

IACOBUS BRUCKERUS

IACOBI BRVCKERI

REG. ACAD. SCIENT. BEROLIN.
ALIARVMQVE SOC.

HISTORIA CRITICA PHILOSOPHIAE

A MVNDI INCVNABVLIS

AD NOSTRAM VSQVE AETATEM

DEDVCTA.

EDITIO SECVNDA

VOLVMINE VI. ACCESSIONVM ET SVPPLEMENTORVM

AVCTIOR.

TOMVS PRIMVS.

LIPSIAE,

IMPENSIS HAERED. WEIDEMANNI ET REICHII

MDCCLXVII.

PRAEFATIO PRIMAE EDITIONIS.

Non detinebimus TE diu, LECTOR BENEVOLE, in limine operis ſatis prolixi de ejus rationibus paucis edocendum. Decennium excurrit ex quo hiſtoriæ philoſophicæ inſtitutiones vernaculo ſermone ſcribere exorſi, gnaviter inſtitutum urſimus, tandemque favente Numinis gratia ſeptem voluminibus ad noſtram usque ætatem deduximus. Ex illo tempore multorum virorum, magnæ in republica literaria auctoritatis * & haud vulgaris in hoc argumenti genere judicii voluntas atque vota, quæ fere legis inſtar nobis eſſe ſolent, fuere, ut Latino idiomate iteratoque labore opus ederetur, cum ut exterorum quoque, qui Germanicam plerumque linguam ignorant, ſtudiis ejusmodi labore, qui hactenus inter eruditos deſideratus fuit, conſuleretur, tum ut mutato ejus habitu, qui in juvenum ſtudiis deditorum gratiam pluſcula habet, viris eruditis ſatis jam nota, multa omiſit, quæ iſti ætati nimis prolixa & difficiliora captui videbantur, accurato juſtæ ſcientiæ ordine modoque elaborati operis ſpeciem formamque acciperet. Etſi vero iteratum faſtidium tanti tamque difficilis laboris, tempore tantum multo longoque perficiendi merito perhorreſcebamus, dedimus tamen id frequentibus virorum doctorum etiam exterorum, qui hunc laborem exoptabant, inſtigationibus, ut ad eum nos accingeremus. Quem dum moliebamur, non tam Latinam operis Germanici verſionem, quam novum prorſus opus exhibendum eſſe, pulchre pervidebamus, in quo ſupplenda plurima, & ſyſtematum imprimis veterum philoſophorum nexus & ratio accurate exponenda, abjectaque, quam juventutis cauſa elegeramus, erotematica methodo, cuncta una hiſtoriæ ſerie eſſent enarranda & naturali atque ſyſtematico ordine objici-

 enda

* Ita etiam Viri erudititiſſimi, qui Acta eruditorum Lipſiæ colligunt Act. nov. et Suppl. Sect. 9. T. II. p. 429.

enda lectoris oculis. Aggressi itaque hoc, quicquid est, laboris, novam historiam philosophiæ criticam ab ipsis nascentis mundi initiis ad nostra usque tempora condere cœpimus, nihil eorum prætermittentes sine examine, quod ad noscendas veterum imprimis & recentiorum quoque philosophorum decreta, opiniones & fata pertinere videbatur. Etsi enim multa sunt, quæ in universalis hujusmodi historiæ libro prolixe satis & ex instituto enarrari nequeunt, quod ingentis molis opus peperisset; potiora tamen, quantum judicabamus, omnia ita tetigimus, ut integram philosophiæ omnis ætatis & locorum faciem nos depinxisse sperare possimus; reliquorum fontes ubique indicavimus, ut, qui plura nosse cupit, lector, ipse haurire queat. Unde etiam veras historiæ cujuscunque sectæ scaturigines initio cujusvis capitis exposuimus, ut simul constaret, quibus potissimum testibus utendum atque standum sit. Quibus deinde & ipsorum philosophorum vitas, tempora, circumstantias atque fata, præcipue ea, quæ in ipsorum systemata influxum habent critico examini subjecta, adjecimus, & imprimis de decretis ipsorum cum generalem tractationem instituimus, & quid ad ea constituenda & in peculiare doctrinæ ædificium compingenda influxum quasi præbuerit, accurate exposuimus, tum ipsa systemata vel ex propriis philosophorum libris, qui supersunt, vel ex monumentis, quæ haberi possunt, ætate fideque proximis delineavimus, controversias recentiorum circa ea excussimus, testes paginæ ubique subjecimus, & omisso, earum quas in Germanico opere methodus poscebat, prolixarum annotationum syrmate, brevibus notis, quæ in textu enarrari non poterant, adjecimus, nisi ubi prolixiora paulo rei postulabat necessitas, ubi uberiores annotationes §phi fini addidimus, quæ tamen numero oppido paucæ sunt. Et verba quidem testium ubique adducere ipsa instituti prohibebat prolixitas. Factum tamen id est, quoties singulare illa testimonia momentum habere

habere videbantur, ubi Græca etiam haud raro adjecimus, verſionibus vero uſi ſumus inter eruditos receptis, & quantumpote emendatis. Immo pleraque veterum placita non tam noſtris, quam ſcriptorum vetuſtiſſimorum verbis enarravimus, ubi tamen haud raro interpretationes vulgares reliquimus, ea adoptata, quam deſideratiſſimum & in his literis vere regnans olim Lipſiæ lumen, B. GOTTFRIDVS OLEARIVS in Latina THOMAE STANLEII verſione dedit, quam inſtituta cum Græcis comparatione haud raro & elegantiorem & meliorem invenimus atque fideliorem. Ex hoc vero propoſito ipſa veterum retinendi, ubicunque licebat, verba, quod maxime fidem noſtram probaturum ſperamus, non potuit non accidere, ut ipſa dictio & ſcriptionis ratio ſibi fieret diſſimilis, licet omnem in eo induſtriam poneremus, ut caſte emendateque, ſine fuco tamen, ut in hoc argumenti genere decet, ſcriberemus. Quam ſtili aliqualem inæqualitatem ut materiae potius, & ſcopo tractationis, quam noſtræ negligentiæ imputet benevolus lector, vehementer oramus. Ceterum in laudandis veterum auctorum locis ſatis copioſi fuimus, ut fidei gradus inde eluceant, parciores in adducendis recentiorum ſcriptis. In quibus tamen laudandis ſi, quæ nonnullorum opinio erit, nimii videbimur, cogitandum, nos non tantum ita latius de rebus ſtrictim tantum, & *ὡς ἐν παρόδῳ* tactis, perveſtigandi occaſionem exhibere, ſed & noſtris hominibus, ſuo modo velificare voluiſſe; quæ ſi quis aſpernabitur, tuto iis in notis prætermiſſis textu una ſerie decurrente erit contentus. Qui vero copiam literarii adparatus majorem deſiderabunt, eos Germanicum opus adire oportet, ubi eum large cumulavimus, juventuti potiſſimum ita inſerviendi ſtudio detenti. Quos vero fontes conſuluerimus, quæ a veteribus & recentioribus auxilia acceperimus, quas nobis regulas criticas ſequendas præſcripſerimus, ſine partium ſtudio, ſummoque candore, quem ubique adhibui-

mus, obſervatas, prolixe hic enarrandum non eſt, cum copioſa id diſſertatione in prolegomenis præſtiterimus. Id unum monere e re noſtra eſſe putamus; plerumque nos in limine cuiusvis tractationis inſuperabiles difficultates, obſcuritatem & incertitudinem occurrentem diligenter demonſtraviſſe, quod non eo fecimus fine, ut Pyrrhoniſmum introduceremus, ſed ut conſtaret, quousque notitia noſtra progredi queat, quove fidei hiſtoricæ nitatur gradu. Ut enim in geographia etiam terrarum incognitarum datur delineatio, oſtenduntque terræ noſtræ enarratores, quæ regiones ignotæ lateant, ut vel queant detegi, vel ab inutili eas quærendi labore nautæ deterreantur; ita in artium quoque hiſtoria, ea quæ vel ſciri nequeunt, vel adhuc obſcura & incerta latent, indicentur, neceſſarium eſt. Hac itaque ratione ſiſtimus B. Lectori primam hiſtoriæ criticæ philoſophiæ partem, omnia philoſophiæ fata a mundi incunabulis ad Romanorum uſque imperium ſenſim emergens complexam; ſequentur hanc, ſi Deus vitam viresque conceſſerit, reliquæ tres, quarum ordinem in prolegomenis expoſuimus. In quibus ſi quid recte præſtitum, & ſemita, hactenus non ſatis calcata, aperta, prolixior & planior, ut divinæ illud omne gratiæ adſcribat Lector humaniſſimus, errores lapſusque humanæ imbecillitati in tam difficili & copioſo argumento ignoſcat: æquo etiam ferat animo, ſi, nobis longa intercapedine ab impreſſionis loco remotis, aliena fides & diligentia in emendandis operarum erroribus hallucinata interdum fuerit: Voluntatem vero, eam eruditionis partem, quæ ſatis juſta nondum integraque tractatione illuſtrata eſt, in plena luce collocandi æqui bonique conſulat, noſtrisque porro Muſis faveat, enixe rogamus. Scrib. Kaufbyræ Id. Sept. A. R. S.

cIↃ IↃ CCXL I.

PRAEF. SEC.

PRAEFATIO
SECVNDAE EDITIONIS.

Quod sub initiis praesentis operis histo- riae criticae philosophiae, quod ab anno CIↃIↃCCXLII. in orbe literario comparuit, non expectaueramus, vt, cum spissum atque voluminosum, quod ratio et scopus poscebat, esset, editionis secundae necessitatem exigeret, id nouis nunc laboribus suscipere nos coëgere non amicorum tantum, et inter hos magnae auctoritatis et iudicii recti virorum doctissimorum consilia, sed et publica orbis eruditi desideria, toties ad nos delata, quin et bibliopolarum primi ordinis flagitatio. Nempe cum annorum XXV. spatio, ex quo prima editio prodiit, liber hic non auide tantum in patria nostra, Germania, legeretur, sed etiam ab exteris, maxime in Italia, frequentius a viris

doctis et bibliopolis expeteretur, factum, vt iam ante decennium apud editorem bibliopolam, de ciuitate literata merentissimum exemplaria frustra desiderarentur: cumque fata patriae nostrae bellorum calamitatibus misere quassatae repetendae editionis consilium non admitterent, bibliopolae exteri, apud Venetos et Geneuenses nos humanissime, eius suis sumtibus suscipiendae licentiam poscerent, et subinde sollicitarent. Quibus desideriis honestis facile quidem annuissemus, nisi eius, qui primam editionem magnis sumtibus eleganter atque nitide curauit, bibliopolae, quo meliorem vix aetas nostra habet, rationes intercessissent, et voluntas restitisset, qua restituta per Dei gratiam patriae nostrae tranquillitate paceque publica, iure suo vsus ipse opus istud auctum atque emendatum recudere constituit. Cuius deinde curam atque sumtus in se recipere cum celeberrimum bibliopoleum Weidmannianum obtulisset, remotis ita impedimentis, in eadem, quae primam editionem feliciter vulgauit, officina Breitkopfiana noua editio a nobis reuisa et emendata absoluta est. Et hoc quidem pacto supra omnem spem nostram euenit, vt ad auctorem operis recurrerent editores noui, et renouatam editionis curam, intercedente Breitkopfio, flagitarent. Quam licet ingrauescens senectus annorumque canities nobis difficilem redderet, manum tamen retrahere noluimus, cum in quadraginta annorum spatio,

tio, quo hoc hiſtoriae philoſophicae ſaxum voluimus, continua lectione et vſu nobis obſeruationes multae enatae eſſent, quibus hiſtoriam hanc philoſophiae criticam perfici augerique poſſe, et in nonnullis emendari, fueramus perſuaſiſſimi. Itaque fauente Numine eius auxilio freti, quod hactenus conatibus noſtris adfuit, nouo labori nos accinximus. Id quod hac quidem ratione factum eſt, vt ſecundae huius editionis habitum non, quod prius cogitabamus, mutaremus, ſed priſtina et integra facie recuſum daremus, eorum intereſſe rati, qui primam editionem poſſident, ne noua auctaque et mutata editione eius quoque redimendae neceſſitas imponeretur, ſi et paginarum ordo et ſeries, ad quam multoties lector in ſcriptis virorum doctorum ablegatus eſt, mutaretur, et ſupplementa noua vbique inſererentur, quae neceſſitatem iniungerent nouam quoque editionem conſulendi. Separauimus ergo, quae annotationibus atque ſupplementis velut acceſſiones operis deſtinauimus, ab ipſo opere, quod ſua integritate priſtina exhibemus, et in nouum volumen omnia illa collegimus, quibus augeri et perfici poſſe iudicauimus. Quae facile deinde cum textu noſtro et nullo fere labore omnia poſſunt comparari, cum diligenter paginarum loca allegauerimus, ad quae referenda ſunt. Quae autem iſtarum acceſſionum, emendationum, illuſtrationum atque ſupplementorum ratio ſit, quidque ab ea colle-

ſtione expectandum, illud in praefatione noui voluminis expoſitum lector reperiet, quo volumine operis ſexto nec illi facile carebunt, qui primam editionem habent, cum haud raro noua lumina afferat. Gratias autem infinitas numini agimus, cuius beneficio nobis in ſeneſtute, humanorum annorum LXX. numerum ſupergredi et ingenii viribus valere licuit, quodque in ſenili et tenerioris habitus corpuſculo vires nobis tum ad ſacros munerum, tum ad literarios labores perficiendos clementiſſime conſeruauit. Noſtrum autem bene de H. P. merendi ſtudium, quod per totam fere vitam diligentiam noſtram exercuit, beneuolentiae ciuitatis eruditae, qua frui hactenus ex voto licuit, iterum commendamus. Scrib. Auguſtae Vindel. id. Mai. A. S. R. CIↃ IↃCC LXVII.

IACO-

IACOBI BRVCKERI

HISTORIA CRITICA PHILOSOPHIAE.

TOMVS I.

DISSERTATIO PRAELIMINARIS

DE

NATVRA, CONSTITVTIONE, VSV MEDIISQVE HISTORIAE PHILOSOPHICAE.

§. I.

Amplissimum historiae philosophicae campum per omnem intellectus humani aetatem se diffundentem emensuro ante omnia de limitibus eius dispiciendum est, ne in aliena excurrens, et in vniuersalis eruditionis regiones dilapsus, vbi pedem figat, non habeat. Scilicet non eruditionis, et quas illa comprehendit omnium artium et disciplinarum historiam exponere animus est, sed philosophiae; vnde quid philosophiae nomine intelligatur, probe ante omnia tenendum est, ne, dum eius historiam pandere satagimus, in alienam messem falcem immittamus, et sine meta incerti discurramus atque vagabundi; quae incuria non vnum historiae philosophicae scriptorem in deuia deduxit. Philosophiam vero, quam nominamus, dicta olim est σοφία, id est, sapientia; quosque philosophos salutamus, sapientes salutatos esse, constat, nomine postea quidem mutato, sed retenta pristina significatione. Et ipsum tamen sapientiae nomen apud veteres ambiguum est, quae vocis ambiguitas effecit, vt multi in historia philosophica sapientes effingerentur, qui accurata vocis significatione nomine hoc indigni sunt. Scilicet prima illa humani ingenii aetate, qua eius quasi infantia absoluitur, sapientiae nomen omnibus artibus tributum est, quae vllo modo ingenio excolebantur, et ad humani generis vtilitatem aliquo modo faciebant, vnde ARISTOTELI [a] sapientia, *artium virtus* siue *perfectio*, et PLATONI [b] *quaeuis artis experientia* dicta est. Quia vero eruditio quam maxime ingenium humanum excolit, et bonarum disciplinarum studio atque praxi so-

Philosophia quid sit?

Sapientes qui veteribus vocati?

a) Ethic. ad Nicom. L. VI. c. 7. T. II. p. 58. ed. Casaub.

b) v. Theaeretus et Theages et ex his LAERT. L. III. f. 63, vbi consulendus est Is. CASAVB. ad h. l.

societatis humanae commoda promouentur, sapientiae nomen iure suo ad eruditos transiit, omnemque sui temporis encyclopaediam designauit, quo sensu Mosen, virum diuinum in omni sapientia Aegyptiorum eruditum fuisse, S. LVCAS [c] innuit. Et quoniam inter disciplinas omnes diuinior scientia, quae cultum Dei dirigit, de Numine praecipit, animumque ad illud sancte suspiciendum format, ob obiecti sui praestantiam tantum eminet, quantum lenta solent inter viburna cupressi, inde sapientiae nomen ad theologos et sacerdotes eminentiori quodam sensu delatum est, idque imprimis apud barbaras gentes factum, apud quas sapientum nomine sacerdotes diuini cultus interpretes celebrari [d], barbaricae philosophiae nobis probabit historia, ipsaeque sacrae paginae testes sunt, sacerdotes Chaldaeorum sapientum titulo afficientes [e]. Erant tamen inter hos homines multi sapientum nomine indigni, quia veritatem diuiniorem non ex solidis principiis petebant, sed vel ex corruptissimae traditionis laticibus hauriebant, vel ad fallendam plebem toti compositi sapientiae loco, ingenii sui somnia, honorem ipsis auctoritatem atque opes conciliatura, propinabant, vnde sacerdotum turba mature viris grauibus, quique nasum habebant, suspecta fuit et odio digna. Et hinc animi ingeniis sublimibus additi sunt, vt profundiori meditatione in veritatem inquirerent, et desertis impuris traditionis patriae lacunis, rationis fontes consulerent, omnia ad certa scientiae principia reuocantes, et ita sapientiae systema condentes suis fundamentis superstructum. Quae veritatem omnem, eam praecipue, quae ad Deum hominesque refertur, excolendi ratio cum nobilissima sit, sapientiae nomen in propria tandem sibi significatione vindicauit, et cultores suos sapientum nomine decorauit. Quod vt vetustissimis temporibus ita factum est, vt qui veritatem hanc accurata meditatione didicisset, eam ad emendandos hominum mores et formandum animum applicaret; ita sapientiae nomen practicam tandem scientiam veritatis tum diuinae tum humanae significauit [f], et ad eam relatum est, quicquid vel Deum et quae diuina sunt intellectui humano cognoscenda sistit, vel ad humanae mentis felicitatem comparandam et augendam aliquid conferre aptum est [g]. Hanc vero sapientiam, vt scopo suo potiatur, alios quoque doceri e re humani generis erat, ad quod docendi munus dum se applicabant sapientes, nomen hoc ad scientiarum doctores translatum est [h]. Inde vero noua iterum vocis significatio: quan-

c) Actor. VII. 21. conf. SVIDAS T. II. v. ἰδιώτης p. 97. vbi ἰδιώτης et Φιλόσοφος sibi opponuntur, ita etiam apud ISOCRATEM in Panegyr. p. 115. ed. H. Wolf.

d) Conf. STRABO L. XV. p. 501. CVRTIVS L. V. c. 1. v. 22. et qui de sapientibus inter barbaros luculenter differit DIOG. LAERT. L. I. f. 1. 2.

e) DANIEL. II. 2. conf. STANLEIVS Hist. Phil. P. XIV. c. 7. 10. p. 1119. 1121.

f) Eleganter de hac re differit PLATO in Theaeteto, p. m. 111 seq. add. EPICTETVS, diss. L. II. c. 14. p. m. 194. ed. H. Wolf. L. III. c. 26. SENECA ep. 20. 108. ANTONIN. L. X. §. 16. et GATAKER ad h. l.

g) Sapientia est, vt a veteribus philosophis definitum est, rerum diuinarum et humanarum caussarumque, quibus haec continentur, scientia. CICERO de offic. L. II. c. 2.

h) Vid. ISOCRATES de permut. p. 88.

qui

quandoquidem enim qui sapientiae praecepta tradebant, diserto et luculento disserendi genere vti satagebant, sapientis atque sapientiae nomen eloquentiae quoque studio datum est, et tantopere haec significatio graecis, quibus eloquentiae studium, magna, quae inde in rempublicam redundabant, emolumenta commendabant, placuit, vt sophistarum, id est, sapientum nomine vsu quasi proprio eloquentiae magistri dicerentur [i]. Etsi et poëtis quoque hic honor habitus est, vt sapientes dicerentur, quoniam antiquissimi sapientes, et imprimis, qui diuina docebant, ligata oratione vtebantur, et ars ipsa fingendi ad tradenda peculiari eloquentiae genere sapientiae praecepta adhibebatur [k]. Cum vero dignitatem et auctoritatem sapientia cultoribus atque doctoribus suis conciliaret maximam, iique multis honorum titulis et reuerentia commendarentur, qui sapientum nomen adepti essent [l], coepit optimum institutum degenerare in fastum, et efferre se magis, quam patiebatur sapientiae nomen, qui eam prae reliquis excoluisse videri cupiebant [m]. Vnde sapientis nomen ad Deum solum, inexhaustum omnis sapientiae mare restringens PYTHAGORAS, primus hanc appellationem arrogantiorem sibi visam, quam quae deceret veritatis et sapientiae studiosum, refugit, et philosophi nomen inuenit. *Philosophiae nomen inuentum.* *Is cum Phliuntem venisset, et cum Phliasiorum principe Leonte docte et copiose disseruisset quaedam, ita eius ingenium atque eloquentiam admiratus est Leon, vt quaereret ex eo, qua maxime arte confideret; at ille artem se scire nullam, sed esse philosophum respondit*, referente, et nominis originem eleganter exponente CICERONE. Etsi vero et modestiae causa, sapientis nomen in studiosum sapientiae mutauit Pythagoras, et systematis sui fine commotus sapientiam tum demum adipiscendam esse statuit, quando quis philosophiae fine potitus fuerit [n], mox tamen totum illud discrimen prudenter positum euanuit, et philosophiae nomen idem dixit, quod sapientiae [o], philosophi appellatio non minus ambitiosa facta est, quam sapientis, adeo, vt non deessent, qui *intolerabilem philosophorum ambitionem esse dicerent, sibi solis sapientiae studium vindicantium, et reliquarum disciplinarum cultoribus tacito quasi argumento denegantium* [p]. Neque tamen id diu valuit,

qui Solonem primum nomen sophistae accepisse refert. Imprimis vero PHILOSTRATVS praef. ad vitas sophistarum Opp. p. 479. ed. Olear.

i) Ita tamen, vt antiqui sophistae argumenta tractarent philosophica, recentiores in solo dicendi artificio se exercerent, monente PHILOSTRATO l. c. p. 481. vnde mature inuisi facti sunt, conf. CLERICVS Art. Crit. P. II. Sect. I. c. 17. p. 317 seqq.

k) ANACREON od. in Rosam. PINDARVS Isthmior. od. 5. conf. MENAGIVS ad LAERT. L. I. f. 12.

l) Prolixe id demonstratum est, in meletem. de honoribus sapientiae auctoribus et doctoribus apud Barbaros et Graecos exhibitis, in Otio Vindelico p. 203 seqq. extante.

m) Vid. ARISTOPHANES in nubibus. ARISTOT. de Sophist. L. I. c. 2. de qua re infra in Socrate.

n) Vid. IOANN. SCHEFFERVS de natura et const. Philos. Ital. c. VII. p. 43 sqq.

o) DIOG. LAERTIVS L. I. f. 12.

p) Inde quidam contemto bene dicendi labore, ad formandos animos, statuendasque vitae leges regressi, partem quidem potiorem (philosophiae) si diuidi posset, retinuerunt, nomen

Philosophiae significatio varia.

luit, sed philosophiae perinde ac sophiae nomen latius sumtum, non disciplinas tantum eas, quae diuinarum humanarumque rerum scientiam exhibent, comprehendit, sed et ad legum humanarum peritiam [q], ad artem salutarem [r] aliasque eruditionis partes extensum est, ita vt grammatica, rhetorica, et critica ars, quin immo historia et poësis non excluderetur [s], quae significatio latissimo suo ambitu imprimis obtinuit, postquam totus eruditionis humanae campus in quatuor facultates diuisus est. Immo nec a sanctioribus disciplinis remotum, et philosophiae atque philosophi nomen in ecclesiam traductum est, in qua christiana religio sanctioris philosophiae nomen tulit, doctores ecclesiastici, et ascetae quoque philosophorum nomine insigniti sunt [t]. Ex quibus variis acceptionibus vocis, philosophia et philosophus, quibus aliae quoque, si opus esset, addi possent [u], facile conuincimur, quam necessarium sit, propriam philosophiae significationem definire, ne aliena tractationi in se prolixae, prolixioraque et ad rem nihil facientia misceamus, et confusis inter se disciplinarum limitibus, sine certa meta oberremus.

Saepius hac in re a philosophicae historiae scriptoribus peccatum est, qui ambiguo sapientiae nomine decepti ad philosophiam vel eruditionis vniuersalis historiam, vel religionis acta et fata inter gentes retulerunt, et innumerum philosophorum agmen effinxerunt. Inter hos OTTO imprimis HEVRNIVS et GEORGIVS HORNIVS manifeste limites philosophicae historiae migrauerunt, quorum ille omnem gentilium sacerdotum stultitiam ad sapientiam siue philosophiam barbarorum retulit; hic iuuenili praecipitantia lapsus in caelo et inferno, in paradiso, et vbi non? philosophos inuenit. Recentissima vero aetate ANONYMVS auctor, qui *philosophicam historiam* gallico sermone condidit, data opera sibi a definiendis philosophiae limitibus et determinando genuino sensu abstinendum ratus est, immo eum laborem impossibilem esse statuit, quod ad vniuersalem eruditionis notionem cuncta reducenda sint, et sub ea veterum theologia, iurisprudentia, omniumque scientiarum fontes, immo ipsae gentium origines comprehendantur. Qua in re eum vehementer falli ex dictis manifestum est, cum singulae eruditionis partes propriis et domesticis finibus definitae, inter se differant, adeoque et philosophia a reliquis eruditionis humanae disciplinis distinguenda sit. Quae res miro consilio neglecta auctori suo maximae fraudi fuit. Definitione enim philosophiae insuper habita, non veros tantum

nomen tamen sibi insolentissimum arrogauerunt, vt soli sapientiae studiosi vocarentur, quod neque summi imperatores, neque in consiliis rerum maximarum ac totius administratione reipublicae praeclarissime versati, sibi vnquam vindicare sunt ausi. Ita QVINTILIANVS prooem. Inst. Or. p. 4. ed. Obr.

q) CICERO in Laelio et quos laudat PHIL. CAROLI in animadu. criticis in Gellium. L. IV. c. 1. p. 243.

r) Hinc nomen lapidis philosophorum. conf. Obs. Hal. T. VI. art. 27. §. 2. Et DIOCII Medicina Φιλοσοφία ἡ περὶ τῶν ὑγιεινῶν.

s) APHTHONIVS p. 25. ISOCRATES passim, vid. p. 234. 248.

t) De quo, suo loco dicetur prolixius. vid. IONS. de Scr. H. P. L. III. c. 4. p. 226 sq.

u) Consulendus omnino celeb. HEVMANNVS Act. Philos. Vol. 1. p. 65 seqq. de homonymia vocum σοφία et σοφὸς.

tum et proprie dictos philosophos ab improprie, immo haud raro falso dictis non separat, sed et per omnem eruditionis a philosophia longe diuersae ambitum late et sine ordine vagatur, et quadrata miscet rotundis, allatis vero, quae huc non pertinebant, maxime necessaria, quaeque omne velut punctum in philosophiae historia faciunt, omittit, etsi mira verborum pompa accuratissimam in fronte tractationem promittit, coruos ita, quod aiunt, deludens hiantes.

§. II. Est vero philosophia amor siue studium potius sapientiae: sapientia vero est solida cognitio veritatis, circa eas res siue diuinae sint, siue humanae, quae ad veram hominis felicitatem faciunt, et ad vsum et praxin applicari suo modo possunt, quae applicatio si recte instituatur, et ita felicitas hominis vera promoueatur, tum demum sapientiam genuina significatione sumtam exhibet, et hoc ipso sapientiam a philosophia distinguit, quae veritatis diuinae et humanae principia et regulas exponit, et qua ratione felicitas humani generis inde vel acquiri vel conseruari et augeri queat, tradit, adeoque suis fundamentis nixa scientiam gignit, nisi tamen in vsum conuertatur, sapientiae nomine indigna est. Nam *Sapientiae et philosophiae definitio.*

Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit,

recte monuit ENNIVS v). Nec aliud dicunt variae veterum definitiones philosophiae w), imprimis ex schola Pythagorae et Platonis, nisi quod peculiarem finem exprimant, quo veram felicitatem assequi homini liceat, qui nisi omni studio intendatur, omnis scientia vana esse recte concluditur. Vnde non immerito Socratem ab Apolline omnium sapientissimum dictum esse Varro apud CICERONEM x) monuit, *quod haec vna esset omnis sapientia, non arbitrari sese scire, quod nesciat, et inde omnis eius oratio tum in virtute laudanda et in omnibus hominibus ad virtutis studium cohortandis consumeretur* y). Duplex vero veritatis ad veri boni possessionem, et exoriundam inde felicitatem ducentis cognitionis fons est, vnus congenitae lucis siue rationis humanae regulae, alter diuina reuelatio. Cum enim adeo angustis limitibus humanus intellectus circumscriptus sit, vt patentissimos veritatis vniuersae campos emetiri, immo nec ea omnia cognoscere valeat, quae tamen felicitatis humanae ratio cognosci et sciri postulat, necesse erat, vt diuina reuelatio suppetias homini ferret, et de iis eum instrueret, quae felicitatem eius summo loco ponere apta sunt. Quod vt theologiam potissimum occupat, cuius munus est, hominem de iis instruere, quae per reuelationem Deus ei patefecit, ita a philosophia quoque separandum est, nec confundendae inter se scientiae cognoscendi, quod aiunt, principio *Fontes sapientiae.*

v) Apud CICERON. Epist. Famil. L. VII. ep. 6.

w) Eas suo loco notabimus. Interea consulendus est G. I. VOSSIVS de Philosophia c. II. §. 5. p. 4. seqq. SENECA ep. 89.

x) Academ. Quaest. L. I. T. IV. Opp. ed. D. Godofr. p. 7.

y) Paria passim apud veteres, videnda apud ANTONIVM et STOBAEVM in florileg. Serm. CXX. CXXI. CXXII. p. 702 seqq. edit. Wechel. Alia dabit GATAKERVS ad Antonin. L. X. §. 16. p. m. 365.

cipio inter se diuersissimae. Est itaque philosophia scientia veri atque boni, siue, vt veterum dicta exprimamus, diuinarum humanarumque rerum ad possessionem veri boni et exsurgentis inde felicitatis comparata, quatenus ex rationis humanae principiis cognosci atque demonstrari potest. Historiam itaque philosophicam consulturis, ad reuelationis arua accedendum non est, nec miscenda inter se, theologia cum philosophia, nisi quatenus illa huius pars est, et ex rationis principiis de Deo et rebus diuinis praecipit, quam philosophiae partem theologiam naturalem dicere solenne est.

Est tamen, vbi interdum oculus intendendus est in historia philosophica ad reuelationem. Ex primis enim reuelationis doctrinis et initiis patefactae hominibus veritatis diuinae variae particulae per traditionem ad gentes dilapsae sunt, quae ex rationis lumine cognitis doctrinis permistae sunt, et nisi accurate inuestigentur, ad certas doctrinarum origines nos peruenire non sinunt. Exemplo sit doctrina de immortalitate animae, eiusque post mortem *vita apud dominos valde bonos*, quae Socratis vox fuit: eam enim non argumentationibus tantum probabilibus se admittere, sed longa quoque traditione credere fatetur Graecorum philosophorum maximus: vnde ad exquirendas nobilissimi dogmatis origines, etsi ex historia philosophica petendas etiam ad reuelationem et traditionem respicitur rectissime, eleganter hanc viam ingrediente Ven. IOACHIMO OPORINO in erudita historia *doctrinae de immortalitate animae*. Sed in his et similibus illustrari tantum ex reuelatae doctrinae historia, philosophicam historiam, quilibet videt.

Partes philosophiae.

§. III. Quae vero philosophiae partes sint, quarum historia discenda est, ex fine atque obiecto philosophiae facile discitur. Si enim in eo felicitas humana, per philosophiam acquirenda consistit, vt homo verum bonum possideat, eoque perpetua possessione fruatur, necessario tum de natura boni, in quo consistat, et in quibus rebus quaerendum sit, intellectus humanus instruendus, et totus homo ita formandus et emendandus est, vt ad eius possessionem peruenire queat. Et hinc latissimus ille philosophicarum disciplinarum campus se aperit, quarum aliae intellectum humanum formant, viamque parant, qua et ipse ratiocinando felicitatem indagare, et aliis eam monstrare valeat; aliae voluntatem humanam, propriam felicitatis sedem, emendant et erudiunt, et quid verum graduque optimum bonum sit, docent, qua ratione ad illud perueniatur instruunt, quibus mediis felicitas inde deriuetur, ostendunt, et quibus vitae morumque rationibus et officiis conseruetur exponunt: aliae summum bonum, quod in solo Deo residere ipsa ratio dictitat, ita describunt, vt diuinam essentiam et attributa, quaeque alia ex Deo in humanam felicitatem influxum habent, considerent: aliae ad corporis humani conseruationem respiciunt, et in hunc finem vniuersae naturae quoque considerationem exhibent, vt discat homo, qua ratione ex sapientissimi conditoris voluntate et dispositione ea ad felicitatem suam adhibenda et in vsus conuertenda sit suos: aliae socie-

tatem

tatem humanam dirigunt, et quae legis necessitas, quae societatis vtilitas, quae viuendi prudentia postulent, exponunt. Quibus omnibus accurate cognoscendis genuina omnis scientiae principia, quibus, tanquam fundamentis, totum philosophiae aedificium superstruendum est, praemittenda esse, facile ex ipso ratiocinandi de felicitate hominis fine colligitur. Quae philosophiae partium distributio, vt rem mediocri attentione consideranti euidens admodum est atque luculenta, finemque philosophiae, immo sapientiae, ad verum vsum et felicitatem omnia referentis recte exprimit; ita ex ea, quae veteres varie de philosophiae partibus dixerunt, diiudicari possunt, quae et ipsa non negligenda sunt, ne in ipso historiae philosophicae limine offendamus. Illi enim antiquissimis temporibus et in ipsa philosophiae pueritia eam tum ad Deum, tum ad hominem referebant, et in duplici hoc obiecto considerando sapientiae munus ponebant. Vnde HOMERVS, a quo omnem sapientiam dimanasse ad posteros magna veterum caterua sibi persuasit [z]:

Philosophiae diuisio apud veteres.

Ἀχλὴν δ' αὐτοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἣ πρὶν ἐπῆεν
Ὄφρ' εὖ γνώσκοις ἢ μὲν Θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

Caliginem vero tibi ab oculis abstuli, quae prius inerat,
Vt bene dignoscas tum Deum tum etiam hominem.

Et huc tota quoque Pythagoreorum et Platonis schola collineauit, quae omnem philosophiam in considerationem diuinorum, id est ἀληθῶς ὄντων quae scientiam certam gignunt, et humanorum, quae ad vitam hominis pertinent, et sensibus subiacent, quatenus scilicet referuntur, et praeparant ad diuina, diuidunt [a]. Paulo tamen aliter ARISTOTELES, qui dum a tota antiquitate abit, et in contemplatione atque intellectus perfectione summum bonum collocat, ita theoreticarum disciplinarum potissimam rationem habet, vt tria theoreticarum disciplinarum genera constituat, physicam, mathematicam et theologiam [b], et his demum actiuam et effectiuam subiungat [c]; quarum illa ethicam, politicam et oeconomicam, haec medicinam, poëticam, grammaticam, statuariam, pictoriam comprehendit, quatenus scilicet rationes causasque suae constitutionis, naturae et operationum exponere et ratiocinando demonstrare possunt [d]: Vnde et dialectica, tanquam philosophiae instrumentum, a philosopho non omissa est. Stoici vero [e], *philosophiae tres partes esse dixerunt, moralem, naturalem et rationalem; prima componit animum, secunda rerum naturam scrutatur, tertia proprietates verborum exigit, et structuram, et argumentationes ne* pro

z) Iliad. ε. v. 127. 128.
a) PSELLVS Comm. ad quinque voces conf. Io. SCHEFFER de nat. et constit. philosophiae Italicae c. VIII. p. 65. 66 ex veteribus SENECA ep. 89.
b) L. VI. Metaphys. c. 1. L. II. c. 7.
c) de anima L. I. c. 3.
d) conf. IONSIVS de script. hist. philos. L. I. c. 1. §. 3. p. 4. 5.
e) Ita SENECA, ep. 89. qui de definitione et diuisione philosophiae omnino legendus est.

pro vero falsa surrepant. Epicurei vero [f] *duas partes philosophiae constituerunt, naturalem atque moralem, rationalem remouerunt: deinde cum ipsis rebus cogerentur ambigua secernere, falsa sub specie veri latentia coarguere, ipsi quoque locum, quem de iudicio ac regula appellant* (canonicam) *alio nomine rationalem induxerunt, sed eam accessionem esse naturalis partis existimant* [g]. *Cyrenaici* [h] *naturalia cum rationalibus sustulerunt, et contenti fuerunt moralibus, ita tamen vt his illa reuera inseruiant.* Sed de his suis locis accuratius dispiciendum erit; nobis haec summatim ostendisse sufficiat, vt pateat, quicquid sani in partitione philosophiae apud veteres fuit, id ad eam, quam supra dedimus philosophiae definitionem, partiumque eius distributionem collineare. Inde vero, quid in historia philosophiae quaerendum sit, per se patet.

Historia philosophica quid sit?

§. IV. Quid philosophiae, cuius historiam perlustrare animus est, voce intelligendum sit, definiuimus, historiam, qualem iam intelligamus, exponendum est. Scilicet vel doctrinarum ea est, vel personarum [i]. Doctrinarum historia scientiarum fata exhibet, et intellectus humani quasi historiam ita pandit, vt in doctrinarum origines, variasque sententias et mutationes atque opinionum diuortia inquirat, et quae de humanis diuinisque rebus dogmata philosophis placuerint, in quibus conspirauerint, vel in diuersa abierint, exponat: idque duplici modo fieri potest. Nam vel doctrinae alicuius historia per omnem aetatem et nationem panditur, et qua ratione per diuersas sententiarum semitas ad nos peruenerit, ostenditur: vel omnium gentium, et sectarum systemata ita oculis subiiciuntur, vt et adhibita fundamento principia, et conclusiones inde formatae, totumque systema pateat. Illam *historiam doctrinarum philosophicarum*, hanc *historiam philosophiae* distinctionis gratia non inepte vocaueris, quae vel per totum philosophiae ambitum, vel per singulas disciplinarum philosophicarum e. g. logices, physices, ethices etc. partes deduci potest. Personarum, id est, hominum philosophantium historia ad primaria quidem philosophicae historiae capita necessario vinculo non pertinet, omitti tamen ab eo nequit, qui philosophiae historiam intime pernoscere cupit. Vt enim taceamus, plurima ad formandum et emendandum animum ex historia vitae et actionum a philosophis susceptarum desumi posse, et egregie disci, quibus mediis ad sapientiam peruenerint, quae impedimenta superauerint, quibus aduersariis restiterint, vbi pro Iunone nebulam amplexi fuerint, qui sapientiae possessionem honores, quae emolumenta, quae animi felicitas secuta sint, et quae alia huiusmodi sunt, quae recte considerata ad vitandos erroris labyrinthos, et sequendas veritatis semitas, ad excitandam et fouendam virtutem, et deprimenda vitia plurimum conferunt: eo potissimum nomine historia philosophorum, praesertim eorum, qui systemata condiderunt, negligenda non est, quoniam circumstantiae philosophorum in constitutionem et naturam

f) Ibid. Laert. L. X. s. 30.
g) Ibid. h) Seneca l. c.
i) Conf. Ionsivs de script. histor. philos. c. I. §. 1. 2. p. 2. 3. 4.

turam systematum, quae formarunt, valde influunt, et ex iis ratio desumi debet; quae si incautius negligitur, mirum non est, in interpretatione systematum interdum hallucinari viros doctissimos, ceteraque perspicacissimos. Poteramus haec longo exemplorum syrmate confirmare, nisi animus esset, plerorumque systematum a philosophis conditorum explicationi praemittere considerationes aliquas generales, vbi talia quam maxime in censum venient. Qui vero interim exempla cupiet, is vel ad Platonis philosophiam respiciat, cuius doctrinas saepe male cohaerentes, certe ex diuersissimis sententiis conflatas et inter se coaptatas nemo recte intelliget, nisi didicerit, Platonem non a Socrate modo, sed et a Pythagora, a Cratylo Heracliteo, a Parmenide, ab Euclide Megarensi philosophiam didicisse, et eorum placita suis horreis intulisse: vel Aristotelis philosophiam expendat, eam non intellecturus, nisi prius edoctus, quibus potissimum ex veteribus philosophis suam philosophandi rationem vir acutissimus opponere voluerit: vel oculum diuerti patiatur ad Zenonis, Stoicorum parentis porticum et Epicuri hortum; vtriusque enim placita, animaduertet, ex vatiniano potissimum, quo vtraque secta alteram persequebatur, odio non raro profecta esse, et mutuis dissidiis sibimet inuicem opposita, quae lucem non capient, nisi exposito dogmate fax praeferatur. Plura addere, superuacaneum est, nam dicta rem satis loquuntur, et confirmabit eam satis systematum philosophicorum, quam dabimus, historia. Nobis itaque quibus historiam philosophicam vniuerso suo complexu considerare constitutum est, ita ad eam attendere animus est, vt et vitas philosophorum, eorumque res gestas, et fata, tum discipulos et aduersarios, et quae alia de iis notatu digna annales referunt, expendamus, et in sectarum origines, successiones et decrementa inquiramus, tum vero accurato potissimum oculo ad systemata philosophorum attendamus, et consultis fontibus fide dignis et, quantum licet, purissimis, principia, quibus reliqua nituntur, excutiamus, et his demum conclusiones superstruamus, adhibitis, vbi licet, ipsis philosophorum verbis. Qua ratione ab ipsis nascentis mundi initiis ad haec nostra tempora, quibus philosophia per Dei beneficium ad summa culmina surrexit, historiam quandam philosophiae condere licebit.

§. V. Requirit vero historia philosophica hominem iis ingenii viribus, iisque literis instructum, sine quibus tantum iter nemo feliciter emetiri poterit. Quisquis enim inoffenso pede in hac semita progredi optat, et intellectu rite disposito et voluntate recte affecta gaudeat, necesse est. Et quod intellectum quidem concernit, non naturalis tantum tam iudicii, quam ingenii vis requiritur, sine qua nihil in omni literarum studio valemus; sed intellectus potissimum ita excultus postulatur, vt accurate ratiocinari, veterum sententias proprio lumine illustrare et interpretari, et claras pro argumenti conditione de materiis tractandis ideas sibi acquirere queat. Et cum in historia ad fidem veterum relationibus dandam plera-

Requisita et subsidia ad H. P.

quoad intellectum,

que redeant, id imprimis discendum prius est ei, qui ad historiam philosophicam excolendam se accingit, qua ratione et mensura fides historica ponderanda sit, quibus verisimilitudinis gradibus narrata veterum nitantur, quae a vero aliena, quae propinqua, quaeue medio ita loco posita sint, vt in vtramque partem de iis disputari queat. Nisi enim hoc logices filum quis arripuerit, nunquam ex hoc labyrintho se expediet. Iungenda cum arte rationali, ars critica, vt iudicium fieri queat, de genuinis et suppositiis philosophorum scriptis, de fontibus vnde interpretatio hauriri debet, deque caussis omnibus in systemata veterum philosophorum influentibus. Nec linguae negligendae sunt, sed legendi philosophorum, qui extant, libri in eo sermonis genere, quo exarati sunt, attendendum praeterea ad temporum rationes, quibus singula contigerunt, sine qua chronologiae face nunquam historiae philosophicae tenebrae dispellentur. Excutiendae sunt veterum ritus, mores et consuetudines, quibus se et dogmata sua philosophi haud raro attemperarunt; immo ex omni antiquae et nouae eruditionis penu aduocanda ea et in promtu habenda sunt, quae historiae philosophorum omnis aetatis et gentis lucem aliquam foenerari possunt. Imprimis vero purgatum a praeiudiciis, veritatem iugulantibus, intellectum habere oportet eum, qui feliciter in historia philosophica versari cupit. Abiicienda nimia antiquitatis veneratio, omnia maiori extollens gradu, quae antiquitatis situ obducta squalent; extirpandum praeiudicium auctoritatis, certis viris magnis veritatem ob solam nominis famam vel dignitatem adscribens. Abiicienda omnis praecipitantia, vel nouitatis quoque sine ratione amor; et non subterfugiendus improbus et iteratus labor, toties philosophorum dogmata expendendi, quoties deficiens nobis eorum lux postulat. Imprimis vero hypotheseos, quod vocant praeiudicium exuendum est, ne philosophos ea dixisse putemus, quae cum nostro systemate et hypothesi conueniunt: quae philosophos peruersa interpretandi ratio, quantopere historiae philosophicae nocuerit, dici vix potest. Vnde patet voluntatem quoque eius, qui in historia philosophica excutienda recte versari vult, bene affectum esse debere. Eiicienda scilicet et odium et fauor, omneque partis studium, nudoque et nullo affectu impedito oculo omnia philosophorum, siue laudem hactenus meruerint, siue culpam, lustranda sunt. Hinc sinceritatem animi et magnum hoc studium candorem postulat, ne fraudibus eorum, quorum interest, omnia vetera et noua miscere historia philosophica pateat. Quae mentis integritas vix desiderabitur, vbi illa sincera cupiditate flagrat veritatem inquirendi, eamque a falso segregandi, vnde magnus ad reiiciendas fabulas, etiam publico assensu conseruatas, non oriri non potest animus. Addimus non sine caussa modestiam animi, quae suae supellectilis gnara, et prolixissimi laboris in historia philosophica exantlandi conscia, non omnia se scire, mentisque acie attingere posse, nouit, immo multa esse philosophorum fatetur, quae ita se habent, vt adhibita omni industria clare distincteque

quoad voluntatem,

que

que certoque scientiae gradu cognosci nequeant [k]. Vnde et in assensu prudenter cohibendo, et agnoscenda quoque ignorantia, prudentem et modestum historiae philosophicae cultorem assiduum esse, quilibet intelligit. Non vero cautum tantum doctumque historicum desiderat historia philosophica, sed et philosophiae mysteriis innutritum; quisquis enim in ipsa philosophia hospes est, nunquam vel veteres intelliget, vel recentiores mente assequetur, vel iudicium quoque suum interponet feliciter. Quae omnia sicut recte ad historiae philosophicae studium rite excolendum requiri, ipsa res clamitat, ita quam difficilis is labor sit, quamque arduum ad aliquam in ea perfectionem adspirare, nemo non intelligit. Quod tamen deterrere debet neminem, in hoc vtilissimo eruditionis genere profectum quaerentem: nam et multa diligentia, attentione, et adhibitis mediis dictis difficultates felicissime superari possunt, et in magnis voluisse, modesto animo satis est. Qua de re eleganter PLINIUS [l], cum difficilem philosophicae historiae partem, quae naturam rerum enarrat, explicare constituisset: *Magna pars studiorum amoenitates quaerimus, quae vero ab aliis tractata dicuntur immensae subtilitatis, obscuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quae Graeci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας vocant, et tamen ignota aut incerta ingeniis facta: alia vero ita multis prodita, vt in fastidium sint adducta. Res ardua, vetustis nouitatem dare, nouis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, et naturae suae omnia. Itaque etiam non assecutis voluisse abunde pulchrum atque magnificum est.*

quoad ipsum philosophum.

§. VI. Hae vero difficultates vt facilius superari, et quae ad historiam philosophicam felici effectu excolendam necessaria esse demonstrauimus, eo certius acquiri queant, dabimus monita quaedam et cautelas, ad quas praecipue attendendum esse historiae philosophicae studioso, si et scyllam et charybdin euitare cupiat, longa experientia viros doctissimos et in his literis summos edocuit [m]. Scilicet:

Cautelae obseruandae:

I. *Quaerendi sunt fontes, vbi haberi possunt, proximi, et examinandi ad fontes riuuli.* Fontes vero innuimus, ipsa philosophorum scripta, quae hodie supersunt. Etsi enim magnam scriptorum philosophorum praecipue veterum (nam recentiorum alia conditio est) partem temporis iniuria nobis eripuit, et imprimis fatalis ignis plurimam scriptorum philosophicorum partem perdidit, conseruata tamen scripta Pythagoreorum quorundam, tum Platonis, Aristotelis, Theophrasti, Epicuri, et post Christum natum

Fontes quaerendi.

k) Eleganter ORIGENES contra Celsum L. I. p. 11. Nemo nostrum dicet, noui Epicuri omnia; nec audebit profiteri, se nosse Platonis omnia, cum tantopere inter se discrepent etiam scriptorum eius interpretes. Quis enim est tam audax, vt dicat, se nosse Stoicorum omnia vel Peripateticorum. Nisi forte hoc verbum, noui tum omnia, ab idiotis aliquibus imperitiam suam non agnoscentibus audiit.

l) In praefat. Historiae naturalis.

m) Dicta hac de re nonnulla in diss. de comparatione philosophiae gentilis, cum Scr. S. et religionis christianae dogmatibus caute instituenda, quae prima est in Otio vindelico.

tum principum sectae eclecticae, Plotini, Porphyrii, Iamblichi, Hieroclis, Procli, et similium; Stoicorum quoque post reparatam salutem principum, Senecae, Epicteti, Antonini, etc. Quae vt totius systematis sui rationem plerumque exponunt, ita in normam eligenda sunt, ad quam reliqua, quae ab aliis de horum philosophorum doctrina referuntur, exigi debent. Ex ipsis enim philosophorum, praecipue sectarum conditorum, verbis certissima de mente dogmatum ab iis admissorum indicia desumi posse, quilibet per se intelligit, et res ipsa loquitur, experientia tamen in his literis exercitatum magis confirmat. Saepissime enim deprehendimus, eos, qui philosophis, praecipue veteribus posteriores eorum dogmata retulerunt, vel inscitia, vel detrahendi et odium conflandi studio sinistre ea exposuisse. Qua in culpa praecipue versatur Aristoteles, qui magno studio coëmtis et expilatis veterum libris, ita haud raro eorum mentem expressit, vt nocentior quidem et a vero alienior videretur, longe tamen a vera eorum sententia recederet; qua in re Speusippum, Aristoxenum et Xenocratem comites habuisse olim iam conquestus est PORPHYRIVS [n], ipse saepe non melior. Idem et epicureae philosophiae historia comprobat, quae si ex aduersariorum, praecipue Stoicorum, immo et Ciceronis atque Plutarchi relatione iudicanda est, absurditate vix ab alia vincitur, ex ipsis vero Epicuri epistolis, quas nobis conseruauit LAERTIVS [o] desumta meliori habitu conspiciendam se praebet. Semper enim, vt in omni sententiarum diuortio, ita praecipue in philosophorum sententiis aduersarii partes argumento ab inuidia et odio ducto pressas esse, fidem nobis, quae sequetur faciet historia philosophica, tum veterum, tum nostrorum temporum.

Dispiciendum, de sua an de aliorum sententia loquantur philosophi.

II. *Attendendum vero in ipsis, quae supersunt scriptis philosophorum, an de suis hypothesibus agant, suamque mentem expromant, an aliorum sententias referant.* Multum incertitudinis et erroris neglecta haec cautio in historiam philosophicam intulit. Solent enim haud raro veteres imprimis philosophiae doctores aliorum philosophorum sententias referre, idque haud raro ita, vt summa attentione opus sit, si recte assequi quis cupiat, de cuius doctrina vel opinione sermo sit [p]. Id in Platonis potissimum et Aristotelis scriptis vsu venit; ille enim mox Parmenidem, mox Cratylum, mox Socratem, mox Timaeum, loquentes inducit, horumque philosophorum sententias suis dialogis ita miscet, vt magna difficultas et obscuritas in exquirenda vera Platonis mente inde oriatur [q]. Hic vero, dum, iudice GASSENDO, compilatorem alienorum operum maximum se praestat, simili cum praeceptore labore aliena suis sine euidenti saepe indicio miscet. Et his similia in reliquis quoque occurrunt.

Sectae expendendae.

III. *In consulendis* porro *veterum philosophorum scriptis et hauriendis inde eorum sententiis ad sectae, cui vel addicti fuerunt, vel quam ipsi exci-*

n) In vita Pythagorae p. 36. ed. Rom. conf. FR. PATRICIVS discuss. Peripat. T. II. L. I.

o) L. X. de vit. philos.

p) Conf. Orium vindel. mel. I. p. 157.

q) Vid. Historia philos. doctrinae de ideis §. 41 p. 13. vbi prolixius hoc ipsum probauimus.

excitauerunt, linguam loquendique modum, quam maxime attendendum est. Dum enim philosophi vocibus vtuntur pluribus sectis communibus, propriam tamen suoque systemati accommodatam verbis significationem ab aliis sectis longe abeuntem subiiciunt; quam qui non probe notat, et eadem dicere philosophos putat, vbi iisdem verbis et loquendi modo vtuntur, misere fallitur. Exemplis huius rei historia philosophica scatet, et vel vna fati vox satis comprobat, quae longe aliud apud Pythagoram et Platonem, aliud apud Stoicos, aliud apud Epicurum significat, sensu non tantum diuersissimo, verum etiam saepissime contradicente [r].

Totum systema philosophi eruendum.

IV. *Vt* itaque *de sententia philosophorum sanum rectumque iudicium ferri queat, totum ex eorum scriptis systema* ita *eruendum est*, vt ante omnia principia generalia, quae fundamenti loco toti doctrinarum aedificio subiiciuntur, eruantur, et his demum illae superstruantur conclusiones, quae ex istis fontibus sponte sua fluunt. Quemadmodum enim hoc praecipue philosophi officium est, vt ex positis quibusdam principiis generalibus, specialia dogmata iusto nexu deriuet, ita eam interpretationem merito alteri praetuleris, quae cum toto systematis habitu et connexione conuenit apteque inter se cohaeret, etsi prima facie aliud dicere videatur. Quod vbi neglexeris, mira sententiarum confusione deceptus, nunquam ad veram philosophorum mentem rite cognoscendam peruenies. Id quod plurimis viris doctis in Stoicorum praecipue systemate explicando accidit. Cum enim Stoici post natum Christum, christianae potissimum doctrinae laude illecti, verbis et externa specie philosophiam suam, imprimis moralem speciosius ornarent [s], factum inde est, vt viri multi magna eruditionis laude florentes, sed incautius ad systematis stoici nexum habitumque non attendentes, plurima sana et egregia somniarent, quae propius et ex intima principiorum stoicorum connexione considerata, non vnum errorum cumulum exhibent.

Ad circumstantias philosophorum attendendum.

V. Non vero ad systemata tantum ipsa, in scriptis philosophorum obuia, sed *ad circumstantias quoque auctorum,* temperamenti et educationis rationem, praeceptores, quos ex parte imitati sunt, aduersarios, quibus sua dogmata opposuerunt, fautores, vitae genus, quod sectati sunt, gentem vnde vel oriundi, vel apud quam vixerunt, et quae alia his similia *attendendum est.* Supra enim iam monuimus, eiusmodi circumstantias plurimum habere in ipsa systemata philosophorum influxum, quae vbi negliguntur, ineluctabilem obscuritatem pariunt. Id quod in plerisque tum veterum, tum recentiorum philosophematis recte obseruatum magnam lucem historiae philosophicae accendit: vti praeter ea quae iam diximus, ex iis, quae de philosophia pythagorica in veteris, et de theosophico-paracelsica in recentioris philosophiae historia dicentur, suo loco erit manifestissimum.

VI. *Quod*

r) Conf. PLVTARCH. de placit. philos. L. I. c. 25 seqq. Otium vind. mel, I. §. 7. p. 85. vbi plura hanc in rem dicta sunt.

s) Prolixius id ostendimus in diss. de subdola Christianorum imitatione a Stoicis post C. N. suscepta, quae inserta est Tempe heluet. T. III. sect. 2. art. 4.

Testimonia fide digna quaerenda,

VI. *Quod si ipsa philosophorum scripta nobis non suppetunt*, vel quae pro talibus venditantur, examen criticum non sustinent, *ad eorum quam maxime testimonia confugiendum est, qui philosophis aetate fuere proximi*, et vel eos ipsos docentes audiuerunt, vel eorum genuina scripta legerunt, et dogmata philosophorum intelligere potuerunt; praeiudiciis vero non occoecati impedimenta non habuerunt, in cognoscenda sententia veterum. Quorum ita examen instituendum est, vt quo maior testium nubes se nobis offerat, qui et veritatem dicere potuerunt, et caussam, cur eam vitiarent, non habuerunt, eo maiorem quoque fidem mereantur. Et haec communis admodum, vt omnis historiae, ita maxime philosophicae regula est; ex qua sua sponte fluit, in testimoniis adducendis quo maior est testium auctoritas, et fides, eo maiorem habere ea quoque verisimilitudinem. Id quod imprimis apud eos obseruandum est, qui certae cuidam sectae addicti, historiam philosophicam vel totam, vel ex parte aggrediuntur. Illis enim ad sectae suae emolumenta plurimum attentis non facile habenda fides, nisi aliorum quoque testimoniorum auctoritate suffulti veri magnam prae se ferant speciem. Nam plerumque eiusmodi homines philosophorum vitam, fata et dogmata ita referunt, vt ad sua potissimum placita commodum atque commendatio redundet. Quae cautela imprimis apud Eclecticos, siue Alexandrinos philosophos, qui Platonicorum quoque recentiorum nomine inclaruerunt, tenenda est; hi enim vaferrimi homines, ad incrustandum nouum philosophiae suae satis miserae genus, veterum imprimis Pythagorae vitam, fata et philosophiam ita depinxerunt, vt ingenii sui somnia a magnis istis viris profecta viderentur; quae tamen accuratiori examine excussa, non suspecta tantum videntur, sed et falsa et frustra asserta [r].

praesertim in philosophis post C. N.

VII. *Necessariam hanc cautionem esse*, quilibet videt, qui artem criticam vel a limine salutauit: maiorem tamen eius necessitatem *deprehendimus in diiudicandis relationibus et fide philosophorum post Christum natum florentibus*, praesertim iis, qui Potamone primum, mox Ammonio Sacca auctore pessimum institutum excoluerunt, plures sectas inter se conciliandi, immo ipsa quoque sanctissimae religionis nostrae decreta cum suis systematibus coniungendi, iisque veterum philosophorum nomine et auctoritate praefixa dignitatem nomenque acquirendi. Nihil enim his philosophis solennius, quam vt ex abundantissimo historiae philosophicae gremio, cui se profunde satis insinuant, depromant infinitam sententiarum mirabilium materiem, quam mira audacia inter se coaptantes, deforme philosophiae aedificium extruunt, et dum veterum nomina crepant, incauto lectori ea pro genuinis veterum doctrinis dogmata propinant, quae a vero eorum sensu maxime abeunt. Vnde omnes omnino Syncretistae, id est, variarum sententiarum et diuersarum sectarum inter se conciliatores caute audiendi et multo cautius admittendi sunt, quippe qui mentem philoso-

r) Vid. cel. Moshemii differt. de corrupta per recentiores Platonicos ecclesia, volum. diss. ad H. E. pertin. p. 85 seqq.

losophorum plerumque adulterant, cuius testes fere infinitos historia philosophica, tum veteris, tum mediae, tum recentioris aetatis nobis exhibebit.

Supposititia scripta fugienda.

VIII. Quia vero magna semper fingendi et supponendi fuit licentia, imprimis ex quo in Aegypto atque Asia minore certum hominum genus extitit, quod singulari philosophiae genere superbiens, licitum sibi putauit pia fraude, et libris veteribus sapientiae doctoribus magnisque viris suppositis, sua dogmata propagare; quam pestem in sua arua quoque deriuare recentiores Platonici, immo nec Christiani omnes ab ea abstinuere, vt de haereticis, magnis huius fraudis artificibus, nihil iam dicamus [w]: hinc *summe cautum oportet esse prouidum historiae philosophicae cultorem, ne facile in eiusmodi retia incidat, fidemque libris habeat magnam antiquitatis speciem mentientibus, sed fraudis atque imposturae vestigia attento facile prodentibus.* Euoluant, qui huius rei exempla cupiunt, qui sub Zoroastris, Sibyllarum, Mercurii Trismegisti, Orphei, aliorumque priscae philosophiae antistitum nomine libri venduntur, magnamque ibi fingendi et supponendi licentiam deprehendent. Et horum similibus historia philosophica scatet, quae qua ratione vitanda et detegenda sint, criticae artis magistri [x] docere solent.

Examinandi gradus fidei historicae.

IX. Quod si scripta, ex quibus testimonia de factis, dictis, fatis et dogmatibus philosophorum, quorum ingenii foetus aetatem non tulerunt, haurienda sunt, genuina suisque auctoribus digna deprehendimus, *collatis* tamen *testimoniorum narationibus ad fidei historicae gradus oculus intendendus est*, nec examinandum tantum, an scriptor, qui testis est, veritatem dicere potuerit et voluerit, sed et quae testimonia fidei gradu et auctoritate reliquis praeferri mereantur. Etsi enim ad verisimilitudinis lancem in historia omni, praecipue vero in philosophica, pleraque ponderanda sunt; potest tamen interdum probabilitatis ratio eo vsque vrgeri, reique veritas ita poni in aprico, vt parum a demonstratione absit, certe ab insigni errore tuti esse queamus. Cuius regulam concinne exhibuit celebris artis rationalis doctor [z], ita praecipiendo: *Res gestae, de quibus sensus facile possunt iudicare* (eadem intellectus eiusque ratiociniorum conditio est) *si confirmentur testimoniis multorum hominum diuersarum aetatum, diuersarum nationum, diuersa consilia sequentium, si de illis loquantur tanquam de se visis, neque suspicio sit eos conspirauisse ad mendacium stabiliendum, non minus constanter credi debent, quam si visae fuissent a nobis propriis oculis.* Quo magis itaque ad hunc apicem in expendenda philo-

w) conf. IDEM diss. de caussis suppositorum librorum inter Christianos s. I. et II. vol. cit. p. 217 seqq.

x) Enumerat eos B. FABRICIVS bibl. graec. vol. XIV. p. 131. et causas simul suppositionum in compendio vna cum criteriis affert.

z) Auctor artis cogitandi P. IV. c. 7. p. m. 491. conf. quae erudite et copiose de fide historiae philosophicae disseritcel. C. A. HEVMANNVS act. phil. vol. I. p. 381 seqq.

philosophiae historia pertingere nobis licet, eo certiorem illa nobis cognitionem impertietur. Quod si, vt plerumque fieri solet, ad tantum probabilitatis gradum peruenire nobis non licet, opera tamen danda est, vt, quantum licet, verisimilitudinis gradus augeantur; vbi imprimis cauendum est, ne solo testium numero, praesertim eorum, qui nimis remoti ab iis temporibus fuerunt, de quorum factis et dictis testimonium perhibent, moueamur, ad dandam illis fidem, cum haud raro sine examine sequiorum temporum scriptores prioris aetatis commentaria exscribant, nouorum ideo testium in numero non habendi. Verum de his prolixius consulendi sunt, qui de ratiocinandi arte praecipiunt [a].

Nihil aliter affirmandum, quam fides historica patitur.

X. Caute in historia philosophica incedendum esse, ex dictis sponte sua sequitur: inde vero fluit, *nihil affirmandum vel negandum in ea esse, aliter, quam fidei historicae leges patiuntur.* Vnde quae sola possibilitate speciem ementiuntur, qui infimus fidei historicae gradus est, cautissime consideranda et admittenda sunt, et vbi licet probabilitatis ratio atque caussa, quousque fidem narratio mereatur, adiicienda est, vt scilicet veritatis indagator vno intuitu videat, quid statuendum, admittendumue, quidque reiiciendum sit.

In dubiis suspendendus assensus.

XI. Hac via sollicite incedenti accidet saepius, vt adductis et ponderatis rationibus et testimoniis incertus sit, quid sequi debeat, quid admittere tanquam verum, quid tanquam falsum repudiare. Et hic omnino *suspendendus intellectus assensus est, et fatenda candide incertitudo.* Qui pyrrhonismus historicus vti maxime sobrium in historia medicamen est, ita quoque in philosophica historia non tantum adhibendus est, vbi certum probabilitatis gradum attingere non licet, dubiusque intellectus haeret: sed muniendus eo etiam est animus, vt nihil, praecipue primas verisimilitudinis rationes non prae se ferens, temere pro vero admittatur, sed eo vsque suspendatur intellectus iudicium, donec adhibitis ratiocinandi regulis et accurato examine fundamenta fidei historicae rei debitae patescant [b].

Res ipsae considerandae.

XII. *Neque res ipsae*, quae in historia philosophica occurrunt, siue facta sint, siue doctrinae, *negligendae, sed ita expendendae sunt, vt locum ibi, vbi de iis sermo sit, inuenire queant.* Vbi tamen et scylla et charybdis vitanda, mediaque via incedendum est, ne in extrema currendo, a veritatis tramite aberretur. Scilicet vbi philosophis talia vel dogmata, vel facta tribuuntur, quae communes rationis sensusque regulas laedunt, et ab homine sobrio atque vel mediocriter docto expectari vix possunt, non temere ea admittenda, sed accuratissimo omnia examine excutienda sunt; qua cautione adhibita multa fabularum plaustra ex historia philosophica eiici possunt, quas mendax potissimum Graecia [c] excogitauit, et imprimis sophistarum

a) Eleganter multa hac de re praecipit celeb. CROVSAZIVS Logic. P. III. c. 4. p. m. 1186. qui legendus est.

b) Vid. BIERLINGII Commentatio de pyrrhonismo historico.

c) Testimoniorum religionem et fidem nunquam

rum nugacia et ad fingendum et mentiendum parata ingenia pepererunt, ab omni veritatis non specie tantum, sed et sensu aliena, qualia v. g. in Cynicorum historia deprehendere licet. Non tamen eo vsque id extendendum est, vt pro falso et effîcto habeamus, quicquid a ratione alienum philosophis tribuetur. Vti enim non omnes philosophi fuere, qui pallium et baculum gestarunt, barbamque nutriuerunt; ita ad insana multa, et imprimis ad absurdissima sententiarum monstra multos fuisse delapsos, ex certissimis historiae monumentis constat, nihilque tam absurdum est, quod non dictum sit ab aliquo philosophorum.

Suae opiniones philosophis non supponendae.

XIII. Hactenus intellectum ab iis impedimentis praemuniuimus, quae in decurrendo historiae philosophicae campo ex re tractanda enata haud parum obsunt. Iam et ipse historiae philosophicae studiosus muniendus est, ne sibi ipse officiat. *Caueat* itaque, *ne suas opiniones, ideas, sententiam, philosophis supponat, et ea se apud illos videre putet, quae vel ipse sentit, vel vt sentiant philosophi, in votis habet.* Id quod ex eo tempore, quo literarum reformatio faustis auibus obtigit, saepissime accidit. Certis enim opinionibus innutriti vel occupati viri docti, vt suae hypothesi, quam semel deamauerunt, auctoritatem concilient, philosophorum veterum sententias ad sua dogmata ita applicant, vt cum iis conspirare videantur. Cuius nobile exemplum historia philosophiae Sinensium suppeditat, quam viri docti, qui ex societate Iesu ad hanc gentem missi sunt, ita nobis exhibent, vt praeiudicio non occaecati facile odorentur, ad philosophiae scholasticae, ab his viris Sinarum regno illatae, ideam gentis longe alia sibi persuadentis cogitata fuisse efformata [d], quae res quantas nostra aetate lites et dissidia pepererit, inter omnes constat.

Maior lux non inferenda, quam in se historia habet.

XIV. Non vero tantum a suae sententiae et hypotheseos veterum dogmatibus inferendae studio abstinendum est, sed *nec maior lux inferenda iis, quam penes auctores suos habuerunt.* Quisquis enim cauta sobriaque ratione philosophicam historiam expendet, deprehendet, saepissime philosophos non claras satis et distinctas doctrinarum suarum habuisse ideas, sed vocibus vagis et indeterminatis vsos incertum lectorem dimisisse. quod imprimis in Aristotele recentiores reprehenderunt philosophi [e]. His qui certiora substituit, et clariore luce donat, non tam veterum philosophorum mentem pandit, quam sua cogitata iis affingit, quemadmodum ab iis factum est, qui Aristotelis philosophiam recentiori reconciliabilem asseruerunt [f].

Veteris philosophiae idea ad nostram non exigenda.

XV. Tandem *nec ad nostrorum temporum habitum et sapientiae inter nos cultae ideam philosophia vetus exigenda est.* Aliam enim aetatem alia philosophandi ratio semper decuit. Cuius regulae neglectae incuria nobis

quam ista natio Graecorum coluit. CICERO Orat. pro L. Flacco.

d) Ita Laurentium Magaloti et Carolum Dati, doctissimos Florentiae viros iudicasse, postquam cum Iesuitis Grubero et Oruillio ex Sina reducibus de Sinarum philosophia collocuti fuissent, refert cel. RENAVDOTIVS in diss. de eruditione Sinensium.

e) Ars cogitandi, Mallebranche, aliique.

f) Vid. illustr. LEIBNIZIVS pec. diss. T. II. epist. Leibniz. p. 121 seqq.

nobis tot monſtra philoſophorum, praecipue in hiſtoria philoſophiae barbaricae progenuit, et prophetas Hebraeorum vetuſtiſſimorum immo reges Orientis mutauit in profeſſores philoſophiae, encyclopaediae hodiernae ſtudio innutritos. Quod puerile praeiudicium mature in hiſtoria philoſophica abiiciendum eſt.

Temporum rationes conſiderandae.

His cautelis ſi longinquum iter muniatur, et philoſophicae hiſtoriae ſtudium caute ſobrieque ſuſcipiatur, facile difficultates ſuperari poſſunt, quae in ampliſſimo hoc campo exſurgunt, innumerae, facileque ex hoc labyrintho euadimus ſalui atque incolumes. *Non negligenda* tamen et *reliqua eruditionis praeſidia, et* imprimis *temporum rationes probe conſiderandae ſunt*, quae accurate adhibitae fabulas produnt, a pauciſſimis ſaepe animaduerſas. Exemplum eſto Iſidorus, celebris eclecticae ſcholae philoſophus, quem Hypatiae doctiſſimae foeminae maritum faciunt, et abſtinentiam cum ea ſeruauiſſe aſſerunt recentiores, poſt Suidam, viri doctiſſimi tantum non omnes; manifeſtum tamen errorem prodente temporum ſerie, Hypatia violenta nece ſeculi poſt C. N. quinti anno decimo quinto extincta, Iſidoro ſeculi ſexti anno trigeſimo tertio cum aliis philoſophis ad Perſarum regem tranſeunte. Et talia quidem innumera in hiſtoria philoſophiae occurrunt. Sed et totius eruditionis hiſtoria in ſubſidium vocanda eſt, ſine qua philoſophorum acta saepiſſime intelligi nequeunt; quod et de ſacra eccleſiae hiſtoria tenendum, eo potiſſimum tempore, quo apud homines eccleſiaſticos philoſophia, vel, ſi mauis, philoſophiae vmbra ſedem fixit. Vnde et in ſequenti tractatione vbique lux ex ſacra et literaria hiſtoria philoſophicae lucranda erit.

Ignem ſupra num. I. innuimus praecipuam cauſam eſſe, cur tot veterum, praeſertim philoſophorum libris careamus, id quod nemo negauerit, qui librorum veterum fata cognouit. Vt enim ſilentio praetereamus eos philoſophorum libros, quos ipſi Vulcani flammis deleuerunt, magna incendia, quae celeberrimas bibliothecas deuorauerunt, in cauſſa fuerunt, vt tot libri veterum philoſophorum nobis eriperentur. Celeberrimam enim Ptolomaeorum bibliothecam incuria militum Caeſaris flammis abſumtam nemo ignorat. Illi vero praeſtantiſſimos omnis generis, praecipue vero philoſophorum libros illatos eſſe, conſtat. Idem fatum Romae poſtea bibliothecam in Palatio Caeſareo ad templum Apollinis a Caeſaribus extructam deleuit, igne coelitus delapſo conſumtam: quam cum cura Imperatorum ex cineribus excitaret, nouo conſilio et inconſulto feruore pontifex romanus Gregorius magnus, omnes gentilium libros Romae ſuperſtites igne extirpauit, vid. SARISBERIENSIS *Policrat. L. II. p. m. 123.* Cum vero poſt primam bibliothecae Alexandrinae conflagrationem inſignis librorum optimorum praeſertim ad philoſophiam in hac vrbe praeter alias excultam pertinentium, theſaurus collectus iterum eſſet, effecit Saracenorum principis Omari rabies, et inſanus legis ſuae amor, vt occupata Alexandria omnes veteres libri igne multos

multos menses durante delerentur, frustra precibus intercedente Ioanne Philopono, vid. ABVLPHARAIVS *Hist. Dynast. p. 114.* Immo, quod mireris, ipse Almamon Saracenorum principum longe doctissimus et eruditionis maximus promotor ad commendandas, quas fieri curauit translationes veterum scriptorum, praecipue philosophicorum eo artificio vsus est, vt archetypa graeca igne destrui iuberet, referente LEONE AFRICANO *de viris illustribus Arab. c. I.* apud FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 260.* Quare mirum non est, tot veterum philosophorum libros hodie desiderari. Alia dabit cel SCHELHORNIVS *Amoenit. T. VII. p. 75 sqq.*

§. VII. Prouide dictum in modum cauteque susceptum studium in origines, incrementa et fata philosophiae inquirendi vtilitate gaudere maxima, *Vtilitas historiae philosophicae.* et per omnem disciplinarum optimarum circulum haud contemnendis se emolumentis, quae praestat, commendare, adeoque improbo labore et pertinaci, quam postulat patientia, dignum esse, perspiciet haud difficulter, quisquis tum ad dogmatum, tum ad hominum historiam in philosophia paulo plenius attenderit. Nulla enim fere disciplina est, quae ex historia philosophica recte exculta incrementa capere nequeat. Est enim haec fa- *Est historia intellectus humani.* torum sapientiae humanae enarratio reuera historia intellectus humani [g], quae, quid ille valeat, qua ratione tenebris ereptus, et veritatis luce collustratus per varios casus, per tot discrimina rerum ad cognoscendam veritatem et felicitatem peruenerit, per quos anfractus aberrauerit, qua ratione reuocatus in regiam viam ad metam contenderit, quibusque mediis ita felicitati animi ministrauerit, luculenter edisserit, et ita expositis ingenii humani fatis, quae via supersit, quae syrtes vitandae, quis portus anhelandus, verbo, quid ab intellectu humano adhuc expectandum sit, exponit: quod cum ad reliquas quoque scientias pertineat, eximius historiae philosophicae vsus inde patet. Sed non veritatis tantum origines et incrementa aperit *Errorum index.* historia philosophica, sed erroris quoque fontes indicat, et qua ratione sententiae non falsae tantum, et erroneae, sed perniciosae quoque et corrumpendis animis aptae ortae, quibus mediis propagatae sint, quae damna tam rei publicae literariae, quam christianae attulerint, viuis depingit coloribus. Cuius rei plurima emolumenta sunt. Quod si enim discimus, magna ingenia et ad diuinitatem relata in errorum absurdissimorum pariter atque nocentissimorum deuia delapsos a veritatis tramite longe recessisse, cadet pestilentissimum auctoritatis praeiudicium, et sana atque ad philosophandum maxime proficua alitur erga quoscunque, etiam magni nominis, homines diffidentia, vt propter nominis celebritatem opinionibus eorum non adstipulemur, nihilque ex iis pro vero admittamus, nisi accurato prius examine probatum, et verum deprehensum fuerit. Quae prudentia si ex historiae philosophicae cultu mature adhibita fuisset, citius a iugo Aristotelico, quod intolerabili seruitute per tot secula orbem philosophicum pressit, humani

g) Laërtii historiam ideo ingenii humani historiam appellat MENAGIVS in Comm. ad Laërt. proleg. p. 2. conf. DESLANDES Histoire critique de la philosophie T. I. pref.

generis ingenia liberaffet, quinimmo omni fectae ftudio, philofophandi libertati fanaeque veritatem inquirendi methodo tam aduerfo, et veritati per omnem aetatem inimico obicem validiffime pofuiffet. Nec id tamen, quod quis obiiciat, ad deprimendos alios, magnosque viros contemnendos, feque ambitiofius efferendum, viam fternit; difcunt enim exemplis virorum fummorum, in veritate inquirenda turpiter faepe lapforum philofophantium ingenia, quam fobrie et modefte agendum fit in hoc negotio, et quam caute incedendum, ne, quod maximis ingeniis accidit, nobis, qui ad tantam mentis aciem non affurgimus, eo magis eueniat; immo his exemplis de fe modefte ftatuere, et a fe errare non alienum effe, prudens difcit, quae infirmitatis fuae agnitio et ad tolerandos amice diffentientes, et ad ferendam aequo animo contradictionem aliorum, et ad libere ac fine partis vllius ftudio et refpectu venandam veritatem calcar addit ftrenue. Aperiunt vero detecti errores, eorumque fontes etiam liberum vel ideo cogitandi campum, quia luculentis exemplis oftendunt, opiniones a plerisque interdum pro veris admiffas, leuiffimis praeiudiciis, et caeco auctoritatis, antiquitatis vel commodi quoque ftudio niti, veritates vero, a plerisque reiectas, et pro paradoxis, erroneis et perniciofis habitas, poft multorum feculorum, quibus depreffae iacuerunt, iniuriam tandem caput extuliffe, et de errore triumphaffe. Quae hactenus dicta vt exemplis declaremus, magnus femper error inualuit in fuperftitiofo fpirituum corpore humano non veftitorum cultu et inuocatione, cuius deteftabiles fontes nobis aperit philofophia platonica, quae ex pythagorica et orientis quoque traditione, cum de mediatore inter Deum et homines fubobfcure quaedam percepiffet, per quem reconciliandum fit Numen cum hominibus, offerendae preces, commendanda facrificia, reuelanda vero hominibus voluntas diuina, et impertienda beneficia diuinae beneuolentiae; nefcio quem daemonem magnum, amoris nomine infignitum, per quem ifta fierent, excogitauit [h], et de daemonum ex hac re exfurgenti officio multa obfcuriffime, vt in eiusmodi argumenti genere fieri folet, difputauit. Cum vero peftilentiffimus error accederet, emanaffe ex Deo omnia entia intellectualia, per diuerfos ordines peculiarem exiftentiam nacta, excogitauere fequentia tempora in fcholis Platonicorum illa ex Orientis et Aegypti difciplina in fua arua deriuantium, certum quoddam daemonum genus, quod mediam inter Deum et hominem naturam teneat, quique daemones catenam vnam ab hominibus ad Deum pertingentem conficiant, quae vniuerfum repleat. Hos mediatores inter Deum et homines conftituebant, per hos preces hominum ad Deum perferri, facrificia referri, Deique voluntatem patefieri, beneficia exhiberi fomniabant, hos itaque religiofo cultu inuocandos, hos, pofito licet inter Deum atque genios coeleftes difcrimine, colendos contendebant [i].

Qui

h) Memorabilis hoc de argumento locus extat apud PLATONEM T. III. Opp. p. 201. ed. Serr. qui apud ipfum philofophum legi meretur.

i) Confulendus luculentus locus IAMBLICHI de myft. Aegyptior. L. I. fect. 5. p. 8. ed. Gal.

Qui putidus error, cum ad Christianos philosophiae platonicae nimis deditos peruenisset, sinceram de cultu soli Deo debito doctrinam corrupit, et erroneam de cultu angelorum bonorum doctrinam in ecclesiam introduxit; in qua non haeretici tantum nescio quas Aeonas diuinitatis quadam ratione participes inde exsculpserunt, sed et doctores alii, illique cetera doctrina sani, ad varia, quae angelis exhibebantur, cultus religiosi genera dilapsi sunt, cautius in ea re versaturi, si erroris fontes et propagationem inspexissent. Quemadmodum vero ita errores receptos publice et inter summas veritates relatos esse historia philosophica docet, ita reiectas tanquam absurdos errores veritates eximias, tandem nostris temporibus triumphantes et veritatibus philosophicis restitutas memorabili exemplo ex schola Pythagorae petito confirmat. Placuit enim huic philosopho, et qui ex sectatoribus doctrinam hanc maxime ornauit Philolao, consistere in centro suo solem, terram circum eum in orbem moueri; quod dogma ita paradoxum visum est plerisque philosophis [k], vt praeter Nicetam Syracusium [l], et Platonem, qui tamen in senectute demum calculum ei adiecit [m], et alios Pythagorae discipulos, imprimis Aristarchum Samium [n], pauci reperiantur, qui illud inter sua dogmata retulerint: immo sacris oraculis contrarium esse, et fulmine ideo dignum, recentioribus adhuc temporibus visum est, donec praestantissimorum astronomorum, quibus Nicolaus Copernicus viam muniuit, industria, et imprimis Galilaei, Kepleri, Roberualii, Gassendi, Bullialdi [o] demonstrationibus effectum, vt pauci hodie sint, qui systematis orbis nostri accurate cognoscendi studio dediti elegantissimum et ad explicanda orbis nostri phaenomena aptissimum dogma, nec sacris paginis, si recte considerentur, aduersum, non recipiant, illudque habeant pro sententia magna probabilitatis specie se commendante.

Inuentorum et inueniendorum syllabus.

§. VIII. Non vero hoc tantum nomine vniuersam eruditionem iuuat historia philosophica, sed et fidissimus index est, quae veritates inuentae sint, quae regiones, in orbe scientiarum detectae, quae adhuc incognitae, et in quibus detegendis industria philosophorum versari debeat. Nam et in hac re omnis eruditionis plurimum interest, ne scilicet tempus ad excolendas scientias in se nimis breue, teratur inutiliter, et ea potissimum inuestigentur, ad quae hactenus pertingere non potuit intellectus humanus, sine qua industria parum promouebuntur humanae cognitionis limites. Verum non exponit tantum historia philosophica, quae inuenta nondum sint, sed quae male quoque tractata, quae minus accurate exposita, quae ex parte tantum detecta: quo indicio non parum philosophantium adiuuatur industria, qui discunt inde, quid restet, quae viae a veritatis detectione seducentes

k) Plvt. de Placit. philos. L. III. c. 13. et in Numa T. II. Opp. p. m 120. Laert. L. VIII. f. 85.
l) Laert. l. c. Cicero Tusc. Qq. L. IV.
m) Plvt. l. c. et in Qq. Platonicis.
n) Sext. Empiricvs L. X. adu. Math. f. 174. p. 663. ed. Fabric.
o) Qui libro, de motu terrae, Philolai nomen ideo praefixit.

tes vitandae, quid inuentis addendum, vt tandem ad perfectionem suam assurgat cognitio. Quod historiae philosophicae ministerium nostro potissimum tempore a magnis philosophiae reformatoribus vtilissime adhibitum est, vt discerent, quid restituendum, quid emendandum, quid addendum, et nouo conamine detegendum sit. Quorum vnus et alter hoc philosophicae historiae vsu adhibito, si modeste quae aliis debeat indicauisset, nec omnia suo se proprio marte inuenisse, et primum detexisse iactantius asseruisset, plagii amare ab aduersariis obiecti turpem notam feliciter euitauisset. Id quod vel vnum Cartesii exemplum luculenter probat [p].

Adminiculum omnium scientiarum.

§. IX. Tandem et vniuersam eruditionem philosophica historia ita quoque iuuat, vt scientiarum fontes indicet, vnde hauriri queant, vt optimos auctores enumeret, ex quorum scriptis veritas addisci queat, vt librorum optimorum argumenta exhibeat, et quid in iis ad eruendam et confirmandam veritatem, et ad refutandos errores aptum contineatur, edoceat. Hoc enim nomine magna et pretiosissima pars historiae literariae, id est, eruditionis vniuersae, est historia philosophica, quae hermathenes instar est, ad quaerendos et eligendos praeceptores mutos, ex quorum doctrina intellectus diuitiae augeri plurimum possint. Vnde ignorantia lapsusque graues in philosophica historia non iniuria apud eos, qui inter doctorum numerum referri cupiunt, dedecori sunt. Qui tamen in tam amplissimo campo, quem haec eruditionis pars aperit, difficulter euitari possunt, nisi diligentem quis in ea excolenda operam nauauerit. Alias risum non minus excitabit, quam haereticae ille prauitatis inquisitor, qui eo tempore, quo eruditorum sui temporis phoenix Ioannes Picus, et Germaniae literatae reformator Ioannes Reuchlinus, philosophiam cabbalisticam resuscitabant, insano contra eam zelo accensus, et de periculo, quod iactabat interrogatus, ridicule respondit: surrexisse impium hominem, Cabbalam vocatum, qui multa contra christianam religionem moliendo asseclas multos nactus sit [q]. Dum vero, viri in literaria historia summi interdum vehementer lapsi sint, quanta inde historiae philosophicae accurato studio excolendae necessitas sit illi, qui ad tantam lectionis copiam et cognitionem nondum peruenit, facile euincitur.

Magnam copiam exemplorum hic congerere liceret, qua ratione viri, qui πολυϊστορίας laude florent, in historia philosophica lapsi sint, nisi veniam potius eorum de literis merita et obliuionem, quam opprobrium postularent, et humanum omnino, immo nulli fere, quantumuis in historia literaria ad miraculum exercitato, non facile euenturum id esset. Vt vero calcar habeant, qui has literas excolendas aggrediuntur, vt a magnis viris

p) Vid. HVETIVS Cens. philos. Cartes. c. VIII. p. 115. et qui sine partium studia in ea re versatus est illustris LEIBNIZIVS apud THOMAS. Hist. sap. et stult. T. II. p. 117. BAYLE Dict. T. I. p. 681. nec excusant eum satis, quae affert BAILLETVS vie de De Cartes L. VIII. c. 10.

q) IO. PICVS MIRANDVLANVS Opp. p. 175. ed. Bas. IOAN. REVCHLIN. de arte Cabbal. p. 7.

ris ad suam imbecillitatem argumentati, omnique industria a lapsibus sibi cauendi adhibita, sedulo literariam quoque historiae philosophicae partem persequantur, duo tantum exempla quae ob oculos scribenti versantur exponemus. Ex his vnum est magni viri, GERARDI IOANNIS VOSSII, cuius eruditioni et amplissimae historiae, etiam literariae, praesertim antiquioris cognitioni quis non meritas laudis suspendit tabulas? Is *de Philosophia* * sermone de Proclo, celeberrimo Platonico, facto, inter alia ita: *Traiani temporibus claruisse ait Erasmus Oswaldus Schreckensuchsius, in vita Procli, proque eo est, quod Suidas dicat, fuisse discipulum Plutarchi Chaeronensis, qui Traiani fuit praeceptor. Sed quomodo is meminerit, Porphyrii immo Iamblichi qui temporibus claruit Iuliani imperatoris, annis post Traianum multo amplius ducentis? Iam ipse fatetur Suidas, primum fuisse, qui post Porphyrium calamum amaroris plenum strinxerit aduersus Christianos? Ac Porphyrius claruit annis post Traianum centum quadraginta ac deinceps.* Mirum hic videri queat eruditissimum virum soloecismum literarium a Schreckensuchsio admissum non aduertisse, cum tamen ipse dubia omni exceptione maiora contra eius assertionem necteret, nec ingentem eius lectionem suffecisse, vt se eidem errori eriperet, Plutarchum eum, quem Marinus Procli praeceptorem facit, et quem Schreckensuchsius sine dubio ignorauit, esse Chaeronensem, ita, vt potius nodum quendam gordium hic necteret, quem non soluit, soluere tamen, et errorem ex homonymia ortum euitare facile potuisset, si ex eclecticae scholae historia, vel eodem, quem se sequi profitetur SVIDA in *Plutarcho Nestorii* ** meminisset, fuisse hunc Plutarchum, (de quo suo tempore et loco plura dabimus,) Nestorii filium, et atheniensem, cuius opera alexandrinae philosophiae schola Athenis seculo IV. erecta est, et quem audiuit Proclus, inter vltimos huius scholae doctores numerandus. Alterum exemplum hallucinationis in eiusdem scholae eclecticae historia exhibet eloquentissimus nuperus *historiae philosophicae criticae* auctor Gallus, qui *** vbi potissimam historiae philosophicae sec. IV. V. et VI. historiam, quam eclectica schola absoluit, quasi transeundo attingit, plura affert oppido falsa et erronea. Nam neque Syrianus atheniensem scholam erexit, sed Plutarchus atheniensis; neque vnquam edita sunt Procli opera Hamburgi 1700. sed vita tantum Procli a Marino scripta, ad quam tamen prouocat; neque Marinus Iudaeus vnquam fuit, sed Samaritanus, Flauia Neapoli oriundus, et ad gentilismum digressus: neque eo tempore quo Simplicius in Aristotelem commentatus est, Aristotelis philosophia vix nota fuit in oriente, sed ipsorum potius Eclecticorum studio maxime commendata, et inter Christianos etiam admissa, quod vel ex vno Ioannis Philoponi exemplo, quem tamen cum Simplicio congressum disputatione ipse monet, discere potuisset. Falsum denique Eclecticos vltimos Isidorum, Damascium, Priscianum, Eulamium, Simplicium-

que

*) c. 17. §. 6. p. 143. **) T. III. p. 133. ***) T. III. c. 39. §. 3.

que ſola videndi regis Choſroës cupiditate inductos ad Perſas commigrauiſſe. Feciſſe enim id, quod in ſua religione ſub imperatore chriſtiano ſibi ſatis tuti non viderentur, vel ex SVIDA *v.* πρέσβυς notum eſt. Sed eiusmodi ſupinam incuriam in hac critica philoſophiae hiſtoria rerum peritus ſaepe animaduertet.

Vſus in V. R. C. probanda.

§. X. Vti vero vniuerſae eruditioni vtiliſſimam operam praeſtat hiſtoria philoſophica; ita ad ſpeciales diſciplinas reſpicientibus non minorem vtilitatem conferre palam fit. Ponimus vero non inepte in fronte inſignem vſum, quem in aſſerenda et vindicanda religionis chriſtianae veritate praeſtat. Multiplici enim in ea re hiſtoria philoſophica labore defungitur. Oſtendit enim religionis naturalis origines, et diſperſam puriorem veritatem inter tot gentilium placitorum errores, et hiſtoriae ſacrae fidem teſtimoniis exoticis egregie confirmat; aperit quoque, qua ratione veritatem in iniuſtitia detinuerint ſtulti, et quantis abſurdiſſimorum commentorum monſtris impietas ſe prodiderit: atheiſmi hiſtoriam explicat, et quam turpis ille et a ratione omni per omnem hominum aetatem deprehenſus ſit, luculenter demonſtrat. Et hac ratione impiorum obiectionibus refutandis arma egregia ſubminiſtrat, veritatisque ſucceſſionem inter Hebraeos conſeruatam et ad Chriſtianos transmiſſam elegantiſſime et fortiſſime roborat. Quem in modum ad confirmandam veritatem religionis chriſtianae et primi ſanctioris diſciplinae doctores in apologiis ſuis hiſtoria philoſophica vſi ſunt, et recentioribus temporibus certatim in id contenderunt viri doctiſſimi,[r] impari quidem ſucceſſu: inter quos tamen, etiam quae ad hanc rem pertinent, magno GROTIO pauci praeferendi ſunt[s].

Limites reuelationis et rationis detecti.

Sacris literis lux illata.

§. XI. Non vero ſolus hic vſus eſt, quem ex philoſophica hiſtoria diſciplinae ſanctiores referunt, ſed et alios praeſtat, iſtis, quos diximus non minores. Nam et limites reuelationis et rationis accurate ponere docet, quaeque vtrique humanae cognitionis fonti debeantur, longa inſtituta doctrinarum inductione, manifeſtat; et quas partes in cognoſcendo ſalutis myſterio ratio, quas traditio, quas reuelatio habuerit, egregie exponit, vt ita diuinis literis honos ſuus maneat illibatus. Quin nec ſacrae paginae nullam ex hiſtoria philoſophica lucem capiunt, ſed hinc inde plurimum luminis foenerantur. Cum enim ſcriptores ſacri vtriusque foederis ad conſuetas ſui temporis opiniones Iudaeorum et gentilium reſpexerint, non poſſunt iſta loca, vbi obſcurius talia tanguntur, intelligi, niſi ex philoſophiae veteris hiſtoria illae, ad quas alludunt, opiniones detegantur. Cuius ſpecimina plura in ſacris oraculis occurrunt[t], ipſe vero contextus ſacer quaſi ad hos fontes prouocat, quando D. Paulus et cum Stoicis atque Epicureis congreſſus de reſurrectione differit[u], et vitandam ſui temporis philoſo-

r) Vid. cel. FABRICIVS Syll. Script. de V. R. C. et quae in diſſ. de comparatione philoſophiae gentilis cum Scr. S. quae in Otio vindelico primo loco apparet, hac de re dicta ſunt.

s) in opuſculo nunquam ſatis laudando de V.R.C.

t) Vid. quae proxime dicta ſunt in Otio vindelico p. 16 ſeqq.

u) Act. XVII. 18 ſeqq. vid. ib. p. 33 ſeqq.

losophiam monet [x], vel alibi quoque in depingenda gentilium miseria ad eas phrases et sententias respicit, quae in scholis philosophorum gentilium receptae et inter illos homines, ad quos scribebat, in vsu fuerunt [y], quae vero prolixius explicata alibi quaerenda sunt.

§. XII. In nulla alia vero sanctiorum disciplinarum parte maiori euidentia hunc vsum probat historia philosophica, quam in ecclesiastica historia. Etsi enim supremus sapientiae magister, quique ex eius schola prodierunt, diuinae veritatis praecones, ab omni humana eruditione, quam sanctissima, quam profitebantur, doctrina refugiebat, sponte abstinuerunt, et in stulta Euangelii professione, qualis philosophis tum temporis huius seculi prudentia superbientibus videbatur, summam reuelatae sapientiae perfectionem posuerunt: mature tamen factum est, vt percutientibus oculos diuinae veritatis sua maiestate et diuina origine coruscantis radiis viri in philosophorum scholis enutriti et educati manus Euangelio darent, quin et publicis scriptis illud contra latratus gentilis impietatis defenderent: vbi sacris quidem se literis quam maxime communiebant, haud raro tamen acquisitam in scholis philosophorum eruditionem ad hunc ipsum finem adhibebant, et cum sanctiori disciplina coniungebant; recte saepe et laudabiliter, interdum tamen cum veritatis coelestis dispendio. Id quod parcius quidem primis nascentis ecclesiae temporibus factum est, frequentius vero et maiori cum veritatis christianae damno, ex quo magnus philosophiae aegyptiacae, quae platonicam mira aliarum sententiarum confusione reformauerat, amor ecclesiae doctores incessit. Ex eo enim tempore doctrinarum coelestium puritas et integritas non vna ratione vehementer corrumpi coepit. Quod vt ignotum illis esse, vel negari nequit, qui ecclesiae historiam sine sectae praeiudicio excusserunt [z], et suo loco a nobis prolixe quoque et ex instituto probabitur, ita prona consequentia inde fluit, sine philosophiae cognitione ad quam viri magni se subinde composuerunt, non scripta tantum eorum, praesertim illa, quibus superstitionem gentilium iugularunt, non posse intelligi, sed nec doctrinarum rationem recte expendi, quaeque in ecclesiam sensim irrepsere dogmata sequiora satis deprehendi et originem eorum detegi, cuius tamen rei multum in historia sacra interest. Eadem vero et de haereticorum veterum placitis rite cognoscendis tenenda sunt. Illorum enim insania cum ex illa potissimum philosophia, quae inter Asiae incolas aliosque orientis populos vigebat, et splendidis antiquissimorum philosophorum nominibus falsa iactantia superbiebat, repullulauerit, postquam illa cum corrupta aegyptia philosophia, pythagorico platonicam philosophandi rationem imitante, coniuncta fuit, et ad Iudaeos quoque pedetentim transiit, vt doctissimis viris, qui accuratius ad horum hominum placita eorumque origines attenderunt, obserua-

Eccl. historia illustrata.

et historia haeresium.

x) ad Coloss. II, 18. cui loco lux ex H. P. allata est l. c. p. 41 seqq.

y) Vid. dissert. ad Eph. II, 1. 2. Tempe Heluet. T. II. S. I. p. 58 seqq.

z) Vid. doctissimi HVETII Origeniana.

ſeruatum eſt [a]: facile hinc intelligitur, ex philoſophiae hiſtoria obſcuriſſimorum dogmatum, et ſomniorum maleſani ingenii peſſime ſaepe cohaerentium explicationem potiſſimum hauriendam eſſe, quod quia a multis neglectum eſt, mirandum minime eſt, in explicandis haereticorum placitis viros ſaepe magnos fuiſſe lapſos.

Vſus in Iurisprudentia. §. XIII. Poterant haec explicari prolixius, et oſtendi qua ratione lux illa, quam eccleſiaſticae hiſtoriae philoſophicorum fatorum enarratio infert, in refellendis quoque dogmatibus erroneis, et oſtendendis impuris, vnde illa hauſta ſunt, lacunis vſum non contemnendum praeſtet; ſed quia breuitati litandum eſt, et haec quilibet facile capit, qui prudenti meditatione de ea re cogitare poteſt, ſicco illa pede praeteribimus. Non vero ſanctioribus tantum diſciplinis inſignem vſum exhibet, ſed et iuris tum vniuerſalis ſiue naturalis, tum romani ſtudioſis vtiliſſimam ſe praeſtat hiſtoria philoſophica. Quemadmodum enim iuris naturalis leges ab ipſa philoſophia erui debent, et per omnes eius periodos veſtigia illa humanis mentibus cum ratione impreſſa, et per varias gentes propagata deprehendi poſſunt, ita magnum ea res iuris naturalis ſtudio augmentum commodat, id quod recte intellexit parens iuris naturalis ſuae puritati et nitori reſtituti HVGO GROTIVS, qui in immortali *de iure belli et pacis* opere feliciſſime magna, quam poſſidebat, hiſtoriae philoſophicae cognitione ad illuſtranda iuris naturalis cum principia tum praecepta vſus eſt, gnauiter veſtigia anteceſſoris premente in *iure naturae et gentium* SAMVELE PVFENDORFIO. Iuris vero romani culturam hiſtoria philoſophica carere non poſſe, is non negabit, qui ex romani iuris hiſtoria tenuit, placuiſſe romani iuris conditoribus graecam philoſophiam, maxime vero ſtoicam, quae cum πολιτικώτεϱος Romanis, qui ad reipublicae gubernacula ſedebant, principibus viris videretur, et negotiorum appetentes ſibi deditos faciebat, et in docendi tradendique methodo, et in ipſis adhibendis doctrinis aliis palmam praeripiebat. Vnde multa in iure eſſe tum dicendi genera, tum regulas atque principia iuris e Stoicorum ducta principiis, recte diſertiſſimus iureconſultus IANVS VINCENTIVS GRAVINA monuit, aliis non diſſentientibus, ſed multis ea exemplis probantibus [c]. Quod ſi vero ad ſanam interpretationem recte requiritur, vt ad ſententias illas attendatur, quibus auctor deditus fuit, et ad quas reſpexiſſe in ſcripto legeue apparet, neminem patet, hac philoſophiae romanis iuris antiſtitibus acceptae cognitione carere poſſe, qui feliciter in interpretando genuino iuris romani ſenſu verſari cupit. Sed de his etiam ſuo loco dicetur amplius. Tandem et

Vſus in Medicina. ars

a) Conſulendus, qui inter omnes plurimam huic rei lucem affudit cel. MOSHEMIVS Inſtit. Hiſt. Chriſt. antiq. Sec. I. P. II. c. I. §. 4 ſeqq. p. 71 ſeqq.

b) De ortu et progreſſu Iuris ciuilis L. I. §. 44. p. m. 97 ſeq. ed. Neap. qui rem luculentis exemplis confecit.

c) Conferendi praeter alios magni nominis ICti Io. SCHILTERVS in Manuduct. philoſ. mor. ad Iurisprud. c. I. §. 5 ſqq p. 6 ſqq. et illuſtris EVER. OTTO in orat. de ſtoica veterum Iurisconſultorum philoſophia.

ars falutaris hac eruditionis parte quam maxime opus habet, illa enim in applicandis dextre remediis verfata, ars quidem non inepte veteribus dicitur [d], quando vero et naturam rerum, et humani potiffimum corporis fabricam confiderat, elegantiffima et vtiliffima philofophiae pars eft, vixque felix erit medicus, qui non prudens fuerit philofophus. Vnde medicinam ab antiquiffimis et celeberrimis philofophis cultam fatis conftat, et exemplis Melampodis, Thaletis, Pherecydis, Epimenidis, Toxaris, Zamolxis, Pythagorae, Empedoclis, Alcmaeonis, Epicharmi, Timaei, Heracliti, Democriti et ipfius medicorum parentis Hippocratis poffet confirmari, nifi in ipfa hiftoria quam fufcipimus philofophica, ea fedulo fuis locis obferuare animus effet. Immo inuentores, qui celebrantur artis falutaris philofophos fuiffe, neminem fugit nifi hiftoriae medicae imperitum. Ad Zoroaftrum enim, Thot fiue Hermem Horum, et inter Sinenfes ad Choamti origines artis medendi referri videas [e]. Illi vero non corporibus tantum curandis, fed et ferocibus animis per praecepta philofophiae religionis atque legum domandis, operam nauarunt feliciffimam, vnde quam arcte philofophiae et medicinae hiftoria cohaereat, fatis conijci poteft.

§. XIV. Attulimus hactenus illa commoda, quae ex ea hiftoriae philofophicae parte, quae intellectus humani hiftoriam pandit, et doctrinarum omnis temporis atque gentis nobis feriem enumerat, atque praeftantior nobiliorque merito cenfetur effe, fluunt, quaeque inde fperanda fit vtilitas, expofuimus. *Vfus hiftoriae philofophorum.* Non otiofa tamen et altera pars eft, quae in enarrandis philofophorum atque fectarum ab iis conditarum fatis occupatur, ex qua fcilicet varia quoque vtilitas oritur. Vt enim taceamus, quod fupra iam paulifper tetigimus, magnum haec influxum habere in fyftemata philofophorum, quae inde plurimum illuftrantur: illud ex defcriptis accurate magnorum virorum vitis factisque circa philofophiam potiffimum in vfum noftrum transferre poffumus, vt qua via ad eruditionem, praecipue philofophicam viri immortalem nominis gloriam nacti graffati fuerint, quae impedimenta fe eis obiecerint, quibus mediis ea fuperauerint, in quas errorum fyrtes incautius inciderint, vel periculis anteceſſorum cautiores facti eas vitauerint, inde difcamus. Ita enim fapientiffima nobis in omnis eruditionis, praecipue vero in philofophiae ftudio fuggeruntur confilia ad fequenda ea quae tantis viris videmus fuiffe proficua, et ad illa vitanda, quibus in veritate inquirenda detrimentum paffi funt. Cuius vt et hic exemplum adiungamus, docet nos veterum philofophorum hiftoria, non domi otiofa fediffe, quae ad philofophiae culmen adfpirabant ingenia, fed itinera fufcepiffe ad gentes fapientiae laude inclytas Pythagoram, Democritum, Thaletem, Platonem [f] pluresque alios, ita tamen vt fuperftitione quin et impoftura facerdotum, qui apud barbaras gentes cuftodes erant fapientiae, dece-

 pti

d) Vid. IONS. de Scr. H. P. L. I. c. 1. p. 5.
e) Conf. DAN. LE CLERC Hiftoire de Medicine L. I. ch. 5. 6. 7. p. 8 feqq.
f) Vid. DIOG. LAERTIVS in vitis horum philofophorum.

pti carbones interdum pro thefauris reportarent, quod de Pythagora et Platone verum effe hiftoria horum philofophorum teftatur. Inde vero prudentiffimum philofophiae ftudiofis confilium exfurgit, non tantum domi quaerendos fapientiae doctores, fed et itinerum prudenter fufceptorum fructum effe incrementa fapientiae, cauendum vero fibi effe ab auctoritatis praeiudicio, et vbique rationem adiungendam effe comitem, ad cuius trutinam tradita a viris doctis exigi queant. Nec prudentiam tantum in fectanda eruditionis philofophicae femita ita difcimus, fed virtutis quoque et vitiorum theatrum nobis haec philofophorum hiftoria pandit, in quo virtutis praemia, vitiorumque tragici faepe exitus viuidis coloribus exprimuntur, habentque, qui ad veram, quam fapientia promittit, felicitatem adfpirant, quid fectentur, quidue fugiant. Quid enim ad formandum virtutis habitum exempla valeant, et experientia docet, et ipfa philofophorum hiftoria. Eleganter SENECA[g]: *Longum iter eft per praecepta, breue et efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expreffiffet, fi eum tantummodo audiffet, vitae eius interfuit, fecreta perfpexit, obferuauit illum, an ex formula fua viueret. Plato et Ariftoteles et omnis in diuerfum itura fapientium turba, plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum et Hermachum et Polyaenum magnos viros non fchola Epicuri, fed contubernium fecit.* Scilicet vbi exempla monitis faluberrimis, quae nobis hiftoria philofophorum ex ore eorum exhibet, iunguntur, laeta virtutis feges facile efflorefcit. Non vero voluntatem folam perficiunt haec virtutum atque vitiorum, quae in philofophis deprehenduntur, exempla, fed et intellectum. Obferuata enim humanae conditionis fragilitate, et in quot viri cetera magni errores faepe delapfi fint, probe edoctis nobis iugulantur noxia auctoritatis praeiudicia, et ad audendum aliquid in calcanda fapientiae femita animus excitatur, et per fe contendenti calcar additur, ad adhibenda propria lumina: id quod de aliis quoque praeiudiciis hunc in modum extirpandis intelligendum eft.

Characteres verae et falfae philofophiae definiti.

§. XV. Sed vt omnem tandem quam de vtilitate hiftoriae philofophicae inftituimus, caufam peroremus, adiiciendum hoc etiam dictis eft, fobria cautaque hiftoriae philofophicae tractatione characteres veram philofophiam a falfa difcernentes feliciter poffe difci. Cum enim veritas vna fit, error vero multiplex, in tot fectas difciffa philofophia et tot enatis inter philofophos fententiarum diuortiis infinita falfae philofophiae exempla extare neceffe eft. Etfi vero de characteribus falfae philofophiae dicendi locus hic non eft[h]; patebit tamen fine praeiudiciis acta philofophorum et veterum et recentiorum legenti, fectae ftudium, et quod fecum trahit auctoritatis praeiudicium, fuperftitionem religioni naturali et reuelatae aduerfum,

g) Epift. 6.

h) Legi vero omnino merentur, quae vir πολυμαθέστατος C. A. HEVMANNVS de criteriis falfae philofophiae doctiffime et eleganter difputat act. philof. Vol. I. p. 181 feqq. Ea enim in H. P. ftudio multam lucem commodabunt.

ſum, occultandi veritatem ſtudium, amorem ſpeculationum inutilium, nihilque ad felicitatem hominis facientium, ſuperbiam et contemtum aliorum, ex ipſis philoſophorum principiis fluentem, erepta libere cogitandi et ſubtracta media, quaeque his ſimilia ſunt, philoſophiam plerumque prodere falſam, et in eodem ſyſtemate, cui hi characteres applicari poſſunt, magnos et perniciofos errores deprehendi. Quod vel vnius ſtoicae philoſophiae exemplo, ſi prolixis nobis eſſe liceret, luculenter poſſet oſtendi, in qua caeca conditoris veneratio, turpi auctoritatis magiſtri praeiudicio nixa, ſuperſtitio eo vsque pertingens, vt omnia in Deum mutet, et omni gentilium theologorum inſaniae philoſophicos colores inducat; impietas veram de Deo ſententiam eiusque ſanum cultum iugulans, cauillationes verborum philoſophis indignae et bonis omnibus inuiſae, ſuperbia intolerabilis omnibus ſe praeferens, hominemque non deorum tantum conſortio, ſed ipſae diuinae eſſentiae iungens, et hypocriſis inde toties Stoicis obiecta vbique regnant: quae tamen ſuo loco notare accuratius e re noſtra erit. Tot atque tantis itaque emolumentis cum auctum illum dimittat philoſophiae hiſtoria, qui ad eam rite tractandam cauteque pernoſcendam animum adplicat, induſtriamque ponit ſuam, neminem fore confidimus, qui eius ſtudium accuratius, quam plerumque fieri ſolet, ſuſcipiendum improbauerit, vel inter ſcientias inutiles illud reiecerit. Vnde excitandi ſunt diſcentium et philoſophari cum ratione cupientium animi, vt hanc non vtiliſſimam tantum, ſed et neceſſariam eruditionis partem gnauiter excolant, magnorumque virorum exemplis, qui non ſine ſumma laude in eam incubuerunt, et vtiliſſimam erudito orbi praeſtiterunt operam excitati, huic eruditionis generi, a plerisque ſatis hactenus neglecto, operam commodent ſuam, certi praeter dulcem animi iucunditatem ad maiores ſcientias progreſſuris vtilitates exorſuras inde eſſe plurimas, modo laboris improbi, quem poſtulat moleſtia patienti verique cupido animo feratur, ſupereturque.

§. XVI. Ita vero praeparato animo quando ad hanc eruditionis partem acceditur, non deerunt ſubſidia, laboris difficultatem leuatura. Etſi enim ipſi vbique fontes, qui haberi poſſunt libandi ſunt, et per omnis generis atque temporis ſcriptores diſcurrendum, vt, quae aſſerta confirment, et in mediam lucem collocent, congerantur in vnum; vtiliter tamen hiſtoriae philoſophicae ſtudioſus eorum doctorum virorum labores conſulet, qui hiſtoriam philoſophicam ſcribere aggreſſi ſunt. Et ſunt quidem pauciores, qui vniuerſae philoſophiae fata ab originibus eius ad noſtra tempora deſcribere conati ſunt, quam pro rei dignitate et praeſtantia par erat: non tamen neglecta prorſus iacuit pars hiſtoriae eruditionis humanae nobiliſſima, ſed praeter innumeros ſcriptores, qui ſingularia argumenta in philoſophiae hiſtoria occurrentia excuſſerunt, et quos ſuis vbique locis adducere, et ita bibliothecam quandam ſcriptorum hiſtoriae philoſophicae condere in ſequentibus animus eſt, vniuerſam quoque philoſophiae hiſtoriam, vel magnam ſaltem partem eius enarrauerunt varii viri docti. Qua in re conſuli

Subſidia potiora auctoresque de hiſtoria philoſophica.

Ionſius ſuli velimus doctiſſimi IOANNIS IONSII diligentiam, qui in erudito *de ſcriptoribus hiſtoriae philoſophicae* opere [i], a cl. IO. CHRISTOPHORO DORNIO ad praeſentem vſque aetatem perducto [k] omnis generis et aetatis ſcriptores, qui aliqua ratione hiſtoriam philoſophicam illuſtrarunt, adduxit. Vbi tamen merito deſideres non habitam tantum veterum ſcriptorum, qui deperditi ſunt, maiorem fere, quam qui ſuperſunt, rationem; ſed et ſignificationem vocis, philoſophia, ad omnes ita artes a diligentiſſimo auctore extenſam fuiſſe, vt hiſtoriae magis literariae veteris, quam philoſophicae ſcriptorum index videri queat. Multa quoque poſt Ionſii aetatem detecta accuratius, producta, quae antea ignorabantur, etiam in hoc argumento, plurima: vnde diligens hiſtoriae literariae, philoſophicae inſeruiturae, cultor omnino conſulet, quae in immortalibus *Bibliothecae graecae, latinae, et Latinitatis mediae* operibus infinito harum literarum emolumento copioſe *Fabricius* attulit, nunquam ſine laude nominandus IOANNES ALBERTVS FABRICIVS, quibus ſcriptis nemo carere poterit, qui in perſcrutandis monumentis veteris hiſtoriae ingeniorum humanorum feliciter verſari cupit. Nos hos duumuiros hic non exſcribemus, cum vtriusque ſcripta in omnium manibus verſentur; iuuentutis tamen gratia quae ad vtiliſſimum eruditionis genus animum adplicare vult, (nam haec viris doctis ſatis eſſe nota agnoſcimus) potiores ſcriptores, qui in hoc ſtadio cucurrerunt, enumerabimus. Et ex veteribus quidem pauci nobis reſtant, qui magnum in hoc laboris genere vſum praeſtare queant, qui tamen ſuperſunt, eo diligentius audiendi ſunt, quo facilior illis occaſio fuit conſulendi fontes hiſtoriae nobis hodie *Diogenes Laërtius* ereptos. Inter quos DIOGENI LAERTIO, palmam deberi, nemo facile negabit, qui elegantiſſimos *de vitis, dogmatibus et apophthegmatibus clarorum philoſophorum* libros ſemel inſpexit. Licet enim ſupinam in eo negligentiam et aliquam quoque in attendendo ad mentem veterum philoſophorum incuriam, iudicii item in tanto argumento proditam paupertatem, nimiamque credulitatem culpauerint, viri docti; conſeruauit tamen nobis tot monumenta veterum philoſophorum, et fatorum eorum memoriam, quae alias intercidiſſet, vt merito ad hunc librum, verum non ſine adhibita artis criticae opera, aduolent, quicunque veterum philoſophorum res et dogmata cognoſcere cupiunt. Sed de ipſo auctore eiusque conatibus alibi prolixius dicendi locus erit [l]. Poſt Diogenem Laërtium libellus breuis, ſed multa eruditione veteris philoſophiae refertus *de placitis philoſophorum* *Plutarchus* adeundus eſt, quem PLVTARCHO non ſine ratione adſcribi, et eundem, quoad ſummam rerum, eſſe cum *philoſophica hiſtoria*, quae GALENO tribuitur, ſuo quoque loco monebimus. Scripſit quoque paulo ſerius SEX- *Sextus Empiricus* TVS EMPIRICVS, philoſophus ſcepticus libros decem cruditiſſimos *contra*

[i]) Editum id Francofurti 1659. 4. qua editione, quia vbique fere adducitur, commodo lectoris inſeruituri, vtemur, quoties ad eam prouocandum eſt.
[k]) Ienae 1716. Conf. Act. phil. Vol. II. p. 320.

[l]) Conferendus interea, qui prolixe de hoc libro egit S. Reu. HEVMANNVS Actor. philoſ. Vol. III. p 1302. et MENAGIVS in proleg. ad Comm. in hunc librum.

tra mathematicos, *dogmaticosque philosophos;* qui etsi eo potissimum respexit, vt omnem dogmaticam philosophiam oppugnando, et scientiarum incertitudinem demonstrando, necessitatem dubitandi et suspendendi iudicium, scepticaeque philosophiae pretium euinceret, tot tamen modis omnem dogmaticorum philosophiam exposuit, tot nobis de veterum dogmatibus relationes conseruauit, vt recte adhibentibus et sobrie legentibus plurima inde in historia omni philosophica lux oriatur. Inter ecclesiae doctores veteres, quorum scripta pleraque veteri philosophiae cognoscendae inseruiunt, de hoc eruditionis genere meruit S. EPIPHANIVS, qui in *epitome operis aduersus haereses*, breuiter quidem sed succincte de sectis philosophorum disseruit [m]. Plura tamen nobis conseruauit auctor qui sub ORIGENIS nomine *philosophumena veterum* nobis exhibuit; in eleganti enim hoc veteris philosophicae historiae compendio multa deprehenduntur, quae alibi frustra quaeras, vnde meritae debentur gratiae viris celeberrimis IACOBO GRONOVIO et IOANNI CHRISTOPHORO WOLFIO, qui libellum e tenebris erutum ediderunt, et doctissimis annotationibus illustrarunt [n]. Nemo vero plura nobis post Plutarchum et Diogenem Laërtium veterum philosophorum monumenta ex graecis scriptoribus conseruauit, meliusque ita de philosophica historia meruit, IOANNE STOBAEO, qui vtilissimum nobis *florilegium* ex omnis generis scriptoribus veteribus concinnauit, et in quatuor libros distribuit, quorum primus physicas potissimum veterum doctrinas, posteriores, morales referunt. Qui etsi manci atque mutili, praesertim quod ad priores duos libros attinet, ad nos peruenerunt [o], dici tamen non potest, quot nobis veteris philosophiae reliquias viri huius diligentia conseruauerit [p]; vnde bonis auibus factum est, vt doctissimorum virorum et in arte critica exercitatorum opera tandem ederentur, GVILIELMO CANTERO euulgante: *Eclogarum* IO. STOBAEI *libros duos*, quorum prior *physicas*, posterior *ethicas* complectitur [q] et CONRADO GESNERO post TRINCAVELLVM edente *locos communes Stobaei* [r], qui libros duos posteriores, magis integros exhibent, et carcere detento GROTIO tempus vtiliter fallendi, et loca

Epiphanius

Pseudo Origenes

Stobaeus

m) T. II. Opp. p. 125. ed. Petau. Conf. FABRICIVS Bibl. graec. Vol. VII. p. 423.

n) T. X. Antiqq. graec. et seperetim Hamb. 706. cum annot. WOLFII. Plura de eo dicentur uo loco.

o) Vnde merito nouam eamque ad msc. codices passim in bibliothecis latentes emendatam ditionem diu exoptant viri docti. Certe ex odice msc. quem seruat bibliothece publica auustana, edmodum edita, praesertim librum secundum, cuius pars magna in editis desideratur, osse emenderi et suppleri collatio nos docuit.

p) Vnde passim a viris eruditis fragmenta veterum philosophorum ex hoc florilegio collecta et excerpta sunt, conf. FABRIC. Bibl. graec. Vol. VIII. p. 650.

q) Antwerp. 1575. fol. apud C. Plantinum, qua editione vtimur, recusa Geneu. 1609. fol.

r) Tig. 1548. et quee emendatior est editio 1550 1559 quam Andr. Wechelius ite 1581. f. expressit, vt Antonii et Maximi sententiee iungerentur. Haec a nobis editio consulitur.

loca poetarum emendandi et eleganti metro exprimendi, occasionem praebuerunt [s] etc. Nec negligendum quoque SVIDAE *lexicon*, imprimis laudabili IOANNIS KVSTERI cura expolitum, nam et in illo multa veteris historiae philosophorum studiosus deprehendet sua curiositate digna, verum magna attentione et iudicio opus est, ne decipiatur, cum non iniquas tantum et corruptrices manus passus sit, sed et ipse nullo iudicio adhibito multa inter se miscuerit, homonymos scriptores confuderit, male cohaerentia retulerit, sicque multis erroribus in historia philosophica portam aperuerit, quos haud vno loco in sequenti tractatione notabimus. Seculo post C. N. decimo quarto fere medio, inter tenebras et barbariem, quae bonas literas tantum non penitus oppresserunt, GVALTERVS BVRLAEVS [t] *vitas philosophorum* collegit, sub incunabula artis typographicae typis expressas, in quibus voluntatem quidem laudes, magnam vero in historia philosophica ignorantiam mirari satis non poteris, insigni argumento, quanto squalore depressae tum temporis iacuerint elegantiores literae [u]. Postquam vero noua eruditioni atque scientiis lux affulsit, manum quoque etsi parcius, quam res merebatur, et necessitas quoque postulabat, admouerunt historiae philosophicae diligentius excolendae viri docti. Inter quos omnium calculo LVDOVICO VIVI primas merito deferimus; certe is inter primos fuit, qui abstersurus horrendum, quo disciplinae hactenus pressae fuerant, squalorem philosophica historia ad restituendum scientiis nitorem in doctissimis *de corruptis artibus et tradendis disciplinis* libris egregie vsus est, libellumque scripsit *de initiis, sectis et laudibus philosophorum* [w], vtilem etsi pro temporum illorum ratione mancum adhuc et imperfectum et iusto breuiorem. Id quod etiam de GVILIELMI MORELLII Tiliani *tabula compendiosa de origine, successione, aetate et doctrina veterum philosophorum*, cui DAVIDIS CHYTRAEI *series philosophorum et sectae eorum praecipuae a Thalete vsque ad Ciceronem* insertae et HIERONYMI WOLFII *notae* adiectae sunt, dicendum, in gratiam scilicet discentium leui opera confecta [x]. Nec IO. IAC. FRISII *bibliotheca philosophorum classicorum chronologica* [y] meliori loco ponenda est, qui philosophos cum eruditis omnis generis non tantum miscuit, sed et parcissime nec diligenter in ea re versatus est [z]. In Italia ALOYSIVS PISAVRVS, patricius venetus circa ea tempora in publico patauinae academiae conflictu *theoremata varia ac sententias de priscorum sapientum placitis ac optimo philosophandi genere* proposuit, in quibus de priscorum philosophorum apud Graecos opinionibus et doctrina sen-

Suidas *Burlaeus* *Viues* *Morellius* *Frisius* *Pisaurus*

s) Quae separatim edidit Paris. 1623. 4.

t) Et de hoc viro inter scholasticos DD. non ignobili suo loco disserendum est.

u) Descripsit libri circumstantias celeb HEVMANNVS act. phil. Vol. III. p. 182. conf. de rarissimo libro cl. AVG. BAYERI memoriae libror. rar. p. 68.

w) T. II. Opp. p. 5. conf. IONSIVS L. III. c. XXII. §. 6.

x) Edita Basileae 1580. 8. vid. Act. philos. Vol. III. p. 439.

y) Tigur. 1592. 4.

z) STRVVIVS Intr. in not. rei lit. c. VII. §. 36. Act. phil. Vol. I. p. 781.

fententiam fuam breuiter, non tamen ineleganter, propofuit [a]. Felicius tamen in excolenda hiftoria philofophica verfatum eft feculum XVII. in quo variis fcriptis diligentia eruditorum in explanandis factis dictisque philofophorum veterum enituit. Eo enim medio GEORGIVS HORNIVS, hiftoriae philofophicae libros feptem cum adhuc in rudimentis verfaretur a viginti annorum iuuene confcriptos edidit [b]: in quibus lectionem pro fcriptoris aetate multam, et conatum in via non fatis trita cum laude verfandi nemo vituperabit, defiderant vero iufti rei cenfores iudicium et diligentiam. Nam fatis praecipitanter eum in difficili argumento verfatum effe, tot lapfus vbiuis obuii, tot omiffa vel perperam pofita fatis produnt, et admixta tot numero aliena, infulfarumque etymologiarum ftudium, quod omnibus fere paginis fectatur, non paratum fatis eum a maturis intellectus viribus ad fcribendum hoc opus acceffiffe docent: etfi laudandus vel propterea fit, quod primus fere aufus fit nobiliffimam hiftoriae partem concinno exhibere compendio. Eodem fere tempore magni viri GERARDI IOANNIS VOSSII libri duo de philofophia et philofophorum fectis a filio ISAACO VOSSIO editi funt [c], in quibus non philofophiae tantum notiones, quales apud veteres deprehenduntur, defcripfit, partesque atque difciplinas ex mente eorum expofuit, et medicorum imprimis aliquam hiftoriam condidit; fed et philofophiae barbaricae pariter atque graecae ad fectam potamonicam fiue eclecticam vsque hiftoriam methodo ipfi peculiari adfperfis vbique obferuationibus ex multa eius lectione in fcriptis veterum petitis delineauit. Quod fi fata fuperftiti permififfent, argumentum hoc eatenus perpolire, vt opus non fuiffet, ex aliena culpa exemplum petere, dubium non eft, quin prout magna eruditione in literis erat verfatus, perfectum quid nobis reliquiffet: iam cum, fatente filio, liber hic non ita fit elaboratus, atque illa fcripta, quorum ipfe praefuit editioni, facile iudicari poteft, multa in eo occurrere, quae limam defiderant, multa deficere, in multis virum magnum effe lapfum. Quibus medendis *fupplementa* quidem *et continuationem* nouae editioni addidit IOANNES IACOBVS A RYSSEL [d], ita tamen, vt et illa nouis fupplementis et emendationibus opus habeant [e], quae forte non defideraremus, fi voluiffet IACOBVS THOMASIVS, qui parem fuo tempore in philofophica hiftoria vix habuit, et ex cuius fchedis illa fupplementa et continuationes depromtae dicuntur [f], ipfe manum admouere operi et filum Voffianum fequendo ita veteris philofophiae hiftoriam exponere, quemadmodum ftoicis placi-

Hornius

Voffius

a) Patau. 1665. 4. vid. Act. phil. Vol. II. p. 535 feq.

b) Lugd. Bat. 1655. 4. vid. Act. phil. Vol. I. p. 1019. MOLLER ad MORHOFIVM T. II. p. 4. LAVNOIVS de fort. Arift. p. n. 339 43. 345.

c) Hagae Comit. 1658. 4.

d) Lipf. 1705. 4.

e) Conf. BVDDEVS Ifagog. in hift. lit. theol. L. II. c. 4 p. 819.

f) Illuftr. I. P. DE LVDEWIG. diff. de prima academia §. 4.

placitis lucem intulit[g]. Hornium vt iuuenili impetu, sic pari infelicitate, coecus scilicet coecum, secutus est LEONARDVS COZZANDVS Brixianus, in libris sex *de magisterio antiquorum philosophorum*[h], ita tamen, vt nec eam, quam Hornius, lectionis copiam et varietatem afferret[i], et eum alios exscribentem, ipse quoque describeret[k] eiusque vitulo araret, et parum afferret, quod ad maiorem argumento, quod tractat, lucem parandam aptum esset. Nec tacendus hic est ABRAHAMVS GRAVIVS, qui *historiam philosophicam, continentem veterum philosophorum, qui quidem praecipui fuerunt, studia et dogmata, modernorum quaestionibus imprimis agitata* edidit: nam et ille multa affert historiam philosophicam veterum admodum illustrantia: quia tamen scopus eius magis est apologiam veterum, contra recentiorum, praecipue Cartesianorum insultus, scribere, et, quae eius verba sunt, *antiquorum philosophiam a modernis sciolis laceratam restituere*, quam sine partis studio eorum placita expendere, quid de eo sibi promittendum sit, iudicari facile potest. Eundem fere scopum inter Britannos sibi proposuit THEOPHILVS GALE in *philosophia generali*, in qua scilicet tum de ortu et progressu philosophiae eiusque traductione e sacris fontibus, deque philosophia platonica; tum de minorum gentium philosophis agitur[l]. Etsi enim auctor in veterum scriptis versatissimus[m] magnam lectionis copiam et eruditionem attulit, auctoritatis praeiudicio tamen, quod tum temporis angli theologi de philosophia platonica fouebant[n], impeditus, hanc omnibus praefert, omnemque sapientiam Graecorum ab Hebraeorum patriarchis satis infeliciter deriuat, Mosenque in Platone nimis oculatus inuenit. Aliam, eamque sine dubio meliorem et tutiorem viam in hac gente ingressus est THOMAS STANLEIVS, qui Marshami avuncili consilio *historiam philosophiae orientalis et graecae* scribere aggressus, Diogenem Laërtium ita sibi ducem elegit, vt quae apud alios auctores sparsa inueniret, in hoc volumine digereret. Vnde et cum Laërtio in Epicuro desiit. Et laudanda omnino est eius diligentia, quam latina celeberrimi quondam GODOFRIDI OLEARII versio ornatiorem et emendatiorem nobis effecit[o], qua quicquid apud veteres de philosophis graecis inuestigare potuit, lectori examinandum propinauit: vnde post Laërtium, eruditissimo MENAGII commentario (quem veteris historiae philosophicae pandectas non inepte dixeris) illustratum vix habebunt horum sacrorum cultores, qui maiorem illis vsum praestiterit. Sed ὕλην potius

Cozzandus

Grauius

Galeus pater

Stanleius

g) In doctissimis dissertationibus de exustione mundi stoica.

h) Geneu. 1684. 12. rarius libellus occurrit.

i) Conf. Act. phil. Vol. II. p. 319.

k) ELSWICH. in not. ad LAVNOIVM de fort. Arist. p. 339.

l) Vid. Act. philos. Vol. III. p. 793 sqq.

m) Conf. BASNAGE Hist. des Iuifs T. III. ch. IV. § 4. p. 421. ed. vlt.

n) Conf. BVRNET. Hist. sui temp. ad a. 1661. T. I. p. 210 sq. vers. germ.

o) Hoc titulo: Historia philosophiae, vitas, opiniones, resque gestas et dicta philosophorum sectae cuiusuis complexa, auctore Thoma Stanleio ex anglico sermone in latinum translata, emendata, variisque dissertationibus atque obseruationibus passim aucta. Lips. 1711. 4.

tus materiarum historicarum exhibet, quam historiam, nec iudicium recte adhibet vel historicum vel philosophicum, sed nuda veterum verba ad veritatis lapidem lydium non examinata sistit: quare multo iudicio et diligenti accuratoque examine opus est, si ad solidam historiae philosophicae cognitionem sibi acquirendam hoc libro vtendum sit [p]. Inter Gallos praeter MENAGIVM, de Diogene Laertio et historia philosophica immortaliter meritum, erant quidem circa haec tempora, qui, si voluissent, magnum huic eruditionis parti praestare operam potuissent, inter quos eminet illustris Abrincensium episcopus PETRVS DANIEL HVETIVS, cuius et *Demonstratio euangelica*, et *Quaestiones alnetanae*, et tractatio *de imbecillitate intellectus humani*, magnam veteris historiae philosophicae, vt erat πολυμαθέστατος, cognitionem, multis tamen sectae et hypotheseos praeiudiciis deprauatam produnt [q]; nemo tamen fuit, qui historiae philosophicae filum ab origine mundi ad nos deduceret. Vnus PETRVS SILVANVS REGIS in Cartesianorum schola vir non incelebris [r] in discursu philosophico, systemati philosophiae suo praefixo [s], in quo historiam philosophiae antiquae et recentioris strictim, sed eleganter magnoque iudicio recenset, quique latina veste donatus separatim prodiit [t], specimen magis historiae philosophicae accuratioris condendae, quam historiam exhibuit, dignus qui legatur. Et nostra quidem aetate ex Gallis duo viri, muneribus inter suos clari, nouam historiae philosophicae facem praeferre conati sunt; nempe H. GAVTIER qui *Bibliothecam philosophorum* edidit [u], et Anonymus, quem DESLANDES, aliis scriptis notum [x], esse accepimus [y], qui nuper *historiam criticam philosophiae* tribus tomis nobis exhibuit. Verum ille non consultis fontibus sua tantum, literarum ordine in eorum gratiam congessit, qui solidam scientiarum notitiam subterfugientes, superficiaria tantum eruditione superbire cupiunt [z]: hic autem si iis praesidiis, quae ad tantum opus perficiendum requiruntur, fuisset instructus, si ab alienis, quae numero apud eum illa superant quae historiae philosophicae propria sunt et domestica, abstinuisset, si eruditionem in genere cum philosophia non confudisset, iudiciumque adhibuisset in detegenda veterum philosophorum mente cum eloquentiae veneribus, quibus liber se commendat, certans, promissis fecisse satis et expleuisse expectationem merito crederetur. Inter Germaniae tandem eruditos cum seculi huius initio non philosophiae tan-

Menagius

Huetius

Regis

Gautier

Deslandes

p) Acta phil. l. c. BVDDEVS Isag. in hist. lit. theol. L. II. c. 4. p. 219. priori loco, quid praestiterit B. Olearius, exponitur, cuius magnas in hac quoque eruditionis parte ingenii diuitias insertae dissertationes loquuntur.

q) Dicetur de illustri hoc scriptore suo loco, vbi de scepticis recentioribus agetur, ex instituto.

r) Et hunc virum in hist. phil. cartesianae propius considerabimus.

s) Lugd. 1691. Amstel. 1692.

t) 1705. 12. sine mentione loci.

u) Bibliotheque des Philosophes et des Savans, Paris 1723 8.

x) Est enim auctor libelli satis noti: Reflexions sur les grands hommes, qui sont morts en plaisantant. Hag. C. 1714. 12 vid. Hist. de Mr. Bayle par Mr. DE LA MONNOYE.

y) Biblioth. Francoise. T. XXV.

z) Act. philos. Vol. III. p. 450.

tantum facies reformata et emendata est, sed et historia philosophica, quae apud plerosque hactenus neglectior iacuit, vehementer commendata, magno viro et de pellenda barbarie philosophica immortaliter merito CHRISTIANO THOMASIO, ex penu parentis his diuitiis affatim instructo viam monstrante[a], quippe qui non inelegans historiae philosophicae compendium, etsi suis naeuis non carens[b], introductioni in philosophiam aulicam inseruit. Hunc certatim secuti sunt viri eruditi et communi sensum gustumque eruditionis emendandi studio inter se iuncti, NICOLAVS HIERONYMVS GVNDLINGIVS[b], IOACHIMVS LANGIVS[c], IO. GVILIELMVS ZIEROLDVS[d], et qui imprimis de hoc quoque literarum genere praeclare meruit magnus olim Ienensis academiae theologus, IOANNES FRANCISCVS BVDDEVS[e], quibus BARTHOLDVM FEIND[f], et clarissimum FRIDERICVM GENTZKENIVM[g] merito adiicimus, vt alios viros doctos variis scriptionibus hac nostra aetate de historia philosophica, etsi ex instituto non tractanda, plurimum meritos[h] taceamus. Quia vero horum diligentia, etsi ad leges artis criticae et historiae exacta, et cum iudicio philosophico suscepta intra angustos compendiorum cancellos substitit, rem altius aggredi, et accuratam historiam philosophicam condere suscepit vir celeberrimi nominis magnaeque eruditionis CHRISTOPHORVS AVGVSTVS HEVMANNVS. Cuius initia in *actis philosophorum* lingua patria exaratis[i] ita fecit, vt facile sperari posset et lectionis copia, et iudicii dexteritate, et acuto artis criticae sensu, et magno ad eiicienda praeiudicia animo palmam illum omnibus surrepturum. Verum et haec inuiderunt orbi erudito fata, quoniam maioribus occupatus vir eruditissimus, cum tertio volumine totum laborem curamque abiecit.

Thomasius filius

alii

Heumannus

Ordo et diuisio H. P.

§. XVII. Et hos quidem comites iis commendamus, qui spatiosas philosophicae historiae regiones curioso perlustrare oculo cupiunt: quae cum numero plurimae sint, et amplissime diffundantur, ordo quaerendus est, secundum quem per omnis temporis atque gentis historiam peragrare, et

a) Ostendetur id suo loco.

b) In eleganti magnoque iudicii acumine conscripta Historia philosophiae moralis.

c) P. I. Medicinae mentis.

d) In introductione ad historiam ecclesiasticam cum historia philosophica coniunctam.

e) Qui Elementis philosophiae rationalis saepius impressis compendium elegans historiae philosophicae praemisit, illudque circa extremos vitae annos obseruationibus eruditissimis illustrauit, quas publicatas debemus curae generi S. Reu. Io. GEORGII WALCHII Hal. Sax. 1731. 8.

f) Complexus is est carmine germanico historiae philosophicae summa capita, quae postea discursu soluto explicuit; qui vero magnam partem ex Vossio desumtus est. Hamb. 1702. 8.

g) Cuius historia philosophiae in vsum lectionum academicarum auctior prodiit Hamburg. 1724. 8.

h) Inter hos summo iure referimus magnum theologum ac polyhistorem S. Reu. Io. LAVRENTIVM MOSHEMIVM qui in praestantissimis ad CVDWORTHI Systema intellectuale annotationibus de philosophia veterum in luce collocanda, vt de omni eruditione, immortaliter meritus est.

i) Hal. Sax. 1715 --- 1723. 8.

et quae ad hanc rem faciunt, perquirere liceat. Ita enim et confusioni medebimur, et memoriam egregie iuuabimus, et cuiusque philosophiae generis indolem propius et ex vero perspiciemus. Non vero melior ordo est, quam qui notionibus, quibus intellectus noster assuefactus est, et quae omnia suo loco et tempori assignant, nititur. Quas communi temporis et locorum distributione ita partiemur, vt ad tres omnino temporis circuitus omnem referamus philosophiae historiam. Prima itaque periodus et origines historiae philosophicae, et nascentis atque adolescentis fata, et virilem quasi aetatem complectetur, omnemque tum gentium barbararum tum Graeciae philosophiam vsque ad nascentis sensim romanae monarchiae initia exhibebit. Altera gentilis philosophiae sub imperatoribus florentis, quae ad seculum vsque VI. excurrit, Iudaicae, Saracenicae et Christianae a nascentis ecclesiae initiis vsque ad felicia restauratarum scientiarum tempora faciem exhibebit. Tertia vero et reformantium deformatam philosophiae faciem, conamina, et nouum restituti decoris vultum et varia philosophantium genera sectasque nostrorum seculorum enumerabit et sobrie tandem philosophandi, inque veritatem libere ac sine sectae seruitio inquirendi studium et progressus quos per id fecit philosophia exoptatissimos, enarrabit. Ita enim omnem philosophiae historiam in veterem, mediam et nouam commode dispescere, et cuilibet temporis gentiumque atque locorum momento magno memoriae auxilio, quae propria cuilibet sunt, tribuere licebit.

Prima periodus

Prima porro periodus aptissime in philosophiae barbaricae et graecae partes duas diuiditur; per barbaras enim gentes graeco more omnes illae intelligendae sunt, quae graeca lingua non vsae lingua asperiore, quam ferre poterant aures Graecorum delicatulae, moribusque a graecanicis valde abhorrentibus contemtum sibi apud hanc nationem pepererunt: etsi sub graecae philosophiae ad Romanos transeuntis tempora et paulo ante ad has barbaras quoque gentes, praecipue in Aegypto ea transiit, et peculiari quoque de diuinis philosophandi generi, quod isto tempore in oriente inualescebat, mixta nouam philosophandi viam exorsa est. Quod si propius ad barbaricam philosophiam respicimus, vt sunt nascentia pleraque, quae in primis tantum rudimentis versari solent, philosophia simplex admodum, et ad primas tantum sapientiae regulas adstricta, et sine artificio ad posteritatem traditione magis, quam demonstratione propagata fuit. Vnde mire decipiuntur, qui primos homines magnos philosophos et philosophiae doctores somniant. Incrementa vero vbi semel coepit, et parumper adoluit, virilior magis, et scientiae habitu conformior facta est, donec tandem ad Graecos peruenit, qui liberiori viuendi modo, et a regiminis monarchici seruitute remoti viuentes philosophiam hactenus inter mysteria numeratam peruulgarunt, et propriis ingenii viribus vsi, philosophiae propria condiderunt systemata. Ex quo demum tempore maturam virilemque aetatem iustumque habitum philosophia nacta est. Barbararum vero gentium consideratio eo vsque extendenda est, vt quae ante diluuium, quod vniuersale terrarum orbi accidisse

disse nemo rerum intelligens temere negabit, philosophandi fuerit ratio, vel vt accuratius loquamur, quae sapientiae antediluuianae conditio fuerit, expendatur. Post diluuium cum mature gentium omnium in omnes terrarum partes distributio, vel dispersio potius facta sit, ad terrarum plagas et regionum situs ordinem historiae nostrae non incommode alligabimus, et inter orientis, meridiei, occidentis atque septentrionis populos quaeremus, quae ad nostram rem pertinere videbuntur. Nec id sine calculo veterum, qui *omne hoc, quicquid est, cui mundi coelique nomen indidimus, in has quatuor partes diuiserunt* [k], et harum mundi partium incolas communi nomine insigniuerunt, orientis Indorum, meridiei Aethiopum, occidentis Celtarum, septentrionis Scytharum nomine appellatis [l]: quos sequendo notiora nobis Asiae, Africae atque Europae nomina, substituere licebit. Quia vero et hae habitabilis mundi partes, (de America enim parentum memoria demum detecta, melius in totius tractationis peroratione quaedam adiici poterunt) ampliores sunt, quam vt simul perlustrari possint, de singulis harum mundi partium nationibus ita dicendum erit, vt de Hebraeorum, Chaldaeorum, Persarum, Arabum siue Sabaeorum, Phoenicum, Indorum philosophia circa orientem, de Aegypti atque Libyae populorum philosophia circa meridiem, de Celtarum, siue, Gallorum, Germanorum, Britannorum et Romanorum veterum philosophia circa occidentem, de Scytharum, Thracum reliquarumque gentium philosophia circa septentrionem habitantium tractatio instituatur. Philosophiae graecae facies duplex est. In ipsa enim eius infantia et adolescentia, barbaricae valde similis empirica magis fuit et simplex, quam artificialis; et continebatur vel sub fabulis, vel in politicis prudentiae regulis, vnde illam mythologicam, vel poeticam quoque, hanc politicam [m] et historicam dicere licebit. Ex quo vero virilem quasi togam induit, et magnorum virorum ingenio ad iustum scientiae habitum emersit, mature in partes et sectas itum est, quod sectarum studium ita apud Graecos inualuit, vt non solum magna ingenia, multa philosophandi libertate in condendis systematibus suis vsa sectatores potius opinionum et dogmatum, quam libertatis et electionis philosophicae inuenirent; sed et illi, qui multos in dogmaticorum philosophematis errores notabant, dubitationem potius et incertitudinem, quam sobriam philosophandi rationem sequerentur, atque ipsi sectam conderent, a fine modoque philosophandi scepticam denominatam. Erit itaque haec primae historiae philosophicae periodi in tractatione nostra series, vt consideretur:

HISTO-

k) Pomponius Mela de situ orbis L. I. c. 1. p. 2. ed. Gronou.

l) Strabo L. I. Geographiae

m) Scribebant tamen et hi sapientes sua istis temporibus plerumque ligato orationis genere, cuius exemplum habemus in historia septem sapientum Graeciae.

HISTORIA PHILOSOPHIAE

ANTEDILVVIANAE

POSTDILVVIANAE, et quidem

BARBARICAE, inter gentes

Orientis, Hebraeorum
Chaldaeorum
Persarum
Indorum
Arabum
Phoenicum.

Meridiei, Aegyptiorum
Aethiopum.

Occidentis, Celtarum s. Gallorum
Britannorum
Germanorum et Septentrionalium versus occidentem habitantium
Romanorum veterum.

Septentrionis, siue Hyperboreorum
Scytharum
Thracum, Getarum, etc.

GRAECAE, quae fuit vel

Mythologica
Politica
Artificialis; quae per duos quasi ramos propagata, est sectarum ortarum vel

a Thalete, Ionicorum
Socraticorum genuinorum
Cyrenaicorum
Eliacorum
Megaricorum, s. Eristicorum
Academicorum, et quidem
Academiae primae
mediae
nouae s.
quartae
quintae
Aristotelicorum
Cynicorum
Stoicorum,

a Pythagora, Pythagoricorum, s. Italicorum
Eleaticorum
Heracliteorum
Epicureorum
Pyrrhoniorum, s. Scepticorum.

Vt vero integra simul totius huius periodi facies philosophica appareat, appendicis loco, de philosophiae graecae fatis in Aegypto sub Graecorum imperio et coloniis, et in Asia siue orientis regionibus magis ad occidentem vergentibus dicendum quoque est.

Altera periodus. §. XVIII. Alteram periodum a nascentis sensimque emergentis monarchiae romanae primordiis, ad felicissimam scientiarum omnium et philosophiae quoque restitutionem et reuocationem ex squalore barbariei constituimus. Is non minus prolixissimum nobis materiarum campum aperit. Considerandа vero, hic philosophia, apud Romanos, Asiaticos siue Orientales Iudaeos, Saracenos et Christianos. Quod vero ad Romanos attinet, philosophia apud eos ex Graecia non sine contradictione caput tandem efferens, non prius vestigia certa posuit, quam libertas esset sub iugum missa: tum enim inualescente potentiorum tyrannide philosophari coeperunt Romanorum ingenia. Caesaribus vero tandem terrarum orbi dominantibus, relictis Athenis sub Romanorum imperium cessit philosophia, et per omnes fere Graecorum sectas floruit, vna tandem eaque fere noua, quae Eclecticam se dici gauisa est, sensim reliquas supprimente. Inter Asiae vero incolas nouum illud philosophiae genus, quod ex Zoroastrianis et Graecis mythologiis nouam de diuinis doctrinam introducere fategit, passim, maxime tamen inter haereticos caput efferre sub initia monarchiae romanae coepit. Iudaeorum natio, etsi post babylonicae captiuitatis finem et reditum in patriam propriam eruditionis faciem et legis potius patriae, quam philosophiae alienigenae sapientiam excoluit, tandem tamen manus quoque ei dedit, in Aegypto vero apertius in gentilis philosophiae castra transiit, donec, caput tandem extoliente philosophia aristotelica, iudaica quoque natio peripateticam philosophiam excoleret. Arabum vero, qui sub Saracenorum nomine seculo post C. N. VII. orientis imperium lacessiuerunt, ingenia etsi initio vehementer a philosophiae studiis abhorrebant, Muhamede ipso lege cauente, ne ingenia seruituti destinata excolerent, tandem ita tamen haec sacra adamauerunt, vt ab ingruente barbarie philosophia, licet illa tantum esset sectaria, nempe Aristotelis, ad hanc vnam gentem confugisse videretur. Inter Christianos a sanctis quidem viris, qui post sanctissimum seruatorem IESVM CHRISTVM, sacram doctrinam disseminabant, nihil, quod humanam sapientiam sapiebat, admissum, et cum esset philosophia illo tempore sectaria, multisque errorum tenebris obsepta, reiectum omne illud spurium philosophandi genus est; mature tamen per adductos viros eruditos, et in gentilium philosophia institutos ad gremium ecclesiae, ea quoque in illam irrepsit, et, quicquid etiam contra gentilium impietatem totamque philosophandi rationem declamabatur, tandem eius amor, praecipue, quae platonica philosophumena sequebatur, se animis insinuauit. Vbi vero eclecticum philosophandi genus inualuit, patentes magis illi apertae portae, magnusque honor et pretium statutum est. Tandem infelix illa nox ingruit, in qua omnes literae, tantum non extinctae sunt, et quicquid genui-

genuinam eruditionem sapiebat, horrendis ignorantiae et barbariei tenebris sepultum est; inter Graecos paucis aristotelicae philosophiae cultoribus superstitibus, et in monasteriis conseruato Platonicorum recentiorum philosophandi genere. Etsi enim nec istis temporibus, quae a sec. VII. crepusculum satis sentiebant, ingenia magna deerant, ita tamen temporum infelicitate et paupertate premebantur, vt ad pristinum philosophiae nitorem exsurgere nequiuerint. Tandem circa sec. XI nouum philosophorum genus ortum est, quod scholasticum appellari solet, quod in Aristotelis quidem verba iurauit, omnem tamen sanam et philosophiae et theologiae rationem corrupit, et ab omni ingeniorum cultu vacua, insano philosophandi modo animos detinuit. Donec tandem meliores sensim reuocarentur literae, et per dispersos ex capta Constantinopoli Graecos semina eruditionis, et philosophiae quoque in occidentem perferrentur, quae tandem ad restituendum philosophiae honorem cultumque suum felicem occasionem exhibuerunt. Haec itaque secundae periodi historiae philosophicae facies est, qua exhibetur

HISTORIA PHILOSOPHIAE A NASCENTE MONARCHIA ROMANA AD LITERARVM IN OCCIDENTE RESTAVRATIONEM,

et quidem:

APVD ROMANOS,
- *ante constitutam monarchiam*, vbi
  - difficulter initio graeca philosophia admittebatur,
  - admissa tandem et exculta alumnos habuit
    - Pythagoricos
    - Academicos veteres
    - medios
    - Stoicos
    - Peripateticos
    - Epicureos
    - Pyrrhonicos
- *sub inualescente monarchia*, vbi praeter viros doctos multos philosophi floruerunt
  - Pythagorici
  - Platonici
  - Eclectici siue Platonici recentiores
  - Peripatetici
  - Cynici
  - Stoici
  - Epicurei
  - Sceptici.

APVD ORIENTALES, siue Asiaticos.

APVD IVDAEOS post reditum ex captiuitate, vbi peculiaris philosophiae ratio excutienda apud
Iudaeos reduces
Samaritanos
Iudaeos Aegypti incolas
Palaestinam incolentes, et in varias sectas Pharisaeorum, Sadducaeorum, Karaitarum, Essenorum, diuisos.
Iudaeos post destructa Hierosolyma dispersos deditosque studio tum Talmudico, tum Cabbalistico, ad sec. X.
a sec. X. ad nostra tempora.
APVD SARACENOS, de quorum studio philosophico inquirendum
ante legem Islamiticam latam
sub Muhamedis auspiciis
sub familia Abbasidum.
APVD CHRISTIANOS, et quidem
a nato Seruatore ad sec. VII.
ante erectam ab Ammonio Sacca scholam eclecticam,
florente secta Eclectica.
a seculo VII. ad restaurationem literarum, vbi sec. XI. exorti sunt Scholastici, in tres aetates diuisi.

Tertia periodus. §. XIX. Tandem post graues tenebras, quibus omnis eruditio et philosophia sepulta iacuit noua lux exorta, et scientiis nitor suus restitutus est. Et hic tertia eaque vltima philosophicae historiae periodus exoritur. Quae et debilia prima conamina, et restitutam cum religionis puritate philosophiam veterem per varias sectas iterum excultam, et noua philosophandi genera exhibet, tandemque meliorem et ad veritatem eruendam aptiorem philosophandi modum, qui in nullius magistri verba iurando ex omnibus eligit, quae se maxime probant, veritatemque ex ipsa rei natura ratione duce per accuratam meditationem eruit, cultum exponit, qui a magnis viris adhibitus post Baconis Verulamii conatus tanta philosophiae incrementa peperit vno seculo, quanta per tot annorum millia non habuit. Nam et Indorum philosophia aliquatenus emendata est, et meliori culta habitu: vnde et appendicis loco de exotica philosophia, praesertim Sinensium, quae tantum ab aliquo tempore strepitum excitauit, quaedam haec nostra tractatio referet. Ita vero se sistit tertia haec periodus, quae depingitur

HISTORIA PHILOSOPHIAE A RESTAVRATIONE LITERARVM AD NOSTRA TEMPORA,

et quidem

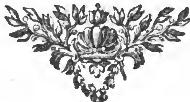
Primi conatus restituendae philosophiae
Virorum de externo philosophiae habitu restituendo, sollicitorum,
Platonicam philosophiam reuocantium
Peripateticam sectam ornantium.

Noui

Noui labores veterem philosophiam reuocantium,
Peripateticam, tum
Scholastico, tum
domestico et genuino habitu productam
Pythagorico-Platonico Cabbalisticam
Parmenideam
Ionicam
Stoicam
Democritico-Epicuream.
Nouam philosophandi viam tentantium,
Scepticorum recentiorum
Mosaicorum et Christianorum
Theosophicorum
Syncretistarum.
Omnem tandem philosophiam reiicientium.
Restauratio philosophiae eclecticae, quae
et magnos viros de ea immortaliter meritos exponit
et per omnes philosophiae disciplinas philosophorum labores enarrat,
Appendix vero *philosophiam exoticam*,
Asiae et Americae incolarum recitat *).

Et hac quidem via incedentes, quicquid ad philosophiae origines, incrementa et mutationes pertinet diligenter exquisitum pro virium modulo referemus, vbique tamen ad cautiones supra positas attenti: adducturi etiam ex reliquarum scientiarum historia, quicquid lucem tractationi foenerabitur, vnde obseruationes passim adiicientur.

*) Tabulas historiam philosophicam deumbrantes passim videas, et consulendae praecipue quam cel. I. IAC. SYRBIVS philosophiae primae praefixit, ven. C. A. HEVMANNVS Act. phil. Vol. I. p. 262. inseruit, et clar. I. I. FEVRLINVS in tabulis philosophicis Tab. I. II. III. IV. delineauit. His ante sesquiseculum exemplum praeiuit GVILIELMVS CANTERVS, qui eiusmodi sciagraphiam Philosophorum STOBAEI Eclogis a se editis praefixit.

HISTORIAE PHILOSOPHICAE
PERIODVS PRIMA
A mundi nascentis origine ad initia monarchiae Romanae.

PARS PRIMA.
DE PHILOSOPHIA BARBARICA.
LIBER PRIMVS
DE PHILOSOPHIA ANTEDILVVIANA.

CAPVT PRIMVM.
DE PHILOSOPHIA BARBARICA IN GENERE.

§. I.

Vocis, barbarus, origo,

Philosophiam barbaricam enarraturi, ne in voce incerti haereamus, quid per barbaros intelligendum sit, prius exponendum est. Vocem vero ipsam ex aliena lingua Graecis receptam esse, inter eruditos facile conuenit, etsi difficile, dicere, vnde originem habeat. Certe si viris magnis, quique linguarum exoticarum notitia inclaruerunt, standum est, illa ab Arabibus desumta est, apud quos bar, desertum notat, vnde Bar Broie, vel Bnai-baro filium deserti indicare, hocque nomen, voci, barbarus, occasionem dedisse, ABRAHAM ECHELLENSIS notauit [a], et iam antea magnus SCALIGER monuit [b], qui tamen et hoc addit, solos Numidas legitima voce Arabica El barbar, quod apud eos murmur significat, nominari, quippe hoc eis obiectum esse ab Arabibus propterea quod inculto vtantur sono. Nec procul ab hac sententia est DRVSIVS, qui obseruat [c], בָּר Chaldaeis esse locum incultum et syluestrem, adeoque inconditum et agreste dicendi genus innuere. Alii cum Scaligero ab Arabica radice ברבר, quae murmur significat, inconditam orationem hominis peregrini, qui e iudicio aurium nostrarum murmurat potius,

a) Apud cel. ISAAC. DE BEAVSOBRE Hist. du Menicheisme P. II. L. I. ch. 2. p. 19. qui et ipse in hanc seutentiam concedit.

b) Exercit. LI. contra Cardan. p. m. 185.

c) L. II. q. 17. apud PFEIFFERVM Quinq. Exot. N. T. p. 943. Dubior. vexat.

potius, quam loquitur, deriuatam cupiunt [d]: nec alii in excogitanda vocis huius origine ingeniosi, vt solet in etymologicis fieri, esse desinunt [e]. Nos, cum incerta haec omnia sint, frustra et otiose quoque ingenia istis torqueri putamus, adeoque eis non immoramur, illud notasse contenti, ad asperitatem soni et horridam quandam oris elocutionem vocem ab Aegyptiis, teste HERODOTO [f], acceptam, Graecos retulisse, et dedecoris quasi causa barbaros appellauisse, qui difficulter, aspere, et duriter loquerentur [g], cum Graecis ore rotundo musa loqui dederit. Quae tamen vocis significatio tandem omnes illos denotauit, qui ignotam auribusque insuetam linguam loquebantur: sic vt barbarus esset, quisquis Graeca lingua non vteretur [h].

§. II. Nomen itaque vitii haec vox, barbarus, fuit, a lingua tamen ad mores tandem traducta fuit, barbarusque dictus est, qui ab eruditionis cultu alienus erat: vnde docte obseruatum est viris eruditis, barbaras gentes opponi doctis, barbarumque cum imperito idem dicere. Hoc sensu TACITVS Britannos veteres, monumentis gentis suae historicis destitutos, barbaros vocat [i]: et CICERO [k] gentes doctas a barbaris distinguit. VELLEIVS vero studiis rudem et sermone barbarum coniungit [l], quo sensu humanitatis studiis opponitur, quibus humani ingenii decor excolitur. Vnde facile coniicere licet, dum omnes gentes, qui Graeci non essent, barbaras illi dicerent, hoc ad literarum potissimum studia, quae ab his gentibus modulo Graeco non exculta erant, relatum esse. Id quod vel ex istis apologiis patet, quas primi ecclesiae christianae doctores, fastui philosophorum Graecorum opponebant. Cum enim hi domestica sua philosophia maxime turgerent, et christianam disciplinam tanquam barbaram contemnerent, in philosophiae barbaricae defensionem ita descenderunt viri optimi, vt inter barbaras gentes initia et origines disciplinarum a Graecis cultarum deprehendi ostenderent, adeoque frustra illis ingenii barbariem et incultum bonis literis animum obiici demonstrarent. Hoc vel vna TATIANI oratio contra Graecos euincit, quae vel sola inscriptione indice, eo tendit, *ὅτι ὀυδὲν τῶν ἐπιτηδευμάτων, οἷς Ἕλληνες καλλωπίζονται, Ἑλληνικὸν, ἀλλὰ ἐκ βαρβάρων τὴν ἕυρησιν ἐσχηκές*, *quod nihil eorum, quibus Graeci glorientur, apud ipsos natum, sed omnia a barbaris inuenta sint:* et in ipso limine odium Graecorum erga barbaras gentes testatur, verborum siue sermonis elegan-

A lingua ad mores traducta significatio.

d) PFEIFFER. l. c. p. 944.

e) Confer. BECMANNI Orig. L. L. p. 287. et lexicorum etymologicorum conditores, VOSSIVM, MARTINIVM aliosque, etiam FABRVM et CELLARIVM ad eum.

f) L. II. p. 67. Barbaros vocant Aegyptii omnes, qui non ipsorum lingua vtuntur.

g) Ita STRABO L. XIV.

h) Vid. OVIDIVS Trist. L. V. el. 10. v. 37. et luculentus locus 1 Cor. XIV, 11.

i) In vita Agricolae c. IX.

k) pro Milone c. 11.

l) L. VII. c. 73 plura dabit cl. LAM. BOS in animaduers. ad scriptores quosdam latinos, c. II. p. 12. et qui per omnes vocis huius significationes eleganter et copiose digreditur cel. HEVMANNVS Act. philos. Vol. II. p. 204 sqq.

elegantiam contra eas superbe iactantium, nihil tamen praeclari, quo barbaros superauerint, praestantium [m].

Eruditionis elegantia barbaris denegata,

§. III. Non denegabant quidem Graeci omnem eruditionis speciem barbaris, sed graecanicorum studiorum elegantia capti, a simplici et ab omni artis cultu remota eruditionem excolendi ratione, quae ingeniis Graecis in libera republica viuentibus inuisa fuit, longius recedentes elegantiam Graecae eruditionis barbaris opponebant. Vnde CLEMENS ALEXANDRINVS omnem eruditionem in barbaram atque Graecam diuidit, et ex his vnam eligendam esse monet [n]. Et hoc ad ipsam quoque philosophiam, quae animum ab ignorantia et barbarie maxime liberat, traductum est; Graeci enim artificiosa philosophandi methodo vsi, cum apud barbaras gentes simplici traditione sapientiae praecepta propagari cernerent, hanc philosophiam non esse rati, immo modum quoque proponendi, ipsumque barbararum gentium sermonem ad philosophandum ineptum esse, sibi iactantius persuadentes [o], qui eloquenter de rerum natura et moribus hominum disserebant, cum contemtu de barbarica philosophia locuti sunt, et

et philosophia

ipsam quoque philosophiam ipsis denegarunt. Id quod praeter alios fecere Epicurei, ipso magistro contendente, solos Graecos posse philosophari [p]: quod quidem magnopere non miramur. Epicuro enim ad libertatem philosophicam respicienti et superstitioni populari suam philosophiam opponenti, qua et Deum et prouidentiam ex suo systemate eliciebat, philosophia barbarica, a sacerdotibus tantum exculta, et ad diuinitatis cultum potissimum relata placere non potuit. Aliter tamen Plato, qui cum apud Aegyptios arcanam disciplinam didicisset, et inter italicos quoque philosophiae scientiis esset excultus, non semel ad barbaricam philosophiam non modo prouocauit, sed quoque monente CLEMENTE ALEXANDRINO [q], non negat, ea, quae sunt praestantissima, se mutuum accepisse et mercatum quasi a barbaris, ideoque in Aegyptum venisse: putatque etiam inter barbaros esse philosophos, et *in conuiuio* laudat barbaros, vt qui philosophiam insigniter exercuerint. Cuius testimonia plura attente dialogos

idem tamen facientibus barbaris erga Graecos.

Platonis legenti occurrent [r]. Nec ipsi barbari huic Graecorum superbiae cedebant, sed quod in omnia alia iret, Graecae philosophiae ratio, quam barbarica, pueros eos in philosophia putabant. Vnde Plato in Timaeo sapientissimum Solonem introducit discentem a barbaro, cuius nota vox: Ἕλληνες ὑμεῖς ἀεὶ παῖδές ἐστε· γέρων δὲ Ἕλλην οὐδείς, οὐ γὰρ ἔχετε μάθημα χρόνῳ πολιόν. *Vos Graeci semper estis pueri, senex autem nullus est Graecus, disciplinam enim nullam habetis canam* [s]. Qua in persuasione maxime

m) Paria apud ATHENAGORAM, THEOPHILVM, CLEMENTEM ALEXANDRINVM passim occurrunt.

n) Stromat. L. I. p. m. 299.

o) Hanc superbiam Graecorum mox in limine castigat Tatianus.

p) CLEM. ALEXANDRINVS Strom. L. I. p. 302.

q) l. c. p 303.

r) Vid. in Phaedone.

s) Repetit haec CLEMENS ALEX. l. c. erat tamen reuera tunc philosophia inter Graecos in incunabulis.

xime confirmabantur, cum viderent, Graecorum doctiſſimos, et philoſophorum antiquiſſimos vel genere barbaros, vel a barbaris eruditos. Quod vt probet CLEMENS [t], Tuſcum fuiſſe Pythagoram, Phrygem Antiſthenem, Orpheum Thraca, Homerum Aegyptium, Thaletem Phoenicem, et hunc atque Pythagoram, Platonem item atque Democritum cum Chaldaeorum, Magorum et Aegyptiorum ſacerdotum praeſtantiſſimis conuerſatos et ab iis eruditos fuiſſe, aſſerit. Et hinc illa vetus contentio: an philoſophiae origines a barbaris gentibus deriuandae ſint? id quod plerique veterum eccleſiae doctorum magno feruore aſſeruerunt. Cum enim ad priſcam Hebraeorum gentem oculum intenderent, et ex eius et aliorum Orientis populorum traditione Chriſtianam religionem egregie vindicari poſſe crederent, quin et Platonicae theologiae exiſtimatione abrepti, hanc ex barbarica philoſophia ea hauſiſſe ſibi perſuaderent, quae proxime ad Chriſtianam fidem accedunt; multa animi contentione et adhibita, quam afferre modo poterant, eruditione barbaricam philoſophiam fontem eſſe omnis ſapientiae apud Graecos cultae aſſerebant. Qua in quaeſtione, vt plerumque fieri ſolet, ambigua a certis et definitis diſtincta non ſunt, multaque dicta, quae ſcopum non feriunt. Quod ſi enim philoſophiae propria ſignificatio pro norma fuiſſet adhibita, ſi diſtinctum fuiſſet, inter eruditionem et cognitionem rerum a vulgo diuerſam, et inter philoſophiam, ſi philoſophandi initia ab incrementis et formali habitu fuiſſent ſeparata, ſi modus tradendi ſapientiam per auctoritatem parentis et magiſtri a philoſophandi methodo accurata et meditatione cuncta per cauſas et principia ſua inquirente fuiſſet ſegregatus, facile tota controuerſia in λογομαχίαι abitura euanuiſſet. Gentes enim barbaras de nulla ſapientiae cognitione fuiſſe ſollicitas, et de nulla vel diuina vel humana re cogitauiſſe, quis aſſerere audeat? Quisquis vero barbaricae philoſophiae indolem perdidicit, fatebitur, eos ſimplici potius cognitione, quam ſcientifica, quod aiunt, meditatione veritatem indagaſſe, et traditione potius, quam demonſtratione ad poſteros propagauiſſe, Graecis, vbi a ruditate morum primum emerſerunt, in id contendentibus, vt veri atque boni principia inueſtigarent, in eius cauſas inquirerent, et ex fontibus deductas veritates certa et ratiocinandi legibus adſtricta methodo aliis proponerent. Quod vt demum verum philoſophiae nomen meretur, ita, quousque Graecis illud ante omnes gentes alias debeatur, facile intelligere ſinit, et quid barbaris gentibus adſcribendum ſit, vbi philoſophiae origines quaerendae, in apricum profert. Nec, niſi nos omnia fallunt, prudentiorum inter Graecos alia mens fuit: id quod egregie colligi poſſe credimus ex inſigni ORIGENIS loco [u], qui *contra Celſum* Epicureum diſputans, et barbaricam Chriſtianis originem obiici praeter rem contendens, ait: *Merito non vituperat originem barbaricam, quandoquidem in ipſo ſermonis initio laudat barbaros*

hinc quaeſtio: an philoſophia a barbaris?

t) l. c. p. 302. conf. TATIANVS l. c.

u) L. I. p. m. 5. edit. Hoeſchel.

baros, vt inuentores dogmatum. Addit, his iudicandis confirmandisque ac ad virtutem exercendis barbarorum inuentis Graecos praecellere. Hoc igitur in defensionem Christianismi ex ipsius aduersarii scriptis rapimus, quando verum est, hominem exercitatum disciplinis Graecanicis, si ad eum accedat, non solum approbare veritatem, sed ad meditationem applicare animum, et si quid deesse videatur, suppleturum Graecanicis ratiocinationibus, ad astruendam Christianae religionis veritatem. Ex quo loco manifestum est, disciplinarum fere omnium et philosophiae quoque origines inter barbaras gentes non immerito quaeri, rectam tamen philosophandi rationem meditatione et ratiocinatione constantem ante Graecos vix inter gentes quaerendam esse. Quae vt ab Origene philosophiae historiam probe intelligente conceduntur, ita veritatem nobis exhibere non nisi pertinaciter negandam, sequens philosophiae barbaricae loquetur historia.

CAPVT SECVNDVM.

DE PHILOSOPHIA ANTEDILVVIANA.

§. I.

Philosophiae origines

Philosophiae origines scrutaturis, non homo tantum a sapientissimo creatore ad imaginem suam conditus sed et spiritus coelestes, quos angelos, id est, legatos Dei sacrae paginae nominant, occurrunt, qui vt intellectu admodum illustri praediti sunt, ex voluntate rerum conditoris, ita inter philosophos primum locum apud eos occupant, qui ne in hac historiae parte vllum iter intentatum relinquant, ad astra surgunt, sedesque coelestium spirituum sollicitant, philosophiam aliquam extramundanam nobis commendantes. Etsi enim de angelorum natura, conditione et sapientia pauca immo fere nihil ratio nobis dictitat, sed vetustissima tantum traditione et leui quadam coniectura nititur, quicquid sine reuelatione de angelis dici potest: nihilominus, cum cogitationibus suis nec modum nec limites eruditi ponerent, supposita magna angelorum ex scriptura S. sapientia, nescio quam inde philosophiam angelorum exsculpserunt. Accessit vero opinioni extra oleas per se iam vaganti error scholae Pythagorico-Platonicae, adhibitos in condenda rerum natura angelos ad formandas creaturas, vnde ad peritiam physicam concluditur. Qui homines, si attendissent, totam daemonologiam alienae cognitionis esse, nec habere philosophiam quae de iis dicat; si recte expendissent, per philosophiam non creaturae diuinioris perfectionem naturalem, sed acquisitum per rationis rectum vsum sapientiae habitum intelligi, eiusmodi nugis in ipso historiae philosophicae atrio curiosos non fuissent remorati. Eadem vero non tantum ratio est, illorum, qui malos daemonas inter sapientiae humanae conditores referunt, sed et absurditate istam vincit. Hos si homines audias, δαίμων, quasi δαήμων a rerum scien-

quaesita a- pud angelos,

et daemonas malos

fcientia dictus eft, cuius fpecimen iam inter veteres ecclefiae doctores LACTANTIVS [x] attulit, cui aftrologia et arufpicina et auguratio inuentum daemonum funt [y]: immo non tantum huic malo fpirituum, e coelefti, quae horum hominum phrafis eft [z], academia eiectorum generi magnam naturae fcientiam vindicant, errore populari late peruagante; fed et callidiflimum veteratorem totum humanum genus aggredi audentem et ex priftina fapientiae poffeffione deiicientem, in nefcio quem philofophum dialecticum mutant, artificiofa differendi calliditate protoplaftos mifere decipientem [a]. Quae omnia vt vel primo intuitu tanquam calx fine arena mire concidunt, fi, quid philofophia fit, cogitetur, quae a naturalibus ratiociniis multum differt; ita quam abfurde ifta afferantur, vel per tranfennam rem intuenti produnt. Nec maioris ponderis funt, quae PP. quidam [b], Platonicas de daemonum natura nugas edocti, fomniarunt, angelos damnatos *ad filias hominum de coelo ruentes eas materias quasdam bene occultas, et artes plerasque non bene reuelatas prodidiffe, et metallorum operta nudauiffe, et ingenia herbarum traduxiffe, et incantationum vires promulgauiffe, et omnem curiofitatem vsque ad ftellarum interpretationem defignauiffe.* Ea enim omnia fi fimpliciter negantur, per fe corruunt. Nam fupponunt, non probant, eam philofophiae naturalis peritiam in daemonibus, de qua tamen quaeritur. Nec dubium eft, omnes has nugas defumtas ex fcholis haereticorum orientis, quos in pfeudo-philofophia fua mira de geniorum artibus et fcientiis fomniatos effe, ipforum fyftemata facile euincunt, fuoque tempore apertius probabitur. Illi enim vt deliramentis fuis auctoritatem adderent, vaticinium Enocho ab antiquitate tributum affinxerunt, vnde omnia illa fomnia prorepferunt, indigna, quae multis refutentur [c]. Inde vero quid de philofophia beatorum fentiendum fit, liquet; eam enim hoc potiffimum fundamento exftruxerunt aliqui, quia in cognitione philofophica, praefertim vniuerfae naturae ἰσαγγελίαν beatis a Seruatore promiffam quaerunt [d]: nam eodem fundamento ftantque caduntque, et praeter rationis et reuelationis indicia affirmantur: quae beatitatem in intuitione Dei ponentia, aliam longe beatis occupationem affignant. Et haec certe non ex iftis limpidis fontibus, fed ex turbidis Stoicorum gentilium, immo haereticorum quoque, lacunis haufta funt. Illi enim [e] beatorum in eo potiffimum fortem felicem praedicabant, quod *noua luce gau-*

item apud beatos.

x) Praeiuit PLATO in Cratylo, fecutus eft more fuo LACTANTIVS L. III. c. 15. Inft. diu.

y) Ib. L. II. c. 17. confentiente CLEM. ALEXANDR. in eclog. p. 808.

z) Ita HORNIVS Hift. phil. L. I. c. 2. p. 11.

a) In hoc argumento miro fibi placet, et inanes more fuo argutias nectit HORNIVS l. c.

b) TERTVLLIANVS de cultu foemin. L. I. c. 2. conf. FABRICIVS Codic. Pfeud. epigraph. V. T. T. I. p. 168 fq. vbi aliorum PP. verba afferuntur.

c) Conf. GROTIVS ad Ep. Iud. v. 14. quique mentionem fecere libri Enochi laudati FABRICIO l. c. p. 199 feqq.

d) Vid. laudati Act. philof. Vol. I. p. 758 fqq.

e) Vid. SENECA in confolationibus paffim, praefertim ad Marciam c. 25. quod et Platonicis affignat HORNIVS l. c. p. 23. 24. cuius tamen adducta loca id non euincunt.

dentes, vicinorum siderum meatus doceantur, nec ex coniecturis, sed ab omnium ex vero peritis in arcana naturae libenter ducantur, et sciscitantes coelestium causas a domestico interprete erudiantur: Horum vero multi ad Demiurgi, id est rerum naturalium conditoris daemonis locum animas elatum iri [f], vel sidera contemplanda inhabitaturas somniabant [g]. Nobis, vt has nugas reiiciamus, sufficit, obiectum philosophiae esse felicitatem acquirendam, quam et boni spiritus, et beatae animae iam possident, qua vero mali spiritus penitus excluduntur: vnde apud eos philosophia locum habere nequit.

Rudimenta prima philosophiae.

§. II. Inter homines itaque relictis coelestibus et inferis sedibus philosophiae origines quaerendae sunt. Quae, si prima nascentis foetus stamina et formam aliquam rudissimam consideres, cum intellectu humano eiusque vsu nata esse censeri suo modo potest, ne tamen philosophiam talem, qualem hodierna nobis ingenii cultura exhibet cogitemus, sed philosophiae prima rudimenta, et aliqualem rerum diuinarum et humanarum ex rationis meditatione et experientia cognitionem, quam philosophiam empiricam vir quidam doctus [h] non inepte dixit, intelligamus.

Adamus an perfectus philosophus?

Hic iterum in omnia alia abeunt, qui primum humani generis parentem, Adamum non tantum in integritatis statu perfectissima philosophiae cognitione imbutum fuisse, sed et post miserandum lapsum relictos pristinae sapientiae igniculos meditatione ac longa experientia ad magnam philosophiae cognitionem excitauisse contendunt. Quorum vt longum agmen est, quod apud alios [i] nominatum consulere potest, cui ad haec otium est, ita plerique iisdem argumentis vtuntur, quae iam inter veteres SVIDAS [k] exposuit. Nos vnius verba afferimus, quia breuiora sunt, et rem luculenter exprimunt, et libellus rarus est, indeque auctor inter ceteros plerisque non nominatus: OTTO scilicet HEVRNIVS [l], qui hac de re ita: *Adamum non ante lapsum tantum arbitramur sapientem, prudentem, omnisque doctrinae genere ornatissimum fuisse; verum etiam a lapsu rudem, adumbratam, inuolutamque eorum cognitionem retinuisse; quam postea exili hoc diuinitatis lumine, quod restibile sibi relictum erat, euoluere conatus est: omnesque eius posteri nixi sunt, et nituntur, donec coelum fatalem motuum numerum euoluerit. Etenim peccato in tenebricosum obliuionis ergastulum coniectus, inscitiaeque densa caligine obsessus, in summa versabatur rerum ignorantia. Veruntamen retinens semina quaedam suae diuinitatis, rerumque maximarum dulci recordatione, quasi igniculis accensus perpetuo intelligendi sciendique desiderio flagrabat. Atque hinc maximo cum labore et studio multa per-*

f) Ita Valentiniani, de quibus suo loco.

g) Vid. IAC. THOMASIVS de Manetis dogmate, de loco animarum post mortem Tom. I. hist. sap. et stult. a filio editae c. V. p. 56 seqq.

h) Act. philos. Vol. I. p. 760.

i) GVNDLING. hist. philos. mor. c. VII. §. 1. p. 591 seqq. et imprimis FABRICIVM in Cod. Pseudep. V. T. Vol. I. p. 8 seqq.

k) Voce Adam T. I.

l) In antiquitatibus philosophiae barbaricae, libello Lugd. Bat. 1600. 12. edito L. I. p. 7.

perſcrutatus eſt, recuperauitque ſenſuum ope, in ea primum incumbens, quae ſenſibus erant obuia, deinde occultiora ſola mente cognoſcibilia, ratione colligens. Nec in dubium cadit, quin filios ſuos plurima a ſe inuenta docuerit, longa namque cum illis vixit ſocietate. Hactenus Hornius, cui magiſtros in ſententia hac praeeuntes, Iudaeorum doctores adiungere poſſemus, niſi illi indigni eſſent, quorum fabulae audiantur. Nos vel vnico argumento vſi, totam diſputationem facile conficere poſſemus, omnium ſcilicet artium et diſciplinarum ſyſtemata, multis ſeculis Adamo poſteriora eſſe, et cum naſcentis originis rudem prae ſe faciem ferant, impoſſibile eſſe, vt ex relictis in anima Adami amiſſae ſapientiae igniculis, vſu et meditatione excultis tanta ſcientiarum lux, quantum iſti volunt, exorta ſit. Fruſtra enim per omnem philoſophiam barbaricam, philoſophiam ſcientifica ratione excultam deprehendemus, quam tamen didiciſſe, ſuoſque docuiſſe Adamum, iſti viri docti clamitant. Sed vt omnia lectoris examini pateant, afferamus, quae pro philoſophia Adami, immo, ſi hos audis, *πανσοφία* plerumque afferuntur argumenta, et quid roboris illis inſit, ſine antiquitatis praeiudicio expendemus.

§. III. Duplici ſcilicet nomine magnus, immo ſi dicendum, quod res eſt, maximus mortalium omnium, philoſophus Adamus ex horum ſententia dicendus eſt, tum ſupernaturali ſapientiae lumine, quo ex diuina imagine ornatus erat, colluſtratus, tum poſt lapſum, reſiduis amiſſae lucis igniculis longo vſu et meditatione ad inſignem cognitionis philoſophicae perfectionem perductis expolitus. Et in ſtatu quidem perfectionis paradiſiaco fulgentiſſimo ſapientiae et ſanctitatis ornatu radiaſſe, ipſis ſacris oraculis praeeuntibus, negare poteſt nemo. Sapientiam vero hanc eo nomine indignam putant, niſi ille, qui Deo ſimilis erat, omnium rerum naturam atque receſſus perſpexerit: nec habuiſſe locum errorem, ignorantiam, inadaequatas ideas, quaeque aliae cognitionem noſtram ſufflaminant difficultates, et intellectus morbi; non imperauiſſe intellectui ſeducendo peſſima praeiudicia, quae ex ſancta voluntate oriri non potuerint. Poſt lapſum amiſiſſe quidem lucem ſapientiae congenitam, remanſiſſe tamen priſtinorum bonorum recordationem, et exortum ex ſenſu amiſſae felicitatis, vehemens deſiderium priſtinam ſapientiam recuperandi. Quare adhibita meditatione, et contemplatione per tot annorum decurſum, accedente experientia nouam lucem et eruditionis in genere, et philoſophiae in ſpecie Adamo fuiſſe enatam. His pro vniuerſa Adami philoſophia adductis adduntur alia, quibus ſingularum diſciplinarum philoſophicarum notitia non caruiſſe euinci debet. Phyſicam enim eius eruditionem inde probari aiunt, quod adductis ex voluntate creatoris ad Adamum omnibus animalibus, nomen cuilibet impoſuerit, quod naturam eius accuratiſſime exprimeret, et in eorum naturam ita inſpexerit, vt ſociam ſibi inter ea conuenientem reperiri negaret [w]. Et huius *ὀνοματοθεσίας* veſtigia, naturam animantium exprimen- *Argumenta pro philoſophia Adami.*

 tis.

[w]) Ita iam Evsebivs Praepar. Eu. L. XI. c. 6. et Svidas l. c.

tis hodienum deprehendi magni in veteribus linguis viri contendunt [n]. Eandem vero nomina imponendi notitiam magnam logicae peritiam inferre, ex veteribus iam asseruit EVSEBIVS [o]. Addunt, quibus ista placent [p], imaginem Dei cum perfecta cognitione habentem, artem quoque ratiocinandi habuisse; literas ipsumque sermonem humanum inuenisse, docuisse suos quaedam, methodique non fuisse ignarum; immo cum Eua et serpente dialectice satis disseruisse. Matheseos peritiam in Adamo probare vestes pellesque ferinas mechanices specimen, casam tentoriumque extructum architecturae opus, obseruatos siderum motus et diuisa tempora astronomiam, et quae his sunt similia [q]. Philosophiam moralem exercitia pietatis institutumque in familia diuinum cultum demonstrare, de officiis hominum apud suos prudenter pieque disseruisse. Gubernauisse porro familiam prudenter, et ad promouenda vitae commoda prudentiam oeconomicam, sine qua misere vixisset, adhibuisse. Tandem his omnibus adiiciunt, libros eum sine dubio scripsisse, quibus tanto labore diuturnoque vsu partam sapientiam, ne obliuioni traderetur, posteris reliquerit. Etsi enim aperte falsi et suppositi sint, qui protoplastae affinguntur libri, eiusque nomine circumferuntur, esse tamen hos subreptitios foetus luculentum testimonium, extitisse suo tempore veros libros, quorum titulis traditionis fide receptis, et temporis iniuria deperditis falsi isti et commentitii potuerint surrogari.

Refutantur. §. IV. Speciem aliquam haec prima fronte prae se ferunt, accuratius examen non sustinent. Quae enim de sapientia Adami ante lapsum concreata dicuntur, recte quidem se habent, ad exsculpendam vero philosophiam nihil valent. Consistebat enim sapientia protoplastorum in cognitione Dei et sui ipsius et in efficaci atque practica notitia earum rerum, quae ad suam felicitatem in concreata iustitia sitam necessaria habebant: quae hominem quidem sapientem, et ad consequendum verae felicitatis finem aptis mediis intellectus et voluntatis instructum, non vero philosophum, eo sensu, quo in historia philosophica sumitur efficiunt: vt nihil dicamus, non definitum esse, an hanc lucem Adamus ex naturali scientia an ex diuina reuelatione habuerit? quod posterius familiare, quod cum Deo in integritatis statu primi homines habuere, commercium satis innuit. Praecipue vero expendi sedulo cupimus, artes et scientias, etiam in philosophia comprehensas, ignorantiam hominum, indeque ortam admirationem, causam praecipuam philosophiae supponere, alias vero necessitatibus humani generis, quales mathematicae sunt, inseruire, omnes ad tollendam intellectus humani ignorantiam comparatas esse, et multorum annorum experientiam atque meditationem, immo si rem recte ponderemus,

n) Ita magnus BOCHARTVS Hierozoici L. I. c. 9. qui plurima congessit hebraea animalium nomina vt probaret, quod certa ratione nitantur ex natura rei petita.

o) l. c.

p) CORN. DIET. KOCH. in Polyhist. Log. c. 6.

q) Conf. Obs. Hal. T. I. obs. 19.

remus, etiam opinionum diuerſitatem ſupponere. Quae omnia, vti ipſam artium et ſcientiarum hiſtoriam teſtem habent omni exceptione maiorem, ita aſſertam Adami in ſtatu paradiſiaco panſophiam funditus euertunt. Dimetienda itaque Adami ſapientia eſt ex fine, et talis ſtatuenda eſt, qualem diuina beneuolentia et ſapientiſſimum conſilium in condendo ad felicitatem homine poſtulat, qualemque reſtaurari reſtituta per gratiam diuina imagine, reuelatio docet: ad quam philoſophiae cognitionem requiri, nemo temere affirmauerit. Concidente vero philoſophia Adami ante lapſum, concidit quoque ea, quae poſt lapſum ei tribuitur, quamque in memoria priſtinae ſapientiae, vel reſuſcitata recordatione fundari ſupra audiuimus. Quod ſi protoplaſtum accurata meditatione et longaeuitatis beneficio philoſophicas veritates inueniſſe, poſteroſque docuiſſe aſſerere quis velit, illum prius probare oportet, Adamum poſt lapſum magna rerum omnium ignorantia obrutum, multisque neceſſitatum et aerumnarum depellendarum curis preſſum, amariſſimoque poenitendi et ad Deum redeundi exercitio quotidie occupatum, aptum fuiſſe ad inueniendas omnis generis ſcientias, praeſertim philoſophicas et animum etiam eo applicuiſſe, atque ab aliis occupationibus, quibus recens, qua obruebatur humanum genus, maledictio mitigari debebat, adeo fuiſſe vacuum, vt philoſophiae ſpeculationibus indulgere poſſet [r]. Quod ſi vero generalis philoſophiae cognitio Adamo neganda eſt, quid de ſpecialibus diſciplinis ei tribui ſolitis dicendum ſit, facile exiſtimari poteſt. Quae enim pro phyſica eius ſcientia affertur ὀνοματοθεσία, nondum rem conficit, cum non tantum ex quorundam nominum ſignificatione, ſaepe contorta longiusque in gratiam ὑποθέσεως quaeſita, quae cum natura beſtiarum conuenire dicitur, phyſica cognitio non queat inferri, ſed et omnis illa, de primaeua lingua diſputatio incertiſſima ſit, fruſtraque hodie inde argumentum ſumatur: et praeterea nomina ex aſſe naturis animantium reſpondiſſe, aſſumatur potius in textum, quam ex eo eruatur; in quo diuinus hiſtoricus nihil aliud narrat, quam adducta eſſe hoc fine ad Adamum animalia, vt intellecta eorum conditione nomine ſuo inſignita repudiaret, in conſortium vitae non recipienda. Alias textus difficultates, alibi expendendas tacemus. Porro a naturali diſſerendi facultate verumque a falſo diſcernendi aptitudine, ad artificialem logicam, ab extruendi caſulam miſeram peritia, ad architecturam, a neceſſitate familiam regendi ad oeconomiam et politicam philoſophicam concludere, idem eſt, ac quadrata miſcere rotundis, et ſic rudem plebeculam et ruſticam quoque gentem intrudere philoſophantium choris. Virtutis vero praecepta et ſapientia nec Adamo, nec patriarcharum cuidam deneganda ſunt, caue vero artificialem intelligas, vel etiam naturalem. Prophetam enim Adamum fuiſſe, et habuiſſe cum Deo conuerſationem, qua diuina voluntas ad reſtituen-

r) Conf. ven. I. Fr. Reimmanni Hiſt. liter. antidiluu. p. 53. Cl. Mich. Lilienthal. Obſeru. ſel. IX. p. 258. cui. Fevalinvs l. citando.

reſtituendam felicitatem, lapſu eius amiſſam, ei manifeſtabatur, et peculiari reuelatione tradebatur, aperta ſacrarum literarum veſtigia produnt, et recte viris doctiſſimis [s] obſeruatum eſt. Vnde in tradendis pietatis praeceptis, et paraenetica excitandae et commendandae virtutis methodo Adamum ſedulum fuiſſe, omnino veriſimillimum eſt. Quae tamen omnia ad iſtam Adami philoſophiam nihil faciunt. Miramur vero merito, viros graues et non obeſae naris ad libros Adami potuiſſe prouocare, non ignaros, ſcribendi artificium primaeuis humani generis originibus longe eſſe recentius atque poſterius, nec indiguiſſe eo aetatem hominum primam, annorumque longaeuitatem ad conſeruandam veritatum, inutilibus ſpeculationibus nondum in infinitum numerum auctarum, ſed ad ſolam tuendam aeternam et temporalem felicitatem prouide reſtrictarum traditionem oralem abunde ſuffeciſſe. Nec aliunde tota illa librorum adamiticorum caterua orta eſt, quam ex ingeniis Iudaeorum, ad nugas has ineptam ſuae genti gloriam conciliaturas procliuium [t]. Quae quo loco philoſophia Adami habenda ſit, luculenter docent. Plura cupienti alii viri docti [u], qui id prolixius confecerunt, adeundi ſunt.

Diiudicanda ex dictis ſunt, quae auctor *Hiſtoriae criticae philoſophiae*, de origine eius *T. I. L. I. c. I. p. 2.* dixit, illam cum ipſis mundi natalibus ortum ſuum accepiſſe, et virilem eius virtutem inter ipſa adoleſcentis pueritiae veſtigia apparere. His ſplendida verborum pompa prolatis haec potiſſimum ratio additur, homines omni tempore cogitauiſſe, meditatoſque fuiſſe; magnificum orbis noſtratis aedificium ita perſtrinxiſſe oculos, vt elegantia et ordine rerum naturalium excitati, Dei conditoris magnificentiam et diuinitatis veſtigia vbique deprehenderent. Ita vtilitate et iucunditate operum naturae infinitorum illectos, admiratione matre, in cauſas inquiſiuiſſe eorum, quae cum delectatione viderant: et hinc ortam eſſe philoſophiam. Eleganter haec et ſpecioſe dicuntur, miſere tamen cohaerent. Quod ſi enim admiratione matre philoſophia genita eſt, hominibus in cauſas rerum, quas admirabantur, inquirentibus, non cum ipſo ortu humani generis philoſophia effloreſcere potuit. Requirebat enim temporis ſat amplum ſpatium, vt meditatione et experientia magiſtris tandem ad aliquam cognitionem peruenirent. Nec ea primorum ſeculorum conditio fuit, quae noſtratium, vbi philoſophi, otioſis et curioſis plerumque naturae ſpeculationibus intenti, hunc omnis vitae ſuae ſcopum habent, vt excogitatis ingenii luſibus et effictis hypotheſibus rationem eorum redderent, quae ignoraſſe videri nolunt: vnde et ad ſolam philoſophiam naturalem auctor ſatis inaccurate philoſophiae origines reſtringit. Sed ea primorum homi-

s) DAVID KNIBBE Hiſt. prophet. L. II. c. 1 ſeqq. Acta philoſ. Vol. I. p. 772 ſeqq.

t) Conſulantur doctiſſimorum virorum I. A. FABRICII Codex Pſeudepigraphus V. T. T. I. p. 2 ſeqq. et T. II. p. 1 ſqq. IO. CHR. WOLFII Bibl. hebraea T. I. p. 110. T. III. p. 69. T. IV. p. 771.

u) Cel. FEVRLINVS duabus diſſ. de philoſophia Adami. Acta phil. l. c.

hominum actio fuit, vt praesentis vitae miseriam leuarent, aeternae reparandae viam ingrederentur: quae occupatio parum temporis ad philosophandum reliquit. Confundit itaque auctor temporum nostrorum rationem cum vetustissima humani generis conditione, et aliqualem atque empiricam operum naturae cognitionem, cum scientia philosophica: id quod vix in viro demonstrationum physicarum perito ferri posset, satis docto, quam immensus plurimorum annorum labor sit, primis hominibus circa alia omnia occupatis, sine vlla probabilitate tribuendus, multorum hominum experientiam congerere, vt inde aliqualis operum naturae et causarum eius notitia emergat; nisi ipse auctor neglecta definitione philosophiae seductus, ipse sibi haec retia tetendisset, in quae in ipso historiae suae philosophicae vestibulo incautus cadit. Verum hoc viro docto, dum eloquentiae laudem auidius sectatur, in hoc opere saepius accidit.

Philosophia Cainis et Abelis.

§. V. Euicta, Adamum non fuisse philosophum, omnemque de protoplastae philosophia cogitationem imaginariam tantum esse, sententia; iisdem prorsus argumentis idem de Adami filiis Caino atque Abele dici et euinci potest. Et hunc quidem, moribus placidum et ad meditationes aptiorem, inter philosophos referri vix videas, insanum tamen nugis ingenii veteratorii auctoritatem conciliandi studium librum nomini eius supposuit [x]. Illum vero non philosophum tantum, sed et omnis philosophiae sectariae conditorem facit GEORGIVS HORNIVS [y]. Ait enim: philosophiam in duas sectas scissam filiorum Dei et hominum, siue Sethi et Caini, infensissimo propagatam fuisse in alterutram animo. Hanc Cainiticam sectam rationem corruptam principii loco habuisse, cum qua quod minus consentire videbatur, audacissime exploierit. Caetera φυσικῶς cognoscentes, ad curam et voluptatem, velut bruta ventri obedientia retulisse, vt plane Epicuri philosophia iam tum in animis hominum radices egerit: inde gigantum, siue, atheorum et Epicureorum sectam ortam esse, corruptricem philosophiae sobriae, praesertim, quae in vita ciuili consistit. Quam parum vero haec, praeter nihil recte sonantia verba, dicant, quilibet intelligit, qui diuini historici narrationem considerat attente, quippe qui de Caino non alia refert, quam animi malitia Deo displicuisse, odiique in fratrem concepti fructum fuisse fratricidium. Quae si philosophum faciunt, si in Epicuri hortos relegandus est, quisquis cupiditatum habenis laxatis Dei timorem cultumque negligit, et in atheismo practico securitatis et impietatis

x) De virtutibus planetarum et omnibus rerum mundanarum virtutibus. Conf. THOM. BANGII Coelum Orient. Exerc. II. Qq. 5. p. 123. FABRICIVS Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 112. I. CHR. WOLF. Bibl. hebr. T. I. p. 346.

y) Hist. philos. L. I. c. 9. p. 50.

tatis solatia quaerit; non sufficiet hortus Epicuri, sed aperiendae sunt ad recipiendam omnium gentium et aetatis sceleratorum copiam portae mundi. Ita enim quo quis est sceleratior, eo erit philosophiae impiae aptior: qui ratiocinandi modus iuuenili quidem Hornii ingenio condonandus, reiiciendus vero est, tanquam puerilis et ne vllam quidem verisimilitudinem generans. Nec felicius a condita a Caino vrbe, et inuentis ad colendam terram instrumentis ad Caini architecturae et mechanices cognitionem concluditur: nam quae necessitate et experientia magistra inueniuntur, artis praecepta et philosophiam non postulant, et incertum est, an non DEVS ipse qui ad colendum agrum hominem ex paradiso eiecit, instrumenta ad hunc laborem necessaria ei reuelauerit? Verum in eiusmodi absurdas sententias necessario incidunt, qui neglecta accurata philosophiae definitione sine hoc duce in amplissimis philosophicae historiae campis oberrant.

Philosophia Sethi.

§. VI. Post Abelem Caini perfidia trucidatum vera DEI cognitio cultusque a fratricida neglectus per Sethum in familia Adami propagatus est. Hunc inter philosophos non solum referunt philosophiae antediluuianae patron..., sed et tanquam aethereum solem exortum vna cum patre opera sapientiam excoluisse contendunt, maxime vero illam partem, quae relictis terris, ipsa sidera, eorumque πάθη καὶ συμπλώματα scrutatur, in qua sapientia plane insignem et admirandum doctorem euasisse volunt [z]. Quae sententia non nudius tertius enata est, sed a Iudaeorum superbia et haereticorum impostura originem cepit, et Graeculorum mendaciis aucta et propagata est. Natiuitatem enim debet IOSEPHO, qui de filiis Sethi, parentis doctrinae innutritis refert [a]: *disciplinam rerum coelestium, et ornatum earum primitus illos inuenisse. Et ne dilaberentur ab hominibus, quae ab eis inuenta videbantur, aut, antequam venirent ad cognitionem, deperirent, cum praedixisset Adam exterminationem rerum omnium, vnam ignis virtute, alteram vero aquarum vi ac multitudine venturam: duas facientes columnas aliam quidem ex lateribus, aliam vero ex lapidibus, ambabus, quae inuenerant, inscripsisse, vt etsi constructa lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens praeberet hominibus conscripta cognoscere, simul et quia lateralem aliam posuissent; quae tamen lapidea permanet hactenus in terra Siriada.* Hanc narratiunculam Iudaeorum in antiquitatibus gentis suae ornandis mire strenuorum, non pro vera tantum et fide digna receperunt Graeci, Eustathius, Malala, Glycas, Zonaras, Cedrenus, Nicephorus, Nicetas, et Graeculorum mendacium fere quilibet, sed et fabulis auxerunt, Sethumque literarum et scripturae inuentorem, nominum astris impositorum, mensiumque et hebdomadum annique partium obser-

z) Ita HORNIVS l. c. L. I. c. 11 p. 58 viam illi praeeunte OT. HEVRNIO antiq. barbar. L. I. p. 8 9.
a) Lib. I. Antiq. Iudaic. c. 2.

obferuatarum, auctorem fecerunt, et aftronomiam omnemque fcientiam ab angelo in coelis raptum edoctum fuiffe, poft infauftum Manichaeorum doctorem Fauftum [b] fomniauerunt [c]. Qui fi fuae fidei relinquerentur, prudenter factum effet, Graeca enim fide illa et narrantur et creduntur; viros vero doctos manus eiusmodi fabulis dediffe, ferri vix poteft. Non enim res ipfa in contrarium tantum clamat, cum obferuationes aftronomicae in illo temporis, quo Sethiani filii et nepotes vixerunt, fpatio et ruditate non potuerint eo perduci, vt doctrinae rationem obtinerent: fed et fequentium temporum obferuationes coeleftes fua ruditate infantiam multo iuniorem produnt. Nec obftat Iofephi fides, qui vt, Iudaeorum more, omnia rapit, quae gentis fuae antiquitati inferuire poffe putat, ita vel incerto nugantium rumore deceptus, vel errore inductus eft, vt Aegyptias ftelas, quibus antiquiffimi Aegyptii fuae gentis origines et opiniones hieroglyphica fcriptione incidebant, cum hoc Sethiano monumento, Sethumque patriarcham cum Setho rege vel Soth fiue Typhone confunderet [d]. Ad lapidem Sethia enim ESAIAE refpexiffe vix probabile eft. Quicquid vero illud eft, quo Iofephus in errorem inductus eft, cadit omnis narratio vel hoc argumento, quod nullum ex antiquitate argumentum ad eam vel leuiter corroborandam adduci queat. Nec in facris gentis Hebraeae originibus quas diuinus fcriptor Mofes pandit, vel leuiffimum eius occurrit veftigium: quo duce, difcimus, reuelatione ductore a parentibus edoctos verum Dei cultum et cognitionem propagauiffe Sethianos pofteros.

§. VII. Et hinc coniectura quoque vero non abfimilis fieri poteft, de ftudiis inter vtramque familiam, Sethi et Caini eorumque pofteros florentibus. Hos enim Cainiticas vias impigre prementes in laxandis cupiditatum frenis, et abutendo ad malas artes ingenio fuiffe ftrenuos, primi mundi hiftoria apud hiftoricum facrum teftatur. Qua ratione vero ingenium ad inferuiendum voluptati, et crudelitati adhibuerint, dici haud facile poteft. Narrant quidem facrae paginae, Iubalem patrem fuiffe omnium con- *Scholae Cainitarum et Sethianorum.* *Iubal et Thubalcain.*

H 2

b) S. AVGVSTINVS L. IX. contra Fauft. c. 3.

c) Loca veterum excitauit diligentiffimus FABRICIVS Tom. I. Cod. pfeudepigr. V. T. p. 148.

d) Verofimilis coniectura eft Scaligeri et Dodwellii, refpexiffe Iofephum locum Manethonis apud SYNCELLVM p. 40. vbi teftatur, fe profeciffe *ἐκ τῶν ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ κειμένων στηλῶν ἱερᾷ διαλέκτῳ καὶ ἱερογραφικοῖς γράμμασι κεχαρακτηρισμένων ὑπὸ Θὼθ τοῦ πρώτου Ἑρμοῦ.* Ex columnis in Seriadica terra fitis facraque lingua et hieroglyphicis literis infcriptis a Thot primo Mercurio. Seriadicam itaque terram in Aegypto quaerendam, et hinc Iofepho labendi occafionem enatam, quod librum *Σώθεως* ibi memoratum et ex his ftelis excerptum a Manethone, pro Sethiano foetu habuerit. Conf. Obf. Hal. T. I. obf. 17 p. 294. FABRICIVS l. c. p. 150. et quos laudat. Vnde mirandum KORTHOLTVM in tr. de orig. et progreffu phil. barb. § 5 p. 9. dubium haefiffe, an haec fabula reiicienda fit.

contrectantium citharam et organum, Thubalcainum vero Lamechi ex Zilla filium malleatorem fuisse et fabrum in cuncta opera aeris et ferri: vnde illum Musices, hunc armorum et instrumentorum ad gloriam bellicam acquirendam pertinentium inuentorem fuisse non alienum prorsus a veritate videtur. Non tamen inde inferre licet, philosophicae cognitionis et meditationis beneficio ad eiusmodi inuentiones fuisse delapsos; sed vel casu vel experientia ducente, vt in omni artium origine factum est, ad eiusmodi inuentiones vel producendas vel expoliendas peruenisse iudicandum est; vnde etiam ruditas in vtroque inuentionis genere colligi, et quam longe a philosophica inuentione remota sit, existimari potest. Inuentorem tamen artis chemicae hic nobis exsculpsit eruditissimus BORRICHIVS [e], qui vt arti a se commendandae et contra aduersarii insultus vindicandae auctoritatem adderet, ad Thubalcainum initia historiae artis huius refert, eo argumento inductus, quod ferri aerisque metalla, illa Thubalcaini magisteria inueniri, fingi, formarique nequeant, ni ratio prius cognoscatur, minerarum naturas inuestigandi, coquendi, purgandi, segregandi; quae vniuersa reperire, non nisi diuini ingenii est, reperta autem prosequi fabri cuiusuis proletarii: quanquam igitur hodie metallurgi etiam in chemicis parum exerciti metalla ex mineris permistis facile excoquant magistro viam praeeunte, necesse tamen, primum inuentorem magistrumque chemicum fuisse: Et id ipsum Vulcani fabulam velle, quem omnis in auro et argento et aere operationis, et quaecunque ignis actionem recipiunt auctorem veteres dixere, teste DIODORO SICVLO [f]. Sumit vero sibi vir doctissimus, quod probandum prius erat, illam quidem, quam Thubalcainus inuenit, ferrum tractandi et aera poliendi artem talem fuisse, quae multorum experimentorum repetitione sine meditatione philosophica inuestigari nequiuerit, cuius rei contrarium multa, quae hodie inter artifices quotidie fere occurrunt, exempla probant, eos casu saepe ad inuentionem quandam sine prolixa ingenii in eam prius sollicite exque principiis physicis inquirentis meditatione delabi. Etsi omnia illa, quae textus sacer de hac re scribit, ita in se comparata sunt, vt de aliqua inuentione philosophica vix aliquis cogitauerit, nisi praeiudicio antiquitatis occaecatus artium origines inuestigari non posse sibi persuadeat, si ad magnum quendam canae vetustatis heroëm non referantur. Imo, cum לטש, qua voce scriptor sacer vtitur, polire et ornare indicet, non male nonnulli colligunt, Thubalcainum non tam artes fabriles inuenisse, quam polituram et elegantiam rebus fabrilibus addidisse. Vsque ad hunc Lamechi filium enim omnibus instrumentis fabrilibus caruisse Adamum et filios in condendis

e) In docto dialogo de origine et progressu artis chemicae, quo CONRINGIVM in libro de hermetica veterum Aegyptiorum medicina sibi refutandum sumsit.

f) Lib. V. Biblioth. conf. Io. HENR. HEIDEGGERVS in Hist. Patriarch. P. I. exerc. VI. §. 10 seqq. p. 213 seqq.

dis vicis, aedificiisque et colendo agro ſedulos vix credi poteſt. Vt taceamus, quod ſupra iam meminimus, dubium eſſe, annon rerum ad vitae humanae vſum et commoda ipſis iam protoplaſtis ex deliciarum horto expulſis abſolute neceſſariarum inuentionem, alias non niſi longo temporis tractu, vſu et tentaminibus deprehendendam, Deus ipſe reuelauerit? Verum de eo viderint alii, qui in humanarum artium origines inquirunt.

§. VIII. Sethi vero poſteros [g], qui parentem habuere diuina reuelatione gaudentem, propheticam magis quam philoſophicam ſcholam habuiſſe, inque ea, quae de vero Dei cultu et ſperanda amiſſae felicitatis per ſemen mulieris reſtitutione pia parentum traditione et diuina reuelatione acceperant, docuiſſe, ex ſacris literis conſtat [h]. Ad hoc vnum neceſſarium omnia retuliſſe, huic fundamento pietatis praecepta inaedificaſſe, Noachi, ex hac ſchola diſcipuli exemplo conſtat. Habuiſſe quoque inter ſe prophetas, peculiari cum Deo conſuetudine et reuelatione gaudentes, Enochi exemplum probat, quem ex iſta reuelationis luce fuiſſe vaticinatum D. IVDAS [i] aſſerit. Qui itaque et hunc diuinum virum ſanctiſſima quidem vita, non vero ſpeculationibus philoſophicis immortalitatem conſecutum inter philoſophos antediluuianos referunt, non alio fundamento nituntur, quam apocrypho illo Henochi fragmento, quod ab otioſo Iudaeorum ingenio excogitatum et ab haereticis auctum et in rem ſuam traductum eſt, in quibus nugis recenſendis patientia lectoris non abutemur [k]. Non denegamus quidem ſanctiſſimis viris praeter reuelationis lumina, naturalis quoque cognitionis lucem, ſed reſtringenda ea eſt ad vitae rationes et circumſtantias, in quibus verſabantur. Agriculturae enim et rei paſtoritiae deditos fuiſſe, Noachi, Abrahami, Iſaaci et Iacobi exempla produnt, in quo vitae genere experientia et vſu ea didicerunt, quae ad emolliendam vitae miſeriam, et parandas commoditates requirebantur: qua praxi rerum naturalium multiplicem experientiam habuiſſe recte concluditur, philoſophiam vero ita naturalem excoluiſſe male inde infertur. Nec ratiocinandi artem aliam habebant, quam quae lux rationis congenita tradebat, vnde et de Logica quadam patriarcharum artificiali fruſtra cogitatur [l]. Multos tamen paralogiſmos euitabant, animo a praeiudiciorum inſania per diuiniorem ſapientiam praemunito, et luce maiori per reuelationem colluſtrato. Quae

Sethi poſteri.

Enoch.

 vt

g) Non tamen omnes Sethianos ſapientes et pios, Caini poſteros omnes ſtultos et impios fuiſſe recte monet Cl. HEVMANNVS act. Phil. Vol. I. p. 784. ſed hic a potiori denominationem accipimus.

h) Gen. IV. 26. et Comment. ad h. l. HEIDEGGER l. c.

i) v. 14.

k) Collegit pleraque de hoc Henochiano fragmento B. FABRICIVS Cod. Pſeudepigraph. V. T. T. I. p. 160 ſeqq.

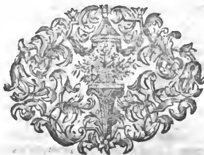
l) Adeoque et libri et bibliothecae eorum reiiciendae, quas exſtruxiſſe ſibi viſus eſt IOACHIMVS IVSTVS MADERVS in diſſ. de ſcriptis et bibliothecis antediluuianis.

vt veritates magis ad aeternam felicitatem quam ad humanam facientes exponit, ita in quo sapientissimorum virorum studium sapientiae versatum sit, docet [m]. Nec obiici potest, verisimile non esse, viros prudentes, graues, longaque multorum annorum experientia tum rerum naturalium vsu gaudentes, tum ciuilem societatem excolentes, de caussis naturalibus nihil disseruisse vel de principiis iusti et honesti nullam ideam habuisse, nec de iis ad suos fuisse locutos: haec enim nemo, facile asseruerit. Verum cadunt ea quoque in hominem, qui philosophiae limina nunquam salutauit, nec ideo mox philosophi exsculpendi sunt, quia aliquas veritates philosophicas simplici cognitione affecuti sunt. Placent verba QVINTILIANI [n]: *Haec quae velut propria philosophiae asserunt, passim tractamus omnes. Quis enim non de iusto, aequo ac bono, modo non vir pessimus, loquetur? Quis non etiam rusticorum aliqua de caussis naturalibus quaerit? Nam verborum proprietas et differentia, omnibus, qui sermonem curae habent, debet esse communis.* Plura de patribus antediluuianis nec ipsae sacrae origines narrant, vnde et quo minus plura addamus, (verba sunt HORNII [o] solito prudentioris) *facit ipsius historiae obscuritas, quae tam longe ab omnium historicorum aeuo remota fuit, vt vel nihil, vel falsa vel incerta prodiderint.*

m) Conf. Acta philos. Vol. I. pag. 771 seqq.

n) in procem. Instit. Orat.

o) l. c. c. XI. p. 59. De Henocho tamen astronomiae auctore infra c. VII. dicetur, vbi de Atlante.

LIBER

LIBER SECVNDVS

DE PHILOSOPHIA BARBARICA POST DILVVIVM.

CAPVT PRIMVM. DE PHILOSOPHIA VETERVM HEBRAEORVM.

§. I.

Philosophia Hebraeorum quomodo spectanda.

Inquisiuimus praecedente libro in origines philosophiae, eamque tenuibus admodum principiis exortam et in rudi atque empirica veritatum ad humani generis felicitatem pertinentium cognitione constitisse deprehendimus. Vnde et philosophos nostro dicendi modo, et accurata ignificatione nominis antediluuianos non reperiri euictum est. Iam lutranda sunt tempora post diluuium, et per omnes barbaras nationes scruandum, qua ratione de philosophia meruerint, quibus sententiis innutriti uerint, quamque apud eos systematum dogmaticorum rationem depreiendere liceat. Inter barbaras vero gentes Hebraeis antiquitate nullam sse priorem origines eorum in sacris pandectis conseruatae produnt. Iebraeorum vero nationem vsque ad tempora Babylonicae captiuitatis am consideramus, vbi eorum inter barbaras gentes mentio facienda est: iam quae in hoc populo philosophia post captiuitatem Babylonicam fata iabuerit, suo ea loco narranda sunt, quando de Iudaeorum philosophia icendum erit. Vnam enim Iudae tribum ex captiuitate reducem, reliuos, qui ex gente Hebraea remigrauerunt, iunctos sibi habuisse, et vno Iuaeorum nomine complexam esse, satis notum existimamus. Antequam vero e magnorum in Hebraea gente virorum philosophia, quae iis plerumque ibui solet, differimus, pauca quaedam praemonenda sunt, ne incauti ofndamus atque in errores labamur. Scilicet cauendum maxime est a lso, quem plurimi viri docti, de patriarcharum inter Hebraeos philosohia loquentes, sibi formarunt philosophiae conceptu. Legentes enim i sacra gentis huius historia, emicuisse inter eam viros sapientissimos, ultaque prudentiae et cognitionis laude inclytos, nostri temporis erutionem et philosophiam sibi concipiunt, hancque ideam veterum Heraeorum sapientibus affingunt, et Graeciae, immo, nostri aeui, philosoiiam ad canam istam antiquitatem referunt. Quod quam absurdum sit, iilibet videt, qui seculorum vetustissimorum longe aliam, quam recenorum, rationem fuisse, cogitat, et haec ad ista referri non posse, palpat, hilto-

hiſtoria id per omnes gentium antiquiſſimarum circumſtantias, teſtante. Porro et hoc accurate tenendum eſt, non certius meliusque iudicium de priſcorum Hebraeorum ſapientia fieri poſſe, quam ex monumentis illis, quae vel ipſi vel ipſorum poſteri reliquerunt, quaeque diuinae reuelationis theſaurorum cuſtodes nobis conſeruauit diuina prouidentia. Domeſticis enim teſtibus fides multo magis danda eſt, quam alienigenis. Illi enim et gentis ſuae fata atque conditionem ex monumentis magna cura a maioribus conſeruatis ſcire potuerunt, hi et iſtis ſubſidiis deſtituti rumores incertos plerumque ſecuti ſunt, et de gentis ſemper ſibi ſoli relictae parumque cum aliis gentibus conuerſantis circumſtantiis ideas ſibi ſaepiſſime falſas et erroneas effinxerunt. His praemiſſis et oraculis ſacris, vti decet, ducibus adhibitis, de Hebraeorum ſapientia iudicium fieri poteſt, ſatis certum. Nouimus enim teſtibus ſacris paginis, magna inter Hebraeos veteres ingenia extitiſſe, ſummosque inclaruiſſe viros, qui inſolita cognitionis veri atque boni luce non tantum gauiſi ſunt, ſed et practicam eius rationem ita tenuerunt; vt efficaci modo cuncta ad ſuam ſuorumque felicitatem referrent. Sapientes itaque inter Hebraeos priſcos fuiſſe, immo ceterarum gentium magnis viris ſapientiores, omnino affirmamus, nec diffitebitur, qui conditionem ſapientiae illam, quae in ſacris literis patriarchis et doctoribus Hebraeorum tribuitur, cum aliorum gentium barbararum ſapientia ſine perſonae reſpectu et praeiudicio contenderit: vel cum Graecanica quoque magnorum virorum philoſophia comparauerit. Quae etſi vera ſunt atque certiſſima, non confundenda tamen eſt Hebraeorum ſapientia cum philoſophia proprii nominis et ſignificationis. Quod vt planum fiat, probe obſeruandum eſt, duplici lumine ſapientiam Hebraeorum veterum fuiſſe gauiſam, reuelationis et rationis: Vtriusque conditio recte expendenda eſt. Reuelationem diuinam in hac gente fuiſſe, et peculiari cum Deo conuerſatione atque lucis extraordinariae communicatione ſapientes gauiſos eſſe, ſacra oracula manifeſtant, et de Noacho [a], Abrahamo [b], Iſaaco [c], Iacobo [d], Ioſepho [e], Iobo [f] aliisque ad Moſen vsque, Hebraeorum ſapientium principem teſtantur. Vnde et prophetarum nomen ab ipſo diuinitus inſpirato vate illis tribuitur, et recte tributum eſſe inde euincitur, quia peculiari cum Deo conſuetudine gauiſi, lumen reuelationis extraordinarium acceperunt, quo futurorum fatorum nubes ita diſpellebantur, vt ea coram viderent et praenuntiarent, quae oculis humanis atra nocte occultabantur. Inde vero magna potiſſimum illa ſapientia ortum ſuum habuit, quae illuſtriori origine coruſcans, radios ſuos ad poſteritatem transmiſit, aeternum-

a) Geneſ. VI, 12 ſeqq.
b) Gen. XII. ad XXII. conf. Witsivs oeconom. foed. L. IV. c. 3. §. 2 ſeqq. p. 583 ſeqq. certe ab ipſo numine propheta dicitur Gen. XX, 7.
c) Gen. XXVI, 2 ſeqq. Ebr. XI, 20.
d) Gen. XXVIII, 12 ſeqq. XLIX, 2 ſeqq.
e) Gen. XXXVII, 1 ſeqq. L, 23. Ebr. XI, 22. quod Ivstinvs quoque agnoſcit L. XXXVI. c. 2.
f) Originem enim ab Hebraeis accepiſſe, tota hiſtoriae eius ratio ſuadet. conf. Spanhemii Hiſtoria Iobi. Reuelationem eius diuinam diſce ex cap. XXXVIII — XL.

numque nomen fecit Hebraeorum sapientibus. Reuelatio vero et prophetia quia fontes primarii Hebraeae sapientiae fuerunt, eos alium in locum, quam inter philosophos reponendos esse, necessario consequitur. Multum tamen diuina haec lux, ad purganda, illustranda et euehenda rationis lumina, quibus, vt et reliqui homines, collustrabantur, contulit. Pietatis enim, atque timoris Dei pleni a magna praeiudiciorum caterua immunes manebant, nec ad tot errores viam inueniebant, quam posteriorum temporum malitia, obstinatio, fallaciae atque fraudes, et immensa sciendi ea, quae sciri et cognosci vel plane non vel difficulter possunt, cupido aperuerunt. Accedebat multorum annorum, quibus viuebant, experientia, optima rerum magistra, qua temporis et conditionis suae beneficio intellectum eorum, etiam, quod ad rationis lucem attinet, valde fuisse purgatum et emendatum, omnino concedendum est. Hoc itaque nomine inter prudentissimos antiquitatis homines referendi sunt. Qualis vero ista prudentia fuerit, et ad quem praecipue finem et obiectum istam rationis perfectionem adhibuerint viri magni ex vitae genere, quo vtebantur, non vero ex nostris coniecturis definiendum est. Erant vero patriarchae veteres ad Iosephum vsque pastores, qui oeconomica viuendi ratione magnam inter populos, inter quos viuebant, auctoritatem acquisiuerant: ad hunc itaque scopum prudentiam suam adhibuerunt, et de otiosis speculationibus minime solliciti agreste vitae genus prudentia sua excoluerunt, et emendauerunt, familiamque suam prouida ratione augere et felicitatem eius tueri fategerunt. Cuius postea egregium in Iacobo patriarcha exemplum deprehendimus, qui pastorali prudentia ad augendum gregis numerum felicissime vsus est. Iacobi filius Iosephus[f], et post eum Moses, Dauid, Salomo, Daniel reipublicae moderandae, et vel legibus instruendae, vel sapienter ordinandae, vel feliciter gubernandae adhibiti sunt. Id quod magna illos prudentia effecisse, magnorumque inter imperantes, legislatores et consiliarios regios nomen adeptos esse, sacra refert historia. Quae tamen extraordinario imprimis et reuelato lumine eos in gerendis arduis rebus fuisse adiutos, narrat, vnde magna illa facinora, quae immortale eis in administranda republica nomen pepererunt, non omnia et sola prudentiae naturali et experientiae adscribenda sunt. Reliqui, qui proprio magis nomine vates dicuntur, in erudiendo populo, in tradenda diuina voluntate, in ordinando cultu diuino, in instituendis ad hunc ipsum scopum discipulis, sedulos fuisse, sapientiamque suam ad hunc finem adhibuisse, tota scholarum propheticarum apud Hebraeos historia testatur. In his itaque studiis excultis sapientia quoque naturalis horum hominum quaerenda est. Ita vero patres familias quidem prudentissimos et experientissimos, legislatores, imperantes, et consiliarios prudentissimos, ecclesiae doctores eruditissimos inter Hebraeos inuenimus, non vero philosophos, nisi hanc vocem ad omnem omnino erudi-

f) Psalm. CV, 17.

eruditionem, notitiam et experientiam extendere, et inter philosophos referre velimus omnes, quotquot ad vitae, quod excolunt genus prudenter accedunt, et ingenium sine arte excolunt: quem vocis philosophiae abusum, omnia miscentem et turbantem ex historia philosophica supra iam reiiciendum esse monuimus. Et haec accurate prius tenenda sunt, quam ad ipsam patriarcharum inter Hebraeos philosophiam contemplandam accesserimus. Quae si probe ponderantur et pro norma in iudicando de illa adhibentur, euitabimus facile errores, in quos plerique, minus accurato sapientiae Hebraeae conceptu decepti, inciderunt, et de praestantissimorum et illustrium in hac gente virorum philosophia recte iudicabimus. Inter eos vero cum sapientia et prudentia eminuerint vel inter philosophos certis ex caussis relati sint Noachus, Chamus, Abrahamus, Isaacus, Iacobus, Iosephus, Moses, Salomo, Daniel et Iobus, de his omnibus singulatim dicemus, ita tamen, vt scopi nostri memores, ea tantum attingantur, quae ad philosophiam eorum diiudicandam pertinent. Reliqua enim historicis familiarum sacrarum enarranda relinquimus.

Philosophia Noachi affirmata,

§. II. Emergente ex deluuii fluctibus humano genere, primus vitae humanae in pristinum ordinem redigendae auctor fuit Noachus, gentilium quoque fabulis, si coniecturis credendum in tanta rerum canitie incertissimis, commendatus[h]. Ille itaque inter philosophos Hebraeos apud eos chorum ducit, qui sapientiam veterem nostro modulo metiuntur. Cuius afferti rationem si cupis, eos ad varia sapientiae Noachiticae capita prouocare audies. Vitae enim morumque innocentiam in ea primum obtinuisse locum, fata filiorum praedixisse, simulque illustrem sapientiae partem de regni diuini oeconomia prodidisse monent. Contendunt porro, demonstrauisse, naturae recessus sibi patere, pura animalia ab impuris separando, pabulumque, quo singula animantium genera in arca aleret, seligendo et conuectando. Ex ipsa vero arcae structura intelligi, mathematicarum rerum artisque architectonicae eum non fuisse rudem. Ita B. IO. FRANC. BVDDEVS[i], et Hebraeae philosophiae patroni alii[k]. Addunt[l], quibus ista placent, Noachum cum cerneret, tot animalia per semestre spatium in arca nutriri consueto pabulo, tot modis inter se differente non posse, nec locum ad illud recondendum haberet, liquore artis chemicae beneficio parato, et ad vitam viresque omnium animalium efficacissime conseruandas apto potissimum vsum esse. Quod vero Noachum inter primos philosophos numerare hos viros doctos iubet, compendium illud est iuris naturae, quod

h) HEVRNIVS antiq. phil. barb. L. I. p. 11 seqq. HVETIVS Demonstr. Eu. Pr. IV. c. 10. §. 6. p. m. 154 seqq.

i) In Historia philosophiae Hebraeorum c. I. §. 6. quibus cum quaedam opposuisset cel. HEVMANNVS Act. philos. vol. II. p. 7 seqq. mentem declarauit, ita vt propius saniori sententiae accederet in annotationibus secundae editioni adiectis.

k) HEVRNIVS antiq. phil. barb. l. c. HORNIVS Hist. philos. L. II. c. 1. p. 60 seqq.

l) EDM. DICKINSON. Phys. vet. et ver. c. XX. §. 7 seqq.

quod septem praeceptorum Noachiticorum titulo dudum inter Iudaeos peruulgatum est [m], et recentiori quoque aetate a doctissimo SELDENO erudito commentario illustratum [n]. Sunt autem praecepta illa septem, sequentia 1. עבודה זרה, de cultu extraneo, siue alio, praeter vnum verum Deum non colendo. 2. על ברכת השם de benedictione nominis, siue, extollendo et praedicando nomine diuino. 3. על שפיכות דמים de effusione sanguinis, siue humano sanguine non effundendo, et occidendo homine. 4. על גלוי עריות de reuelatione turpitudinum, siue euitanda omnis generis impuritate et scortatione. 5. על גזל de furto. 6. על הדינים de iudiciis, siue regimine forensi ac obedientia ciuili. 7. על אבר מן החי de membro animalis viuentis non comedendo. Ex his praeceptis sex priora Adamo a Deo fuisse lata et reuelata, septimum Noacho diuina reuelatione expositum, hisque alia postea per patriarchas accessisse, donec tandem in perfectam decalogi formam coaluerint. Quam Iudaeorum traditionem non omni destitui fundamento viri docti contendunt atque defendunt [o].

§. III. Nihil tamen in his omnibus est, quod nos Noachum philosophorum choris intrudere cogit. Et recte quidem morum innocentia et practica sapientiae ratio in viro maximo asseritur, eam vero non ex philosophiae praeceptis sed ex diuina virtute reuelationis ope habebat et demonstrabat. Sentiuntque id ipsi viri docti, qui vaticinia Noachi adstruunt, et de regno Messiae vaticinatum esse concedunt. Illa enim prophetam fuisse Noachum omnino euincunt, quem egisse et sacrae literae testantur, et ipsi Iudaeorum magistri asserunt [p]. Ex reuelationis itaque lumine sapientiam suam Noachus hausit, et diuina collustratus luce ea effecit, ad quae peculiari diuino mandato destinabatur [q]. Inde vero ratio constat, quo modo impura animalia ab impuris separare potuerit. Qui enim futurum diluuium, qui conseruandas animalium species, qui modum euadendi vniuersalem cataclysmum Noachum edocuit, qui introducendorum certo numero et genere animalium purorum aeque ac impurorum illi auctor fuit, cur non et idem Noachum quae pura sint ex istis animalium generibus, quae impura docuerit? Non vrgebimus in praesentia, quae post Io. SPENCERVM [r], *negata.*

m) Vid. Gemar. Babylon. tract. Sanhedrin, c. VII. §. 5. f. 56. quam secuti sunt magistrorum Iudaicorum alii, conf. quos laudat FABRICIVS Cod. pseudepigr. V. T. T. I. p. 268 seqq.

n) De I. N. et G. iuxta disciplinam Ebraeorum, vid. L. I. c. 10.

o) Egit id B. BVDDEVS, contra peculiarem ipsi hac de re oppositam dissertationem, in Hist. Eccles. V. T. T. I. pag. 194 seqq.

p) Seder Olam Rabba c. XXII. pag. 58. ed. Io. Mayeri, qui locus manifestum facit, antiquissimos Iudaeorum istam iam veritatem perspexisse, esse primos homines inter prophetas referendos.

q) Id ex Gen. VI, 13. paret. Vnde ad Iudaeorum nugas non descendendum est, qui eum ex Adami et Enochi libris profecisse contendunt. vid. CAPPELLVS Opp. posthum. p. 369.

r) De legibus Hebraeorum ritualibus L. I. c. VII. s. I. p. 119. ed. Cantabrig.

IOANNES CLERICVS [s] contendit, Mosen per πρόληψιν huius discriminis, post octingentos fere annos in lege Iudaeorum introducti facere mentionem; sed id vnum monemus, nondum definitum esse, an natura animalium, vel voluntate sapientissimi legislatoris illud discrimen nitatur [t]. Quicquid autem horum est, certum est, quod CHRYSOSTOMVS [u] iam prudenter monuit: *Deum, quae praeceperat, eundem et scire manifeste fecisse.* Architecturae primum atque egregium specimen arcam a Noacho extructam fuisse viris doctis in eius delineatione ingeniosis non negabimus [x], etsi artem seculi nostri iusto plus ingenio in istis excogitandis et delineandis indulgere facile quis sibi persuaserit: sed inuentio et delineatio arcae ipsum Deum auctorem habet, adeoque ad ipsum Noachum suomet ipso ingenio talia effingentem referri nequit: qui etsi ideam a Deo depictam recte efformauit, ideo tamen non magis philosophus euadet, quam fabrorum lignariorum quilibet, qui magistri ideam sistere ipso opere nouit. Quae vero pro chemicae artis peritia afferuntur, coniecturae, somnia sunt atque nugae, ad quas dilabi eo minus necesse est, quo magis aliae rationes suppetunt, quae manifeste nos docent, abunde fuisse omni animantium generi in arca satis ad hoc ampla pabuli copiam [z]. Nec firmiora sunt, quae pro iuris naturalis conditore Noacho afferuntur. Nam et Iudaeorum recens nimis testimonium, in antiquitatibus traditionum suarum miris mendaciis incrustandis et ornandis ingeniosorum nihil apud prouidos rei iudices probat, et si admittamus, reuelationi diuinae, non principiis rationis excultis adscribit, nihilque ad effingendam Noachi philosophiam moralem adfert. Nec magnopere contendemus illa Noacho nota non fuisse; nam prima humanae conscientiae principia sunt, et natura nota, et ipsis protoplastis a Deo reuelata; nihil tamen hoc in praesenti quaestione probat, quae non de naturali principiorum iuris naturae notitia, per primam animi culturam facile haurienda, multo minus de parentum ex diuina reuelatione discentium traditione, et peculiari quodam (quale septimum praeceptum est,) instituto, sed de cognitione philosophica, ex principiis rationis veritates iusta consequentia deducente, instituitur: quam Noacho circumstantiae omnes denegant. Relinquendus itaque inter sapientissimorum vatum choros, et eximendus est ex philosophorum caterua Noachus. Infirmiori multo stant talo reliqua, quae de Noachi eruditione putidorum mendaciorum architecti Arabes narrant, quibus vel recitandis tempore et otio abuteremur: legant illa et rideant, qui cupiunt apud cel. FABRICIVM.

s) Comm. ad Gen. VII, 2.

t) Vid. quae obiicit SPENCERVS, loc. cit. pag. 116 seq. MARSHAM Can. Chron. Sec. IX. pag. 213. et regerit ad Clerici obiectiones cel. SCHEVCHZERVS in splendidissimo Physicae S. opere, T. II. p. 276 seqq. ed. lat. qui tamen nec ipse negat non omnium animalium esu interdictorum rationes dari posse.

u) Homil. XXIV. in Genes.

x) Vid. SCHEVCHZERVS l. c. T. I. p. 37 seqq.

z) Conf. IDEM l. c. cl. ANDR. OTT. GOELICKE Hist. med. vniu. Per. I. §. 14. p. 46 seqq.

CIVM [a]. Vnum addimus, impudentem impoſtorem ANNIVM [b], Pſeudo-Beroſo ſuo tribuiſſe mentionem magnae ſapientiae philoſophicae Noachi, quam et libris complexus ſit, et alios docuerit. Nam poſt egreſſum ex arca ſuos iam antea edoctos theologiam et ſacros ritus coepiſſe erudire humanam ſapientiam. Et quidem multa naturalium rerum ſecreta mandauiſſe literis: docuiſſe item aſtrorum curſus, et diſtinxiſſe annum ad curſum ſolis, et duodecim menſes ad curſum lunae, qua ſcientia praedixerit illis ab initio, quid in anno et cardinibus eius futurum contingeret: ob quae illum exiſtimauerint diuinae naturae eſſe participem. Quae vtrum fabuloſius ſint excogitata, an impudentius aſſerta, haud facile quis dixerit: certe nugatoris ingenio, ad ſuae aetatis ideam antiquiſſima tempora inſolenti audacia effingentis talia relinquenda ſunt. Quam enim is fidem mereatur, nemini ignotum eſt, in orbe literato vel primas notitias haurienti [c], vnde iis refutandis, non immoramur.

§. IV. Parente Noacho inter philoſophos relato, filios in eius ſchola edoctos ad eandem dignitatem euehi mirum non eſt. Semo enim artem temporum rationes ediſſerendi tribuunt, et arcanum intercalationis inueniſſe aſſerunt Iudaei [d]. Immo ſi Graecos audis, omnem et coeleſtem et terreſtrem philoſophiam homines docuit. Ingreſſum enim orientis transmarinam regionem, illic habitauiſſe, et accepiſſe a Deo gratiam ſapientiae, et inueniſſe artem aſtronomiae METHODIVS narrat, additque, politicis non minus ſcientiis excelluiſſe: primum enim optimam reipublicae formam inueniſſe, et Nimrodum ex diſciplina Semi regnare didiciſſe [e]: immo a Semo, quem cum Melchiſedeco eundem faciunt [f], leges datas humano generi. Quin immo medicus quoque Semus fuiſſe librumque obſeruationibus medicis plenum reliquiſſe, ſi hos homines audis [g], cenſendus eſt. Verum haec prolatis auctorum ſuorum teſtimoniis mox corruunt, et mendacem Iudaeorum atque Graeculorum nationem arguunt: qui ad ſui temporis ideas vetuſtiſſimorum hominum rationes ridicule compoſuerunt, et in excogitandis libris ſuppoſititiis ad conciliandam genti ſuae, apud imperitos auctoritatem ad inſaniam vsque fuere diligentiſſimi. Nihil enim horum, quod vel vmbram habeat leuiſſimam, in ſacris gentis Hebraeae originibus deprehenditur. Non minorem fabularum cateruam de Chamo deprehendimus, variis ſcientiis philoſophicis, ſi ſuperis placet, exornato. Ex huius prophetia profeciſſe atque didiciſſe immortalitatem animarum Pherecydem, olim iam Iſidorus haereticus iactauit [h]. Hunc notitiam rerum phyſica-

Philoſophia Semi.

Chami.

I 3

a) Codic. pſeudepigraph. V. T. T. I. p. 241 ſeqq.
b) L. III. p. m. 24.
c) Conf. FABRICIVS Biblioth. Graec. Vol. XIV. p. 211 ſeqq.
d) R. ELIEZER in capitulis c. 8.
e) Vid. SCIPIO SGAMBATVS archiuor. V. T. T. I. p. 165.
f) Vid. BOCHARTVS Geogr. S. P. II. L. II. c. 1. FABRICIVS Cod. pſeudepigr. V. T. T. I. p. 234.
g) SGAMBATVS l. c. WOLFIVS Bibl. Hebr. T. I. p. 184.
h) Apud CLEM. ALEXANDR. L. VI. Strom. p. 642. de re ipſa dicetur ſuo loco.

ficarum, et naturae vniuerfae ab Adamo ad Noachum traditione perlatam ad res profanas et noxias inftinctu daemonum deriuauiffe, curiofasque ex ea maleficiorum artes atque praeftigias ac magicas fuperftitiones audacter inftituiffe, docuiffeque pofteros fuos, vt facra illa cultura diuini nominis derelicta vel elementa haec, vel ignem, vel aëreos daemones venerarentur et colerent, fufe tradit IOANNES CASSIANVS [i]. Vnde et magiae auctorem fuiffe, et ab angelis malis hanc artem edoctum, veteribus quibusdam creditum eft: aliis hanc fcientiam ad furreptum patri librum de magia naturali referentibus [k]. Quae quoque cauffa eft, cur Chami academiam, malis artibus efflorefcentem, in Perfide, Chaldaea, Aegypto, et Graecia quoque difciplinam eius extendiffe, et inter plures Zoroaftres primum et praecipuum fuiffe doctis quoque viris placuit [l]. Praecipuo vero nomine Chamum inter philofophos referendum effe contendunt, qui recentibus antiquitatis nomen et auctoritatem conciliare cupiunt, quod artis chemicae potiffima cultura, immo, fi illos audis, nomen quoque ab illo deriuandum fit [m]. Nihil tamen in his omnibus inuenimus, quod non fomnia otiantium fine veritatis fpecie ingeniorum prae fe ferat. Vt enim omnes ifti libri vetuftiffimis viris magnis tributi fuppofitionem manifefte fapiunt, et Iudaeorum atque haereticorum ingeniis debentur; ita et Chami libros magicos et philofophicos nemo, vel leui veritatis fpecie commendare fefe, deprehendet: vnde illa omnia fimpliciter negando refutari poffunt, cum ne leui quidem argumento queant probari. Artis vero chemicae origines ad Chamum referre, argumento a nomine ducto et leue nimis eft, et linguae quoque Arabicae, vnde nomen hauftum eft, aduerfum [n]: totaque affertio nititur praeiudicio antiquitatis nimis abfurdo, tam nobilem artem primis rerum inuentoribus neceffario notam fuiffe. Multo vero abfurdius ad Alchemiae arcana illa omnia referuntur, Chamoque myfteria hactenus humanis ingeniis imperuia mutandorum metallorum adfcribuntur. Dudum enim viris doctis obferuatum eft, ante Iulium Firmicum [o], vel Aeneam Gazaeum [p] quorum ille Conftantini M. temporibus vixit, hic fec. V. inclaruit, nullam apud auctores veteres alchemiae extare notitiam, fierique mentionem [q]. Reliqua enim omnia, quae pro eius antiquitate afferuntur, fictitiis

i) L. VIII. Collat. c. 21. Sereni Abb. vnde ea repetiit FABRICIVS l. c. p. 294.

k) Ibid. conf. BVDDEVS Hiftor. eccl V. T. T. I. p. 208. BAYLE Dict. T. I. art. Cham. p. 131.

l) SGAMBATVS l. c. p. 156.

m) Conf. BORRICHIVS de orig. art. chemicae p. 16 feqq. et ante eum HORNIVS Hift. Phil. L. III. c. 5. p. 150.

n) Arabes enim, vnde nomen ad nos tranfiit, vocem non per ח, fed per כ fcribunt אל כמיה, deriuatam a כמה occultare, vnde ars occulta dicitur, obferuante magno BOCHARTO Geogr. S. P. I. L. IV. c. 1. p. 234. qui de hoc argumento eleganter et docte commentatur.

o) Ita SCALIGER, BOCHARTVS loc. cit. HERM. CONRINGIVS de Hermet. Aegypt. veter. medicina c. III. p. m. 20.

p) FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. VI. p. 808.

q) Refert quidem SVIDAS, Tom. III. art. χημεία Diocletianum libros a veteribus de auri ac argenti chemia conquifitos cremauiffe,

tiis nituntur libris, quibus speciem et colorem frustra inducunt, qui contendunt, deperditos veros libros horum fingendorum occasionem dedisse. Nam ita petunt id, de quo quaeritur, et supponunt veram librorum eiusmodi existentiam, quam in dubium vocare tot rationes, et vniuersae eruditionis vetustissimae conditio iubet. Relinquendus itaque Chamus artis huius amatoribus, qui vt fumos venantur, ita et in quaerendis thesauris, et expiscandis magnis artis suae inuentoribus carbones inueniunt.

§. V. Ex Noachi per Semum posteris magnus ille Hebraeae gentis heros Abrahamus ortus est, quem inter viros sanctissimos peculiari amicitiae et consuetudinis genere Deo iunctos nemo non numerat, qui sacrae historiae non prorsus imperitus est. Quo maior vero viri maximi tum viui fuit inter gentes, quibuscum viuebat, dignitas et auctoritas, tum mortalitati erepti fama et existimatio, eo maiori veri specie eum inter vetusti orbis philosophos referri debere contenderunt viri doctissimi [r]. Qui vt opinioni suae speciem concilient, ad testimonia potissimum veterum prouocant, Abrahamo in Chaldaeorum disciplina erudito, magnam sideralis scientiae et oneirocriticae [s] cognitionem tribuentium. Nam quod literas sacras inuenisse dicitur, id ad nostrum institutum non pertinet [t]. Testes vero scientiae philosophicae ab Abrahamo excultae producuntur imprimis IOSEPHVS atque PHILO inter Iudaeos doctissimi. Horum ille ad BEROSVM prouocat [u], Abrahami suppresso nomine mentionem facientis, his verbis: *Circa decimam post diluuium aetatem virum quendam apud Chaldaeos vixisse, summa cum integritate morum et dignitate, rerum quoque coelestium cognitione praeditum. In Aegyptum postea descendentem cum Aegyptiis disputauisse, et quicquid de rebus ac placitis suis disputarent, id omne respuisse, ac ab omni veritate alienum demonstrasse; Quo factum, vt in quotidianis congressibus tanquam sapientissimum nec singulari tantum intelligendi vi praeditum, sed etiam ad persuadendum aliis, quicquid probandum suscepisset, potentissimum admirarentur.* Ita arithmeticam eos atque astrologiam prolixe ac liberaliter docuisse, quibus in artibus ante ipsius aduentum, Aegyptii hospites omnino

Philosophia Abrahami.

uisse, ne Aegyptii ex tali arte amplius opes sibi compararent, neue pecuniarum copia freti Romanis in posterum resisterent. conf. LECLERC Hist. med. p. 768. Sed quam exiguum iudicium et fides Suidae sit, satis notum est.

r) Hi multi sunt, inter quos videndi ISAAC PEYRERIVS System. Praeadam. L. III. c. VIII. p. 161. LVDOV. CRESOLLIVS in Mystagogo L. I. c. 14. p. 284. VOSSIVS de sectis c. I. §. 7. et filius, de LXX. Interpret. p. 365. THEOPH. GALE Philos. vniuers. L. I. p. 22. et court of the gentiles T. I. cuius summam exhibet BASNAGE Hist. des Iuifs T. III. ch. 17. p. 421 seqq. ed. recentiss. alios nominat B. BVDDEVS Hist. Eccl. V. T. T. I. p. 401 seqq.

s) SVIDAS in Ἀβραάμ.

t) Conf. FABRICIVS Cod. pseudepigr. V. T. T. I. p. 341. et quos laudat.

u) Antiqq. Iudaic. L. I. c. 8. 9. eadem fere repetit EVSEBIVS praep. Euang. L. IX. c. 16. conf. MAIMONIDES de idololatr. c. I. §. 5. et PETRVS LAMBECIVS in prodromo histor. literar. p. 48.

no ac peregrini fuerint. Alter vero PHILO[x] speciali magis ratione philosophiam Abrahami enarraturus, refert: *Innutritum Abrahamum delirio Chaldaeorum, qui siderali scientia exercitati omnia tribuentes stellarum potestatibus et motibus, a quibus credebant dispensari mundi potentias, quae constant ex numeris eorumque proportionibus, venerati fuerint res visibiles, non percipientes inuisibilia et intelligibilia, scrutantes illarum tantum ordinem: atque ita e solis, lunae, stellarum erraticarum fixarumque circuitu consensuque rerum coelestium atque terrestrium mundum ipsum existimauerint Deum: tandem vero post altum somnum aperto mentis oculo animaduertisse quod prius non viderat, praeesse mundo gubernatorem etc. Proinde vale dicto Chaldaeis migrauisse e magna mundi ciuitate in minorem aliam, vt facilius videret mundi praesidem. - Postquam itaque solum vertit, extra mundum et sensibilem essentiam aliam naturam intelligibilem percipientem, eum vix potuisse in serenitate pura cernere, qui prius latuerat: Deum itaque suam naturam ei ostendisse: sicque pro astrologico et meteorologico Chaldaeorum placitis innutrito, quod sonat Abram, factum esse sapientem.* Hos secuti sunt alii, inter quos ALEXANDER POLYHISTOR[y] astrologiam et Chaldaicam disciplinam non tenuisse tantum sed et inuenisse et Phoenices prius docuisse tradidit; vt aliorum prolixas hac de re disputationes taceamus. His recentiores Iudaei alia adiiciunt, et cabbalisticae doctrinae parentem atque doctorem Abrahamum constituunt: vt alias nugas his deteriores et magis insipidas taceamus[z]. Etsi vero magna animi fiducia haec a viris doctis afferuntur, ita tamen comparata sunt, vt aegre sibi fidem apud eos concilient, qui plus requirunt, quam testimonia aliquot veterum scriptorum, nec satis rem inspicere valentium, nec volentium. Cuncta enim ad Iosephi et Philonis auctoritatem tandem redire, nemo non videt. Quae enim ex Beroso affert Iosephus, nec genuina esse satis certum est, nec de Abrahamo loqui, demonstrari potest: et quae Alexander ex Eupolemo narrat, cum deperdita sint, et fragmenta tantum male cohaerentia et seruata ab Eusebio exhibeant, qui ad fidem rebus sacris ex profanis conciliandam non semper iudicii satis et diligentiae attulit, veritatis cupido non faciunt satis. Iosephi vero atque Philonis auctoritas in hac re exigui est ponderis. Vterque enim Iudaeus cum esset, et notissimo gentis suae praeiudicio caecutiret, omnemque Graecorum sapientiam ab Hebraeis ad gentes dimanasse, erroneo eruditionis, qualem apud Graecos suo tempore suspiciebant, conceptu deceptus crederet, sapientiam vero maximo viro singularem in sacris literis tribui cerneret, ad id delapsus est, vt ab eo Chaldaeae scientiae placita ad Aegyptios translata esse somniaret, tacentibus sacris pagi-

x) Libr. de Abrahamo Opp. p. 360. edit. Paris. et Francof.

y) In libro de Iudaeis apud EVSEBIVM Praep. Eu. L. IX. c. 17. qui ad Eupolemum prouocat.

z) Collegit eas diligentissimus FABRICIVS Cod. pseudepigr. V. T. T. I. p. 341 seqq.

paginis, ex quibus mandatum Dei [a] de numerandis ſtellis coeli ridicule ad probandam Abrahami ſcientiam ſideralem adducitur [b]. Imprimis vero eis, qui naſum habent, fictitios hos philoſophiae Abrahami natales Philo prodit, quando eam ad Pythagoricas ideas tam aperte effingit, et a ſenſibilibus ad intellectualia ita transfert, acſi in Pythagorae ſchola fuiſſet educatus vir ſummus, ab iſtis ingenii otioſi nugis merita remouendus. Quod quidem Philoni ſolenne eſt, cuncta gentis ſuae ad eiusmodi explicationes obtorto collo trahere, et condonandum etiam, methodo gentis, inter quam viuebat, id probante; non debebat vero viros cautos atque doctos eo mouere, vt temere fidem Iudaeo nugatori adiicerent. Cadente vero Ioſephi et Philonis fide, qui in affingenda vetuſtis Hebraeorum ſapientibus, Graecanica philoſophia ſtultam gentis ſuae ſuperbiam produnt, ad doctores eccleſiae, incautius in haec retia incidentes, et ea ſine examine critico admittentes, quae barbaricam philoſophiam ſuper Graecam euehunt, dignitati ſcilicet Chriſtianae religionis obſtetricatura, fruſtra prouocatur. Nec tamen alia pro Abrahami philoſophia afferuntur, cui ea quam maxime contradicunt, quae de Aegyptiorum philoſophia ſuo loco obſeruabimus, quae ad alios longe auctores refertur. Quod ſi puriſſimos ſacrae hiſtoriae fontes conſulimus, longe alia erat patris fidelium ſapientia, quam philoſophica et aſtronomica. Ille enim diuini foederis notitia donatus, inque explicandis in familia ſua eius beneficiis diligens, de ſpargenda promiſſi ſeminis cognitione maxime occupabatur [c]. Nec Aegyptii cum alienigena, a moribus ſuis abhorrente, tantopere coaluiſſe vllo modo videntur, vt is profeſſorem aſtronomiae, a primis regni initiis excoli coeptae apud illos ageret [d]. Id quod [e] quidem doctiſſime probat celeberrimus IOANNES LAMIVS in eruditiſſimo *de recta Chriſtianorum, in eo quod myſterium diuinae Trinitatis attinet, ſententia*, opere [f], mirum vero videri queat, viro iudicii et eruditionis copia florenti ea non ſuffeciſſe, quae viri doctiſſimi contra fidem auctorum pro philoſophia Abrahami adductorum pridem monuerunt. Quam cautum enim oporteat eſſe illum, qui libris veterum hodie non extantibus apud alios Iudaeos praecipue adductis decipi non vult, et quam incerta omnis ea fides ſit, de qua iudicare ſecundum regulas artis criticae non licet, virum doctiſſimum non latet. Nec probabiliter admodum a genere et patria Abrahami, in qua ſideralis ſcientia docta fuit, ad philoſophiam Abrahami con-

a) Gen. XV, 5.

b) AVG. PFEIFFER. Panſoph. Moſaic. c. X. §. II. p. 368. Rectius cel. SCHEVCHZERVS Phyſ. S. T. I. p. 68. penetraſſe hic illuminatis a Deo oculis Abrahamum, quo naturalis oculus, tum paucas adhuc coeli ſtellas noſcens penetrare non potuit.

c) Conf. HERM. WITSIVS Oeconom. foeder. L. IV. c. III. p. 588 ſeqq.

d) Conſulendus omnino cel. BASNAGE qui Hiſt. Iud. L. III. c. 19. §. 11. p. 489. multa ſobrie et egregie hac de re monet.

e) Male tamen inde abſurdum Praeadamitarum ſyſtema inculcat Is. PEYRERIVS Syſt. theol. L. III. c. 8. p. 161. quem vide et ride.

f) Florentiae 1733. 4. edito L. I. c. II. p. 2 ſeq.

concluditur. Nam ſupponitur falſo, communem fere omnibus, qui honeſte educarentur, aſtrorum ſcientiam in iſta regione fuiſſe: Suo enim loco probabitur, certo hominum generi iſtam ſcientiam potiſſimum curae cordique fuiſſe, et certos ad illam excolendam viros reges aluiſſe, id quod ipſe vir eruditiſſimus ex H. DODWELLO[f] recte obſeruat. Ex horum vero hominum claſſe fuiſſe Tarachum, Nahorem vel Abrahamum, demonſtrari nequit, immo ſine vlla probabilitatis ſpecie aſſeritur[g]. Quod vero pro cabbaliſtica Abrahami eruditione Iudaei garriunt, libro Iezirah ei tributo, neminem mouebit, niſi qui recutitorum more omnem veri ſpeciem fidemque eiurauerit. Eos enim ad veritatis fundamenta atque hiſtoricae fidei gradus in mendaciis impudenter effingendis minime reſpicere, ſuo loco probabitur.

Philoſophia Iſaaci.

§. VI. Ex ſchola Abrahami philoſophica Iſaacus prodiiſſe creditur paternae eruditionis haeres atque ſucceſſor. Non enim dubium eſſe concludunt, philoſophiae inter patriarchas Hebraeos architecti[h], quin Abrahamus, quas artes peregrinis tradebat, earum filium ſuum ignarum eſſe noluerit. Cuius, vt praeter ſolam coniecturam ratio quoque aliqualis afferatur, prouocant ad ſacrum hiſtoricum, qui narrat[i], egreſſum eum in agrum circa veſperam לשוח, quae vox cum tacita mentis oratione, et murmure quodam aliquid meditari ſignificet, colligunt inde, per ſpatioſi campi vireta et fruticeta ambulauiſſe, vt initio meditationis ab oratione facto (nam orare, vox frequenter ſignificat) meditaretur in philoſophia, ſiue ex operum naturae contemplatione ſapientiam ſibi acquireret. Adduntur alia, futilia reuera vixque referri digna: quae pro cabbaliſtico Iſaaci ſtudio harum rerum patroni afferunt[k]. Quae omnia tamen miſera ſunt, et ad ornandam tantum hypotheſin efficta. Cum enim Abrahami philoſophia incertiſſimo, immo nullo fundamento nitatur, fruſtra ab ea ad ſapientiam Iſaaci philoſophicam concluditur. Cuius magnum et ad ſapientiam compoſitum animum diuinae prophetiae luce colluſtratum fuiſſe, et religionis patriarchalis praeceptis imbutum ſacrae literae teſtantur, de eiusmodi eruditione vero tacent. Hinc colligi poteſt, qualis illa meditatio fuerit, quam rure inſtituit Iſaacus: ſcilicet, vt ex textus circumſtantiis recte infertur, de inſtanti matrimonio ſollicitus, rogauit numen, vt ita eueniret, quemadmodum data poſteris Abrahami promiſſio de benedicto ſemine ex illis oriundo poſtula-

f) Append. ad diſſert. Cyprian. §. 24.

g) Prouocat quidem vir eruditiſſimus ad PHILONEM de nobilitate, ſed quo loco eius teſtimonium habendum ſit, ſupra iam dictum eſt. Certe ſi Eupolemo et Alexandro Polyhiſtori non credendum, quod ipſe concedit, cur Philo maiorem fidem mereatur, adulteratae hiſtoriae Hebraeae toties reus, non apparet.

h) HORNIVS Hiſtor. philoſ. L. II. c. 10. p. 114. BVDDEVS Hiſtor. phil. Ebraeor. § XI. DICKINSON. Phyſ. vet. et vera c. 19. §. 5. p. 412.

i) Gen. XXIV, 63.

k) REVCHLINVS de arte cabbaliſtica L. I. conf. SGAMBATVS Archiu. V. T. p. 197 ſeqq. ccl. WOLFIVS Bibl. Hebr. Vol. I. p. 622.

ftulabat. Plura qui addunt, fui ingenii cogitationes textui facro intrudunt.

§. VII. Quod vero philofophiae Hebraeorum patrocinium in Ifaaco non inuenitur, in Iacobo certiffime inueniri fibi perfuadent viri doctiffimi; non ad friuolas MENOCHII ratiunculas a cute molli ingenium docile et philofophiae aptum argutantis [l], fed ad artificium potius paftorale, quo virgis variegatis conceptiones ouium variegatarum adiuuit prouocant [m], inque eo nefcio quam profundam phyficorum arcanorum cognitionem inueniffe fibi videntur. Nobis vero etiam haec fruftra pro phyfica Iacobi eruditione afferri non immerito videntur. Etfi enim non negamus, magnam imaginationis vim circa foetus effe, experientia multis exemplis eam comprobante, naturaque ipfa tot naeuis, monftrisque productis confirmante: qua tamen ratione illa naturae miracula producantur, et efficiantur, multa quidem hactenus difputata funt inter philofophos acutiffimos, parum tamen inde promota eft cognitio phyfica: quae non Ariftotelicorum tantum argutiunculis, nihil, quod aliquid recti nos doceat, dicentibus [n] non iuuatur, fed nec magnorum noftrae aetatis virorum coniecturis ita aucta eft, vt folide declaratum fit, qui brutorum phantafia, parens tam mirabilium effectuum, fit, quomodo idea rei conceptae ex cerebro ad vterum et hinc ad foetum tranfire queat per neruos, qui meri funt fibrarum cerebri medullofi fafciculi? qua ratione artificioque illi colores et figurae efformentur? qua ratione deformetur corpus in ipfo oculo dudum immo forte in prima creatione formatum? et quae aliae difficultates in arduo argumento occurrunt. Quae cum magnos viros et in naturae arcanis detegendis fumma perfpicacia praeditos cogantur fateri [o]: *Se haec cum ignorantiffimis nefcire; effeque hic incultum agrum, terram incognitam, ad quam quidem penetrarunt obferuationes, fed nulla pene ratiocinia folida, naufragium paffis in ipfo portu facultatibus formatricibus, archeis, viribus plafticis, quae mera funt vocabula, praetereaque nihil:* quis quaefo vel per fomnium cogitabit, ea in ipfa fcientiarum phyficarum infantia perfpecta atque nota fuiffe Iacobo paftoritiam vitam excolenti? cum in tanta naturalis fcientiae luce vnam hic experientiam allegare liceat. Quod fi itaque naturae opus fuit, experientia aliquid horum addifcere debuiffe Iacobum, merito ftatuendum eft. Neque tamen ad naturae opus et mirabilem faepe efficaciam tota res reftringi poteft, alias a quouis paftore quoque

 effici

Philofophia Iacobi.

l) De republ. Hebraeor. L. VII. c. 1. q. 2. quae pro adftruenda Iacobi artium liberalium fcientia repetit LAMBECIVS Prodr. hiftor. lit. L. I. p. 53. explofa merito funt B. BVDDEO l. c. §. 9.

m) SGAMBATVS l. c. p. 199. FR. VALLESIVS de phil. S. c. II. p. m. 138 feqq. HORNIVS l. c. p. 114. et alii multi, videndi apud HEIDEGGERVM Hift. patriarch. P. II. ex. XV. §. 19. p. 434 feqq. FABRICIVM Cod. Pfeudep. T. I. p. 436. Acta Phil. Vol. II. p. 19.

n) Expendantur ea, quae doctiffimus VALLESIVS l. c. attulit plena vocibus nihili, et principiorum incertiffimorum.

o) Conf. cel. SCHEVCHZERI Phyf. S. T. I. p. 87. conf. HVARTI fcrutin. anim. c. XXII. p. 698. Act. philof. Vol. II. p. 20.

effici posset, quod tamen experientiam refragantem habet, tentaminibus saepe frustrantibus. Vnde nec ad experientiam solam, quae tamen ipsa quoque Iacobum non mutaret in philosophum physicum, sed ad singularem potius diuinam voluntatem et benedictionem totum miraculum referendum est. Pie itaque non minus, quam docte vir quidam celeberrimus, et in his literis summus [p]: *Digitus hic Dei est, in natura per vias nobis incognitas operantis, πολυδαίδαλος ars.* Accessisse sane hic imprimis benedictionem diuinam patet ex adlocutione angeli Iacobo benedicentis [q], et confessione ipsius Iacobi [r], qui non sibi, industriae suae, et artificio adhibito, sed Deo adscribit felicem euentum. Cetera, quae de studio Iacobi cabbalistico a Iudaeis eorumque sequacibus afferri solent [s], non moramur: quo enim loco habenda sint, ex iis, quae de aliis huius commatis supra diximus satis liquet.

Philosophia Iosephi.

§. VIII. Inter Iacobi filios sapientiae laude maxime emicuit Iosephus, prorex Aegypti: cui variis argumentis philosophiae tum theoreticae tum practicae cognitio asseritur. In quo praeeuntem sibi habuerunt viri docti IVSTINVM [t], qui scribit: *Iosephi excellens ingenium veritos fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendidisse: ab iis deportatum in Aegyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset: breui ipsi regi percharum fuisse; nam et prodigiorum sagacissimum fuisse, et somniorum primum intelligentiam condidisse, nihilque diuini iuris humanique ei incognitum visum fuisse.* Nec argumentis quoque destituuntur, qui prudentissimo principi philosophiae cognitionem vindicant. Prouocant enim ad ipsius diuini vatis testimonium [u], asserentis: *mandatum Iosepho a Pharaone, vt doceret principes eius pro beneplacito et senes eius in sapientia institueret.* Addunt non improbabile videri, hanc ob caussam iussu Pharaonis in matrimonium duxisse sacerdotis Heliopolitani filiam, vt arctior inter Iosephum ac sacerdotes, qui erant philosophi Aegyptiorum, intercederet amicitia [w]. Inde factum esse, vt Mercurii nomine Iosephus omnis eruditionis et philosophiae auctor apud Aegyptios celebraretur [x], doctrinamque eius in scholis atque academiis traditam verae philosophiae placita ad posteros propagauisse [y]. Inde habuisse Aegyptios: mundum habere principium, animamque esse immortalem; inde factum, vt medicae artis peritus parentis demortui corpus medicis condendum tradiderit: magnam vero prudentiam practicam in administrato felicissime tanto regno, inque remediis contra famem internecinam allatis enituisse: sicque inter ciuilis

et

p) Doctissimus SCHEVCHZERVS l. c. qui omnino consulendus est.

q) Gen. XXXI, 12. 13.

r) Ib. v. 7. 8. 9.

s) Vid. REVCHLINVS de arte cabb. L. I. FABRICIVS Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 436.

t) Lib. XXXVI. c. 2.

u) Psalm. CV, 21. 22. vid. HORNIVS l. c. c. X. p. 116.

w) BVDDEVS Hist. phil. Ebr. c. I. §. 9.

x) HORNIVS l. c.

y) Conf. FABRICIVS Cod. pseudepigr. V. T. T. I. pag. 760. qui Lambecium, Galeum, Sgambatum huius sententiae patronos nominat.

et domesticae philosophiae doctores summo loco esse reponendum. Nihil tamen cuncta haec ad rem faciunt frustraque, si rem recte aestimemus, afferuntur. Iustino enim, vel Pompeio Trogo potius, vnde sua excerpsit, in historia Iudaeorum mire nuganti fidem nullam esse, et incerta traditione deceptum omnia miscuisse, vel primo intuitu patet: nec maior eius auctoritas in hac re, quam Rabbinorum, qui proregem Aegypti in professorem philosophiae mutare non erubescunt [a]. Sancti vero vatis testimonium contra ipsam rei naturam et argumentum affertur. Nam negari quidem nequit, Iosephum, diuina reuelatione artem interpretandorum somniorum edoctum, quae ad philosophiam inepte traducitur, cum futuram immanem famem praedixisset, a Pharaone praefectum fuisse, totius regni administratorem, omnibus, qui terris regiis praeerant, eosque ab ipsius nutibus et imperio pependisse. Verum id ad praesens, quod vrgebat Iosephus, institutum, fami leuandae potissimum oppositum referendum est, quod praefectos regios edocere, et qua ratione prudenter instituenda sit annonae cura et administratio, illis tradere Iosephum omnino oportebat. Inde vero nulla consequentiarum arte euinci potest, artium et scientiarum etiam philosophicarum praecepta, quae in parentis domo, vitae pastorali dedita non didicit, nec seruitio in Aegyptio pressus discere ibi potuit, cum regios praefectos principesque regni docuisse. Intelligi vero et adumbrari per Mercurium Trismegistum Iosephum, facilius asseritur, quam probatur, et falso nititur praeiudicio, omnes canae vetustatis magnos viros, ad sacram historiam et nationis Hebraeae heroës referendos esse, quod eruditionem virorum illustrium cetera magnam mire contaminauit. Initia enim et origines historiae Aegyptiae intuenti manifestum erit, longe ante tempora Iosephi Mercurium, si quis vnquam fuit, reponendum esse, immo incertissima esse omnia, quae de illo traduntur. Nec certiora sunt, quae ab vxore Iosephi, sacerdotum principis filia, argumenta petuntur. Nondum enim definitum est, fuisse Potipharem sacerdotum principem, cum vox ab historico sacro adhibita magis gubernatorem aliquem vel ex praefectis regiis vnum indicet. Quod si etiam concedamus, Potipharem fuisse sacerdotem, non melius tamen inde concluditur philosophia Iosephi, quam ex connubio mercatoris cum filia medici, notitia eius artis salutaris. Quas vero academias instituisse Iosephus et philosophiam a se traditam doceri in illis iussisse dicitur, nullibi existunt, nisi in ingeniis otiosis, quae non vident, doctrinas istas, quas audacter Iosepho adscribunt, diu iam ante Iosephum per Aegyptum increbuisse. Id quod etiam de medicae artis peritia iudicandum esse, vel ipse locus textus sacri prodit, qui medicos huius artis peritos tum extitisse memorat. Magnam vero in administrando regno prudentiam habitauisse in animo Iosephi, negari non debet, et in conseruanda regni annona eius egregium specimen dedisse, omnino concedendum est. Inde vero

K 3 po iti-

a) Kimchi Comm. ad Psalm. CV, 22. qui consedisse illos circum eum discipulorum instar nugatur.

politicum theoreticum non felicius exsculpere licet, quam ex magnis regnorum administratoribus summa prudentiae laude conspicuis professorem politices. Nec ad hanc prudentiam humana institutione, sed peculiari lumine diuino peruenit, quo nomine ex sapientium humanorum numero merito excluditur. Esto itaque, Iosephum virum fuisse sapientissimum, et prudentiae ciuilis egregium specimen [a], esto, eximendum eum numero et conditioni fratrum, vitam agrestem sine magna animi per eruditionem humanam cultura colentium [b]: inde tamen Iosephus nunquam in philosophum mutabitur [c].

Philosophia Mosis asserta. §. IX. Nemo tamen inter veteres Hebraeos maiori scriptorum veterum atque recentiorum consensu inter philosophos relatus est, quam magnus populi Israelitici dux atque legislator Moses. Qui cum magnis animi dotibus eniteret, maximaque inter suos auctoritate polleret, inter diuina ingenia, quae ad immortalem gloriam philosophia quoque euexit, numeratus est. Nulla enim philosophiae pars atque scientia est, quam non Mosi tribui, et in qua non primas partes ei deferri videas. Nec nostrae tantum aetatis viris doctis multaeque eruditionis laude inclytis haec opinio placuit [d], sed inter veteres etiam ecclesiae doctores vnanimis fere fuit haec sententia, in Mose resedisse omnis philosophiae supremum et perfectissimum apicem. Inter quos CLEMENS ALEXANDRINVS sine haesitantia narrat [e]: *Cum esset aetate grandior arithmeticam et geometriam, rhythmicam et harmonicam, et praeterea medicinam simul et musicam doctum esse ab iis, qui erant insignes inter Aegyptios, et praeterea eam, quae traditur per symbola philosophiam, quam in literis ostendunt hieroglyphicis. Aliam autem encyclopaediam docuisse, tanquam puerum regium Graecos in Aegypto: didicisse autem literas Aegyptiorum, et rerum scientiam coelestium a Chaldaeis et ab Aegyptiis. Eupolemum autem in libro de Iudaeae regibus dicere, Mosen primum fuisse sapientem, et grammaticam primum tradidisse Iudaeis.* Eandem cantilenam canunt IVSTINVS MARTYR [f], ORIGENES [g] aliique. Qui, vt fieri saepius solitum, PHILONEM Iudaeum habuere ducem. Is enim cum philosophiae in Aegypto excultae origines inter gentem suam quaereret, ait [h]: *Confestim accessisse aliunde praeceptores, quosdam vltro venientes a praefecturis Aegypti proximis, alios magnis praemiis inuitatos ex Graecia: absque eis numeros,*

a) Huc ea referenda, quae PHILO de eo habet in βίῳ πολιτικῷ. Sitarchum et aedilem Aegypti ideo quis recte vocauerit.

b) SPENCER. de LL. Ebr. ritual. L. I. c. 6. p. 61.

c) Indediiudicanda EVRONIS HOPPE diss. de Philosophia Iosephi Helmst. 1706.

d) Magnum eorum agmen est, quorum multos excitauit B. FABRICIVS Codic. pseudepigr. V. T. T. I. pag. 826. quibus addendi D. G. MOLLERI diss. de Mose philosopho. MAII diss. de philosophia Mosis Sel. Exerc. T. I. n. 10. et quos alios nominant Acta philos. Vol. I. p. 24 seqq.

e) Stromat. L. I. p. 343.

f) Q. 25. ad orthodoxos.

g) Aduers. Cels. L. I. p. m. 14 seq.

h) De vita Mosis p. m. 604. conf. CORN. ADAMI in Exerc. exegetic. Gron. 1712. 4. Ex. II. p. 95.

ros, et geometriam, vniuersamque musicam, rhythmicam, harmonicam, siue contemplatiuam, siue per instrumenta vocesque promentem se variis modis accepisse ab Aegyptiis doctoribus: et insuper occultam philosophiam descriptam literis hieroglyphicis: reliquas liberales artes Graecos docuisse, ex propinquis autem regionibus euocatos Assyrios suas literas, Chaldaeos sideralem scientiam. Vnde et alibi[i]: Μωσῆς φιλοσοφίας ἐπ' αὐτὴν φθάσας ἀκρότητα, καὶ χρησμοῖς τὰ πολλὰ καὶ συνεκτικώτατα τῶν τῆς φύσεως ἀναδιδαχθεὶς, ἔγνω δὴ, ὅτι ἀναγκαιότατόν ἐστιν ἐν τοῖς οὖσιν, τὸ μὲν εἶναι δραστήριον αἴτιον, τὸ δὲ παθητόν. *Moses summum philosophiae fastigium assecutus et oraculo de praecipuis naturae arcanis edoctus, animaduertit duo esse in rebus necessaria, alteram causam agentem alteram patientem.* Et ex horum schola postea magna illa philosophiae Mosis existimatio ad sequentia tempora incautius fidem adhibentia dimanauit. Non est animus ea omnia proferre, quae pro hac sententia incrustanda afferuntur; leuiora pleraque sunt, quam vt prolixum examen mereantur: dabimus tamen argumentorum summam, vt qui caute in hoc cognoscendo argumento incedere cupiunt, rationes ipsi subducere, propriisque videre oculis queant. Ita vero rationes exponunt, qui Mosen sibi faciunt philosophorum maximum, vt 1. ad disertum sacrarum paginarum testimonium prouocent, quo Mosen edoctum esse in omni sapientia Aegyptiorum ait Stephanus protomartyr[k]. 2. Ad disciplinas speciales philosophiae descendentes, Logicae artis peritiam eo nomine extollunt[l], quod non tantum EVSEBIO[m] dicatur σοφὸς νομοθέτης καὶ διαλεκτικός, sed etiam a vetustissima Hebraeorum traditione tredecim regulae hermeneuticae Mosi tanquam auctori adscribantur; quae ab auctore magnum inter eos nomen adepti sint. Quas regulas, ne lectori sapientiam hanc Mosaicam inuidere voluisse videamur, hic apponemus[n]. Sunt vero:

I. *Leue et graue*, (a minori ad maius)

II. *Comma aequale.*

III. *Constitutio principii ex vnico scripturae loco, et ex duobus scripturae locis.*

IV. *Generale et speciale.*

V. *Speciale et generale et*

VI. *Generale et speciale, iterumque generale.*

VII. *Generale egens speciali, et speciale egens generali.*

VIII.

i) De mundi opificio p. m. 8.

k) Auctor. VII, 22. conf. WITSIVS Miscell. S. T. I. L. I. c. 7. §. 13 seqq. p. 47. et quos laudat ven. WOLFIVS in Curis philolog. ad h. l. T. I. p. 1109 seq.

l) MOLLER. l. c. §. 9. p. 21.

m) Praepar. Euang. L. XI. c. 6.

n) Ex orali traditione primus consignauisse visus est Iudaeis R. Ischmaël, de quibus videndus ven. WOLFIVS Bibl. Hebr. T. II. p. 849. T. III. p. 624. add. LEIDEKKER de Rep Hebraeor. L. XI. c. 1. IO. IVLII STRVVII rudimenta Logicae Ebraeor. Ien. 1697. 4.

VIII. *Cum aliquid ſub generali contentum excipitur a generali ad docendum aliquod ſingulare de iſto generali.*

IX. *Cum aliquid ſub generali contentum excipitur ad imponendum aliud onus, quod conuenit cum ipſius ratione.*

X. *Quando aliquid ſub generali contentum excipitur ad imponendum aliud onus, quod cum ipſius ratione non conuenit.*

XI. *Quando aliquid ſub generali contentum excipitur ad arguendum de re plane noua.*

XII. *Res quae diſcitur ex ſua ipſius ſignificatione, et res quae diſcitur ex fine ſuo.*

XIII. *Duo loca ſcripturae ſibi inuicem repugnantia.*

Has regulas Moſen a Deo accepiſſe contendunt Iudaeorum magiſtri, ne quilibet legem pro ingenii ſui lubitu explicaret, hancque interpretandae legis rationem didiciſſe in monte Sinai. 3. Mathematicarum diſciplinarum ſcientiam in Moſe reſediſſe ſummam, ex conditione philoſophiae Aegyptiae, a patriarchis ſcientiis mathematicis auctae colligi poſſe, cum geometriae, arithmeticae, aſtronomiae laude Aegyptia natio maxime inclaruerit, nec vna harum diſciplinarum ſine altera eſſe queat [o]. Inde vero 4. concludunt, Moſen propter arctiſſimam mathematicae et metaphyſicae ſcientiae connexionem, huius quoque abſtractionibus mentem habuiſſe refertiſſimam; Deum enim ex natura cognouiſſe et triplici cognitionis via eius exiſtentiam fuiſſe aſſecutum: immo ipſum Deum ad maiorem metaphyſicae perceptionem fores ei quaſi aperuiſſe, quando ſe אהיה vocauit Ex. III, 14 [p]. 5. Nullum vero maius praeſidium philoſophiae Moſaicae ab his viris doctis petitur, quam quod a peritia eius chemica deriuari ſolet. Hic enim non e triuio eruditi, ſed magni viri, et artis medicae atque chemicae longe peritiſſimi [q] non ſine pertinacia contendunt, Moſen artis huius arcanis in Aegypto innutritum magnum eius ſpecimen in vitulo aureo cremato per ignem et potabili facto edidiſſe. Ipſe enim Moſes narrat, ſe ſuſtuliſſe vitulum aureum, quem Iſraëlitae, curante Aarone fecerunt, et combuſſiſſe igne, et comminuiſſe eum in puluerem, et ſparſum in aquam potum dediſſe filiis Iſraël, quae in legis repetitione eodem fere modo exponit. Hic, contendunt non ſuffeciſſe vituli fuſionem, ſiue auri transfuſionem ex quadrupedis forma. Scopum enim Moſis fuiſſe totalem deſtructionem idoli, ne ex reſidua maſſa nouum idolum fingendi cupido eos inuaderet. Neque ſuffeciſſe

o) Addunt tabernaculi a Moſe erecti ſtructuram, ſpecimen architecturae Moſaicae.

p) Ita MOLLERVS l. c. §. 11. p. 27.

q) Praeter Theologos DICKINSONVM in Phyſ. vet. et vera c. XX. 4. PFEIFFER. Dub. vex. Cent. II. L. 2. p. 248. Medicos nominamus inclyti nominis OLAVM BORRICHIVM de orig. et progr. artis Chem. p. 47 ſq. D. SENNERTVM de Chymicorum cum Ariſtotelicis conſenſu p. 46. WOLF. WEDELIVM Exerc. Medico-philolog. Dec. IX. exc. I. ERN. STAHLIVM exper. p. 606. I. IAC. SCHEVCHZERVM Phyſ. S. T. I. p. 248. vt Commentatores ad h. l. pleroſque taceamus.

cisse limaturam auri, qua in subtilissimos puluisculos vertitur, facile in vnam massam refundendos: hos enim puluisculos, vtut subtilissimos, protinus cadere ad aquae fundum propter specificam suam grauitatem, qua se habet vt 19 ad 1. Nec scopum tangere diductionem in laminas et laeuigationem, processum operosum nimis et longum pro integro vitulo grandioris molis. Restare itaque resolutionem chemicam et quidem per viam siccam, id est per ignem, et non per viam humidam, id est, per menstrua corrosiua salina, quae instar veneni intestina corrodentis fuissent. 6. Vniuersae vero physicae scientiae fontes apud Mosen hodienum quaerendos esse, omnes illi clamant, qui cosmogoniae Mosaicae historiam pro claue vniuersae naturalis scientiae habent[r]. 7. Philosophiam moralem in Mose locum habuisse summum, vt euincatur, prouocant ad insignes virtutes in sanctissimo viro conspicuas, ad leges reipublicae et ecclesiae Israeliticae prudentissime constitutas, ad regiminis rationem per quadraginta annos magno populi emolumento felicissime obseruatam, quam fontem omnis profanae prudentiae fuisse, indeque Mosen omnium magnorum inter gentiles hominum nominibus celebrari contendunt[s]. Adiiciunt Iudaei et qui horum sacris enutriti in eiusmodi nugis iucunditatem quaerunt, Mosen intra quadraginta dies, quo tempore in monte residens cum Deo conuersatus est, praeter legem scriptam, oralem quoque, siue traditionem, quae Cabbala illis dicitur, accepisse, hancque philosophiam arcanam selectos ex omni Israele viros docuisse, et ita mysteria haec ad posteros propagauisse: quo de figmento suo loco amplior dicendi occasio enascetur[t]. Quin nec hic nugarum satis est, sed prouocant etiam pansophiae Mosaicae assertores ad libros a Mose praeter eos, qui sacris pandectis inserti leguntur, conscriptos, et iniuria temporis deperditos, ex quibus Plato et Pythagoras sua hauserunt. Cuius testem laudant EVSEBIVM[u] mentionem facientem variorum Mosis theologicorum et philosophicorum dogmatum, et inter alia de immortalitate animae, quae Iudaeis tradiderit[x]. Libros vero suppositios Mosis nomen prae se ferentes non moramur.

§. X. Demonstratam ita esse non Mosis tantum, sed omnium Hebraeorum philosophiam facile his sibi persuadent, qui rationes omnes non accurate expendunt: nos et hic caute incedendum esse, rati, ad examen vocabimus rationes allatas. Vbi ante omnia probe obseruandum esse monemus, Philonem, quem omnium testium de philosophia Mosaica vidimus antiquissimum, et Philonis similes Iudaeos totius fabulae architectos fuisse. *Mosis philosophia negata.*

Prodit

r) Amos Comenius, Bayerus aliique suis infra locis recensendi.

s) Inter hos eminere illustrem P. D. HVETIVM in eruditissimo Demonstrationis euangelicae opere notius est, quam vt multis exponatur.

t) Vbi historia Cabbalae explicanda eiusque origines indicandae.

u) Demonstr. Eu. L. III. c. 2.

x) Ita nugatur SANDIVS Nucl. histor. eccles. L. I. p. 131. vt fidem somniis suis conciliet.

Prodit vero Philo incogitantiam ſuam, quando non ſolum ad ideam philoſophiae Pythagorico-Platonicae Moſen effingit, et encyclopaediae ſuo tempore florentis curſum viro diuino affingit, ſed et ex Graecia aduocatos eſſe viros doctos, in Graecanicis artibus excellentes nugatur eo tempore, quo maxima ruditas Graeciam oppreſſit, Orpheum enim, etſi tempora eius incertiſſima ſunt, ad Moſis aetatem non attingere certum eſt: ab eo vero Graecarum ſcientiarum incunabula vetuſtiſſima deriuari, ſuo loco dicetur. Philonem vero dum more ſuo exſcribit Clemens Alexandrinus, quo loco horum teſtium fides habenda ſit, liquet. Illum enim cum doctoribus eccleſiae reliquis, qui tanto conatu pro Moſis philoſophia ad guſtum et ideam Graeciae efficta pugnarunt, ſapientiae conceptu falſo ſeductum praeiudicioque inepto Iudaeorum ſuae genti omnis ſapientiae profanae origines vindicantium faſcinatum ea ſine examine critico pro cauſſa ſua, quam tuebatur, arripuiſſe, quae poſſeſſionem ſapientiae Iudaeis et Chriſtianis vindicarent, luculentum hoc ſpecimen eſt [y]: vnde merito omne hoc argumenti genus, quod a PP. teſtimonio pro philoſophia Moſaica afferri magno apparatu ſolet, reiiciendum omnino eſt. Nec ſuſtinent cauſſam, quae pro ſapientiae cultu Moſis apud Aegyptios ab eruditis afferuntur [z]. Supra enim obſeruatum eſt, vocem ſapientiae latiſſimae ſignificationis apud veteres eſſe, et non tantum philoſophiae ſtudium, ſed omnes omnino artes et ſcientias deſignaſſe, quae apud veteres floruerunt. Et hoc quoque ſenſu a protomartyre vox vſurpatur: illas enim artes atque ſcientias Moſes in Aegypto edoctus eſt, non quas Graecia poſt multa demum ſecula excoluit, quod his hominibus videtur, ſed quas tum temporis Aegyptii excolebant. Conſtabat vero ſcientiarum Aegyptiacarum circulus exiguis tum limitibus, vt ſuo demonſtrabitur loco: et praeter ſacrum ſermonem et literas, quae parum ſapientiae inuolucris ſuis tegebant, aſtronomiae primam tantum notitiam, arithmeticam et geometriam continebat, teſtante DIODORO SICVLO, qui notanter addit: *Muſicam eos in totum reſpuiſſe vt noxiam, et quae homines effeminaret.* Quod ſi admittimus, Philo merito mendacii arguendus eſt, qui in muſices cognitione Moſen excelluiſſe putauit, quoniam ea in ſcholis Pythagoricis, quas Philo ſequebatur, eximium locum occupabat. Nec eſt in tota eruditionis Moſaicae, qualem ſe illa exhibet in libris a diuino viro conſcriptis, facie aliquid quod Aegyptiam originem referat. Quae itaque illa ſapientia fuerit, in qua in ſpem regni educatus fuit Moſes, ex circumſtantiis educationis eius, iudicandum eſt; ſcilicet vt ſtrenuus ingenio et corpore, prudentia et fortitudine excelleret, vnde recte Ezechielus poeta tragicus eum loquentem ita inducit [a]:

Τρο-

y) Philonis teſtimonii fidem iam eleuauit B. BVDDEVS Hiſt. Phil. Hebraeor. l. c.

z) Legendus eſt, qui multa egregia monet I. HENR. VRSINVS de Zoroaſtre, Mercurio et Sanchun. c. II. Sect. 9. p. 193.

a) Apud CLEMENT. ALEX. Stromat. L. 3. p. m. 345. conf. VRSINVS loc. cit. qui plura vrget, falſam hanc ſapientiae ideam iugulantia.

Τροφαῖσι βασιλικαῖσι καὶ παιδεύμασιν
Ἅπανθ᾽ ὑπισχνεῖθ᾽, ὡς ἀποσπλάγχνων ἐῶν·
Victum regium et disciplinam scientiarum
Accepi non aliter, quam si natus forem.

Regia enim illa disciplina ad hunc scopum collineauit vt scientiis encyclicis innutritum ingenium adolesceret, et in spem regni excoleretur. Vnde non quidem ingenii acies, et aptitudo ad magnas res ei cum IOANNE CLERICO [b] deneganda, non tamen vltra temporis sui modulum eruditio eius extollenda est. Logicam peritiam nec apta legum dispositio, quam laudat Eusebius, probat, reuelata enim est ab ipso Deo tota legis ratio Mosi in monte Sinai, quae ad eius ingenium propterea referri nequit: nec regulae illae hermeneuticae demonstrant, quae Mosis aetatem atque nomen frustra prae se ferunt, cum multo recentiores sint, a Iudaeorum magistris eo potissimum tempore exsculptae, quo infinitae inter eos de sensu atque interpretatione legis dissensiones exoriebantur, quas haud obscure respiciunt, et ita originem suam produnt: nec aliud quoque, quatenus sanae sunt, comprehendunt, quam quod quemlibet leuiter ad textum aliquem attendentem oculum ferit: vnde ipsi Iudaei: *ab illis tredecim modis non dari vllum hominem, qui dissentiat, esseque promtos et expeditos in ore omnium.* Artis itaque opus non esse, sed naturalem intellectus lucem comprehendere, recte concluditur. Mathematicarum disciplinarum principia, qualia illa apud Aegyptios docebantur, Mosi quidem deneganda non sunt, cauendum tamen, ne nostri seculi mathematicum intelligamus. In ipsa enim infantia illas disciplinas tum fuisse versatas, suo loco demonstrabitur, et ruditas atque paupertas obseruationum mathematicarum, etiam sequiorum temporum probat. Vnde non plus sciuisse Aegyptios, nec plus docuisse discipulos, et inter eos Mosen, quam quae ad vitae necessitates atque commoditates requiruntur, recte infertur. Ea vero nec mathematicum nec philosophum constituunt. Tabernaculi vero ideam cum a Deo acceperit, sine ratione inde pro eius architectonica cognitione argumentum ducitur. Ridiculum vero est, quod pro metaphysica eius scientia affertur. Vti enim Mosen Deum tum ex rationis, tum ex reuelationis lumine cognouisse nemo negat, ita omnis ea cognitio metaphysicum non facit, sed communis est omnibus vtrumque lumen recte adhibentibus: vnde etiam Moses Dei vnitatem, quam tantopere genti suae inculcauit, non argumentis metaphysicis, sed demonstratione virtutis diuinae in populo Israelitico mirifice se manifestantis comprobauit. Quae porro pro chemica eius peritia afferuntur, talia sunt, vt, si quoque viris doctis concederemus, intellexisse Mosen arcanam methodum auri potabilis, nondum tamen inde colligi posset peritia philosophica. Experientia enim totum proces-

 sum

[b]) In Iudicio quorundam theologorum Batauorum super Hist. crit. R. Simonii, quem hoc nomine refutauit WITSIVS Miscellan. S. T. I. L. I. c. 7. p. 44 seqq.

ſum diſcere potuit, quae philoſophiae titulum nondum meretur. Neque tamen eam prae ſe fert certitudinem illa demonſtratio, quam medici iſti celeberrimi de chemico Moſis artificio exhibuiſſe videri volunt. Plus enim in textu vident, plusque ex eo eruunt, quam in eo praeiudicio antiquitatis chemicae non faſcinati oculi videre poſſunt. Priori enim Exodi loco non aliud ipſe Moſes refert, niſi: *ſumſiſſe vitulum, igneque combuſtum comminuiſſe in puluerem, et ſparſiſſe in aquam, potumque dediſſe filiis Iſraël.* Altero vero Deuteronomii ait: *Peccatum veſtrum, nempe vitulum, tuli, et igne illum combuſſi, et contudi eum molendo, idque bene, donec puluis fieret tenuis, abiecique puluerem eius in torrentem, qui e monte defluit.* Plana hic et ſimplicia omnia, ſi verba Moſis ſine commentario inſpiciamus; ſumſiſſe idolum, Moſen, liquefactumque inque maſſam vnam coalitum contundendo redegiſſe in ſubtiliſſimum puluerem, eumque abieciſſe in riuum illum, ex quo bibebant Iſraëlitae. Nulla hic calcinatione philoſophica opus erat ad redigendum in puluerem aureum idolum, ſed naturali modo cuncta ſine artificio peragi poterant. Nec euincunt quicquam, quae viri doctiſſimi pro incruſtanda ſententia ſua afferunt. Vrgent ſcopum Moſis fuiſſe, totalem deſtructionem idoli; verum ea, redacto in puluerem faciliime diſpergendum vitulo, effici facillime potuit. Imprimis rem eo confici putant, quod aurum in ſubtiliſſimas particulas limatura reſolutum, mox fundum petat, et ita potandum Iſraëlitis, a Moſe exhiberi nequiuerit; verum hoc πρῶτον ψεῦδος eſt, quod totam chemiae Moſaicae fabulam nobis conſtruxit: potu ſimul hauſtum eſſe ab Iſraëlitis aurum illud, quod tamen gratis ſupponitur. Nihil enim in textu dicit Moſes amplius, quam in eam aquam, quam potus cauſſa ex torrente hauſerunt Iſraëlitae ſe abieciſſe, vt ſcilicet, quoties haurirent, peccati memoria per puluerem in fundo reſidentem excitata poenitentiae neceſſitatem inculcaret. Nec magno adeo tempore opus erat; quo argumento tamen diductionem in laminas et laeuigationem, qua facillime in puluerem fundum non petentem potuiſſet comminui, improbabilem reddere contendunt viri celeberrimi: non cogitantes, proceſſum ſuum philoſophicum longius adhuc tempus requirere, quam mora Iſraëlitarum patiebatur. Nec combuſtio quoque vrgeri nimis poteſt, cum vox שרף, qua Moſes vtitur, non tantum redactionem in cineres, ſed colliquefactionem pro ratione ſubiecti, cui additur, indicet [c]. Eximendus itaque ex chemicorum quoque albo Moſes, ſuaeque genti in omnem aliam diſciplinam a maximo viro formandae et huius artis ignarae reſtituendus eſt [d]. Tandem legis quoque Moſaicae perfectionem non negamus, ciuitatis formam atque regiminis ab eo introduci praeſtantiam vltro fate-

c) Vnde de coctione metallorum adhiberi iam monuit AVENARIVS h. v. exprimitur ea voce etiam calcis aduſtio, aquae quoque calidae, vid. Lexicograph. paſſim.

d) Ita etiam CONRING. ad Hermet. medicin. L. I. c. 3. BAYLE Dict. T. I. art. Aaron not. B. GVNDLING. Hiſt. phil. mor. c. VII. p. 63. Acta philoſ. Vol. II. p. 29. Abſurdiora ſunt, quae pro chemica Moſis peritia ab vnguento ſacro argumentatur DICKINSONVS Phyſ. Vet. I. c. 5. 4. p. 475 ſeqq.

fatemur, verum Mosi eam vati diuinitus edocto, omnemque legem et constitutionem a summo legislatore accipienti adscribimus, qui nec dux proprie populi, nec legislator proprie dictus dici potest, sed minister potius Dei summi regis, qui peculiari regiminis forma, theocratiam recte appellant viri docti, populum diuinum rexit, et salutaribus legibus a Deo ipsi reuelatis instruxit. Haec decebant vatem, qui typus esse debebat maximi prophetae; haec conueniebant magnificis, quas Deus gentem Israëlis ducebat, viis, haec maximum virum Mosen faciunt [e], non vero inter philosophos ei locum assignant. Quae denique pro adstruenda cabbalae auctoritate a Mose repetenda nugatores recutiti garriunt, vno argumento retunduntur, recentiorem multis seculis esse cabbalam Mose. Id quod suo loco cum accurate nobis probandum sit, hic prolixe exponere opus non est: nec multum quoque iuuat philosophiae Mosaicae assertores, cum ipsi Iudaei tradant, immediata Dei reuelatione illum cuncta ista accepisse. Ficulneum vero est, quod Sandius vrget, ex deperditis scriptis Mosis ad gentes delatas esse doctrinas quasdam: multa enim falsa supponuntur, et sine idoneo argumento asseritur, istas doctrinas naturali rationis luce non innotuisse gentilibus, nec extare in scriptis Mosis hodie extantibus, et peruenisse amissa ista scripta ad Pythagorae Platonisque notitiam. Sed his somniis refutandis prolixus labor impendi non debet, sua enim mole corruunt.

Scholae prophetarum non philosophicae.

§. XI. Post Mosis tempora magnos nobis viros, iudices et prophetas Israëlis memorant sacri commentarii; nec tamen aliud de iis narrant, nisi prudentiam regnandi, artesque quibus populum durae ceruicis refrenauerunt. Vatum vero diuina luce collustratorum ratio qualis fuerit, ex ipsis sacris literis discendum quoque est, quas qui sequitur, philosophos exsculpere non potest. Instituerunt quidem scholas, et congregatis ibi discipulis praefederunt, caue tamen philosophorum collegia somnies, et ad nostri temporis ideam antiquissimam Hebraicarum scholarum faciem effingas, quod post delirantes Iudaeos facit ALTINGIVS [f], Prophetae enim erant viri diuinarum rerum ex Dei reuelatione periti, et de iis ad populum verba facientes, haud raro tamen de futuris quoque vaticinantes: adhibitis vero hymnis et musica rerum diuinarum notitiam, sanctosque pectoris motus augebant et excitabant [g]: et ad haec dona in scholis prophetarum discipuli pie praeparabantur. Haec in sacris oraculis edocemur, quae collegia philosophica nobis non delineant. Falluntur itaque, qui Iosuam artis bellicae praecepta didicisse, coniiciunt [h]; scholasque prophetarum in vrbibus Kiriath-Iearim et Ramata in Gilead [i] in collegia academica et scholas philoso-

e) Conferendus SAM. PVFENDORFIVS de habitu religionis Christianae ad vitam ciuilem §. 12. pag. 34 seqq. Quae vero in hanc rem SPENCERVS L. I. de legibus Hebraeorum ritualibus affert, examinanda sunt.

f) In histor. academ. Ebraear. quae in heptade orat. academicarum primo loco extat. p. 281.

g) WITSIVS de prophetis et prophetia L. I. c. I. Miscellan. S. T. I. p. 2 seqq.

h) BRAVNIVS Selectis S. L. V. ex. I. p. 7.

i) 1 Sam. X, 5. XIX, 18. 2 Reg. II, 3. 5.

losophicas conuertunt, et quae alia sunt Iudaeorum deliria, quibus sibi imponi passi sunt viri docti, quibus nihil in antiquis magnificum est, nisi ad seculorum nostrorum ideam effictum. Non denegamus quidem Israëlitarum genti eruditionem, cuius laude florentes viros inter eos vixisse Ethanis, Hemanis, Dardae atque Chalcolis exemplis constat [k]: sed eruditionis eam conditionem tum fuisse, semper recordandum est, quae a posteriorum seculorum, Graeciaeque genio, qui nobis quoque ideam philosophiae formauit, multum distaret [l]. Versabatur scilicet eruditio Hebraeae gentis tum in reuelationis diuinae explicatione, tum in doctrinae moralis cultu, quae ex liquidis diuinorum oraculorum fontibus hausta, dicendi genere magnifico, sublimi, emblematico, sententiisque atque *παροιμίαις* pleno proponebatur: suisque legibus astricta, certum poëseos genus a nostro longe diuersum produxit. Ex horum eruditorum numero Dauid fuit, cuius odas sacras recte intuiturus egregium eruditionis Israëliticae specimen inueniet, frustra tamen quaeret philosophum. Recte accuratus harum rerum iudex THOMAS BVRNETIVS [m]: *Notum est in disciplinis mathematicis aut philosophicis nunquam praecelluisse hanc gentem, neque in caeterarum artium studiis, aut id genus vllo humani ingenii eximio foetu. Vnde illud acerbe dictum ab Apollonio, Iudaeos ἀφυεστάτους εἶναι τῶν βαρβάρων· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν εἰς τὸν βίον εὕρημα συμβεβλῆσθαι μόνους. Barbarorum esse ineptissimos, ideoque solos illos nullum inuentum vitae vtile peperisse. Quae autem apud ipsos erant scholae atque academiae pristinae, non tam ad encyclopaediae studia, vt solent hodie, formatae et compositae erant, quam ad religionis instituta et dona prophetica imbibenda. Nulla enim gens per terrarum orbem, nullus populus tantum abundabat prophetis ac viris coelesti spiritu tactis, quantum Iudaei: vt ipsi solo et climati vis aliqua diuina inhaerere videretur.*

Philosophia Salomonis.

§. XII. Praemittenda haec fuerunt atque praemonenda, vt de Salomonis regis sapientia tantopere in sacra historia depraedicata, et totius orientis sapientiae praelata rectius iudicium fieri, queat. Hunc enim inter sapientissimos orientis homines primum locum obtinuisse, sacer nobis narrat historicus his verbis [n]: *Concessit Deus Salomoni sapientiam, et prudentiam amplam et capacissimum animum, perinde ac arenam, quae est in litore maris. Ita vt excelleret sapientia Salomonis omnium qui eum antecesserant, sapientiam, simulque omnem sapientiam Aegypti: quin cunctis hominibus sapientior fuit, etiam ipso Ethan Esraita, et ipso Heman, et Challol, atque Darda filiis Mahol: fuitque nomen eius in omnibus gentibus circumquaque celebratum. Loquutus etiam est ter mille parabolas, et carminum eius fuerunt quinque supra mille. Disseruit etiam sapien-*

k) 1 Reg. IV, 31.

l) Conf. BVDDEVS Hist. eccl. V. T. T. II. p. 276 seqq. GVNDLINGIVS Histor. philos. mor. c. VII. p. 78 seq.

m) Archaeolog. philos. L. I. c. 7. p. 362.

n) 1 Reg. IV, 29 seqq.

pienter de lignis, a cedro, quae est in Libano, vsque ad hyssopum, quae progerminat ex pariete; simulque disseruit de animantibus, de volucribus, de reptilibus atque piscibus. Ita vt venirent, ex cunctis populis auditum sapientiam Salomonis, ex omnibus etiam regibus orbis, ad quos fama sapientiae eius peruenerat. Hactenus scriptor sacer, qui sapientiae orientalis magnitudine omnes sui temporis sapientes Salomonem superasse tradit. Quae sufficiunt ad tuendam populi diuini gloriam. Ea vero non contenti Iudaeorum magistri adeo de Salomonis sapientia ineptiunt, vt Aristotelem sua ex scriniis Salomonis expilasse, affirmare non erubuerint [o]. Et ferri potuisset hoc in populo, apud quem superbia cum ignorantia certat; viros vero doctos recentiorum temporum pari modo in deuia defecisse, et si verum fateri velimus, insaniuisse, ferri vix potest. Inter Britannos enim, THEOPHILVS GALEVS [p], vir doctissimus, et antiquae eruditionis notitia singulari instructus sed insano antiquitatis praeiudicio praepeditus ex Salomonis schola putat accepisse Pythagoram et Platonem philosophiam symbolicam, Stoicos Ethicam, Hippocratem medicinam, Aristotelem historiam animalium, Theophrastum plantarum. Omnes vero absurditate vincit, ex Iesuitarum sodalitio IOANNES PINEDA [q], qui vt in describenda polyhistoria Salomonis est disertissimus, ita Salomonem facit *eloquentia admirabilem, in poësi atque musica clarissimum, dialecticum subtilissimum, obscurissimorum aenigmatum propositorem et expositorem acutissimum, pulcherrimarum parabolarum compositorem sapientissimum, historiae peritissimum, Astronomum summum, cosmographum, geographum, hydrographum et architectum absolutissimum, physiologum profundissimum, naturae scriptorem et scrutatorem diligentissimum, medicinae principem, magiae naturalis scientissimum, ciuilis doctrinae consultissimum, oeconomiae atque ethicae praeceptorem dexterrimum, theologum naturalem et supernaturalem optimum maximum, professorem sapientiae publicum.* Quae et alia de academiis et scholis Salomonis philosophicis, quae auctor affert, ita comparata sunt, vt merito patientia et misericordia lectoris exoranda sit. Qui tamen sodalem inuenit, qui vestigia eius strenue calcaret [r]. Quorum insaniam etsi euitarunt, qui haec ad tussim et grauedinem mouendam quam ad assensum impetrandum aptiora iudicarunt, ipsi tamen ex adducto scripturae loco magnam naturalis scientiae cognitionem, et absolutam orientalis eruditionis ideam sibi in Salomone effinxerunt [s]: et astronomiae, magiae naturalis, et philosophiae practicae summam cognitionem ei tribuerunt: ducem nacti inter veteres Eusebium [t].

Facile

o) Dicetur de eo suo loco. Conferatur interim FABRICII Codex pseudepigr. V. T. T. I. p. 1019 seqq.

p) Phil. gener. §. 8. p. 23. conf. Acta phil. Vol. II. p. 33.

q) De rebus Salomonis libris VIII. Mogunt. 1613. f.

r) CAR. DE GROBENDONCQ. de ortu et progressu spiritus politici vid. Act. philos. Vol. II. p. 36.

s) BVDDEVS Hist. phil. Hebr. §. 14. HORNIVS Hist. phil. L. II. c. 13. p. 132.

t) apud ANASTASIVM Quaest. XXXIX. in scriptur.

Facile tamen ex iis, quae in antecedentibus de Hebraeorum ſapientia et eruditione diximus, de his omnibus iudicium fieri poteſt. Seducti ſcilicet boni viri idea noſtri temporis, qua ad vniuerſalem eruditionis circulum omnium iſtarum diſciplinarum notitia requiritur, cum legerent, ſapientia Salomonem alios omnes ſuae aetatis reges ſuperauiſſe, ad id delapſi ſunt, vt crederent, polyhiſtoris conſummatiſſimi perſonam exhibuiſſe Salomonem, inque omnibus iſtis diſciplinis humana ſorte maiorem eruditionem poſſediſſe, quae ad encyclopaediam hodie requiruntur. Quod quam abſurdum ſit, et ſubuertendae omni cognitioni veteris hiſtoriae aptum, in limine iam indicauimus, et a turpi hoc praeiudicio lectorem praemuniuimus. Vt itaque rectius de Salomonis ſapientia tantis encomiis celebrata iudicium fieri queat, recte et attente ad verba ſcriptoris ſacri reſpiciendum eſt, ne aliena a mente eius concipientes nobis ipſis fraudi ſimus. Scilicet ſapientia Salomonis comparatur, cum ſapientia ſui temporis, isque virorum inter principes orientis celeberrimorum anteſignanus fuiſſe, eosque multis paraſangis ſuperaſſe recte aſſeritur. Quod ſi hoc ad eruditionis orientalis faciem, qualis ea inter viros principes exculta fuit, referendum eſt, ſponte ſua ſequitur, decipi magnopere, qui noſtrae aetatis ſcientias orientis populis ignotas Salomoni affingunt, vel encyclopaediam Graecam in Salomonea ſapientia inuenire ſibi videntur. Non itaque metaphyſicus, phyſicus, geographus et quid non? Salomo cenſendus eſt, nec inuentio earum rerum illi tribuenda, quae poſteriorum temporum felicitati reſeruatae longe alios natales acceperunt: quales ſunt pyxis nautica[u] et circulatio ſanguinis[x], reliqua etiam inuenta anatomica[*]. Quibus Salomoni tribuendis non ſufficit, quadam ſimilitudine verborum noſtrorum temporum inuentiones in vetuſtiſſimo rege adumbratas videre, ſed ſine hypotheſeos ſtudio et praeuentione oportet rem ipſam cernere, quod admodum verendum, vt fieri cum probabilitate queat. Longe alia quoque fuit ſapientiae conditio, quam a numine exorauit ſibi Salomo, quaque coeleſti munere beatus inter omnes aetatis ſuae reges magnosque heroas excelluit, ſi ipſa ſacra oracula conſulamus. Illis enim ſi habenda eſt, quae ipſis debetur, fides, ſapientia Salomonis in prudentia regnandi, et intellectu diuinis radiis colluſtrato ad iuſtitiam adminiſtrandam, populumque ita regendum, vt animo et facultatibus felix floreat et incrementa capiat, conſtitit, boniquea malo diſcrimina maximum regem edocuit. Hanc ſapientiam a Deo ita exorauit, vt dari ſibi peteret[y] *cor docile, vt populum iudicare poſſit et diſcernere inter bonum et malum.* Haec ſapientiae ratio vti maxime practica fuit, et ſplendidiſſimo hoc

u) Nic. Fullervs Miſcell. S. L. IV. c. 19. p. m. 605. qui tamen non aliam rationem affert, quam Salomonem omnia naturae miracula, adeoque et vim et vſum magnetis tenuiſſe, et cum Tyriis communicaſſe. conf. Witsivs Miſc. S. T. II. ex. XIII. §. 24. ex. XIV. §. 42.

x) Coan. Bontekoe de vita hum. P. II. §. 10. conf. Paschivs de inuentis nou-antiquis c. VI. § 2. p. 311.

y) 1 Reg. III, 9. 10. 11.

hoc nomine digna, ita quam maxime tantum regem decuit, qui, vt honos constaret populo Deo dilectissimo, sapientia reliquos reges debebat antecellere. Non itaque sapientia Salomonis omnibus omnino orientis sapientibus praeferenda est, sed regio axiomate effulgentibus, vitae scilicet, non scholae natis: id quod diserte sacrae paginae testantur [z], afferentes, Salomonem sapientia inter reges parem non habuisse. Nec obstat, Salomonem a scriptore sacro diserte dici sapientia superiorem fuisse, omnibus Aegyptiis et Orientis populis. Supra enim iam obseruatum est, eruditionem Aegyptiorum longe alia facie enituisse, quam eam, quae a Graecis exculta est et ad Romanos et ab his ad nos transiit, quamque viri docti inconsiderate Salomoni adscribunt. Illorum enim temporum, in rudimentis scientiarum et artium, quas hodie excolimus, versantium eruditione et a parente non indocto innutritum et diuino habitu ad insignem ἀκμὴν perductum fuisse Salomonem, recte ex his verbis colligitur, male vero infertur, excoluisse nostras literas, et philosophiam tenuisse. Quod si eruditionis Salomoneae conditionem propius inspicere libet, adeundi sunt libri ipsius hodienum superstites, in quibus et cogitationum ad mores animumque hominis vera sapientia emendandos facientium vberrima seges, et dicendi atque more orientalium figurata oratione fingendi egregium artificium, et eloquentiae suis legibus adstrictae exempla pulcherrima deprehenduntur. Adiicimus his ductu sacri codicis [a] felicitatem in struendis et soluendis aenigmatibus [b], quae sapientiae species cum apud veteris orientis principes magno encomio praedicaretur, et non sine ingenii quoque vanitate excoleretur, Salomoni quoque, qui profunditatem et linguae suae, et animi humani diuina luce edoctus erat, data fuit, et in illa ita excelluit, vt aemulationem vicinarum gentium atque regum excitaret. Dabimus itaque, mores hominum egregie depinxisse, deque vanitate pariter atque felicitate hominum sapienter disseruisse; non negabimus, regias disciplinas ad miraculum edoctum omnes suae aetatis reges antecelluisse: nihil tamen hoc omne ad seculorum posteriorum ideam eruditionis Salomoni affingendam facit, nec mutabitur Salomo in philosophum: praecipue cum non sola rationis luce, sed praecipue extraordinario diuino lumine collustratus ad hoc sapientiae culmen euaserit. Et tenendum id quoque de scientiis mathematicis, quae Salomoni non alia ratione adscribi possunt, quam illorum temporum conditio permittit, quibus in infantia adhuc eas fuisse, scientiarum mathematicarum historiam non ignorantibus

z) 2 Paralip. 1, 11. 12. conf. GLASSIVS Philol. S. p. 1226. edit. recent.

a) 2 Paralip. IX. 1. mira hic narrant Iudaei, vid. LIGHTFOOT. Opp. T. II. p. 527. et quae refert GLYCAS Annal. p. 183. apud FABRICIVM Cod. Pseudep. T. II. p. 1031.

b) Hiramum Tyri regem ita quoque a Salomone tentatum aenigmatibus et mulctatum pecunia, cum soluere non posset, narrat IOSEPHVS Antiq. Iud. L. VIII c. 2. p. 267. contra Apion. L. I. p. 1042. conf. HIERONYMVS ad Magnum oratorem.

rantibus conſtat. Vnde fruſtra eſſe lateremque lauare merito iudicandi ſunt, qui a templo Salomoneo omnis architecturae ciuilis perfectionem et elegantiam fluxiſſe ſibi perſuadent[c]. Qui dum ineuitabiles nodos in explicandis ſacri textus delineationibus obuios ſecant magis, quam ſoluunt, quam feliciter Auguſti aeui ars architectonica ad Salomonis ſeculum referatur, ſatis produnt. Maxime tamen ad ornandam de Salomone fabulam facere viris doctis, qui haec tuentur, videntur, diſſertationes Salomoni de omnibus rebus naturalibus adſcriptae. Nam ea, quae ſcriptor ſacer refert, diſſeruiſſe eum de omnibus arboribus, plantis herbiſque, Iudaei Salomonis aeuo recentiores, et Graecorum philoſophandi methodo innutriti[d], de diſſertationibus phyſicis intellexerunt, vnde non IOSEPHVS[e] tantum Salomonem de natura rerum omnium philoſophatum fuiſſe ſcriptum reliquit, ſed et auctor libri ſapientiae[f], Graecae quae apud Aegyptios florebat, philoſophiae alumnus; multis verborum phaleris in hunc ſenſum depinxit: *Etenim veram τῶν ὄντων ſcientiam ipſe mihi dedit, qua mundi conſtitutionem et vim elementorum, initium finem et medium temporum, ſolſtitiorumque viciſſitudines, tum permutationes tempeſtatum, atque annorum circulos et ſtellarum diſpoſitiones, ac naturas animalium, beſtiarum affectus, ventorum impetus, ratiocinationes hominum, plantarum differentias, radicum virtutes intelligerem.* Quibus verbis vt philoſophiae Graecae Alexandriae excultae gnarus facile perſpiciet, Hebraeum regem ad Graecanicae philoſophiae effigiem adumbrari[g], ita, quo potiſſimum ex fonte illa perſuaſio de Salomonis ſapientia Graecae philoſophiae adeo conformi orta ſit, luculenter docet. Male tamen haec omnia ad eiusmodi diſſertationes phyſicas referri, eruditionis Salomoneae ratio facile euincit. Quae cum figurato et emblematico dicendi genere quam maxime Orientis more enituerit, quid aliud de ea ſcriptor ſacer dicere intendit, quam ab omni plantarum genere ſimilitudinem duxiſſe, et metaphoris elegantiſſimis omnem rerum naturalium pulchritudinem argumentis moralibus applicantibus diſſeruiſſe? Cuius vt nobile exemplum eſt Canticum canticorum, inſigni ſpecimine eruditionem Salomoneam adumbrans, ita recte intellexit SIRACIDES, qui eleganter et appoſite de Salomone[h]: *Quam ſapiens* in

c) VILLALPANDVS L. II. Iſagog. in Ezech. c. 13. LEONH. CHR. STVRMIVS Sciagraphia templi Hieroſolym. Lipſ. 1694. 4. cel. I. IAC. SCHEVCHZERVS Phyſic. S. T. II. p. 50 ſeqq.

d) Notabilem locum R. SCHEMTOBH BEN IOSEPH affert IO. BVXTORFIVS ad librum Coſri P. I. p. 32. qui legendus eſt. Patet enim inde faſtus Iudaicus, qui fabulae de philoſophia Hebraeorum parens fuit. Putat inſulſus Iudaeus Apella, auditores Salomonis eius diſſertationes et libros in ſuas linguas conuertiſſe, indeque omnem ſapientiam ad gentes dimanauiſſe. Scripſiſſe vero libros phyſicos iniuria temporum deperditos: conf. cel. WOLF. Bibl. Hebr. T. I. p. 1050. Et ex confictis his libris phyſicis ſuppoſititii illi foetus orti ſunt, qui magiae ſecreta Salomoni tribuunt; de quibus praeter WOLFIVM et SGAMBATVM videndus FABRICIVS Cod. pſeudepigr. V. T. p. 1050 ſeqq.

e) Antiquit. Iudaic. L. VIII. c. 2.

f) c. VII, 17 ſeqq.

g) Demonſtrauimus id in diſſ. de veſtigiis philoſophiae Alexandrinae in libro ſapientiae, quae inſerta eſt Miscell. Berolin. T. VI.

h) Cap. XLVII, 16. 17. 18. Recte et hoc obſeruatum AVCTORI Hiſt. crit. philoſophiae T. I. c. V. §. 6. p. 191 ſeq.

in iuuentute tua factus es, qui fluminis instar repletus fuisti intelligentia. Animus tuus terram omnem operuit, et allegoriis aenigmaticis impleuit. Nomen tuum procul permanauit in insulas, paceque tua fuisti gratiosus. Te miratae sunt regiones propter carmina et prouerbia simul et allegorias et interpretationes. Quae descriptio omnino eruditionem Salomoneam exhaurit, philosophiae vero Salomoneae architectis aperte contradicit: nec dogmaticum fuisse philosophum maximum regem patitur. Alia vero via eaque prorsus contraria Salomonem non inter philosophos quidém dogmaticos, scepticos tamen retulit doctissimus IACOBVS FRIDERICVS REIMMANNVS [i], aliis indignantibus [k], et nescio quam labem sapientissimo regi aspergi querentibus, quae tamen a se amoliri conatus est vir clarissimus [l]. Putat scilicet, Salomonem in depingenda grauissimo sermonis genere vanitate id potissimum voluisse, vt nihil in rebus humanis certum stabileque, et scientiae verae generandae indeque solidae felicitati parandae inueniri aptum demonstraret, vt ita mens ad vnam veram solidamque, quae in Deo residet, felicitatem euehatur. Quae ratiocinandi ratio in se quidem diuersissima est a scepticismo Graeciae, nec adeo impia, qualem viri docti extimuerunt, vehementer tamen veremur, vt menti Salomonis scopoque dissertationis ex asse respondeat. Si enim tota Ecclesiastis connexio et συνάφεια consideretur, patebit non de incertitudine cognitionis intellectus humani, sed de vanitate voluntatis humanae sermonem sapientissimo regi esse, idque demonstrare, omnia, quae in mundo sunt, etsi magnifica et decipiendis humanis desideriis apta, vana esse et inania, et ita cito peritura, vt infinitum voluntatis humanae desiderium aeterno bono sine fine fruendi explere, et animum tranquillum reddere nequeant. Semper enim tales adiici circumstantias quae mentem excruciant. Inde ad summum bonum potiundum et diligendum adiiciendum animum, et ita huius vitae rebus fruendum, ne tranquillitas animi turbetur. Quae vt totum libri Ecclesiastis argumentum exhauriunt, ita qua ratione scepticismi nomen proprie mereantur, non liquet, in verbo tamen pugnam esse facile largimur [m].

* Vix elegantius exemplum allegoricae methodi, qua per totum fere orientem eruditi vsi sunt, quaque Salomonem excelluisse demonstrauimus, occurrit, quam quod pulcherrimam senectutis descriptionem Eccles. XII, 2. exhibet, et illustre specimen est sapientiae Salomoneae qua omnes sui temporis sapientes superauit. Ait enim: *Memento creatoris tui, in diebus iuuen-*

i) Obs. Halens. Tom. VIII. obs. 13. §. 7. p. 339.

k) I. C. BOECKMANN. duabus dissert. Wit. 1710. R. H. ROLLIVS diss. Salomo non Scepticus. FABRICIVS Cod. pseudepigr. V. T. T. II. pag. 1059. et Syll. Scr. de V. R. C. c. XXXIII. p. 483. ARN. WESENFELD T. I. Ex. subsecis. T. I. sect. 1. 2. T. II. sect. 2. I. FR. BVDDEVS thes. de atheismo c. I. §. 5. p. 12.

l) In Historia atheismi c. II. p. 33. et in Catalogo critico Bibl. Reimmanna. p. 620.

m) Vid. FABRICIVS l. c. Acta philos. Vol. II. p. 50.

iuuentutis tuae, antequam veniat tempus afflictionis tuae, et appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent. Antequam tenebrescant sol et lumen, et luna et stellae, et reuertantur nubes post pluuiam. Commouebuntur custodes domus, et nutabunt viri fortissimi, et otiosae erunt molentes in minuto numero et tenebrescent videntes per foramina. Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, et consurgent ad vocem volucris et obsurdescent omnes filiae carminis: Excelsa quoque timebunt, et formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, et dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae, et circuibunt in platea plangentes. Antequam rumpatur funiculus argenteus et recurrat vitta aurea, et conteratur hydria super fontem, et confringatur rota super cisternam. Sunt vero in hac elegantissima senectutis humanae pictura multa, quae mediocri attentione facile possunt intelligi, sol et lumen enim rationis lucem internam, lunam et stellas sensus externos, nubes post pluuiam catarrhales affectus subinde apud senes redeuntes, custodes domus artus, brachia et crura, molentes in minuto numero dentes senibus paucissimos, fores in platea clausas oris impotentiam, obsurdescentes filias carminis aures difficiliores, amygdali florem canitiem significare, aperta fere similitudinis ratio comprobat. Sunt vero et alia in hac pictura, quae interpretum, praecipue eorum, qui ex arte anatomica lucem conciliare conantes, medicam physicamque peritiam attulerunt ingenia exercent, cum dubii haereant, quam ratione hoc aenigma feliciter soluant. In quo negotium sibi facessiuerunt praeter interpretes ad h. l. peculiaribus dissertationibus ex theologis eruditissimus WITSIVS * et SAL. HOTTINGERVS **, ex medicis vero celeberrimus WEDELIVS †, et doctissimus vir, OTTO PHILIPPVS PRAVNIVS, Poliater olim Campidonensis, ex cuius dissertatione eleganti msc. qua *physico-anatomica analysis cap. XII. Ecclesiastis sistitur, viuaque senii mortisque imago delineatur, et inuentis nouis anatomicis illustratur*, potiora excerpsit et suis additis exposuit celeberrimus I. IAC. SCHEVCHZERVS ††. Quorum cogitata et diuersas vias, quas ad accendendam obscuro aenigmati lucem, iniuerunt referre, a scopo nostro nimis alienum est. Illud vero omnino monendum e re nostra est, viros doctissimos, qui non exiguam ingenii et eruditionis praestantiam in hoc argumento demonstrant, recentiora inuenta anatomica, quae canae antiquitati ignota, nostris demum temporibus detecta esse, non negant, Salomoni solo allegoriae beneficio fretos tribuere, et ad nostrae ita aetatis ideam vetustissima illa tempora exigere, vnico hoc praeiudicio ductos: nota fuisse Salomoni omnia naturae arcana, et inuenta etiam recentiora, etsi difficultates ipsi sentiant saepe insuperabiles. Inde per vittam auream, siue aureum liquorem, mox cere-

*) Misc. SS. T. II. ex. 6. p. 164 seqq.
**) In Biographia physico-sacra Tig. 1706.
†) Diss. medico-philos. dec. 3. ex. 3.
††) In Phys. S. T. II. p. 1046.

cerebrum, mox vesiculam biliariam, in ictero colore aureo per totum corpus bilem diffundentem; mox vitalem liquorem sanguineam massam, vinculis suis a corpore se sensim soluentem: per hydriam ad fontem fractam mox hepatem, mox atrophiam ex lymphae defectu oriundam, mox ventriculum suo tono destitutum, mox cor ex cisterna chyli sanguinem haurieus; per rotam puteo impositam circulationem sanguinis, vel renes quoque, ductus vrinarios et vesicam; per funiculum argenteum, ductum thoracicum chyliferum ab inuentore Pecquetianum dictum, intelligunt. Erudite quidem et speciose, sed vt verum dicamus, sine ratione admodum probabili. Vnde enim euincemus, Salomoni regi ista anatomica inuenta ita fuisse nota, vt tam apposite ad recentissimarum obseruationum mentem alluderet? Sensit hanc difficultatem experientissimus PRAVNIVS, eamque tollere hunc in modum conatus est: Regem sapientissimum coelitus omnem rerum naturam edoctum potuisse per sacrificia quotidie de magno numero mactari solita sibi comparare oeconomiae animalis notitiam, et Leuitas ipsos, dum celeri manu operationes suas, alter pontifici sanguinem altari aspergendum afferendo, alter exercitata manu abdomen secando absoluebant, dictarum partium vsum et structuram detegere, certe deglubendo toties ab intestinis et reticulo adipem, motum illorum peristalticum cordis, immo et cursum chyli ad receptaculum, et per ductum ipsum thoracicum obseruare. Quae adducta ratio, an nodum soluat, expendant, qui cogitare non recusant: physicam Salomonis cognitionem coelitus natam, ex male intellecto loco chronici sacri ortam, nullum habere fundamentum; ad sacrificia a sacerdotibus et Leuitis peragenda regem non admissum, tamque operosam et festinam in tot pecudibus mactandis, loco incommodo et alieno, sacerdotum manuum fuisse, vt de curiosa partium internarum structura detegenda, quae tot virorum oculatissimorum iterata tentamina toties frustrata est, donec eam successiua diligentia et patientia detegerent, curiosi esse nequiuerint: Nec probabile esse, eiusmodi inuenta tot seculorum vsu a sacerdotibus corroborata ita potuisse excidere hominum memoriae, vt nullum eorum vestigium hodie supersit. Sensit difficultates has acutissimus SCHEVCHZERVS, iisque victus prudentissime pronuntiauit: Nolle se contentionis serram reciprocare cum illis, qui praetendunt, Salomonem non adeo peritum fuisse anatomicum, cui cognitae fuerint partes maxime reconditae seculo elapso in lucem protractae: comparasse in genere corpus hominis viuens et agonizans cum puteo, qui tamdiu sit vsui, quamdiu rota integra est et mobilis, hydria non rimosa, funes fortes, machinae omnes ad hanc structuram pertinentes partes bene coordinatae, suis functionibus peragendis aptae, sed inutilis rota confracta, cado hiulco, fune disrupto. Quae egregie et ex vero dicta esse, inde confirmamur, quia in allegoriis explicandis omnes circumstantiae nimis premendae non sunt, sed ad scopum tantum metaphorae respiciendum est: qui cum esset Salomoni, senii incommoda et morbos describere, sufficiebat sapientissimo regi partium visibilium,

lium, saltem notissimarum machinae humanae defectus allegorico sermonis genere denotare, respectu non habito ad internam et reconditam illam humani corporis dispositionem, quae nudius tertius demum cultri anatomici beneficio detecta est, Id quod sine anatomicorum mysteriorum cognitione fieri potuit. Quae vt prolixius explicare nobile exemplum philosophiae Salomoni frustra assertae afferendum postulauit; ita quam cautos nos esse oporteat, ne nostri temporis eruditionem vetustissimo aeuo tribuamus, luculenter docent.

Philosophia Danielis. §. XIII. Post Salomonem inter sapientes Israëlis, qui philosophis accenseri solent, numeratur Daniel, quem liber eius nomine insignitus refert [n], inter eos fuisse, quos rex Babylonis iussit magistrum palatii ex sanguine regio ortos sibi eligere pueros omni vitio carentes, et formosos, et intelligentes in omni sapientia, et peritos scientiarum et tenentes artium principia, quique facultatem haberent in palatio regio ministrandi, docti linguam Chaldaeorum. Cum enim quatuor electi essent, inter quos Daniel principatum duxit, contulit eis Deus facultatem cognoscendi, et intelligentiam in omni literatura, et sapientiam: Danieli praeterea vim exponendi visum et somnia: sic vt non inuenirentur inter omnes eis pares, et reperiret eos rex decuplo excellentiores omnibus magis et sophis, qui fuerunt in toto eius regno. Ex hoc sacrae historiae testimonio, magnam quatuor viris istis et imprimis Danieli fuisse eruditionem, et institutos non tantum fuisse, sed et profecisse egregie in omni disciplinarum Chaldaicarum studio recte conficitur. Quoniam vero Chaldaeorum eruditionem, ad nostrorum temporum modulum exigunt, professorem philosophiae, omnibus naturae artisque mysteriis ad miraculum excultum ex Daniele exsculpunt viri docti [o] et vetus illud de sapientia Hebraeorum praeiudicium etiam in magni huius viri historiam intrudunt. Vt vero et in huius sapientis historia inoffenso pede incedamus, ea, quae nobis sacer codex de eo narrat, probe tenenda, et ad eius temporis rationes exigenda sunt. Hoc vero certissimo duce facem praeferente, certum est, Danielem inter illos sanctos viros fuisse, qui peculiari immediatae reuelationis beneficio magnum sapientiae coelestis habitum et futurorum quoque cognitionem acceperunt: quo nomine inter prophetas omnino referendus est, etsi liber eius, historiae magis quam vaticinii formam referens inter hagiographa a veteribus Iudaeis relatus sit; qui dum ideo Danielem ex numero sacrorum vatum excludunt, more suo pueriliter nugantur [p]. Porro, prudentia politica

n) C. I, 4 17. 18. 19.

o) HORNIVS Hist. phil. L. V. c. 20. q. 264 seq. qui scholas ab eo institutas philosophiae docendae caussa asserit.

p) Vid. WITSIVS de prophetis L. I. c. 19. §. 18 seq. T. I. Misc. SS. p. 248. HVETIVS Demonstr. Eu. Prop. IV. p. m. 278 seqq. H. PRIDEAVX Hist. V. T. et Iud. T. I. L. III. p. 164. et quos nominat GEIERVS proleg. ad Com. in Daniel. Ipse vero Saluator prophetam nominat Matth. XXIV, 15. et IOSEPHVS Antiqu. Iud. L. X. c. 12. vnde patet, eo tempore de hac re non esse dubitatum.

litica in magno Babylonii regis regno non habuisse parem, et ob hanc caussam regio consilio praefectum fuisse, quod ita consiliis instruxit, et per longum temporis spatium rexit, vt maxima inde nominis eius inter Chaldaeos atque Medos esset existimatio, magnaque ille apud reges Darium atque Cyrum gratia efflorefceret. Addendum et hoc, Danielem prudentia et intelligentia inanes Chaldaeorum magorum et aruspicum artes superasse: Cum enim diuina virtute interpretandi somnia et reuelandi futura polleret, quam nugatores Chaldaei et astrologi affectabant quidem et iactabant, neque tamen possidebant, mirum non est, reges ipsos de infinitis parasangis superante doctrinam Chaldaeorum eruditione Danielis fuisse conuictos. Nec dubium est, cum ad disciplinam regni attemperaretur ingenium eius a magistro palatii, legisse et intellexisse libros Chaldaeorum et magorum, omnemque eruditionis Chaldaicae literaturam tenuisse. Nihil enim horum est, quod non sacris paginis et circumstantiis Danielis ex asse conueniat [q]. Nec magnopere repugnabimus, architectonices peritum fuisse Danielem, eo scilicet gradu, quo tum temporis effloruit; neque enim hoc ab eius charactere et officio quod gessit, magnopere abhorret, etsi IOSEPHO [r], in his, quae gentis suae gloriam augent, nimis suspecto, non facile fides adhibenda, qui narrat, egregium atque nobile palatium Danielem in arce Susan (vel quod editi codices referunt, Ecbatanae Medorum,) extruisse. Referendus itaque Daniel inter diuinos vates, inter consiliarios prudentia ad miraculum instructos, inter eruditos orientis principes: nihil hoc omne ad philosophiam viri maximi exsculpendam facit, quae ex his omnibus non potest probari, nisi frustra supponas, eruditionem illius temporis nostro aeuo fuisse similem. Longe aliam enim sapientiae Chaldaicae tum fuisse faciem, suo loco videbimus. Nec si eam quoque vere philosophicam supponeremus, tribui ea posset Danieli, quoniam ad regias disciplinas, ministerio regis inseruituras manifeste eius institutio restringitur; et ob eam caussam rex ipse Danielem et socios examinauisse traditur [s]: cetera vero respiciunt ad supernaturalem vaticinandi et somniorum interpretandorum scientiam, qua longissime hariolos et astrologos Daniel superauit. Quae si probe teneamus, facile iudicabimus, quam incerto fundamento et inani nitantur, qui ita de Danielis eruditione differunt, vt nostri aeui encyclopaediam ei tribuant: id quod LIRANVS fecit, qui sapientiam c. I. v. 4. memoratam refert ad philosophiam naturalem, scientiam ad philosophiam rationalem, grammaticam, rhetoricam, logicam; disciplinam ad philosophiam moralem; quem HECTOR PINTVS et CORNELIVS A LAPIDE [t] secuti sunt, Aristotelicum disciplinarum philosophicarum circulum Danieli tribuentes. Prouide magis ac probabiliter magnus GROTIVS [u], cui sapientia est lex Mosis, scientia monita de moribus re familiari

q) Conf. BVDDEVS Hist. phil. Ebr. §. 15. H. E. V. T. T. II. Per. II sect. 5. p. 825 seqq.

r) l. c. PRIDEAVX l. c.

s) C. I, 17.

t) ad h. l. conf. GEIER, Comm. ad h. l.

u) ad h. l.

miliari et ciuili, disciplina artes metiendi, numerandi et historiae cognitio. Hae enim vti regiae disciplinae sunt, quae ad magnum in ciuili prudentia virum requiruntur, ita inter Chaldaeos tum temporis effloruerunt; etsi hoc quoque ex istis verbis probari nequeat, quae, recte monentibus interpretibus [w], nil nisi eruditionis omnimodam copiam indicant.

Philosophia Hebraeorum exspirans.

§. XIV. Ita Hebraeae gentis sapientes ab ipsis eius originibus ad illud vsque tempus considerauimus, quo nomen cum captiuitate Babylonica extinctum est. Duro enim seruitutis iugo pressa Hebraea natio, cum a regibus Assyriae per colonias varie dispergeretur, nunquam in pristinam formam coaluit. Vna enim Iudae tribus, cum parte Ephraimitarum ex septuaginta annorum exilio redux, reliquos, qui Israelitico sanguine creti ex terris peregrinis ad auitas sedes redierunt, ita iunctos sibi habuit, vt vno Iudaeorum nomine tota postea natio, cuius pars olim hoc tantum nomine insignis erat, comprehenderetur. Et mutata quoque cum reditu populi ingenii morumque atque literarum facies: etsi enim non deerant viri sancti diuinoque lumine collustrati, qui diuiniores literas, genti huic concreditas propagarent, mature tamen prophetiae lumen desiit, studiumque patriae legis corruptum, et alia prorsus facies auitae sapientiae plane dissimilis introducta est. Quae vt ab antiquissimis temporibus, quibus philosophia barbarica comprehendi solet, remotiora sunt, ita melius suo loco, vbi de philosophia Iudaeorum ex instituto agetur, dicentur. Est tamen vir sapiens, ad barbaros omnino referendus, qui cum plerorumque opinione sanguini Hebraeo ortum debuerit, inter Hebraeos philosophos plerumque referri solet.

Philosophia Iobi asserta.

§. XV. Est is Iobus, cuius historia peculiari scripto consignata et in diuinis pandectis nobis conseruata est. Quemadmodum vero incertissimae sunt viri sancti origines, et subobscura tota eius historia [x], ita et libri eius natales certiori historiae luce non collustrantur. Alii enim [y] Hebraeae gentis propaginem, et ex primis Abrahami nepotibus fuisse contendunt, alii inter Arabes locum ei faciunt; aliis ante diluuii aetatem vixisse placet, alii ad Babylonicae captiuitatis tempora reiiciunt: fuerunt etiam, qui Iobum vnquam extitisse negarent [z], totumque libellum parabolam esse, ad exponenda patientiae inter aduersitates exercendae, et tentationum superandarum praecepta sapienter a quodam reuelatione diuina gaudente viro pio conscriptam assererent. Quae vt definire et lites has componere nostrum non est, ita hoc vnum certum de Iobo existimamus, incerta et obscu-

w) MALDONATVS, SANCTIVS GEIERVS ad Dan. I, 4. BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 866.

x) Fatente ipso cel. FR. SPANHEMIO in idea H. E. V. T. p. 41. quo tamen nemo diligentior fuit et felicior in accendenda Iobi historiae luce, edita historia Iobi elegantissima Lugd. Bat. 1672.

y) Vid. quae affert SPANHEMIVS Hist. Iobi c. V seqq.

z) MANTVANVS de patientia L. II. c. 14. p. m. 74. Opp. ed. Antw. cel. H. VON DER HARD pec. programmate hanc opinionem asseruit.

obſcura eſſe omnia. Et haec quoque praecipue cauſa eſt, quae cautos libri ſapientiſſimi lectores inducere debuiſſet, vt, ignari rerum Iobi, in exponendis iis a coniecturis abſtinerent, et ea tantum traderent, quae literis conſignata tempus nobis non inuidit. In alia vero omnia abeunt viri docti, et praecipue Iobum inter philoſophos barbaros primi nominis reponunt. Varias vero huius aſſerti rationes afferri videas. Qui enim generali ratione virum ſanctum philoſophorum choris immiſcent, hoc potiſſimum argumento vtuntur, quod is inter Arabes principem locum fuerit tuitus, magnumque nomen adeptus ſit [a]. Supponunt enim viri docti, qui ea afferunt, inter vetuſtiſſimos Arabas viguiſſe eximiam philoſophiae culturam. Alii ad hiſtoriam de eo conſcriptam prouocant, in qua ſpecimina non tantum philoſophiae deprehendunt plurima, ſed et teſtimonia haud vulgaria: putant enim, ei non tantum ſapientiam philoſophicam tribui, ſed ſcholas quoque philoſophicas, quas primus aperuerit [b]. Inde encomia ei tributa, inſignis philoſophiae doctoris, cui neque antiquior, neque doctior, neque ſublimior ex tota antiquitate opponi poteſt [c]: philoſophi profundi ac acuti, et quae aliae laudes ſunt, quibus mactatus fuit. Inde dictum ſcriptumque de philoſophia Iobi; inde commentariis eius lux accenſa philoſophica [d]. Aequum itaque eſt, vt rationes quoque audiamus, quibus Iobum inter philoſophos referendum eſſe ſtatuunt viri eruditi. Hic vero dialectica primas tenet. Eius enim ita peritum Iobum fuiſſe contendunt, vt non tantum artificiali diſputandi methodo cognatos erudiuerit; ſed cum his poſtea quoque in arenam deſcendentibus feliciſſimis et doctiſſimis congreſſibus conflixerit; cumque perpetuis paralogiſmis luſerint, eos egregie conuicerit. Amicos fuiſſe opponentes, ipſum autem reſpondentem. Quod diſputandi genus Iobum reperiſſe, AMBROSIO [e] iam placuit, immo, HIERONYMO [f] iudice, omnes leges dialecticae Iobus propoſitione, aſſumtione, concluſione determinat, quin et rationem ſoluendi vitioſa argumenta oſtendit. Quae opinio tanta eſt, tamque certa apud CASSIODORVM, vt hanc potiſſimum dialecticae artis originem magna fiducia profanis contemtoribus opponat. Ait enim [g]: *Vbi ſunt, qui dicunt artem dialecticam a ſcripturis ſanctiſſimis initium non cepiſſe? ſingula in Iobo plena ſunt aenigmatibus, propoſitionibus, et quaeſtionibus ſacris.* Hos ex recentioribus plurimi ſecuti ſunt, inter quos RAPH. VOLATERRANVS [h] quatuor diſputandi genera in Iobi libro detexiſſe ſibi viſus

a) SPANHEMIVS l. c. c. IV. §. 16. p. 124. Illuſtris LVDEWIGIVS diſſ. de phil. rat. inter Arabes et Turcas §. V. p. 14.

b) HORNIVS Hiſt. philoſ. L. V. c. 9. p. 284 ſeq.

c) Ibid. TH. GALEVS Phil. gen. L. 1. c. I. §. 9. p. 23.

d) s. MAIVS diſſ. de philoſ. Iobi diſp. Sel. T. I. n. 9. conf. SERPILII perſonalia Iobi P. VII. Perſ. Scr. biblic. p. 381 ſeqq.

e) de officiis L. I. c. 12.

f) ad Paulin.

g) Diuin. Lect. c. VI. p. m. 458.

h) Anthropolog. L. X. p. 370.

visus est dialecticum, quod ex probabilibus procedit, sophisticum ex apparentibus; tentatiuum, multis quaestionibus et interrogationibus constans, et demonstratiuum, quod veritatem, quaestionem definiendo, demonstrat. Alios[i], ne nimii simus, tacemus. Nec dialecticum solum, verum etiam physicum consummatum fuisse, libri Iobi, si veros eruditissimos audis, testatur argumentum. Quod magni VERVLAMII verbis[k] potissimum enarrare placet, quia is non tantum omnia concinne breuiterque complexus est, sed et magna merito viri de philosophia naturali immortaliter meriti est auctoritas. Ita vero: *Si quis eximium illum Iobi librum diligenter euoluerit, plenum eum et tanquam grauidum naturalis philosophiae mysteriis deprehendet. Exempli gratia, circa cosmographiam et rotunditatem terrae, illo loco: qui extendit aquilonem superuacuum, et appendit terram super nihilum. Vbi pensilis terra, polus arcticus, et coeli conuexitas in extimis, haud obscure insinuantur. Rursus circa astronomiam et asterismos, illis verbis: Spiritus eius ornauit coelos, et obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Et alio loco: nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiadas, aut gyrum arcturi poteris dissipare? vbi immota configuratio stellarum fixarum paribus interuallis semper inter se distantium, elegantissime describitur. Idem alio loco, qui facit arcturum, et oriona, et hyadas, et interiora austri. Vbi iterum innuit depressionem antarctici poli, eamque designat nomine interiorum austri, quia australes stellae nostro hemisphaerio non cernuntur. Circa generationem animalium: Annon sicut lac mulsisti me, et sicut caseum coagulasti me. Circa rem metallicam, habet argentum venarum suarum principia, et auro locus est, in quo conflatur: ferrum de terra tollitur, et lapis solutus calore in aes vertitur.* Hactenus Verulamius. Poteramus haec insigniter augere, et loca plurima libri Iobiani indicare, in quibus luculenta physicarum rerum cognitionis vestigia sibi deprehendisse videntur naturae scrutatores diligentes: sed instituti ratio obstat; dabit tamen qui haec accuratius nosse, et elegantissima rerum naturalium eruditione illustrata legere cupit, diligentissimus naturae interpres IO. IACOBVS SCHEVCHZERVS multa egregia. Ille enim peculiari libro vernacula edito, *Iobi physicam sacram*[l] ita enarrauit, et quae ad hanc philosophiae partem in isto libro respicere sibi videbantur, adductis recentissimis εὑρήμασιν copiose atque docte exposuit, vt probaret Iobi librum recte nuncupari scholam physicam, immo theologiae naturalis compendium. Quae postea omnia fere splendidissimo *physicae sacrae* operi[m] inseruit, et elegantissimis schematibus aeri incisis illustrauit. Physicae scientiae quoque aliqui chiromantiam adiiciunt, eiusque patronum Iobum fuisse contendunt[n]. Tandem scepticae phi-

i) Vid. HORNIVS l. c. p. 284. STANLEIVS Hist. phil. orient. L. III. c. 2. p. 1171. ed. Olearii.

k) de Augm. scient. L. I. p. m. 59. T. I. opp.

l) Hiobs Natur-Lehre Tigur. 1721.

m) T. II. p. 655 seqq.

n) Vid. HORNIVS l. c. p. 285.

philosophandi rationis quoque Iobum esse asseclam omnium antiquissimum nonnullis visum est [o], quippe qui vexatissimum problema: an et quare Deus viris bonis aliquid mali euenire patiatur, disputatione publica discusserit: nec posse dici aliquid magis scepticum, quam cum ait [p]: *Sapientiam et scientiam non reperiri in terra viuentium, eamque occultam esse ab oculis viuentium etc.*

§. XVI. Etsi vero omnia haec satis speciose dicuntur, et ornantur quoque haud proletaria eruditionis specie, assensum quoque scriptorum nobilissimorum nacta sunt: attamen, si ad regulas illas criticas, quibus prouidum cautumque historiae philosophicae cultorem supra muniuimus, attendatur, comparata sunt, vt assensum iis dare, Iobumque philosophorum vetustissimorum numero addere, immo principem facere, a nobis impetrare non queamus. Quae vt veritatis historicae studioso, et antiquitatis praeiudicium eiuranti probemus, praemonendum est: incertum esse, an Iobus ipse hunc librum conscripserit, nec ne? nolumus quidem hic referre argumenta, quibus viri acuti [q] demonstrare satagunt, serius multo, quam ipse Iobus vixit, librum hunc exaratum esse, et conscriptum ab aliquo, qui commentarios aliquos a Iobi amicis editos ad manus habuit: quem tamen virum θεόπνευστον fuisse nemo dubitat, qui sacrum canonem admittit; siue is Moses, siue Salomo siue alius fuit, quorum prius HVETIVS [r], posterius HARDVINVS [s] defendit, incertum et improbabile vtrumque est: illud tamen notari et expendi meretur, esse locutiones aliquas et circumstantias quoque, quae recentius tempus sapiunt, quam quod viri docti Iobo constituunt: inter quas nomina quoque ista, quae stellarum configurationibus imponuntur, non inepte retuleris. Haec si iungantur incertitudini et obscuritati, quae in tota historia Iobi explicanda se exhibet, mirandum est, viros nec obesae naris, nec antiquissimorum temporum ignaros tam confidenter potuisse de philosophia Iobi definire, et recentiorum temporum inuenta, viro diuino sine haesitantia adscribere, leuissimis quibusdam probabilitatis vestigiis ductos, et illis locis persuasos, in quibus libri scriptor, veteri historia, quam quidem negari non posse putamus, ad consignandum diuino ductu librum optimum, vsus, se ad temporis sui eruditionem attemperauit. Et hinc potissimam rationem desumendam esse censemus, cur ad astronomica quaedam atque physica auctor digitum intendat, quae ista aetate, qua Iobus vixisse his viris doctis, ex quorum ὑποθέσει iam disputamus, videtur, ista quidem ratione modoque incognita fuere [t]. Deinde quam obscurus difficilisque liber sit, quasque tenebras Arabicae linguae vestigia, et dictio poëtica in hoc libro passim obuia interpretibus obiiciant, sacrarum lin-

Iobi philosophia negata.

o) Ven. I. FR. REIMMANNVS Obs. Hal. Lat. T. VIII. obs. XIII. §. 9. p. 332.

p) C. XXVIII, 12. 13.

q) WITSIVS Miscell. S. L. I. c. 16. §. 28. pag. 176. SPANHEMIVS l. c. c. 16. BVDDEVS Hist. phil. Ebr. §. 10.

r) Demonstr. Euang. Prop. IV. p. m. 286.

s) In Chronolog. V. T. p. 533. conf. SERRIVS l. c. c. 1. et c. 7.

t) Conf. Acta philos. Vol. II. p. 54.

linguarum peritis abunde notum eſt; vnde, quando viri docti recentioris philoſophiae placita in eo inuenire contendunt, prius attendendum illis eſt, ea, quae ibi ſe videre credunt, reuera ita indicata eſſe, vt dubium nullum ſit, non aliud intendiſſe et ſignificauiſſe ſcriptorem ſacrum [w]. Immo et hoc praemonendum, ſcopum viri θεοπνεύςȣ, quisquis etiam librum conſcripſit, minime fuiſſe, vt philoſophiae vel rationalis vel naturalis myſteria panderet, ſed vt nobiliſſimo argumento, difficillimum problema, cur et quomodo bonis viris mala accidant, illuſtraret, et vias diuinae ſapientiae in tentandis, purgandis et erigendis piorum animis exponeret [x]. Cui fini conſequendo cum argumenta a natura petita adhibenda eſſent, quid quaeſo opus erat ſcriptori ſacro ad arcana iſta naturae obſcuriſſima reſpicere, vel philoſophiae quoque rationalis ſpecimina dialogiſtica methodo tradere? His praemiſſis ad ea quae pro philoſophia Iobi aſſerenda viri eruditi afferunt, facile reſponderi poteſt. Quod enim a loco, vbi habitauit Iobus, deſumitur argumentum, ficulneum prorſus eſt. Nam non incertiſſimum tantum eſt, an Vz illa, qua habitauit Iobus, Arabiae regio ſit? ſed et ipſorum Arabum teſtimonio [y] conſtat, gentem hanc ante Islamiſmum, Muhamedisque tempora ſeuerioribus diſciplinis caruiſſe, vt ſuo loco ex inſtituto demonſtrabitur: committuntque circulum qui Arabicae philoſophiae antiquitatem Iobi exemplo incruſtant, et ex illa tamen Iobi philoſophiam probant. Quando vero Eliphaſi Themanitae ad Iobum allocutio: erudiuiſti multos [z], ita explicatur, vt philoſophicas ſcholas Iobus habuiſſe dicatur, meram id ſapit δυλείαν τῆς ὑποθέσεως; fruſtra enim id, de quo quaeritur, ſupponitur, edoctum fuiſſe philoſophiam Iobum, immo ipſo textu refragante, qui longe aliam erudiendi methodum fuiſſe ſanctiſſimo viro aſſerit; additur enim: *confirmaſti manus remiſſas, labentem erexerunt tui ſermones, et genua procumbentia roboraviſti:* quibus verbis ſollicita viri diuini diligentia in conſolandis erigendisque tentatis et afflictis exponitur. Nec certiora ſunt aut firmiora, quae pro dialectica Iobi afferuntur; quae enim, quaeſo conſequentiae vis et demonſtratio: dialogi afferuntur in libro Iobi, argumentantur collocutores, obiiciunt, reſpondent, refutant, demonſtrant, ergo artis dialecticae non tantum regulas didicerunt, ſed eius antiquiſſimi quoque doctores fuerunt. Quae concludendi ratio ſi admittenda eſt, omnes omnino ſcriptores inter philoſophos rationales numerandi ſunt, qui vnquam de rebus quas tractandas ſuſceperunt, in ſcriptis ſuis ratiocinati ſunt: immo eo vsque augendus logicorum philoſophorum numerus, vt quicunque rationis naturalibus principiis et ingenii ἐυφυίας ſubſidiis

w) Haec laudatiſſimi SCHEVCHZERI phyſicam ſacram percurrenti multis exemplis plana fient, ille enim varias nominum interpretationes afferre non neglexit.

x) Vnde et generale contra philoſophiam Iobi argumentum necti poteſt, habuiſſe Iobum quae ſciuit ex diuina reuelatione, et ita numero philoſophorum eſſe eximendum.

y) ABVLPHARAIVS Hiſtor. Dyn. IX. p. 101.

z) Cap. IV, 3.

ſidiis inſtructus bene et conſequenti modo ratiocinari poteſt, dialecticus dicendus ſit, etſi regulas logicas nunquam didicerit. Scilicet confundunt viri docti rationis vſum et exercitium naturale cum artificiali philoſophiae rationalis cultura, et ab iſta ad hanc perperam concludunt. Id quod veteribus eccleſiae doctoribus facile condonari poteſt, quos inadaequatos immo falſos de philoſophia conceptus habuiſſe, et propter cauſſam ſuam, quam tuebantur, omnes philoſophiae origines ad viros ſanctos eccleſiae patriarchalis rapuiſſe, ſuo loco demonſtrabitur: in recentioribus vero, ab hoc praeiudicio liberis ferri vix poteſt. Et eadem quoque de naturali ſcientia Iobi dici poſſunt. Non negamus vulgarem aliquam aſtronomiae, immo etiam rerum naturae cognitionem, in iſto libro deprehendi: verum plus vident viri doctiſſimi, quam alii iſto praeiudicio, eſſe librum Iobi perfectiſſimam phyſicam ſacram, non occupati videre poſſunt. Nam quae ipſis auctoris verbis indicantur, ita comparata ſunt, vt ab iis, qui leuiter ad res coeli et terrae attendunt, ſine ſpeculatione phyſica vel aſtronomica, facile cognoſci queant; qualia illa eſſe, quae Verulamius affert, nemo non videt. Nec melius huius rei atque apertius ſignum, quam diſſenſus interpretum in explicandis iis locis, quibus recentiſſima phyſices inuenta comprehendi ſomniant. Id quod ipſe doctiſſimus SCHEVCHZERVS candide fatetur [a]; *non eſſe mirum, hic vt alibi diſſentire in interpretanda phyſica Iobi ſacra commentatores, eſſe enim ſtilum pientiſſimi viri laconicum ſimul et meteoricum*: cuius ipſe hoc loco luculentum exemplum exhibet. Vnde miramur, virum acutum eo tamen prolapſum, vt quaecunque recentiorum placita verbis Iobi accommodari quocunque modo poſſe cerneret [b], ibi magnum philoſophum inueniret: Quam incertam interpretandi rationem haud ſemel ipſe prodidit, quando ſuam interpretationem ita orditur: *intelligi per hoc poteſt; videtur Iobus oſtenſurus; haec ex communi interpretatione ſignificant*, et quae his ſunt ſimilia; et tamen in egregio hoc phyſicae Iobi ſacrae commentario ita Iobum differentem de natura introduci videas, ac ſi in Galilaei, Carteſii, Newtoni, et maximorum aliorum noſtrae aetatis naturae interpretum ſcholis edoctus fuiſſet. Quae interpretandi ratio, etſi ad meditandam DEI magnificentiam illuſtratis naturae operibus ex detectis eius recentiſſima aetate myſteriis, plurimum valet, ad mentem tamen ſcriptoris aſſequendam parum efficit, et manifeſto laborat vitio illatae textui ſacro lucis, et adſcriptae ſententiae, quam interpres habuit. Cuius qui luculentum exemplum cupit, et quam incerta ſit ratio, noſtrae aetatis lumina textui Iobiano inferendi, legat modo, lector praeiudicio non praepeditus, quae pro generationis humanae modo *c. X, 8-12.* deſcripto exponendo ex recentiſſimorum anatomicorum obſeruationibus, doctiſſime quidem et eleganter, ſed, ſi quid iudicamus, praeter rem afferuntur [c]. Quae vero de chiromantia Iobi co-

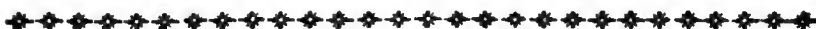
a) Phyſicae S. T. II. p. 673.

b) Fatetur ipſe l. c. p. 811. ſubſiſtendum eſſe vel in traditionibus vel eruditis eruditorum interpretum coniecturis.

c) SCHEVCHZERVS Phyſicae S. Tom. II. p. 680 ſeq.

gnita dicuntur, vti male intellectis verbis sacri scriptoris nituntur, ita leuissima sunt, et leuissimae artis, philosophiae nomine indignae amatoribus relinquenda. Nec quae pro scepticismo Iobi afferuntur, valida sunt, immo ex ipsa forte clarissimi auctoris mente, non de tali scepticismo, qui in philosophia considerari solet, intelligenda. Loquitur enim scriptor θεόπνευστος de sapientiae origine a solo Deo oriunda et in solo Deo habitante, adeoque de scientia diuina, quam Iobus demonstrat in terris non posse detegi satis atque peruestigari: Vnde capitis vigesimi octaui initio, sapientiae humanae in detegendis terrenis industriam exponit, ei vero versiculo duodecimo arcanam Dei in regenda et conseruanda ecclesia sua et probanda ea sub afflictione sapientiam ad retundendam oblocutionem amicorum suorum opponit [d]. Quae omnia ad scepticismum Iobi demonstrandum nihil faciunt. His prolixius immorari necesse fuit, quoniam non speciosum magis argumentum habent philosophiae patriarchalis architecti, quam quod a Iobi philosophia desumunt, quam vero fundamento destitutam esse satis luculenter, nisi fallimur, demonstratum est.

d) Conf. I. G. PASCH de variis modis trad. moralia p. 704.

CAPVT SECVNDVM.

DE PHILOSOPHIA CHALDAEORVM.

§. I.

Philosophia Chaldaeorum antiquissima.

Post Hebraeos, quorum philosophiam, siue sapientiam potius, attento hactenus perlustrauimus oculo, inter orientis nationes, Chaldaeorum gens omnium occurrit antiquissima, apud quam eruditionis illud genus floruit, quod philosophiae nomen, si significatio nimis non premitur, sibi arrogauit. Etsi enim Aegyptii cum Chaldaeis de antiquitate certabant [a], et Chaldaeam coloniam esse Aegyptiacam contendebant, hincque se parentes quoque et magistros esse omnis eruditionis, cuius fama Chaldaei emicabant, iactabant, veterum tamen testimoniis [b] et originibus, quoque antiquissimarum gentium consentientibus, regnum Babylonicum, cuius pars Chaldaea fuit, ante Aegypti monarchiam effloruit, et eruditionis aliquid a Chaldaeis ad Aegyptios transiit, certe vtraque gens in ea excolenda, propriis magi-

a) Stolida Aegyptiorum commenta et contentiones recitat POMPONIVS MELA de situ orbis L. I. c. 9. p. m. 21. ed. Gronou. PLINIVS Hist. nat. L. V. c. 9. Ex recentioribus HEVRNIVS de philos. barb. L. II. c. 13. p. 196. VERSINVS de Zoroastre, Mercurio, et Sanchuniatone Ex. II. sect. 2. p. 80 seqq.

b) Contrarium euincere conatus est cel. CAMP. VITRINGA ad Ies. XLVII, 12. T. II. p. 623. sed rationes meram ὑπόθεσιν sapiunt, Babylonios fuisse coloniam Aegyptiorum, certe Cuschitas siue Arabas Aegypto vicinos, vnde sua hauserint. conf. PERIZON. orig. Bab. c. V. p. 5. 6.

magiſtris vſa eſt, vt ita Chaldaei Aegyptiis nihil debeant[c]. Antiquiſſimam itaque ſapientiae culturam apud Chaldaeos fuiſſe, non eſt, quod dubitemus. Fabuloſa quidem ſunt, et non admittenda quae Chaldaicae ſapientiae doctores de antiquitate ſua iactarunt. Cum enim Alexander M. victo Dario, Babylone eſſet potitus, rogauit Ariſtoteles[d], expeditione Aſiatica ad promouenda philoſophiae ſtudia vſurus, Calliſthenem, qui Alexandrum ſequebatur, vt de antiquitate Chaldaicae ſapientiae certiora ipſum edoceret. Tum vero Chaldaei contendebant, ab initiis obſeruatorum ſiderum ad captam Babylona fluxiſſe annos 470000[e]. Calliſthenes vero Alexandri fauore vſus, ad Ariſtotelem obſeruationes miſit Babylone repertas, per nongentorum atque trium annorum ſupra mille decurſum factas. Quae ſi ab anno Iulianae periodi 4383. quo capta ab Alexandro vrbs Babylon eſt, retrogrediendo numerantur, in annum incidunt periodi Iulianae 2480. Neque tamen huic tempori, quod ad diluuii fere aetatem aſſurgit[f], fides ſua conſtat. Obſeruatum enim viris doctis eſt[ff], nihil eſſe in Chaldaica aſtronomia antiquius aera Nabuchodonoſoris, quae incipit demum anno 3967. periodi Iulianae, et ab hac aera Chaldaeos ſuas obſeruationes computauiſſe, qua ſi antiquiores vllas habuiſſent, vix fieri potuiſſe, vt earum non meminiſſet Ptolomaeus[g], a quo prima memorata obſeruatio incidit in annum primum Merdochai Babyloniae regis, qui eſt aerae Nabonaſſareae vigeſimus ſeptimus. Quam inulctam difficultatem non tollunt, quae ex Sothica periodo forte a Chaldaeis adhibita afferuntur: nam nec ita tempus coincidit[h]. Vnde vel obſeruationum antiquitatem a Chaldaeis praetenſam falſam vel Porphyrii, illa referentis fidem ſuſpectam eſſe oportet[i]. Nec tacendum, Epigenem[k] apud Babylonios annorum tantum 720. obſeruationes ſiderum coctilibus laterculis fuiſſe inſcriptas, docuiſſe, qui minimum vero, Beroſum et Critodemum, 480. annorum; Quare merito Chaldaei ridendi ſunt, qui tot annorum myriadas obſeruationibus ſuis tribuunt. Recteque iam olim LACTANTIVS dixit[l], *eos, aſſerentes quadraginta ſeptu-*

c) Id quod Aegyptiorum et Chaldaeorum hiſtoriam percurrenti luculenter patebit: conferendus vero DIODORVS SICVLVS L. II.

d) Refert haec PORPHYRIVS apud SIMPLICIVM Comm. in L. II. Ariſt. de coelo p. 123. ed. Par. 1544.

e) CICERO de diuinatione L. I. LACTANTIVS Inſt. diu. L. VII. c. 14.

f) Diluuio in annum P. I. 2365 poſito.

ff) MERSENNO Qq. in Gen. V, t. p. 444. MARSHAM. Canon. chron. L. IV. ſec. XVII. p. 504. Addatur praeter chronologos STANLEIVS Hiſt. phil. or. P. I. c. I. p. 1111.; Hiſt. phil.

g) L. IV. c. 6. 7.

h) Conf. CLERICVS Indic. philolog. in Hiſt. phil. orient. Stanleii voce Sothicus.

i) Poſterius placet DODWELLO Append. ad Cyprian. diſſert. §. 23. et VITRINGAE ad Ieſaiae XLVII, 12. T. II. p. 624.

k) Apud. PLINIVM L. VII. c. 56. conf. cel. LAMIVS de SS. Trinit. L. I. c. 2. p. 5. Etſi vero magnopere contendere nolimus locum PLINII eſſe corruptum in numeris, quod aſſerit cl. IAC. PERIZONIVS Orig. Babylon. c. I. p. 9. cum et DIODORVS maiorem numerum indicet; patet tamen, male cohaerere Chaldaeorum traditiones de antiquitate ſua, et quod ipſe iam vidit Diodorus, minime eſſe credibiles conf. IO. FRID. SCHROEERI Imper. Babylon. et Nini Sect. I. §. 5. p. 16 ſeqq.

l) Inſt. diu. L. VII. c. 13.

septuaginta millia annorum monimentis comprehensa se habere, delirare; et quia in eo se non posse argui putauerint, liberum sibi credidisse, mentiri. His itaque nugis etsi fidem dare non licet[m], antiquitas tamen eruditionis Chaldaicae negari nequit. Danielis enim tempore adulta iam aetate fuisse, ex historia viri in Chaldaica eruditione optime instituti discitur: et ARISTOTELE antiquorum monumentorum fide edocto teste[n], Aegyptiis antiquiores sunt magi. Illi vero cum Mosis tempore admodum eruditionem suam excoluerint, Chaldaeorum eruditio supra Mosis aetatem euehenda est. Et certiora etiam de antiquitate philosophiae Chaldaicae, qua voce vniuersa gentis eruditio comprehendenda est, nisi omnem de eorum philosophia tractationem ex historia philosophica eiicere volumus, statui forte possent, si, quae de Belo, et Zoroastre traduntur, dubiis non essent subiecta plurimis, vt post haec videbimus: vnde sufficit obseruasse, non esse gentem in hac nostra historia Chaldaeis antiquiorem, etsi certas ei origines assignare nequeamus. Chaldaicae vero philosophiae historiam dum pandimus, specialiori significatione vocem, Chaldaea, sumimus, qua regio est Babylonici regni. Referente enim STRABONE[o], *separatim attributa est in Babylonia habitatio philosophis indigenis, qui Chaldaei vocantur: Est autem et quaedam tribus Chaldaeorum, et regio Babyloniae, ab illis culta vicina et Arabibus et mari, quod Persicum appellatur.* Et haec ratio est, cur philosophia Chaldaica a Persica et Arabica distinguenda sit.

Difficultates in historia phil. Chaldaicae.

§. II. Quemadmodum vero, quo antiquior est historia, eo obscurior atque incertior esse solet; ita etiam cum historia philosophiae Chaldaeorum comparatum est. Gens enim antiquissima adeo remota est a temporibus istis, quibus res humani generis in acta relata sunt, vt vel sola vetustas, monumentis, vnde hauriri debet notitia de philosophia Chaldaeorum, longae maior, caussam incertitudinis excitare queat apud prouidum et cum cautione in ea re versantem animum. Nec quae porro nobis supersunt monumenta, ex ipsius gentis actis hausta sunt, vel ab ipsis Chaldaeis profecta, sed alienis nationibus maxime Graecis, debentur, quorum ingenium ad orientalem istam eruditionem non satis aptum fuit, et animus pessima consuetudine exterorum placita cum suis comparandi praeoccupatus, et fides in referendis exterorum rebus saepissime vacillans. Etsi enim ista natio a Beroso res Chaldaicas edocta dicitur, quod in sequentibus monebitur, nec eius tamen scripta supersunt, nec fragmenta talia, vt ex iis veritati pro-

m) Ridendus itaque ISAACVS PEYRERIVS, qui in System. Praeadamitico insulso hoc commento, ad incrustandam Praeadamitarum fabulam vsus est, L. III. c. X. p. 173. insulsior in eo, quod Abrahamum perfectum astrologum fuisse putat. Nec audiendus HEVRNIVS, qui Orig. phil. barb. L. I. p. 22. putat, annos lunares intelligendos. qui retrograda computatione numerati in ipsum initii mundi punctilitium incident.

n) apud LAERT. L. I. f. 8.

o) Lib. XV. p. 508. conf. CLERICVS l. c. v. Chaldaea.

propiora de disciplina Chaldaica disci queant. Accedit arcana docendi ratio, qua vsi eruditi Chaldaeorum, intra familias suas placitorum suorum mysteria seruabant, nec ad populum aliter, nisi symbolica methodo vsi, ex more totius fere orientis loquebantur. Vnde quae ad nos dimanarunt, non tam certa docentium fide et traditione, quam meris iisque saepe leuissimis multisque praeiudiciis fultis coniecturis nituntur. Inde tot contradictiones, tamque incerta de rebus et doctrina Chaldaeorum traditio, tanta obscuritas, vt in his tenebris palpandum magis, quam recte incedendum sit. Accessit vero alia eaque perniciosior pestis. Efflorescente enim circa tempora nati Saluatoris certo quodam philosophorum orientalium genere, mira ingenii prurientis et lasciuientis, vt sunt Asiae incolae, somnia protrudente, accidit, vt leuissimi simul atque audacissimi homines, quo auctoritatem sibi suisque placitis circa res diuinas maxime versantibus, conciliarent, ea pro vetustissimae sapientiae reliquiis venderent, et Chaldaeorum atque Persarum philosophiam esse magna fiducia mentirentur. Cui rei a Zoroastris, quem auctorem orientalis philosophiae apud Chaldaeos et Persas excultae, vel, si mauis, theologiae ferri in sequentibus audiemus, fama auctoritatem conciliaturi, libros excogitabant, sub huius aliorumque etiam philosophorum Chaldaicorum nomine in vulgus sparsos, et pro genuinis foetibus extrusos, quibus nugas suas incautis propinabant pro Zoroastris, Chaldaicis, Persicis antiquissimis doctrinis [p]. Id e re sua esse ratum aliud philosophorum genus, quod Aegyptum patriam habuit, et Pythagorae atque Platonis placita stultissimo consilio cum omnis generis dogmatibus conciliare studuit, dum antiquitatis canitiem, venerationem suis philosophumenis conciliaturam sectatur, istos quidem philosophos orientales spurios oppugnauit et reiecit [q], illis tamen non melius suam philosophiam Chaldaeis atque Persis supposuit; paremque in fingendo et supponendo audaciam exercuit [r]. Inde factum est, vt, cum illorum deliria, qui philosophiam orientalem iactabant, inter placita haereticorum caput efferrent; horumque nugae qui syncretisticam istam philosophiam excolebant, successione doctrinali in cathedris Alexandrinorum et Atheniensium propagarentur, maloque euentu etiam in ecclesiam introducerentur, plena vbique Chaldaicorum et orientalium placitorum essent omnia, licet paucissima genuina fuerint, et ab ipsis antiquorum Chaldaeorum doctoribus profecta. Id quod mire turbat historiam philosophiae Chaldaicae, et, si fatendum, quod res est, eam ad liquidam certamque notitiam perducere non permittit. Nec recentiorum quoque diligentia plus lucis huic historiae philosophicae parti illatum est. Vel enim ad difficultates non attendunt, et veteribus sine examine critico fidem adhibent, vel suppositis libris et testimoniis

p) Id suo loco prolixius probabitur, conferatur interim PORPHYR. in vita Plotini c. 16. p. 118. ed. Fabricii.

q) Vid. PLOTINVS contra Gnosticos.

r) Et hoc quoque latissime probabitur, vbi horum hominum historiam, quae maximam partem historiae philosophiae gentilis sub Monarchia Romana occupat, explicabimus.

moniis eorum, qui ex haereticis, patribus et eclecticis philosophis Chaldaica et Zoroastrea crepuerunt, decepti nugas recentiores pro vetustissimis doctrinis recipiunt: vel Arabum tandem recentiorum fide vsi, qui domesticos thesauros ex cana antiquitate sibi superstites esse gloriati sunt, ea proferunt [s], quae fallacissimae et nugacissimae nationis imposturam perspicienti fidem extorquere nequeunt. Facile itaque, quid de OTTONE HEVRNIO [t], CHRISTIANO KORTHOLTO [u] aliisque viris doctis, qui in hoc stadio cucurrerunt, expectandum sit, iudicari ex dictis potest. Nos itaque certam prouidamque historiam rationis philosophandi secuturi, certiora non promittemus, nec admittemus quoque, quam quae testium fides permittit: nec coniecturas pro demonstrationibus, qui malus quorundam mos est, venditabimus.

Chaldaeorum philosophia quae fuerit?

§. III. Fidem vero sacrorum oraculorum, quae de Chaldaeorum rebus nobis certissima narrant, tum veterum quoque scriptorum secuti, de Chaldaeis sequentia discimus:

Religio vel potius superstitio.

I. Philosophos Chaldaeos fuisse gentis quoque Babyloniae sacerdotes, qui populum de rebus diuinis docebant, legesque ceremoniarum, fas sacrorum, ius religionum interpretabantur [w], idemque fere praestabant, quod Magi apud Persas, vnde Chaldaei et Magi plerumque coniunguntur [x], et a multis quoque confunduntur. In quo imprimis peccarunt Graeci historici, qui ad antiquissimorum Babyloniorum tempora non satis attendentes, statum theologiae et philosophiae gentis huius secundum ea potissimum tempora nobis enarrarunt, quibus sub Persarum imperium natio concessit [y]. Tum enim Chaldaeis Magi additi, vtrique tamen hominum generi sua peculiaria munera credita sunt. Sed de Magis suo loco dicendum est: nos hic Chaldaeos sectantes in variis potissimum cultus diuini religionibus, voluntateque Deorum explicanda, eos sedulos fuisse colligimus, adeoque non tam ad philosophorum choros, quam sacerdotum cateruam referendos esse iudicamus. Inde magna eorum fama atque existimatio, adeo vt sapien-

s) Hanc potissimum viam ingrediendam sibi rati sunt, viri celeberrimi et in Arabum scriptis versatissimi, EDVARDVS POCOCKIVS et THOMAS HYDE, quos alii ex nostratibus secuti sunt.

t) Cuius libellus rarus titulo: Antiquitatum philosophiae barbaricae prodiit Lugd. Bat. 1600. 12. multaque erudite cumulat, sed sine iudicio, sine ordine, sine perspicuitate.

u) Cuius tr. de origine, progressu et antiquitate philosophiae barbaricae lucem vidit Ienae 1660. 4. Heurnianis lucubrationibus non melior. conf. GVNDLING Hist. phil. mor. c. I. §. 8. p. 15. Act. phil. Vol. II. p. 175.

w) Diserte hoc testatur DIODORVS SICVLVS L. II. p. 81. ἱερέας Βαβυλωνίων καλοῦσι Χαλδαίους. additque, eum locum in Republica sua obtinuisse, quem in Aegypto sacerdotes.

x) SOTION apud LAERT. L. V. s. 6. APVLEIVS in Apolog. p. m. 204. ed. Scriuer. PLATO in Alcibiad. I.

y) Eleganter hoc obseruauerunt, eruditissimi viri ADAM TRIBBECHOVIVS de philosoph. morali inter barbaros c. IV. p. 33. et ISAAC DE BEAVSOBRE Hist. de manicheisme L. I. ch. 4. T. I. p. 317. Chaldaei enim imagines diuinas colebant, Magi nullas habebant. Constituta tamen sub Persarum imperio Monarchia, iuncti Chaldaei magis, vnde veteres Chaldaei a iunioribus distinguendi sunt.

pientiſſimi circa religionem cultumque Deorum inter omnes gentes haberentur. Id quod probat oraculum vetus a IVSTINO [z] et EVSEBIO [a] relatum, his verbis:

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον ἠδ' ἄρ' ἑβραῖοι
Αὐτογένητον ἄνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἁγνῶς.
Soli Chaldaei ſapientiam ſortiti ſunt, et Hebraei,
Pure colentes Deum regem per ſe genitum.

Quod ſi vero ipſa Chaldaeorum religio conſideretur, vaniſſimis ſuperſtitionibus corrupta, et abominanda idololatria plena apparebit. Id nos ſacrae literae docent [b], quae Abrahamum ideo ex Chaldaea euocatum referunt, quem ante hanc vocationem ſuperſtitionibus patriis corruptum, et diuina demum vocatione his ſordibus ereptum nonnulli [c] contendunt. Illud certum eſt, Chaldaeorum religionem, Arabum ſuperſtitionibus maxime affinem fuiſſe [d] ſiue Arabum colonia fuerint, quod quibusdam placet [e], ſiue inde ſua petierunt, hosque opinionum de rebus diuinis auctores habuerint: Arabum vero vetuſtiſſimorum, de diuinis ſententias ſuperſtitione et idololatria omnes fere nationes ſuperaſſe, ſuo loco probabitur. Ex his vero facile colligi poteſt, quae eruditionis, vel ſi mauis, ſapientiae ratio apud hos homines fuerit. Antiquiſſima enim gentium vetuſtiſſimarum hiſtoria edocemur, ſacerdotes, pontifices, cultusque diuini miniſtros, apud Aſſyrios, Perſas, Aegyptios, Arabes, Aethiopas, immo apud Gallos quoque, Britannos, Germanos atque Scythas, nec non apud Hetruſcos fuiſſe homines callidiſſimos, qui religione ad nutum imperantis vtebantur, ad ducendam plebem, quo ille vellet; eos itaque publicae deceptionis et impoſturarum ſacrarum auctores merito nominaueris [f]. Nec putamus haec adeo ignorata eſſe lectori, vt operoſe ex omnium gentium hiſtoria res notiſſima probari opus habeat. Nos inſtituti memores de Chaldaeis haec recte dici, inde probamus, quod DIODORO SICVLO referente [g], diuinatione futura praedicere, ac auguriis ſacris, et incantationibus mala auertere ab hominibus et bona afferre, auguria inſuper ſomniaque et prodigia interpretari conſueuerint. Cuius exempla paſſim in hiſtoria ſacra et profana occurrunt. Refert enim hiſtoria DANIELIS [h],

rege

z) In Par. ad gent. p. m. 12. ed. Pariſ.
a) Demonſtr. Euang. L. III.
b) Ioſ. XXIV, 2.
c) Ex veteribus PHILO et MAIMONIDES, ex recentioribus multi. vid. CHEMNIT. Exam. Conc. Trid. P. I. pag. 134. aliter tamen IOSEPHVS antiq. L. I. c. 7. et Iudaeorum plerique quorum, vt et Graecorum hac de re fabulas collegit FABRICIVS Cod. Pſeudepigr. V. T. T. I. p. 336 ſeqq. et quos nominat.
d) Conferendus SPENCERVS de LL. Hebr. ritual. L. II. c. I. p. 280 ſeqq. OWENVS Theologum. L. III. c. 4. §. 8. p. 184. DE BEAVSOBRE l. c.
e) Conf. PERIZONIVS in Orig. Babyl. c. IV. VITRINGA ad Ieſ. XIII. XXIII. IO. FR. SCHROERR. in Imperio Babylonis et Nili. §. 13 ſeqq. p. 44 ſeqq.
f) Conf. cl. WACHTERVS Elucidar. Cabbaliſt. p. 6.
g) loc. cit.
h) c. II, 1 ſeqq. conferendus locus IES. XLIV, 36. et quae doctiſſimus VITRINGA ad h. l. erudite monuit.

rege somnio diuinitus immisso turbatum conuocauisse hariolos, et astrologos, et praestigiatores, et Chaldaeos, ad interpretandam somnii significationem; nihil tamen eos potuisse. Eos vero incantamentis non sidera tantum, sed et ipsos Deos in obsequium trahere posse, sibi et aliis persuasisse, memorabili exemplo Marci Antonini, in angustias cum exercitu redacti, et siti fere enecati, miraculoso vero imbre liberati probatur, quam liberationem gentiles carminibus Chaldaeorum adscripsere. Inde CLAVDIANVS [i]

Chaldaea mago seu carmina ritu
Armauere Deos: seu, quod reor, omne tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.

Et hinc, referente LAMPRIDIO [k], *cum Marcomanis bellum inferre vellet, quos Antoninus pulcherrime profligauerat, dictum est a quibusdam per Chaldaeos ac Magos Antoninum Marcum id egisse, vt Marcomani populo Romano semper essent deuoti atque amici, idque factum carminibus et consecratione* [l]. Plura in re satis nota non cumulamus, sufficiunt enim haec, vt discamus, magnos impostores fuisse Chaldaeorum sapientes, suamque eos ad hunc vnum scopum eruditionem traduxisse, vt populo imponerent, et religionis freno compescerent. Non mirandum itaque Chaldaeos fauore regum suorum vsos fuisse nomenque sortitos esse celeberrimum [m], quanta enim in existimatione sacerdotes et religionis antistites apud omnes gentes semper fuerint, historia vetus innumeris testatur exemplis.

Diuinatio ex sideribus. §. IV. II. Nihil vero in hac arte Chaldaeorum, (sapientiae nomen enim non meretur) antiquum magis atque prius, quam futura praedicere, et fatorum nexum curioso hominum explicare animo [n]. Ita enim cum humano animo comparatum est, vt in futurorum fatorum seriem inspicere, et quae sibi euentura optat, praescire gaudeat: imprimis vero orientis populos hac curiositate in furias saepe dolis sacerdotum atque vatum actos constat. Vt vero imposturae inde nectendae frenisque in seruitium principis pro populo struendis auctoritas fidesque accederet, et reuerentia quoque tribueretur, animusque superstitione in obsequium regis mitesceret, siderum obseruationes, et astrologia ab initio regni Assyrii exculta, in subsidium vocata sunt. Etsi enim exigua eorum

i) In VI. Consul. Honor.

k) In Heliogabalo c. 9.

l) Etsi vero hanc superstitionem a se alienam esse ipse Marcus in libris de se ipso L. I. § 6. asserit; certum tamen est, Arnuphim magum in exercitu imperatoris fuisse, vnde facile colligi potest, ad militum animos capiendos illum inter exercitum seruatum fuisse. Certe quas illi homines artes iactauerint, inde discere licet.

m) Existimationem Chaldaeorum et sapientiae famam praecipue propter ceremoniarum et diuini cultus scientiam percrebuisse obseruauit iam RHODIGINVS Antiq. Lect. L. XVI. c. 4. p. 590.

n) DIODORVS l. c.

eorum notitia in rebus coelestibus et sidereis sine dubio fuit, fidem ea de re facientibus obseruationibus sequentium temporum, quae astronomiae scientiam tum demum rudimentis suis eripuerunt: certum tamen est, et vnanimi veterum testimonio constat, Chaldaeos non proprio tantum Marte in siderum cursus inquisiuisse [o], et inter gentes omnes, si non primos, certe inter primos fuisse, qui ad motus cursusque astrorum attenderunt [p]; sed et regio stipendio enutritos omnibusque muneribus solutos [q], astrorum contemplationibus in patentissimis Babyloniae campis vacauisse [r]. Inde factum vt, quod primo nationis inter Assyrios peculiaris moxque sectae nomen erat [s], tandem artis fieret vocabulum, et Chaldaeus, idem diceret, quod Astrologus [t]. Nec dubium quidem est, varias de siderum cursu, et configurationibus obseruationes collegisse, quas laterculis inscriptas Callisthenem a Babylone inuenisse et ad Aristotelem misisse supra memorauimus: adhibita tamen omnis illa sideralis eruditio ad astrologiae apotelesmaticae et iudiciariae auctoritatem stabiliendam. Quod qua ratione ab his hominibus factum sit, quasque rationes inierint, vt in erigendis thematibus genethliacis, praedicendis tempestatibus, reserandisque futurorum nexibus, fidem inuenirent, luculenter edisserit SEXTVS EMPIRICVS [u], et postea quoque dicetur. Hanc artem, is ait, *σεμνοτέροις κοσμοῦντες ὀνόμασιν οἱ Χαλδαῖοι, Μαθηματικοὺς καὶ Ἀστρολόγους σφᾶς αὐτοὺς ἀναγορεύουσιν· ποικίλως μὲν ἐπηρεάζοντες τῷ βίῳ, μεγάλην δὲ ἡμῖν ἐπιτειχίζοντες δεισιδαιμονίαν, μηδὲν δὲ ἐπιτρέποντες κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργεῖν, magnificis ornantes elogiis et nominibus, seipsos Mathematicos appellant atque Astrologos, vitae humanae multis modis non paruam afferentes iniuriam et in nobis magnam struentes superstitionem, neque quicquam permittentes agere ex recta ratione.* Eadem Fauorinus apud GELLIVM [x] et STRABO quoque testantur. Et hinc factum est, vt arti leuissimae et vanissimae nomen a primis eius cultori-

o) PHILO de somn. Opp. p. 573. CICERO de diu. L. I. STRABO L. XV.

p) Vetus inde controuersia, an astrologiam Assyrii et Chaldaei ab Aegyptiis didicerint vel Aegyptii ab his, edocti forte ab Abrahamo. Argumenta quae pro Aegyptiis faciunt in compendio enarrauit MATTH. RADERVS et Io. FREINSHEMIVS ad CVRTIVM IV. 10. 4. quae Assyriis inuentionis gloriam vindicant. G. I. VOSSIVS de scientiis mathemat. c. XXX. §. 5. p. 123 seq. quos vide.

q) ARRIAN. Exped. Alex. VII. 16.

r) Principio Assyrii, vt ab vltimis auctoribus reperam, propter planitiem magnitudinemque regionum, quas incolebant, cum coelum ex omni parte patens atque apertum intuerentur, traiectiones motusque stellarum obseruauerunt. CICERO de diuinat. L. I. conf. STRABO L. VI.

s) Contradixisse enim ex Babyloniis alios vanissimae Chaldaeorum sectae et STRABO l. c. auctor est, et LVCRETIVS L. V. eanens. Vt Babylonica Chaldaeam doctrina refutans astrologorum artem contra conuincere tendit. conf. VOSSIVS de theol. gent. L. II. c. 47. p. m. 563.

t) Conf. NIC. FVLLERVS Misc. SS. L. I. c. 16. p. m. 110 seqq. edit. Londin.

u) Lib. V. f. 2. p. 338. ed. Fabric.

x) Lib. XIV. c. 1. qui de origine huius philosophiae Chaldaicae eleganter: id praestigiarum atque offuciarum genus commentos esse homines aeruscatores, et cibum quaestumque ex mendaciis captantes, atque eos, quoniam viderent, terrena quaedam inter homines sita, coelestium rerum sensu atque ductu moueri, inde credidisse, omnia rerum humanarum et parua et maxima, tanquam stellis atque sideribus euincta duci et regi.

bus haereret, et Chaldaei dicerentur astrologi, qui huic genti originem minime debebant, sed in Chaldaica tantum praedicendi ex astris scientia periti videri volebant [y]. Quorum tamen impostura et deceptrices artes ita publicis speciminibus confusae et in pudorem datae euiluerunt, vt M. Popillio Laenate et Cneio Calpurnio Coss. C. Cornelius Hispallus praetor edicto *Chaldaeos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italia iuberet, leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quaestuosam, mendaciis suis caliginem inicientes* [z]. Nec id apud Romanos [a] tantum factum, apud quos Pomponio et Rufo Coss. SC. Mathematicis, Chaldaeis et ariolis aqua et igni interdictum est [b]; sed ipse Alexander M. referente DIODORO [c], primum quidem aliqua reuerentia erga Chaldaeos ductus postquam Anaxarchum philosophum audiuisset, sic fuit immutatus animo, *ὥστε καταφρονῆσαι μὲν πάσης μαντικῆς, μάλιστα δὲ τῆς παρὰ Χαλδαίοις προτιμωμένης, vt omne diuinationis genus, maxime vero illud, quod apud Chaldaeos in pretio est, contemserit.* Et ex his dictis iudicium fieri potest, num Chaldaei nomen sapientis vel philosophi meruerint, nec ne? Sane si cum veritatis ad felicitatem consequendam comparatae studio impostura confundenda non est, Chaldaei quoque ex philosophorum veri nominis numero eiiciendi sunt, vel primis tantum philosophiam degustasse labris censendi [d].

Traditio parentum ad filios.

§. V. Possunt haec sufficere, ad demonstrandam veteris philosophiae Chaldaicae indolem iis, quibus animus antiquitatis praeiudicio fascinatus non est: vt tamen accuratius eius malesanam conditionem inspiciamus, obseruandum est III. constitisse philosophiam Chaldaeorum non in libero et cauto rerum diuinarum et humanarum examine ad principia rationis adhibito, sed in nuda traditionum a parentibus acceptarum propagatione ad posteritatem, quae maiorum placita summa cum reuerentia accipiebat. Non hic argumenta assertorum allata, non rationes expensae, non dubia allata, non difficultates sublatae sunt, et ita per trutinata et ponderata rerum momenta ad veritatis cognitionem itum est; sed alia prorsus via electa, et admissum sine examine pro vero, quicquid praecepti instar iniungebat maiorum reuerentia. Quod quidem ita asserit DIODORVS SICVLVS [e], vt Chaldaeos laudandos existimet, *qui quoniam parentibus vtuntur magistris, plenius omnia discant et iis, quae docentur, maiorem fidem habeant*: quibus postponit Graecos, *qui non parentum doctrinam imitantur, sed ipsi sua sponte in disciplinarum studia pro libitu incumbunt, et de maximis scientiis inter se altercantes, dum nouis semper opinionibus student, incertos discipulos reddunt, animumque eorum*

per

y) Vid. VOSSIVS de scient. math. pag. 129. FVLLER. l. c. STANLEIVS Histor. philos. P. XIII. f. I. c. 7. p. 1119.

z) VALER. MAXIMVS L. I. c. 3.

a) Vid. DIO in hist. Aug. SVETON. in Tib. et Vitellio. LIPSIVS Excurs. ad Tacit. Annal. II. 32. p. 785.

b) Vid. PITHOEI Collatio legum Mosaic. et Rom. tit 15.

c) Lib. XVII. p. 622.

d) RHODIGIN. l. c.

e) l. c.

per omnem vitam dubium, nulla certa ſententia, errare compellunt: nihil tamen horum prudenti rerumque intelligenti lectori perſuadebit, quippe quae ita ſe habent, vt omnem prorſus ſanae philoſophiae rationem corrumpant. Non enim ad verum philoſophum illud tantum requiritur, vt veritatis a ſe inuentae et detectae ſummam exponat, ſed oportet quoque rationes addere, quibus aſſertorum certitudo conſtet, ſine quibus philoſophi nomine nemo dignus eſt. Et quot, quaeſo, per hanc traditionis viam, reiecto examine, irrepent, errores? quanta ſubnaſcentur ſupponendarum falſarum opinionum pericula? quam caecus efformandus eſt animus? quantumque augendae et ad perfectiorem cognitionem perducendae veritati ponitur impedimentum? Vnde vel hoc ſolo nomine philoſophia Chaldaea, et omnis fere barbarica, quod traditiua fuit, nomen atque dignitatem verae philoſophiae tueri nequit. Neque tamen id mirandum eſt. Cum enim ad decipiendum ducendumque ex lubitu populum tota Chaldaeorum ſapientia, tantis encomiis celebrata collinearet, non potuit aliud eius fundamentum exponi, darique ratio alia, praeter emolumentum et voluntatem eorum, quorum intererat, ita vel aliter ſtatui, vel in patriis erroribus et praeiudiciis detineri. Verum haec myſteria erant, paucis propalanda et non initiatis ſedulo abſcondenda, quod aliter fieri non potuit, niſi, vt pulſa omni examinandi licentia illud ſacroſanctum reciperetur, et ad poſteros propagaretur, quicquid ad rerum ſacrarum et publicarum gubernacula ſedentibus ſtatuere populoque perſuadere e re ſua videbatur. Quod vt omni philoſophiae barbaricae commune eſt, ita hic ſemel indicari neceſſe fuit, vt de eius conditione accuratum iudicium fieri, et falſae ſapientiae larua detrahi poſſit.

§. VI. Accedit IV. magnum, quod a Chaldaeis adhibitum fuit, ſtudium, dogmata ſua celandi, et non niſi initiatis, vel qui ex ſua familia et domeſtici erant, reuelandi, quod tantopere verae philoſophiae contrarium eſt, et cum ſerio veritatem non tantum cognoſcendi, verum etiam propagandi ſtudio conſiſtere nequit. Refert enim DIODORVS [f], non omnes promiſcue docuiſſe, more Graecorum, ſed intra certas familias ſe continuiſſe, quae id nominis peculiari iure obtinebant, ita vt filius eam a patre ſcientiam acciperet, ſicque arcana ratione placita Chaldaica propagarentur. Acceſſit praeter illa methodus proponendi ſymbolica et aenigmatica, quae placita gentis miris inuolucris tegebat, et arcanum ita tradendi modum reddebat difficillimum: id quod Chaldaei quidem cum omnibus vetuſtiſſimis populis commune habuerunt, quibus nihil ſolennius fuit, quam ſacra dogmata impenetrabili allegoriarum et ſymbolorum velo obducere: parum tamen inde commendantur, cum ſupra euictum ſit, iſtam rationem philoſophandi veritati vehementer eſſe inimicam. Nemo tamen hoc mirabitur, qui cogitauerit, quod ſupra monuimus, ad arcana imperii eiusmodi philoſophantium genera pertinuiſſe, et religionis cuſtodes fuiſſe, quam

Studium celandi dogmata, et diſciplinae arcanae.

f) loc. cit.

quam ita effingerent, vt ratio ſtatus imperantis requirebat. Nam ad hunc ſcopum obtinendum omnia obſcuranda tantisque nebulis obducenda erant, vt pro lubitu, et prout gentis, imperantis, vel etiam ſacerdotum commoda efflagitarent, allegoriae beneficio poſſent mutari, neque tamen ſubodorari fraudem populus ad obſequium prorſus coecum aſſuefactus, qui ſimplici impoſtorum aſſerto, tanquam diuinis eloquiis fidem habebat. Quod eleganter perſtrinxit IVVENALIS his verbis [g].

Chaldaeis ſed maior erit fiducia: quicquid
Dixerit aſtrologus, credent a fonte relatum
Ammonis, quoniam Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Chaldaeorum eruditio philoſophiae nomine indigna.

§. VII. Patet ex his, quae larga manu attulimus, tales fuiſſe Chaldaeorum ſapientes, quos ex philoſophorum numero merito eiiciet, quisquis philoſophiae pretium ſtatuere nouit. Quicquid enim eruditionis, quam more temporis ſui atque gentis ipſis non denegamus, apud eos floruit, ſuperſtitionem religione peſſime abuſam, vanamque et ad impoſturam adhibitam artem ſapit. Obiicient quidem, qui antiquiſſimorum temporum veneratione ducuntur nimia, laudes atque famam, quam Chaldaei per omnes fere terras obtinuere, ita vt Chaldaeis omnis eruditionis genus paſſim tribuatur, et HESYCHIO, interprete [h], Chaldaei ſint γένος μάγων πάντα γινωσκόντων, genus Magorum omnium diſciplinarum peritorum: Obiicient PHILONEM [i] aſſerentem, *mentem Chaldaica diſciplina inſtructam diſſerentem in mundo de rebus naturalibus, et iis, quae in ſublimi fiunt, efficaces obequitare potentias, tanquam cauſas; et ſimul atque Chaldaico inſtituto, quaſi transfuga migrauit agnoſcere ſe euehi et gubernari a vectore cuius viſionem percepit.* Nihil tamen omne illud ad ſtabiliendam Chaldaeorum philoſophiam facit. Non negari quidem poteſt, inter orientis populos magnam fuiſſe eruditionis Chaldaicae laudem, verum illa ex eo potiſſimum fonte profluxit, quod viderent homines a veritatis propriis meditationibus inquirendae labore alieniores, et ad admiranda παραπραδοια a pueritia aſſuefacti, reges atque principes, quorum in hoc hominum genere conſeruando magnum verſabatur commodum, illos magni facere, publicorumque onerum et vectigalium immunitatem, victum praeterea et honorem concedere: obſcuro itaque allegoriae velo eorum dogmata audientes non tamen intelligentes, in coelum euehebant, quae aſſequi non poterant, magnamque dictis obſcuriſſimis ſapientiam adſcribebant:

Omnia enim ſtolidi magis admirantur amantque
Inuerſis quae ſub verbis latitantia cernunt [k].

Philo

g) Satyr. VI. v. 552 ſeqq.
h) V. Χαλδαῖοι, LAERT. in prooem.
i) De nominum mutatione p. 1046.
k) LVCRETIVS L. I. conf. cel. WERENFELSIVS de Logomach. erudit. c. VI. Opp. p. 520. 595. Recte et ex vero TACITVS

Philo vero, ineptiarum Pythagorico-Platonicarum egregius magister, suae sectae praeiudicio, Chaldaica Zoroastrea, Hermetica, Orphica esse, quaecunque somniabat, manifeste suas nugas Chaldaeis sine calculo adscripsit non magis audiendus, quam cum Abrahamum eiusdem Chaldaicae, siue Pythagoricae potius insaniae doctorem putat, vel Mosen Platonica loquentem et praecipientem inducit. Abiiciendum itaque hoc praeiudicium est, nec magnifice de hominibus sentiendum, qui praeter antiquitatis nomen nihil habuere admiratione dignum, et in propaganda falsa religione et iuuandis imperantium artibus omnes fere conatus et labores suos posuerunt. Quod cum viderit doctus historiae philosophicae criticae auctor[l], miretur aliquis, visos ipsi esse hos homines ingenii excelsi animique minime mercenarii, eruditionis diuinae, natos inter media eruditionis lumina, qui a curis huius vitae vacui, omnem sapientiae curam impenderunt. Qua ratione enim, veritatis studium secundum voluntatem imperantium, non secundum rei circumstantias institutum, philosophiae nomen merebitur? qua ratione magnorum ingeniorum famam et celebritatem tuebuntur, apud quos post Deum memoria res erat omnium sanctissima, et maxime venerabilis, qua sine examine a parentibus tradita et admissa conseruabantur? Tales enim hos philosophos fuisse, vir doctus concedit. Adeo multum differt, egregiis verborum lenociniis facta veterum studiorum descriptio, a critica eruditionis antiquae historia, quae non referre tantum obiter, sed expendere quoque debet, quae a veteribus et qua ratione dicantur.

Nobis non licet esse tam disertis
Qui Musas colimus seueriores.

Verum haec obiter monuisse sufficiat, ne auctoritas elegantis libelli apud imperitos dictis obstet.

§. VIII. Quemadmodum vero inter Babylonios eruditi, siue σοφοὶ, a populo distincti erant, Chaldaeorumque nomine peculiari e regione petito insigniebantur, voce πολυσήμῳ cum aliis, quas habet, significationibus non confundenda: ita inter se sectis quoque et opinionibus differebant. Opponit quidem et praefert Graecis Chaldaeos ideo DIODORVS[m], *quod barbari iisdem semper inhaerentes, quae a parentibus acceperunt, firmiter singula percipiant, et missa nouandi cupiditate in iisdem perseuerent doctrinis; Graeci vero ex arte lucrum captantes nouas condant sectas, et de maximis theorematibus disceptantes, faciant, vt discipuli dubitent, animique eorum per totam vitam fluctuent, nec vlli rei assentiri queant.* Non tamen id eo rapiendum est, quasi nullas habuerint inter se *Sectae Chaldaeorum.*

CITVS in Agricola c XXX. Omne ignotum pro magnifico est. conf. Otium Vindel. Mel. I. p. 102 seq.

l) Histoire critique de la philosophie T. I. L. I. ch. 1. §. 2. p. 14. qui etiam, dum §. 4. p. 16. horum hominum methodum allegoricam laudat, manifeste prodit, se ad verae philosophiae characteres non attendisse.

m) l. c.

se sectas Chaldaei, opinionibus et dogmatibus differentes, sed de modo docendi propagandique doctrinas suas intelligendum est, qui ita instituebatur, vt quod cuiuslibet sectae conditori placuisset, a sectatoribus constanter teneretur, filiique traditionibus patrum firmiter adhaererent, nec ad alia sectae alterius placita deficerent[n]. Sectas enim inter Chaldaeos fuisse STRABO diserte testatur[o], *complures*, scribens, *eorum iisdem de rebus, vt in sectarum fieri solet diuersitate aliter atque aliter statuisse*: item, *fuisse inter eos, qui e natalibus hominum euentura iis vaticinari se profiterentur, a ceteris non probatos.* Ex quibus verbis colligere licet, genethliacorum peculiarem fuisse sectam hosque non probauisse, qui alia via vaticinandi artem suscipiendam esse statuerent. Narrant porro PLINIUS[p] et STRABO[q] in diuersis Assyrii regni regionibus et praecipuis vrbibus peculiares fuisse scholas, Hippareni, vrbe Mesopotamiae, vnde Hipparenorum secta; Babylone, vnde Babylonii; Orchoës Chaldaeorum oppido, vnde Orcheni; Borsippes, alia Babyloniae vrbe Apollini et Dianae, quod ferunt sacra, vnde Borsippeni dicti sunt. Neque has loco tantum et collegiis, in his vrbibus a regibus erectis, distinctas sectas fuisse probabile est, PLINIUS enim diserte Orchenos *tertiam Chaldaeorum doctrinam* vocat, innuens dogmatibus fuisse diuersos: an vero duae sectae Orchenorum et Borsippenorum in erroris luto de principiis ἀντιπάλοις bono et malo haeserint, inque hoc orientis dogmate a se dissenserint, quod vir quidam doctissimus[r] conicit, non facile equidem quis dixerit. Falli enim SALMASIUM[s], qui Orchenos dictos putat, quasi אור כהניא sacerdotes lucis siue ignis, quod cultu diuino, more Persico, ignem prosequerentur, inde constat, quod ex adductis veterum locis luculenter patet, ab vrbibus, vbi sedem fixerant, has scholas Chaldaeorum philosophorum nomen accepisse, Orchenosque dictos ab Orcha siue Orchoë. Fabulae enim Iudaeorum et Muhamedanorum de Abrahamo in Vr (quam cum Orchoë eandem faciunt viri quidam docti[t]) in ignem ob denegatum igni cultum coniecto et seruato merito exploduntur[u]; et euincendum prius est, in regno Babylonico ante Persarum imperium ignis cultum viguisse. Aliam vero eruditorum Chaldaeorum distinctionem exhibet vaticiniorum DANIELIS liber[w], vbi variae nobis sectae narrantur, חרטמים, אשפים, מכשפים et כשדים, inter quos vltimi Chaldaei sunt, quo nomine, quid significetur supra iam expositum est. Quid vero per tria priora genera intelligatur, interpretibus non aeque constat.

n) Conf. STANLEIUS Hist. philos. P. XV. p. 1120.

o) L. XVI. p. 509.

p) Hist. nat. L. VI. c. 26.

q) Lib. XVI. p. 509.

r) S. Reu. Io. CHRIST. WOLFIUS in Manichaeismo ante Manichaeos §. VII. p. 47.

s) In praef. libri de annis climactericis.

t) HYDE de relig. vet. Pers. c. II. p. 75. praeeunte VOSSIO de idololatria L. II. c. 64. p. in. 648.

u) HYDE l. c. p. 44. 71. VOSSIUS l. c. HEIDEGGER. Hist. patr. P. II. ex. I. p. 25. FABRICIUS Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 344.

w) I, 20. II, 2 27. IV, 4.

ſtat. Si enim Iudaeos conſulimus, Hhartumim ſunt magi rerum naturalium periti, vel qui theoreticam ſcientiam colebant; Aſchaphim, qui ſcientiam actiuam colebant, vel etiam ſapientes ac pii; qui allegorico dicendi genere myſticam ſapientiam docebant; licet et alii medicos hic vel aſtrologos intelligant; Mechaſchephim, reuelatores vel praeſtigiatores, qui artibus illicitis futura praedicebant. Rationes huius explicationis non addimus; leue enim eorum pondus eſt, a ſolis ſcilicet etymologiis deſumtum: legi vero poſſunt, apud STANLEIVM [x], GEIERVM [y], BVDDEVM [z] aliosque. Nos ponderatis omnibus circumſtantiis nihil hac de re certi dici poſſe putamus; et haec pleraque praeiudiciis interpretum niti exiſtimamus; qui, prout Chaldaicam ſapientiam animo conceperunt, ita voces ignotas in ſuas partes rapuerunt. Hoc ex ſupra dictis manifeſtum eſt, et ex ipſo quoque ſacro textu patet, fuiſſe omnes has ſectas circa vanas et malas artes atque praeſtigias occupatas, et aperte falſum praeiudicium prodere, qui philoſophiam theoreticam, practicam et myſticam ab iis cultam contendunt: etſi praefracte negare nolimus, eos ſcientiae ſpeciem conciliata nugis ſuis auctoritate prae ſe tuliſſe, et eruditorum principes fuiſſe habitos. Nec multum certiora ſunt, quae ex alio Scripturae S. loco apud IESAIAM vatem [a] de excidio regni Babylonici vaticinantem de his Babyloniorum ſectis dicuntur. Ait vir ſanctus, DEI nomine: *Ego is ſum, qui irrita facit ſigna vatum, et diuinos inſanos reddit, qui ſapientes retrorſum agit, et ſcientiam eorum infatuat.* Putat enim eruditiſſimus CAMPEGIVS VITRINGA [b], בדים ſignificari homines vitam agentes ſolitariam, ſeque commercio publico ſubducentes, et vacantes contemplationi rerum diuinarum: eosdemque eſſe, qui recentiore vſu vocis Chaldaei dicuntur, quod nomen cum olim eſſet gentis, et hoc ſolo ſenſu occurrat apud ſcriptores ſacros, qui ante exilium Babylonicum vixerunt, poſt modum vſurpari coepit, de ſophis illius gentis, qui rerum diuinarum et ſcientiae futurorum ſtudium profitebantur, et publicis muneribus ſoluti huic ſoli contemplationi, praecipue vero aſtrologiae iudiciariae vacabant, et ex ea fata gentium et hominum definiebant. קוסמים Diuinos, ſiue diuinatores ſpeciem feciſſe ſectae, quae ex commercio cum daemone aut ſpiritibus defunctorum eandem futurorum praenotionem iactabat, et DIODORO teſte, expiationibus, ſacrificiis, et aliis quibusdam incantamentis futura praenoſcebat, et mala auerruncabat. חכמים Sapientes eſſe vates politicos, homines in ſchola mundi dextre verſatos, ingenii ϛοχαϛικȣ̃ acumine praeditos, longo rerum vſu et experientia exercitatos, conſiliarios regis, qui abſque ſubſidio τῆς μαντικῆς de futurorum euentibus ex his ipſis principiis ſolebant praeſumere. Quae ſapientum Chaldaicorum explicatio ingenioſa quidem eſt, textuique ſatis apte reſpondet, vnde tamen probetur, praeter generalem eruditionis Chaldaicae notitiam, quae tamen apud Dio-

P 2 dorum

x) Hiſt. phil. P. XIII. c. 10. p. 1120.
y) Com. ad l. c. Danielis p. 102 ſeqq.
z) Hiſtor. Eccl. V. T. T. II. Per. II. Sect. V. §. 13. p. 867.
a) Cap. XLIV, 26.
b) Ad h. l. T. II. p. m. 573 ſeq.

dorum in sectas non diuiditur, non habet: in eo tamen melior est, interpretamentis Iudaicis, quod omnem Chaldaeorum sapientiam in religionis cultu, astrologia et diuinatione constitisse, et ex his vanissimis artibus omnem eruditionem gentis conflatam fuisse recte statuit. Nec certiora nos dare audemus, coniecturasque nostras de his sectis orbi erudito obtrudere, quae eadem facilitate negantur et destruuntur, qua affirmantur, et exstruuntur. Illud vnum probabile iudicamus, ea, quae de physica Chaldaeorum scientia traduntur, non ad rerum naturalium cognitionem, sed ad magicam herbarum et lapidum notitiam referenda esse. Tales enim libri physici, Zoroastri apud Chaldaeos tribuebantur, quos saepius citat PLINIVS [c]: et hanc naturalis scientiae partem, quae magiae inseruit, a Chaldaeis Democritum edoctum esse illis placuit, qui tales libros philosopho in sanis naturae contemplationibus versatissimo supponere ausi sunt [d]. Etsi enim hi libri suppositi sunt atque ficti, patet tamen inde, recteque infertur, apud Chaldaeos Persasque eiusmodi praeposterum naturae studium artibus malis inseruiens viguisse: id quod tota eruditionis Chaldaicae facies confirmat. Noster hic est cl. CLERICVS [e].

Conditor philosophiae Chaldaicae Zoroaster,

§. IX. Chaldaicae philosophiae auctor atque conditor Zoroaster magno veterum consensu dicitur. Quo maior vero eius fama, eo incertior et insuperabilibus difficultatibus subiecta historia: de quo, recte monente cel. FABRICIO [f], *tam multa et pugnantia inter se traduntur, vt illa diiudicare* (addimus, vel enarrare solum) *atque reuocare ad examen, res maioris sit operae, quam pretii.* Etsi vero multam viri docti, qui recentiori aetate in res Zoroastris inquisiuerunt, et in his imprimis, qui

cuius historia incertissima et obscurissima.

peculiari tractatione hoc egerunt, FRANCISCVS PATRICIVS [g], IOANNES IESSENIVS [h], HENRICVS VRSINVS [i] et qui reliquos eruditione, et copia vicit, THOMAS HYDE [k], lucem afferre obscurissimae Zoroastris historiae conati sunt [l], fatebitur tamen, quisquis tempus in hoc argumento enodando consumere non subterfugiet, post difficillimum omnium circumstantiarum examen, nihil afferri posse, quod veritatis cupidum satiare, et aliqua certitudinis, vel saltem probabilitatis specie historiam Zoroastris explicare queat: id quod ingenue fassi sunt viri docti [m]; et quidem recte. Nam et hoc momentum in historia philosophica

c) PLINIVS L. XXXVII. c. 10.

d) Videndus prae ceteris PLINIVS Histor. nat. L. XXX. c. 1. vbi magiae historiam pandit. Plura de his Democrito suppositis libris suo loco afferentur.

e) Indic. in H. Phil. Or. STANLEII v. Physicus. conf. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 246. 247.

f) l. c. p. 243.

g) Qui peculiarem dissertationem de Zoroastre praemisit oraculis eius a se editis.

h) In Zoroastre, vid. Act. Erud. Lat. Suppl. T. II. p. 469. Act. Phil. Vol. II. p. 183.

i) Qui doctum sed hodie rarius obuium librum de Zoroastre, Hermete Trismagisto et Sanchuniatone edidit Norimb. 1661. 8.

k) In Historia religionis veterum Persarum Oxon. 1700. 4.

l) Alios de Zoroastre scriptores laudant Acta Philos. Vol. II. p. 183.

m) BAYLE Dict. Tom. IV. tit. Zoroastre p. 655.

ca habet, nosse, quae sciri nequeant, et quae incerta sint atque dubia, a certis distinguere. Vnde exorandus nobis lector est, vt patienter ferat, si non nisi coniecturas et opiniones eruditorum afferimus in medium, et ipse incertus a nobis dimittitur: melius enim esse putamus, incertitudinis rationes exponere, quam leues coniecturas pro veritatibus certis obtrudere. Nec mirandae quoque hae tenebrae, tanta enim canitie grauis est Zoroastris historia, quam a primis humani generis generationibus post diluuium multi repetunt, tantusque monumentorum, vnde hauriri notitia de Zoroastre debet, defectus et penuria, vt non possint non omnia, quae de celeberrimo hoc philosophiae orientalis conditore dicuntur, esse incertissima. Accedit, pleraque, quae nobis narrantur, vel a Graecis profecta esse, qui insulso praeiudicio, orientalem eruditionem suae fuisse similem religionemque illorum populorum cum sua posse comparari, occupati, in referendis orientalium gentium rebus, quae ad religionem et eruditionem spectant, misere coecutiuerunt: vel deberi Persarum quidem, siue Arabum potius testimoniis, qui domestica eaque antiquissima monumenta iactantius crepantes, mira de Zoroastre, fiducia huic populo solenni, referunt; longissime tamen ab antiquissimis istis temporibus non remoti tantum sunt, sed et illis placitis et religione dissimiles, et in effingendis vetustissimis monumentis fabulisque ad conciliandam suae genti auctoritatem, foecundissimi; vixeruntque eo tempore, quo quidlibet audendi, fingendi nugandique libera et aequa potestas fuit: vnde quam fidem mereantur, facile rationes iniri possunt. Nec aliud porro de Zoroastre euenit, quam quod de omnibus artium et scientiarum inuentoribus euenisse indubitata veterum monumenta testantur. Scilicet fabulis pleraque inuoluta sunt, et ita obscurata, vt verae circumstantiae cognosci et ad liquidum deduci non queant. Cuius rei multiplex ratio atque caussa est. Viuebant magni illi viri illis temporibus, quibus magna ignorantia premebantur gentium pleraeque: has ex ruditate eripere, et ad vsum rationis moresque humanos traducere satagebant, in hoc operam ponebant suam, vt introducta religione, et artibus atque scientiis ingenia ad humanitatem assuefacta mitescerent, societates felicius coirent, imperia obsequio firmarentur, gentium incrementa laetius exsurgerent. Ita vero magnis beneficiis populos sibi deuinciebant, qui, vt erant superstitione correpti, viros hos, diuinas ad faciendam sibi fidem et auctoritatem conciliandam prae se ferentes origines, ad astra extulerunt, resque eorum ita posteritati tradiderunt, vt maiora humanis ingeniis fecisse, altiorique origine fuisse viderentur, hincque tota eorum historia fabulis incredibilibus conspurcata est. Nec deerant homines astuti, qui commodis, quae ex hac populorum mansuefactione in rem publicam, et in sua emolumenta redundabant, permoti paria audebant, et vt nomen sibi atque fidem conciliarent, vetustissimorum heroum nomina sibi arrogabant, scriptis suis eorum nomina praefigebant, sicque canis temporibus recentiorum temporum foetus callidissimo consilio suppo-

Caussae incertae historiae conditorum et inuentorum artium et scientiarum.

 nebant,

nebant, id quod innumeros postea errores, et incertitudines in horum virorum historia peperit. Nec parum ad has tenebras augendas contulit populorum orientalium de magnis istis viris contentio, quorum quilibet sibi illos vindicans, quicquid ad caussam suam tuendam et ornandam aptum visum fuit, tanquam ex tripode dictum tradidit, et ad posteros transmisit. Tandem et sacerdotum veterum populorum astutia incertitudines has ad summum apicem perduxit. Populi enim veneratione, qua erga viros sibi carissimos et vtilissimos maioribus suis ducebatur, abusi, nugas suas et ingenii vaferrimi commenta omnia ad istos heroas referebant, sicque iis, quae vel stulta curiositas excogitauit vel superstitio commendauit, vel commodi ratio suasit, sub tantorum hominum celebritate maximam auctoritatem conciliauere, ita vero effecerunt, vt quid genuinum sit, quid suppositítium et fictum, dignosci nequeat, cum per horum impostorum manus ad nos, tanquam per canalem, veterum historia peruenerit. Ea his difficultatibus pressa cum ad recentiorum virorum doctorum manus peruenisset, illi medicinam afferre rati, ingenii potius coniecturas, quam regulas sanae ratiocinationis secuti sunt, et hypothesibus sine fundamento, vel leui tantum specie excogitatis eas superstruentes, omnibusque eruditionis et ingenii viribus ornantes tantopere incautos a regia via seduxerunt, vt rectam semitam difficulter repeterent. Inde in tot varias et pugnantes inter se, de primis artium et scientiarum inuentoribus et doctoribus sententias discessum est, inde tot absurdae opiniones enatae, quas viris doctis placere potuisse miraretur quis, nisi experientia doceret, nihil tam absurdum esse, quod non verisimilitudinis specie se illis commendet, quorum hypothesibus inseruire aptum est. Quae omnia non Zoroastris modo, sed et aliorum magnorum nominum in vltima antiquitate celebratissimorum, Mercurii imprimis illustrare possemus, nisi suo loco exempla afferenda essent, vnde hanc facem vel ideo historiae philosophiae barbaricae praeferre necessarium visum fuit, vt, qua via incedendum sit, cauto lectori pateat. Sed ad Zoroastrem reuertimur, placita eruditorum veterum pariter atque recentiorum de eo breuiter enarraturi.

Zoroastris nomen vnde?

§. X. Zoroastris nomen, quod a Graecis ita expressum est, qui tamen ante Pythagoram illud ignorauerunt [n], quid significet inter eruditos non conuenit; etymologiae enim plerumque incertae sunt, praesertim ex linguis alienis deducendae, quaeque ad primam aetatem exsurgunt. Ex veteribus Dinoni et Hermodoro apud LAERTIVM ἀστροθύτην [o], astrorum sacerdotem, magno BOCHARTO ἀστροθεάτην [p], siderum contemplatorem;

n) CLEMENS ALEXANDR. Strom. L. I. p. 304. male itaque VRSINVS l. c. p. 12. Platoni primam inter Graecos Zoroastris mentionem adscribit. Post Platonem vero multi, Antisthenes apud SVIDAM Aristoteles, Hermippus, Hermodorus et Eudoxus, quorum testimonia seruauere PLINIVS L. XXX. c. 1. et LAERT. L. I. f. 2.

o) Lib. I. f. 8. conf. MENAGIVS ad h. l.

p) Geogr. S. P. I. L. IV. c. 1. p. m. 233.

rem; aliis[q] amicum ignis, fictorem occulti ignis, HYDEO[r] obryzum vel prauum aurum significat: nobis optimum videtur fateri ignorantiam in nomine nimis vetusto. Nec certiora sunt, quae inter eruditos disputari solent vnus Zoroaster fuerit, an plures? Quae quaestio non heri demum enata est, sed PLINII tempore iam eruditos detinuit, qui non negat[s], *non constare, vnus Zoroastres fuerit, an postea et alius.* Nec concordant inter se de numero eorum, qui hoc nomen sortiti sunt. Patet enim ex loco quodam ARNOBII[t], etsi varie ab interpretibus accepto[u], illo iam tempore plures numeratos fuisse Zoroastres; ita enim: *Age nunc veniat qui super igneam Zonam, magus interiore ab orbe Zoroastres, Hermippo vt adsentiamur auctori. Bactrianus et ille conueniat, cuius Ctesias res gestas historiarum exponit in primo; Armenius Hosthanis nepos, et familiaris Pamphylus Cyri.* Ex his enim verbis, quatuor Zoroastres exsculpit NAVDAEVS[x], tres SALMASIVS[y], duos VRSINVS[z], sine causa forte dissentientes, cum plures Zoroastres veteres omnino enumerent. Nam narratur illis 1. Chaldaeus siue Assyrius, qui fulmine percussus periit[a]; 2. Bactrianus, quem Bactrianae regem Nino aequalem, ab eoque victum et interfectum IVSTINVS[b] memorat; 3. Persa[c], Clementi Alexandrino Medus, Magorum et Chaldaicae disciplinae inter Persas auctor. 4. Pamphylius, vulgo dictus Er, siue Erus Armenius, cuius meminit PLATO[d] et quem dictum quoque fuisse Zoroastrem contendit CLEMENS[e], quique reuixisse dicitur VALERIO MAXIMO[f] et MACROBIO[ff]. 5. Proconnesius PLINIO memoratus, qui, *ante Hosthanem paulo diligentiores ponere Zoroastrem alium Proconnesium*, monet[g]. Huius animam ex corpore, quoties vellet, discessisse, atque rediisse, SVIDAS memorat[h]. Adiiciunt his, sextum, qui Pythagoram Babylone Zoroastrem praeceptorem habuisse afferunt[i]. Quemadmodum vero in hoc Zoroastrum numero sine dubio nimia fuit antiquitas, dum alii viri magia celebres hoc magi omnium antiquissimi nomine insigniti sunt, id quod vel de Bactriano, qui alibi[k] Oxyartes fuisse

Zoroaster vnus an plures?

q) HOTTINGER Hist. orient. p. 365. KIRCHER. Obel. Pamph. L. I. c. 2. §. 1.

r) l. c. p. 310.

s) l. c.

t) Adu. gentes L. I. n. 36. p. m. 36. ed. Guil. Canteri.

u) Variae huius loci interpunctiones varium quoque sensum viris doctis praebuere, quorum coniecturas lege apud STANLEIVM Hist. phil. P. XIII. Sect. I. c. 2. p. 1112.

x) Apologie pour les grands hommes accuser de Magie c. VIII. p. m. 91.

y) Exercit. Plinian. p. 855.

z) l. c.

a) SVIDAS in Zoroastres T. II p. 15.

b) L. I. Hist. c. 1. 9.

c) LAERT. l. c.

d) de republica L. X.

e) Strom. L. V. p. 598.

f) L. I. c. 8.

ff) In Somn. Scipion.

g) Lib. XXX. c. 1.

h) In Aristeas T. I. p. 325.

i) APVLEIVS in floridis. De ipsa fabula hac dicetur in Pythagorae historia: conf. BAYLE l. c.

k) Apud DIODORVM SIC. L. II. p. 66. conf. BOCHART. Phaleg. L. IV. c. 1. p. 232. et quae ad negandum Zoroastrem Bactrianum affert STANLEIVS l. c. p. 1112.

fuiſſe dicitur, de Pamphylio, quem Erum fuiſſe indicauimus; et de Proconneſio, quem Ariſteam fuiſſe conſtat [l], recte dicitur; ita facile credi poteſt, gentes has Aſiaticas, de patria celebratiſſimi inter orientales viri inter ſe aemulas, ſibi Zoroaſtrem vindicaſſe, ſicque plures ex vno fuiſſe enatos; nec a veritatis ſpecie abludit abuſos Zoroaſtris nomine alios, in his artibus valentes, vt ſibi nomen atque famam conciliarent [m]. Vnde de reducendo hoc Zoroaſtrum numero ſolliciti fuere viri docti; inter quos multi quatuor, alii duos, poſt GOROPIVM BECANVM vero THOMAS HYDE [n] vnum tantum Zoroaſtrem, Perſa-Medum fuiſſe ſtatuunt, quem ſecuti ſunt noſtra aetate viri celeberrimi IO. FRANC. BVDDEVS [o] ISAACVS DE BEAVSOBRE [p] et HVMFR. PRIDEAVX [q]. Quemadmodum vero de numero diſſentiunt eruditi ita incerti quoque feruntur, quis ſub Zoroaſtris nomine lateat? Inuenti enim ſunt multi inter Chriſtianos, qui Chamum, Noachi filium ſub Zoroaſtris larua tegi putarent [r], qui hoc potiſſimum argumento ducuntur, quod Chamus magiae princeps et inuentor veteribus habitus ſit, et peſſimam artem ad gentes poſt diſperſionem propagaſſe dicatur. Quae fabula etſi celeberrimis viris placuit [s], recte tamen reiicitur, cum non tantum totum de magia Chami commentum nugis Iudaeorum et haereticorum originem debeat, ſine teſte, ſine calculo prolatis; ſed circumſtantiae quoque, quas de Zoroaſtre Graeci et Arabes narrant, nec tempori nec perſonae Chami conueniant, ſic, vt recitaſſe abſurdam ſententiam, ſit refutaſſe. Et eodem argumento, doctorum eccleſiae veterum opinio cadit, qui vel Nimrodum, vel Miſraimum, vel Aſſurem, vel Abrahamum ex Zoroaſtre exſculpunt [t]: nihil enim habent, quo ſententiam vel leui colore inducant, praeter temporis antiquitatem et nominis celebritatem, ex qua miſere ad eandem ſubiecti vnius perſonam concluditur. Nec audiendus eſt HORNIVS [u], cui Zoroaſter Bileam, Moſi memoratus, eſſe videtur; nam et haec opinio nullam veri ſpeciem habet, praeter magiae profeſſionem, quae vtrique adſcribitur, quae fecit, vt plures celebres magi cum Zoroaſtre confunderentur. Immo nec illuſtris HVETII ſententia [w] adiiciendum calculum meretur; qui non leui eruditionis ſpecie contendit, ſuppoſititiam eſſe Zoroaſtris perſonam, cui etſi vera ſubſit Moſis perſona, falſam tamen ipſam eſſe, et tot figmentis conſutam,

Zoroaſter quis fuerit?

l) SVIDAS l. c. vixit temporibus Croeſi et Cyri.

m) VESINVS l. c. p. 33.

n) De rel. vet. Perſ. c XXIV. p. 308.

o) Hiſt. Eccl. V. T. T. I. p. 438

p) Hiſt. du Manicheiſme T. I. p. 318.

q) Hiſt. S. et prof. connexae T. I. p. 212. verſ. Germ.

r) PSEVDO-CLEMENS recognit. L. IV. c. 25. conf. FABRICIVS Cod. Pſeudepigr. V. T. T. I. p. 299 in not.

s) ATH. KIRCHERO in arca Noë, SCIPIONI SGAMBATO, in archiu. V. T. CLERICO Hiſt. de la Medecine p. 9.

t) Vid. quos nominat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 243. conf. HVETIVS Dem. Euang. Prop. IV. c. 5. p. m. 90.

u) Hiſt. philoſ. L. II. c. 6. p. 80. cuius rationes friuolae ſunt.

w) Demonſtrat. Euang. l. c.

tam, de qua nihil certi cognitum aut literis proditum. Quam ſententiam inde ornat, quod diſcrepantes de Zoroaſtre ſententiae conciliari non queant, niſi iſta hypotheſi, famam de Moſe genuiſſe apud orientales Zoroaſtrem, quem Sinam, Perſam, Medum iactauerint, ex ignorantia geographiae, patriam Moſis, quam Aethiopiam putauerint, ſuo loco non reperientes. Nomen et fabulam de Zoroaſtre ex igne prodeunte genuiſſe hiſtoriam Moſis cum Deo ex rubo ardente colloquente conuerſati: magiae inuentionem adſcriptam Zoroaſtri, quod Moſes prodigiis ſuis totum Aegyptum implens et conturbans ſummus et omnium celeberrimus magus haberetur. Immo ipſam magiam non γοητικὴν, ſed cultus diuini ſcientiam a veteribus habitam, Moſen veras origines naturae, et rationes cultus diuini docentem prodere: Sicque et in ceteris, quae de Zoroaſtre referuntur, a Graecis et Arabibus fabulis ad Moſis hiſtoriam applicandis verſatur auctor ingenioſiſſimus, cuius eruditionem et fingendi ad ornandam hypotheſin artem atque ingenium laudes, iudicium deſideres. Quod ſi enim hac ratione, ex leui longiusque quaeſita circumſtantiarum conciliatione inferre liceat, easdem fuiſſe perſonas, quibus eadem conuenire videntur, eadem probabilitate largiendum eſt Arabibus Zoroaſtrem fuiſſe Eliam, vel alium virum celebrem, immo per omnem hiſtoriam pro lubitu mutabuntur ita res vetuſtae, vt quo quis eſt ingenio faecundior, eo incertiorem reddat hiſtoriam. Id quod de Arabibus[x] quoque notandum, qui vel Eliae ſeruum, vel Ieremiae diſcipulum, vel Eſrae miniſtrum effingunt. Vt taceamus eos, qui eundem cum Mithra, Oſiride, aliisque gentium numinibus ſine ratione faciunt[y]. Tandem ne quid fabuloſae incertitudinis deſit, de tempore quoque quo Zoroaſter vixiſſe fertur, in diuerſiſſimas ſententias apud veteres et recentiores itum eſt. *Quando vixerit?* PLINIO enim referente[z] Eudoxus, qui magiam inter ſapientiae ſectas clariſſimam vtiliſſimamque intelligi voluit, Zoroaſtrem ſex millibus annorum ante Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic et Ariſtoteles. Hermippus, qui de tota ea arte diligentiſſime ſcripſit, tradidit, ipſum quinque millibus annorum ante Troianum bellum fuiſſe. Quae mentiendi et fingendi impudentia ipſi Plinio ſuſpecta fuit, miranti, duraſſe memoriam artemque tam longo aeuo commentariis non intercidentibus, praeterea nec claris nec continuis ſucceſſionibus cuſtoditam; inque bello Troiano tantum de ea arte ſilentium fuiſſe, primumque commentatum de ea arte Oſthanem. Sed et reliqua legenda ſunt, quibus ſuperſedere potuiſſet, ſi veras temporum rationes ſciuiſſet, ad hanc annorum vetuſtatem mundi initiis non ſurgentibus. Sed videntur, qui talia nobis obtruſere, decepti fuiſſe com-

x) HERBELOT. Biblioth. Orient. voc. Zoroaſtre. FABRICIVS l. c. qui tamen cum HVETIO l. c perperam dicit, POCOCKIVM ad Abulpharaium p. 147. Zoroaſtrem eundem facere cum Hyſtaſpe. Non enim Zoroaſtrem, ſed Guſtaſphum Hyſtaſpeuſ a Cyro tertium eſſe putat.

y) KIRCHER. Aedip. Aegypt. p. 216. nugarum eiusmodi egregius architectus.

z) L. XXX. c. 1.

commentitiis Chaldaeorum obseruationibus sideralibus, quibus tantam aetatem adscripsisse Chaldaeos supra obseruatum est. Nam non magiae tantum sed et astrologiae inuentorem Zoroastrem fuisse vnanimi ore consenserunt. Parcius tamen et moderatius ex veteribus alii. Xanthus enim Lydius apud LAERTIVM[a] a Zoroastre vsque ad Xerxis transitum sexcentos annos enumerat, nisi hic in numero erratum sit a librariis[b]; certe apud SVIDAM[c] annis tantum quingentis bello Troiano prior fuisse dicitur. Aliorum, qui vel Chamum, vel Nimrodum, vel Assurem fuisse contenderunt, opiniones praeterimus, colligi enim possunt, ex aetate illa, qua magni illi homines vixerunt. In tam vario itaque et immani de Zoroastre dissensu difficile est solida sectanti, aliquid certi statuere, contentosque nos esse oportet, si aliquali coniecturarum probabilitate in tam cimmeriis tenebris palpare nobis liceat. Et Zoroastrem quidem aliquem fuisse, cum Chamo, aliisque priscae vetustatis heroibus non confundendum, qui obseruandorum rituum, cultusque deorum atque spirituum arcani, quem magiam veteres dixere, auctor fuerit, vix ambigendum videtur, nisi toti veterum scriptorum choro, et vniuersali eorum consensui contradicendum est: in eo enim vnanimi ore Graeci pariter atque Arabes concordant. Vtrum vero plures Zoroastres fuerint, an vnus, in tanta vetustissimorum monumentorum confusione et contradictione difficulter coniecturis determinari potest. Quod si tamen in re adeo incerta aliquid dicendum est, hoc probabile nec reiiciendum temere, putamus, exstitisse Zoroastrem Perso-Medum, Darii Hystaspis temporibus inclarescentem, cui magiae apud Persas introductio, Magorumque religionis reformatio, scripta quoque, quae sub Zoroastris nomine ambulant, tribui solent. In hoc enim Graecorum pariter atque Arabum testimonia facile conciliari posse, capite sequente, vbi de hoc Persarum Zoroastre dicendum erit, de Persis philosophis acturis, demonstrabimus. Praeter hunc vero Zoroastrem, alium fuisse huius nominis Persa vetustiorem, et apud Babylonios introductae vel saltem auctae scientiae sideralis et magicae auctorem, euincere nobis videntur, tot veterum testimonia, quae propter aliquas Arabum assertiones, reiicere omnesque falsi arguere temerarium est, adque euertendam omnem veteris historiae verisimilitudinem aptissimum. Neque enim scriptores Arabes, etsi patria monumenta crepant, vnice audiendi sunt, qui, iudice, literarum harum peritissimo POCOCKIO[d] de Zoroastre, siue Zaradustho *fabulas prolixas, inanes et quae recenseantur, indignas*, enumerant. Immo ex ipsis Arabibus haec confirmari possunt. ELMACINVS enim[e], non institutam a Zoro-

a) Lib. I. s. 2.

b) Id quod contendit MENAGIVS ad h. l. pro ἑξακόσια auctoritate duorum MSS. ponens ἑξακισχίλια. Paria habet PLVTARCHVS de Iside et Osiride.

c) In Zoroaster. conf. BOCHARTVS l. c.

d) Specim. Histor. Arab. p. 147. de qua re dicetur quoque postea.

e) Apud STANLEIVM l. c. P. XIII. p. 1113. P. XIV. p. 1160. idem monente POCOCKIO in specimine Hist. Arab. p. 147.

Zoroastre Persa, sed restitutam Persarum ac Magorum religionem asserit, in varias antea sectas diuisam, EVTYCHIVS vero Alexandrinus in annalibus [f] Arabicis diserte duos Zoroastres nominat, vnum Nachori tempore, regnante rege Tachmurt, florentem, auctorem religionis Sabaeorum, alterum Samardii Magi regno viuentem, qui magorum religionem condidit, aedibus igni dicatis, qui idem est cum illo Zoroastre, quem Darii temporibus floruisse Arabes volunt. Quae Arabum testimonia etsi parum auctoritatis nobis habere videntur, habebunt tamen pondus apud eos, qui huius gentis fide vnum nobis Zoroastrem effingunt. Nec a veri specie alienum, virum quendam magni ingenii apud veteres Babylonios rituum diuinorum et sideralis scientiae initia posuisse, et ita constituisse, vt superstitio inter Chusitarum progeniem late efflorescens arcana mysteriorum maiora humanis viribus et peculiare cum diis commercium mentientium notitia fulciretur: huius vero nomine vsum philosophum Perso-Medum ad reformandam patriam superstitionem animum applicuisse. Certe obseruationes Chaldaeorum siderales huius aetatem longe superant, quorum si primus auctor vnanimi veterum consensu Zoroaster, fuerit, is a Persarum philosopho necessario distinguendus est. Reliquos vero Zoroastres non moramur, quos vel instituti similitudine, vel arcanae doctrinae ratione, vel comparatione cum celebratissimo antiquitatis viro ad augendam nationis, vnde oriundi erant, gloriam, vel obscurissimae historiae confusione enatos esse, profundius rem expendenti erit probabilissimum. Aetatem vero atque tempora vetustissimi illius Zoroastris certa figere, immo vel probabili saltem coniectura designare, impossibile putamus, adeo vbique monumenta fide digna vel deficiunt vel sibi contradicunt. Illud vnum certum est, si astrologiae inter Chaldaeos cultae Zoroaster auctor est, valde antiquum eum esse, et ad adolescentiam imperii Babylonici referri debere, in qua sidera iam obseruata fuisse veteres produnt.

Vita Zoroastris incerta.

§. XI. Non minori difficultate laborant, quae de Zoroastre referuntur vitae circumstantiae. Cum enim personae inter se, quod vidimus, confunderentur, et antiquitatis res fabulis in maiorem speciem augerentur, ad incredibilem adeoque humana conditione maiorem rationem exaltatae, fieri non potuit, vt non incertissima euaderet tota Zoroastreae vitae historia. Nec alia via hic tutius incedi potest, quam vt ea, quae ad Persam referri debent, vel saltem probabilius possunt, a reliquis secernantur; verum in hoc non exiguus et tantum non frustraneus labor est. Dabimus tamen eorum, quae de Medo-Persa a Graecis et Arabibus referuntur, postea historiam, vbi de eo sermonem instituemus. An ad hunc vel ad Chaldaeum referendum sit, quod PLATO ait [g], fuisse Oromazis filium, incertum est; hoc vero certum, si Zoroaster hac appellatione mactatus fuit, non parentem eius hoc nomine fuisse indicatum, sed virum innuere quem humanis

 maio-

f) T. I. p. 63. 263. consentit ABVLPHARAIVS apud HERBELOTVM Bibl. Orient. p. 931.

g) In Alcibiade primo.

maiora praestitisse credebant, ad diuinitatem relatum, Deique ita filium vocatum esse. Videbimus enim in sequentibus, Oromasden boni Dei, siue principii boni apud Persas nomen esse. Ita enim genios, siue deorum filios magnos viros putabant veteres, id quod de Hermete, Pythagora, aliisque docet historia philosophica. Refert etiam PLINIVS [h], risisse Zoroastrem eodem die, quo genitus esset, atque eidem cerebrum palpitasse, vt impositam repelleret manum, futurae praesagio scientiae. Hanc hausisse a praeceptore Azonace [i], meditatumque totis viginti annis in altissimis montibus caseo solo victitasse [k], tandemque euasisse astrologiae atque magiae primum in hac gente auctorem [l]. Precatum quoque, vt igne coelesti consumtus obiret, et monuisse Assyrios, suum cinerem conseruarent, sic enim regnum illis perpetuum mansurum [m]. Addunt his, qui Zoroastrem Bactrianum cum Assyrio eundem faciunt, Zoroastrem Magiae praesidio fultum, praesidium sibi regnumque Bactrianum fascinatis barbarorum animis comparauisse, diuque tenuisse inconcussum. Denique cum Nino Nimrodi filio viribus imparem, artibus et inferorum subsidio superiorem congressum succubuisse; creditum quoque in pugna cecidisse, viuum tamen mox apparuisse, captumque atque ad triumphum reseruatum coelesti igni conflagrauisse. Hactenus Zoroastreae historiae conditores [n], de quibus ex vero atque accurate diuus CHRYSOSTOMVS [o]; *Figmenta sunt, quae de Zoroastre atque Zamolxe circumferuntur, omnia. Qui historiam de rebus eorum scripserunt, magni fuerunt artifices qua mendaciorum, qua elegantiae orationis.* Ex disputatis enim hactenus satis, quam incerta haec omnia immo ἀσύςατα et inter se pugnantia sint, constat. Nam quae de nascentis Zoroastris prodigiis referuntur, risum certe puerorum excitant, quasi, si verum esset, id diuinitatis signum esset, nec naturali vi factum. Quae vero de Bactriano regno occupato narrantur, DIODORI SICVLI bellum Nini Bactrianum cum cura exsequentis [p] auctoritate refutantur, qui Oxyartis meminit, non Zoroastris, cui melior fides habenda, quam Trogo, vel Theoni Sophistae, qui etiam eius meminit [q]. Certe ex putidis lacunis ex quibus Eudoxus et Hermippus millia illa sex annorum, quibus antiquitatem Zoroastris exstruxerunt, sua hauserunt, desumta sunt. Nec mortis genus, nisi coniectura nos fallit, aliunde excogitatum est, quam quod veteres gentiles fulmine tactos deos euadere crederent [r]. Quod satis prodit auctor *Recognitionum Cle-*

h) Lib. VII. c. 16.
i) Lib. XXX. c. 1.
k) Lib. XI. c. 42.
l) IVSTINVS L. I. c. 1.
m) SVIDAS l. c. id de Persa CEDRENVS prodidit, notante STANLEIO loc. cit. p. 1115.
n) Fuse et eleganti sermone Zoroastream historiam enarrat IOANNES BISSELIVS illustrium ruinarum Dec. I.
o) De S. Babyla Martyre.
p) Lib. II. c. 6.
q) In Progymnasm. de compar. apud VRSINVM l. c. pag. 18. adde ARNOBIVM Lib. I. p. 6.
r) Vid. VRSINVS Analect. S. Vol. I. L. II. c. 18.

Clementis [s] quando narrat, *Misraiimum a gentibus Zoroastrem nominatum, a parente Chamo magicae artis disciplinam edoctum, volentem Deum haberi, scintillas quasdam ex stellis produxisse, et hominibus ostentare coepisse, quo rudis et ignari in stuporem miraculi traherentur: cupientemque augere de se huiusmodi opinionem, saepius ista molitum fuisse, vsque quo ab ipso daemone, quem importunius frequentabat, igni succensus concremaretur. Homines vero exstructo sepulchro ad honorem eius tanquam amicum Dei ac fulminis ad coelum vehiculo eleuatum adorare ausos esse, et quasi viuens astrum colere. Hinc enim et nomen eius Zoroaster, hoc est, viuum sidus, appellatum esse, ab his qui post vnam generationem Graecae linguae loquela fuerant repleti. Hoc denique exemplo, etiam nunc multos eos, qui fulmine obierint sepulchris honoratos, tanquam amicos Dei colere.* Qui locus etsi somnia Iudaei Alexandrini, philosophiae, quae Aegyptum sec. II. et III. detinuit, placitis innutriti [t], et Christianis sacris accedentis nobis exhibeat, opinionem tamen gentilium, praesertim orientalium, in quarum eruditione non leuiter versatum fuisse recognitionum et Clementinorum opus satis produnt, eleganter enarrat, ex qua id non sine probabilitate conficitur, vel extinctum igni coelesti Zoroastrem ad diuinitates relatum fuisse, vel saltem id finxisse Assyrios Persasque, apud quos ignis cultus summus fuit. Et ex hoc figmento explicanda sunt obscura Arnobii verba supra allata, cui, super igneam zonam venire, interiore ab orbe Zoroaster, dicitur.

§. XII. Magiae praecipuum auctorem atque praeceptorem Chaldaeis Persisque fuisse Zoroastrem, ex dictis constat, satisque luculenter PLINIVS veterum testimoniis nixus, afferit [u]. Cum vero duplex veteribus magia sit, alia θεεργικὴ alia γοητικὴ, vt prolixius docebimus, vbi Alexandrinae philosophiae placita exponemus, etiam hic in diuersas sententias itum est. Alii enim, et inter hos imprimis Iudaeorum magistri, qui vel Chamum vel Misraiimum Zoroastrem esse putant, malorum daemonum artes et commercium intelligi, et eorum ope mirabilia patrasse Zoroastrem statuunt, quibus recentiori aetate nonnulli accesserunt [x]. Alii vero ab hac infamia Zoroastrem liberant [y], et cum PLATONE [z], eius magiam nihil aliud fuisse nisi θεῶν θεραπείαν, peculiarem Deos colendi modum, contendunt. Nec tamen adeo a se dissentiunt, vt non possint aliquo modo conciliari. Etsi enim illud certum est, magiam, quam Zoroaster inuenisse atque excoluisse dicitur, diuini cultus speciem singularem exhibuisse, vnde etiam Persarum reges inter reliquas regiae disciplinae partes hanc Zoroastream magiam edocti sunt, constitit tamen illa magia in inuocatione

Magia Zoroastris.

s) Lib. IV. c. 27.

t) Conf. S. Reu. MOSHEMIVS Syntagm. differt. ad H. E. pertinentium p. 174.

u) Loco saepius citato.

x) VRSINVS l. c. et quos laudat.

y) BAYLE l. c. not. D. prolixissime vero NAVDAEVS Apologia magiae accusatorum c. 8. p. m. 91 seqq.

z) In Alcibiade I. p. m. 25.

catione daemonum bonorum, et prouocatione operationis eorum, per peculiaria incantamenta, cultumque singularem, quibus rebus naturalibus supernaturalem vim addi daemonumque bonorum potentias illis alligari credebant statuebantque, non inepte docente FICINO [a], *statuis, lapidibus, herbis, certo ordine compositis daemonas quodammodo includi, verbis autem ad coelestem quandam similitudinem temperatis diuinas quasdam dotes distribui, et id quidem prouidente Deo, vt quoties res ipsa postulat, rite possemus diuinum auxilium inuocare.* Vnde et magia pharmaceutica ad hanc ipsam θεραπείαν relata fuit. Cultus itaque diuinus, quem instituisse Zoroaster dicitur, nihil aliud fuit, quam rituum illorum diuinorum et arcanorum, ad efficienda mirabilia, et euocanda deorum auxilia, adhibitorum mysterium. Certe magiae ope exercituum vires frangi, copias hostium deleri, et panicum iis terrorem immitti posse, veteres crediderunt, vt vel ex iis patet, quae de Bactriano Zoroastre contra Ninum viribus magicis dimicante supra obseruauimus; et qualem magiae effectum imbrem illum miraculosum fuisse, qui Antonini exercitum internecioni eripuit, Romani a Christianis sacris alieni tradiderunt. Neque hic sacerdotium, quo fungebantur magi apud Persas, cum magia quae peculiaris cultus diuini eaque arcanior pars fuit, confundendum est [b], cum inter se varie differant. Etsi vero bonis daemonibus has artes adscribebant orientales populi, facile tamen, quos genios inuocauerint, et prouocauerint, inde liquet: quae caussa fuit, cur potissimum sancti ecclesiae veteris doctores hanc theurgiam goëtiae non haberent meliorem. Nec mirum, regem Persarum haec instituta Zoroastrea edoctum fuisse, cum enim pleraque, si non omnia, ad imposturam populo faciendam collinearent, regia imprimis hac disciplina, quo titulo eam mactat PLATO [c], opus erat, regem instrui, vt inde ei arcana dominationis paterent. Est enim *ad superstitionem natura pronissima barbarorum natio*, recte iudicante PLVTARCHO [d], *qua nihil melius multitudinem regit, quae alioquin impotens, saeua, mutabilis, vbi vana religione capta est, melius iam vatibus, quam ducibus suis paret* [e]. Quod vt omnibus fere temporibus euenisse, et apud plerasque gentes veteres vsu venisse, facile probari posset [f] si id ageremus; ita magicam disciplinam apud Babylonios, quique hoc imperium postea occupauerunt, Persas instrumentum dominationis arcanae fuisse regique potissimum inseruiuisse, vel ex sacrae scripturae locis supra adductis patet, et postea quoque monebitur, vbi de Persarum magis disserendi locus erit. Certe varias et illicitas artes hanc disciplinam Zoroastream continuisse, licet bonis daemonibus, siue, quod idem est, diis euocatis eas adscripserint, ex dictis liquet. Etsi vero Zoroaster et astrologiae

et

a) In argumento Cratyli p. m. 209.

b) Recte hoc notatum cl. CLERICO Indic. Philolog. ad Hist. philos. orient. Stanleii, voce Magus.

c) l. c.

d) In Sertorio.

e) CVRTIVS L. IV. c. 10.

f) Conf. VRSINVS l. c. Sect. VII. p. 56.

et magiae ſtudium ſuis commendauit et inſtituit, et vtrumque ita ſororio vinculo iunctum fuit, vt communem vaticinandi, et mirabilia vel praedicendi vel patrandi ſcopum habuerint, diſtincti tamen poſtea aſtrologi a magis, vt ſupra obſeruatum eſt, vnde ἐπαγγελίας διαφόρους οὔσας vocat ORIGENES[g]. Errant itaque[h], qui ex magia Zoroaſtrea nobis cognitionem elementorum rerumque naturalium exſculpunt, et neſcio quam phyſices cognitionem vetuſtiſſimis magis tribuunt. Ceterum cum magiae peculiaris genus fuerit pyromantia, et huic operam poſuiſſe Zoroaſtrem vir quidam doctus[i] coniicit, ſolitum ignes coeleſtes elicere, et afflatu tandem eorum interiiſſe, quod et Tullo Hoſtilio accidit: potuiſſe enim hoc cacodaemonis opera, vel diuino permiſſu fieri, vel certe fingi, vt Moſi, vt Eliae, prophetarum principibus quoquo modo faceret parem Zoroaſtrem, aut etiam ſuperiorem. Quae tamen, cum ſolam illam traditionem, Zoroaſtrem ignes coelitus euocantem fulmine periiſſe fundamentum agnoſcant, quam a teſtibus fide parum dignis profectam eſſe, euicimus, fruſtra dicuntur, nec cacodaemonis operationes temere aduocandae, cum ſola praeſtigiatorum aſtutia arteſque ſufficiant, vt, qualis Zoroaſtris diſciplina in hac re fuerit, explicari queat. Plura in tantis tenebr s nonniſi extrema audacia coniicere licet.

§. XIII. Solent ad Zoroaſtrem ſcripta quoque quaedam veluti auctorem referri, quae antiquiſſimis temporibus iam tributa ei eſſe, PLINIVS[k] prodit, qui refert, *Hermippum Smyrnaeum*, qui ſub Ptolomaeis claruit[l], *libro περὶ μάγων de tota arte magica diligentiſſime ſcripſiſſe, et vicies centum millia verſuum a Zoroaſtre condita, indicibus quoque voluminum eius poſitis explanauiſſe.* Intercidit vero iſtud Hermippi opus. Superſunt tamen tituli, vnde patet, aſtrologica, phyſica, magica, chemica atque politica ſiue theologica ei tribui. Verum non tantum ſuppoſitionis omnia illa ſcripta ſuſpecta ſunt, ſed ſi quid eorum vel aliquid eis ſimile vnquam extitit, ad Perſarum Zoroaſtrem antiquiſſimis Chaldaeorum temporibus multo iuniorem, eiusque aſſeclas referendum eſt. Quare de iis agere hic quidem ſuperſedemus, amplius de iis tractaturi, vbi Perſarum ſapientia enarranda eſt. Interim conſulendi ſunt LAMBECIVS[m] et FABRICIVS[n]. *Scripta Zoroaſtri tributa.*

§. XIV. Praeter Zoroaſtrem apud Aſſyrios Belus imprimis praedicatur inuentor cultorque ſideralis ſcientiae. De eo vero non minus obſcuriſſima fabularumque plena ſunt omnia, quae referuntur. DIODORVM[o] ſi ſequimur, Belus quidam Neptuni Libyaeque filius coloniam ex Aegypto Babylonem deduxit, poſitaque apud Euphratem ſede, ſacerdotes pro more Aegy- *Belus.*

g) Aduerſus CELSVM L. I. p. 25.
h) ARNOLDVS in ſpicilegio ad Vrſinum p. 45. et quos fuſe laudat p. 50.
i) VRSINVS l. c. p. 35.
k) L. 6.
l) Vid. IONSIVS de ſcript. hiſt. philoſ. L. II. c. 9. p. 161.
m) In prodromo hiſtoriae liter. p. 79.
n) Bibl. Graec. Vol. I, p. 245.
o) Lib. I. p. 24.

Aegyptiorum instituit, impensis ac oneribus publicis solutos, quos Babylonii Chaldaeos nominant; hi astra obseruauerunt, imitati sacerdotes Aegyptios, qui physici sunt atque astrologi. Huic [p] Belo, addit, filiam Semiramim templum media Babylone exstruxisse, quod summae erat altitudinis, in quo Chaldaei siderum contemplationi vacauerint, ortusque et occasus accurate notauerint: quod templum adhuc durare Belumque fuisse inuentorem sideralis scientiae PLINIUS [q] scripsit. Quae quidem, viro cuidam docto [r] si in se spectentur, atque praestruatur, Neptunum esse Chus Nimrodi patrem, Aegyptumque olim latius patuisse, atque vltra Rhinocoluram porrectam, quandam Arabiae partem, in qua iuxta Homerum Nysa Bacchi patria, comprehendisse, veritati constare videntur: aperte tamen veterem Aegyptiorum iactantiam se solos omnibus terrarum orbis regionibus colonias dedisse sapiunt [s], quam supra veritati non affinem esse iam monuimus; multaque praestruunt, nondum euicta, immo aperte confusas Graecorum mythologias cum barbararum gentium originibus produnt. Accedit admodum incertam redditam esse historiam Beli, eo, quod diuinis honoribus mactatus est, vnde cum Baalis cultus apud Orientales fuerit communissimus. Vocabulum hoc appellatiuum esse, perinde vt Iouis, vt Deum denominaret, siue solem, siue aliud numen, multis viris eruditis placuit [t]. Iouis enim nomen Beli apud Graecos et Latinos plerumque addi constat, et Sanchuniathon auctor est [u], Saturno tres in Peraea liberos natos Saturnum patri cognominem, Iouem Belum, et Apollinem [w]. Quibus et hoc addendum, plures Belos veteribus commemorari, Assyrium, Babylonium, Aegyptium Tyrium, ita vt incertum sit, quid de Belo sideralis doctrinae auctore statuendum sit. Quodsi coniecturis tamen locus dandus est, non dubitandum putamus, fuisse aliquem inter Assyrios celeberrimum virum, qui attendendi ad siderum cursus primam occasionem exhibuerit, vel hoc studium inter hos populos ad certam disciplinae rationem promouerit, quoniam eam firmando imperio, et flectendis populorum orientalium ad cultum astrorum, et enatam ex eo superstitionem procliuium animis vtilissimam videret; hunc scientia et auctoritate grauem post mortem inter numina relatum, diuinoque cultu honoratum, vel tum demum Beli nomen, soli vel aliis diis tribui solitum, accepisse, vel Beli nomen antea iam datum inter diuinos numinum titulos retulisse: alias tamen gentes vel aemulatione ductas sibi hunc Deum vindicasse, vel alios viros bene meritos eodem nomine, in oriente satis frequenti donasse. Etsi vero haec pro coniecturis tantum venditamus, sua tamen iis constat verisimilitudo. Nam ita facile

p) IDEM L. II. p. 69.

q) Lib. VI. c. 26. conf. SOLIN. in Polyhist. c. vlt.

r) IO. FRID. SCHROEERO in imperio Babylonis et Nini Sect. I. §. 23. p. 69.

s) Vnde et pro Aegyptiis haec a Diodoro referuntur.

t) Vid. quos laudat SCHROFER. l. c. p. 70. not. a.

u) Vide quae diximus in Orio Vindelico Mel. III. p. 226 seq.

w) Apud EVSEB. de praepar. Eu. L. I. c. 10.

cile conciliantur diuerſiſſimae veterum narrationes, et quae Graeci de ortu Beli ex mythologiis ſuis nugantur, lucem capiunt, ex relata ad Belum diuinitate. Nec obiici poteſt, quod eruditiſſimo VITRINGAE, Belum Babyloniorum Deum, ad Belum Nini patrem, monarchiae Babylonicae primum conditorem referri non poſſe aſſerenti, placuit [x], idololatriam orientalium longe diuerſam fuiſſe a Graecanica, quae illuſtres fato functos religioſe venerandos propoſuit. Scilicet orientalem idololatriam verſatam eſſe circa naturas coeleſtes aut infernas ſiue ſubterraneas. Nam vt negari quidem non poteſt, naturas diuinas, quas in elementis reſidere putarunt orientales, ab iis cultas eſſe, ſicque aëra, ſolemque veneratos eos eſſe [y] fruſtra tamen negatur, viros ſummos immortaliter de republica meritos ad aſtra non euectos et ad diuinitatem relatos eſſe [z]; cuius contrariam ſententiam per omnem fere veteris orientalis theologiae ambitum cernere licet, et de Perſarum quoque diis poſtea obſeruabimus. Nec locum habere poteſt illa diſtinctio inter idololatriam orientalem atque Graecanicam, cum Graeci hunc bene meritos diuino cultu venerandi viros morem a barbaris acceperint, vt vetuſtiſſimorum Graecorum hiſtoria manifeſtum facit, et ex theogoniis Graecorum rei periti facile diſcent: vnde et theogonia Beli apud Sanchuniatonem hanc ſententiam magis confirmat quam deſtruit. Significationes enim deorum et circumſtantiae hiſtoricae ſerius in phyſicas et philoſophicas rationes mutatae ſunt, vbi philoſophi popularem religionem emendarunt. Quis vero iſte Belus fuerit, an Chamus, quod nonnemo contendit, an Ninus Nimrodi pater, an alius, id incertum eſſe, nec probabili ratione definiri poſſe putamus, adeoque incertiſſimas coniecturas aliis relinquimus.

§. XV. Recentior eſt, certiori vero notitia nobis notus Beroſus, *Beroſus.* ſiue, vt Graecis dicitur Beroſſus [a]. De cuius aetate diſſentiunt quidem viri eruditi, quorum aliqui loco quodam TATIANI [b] adducti, Ptolomaei Philadelphi temporibus eum vixiſſe autumant [c]. Qui tamen ſi attendiſſent, ipſum Tatianum diſerte dicere, eum *κατ᾽ Ἀλέξανδρον γεγονότα*, *Alexandri aetate fuiſſe* [d], et meminiſſent, Beroſum, apud SYNCELLVM, ipſum referre,

x) Ad Ieſaiam XLVI, 1. T. II. p. 601 ſeq.

y) Videndus MAIMONIDES de idololatris. VOSSIVS in theol. gentili. CHERBVRIVS de religione gentilium, alii. Vnde recte monet HVETIVS, vni eidemque fabulari Deorum perſonae diuerſas adiunctas fuiſſe ſignificationes, vnam phyſicam alteram hiſtoricam. Dem. Eu. P. IV. c. X. §. 5. p. 153.

z) Conf. SPENCER. de LL. Hebr. rit. L. I. c. 3. p. 237. et quos laudat.

a) Idem hoc ſonare ad בר הרשע contendit IOS. SCALIGER Obſ. ad Euſeb. p. 248.

b) Adu. Graecos c. 58. p. m. 171. ed. Pariſ. et apud EVSEB. Praep. Eu. c. XI. p. 493.

c) VOSSIVS de Hiſt. Graecis L. I. c. 13. p. 85 ſeqq. quem exſeribit STANLEIVS Hiſt. phil. P. XIII. Sect. I. c. 6. p. 1117.

d) Quod tamen ita interpretantur, extremis Alexandri temporibus natum fuiſſe, et ad Antiochi Θεοῦ tempora vitam produxiſſe.

re, circa Alexandri Macedonis tempora se floruisse [e] Manethone, qui sub Ptolomaeo Philadelpho vixit priorem [f]; dubio et vix sano Tatiani loco, qui sibi ipsi contradicit, excogitatis sine fundamento conciliationibus medelam frustra afferre [g] non tentassent [h]: nec creditum fuisset beato IVSTINO MARTYRI [i] Sibyllam Cumanam huius Berosi fuisse filiam, in qua nominum et traditionis vetustae confusione deceptum fuisse virum sanctum, quilibet videt [k]: Erat vero Berosus hic Babylonius, Beli sacerdos, qui progressus in Asiam tandem in insula et ciuitate Coo consedit, ibique, teste VITRVVIO [*], disciplinam aperuit, Chaldaeorumque genethlialogiam atque astrologiam tanto applausu docuit, vt ob diuinas praedictiones Athenienses ei publice in Gymnasio statuam inaurata lingua posuerint. Non tantum vero disciplinas Chaldaicas Graecos primus docuit, sed et historiam Chaldaeorum edidit, et multas veteris aeui notitias conseruauit, editis *Chaldaicis* siue *Babylonicis*. Quae cum temporis iniuria deperdita essent, praeter fragmenta aliqua, quae apud veteres scriptores passim inuenluntur [l], repertus est audax impostor Monachus ANNIVS Viterbiensis, qui efficta veterum et inter hos Berosi quoque monumenta pro genuinis orbi obtruderet, fraudem tamen ita manifeste prodens [m], vt mirandum sit, fuisse viros eruditos, et in arte critica exercitatos [n], qui impostoris mendaciis decipi se passi sunt.

Chaldaei philosophi alii.

§. XVI. Praeter celeberrimos hos Chaldaeorum sapientes alii quoque passim narrantur, magis tamen magia, quam astrologia celebres. Meminit enim PLINIVS [o] praeter Azonacem, Zoroastris praeceptorem, Marmaridium Babylonium, et Zarmocenidam Assyrium, qui tamen soli nominantur, et quorum nulla exstant monumenta. SVIDAS porro Zoromasdren nominat, qui mathematica et physica scripserit, et Teucrum Babylonium, qui de Decanis egerat: cuius hodie, sub Zeuchi nomine quaedam astrologica inter mssc. feruntur [p], quique in libris suis, multa admiranda congessisse PSELLO dicitur [q] sunt quoque apud STRABONEM [r] Cido-

e) In Chron. p. 14. 28.

f) Idem l. c. p. 40.

g) Ita VOSSIVS l. c. satis operose, sed ingeniose magis quam verisimiliter.

h) Recte hoc notatum I. PERIZONIO in Orig. Babylon. c. I. p. 14 seq. et in add. p. 333 seqq. et SCHROEERO l. c. §. 10. p. 39

i) Cohortatione ad Graecos p. m. 39. ed. Paris.

k) Ex PAVSANIA enim in Phocicis c. 12. p. 828. discimus, Sabbam, Sibyllam Babyloniam, vel Chaldaeam, Berosi et Erymanthes filiam habitam fuisse. Idem refert SVIDAS in Sibylla. Forte de alio Beroso hoc traditum est Syris et Chaldaeis, quod de nostro intellexit Iustinus.

*) L. IX. cap. IV. vbi eius hypotheses astronomicas exponit.

l) Collegit ea SCALIGER ad calcem libri de emendatione temporum, plenius tamen FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. XIV. p. 175 seqq.

m) Consulendi quos nominat FABRICIVS l. c. p. 217.

n) Quos IDEM l. c. nominat, quibus adiiciendus DIONYSIVS GOTHOFREDVS praef. in antiquae hist. auctores, quem hoc nomine castigat VOSSIVS de hist. Graec. L. I. c. 13 p. 87 seq.

o) Lib. XXX. c. 1.

p) LABBEVS Bibl nou. msc. p. 278.

q) Vid. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 517.

r) Lib. XVI. p. 509.

Cidonas, Naburianus, Sudinus, Seleucus Seleucienses, de quibus tamen, cum ignota et incerta nomina sint, nihil dici potest. Adderemus Zabratum, a quo Pythagoram purgatum fuisse omnibus vitae pristinae sordibus, et edoctum, quarum rerum probos expertes esse oporteret, vti et physicam quidam referunt; quem Zaratum alii, Nazaratam Assyrium quidam nominant; nisi suo loco ostendendum esset, fabulam esse totam illam Pythagorae apud Babylonios institutionem. Eiusmodi enim nugarum vetus historia tota plena est.

§. XVII. Horum virorum iisque similium studio effectum est, vt non exigua commendatione Chaldaeorum philosophia efferretur, quae non tantum ab Orientalibus et Graecis [s], verum etiam a Iudaeis [t] et Christianis [u] maximopere commendata fuit. Ordo itaque et instituti ratio postulat, vt de Chaldaica philosophia pluribus agamus. Quemadmodum vero Chaldaicorum philosophorum historiam deprehendimus incertissimam, multisque tenebris obseptam, ita Chaldaicae philosophiae quoque historia non minus impedita est, caremusque iis monumentis, vnde discere liceret, quae Chaldaeis philosophis placita arriserint. Scripsit quidem Berosus teste IOSEPHO [x] *de astronomia et de philosophumenis Chaldaeorum*, qualia etiam Democrito [y] atque Iuliano [z] tribuuntur: verum ea iniuria temporis deperdita sunt, et pauca nobis Graecorum diligentia seruauit. Non exigua quidem apud Arabes passim inueniuntur; ex quibus sua decerpserunt, POCOCKIVS, HOTTINGERVS, HYDEVS, TRIBBECHOVIVS, BEAVSOBRIVS alii; verum quam exigua ipsis fides habenda sit, vel ex aetate, qua vixerunt, ab antiquissimis istis temporibus longissime remota, et suppositititiis, ad quos prouocant, veterum ingenii foetibus, facile iudicari potest. Extant quidem *Oracula* Zoroastri tribui solita, ex quibus aliquod philosophiae Chaldaicae compendium nobis exstruxerunt HEVRNIVS, PATRICIVS, STANLEIVS. Verum ea, si genuina essent, ad Zoroastrem iuniorem siue Perso-Medam rectius referri, et quicquid de iis traditur, νοθείας maxime suspectum esse, et aperta fraudis ex scholis Alexandrinae philosophiae profectae vestigia prae se ferre [a], capite sequenti, vbi commode de iis magis dicendi locus erit, demonstrabimus. Contentos itaque oportet nos esse si a recentioribus commentis decipi nolimus, iis, quae veteres aetate propiores, et fide posterioribus superiores de Chaldaeorum placitis nobis reliquerunt, etsi illa satis quidem sint pauca atque tenuia. Commode vero, pauca illa, quae veteres de Chaldaicis placitis nobis tradiderunt, in tres

Chaldaica philosophia incerta.

 clas-

s) DIODORVS L. II. p. 69.

t) PHILONIS et IOSEPHI loca supra laudauimus.

u) Praesertim a CLEM. ALEXANDRINO, TATIANO aliisque.

x) Contra Appion. L. I, c. 12.

y) Cuius λόγον Χαλδαϊκὸν memorat LAERTIVS.

z) SVIDAS v. Iulianus.

a) Idem de PSELLI Chaldaicorum dogmatum expositione, vt opus suum de daemonibus vocat, aliisque Platonicorum libris de doctrinis Chaldaicis tenendum.

classes dispescemus, quarum prima Chaldaeorum doctrinam de Deo, et cultu eius arcano siue magia; secunda, doctrinam de mundi generatione rebusque naturalibus; tertia doctrinam de astrologia et euentibus siderum exhibebit.

Chaldaeorum doctrina I. de Deo.

§. XIIX. De Deo eiusque cultu ita Chaldaeos tradidisse referunt: I. *Esse Deum omnium regem, parentemque, cuius prouidentia vniuersorum ordo atque ornatus factus est.* Hanc doctrinam recte Chaldaeis adscribi disertum non tantum DIODORI SICVLI testimonium [b] probat, sed et vetustis monumentis edoctus tradidit EVSEBIVS [c]: et a veteri oraculo supra §. III. laudato iis tribuitur. Nec ratio dari potest, quomodo arcanus deorum cultus, qualis apud Chaldaeos viguit, immo publica quoque deos colendi ratio sine hac doctrina consistere potuerit. Etsi enim ad spiritus coelestes vtrumque cultus genus referendum est, necessario tamen supponendus est, fons omnium spirituum, Deus supremus, cuius essentiam per vniuersum mundum tanquam animam diffusam esse sicque omnes mundi partes spiritus continere magnos, et quo nobiliores illae partes sunt, spiritus quoque habere praesides nobiliores et maiores, ex ista anima mundi diuina decerptos, non Chaldaea tantum, et Aegyptus, sed vniuersus fere gentilismus vetustissimus credidit. Et hic genuinus omnis idololatriae fons est, postquam prima eius rudimenta, quae plebeia fuere, et a cultu diuino virorum de republica maxime meritorum ortum traxerunt, rationibus philosophicis a sapientibus orientalibus emendata sunt. Quem si clauem theologiae Chaldaicae adhibemus, facile nobis, quae de diuino cultu iis spiritibus tribuuntur, intelligere licet. Male itaque hanc Chaldaeorum doctrinam vel intellexit PHILO [d], vel a LIPSIO [e] et BVDDEO [f] impietatis notam ex eius testimonio Chaldaeis inurentibus intellectus est, quando inter alia: *Chaldaei prae ceteris nationibus elaborasse videntur artem astronomicam et genethliacam, terrena sublimibus, et coelestia coaptando terrestribus, tanquam ratione musica ostendentes rerum concentum pulcherrimum, per istos vniuersi partium affectus mutuos, disiunctarum quidem locis, sed cognatione non item. Hi suspicati sunt mundum, quem videmus, aut ipsum esse Deum solum, aut eam, quae insit, vniuersalem animam, ἐν αὐτῷ θεὸν περιέχοντα τὴν τῶν ὅλων ψυχήν, quam vbi sub nomine fati et necessitatis consecrarunt, summa impietate replenerunt vitam humanam, persuasam, quod praeter haec, quae videntur, nulla sit rerum caussa alia, sed solis, lunae, stellarumque cursus tam bona quam mala dispensent singulis.* In quibus verbis Philo vidit quidem aliquid, quod recte Chaldaeis tribuitur, habitum Deum pro vniuersi anima, per omnes mundi partes se diffundente, male tamen id ad ipsas mundi partes retulit, mun-

b) Loco saepius citato.
c) Praep. Eu. L. IV. c. 5.
d) De migratione Abrahami p. m. 415 seqq.
e) Physiol. Stoic. L. II. diss. 10. p. m. 182. qui tamen Stoico sensu minus recte haec Chaldaeis tribuit.
f) De Spinocismo ante Spinozam §. 20. conf. tamen thes. de Atheismo. c. I. §. 8. p. 16.

mundum et aſtra imprimis Deum habita fuiſſe putat, cum potius ſpiritus illi coeleſtes, quos his mundi partibus praeſidere putabant, et ex quorum prouidentia et influxu ſidera regi, et mirabilem illum ſuperiorum et inferiorum concentum, neceſſitatemque fatalem oriri credebant, a Deo ſummo emanatione quadam vel, ſi mauis, modificatione animae mundanae (quo ſenſu enim acceperint, incertum,) deriuandi ſint, eumque ſupponant. Vnde ab atheiſmi labe Chaldaeos liberare nulli dubitamus, licet argumentum illud, quod pro eorum cauſſa defendenda ex oraculis Chaldaicis, deſumunt viri eruditi [g], leue admodum ſit, quoniam genuina ea non eſſe in confeſſo eſt. Non negamus tamen impietatem hanc doctrinam non vltimam tegere, et veritatem vnius Dei in iniuſtitia detentam ab iis eſſe, quod D. Paulus queritur. Non tamen inde mox Spinoziſmus exſculpi poteſt, cum erroneus hic de Deo conceptus idololatriam magis, quam atheiſmum genuerit. Ceterum ad hunc ſummum Deum Baalis cultum eos retuliſſe, nec alium intelligi poſſe per Iouem Belum a Chaldaeis cultum, ex ſupra dictis conſtat. Etſi enim Belum regem prima Chaldaeorum ſuperſtitio diuino honore coluit, factum tamen eſt poſtea, vt ſapientum emendatione, quae de Belo rege tradebantur, ad Deum ſummum ab illis referrentur; qua ratione ea, quae de Baale Deo in ſacris literis referuntur, cum veterum traditionibus facile conciliari poſſunt [h] et ratio reddi, cur Deus nomen Baalis, quod ſua ſignificatione dominum notat, abhorruerit.

II. De daemonibus.

II. Poſt Deum, eſſe ſtatuebant Chaldaei, ſecundum genus deorum, ſequens daemonum, quartum heroum. Haec Chaldaeis veterum monumentis vſus tribuit EVSEBIVS [i]. Quod ſi oracula genuina eſſent, luculentius hos deos daemonas et heroas deſcribere poſſemus: diſtribuunt enim illa ſpiritus, in intelligibiles, intellectuales fontes, principia, deos certae zonae, alios nulli aſtrictos, angelos et daemonas. Verum ipſa haec diſtributio νεθέας ſuſpecta facit oracula. Nomina enim, immo res ipſa, qua nomina nituntur, ex Platonicorum recentiorum, ſiue Alexandrinorum ſchola deſumta ſunt, apud quos, iam ante C. N. in Aegypto haec de ſpiritibus doctrina inualuit teſte libro Sapientiae, vt alibi demonſtrauimus [k]. Nec ita ideis abſtractis aſſuefacta fuit orientalis philoſophia, ſed notionibus potiſſimum corporeis alligata, quae indoles eius hanc diſtributionem plane reſpuit. Non improbabile tamen, in varias claſſes eos Chaldaeos diſtribuiſſe, id quod ratio theurgiae quoque poſtulat. Summum enim vniuerſi regem in luce inacceſſibili habitare, nec adiri poſſe niſi mediantibus ſpiritibus mediatoribus vniuerſi fere orientis dogma fuit, non in Aegypto modo, vt

g) Ven. IO. CHR. WOLFIVS de atheiſmi falſo ſuſpectis S. II. §. 5. pag. 23. conf. I. F. REIMMANNVS Hiſtor. Atheiſmi c. VI. p. 71 ſeqq. qui recte teſtimonium ex oraculis petitum reiicit.

h) Conf. doctiſſimus SELDENVS de Diis Syris Synt. II. c. 1. p. m. 194. VITRINGA ad Ef. XLVI, 1. et alii multi.

i) Praep. euang. L IV. c. 5.

k) In diſſ. de veſtigiis philoſophiae Alexandrinae in libro Sapientiae, Miſcell. Berolin. T. V.

IAMBLICHVS [l] expofuit, fed et apud Chaldaeos, Perfas, Indosque occurrens, vt ex iis patebit, quae de harum gentium theologia in fequentibus dicentur. Difficile tamen definire, quas claffes conftituerint: quas licet nominent PORPHYRIVS, IAMBLICHVS, PSELLVS, quique ex hoc hominum genere alii pneumatologiam Chaldaicam fe tenere iactauerunt: aeque fufpecti tamen funt fraudis et impofturae, ac haeretici Chaldaica myfteria crepantes, et nefcio quas aeonas, fiue fpiritus ex ineffabili et inacceffibili profunditatis diuino abyffo emanantes, iactabundi proferentes: vtrique enim antiquiffimis Chaldaeis theologiam fuam fuppofuiffe, fuo loco luculenter demonftrabitur. Cauendum itaque, ne recentiora placita vetuftiffimis temporibus fupponamus, et incertae coniecturae fufpectaeque traditiones fuo loco relinquendae funt.

III. De Daemonibus malis.

III. Praeter hos deos veros, qui bona vera conferunt, dari, afferuerunt Chaldaei, genus quoddam daemonum natura deceptorium, multiforme, quodque fpecies deorum et geniorum ac animarum mentitur, quique vere funt ἀντίθεοι. Hanc doctrinam Chaldaicam effe non tantum IAMBLICHVS [m] contendit, fed et PORPHYRIVS [n] et PROCLVS paffim [o], et ex noftris ARNOBIVS [p], qui iubet: *Chaldaeos cum barbaris reliquis interrogare, qui in interioribus viderunt, et cognouerunt haec artibus, vt difcant gentes, quisnam fit vnus Deus, vel fub eo, qui plurimi qui deos fe fingant, et humani generis imprudentiam ludant. Hos effe antitheos, qui faepius obrepant pro accitis, effe autem hos quosdam ex materiis craffioribus fpiritus, qui deos fe fingant, nefciosque mendaciis et fimulationibus ludant.* In hoc vero dogmate varia iterum in theologiam gentilem irrepfiffe, ex quo miraculorum Chrifti, et difcipulorum malos daemonas cateruatim eiicientium fama per vniuerfum terrarum orbem percrebuit, vel inde colligi poteft, quod totam fuam theurgiam miraculofae huic diuini Seruatoris potentiae, ad fiftenda reipublicae Chriftianae incrementa, et fulciendam, quae ruinam minitabatur, religionem gentilem, hi homines oppofuerint. Nec multum huic fententiae repugnat, Chaldaica haec effe, et Chaldaeis accepta ab his hominibus referri: eos enim fraudem nullam in eiusmodi argumento pertimuiffe, fuo loco manifeftis exemplis probabitur. Neque tamen temere negandum eft, praeter fpiritus bonos, vetuftiffimas gentes, et in his quoque Chaldaeos, Perfas, Aegyptiosque malos fpiritus materiae craffioris vehiculo malos factos admififfe, et in iis depellendis theurgiae quoque rituumque diuinorum efficaciam pofuiffe. Cuius exemplum nobis conferuauit PLVTARCHVS [q] qui refert: *Pythiadi vfu veniffe, vt defcenderet in opertum oraculi, velut inuita, vt aiunt, et animo minime alacri. Statim autem in primis refponfionibus apparuiffe ex afperitate vocis*

l) De myfteriis Aegyptiorum Sect. VIII.

m) De myfter. Sect. III. c. 31. p. 102. et GALE ad h. l.

n) Vid. de abftin. f. 45. 46.

o) In Alcibiade: addi poteft PSELLVS de operatione Daemonum.

p) Adu. gentes L. IV. p. m. 133.

q) De defectu oraculorum.

vocis eam, instar nauis vento impulsae, non sustinere vim spiritus, et repletam fuisse alio et malo spiritu. Eiusmodi quoque malos spiritus dari, vel ex traditione lapsi humani generis, per malum genium seducti cognosci potuit, vel ex ipso illo systemate quod in his terris regnabat, lucem et tenebras sibi opponi atque inuicem pugnare, ad posteriorem enim cum materialia relata sint, necessario inde fluebat, spiritus materia crassiori indutos malos esse bonisque aduersantes. Et haec quoque in Chaldaea viguisse, ea quae sacrae literae passim de vitandis veneficis referunt, praesertim in historia Bileami, satis produnt. Qualia vero Chaldaeorum de his malis daemonibus et antitheis sententia fuerit, deficientibus monumentis fide dignis nos quidem ignoramus.

IV. Doctrina publica de diuinis.

IV. Haec ad interiorem sine dubio disciplinam apud Chaldaeos pertinebant, quos mysteria sua non nisi initiatis propalasse, arcani disciplina per omnem orientem culta probat. Quod publicam de diuinis doctrinam attinet, solem, lunamque et astra reliqua Deos venerabantur, et imprimis erratica sidera colebant Chaldaei. Id res veteres et imprimis cultum solis apud gentes has et vicinas inspicienti erit certissimum, et vel ex solo IOBI[r], Chaldaeae, vt videtur, valde vicini loco luculenter colligi potest, et hos potissimum Chaldaeorum deos esse DIODORVS[s] et HERODOTVS[t] referunt. Nec magnopere refragabimur viro docto[u], qui per Belum apud IESAIAM, solem, per Nebo, lunam, Deos Chaldaeorum celeberrimos intelligit, modo id recte explicetur. Lunam enim alio quoque nomine Nergal dictam a Babyloniis ac Mesopotamenis, et ab Assyriis sub Veneris coelestis nomine cultam esse admodum probabile est[x]: nec alia est regina Beeltis, de qua cum Belo Babyloniae gentis auctore loquentem inducit Nebucadnezarem fragmentum Abydeni apud EVSEBIVM[y]. Verum hanc quidem diuinitatis rationem sideribus his coelestibus datam esse apud plebem, dubium nullum est; aliter tamen sapientes, qui maximam DEI emanationis partem, siue animae mundanae nobilissimum primumque spiritum hisce sideribus praesidere et in iis habitare statuebant, vt ex iis, quae supra iam monuimus constat. Nec aliter in his Assyrii reliquique harum regionum populi[z], quam aliae orientis gentes, apud quas vsque ad extremos orientis ipsiusque Americae terminos[a] hic cultus solis et lunae, ab antiquissimis primisque nationibus forte traductus penetrauit. Et huc quoque referenda sunt, quae de tribus idolis apud Assyrios tradit MACROBIVS,

r) Cap. XXXI, 27. ad quem locum consulendi interpretes et Io. OWENVS theologum L. III. c. 4. p. m. 182 seqq.

s) l. c.

t) Lib I. c. 181.

u) VITRINGAE T. II. Comm. p. m. 601. seqq.

x) Vid. IDEM ad c. X, 10. p. 271.

y) de praep. Eu. L. IX. p. 456. conf. TH. HYDE de rel. ver. Pers. c. 2. p. 67.

z) Conferre iuuabit, quae hac de re eruditissime disserit Io. SELDENVS de Diis Syris Proleg. c. 3. p. 25 sqq. qui etiam p. 35. formulam iuramenti Assyrii per sidera affert.

a) Conf. KIRCHER. Oedip. Aegypt. P. I. p. 406. 421.

BIVS[b], foli dicatis, Adadi, Adonidis et Iouis Heliopolitae. Caute tamen in numinibus orientalium referendis audiendi ſunt Graeci: Illi enim praepoſtero, peregrina numina cum ſuis comparandi ſtudio ſeducti, veras rationes iſtorum numinum miſere conturbauerunt, magnasque nobis excitauerunt tenebras. Vnde etiam de reliquis diis, quae apud AMOSVM[c] et LVCAM[d] occurrunt, Moloch, Chiun et Remphan, quibus ſidera apud has nationes culta eſſe, eruditi ſtatuunt[e], nihil afferimus, cum pleraque ex hac ipſa confuſione facta ſint incertiſſima; nosque non hiſtoriam religionis Chaldaicae, ſed philoſophiae ſcribamus. Hoc certum eſt, reliquas quoque ſtellas, imprimis Zodiaci a Chaldaeis cultas eſſe, cuius ratio philoſophica ex ſemel poſito principio deſumi poteſt. Aërem tamen et terram vtrum Deos coluerint, incertum dubiumque admodum, etiamſi id afferant IVLIVS FIRMICVS[f] et MACROBIVS[g]. Vterque enim ſimilitudine et comparatione cum diis Graecorum deceptus eſt[h].

V. Magia. §. XIX. Ex hac theologiae Chaldaicae conditione atque conſtitutione duplex illa diſciplina exorta eſt, qua Chaldaei per vniuerſum fere orbem habitatum celebres fuere magia atque aſtrologia; de vtraque itaque quaedam dicenda ſunt. Et quod ad magiam quidem attinet, eam cum goëtia atque commercio immundorum ſpirituum non confundendam eſſe, atque in cultu arcano Deorum, ſiue ſpirituum bonorum, poſt ſummum Deum poſitorum, conſtitiſſe, ſupra iam adductis veterum teſtimoniis monuimus. Semper vero magia iſta in arcanis habita eſt, donec tandem mutato omni cultus huius ratione ad alios Aſiae populos, et poſt Chriſtum natum ad ſacerdotes pariter atque philoſophos per Aſiam et Aegyptum diſperſos tranſiret, apud quos magiae diſciplina famoſiſſima fuit. Inde vero ratio patet, cur pauca de magiae natura atque conſtitutione dici queant, quae probabili fide poſſint ad Chaldaeos referri. Quicquid enim nouimus, vel Platonicorum vel Alexandrinorum potius philoſophorum, vel Chriſtianorum in eorum ſcholis educatorum, vel Iudaeorum quoque, et inter hos MOSIS MAIMONIDIS[i] imprimis relationibus debentur, qui cum immenſo temporis ſpatio ab hoc Chaldaeorum aeuo diſtent, et praeiudicio faſcinati fuerint, ſui temporis magiam eſſe eandem cum magia vetuſtiſſimorum Chaldaeorum, facile inde perſpici poteſt, quam incerta ſint, quae de ea traduntur omnia. Vnde pauca tantum delibabimus. Et initio quidem atque

I.) Monemus, Magiae vocem, Perſiae quidem proprie deberi, etſi a Medis ea ad Perſas translata doctiſſimo CLERICO videatur, qui etiam putat, Medorum linguam Chaldaicae affinem fuiſſe, dictumque Magum, ὑπὸ

b) Saturnal. I. c. 21. 21.
c) Cap. V, 26.
d) Cap. VII, 43.
e) Videndi quos laudat cel. WOLFIVS Cur. exeg. et phil. in N. T. T. I. p. 1113 ſeqq.
f) De errore profan. relig. p. 2.
g) l. c. c. 28.
h) Conf. CLERIC. Ind. philol. in STANLEII Hiſt. philoſ. orient. voce, aër, et terra.
i) Moreh Nebhochim L. III: c. 37.

ὑπὸ τοῦ מגר, vnde מג dissoluens, vires frangens, quod magiae ope vires exercituum frangi posse crederentur[k]: quae cum incertissimis coniecturis nitantur, nostra non facimus, sed suo loco relinquimus: res tamen siue scientia magica ante deuolutum ad Persas Babyloniorum imperium certe effloruit, nisi omnia veterum testimonia, a PLINIO[l] praesertim excitata, et supra quoque adducta simul reiicere velimus. Immo mature et ante conditam Persarum monarchiam ad alios quoque populos magica ars transmigrauit[m]. Magia vero quod supra iam tetigimus, in cultu diuino ita constitit, vt et deorum arcanus cultus, et commercium cum diis, et modus eos placandi simul comprehensus fuerit, vnde HESYCHIO auctore Μάγον τὸν ἀπατεῶντα, Φαρμακευτὴν, τὸν θεοσεβῆ, καὶ θεόλογον, καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι οὕτως λέγουσι, quod ne ad solos Persas referamus, idem HESYCHIVS auctor est, qui Χαλδαίους, interpretatur *γένος μάγων πάντα γινωσκόντων, genus magorum omnium disciplinarum peritum.*

II.) Magia vero, si citatos auctores sequimur, duplex est, alia naturalis, alia theurgica. Naturalem magiam eam volunt, quae contemplatur virtutes omnium rerum coelestium et sublunarium, scrutaturque earum sympathias, et mutua earum applicatione insusitatos effectus edit. Quod qua ratione perficiatur, fide doctissimi Iudaei, MOSIS MAIMONIDIS[n] qui haec ex Chaldaicis libris se hausisse profitetur, referemus. Tria secundum eum, magiae genera sunt, quorum primum versatur circa plantas, animalia et metalla, alterum in designatione temporis, quo illa peragenda sunt, tertium in gestibus et actionibus humanis ad hunc finem suscipiendis. Vbi tamen quaedam genera interdum coniunguntur, interdum solitarie fieri possunt, pleraque autem coniunguntur.

III.) Quia vero apud Chaldaeos magiae studium cum astrologia arctissime connectebatur, inde nullum opus magicum sine siderum operatione perfici posse auctumabant; indeque volunt Talismanes, siue imagines illas magicas et arcanas inuentas esse, sub certis constellationibus in varios vsus siue auerruncandi siue praedicendi caussa conflatas[o], quae tamen an tantam aetatem, ac vult GAFFARELLVS, qui ad Chaldaeos refert, ferant, alibi dispiciendum est, et inquirendum, an Theraphim eiusmodi imagines fuerint, quod a nostro instituto alienum praetermittimus. Theurgicae magiae officium, si IAMBLICHO[p] credimus, in auerruncandis malis spiritibus, et

k) l. c. voce Magus, vbi tamen aliam quoque etymologiam vocis huius affert.

l) Lib. XXX. c. 1.

m) Legendus luculentus locus LVCIANI in Macrobiis T. II. p. m. 818. qui magos vocat γένος μαντικὸν. καὶ Θεοῖς ἀνακείμενον, ridendi potius, quam laudandi caussa, more suo.

n) l. c.

o) Legendi quos nominat V. C. PETRVS FRID. ARPE de Talismanibus p. 8 seqq. et FABRICIVS Bibliograph. antiq. c. XII. p. 433 seqq. Talismanes auerruncandis malis, Theraphim vaticiniis adhibita sunt.

p) l. c. quocum PORPHYRIVS περὶ ἀποχῆς, PSELLVS etiam de daemonibus conferendi.

et commercio cum bonis eorumque prouocatione constitit. Vbi tamen non negamus, talia proferre Iamblichum, quae, dubia sunt, an ad tam canam vetustatem referri queant? multaque recentiora ingenia sapere, quae in oraculis eorumque interpretibus ea de re dicuntur. Verum has nugas ignorari, parum philosophiae interest. Nobis sufficit inde didicisse, frustra esse, qui sub hac Chaldaeorum magia philosophiae naturalis mysteria latitare sibi persuadent.

VI. Astrologia.

§. XX. Altera, in qua Chaldaeorum eruditio inclaruit, scientia est astrologia, in qua siderum motus, ortus atque occasus obseruando, primos excelluisse, supra idoneis testibus probauimus. Quemadmodum vero duplex siderum obseruandorum ratio est, vna, quae motus, legesque siderum, quasi notat, iustamque *τῶν μετεώρων* notitiam exhibet, inde Astronomia dicta; altera, quae *ἀποτελέσματα* siue effectus siderum, eorumque causas in res inferiores influentes enarrat, astrologia apotelesmatica dicta; ita Chaldaei non tam primum, quam secundum genus excoluerunt, nisi quatenus astrologia astronomiae scientiam, calculos et obseruationes supponit, quas sedulo conquisiuisse supra indicauimus, et ad Aristotelem a Callisthene missas monuimus [q]. Enumeranda itaque et haec doctrina paucis est, vt pateat, quibus fundamentis ea scientia, quae tantum nomen Chaldaeis peperit, nitatur. Quodsi ea summatim comprehendamus, quae magnum olim inter mathematicos nomen PTOLOMAEVS [r] prolixe, SEXTVS EMPIRICVS [s] autem breuius, sed, vt solet, neruose explicat, ad haec potissimum capita tota Chaldaeorum astrologia reduci potest:

I. Terrena consensionem habent cum coelestibus, et ex eorum influxibus ea semper innouantur.

II. Septem stellae, quas alii planetas, ipsi interpretes nominant, tenent rationem causarum agentium in vnumquodque eorum, quae in vita accidunt, adiuuant autem partes zodiaci.

III. Zodiaci circulus diuiditur in duodecim animalia, vnumquodque autem animal in triginta partes, pars in sexaginta minuta [t].

IV. Animalium zodiaci alia sunt masculina, alia foeminina [u], et alia qui-

q) Hoc magno SCALIGERO iam notatum praef. in Manilium.

r) Vid. VOSSIVS de scient. math. c. XXXVII. §. 9. 10. p. 205.

s) Adu. Math. L. V. p. 339 seqq. edit. Fabricii.

t) Paria habet DIODORVS L. II. p. 83. CENSORINVS c. 8. et alii. Hinc dictae hae stellae מזרות IOB. XXXVIII, 32. quae vox 2 Reg. XXIII, 5. occurrit מזלות. id est stellae praecipuae, quare eos DIODORVS vocat *Κυρίους τῶν Θεῶν*. conf. CARPZOVIVS l. c. v. Mazzaloth.

u) Vult quidem SEXTVS, haec a Chaldaeis desumsisse Pythagoreos, quibus vnitas masculini dualitas foeminini generis et sic porro dicitur. vid. ARISTOT. Metaph. L. I. c. 5. MEVRSIVS de Denario Pythagorico c. 3. verum cum haec Chaldaeorum simpliciori studio contraria videantur, Sextusque recentiores tantum Chaldaeos siue astrologos consuluerit, rectius haec a Pythagoreis ad astrologos transiisse dicuntur. conf. FABRICIVS ad h. l. not. Q.

quidem bicorporea, alia vero non: alia tropica, alia fixa: habentque adiuuantem naturam ad generandos mafculos et foemellas.

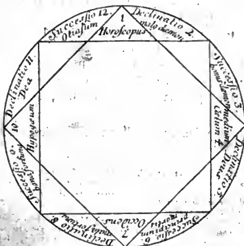
V. Signa, quae in vnaquaque genitura ad productionem apotelefmatum dominatum obtinent, funt numero quatuor, et vocantur cardines [x].

VI. Sunt vero cardines, horofcopus, medium coelum (μεσουράνημα), occidens, (δύσις) fubterraneum (ὑπόγαιον) medio coelo oppofitum.

VII. Horofcopus eft fignum, quod contingit oriri eo tempore, quo perfecta eft natiuitas; medium coeli quartum ab eo fignum; fubterraneum, quod medio coelo eft ex diametro oppofitum; occidens, fignum, quod orienti oppofitum.

VIII. Vniuscuiusque horum cardinum fignum praecedens vocatur declinatio, quod autem fequitur, fucceffio.

IX. Quod antecedit fignum, quod eft in horofcopo confpicuum exiftens, eft mali daemonis; quod eft autem poftea, fequens id, quod eft in medio coelo, boni daemonis: quod autem praecedit id quod eft in medio coelo, inferiorem partem, vocatur vnica fors et Deus. Quod antecedit occafum, eft otiofum fignum et principium mortis; quod autem eft poft occafum nec eft confpicuum, poenam et malam fortunam: quod quidem e diametro oppofitum eft malo daemoni. Quod antecedit fignum fubterraneum, bonam fortunam, quae ex diametro fita eft ex aduerfo boni daemonis. Quod fuccedit figno, quod eft ex aduerfo medii coeli verfus orientem, vocatur Dea, ex diametro Deo aduerfum. Quod horofcopum fequitur, dicitur otiofum. Quod vt clarius intelligatur fequenti fchematifmo exponemus:

S 2 X. Stel-

x) Conf. SCALIGER ad Manilium p. 298. FABRICIVS l. c. not. Y.

X. Stellae non eandem vim habent, ad male vel fecus faciendum, fi confiderentur in cardinibus, et in fucceffionibus et in declinationibus, fed alicubi efficaciorem, alicubi vero minus efficacem.

XI. Vnicuique parti humani corporis attributum aliquod fignum eft, quocum habet confenfum et afficitur [y].

XII. Stellarum aliae funt beneficae, aliae maleficae, aliae denique communes: Beneficae ♃ et ♀, maleficae ♂ et ♄, communis ☿ quae cum beneficis benefica cum maleficis malefica.

XIII. Aliae ftellae beneficae vel maleficae funt, prout eft alia atque alia habitudo aut afpectus.

XIV. Stellarum praecipuae funt fol et luna; minorem autem vim habent ad euenturos effectus quinque reliquae.

XV. Eaedem ftellae maiorem vim habent, aut quod fint in propriis domibus, aut in altum elationibus, aut terminis, aut quod aliquae ab aliquibus ftipentur fatellitibus; aut quod inter fe afpiciant, et inter fe certas fufcipiant figuras, aut quod fint in cardinibus.

XVI. Solis domus eft leo, Lunae cancer, Saturni capricornus et aquarius, Iouis fagittarius et pifces, Martis aries et fcorpius, Veneris taurus et libra, Mercurii gemini et virgo.

XVII. Stellae delectantur in altum elationibus, exiguam autem vim habent in abiectionibus feu depreffionibus.

XVIII. Stellae inter fe afpiciunt et inter fe conueniunt, vt quae apparent in figura triangula aut quadrata.

XIX. Apotelefmata vel funt fimpliciora vel accuratiora. Simpliciora, quae fiunt ex fimplici figno vel fola vi ftellae; accuratiora, quae fiunt per concurfum et multorum contemperationem.

XX. Decani vel facies planetarum [z] referuntur ad zodiacum, primus decanus eft planeta cuius eft fignum, fecundus alter planeta et fic porro.

His potiffimum thefibus ars illa apotelefmatica Chaldaeorum, quam Teu-

y) Eleganter haec explicat MANILIVS L. II. v. 456. his verfibus:

- - Aries caput eft ante omnia princeps,
Sortitus cenfusque fui pulcherrima colla
Taurus, et in geminis aequalia brachia forte
Scribuntur connexa humeris, pectusque locatum
Sub cancro eft, laterum regnum fcapulaeque leonis
Virginis in propriam defcendunt ilia fortem,
Libra regit clunes, et fcorpius inguine gaudet,
Centauro femora accedunt, capricornus vtrisque
Imperat in genibus, crurum fundentis aquari
Arbitrium eft, pifcesque pedum fibi iura repofcunt.

z) Multa de horofcopis et decanis Platonici recentiores garriunt, fine dubio veteribus, vti folent, ingenii fui εὑρήματα adfcientes. Vid. IAMBLICHVS de myft. Sect. VIII. c. 4 p. 160. et quos GALEVS ad h. l. nominat. Ex recentioribus conferendus SALMASIVS de anno Climacterico, et poft eum alii.

Teucer Babylonius scriptis tradidit[a], pluresque exposuerunt[b], comprehensa est. Ex his sequitur, quod postea SEXTVS vehementer impugnat, omnia fato fieri, quod fatum ab hac ipsa Chaldaeorum doctrina Chaldaicum et sidereum vocari solet, itemque astrologicum, et cum Platonis, Stoicorum aliorumque sententia de fato non confundi debet. Vnde et HORATIO dictum Babylonii numeri. Nihil enim fieri in terrenis per se, sed omnia ab astris regi placebat; quae opinio a Chaldaeis ad alias quoque gentes digressa est, qua de re, ne nimii simus, consulendus est VOSSIVS[c].

§. XXI. Praeter hanc, per astrologiam vaticinandi rationem, alias quoque diuinandi artes Chaldaeis tribuit DIODORVS SICVLVS[d], nempe per aues, somniorum prodigiorumque interpretationes, et quae pertinent ad haruspicinam. Vnde facile credi potest MOSI MAIMONIDI[e] ea hariolorum genera, quae Deuteron. XVIII, 10. 11. memorantur, inter Chaldaeos quoque fuisse reperta. Somniorum quoque interpretandorum scientiam antiquissimam fuisse, ex sacris literis constat, etsi ridendus sit PHILO[f], qui Abrahamo inuentionem tribuit; et inter Babylonios fuisse, qui ei peculiarem operam ponerent, ex Danielis historia liquet: immo extispicia quoque apud Chaldaeos celebrata esse, ex EZECHIELIS loco[g] constat. Multum tamen obscurarunt Graeci notitiam horum vaticinandi generum, dum suis vocabulis a vaticiniorum Graecorum modis desumtis orientales vaticinandi consuetudines descripserunt. Eas vero tenebras dispellere, nec loci et instituti, nec otii nostri est. *VII. Diuinationes aliae.*

§. XXII. Ceterum, licet in siderum rationibus obseruandis multum temporis et industriae Chaldaei posuerint, paucissima tamen constant, fereque nihil de obseruationibus eorum, vel etiam de opinionibus astronomicis superest. Ex Beroso nobis conseruauerunt PLVTARCHVS[h] et VITRVVIVS[i], lunae defectum accidere, obuersa nobis parte ignis experte, id quod hic latius explicat. Tradidit quoque Berosus, referente SENECA[k], igni deletum iri terrena, quando omnia sidera in cancrum conuenerint, inundationem vero passura, si sub capricorno id fiat. Tandem terram scaphae similem esse et concauam dixisse Chaldaeos, DIODORVS auctor est[l]. *VIII. Opiniones astronomicae.*

§. XXIII. Tandem et de mundi generatione et ortu Chaldaei audiendi sunt, cum archaeologiae philosophicae, et historia cosmogoniae nobilem historiae philosophicae partem absoluant. Et hic quidem DAMASCIVM *IX. Cosmogonia.*

 non

a) Vid. IDEM ad Solin. pag. 491. et praef. libri cit.

b) Astrologos veteres editos, ineditos, deperditos recenset FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 494 seqq.

c) De theologia gentili L. II. c. 47. p. m. 563 seqq.

d) loc. cit.

e) Lib III. Moreh nebhochim c. 29.

f) Apud SVIDAM v. Abraham.

g) Cap. XXI, 12.

h) De placit. philos. L. II. c. 29. et EVSEBIVS praep. L. XV. c. 51.

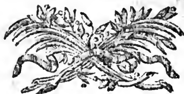
i) Lib. IX. c. 4.

k) Quaest. natur. L. III. c. 29.

l) loc. cit.

non audiendum esse [m], mundi generationem ex mente Chaldaeorum negantem, vel ex vno DIODORO disci potest, licet facile credendum sit, quod addit, mundi naturam eos facere aeternam, nec initium generationis nec finem habere; nam haec aliter placere non poterant genti reuelatione destitutae: mundi tamen formam, ordinem et ornatum a diuina prouidentia constitutam esse non negabant. Quod qua ratione factum sit, ex BEROSI Babylonicis nobis conseruauit SYNCELLVS [n], vbi cosmogoniam Chaldaeorum more vetustissimo ἀλληγορικῶς φυσιολογηθέντα ita exponit: Tempus fuisse, quo cuncta tenebrae et aqua erant: et in illis animantia portentosa, et sub variis naturae speciebus et formis visu mirandis vitam ac lucem accepisse, quorum imagines in Beli templo appensae sint: Istis omnibus mulierem, cui nomen, Omoroca, praesidere; his constitutis Belum redeuntem mediam diuisisse mulierem, et ex eius quidem parte terram ex alia coelum composuisse, ac inde necem animalibus illatam. Haec allegorice de natura mundi dicta esse addit: vniuersa quippe mundi mole ex humida materia compacta, et animantibus ex ea formatis, Deum istum caput suum abstulisse, tum corpus in terram delapsum alios deos terrae commiscuisse, ac inde formatos homines, ea de caussa intellectu et diuina mente praeditos; Belum insuper, quem Iouem interpretantur, mediis tenebris dissectis terram et coelum ab inuicem diuisisse, et mundum ordine composuisse, animantibus lucis vim non ferentibus extinctis. Belum vero desertam quidem regionem at feracem conspicatum, deorum cuipiam proprium sibi caput amputare praecepisse, et stillanti ex se sanguini terram admiscere ac homines et animantia, quae aërem sustinerent efformare. Ipsum tandem astra, solem, lunam, et alios quinque planetas perfecisse. Quae cosmogonia propter allegoriam, vt sunt omnes veterum de ortu mundi doctrinae obscurissimae et densissimo allegoriae velo obductae, subobscura est, satis tamen vestigia primaeuae traditionis de ortu mundi, ex chao a Deo producti, et semina rerum continentis prodit, et aperte animum humanum ex Deo emanasse innuit, et alium deum ad formandum mundum adhibitum docet; quae opinio, vsum summum Deum in condendo mundo alio Deo, creationis auctore siue Demiurgo per omnes fere gentes, orientales etiam Indos percrebuit. Et haec quidem de philosophia Chaldaeorum.

m) In fragm. msc. περὶ ἀρχῶν apud CVMBERLAND de Cosmog. Sanchuniath. p. 280.
n) In Chronico p. 28.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

DE PHILOSOPHIA PERSARVM.

§. I.

Post Chaldaeos apud Perfas philofophiae hiftoria perquirenda eft, ad quos cum imperio difciplina quoque Chaldaica tranfiit. De qua tamen ita dicere, vt veritatis cupido fatis fiat animo, admodum difficile eft. Quae enim de Perfarum philofophis, religione et philofophia fcimus, vel Graecis debemus, vel Arabibus: a neutris talis narratio expectanda, quae non multa obfcuritate et incertitudine laboret. Et Graeci quidem Perfarum imperio fubinde preffi multam habuere occafionem res, religionem et placita huius gentis cognofcendi; faepius enim cum eruditis huius nationis conuerfati, aulaeque regis praefentes coram in ea inquirere potuerunt, quae a curiofo rerum peregrinarum perquiri folent. Verum inueterato erga Perfas odio ducti finceritatem fubinde in relationibus fuis de rebus Perficis defiderari paffi funt: et ftolido fua tantum et patria inftituta adamandi ftudio feducti, leuius et finiftrius, quam par eft, de barbarae gentis inftitutis locuti funt. Quibus cum accederet inconfultus mos peregrinas res, mores, facra atque difciplinam cum fuis comparandi, et conciliandi, domefticisque vocibus exprimendi, facile ex his colligitur, quantis difficultatibus obnoxium fit, ex Graecorum relationibus de rebus Perfarum iudicare. Cuius exempla cum poftea de doctrinis Perfarum acturis occurrant, ea iam afferre, remque peritis veterum actorum fatis notam fufius illuftrare fuperfedemus. Quod ad Arabas attinet, multam quidem iis fidem tribuunt viri in his literis magnae eruditionis POCOCKIVS, PRIDEAVX, BEAVSOBRE et qui omnium diligentiffime in religionem veterum Perfarum inquifiuit THOMAS HYDE, eo quod hi non tantum fectas Perfarum, quorum regiones incolebant, inter fe habuerint, fed et libros Perfarum facros atque claflicos, quales funt, liber Sad-der, Zendaueſta, et his fimiles, infpexerint, et ita ex domefticis fontibus narrationes fuas haufering. Verum tempus, mores, confuetudinem et praeiudicia Arabum, ad quos laudati viri prouocant, follicite expendenti non minores difficultates occurrunt, nec leuior contra fidem eorum hiftoricam fufpicio oritur. Vt enim taceamus, homines ex nationis genio leues et fuperficiaria eruditione gaudentes, adeoque ad tam arduum rerum obfcuriffimarum, et temporum canitie atque fqualore fere extinctarum examen non fatis aptos, tanto temporis interuallo a temporibus, quibus Perfarum religio, doctrina et imperium inualuit, fuiffe remotos, vt ad conftituendum idoneum rerum harum teftimonium vel hoc vno argumento videantur inepti: peffima illa, quae poft Muhammedis tempora ad Arabas quoque tranfiit confuetudo, res fuas

Obfcuritas et incertitudo H. P. Perfarum.

ſuas magnifice augendi, et fraudibus atque mendaciis, librisque ad antiquitatis ſpeciem et auctoritatem effictis et ſuppoſitis commendandi, ſicque Iudaeorum pariter atque Chriſtianorum fauorem certe apud illos auctoritatem placitis ſuis conciliandi mire omnia conturbauit, et veritatis ſtudioſo ſuſpecta reddidit. Id quod nemo negauerit, qui Arabum, ſiue Saracenorum hiſtoriam et libros ſine praeiudicio perlegit, et inſulſas fabulas canae vetuſtatis ſitu obductas ſibi pro antiquiſſimis hiſtoricis veritatibus propinari animaduertit. De qua re cum ſuo loco adhuc dicendi occaſio ſe offerat, hic prolixiores non ſumus. Ferendum itaque aegre non eſt, ſi tantis viris ſola Arabum fide nobis de antiquiſſimis Perſarum rebus luculentas hiſtorias narrantibus fides aegre detur, illique ad naturam gradusque fidei hiſtoricae non ſatis attendiſſe credantur. Id enim a doctiſſimo HYDEO potiſſimum factum eſſe, illumque lectionis exoticae amore occupatum apud Arabas certiſſimas veritates vidiſſe, quae aliis coniecturae leuiſſimae, et traditiones ſuſpectae videntur, indigeſtam quoque admirandae lectionis molem accurato iudicio non digeſſiſſe, et ipſa libri eruditiſſimi inſpectio docet, et magnis viris, rem ſine praeiudicio et admiratione eruditionis inſolitae et peregrinae aeſtimantibus recte iudicatum eſt [a]. Nobis itaque, qui cauti incedimus, hancque nobis legem tulimus, vt, qua ratione, qua fide, quo probabilitatis gradu aliquid dicatur narreturue, accurate prius expendamus, antequam ei calculum adiicimus, ignoſcendum eſt, ſi magnis viris manus non damus, niſi ea, quae Arabum fide proferunt, ſolidioribus quoque teſtimoniis probent, et vel Graecorum conſenſu, vel rei veriſimilitudine aliunde petita roborent. Certe prouidus lector in cohibendo atque ſuſpendendo aſſenſu etiam in hac hiſtoriae philoſophicae parte circa Arabas, exemplo virorum [b], quibus magna iudicii vis fuit, verſabitur, nec latius fidem extendet, quam teſtium conditio patitur. Ita enim demum critica philoſophiae hiſtoria obtinebitur.

Conditor philoſophiae Perſicae Zardusht.

§. II. Introductae, vel reſtauratae potius et emendatae inter Perſas philoſophiae pariter atque theologiae auctor communi veterum conſenſu Zerdusht ſiue Zardusht [c], quem et alii Arabes Zaraduſſt nominant [d], dicitur, vnde Graecorum Zoroaſter plerisque effictus videtur. Cuius nominis ſignificatio, non negantibus viris in veteri Perſarum lingua exercitatiſſimis, incerta quidem eſt, nec ipſi HYDEO in Perſica lingua inuenta [e], probabile tamen putant, et ex reliquarum linguarum Orientalium conſenſu

Eius nomen.

coniiciunt, amicum ignis hoc nomine indicari: certe recentiori aetate Indorum

a) Magnifice paſſim hunc librum laudari videas. Vid. act. erud. 1701 p. 405. Nouv. de la rep. des lettres 1701. art. 3. Fevr. Mars. Bibl. Thomaſ. P. III. p. 211 ſeq. Neque tamen ſine cenſura dimittitur, vid. BAYLE Dict. T. IV. art. Zoroaſtre not. F p. 558. LEIDEKKER de vario reip. Hebr. ſtatu L. V c. 1. Accurate vero de eo iudicat cel. MOSHEMIVS Hiſt. Chriſt. antiq. Sec. I. P. II. c. I. §. 2. p. 50.

b) BAYLE l. c. MOSHEIM ad CVDWORTH. p. 248. n. 58. BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 1052.

c) HYDE de relig. vet. Perſ. p. 340.

d) POCOCK. Specim. hiſtor. Arab. p. 148.

e) l. c. c. XXIV. p. 310. conf. HERBELOT. Bibl. Or. p. 16.

dorum quidam Zoroastreis placitis adhaerentes ita vocem interpretati sunt[f]. Quae significatio virum quendam doctissimum permouit[g], vt crederet, non personae proprie, sed religionis nomen fuisse, quod scilicet iis datum sit, qui peculiari ratione ignis cultum instituerint atque celebrauerint, sicque causam putat patere, cur tot Zoroastres veteribus memorentur, immo ipse Abrahamus patriarcha Zoroaster Arabibus dicatur[h], quod ignis cultor peculiaris ipsis visus sit. Quam coniecturam suo loco relinquimus, quia praeter solam eamque incertissimam significationem nominis, nulla re confirmatur, et nos supra alias easque magis probabiles rationes vidimus, cur plures Zoroastres fuisse, veteribus creditum sit. Nec minori sententiarum varietate de aetate Zoroastris Persarum philosophi certatur. Etsi enim satis certum atque euidens est, falli eos, qui ad prima Assyriae monarchiae tempora eum referunt, siue quod plane efficta sint, quae de antiquo illo Zoroastre referuntur, quod viris eruditis placuit, qui vnum tantum Zoroastrem fuisse contendunt[i], siue quod alium longe virum vetustissimae disciplinae orientalis auctorem tangant, ab hoc Zardushto aetate, patria, doctrina, longe diuersum, qua ratione Graecorum narrationes omnium facillime cum Arabum, Persarum et Indorum relationibus conciliari possunt: de hoc tamen Persarum doctore et religionis potius quam philosophiae reformatore, eiusque aetate eorum testimonia differunt: Auctor enim est AGATHIAS[k], Persas sui temporis eum aequalem fecisse Hystaspis. Sub Gustasfo floruisse ISMAEL ABVLFEDA asserit[l], hunc Gustasfum vero Cyri auum fuisse, Cyrum autem esse Hebraeis, qui Persis Azdshir Bahan dicitur, id quod POCOCKIO non placet[m], qui Hystaspen potius a Cyro tertium, et per Adzshir Ahasuerum pium denotari putat. Cambysis atque Samardii siue Smerdis magi aequalem facit EVTYCHIVS[n], quocum consentit G. ABVLPHARAIVS[o], vt aliorum sententias taceamus. Etsi vero haec ad liquidum deduci non posse putamus, recte tamen inde infertur, vltra Darii Hystaspidis tempora non assurgere eius aetatem[p], etsi in tanto scriptorum dissensu non ita demonstrari queat, vt scrupulus nullus supersit. Nec minori dissensu de patria Zardushti scriptores loquuntur. Sinam enim recentiores Persae apud Indos degentes faciunt; Franco vero patre natum id est, homine ad occasum genito, Caramaniae incolae[q], id quod de Persidis regione ad occasum sita intelligi potest. Ex Graecis CLEMENS ALEXAN-

Aetas.

Patria.

f) Referente HENRICO LORDIO mercatorum Britannorum ecclesiaste in India, hist. de la religion de Beniens. conf. BEAVSOBRE Hist. Manich. T. I. p. 163. not. 4.

g) IDEM l. c.

h) Conf. FABRICIVS Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 349 seqq.

i) HYDE l. c. c. 24. PRIDEAVX Hist. Iud. V. T. T. I. L. IV. p. 212. DE BEAVSOBRE Hist. de Manicheisme T. I. L. II. c. 1. p. 162.

k) Lib. II. conf. HVETIVS demonstr. Euang. Prop. IV. c. 5. p. m. 92. ed. rec. BAYLE l. c.

l) In Hist. c. de Pers. apud POCOCK. specim. hist. Arab. p. 146. 147.

m) l. c. p. 147.

n) In Annal. Alexandrin. T. I. p. 263.

o) Dynast. V.

p) HYDE l. c. p. 293.

q) HVETIVS l. c.

XANDRINVS [r] Medo-Persam facit, quem sequitur SVIDAS [s]. Quod si Arabum Persarum monumenta sequentium auctoritate standum est, tempore Cyri in prouincia Aderbiian quae Media est, natus est, et si celebri Persarum libro Sad-der, credendum, gente Persa fuit; in hoc enim libro maiores eius nominibus Persicis memorantur, pater vero Purshasp, mater, ex vrbe

Vita. Rey, Doghdu dicitur [t]. His parentibus ignobilibus, si Arabum fidem et narrationes sequimur, ortus miraculosam natiuitatem et infantiam habuit, quae tamen, cum nugacissima Orientalium ingenia manifeste prodant, et plerumque de impostoribus nouam religionis faciem introducentibus ad conciliandam auctoritatem atque fidem soleant praedicari, hic non referemus [u]. In iuuentute porro, non tantum orientalium doctrina eruditum, sed et inter Israelitas a propheta quodam ministerio adhibitum, sicque et veri Dei notitia imbutum fuisse Arabes magno consensu tradunt [x]. Quis tamen ille propheta fuerit, inter ipsos non conuenit. ABVLPHARAIO [y] enim Elias, BVNDARI discipulus Ieremiae [z], ABV MUHAMED MUSTAPHAE Ozeir id est Esdras fuisse dicitur: quorum vltimum suo calculo adprobat HYDEVS [a], medium tanquam rationibus chronologicis magis aptum HVMPHR. PRIDEAVX eligit [b], qui Danielem intelligi posse putat, etsi haec sententia satis longum vitae Danielis spatium requirat. Apud hunc prophetam didicisse, porro tradunt, praecepta purioris religionis, scelesto tamen aliquo facinore maledictionem meritum, lepram poenam accepisse. Quae tamen omnia non incertissima tantum esse, ex auctorum suorum atque testium conditione satis patet, sed et in cauto rei examine se non satis probare nobis videntur. Eo enim tempore, quo Arabes hi scriptores commentarios suos exarauerunt, in id maxime conniti sunt non tantum legis Islamiticae assertores, sed et veteris religionis, quam a Zoroastre institutam crepabant, quaeque magianismo absoluebatur, cultores, vt apud Iudaeos et Christianos suis placitis, religioni, traditioni fidem facerent et auctoritatem quouis modo conciliarent. Quem in finem, non excogitati tantum et suppositi libri vetustissimis religionis suae antistitibus, quod supra iam monuimus [c], sed ex Iudaeorum quoque historia multa in arua sua ab iis deriuata sunt. Id quod imprimis in Zoroastris historia factum esse, non obscuris vestigiis deprehendere est, produntque male cohaerentem fidem ipsi harum historiarum architecti, sic vt mirum videri queat, viros acutos fidem sine examine eiusmodi narratiunculis dare potuisse, nisi praeiudicium venerationis exoticae eruditionis, multo sudore acquisitae iudicium

r) Stromat. L. I. p. 304. 334.

s) Lex. T. II. art. Zoroaster p. 15.

t) HYDE l. c.

u) Quibus volupe est, tempus atque otium his nugis perdere, apud HYDEVM l. c. affatim reperient harum quisquiliarum.

x) Ibid. c. 24. p. 213.

y) l. c. p. 54.

z) HYDE l. c.

a) p. 314.

b) l. c. p. 213.

c) Haec per totum orientem, imo inter Christianos quoque vsitata fuisse, multis in historia philosophica et Christiana exemplis constat, saepiusque a nobis suis locis notabitur. Confer ndus interim acutissimus MOSHEMIVS de caussis suppositorum libror. Vol. diss. H. E. p. 217 seqq.

dicium occoecauisset. Supra enim iam indicatum est, in libro Persarum sacro, eoque si vera nobis tradunt Arabes, publico et vetustissimo Sad-der, omnes Zardushti maiores ad atauum vsque Espintamanum recenseri Persici nominis et originis, sic vt recte inde concluserit doctissimus, et, dum haec scribimus, orbi literato nostraeque amicitiae acerbo fato ereptus BEAVSOBRIVS[d], falli eos, qui Iudaeum fuisse Zardushtum crediderint. Et tamen omnes fere, qui ex Arabibus de eius origine et natiuitate scribunt, in eo consentiunt, ex Palaestina fuisse ortum[e], vnde necessario sequitur, natione et religione, antequam ad sectam magorum deficeret, Iudaeum fuisse. Nec, nisi haec statuamus, ratio dari potest, vnde tantam, quantam Arabes iactant, veteris testamenti, et imprimis psalmorum Dauidis cognitionem hauserit? satis enim notum est, et ex ipsa lege Israelitarum constat, et vetitum fuisse huic genti commercium cum aliis nationibus, et suo quoque ingenio vehementer ab eo abhorruisse, sic vt nullam veri habeat similitudinem, Zardushtum prophetae alicuius Israelitici fuisse seruum et simul discipulum, nisi eiusdem originis et religionis fuerit. Quae omnia cum luculenter euincant, male cohaerere omnia, quae ex Persarum libris Arabes referunt, et contradictione euidente inter se committi, ita suspicionem suppositionis iustam quam maxime confirmant; certe, istis Arabum relationibus veritatis cupido animo fieri minime satis, euincunt. Neque tamen negamus fieri potuisse, vt impostor quaedam ab Israelitis dura circa ea tempora inter Babylonios captiuitate pressis et ex ea superstitibus didicerit, vel aliquam doctrinas Magorum emendandi occasionem nactus fuerit, licet, quid potissimum expiscatus sit, dici non possit. Ex dictis vero porro diiudicandum est, quod adiicitur[f], *a talis prophetae miraculis stimulatum fuisse, ad similia patrandum, et proinde multis astutiis studuisse promto ingenio, et forti imaginatione, et naturali audacia, et confidentia adiutum, nam si non fuisset audax et intrepidus, totius nationis religionem suo modo reformare non tentaturum fuisse.* Non recordantur enim viri docti, qui ita rationes instituunt, se eius seruitium et discipulatum ad Danielem vel Esram retulisse, quorum neuter miraculis inclaruit. Interim nec ingenium versipelle dolisque aptum, nec praestigias a vaferrimo homine religionis mutationem et celebrem sectam meditante editas negamus, licet pro certo affirmare non audeamus, quod ex BVNDARI refert HYDEVS[g], in arte praestigiatoria versatum, res quasdam miras populo ostendisse, quas miracula sua vocauerit: ex his fuisse quod supinus iacuerit, dum bipondium aeris liquefacti super sinum eius fusum fuerit, aes vero super sinum eius granatim concretum nullum ei damnum intulerit; item aliud, quod ignem manu tenuerit, et manus eius non fuerit combusta, et in cuiuscunque manum dederit, non fuerit combusta. Immo multa si non pleraque mera commenta atque mendacia esse, quae de stupendis eius

 mira-

d) loc. cit.
e) HYDE l. c. PRIDEAVX l. c. [illegible]
f) HYDE l. c. p. 312. PRIDEAVX l. c. p. 314.
g) Ib. p. 312.

miraculis ex libro: *Schâhnâma-nesr* IDEM [h] refert, facile, qui nasum habet, subodorabitur. Vt vero auctoritatem sibi conciliaret, primum in desertis atque montanis secessum quaesiuisse, vnde inexpectatus prodiret, et se quasi diuinitus missum Persis ostenderet, porro referunt, additque ABV MVHAMED MVSTAPHA [i], librum composuisse in duodecim tomos diuisum, scriptos in coriis taurinis, quales singulos totidem vituli portare possent, scriptumque hunc librum literis aureis fuisse, regi Gustasfo offerendum. Ita praeparatus, vt astute rem suam ageret, non tam nouae religionis auctor, quam veteris Magorum restaurator atque reformator videri voluit. Ea enim ante haec tempora apud Medos atque Persas inualuerat, sed cum internecione magorum, qui post Cambysis mortem imperium sibi vindicauerant, valde turbata et tandem non penitus deleta erat, astrorum cultu totam Persidem occupante, regeque Dario ei addicto. Vt itaque nationi ad auita placita pronae se attemperaret, eorumque sibi animos conciliaret, ita magorum systema incrustauit, vt sibi proprium esset, et peculiari ratione id effingeret; nouus ita reformator religionis futurus. De qua magorum sententiae mutatione et Zoroastreo systemate postea quidem prolixius dicemus, hic tamen ordinis gratia summatim tantum notamus, duobus capitibus, si relationibus Arabum, praecipue ABVLFEDAE et SHAHRISTANII [k] standum est, eius systema constitisse vno, quod duobus principiis bono et malo sibi inuicem oppositis tertium idque superius praefixerit, a quo duo illa producta et creata fuerint, lux quidem effectus summi creatoris, et tenebrae, necessaria sequela lucis, quae ex eius priuatione ortae sint: altero, quod destructa idololatria, cultuque astrorum abolito, igni sacro, hactenus in collibus passim culto, templa erigi iusserit; quem in finem coelesti doctrina erudiendum in coelum raptum se impudenter mentitus esse dicitur, et cum Deo ex flamma colloquente sermones miscentem reuelationes accepisse. Ita enim ignis cultui apud Persas dudum introducto se quam maxime attemperabat. Sic scena instructa, in Media, quae nunc Aderbiian dicitur, in vrbe Xiz, vel, quod alii volunt, Ecbatanae primum prodiit [l], in qua Smerdis magi patria magianismi asseclae plures adhuc fuisse videntur, ibique coelestes reuelationes nouamque auitae religionis faciem prodidit. Ibi vero rebus suis compositis in Bactriam commigrauit, Persidis prouinciam ad orientem maxime sitam, ibique in vrbe Balch quae est ad littora Oxi fluminis in finibus Persidis consedit. Ibi vero Hystaspes, Darii pater, rebus praeerat, qui, etsi Darius filius extinctis magis ad astrorum cultum defecerat, pristinam tamen magorum religionem retinuerat: et apud eundem ita praestigiis suis aditum sibi parauit, vt noua eius doctrina atque instituta publice reciperentur [m]. Addunt his, qui magna de

hoc

h) Ib. p. 319.
i) Apud EVNDEM l. c.
k) Vid. POCOCK. specim. histor. Arab. p. 147. HYDE l. c. c. 28. p. 294 seqq.
l) Bundari, Abu Iasfar Tabarita apud HYDE l. c. c. 24. p. 313 seqq. GOLIVS not. ad Alfragan. p. 207. 227 PRIDEAVX l. c. p. 214.
m) IDEM apud HYDE l. c. p. 316.

hoc impoſtore ſomniant, in confinibus Indiae verſatum ad Brachmanas excurriſſe, et ab eis mathematicas, aſtronomicas atque phyſicas doctrinas accepiſſe, ſicque arcana diſciplina innutritum, eas ſcientias ad magos reducem non ſine ſtupore et admiratione omnium docuiſſe, ſicque maximum mathematicum atque philoſophum ſui temporis euaſiſſe, immo factum inde eſſe, quod magi ab eo eruditi arcana naturae inſpexerint, vt ſupernaturali lumine vique aliqua diuina et arcaniori multa patrare poſſe crederentur, et ii qui malis artibus mira ſe effecturos promitterent, magorum nomen vſurparent, cui poſtea infamis ſignificatio inde adhaeſit [n]. Verum et haec non ſatis firmo ſtare talo vel inde coniici poteſt, quod tota illa de Brachmanum eruditione mathematica atque phyſica traditio a Graecis ex ſuae eruditionis facie aliarum gentium doctrinam inepte metientibus excogitata videatur, vt in ſequentibus latius exponetur; vbi de philoſophia Indorum diſſeremus, eamque longe aliam fuiſſe, audiemus, quam quae ſpeculationibus intellectus abſoluitur. Nec, cuius fide iſta narrantur, AMMIANVS MARCELLINVS [o], haec ad Zoroaſtrem, quem ex Chaldaeorum, non Indorum, arcanis ſcientiae magorum multa addidiſſe, aſſerit, refert, ſed ad Hyſtaſpem prudentiſſimum Darii patrem; qui *quum ſuperioris Indiae ſecreta fidentius penetraret, ad nemoroſam quandam venerat ſolitudinem, cuius tranquillis ſilentiis praecelſa Brachmanorum ingenia potiuntur: eorumque monitu rationes mundani motus et ſiderum, puroſque ſacrorum ritus, quantum colligere potuit, eruditus, ex his quae didicit, aliqua ſenſibus magorum infudit.* Sed vt ad Zardushtum reuertamur, is in Bactria nouo religionis ſyſtemate formato et confirmato, tandem ad regiam aulam Suſam, contendit, ibique tanta aſtutia nouam theologiam regi Dario commendauit, vt is in partes eius ſecederet, regemque miniſtri maximam partem ſequerentur, id quod trigeſimo Darii anno accidiſſe referunt [p]. Etſi vero pertinaciſſimos aduerſarios Sabaeos id eſt aſtrorum cultores experiebatur, ita tamen nouum ſyſtema impoſtoris inualuit, vt publice reciperetur, et religionem Perſarum publicam abſolueret. Vnde *magicam religionem apud Perſas et Parthos et Bactros, et Choraſmios et Sacas et Medos aliaſque multas gentes barbaras vigere,* ſuo quoque tempore LVCIANVS [q] notauit: et exorto quoque Muhamede ea adhuc ſuperſuit, cuius noua religio etſi hanc pepulit, hodienum tamen inter Perſas et Indos Zoroaſtreae diſciplinae atque religionis aſſeclae, teſtibus viris doctis, qui has regiones perluſtrarunt, inueniuntur. * Poſtquam ita nouis acceſſionibus in ipſa regia inſtitutum ſuum Zarduſthus auxit, rediit in vrbem Balch, vbi ſe in Pyreo ſiue templo igni ſacro dicato archimagum conſtituit, et regia potentia in rebus ad nouam religionem et magorum ordinem pertinentibus regnauit, immo et finitimos reges in partes ſuas pertrahere anniſus

n) PRIDEAVX l. c. p. 221.
o) Lib. XXIII. c. 6.
p) HYDE l. c. c. 24.
q) In Longaeuis T. II. p. m. 818.

fus eſt, verum magno ſuo malo. Cum enim Argaſpem, regem Scytharum orientalium aſtrorum cultui vehementer addictum in partes ſuas pertracturus regia Darii auctoritate et potentia vteretur, violentiam perhorreſcens Scytha exercitu Bactriam inuaſit, Darii exercitum fruſtra ſe ei opponentem fudit, et Zardushtum cum omnibus ſacerdotibus templi patriarchalis interfecit, reliquis quoque templis huius inſtituti deletis [r]. Quem tamen Darius nouo collecto exercitu repreſſit, acieque fregit, templa diruta reſuſcitauit, et palmarium templum igni dicatum magnifice ex cineribus iterum exſtruxit, quod inde Azur Guſtaſp, ignis templum Darii Hyſtaſpidis vocatum eſt. Immo archimagi munus ipſum poſtea geſſiſſe, ex eo colligi poteſt, quod referente PORPHYRIO [s], in ſepulchri titulo magorum magiſtrum ſe vocari iuſſit. Et haec quidem potiora ſunt, quae de Perſarum Zoroaſtre, Arabum potiſſimum fide, nouimus; quae enim Graeci de eo narrant, ita inter ſe pugnant, et cum aliis viris antiquis celeberrimis confuſa male cohaerent, vt nihil inde colligi queat, quod vel exigua veri ſpecie ſe commendet [t]. Quo loco vero Arabum teſtimonia habenda ſint, ſupra iam oſtendimus. Nec leuem facit ſuſpicionem Graecorum de his Zoroaſtris Perſae inſtitutis, fortunaque ſub Dario Hyſtaſpe ſilentium, cum tamen non eo tantum tempore Perſarum res Graecis notiſſimae fuerint, ſed et poſtea Alexandro M. Perſidem occupante monumenta Perſarum in manus Graecorum peruenerint. Difficile itaque eſt, ex hiſtoria hac Zoroaſtrea ea eligere, quae vero videntur proxima, cum multa, ad faciendam magianiſmo fidem et auctoritatem contra Islamiſmum et Chriſtianiſmum valde circa ſcriptorum horum tempora inualeſcentem, ſine dubio efficta ſint. Nobis ſi in his tenebris coniecturis locus eſt atque lux aliqua, dubium quidem non videtur, in Perſide impoſtorem quendam fuiſſe, qui adhibito Zoroaſtreo nomine, vel in Perſia iam vſitato, vel ab alio antiquiſſimo inter Babylonios philoſopho ementito, nouam religionis per aſtrolatriam mire tum mutatae faciem introduxit, ignisque cultum Perſis admodum ſacrum noua ratione inſtruxit, praeſtigiisque ad ſtuporem et admirationem populi excitandam vſus magnam ſibi in hac gente auctoritatem conciliauit, magorumque ſectam et ſyſtema validiſſime euexit: nihil enim in his eſt, quod non probabilitate ſua ſe commendet: nec magnopere refragabimur eis, qui artis medicae [u], cultusque deorum arcani, aliarumque partium eruditionis orientalis gnariſſimum fuiſſe perhibent, modo ea non ad normam encyclopaediae Graecae, ſed ad modum doctrinae orientalis exigantur: nam his potiſſimum artibus et temporis ac patriae ſuae eruditione ſe eos plerumque commendaſſe, qui nouas ſectas et religiones condiderunt, hiſtoriae veteris et recentioris monumenta loquuntur.

Reli-

r) HYDE l. c.

s) De abſtinent. L. IV. p. 156.

t) Conf. omnino BAYLE Dict. T. IV. art. Zoroaſtre p. 555 ſeqq.

u) HYDE l. c. p. 300. hinc ſuppleri et emendari poteſt. DAN. LE CLERC. Hiſt. de la Medecine L. I. ch. 5. p. 9.

Reliqua vero quae tanta fiducia Arabes memorant, cur inter fabulas numeranda esse existimemus, rationes adductae satis produnt. Et inde etiam iudicium fieri potest, quid de magnificis elogiis sentiendum sit, quae eius eruditioni, praesertim in philosophia tribuuntur. Vti enim nomen Hakim, id est, sapientis per totum orientem, tam inter Muhamedanos, quam Sabios , recte ei tribui potest, qui in orientis eruditione magnum nomen adeptus est; ita nugantur, qui cum Graecis[y] omnem sui seculi et nationis eruditionem ei tribuunt, quam ei non conuenire, illa quae de magorum institutis postea dicentur, satis euincunt. Rectius APVLEIVS[z] *antistitem omnis diuini arcani* nominauit. Facile tamen concedi potest, Zoroastrem hunc Persam astronomiae gnarum fuisse, quo nomine eum magnopere laudat aliisque praefert doctissimus Tartarorum princeps VLVGH BEIGH[a]. Hanc enim philosophiae partem in hac gente viguisse supra vidimus; vnde patet, necessarium non fuisse Zardushto, ad Brachmanas digredi, sideralis scientiae discendae causa, cum domi habuerit, vnde ea disceret, quae instituto suo conuenire iudicabat. Multo minus ii audiendi sunt, qui reuelationes diuinas habuisse, et de Messia vaticinatum fuisse, nugiuendulis Arabibus fidem habentes, contendunt[b].

* Si recentioribus itinerariorum scriptoribus TEVENOTO, SANSONIO, TAVERNIERIO, LORDIO credendum, illi, qui hodie inter Persas antiquae magorum religioni adhaerent, Gauri vel Gafri, id est, infideles nominantur, et in suburbio Aspahami, ab ipsis Gaurabad dicti, degunt, et vilissimis seruitiis destinantur. Plerique tamen in Carmaniae prouincia habitant, omnium Persidis prouinciarum pessima, vnde hunc tantum eis locum concessit Muhammedanorum zelus et inuidia, vbi religionis suae cultum exercent. Eorum enim placitis vehementer inuisi sunt, vnde multa miserae genti perferenda. Quae iniuria quosdam permouit, vt in Indiam confugerent, vbi Suratae, Bombaiaeque refugii locum inuenere. Referuntque qui haec nobis tradunt, et in his OVINGTONVS apud H. PRIDEAVX l. c. pag. 231. integris eos moribus viuere, Deum solum adorare, ad solem vero orare, ignemque colere, detestari idololatriam, statuere resurrectionem et iudicium extremum: Zoroastrem vero prophetam Mose non minorem habere et colere, per quem Deus ipsis legem atque voluntatem suam patefecerit. Aliter tamen, qui prius in eadem opinione fuit, cel. MOSHEMIVS, qui in humanissimis ad nos literis ita: *Scio nunc, certisque Orientalium testimoniis docere possum, inter ignicolas seu Guebros et veros Zoroastris discipulos multum interesse. Discipuli germani Zoroastris Iazidiani appellantur, a voce Iazed Persica, quae Deum significat. Habitant illi, qui summo Muhammedanis odio sunt,*

x) HYDE l. c. c. 24. p. 312.

y) SOLIN. in Polyhist. c. 1. SVIDAS in Magi, Astronomia, Zoroaster. conf. auct. recogn. L. IV. c. 27.

z) Florid. L. II.

a) Apud HYDE l. c.

b) IDEM in praef. conf. PRIDEAVX l. c. p. 230.

ſunt, in remotiſſimis rupibus et montibus et duo illa numina Zoroaſtris adhuc colunt: verum principium bonum non quod veteres ſolebant, Oromarden hodie vocant, ſed Iezdan i. e. abſolute Deum, malum vero Ahrimen in hunc vsque diem nominant. Nihil horum inter Guebres reperitur, qui a Muhammedanis tolerantur. Lucem mihi praetulit hiſtoria Tamerianis infenſiſſimi tam ignicolarum, quam Zoroaſtrianorum hoſtis.

Libri Zardushto tributi

§. III. Tribuuntur huic Zardushto varii libri, quos partim in ſolitudine verſatus compoſuiſſe, et quod ſupra diximus, coriis taurinis inſcripſiſſe dicitur, partim archimagus conſcripſiſſe fertur. Inter illos non celebrior aut auctoritate praeſtantior eſt libro, ab Impoſtore in ſolitudine compoſito, quo religionem nouam expoſuiſſe, eumque ita regi obtuliſſe ab orientalibus narratur. Hunc *Zendaueſta*, et breuius *Zend* nominant, hacque voce, quam ab ipſo Zardushto deriuant, ignitabulum alias indicant, quem titulum ideo feciſſe fertur, quod excitando amoris diuini igni lectio et meditatio huius libri deſtinaretur. Hunc in duas partes diuiſit, quarum prior liturgiam et ſacrorum publicam formulam in templis igni dicatis hodienum ſolennem comprehendit, altera praecepta religionis continet, vitaeque atque officiorum rationem ita praeſcribit, vt ad hanc, tanquam diuinam normam omnis actio componi, et iuxta eam diiudicari debeat[c]. Hunc librum, apud eos, qui inſtituta Zoroaſtris hodienum ſequuntur, ſacrum, et diuinum, tantaeque auctoritatis, quantae apud Chriſtianos ſacra oracula, vel apud Muhammedanos Alcoranus ſunt, e coelo ſe accepiſſe Zardushtus contendiſſe fertur, et reuelationes diuinas in eo maxime iactaſſe. Eius exemplum Perſica lingua atque literis conſcriptum hodienum in templis omnibus huic ſectae addictorum cuſtodiri fides itinerariorum refert, quae addunt, ſacerdotes ex eo particulam diebus feſtis populo praelegere[d]. Eius exemplus nactus vir in his literis apprime verſatus THOMAS HYDEVS, editionem promiſit, modo eſſet, qui ſumtus faceret; ſed mortalitatis exuuias depoſuit, deſiderio et conſilio editionis fruſtratus. Id quod magnopere dolendum eſt, ex eo enim non tantum praeſentem horum hominum ſtatum et religionem diſcendi copia enata fuiſſet, ſed facilius quoque de integritate libri iudicium potuiſſet fieri. Eius quidem compendium aliquod liber itidem ſacer, Perſis *Sad-der* dictus, exhibet, cuius ſummam exponit HYDEVS[e], in quo auctor ita in prooemio hunc Zardushti librum commendat:

Zerdtusht attulit religionem rectam
Nemo debet in hac religione eſſe remiſſus,
Quia Deus ei dedit Veſta-va-Zend,
Vnde religio eius in mundo celſa euaſit.

Verum

c) HYDE l. c. c. 25. 26. p. 331 ſeqq. HENR. LORD. l. c.

d) IDEM l. c. c. I. p. 25.

e) Is ante ducentos annos a Perſa quodam veteris linguae rituumque peritiſſimo ex ſcriptis Zoroaſtris collectus et carmine expreſſus, ab HYDEO latina proſa Hiſtoriae religionis veterum Perſarum adiectus eſt. Eum ſuppoſitionis reum agit EVSEBIVS RENAVDOTIVS apud BEAVSOBRIVM l. c, p. 162. not. 3.

Verum cum aeque incerta ſit libri huius auctoritas [f], ex eo parum ponderis pro adſtruenda huius libri ſinceritate et antiquitate accedit. Nec inde recte colligit HYDEVS [g] libri antiquitatem, quod apud EVSEBIVM [h] liber titulo: τῆς ἱερᾶς συναγωγῆς τῶν Περσικῶν memoretur; ex libro *Sadder* enim eiusque prooemio patet, in hoc libro non tam dogmata diuina, de Deo rebusque ad eum pertinentibus, quam leges et praecepta contineri. Ait enim:

Omnis rei faciendae et quoque non faciendae
Explicatio eſt in hoc centi portali, o chariſſime.

Recte itaque diuerſam fuiſſe eam collectionem, quam Euſebius citat, inde colligit eruditiſſimus FABRICIVS [i]. Difficulter itaque de huius libri auctoritate definiri poteſt, quem viri eruditiſſimi pro genuino Zardushti foetu habent [k], aliis diſſentientibus [l], vel iudicium cohibentibus [m]. Nec nos certiora dare audemus, non tamen moroſe refragabimur illuſtri HVETIO [n], qui, etſi ex falſariorum incudibus profectum eſſe, ſtatuat, vetuſtiſſimum tamen eſſe putat. Neque tamen ſupra Euſebii aetatem referendum putamus, ſed circa ea tempora, quibus Iudaei et Chriſtiani inter Perſas habitauerunt, illorumque libri ſacri his lecti ſunt, a ſacrorum Zoroaſtreorum antiſtitibus ita caute et non ſine ingenti aſtutia effictum, vt et lingua incognita veteri, et charactere quoque ignoto, quem Zundicum vocant [o], exararetur, et non temere cuiquam ex vulgo proderetur, plerisque compendio libri Sadder contentis; vt ita libro auctoritas accederet, et impoſtura atque ſuppoſitio detegi non poſſet. Quae quidem pro coniecturis tantum vendimus, ſed talibus, quae ratione non deſtituuntur. Narrant enim non Arabes tantum [p], ſed et, qui librum ipſum viderunt [q], deprehendi in eo multos pſalmos Dauidis regis, narrari hiſtoriam conditi mundi eodem modo, quemadmodum apud Moſen, et paria cum hiſtorico ſacro referri de diluuio, Abrahamo, Ioſepho, Salomone, vocarique nouam religionem, religionem Abrahami, eo quod priſtinam puritatem religionis, quae Abrahami tempore floruerit, reformatione ſua reſtituerit [r]. Et haec quidem Iudaicam originem impoſtoris probare contendit cum Hydeo HVMPHR. PRIDEAVX [s], nobis autem librum ſuppoſititium prodere videntur. Supra enim euicimus ex ipſo libro Sadder, fruſtra eſſe, qui Iudaeum fuiſſe atque ſeruitio prophetae occaſionem nactum libros ſacros expilandi contendunt: quod ſi itaque

f) Supponit enim genuinam originem Zoroaſtrei libri, auctorque nimis a temporibus noſtris remotus eſt.

g) Non diſſentiente HVETIO l. c. p. m. 90.

h) Praep. euang. L. I. p. 42. conf. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 65.

i) Ibid. p. 252.

k) HYDEVS, PRIDEAVX, DE BEAVSOBRE ll. cc.

l) HVETIVS l. c.

m) FABRICIVS l. c. BVDDEVS Hiſt. eccleſ. V. T. T. II. p. 1057.

n) Ibid.

o) Conf. ATH. KIRCHERVS Oedip. Aegypt. T. II. P. II. p. 539.

p) Apud POCOCK. ſpecim. hiſt. Arab. p. 148.

q) HYDEVS l. c.

r) IDEM p. 338.

s) l. c. p. 255. vbi obiter notamus confundi Brahama, Deum Indorum, cum Abrahamo. Illum enim conditorem mundi denotare ſuo loco demonſtrabitur.

que hoc inter figmenta referendum est, ratio dari non potest, vnde tot furta in libros sacros a Zardushto commissa sint, cum satis constet, quanta cura seruauerit, et ab oculis gentilium remotum custodiuerit codicem sacrum Hebraea natio. Nec osteudi atque probari potest, Darii Hystaspidis tempore Persas religionem suam ad Abrahamum retulisse, sed id sequioribus et recentioribus demum temporibus factum est, ex quo Iudaei per totum Orientem vsque ad Indos et Sinas dispersi sunt, et Muhamedismus per omnes orientis populos disseminatus fuit, quae vtraque religio Abrahamo gloriata est. Nihil itaque a vero admodum absimile statuit, qui contendit, ad fraudem Iudaeis et Christianis, (forte etiam Muhammedanis) faciendam a sacerdotibus magianismi valide eius collabescentis ruinis se opponentibus, librum, adscito antiquitatis fuco et externo charactere oppositum esse. Certe Zoroastri ipsi adscribere, audax nimis est, longeque incertissimum, nec ex eo fide dignum testimonium, cum dubiae auctoritatis sit, desumi potest. Distinctus vero liber est in duodecim tomos, librosque viginti et vnum, et in portas siue capita sectionesue centum.

Scripta Zoroastris alia. §. IV. Praeter hunc librum, magnam scriptorum copiam Zoroastri Graeci tribuunt, siue quod collectionis a Zardushto in solitudine factae libri titulique multi fuerint, siue quod celebri nomini multa fuerint supposita. Praecedenti enim capite iam ex Plinio narrauimus HERMIPPVM SMYRNAEVM de tota arte magica diligentissime scripsisse, et vicies centum millia versuum a Zoroastre condita indicibus quoque voluminibus eius positis explanauisse, idque magis ad Zoroastrem Persam, quam Chaldaeum pertinere monuimus. Etsi vero facile HYDEO[t] credamus, Zoroastrem nihil carmine scripsisse, sed prosa mera, patet tamen inde, vetustissimis temporibus varia scripta Zoroastreo nomini fuisse supposita. Certe astrologica, physica, magicaque atque chemica, politica et theologica scripta ei tribui, collectis veterum narrationibus prolixe exponunt literatissimi viri PETRVS LAMBECIVS[u] et IOANNES ALBERTVS FABRICIVS[x], quorum vterque cum accurate de scriptis Zoroastreis egerit, lectorem merito ad hos fontes remittimus, ne iusto fiamus prolixiores[y]. Quemadmodum vero amissa sunt ea omnia, ita dubium non est, quin tam celebri nomini pleraque sint supposita. Ita enim non Zoroastri tantum, sed et Hermeti, Orpheo aliisque magnis viris canae antiquitatis accidit, vt libris ad eorum mentem et doctrinam a sectarum suarum alumnis compositis ipsorum nomina praefigerentur: idque etiam cum Zoroastre in magorum secta euenisse nulli dubitamus. Cum enim ex hac secta sacerdotes fuerint, qui et diuinum cultum tum publicum tum arcanum conseruabant, et natura maiora efficere se posse, iactabant, et astrologia apotelesmatica sibi nomen, famam, opes et auctoritatem conciliabant, facile inde rationes subduci possunt, vnde libri illi astrologici, physici,

t) l. c. p. 340.
u) Prodr. hist. liter. p. 79 sq.
x) Bibl. Graec. Vol. I. p. 246.
y) Conferendus SVIDAS voce Zoroastres T. II. p. 9.

fici, theologici ortum suum habuerint. Neque tamen omnes ad hos auctores referendi sunt, sed abusi quoque varii impostores Zoroastreo nomine ad conciliandam nugis suis auctoritatem. Inter hos Gnostici sunt, qui apocalypses Zoroastris se habere gloriati sunt, in quibus maxime Adelphius et Aquilinus talia iactarunt. Hos enim fraudis et suppositionis tota Platonicorum schola, et imprimis Plotinus [a], Amelius, et prae ceteris PORPHYRIVS conuicerunt, qui ipse refert [a], euicisse se, quod confictae illae essent atque spuriae. Vnde miramur, eruditissimum BEAVSOBRIVM [b] hanc sententiam admisisse, euidens esse, quod istae reuelationes librum Zend, textum scilicet sacrum placitorum Zoroastreorum continuerint. Si enim genuinum foetum Zoroastris Gnostici habuissent [c], alia longe ratione Platonici, qui Zoroastrea maximi faciebant, eos refutassent, et sibi potius suaeque scholae illa vindicassent, quemadmodum in asserendis λογίοις siue oraculis Zoroastris fecerunt.

Oracula Zoroastris. §. V. Haec λόγια siue oracula, quae cum reuelationibus istis quidam perperam confundunt [d], magnum olim hodieque nomen consecuta sunt, cum fragmenta ex iis quaedam ad nos peruenerint, lecta olim et eximie laudata a Platonicis recentioribus siue Alexandrinis philosophis, Zoroastrem tamen nominetenus non laudantibus. Ea enim tanquam pretiosissimum vetustissimae sapientiae thesaurum et diuinas voces receperunt, suisque commendauerunt, commentariis quoque illustrauerunt, id quod de Porphyrio, Iamblicho, Proclo constat, vt alios taceamus [e]. Neque tamen integra, qualia Platonici legerunt, ad nos peruenerunt, sed sexaginta tantum versus, neque illi integri cum scholiis GEMISTI PLETHONIS primum editi [f], et a IACOBO MARTHANO latino sermone expressi sunt, quos noua versione et notis suis pariter atque MICHAELIS PSELLI auctos repetita editione ornauit IO. OPSOPOEVS [g]. Longe tamen pleniorem collectionem instituit FRANCISCVS PATRICIVS, qui versus trecentos viginti tres oraculorum ex Platonicorum commentariis, Procli scilicet, Hermiae Olympiodori, Synesii, Simplicii Damascii et Nicephori collegit, versus dimidios vel singulos apud hos auctores repertos pro argumenti affinitate coniunxit, latine vertit, et in vndecim sectiones diuisos praefixa de Zoroastre dissertatione graece et latine in *noua de vniuersis philosophia* edidit [h], repetitos postea ab HENRICO RANZOVIO [i], PETRO LAMBECIO [k] atque THOMA STANLEIO [l] cui eruditas notas et vtilissimum *indicem philologicum* adiecit IOANNES CLERI-

a) Enn. II. L. 9. vbi prolixe contra Gnosticos disputat.
a) In vita Plotini c. 16.
b) Hist. Manich. T. I. L. I. c. 6. p. 314.
c) Libros Zoroastris apocryphos se habere iactabant quoque Prodici Gnostici discipuli apud CLEM. ALEXANDR. Str. L. I. p. 304.
d) Conf. FABRICIVS l. c. p. 247. not. BEAVSOBRE l. c. p. 314 seq.
e) Conf. FABRICIVS l. c.
f) A LODOICO TOLETANO Paris. 1538. 4.
g) Ad calcem Sibyllinorum Paris. 1589. et cura SERVATII GALLAEI Amstelod. 1689. 4.
h) Ferrar. 1591. fol. Ven. 1593.
i) Hamburg. 1593. 8.
k) In prodromo hist. liter. p. 97 seqq.
l) Hist. philos. fine p. 1176 seqq.

cvs. Etsi vero egregie de philosophica historia, vt multis aliis nominibus, ita hac quoque collectione Patricius meruit, dolendum tamen, quod scriptores, vnde istos versus depromsit, raro et negligenter citauerit, vnaque serie descripserit, quae diuersis in locis scriptisque ab eo obseruata diuellenda erant, nec iungi debebant, vt taceamus versus non satis emendatos, mutilosue, vel auctorum quoque verbis interpolatos; vnde lector acutus facile iudicabit, sensum ex argumenti indole in se subobscurum, haud raro non recte fluere, aquamque inde lectoribus saepe haerere [m]. Magna vero de auctoritate horum oraculorum Zoroastreorum siue Chaldaicorum controuersia inter eruditos multusque dissensus est. Quidam enim Platonicorum iactantia inducti ea non tantum pro Chaldaicae sapientiae reliquiis, verum etiam pro Zoroastreae philosophiae thesauris receperunt, iisque ingens pretium statuerunt, inter quos imprimis FRANCISCVS PICVS fuit, qui se integra atque Chaldaica habuisse gloriatus est [n], nimia credulitate fraudeque vendentis sine dubio deceptus. Eadem fere tuetur OTTO HEVRNIVS [o], qui meliori ea stilo expolire, et puriore latinitate induere connisus, sensum perperam intellectum saepe corrupit et inquinauit, et quae inter se non cohaerent, vna sermonis serie ex fragmentis hinc inde collectis misere et absurde interdum enarrauit [p]. Aliter prudentiores atque cautiores et in his viri celeberrimi THOMAS STANLEIVS [q], IO. CLERICVS [r], IO. ALBERTVS FABRICIVS [s], aliique, qui non negant quidem ex Chaldaicis vel Persicis de verbo ad verbum descripta et translata non esse, multa enim aperte stilum Graecum redolent, verbaque adhibentur philosophiae Graecae praecipue Pythagorico-Platonicae propria: putant tamen Chaldaicam vel Zoroastream doctrinam in iis hinc inde latere, ac vestigia in iis deprehendi priscae philosophiae orientalis, licet ab aliquo Graecanicae philosophiae gnaro libere translata sint graece, indeque multa Graecae philosophiae vocabula irrepsisse. In id studium enim philosophos quosdam orientalis philosophiae peritissimos incubuisse, vt orientalia monumenta Graeca redderent, vt de Beroso accepimus [t], eum scripta Chaldaeorum philosophica in Graeciam intulisse, et Iulianum, Chaldaeum philosophum theurgica oracula aliaque eiusdem scientiae arcana Graecis versibus edidisse [u]. Tandem et tertia criticorum sententia accessit, qui haec oracula non tantum Zoroastri supposita, sed a Graecanicae quoque philosophiae cultore post C. N. efficta orbique philosophico obtrusa contendunt, argumentum sententiae suae ex stilo Graeco in Platonicorum recentiorum scholis nato et adulto, rebusque in iis contentis manifeste tempora iuniora proden-

m) Conf. STANLEIVS l. c. p. 1177. CLERICVS praef. not. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 249.

n) In epistola ad Ficinum scripta, quae extat inter opera Ioannis Pici p. 249.

o) Antiq. barbar. philos. L. II. p. 124. inscripsit ea: Zoroastri Bactrianorum regis ac principis Magorum oracula magica sincera.

p) Conf. STANLEIVS l. c.

q) loc. cit.

r) loc. cit.

s) loc. cit.

t) Diximus hac de re capite praecedente.

u) SVIDAS, in Iulianus T. II. p. 123.

dentibus, et in philoſophia orientali ignotis accerſentes. Quae ſententia magnos viros eosque κριτικωτάτους auctores atque aſſeclas habet, ex quibus praecipue PETRVM LAMBECIVM [x], THEOPH. SPIZELIVM [y], IO. HENR. VRSINVM [z], THOMAM HYDEVM [a], THOMAM BVRNETIVM [b], et noſtrae aetatis viros celeberrimi nominis, IO. FR. BVDDEVM [c], ISAACVM BEAVSOBRIVM [d], IO. LAVRENTIVM MOSHEMIVM [e] nominamus. Etſi vero foetum ſuppoſititium eſſe omnes agnoſcant, auctorem tamen detegere nequeunt, niſi quod LAMBECIVS [f] putet, Iulianum theurgum, de quo modo diximus, et cuius θεουργικὰ τελεστικὰ λόγια δι' ἐπῶν SVIDAS [g] memorat, totam fabulam inſtituiſſe, ipſumque oracula haec primum confinxiſſe: floruit vero ſub M. Antonino [h]. Nos omnino fatemur, ancipitem eſſe, et obſcuram totam, quae de his oraculis inſtituitur, diſceptationem, cum nec ii quidem fontes nobis ſatis noti ſint, vnde ea hauſit Patricius, vt iis conſultis rectum de ſingulis verſibus eorumque ſenſu et auctoritate iudicium inſtitui queat, ſic vt fere impoſſibile ſit, ſenſum eorum, ſine accommodatione allegorica, planum atque non impeditum eruere. Omnia itaque ad coniecturas redeunt, quae, ſi noſtra quoque de his oraculis opinio explicanda eſt, eo tendunt, vt 1. certum putemus, fuiſſe ſeculo poſt C. N. primo vel ſecundo iam eiusmodi oracula inter homines, quae Zoroaſtri tribuebantur, ſiue eum auctorem referre credita fuerint, ſiue ad eius diſciplinam ab orientalibus compoſita. In excerptis enim ex NICOLAI DAMASCENI vita λόγια Ζωροάστρου bis citantur [i] quo loco coniectura Lambecii ſatis refellitur. Nec 2. ad Gnoſticos, poſt Adriani imperatoris tempora Zoroaſtrea dogmata et oracula iactantes, ea referri poſſe exiſtimamus, quod VRSINO viſum fuit [k], ſupra enim iam ex Porphyrio audiuimus, Platonicos Gnoſticorum foetus ſuppoſititios fortiter repreſſiſſe, qui tamen haec oracula maximi fecerunt. 3. Obſeruandum et hoc eſt, a Platonicis non Zoroaſtris oracula dici, ſed vel λόγια ἱερὰ vel Χαλδαϊκά, immo nec PLETHONEM collectorem primum dixiſſe Zoroaſtris oracula, ſed Zoroaſtrea tantum [l], id eſt doctrinam ad mentem Zoroaſtris comprehendentia, vnde et Zoroaſtreorum et Platonicorum dogmatum compendium conſcripſit [m]: valdeque

x) In prodrom. hiſtor. liter. p. 94.

y) De re literaria Sinenſ. Sect. VI. p. 86.

z) De Zoroaſtre, Hermete et Sanchun. ex. I. ſect. 8. p. 56 ſeqq.

a) De relig. vet. perſ. c. XXXII. p. 386. qui haec quoque oracula ſe editurum promiſit.

b) Archaeol. philoſ. c. IV. p. 349.

c) Hiſt. Eccleſ. V T. Per. I. ſect. 3 §. 22. p. 442.

d) Hiſt. de Manich. T. I. L. I. c. 6. p. 315.

e) In notis ad CVDWORTHI Syſtema intellectuale p. 340. n. 54.

f) loc. cit.

g) loc. cit.

h) Confer. quae de eo habet FABRICIVS l. c. p. 251.

i) In excerptis Peireſcianis a VALESIO editis p. 460. vbi hiſtoria Croeſi a Cyro rogo deſtinati et miraculo liberati narratur, et adiicitur, Perſas λόγια Ζωροάστρου in mentem reuocaſſe, et exinde ſanxiſſe iuxta oracula Zoroaſtris, ne cadauera cremare, neue ignem contaminare liceret. Quae cum fabulam prodant, incertum iam tum rumorem de oraculis Zoroaſtris circumlatum fuiſſe docent.

k) loc. cit.

l) In prima enim editione praefixus titulus: Μαγικὰ λόγια τῶν ἀπὸ τοῦ Ζωροάστρου Μάγων vid. FABR. l. c. p. 248.

m) Exhibet id FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. XIV. p. 137. hoc titulo.

nobis videtur probabile, Picum primum fuisse, qui vendentis impostoris fraude deceptus Zoroastri ipsi tribuerit. Imprimis vero 4. notandum est, non vocabula tantum in his oraculis apparere, sed res quoque in orientalium scholis ignotas, et inter Graecorum praecipue Pythagoreo-Platonicorum subsellia enatas, qualia sunt principia illa diuina, seriesque et ordines substantiarum spiritualium, intelligibilia, intellectualia, ideae, et quae his sunt similia: immo talia in his oraculis dogmata reperiri, quae ante C. N. in Academia vel plane non vel alio modo audiebantur atque tradebantur [n]. In his maxime notabile dogma est de trinitate in diuinis, quod hoc, quo in oraculis apparet, modo ornatum Platonica Alexandrinorum philosophorum schola eo tempore ita consit, effinxitque, quo omnium religionum syncretismum meditabatur, et imprimis Christianorum sacris se, quantum pote, accommodabat, vt ruenti gentilismo suppetias ferret. Facileque esset, si id ageremus, plerorumque dogmatum in his oraculis contentorum parallelismum in systemate philosophiae Alexandrinae ostendere. Quibus omnibus si 5. iungimus effrenem impudentiam horum hominum, suppostitiis foetibus, piaque, quam putabant, fraude rebus suis subueniendi, et insano syncretismo suo auctoritatem adscitis vetustissimorum philosophorum nominibus conciliandi, non parum ponderis habere nobis videtur ea sententia, quae philosophorum Alexandrinorum alicui, ante conditam Plotini scholam viuenti, suppostitium foetum adscribit, et oracula haec circa ea tempora enata esse coniicit, quibus Hermetica, Sibyllina et huius furfuris alia mendaciorum pater ad sistendam religionis Christianae fortunam et incrementa orbi obtrusit. Neque tamen improbabile videtur, circumlatas esse in oriente sacras quasdam sententias Zoroastri tributas et sub eius nomine venditas, quae occasionem forte tum Gnosticis, tum Platonicis obtulere, eiusmodi scripta, et λόγια, Zoroastream doctrinam et mysteria prae se ferentia excogitandi et incautis obtrudendi, suasque nugas quas Christianae potissimum religioni opponebant, ita commendandi. Totum enim theurgiae mysterium, quod Christianorum miraculis hi homines opponebant, natiuo Platonicorum colore in his oraculis adumbratum est. Quae omnia iure tandem euincunt, Zoroastri Persae ea abiudicanda esse.

Hystaspes. §. VI. Praeter Zardushtum philosophiae inter magos maxime cultae auctorem et promotorem constituit AMMIANVS MARCELLINVS [o] Hystaspen; quem supra iam memorantem audiuimus, cum superioris Indiae secreta penetraret, ad Brachmanum solitudines peruenisse, et ab iis astronomiam et arcanum Deorum cultum edoctum, scientiam hanc magos iterum docuisse. Variant vero veterum de Hystaspe narrationes. LACTANTIVS [p] enim Medorum regem et vatem antiquissimum facit, et praefatum, ait, sublatum iri ex orbe nomen imperiumque Romanum, multo ante, quam illa Troiana gens conderetur. Quem tamen, vt haud raro solet,

n) Conf. omnino cel. MOSHEMIVS l. c.
o) Lib. XXIII. c. 6.
p) Lib. VII. c. 15.

ſolet, vel nominum confuſione vel falſa traditione deceptum eſſe, dubium non eſt. Rectius et Arabes, qui nobis Zoroaſtris hiſtoriam deſcripſerunt [q], et ex Graecis AGATHIAS [r], Zoroaſtris aequalem faciunt, Perſarum teſtimonio vſi, qui eum Darii patrem tradunt. Nec diſſentit HERODOTVS [s], qui refert, eum ex Achaemenia Perſidis regione oriundum, filiumque Arſacis fuiſſe, ſomniumque de Dario primogenito ſuo, quo ei regnum portendebatur, ſermonesque de ea re Cyri et Hyſtaſpis narrat. Is itaque Cyri tempore vixit, et iunctis cum Aduſio copiis, totam eam Phrygiae partem, quae Euxino ponto adiacet, ſubegit, regemque eius captiuum ad Cyrum adduxit [t]. Nec caret veriſimilitudine, Hyſtaſpem, etſi ducem, Magis tamen praefuiſſe, ſupra enim ex PORPHYRIO notauimus, Hyſtaſpis filium Darium ſepulchro inſcribi iuſſiſſe, ὅτι μαγικῶν γένοιτο διδάσκαλος, id quod non tam magorum praeceptorem, quam archimagum, ſiue ſacrum pontificem notare, ſupra quoque monuimus. Ita enim rationes horum temporum exigebant, et multa veteris hiſtoriae exempla probant, ſummae rerum praefectos, religionis quoque cuſtodiam et ſacrorum munerum praefecturam ſibi ſeruauiſſe, vt religionis capiſtro populum eo felicius refrenarent. Ceterum magi huius vaticinia, vel incertam potius de iis traditionem apud primitiuae eccleſiae doctores magnae auctoritatis fuiſſe, ex iis, quae viri docti a FABRICIO citati, de illis diſputauerunt, notum eſt. Verum ea alterius loci ſunt, vbi latius demonſtrandum eſt, inter apocrypha incautis patribus ſaepe praeter rem deamata, iſta vaticinia referenda eſſe.

§. VII. Nemo tamen inter magos poſt Zoroaſtrem nomen atque famam magis extulit, quam Hoſtanes, ſiue Oſtanes, quem et quidam Otanem dicunt. Hunc Zoroaſtris praeceptorem a nonnullis exiſtimatum fuiſſe, capite praecedente monuimus, quam recte diſpiciant alii [u]. Certe Oſtanas vel plures fuiſſe, vel nomen celeberrimi magi toti ſectae ceſſiſſe, vt Oſtanae dicerentur, quod SVIDAE [x] placuit, vel ex vno DIOGENE LAERTIO patet [y], qui *poſt Zoroaſtrem certa ſucceſſione magos fuiſſe Oſtanas et Aſtrampſychos, et Gobryas ac Pazatas, donec ab Alexandro euerſum eſt Perſarum regnum* refert. Duos enim Oſtanas PLINIVS [z] quoque memorat, quorum vnus Xerxis tempore floruit, alter Alexandri M. aetate non leuem auctoritatem addidit magicae profeſſioni. Antiquior tamen ille maximam in magica diſciplina celebritatem conſecutus eſt. Refert enim PLINIVS: *Primum, (vt equidem inueniatur) de magia commentatum Oſthanem, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Graeciae intulit, comitatum ac velut ſemina artis portentoſae ſparſiſſe obiter infe-*

Hoſtanes.

q) Apud HYDEVM et POCOCKIVM ll. ſupra citatis: Illius c. 23. de Hyſtaſpe agit.

r) Lib. II. p. 58

s) Lib. I. c. 209

t) XENOPH. Inſt. Cyr. L. VII.

u) Paulo enim ante Zoroaſtrem poni refert PLINIVS L. XXX. c. 1.

x) Voce Oſtanae, T. II. p. 721. niſi Suidas Laërtium, quem excerpit, male intellexit, et ex duobus Oſtanis ſectae nomen fecit, quod ingenioſe coniicit KVSTERVS ad h. l.

y) Lib. I. ſ. 2.

z) l. c.

infecto quacunque commeauerat; mundo. Hunc maxime ad rabiem, non auiditatem modo scientiae eius Graecorum populos egisse. Inde etiam multa viri huius fama magnumque nomen apud veteres, TATIANVM[a] TERTVLLIANVM[b], ARNOBIVM[c], MINVCIVM FELICEM[d], AVGVSTINVM[e] aliosque. Et si vera refert SVIDAS[f], post Zoroastrem ab hoc Ostane inter Persas Astronomia primum exculta est. Immo librum quoque chemicum ei tribui HYDEVS testatur, quem tamen inter suppositios foetus referendum esse, ea, quae de aetate artis chemicae capite primo obiter monuimus, satis docent. Nec melioris commatis sunt, quae in EVSEBII Chronico Graeco[g] referuntur. Democritum Abderitam physicum philosophum in Aegypto initiatum ab Ostane Medo, eo misso, vt Aegypti sacris praesideret in templo Memphitico cum aliis sacerdotibus et philosophis. In his etiam fuisse Mariam quandam Hebraeam sapientem, et Pammenem, qui per ambages scripsit de auro et argento et lapidibus et purpura, quomodo etiam Maria: eosque proinde ab Ostane laudatos esse, quod per multa eaque docta aenigmata artem celassent. Vt enim taceamus, nullibi legi Ostanem in Aegyptum migrauisse, et sacerdotibus Aegyptiis praefuisse, sola Democriti aetas, Ostane multum inferior fabulam detegit. Iure itaque suspecta haec sunt SCALIGERO[h], eius calculos probante doctissimo BOCHARTO[i], tanquam a Panodoro Monacho in Eusebii textum intrusa: et, quod facile inde coniici potest, ad conciliandam arti alchemisticae auctoritatem et antiquitatem excogitata. Alia scripta Ostani supposita nominat FABRICIVS[k]. Ceterum et Astrampsycho inter magos nomen fuisse, ex adducto Laërtii loco constat[l], eique librum veterinarium de curatione asinorum tribuit SVIDAS[m] et librum de interpretatione somniorum, quem hodienum inter scriptores oneirocriticos legimus[n].

Magi. §. VIII. Vt vero philosophorum et philosophiae apud Persas faciem plenius noscamus, totus Magorum ordo considerandus est, ex quo sapientes siue eruditos Persarum, quos philosophos barbaros nominare solent, ortos fuisse vniuersae antiquitatis consensu constat. De quorum nomine

Eius nominis significatio. et origine, vt plerumque in rebus vetustissimis et peregrinis solet fieri, incertae quoque et dissonae inter se sunt eruditorum coniecturae. Nec enim, quid vox ista antiqua Persarum lingua significet, definiri satis potest; alii enim ex Arabibus apud HERBELOTVM[o] et POCOCKIVM[p] ex voce Mikghoush

a) Adu. Graec. p. m. 155. ed. Paris.
b) De anima c. 57.
c) Adu. gentes L. I.
d) In Octauio.
e) Contra Donatist. L. VI. c. 44.
f) Voce Astronomia T. I. p. 360. vbi ait, eum cum Zoroastre ex genitura et motu coeli fata hominum nascentium obseruare coepisse et ab his didicisse Graecos et Aegyptios.
g) Lib. I. p. 43.
h) Ad h. l.
i) Geograph. S. P. I. L. IV. c. I. p. 235.
k) Bibl. Graec. Vol. I. p. 92 seqq.
l) Conf. SVIDAS v. Magi T. II.
m) Voce Astrampsychus T. I. p. 360.
n) Vid. KVSTER. ad l. c. Suidae. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol III. p. 409. Vol. X p. 401. RIGALTIVS ad Astrampsychum Artemidoro subiectum.
o) Bibl. Orient. p. 932.
p) Specim. hist. Arab. p. 146.

Mikghoush vel Milegoush, quod hominem breuibus auribus denotat, appellationem desumtam, sicque magorum nomen a facie conditoris sectae βραχυώτου deriuatum esse contendunt, quod ita accipit HVMPHR. PRIDEAVX[q], vt credat, ex eo demum tempore, quo Smerdis Magus a Cyro auribus truncatus regno occupato extinctus et Magorum secta tantum non penitus eradicata est, infamiae causa sectae Magorum nomen haesisse. Quae tamen coniectura non ex eo tantum refellitur, quod testantibus Graecis atque orientalibus, Magorum nomen et institutum multo antiquius fuit Cyri et Darii Hystaspis temporibus, et sub Assyrio imperio iam effloruit, vt capite praecedente ostendimus: sed et monente doctissimo et veteris Persarum linguae callentissimo HYDEO[r] haec vox Mikgoush hominem grandibus potius, quam breuibus auribus indicat. Vnde aliis a murmure potius circa sacrificia adhibito Magos dictos esse supra docuimus. Quae tamen omnia merae coniecturae sunt, leuibus etymologiis nixae, idque vnum veritati consentaneum, Magum siue MOG esse vetustum nomen vel ex Media vel ex Perside oriundum, incertae originis, quo ignis cultor et sacerdos innuitur, quam sententiam recte tenuerunt orientalium linguarum peritissimi viri ED. POCOCKIVS[s] et THOMAS HYDE[t]. Etsi vero vox apud Medos atque Persas domestica fuit, Magianismi tamen institutum et arcana cultus diuini ratio, quae eum potissimum absoluebat, inter Babylonios et Assyrios aliosque orientis populos ante Persarum imperium effloruit, nisi omnia veterum testimonia insano ausu reiicere, eorumque vniuersalem fidem frangere velimus. Qua de re cum praecedenti capite actum sit, dicta otiose non repetemus. Nos autem hic de Persarum tantum Magis solliciti, dum in eorum origines inquirimus, id ex iis, quae de historia Zoroastris Persae dicta sunt, notandum existimamus, impostorem hunc Magorum sectam non condidisse, sed eam diu iam conditam, et inter publicas Persidis religiones receptam iam viguisse, astrolatria Magianismum postea obscurante. Idque etiam Graecorum, praeter Arabes, testimonia euincunt, qui Magos apud hanc gentem antiquissimis temporibus effloruisse testantur[u]: etsi non audiendi sunt IBN PATRICK siue EVTYCHIVS ALEXANDRINVS[x], et GEORGIVS EBNOL AMDI[y], qui ab ipso Nimrodo Magorum institutum deriuant. Alii Persarum et Arabum origines Magorum instituti ad quendam Keïomarathum referunt[z], neque tamen dicere possunt, quis ille fuerit, cum alii ipsum Adamum intelligant, alii Noachum, HERBELOTVS[a] vero fundatorem Persicae, vel Assyriae potius monarchiae; aeque incerta omnes fide et traditione. Id quod etiam de magno

Origo Magorum.

q) Hist. Iud. T. I. p. 128.
r) Hist. rel. vet. Persar. p. 272.
s) l. c. p. 146 qui hanc significationem ex Nomenclatore Arabico-Persico probat.
t) l. c. p. 273.
u) Apud PLINIVM L. XXX. c. 1. et LAERTIVM L. I. f. 2.
x) Annal. Alex. T. I. p. 64. qui tamen sibi ipsi contradicit, vt saepius solet, quando p. 263. ait, Zoradashtum Samardii temporibus magorum religionem condidisse.
y) Apud POCOCK. l. c. p. 148.
z) HYDE l. c. p. 161.
a) Bibl. Orient. v. Caiumarath p. 243.

gno Zeruan altero Magorum principe statuendum[b], sub cuius nomine aliqui Noachum, alii Abrahamum latere putant. Si enim ea, quae ex THEODORI MOPSVESTENI libris de Persarum magia nobis seruauit PHOTIVS[c], genuinam Persarum sententiam referunt, Zaruam siue Zeruam non magis hominem indicat, quam Oromasdes vel Arimanius, sed principium aliquod diuinum. Verum haec ingeniis orientalium nugatoriis fidemque ex ementita antiquitate quaerentibus relinquenda sunt, quae talibus otiosam arrogantiam pascere solent, quale etiam illud est, quod P. BAYLE, refert[d], Persarum sophorum quosdam ad Eliam origines suas referre, quod, nisi Muhammedana fabula est, ad magicam religionem profitentes non trahenda, intelligi debet de Elia propheta, apud quem Zardushtum seruiuisse narrant[e]. Illud vnum recte ex his omnibus confici potest, antiquissimam fuisse religionem et sectam Magorum, quae et sacerdotium tenuit, et eruditionis inter suos custos fuit, vnde ratio patet, cur Graeci atque Latini[f] per Magum mox sacerdotem, mox philosophum intelligant, quoniam apud Magos et sacrorum ritus et arcana de diis eorumque cultu doctrina, et reliquarum quoque scientiarum cultura fuit[g]. Interdum tamen a Chaldaeis, qui siderum eorumque vaticiniorum scientiam excolebant, distinguuntur, et illi potissimum intelliguntur, qui θεραπεία τῶν Θεῶν, sacro deorum cultui et theurgiae, in qua magiam potissimum constitisse superiori capite ostensum est, vacabant, et somnia quoque interpretabantur[h]. Quanquam non omnes Magi, (tales enim omnes ii vocabantur, qui Magorum sanguine creti erant, disciplina parentis traditione ad filios transmissa) sed ii tantum qui ex Magorum familia et gente sacerdotiis adhibiti erant, in hoc eruditorum Persarum siue philosophorum numero censendi sunt[i]. De his porro narrant[k]: auctos paulatim in amplitudinem gentis solidae concessisse et nomen, villasque inhabitantes nulla murorum firmitudine communitas, et legibus suis vti permissos religionis respectu esse honoratos. Quo cum consentit CLEMENS ALEXANDRINVS[l], qui Magorum regionis, locis eminentioribus tribusque montibus in longissimo campo ordine sitis septae meminit. Immo vrbem Passagarda ad eos pertinuisse, SOLINVS[m] auctor est. Id quod tamen non de omnibus intelligi potest, cum per totam Persidem ad fungendum sacerdotio vacandumque ignis cultui dispersi fuerint. Etsi vero non cultui tantum diuino sed et sapientiae conseruandae et in populo propagandae destinabantur[n], peculiari tamen instituto ab omni naturali honestate abhorrente eam originem agnoscebant, vt ex incesto matris

Quod eorum munus?

Societas.

b) HYDE l. c. p. 34.
c) Codic LXXXI. p. 115. ed. Hoesch.
d) Nouvel. de la republ. des lettres 1684. Mars p. 71. conf. FABRICIVS Codic. Pseudepigr. V. T. T. II. p. 1077.
e) ABVLPHAR. apud POCOCK. l. c. p. 147.
f) LAERT. l. c. CICERO de diu. L. I. APVLEIVS Apolog. p. m. 204. Otium Vindel. p. 235.
g) Luculenter HESYCHIVS: Μάγον τὸν θεοσεβῆ καὶ θεόλογον καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι λέγουσι.
h) HERODOTVS L. I. c. 107. conf. BECMANN Or. L. Lat. p. 650.
i) Conf. PRIDEAVX Hist. Iud. T. I. p. 222.
k) AMMIANVS MARCELLINVS L. XXIII. c. 6.
l) Stromat. L. VIII. p. 632.
m) Polyhist. c. 55.
n) LAERT. L. I. f. 6.

matris cum filio connubio generarentur. Quod etsi ipsa natura abhorrere videtur, et hinc non nemini [o] dubium et incertum visum fuit, attamen non Graecorum tantum Xanthis Lydii apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM [p], SEXTI EMPIRICI [q], DIOGENIS LAERTII [r] aliorumque a MENAGIO [s] adductorum testimoniis, sed et Arabum fide [t] constat, qui in sacris Zardushti libris permitti matrem, sororem, filiam, in vxorem sumere referunt. Quas incestas nuptias non apud Persas, sed et alios orientis populos licitas fuisse, dudum viris doctis obseruatum est [u]. *Natiuitas ex incestu.*

§. IX. Erat vero potissimum Magorum munus sacris praeesse, sacrumque ignis cultum, quem religio magica quam maxime commendabat, precesque et sacrificia peragere. Cum enim duo rerum omnium principia statuerent, bonum lucis, et malum tenebrarum, de quo magicae religionis articulo fundamentali postea latius disseremus, vbi de theologia Persarum dicendum erit, proscripto idolorum cultu, quem astrolatrias asseclae vehementer vrgebant, sacrum potissimum ignem, symbolum fontis omnium bonorum, lucis aeternae et primigeniae colebant. Quam θεραπείαν ita Zardushtus emendauit, vt sacrum ignem a Magis in omnibus pyreis, siue ignis sacrariis seruari atque studiose custodiri iuberet, et hac ipsa ex caussa Keblam [x] orientem constitueret. Nam coluerant prius quidem Persae ignem, sed in collibus aris sub dio excitatis; ne itaque ignis sacer tempestatis iniuria extingueretur, super aras has templa siue pyrea excitari iussit, iisque Magos praefecit [y]. Hincque in tres classes Magi diuisi sunt [z] quarum prima inferiores sacerdotes cultus diuini primam et infimam curam gerentes continebat, altera hos regebat, eisque ephororum instar praeerat, tertia archimagum constituebat, qui toti Magorum familiae atque ordini, tanquam summus pontifex, vel rex sacrorum praesidebat. Inde et tria templorum genera nobis enarrantur apud Persas obuia: erant enim vbiuis locorum excitata oratoria, vbi liturgicae preces populo praelegebantur, festisque diebus ex libris sacris particulae quaedam exponebantur. In his ignis sacer non in ara, sed in lampade conseruabatur. Praeter ea pyrea erant, siue templa publica, in quibus sacer ignis in aris studiose conseruabatur, et a sacerdotibus minoris ordinis, ne extingueretur, custodia per vices redeunte obseruabatur: Magis maioris ordinis ad has aras preces et sacrificia peragentibus [a]. Et in his templis haud raro congregabantur, vt de vaticiniis [b], somniorumque interpretationibus, quibus credulo populo impone-

Cultus ignis Magis commendatus.

Classes Magorum.

o) Vid. Bibl. Germanique T. XXIV. p. 57. dubius quoque haeret BEAVSOBRIVS l. c. p. 320.

p) Strom. L. I. p. 3.

q) Pyrrhon hypotyp L. I. f. 152. L. III. f. 205. ad quae loca videndus FABRICIVS.

r) l. c. vel Clitarchi potius.

s) Ad l. c. LAERTII.

t) Apud POCOCK. l. c. p. 147.

u) Vid. FREINSHEM. ad CVRT. VIII. 2. TIRAQVEL. leg. connub. L. VII. c. 30. ALEXANDER AB ALEX. gen. dier. L. I. c. 24. imo ism EVRIPIDES Androm. v. 173.

x) POCOCK l. c. Kebla vero est facies coeli ad quam orantes se vertunt.

y) HYDE l. c. c. 8. 29.

z) Ib. c. 28 30.

a) Componit haec cum templis nostris cathedralibus et metropolitanis PRIDEAVX l. c. p. 223.

b) CICERO de diu. L. I. c. 41. conf. AELIANVS L. II c. 17. VALER. MAX L. I. c. 6. STRABO L. XVI. PLINIVS L. XXIV. c. 6. COEL. RHODIGIN. antiq. lect. L. XIII. c. 39. p. m. 513.

ponebant, inter se colloquerentur, et de artificio hoc inter se conuenirent. Tandem et summum pyreum templumque fuit, sedes archimagi, quod haec natio ad haec nostra tempora semper sacro-sanctum habuit, et itinere sacro inuisere, haud aliter vt Muhammedani templum prophetae sui Meccae, semel minimum in vita, inter necessaria officia retulit. Quod sanctum templum, vti supra diximus, Zardushtus in vrbe Balch excitauit, et Darius ab Argaspe igne deletum resuscitauit, donec sec. VII. Muhammedismo in Perside inualescente archimagus in prouinciam Carmaniam secedere cogeretur, vbi eiusmodi pyreum omnibus suae sectae sacrosanctum habendum exstruxit, quodque summa quoque hodienum religione inuisi a magianismi asseclis, recentiora itineraria testantur. Vt vero decenter pieque hoc sacerdotium Magi subirent, seueris legibus conditor vel reformator sectae, si fides est recentioribus eorum relationibus [c], qui cum his hominibus congressi sunt, eos in officio continuit. Postulauit enim a sacerdotibus, vt cultum precesque a se publica liturgia institutas mutare non audeant, in nullius bona et facultates inuolent, mendacia euitent, cogitationes impuras ab animo arceant, a pollutionibus se praemuniant, iniurias obliuiscantur, populum preces cultumque diuinum et rationes sacrificiorum doceant, matrimonia dirigant iisque praesint, templa frequenter inuisant, librum sacrum Zendauesta memoria teneant, nec aliam pro lege diuina, quam hanc suam habeant, nec eum corrumpere audeant, sub poena aeternae poenae. Archimagis vero summisque sacrorum pontificibus praescripsit, vt puri semper incedant, et polluti aliqua re se lauent; vt manuum suarum labore viuant; decimas tamen mercedem muneris a laicis accipiant; vt vanam gloriam et ambitionem fugiant, et facultates suas ad exercenda misericordiae opera adhibeant; vt prope templa habitent, ingressuri ne videantur; vt frequenter se lauent, mensae munditiem ament, et sacra facturi a coniuge abstineant; vt alios in cognitione astrologiae rerumque naturalium superent; vt neminem timeant, praeter Deum; vt forti et interterrito animo peccatores reprehendant cuiuscunque sint muneris atque dignitatis; vt accurate falsas reuelationes a veris distinguere norint; vt semper admirentur misericordiam diuinam, et se manifestationi gloriae diuinae pareant; vt ignem coelestem sollicite custodiant, donec terra igni erit consumta. Hae regulae sunt, quas Magorum ordini Zoroaster praescripsisse dicitur; quae etsi non omnes queant videri genuinae, suppositione in his gentibus praecipue circa sacra frequentissime adhibita; nihil tamen habent, quod non indoli philosophiae moralis orientalium satis respondeat, et, si summam rei spectes, cum iis consentiat, quae de Magis ex veterum relationibus tradit LAERTIVS [d]. Is enim ex Clitarcho et Sotione refert: *Chaldaeos circa astronomiae rationes praedictionesque occupari: Magos deorum vacare cultui, sacrificiisque ac precibus, quasi soli ab iis exaudian-*

Officia Magorum.

c) Videantur, quos laudat AD. TRIBBECHOVIVS de philosoph. mor. apud barb. c. 20. et ex eo BRAVSOBRIVS l. c. p. 317.

d) Lib. I. s. 6.

diantur; praeterea de deorum substantia et ortu sententias proferre, quos et ignem terramque et aquam esse arbitrentur. Signa statuasque repudiare, et eorum imprimis, qui mares esse deos et foeminas dicunt, opinionem improbare. De iustitia verba facere, impiumque arbitrare igni sepelire, fas putare matri ac filiae misceri; diuinationem praeterea praedictionemque exercere, sibi Deos adparere adserentes; eosdem facierum ornamentis aurique vsu in vestitu interdicere. His vestem candidam, lectum humum, escam olus, caseum, panemque cibarium esse, arundine pro baculo vti [e]. Et sic quidem vno conditoris vel reformatoris potius instituto inuicem iuncti sunt; narrant tamen orientales scriptores, in sectas diuisos fuisse, quarum cum omnes in astruenda althanawiah conuenerint, scilicet duo esse rerum principia lucem et tenebras, in partes abiisse videntur, quod alii principia ista coaeua, alii alterum altero posterius statuerint [f]. Qua ratione tamen plures sectas emersisse HYDEVS docet [g], qui septuaginta numerat. Forte id ad ceremonias magis et praedictionum atque incantamentorum modum [h], quibus vacabant, quam ad ipsa sententiarum diuortia trahendum, vel de temporibus Zardushto superioribus intelligendum est. Ab eo enim callidissimo consilio Magorum ordo atque secta ita constituta est, vt sententiarum vnitate reuerentiam atque auctoritatem, quam vaferrimus impostor eis efficaciter reparauit, tuerentur. Ea quoque ita gauisi sunt, vt ipsi Persarum reges institutis Magorum se instrui iuberent, nec ad regium diadema accessus daretur, nisi arcana magicae disciplinae prius edocto [i]. Vnde et semper Magorum prudentissimi in aula regia seruati, et consiliis arcanioribus adhibiti sunt [k], cuius caussam praecedente capite exposuimus. Certe nec Darium puduit, archimagi titulo superbire, nec regium omnem sanguinem, Magorum ordini ac sanguini adscribi, ratos, ita regiae dignitati ex superstitione populi maiorem auctoritatem accessuram. Durauit quoque per omnia ea tempora horum hominum auctoritas, quibus Persarum imperium floruit. Eo vero per Alexandrum M. extincto multum eorum potentiae decessit, non tamen extinctus ipse ordo est, quem nec Heraclius [l], valde ei infestus, ita extirpare potuit, vt non ad Muhammedis tempora superessent, a cuius tandem asseclis ad maris Indici ora et extremos Persidis fines eiectos esse supra monuimus.

Sectae Magorum.

Auctoritas.

e) Addendum et hoc, insectis, praecipue muribus infestos fuisse, easque interfecisse PLVT. de ira T. V. p. m. 532. qui et inter Arabas et Aethiopes idem obseruari tradit, nostris quoque moribus non abhorrentibus. Forte mures in tenebris degentes ob internecinum in tenebras odium auersati sunt: licet sola quoque impuritas murium naturalis sufficiat.

f) POCOCK. l. c.

g) l. c. p. 126.

h) Conf. BEAVSOBRE l. c. p. 381. qui inter sacras Magorum ceremonias baptismum ignis refert, de quo quaedam memorat BENIAM. TVDELENS Itiner. p. 103. Recte vero vir doctissimus dubitat, an de Persis et non magis de Indorum quadam natione intelligendum sit? nam refert mortuos in ignem proiicere, immo magnates interdum viuos se igni comburendos deuouere. Hoc vero a moribus Persarum vehementer abhorret, apud quos lege vetitum igni sepeliri, apud NIC. DAMASCEN. in Excerpt. Peiresc. p. 460. moribus vero Indorum receptum est. In eandem classem quis retulerit, quod CICERO Tusc. Qq. L. I. c. 45. refert, neminem ex suis sepeliuisse, nisi abiectum prius et a feris laceratum.

i) Dictum hac de re cap. praec. CIC. de diu. L. I. c. 41.

k) Vid. quos laudat STANLEIVS Hist. phil. p. 1162.

l) AGATHIAS L. II. conf. quos laudat SELDENVS de Diis Syr. Synt. II. c. 8. p. m. 381.

Philosophia Persarum obscurissima.

§. X. Ex dictis constare, arbitramur, sapientiam, qualem in barbarica philosophia perquirimus, apud Persas inter sacerdotes siue Magos, quaerendam esse; qui cum religionis custodes fuerint, sacrasque doctrinas seruauerint, ipsa Persarum religio atque theologia consideranda est, quidque de Deo, de origine, naturaque mundi praesentis, eiusque fine dixerint expendendum, annexis iis, quibus mores hominum dirigebant. In his enim omnem eorum sapientiam constitisse, ex iis quae de magis attulimus, et veterum testimoniis roborauimus, manifestum est. Ita vero difficilis obscurissima, et innumeris aenigmatibus impedita est omnis de sacra Persarum veterum doctrina atque placitis tractatio, id quod plerumque in rebus vetustissimis, iisque maxime, quae ad religionem antiquissimorum populorum pertinent, euenire solet, vt facilius sit hunc labyrinthum ingredi, quam iustum consequi exitum. Cuius rationes, quae ex testium potissimum conditione et defectu oriuntur, quia initio capitis huius attulimus, prouidum lectorem, ad ea, quae ibi dicta sunt, caute attendere iubemus. Tentabimus tamen, quantum in densis his tenebris palpari potest, ea exquirere, quae veteres de Persarum circa Deum resque sacras placitis nobis referunt, neque solis Graecis mire sententias confundentibus fidem habebimus, neque solos orientales scriptores sublectae fidei, fraudisque saepius suspectos audiemus, sed vtrumque testium genus, quantum licet, comparabimus inter se, et ipsam probabilitatis rationem ita consulemus, vt aliqua saltem verisimilitudo inde enascatur. Sacram vero Persarum philosophiam expendentibus tempora ante Zoroastrem sollicite distinguenda sunt ab iis, quae hunc impostorem religionis reformatorem nacta sunt. Ab eo enim nouam Persarum religioni indutam fuisse faciem, ita vt Persicae philosophiae, vel religionis et theologiae potius auctor haberetur, vnanimi Graecorum pariter atque orientalium scriptorum consensu confirmatur. Quae neglecta distinctio potissima caussa fuit, cur tantus de Persarum dogmatibus dissensus inter veteres et recentiores scriptores offendatur: prima multis tempora eorumque doctrinam cum Zoroastreis confundentibus. Adeo vero remota sunt vetustissima illa tempora a nostris, tantumque vbique monumenta deficiunt, vt impossibile sit, vetustissimorum Persarum sententias sacras recte enarrare: omnia enim, quae passim traduntur incertissima sunt, solisque coniecturis nituntur. Quia tamen certiora non habemus, his contentos nos esse oportet. Et hoc quidem non leuibus tantum coniecturis, sed vniuersali fere veterum testimonio confici potest,

Dii Persarum.

Persas solem, coelestemque illum ignem Deum veneratos fuisse, quo omnia animantur. Id quod omni quidem nisu a Persis amoliri fatagit, qui in theologia eorum sanius exponenda omnem industriam adhibuit, THOMAS HYDEVS [m], infeliciter tamen, si quid iudicamus, et contra omnis antiquitatis fidem, quae in testimonium contra eum produci potest. Quod cum erudite confecerit vir doctissimus PHILIPPVS A TVRRE [n], qui

m) De relig. vet. Persar. c. 4. p. 117 seq. n) In monum. veteris Antii p. 194.

qui argumenta quoque Hydei examinauit iisque satisfecit, lectorem breuitatis caussa eo remittimus. Nec haec ab vniuersali orientis consuetudine recedunt: in quo solem potissimum inter diuinitates relatum esse magni viri GER. IOH. VOSSIVS[o], IOH. SELDEVS[p] et EDVARD. HERBERTVS DE CHERBVRY[q] euidentibus rationibus et testimoniis demonstrauerunt. Immo inter Chaldaeos et Assyrios ignis huius coelestis, hincque omnis ignis cultum diuinum fuisse, superiori capite luculentis, nisi nos omnia fallunt, testimoniis confecimus. A quibus cum non imperium modo sed et religio atque instituta ad Persas transierint, facile inde coniici potest, cur Persis vetustissimis solis, et qui eum repraesentare credebatur, ignis cultus recte tribuatur. Hunc vero Deum Mithrae potissimum nomine insigniebant, eique Deos duos Hormasden, quem Graeci Oromasden vocant, et Arhimanium adiungunt[r], de quibus paulo post plenius dicemus, hic loci notasse contenti, hunc Mithram primum, vt recte HESYCHIVS[s], apud Persas Deum esse, conditorem atque parentem omnium rerum, quo nomine eum mactat apud PORPHYRIVM[t] Eubulus. Hinc in inscriptionibus passim: DEO SOLI INVICTO MITHRAE, et, OMNIPOTENTI DEO MITHRAE[u]. Esse vero hunc Mithram Persis solem, inde recte conficitur, quod teste HERODOTO[x] et STRABONE[y], solum e Diis solem Persae colant, atque equos sacrificent. Ad quod alludit OVIDIVS[z].

Solis cultus.

Mithrae.

Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Plura, vbi alia nobis agenda sunt, non cumulamus, sed rei noscendae cupidum ad eos scriptores remittimus, qui arcana Mithrae sacra apud Persas solenni religione culti nobis enarrarunt[a]. Quae cum ita sint, dubitandum vix est, antiquissimos Persas solem pro Deo coluisse: huncque Mithrae nomine indigitasse, cuius caussas facile deprehendent, qui in origines idololatriae veteris curiosius inquirent. Cum enim Deus pro mundi anima ab omni fere antiquitate, quae ob traditionis primorum hominum propinquitatem Dei notitia carere non potuit, haberetur, solis vero, principis sideris splendor, forma, calor, effectus admirationem merito excitarent, facile in has cogitationes dilapsi sunt homines, vt putarent, magnam, eamque primam, omniumque praestantissimam animae mundanae, id est, Dei ipsius partem in sole residere. Quod quidem a plebis rudioris indole remotum aliquantum est, quae sidera omnia, praecipue vero solem ipsum

o) De theol. gentili L. II. c. 2. p. 309.
p) De Diis Syris, passim, vid. p. 25. 36. 325.
q) De religione gentilium c. 4. p. 26 seqq.
r) PLVTARCH. de Isid. et Osirid.
s) Voce Mithra.
t) De antro nymphar. p. 118. ed. Rom.
u) Vid. EZ. SPANHEMIVS ad Iul. Caes. p. 144. ANT. VAN DALE diss. IX. ad antiqua marmora p. 16 seqq.
x) Lib. I. c. 131.
y) Lib. XV.
z) Fastor. L. I v. 383. Plura testimonia, Mithram solem Persis esse congessit TH. GATAKER in adu. miscell. c. 21.
a) Eos nominat FABRICIVS Bibliogr. antiq. c. VIII. §. 12. p. 250. c. X. §. 10. p. 322.

ipsum inter Deos simplici cultu retulit, prudentiorum tamen mentem vbiuis populorum fuisse, facile, si id ageremus, probari posset. Et ita apud Persas euenisse omnino verisimile est, quorum illi, qui rudiori ingenio vltra visibiles creaturas animum non extollebant, solem ipsum Deum credebant et venerabantur, quam vulgi religionem fuisse, tot veterum testimoniis euincitur; prudentiores tamen solem visibilem imaginem, immo thronum potius atque sedem potissimae partis diuinitatis, siue ipsius Dei statuebant. Et sic conciliari posse putamus dissensum virorum eruditissimorum, ambigua acie, et adductis vtrinque veterum locis pugnantium, vtrum per solem supremus Deus apud Persas intelligatur, an ei superior sit? Cuius prioris sententiae testimonia supra audiuimus; posterioris locum luculentum XENOPHONTIS attulit vir summus IOH. LAVRENTIVS MOSHEMIVS[c]. Illa enim de vulgi sententia, haec de prudentiorum placitis loquuntur, qui non solum diuinitatem in sole, sed in toto quoque mundo eiusque partibus habitantem, Iouem summum, Deumque maximum habuere. Et hinc quoque ratio dari potest, cur in laudato Xenophontis loco fulgura σημεῖα τοῦ μεγίστου Θεοῦ *maximi Dei signa* vocentur: eo scilicet, quia teste HERODOTO[d], quo cum STRABO[e] consentit, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. *Omnem ambitum coeli Iouem nominant;* nempe quia per totum hunc circulum Deus, ignis ille diuinus [f], siue anima mundana, diffusus est, participantibus ex eo omnibus sideribus, nullo tamen magis, quam sole. Et eadem quoque ratio valet, cur apud vetustissimos Persas ignis cultus tam sacer fuerit atque tantis ceremoniis, ne pollueretur, custoditus. Refert enim, quod supra iam obiter tetigimus, STRABO[g], qui in his regionibus ipse versatus erat, *in Cappadocia esse magnam Magorum multitudinem, qui Pyrethi, i. e. ignis cultores dicantur: multa item Persicorum Deorum*[h] *fana; haut cultro sed stipite quodam mactare, velut pistillo verberantes. Esse etiam Pyratheia quaedam memoratu digna. Horum in medio aram esse, in quo cinis est multus: ignem autem inextinguibilem seruare Magos, cotidie ingressos, per horae ferme spatium accinere, fasciculum virgarum ante ignem tenentes tiaris laneis velari etc*[i]. Quae etsi videntur ad Zoroastrea instituta, de quibus supra diximus, pertinere, certum tamen est ex adductis, sacrum ignis cultum ante Zoroastrem inter Persas viguisse, illumque adaptato religioni patriae systemate, quod inuenerat, philosophico, solenniorem tantum, excitatis Πυραθέοις templisque et institutis nouis ceremoniis, quas hic Strabo explicat, ignis cultum fuisse. Certe ignem

b) Lib. I. p. 65. 66.

c) Annot. ad CVDWORTHI systema intellectuale p. 328.

d) Lib. I. c. 131.

e) Lib. XVI.

f) Potest his ratio quoque addi alia. Nempe Persae veteres nullla templa habebant, quod parietibus Deos includi nefas habebant, teste CICERONE de legibus L. II. c. 10. hinc sub patente coelo orabant ad Deos vbique praesentes.

g) Lib. XV.

h) Hoc ex more Graecorum dictum est, Persae enim Pyrea, non vera Deorum delubra habebant.

i) Erudite has ceremonias illustrat IO. SELDENVS de Diis Syris, Synt. II. c. 8. p. 317 seqq.

ignem vbique etiam in quotidiano vſu, ne polluerent, Perſae cauebant, indeque Euphrates Perſa, apud DIOSCORIDEM[k] corpus ſuum cremari vetat, ne ignem inquinaret:

- - Πῦρ δὲ μιῆναι,
Ἡμῖν τοῦ χαλεποῦ πικρότερον θανάτου.
- - Ignem polluere
Nobis ipſa graui morte amarius.

Vnde vero vel ſoli vel diuinitati ſummae, cuius ſedes atque imago ſol ſit, Mithrae nomen datum fuerit, difficulter definiri poteſt. Quae enim vocis huius origines a viris doctis SCALIGERO[l], HYDEO[m], RELANDO[n] aliisque[o] afferuntur, incertae omnes ſunt. Quod ſi primae vero popularis ſuperſtitionis et idololatriae origines attenduntur, coniectura vero admodum ſimilis fieri poteſt, vnde Mithras inter Perſarum deos nomen extulerit. Vetuſtiſſima enim monumenta ſcrutantibus ſatis notum eſſe exiſtimamus, populorum antiquiſſimorum deos non alios fuiſſe, quam magnos viros, principeſque, conditores et auctores eorum, qui incultam et inhabitabilem terram colendi rationem oſtenderunt, a feris et latronibus quoque eam liberarunt, ad manſuetos et humanos mores homines deduxerunt, legibusque ac religione eos inſtruxerunt, ſicque tantis beneficiis ſuos auxerunt, vt eorum memoria ducti eis locum inter deos aſſignarent. Nec ignotum quoque iis eſt, qui antiqua placita excuſſerunt, magnis animis in ſole tanquam feliciſſimo loco Deoque proximo poſt mortem ſedem eſſe datam. Cum itaque Mithras nomen viri ſit, quo Perſae ſaepius homines denotant, ſua probabilitate conſtat, Mithram primorum in hac gente hominum virum quendam fuiſſe, vt robuſtiſſimum, ita magna inter eos auctoritate, forte regia, valentem, qui purgatam a feris et latronibus regionem habitabilem fecit, legibus et inſtitutis egregiis ſuos adiuuit, tantiſque gentem beneficiis ſibi obſtrinxit, vt poſt mortem ei diuinos honores deferrent, animamque in ſolem tanquam coeleſtem paradiſum tranſlatam collocarent. Quae ſimpliciſſima idololatriae ratio, qualem etiam in Belo rege ſupra vidimus, cum diſpliceret prudentioribus, qui philoſophari inceperunt, occaſio inde enata eſt, inſtitutum Mithrae cultum ad res naturales adplicandi, et principium ſummum Mithrae nomine inſigniendo, vel ſolem quoque inſtar Dei cultum hoc nomine indicando, manifeſtam ſuperſtitionis rationem emendandi. Quae ſententia in ſe quidem multa veriſimilitudine ſe commendat, maxime tamen iis argumentis roboratur, quae pro ea ornanda inſigni eruditione adiutus attulit vir in veterum arcanis perſpiciendis longe acutiſſimus, celeberrimus I. L. MOSHEMIVS[p], cuius rationes ſummatim

Mithrae nomen cur ſoli datum, vel ſummo potius Deo?

k) Anthol. III. c. 4. Hinc quoque ratio deriuanda, cur Perſae cadauera non combuſſerint.

l) De emendat. temp. L. VI. p. 588. VOSSIVS l. c. p. 133. SELDENVS l. c. p. 179.

m) De rel. vet. Perſ. c. 4. p. 67.

n) Diſſ. miſcell. P. II. p. 198.

o) Conf. quos laudat S. Reu. MOSHEMIVS ad CVDWORTHI Syſt. int. p. 326. not. 21.

p) l. c. p. 327 ſeqq. not. 23.

tim tantum exhibebimus, vt lectori profundius rem meditandi inde occasio enascatur. Prouocatis ante omnia ad imaginem Mithrae [q], qualis apud Persas pingebatur, et in antiquis marmoribus occurrit, quae nobis hominem validum, venatoremque exhibent. Pingebant enim Mithram, vt robustum virum, gladio cinctum, et tiara Persica tectum, qui tergo tauri insidet, feramque bestiam hanc comprimit, coërcet, ense conficit, additis canibus, qui taurum aggrediuntur: quae omnia etsi ad rationes physicas veteres et recentiores referant, recte tamen eiusmodi explicationes tanquam serius excogitatae, et simplicitati primae rudissimi hominum generis non conuenientes reiiciuntur. Deinde ad victimas vir sagacissimus prouocat, Mithrae oblatas; equi enim deo huic sacrati erant, vt vel ex vno OVIDII loco, supra adducto, constat, nosque alia veterum testimonia ibidem adduximus. Cum itaque vetustissimi homines crederent, earundem rerum delectatione heroas inter sidera relatos duci, quibus delectati sunt in terris, equi Mithrae in venationibus dilecti etiam post fata dicati sunt; cum alias ratio dari nequeat, cur soli equos Persae sacrificent? Tandem et ad mysteria Mithrae prouocat, cum mysteriorum omnium institutio, si, non ex quaesitis sacerdotum interpretamentis, vel philosophorum accommodationibus, sed ex ipsis circumstantiis, modoque aestimentur, typica repraesentatio inuentorum, fatorum, factorumque primorum regnorum conditorum sit, ideo introducta, vt beneficiorum memoria cultusque ideo his viris concessus diuinus sacra reuerentia conseruaretur. Qualia etiam Mithrae instituta sunt, eaque octoginta poenarum et suppliciorum generibus quasi praemunita [r], quae sufferre oportebat eum, qui sacra haec intueri cupiebat, eo fine, ne sacra haec profundius inspecta, si inter homines quosuis innotescerent, euilescerent, nec ad arcana dominatus possent adhiberi amplius, sed ii tantum admitterentur, qui per tot molestias et vexationes tandem ad ἐποπτείαν admissi fidem et prudentiam antistitibus probauissent. In his vero mysteriis pugnae, certaminis et venationis genus quoddam, exhibitum est, et belli imago, strictis ensibus repraesentata, clypeo enim, lorica, gladio et hasta armati consecrati sunt, qui supplicia pertulerunt [s]; figurae quoque ferarum antris illis, in quibus sacra Mithriaca peragebantur, adpictae [t], immo initiati quoque ferarum nomine insigniti, et eorum pellibus ac figura induti, quos ficta pugna, quam in veram mutauit Commodus [u], venabulis ensibusque alii aggrediebantur. Quae omnia ita vir doctissimus ornat et probat, vt omnino probabilissimum videatur, nihil aliud repraesentatum fuisse nisi Mithrae beneficia, eiusmodi bellis et venationibus populo Persarum praestita. Ceterum Mithram τριπλάσιον triplicem nominatum fuisse, ex veterum relatione constat [x]. Quae denominatio miras inter eruditos coniecturas

Mithras τριπλάσιος dictus.

q) Vid. VAN DALE in antiq. marm. diss. I. p. 18.

r) MONTFAVCON. Diar. Ital. c. 14. p. 201. SELDENVS l. c. c. 5. p. 170.

s) IVLIVS FIRMICVS de err. profan. relig. p. 414.

t) PORPHYRIVS ex Eubulo l. c. et de abstinent. L. IV. c. 16. p. 165.

u) LAMPRIDIVS in Commodo c. 9.

x) Loca veterum adduxit CVDWORTHVS Syst. int. c. IV. §. 16. p. 333.

iecturas protulit, videndas apud VOSSIVM [y], SELDENVM [z], CVDWORTHVM [a], cui cum HVETIO [b] nescio quae trinitatis vestigia in ea latere videntur. Etsi vero haec ad triplicem solis faciem, qualem nobis, aeque vt lunae, depingunt veteres, referri possunt [c], ex dictis tamen vero non absimile videtur, triplex, quod genti suae conditor exhibuit, beneficium, triplicemque, qua se conspiciendum Mithras dedit formam, initio indicasse, nempe liberatae a feris regionis, conditarum legum, introductae religionis. Sed hae coniecturae sunt, maiora enim et certiora in tam cana vetustate expectari immo ne postulari quidem possunt.

§. XI. Praeter Mithram Oromazdes et Arimanius summa numina celebrantur apud Persas, sibi inuicem contraria, quorum illud omnis felicitatis bonorumque auctor, hoc malorum atque infelicitatis fons et origo dictum est. Et quod ad Oromasden attinet, quem Persae Hormizdas nominant, nomen illud diuinitati tributum (nam interdum quoque Iouem planetam indicat,) addito epitheto plerumque apud Persas exprimitur; vt eius character quasi exprimatur, e.g. Hormizda Choda, Deus supremus [d]. Quam vero vox originem habeat, inutiliter disceptari putamus; videnda autem varia vocis etyma apud ven. IO. CHR. WOLFIVM [e], IS. BEAVSOBRIVM [f], THOM. HYDEVM [g]; nos vnum adiicimus, omnium probabilissimam videri eam deriuationem, quam in his literis summus vir MATVEIS LA CROZE [h] protulit, qui luculenter demonstrauit, ἀγαθὸν δαίμονα, vi vocum Persicarum indicari, quae significatio cum re ipsa egregie conuenit, bonum enim Deum ista voce indicasse et Graeci et Orientales vnanimi ore fatentur: Arhimanius vero HYDEO [i] vel impurum, vel seductorem significat, talem enim sub hac voce Persae daemonem sibi finxere, qui omnis mali et impuritatis auctor fuerit; vtrumque, qua ratione philosophi siue theologi potius huius gentis intellexerint, postea videbimus, et hic modo, vbi de auita Persarum religione loquimur, notamus, cum vero videatur simillimum, Mithram fuisse virum de gente meritissimum inter deos relatum; idem quoque de Oromasde et Arimanio coniiciendum esse, quorum ille princeps bonus, et insigniter de prima Persarum gente et aetate meritus, alter tyrannus bello, ac innumeris aliis malis homines vexans, perpetuisque cum bono principe pugnis et dissidiis implicitus fuerit. Qua de re iuuat viri maximi GODOFREDI GVILIELMI LEIBNIZII [k] coniecturam audire, quae, vt est ab ingenio maximo, et profundissime penetrante profecta, ita mire rem hanc illustrat. Ait vero: *Consideranti magnos*

Oromazdes et Arimanius.

Oromazdes quid significet?

Arhimanius quis sit?

y) De orig. idol. L. II. c. 9. p. 131.
z) l. c. proleg. p. 31.
a) l. c. p. 533.
b) Qq. Alnet. L. II. c. 3.
c) MOSHEM. ad l. c. Cudworth.
d) HYDE l. c. p. 161.
e) De Manichaeismo ante Manichaeos p. 59.
f) l. c. p. 169.
g) l. c. alia vide apud WINDETVM de vita funct. statu p. 36. CLERICVM ad STANLEIVM Ind. philol. voce Oromazdes.
h) Cuius annotationem hac de re inseruit l. c. BEAVSOBRIVS.
i) loc. cit.
k) Theodicée P. II. §. 138 p. m. 184 seq. in cuius sententiam concessit quoque ven. MOSHEMIVS ad CVDWORTHVM p. 328. et CASP. ABELIVS in antiqq. Teut. c. I. §. 6. p. 22.

gnos Asiae principes nomen Hormisdae gessisse, Irmin vero siue Hermin fuisse nomen Dei vel herois Celto-Scytharum, id est Germanorum, visum fuit probabile, hunc Arimanium fuisse magnum aliquem conquaestorem ab occidente Persidem inuadentem, qualis sequioribus temporibus Chingis-Chan et Tamerlanes ab occidente venerunt: Sic vt Arimanius ab occidente boreali, id est ex Germania atque Sarmatia per Alanos et Massagethas in regiones Hormisdae cuiusdam, magnae Asiae regis irruerit, quemadmodum teste Herodoto Scythae fecerunt, tempore Cyaxaris regis Medorum. Hic itaque rex, qui populos suos ad mores mites traductos clementer rexit, et contra inuasiones latronis fortiter tuitus est, potuit apud eos pro bono Deo haberi, quemadmodum latro symbolum mali principii euasit. Certe haec probabilissima sunt, patetque ex hac ipsa mythologia, duos hos principes diu inter se bella gessisse, ita tamen vt neuter vinceret, sed vterque partes suas tueretur, quemadmodum duo principia, inter se diuisum habent imperium mundi, ex hypothesi Zoroastri tributa. Quae coniectura, si cum iis, quae supra de Mithra diximus, coniungatur, lucem vetustissimae Persarum religioni accendit: qui Hormisdam siue Oromasden inter Deos quidem retulerunt, eumque caussam fontemque felicitatis constituerunt, ad Arimanium vero omnis generis malum retulerunt, vnde et hic a Persis nunquam Deus, sed malus potius daemon vocatus est [l], tantoque habitus odio, vt nomen Ahriman nunquam erecto situ, sed semper inuersis literis scribant [m], id quod, quam vehementer is Persarum res afflixerit, luculenter prodit: et hinc fons omnis mali habitus, et ad eum origo mali ab illis relata est, qui rudem et plebeiam superstitionem rationibus philosophicis emendarunt et exornarunt.

Emendatio philosophica religionis popularis apud Persas.

§. XII. Haec, quae hactenus de antiquissimorum Persarum religione disputauimus, ad nostrum quidem institutum proprie non pertinent, qui non historiam religionum popularium, sed philosophiae scribimus, praemittenda tamen fuerunt, quoniam ad hanc popularem religionem ii attenderunt, de quorum placitis in praesentia solliciti sumus, quique ineptam idololatriam rationibus philosophicis emendare sunt aggressi. Illi enim cum viderent, diuinitatis axiomata hominibus tributa sensim euilescere, hominibus semper acutius videntibus, cumque nihil, quod altius rem rimanti faciat satis, in istis deprehenderent, ad dandam religioni faciem magis rationalem et philosophicam se accinxerunt. Id quod tamen ita faciendum erat, ne populus patriae religioni superstitiose addictus offenderetur. Hinc seruata antiqua nomina, seruatus antiquus numinum colendorum mos atque ritus, seruata quoad speciem externam antiqua religio; mutatus vero sensus et significatio, et quae ab hominibus bene meritis orta erant numina in rationes physicas et metaphysicas mutata sunt. Id quod non inter Persas modo factum esse, sed inter omnes fere populos, in quibus philosophica ingenia enituerunt, rebusque sacris admota sunt, euenisse, multis

l) Conf. BEAVSOBRE l. c. p. 169. m) HYDE l. c.

multis per historiam philosophicam exemplis in posterum constabit. Certe id a Magorum secta factum esse, religionis placita apud Persas ante Zoroastrem scrutantibus apud veteres scriptores, planum fiet. Etsi enim, astrorum et idolorum cultus, de quo suo loco ex instituto dicetur, paulo ante Zoroastris tempora inualuisse dicitur, superfuere tamen non tantum antiqui ignis cultores, id est, magicae religionis asseclae, sed is quoque ignis cultus ante Magorum in imperio fraudes vbique inualuerat. De Magorum itaque systemate hic agendum est, quale id ante Zoroastrem effloruisse dicitur. Quorum mentem ita Graeci Aristoteles, Hermippus, Eudoxus, Theopompus apud LAERTIVM [n] explicant: *duo esse secundum eos principia bonum daemonem, et malum daemonem: alterum ex his Iouem et Oromasden, alterum Plutonem et Arimanium dici.* Quae cum luculentius exponat PLVTARCHVS [o], eum audiendum quoque esse putamus, qui ita: *Non unicam esse rationem, quae contineat vniuersum et dirigat, tanquam clauum aut fraena moderans: sed cum permulta e bonis iuxta malisque sint confusa, immo nihil hic natura sincerum proferat, non esse vnum aliquem promum, qui e duobus doliis res nobis veluti aliquem liquorem cauponis in morem distribuat atque misceat; ergo a duobus principiis contrariis aduersisque duabus facultatibus, quarum altera ad dexteram et recta ducat, altera retrorsum auertatur atque reflectat, cum vitam esse mixtam, tum ipsum mundum si non vniuersum, saltem eum, qui ad terram est, et lunae subiacet, inaequaliter ferri, variisque et omnis generis motibus agitari.* Et mox: *Existimant alii duos esse Deos, quasi contrariis deditos artibus, vt bona alter, mala alter opera conficiat, alii, eum, qui est melior Deum, qui deterior daemonem dicunt.* Addit etiam, *Zoroastrem melioris nomen Oromazam, prioris Areimanium perhibuisse; illumque enunciauisse maxime similem esse luci, hunc tenebris et ignorationi, medium horum esse Mithram, quae caussa sit quod Mithram Persae mediatorem seu intermedium nuncupent.* In quibus verbis Plutarchus, vt solent Graeci et Romani in rebus peregrinis saepius, Zoroastreum systema, cum doctrina Magorum antiquorum confudit. Et ita quidem Graeci et in his quoque AGATHIAS [p]; qui cum Zoroastrea cum antiquioribus misceant, certos nos hac de re non faciunt. Audiendi itaque Arabes, qui passim quoque de ea re scripserunt. Inter eos ABVLFEDA refert [q]: *Persarum Magorum antiquiores Ciumerthios dictos, religionem superstruxisse fundamento, venerationis lucis et fugae tenebrarum: lucem Deum primum kadiman, antiquum seu aeternum rerum omnium principium statuisse, ac Yazdan vocasse, tenebras autem Deum creatum, tenebris ortum, Ahraman: ita duos esse illis rerum autores, Deum scilicet et diabolum, hanc eorum* doctri-

Magorum systema.

n) Lib. I. f. 8.
o) De Isid. et Osir. T. II. p. m. 355. damus vero versionem Xylandri.
p) Apud MENAGIVM ad l. c. Laërt.
q) Apud POCOCK. specim. histor. Arab. p. 146.

doctrinam fuiſſe vſque ad Zardushti tempora. Similia habet alius Arabum ſcriptor IBN SAHNA [r], qui et ipſe ſtatuit, *Perſis vetuſtiſſimis duo principia placuiſſe, Deum aeternum, quem vocauerint Yezdan, et alium, quem vocauerint Ahreman, et vtrumque principium fuiſſe actiuum, et formatiuum ſui.* Alia Arabum loca praecipue Abulfedae praeterimus. Horum effata ſi cum Graecis coniungimus, in hoc potiſſimum eorum ſyſtema conſtitiſſe viris doctis [s] viſum eſt: Duo eſſe rerum omnium principia, lucem boni, tenebras mali fontem, vtrumque effectum ſuum in mundo ſublunari producere, indeque in eo eſſe mixta bona malis. Bonum enim principium cum formare vellet mundum, neceſſario tenebras, quae et ipſae eſſentia actiua et reali gaudebant, eum ingreſſas eſſe, ita vt bonum principium cauſſa malorum ſit. Ita tenebras in mundi conditi opere ſequelam quaſi lucis fuiſſe, quemadmodum corporis vmbra lucem ſequitur. Inter haec duo principia perpetua bella eſſe, donec mundus deſtruatur, vbi victo malo daemone bonus Deus mundum perfectiſſimum cum bonis omnibus in eo ſibi habiturus ſit, malo daemone mundum malum cum malo ſibi ſeruante. Et ita quidem Arabes, qui tamen non negant, circa cauſſam mixtionis lucis et tenebrarum et liberationem lucis a tenebris, ſeu quod vocant, initii et reditus, in partes vetuſtiſſimos Magos feceſſiſſe, quia alii malum principium aeternum, alii creatum putauerint: id quod tamen ita intelligendum eſſe monent, vt non tenebrae, quae aeternae fuerunt, ſiue materia, quae ſemper extiterit, ſed malus daemon, quem cum diabolo Chriſtianorum Abulfeda minus accurate comparat, ex tenebris ſiue materia conditus dicatur. Ad hanc doctrinae rationem adieciſſe poſtea Zoroaſtrem tertium principium, duobus iſtis ſuperius. Et haec quidem Arabes, quique ex recentioribus Arabes ſequuntur. Qui tamen cum multa ex ingenio ſuppleant [t], quemadmodum Arabes ex Muhammediſmo veteribus Magis quaedam manifeſte affricant, dubios nos de vera Magorum ſententia ante Zoroaſtrem ſinunt. Nam in hoc ſyſtemate, in quod vulgares patriae deos, Oromaſden et Arimanium receperunt, Mithrae, (quem tamen apud vetuſtiſſimos Perſas cultum et pro ſummo Deo habitum eſſe, ſupra euicimus) nulla datur ratio vel explicatio, nec tamen vllo modo videtur probabile, Magos vetuſtiſſimos princeps ſummumque patriae numen neglexiſſe. Quam difficultatem non tollunt ea, quae CVDWORTHO [u] placuerunt, et prima fronte eam tollere videntur: Oromaſden veteribus Magis fuiſſe ſummum Deum, ſub binis hiſce nominibus Mithrae et Oromaſdis latentem. Nam haec aſſumit vir doctus, non probat, nec locus ille, quem ex PORPHYRIO affert; Deum ex ſententia Magorum,

ἐοικέ-

r) Apud HYDE p. 163.

s) HYDE vbi ſupra p. 295. POCOCK. l. c. pag. 146 ſeq. PRIDEAVX Hiſtor. Iud. T. I. pag. 185. BEAVSOBRE Hiſt. Manich. T. I. p. 170 ſeq.

t) Quo imprimis ea pertinent, quae de materiae natura actiua et formatrice coniicit doctiſſimus BEAVSOBRIVS l. c. eam quidem ſententiam Platoni adſcripſit PLVTARCHVS de Coſmogon. ex mente Timaei, ſed Magorum eam mentem fuiſſe prius probandum erat.

u) Syſtem. intell. c. IV. §. 16. p. 352.

ἐοικέναι τὸ μὲν σῶμα φωτὶ τὴν δὲ ψυχὴν τῇ ἀληθείᾳ[*] *similem esse quoad corpus luci, quoad animam vero veritati*, eum quicquam iuuat. Nam nisi prorsus sensu vacuam hanc Porphyrii orationem esse velimus[z], anima et corpus non ad Deum, sed ad hominem veritatis philosophicae studiosum referenda sunt, adeoque lux non corporea et veritas spiritualis DEI essentia intelligenda est: vt taceamus inde necessario, si verba ita interpretamur, sequi, Deum Oromasden componi anima atque corpore, quod tamen ipse Cudworthus reiicit, et doctissimo quidem commentatori recte inde fluere videtur, nobis vero prius probandum aliunde esse censetur, Magis istam opinionem arrisisse. Nisi itaque futilia et incertissima plane sint omnia, quae de primorum Magorum sententia Arabes referunt, vt sunt leues et in fingendo audaces; non aliter nobis haec difficultas tolli posse videtur, quam vt statuamus, Magos de summo Deo, more gentium barbararum non disseruisse, et, cum Oromasden eius emanationem putauerint, ea ad Oromasden retulisse, quae patria religio Mithrae adscribebat; Zoroastrem vero hanc confusionem sustulisse, aperteque, qua ratione tum bonus, tum malus daemon, ortus sit, ex summo omnium rerum parente, seu, quod refert LAERTIVS[a], *quomodo Dii hi geniti fuerint*, explicuisse, sicque philosophicum principiorum diuinorum systema condidisse. Subductis itaque omnibus rationibus, nobis tutissimum videtur, de veterum Magorum, Zoroastre vetustiorum, systemate modestam fateri ignorantiam.

§. XIII. Ad Zoroastris itaque theologiam propius respiciendum atque accurate disquirendum est, quas rationes ille ad explicandam rerum physicarum atque diuinarum naturam attulerit. Verum et hic Ariadneo iterum filo opus est, vt saluum ex hoc labyrintho pedem efferre queamus, adeo inter se Graecorum atque Arabum narrationes dissident, virisque doctis ansam praebent in contrarias de systemate Zoroastreo sententias discedendi. Multi enim statuunt, Zoroastrem duo summa omnium rerum principia posuisse, Oromasden lucis, Arimanium tenebrarum auctorem atque principem, quorum vterque per se et ab aeterno extiterit, nec initium vnquam habuerit: alii ab vno supremo Deo rerum omnium parente ortum suum trahere, et bonum illud et malum principium, deos siue potius daemones duos; quod ita alii referunt, vt putent, Persas vnum tantum numen veneratos fuisse, cui tamen aduersarius, eundem in modum, quemadmodum satanas in scriptura S. describitur, obluctetur. Tertiam hanc sententiam potissimum exornandam sibi sumsit THOMAS HYDE-

Theologiae Persicae systema Zoroastreum.

x) In vita Pythag.

z) Id quod contendit celeberrimus MOSHEMIVS ad h. l. Nobis verba Porphyrii rectum sensum fundere videntur, modo ad scopum philosophi attendatur. Statuebat: ex mente Pythagorae veritati studendum esse homini philosopho, hanc ex sectae suae principiis in notionibus simplicissimis et purissimis quaerebat. Inde monet, cum Deo similis euasurus sit philosophiae studiosus, quoad corporea lucem, tanquam omnium rerum purissimam, quoad intellectualia, veritatem, siue τὰ ὄντως ὄντα sectandam, sicque finem philosophiae, similitudinem DEI, quem lucem Magi dixerint, consequi posse. Haec nisi fallimur, et menti Porphyrii et systemati sectae conformia sunt.

a) l. c. l. 8.

HYDEVS[b], omni nifu fatagens, vt, quantum poffit, orthodoxis doctrinis hanc Perfarum religionem propinquam effe doceret, quem HVMPHR. PRIDEAVX[c] fecutus eft, et fuo modo quoque BEAVSOBRIVS[d]. Quia vero haec Zoroaftrei fyftematis explicatio auctores alios non habet, quam Arabes Muhammedanos, qui ex fuo ingenio res antiquiffimas diiudicarunt, et cacodaemonem Iudaeis atque Chriftianis ereptum quafi et ab eis emendicatum Zoroaftreo fyftemati intruferunt, merito haec fententia ab aliis exploditur[e]. Cum reliquis enim veterum teftimoniis conciliari non poteft, et quae pro ea affert HVMPH. PRIDEAVX, ex lucis priuatione fatanam ortum effe, fcholam recentiorem fapiunt, a vetuftiffimarum atque barbararum nationum genio atque indole plane diuerfam. Primam vero fententiam quae plerisque viris doctis placuit, imprimis exornandam et contra Hydeum defendendam fibi fumfit acutiffimus vir PETRVS BAYLE[f]. Cuius rationes vel ea propter audiendas effe putamus, quoniam iis expenfis, quae fententia eligenda fit, facilius iudicari poteft. Putat vero vir profundae eruditionis et infoliti acuminis, male ex fententia Arabum independentium duorum principiorum fyftema a Zoroaftre remoueri 1) quia in eo conueniant Graeci auctores, oppofitum Graecis philofophis, Ariftotelicis imprimis et Stoicis fyftema Zoroaftri placuiffe; hos vero bonorum malorumque fontem ab vno Deo deduxiffe[g], adeoque ad duo neceffaria principia deriuandam effe Zoroaftris fententiam, quemadmodum eam PLVTARCHVS[h], fupra quoque nobis adductus explicuit. 2) Patere hoc quoque ex ratione inuenti fyftematis quod vocari ita folet, dualiftici, quae ea fola fuerit, vt ratio dari queat, quomodo malum exortum fit, quod a caufa bona ortum effe fine maxima laborantis iudicii difficultate dici nequeat. Hanc vero rationem euanefcere, prioremque difficultatem redire, fi diis duobus bono et malo aliud principium praeponatur, ex quo illa duo orta fint; quod femper ita primum illud principium fons mali ftatuatur. 3) Nec obiici fatis poffe, Graecos Perfarum non magis, quam aliorum barbarorum populorum doctrinas finiftre cepiffe; Arabes enim adhuc leuioris conditionis effe, qui tanto temporis interuallo a Zoroaftris aetate remoti fint. 4) Et iuftam quoque effe fufpicionem, fectatores Zoroaftris fub Muhammedanorum dominationis iugo gementes et ab iis abfurditatis obiectione preffos ita fyftematis horrorem emolliuiffe, et cum principium mali falua religione fua reiicere non poffent, ad id delapfos effe, vt vtrumque principium ab vno fummo Deo ortum ftatuerent: hinc nec ipfum Hydeum negare, dari inter Perfas et Indos Dualiftas, qui diaboli coaeternitatem ftatuant, eumque a fe ipfo proceffiffe credant. Haec magna confidentia BAYLIVS quem fequitur, licet rationes eius non omnes probet, eruditiffimus

b) c. XX. p. 161.
c) l. c. p. 215.
d) l. c. p. 173 feqq.
e) Cel. MOSHEM. ad CVDWORTH. p. 249. not. 38.
f) Dict. crit. T. IV. art. Zoroaftre not. F.
g) Hoc vero falfum effe, harum fectarum hiftoria fuo loco docebit.
h) De Ifide et Ofiride.

ſimus Io. Christoph. Wolfivs[i]. Neque tamen hae rationes, ſi recte expendantur, tales nobis videntur, vt in aſſenſum rapere attentum ſatis queant. Quod enim ad Graecos attinet, nec ipſe Baelius negat, in referendis barbararum gentium religionibus miſere hallucinatos fuiſſe, vnde, quid potiſſimum eorum ſolorum teſtimonio effici queat, ignoramus. Neque tamen ita obſtare ſecundae ſyſtematis Zoroaſtrei explicationi Graecorum teſtimonia putamus, vt hunc in modum nodus, qui ſolui nequit, ſecandus ſit. Vti enim Graeci apud Laertivm[k] et Plvtarchvm[l] recte aſſerunt, in Zoroaſtrea religione duo principia poni, vnum Oromaſden, lucis atque boni auctorem, alterum Arihmanium, tenebrarum atque mali fontem, ita ſatis produnt, non coaeterna et a nullo alio principio dependentia eſſe, ſed, eſſe a ſummo Deo Mithra genita. Luculenter Plvtarchvs: *Is Zoroaſtres melioris nomen Oromazam, peioris Arimanium perhibuit, addiditque hoc enunciatum, de rebus ſub ſenſum cadentibus, illum maxime ſimilem eſſe luci, hunc tenebris et ignorationi. Medium horum eſſe Mithram, quae cauſa eſt, quod Mithram Perſae meſiten, id eſt mediatorem, ſeu intermedium nuncupant.* Addit porro: *Enim vero illi quoque multa de diis fabuloſa narrant, cuius generis eſt, quod referam: Oromazem natum eſſe aiunt e luce puriſſima, Arimanium e caligine, eos bellum inter ſe gerere: ſex deos feciſſe Oromazen, primum beneuolentiae, ſecundum veritatis, tertium aequitatis, reliquos ſapientiae, diuitiarum, et voluptatis quae honeſta conſequitur, opificem. Arimanium totidem numero his aduerſa efficientes. Deinde Oromazen ſe triplicaſſe, et a ſole tanto ſe interuallo remouiſſe, quanto a terra ſol abeſt: ac coelum ſtellis decoraſſe, vnamque ante alias tanquam cuſtodem et ſpeculatorem conſtituiſſe Sirium: alios porro viginti quatuor deos condidiſſe et in ouo poſuiſſe; at totidem numero factos ab Arimanio ouum perforaſſe, hincque mala bonis eſſe permixta. Appetere porro fatale tempus, quo neceſſe ſit, peſte et fame ab his adducta Arimanium omnino perdi atque aboleri, terraque aequabili et plana facta, vnam vitam vnamque ciuitatem beatorum hominum vniuerſorum, vnaque lingua vtentium fore.* Eadem poſtea ex Theopompo probat. Ex quo loco manifeſtum eſſe putamus, et omnino notandum eſſe iubemus: Natos eſſe Oromazden et Arimanium, mediante Mithra, illum ex luce, hunc e caligine, lucem, vt vmbra corpus, ſequente foreque tempus, vbi lux tenebras vicerit, cunctaque ad beatam lucis ciuitatem reditura ſint. Haec quomodo ſyſtemati dualiſtico, quod duo independentia, coaeterna et coaequalia principia ponit, conuenire queant, nos quidem peruidere non poſſumus, cum tota illa coſmogoniae Perſicae ratio emanationem potius lucis et tenebrarum ex vno principio ad condendum mundum ſupponat. Quod et Hecataeus apud Laertivm[m] con

i) De manichaeiſmo ante Manichaeos §. 10. p. 51.
k) Lib. I. ſ. 8.
l) l. c.
m) l. c.

confirmat, ſtatuere Magos, Deos eſſe genitos. Quod tantum abeſt, vt Arabibus ſcriptoribus contradicat, vt potius exacte ſatis, quoad ſumma referat ea, quae illi tradunt. Cuius vt fidem faciamus, afferamus bona lectoris venia verba SHARISTANII apud HYDEVM[n], vt cum PLVTARCHO queant comparari: *Zerdusht affirmauit lucem et tenebras eſſe duo principia ſibi inuicem contraria, et ſic eſſe Yezdan et Ahreman, qui fuerunt initium eorum, quae inueniuntur in mundo: ex eorum miſtione extitiſſe compoſitiones; et ex variis compoſitionibus productas fuiſſe formas. Et quod Deus, qui creauit lucem et tenebras, vtriusque auctor vnicus ſit, ſine ſocio, ſine pari aut ſimili: nec ad eum referenda ſit exiſtentia tenebrarum, ſicut dicunt Zeruanitae, ſed bonum et malum, integritas ac corruptio, puritas ac ſpurcities exiuerunt ex miſtione lucis et tenebrarum, et niſi haec duo commiſta fuiſſent, non extitiſſet mundus. Et haec duo contra ſe inuicem inſurgebant, et de victoria contendebant, donec lux vinceret tenebras et bonum malum: tum poſtea ſaluum euaſit bonum ad mundum ſuum, et diuertebat malum ad mundum ſuum, et ſic fuit cauſa liberationis: Cumque Deus excelſus haec duo temperauerat et miſcuerat ex ſuo arbitrio, eaque in ſua compoſitione viderat, tum inſtituit lucem vt originale quiddam, et indixit exiſtentiam eius vt exiſteret, ſed tenebrae ſecutae ſunt, ſicut vmbra perſonam. Nam cum videret eas quodammodo exiſtere, ſed non realiter exiſtere, tum plane produxit lucem, et acquiſitae ſunt tenebrae per conſequentiam: nam ex neceſſitate extitit contrarium, quippe cuius exiſtentia fuit neceſſaria, ſcilicet vt contingens in creatione, non autem ex prima intentione, ſecundum exemplum quod adduximus de perſona et vmbra.* Eadem fere alios Arabes, imprimis ABVLFEDAM tradere, confirmat POCOCKIVS[o]. Quae nobis ſatis quoad rem ipſam cum Plutarchi narratione conuenire videntur, etſi facile largiri quis queat Baelio, confuſe et obſcure ſua hic narrare Shareſtanium, vt plerumque Arabes ſolent. Erunt tamen omnia haec nec adeo obſcura nec adeo confuſa et paradoxa, ſi ea ſyſtematis Zoroaſtrei explicatio admittatur, quam in ſequentibus dabimus. Hactenus ea nobis ſufficiunt, vt oſtendamus, Graecos cum Arabibus in ſummo rei capite conſentire. Addimus his magni ponderis teſtimonium THEODORI MOPSVESTENI, qui in libro *de Perſarum Magia*[p] teſtatur, *Zaruam ſiue principem omnium Deum, Hormiſdam et Satanam genuiſſe.* Theodorum autem res Perſarum ſcire accurate potuiſſe illis notum eſt, qui Neſtoriani epiſcopi vitam norunt. Cadente itaque palmario argumento acutiſſimi Baelii, reliqua ſimul concidunt: quicquid enim erit de fide Graecorum et Arabum, quicquid hi in gratiam partis emolliuiſſe credantur, quae omnia minime negamus, ſufficit tamen ad ſtabiliendam fidem vtrorumque, conſentire illos in eo, quod Oromaſdes et Arimanius a primo ſummoque Deo geniti fuerint. Nec rationes metaphyſicae, quas vrget vir doctiſſimus, rem multum roborant. Vt enim taceamus, barbaras gentes earumque

n) l. c. p. 299. o) l. c. p. 147. p) Apud PHOTIVM Cod. 81.

que philoſophos abſtractionibus et praeciſionibus mentalibus tanta ſubtilitate non fuiſſe vſos, ac ſcholaſticos, et recentiores philoſophos; illud dubium a Baelio motum ſatis tollit, quod tenebrae adeoque malum, quatenus tenebrae ſunt, neceſſaria tantum ſequela ortae ſint, etſi materia tenebrarum ex Deo genita ſit. Id quod abſurdum quidem primo intuitu videri queat, quomodo tamen Perſae intellexerint, poſtea luculenter patebit. Ceterum nec Hydeus, nec Pocockius, nec alius qui Perſarum in ea re cauſſam agit, negat, inter eos philoſophorum ſectas fuiſſe, qui duplex illud principium varie explicuerint, immo fuiſſe, qui Dualiſtae fuerint, HYDEVS ipſe fatetur [q]; forte et alii, Muhammedanorum et Chriſtianorum opinionibus propius accedentes, Arimanium in cacodaemonem mutauerunt; ſed de his nobis ſermo non eſt, ſed de ſententia Zoroaſtrea, quam huc potiſſimum tendere ex dictis liquet: Eſſe ſummum Deum, infinite bonum, qui ex ſe Oromaſden pariter atque Arimanium condiderit, et illi quidem lucem eum ex ſe genito dediſſe, huic vero neceſſaria ſequela tenebras accidiſſe, et hac ratione in condendo mundo ſublunari tenebras ita miſtas eſſe luci, vt neceſſario bona et mala inter ſe iuncta ſint; redituram tamen ad fontem ſuum lucem, tenebris tandem conſumtis, ſicque purum tandem mundum reſtitutum iri. Haec qua ratione intellexiſſe Zardushtus videatur, mox prolixius exponemus, id vnum prius monentes, ita inſtituiſſe callidiſſimum hominem rationes ſuas, vt ſummum patriae Deum Mithram, et Deos Oromaſden et Arimanium in ſuum ſyſtema transferret, rationibus philoſophicis ornaret, et ad ignem diuino cultu honoratum potiſſimum reſpiceret. Haec enim ex iis, quae ſupra dicta ſunt, ſatis manifeſta ſunt, et quae de ſpelunca Mithrea a Zoroaſtre inſtituta Eubulus apud PORPHYRIVM [r] narrauit luculenter probant.

Zoroaſtrei ſyſtematis accuratior explicatio.

§. XIII. Sed, vt propius et plenius, quid de ſyſtemate Zoroaſtreo nobis videatur, exponamus, praemittenda quaedam ſunt, quibus noſtra potiſſimum explicatio nititur, quaeque haud inuite nobis conceſſum iri, ſperamus. Scilicet monemus: 1. Mithram, ſiue Deum ſummum, a Zoroaſtre praepoſitum fuiſſe Oromazdi et Arimanio, et vtriusque factum eſſe parentem, ex quo geniti ſint, adeoque audiendos non eſſe, qui eum dualiſtici ſyſtematis conditorem faciunt: haec enim ex diſputatis hactenus clara eſſe putamus. 2. Oromaſden pariter atque Arimanium genitum a Deo ſummo, mundi potiſſimum condendi cauſſa, id enim et Plutarchus et Shareſtanius ſupra teſtati ſunt. 3. Oromaſden eſſe fontem ſpiritualium, Arimanium materialium ſubſtantiarum, illum lucis hunc tenebrarum ſymbolis adumbratum. Hanc enim nominibus hiſce ſignificationem Perſas ante Zoroaſtrem ita dediſſe, vt ſpiritum et materiam iſtis duobus numinibus adumbrarent, ex adductis quoque teſtimoniis conficitur. 4. Lucem vero ſiue ignem potius vt a Perſis in genere, ſic a Zoroaſtre quoque ita pro diuino fuiſſe habitum, vt ad diuinam naturam accedere, ſolque imprimis

q) p. 164. r) De antro nymphar.

eam proxime referre crederetur. Hoc enim euincit cultus Mithriacus, et pyrea, de quibus omnibus supra dictum est. 5. Zoroastrem itaque se dominanti religioni accommodauisse proscripta astrolatria et idolorum cultu, et ita quidem rationes prouide iniisse, vt nec dualisticum systema prorsus repudiaret, quod et Magis hactenus placuisse videtur, nec tamen immani absurditate duo principia independentia et coaeua admitteret, quibus saluis placita veterum Persarum de mundi mutatione futura, et abolitione mali consistere non posse, satis manifeste perspiciebat. 6. Zoroastrem principii per omnes fere gentes vniuersalis: ex nihilo nihil fit assectam fuisse. Etsi enim Hydeus et qui cum eo faciunt [r], saniora eum ab Israëlita vate edoctum, creationem et lucis et tenebrarum ex ESAIAE [s] vaticiniis didicisse credant, supra tamen, nisi fallimur, ex ipso libro *Sadder* euidenter demonstratum est, frustra haec a recentioribus Arabibus, quorum fidem illi sequuntur, iactari. Cum vero ex nihilo nihil nullo modo nullaue ratione fieri posse crederet, et absurdum systema duorum independentium principiorum suo modo euitare vellet, ad systema emanatiuum necessario delabi debuit, et statuere, et lucem siue, quae lucis spiritualis natura constant, spiritualia, et tenebras siue materiam tenebricosam impenetrabilem, passiuam ex Deo emanasse. 7. Vt vero et materiam ex substantia luce plena per emanationem deriuare posset, et mali quoque originem, hactenus in Arimanio, id est, materia, quaesitam a Deo remoueret, ita rationes instituere debuisse, vt illud quod materiae qualitates luci bonoque aduersas constituit, quodque tenebras proprie nominauit non Dei culpa exsisteret, sed suaemet naturae consequentia ex luce, tanquam vmbra ex corpore ortum videretur: id quod et Plutarchi locus suadet, et luculentum Sharistanii testimonium euincit. Tandem et 8. ita ad materiam respexisse, vt illa, quoniam ex infinito lucis siue DEI oceano orta est, absorptis quae eam sepiebant, et penetrabant, tenebris, siue victo Arimanio, in pristinum fontem reduceretur. Illud enim et Graeci et Arabes testantur, Oromasden tandem victurum Arimanium, cunctaque tunc lucis et felicitatis in terra plena fore. Nihil in his omnibus est, quod non vel euidentibus testimoniis probetur, vel necessariis consequentiis ex admissis a Zoroastre principiis fluat, et eandem doctrinam, quae vt omni fere antiquitati, ita imprimis orientalem philosophiam sectantibus, (quales Cabbalistae, Gnostici aliique huius furfuris homines fuerunt) placuit, supponat, Deum esse ignem longe purissimum intellectualem, cuius potissimum symbolum et imago ignis solis sit, hanc infinitam lucem, cum mundum condere vellet, ex se cuncta emanationis lege et ordine genuisse, sicque tanquam vniuersalem mundi animam cuncta regere et animare. Haec si admittamus, vti admittenda esse omnia, quae hactenus allata sunt, suadent, Zoroastris systema figuratae siue allegoricae, quam sequebantur orientales, dictio-

r) PRIDEAVX l. c. p. 215. s) ES. XLV, 5. 6. 7.

dictionis velo remoto et philosophico loquendi modo expressum his potissimum thesibus constat:

I. Ex nihilo nihil fit.

II. Ergo principium aliquod infinitum ab omni aeternitate fuit, ex cuius sinu omnia, quae fuerunt vel sunt, emanarunt atque genita sunt.

III. Emanatio haec et purissima esse debet, et ex perfectissimo et purissimo fonte orta, et actiua maxime, omnisque motus, vitae, calorisque caussa efficiens.

IV. Ergo principium illud, ex quo omnia emanarunt, est ignis perfectissimus, intellectualis, purissimus, cuius imago atque symbolum est solis ignis.

V. Ex hoc igne naturae absoluto et infinito, seque ipsum et omnia secum mouente et animante, omnia entia necessario emanauerunt, tum immaterialia, tum materialia.

VI. Quoniam vero materia immaterialis et spiritualis entis naturae e diametro contraria est, sequitur inde, rerum ex igne illo primaeuo et diuino ortarum duo esse principia subordinata, sibi inuicem natura aduersa, spiritum et materiam, Oromazden et Arimanium.

VII. Spiritus, quo propior est fonti suo, quoque minus longe a sinu parentis effluxit, eo purior ignis est, sicque lux lucem, spiritus spiritum emanando gignit, et ita recte asseritur, Deos esse genitos. Hicque theogoniarum priscus sensus est.

VIII. Cum itaque spiritus ex infinito lucis intellectualis oceano emanauerint, merito lucidae igneaeue naturae censentur.

IX. Quia vero lucidam igneamue naturam sortiti sunt, vim habent, mouendi, fouendi, perficiendi, adeoque et boni sunt, et Oromasdes siue principium et fons illorum, caussa omnis boni et perfectionis est.

X. Quia sol huius principii lucidi proprietates quam maxime refert, ideo sedes et thronus primarius lucis illius diuinae merito habendus est.

XI. Quo magis emanatiua ista principia a primo purissimo igne distant, eo magis sua puritate, luce, mouendi virtute et calore priuantur.

XII. Cum vero in materia et lux, et mouendi facultas, et calor desiderentur, sequitur inde, eam esse vltimum emanatiuum ex Deo, quod tanto interuallo a primo lucis fonte distat, vt tenebricosum, iners, solidum et sine motu sit.

XIII. His qualitatibus non ex principii emanantis sed ex emanationis natura oriundis debetur origo mali.

XIV. Inde constat, etsi Arimanius siue materia ex Deo genita sit, cur tamen nec malum, ab ea oriundum, nec tenebrae in ea existentes ex Deo emanasse dici queant.

XV. Quoniam vero aeternus et perfectissimus motus est in igne illo diuino et intellectuali, necessario omnia, quae ex illo igne fluxerunt, tandem

dem vi motus periodici ad hunc igneum fontem et oceanum redire, et in eum, quasi absorpta, reduci debent.

XVI. Non potest tamen materia, quatenus tenebricosa, frigida, et sine motu est, in hunc lucis purissimum fontem redire; necesse itaque est, vt in perpetuo motu et agitatione passiua, quae a bono et lucido atque actiuo principio oritur et instituitur, tenebrae malumque ipsum perpetuo oppugnentur, minuantur, sicque materia spirituali naturae reddatur propior.

XVII. Post longissimum certamen tandem eueniet, vt sublatis ex materia tenebris, victisque istis qualitatibus malis, materia tandem lucida et principio suo similis reddita ad primum fontem redeat, et ea ab infinito lucis oceano absorpta lux tandem omnia repleat, et infinitam felicitatem vndique spargat.

Haec potiora sunt, quae systema Zoroastris obscurissimum illustrare, et praesuppositis illis, quae adduximus, satis facere posse, sumus certissimi. Nec obiiciet quis voces nos adhibuisse ex Graecorum Pythagoreorum, Stoicorum et Platonicorum scholis haustas. Id enim ea tantum fini fecimus, vt notioribus vocibus luculentius et apertius sensum systematis in se obscuri exponeremus. Res vero ipsa non in Pythagorae tantum, Platonicorumque recentiorum et Stoicorum scholis, sed apud Aegyptios et imprimis apud Cabbalistas longe celeberrima et κύριον δόγμα est. Vnde noua ratio pro ea desumi potest. Pythagoram enim ex Aegypto, Aegyptios ab Orientalibus, Cabbalistas ab vtrisque sua accepisse, suis locis demonstrabitur. Videbitur quoque ipsa haec systematis Zoroastrei delineatio illis longe verisimilior, qui Plutarchi locum cum ea comparantes, et generationem Deorum ibi enarratam cum placitis veterum haereticorum, praecipue Gnosticorum conferentes, quae ex hoc systemate lucem capiunt, non sine delectatione videbunt, qua ratione aeones illorum hominum, demiurgus, et materiae malique origo ex hoc systemate, quod Zoroastreum esse iactabant, orta et cum placitis Christianis mista fuerint. Immo ratio quoque patebit, cur Platonici recentiores qui systema emanatiuum tantopere deperierunt, Zoroastream sapientiam, dimisso Platonis dualistico systemate, crepuerint, eamque in syncretisticum suum systema receperint. Qui cum philosophice magis hanc doctrinam exornassent, et cum aliis quas passim collegerunt, et suffurati sunt, doctrinis conciliassent, illa potissimum doctrinae ratio tandem enata est, quae in Oraculis, ab his hominibus profectis exponitur, in quibus semina Zoroastrei systematis inueniri et vestigia se manifestare non negamus, licet tantopere inuentis syncretisticis obscurata, vt primam originem aegre referant. Et cum haec quoque philosophia non tantum post sec. III. inter Christianos, Aegypti et Asiae minoris incolas quam maxime inualesceret, sed et fuga Platonicorum sec. VI. ad Chosroëm Persarum regem Persidi inferretur [u], factum inde esse

u) Dicendum hac de re suo loco. Videndus interim SVIDAS T. III. voce Πρεσβύς pag. 171. AGATHIAS L. II. p. 65.

esse recte coniicitur, vt Zoroastrea doctrina Platonicis placitis accommodata corrumperetur, etsi antea sub Artaxare in concilio Magorum, imprimis consiliis et reuelationibus Erdauiraphi Magi, sanctitatis laude celebris, esset restituta [w], et in aula Saporis miraculis quoque confirmata crederetur [x]. Muhammedani enim et Christiani, illos homines fanaticos, qui Platonicorum somnia sequebantur, in istis regionibus fouerunt; et hinc caussa deriuanda est, cur in recentioribus Persarum et orientalium de systemate Zoroastreo relationibus, tot Platonismi recentioris vestigia inueniantur, qualia quoque in ipso libro *Sadder* reperimus. Qui tamen ita Zoroastream doctrinam profert et enarrat, vt in rei summa eam explicationem, quam dedimus, haud leuiter roboret. Eo enim potiora redeunt: 1. Esse Deum dominum vnicum, sanctissimumque, cui nullus par sit, dominus potentiae et gloriae. 2. Hunc Deum mundum spirituum purorum et felicium prius condidisse: 3. post tria annorum millia Deum suam voluntatem misisse, sub specie lucis radiantis et fulgentis, quae humana in forma apparuerit: Illam comitatam angelis septuaginta primi ordinis et lucis condidisse solem, lunam, stellas humanosque animos. Tum post alia tria annorum millia Deum infra lunae orbitam condidisse inferiorem mundum, materia plenum, eique imperium in eo assignasse. Hactenus liber *Sadder*, qui recentiora quidem quaedam manifesta sapit, vestigia tamen vetustae traditionis quoque exhibet. Ceterum ex dictis hactenus conciliari quoque illi inter se possunt, qui disputant, an materia, siue tenebrae potius, siue Arimanius, per priuationem lucis ortae sint nec ne? quorum prius PRIDEAVX [y], posterius BEAVSOBRIVS [z] tutius est. Nam si illa admittamus, materia quidem, siue subiectum, vt scholasticorum more loquamur, non nuda priuatio est, sed ex sinu summae et infinitae lucis emanauit; quia vero tanto interuallo a lucis fonte distat, et lucis proprietates amisit, tenebrae necessario ex lucis priuatione secutae sunt: Sicque materia corporis, tenebrae vmbrae naturam sequuntur, quo simili Sharistanium vtentem supra audiuimus: hinc enim colligitur recte, mali naturam non in sola priuatione consistere, sed positiuum quid esse, etsi ex priuatione lucis originem traxerit.

§. XIV. Iam ad reliqua Persarum theologiae capita enarranda inoffenso magis pede progredi licet, quae paucis explicabimus. Statuebant I. omnes imagines earumque cultum, statuas et sacella Deorum reiicienda esse [a], inde Xerxes, Magis Persarum auctoribus templa Graeciae inflammasse, referente CICERONE, dicitur, *quod parietibus excluderent Deos, quibus omnia deberent esse patentia ac libera* [b]. Id quod astrolatra-

Deorum imagines et templa reiecta.

w) HYDE de relig. veter. Persar. c. XXI.

x) Conf. DE BEAVSOBRE Hist. de manichéens T. I. p. 166.

y) l. c. p. 216.

z) l. c. p. 174.

a) LAERTIVS L. I. s. 9. conferenda hic omnino sunt, quae docte monet CLERICVS Ind. Philol. ad STANLEIVM v. Statua.

b) Nititur hoc dogma alio, quod Magis apud LAERTIVM L. I. s. 7 tribuitur, Deos apparere, et plenum esse aërem simulacrorum (εἰδώλων) quae cum e corporibus effluant, cum vaporum eleuatione oculis acute cernentium inferantur, quam sententiam

trarum idololatriae potiſſimum oppoſitum eſt, quorum inſania poſt Magorum ſuppreſſionem ſub Smerdi Mago, quam maxime inualuiſſe orientalibus quoque ſcriptoribus traditur. Et hanc quoque mentem hodienum ſeruant Magorum religionis apud Indos aſſeclae, vt idola vehementer abhorreant. II. Neque tamen intermiſſus fuit Perſis cultus non ſolis tantum, ſed et lunae atque aliorum ſiderum: Refert porro HERODOTVS[c]: *Vraniae quoque ſacrificare, ſic nimirum ab Aſſyriis Arabibusque edoctos. Vocare autem Aſſyrios Venerem Mylittam, Arabes Alittam, Perſas Mithran.* In quibus verbis Herodoti Mithran cum Mithra, maris cum feminae appellationem confundere eruditi, cum Dea Mithra a Deo Mithra diſtinguenda ſit; quorum numinum hoc quidem ad ſolem illud ad lunam referendum eſſe, tanquam vxorem ſolis nuper poſt IACOBVM MARTINIVM[d] monuit celeberrimus MOSHEMIVS[e]. Vnde patet Mithran Perſarum cum Venere Graecorum male confundi. Ratio quoque cultorum ſiderum facile perſpici poteſt, ſi expendamus, diuinum illum ignem per totum coelum diffuſum, ſiue, Iouem, vt eſt apud HERODOTVM[f], totum coelorum circulum occupantem in his ſideribus a ſe animatis, quaſi reſidere, vnde non tam ſideribus, quam coeleſti potius atque diuino igni in iis habitanti cultum exhibuerunt[g]. III. Animarum quoque immortalitas, et reditus ad vitam, Perſis, teſte Theopompo apud DIOGENEM LAERTIVM[g] placuit. Ea enim ex ſyſtemate Zoroaſtreo neceſſario ſequitur, cum diuinae lucis particula anima ſit, ſuo tempore et certa rerum periodo in Deum reditura, materia quoque, ex qua corpus componitur, a tenebris, morbis et aliis infirmitatis generibus liberata tandem et ad hunc fontem reducta. Vnde etiam, quae de Paradiſo allegorice diſſerunt, lucem capiunt. Ceterum an Magi migrationem aliquam animarum a corpore ſeparatarum ex vno planetarum ad alterum per ſeptem portas ſtatuerint, quod non nemo aſſerit[h], quia ſine auctore dicitur, incertum putamus, licet nec a principiis Perſarum nec ab aliarum orientalium gentium doctrinis magnopere abhorreat.

Summa oraculorum Zoroaſtris.

§. XV. Hae Perſarum doctrinae ſunt, quibus religio et theologia eorum potiſſimum abſoluitur. Poteramus nunc tractationi huic finem imponere, cum quae de Perſis hic inde afferantur, incerta atque dubia ſi non plane fictitia et ſuppoſita ſint. Ne tamen curioſo lectori occaſionem praecidamus, de corruptelis Zoroaſtreae doctrinae altius meditandi, breuem hic

ſiſtemus

tiam infra apud Thaletem et Democritum deprehendemus, quorum vterque apud orientales eam didicit. Fluit quoque prona conſequentia ex illo dogmate, Iouem toto coeli circulo comprehendi. Effluuia tamen materiae, quae iſta ſimulacra conſtituunt, cum Diis, qui iſtis veſtiuntur, vt apparere hominibus queant, non confundenda ſunt. Et hinc ratio petenda eſt, cur Magi angelos tanquam mediatores inuocauerint. vid. HYDE l. c. p. 346. BEAVSOBRE l. c. p. 61.

c) Lib. I. c. 131. p. 55. Huc pertinet quod THEODORETVS Hiſt. Eccl. L. V. c. 39 refert, Magos a Perſis vocari τοὺς τὰ στοιχεῖα θεοποιοῦντας: illa elementa enim ſidera eſſe, recte obſeruauit ad h. l. VALESIVS.

d) Religion. des Gaulois L. II. p. 421.

e) Ad CVDWORTHVM p. 327.

f) l. c.

g) Conf. BEAVSOBRE l. c. p. 165.

g) Lib. I. ſ. 9.

h) Hiſt. critique de la philoſ. T. I. p. 106.

ſiſtemus conſpectum doctrinarum Zoroaſtrearum, quales a Platonicis finguntur, et tum a PLETHONE luculenter enarratae ſunt [i], tum in oraculis obſcure et confuſe, ob cauſſas ſupra adductas adumbrantur. Plethonem vero facem obſcuris praeferentem primum audiemus, qui haec nobis Zoroaſtrea dogmata commendat.

I. Sunt Dii, et vnus quidem eorum rex Iupiter, optimus, qui vniuerſis hiſce praeeſt, et diuinitate praeſtat, ipſe ingenitus, et exiſtens ſemper, aliorum autem pater et opifex veterrimus.

II. Huius filius antiquiſſimus ſine matre, Deus alter Neptunus, cui ſecundae partes in gubernatione vniuerſi commiſſae ſunt a patre, coeli etiam huius generatio et creatio.

III. Hic diis ceteris vt ſubpraefectis vtitur, fratribus ſupracoeleſtibus, genitis ſine matre omnibus, olympiisque et tartareis quos ex Iunone Dea eductos e materia progenerauit. Tum intra coelos aſtrorum coeleſtium genus, et naturae noſtrae vicinos terreſtres daemones. Idem ſoli, filio ſeniori, praefecturam coeli huius et mortalium ſub eo generationem commiſit, et hanc quidem vna cum Saturno, praeſide Tartareorum Titanumque.

IV. Rerum noſtrarum curam gerunt Dii, vel ipſimet per ſe manus admouentes, vel per inferiorum miniſterium vniuerſe autem ſecundum Iouis legem omnia dirigentes.

V. Hinc nullius mali neque nobis neque alii cuiquam, bonorum autem ſoli ii cauſa ſunt vnica.

VI. Praeterea fato ineuitabili et indeclinabili dependente a Ioue, ſecundum id, quod fieri poteſt optimum, omnia faciunt euenire.

VII. Vniuerſum aeternum eſt, cum ſecundis et tertiis diis ex Ioue prognatis, nec initium habuit vnquam, nec habebit finem, et ex multis omnibus in vnum quoddam coaptatum eſt.

VIII. Opifex, quae potuere fieri optima, vtpote optimus fecit, nullamque omnino intermiſit praeſtantiam addere.

IX. Praeterea immotum et eadem forma conſtans ſemper illud conſeruabitur.

X. Animus noſter cognatus diis tempus omne in coelo immortalis et aeternus manet.

XI. A Diis vero in corpus hoc mortale vario tempore demittitur, vt cum illo communicet, ad harmoniam tuendam vniuerſi, et mortalia cum diuinis communicantia in nobis et in ſpecie noſtra vniuerſum atque ita ipſum ſibimet connectant.

XII. Congruenter noſtrae cum Diis cognationi debitus vitae noſtrae ſcopus ac finis eſt, honeſtum, ſiue virtus. Ante omnia autem felicitas noſtra in immortali parte hominis ponenda, quam etiam naturae humanae nobiliſſimam Dii auctores noſtri eſſe iuſſerunt. Hacte-

i) Eius Epitomen dogmatum Zoroaſtris et Platonis edidit optimus FABRICIVS, Bibl. Graec. Vol. XIV. p. 137 ſeq.

Hactenus PLETHO; qui manifeste scholae suae placita Zoroastri supponit; quaedam tamen tangit Zoroastreo systemati non prorsus dissona, quale est, deorum generatio, mundi creatio, origo boni, animae humanae ortus. Et ita quoque in oraculis occurrit, in quibus has potissimum doctrinas notandas et expendendas esse putamus.

I. Vnitas, dualitatem genuit, dyas enim apud eam sedet et intellectuali luce fulgurat. Inde trinitas, et haec trinitas in toto mundo lucet, et gubernat omnia[k]. Manifeste in hac thesi Zoroastrea de tribus principiis doctrina, Mithra, Oromazde et Arimanio ad trinitatem Alexandrinae scholae, Christianorum caussa effictam detorquetur; id quod agnouit quidem doctissimus CVDWORTHVS[l], qui haec erudite confirmat, male tamen hanc Platonicorum recentiorum triadem cum Persarum trinitate eandem putat. Rectius acutissimus et in detegendis philosophorum sententiis felicissimus IACOBVS THOMASIVS[m], Zeruam, siue Mithram esse materiam primam, (melius dicimus ad euitandos conceptus Aristotelicos, ignem diuinum, ex quo omnia emanarunt) eam vtroque Deo bono et malo, Oromazde et Arimanio grauidam, a se ipsa videlicet, non Oromasden solum, sed et Deum malignum visceribus effudisse, adeoque superiorem vtroque Deo Mithram. Vnde et rectissime eorum sententiam reiicit, qui trinitatem Persarum cum trinitate Christiana misere confundunt[n].

II. Deus fons fontium omnium matrix continens omnia, vnde generatio varie se manifestantis materiae, vnde tractus prester insiliens cauitatibus mundorum, incipit deorsum tendere radios admirandos[o]. Et haec quoque Platonicis vocibus exprimuntur, non tamen male Zoroastrea referunt, quae Deum fontem omnium, etiam materiae, constituere, et emanatione lucis demissae in inferiora radios spargi statuere supra dictum est. Phrasin vero oraculorum suam quoque fecere Cabbalistae, qui talia primogenito suo, Adamkadmon, tribuunt: Vtrique ex vno fonte.

III. Deus intellectualem in se ignem proprium comprehendens, cuncta perficit et menti tradidit secundae. Sic omnia sunt ab vno igne progenita, patre genita lux[p]. Zoroastream sententiam esse supra vidimus, quam vero Platonici mente seu hypostasi secunda intrusa iterum in suas partes detraxerunt et corruperunt. Et huc omnia pertinent, quae de mente intelligibilia et intellectualia vertigine impigra fontium et principiorum motorum producente dicuntur[q]. Auctor enim, quisquis ille fuit, totus ideis Platonicis captus Zoroastrea principia lucis per suos vortices motae ad intelligibilia, νοητὰ καὶ νοερὰ applicat, siue potius detorquet.

IV. Mens patris striduit, intelligens indefesso consilio, omniformes ideas,

k) V. I seqq. STANLEI. p. 178.

l) System. intellect. L. I. c. 4. p. 134.

m) De Persarum et Platonicorum trinitate Hist. Sap. et Stultit. T. III. p. 68 seqq.

n) MORNAEVS de V. R. C. c. 6. RHODIGIN. Lect. L. VII. c. 14. p. 346.

o) V. 20 seq.

p) V. 25 seq.

q) V. 50 seqq.

ideas [r] (Iynges vocat, quae quid ſint alibi docuimus [s]) *fonte vero ab vno euolantes exſilierunt, et diuiſae intellectualem ignem ſunt nactae.* Tota quoque theſis Platonica, ſed orientali dicendi genere allegorico valde obſcurata. Nec Zoroaſter aliquid de ideis, quae nimis artificioſum pro barbarorum genio ſyſtema ſapiunt, aliamque originem agnoſcunt [t]. Patet vero ex hac oraculorum ſectione, recentioribus Platonicis ideas fuiſſe emanationes ignis intellectualis peculiari hypoſtaſi donatas, nam intellectae a patre intelligere et ipſae dicuntur. Verum haec alieni loci ſunt. Hecaten vero, Synochen et Teletarchas, ſectione quinta deſcriptos tales ſpiritus igneos intelligi formatrices rerum ſenſibilium, adeoque iyngum ſiue idearum ſpecies eſſe, per quas res ſenſibiles ſiue materia in formam componitur, patet ex v. 142. vbi dicitur

> Οἱ δὲ τὰ ἄτομα καὶ αἰσθητὰ δημιουργοῦσι
> Καὶ σωματοειδῆ καὶ κατατεταγμένα εἰς ὕλην.
>
> *Hi vero indiuidua et ſenſibilia efficiunt,*
> *Et forma corporea veſtita, et ordinata ad materiam.*

Forte haec ſpiritus illos formatores rerum ſenſibilium, qui cum voluntate Dei ex mente Perſarum, ad producendum mundum ſenſibilem, deſcenderunt, referunt, iunctis ideis Platonicis.

V. Anima exſiſtens ignis ſplendens vi patris immortalis manet et vitae domina eſt, et tenet mundi multas plenitudines ſinuum. Mentem enim (νοῦς) imitatur, ſed habet congenitum quid corporis [u]. Vehiculum ſiue ὄχημα animae Platonicum oraculum luculenter prodit, quod an vnquam Zoroaſtri placuerit, incertum? Statuebant tamen tale quid orientales philoſophi ſeculi I. et II. vt videre eſt, ex ſyſtematibus Gnoſticorum, et Cabbaliſtarum, immo Manetis quoque: vnde conici poteſt, tale quid orientalibus quoque Zoroaſtris aſſeclis, ſi non ipſi Zoroaſtri, placuiſſe.

VI. Opifex qui fabricatus eſt mundum, erat ignis moles, qui totum mundum ex igne, et aqua, et terra et aëre omnia aleute compoſuit [w]. Non haec quidem a Zoroaſtreis plane diſſona, manifeſte vero quae ſequuntur de canalibus materialibus per quos ignis diſtributus eſt, Alexandrinae ſcholae ſomnia produnt. Eadem de formatione coeli et ſiderum, qualem oracula exponunt, iudicanda ſunt.

> *VII. Oportet te feſtinare ad lucem et patris radios,*
> *Vnde miſſa eſt tibi anima multam induta lucem.*
> *Mentem enim in anima repoſuit et in corpore depoſuit* [x].

Accommodauit ſe oraculorum auctor Zoroaſtreo ſyſtemati, ita tamen, vt Plato-

Aa 2

r) V. 100 ſeq.
s) In Amoenit. litter. T. VIII.
t) Vid. diſſ. noſtra de numeris Pythagorae, Amoen. lit. T. VII. p. 181 ſeqq.
u) V. 145 ſeqq.
w) V. 164 ſeqq.
x) V. 215 ſeqq.

Platonicam partium hominis diſtributionem non obliuiſceretur, quae in ſchola Magorum incognita fuiſſe videtur.

VIII. Non deorſum pronus ſis in nigricantem mundum,
Cui profunditas ſemper infidae ſubſtrata eſt et hades,
Circumquaque nubilis ſqualidus, idolis gaudens, amens,
Praeceps, tortuoſus, coecum, profundum ſemper conuoluens,
Semper tegens obſcurum corpus iners, et ſpiritu carens,
Et oſor lucis mundus et tortuoſa fluenta.
Sub quae multi trahuntur [y].

Deſcribit his auctor Arimanium, ſiue materiam, ita tamen, vt dictionem et artem Graecae ſcholae redoleat.

IX. Quaere animi canalem vnde aut quo ordine
Seruus factus corporis, in ordinem a quo effluxiſti
Iterum reſurgas [z].

Haec adeo luculenter Platonicam de deſcenſu animarum in corporis ergaſtulum hypotheſin produnt, vt ex qua ſchola oracula prodierint, vel ex hoc vno loco iudicari queat.

X. Cogitatio igne fota primum habet ordinem,
Mortalis enim ignis proximus factus a Deo lumen habebit [a].

Vt Zoroaſtreum videatur oraculum, ad cultum ignis Perſis ſolitum manifeſte alludit.

XI. Lunae curſum et aſtrorum progreſſum ac ſtrepitum dimitte, ſemper currit opere neceſſitatis, aſtrorum progreſſus tui gratia non eſt editus [b]. Sequitur in his oraculum recentiores Platonicos, aſtrologiam reiicientes, quam tamen Zoroaſter et Magi tanti feciſſe dicuntur.

XII. Natura ſuadet eſſe daemonas puros,
Et malae materiae gemina vtilia et bona, etc. [c]

Tota haec de daemonibus tractatio, vnde ſomnia de apparitionibus daemonum originem habent, ſcholae Alexandrinae propria eſt, multumque a Magorum et Zoroaſtris placitis diſtat. Qualia et ſunt, nomina in ſacris vim arcanam habere, apparere ignem ſaltantem, vel daemonem quoque terreſtrem. Talia quidem Proclo, Pſelloque viſa fuerunt Chaldaica, ſed ementita ab his hominibus, vt ſacris ſuis, concidentibus et exſpirantibus auctoritatem conciliarent.

Haec

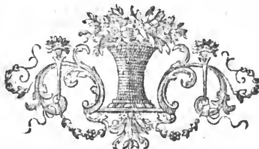
y) V. 240 ſeqq.
z) V. 248 ſeqq.
a) V. 263.
b) V. 283 ſeq.
c) V. 295 ſeq.

Haec ſpecimina oraculorum Zoroaſtream philoſophiam promittentium ſatis docent, auctorem, quisquis fuerit, doctrinas quasdam inter orientales ſeruatas ſuae ſcholae placitis ita applicuiſſe, vt Platonicorum ſcholam, prae orientali haereticorum caterua, Zoroaſtris auctoritate gloriari poſſe, Platonemque cum eo conuenire euincatur. Et hunc ſcopum horum oraculorum fuiſſe nulli dubitamus, indeque coniicimus, circa ea tempora congeſta fuiſſe, quibus philoſophia illa orientalis in Aſia et Aegypto caput extulit, et ex parte quidem a Platonicis reiecta, ex parte vero, more eorum ſyncretiſtico, intra ſuos limites recepta fuit, quod circa naſcentis ſaluatoris tempora ſenſim factum eſſe probabile eſt.

Philoſophia moralis Perſarum.

§. XVI. Philoſophiae moralis apud Perſas magianiſmi hodierni aſſeclas capita haec nobis narrantur [d]: colendam caſtitatem, honeſtatem, aequitatem, fugiendas voluptates, faſtum, vindictae cupiditatem, et latrocinia. Amandum timorem, conſulendam in omnibus actionibus prudentiam, vt mala euitentur, bona eligantur. Diem cogitatione de Deo auſpicandam, amoremque eius perpetuo fouendum. Orandum ad Deum vultu ad ſolem interdiu, ad lunam noctu conuerſo. Lucem enim eorum planetarum eſſe ſignum et teſtem lucis diuinae, malis daemonibus tenebras depereuntibus. Nihil in his eſt, quod non vel naturalibus principiis rationis nitatur, vel inſtitutum Zoroaſtris ſupponat, adeoque et antiquis placere potuit.

d) TRIBBECHOV. de philoſ. mor. apud barbaros. l. c.

CAPVT QVARTVM.
DE PHILOSOPHIA INDORVM.

§. I.

Fontes histo-riae philoso-phiae Indo-rum.

A Persis ad Indos philosophiae barbaricae historiam perlustraturi pedem promouemus, gentem vicinam, et ad quam ex Chaldaea atque Perside philosophia si quosdam audimus [a], penetrauit, quam tamen alii, vti aliarum gentium, ita imprimis Persarum, magistram fuisse volunt. De cuius philosophis magna apud veteres fama atque existimatio fuit, adeo, vt, qui sapientiae, virtutis cultura ad iustam indolem perductae, praecepta inter Graecos discendi cupidi erant, necessarium sibi ducerent, ad Indos excurrere, et sapientiam gentis tanto studio excultam atque custoditam discere, id quod magnos inter Graecos philosophos, Pythagoram [b], Democritum [c], Anaxarchum [d], Pyrrhonem [e], Apollonium [f] fecisse, et ipsum Alexandrum M. India occupata non neglexisse, relationes variae feruntur. Quo magis vero tota India et innumeri, qui in ea habitant, populi ab occidentis nostri regionibus dissita est, eo rariora quoque monumenta sunt, ex quibus de harum gentium philosophia historia certa hauriri potest. Accesserunt quidem Europaei ab aliquot seculis ad hos populos, et imprimis maritimorum populorum religionem atque placita satis curiose excusserunt: parum tamen inde in historia philosophiae barbaricae iuuamur, tum quod regiones interioris Indiae peregrinatoribus et missionariis, qui omnium maxime ad placita harum gentium attenderunt, non tam facilem accessum praebuerint, tum quod populi Indiae magnam partem a placitis maiorum desciuerint, et imprimis, quod vir quidam doctus eleganter monet [g], ab eo tempore, quo Mogores rerum domini apud eos facti sunt, alii plane facti fuerint, atque fuerunt alias. Nam nec satis antiquum illud sermonis genus intelligunt, quo libri ipsorum sacri exarati sunt, nec dogmata antiqua satis assequuntur. In diuersissimas quoque sententias sacerdotes eorum de diuinis distracti, magnam sentiendi et statuendi licentiam sequuntur, id quod eo magis impune ab illis fit, quo magis apud eos arbitrium sacrorum omne atque de religione decernendi auctoritas est. Id quod maxima facilitate fieri potest, quia pleraque eorum, quae antiquas traditiones, historias atque dogmata comprehendunt, poëtarum allegoriis, ex more orientis, audacissimis, et vere insanis depinguntur, quae cum varios sensus admittant, homines inuita plerumque Minerua nati sacrisque et religioni ex sanguinis potius

a) POSTELLVS ad librum Iezirah. OT. HEVRNIVS antiq. phil. barb. L. II. c. 2. p. 140 seqq.
b) APVLEIVS florid. L. II.
c) LAERT. L. IX. §. 3. et quos laudat MENAG.
d) LAERT. L. IX. §. 61. e) Ibid.
f) PHILOSTRATVS de vit. Apoll. L. II. c. 41.
g) Cel. MOSHEMIVS diss. de creatione ex nihilo, quae est in CVDWORTHI System. intellectuali §. 25. p. 990. praeeunte THOM. BVRNETIO Archaeolog. philos. c. III. p. 347.

potius iure, quam ingenii delectu praeesse iussi ad suos, sensus pro lubitu detorquent, et ea saepius de maiorum placitis garriunt, quae ipsi non intelligunt: immo a supponendi libros sacros et vetustos fraude immunes non sunt. Ex quibus omnibus manifestum est, ad recentiorum fidem et testimonia de philosophia Indorum acturos prouocare non posse. Et haec quoque ratio est, cur de Indorum recentiorum placitis in fine potius totius tractationis, vbi de historia philosophiae exoticae agendum est, plura dicere constituimus, quam hic recentiora veteribus sine ordine, et cum magna confusione miscere. Veteres itaque, qui Indiam adeundi occasionem habuerunt, indeque relationes aliquas reliquerunt, audiendi sunt: id quod ab eo potissimum tempore factum est, ex quo Alexander M. euerso Persarum imperio arma victricia Indiae intulit, suosque, qui exercitum sequebantur, de moribus et religione atque placitis Indorum curiosius sollicitos esse iussit. Ex eo enim tempore varia inter Graecos potissimum de Indorum moribus et placitis scriptis consignata sunt, inter quae praecipue eminent ea, quae diligentissimus STRABO[h], PLVTARCHVS[i] atque ARRIANVS[k] nobis scripta reliquere, quos secuti sunt PHILOSTRATVS[l], APVLEIVS[m], PORPHYRIVS[n] et his similes. Neque tamen eorum testimoniis ita standum esse putamus, vt nulla dubitandi caussa relinquatur. Non enim ipsi has gentes adierunt, sed relationem eorum, qui apud Indos fuerunt, sequuntur; quorum auctoritas cum ignota nobis sit, facile quousque nobis fide laudatorum virorum eos sequentium, stare liceat, perspicitur. Patet enim ex relationibus hisce, hos homines ad interiora gentis adyta non admissos esse, vnde etiam in externis magis recensendis, quam enarrandis internis, et exponendis horum hominum scitis occupati sunt, mireque omnia insulso Graeco more, orientalia cum suis comparandi suisque ex institutis metiendi, corruperunt. Extant quidem inter veteres scriptores aliqui, qui ex instituto de Indiae gentibus et philosophis, Brachmanibus scripserunt. In his potissimum est libellus *de gentibus Indiae et Brachmanibus*, qui *historiae Lausiacae* scriptori PALLADIO tribui solet[o], cui tamen, rationibus temporum adiutus hunc libellum contra CAVEI sententiam abiudicat CASIMIRVS OVDINVS[p]. Eadem fere refert libellus facundissimo Mediolanensium episcopo S. AMBROSIO tributus *de moribus Brachmanorum*, qui vero cum eloquentissimi viri genium, linguam, iudiciumque minime referat, inter libros suppositios recte relatus est a doctissimis familiae Benedictinae sodalibus, qui egregiam operum sancti doctoris editionem nobis dederunt, IACOBO DV FRICHE et NICOLAO NOVRY. Addendus his est tertius anonymus, *de Brachmanibus*, quem cum Palladio et Ambrosio tributis scriptis superiori seculo edidit EDOARDVS BISSAEVS[q] Eques auratus,

h) Lib. XV. i) De vit. Alexandri.
k) De expedit. Alex. L. VII. et in Indicis.
l) In vita Apollonii. m) Florid. L. II.
n) De abstinent. L. IV.
o) Vid. CAVE Hist. litt. scr. Eccl. p. 241. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IX. p. 10.
p) De Script. Eccl. T. I. p. 911.
q) Londin. 1665. 4. Addi his potest, qui de Indis quoque quaedam refert PSEVDO-ORIGENES philosophum. c. XXIV. p. 156 seq. SVIDAS vero in Brachmanes Palladium descripsit.

ratus, et titulo Clarencii Rex armorum. Neque tamen multum horum scriptorum, quicunque illi fuerint, fidei tribuendum est. Conscripti enim a Christianis libri, tam aperte ad commendandam Christianae religionis praestantiam, sapientiam Brachmanum, eam imprimis, quae de moribus agit, accommodarunt, vt caecum esse oporteat, qui piam fraudem, istis seculis, quo illa conscripta sunt, frequentem et in laude positam non viderit. Cum Alexandro M. quoque (cuius colloquium cum Brachmanibus potissimum referunt) Indiae sapientes ita sermones fecisse, nugantur, vt et Graeciae mores, et sectae quoque Graecorum illis notae fuisse dicantur, totaque disceptatio tantum a simplici et natiua orientalium methodo abeat, quantum sophistarum Graecorum concertationibus et dissertationibus est simillima. Iudicium itaque et hic adhibendum est, et ita fides temperanda, vt testium conditionem, nunquam obliuiscamur. Recentiores enim, qui Indorum philosophiam nobis descripserunt[r], cum veteres secuti sint, hic non moramur, optamus vero, vt, quae nobis recentissime spes facta est[s], Indorum liber sacer isque antiquissimus, *Vedam* dictus, qui legis diuinae instar ab Indorum sacerdotibus seruatur, et quam maxime occultatur, tandem publice edatur, vt meliori fide de Indorum religione atque placitis inde historia confici queat.

Philosophi Indorum, Brachmanes.

§. II. Est vero Indorum quidem gens natura rudis, et non adeo magna ingenii felicitate praedita, aluit tamen a vetustissimis temporibus viros sapientes, quos Graeci ad suos mores et instituta componentes, philosophos dixere. Eorum nomen Brachmanes est, et a habitu quoque corporis Graecis interdum Gymnosophistae dicuntur. Etsi enim nomen hoc non de omnibus semper Indiae sapientibus veteres adhibent, sed de iis tantum, qui maximam corporis partem nudi incesserunt, inualuit tamen olim iam mos, vt omnes promiscue Indiae sapientes Gymnosophistae dicerentur[t].

Nomen Brachmanum vnde?

Brachmanum vero nomen vnde ortum traxerit, vt in externis plerumque accidit, incertum est, neque definiri potest. Et ii quidem audiendi non sunt, qui cum nugatore GVIL. POSTELLO[u] ab Abrahamo dictos esse, eiusque filios ex Ketura fuisse, in orientem dimissos somniant, indeque nomen et originem Brachmanum deriuant. Nititur enim haec opinio infulso, quod supra iam iugulauimus praeiudicio, Abrahamum omnis eruditionis, et philosophiae quoque apud Orientales fontem fuisse, quod cum lepide probare contendat HEVRNIVS[x] ad cognoscendam argumenti, quod affert, leuitatem et ridenda inania somnia ipse legendus est. Nec meliora sunt, quae pro etymo vocis indagando attulit GEORGIVS

r) Inter eos videndi prae reliquis THOM. BVRNETIVS Archaeol. philos. c. III. p. 344 seqq. P. BAYLE Dict. T. I. art. Brachmanes et Gymnosophistae, et qui omnium diligentissime de hac re egit B. FABRICIVS in diss. de Brachmanibus, quae inserta est Syllog. Opuscul. p. 333 seqq.

s) Vid. Lettres curieuses et edifiantes Rec. XXI. p. 455 seqq.

t) PORPHYR. de abstin. L. IV. §. 17. p. 167. LAERT. L. I. §. 1. PLINIVS L. VII. c. 2.

u) Ad librum Iezirah. conf. ARNOLD. ad ROGER. p. 2.

x) Antiquit. phil. barbar. L. II. c. 2 p. 14[illegible]. cuius somnia legisse vel recitasse, est refutasse.

GIVS HORNIVS [y], absurdum enim est, vocis Indicae ex aliis linguis constituere originem. Nomen vero cum varie efferatur, nam et Brachmae, hodie vero Bahramae et Braminae dicuntur, vix spes est detegendi veram originem. Quodsi verum esset, quod SVIDAS [z] asserit, Brachmanum regem fuisse, qui ei regioni nomen dederit, et leges Brachmanum scripserit, et de eiusdem gentis republica, lingua vernacula meruerit; facile coniectura fieri posset, ab eiusmodi sectae conditore Brachmanas nomen accepisse, id quod etiam eruditissimo FABRICIO [a] placuit, fuisse Brachmanum vel Brahmum philosophum Indicae gentis, sectae conditorem. Verum cum alii veterum sileant, et Suidas, quo auctore id didicerit, non addat, vehementer veremur, ne antiquam Indorum doctrinam, vel Suidas, vel quemcunque is secutus est, corruperit et male intellexerit. Suo enim loco docebimus, Indos hodiernos primam DEI infiniti emanationem, rerum omnium conditorem vocare Biruma, vnde, docentibus meritissimis euangelii praeconibus [b] apud Malabares, Braminae nomen se accepisse iactant, ex cuius familia se esse ortos gloriantur. Cum itaque nomen, munusque a Brachmanibus veteribus acceperint Brahminae recentiores, facile inde colligi potest, quae potissimum nomini origo adscribenda sit. Etsi enim quidam hunc Birumam rerum conditorem mundique opificem inter homines numerauerint [c], mythologico tamen dicendi genere, quod cum reliquis orientis incolis Indi quoque adamant, decepti hominem ex prima Dei emanatione, numineque, a Deo summo secundo, effinxerunt. Vnde recte coniecit doctissimus ARNOLDVS [d], hunc Demiurgum intelligendum esse, Dei filium, qualem Cabbalistae, Platonici aliique philosophi statuerunt, et emanationis systema, quod Deum animam mundi facit, requirit. Quemadmodum vero Gymnosophistae communi Graecorum loquendi modo omnes Indiae sapientes denotant, ita, accurate si loquendum est, Brachmanes certum tantum genus philosophorum Indorum sunt. Varias enim classes, vel si mauis, sectas philosophorum Indorum nobis veteres recitant, Megasthenes enim apud STRABONEM [e] duo eorum genera facit, quorum vnum Brachmanes, alterum Germanes dicatur. PORPHYRIVS [f] autem Gymnosophistarum duas factiones facit, alteram Brachmanorum, alteram Samanaeorum. Quod si CLEMENS ALEXANDRINVS [g] audiendus est, peculiaris et a Gymnosophistis distincta secta est, Semnorum, id est venerandorum: quia vero nomen Graecum est, deceptus fuisse videtur, nomenque aliquod venerationis vel sanctitatis causa (vt et hodie apud Indos accidit) datum, in proprium nomen conuertisse.

Sectae philosophorum Indorum.

y) Hist. philos. L. II. c. 9. p. 105.
z) Voc. Brachmanes T. I. p. 454.
a) l. c.
b) Relationes Missionis Danicae ad Malabares P. I. p. 351.
c) ABR. ROGER Ianua gentilismi aperta P. II. c. 1. p. 226.
d) Ad h. l. p. 223.
e) Lib. XV. p. 822. conf. IO. SCHMIDII diss. de Gymnosophistis, KORTHOLT. de philos. barb. §. 27 seqq. p. 40. BAYLE l. c.
f) l. c.
g) L. I. Strom. p. 305. conf. POTTER. ad h. l. SPENCER. ad Orig. contra Cels. p. 19. 20.

tiſſe. Sunt etiam qui Calanos nominant [h], a Calano Gymnoſophiſta, de quo poſtea dicendum erit.

Brachmanes qui fuerint?

§. III. Brachmanes vero, ſi hos porro audimus, quorum fide haec conſtare ſupra diximus [i], per generis ſucceſſionem, non ſecus ac ſacerdotium, huiuſcemodi ſapientiam admittunt, id quod hodie quoque apud Brahminos inter Indos obſeruari conſtat [k]. Sunt itaque Brachmanes omnes vnius generis ex vnius patris vniusque matris origine omnes deducti, vti Bardeſanis Babylonii fide, qui cum Indis conuerſatus eſt, et cuius tractatum *de philoſophis Indiae* deperditum eſſe dolemus [l], refert PORPHYRIVS. Hi, quod porro narrat Megaſthenes, *quam primum concepti fuerunt, viros doctos curatores habuerunt, qui et matri et concepto accedentes, in ſpeciem quidem incantando proli ac matri felicitatem conciliauerunt, ſed reuera quaedam continentiae praecepta dederunt, matres exiſtimantes, quae libenter eos audiant, eo feliciores proles futuras.* Refert porro: *vbi nati fuerint, alios atque alios curatores ſortitos eſſe, et quo magis aetas adoleuerit, tanto elegantiores magiſtros ſucceſſiſſe philoſophos iſtos ante vrbem in luce degere, inter mediocrem ambitum, quo cingantur, auditori autem non licere nec loqui, nec ſcreare, aut exſpuere, alioquin diem illam coetu excludi, vt incontinentem; et cum triginta ſex annos ſic vixerint in ſua ſecedere, et laxius licentiusque viuere, ſindonem induere, aurum in manibus et auribus moderate geſtare, et carnibus veſci animalium, quae hominum opera non adiuuant, ab acribus et condimentis abſtinere, quam plurimas ducere vxores multiplicandae prolis gratia.* Haec Megaſthenes, qui tamen de certo tantum Brachmanum genere intelligendus eſſe videtur: Referunt enim alii [m]: *Brachmanes ſub regno non degere, neque cum aliis munus vllum obire, ſed ex ipſis eos, qui philoſophi ſunt, alios in monte, alios apud fluuium Gangem habitare: ac montanos quidem pomis et lacte bubulo, herbis coagulato veſci, fluuiales ex pomis victum comparare, quae multa apud fluuium naſcuntur, pomis deficientibus oryza cibo vti, aliud vero quidpiam deguſtare aut alimentum ex animatis vel omnino tangere, immunditiei extremae atque impietati non diſſimile apud ipſos haberi.* Alii alia addunt, et diuerſum vitae genus apud eos cultum nobis referunt: quorum narrationes vti vno faſce comprehendimus, ita nobis Brachmanes ſiſtuntur, vt duriſſimo vitae genere vſi, exercitia philoſophica duriſſima ſubiiſſe, frugalitati et pietati ſtuduiſſe, Deum hymnis celebrauiſſe, contemtumque rerum fluxarum, voluptatum, aliarumque vitae commoditatum exercuiſſe nobis depraedicentur [n]. Quod ad alteram philoſophorum

h) HORNIVS L. II. c. 9. p. 107. ex Clearcho apud EVSEBIVM praep. L. IX. c. 3. qui tamen ipſe fluctuat.

i) Megaſthenes apud STRABONEM l. c.

k) ROGERIVS l. c. c. I.

l) Vid. IONSIVS de Scr. H. P. L. III. c. 10. §. 5. conf. FRID. STRVNZIVS in Hiſtor Bardeſanis §. 3.

m) PORPHYR. l. c. Hodienum vero inter Brahmanes ſectas eſſe, inter quas vetuſtarum harum veſtigia deprehendantur, ex illis diſci poteſt, quae fuſe offert ROGERIVS l. c. c. II.

n) Haec fuſe PALLADIVS et AMBROSIVS ſuppo

rum Indorum classem attinet, quam SAMANAEOS dici supra ex PORPHYRIO notauimus: et quam cum Germanibus apud STRABONEM, qui et Sarmanes quibusdam dicuntur, eandem philosophorum speciem referre cum viris doctis [o] putamus, illi ex omni Indorum genere collecti fuerunt, et ex quibusuis, qui diuinae sapientiae se tradere voluerunt, constitere. In quorum collegium cum quispiam erat adsciscendus, ad principes ciuitatis aut vici, cuiuscunque fuerit, accessit, atque ibi bonis suis et facultatibus omnibus repudiatis atque superuacua omni corporis parte detonsa stolam accepit: atque ita nulla neque vxoris neque liberorum, si forte adessent, ratione habita, quasi ad se nihil amplius pertineant, ad Samanaeos recessit: Regi liberorum educandorum, cognatis vxoris cura relicta. Refert porro, qui haec narrat, Bardesanes: eos extra vrbem commoratos, totum diem in diuinis colloquiis traduxisse, vbi domos et fana a rege extructa habuerint, in quibus oeconomi constituti sint, qui certam quandam mercedem ad conuenientium alimentum a rege acceperint [p]: victum eorum ex oryza et pane et pomis et oleribus apparatum esse; cum ingressi in domum fuerint, ad tintinnabuli signum preces effundere; quod vbi fecerint, signo iterum dato ministros, singulis lance oblata, (duos enim ex eodem vase non comedere,) oryza ipsos pascere, si quis varietatem aliquam requirat, olus aut pomorum quippiam apponi; quibus pastos celeriter ad eadem loca reuerti. Tanta autem et ipsos et Brachmanas in veneratione apud alios esse, vt rex quoque interdum ad eos accedat, rogetque vt pro statu regionis Deum precentur, aut, quid agendum sit, consulant. Mira quoque de horum philosophorum morte refert: Saepe, vbi bene se habere conspexerint, nullo malo vrgente e vita decedere, re tamen aliis praenuntiata, nemineque prohibente; sed mandata a suis accipientes corpus in ignem comburendum coniicere, aequiori animo a suis desideratos. STRABO vero de Germanibus addit: eos honoratissimos esse, qui Hylobii [q] appellantur, ex eo, quod in syluis degunt, e frondibus et siluestribus fructibus viuentes, vestem ex arborum corticibus habentes, vini et veneris expertes. Hos cum regibus de caussis rerum interrogantibus per nuncios colloqui [r], et per illos a regibus coli et placari. Meminit etiam Pramnarum, qui Brachmanibus oppositi, disputando et altercando emineant, Brachmanum studium naturae atque siderum ridentes. Hos vel montanos, vel gymnetas, vel ciuiles fuisse [s]; modo in his omnibus vnius sectae homines diuersas vitae consuetudines locaque sectantes inter se non confusi fuerint. Vnde, quicquid de his Indorum philosophorum sectis hactenus adduximus, caute accipiendum

Samanaei.

Pramnae.

 esse

supposititii, qui tamen sophistico colore haec omnia pingunt, fucumque inducunt simplicitati Indorum veterum aduersum.

o) RHODIGIN. lect. antiq. L. XIII. c. 25. p. 712. VOSSIVS de Hist. Graec. L. IV. c. 17 p. 483. IONSIVS de Scr. H. Phil. L. III. c. 10. p. 265.

p) Haec hodienum apud Brahminas obtinere testis est ROGERIVS l. c. c. VI. p. 63 seq. de veteribus videndus DIOD. SICVLVS L. II.

q) Tales in India vltra Gangem multi inueniuntur, qui Tallopoin dicuntur, id est monachi syluestres.

r) Huius exemplum est Dandamis, de quo postea.

s) Conf. Io. SCHMID. diss. de Gymnosophistis §. 8.

esse putamus. Quam facile enim peregrinae disciplinae inter se confundantur, et a diuersis diuerso intelligantur modo, hodierni temporis in his rebus veteribus multo accuratioris exemplis constat, et vel vna Sinensium historia locuples testis est.

Vitae et philosophandi ratio apud Indos.

§. IV. Potest ex adductis hactenus facies horum philosophorum facile cognosci, indeque iudicari, ad vitam austeram et ad supplantandas prauas animi cupiditates et corporeos affectus supprimendos, ducendamque vitam innocentem eos magis respexisse, quam ad Graecanicarum artium et scientiarum subtilitates [t]. Quod si enim ea, quae laudati supra auctores de iis referunt, summatim comprehendamus, haec de iis potissimum iactata sunt:

I. Eos ad sectandum virtutis exercitium et fugiendas voluptates societatem et consuetudinem hominum vitauisse, et vel in lucis, vel in campis, vel in speluncis habitauisse, Samanaeis certo fano addictis, quorum hoc PORPHYRIVS illud STRABO testatur, PALLADIVS vero addit [u], *Brachmanum genus non propria voluntate societati ciuili renuntiare, monachorum more, sed hanc desuper sortem diuinitus accepisse. Flumina propter φυσικῶς ἐν γυμνότητι natura nudos vitam agere, nec apud eos quadrupes vllum, neque rustici operis instrumentum, ferrumue aut aedificium esse, non ignem, panem aut vinum, neque quidquam ad opus necessarium, aut ad voluptatem conducens.* Eadem refert PSEVDO-AMBROSIVS [x], et APVLEIVS quoque [z], qui *eos* ait, *nec propagandae vitis, nec inoculandae arboris, nec proscindendi soli peritos esse, non nosse aruum colere, vel aurum colare, vel equum domare, vel taurum subigere, vel ouem capramue tondere vel pascere.* Non omnes tamen ita solitudinem sectatos fuisse, inde patet, quod consiliis regum adhibiti eos interdum secuti sint [a]. Vnde hoc, quod supra diximus, confirmatur, varia horum hominum instituta fuisse, variosque mores, quemadmodum in hac gente hodienum fit.

II. Nec tamen soli hominum societati et conuersationi se subtraxisse dicuntur, sed et voluptatibus bellum indixisse, vixisse victu tenui et valde parabili, agresti et syluestri, abstinuisse a vino, et ab omnibus animalibus. Ita enim naturae satisfieri putabant; lectum quoque non alium nisi humum pellesue admittebant [b]. Quae tolerantia vti maximum honorem eis, teste, qui ad eos ab Alexandro M. missus erat, Onesicrito apud STRABONEM [c] conciliauit, ita superbia animum eorum ita corrupit, vt ad magnum regem vocati ire recusarent, sed iuberent *vt ad se veniret, si quid assequi vellet, quod ab eis ageretur et diceretur* [d]. Quae animi elatio satis prodit arrogantiam et ambitionem, magnam continentiae laudem studiose sectantem, seque

t) Omnium itaque optime cum Cynicis comparantur.
u) p. 8.
x) p. 62.
z) Florid. c. 6. p. m. 348.

a) Nearchus apud STRAB. l. c.
b) STRABO l. c.
c) Ibid.
d) Haec fuse et more Sophistarum persequitur Palladius.

feque ita fuper alios, immo fuper ipfos reges efferentem ad hanc Gymnofophiftarum vitam multum contuliffe. Qua in re Cynicis fimiles funt.

III. Ad hanc ipfam vero animi continentiam referendum eft, quod habitum depofuerint, et nudi inceffierint; vnde toti philofophorum Indorum genti Gymnofophiftarum nomen haefit. Vbi tamen folent difceptare eruditi, vtrum nudi toto corpore inceffierint, an leui tantum amictu tecti, vel etiam folis genitalibus velatis [e]. Onefícritus enim refert [f], qui eos conuenit, fe inueniffe quindecim homines viginti ftadiis ab vrbe, alium in alio geftu, vel ftantem, vel iacentem, vel fedentem nudum et vsque ad vefperam immotum, poftea in vrbem difcedentem. Paria a Palladio et Ambrofio memorari fupra diximus. Megafthenes [g] vero veftem ex arborum corticibus habere, PHILOSTRATVS [h] lineam togam indutos effe teftantur, et diuus AVGVSTINVS genitalia velaffe afferit. In hoc ergo veterum diffenfu vix fententiarum concordia fponderi poteft. Quod fi tamen dicendum, quod probabilitate fua fe maxime commendat, ftatuendum omnino eft, quosdam inter hos philofophos, qui ad maiorem tolerantiae et patientiae philofophicae gradum fe perueniffe putabant, nudo corpore aëris iniurias toleraffe: etfi fieri potuerit, vt verenda occultarint. Talem enim nuditatem et inftituti ratio poftulabat, et regio calida permittebat, et femota ab arbitris in lucis et fpeluncis commoratio admittebat; nec obiici poteft, honeftatis eos meliorem rationem habuiffe. Vt enim vita horum hominum auftera magnam illis venerationem et auctoritatem conciliauit, ita contemtui vel decoris laefioni locum non permifit. Id quod faepius ita euenit, hiftoria Cynicorum Graecorum teftante. Veri fimillimum tamen videtur, plerosque philofophorum Indorum leui et parabili amicta veftitos fuiffe, et imprimis toga pura et candida fe ornaffe, vel etiam pedibus tantum nudos inceffiffe [i]. Forte et fectae in hac nuditate feruanda inter fe diuerfae fuerunt. Certe ab ifto tempore philofophos nudos hodienum inter Indos inueniri, recentiores, qui iftas regiones inuiferunt, referunt [k].

IV. Maxime tamen, duriffimam, quam agebant vitam, probant ἀσκήσεις philofophicae a Gymnofophiftis fufceptae, quas plerique de iis fcriptores teftantur. Referunt enim, quosdam nudos per totum diem ad aeftum folis tantum, vt nemo alius nudis pedibus in meridie terram calcare fuftineret, perdurare; et CICERO: *nudos aetatem agere et Caucafi niues hyemalemque vim perferre fine dolore*, quod tamen in his calidis regionibus non tam facile credendum, quam toleratus folis aeftus. Addit idem, *cum ad flammam fe applicauerint, fine gemitu aduri*. Id quod fine calculo et fide dici facile quis crederet, nifi paria et vel grauiora adhuc hodie quoque Indorum Braminas fufcipere teftis nos oculatus do-

 cuiffet

e) Rationes ex vtraque parte congeffit BAYLE Dict. T. II. art. Gymnofophifte not. G. p. m. 653.

f) Apud STRABONEM l. c.

g) Ibid.

h) In vit. Apollonii. L. III. c. 15. p. 105.

i) Ita Brachmanas defcribit PHILOSTRATVS l. c. qui tamen leuis teftis eft, vt fuo loco docebimus.

k) MAFFEIVS de rebus Indic. L. I. pag. 24. PET. DE LA-VALLE itiner. P. III. p. 218.

cuisset ROGERIVS [l]. Et ad has ascefes durissimas illud quoque referendum est, quod PLINIVS [m] refert, *eos ab exortu solis ad occasum perstare contuentes solem immobilibus oculis; feruentibus arenis toto die alternis pedibus insistere.* Miratur hic insaniam horum hominum et stultam opinionem Deo placendi auctor doctissimus *historiae criticae philosophicae* [n]; nec negamus, incredibile et impossibile, certe ab omni ratione alienum videri, intentis oculis solem per totum diem intueri; neque tamen ea praeter rem atque veritatem dici putamus, cum constet, hodienum inter Siamenses, Sinenses, aliosque Indiae populos, eos, qui ad sapientiae gradum sublimiorem adspirant hoc exercitio, vnum locum, praecipue in aëre intuendi se cruciare, testibus viris eruditissimis BERNIERIO [o] et KAEMPFERO [p]. Nec id adeo excors atque insanum ex horum hominum scopo videri debet. Hi enim philosophastri in sensuum ecstasi, et annihilatione, et qui inde sequitur, animae enthusiasmo summam sapientiam quaerunt. Ea vero per eiusmodi contuitionem vnius loci punctiue, praesertim splendentis quam maxime promoueri, experientia testatur, et Hesychiastarum quoque exemplo constat [q]. Nec dubitamus, Gymnosophistarum quosdam insano ambitionis oestro percitos, vt non solum tolerantia insuperabiles, sed animi quoque dotibus diuini viderentur, eiusmodi exercitia instituisse. Immo nec improbabile est, ita se ad diuinationes praeparasse, quibus vacasse ARRIANVS [r] tradit.

V. Singulare quoque est, quod de matrimonio Gymnosophistarum laudati auctores referunt: Scilicet, *cum mulieribus eos non philosophari, ne si improbae sint, aliquid quod efferri nefas sit, in profanos efferant; si probae viros relinquant. Nam qui voluptatem ac dolorem, vitam ac mortem aeque contemnat, subditum esse alteri nolle: huiusmodi autem esse probum et probam.* Ex quo STRABONIS [s] loco simul patet, mulieres quoque, nisi prohibitae fuerint, interdum simili instituto accedendi cupiditate flagrasse. Refert sane CLEMENS ALEXANDRINVS [t], *neque Gymnosophistas, nec qui dicantur Semni mulieribus vti, hoc enim praeter naturam et iniquum esse existimare, eaque de caussa se ipsos castos conseruare: Virgines autem etiam esse mulieres, quae Semnae dicantur:* sed eum instituti similitudine vel deceptum, vel mores quorundam Christianorum iam tum inualescentes confundentem audiendum non esse, supra iam monuimus. Vero magis accedit, etsi non extra omnem dubitationem positum, quod PALLADIVS [u] narrat: *Vxores esse ex altera parte Gangis versus Indiam; ad vxores maritos Iulio et Augusto mense transire: illis enim hos menses frigidiores, sole versus partes boreales elato*

l) l. c. P. II. c. 17. p. 408 seqq.
m) Hist. nat. L. VII. c. 2.
n) T. I. p. 98. qui tamen inter suos habet, quos miretur similis instituti corpus cruciantis patronos. conf. BAYLE l. c. not. A.
o) Voyages T. II. p. 127.
p) Hist. Iapan. T. I. p. 30.
q) Conf. MOSHEIM. Hist. Christ. p. 801 seq.
r) In Indicis.
s) l. c.
t) l. c.
u) l. c. p. 9. Eadem refert PSEVDO-AMBROSIVS p. 62.

elato esse, qui et salubriores habeantur, magis extimulantes. Cum vxoribus quadraginta dies commoratos reuerti: Postquam duos ex vxore vir genuerit, consortio eius non amplius vti. sed aequalem semet ipsis numerum substituentes, in posterum abstinere. Si vero contigerit mulierem ex istis aliquam, sterilem euadere, ad ipsam quinque continuos annos virum transire, cum ea rem habentem: si vero non pepererit, ad eam commeare desinere: Idcirco nec numerosam eorum gentem esse, propter durum loci viuendi morem insitamque continentiam.

VI. Tandem ad masculam illam philosophandi rationem referri quoque potest contemtus mortis. Cum enim et vitam et mortem indifferenter habendam pronuntiarent, in id enisos fuisse, aiunt, vt et ipsam mortem, et mortis genus contemnerent. Qua de re Megasthenes dicto loco [x]: *nullum decretum philosophis istis esse, de morte sibi consciscenda, sed temerarios haberi, qui hoc in se admittant; ac natura quidem duros in vulnus vel praecipitium ferri, doloris impatientes, in profundum maris, doloris patientissimos strangulari, igneos in ignem detrudi.* Qui liberi ex corpore exitus ideo ab iis quaesiti sunt, quod stabilem ac veram animabus inter se post obitum vitam esse crediderunt. Vnde et testante Bardesane apud PORPHYRIVM [z], amici quoque ac propinqui aequiori animo illos ad mortem dimiserunt, quam alii homines suos quisque ciues in admodum longinquas peregrinationes: ac seipsos qui in vita superstites remanserint deplorarunt, illos beatos praedicarunt, quippe qui immortalem sortem iam receperint. Quae incredibilia quidem videri queant, humanae vanitatis et ambitionis vires non satis expendenti: exemplis tamen, inter quae Calanus est, probantibus negari debent eo minus, quo magis constat, hodieque inter has gentes mulieres, marito orbatos spontaneo incendio obire, vnde talem insaniam inter Indos non esse infrequentem patet.

VII. Tantam cum animi fortitudinem virtutisque robur Indorum philosophi prae se tulerint, mirum non est, magna eos floruisse auctoritate non apud plebem tantum, sed et apud ipsos imperantes, a quibus in consilium admissos, de regionis regnique felicitate ex vaticinandi arte consultos, et, vt precibus pro salute patriae apud Deos intercedant, rogatos esse, supra docuimus. Hanc auctoritatem vt tueri possent, duplex illis praeter affectatam continentiam duramque vitae patientiam praesidium fuit. Vaticinandi enim facultas iis solis concessa fuit, refertque ARRIANVS [a], *eos solos esse inter Indos diuinandi peritos, neque cuiquam diuinationem permitti, nisi sapienti viro. Vaticinari autem de temporibus anni, aut si qua publica calamitas immineat; de rebus priuatis vero non vaticinari: siue quod diuinationem ad res minores pertinere non putent, siue quod indignum credant circa minutiora haec laborare.* Nobis verisimile videtur, hoc ideo factum esse, vt eo maiori auctoritate imperantium consiliis ita adesse, suisque vaticiniis superstitionem populorum ad nutus imperantium

x) l. c. STRABONIS. z) l. c. a) l. c.

tium regere possent, quae sine dubio ratio fuit, cur regibus tam chari fuerint, tantisque sumtibus nutriti. Alterum, quod auctoritatem illis conciliauit, fuit, quod cultus diuinus omnis iis relictus erat: quem religiose, ac pie exhibuisse, maioremque diei ac noctis partem hymnis ac precibus Diis dicasse PORPHYRIVS narrat. Quem cultum soli potissimum oblatum esse PHILOSTRATVS[b], ait, *quem interdiu precentur, vt anni tempestates, quas circumuolutione sua metitur, opportunas et propitias Indorum terrae mittat, vesperi autem radium orare, ne noctem moleste ferat, eodem vero modo maneat, quo deductus est:* Id quod tamen non ad solem sed ad numen in eo habitans pertinuisse, ratio theologiae Gymnosophistarum in sequentibus explicanda suadet. Et huc etiam sacrificia, quorum cura ipsis relicta erat, tendebant. His vero praesidiis et imperantibus charos se fecerunt, et populo venerabiles, adeo, vt quicquid ex rebus venalibus vellent, id gratis auferre liceret, et ad quoscunque accesserint, sesamino oleo eos perfuderint, gratisque enutriuerint; omnisque domus diuitum iis patuerit, vsque in mulierum conclauia, ingressi autem in coenae et sermonum communicationem adhibiti fuerint[c]. Forte et hoc auctoritatem auxit, quod vitae continentia, laborisque patientia, coeli quoque, sub quo versabantur, clementia, ad aetatem multorum annorum peruenerint, nisi spontanea morte morbum praeuerterint. Magna enim canitiei semper veneratio adfuit.

VIII. Non tacendum quoque est, quod APVLEIVS[d] de his Indorum philosophis memorat: *sapientiam percolere tam magistros senes, quam discipulos minores: torporem quoque animi et otium odisse: igitur vbi mensa posita, priusquam edulia apponantur, omnes adolescentes ex diuersis locis et officiis ad dapem conuenire: magistros perrogare, quod factum a lucis ortu ad illud diei bonum fecerint. Hic alium se, commemorare inter duos arbitrum delectum, sanata simultate, reconciliata gratia, purgata suspicione amicos ex infensis reddidisse; inde alium, aliquid meditatione sua reperisse, vel alterius demonstratione didicisse; denique caeteros commemorare: qui nihil habet adferre, cur prandeat, impransum ad opus foras extrudi.* Hanc consuetudinem cum et Pythagorei tenuerint, caussam sibi in ea inuenisse visus est G. HORNIVS[e], vt ab his ad Indos delatam esse crederet. Nobis vero id vel eo nomine falsum esse videtur, quoniam horum philosophorum instituta, si relationes veterum sequimur, Pythagoreorum aetatem superent. Maiori verisimilitudine diceretur, Pythagoram ab Indis didicisse, modo verum esset, quod biographiae Pythagoreae architecti iactant, iter Pythagorae ad Brachmanas. Illud vero inter figmenta Platonicorum recentiorum referendum esse, suo loco

b) l. c.

c) STRABO l. c. non negamus tamen, suspicionem hic enasci, ne quid morum Cynicorum e Graecia in hanc historiam irrepserit.

d) l. c. Conf. ALEX. AB ALEXANDRO gen. dier. L. V. c. 21. p. m. 297.

e) Hist. philos. L. VII. c. 12. p. 375.

loco demonſtrabimus: nec negamus, ex eadem cauſa nobis totum hoc examen actionum iuuentutis, Indis a Platonicis, in quorum caſtris Apuleius militabat, ſuppoſitum videri, vt auctoritate et fama Gymnoſophiſtarum, quae inter Graecos maxima fuit, ſuis inſtitutis nomen et venerationem conciliarent: quem in finem PHILOSTRATVS[f] magnas fabulas de Indorum philoſophis contexuit.

IX. Et has quidem Philoſtrateas fabulas, quibus hiſtoriam philoſophiae Indorum mira fingendi et mentiendi audacia contaminauit, tuto praeterire nobis liceret, niſi ridendus nugator lectori, integram Gymnoſophiſtarum hiſtoriam cupienti, exponendus eſſet. Refert enim: *perueniſſe Apollonium ſuum ad Caſtellum ſapientium, ampliſſimis ſaxis communitum, in eo in nube eos habitauiſſe, viſibiles ſimul et inuiſibiles prout voluerint, hancque nubem pro porta eſſe. Vidiſſe ſe ibi puteum, ex quo vapor coeruleus ad os putei fuerit ſublatus, ſole vero meridiano imminente, vaporem illum a radiis ſolaribus ſurſum attolli, iridis ſpeciem praebentem: puteum vero hunc ſacrum eſſe, iuxta hunc puteum craterem igneum eſſe, eſſeque hunc puteum atque craterem Indis ad luſtranda peccata ab inuitis commiſſa; hincque ſapientes puteum indicii, craterem veniae vocare. Vidiſſe ſe quoque gemina dolia ex lapide nigro, quae ſint imbrium atque ventorum. Atque id quidem, quod eſſe imbrium dicitur, vbi nimia ſiccitate India preſſa fuerit, apertum nubem emittere, atque terram vniuerſam humectare; ſin pluuiae fuerint nimiae, occluſum cohibere eaſdem. Incidiſſe ibi in Graecorum numina, quibus Indi ſacrificant, ignemque ibi ſacris proſequi ritibus. Humi hos ſapientes dormire, herbis tamen humum ſternere, eos item in aëre ſublimes, duobus e terra ſublatos cubitis ambulare: ignem porro, quem a ſolis radiis petant, quanquam corporeus ſit, nec in ara tamen accenſum eos habere, nec focis aſſeruare, ſed perinde ac radios qui a ſole et aqua refranguntur, ſublimem conſpici et in aethere fluctuantem. Vmbram quoque ſub dio viuentes ſibi obducere, ne pluuia madeſcant. Comas nutrire, mitra alba caput redimitos, et nudos incedere: veſtibusque ornari, exomidum formam habentibus*[g]*. Linea vero veſte ad ſacra vti, quod linum ita terra ferat, vt ſi quis alius euellat, terra linum iſtud non dimittat. Poſtea lauatos et vnctos, vt ſudore perfluerent ad templum acceſſiſſe coronatos, et in hymnos totos intentos; chori autem figura vndiquaque conſiſtentes, et coryphaeum Iarcham habentes, erectis baculis terram percuſſiſſe: illamque non alio modo quam maris fluctus ſeſe attollentem, duos ferme paſſus in aërem extuliſſe, ipſos interim cantilenam ceciniſſe: iuuenemque aduocatum qui Apollonii comites curaret, citius quam volucres celerrimae, profectum reuerſumque fuiſſe. Sciuiſſe hos ſapientes omnia, cenſuiſſe*

f) In vita Apollonii L. III. c. 13. p. 104 ſeqq.

g) Inde patet, vel non totum corpus veſte texiſſe, vel interdum tantum, praecipue in ſacris obeundis. γυμνὸν βαδίζειν enim, non nudis pedibus tantum, ſed corpore nudum incedere ſignificat, probante doctiſſimo OLEARIO ad h. l. conf. WOLF. ad Orig. philoſ. p. 158.

fuisse se Deos. Plura huius generis affert, apud ipsum nugatorem legenda. Haec vero curatius examinare et stupendae audaciae mendacia ostendere, esset lectoris iudicio non satis confidere: tam strenue enim mentitur, fingit, refingit, mutat quadrata rotundis impostor, vt nec puerorum et anuum fidem mereatur, adeo omnia puerilibus ineptiis plena sunt, quibus vel insanus et ineptus Damis, vel, quod nobis videtur, exiguo iudicio instructus Philostratus caussam herois sui, in cuius honorem fabulam totam instruxit, et Platonicorum quoque rem tueri, labantemque superstitionem, contra Christianorum miracula confirmare, stultissimo ausu connisus est. Qua de re tamen, cum suo loco ex instituto dicendum sit, nihil amplius addimus. Nam ineptam mentiendi licentiam quaesito colore et excusatione lenire, frustraneum et inuita Minerua factum putamus [h].

Buddas. §. V. Inter hos vero Indorum philosophos viri quidem magnae famae et existimationis enituerunt. Ex quibus BVDDAS est, quem apud Indiae Gymnosophistas dogmatis eorum principem tradi, et iactari, e latere suo virginem genuisse, testatur HIERONYMVS[i]. Hunc cum Budda, Manetis praeceptore, cui Graecum nomen, Terebinthus, fuit, multi confuderunt, inter quos est TOLLIVS[k] notatus ideo doctissimo BEAVSOBRIO[l], qui de huius Terebinthi actis accurate agit, et fabulas ex personarum confusione ortas detegit. Eandem confusionem admisit IACOBVS THOMASIVS[m]. Sunt vero de hoc antiquissimo Indorum philosopho incerta omnia eaque longe paucissima, nec, quis fuerit, satis constat. Extitisse tamen aliquem inter Indos philosophum, maximae auctoritatis, qui peculiari religione populos instituerit, et ad faciendam sibi fidem et auctoritatem conciliandam diuinam originem et miraculosam natiuitatem iactauerit, probabile nobis facit coniectura viri summi et in detegendis antiquitatis mysteriis felicissimi MATVRINI VEISS. LA CROZE. Is obseruat[n], celebratissimum apud Siamenses idolum Sommonacodom, vocari etiam, Poutisat, id est dominum Pouti: Pouti vero nomen cum Buddae conuenire, et apud Indos fere omnes diem indicare Mercurii, eum enim vocant Budda-varam, diem Buddae, lingua Braminis sacra. Cum vero iste Sommonacodom cum celeberrimo Indiae totius impostore Xaca idem sit, probabile admodum esse, Buddam non alium esse, quam Sommonacodomum vel Xacam, quorum ille inter Siamenses, hic apud Sinas et Iaponenses diuino cul-

tu

h) Miramur itaque merito, eruditissimum PHILOSTRATORVM editorem, cuius doctrina et iudicium post praematura eius funera orbi erudito laudantur, eo se adduci passum esse, vt auctoris sui fidem saluam praestiturus, insanis mendaciis colorem quaereret. E. g. dolia illa duo, manifesto furto ex HOMERI Il. ω. vel quae in Odyss. habet de Aeoli ἀσκῷ transsumta, qualia etiam de Lapponibus relata sunt, fuisse vasa, quae temporum et tempestatum vices ostenderent, qualia thermometra et barometra sunt. Quasi vel ea tum nota fuissent, et id diceret textus Philostrati. Ignem ex solis radiis etiam noctu in aëra suspensum (quo vix crassius mendacium est sibi ipsi contradicens) fuisse phosphori genus, globo vitreo in aëre suspenso asseruit. Quis enim talia cognouisse Brachmanas somniauerit?

i) Contra Iouinian. f. 22. b.

k) Insign. itin. Ital. p. 137.

l) Hist. de Manichéens T. I. p. 57. not. 4.

m) De Maneris dogmate, Hist. Sap. et Stult. T. I. art. I. c. 5. p. 57 seqq. vbi confusa quaedam de Budda congeries inuenitur.

n) Hist. Christianismi Indor. p. 645 seqq.

tu honoratur: Quoniam vero ad recentiorem philoſophiam Indorum et Sinarum delapſis, de celeberrimo hoc inter eos impoſtore, cuius dogmata hodienum in his gentibus maxime celebrantur et fouentur, ſermo erit inſtituendus, interim nobis lectoris patientia exoranda eſt, qui interea deſiderium apud laudatiſſimum virum explebit feliciſſime: id vnum notamus, a CLEMENTE ALEXANDRINO [o] hunc Buddam peculiaris ſectae inter Indos conditorem fieri, diuinis honoribus affectum, id quod egregie cum ea ſententia conſpirat, quae eum cum Sommonacodomo et Xaca eundem eſſe putat. Sommonacodomi nomen enim monachum ſylueſtrem notare, Codom cognominatum, quales Hylobii Gymnoſophiſtae fuerunt, viris doctis harum regionum traditiones perquirentibus obſeruatum eſt. Vnde hunc Buddam ſectae inter Hylobios celeberrimae conditorem fuiſſe recte coniicitur. Poſt hunc illi potiſſimum Gymnoſophiſtae Graecorum laudibus celebrati ſunt, qui Alexandro M. ad Indos penetranti innotuerunt. Inter hos princeps fuiſſe dicitur DANDAMIS, quem Mandanin STRABO [p] nominat, quemque Gymnoſophiſtarum fortiſſimum et moderatiſſimum fuiſſe, magno animo et validiſſima eloquentia Alexandrum, cupiditatibus frena laxantem, corripuiſſe referunt PALLADIVS, AMBROSIVS et Anonymus *de Brachmanibus* ſcriptores. Etſi vero rerum gnaris euidentiſſimum eſſe putamus, totam illam Dandamidis diſſertationem cum Oneſicrito et reliquis regis legatis ipſoque rege confictam eſſe, et ad leges eloquentiae ſophiſticae compoſitam, id quod quaeſitus in deſcriptionibus color, membrorum orationis ſibi oppoſitorum artificium, rationes philoſophicae ex media Stoa et Cynoſarge deſumtae, immo ex Chriſtianorum quoque doctrina mutuum acceptae, ſectae Graecorum, et imprimis Epicurea refutatae [q], aliaque ab Indorum circumſtantiis mire abhorrentia probant; fides tamen Oneſicrito, a rege ad hos ſapientes Indiae miſſo, temere deneganda non eſt, ſcribenti [r], *Mandanim ſibi ad eum vocato dixiſſe: ſummopere ſe Alexandrum laudare, quod in tanta adminiſtrandi imperii mole ſapientiam expetat, quem ſolum in armis philoſophantem viderit: ſibi veniam deberi, ſi per tres interpretes colloquens ſapientiae ſuae vim demonſtrare nequeat. Omnia itaque eius dicta eo pertinuiſſe; eam eſſe optimam doctrinam, quae voluptatem moleſtiamque animo eximeret; moleſtiam a labore differre, quod illa ei eſſet inimica, alter vero amiciſſimus. Ipſos corpora ad laborem exercere, vt mentes confirmentur, quibus motus ſedentur, et bona omnibus conſulendi publice priuatimque facultas adeſſet; quomodo etiam nunc Alexandrum inſtituturi eſſent, vt et meliori recte obtemperare, et deteriorem reddere meliorem poſſit. Poſt haec interrogaſſe, num talia etiam apud Graecos dicerentur? cumque reſpondiſſet ipſe* (Oneſicritus) *eadem Pythagoram docere ac iubere ab animalibus abſtinere, tum Socratem et Diogenem,*

Dandamis.

Cc 2

o) Stromat. L. I. p. 305.

p) loc. cit.

q) Eadem iam obſeruauit CASAVBONVS vid. Caſauboniana p. 13.

r) l. c. STRABONIS.

genem, quem ipse audisset: intulisse Mandanim: existimare se, prudenter eos de caeteris rebus sentire, in vno autem errare, quod legem anteponant naturae; alias non puduisse, suo more nudos degere, et tenui victu esse contentos; cum ea optima domus quae minimo apparatu indigeat. Et haec quidem ansam dedisse dissertationibus a Palladio vel quisquis illam fabulam incrustauit, Dandami affictis, ipsum argumentum satis prodit, ex quo tamen discere licet, animi continentiam et fortitudinem hunc philosophum quam maxime sectatum fuisse. Eodem in grege fuit CALANVS, ex eadem gente philosophus, vero nomine Sphines vocatus, sed quod sermone Indico Cale, pro, salue, salutans obuios compellaret, Calanus a Graecis dictus. Is cum Alexander M. ad Indos penetrasset, et ad Gymnosophistas legatum misisset, quod chlamydem et causiam et crepidas indutum conspexisset, risu sublato contumeliose obiurgatum iussisse, si quid vellet audire, vt eo habitu deposito, super iisdem lapidibus nudus iaceret, STRABONI dicitur, qui addit, *Mandanim Calanum obiurgasse, qui contumeliam culpans ipse contumeliose ageret.* · Hunc Graeci vehementer laudarunt, PHILO enim *omnium eius seculi patientissimum* nominat [s], et eruditionem ei tribuit: quam quidem ei negat CICERO [t], eo tamen sensu, quo Graecorum sapientiam eloquentia ornatam notat, quae homini barbaro defuit. Ex quo loco recte conficitur, barbarorum horum sapientiam Graecanicae fuisse valde dissimilem. Indis vero inuisus factus est, et vehementer ab eis vituperatus, quod ab Alexandro per Taxilum sibi persuaderi passus sit, vt Alexandrum sequeretur [u]. Hunc enim incontinentem et patriae disciplinae desertorem, mensae Alexandri mancipium factum esse conquerebantur, et dolebant, quod relicta felicitate, quam se consecutos esse censebant, alium dominum, quam Deum coleret. Viuicomburio tamen, cum morbum ex more sectae ferre turpe putaret, se ipsum extinxit, et cum in rogum ardentem ascenderet, *o praeclarum, inquit* , *discessum e vita, cum, vt Herculi contigit, mortali corpore cremato, in lucem animus excesserit.* In cuius honorem Alexander M. postea certamina equestria, musica et pugilatus instituit [z].

Calanus.

Iarcha.

Tandem et IARCHAM Gymnosophistarum principem nobis narrat Damis apud PHILOSTRATVM , quem in aereo throno, aureis simulachris ornato vidit et cum eo collocutus est Apollonius. Quem in fabulator depingit, vt alter Pythagoras fuisse videatur. Vnde quo loco habenda sit eius narratio, iis, qui nasum habent, facile liquet, nec lectorem nugis moramur, migrationem animae Gangis in Iarcham, quam crepat PHILOSTRATVS, indicaturi: adeo insulse hypothesi inseruit, Pythagorica instituta commendaturus [b].

§. VI.

s) Quod omnis probus liber Opp. p. 879. vbi tamen epistolam Calani ad Alexandrum fictam esse, Graeca eruditio, qua destituebatur Calanus, prodit.

t) Tusc. Qq. L. II. c. 22.

u) STRABO et ARRIANVS ll. cc.

x) CICERO de diuin. c. 23.

z) AELIANVS Var. Hist. L. II. c. 41.

a) l. c.

b) Nec ad excusandas nugas Philostrati valet, quod B. OLEARIVS ad h. l. affert, symbolicam, vt ipse Iarchas ait, statuisse transmigrationem

Doctrina philosophorum Indorum.

§. VI. Sed ad ipsa quoque Indorum dogmata transeundum est, quae potissimum sententiis de diuinis, naturalibus et moralibus rebus absoluuntur. Et quod ad sacra quidem dogmata, ac de Deo diuinisque doctrinam attinet, si ea consulimus, quae nobis veteres de Indorum philosophia et theologia tradiderunt, haec potissimum statuerunt:

De Deo.

I. *Deum esse lumen, non quale quis aspicit, aut qualis sol vel ignis, sed esse Deum λόγον, non articulatum sermonem, sed illum cognitionis, cuius ope occulta notitiae mysteria cernantur a sapientibus. Hoc lumen solos videre Brachmanas, quippe qui soli opinionum vanitatem, quae est tunica postrema animae, abiecerint.* Haec PSEVDO-ORIGENES [c], quo et ea collineant, quae Dandamis apud PALLADIVM [d] habet, *Deum nunquam iniuriam genuisse, sed lucem, pacem, vitam, aquam, corpus humanum et animas, hunc dominum esse, et Deum solum.* Ex quibus locis apparet, Deum lucem intellectualem sapientibus his visum esse, adeoque ad ea prope accedunt, quae Zoroastream sententiam exprimere capite antecedente diximus. Id quod mire eam coniecturam confirmat, transiisse doctrinam Zoroastream ad Indos, et apud eos quoque, si non totam, certe ex parte radices egisse. Hanc vero sententiam non leuiter roborat, quod porro de Indorum theologia, refertur, statuisse:

II. *Deum conditorem, et administratorem vniuersi, illud peruadere* [e]: *esse λόγον* [f] *Deum corporeum et vestitum extrinsecus corpore suo eodem modo, quo quis gestat indumentum ex pellibus ouinis, sed exuto, quo indutus est corpore, oculis fieri corporeum* [g]. Licet enim haec a quibusdam ita accipiantur, vt putent, Indis videri Deum habere duplex corpus alterum, quod ad essentiam eius pertineret, alterum quod extrinsecus ab eo assumeretur [h]; nihil tamen horum dicit PSEVDO-ORIGENES, sed id tantum vult, Deum illos censere corporeum, corpore externo amictum. Id quod principium supra positum ita explicat, vt absurditas doctrinae, quae se prima fronte offert, euanescat. Deum enim λόγον, id est ignem rationalem et intellectualem esse, cum dicerent, eumque per totum mundum tanquam animam permeare, et animare omnia statuerent, necessario, Deum extra mundi sphaeram non esse, mundumque eius corpus, non quoad essentiam, sed quoad externum ambitum et vestitum esse, inde sequitur. Vnde ab illa quidem absurditate absoluendi sunt Indi, Deum

 essen-

nem, symbola haec enim non ad figuratam orationem, sed ad formam humanam variam, quam migrantes animae induunt, quamque se explorasse saepius Iarchas iactat, pertinere, ex verbis PHILOSTRATI eorumque serie manifeste cognoscitur.

c) Philosophum. c. XXIV. p. 164.

d) l. c. p. 22.

e) STRABO l. c.

f) Hunc λόγον cum Platonico λόγῳ, vel substantiali verbo Christianorum non confundendum esse, vel inde patet, quod eum a Deo Indi non distinxerint, sed Deum esse λόγον dixerint, vt et a corporeis conceptibus eum separarent, et rationem darent, quo modo ab anima mundi rationali cuncta generentur et administrentur. Vnde errauit ANONYMVS de Brachmanibus, qui p. 94. ita: Verbum Deus est, hoc mundum creauit, hoc regit et alit omnia, hoc nos veneramur, hoc diligimus. Nam ita peculiarem ὑπόστασιν statuit, a qua sententis Indi procul sunt. Hincque diiudicanda quae erudite ad l. c. affert eruditissimus WOLFIVS.

g) ORIGENES l. c.

h) WOLFIVS ad h. l.

eſſentia eſſe corporeum; recte tamen iis tribuitur: Deum eſſe animam mundi, id eſt, lucem intellectualem et rationalem, cuius agitatione, diſpenſatione motuque omnis lux, bonumque atque pax in mundo producantur. Quam ſententiam iis quoque tribuit AVCTOR *recognitionum Clementis* [i], quaeque, ſi cum Zoroaſtrea comparatur, valde illis affinis eſt. Sequitur inde,

De creatione et prouidentia.

III. *Deum, qui omnia creauit, et immortalem et munificum eſſe, qui omnibus de victu proſpicit, illum cernere omnia, nec latere eum quicquam.* Nam et haec Dandamis Alexandro reſpondiſſe dicitur PALLADIO [k]. Vbi quidem non negamus, accommodauiſſe ſententias Chriſtianas auctorem Indis, vt ex ipſis phraſibus adhibitis ſatis patet [l]: nihil tamen, quoad rem ipſam, dicitur, quod non ex principio: lucem intellectualem et rationalem mundi animam eſſe, eum totum peruadentem, ſequatur. Nam et ita omnis mundi ambitus, ab iſta anima viuificatur, vt victum producat, et quia rationalis eſt, omnibus proſpicit, et quia in omnibus eius partibus praeſens eſt, nihil eam latere poteſt. Id quod ipſe PALLADIVS prodit [m], Dandamin ita loquentem exhibens: *Ille Deus cauſſam meam nouit, et illum nihil latet; nam oculi ipſius ſunt omnes ſtellae et ſol et luna;* vbi manifeſte ſedes diuinitatis in his praecipue mundi partibus, quae ſidera dicuntur, indicatur atque ponitur.

IV. Recte quoque inde infertur, *Deum hunc mundum creatum conſeruare, regere, et alere omnia* [n]. Nam haec quoque ex anima mundi neceſſario conſequuntur. Vbi tamen libera prouidentia a neceſſaria agitatione, viuificatione et commotione mundi, quae ab anima mundi, ſecundum λόγον, id eſt, rationes ſibi inſitas et ſeminales producitur, probe diſtinguenda eſt: quam quia non intellexere ſcriptores laudati, miſere cum prouidentia Chriſtianorum confuderunt.

De anima.

V. Porro et hoc ex admiſſo ſemel animae mundanae principio fluit, quod Brachmanes ſtatuiſſe dicuntur: *Originem humanae mentis eſſe coeleſtem, magnamque cum Deo habere cognationem; eam Deo eſſe genitam, ad eum, e corpore diſcedentem, iterum abire, tanquam ad Deum et creatorem ſuum, qui expectet animos, quos in mundum miſerit* [o]. Anima enim [illegible]rationalis Indis viſa fuerit, non potuit non eſſe particula ignis illius rationalis, ſiue animae mundanae, quae omnes mundi partes animat. Quae ſententia ita non inter Graecos tantum, ſed per vniuerſum fere orientem inualuit, vt mirum non ſit, ad Indos penetraſſe.

De iudicio poſt mortem.

VI. Addunt vero auctores laudati [p], Indis porro placuiſſe: *Expectare redeuntes animas Deum, vt, quae vitam pie inſtituerunt, honoret vt Deus, illas vero, quae non obediuerunt, eius legibus condemnet: omne enim iuſtum iudicium apud eum eſſe, et vitam aeternam apud eum paratam eſſe, bonitate enim aeterna omnium miſereri.* Quae aperte Chriſtianorum ſcholam redo-

i) Conf. Hiſt. critique de la philoſophie. T. I. p. 100. k) p. 31.
l) Vid. imprimis p. 39. m) p. 31.
n) Citati; qui ea ſaepius repetunt. STRABO l. c.
o) PALLADIVS l. c. p. 31 ſeqq.
p) ll. cc.

redolent, et ab iis transsumta sunt. Quoniam tamen non recentiorum tantum Indorum haec opinio est, sed et Zoroastreae doctrinae sectatoribus apud Indos placuisse dicitur, non omnem hanc thesin Indis affictam credimus, admittit enim eam quoque systema emanatiuum, ab his theologis receptum. Cum enim redeuntes ad animarum oceanum, mundanam animam, animae a corpore solutae impiae scelerumque sordibus grauatae, qualitatem amiserint ignis purissimi, non ita arcte cum illa coniungi eas posse sequitur, vt non in tenebris miseriam tamdiu patiantur, donec multis periodis exagitatae et purgatae ad canalem, ex quo descenderunt, redierint. In quo iterum Zoroastrea placita satis exprimuntur. Forte et antiquissima de iudicio diuino vniuersali traditio cum hominum primorum in omnes terras dispersione, doctrinam rationis iudicio in se satis probabilem gentibus his commendauit, et conscientia facinorum conseruauit. Et ex hac ipsa quoque ratione animarum transitum in alia corpora Indis placuisse, facile credi potest, etsi ea, quae VOSSIVS[q] affert, recentiores tantum tangat Indos.

VII. Patet hinc, cur *animam corpori superstitem*, *corpusque animae indumentum* statuerint, sicque nuditatem excusauerint, quod iis tribuit PSEVDO-ORIGENES[r]. Nam vt mundus Deo corpus et vestimentum est[s] ita animae corpus, sententia apud multos inter Graecos quoque peruulgata. Vnde qua ratione exuenda sit mortalitas, vt Dii homines fiant, quod de Dandamide dixere, facile intelligi potest. *De corpore.*

VIII. Addendum et hoc est, quod CLEMENS ALEXANDRINVS tradit[t]: *contemnere eos mortem, et sperare παλιγγενεσίαν.* Quibus verbis vitae restitutionem promitti, quilibet videt; num resurrectionem[u], valde haeremus, quam temporibus recentioribus demum post latissime propagatam Christianam fidem inter hos populos percrebuisse putamus. Regeneratio vero illa nihil aliud esse videtur, quam periodica restitutio omnium rerum; quae in systemate emanatiuo, vltima rerum et prima simul facies est, et ex eo necessaria consequentia fluit. Quamque Indos olim credidisse [illegible]nde probabile fit, quod eiusmodi periodica restitutio omnium rerum hodiernis quoque Indis placet, antiquissimo dogmate, quod per omnem fere orientem inualuit, ad haec tempora conseruato. Qua de re dicemus suo loco. *De reditu ad vitam.*

IX. *Praeter Deum hunc summum inferiora quoque Numina coluisse,* veteres testantur[x]. Et honore quidem diuino Buddam cultum fuisse, supra notauimus. Inter reliquos vero Indiae Deos a Graecis Bacchum potissimum Indiae numen habitum fuisse constat[y], quem a Nysa Indiae vrbe, *De Diis inferioribus.*

Nysium

q) De Philos. Sectis, L. I. c. 1. §. 6. p. 8.

r) l. c. p. 158.

s) Videnda quae eleganter et erudite disserit venerabilis WOLFIVS ad h. l.

t) Strom. L. III. p. 451.

u) Ita quidem Dandamis apud PALLADIVM l. c. p. 31.

x) PHILOSTRATVS vid. Apoll. L. III. c. 35. p. 127.

y) CVRTIVS L. VIII. c. 10. ARRIANVS L. V. p. 314. alii, citati FREINSHEMIO ad l. c. Curtii.

Nysium vocatum Graeci tradunt [z], et nescio quas expeditiones eius in Indiam commemorant. Quae tamen leui omnia fundamento nituntur [a], cum Graecis solenne fuerit, sua numina cum peregrinis, malo consilio, peiori euentu, confundere. Quod si emanatiui systematis rationes perpendimus, facile admitti potest, Indis subalternantia quasi numina culta esse; quae emanationes ex Deo habitae fuerint. Certe hodie apud Indos πολυθεότητα non alio fundamento niti, suo loco probabitur. His numinibus *non pecudes innocuas mactatas, nec delubra metallis argenteis incrustata fundata, nec altaria auro et gemmis splendentia dedicata* ANONYMVS [b], qui de Brachmanibus scripsit, retulit: tota enim diuini cultus ratio ad animum traducta est, cum nemini ad Deum accessum concedi statuerint, nisi illis solis, qui cupiditatum vinculis soluti fuerint [c]. Hinc commendata imitatio et amor Dei sibi cognati [d]; hinc iniuncta cura animae, et corporis debellatio [e]: hinc celebratio Dei hymnis et cantilenis praescripta, quaeque alia sunt in Dandamidis colloquio occurrentia; modo ea non ex Christianorum scholis transsumta mutuo, Indis philosophis suppolita sint. Quibus tamen paria, cum hodie quoque inter sapientes Indiae praecipi testes fide digni referant [f], verisimilitudine non prorsus caret, vetustioribus quoque temporibus ea Indis sapientioribus placuisse. Nihil enim horum est, quod non ex admisso emanationis systemate sequitur, et ex hoc ipso fonte plurimis nationibus sacrosanctum visum fuit. Ceterum precantes lumina versus coelum loco orientis conuertisse PALLADIVS [g] testatur. Sedem enim ignis intellectualis coelum esse, siue, Iouem totum coeli ambitum occupare, totius Indiae orientalis doctrina fuit.

De cultu Dei.

Naturalis philosophia Indorum.

§. VII. Naturalis philosophiae cognitio apud Indos exigua fuit, nec negat Megasthenes, quaedam ex iis quae de natura differunt, stultitiam eorum arguere, potentiores enim esse operibus, quam sermone, fabulis pleraque confirmantes [h]. Ex quibus verbis suspicio nascitur, Graecos, qui Indos accesserunt, cum mythologicam mundi originem apud Indos narrari audiuissent, sensum arcanum non esse assecutos. Hodienum quoque tota cosmogonia, more quidem barbaris receptissimo, et ad Graecos ipsos delato, apud Indos est allegorica. Cum itaque sensum fabularum sacrarum non assequerentur, Graecanicas hypotheses ad earum interpretationem adhibentes Graeca dogmata physica sibi in iis inuenisse visi sunt. Inde non mirandum, quod addit Megasthenes: *de multis in naturalibus cum Graecis sentire, ut, quod mundus sit ortus et interiturus, et sphaericus; quod vniuersarum rerum primordia diuersa sint, mundi autem aqua; et praeter quatuor elementa quinta quaedam natura sit, ex qua coelum atque astra constent: terram in medio sitam vniuersi; de semine, de anima aliis-*

z) PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. II. c. 8. p. 51. c. 7. 9. et OLEARIVS h. l.
a) Vnde contraria tuetur STRABO L. XV. p. 687.
b) ANONYMVS p. 94. PALLADIVS p. 45.
c) ORIGENES l. c. p. 161.
d) ANONYMVS l. c.
e) PALLADIVS l. c. p. 17. ORIG. p. 165. f.
f) Vid Prouerbia et sententiae BARTHROVHERI apud ROGERIVM l. c. p. 458 seq.
g) l. c. p. 8.
h) STRABO l. c.

aliisque compluribus similia eos dicere, texere etiam fabulas quasdam, quemadmodum Plato, de immortalitate animae, et de iudiciis, quae apud inferos fiunt, et alia huiusmodi non pauca. Prodit enim ipse Megasthenes, Graecis haec arridere, quos huius interpretationis fabularum Indicarum auctores esse, adhibitae doctrinae, Graecum ingenium prodentes, qualis imprimis illa de quinto elemento est, satis loquuntur[i]. Non maioris itaque momenti habenda sunt, quae de placitis Indorum sapientum naturalibus Damis apud PHILOSTRATVM refert, quae aperte Graecam philosophiam redolent, et ad faciendam ei auctoritatem excogitata sunt. Narrat enim[k] ad interrogationes Apollonii Iarcham respondisse: *mundum compositum ex elementis quinque: aëre, terra, aqua, igne et aethere, ex quo Deos gigni fas sit: quae enim aërem trahunt mortalia esse omnia, quae vero aetherem, immortalia atque diuina. Omnia elementa simul extitisse; animal mundum esse, quod omnia animantia progignat; esse masculae simul et femineae naturae, ipsum enim sibi mistum patris matrisque vicem in producendis animantibus supplere, amoreque ferri sui ipsius ardentiore, quam quo diuersa se mutuo complectuntur: mundi partes mentis, qua reguntur, ope, sese ipsa accommodare rebus gignendis et nascituris omnibus; ipsaque etiam mala, quae ex nimiis solis sunt ardoribus, anima mundi dirigente euenire. Gubernari vero mundi partes a Diis, qui in elementis sint.* Quae omnia aliquam quidem doctrinae Indicae speciem habent, cum animam mundi fundamentum ponant, ad Pythagorea tamen placita tam euidenter composita et efformata sunt, vt, quid sibi ista dissertatione Iarchae physica voluerit Philostratus, fabulae huius architectus, manibus palpari queat, scilicet, Pythagorea dogmata esse antiquissima, et a sapientissimis Indorum recepta, Apollonium perfectissimum philosophum. Ceterum Pythagoreum systema Indico quoad principia non admodum dissimile esse, facile nobis persuaderi patimur, tota tamen artificialis eius ratio et conclusionum consecutio scholam Graecam sapit, et ab indole philosophiae barbaricae est alienissima. Id quod etiam de dialectica peritia, quam Philostratus Indis tribuit, tenendum, adeo vbique ineptit. Siderum quoque obseruatorum studium Indis philosophis tribuit SOLINVS[l], et *sanctiori inter eos secta*e, CLEMENS ALEXANDRINVS[m]. Vnde et Damis iactat, *arcana studia*[n], *quibus astrologicis rebus et diuinandi peritiae animum adiecerint, et rerum inuestigationem fuerint moliti.* Simile itaque cum Chaldaeis atque Persis institutum, siderum ortus et constellationes ad diuinandi artem et praedicendi futura scientiam adhibere, quae nugae semper in oriente magni factae

i) Illustrabunt haec quae erudite attulit doctissimus PHILOSTRATI Commentator G. OLEARIVS ad vit. Apollon. L. III. c. 24. p. 124 seqq.

k) l. c. L. III. c. 34. p. 124 seqq.

l) c. 60.

m) Stromat. L. III. p. 451.

n) l. c. c. XLI. p. 120. Patet hinc, methodum arcanam his quoque philosophis tribui, modo id non finxerit Philostratus, vt Indi euaderent Pythagorei. Suadet tamen hoc mythologica theologia.

factae sunt, vt et hodie in diebus ex siderum indiciis deligendis Indi sunt superstitiosissimi.

Moralis philosophia Indorum.

§. VIII. In nulla tamen philosophiae parte, si iis credendum est, quorum fide et narrationibus hactenus de philosophia Indorum disseruimus, Indorum philosophia magis eminuit, quam in ea, quae de moribus hominum praecipit. Ibi enim fortia, magna et sublimia omnia; solam sapientiam bonum esse; virtutem faciendam sine lege; cupiditates frenandas, et austeris exercitiis subiugandas; continentiam alendam, et quae his similia sunt, de quibus amplae illae dissertationes magnificis verbis agunt, quas cum Graecis Gymnosophistas habuisse, PALLADIO, AMBROSIOque supposita scripta referunt. Sed in iis multum ex Graecorum scholis, praesertim ex Cynosarge et Stoa mutuum sumtum, multum ex Christianis praeceptis illatum esse, supra monuimus, et res ipsa loquitur. Et hodie quidem liber Indicus manibus omnium teritur [o], in quo de moribus hominum, sumta ab animalibus allegoria, per modum apologi, multa eleganter traduntur. Eius *Kalila ve Damnah* [p], titulus est, tantaque in oriente eius existimatio, vt ferant, Nuschiruanum Persarum regem, quem occidentales Chosroëm nominant, medicum suum ad Indos ablegasse, vt pretiosissimum librum, magna cura in bibliothecis regum Indorum custoditum recuperaret; quem tandem acceptum in linguam Persicam veterem transferri curauerit, vnde cura eruditissimi Saracenorum principis Almansoris in linguam Arabicam, et iussu Nasser ben Achmed in Persicam recentiorem, etiam ligato orationis genere versa sit: noua quoque postea Arabica versione confecta [q], ex qua in Graecam quoque linguam transiit, et ex ea in Latinam [r], immo Europae quoque linguis Hispanica, Gallica, Italica, Germanica expressus est [s]. Cuius auctor Indorum quidam philosophus PILPAY, vel quod periti malunt, BIDPAI [t], conscripto in gratiam regis alicuius Indorum, nomine Dapschelin libro, ante duo amplius annorum millia sapientiam Indorum commendasse dicitur. Fabulis enim lepidis et ingeniosis malitia fraudesque hominum in vita communi et in aulis exercitae eleganter depinguntur. Difficile vero est, de libri antiquitate et auctoritate statuere, et iudicare, num ille ad delineandam Indorum veterum philosophiam moralem adhiberi queat. Quod si enim clariss. ADAMVM EBERTI audimus, qui hunc librum multo ampliorem, quam ex Graecis habemus, ex Hispanico Latinum promisit, falluntur [u], qui hunc librum duo plus quam mille

o) Historiam literariam celebratissimi libelli lege apud FABRICIVM Biblioth. Graec. Vol. VI. p. 460 seq. conf. HVETIVS de fab. Romanens. origine p. 21 seq. Ven. WOLFIVS Bibl. Hebr. Vol. I. p. 931 seq.

p) Vocatur etiam Humaiun nameh, id est, liber regius siue augustus.

q) Prolixius haec edisserit HERBELOTVS Bibl. Orient. p. 118. 206. 456.

r) Ex Codice Holsteniano titulo: Specimen sapientiae Indorum veterum, graece et latine edidit SEB. GODOFR. STARCKIVS Berolin. 1697. 8. vid. Act. erud. 1697. p. 379 seqq.

s) Vid. FABRICIVS l. c. p. 463.

t) HERBELOT. l. c.

u) Cuius de editione multum auctiore epistola extat in Nouis literariis Lipsiae vernacula editis 1725. p. 365 seq. vbi etiam argumentum libri breuiter narratur.

mille annis ante Christum natum scriptum esse asserunt, cum mentio in eo fiat S. Georgii, Simonis Magi, Turcarumque et Deruisiorum, Galeni Socratisque, immo Noachi, Salomonis et Pharaonis, quae manifesta suppositionis, et quidem non adeo vetustae indicia sint. Sed his obstat, Chosrois sec. VI. viuentis tempore iam Persice lectum, cura vero Almansoris postea Arabica veste indutum apparuisse [w], vnde recte concluditur, vestigia illa recentiorum temporum, et forte etiam Christianorum, ex manibus interpolatoris prodiisse, quas non semel librum passum esse, differentes admodum versiones Arabicae, Graecae, et Europaeis linguis factae suadent. Nec abhorret a moribus Orientalium, apologis et historiolis atque fabellis stilo admodum sublimi et allegorico morum praecepta tradendi, ista scriptio. Quoniam tamen affectatam ingenii sublimitatem manifeste prae se fert, quae a vetustissimorum temporum simplicitate quam maxime differt, et Persarum potius de moribus disserendi methodum, qualis post C. N. inter eos floruit, refert, quam Indorum priscam sapientiam, suspicio inde nobis et coniectura fundamento suo non destituta enascitur, ingenii Persici foetum esse, cui ad auctoritatem conciliandam Indica origo adscripta sit; eumque, vt fuere Arabes atque Persae huius generis scriptorum amantissimi, exemplo prostante Rosario Persico, magnam in hac gente auctoritatem atque famam nactum, a diuersis vero manibus interpolationem passum esse et augmentum accepisse: vnde ab eo tanquam dubiae fidei monumento abstinemus, in delineanda Indorum morum doctrina: et Graecos solos audiendos esse putamus. Apud quos haec potissimum morum praecepta Indis tribuuntur:

I. Vitam ac mortem aeque contemnendam, hincque sapientem nemini subditum esse velle [x].

II. Hanc vitam habendam esse quasi recens conceptorum hominum statum, mortem vero partum in veram illam et felicem vitam, iis, qui recte philosophati sunt, et propterea multa exercitatione ad mortem se praeparare sapientem debere.

III. Nihil eorum, quae hominibus accidere dicuntur, bonum vel malum esse, neque enim futurum, vt iisdem e rebus alii molestiam alii gaudium caperent, somni similes opiniones concipientes, vtque iidem ex iisdem interdum angerentur, interdum immutati gauderent.

IV. Eam esse optimam doctrinam, quae voluptatem molestiamque animo eximat, molestiam a labore differre, quod illa ei esset inimica, alter vero amicissimus.

V. Corpora ad laborem esse exercenda, vt mentes confirmentur, quibus motus sedentur, vt bona consulendi publice priuatimque facultas adsit.

 VI. Eam

w) Simeon Sethi praef. apud STARCK. l. c. TENZEL. Colloq. menstr. 1695. p. 710. 1697. p. 572. FABRICIVS l. c.

x) Hae et sequentes theses Indis a Megasthene apud STRABONEM l. c. tribuuntur, et in Palladii et Ambrosii scriptis flosculis eloquentiae sophisticae ornantur. Ex his Indorum philosophiam moralem quoque delineauit eruditissimus STOLLIVS Hist. philos. mor. apud gentiles §. XVI seq. p. 15 seqq.

VI. Eam optimam vitam esse, quae minimo apparatu egeat.

VII. Turpem esse corporis morbum et voluntaria fortique morte declinandum.

VIII. Contentum suis nulla re egere.

IX. Nullum diem dimittendum, nisi aliquod bonum facinus editum fuerit [y].

X. Vanitatem, gloriaeque vanam cupiditatem, tunicam esse animae postremam, quae abiicienda Deum visuro sapienti.

XI. Corpori inesse bellum, eoque plenum esse, idque ideo oppugnandum non aliter quam instructa in hostes acie.

XII. Omnes mortales a propriis consanguineis hostibus, ventre, pudendis, gula, ira, laetitia, dolore, cupiditate similibusque captiuos detineri.

XIII. Soli autem patere ad Deum accessum, qui de his tropaeum erexit [z].

Ex quo praeceptorum moralium specimine patet, homines hos ad domandos affectus, imitandum DEVM, exercendam patientiam et contemnendam mortem suam philosophiam reduxisse. Quae tamen cum emanationis indeque oriundi enthusiasmi fundamentum supponat, externe magis nitet, quam sanis nititur principiis.

Serum Philosophia.

§. IX. Ad Indos SERES quoque, quos Sinas vel Sinenses hodie dicimus, pertinent, quos ab antiquissimo tempore philosophatos fuisse, relationes de amplissimo orientis imperio nos edocent. Quorum praecipuus philosophus Confucius tantam nostris temporibus celebritatem nactus est, quantam vix Graecorum philosophorum aliquis consecutus est. Nihil tamen hic de iis afferemus, sed omnia eo seruabimus, vbi de philosophia Sinensium ex instituto dicendum erit. Omnia enim, quae de huius gentis philosophia nobis constant, recentissimis temporibus per eos, qui religionis Christianae inter illam gentem plantandae caussa eo missi sunt, peruenere ad nos, et ex domesticis Sinensium monumentis desumta sunt, et arcte cum recentiori historia cohaerent, vt difficile diuelli illaeso ordine queant. Nihil enim, quod ad eruditionem et philosophiam pertinet, antiqui scriptores de ista gente referunt, sed longaeuitatem tantum et artificium conficiendi serici laudant. Immo ἀθέυς Σῆρες iungit Scythis, Afrisque Numidis aliisque gentibus tam religione carentibus, quam legibus CELSVS apud ORIGENEM [a]. Et DIONYSIVS [b] Ἔθνεα βάρβαρα Σηρῶν barbaram Serum gentem nominat. Quod etsi comparatis tantum Graecorum institutis dici facile largimur BVRNETIO [c]: incognitam tamen vt literaturam omnem, ita etiam philosophiam Sinarum veteribus fuisse, probat: quare et nos, quia veterum iam relationes sequimur, hic de ea nihil dicimus, suo loco tractanda seruantes.

y) APVLEIVS l. c.

z) Quatuor haec postrema praecepta Indis tribuit PSEVDO-ORIGENES philosophum. c. XXIV. p. 166.

a) Lib. VII. p. m. 384.

b) Περιηγ. v. 752.

c) Archaeol. philos. c. 3. p. 344.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.
DE PHILOSOPHIA VETERVM ARABVM.

§. I.

Arabum philosophia asserta.

Post Chaldaeos, Persas atque Indos Arabum natio a veteris historiae scriptoribus maxime laudatur, et ingenii elegantia commendatur. Quae ratio ita apud quosdam valuit, vt magnam fuisse philosophiae in hac gente cognitionem statuerent. Ita tamen comparata sunt omnia, vt incertissima inde reddatur omnis narratio. Et Arabibus quidem post Islamismum enatum eruditionem et philosophiae cultum placuisse, adeo non negamus, vt de Arabum istorum philosophia iustam potius tractationem instituere in animo habeamus. Verum ea ad historiam philosophiae medii aeui pertinet, vbi ex instituto satisque prolixe de ea agemus. In praesentia autem de vetustissimorum Arabum, in Arabia felici et deserta (nam petreae ratio vix habenda [a]) philosophia agendum est, quam viri docti duplici potissimum argumento euincere conati sunt. Nam de Arabum philosophia varia specimina exhibent, et imprimis Zabiorum religionem philosophicis rationibus innixam in subsidium vocant. Vnde de vtroque momento aliquid dicendum ostendendumque est, nihil in se habere veritatis vel verisimilitudinis, quicquid ad incrustandam philosophiam veterum Arabum viri docti erudite quidem, sed sine accurato examine collegerunt.

Rationes eius asserti.

§. II. Quod itaque ad philosophiam Arabum vetustissimorum affirmandam affertur, non testimoniis, vti par erat, sed rationibus potissimum et coniecturis constat. Fatentur enim, qui in hac potissimum sententia sunt, Graecos nihil de philosophia Arabum habere; sed hos illis barbaros et indoctos esse, indeque inter populos eruditione non tinctos referri [b]: ipsos quoque Arabes scriptores [c] statum ante Islamismum vocare statum ignorantiae; quod etsi non literis, sed religioni oppositum videatur, adscribere tamen ABVLFARAIVM Arabibus ingenia bonis artibus minus apta, a Deo ad studia philosophica non creata idonea [d]. Etsi vero haec ita afferunt viri doctissimi, vt putent haec non obstare assertioni eruditionis et philosophiae inter veteres Arabes, eo quod Graeci eos stuporis et ignorantiae insimulent, quorum mores ipsi incogniti sunt; locorum vero atque climatis conditio talis in Arabia sit, vt ingenia Musis amica

a) Habitatores enim Arabiae petreae opponuntur veris Arabibus, vid. STANLEIVS Histor. phil. P. XV. pag. 1168. conf. tamen quae ex Pocockio monet CLERICVS ad h. l. voce Arabia.

b) VRSINVS de Zoroastre Sect. VI. p. 137. HORNIVS Hist. phil. L. V. c. 9. p. 284.

c) ABVLFARAIVS Dynast. IX. p. 101. ad quem locum videndus POCOCKIVS.

d) Ib. p. 102.

ca protulisse merito credantur: fatentur tamen cum ABVLFARAIO [e] nos certis huius gentis memoriis destitui, et carere nos scriptoribus Arabum, qui de vetustissimae gentis eruditione et philosophia nos edoceant. Vnde ad rationes et coniecturas confugiunt, quas cum nemo elegantius ornauerit, et maiori eruditione incrustauerit, quam illustris fama et meritis IO. PETRVS DE LVDEWIG [f], aequum est, vt eum potissimum audiamus. Prouocat is potissimum ad Pythagoram, quem in itinere literario philosophiae caussa in orientem suscepto ad Arabes quoque diuertisse dicit PORPHYRIVS [ff] quique diuinationes ex volatu et garritu volucrum, in quibus excelluerint Arabes, didicisse, quibusdam creditur [g]. Adducit porro Mosen, qui fugiens ex Aegypto in Arabia maluerit, quam alibi commorari. Qui vir diuinus cum eruditus fuerit in omni sapientia, non probabile esse, coniicit, eum inter barbaros et bardos, si omnes Arabiae incolae stupidi fuissent, otio languescere voluisse. Neque de literis Arabum dubitare nos finere gentis originem. Eos enim magno consensu se Abrahami posteros esse dicere [h], quod si itaque de philosophia Abrahami clari testes sint, quem, posse dici, lumen philosophiae semel accensum apud posteros extinxisse? tum maxime, vbi literas Abrahami sibi ex eadem caussa Arabes hodienum tribuere fide SHARISTANII [i] sciamus, et ipsius Abrahami scripta in Arabia superesse dicantur [k]. Immo dicere auctorem libri Regum, sapientiam Salomonis maiorem fuisse, omnium orientalium sapientia, filios vero hos orientis non alios nisi Arabes fuisse, indubitato iterum Arabicae doctrinae argumento. Porro ex eadem Arabia reginam Sabaeam venisse, regem sapientissimum audituram, constantem neque rationibus destitutam doctorum [l] esse opinionem: sicque et Magos ab oriente venientes Arabes fuisse, argumentis non leuibus a viris doctis euinci [m]. Tandem et fateri imprimis atque referre ABVLFARAIVM [n]; eruditionem Arabum ante Islamismum, cuius gloriae potissimum studiosi fuerint, hanc fuisse: *linguae suae peritiam, sermonis proprietatem, carminum texturam, orationum compositionem, stellarum notitiam.* Inde enim Arabicae philosophiae systema quinque tum disciplinis absolutum fuisse, euidens esse, Grammatica, Dialectica, Poesi, Rhetorica, Astronomia. Hactenus vir illustris, qui haec omnia eleganti eruditione ornat.

Refutantur. §. III. Etsi vero haec specioso orationis habitu se egregie commendant, et non sine magna verisimilitudine dici videntur, propius tamen considerata, et ad lapidem Lydium critices artis atque historiae veteris examinata, fundamento destituuntur. Quod vt luculenter doceamus, praemonendum est, non stupidi ingenii et ad omnem literarum elegantiam inepti Arabes vete-

e) loc. cit. conf. POCOCK. specim. hist. Arab. pag. 2.

f) In diss. quae historiam philosophiae rationalis apud Turcas exhibet, Hal. 1691.

ff) In vita Pythagorae f. II. p. 14 ed. Kusteri.

g) SCHEFFER. de philos. Ital. c. V. p. 30. conf. PHILOSTRATVS in vita Apoll. L. I. c. 14.

h) HOTTINGER. Hist. Orient. L. I. c. 3. p. 57.

i) POCOCKIVS l. c. p. 54.

k) Vid. STANLEIVS Histor. phil. P. XV. L. III. c. 2. p. 1170.

l) BOCHARTVS Geogr. S. L. II. c. 26. p. 151.

m) GROTIVS ad Matth. II, 1.

n) loc. cit.

veteres habendos esse, quos in linguae suae cultu, in diuinandi et somnia interpretandi praetensa peritia, in sideribus obseruandis, et imprimis in aenigmatibus artificiose struendis et soluendis nomen habuisse, negari nequit [o]. Verum haec omnia ad philosophiam inter Arabes probandam plane nihil efficiunt; omnes enim illas artes, si modo nomen mereantur, ad nugas potius, superstitionis caussa excogitatas, et ad ostentandum ingenium, quam ad veritatem excolendam et emendandum animum facere, rerum peritus et partis studio non impeditus iudex facile pronunciabit. Quae vero alia illis adscribuntur, frustra finguntur. Nam quod ad Pythagoram attinet, eius iter in orientem quam maxime dubium esse, suo loco euidenter probabitur, nec, si illud admitteremus, alia didicisset Pythagoras, quam quae inter Arabes tunc florebant, superstitionis et nugarum, scientias, quas impostor, perquirebat [p]. Mosis vero sapientiam frustra huc aduocari, ex illis patet, quae capite primo de eius conditione diximus: nec Mosis, viri sancti apud Iethram occupatio ea fuit, vt philosophiae mysteriis innutriret Arabes, sed vt soceri familiam DEI veri cognitione et cultu instrueret, oues pasceret, gregemque nutriret, sicque bonum patrem familias, et prophetam, siue doctorem sacrum se praestaret: id quod ipse in commentariis innuit, de lectionibus philosophicis ne per somnium quidem cogitat. Eadem ratio est illorum, quae ab Abrahami philosophia petuntur, argumentorum, cum supra ostensum sit, philosophiam Abrahami inane Iudaici fastus et arrogantiae commentum esse, quod nulla probabilitate se commendat. Nec sequitur, si quoque philosophiam Abrahami concederemus, Arabes ab ea non defecisse, vel extinctum eius lumen fuisse, cum verae religionis notitia, quam tamen vbiuis locorum, vbi versatus est sanctissimus vir, disseminauit, apud Arabes prorsus extincta et in detestabilem idololatriam mutata sit. Vt taceamus omnem, quam Arabes recentiores iactant, originem ab Abrahamo incertissimam esse, et ab his hominibus circa tempora nascentis et adolescentis Muhammedismi excogitatam, vt more Muhammedanorum, Iudaeorum et Christianorum, Abrahamum fidei suae parentem iactantium, non minori antiquitate suas nugas et errores esse homines crederent. Et sic quoque responderi potest ad ea, quae de regina Arabiae, et de Magis orientis natum Christum adorantibus afferuntur [q].

§. IV. Scilicet REGINAM AVSTRI, ad magnum Israelitarum regem Salomonem venientem, vt sapientiam eius audiret, non ex Meroë, quod ex Iosepho contendit GROTIVS [r], sed ex Sabaea regione Arabiae fuisse *Regina austri.*

o) Arabes excogitasse aruspicinam refert THEODORETVS serm. I. et somnia interpretatos et ex thure vaticinatos fuisse PORPHYRIVS l. c.

p) Id nec ipse Porphyrius negat, ad quem KVSTERVS videndus. Add. SCHEFFER. de philos. Ital. c. V. p. 30.

q) Addi his posset argumentum, quod pro antiquitate philosophiae Arabicae ex Iobo desumitur. Etsi enim tanquam probabilitate non carens concedi potest, Iobum fuisse ex Arabiae regionibus, supra tamen c. I. ostensum est, nihil ex eius historia pro philosophia Arabica concludi posse, nec eius consanguineos Zabios fuisse. Vnde diiudicanda, quae GVNDLINGIVS Hist. phil. mor. c. IV. p. 26. post LVDEWIGIVM habet.

r) Ad Matth. II, 1.

fuisse, facile summo viro SAMVELI BOCHARTO assentimur[s], recteque ei calculum alios viros doctissimos adiecisse concedimus. An vero filia regis Hodhal fuerit, ex gente Homeritarum, sectaeque Zabiorum addicta, quod nobis Arabes narrant, incertum esse, nec facile admittendum ex testium conditione perspicitur. Nec negari potest, inter eruditas, orientis feminas referendam esse; ita enim a sacro historico nobis illa depingitur, vt in arte struendorum aenigmatum, qua se tum temporis magnis impensis in concertationes eiusmodi factis exercuisse reges et principes orientis veteres testantur, excelluisse appareat[t]. Nihil tamen horum aliquid valet ad philosophiam Arabum demonstrandam. Nec certiora sunt, quae DE MAGIS EX ORIENTE HIEROSOLYMAM ET BETHLEHEMVM venientibus pro ornanda philosophia Arabum afferuntur, in quibus compilandis nec lectoris nec nostro otio abutendum esse putamus. Concedi enim facile potest, quod viri docti contendunt, licet de eo dubiis adhuc argumentis disceptetur, eos ex Arabia venisse, Sabataea thura cum auro et myrrha, Arabiae fructus afferentes. Neque enim eos philosophos fuisse inde probari potest, cum ex sacri historici narratione nihil aliud queat colligi, nisi eos sidera obseruauisse, et eorum notitia non prorsus caruisse: id quod Arabibus nos denegari posse supra concessimus, parum tamen ad eorum philosophiam affert. Quam nec illa eruditionis Arabicae imago, quam ABVLFARAIVS affert, probat, cum manifestum sit, et a POCOCKIO[u] aptissimo harum literarum iudice, euidenter demonstratum, omnem hanc eruditionem ad linguae suae culturam et eloquentiam pertinere; immo nec de vetustissimis Arabibus historicus Arabs loquitur, sed de iis, qui aliquot seculis Islamismum antecesserunt: illorum enim memoriam plane intercidisse, supra fatentem audiuimus.

Magi ex oriente.

Zabiorum philosophia.

§. V. Alterum, quod ad incrustandam Arabum vetustissimorum philosophiam affertur argumentum, ex Sabianismi siue ZABIORVM historia petitur. Haec enim secta sub adolescentis Muhammedismi tempora caput extollens, omnemque idololatriae speciem exhibere visa cum principiis quibusdam philosophicis niti videretur, argumentum inde petitum est, Arabibus vetustissimis philosophiam quandam tribuendam. Quod tamen, etiamsi omnia, quae de secta hac traduntur, veritati essent consentanea, hiulcum prorsus est, et ἀνακόλουθον, quoniam non philosophiam, sed turpissimam omnique rationis principio contrariam idololatriam et superstitionem illa produnt. Sed nec ipsa sectae aetas, nec testes, qui de ea afferuntur et, quorum fide potissimum standum est, examen criticum sustinent. Concedunt enim viri doctissimi, qui in huius sectae historia illustranda, quam maxime operam suam posuerunt, et quos reliqui fere omnes exscripserunt HOT-

s) Geograph. S. P. I. L. II. c. 27. p. 152. vbi argumentis multis et magna eruditione id euincit, verisimilitudinem certe ex sua parte esse demonstrat.

t) Exempla eiusmodi aenigmatum a regina austri Salomoni propositorum affert GLYCAS Annal. p. 183. quae repetiit FABRICIVS Cod. Pseudepigr. V. T. p. 1031. sed ea ingenium fidemque Graeculi sapiunt.

u) Hist. Arab. p. 150.

HOTTINGERVS[x], POCOCKIVS[y], HYDEVS[z], et qui imprimis ad ornandam de scopo atque instituto legum Mosaicarum hypothesin historiam Zabianismi adhibuit eruditissimus IOANNES SPENCERVS[a], neque a Graecis, neque a Latinis huius sectae mentionem fieri, Sabii enim in veteris ecclesiae orientalis historia commemorati, qui Semi-Iudaei et Semi-Christiani dicuntur fuisse, et Ioannis Baptistae discipulos se iactarunt, frequentesque hodienum esse dicuntur in vrbe Bassora ad Tigris ripam iuxta viciniam maris Persici[b], non confundendi sunt cum hac secta Zabiorum[c] sed id omne, quod de Zabiorum religione narratur, deberi Arabibus, ex quibus sua hausit celebris Iudaeorum doctor R. MOSES MAIMONIDES[d], qui vt omnes scripserunt post Muhammedem, qui in lege sua omnium primus Zabiorum meminit[e]; ita nec fide nec tempore, quo vixerunt, ad tam amplam, quantam quidem fingunt, sectae antiquitatem euincendam sufficiunt. Referemus tamen ea, quae laudati viri de sectae historia et doctrina ex scriptoribus narrant, et nostram modeste adiiciemus ἐπίκρισιν, ea tamen, quae de legibus Israëlitarum Zabianismo oppositis, inter viros doctissimos disputata sunt, non allaturi, cum institutum nostrum non tangant, et facile ex his, quae de sectae antiquitate disputaturi sumus, de ista hypothesi iudicium fieri queat. Et quod ad nomen quidem Zabiorum attinet, varias eius significationes nobis viri docti enarrant, variamque originem statuunt[f]. Sunt tamen duae sententiae, quae reliquas probabilitate antecedunt, et indicari merentur. Vna est praestantissimi, et in notitia rerum Arabicarum versatissimi POCOCKII[g], qui Zabios a צבא, quod exercitum coelestem, siue sidera notat, dictos putat, eo quod Zabiorum religio potissimum in colendis coeli sideribus versata sit. Alteram post magnum SCALIGERVM[h] multi viri docti, et in his SPENCERVS[i] quoque amplexi sunt, qui putant, esse nomen Chaldaeorum, ab Arabico צבין, siue vento Apeliote, sic dictorum, quasi orientales dicas[k]. Quae significatio eo potissimum argumento nititur, quod Zabii ad Chaldaeos origines suas referant, immo Sabium Sethi filium, Adami nepotem sectae suae parentem faciant, scriptoresque Arabes nomen iis et originem Chaldaicam frequenter tribuant. Nobis vtrumque incertum videtur, et meris coniecturis innixum. Quod si enim per Zabios omnes illi intelligendi sunt, qui inter vetustissimas orientales gentes sidera coelestia cultu diuino prosecuti sunt, id quod nonnullis ex Arabibus pla-

Zabiorum nomen.

x) Hist. Orient. L. I. c. 8. p. 170.
y) l. c. p. 138.
z) Hist. relig. vet. Persar. c. 3. p. 57.
a) De LL. Hebraeor. ritualibus L. II. c. 1. p. 178. ed. rec.
b) LE MOYNE varia sacra p. 685. HVETIVS Demonstr. Eu. Pr. IV. c. 4. p. m. 74. ed. rec.
c) RICH. SIMON. Bibl. crit. T. I. c. 12. p. 171. FABRICIVS Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 28. I. C. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 113. not. K.
d) Moreh Nebhochim. P. III. c. 29.
e) Sur. II.
f) POCOCKIVS, HOTTINGERVS, SPENCERVS ll. cc.
g) l. c. p. 139.
h) Ep. ad CASAVBONVM p. 482.
i) l. c. p. 278.
k) GOLIVS not. in Alfergan. p. 251. ABVLFARAIVS Hist. Dynast. IX. p. 194. et quos laudat POCOCKIVS l. c.

placet, et ex Chriſtianis quoque aliqui viri docti[l] admiſerunt, non tam peculiaris ſectae dicendum eſſet, quam potius vniuerſae idololatriae nomen; verum huic obſtat, Zabiorum nomen, tanquam proprium ſectae nomen adhiberi, et tum Muhammediſmo, tum Iudaiſmo et Chriſtianiſmo, immo Magianiſmo quoque; ſiue ignis cultui, de quo capite tertio diximus, opponi. Quod ſi in his tenebris, quibus tota Zabiorum hiſtoria premitur[m], aliquid lucis coniecturis aſſequendum eſt, illud nobis non omni probabilitate carere videtur, Zabiorum ſectam, medio, quod audiemus, aeuo ex colluuie Gentiliſmi et Iudaiſmi conflatam, cum peculiare religionis inter Arabes genus conſtitueret[n], vt et ipſa inter reliquas ſectas, nomine ſuo celebres, nomen et auctoritatem conciliaret, non tantum vetuſtiſſimam originem ſplendidiſſime mentitam ſibi arrogaſſe, ſed conditorem quoque ſectae Sabium, Sethi filium effinxiſſe[o], vt ita nomine ab eo deriuato reliquas ſectas et ipſam quoque Iudaeorum antiquitate vincere videretur[p]. Orientales enim vocatos eſſe vix perſuaderi poteſt, cum Magianiſmi ſectatores, Zabiis potiſſimum oppoſiti, tumque temporis inter Muhammedanos florentes non minus orientales fuerint, et in prouinciis Aſiae ad orientem ſitis vixerint, qui tamen nunquam Zabii dicti ſunt. Quicquid vero originis Zabiorum nomen habet, quod cum Sabaeorum nomine, (quo certam Arabum nationem indigitari vel ex illo VIRGILII[q] verſu notum eſt:

Omnis Arabs, omnes tergum vertere Sabaei.)

Origo Zabiorum.

non confundendum eſſe, viris doctis facile largimur, origo certe eam antiquitatem non habet, quam vel Arabes, ab ipſis ſectae huius hominibus edocti, referunt, vel qui Arabibus fidem habent, credunt. Diximus enim Zabios ipſos ad Sethum eiusque filium originem ſuam referre, quam alii inter eos Noacho tribuunt, et Abrahamum in hac haereſi fuiſſe pertinaciter contendunt[r]. Aliter EVTYCHIVS Arabs[s], gentis ſuae traditionibus vſus, ad Zorodashtum Perſam, vel Chaldaeum potius, Perſa longe antiquiorem, religionis Zabiorum originem retulit, regnante in Perſia rege Tachmurt, quem Tachurith nominat ELMACINVS[t]. Addit tamen Eutychius, autumare nonnullos, primum religionis Zabiorum auctorem fuiſſe Graecum quendam nomine Iunan (Iauanum ſine dubio intelligit) Iearakliuſi filium, cuius ſedes fuit Alyas, at iuxta alios Alzaithuna, quae condita eſt in Athenarum regione. Graecos autem primos hanc ſententiam amplexos eſſe, deque aſtrorum ſcientia ac orbium coeleſtium motu libros multos conſcri-

l) POCOCK. l. c. LE MOYNE Var. Sacr. p. 685.
m) Candide hoc fatetur SPENCERVS l. c. Sect. II. p. 279.
n) Recte hoc SPENCERVS notat, non nationis ſed religionis et ſectae nomen fuiſſe. p. 278.
o) Arabum teſtimonia produxit POCOCKIVS l. c. p. 138.
p) Obicit contra Hottingerum SPENCERVS l. c. et ante eum CASAVBONVS ep. 247. ſcribi non per ס ſed per ש. Sed hoc leue eſt, literae enim vnius organi facile inter ſe permutantur. Nec confundendus eſt Saba, Chuſi filius, Chami nepos, cum Sabio illo fictitio Sethi filio, quem ſuae ſectae auctorem faciunt. POCOCK. l. c. p. 138.
q) Aeneid. L. VIII. v. 706.
r) POCOCK. l. c. et quae de Abrahamo c. I. attulimus.
s) Annal. Alex. T. I. p. 63.
t) apud STANLEIVM l. c.

ſcripſiſſe. Famam quoque eſſe, illum, qui primus Sabiorum religionem inſtituit, ex eorum numero fuiſſe, qui turri Babelis extruendae adfuerunt. Fruſtra tamen haec omnia dicuntur, et ad faciendam tantum ſectae ex mendaci originis traditione auctoritatem excogitata ſunt. Si enim ſecta Zabiorum tanta canitie gauiſa fuiſſet, ſcriptoribus veteribus, Graecis potiſſimum non manſiſſet indicta, immo in ſacris literis digitus ad eam intenderetur: Nec iuuat multum, quod SPENCERVS [u] ad expediendum ex hoc errorum labyrintho lectorem ſufficere putat, filum, Zabiorum religionem ſimpliciter et quaſi materialiter ſpectatam, a Chaldaeis et Babyloniis antiquis originem duxiſſe, et multis annis Abrahami aetatem anteuertiſſe: id quod vir doctus tum ex teſtimoniis Arabum, Zabiorum religionem antiquiſſimam eſſe teſtantium, tum ex concordantibus Chaldaeorum et Zabiorum doctrinis probat. Quemadmodum enim Arabum teſtimonia parum in hoc argumento valere ſupra oſtendimus, ita nec conuenientia Chaldaicorum dogmatum cum Zabianis multum euincit. Non negamus, id quod ſupra nos pluribus adſtruxiſſe meminimus, Chaldaeos ſidera coluiſſe, illisque numina quaedam, tanquam partes animae mundanae praefeciſſe, nec ignoramus, late ſe hanc ſuperſtitionem per omnem terram diffudiſſe. Verum, ſi quaeſtio accurate formatur, non de eo diſceptatur, an cultus ſiderum ſpiritu aliquo praeſide animatorum ſit antiquiſſimus, ſed num eum Zabii ita a Chaldaeis et Babyloniis acceperint, vt hi ſectae Zabiorum parentes atque auctores dici queant? Quod nemo affirmauerit, qui cogitat, Zabiorum ſectam non in hoc vno conſtitiſſe, vt ſidera coeleſtia coleret, ſed peculiare ſyſtema cultus huius ſibi effinxiſſe, in ſequentibus delineandum, quo a reliquis ſectis diſtingueretur. Hoc vero, probandum eſt, Chaldaeis atque Babyloniis placuiſſe, ſi concedendum eſt, materialiter Zabios eſſe antiquiſſimos, id eſt, ſyſtema Zabianum inter iſtas gentes antiquiſſimas reperiri. Hoc vero probari non poſſe, ipſe, quo fuit acumine, SPENCERVS ſatis intellexit, faſſus, Zabiorum nationem et religionem formaliter ſpectatam vel quatenus a ſectis aliis, doctrinis et ritibus quibusdam ſibi peculiaribus diſtincta ſit, recentiorem multo eſſe. Hoc enim ſi eſt, et non niſi doctrinas quasdam vniuerſales erroresque late ſe diffundentes cum Chaldaeis et Babyloniis vetuſtiſſimis communes habet, qua ratione Zabianiſmum canis iſtis temporibus materialiter extitiſſe dici poteſt? Nam ſi conſenſus quarundam communium doctrinarum ſufficit ad probandam antiquitatem alicuius non ſyſtematis ſolum, ſed et ſectae, recentiſſimas ſectas vetuſtiſſimis ſeculis adſcribere erit facillimum. Hiſce vero demonſtratis, omnia concidunt, quae pro incruſtanda Zabianiſmi antiqui fabula, et quae illa nititur, legum Moſaicarum oppoſita ratione dicuntur: licet negari nequeat, ſiderum cultum ſyſtematis emanatiui fundamento nixum magnam religionis gentilis, (qui cum Helleniſmo [x], Patribus quibusdam memorato, non eſt confundendus,

u) l. c. Sect. II. p. 279.

x) Debetur haec diſtinctio EPIPHANIO, qui adu. haer. L. I. c. 4. p. 5. Pauli verbis vſus, prima mundi tempora in barbariſmum ab Adamo

dus[y], cum vterque peculiarem idololatriae ſpeciem exhibeat) partem fuiſſe, et reſpexiſſe quoque ſanctiſſimum Numen in condendis legibus Iſraëliticae theocratiae, praeter alia et maiora ad gratiae foedus eiusque oeconomiam pertinentia, ad vitandas idololatriae Iſraëlitis notae viſaeque occaſiones. Verum haec alibi ex inſtituto excutienda ſunt, excuſſaque a viris[z] doctiſſimis, quorum ſcrinia non expilamus.

Zabiorum aetas.

§. VI. Quae cum ita ſint, certiora ſequentibus nihil aliud probant, quam recentiorem eſſe Zabiorum ſectam, cum aſtrolatris veterum non confundendam, eiusque origines vltra naſcentis Muhammedaniſmi tempora non multum eſſe extollendas. Vidit hoc elegantiſſimae doctrinae vir IOH. SPENCERVS[a] faſſus: veriſimile eſſe, gentem et religionem hanc nominaliter ſpectatam, h. e. quatenus Zabiorum nomine notam: recentem eſſe admodum, nec Muhammedis tempora ſuperare. Addit rationes, quae omnino rem conficiunt: Nullam huiuſce gentis in Graeco vel Romano aliquo auctore paulo antiquiori inueniri mentionem; nec facile in libro aliquo ante ſeculum Alcorani ſcripto gentiles aliquos eo nomine notatos inueniri: ABV IOSEPH ASCHAEVM vocare[b] Charanaeos, noſtro tempore Zabios dictos; Recitare MVHAMMED BEN ISAAC peculiari *de Zabiorum ritibus* libro apud HOTTINGERVM[c] hiſtoriam, ex qua tempus cognoſci queat, quo Zabii dicti ſunt, cum antea populus hoc nomine notus in Harran et circumiacentibus locis repertus non fuerit. Putatque vir acutus, Alcoranum[d] primam nominis occaſionem dediſſe, hanc appellationem ſectae vel ex orientis, quem incolebant, regione, vel ex ſiderum cultu orientalibus frequenti et vſitato imponentem. Quae etſi coniecturae ſunt, vt nec ipſam illam hiſtoriolam pro vera venditare audet, patet tamen ex adductis his ratiociniis atque argumentis, Zabios qua tales, recentiorem fuiſſe ſectam: cuius tamen aetatem paulo altius extollendam eſſe vel inde colligitur, quoniam tanquam hoc nomine iam notorum Alcoranus meminit. Quod ſi itaque rationes omnes ſubducimus, quae de origine et aetate Zabiorum iniri poſſunt, nobis quidem veriſimile videtur, antiquiſſimam colendorum ſiderum conſuetudinem, quae iuxta ignis cultum ſiue Magianiſmum, in Perſiae Indiaeque regionibus, ab antiquiſſimo tem-

mo ad Noachum, ſcythiſmum, a Noacho ad Serugum, helleniſmum et iudaiſmum ab Abrahamo ortum diuidit; et in barbariſmo morum feritatem, in ſcythiſmo cultum mundi partium, in helleniſmo imaginum cultum obtinuiſſe putat. Quae diſtinctio tamen meras argutias redolet, recteque PETAVIO ad h. l. diſplicuit. Inde tamen, qui hiſtoriam idololatriae ſcripſerunt, anſam acceperunt diſtinguendi inter ſabaiſmum, ſiue ſiderum cultum et helleniſmum, ſiue heroum demortuorum cultum, vid. OWENVS theologum. L. III. c. 4. p. 181. quae tamen diſtinctio quoque accurata non eſt: cum et Orientales magnos viros inter Deos retuliſſe exemplo Beli conſtet.

y) Id quod accidit SPENCERO l. c. p. 280.

z) Scriptores qui hac in arena deſudarunt, nominant venerandi viri IO. CHR. WOLFIVS in Manichaeiſmo ante Manichaeos, et M. CHR. PFAFFIVS in diſſ. praelim. ad Spenceri librum de LL. Hebraeorum ritualibus, vbi tamen ſcriptores, qui de Sabiis Semi-Chriſtianis agunt, non confundendi ſunt.

a) l. c. p. 280.

b) HOTTINGER Hiſt. Orient. p. 165.

c) Ib. p. 168.

d) Sur. II. Qui crediderint, et qui iudaizant et Chriſtiani et Zabii, quisquis crediderit in Deum, et diem extremum, et fecerit bonum, illis merces eorum apud Dominum eorum; neque erit timor.

tempore viguit, ex eo tempore variis superstitionibus et doctrinarum abortibus auctam fuisse, ex quo non Iudaei tantum in orientalibus Asiae regionibus toties dispersi inter gentiles habitauerunt, sed et Christianorum castra in tot sententiarum diuortia scissa sunt, tot haereticorum gregibus ab iis secedentibus mirumque religionum chaos protrudentibus. Quae hominum genera cum orientalis philosophiae systemati emanatiuo, dualistico tamen modificato certo modo aptato adhaererent, et in varias ipsi sectas discederent, tota Asia per abortus humani ingenii in Christianae, Iudaicae Magianae et gentilis religionis sectis se prodentes, in religiones plurimas abiit: vnde et siderum cultores ad conciliandum sectae suae nomen et auctoritatem, nouum ex his omnibus religionis genus conflarunt, adscitaque de rebus Iudaeorum et Christianorum historia sacra, nouum systema veteribus ignotum condiderunt, et ex variis lacunis haustum absurdissimis doctrinis replerunt. Qua ratione semel inita cum quodlibet ingenii somnium, etsi insanum et absurdum, salua secta admitti posset, et quicquid ad enthusiasmum et fanaticismum, temperamento Asiaticarum gentium accommodatum facere poterat, locum haberet, mirum non est, sectam hanc per totum orientem suos asseclas habuisse. Et inde rationem petendam esse iudicamus, cur, quod recte obseruat Spencerus, doctrinae Zabiorum inter se non cohaereant, vixque vllam cognationem habeant. Non enim ita vni conditoris systemati, vt aliae sectae, adhaerebant, sed quicquid a reliquis sectis siderum cultu et peculiaris religionis specie se separauerat, hac secta comprehensum fuit. Non mirandum itaque est, inuenisse viros doctos [e] in Zabianismo vestigia Chaldaismi, id est, cultus siderum, Iudaismi, Cabbalismi, Gnosticismi et Platonismi: nam et placita Chaldaica semper in oriente obtinuerunt, et Iudaeorum natio post dispersionem veterem et recentiorem in his regionibus habitauit; Cabbalistae vero, Gnostici et Platonici, cum haud pauca ex orientalis philosophiae lacunis hauserint, quae in his regionibus tum temporis viguit, facile erat, vt ex impuris his fontibus detestabilis Zabianismi sentina conflueret. Cum vero hae sectae omnes in oriente ante Muhammedis tempora viguerint, et adoleuerint, coniici inde potest, maturius quoque et aliquo tempore ante Islamismum originem Zabiorum esse quaerendam: in ea enim tempora quadrat, quod egregie et apposite ad rem monet SPENCERVS: *gentes tum prope omnes, antiquos religionum limites dimouendi et sacra omnia miscendi pruritu et libidine aestuasse*: Id quod Iudaeorum et Manetis exemplis probat et totius Asiae historia sacra ac profana loquitur. Et sic ratio dari potest omnium, quae de Zabianismo disceptantur, eaque conciliari, quae a viris doctis sibimet opposita sunt. Chaldaeorum enim sententias atque doctrinas in Zabianismo inueniri, mirum non est, cum ea dogmata oriens semper retinuerit; et Zabianismum Magianismo oppositum fuisse credibile est, cum vterque post C. N. in oriente caput altissime extulerit: Historia-

 rum

e) SPENCER. l. c. reliquique fere omnes, qui de Zabiis disputarunt.

rum vero veteris testamenti a Zabiis allegatarum nominumque sanctissimorum patriarcharum sibi vindicatorum expilata Iudaeorum castra, et veteres traditiones in oriente tum vbiuis inualescentes, quae ad sanctos hos viros non Zabianismi, sed et Magianismi et aliarum religionum origines referebant, in caussa erant. Sicque in hanc sectam quicquid religionum erat colluuiei, simul confluxit, mire ad hoc attemperatis Arabum ingeniis, leuibus et ex populis atque nationibus diuersis confluentibus, vnde et nomen Arabibus adhaesit [f], constantibus. Frustra itaque pro sectae antiquitate ex laciniis veterum religionum surreptis huicque centoni assutis dimicatur, eaque a viris cautis recte reiicitur [g].

Zabiorum libri.

§. VII. Egregie vero haec de Zabiis sententia confirmatur ex libris περιέργοις, qui olim Zabiorum doctrinam referentes in hac gente circumferebantur, quique non Hermeti tantum et Aristoteli, sed ipsi quoque Setho, atque Abrahamo tribuebantur [h]. De his libris MAIMONIDES oculatus testis refert [i], historias nugaces et Alcorani fabulis similes de patribus antiquis Adamo, Setho, Noacho, Abrahamo continuisse, dogmata de daemonibus, idolis et stellis, ceremonias in vineis et agris obseruandas, cultus insuper actus, idololatris illis orientis eorumque vicinis in vsu solenni positos. Non abutemur vel lectoris vel nostro quoque otio in recensendis nugatoriis scriptis, consulant, qui haec nosse cupiunt, vel MAIMONIDEM, vel ex nostris HOTTINGERVM [k] atque STANLEIVM [l], qui plura dabunt. Id vnum notamus, inter hos libros duos iactatos fuisse, reliquis praestantiores, vnum *de cultu Nabathaeorum*, siue is religionis cultum, siue terrae colendae rationem superstitiosam denotet, de quo disceptant viri docti [m]: quemque tempore Thomae Aquinatis ex antiqua versione Latina legit occidens titulo: *de Agricultura Aegyptiorum:* alter Isaaci Zabii *de Zabiorum gente et moribus.* Omnes vero istos libros aperta suppositionis vestigia prae se ferre, ex iis, quae de eorum argumento absurdo et superstitionibus Zabiorum pleno Maimonides refert, palpari potest. Nec de auctoribus diu anxie quaerendum [n], num Iudaei fuerint, gentilismo, vel Chaldaei Graeci vel Arabes Iudaismo leuiter tincti? ex sectae enim constitutione patet, homines ei addictos ex gentilismi siue Chaldaismi et Iudaismi, opinionibus peculiarem sectam conflasse, sicvt necesse non sit, praeter Zabios ipsos, alios excogitare harum nugarum architectos. Tempus quoque horum librorum ad origines et adolescentiam sectae recte referri, ex historia eius apparet. Eo enim animo effictos fuisse, vt sectae nascenti et caput extollere cupienti fidem et auctoritatem conciliarent, res ipsa loquitur: id quod

f) POCOCK. l. c. p. 33.

g) Paucis multa dixit CLERICVS Ind. philol. ad STANLEII Hist phil. or. v. Sabaei.

h) POCOCKIVS, SPENCERVS, STANLEIVS ll. cc.

i) Moreh nebhoch. P. III. c. 29.

k) Hist. Orient. p. 176.

l) l. c. p. 1171.

m) Prius Spencero, posterius Clerico placet, forte vtrumque recte: nam de cultu Deorum etiam per Theraphim in colendis agris, plantandis vineis etc. praecepisse librum, ex Maimonide patet.

n) Quod facit SPENCERVS l. c. sect. III. p. 282.

quod potiſſimum ſub incunabula ſectae fieri debuit. Eo vero tempore mos in oriente fuit receptiſſimus, vt vetuſtiſſimis viris ſapientibus libri ad faciendam opinionibus fidem ſupponerentur. Cuius teſtes habemus tot libros apocryphos viris ſanctis ab haereticis affictos [o], tot libros ſpurios antiquiſſimis philoſophis Zoroaſtri, Hermeti, Orpheo, hisque ſimilibus ſuppoſitos, in quibus mira audacia protrudendis adeo ſedula fuit tota Aſia, vt vix ſectam inuenias, quae non pia hac fraude vſa eiusmodi dolis res ſuas augere atque commendare ſtuduerit. Inde enim tot ſuppoſititii libri inter Chriſtianos, Iudaeos, Perſas, Magianiſmi aſſeclas et ſectas atque haereticos tantum non omnes, quos paſſim enarrari videas [p]. Et id ipſum artificium a Zabiis quoque adhibitum eſſe, eo minus eſt dubitandum, quo magis totum eorum argumentum ad adſcribenda patriarchis deliramenta ſua, et hinc commendandas ingenii nugas reſpexit. Qua tamen lingua primo conſcripti ſint, in tantis rei tenebris dici nequit: certe in Arabica lingua primum non conſcriptos, ſed poſtea tantum in eam translatos fuiſſe, MAIMONIDES teſtatur: notum autem gentem Arabum ante Muhammedem literarum ſtudia non excoluiſſe, ipſumque pſeudo-prophetam, quique eum ſecuti ſunt, duces ex Ommiadarum familia omnibus literis internecinum bellum indixiſſe, donec Abbaſidarum familia bonis literis honorem et cultum redderet. Et his demum temporibus arcanos illos libros Zabiorum, ſiue Perſarum, ſiue illi Coptarum, ſiue Syrorum aliarumue gentium lingua ſcripti fuerint, in Arabicum ſermonem translatos fuiſſe, credibile eſt.

§. VIII. Sed, vt, quae dicenda ſunt, abſoluamus, doctrina quoque Zabiorum enarranda, et imprimis ſyſtema eorum philoſophicum, vel quaſi tale, conſiderandum, quo tanquam fundamento reliqua omnia nituntur. Dogmata vero, quae Zabiis tribuuntur, aliter nobis enarrari non poſſunt, niſi qualia nobis Arabes et Iudaei, qui inter Arabes vixerunt, depingunt. Eos vero ſuſpectos teſtes eſſe ſupra obſeruauimus, fide Muhammedanorum et Iudaeorum valde vacillante, cum, quod non nemo [q] recte obſeruat, diſputationis aeſtu abrepti aliquantum ſupra veritatem narrationes ſuas auxerint; vix enim credibile eſt, ſectam inter Iudaeos, Chriſtianos, Muhammedanos, Magianos viuentem, eorumque perpetuis inſultibus expoſitam, adeo inepta, turpiaque deliramenta, qualia imprimis MAIMONIDES [r] iis tribuit, in publico diuino cultu admiſiſſe. Nec inſtituti quoque noſtri eſt, prolixam delirantis ſuperſtitionis apud Zabios obſeruatae faciem depingere: haurient ea, quibus volupe eſt, gentium ritus et ceremonias ſacras noſſe, vel ex Maimonide, vel ex iis, qui ex recentioribus eius fidem ſecuti ſunt. Paucis ea memoramus, quae ſyſtema ad Zabiano tanquam fundamento innituntur. Placuiſſe ſcilicet dicitur Zabiis: Stellas eſſe Deos, ſed

Syſtema Zabiorum.

o) Vid. cel. MOSHEM. de cauſis librorum ſuppoſitorum in Vol. diſſ. H. E. illuſtr. p. 221 ſeq.

p) Vid. FABRICIVS Cod. Pſeudepigr. V. et N. T. et Bibl. Graec. paſſim.

q) STANLEIVS l. c. P. III. c. 4. p. 1172.

r) l. c. L. III. c. 8.

ſed ſolem Deorum ſummum, quippe qui inferiorem et ſuperiorem orbem regat. Colendos eſſe Deos, imprimis planetas, duplici cultu quotidiano et menſtruo. Qui tamen cultus ita a Rabbino deſcribitur, vt nihil in eo inueniatur, quod vel modicam rationem ſapiat, plura ſint, quae attentis ſuppoſitionis ſuſpecta videri poſſunt[r]. Addunt, nonnullos eorum malos daemonas ſub hircorum forma coluiſſe, comediſſe ſanguinem, quem tamen abominabantur, tanquam cibum daemonum, quibus arctius ita coniungerentur et cum iis conuerſarentur: coluiſſe ſolem orientem, et quae alia ſunt, quibus leges leuiticas Deum oppoſuiſſe tot viris doctis viſum eſt. Quae tamen omnia incerta eſſe, nec ipſe Maimonides negat, nec a prudenti rerum cenſore negabitur, certe vera mixta falſis aperte videntur. Verum haec parum momenti in hiſtoria philoſophica habent; altius vero expendenda ſunt, quae de ipſo ſyſtemate eorum, cui tota ſectae religio tanquam fundamento ſuperſtructa fuit, Arabes ſcriptores et ex his recentiores, Angli imprimis POCOCKIVS, HYDEVS, PRIDEAVX referunt. Cuncta vero ex relatione SHARESTANII, haud ignobilis inter Arabes ſcriptoris, eo redeunt[s]:

I. Duas eſſe Zabiorum ſectas, cultores ſacellorum et cultores ſimulacrorum.

II. Commune vtrique ſectae fundamentum eſſe, opus habere homines mediatoribus, qui inter ipſos et Deum medii intercedant.

III. Hoc fungi officio ſubſtantias ſpirituales puras, quae oculis ſubiectae non ſunt.

IV. Quoniam vero iſti ſpiritus mediatores cerni haud queant, eſſe deinde opus aliis inter eos et ſubſtantias iſtas inuiſibiles mediatoribus viſu perceptibilibus.

V. Tales mediatores viſibiles eſſe ex mente illius ſectae ſacella, et ex huius, ſimulacra.

VI. Sacella eſſe eorum cultoribus ſeptem planetarum corpora, haecque eſſe ſubſtantiarum ſpiritualium ſeu intelligentiarum habitacula, quae eodem illis loco ſint, quo animabus noſtris corpora.

VII. Eſſe itaque corpora aſtrorum viuentia, rationalia ab intelligentiis animata.

VIII. Haec ſidera Dominos et Deos eſſe, Deum autem ſupremum Dominum Dominorum.

IX. Planetarum igitur domos et manſiones, ortus, occaſus, coniunctiones, iuxta figuras conuenientes et diſcrepantes, ſecundum naturas eorum diſpoſitas obſeruandas eſſe.

X. His planetis dies, noctes, horas diuidendas, formas, perſonas, et regiones aſſignandas eſſe.

XI. Re-

r) Hoc ex Arabibus iam oſtendit POCOCKIVS l. c. p. 147.

s) Apud eundem l. c. p. 139. quocum conferendus R. IOSEPH ALBO fundam. fidei L. III. c. 8. MAIMON. l. c. c. 29.

XI. Recte his obseruatis sigilla siue Talismanes[w], incantamenta et orationes confici posse illis conuenientes.

XII. His mediis ab iis accipi posse, quae ab eorum effectu et influxu pendeant, recteque ita et formulis debitis orantes voti damnatum iri, miraque ita telesmatum et incantationum ope perfici posse.

XIII. Secundum simulacrorum cultores vero, simulacra ideo necessaria esse, quod illa saepius ab oculis continua ortus ac occasus vicissitudine subducta lateant, cum mediatore semper visibili sibi opus sit.

XIV. Simulacra itaque substituenda, quibus mediantibus ad sacella accedant, vt sacellorum ope ad intelligentias, intelligentiarum ad Deum supremum.

XV. Simulacra itaque iuxta figuram vniuscuiusque e septem illis sacellis propriam conflanda esse, e metallo cuiuis planetae peculiari, obseruatis insuper dierum, horarum, graduum, minutorum, aliarumque ad influxus benignos eliciendos necessariarum circumstantiarum momentis, adhibitis sigillis, indumentis, suffitibus, orationibus, incantamentis cuiuis sideri gratis.

XVI. Simulacra haec esse vicarios respectu Deorum istorum coelestium, inter quos et homines mediatorum officio funguntur.

Praeter hanc doctrinae rationem tribuitur quoque illis ab ABVLFEDA[x]: faciem inter orandum polum arcticum versus obuertere solitos; ter quotidie orare, ante ortum solis, iuxta meridiem, ad vesperam; ieiunium illis esse triginta dierum, aliud nouem, aliud septem; asserere ipsos: sceleratorum animas post nouies mille seculorum cruciatum in gratiam cum Deo redire; abstinere a fabis allioque; victimas totas igni comburere, nihil earum comedere. Narrat quoque SHARESTANIVS[y], sectam esse apud ipsos HARBANISTARVM, qui Deum et vnum et plures statuant, vnum scilicet essentia, plures, quatenus se pluribus indiuiduis visu perceptibilibus, velut planetis, immo hominibus quoque terrestribus indat, in quibus se manifestet, ac personam induat, citra tamen vnitatis essentiae suae corruptionem, eum corporibus coelestibus a se creatis mundum inferiorem tradidisse regendum, esse corpora ea patres, elementa matres, composita natos. Post periodum 36425. annorum absolutam omnes animantium species interituras, ac deinde renouatum iri, natura vniuersi, in singulis terrae climatibus bina vniuscuiusque speciei paria de nouo producente, atque ita seculum seculo continuo succedere, nec aliam dari resurrectionem. Et haec quidem de Zabiorum systemate Arabes, ex quibus valde corroborantur ea, quae de Zabianismi origine et constitutione supra diximus. Sunt enim in his multa apertissima astrologiae Chaldaicae, qualem supra delineauimus vestigia, quae cum a SEXTO EMPIRICO[z] nobis ex eodem fundamento atque

Harbanistae, Zabiorum secta.

w) Conf. cl. PETR. FRID. ARPE de Talisman. et amuletis p. 15.

x) Apud POCOCK. l. c. p. 144.

y) Ibid.

z) Lib. V. adu. math. p. 337 seqq.

atque ſyſtemate deſcribantur, dubium non eſt, Chaldaiſmum, eo tempore, quo ſcripſit Sextus, quodque ab huius ſectae initiis non adeo diſſitum eſſe probabile eſt, receptum primam toti Zabiorum ſyſtemati materiam ſuppeditaſſe. Nititur enim vtrumque emanatione animae mundanae, vel diſtributione potius partium eius per corpora coeleſtia, maxime planetas, earumque influxu in res inferiores. Acceſſit vero doctrina de mediatore vel Iudaeis vel Chriſtianis ſurrepta; et doctrina de angelis mediatoribus, quae in philoſophia orientali magnam auctoritatem habuit, indeque ad Cabbaliſtas et Alexandrinos philoſophos, itemque ad haereticos, aeonas inde effingentes, tranſiit. Ratio itaque aperta patet, vnde Zabianum ſyſtema conflatum ſit, et manifeſtum, non ſufficere quasdam priſcae idololatriae et ſuperſtitionis reliquias in eo reſtantes, vt ipſum ad vetuſtiſſima tempora referatur. Accurate itaque non verſantur, qui omnem veteris aeui idololatriam atque ſuperſtitionem, cui ſanctiſſimas leges ſuas Deum oppoſuiſſe contendunt, Zabianiſmi nomine inſigniunt, cum aliquam tantum eius partem, temporum malitia ad haec media ſecula conſeruatam exhibuerit. Qua in re cum Spencerus maxime peccauerit, quid in erudita eius tractatione deſiderandum ſit, vel mediocriter attento eſt in propatulo. Ceterum ex huius quoque ſyſtematis ſumma patet, cur Zabii aſtrologiae ſideralique ſcientiae ſe dederint: cum enim ſumma totius religionis in cultu ſiderum verſaretur, par erat, vt ad ea attenderent, ortus occaſusque notarent, et conſtellationum momenta ad influxum ſiderum conſequendum neceſſaria obſeruarent. Vnde ex Zabiorum ſecta Thebet Ebn Korra, Albategnius, aliique in ſiderali ſcientia magnum nomen conſecuti ſunt.

Magi Arabiae.

§. IX. Etſi vero ignorantiae et inſcitiae Arabes ante tempora legis Islamiticae accuſent Muhammedani, iisque philoſophiam denegaſſe Deum ABVLPHARAIVS[a] dixerit, non id tamen ita intelligendum eſt, quaſi viros eruditos inter ſe non habuerint. Fuiſſe enim etiam vetuſtioribus temporibus Arabiae ſuos ſapientes, eruditionis orientalis cognitione praeſtantes, vel inde colligi poteſt, quod PLINIVS[b] in Arabia Magos memoret, atque Hippocum Arabem Magum nomine appellet. Nec dubitandum, Arabes, linguae ſuae culturae deditiſſimos, et in prouerbiis, adagiis atque παρεμίαις verſatiſſimos hanc linguae ſuae elegantiam, proprietatem et vbertatem, poëſeos quoque, quam excolebant, dulcedinem ad emendandos mores adhibuiſſe, ſicque in morali philoſophia, modo tamen orientali et exoterico, non fuiſſe plane rudes. Hoc licet deficientibus vetuſtiſſimorum Arabum ſcriptis demonſtrari nequeat, eſt tamen, quod non leuiter hanc ſententiam roborat, fabulae ſcilicet Arabicae, quae

Lokmann.

LOKMANNO ſiue Lukmanno tribuuntur[c], quas cum interpretatione Latina et notis edidit de literatura Arabica meritiſſimus THOMAS ERPENIVS[d]. Magnae tamen hiſtoriam Lok-

a) Dynaſt. IX. p. 101. et apud POCOCK. ſpec. hiſt. Arab. p. 6.
b) Lib. XXX. c. 1.
c) Titulo Al-Amthal.
d) Lugd. Bat. 1615. 1636. 1656. conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 400.

Lokmanni huius tenebrae fepiunt. Quod fi enim Arabes fcriptores confulas, magna huius Lokmanni celebritas eft, laudaturque Lukmannus in Corano [e], cui fapientia a Deo data, et de quo mira fabulantur Arabum poëtae [f]: Huncque Hiobi fororem auiam habuiffe iactat BEIDAVIVS [g]. Verum alii iique accuratiores inter Arabes, hunc Lokmannum Alcorano memoratum a Lukmanno mythologo diftinguunt [h], eumque multis feculis antiquiorem faciunt, Dauidis vel Iofiae quoque regis aequalem, quorum veftigia premit HERBELOTVS [i]. Alias Arabum traditiones breuitatis cauffa praeterimus, legendas apud HOTTINGERVM [k]. Non tamen inter omnes de fide Arabum in hac relatione conftat, vnde in diuerfa fententiarum diuortia de Lokmanno itum eft. Quidam enim nominum fimilitudine inducti vel poëtam veterem Alcmannum [l], vel Affaphum quoque prophetam fub hoc nomine latere coniiciunt, cum Arabes Perfam quidem, fed Iudaeum religione fuiffe tradant, quos tamen ficulneo niti argumento demonftrauit IO. IACOBVS SCHVDTIVS [m]. Alii virum doctum et fapientem fuiffe inter Arabes vetuftiffimos concedunt, ita tamen, vt ex eius potius fermonibus ifta fabularum collectio facta, quam ab ipfo auctore confcripta fit [n]. Tandem nec defuerunt, qui Lukmannum cum Aefopo eundem effe putarent, et crederent, eum hoc nomine in Arabica fabellarum quarundam verfione fuiffe infignitum. Quam fententiam poft IAC. GOLIVM [o], STEPHANVM CLERICVM [p] et HVETIVM [q], SCHVDTIVS quoque et AVG. PFEIFFERVS [r] adoptarunt, improbante quidem celeberrimo FABRICIO [s]. Quam tamen acutiffimus et de philofophiae hiftoria meritiffimus Goettingenfium doctor CHRIST. AVG. HEVMANNVS [t] poft Hottingerum ita ornauit, vt B. BVDDEI [u] aliorumque affenfum meruerit. Obferuant enim viri docti Aefopi apud Graecos et Lokmanni apud Arabes eandem dari defcriptionem; vtrumque fuiffe feruum, ventre grandi, ore voraci, ingenio elegantiffimo: nec nomen Lokmanni a voracitate defumtum, aliam originem habere, Aefopo κατ' ἀντονομασίαν hoc nomine infignito. Floruiffe vtrumque circa medium feculum quartum millenarii poft conditum mundum quarti. Nec aliud pati fabularum Aefopicarum et Lokmanniarum in quibusdam concordiam; inter triginta et feptem enim Arabicas fabulas, quae Lokmanno tribuuntur, effe aliquas, quae non idem tantum argumentum, fed et eadem verba cum Aefopicis prae fe ferant, quas ex Aefopicis defumtas et easdem effe neceffe fit, cum Aefopicae fabulae diu ante Lokmannianas innotuerint; haeque verfionem illarum Arabicam exhibeant, quales inualefcente inter Ara-

 bes

e) Sur. XXXI.
f) Vid. POCOCK. l. c. p. 36.
g) Apud HOTTINGERVM Hift. Orient. L. I. c. 3. p. 68 feq. vbi prolixe de Lokmanno agitur.
h) Vid. POCOCK. l. c.
i) Bibl. Orient. v. Lokmann.
k) loc. cit.
l) RAVIVS apud HOTTINGER. l. c. 108. LVDOLFVS ad Hift. Aethiop. p. 53.
m) Comp. Hiftor. Iud. p. 88.
n) Vid. HERBELOT. l. c.
o) Ad Grammat. Erpenii p. 189.
p) Qq. S. p. 325.
q) De fabulis Romanenf. p. 11.
r) Crit. S. c. XVI. p. 415.
s) Bibl. Graec. l. c.
t) Act. Philof. Vol. II. p. 278 feqq.
u) Obferu. ad Hift. phil. c. III. §. 18. p. 59.

bes eruditione confectas esse ex historia Saracenica constat. Nos in tanto sententiarum diuortio certum quid promittere non audemus, non negamus tamen, hanc sententiam magna se probabilitate commendare: viderique Lokmanni nomen, Muhammedo commendatum ideo praefixum, vt fabulis fama et existimatio accresceret, quod apud Arabes fuit maxime solenne. Non tamen inficiandum est, omni exceptione non carere argumentum, quod ex conuenientia fabularum Aesopicarum et Lokmannianarum desumitur: quia facile euenire potuit, vt ex Aesopicis paucae quaedam a collectore Lokmannianarum fabularum ob argumenti similitudinem interferentur, cuiusmodi interpolationes inter Arabes non insolitas fuisse constat [w]. Nec omni probabilitate destitutus erit, qui asseruerit, nullum vnquam Lokmannum extitisse, sed cum Lokmanni nomen inter Muhammedanos eruditione et sapientia celebraretur, auctorem anonymum, fabularum diuersarum ex orientis et occidentis mythologis collectorem nomen tantum ornandi tituli caussa praefixisse, qualia exempla historia literaria complura nobis seruat [x]. Feruntur quidem sapientissimi quidam morum canones, quos moribundus Lokmannus filiis suis tradidisse dicitur [y]. I. Non vltra rebus mundanis adhaerendum esse, quam vitae breuitas patitur. II. Seruiendum esse Deo ea contentione, quae felicitas propria requirit. III. Laborandum esse propter vitam futuram, eiusque durationem considerandam. IV. Vitandum esse ignem, ex quo, vbi semel quis inciderit, non patet reditus. V. Peccare audenti expendendum esse, an vires sufficiant, ad ignem infernalem et iram Dei ferendam. VI. Peccaturo quaerendum esse locum, vbi a Deo non videatur. Verum ea vel Muhammedanum vel plane Christianum ingenium sapiunt, nec vllo modo probari potest, inter Persas Arabesue vetustissimos tantam morum doctrinae ἀκρίβειαν viguisse. Quod si cum Arabibus [z] quis contenderit, religione Iudaeum fuisse, et ex oraculis sacris vel Iudaeorum conuersatione habuisse, ei recte opponitur, quod supra in pari casu de Zoroastre obseruauimus, adeo et legis iussu et morum discrepantia abhorruisse Iudaeos ab aliis nationibus, vt neminem ad sua sacra et religionis notitiam admitterent, qui proselytus factus non esset; qualem cum Lokmannum fuisse probari nequeat, merito eiusmodi praecepta suspectae aetatis et fidei sunt. Quicquid vero de Lokmanno est, sunt tamen fabulae hae specimen non inelegans, morum doctrinam inter Arabes non penitus iacuisse neglectam, etsi illa magis ad popularem docendi rationem, quam ad philosophicam referenda sit, quam non prius quam sub Abbasidarum imperio Arabum natio excoluit.

w) Exempla suppositionum huiusmodi in antecedentibus adduximus.

x) Exemplum dabit sapientia Salomonis, regi sapientissimo ficto libro tributa.

y) Ex GALLANDII collectione adducit eos cel. STOLLIVS Hist. phil. moralis inter gentes §. 9. p. 7.

z) GOLIVS praef. edit. Erpenii.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.
DE PHILOSOPHIA PHOENICVM.

§. I.

Phoenices philosophiae promicondi crediti.

Restant inter Asiae gentes, quae in barbararum numero ponuntur, Phoenices, de quorum philosophia adhuc agendum est, et, quid de natura rerum statuerint, dispiciendum. Nominis enim celebritate per totum fere orbem noti, etiam hanc famam tulerunt, vt antiquam sapientiam recondidisse, et ex hac natione prodiisse crederentur, qui saniora de rebus naturalibus principia introducerent [a]. Ad oras enim maris mediterranei siti, cum Chanaan ab Israëlitis occuparetur, tantae multitudini locum non inuenientes magnam partem e terra sua mari exules se commiserunt, quaesituri sedes alio sub sole calentes: quod eo facilius fuit exequi animosae et industriae genti, quo magis et mare apertum, et nauigationis peritia, et portus securi, et alia, quae terra ad hanc rem commodabat, hoc consilium iuuabant [b]. Inde vero factum, vt non tantum per innumeras colonias dispersi, patriam eruditionem per maritima nobilissimarum mundi partium ora spargerent, sed et diuini mercatores, quo nomine eos appellat LVCIANVS [c], crederentur, quibus cum multa negotia cum omnibus fere mundi partibus intercederent, occasio iis enata fuit, non merces tantum manuum, sed et ingenii cum aliis commutandi. Imprimis vero in magna gloria literarum inuentionis et siderum, naualiumque ac bellicarum artium apud veteres fuisse, testis est PLINIVS [d], qualia scilicet studia et coloniae toties deducendae, et commercium per omnem terrarum orbem nauigationis beneficio instituendum requirebant. Et hinc quoque factum est, vt teste PORPHYRIO [e] numerorum et proportionum, siue, rationum Arithmeticarum studiosissimi dicerentur. Inde vero liquet, hanc astronomiae atque arithmeticae disciplinae gloriam non aliter intelligendam esse, quam prout institutum atque scopus Phoenicum patitur: qui cum ad sidera propter nauigationem, ad numerorum rationes vero propter mercaturam, attenderent, id non alia ratione fecerunt, quam nautae atque mercatores hodienum facere solent: quos vt nemo inter philosophos numerat, cui sanum sinciput est; ita nec propter haec Phoenices studia inter philosophos referendi sunt: nuganturque, qui numeros philosophicos, inuentum Italicum, Pythagoram apud Phoenices didicisse contendunt, quam fabulam alibi iam iugulatam [f], suo loco proscribemus. Caute itaque de eruditione

a) Scriptores de philosophia Phoenicum nominat cel. HEVMANNVS Act. philos. Vol. II. p. 188 seq.

b) Diligenter et magna cum eruditionis laude in hoc argumento versatus est, vir in his literis summus SAM. BOCHARTVS Geogr. S. P. II. L. I. c. 2. p. 367 seqq.

c) In Toxari T. I. p. m. 594.

d) Lib. V. c. 12.

e) De vita Pythag. §. 6. p. 9. ed. Kusteri. STRABO L. XVI. p. 718.

f) Amoenit. liter. T. VII. p. 158 seqq.

ne et philosophia, omnibusque studiis Phoenicum [g] statuendum est, semperque cogitandum, fuisse eos *θεωτέρες ἐμπόρες celebriores magnosque mercatores, qui non in Pontum, neque ad Moeotidem usque aut Bosporum tantum nauigarunt, verum quaquauersum Graecum ac barbarum mare emensi sunt, omnemque oram et omne littus, perscrutati in annos singulos extremo demum autumno in suam patriam reuersi sunt; compluresque eorum caupones atque salsamentarios fuisse.* Nam ex luculento hoc LVCIANI [h] testimonio patet, omne eos tempus mercaturae atque nauigationi impendisse, domi reliquo tempore artibus sellulariis et illiterato viuendi genere contrito, nec vitae institutum permisisse, vt multam philosophiae speculationibus impenderent operam. Quanquam viros excitatioris ingenii inter illos fuisse negari nequit, quibus cum celebratissima εὑρήματα tribui soleant, de iis iam accuratius dispiciendum est.

Moschus Phoenicum philosophus.

§. II. Inter illos vero Phoenices, qui philosophando aeternum nomen meruisse dicuntur, MOCHVS vel MOSCHVS primus est, tum antiquitate, tum inuentionis celebritate. Ille enim Sidone oriundus, physiologus fuisse, et nobilissimum systema atomisticum inuenisse Posidonio dicitur, a quo STRABO [i], SEXTVS EMPIRICVS [k] et IAMBLICHVS [l] acceperunt, qui addit, cum discipulis eius, prophetis Phoenicum, aliisque istius gentis hierophantis conuersatum fuisse et sacris ab iis mysteriis initiatum Pythagoram. Quoniam vero Phoenicius quidam scriptor, Mochus de rebus Phoenicum scripsisse veteribus [m] traditur, eum viri docti coniecerunt, cum Moscho, naturae interprete, eundem esse. Et hinc disceptatio, num Moschus vel Mochus verum eius nomen fuerit? vel quod eodem recidit, num Moschus et Mochus eundem virum innuant? Cuius disceptationis caussa in varia lectione locorum eorum veterum, quae de eo loquuntur, quaerenda est. Mochum enim Moscho praeferunt tanquam rectius pronuntiatum nomen BOCHARTVS [n], VOSSIVS [o], et post hos alii [p], variam eius originem afferentes; cum e contrario Moschum rectius dici SELDENVS [q], CASAVBONVS [r] aliique tueantur. Et hunc Moschum laudati viri cum Mocho historico eundem esse nulli dubitant. Alii vero, et inter veteres quidem THEODORETVS, inter recentiores EDMVNDVS DICKINSONVS [s] SELDENVS et HVETIVS [t] sub Moschi persona Mosen latere in Phoenicia nomen adeptum, et cosmologiae rationes explicantem, sibi persuadent, quibus tamen alii non assentiuntur [u]; adeo

g) De Phoenicibus eorumque studiis et inuentis diss. dedit ven. DAVID. BAIERVS Ien. 1709.
h) l. c. conferendus STRABO l. c.
i) loc. cit.
k) Adu. Phys. L. I. p. 621. ed. Fabr.
l) Vit. Pyth. c. 3. f. 14. p. 10. ed. Kust.
m) ATHENAEVS L. III. c. 36. p. 126. IOSEPHVS Antiq. Iud. L. I. c. 14. TATIANVS p. 128. conf. VOSSIVS de Hist. Graec. L. III. p. 390.
n) Geogr. S. P. II. L. 2. c. 17.
o) loc. cit.
p) REINESIVS app. ad librum de lingua Punica p. 72. app. diss. var. GRAEVII. MENAG. ad Laërt. L. I. f. 4. p. 4. FABRICIVS l. c.
q) De I. N. et G. secundum discipl. Ebr. L. I. c. 2.
r) Ad l. c. ATHENAEI.
s) Physic. vet. et ver. c. 2. p. 11.
t) Demonstr. Euang. Pr. IV. 6. 8. p. 53.
u) SCHEFFER. de Philos. Ital. c. V. pag. 20. KVSTERVS l. c. MOSHEM. ad CVDWORTH. c. I. §. 10. p. 14.

adeo incerta et obſcura ſunt, quae de Phoenicio hoc philoſopho diſputantur, omnia, nec facile certa ſententia dirimenda. Quod ſi tamen coniecturis locus eſt, facile crediderimus, Mochi Moſchique nomen idem prorſus eſſe, et diuerſam tantum Phoenicii Graecique oris pronuntiationem diuerſam quoque lectionem nomenque effeciſſe. Ita enim a Graecis ſaepius factum eſſe, vt orientalia nomina ſua lingua corrupte pronuntiarent, plurima exempla probant, et ſupra quoque in Zarduſtho Perſa exemplum vidimus. Vtrum vero hiſtoricus et philoſophus eadem perſona fuerint, nobis quidem non liquet. Id vnum coniecturam fouet, differre homines, quod phyſiologo tempus tribuatur ante Troianum bellum, quo eo tempore res Phoenicum commentariis deſcriptas eſſe, credibile non eſt. Nec impoſſibile duos vnius nationis et nominis viros fuiſſe, quorum vnus philoſophiam, alter hiſtoriam patriae coluerit. Moſen vero qui ex Moſcho faciunt, nominis tantum ſimilitudine nixi, ſine dubio decipiuntur; nec Moſes atomiſticae philoſophiae conditor dici poteſt, qui coſmogoniam longe aliter narrat[x] nec opus phyſicum multis libris conſtans, quod Phoenicio Moſcho ſiue Mocho phyſiologi nomen peperit, conſcripſit[y]: vnde haec opinio, quam falſus ſine dubio conceptus de philoſophia Hebraeorum Graecae ſimili peperit, quamque Huetius ideo ornauit, vt hypotheſi ſeruiret, recte a viris doctis reiecta eſt.

§. III. Nihil tamen in hiſtoria philoſophiae Phoeniciae memorabile magis, quam quod Mochus ſiue Moſchus iſte inuentor fuiſſe dicatur ſyſtematis atomiſtici, quod ἀπὸ Μώχου τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος καταγομένου dixit Poſidonius in phyſico opere[z], quem laudant STRABO et SEXTVS EMPIRICVS[a]. Inde enim argumentum pro hoc ſyſtemate ab antiquitate capiunt viri docti, putantque, ab hoc Phoenicio ad pleroſque philoſophos Graecos ſyſtema atomiſticum, quale poſtea Leucippus et Democritus abſoluerunt, dimanaſſe. Hoc vt euincat, non ſine multis cognitionis hiſtoriae philoſophicae veteris praeſidiis, omnem lapidem mouit doctiſſimus Anglus RADVLPHVS CVDWORTHVS[b]. Quae res cum in hiſtoria philoſophica momentum trahat, expendi meretur: niſi enim antiquam eſſe doctrinam probetur, facile Poſidonii teſtimonium, tot ſeculis a Mochi temporibus diſtantis reiici poteſt, cum ignoretur, vnde hanc traditionem Poſidonius hauſerit: et plerique veterum a Leucippo et Democrito atomos inter principia ſyſtematis phyſici primo recepta eſſe tradant[c]. Hoc itaque telum vt retundat Cudworthus, 1. prouocat ad allatum Strabonis et Sexti locum, Mocho ſiue Moſcho Sidonio inuentionem atomorum tribuentem. 2. Pythagoram per monadas, putat, intellexiſſe atomos illos, quos in itinere et mora apud Phoenicios a diſcipulis Mochi didicit; quoniam Ecphantus

An inuentor ſyſtematis atomiſtici fuerit?

x) Conferendus CLERICVS Bibl. Choiſie T. I. p. 75 ſeq.
y) Conf. cel. MOSHEMIVS l. c.
z) Vid. LAERT. L. VIII. ſ. 140.
a) ll. cc.
b) Syſt. intell. c. I. §. 9. p. 14 ſeqq.
c) Teſtimonia veterum ipſe recitat CVDWORTHVS l. c. §. 6. p. 9 ſeqq.

tus declarauerit[d], monadas Pythagorae esse corporeas, et ARISTOTELES dixerit, Pythagoreis monadas suas habere magnitudines. 3. A Pythagora a Phoenicibus edocto ad Empedoclem systema hoc atomisticum transiisse, contendit, apud quem natura nihil aliud sit, praeterquam compositio et secretio rerum mixtarum, id est, coagmentatio et discretio particularum: eundem vero ex minoribus corpusculis elementa composuisse, et ea minima posuisse. 4. Nec Anaxagorae homoeomerias aliud esse, nisi atomorum doctrinam, sed a mente conditoris systematis atomistici diuersam et corruptam. 5. Eandem ex hac doctrinae atomisticae successione sententiam fouisse Ecphantum, Xenocratem, Heraclitum, Diodorum, Metrodorum: ex quibus prolixe et adductis veterum testimoniis illustratis tandem infert, eos, qui ad Democritum vel Leucippum etiam systematis atomistici inuentionem referunt, ita intelligendos esse, fuisse hos primos, qui proscripta mente diuina, ex solis atomis mundi generationem atque naturam rerum deduxerint. Etsi vero haec non sine insigni eruditionis apparatu dicta sunt, valde tamen verendum, vt attento ad rem ipsam lectori fidem faciant. 1. Supponit enim Cudworthus, quod initio probandum erat, Posidonii testimonium fide dignum esse, Moschumque atomorum doctrinam introduxisse: ad quod afferendum antiquiori et fide digniori testimonio opus est, quam Posidonii Stoici, cuius fidem ipse Strabo atque Empiricus in dubium vocant, nec CICERO ei multum tribuit[f], qui de hoc praeceptore, quaedam eum comminisci, confidenter pronuntiat. Quod vero imprimis probe ponderandum putamus, et Posidonii fidem suspectam facit, illud est, quod modus philosophandi per hypotheses et principiorum systemata, quem ab introductis atomis philosophi secuti sunt, indoli philosophiae barbaricae, quae tota traditiua simplex nudisque assertis constans fuit, aduersa sit, et aperte ingenium Graecanicum sapiat. Adiicit his acutissimus harum rerum iudex THOMAS BVRNETIVS[g], in Phoenicia Sanchuniathonis philosophia nullam occurrere mentionem aut memoriam dogmatis atomistici, licet de rerum ortu et mundi primordiis diserte agatur, vbi maxime de huiusmodi principiis tractandi locus esset: vnde coniicit hoc dictum fuisse a Posidonio aut negligenter, aut per inuidiam, vt inuenti laudem ab auctore recente in antiquiorem reiiceret. 2. Nec multum valet, quod porro fundamenti loco ponitur, Pythagoram a Moschi discipulis systema atomisticum didicisse. Suo enim loco probabimus, Platonicorum recentiorum, quorum fidei et narrationi talia debemus, scopum in condenda historia Pythagorae non alium fuisse, quam vt magistrum omnes philosophos celebritate et fama super ceteros elatos praeceptores habuisse, sicque omnium praestantissimum philosophum euasisse, orbi persuaderent, quem in finem non dubitarunt, falsa, incerta, atque dubia

d) Apud STOBAEVM Eclog. phys. L. I. c. 13. p. 27.
e) Metaphys. L. XIII. c. 6. conf. GASSENDVS ad L. X. Laërt. T. V. Opp. p. 70.
f) Lib. I. de fato: Quaedam etiam Posidonius, pace magistri dixerim, comminisci videtur.
g) Archaeol. philos. c. VI. p. 360.

dubia pro certis admittere, et quae ſcopo inſeruiebant, fingere. Vnde quo loco Iamblichi narratio habenda ſit, liquet, quam et ſuſpectam eſſe, nec probare id, quod intendit Cudworthus, ſuo loco, vbi de itineribus Pythagorae ex inſtituto agemus, patebit. Nos hic ad retundendam Cudworthi aciem hoc vnum addimus: non dicere Iamblichum, quod Pythagoras atomiſticum ſyſtema a Mochi diſcipulis didicerit, ſed quod cunctis initiis Phoenicum ſacrorumque ceremoniis a prophetis et hierophantis Phoeniciae illius ſucceſſoribus initiatus ſit. Vnde manifeſtum eſt, orientalem magis ſuperſtitionem, etſi id neget Iamblichus, quam philoſophiam naturalem didiciſſe, ſi quoque concedamus, inter Phoenices eruditionis cauſſa verſatum Pythagoram. Concidunt itaque potiora fundamenta, quae pro atomiſtico ſyſtemate a Mocho Phoenicio repetendo a Cudworthio afferuntur; nec 3. multum habet praeſidii, quod a ſcholae Pythagoreae doctrina de monadibus ſumitur argumentum. Exponetur enim alio loco luculentius, ſcholam Italicam, quique ex ea orti ſunt, ſtatuiſſe: materiam diuiduam ſemper eſſe in fluxu, ſemperque modificari, et ex mixtione materiae oriri varias generationes; quod cum a ſyſtemate atomiſtico mixtionem particularum indiuiduarum atque minimarum, qualitatibus deſtitutarum ſupponente differat, in excolenda doctrina atomiſtica eos non verſatos fuiſſe euincit. Oſtendeturque ſuo loco prolixius: Monadas Pythagorae non fuiſſe corporeas, quam ſententiam Ecphanto, tanquam inuentori, tribuit STOBAEVS, et quae Ariſtoteles aliique de veteribus dixere, per conſequentiam potius imputata fuiſſe, quam ab iis admiſſa: quamquam et magnitudo alio ſenſu ab Ariſtotele monadibus Phythagorae tribuitur. Id quod etiam de Empedocle valet, cuius minima cum Anaxagorae particulis ſimilaribus facilius, quam cum atomis Democriti componuntur. Sicque de reliquis quoque philoſophis oſtendi poſſet, eos admittendo particulas quaſdam inter principia naturalia a ſyſtemate atomyſtico longe abiiſſe, niſi id a noſtro ſcopo longius abiret, noſque, vbi ſeries tractationis ad philoſophiam Italicam pertinget, accuratius de his diſputandi occaſionem nacturi eſſemus. Interim conſulendus eruditiſſimus Cudworthi interpres, qui haec multa doctrinae elegantia et iudicio cuncta illuſtrauit. Ex dictis itaque omnibus has rationes ſubducimus, ſuſpectum eſſe et incertiſſimum, quicquid de ſyſtemate atomiſtico a Mocho Phoenicio inuento traditur. Nec quae ad rationes has, quas poſt Burnetium ſuas quoque fecit PETRVS BAYLE[g], ab eruditiſſimo GOTTFRIDO OLEARIO[h] regeruntur, tanti ponderis nobis eſſe videntur, vt ab hac ſententia, quam hactenus defendimus diſcedamus. Nam quod regerit, Poſidonium virum grauem et integerrimorum morum fuiſſe, nihil ad rem facit, cum eo potiſſimum nomine eius teſtimonium reiiciatur, quod tanto a Moſchi tempore interuallo diſtet, vt ad teſtimonium fide dignum

g) Dict. T. III. art. Leucippe, not. A.

h) Diſſ. II. de principiis et philoſ. Heracliti §. II, quae eſt in Hiſt. philoſ. STANLEII P. IX. c. VI. S. I. p. 856.

dignum solus ineptus sit. Nec qui atomistici systematis inuentionem Leucippo et Democrito tribuunt, de nomine atomus tantum, quod vir doctissimus putat, loquuntur, quod Phoenices alia lingua vsi adhibere non potuerunt: sed de ipsa hypothesi rerum ortum ex particulis minimis indiuiduis, qualitate omni spoliatis et inani, mundi systema condente. Miramur vero improbare acutissimum virum Burnetii argumentum ab indole philosophiae barbaricae petitum, quae systematis per principia et conclusiones formati typum respuit. Non enim illo argumento eripitur veteribus rationis vsus, sed negatur modus ratiocinandi et philosophandi systematicus, quem in traditiua philosophia non obtinuisse, ipse agnouisset, qua fuit in veteri historia philosophica eruditione vir beatus, nisi contrariam sententiam sibi defendendam proposuisset: certe Burnetii argumentum quilibet admittet, qui barbaricam philosophiam intus et in cute cognouit. Nec negauit Burnetius ante Leucippum et Democritum per modum systematis philosophatos fuisse Pythagoram, Thaletem, Anaxagoram, sed Graecanicis ingeniis eam philosophandi rationem expressis verbis adscribit, barbaris vero denegat: quos philosophiam excoluisse, adeoque sine principiis inter se connexis non ratiocinatos fuisse, et traditionis auctores deductis ex principiis conclusionibus dogmata inuenisse quando obiicitur, luditur voce philosophia; eam enim pro simplici rerum naturalium cognitione sumtam barbaris adeo non denegat Burnetius, vt potius deamatae hypotheseos praesidium apud eos quaerat; sed dum quaestio est de hypothesi quadam speciosis excogitata ratiociniis, quae ad explicanda naturae phaenomena adhibetur, scopum adducta non feriunt, et probandum prius est, talem fuisse philosophiam barbaricam. Tandem Sanchuniathonis cosmogoniam systemati corpusculari fauere magis, quam aduersari, tuetur vir doctissimus, ita tamen, vt lucem potius ex Graecanicis ei inferat, quam ex ea eruat. Cuncta enim eo redeunt: omnia apprime in atomos conspirare. Quod vbi etiam concederemus, nihil aliud inde sequeretur, quam Phoeniciam cosmogoniam ex atomistico systemate posse explicari, non vero, illud in Sanchuniathonis verbis contineri: quisquis enim illa leget, (oculis vero lectoris ea hoc capite subiiciemus) et hypotheseos praeiudicio occupatus non erit, facile videbit, principia Sanchuniathonis ab atomisticis longe differre, et multo magis veterem, quam ex traditione suo modo seruabat, cosmogoniae habitum tueri. Quaecunque itaque corpuscularis philosophiae dignitas sit, frustra ei auctoritatem a Phoenicum philosophia conciliari, luce meridiana clarius patet.

Cadmus. §. IV. Praeter Moschum siue Mochum CADMVS praecipue inter Phoenices propter eruditionem celebratur, Agenoris regis, si Graecis credimus, filius; si Phoenices audimus, regiae culinae praefectus, vel quod vult BOCHARTVS [f] magister satellitum, qui cum Harmonia tibicine aufugiens, mira fata habuit, et delatus in Graeciam coloniam condidit. Mira sunt, et obscurissima, quae de eo tradunt mythologi, nec nobis enarranda, sed quaerenda

f) Geogr. S. P. II. L. I. c. 20. p. 488 seqq.

renda apud alios, qui Graecorum fabulas explicuerunt [k]. Nec quoque anxie inquirendum nobis est, Aegyptius, quod vult MARSHAMVS [l], an Sidonius fuerit? quod cum plerisque tuetur BOCHARTVS [m]; et recte quoque, si veteres audiendi sunt; vel quid veritatis historicae in fabulis his lateat? Legant, qui haec a nostro instituto aliena nosse cupiunt, quae ex melioris notae scriptoribus diligenter de Cadmea historia collegit vir celeberrimus, IO. FR. BVDDEVS [n], et quae acute, vt solet, coniecturis assecutus est magnus BOCHARTVS. Illud vnum notandum nobis est, haberi Cadmum auctorem literarum Graecarum, quas in Moeotiam delatus Thebis conditis ex Phoeniciis literis effinxit, quod a magnis viris ita demonstratum est [o], vt non audiendus sit IOSEPHVS [p], contendens, literas Graecas Cadmo esse multo recentiores, nec Stesichoro danda fides, ad Palamedem Graecarum literarum inuentionem referenti, quem quatuor tantum adiecisse alii testantur. Licet vero hoc certum esse videatur, inter philosophos tamen Cadmus numerandus non est, qui non philosophica speculatione vel hieroglyphica arte literas inuenit, sed delatas ab Assyriis ad Phoenices, Graeciae intulit, orique Pelasgorum accommodauit. Vnde mire fallitur FRANCISCVS IVNIVS [q], et qui eum sequitur GEORGIVS HORNIVS [r], contendentes: *Thebis extructis arcem Cadmeam erexisse, et scholas instituisse, quas de suo nomine Cadmeas nominauerit. Earum postea tantam existimationem fuisse, vt omnes scholae eo nomine insignitae succedentibus temporibus academiae dicerentur.* Supponuntur enim haec frustra atque nituntur precaria hypothesi: literarum introductum vsum scholas philosophicas requisiuisse; quas a viro militari, praedonum vel si mauis exulum manu alienas terras post longos errores et varia bella, quae fabulae de dentibus serpentis seminatis, indicant, quaerente et occupante institutas fuisse, omni prorsus verisimilitudine et veterum quoque testimonio destituitur. Nec academiae nomen a Cadmo, sed Hecademo originem duxisse, ad historiam philosophiae academicae, Platonisque delati demonstrabimus. Viderint etiam viri docti, qui plerasque fabulas Graecorum pari modo a Phoenicibus per hunc forte canalem, ad Graecos peruenisse contendunt, et ex Phoeniciae linguae significatione argumentum petunt, quo fundamento id faciant [s]. Nobis haec ingenium quidem sapere, non vero verisimilitudinem gignere videntur, quae solis verborum nominumque explicationibus absque historiae praesidio dicuntur. Vnde ab incertis coniecturis in historia Phoenicia abstinemus.

 §. V.

k) Videndus in compendio NATAL. COMES Mytholog. L. VIII. c. 23. p. 98 seq. Lib. IX. c. 14. p. 1007 seqq.

l) In can. chron. sect. IX. p. 122.

m) l. c. c. 19. p. 486.

n) Hist. ecclas. V. T. T. I. Per. II. s. II. §. 18. p. 989 seqq.

o) Laudat eos FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 147. add. MONTFAVCON. Palaeograph. Graec. L. I. c. 23. p. 147.

p) Contra Apion. L. I. p. 1034.

q) De academia.

r) Hist. philos. L. III. c. 4. p. 149.

s) Fecerunt id S. BOCHARTVS in Geographia S. EDM. DICKINSON. in Delphis Phoeniciissantibus, recusis T. I. Opp. ad hist. et phil. spect. TH. CRENII, et IO. CLERICVS in notis ad Hesiodum.

Reliqui scriptores Phoenices desiderati.

§. V. Sed nec reliqua, vnde philosophiae Phoeniciae doctrinae hauriri possent, certiora sunt, deficientibus nobis monumentis, quae res Phoenicum nobis enarrauerunt. Scripserunt quidem historiam Phoeniciae praeter Sanchuniathonem Theodotus, Hypsicrates, et Mochus, quorum libros Chaetus vel Laetus potius, Graece transtulit [t]; meminit etiam Hieronymi Aegyptii, Phoenicis historici TERTVLLIANVS [u], et Hestiaeus quoque laudatur, sed dolendum, iniuria temporum hos commentarios nobis ereptos esse; cum enim gentis huius origines tradiderint, credibile est, eos, more veterum de cosmogonia traditiones tetigisse: idque suadet IOSEPHVS, qui cum de diluuio et ante diluuianorum longaeuitate sermonem instituisset [x], addit: Μῶχός τε καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος οἱ τὰ Φοινίκικα συνταξάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις. *Mochum atque Hestiaeum et Hieronymum Aegyptium, cum dictis a se conspirare; dicitque Hieronymum scripsisse* ἀρχαιολογίαν *Phoenicum.* Verum, licet res forte naturales ortumque saltem earum tetigerint, nihil inde lucis nobis ex deperditis promittendum est. Vnus Sanchuniathon non tam nobis relictus est, quam exigua quaedam fragmenta ab EVSEBIO atque THEODORETO seruata, quae, si modo genuina sunt, Phoenicum de rerum ortu et generatione sententiam enarrant. Quod argumentum cum in philosophia barbarica non exigui momenti sit, prolixius de eo disserendum, et quid rei sit, quamque fidem mereatur expendendum est.

Sanchuniathon.

§. VI. Quis vero SANCHVNIATHON fuerit, quaeque nobis documenta reliquerit priscae de cosmogonia traditionis apud Phoenicios, docet nos EVSEBIVS [y], qui ipse audiendus est: *Res autem Phoenicias*, inquit, *Sanchuniatho quidam memoriae prodidit, vir antiquissimus, quemque ante Troiana tempora floruisse, summaque cum diligentiae tum veritatis laude Phoenicum historiam scripsisse testantur. Huius opera omnia Philo, non Hebraeus ille, sed Byblius, ex Phoenicum idiomate Graecam in linguam conuersa vulgauit. Eiusdem quoque meminit is, qui nostra memoria opus illud aduersum nos mendaciis fraudibusque textum consarcinauit, dum libro quarto ipsum huius testimonii sui praedicatione commendat. Rerum, inquit is, ad Iudaeos pertinentium historiam Sanchuniatho Berytius summa fide conscripsit, quippe quae cum eorum locis atque nominibus apprime consentiat, cum praecipua rerum illarum capita ab Hierombalo quodam Ieui Dei sacerdote accepisset. Hoc illius opus Abibalo regi Berytiorum dedicatum non modo rex, sed etiam ii, quorum apud ipsum erat, de scriptorum veritate cognoscere, omnes comprobarunt. Atque istorum quidem aetas Troianis temporibus antiquior proxime ad Mosen ipsum accedit, vt ex Phoeniciae regum serie quiuis cogno-*

t) Vid. SCALIGER ad fragmenta Berosi Abydeni in calce op. de Emendatione temporum, BOCHARTVS Geogr. S. P. II. L. II. c. 17. p. 861. VOSSIVS de Histor. Graec. Lib. III. pag. 379. IONSIVS de Script. histor. Philos. L. III. p. 336.

u) In apologet. c. 19.

x) Antiq. Iud. L. I. c. 4.

y) De praep. Euang. L. I. c. 9.

cognoſcere poteſt. Hic igitur Sanchuniatho, qui Phoenicia lingua veterem hiſtoriam, partim ex ſingularum vrbium actis, partim ex templorum monumentis coagmentatam ſingulari veritatis ſtudio perſcripſit, Semiramide, quam Iliacis temporibus vel antiquiorem vel aequalem fuiſſe memorant, apud Aſſyrios regnante vixit. Idem Porphyrii teſtimonium affert THEODORETVS [z] Euſebius vero Philonis quoque Byblii teſtimoniis in ſequentibus vtitur, quibus ait: *Sanchuniathonem virum imprimis eruditum cum operam in rerum plurimarum ſtudia poſuiſſet, cumque gentium omnium hiſtoriam iam vsque a prima vniuerſi molitione noſſe vehementer optaret, praecipuam quandam in peruestigandis Taauti rebus diligentiam adhibuiſſe, quod ſatis intelligeret, omnium, qui lucem hanc adſpexerant, eum literas principem inueniſſe, ac commentariorum ſcribendorum auctorem fuiſſe. Ab illo autem auſpicatum eſſe, quem ab Aegyptiis Thoyth, ab Alexandrinis Thoth nominatum Graeci Hermetem, id eſt, Mercurium appellauerunt.* Addit quoque in ſequentibus, eum in arcana quaedam Ammonaeorum volumina incidiſſe, quae ex interioribus templorum penetralibus protracta, perſcrutatus ſit, indeque ea hauſerit, quae in commentariis ſuis retulit. Ex hac Porphyrii relatione magnum veteris hiſtoriae et coſmogonias praeſidium ſibi inueniſſe viſi ſunt viri erudititſſimi, et inter hos, qui maxima eruditione Sanchuniathonis res illuſtrarunt SAMVEL BOCHARTVS [a] et PETRVS DANIEL HVETIVS [b]. Supponunt vero laudatiſſimi viri, Porphyrii relationem eſſe veram, Philonemque illum Byblium libros Sanchuniathonis genuinos ex Phoenicia lingua in Graecam tranſtuliſſe; putantque Sanchuniathonem ab Hebraeis, et ſacris quidem Moſis commentariis accepiſſe, quae in hiſtoriam ſuam retulit. Hunc enim Thooti ſiue Hermetis larua tegi ſibi aliisque multo labore perſuadere conatur Huetius. Praeſidium ſententiae quaerunt, quod Sanchuniathon a Ierumbalo ſacerdote Dei Iao commentaria acceperit. Cum enim Iao Deus Graecis Iudaeorum numen indicet [c], quod ex Iehoua expreſſum coniicitur, concludunt inde, Ierumbalum ex Iſraëlitarum natione fuiſſe, et eſſe Ierumbalum eumdem cum Gideone, quem Ierubbaal cognominatum Iudicum hiſtoria teſtatur [d]. Qua in opinione veteres quoſdam anteceſſores habuere [e]: nec obiici poſſe putant, Gideonen, non fuiſſe ſacerdotem, cum gentilis homo eum habuerit pro ſacerdote, qui ex hoſtium ſpoliis conſtituit Ephod in vrbe ſua. De tempore quoque non dubitant, Troiano excidio fuiſſe priorem, cum indubitatis annalium Phoeniciorum et ſeriei regum Phoeniciae teſtimoniis nitatur; concedunt tamen, Porphyrium ἀνιστορησίας vitio Semiramidis tempora cum his confudiſſe. Hactenus viri docti, qui Porphyrianae vel Philonianae quoque relationi fidem habendam eſſe putant. Non defuerunt autem alii, qui ſuſpectam vtrius-

z) De curand. Graecor. affection. ſerm. II. p. m. 493.

a) Geogr. S. P. II. L. II. c. 17. p. 855 ſeqq.

b) Demonſtr. Eu. Pr. IV. p. 50 ſeq. 70 ſeq.

c) DIODOR. SIC. L. I. p. 59. MACROBIVS Saturnal. L. I.

d) Cap. VII, 1. VIII, 35.

e) SVIDAS v. ἱεροβάαλ T. II. p. 99.

vtriusque fidem esse argumentis non contemnendis ostendisse sibi visi sunt. Illustris enim SCALIGER iam monuit, non potuisse ad antiqua ista tempora referri Sanchuniathonem, qui Tyri conditi tanquam rei iam antiquae meminit, ad quae tamen BOCHARTVS [f] respondit: Tyri nomen commune fuisse multis vrbibus in Phoenice, fierique Palaetyri mentionem in commentariis IOSVAE [g], annis fere ducentis antequam in vicina insula conderetur famosa illa Tyrus. Quae tamen non satisfecere omnibus, praesertim EDVARDO STILLINGFLETO [h], qui non negat quidem in libris Iosuae innui Tyrum, sed illam non nisi vt altum praecipitemque tum temporis scopulum sine incolis et hominibus esse considerandam, ex qua Oscus originem trahere non potuerit, qui ausu ingenti maris fluctibus, referente Sanchuniathone, se credidit: vnde infert doctissimus praesul, non aliam intelligi posse Tyrum, quam quae paulo ante excidium Iliacum exstructa sit, sicque tempora Sanchuniathonis non conspirare. Addunt his alia non minus grauia, qui in expendenda Sanchuniathonis historia et fide peculiarem operam posuerunt HENRICVS VRSINVS [i], ANTONIVS VAN DALEN [k], et HENRICVS DODWELLVS [l], qui alios quoque adstipulantes habuerunt [m]. Cum enim celeberrimorum horum virorum industria in eo versaretur, vt suppostitia esse illa Sanchuniathonis commentaria demonstrarent, prouocarunt potissimum ad silentium auctorum omnium, qui ante hunc Philonem Byblium, qui Adriani aeuo vixisse dicitur, scripserunt, et ne γρῦ quidem de Sanchuniathone meminere. Accedunt ἀσύςατα plurima, et temporum rationibus non conuenientia: Abibalum fuisse Hierami regis patrem, monent, qui Saulis atque Dauidis temporibus vixit, adeoque Ierumbaalem cum Gideone non eundem posse dici. Vixisse secundum Porphyrium, Sanchuniathonem ante tempora Troiana, regnante inter Assyrios Semiramide: Troiam vero captam A. M. 2767. Semiramim vixisse A. M. 1996 [n]. Esse alia quoque in excerptis ex Sanchuniathone, quae extra controuersiam sint recentiora, quibus tamen enarrandis, ne iusto prolixiores simus, supersedemus. In tanto sententiarum inter viros eruditione et iudicio accurato summos dissensu difficile putamus, certi quid statuere, nec extra controuersiam poni posse Sanchuniathonis historiam, praesertim, cum ἀσύςατα illa chronologica, ad obiectiones Dalenianas et Dodwellianas responsuri reiiciant in interpretem Philonem vel etiam in excerpentem haec commentaria Porphyrium. Non negamus tamen, non ita solida nobis videri, quae pro Sanchuniathone afferuntur: cum silentium tot scriptorum, qui tam nobilis et antiqui scriptoris mentionem facere poterant et debe-

f) loco supra citato.
g) Cap. XIX, 29.
h) Orig. SS. L. I. c. 2.
i) De Zoroastre, Trismegisto et Sanchuniathone Ex. III.
k) Pec. diss. quae adiecta est diss. super Aristea.
l) Duabus epistolis lingua Anglicana editis, quarum compendium exhibent Acta erudit. T. II. Suppl. p 512.
m) Conf. VOSSIVS de Hist. Graec. L. I. c. I. CONRING. de Medic. Hermet. c. I. p. 5. RICHARD. SIMON Bibl. crit. T. I. c. 9. cui respondit Diarium Triuoltinum, Ian. 1714. p. 68.
n) Conf. WITSIVS Aegyptiac. L. III. c. I. §. 15. p. 200.

debebant, omnino ſcrupulum moueat atque ſuſpicionem excitet, fraudem in tota illa re ſubrepſiſſe: licet praeſtare nolimus, quod Dodwellus coniicit, Philonem illum Byblium neminem eſſe alium, quam Philonem Herennium, eumque haec Sanchuniathonis commentaria finxiſſe ad refutandos Ioſephi contra Apionem libros, nomenque confinxiſſe et detorſiſſe e Sonchide, Saite, ſacerdote Aegyptio Plvtarcho [o] memorato. Nec multum probat nominis Ierumbaal cum Gideone conuenientia, quaeque alia de libris ſacris a Sanchuniathone inſpectis afferuntur; illam enim vel potuiſſe effingi, vt fides commento accederet; vel talem non eſſe, qualem laudati viri in hariolando iuſto oculatiores videre ſibi perſuadent, recte monetur. Quod ſi etiam ἀσύςατα in toto illo fragmento reperiri conceditur, et Philoni interpolationis fraus adſcribitur [p], corruit tota eius fides: quis enim praeſtabit, non confinxiſſe totum, qui interpolare auſus eſt? Et, ſi verum fatendum, totam Sanchuniathonis hiſtoriam commendauit atque credibilem fecit falſa perſuaſio, ſacram coſmogoniae hiſtoriam a Moſe traditam iſto Sanchuniathonis fragmento confirmari. Quae non tantum Euſebio et Theodoreto, vt fuere patres eccleſiae veteris in eiusmodi re nimis creduli, ſed et recentioribus et imprimis magno Grotio [q] et Hvetio impoſuit. Qui ſi ad ea attendiſſent, quae in deducenda naſcentis orbis hiſtoria poſt enarrata mundi geniti principia Sanchuniathon ille attulit, facile ingentem diſſenſum obſeruauiſſent, et palpauiſſent, quo callido conſilio iuratus Chriſtianorum et ſcripturae S. hoſtis Porphyrius Sanchuniathonis coſmogonia ad euertendam oraculorum ſacrorum fidem et roborandam ſuperſtitionem vſus fuerit. Nec nos multum mouent, quae obiicit ὁ πάνυ Gvndlingivs [r]: non probabile eſſe, Patres ſcriptum, quod totum fictum eſſet, paſſos eſſe ſibi obtrudi a Porphyrio inimico Chriſtianaeque religionis deriſore. Nam haec ad eam tantum opinionem refutandam valent, quam Vrſinus fouit, et Sanchuniathonem et Philonem in fraudulento Porphyrii ingenio enatum eſſe; non vero ad eam, quae Philoni ſuppoſitionem tribuit. Quam parum quoque iudicii et artis criticae patres attulerint in dignoſcendis ſcriptis ὑποβοληµαίοις, praeſertim vbi adſtruendae veritati religionis Chriſtianae inſeruire poſſe putabant, in eorum ſcriptis verſatum latere nequit. Quibus omnibus vna ratiocinii lance comprehenſis et ad fidei hiſtoricae trutinam examinatis non negamus, valde ſuſpectam nobis videri Philonis Byblii, quisquis ille fuerit, fidem; nec carere veriſimilitudine eam ſententiam, quae ſtatuit, effinxiſſe illum totum illud opus, vt haberent gentiles, quae ex domeſticis quaſi teſtibus Moſi opponerent, et ad roborandam ἀθεότητα adhiberent. Id quod ipſe ſuboluecit Evsebivs [s], qui fatetur: Τοιαύτη μὲν αὐτῶν κοσμογονία, ἄντικρυς ἀθεότητα εἰσάγουσα. Huiusmodi a Phoenicibus mundi ortus ponitur, qui omnem plane diuinitatem exterminat: Quod vere

re

o) De Iſid. et Oſiride.
p) Ivrieu Hiſt. crit. des dogmes P. III. c. 5. p. 432.
q) De V. R. C. L. I. § 16. p. m. 38. ed. Elzeuir.
r) Hiſt. phil. mor. c. VIII. §. 2. p. 108.
s) l. c.

re dictum esse in sequentibus demonstrabimus. Coniicimus tamen auctorem cosmogoniae Sanchuniathonis non totam effinxisse, sed materiam accepisse ab antiquis cosmogoniis Graecorum, quae paria passim tradunt, indeque supposita origine Phoenicia, totam fabulam incrustasse. Verum haec non nisi pro coniecturis venditamus, sacra enim haec non aliter constant: momentum tamen non leue habere quilibet paulo prudentior vltro largietur. Quod si vero concedendum sit, esse omnia ista a Sanchuniathone, esse versa a Philone, multa tamen omnia difficultate et incertitudine laborant. Eleganter doctissimus WITSIVS[t]: *Sed vndecunque sua habuerit Sanchuniathon, quis Sanchuniathonem habet? quicquid ille sua, i. e. Phoenicia lingua scripsit, illud omne pridem periit. In Graecum quidem sermonem Philo, non Iudaeus ille Alexandrinus, sed gentilis aliquis Byblius Adriano σύγχρονος transtulit. At, quis dicet, qua fide? qua peritia? Sed neque Philonis illius quicquam superest, nisi ἀποσπασμάτια apud Eusebium et si quem forte alium, vbi inter multas fabulas vera aliqua quasi per nebulam deprehendas.* Addi his posset, excerpta deberi Porphyrio, iurato rerum Christianarum hosti, cuius fides suspecta non esse non potest.

Systema cosmogoniae Phoeniciae.

§. VII. Supposita vero Sanchuniathonis aeque ac Philonis Byblii fide et integritate, ita cosmogoniam Phoenicum, quamuis eam ex commentariis Thooti siue Hermetis desumtam esse nobis Philo persuadere cupiat, exponit fragmentum illud nobis seruatum, vt has potissimum positiones exhibeat:

I. Principium huius vniuersi fuit aër tenebricosus, et spiritalis siue spiritus aëris tenebrosi, et chaos turbidum atque caligine inuolutum.

II. Haec infinita fuere, multoque tempore ignara termini.

III. Vbi vero spiritus propriorum principiorum amore exarsit, factaque est inde commixtio, huic nexui nomen factum, desiderii siue cupidinis: hocque principium creationis omnium rerum fuit.

IV. Spiritus hic non cognouit suam generationem.

V. Ex connexione autem eius spiritus, prodiit Mot.

VI. Mot autem limum nonnulli, alii aquosae mixtionis putredinem esse volunt.

VII. Hinc factum est seminium omnis creaturae, et omnium rerum creatio.

VIII. Inde orta certa animalia sensu carentia, ex quibus facta sunt animalia intelligentia praedita, quae vocata sunt Zophasemin, id est, coeli contemplatores, in figuram oui conformata.

IX. Post Mot autem sol, luna, stellae et reliqua sidera illuxere.

X. Aëre vehementer illuminato per igneum et vehementissimum calorem terrae marisque, enati sunt venti et nubes, vnde magnae effusae pluuiae.

XI.

t) Aegyptiac. L. III. c. I. p. 201.

XI. Aquae hae segregatae et calore solis suo loco depulsae, in aëre denuo concurrentes suo conflictu tonitrua et fulgura effecerunt.

XII. Hoc sonitu animantia excitata et territa ex limo, quasi ex somno, prosilierunt, et eruperunt tam ex terra, quam ex mari, mas et foemina.

Hactenus generalia cosmogoniae principia, quibus postea additur, quomodo ex vento, Colpia nominato, et muliere Baau, id est, nocte, primogeniti homines nati sint, ex quorum generatione Phoenices tandem descenderint. Mirum vero, quam diuersas interpretationes hoc ortus mundi systema passum sit. Veteres enim, quos diximus, et cum his recentiores nonnulli, inter quos GROTIVM [w] merito nominamus, magnam cum systemate Mosaico conuenientiam se inuenisse rati, non dubitarunt, Sanchuniathonem, non ex Aegyptiis, sed Hebraeis potius annalibus ea surripuisse, et ita Mosaicam geniti mundi historiam fabulis Phoenicum, more gentis, intertextam, exhibuisse. Asserere enim in hoc systemate Sanchuniathonem, aeque ac Mosen, tenebras atque spiritum, duo primaeua rerum condendarum principia: amoris significationem apud Mosen esse in מרחפת, vi scilicet a Deo materiae indita, μώτ vero ימוש, vnde Graecum μῦθος, esse תהום abyssum iam commotam: et quia vox מרחפת proprie incubitum columbae super ouum significet, ideo in isto limo animantia, id est, sidera, vt in ouo fuisse: hinc oui mundani traditio, et ouorum progenies Dii Syri, id est astra. Sanchuniathonis vero noctem βάαυ, esse eandem cum Mosis בהו, ventum autem, qui ibi dicitur κολπία, esse קל־פי־יה, vox oris Domini, siue DEI. Ingeniosam atque eruditam esse hanc systematis Phoenicii explicationem magno viro, a quo profecta est, facile largimur, inuita tamen veritate factam esse, et ideo tantum excogitatam, vt Moses et Sanchuniathon in concordiam redigerentur, ex ipsa principiorum serie facile patescet. Includit Phoenicius, si illius est, philosophus, spiritum materiae, facitque eum tenebricosum, eique infinito infinitum et sine termino chaos adiungit: Spiritus hic nec sui nec alterius rei generationisue conscius est, partemque sui cum animalibus intelligentibus, id est, sideribus, vel, quae stellis praesident, intelligentiis communicauit: Cupido, siue generationis principium actiuum alterum, non extra in materiam inductum vel inpressum, sed interna natura in materia est comprehensum. Verbo et spiritus ille et chaos in vno ouo comprehensi exhibentur, quod totum siue vniuersum repraesentabat. Quis hic praeiudicio non occupatus Mosen cum Sanchuniathone conspirare asserat, et non multo magis ingens intercedere discrimen, quod postea notabimus, animaduertat? Cautius itaque alii, qui satis perspexerunt, Mosaica hic frustra in subsidium vocari, atomisticum systema aduocant, idque satis luculenter a Sanchuniathone exprimi iudicant [x]. Poni ob oculos materiam confuse disiectam, quae tenebrosa

w) l. c. quem sequitur CVDWORTHVS System. intellect. c. I. §. 22. p. 27. recte improbante venerabili interprete.

x) B. G. OLEARIVS diss. II. de philos. Heracliti §. 2. in Hist. phil. STANLEII P. IX. c. XV. p. 658 seq.

tenebrosa propterea vocetur. Eandem ob subtilitatem et mobilitatem aërem spirabilem, flatum, spiritum, et vno verbo, potiora eius attributa complexo chaos turbidum et caliginosum vocari. Chaos vero et atomos idem nonnullis esse. Reliqua omnia, quae enarrantur, apprime in atomos seu minima corpuscula, competere. Nullis terminis cohibitos et vagabundos longissimo tempore circumuolitasse, amore vero postremum, hoc est motu, quo se inuicem nitebantur, coaluisse. Materiam vero, (quae spiritus proprie dictus esse nequeat, cum συμπλοκὴ, mistio ei tribui non queat,) ita coalescentem Mot produxisse, hoc est massam illam, omnium rerum semina complexam, ex qua illa suo ordine postmodum educta fuerunt, quam limum et aquosae mixtionis corruptionem Philo interpretatur, quod mixturae terraqueae ea simillima videretur, sicut et Moses eandem ob caussam modo terram, modo aquam, molem istam appellasse videtur. Ab ingenio hæc quoque se commendant, cum Phoeniciis vero non conspirant, nec probabilia sunt, adeo contortam ad hypothesin interpretationem sapiunt. Distinguuntur a Sanchuniathone materia hoc chaos eiusque spiritus tenebrosus, non vero sunt eadem, vel spiritus affectio chaos. Multum quoque ex mente veterum inter chaos et atomos interest, nec dari potest ex concursu atomorum ratio ortorum siderum intelligentia praeditorum, nisi spiritus a chao siue materia distinguatur, quod in systemate atomistico fieri nequit. Vt taceamus, simplicitati veterum cosmogoniarum, ex quibus haec desumta est, siue vera sit, siue suppostititia et ad modum earum excogitata, hanc explicationem repugnare. His itaque reiectis, superest tertia de hoc systemate opinio, quam multa eruditione exornauit RICHARDVS CVMBERLANDVS[y], suamque fecere, celeberrimus MOSHEMIVS[z], et viri doctissimi, qui ex Anglis historiam vniuersalem condiderunt[a]. Obseruant, viri magno iudicio praediti, recte iudicasse EVSEBIVM, Phoenices soli, lunae ac stellis diuinitatem attribuisse, iisque solis rerum omnium ortus interitusque caussam assignasse: ponique ab iis huiusmodi mundi ortum, qui omnem plane diuinitatem exterminet: totumque systema eo tendere, vt Aegyptiorum et Phoenicum idololatria commendetur: cum Zophasemin illi, nihil aliud sint nisi planetae stellaeque fixae, animabus praesidentibus praeditae, quibus cultum diuinum exhibuerunt. Spiritum illum caliginosum non posse esse Deum, cum hic spiritus nihil aliud dicat, nisi foecundum aërem turbido rudi et indigesto chao inclusum; haec bina principia omni initio et fine carere: hunc spiritum materiae inhabitantem et inclusum illis Deum esse; ex cuius copulatione siue desiderio iungendi se cum materia omnis creationis initium ductum sit. Postquam spiritus ille in materiam aeternam sese insinuauit, et eam peruasit, extitisse in ea coecum quendam impetum, ad ea ex sese parienda, quae creata iam existunt. Nec spiritum illum ratione et consilio egisse, ignorasse enim, quae fierent, nec cognouisse τὴν αὐτοῦ κτίσιν, ea, quae genuit, vel copulatione sua cum ma-

y) In libello Anglico: Reuiew of the Cosmogonia of Sanchuniathon.

z) Diss. de creat. ex nihilo §. 26. p. 992. syst. int. Cudw.

a) Introduct. a l'hist. vniuerselle p. 49 seqq.

materia effecit, cuncta vt ita coeco fato facta sint. Ex coniugio spiritus et chaus natum Mot, limum quendam, hunc solem, lunam, stellas procreauisse; sidera postea calore et virtute sua homines generauisse, et animalia. Rectissime haec dicta esse, fatebitur, quisquis mediocri attentione hoc systema considerauerit: quod totum eo tendit, vt ex vno vniuerso et principio aliquo actiuo, etsi bruto, et nihil intelligente, et passiuo siue chao aquoso et limoso omnia constitisse, et aeternis fati legibus atque motu producta tandem in ordine mundi visibilia apparuisse exponat. Vnde sequitur, Deum non alium esse, quam animam mundanam, chaos informantem, et tandem motu suo necessario, fatali et interno formam hanc producentem. Quae opinio a Stoicis philosophico ornata habitu in Graecia postmodum caput erexit, in antiquis tamen cosmogoniis hinc inde reperitur, et apud Aegyptios quoque inualuit. Vnde coniectura firmatur, callidum Sanchuniathonianae fabulae architectum, mutuo accepto ex veteribus cosmogoniis Stoico systemate, seque illi cum temperamento iungentem atque accommodantem illud nominibus quibusdam Phoeniciis pinxisse, et suppositam antiquissimo viro in originibus sacris detestabilem impietatem affricuisse, domestica quasi Iudaicis oppositurus. Quod omnino Porphyrio, tantopere haec commendanti placere debuit.

§. VIII. Etsi vero Sanchuniathonianam hanc cosmogoniam vetustissimorum Phoeniciorum non esse, credibile est, facile tamen concedimus, hunc in modum per cosmogonias fabulis inuolutas Phoenices de origine mundi fuisse philosophatos, sed more barbaro: quas an ab Aegyptiis acceperint, incertum esse, frustraque disputari deficientibus monumentis putamus: nam quae SVIDAS [b] de Sanchuniathone habet, scripsisse eum *de Hermetis physiologia* et *Aegyptiacam theologiam*, nihil aliud esse videntur, quam quae ex Sanchuniathone nobis excerpta dedit Eusebius; ea enim a Thoote vel Thoauto Aegyptiorum theologo accepisse traditur: quae nullo loco habenda esse demonstrauimus [c]. Nec *mystici et reconditi libri* supersunt, quos apud Phoenicios inspexisse indeque physiologiam didicisse Pherecydem Syrum tradit itidem SVIDAS, suspectus negligensque in eiusmodi rebus testis. Ceterum Phoenicibus ingenium non defuisse viri magni, quos haec terra aluit, quique in philosophia celebre nomen sibi pepererunt, probant, quorum aliquos nominat STRABO [d], dubiumque non est, inter tot homines, qui mercatoriae peritiae laude excellebant, fuisse, qui ad philosophiam se componerent. Verum hoc posterioribus demum temporibus factum est, vbi Graeci philosophari, id est systemata condere coeperunt, quae tempora cum antiquissimis quae in historia philosophiae barbaricae considerantur confundi non debent, et longe alia se demonstrabant indole atque gustu.

Phoenices ad philosophiam non inepti.

b) In Sanchuniathon. T. III. p. 274. quod affirmat etiam CVDWORTHVS l. c. p. 375. praeter rem ideo a cel. notatore reprehensus.

c) In Pherecydes T. III. p. 592.

d) Lib. XVI. conf. BVRNETIVS l. c.

CAPVT SEPTIMVM.

DE PHILOSOPHIA AEGYPTIORVM.

§. I.

Aegyptii antiquissima natio, sapientiae laude inclyta.

Ex oriente ad meridiem in perlustranda barbararum gentium philosophia progressis, primi se Aegyptii oculis offerunt, vetustissima natio, quaeque primam originis inter omnes gentes gloriam ambitiose affectauit, et a se tanquam a fonte omnem sapientiam dimanasse iactauit, vnde gentium philosophantium primi habiti quibusdam [a] sunt, a quibus ad Chaldaeos, reliquosque Asiae incolas sapientiam et eruditionem diffusam vsque in extremam Indiam penetrasse contendunt. Quod quidem praeiudicium supra iugulauimus, falsumque esse demonstrauimus, Chaldaeos atque Persas sua ab Aegyptiis accepisse, de Indis vero suo modo, si non de antiquissimis temporibus intelligatur, recte asseritur, eos Aegyptiorum fluenta in sua arua deriuauisse, coloniis veterum Aegyptiorum per orientem dispersis [b]. Vnde recte obseruatum est viris eruditissimis originis Aegyptiacae in doctrinis atque ceremoniis Indorum hodienum multa reperiri vestigia: id quod ad hos homines tractationis ordine delato pluribus probare non obliuiscemur: Ceterum longe antiquissimam gentis non durationem modo sed et eruditionem fuisse inter omnes constat, et ex iis patescet, quae de eruditionis atque sapientiae Aegyptiacae conditore Thooto in sequentibus dicemus. Multumque facit ad commendandam gentis vetustissimae sapientiam, quod non tantum magni philosophi, qui inter Graecos celeberrimum nomen consecuti sunt, quales fuere, Orpheus, Pythagoras, Thales, Democritus, Plato, aliique Aegyptios disciplinae caussa adierunt, et a prophetis siue sacerdotibus Aegyptiorum sapientiam et philosophiae mysteria accepisse plerisque creduntur: sed et ipse Hebraeorum dux et doctor, vir maximus Moses in omni Aegyptiorum sapientia eruditus fuisse [c], haecque sapientia Salomonis regis tempore iam celebratissima fuisse, in Scriptura S. [d] dicitur. Mirum itaque non est, tum inter veteres ecclesiae doctores [e], philosophiae

a) MACROBIVS Somn. Scip. L. I. c. 19. Saturnal. L. I. c. 14 et imprimis Apollinis oraculum apud EVSEBIVM praep. Euang. L IX. c.10. his verbis:

Αἰπεινὴ γὰρ ὁδὸς μακάρων, τρηχεῖατε πολλὸν,
Χαλκοδέτοις τὰ πρῶτα διοιγομένη πυλεῶσιν
Ἀτραπιτοὶ δὲ ἔασιν ἀθέσφατοι ἐγγεγαυῖαι.
Ἃς πρῶτοι μερόπων ἐπ' ἀπείρονα, πρῆξιν ἔφηναν
Οἱ τὸ καλὸν πίνοντες ὕδωρ Νειλώτιδος αἴης.

Ardua et innumeris diuum est via consita saxis,
Ac primum e valuis rigido stridentibus aere
Panditur; hinc caeci ambiguo discrimine calles,
Quos fructu immenso primi docuere nepotes
Niliaco undantes potant qui gurgite lymphas.

Plures laudat ven. WOLF. ad ORIGEN. philosoph. p. 46.

b) Cel: M. V. LA CROZE in luculenta Christianismi Indorum historia passim: cui add. ven. MOSHEM. ad Cudworth. syst. int. c. IV. §. 18. p. 377.

c) Act. VII, 22.

d) 1 Reg. IV, 30. de vtroque loco supra c. I. dictum est.

e) IVSTINVS Qq. et resp. 25. p. 406. CLEMENS ALEXANDRINVS Strom. L. I. p. 302. PSEVDO-ORIGENES philosophum. c. II. p. 46. aliique.

phiae barbaricae immensum pretium statuentes Aegyptiacam sapientiam extolli; tum inter recentiores fere plerosque magna de ea sentire atque dicere, sic vt ignoremus, an ante HERMANNVM CONRINGIVM [f] quis ausus fuerit, existimationi philosophiae Aegyptiacae ex instituto et peculiari tractatione detrahere, cui cum tam vehementer contradictum fuerit [g], testimonium id est, philosophiae Aegyptiacae famam atque celebritatem altissimas in mentibus eruditorum radices egisse.

§. II. Fecit haec sapientiae, vel, si mauis, eruditionis Aegyptiacae, et praesertim religionis, vel theologiae, fama, vt certatim quidem viri graues atque eruditi inter veteres et recentiores in ea illustranda operam atque diligentiam ponerent; caue tamen ita in apricum productam Aegypti literatae historiam putes, vt non densissima incertitudinis et contradictionis nocte prematur apud eos, qui lucem his tenebris accendere conati sunt. Quae res difficillimam et fere insuperabilem facit historiae philosophicae apud Aegyptios inuestigationem, caussasque atque fontes habet facilius detegendos quam sobria cautaque ratione vitandos. Quos enarrare nostra eo magis interest, quo magis multum refert in historia philosophica, scire vnde incertitudo oriatur, quibus prematur difficultatibus, quo vsque ea superari queat, quidue incertum relinquendum et vbi assensus sit suspendendus? Caussae vero incertissimae historiae non tantum philosophiae, sed et theologiae et religionis, (quae in barbaricae philosophiae historia ob rationes supra laudatas quam maxime consideranda est,) hae imprimis notandae sunt. I. Et primam quidem tantarum tenebrarum in historia philosophiae et theologiae Aegyptiacae deprehendi solitarum caussam ab ipsius antiquitate repetendam existimamus. Non enim iis demum seculis enata est, quibus homines res gestas atque memorabiles in literas retulerunt, et quibus illi vixerunt, qui testes adhibendi sunt, nosque de rebus Aegyptiorum sacris et profanis docuerunt: sed ad canae vetustatis aeuum origines suas refert, quibus Thoot, vel Hermes hanc sapientiam primus inuenisse, suoque aeuo tradidisse dicitur. Tum vero non artes tantum atque scientiae versabantur in incunabulis et sola traditione propagabantur, nec literis quicquam mandabatur: sed vetustas quoque omnia fabulis repleuit, incertissimas traditiones effecit, monumenta illa, quae Thootus statuisse, suamque eruditionem posteris tradidisse dicitur, euersa, sicque de antiquissimis illis temporibus nihil nobis relictum est, praeter incertissimas coniecturas. II. Eadem vero temporum iniuria innumeris terras gentesque Aegypti mutationibus subiecit, inundationibus dissipauit, veteresque migrare colonos coegit; bellis peregrinarum gentium iugo et cum eo moribus quoque, ritibus, consuetudinibus et placitis subiecit; ad mutatam toties rationem status publici regni, potissimas doctrinas toties immutauit, colonias peregrinas, earumque traditiones inter inquilinos plantauit

Difficultates in hist. philosophiae Aegyptiacae.

 atque

f) In libro de Hermetica Aegyptiorum veterum et Paracelsica recentiorum medicina.

g) Ab OLAO BORRICHIO, cuius hac de re scripta infra nominabimus.

atque miscuit, et quae aliae fuere, vti omnium regnorum, ita imprimis Aegypti, testante historia, vicissitudines; quae non potuere non et religionem et placita atque doctrinas gentis Aegyptiae quam maxime adulterare; qui vicissitudinum politicarum effectus cum plerisque, qui historiam Aegypti nobis reliquerunt, intacti manserint, mirum non est, et ipsas doctrinas, non aduertentibus auctoribus, inter se variis temporibus dissensisse, et scriptores variorum seculorum res enarrantes diuersa et dissonantia tradere, vix vnquam concilianda. III. Accedit modus proponendi arcana dogmata hieroglyphicus, reconditisque imaginibus constans. Qui cum obscurissimis aenigmatibus cuncta reconderet, nec quae requirebatur, clauem aliis, nisi qui initiati erant, traderet, ea tandem amissa penitus, et temporis iniuria deperdita occasionem exhibuit ita vetustissimorum Aegyptiorum placita explicandi, prout cuilibet commodum eque re sua erat. Ita scilicet, quot capita, quot collegia, quot sectae erant, tot sensus obscurissimarum et non intelligibilium imaginum, tot explicationes auctoribus hieroglyphicarum notarum ignotae excogitabantur. IV. Saepissime vero id accidisse, concedet vltro, qui cogitauerit, non vnam vnius populi totiusque terrae Aegyptiacae religionem, sententiam atque doctrinam fuisse, sed inuicem multum dissonasse. Eleganter et admodum luculenter id notauit doctissimus MOSHEMIVS, cuius verba, cum rem mirifice illustrent; pace viri celeberrimi, nostra facimus [h]: „Inter nos, ait, qui certis vtimur „doctrinae formulis, quibus omnes alligantur sacrorum ministri, ex vnius „vrbis religione plerumque de totius prouinciae sacris iudicium ferri pot„est. At eiusmodi symbolis et formulis nullus erat inter antiquos Deo„rum cultores locus, nec omnes sacerdotes iisdem adstricti erant de re„bus diuinis (etiam naturalibus) sententiis. Quocirca fieri non poterat, „quin in vno populo multae essent de re sacra opiniones, aliterque Theba„ni, Saitanique sacerdotes, aliter Memphitani docerent." Haec acutissimus vir, dignus, qui et in sequentibus, quibus multam lucem dictis accendit, legatur. Nam cuilibet ad res Aegyptiorum attendenti, diuersissimasque et inter se dissonas relationes atque explicationes, quas Herodotus, Diodorus Siculus, Plutarchus aliique de doctrinis Aegyptiis afferunt, expendenti, luculento testimonio patebit, innumeras fuisse sententias a se inuicem abeuntes, nec caruisse Aegyptum minus, quam alias regiones, sectis multum inter se dissidentibus, cum alias tot diuersissimarum sibique saepe contradicentium sententiarum et opinionum ratio dari nequeat. V. Multum vero mutationis passa est sapientia siue eruditio Aegyptiaca, ex quo peregrini reges magnis exercitibus Aegyptum inuaserunt, vrbes diripuerunt, colonias deduxerunt, et pleraque immutarunt, transeuntibus sensim in mores victorum victis. Imprimis vero magnam mutationem philo-

h) In annot. ad CVDWORTHI syst. intellect. c. IV. §. 19. p. 415 seqq. vbi magno iudicio paucis paginis plura et solidiora de religione et theologia Aegyptiorum afferuntur, quam in magnis voluminibus, quae nobis obtrusit ATH. KIRCHERI audacia.

philoſophiae atque theologiae Aegyptus ſenſit, poſtquam Alexander M. rerum in Aegypto potitus eſt, et coloniam, excitata Alexandria vrbe, Graecam deduxit, eamque gentibus peregrinis et ἀλλοτρίοις locupletauit. Ex eo enim tempore in populo ex Aſiaticis, Graeciſque coloniis cum Aegyptiis mixto, cum literarum ſedes Alexandriae conſtitueretur, longe alia, quam antea fuit, theologiae et philoſophiae facies enituit. Cum enim plerique patriae ſuae decreta et opiniones ſequerentur, factum eſt, vt orientalis philoſophiae, paucis ante C. N. ſeculis late per Aſiae prouincias vagantis ſomnia etiam in Aegyptum irreperent: immo Iudaeorum quoque, famam atque nomen Alexandriae ſub Ptolomaeorum imperio ſibi acquirentium dogmata ipſis regibus, et eruditionis principibus viris innoteſcerent: praecipue vero Graecanicae ſectae, et inter eas praecipue Pythagorae atque Platonis ſcholae caput erigerent. Has tamen omnes ſententiarum et ſectarum cohortes religioni et placitis regni accommodare neceſſe erat, niſi ſacerdotum collegia et genus irritabile vatum tanquam crabrones in ſe incitare vellent philoſophiae atque theologiae in Aegypto noui conditores et interpretes. Inde vero mira diuerſitas, et longe alia religionis atque doctrinae in Aegypto facies, quam antea fuit, qualem tandem, quae ſumma rerum philoſophicarum potita eſt, Alexandrina Platonicorum ſchola, poſtea exhibuit, et IAMBLICHVS potiſſimum in notiſſimo, de myſteriis Aegyptiorum libro expoſuit. Qua de re cum ſuo loco ex inſtituto dicendum ſit, plura, vbi alia agenda ſunt, non cumulamus. V. Auxit vero mirum in modum hanc ſententiarum atque doctrinarum diuerſitatem, conditio ſacerdotum, de quibus poſtea ſermonem inſtituemus, quae talis fuit, vt imperio, et rationibus imperantium ſeſe accommodaret. Hinc vt requirebat regis atque imperii ratio et vtilitas, doctrina inſtituta et ad populum ſuperſtitioſum, et nullo examine traditiones ſacerdotum expendere auſum, auctoritatique verſipellium impoſtorum collum ſubdere aſſuefactum delata eſt. Quod eo facilius fieri potuit, quo magis non tantum a ſacris libris adytisque arcebantur non initiati, ſed et hieroglyphica docendi ratio quaelibet mediocri ingenio praedito exſculpendi occaſionem ſubminiſtrabat. Quod ſi quis celſiori ſpiritu vſus, et ſacra ipſa intus inſpiciendi cupidus, huic conſilio animum applicabat, et ſacerdotibus ſe adiungebat, tot ille vexationibus, ſuppliciis, aliisque exercitationibus triſtiſſimis, moleſtiaque laboris tanta obruebatur, vt non niſi exercitatiſſimus, cuiusque fidei et dexteritati tuto res concredi poſſet initiaretur. Ita vero in arcanis myſteriis latebant omnia, quique ſemel admiſſus erat ἐπόπτης, ita religione impediebatur, vt nihil de arcanis iſtis effutire auderet. Quae ſi recte cogitamus, et arcanam hanc Aegypti diſciplinam attente expendimus, ancipites nos fere faciunt, an vnquam eſotericae arcanaeque Aegyptiorum doctrinae innotuerint? certe inde concludendum, non niſi incertiſſimis coniecturis conſtare omnia, quae de doctrinis Aegyptiacis ad nos peruenerunt. VI. Multum vero auxerunt has difficultates Graeci ſcriptores, quorum relationibus tamen pleraque debemus, quae nobis de Aegyptiorum opinionibus, atque dogma-

dogmatibus innotuerunt. Illi enim insano, quod supra iam atro carbone notauimus, consilio, res Aegyptiorum sacras atque dogmata cum domesticis suis comparantes, inepte, deos Aegyptiorum et theogoniam eorum cum suis numinibus atque fabulis permiscuerunt, leuique animaduersa similitudine v. g. Osirin cum Ioue, Typhonem cum Plutone, Amenthen cum Hade idem esse putarunt, sicque ima summis quadrata miscuerunt rotundis, vt attentus cautusque rerum Aegyptiacarum scrutator in labyrintho hoc filum, quod educat, non inueniat. VII. Attulerunt quoque multum ad hanc confusionem augendam Graeci philosophi, qui in Aegypto fuere, ibique arcanam philosophiam didicisse gloriati sunt[i]. Illi enim cum peculiaria systemata conderent, sectarum, quas moliebantur, capita euasuri, doctrinis suis ex Aegyptiaco nomine auctoritatem atque fidem conciliarunt: licet et exigua didicerint in Aegypto, et proprii ingenii cogitata potius Aegyptiacis commixta, auditoribus et sectatoribus propinauerint. Hospitem esse oportet in philosophia Pythagorae et scriptis Platonis, qui id ignoret: quam male vero id factum sit, tum cognoscimus, quando Orphei, Pythagorae, Thaletis, Platonis aliorumque doctrinas tot capitibus inter se dissidentes comparamus, qui tamen omnes in Aegypto sua hausisse gloriati sunt. VIII. Nec multum promittendum sibi est a recentioribus Aegyptiacae doctrinae interpretibus. Cum enim obscurissimas veterum traditiones et praecipue symbolica illa et mythologica monumenta, quae naufragium euaserunt, et ad nos peruenerunt, sequerentur, et ad momenta hactenus explicita non, prout debebant, attenderent, miras nobis exsculpserunt Aegyptiacorum mysteriorum explicationes, ita inter se dissentientes, vt quantum a veritate absint, si alia non essent, vel ex his solis circumstantiis et quaesitis recentioribus εὑρήμασι praesidiis constet. Quae enim non inuentio recentior tributa est Aegyptiis, quae in astronomia, chemia, reque medica singularia illis non tributa sunt, et de his in mira sententiarum diuortia discessum est? Cuius vt exemplum luculentum afferamus, ea potissimum lectori in mentem reuocamus, quae intra seculi vnius spatium de mensa Isiaca scripta atque disputata sunt*. Tandem IX. has difficultates in cognoscendis veteris Aegypti doctrinis atque placitis auget mira scriptorum de illis inopia, et imprimis desiderati testes domestici. Et Sanchuniathonem quidem physiologiam Hermeticam et Aegyptiacam theologiam scripsisse supra[k] ex SVIDA obseruauimus, quam parum vero auctoritatis ei tribui queat, supra quoque vidimus. Chaeremon quoque, sacerdos Aegyptius, *Hieroglyphica*[l] et *res Aegyptiacas* literis commisit; Manetho ** vero Aegyptius res sacras pariter atque profanas gentis suae diuersis libris exposuit. Asclepiaden porro in sacris Aegyptiorum exercitatissimum scripsisse *hymnos in Deos Aegyptiorum et de omnium religionum consensu* aliaque huc pertinentia, refert

Scriptores de philosophia Aegyptiorum.

i) Vid. IAMBLICHVS initio operis de Misteriis Aegyptiorum.

k) Cap. VI. § 8.

l) Vid. ERASMVS Adag. festina lente p. m. 351. laudat hunc Chaeremonem PORPHYRIVS περὶ ἀποχῆς L. IV. contemnit STRABO L. XVII. qui ignarum et ostentatorem eum vocat. Videndus de eo VOSSIVS de Hist. Graec. L. II. c. I. p. 164 seq.

fert SVIDAS[ll]. Laudantur insuper veteribus Hecataeus *de Aegyptiorum philosophia*[m], et Palaephatus de eodem argumento[n], vt Horum Apollinem taceamus infra nominandum[o]. Verum hi omnes temporis iniuria, et forte fatali bibliothecae Alexandrinae, in qua Aegyptiacae sapientiae thesauri sine dubio reconditi fuere, incendio perierunt, adeoque paucae reliquiae inter Graecos, qui hos libros adhuc viderunt, vel fragmenta habuerunt, quaerendae sunt. Recentiores etsi multi sunt, qui rebus Aegypti lucem affundere, et imprimis dogmata Aegyptiaca illustrare aggressi sunt[p], parum tamen a plerisque praesidii ex supra dictis rationibus sperandum est, quoniam varia praeiudicia ad hoc opus attulerunt: id quod imprimis de ATHANASIO KIRCHERO viri docti obseruarunt[q]: multum tamen lucis attulit IOANNES MARSHAMVS[r], cuius tamen lapsus correxit H. WITSIVS[s]. Alios de re literaria Aegyptiaca bene meritos[t] suo loco nominabimus.

* Pertinet haec mensa Isiaca inter reliquias veteris Aegypti hieroglyphicas, quas tempus miro fato nobis conseruauit. Inciderat enim in manus fabri alicuius, e quibus confringendam et conflandam eripuit Petrus Bembus, qui ab eo pretiosum Aegyptiacae sapientiae monumentum aere redemit. Ab eo Dux Mantuae Vincentius accepit, inter cuius suppellectilem, vrbe Mantua a Caesareis occupata, 1630. anno cum reliqua praeda direpta ita euanuit, vt nemini de ea aliquid amplius innotesceret. Tandem ab Archiatro Ducis Sabaudiae detecta, thesauris heri antiquis illata est. Ea vero elegantissimis figuris aeri insculptis auroque distinctis superbiens luculentum exemplum exhibet sapientiae Aegyptiacae nullis eruditorum laboribus ita explicandum, vt non foecundis ingeniis materia abunde supersit, longe alia inde exsculpendi. Kircherus enim, aenigmatum hieroglyphicorum interpretationes ad res sacras et religionis referens, nescio quae mysteria sibi detexisse visus est, religioni Christianae proficua. LAVRENTIVS vero PIGNORIVS, qui eruditum commentarium de ea scripsit, quem ANDREAS FRISIVS auctiorem edidit *Amstelod. 1669.* philosophiae moralis atque politicae praecepta in ea detexisse sibi visus est. Immo, quod mireris, OLAVS RVDBECKIVS* Calendarium Runicum exsculpsit, et IO. FRID. HERWARTVS**, magnetis pyxidisque nauticae naturam et admirandos

ll) T. II. voc. Heraiscus p. 67. de hoc Asclepiade, qui ex secta philosophorum Alexandrinorum fuit, dicetur suo loco. Ex secta de eius scopo iudicandum. conf. PHOTIVS Cod. CCXLII.

m) Vid. VOSSIVS l. c. L. IV. c. 3. p. 438 seqq.

n) SVIDAS v. Palaephatus T. II. p. 8. VOSSIVS l. c. L. III. p. 395.

o) IAMBLICHVS de mysteriis Aegyptiorum occurret suo loco, liber vero ARISTOTELI tributus de mystice Aegyptiorum philosophia, qui editioni Casaub. in fine ex versione IAC. CARPENTARII adiectus est, suppositiitius est. Conf. FABRIC. Vol. II. p. 162 seq.

p) Potiores enarrat cel. C. A. HEVMANNVS Act. philos. T. II. p. 190.

q) Vid. iudicia eruditorum ab HEVMANNO l. c. allata.

r) In Canone Chronico.

s) In Aegyptiacis.

t) In his est ven. REIMMANNVS in antiquitatibus literariis Aegyptiacis, conf. Acta phil. T. II. p. 684. ACOLVTHI vero laborem praeuertit mors, vid. HEVMANN. Poecil. T. II. L. 4. p. 546. et SICHARDI quoque. vid. Memoires de missions de la C. de I. dans le Leuant. T. V. p. 204.

*) In Atlantide P. 2. c. 11.

**) In admirandis ethnicae theologiae mysteriis, Monach. 1626. 4.

dos effectus vsumque in re nautica in illa mensa adumbrari, orbi literato persuadere voluit. Erudite et conquisitis speciosis argumentis et Pignorium etRudbeckium viros doctissimos, et Kirchero eruditione atque iudicio longe superiores, argumentum excussisse non negamus, ex diuersissimis tamen de significatione hieroglyphicarum harum imaginum opinionibus sole meridiano clarius est, frustraneum esse laborem, qui in interpretandis soluendisque his aenigmatibus consumitur; cum prout quis magis est ingenio foecundus, et a cognitione veterum rerum non imparatus, eo facilius sibi struit explicationem non incommodam, sed sui potius ingenii lusibus, quam veritate nixam. Quae cum ita se antiquissimis temporibus habuerint, qui potuit fieri aliter, quam vt sacerdotes Aegyptiaci, callidissimi homines, nascentis Aegypti monumenta hieroglyphica a nemine intellecta, ita interpretarentur, vt quicquid vellent, et rationibus suis principiisue consonum esset, ex iis exsculperent, sicque doctrina Aegyptiorum, quae in his imagunculis seruari credebatur, mire variaret. Cum enim in Aegyptiaco monumento Lapponum characteres, et vltimi Septentrionis monumenta in Memphiticis non sine eruditione et quadam specie inuenerit Rudbeckius, quae quaeso monstra opinionum non potuere in iis detegere homines vaferrimi, qui ad persuadendas plebi suas nugas non eruditione, sed auctoritate et charactere suo tantummodo opus habebant. Conf. quae prudenter monet MORHOFIUS*. Ceterum si assensum merentur, quae B. FABRICIUS ** non sine veri specie coniicit, imagines has hieroglyphicas referre duodecim signa Zodiaci, mensesque Aegyptiorum, res leuis et exigui argumenti occultatas mira mysteria promittere, sed coruos deludere hiantes, prodit.

** Cum Manetho vnus fuerit ex Aegyptiis sacerdotibus, quibus eruditio gentis commissa fuit, indictus plane in historia philosophica dimitti nequit, praecipue cum non semel apud veteres scriptores eius fiat mentio. Virum vero huius nominis sapientia summa praeditum apud Aegyptios floruisse testis est AELIANUS *** patria an Diospoli vel Sebennytide oriundus fuerit, suo iam tempore dubitauit SUIDAS in *Manethon.* ****, quamquam in prooemio operis sui apud SYNCELLUM† se vocat, sacerdotem et notarium sacrorum penetralium per Aegyptum, genere Sebennitam, Heliopolitanum, conf. MARSHAM. †† vnde audiendus non est MENAGIUS†††, qui duos inde viros exsculpit. Vixit sub Ptolomaeo Philadelpho Aegypti rege, et Graecanicam eruditionem doctus fuisse dicitur IOSEPHO*. Cum vero et in Aegyptiaca eruditione fuerit versatissimus, et ex hierogrammateων numero, quibus ad sacros et arcanos libros gentis aditus patuit, facile inde colligi potest, Manethonem non vltimum eruditorum sidus fuisse, et potuisse de Aegyptiorum rebus multa egregia docere. Optandum itaque esset, vt superessent libri, quos Graeca lingua *de rebus et religione Aegyptiorum* conscripsit,

*) Polyhist. lit. T. I. L. I. c. 13. §. 5. add. WAGENSEILII, Comm. de rep. Norimberg. p. 85.
**) Menolog. p. 24.
***) De animal. L. X. c. 16.
****) T. II. p. 690.
†) p. 40.
††) Πρόκατασ. Can. chr. p. 2.
†††) Ad Laert. L. I. f. 10.
*) L. I contra Apion. p. 1029.

ſcripſit, inter quos, praeter *tres libros Aegyptiacorum*, quos ex ſacris Hermetis columnis confecit, et de quibus VOSSIVS* et MARSHAMVS** videndi, fuere quoque *Liber ſacer*, in quo de Theologia Aegyptiorum egerat, et *de antiquitate et pietate*, ſiue *de priſcis et religioſis Aegyptiorum ritibus* commentarius, *epitome* quoque *phyſica* et alia, veteribus *** memorata, vnde cuncta digeſſit et more ſuo diligentiſſime enarrauit praeſtantiſſimus FABRICIVS †. Hi enim libri ſi extarent, non tantum de hiſtoria Aegypti, ſed etiam de Diis eorum, a quibus fabuloſam gentis originem deducit, de ritibus, placitisque theologicis, melius conſtaret. Non diffitendum tamen, ita cum circumſtantiis huius viri eſſe comparatum, vt difficili cautoque hiſtoriae veteris ſcrutatori non parum ſuſpectus videatur. Dicitur enim EVSEBIO hiſtoriam ſuam atque theologiam, eruiſſe *ex columnis in Seriadica terra poſitis, quibus ſacra dialecto ſacrae erant notae inſculptae a Thoot, primo Mercurio, poſt diluuium vero ex ſacra lingua in Graecam notis ibidem ſacris verſae fuerunt, interque libros in adyta Aegyptia relatae ab Agatho daemone, altero Mercurio patre Tat, vnde ipſe ait libros ſcriptos ab auo Mercurii Triſmegiſti.* Videbimus vero in ſequentibus, non intellecta a quoquam ſacra illa ſigna, a primo eruditionis Aegyptiacae auctore columnis inſculpta, et illa quoque in ſacris adytis repoſita fuiſſe commentaria, quibus illuſtrata a ſequentium temporum theologis ferebantur. Erant itaque omnia illa monumenta in poteſtate ſacerdotum, vaferrimi, quod probatum dabimus, hominum generis, et ad decipiendam plebem nati factique, qui de ſacris his et venerandis monumentis ea recitabant, quae ſectae ſuae placebant. Duplex itaque merito contra Manethonis fidem ſtruitur argumentum. Nam incertum eſt, an vetuſtiſſimos illos libros et hieroglyphica ſigna ex mente conditorum intellexerit, quod in tanta eorum vetuſtate credi vix poteſt; et ſi potuit verum ſcire, dubium admodum eſt, an dicere vel ſcribere verum voluerit, fraudibus hierophantarum Aegyptiorum malaque fide diu iam notis. Multum vero auget hanc ſuſpicionem, quod fragmenta, quae ex opere eius hiſtorico apud IOSEPHVM, EVSEBIVM, AFRICANVM, SYNCELLVM obuia cum temporum et hiſtoriarum rationibus atque dynaſtiis Aegyptiorum, quales reliqui hiſtorici enarrant, non conueniant, id quod praeſtantiſſimi viri SCALIGER, PETAVIVS, MARSHAMVS, VSSERIVS, qui in temporum rationibus enodandis verſati ſunt, obſeruarunt. Accedit, ipſum Manethonem faſſum eſſe, ſe ἐκ τῶν ἀδεσπότων μυθολογουμένων quaedam addidiſſe ††. Fidem itaque Manethonis dum eleuant viri iudicio praediti, nominati FABRICIO *l. c. p. 496.* quibus addendus VRSINVS *de Zoroaſtre ex. II. ſ. 4. pag. 99.* praeter rem ideo notatus OLAO BORRICHIO *de ortu* et *progreſſu Chemiae pag. 65 ſeq.* etſi hoc ad hiſtoriam potiſſimum pertineat, quis quaeſo apud eum in incertioribus, qualia ſunt

*) De hiſtor. Graec. L. I. c. 14. p. 89.
**) loc. cit.
***) LAERTIO L. I, ſ. 10. SVIDAS loc. cit. EVSEBIO de praep. L. II. c. 1.
†) Bibl. Graec. Vol. II. p. 494.
††) Vid. IOSEPH. l. c. p. 1052.

placita primorum Aegyptiorum de religione, magnam fidem requirat? Quod si ei fidendum haud facile est, qui inter ipsos gentis sapientes magnam celebritatem consecutus est, et ad monumenta arcana aditum habuit, quid quaeso fidei illis tribuendum, qui remotiores occasione, tempore, natione a rebus Aegyptiis de alienis narrationes contexuerunt? Vnde incertitudo historiae philosophiae Aegyptiae mire illustratur et confirmatur. Verum si quae speranda esset ex Manethonis scriptis notitia rerum et doctrinarum philosophicarum, omnia illa tamen nobis temporum iniuria eripuit, nec nobis relicta alia praeter eius *apotelesmatica*, siue *de viribus et effectis astrorum libri sex, editi* a IACOBO GRONOVIO *).

Auctor sapientiae Aegyptiacae Theut, Hermes, siue Mercurius.

§. III. Auctor sapientiae Aegyptiorum magno veterum consensu THEVT, vel THOYT, quem Alexandrini Thoot, Phoenices Taaut nominauerunt, varia oris in vno nomine pronuntiatione. Eum Graeci vnanimi fere consensu HERMETEM, Latini dixerunt MERCVRIVM. Obscurissima vero celebratissimi huius viri magnisque difficultatibus impedita est historia. Nam et ipsa antiquissima, quo vixisse dicitur tempora situ et squalore obducta omnem nobis, quae certa est, eripuerunt notitiam, et quae ab iis ad posteritatem demanarunt traditiones adeo inter se variant, tamque lubrico innituntur fundamento, vt, quo quis tuto consistat, non inueniat. Multum vero impeditiorem fecit Theuti siue Thooti historiam Graecorum ineptus mos, mythologiam suam cum peregrinarum gentium fabulis conciliandi. Cum enim ab Aegyptiis audirent, Thoytem omnis eruditionis, scripturae, artiumque reliquarum omnium inuentorem atque auctorem fuisse; eaque de Mercurio siue Hermete apud ipsos dicerentur, vnum eundemque esse virum magnum rati, totam fabularum de Mercurio congeriem ad Thoytum Aegyptiorum retulerunt. Cumque Graeci summa rerum per Alexandrum M. potirentur, et Aegyptii ad eruditionem Graecanicam se componerent, ipsum hoc praeiudicium ad Aegyptios quoque sacerdotes transiit, qui, non parum inuenisse, quod religionem suam iuuaret, si Graecorum Hermetem suae religionis et sapientiae conditori applicarent, et cum eo componerent, sibi visi, nugas Graecas suis inuentis auctas et commixtas ita amplexi sunt, vt eas totas intra sacram mythologiam receperint. Horum vero hominum, qualis Manetho fuit τῆς Ἑλληνικῆς μετεσχηκὸς παιδείας, vt vocatur IOSEPHO *), traditionibus pleraque debent scriptores, qui de Hermete nobis construxerunt narrationes, quae, quam fidem mereantur, ex dictis abunde liquet. Difficile itaque, immo, si dicendum, quod res est, impossibile est, Hermetis Aegyptii veram historiam ex fabulis eruere, et significationem narrationum mythologicarum certam explicare: quod qui spondent, tanto promissores hiatu nihil dignum praestant. Non detinebimus itaque lectorem fabularum de Mercurio Graecarum atque Latinarum recitatione, quas qui legere vult, apud LILIVM GYRALDVM x) vel NATALEM

*) Lugd. Bat. 1698. 4. *) Contra Apion. L. I. p. 1059. x) Hist. Deor. L. IX.

LEM COMITEM[y] aliosque mythologiae veteris interpretes abunde inueniet, vnde sitim extinguat: sed ea potissimum eligemus, quae propius ad Aegyptiacae sapientiae historiam pertinent, et quadam probabilitate ad eam referuntur. Et initio quidem omnino notandum est, CICERONEM[z] quinque Mercurios enumerare, quorum tres Graeci sunt, *quartus*, inquit, *Nilo patre natus, quem Aegypti nefas habent nominare: quintus quem colunt Pheneatae, qui Argum dicitur interemisse, ob eamque caussam Aegypto praefuisse, atque Aegyptiis leges et literas tradidisse. Hunc Aegyptii Thoyth appellant, eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur.* Quibus verbis antiquissimum Aegyptiorum Mercurium intelligi, a Cicerone vero cum Mercurio Arcade confundi recte notauit IOANNES MARSHAMVS[a], notabili exemplo, qua ratione Graeci et Latini peregrinas historias cum suis male comparauerint. Hunc vero Mercurium fuisse ex Deorum Cabirorum numero, Iouis filiorum, qui in oriente Cabiri dicti sunt, siue id potentes siue socios denotet, et quibus templum Memphi vetustissimum fuisse HERODOTVS[b] tradit, veteres referunt. Adeo vero incerta et inter se dissonantia sunt omnia, quae viri docti de his Diis Cabiris disputant[c], vt inde lux historiae Mercurii accendi non queat. Diis tamen magnis minister tantum Mercurius fuisse dicitur, et Sanchuniathoni[d], si genuina sunt, quae ei tribuuntur, scriba Saturni, vel, quod refert DIODORVS[e], Osiridis, filii Saturni. Vnde coniicere est, Thoythum apud primum aliquem Aegypti regem ministerio functum, a consiliis fuisse, addit enim DIODORVS: *Osirim cum Mercurio omnia communicasse, eiusque consilio maxime vsum fuisse, illumque in honore ante omnes habuisse, cum esset perspicacis ingenii in excogitandis humanae vitae commodis.* Addit porro: *Eum primum communem loquelam articulatim distinxisse, et rebus multis nomine destitutis nomen indidisse; literas inuenisse; Deorum cultus et sacrificia ordinauisse; primum astrorum ordinem vocumque harmonias et naturas obseruauisse; palaestrae inuentorem fuisse, lyrae et oleae.* Quibus verbis Diodorus quidem Graecum Mercurium cum Aegyptio in quibusdam miscet: satis tamen innuit, quod ipsi Aegyptii constanti traditione asserunt, omnia inuenta esse a Mercurio: leges imprimis adiicit CICERO et AELIANVS[f]. Imprimis vero literarum inuentionem ei tribuunt PLATO[ff] et Sanchuniathon quoque, quod etsi dubitanter asserit PLINIVS[g] facile tamen credi potest, si de hieroglyphicis notis, ex quibus postea literae efformatae sunt, intelligas, istis enim Mercurii primi temporibus:

 Non

y) Mythol. L. V. c. 5. p. m. 439.
z) De nat. Deor. L. III.
a) Canon. Chronic. Sec. I. p. 35.
b) Lib. III. c. 37.
c) Videndi VOSSIVS de idololatr. L. II. c. 57. p. 228 TOBIAS GVTHBERLETHVS de myst. Deorum Cabirorum. RELANDVS diss. de Diis Cabiris T. I. diss. select. T. I. p. 94. quosque alios laudat FABRICIVS Bibliogr. antiquar. p. 240.
d) Apud EVSEB. praep. L. I. c. 9.
e) Lib. I.
f) Hist. an L. XIV. c. 34.
ff) In Phaedro et Philebo qui tamen de literis intelligit, conf. MARSHAM. l. c. p. 37.
g) Lib. VII. c. 56.

Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Nouerat, et saxis tantum volucresque feraeque
Sculptaque seruabant magicas animalia linguas [h].

Sicque componi atque conciliari inter se possunt, qui Assyriis literarum inuentionem tribuunt, et qui Aegyptiorum Hermetem eius auctorem faciunt. Praeter haec multa alia de eo referunt scriptores, hic vbi certa vel verisimilia saltem sectamur, non afferenda, cum inanes certe obscurissimas et non intelligibiles Graecorum fabulas exhibeant. Haec vero incertitudo, varietas et obscuritas narrationum de Thoytho siue Hermete Aegyptiorum occasionem obtulit viris non obesae naris, omnem prorsus eis fidem detrahendi dubitandique an vnquam Mercurius Aegyptiorum extiterit? Id quod nonnullis accidit, sibi persuadentibus, Mercurium hunc non fuisse humani sanguinis, sed vel daemonem aliquem, vel occultam quandam naturae vim isto nomine denotatam [i]. Inprimis erudite et diligenter in hoc argumento versatus est IOH. HENRICVS VRSINVS [k], qui adhibita omni industria euincere conatus est, meras fabulas redolere, quicquid vt de antiquis Aegyptiorum Diis et semideis regibusque, ita de vtroque Mercurio narratur. Expunctis enim ex albo non regum tantum, sed rerum ipsarum Diis atque semideis primorum Aegyptiaci regni temporum actum esse putat de vtroque Mercurio. Quapropter illud demonstrandum sibi sumsit: non abnuendum quidem esse, reges aliquos gentesque ante diluuium eam possedisse terram, quae multis post seculis Aegyptus appellata fuerit: quinam vero illi in Aegypto aut alibi gentium reges, quoue nomine fuerint? hoc aeterna nocte absconditum latere, nec aliam nobis superesse notitiam, quam quae in sacris commentariis traditur, Caini progeniem tyrannidem exercuisse, missisque longe lateque coloniis, vrbibusque conditis orbem occupasse. Tot ergo Deos tot semideos gentium reges ab obitu consecratos fuisse, esseque abortus humani ingenii, conceptos e semine primigeniae veritatis, scilicet ex historia primorum hominum in sacris pandectis memoratorum: nec aliunde, quam ex hoc fonte Aegyptiorum reges Deos et semideos ortos esse, et primum Pana fuisse mundi spiritum omnem vniuersi molem agitantem, cum hoc coniunctos septem planetarum praesides, hisque successisse duodecim reges, propter beneficia et artes inuentas, virtutesque Deorum choris insertos; qui non alii sint, nisi duodecim Cainiticae stirpis rami, Mosi memorati. Hanc vero idololatriam mature et ex Patrum testimonio Seruchi tempore exortam, et ad Chaldaeos atque ab his ad Aegyptios per colonias disseminatam, astrolatriam fundamentum habuisse, animabus regum optime meritorum inter sidera sede posita. Post exitum vero Israelitarum ex Aegypto in condendis fabulis certauisse Aegyptios cum Assyriis et Phoenicibus et a Psam-

metichо

h) LVCAN. L. III. v. 222 seqq.

i) Conf. CONRINGIVS de Hermetica Medicina c. VII. qui tamen concedit, in vtramque partem de hac re disputari posse.

k) De Zoroastre, Mercurio et Sanchuniath. Exerc. II. Sect. 2. p. 80 seqq.

metiCho natas vel renatas fabulas, regnantibus postea Ptolomaeis, vt deformes pupas fingi, pingi et poliri coepisse, hincque nouas quotidie et sibi inuicem contrarias explicationes genitas fuisse. Initium igitur harum fabularum ponendum esse in tempora regis Menis, cui primus Aegypti legislator Mneuis videatur suppar; qui Menes rudes et brutos Aegyptios ad humanam cultus victusque rationem traduxisse legitur: medium collocandum esse, in tempora Psammetichi, quibus sacerdotes in poliendo fabularum opere curam posuerunt, ex occasione suscepti cum aliis gentibus, Graecis praecipue, de antiquitate certaminis; finem fuisse sub Ptolomaeo Philadelpho et successoribus, quo tempore studium fabulas has pigmentis ornandi maxime feruebat: hasque fabulas iusto irae diuinae et excoecationis iudicio fidem, ab aliis gentibus risu exagitatam, apud Aegyptios inuenisse. Hactenus vir eleganter doctus, cuius rationes, ex libro rarius obuio ideo adducendae erant, quod non leue eruditis viris pondus habere visae sunt. Nec negari potest, non docte tantum, sed et probabiliter disputari haec omnia; nec magnopere vrgebimus, paulisper sibi acutissimum virum contradicere, quod virtutis et meritorum caussa inter Deos relatos primos Aegypti reges statuit, quos ex pessima Caini progenie tyrannidem propagante deriuauit. Sed concedemus vtraque, quod aiunt manu, Deos istos et semideos genuisse superstitionem, nec alios fuisse, nisi primos reges principesque de populo bruto et rudi bene meritos. Nec ea quoque praefracte inficiabimur, quae de ornatis a sacerdotibus his fabulis earumque aetate dicuntur, etsi fundamentum praeter coniecturas aliquas non habeant: Consequitur tamen inde, historiam fabulosam Aegypti, veram historiam supponere, nec esse istos Deos et semideos mera ingenii ineptientis, quod tamen vir clarissimus contendit, somnia, sed reges et principes, ex more seculi diuinitate donatos, licet incertum prorsus sit, an duodecim Caini posteros indicent, quippe qui non in solum Aegyptum, quod hic frustra supponitur, sed in omnem fere terram habitabilem discesserunt. Quod si vero homines magni et potentes fuerunt, quae ratio eos forte inter Deos Cabiros retulit, cur non paria dici queant de Mercurio? et cur non statuere nobis liceat: fuisse Mercurium, siue Thoythum magni ingenii hominem, celsissimo cuidam et antiquissimo terrarum Aegypti regi ad consilia adhibitum, qui et artes atque inuenta ad regnum colendum, terras emendandas, societatemque tuendam excogitauit, vitamque vtilem et commodam docuit; et primas quoque ingenii notas, insculptis more vetustissimo imaginibus in saxa et columnas inuenit? Eumque ob maxima in eam gentem merita inter semideos relatum, accedente sacerdotum ingenio ad Graecam eruditionem (vt in Manethone obseruauimus) se accommodante mythologica veste, vt ita loquamur, amictum, tandem confusis Graecorum et Aegyptiorum traditionibus hanc, quam habemus, de Mercurio traditionem peperisse? Nihil enim in hac opinione est, quod non ipso Vrsini fundamento nitatur, et rationem rerum antiquissimarum non inter Aegyptios tantum, sed et omnes

veteres

veteres gentes obseruatam supponat adeoque fidem mereatur[l]. Et ita necesse non est, negare, quod vnquam talis apud Aegyptios vir fuerit, quod contra totius Aegypti atque Graeciae et Latii fidem pertinacius contendere, omnem veterum rerum fidem euertere, et vniuersalem historiae pyrrhonismum inducere est. Ex his vero altera, quae de Mercurio inter eruditos viget, opinio diiudicari potest, quae alium longe hominem quam Aegyptium sub isto nomine latere putat, et vel ad Adamum, vel, quod KIRCHERO placuit[m] ad Henochum, vel ad Iosephum Aegypti proregem[n], vel ad Canaanum quoque quod IO. CHR. KRIGSMANNVS[o] et magnus BOCHARTVS[p] iudicarunt, Mercurium refert; qui cum praeter leues quasdam coniecturas nihil quod opinionem magnopere iuuet, adducant, quaedam vero sint, quae si hos homines putes fuisse Mercurium, cum traditione veterum de Mercurio componi nequeant, audiendi non sunt. Maiori vero verisimilitudine Mercurium in Mosis historia quaesiuerunt viri docti, et inter hos, qui hypothesi suae ita quam maxime inseruiuit, illustris PETRVS DANIEL HVETIVS[q], cuius rationes ita ornauit celeberrimus C. AVG. HEVMANNVS[r], vt summa probabilitate hanc sententiam se commendare, non dubitet, licet largiatur, Huetii deductionem solidam non esse. Supponit vero vir eruditissimus tanquam indubitatum: miracula a Mose Israelitas ex Aegypto educente patrata, magnam ei famam conciliasse; ipsique opinionem apud Aegyptios comparauisse viri diuini. Hincque infert: si Moses et Mercurius omnium celeberrimi in Aegypto viri fuerint, et de hoc narrata illi ita conueniant, vt non alteri conuenire queant; ea vero quae Mercurio tribuuntur, de Mose Aegyptiis necessario innotuerint, nec latere potuerint, magno inde verisimilitudinis gradu concludi posse, sub Hermetis larua magnum prophetam Mosen latere. Narrari vero de Mercurio: literas inuenisse, Nilum habuisse parentem, gessisse virgam, praestigiatoremque fuisse. Mosen vero esse inuentorem literarum, artisque scriptoriae, nec esse librum antiquiorem Pentateucho Mosis; Mosen porro ex Nilo extractum a regis filia educatum, virga magna miracula patrauisse. Haec cum Aegyptiis nota fuerint, dubitari non posse, quod et Artapanus apud EVSEBIVM[s] asseruit, Mercurium quoque non alium esse nisi Mosen. Erudite prorsus, nec sine ingenio haec dici, non negamus, nondum tamen, quantum nos quidem iudicamus, ad eam sententiam suo verisimilitudinis gradu ponendam sufficiunt. Concedi enim potest, miracula Mosis famam apud Aegyptios meruisse, nec negari debet, praestigiatorem forte eum habitum,

l) Putabant scilicet, bonos daemones in magnis viris habitare, hincque eos post fata Deos fieri credebant. Id quod de Osiride et Iside PLVTARCHVS diserte tradit. Ait enim: ὁ μὲν γὰρ Ὄσιρις καὶ ἡ Ἶσις ἐκ δαιμόνων ἀγαθῶν εἰς Θεοὺς μετήλλαξαν. Isis et Osiris ex bonis geniis in Deos transiuerunt. Hanc enim opinionem vniuersus fere mundus vetus tenuit.

m) Oedip. Aegyptiaco p. 67. 79. 114.

n) TH. GALE in philos. gen. p. 15 seq. SCIP. SGAMBATVS Archiu. V. T. p. 205.

o) Coniectan. de Germanicae gentis origine ac conditore Hermete Trismegisto.

p) Georg. S. P. I. L. I. c. 2.

q) Demonstrat. euang. Pr. IV. c. 4. p. 73 seq.

r) Acta philosoph. T. II. p. 687 seqq.

s) De praep. euang. L. IX. c. 27.

tum, non videmus tamen, cur non ea quoque, quae pro conuenientia Mosis cum Hermete adducuntur, in alio quoque viro, apud Aegyptios celebri, euenire potuerint. Nam cur non ad Nili oras alius genitus fuerit? cur non virgam gesserit alter? cur non praestigiatorem egerit, quorum terram Aegypti plenam fuisse ex ipsa Mosis historia colligitur? Sed nec in iis, quae in applicatione argumenti afferuntur, certiora deprehendimus. Non disputabimus iam, quam verum sit: artem scribendi ante Mosis tempora non excogitatam fuisse, illumque primum omnium characteres literarum inuenisse, primumque librum scripsisse: haec enim in historia literaria excuti debent, et hic aliena sunt, et nisi fallimur, vel sola Sinensium historia teste refutantur, quae vt supra Mosis aetatem assurgit, ita characteres Fohianos multo antiquiores esse memorat. Illud vnum in praesentia monemus, frustra haec a viro longe doctissimo afferri, cum non de inuentione literarum artisque scribendi, sed de hieroglyphicarum imaginum sermo sit: hanc vero sacram pingendi rationem, quam Thoytho Aegyptii tribuunt, a Mose inuentam et introductam fuisse, qua, quaeso, verisimilitudine probabitur? Nihil huius rei in scriptis viri diuini, nihil in Aegyptiorum commentariis, qui istius scribendi modi aetatem inundationes Aegypti antecessisse, adeoque Mosaicis temporibus longe superiorem et vetustiorem fuisse tradunt. Nilo vero patre natum Mercurium pro Mose habere non licet. CICERO enim [r] hunc diserte distinguit a Thoyto, de quo sermo est, aitque Aegyptios nefas habere eum nominare; vnde ineffabile hoc nomen nesciri fatetur MARSHAMVS [s], nisi sit Siphoas, quem alterum Mercurium dici postea monebimus. Ille vero non filius Nili fuisse, sed Nilus rex Thebanorum ei successisse traditur: vnde frustra quoque inde argumentum petitur. Nec multum nos morari debet vel caduceus Mercurii, vel aliae fabulae de Mercurio circumstantiae, quas cum Mosaicis conuenire putat Huetius. Supra enim vidimus, frustra eas et inepte ex mythologia Graeca desumtas et Aegyptiis semideis applicatas fuisse, ex quo literaturae Graecae studiosi facti Aegyptii regibus ex Graecia oriundis moribus atque placitis se accommodauerunt. Tandem praestigiae siue artes magicae, quae Hermeti tribuuntur, nonnisi velo mythologico nobis obductae narrantur, quo remoto cum longe alia lateant, non tam leges naturae, quam captum vulgi superantia, male ea cum miraculis diuinis per Mosen perpetratis comparantur. Verum omne huius opinionis fundamentum euertit Stephanus protomartyr, qui diserte Mosen in omni sapientia Aegyptiorum eruditum fuisse tradit [x]. Cum itaque sapientia Aegyptiaca Mercurium vtrumque, vnum inuentorem, alterum restauratorem, habuerit, in ea vero Moses eruditus praeceptores nactus sit, necessario ea cum inuentore et restauratore suo longe antiquior Mose reputanda est. Quare nulli dubitamus, opinioni

r) Loco supra laudato.
s) Canon. chron. p. 37.

x) Recte hoc iam monuit TH. BVRNETIVS Archaeol. philosoph. L. I. c. 8. p. 381.

ni huic, quae olim nobis quoque placuit[y], paulo plenius examinatis rei circumſtantiis nuntium mittere.

Mercurius alter.

§. IV. Praeter hunc Hermetem ſiue Mercurium, quem primum nominant, ALTER quoque non minoribus beneficiis Aegyptum ſibi deuinciens celebratur. Hunc enim Manetho[z] diſerte diſtinguit a primo, ſcribens ad Ptolomaeum Philadelphum *περὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν ὑπὸ τοῦ δευτέρου Ἑρμοῦ βιβλίων, de interpretatione librorum Mercurii ſecundi;* eumque facit filium Agathodaemonis; in laterculo tamen regum Aegypti[a] vocatur trigeſimus quintus rex Siphoas, qui et Mercurius dictus eſt, filius Vulcani: quod forte vtrumque vel adulationem, vel mutandi in Deos bene meritos homines ſtudium, cauſſam habet. Non minori vero gradu de bonis literis, artibusque omnibus meruiſſe, quam primum Mercurium, Manetho porro tradit. *Ex ſtelis* inquit, *in terra Seriadica poſitis* (Syringas ſubterraneas AMMIANO MARCELLINO[b] memoratas intellexiſſe Manethonem VALESIVS[c] et MARSHAMVS[d] non inepte putant) *ſacra dialecto et hierographicis literis a Thoth Mercurio primo exaratis ſecundus Mercurius Agathodaemonis filius, Tati pater, ex ſacra illa lingua tranſtulit literis hieroglyphicis in libros, quos in adytis templorum Aegyptiorum repoſuit.* Et ad hunc potiſſimum Mercurium artes, geometria, arithmetica, theologia, et quicquid ingenium apud Aegyptios ornauit, relata ſunt: qui cum ita priſtinam eruditionem reſtituerit, vel emendauerit potius atque adauxerit, TRISMEGISTVS[e] vocatus eſt. Hunc Mercurium Moſe paulo iuniorem EVSEBIVS[f] conſtituit, quod tamen cum iis, quae in actis apoſtolorum de ſapientia Aegyptiorum Moſis tempore adulta iam et inter regias diſciplinas relata dicuntur, conciliari non poteſt, et omnino vetuſtior fuiſſe ſtatuendus eſt, ſi vera ſunt, quae de reſtitutis literis et eruditione a Mercurio hoc ſecundo reuocata et ex antiquis monumentis eruta Aegyptii referunt. Neque enim ſecundum hunc Hermetem cum primo inter fabulas cum VRSINO[g] referendum putamus, modo tempora resque recte concilientur, facile et non ſine veriſimilitudine inter ſe cohaerentes. Vero ſcilicet ſimillimum eſt, in primis illis et antiquiſſimis temporibus hominem fuiſſe magni ingenii, qui prima artium ad vitae neceſſitatem et commoditatem neceſſariarum rudimenta excogitauit, et imprimis cogitationes imaginibus et ſymbolis, (quae vetuſtiſſima ſcribendi et ſenſa animi prodendi ratio hodienum apud Sinas a primis illis ſeculis

y) In Hiſt. philoſ. Germ. opere T. I. p. 167.

z) Apud SYNCELL. p. 40.

a) Ib. p. 124. conf. MARSHAM. Can. chron p. 240.

b) Lib. XXII. c. vit. Sunt Syringes ſubterranei quidam et fluxuoſi receſſus, quos, vt fertur, periti rituum vetuſtorum, aduentare diluuium praeſcii, metuentesque ne ceremoniarum oblitteraretur memoria, penitus operoſis digeſtos fodinis per loca diuerſa ſtruxerunt, et excisis parietibus volucrum ferarumque multa genera ſculpſerunt, et animalium ſpecies innumeras, quas hieroglyphicas literas appellarunt. Studio vero iſtos receſſus effoſſos eſſe figmentum eſt ſacerdotum, ad faciendam fidem rebus ſuis, et probabile, terrae motibus atque cataclyſmis iſta monumenta deſidiſſe.

c) Ad h. l. p. 232.

d) Can. chron. p. 39. conf WITSIVS Aegypriac. L. II. c. 5. §. 4. p. 92.

e) SYNCELLVS l. c.

f) Apud MARSHAM l. c. p. 241. Ita etiam AVGVSTINVS de Ciu. Dei L. XVII. c. 37.

g) Loco ſupra laudato.

culis viget) in parietibus, columnis saxisque, cum Aegyptus papyri siue bibli adhibendi rationem nondum teneret, descripsit, cuius rationes satis probabiles in antecedentibus attulimus. Cum vero inundationes atque eluuiones aquarum, quas accidisse Manetho refert, terrae motus, bella item et irruptiones vicinorum vetustissimos Aegyptios in dissitas terras, ipsamque, vti videtur, Indiam dissiparent, et monumenta ista, signis symbolisque legum, morum artiumque praeceptorum superbientia euerterent, ruinisque cumularent, tota prisca Aegyptiorum sapientia fere obliuione sepulta fuit. Eiusmodi enim calamitates veteri Aegypto obtigisse, Manetho atque HERODOTVS [k] testes sunt, et imprimis notandum, quod prior refert, sub Bocho rege hiatum ad Bubastin contigisse, indeque multos periisse: rupto quoque Nili aggere pleraque diluuio obruta fuisse; inde enim, qua ratione veteres illae stelae et lapidea monumenta terra subruta et recondita sint, intelligere est. Successit postea Aegypto alius populus aliique coloni, qui cum peregrinis moribus etiam peregrina placita atque religionem Aegypto intulerunt. Inter hos cum ingenio et calliditate emineret vir quidam genere et dignitate atque auctoritate conspicuus, qui desertas scientias non sine detrimento reipublicae manere posse intelligebat, is animum applicuit ad introducendas inter nouos colonos artes et scientias, quas vel ipse inuenerat, vel aliunde didicerat. Cum vero Aegyptiorum priscam eruditionem Thoytho siue Mercurio adscribi fama esset, vt auctoritatem rebus a se inuentis et introducendis adderet, eas ad illum retulit: et cum ex ruderibus protraherentur et e terra passim effoderentur monumenta ignotis tum characteribus et imaginibus nescio quam sapientiam promittentia, qualia Thoythum erexisse ab antiquissimo tempore fama fuerat; in rem suam ea ita conuertit nouus Aegyptiacae eruditionis restaurator, seque inuenta, praecepta, leges, et quaeque alia tradebat apud populum ex columnis his Mercurialibus desumsisse, iactabat, sicque veterem eruditionem se restituisse gloriabatur; id quod eo facilius fieri potuit, quo magis nemo erat, qui ignotas imagines intelligebat, quoque maior primi Mercurii fama apud omnes increbuerat. Et ex his columnis placitorum suorum summam haustam esse, ita populo persuasit, vt monumentorum istorum reliquias sacrosanctas habendas in templis reponeret, et libros conficeret, ex istis, prout iactabat, Hermeticis stelis compositos, quos ideo Hermeticos appellatos esse constat, in quibus ea tradidit, quae scopo eius, rebusque, quibus isto consilio inseruiebat, conueniebant, et rationibus regni expediebant. Quae cum ita instituisset, mirum non est, populum et antiquitatis admiratione captum et nouo beneficio delinitum atque deuinctum, hunc alterum Hermetem vocauisse, Trismegisti nomine appellauisse, et de restituta veteri Aegyptiaca eruditione sibi gratulatum esse. Neque in hoc vno callidissimi viri consilium atque prudentia enituisse putanda sunt, sed instituit quoque, ad vinciendos

k) Lib. II, c. 81. conf. quae congessit MARSHAM. l. c. p. 45.

ciendos religione, quae plus apud populos valet, quam vis et imperium, animos, et formanda eorum ingenia, vt ita imperio se subderent et seruituti adsuefcerent, prout e re imperii et imperantis futurum esset, sacerdotum collegia, quibus sacra illa monumenta commendauit, librosque in templorum adytis conseruatos et repositos interpretandos commisit, qui vt ingenio et arte atque calliditate pollebant, ita instituto hoc summis reipublicae viris ipsique regi inseruire poterant. Nihil in hac tota Hermeticorum institutorum explicatione, quam calculo suo probat, et eleganter exponit celeberrimus MOSHEMIVS [i], est, quod non partim historiae fide et veterum traditione, partim coniecturis non friuolis, sed rerum apertissimis circumstantiis munitis nitatur, adeoque magnam secum habeat verisimilitudinem. Nec dubitabunt quicquam, qui historiam religionum artiumque inuentarum, magnorumque virorum, qui earum primi auctores fuerunt, norunt; nam deprehenduntur similia non in Aegypto tantum, sed et in toto Oriente, atque Occidente; vbi eadem fabula mutatis ex re circumstantiis saepissime acta est. Et his melius est acquiescere, quam fabularum ad augendam speciem et famam atque auctoritatem excogitatarum rationes frigidas et non cohaerentes operose et sine veri specie corradere.

Libri Hermetici. §. V. Haec de Hermete vtroque, altero Aegyptiacae sapientiae atque eruditionis conditore, altero restauratore historia, multos libros peperit, et apud veteres et apud recentiores magnam celebritatem et auctoritatem consecutos. Diximus enim in antecedentibus, columnas Hermeticas e terra in Aegypto passim erutas in sacrariis templorum consilio Hermetis secundi repositas fuisse, tanquam ἀρχέτυπα sapientiae Hermeticae. Vnde constat, hanc scribendi rationem et animi cogitata atque sapientiae praecepta tradendi morem esse antiquissimum [k], et inter Aegyptios, immo alias quoque nationes, vti Sinensium exemplo liquet, longe vetustiorem modo scribendi per literas, quas figuras illas arcanas peperisse verisimile est. Eruta vero haec monumenta et a sacerdotibus Aegyptiis tanquam oracula custodita, et pro fontibus omnis sapientiae habita fuisse [l], inde patet, quia Graeci philosophi, qui ad Aegyptios sapientiae discendae caussa profecti sunt, profecisse ex iis dicuntur, id quod de Pythagora et Platone affirmat IAMBLICHVS [m], et de Democrito, furti ideo aeque ac Plato, accusato CLEMENS ALEXANDRINVS [n]. In quo ambitionem fastumque sacerdotum Aegyptiorum, veteribus saepius notatum iure animaduertas, qui etsi satis norant, nec se istas imagines intelligere, et precariis tantummodo interpretationibus venditare, nec alienigenas ad earum intelligentiam acquirendam adspirare posse, cum tamen Graeciae philosophos magna sapientiae fama inclarescere viderent, de furtis ex stelis Hermeticis impudenter conquesti sunt. Ex his porro stelis Mercurius secundus magnum librorum numerum conscripsisse dicitur.

i) Ad CVDWORTHI syst. int. c. IV. §. 18 p. 377 seqq.

k) Conf. HVETIVS l. c. HOLSTEN. ad vitam Pythag. p. 67. quosque nominat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 73.

l) Consulendi ex veteribus, quos laudat TH. GALE ad IAMBLICHVM de myster. Aegypt. p. 185.

m) Conf. VASINVS l. c. p. 80 seq.

n) Stromat. L. I. p. 303.

dicitur. Refert enim IAMBLICHVS: *Principia vniuerſalia Mercurium tradidiſſe duabus voluminum ſiue librorum myriadibus*, vel vt Manetho, *librorum ſex chiliadibus quingentis et viginti quinque ſupra tres myriadas.* Iamblichi incredibilem hunc numerum librorum trabale mendacium eſſe, VRSINVS [o] contendit, ſed immerito, nam Seleucum et Manethonem auctores allegat, et alii quoque ſcriptores ſuccinunt. Ita enim IVLIVS FIRMICVS [p]: *Mercurius Aegyptius conſcripſerat viginti millia voluminum de variis ſubſtantiis et principiis et poteſtatum ordinibus coeleſtium, quae aliae atque aliae traditae fuerant, in quibus aſtrologia et theologia Aegyptiorum explicabantur, quas artes docuerat Aeſculapium et Anubium.* Quicquid tamen ſtatuendum eſt de auctore tanti numeri librorum, incredibilem eſſe quilibet videt. Vnde medicinam teſtimonio veterum quaeſiuerunt multi, quos laudant diligentiſſimi viri THOMAS GALE [q] et IO. ALB. FABRICIVS [r]: quorum vterque mauult cauſſam reiicere in numerorum figuram, errore corruptam, quam cum Genebrardo atque HORNIO [s] intelligere papyri folia, vel cum BOCHARTO [t] στίχους ſiue verſus. Nec putet quis, quod Galeo placuit, breuiores tantum λόγους fuiſſe, quales ſunt, qui hodienum de Hermete circumferuntur, eumque imitantur: cum libri illi integras tractationes de rebus philoſophicis comprehendiſſe dicantur, quae nec στίχοις nec λόγοις comprehendi ſolent. Sed ex ipſa relatione Iamblichi atque Firmici petenda eſt ratio. Nam περὶ ὅλων, quod affirmat Iamblichus, id eſt de vniuerſalibus principiis, quae prima cauſſa ſit, vtrum intellectus, an aliquid ſupra, an cum alio vel aliis, vtrum corporea ac incorporea ſit, etc. de variis ſubſtantiis, vt ait Firmicus, et principiis poteſtatum ordinibus coeleſtium non iſto priſco tempore in Aegypto diſputatum eſt, ſed recentiori aeuo, poſtquam ſub Graecorum imperio Graecanica, imprimis Pythagorae et Platonis philoſophia, curioſe de his diſſerens inualuit. Vnde ex ipſo argumento horum librorum manifeſtum eſt, non potuiſſe intelligi libros ab ipſo Mercurio conſcriptos, ſed illi, vt nomen et auctoritatem conſequerentur, ſuppoſitos, praefixo Hermetis nomine, vt Chriſti quoque et Apoſtolorum nomen libris apocryphis praefixere haeretici. Quod qua ratione euenerit, ipſe IAMBLICHVS narrat: Ita enim librum de myſteriis Aegyptiorum auſpicatur: *Deus eloquentiae praeſes Mercurius olim recte exiſtimatus eſt ſacerdotibus omnibus eſſe communis, quique ad veram de diis ſcientiam praeit, vnus idemque eſt in vniuerſis. Quare et noſtri maiores ſuae ſapientiae inuenta illi dedicabant, omnia propria commentaria Mercurii nomine inſcribentes.* Prodit hic impoſturam Iamblichus, qui non negat, ambitionem fraudemque ſacerdotum Hermeti libros ſuos adſcripſiſſe: vnde, ex qua officina *libri mille de Diis coeleſtibus, centum de Diis empyriis, totidemque de Diis aetheriis,*

o) l. c. p. 119.

p) Lib. II. Matheſ. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 76.

q) Ad IAMBLICH. de myſt. Aegypt. Sect. VIII. c. 1. p. 293.

r) l. c.

s) Hiſt. phil. L. I. c. 6.

t) Geogr. S. P. II. L. I. c. 15. apud FABRIC. l. c.

riis, quorum alibi meminit [u], prodierint, facile coniici poteſt. Nec credibile, ante iactatam Hermeticam philoſophiam a Platonicis in Aegypto et Aſia verſantibus, tantum Hermeticorum librorum numerum proditum fuiſſe; pleroſque enim libros, quos laudant ſub Mercurii nomine veteres, vel qui hodie quoque ſuperſunt, aperte iſtam ſcholam ſapere, Alexandrinae Platonicorum ſectae vel mediocriter gnarus ſentiet. Nec magnopere iuuat, quod, obiectionem praeuidens reſpondet IAMBLICHVS [x], *ſcripta, quae ſub Mercurii nomine circumferuntur, continere quidem Mercurii opiniones, licet lingua ſaepe vtantur Graecorum philoſophorum, a viris enim philoſophiae peritis translata eſſe ex lingua Aegyptiaca;* nam de ſolis vocibus atque phraſibus ſermo non eſt, ſed de doctrinis in ſcholis Graecorum philoſophorum et quidem ſerius, enatis, quales ſunt, quas Iamblichus in hac ſectione prolixe refert, quae adeo a genio et indole philoſophiae barbaricae differunt, vt non niſi credulis imponere queant. Nam ſi vera ſunt, quae veteres et ipſe Manetho de libris vetuſtiſſimis Mercurii tradunt, fuerunt illi *γενικοί*, qua voce eos hic appellat [y], quemadmodum ſtelas primi Mercurii Deorum ſtemmata continuiſſe auctor eſt MARTIANVS CAPELLA [z]. Vtrumque forte, ſi coniecturas ſequi licet, recte; nam vetuſtiſſimam barbarorum theologiam in generationibus Deorum ſiue *θεογονίαις* mythologicis quam maxime occupatam fuiſſe, ex omnium fere populorum priſcorum religionis hiſtoria manifeſtum eſt. Hanc theologiam ſymbolis *ἀῤῥήτοις καὶ ἀδήλοις* adumbratam cum ſacerdotes non intelligerent, quilibet iis, prout ſymbola et imagines iſtae facillime patiebantur, talem ſignificationem ſubiiciebat, qualis illi placuit; hincque tot libri Hermetici, tot explicationes diuerſae, tot *φιλοσοφούμενα* ab indole priſci aeui admodum abhorrentia, praecipue ex eo tempore, quo Graeci in Aegypto philoſophati ſunt, et Aegyptii ſe ad ingenium Graecorum ab elegantia diſciplinarum commendatum compoſuerunt, quod a Pſammetichi temporibus demum accidiſſe Herodotus teſtatur. Vidit hoc EVSEBIVS, qui notabili ſententia monet [a]: ſacerdotes, qui inſecuti ſunt, *τοὺς περὶ Θεῶν μύθους ἐπ' ἀλληγορίας καὶ φυσικὰς διηγήσεις τε καὶ θεωρίας ἀνάγεσθαι, ea quae de Diis ficta ſunt, ad allegorias et explicationes atque ſpeculationes naturales traduxiſſe.* Facile itaque, quid de his libris Hermeticis, quos vel veteres memorant, vel recentiores ei tribuunt, hodieque ex impoſtorum officina circumferuntur, ſtatuendum ſit, iudicare licet, quos prolixius recenſere eo facilius ſuperſedere poſſumus, quo magis enituit in iis copioſe et accurate enarrandis *πολυμαθεστάτου* FABRICII diligentia [b], ad quem merito lectorem remittimus. Ibi enim *de Poemandro*, ſiue *ſermone de natura rerum et creatione mundi*, quem a Poemandro edoctum ſe Hermes refert, *de Aſclepio*, et *Iatromathematicis*, quaeque alia hodie Hermetis nomen prae ſe ferunt, et edita ſunt [c], multa doctiſſime cumulantur.

u) Sect. VIII. c. 2.
x) l. c. c. 4. p. 160.
y) Apud SYNCELLVM l. c. p. 40.
z) Lib. II. conf. MARSHAM. l. c. p. 243.
a) De praepar. L. I. c. 9.
b) Bibl. Graec. L. I. c. 7. 8. 9. Vol. I. p. 46 ſeqq.
c) Editionem poſt alios dedemus FRANC. PATRICIO in noua de vniuerſis philoſophia Ferr. et Ven. 1591. fol. Lond. 1628.

tur. His omnibus aperta ſuppoſitionis fraudisque a Platonicis et pſeudo-chriſtianis admiſſae veſtigia ineſſe, iam obſeruauit ISAACVS CASAVBONVS [d], quem ideo temeritatis accuſat RAD. CVDWORTHVS [e], qui putat, non idem de Aſclepio iudicium fieri poſſe, quam de Poemandro; certiſſimeque immixta eſſe his libris quaedam, veterem Aegyptiorum ſententiam referentia, quosdam ex iis veram Aegyptiorum doctrinam referre: cum alioquin omnes ſtatim ſpreti et abiecti fuiſſent, nec vllam fidem auctoritatemque nacti eſſent, niſi Hermetica ſacerdotibus Aegyptiorum ſatis cognita continuiſſent. Qua in opinione Cudworthi illud quidem admitti facile poteſt, veteratorem, qui hos libros conſarcinauit, et Hermeti ſuppoſuit, aliqua immiſcuiſſe, quae ab Aegyptiis Hermeti tribui ſolebant, vt ita famam nugis ſuis fidemque conciliaret [f]: hoc vero probandum prius eſt, antequam pro his libris inde argumentum nectitur, Aegyptios his libris aliquid fidei detuliſſe, eosque pro Hermeticis recepiſſe. Recte enim notauit MOSHEMIVS [g] vir ſummus, hoc quidem a Platonicis et haereticis, non parum praeſidii rebus ſuis in eiusmodi libris quaerentibus, factum eſſe, ab Aegyptiis vero illis tantum auctoritatis tributum eſſe, id Cudwortho et ſequacibus eſſe probandum. Addimus nos his: fieri potuiſſe, vt hi libri, vel qui huius commatis olim fuerunt obtruſi, in Aegypto eo tempore, quo Iamblichus ſcribebat, aliquam habuerint fidem: verum eo tempore Aegyptiaca philoſophia tota a priſtino habitu et conſtitutione ſua defecit, et a philoſophis, orientalia, Aegyptiaca et Platonica dogmata foedo ſyncretiſmo more ſuo miſcentibus vehementer fuit corrupta [h]. Ex quorum hominum in ſupponendis magnis aeui priſci viris libris ſtudioſiſſimorum et ingenioſiſſimorum officinis eiusmodi foetus adulterinos prorepſiſſe, longe eſt veriſimillimum: praecipue vbi Chriſtiani incautius in haec retia incidentes ab iis decipi ſe paſſi ſunt.

§. VI. Continuiſſe haec Hermetica ſcripta ea inuenta, quibus humanum genus, et praecipue gentem Aegyptiacam locupletauit Hermes Triſmegiſtus, patroni eorum gloriantur. Quos ſi audimus, alter hic Mercurius omnes vere artes partim reparauit, partim inuenit. Tribuitur enim ei inuentio literarum, non hieroglyphicarum, quod inepte ei tribuit KIRCHERVS [i], primum Mercurium cum ſecundo confundens, ſed grammaticarum, vnde et grammaticae quoque originem ei tribuit PLATO [k]. His addunt, pleraque inuenta mathematica, arithmeticam et numeros, geometriam, pondera et menſuras, horarum et menſium et zodiaci diſtributionem, reliquamque aſtronomiam et aſtrologiam, muſicamque et medicinam: vt lyram, talos, palaeſtram taceamus, quae ad noſtram tractationem non referuntur [l]. Pleraque haec tradit PLATO ita ſine dubio in Aegypto eruditus, vbi cuncta

Inuenta Hermetis.

d) Exerc. Anti-Baron. Ex. I. diatr. X. p. m. 51 ſqq.
e) Syſt. intell. c. IV. §. 18. p. 375.
f) Concedunt hoc docti viri CONRINGIVS de Herm. et. Med. c. IV. MOSHEMIVS ad l. c. Cudworth. FABRICIVS l. c. p. 58.
g) l. c.
h) Conferendus omnino CONRINGIVS l. c. qui hactenus dicta mire illuſtrat, quemque fruſtra in hac cauſſa BORRICHIVS oppugnauit.
i) Oedip. Aegypt. T. III. p. 47.
k) In Philebo.
l) Loca veterum laudauit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 80 ſeqq.

cta artis initia ad Hermetem relata fuisse, supra vidimus. Nihil tamen in hac quoque re certi statui potest, cum omnia meras coniecturas redoleant: quae si audiendae sunt, non aliter characterum literarum auctor Mercurius fuisse videtur, nisi quatenus eorum vsum inter Aegyptios hactenus ignoratum introduxit [m]; vnde tamen male ad grammaticam artem concluditur. Geometriam vero non Mercurium secundum, sed eius antecessorem, Moerim, inuenisse, effossi stagni et pyramidum altissimarum excitatarum gloria celebrem, testis est DIOGENES LAERTIVS [n], vt taceamus PLATONEM [o] asserere, Aegyptios non literarum tantum inuentionem, sed et numerorum, et numeri computationum, et geometriae et astronomiae inuentionem, talorumque et alearum ludos tribuere prisco cuidam Deo, siue daemoni, id est, more loquendi Aegyptiaco, magno viro a daemone afflato vel inhabitato, cui nomen fuit Theut; hunc Aegypti regem Thamum, qui Thebis Aegyptiacis habitabat, accessisse, et inuentiones aperuisse. Theut vero cum primo Mercurio conuenire, non cum secundo, supra obseruatum est. Qui cum hieroglyphicas figuras, non grammaticas literas inuenisse dicatur, patet inde, quam dissona et contradicens sibi Aegyptiorum de inuentione artium traditio sit. Medicinam quidem ab Hermete inuentam, et discipulo Aesculapio traditam fuisse, Aegyptii iactauerunt [p], illud vero ad Mercurium primum retulerunt, cuius tamen inuenta periisse non negant. Qui vero pro hoc asserto, praeter exempla etiam libri afferuntur, Hermetem auctorem prae se ferentes, Galeni iam aetate suspecti fuere, et merito a CONRINGIO [q] et DANIELE CLERICO [r] reiecti, qui merentur, contra strepitus Borrichianos audiri. Illud sane certum est, valde traditiones de inuentione medicinae apud Aegyptios dissidere: Alii [s] enim non Hermeti, sed Api Aegyptio indigenae, priusquam veniret Io in Aegyptum, inuentionem tribuunt, et Isidem quoque apud DIODORVM [t] medicamentorum multorum inuentricem praedicant, qui honor et Horo contigit [u]. Et illud quidem facile largiri possumus, eas artes a primo Mercurio inuentas, a secundo restitutas esse, quas necessitas dictauit, regionis situs promouit, vtilitas commendauit, quales fuisse geometriam, architecturam vulgarem, numerosque, postea dicemus; sed vt gloriam a Graecis suae genti vindicatam, sibi iactantius asseuerunt Aegyptii, hominum vanissima natio; ita tum has literas Mercurio suo tribuerunt, prorsus eos ineptiisse, nec audiendos esse, ex dictis satis constat, et in sequentibus prolixius demonstrabitur.

Doctores eruditionis et sapientiae in Aegypto.

§. VII. Ab his auctoribus atque conditoribus sapientiae Aegyptiacae, omnis eruditio ad posteros propaganda tradita est hominibus, qui sacerdotes atque prophetae vocati sunt, interdum etiam hierophantae. Quorum Insti-

m) Eo enim tendit narratio PLATONIS in Phaedro p. m. 315.
n) Lib. VIII. §. 11. conf. MENAGIVS ad Laertium Lib. I. §. 10. o) l. c.
p) PLINIVS L. VII. c. 56.
q) l. c. c. IV seq. p. 31 seqq.
r) Histoire de la Medecine P. I. L. I. ch. 5. p. 9 seq.
s) Apud CLEMENT. ALEXANDRIN. Strom. L. I. p. 307.
t) Lib. I.
u) Videnda quae de Iside, Horo, Aesculapio affert CLERICVS l. c. ch. 6. 7. 8.

institutio sine dubio ad ipsum Hermetem referenda est, cum ad populos iis, quibus instituebat, praesidiis regendos omnino necessarii fuerint. Hos Θεοσεβέες περισσῶς ἐοντες μάλιςα πάντων ἀνθρώπων *omnium mortalium longe, religiosissimos habitos* testatur HERODOTVS[x], vnde in summa apud Aegyptios existimatione fuerunt. Cuius rei caussam non ineleganter detexit CLEMENS ALEXANDRINVS[y], qui ait, *barbaros eximie semper honorasse suos legislatores et praeceptores, Deos ipsos appellantes. Bonas enim animas supercoelesti loco relicto sustinuisse venire in hunc tartarum, et corpore suscepto malorum omnium, quae et generatione contrahuntur, fuisse participes affirmant, humani generis curam gerentes, quae et leges tulerunt, et philosophiam praedicarunt, qua maius bonum ad hominum genus nunquam venit vel veniet, quin etiam*, addit, *genus Aegyptium diligentissime illos inter Deos retulit.* Haec de primis artium inuentoribus intelligenda quidem sunt, et ea confirmant, quae supra retulimus: simul tamen docent, credidisse Aegyptios, in antistitibus suis quique religionem (nam haec illa philosophia) docuerunt, residere bonos daemonas: id quod ipsi sacerdotes populo persuaserunt, gloriati, *vnum eundemque Deum sapientiae praesidem esse omnibus communem, et* τὸν αὐτὸν ἐν ὅλοις, *in vnoquoque eundem esse*[z]. Quae res effecit, vt non tantum sacerdotes hominibus aliis maiores et diuiniores crederentur, sed et alii, interiori admissione ab illis honorati, diuinitate participes facti crederentur. Id quod de Dario Persarum rege, Xerxis patre, testatur DIODORVS[a]: *eum cum sacerdotibus Aegypti familiaritatem iniisse, et theologiae ipsorum, rerumque in sacris voluminibus annotatarum participem factum, vitae eorum se attemperauisse: propterea eum tantum honoris consecutum esse, vt superstes adhuc diui appellationem promeruerit.* Hinc apud reges magna auctoritate valuerunt, immo ad thronum adspirandi occasio illis enata, et sacerdotium cum imperio interdum coniunctum fuit, vt eo melius religio dominationi inseruiret. Diuisi vero in varios ordines fuere, quos postea nominabimus, et referente Chaeremone[b] *vnicuique symbolum fuit insigne eius ordinis, quem in sacris sortitus erat. Officium vero a regibus iniunctum*[c] *Deorum cultus et sapientiae studium.* Addit Chaeremon[d] *renunciantes omni occupationi et negotiationibus humanis per totam vitam contemplationi rerum diuinarum se tradidisse: Inter simulacra Deorum semper versatos fuisse; ex habitu grauitatem, incessum aequabilem, aspectum stabilem, risum rarum, manum semper intra vestem. Multum illis sermonem de retinendis moribus patriis. Noctem destinasse ad coelestium obseruationem, aliquando ad purificationem, diem ad Deorum cultum, quotidie ter quaterue illos hymnis*

x) Lib. II. c. 37.
y) Stromat. L. III. p. 303.
z) Apud IAMBLICHVM initio libri citati.
a) l. c. p. 83.
b) Apud PORPHYR. L. IV. de abstin. §. 6.
c) IOSEPH. contra Apion. L. I. p. 1069.
d) l. c. §. 7. 8.

mnis celebrantes, mane et vesperi, ipso meridie et post meridiem. Reliquum tempus in speculationibus arithmeticis geometricisque occupatos fuisse, semper aliquid elaborantes atque inuenientes, περὶ τὴν ἐμπειρίαν, in experimentis versatos. Ad grauitatem hanc atque auctoritatem conseruandam, maxime adhibuerunt munditiem. Eam enim circumcisionis ab Aegyptiis praecipue sacerdotibus adhibitae caussam fuisse, testis est HERODOTVS[e]: qua ex caussa etiam raserunt totum corpus[f] ne quid sordis haereret. Vnde et qui intimiorem admissionem quaerebant, circumcidi se patiebantur, id quod Pythagorae in Aegypto accidit[g]. Eundem in finem, teste Chaeremone, lauabant se fragida ter vnoquoque die, a lecto, ante prandium, et vbi dormitum ibant. Immo adeo in munditie scrupulosi erant, vt pocula ahenea, ex quibus bibebant, singulis diebus studiose extergerent[h]. Vestis gestata linea, et calcei byblini[i], aliam enim vestem vel calceos induere, nefas. Vinum alii omnino non biberunt, alii parcissime degustarunt; pane neutiquam vsi purificandi temporibus, aliis cum hyssopo concisum comederunt: oleo multum abstinuerunt, vel pauxillum tantum cum oleribus adhibuerunt[k]. Immo pisces quoque illis gustare illicitum HERODOTVS[l] tradit, qui addit, *Aegyptios fabam in terra sua nec omnino serere, nec sponte prouenientem comedere, aut coctam in escam distribuere: quin immo sacerdotes eam ne aspicere quidem sustinere, arbitrantes haud mundam esse legumen.* Quam victus rationem Pythagoram in scholam traduxisse suo loco demonstrabitur. Tandem sacerdoti Aegyptio vna tantum vxor licita, cum alii, quot voluerint, nupserint, teste DIODORO[m]. His, quos verbis veterum descripsimus sacerdotibus sacrae philosophiae, id est, theologiae et religionis a Mercurio institutae cura demandata fuit: refertque Chaeremon apud PORPHYRIVM[n]: *vere philosophari prophetas, et hierostolistas, et hierogrammateos, et horologos: turbam autem reliquorum sacerdotum pastophororum, neocororum, et Diis subministrantium, purificari quidem similiter, sed non tam accurate, nec cum tanta continentia.* Nemo tamen accuratius et prolixius Aegyptiorum sacerdotum munera et officiorum genera modumque omnem, quo Hermetica disciplina apud eos obseruabatur, tradidit, quam CLEMENS ALEXANDRINVS, cuius locum, etsi prolixiorem ideo ipsis celeberrimi inque antiquitatis historia versatissimi doctoris, totum damus, vt tractatio nostra plena sit atque certa. Ita vero ille[o]: *Aegyptii peculiarem quandam philosophiam exercent; illam maxime ostendit sacra eorum processio. Primum enim procedit cantor, ex musicae*

e) Lib. II. c. 37.
f) Chaeremon l. c. §. 7. hinc MARTIALI L. XII. ep. 29. vocantur:
- - - Linigeri calui, sistrataque turba.
g) CLEMENS ALEXANDRIN. L. I. Strom. p. 302.
h) HERODOTVS l. c. i) Ibid.
k) Chaeremon l. c. paria a Therapeuticis obseruata esse suo loco monebimus.
l) Lib. II. c. 37.
m) Lib. I. p. 51.
n) l. c. §. 8.
o) Stromat. L. VI p. 633. vnde hunc locum adduxit etiam LAMBECIVS Prodr. hist. lit. p. 135 MARSHAM l. c. p. 241. CVDWORTH. Syst. int. c. IV. §. 18. p. 379. CONRING. de Hermetica Medicina c. VI. p. 55.

cae symbolis vnum aliquod gestans. Dicunt illum ex libris Mercurii duos sumere debere, quorum vnus hymnos, alter regiae vitae rationes continet. Post cantorem procedit horoscopus, in manu habens horologium et palmam, astrologiae symbola. Hunc oportet semper in ore habere astrologicos Mercurii libros, qui sunt quatuor, quorum vnus est de ordine inerrantium stellarum, quae apparent, alius de coitu et illuminatione solis et lunae, reliqui de illarum ortu. Deinde procedit scriba sacrorum, pennam habens in capite et in manibus librum ac regulam, in qua est et atramentum ad scribendum, et iuncus, quo scribunt. Illum oportet scire ea, quae hieroglyphica vocantur, cosmographiam, et geographiam, et ordinem solis et lunae, et quinque planetarum et chorographiam Aegypti, et descriptionem Nili, et descriptionem apparatus sacrorum, locorumque eis consecratorum, et mensuras, et quaecunque in sacris sunt necessaria. Postea sequitur stolistes, cubitum iustitiae tenens, et calicem ad libandum. Hic omnia noscit, quae ad disciplinam pertinent, et victimarum sigillationem, sunt autem decem libri, qui ad Deorum suorum honorem pertinent, et religionem Aegyptiacam continent: nempe de sacrificiis, de primitiis, de hymnis, de precibus, de pompis, de diebus festis, et huiusmodi aliis. Post omnes procedit propheta, hydriam aperte gerens in sinu, quem sequuntur, qui panes emissarios portant. Hic vt praefectus sacrorum libros decem ediscit, qui sacerdotales vocantur, nempe de legibus, de Diis, de vniuersa sacerdotum disciplina. Propheta etiam apud Aegyptios vectigalium distributioni praeest. Sunt ergo XLII. libri Mercurii admodum necessarii, qui continent omnem Aegyptiorum philosophiam, et discuntur ab iis quos diximus. Sex reliquos ediscunt pastophori, pertinentes ad medicinam, nempe de anatomia, de morbis, de instrumentis, de medicamentis, de oculis, et postremo de mulieribus. Qui locus, quales sacerdotes Aegypti fuerint, quae muneris ratio, quae pompa et apparatus, luculenter designat. Non videntur tamen haec omnia vel ipsum Hermetis institutum vel prisca eius tempora exhibere, sed iuniora esse, et succedentibus temporibus variis Prophetarum, qui religionis praesides fuerunt, curis et inuentionibus locupletata tandem in hunc, quem describit Clemens, apparatum coaluisse. Nam et veterum religio simplicior fuit, neque tanta pompa constans, et libri hi Mercuriales in quibusdam manifeste Graecanicam sapientiam sapiunt, quae post Alexandrum M. demum in Aegypto inualuit. Ex quo tempore Aegyptiacam philosophiam et theologiam huiusmodi habitum acquisiuisse, omnino verisimile est. Certe nisi loca et tempora historiae Aegyptiacae distinguamus, mira in tota philosophia Aegyptiorum nos turbabit confusio. Ceterum in variis Aegypti vrbibus eiusmodi sacerdotes fuerunt, refertque PORPHYRIVS[p], Pythagoram sacerdotes quaerentem, ab Heliopolitis, in quos primum inciderat, Memphin, tanquam ad seniores fuisse ablegatum,

 Mem-

p) De vita Pythag. §. 8. p. 12. ed. Kusteri.

Memphi eodem praetextu dimissum ad Diospolitas accessisse. Narrat tamen STRABO [q], qui haec loca ipse inuisit, *se, cum in Aegypto esset, Heliopoli magnas quidem conspexisse domos, quas olim inhabitarunt sacerdotes, qui et philosophi et astronomi fuerint: sed tunc temporis illum ordinem ac id studii genus defecisse, adeoque ne vnum quidem monstrari sibi potuisse priscorum illorum studiorum et exercitiorum antistitem. Tantum sacrificulos quosdam ibi fuisse, qui peregrinis sacrorum suorum ritus exponerent.* Qui Strabonis locus non leuem nobis mouet suspicionem, iactantius ista, quae ex horum hominum ineptorum narratiunculis hausit Clemens, sacrificulos tradidisse, vt Graecis non tantum pares sed superiores quoque Aegyptios esse demonstrarent. Nam quae ambitio et enata inde contentio Aegyptios vexauerit, supra iam indicauimus, multisque exemplis constat, totam vero istam narrationem propter hunc solum finem allatam esse, vt euinceretur, barbaris Graecos suam eruditionem debere, ipsa sermonis apud Clementem series demonstrat. Hoc sane certum est, atque ex hoc Strabonis loco liquido constat, eos, qui de hac sacerdotum Aegyptiacorum eruditione et philosophia nobis testimonia retulerunt, non fuisse testes αὐτόπτας, sed habuisse ex traditione leuissimi hominum generis, sacrificulorum, solis inanissimis ritibus Aegyptiacam disciplinam sibi vindicantium. Inter hos, de quibus hactenus diximus, sacerdotes archiprophetam Sonchidem, Pythagorae praeceptorem laudat CLEMENS ALEXANDRINUS [r], et Sechnuphidem Heliopolitam Platonis, et Conuphidem Eudoxi magistrum.

Methodus docendi arcana apud Aegyptios.

§. VIII. Talis conditionis atque generis cum sacerdotum Aegyptiorum ordo fuerit, facile inde colligitur, methodum quoque, qua sapientiam a se custoditam cum aliis communicabant, non fuisse vulgarem et omnium cognitioni promiscue patentem, sed arcanam et reconditam. Ita enim sollicite sua mysteria occultabant, vt nemo ea propius inspicere valeret, nisi qui post satis longam explorationem, an scopo suo conuenienter acturus esset, ab ipsis admittebatur. Quod qua ratione ab iis factum sit, iam enarrandum est. Fundamentum vero omnis methodi atque disciplinae arcanae, quae in Aegypto viguit, posuere stelae Aegyptiacae. Primum enim conditorem eruditionis Aegyptiacae inuenta sua, leges, atque praecepta columnis incidisse, et figuris atque emblematibus ab animalibus aliisque naturae rebus desumtis adumbrasse, supra iam obseruatum est. Multum in hoc instituto valuisse rationem veritatum sublimium ad conseruandam earum auctoritatem atque prudenter et caste seruandam traditionem, symbolis tanquam velo obductarum, plerique viri docti sibi persuadent [s]. Quibus praeiuerunt Platonici Alexandrini, qui eandem caussam adhibitae disciplinae methodique arcanae afferunt. Ita enim IAMBLICHUS [t]: *Aegyptii ipsam vniuersi naturam Deorumque operationem imitantes, mysti-*

q) Lib. XVII. r) Strom. L. I. p. 131. s) Ex plurimis videndi eruditissimi viri RAD. CVDWORTHVS System. intell. c. IV. §. 18. p. 368 seqq. et IAC. BASNAGE Hist. de Juifs T. III. ch. 18. §. 21. p. 464 seqq. t) De myster. Aegyptior. Sect. VII. c. I. p. 150.

myſticarum quoque et latentium abſconditarum notionum imagines quasdam in ſymbolis conficiendis oſtendunt; quemadmodum et ipſa natura rationes occultas in formis apparentibus, quaſi ſymbolis exprimit, et ipſa Deorum operatio idearum veritatem delineat in imaginibus conſpicuis. Cum igitur intelligant ſuperiora omnia delectari inferiorum conformitate, et per imitationem, quam poſſunt, maximam capientes iſta replere bonis; merito ipſi quoque religionis ſymbolicae rationem, Diis congruam adinuenerunt. Frigide vero haec dici et praeter omnem veriſimilitudinem excogitatis argutiis nihil, quod rei eſt, dicentibus, quis non videt? et longe aliam cauſſam canae antiquitati conuenientiorem ſubeſſe, quis non palpat? Vt igitur veritati propiora ſectemur, obſeruandum, quod ſupra iam tetigimus, primam vetuſtiſſimorum temporum conſuetudinem per plures gentes fuiſſe, ea quae duratura in aeuum, et memoriae dicanda erant aeternae, ſaxis, lapidibus, columnis incidere, ne temporis iniuria perderentur, et memoriae exciderent. Talia vero cum eſſent, quae Mercurius primus inuenerat, certe cum talia eſſe, ſibi perſuaderet, ſiue religionem, ſiue mores, ſiue ſtatum politicum formauerint, (de eo enim nihil conſtat) ſtelis atque lapidibus ea inſcribebat. Et cum rudem atque brutum, quod ſupra quoque monuimus, populum ad humanitatis ſenſum cultumque ſacrum pariter atque politicum traducere vellet, elegit docendi genus facile, et rudiſſimis ingeniis adaptatum, per imagines atque ſymbola praecepta ſacra atque politica populo explicandi. Nam hanc quidem methodum ſymbolicam, modo recte inſtituatur, apprime ad tarda et rudia ingenia docenda adhiberi poſſe, et ratio atque experientia dictitant, et magnorum virorum, immo maximi doctoris IESV exemplo conſtat. Vnde recte, ex noſtra quidem ſententia, negauit, acutiſſimus CVDWORTHI interpres [a] ſymbola Aegyptiorum hunc in finem, vt doctrinae obſcurarentur, inuenta fuiſſe. Praeter hunc vero docendi per ſtelas morem alia ratione religionis potiſſimum in Aegypto conditores in docendis ſacris verſati ſunt. Cum enim hoc potiſſimum principio in ſacris conſtituendis vterentur, quod poſtea illuſtrabimus, vniuerſalem mundi ſpiritum non modo in maximis et ſplendidiſſimis mundi partibus, praecipue in ſideribus habitare, ſed et magnos viros, ſummis beneficiis homines ſibi deuincientes, maximeque meritos ab eiusmodi diuina particula, ſiue genio bono inhabitari; non paſſi modo ſunt, vt illi viri magni inter Deos numerarentur, et diuino cultu honorarentur, ſed vt arcana quoque haec religionis ratio maneret, nec vileſceret, ſi populus homines olim mortales coli animaduerteret, multis fabulis et praecipue theogoniis eorum hiſtoriam occultauerint. Cuius rei teſtem ipſam antiquiſſimam Aegypti hiſtoriam aduocamus, quae tota Deorum et ſemideorum fabulas nobis narrat, primosque Aegypti reges mythologico habitu ornatos et inter Deos relatos nobis exhibet. Qua de re cum ſupra iam verba fecerimus, prolixius dicere opus non eſt. Et ita quidem ante Aegypti vetuſtiſſimae euerſionem, cata-

a) l. c. p. 370. not. 38.

cataclyſmos, aliasque calamitates eueniſſe omnino probabile eſt. Poſt iſtas vero, quas Aegyptus paſſa fuit mutationes, cum ſtelae defoſſae eruerentur, monumenta reſidua ſitu ſqualentia tanquam ſacrae reliquiae conſeruarentur, et Mercurius ſecundus nouam religionis reſtitutae et renouatae faciem introduceret, iſtae imagines eo potiſſimum fine adhibitae ſunt, vt illis noua religio et eruditio adumbrari crederetur. Hinc tanquam ſacra monumenta ſtudioſe conſeruata, et in templorum ſacrariis repoſita fuiſſe, ſupra probauimus. Haec deinde cum ſacris fabulis coniuncta nouum religionis introductae populo commendandae praeſidium exhibuerunt. Cum enim Aegyptiaca religio in eo potiſſimum verſaretur, vt ex ſupra iam detecto principio reges atque ſummi imperantes, diuinitatis participes crederentur, et poſt mortem Dii haberentur, omnino cura agenda erat, vt ab inſpectione arcana huius principii vulgus arceretur, ne omnis religio euileſceret, ſi pateret, eam ad homines mortales reuera referri. Quapropter antiquae fabulae de Diis auctae et ſtudioſe cuſtoditae, et ſacerdotum potiſſimum ordini explicatio earum vt et ſacrarum imaginum credita eſt, qui vt ab arbitrio imperantis pependit, ita dum vita lauta commodaque ex dominantis religionis conſeruatione fruebatur, in id omnes neruos intendit, vt ſacra haec omnibus, quibus licebat, mediis, conſeruarentur, et venerationi populi commendarentur. Quem in finem inſtitutae tot ceremoniae, tamque ſplendidus cultus publicus introductus eſt, animis vulgi iis, quae oculos feriunt, capi plerumque ſolitis. Vt vero ipſi quoque ſacerdotum ordini neceſſaria ad hunc ſcopum accederet auctoritas, literarum ſtudia ab iis exculta ſunt: id quod duplici ratione conſiliis iſta adiuuit. Nam et ita prudentiores et ſapientiores ſacerdotes a populo habiti ſunt, talesque, quibus ſapientiam poſſidentibus potiſſimum habenda fides; et medium ita inuentum eſt, profundius inter populum meditantes, et de rationibus his ſollicitos ab arcanis his, quorum regi et ſtatui publico tantum intererat, caute auocandi. Callidiſſimi enim homines, vt ingenia altiora diuerterent, ſacrorum horum atque myſteriorum explicationes philoſophicas excogitabant, et ad cauſſas rerum phyſicas referebant, quicquid in ſacris fabulis et imaginibus occultatum ferebatur. Quod cum variis modis ſacerdotes inſtituerent, praecipue ex quo a Graecis per ſyſtemata de rebus naturalibus differere didicerunt, mirum non eſt, diuerſiſſimas ſacrarum illarum figurarum explicationes apud PLVTARCHVM aliosque inueniri. Quae tamen eo magis occultabantur, ne cum religione ſacerdotium quoque, quod tantis vitae commoditatibus inſeruiebat, euileſceret. Et ex his iam ampliſſimus campus patet, in quo Aegyptiorum ſacerdotum gens fraudes et impoſturas ſuas exercuit, et ratio excultae diſciplinae arcanae veriſimilis poteſt depromi. Ex quibus omnibus iam ſua ſponte fluit, fruſtra eſſe, qui vetuſtiſſimarum imaginum hieroglyphicarum, et fabularum ſacrarum ſenſus exponere geſtiunt. Quemadmodum enim priſca ſignificatio praeter tenues quasdam coniecturas periit, ita ſacrificuli Aegyptiaci ſui ingenii

genii somnia, vel ea, quae status atque imperii arcana postulabat ratio, imprudenti populo obtruserunt, et selectis tantum ingeniis, multisque vexationum et molestiarum exercitiis probatis, ea prodiderunt, quibus tutae et exploratae fidei homines in suam regnique fraudem non abusuros esse, certo nouerant. Qui vero fontes disciplinae arcanae non ad solos Aegyptios referendi sunt, sed et ad reliquos orientis populos mutatis circumstantiis pertinent[x].

Probatur veterum testimoniis.

§. IX. Verum ne solis coniecturis ducti haec dixisse videamur, ipsa arcana methodus atque disciplina Aegyptiorum ex veterum testimoniis adumbranda est. Eam vero apud hanc gentem viguisse, adeo tralatitium est, et in vulgus notum, vt prolixe probare opus non sit. Vno ORIGENIS[y] rerum Aegypti maximopere gnari, testimonio conficiemus. Ita vero is aduersus Celsum: *Hic mihi Celsus aeque videtur sapienter agere, ac si aliquis in Aegyptum profectus, in qua terra viri sapientes ex institutis et praescriptis patriis multum super rebus illis philosophantur, quae pro diuinis inter eos habentur, quum rudes interea et illiterati fabulas tantum nonnullas accipiant, quibus, tametsi sensum earum haud assequantur, vehementer capiuntur et delectantur; Celsus inquam haud secus mihi videtur instituere, ac si homo eiusmodi, qui Aegyptios quidem adiit, at cum nullis versatus est, nisi rudibus et indoctis hominibus, a sacerdotibus vero de arcanis et reconditis mysteriis suis haud eruditus est, gloriaretur tamen et praedicaret, imbibisse se omnia, quae ad Aegyptiorum theologiam et religionem pertinent.* Sed et reliqua legenda sunt, quae sequuntur, remque mire illustrant. Alia veterum loca et testimonia qui cupit, inueniet ea apud CVDWORTHVM[z] aliosque, qui de arcana hac Aegyptiorum methodo tradiderunt. Qua ratione vero fabularum et mythologiae sacrae curam habuerint, nemo luculentius docebit, quam PLVTARCHVS, qui in tractatu *de Iside et Osiride* multa Aegyptiacae theologiae et eruditionis placita cumulauit, ex qua sola tractatione iis, quae modo diximus, lux clarissima affundi potest. Accessere vero hieroglyphicarum imaginum picturae, quas ad imitationem veterum stelarum efficiebant, quarum reliquias mensa Isiaca, Harpocratis imago et quae alia eiusmodi sunt, nobis exhibent. Harum imaginum explicationem HORVS APOLLO[a] dedisse dicitur, certe hoc titulo libellus hodienum exstat, qui morales potissi-

Horus Apollo Hieroglyphicorum scriptor.

x) Conf. quae egregie monet cel. MOSHEMIVS ad CVDWORTHVM p. 369.

y) Lib. I. p. 11.

z) l. c. p. 368.

a) Hori nomen apud Aegyptios celebre cognomen fuit. Apollinis, vnde pro sole ponitur: de quo Aegyptiorum Deo videndus PLVTARCHVS de Isid. et Osir. Varia vero ei scripta tribuuntur, et inter ea potissimum libellus de hieroglyphicis Aegyptiorum, cuius elegantem editionem nobis dedit DAVID HOESCHELIVS, de qua diximus in diss. de meritis viri celeberrimi in Graecas literas. Hunc ex Aegyptiaco in Graecum transtulit Philippus quidam, non valde antiquus, vt ex vocibus Graeco-barbaris colligere est, quas interdum adhibet. Quis vero ille Horus Apollo fuerit, quem libellus auctorem refert, incertum. Hoeschelii coniecturam reiicit, qui diligenter de Horapolline commentatur, FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 83. coniicientis esse Horapollinem Grammaticum Phenebythidem, cuius meminit SVIDAS. Probabile vero est, libellum ex recentiorum Aegyptiorum libris excerptum ad priscum illum Horapollinem relatum esse, vt a magno et diuino viro, more Aegyptio, auctoritas accederet. Vnde quam parum fidei mereatur patet.

tiſſimum ſignificationes harum ſacrarum imaginum recludit: easque noſtra aetate viri ingenioſi augere, et arcanos magis ſenſus eruere conati ſunt[b], irrito, niſi fallimur, et fruſtraneo labore, cum nec ipſi ſemper ſacerdotes Aegyptii eos deprehenderint, et pro cuiusuis ingenio quodlibet ex iſtis imaginibus exſculpatur. Nec hoc ſolum abſcondendi ſtudium abſoluebat, ſed ſacri quoque libri in templorum adytis ſeruabantur, praefixo, vti ſupra ex Iamblicho notauimus, Hermetis nomine. Hos nemo inſpiciebat, niſi ſacerdos, immo, nec omnibus promiſcue ſacerdotibus acceſſum ad haec ſacra patuiſſe, ſed maioris tantum ordinis, ex Chaeremone ſupra adduximus. Hac potiſſimum arte facillimum erat, quaecunque vates et ſacerdotes volebant, et ipſorum emolumentum vel regni quoque et imperantis vtilitas poſcebat, populo tanquam ex libris ſacris et diuinis deſumta, perſuadendi. Neque enim peregrinorum quisquam ad haec ſacra admittebatur, et ſi regis commendatione id fieri neceſſe erat, multis iisque moleſtiſſimis ἀσκήσεσιν ita ſagitabatur, vt facile a propoſito deſiſteret. Imprimis vero in hoc caſu circumciſionem exigebant, vt Pythagorae exemplo probatum dedimus: quae cum a reliquis populis valde eſſet contemta et deſpectui habita, ita peregrinos arcuit, vt vnum tantum exemplum Pythagorae nouerimus, qui hanc diſciplinam peregrinus ſubire, quam arceri, maluit. Nec ita ſatis, ex callidiſſimorum hominum ingenio, obſepta et recondita Aegyptiorum myſteria fuere, ſed adhibitus quoque arcanus ſacerque ſcribendi modus. Refert enim CLEMENS ALEXANDRINVS[c]: *eos qui docentur ab Aegyptiis, doceri primum Aegyptiarum literarum viam ac rationem, quae vocatur epiſtolographa, id eſt, epiſtolis ſcribendis apta; ſecundo ſacerdotalem, qua vtuntur ſcribae ſacri, ideo* ἱερογραμματεῖς *dicti; vltimam autem hieroglyphicam, id eſt ſacram, quae inſculpitur, ſcripturam: cuius vna quidem eſt per prima elementa* κυριολογικὴ, *id eſt, proprie loquens, altera vero ſymbolica, id eſt, per ſigna ſignificans. Symbolicae autem vna quidem proprie loquitur per imitationem, alia vero ſcribitur, quaſi tropice; alia vero ſumitur allegorice, per quaedam aenigmata.* Quae poſtea Clemens exemplis illuſtrat. Quis quaeſo per denſiſſimum hoc velum Aegyptiaca placita perſpecturum ſe ſperet? et quis non fraudes et impoſturam ſacerdotum latere credat? quis non ſacrum philoſophiae nomen indigne his hominibus tribui, nec veros ſenſus Aegyptiacae ſapientiae, niſi ſtultitia et impietas potius dici mereatur, certe deprehendi poſſe ſtatuat? et quis non inde magnifice de Aegyptiorum philoſophia ſentire deſinat?

Obſeruationes generales de philoſophia Aegyptiaca. §. X. Plenius id pateſcit, vbi propius ad conſiderationem philoſophiae et theologiae Aegyptiorum accedentes, eius partes atque diſciplinas tum generali examine expendimus, tum ſpeciales doctrinas excutimus. Veterum enim narrationes ſecuti obſeruamus:

I. Totam

b) De Io. PIERII VALERIANI, KIRCHERI, PIGNORII, MACARII, CHIFLETII, MASENII ſcriptis hanc in rem vid. FABRIC. loc. cit. pag. 90. 91.

c) Strom. L. V. p. 555. PORPHYR. de vita Pythag. n. 12. p. 15. ed. Kuſt.

I. Totam philosophiam et theologiam praecipue ad sacerdotum commoda et auctoritatem conseruandam et augendam, et ad rationes imperii politici tuendas quam maxime collineasse, hinc potiorem et arcanam eius partem fraudis et imposturae esse suspectam. Aut enim toti in eo, quod hactenus prolixe disputauimus, et testimoniis veterum roborauimus, fallimur, aut in aperto est, fraudulenter egisse sacerdotes Aegyptios. Si enim veram sapientiam docere fuissent conati, eam tot latebris non abscondissent, cum omnium intersit de diuinis et humanis rebus recte erudiri [d]. Alia tamen omnia iudicanda de Aegyptiis, qui multa quidem cum ostentatione philosophiam et religionem mentiti sunt, intra velum tamen impietatem fraudesque habuere reconditas. Nec quis hic obiiciat, quod Platonici, eiusdem furfuris homines, pro disciplina arcana defendenda afferre solent, vulgi ingeniis veritates philosophicas et imprimis metaphysicas, captum eius superantes non esse propalandas, ne abutantur: de Deo enim et religione recte erudiri omnium interest. Nec recondiderunt tantum mysteria sua plebi, sed omnibus, qui sacerdotes non erant, et imprimis peregrinis, qui sapientiae tantopere celebratae discendae cupidi ea nosse desiderabant. Vnde longe alias latuisse caussas, quam quas prae se ferebant, facili coniectura colligitur. Vidit id *auctor quaestionum et responsionum ad orthodoxos*, quae inter S. IVSTINI opera edi solent [e], qui luculenter: τῶν Ἀιγυπτίων τότε ἡ σοφία τὰ τῆς πλάνης ὑπῆρχε διδάσκουσα διδάγματα. *Aegyptiorum eo tempore* (quo Moses vixit) *sapientia imposturae tradit disciplinas.* Quod vt contra obiectionem: astronomiam, astrologiam et geometriam tamen diuinum vatem in Aegypto didicisse, tueatur, addit in responsione: *Astronomiam et astrologiam et geometriam apud Aegyptios habitas fuisse disciplinas vulgares et humiles, in honore autem et pretio fuisse, quae vocantur literae hieroglyphicae, atque in adytis atque abditis locis non cuiuis ex vulgo, sed eximiis tantum et delectis traditae sint.* Vbi eleganter impostura arcanis disciplinis, quas a vulgaribus recte distinguit, tribuitur, hieroglyphicis non ex mente veterum, quam forte recentiores ignorabant, sed ex ingenii fraudisque commentis explicitis. Hinc non dubitauit EVSEBIVS [f] has explicationes vocare *recentiorum sophismata,* de quibus ne per somnium quidem veteres cogitarint.

Relata tota philosophia ad imperii et sacerdotii commoda.

II. Patet inde, quid de philosophia Aegyptiorum, quatenus mathematicas disciplinas complectitur, statuendum sit? Geometriam enim apud eos viguisse, contra veterum testimonia negari non posse, concedimus: an inuenerint, quod multi contendunt, nostrum non est dispicere, et hactenus concedi quoque potest [g]. Verum multum illi decipiuntur, qui geometriam sublimiorem inter Aegyptios floruisse sibi persuadent, nam hi non modo lucu-

Scientiae in Aegypto excultae. Geometria.

d) Recte itaque arcanam methodum inter characteres falsae philosophiae retulit doctissimus HEVMANNVS Act. philos. Vol. I. p. 222 seq.

e) p. 406.

f) De praeparat. L. III. c. 7. p. 98. 99.

g) Videnda, quae collegit VOSSIVS de scientiis mathem. c. XIII. p. 48 seq. et BVRNETIVS archaeolog. philos. c. VIII. p. 378. conf. LAERT. L. I. s. 11. et MENAG. ad h. l.

luculento *auctoris Q q. et respons. ad orthodoxos* testimonio refelluntur, quod geometriam intra disciplinarum vulgarium limites cogit, et ita satis prodit, magis occupatam fuisse in dimetiendis et definiendis agris, quorum terminos auctus Nilus quotannis confundebat [h], quam in theorematibus definiendis et soluendis: sed et, frustra esse, conuincuntur, eo quod philosophi Graeci, qui in Aegyptum philosophiae discendae caussa profecti sunt, leuia geometriae inuenta ibi non didicerunt, sed proprio Marte et ingenio domi excogitauerunt. Pythagoras enim ex Aegypto redux, virtutem lateris oblongi in triangulo rectangulo ad caetera comparati, tandem meditatione assecutus, inuentionem hecatombe dignam putauit. Thales quoque, qui geometriam in Aegypto didicit, inuenta circuli et trianguli descriptione, gaudio emotus bouem immolasse dicitur [i]. Recte inde infert vir quidam acutissimus [k]: Cum haec simpliciora pulchra licet et perutilia in geometria barbarica non repererint, frustra quis in ea quaesiuisset theoremata magis operosa, methodosque analyticas, quae posteris innotuere: et quas Graecorum ingeniis, in hac materia praeclaris, potissimum debemus. *Astronomia.* Idem de astronomia Aegyptiorum iudicium esto: cuius etiam inuentionem plerique veterum Aegyptiis tribuunt [l], et ab iis ad Babylonios traductam tradit DIODORVS [m], cum alii a Babyloniis ad Aegyptios peruenisse, hosque ab Abrahamo edoctos esse, contendant [n]: perperam forte vtrumque, cum verisimillimum sit, studii per se, exposito astrorum splendore, vetustissimis gentibus commendabilis prima elementa quamlibet per se inuenisse, qua ratione recte vsus CICERO [o], vtrumque populum iungit: *Aegyptii et Babylonii,* inquit, *in patentium camporum aequoribus habitantes, cum ex terra nihil emineret, quod contemplationi coeli officere posset, omnem curam in siderum cognitione posuerunt.* Concedamus vero tantisper hanc gloriam Aegyptiis; quae inde concludetur philosophica inquisitio? Obseruarunt stellarum ortus et occasus, zodiaci partes et planetarum aspectus; non negamus; verum id in vsus genethliacos, et ad rationes astrologicas. Attenderunt ad aequinoctia et solstitia; verum ad anni rationes definiendas. Temporum conditiones ex sideribus diiudicarunt; verum vt agriculturae inseruirent. Quis in his omnibus philosophiam quaerat? quam ad mathematicas scientias primi ex Pythagorea schola adplicuere, in qua Eudoxus hypotheses motuum coelestium primus excogitauit. Vtemur eodem argumento, quod de geometria vsi sumus: Thales, qui in Aegypto fuit, primus celebratur, qui eclipsin solis futuram praedixit [p]. Haec si in Aegypto non didicit, sed proprio marte inuenit, quam misera Aegyptiorum astrono-

h) HERODOTVS L. II. SERVIVS ad Eclog. III. Virg. ad not. h. TATIAN. orat. ad Graecos p. 141. CLEM. ALEX. strom. L. I. p. 306. PORPHYR. vit. Pythag. n. 8. p. 8. IAMBLICH. vit. Pyth. c. 29. p. 134.

i) Vtrumque probabitur suo loco.

k) BVRNETIVS l. c.

l) PLATO in Epinomide. ARIST. metaph. L. I. LAERT. l. c. MANILIVS astron. L. I. et SCALIGER. ad h. l.

m) l. c.

n) IOSEPH. L. I. c. 9. quem refutat et multa huc affert rem illustrantia cl. Io. LAMIVS de S. Trinit. L. I. c. 3. p. 8 seq. ALEX. POLYH. ap. EVSEB. praep. L. IX. c. 17.

o) De diuinat. L. I.

p) PLIN. L. II. c. 13. CICERO l. c. aliique suo loco nominandi.

astronomia fuerit, liquet. Neque obiiciat quis, DIODORVM[p] passim obseruationes Aegyptiorum circa res coelestes tanquam accuratas laudare: hoc enim comparate ad alias gentes intelligendum esse, recte monuit BVRNETIVS[q], qui non sine probabilitate tamen addit, quaedam eos de systemate mundi, per traditiones magis, quam rationes philosophicas, cognouisse, v. g. cum lunam appellarunt αἰθερίαν γῆν, et τοὺς ἀστέρας πῦρ εἶναι, modo id, quod teste tantum PROCLO[r] scimus, non falso Aegyptiis tribuatur. Post Astronomiam musicam inuenisse Hermetem DIODORVS tradit, vti supra indicauimus; hincque tonos is in acutum, medium grauemque diuidendi, lyramque trichordem inueniendi occasionem habuisse dicitur. Quod si modo verum est, (nam gentes plerasque, imprimis Aegyptios suis heroibus omnium artium et scientiarum inuentionem ex ambitione et gloriae affectatione tribuisse, notum est) de initiis tantum primisque fundamentis musicae artis intelligendum esse, ipsa traditio innuit. Inuenit enim, (quod suo loco testimoniis probabimus) Pythagoras rationes harmoniae ex malleorum ictibus in officina ferraria. Has ergo in longa per orientem peregrinatione, vel, si eam tanquam incertam non admittimus, in mora tamen in Aegypto, etsi intimiorem admissionem nactus, non didicit, vnde popularem tantum fuisse patet. Quae quoque ratio est, cur apud DIODORVM[s] Aegyptii dicantur viros ab exercenda musica arcuisse, quod animos emolliret. *Musica.*

III. Magnum praeterea nomen Aegyptii, si multos audis, consecuti sunt in arte medica: cuius inuentio ad magnos Aegypti viros referri solet. Etsi enim, inuitis Aegyptiis, Graecis et Latinis artis salutaris inuentionem tribui Hermeti, quod multis[t] placuit, non contemnendis argumentis euicit CONRINGIVS[u], ad quem non respexisse DANIELEM CLERICVM[w] merito miramur, et a suppositititiis recentioris aetatis libris frustra argumentum sumi putamus; certum tamen est, Aegyptios ad semideos suos, artis salutaris initia retulisse. Imprimis vero ob hanc rem celebratissimum Isidis nomen apud Aegyptios fuit, a qua filium Horum siue Apollinem medicinam didicisse, remediisque suis immortaliter de hominibus meritum fuisse tradit DIODORVS[x]. Vnde et de Apolline OVIDIVS[y] *Medicina.*

Inuentum Medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, et herbarum subiecta potentia nobis.

Imprimis vero Aesculapium nomen apud Aegyptios propter merita in rem medicam, celeberrimum consecutum fuisse, notius est, quam vt multis probari opus sit. Quicquid vero de his Aegyptiacae medicinae inuentoribus per fabulas, vt sunt origines rerum apud veteres semper hoc velo obductae, dicitur, ita comparatum est, vt plane nihil, quod veri sitientibus faciat sa-

Mm 2 tis,

q) l. c. p. 380.
r) In Tim. Platon. L. I. p. 45.
s) l. c. p. 73.
t) Vid. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 82.
u) De Medicina Hermetica c. II. p. 2 seqq.
w) Histoire Medicin. L. I. ch. 5. p. 11 seqq. vbi criticum traditionis recentioris examen merito desideres.
x) Conf. IDEM l. c. ch. 6. p. 15 seqq.
y) Metamorph. L. I.

tis, exhibeat, nec dici queat, quis arti ſalutari inter veteres Aegyptios manum primus admouerit? Veriſimile tamen videtur, magnos Aegypti viros, qui formandis et curandis rudium Aegyptiorum animis et corporibus curam ſuam addixerunt, non imparatos etiam ab omni artis ſalutaris notitia et experientia fuiſſe. Celeberrimos enim priſci orbis viros hac quoque ratione ſuorum ſibi animos deuinxiſſe, et aeternum nomen meruiſſe, ex inductione exemplorum, facile probatum dare poſſemus, ſi id ageremus. Haec vero licet concedamus, parum tamen praeſidii ſunt illis, qui neſcio quos magnos medicos ex Aegyptiis nobis exſculpunt. Vti enim prima artis rudimenta, quae non tam theoria et ſyſtemate aliquo, quam experimentis conſtant, illis innotuiſſe, ex ipſa rerum ſerie et inuentionis a primis elementis incipientis conditione colligitur; ita magis προφυλακτικὴ quam θεωρητικὴ fuit: et quidem adiuta quam maxime incantationibus remediisque magicis, vt inter omnes fere gentes veteres vſu venit [z]. Interim non negamus, ab antiquiſſimis temporibus apud Aegyptios medicinam in vſu fuiſſe, appellata ideo regione ipſa Aegypti pharmacorum ferace; apud HOMERVM [a]:

- - Τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα - - -

Cuius rei veritatem adſtruit ipſum ſacrorum voluminum teſtimonium, medicorum mentionem faciens, qui in Aegypto Iacobi patriarchae corpus, iuſſu proregis Ioſephi aromatibus condiuerunt; vt taceamus, quae poſteriorum ſunt temporum, Chryſippum Cnidium, Pythagoram, Democritum, Eudoxum, et imprimis Orpheum atque Onomacritum medicinae notitiam in Aegypto hauſiſſe [b]. Narratque HERODOTVS [c] ſua aetate medicinam apud Aegyptios ita fuiſſe diſtributam, vt ſingulorum morborum medici fuerint, non plurium, itaque omnia fuiſſe medicis referta; alios enim ocularios, iuuandis oculis conſtitutos, alios capiti, alios dentibus, alios alui partibus, alios morbis occultis. Perſuadet etiam locus CLEMENTIS ALEXANDRINI de ſacerdotibus Aegyptiacis, ſupra adductus, ex ſacerdotum gregibus quibusdam curam medicinae commendatam fuiſſe, refertque LAERTIVS [d] Platonem in Aegypto aegrotantem a ſacerdotibus curatum fuiſſe: eratque hoc paſtophororum munus; licet etiam ſcribae ſacri videantur medicam artem exercuiſſe. Nihil tamen haec omnia ad commendandam philoſophiam Aegyptiorum faciunt; nam legimus quidem corporibus ſecandis operam Aegyptios impendiſſe, ſed id non ad cognoſcendam humani corporis fabricam, quod tamen fundamentum eſſe debet artis ſalutaris rationali modo excolendae, ſed ad condendi cadauera curam referendum eſt. Quod quam parum apte cognitionem medicam atque phyſicam

z) Conferendus H. CONRINGIVS l. c. c. VIII. p. 72 ſeqq.

a) Odyſſ. L. IV.

b) Videndi de his hiſtoriae Medicinae ſcriptores CLERICVS, GOELICKIVS, SCHVLZIVS, et quae infra ſuis locis afferentur.

c) Lib. II.

d) Lib. III. ſ. 6. vbi tamen modus, quomodo curatione marina ſanitati reſtitutus fuerit, notandus eſt.

ficam Aegyptiorum iuuerit, ex iis videre eſt, quae habet PLINIVS [e], cauſſasque cur tam parum profecerint, eleganter exponit CONRINGIVS [f], dignus, qui hac de re legatur. Nihil vero magis ineptam et a philoſophia alienam medendi Aegyptiis adhibitam rationem prodit, quam magicae incantationes, herbaeque ſacrae, luſtrationes et quae alia ſunt, remediis naturalibus iuncta. Non licebat enim in Aegypto medicis ex artis et rationis regulis medicamenta praeſcribere; ſed, teſte DIODORO [g] *medicinam ex lege ſcripta faciebant, et per multos ab antiquo medicos illuſtres concinnatam applicabant. Si leges, quas ſacri codicis lectio tradebat, ſecuti aegroto ſanitatem reddere nequibant, culpa vacabant, et impunes abibant; ſin contra praeſcriptum egiſſent, capitis iudicium ſubibant. Nam medendi rationem longo temporis vſu obſeruatam, et ab optimis artificibus ordinatam paucos ingenio et ſolertia ſuperaturos legislator cenſuit.* Ita Diodorus: ex cuius verbis patet, non licuiſſe medicis, rationem et experientiam in medendo duces ſequi, ſed ad eam potiſſimum medendi formam et praeſcriptum fuiſſe obligatos, quod ſub Hermetis nomine ſacerdotes commendabant. Illi vero non naturalem tantum vim, ſed et ſupernaturalem magicamque efficaciam aduocabant, et imprimis herbis tales effectus adſcribebant; quos qui cognoſcere cupit, eum, ne nimii ſimus, ad PLINIVM [h] ablegamus, miraturum, quam egregie Aegyptii in his rebus ineptiuerint. Non fallemur itaque, ſi a medicina Aegypti empirica philoſophiam probari non poſſe iudicamus. Nec meliora ſunt, quae pro artis chemicae apud Aegyptios cultura patroni eius afferunt. Vt enim, quae inter doctiſſimos viros HERMANNVM CONRINGIVM et OLAVM BORRICHIVM diſputata ſunt, mittamus [i], cum inſtitutum noſtrum excedant, hoc vnum omnem afferti huius vim deſtruit, indubitatam certamque artis mutandi metalla, mentionem ante Conſtantini M. aetatem non reperiri [k]. Nam quae contra monet Borrichius, in incendio Alexandrino veterum hac de re libros periiſſe, frigida ſunt, et principium petunt. Moſis vero vituli idololatrici combuſtionem hanc ſententiam nihil iuuare, ſupra capite primo

 iam

e) Lib. XI. c. 18.

f) l. c. c. X. p. 89 ſeqq.

g) Lib. I. c. 28. h) Lib. XXX. c. 2.

i) Ediderat HERM. CONRINGIVS aeternum Germaniae decus, de Hermetica Aegyptiorum vetere, et Paracelſicorum noua medicina, librum vnum, Helmſt. 1648. 4. ad quem iuſſu Friderici III. Danorum regis reſpondebat vir doctiſſimus, OLAVS BORRICHIVS Medicus Regius in diſſ. de ortu et progreſſu Chemiae Hafniae 1668. 4. cui cum reſponderet CONRINGIVS in apologetico breui, iteratae libri ſui in duas partes diuiſi editioni adiuncto, 1669. 4. repoſuit multa BORRICHIVS in prolixiore opere: Hermetis Aegyptiorum et Chemicorum ſapientiam ab H. Conringii animaduerſionibus vindicatam, exhibente H fn. 1674. 4. De qua lite horum duumuirorum, quos pauci intra Germaniam eruditione et lectione veterum ſuperauerunt, varia eruditorum fuere iudicia. Et iſto quidem tempore cauſſa Borrichii pleriſque eruditorum potior Conringiana viſa fuit, vid. MORHOF. Polyhiſt. lit. T. II. L. II. P. I. c. 4. p. 167. nondum enim pati poterat orbis, antiquitatis praeiudicium ſectaeque ſtudium abiici. Vbi vero ſerenior lux hominum mentibus affulſit, et praeiudiciorum cateruae eiici coeperunt, potiores merito CONRINGIO partes delatae ſunt, vid. MOLLER. homonymoſcop. P. II. c. 2. §. 16. p. 257. BVRNETIVS archaeolog. philoſ. c. VIII. p. 381. N. H. GVNDLINGIVS Hiſt. philoſ. mor. c. I. §. 2. p. 8. Acta philoſoph. Vol. II. p. 683 ſeqq. Ceterum monemus lectorem, nos primam Conringii editionem adhibuiſſe, quae ad manus erat.

k) Ante Zoſimum enim Panopolitam, Syneſium, Olympiodorum, Aeneam Gazaeum indubitatos ſcriptores alios, qui huius artis meminerunt, non inuenias. Conf. BVDDEVS diſſ. an Alchemiſtae in republica ſint tolerandi? §. 11. p. 517 ſeq.

iam demonstrauimus. Frustra itaque haec ars ad Hermetem refertur, et nescio quae philosophia inde exsculpitur. Claudamus hanc de Medicina Aegyptiaca et naturali quoque philosophia tractationem verbis MORHOFII [l], qui tamen in castris Borrichii contra Conringium militare, quam propriam rationem audire maluit, ita scribentis: *De his omnibus nullum formari solidum iudicium potest. quandoquidem certis principiis illa comprehendi non possunt, cum omnia fabularum tenebris sint inuoluta, et imagines illae* (vnde notitia physica Aegyptiorum colligitur [ll],) *nullam nobis lucem per se affundant. Ideoque potius ad superstitiones philosophicas referam, quam ad veram rerum naturalium scientiam, quae e certis principiis deducenda est, non fabulis aut imaginum coloribus delineanda.*

Astrologia apotelesmatica. IV. Praeter has scientias maxime dediti fuere Aegyptii astrologiae iudiciariae. Supra enim iam CLEMENTEM ALEXANDRINVM narrantem percepimus, inter quadraginta duos libros sacros, Mercurio adscriptos, quatuor fuisse, qui Astrologiam complexi sint, et in quibus illi ex sacerdotum ordine studium operamque suam posuerint, qui horoscopi vocati sunt. Hos ad genituras attendisse; et ex siderum positione et aspectibus iudicasse, ex hoc loco palam est. Quam astrologiam Chaldaeos, primos colonos Aegyptiorum, in terras alienas transtulisse, et ab Aegyptiis sacerdotibus edoctos ad astrologiae famam peruenisse tradit DIODORVS [m], quam tamen opinionem capite secundo huius libri tanquam vero minus similem reiecimus, pronumque est, credere, gentem suapte natura superstitioni quam maxime deditam, in hoc studium incubuisse. Videtur tamen astrologia apud Aegyptios a Graecis, qui sub Alexandro M. eam a Babyloniis didicerunt, et in Aegyptum cum eo descenderant, ad eum habitum composita fuisse, prout inter Graecos postmodum viguit: quod in aliis quoque disciplinis accidisse supra probauimus.

Magia. V. Cum astrologia magia apud veteres coniuncta fuit, ex qua scientia cum *summa literarum claritas et gloria antiquitus et pene semper petita fuerit*, obseruante PLINIO [n], mirum non est, Aegyptios ad artes vanas et religionis speciem obtinentes natura pronos quam maxime ei indulgisse. Vetustissimam tamen Magorum sectam apud Aegyptios fuisse, ipsa sacra Mosis refert historia [o], quae, quales impostores hi homines fuerint, nobis luculenter describit. Inter hos vero magiae sectatores Iannen et Iambren fuisse, celeberrimos Aegypti praestigiatores, ex veteri Iudaeorum traditione scribit diuus PAVLVS [p]: quos se Mosi obiecisse, et arti per Mosen superatae suppetias ferre voluisse, veteres miris circumstantiis referunt: quorum de his Aegypti Magis narratiunculas, vt et Iudaeorum

l) l. c. p. 169.

ll) Haec ipse MORHOFIVS, alia in diss. de metallorum mutatione sect. X. p. 279. secutus, sibi dicta habeat, et IAC. TOLLIO, MICH. MAIERO aliisque qui in hieroglyphicis Aegyptiorum figuris arcana chemica scrutati sunt.

m) Lib. I. p. 51.

n) Lib. XXX. c. 1.

o) Exod. IV seqq. Qui per Chamum filiumque Mizraimum magiam in Aegyptum peruenisse credunt, nituntur fabulis Rabbinorum, videndis apud FABRICIVM Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 297 seqq.

p) 2 Tim. III, 8.

rum traditiones enumerant viri docti passim[q], et imprimis, qui potiora collegit B. FABRICIVS[r], quos adeat, qui haec curiosius rimari cupit. Nos hoc vnum addimus: Numenio philosopho Pythagoreo apud EVSEBIVM[s] esse Iannen et Iambren Aegyptios ἱερογραμματεῖς, electos, vt Mosi resisterent, ac grauissimas calamitates ab illo in Aegyptum aduectas coram omnibus depellerent: et Artapanum apud EVNDEM[t] vocare ἱερεῖς ὑπὲρ Μέμφιν sacerdotes supra Memphin. Quod, qua traditione acceperint, dici quidem non potest, probabile tamen admodum est. Nam ad eiusmodi arcanas disciplinas sacerdotum genus neminem admisisse, qui ex suo ordine non esset, supra ostendimus; et praestigiarum plenum fuisse et ad decipiendum natum factumque docuimus. Facitque Numenii traditio, fuisse eos sacros scribas, suspicionem, eos magicam istam imposturam mediantibus characteribus et imaginibus hieroglyphicis exercuisse. Hoc enim horum hominum officium fuisse, vt sacras literas excolerent, atque arcanas imagines adhiberent, supra notauimus. Videantque, qui in vanissimae artis et nugiuendulae imposturae origines et historiam inquirunt, an non ab his hominibus imaginum, et characterum a Magis adhiberi solitarum apparatus ex hoc fonte profluxerit? Certe apud eos eiusmodi imagines magicae magno in honore habitae sunt, admisso semel principio hoc: partium animae mundanae siue daemonum plena esse omnia. Hinc influxus eorum in istas imagunculas artibus magicis prouocatus est, quam hieroglyphicis mysteriis comprehendebant,

Sculptaque seruabant magicas animalia linguas.

Talem imagunculam fuisse Harpocratis statuam exiguam, quam erudito commentario illustrauit illustris GISBERTVS CVPERVS[u], facile credi potest: publice enim cultam fuisse, vix ob exiguitatem credi potest, videturque ab aliquo amuleti instar gestata fuisse, qualem morem a se obseruatum et *Mercuriolum inter libellos conditum seruatum* refert APVLEIVS[x], et inter Aegyptios obtinuisse pluribus docet cl. PETR. FRID. ARPE[y]. Et huc pertinent, quae curiosus harum rerum apud veteres indagator GILBERTVS GAVLMINVS[z], de hieroglyphica hac Aegyptiorum magia affert, habuisse in adytis doctrinae suae Magos Aegyptiacos cuique animali ἰδιόμορφον numen concessum, cuius ope in hoc animalis genus nihil non potuerint: inde magiam murum, serpentum, leonum in Babylonicis IAMBLICHI memorari, quae per haec similis formae στοιχειώματα exercebantur. Et hinc rationem desumendam putat, cur Iannes et Iambres, ceterique Aegypti praestigiatores serpentes quidem, ranasque Mosis

q) Plerosque nominauit ven. WOLFIVS Cur. exeg. et philol. in N. T. ad h. l. T. III. p. 521.

r) l. c. p. 813 seqq.

s) De praep. L. VIII. c. 8.

t) l. c. L. IX. c. 27.

u) Multa in hac dissertatione afferuntur rem Aegyptiorum literariam et theologicam illustrantia. Primam Harpocratis significationem hominem indicare, primis regibus Aegypti sanguine iunctum, siue plane filium, quod PLVTARCHVS vir, ratio Aegyptiacae religionis dubitare non patitur.

x) In Apologia.

y) De Talismanibus et amuletis p. 7.

z) Ad vitam Mosis L. I. c. 11. p. m. 262.

ſis imitari ſimilesque producere potuerint, pediculum vero non item: quia haec magia in perfecta animantia tantum aliquid valuerit, cum eiusmodi inſectorum nullum ἰδιόμορφον numen illis fuerit. Nos haec ſuo quidem loco relinquimus, et quaedam recentioribus vel Iudaeorum, quos libenter ſequitur Gaulminus, vel Platonicorum quoque in eiusmodi artibus magnam famam quaerentium traditionibus magis, quam Aegyptiorum placitis deberi, ſuſpiciamur: adducenda tamen haec fuerunt, vt conſtaret, coniecturam illam, hieroglyphicas imagines ad magiam auerruncandosque malos daemones adhibitam eſſe, non eſſe hodie natam, ſed olim iam eruditis placuiſſe. Illud certum magiam et aſtrologiam Aegyptios iunxiſſe; recte enim obſeruat PLINIVS[a]: *Magiae et medicinae natae additas eſſe e religione vires et artes mathematicas.* Quando vero in Aegypto inualuerit incertum; Moſis certe tempora ſuperat; vnde de reſtitutis in Aegypto artibus magicis intelligenda, ſi vera ſunt, quae canit AVSONIVS[b]: quod Petoſiris:

Atque Magos docuit myſteria vana Nechepſos[c].

De theologia Aegyptiorum. §. XI. Sed vt propius ad cognoſcendas Aegypti doctrinas, quatenus per velum ab inuidis ſacerdotibus obductum licet, accedamus, theologia imprimis Aegyptiorum, et placita circa religionem, quae potiſſimam philoſophiae, ſiue eruditionis potius Aegyptiacae partem abſoluunt, conſideranda ſunt. *Monita generalia.* Priusquam vero hoc fiat, praemonenda quaedam ſunt, ſine quibus feliciter in difficili hoc itinere progredi nobis non licebit. Scilicet *I. Fuiſſe duplicem theologiam.* I. ex iis, quae in ſuperioribus diſſeruimus, repetendum probeque notandum eſt, duplicem theologiam apud Aegyptios fuiſſe, vnam vulgarem, alteram arcanam et reconditam, cuius myſteria ad vulgus emanare non patiebantur, ſed ſacerdotibus ſolis, neque his omnibus, ſed CLEMENTE ALEXANDRINO teſte[d], iis tantum τοῖς κριθεῖσιν εἶναι δοκιμωτάτοις ἀπό τε τῆς τροφῆς, καὶ τῆς παιδείας καὶ τοῦ γένους, *qui iudicati fuerant probatiſſimi, et educatione, et doctrina, et genere.* Praeterea notandum eſt, quod ſupra quoque ὡς ἐν παρόδῳ tetigimus, isque ipſe eccleſiae doctor addit, illis, qui ad regnum peruenturi erant, haec myſteria patuiſſe, refertque PLVTARCHVS[e], *eum, qui e bellicoſis rex creatus eſſet, ſtatim ſe ſacerdotibus dediſſe, ac philoſophiae participem factum fuiſſe, pleraque fabulis occultantis ac ſermonibus, obſcura veritatis indicia et argumenta habentibus*: id quod per ſphingas ante templum collocatas innui putat, quas doctrinam, quae de Deo eſt, aenigmaticam, et obſcuram eſſe, ſignificaſſe, alio loco CLEMENS[f] tradit. Ex his vero ſequitur, ad rationes theologiae Aegyptiacae reconditas et arcanas potiſſimum attendendum eſſe, easque, quantum coniecturis et collatis veterum teſtimoniis licet, ita ex-

a) Lib. XXX. c. 1.
b) Epiſt. XIX.
c) Fuiſſe hunc regem ex ſacerdotum genere veriſimiliter iudicat, multaque de eius ſcientia magica et aſtrologica affert MARSHAM Can. chron. p. 477 ſeqq.
d) Strom. L. V. p. 566.
e) De Iſid. et Oſirid.
f) l. c. p. 561.

expendendas, vt tum regi atque imperio, tum sacerdotum ordini, rationibus quoque philosophicis vulgarem religionem ornanti attemperabatur.

II. Non putandum est, totius Aegypti vnam eandemque fuisse theologiam; sed dissensisse, si non in primis sacrarum doctrinarum fundamentis, in iis tamen, quae inde consequuntur, quaeque ad constituendam religionem pertinent, sacerdotum collegia per vniuersam Aegyptum dispersa. Quod luculenter illustrat magnus CONRINGIVS[g] ex facinore Tentyritarum in Ombios, quorum his adorare crocodilum, illis interficere mos fuit, de quo IVVENALIS[h]: *II. Variam fuisse Aegypti theologiam.*

Summus vtrinque
Inde furor vulgo quod numina vicinorum.
Odit vterque locus, quem solus credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit.

Hanc vero dissensionem non ad vulgi tantum religionem pertinere, publicumque Aegyptiorum cultum tangere, quos non similiter Deos eosdem colere praeter Isin et Osirin iam monuit HERODOTVS[i], sed et valere de placitis sacerdotum vel vna PLVTARCHI *de Iside et Osiride* tractatio nos conuincit, in qua, quot veterum scriptorum Aegyptiacorum de his aliisque Aegyptiorum numinibus explicationes diuersae afferuntur, tot testimonia sunt, quam male inter se ad eandem sententiam doctrinae Aegyptiorum sacrae queant componi, quamque diuersa placuerint diuersis[k].

III. Tempora quoque theologiae Aegyptiacae probe distinguenda sunt. Prima enim regni secula alios sine dubio videre Deos, alia coluere numina, quam sequentia, si adsensum fabulis datum et explicationes earum respicias. Prima enim tempora in colendis magnis viris occupata, vbi serius accesserunt ingenia philosophica, emendata sunt, et rationes excogitatae a stupenda idololatriae insania religionem magis purgantes. Imprimis vero per incursiones et irruptiones gentium peregrinarum multum theologia Aegyptiaca mutata est. Factum id imprimis, vbi Cambyses ex Perside in Aegyptum magno cum exercitu profectus iugum populo imposuit, ex eo tempore enim Persarum de diuinis principia apud multos inualuisse, ex iis, quae de Osiride et Typhone et eorum arcana explicatione postea referemus, recte colligitur. Post Persas Graecorum sub Alexandro et successoribus imperium inualuit, et Graeca quoque eruditio ad Aegyptios perlata et philosophia introducta est. Dici non potest, quantum haec regiminis mutatio ad mutandam quoque Aegypti religionem et doctrinas sacras attulerit. Non enim victi tantum in mores et sensus victoris sensim traducebantur, sed Graeci quoque numina Aegyptiaca suis cum Diis comparantes, illisque Graecorum Deorum nomina imponentes occasionem dedere, vtramque religionem misere confundendi. Quod *III. Tempora theologiae Aegyptiacae esse distinguenda.*

g) De Hermet. Medic. c. XII. p. m. 125. conf. MOSHEM. ad CVDWORTH. p. 366.

h) Satyr. XV.

i) Lib. II. c. 42. conf. MARSHAM. Can. chron. Sec. IV. p. 62.

k) Conf. PIGNORIVS in mens. Isiac. p. 8.

Quod vbi vidit ſacerdotum genus, homines verſipelles, et de rerum ſuarum antiquitate mente occupati, confirmauerunt Graecos in iſta opinione, vt ita et victorum religio ab ipſis deſcendiſſe videretur, et ad aucupandam imperantium gratiam religionem in eius vſus verterent. Et quoniam Graecis iſto tempore philoſophia ſumma ſapientia habita eſt, ideo ſacerdotes, qui ſapientiae antiſtites videri volebant, Graecanicam philoſophiam edocti more Graecorum philoſophari inſtituerunt. Hinc noua religionis facies, ad principia phyſica et metaphyſica applicata, quae cum antiquis doctrinis ad ſaluandam religionem regni publicam miro ſyncretiſmo compoſita, nouam doctrinis Aegyptiorum ſacris intulerunt confuſionem. Nec hoc ſolum fuit, ſed et inualeſcentis ſcholae Pythagorico-Platonicae ſtudium omnia vniuerſi orbis religionum ſyſtemata ope allegoricae methodi conciliandi et confundendi, ita theologiam Aegyptiam a prima facie deformauit, vt cauto et attento lectori perſuaderi non queat, eam eſſe theologiam Aegyptiorum veterum, quam hi homines v. g. IAMBLICHVS in notiſſimo de ea libro, proferunt, atque explicant. Tantis itaque atque tot diſſidiis cum theologia Aegyptiorum vallata ſit, quis quaeſo certi quid a viris doctis, qui tantopere de ea diſputarunt, expectet? et quis miretur, in tam diuerſas pleroſque ſibique oppoſitas ſententias diſcedere, vt vel ex iis videre eſt, quae eleganter hac de re diſſerit IACOBVS BASNAGIVS [l], quaeque MARSHAMO et SPENCERO oppoſuit WITSIVS [m]. Nobis itaque ſola coniiciendi poteſtas relicta eſt.

Theologia Aegyptiorum exoterica.

§. XII. His ſuppoſitis et praemiſſis, ſi I. de theologia exoterica, qualis in religione Aegypti publica viguit, indicandum eſt, foediſſimam in ea ſuperſtitionem ab omni ratione alienam regnaſſe, nemo in veterum libris adeo hoſpes eſt, vt ignoret. Et laudatur quidem Aegyptiorum in colenda atque tuenda religione ardor, quo omnes fere populos ſuperauerunt; vnde Aegyptios HERODOTVS [n] vocat *θεοσεβέας περισσῶς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων religioſiſſimos omnium hominum.* Aliter tamen ſacrae literae [o], vbi myſtica ſcortatio, qua foediſſima idololatria et ſuperſtitio innui ſolet, Aegypto tribuitur, haecque ad abominabilem eius faciem deſignandam Sodomae iungitur. Nam non omnis tantum generis numina apud gentes barbaras recepta, immo a Graecis quoque adorata cum Diis Aegyptiorum conciliata et culta, ſed et praeter Deos, heroas, magnos viros, et his ſimiles, omnis generis beſtiae, et alia quoque creaturarum genera conſecrata ſunt. Quod adeo in vulgus notum eſt, vt otio lectoris vel noſtro abutendum non ſit, ad latius hoc probandum, et ſufficit vna IVVENALIS ſatyra [p] mordaciſſima:

Quis neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat

Pars

l) Hiſt. des Juifs T. III. c. 17. et 18. vbi oppoſita ſyſtemata de Aegyptiorum theologia enumerat.

m) In Aegyptiacis, luculento libro.

n) Hiſt. L. II. c. 37.

o) Apoc. XI, 8.

p) Sat. XV.

Pars haec; illa pauet saturam serpentibus Ibin.
Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicae resonant vbi Memnone chordae,
Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic coeruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam:
Porrum et cepe nefas violare, ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis,
Numina.

Paria passim occurrunt, vnde portenta Magorum cum Aegyptiorum in eodem genere dementiae iunxit CICERO [q]. Quae superstitio in contemtum omnem Aegyptiorum religionem adduxit, et aliquando Romae adeo inuisa fuit, vt *Serapidem, Isidem et Harpocratem cum suo Cynocephalo, Capitolio prohibitos, id est, curia Deorum pulsos, Piso et Gabinius Coss. non vtique Christiani, euersis etiam aris eorum, abdicauerint, turpium et otiosarum superstitionum vitia cohibentes* [r]; Tiberius autem, referente SVETONIO [s], *externas caeremonias ritusque Aegyptios compesceret, coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere.* Vidit hanc pestem, qui tamen ad arcanos Aegyptiorum sensus, et reconditam disciplinam respiciens, nihil a ratione alienum, aut fabulosum, aut a superstitione profectum inter Aegyptiaca scita deprehendit, PLVTARCHVS [t], monens, *Aegyptiorum plerosque colentes ipsa animalia, et tractantes tanquam Deos, non sannis modo et irrisioni totam pene sacrorum obiecisse rationem, sed et vehementem animis ingenerasse opinionem, quae infirmis atque simplicibus meram inducit superstitionem, vehementiores autem atque audaciores ad negandum Deos belluinasque cogitationes propellit.* Plura non cumulamus, hauriet, qui plura sitit affatim apud HERMANNVM WITSIVM [u] et RADVLPHVM CVDWORTHVM [x]; nec enim haec a quopiam negata sunt, qui ad res Aegyptiorum sine praeiudicio attendit. De caussis vero cultarum inter numina Aegyptiaca bestiarum tantopere viri docti inter se dissentiunt, vt facilius sit, tot inter se discordes sententias enarrare et refellere, quam veram eligere. Neque instituti nostri ratio patitur, vt in hoc argumento prolixe versemur. Legant, qui haec nosse capiunt, quae elegantissimus BANIERIVS [y] et vir summus IO. LAVRENTIVS MOSHEMIVS [z] doctissime de hac re commentati sunt; quorum hic probabiles satis rationes adducit, et a primorum religionis Aegyptiacae inuentorum consilio, bestias humano generi, colendaeque regioni necessarias vtilesque commendandi, numina illa bestiarum imaginibus per vniuersam Aegyptum culta inuenta; noxia vero animalia ex Typhonis cultu Persicis doctrinis de principio mali immutato, religiose coli, ne noceant,

q) De Officiis L. I.
r) TERTVLLIANVS apolog. c. 6.
s) c. 36. t) De Isid. et Osiride.
u) Aegyptiac. L. II. c. 4. p. 83. seqq.
x) System. intell. c. IV. §. 18 p. 361.
y) Pecul. tract. Hist. de l'Academie des inscriptions T. VI. p. 116 seqq.
z) Ad CVDWORTHVM l. c. §. 19. p. 418 seqq.

ceant, introducta, et a fequioris aetatis hominibus multa ex confufione et fyncretifmo religionum addita effe, verifimiliter conicit. In eo tamen confideratius attendentes facile confpiraturos effe, credimus, non vnam tantum, fed plures cauffas introducti beftiarum cultus apud Aegyptios fuiffe, easque non folum a coniecturis noftrorum temporum, verum etiam ab explicationibus facrificulorum, abfurditatem philofophicis rationibus emollientium, diftinguendas effe. Imprimis ad prifca tempora attendendum eft, quibus cum magni viri ad colendam terram, firmandumque imperium et mitiores mores rudiffimos homines religione affuefacerent, et quafi adigerent, beftiarum quoque cultus iisdem rationibus ftatus feruire iuffus eft [a]; qui, cum poftea in fententiarum diuortia difcederet Aegyptus, varius quoque et inter fe diffidens factus eft, adeo vt, quod vno loco interficiebatur animal, altero coleretur, vnde non femel atrocia inter Aegyptios bella exorta funt. Quae cum rifum atque fannas exterorum excitarent, illae poftea rationes philofophicae excogitatae funt, quas veteres paffim pro explicanda abfurdiffima fuperftitione afferunt.

Theologia Aegyptiorum arcana.

§. XIII. Verum haec in vulgus tradebantur, et ad externam religionem pertinent: quibus in arcana difciplina aliud fignificatum fuiffe, dubitari nequit. Hinc II. de theologia Aegyptiorum arcana difpiciendum eft, et inquirendum attentius, quid de rebus diuinis docuerint. Verum hic quoque non exigua fcriptorum eft difcordia, quorum aliqui nefandae aftrolatriae reos faciunt, omnemque Dei veri notitiam iis negant [b], alii vero de fummo numine caftius tradidiffe contendunt. Inter illos principem locum ducit EVSEBIVS [c], qui Chaeremonis teftimonio ad probandam fententiam vtitur: Aegyptios non alios Deos agnofcere, praeter hunc mundum afpectabilem, eiusque partes atque fidera. Locus extat in epiftola PORPHYRII ad Anebonem prophetam Aegyptium, quam IAMBLICHI libro *de myfteriis Aegyptiorum* praemifit THEOPHILVS GALEVS, vbi ita philofophus: *Chaeremon certe atque alii multi nihil quicquam agnofcunt, ante mundum hunc afpectabilem, nec alios Aegyptiorum in ipfis fuorum fcriptorum exordiis ponunt Deos, praeter vulgo dictas planetas, et zodiaci figna, et ftellas, fimul cum his in confpectum venientes, et fectiones Decanorum et horofcopos. Quique fortes ac duces nuncupantur, quorum nomina et procurationes ortusque fimul et occafus futurorumque fignificationes in Almenichiacis continentur. Quippe videbat enim, qui folem vniuerfi architectum effe dicerent, ab illis non ea tantum, quae ad Ofiridem Ifidemque pertinent, fed etiam quicquid facrarum fabularum erat, partim in ftellas et earum confpectus, occultationes occurfusque deuolui, partim in lunae modo crefcentis modo fenefcentis*

a) Confer quae eleganter de hac re commentatur PLVT. de Ifid. T. II. p. m. 170.

b) Vid. quos nominat ven. REIMMANNVS Hift. Atheifmi Sect. II. c. I. p. 51 feqq. ad. BAYLE Reponfe au queftions d'un prouincial T. II. c. 107. p. 415. Contin. des penfées fur les cometes T. I. p. 116 feq. T. II. p. 495.

c) De praepar. L. III. c. 4.

tis varietatem, partim in solis cursum, vel in nocturnum diurnumque hemisphaerium, vel in ipsum Nilum fluuium; cuncta denique in res naturales, nihil in corporea mole carentes viuentesque naturas ipsorum interpretationes conferri. Atque Aegyptiorum plerique id, quod in nostra voluntate est et potestate positum, ex siderum motu suspensum esse voluerunt; cuncta necessitatis, quod fatum appellant, sic tanquam inexplicabilibus quibusdam vinculis nescio quo pacto constringentes. Sed et ipsis quoque Diis fatum annectunt, quos interim vti fati solos vindices in templis, in statuis aliisque eiusmodi venerantur. Haec Porphyrius, de quibus ita Eusebius: *haec manifeste declarare, ne arcanam quidem ipsam Aegyptiorum theologiam praeter coeli stellas tum quae constantes et fixae, tum quae errantes vulgo nominantur, alios vllos Deorum collocasse, immo nec corporis expertem aliquem huius vniuersi architectum statuisse, nec rationi effectrici, sed vni tantum aspectabili soli eius molitionem attribuisse.* His addit alio loco [d], vbi Phoeniciam Sanchuniathonis cosmogoniam ex Aegypto haustam explicat, *Aegyptios in maximorum Deorum loco eos omnes habuisse, qui res ad vitam agendam necessarias inuenissent, quique beneficium aliquod in genus humanum contulissent: eos nimirum, quos sibi plurimorum auctores bonorum esse persuaderent, diuinis affecisse honoribus.* Quia vero satis norat, Aegyptios hos Deos ad caussas naturales referre, addit: *vt profecto his omnibus argumentis, egregiam istam mirabilemque physiologiam, nihil vsquam vel leuiter attigisse veritatis, nihil quod diuinitatem sapiat inuexisse, sed coactitiam et ementitam potius sibi honestioris explicationis speciem aliunde mendicatam obtendisse, manifesto teneamus.* Alio loco [e] ad Philonem Byblium prouocat, qui postquam dixisset, Aegyptios regum suorum nomina vniuersi huius elementis, ac quibusdam eorum, quibus diuinitatem ipsi tribuebant, imposuisse, addit: *naturales porro Deos solem, lunam, reliquasque stellas inerrantes, cum elementis ac ceteris cum iisdem affinitate iunctis solos ex omnibus agnouisse, vt mortales quidem alios, alios autem immortales haberent.* Parum ab his abeunt, quae ex Manethone et Hecataeo, de philosophia Aegyptiorum refert DIOGENES LAERTIVS [f], *Materiam principium fuisse rerum: solem ac lunam Deos esse alterumque Osirim alteram Isim appellatos.* His testimoniis vsi viri graues, inter gentes atheas Aegyptios referre non dubitant, statuuntque non alios Deos admisisse, praeter sidera, hominesque inter Deos relatos. His tamen alii, et inter hos, qui maxime non sine magna eruditione Aegyptiorum caussam egit, eruditissimus CVDWORTHVS [g] se opponunt, contendentes, Eusebium seduci se a zelo suo passum fuisse, vt ab Aegyptiis admissum negaret, quod alio loco iis tribuebat, summum numen. Monetque vir ille celeberrimus IAMBLICHVM [h] dudum ad istas obiectiones Chaeremonis respondisse, innuentem, *eum, et quotquot alii tangunt caussas rerum mundanarum primas,*

Nn 3 *princi-*

d) Lib. I. c. 9.
f) Lib. I. f. 10.
e) lib. III. c. 4.
g) Syst. intell. c. IV. §. 18. p. 371 seqq.
h) De myster. Aegypt. sect. VIII. c. 4. p. 160.

principatus tantum infimos describere, et quid de planetis tractant, particulares tantum diuisiones ostendisse. Nec Aegyptios dicere, omnia naturalia esse, nam vitam animalem atque intellectualem a naturali discernere, non solum in mundo, sed etiam in nobis, et credere, mentem ac rationem per se existere. Haec postea prolixe probat, et tum ex libris quos Hermeticam disciplinam atque doctrinam comprehendere putat, tum aliis quoque testimoniis munit. Inter ea quam maxime considerandus est PLVTARCHVS, qui in libello saepius nobis laudato, *de Iside et Osiride*, hoc fundamentum struit: Aegyptios supplicasse Numini summo τῷ πρώτῳ Θεῷ, rituumque Isiacorum hunc fuisse scopum ait; *primi rerum domini, ac sola mente percipiendi cognitionem Dei;* hunc principem Deorum Aegyptiis numen obscurum et occultum vocari. Post haec ad HORI APOLLINIS [i] testimonium prouocat, IAMBLICHVMque iungit, et imprimis vrget, etiam in populari religione tot minoribus Diis vnum summum fuisse praefectum, Hammona, quem Graeci cum Ioue comparauerunt: et indicatum in inscriptione illa, qua templum Saide Aegypti oppido condecoratum fuit, *Ego sum omne, quod existit, est, et erit, meumque peplum nemo adhuc mortalium detexit.* Quae inscriptio vti materiae ex partibus congestae conuenire nequeat, ita non nimis a Mosaica remota cl. viro videtur, id quod etiam B. OLEARIO [k] placuit. Nam contendit, et Platonicis quoque effatis cumulatis probat, Deum τὸ πᾶν dici. Multam in his omnibus eruditionem profudit magis, quam adhibuit, vir πολυμαθέστατος, veremur tamen, vt in his omnibus neruum, quem requirit eius demonstratio, lector cautus rerumque gnarus inueniat. Quocunque enim loco fides Eusebii habenda est, quae tanquam testis non sufficientis considerari non debet, illud certum est, totam viri laudatissimi responsionem niti explicationibus Platonicorum recentiorum, qui philosophumena sua serius in Aegyptum transtulerunt, et ad antiqua theologumena Aegyptiaca adplicuerunt [l]. Haec principia recentiora esse suo loco ex instituto probabitur; hic vel id obseruauisse satis est, eiusmodi subordinationes, quales Aegyptiis adscribit IAMBLICHVS, ignoratas fuisse Aegyptiis priscis, et ab his hominibus ex orientis doctrina, quae circa saluatorem natum viguit, receptas systemati suo syncretistico, quod Aegypto obtrudebant, et pro Aegyptiaco haberi cupiebant, illatas esse. Id quod luculenter demonstrari potest, ex iis, quae DIODORVS de theologia Aegyptiorum veterum habet, quae cum his Platonicorum explicationibus non cohaerent. Idem de Plutarcho iudicium esto; qui vidit quidem aliquid, vel legendo quoque assecutus est principiorum Aegyptiacorum; sed dum arcanos sensus non ex illorum opinione sed ex Graeciae placitis Platonisque, quem in theologumenis adamabat, mente sectabatur, et inter diuersissimas explicationes dubius haerebat, falsus est et alios fefellit, dum Aegyptios

i) Lib. I. c. 61. male tamen locum hunc Cudworthum intellexisse demonstrat ven. MOSHEMIVS p. 390. not. 92.

k) Diss. de rebus gestis Pauli in vrbe Athen. §. XVII. p. 20 seq.

l) Monet etiam hoc MOSHEM. l. c. p. 352. not. 101.

ptios perſonatos et Graecanica eruditione atque induſtria exornatos exhibuit, id quod recte in eo notauit VOSSIVS[m] et poſt eum WITSIVS[n]. Nec Saithana inſcriptio Deae Neith id, quod vult CVDWORTHVS, probat, cum et Dea ſit, adeoque ſummum primumque numen denotare nequeat, et peculiaris prouinciae Dea fuerit, quae ad ſummum et vniuerſale numen adplicari nequit: vt alias rationes, quae hoc teſtimonium euertunt, taceamus, quas eleganter atque doctiſſime, more ſuo, enarrauit celeberrimus MOSHEMIVS[o]. Etſi vero his Cudworthi argumentis pondus ineſſe illud, quod prae ſe ferunt, non putemus, in priorem tamen ſententiam nude acceptam non deſcendendum, ſed ex vtraque aliquid tenendum, et ad tempora diuerſa theologiae Aegyptiacae attendendum eſſe exiſtimamus, vt, quae veriſimiliter Aegyptiis ſententia tribuenda ſit, perſpicere queamus. Vt vero rationes pateant, diſtincte, quae veteres fide digni referunt, explicanda, et tum demum allegoricae Aegyptiorum doctrinae applicanda ſunt.

§. XIV. III. Vetuſtiſſima itaque Aegypti tempora reſpicientes, Deos offendimus ex hominum genere natos atque mortales, qui cum magnis beneficiis, maximo ingenio excogitatis, inuentisque vtiliſſimis, Aegypti vetuſtiſſimae incolas affeciſſent, Dii habiti ſunt. Haec ex iis, quae ex Euſebio retulimus, clara ſunt, et ſupra iam probata. Recte itaque infertur: Oſiridem fuiſſe talem magnum regem, Iſin eius vxorem, Horum filium, Typhonem fratrem, ſicque et circa alia quoque numina Aegyptiaca eſſe ſtatuendum de ratione diuinitatis illis attributae[p]. Non tamen adeo rudes et ab omni ſenſu alieni putandi ſunt priſci illi homines, vt Deos ſibi fingerent tales, qui nil niſi mortalitatem prae ſe ferrent. Sed latebat in hac deificatione, alia opinio: maximos hos viros diuinae naturae fuiſſe participes. Cum enim homines rudes et ſimplices viderent, ingenia eorum ſua immenſe ſuperare, mirarenturque, vitae moleſtias vtiliſſimis inuentis et inſtitutis eſſe leuatas, diuinum in iis genium, vel potius partem diuinitatis, quae omnibus rebus ineſt, reſidere, adeoque eos, depoſitis mortalitatis exuuiis, ad priſtinas ſedes ipſumque Deum rediiſſe, et coeleſtibus choris inſertos credebant. Id quod ſupra iam Plutarchi teſtimonio probatum dedimus, monentis, Oſirin et Iſin ex bonis daemonibus in Deos commutatos eſſe; his enim verbis clare innuitur, hos homines, bono genio inhabitante et e corpore diſcedente Duce, ad Deos tranſiiſſe. Nec ratio dari poteſt fabuloſae hiſtoriae Aegyptiorum, eorumque primorum regum ex Deorum et ſemideorum numero, niſi haec explicatio admittatur: quae tanto magis veritati ſimilis eſt, quo magis non inter Aegyptios ſolum, ſed inter omnes quoque gentes idololatras ea deprehenditur. His, prout debent, admiſſis, ſequitur prona conſequentia, admiſiſſe vetuſtiſſimos Aegyptios diuinum quid, ſiue numen aliquod per vniuerſum mundum diffuſum, cuius partes ſiue effluuia (nam qua ratione id intellexerint in tanta antiquitate rei et monumentorum

Vetuſtiſſima Aegyptiorum doctrina de Diis.

m) De idololatr. gent. L. I. c. 5.

n) In Aegyptiacis L. II. c. 1. §. 28. p. 89.

o) l. c. p. 398 ſeqq. not. 123.

p) Conf. CLERIC. Bibl. vniu. T. III. p. 12.

rum defectu, definiri non poteſt,) in magnis his viris reſederint, et ad quam vel in quam depoſita mortalitate magnae animae redierint. Ex his vero patet, priſcos Aegyptios non ab omni numinis ſenſu fuiſſe remotos, ſed potius numen per vniuerſum diffuſum admiſiſſe. Magna tamen probabilitate creditur, eos hoc numen non recte cognouiſſe, incertumque eſt, an vim hanc diuinam peculiari exiſtentia gaudere crediderint, nec ne? Vnde porro concluditur

IV. De mundi partibus, quas diuina vi regi et animari videbant, idem, quod de magnis viris crediderunt, ſtatuiſſe, ineſſe in iis maximam numinis partem. Qua in opinione eo magis confirmabantur, quod viderent, a ſideribus, et praecipue ſole atque luna et planetis maximam ad terrae foecunditatem, quae in Aegypto magna ſemper fuit, redundare vtilitatem, magnaque ea ſapientia regi, pulcherrimoque ordine ferri. Inde non quidem ſolem, lunam ſtellasque ipſas vel reliquas etiam mundi partes Deos eſſe putabant, ſed diuina tamen virtute animatas, vel, vt clarius rem eloquamur, magnos genios, daemonasue qui diuinae eſſentiae potiores partes eſſent, in illis habitare, eas animare, et eſſentialem iis effectum largiri [q]. Legat Diodorvm de veterum Aegyptiorum religione differentem, qui haec probabilitate non deſtitui, negat, et videbit, non ſolum ſolem, lunam, et ſtellas, Deos eſſe habitos, ſed creditas quoque naturas hominibus praeſtantiores et nobiliores, ſeu daemonas; hos daemonas humanis corporibus concluſos inter homines ſaepe numero commorari, his vero relictis ad ſidera et aſtra proficiſci. Cum enim ſtatuerint ſpiritus vel naturas nobiliores ad aſtra redeuntes, ſedemque diuinitatis repetentes, neceſſario inde ſequitur, in iſtis magnis mundi partibus eos Deos habitantes crediſiſſe. Cumque Oſirin, Iſinque reliquosque regionis ſuae magnos homines, magnos daemonas fuiſſe crediderint, qui ad ſidera redeuntes numini iterum iuncti fuerunt, hinc ratio quoque patet, cur Oſirin ſolem, Iſin lunam et ſic porro, eſſe putauerint, quia in magnis et ſplendentibus his ſideribus numinis per vniuerſum diffuſi potiorem partem, qua et reges ſuos participes factos credebant, commorari, vel eſſentiali forte vinculo iunctam eſſe ſtatuerunt. Et hinc cultus ille ſiderum pariter atque daemonum ortus eſt, quem apud veteres Aegyptios viguiſſe Diodorvs teſtis eſt. Hacque explicatione ſuppoſita, ratio dari poteſt, cur non alios, praeter ſidera mundique partes, hominibus quoque non exceptis, Deos agnoſcerent, quod ex Chaeremone annotauit Euſebius. Nam cum Deus per vniuerſum mundum diffuſus, his potiſſimum ſideribus ineſſe crederetur, nec ab illis ſeparata natura, diſtingueretur, plebs ſine dubio ſidera iſta, diuina natura animata Deos eſſe credidit. Ex quibus omnibus, non ſine veriſimilitudine, niſi fallimur, diſputatis, patet, errare eos non minus, qui omne prorſus numen vetuſtiſſimis Aegyptiis ignoratum eſſe contendunt, quam qui orthodoxam de Deo ſenten-

ten-

q) Paria veteres Sinas ſtatuiſſe ſuo loco dicetur. Cum vero a veteribus Aegyptiis coloniae in Indiam migraſſe veriſimile ſit, confirmatur inde non parum coniectura de veteris Aegypti theologia.

tentiam eis tribuunt, vel numen ſuper omnia in profundo et impenetrabili lucis ſuae abyſſo habitans, iis agnitum eum Iamblicho aliisque Platonicis et Cudwortho contendunt. Nam numen illis non aliud fuit, quam ſpiritus ille per omnes vniuerſi partes diffuſus, cuius diuinitas in coeli aſtris quam maxime cernitur, quemque in illis habitare, vt animam in corpore, eaque diuinis operationibus capaces efficere, crediderunt. Vnde neceſſario ſequitur, hoc numen extra vniuerſum non eſſe quaerendum, nec ab eo ſeparandum; quae ſententia etſi non facit Aegyptios atheos, ab impietate tamen proxime abeſt. Et ſic quidem vetuſtiorum temporum theologiam docuiſſe nobis veriſimile eſt.

Emendata rationibus philoſophicis theologia Aegypti.

§. XV. V. Propagatam hanc de diuinis traditionem ad poſteros in Aegypto eſſe, non eſt, quod dubitemus; quo magis enim rationis vſus cultus eſt, eo magis diuina virtus et prouidentia, quae in adminiſtratione huius vniuerſi, manifeſtis indiciis deprehenditur; ab attentis, ad hanc rem animis agnoſci debuit. Qui cum ſuperſtitionem priorum temporum abſurdam et iniuriam in Deum cernerent, quem tamen ſupponi animaduertebant, ad rationes philoſophicas, delapſi ſunt, et accuratius diuinitatis principiorumque rerum omnium ſyſtema condiderunt. Et huc ea referenda putamus, quae ex Plutarcho aliisque huius generis ſcriptoribus Cudworthus aliique viri docti referunt. Hi enim, cum negari non poſſe viderent, eſſe numen aliquod, cuius infinita potentia in toto vniuerſo eluceret, et tamen a parentibus et maioribus traditione accepiſſent, per vniuerſum numen hoc diffundi, hanc elegerunt ſententiam: eſſe hoc numen principium aliquod infinite potens, quod tanquam ſpiritus vel anima per omnes vniuerſitatis partes commearet, eas penetraret, iisque adeſſet, atque ſecundum naturam ſuam, neceſſariis legibus regeret. Ex quo ſequebatur, cuncta, quae vitam ſpiritumque trahunt, actiuaque aliqua vi gaudent, ex eo oriri, et in id reditura eſſe, id eſt, particulam illam diuini ſpiritus, qui illis ineſt, ex hac mundi anima decerptam in eam redire. Hanc opinionem vt Aegyptiis philoſophantibus fuiſſe probemus, non prouocabimus ad dialogum Aſclepianum, Iamblichum, Proclumque, qui Aegyptiacas doctrinas ſyſtemate ſuo emanatiuo corruperunt, ſed ad ipſum PLVTARCHVM, qui Aegyptiorum libros conſuluit. Is non tantum Deum ſiue ſummum numen, Oſiridis ſymbolo indicatum apud Deam, quam naturam vniuerſi paſſiuam, eſſe, poſtea demonſtrabimus, degere et verſari ait, ſed et totam de Oſiride et Iſide fabulam ita phyſicae explicationi applicat, vt primam, principem et praeſtantiſſimam naturam in materia habitare eique formas imprimere contendat. Ad eundem ſcopum tendit HORVS APOLLO[r], qui per anguem integrum depingi monet non regem tantum παντοκράτορα, quem monarcham vocamus, ſed et τοῦ παντὸς κόσμου τὸ διηκὸν πνεῦμα, ſpiritum

r) In Hieroglyphicis L.I.c.64. p. 69.ed.Hoeſchel. Loci obſcuritatem notauit cl. MOSHEMIVS ad Cudworth. p. 390. Qui tamen, ſi ita, prout fecimus, explicetur, tenebras non habet.

tum, qui per vniuerſum orbem permeat. Quibus verbis Aegyptiorum philoſophumena ſatis apte exprimuntur. Requirebatur vero ad ſyſtema hoc efformandum, principium quoque paſſiuum, in quo habitaret ſpiritus ille, quod formaret, id eſt, formas rerum imprimeret, quod moueret, quodque naturali ſua diſpoſitione recipiendis quidem et generandis rebus aptum eſſet, non tamen ipſum eas efficeret, deſiderio tamen principii actiui teneretur, et ſic arctiſſimo et connubiali quaſi et inſolubili vinculo ei iungeretur. Et hoc quidem principium in materia, quam naturam vniuerſi paſſiuam eſſe putabant, quaeſiuerunt: quae materia cum in ſe mali ſiue imperfectionis ſemina habeat, enata inde Aegyptiis occaſio de origine mali ex materia diſputandi, ex quo Perſarum hac de re Theologumena in Aegypto nota eſſe coeperunt. Adiectum tum his duobus principiis, tertium, malum, vtrique infenſum, ſeque iis opponens, eorum opera dilanians, malique omnis cauſſa. Hoc ſyſtema philoſophicum, a ſubtilioribus ingeniis conditum, non tamen a ſolis Graecis[r], cum longe antiquius ſit, accommodandum erat religioni κρατούσῃ, patriisque traditionibus. Quae vt obſcurae et in omnes partes verti aptae erant, ita egregiam occaſionem praebuere prudentioribus haec pro Aegyptiacis venditandi. Oſiridis enim regis ſymbolo principium illud actiuum, diuina in mundo anima delineabatur, Iſidis vero ea naturae pars, quae formas recipit ſiue materia; malum contra perfectionem principii formantis obluctans Typhonis imagine expreſſum; formarum impreſſionem et productionem Orus filius indicauit. Ita vero hiſtoria antiqua commode interpretamentis philoſophantium reſpondebat. Cum enim abſque dubio Oſiris rex maximus Aegypti fuerit, qui cum vxore Iſide regnauit, a fratre vero Typhone trucis et rebellis ingenii viro perpetuis bellis impetitus fuit[s]; Oro filio ei repugnante, regiamque familiam et thronum defendente et propagante; facile in his inueniebant, quae ſyſtemati ſuo applicarent. Coniecturam haec non meram ſapere, ſed veterum interpretationibus niti, PLVTARCHVM conſulenti patebit. Is enim diſerte: *Eſt ergo Iſis naturae ea pars, quae quaſi foeminea omnes in ſe recipit ortus, tanquam nutrix quaedam et omnium commune receptaculum. Huic Iſidi a natura inſitus eſt amor primae omniumque principii, et praeſtantiſſimae naturae, quae eſt bonum. Hoc ea deſiderat atque perſequitur, et portionem a malo ſibi obtingentem fugit atque repellit. Cum enim ſit receptaculum et ſubiectum vtriusque, ſua tamen ſponte ſemper vergit ad melius.* Haec in ſequentibus latius diducit, et quid Typhon, quid Oſiris, quid Iſis, quid Horus in hac explicatione phyſica ſignificent, perſequitur. Multa huc ex Platonis ſchola traduxiſſe Plutarchum non negamus, fallique etiam, ex iis, quae diximus, concludimus, quando Platonicos de ente ſummo, idea et materia conceptus Aegyptiis affingit, quales ſerius longe et caput demum extollente Platoni-

ca

r) Quod contendit WITSIVS l. c. p. 89. Sed ſyſtema de duobus principiis antiquius eſt.

s) Conf. Abbas BANIER diſſ. ſur le Typhon. T. VI. Hiſt. de l'Academie des inſcriptions p. 162 ſeq. MOSHEM. l. c. p. 847. et ipſe PLVTARCHVS l. c.

ca philosophia Aegyptus tenuit. Attamen hoc inde recte confirmatur, Osirim animam mundi siue Deum per totum mundum diffusum, Isin naturam receptricem formarum, Typhonem malum quod inesse materiae credidere orientales, tum significasse, cum theologia Aegyptiorum philosophicis rationibus ornaretur. Caue tamen haec Platonico sensu intelligas, sed ex Osiride et Iside, id est vtroque principio actiuo et passiuo vna rerum vniuersitas siue natura animata composita, ex Aegyptiorum horum sententia, censenda est. Et hinc ratio patet, cur apud ATHENAGORAM [w] Isis dicatur, *ex qua sint omnia, et per quam sint omnia*, et cur MACROBIVS dixerit [x]: *Isin vel terram esse, vel naturam rerum subiacentem soli.* Nec aliud vult inscriptio in templo vrbis Saidis reperta: *Ego sum omne, quod existit, est et erit, meumque peplum nemo adhuc mortalium detexit* [y]; nam quae hic Deae Neith adscribuntur, in aliis Aegypti terris Isidi attribuuntur, hinc celebris illa inscriptio Capuana [z]

TE TIBI
VNA QVAE
ES OMNIA
DEA ISIS
AERRIVS BALBINVS V. C.

Non nescimus aliter visum fuisse multis viris doctis de Iside statuere, et per eam vel summum rerum omnium parentem, vel vniuersum hoc animatum intelligere, nec morose refragabimur contendenti, diuersas fabulae de Osiride et Iside in Aegypto fuisse explicationes philosophicas; et testimonia adduci posse, aliter rem explicantia. Verum vt hi omnes Platonici sunt, adeoque suo systemati conuenienter incertam et obscuram fabulam explicuerunt; ita vehementer veremur, vt qui per Isin vniuersum, vel totam naturam animatam intelligendam esse contendunt, rationem cohaerentem de Iside et Osiride dare queant. Interim praeter coniecturas hic non aliud maius quaerendum esse, quilibet videt, vnde facile patimur, vt in obscurissimae rei explicatione quilibet sensu suo abundet. Patet vero ex dictis haec valde accedere si non plane Spinozistico systemati, Stoico tamen non multum melioris notae. Qui enim animam mundi Platonico sensu intelligunt, illi valde falluntur, et posteriora Aegypti tempora, vbi ista explicatio ex Platonis schola hausta Alexandriae viguit, cum mediis temporibus confundunt, id quod in lectione Cudworthi more suo Platonicos sequentis probe notandum est. De Platonicorum vero Aegyptiorum opinionibus de Deo dicendum est suo loco. Plura in re obscura addere, et incertissimas coniecturas, nullo nisi ingenii fertilioris lusibus, fundamento nixas sequi superuacaneum est. Hoc vnum addimus, dum Typhonem mali in materia versantis imaginem Aegyptii fecerunt, eundemque ideo sacrificiis et victimis placarunt, colligendum inde esse, eos, qui has rationes philoso-

w) Legat. pro Christianis c. 19. p. 86.
x) Saturnal. L. I. c. 17. p. 272.
y) Conf. CVDWORTH. l. c. pag. 398. et MOSHEM. ad h. l.
z) Vid. MARQ. GVDIVS ad PHAEDRVM L. III. fab. 19.

losophicas excogitarunt, non tam materiae impotentiam, inertiam et alias proprietates, in quas Platonici caussam mali in materia reiecerunt, intellexisse, quam principum aliquod malum quod materia abutitur, siue illud sit anima quaedam bruta mali caussa, qua ratione Platonem quoque explicat PLVTARCHVS [a] siue spiritus quidam malus, quod forte a Persis, post eorum irruptiones in Aegyptum acceperunt; quorum prius Plutarchus sectatur [b], qui ex eo, quod Typhonis potentiam tandem conterendam statuant Aegyptii, concludit: mixtam esse huius mundi originem atque compagem ex contrariis facultatibus, sed quarum non sint aequales vires, meliore praeualente et deteriorem, non tamen funditus, abolituro: nobis posterius ex Persarum disciplina transsumtum probabilius videtur; ita tamen vt cum diabolo Scr. S. non confundatur [c]. Certiora in tantis tenebris, vbi palpare, videre est, ab aliis expectamus. Noster est celeberrimus MOSHEMIVS [d].

Trinitas Aegyptiorum.

§. XVI. VI. Restat, vt de trinitate, quam in diuinis ab Aegyptiis cognitam, quidam statuunt, paucis dicamus. Hanc sententiam exornandam sumsere FRANCISCVS FLVSSVS CANDALLA [e], HANNIBAL ROSSELVS [f], et qui omnem fere Aegyptiorum superstitionem ad mysteria Christianorum inepto et audaci consilio transtulit ATHANASIVS KIRCHERVS [g]. Adeo vero infirma et ficulnea sunt Kircheri argumenta, vt ea recitasse, sit refutasse. Prouocat is partim ad hieroglyphica, in quibus globus alatus serpente foetus trinitatis signum esse illi videtur, partim ad Hermetica fragmenta, in quibus non Dei tantum patris, sed et mentis, immo consubstantialis verbi mentionem fieri asserit; haecque Hermetem tum ex traditione maiorum, Cananaea stirpe oriundorum, habuisse, tum ab Abrahamo συγχρόνῳ didicisse contendit. Quae quam misera sint, quis non videt? omnia enim illa scripta Hermetis, ad quae prouocat, conficta et suppositititia esse, supra demonstrauimus, et adeo in vulgus notum est, vt nemini his nostris temporibus, quibus accuratius de libris νοθείας suspectis disquiri solet, fucum facere queant, nisi Kircheriano ingenio similis fuerit [h]. Clariora tamen se inuenisse visus est CVDWORTHVS [i], in IAMBLICHO [k], quem Mercurio suo adscribere putat tres personas in Deo, siue tria rerum omnium principia, potestate atque gradu inter se diuersa, primo vnum simplicissimum numen, a quo omnis alienissima esset distinctio, cui nomen dedit, Eicton: tum perfectissimam mentem, quae, omnem, qua pollet, cogitandi vim in semet ipsam converteret; vocabulum eius Emeph, denique illam, quae omnia, nulla caussa alia interueniente, finxit naturam, cuius varia pro diuersis eius facultatibus nomina Phtha, Ammon,

a) De psychogonia ex mente Timaei.
b) De Isid. et Osir. T. II. p. m 157.
c) Ita BASNAGE Hist. des Juifs T. III. ch. 19. p. 485. qui putat ex traditione de seducto a diabolo humano genere fabulam de Typhone enatam esse.
d) l. c. p. 246. not. 34
e) Edidit is Mercurii Poemandrum 1575. Gr. et Lat.
f) In Comm. in Poemandrum. Crac. 1585. Col. 1630.
g) In Sphinge Mystag. P. II c. 3. Obelisco Pamphilio P. III p. 400. et Gymn. hieroglyph.
h) Explosit Kircheri somnia WITSIVS Aegyptiac. L. II. c. 5. p. 91.
i) System. intellect. c. IV. § 18. p. 412 413.
k) De mysteriis Sect. VIII. c. 3. p. 158 seq.

mon, Osiris, sint [l]. Addit vir doctus, secundam illam personam, quae hunc orbem fabricata est, Aegyptios Cneph quoque vocasse, et autumasse, ex hoc numine Phtha esse procreatum. Vidit vero ipse Cudworthus, haec cum scholae Pythagorico-Platonicae placitis conuenire, quoniam vero eos pro aptis de religione Aegyptiorum iudicibus habuit, necessario ab illis seductus et lapsus est. Nam hos homines insano consilio religiones totius mundi in vnum systema conflandi, et noxio syncretismo omnia miscendi, omnium gentium praecipue orientalium et Aegypti doctrinas vehementer adulterasse, iisque sua placita suppofuisse, quis est, qui ignoret? Illi vero cum Christianis affines videri voluerint, trinitatem quoque aliquam affectarunt, eamque excogitatis principiis quibusdam metaphysicis exornarunt, et veteribus suppofuerunt. Vnde quam inepti in hoc argumento testes sint, facile quilibet intelligit. Vidit praeterea in Iamblicho Cudworthus, quod alius non viderit, nec vnquam Iamblicho in mentem venit. Is enim non de summis diuinitatis principiis, sed de Diis aethereis, empyreis et coelestibus, quos alterum ordinem, post Deum summum noëtarcham vocat, et si recte numeres, non tres sed quinque Deos memorat, qui rerum apparentium opificio duces praesint, quosque minores alii sequantur. Ex quibus a cel. MOSHEMIO [m] luculenter demonstratis videre est, hypothesios seruitio deceptum virum doctum, non attentis satis ad Iamblichi verba respexisse oculis, trinitatemque vidisse, quam nemo Aegyptiorum vnquam somniauit. Propiora et ad trinitatem aliquam referri apta habet PLVTARCHVS [n] qui ita Aegyptiorum mentem explicat: *Praestantior atque diuinior natura e tribus constat, eo, quod mente cernimus, et materia, et quod ex his compositum mundus dicitur. Ac Plato quidem primum illud ideam, exemplar patremque nominat: materiam matris, nutricis, sedis, et regionis ortuum capacis vocabulo notat; quod ex vtroque constat, prolem ortumque nominare solet. Aegyptios autem probabile est, triangulorum pulcherrimo in primis comparasse vniuersi naturam; qua comparatione etiam Plato videtur vsus. - - - Constat id triangulum tribus lateribus - - intelligendum autem est, linea ad rectum angulum alteri insistente, marem, basi feminam, subtendente prolem vtriusque repraesentari, et Osirin esse principium, Isin receptaculum, Orum effectum.* Non prorsus inepte [o] etsi Platonicis rationibus, tum temporis Aegyptiis ignotis nimis atque temere attemperatum. Sed quam longo haec interuallo a Christianorum trinitate distant? Succurrit tamen aliud quoque, quod ad sanctissimum mysterium propius accedere videtur, Hermeticae doctrinae placitum, quod nobis CYRILLVS ALEXANDRINVS [p] seruauit. Is ita: *Ait etiam Hermes sermone tertio ad Asclepium; fieri non potest,*

 vt

l) Videndi de his Aegyptiorum Deorum nominibus quos fuse laudat cel. WOLFIVS de manichaeismo ante manichaeos cap. 15. pag. 74. 75.

m) Ad l. c. Cudworthi.

n) De Isid. et Osir. T. II. p. m. 161. conf. WITSIVS Aegypt. L. II. c. 5. p. 95. PETAVIVS dogm. theol. T. II. L. II. c. 2.

o) Forte ex sacerdotibus Aegyptiorum quidam ita instituerunt, postquam Graecorum philosophiam didicerunt.

p) Lib. I. adu. Iulian. p. 35.

vt in rudes et non initiatos haec mysteria efferantur, sed mente audite: Vna erat tantum lux intellectualis ante lucem intellectualem, et est semper mens mentis clara et illustrans, nec aliud quicquam erat, quam huius vnitas semper in se ipsa existens, semper sua ipsius mente, et luce et spiritu omnia complectitur. Videtur enim his verbis in vna luce diuina et intellectuali tria principia, mentem, lucem, et spiritum statuere. Recte tamen vbi haec verba intuemur, patebit, tria haec principia tanquam emanationes internas diuinae et ineffabilis lucis delineari, et ita summo numini, tria subordinari principia emanatiua. Quae sententia, Deum aliis praefigens, omnino non Platonica tantum est, id quod docte probauit MOSHEMIVS[q], sed et, quod idem vir celeberrimus monet, Iamblichi, qui paria fere Aegyptiis tribuit, aetate superior. Etsi enim Hermeticam doctrinam, vel quod idem est, Aegyptiorum genuinam theologiam haec non referre, ex iis, quae supra de principiis diuinis ex mente Aegyptiorum disputauimus, abunde patet; sapit tamen illam Aegyptiacam doctrinam, quae Platonicis in Aegypto caput extollentibus, tandem inualuit, et quae libros illos Hermeticos, patribus passim laudatos peperit. Cuius cum genuina propago fuerit doctrina Iudaeorum Cabbalistica, vt suo loco euidentibus argumentis demonstrabimus; lux inde affulget obscurioribus Pseudo-Hermetis verbis. Cabbalistae enim in arbore Sephirothica, quae genealogiam emanationum diuinarum exhibet, non praeponunt tantum omnibus sephiris, id est luminibus intellectualibus Orhaënsoph, lucem intellectualem infinitam, vnam, in se ipsa existentem, sed etiam triada superiorum sephirarum, antequam luminibus inferioribus fulguraret, sub ea constituunt, coronam, sapientiam, prudentiam, quae, vt emanarunt ex infinito lucis diuinae oceano, ita certo modo eas lux infinita sub se et in se comprehendit. Quae vt dictis a Pseudo-Hermete aptissime congruunt, ita satis produnt, eadem ex schola cum Hermetica illa, tum Cabbalistica prodiisse, nec haec genuinam Aegyptiorum mentem referre, nisi prout sub Graecorum sensim imperio ad Orientalia et Platonica φιλοσοφέμενα tandem reformata fuit. Haec tamen licet ita se habeant, certo tamen sensu πολυθεότης cum principio, Deum esse omnia, esseque animam mundi informantem, stare potest, nec negamus, Aegyptios veteres non plures Deos siue potius daemonas magnos statuisse. Verum illi non emanationes sed partes omnia constituentis Dei sunt, sicque Deus ille, siue mens vniuersum permeans, in omnibus materiae partibus essentialiter et formaliter, non emanatiue tantum est, id est, vt Graeco more loquamur, sensu Stoico non Platonico, quem perperam sequitur Cudworthus. Hincque tota illa Deorum Aegyptiacorum series et fabularum congeries, ex admisso semel hoc principio, facile explicanda. Ita vero non tres tantum, sed innumeri Dii inter Aegyptios, forte hac de re inter se diffidentes quaerendi sunt.

§. XVII.

q) Ad CVDWORTH, c. IV. §. 35. p. 734. c.

Daemonologia Aegyptiorum.

§. XVII. VII. Reliqua, quae de Aegyptiorum theologia extant, ex dictis facili labore possunt intelligi. Daemonas enim statuisse, supra indicatum est, qui quoque locum habere possunt, vbi anima mundana admittitur, cuius partes sunt. Hos genios siue Deos hominibus apparere, aeternosque esse docebant[r]: ita enim ortus ex anima mundi diuina postulabat. Immo et apparere interdum hominibus credebant, quod sacerdotum inuentum fuisse videtur, vt eo magis somniis suis fidem apud plebem credulam inuenirent. Et hinc varia quoque instituta sacrificia, et expiandi Deos rationes atque modi excogitati, de quibus, cum ad nostrum institutum, quod in doctrinas philosophicas Aegyptiorum inquirit, non pertineant, dicere prolixius supersedemus. Addendum et hoc, quod DIOGENES LAERTIVS veteres de theologia Aegyptiorum scriptores secutus refert[s]: Statuas et fana fabricanda esse, quod ignorent effigiem Dei; id quod ad imagines animalium ab Aegyptiis cultas referendum est. Illis enim Deos praesentes esse, animasque beatas et diuinas in eas statuas migrasse, credebant. Quod occasionem praebuit vitae Apollonii architecto[t] narrandi, Apollonium leonem mitem iussisse in templo Leontopolitano collocandum, quod rex Amasis in illa bellua vagaretur; indeque congregatos sacerdotes Amasidi sacra fecisse, belluamque torque et vittis redimitam in interiorem Aegyptum misisse: Quae enim doctissima annotatori monenda visa sunt, Apollonium φιλανθρωπίας tantum symbolum Aegyptiorum oculis obiicere voluisse, quibus in more positum fuerit, Deorum et heroum naturam, indolem, virtutes sacris huiusmodi symbolis repraesentare imitandaque proponere, adeo contorta sunt, et ab euidenti verborum Philostrati significatione aliena, vt ad excusandam tantum Apollonii vel Philostrati insaniam excogitata esse, quilibet videat, vnde ea non moramur.

Doctrina Aegyptiorum de anima.

§. XVIII. Post Deum resque diuinas de anima quoque notandae sunt Aegyptiorum doctrinae, de quibus non minus, quam de illis, viri docti vehementer dissident. Et I. immortalitatem quidem animarum Aegyptios credidisse certum est, nec negatur ab vllo, adeo, vt teste HERODOTO[u], primi fuisse dicantur, qui dicerent, animam esse immortalem. Quod tamen, inuita veritate, dici vel sola nos Hebraeae gentis, in qua ista veritas semper viguit, historia docet, et ex vniuersali fere consensu veteris orbis demonstrari potest[x]. Nec aliter patitur principium semel admissum materiam, siue naturam spiritu diuino per omnia diffuso animari: inde enim sequitur, animam quoque ex aeterno hoc spiritu animaue ortam aeternam et immortalem esse. Quoniam vero quae immortalia sunt, aeternum durant, inde animam quoque nunquam interituram, sed aeternum victuram autumabant. Hinc refert DIODORVS[y]: Aegyptios bonorum virorum obitum lachrymis

r) DIODOR. L. I. c. 12. conf. MARSHAM. Can. chron. Sec. IV. p. 52.

s) Lib. I. f. 10.

t) PHILOSTRATVS in vita Apollonii L. V. c. 42. p. 225. Addendus DIODORVS qui L. I. refert, placuisse Aegyptiis, Deos apparere hominibus in sacrorum animalium formis.

u) Lib. II. c. 123.

x) Conf. cel. IOACH. OPORINI eruditus liber de immortalitate mortalium.

y) l. c.

mis non fuiſſe proſecutos contra felicitati eorum applauſiſſe, *ὡς τὸν αἰῶνα διατρίβειν μέλλοντες καθ' ἅδυ μετὰ τῶν ἐυσεβῶν, eo quod in altera vita cum piis aeternum victuri eſſent;* dignaque ſunt, quae de more ſepeliendi apud Aegyptios idem DIODORVS refert, quae eo tendunt, vt probata defuncti vitae innocentia in publico iudicio, Dii rogentur, vt in piorum contubernium recipiatur. Et haec quidem Aegyptiis placuiſſe, ſatis certum eſt.

II. Magna vero controuerſia agitatur, vnde ex mente Aegyptiorum animae immortales in corpus deſcendant, quemue in locum demigrent corpore ſolutae? Adeo enim hic diſcrepant veteres atque recentiores, vt difficile ſit, veram ex his Aegyptiorum ſententiam eruere. In locum eas deferri, quem Amenthes Aegyptii dicunt, Graeci ᾅδην, PLVTARCHVS[a] teſtis eſt, qui monet: *locum ſubterraneum, in quem putant animas ferri poſt mortem, vocari Amenthen, quod nomen ſignificet, accipientem et dantem.* Qua explicatione Graecorum fere opinionibus de ſtatu animae poſt mortem Aegyptias aſſimilat. Quae cum vel campos elyſios et felicitatis ſedes, vel infernales poenas mortuorum animis aſſignauerint, ſequitur inde, ſi Aegyptiorum Amenthes idem eſt, in vita altera apud dominos meliores, quae Socratis vox fuit, illis animabus locum eos aſſignauiſſe; et huc ea quoque tendunt, quae de more ſepeliendi Aegyptiorum ex Diodoro retulimus. His addi poteſt PORPHYRII[a] teſtimonium, qui ex Euphanto refert: *Aegyptios exanime cadauer efferentes, ita mortui hominis verbis Deos eſſe deprecatos: Sol omnibus imperans, vosque Dii vniuerſi, qui vitam hominibus largimini, me accipite, et Diis aeternis contubernalem futurum tradite.* His enim verbis clare innuitur, animas ad ſolem purgandas, indeque ad Deos aeternos et immortalitatis ſedem deferri. Aliter tamen de Aegyptiorum in hac re ſententia HERODOTVS[b], qui narrat, docuiſſe illos: *exoleſcente corpore animam ſubinde in aliud animal, quod naſcitur, immigrare, atque vbi per omnia ſe circumtuliſſet, terreſtria, marina, volucria, rurſus in hominis corpus, quod gigneretur, introire, atque hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia.* His conſentit teſtimonium, Hecataei apud LAERTIVM[c] *τὴν ψυχὴν καὶ ἐπιδιαμένειν καὶ μετεμβάλλειν, animam et perdurare, et tranſire in alia corpora.* Paria habet AENEAS GAZAEVS, cuius verba in *Theophraſto*[d] eius ipſa conſulenda ſunt. Et huc facit etiam cultus animalium, qui hanc metempſychoſin animarum ſupponit, vt ex iis videre eſt, quae §. praecedente ex Philoſtrato retulimus. Haec adeo pugnare inter ſe videntur viris doctis, vt de conciliatione deſperent, merenturque imprimis expendi ea, quae acutiſſimus MOSHEMIVS dignus in hoc argumento iudex, prudenter monet: Neutram ſententiam tanquam ab Aegyptiis non admiſſam reiiciendam eſſe, diſſenſiſſe inter ſe Aegypti ſacerdotes, variasque tenuiſſe

a) De Iſide et Oſiride T. II. p. m. 145.
a) De abſtinentia L. IV. § 10. p. 157.
b) l. c. c. 123.
c) Lib. I. ſ. 10.
d) ſiue dialogo de reſurrect. mortuorum p. 14.

nuiſſe ſententias, et ita fruſtraneo labore defungi, qui omnes, quae Aegyptiis adſcribuntur doctrinas inter ſe conciliare contendunt. Eſſe itaque veriſimile in doctrina de ſtatu animarum poſt mortem ſacerdotes Aegyptiorum in varias opiniones diſceſſiſſe; et alios quidem migrationes et circuitus animarum per varia corpora ſtatuiſſe; alios bonorum virorum animas a longis his erroribus liberaſſe, et in Deorum ſtatim conſeſſus deduxiſſe. Alios rurſus, aſcendere ad ſtellas vagas defunctorum mentes, in iisque purgari, vt dignae fiant Deorum conſuetudine, decreuiſſe. Alios, locum quendam ſubterraneum decedentes excipere animos, praecepiſſe. Nihil in his omnibus eſt, quod non ſuo modo admitti queat, et indubitatum eſſe, ex ſupra diſputatis pateat, non vnam doctrinae regulam, eandemque opinionem per omnia ſacerdotum collegia in Aegypto obtinuiſſe. Vnum tamen, quod obiici poteſt, non celamus: patere ex ſolenni ſepeliendi ritu, quem ſupra adduximus, non priuatas eas opiniones fuiſſe, ſed publicas. Nos, ſi coniecturis (ad eas enim omnia redire, modeſte fatemur) locus eſt, conciliandi diuerſas veterum de Aegyptiacis de ſtatu locoque animarum poſt mortem doctrinis narrationes rationem aliquam ſupereſſe non diffitemur, modo ad ipſa principia Aegyptiaca attendatur, nec rationibus Platonicis, quae maximopere cognitionem veteris philoſophiae Aegyptiacae impediunt, tenebrae inducantur. Animas nempe Aegyptiis ex vniuerſi anima decerptas adeoque immortales viſas eſſe, ſupra monuimus. Euincit hanc Aegyptiisque vindicat ſententiam doctrina de Deo, anima mundi, ex qua omnia, in qua omnia ſunt, in quam omnia reditura ſunt. Inde neceſſe eſt animas tandem ad Deos redire. Quoniam vero anima corpori alligata variis modis inquinatur, diuerſam in Deum redeundi rationem eſſe, neceſſe eſt, ita vt, qui bene vixerint citius, qui male, ſerius ad fontem vnde decerptae ſunt, redeant. Omnibus tamen purgatione opus eſt, quam iſta metempſychoſi abſolui, omnes fere eius doctrinae patroni crediderunt. Bonorum itaque animae faciliori circuitu a leuioribus ſordibus liberatae, ad aethereas ſedes, ipſaque aſtra, ſolem imprimis, ſedem primariam Deitatis eleuatae, in Deum redeunt, et nobiliores atque feliciores habitationes cum Diis inter ſidera ſortiuntur. Malorum longiſſimis periodis excruciatae et in deteriora corpora detruſae, longas ita malitiae atque ſcelerum poenas trahunt, donec a ſordibus liberatae principio ſuo, Deo iungantur. Haec primo illi principio: Deum fontem eſſe omnium rerum, ad quem reditura ſunt omnia, conformia eſſe, quilibet videt. Atque eadem quoque effatis atque narrationibus veterum conſonant. Nam viros bonos virtutisque alumnos in Deorum conſortium recipiendos eſſe, ex hac hypotheſi ſequitur, et quidem breuiori μετεμψυχώσεως periodo, et feliciori conditione: malos vero ad longas periodos et cruciatus damnari. Vtraque et bona et mala anima migrat, ſed diuerſo loco, modo, tempore et fato. Τόπος ὑποχθόνιος vero, quem Amenthen vocari Plutarchus tradit, idem eſt, qui Graecis ἅδης dicitur, ille ipſe in aethere locus, vbi animae fortis nouae le-

ges ex vita prius acta expectant, et ex fati decreto nouas vicissitudines subeunt. Et ita quidem non cohaerere tantum de Aegyptiorum placitis narrationes veterum putamus, sed consentanea ea quoque sunt illis, quae Aegyptiis doctrina proxime accedunt, Pythagorae et Stoicorum placitis. Quorum ille metempsychosin in Aegypto didicit, et illi quoque viros bonos et sapientes subiecit, quos tamen non diis tantum iungi, sed Deos fieri et in Deum reduci statuebat, eodem, quo Aegyptii more et sensu: hi vero, post mortem animas ex diuina mundi anima decerptas inter sidera, vel in aethere quoque collocabant, donec purgatae redirent, in vniuersalem animam, indeque nouis corporibus insererentur.[i] Id quod quidem ab Aegyptiorum mente aliquantum longius, quam Pythagorae sententia, abit, et μετενσωμάτωσις magis quam μετεμψύχωσις est, illustrat tamen opinionem Aegyptiacam, dum ostendit, qua ratione animae ex essentia diuina decerptae, post funera in loco aliquo commorari, et iterum in corpora venire queant. Ceterum Herodoti narrationem ex vulgi potius traditione quam sacerdotum doctrina sumtam non accuratam esse, adeoque non nimis premendam, ex collatis reliquis testimoniis sit verisimile, certe ad impiorum magis fata, quam piorum pertinet. Cum enim teste DIODORO[e] Aegyptii poenas et praemia vitiorum et virtutum admiserint, in animarum quoque reuolutione necessario diuersitatem fatorum admittere debuerunt. Quae cum omnibus fere, qui metempsychosin statuerunt, placuerit, et animarum migratio cum purgationibus animae praemiisque atque poenis post mortem coniuncta fuerit, recte inde concluditur, inter Aegyptios easdem doctrinas sine contradictionis specie iungi potuisse.

Doctrina Aegyptiorum de mundo. *Materia aeterna.*

§. XIX. Post Deum et diuina, animamque, quae ex Deo esse credita fuit, de mundo eiusque ortu quoque disseruere Aegyptii, quorum physiologia et cosmogonia iam explicanda est. Et I. quidem materiam eos aeternam censuisse, nec vnquam factam aut creatam, dubio apud eos carebit, qui ea, quae supra de Iside disputauimus, recte expenderit. Siue enim per Isidem vniuersum hoc, quod videmus, totumque complexum tum materiae, tum spiritus eam animantis, adeoque vniuersam naturam rerum animatam intelligamus, siue materiam tantum recipientem semina principii actiui, Osiridis, spiritus mundi per eam diffusi, et in ea formam rerum essentialiter producentis, quae Plutarchi et quos sequitur explicatio est, Isin, aeternam, id est materiam nunquam conditam, sed ab aeterno in coniugio Osiridis, id est principii actiui connubio necessario et essentiali fuisse agnoscendum est. Ita enim omnia, quae Aegyptii φιλοσοφῦντες de Iside tradunt, postulant. Nec dubium in antiquissima Aegyptiorum religione idem obtinuisse, vbi creationis materiae ne vestigium quidem apparet. Postquam vero Aegyptii philosophari inceperunt, hanc materiam omnino supposuerunt, et pro primo rerum principio admiserunt, id quod diserte testantur, Manetho, et Hecataeus apud LAERTIVM[f]: Φάσκειν τῦς Αἰγυπτίῦς, ἀρχὴν μὲν εἶναι τὴν

) Lib. I. p. 61. f) Lib. I. f. 10.

τὴν ὕλην εἶτα τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ αὐτῆς διακριθῆναι. *Principium rerum fuisse materiam, et ex ea deinceps quatuor elementa discreta fuisse.* Nec aliud postulat tota cosmogonia, qualis ea a Diodoro describitur, et mox adducetur. Falluntur itaque, qui Aegyptios creationem mundi ex nihilo statuisse sibi persuadent, minus recte intellecto IAMBLICHI [g] loco decepti. Quaesiuerat scilicet PORPHYRIVS ex Anebone: num Aegyptii materiam agnoscant, nec ne? an corpora prima qualitatibus praedita? tum genitamne ponant materiam, an ingenitam? Et tum ea Chaeremonis verba addit, quae supra adduximus, quaeque Aegyptiis mundi generationem ex materia sine interuentu mentis alicuius tribuunt. Ad hanc quaestionem IAMBLICHVS respondet: *Materiam quod attinet, Deus eam produxit, diuidendo materialitatem ab essentialitate, hancque materiam accepisse opificem Deum vitalem, ex ea simplices sphaeras fabricauisse, ipsius vero quod erat extremum, (siue residuum) ad corpora generabilia facienda transtulisse.* Vrget haec CVDWORTHVS [h], Platonicos, vt semper solet, secutus. Prouocat insuper, qui in eadem sententia est LIVIVS GALANTES [i], ad Hermetis libros; EDMVNDVS DICKINSONVS [k] vero, ad ipsam physiologiae Aegyptiacae conditionem, quae vniuersae materiae principium attribuit. Nihil enim in his omnibus est, quod accuratius examen sustineat. Et Iamblichi quidem locus adeo distat a creatione ex nihilo, vt satis pateat, viros doctos, qui eum pro hac doctrina allegant, verborum obscuritate seductos, ad systema Platonicorum Alexandrinorum non attendisse. Non enim quaestio erat Porphyrio: materia creata sit nec ne? sed an genita sit? quae quaestio illud, ex quo genita est, supponit. Ad eam vero ita Iamblichus suae sectae principiis innixus respondet: Deum materiam ex sua essentia produxisse, siue genuisse, et ita per emanationem a sua essentialitate separauisse. Quam doctrinam huius scholae asseclis placuisse, eosque statuisse, materiam ab aeterno ex Deo emanauisse, suo loco demonstrabimus [l]. Adeo vero hoc abhorret a creatione ex nihilo, vt pestilentiorem potius errorem foueat, quam is est, qui materiam Deo mundi architecto, adiungit. Addendum vero et hoc est, genuinam hanc opinionem Aegyptiorum veterum non esse, sed mutatam esse hanc physiologiam a Platonicis in Aegypto caput extollentibus, vt ita systemati emanatiuo, quod in orientali philosophia tum temporis florebat, se accommodarent, vnde frustra ex horum hominum suis nugis vetera decreta accommodantium testimoniis de hac re iudicatur. Hermetis vero librorum cur nullum pondus in hac re sit, ex supra dictis constat. Nec quae vult Dickinsonus, ex illo sequitur, quod materia ἀρχὴ dicatur; nam quae a Diodoro dicuntur, fuisse τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὅλων σύστασιν, *mundum quidem initium habuisse,* dicunt, *non* vero *materiam,* apud Laërtium autem ἀρχὴ non pro initio, sed pro principio ex quo

 sunt

g) De myster. Aegypt. Sect. VIII. c. 3. p. 159.
h) Syst. intell. c. IV. §. 18. p. 398.
i) Comparat. Theol. Plat. p. 237 seq.
k) Physic. vet. et verae c. XII. p. 198.

l) Legendus, qui de his eleganter commentatur ven. MOSHEMIVS in diss. de creatione ex nihilo, inserta CVDWORTHI system. intellect. p. 282 seq.

ſunt omnia, ſumitur, qua ratione omnis neruus argumenti a Dickinſono adhibiti laxatur. II. Materiae tamen ſpiritum aeternum per omnes materiae partes eſſentialiter diffuſum adiunxiſſe, ex iis repetendum eſt, quae ſupra [m] de theologia Aegyptiorum diximus. Etſi enim negari nequit, et Chaeremonem et Diodorum Siculum in exponenda Aegyptiorum theologia, non meminiſſe mentis alicuius, cuius ope et fabricatione mundus productus ſit; notum tamen eſt iis, qui veterum coſmogonias curioſo et attento oculo perluſtrarunt, vetuſtiſſimos theologos in condendis ortus rerum ſyſtematibus cauſſam efficientem, praeſuppoſuiſſe, et ad materiae tantum formationem attendiſſe. Idque apud Aegyptios quoque factum eſſe, vel ex ſolo indiſſolubili Oſiridis et Iſidis vinculo et matrimonio conſtat, quo et materia et ſpiritus ſimul coniunguntur. Quod ſi ea certa eſſent, quae ex PORPHYRIO adducit EVSEBIVS [n] ipſa hieroglyphica Aegyptiorum theologia hoc confirmaret. Refert enim: τὸν δημιουργὸν *ſiue efficientem rationem ab Aegyptiis Cneph appellari, et configurari humana ſpecie, colore coeruleo, eoque nigricante; cingulum ac ſceptrum manu tenentem. Huic in capite regium ex penna galericulum eſſe, quod eiusmodi ratio abdita fere obſcuraque lateat, ſummoque labore inueniri vix poſſit, eademque vitae fons ac regina cum ſit, tum vero intelligente quodam ac ſpirituali motu cietur, quem maxime penna illa in capite ſita referat.* Hunc Deum porro ouum ex ore effudiſſe narrant, ouum vero illud mundum interpretantur. Quod oui ſymbolum mundum repraeſentare, ex veterum coſmogoniis conſtat. Negare tamen nequimus, ſuſpectam eſſe Porphyrii fidem, qui Aegyptiorum veterem doctrinam rationibus Platonicis adaptauit [o]. Loquitur enim de Demiurgo, quem ſummo numine inferiorem ponit theologia Platonica, ignorat Aegyptiaca vetus. Accedit, quod PLVTARCHVS [p] refert ſolos ex populis Aegypti Thebanos Deos nullos mortales colere, verum Deum illum Cneph, quem venerarentur, et ortus et interitus expertem ducere. Ex hoc enim Plutarchi teſtimonio conſtat, hunc Deum tantum ad Thebanos pertinere, nec ex eo poſſe concludi ad religionem totius Aegypti, quam in fingendis Diis inſaniuiſſe ex hoc loco pulchre demonſtratur. Hinc viris doctis qui inter Britannos *hiſtoriam vniuerſalem* condere coeperunt [q], occaſio enata fuit diſtinguendi inter religionem ſuperioris et inferioris Aegypti, quarum regionum haec idololatria merſa fuerit, illa Thebanorum ex praeceptis ſobrie magis ſtatuerit. Quod quidem ineptum non eſt, cum plus ſemel oſtenderimus, variaſſe admodum in diuerſis locis religionem Aegyptiorum, ad explicandum tamen coſmogoniae negotium nihil affert, quia non quaeſtio eſt, quis Aegypti populus abiecto πολυθεότητος praeiudicio melius de Deo ſenſerit, ſed quid religio theologorum ſiue philoſophantium de ortu rerum ſtatuerit, a quo argumen-

Materiae inditus ſpiritus aeternus.

m) §. 14. 15.

n) De praepar. eu. L. III. c. 11.

o) Conf. IDEM L. I. c. 10. et quae de hoc Deo habet THOMAS GALEVS ad IAMBLICHVM de myſter. Aegypt. pag. 301.

p) loc. cit.

q) p. 61. Praeiuit CVMBERLAND. in Coſmogon. Sanchuniath. p. 12 ſeq.

gumento Cneph ille tutiſſime reiicitur, quia, pulchre monente MOSHEMIO [r], incertum eſt, num ſummum per illum numen Thebani intellexerint, cum plures aeternos Deos ſtatuere potuerint.

§. XX. III. Ex connubio vero Iſidis et Oſiridis mundum genitum eſſe et productum, Aegyptiorum theologis placuit. Num is Orus filius ſit [s], nec ne? in incerta et obſcura re non diſputabimus. Mundum certe Dei filium eſſe antiquiſſima omnium fere gentium traditio fuit [t]. Nec deſunt veterum teſtimonia, ex quibus id probatur, inter quae, ne nimii ſimus, vel vnum SIMPLICII [u] locum notari velimus, in quo philoſophus pro aeternitate mundi contra Ioannem Philoponum diſputans, Moſaicam de natura rerum a Deo producta hiſtoriam fabuloſam traditionem ex Aegyptiorum commentis natam vocat. Obſeruatque CVDWORTHVS [w] eadem ex cauſſa illum, qui Ptolomaeum ſcholiis illuſtrauit, ideo Aegyptios perſtrinxiſſe, quod ſoleant perpetuo de mundi generatione et ortu verba facere. Quare etiam thema aſtrologicum natalis mundi ex opinione Aegyptiorum expoſuit IVLIVS FIRMICVS [x]. Non diſſimulabimus tamen, quod ex DIODORO [y] obiici poteſt, eum diis coeleſtibus, ſoli, lunae, ſtellis ἀΐδιον γένεσιν aeternam generationem tribuere: Quod tamen relatiue tantum, ad Deos illos mortales, de quibus poſtea diſſerit, intelligendum eſt, quibus ea numina opponit, quae cum ipſo mundo ſunt orta et genita: quibus generationem tamen ad indicandum eorum ortum adſcribit. IV. Qua ratione vero mundum genitum crediderint, omnium optime ex DIODORO [z] diſcere eſt, qui ab Aegyptiis id accepit. Etſi enim expreſſis verbis hanc coſmogoniam Aegyptiis non tribuit, et EVSEBIVS quoque, vbi eam ex Diodoro repetit, Graecis eam aſſerit, apparet tamen ex ſerie hiſtoriae Diodori, illum hanc coſmogoniam tanquam ab Aegyptiis ad reliquas gentes et Graecos quoque translatam conſideraſſe; vnde eum recte audiendum putamus. Ita vero ille: *Cum primum res vniuerſae exiſtere coepere, vnius vultus fuiſſe coelum ac terram, permixta eorum natura. Poſteaquam diſceſſiſſent a ſe iſta corpora, mundo contigiſſe eum, quem nunc videmus, ordinem, aërem autem perpetui motus factum compotem. Huius quod maxime erat igneum ad ſublimia loca euectum, quippe cum ſurſum tendat ob leuitatem talis natura: eademque de cauſſa ſolem et caeteram ſiderum multitudinem manſiſſe in perenni vertigine: quod vero coenoſum et turbidum, cum humida concretione vno ſubſidiſſe in loco vi grauitatis. Sed hoc quoque cum volutaretur in ſe verſareturque continuo, ex humidis mare, ex ſolidioribus edidiſſe terram, ſed lutoſam mollemque valde. Hanc vero, vt primum, qui ſoli adeſt, ignis collucere coe-*

Mundi productio.

Modus generationis rerum.

 perit,

r) Ad CVDWORTH. p. 567. n. 8. 9.
s) KIRCHER. Oedip. Aegypt. et alii conf. CVDWORTH. p. 364.
t) IDEM paſſim. vid. p. 627.
u) In Ariſtot. Phyſic. L. I. f. 268.
w) Syſt. intell. c. IV. §. 18. p. 412.
x) Praef. L. III. Aſtronomic. Diuini illi viri atque omni admiratione digni Petoſiris Necepſoque, quorum prudentia ad ipſa ſecreta diuinitatis acceſſit, etiam mundi genituram diuino nobis ſcientiae magiſterio tradiderunt conf. ib. c. I.
y) Lib. I. c. 13.
z) Ibid.

perit, coaluisse, tum vero cum fermentaretur summa facies, intumuisse pluribus in locis humentia, inque iis putredines extitisse, tenuibus pelliculis circumdatas. Cumque ad eum modum ex calore foeta impleta essent, quae madebant, iis foetibus aduenisse alimentum noctibus ex circumfusa nebula, diebus vero eos ab aestu consolidatos. Postremo cum ad sui plenitudinem venissent ii foetus perustaque atque rupta ita essent membranarum inuolucra, enatas apparuisse omnimodas animantium formas. Horum alia plurimum sortita caloris ad loca supera abiisse, facta volucria. At quae de humente natura traherent plurimum, ea quoque ad locum perlata cognatum sibi dicique natantia. At tellurem, cum et ab aestu solis et a ventis magis magisque induruisset, ad postremum non suffecisse gignendis maioribus animantium, sed ea ex mutuo coitu coepisse gigni. Haec Diodorus, cui succinit MACROBIVS [a]. V. Non vero mundum tantum genitum affirmabant Aegyptii, sed et corruptioni obnoxium esse, testibus Hecataeo et Aristagora apud LAERTIVM [b]. Quod qua ratione futurum sit, sacerdos Aegyptius apud PLATONEM [c] exponit, exitum rerum duplicem statuens, per aquam et ignem, ex veteri, vti videtur traditione, quae per multas gentes cataclysmos et incendia praedicens peruagata est [d]. Periodica tamen ea rerum omnium destructio Aegyptiis visa est, ita *vt post certas temporum vices conflagratio huius vniuersi fiat, eamque mox consequatur instauratio omnia restituens discreta similitudine nihil a prioribus differentia*, quam Stoicorum sententiam, Aegyptiorum quoque doctrinam fuisse ORIGENES [e] inter Aegyptios studiis innutritus asserit. Qui rerum omnium exitus, Stoicis placitis conformis mire confirmat ideam theologiae Aegyptiacae, qualem exhibuimus, cum ex ista Dei et materiae vnione, qua vniuersum siue rerum naturam constituunt, isti cataclysmi, incendia et restaurationes mundi periodicae consequantur.

Mundi figura et partes.

§. XXI. Reliqua iam Aegyptiorum de natura huius vniuersi placita enarraturi VI. obseruamus, statuisse eos: Mundum ad sphaerae similitudinem esse rotundum, stellas ignem esse, quarum temperata commistione cuncta in terris nascantur. Lunam deficere, cum in terrae incidit vmbram; Esse eam aetheream terram. Priora veteres secutus Aegyptiis LAERTIVS [f], posterius PROCLVS [g] tribuit: nec probabilitate ea carent, eaedem enim doctrinae ad eos transierunt, qui apud Aegyptios philosophiam didicerunt, praecipue ad Pythagoram, quos tamen proprio marte atque suomet ingenio has veritates postea excoluisse, et ita rudimenta disciplinae Aegyptiacae perfecisse, dubium non est. In inuestigatione enim caussarum rerum naturalium Aegyptios adeo felices, vt Graecos, non fuisse, vel hoc argumento constat, quod sacerdotes Aegypti tempore Hero-

a) Saturn. L. VII. c. 16. conf. GROTIVS de Ver. R. C. L. I. §. 16. p. m. 43 seq.
b) Lib. I. f. 10.
c) In Timaeo.
d) Vid. BVRNET. theor. tellur. L. III. p. 175 sqq. HVETIVS Qq. Alnet. L. II. c. 21. p. m. 228 seqq.
e) Contra Celsum L. V. p. m. 252.
f) loc. cit.
g) In Timaeum Plat. L. I. p. 45.

Herodoti, quo tamen eruditio Aegyptiaca valde adoleuit, de caufis incrementi Nili nihil refciuerint, id quod etiam STRABO[h] refert, id non fine ratione miratus, cum facerdotes curiofius referrent in facros libros et confirmarent, quae fubtilioris aliquid haberent cognitionis. Alia ineptientis phyficae cognitionis apud Aegyptios fpecimina praeterimus notata CONRINGIO[i]. Cauffam vero exiguorum in fcientia naturali profectuum, praeter difciplinam illam arcanam, quae quam maxime ftudiis naturalibus obeft, merito retuleris in fuperftitionem, quae Aegyptum tenuit, quaeque opinionibus magicis et aftrologicis impedimento fuit, quo minus cauffae naturales verae detegerentur. Magicas enim et aftrologicas vires fupernaturales rebus naturalibus Aegyptios adfcripfiffe, fupra iam demonftrauimus et indubitatis exemplis euicit CONRINGIVS[k]. Haec cum facerdotum emolumentis quam maxime poffent accommodari, fanctiffime feruata funt, et retentus a cauffarum naturalium infpectione populus, vt eo fortius atque efficacius fuperftitionis freno regeretur.

§. XXII. Ex terra ad coelum eiusque fidera tranfeuntes, doctiora et φιλοσοφικώτερα apud Aegyptios non inuenimus. Aftronomiam excoluiffe, fupra conceffimus, rudimentis tamen initiatos tantum fuiffe, probauimus. Demonftrant id placita aftronomica et aftrologica Aegyptiorum, hodie apud veteres paffim obuia. In his eft: feptem ftellarum praecipuas effe folem atque lunam; minorem autem his vim habere ad euenturos effectus quinque reliquas. Quam ob cauffam Aegyptii regi quidem et dextro oculo folem affimilant, reginae autem atque finiftro oculo lunam: lictoribus ac fatellitibus quinque ftellas, reliquo autem populo alias inerrantes[l]. Quae quam mifera fint, et plebis ingeniis aptiora quam philofophorum, *Aftronomia.*

Et pueris notum et qui nondum aere lauantur.

Maxime vero verfabatur aftronomia Aegyptiorum in diftributione ftellarum inerrantium et praecipue zodiaci. Quam cum enarrauerit IVLIVS FIRMICVS[m] lectorem has nugas fciendi cupidum ad eum ablegamus. Singulis fcilicet zodiaci fignis tres decanos praefecerunt; Sunt autem decani magni numinis et poteftatis, per ipfosque profpera omnia ac infortunia decernuntur. Addit idem: *Necepfo Aegypti potentiffimus imperator, optimus quoque aftronomus per ipfos decanos omnia vitia valetudinesque collegit, oftendens, quam valetudinem quis decanus efficeret, quia vna natura ab alia vincitur, vnusque Deus ab altero. Ex contrariis itaque naturis contrariisque poteftatibus, omnium aegritudinum medelas, diuinae rationis magifteriis adinuenit. XXXVI. itaque decani omnem zodiaci circulum poffident, ac per XII. fignorum numerum Deorum feu decanorum haec multitudo diuiditur.* Sed et reliqua apud eum legenda funt,

h) Lib. XVII.
i) De Hermet. Medicina c. XII. p. 132.
k) Ibid. c. XI. p. 104 feqq.
l) SEXT. EMPIRIC. adu. math. L. V. f. 31. p. 343.
m) Vid. praef. libri IV. vbi fe omnia Aegyptiorum myfteria perquifiuiffe gloriatur.

ſunt, ex quibus manifeſtum eſt, hypotheſin, ſidera a Diis numineque peculiari habitari regique, fundamentum fuiſſe totius aſtrologiae apoteleſmaticae; illam vero niti principio de anima mundi per vniuerſas eius partes diffuſo et permeante. Hincque ratio petenda eſt, cur aſtrologiae iudiciariae pretium tantum ſtatuerint Aegyptii, cuius ſummam cum ſupra de Chaldaeis verba facientes retulerimus, hic vbi eadem vere dicenda ſunt, actum non agimus, ſed lectorem ad MANETHONIS apoteleſmatica remittimus. Eadem quoque ratio fuit iatromathematicorum, vt ex iis videre eſt, quae Hermetis nomine ſub hoc titulo ſuppoſita ſunt, hodieque extant. Ex quibus conficitur nullas obſeruationes aſtronomicas, nullos calculos, nullas hypotheſes ingenioſe excogitatas apud Aegyptios quaerendas eſſe [n]. Qua de re ſupra quantum ſatis eſt diximus. An vero genethliacam, et apoteleſmaticam artem Chaldaei ab Aegyptiis acceperint, ex iis, quae in genere de hac quaeſtione diximus, diiudicandum eſt: Hoc vero notandum, Chaldaeorum rationes, PTOLOMAEO περὶ τῶν ὁρίων differenti, id eſt, de finibus planetarum ad vtriusque gentis diſciplinam terminatis, ſimpliciores eſſe et magis perſuaſibiles [o].

Philoſophia moralis Aegyptiorum.

§. XXIII. Tandem ad moralem quoque Aegyptiorum philoſophiam accedendum eſt, et diſpiciendum, quid de ea docuerint? Illam duplicem fuiſſe, vnam vulgarem, alteram myſticam et arcanam, ex ſupra dictis conſtat. Cum enim inter libros Mercurio tributos, quos ſacros cuſtodiebat ſacerdotum turba, fuerint, qui de legibus, de Deorum cultu, et de vniuerſa ſacerdotum diſciplina egere, dubium non eſt, quod de moribus et diſciplina ſacerdotum ea continuerint, quae ad eorum θεοσέβειαν, quam iis tribuit Herodotus requirebantur. Verum ea nobis inuidit myſteria ſua occultans ſacerdotum ſuperbia. Idem iudicium eſto, de ἐκλογισμῷ βασιλικοῦ βίου, qui liber in ſacra proceſſione ſolebat praeferri, et qua ratione Moſen regias diſciplinas edoctum fuiſſe, capite primo notauimus. Nam et hunc nobis inuidia huius gentis librum eiusque notitiam eripuit, vt non habeamus, quae de arcana morum doctrina dicenda ſint. Quod ad vulgarem doctrinam de moribus attinet, ea apud Aegyptios ieiuna quoque fuit, et generalibus tantum notitiis, omnibus fere populis communibus conſtans. Eos enim, vt ex oratione defuncti ad Deos PORPHYRIVS [p] notat, diuino atque coeleſti conſortio dignos iudicarunt, qui Deos eos, quos ſibi parentes commonſtrarunt, pie coluerunt, quam diu in hoc ſeculo vixerunt; et illos, qui corpus eorum genuerunt, ſemper honorauerunt; aliorum hominum occiderunt neminem; neque eos depoſito defraudarunt, nec aliud quippiam inexpiabile malum admiſerunt. Addit: quae edendo vel bibendo vel alio modo ventre peccauit, in ventrem culpam coniectam, eumque corpore exemtum in fluuium ideo proiectum eſſe. His adiici poſſunt alia: exponere infantes, habitum nefas [q], mulierem violare liberam grauiter puni-

n) Conf. BVRNET. Archaeol. c. VIII. p. 380.
o) Conf. MARSHAM. Canon. chron. p. 480.
p) De abſtinent. L. VI. §. 10.
q) PHILO de legibus ſpecial. p. 794.

punitum, vt et adulterium [r]; lege cautum, vtramque manum praecidi illis, qui monetam adulterarent, aut noua pondera substituerent, aut sigilla simularent, etiam scribis, qui falsas tabulas exararent, aut ementitas syngraphas obtruderent. Vt scilicet quisque ea corporis parte lueret, qua in legem peccasset, et damno irreparabili commonefactos alios ab eiusmodi facinore deterreret [s]. Quae omnia, si quoque ita obseruata sunt, ac relatum de Aegyptiis est Graecis scriptoribus [t], communia tantum naturalis iuris officia exhibent. Nec pauca sunt, quae maculam Aegyptiorum doctrinae morali contrahunt: permissa licentia ducendi sorores, siue per alterutrum parentem, siue per vtrumque cognatas, maiores pariter et minores aequalesue; ne gemellis quidem exceptis [u]. Furta si non permissa [x], certe leui poena punita; quarta parte furi relicta ex furto [z], et quae his sunt similia. Ex quibus omnibus de tota Aegyptiorum sapientia tantopere omni tempore iactata disputatis, quam exigua ea fuerit, veroque philosophiae nomine indigna, antiquitatis praeiudicio non impeditus facillime iudicio colliget.

✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣✣

CAPVT OCTAVVM.

DE PHILOSOPHIA AETHIOPVM.

§. I.

Historia philosophiae Aethiopicae obscura et incerta.

Post Aegyptios circa meridiem contemplandi nobis occurrunt Aethiopes, vicini Aegypto, et si veteres quosdam audimus, sapientiae quoque studio inclyti. Exigua tamen vt in genere regionum illarum, quae Aethiopiae atque Libyae nomine comprehenduntur, historia est, deficientibus monumentis historicis fide dignis [a]; ita etiam de philosophia Aethiopum pauca constant, eaque omnia ita comparata sunt, vt non leuem dubitationis caussam excitent, an non omnia ea, quae de Aethiopum philosophis narrantur, conficta sint, et in ingenio eorum, qui Apollonii Tyanensis vitam consarcinauerunt, nata? cuius suspicionis caussas satis graues postea enarrabimus. Accedit, paucas istas narrationes, a Graecis, quibus eas debemus, more suo vehementer confundi et misceri cum Aegyptiacis, tum propter vicinitatem, tum propter institutorum similitudinem, tum propter vsum nominis. Notum enim est iis, qui veterum monumenta excusserunt, Aegyptum nominatum esse, quicquid terrarum, a Nili fontibus ad ostia eius iacet [b], qua ratione et Aethiopes hoc nomine compre-

r) DIODORVS L. I.

s) Ibid.

t) Conf. omnino WITSIVS Aegyptiac. L. II. c. 6. p. 37 seqq.

u) PHILO l. c.

x) GELLIVS L. XI. c. 18.

z) DIODOR. L. I. p. 50.

a) Deficiunt ex DIODORI SICVLI historia illi libri, quibus res Aethiopum tetigit.

b) Vid. PHILOSTRATVS vit. Apollon. L. III. c. 20. p. 110. et quae ad hunc locum notauit, doctissimus OLEARIVS.

prehensi sunt. Etsi enim vtrique populo, more veterum, magna fuit de antiquitate controuersia, cum Aegyptii se primos mortalium assererent, e contrario Aethiopes contenderent, eos, qui sub meridie habitant, primos a terra fuisse editos, quia ibi calor solis intensior efficacius operatur ad naturalium generationem, si rationes tamen et auctoritatem veterum consulas, Aegyptiorum coloniae in Aethiopiam egressae sunt. Id quod magnus BOCHARTVS[c] ex ipsius MOSIS[d] testimonio probat, referentis, Misraim, Aegypti conditorem genuisse Ludim, Aethiopas, additque: multa vtrique genti fuisse communia, circumcisionem[e], studium circa sepulchra plurimum, habitumque et ceremonias,[f] colorem natiuum et crispos capillos[g], et similia. Nec aliter veteres, qui non raro Aegyptum vocantes Aethiopiam intellexerunt vnde Aethiopes, quoque *Aegyptini* vocantur apud FESTVM, id est, Aegyptiacae originis. Certe Aethiopas qui ex Aegypto aduenere *Automolas* vocari, testis est POMPONIVS MELA[h]. Et haec ratio est, cur sapientes Aethiopum Aegyptiorum γυμνοὶ vocentur, EVSEBIO[i] et PHILOSTRATO[k] quod male notat eruditissimus SCHEFFERVS[l], non Gymnosophistas, sed philosophos alios Aegyptiorum intelligi contendens, cum de nudis Aethiopum philosophis laudatis auctoribus omnino sermo sit. Sunt tamen, quod hic non ἀτόπως obseruamus, qui Aethiopas Indorum coloniam putant, inter quos ex veteribus sunt EVSEBIVS[m] et PHILOSTRATVS[n]. Inter fabulas vero eam traditionem recte reponit vir magnus, et de rerum Aethiopicarum historia meritissimus IOBVS LVDOLFVS[o] quam inde enatam putat, quod ab Arabibus audiuissent Graeci, Aethiopas a mari Indiae, hoc est, rubri maris partibus Aethiopiae proximis in sedes istas venisse, quod verum sit, de Abyssinis. Nempe mare Indiae cum fluuio Indo, ob magnitudinem, mare vocato, confudisse. Quae obseruatio inde confirmatur, quod Indiae populi longe verisimilius credantur fuisse coloniae Aegyptiorum quam quod ex India in meridiem populi descenderint, id quod supra iam obseruauimus. Quod ideo notandum est, vt de origine philosophiae Aethiopum accuratum iudicium fieri queat.

Origines Aethiopicae eruditionis et philosophiae.

§. II. Indis enim non coloniam tantum Aethiopum, sed et sapientiam originem debere, Iarchas Gymnosophistarum apud Indos antistes Apollonio diserte tradidit[p] narrauitque, Aethiopas Gangi regi obnoxios fuisse, postea vero, quam regem istum interfecerint, nec ceteris Indis puros fuisse habitos, neque terram istis, vt subsisterent concessisse, inde coloniam exiisse. Fabulam vero esse, quam vel ipse Apollonius incrustauit, vt somniorum suorum et iactantiae patrocinium inueniret, quod AENEAS GAZAE-

c) Geogr. S. P. I. L. IV. c. 26. p. 307.
d) Genes. X, 13.
e) HERODOTVS L. II. c. 104.
f) DIODORVS L. III.
g) STRABO L. XVII.
h) De situ orbis L. III. c. 10.
i) Adu. Hieroclem. c. 32. p. 453. ed. Olear.
k) L. VI. c. 5 seqq.
l) De philos. Ital. c. IV. p. 17.
m) In chronico n. CCCCII.
n) Vit. Apoll. L. IV. c. 11. p. 246. c. 16. p. 254
o) Comment. ad histor. Aethiop. p. 63.
p) PHILOSTRATVS L. III. c. 20.

GAZAEVS [q] ei obiecit, vel PHILOSTRATVS, quique ei auctores fuere, vitae Apollonii consarcinandae inuenerunt, male cohaerens, dignisque testimoniis destituta satis prodit narratio. Rectius illi, qui Aegyptios coloniarum in Aethiopia parentes faciunt, et cum illis Aegyptiaca quoque instituta atque eruditionem ad Aethiopas transiisse tradunt. Narrat enim DIODORVS [r], *plurima vtrique genti fuisse communia: reges pro Diis habere, statuarum formas et literarum characteres, coetum sacerdotum simillimum habere ordinem apud vtramque gentem. Pure se gerere omnes, qui ad Deorum cultum accedant, et pariter tonderi, et similes ferre tunicas, eiusdemque figurae sceptrum in aratri formam, quo etiam vtuntur reges: et pileos oblongos etc.* Addi possent communes Dii Iupiter Hammon, Hercules, Pan, Isis, Meroë referente PLINIO [s] et STRABONE [t], nisi constaret, admodum confuse et sine accuratione versatos fuisse Graecos et Romanos in describendis numinibus peregrinis, nominibus Deorum suorum. Hoc certum est, pleraque tum religionis tum eruditionis capita Aethiopas cum Aegyptiis habuisse communia, et sapientiae antistites, aeque vt in Aegypto sacerdotes fuisse eandemque docendi methodum hieroglyphicam tenuisse. Vnde sequitur, vel Aegyptios ab Aethiopibus eruditionis semina accepisse, id quod contendit LVCIANVS [u], qui magnam huic genti sapientiam tribuit, vel Aegyptiis illos sapientiam debere, quod verisimilitudini propius est, cum eruditionem Aegyptiorum antiquissimam et domesticam fuisse, praecedenti capite demonstratum sit. Quisquis igitur sapientiae Aethiopicae historiam nosse cupit, ad Aegyptiacam attendat necesse est, in quibus magnam deprehendet conuenientiam, quam ipse Apollonius, vel potius vitae et fabulae eius architecti, sui immemores ipsi alicubi prodiderunt [x].

Facies philosophiae Aethiopicae, et quidem ratione philosophorum.

§. III. Audiendi tamen hi homines sunt, et cognoscendum, quid de Aethiopum sapientibus nobis narrent. Hos enim, etsi sapientia superentur ab Indis, superare tamen eruditione Aegyptios contendunt. De his vero ita [y]: *habitare Gymnosophistas, modicum aliquem collem, non longe a Nili ripis. Vestitu vero eodem fere vti, quo apricantes Athenienses. Arbores in illa praefectura perpaucas esse, lucumque non adeo magnum, in quo de rebus communibus acturi conueniant. Sacella vero non vnum illis, vt Indis, sed aliud in alia collis parte, atque ea omnino cura adornata, qua apud Aegyptios esse feruntur. Colere autem maxime Nilum, quem fluuium terram simul et aquam esse arbitrentur. Et tugurio quidem aut domo nihil indigere sub dio degentes. Tantae auctoritatis fuisse, vt homicidae non nisi ab iis expiato in patriam reuerti licuerit* [z], *aduersus quos homines satis duri fuerint. Habuisse eos praefectum principemue,*

 natu

q) In Theophrasto p. 23.
r) l. c.
s) Lib. VI. c. 29.
t) Lib. XVII.
u) De Astrolog. T. III. p. m. 254 seq.
x) Lib. VI. c. 19. vbi Apollonius Gymnosophistas Aethiopum reprehendit, quod Deorum simulacra ridicula et absurda faciant. Id vero non Indicum sed Aegyptiacum est.
y) l. c. c. 6. 7. p. 235.
z) Ibid. c. 5. p. 234.

natu inter eos maximum [a]: *egisse arbitros, inter viros prudentes* [b]; *sacris tempus meridianum impendisse* [c]. Haec PHILOSTRATVS, qui adeo contemtim de iis loquitur, vt satis appareat, qua fini totam istam dissertationem instituerit, scilicet, vt heroi suo, cuius gratia fabulam instituit, auctoritatem conciliaret. Ita vero imprudens sophistarum more, in omni illa oratione et descriptione veterum apud Aethiopas sapientum versatur, vt si non omnia ex nugaci ingenio fluxisse censenda sint, certe pleraque ad inanem eloquentiam scholae magis quam historiae et veritati adaptatam ostentandam, et ad incrustandam iactantiam Platonicorum ex Apollonio heroëm sibi fingentium, qui Iesu Nazareno Christianorum Deo possit opponi, scripta et conficta esse appareat; adeo nihil in tota orationis serie cohaeret, et ita verisimilitudinis leges in fingendo violatae sunt, vt fraus quoque palpetur manibus, et merito rideatur [d]. Fatemur itaque, parum nos omnibus istis relationibus tribuere, nec inde aliud posse colligi, nisi sapientes Aethiopiae, nudo fere corpore ob intensissimum caloris aestum vixisse, sacerdotio more Aegyptiorum fuisse functos, peculiaria collegia aluisse; habuisse discipulos; magnaque auctoritate inter suos valuisse. Haec enim ceteris quae ab aliis auctoribus narrantur, consona sunt. Astrologiae quoque operam posuisse inque eo studio excelluisse LVCIANVS [e] auctor est. Refert etiam LAERTIVS [f]: *Gymnosophistas ac Druidas obscure ac per sententias philosophatos esse; illos mortis quoque esse contemtores.* Quod, etsi non additum sit, an de Indorum vel Aethiopum Gymnosophistis intelligendum sit, videtur tamen aenigmatica atque hieroglyphica docendi methodus, quae a Laërtio tangitur, prodere, de Gymnosophistis meridiei, id est, Aegypti siue potius Aethiopiae, esse intelligendum. Refert enim de Aethiopibus SEXTVS EMPIRICVS [ff]. Ichthyophagos inter eos defunctos in paludes abiicere, piscibus escam futuros.

Rationes doctrinae. §. IV. Pluscula, quam haec sunt, de Aethiopum quoque philosophia haud extant, eaque, nisi fallimur, incerta et obscura omnia, cuius caussa partim in docendi ratione hieroglyphica ab Aegyptiis transsumta, partim in regionis situ paucissimis accessae quaerenda est. *De Diis.* Et I. de Diis rebusque diuinis ita statuisse dicuntur, vt quidam, qui ad zonam torridam habitant, nonnullis existimentur athei. Ita scilicet STRABO [g]. Non tamen haec ita intelligenda sunt, quasi nullius numinis sensu tacti fuerint: sed opponitur id moribus ceterorum Aethiopum, quos Deorum numina Aegyptiaco more sub variis imaginibus coluisse, supra monuimus [h]. Et magis haec nobis arridet coniectura, quae G. I. VOSSIO [i] placuit, quam ea, quam suam fecit IO. ALB. FABRICIVS [k], ideo atheos vocatos, quod *solem fuerint execrati, et dum oritur et dum occidit, vt ipsis agrisque pestiferum*, refe-

a) Ibid. c. 10. p. 238.
b) Ibid. c. 13. p. 251.
c) Ibid. c. 14. p. 252.
d) Tale illud est: arborem voce virgines iussu Thespesionis Gymnosophistas Apollonium salutasse. c. 10. p. 239.
e) l. c.
f) L. I, f. 6.
ff) Pyrrh. Hypotyp. L. III. c. 24. f. 227. p. 184.
g) L. XVIII. p. 779.
h) Idem de Thebanis Aegyptiorum supra obseruauimus.
i) De idololatria gent. L. I. c. 1. p. 6.
k) Bibliograph. antiqu. c. 8. §. 3. p. 229.

referente STRABONE. Videturque notitia de iis adeo manca et imperfecta fuisse, vt proprie, quid de Deo senserint, peregrini cognoscere non potuerint. Alios, refert idem STRABO [l], *putare Deum esse vnum immortalem, alterum mortalem, immortalem quidem eum, qui rerum omnium caussa sit, mortalem vero apud eos incertum esse, et nomine carere, sed frequentius eos, a quibus beneficium acceperunt, et reges pro Diis habere*. Quo sensu vero haec dicta voluerint, in tanta rei obscuritate, dici quidem non potest, videtur tamen haec theologia ab Aegyptiis accepta esse, qui et immortalem et mortales Deos coluerunt. Et fortasse Deus ille mortalis ille ipse est, quem sub Typhonis nomine Aegyptii reformidauerunt, principium mali, quod cum tandem a bono et immortali principio vincendum sit, mortale omnino dici potuit. Quicquid vero illud est, hoc dubitari nequit, Aethiopas in colendis Diis fuisse religiosissimos, adeoque ab atheismo remotiores: vnde HOMERO [m] Iupiter cum vniuersis Diis eorum conuiuiis interfuisse dictus est:

Ζεὺς γὰρ ἐπ' Ὠκεανὸν μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας
Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο.

Quod si Iudaeis fides danda, magna Aethiopibus se exhibuit occasio de Deo rebusque diuinis magis sobrie philosophandi: Refert enim Artapanus apud EVSEBIVM [n]: Palmenothen Aegypti regem male erga Iudaeos affectum, filiam suam superioris Aegypti regi despondisse, eam sterilem, Mosem Iudaeum adoptasse, hunc optimis institutis virili in aetate imperium fundasse; vnde ei Aegyptii sub Mercurii nomine diuinos honores designauerint: Regem vero, Chenephrem virtuti Mosis inuidentem bellatum misisse aduersus Aethiopes, tanquam in certissimum interitum; verum rem aliter cecidisse, gloriamque ex illo bello retulisse; terrae cultum per boues Nacheroti ostendisse, immissoque sicario interemto ad Arabiae toparcham aufugisse. Similia habet IOSEPHVS, ex quibus GEORGIVS HORNIVS coniicit: eos a Mose sanioris sapientiae aliquid hausisse. Verum haec aperte Iudaeorum somnia redolent, silentio ab ipso viro sancto in historia sua praetermissa, adeoque etiam a nobis silentio praetereunda.

§. V. II. Post Deum de anima quoque philosophatos esse PHILOSTRATVS [o] narrat, quod immortalis sit: qua in re, si vera sunt, quae ille tradit, ab Aegyptiorum doctrina non discesserunt. Vnde etiam transmigratio animarum eis placuisse dicitur PHILOSTRATO [p]. Qui quidem, vt hypothesi inseruiat. Indum philosophum afferentem inducit, dogma hoc accepisse Aegyptios, vel Aethiopas ab Indis. Frustra tamen et contra veteris historiae fidem, quae Aegyptios aetate Indis praeponit: nisi velis haec intelligere de temporibus illis, quibus Aethiopes Asiatici in Aegyptum irruerunt, et Sabacon Aethiops reges Aegypti pepulit [q]. Quo *De anima.*

l) l. c. p. 822. conf. STOBAEVS Serm. 42.
m) [illegible]
n) Praep. Eu. L. IX. c. 18. 23. 27.
o) loc. cit.
p) Lib. III. c. 19. p. 109.
q) EVSEB. in Chron. n. CCCCII.

tamen tempore demum dogma istud in Aegypto inualuisse, nunquam probabitur. Vnde miramur acutissimum MARSHAMVM [r] nugaci et fabuloso Philostrati testimonio vsum esse pro adstruenda Aethiopum ex India origine. III. De natura quoque idem PHILOSTRATVS [s] refert, Gymnosophistas Aethiopum philosophatos esse, non multum a Platonicis in Timaeo sententiis diuersa. Verum et ea fides Philostrati incerta facit, licet verisimile sit, in delineanda rerum generatione eos vestigia Aegyptiorum pressisse. IV. Praecipue vero ob astrologiae atque astronomiae studium inuentum laudantur. Refert enim LVCIANVS [t]. *Primum Aethiopes huius artis rationem mortalibus tradidisse: in caussa vero fuisse partim gentis eius sapientiam, nam ceteris quoque in rebus Aethiopes reliquos homines sapientia antecellere, partim regionis quam incolunt, opportunitatem; propterea quod apud eos perpetua sit coeli serenitas, tranquillitasque; neque patiantur anni mutationes, sed eadem temperie viuant. Itaque cum primum vidissent lunam non semper eodem vultu apparentem, sed varia subinde specie et in aliam atque aliam verti formam, visam esse illis eam rem admiratione atque disquisitione dignam. Deinde cum inquisissent, reperisse hanc esse earum rerum caussam, quod lunae non esset lumen proprium, sed a sole mutuatum. Inuenisse autem et reliquarum stellarum motus, harum, quas nos errones appellamus, naturamque earum ac potestatem, et effectus quos vnaquaeque praestet, nominibus quoque inditis, non illis vtcunque visum esset, confictis, sed qua notae rerum essent. Haec in coelo perspexisse Aethiopes; mox Aegyptiis finitimis artem imperfectam tradidisse. Aegyptios vero diuinandi rationem, quam ab illis dimidiatam acceperant, in maius prouexisse. Ac non multo post Libyos quoque hanc artem esse aggressos.* Parum tamen istis tribuit G. I. VOSSIVS [u], quia tot ante Lucianum seculis aliter traditum fuit. Nobis frustra haec disputari videntur; cum probabile sit, gentem non vnam, sed plures inter veteres obseruatorum suomet ingenio et industria siderum gloriam sibi vindicare posse: adeoque neque Babylonios, neque Aegyptios, neque Aethiopes laude sua esse priuandos. Nam quod Vossius regerit, non omni ex parte recte se habet. Veteres enim ante Lucianum Africae incolis astronomiae inuentionem tribuisse, ea quae de Atlante rege fabulae narrant, luculenter euincunt [x]. V. Tandem et moralem philosophiam sapientes Aethiopum excoluisse dicuntur. Refert enim LAERTIVS [y] *eos per aenigmata atque symbola docuisse: colendos Deos nihil mali faciendum et exercendam fortitudinem; mortem quoque contemnendam esse.* Verum haec ἐξωτερικῶς ab iis dicta sunt, et ad populum: quae inter se de rebus moralibus disseruerint, ignota sunt. Habet quidem PHILOSTRATVS [z] non inelegantem Thespesionis Gymnosophistarum prin-

De natura. *De sideribus.* *De moribus.*

r) Canon. chron. Sec. XIII. p. 335.
s) Lib. VI. c. 22. p. 264. t) l. c.
u) De Scientiis mathem. c. XXX. §. 15. p. 134.
x) Ideo Aethiopibus Lucianum inuentionem astronomiae tribuisse iam notauit FABER. in Lexic. v. Atlas.
y) Lib. I. §. 6.
z) Lib. VI. c. 10. p. 239 seq.

principis orationem, in qua de philosophia morum aliqua multa, eaque egregia occurrunt: Miraculorum aut artium magicarum ostentatione nihil opus esse ad veritatem; frugalitatem esse magistram sapientiae et veritatis, philosophiam inculcare, quod squalidum humi iacere oporteat, nudumque; id quod ex labore non veniat, neque carum neque iucundum putandum esse, iactantiae fastuique non indulgendum, a somniorum visionibus abstinendum, quae e terra sublatos extollunt etc. Verum si fatendum, quod res est, omnis ea oratio in schola Sophistae efficta, calamistratam et affectatam Graecorum rhetorum artem adeo redolet, vt in testimonium adduci non mereatur.

§. VI. Ceterum Atlantem Libyae populos ob inuentionem culturamue scientiae, quae circa sidera contemplanda versatur, maxime celebres fecisse, iam innuimus; qui cum coelestem hanc philosophiam maxima industria excoluisse dicatur, inter Africae primarios et celeberrimos philosophos numeratus est [a]. Tanta vero Atlantis antiquitas est, vt, quando vixerit, incertissimi haereant, qui Graecae mythologiae reconditos explorare sensus satagunt. Notat enim EVSEBIVS *in Chronicis*, Atlantem Promethei fratrem Astrologum, ob eruditionem disciplinae coelum sustinere dictum circa annum CCCLXXIX Abrahae, secundum alios circa annum CCCCXXX. floruisse, quo pacto Iosepho posteriorem et Mosis temporibus supparem fuisse consequitur. Addit tamen; alios dicere, fuisse aetate Cecropis, nonnullos ante Cecropem annis LX vel XC. quae nec ipsa satis constant, cum Atlas Antaei pater fuisse dicatur, qui Herculi aequalis fuit, is vero multo posterior Cecrope. Longe antiquiorem faciunt qui Atlantem cum Enocho eundem putant, eundemque parentem et inuentorem sideralis scientiae faciunt. Id quod iam e veteribus factum est, EVSEBIVS [b] enim ex EVPOLEMONE *de Iudaeis* refert: *Abrahamum, cum astronomiam et alias scientias doceret Heliopoli, affirmasse, Babylonios earum inuentionem Ericho tribuisse, et illum Astrologiae primum inuentorem fuisse; Graecos Atlanti tribuere inuentionem astrologiae; eundem autem esse Atlantem cum Enocho.* Putatque eruditissimus BOCHARTVS [c]; factum forte inde esse, vt a Poenis Atlas dictus sit Duris vel Dyris, ab Arabibus Enoch Idris, cognata voce. Concesserunt in hanc sententiam recentiores alii, et inter hos DRVSIVS [d]. Quod quidem propter rationes chronologicas reiicit VOSSIVS [e], et LAMBECIVS [f], non tamen ita rem ipsam refellentes, cum mythologiarum apud Graecos scriptores tempora maxime confuderint, varias personas miscuerint, sicque insolubiles in explicandis fabulis nodos nexuerint, quod cum in Atlantis quoque fabula factum sit, mirum non est, chronologiam huius viri diffidere. Neque tamen Atlantem Henochum fuisse inde concludi potest. Quaecunque enim de Henocho mathematicarum disciplinarum, imprimis vero astro-

Atlas.

a) AVGVSTIN. de C. D. L. VIII. c. 9.
b) Lib. IX. Praep. euang. c. 4.
c) Geograph. S. P. I. L. II. c. 13. p. 101.
d) Diss. de Enocho §. XVII.
e) De scient. mathemat. c. 31. §. 19. p. 135 seq.
f) Prodrom. hist. literar. p. 133.

astrologiae, inuentore dicuntur, et recentioribus occasionem dedere, eum cum Mercurio quoque vel Osiride, comparandi[g], Arabum potissimum fabulis debentur, quae parum fidei merentur. Et si exploratum esset, Enochum primum astrorum contemplationem homines docuisse, quod tamen praeiudicium de patriarcharum eruditione profana et Graecis simili, quod supra iugulauimus, supponit; non tamen hoc, recte iudicante B. FABRICIO[h], impedit, quod minus apud Phryges postea Cannacus et apud Mauritanos Atlas idem facere, atque hic exinde merere potuerit, vt coelum humeris ferre diceretur. Non errabimus itaque, si Atlantem ab aliis in siderali scientia celebribus viris distinguimus. Fabulam vero de Atlante Promethei fratre ac filio Iapeti, qui vxorem Pleionem Oceani filiam habuit, septemque ex ea filias suscepit, a Ioue, vt contra insidias Orionis tutae essent, inter sidera receptas, Pleiades hodie quoque cognominatas, quique ob denegatum hospitium obuerso Medusae capite in montem huius nominis mutatus obriguit, prolixe hic enarrare, instituti nostri non est, consulendique mythologiae Graecae scriptores, et in his, qui diligenter res Atlantis collegit NATALIS COMES[i]. Illud modo de hac fabula monemus, videri omnino verisimile, fuisse inter Libycos populos, rudes alios et adeo feros[k], vt nulla arte mitescere potuerint, regem Atlantem ad confinia maris litora late regnantem, qui in excelsis Mauritaniae montibus, qui hodienum Atlantis nomen gerunt, et adeo excelsi sunt, vt de iis cecinerit VIRGILIVS[l]:

Oceani finem iuxta, solemque cadentem
Vltimus Aethiopum locus est, vbi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum:

sideribus obseruandis vacauerit, filiasque forte habuerit, eidem studio innutritas. Atlanti enim astrorum scientiam inuentam et excultam Graeci et Latini constanter tribuunt, vt videre est ex Phrygum theologia apud EVSEBIVM[m] et VIRGILIVM[n], qui eleganter:

- - *Cithara crinitus Iopas*
Personat aurata, docuit, quae maximus Atlas,
Hic canit errantem lunam, solisque labores,
Vnde hominum genus et pecudes vnde imber et ignes.

Et probabile quoque est, ob insignem, prout in tam rudi populo et nascentis artis rudimentis facile esse licuit, peritiam, dictum fuisse baiulum coeli, quod coelum quasi fulcro sustineat, vnde et in architectonica arte telamonum nomen ortum obiicit VOSSIVS[o]: etsi haec omnia a monte Atlante potuerint deriuari. Nec adeo improbabile, Atlantem, Pleiadibus in nauigationibus maxime attendi solitis a se primum obseruatis filiarum nomen indidisse, quas postea Graeci amplius sapere volentes, in rationes astronomicas mutauerunt. Sed in re incerta coniecturarum satis est.

g) KIRCHER. Oedip. T. I. p. 67.
h) Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 217 seqq.
i) Mytholog. L. IV. c. 7. p. 329 seqq.
k) STRABO L. XVII.
l) Aeneid. L. IV.
m) De praepar. L. III. c. 2.
n) Aeneid. L. I.
o) l. c. §. 18. p. 135.

CAPVT

CAPVT NONVM.

DE PHILOSOPHIA CELTARVM, SIVE GALLORVM, BRITANNORVM, GERMANORVM ET SEPTENTRIONALIVM GENTIVM.

§. I.

Perlustratis Asiae atque Africae regionibus atque populis, et explorato eo philosophiae genere, quod iis tribui plerumque solet, in Europam tandem pedem promouemus, exploraturi, quae antiquissimis, qui Europam inhabitauerunt, populis placuerit, sapientia, quae eruditionis rerumque ad Deum, naturam rerum, atque homines pertinentium, notitiae facies, qui sapientiae antistites fuerint. In hac vero nobilissima mundi parte praeter Romanos alienigenas, Graecosque, de quibus postea dicendum, Celtarum gens plerasque terras occupauit, et ab extremis septentrionis angulis ad occidentem versus colonias emisit, iisdem fere vitae institutis, et religionis quoque haud dispari facie notabiles. Vnde Celtarum nomine non Scythiae tantum populi, quidam, quique ad Danubium et in Pannonia habitauerunt, sed Germani quoque, Galli, Britannique, immo et Hispaniae populi comprehendi solent [a]. Qui tamen, postquam in peculiares nationes regionibus occupatis distincti fuerunt, institutis quoque magis facti sunt dissimilis [b]. Vt igitur ordini consulamus, hoc quidem capite Britannorum, Gallorum atque Germanorum, iisque ad septentrionem vicinas nationes, similitudine eruditionis inter se magis iunctas contemplabimur, in sequentibus de populis magis sub septentrione sitis acturi. *Ordo tractationis.*

§. II. Tantis vero difficultatibus et insuperabili fere obscuritate et incertitudine laborat Celtarum historia, vt, quid inde certi et supra exiguum verisimilitudinis gradum ex nostra tractatione promittere queamus, non habeamus: quae malumus modeste fateri, quam incertas more solenni coniecturas pro certis veritatibus lectori obtrudere. Nec miranda quoque est haec obscuritas atque incertitudo, rebus vetustissimorum horum populorum adeo a nostris et Romanorum quoque temporibus remotis, vt non leuis inde difficultas exoriatur, vel a nostris moribus vel a Romanorum testimoniis notitiam certam hauriendi. Non consuli possunt, quod tamen ad certam rerum Celticarum notitiam et pernoscendam gentis historiam sacram et literariam quam maxime requiritur, monumenta gentis amplissima *Incertitudo historiae philos. Celtarum.*

a) Vid. Rudbeck. atlant. p. 62. Bibl. Germanique T. XXVII. p. 34. et quae docte ibi hac de re monentur. Graeci tamen Celtarum nomine Gallos tantum Germanos et Britannos intelligunt.

b) Celtas Germanos quoque atque Britannos veteribus Graecis significasse Menagius ad Laert. L. I. §. 3. ex veteribus recte notauit. Conf. Dio Cassius L. XXXIX. quique de Celtarum philosophia egerunt.

ma domestica, quae non tam temporis iniuria, vt apud alias gentes factum, nobis eripuit, quam populorum horum studium sua celandi inuidit. Non inuentus enim inter Gallorum Germanorumque eruditos, qui gentis suae historiam, instituta et opiniones scripto consignaret, cum omnia ita celauerint, vt scribendi res suas consilium omni, qua poterant, arte supprimerent. Refertque, qui Gallorum eruditos ipse vidit IVLIVS CAESAR [c], *apud eos non fas esse, res et doctrinas suas literis mandare, cum in reliquis fere rebus publicis priuatisque rationibus Graecis literis vtantur:* id quod de temporibus suis Caesar intellexit, cum in antiquioribus nullum artis scribendi vsum habuerint. Additque, *id sibi duabus de causis instituisse videri; quod neque in vulgus disciplinam efferre velint, neque eos, qui discunt, literis confisos minus memoriae studere.* Forte id omne ad gentium harum indolem referendum est, quae cum armis tantum studerent, scribendi artem parum ad vitae suae instituta facientem neglexerunt. Galli enim literas pingendique artem teste STRABONE [d] circa annum demum ab V. C. 165. a colonia Graecorum Massiliensi didicerunt. Multo vero serius hanc artem acceperunt Germani, qui TACITI [e] tempore *literarum secreta viri pariter atque foeminae ignorarunt;* quod licet de literis amatoriis forte intelligendum viris doctis largiamur, ignotum tamen simul literarum in scribendo vsum inuoluit. Nec enim literis atque annalibus rerum a maioribus gestarum memoriam conseruauerunt, sed Bardorum carminibus, quibus gesta maiorum fortia celebrarunt [f]. Cum itaque non historiam tantum gentis, sed et doctrinam sapientum memoria tantum tenuerint, facile, quam parum ad exterorum aures peruenerit, inde colligi potest. Nec verisimile, illos, qui memoriae mandarunt doctrinas a sapientibus acceptas, Latinis Graecisque eas narrauisse, cum sacrum silentium omnibus iniunxerint, maledictionibus sine dubio et malis ominibus superstitioni, vt sileret, imperantes. Ex his iam iudicandum est, quid de istis monumentis Graecorum et Latinorum tenendum atque iudicandum sit, quorum testimoniis in describendis Celtarum rebus atque philosophia standum est. Illi enim, qui nobis res eorum, praecipue quae religionem et eruditionem concernebant, narrarunt, incertis tantum rumoribus vsi, militum, qui cum iis bella gesserunt, vel ad fines cum illis conuersati sunt, vagis traditionibus narrationes suas plerasque superstruxerunt, nec nisi vulgaria et communia cognouerunt. Ipse Iulius Caesar, etsi Gallorum victor, et curiosus rerum inter populos victos explorator, de dogmatibus Gallorum pauca et praeter exoterica quaedam, fere nihil comperit, et quod in commentaria sua referat, habuit. Mirandum itaque non est, eos, qui ex Graecis et Latinis de rebus, dogmatibus, moribusque Gallorum Germanorumque scripserunt, aniles fabulas et nugacissima commenta pro veritatibus exploratis venditasse. Cuius rei fidem faciunt, quae SOLINVS [g], PLI-

c) De bello Gallico L. VI. c. 13.
d) Lib IV. p. 181.
e) De Morib. Germ. c. 19.
f) STRABO l. c. p. 190. ATHENAEVS L. VI. p. 154.
g) Cap. XXV.

Plinivs [h], Pomponivs Mela [i], Gellivs [k] ex Latinis, Herodotvs [l], atque Strabo [m] ex Graecis de Celtis fabulas retulerunt, quas concinne et luculenter comprehendit vir doctiſſimus, qui *de Celtis* eruditam epiſtolam Ephimeridibus *Bibliothecam Germanicam* exhibentibus inſeruit [n], dignus, qui legatur. Immo ipſi Caeſari id eueniſſe, vt vagis et incredibilibus rumoribus deceptus fabulas] commentariis ſuis interſereret [o], merito mirandum. Accedit his omnibus, populos Celtarum, qui praeter Gallos, Germanos atque Britannos, Thraces quoque Baſtarnas, Getas, Dacos, Illyrios, Ligures, aliasque Scythiae nationes comprehenderunt, et initio vnam linguam, eosdem mores, vnam religionem habuerunt, poſtea, inuicem diſſenſiſſe, et in varios mores atque opiniones abiiſſe, ex quo cum vicinis gentibus vel bellis vel negotiis mixti, earum conſuetudinibus ac opinionibus ex parte ſe attemperauerunt. Id quod vel vno Gallorum atque Germanorum exemplo probari poteſt, qui Caeſaris Tacitique temporibus valde inter ſe differebant, Gallis a Graecis cultiorem vitae morumque habitum accipientibus. *A Graecis enim Maſſilienſibus Gallos et vſum vitae cultioris, depoſita et manſuefacta barbarie, et agrorum cultus, et vrbes moenibus cingere didiciſſe: tunc et legibus, non armis viuere, tunc et vitem putare, tunc oliuam ſerere conſueuiſſe, adeoque magnum et hominibus et rebus impoſitum fuiſſe nitorem, vt non Graecia in Galliam emigraſſe, ſed Gallia in Graeciam translata videretur*, Ivstinvs [p] ex Trogo refert. Ita vero non parum res, doctrinae, opiniones Celtarum mutatae ſunt, et recentiora illa tantum Graecis et Latinis innotuerunt, vnde non poteſt non maxima vetuſtiorem Celtarum hiſtoriam caligo premere. In qua ſi incedere non licet, palpandum nobis eſt, et cum cura examinandi teſtes, nec aliter illis danda fides, quam prout criticae hiſtoricae fidei regulae patiuntur. Quod ſi feciſſent, qui de rebus Celtarum, Gallorum Germanorumque atque Scytharum ſcripſerunt, vel qui eruditam quoque Celtarum hiſtoriam enarrauerunt [q], tot fabulis, totque incertis narrationibus de maioribus noſtris non premeretur hiſtoria gentium harum. Verum neglecto critico examine, veritas quoque neglecta eſt ſaepiuſcule, nec ii quoque, qui antiquitates veteres, Latinas, Hetruſcas, Gallicasque ad illuſtrandam Gallorum veterum religionem attulere, inoffenſo pede et ſine lapſu inceſſerunt [r]. Optandum itaque eſt, vt, qui cautam et ad artis criticae regulas exactam Celtarum hiſtoriam nobis promiſit [s], eruditiſſimus, Pellovtiervs, quem honoris et amicitiae cauſa nominamus, nobis tandem, quae diu doctiſſime collegit et digeſſit, liberaliter exhibeat.

 §. III.

h) Lib. VI. c. 17. L. VII. c. 2. L. IV. c. 12.
i) Lib. II. c. 1. 2. L. III c. 3. k) Lib. IX. c. 4.
l) Lib. I. c. 216. L. IV. c. 26.
m) Lib. IV. p. 198. 200. L. VII. p. 898. L. XI. p. 513.
n) Tom. XXVII. p. 38 ſeqq.
o) Vid. L. VI. c. 26 ſeqq.
p) Lib. XLIII. c. 4.
q) Enarrantur in Collectaneis criticis hiſtoriae Germanicae linguae inſeruientibus Vol. I. p. 383 ſeqq. adiici vero poſſunt, quos laudauimus in ſupplementis ad hiſt. phil. Germanico idiomate ed tam p 95.
r) Iudicium hoc valet de erudito Martinii opere de la religion des Gaulois.
s) Vid. Bibliotheque Germanique T. XXIX. pag. 236.

Celtae eruditos habuere.

§. III. Tentabimus tamen, an vadum Inuenire queamus, quo consistere, et aliquid, quod veritatis studioso aliquo modo faciat satis, detegere nobis liceat. Nam barbararum quidem gentium instituta et doctrinam quaerimus, quae scientiis et artibus neglectis, in bellandi et venandi exercitio maximam partem consenuerunt: iudicio tamen sensuque, praesertim circa res morales, vsi sunt egregio, praeferendi in multis nugantibus Graecis et Latinis. Nec adeo ab eruditione imparati fuere, vt non sui generis et modi sapientes aluerint, scholas instituerint, atque eruditionem Celticam propagauerint, licet alia ea facie enituerit, quam Graeca atque Romana. Sapientium enim virorum, qui religioni, moribusque populi praefuerunt, et eruditionis inter has gentes cultae promicondi fuerunt collegia inter Gallos, Britannos et Germanos fuisse, Graeci et Romani, qui eos viderunt, rerumque harum gentium curiosi circumstantias eorum explorauerunt, testantur [u]. Qui licet diuersam a Graecis et Romanis sapientiam excoluerint, digni tamen sunt, qui amplius considerentur, et quae ratio eruditionis, morum, atque doctrinae horum hominum fuerit, exploretur. Modo nos hic philosophiam proprie dictam non venari, accurate teneatur.

Druidae Celtarum philosophi, vel potius, eruditi.

§. IV. Vocantur vero, Gallorum, Britannorum atque Germanorum eruditi Druidae, nomine quidem famoso, sed incertae dubiaeque originis. Alii enim a quercu, Graecis δρῦς nominata, deducunt [x], incommoda et improbabili etymologiae ratione, ex aliena lingua deriuatae; alii a Saxonico Dry, vel Germanico substantiuo Druhtin [y], quod Dominum notat, sic vt virum diuini cultus supremique Domini studiosum indicet, deductum nomen cupiunt.

Nomen vnde?

Quae omnia sunt incertissima, illa tamen prae reliquis se commendat opinio, quae Druidarum nomen ab antiquissimo apud Celtas et Britannos vocabulo, Deru, quod quercum denotat, deriuatum contendit [z]. Ad querceta enim Gallorum atque Germanorum Druidas conuentus sacros habuisse, roboraque tanquam sacra et diuina coluisse, veteres vno ore testantur.

Antiquitas.

Vetustissimum vero inter Celtas omnes Druidarum institutum ordinemque fuisse, veterum testimoniis, qui eorum, tanquam rei vetustissimae meminerunt, euincitur: inter quae maxime notabile est Aristotelis et Sotionis apud DIOGENEM LAERTIVM [a], quod Celtarum atque Galatarum Druidas Persarum Magis, Babyloniorum Chaldaeis, Indorumque Gymnosophistis iungit. Cum enim Celtarum gens antiquissima fuerit, dubium non est, quin semper sacerdotes atque eruditos inter se habuerint: Ex quo vero Celtarum populo originem duxerint, difficile dictu putamus, cum monumenta nobis horum populorum desint. Quod si tamen coniecturis

t) Conf. CHR. CELLARIVS diss. de initiis cultioris Germaniae §. XVIII seqq. p. 14 seqq. et quae erudite dixit ven. PELLOVTIERIVS Lettre II. sur les Celtes Bibl. Germ. T. XXIX. art 13. p. 206 sqq.

u) IVLIVS CAESAR, TACITVS, STRABO, alii.

x) PLINIVS L. XVI. c. 44. conf. quos laudat ven. WOLF. ad PSEVDO-ORIGENES philosophum. p. 169.

y) Vid. PALTENIVS in SCHILTERI Glossario Teut. p. 212.

z) DICKINSON. Delph. phoeniciss. p. 188. MARTIN. l. c. T. I. p. 176. quanquam, si audiendus est cl. KEYSLERVS Antiq. sel. Sept. et Celt. p. 37. Hiberni dicant Draoithe, magum, incantatorem; vnde vocem formatam esse V. C. contendit.

a) Lib. I. §. 2. conf. ORIGEN. adu. Celsum. L. I. p. 14.

cturis locus est, Germanos a Gallis Britannisque distinguendos putamus. Ex septentrione enim cum versus occidentem Celtarum nationes colonias dimiserint, Germani ante Gallos obtinuisse merito creduntur. Qui cum semper sacerdotes suos eruditosque habuerint, illi cum Gallorum atque Britannorum eruditis non confundendi sunt. Verum de his postea agendum erit. De Gallorum vero atque Britannorum Druidis, qui priores fuerint, et alterius gentis eruditis originem praestiterint, quaestionem a viris doctis diuersis sententiis agitatam dirimere non audemus. Pro Britannis enim disertum stat testimonium CAESARIS [b] asserentis: *Disciplinam in Britannia repertam atque inde in Galliam translatam esse existimari, et nunc, qui diligentius eam rem cognoscere velint, plerumque illo, discendi causa proficisci.* Huic testimonio suffultae variae narratiunculae de fundatore et successione Druidum apud Britannos, quas cum institutum nostrum excedant, recensere supersedemus [c]. Et hoc potissimum fundamento nixi viri doctissimi inter Anglos multa de Britannorum Druidibus, in insula Mona sedem primariam habentibus disseruerunt [d], quae curatius excutere huius loci non est. Pro Gallis vero TACITVS [e], Britannos ex Galliis deriuans et PLINIVS [f] faciunt. Quam vtramque sententiam ita conciliare conatur IACOBVS MARTINVS [ff], vt statuat, Druidarum institutum cum Gallorum colonia in Britanniam quidem transmigrauisse, obsoletum tamen multis mutationibus inter Gallos, ex Britannorum, vbi purum seruatum erat, moribus inter eos fuisse reparatum. Quae omnia meras coniecturas, exigua probabilitate nixas sapiunt, nec certiora quoque expectanda, immo ne postulanda quidem sunt, cum Britannorum origines incompertas esse, candide iam fassus sit TACITVS [g]. Ante Caesarem enim nihil de Britannorum rebus innotuit, nouusque is orbis quasi visus est [h]. Vidit tamen coniectura aliquid TACITVS, qui Germanicam originem ex corporis habitu concludit; nam a septentrione progressos esse omnes illas gentes iis notum est, qui gentium origines scrutati sunt. Vnde, si quid in re obscurissima et incertissima coniiciendum est, verisimile videtur, ex vna potissimum origine et Germanorum et Britannorum et Gallorum Druidas fluxisse, et vnamquamque harum gentium peculiares suos eruditos sacerdotesque habuisse, instituto eorum a maioribus, quibus originem debebant, accepto. Certe qui Caesaris testimonio militant, non expendunt, vagum rumorem incertamque famam atque traditionem apud ipsum imperatorem diserte innui, qui disciplinam ait Druidarum in Britannia repertam existimari. Facile tamen largimur, Britannos hac in re nihil a Gallis accepisse, cum ad Iulii Caesaris tempora sibi solis vixerint.

b) Lib. VI. c. 14.

c) Consulendus, qui erudite de Druidis disseruit cel. Io. GEORGIVS FRICKIVS pec. dissert. Vlmae 1731 4 edita: qui copiose scriptores enumerat.

d) Io. SELDENVS in Analectis Anglo-Britann. Opp. Vol. II. T. II. p. 8?? seqq. Io. TOLANDVS Spec. crit. de religione atque eruditione Celtarum; HENR. ROWLANDS de antiquit. nat. et hist. insulae Anglesegae s. Monae priscae sedis Druidarum vid. A. E. T. IX. suppl. p. 412 seqq.

e) In Agricola c. XI.

f) Lib. XXX. c. 1.

ff) l. c. T. I. p. 12.

g) l. c.

h) FLORVS L. III. c. 10.

An ex Pythagorae disciplina.

rint. Quicquid vero illud est, quod de origine Druidarum ancipiti alea disceptatur, illi certe turpiter falluntur, qui a Pythagora Druidarum institutum deriuant. Quod e veteribus DIODORO SICVLO [i], AMMIANO MARCELLINO [k], VALERIO MAXIMO [l], PSEVDO-ORIGENI [m] placuit, quos magnus recentiorum numerus secutus est [n], qui si aetatem Pythagorae expendissent, et cogitauissent, non sufficere leuem aliquam huius vel illius doctrinae concordiam et similitudinem ad probandam vnius ab altera originem, antiquissimum Druidum institutum non ad multum recentiora Pythagorae tempora retulissent: vt taceamus, dogma illud de animarum migratione, et arcanam disciplinam, quorum vtrumque apud Druidas viguit, et aliis quoque gentibus in vsu fuisse, et longe abesse a placitis Pythagoreis. Forte addent alii, probabilius videri, quod ex Alexandro Polyhistore CLEMENS ALEXANDRINVS [o] refert: Pythagoram Gallos potius audiuisse, et Druidarum discipulum fuisse, quod et BVRNETIO [p], placuit. Nobis id probabile non est, cum ex Caesare discamus, Druidas exteros in disciplinam non admisisse, sed arcanam suis seruauisse; et ipsa opinio ex falso intellecta Druidarum hypothesi tantum orta sit. Sed de hac re suo loco dicetur ex instituto.

Druidum munus et auctoritas.

§. V. Quale vero munus, quae auctoritas, quae docendi ratio et quae his sunt similia, apud Druidas viguerint, nemo luculentius explicuit, maioremque etiam ob enatam res has cognoscendi occasionem, spectatamque veritatem et dexteritatem, fidem meruit, quam IVLIVS CAESAR [q], quem ipsum loquentem lectori exhibere, quam nostris verbis eius narrationem referre, malumus. Ita vero disertissimus imperator: *Druidae rebus diuinis intersunt, sacrificia publica ac priuata procurant, religiones interpretantur: ad hos magnus adolescentium numerus disciplinae caussa concurrit: magnoque ii sunt apud eos honore. Nam fere de omnibus controuersiis publicis priuatisque constituunt, et si quod est admissum facinus, si caedes facta, si de hereditate, de finibus controuersia est, iidem decernunt, praemia poenasque constituunt* [r]*; si quis aut priuatus aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Haec poena apud eos est grauissima; quibus ita est interdictum, ii numero impiorum atque sceleratorum habentur; iis omnes decedunt, aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque iis petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur. His autem omnibus Druidibus praeest vnus, qui summam inter eos habet auctoritatem. Hoc mortuo, si quis ex reliquis excellit dignitate, succedit; at, si sunt plures partes, suffragio Druidum adlegitur: nonnunquam etiam de principatu armis contendunt. Ii certo anni tempore in finibus Carnutum, quae regio totius*

i) Lib. V.
k) Lib. XV. c. 9.
l) Lib. II. c. 6.
m) Philosophum c. XXV. p. 170.
n) Nominatos lege apud WOLFIVM ad l. c. Orig. et inprimis apud doctissimum FRICKIVM l. c. §. 15. p. 18.
o) Stromat. L. I. p. 304.
p) Archaeol. philos. p. 341. MARTINVS ita quoque l. c. p. 184. et FRICKIVS l. c.
q) De B. G. L. VI. c. 13. 14.
r) Paria fere habet STRABO L. IV. p. 302. qui cum Caesare conferendus.

tius Galliae media habetur, considunt, in loco consecrato. Huc omnes vndique, qui controuersias habent, conueniunt, eorumque iudiciis decretisque parent. Druides a bello abesse consueuerunt, neque tributa vna cum reliquis pendunt, militiae vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Tantis excitati praemiis et sua sponte multi in disciplinam conueniunt, et a propinquis parentibusque mittuntur. Magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur: itaque nonnulli annos vicenos in disciplina permanent; neque fas esse existimant, ea literis mandare, quum in reliquis fere rebus publicis priuatisque rationibus (Graecis) literis vtantur. Haec de Gallorum Druidibus Caesar, fide omnino dignus, qui hos homines ipse vidit et conuenit, subacta victoriis Gallia. Non addimus, quae de Germanorum Druidibus alii scriptores referunt, quoniam distinguendos eos suo modo putamus, de iis postea dicturi. Id potius lectori expendendum commendamus, eadem fere, quae apud barbaras hactenus gentes de sacerdotibus eorum arcanisque huius hominum generis obseruauimus, apud Druidas quoque reperiri. Auctoritas maxima, atque tanta, vt de eo quod ius atque fas sit, soli iudicare potuerint; controuersiis arbitri adhibiti, decreta et iudicia tanquam diuina habita, praemia poenaeque ex eorum arbitrio constitutae, adeoque totius reipublicae forma, si bellum excipis, ab iis gubernata. Ad haec sacrificia ab illis peracta, et publica et priuata, discipulorum animi disciplina arcana innutrii, eruditio omnis iis solis seruata: fas iusque interpretandi religiones penes eos solos. Quis non hic sacerdotum artificia ad imperii arcana attemperata et artificiose adhibita, manibus palpet? Finge ducem gentis vel imperatorem, ad horum hominum nutum consilia sua non formantem; an non is et sacrificiis interdictis, et religionum superstitiosa malisque ominibus mentem plebis excitante interpretatione, et irarum Deorum comminatione, et discipulorum quorum animis imperabant, rebellione ab his hominibus superabitur? Vnde non inuiti in hanc descendimus sententiam, Druides magnos potius fuisse impostores, quam philosophos, qui dum omnem reliquam gentis suae turbam sub ignorantiae iugo artibus suis continuerunt, suo honori, existimationi, commodoque vnice litauerunt [s]. Torquibus enim auratis vestitos fuisse, magnaque superbia animum corpusque extulisse veteres [t] referunt, testanturque, hac via ad summam inter Gallos dignitatem et existimationem peruenisse. Quae vt verae philosophiae characteribus e diametro sunt contraria, ita, quid de eorum philosophia in genere iudicandum sit, produnt. Verum de eo postea vberius, vbi de methodo, dogmatibus et philosophia Druidum dicendum erit. Ceterum hoc addendum quoque est, non viros tantum, sed et feminas habuisse,

Pseudo-philosophi.

s) In alia omnia abit Martinus l. c. T. I. p. 182. et cl. Fricrius l. c. p. 29. Miramur tamen viros doctos magnifice de philosophia Druidum sentire potuisse, quae tamen, qualis fuerit ignoratur.

t) Strabo L. IV. p. 302. imagines Druidum ex operibus anaglyphis ex agris erutis depingit Martinus l. c. T. I. p. 212. 217. et ex eo cl. Fricrius l. c. p. 25.

buisse, disciplinae suae socias, quae vaticinandi potissimum et diris deuouendi [v] arte inclaruerunt.

Druidum classes.

§. VI. Non vnius tamen generis Druides fuere, si Graecos porro et Latinos audimus, sed in tres classes inter se diuisi sunt, quos ita describit AMMIANVS MARCELLINVS [w]: *Studia laudabilium doctrinarum inchoata per Bardos et Eubages, et Druidas. Et Bardi quidem fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyrae modulis cantitarunt: Eubages vero scrutantes summa et sublimia naturae pandere conabantur. Inter hos Druidae ingeniis celsiores, vt auctoritas Pythagorae decreuit, sodalitiis adstricti consortiis, quaestionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt, et despectantes humana pronuntiarunt animos immortales.* Eadem fere habet STRABO [x], qui trium quoque harum classium meminit, quos vero Ammianus Eubages vocat, Vates nominat, sacrificiorumque et cultus diuini curam iis commissam fuisse, et causas naturales curae habuisse narrat. Vnum enim nomen esse, quod Romanorum forte pronunciatione corruptum fuit, recte coniicit CLVVERIVS [y] Druidae vero vniuersae eruditionis Celticae promicondi habiti sunt. Videnturque hae Gallorum eruditorum classes, quadam subordinatione sibi inuicem successisse, vt Bardi infimo eruditionis generi dediti, Vates sacrificiis et diuinationibus ex rebus naturalibus [z] (quod DIODORVS [a] asserit, et verba Ammiani volunt) praefecti, Druidae vero gubernandis totius gentis conciliis, administrandae iustitiae, erudiendae iuuentuti, arcanisque imperii moderandis destinati fuisse videantur. Ex quibus patet, Druidum nomen mox generale fuisse, omnemque eruditorum inter Gallos atque ceteros Celtas ordinem fuisse complexum, mox vero speciali significatione peculiarem classem indicauisse. Praeter hos Semnotheorum meminit DIOGENES LAERTIVS [b], quod nomen tamen apud alios scriptores non inuenitur, nisi quod Indorum Brachmanes, vti supra innuimus, Semni quoque CLEMENTI ALEXANDRINO dicti sunt. Vnde coniecerunt viri docti, et in his IO. GALESIVS in erudita obseruatione ad Laërtii locum [c], vocem corruptam esse a librariis, textum Laërtii non intelligentibus, positumque Semnotheorum nomen loco Samnitarum. Memorari enim apud STRABONEM [d] mulieres Samnitas, sapientiae nomine celebres, et Baccho sacras, quae in insula Galliae vicina apud Deum sacrificiis aliisque cultus diuini ceremoniis expient homines. Audacior tamen haec videtur obseruatio, quamuis eruditione et ingenio non destituta; tum quod mulieres sacrificia curantes Druidum choris immiscet,

v) Legenda, quae de insula Mona a Romanis oppugnata et Druidarum diris defensa habet TACITVS Annal. L. XIV. c. 30. qui recte fanaticum agmen vocat. conf. LAMPRIDIVS in Alexandro p. m 324.

w) Lib. XV. c. 9.

x) loc. cit.

y) German. antiq. p. 163.

z) Morum censores fuisse notat MARTIN. l. c. p. 173 seq.

a) Lib. V. Sunt vates magnae apud eos existimationis; hi ab auspiciis et victimarum extis de futuris praedicunt, omnemque plebem dicto audientem habent.

b) Lib. I. s. 2.

c) Eam MENAGIVS suo comm. inseruit.

d) loc. cit.

miſcet, vbi de viris philoſophis Laërtio ſermo eſt, tum quod duram admodum emendationem textus ſupponit. Vnde facilius in eam deſcendimus ſententiam, Laërtium Eubagum, ſiue potius Vatum nomen, quod diuini cultus miniſtros indicauit, ſignificatione Graeca et communiori exprimere voluiſſe [e]. Illud certe a probabilitate abhorret, nomen Graecum vetuſtiſſimo Gallorum inſtituto datum eſſe. Cum Druidae inter eos viguerint, antequam Graeca lingua per Maſſilienſes inter eos nota facta eſt. Quae hic habet MARTINVS [f], ex dictis lucem capiunt. Refert quoque DIODORVS [g], Saronidas theologos et philoſophos Gallorum vocari. Non tamen hoc peculiaris claſſis nomen eſſe videtur, ſed idem dicere, quod Druides, quos a quercubus nominatos ſupra monuimus. Σαρωνὶς enim, interprete HESYCHIO quercum notat, cuius cortex hians et conuolutus eſt. Dryſidarum vero nomen apud AMMIANVM cum Druidum voce coincidit.

Methodus Druidum duplex.

§. VII. Qua docendi methodo vſi ſint Druides, ex Caeſaris narratione ſupra iam ex parte audiuimus. Ita ſcilicet docendi modum inſtituerunt, vt arcanis, quas ſibi et imperantibus fouebant, rationibus attemperaretur. Duplex ſcilicet ille fuit, publicus vulgariſque, atque arcanus. In publica quidem docendi via populum duxerunt, ſacrificiorum rationes explicuerunt, religiones, cultuſque diuini modum interpretati ſunt, diuinationes ediderunt, et imprimis in conciliis populi publicis ius diſceptantibus reddiderunt. Ex doctrinis ſuis eas tantum propalantes, quae ad virtutem excitandam, metumque mortis ſuperandum facere credebant. Aliter tamen in arcana methodo, qua iuuentus et ipſa concurrens, ac in diſciplinam conueniens, et a propinquis parentibuſque miſſa erudiebatur. Ibi nefas, aliquid ex diſciplina in vulgus efferre, vel literis mandare; et iuuentus ſacro ſilentio per multos annos in diſciplina arcana detenta, ne myſteria propalarentur [h]. Attemperatae quoque arcanae diſciplinae reliquae circumſtantiae. Propoſita doctrina in verſibus, quos iuuentus magno numero ediſcere tenebatur [i]. Nihil hic apertis verbis, ſed allegoriarum velo obducto expoſitum, vnde Δρυΐδας αἰνιγματωδῶς ἀποφθεγγομένους φιλοσοφῆσαι, ſcripſit LAERTIVS [k], innuens, tantis allegoriarum inuolucris et ſententiarum obſcuriſſima breuitate doctrinam propoſitam eſſe, vt vix ſolui aenigmata haec niſi ab initiatis poſſent. Et vt ſacer quoque doctrinae horror accederet, non in triuiis ſcholae habitae, non in campis et comitiis philoſophati, ſed, quod refert POMPONIVS MELA [l], *clam et diu vicenis annis in ſpecu aut in abditis ſaltibus.* Hinc ignota aliis, qui non ad interiora admittebantur, Druidum dogmata, qua de re eleganter poëta [m]:

Solis noſſe deos, et coeli numina vobis
Aut ſolis neſcire datum: nemora alta remotis
Incolitis lucis.

Mirum

e) Conf. KVHNIVS ad l. c. Laert.
f) L. c. T. I. p. 177.
g) L. V. p. 308.
h) L. VI. c. 14.
i) Ibid.
k) L. I. ſ. 6.
l) L. III. c. 2.
m) LVCANVS L. I. Pharſalic. v. 427 ſeqq.

Mirum itaque non eſt, Romanos atque Graecos candide fateri, ſibi ignorari, quae eorum doctrinae ſint. Faſſus id eſt MELA, clam nobiliſſimos gentis ab iis doceri multa in ſpecubus et abditis ſaltibus: vnum ex iis quae praecipiunt, in vulgus effluxiſſe. Idem LVCANVS loco adducto, nec CAESAR, qui propius homines cognouit, aliud, praeter immortalitatis dogma, de illis retulit, etſi fateatur, quod et reliqui referunt [n], *multa de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de deorum immortalium vi ac poteſtate diſputare et iuuentuti transdare.* Quae omnia probe ponderari, et cum iis, quae de aliarum gentium barbararum ſapientibus et ſacerdotibus, et arcanis doctrinae eorum rationibus in antecedentibus diximus, accurate comparari cupimus; ita enim ſine praeiudicio attendentibus manifeſtum erit, ad fraudes et impoſturam totam horum philoſophorum, (ſi hoc nomine appellandi, qui ἀφιλοσόφως docuerunt) diſciplinam comparatam fuiſſe, et ſapere ideo antiquitatis praeiudicium laudes, quae his hominibus tribui plerumque ſolent. Viderunt hoc Romani, qui imprimis ſacrificiis [o].

- quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates, horrensque feris altaribus Heſus,
Et Taranis Scythiae non mitior ara Dianae

quae apud Druidas vigebant, offendebantur. Teutati enim, quem ſuum Mercurium eſſe dixere Romani, Heſo, quem cum Marte comparant, et Tarani, quem Iouem, quaſi tonantem, eſſe volebant, humanis hoſtiis litatum eſſe apud Gallos, veteres teſtantur [p]. SVETONIO [q] enim teſte, Auguſtus *religionem apud Gallos immanitatis dirae ciuibus interdixit, et Tiberii Caeſaris principatus* [r] *Druidas Gallorum, et hoc genus vatum medicorumque ſuſtulit, et Claudius* [s], *quod reliquum erat, penitus aboleuit.* Quae omnia, quantam ſapientiam apud eos tandem Romani deprehenderint, euincunt.

Druides ſublati.

Reliquorum Celtarum philoſophi.

§. VIII. Celtarum nomine non Gallos tantum, ſed Germanos quoque, aliosque populos ſeptentrionem verſus habitantes comprehenſos fuiſſe, ſupra monuimus, notauimusque, ex his demum regionibus Galatas, Galloſque et Britannos etiam progreſſos fuiſſe, qua de re antiquitatum patriarum ſtudioſi paſſim; et in his imprimis, qui ex ſeptentrione omnis fere terrae habitationem, religionem, imperiumque exiuiſſe multo labore et ingenti volumine contendit OLAVS RVDBECKIVS [t] differunt, nos vero rem notam demonſtrare ſuperſedemus. Pertinet itaque Germanorum reliquarumque per Cimbriam, Daniam, Sueciam, Norwegiam habitantium gentium communi fere, linguae, religionis et traditionis vinculo inter ſe colligatarum hiſtoria quoque ad noſtrum inſtitutum. Eos vero cum Gallis valde

n) STRABO, MELA, AMMIANVS ll. cc.

o) LVCANVS l. c.

p) Dicetur hec de re prolixius infra, vbi de theologia Gallorum ſermo inſtituetur.

q) In Claudio c. 25. SENECA in Apocolocynthoſi. VICTOR in Claudio. CASAVBONVS ad l. c. Suetonii.

r) PLINIVS L. XXX. c. 4.

s) SVETONIVS l. c. Lucius idem, Sec. II. in Anglia tentauit. Manſerunt tamen immanitatis veſtigia ad media ſecula vsque, Vid. cl. FRICKIVS l. c. p. 54 et quos laudat.

t) In ingenti Atlantidis ſiue Mannheim opere, p. 60.

de conspirare, et eiusdem generis philosophos atque theologos habuisse, nemo rerum Celticarum paulo peritus inficiabitur. Nec obstat CAESAR [w], qui asserit: *Germanos multum a consuetudine Gallorum differre, nam neque Druides habere, qui rebus diuinis praesint, neque sacrificiis studere, deorum numero eos solos ducere, quos cernunt, et quorum opibus aperte iuuantur, Solem et Vulcanum et Lunam.* Quo Caesaris testimonio inductus SAM. SCHVRZFLEISCHIVS [x], Druides Germanis et vicinis Germaniae populis fuisse negauit. Nam Caesarem deceptum fuisse, relatione eorum, quorum fide ista in commentarios suos referebat, dubium non est, cum reliqui scriptores, qui de rebus Germanorum retulerunt, eos paris generis, potestatis et dignitatis sacerdotes habuisse, vnanimi fere ore testentur, vnusque TACITVS [y] atque STRABO ex Latinis et Graecis ad refutandam falsam opinionem sufficiant. Nec ita defendi potest Caesar [z] quod nomen Druidum Germani quidem non habuerint, rem tamen ipsam, sacerdotes scilicet pari auctoritate, munere atque officiis functos inter se fouerint, quia non tantum Druides, sed omne sacerdotium Germanis denegauit. Vnde recte Caesari hac in re fidem derogari, instituta inter Gallorum et Germanorum comparatione docte demonstrarunt cl. HECHTIVS [a], et CHRIST. AVGVSTVS FABRETTVS [b]. Quorum argumenta, ne nimii simus, non repetimus, hoc vero adiicimus, inter has gentes Celticas, praesertim eas, quae versus septentrionem habitauerunt, tres classes eruditorum fuisse, quemadmodum apud Gallos: Quarum prima continuit eos, qui Diar, Drottar, vel Drotnar, etiam Trulindur vocabantur, qui populo ius dicebant, religiones interpretabantur, sacrificiis praeerant, et ita sacram atque profanam rem publicam curabant: horum duodecim peculiare collegium constituerunt, quod dignitate proximum rege vel duce fuit. Altera classis vates comprehendit, Wisendammen, Spaemann vel Tyrspakur vocatos, genus hominum fatidicum, inter quos et mulieres receptae sunt. Hi populum de futuris fatis edocebant, et euentus rerum bonos, vel malos interpretabantur: qui plus valebant apud populum, quam inter proceres, forte ob ancipitem dubiamque artem et fallendi studium. Tertia classis comprehendit Scaldos, qui poëtae erant Celtarum, regique in conuiuiis, in militia, in pugna aderant, cantibusque magnorum heroum facinora depraedicabant, quae Carmina postmodum memoriae tradebantur, sicque historia patria sine scriptis conseruabatur: vnde etiam admodum gratiosi et in magna auctoritate apud reges fuerunt. Quae omnia, vt ex testimoniis domesticis probauit Vir eruditissimus, FABIANVS TOERNERVS [c], eloquentiae publicus apud Vpsalienses doctor, ita mire confirmant senten-

 tiam

w) L. VI. c. 21.
x) De veterum institutis Druidum Opp. histor. polit. p. 832.
y) De moribus Germanorum, c. 6 seqq.
z) Cl. FRICKIVS de Druidibus p. 23.
a) German. sacr. et liter. p. 38.
b) Disquis. an Germani Caesaris Tacitique temporibus Druides habuerint, Biblioth. Lubec. T. III. p. 24 seqq.
c) Diss. de Poësi Skalldorum Septentrionalium Vpsal. 1717. 8. Conf. Critische Beytraege zur Historie der deutschen Sprache Vol. I. p. 105 sqq.

tiam, Druidum institutum atque classes a Celtis septentrionalibus ad eos, qui versus occidentem discesserunt, demum transiisse, et falli Caesarem, qui Germanis Druidas fuisse negat. Nec ignota haec TACITO [d] qui de Germanorum, ipsi satis notorum, sacerdotibus refert: *Neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem, nisi a sacerdotibus permissum: non quasi in poenam vel ducis iussu, sed velut Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt. Sortes publicas curare sacerdotem ciuitatis, precatum Deum, coelumque suspicientem; sic ex equis sacerdotem cum rege vel principe ciuitatis auspicium capere; Silentium in conciliis gentis imperari per sacerdotes, quibus et coërcendi ius fit.* Haec et alia TACITVS, apud ipsum quaerenda, quae consona sunt institutis Druidum apud Gallos. Ex his enim patet, apud Germanos eandem iuris exercendi auctoritatem habuisse sacerdotes, quam Druidae apud Gallos habuerunt. Non vero iuris tantum dicundi populique in religione cultuue deorum erudiendi auctoritatem habuisse, sed et de vaticiniis disposuisse, religionesque interpretatos fuisse, tot fatidici atque fatidicae inter Germanos et septentrionales populos probant. De quibus cum singulari dissertatione lectu dignissima multa, et alibi vix obuia collegerit eruditissimus et de antiquitatibus patriis meritissimus vir Io. GEORGIVS KEYSLERVS [e], merito lectorem in re ad nostram tractationem proprie non pertinente ad eum ablegamus. Nec de Scaldis [f] atque Bardis, siue poëtis gentium Celticarum [g] plura dicere instituti ratio patitur, quaerenda apud eos, qui artis poëticae historiam critice exposuerunt [h]. Illud vero propius scopum nostrum ferit, sacerdotes Germanorum atque reliquorum Celtarum religionem quam maxime curasse, cu'tui diuino praefuisse, et allegorico dicendi et fingendi genere theogonias Deorum explicuisse Quae vt exacte cum Gallorum Druidibus, eandem officii rationem et methodum arcanam atque allegoricam tenentibus conueniunt, ita hos ab illis aetate et origine maioribus ea accepisse persuadent. Referunt enim, qui de moribus Celtarum egerunt, in lucis sacra eos fecisse, siluas quaesiuisse [i], et imprimis quercubus praecipuum cultum exhibuisse, quod eas praesentia sua Deos dignari crederent [k]: vnde ingentia adhuc inter nos robora pristinae superstitionis monumenta ostenduntur. Sed de his curiosius disquirere alterius loci est. Alterum sacerdotum apud Celtas, siue Druidum munus fuisse, fabularum diuinarum explicationem, elegantia, quae hodienum supersunt, Eddarum monumenta probant. Est enim Edda apud Hyperboreos veteres,

d) C. 5. 6. 7. 10 11.

e) Edidit elegantissimam diss. de mulieribus fatidicis veterum Celtarum gentiumque septentrionalium, speciatim de Druidibus foeminis, volis, genis, alrunis etc. insertam selectis antiquitatibus septentrionalibus atque Celticis p. 371 seqq.

f) Praeter Toernerum cl. DAV. KOELERVS peculiarem de Scaldis dissertationem dedit.

g) Bardos parasitas non fuisse, quod vult VALESIVS ad AMMIAN. L. XV. c. 10. recte docet GVNDLINGIVS Hist. phil. mor. c. 6. p. 49. quem vide.

h) Conf. MORHOF. Vnterricht von der deutschen Sprache p. 256 seqq. 272.

i) TACITVS de mor. Germ. c. 9. CLAVDIANVS de Stilic. L. I. v. 228 Multa ex veteribus loca huc facientia adducit cl. KEYSLERVS antiq. Celt. p. 60 seqq.

k) IDEM l. c. p. 65.

res, mythologia, hoc eſt theologiae vetuſtiſſimae Celticae ſyſtema et complexus, quo illarum gentium de Diis, creatione, ſtatuque hominum poſt mortem opiniones variis fabulis, theogoniis et fictionibus in vſum poëtarum depinguntur *. Cuius poſtea ſpecimina lectori curioſo exhibebimus, vbi de theologia harum gentium dicendum erit. Non itaque, vt ex deductis ſatis luculenter patet, Druidum inſtitutum ad ſolos Gallos vel Britannos reſtringendum eſt, ſed Germanis gentibusque hyperboreis, qui verſus ſeptentrionem, ad Scythiam vsque extendebantur, indeque quibusdam Celto-Scythae dictae ſunt [l], vindicandum, a quibus cum coloniis Celtarum, qui verſus occidentem digreſſi ſunt, ſine dubio ad Galatas et toto diuiſos orbe Britannos dimanauit. Conradum enim Celtem fruſtra eſſe, quando aſſerit [m]: pulſos a Tiberio Druidas in Germaniam conceſſiſſe, atque ſub Carolis, Arnolphis et Ottonibus Chriſtianam religionem interpretantes totam Hercyniam occupaſſe, dicta hactenus manifeſte euincunt.

* Eddae nomen atque titulus cum antiquitatem rei iam innuat, ea vero plerisque ſcriptoribus, Celticarum atque hyperborearum rerum profundiori cognitione deſtitutis indicta et ignorata ſit, pauca de illa eo magis hic adiicienda ſunt, quo magis Eddae iſtae maxime notabile monumentum philoſophiae vel theologiae potius gentium ſeptentrionalium ſunt, vnde veterum populorum in his ſedibus commorantium opiniones et placita cognoſci poſſunt. Eſt vero Edda, definiente STEPHANO STEPHANIO * fons et fundamentum fabuloſum, vnde veteres gentis Islandicae Rythmiſtae obſcuras rerum appellationes et copioſos poëticae elegantiae modos exſtruxerunt. Differt vero a Scalda, quae elegantiam conſtructionis poëticae atque rythmum et genera carminum proſequitur, cum e contrario Edda mythologiam ſeptentrionalium populorum, ex qua veteres Rythmiſtae, quorum in gratiam Edda conſcripta fuit, fabulas, inuentiones, verba copiamque dicendi, tanquam ex theſauro Mythologico, vel cornu copiae quodam poëticae hauſerunt. Vnde recte eam cum Natalis Comitis Mythologia comparauit OLAVS WORMIVS in *Ep. ad* THOMAM BARTHOLINVM **. Poëſis enim horum populorum non minus, quam Aſiaticorum tota allegorica, fabularis, atque figurata eſt. Quod ſatis prodit, recte eos coniicere, qui has gentes ex Aſiae prouinciis ſeptentrionalibus ad has ſedes delatas eſſe, et orientalia Aſiae placita, qualia imprimis inter veteres Perſas, Scythas, Hyperboreosque deprehenduntur, his regionibus intuliſſe ſtatuunt. Id quod egregio SNORRONIS, de quo dicendum eſt, in *prologo Eddae recentioris* loco, *c. 3.* probauit cl. ARNKIEL *** vbi ait: *Odinum, cui tota fere borealis theologia debetur, ex Aſia in terram aquilonis, quae nunc Saxonia appellatur,*

 (Cher-

l) Conf. RVDBECKIVS in Atlantide p. 62 ſeqq.

m) Vid. Io. RELLICANVS not. in Caeſar. p. 40. Dicitur id ſine teſtibus.

*) In not. ad Sax. p. 17.

**) vid. epp. Medic. Barthol. Cent. I. ep. 90. p. 376.

***) in relig. gentili Cimbrorum c. 2. §. 13.

(Cherfonefum Saxo-Cimbricam, intelligit) *profectum, illic per annos multos vixiſſe, deinde in Reidgotolandiam* (Iutiam fiue Daniam) *migraſſe, illique filium ſuum Skioldum praefeciſſe, ac inde tandem in Suithiold,* id eſt, Sueciam, *cui rex Gylfus tunc praeerat, progreſſum eſſe.* Quae recte VERELIO, RVDBECKIO aliisque ex Suecorum eruditis opponuntur, qui cum gentibus omnem quoque literaturam ac religionem gentilem, ex Suecia in ceteras regiones dimanaſſe operoſe contendunt. Sed vt ad Eddam, de qua noſtra oratio digreſſa eſt, redeamus, de eius vocis etymologia, ipſis ſeptentrionis criticis, MAGNO OLAVO, GVDMVNDO ANDREAE, PAVLO PETROQVE RESENIIS, IOH. MOLLERO, incerta nihil mouemus, hoc vnum adiicientes, vocabulum hoc matricem, atauiam, proſapiamue probabiliter ſignificare, eo quod vel mater et ataula ſit verborum rerumque copia; vel quod auiae et atauiae fabulis eiusmodi ſolari nepotes ſoleant. Vnde errarunt, qui Eddam, quae in aliquibus locis nomen mulieris eſt, feminae alicuius ſcriptis illuſtris, chemiaeque peritiſſimae, et in philoſophantibus numerandae adeptis nomen eſſe contendunt, quem errorem in Ioh. Lud. Hanemanno notauit IOH. MOLLERVS *. Libri enim mythologici titulus eſt, et collectionem fabularum Septentrionis exhibet, paucarum quidem ex ingenti deperditarum numero conſeruatarum, quae vero antiquitatis vetuſtiſſimae veſtigia aperte prae ſe ferunt. Duplex vero hodie extat inter Danos, Suecosque Edda, vetus et recentior. Illa adeo obſcura et coniecturis diuerſiſſimis ſubiecta eſt, vt recentiores poëtae Islandici eam ipſi non ſatis intelligant. Cuius cauſam praeter ipſam fabularum antiquitatem, et hiſtoriae in iis comprehenſae obſcuritatem, in linguae veteris Runicae ignorantiam et disiecta tempore exorientis Chriſtianae religionis monumenta iſta vetera, ex quibus laciniae tantum quaedam ſuperſunt, non inepte retuleris. certe Codices inter ſe varie differre, et non ſatis cohaerere, ex iis, quae edita ſunt a RESENIO, patet, ſi comparentur cum illis, quae ex Codd. Mſc. Sueciae excerpſit et Atlantidi ſuae inſeruit OLAVVS RVDBECKIVS. Adſcribitur vero Edda iſta vetuſtior SAEMVNDO SIGFVSONIO, gente Islando, paſtori quondam paroeciae Odde, in parte Islandiae meridionali, qui circa annum 1114. ſcripſiſſe, et anno 1133. obiiſſe quibusdam dicitur. Is ab eruditionis fama, frode, id eſt, ſapiens, eruditus, polyhiſtor dictus eſt. In illuſtriſſimis enim Germaniae et Italiae ſcholis et academiis a puero innutritus omnium ſeculorum monumenta hiſtorica, regnorum Daniae, Sueciae, Norwegiae, immo Germaniae quoque atque Angliae excuſſit, et inde Eddam ſuam congeſſit. Qua de re conferri poſſunt, vbi occaſio fert, quae RESENIVS et GVDMVNDVS ANDREAE locis infra laudandis de hoc viro afferunt. Patet vero ex dictis: odas has in Edda antiquiore comprehenſas non ipſum Saemundum confinxiſſe, quod viſum fuit HVETIO ** ſed ex monumentis vetuſtiſſimis collegiſſe, adeoque ea theologiam borealium gentium antiquiſſimam exhibere: et veriſimile eſt, Saemundum traditiones atque

*) In homonym. P. I. c. 1. §. 5. p. 11.

**) de fab. Romanenſ. p. 98.

atque narrationes πατροπαραδότους simul consuluisse, ita enim memoriam veterum odas istas nobis apud Celtas conseruauisse supra obseruauimus, et ab ipso Snorrone, recentioris Eddae auctore notatum est. Constat vero vetustior illa Edda tribus partibus, Voluspa, quod mulieris fatidicae nomen est, et gentium borealium philosophiam complectitur antiquissimam, vt Resenius inscripsit: Hauamaal, id est, ethica Odini, et Runa Capitula, seu Magia Odini. De quibus tamen, cum prolixioribus nobis esse non liceat, consuli velimus, viros doctissimos, qui ex septentrione Eddae huius memoriam conseruarunt, postea laudandos. Altera Edda, recentior, congesta ex antiquiore a Snorrone Stvrlaesonio Islandiae Nomophylace, A. C. 1215. sermone patrio et in duas partes distincta est, quarum prima fabulas theologiae borealis mythicae septuaginta et octo, altera autem onomasticon alphabetico poëticum complectitur. Vtraque inter libros manu exaratos cum diu iacuisset, Petrvs Ioh. Resenivs I. V. D. Ethices Prof. Publ. Praesesque vrbis Hafniae regius, tandem nobile antiquitatis borealis monumentum cum orbe erudito communicauit: et tum Eddam antiquam, cum versione Latina Stephani Olai Parochi in Islandia orientali eiusque ac Gvdmvndi Andreae scholiis, tum Snorronis recentiorem, cum versione Danica, et Latina, a Magno Olai confecta, additis variis lectionibus et notis exegeticis, edidit *Hafniae 1665. 4.* vbi etiam, quae hic paucis diximus, prolixius in praefatione exposuit. Quoniam vero liber inter exteros rarissimus est, consuli possunt, qui in compendio de eo egerunt, Io. Mollervs, et Magnvs Beronivs *. Ceterum notauit cel. Rvdbeckivs **, Snorronem in compluribus locis verum poëticarum fabularum sensum fugisse, id quod non miramur quidem, cum in omni fabulosa theologia veterum id eueniat, vt veros sensus interpretes non vbique assecuti sint, valde tamen veremur, vt Rudbeckius hypotheseos amore corruptus vbique veros sensus assecutus fuerit; et certe non exiguam fidem Islandici scriptores merentur, qui non solo ingenio ducti, sed traditionibus maiorum adiuti, mythologiam Septentrionis explicuerunt. Mancam tamen editionem Resenianam esse, ex Codd. msc. patet, vnde nouam editionem merito optat cl. Keyslervs ***, quem haud ita pridem sperare nos iusserunt annales literarii.

§. IX. Verum properandum tandem est ad ipsam philosophiam Celtarum, qualis apud Gallos, Germanos atque septentrionales populos viguit, enarrandam. Quae res quam difficilis sit, ex iis, quae supra de monumentorum Celticorum defectu deque doctrinae methodo apud Druidas arcana diximus, abunde colligi potest. Nam refert quidem Caesar *: *Philosophia Celtarum.*

Multa

*) vid. Io. Mollervs in Isagog. ad histor. Chersonesi Cimbricae P. II. c. 1 §. 4. p. 5 seq et in Hypomnemat. ad Alb. Bartholini librum de scriptis Danorum p. 405 seqq. et imprimis cl. Magnvs Beronivs Vpsaliensis Professor, in eruditis dissertationibus, de Eddis Islandicis seu veterum Septentrionalium Mythologiis Vpsal. 1735. 4. editis.

**) in Atlantide c. 2. §. 22. p. 540.

***) Antiq. Sept. et Celtic. p. 20.

*) L. VI. c. 14.

Multa de ſideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalium vi ac poteſtate diſputare, et iuuentuti tradere, nihil tamen harum doctrinarum, quod compererit, refert, cuius cauſam explicat POMPONIVS MELA [o]: *clam eos docere mundi terraeque magnitudinem et formam, motus coeli ac ſiderum, ac quid Dii velint; vnum ex iis, quae praecipiunt in vulgus effluxiſſe, aeternas eſſe animas, vitamque alteram ad manes. Vtrumque dogma ideo tantum vulgauiſſe, vt forent ad bella meliores, et ad virtutem excitarentur metu mortis neglecto.* Explorabimus itaque, quantum licebit, Celtarum myſteria, contenti futuri, ſi quaedam aliqua veriſimilitudine eruere queamus.

Doctrina de Deo.

§. X. De theologia vero Celtarum, et quae iſta nitebatur, religione Gallorum, Germanorum, atque ſeptentrionalium populorum acturis I. vulgi religio ab eruditorum placitis diſtinguenda eſt. Quos, etſi populum in idololatria quam maxime confirmarunt, paulo tamen melius ſapuiſſe, et in arcana doctrina ea tradidiſſe, quae a craſſiſſimis populi erroribus diſſidebant, omnino iudicandum eſt. Quod vero popularem Gallorum religionem attinet, multum eam nobis deformarunt Graeci et Latini, inepto numina peregrina cum domeſticis ſuis Diis comparandi et conciliandi ſtudio, quod veram rationem Gallicorum numinum vehementer corrupit. Quod non ſatis cogitarunt, qui recentiori aetate ex monumentis Romanis inter Gallos inuentis nobis religionem veterum Gallorum deſcribere conati ſunt [p]. Quod ſi tamen Latinos atque Graecos ſcriptores, cum de Gallis nobis alii non ſuppetant, conſulimus, Theutates, Heſus et Taranes ab iis culti ſunt, et humano ſanguine illis litatum eſt. Id quod ſupra LVCANVM referentem audiuimus, et LACTANTIVS [q] quoque confirmat. Theutatem vero Mercurium eſſe, Heſum Martem, Taranim Iouem, Latini nobis perſuadent, quorum loca congeſſit GER. IO. VOSSIVS [r], fruſtraneo tamen conatu, cum cuilibet genti propria numina fuerint. Et perſuaſit quidem ſibi ELIAS SCHEDIVS [s], perſuaſitque etiam CVDWORTHO [t], Theutatem ſummum Celtarum numen fuiſſe, et ſupremum Deum indigitaſſe: nihil tamen affert, quod coniecturam vel mediocriter fulciat, et eadem probabilitate vel maiori etiam Romanorum opinio admitti poſſet, Mercurium ſuum vnanimi fere ore Theutatem eſſe, pronuntiantium, vel MARTINI [u] Plutonem inde exſculpentis: quae omnia incertiſſima eſſe, vel ex eo colligitur, quod propria et domeſtica conditio Deorum Gallorum nobis ignoretur. Idem fere de Heſo ſiue Aeſar Gallorum Deo tenendum eſt, quem laudatum Benedictini inter Gallos ſodalitii membrum ſummum omnium Deum ſignificaſſe [w], contendit. Cuius rationes friuolas et exiles cum merito exploſerit cel. MOSHEMIVS [x], lectorem ad eum dimittimus. Nihil enim eorum, quae affert,

o) L. III. c. 2.
p) IAC. MARTIN. religion de Gaulois. T. I.
q) L. I. c. 21. r) De idololatr. L. I. c. 35. p. 262.
s) De Diis German. Synt. I. c. 12. p. 291.
t) Syſtem. intellect. c. IV. §. 27. p. 545.
u) l. c. L. III. c. 3. p. 15 ſeqq.
w) Ibid. L. II. c. 2. p. 257.
x) Ad CVDWORTHI Syſt. intell. p. 546 ſeq. n. 37.

affert, vel mediocrem verisimilitudinis vmbram habet. Aliter certe CAESAR [y], aliique qui Martem hoc nomine coli putarunt, qui summus DEVS esse nequit. Nec certiora nos dare audemus, candide fassi, frustraneum nobis laborem suscipere eos videri, qui veram Gallorum mentem de Diis detegere se posse iactant. Erat enim teste CAESARE, theologia haec in arcanis, nec ad vulgus efferebatur. Vnde et falso Druidas hoc nomine ridet LVCANVS [z], cuius versiculos hac de re supra adduximus. Quod si tamen coniecturae locus est, videtur opinio de Deo, tanquam anima mundi, per totum mundum omnesque eius partes diffuso, quae totum fere orbem antiquum fascinauit, Gallos quoque occupasse. Magnis enim mundi partibus, tum sideribus, tum lucis, arboribus, saxis numina praeesse cum crediderint Germani, de Gallis facile idem coniiciendum est, apud quos tot statuae, tot arae, tot luci religione verendi colebantur, vt in hac haeresi fuisse, facile persuadeant. Laterem itaque lauant, qui Gallos veteres puriorem de Deo opinionem prius tenuisse, sibi aliisque persuadere satagunt, et tum demum religionem corrupisse volunt, vbi cum aliis gentibus consuetudine vti coeperunt [a]. Nihil enim solidi argumenti a viris doctis affertur, quo sententiam roborent. Quod ad Celtas Germanos attinet, quibus boreales nationes merito iungimus, CAESAR [b] quidem de iis ita: *Germani neque Druides habent, qui rebus diuinis praesint, neque sacrificiis student, Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt, et quorum opibus aperte iuuantur, solem et Vulcanum et lunam, reliquos ne fama quidem acceperunt.* Verum hoc comparate tantum, et ex parte forte de quibusdam Celtarum Germanorum populis intelligendum esse [c], supra iam monuimus, nisi plane incerta dubiaque relatione deceptus est. Refert enim TACITVS [d]: *Germanos nec cohibere parietibus Deos, neque in vllam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine coelestium arbitrari: lucos ac nemora consecrare, deorumque nominibus appellare secretum illud quod sola reuerentia vident.* Et addit quidem: *Deorum maxime Mercurium colere, cui certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placare, partem Sueuorum et Isidi sacrificare;* monet vero ipse, *peregrina sacra esse, et signa habere, aduectae religionis;* vnde recte concluditur, ad fines tantum Germaniae a vicinis populis quibusdam Germanorum peregrina haec numina adhaesisse. Neque tamen audiendos putamus, qui Celtas in doctrina de Deo adeo purae mentis sensusque fuisse existimant, vt πολυθεότης inter populi tantum errores numeranda sit [e]. Aliud enim magna Deorum caterua apud Germanos et septentrionales populos suadet, cui non plebs tantum, sed imprimis facer-

y) Lib. VI. c. 17.
z) L. I. v. 406.
a) Vid. cl. FRICKIVS l. c. p. 35 seq.
b) Lib. VI. c. 21.
c) Ita quidem P. HACHENBERGIVS German. med. diss. VIII. p. 178. et cl. GOD. HECHTIVS German. S. P. I. c. 3. 4. p. 3 seq.
d) De mor. German. c. 9.
e) Vid. FRICKIVS l. c. et quos laudat.

facerdotes religionibus feruiuerunt [f]. Non enim folem tantum et lunam, fed Odinum quoque, Thoronem, Tuifconem, Mannum, Fream, Hefones, Deasque Ardoinam, Auentiam, Nehalenniam et magnum praeterea numerum aliorum Deorum topicorum cultum effe inter Germanos et Hyperboreos, ex Eddis, earumque commentariis conftat, et a viris doctis, qui de harum gentium Diis egerunt, prolixe oftenfum eft [g]. Cuius cultus ratio duplex notanda eft. Nam primos gentium harum conditores atque reges in Deorum numerum relatos effe, mythologiae luculenter docent, quod eo facilius fieri potuit, quod magni reges viui adhuc dii haberentur, id eft, vulgaribus hominibus praeftantiores et excelfiores, cuius fpecimina paffim RVDBECKIVS [h] produxit. Altera vero ratio inde deriuanda eft, quod vniuerfum hoc diuino annumine imari, et animae huius diuinae partes fiue daemonia maxima grandibus potiffimum mundi partibus adeffe easque inhabitare crederent. Id quod vel ex folo coeleftium luminum cultu, immo ex reuerentia quoque, quam lucis atque faxis praegrandibus exhibuerunt, concludi poteft. Quod latius demonftrare procliue effet, nifi limites noftrae tractationis migraret. Vno tamen eoque luculento loco rem illuftrare, non abs re erit, adducto a cel. KEYSLERO [i], ex legibus Canuti regis Daniae et Angliae potentiffimi. Ita enim inter alia: *Adorationem barbaram pleniffime vetamus. Barbara eft autem adoratio, fiue quis idola (puta gentium diuos) folem, lunam, ignem, profluentem, fontes, faxa, cuiusque generis arbores lignaque coluerit.* Videmus enim ex his, quae potiffimum Germanis et feptentrionalibus populis numina fuerint, et cur idola fiue imagines non habuerint, quia non in ftatuis, fed in mundi illis partibus diuinitatem habitare putabant. Daemonia enim robora, lucos, faxa inhabitare, ex *mythologia LXX.* SNORRONIS patet. Nec alia ratio eft, cur oracula a faxis edi poffe fomniarent, quam quod diuinitatis aliquam partem iis ineffe crederent [k]. Quae fi, vt magna verifimilitudinis fpecie nituntur, admittantur, facile Caefar atque Tacitus in concordiam redigi poffunt [l], et religio Celtarum feptentrionalium, Germanorum, et Gallorum, quae prifcis temporibus vna fuit, amice inter fe confpirat; quae enim apud Gallos numina, eorumque ftatuae, arae, templaque detecta funt, peregrinis religionibus aduectis debentur. Habebant enim Celtae aras quoque; fed diuerfiffimas ab iis, quae ante idola ftabant, intra muros templorum: fed in lucis apertisque campis erectae faxeis tantum molibus conftabant, quales hodienum in noftra Germania paffim videntur [m]. Verum de his prolixius difpu-

f) Se miniftros Deorum et eorum confcios iactaffe refert TACITVS l. c. c. 10.

g) Scriptores, qui de Diis Celtarum, Germanorum et gentium arctoarum fcripfere, magna copia nominat Io. MOLLERVS in Ifag. in hift. Cherf. Cimbr. P. II. c. 1. §. 4. p. 5 feqq. cel. KEYSLERVS quoque confpectum operis de Diis veterum Celtarum gentiumque feptentrionalium inferuit Antiqu. Celt. p. 297 feqq.

h) In Atlantide.

i) l. c. p. 18.

k) Conf. IDEM l. c. p. 21.

l) Videndus MARTINVS libro citato, qui tamen ad hanc temporum religionis Gallorum diftinctionem non fatis attendit.

m) Vid. KEYSLERVS l. c. p. 44.

disputare, huius loci non est. Ex his iam facili negotio iudicari potest de quaestione: an Celtae veteres atheismi rei sint? id quod ex CICERONIS oratione pro M. Fonteio IVSTINO [n], et PAVSANIAE [o] quoque testimonio adstrui tentatum est. Nam has gentes religionibus potius, quae CAESARIS [p] vox est, siue superstitionibus [q] quam atheismo deditas fuisse, ex adductis liquet, nec citati auctores Gallos, de quibus proprie loquuntur, hostes deorum aliter vocant, quam quod modum Deos in statuis colendi, a quo Celtae abhorrebant, spernerent, et religionem Romanam contemnerent, cui tamen post colonias Graecas inter Gallos habitantes, et victorias Romanas manus quoque dederunt. Absoluenda itaque ab hac macula est gentium antiquissima [r], nec tamen adeo in vindicanda eius religione insaniendum, vt solis, lunae et ignis numine atque cultu trinitatis adorandae vestigia coluisse cum PHILIPPO CLVVERIO [s] nugemur.

Doctrina de diuinatione.

§. XI. II. Ad theologiam Celtarum vaticinandi quoque studium referendum est, quod Druidibus curae fuisse, praesertim iis, qui Vates dicti sunt, supra demonstrauimus. Qua in arte imprimis inter Gallos mulieres Samnitas, siue insulae Senae in mari Britannico celebres fuisse, supra quoque, vbi de Semnotheis dictum est, obiter notauimus [t]. Inter Germanos eandem diuinandi artem quam maxime viguisse, locuples testis TACITVS [u] est, referens, auspiciorum et sortium obseruantissimos fuisse Germanos, apud quos ministros Deorum, et voluntatis eorum conscios se ideo sacerdotes iactauerint. Praecipue autem notabile est, sequiorem sexum apud Germanos vaticinandi habitu pollere, creditum fuisse; quem ideo numinis instar venerati sunt. Narrat ipse TACITVS [x]: ex mente Germanorum, *inesse aliquid sanctum et prouidum feminis Druidis, et vidisse se Velledam, diu apud plerosque numinis loco habitam, sed et olim Auriniam et complures alias veneratos esse, non adulatione, nec tanquam facerent Deas.* Magnam vero mulierum fatidicarum apud Germanos copiam et existimationem fuisse, ea probant, quae de Halirunis, (qualem Velledam modo dictam fuisse, quae inter Druidas feminas valde celebrata fuit, maximaque auctoritate inter Germanos floruit, TACITVS alio loco [y] luculenter innuit,) apud veteres occurrunt, quaeque doctissimus KEYSLERVS erudita commentatione illustrauit [z]. Hanc vaticinandi facultatem ex variis rebus, praecipue vero ex sanguine captiuorum interfectorum ex eadem doctrina de Deo, siue numinibus potius per naturam rerum diffusis deriuandam esse, non inepte coniicitur. Ita enim se magno numine ferri Deoque repleri,

Tt 2 Deo-

n) Lib. XXIV. c. 6. o) Lib. X p. 648.

p) Lib. VI. c. 16. conf. MARTIN. l. c. Tom. I. pag. 7 seqq.

q) Conf. v. c. CHR. FRID. AYRMANNI diss. de cultus idololatrici apud veteres Germanos origine et incremento.

r) Conf. ven. REIMMANN. Hist. atheismi c. XLIII p. 304

s) German. antiq. L. I. c. 29.

t) Conferri de iis merentur, quae disputat KEYSLERVS l. c. p. 450.

u) l. c. c. 10. conf. ORIG. philosoph. c. XXV. p. 170. qui tamen diuinationem Pythagoream ex numeris illis tribuendo fallitur.

x) l. c. c. 8.

y) Lib. IV. c. 61. 64. conf. KEYSLERVS l. c. p. 473 seqq.

z) l. c. p. 456 seqq.

Deorum consilia nouisse, sicque commercium cum Diis siue daemonibus lucos, quercus, saxa inhabitantibus habere iactabant [a]. Et huc omnis magia veterum Celtarum referenda est, et deriuandae inde aniles fabulae, quae de fagis fascinantibus, de conuentu earum in monte Bructerorum, de ephialte et quae alia veterem superstitionem redolent, credulam plebeculam hactenus terruerunt. In quarum origines cum eleganti eruditione inquisiuerit saepius ex merito nobis laudatus KEYSLERVS [b], eius obseruationes eo magis lectori legendas commendamus, quod non exigua inde historiae Druidum, et religioni Celtarum lux affulgeat, quaeque vestigia reliquerit, non sine voluptate cognoscatur. Ceterum ex admissis his diuinationibus sequitur, Celtas credidisse, numina rerum humanarum cura tangi, vel quod magis cum ipsorum doctrina de Deo cohaeret, per numen illud per vniuersum diffusum ita omnia coordinari et disponi, vt eius ratio et leges, quas sequitur, amici illi Deorum, Druides, cognoscere queant. Vnde fatum magis aliquod, quam prouidentiam, eis placuisse, non sine ratione coniicimus. Sicque egregie arma imposturae subministrabat religio, ita enim superstitiosissimae genti, quae sacerdotes et vates numinis instar esse, Deoque repleri, teste TACITO [c] credidit, vaferrimi homines, quicquid volebant, persuadebant facillime [d], inde vero dona et emolumenta maxima reportabant, qua ratione Velledam honoratam fuisse idem historicus notat. Quae coniectura, fatum aliquod necessarium veteribus Celtis placuisse, confirmatur egregie iis, quae rerum antiquarum septentrionalium periti hac de re memorant. Refert enim verba Brynolfi STEPHANIVS [e]: *Fatum vniuersus septentrio et stoicam de necessitate opinionem magno affirmauit consensu; contra quam nec res, nec consilium nec humana virtus vlla quicquam posset. Hinc adeo omnium heroum in extremis vitae periculis vnanimis vox, qua praesentem statum solaventur; nec qui morti destinatus est, fugere, nec non destinatus morti addici potest.* Et hanc cuilibet praescriptam ex consilio Deorum vel naturae potius necessitate sortem legemque cum altera de immortalitate animae et vita reditura felicique apud manes conditione praecipuum contemnendae mortis incitamentum habuisse pulchre demonstrauit BARTHOLINVS [f].

De fato. (margin)

De daemonibus.

§. XII. III. Ex hac de Deo doctrina porro colligitur: Celtas daemonas admisisse, eosque spiritualis naturae statuisse, atque praefecisse mundi partibus. Nam et hoc necessario sequitur, vbi Deus pro mundi anima habetur: et supra audiuimus, eos roboribus, saxis, lucis, cauernis et his similibus numina praefecisse. Nec ex alia doctrina tot superstitiones veterum Celtarum, imprimis inter septentrionales populos, deriuandae sunt. Quas cum

a) Ita Voluspae, siue Voluae apud Danos numinum commercia, et futurorum praescientiam iactabant, de quibus consulendus BARTHOLIN. Antiq. Dan. p. 685 seqq. et OL. BERONIVS de Eddis, p. 27 seq.

b) l. c. p 490 seqq.

c) ll. cc.

d) Conf. CICERO de diuinat. L. I.

e) In notis ad Saxon. L. I. p. 53.

f) De caussis contemtae a Danis adhuc gentilibus mortis L. III. c. 1. conf. ARNKIEL Cimbrisch. Heidenthum. p. 249.

cum interdixerint veteres ecclesiae Christianae leges apud septentrionales, recte inde infertur, tales de daemonibus opiniones veteribus Celtis insedisse. Ita enim, referente in his rebus eruditissimo KEYSLERO [f]: *Omni diligentia inquirat rex et episcopus, ne exerceantur errores, et superstitio ethnica, uti sunt incantationes et artes magicae, item si quis per aërem daemoniaco itinere feratur, si in genios locorum credat, quod tumulos aut flumina inhabitent, excubiae nocturnae ad exploranda fata, abiuratio Dei et sanctae ecclesiae, vt in tumulis opes inueniant, aut alio modo ditescant, vel quaesita rescifcant. Item si quis tentet lemures et tumulicolas excitare.* Haec maleficia cum inter Obotomal referantur, id est, crimina capitis supplicio luenda, non immerito credimus, satis profunde in animos veterum horum populorum penetrasse. Pertinet et huc, quod in concilio Rotomagensi [g] interdictum est, cum daemonum turba, in similitudine mulierum transformata certis noctibus equitare super quasdam bestias, et in eorum consortio esse. Quae etsi medio potius aeuo, quam vetustissimis temporibus conuenire, ex testimoniis his queat colligi, recte tamen concilium Anquirense monuit, hanc suorum temporum superstitionem, veterem paganorum errorem esse, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum esse Deum arbitrentur [h]. Nec abludit ab his mythologia borealis, vbi in *Edda antiquiori* [i] Voluspa

Tunc denuo occuparunt Dii omnes tribunalia
Sanctuli deastri, considerantes
Quinam deberet nanos dominus creare
Ex Brimeri sanguine et blauiis cruribus.

Nanos enim hos non homines pusillae staturae, sed certum geniorum genus esse, ex his viri docti colligunt, quod Parcae, Norner dictae, quas numina de vita hominis disponentia esse credidere, partim ex Alforum, qui genii certi generis sunt, partim ex Dwergorum, id est, nanorum stirpe oriundi dicantur [k]. Recenset quoque Voluspa [l], varia geniorum genera:

Noër et Nidi, Nordri et Sudri,
Austre et Vestre, Althiofur Dualin.

Quae classes daemonum etsi subobscurae sint, ad varias tamen praefecturas mundi, quae iis creditae putabantur, referendas esse, recte statuitur [m].

Quicquid humus, pelagus, coelum mirabile gignit,
Id duxere Deos, colles, freta, flumina, flammas.

Noër et Nidi enim a nouilunio et decrescente luna, reliquos a quatuor mundi cardinibus denominatos fuisse STEPHANVS OLAI notauit, quo-

f) l. c. p. 89.
g) Apud BVRCHARDVM L. I. c. 94. §. 44. conf. IDEM l. c. p. 93.
h) Citati REGINO c. 364. p. 345.
i) Stroph. IX.
k) Conf. ARNKIEL. Cimbr. Heidenthum c. XVI. §. 2. p. 94. BERONIVS de Eddis §. IX. p. 39.
l) Stroph. XI.
m) PRVDENTIVS adu. Symmach.

quocum GUDMUNDUS ANDREAE ad hunc Eddae locum conferendus est. Daemones vero in bonos malosque distinxisse, ex SNORRONIS *Edda* quoque colligitur, quae bonos genios Luisalfor, id est, candidos, malos Daukalfor nigros vocat. Quae opinio inter Saxones quoque obtinuit, qui ante Caroli M. tempora praeter Finnum et Sibam, bonos genios, alium quoque atrum victimis placauerunt, quem Tybilenum vocatum fuisse, GEORGIUS FABRICIUS [n] obseruat. Slaui quoque malum deum sua lingua Diabol siue Zeerneboch, id est, nigrum deum appellant, vt alios Celtarum populos, malum daemonem colentes, ne noceat, praetereamus, indicatos a cel. WOLFIO [o]. Ex his qualis potissimum doctrina de spiritibus Celtis placuerit, quae fundamenta superstitionis aegre per Christianam religionem deletae, posuerint, perspicitur.

De ortu mundi et hominum.

§. XIII. IV. Theologiae barbaricae nobile prorsus caput est cosmogonia, quae plerumque in theogoniam a priscis theologis mutata est. Idem quoque apud Celtas factum, vnde doctrina eorum de ortu mundi non nisi ex mythologia Celtica et septentrionali disci potest. Et Galli quidem Druides quid de mundi origine censuerint, incertum est. Refert quidem multa PLINIUS [p] de ouorum anguinorum genere, inter Gallos Druidis propter incantamenta celebri, quae non ex cortice tantum aestimanda, sed mundi potius ortum ex ouo in iis quaerendum esse, qualem Aegyptios aliosque populos significauisse supra indicauimus, contendit IACOBUS MARTINUS [q]. Sed in gente tam vetusta peregrinarum gentium placita frustra ad explicationem doctrinae eius domesticae afferri ipsa nos conuincit ratio: nec haec vllo testimonio constant, vnde iis non inhaeremus. Accedamus itaque ad mythologias veteres Celtarum et Septentrionalium, quae multa de mundi hominumque origine fabulantur [r]. Vbi tamen non leuis difficultas atque incertitudo inde oritur, quod cosmogonia cum theogonia confundatur, id quod recte obseruauit OLAUS RUDBECKIUS [s], vel potius, quod cosmogonia per modum theogoniae exprimatur. Verum haec communis omnium theogoniarum proprietas, vel vitium potius est, ideo admissum, vt origines rerum maiores viderentur. Afferemus tamen ea, quae ad hanc potissimum doctrinam pertinentia in *Edda* dicuntur, vt antiquarum inter maiores nostros doctrinarum facies vel aliquo modo appareat. Supponebant vero Ymerum ante secula viuentem, et nihil cum eo praeter ingens spatium. Ita enim Voluspa [t]:

Mane erat seculorum, cum Ymerus habitauit,
Erat nec arena, nec mare, nec refrigerantes aurulae
Terra reperta est nusquam, nec in alto coelum.
Hiatus ingens erat spatii, et gramen nullibi.

Ex

n) Origin. Saxon. L. I. p. 62. conf. HACHENBERG. German. med. diss. VIII. conf. quae affert VOSSIUS de idololatr. gent. L. I. c. 35. p. 280 seq.

o) De manichaeismo ante manichaeos §. XXV. p. 100 seqq.

p) Lib. XXIX. c. 3.

q) La religion des Gaulois T. II. p. 107. quem sequitur FRICKIUS l. c. p. 47 seq.

r) Audiatur horum aliquid TACITUS de mor. Germ. c. 2.

s) Atlantid c. XXII. §. 2. p. 541.

t) Stroph. III.

Ex quibus verbis patet, et Deum ante fecula condita et mundi originem credidiſſe veteres ſeptentrionales, Deoque adiunxiſſe chaos, quod Ginnunga gap vocant, id eſt profundum [v]. Tum ſolem et lunam et ſtellas conditas, et tum terram atque gramen producta *Edda* canit [x]. Ita tamen, vt in perſonas mundi partes, more theogoniarum conditoribus communi, mutentur. His hominis creatio ſubiungitur, narrando: Cum ad littus oceani ambularent filii Borei, inueniſſe ligna duo, ex quibus creauerunt Mannum; primus ei ſpiritum indidit, alter vitam, tertius auditum et viſum, et vocatus fuit Mannus iſte Aſchus, mulier autem Emla. Inde ſexus maſculinus ortum traxit. Habitatio autem iis tributa fuit ſub terra in eius meditullio. Hi autem in medio terrae Aſgardiam exaedificarunt, eam incoluit Atinus cum ſtirpe ſua, ex qua ſtirpes noſtrae ortum ſuum trahunt. Et refert quidem haec RVDBECKIVS [y] ad tertium mundi ſeculum, quo deleto humano generi ſucceſſere Noachidum filii; primo enim Ymo dormienti, ex *Eddae* fabula, quendam ex eius corpore ſudorem manaſſe, et ſub axilla ſiniſtra marem atque foeminam prodiiſſe; ſeculo ſecundo, in ſanguine occiſi gigantis genus humanum ſubmerſum fuiſſe, excepto Bergelmero, cum vxore in naui periculum euadente. Tertio itaque ſeculo iſtam creationem Manni et Emlae, a tribus Noachi filiis factam, id eſt, electionem regis, per Mannum indicati, vindicandam eſſe. Multum tamen veremur, vt RVDBECKIVS, qui manifeſte τῇ ὑποθέσει δουλεύει, ſenſum fabulae recte interpretatus ſit. Mannum enim apud Germanos primum hominum ſignificaſſe, TACITVS [z] auctor eſt, referens: *Celebrare Germanos carminibus antiquis,* (mythologias has tangit) *Tuiſtonem Deum terra editum, et filium Mannum originem gentis conditoresque.* Et ipſa quoque Voluſpa [a] ex Asko et Emla totum genus humanum deriuat, et qua ratione vitam animamque et rationem acceperint, enarrat:

Donec tres venerunt ex illo agmine
Praepotentes et amabiles Aſae ad domum quendam,
Offenderunt in littore miſeros,
Askum et Emlam omni conatu deſtitutos,
Animam nec poſſidebant, rationem nec habebant,
Nec ſanguinem, nec ſermonem, nec faciem venuſtam,
Animam dedit Odinus, rationem indidit Hoenerus,
Loedur ſanguinem addidit et faciem venuſtam.

§. XIV. Cognoſcimus ex adductis Celticae theologiae reliquiis, quae gentibus hiſce de mundi et humani quoque generis origine, ſententia animis inſederit. Eodem vero labore ſimul V. opinionem eorum de anima hominis intelligimus, quam ab Odino accepiſſe, rationem vero indidiſſe Hoenerum ex allatis Eddae verbis apparet. Sequitur inde, animam ab iis habitam fuiſſe diuinae originis, rationalem atque immortalem. Et hoc κύριον omnium

De animae immortalitate.

v) Conf. BERONIVS l. c. p. 37.
x) Stroph. IV. et V.
y) loc. cit. p. 542.
z) loc. cit.
a) Stroph. XVII. XVIII.

omnium Celtarum, cum Gallorum, tum Germanorum et septentrionalium populorum fuisse, et Graeci et Latini et vetera hyperborea monumenta testantur. CAESAR enim diserte [b]: *Hoc imprimis volunt persuadere: non interire animas.* Eadem de Gallis MELA [c]: *Vnum ex iis quae praecipiunt, in vulgus effluxit, videlicet, vt forent ad bella meliores, aeternas esse animas.* Idem etiam VALERIVS MAXIMVS [d] et STRABO [e] asserunt. Et id fabulae omnes septentrionales de vita futura, de quibus postea dicemus, euincunt. Immo de vita sensuque animae, supra ingenia barbara philosophatos interdum esse, ex historia a cl. KEYSLERO adducta [f] colligitur. Et haec quidem dubio carent, nec ambigendum quoque est, an aeternum duraturas animas statuerint. Illud enim adducti testes omnes vno ore loquuntur, testanturque ideo Celtas, Gallos, Germanos, atque septentrionales hanc de immortalitate animae doctrinam in vulgus exire passos esse, vt ad virtutem metu mortis neglecto incitaret, et forent populi ad bella meliores. Id quod tanto quoque cum fructu factum est, vt non aliae gentes inueniantur, qui maiori animo mortem contemserint, quam Galli, Germani, ceteraeque Celticae originis nationes. Nam non solum de Gallis memorat VALERIVS MAXIMVS [g], *pecunias eos mutuas, quae apud inferos redderentur, dare solitos, quia persuasum habuerint, animas hominum immortales esse: sed et alacrem et fortem Cimbrorum et Celtiberorum philosophiam* laudat, *qui in acie exultarent, tanquam gloriose et feliciter vita excessuri; Thracum item nationem, quae natales hominum flebiliter, exequias cum hilaritate celebrat, eo quod feliciorem ac beatiorem finem vitae reperit.* Id quod de Hispanis, qui et ipsi Celtarum colonia fuere, praedicat SILIVS ITALICVS [h]

Prodiga gens animae, et properare facillima mortem;
Namque vbi transcendit florentes viribus annos
Impatiens aeui spernit nouisse senectam,
Et fati modus in dextra est.

Talem mortis contemtum miranda fortitudine, quae exemplum vix inter alias gentes inuenit, demonstratum plurimae historiae veterum Germanorum, Cimbrorum, Danorum, Sueonum, loquuntur, quorum aliquas notatu dignissimas adduxit cl. KEYSLERVS [i], sed et plures attulit, causasque has, quas adduximus scrutatus est BARTHOLINVS [k], qui de ea re consulendus est. Eo vero vsque mortis contemtum vrgebant, vt soluto in risum ore, per summam doloris dissimulationem spiritum redderent, qualia exempla laudatus KEYSLERVS [l] collegit. Quae vero ratio fuerit, qua de immortalitate animae persuasi mortem adeo laeti oppeterent, non eodem modo scriptores tradunt. Nam, CAESARE [m] narrante credidere

non

b) Lib. VI. c. 14.
c) Lib. III. c. 2.
d) Lib. II. c. 6.
e) Lib. IV.
f) Antiq. Sept. et Celtic. p. 129.
g) Lib. II. c. 6. h) L. I.
i) Antiq. Celtic. et Septentr. p. 129 seqq.
k) De caussis contemtae apud Danos mortis.
l) l. c. p. 131.
m) Lib. VI. c. 14. ita etiam DIODORVS L. V.

non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios. Quibus verbis aperte Gallis metempsychosis dogma tribuitur. Nec aliter LVCANVS [n], qui eleganter: *An metempsychosin crediderint?*

> *Vobis auctoribus umbrae*
> *Non tacitas Erebi sedes Ditisque profundi*
> *Pallida regna petunt; regit idem spiritus artus*
> *Orbe alio longae, canitis si cognita, vitae*
> *Mors media est. Certe populi quos despicit Arctos,*
> *Felices errore suo, quos ille timorum*
> *Maximus, haud urget leti metus: inde ruendi*
> *In ferrum mens prona viris, animaeque capaces*
> *Mortis: et ignauum rediturae parcere vitae.*

Alii tamen non in alia corpora migrationem, sed vitam potius post mortem, ad manes, quae POMPONII MELAE [o] ea de re vox est, Celtas statuisse, et inepte eam explicuisse Romanos contendunt, vel deceptos quoque volunt falsa hypothesi, Gallos accepisse metempsychosin per Zamolxin a Pythagora, quem errorem AMMIANVS [p] et *auctor philosophumenωv* [q] ORIGENIS errauerunt, in eo vehementer decepti, quod Pythagorae Druidum antiquorum aetatem tribuant, et eandem animarum migrationem iis placuisse afferant, quod tamen falsum esse; ex comparatione vtriusque doctrinae patet [r]. Vt igitur migrationis animarum absurditatem a Celtis remoueant, omnibus viribus agunt, viri doctissimi, PHILIPPVS CLVVERIVS [s] ESAIAS PVFENDORFIVS [t], et ex nostrae aetatis viris eruditis IACOBVS MARTINVS [u] IOH. GEORGIVS FRICKIVS [x], SIMON PELLOVTIERIVS [y]. Argumentorum, quae pro sua sententia afferunt, summa haec est: 1. asserere MELAM, Gallos credidisse vitam ad manes, id est, apud vita functos, non vero meminisse transmigrationis, quam DIODORVS, CAESAR, LVCANVS ex male intellecta et confusa cum Graecorum placitis immortalitate animorum demum effinxerint. 2. Referre, quod et nos supra retulimus, VALERIVM MAXIMVM [z], mutuam dedisse Gallos pecuniam, quae in altera vita redderetur, id quod in migratione animarum locum non habet. Addi 3. his possunt ceremoniae, quae apud Gallos, Germanos et arctoas gentes in sepeliendis cadaueribus obseruabantur. Refert enim de Gallis CAESAR [a]: *omnia quae viuis cordi fuisse arbitrantur in ignem inferre, etiam animalia*, id quod etiam POMPONIVS MELA [b] HERODOTVS [c], TACITVS [d] et VALERIVS MAXIMVS [e] narrant, omnia quae in viuis cara fuere, fuisse simul

n) Loc. supra cit. v. 457. o) l. c.
p) L. XV. c. 9. q) c. XXV. p. 170.
r) Conf. OBRECHT, de philos. Celt. §. 11. Es. PVFENDORF. de Druid. c. 6.
s) German. antiq. p. 219.
t) l. c. p. 61. 62.
u) La religion des Gaulois T. II. p. 220.
x) De Druidibus §. 21. p. 45.
y) Biblioth. Germanique T. XXIX. p. 281.
z) L. II. c. 6. n. 10. a) L. VI. c. 21.
b) l. c. c) L. IV. c. 93.
d) c. 27. e) l. c.

ſimul vel combuſta vel ſepulta. Id quod inter Danos quoque teſte SAXONE GRAMMATICO [f], et inter Scythas, referente HERODOTO [g] obtinuit. Cuius cauſa alia non fuit, quam quod ad manes, id eſt, inter defunctorum animas et in altera vita vſum iuxta eos illae res praeſtent. Nos in dubia controuerſia, imprimis in tanta veterum Celticarum rerum obſcuritate, arbitri iudicisque quidem partes nobis non ſumimus, dirimi tamen facile litem poſſe putamus, ſi id mente recolamus, quod in ſimili quaeſtione: an Aegyptii transmigrationem ſtatuerint, ſupra expoſuimus. Iisdem enim argumentis quaeſtio oppugnata et negata eſt, iisdem reſponderi poſſe putamus. Notum enim ex vniuerſali metempſychoſeos hiſtoria, eos, qui animarum transmigrationem ſtatuerunt, vitam tamen ad manes ſimul ſtatuiſſe, et in ᾅδῃ animas collocaſſe, vnde in animas deinde redierint, donec per plures migrationis periodos purgati ad Deorum prorſus concilia et beatas ſedes admitterentur. Et eadem ſine dubio multorum Celtarum opinio fuit, qui defunctis et a corpore ſeparatis animabus ſedem quidem atque vitam apud manes aſſignabant, redire vero aliquando in vitam et alia corpora putabant [h]. Id quod ex *Eddae antiquioris* teſtimonio appoſite probat cel. KEYSLERVS [i], vbi Sigrunda Helgonis vxor dolore exſtincta, cum marito iterum nata fuiſſe dicitur. Ad quod argumentum retundendum fruſtra obiicit cl. FRICKIVS [k]. Eddam vtramque friuolis nugis ſcatere. De hoc enim quaeſtio non eſt, nec id quisquam negabit, nugari mythologiam in iſtis Eddis comprehenſam; ſed id tamen, de quo quaeritur, inde euincitur, inter dogmata, quae iſtae fabulae ſupponunt, et quae veteribus placuiſſe inde fluit, etiam iſtam animarum migrationem fuiſſe. Addendum vero et hoc, quod ſupra quoque de Aegyptiis monuimus, veriſimillimum eſſe, non idem omnibus Celtarum populis de ſtatu animarum poſt mortem placuiſſe, ſed alios animarum in alia corpora poſt certa tempora reditum admiſiſſe, alios illis alienas ſedes apud manes aſſignauiſſe: quam ſententiam eruditiſſimo quoque KEYSLERO [l] placuiſſe videmus. Quod ne ſola coniectura ducti aſſeruiſſe videamur, ipſe POMPONIVS MELA [m], quem altera, quae haec negat, pars potiſſimum arbitrum conſtituit, audiendus eſt, qui de Getis quidem ſcribens, ſed ob communes per tractus omnes Hyperboreos doctrinae et habitationis ſucceſſionem de Celtis quoque, Cimbris, Danis, Sueonibus aliisque arctois gentibus intelligendus ſcribit: *Getae ad mortem paratiſſimi: id varia opinio perficit; alii redituras putant animas obeuntium: alii, etſi non redeant, non extingui tamen, ſed ad beatiora tranſire: alii, emori quidem, ſed id melius eſſe quam viuere.* Quam Melae relationem optime in Celtas quadrare, ſicque facile diſſentientes opiniones conciliari poſſe, non immerito putamus, certe iis ſacili labore

f) L. VIII.
g) Ibid. c. 71.
h) In eandem ſententiam concedit doctiſſimus PELLOVTIERIVS Bibl. Germ. T. XXIX. p. 222.
i) l. c. p. 117.
k) l. c. p. 45.
l) l. c. p. 116 ſeqq.
m) L. II. c. 2.

bore persuadebimus, qui Celtarum atque Scytharum res plerumque conuenire norunt.

§. XV. Sed vt Celtarum porro theologiam VI. de statu animarum post mortem excutiamus, obseruandum est, geminum fecisse statum defunctorum, flagitiis (inter quae periuria, assassinia et adulteria maxima reputata sunt) deditorum, et fortiter atque cum virtute obeuntium. Illis abitum ad tartara decreuerunt, vbi venenati fluminis Nastrandi fluctibus obruendi et Stygii draconis Nidhuggeri, viperinis morsibus dilaniandi forent. Quae in *Edda antiquiori* [n] miris fictionibus depinguntur, et exornantur, et cruciatus a dracone Nidhoggur, qua voce genium malum, damnatos lacerantem, designasse videntur, perferendi exponuntur. Beatorum sedes duplex illis erat, pie enim, iuste ac temperanter vitam traducentibus, curiam et palatium in Gimle paratum esse, sole clarius, auro tectum, voluptatibus plenum tradebant [o]. Illi vero qui in bello fortiter occubuerunt, locum capere dicebantur in Valhalla, hoc est aula caesorum: ibi ludebant, poculis indulgebant, palaestram exercebant, iisque voluptatibus exsatiabantur, quibus in vita delectati erant [p]: vnde tantus ruendi in mortem furor, tanta genti armis tantum vacanti, ferocia mortisque contemtus. Vt vero religio opinioni accederet, fabulabantur, in Valhalla Odinum bellatorem Deum adesse, et cum eo defunctos in bello viuere. Odini enim Dei summa veneratio apud septentrionales fuit, quem ideo non plane inepte cum Marte comparauerunt, et generali quoque nomine Hesum vocauere. Ceterum in hac Valhalla voluntaria morte defunctis locum assignabant, ad euitandam enim turpem captiuitatem, vel senium torpens de scopulo se praecipitasse Hyperboreos, Solinvs [q], Mela [r] aliique referunt. Et in hac Valhalla variis deliciis defunctos frui nugabantur, non dissimili figmento, quale Muhammedani de paradiso fouent. Quae tamen, cum institutum nostrum non tangant, prolixius exponere non licet, vbertim tamen haurire potest lector ex iis, quae Keyslervs [s] de hac re copiose et erudite collegit.

De conditione animarum defunctorum hominum.

§. XVI. VII. Durare vero hanc beatorum vitam statuebant vsque ad Ragnarockur, siue Deorum crepusculum. Illud vero nihil aliud significat, quam exitium deorum et exustionem mundi. De interitu itaque mundi, quid placuerit Celtis iam expendendum est. Vidit vel audiuit potius de eo aliquid Strabo [t], qui refert, Druidas animas interitus expertes statuere, item et mundum, aliquando tamen ignem et aquam superatura: minus recte tamen mentem Celtarum percepisse, vel ex ipsis eius verbis potest colligi, quae incendia et eluuiones absurdo sensu ad mundi interitum simul iungunt. Mirum vero est, ex Graecis et Romanis neminem praeter Strabonem aliquid huius doctrinae retulisse, cum tamen mythologia harum

De mundi interitu.

Vv 2 gen-

n) Stroph. XXXVI. XXXVII. conf. Beronivs l. c. §. 13 p. 44 seqq.
o) Ib. Stroph. LVIII. Beronivs l. c. p. 46.
p) Edda P. I. Myth. XXXIII. XXXVII.
q) c. 16.
r) L. II. c. 12.
s) l. c. p. 127 seqq. qui etiam prolixe de Odino.
t) Loco supra laudato.

gentium prodat, celebre ipsis hoc dogma fuisse: quod fuse mythologia Eddae persequitur, et in historia theologiae Celticae omnino expendi meretur. Statuebant scilicet, canente Sibylla: solem tunc nigrescere, tellurem in mari submersum iri, disparituras stellas, ignemque in totam orbis machinam desaeuituram. Verba Voluspae [u] ipsa afferemus, vt cum Graecorum placitis et traditionibus queant conferri:

Nigrescit sol,
Immergitur mari tellus,
Disparescunt e coelo
Serenae stellae,
Saeuit ignis
Sub seculi extremitatem,
Lambit ascendens flamma
Ipsum coelum.

Haec non fine ingenti fragore fatiscentis machinae esse euentura, eodem cantu Sibylla monet, additque signa praeitura: Fenrin lupum lunam deuoraturum, conuolutum iri anguem midgardicum, quo circulos coeli intelligunt; auditum iri latratus canis infernalis [x]; Tunc quidem Deos et imprimis Odinum cum his monstris, sed infeliciter pugnaturum [y], ingentem vero malorum pestem, bella, parricidia, incestus, et immanissima flagitia praecessura, aetatemque talem, quam poëta [z] barbaram, enseam, ventosam, ferinam vocat. Nihil vero magis notandum in hac mundi ἐκπυρώσει, quam quod Deos ipsos haec ruina inuoluet. Ita enim Voluspa [a]:

Tum euenit Hlinae
Dolor secundus,
Quando Odinus prodit
Ad dimicandum cum lupo
Occisorque Belae
Candidus cum Surdo;
Tum Triggae
Cadet maritus.

Alia ibi occurrentia tacemus [b]. Haec vero accurate consideranda et cum Stoicis doctrinis comparanda esse, rerum peritus facile intelliget. Non enim ouum ouo similius est. Ita enim SENECA [c] Tragoedus:

Coeli regia concidit,
Certos atque obitus trahet
Atque omnes pariter Deos
Perdet mors aliqua et chaos.

Ex his enim rite expensis manifestum esse putamus, principium illud de Deo per totum mundum diffuso, cuius partes daemones sint, in toto mundo

u) Stroph. LII.
x) Stroph. XXXVIII. XXXIX. XLV.
y) Stroph. XLIX.
z) Stroph. XLIII.
a) Stroph. XLIX.
b) Conf. BERONIVS l. c. p. 49.
c) In Herc. furente.

do habitantes quod ſupra theologiae Celticae fundamentum eſſe aſſeruimus, recte a nobis ad explicandas doctrinas Celtarum ſacras eſſe adhibitum; adeoque eundem in modum, vt de Stoicis, debere intelligi, vt omnia, etiam Dii in Deum redeant. Hinc noua quoque prout et in Stoa, mundi renaſcentis poſt incendium facies aſſerta, agri ſua ſponte dabunt frumenta, nec ſatione opus erit, duo homines Leichtraſer et Lif, mas et foemina, e tanta clade reliqui, nouum mundum nouis iterum coloniis ditabunt, Solis filia viam repetet matris, Dii tantis malis ſuperſtites, conuenient in Ida-Campo, beati innumeris fruentur gaudiis [d]. Afferuntur etiam de iudicio extremo quaedam [e], ſed ea tempore naſcentis Chriſtianiſmi ſuppoſita non ſine ratione ſuſpicatur cl. KEYSLERVS [f]. Plura de hac ſeptentrionis coſmogonia facile dici poſſent, ſed vela contrahenda ſunt, ne nimii ſimus, dicta enim abunde ſufficiunt, vt haec cum Orientalium et Graecorum coſmogoniis comparari queant. Quae omnia dum profundiori meditatione expendimus, atque recordamur, quod ſupra iam notauimus, Odinum ex Aſia in ſeptentrionis partes digreſſum hanc religionis traditionem attuliſſe, confirmamur vehementer in ea ſententia, totam hanc mythologiam deberi traditionibus orientalibus, quae cum primis gentium verſus ſeptentrionem migrationibus, quicquid etiam contendat RVDBECKIVS, in arctoas, et ex his in Germanicas aliasque occidentales terras delatae ſunt.

§. XVII. Satis diu prolixeque de theologia Celtarum diſpicientes nos detinuere fabulae ſeptentrionales; quae de philoſophiae Celticae partibus reliquis ſuperſunt, breuiora ſunt et paucis abſoluentur. Nam *de ſideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, deque rerum natura* Gallorum Druidas philoſophatos eſſe CAESAR [g], refert, quid vero tradiderint, incertum eſt, atque cum ipſi condiderint, nos latet, et iam PLINII [h] aetate deſiderabantur, qui inter Gallos et Hiſpanos de ſiderum exortu aliquid tradidiſſent. Vnum hoc CAESAR [i] notauit, *ſpatia eos omnis temporis non numeris dierum, ſed noctium finire, et dies natales et menſium et annorum initia ſic obſeruare, vt noctem dies ſubſequatur.* Id quod etiam in antiquis Germanorum, et Anglorum monumentis paſſim obſeruatur [k]. Referri quoque ad philoſophiam Celtarum poteſt, quod Druidas medicos dixerit PLINIVS [l], qui tamen medicinam magicam magis, quam phyſicam excoluiſſe videntur. Certe hoc ſuadent ea, quae PLINIVS alio loco [m] de viſco a Druidis non ſine magna ſuperſtitione adhibito narrat. Illud enim remedium vniuerſale illis fuiſſe, et ad foecunditatem adhibitum, immo contra venenum quoque datum teſtatur, et alibi etiam contra comitialem morbum, et vlcera exhibitum eſſe, ait. Id quod in ſuperſtitionem vsque ad recentiora tempora abiiſſe eleganti epiſto-

Aſtronomia Druidum.

Medicina Druidum.

 ia

d) KEYSLERVS l. c. p. 121.
e) Vid. BERONIVS l. c. §. XVI. p. 51.
f) Ibid. p. 126. g) L. VI. c. 14.
h) L. XVIII. c. 25. conf. HOTTOMANNVS ad l. c. Caeſaris.
i) L. VI. c. 18.
k) Conf. KEYSLERVS l. c. p. 197.
l) L. XXX. c. 1.
m) L. XVI. c. 44. L. XXIV. c. 4.

la docuit KEYSLERVS [n]. Meminit quoque alius medicaminis a Druidis in vſum vocati PLINIVS [o], cuius nomen, ſelago, quamque herbam ſabinae ſimilem eſſe monet; et ab iis ſuperſtitioſis ceremoniis collectam contra omnem perniciem vſurpatam, ait. Certe ex his, quae arcanam iſtam naturalis ſcientiae Druidum cuſtodiam effugerunt, manifeſte apparet, quam miſera totaque ſuperſtitione et magicis opinionibus corrupta fuerit. Recte itaque cum Melampodis medicina eam comparauit DANIEL CLERICVS [p], et hoc quoque nomine Druides e philoſophorum albo delentur, anicularum et medicaſtrorum choris inſerendi.

Philoſophia moralis Celtarum.

§. XVIII. Tandem et philoſophiam moralem Druidas excoluiſſe STRABO [q] diſerte teſtatur, exotericas tamen atque paraeneticas tantum diſſertationes fuiſſe non eſt, quod dubitemus. Vnde ex vita eorum de morali doctrina iudicandum eſſe exiſtimamus, cuius ſummam hanc tradit LAERTIVS [r]: *Deos eſſe colendos, nihil mali faciendum, fortitudinem exercendam.* Nec fortaſſe plura requiſita ſunt a gentibus, quae totam vitam ſuam in armis conſumſerunt: Vnum notaſſe iuuat, immortalitatis animae dogma totam fere vitae durae, et voluptatibus aduerſae, qua Celtae eminuere, rationem peperiſſe. Hinc enim non fortitudo tantum et contemtus mortis, ſed armorum etiam ſtudium, huic vero inſeruiendo parata reliqua omnia: iuuentutis exercitatio, ſera venus, proſcriptae voluptates, matrimonia caſta, victus agreſtis, veſtitus incomtus, domicilia humilia, venatio in pace [s]. Tantum poteſt ſpes futurae vitae ad roborandos animos et firmanda corpora.

CAPVT DECIMVM.

DE PHILOSOPHIA ETRVSCORVM ET ROMANORVM VETERVM.

§. I.

Etruſcorum philoſophia.

Poſt Gallos Etruſci et Romani nos inuitant, homines magna nominis celebritate incluti, quos in philoſophorum albo inter gentes barbaras numerari hinc inde videas. Eorum itaque populorum dogmata, quae ad philoſophiam barbaricam referri poſſunt, expendenda ſunt. Etruſcorum vero res, quatenus Romanorum hiſtoriam aetate ſupergrediuntur, incertiſſimae ſunt, parumque quod veri ſitientem ſatiet, deprehenditur. Perluſtrandae tamen exiguae reliquiae ſunt, quae paſſim occurrunt. Et DIODORVS SICVLVS quidem teſtis eſt [a], Tuſcos naturae cognoſcendae diligenter ſtuduiſſe; nihil tamen, quod ſpecimen eius nobis exhibeat, affert, viden-

n) Pec. diſſ. de Viſco Druidum l. c. p. 304.
o) L. XXXIV. c. 11.
p) Hiſt. de la Medecine L. I. ch. 9. p. 29.
q) l. c.
r) L. I. ſ. 10.
s) Prolixe de his TACITVS de mor. German.
a) L. V. φυσιολογίαν ἐξεπόνησαν ἐπὶ πλεῖον.

denturque ea, quae de antiqua hac gente apud historicos supersunt, de superstitione magis et leuitate, quam rerum naturalium cognitione testari. Celebrantur enim Etrusci imprimis propter inuenta auguria, quae se ad Romanos transmisisse gloriabantur [b]. Cuius disciplinae Tagen quendam monstratorem in Etruriae partibus emersisse subito visum e terra, eos fabulari, monuit AMMIANVS MARCELLINVS [c], quod et OVIDIVS [d] tangit his versibus: *Studium rerum naturalium.*

Indigenae dixere Tagen, qui primus Etruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Qualis vero ars ea fuerit, ex Romanorum auguriis disci potest ab Etruscis transsumtis, ex quibus qui nasonon caret, facile subolfaciet, ad imposturas fraudesque omnem vatum Etruscorum artem rediisse. Id quod ipsis Romanorum legatis, de inuento in Tarpeio colle humano capite Etruriae celeberrimum vatem Olerium Calenum consulentibus egregie patuisse narrat PLINIVS [e]. Ex quibus recte, nisi fallimur, colligitur, notitiam illam naturalium, quae Etruscis tribuitur, in diuinandi ex rebus naturalibus peritia constitisse, meramque fuisse imposturam et superstitionem, vnde iam ARNOBIO [f] *genitrix et mater superstitionis* Etruria dicta est.

§. II. Etsi vero hoc negari non posse videtur, sapuisse tamen Tuscos populos in doctrina de Deo rerum conditore mundique ab eo origine, quibusdam visum est [ff]. Et de Deo quidem satis orthodoxe statuisse videntur CVDWORTHO [g]. Cuius sententiae praesidium potissimum ex SENECA [h] arcessit, qui postquam de coloribus fulminum, (in quorum interpretatione Etruscos excelluisse DIODORVS [i] auctor est) quaedam dixisset, Etruscos quidem a philosophis distinguit, quos de natura rerum non philosophare, sed superstitiones nectere probe norat, illorum vero ita mentem explicat: *Fulmina, dicunt, a Ioue mitti, et tres illi manubias dant. Prima, vt aiunt, monet et placata est, et ipsius consilio Iouis mittitur. Secundam mittit quidem Iupiter, sed ex consilii sententia. Duodecim enim Deos aduocat. Tertiam manum idem Iupiter mittit, sed adhibitis in consilium diis, quos superiores et inuolutos vocant, quae vastat et includit* etc. Quae vbi, prima specie erronea videri, monuisset, addit: *hoc secutos esse: ad coërcendos animos imperitorum sapientissimos viros iudicasse ineuitabilem metum, vt supra nos aliquid timeretur. Vtile fuisse in tanta audacia scelerum aliquid esse, aduersum quod nemo sibi satis potens videretur. Ad conterrendos itaque eos, quibus innocentia nisi metu non placet, posuisse super caput vindicem, et quidem armatum.* Postea et hoc addit: *Ne hoc quidem crediderunt, Iouem, qualem in Capitolio et in caeteris aedibus colimus, mittere manu fulmina, sed eundem, quem nos, Iouem intelligunt, custodem rectoremque vniuersi, animum ac spiritum, mundani huius operis dominum et artificem.* Non negamus haec *Doctrina de Deo.*

b) Conf. THOM. DEMPSTERVS ad ROSINI Antiq. Roman. L. III. c. 8. 9. 11. p. m. 276.
c) L. XXI.
d) Metamorph. L. XV. v. 558.
e) L. XXVIII. 2.
f) L. II. adu. gentes.
ff) AVTEVRS de l'histoire vniuerselle p. 159.
g) System. intellect. c. IV. §. 25. p. 538 seq.
h) Nat. Quaest. L. II. c. 41.
i) l. c.

haec pro afferenda recta de Deo opinione apud Etruscos militare, prima fronte; propius tamen considerata non multum hanc viri docti sententiam iuuare fatendum est. Nam vt taceamus, non obscure prodere Senecam, ad incutiendum malis metum hanc de Iouis consilio immissis fulminibus doctrinam astute excogitatam esse, cum naturae necessitate et legibus non consilio eueniant; Dei ideam is Etruscis attribuit stoicam: addit enim: *nomen ei omne conuenire; Fati, prouidentiae, naturae, mundi.* Sic vt Deus hic nihil aliud sit, nisi *totum quod videmus, totum suis partibus inditum et se sustinens vi sua,* vt ipse fatetur. Idem Etruscis quoque visum esse, asserit. Vnde pestilentissimus error merito Etruscis transscribendus est. Modo SENECA hypothesi scholae suae non inseruiuerit, eiusque opiniones veteribus Etruscis sine fundamento non tribuerit. Quod hodie discernere impossibile, postquam Tagetis, Labeonis Antistii atque Terquitii libri de disciplina Etruscorum [k] perierunt, sicque ex ipsis gentis fontibus sapere et iudicare nobis non licet.

Quo sensu Deum crediderint? §. III. Quod si tamen, vt in gentium vetustissimarum rebus aliter fieri nequit, coniecturis locus est, non a vero abhorrere nobis videtur: de Deo ad mentem Stoae Etruscos sensisse, eumque pro anima mundum penetrante, spirituque, ex quo sunt nata omnia, parteque vniuersi habuisse; nam hic error omnem fere septentrionalem et occidentalem terram peruasit. Et persuadent hoc quoque ea, de generatione ortuque mundi eiusque interitu docuisse dicuntur. Seruauit enim SVIDAS [l] nobis anonymi Tyrrheni siue Tusci cosmogoniam, in qua ait: *Origo mundi.* *opificem rerum omnium Deum duodecim annorum millia vniuersi huius creationi impendisse, resque omnes in duodecim domos ita dictas distribuisse: ac primo millenario fecisse coelum et terram, altero fecisse firmamentum illud, quod appareat, idque coelum vocasse; tertio mare et aquas omnes, quae sunt in terra; quarto luminaria magna solem et lunam, itemque stellas: quinto omnem animam volucrum, et reptilium et quadrupedum, in aëre, terra, et aqua degentium. Videri itaque primos sex millenarios ante formationem hominis praeteriisse, et reliquos sex millenarios duraturum esse genus hominum, vt sit vniuersum consummationis tempus duodecim millium annorum.* Quae satis quidem cum Mosaica historia creationis, si temporis durationem demas, congruere videntur [n], intus tamen considerata, nihil aliud dicunt, quam quod Stoa praecepit, quae mundum successiuis periodis ortum esse statuit. Vnde acute collegit cel. MOSHEMIVS [m] materiam hic, quae Demiurgo formandam se praeberet, supponi, sicque creationem ex nihilo, ex hac cosmogonia non posse exsculpi. Id quod vel ex supra dictis necessario consequitur, vbi ex Seneca demonstrauimus, stoicam de Deo sententiam Etruscis placuisse, quae omnino materiam

k) Conf. DEMPSTERVS l. c. TH. BVRNETIVS Archaeolog. philos. c. II. p. 342.

l) V. Τυῤῥηνὸς T. III. p. 519.

n) Forte tamen inde *νοθείας* suspicionem quis foueat.

m) Diss. de creat. ex nihilo §. 28. Syst. int. CVDWORTHI p. 995.

teriam Deo coaeuam supponit. Mirandum itaque non est, easdem mundi conuersiones, in anno magno futuras, a Tuscis tributas esse mundo, quae placuerunt quoque Stoicis. Refert enim PLVTARCHVS [n]: *cum tempore Marii mirabile in coelo prodigium euenisset, nempe claro et sereno coelo vox tubae acutae et lugubris, vt obstupescerent et cohorrescerent eius magnitudine omnes: Etruscos sapientes mutationes in aliam aetatem et genus hominum, mundique quandam conuersionem portendi hoc ostento, praedicauisse. Esse enim iis octo vniuersim genera, vita et moribus inter se diuersa; vnicuique autem praefinitum esse a Deo certum temporum numerum, qui magni anni periodo limitatur.* Quae omnia si inter se debito iungantur nexu, mundi systema Stoico non absimile, etsi barbarum adeoque rationibus philosophicis non politum et exornatum, ad quae gens superstitioni dedita parum attendisse videtur, Etruscis arrisisse, sit verisimillimum. His iam praesuppositis lux aliqua afferri potest controuersiae recentissime inter πολυμαθέστατον LVDOVICVM BOVRGVETVM, Professorem Neocomensem, cuius eruditioni, tot veterum rerum lumina debemus, et elegantissimum ANNIBALEM OLIVIERIVM multa doctrina et humanitate de sensu monumentorum aliquot Etruscorum agitatae. Dederat [o] enim vir in deperditis linguis eruendis felicissimus explicationem duorum monumentorum, pro Etruscis hactenus habitorum, ad illustrissimum SCIPIONEM MAFFEIVM Veronensem, inque ea interpretationem quoque tentauerat figurarum et inscriptionis aenei monumenti, quod SPONIVS [p] et MONTFAVCONIVS [q] iam attulerunt. In eo Osiridem et Isidem, siue solem et lunam, Apollinem et Cybelem foecunditati granorum praesides exprimi ex habitu figurarum, signisque fructuum adiectorum collegerat: et iuxta hanc interpretationem ex lingua non Etrusca, sed Pelasga, inscriptionem explicuerat, quae alia eiusmodi postea secuta sunt [r]. Haec lecta et laudata cl. OLIVIERIVS [s] sibi dubia videri fassus est, non solum ob monumentum aeneum, eo tempore, quo hoc scriptum esse BOVRGETVS contenderat, nondum vsitatum, sed ex ea quoque causa, quod Romuli tempore numina Aegyptiorum Romae nota et culta fuisse, difficulter aegreque probari queat, cum Romani admodum peregrinos Deos abhorruerint, et imprimis Aegyptiaca numina vetuerint. Nos hanc quidem litem, vbi difficilius esse putamus, interpretationem dare, quam oppugnare, nostram non facimus, nec negamus, dubium adhuc nobis videri, num Pelasga siue veteri Latina, an Etrusca sit inscriptio? Quicquid tamen illud est, de quo viris doctissimis et in his literis versatissimis scrupulum non mouebimus, certum tamen putamus esse Isidem et Osiri-

Mundi interitus.

An Etruscis Isis et Osiris noti.

n) In Sylla T.IV. p. m. 126. vbi et reliqua legenda sunt.

o) Bibliotheque Italique T. III. art. 8 p.174 seqq.

p) Miscell. Er. ant. p. 87.

q) T. I. P. I. p. 105. Tab. LIII.

r) Biblioth. Italique T. XIV. art. 1.

s) Pac. scripto: Spiegazione di alcuni monumenti degli antichi Pelasgi, trasportata dal Francese con alcune osservazioni sovra i medesimi Pisaur. 1735. 4.

Osiridem exhiberi, hoc enim modius et sistrum et flos loti manifeste docent. Vnde coniicimus, paulo serius, et quidem circa ea tempora, quibus Aegyptus Magis peregrinis patuit, vel eius quoque coloniae varie dissipatae sunt, Osiridis et Isidis notitiam atque doctrinam ad gentes Hetruscas et Pelasgas peruenisse. Ea vero cum, vt in antecedentibus probauimus, hypothesin hanc adumbrauerit, esse Deum spiritum mundi, materiamque ab eo penetrari, mirandum non est, huius hypothesis symbola in his terris inuenta esse, cum, quod in praecedentibus vidimus, ea Etruscis placuerit sententia, quam Aegyptii sub Isidis et Osiridis aenigmate fouebant.

Romanorum veterum philosophia.

§. IV. Praeter Etruscos Romani, non solum imperii magnitudine immortalem post reipublicae incrementa feliciter promota famam consecuti sunt, sed in ipsa quoque nascentis imperii origine sapientiae laudem sunt adepti. Ita enim constituta fuit respublica, vt philosophiae ope id factum esse, quidam sibi persuaderent. Cum enim initia tanto imperio darent homines multi quidem, sed viles et generis agrestis, non diffitente Romanae historiae parente LIVIO [t], fundamentum tum in armis et virium robore quaesitum est. Quod cum diu sustineri ita non posset, nisi legibus vinculum accederet, alter post Romulum rex Numa Pompilius creatus est, quem inclyta iustitia religioneque ea tempestate celebrem, et consultissimum virum, vt in illa quisquam aetate esse poterat, omnes diuini atque humani iuris fuisse, historia Romana testatur [u]. Is ex tot hominum ingenio, moribus, religione, cupiditatumque inclinatione diuersissimorum multitudine conflatam temere ciuitatem legibus instruxit, religionem docuit, mores emendauit, sicque animos in vnum vinculum tanta arte sociauit, vt inde dignus habitus fuerit [x], qui inter philosophos numeraretur, et magni philosophi discipulus crederetur, instituta quoque eius atque disciplina philosophica fuisse viderentur. Quae opinio cum momentum aliquod in historia philosophica trahat, expendenda est, et num philosophia fundamenta tanto imperio iecerit expendendum. De philosophiae vero apud Romanos studio, quod post aliquot demum secula radices apud Romanos fixit, suo, vbi debemus, loco, accuratam instituemus tractationem, hic enim origines tantum philosophiae barbaricae, quae Graecae scilicet opponitur, inter gentes Italas quaerimus. Quae enim de Sabinorum, Aboriginum Latinorum philosophia, et translatis a Graecis ad has gentes per Aeneam philosophiae studiis HORNIVS [y] dixit, ea ita comparata sunt, vt ne leuem quidem verisimilitudinem habeant, et refutationem non requirant, adeo philosophiae nomine scriptor minus accuratus abutitur.

§. V.

t) Lib. I. c. 8.

u) LIVIVS L. I. c. 18. PLVTARCHVS in Numa T. IV. Opp. p. m. 111. reliquique historiae Romanae scriptores fere omnes. OVIDIVS de Ponto L. III. eleg. 3.

x) Praeter Romanos veteres, quorum meminit LIVIVS et PLVTARCHVS huic opinioni additi pulati sunt HORNIVS Hist. phil. L. IV. c. 3. p. 232. et IAC. WINDETVS de vita funct. statu sect. V. p. m. 92. etsi ille dubius haereat. CLEMENS quoque ALEXANDRINVS apud EVSEBIVM praep. eu. L. IX. c. 3. Pythagoricum fuisse et Mosaica doctrina nixum leges Romanis dedisse asserit.

y) l. c. p. 234 seq.

§. V. Vt vero inter philosophos numeraretur Numa, praeter disciplinam religionis atque legum, quam apud Romanos introduxit, effecit potissimum similitudo institutorum cum disciplina Pythagorae. Cum enim celeberrimus iste philosophus in inferiori Italiae parte scholam erexisset, ab eo ad Numam tantam disciplinae sapientiam dimanasse ipsis Romanis persuasum fuit, eo quod Numae sapientiam non alio fonte, nisi hoc, ad Sabinos et Latinos peruenire potuisse crederent. Quae tamen opinio non vno nomine ipsis rerum Romanarum scriptoribus absurda recte visa est. Et eleganter quidem LIVIVS [z]: *Auctorem doctrinae eius, quia non extat alius, falso Samium Pythagoram edunt: quem Seruio Tullio regnante Romae, centum amplius post annos,* (et forte post plures, incerta enim Pythagorae aetas est,) [a] *in vltima Italiae ora circa Metapontum Heracleamque et Crotona iuuenum aemulantium studia coetus habuisse constat. Ex quibus locis, etsi eiusdem aetatis fuisset, qua fama in Sabinos aut quo linguae commercio quemquam ad cupiditatem discendi exciuisset? quoue praesidio vnus per tot gentes dissonas sermone moribusque peruenisset?* Quod accuratum Liuii iudicium apud eos tanto maius pondus habet, qui Italiae veteris in tot diuersissimos populos diuisae conditionem norunt. Putat vero PLVTARCHVS, Pythagorae nomen, quod pluribus commune fuisse suo loco probabimus [b], confundendae praeceptoris Numae personae cum Samio philosopho occasionem dedisse, et videri regis institutionem aut barbaro cuidam Pythagorae praestantiori adsignandam, aut non Pythagoram philosophum quinque aetatibus Numa posteriorem, sed Pythagoram Lacedaemonium intelligendum esse, qui in Olympico certamine Olympiade decima sexta, cuius anno tertio Numa rex constitutus fuit, stadium vicerit, et in Italia oberrans atque cum Numa congressus, ei in constituendo regno socius fuerit, cuius Pythagorae doctrina effectum sit, vt Romanorum institutis multa Spartana sint admixta. Non tamen probabilitate multa se haec opinio commendat, cum prius euincendum sit, Pythagoram istum, quem pugilem fuisse veteres tradunt, humani diuinique iuris cuius scientia eminebat Numa, fuisse consultissimum, illumque in Italia oberrasse, et tandem Numae se in regno constituendo socium praebuisse. Quod vt historia tacet, ita quam exigua huius traditionis fides sit, prodit. Multo itaque propius ad veritatem accedit LIVII iudicium, a quo ipse PLVTARCHVS discedere non audet: *Numam suopte ingenio temperatum virtutibus animum habuisse, instructumque non tam peregrinis artibus quam disciplina tetrica et tristi veterum Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* Sed vt ipsam Numae philosophiam pernoscamus, in quo eam sitam fuisse traditio referat, expendendum est, et examinandum, quibus rationibus Numam philosophum fuisse, probare, qui haec contendunt, audeant?

Numa rex an Pythagorae discipulus.

z) loc. cit.

a) Ante XLIII. Olympiad. et post LIV. Olympiad. Pythagoram natum non fuisse suo loco demonstrabitur.

b) Vbi de Pythagorae historia agendum erit.

Numae philosophia asserta. §. VI. Argumentis vero, si Romanos audimus, his potissimum vtuntur, vt I. ad religionem a Numa inter Romanos introductam prouocent [c]. Prudentissimus enim rex exasperatum populum ad pacem traducere, negotium non parui laboris esse intelligens, a religione auxilium petiit, et ferocem bellique cupidam multitudinem sacrificiis, pompis et choreis, quae maiestati delectationem adderent, deliniuit; nonnunquam terrores a Diis oblatos, spectraque geniorum prodigiosa renuncians animos superstitione captos delecit. Quae res, monente PLVTARCHO cum primis effecit, vt sapientiam disciplinamque suam Numa Pythagorae consuetudine parasse videretur. Nam et huius philosophiae magna pars in congressu cum Diis et studio religionis consumebatur. Sed II. artes quoque easdem, ad conciliandam sibi auctoritatem, adhibuisse, quas Pythagoras adhibuit, monent; Vt enim ille femur aureum ostendit, aliisque portentis vsus dicitur, ita et Numam Deae cuiusdam, seu Nymphae, amorem, congressusque secum occultos, et cum Musis consuetudinem praetendisse, et pleraque vaticinia Camoenis accepta retulisse aiunt. III. Docuisse Romanos vnam summo cultu venerari Tacitae nomine; vt Pythagoricum silentium referret, atque commendaret. IV. Praeterea leges de simulachris positas germanas esse Pythagoreis placitis: Pythagoram enim principium rerum non sensile, aut motui obnoxium, sed inuisibile, interitus expers, soloque intellectu perspici quod posset, esse statuisse: Numam Romanis vsu effigiei alicuius Diuum, quae hominis aut animalis cuiuscunque formam haberet, interdixisse: neque priscis illis temporibus fuisse apud illos vel pictam vllam Dei imaginem vel fictam; sed primis centum atque septuaginta annis, etsi templa aedificassent, atque sacras aedes exstruxissent, nullum tamen omnino simulacrum efformauisse; nempe eo, quod et nefas esset praestantiora deterioribus assimilare, neque Deum aliter quam ingenio attingi posse censerent. V. Sacrificiorum quoque ritus Pythagoricae religioni proxime accedere; facta enim esse sine sanguine, et plerumque farina, libatione, rebusque vilissimis constitisse. Adduntur his alia: VI. Sacerdotii Vestalium, totiusque de igne perpetuo, quem eae custodiebant, ritus auctorem Numam esse, eumque custodiae causa perenni igni Vestae templum circumdedisse, quod rotundum ab eo instructum sit, non vt terrae, quasi ea Vesta esset, sed vt vniuersi figuram exprimeret, in cuius medio ignem collocatum Pythagorei censent, eumque Vestam et vnitatem appellant, terramque neque immobilem neque in medio circumferentiae sitam autumant, sed in orbem circum ignem ferri [d]. VII. Adiicitur his, Numam coelestia attigisse, temporumque rationes emendasse, mensesque ad cursum solis pariter et lunae correxisse. VIII. Philosophiam quoque moralem Pythagoreorum instar sobriam commen-

c) Adducimus rationes a PLVTARCHO l. c. allatas, vtimur vero versione XYLANDRI.

d) Refutauit hanc explicationem EZECH. SPANHEMIVS de Vesta et Prytan. Graec. T. V. thes. Graeu. p. 688. contendens, Vestam significare terram, in cuius centro ignis contineatur. conf. CHERAVRI de relig. gent. c. X. p. 97 qui ignem omnia viuificantem denotare contendit.

mendaſſe: et quemadmodum Pythagorici noluerint, vt obiter quisquam in tranſitu Diis ſupplicaret: ſed vt domi prius mente ad hoc praeparatus adoratum veniret; ita Numam cenſuiſſe: debere ciues nihil rerum ſacrarum vel videre, vel audire obiter et neglectim: ſed vacantes ab omnibus aliis rebus, cultui Deorum, tanquam maximo negotio animum intendere. Et ne quid philoſophiae Numae deſit, IX. praecepta quoque Numae Pythagoricis multis fuiſſe germana atque ſymbolica affirmantur. Nam vt ille iuſſit ſupra choenicem non ſedere, ignem gladio non prorutare, peregre abeuntes non retroſpicere, Diis ſuperis impari numero ſacrificare, inferis pari; quorum omnium ſenſum clam vulgo habuit: ita et Numae quaedam inſtituta rationem habere arcanam: cuius generis ſint: Diis non libandum ex vite non putata, neque litandum ſine farina, adorantem in orbem ſe circumagere, et ſedere peractis precibus debere. Horum priorum duo enim videri docere, aliquam pietatis partem in moribus cicurandis quaſi, et ad manſuetudinem componendis poſitam eſſe. Conuerſionem autem inter precandum, motum vniuerſi exprimere, vel quod vero propius eſt, quoniam Deum templa ad ſolem orientem ſpectant, eum, qui precatur, inde ſe in orbem conuertere, dum ad Deum redeat, eoque voti ſui perfectionem indicare. Quod autem precibus peractis ſedere iuſſit, augurii vim habere, quia bonorum vota certa ſint ac firma futura, etc. Satis haec poterant videri ad efformandam ideam aliquam philoſophiae Numae; ſed ne quid demonſtrationi deſit, additur his X. quemadmodum Pythagorici nihil ſcriptis mandauerint, ſed ſuam doctrinam memoria et inſtitutione iis, quos dignos iudicarent, absque literarum officio tradiderint: Ita et Numam libros ſacrorum, viuum quidem docuiſſe, et eorum intelligentiam ac vſum ſacerdotibus tradidiſſe, ſecum vero ſepeliri iuſſiſſe, exiſtimantem, non recte arcana inanimata literis committi. Et fuiſſe Valerium Antiatem auctorem, duodecim libros de ceremoniis, totidemque alios Graeco ſermone de philoſophia conſcriptos cum Numa terrae mandatos fuiſſe. Qui cum quadringentis abhinc annis elapſis vehementibus imbribus tumulo aperto vi inundationis eiicerentur, librique eiecti a Paetilio praetore legerentur, apparuiſſe, quod fuerint Pythagorici, nefasque putatum, vt ea, quae in libris continerentur, multitudini innoteſcerent, ita factum, vt libri in comitium allati ac combuſti ſint [e]. XI. Tandem vt nihil ad philoſophiam Numae requiri poſſe amplius cenſeatur, ad ingenium quoque atque mores Numae prouocatur; fuiſſe enim cum natura compoſitis ad omnem virtutem moribus, tum vero diſciplina tolerantia, ſtudioque ſapientiae adhuc manſuetiorem redditum, eiectis ex animo non iis modo, quae apud omnes pro vitiis habentur, prauis animi affectionibus, ſed vi etiam et cupiditate, quae apud barbaros laudi dantur: eam fortitudinem veram eſſe iudicantem, qua appetitus ratione coërcentur. Et ne temporis rationes obſtent, XII. contendunt tandem [f] philoſophiae Romanae patroni

e) Livivs L. XL. c. 29. Plinivs L. XIII. c. 13. Lactant. L. I. c. 22. Avgvst. de C. D. L. VIII. c. 5. Plvtarchvs l. c. f) Hiſtoire critique de la philoſophie T. III. p. 7.

troni, Numam non modo ſed et Pythagoram optimam diſciplinam a Sabinis hauſiſſe, indeque etſi diſpari tempore vixerint, parem tamen et ex vno fonte hauſtam diſciplinam ſuis commendauiſſe.

Negata. §. VII. Ingenio haec quidem non deſtitui, veritate tamen, quilibet rem recte ponderans, facile comprehendit. Quemadmodum enim in oſtendendis doctrinarum fontibus non ad ſolam aliquam earum conuenientiam reſpiciendum eſt, ſed demonſtrari debet, qua ratione ortum ſuum ex aliis dogmatibus habuerint: ita nunquam probari poteſt, Pythagoram cum Numa ex eodem fonte hauſiſſe, et Sabinae diſciplinae alumnum vtrumque fuiſſe. Et Numam quidem partem eorum, quae de religionibus conſtituit, a Sabinis, inter quos vixerat, quique hac in re celebres erant, hauſiſſe, eaque optimo ingenio vſum ad rempublicam ordinandam et emendandam feliciter applicuiſſe, non negabimus: Pythagoram vero ad Sabinos penetraſſe, ne illi quidem affirmant, qui tamen nullum fere angulum orbis habitabilis omittunt, quem Pythagoram religionis cauſa non perreptaſſe contendunt. Reliqua vero conformitas inter Numae et Pythagorae inſtituta vel aperte ſapit hypotheſin, et tanta violentia ad partes ea trahit, vt praeiudicio non impedito ſe ſtatim prodat: vel communis ea eſt et cuiuis ratiocinanti facile obuia, nec ſingulari fonte opus habet. Religione enim populum manſuefacere omnium fere legiſlatorum ars fuit, quemadmodum et diuina portentis iactata auctoritas non Pythagoram ſolum, ſed pleroſque veteris orbis magnos viros, qui imperia et respublicas fundarunt, in partes traxit. De Deo ſileri eo magis Numae imperandum erat, quo magis nouae religioni conducebat, in rationes eius politicas non inquirere. Nullis vero ſimulacris Deum colere, non Pythagorae, ſed Perſarum quoque inſtitutum fuit, idque paulo altius ratione vtenti per ſe obuium: quae ratio etiam de ſacrificiis valet. Quae vero de Veſtae templo deque ſymbolis Numae afferuntur Pythagoricis ſimilia, apertae nugae ſunt, ab iis effictae, qui fabulae veteri fidem conciliare ſatagebant, eadem enim facilitate, qua afferuntur, negantur quoque. Scripta vero ſua abſcondere non alia ratio, quam arcana diſciplina, imperio quam maxime inſeruitura, quae per omnem orbem apud veteres gentes percrebuit, Numam iuſſit, inque eo non ſolum Pythagoram, ſed plures magnos viros ſocios habuit. Interim magnum virum, et legiſlatorem prudentiſſimum, Numam fuiſſe [g] adeo non negamus, vt facile in PLVTARCHI ſententiam concedamus, praeferendum eſſe Lycurgo legiſlatorum fere principi. Verum haec virum quidem prudentem conſtituunt, qua ex cauſa quoque CICERO [h] ei ſapientiam conſtituendae patriae, et PLVTARCHVS [i] prudentiam ciuilem recte tribuunt; non vero philoſophum faciunt. Nec hic ſcopus erat Numae, qui magno ingenio, diſciplina et miris artibus multitudini apte non cohaerenti vniendae ſe accommodans,

g) Conf. CICERO de orat. L. III. p. m. 287. qui eum, de Orat. II. Pythagorae recte praefert.

h) loc. cit.

i) loc. cit.

modans, practica magis disciplina, quam theoreticis meditationibus fundamenta religionis et imperii iaciendo ita reipublicae se attemperauit, vt quod fortuito concursu coaluerat, ratione et arte compositum, et firmis coaptatum vinculis perpetuum duraret. Ex quibus, quid de Romanorum vetustissimorum philosophia censendum sit, colligere quiuis potest. Nec diu quoque Numae disciplina viguit, animis Romanorum ferocibus aptis magis ad arma atque bella, quam ad pacis et religionis artes; sed sub Tullo Hostilio ab optimis institutis recedi coeptum est. Qui Romanorum genius tantas radices egit, vt post aliquot secula cum Graeci philosophi legati Romam venirent, et de philosophia dissererent, illi corrumpendis iuuenum animis nati viderentur, matureque domum remitterentur: qua de re historiam philosophiae apud Romanos persequuturi suo loco, quantum par est, fusius dicemus.

CAPVT VNDECIMVM.

DE PHILOSOPHIA SCYTHARVM, THRACVM ET GETARVM.

§. I.

Perlustrauimus hactenus vniuersum pene mundum habitatum, gentesque omnes, quae barbarae Graecis dictae sunt, qualis philosophia, quaeque doctrina de rebus diuinis et humanis apud eos fuerit, exquirentes. Sola nobis restat Scythia, quae olim generali nomine, quicquid terrarum versus septentrionem continebatur designauit; postea vero vbi Celtia a Scythia distincta est, gentes tantum hyperboreas ad extremos Europae angulos sitas, et tum huius tum Asiae partem incolentes indicauit. Cum itaque capite nono, vbi de Celtica philosophia egimus, eos quoque populos considerauerimus, qui terras septentrionales versus occasum Celtiamque vergentes occuparunt [a], atque Celto-Scythae dicti sunt, quod eandem cum Celtis doctrinae originem et traditionem habuerunt; restant nobis Scythae hyperborei, Europae atque Asiae limites occupantes [b], de quorum philosophia dispiciendi necessitatem ordinis ratio nobis imponit. *Philosophia Scytharum,*

§. II. Fuisse vero Scythas, quique generali hoc nomine continentur populos septentrionales ingenio quidem rudes et arte atque disciplinis vere barbaros, vitae tamen innocentia atque moribus integerrimis cum paucis comparandos, omnes vno ore scriptores testantur. Ita enim elegans quidam inter Romanos historicus [c]. *Nullum scelus apud eos furto grauius; quippe sine tecti munimento pecora et armenta habentibus quid saluum* *indole naturae potius quam ingenio et arte conspicua.*

a) Conf. quae obseruat OL. RVDBECKIVS in Atlantide p. 62, 63. aliique passim.

b) Conf. STRABO L. VII. POMPONIVS MELA L. II. c. 1.

c) IVSTINVS L. II. c. 2.

ſaluum eſſet, ſi furari liceret? Aurum et argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt. Lacte et melle veſcuntur; lanae iis vſus ac veſtium ignotus: et quanquam continuis frigoribus vrantur, pellibus tamen ferinis aut murinis vtuntur: Haec continentia illis morum quoque iuſtitiam edidit, nihil alienum cupientibus. Paria LVCIANVS [d], CVRTIVS [e], STRABO [f], HERODOTVS [g], ARRIANVS [h], quique alii morum apud Scythas meminerunt, teſtantur. Quod quidem facile concedi poteſt, cum defuerit nationibus his, durum atque pauper vitae genus excolentibus, occaſio vitiorum, quae luxuriam et auaritiam gignere plerumque ſolent. Nihil tamen omne illud ad faciendum Scythis locum in hiſtoria philoſophica affert. Nam non philoſophiae beneficio, ſed naturae quadam bonitate et occaſionis ad ſcelera defectu haec morum apud eos integritas inualuit. Id quod probe notauit IVSTINVS [i] qui ſupra adductis haec addit: *prorſus vt admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Graeci longa ſapientium doctrina praeceptisque philoſophorum conſequi nequeunt; cultosque mores incultae barbariae collatione ſuperari. Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.* Forte tamen in his teſtimoniis admirationi peregrinarum rerum aliquid datum, et Scytharum virtus nimis laudibus elata eſt. Feritatem enim populorum horum cum bella cruenta ab iis geſta teſtentur, et immanis mos, ſacrificia hoſtiis humanis peragendi prodat; recte inde intelligitur, nondum ibi habitauiſſe virtutem, vbi ignorata illis gentium aliarum ſcelera exulauerunt [k]. Quicquid tamen horum eſt, certe philoſophos ex Scythis exſculpere, idem eſt, ac informe ſaxum mutare in ſtatuam. Audiendus itaque non eſt ALEXANDER AB ALEXANDRO [l], qui apud Scythas Agrippeos, Abios et Caluos philoſophos enumerat, qui ſacri habiti ſint. Nationes enim cum philoſophorum ſectis vel theologorum collegiis confunduntur, Abios enim nomadicum hominum genus inter Scythas eſſe, STRABO [m] et TERTVLLIANVS [n] nos docent. A quibus diuerſi qui a Strabone πολισαὶ καὶ κλίσαι dicti ſunt, quoniam vicatim et oppidatim coeperunt habitare, quos tamen ideo φιλοσοφοῦντας dici a SCALIGERO [o], merito mireris. Nihil enim, quod philoſophiam referat, praeter vitae innocentiam, quam STRABO in iis laudat, habuerunt; et a recta vocis ſignificatione recedunt, qui ob hanc morum integritatem magnos ex Scythis philoſophos exſculpunt [p]. Nam et illi Scytharum, qui apud Graecos in magna fuerunt exiſtimatione, id quod Anacharſidi, Abaridi et aliis contigit, non propter philoſophiam atque eruditionem famam atque nomen conſecuti ſunt, ſed ὅτι ἐθνικόν τινα χαρακτῆρα, ἐπέφαινον εὐκολίας, καὶ τελει-

d) In Toxari T. I. p. m. 590 ſeqq.
e) L. VII. c. 8. f) l. c.
g) L. IV. h) L. IV. i) l. c.
k) Conferenda cum his quae eleganter diſſerit cl. PELLOVTIERIVS Bibl. Germ. T. XXIX. p. 224 ſeqq.
l) Genial. dier. L. IV. c. 13. p. m. 214.
m) l. c.
n) De praeſcriptionibus c. 42.
o) In Elencho Trihaereſii c. XX. p. m. 149. 150.
p) Hiſtoire critique de la philoſophie T. I. L. I. c. 2. §. 2. pag. 38 ſeqq.

λειότητος, καὶ δικαιοσύνης[q], *quod gentilitium quendam characterem facilitatis, perfectionis ac iustitiae prae se ferrent.*

§. III. Etsi vero philosophos ex Scythis effingere non licet, meretur tamen theologia harum gentium attentionem, quae quo magis canam antiquitatem sapit, eo maius quoque momentum trahit. Non enim expertes fuisse notitiae de Deo, deque creatione mundi, inde concludi potest, quod ABARIM *oracula Scythica* et *theogoniam* scripsisse, et ICESIVM *de mysteriis* librum reliquisse veteres memorent[r]. Nihil tamen eorum ad nos peruenit, coniici tamen ex iis, quae capite nono de theogoniis et mythologia septentrionalium populorum versus occidentem diuertentium diximus, potest, similia quoque apud Scythas orientem versus habitantes obtinuisse. Ex Asiatica enim Scythia istos populos occidentem versus exiisse supra probauimus. Mature tamen vitae ratio vaga et incertum viuendi genus haec extinxisse videntur, vnde et tam pauca de harum gentium religione apud scriptores reperiuntur[s]. Illud vero admodum simile, religionem cultumque Dei apud Scythas ab orientalium placitis et dogmatibus valde fuisse diuersum, quem cum tandem relinquerent, et orientalium religioni accederent Scythae, qui in Asiam irruptionem fecere, *ἐς τὸ αὐτῶν ἐκλιναν σέβας τὴν πάτριον ἀθείαν ἀφέντες*, *ad cultum eorum inclinarunt, patrio numinis contemtu relicto*, vt habet NICEPHORVS GREGORAS[t]. Quod non ita intelligendum est, vt nonnulli acceperunt[u], Scythas fuisse atheos, nullumque Deum agnouisse: sed vult id tantum historicus, eos, relicto contemtu religionis, qualis apud orientales vigebat, tandem mutatis moribus Assyriorum numina recepisse. Deos enim admisisse Scythas, graui oratione Anacharsis apud PLVTARCHVM testatus est[x]. Praeter Deum animae quoque immortalitatem credidisse Scythas, inque eo consensisse cum Celtis et reliquis versus septentrionem habitantibus populis, supra iam ex parte dictum est. Spes enim vitae post mortem, et altera vitae sedes bellicosissimas has gentes faciebat. Qua de re ex ore Traiani eleganter IVLIANVS imperator[y]: *Sunt Getae omnium, qui vsquam sunt bellicosissimi, non tantum ob corporis robur, sed propter eam, quam eorum animis defixit opinionem, qui apud ipsos colitur, Zamolxis. Non enim se mori, sed in alias sedes transferri existimantes paratius id faciunt, quam cum iter aut peregrinationem suscipiunt.* Id quod etiam confirmat HERODOTVS[z] referens, sperare moribundos, peruenturos se ad Zamolxin. Ex quibus patet, vitam alteram Scythas post mortem credidisse. An vero animarum migrationem statuerint, ex obscuris

Theologia Scytharum.

q) STRABO l. c.

r) CLEMENS ALEX. adm. ad gent. p. 42. f. an vero, quod hic traditur, Sauromatae Scytharum populus, ensi sacrificauerint? doctissime exponit PELLOVTIERIVS Bibl. Germ. T. XXIX. p. 215.

s) Conf. BVRNET. archaeol. phil. c. II. p. 341.

t) L. II. Hist. Rom. p. m. 18. ed. Wolf.

u) REIMMANN. Histor. Atheismi c. VIII. §. 5. p. 80.

x) In conuiuio T. I. p. m. 286.

y) In Caesaribus.

z) L. IV. p. 280.

ris veterum relationibus satis certo definiri nequit. Nobis verisimillima videtur POMPONII MELAE relatio [a], qui luculenter: *Quidam feri sunt, et ad mortem paratissimi, Getae vtique. Id varia opinio perficit: alii redituras putant animas obeuntium; alii, etsi non redeant, non extingui tamen, sed ad beatiora transire; alii, emori quidem, sed id melius esse quam viuere.* Ex his vero opinionibus contemptus mortis et gaudia ad sepulchra quae et MELA et VALERIVS MAXIMVS [b] de Thracibus Getisque referunt. Ita enim apud populos bellicosos doceri intererat.

Abaris Philosophus.

§. IV. Inter Scythas hyperboreos magnum apud Graecos nomen sibi peperit ABARIS, inter sapientes, siue philosophos tanto consensu numeratus, vt inter celeberrimos Pythagorae discipulos referretur. Quod tamen Pythagoreorum studium in Abarim mire historiam eius turbauit. Fatetur enim ipse ex horum hominum numero IAMBLICHVS [c], *quod Pythagorei proni sint ad fidem adhibendam talibus, qualia de Aristaeo Proconnesio et Abaride hyperboreo μυθολογούμενα, per fabulas atque commenta referuntur: et quotquot alia sunt generis eiusdem. Omnibus enim huiusmodi adhibere assensum: multa quoque et ipsos comminisci, saepeque talium, quae fabulosa videntur, mentionem facere, tanquam nihil non credentes, quod ad Deum refertur.* Ex qua candida confessione, quam subleſta fides horum hominum sit, manifestum est, qui dum fundamentale quasi dogma a magistro constitutum receperunt, *περὶ θεῶν μηδὲν θαυμαστὸν ἀπιστεῖν, μηδὲ περὶ θείων δογμάτων, nulli diuino vel operi mirando vel dogmati fidem denegandam esse* [d]; fraude, fallaciis, et mendaciis philosophicam historiam misere conspurcarunt. Fuisse vero fertur Abaris Scytha hyperboreus, filius Scuthi [e], Apollinis hyperborei sacerdos, *θαυματουργος*. Mirabilia enim multa de eo memorantur. Quod si enim, si Diis placet, fides est mythologis, accepit ab Apolline sagittam [f], mirabilem, in templo Apollinis repositam, vt ea ad superandas in longa peregrinatione itineris difficultates vteretur. Vectus itaque ea per inuia quaeque flumina, lacus, paludes, montes, et alia id genus, ac praeterea eadem sagitta, lustrationes peregit, pestemque depulit, atque arcuit ventos ab vrbibus, quae opem eius implorabant, id quod Lacedaemone et Cnossi factum esse contendunt [g]. Et hac quoque sagitta, per aëra in Graeciam delatum esse mentiuntur [h]. Cum enim, referente HARPOCRATIONE [i], et SVIDA [k] lues vniuersum popularetur orbem, Apollo consulentibus oraculum Graecis barbarisque respondit, Athenienses omnium nomine vota facturos. Multis vero gentibus ad eos legatos mittentibus, etiam Abaris hyperboreus legatus

a) L. II. c. 1. b) L. II. c. 6.
c) In vita Pythag. n. 138. p. 116. s. edit. Kusteri.
d) IDEM l. c. n. 148. p. 125. et in Protreptico Symb. IV. e) SVIDAS in Abaris T. I. p. 3 seq.
f) Hanc sagittam, referunt mythologi, Apollinem in hyperboreo monte defodisse, cum Cyclopas interfecisset, qui fulmen Ioui fecerant, quo Aesculapius erat interfectus. Sed postquam Iupiter ignouisset filio, sagittam ipsam vento ad Apollinem perlatam cum frugibus, quae eo tempora nascebantur. vid. HYGIN. Poët. Astron. VALESIVS ad Harpocrat. p. 83.
g) IAMBLICHVS l. c. n. 91. PORPHYR. vit. Pythag. n. 29. p. 35. ed. Kust.
h) SVIDAS l. c.
i) In Abaris, p. 5. k) l. c.

gatus venisse traditur: Sagitta diuina vero vecto nomen peperit, vt *αἰθεροβάτης, aërambulus* vocaretur [l]. Ad Graecos itaque delatus, mirabilibus suis, cum et sacrorum esset peritissimus, et ariolus celebris [m], magnam auri summam corrogauit, quam Deo Apollini, in hyperboreo templo consecraret. Transeunti autem, narrant, per Italiam, visum esse Pythagoram Deo, cuius erat sacerdos simillimum, et propterea sagittam Pythagorae reddidisse, quam iter ingressurus e templo sumserat, vt ea ad superandas in tam longinqua peregrinatione itineris difficultates vteretur. Pythagoram autem rei insolentia minime commotum, nec caussam, cur daretur, percontatum, Abaridi seorsim ab arbitris abducto, aureum suum femur ostendisse, et ita fidem fecisse, quod non male fecisset; hortatumque esse, vt illic loci maneret, et emendandis, qui se ipsis oblaturi erant, sociam sibi praestaret operam, aurum vero, quod collegerat, communicaret cum familiaribus. Cum itaque apud ipsum maneret, physicam et theologiam in compendium redactas illi tradidisse, et loco extispicii, quod per sacrificia fieri solet, diuinationem per numeros docuisse, immo et alia studia Abaridi conuenientia cum illo communicauisse. Hactenus IAMBLICHVS [n], qui et alio loco, sui quasi immemor, tradit [o], Abarim congressum cum Pythagora, cum hic a Phalaride captiuus detineretur, plures ei quaestiones maxime sacras proposuisse, de simulacris, de religiosiore Dei cultu, de prouidentia, de rebus tum quae coelo continentur, tum quae in terris passim versantur, et similibus aliis. Phalarim vero in vtrumque ira exardescentem acerbe inuectum esse, Abarim autem Pythagorae gratias egisse, et edoctum ab eo, quod a coelo pendeant reganturque omnia, ex iis, quae Daemonum quorundam operatione immittuntur, Phalaridi persuadere conatum esse, dari diuinam prouidentiam, quae omnem hominum expectationem et vim longe superet. Reliqua quae de dissertationibus Pythagorae philosophicis coram Phalaride et Abaride narrat, cum prolixiora sint, apud ipsum IAMBLICHVM legenda sunt. Quod si porro Abarideae fabulae incrustatoribus fides danda, ad Troianos quoque discessit, et paratum ex ossibus Pelopis, Palladii simulacrum eis vendidit [p]: tandemque ad suos rediens, quod SVIDAS [q] habet, sagitta mirabili ex Graecia in Scythiam reductus est, postquam candore, sinceritateque atque bonitate animi Graecos sibi deuinxisset [r]. Et haec quidem nobis tanquam certissima historiae facta narrant, Abaridis fabulae commentatores: adeo se tamen turpiter dant, vt mentiendi et fingendi audacia manibus palpari queat. Id quod vel ex solis temporum rationibus demonstrari potest, quae adeo male in Abaridis historia cohaerent, vt vel hoc solo argumento tota narratio suspecta fiat. Accidisse enim luem illam, cuius occasione Abaris in Graeciam missus est, Olympiade tertia, non solum HIPPOSTRATVS apud HARPOCRATIONEM [s] et SVIDAS [ſ] auctores

l) IAMBLICHVS et PORPHYR. ll. cc.
m) EVSEBIVS Chronic. n. MDLXVIII.
n) l. c. n. 92. et PORPHYRIVS quoque l. c.
o) n. 215 seq. p. 175 seqq.
p) FIRMICVS MATERNVS de errore profanar. relig. SCALIGER. ad EVSEB. chron. n. MCDLIV.
q) l. c.
r) STRABO L. VII.
s) l. c.
ſ) l. ſ.

res sunt, sed et festum Proërosiarum euincere videtur, quod ante arationem pro vniuersis Graecis aliisque populis ab Atheniensibus propter auertendam famem et luem fieri suetum Olympiade V. obseruatum iam est [t]. Alii tamen serius, et Pindarus quidem temporibus Croesi Lydorum regis [u], alii Olympiade vigesima tertia vixisse Abarim contendunt, alii IAMBLICHI et PORPHYRII narrationibus fidem habentes, qui cum Phalaride congressum referunt, in huius tyranni tempora Abarim reponunt [x], vbi tamen, cum Pythagoram quoque conuenisse in aula Phalaridis narretur, difficilis inde de aetate Phalaridis et Abaridis quaestio atque controuersia inter doctos Britannos enata est [y]; quam discutere huius quidem loci non est, illud tamen inde notandum e re praesenti est, Phalarim tyrannidem non exercuisse vltra 28. annos, nec minus annis 16. caedemque eius non priorem fuisse Olymp. LVII. 4. quae BENTLEII sententia est, nec posteriorem Olymp. LXIX. 1. quod DODWELLO placuit. Quamcunque sententiam eligas, quae potissimum Pythagoreorum relationibus nitatur, non constabit illa, cum occasione, quam mittendi Athenas Abarim causam Scythis fuisse veteres tradunt. Ita vero corruit etiam traditio FIRMICI, qui eum Palladii fabricatorem ponit, et ita temporibus longe vetustioribus asserit: corruunt etiam temporum notationes apud EVSEBIVM, qui cum Pindaro quidem regni Croesi initiis adscribit, mox tamen ad Olympiadem LXXXII. 4. refert. Nec in tanto dissensu certi quid definiri posse putamus, miramur tamen viros doctissimos, qui de Phalaridis et Abaridis temporibus acerbe inter se contenderunt, tantum fidei commentis Iamblichi et Porphyrii, et his similium dare potuisse, cum non tantum ipsi Platonici fateantur, scholam suam a commentis in hoc argumenti genere non abhorrere, sed et manifestum sit, nihil in tota narratione cohaerere, cum ipse Iamblichus mox [z] Agrigenti, in aula Phalaridis Abarim cum Pythagora congressum narret, mox [a] in eo loco, vbi scholam instituit, ab eo edoctum esse tradat. Et cum horum hominum studium, omnes antiquitatis canae viros mirabiles, hariolos, sacerdotes, magos in disciplinam Pythagorae trahendi, sicque herois sui famam et auctoritatem augendi in vulgus notum sit, facile omnes, qui rem recte ponderant, exigui et vere nullius momenti eorum fidem esse, concedent. Verisimiliter itaque ad tertiam Olympiadem Abaridis aetas nobis referri videtur, quod si admittamus, vera eius historia a nugis et fabulis, quibus ea referta est, facili negotio discerni potest. Hae enim tam inconditae et insulsae sunt, vt nec HERODOTVS [b] eas pro veris nar-

t) Scholiast. ARISTOPHAN. in equit. p. 331. SVIDAS in προηροσίαι T. III. p. 183. et in εἰρεσιών. T. II. p. 29.

u) Apud HARPOCRAT. l. c. POTTER archaeol. Graec. p. 389.

x) Conf. BAYLE Dict. v. Abaris not. D. E. T. I. p. 4 seq.

y) Inter celeberrimos viros RICHARDVM BENTLEY, CAROLVM BOYLE, HENRICVM DODWELLVM, WOTTONVM aliosque quorum scripta enumerat FABRICIVS Bibl. Graec. L. II. c. 10. Vol. I. p. 405. Eminent inter haec dissertationes BENTLEII et DODWELLII de Phalaridis epistolis. Potiora momenta quoque congessit BAYLE l. c. qui quosdam recentiorum errores de aetate Abaridis detegit.

z) n. 216.

a) n. 92. 93.

b) L. IV. c. 36.

narrare, nec IAMBLICHVS fine praefamine licentiae mentiendi orbi obtrudere ausus fuerit. Nec difficile eſt, fontes eiusmodi fabularum detegere, ſi modo ad ea tempora attendamus, quibus veriſimiliter Abaris vixit. Cum enim iſtis temporibus ſuperſtitio philoſophiae cultu nondum expugnaretur, inuenti ſunt impoſtores plurimi, qui diuina oracula, atque inſpirationem praetendebant, peculiaria cultus diuini genera inſtituere ſatagebant, et miracula ſe edere poſſe iactantes, regiones atque vrbes a peſte, fame aliisque malis luſtrationibus et incantationibus liberare promittebant, callidiſſimis praeterea praeſtigiis ſuperſtitioſae plebi illudentes. Quem in finem per orbem vagabundi oberrabant, homines auro emungebant, et neſcio quam diuiniorem ſapientiam cariſſime vendebant. Teſtes ex multis erunt atque exemplum dabunt, quos Abaridi iungit IAMBLICHVS[c] Empedocles Agrigentinus, Epimenides Cretenſis, et ipſe, qui tantopere extollitur Pythagoras, id quod ad horum virorum hiſtoriam delapſi ex inſtituto probabimus, et vel ſola cognomina probant; Empedocles enim ἀλεξάνεμος, ventorum depulſor, Epimenides Catarthes, ſiue expiator dictus eſt: nec ineleganter obſeruat ARTEMIDORVS[d], ſomnium vaticinandi facultatem obiiciens animo, praedicere vitam vagabundam et itinera, διὰ τὸ τοὺς μάντεις περινοστεῖν, *eo quod vates vitam errabundam agant.* Talem vero Abarim fuiſſe omnes vitae eius circumſtantiae, quae vlla probabilitate verae videntur, ſuadent. Percurrit enim non Graeciam tantum, ſed Italiam quoque, et vaticinandi facultatem iactauit[e], luſtratisque regionibus et vrbibus oracula praeſcripſit[f], morbis verbis et incantationibus mederi promiſit[g], et miris praeſtigiis artibusque illuſoriis popellum ad corradendum aurum detinuit. Et huc ipſam eius ſagittam referimus, niſi potius omnis illa narratio, quod multi veterum[h] contendunt, inter fabulas referenda ſit. Non enim ſine omni veriſimilitudine credi poteſt, praeſtigiatorem hunc eiusmodi ſagittam populo oſtendiſſe, qua opinione vulgi maiora et mirabilia effecit, ſicque diuina iactauit et impudenter mentitus eſt: qualia ſaepius et apud veteres et noſtris temporibus facta eſſe, multis exemplis probari poſſet[i], et Iacobi Aymari virga diuinatoria egregie illuſtrauit PETRVS BAYLE[k]. Haec cum fabulis poſtea augerentur, tota Abaridis hiſtoria in mythologiam et inanes nugas mutata eſt, adeo vt Heraclides, teſte PLVTARCHO[l] integrum libellum de eiusmodi μυθολογουμένοις Abaridis conſcripſerit. Haec Herodoti iam tempore ad fallendos magis pueros quam delectandos viros narrabantur. Poſtquam vero Platonici recentiores aliique huius furfuris homines inter gentiles philoſophos e re ſua et gentilis ſuperſtitionis eſſe rati ſunt, Pythagoram aliosque veteres huius generis philoſophos, theologos, hariolos, praeſtigiatores diuinis IESV CHRISTI diſcipulis, θαυμα-

Yy 3 τουργοις

c) n. 136. PORPHYR. l. c. n. 29.
d) Oneirocrit. l. III c. 21.
e) CLEM. ALEXANDRIN. Strom. L. I.
f) APOLLON. mirabil. hiſtor. c. 4.
g) PLATO in Charmide.
h) Vid. imprimis HERODOTVS l. c.
i) Conf. BAYLE l. c. not. B.
k) l. c. not. H.
l) nomodo aud. poëtae.

τέργοις opponere, et miracula eorum ad deprimendam gloriam miraculorum Christianorum iactare, vt vel paria et maiora etiam gentiles theologos potuisse edere vulgus crederet, vel Christiana quoque, vt ista gentilium theologorum mendacia et fraudes esse prudentiores putarent, Abarideae quoque fabulae ornatae multumque auctae et ad excitandam imprimis Pythagoreo-Platonicis auctoritatem imprudentissimis mendaciis excultae sunt. Id quod recte Celso obiecit ORIGENES [m] hac de re legendus, qui quam insipide Abaris Iesu nostro opponatur, eleganter ostendit. Ex dictis hactenus colligi quoque potest, qualia scripta fuerint, quae Abaris conscripsisse dicitur; inter quae *oracula, Scythica* inde dicta, nominat SVIDAS, et laudat APOLLONIVS [n], item καθαρμὸς, et *nuptias fluuii Hebri, et Apollinis aduentum ad Hyperboreos*, denique *theogoniam* quoque. Quorum tamen omnium nihil nostram aetatem attigit, et sine iactura omnia desiderantur [o]. Patet enim ex iis, quae de Abaride disseruimus, indignum esse, qui, inter philosophos veri nominis referatur, cum impostor potius dicendus sit. Ex hoc vno vero de pluribus huius generis, qui adhuc in historia philosophica occurrent, iudicium fieri cupimus.

Anacharsis. §. V. Meliori ingenii animique charactere enituit, Scytharumque gentem sapientiae nomen dedisse euincit ANACHARSIS itidem Scytha, Gnuri [p] filius, Caduitae, quem alii Saulium vocant, Scytharum regis frater, matre Graeca natus, ex illorum Scytharum genere, qui Nomadici ob vitam vagam, et errabundam dicuntur [q]. Is sapientiae studium tyrannidi praeferens, ad Graecos, quod eorum linguam calleret [r], a rege missus Athenas venit Olymp. XLVII. anno primo, et in Toxarim conterraneum incidit, qui eum ad Solonem adduxit, hominem, tunc quidem, Graecorum praesertim Atheniensium sapientissimum, a quo totius Graeciae sapientiam discere posset [s]. Ad cuius aedes cum venisset, teste Hermippo vnum ex familiaribus iussit nuntiare Soloni, Anacharsin adesse prae foribus, vt illius conspectu et hospitio, si fieri posset, frueretur [t]. Puer haec intus Soloni renuncians, hoc responsum retulit: in propriis regionibus atque patria hospites fieri. Anacharsis vero introgressus, dixit: modo se esse in patria, decere itaque eum, hospites facere. Quam mentis sagacitatem et dexteritatem adeo Solon admiratus est, vt non continuo tantum illum admiserit, sed et maximae amicitiae vinculis sibi deuinxerit: sensitque Solon, qui tum legibus ciuitatem moderabatur, nec sapientiae cognitionem, nec virtutis sensum Scythae deesse. Quare optimis eum artibus instituit, nobilissimorum hominum amicitias ei conciliauit, tantamque ei comparauit auctoritatem, vt notante Theoxeno, solus ex barbaris iure ciuitatis ab Athenien-

m) Adu. Cels. L. III. p. m. 131. n) ll. cc.
o) Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 80 seqq.
p) Daucetae, apud LVCIAN. in Scytha T. I. p. m. 347.
q) LAERT. L. I. s. 102. SVIDAS in Anacharsis T. I. p. 186.
r) LAERT. l. c. aliter tamen LVCIANVS l. c. qui, barbarum ob sermonem a nemine intellectum domum remigrare constituisse, narrat.
s) IDEM l. c. p. 350.
t) LAERTIVS l. c. paulo aliter LVCIANVS l. c. qui a Toxari adductum esse refert.

nienfibus donaretur [u]. Anacharfis vero Solonis admiratione et amore captus, nunquam ab eius latere difceffit, et omni fapientia practica et ciuili, qua pollebat Solon, ab eo imbutus eft [x]. Quam cum more gentis fuae virtute confummata temperantia, iuftitiaque perfeciffet [y], mirum non eft, barbarum hominem Graecis non difplicuiffe. Alebat enim et animum fortem, atque virtute fubactum, et ingenium elegans, quod pulcherrimis apophthegmatibus et praeceptis, quae LAERTIVS [z] recitat, demonftrauit, dignis quae legantur, cum nobis non liceat effe tam prolixis, vt ea exponamus omnia. Vnum attuliffe fufficiat atque alterum: Vitem, dixit, vuas tres ferre, primam voluptatis, fecundam ebrietatis, tertiam moeroris. Rogatus, quomodo quis abftemius fieret, fi turpes, inquit, ebriofórum motus fibi ante oculos ponat. Mirari fe dixit, qui fiat, vt qui mentiri vetant, in cauponum tabernis mentiantur etc. Quae cum viri huius fobrietatem, prudentiam atque ceteras virtutes natiuo colore referant, inter fabulas Graecas merito numerandum eft, quod Graeci narrant [a], Periandro ad conuiuium feptem fapientum inuitatum, corona ex floribus, hedera et lauru acceffiffe, et more Scytharum plurimum bibiffe, praemiumque bibendi fibi popofciffe, quod primus effet inebriatus. Tales enim fabellas Graeci, Athenienfes imprimis, ad excufandam vitae licentiam et voluptates affatim excogitarunt. Athenis vero relictis [b], magnam orbis partem Anacharfis peragrauit, et fapientiae ftudio indefeffo animi auxit diuitias, tandemque in patriam, fuo tamen malo remeauit. Cum enim Cyzici, Hellefpontum transfretans, feftum matris Deorum celebrari vidiffet, eadem facrificia, fi faluus domum perueniffet, fe in patria inftituturum, profeffus eft. Redux itaque Hylleam fe fubduxit, et facra haec peregrino habitu atque ceremoniis perfecit [c]. Id quod Scythis, peregrina facra et ceremonias abhorrentibus ita difplicuit, vt a rege Saulio fagitta confoderetur, quem fratrem fuiffe, quidam fufpicantur [d]. Alii in venatione hanc caedem factam contendunt, quod Graecorum mores, ritus et inftituta in patria introducere molientem Scythae ferre non potuerint. Qui cum animam efflaret, dixiffe dicitur: fefe fapientiae et difciplinae caufa tutum in Graecia, eius inuidia in patria iam perire [e]. Laudatur vero non tantum ob ingenii elegantiam et virtutem animi, fed et dicendi genus forte atque mafculum, vnde prouerbio occafionem dedit: Scythicus fermo [f]. Nec medicinae cognitione de-

ftitu-

u) LVCIANVS l. c. p. 354.

x) Conf. PLVTARCH. in Solone. LVCIAN. in Anacharf. T. I. p. 722 faq.

y) STRABO L. VII. p. 301. CLEM. ALEXAN. Strom. L. I. p. 308. qui barbarae philofophiae fummam in his eius verbis ponit: mihi indumentum eft lana, coena autem lac et cafeus.

z) l. c. p. 103. et Commentatores ad h. l.

a) PLVTARCHVS in conuiuio fept. fapientum. AELIANVS V. H. L. II. c. 41. ATHENAEVS L. X. p. 437. tota enim fabula de conuiuio illo a Graecis conficta eft: ad quod attendendum in Hift. crit. philof. T. I. p. 341. ne aliena affigantur viro fapienti.

b) Id poft Solonis mortem factum effe LVCIANVS in Scyth. l. c. conicit.

c) CLEMENS ALEXANDRINVS admon. ad gent. p. 14.

d) Conf. HERODOT. LAERT. LVCIANVS l. c. STANLEIVS Hift. philofoph. P. I. p. 89.

e) LAERTIVS L. I. f. 102.

f) Ita quidem IDEM l. c. f. 101. aliam tamen prouerbio fignificationem vindicant SVIDAS et ATHENAEVS, quorum, cum aliorum explicatione,

ſtitutum fuiſſe, teſtatur, quod de Scytharum diaeta ac medicina multa liberaliter fertur diſſeruiſſe [g]. Ex quibus omnibus recte tandem colligimus, non philoſophum quidem, ſapientem tamen atque eruditum virum Anacharſim fuiſſe, et practicam magis atque ciuilem quam theoreticam ſapientiam, cultumque Deorum, ad feliciter capeſſendas forte imperii, quod ſperabat habenas, a Graecis didiciſſe, et exercuiſſe. Scripſit more ſeculi ſui carmine heroico, *de legibus Scytharum*, item *de victus frugalitate*, et *de re bellica* [h], quae tamen omnia temporis iniuria interciderunt [i]. Dicitur etiam inueniſſe ſomites, anchoram item et figuli rotam [k], quod tamen alii rectius negant [l], et fortaſſe ad introductum tantum inter Scythas vſum referendum eſt. Imagines eius paſſim occurrunt [m]. Epiſtolae vero, quae eidem tribuuntur, Sophiſtarum ſcholam redolent [n].

Toxaris. §. VI. Eodem, quo Anacharſis tempore floruit, vixitque Athenis Toxaris Scytha, non claris quidem parentibus, vt ille, ortus, ſed tanto tamen ſapientiae diſcendae ſtudio inflammatus, vt deſiderio viſendae Graeciae relictis domi vxore, et filiis infantibus, Athenas conceſſerit. Vbi cum Solonem ſapientiae laude inclutum offenderet, ei adhaeſit, tantoque eius amore captus eſt, vt perpetuo illi ad latus eſſet, omnique diſciplinarum, quales ab Archonte hoc excolebantur, genere erudiretur. Tanta autem virtutis eius, et imprimis candoris atque amicitiae commendatio apud Solonem fuit, vt cariorem haberet neminem: erat enim φιλόκαλος ἀνὴρ, καὶ ἐπιτηδευμάτων φιλομαθὴς τῶν ἀρίστων, quo elogio elegantiſſimarum ſcientiarum atque optimarum artium ſtudium in eo laudat Lvcianvs [o] qui etiam eius in colenda amicitia fidem vehementer extulit [p]. Non tamen cum Anacharſi in Scythiam rediit, ſed Athenis commoratus ibi viuere deſiit, poſtquam experti medici nomen atque famam conſecutus eſſet. Quae tanta inter Athenienſes fuit, vt, referente Lvciano [q] inter heroas Aeſculapianos poſt mortem referretur; quoniam is feminae cuidam tempore peſtis in ſomnio adſtitiſſe viſus fuit, et conſuluiſſe, vt angiportus vino conſpergerent, a contagio liberandi, et effectus ſomnio quoque reſpondit liberatis a peſtilentia Athenis [r]. In cuius rei memoriam niuei coloris equus ad eius monumentum quotannis immolatus eſt, ferebaturque nonnullos febre labo-

ne, ſententiam refert Menagivs ad h. l. Erasmvs Chiliad. III. p. m. 432.

g) Plvt. in conuiu. ſept. Sapientum T. I. p. m. 291. 301. fatamur tamen non exigua ſpecie coniecturam hanc ſe commendare, quae putat, omnes hos ſermones Plutarchum effinxiſſe. Quod etſi concedimus, hoc tamen certum eſt, ad perſonarum characterem attendere debuiſſe, vnde hoc ſaltem ſequitur, Anacharſin medicinae non fuiſſe imperitum. Vnde medicis veteribus a Fabricio Bibl. Graec. Vol. XIII. enumeratis adiici poteſt.

h) Laert. L. c. ſ. 101.

i) conf. Fabricivs Bibl. Graec. Vol. I. p. 771.

k) Laertivs, Svidas ll. cc. Strabo L. VII. p. 303.

l) Rota enim figuli Homero iam memoratur, et anchora iam Argonautae vſi ſunt, vid. Strabo l. c. Seneca ep. 90. et quae ex veteribus affert Menagivs ad l. c. Laërtii.

m) In Laertio Wetſtenii, et in Iac. Gronovii theſauro Graec. antiq. T. II. tab XXXV.

n) Edidit Eilhardvs Lvbinvs Baſ. 1660. 8. conf. Fabricivs Bibl. Gr. Vol. I. p. 418.

o) In Scytha T. I. p. 343 ſeqq. cui notitiam huius viri debemus.

p) In Toxari T. I. p. 590 ſeqq.

q) l. c. in Scytha.

r) Conf. Fabricivs Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 438. Dan. Le Clerc Hiſt. de la Medecine L. II. c. 4. p. 90.

laborantes ab eo ſubleuatos eſſe. Tantum valuit perſuaſio de medici huius peritia, vt ſuperſtitio poſt mortem illum mederi putaretur. Statua vero et monumento atque coronis ſepulchrum eius honoratum eſt.

§. VII. Omnes tamen celebritate atque auctoritate apud Scythas vicit ZAMOLXIS, Geta, quem philoſophiae apud Scythas atque Thraces conditorem faciunt [s], et ex huius diſciplina non Druidas tantum [t], ſed et Pythagoram multa hauſiſſe, et imprimis animorum immortalitatem et migrationem didiciſſe quidam contendunt [u]. Aliter tamen Pythagorae aſſeclae, et in his eius vitae conſarcinatores IAMBLICHVS [x] atque PORPHYRIVS [y], quibus adſtipulatur PSEVDO-ORIGENES [z], qui contendunt, Zamolxin fuiſſe Pythagorae ſeruum [a], et cum eo in Aegyptum profectum, poſtquam ſermones Pythagorae percepiſſet, manumiſſum, atque ad Getas reuerſum leges ipſis tuliſſe, et ad fortitudinem ſuos populares fuiſſe hortatum, dum iis animae immortalitatem perſuaſit. Hincque etiam Galatas omnes et Thraces et alios multos barbarorum liberos ſuos ſic inſtituere, vt credant, animam interitus expertem eſſe, mortuisque ſuperſtitem manere; adeoque mortem iis non eſſe pertimeſcendam, ſed firmato animo periculis occurrendum. Cum itaque Getas haec docuiſſet, legesque illis praeſcripſiſſet, maximum Deorum apud eos habitum eſſe. Quae narratio vel hac ſola ex cauſa ſuſpecta eſt, quod doctrina de immortalitate animae, et vita eius poſt obitum apud ſeptentrionales gentes longe vetuſtior ſit temporibus Pythagorae, vt in praecedentibus euicimus, adeoque a Pythagora per Zamolxin ad Getas peruenire non potuerit. Et obſeruauit iam HERODOTVS [b] Zamolxin Pythagora longe antiquiorem videri, id quod etiam ETYMOLOGVS [c] atque SVIDAS [d] ſequuntur: mirandumque Zamolxin tamen HERODOTO Pythagoreum vocari [e]. Nec nos multum hic mouet Graecorum aſſertio, Zamolxin Pythagorae ſeruum faciens: ea enim a Pythagorae admiratoribus orta STRABONEM, LAERTIVM et PSEVDO-ORIGENEM ſecurius fidentes in aſſenſum traxit. *Illos vero Zamolxin vindicare Pythagorae, quid mirum,* recte ait, VOSSIVS [f], *cum id ad Pythagorae laudem pertineat?* Supra enim iam obſeruauimus, hos nugiuendulos omnes magnos antiquorum ſeculorum viros diuinitate donatos Pythagorae vel doctores vel diſcipulos feciſſe, vt heroi ſuo laudem atque gloriam conciliarent. Vnde quoque ſine neceſſitate duos Zamolxas exſculpendos non eſſe putamus, quorum vnus antiquiſſimus Thracum legislator et

Zamolxis.

s) LAERT. L. I. ſ. 1. VOSSIVS de ſectis philoſ. c. III. §. 1. p. 19.
t) ORIGENIS philoſophum. c. XXV. p. 170.
u) Ita quidem Hermippus apud IOSEPHVM L. I. contra Apionem, cuius tamen fidem recte ſuſpectam facit Io. SCHEFFERVS de phil. Italica c. IV. p. 15.
x) n. 173. p. 146. y) n. 14. p. 16.
z) l. c. Conſentiunt STRABO L. VII. LAERTIVS Lib. VIII. ſ. 2. SVIDAS in Zamolxis Tom. II. pag. 2.
a) Stigmate notatum ſerui indicia habuiſſe refert PORPHYRIVS l. c.
b) Lib. IV. c. 95.
c) Vid. MENAG ad l. c. Laërt. d) loc. cit.
e) Loquitur nempe ex communi traditione, quae etiam ven. WOLFIO ad l. c. Pſeudo-Orig. placuit.
f) loc. cit.

et theologus, alter Pythagorae feruus fuerit [g], quae veterum teftimonio deftituuntur. HELLANICVS vero in *barbaricis inftitutis*, tradit [h], fuiffe quendam Graecum, qui Getis in Thracia degentibus τὰς τελετὰς, arcanum Deorum cultum oftenderit, dixeritque, neque fe moriturum, neque fuos affeclas, fed omnia bona habiturum. Cum haec dixiffet, domum fubterraneam exftruxiffe, et ex Thracum oculis fe fubduxiffe, ibique vixiffe; a Getis vehementer defideratum. Quarto autem anno fubito iterum apparuiffe, ficque fummam apud Getas fidem inueniffe. In qua narratione falfum omnino eft, Zamolxin Graecum fuiffe, et teletas ex Graecia ad Thraces pertuliffe, nam Zamolxin Getam omnes fere veteres faciunt, et ex Thracia arcanum cultum atque myfteria ad Graecos pertulit Orpheus. Qua ratione vero immortalitati et reuiuifcendi fpei fidem fecerit, verifimilitudine non caret, et paria fraudis fpecimina paffim vetus hiftoria nobis enarrat, qualem etiam in Pythagorae hiftoria deprehendemus. Illud dubio caret, doctrinam hanc, animas non interire, fed poft vitam apud manes feliciter actam redire in corpora, auctore potiffimum Zamolxi inualuiffe, quem in ea cum Pythagora ὁμόψηφον laudat IVLIANVS [i]. Et haec forte caufa fuit, cur Zamolxin inter fumma numina Scythae retulerint. Alii [k] enim, eos Saturnum in Zamolxi coluiffe, alii [l] Herculem coniiciunt, eumque per Gebeizin indicatum effe putant [m]. Mortuos vero ad Zamolxin tranfire Getae credebant, eosque redituros perhibebant, et ideo in funeribus propinquorum conuiuabantur, more per totum fere feptentrionem communi [n]. Certis quoque feftorum folennitatibus legatos per fortem electos qui ad Zamolxin irent, in aërem proiectos et haftarum cufpidibus exceptos atque ita trucidatos fuiffe, HERODOTVS tradit, quod a barbaro Scytharum atque Thracum more facrificia humana peragendi non abhorret. Ceterum Druidas ex Zamolxidis difciplina prodiiffe, quod PSEVDO-ORIGENES affirmat [o], verifimile non eft, nifi forte id de facerdotibus feptentrionalium intelligatur. Qualem vero philofophiam tradiderit Zamolxis Getis fuis, haud facile dixeris, fi negetur, fuiffe ex difciplina Pythagorae. Quanquam enim IORNANDES [p] eum mirae eruditionis philofophicae fuiffe dicat, et Gothos fapientiores femper extitiffe Graecisque pene confimiles afferit, inepte tamen inde concluditur, Thracum et Getarum philofophiam fuiffe Graecanicae fimilem. Ex iis enim quae de Anacharfi atque Toxari diximus, patet, moralem magis partem viuendo quam meditando eos expreffiffe: reliqua dogmata vero ad vitae inftitutum, quod arma et vitam duram atque pauperem exhibebat, fuiffe attemperata.

Dicenaeus. §. VIII. Praeter hos alii quoque apud Scythas celebrantur viri fapientiae et philofophiae laude incluti, inter quos praeter ZERBAM a IORNANDE

g) Ita VOSSIVS l. c.
h) Apud Etymologum et SVIDAM ll. cc.
i) In Caefaribus.
k) HERODOTVS l. c. conf. MENAG. ad l. c. Laërt.
l) PORPHYR. l. c.
m) Conf. MENAGIVS l. c. Biblioth. Germanique T. XXIX. p. 221.
n) SVIDAS l. c.
o) loc. cit.
p) De rebus Geticis L. II. p. 26. ed. Lindenbrog.

NANDE [q] imprimis commendatur DICENEVS, qui non tantum ingenio philoſophico valuit, ſed et populares ſuos philoſophiam rationalem, naturalem et moralem docuit, et ſideralis quoque atque ciuilis ſcientiae praecepta eis tradidit. Fuit vero ille coaeuus regi Boerebiſtae, qui Syllae atque Iulii Caeſaris temporibus vixit: vnde coniici poteſt, eum Graecam philoſophiam ſero in his regionibus introduxiſſe. Licet enim gentibus his rudis plerumque ſenſus tribuatur, recte tamen monuit CVRTIVS [r]: *quosdam eorum ſapientiam cepiſſe, quantamcunque gens capit ſemper armata.*

§. IX. Peragrauimus ita totum terrarum orbem, omnesque gentes barbaras, et, quae apud eas philoſophia viguerit, quantum in obſcuro argumento et monumentorum defectu licuit, diſpiciendi ſtudium atque diligentiam adhibuimus. Ex omnibus vero, dictis hactenus, conſtare putamus, philoſophiam barbaricam a Graeca et a vera definitione philoſophiae longe abire. Verſata eſt ea enim praecipue in doctrina de Deo et diuinis, de anima humana, de mundi generatione et ortu, de ſiderum contemplatione, reliqua ad vitam magis, quam meditationem referebantur. Nec philoſophandi ratio ea fuit, quae a Graecis adhibita eſt, et quam adhiberi res poſtulat, vt deductis ex principiis concluſionibus veritas eruatur, ſed traditio omnem paginam abſoluit, et quae maioribus, vel magnis in his gentibus viris placuerunt, ſimplici fide admiſſa, et a ſacerdotibus transmiſſa ad poſteros ſunt. Qui cum impoſturam, fraudes, artesque alias ad fulciendam ſuam et imperii auctoritatem adhibuerint; patet ex his omnibus, recte a nobis ea dicta eſſe, quae initio huius tractationis de philoſophia barbarica pronunciauimus. *Epilogus libri.*

q) loc. cit. r) Lib. VII. c. 8.

Zz 2 HISTO-

HISTORIAE PHILOSOPHICAE PERIODI PRIMAE,

A mundi naſcentis origine ad initia monarchiae Romanae,

PARS SECVNDA, *DE PHILOSOPHIA GRAECORVM.*

LIBER PRIMVS, DE INFANTIA PHILOSOPHIAE GRAECAE.

CAPVT PRIMVM. DE PHILOSOPHIA GRAECORVM FABVLARI.

§. I.

Origines philoſophiae Graecae.

Nunc ad Graecos accedendum eſt, populum ſapientiae atque artium ſtudio ab ipſis fere] gentis incunabulis inclytum, et apud quem ſedem tandem philoſophia inuenit exoptatiſſimam, poſtquam cognitionis diuinarum et humanarum rerum a barbaris ad eum ſemina delata eſſent. Confluebat enim Graecorum natio antiquiſſimis iſtis temporibus ex variis coloniis, Aegypti, Phoeniciae, Thraciae, aliarumque gentium, quibus viri prudentes praeerant, qui non ſolum agreſtem hominum vitam politicis inſtitutis emolliebant, ſed et religionis ac cultus Deorum vinculo quaſi cicurabant, et quae in patria de rebus diuinis et humanis audiuerant, ita nouis populis tradebant, vt ſacrarum potiſſimum doctrinarum freno in ordinem redigerentur. Vnde diſpar initio philoſophiae Graecorum antiquorum ſacrae facies fuit. Cum enim Danaus et Cecrops Aegyptii eſſent, Cadmus ex Phoenicia coloniam deduceret, Orpheus Thraciam patriam haberet, non aliter euenire potuit, quam vt theologia iſtarum gentium ad Graecos perferretur; quae cum potiorem et praeſtantiorem barbaricae omniſque antiquae philoſophiae partem conſtituerit, ſerius ad rerum humanarum et naturalium contemplationem hominibus delapſis, neceſſario in diuerſas opiniones excreuit. Ad quod in antiquiſſimae philoſophiae Graecae hiſtoria quae mythologica fuit, ante omnia attendendum eſſe cenſemus, nam inde de ſenſu fabularum et theogoniarum varie

varie iudicandum, et ad hoc momentum quam maxime respiciendum esse, quilibet videt, et res ipsa atque Graecorum origines loquuntur. Aegyptium enim hominem, Phoroneum, apud Graecos cultum Deorum instituisse, notant CLEMENS ALEXANDRINVS [a] et ARNOBIVS [b], et religionem ab Aegyptiis ad Graecos translatam fuisse HERODOTVS [c] tradidit: Cecrops quoque Athenarum conditor, homo Aegyptius, teste PAVSANIA [d], et EVSEBIO [e] primus de Ioue summo philosophatus est. Orpheus vero religionem Graecam cultus diuini ceremoniis et praeceptis formauit, vnde eius initia ad eum ab ARISTOPHANE [f] et EVRIPIDE [g] referuntur; qui cum Thrax esset, idcirco religio, referente NONNO [h] θρησκεία nominata est. Cadmus vero Phoeniciis traditionibus vsus, Thebanos iisdem fere sacris innutriuit. Ex quibus iam sequitur, in eruenda philosophiae mythologicae historia ad conditorum patriam quam maxime respiciendum esse, et laterem lauare, qui de vno doctrinarum sacrarum apud Graecos systemate in fabulari philosophia comprehenso cogitant, vel theologiam gentium, vnde istae coloniae deductae sunt, negligunt. Et hanc quoque causam fuisse probabile est, cur viri ingenii altioris et excitatioris, ad capessenda sapientiae praecepta ad barbaros, praecipue ad Aegyptios excurrerint [i], quoniam hos fontes in Graecorum arua deriuatos, et mythologico sensu obscuratos consulendos esse iudicabant: qui tamen, cum leuem inde eruditionem reportassent, suomet ingenio et proprio marte philosophari incipientes tandem ad veras philosophiae rationes peruenerunt: adiuti libertate Graecae nationis et curiositate gentis innata, ipsa regiminis forma istam libertatem, quam apud barbaros seruitus populorum et sacerdotum auctoritas suppresserat, fouente. Et ex his iam de initiis philosophiae apud Graecos iudicandum, et quaestio quoque, supra iam excussa illustranda est, an et quo sensu Graeci barbaris philosophiam debeant? id quod de initiis tantum philosophiae, quae potissimum res diuinas continuit, intelligendum est: vnde theogoniae quoque potiorem fabularis philosophiae partem apud Graecos constituunt. Accessere postea ad animos religione emollitos prudentiae politicae praecepta, magnis viris in id incumbentibus, vt legibus rempublicam ordinarent, et prudentissimis monitis populum simul instituerent. Et sic philosophia politica inter Graecos exorta est, quae cum fabulari infantiam Graecae philosophiae constituit.

Initio Graeca philosophia fabularis fuit.

§. II. Ex his vero, quae de initiis philosophiae Graecae diximus, prima fronte apparet, non nuda facie exposita dogmata populo rudi et ad meditationes atque capiendas doctrinas, praecipue sacras minus apto, sed fabulis

a) Admonit. ad gentes p. m. 28.
b) Lib. VI. adu. gentes p. m. 137. ed. Canteri.
c) Lib. II.
d) In Arcadicis.
e) In Chronico.
f) In ranis.
g) In Rhoeso.
h) In Collect. et exeges. histor. St. 1. ad calc. Nazianzeni.
i) Conferendus, qui luculenter per omnes fere artes et disciplinas haec ostendit DIODORVS SICVLVS Hist. L. I. cuius locum exhibet EVSEBIVS Praep. Eu. L. X. p. 480 seqq.

lis obuelata et ita obſcuriſſime propoſita fuiſſe. Cuius conſilii rationes ex circumſtantiis Graecorum, originem capiente tunc populo, deriuandae ſunt. Ex diuerſis enim coloniis Graecos coaluiſſe monuimus: omnes vero illae ex eiusmodi regionibus ortae erant, vbi arcana docendi methodus, imprimis circa ſacras doctrinas obtinuit. In Aegypto enim prae reliquis regionibus hanc conſuetudinem viguiſſe, nec Thraces vel Phoenices ab ea alienos fuiſſe, immo per omnes fere gentes barbaras fuiſſe admiſſam, ex hiſtoria philoſophiae barbaricae fuſe a nobis enarrata palam eſt. Tranſiit itaque ad Graecos eadem tegendi doctrinas ſacras conſuetudo, praecipue cum rationes validiſſimas gentis conditores haberent, arcanam hanc per fabulas docendi methodum conſeruandi, et quae domi ἀλληγορικῶς didicerant, eodem modo tradendi et propagandi. Scilicet res eis erat cum populo rudi, agreſti, fero, rationum philoſophicarum ad mitigandum animum, et emolliendos mores incapaci et impatienti. Vt itaque reſpublica ſuis vinculis cohaereret, animique miteſcerent; id quod domi maiores feliciter adhibuiſſe nouerant, in conſilium verterunt, et doctrinas ſacras atque religionem fabulis complexi ſunt. Qua de re eleganter STRABO [k]: *fieri non poteſt, vt mulierum et promiſcuae turbae multitudo philoſophica oratione excitetur ducaturque ad religionem, pietatem et fidem: ſed ſuperſtitione ad hoc praeterea opus eſt; quae incuti ſine fabularum portentis nequit. Etenim fulmen, aegis, tridens, faces, angues, haſtaeque Deorum thyrſis praefixae fabulae ſunt atque tota theologia priſca. Haec autem recepta fuerunt a ciuitatum auctoribus, quibus veluti laruis inſipientium animos terrerent.* Id et alio loco, quem breuitatis cauſa non exſcribimus, monet, legislatorum et moderatorum ciuitatum hunc fuiſſe morem vtilitatis cauſa, vt voluptatem fabula excitaret, voluptas diſcendi cupiditatem. Alia tum veterum [l] tum recentiorum [m] imprimis magni VERVLAMII [n] teſtimonia tacemus. Ratio itaque ex his manifeſta eſt, cur in mythologica Graecorum theologia infantiam philoſophiae in hoc populo ponamus. In his enim fabulis ſapientiam a primis fabularum conditoribus, (a quibus inania poëtarum figmenta ſeparanda ſunt) propoſitam fuiſſe dubitabit, qui rem recte expendit, nemo. Quos vero ſenſus et ſignificationes habuerint, id profecto dicere opus arduum et difficile, et in quo exitum non ſperaueris; adeo obſcura ſunt, vt tota mythologia eſt, omnia, nec nos poſt tot virorum doctorum coniecturas hic, vbi alia agimus, non repetendas [o], certiora promittere atque dare audemus. Afferemus tamen coniecturas noſtras, vt altius hac de re cogitandi inde lectori ſubnaſcatur occaſio. Et I. quidem certa

k) Lib. I.

l) PLVTARCHI de audiendis poëtis, ARISTOT. Met. L. I. c. 2.

m) BVRNET. Archaeol. philoſ. c. IX. p. 408. et quos laudant BVDDEVS Anal. philoſ. diſſ. II. p. 46 ſeqq. et CHR. ESCHENBACH, diſſ. Academ. I. §. 3. p. 3 ſeqq.

n) Praef. libri de ſapientia veterum.

o) Conferenda ſunt, quae de fabularum ſenſu diſſerunt B. BVDDEVS l. c. et in praefat. et P. TOVRNEMINE memoires de Trevoux Tom. VI. p. 83 ſeqq.

certa atque indubitata dare impoſſibile eſt, cum veterum hiſtoriarum, doctrinarum, morum, aliarumque circumſtantiarum, quibus tota Graecorum mythologia nititur, ignorantia nos teneat, ſicque clauis ad referanda haec adyta perierit. II. Fabulas Graecas non vnam omnes originem habere, vnamque doctrinam reſpicere, ſed ex variis populis ad Graecos delatas variam quoque e diuerſa origine ſignificationem accepiſſe ex dictis clarum eſt. Campus hic ſe nobis aperiret ampliſſimus, oſtendendi, qua ratione fabularum Graecarum aliae Phoeniciam, aliae Aegyptiacam, aliae orientalem originem referant, ſi id ageremus, et liceret nobis eſſe prolixis: Satiabunt vero deſiderium, qui haec noſſe cupiunt iis, quae viri docti paſſim, et imprimis vir ſummus SAMVEL BOCHARTVS [p] et IOANNES CLERICVS [q] ſpeciminis loco protulerunt. III. Probabile eſt, fabularum Graecarum primam originem et ſignificationes ad gentium vnde Graecae coloniae exortae ſunt, hiſtoriam pertinere, id enim collatio eius cum mythologia Graeca attentum facile poteſt conuincere. IV. Vti vero ab antiquiſſimo tempore mos fuit, recte monente PLINIO [r], *referendi bene monentibus gratiam, vt tales numinibus adſcribamus;* ita dubium quoque non eſt, id quod in barbarica mythologia accidiſſe ſupra ſaepius vidimus, etiam in Graecorum mythologia eueniſſe, vt magni heroës, ſummorum beneficiorum meritis incluti, daemonio peculiari vique numinis obſeſſos ſe eſſe hominum agreſtium atque rudium turbae perſuadentes, inter Deos referrentur, eorumque hiſtoriae fabularum inuolucris tegerentur, auguſtiori habitu ita incruſtatae, vt veneratio populi eo facilius ſequeretur. Quod vt accurate attendenti miram lucem accendit, ita tamen ad natales fabularum reſpiciendum quoque eſt, nec ad vnam hypotheſin, vniusque forte gentis hiſtoriam trahenda ſunt omnia. Qua in re a magnis viris peccatum eſt, qui omnem fabularum ſenſum obtorto plerumque collo ad hiſtoriam ſacram referunt [s], non feliciores RVDBECKIO [t] qui non minore ingenii foecunditate vſus omnem mythologiae Graecae ſignificationem in Sueciae theologia atque hiſtoria inuenit. V. Non diu tamen hanc fabularum inter Graecos ſignificationem durare potuiſſe, populi ingenium curioſum et indagandis arcanis ſignificationibus inhians, perſuadet: cui cum arcana cultus diuini ratio et τελεταὶ ab Orpheo potiſſimum inſtitutae, ac reliqua myſteria introducta, quae diu inter Graecos viguerunt, reſiſtere ſatis non poſſent, vt non ſuperſtitio tandem detegeretur, et euileſceret, ingeniis libere philoſophari incipientibus: aliam rei medelam attulere philoſophi, et ad res naturales fabulas applicuerunt; vnde iam DIONYSIVS HALICARNASSENSIS [u] monuit, Graecorum fabulas quaſdam vtiles hominibus eſſe, *ὅτι οἱ μὲν ἐπιδεικνύμενοι τὰ τῶν φύσεων ἔργα δι' ἀλληγορίας, quod aliquae opera naturae ſub allegoriis contineant.* Et in eo non tantum Stoicorum induſtria valuit, vt ex eorum ſcri-

Obſeruationes generales circa interpretationem fabularis philoſophiae.

p) In immortali Geographiae S. opere.
q) In notis ad Heſiodum.
r) Lib. II. c. 17.
s) Cuius memorabile exemplum eſt illuſtris HVETIVS in demonſtratione Euangelica.
t) In Atlantide.
u) Lib. I. antiq.

ſcriptis ad nos delatis videre eſt [x], ſed antiquiſſimorum quoque theologorum labor praecipuus fuit, vt mundi ortum atque generationem allegorico ſenſu obuelarent, quae docendi ratio nobis theogonias Graecorum peperit, ab Aegyptiis, Phoenicibus, Thracibus, aliisque orientis quoque populis ad Graecos delatas et imitatione expreſſas [y]. VI. Quoniam vero more omnibus fere antiquis populis communi; doctrinae mythologicae omnisque eruditio carminibus comprehendebatur, et ita poëſis cuſtos erat totius fabularis ſapientiae [z]: accidit inde, vt poëtae audendi fingendique licentia vſi, fabulas pro ingenii foecundioris et ſaepe luxuriantis modulo expolirent, mutarentque, ſicque poſtea non modo fabulae in infinitum augerentur, ſed et antiquae mutatae, tantis atque tot circumſtantiis deformarentur, vt prima veſtigia aegre appareant. Et tunc variae ſignificationes acceſſerunt, et vel morum habita ratio, vel calamitatum ſolatia quaeſita, vel etiam delectationi et ingenio oſtentando multa ſcripta atque ficta ſunt. Id quod vidit, quem ſupra laudauimus DIONYSIVS HALICARNASSEVS, qui de fabulis Graecorum ait, *quasdam humanarum calamitatum habere rationes, alias terrores animarumque perturbationes a nobis depellere, opinionesque parum honeſtas deſtruere; alias alterius cuiuspiam vtilitatis cauſa fuiſſe inſtitutas.* Et has potiores cauſas mythologiae Graecae eſſe, nemo in his rebus verſatus temere negabit. Dedit earum plures eruditiſſimus TOVRNEMINIVS [a], nec reiicimus eas, ad conſtituenda tamen doctrinarum ſyſtemata parum eae faciunt, et ſerius quoque mythologiae veterum acceſſerunt: vnde eas non moramur, ſed lectorem ad elegantiſſimae eruditionis virum dimittimus. Haec enim ſufficiunt, vt demonſtrari queat, obſcuriſſimam eſſe et inſuperabili difficultate laborare philoſophiam Graecorum fabularem. Quare ad certiora et planiora properantibus longa in iis et inutilis mora trahenda non eſt, et ingeniorum felicitati atque imaginationis fertilitati haec aenigmata, quae tot viros doctos noſtra aetate in diuerſiſſimas ire ſententias coëgerunt, relinquenda ſunt.

Prometheus. §. III. Primus inter Graecos, qui philoſophiam, reliquasque artes et ſcientias tradidiſſe fertur, et in fabulari hiſtoria commendatur PROMETHEVS eſt, Iapeti filius, de cuius rebus magna inter mythologiae Graecae ſcriptores diſſenſio, maior inter viros eruditos de ſenſu fabulae contentio et opinionum diuerſitas eſt. Et fabulam quidem de Prometheo omnem enarrare, noſtri inſtituti non eſt; legi illa poteſt, apud veteres HESIODVM [b], OVIDIVM [c] aliosque, ex quibus pleraque recentiores mythologiae Graecae interpretes collegerunt, et in his quoque illuſtris HVETIVS [d], et ante eum NATALIS COMES [e]. Nos, quae ſcopum noſtrum

x) SALLVSTIVS de Diis, PHVRNVTVS de natura Deorum, in TH. GALEI opuſculis mythologicis, quos ex recentioribus magno ingenio ſecutus eſt BACO DE VERVLAMIO.

y) Legendus hic prae reliquis BVRNETIVS l. c.

z) Hinc poëſis philoſophica, cuius fragmenta collegit HENRICVS STEPHANVS.

a) loc. cit.

b) Op. et Mer. v. 46 ſeqq.

c) Metamorphoſ. L. I.

d) Demonſtr. Eu Prop. IV. c. 8 §. 7. p. 114 ſeqq.

e) Mythologi. L. IV. c. 6. p. m. 313 ſeqq.

ſtrum propius tangunt, tantum conſideramus, et ea expendenda ſumimus, quibus inter primos ſapientiae conditores Prometheus refertur. Narrat vero fabula, Promethea hominem finxiſſe, et portiones ex elementis ſingulis captas ſuo operi admiſcuiſſe: atque pro ipſorum elementorum temperamentis non ſolum vires ſingulis corporibus addidiſſe, ſed etiam motus animorum et mores. In quo tamen opere effingendo, Iouis, quem ſacrificio decepiſſe dicitur, ira, igne priuatus eſt, quem mortalibus eripuit; Prometheus vero Mineruae auxilio aſcendit in coelum, ibique ferula ad currum ſolis accenſa, ignem in terras reduxit. Quod furtum cum Iupiter punire vellet, Pandoram e luto compoſitam cum vaſculo omnibus malis incluſis graui munus Prometheo miſit, qui cum reiiceret, a Mercurio Iouis iuſſu ad Caucaſum montem adductus, et in ſpelunca vinctus, addita quoque aquila, quae iecur illius aſſidue renaſcens laniaret ac deglutiret: tandem ab Hercule ex vinculis liberatus eſt. Hactenus fabula; in cuius vero ſenſu atque ſignificatione eruenda multum ſe torſerunt interpretes, incerti, quis ille Prometheus fuerit. Quidam [f] enim nullum vnquam huius nominis hominem extitiſſe contendunt, ſed, vi nominis, ingenii humani vim et ſolertiam a Deo hominibus conceſſam ad inueniendas artes et leuandam vitae primorum hominum agreſtis miſerae et inopis moleſtiam intelligi contendunt. Alii certum quidem hominem denotari non negant, ſed quem magnum antiquitatis virum [g] ſignificet, incerti ſunt, Adamum enim, quidam hic deprehendiſſe ſibi viſi ſunt, alii Noachum [g], et Magogum πολυμαθέςατος BOCHARTVS [h]. Moſis vero hiſtoriam etſi ſatis corruptam, in Promethei fabula latere, more ſuo contendit HVETIVS [i]. Qui tamen omnes non alias rationes afferunt, quam quae pluribus ſcientiarum conditoribus communes ſunt, et tanta arte fabulae circumſtantias trahunt, fingunt, reducuntque ad hypotheſin, vt eodem negotio atque labore Fohium Sinenſium literarum parentem, vel alium magnum antiquitatis virum quam Noachum vel Moſen exſculpas. Nec nos fabulae ſenſum recludere poſſe contendimus, dicemus tamen, quae non ſine veri aliqua ſpecie afferri poſſe nobis videntur. Supponimus nempe ſenſum atque ſignificationem fabularum primum pertinuiſſe ad hiſtoriam, et tum demum a philoſophis ad philoſophica argumenta eas fuiſſe applicatas: Idque etiam in Promethei fabula eueniſſe, coniicimus: cuius hiſtoria ad rationes philoſophicas attemperata, multum ita obſcurata fuit. Quidam enim ex veteribus tradunt, Prometheum Deucalionis patrem ex Aegypto fuiſſe oriundum, et Oſiridis regis conſiliarium [k]: eum

f) Ex veteribus IVLIANVS Orat. VI. p. 182. PLOTINVS Enn. IV. L. 3. c. 14. p. 383. NICEPHORVS ad Syneſ. de inſomniis p. 403. Ex recentioribus RHODIGIN. antiq. lect. L. VII. c. 19. p. 253. AVG. STEVCHVS EVGVBINVS de perenni phil. L. IX. c. 4. NATALIS COMES l. c. p. 321. qui TZEZEM laudat.

g) Prius MADERO de Biblioth. antediluu. poſterius ERASMO FRANCISCI ad L. V. Carnioliae VALVASSORIS placuit. Conf. FABRICIVS Cod. Pſeudepigr. V. T. T. I. p. 8. 261. idem coniecerunt KECKERMANNVS et CHYTRAEVS.

h) Geograph S. P. I. L. I. c. 2. p. 13. i) loc. cit.

k) Conf. BVDDEVS H. E. V. T. T. I. p. 476.

eum vero eruditionis, iſtis quidem temporibus rariſſimae, fama celebrem fuiſſe, recte monet CICERO [l], qui ſcribit: *Nec vero Atlas ſuſtinere coelum, nec Prometheus affixus Caucaſo, nec ſtellatus Cepheus cum vxore, genere, filio traderetur, niſi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulae traduxiſſet.* Mittimus ea, quae de Prometheo Scytharum rege, in vincula coniecto a Scythis, quod Aquilae fluuii inundationibus, quibus populi victus inopia obruebantur, mederi non potuerit, Hercule poſtea detorquente fluuium in mare, et Prometheum liberante, ſcripſit HERODOTVS, id quod alii ad Aegyptum referunt [m]. Non itaque absque veriſimilitudine hinc colligimus, virum quendam mentis excelſae ingeniique ſupra vulgus elati, ex Aegypto, vel quod alii volunt, ex Scythia ad Graecos delapſum, artium et diſciplinarum rudimenta iis tradidiſſe, bellorum vero fato in captiuitatem ductum aegre fuiſſe liberatum, et curis cor exedentibus ereptum. Falluntur enim ſine dubio viri eruditi, qui Prometheum pro inuentore primo omnium ſcientiarum habent, cum id ad Graecos tantum referendum ſit. Ad hos enim ſine dubio pertinent, quae de inuentis Promethei habet elegantiſſimus tragoedus AESCHYLVS [n]:

Commiſtiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus leuantur aegritudines,
Modosque multos vaticinandi reperi:
Quae ſint putanda vera dixi ſomnia,
Quae ſint viarum ſigna, quae ſint omina:
Tum diligenter, qui volatus dexteri
Sint, quae ſiniſtrae nominentur alites,
Quis ſingulorum victus et benignitas
Inter ſe, odiumue primus ipſe reperi.
Tum qualia exta ſint, colores qui Deis
Grati magis videntur immortalibus.
Bili decora forma, quae fibrisue ſit.
Oſtendi ego quo ſacra ritu conuenit
Imponere aris, vrere atque victimas
Artemque feci ex his ego mortalibus.
Haec nota feci, quae fuere incognita,
Haec ſic habent: quid proferam quod commoda
Educta per me ſunt humi latentia
Ferrum vel argentum, vel aurum vel quis aes,
Ni mentiatur, repperit? quis me prior?
Nemo profecto ni velit mentirier.
Vt cuncta dicam, pluribus ne te morer,
Artes repertae quaeque ſunt Promethei.

Et, paulo poſt literarum quoque elementa componere homines docuiſſe domos-

l) Tuſc. Qq. L. V. m) Conf. NAT. COMES l. c. p. 328. n) In Prometheo vincto.

domosque aedificare misellam turbam astrorumque ortus et occasus, et numerum sophismatum tradidisse canit:

ἐς τε δὴ σφὶν ἀντολὰς ἐγὼ
Ἄςρων ἔδειξα πάς τε δυσκρίτυς δύσεις.
Καὶ μὲν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
Ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τὲ συνθέσεις,
Μνήμην θ' ἁπάντων μυσομήτορ' ἐργάτιν.

Alias inuentiones, quas porro refert, tacemus. Ex his vero satis patere putamus, Prometheum varias artes ad vitae humanae societatem colendam perquam necessarias Graecis tradidisse, literas a Cadmo inuentas introduxisse, et forte metallorum conflandorum modum ignisque in hunc finem vsum manifestauisse [o]; praeterea vero rationem obseruandorum siderum ad vaticinia inde hauriendа edocuisse, et religionem primum ordinasse: et ita animos rudissimorum hominum formauisse, vt alter hominum conditor dici meruerit. Nihil enim horum est, quod non fabulae satis respondeat: Reliquae vero eius circumstantiae, quid significent, difficulter coniecturis exponi potest. Dicemus tamen, quod nobis hac de re in mentem venerit. Supra audiuimus, veterum quosdam referre, Prometheum ex Aegypto in occidentem delatum Osiridis regis consiliarium fuisse. Osiridem vero non modo per Hermetem artes et disciplinas reperisse, sed et ob magna beneficia inter coelites relatum Deum habitum esse, Iouemque saepe veteribus designare, suo quoque loco, vbi de Aegyptiorum philosophia actum est, demonstratum dedimus. Cum itaque fabula dicat, Iouem ob ignis furtum et dolosa munera Mercurium iussisse vinculis ligare Prometheum; coniicimus inde, Prometheum ab Osiride inuentionum, quas mire occultasse supra docuimus, factum participem, cum praeter rationem atque vtilitatem Aegyptiorum regis peregrinum populum nouis artibus et scientiis erudiret, per Mercurium, (quem Osiridis quoque summum consiliarium fuisse supra quoque ostendimus) captum, cum dolosis et contemtis muneribus frustra regem placere tentasset, in carcerem durum coniectum, mirisque aerumnis atque cruciatibus dies noctesque vexatum fuisse, custoditum forte a potenti quodam ministro vel praefecto regis Aegyptii, quo interfecto ab Hercule ex vinculis tandem liberatus est. Nihil horum est, quod non fabulae circumstantiis exacte respondeat [p], et priscorum temporum conditioni congruat: pro coniectura tamen hanc explicationem fabulae Promethei tantum venditamus, et lubenter quemuis suo sensu abundare patimur: id vnum certum existimamus, explicationes philosophicas

o) Ignem primum ex silice prouocandi modum homines Prometheum docuisse, vel ostendisse, qua ratione ex solis radiis accendi queat, vix credibile. Prius enim ante Prometheum in vsu fuisse, necessitas hominum igne non carentium suadet, alterum illis temporibus nondum notum fuisse, credibile est. Vnde probabilior sententia BOCHARTI et HVETII ignis vsum in metallurgia denotari: eum enim in Aegypto notum fuisse constat.

p) Quasdam fabulae circumstantias dissonare, quamcunque de significatione eius opinionem elegeris, eo minus mirandum, quoniam Titanum, Vulcani, Prometheique res inter se confusae et commixtae sunt.

fabulae huius ferius fuiſſe excogitatas, ita enim cum omnibus fere fabulis euenisse, prudentes mythologiae veteris exploratores facile coniicient, cum tanta acumina physica et metaphysica in prisco orbe, in quo hae fabulae primum enatae sunt, quaeri non debeant. Vnde quae Platonici de Promethei atque Epimethei fabulis garriunt, ineptae nugae misere fabulae accommodatae esse recte censentur.

Linus. §. IV. Post Prometheum Theologiae inter Graecos introductae praecipuus auctor celebratur LINVS. Tres vero huius nominis apud veteres celebres sunt, vnus Chalcidensis, Psamates et Mercurii vel Apollinis et Terpsichores siue Vranies et Amphimari filius [q]; alter Ismenii Thebanus, quem philosophum nominat SVIDAS [r], et tertius Linus Narcissus [s]. Primus vero hic considerandus est, qui inuentionibus non tantum musicis, sed et meditationibus philosophicis, si veterum dictis fides est, inclaruit. Is enim primus chordae vsum vice filorum e lino in cithara inuenit, ideoque ab Apolline interemtus ac Thebis sepultus dicitur, vnde threnodia illa, qua mors eius deflebatur, λίνος dicta est, solennis Aegyptiis, Phoenicibus, Cypriis, aliisque [t]. Inter theologos vero Graecos eum referendum esse, non ex eo tantum constat, quod cultum, qui Saturno deferebatur, ex quorundam opinione [u] introduxit, sed potissimum ideo, quia, referente LAERTIO [w], scripsit κοσμογονίαν, ἡλίυ καὶ σελήνης πορείαν, καὶ ζώων καὶ καρπῶν γενέσεις, *de mundi generatione, solis item et lunae cursibus, animalium quoque et fructuum generationibus*, qui et initium operis Lini affert hoc versu:

Ἦν ποτέ τοι χρόνος οὗτος, ἐν ᾧ ἅμα πάντ᾽ ἐπεφύκει,
Tempus erat, quo cuncta simul sunt condita quondam.

Id quod tamen PAVSANIAS [x] negat, qui contendit, neque hunc Linum, neque alterum Ismenii filium aliquid scripsisse, saltem nihil aetatem tulisse: in quo vero alii veterum et in his SEXTVS EMPIRICVS [y] dissentiunt, qui Linum inter eos referunt, qui ante Homerum versibus scripserunt. Laudatur vero hic Linus tum propter inuentos ῥυθμὲς καὶ μέλη [z], tum propter adplicatas literas a Cadmo ex Phoenicia allatas, dialecto et impositis nominibus; tum propter inuentum carmen lyricum [a]. Tanta certe eius in poësi atque cantu peritia enituit, vt plurimos haberet discipulos, et inter eos celeberrimos totius antiquitatis homines Herculem, Thamyrin et Orpheum; quorum Hercules, cum cythara canere disceret, et ingenii tarditate disciplinam non assequeretur, Linum plagis castigantem, cithara magistrum interfecit, referente DIODORO et PAVSA-

q) SVIDAS T. I. v. Linus. p. 449. PAVSANIAS in Boeoticis. conf. MENAG. ad LAERT. L. I. f. 4. NAT. COMES Mytholog. L. IV. c. 10. p. 351.

r) loc. cit. v. Linon.

s) EVSTATHIVS ad Iliad. 6. p. 1223.

t) Conf. quos ex veteribus laudat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 96. distinguit vero hunc, quem carminis elegiaci auctorem facit, a nostro NAT. COMES l. c.

u) THEOPHILVS ad Autolyc. L. III. p. 397. vbi tamen de eo dubitat ven. WOLFIVS h. l.

w) Lib. I. f. 4.

x) loc. cit. pag. 767.

y) Adu. mathem. L. I. f. 204.

z) DIODORVS SICVLVS L. III. p. 140.

a) SVIDAS loc. cit.

SANIA [b], quod vero, quoniam iis non consentit, quae de Lino ab Apolline interfecto veteres tradunt, alii de Lino Ismenii intelligunt. Quia vero Linus non carmine tantum more seculi res Deorum scripsit, sed et cosmogoniam, quae praecipuam philosophiae vel theologiae potius partem tum absoluebat, tradidit, ideo, teste LAERTIO [c] inter septem Graeciae sapientes numeratus est ab Hippoboto. Quam vero theologiae rationem tenuerit Linus, hodie, deficientibus eius scriptis definiri nequit, quae enim DAMASCIVS [d] et Platonici forte alii [e] illi tribuerunt, ob hominum audaciam, sua dogmata veteribus supponendi, suspecta sunt. Ceterum neque VOSSIVM [f] audiendum esse, qui nullum vnquam Linum fuisse putat, nec CLVVERIVM [g], qui Adamum, Zoroastrem et Linum eundem esse coniicit, veterum de Lino consentiens traditio docet.

§. V. Lini discipulus fuisse fertur ORPHEVS, sapientum inter Graecos antiquos virorum celeberrimus, et praecipuus eruditionis atque religionis Graecorum auctor. Qui eo magis enarrandus nobis est, quo magis eundem fere apud Graecos locum obtinet, quem apud Chaldaeos Persasque Zoroaster, apud Indos Buddas, apud Aegyptios Thootus siue Hermes obtinuit. Quicquid enim sacrae atque profanae eruditionis apud Graecos veteres effloruit, id vel ab Orpheo inuentum, vel ab eo introductum inter Graecos esse, veteres communi voce tradunt. Cum quoque theologiam non ritibus tantum et ceremoniis condidisse, sed et philosophico systemate delineauisse feratur, omnino tanquam praecipuus mythologicae philosophiae inter Graecos doctor reputandus est. Etsi vero veteres satis diligentes fuerunt, in enarrandis Orphei rebus atque dogmatibus, dolendum tamen est, ea omnia hodie desiderari, nec superesse, quae Herodotus, Epigenes, Sando Hellanici filius, Apollonius Aphrodisiensis, Pherecydes Atheniensis, et ex Platonicis recentioribus Serapion Alexandrinus, Syrianus et Proclus in Orphei dogmata commentati sunt [g]. Nec quae temporis iniuriae erepta ad nos peruenerunt, talia sunt, vt fides secure iis dari queat. Accidisse enim Orpheo, quod omnibus sapientiae atque eruditionis gentilis conditoribus accidit, vt multa eius nomini supponerentur, et doctrinae a variis hominibus ex diuersis sectis atque opinionibus oriundis excogitatae ad eum auctoritatis et fidei conciliandae gratia referrentur, in sequentibus demonstrabimus. Quam itaque in rebus doctrinisque Zoroastris, Mercurii et similium virorum celebratissimorum enarrandis adhibuimus prouidentiam atque cautionem, ea nec in excutiendis Orphicis negligenda est, nisi turpiter falli vel fallere velimus. *Orpheus.*

b) ll. cc.
c) L. I. f. 42.
d) DAMASCIVS περὶ ἀρχῶν, cuius excerpta debemus ven. WOLFIO T. III. Anecdot. Graecor. Is vero: ὁ γὰρ ἐστιν ἕν τι, ἀλλὰ πάντα ἕν, ὡς Λῖνος τε ἔλεγε καὶ Πυθαγόρας.
e) Vid. IAMBLICHVS de vit. Pyth. c. 28. n. 139. p. 118.
f) De arte poëtica p. 78.
g) German. antiq. L. I. c. 24. p. 206.
g) Conferendus de his omnibus diligentissimus FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 110 seq.

An Orpheus extiterit?

§. VI. Antequam vero ipsam Orphei historiam atque dogmata exponimus, excutienda quaestio est, an vnquam Orpheus quidam fuerit nec ne? Primus, qui quaestionem negauit, CICERO [h] est, qui tamen Aristotelis auctoritate vtitur: hunc secuti sunt ex recentioribus GERARDVS IOANNES VOSSIVS [i], PETRVS DANIEL HVETIVS [k], et NATALIS ALEXANDER [l], a quibus non multum alienus est Io. CLERICVS [m] et Io. HENR. VRSINVS [n], qui Dauidem regem sub Orpheo latere putat. Quos tamen viros doctos audiendos non esse recte iudicarunt alii [o]: ita enim rationes subductae nobis persuadent, omnino fuisse Orpheum Graecanicae theologiae atque religionis parentem. Et quod quidem Ciceronis testimonium ab Aristotele petitum concernit, id quidem ita viri docti eneruant, vt contendant, Aristotelem non negasse, fuisse Orpheum, sed tantummodo, fuisse poëtam: nobis vero, id inuitis Ciceronis verbis fieri, manifestissimum videtur. Ait enim Romanae eloquentiae parens: *Orpheum poëtam docet Aristoteles nunquam fuisse, et hoc Orphicum carmen Pythagorici ferunt cuiusdam fuisse Cecropis. At Orpheus, id est, imago eius, vt vos vultis saepe in animum meum incurrit.* Quibus verbis Epicureos refutat, facta ab exemplo inductione, qui ab anticipata DEI notione, et imagine menti obuersante, argumentum pro eius existentia accersebant, iisque opponit exemplum Orphei, qui nunquam fuit, et cuius tamen imago in mentem saepe incurrit [p]. Quamuis vero, Aristotelem (in cuius scriptis tamen hodie frustra quaeritur) et Ciceronem in ea fuisse sententia negandum non sit, parum tamen id facit ad destruendum totius pene antiquitatis consensum, quae in eo concordat, fuisse Orpheum Thracem, et vixisse in Graecia. Hoc Graeci et Latini, poëtae, historici, philosophi testantur, PLATO [q], DIODORVS SICVLVS [r], et post hos magna, etiam ex doctoribus Christianis, et ex schola Pythagorae et Platonis caterua. Immo Aegyptii, si DIODORO [s] fides est, in sacris commentariis Orphei nomen retinuerunt, eum ducem constituentes illorum, qui doctrinae addiscendae causa ex Graecia in Aegyptum profecti sunt. Nec ORIGENES [t], cui Celsus Orpheum, tanquam virum sine controuersia sancto afflatum spiritu, obiecit, et Saluatori praetulit, Orpheum extitisse negat, sed criminatur, quod Deos fecerit ἀνθρωποπαθεῖς. Immo ipsa doctrina Orphica, mysteria in Graecia introducta, et ipsi libri Orpheo suppositi locum non habuissent, si nunquam vixisset Orpheus, cui supponi potuissent. Alia in re manifesta non cumulamus: sed id modo monemus, ficulneum esse, quod VOSSIVS addit; nomen Orphei esse ab Arabico Arifa, quod scire notat,

h) De nat. Deor. L. I.
i) De poëtica arte c. 13.
k) Dem. Euang. Prop. IV. c. 7. §. 19. p. 129.
l) H. E. V. T. c. 8. p. 357.
m) Bibl. select. T. XXVII. P. II. art. 4. p. 434.
n) Analect. SS. L. IV. p. 219 seqq.
o) BVRNET Archaeol. philos. L. I. c. 9. p. 414 sqq. CVDWORTH. Syst. intell. c. IV. §. 14 p. 341 seqq. et cel MOSHEMIVS ad h. l. BVDDEVS Obs. Hal. T. VI. obs. 29. §. 4. p. 307 seq. OLAVS BORRICHIVS de poetis diss. I. §. 17. FABRICIVS l. c. alii.
p) IDEM obseruat MOSHEMIVS l. c. n. 7.
q) De Rep. L. X. p 521.
r) Lib. IV. c. 25. p. 221.
s) Lib. I.
t) Adu. Celsum passim. vid. L. VII. p. m. 370. 378. edit. Hoesch.

tat, vnde Arif, siue Orpheus, sciens, eruditus. Haec enim concludendi ratio si valet, omnes celebres antiquitatis viros facile e rerum natura tollere quiuis mediocri ingenio et linguarum peritia praeditus poterit.

§. VII. Dubio itaque carere existimamus, vixisse Orpheum: quis vero fuerit, quam originem agnouerit, quaeque perpetrauerit, adeo fabulis more veterum inuolutum est, vt quid certi afferamus, vix habeamus. Recitabimus vero mythologiae narrationem [w], vt, quid veritatis subsit, coniecturis assequi tentare possimus, monentes ante omnia, Orpheum hunc Thracem, cum aliis huius nominis non confundendum esse [x]. Ex Thracia oriundum fuisse, plerique veterum referunt, de parentibus dissentiunt, aliis enim Apollinis et Calliopes filius, plerisque Oeagro patre natus dicitur, et ad tempora ante-Troiana refertur, quae in Iosuae atque Iudicum aetatem incidunt [y]. Is patriis ceremoniis cultui et theologiae innutritus, tradente Diodoro Sicvlo [z] in Aegyptum profectus est, et multa ibi didicit, ita, vt tum initiationum et theologiae peritia, tum poëmatum et melodiarum artificio praestantissimus haberetur. Ita scientiis et religionis notitia auctus ad Graecos peruenit, rudemque et incompositam multitudinem triplici artis et ingenii subsidio in ordinem, et ad rationem redire coëgit. Tanta enim canendi peritia excelluisse, dicunt, vt fluuii ad eius cantum firmarentur, aues aduolarent, saxa, syluae et venti auscultarent, mare sedaretur, omneque rerum anima destitutarum genus in admirationem et amorem raperetur. Id quod eleganter expressit Horativs [a]:

Orpheus quis fuerit?

Aut in vmbrosis Heliconis oris
Aut super Pindo gelidoue in Haemo
Vnde vocalem temere insecutae
Orphea syluae.
Arte materna rapidos morantem
Fluminum cursus celeresque ventos
Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere syluas.

Et in hunc finem lyram septem chordarum quoque inuenit et adhibuit. Quae fabulae tegumenta nihil aliud volunt, quam feros et indomitos Graecorum animos ab Orpheo, vt audirent et attenderent, emollitos fuisse, et in obsequium tractos. Quem in finem fabularum quoque dulcedinem more antiquo adhibuit, sicque musica harmonia conuocatos et audiendi auidos iucundis narrationibus pauit, vt in admirationem cultumque versa attentio prudentissimo viro occasionem dederit, fabularum delinimentis legum atque religionis cultum introducendi. Deos enim tum colere, eorum iram fabulis enarra-

w) Conferendi mythologi passim, et ex iis Nat. Comes mythol. L. VII. c. 14. p. 764 seqq. pleraque de eo quoque collegit et instituto suo aptauit Hvetivs l. c. add. Lambecivs prodr hist. lit. p. 168 sqq.

x) Fuit alius Crotoniates, vid. Svidas T. II. v. Orpheus Crot. p. 719. qui auctor carminis de argonautis dicitur: vnde Orpheus Argonautis adnumeratur; sed male.

y) Conf. Hvetivs l. c. qui tamen, vt hypothesi inseruiat, mire omnia torquet et confundit.

z) Lib. IV. c. 25.

a) Carmin. L. I. Od. XII.

enarrare, et felicitatem eorum, qui Deorum amicitia fruerentur, depraedicare coepit, ficque mufica, fabulis et religionis arcano cultu feros homines ratione vti docuit, et ad id quod ius fasque eft, tenendum atque obferuandum adegit. Id quod HORATIVS iam vidit, qui de hac theologorum veterum prudentia luculenter [b]:

Syluestres homines facer interpresque Deorum
Caedibus et victu foedo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres rapidosque leones.
Dictus et Amphion Thebanae conditor vrbis
Saxa mouere sono testudinis et prece blanda
Ducere quo vellet. Fuit haec sapientia quondam
Publica priuatis fecernere, facra profanis
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis
Oppida moliri, leges incidere ligno.

Praeter hanc animos fibi conciliandi moresque ita fingendi artem fcientiae medicae peritia effloruiffe [c] non ex eo tantum verifimile eft, quod plerique magni viri canae vetuftatis artis falutaris beneficio, docente artis medicae hiftoria, fibi homines deuinxerint, fed Orpheus quoque difciplinas in Aegypto didicerit, vbi ifta ars inter arcanas fcientias relata fuit, vt fupra vidimus. Ex hac vero artis medicae peritia omnium optime ea explicanda funt, quae de mirabili muficae Orphicae peritia fabula narrat [d]: eum mortua, quam impenfe deperibat, Eurydice, ad inferos cum cithara defcendiffe, et mirificam lamentationem ceciniffe, ita vt excitaret

Et Diti lacrymas, et morti denique finem [e]

faceret. Plutone enim placato ac Proferpina, obtinuiffe, vt Eurydice cum ipfo in lucem rediret, ea tamen lege, ne prius refpiceret, quam ad fuperos perueniffet. Quod cum non obferuaret, vxorem amififfe. Si quis enim fabulae fenfus eft, nimium non torquendus [f], illud innuere videtur, Orpheum tanta medendi peritia inftructum fuiffe, vt deploratae fanitatis homines ipfamque cariffimam vxorem iam cum morte luctantem reuocaret in vitam. Mortis vero, qua viuis ereptus eft genus, varie veteres narrant [g]: quidam enim fulmine tactum periiffe perhibent, quod ideo excogitatum videtur, quia fulmine tacti credebantur diuinitatis participes facti [h]. Alii poft mortem Eurydices caeterarum mulierum coniugium fpreuiffe, narrant, multisque hominibus diffuafiffe mulierum connubium, quod cum aegre illae ferrent, ab illis per fimulata Liberi patris facrificia fuiffe difcerptum. PAVSANIAS [i] ob abductos ex Thracia fecum viros multos indignatas Thracum feminas eum difcerpfiffe refert; alii a Baccho, cuius laudes canere neglexe-

b) De arte poët.

c) Pluribus id probat DAN. CLERICVS Hift. medic. L. I. c. 10. p. 33 feqq. qui tamen non fatis accurate homines et tempora diftinguit.

d) Mythologi paffim. vid. OVIDIVS Metamorph. L. X.

e) MANILIVS Aftronom. L. V.

f) Quod faciunt, qui per Euridicen iuftitiam, per inferos placatos, perturbationes animae fedatas intelligi cum NATALI COMITE l. c. p. 771. contendunt.

g) Collegit ea NAT. COMES l. c.

h) Hac de re fupra, vbi de Zoroaftre.

i) in Boeoticis.

neglexerit, furorem immiſſum mulieribus; alii, a Venere amore feminis immiſſo, dum de Orpheo certarent, eum laniatum tradunt; alii vero ex doloris de amiſſa vxore impatientia violentas ſibi intuliſſe manus perhibent. Quae incertae narrationes illud certum habere videntur, Orpheum violenta morte ſublatum fuiſſe; quod ſi coniecturae locus eſt, poſitos effrenae licentiae limites, et imprimis cohibitos vagos concubitus irarum tantarum cauſam fuiſſe, non abſurde colligi poteſt. Poſt mortem caput in fluuium Hebrum deiectum cum lyra in Lesbum delatum eſſe, ibique oracula fudiſſe [k], atque ſtatua et vrna poſita honoratum [l], lyram inter ſidera relatam mythologi narrant, quae id docent, magnam auctoritatem atque famam Orphei tantopere de humano genere meriti, etiam poſt funera extitiſſe. Quae tamen non obſtitit, vt non tantum παιδεραστίας [ll], ſed et magiae, immo atheiſmi accuſaretur: quibus tamen ſceleribus non polluiſſe ſe Orpheum, admodum veriſimile eſt. Nam concubitu vago aliisque feris moribus abrogandis et emendandis eum inuigilaſſe, ſupra iam oſtendimus. Eum vero fuiſſe μαγεῦσαι δεινὸν, quod Aegyptius aliquis apud PAVSANIAM [m] de eo et Amphione praedicat, et de magiae crimine ſiue goëtia intelligendum eſſe recentiores quidam [n] contendunt, vel ad theologiae Orphicae rationem et cultum Deorum arcanum referendum eſt, qui magiae nomine apud veteres, vt ſupra demonſtratum eſt, inſigniebatur: vel ad ſanandi modum iunctis incantamentis, carminibusque pertinet, quem veteres Medici ad augendam admirationem et ſuperſtitionem plebis adhibuere, et Orpheum quoque in vſum vertiſſe, vel ſola fabula de vxore carminibus in vitam reuocata perſuadet: vt alias rationes praetereamus, fuſe a NAVDAEO [o] allatas. Caput enim eius poſt mortem diuinaſſe, inter ſplendida antiquitatis de viris magnis mendacia referendum eſt [p]. Vtrum vero ſpinoziſmo vel atheiſmo fauerit Orpheus, poſtea, vbi de theologia Orphei dicemus, commodus magis diſpiciendi locus erit.

Inuenta ab Orpheo.

§. VIII. Non vero ſuo tantum nomine per omnium ora volitauit Orpheus, ſed imprimis propter inſignia in Graecos merita, introductis religione, artibus et diſciplinis, quibus mores feros ad humanitatem reduxit, immortalem famam honoremque conſecutus eſt. Quod ſi enim Graecos audimus, nulla fere ſcientia eſt, quam Graeci Orpheo non debeant, adeo vt γράμματα καὶ σοφίην inuenta ei tribuat epigramma vetus [q]: quod tamen non ita intelligendum eſt, quaſi literarum apud Graecos conditor fuerit;

k) PHILOSTRAT. Heroic. c. V. §. 3. p. 703. et vit. Apollon. L. IV. c. 14.

l) PAVSAN. in Boeot. p. 586 ſq. conf. quae diximus in Otio Vindelico Melet. III. p. 241.

ll) OVIDIVS Metamorph. L. X. v. 83.

m) In Eliacis poſter. p. 505.

n) MART. SCHOOCKIVS apud FABRIC. Bibl. Graec. Vol I. p. 131.

o) Apologie pour les grands hommes ſupçonner de magie c. IX. p. m. 110 ſeqq.

p) Pertinet hoc ad oraculorum fraudes, quas in hoc oraculo Lesbico adhibitas fuiſſe oſtendit ANT. VAN DALE diſſ. II. de Orac. gent. p. m. 293. ad quae, quod reſpondit BALTVS in hiſtoria de ſilent. Oraculorum paganiſmi P. II. c. 7. p. m. 78 verſ. Lat. leue eſt, et teſtimoniis veterum contrarium. Non enim ſacerdotes oraculi, ſed caput Orphei vaticinatum eſſe PHILOSTRATVS teſtatur.

q) Apud FABRICIVM Bibl. Graec. Vol. I. p. 130.

erit; illas enim Graecos Cadmo debere, supra ostendimus; sed vult poëta, omnis generis eruditionem Orpheum apud Graecos introduxisse: licet haec quoque ad sapientiam carminibus expressam extendi queant. Certe poëseos praestantia Orpheum celeberrimum inter Graecos nomen consecutum esse DIODORVS SICVLVS [r] notauit. Musicae praestantia non habuisse parem, iam dictum est; addendum hoc, lyram siue citharam septem chordis instruxisse, qui enim quatuor chordarum lyram ei tribuunt, veterum testimoniis refutantur [s]. Cum musica carminis pangendi peritiam non possedit tantum, sed et carmen hexametron, teste ANTIPATRO SIDONIO [t] inuenit, et in epopoeia omnes ante eum, referente PAVSANIA [u] superauit. Sideralem porro artem ad Graecos transtulit et doctrinam vetustissimis verisimiliter theologis non inauditam ex Aegypto in Graeciam attulit, stellas perinde vt nostram terram inhabitari, de quo dogmate Orphico infra dicemus. Medicinam non tantum exercuisse, sed ita quoque perdidicisse, vt desperatos morbos curaret, in antecedentibus monuimus: his adiiciendum est, verisimillimum esse, adiunxisse medicinam Orpheum sacris ceremoniis, et herbis, more Orientalium, vim quandam magicam inscribendo, et musicae quoque vim salutari arti coniungendo, illud medicinae genus inter Graecos introduxisse, quod diu ante ipsum in Oriente viguisse superiori libro demonstrauimus, quodque magicum fuit. Eius nos satis conuincit PAVSANIAS [x], qui refert, in summa auctoritate Orpheum fuisse *οἷον πιςευόμενος ἑυρηκέναι ἔργων ἀνοσίων καθαρμοὺς, νόσων τε ἰάματα, καὶ τροπὰς μηνιμάτων θείων*, *quod crederetur malarum actionum expiationes, morborum curationes, et irae diuinae placationes inuenisse:* vbi curationes morborum, et *καθαρμοὶ* ideo iunguntur, quod illae sine his fieri nequibant. Et huc referendum quoque est, quod PLINIVS [y] habet, *primum eum de herbis aliquid curiosius prodidisse.* Eadem de astrologia inter Graecos per Orpheum introducta iudicanda esse existimamus. Quemadmodum enim diuinationes ex sideribus cum theologia et arcanis ritibus atque cultu Deorum coniunxere orientales gentes, et Aegyptii quoque, vt supra dictum est; ita Orpheus quoque ex Aegyptiorum disciplina sacris suis arcanis hanc partem addidit, et Graecos astrologiam docuit, siderum cognitione, quod modo monuimus, instructus. Qua de re notabilis apud LVCIANVM [z] locus occurrit, qui ita: *Graeci nec ab Aethiopibus, nec ab Aegyptiis, de astrologia quicquam inaudiuerunt, verum illis Orpheus Aeagro Calliopeque prognatus primus ista monstrauit: non ille quidem admodum dilucide neque rem clare docuit, sed ἐις γοητίην καὶ ἱερολογίην* [a], *ad artem goëticam siue magicam et sacros ritus cultumque, qui eius scopus erat (διανοίη). Nam constituta lyra orgia instituit, sacras-*

r) L. IV. c. 25. p. 221.
s) Vid. HVMFRED. PRIDEAVX ad Epoch. marmor. p. 198 seq.
t) Anthol. L. III. p. 388.
u) l. c. p. 768.
x) l. c.
y) L. XXV. c. 2. conf. DAN. CLERICVS loco supra laudato.
z) De Astrologia T. III. p. m. 257 seq.
a) Graeca ipsa inspicienda sunt, incommode enim haec verba transtulit ERASMVS.

crasque cantiones decantauit. Sed et reliqua legenda sunt, etsi sophisticam scholam argumento colorem quaerentem sapiant. Nec videmus, quo argumento hoc neget VOSSIVS [b], LAERTII auctoritate motus, qui narrat, plerisque videri primum Thaletem astrologiae vacasse, et solis defectus conuersionesque praedixisse [c]. Nam quod putat, quia orgia obscura sunt, et incertum, qualia fuerint, ideo hoc falsum esse, nihil ad rem facit; cum hoc sufficiat, diuinationes ex astris, partem orgiorum ab Orpheo institutorum fuisse: Laërtii vero testimonium non obstat, qui de rationibus astronomicis et obseruationibus sideralibus a Thalete in Graecia introductis, non de diuinatione ex astris, qualis in Orphicis sacris viguit, intelligendus est, quam Orpheus ex Oriente vel Aegypto in Graeciam transtulit [d]. Omnium tamen maxime celebritatem inter Graecos consecutus est Orpheus introductis mysteriis et theologia: quam cum ita ordinaret, vt populo superstitionis freno subacto miranda videretur, et arcanis ceremoniis magna et diuina sponderet, vehementer Graecos in admirationem rapuit, quae tantopere animos occupauit, vt sacra illa arcana atque mysteria diu apud Graecos vigerent, magnisque solemnitatibus, sacra Bacchi, Hecates, Eleusinia, Panathaenea, Thesmophoria eiusque generis alia celebrarentur, de quibus, quia extra oleas vagari non licet, consulendi sunt, qui Graecorum sacrorum historiam enarrarunt [e]. Quorum tamen non arcanas tantum circumstantias, sed et significationes enarrare, opus arduum et difficile est, nec ad magnam verisimilitudinem coniecturae perduci possunt, quoniam et initiatos tantum sacroque silentio impeditos ad ἐποπτίαν admiserunt, et arcana quoque dogmata, non nisi sacerdotibus patuerunt, qui, vt erant homines astutissimi, ita sacris istis explicationem tribuerunt, vt ratio circumstantiarum postulabat variam. Vnde laterem lauare nobis videntur, qui Platonicorum recentiorum explicationibus [f] fidem tribuentes, eorum interpretationes pro veris horum sacrificiorum significationibus nobis obtrudunt. Quam mala enim horum hominum omnia ad sua dogmata roboranda et syncretismum stabiliendum rapientium fides sit, nemo est, qui ignorat.

§. IX. Vsus vero est, vt ex dictis colligere est, Orpheus modo docendi arcano, fabulisque et allegoriarum velo obscurato. Cuius rei ratio ex eius circumstantiis hactenus enarratis facile peti potest. Erat enim ex Thracia oriundus; Hyperboreorum vero sacra allegoricis traditionibus constitisse, et arcana methodo fuisse propagata, suo loco audiuimus [ff]. In *Disciplina arcana Orphei.*

 Aegy-

b) De scient. mathem. c. XXXII. §. 8. p. 145.

c) Dicetur hac de re suo loco, vbi de Thalete.

d) Chemiae peritiam Orpheo tribuit OL. BORRICHIVS de orig. et progressu Chemiae p. 84. qui vero Argonauticam expeditionem eam artem indicare, illique Orpheum interfuisse putat, quod vtrumque falsum est, meritoque exploditur.

e) Inter eos imprimis consulendus est MEVRSIVS in Graecia feriata et IOH. POTTERVS Archaeolog. Graec. L. II. p. 246 seqq. alios nominat IOH. ALB. FABRICIVS Bibliograph. antiq. c. X. §. 9. p. 320 seqq.

f) Inter Pythagorae asseclas tales explicationes iam tentauit Arignote, vid. SVIDAS T. I. v. Arignote p. 320. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 509.

ff) Conferendus, qui haec probat CLEMENS ALEXANDRINVS Stromatum L. V. p. 567 seq.

nec

Aegyptum poftea delatus τὰ μυθολογύμενα, quod DIODORVS [g] teftatur, didicit, arcanaeque fapientiae atque imprimis dogmatum facrorum factus particeps, modum occultandi dogmata fabulis, et hieroglyphicis literis, et obfcurando myfteriorum recondito fenfu populum ab interiori ἐποπτίᾳ arcendi affecutus eft: et difciplinam facerdotum arcanam infpexit. Hanc vt ad Graecos delatus religionis cultu introducto adhiberet, non vno argumento commotus eft. Res ei erat cum hominibus feris, religionis morumque feueriorum difciplina nondum fubactis, cum populo ad eas doctrinarum veritates, quibus imbuere eos cupiebat, capiendas nec difpofito fatis, nec difciplinae quoque patiente. Eum itaque ad commodandas aures allicere, et fabularum dulcedine illaqueare atque quafi capere oportuit. Ne vero religio conculcaretur et quod omnibus patuiffet, euilefceret, arcana facra inftituit, teletasque fuas commendauit, et feuerioris difciplinae, atque praeparationis faepe ita muniuit, vt non nifi erectiora et idonea admitterentur ingenia. Et hinc tota difciplina Orphei arcana deriuanda eft, quae totius theologiae fyftema allegorico habitu more theogoniarum fcriptoribus communi propofuit, et facra dogmata de Deo et mundi origine hieroglyphico fermone recondidit. Cuius exempla plufcula protulit CLEMENS ALEXANDRINVS [h] vt probaret, *fapienter Orpheum fymbolicae interpretationis genus inftituiffe, vt conferat, ad rectam theologiam, et pietatem, et iudicandam ingenii folertiam, et veritatis exercitationem, et ad oftendendam fapientiam: docuitque facra lingua vocatam fuiffe aquam bedy, mare zaps, terram chthon, folem plectrum, animam omnia continentem fphinx, morbum cnaxzbi*, et alia, quae ibi affert multa, qualia EPIGENES in *libro de poëfi Orphica*, τὰ ἰδιάζοντα παρ' Ὀρφεῖ, *ea quae propria fuerunt Orpheo*, exponens collegit et expofuit. Haec vt rite adhiberentur, myfteria inftituit, initia tradidit, orgia atque τελέτας inter Graecos introduxit, iisque per multos gradus fapientiae facrae candidatum praeparauit, donec perficeretur, facro filentio vehementer iniuncto. Sacra fcilicet ifta dicta funt myfteria, facrorum operatio μύησις, cuius finis, (vnde τελέται dicta funt), perductio animae ad infpectionem primarum veritatum [i]. Horum, fi Platonicos audimus, quinque gradus erant, quos ita OLYMPIODORVS enumerat: ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡγῦντο μὲν αἱ πάνδημοι καθάρσεις; εἶτα ἐπὶ ταύταις αἱ ἀπορρότεραι· μετὰ ταύτας, συστάσεις, καὶ ἐπὶ ταύταις μυήσεις· ἐν τέλει δὲ ἐποπτίαι. *In facris praecedebant publicae purgationes; deinde has excipiebant aliae reconditiones; poft has aggregationes; tum fequebantur initiationes; ad extremum infpectiones.* In quibus gradibus explicandis diligens fuit Plotini fchola, ita tamen, vt non omnia ad Orphei aetatem referri debere conftet. Hoc indubium eft, ad eluendam a peccati fordibus et purgandam ani-

nec ad Orpheum referri debent myfteria Thracum, quae Zamolxidi deberi fupra demonftrauimus. Quem cum pro feruo Pythagorae habeat fine ratione CVDWORTHVS Syft. int. c. IV. §. 18. p. 341. fruftra nodos quaerit in fcirpo.

g) l. c. h) l. c. p. 569 feqq.

i) Aliter Platonici, qui τὸ τέλος ftatuunt, perductionem animae ad illum ftatum, in quo fuit, antequam corpus ingrederetur. Sed haec fcholam Alexandrinam fapiunt, non Orphei adyta.

animam, antequam ad mysteria inspicienda admitteretur, varias purgationes fuisse adhibitas, hinc requisita prius peccatorum confessio, et exclusi profani atque ἀλιτροὶ publica praeconis voce [k]: castimonia ad certum tempus indicta, humicubitiones exercitae, abstinentia a cibo imperata, et alia σκληραγωγίας, atque seuerissimae disciplinae instituta rigidissime exacta, et imprimis diligentissime caueri solitum, ne arcana haec τοῖς ἀμυήτοις siue profanis innotescerent: vnde, qui hoc silentium violaret, vel curiosos in haec sacra oculos contorqueret, impune non tulit [l]. Per hos vero gradus purgatus et praeparatus ab hierophantis, mystisque epoptes factus, et interiori doctrina initiatus est. Cuius disciplinae arcanae, quae originem inter Graecos ad Orpheum refert, vestigia apud veteres scriptores plurima occurrunt, et imprimis Platonici recentiores diligenter de ea commentati sunt, quorum loca, ne prolixe afferamus, otium nobis fecit eruditissimus ISAACVS CASAVBONVS [m], qui praeter alios hac de re consulendus est. Nec vna mysteriorum ratio, sed varia, sine dubio ab Orpheo et discipulis instituta est, probantibus id tot sacris arcanis inter Graecos et finitimos populos introductis, inter quae Cereris atque Bacchi solennitate reliquis nobiliora fuerunt. Qualia vero illa omnia fuerint, quas significationes et doctrinas obuelauerint, incertissimum esse putamus. Quae enim ad detegendos Orphicorum sacrorum sensus arcanos erudite et copiose congessit ANDREAS CHRISTIANVS ESCHENBACHIVS [n], omnia fere Platonicis recentioribus accepta debet, qui tamen, cum non tam veteres philosophos interpretati sint, quam iis sua cogitata et philosophemata supposuerint, indigni et inepti in hac re arbitri sunt [o]. Verbo, idem de Orphei arcana doctrina tenendum est, quod de Aegyptiorum disciplina hieroglyphica supra monuimus; haec enim illius parens fuit. Vtrum vero arcana haec docendi methodus non per fabulas modo et allegorias rudem plebem ad formandos mores ducens, sed totius religionis summam oculis hominum non initiatorum subducens, philosopho digna sit, nec ne? prolixius disputare loci huius non est, et ex iis, quae de Orientalium arcana disciplina supra diximus, iudicium hac de quaestione sanum facile fieri potest. Et laudant quidem non veteres modo, et inter hos Patres quoque plerique, in hac disciplina arcana etiam in ecclesia innutriti, praecipue CLEMENS ALEXANDRINVS [p], hanc docendi rationem, sed et recentiores ideo magnopere Orpheum extollunt, inter quos vehementer eum commendat THOMAS BVRNETIVS [q]. Nos Orpheo prudentiae et eruditionis laudem non denegamus, nec inter feros et inconditi sensus homines allegoricam methodum vsu caruisse putamus, sacrorum tamen arcanorum rationes, non

 tam

k) Neronem ideo post caedem matris ad sacra Eleusinia accedere non ausum refert SVETONIVS in Ner. c. 34.

l) Exemplum habes apud LIVIVM L. XXXI. Ideo etiam noctu peragebantur haec mysteria pleraque.

m) Exercit. Antibaron. XVI. n. 43. p.m. 391 seqq.

n) In Epigene de Poësi Orphica, siue in priscas Orphicorum carminum memorias libro commentario Norimbergae 1702. 4.

o) Consentit cum his vir summus IOH. LAVR. MOSHEMIVS, ad CVDWORTHI Syst. intell. c. IV. §. 17. p. 349. n. 40.

p) l. c.

q) Archaeol. philos. c. IX. p. 407 seqq.

tam ad excitanda altiora ingenia, quod contendit CICERO, quam ad ducendos populi animos, firmandam superstitionem, et fouendam impietatem respexisse, consideratis omnibus eorum circumstantiis probabile iudicamus: et multiplices quoque fraudes in iis adhiberi solitae suspicari id iubent. Nec nos multum iuuant ea, quae de veritatibus metaphysicis, theologicis et naturalibus in iis reconditis philosophi imprimis Platonici afferunt: quo loco enim ea habenda sint, in simili argumento aliquoties iam diximus, et has accommodationes fuisse, vt tolerabilior fieret superstitio, euicimus, sic vt otiose ea repetere opus haud sit. Immo ea talia esse, vt magnifice de Orphei religione sentiri nemo aequus debeat, postea, vbi de dogmatibus Orphei agemus, demonstrabimus.

Scripta Orphei.

§. X. Effecit magna haec, quam consecutus est Orpheus, fama, vt carmina complura Orphicorum nomine ad eum referrentur, eique tanquam auctori tribuerentur: quorum pleraque quidem, praeter exigua fragmenta passim apud veteres scriptores, qui ea excerpsere, suisque scriptis inseruere, occurrentia [r], intercidere [s], quaedam ad nos peruenerunt, inter quae sunt *Argonautica, carmen epicum, hymni LXXXVI.* et *de lapidibus eorumque virtutibus praecepta*, quae iunctim edidit vir doctissimus ANDREAS CHRISTIANVS ESCHENBACHIVS [t]; quorum historiam cum more suo diligenter enarrauerit nunquam sine acerbo luctu nobis memorandus praestantissimus FABRICIVS [u], hauriet lector ex libro in historia philosophiae literaria maxime necessario, quantum satis erit. De his omnibus vero magna inter eruditos controuersia est, an ad Orpheum, tanquam auctorem, referri queant? Quidam enim Orpheum plane nihil scripsisse affirmant, contenduntque, auctoritatis gratia et ad faciendam suis scriptis fidem Orphicorum nomen praefixisse veteres, eodem strategemate visos, quod in Zoroastris et praecipue in Hermetis scriptis supponendis adhibitum fuisse supra obseruauimus. Nec argumentis quoque destituuntur, qui ita rationes subducunt; prouocant ad HERODOTVM [x], Homerum atque Hesiodum omnium antiquissimos poëtas statuentem, et ad ARISTOTELEM [y], Orphica carmina in dubium vocantem: imprimis vero veteres testantur, fatentes, Pythagorae eiusque discipulis omnia illa carmina deberi, quae sub Orphei nomine inter veteres celebratissima fuerunt. Cecropi enim Pythagoreo homini tributa fuisse CICERO [z] auctor est, aliique Onomacrito eiusdem familiae philosopho tribuunt [a], SVIDAS quaedam ad Theognetum, Thessalum, alia ad Timoclem, Syracusanum, quae-

r) Multa ex Orphicis occurrunt apud PROCLVM, TZEZEM, aliosque, quorum quaedam collegit HENRICVS STEPHANVS in Poesi philosoph. p. 78 sq. pauciora Orphicorum editioni inseruit ESCHENBACHIVS.

s) Eorum titulos enarrat FABRICIVS l. c. Vol. I. p. 120. et peculiari scripto ESCHENBACHIVS, titulo: Epigenes de poësi Orphica, de quo supra. Qui tamen meras saepe coniecturas sequitur.

t) Traiect. 1689. 12. adiecit editor H. STEPHANI notas et suum commentarium.

u) l. c. p. 114 seqq.

x) c. LIII. p. 109.

y) De anima.

z) Loco supra laudato.

a) Vid. FABRICIVS l. c. p. 129.

quaedam ad Zopyrum Heracleota refert [b]. Alios ex Pythagoreorum schola, in qua Arignote quoque Pythagorica, duoque Orphei iuniores memorantur, Camarinaeus et Crotoniates, enarrat ὁ πάνυ FABRICIVS [c]. Dissentiunt tamen ab his, qui veterum auctoritate, et in his CLEMENTIS ALEXANDRINI, ATHENAGORAE, IVSTINI et doctorum ecclesiae aliorum, item DIODORI SICVLI, ipsiusque CICERONIS, Orpheum quaedam scripsisse contendunt [d], et ad constantem Pythagoreorum traditionem prouocant, quae asserit, Pythagoram ex Orphei libris, libellum celebrem, cui titulus: ἱερὸς λόγος fuit, concinnauisse: certe, si quoque statuatur, Pythagoram nihil scripsisse, referendum esse librum hunc sacrum vel ad Cecropem vel ad Thelaugen Pythagorae filium, antiquissimos homines, qui ex Orphicis sua transsumserint. Perquam vero difficile est, in hac controuersia arbitri partes sumere; et tamen ab ea quaestione et lite rite diremta, totum, quod de Orphei dogmatibus ferendum est, iudicium dependet. Nec hic certitudine infallibili pugnari potest, vt sunt vetustissima omnia, sed ad coniecturas cuncta quidem redeunt, non tamen fallaces et nudas, sed magno verisimilitudinis gradu nixas. Scilicet consideratis non iis tantum, quae integra habemus, sed imprimis reliquiis ac fragmentis illis Orphicis, quae passim apud veteres, tanquam residuae ex naufragio tabulae reperiuntur, non vnius omnia atque eiusdem generis esse, fatebitur, quisquis sobrie atque caute attendit et rem probe ponderat. Quaedam enim, quae pro Orphicis ab antiquis ecclesiae doctoribus adducuntur, ita comparata sunt, vt fraudem atque suppositionem, saltem interpolationem, manifeste prodant, et recte monente CVDWORTHO [e], qui exemplum quoque attulit, hebetis ingenii et obtusi homo vocandus sit, qui ea Orphei esse cogitauerit. Nec improbanda coniectura VV. cll. C. A. ESCHENBACHII [f] et Io. LAVR. MOSHEMII [g], qui a Iudaeo quodam, forte ab ipso Aristobulo quaedam profecta esse coniiciunt. Is enim Iudaeorum, eorum imprimis, qui in Aegypto gentilem philosophiam didicerunt, mos fuit, vt eiusmodi fraude rebus gentis suae apud gentiles auctoritatem conciliarent, et credibile est, Aristobulum, qui huiusmodi oraculum aliquod Orphei in opere ad Ptolomaeum Aegypti regem exarato, affert [h], ita apud regem rebus populi sui consulere voluisse. Nec minus suspecta sunt, quae ex Orphicis referunt Platonici recentiores. Illorum enim institutum, suo loco accurate probandum, fuit, non tantum totius fere terrarum orbis religiones et dogmata corradere, et malesano consilio in vnam religionem confundere, sed et nugis suis, fraude ac suppositione fidem conciliare, et hunc in finem omnes magnos antiquitatis viros suis subselliis vindicare. Quod consilium tot nobis ex hac officina libros spurios peperit, vt non possit non cauto lectori suspectum esse, quicquid veteribus hi homines tribuunt. Vnde

b) Conf. ib. CVDWORTH. System. intell. c. IV. §. 7. pag. 342.
c) l. c.
d) Loca indicat CVDWORTHVS l. c.
e) l. c. p. 348.
f) In Epigene de poësi Orphica p. 148.
g) Ad l. c. Cudworthi, n. 37.
h) Apud EVSEBIVM praepar. euang. L. XIII. c. 12.

Vnde parum auctoritatis deferendum esse, patet, Orphicis a Platonicis passim iactatis, quibus ea in deliciis fuisse, MARINVS[i] refert. Etsi vero ex Iudaeorum, Platonicorum, Christianorum et haereticorum officinis talia multa prodiisse nemo temere negauerit; inficiandum tamen haud est, Platonis, Diodori aliorumque veterum temporibus lecta esse quaedam, quae iam tum temporis ad Orpheum relata sint, et ex quibus illi sua, quae ex istis referunt, hauserint. An vero ad ipsum Orpheum referri queant, difficulter definiri quidem potest, maiori tamen verisimilitudine negari, quam affirmari posse censemus. Non enim antiquissimis tantum istis temporibus scribendi sapientiae praecepta mos nondum inualuit, sed et, quod probe notandum esse existimamus, methodus ἀπόῤῥητος Orphei obstitit, quo minus scriptis sacra sua traderet[k]. Quantam enim industriam in occultandis sacris dogmatibus posuerit, supra satis luculenter demonstratum est. Probabile tamen est, quaedam, quae pro Orphicis inter veteres venditabantur, Orphica dogmata continuisse, et ab hierophantis atque epoptis, ad quos orali traditione peruenerant, fuisse scriptis consignata, eaque Orphicorum nomine insignita, quod Orphei doctrinam referrent. Haec postea propter doctrinae Orphicae celebritatem, quam inter Graecos consecuta est, variis scriptis ab eius disciplinae hominibus fuisse aucta, non est, quod dubitemus, cum semper magistri praecepta illi iactauerint. Cuius luculentum testimonium est, quod ea dogmata, quae in poësi hac Orphica, etiam, vbi indubitata aetate supra Saluatoris tempora ascendit continentur, adeo inter se discrepant, vt impossibile sit, ea ex vno praecipientis ore calamoue, vel ab vnius systematis asseclis fuisse profecta, et haec dogmatum discordia necessario plures auctores atque conditores Orphicorum fuisse, euincat. Noster hic est acutissimus MOSHEMIVS[l].

Incertitudo doctrinae Orphicae.

§. XI. Colligi ex dictis potest, quam difficile sit, de dogmatibus Orphei, et imprimis de totius doctrinae eius systemate aliquid tradere, quod verum sitienti faciat satis. Cum enim non doctrinam δημώδη, sed ἀπόῤῥητον Orphei cognoscere, tractatio nostra postulet, tam densum illa velum obducta habet, vt non facile quis penetrare queat. Et cum, quod satis diximus, Orphei scriptum genuinum nullum supersit, quaeque feruntur, Orphica ob dictas causas adeo incerta sint, et dubia, vt ad quem potissimum referri debeant, anceps haereat iudicium, sperari quoque et promitti certa non possunt, nec aliud dari, quam quod sub Orphei nomine olim circumferebatur. Vt tamen verisimilitudinem et fidei historicae leges, quantum licet, sectemur, ea potissimum consulemus, quae scriptores veteres Orpheo propiores illi tribuerunt, quemadmodum Thaletis, Anaxagorae, Pythagorae aliorumque virorum in philosophiæ theatro maxime conspicuorum dogmata ea esse, probabili ratione nixi credimus, quae a veteribus iis tribuuntur, etsi scripta eorum interciderint, vel plane nihil de suis dogmatibus in literas

i) In vita Procli c. XXVI. p. 61.

k) Eandem causam fuisse, cur Pythagoras nihil scripserit, suo loco probabimus.

l) L. c. p. 344. not. 20.

ras retulerint. Platonici tamen recentiores, philosophique illi, qui ex Aegypti scholis prodierunt, suspecti quam maxime sunt, quod vel sua Orpheo suppofuerint, vel saltem somniis suis Orphica ab antiquis accepta adulterauerint et interpolauerint: vnde non nisi sobrie atque caute audiendi sunt. Id quod etiam de cl. ESCHENBACHIO, qui in interpretandis Orphicis hos homines nimia fiducia secutus est, aliisque huius generis, qui eadem via incesserunt, tenendum est [m]. Immo, cum probatum dederimus, a variis hominibus Orphica carmina compilata esse, sequitur inde, impossibile esse, eiusmodi systema doctrinae Orphicae exhibere, quod vbique cohaereat.

§. XII. Duo vero primaria doctrinae Orphicae fuisse capita, veteres tradunt, quorum vnum theologiam siue doctrinam de Deo et diuinis tradidit, alterum physiologiam et cosmogoniam exhibuit. Multa vero Orpheum de Diis docuisse, tota Graecorum religio, quae ex huius viri fontibus omnis fere dimanauit, testatur: quicquid enim fabularum de Diis Graecia mentitur, quicquid rituum sacrorum et mysteriorum instituit, illud omne ad Orpheum olim referebatur. Nec negarunt hoc veteres philosophi, sed indignati sunt potius, doctrinam de Deo fabulis Orphicis corruptam fuisse, quam ob rem a Nemesi diuina punitum, discerptum obiisse putat ISOCRATES [n]. LAERTIUS [o] vero memorabili sententia, postquam Orpheum Thracem inter philosophos antiquissimos relatum a quibusdam esse dixerat, addit: *Equidem is, qui de Diis talia commentus est, an philosophus appellandus sit, nescio. Quo enim nomine appellandus is est, qui Diis omnem humanam perturbationem et affectus adfricando, non pepercerit; eaque, quae raro a quibusdam hominibus turpiter perpetrantur.* Patres, qui πολυθεότητος auctorem Orpheum faciunt, praeterimus [p], ne iusto simus prolixiores. Negari itaque nequit, in theologia exoterica polytheismum Orpheum introduxisse, et idololatriae inter Graecos turpissimae occasionem dedisse. Neque tamen Orpheus tam exiguae doctrinae atque iudicii fuisse censendus est, vt adeo desipuerit in tradenda doctrina diuiniore; sed πολυθεότης illa ad fabularem istam, qua rudem populum deliniebat, methodum referenda est. Cum enim, omnia ex Deo emanasse, pro primo rerum ortarum principio adhibuerit, vt in sequentibus probabimus, et ita rebus omnibus diuinam originem adscripserit, mutauit spiritus, partesque mundi naturales mythologica methodo vsus, in Deos, eosque colendos populo commendauit, cum summum DEVM ab illis attingi posse desperaret. Qua ratione non meruisse, vt *diuino afflatus spiri-*

Theologia Orphica.

an idololatrica?

m) Inter hos etiem CVDWORTHVS l. c. est: et hac fere via etiam B. BVDDEVS obs. de phil. Orphica, Obs. Hal. Lat. T. VI. Obs. 29. et ex parte quoque BVRNETIVS l. c. incesserunt. Num ad hunc lapidem quoque offenderint EBELINGIVS in Archaeologiis Orphicis et SYMPHORIANVS CAMPEGIVS, in Theologia Orphice, iudicent, qui legerunt.

n) In laudat. Busirid. p. m. 543. edit. H. Wolfii.

o) Lib. I. s. 5. Eendem absurditatem et impietatem eodem ergumento Orpheo obiicit ORIGENES contra Cels. L. I. p. m. 14.

p) Loca quaedam eorum adduxit CVDWORTHVS l. c. p. 345.

ſpiritu Celſo dicatur, nemo quidem negauerit, an vero excuſandus ſit, dubius haeret, et in mitiorem partem inclinat BVRNETIVS [q]. Monet is, aliter fieri non potuiſſe illo, quo vixit aeuo, eoque cum populo: a rudimentis incipiendum fuiſſe in omni diſciplina; a ſuperſtitione ad caſtam religionem progrediendum fuiſſe. Neque tamen Deorum aras humanis ſacrificiis, neque animalium ſanguine conſperſiſſe; non finxiſſe Deos forma humana; referre IVSTINVM [r], poenituiſſe erroris Orpheum ante vitae finem, omnisque in Deum aut homines contumeliae; mores impuros ei tributos eſſe, ex opprobriis Chriſtianorum leui fama accepta gentilibus in vituperiis ſuis obiicientium. Quas tamen rationes leues admodum eſſe, vel mediocriter ad rem ipſam, de qua quaeritur, attentus, intelligit. Cur non enim caſtam populo facile ſequaci et in admirationem laudemque viri atque obſequium inde praeſtandum rapto de Deo religionem propoſuit? cur diuinitatem in tot partes diſpeſcuit? cur non mente ſola, quod ſimpliciſſimum et naturae humanae conuenientiſſimum eſſe, ipſa ratio dictitat, numen colendum eſſe docuit, et tot myſteriorum ſuperſtitiones tradidit? cur remouit arcana methodo populum a veritate, cuius tamen intererat, rectius doceri? et, ſi profani eſſent, philoſophicis rationibus, non vero inanibus ceremoniis purgari? Verum non attendit BVRNETIVS, aliam fuiſſe ſuperſtitionis ab Orpheo introductae rationem, quod ita ſyſtema emanatiuum ad fingendum Deorum cultum talem ſufficere pulchre videbat, qualem quaeſita et obtenta auctoritas conditoris, et conſeruatio politica ſacrorum ab eo inſtitutorum poſtulabat. Quare e re ſanctiſſimae religionis noſtrae eſſe putamus, vt arcana gentilis religionis, eiusque *βδελύγματα* recte cognoſcantur, quae excuſare, tenebras eſt comparare cum luce. Orpheum erroris poenituiſſe, fide caret, nec incerta et ſuſpecta Iuſtini traditio ſufficit [s]. Mores tam malos non fuiſſe, quales ei obiiciuntur, credibile quidem eſt, nec tamen hoc vituperium Chriſtianis imputandum eſt, cum paederaſtiae culpam ipſi, quod ſupra retulimus, gentiles ſcriptores ei exprobrent.

Capita potiora theologiae Orphicae. §. XIII. Propius vero atque intus reſpicienda eſt theologia Orphei, vt quid celeberrimo primoque fere inter Graecos theologo placuerit, diſcamus. Vtemur vero, vbi alia non ſuppetunt, Orphicis carminibus, quae paſſim apud veteres ſuperſunt. His, reliquisque veterum teſtimoniis conſultis, is, qui Orphicorum auctor fuiſſe dicitur, I. Deum ſummum eſſe, *De natura Dei.* qui omnium rerum auctor eſt, omnia in ſe continet, omnibus prouidet, et quoad naturam vniuerſo ſimilis figura eſt, quam ei mentem de Deo tribuit IAMBLICHVS [t]. Qui cum Pythagorae et ſequacium de Deo doctrinam Orphicae ſimillimam fuiſſe tradit, totam ſcholae ſuae cateruam ſibi conſentien-

q) l. c. p. 411.

r) De Monarchia Dei p. 103 ſeq. Vbi tamen ſuppoſitionem facile odorari quis poteſt, pars enim eſt libri ſacri a Pythagoreis ſuppoſiti, et quidem a Iudaeo quodam interpolati, quod docte obſeruat ESCHENBACHIVS de Poëſi Orphica pag. 143 ſeqq.

s) EVSEBIVS de praep. L. XIII. conf. HVETIVS Demonſtr Eu. Pr. IV. c. 8. §. 19. p. 130. ESCHENBACH l. c.

t) De vita Pythag. c. 28. n. 151. p. 127.

tientem habet. Ita enim SYRIANVS [u], PROCLVS huiusque furfuris alii [x]. Nec negandum, PLATONEM [y] ipſum in ea fuiſſe ſententia, alludere Pythagoreas opiniones ad placita Orphica. Parum tamen, ſi fatendum, quod res eſt, pro Orpheo ita lucrabimur, cum ſcholae Pythagoreae mos ſua veteribus philoſophis ſupponendi, et veneranda antiquorum nomina ſibi praeter rem vindicandi, in vulgus notus ſit. Ad aliud itaque teſtimonium prouocat, qui Orphei cauſam magna induſtria tuetur, doctiſſimus, CVDWORTHVS [z], nempe TIMOTHEI chronographi, qui breuem Orphicae diſciplinae ſummam, in *Coſmopoeia ſua* olim exhibuit, quam CEDRENVS [a] et EVSEBIVS [b] integram, et ex his alii [c], expoſuerunt, in qua apertam DEI conditoris mentionem facit, eiusque nomen, conſilium, lucem, vitae largitorem eſſe, ens eum ſummum inuiſibile eſſe ſtatuit, ex cuius potentia, quam nemo concipere poteſt, omnia incorporea et corporea facta ſint. Addit: Ὁ δὲ αὐτὸς Ὀρφεὺς ἐν τῇ αὐτῇ, βίβλῳ συνέταξεν, ὅτι, διὰ τῶν αὐτῶν τριῶν ὀνομάτων μιᾶς θεότητος τὰ πάντα ἐγένετο καὶ αὐτὸς ἐϛι τὰ πάντα. *Idem Orpheus in eodem libro ſcripſit, a tribus iſtis nominibus, vna vero natura diuina omnia facta eſſe, Deumque ipſum eſſe omnia.* Bene vero nobiſcum egiſſet Timotheus, ſi totum carmen Orphicum, vel fragmentum ſaltem illud, ad quod prouocat, integrum deſcripſiſſet, vt quis verborum ſenſus ſit, quis auctoris ſcopus, quae verborum integritas, facilius iudicari poſſet. Verum obſeruauit accurate ESCHENBACHIVS, Timotheum ordinem, quem auctor huius theogoniae tenuerat, non fideliter ſeruauiſſe, et non alium in finem haec conſignauiſſe, quam vt perſuaderet lectoribus ſuis, Orpheum iam docuiſſe, trinitatem in vna eſſentia creaſſe omnia, quod CEDRENVS ſub finem indicat; tum etiam, vt oſtenderet, Orpheum, dum mundi creationem doceret, a Moſaicis traditionibus parum, aut nihil diſcrepare; ideoque ea tantum ex Orphica theogonia hic inde decerpſiſſe, quae aliquo modo huic fini ſeruire poterant, ceteris, et rem ipſam concernentibus, neglectis. Parum itaque fidei, immo plane nihil, tribuendum eſt homini veterum dicta ad firmanda ſua detorquenti, qui inter Graecos recentiores, leuiſſimi ingenii homines mos receptus, ſemper tamen hiſtoriae philoſophicae exitialis fuit. Conſulenda itaque ſunt ipſa, quae reſtant, Orphicorum carminum λείψανα, inter quae quod PROCLVS [d] ſeruauit, quia inſigne eſt, et de ortu rerum ex mente Orphei diſſerturis lucem accendet, ex STEVCHI EVGVBINI verſione hic apponemus, Graeca vero apud PROCLVM et ex eo apud recentiores quosdam [e] legenda lectori commendamus. Ita vero:

Fuerunt intra Iouem cum vniuerſo
Aetherea vaſtitus, et coeli praeclara ſublimitas,

 Immen-

u) SVIDAS in Syrianus T. III. p. 410.
x) Affert eorum teſtimonia CVDWORTH. Syſtem. intell. l. c. p. 346.
y) In Cratylo p. 261.
z) In Chronographia p. 46.
a) loc. cit.
b) In Chronicis.
c) ESCHENBACH. l. c. p. 87 ſeqq. CVDWORTHVS l. c. p. 346 ſeq.
d) Comm. in Timaeum p. 95. conf. ESCHENBACH. l. c. p. 71.
e) EVNDEM l. c. CVDWORTH. l. c. p. 348.

Immensique maris et telluris inclytae latitudo
Oceanusque ingens, depressaque tartara terrae,
Fluminaque et pontus sine fine, et cetera cuncta.
Immortales omnes beati diique de aeque,
Quae fuerint exorta, et quae ventura sequuntur,
Haec in ventre Iouis rerum compage manebant.

Aliud non minus memorabile fragmentum nobis seruauit auctor libri *de mundo*, et eius interpres APVLEIVS, dignum, quod hic quoque apponatur:

Primus cunctorum est, et Iupiter vltimus idem.
Iupiter et caput, et medium est, sunt ex Ioue cuncta,
Iupiter est terrae basis et stellantis Olympi.
Iupiter et mas est, estque idem nympha perennis.
Spiritus est cunctis: validusque est Iupiter ignis.
Iupiter est pelagi radix; est lunaque solque.
Cunctorum rex est; princepsque et originis auctor.
Namque sinu occultans, dulces in luminis auras
Cuncta tulit, sacro versans sub pectore curas.

Paria fere leguntur apud EVSEBIVM [f] et CLEMENTEM ALEXANDRINVM [g], ex quibus patet, varie istas reliquias et fragmenta a veteribus congesta fuisse; res tamen omnis eo redit: Continuisse Iouem siue summum Deum in se omnia, omnibus ortum ex se dedisse; et tanquam hermaphroditum omnia ex se genuisse, et ex sua produxisse essentia; Spiritum esse vniuersi, qui omnia regit, viuificat, estque

Vnica vis, daemonque vnus, qui cuncta gubernat.
Omniaque haec vnus regali in corpore claudit.

Ex quibus necessario sequitur omnia in eum reditura. Haec Orphica fragmenta vbique loquuntur, nec aliud voluerunt Orphicorum dogmatum ostentatores, quando magna confidentia Deum τὸ πᾶν [h], vocarunt. Et ex his de theologia Orphica iudicium formandum est. De qua vt mentem quoque nostram modeste exponamus, primo, non negamus, valde nobis haec quoque carmina suspecta esse propter illos, qui eorum fragmenta nobis conseruauerunt. Hos Platonicos recentiores, siue Alexandrinos fuisse, loca eorum adducta testantur. Demonstrabimus autem suo loco luculenter, inter alia, quae veteribus, imprimis Pythagorae et Platoni frustra et inuita Minerua affinxerunt, fuisse quoque dogma, de producta materia ex ipso DEI gremio, quod ideo assumserunt, vt propius ad Christianos accederent, et absurditatem duplicis principii euitarent. Quis itaque nobis testis erit, non ab huius systematis fautoribus pleraque carminum horum fragmen-

f) De praepar. L. III. c. 9.
g) Stromat. L. V.
h) Conf. CVDWORTH. l. c. p. 355 seqq. cuius vestigia secuti sunt auctores Historiae vniuersalis. p. 73 seqq.

fragmenta fuiffe conficta et fuppofita? quis interpolatoris manus paffa non effe, cum multa in iis tam egregie cum Platonicis fequioribus confpirent, nos faciet indubios? Fatemur itaque non inuiti, valde nobis in definienda Orphici de Deo dogmatis fumma aquam ex hac caufa haerere. Non tamen, fecundo, inficiamur, verifimile non effe, omnia ifta carmina plane nihil quod ad Orphica tempora et doctrinam referri queat, continere, fed omnino probabile eft, fi non ipfum Orpheum, certe Orphicam doctrinam eo collineaffe, vt Deum effe omnia, inque eo omnia contineri, exque eius effentia omnia orta effe, et naturam atque vitam accepiffe, eius quoque fpiritu moueri, formari et gubernari omnia traderet. In hoc enim κυρίῳ δόγματι confpirant omnia, quaecunque de Orpheo apud veteres traduntur. Nec putamus temere hoc quenquam inficiari poffe, nifi luculentioribus in contrarium argumentis inftructum, quae forte fruftra conquiruntur. Nondum tamen ita de mente Orphicorum de Deo fatis certi fumus, cum variam celebre iftud dogma fignificationem admittat, quae quoque in caufa fuit, cur Platonicorum fequiorum in modum illud explicuerit, et faniorem ei adftruere fenfum magna induftria laborauerit CVDWORTHVS [i], alii vero, et inter hos Io. FR. BVDDEVS [k] Orpheum inter Spinoziftas ante Spinozam retulerint, putantes, eum Deum atque mundum confudiffe, et per Deum non intellexiffe aliud, nifi mundum hunc totum, Deumque quafi modificatum; alii tandem, inter quos eminet celeberrimus MOSHEMIVS [l] media via incedentes, a Spinozae quidem impietate Orphicam theologiam liberent, emanatiuum vero fuiffe, et res omnes ex finu DEI ita deduxiffe, vt effentiam, naturam, ortum ex eo acceperint, ficque membra DEI fint, contendant. Etfi vero difficile eft in tam incertis rei monumentis et teftimoniis certum aliquid ftatuere, vltimam tamen fyftematis Orphici explicationem reliquis praeferendam effe, non vna ratione adducti fatemur. Quemadmodum enim faniori interpretationi, quam coëgit in ordinem ingeniofiffimus CVDWORTHVS, repugnant ipfa fragmenta, fi fine commentariis Platonicorum, mire ea detorquentium, confiderentur; ita a Spinozae fyftemate mundi origo et productio atque formatio talis, qualis in theogonia Orphica defcribitur, quaeque cum Spinozae hypothefi, vnicam tantum effe fubftantiam, eiusque duas modificationes aeternas, confiftere non poteft, Orphicam theologiam fatis manifefte, nifi fallimur, diftinguit: ficque fyftema emanatiuum remanet, quod eo tutius atque probabilius Orpheo tribui poteft; quo magis id per omnem fere Orientem veterem peruagatum fuiffe, fuperiori libro vidimus [m]. Ex Oriente vero ad feptentrionales perueniffe fuo quoque loco docuimus. Vnde fons quoque patet, ex quo Orpheus hanc de Deo doctrinam haiuferit? domi enim facris iam innutritum fuiffe, fupra oftendimus. Quia vero

 ro

i) l. c. p. 353.
k) Hift. eccl. V. T. T. I. p. 1077. thef. de atheifmo c. I. §. 9. add. LOESCHER praenot. contra atheifmum §. 5. p. 4.

l) Ad l. c. CVDWORTHI n. 58. p. 357.

m) Conf. ABR. HINCKELMANNVS in detectione fundamenti Boehm. p. 84 feqq.

ro in Aegyptum descendit Orpheus, vbi ista doctrina, Deum et chaos in principio vnum fuisse, Deumque ex se mundum produxisse, eumque tanquam animam informare, regere, et viuificare, recepta fuit, (id quod supra quoque demonstrasse meminimus) patet ex eo, qua ratione ad iustam formam habitumque Orpheus theologiam suam isto modo perduxerit. Verisimillimum itaque putamus, tradidisse Orpheum, vel Orphicam theologiam potius, cum ab ipso Orpheo nihil, quod indubitatum sit, nobis restet, de Deo sequentia:

Systema Orphicum de Deo et mundi origine.

I. Deum ante mundum conditum cum chao infinite copulatum fuisse et ita coniunctum, vt omnia continuerit, quaeque fuerunt, sunt, et futura sunt, in eo fuerint recondita, sicque omnes naturas ab aeterno in eo latuisse.

II. Expulisse vero Deum hunc ex sinu suo materiam, resque omnes, certo tempore, et sic Deos Deasque solem, lunam, stellas, omniaque quae sunt, ex eo effluxisse.

III. Participare itaque omnia, per emanationis leges ex Dei essentia, esseque Dei partes et membra, et nihil esse, quod diuinitatis expers sit.

IV. Inesse itaque partibus mundi diuinitatis quoque partem, easque pro Diis merito haberi.

V. Esse Dei essentiam, quae ex eo effluxit, in omnibus rebus praesentem, eamque vim vnicam et praesidem esse mundi, quae omnia gubernat.

VI. Cum itaque omnia non tantum ex Deo sint, sed et in Deo, infinitos dari Deos.

VII. Hos Deos colendos esse, quia ad summum Deum latentem, inuisibilem et cognitu impossibilem humana natura pertingere non potest.

VIII. Non tamen fingendam esse Dei formam aut imaginem, cum per vniuersum diffusus, imaginem eius vniuersum tantum referat.

IX. Quia ex Deo omnia sunt, ideo cuncta, quae ex eo emanauerunt, in eum reditura esse, hancque fore beatitudinis summam, quam post mortem Dei cultores consecuturi sint.

X. Dari vero multas purgationes, lustrationesque, vt purior reddita anima ad fontem suum, vnde emanauit, redire queat. Hisque inseruire mysteria, et Ὀρφεοτελέστας.

Hanc systematis Orphici de Deo rationem si admittimus, fragmenta illa, si Platonicas παρερμηνείας tollimus, mire inter se concordant, et de tota theologia et systemate sacro Orphei verisimilis reddi potest ratio, sicque differentes veterum relationes conciliari. Reliqua, quae dissentiunt, ex iis esse, cogitandum est, quae a diuersi temporis, opinionis et sectae hominibus Orphicis doctrinis assuta fuisse supra monuimus. Sed tempus est, vt reliqua quoque theologiae Orphicae capita excutiamus.

Trinitas Orphica.

§. XIV. II. Non vnum vero tantum numen agnouisse Orpheum, contendunt theologiae Orphicae interpretes, sed et hanc Dei vnitatem non obstitisse, quo minus trinam esse simul iudicaret diuinitatem, tresque in vno

vno numine naturas reuereretur. Id quidem afferunt, et religioni Christianae non leue praesidium inueniffe fibi videntur, recentiorum multi [n] et inter hos imprimis ATHANASIVS KIRCHERVS [o] et PETRVS DANIEL HVETIVS [p], quibus haud obscure pollicem premit CVDWORTHVS [q]. Praeiuisse his TIMOTHEVM chronographum et CEDRENVM supra iam diximus. Non aliis tamen argumentis pugnant viri docti, quam quae ex Platonicorum recentiorum scholis defumta sunt. Prouocant ad Amelium, qui teste PROCLO [r] tres opifices rerum omnium, mentesque in diuinitate per Orphei Phanen, Vranum et Cronum intelligi contendit: et ad DAMASCIVM, qui retulit [s], Orpheum fecisse Deum τρίμορφον, triplicis formae. Id vidisse putant Timotheum, qui trinitatis mysterium in Orphica theologia deprehendit. Haec vero quam leuia sint, et ab omni verisimilitudine aliena, ignotum ei esse non potest, qui paulo attentius adducta testimonia considerat. Quae ex Platonicorum schola profecta cum sint, et Platonicam trinitatem post C. N. demum hunc in modum habitumque, qualis illis placuit, excogitatam, innuant, aperte recentiorum temporum inuenta antiquissimo Orphei seculo supponunt: immo potius Orphicis contraria sunt, cum iuxta Orphica carmina Deus δημιεργὸς rerumque conditor a Deo summo non differat, id quod ipse agnouit Amelius: in trinitate vero Platonica creatio vniuersi menti δημιεργῷ summo Deo minori tribuatur: ex quo, quam parum Platonica testimonia et interpretationes hanc opinionem iuuent, manifestum est. Patebit vero ex iis, quae de cosmogonia Orphica dicturi sumus, Phanen, Vranum et Cronum ad summum DEVM referri non posse. Quae vero nugatur Timotheus, consilium, lucem, vitam, quae Orphica in Deo ponunt, trinitatem personarum siue naturarum diuinarum innuere, ineptienti Graeculo condonanda sunt, a viris vero prudentibus et doctis sequenda non item [t].

§. XV. III. Praeter Deum alios quoque spiritus, daemonas et heroas Orpheum statuisse, illisque mundum repleuisse, Platonici afferunt. Inter quos imprimis PROCLVS [u] certos numeros angelorum, heroum et daemonum stipatores Dei enumerat. Nec sexum in spiritibus his displicuisse Orpheo, ex eo probare satagunt, quod ἱεροὶ γάμοι non vltimum theologiae Orphicae caput constituerint. Et describenda esset tota horum philosophorum daemonologia, si ea omnia enarranda essent, quae ab iis Orpheo tribuuntur [w]. Parum vero in his omnibus verisimilitudinis inuenitur. Quam mali enim testes in tali causa sint, saepius iam monuimus, nec moneri satis potest, adeo sub antiquitatis praetextu incautis imponunt. Et spiritibus quidem mundum repleuisse Orpheum, ab eius theologia et admis- *De spiritibus.*

n) Conf. quos laudat NAVDAEVS Apol. pro magiae accusatis c. 9. p. m. 185.
o) Oedip. Aegypt. p. 150. 194.
p) Qq. Alnetan. L. II. c. 3.
q) l. c. p. 353.
r) in Tim. p. 95.
s) Vid. WOLF. Anecd. Graec. T. III. p. 252. 253.
t) Conf. MOSHEM. l. c. p. 360. n. 51.
u) Lib. V. in Tim. Plat.
w) Conferri potest, qui potiora collegit ESCHENBACHIVS l. c. p. 57 seqq. qui tamen incautus ab his hominibus decipitur.

admiſſo ſemel principio: Deum eſſe omnia, et ex Deo omnia, Deum ineſſe omnibus, non abhorret, et ſupra iam obſeruauimus, hanc cauſam πολυθεότητος ab Orpheo introductae fuiſſe. Verum haec vetuſtiſſima doctrina, quae daemonum omnia plena eſſe ſtatuit, quamque inter barbaros didicerunt Graeci Thales, et Democritus; cum Platonicorum doctrina de daemonibus confundenda non eſt, quae tot gradus, miniſteria et ordines otioſo effinxit ingenio, vt haberet, quod Chriſtianis opponeret. Replere vero hos ſpiritus mundum, et adeſſe potioribus mundi partibus tanquam praeſides, vti Hyperboreis, ex quibus oriundus fuit Orpheus, placuit, ita Orpheo quoque non diſplicuiſſe, tota eius theogonia innuit, quae non magis commodam interpretationem admittit, quam ſi naturae partibus ſpiritus praeſides adiunxiſſe ſtatuatur [x]. Quicquid vero illud eſt, quod, deficientibus monumentis et indubitatis teſtimoniis, nudis coniecturis definiri ſatis non poteſt, ſacrae illae nuptiae fruſtra, niſi fallimur, ad Platonicorum ſequiorum placita adplicantur, et per mares intelliguntur ſpiritus ἑνικῶς, per feminas, δευτέρως καὶ ὑφημένως agentes. Hae enim nugae ideo tantum inuentae ſunt, vt popularis religio, quae ſexum in diuinis admittebat, quaeque a prudentioribus, praeſertim poſt exortam Euangelii lucem ridebatur, in tolerabiliorem et magis philoſophicum ſenſum detorqueretur, et ſic abſurdiſſimo dogmati color induceretur philoſophicus: qua in re non Stoici tantum mire arguti fuerunt, ſed inter barbaros iam inuenti ſunt, qui ita religioni populari apud prudentiores ſubuenirent [y]. Quae tamen argutiae Orphico ſyſtemati non conueniunt, in quo nuptiae illae potius ad principia naturalia, eorumque coniunctiones a Deo Demiurgo factas; forte etiam ad emanatarum rerum copulationem et conſpirationem in producendis aliis ex ſe emanatiuis trahenda ſunt. Hanc enim ſexus ſignificationem in ſyſtemate emanatiuo eſſe ea probant, quae ſuo loco de ſyſtemate Cabbaliſtico, quod emanationis doctrinam omnium optime et clariſſime exhibet, dicentur. Et ex his etiam iudicari poteſt, num veriſimile ſit, quod in carminibus quibusdam Orphicis Deo tribuitur, eſſe eum ἀῤῥενοθύλην marem atque feminam. Etſi enim ſyſtemati Orphico conſentaneum eſt, Deum non tantum cauſae efficientis locum atque parentis perſonam in condendo mundo ſuſtinuiſſe, ſed et ex ſe ipſo et ex ſuo quaſi ventre, (quo ſimili carmina vtuntur) res omnes tanquam matrem genuiſſe; ipſa tamen denominatio atque philoſophandi modus tam aperte Alexandrinas cathedras Platonicorum, ſapit, vt veriſimile non ſit, haec ab ipſo Orpheo fuiſſe profecta, ſed Platonica magis eſſe: id quod eleganter quoque confirmat cl. MOSHEMIVS [z].

§. XVI.

x) Hanc philoſophandi rationem pleraſque barbaras theogonias tenere, ex iis, quae de barbarica philoſophia diſſeruimus, manifeſtum eſt.

y) Dictum hac de re ſupra, vbi de Aegyptiorum theologia actum, conf. Amoenit. lit. Tom. VIII. p. 326 ſeqq.

z) l. c. p. 350. n. 43. Ex dictis vero manifeſtum quoque eſt, falli CLEMENTEM ALEXANDRINVM Strom. L. V. p. 724. qui ex hac Dei appellatione concludit, Orpheo placuiſſe creationem ex nihilo.

Theogonia Orphica, rerum ortum tradens.

§. XVI. Alterum, quod philosophiam Orphicam absoluit caput, in explicanda origine et natura rerum conditarum, versatur et physiologiam Orphicam continet. Eam Orpheus, vel quisquis auctor fuit philosophiae Orphicae, allegorico theogoniae velo obduxit, vt impossibile sit, totam allegoriam denudare, et claram doctrinae Orphicae exhibere notitiam. Accedit, quod sub manibus Platonicorum et Christianorum quoque theogonia Orphica, accommodationes ad doctrinas eorum proprias passa, ita adulterata fuerit, vt sincerum a falso, genuinum atque natiuum ab adscititio distingui vix queat. Id quod imprimis de illa theogoniae Orphicae interpretatione intelligendum est, quam TIMOTHEVS chronographus ex Orpheo dedit, et seruauit CEDRENVS [a], quippe quae adeo Mosaicae cosmogoniae accommodata est, vt auctoris scopum manibus palpes. Conferendus itaque est ATHENAGORAS [b], qui non contemnendum nobis fragmentum theogoniae Orphicae reliquit, ex quibus veterum relationibus ita se habuisse theogonia Orphica videtur:

I. Incomprehensibilis quidam et summus omnium rerum priorque et creator omnium, ipsius etiam aetheris et omnium quae in aethere sunt, conditor fuit. Haec Timotheus Orphica esse, ex illis quae suo tempore circumferebantur carminibus collegit: manifeste tamen Orphicam sententiam Mosaicae doctrinae ita attemperauit, vt, Deus ante materiam fuisse, haecque ab eo ex nihilo producta esse, videretur. Id quod Orphicae doctrinae de Deo aduersum esse, ex iis, quae supra de theologia Orphica diximus, manifestum est. Secundum eam enim Deus quidem ab omni aeternitate fuit, verum, vt ita dicamus, materia grauidus, quam in se continebat. Ex quo patet, Deum et materiam, iuxta Orpheum ita vnum constituisse, vt haec in illo tamdiu lateret, donec ex sinu eius expelleretur: quo posteriori effluxu a Stoico quidem systemate Orphicum distinguitur, quod emanationem materiae ex essentia Dei supponit, illo tamen multo non est melius, Deumque et materiam certo modo confundit, etsi distinguere videatur.

II. In rerum initio primum exhibitus est aether, a Deo factus et dispositus (δημιουργηθεὶς). Huic adiacebat hinc et illinc chaos, et nox dira tenuit omnia, et occultauit, quae sub aethere erant. Ita SVIDAS [c] prima rerum oriundarum principia ex Orphicis refert, quocum et alii consentiunt, aethera et chaos, pro principiis ab Orpheo habita fuisse. Adiungit tamen, vel praemittit his, ex mente Orphei, tempus SIMPLICIVS [d], post quod aethera et ingens chaos productum esse asserit; quo videtur intelligi, aethera et chaos fuisse simul: Id quod BVRNETIO quidem non placet, qui sublunaris tantum mundi fabricam in ista theogonia referri, et cum rerum vniuer-

a) loco supra citato.
b) In legat. pro Christianis p. m. 18. ed. Paris.
c) In Orpheus T. II. p. 719. qui ex libro περὶ Θεογονίας se desumsisse refert. Theogoniam vero intelligendam esse ex CEDRENO l. c. et MALALA Hist. Chron. p. 88. vbi eadem excerpunt, paret. conf. KVSTER. ad h. l.
d) In L. IV. physic. auscult.

uerſitate confundi putat: nobis tamen aliter videtur, quia mundi huius viſibilis, et imprimis terrae productionem ex aqua vel limo in ſequentibus demum theogonia Orphica refert. Vnde per tempus hoc, ſaluo Orphico ſyſtemate, nihil aliud intelligi poteſt, quam in Deo et aethera et chaos tanquam duo rerum conditarum principia abdita latuiſſe, et ex eo demum producta fuiſſe: qua ratione tempus atque DEVS in rationis tantum ſigno differunt, modo philoſophandi veteribus non ignoto.

III. Ex duplici hoc principio, aethere et chao, eorumque complexu ingens quoddam ouum productum eſt, quod nocti, tertio principio Demiurgus excludendum tradidit. Et in hoc theogoniae Orphicae narratores, etiam Platonici, PROCLVS aliique, conſentiunt[e], nec abludit a vero, Orpheo placuiſſe, ortum omnium rerum eſſe ex ouo. Vetuſtiſſima enim doctrina fuit, mundum ouo aſſimilari, eundemque generationis atque ortus modum eſſe. Qua de opinione imprimis audiendus eſt PLVTARCHVS, qui ait[f], *doctrinam ſacram et Orphicam non tantum ouum gallina facere antiquius, ſed velle etiam, vt omnium rerum ortum et antiquitatem complectatur;* addit quoque paulo infra, *in Orgiis, Bacchicis, ideo conſecratum ouum fuiſſe, ὡς μίμημα τοῦ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ, quod ſymbolum et imitatio eſſet eius, quod omnia genuiſſet, et in ſe contineret*[ff]. Num vero ouum hoc tantum terram noſtram deſignet, cuius teſta coeli a veteribus habiti ſint, quod operoſe contendit, hypotheſi ſuae inſeruiens THOMAS BVRNETIVS[g], diſquirere praeſentis loci non eſt; ſufficit enim nobis, in theogonia Orphica ouum altius relatum fuiſſe, ad ipſa naſcentis mundi vniuerſi initia, niſi concordis antiquitatis teſtimonium leuibus coniecturis detorquere velimus.

IV. Excluſo ouo, cum in duas partes diſcerperetur, leuior atque aetherea pars ſurſum lata eſt, craſſiore ſubſidente; quae cum diuerſae naturae eſſent, Demiurgus vim diuinam addidit vinculumque, quibus iſta iungerentur. Miris haec theſis obſcuritatibus inuoluta eſt, cum quia Orphicae diſciplinae conditor, allegoria ſatis obſcura et abſurda haec prodidit, tum quia Platonici recentiores mundum ſuum intelligibilem et ſenſibilem infarſerunt, et allegoricam Orphei theogoniam ita ſuis philoſophumenis adplicarunt, vt videretur idem dicere voluiſſe, quod ſcholae Alexandrinae inter Platonicos placuit. Scilicet, ex diſrupto ouo ortum fuiſſe animal monſtroſum, Orphica theogonia refert, draconis imaginem referens, quod adnatum ſibi habebat caput alterum leonis, et inter haec duo, medium Dei vultum. Hocque Herculem et Chronum dictum fuiſſe, humanum vero vultum, Phanetem. Mirifice hic tum in ipſa doctrina Orphica referenda, tum in ea explicanda veteres atque recentiores ſe torquent. Proclus enim, reliquique Platonici ex ouo demum prodiiſſe animal hoc monſtroſum, diuina

e) Conf. omnino, quae affert ESCHENBACHIVS l. c. p. 93 ſeqq.

f) Qq. Conuiu. L. II.

ff) conf. MACROBIVS Saturn. L. VII. c. 16. ATHENAGORAS, l. c.

g) Theor. tellur. L. II, c. 10. p. 156.

uina virtute praeditum tradunt, eiusque parentes aethera et chaos agnoſcunt. ATHENAGORAS vero aliter refert, ſtatuiſſe Orpheum: aquam eſſe principium omnium rerum, ex aqua ortum accepiſſe Ilyn, ſiue lutum, his parentibus ortum eſſe animal draconem, cui adnatum erat caput leonis, corpus vero medium continebat faciem Dei, Herculis aut Chroni dicti; ab Hercule natum eſſe ouum immenſae magnitudinis, quod dum foueretur, vim paſſum a genitore ſuo ex attritione in duas partes diſſiluiſſe, et ſuperiorem quidem in coeli formam perfectam eſſe, inferiorem delapſam terram conſtituiſſe. Hactenus Athenagoras. Quem veterum diſſenſum vt tollat cl. ESCHENBACHIVS [k], vtramque relationem admittit, et ita locum habere putat, vt adhibita Platonicorum diſtinctione inter mundum intelligibilem et ſenſibilem, vtrumque ab Orpheo, ex ouo deductum fuiſſe ſtatuat. Scilicet γοητὸν κόσμον, qui complexus eſt idearum omnium demiurgicarum, a mente illa diuina ſumma profectarum Phaneta Orphei eſſe; hunc vt produceret, ouum finxiſſe Orpheum, ex abſtractis cauſis et principiis ortum et excluſum; aethere, chao et nocte; et ita ortum habuiſſe Phaneta, ſiue mundum intelligibilem: αἰσθητὸν κόσμον, ad exemplum verae εἰκόνος etiam ex ouo producendum fuiſſe, ſed alio parente, nempe ipſo Phanete, ſiue mundo intelligibili, ideis demiurgicis a ſumma mente inſtructo; ad id adumbrandum hunc Deum variis animalium capitibus inſignitum finxiſſe Orpheum, ſecundum Athenagoram draconis, leonis et ipſius Dei, ſecundum Proclum:

Κριȣ̃ καὶ ταύρȣ ὄφιος χαροποῖτε λέοντος.

Ei duplex nomen dediſſe, Herculis et Chroni, vt virtutem viuificam, et principium operans, ex quo omnia, indicaret, ſicque mundus ſenſibilis intelligibili, duobus quoque principiis ortum ſuum debenti, reſponderet, et ita patrem atque matrem illa principia in vtroque mundo referrent. Sicque Proclum de νοητῷ, et Athenagoram de αἰσθητῷ κόσμῳ differentes amice inter ſe conſpirare, et eandem Orphei doctrinam genuinam referre. Adeo vero a coſmogonia veterum haec differt explicatio, adeo contorta et ad Platonicorum recentiorum εὑρήματα inuito Orpheo accommodata eſt, vt aſſenſum plane non mereatur. Quicquid enim tradit, nugas olet ſcholae Eclecticae, ſupra veterum ingenium ſapientis, et eiuſmodi mundum intelligibilem, in otioſo cerebro enatum Orpheo ſupponentis. Nec conſiſtere poteſt haec explicatio cum doctrinae ſyſtemate, quod tradunt Orphica carmina, quia illud, Deum non omnibus tantum ex ſe ortum dediſſe, ſed ea quoque vi ſua atque diuina virtute continere, ſtatuit, et ſummo Deo diſpoſitionem omnium rerum demiurgicam tribuit: vt cuncta ex Ioue et in Ioue ſint. Ad quod cum Platonici interuentum alterius ex diuinis principii, κόσμȣ νοητȣ̃, ſiue mentis ideis diuinis plenae requirant, ſicque a ſummo Deo hoc principium quo mundus ſenſibilis animatur, remoueant, interpretationem Platonicam Orphica coſmogonia recipere nequit. Abſurdum quoque eſt, aethera et chaos ad mundum intelligibilem referre: tantumque abeſt,

k) l. c. p. 95 ſeqq.

eſt, vt ouum ex abſtractis cauſis ortum et excluſum, mira ingenii luxuriantis intemperie ſibi effinxerint, et in metaphyſicis notionibus praeſidium quaeſiuerint veteres, vt potius de mundo illo intelligibili nihil dixiſſe cenſendi ſint. Certe vt theogonias omnes, ita Orphicam quoque ad rerum conditarum ortum pertinere, vniuerſalis earum harmonia ſatis prodit. Mittamus itaque nugas Platonicorum, cum tota theogoniae Orphicae ratio iubeat, illam de ortu rerum, quae ex Deo emanarunt, omnium intelligere. Etſi vero difficile eſt, ex diſſentientibus veterum relationibus certum quid haurire et eruere, aliqua tamen ita comparata ſunt, vt non omnis veriſimilitudo deſit, mentem Orphicorum ita explicari poſſe. Qua de re vt coniecturas quoque noſtras explicemus, 1. praeſupponimus, de rerum vniuerſi origine in hac theogonia ſermonem quidem eſſe, ita tamen, vt ad ortum rerum viſibilium, terraeque, oceani atque coelorum quam maxime reſpiciatur. 2. Monemus theologum hunc non tam de tempore, quam de modo ortus rerum omnium in vniuerſo mundo ſollicitum fuiſſe, vnde non nimis premenda exiſtimamus, quae de animalis τριμόρφυ ex ouo, vel oui ex animali origine diuerſo traduntur, cum haec diuerſis auctorum interpretationibus nitantur. 3. Ex allatis certum eſſe putamus, ex mente Orphei duo rerum omnium, in vniuerſitate comprehenſarum ex ſinu Dei prodiiſſe principia, actiuum vnum, alterum paſſiuum, aethera et chaos. Illi lucis, huic tenebrarum naturam tribuiſſe Orphica, ex Timotheo colligi poteſt, qui ex Orphica theogonia refert: terram ſub tenebris inuiſibilem iacuiſſe, lucemque, quae aethera perruperit, illuſtraſſe vniuerſum mundum. Lux itaque illa, qua aether turgebat, principium illud actiuum atque formatiuum fuit, quod Demiurgus ex ſe materiae craſſiori indidit, vt mundus formaretur. 4. Grauidam itaque tanto Dei molimine rerum vniuerſitatem, quam propter generationis modum, et agitationem animae mundanae cum veteribus fere omnibus ouo aſſimilauit, tandem per leges motus agitatam, duplicem vim ſuſtinuiſſe, agitantis diuinae virtutis, quam Herculem nominauit, et temporis, iuxta motus leges materiam formare iuuantis, quod Chronon dixit; ſicque ſeparatas eſſe partes aethereas et leuiores, vnde coeli formarentur, a craſſioribus, ex quibus terra ſubſedit. 5. Materiam vero ex qua ab iſtis principiis cuncta formata fuerint, dictum in modum, fuiſſe aquam, et enatantem ex ea limum. 6. Deum vero his intime praeſentem, quae ex eo effluxerunt, ita continuiſſe vi atque eſſentia ſua, vt inde aſpectabilis mundus eniteret, vnde et Phanes dictus eſt, non quod, quum adhuc nihil eſſet, primum ex infinito apparuerit [i]; ſed quod ita mundum in aſpectum produxerit, et ei formam viſibilem dederit. 7. Eſſe itaque, quia et coeli et terra, et omnes vniuerſi partes ex Deo iſto modo effluxerunt, et partes Dei ſunt, diuinae eſſentiae particulam in illis, adeoque Deos illas eſſe. Nihil in hac coſmogoniae interpretatione eſt, quod non principio, quod Orpheo tribuitur, ex Deo emanaſſe omnia, exacte conueniat, et theo-

i) Ideo Deum Phanes dictum eſſe Lactantius iudicat diu. inſtit. L. I. c. 5.

theogoniam Orphicam exhauriat, eamque in luce clara ponat: vnde illam tamdiu amplectendam esse putamus, quousque certiora nobis ex fontibus non suspectis exhibeant, qui ab his dissentiunt.

V. Vt vero generationem rerum porro explicet theogonia Orphica, addit [k]: Terrae, quae iam Dea prodierit, mistum coelum, et genuisse ex ea foeminas, Clothon, Lachesin, Atropon, mares vero centimanos, Cottum, Gygen, Briareonta, et Cyclopes Brontem, Steropem, Argum, quos etiam vinctos in tartarum praecipitauerit, quum se regno pellendum a filiis intellexisset. Intelligi per hos coeli terraeque liberos partes mundi, elementa, reliquaque, quae hunc mundum constituunt, dubio caret, ordine cosmogoniae ita requirente; vnde audiendi Platonici non sunt, qui nescio quos daemonas ex iis fingunt, ex mundo intelligibili productos; licet verisimile sit, vim illam animamue diuinam, quae partibus mundi ex Orphei sententia inest, quaeque Iupiter ipse est, iunxisse illis theogoniae auctorem, vnde Phanetem atque Herculem ad indicandam lucis, virtutisque diuinae efficaciam et operationem vocauit. Quid vero tota illa Deorum progenies significauerit, admodum difficulter, et non nisi leuibus ex coniecturis dici potest, et a theogoniarum scriptoribus varie intellectum fuisse, ex earum consideratione manifestum est, vnde lectoris potius ingenio eorum interpretationem relinquimus, hoc vnum clauis instar addentes, miscuisse veterum theogoniarum scriptores historias veteres cum confusa admodum, vt res erant ingenii isto tempore in incunabulis quasi versantis, rerum naturalium genitarum notitia, quod nomina ex vetustissimis historiis transsumta luculenter produnt. Id quod ab Orpheo quoque, vel quisquis est, Orphicae theogoniae conditor, factum est; etsi praestare nolimus, quod PAVLVS PEZRONIVS [l] contendit, et ad labefactandam quoque Cudworthi hypothesin admisit eruditissimus BASNAGIVS [m], tres illos Deos Orphei, tres Celtarum siue Gallorum reges fuisse, quorum Vranius a coelestium obseruationum studio ita vocatus sit, qui nupserit sorori Titaeae, quae terram apud Celtas significat; et per Bosphorum in Thraciam delatus, terram istam sibi subiecerit, indeque in Graeciam et insulam Cretam excurrerit, relictoque imperio fratri vsque ad Hispanos et Afros pertigerit, diuino post mortem a Graecis quoque honore mactatus. Saturnum vero filium eius Chronum dictum, primum ex Titanibus regem fuisse, qui vxore Rhea in matrimonium accepta parenti bellum intulerit, imperiumque sublato patre obtinuerit, superato quoque Titane, Vranii filio natu maiore. Credant haec, qui velint, et fidem, quam possunt, adiiciant, vel respuant; nobis perinde est; cum satis sit, annotasse, antiquissimas historias theogoniis, etiam Orphei, immistas insuperabiles obscuritates peperisse.

§. XVII. Reliqua, quae de naturalibus rebus Orpheo tribuuntur dogmata, clariora sunt, et explicatione prolixa non egent. Placuit scilicet, *De fine mundi.*

k) ATHENAGORAS l. c.

l) Antiquité de la nation et de la langue des Celtes pag. 50.

m) Hist. des Iuifs T. IV. c. 4. p. 50 seqq.

cet, teste PLVTARCHO [n], CLEMENTE ALEXANDRINO [o] et PROCLO [p], conflagraturum mundum et nouum ex hoc incendio exorturum. Quod dogma vti toti fere antiquitati praesertim orientalibus et septentrionalibus populis arrisit, ita ab Orpheo quoque a Thracibus suis et Aegyptiis transsumtum est, et necessaria consequentia ex emanatiuo systemate fluit, quod per eiusmodi *ἐκπύρωσιν* materiam ita exurit et purgat, vt redire ad suum fontem queat; ex quo postea alius iterum mundus oritur. Ita enim carmen Orphicum [q]:

Πάντα τά δε κρύψας, κᾶθις ἐς πολυγηθὲς
Μέλλεν ἀπὸ κραδίης, πολυθέσκελα ῥέζων.
Quae prius occuluit dulces in luminis oras,
Diuino depromta sinu sermone reducet.

Qui versus magnam cum Stoico dogmate similitudinem habent, siue enim mundum Dei partem cum Stoicis facias, siue emanationem ex Deo cum Orphicis, periodica semper occurret ista conflagratio et restauratio, reconditis rebus omnibus in sinum DEI, et noua generatione ex eo iterum expulsis.

De sideribus. §. XVIII. Astronomiae non tantum gnarum fuisse Orpheum, sed tradidisse quoque Graecis, supra ex LVCIANO notauimus, refertque SVIDAS [r], fuisse carmen inter Orphica, quod de astronomia cecinerit. Nihil tamen eius superest. Seruauerunt tamen veteres nobis memoriam duorum dogmatum Orphicorum maxime memorabilium, quae, Orpheum non ex triuio philosophum fuisse, testibus recentiorum astronomorum, virorum magnorum, obseruationibus, docent. Narrat scilicet PLVTARCHVS [s], ex mente Pythagoreorum *quamlibet stellam esse mundum, et esse hoc inter dogmata Orphica, quae quodlibet sidus mundum faciunt.* Quod vtrum ad omnes stellas ex mente Orphei referendum sit, an ad solas errantes, dubium est: et BVRNETIO [t] quidem posterius placet, nec, si quid iudicamus, immerito. *Πύρινα τὰ ἄστρα* enim cum Pythagorei statuerint, qui doctrinas has astronomicas ex Orphicis acceperunt, fieri non potuit, vt totum ex qualibet stella fixa mundum facerent, quem solis instar igneum dixere. Animatas tamen stellas omnes esse, ex systemate Orphico necessario sequitur, et commune eo tempore dogma fuit. Placuisse vero Orphicae astronomiae conditori: istum errantium stellarum mundum terram in se continere, cum aëre in infinito aethere suspensam, quod Heraclides et Pythagorei alii quoque tenuerunt, tum PLVTARCHVS [u] atque STOBAEVS [x] testantur, tum dogma inter Orphica receptum de luna habitabili et instructa supellectile tam naturali quam artificiali euincit. Ita enim carmen Orphicum, quod nobis seruauit PROCLVS [y]:

Μήσα

n) De defectu Oraculorum.
o) Stromat. L. V. p. 549.
p) In Timaeum L. II. p. 99.
q) l. c.
r) l. c.
s) De placitis philosoph. L. II. c. 13
t) l. c. p. 412.
u) l. c.
x) Eclog. physic. L. I. p. 54. ed. Cant.
y) In Tim. L. IV. p. 283.

Μήσατο δ' ἄλλην γαῖαν ἀπείρατον, ἥν τε σελήνην
Ἀθάνατοι κλήζουσιν ἐπιχθόνιοι δέτε μήνην
Ἣ πολλ' οὔρε' ἔχει, πολλ' ἄστεα, πολλὰ μέλαθρα.

Altera terra vaga est, quam struxit, quamque Selenem
Dii vocitant, nobis nota est sub nomine lunae;
Haec montes habet, ac vrbes, aedesque superbas.

Et ex hac Orphei schola celeberrima doctrina ad Pythagoreos et Ionicos, Eleaticos, Platonicos aliosque magnos philosophos dimanauit, donec haereseos stigmate notaretur, quod tamen non obstitit, quo minus nostra aetate a magnis in scientia siderali viris reuocaretur, qua de re dicendum est alibi [z].

§. XIX. Quae de anima docuerit philosophia Orphica, ex dictis colligi potest. Animam enim cum Thraces pariter atque Aegyptii immortalem, et post mortem corpori superstitem fecerint, idem Orpheo arrisisse, qui ex Thracia et Aegypto philosophiam suam in Graeciam attulit, recte infertur. Probat vero id quoque, quod DIODORVS SICVLVS refert [a], fuisse Orpheum primum, qui impiorum in inferno poenas, et piorum in pratis Elysiis felicitatem introduxerit. Etsi enim haec ad fabulas Graecas de statu animarum post mortem ἐν ᾅδῃ respiciunt, quas in Graecia Orpheum introduxisse Diodorus vult, supponunt tamen illae animae immortalitatem. Vnde risit olim [b] Philippus Orphei sacerdotem, admodum pauperem, iactantem, beatos fore post mortem omnes, qui ipsius sacris initiati essent, obiiciendo: *Cur igitur, fatue non statim moreris? vt paupertatem tuam et miseriam tandem desinas plorare?* Nihil tamen noui in eo inuenit Orpheus, sed quod domi et in Aegypto didicerat, Graecis ita tradidit, vt cum admisso semel systemate conspiraret. Quodsi enim omnia, et animae quoque, ex Deo emanarunt, necessario inde sequitur, eas non interire, donec in Deum fontem suum resorbeantur. Et hanc quoque animae immortalitatem atque beatam post mortem conditionem posuisse Orpheum fundamentum philosophiae moralis, non est quod dubitemus. Qualis tamen ea fuerit, deficientibus philosophiae Orphicae monumentis non suspectis, explicari non potest. Transtulerunt quidem plurima sua ad Orpheum Platonici, quam suspectos vero se reddiderint, aliquoties vidimus. Animam corpore tanquam ergastulo clausam esse, per mortem demum liberandam, Orphicum dogma esse PLATO refert [c], quod si admittendum est, qua ratione mores formauerit, et a corporis commercio animam abduxerit, ex Platonicis philosophumenis [d] colligi potest. Verum haec quoque coniecturis tantum definiuntur: earum vero de Orphica philosophia satis superque est.

De anima.

De moribus.

§. XX.

z) Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 132 seqq.

a) L. I. p. 86.

b) In Laconicis apophthegm. T. I. p. m. 394.

c) In Phaedro.

d) Conf. FICINVS in argum. ad L. IX. PLOTINI, ESCHENBACHIVS l. c. p. 185.

Musaeus.

§. XX. Inter discipulos Orphei celebritate nominis alios superauit MVSAEVS Philosophus et ἐποποιὸς Atheniensis, Eumolpi secundi atque Selenes filius [e]. Filius quidem Orphei veteribus quibusdam dicitur [f], verum id de intima admissione discipuli supra modum dilecti intelligendum esse, IVSTINVS MARTYR [g] prodit, qui *scripsisse* ait, *ad filium suum Musaeum, et reliquos genuinos auditores.* Vnde audiendus non est SVIDAS, qui Orpheo antiquiorem fuisse contendit [h]: ad eum enim carmen Orpheum scripsisse veteres tradunt [i]. Disciplinae Orphicae innutritum fuisse, inde constat, quod arcanum deorum cultum ab Orpheo inuentum ad perfectionem, quam postulabant illa mysteria, perduxerit, teletasque ita commendauerit, vt inter Graecos maxime colerentur, vrbesque et regiones totae expiari sic posse crederetur [k]. Certe Eleusinia sacra Cereris eum auctorem agnouisse, veterum traditio fuit [l]. Praeceptoris enim vestigiis insistendo non tantum vaticinatum fuisse, sed et theogoniam scripsisse, χρησμοὶ ei tributi, et theogonia LAERTIO [m] laudata innuunt: quanquam minus accurate ab eo primus dicatur fuisse, qui theogoniam scripserit; nisi hoc de carmine forte intelligas, quo Orphei theogoniam primus complexus est. Astronomiae vero peritum idem facit LAERTIVS, qui eum ποιῆσαι σφαῖραν πρῶτον ait; id quod vel ita intelligi potest, quod primus sphaeram coelestem composuerit, vel quod primus carmine sphaeram exposuerit; quod tamen vtrumque incertum est; Atlantem enim sphaeram primum reperisse tradit DIODORVS SICVLVS [n], alii vero Anaximandro tribuunt [o]. Forte Laertius carminis titulo deceptus est, quod *de Sphaera* sub Musaei nomine olim circumferebatur, eique suppositum fuit. Idem forte dicendum est, *de praeceptis curandorum morborum,* quae Musaeo adscribuntur, quanquam ARISTOPHANES [p] iam eorum meminerit: illud vero recte inde colligitur, Musaeum more theologorum et philosophorum veterum medicinam quoque exercuisse [q]: quae qualis fuerit, supra, quantum satis, declaratum est [r]. Scripta vero quae Musaeo a veteribus tribuuntur, praeter vnum *hymnum in Cererem* in Lycomidarum gratiam concinnatum spuria esse, et tanto afficta viro, obseruauit PAVSANIAS [s], cuius fraudis Onomacritus reus agitur, quem effingentem oracula Musaei ἐν ἐπαυτοφώρῳ a Laso Hermioneo, primo musices scriptore [t], deprehensum eiecit Athenis Pisistratus. Idem de epico carmine *de amoribus Heri et Leandri* dicendum

e) SVIDAS in Musaeus T. II. p. 578. qui tamen filium Euphemi facit, dissentientibus de parentibus Musaei veteribus, vid. MENAG. ad LAERT. L. I. s. 3.

f) Vid. quos laudat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. pag. 102.

g) Cohort. ad Graecos p. 15. conf. SERVIVS ad L. VI. Aeneid v. 667.

h) Idem de CLEMENTE ALEXANDRINO iudicandum, qui Orpheum Musaei discipulum fuisse ait. Strom. L. I. p. 332.

i) IVSTINVS l. c. EVSEB. praep. L. XIII. εὐχὴ quoque Orphei πρὸς Μουσαῖον.

k) Vid. Scholiastes ARISTOPHAN. in ran. p. 171.

l) Conf. MEVRSIVS de sacris Eleusin. c. 2.

m) L. I. s. 3

n) L. III. p. 193. L. IV. p. 283.

o) PLINIVS L. VII. c. 56.

p) l. c. Act. IV. Sc. 2.

q) Alias supponi in fraudem non potuisset.

r) Conf. LE CLERC. Histoire de la Medecine L. I. ch 10 p. 34.

s) In Atticis, p. 47. et in Messeniacis p. 287.

t) Videndi de eo quos laudat FABRICIVS l. c. p. 102. in nota.

dum est, nisi alius Musaeus, multo recentior auctor sit [u]. Certe antiqui illius Musaei non esse, nemo criticorum hodie dubitat [x]. Nihil vero magis Musaeum Orphicae disciplinae alumnum prodit, quam, quod LAERTIVS de eo refert, docuisse: ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα γενέσθαι, καὶ εἰς ταυτὸν ἀναλύεσθαι; *ex vno omnia facta esse, et in idem resolui*. Panditur enim isto dogmate verum systematis emanatiui principium, et fundamentum quoque omnium theogoniarum; quod Orpheo placuisse in antecedentibus demonstrauimus, et ex hac discipuli eius doctrina recte quoque probatur. Ceterum quatuor ex vno Musaeos nobis confingit IO. MEVRSIVS [y] sine necessitate, cum omnia, quae de eo traduntur, commode ad vnum queant referri. Musaeum vero plane non extitisse, sed nomen esse mythologicum dum contendit GERARDVS IOANNIS VOSSIVS [z] mera coniectura, vt in Lino et Orpheo, ductus, antiquitatis testimonio contradicit; quemadmodum et illustris HVETIVS adeo nulla probabilitate sub Musaei persona Mosis historiam latere contendit [a], vt sententiam eius recitasse, sit refutasse. Facile enim ita tota historia antiqua peruertetur, miscebunturque ima summis et quadrata rotundis. Obiit Phaleris honoratus ab Atheniensibus inscripto in tumulo epigrammate, quod refert LAERTIVS. Filium habuisse dicitur, EVMOLPVM, quem et iam ante Homerum ἐπεποιὲν fuisse, et patris vestigia secutum *teletas Cereris et explicationem mysteriorum* scripsisse SVIDAS testatur [b]: quae tamen alii Eumolpo alicui seniori adscribunt [c]: Ea ab *Eumolpicis* Musaei, siue *praeceptis ad Eumolpum tertium filium suum*, SVIDAE quoque memoratis distinguenda esse recte monuit ὁ πάνυ FABRICIVS [d]. *Eumolpus.*

§. XXI. Post triumuiros hos, de quibus hactenus dictum est, celebratur quoque inter Graeciae theologos THAMYRIS, Odrysis Thraciae ab Arsia vel Arsinoa, vel potius Agriopa nympha natus, postquam ex Philammone grauida, vbi frustra eius connubium appetiuisset, ex Graecia in Thraciam confugerat [e]. Is vbi adoleuisset, non corporis tantum forma praestantissimus, sed ingenii quoque dotibus mirum in modum ita exornatus fuit, vt omnium admirationem consequeretur. Praecipue vero musices atque carminum peritia ita excelluit, vt eum, licet peregrinum, Scythae regem facerent, si modo Cononi apud PHOTIVM [f] haec narranti fides est. Ingenii itaque praestantia elatus, cum in ludis quoque Pythicis victoriam reportasset, ausus est ipsas Musas prouocare in certamen, et conuitiis proscindere, proposita conditione, si vicisset, se velle cum omnibus congredi, sin victus fuisset, se illorum arbitratu poenas subiturum [g]. Congressae *Thamyris.*

u) Praeter hunc enim Atheniensium vatem, Musaeum quoque Thebanum, et alium Ephesium memorat SVIDAS l. c. et Grammaticum iuniorem alii.
x) Vid. CASAVB. ad Laert. l. c. et quos excitat FABRICIVS l. c. p. 105.
y) In Bibl. Attic. et Attic. Lect. L. II. c. 19.
z) De Poet. c. XIII.
a) Dem. Eu. Pr. IV. c. 8. §. 18. p. 128.
b) In Eumolpus T. I. p. 897.
c) Vid. FABRICIVS l. c. p. 38.
d) Ib. p. 103.
e) APOLLODORVS L. I. p. 10. DIODORVS L. III. p. 201. EVSTATHIVS in Homer. iliad. β. Conon apud PHOTIVM Cod. CLXXXVI. p. 221. ed. Hoesch. NATALIS COMES Mythol. L. VI. c. 14. p. m. 619 seqq.
f) l. c. reliqui enim veteres hoc tacent.
g) PAVSANIAS in Messenicis p. 328.

gressae itaque cum illo Musae cum facile cantu atque carmine vicissent, visum eripuerunt,

Et cantum, citharamque viro rapuere superbo [g].

Addunt alii, eum temeritatis poenas apud inferos dedisse [h]. Fabulae verum sensum hominis in canendi lyra et pangendi carminis peritia alios superantis superbiam et contemtum aliorum male postea punitum indicare, facile largimur. An vero cum aliis certauerit, et visum ideo amiserit, quod superatus hanc temeritatis poenam subierit, merito ambigitur, oculis enim morbi vitio captum fuisse verisimiliter narrat PAVSANIAS [i]. Nec tamen fabulae sensum exhaurit, quod TZETZES tradit [k], poëmata eius periisse, ideoque a Musis excoecatum tradi: certauisse enim cum Musis et inferiorem discessisse, omnes veteres, quotquot fabulae meminerunt, asserunt, notumque est apud veteres poëtas et musicos eiusmodi certamina publica fuisse vsitatissima [l]; forte, si coniiciendum aliquid est, Thamyri in eiusmodi certamine victo publico arbitrorum iudicio facultas canendi sublata, isque obscurae vitae generi addictus fuit, cum prius in omnium oculis versaretur. Sunt quoque, qui veneris masculae impietatem Thamyrin inuenisse tradunt [ll]. Scripsit vero teste TZETZA cosmogoniam, quam a theogonia, siue theologia, quam SVIDAS [m] narrat, non diuersam fuisse, recte BAYLIVS [n] coniecit, cum mundi generationem ficta Deorum genealogia tradere veteres poëtae soliti fuerint. Tradit quoque PLVTARCHVS [o], Thamyrin bellum a Titanibus aduersus Deos gestum tanta orationis concinnitate, tantaque modulationis suauitate composuisse, vt nullum poëma videri potuisset praestantius [p]. Sed et hoc poëma quod a theogonia diuersum omnes [q] faciunt, ab ea non distinguendum esse, ipsum argumentum suadet. Bellum enim Titanum nobilem partem theogoniarum constituisse, ex fragmentis illarum passim extantibus et ab HENRICO STEPHANO [r] collectis, et ex ipso quoque HESIODO notum est; vnde hoc de bello Titanum carmen pars theogoniae fuisse merito creditur. Quod certius et facilius iudicaremus, nisi omnia celeberrimi poëtae et theologi tempus nobis eripuisset.

Amphion. §. XXII. Eundem in censum referendus esse videtur AMPHION in mythologia [s] Graecorum propter canendi artem celebratissimus, Iouis et Antiopes filius, qui ob affinitatem cum Tantalo modulos a Lydio edoctus fuit, primusque tres chordas addidit tetrachordo a superioribus musicis inuento.

g) HOMERVS l. c. v. 565.

h) PAVSANIAS l. c. p. 362.

i) Lib. IV. p. 363.

k) Chiliad. VII. hist. 108. cuius versus quoque exhibuit FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 240. et vehementer reprehendit NATALIS COMES l. c. p. 620.

l) Exemplo esse possunt certamina Homeri et Hesiodi, Cercopis et Hesiodi, Aeschyli et Sophoclis

ll) APOLLODORVS l. c. BAYLE Dict. T. IV. art. Thamyris, not. B. p. 342. Ad Orpheum hanc infamiam quosdam retulisse supra diximus. Alios; qui auctores nefandi criminis habiti sunt, nominat SVIDAS in Thamyris, T. II. p. 164.

m) l. c. n) l. c.

o) De musica T. II. p. m. 551.

p) Ita NATALIS COMES l. c. quem male Plutarchi testimonium adducere, praeter rem reprehendit PETR. BAYLE l. c. modo antecedentia Plutarchi verba expendantur.

q) Vid. FABRICIVS l. c.

r) In Poësi philosophica.

s) Vid. NAT. COMES Mythol. L. VIII. c. 15. p. 889 seqq.

uento [t]. Vnde lyram a Mercurio accepisse septem neruis instructam mythologi tradiderunt, alii quoque musices antiquae inuentorem faciunt, tantaque artis peritia excelluisse narrant, vt non tantum homines, sed et saxa ac feras cantu mouerit [u], immo musices efficacia murum excitauisse, quo Thebae munirentur [x]: tandem vero ob contumelias in Deos immissa peste vna cum tota domo extinctum fuisse. Cui fabulae vix alius sensus subest, quam Amphionem non canendi tantum arte et musices praestantia, sed ingenii quoque amoenitate et sapientia ita excelluisse, vt rudes Thebanorum animos, artis suauitate et eloquentiae atque prudentiae praestantia coëgerit in vnum coire, moenibus vrbem cingere, et in officio persistere. Eadem enim via, qua Orpheus, inter Graecos versatum in Aegyptum descendisse, magiamque edoctum ad Graecos rediisse narrat PAVSANIAS [y]: vnde in eandem philosophorum vetustissimorum classem referendus est, qui introducta religione, (quae ad magiam referri solita fuit vetustissimis temporibus [z]) et in vsum quoque vocata arte musica, feroces animos ad ciuiles mores reuocarunt. Id quod pulchre vidit IVLIANVS imperator, qui in epistola quadam, cuius partem nobis seruauit SVIDAS [a], *tria laudat, quae eum musicae inuentorem effecerunt: tempus siue otium, Dei spiritum siue diuinas ingenii dotes, et amorem ὑμνῳδίας, id est*, vt ipse explicat, *philosophandi per hymnos.* Addit enim: *Veterum plerosque haec tria consequi studentes, nec quicquam aliud requirentes non simulate philosophatos fuisse.* Dubium itaque non est, Amphionem seueritatis antiquae et philosophiae, quam inter Thebanos cultam veteres [b] extollunt, auctorem fuisse. Mosen vero sub Amphionis fabula latere, mirabili perspicacitate vidit HVETIVS [c], sibi in tanta veterum res detorquendi audacia et licentia relinquendus.

§. XXIII. Tandem et MELAMPVS inter veteres Graeciae theologos et philosophos nobis enarrandus est, non minori inter veteres magnos viros, Troiani belli tempora superantes [d] fama illustris [e]. Is Amythaonis et Aglaiae filius Argiuus, tanta ingenii solertia et acumine polluit, vt prouerbio locum dederit. Hae animi excellentissimi dotes mature a Melampode studio et industria auctae sunt. Cum Phoenicibus enim, qui in Graeciam delati nouas sedes quaerebant, conuersatus, theologiam illam *Melampus.*

 siue

t) ARISTOCLES de musica L. I. Ita vero in concordiam redigi possunt veteres, qui lyram Mercurii quatuor chordas habuisse tradunt, cum Amphioni donaretur. Adiecit enim reliquas, et septem chordis cecinit, vid. HORATIVS L. III. Od. 11. conf. cel. GOD. OLEARIVS ad PHILOSTRATI icones L. I. c. XI. p. 779.

u) HORATIVS in arte v. 394. PHILOSTRATVS l. c.

x) Ib. CLEMENS ALEXANDR. Protrept. p. 1.

y) In Eliacis posterioribus.

z) Inter theologos quoque referendum Amphionem esse, praeter mitram, qua ornatum veteres pingebant, vt Orpheum tiara, prodit etiam quod PHILOSTRATVS addit: ᾄδει τὴν γῆν, ὅτι πάντων γενέτειρα καὶ μήτηρ. Hoc vero argumentum erat cosmogoniarum.

a) In Amphion. T. I. p. 153.

b) IVSTINVS L. VII. c. 5. qui ideo Epaminondam summum philosophum vocat.

c) Dem. Eu. Prop. IV. c. 8. §. 21. p. 134.

d) Vid. BAYLE Dict. T. III. art. Melampus p. 367 seq. not. H.

e) Melampode et Pollete indiget; de re perceptu difficili, vid. MARINVS vit. Procli c. 10 SVIDAS in Melampus T. II. p. 520. SYNESIVS de insomniis pag. 154.

siue theogoniam didicit, arcanaque dogmata edoctus, et mysteriis tum institui solitis initiatus est [f], quae postea Graecos iterum docuit, quae causa est, cur mysteria Cereris ad eum auctorem a quibusdam referantur. Alii tamen ab Aegyptiis in Graeciam transtulisse sancita Baccho sacra, fabulosas de Saturno et praeliis gigantum narrationes, et vniuersam fabularem historiam de amoribus Deorum, tradunt [g], ex quibus manifestum fit, Melampodem allegoricum theologiae et cosmogoniae tradendi ritum a barbaris siue Phoenicibus, siue Aegyptiis, forte ab vtrisque acceptum ad Graecos transtulisse, idque praestitisse, quod in alio Graeciae populo et loco Orpheum fecisse supra tradidimus [h]. Ex iis enim de Melampode quoque iudicium fieri debet. Accessit ad hanc theologiam vaticinandi donum, quo ita polluisse dicitur, vt auium cantus intelligeret, et inde futura praediceret [i]; augurem enim atque vatem, quae duo iungi olim solebant [k], exhibuit, et inter primos veterum relatus est, qui vaticinandi facultate excelluerunt [l]. Denique et artis medicae cognitionem mirabilem, more illis temporibus solenni theologiae et vaticinandi arti iunxit [m], et ex consuetudine theologorum atque medicorum veterum remediis non tantum naturalibus, sed et magicis, incantationibus, atque expiationibus sacris [n], vsus est, vt ita ex remediorum naturalium effectibus religioni atque mysteriis introductis auctoritas atque veneratio accederet [o]. Quam medendi artem in curandis Proeti Argiuorum regis filiabus, furore vterino [p] correptis, (quod tamen alii de foeminis Argiuorum narrant) ita feliciter exercuit, vt eis purgatis tum sacra mysteriorum expiatione tum naturali ellebori vsu, (quod inde melampodium dictum est) [q] rationis et sanitatis atque pudoris quoque et castitatis vsum redderet, pactus ideo sibi et fratri partem regni, quam quoque accepisse dicitur. Tanta vero ob hanc eius eruditionem et beneficia, quibus Argiuos suos sibi deuinxit, eius fama fuit, vt post mortem templo, sacrificiis et festo anniuersario eius memoria celebraretur [r]. Extat hodie scriptum Melampodis de *diuinatione ex palpitationibus membrorum*, sed id recentioris hominis est [s].

Theogoniarum scriptores.

§. XXIV. Praeter enumeratos cosmogoniarum scriptores, qui figurato dicendi genere rerum ortum et theologiam quoque gentis suae enarrarunt,

f) Herodotvs L. II. c. 49. quem tamen ideo carpit Plvt. de mal. Her. T. III. p. m. 512.

g) Diodor. Sic. L. I. c. 96. p. 61. Clemens Alexandrin. protrept. p. 10.

h) Recte Tertvllianvs in Apologetico: Orpheus Pieriae, Musaeus Athenis, Melampus Argis, Trophonius Boeotiae, initiationibus homines obligauerunt. Ita enim omnia constant, quae de mysteriorum auctoribus dicuntur.

i) Qua ratione linctus a serpentibus quos viuos seruauerat, hanc facultatem acquisiuerit, narrat Apollodorvs L. I. p. 47. cuius verba leguntur quoque apud Bayle l. c not. E.

k) Evstathivs ad Iliad. α. p. 36.

l) Vid. Cicero de legibus L. II.

m) Conf. Le Clerc. Hist. de la medecine P. I. L. I. c. 9. p. 27 seq. cl. Schvlzivs Histor. medic. Per. I. sect. I. c. 1. §. 22. p. 88.

n) Sacrificiis, versuum incantamentis, herbarum magicarum vsu, balneis sacris et his similibus purgationes istae fiebant, conf. Cleric. et ita quoque Melampodem instituisse refert Pavsanias L. VIII. p. 253.

o) Varie res refertur ab Apollodoro L. II. p. 85. Servio in Eclog. VI. 48. Pavsania l. c. aliis.

p) Huic enim morbo narrationes veterum optime conueniunt, vid. Virgil. l. c.

q) Dioscorid. parabil. L. IV. c. 181. Cleric. l. c.

r) Pavsanias L. I. in fine.

s) Fabricivs Bibl. Graec. Vol. I. p. 98. Cleric. loc. cit.

rarunt, plures inter veteres poëtas fuere, qui in hunc censum referendi sunt. Scripserunt enim theogonias Pherecydes, et Epimenides, de quibus postea dicendum, item Antiphon [t], Dromocrides [u] aliique [x], quorum tamen scripta cum interciderint, dici non potest, qua ratione seriem ortarum rerum, quam istis carminibus describebant, ordinauerint. Seruauit tamen nobis ARISTOPHANES [y] eiusmodi cosmogoniae descriptionem, *Aristophanes.* quam ab antiquis theologis mutuum accepisse dubium non est. Eam, quia cum reliquis conferri meretur, lucemque dicendis affert, hic Romano sermone, breuitatis causa, tantum apponemus. Ita vero:

Chaos erat primum, et nox, Erebusque niger et Tartarus ingens:
Neque terra, neque aër erat, neque coelum, in immensis sinubus Erebi
Nox alis nigris primum parit ouum subuentaneum;
Ex quo reuoluto aliquo tempore, emersit gratus amor,
Radians tergo aureis alis, similis aëris turbini.
Hic autem mistus atro chao, qua erat Tartarus,
Edidit genus nostrum, et primum adduxit in lucem.
Neque enim Deorum genus ante fuit, quam commiscuit omnia amor,
Commissique vnis aliis prodiit coelum et oceanus
Et terra, omniumque Deorum beatorum genus immortale.

Perplacet haec theogonia THOMAE BVRNETIO [z], quae omnium ei videtur ordinatissima et consummatissima; ex chao enim noctem et tartara, ex his coelum et aether, terram Deos hominesque deriuari, quae suae de rerum ortu hypothesi ita applicat, vt haec vetustissimorum philosophorum mentem exprimere videatur. Chaos nempe primum diuisum fuisse in duo corpora, aut duos orbes; corpus superius fuisse noctem, scilicet aërem caliginosum et turbidum radiis solis impenetrabilem; inferius fuisse tartarum et abyssum; noctem grauidam itidem peperisse geminos, ex vna parte terram, ex altera coelum siue aethera; nempe aërem illum turbidum et caliginosum; cum actione subtilioris alicuius spiritus, qui totum permeabat, purgatus fuisset, sedimentum deposuisse infra in superficie tartari, vbi terram constituerit; et tenuiores ipsius partes sursum enitentes aethera constituisse, siue coelum sublunare: hoc est purioris aëris regionem illam, quam vapores et atmosphaera terrae non attingunt: et denique in hac terra genus hominumque deumque ethnicorum promicuisse. Verum, vt nihil dicamus, de ipso, quem sibi vir acutissimus finxit, rerum genitarum ordine, et ortu, nec exhaurit ille hanc antiquam cosmogoniam, in qua aui illi, cuius gratia Aristophanes serium hoc argumentum comoediae immiscuit, quamque ex ouo exclusam atro chao mistam omnia formasse dicit, potiores cosmogoniae partes adscribuntur [a]: nec in hac cosmogonia,

 ignis,

t) IRENAEVS L. II. c. 19.
u) FVLGENTIVS Mythol. L. II. c. 17.
x) Conf. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 378.
y) In auibus v. 693 p. m. 384.
z) Theor. tellur. L. II. c. 7. p. 130 seq.

a) Aristophanem ideo vetustissimorum atheorum systema recitasse, qui chaos sine lege et ordine commotum principium rerum fuisse statuunt, contendit CVDWORTH. System. int. c. III. §. 17. p. 117. 118.

ignis, hominum, bestiarum ortus indicatur, et aues diuinae originis esse dicuntur, et ante omnia conditae: quae omnia satis produnt, Aristophanem[b] veterem cosmogoniam, vndecunque eam acceperit, scenae adaptasse, et ioci ludique causa, vt aues de ortus sui atque natalium origine iactantes lepide loquentes introduceret, ea confinxisse, quae ad cosmogoniam hanc proprie non pertinent, certe mancam atque mutilam esse, hanc cosmogoniam, ex aliis theogoniis, quae integrae ad nos peruenerunt, manifestum est. Inter has nobilissima sine dubio est, quam elegantissimo Graecorum poëtae Hesiodo debemus, quippe quae integra ad nos delata est: quare ei inter veteres theologos et physiologos locum denegari non posse existimamus.

Hesiodus.

§. XXV. HESIODI vitam atque fata prolixe describere, instituti nostri non est, faciunt id, qui poëtarum veterum historiam excutiunt, et nobilissimi poëtae vitam describunt, quorum narrationes[c] non ineleganter collegit et vitam Hesiodi exposuit LILIVS GYRALDVS[d], qui videndus. Aetatem eius curiose excutere huius loci non est, aliis eum Homero anteponentibus, aliis statuentibus, Homero fuisse supparem, annis tamen aliquanto iuniorem. Certe vno tempore floruisse, inde euincitur, quod ex vnanimi fere veterum traditione cum Homero de principatu in arte poëtica contendisse[e], et obtenta victoria tripodem in monte Helicone posuisse dicitur[f], quanquam certamen illud, quod hodie fertur, totum forte confictum esse viris doctis negandum non esse putemus[ff]. Inter huius vero poëtae poëmata; quorum nitidam editionem cl. Io. CLERICO[g] debemus, celebratissimum Θεογονίας carmen est, in quo originem Deorum γεννητῶν, siue potius partium mundi magnorumque virorum ortus et natales allegorico generationis Deorum habitu exponit, laudatus ideo multis veterum, a quibusdam vero ideo vituperatus. Narrat enim LAERTIVS[h] finxisse Pythagoram: vidisse se animam Hesiodi apud inferos vinculis adstrictam columnae aereae, stridentemque propter ea, quae de Diis finxerit; itemque[i], Xenophanem Colophonium in elegiis suis et Iambis perstrinxisse ea, quae Hesiodus de Diis scripserat: cum e contrario Stoici, et in his principes sectae Zeno atque Chrysippus hanc theogoniam interpretati fuerint, eamque, vt et Orphei, Musaei aliorumque fabulas ad rerum naturam, teste CICERONE[k] accommodauerint. Alios theogoniae interpretes recenset FABRICIVS[l], qui historiam literariam poëtae celeberrimi diligenter enarrat, qui etiam de astrologia, quam Hesiodo quidam veterum tribuunt[m], videndus est. Quae vero de medica Hesiodi eruditione apud

b) Conf. cel. MOSHEIM ad h. l. Cudworthi not. 5.
c) Conf. SVIDAS in Hesiodus T. II. p. 18. TAN. FABER abregé de la vie de Hesiode.
d) De poëtar. hist. dialog. II.
e) Vid. HENRIC. DODWELLVS de cyclis Graecorum diss. III. qui certamen ad Olymp. XXIX. refert.
f) GELLIVS L. III. c. 11.
ff) Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 371.
g) Amstelod. 1701. 8.
h) Lib. VIII. s. 21.
i) Lib. IX. s. 18. SEXT. EMPIRICVS adu. Mathemat. L. I. s. 289.
k) De nat. L. I. c. 36. et L. II.
l) l. c. p. 378.
m) PLINIVS L. XVIII. c. 25. Scholiastes ARATI ad. v. 255 Supposita esse ATHENAEVS quoque L. XIII. v. 491. monet. Recte veteres ἀστρονομοῦντας καθ' Ἡσίοδον mathematicis opponunt.

apud PLVTARCHVM [n] dicuntur, nihil aliud euincunt, quam Hesiodum ab ea cognitionis physicae parte non imparatum fuisse, quae victus et diaetae rationes exponit: cuius vestigia passim in eius carminibus deprehenduntur. Qui etiam ex poëmate, quod *opera et dies* inscribitur, perfectum ethicae atque oeconomicae opus exsculpunt [o], antiquitatis praeiudicio impediti, quid ad philosophiam moralem et oeconomicam pertineat, non expendisse videntur.

§. XXVI. Theogoniae itaque Hesiodeae potissimum ratio habenda eiusque argumentum excutiendum est. In quo tamen difficillimus labor ponitur. Nam et ipsa genealogiarum istarum conditio admodum obscura est atque impedita, et dum ab aliis abit Hesiodus, vix intelligi potest, quid ista Deorum generatione sibi velit. Deinde recte quoque reprehendit in Hesiodo BVRNETIVS [p], eius theogoniam admodum confusam esse, quoniam bis orditur a chao, prosequiturque rerum familiam ordine poëtico magis, quam philosophico: nempe recenset primo res inferiores, chaos, terram, tartara; deinde res superiores chaos, noctem, aethera, et amorem vtrisque communem. Multa quoque fictionis causa addidit, ex solo poëtae ingenio, res poëtica elegantia exornante profecta, quae ad ipsum theogonias systema, vel mundi ortum atque historiam non pertinent; et videtur quoque Hesiodus diuersos theogoniarum auctores secutus talia conflauisse in vnum, quae ex mente auctorum suorum diuersa sunt, nec satis inter se cohaerent. Desinemus itaque mirari, si in explicanda theogonia Hesiodea aqua nobis haereat, nec talis obscuro argumento lux queat affundi, quae omnes tenebras dispellat. Ita vero theogoniam suam ordinat Hesiodus, abiectis iis, quae ornatus causa adiecisse recte putatur, et inter figmenta poëtica recensenda sunt [q]:

Theogonia Hesiodea.

I. Initio et ante omnia chaos fuit [r].

II. Postea tellus extitit, et tartara tenebricosa in recessu terrae spatiosae.

III. His adfuit amor, pulcherrimus inter immortales Deos.

IV. Ex chao erebus, nigraque nox editae sunt.

V. Ex nocte porro aether et dies prognati sunt, quos peperit, vbi concepisset, crebro amore mixta.

VI. Tellus primum genuit parem sibi, coelum stelliferum, montes altos, atque pelagus.

VII. Postea cum coelo concumbens, peperit oceanum.

VIII.

n) In conuiuio septem sapientum.

o) HEINSIVS in Introd. in Hesiodi opera et dies, quem secutus est BORRICHIVS, recte vtrumque notante et ad αὐτοψίαν prouocante celeberrimo STOLLIO Intr. in Hist. lit. P. II. c. 5. §. 66. P. III c. 6.

p) Theor. tellur. L. II. c. 7. p. 129. conf Histoire vniuerselle p. 79. MOSHEIM ad CVDWORTHVM p. 281. n. 57.

q) Haud obscure prodit id ipse HESIODVS, v. 26 seq. canens:

Ποιμένες ἄγραυλοι, κακ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον
Ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα
Ἴδμεν δ' εὖτ' ἐθέλωμεν ἀληθέα μυθήσασθαι.

Pastores in agris pernoctantes, mala probra, ventres solum
Scimus mendacia multa dicere veris similia
Scimus etiam, quando voluerimus, vera loqui.

r) v. 115, seqq.

VIII. Filios porro et filias; et post hos natu minimum Saturnum.

IX. Porro genuit et Cyclopes superbum cor habentes Bronten, Steropen et Argen, fulminum fabricatores.

X. Alii rursus e tellure et coelo prognati sunt tres filii magni, Cottus, Briareus, Gygesque.

XI. Filii vero ex tellure et coelo prognati suo parenti ab initio infensi erant, et occultabantur in terrae latebris.

XII. Terra filios contra patrem animans Saturnum ad vlciscendam parentis contumeliam commouit.

XIII. Saturnus insidiatus patri falce demessuit genitalia, et abiecit pone.

XIV. Guttas cruentas suscepit terra, et circumuolutis annis produxit Errinnyas et gigantes et nymphas.

XV. Ex reliquiis proiectis in pontum, spuma alba orta in qua puella innutrita, quae in Cypro tandem prodiit, hanc homines Aphroditen, i.e. Venerem nominant.

XVI. Venerem comitatus est amor, et Cupido.

XVII. Coelus obiurgans filios Titanas vocauit, et proterulae vltionem praedixit.

XVIII. Nox peperit fatum, Parcam, et mortem, et somnum et agmen somniorum, postea quoque Momum et aerumnam, Hesperidesque et Parcas tres, et Nemesin.

XIX. Postea fraudem enixa est, et amicitiam et inimicitiam, senium et contentionem.

XX. Contentio peperit laborem molestum, obliuionem, praelia, strages, mendacia, periuria.

XXI. Pontus genuit Nereum veracem et iustum, aliosque filios et filias, ex quibus tota tandem Deorum fabularium generatio orta est.

XXII. Ter mille vero sunt Oceani et Tethydos filiae totidemque filii.

XXIII. Thea solem magnum, lunam, auroramque peperit.

XXIV. Styx peperit, Oceani filia, Zelum et Nicen, et robur, atque vim, qui semper apud Iouem sedem habent.

XXV. Phoebe ex Coei lecto peperit Latonam, Asteriamque et haec Hecaten, quam Iupiter Saturnius super omnes honorauit, quae et honores distribuit.

XXVI. Rhea compressa a Saturno peperit Vestam, Cererem, et Plutonem, Neptunum et Iouem Deorum patrem atque hominum.

XXVII. Saturnus vero istos deglutiebat, quod audierat sibi fatale esse, a filio proprio domari.

XXVIII. Rhea vero Iouem filium natu minimum enixa, ex consilio parentum terrae coelique eum recondit in Creta insula, in antro.

His vestigiis tota Hesiodi incedit theogonia, cui plerasque Mythologiae

Graecae

Graecae fabulas immiscuit, totumque Deorum et Dearum atque heroum chorum in theatrum quasi produxit.

Obseruationes generales de Theogoniis.

§. XXVII. Secutum fuisse in hac theogonia condenda Hesiodum veteres theogoniarum scriptores dubium non est, et facile ex collatis Phoenicum et Aegyptiorum itemque Orphei, Musaei aliorumque vetustissimorum theologorum inter Graecos theogoniis euincitur [s]; Ordinem tamen eum instituisse, manifestum est, quem carminis decor requirebat, scopusque in eo totam fabularem Deorum historiam enarrandi patiebatur: quae causa sine dubio est, cur admodum confusa atque obscura sit ista theogonia, et ab aliis dissentiat, vt peruertisse magis veterum de ortu rerum narrationes, quam exornasse merito censeatur. Itaque ipsi Hesiodeae theogoniae lucem accendere tentaturi, necessarium putamus de theogoniarum interpretationibus obseruationes quasdam generales hic afferre, eaque quae passim viri docti, et in his, qui theogoniis intelligendis maximam lucem accenderunt, Viri summi THOMAS BVRNETIVS [t] et IOH. LAVRENTIVS MOSHEMIVS [u] attulerunt ita vocare in subsidium, vt nobilissima vetustissimae philosophiae pars ex tenebris, si non omnibus, densissimis tamen, extrahatur, et veterum de rerum ortu philosophemata clara fiant. Obseruanda itaque esse non praeter rem censemus sequentia:

Obscurae sunt.

I. Theogoniarum scopus et ratio, quam veteres theogoniarum conditores secuti sunt, ante omnia attendenda est. Illi enim cum inter barbaras gentes vetustissima traditione de rerum generatione atque ortu quaedam inaudiuissent, et metaphorico dicendi genere traditiones patrum subobscuras accepissent, cosmogoniam mundi clarius, quam acceperant, enarrare non potuerunt, et accedentibus ingenii proprii fictionibus, cum ad commendandas traditiones πατροπαραδότους plura addidissent, rem in se obscuram et supra captum ingenii humani in scientiarum pueritia versantis, ita reddiderunt implicitam et difficilem, vt dubium non sit, theogoniarum scriptores ipsos non omnia intellexisse, quae de hac re tradiderunt. Hoc qui negat, eum theogoniarum veterum reliquias nunquam inspexisse oportet, adeo enim intricata, confusa et obscura sunt omnia, vt Oedipo opus habeant.

Cosmogoniam describunt.

II. Ex collatis tamen veterum theogoniis illud dubio omni caret, prima earum principia eo tendere, vt rerum naturalium generationem et ortum describant. Habuerunt scilicet vetustissimi philosophi et theologi mundum hunc pro Deo, eiusque partes inter Deos retulerunt. Quod enim PLATO [x] olim dixit, *sidera θεὺς ὁρατὺς καὶ γεννητὺς Deos natos et*

s) Primos quidem Hesiodum et Homerum fuisse, qui Graecis theogoniam fecerunt, et Diis cognomina dederunt, affirmat HERODOTVS L. II. c. 53. cui recte Orpheum et Musaeum opponit EVERARD. FEITHIVS in Antiqq. Homer. L. I. c. 1. p. 3. et CLERICVS ad Hesiod. p. 3. 37 seq. non dissentiente MOSHEMIO ad Cudw. p. 281.

t) Theor. tellur. L. II. c. 7.

u) l. c. p. 226. 281. 599. et passim.

x) In Timaeo c. 18.

et aſpectabiles eſſe, terramque, interprete CHALCIDIO [y] *antiquiſſimam et eximiae dignitatis Deam, ex eorum numero, qui intra mundi ambitum continentur, Deorum;* id inter barbaros quoque obtinuiſſe ſupra oſtendimus. Ab Aegyptiis vero atque Phoenicibus id ad Graecos delatum, occaſionem dedit coſmogoniam in theogoniam mutandi, et initia naſcentis mundi, ficta deorum generatione adumbrandi. Id quod recte obſeruatum eſt, viris doctis [z], coſmogoniae hiſtoriam inter theogoniarum fabulas quaerentibus; modus tamen hic adhibendus, nec omne illud, quod in theogoniis occurrit, ad hunc vnum ſcopum rapiendum eſt. Hoc enim vbi fit, contortis vbique veterum opinionibus et aſſutis ingenii interpretamentis veram theogoniarum rationem corrumpi neceſſe eſt.

Ortum rerum omnium, et huius mundi confundunt.

III. Intelligi hoc melius poteſt, animusque ea de re certius conuinci, ſi probe obſeruetur, antiquos theogoniarum ſcriptores, vniuerſitatis rerum hiſtoriam cum ortu mundi huius haud ſemel confudiſſe, et admiſſis primis rerum omnium principiis, earumque poſito ortu ad naſcentis terrae et quae adiacent mundi partium hiſtoriam digreſſos fuiſſe; qua ratione non potuit non hiatus in deſcribenda vniuerſitatis origine oriri; vnde ſequitur, non omnia nimis premenda, et ad leges mechaniſmi, quas hodie ad magnam accurationem perduxit naturae interpretum ſolertia, tanta ſubtilitate expendenda eſſe, quanta ſolent, qui inter veteres ingenii ſui inuentis gloriam quaerunt, vel hypotheſi ſemel deamatae et admiſſae inſeruire cupiunt. Qua in re varie a viris doctiſſimis peccatum eſt, ſuas inuentiones vetuſtiſſimis philoſophis nimis confidenter obtrudentibus, cuius exemplum eſſe poteſt, qui tamen magna cum eruditione in hoc argumento verſatus eſt, THOMAS BVRNETIVS.

Religionem vulgi cum placitis philoſophicis conciliant.

IV. Magis adhuc attendendum eſt ſedulo, theogoniarum ſcriptores vetuſtiſſima quidem philoſophorum placita phyſica de rerum initiis atque generatione in ſua arua deriuauiſſe, et pro ſuis adſciuiſſe, ſed religionem quoque vulgi cum hac theologia naturali ſiue phyſiologia in vnum quaſi corpus redegiſſe, et ita conciliaſſe, vt fabulas de antiquis heroibus ſiue Diis gentium veterum imprimis Graecorum, cum phyſicis temporum illorum ſcitis componerent, et ita religionem vulgi, cum religione philoſophica in concordiam redigerent. Non attendiſſe ad ea cenſendus eſt, quae ſupra de antiquiſſimorum inter Graecos philoſophorum et theologorum, Orphei, Muſaei, Lini et ſimilium docendi et religionem propagandi ratione diximus, qui haec negat. Ea enim dicta mirifice illuſtrant et comprobant.

Diſſentiunt inter ſe.

V. Factum vero ex hac ipſa cauſa eſt, vt theogoniarum conditores inter ſe diſſentirent. Cum enim de rerum naturalium placitis praeſertim iſta aetate, vbi philoſophia adhuc in cunis quaſi vagiebat, variae eſſent ſententiae, et vetuſtiſſimae traditiones variis interpretationibus explicarentur, non

y) In Comm. in Timaeum p. 248. Plura huc pertinentia attulit CVDWORTHVS Syſt. intell. c. IV. §. 14. p. 263 ſeqq. et MOSHEMIVS ad h. l. not. 7.

z) BVRNET. l. c. p. 128. CVDWORTH. Syſtem. intell. c. IV. §. 14. p. 260 ſeqq. §. 32. p. 599 Hiſt. vniuerſelle p. 75. MOSHEM. ad l. c. Cudworthi.

non potuere non, quae illis inaedificabantur theogoniae inter se diuersae esse, et varie rerum ortum referre. Idem de vetustissimis carminibus, quae antiquissimorum heroum res canebant, credendum est; quae varia fuisse, et deorum istorum acta varie retulisse, fragmenta hodie obuia satis docent. Cum itaque et haec cum naturae interpretatione coniungerent theogoniarum auctores, necessario accidit, vt illi inter se varie dissentirent. Qua de re qui conuinci cupit, fragmenta veterum theogoniarum inter se componat, et luculenta obseruationis huius exempla inueniet. Quae cum ita se habeant, palam est, frustra agere, qui theogonias veteres ad vnum tantum systema physiologicum adplicant, et iisdem vbique fundamentis inniti putant, sed excutiendum est prius, quibus dogmatibus physicis illi adhaeserint, vel saltem quae in ea gente physiologia fuerit recepta. Aliter enim doctrinam de natura rerum Persas, aliter Aegyptios, aliter Phoenices, aliter Graecos instituisse, neminem latere potest, qui mediocri attentione ea, quae hucusque discussimus, legerit.

Multa fingunt licentia poëtica.

VI. Nec vero illud quoque sine attentione praetereundum est, scripsisse theogoniarum auctores omnes oratione ligata, et carminibus argumentum nobile exposuisse. Cuius potissima ratio fuit, quod antiquissimi theologi ad commendandam vulgo religionem et sapientiam diuinae poëseos elegantia vterentur, quo scilicet verborum dulcedine, et fabularum iucunditate animi, a tristioribus et seuerioribus sapientiae praeceptis abhorrentes caperentur, et imprimis allegoriarum beneficio, reconditae doctrinae ita propagarentur, vti res illorum temporum atque circumstantiae postulabant. Cuius rei vel vnus Orpheus, et quae de eo dicta sunt, satis nobis testimonio esse potest. Effecit vero hic scribendi modus, vt multa ab auctoribus theogoniarum immiscerentur, quae ad fictionem tantum carminis pertinebant, et magnificum quendam decorem fabulae acquirebant. Quo imprimis referendae sunt prosopopoeiae frequentes in theogoniarum carminibus occurrentes, affectus, qualitates animi et his similia in personas mutata, et actiones inanimatis rebus adscriptae[a]. Quae omnia nisi ab ipso theogoniae vel cosmogoniae potius argumento separentur, miram obscuritatem et confusionem pariunt, nec facile sensus theogoniarum, et nati mundi systema erui potest.

Difficiles et incertae sunt earum interpretationes.

VII. Manifestum ex his omnibus est, certitudinem in explicandis theogoniarum veterum significationibus et quae inde confici solent systematibus promitti non posse, et maiores esse difficultates, quam quae, adhibita licet non mediocri attentione et industria, tolli omnino queant. Id quod probe expendendum est, vt non tantum modestiam adhibeamus, et dissentientium in tam obscuro argumento opiniones et interpretationes, nimis nostris confisi, non contemnamus, sed maiorem quoque verisimilitudinis

 gradum

a) Exemplum exhibent, v. 223 seqq. theogoniae Hesiodeae, vbi nox fraudem, amicitiam senium, litem, laborem, obliuionem etc. peperisse dicitur. Quos animi affectus in nascentis mundi initiis inter personas refert Hesiodus, cum non nisi mali originem inter homines primigenios se efferentis et ex materiae qualitate oriundi indicent. Talia inter Orphica etiam occurrunt.

gradum non quaeramus, quam res ipsa patitur. In qua ad quandam rei notitiam suis verisimilitudinis gradibus nixam vt perueniamus, ea in Graecorum theogoniis probe excutienda esse putamus, quae 1. ad vniuersitatis rerum ortum et prima rerum omnium exordia, 2. ad nascentis mundi siue globi potius terraquei, coelique ortum, 3. ad origines magnorum heroum, inter Deos relatorum, quorum acta theogoniis illata religionem popularem cum placitis philosophorum conciliandi occasionem dederunt, referenda sunt, et quae 4. a poëtis addita sunt ingenii fabulaeue causa. Ex his enim theogonias constare, vel vna, quae nobis integra superest, Hesiodi fabula de Deorum ortu docet. Respiciemus itaque ad systema physiologicum inter Graecos veteres receptum, et quae historia vetus suggerit, vocabimus in subsidium, tentaturi, an afferre aliquid queamus, quod obscurissimo theogoniarum argumento lucem aliquam foeneretur, saltem doctioribus ansam exhibeat, luculentiora et meliora afferendi.

Principia earum generalia. Chaos et nox. VIII. Faciunt rerum omnium ortum chaos et noctem omnes fere theogoniarum scriptores: id quod longa inductione probari posset, nisi ex supra dictis esset euidentissimum. Cum enim omnium per vniuersum orbem philosophorum sententia, ex nihilo nihil fieri posse ratione ipsa dictante, pro certo statueret, nec principium in se luculentum et verissimum, recte applicaret, ad materiam scilicet rerum magis, quam ad causam efficientem respiciens, chaos aeternam et materialem quasi causam omnium *Quid chaos?* rerum fecerunt. Chaos vero quid illis sit, nemo elegantius expressit Ovidio, qui luculenter [b]:

Ante mare et terras et quod tegit omnia, coelum,
Vnus erat toto naturae vultus in orbe,
Quem dixere chaos, rudis indigestaque moles,
Nec quicquam nisi pondus iners, congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.

Sunt [c], qui per chaos aquam intellexisse, eique rerum omnium ortum adscripsisse theogoniarum scriptores contendunt; sed hoc accurate intelligendum, nec de oceano, siue aqua, quam elementum quartum constituerunt, accipiendum est, sed de aquosa et limosa, siue turbida materiae, omnes seminales rationes in se continentis, congerie, qualem Phoenices descripsisse supra ostendimus. Ab iis enim Graecos vetustissimos theogoniam *An ex nihilo creatum?* atque cosmogoniam accepisse, suo loco probauimus. Ex his vero recte infertur, licet rerum omnium ortum theogoniae describant ad vnam omnes, creationem tamen ex nihilo ignorauisse, chaosque aeternum sibi finxisse. Id quod negat quidem Edmvndvs Dickinsonvs [d], qui Hesiodum inter creationis ex nihilo assertores numerat, contendens: Ab Aegyptiis eruditum antiquissimum illum cosmologum Hesiodum, itidem chaos, quo nomine

b) Metam. L. I. v. 5. conf. Grotivs l. citando, qui potiores veterum de chao sententias congessit.

c) Grotivs de verit. relig. Christ. L. I. §. 16. Cvdworth. Syst. intell. c. I. §. 22. p. 27. quibus praeiuit Zeno, theogoniae Hesiodeae interpres, teste Scholiaste Apollonii Argon. L. IV. v. 676.

d) Physic. vet. et ver. c. XII. p. 199.

mine mundi materiam primam nuncupabat, non aeternam, ſed genitam eſſe tradidiſſe his verbis:

Ἤτοι μὲν πρώτιςα χάος γένετ'

Principio quidem factum eſt chaos.

In conſenſum vocare potuiſſet, omnes theogoniarum conditores, qui idem dicunt. Verum inepte ex his verbis infertur creatio ex nihilo; nam nec dicunt, ex nihilo chaos extitiſſe, nec a cauſa quadam efficiente fuiſſe productum affirmant, ſed id ſolum innuunt, ante mundi ortum fuiſſe chaos, quod contrariam potius opinionem commendat [e]. Noctem vero, quam *Quid nox?* adiiciunt theogoniarum ſcriptores, materiae primariam qualitatem indicare dubium non eſt, quod lumine omni eam priuatam putarent, et vita quoque atque motu ordinato caruiſſe cenſerent. Tenebras enim luce antiquiores eſſe, non in theogoniis tantum receptiſſimum eſt, ſed Aegyptios quoque tradidiſſe, Plvtarchvs auctor eſt, referens *murem araneum diuinos reperiſſe honores apud Aegyptios, propter coecitatem, quod tenebras luce antiquiores iis arbitrentur* [f]. Praeter principia haec paſſiua, actiuum quoque, quod chaos mouet, ordinat, diſponit, et quae coniungenda ſunt coordinat, ſeparatis iis, quae non cohaerent, requiri ad formationem rerum omnium, quilibet, qui primas motus leges intelligit, facile comprehendit. Quale an theogoniarum ſcriptores admiſerint, et formandae ex chao ſiue materia prima rerum vniuerſitati principium actiuum infinitum, intelligens, id eſt *An Deum admittant?* Deum praefecerint, magna inter viros celeberrimos, noſtrae aetatis, qui opiniones veterum rimati ſunt, et hiſtoriam atheiſmi condiderunt, controuerſia eſt. Quidam enim, venerando dogmati, de exiſtentia Dei fauentes, non fuiſſe, contendunt, inter veteres ante condita rerum phyſicarum inter Graecos ſyſtemata, qui Deum, ſiue mentem ſummam atque infinitam a formatione mundi excluderent, et ſcriptores theogoniarum putant, non tam Deum ſummum negaſſe, quam ſuppoſuiſſe et de eo, tanquam ente ineffabili, ſacrum ſilentium tenuiſſe, tradidiſſe vero, rerum ortum, ſemel a ſummo rerum omnium arbitro commota materia, ſecundum leges motus initium accepiſſe [g]. His quia opponitur [h], Iouem patrem hominumque Deumque ex chao et nocte progenitum, immo totam Deorum generationem ex chao et nocte natam, in theogoniis afferi; regerunt, hoc, non de ſummo Deo, ſed vel de partibus mundi potioribus et elementis in Deos fabula mutatis, vel de Diis factitiis et mortalibus, licet immortales ſenſu certo vocentur, intelligendum eſſe. Alii vero [i] in contra-

e) Conf. Moshemivs Diſſ. de creatione ex nihilo §. II. inſerta Cvdworthi Syſt. int. p. 970.

f) Quaeſt. conuiu. L. IV. q. 5. Non vero haec ſola Aegyptiorum ſententia fuit, ſed vulgaris quoque complurium gentium traditio, noctem fuiſſe die priorem, vid. S. R. Wolfivs ad Origenis philoſoph. p. 180. Grotivs de verit. relig. Chriſt. L. I.

g) Cvdworth. Syſtem. intell. c. IV. §. 14. p. 276 ſeqq. Cel. I. Iac. Syrbivs diſſ. de origine atheiſmi. Nec alius ſenſus videtur eſſe verborum Lactantii L. I. c. 5. Heſiodum notantis, quod in explananda rerum generatione non a conditore ſumſerit exordium, et incognitam veritatem horruerit.

h) Bayle Dict. T. II. art. Iupiter not. G.

i) Conf. quos nominat Ven. Reimmannvs Hiſtor. atheiſmi. c. XVI. p. 115 ſeqq.

trariam ſententiam concedentes, theogoniarum ſcriptores inter atheos et impietatis patronos referunt, nec alia rerum ortarum principia ab iis agnita contendunt, quam materiam, et certam quandam eius vim genitricem, motumque neſcio quem, materiae inſitum, qui homogenea coniunxerit, heterogenea ſeparauerit, ſicque vel fortuito materiae motu, vel neceſſaria agitatione viſibilium rerum ortum effecerit, quem amoris et litis ſiue amicitiae et inimicitiae nomine indigitari contendunt. Admodum vero difficile eſt, in quaeſtione magni momenti arbitri partes ſumere, et de impietate vel vera vel ficta theogoniae ſcriptorum ſententiam dicere, non ſolum propter theogoniarum obſcuritatem, fere inſuperabilem, et diſſentientes earum opiniones, quas vno modulo metiri, vnique pedi adaptare et abſurdum et impoſſibile eſt: ſed et propter verba theogoniarum variam interpretationem admittentia. Sine praeiudicio enim theogoniarum Graecarum, immo barbararum quoque, ſyſtemata euoluentes, primo quidem intuitu videbunt, ſummum rerum omnium creatorem, Deum non exprimi; vtrum vero negetur atque remoueatur, et ex legibus motae materiae cuncta deriuentur? an ſupponatur, et materiae vim addidiſſe credatur, nihil certi ſtatui, et diuerſas interpretationes admitti poſſe. Vnde varios quoque quaeſtionem, de qua diſceptatur, ſenſus admittere poſſe nemo non videt, quos niſi ſedulo et accurate diſtinguamus, palpabimus magis in tenebris, quam lucem ſectabimur. Scilicet de eo accurate diſpiciendum eſt, num 1. vel Deum poſuerint ante chaos, eumque auctorem huius fecerint, vel 2. Deum ſtatuerint ex chao ortum, hocque illo prius et antiquius; vel 3. an Deum et chaos ſimul admittentes duo incruſtauerint principia coaequalia, et independentia, Deum et materiam? 4. vel an Deum fecerint animam materiam et chaos informantem, 5. vel an Deus ex ſe chaos tanquam ex gremio effuderit, et vel ab aeterno vel in tempore chaos ex Deo emanauerit, neceſſario fato vel libero voluntatis actu? 6. Expendendum porro eſt, vtrum formationi mundi ex materia illa prima rudique et indigeſta mole interceſſerit, ex theogoniarum ſententia, mens diuina, an remota ea legibus motus, homogeneorum et heterogeneorum, litique atque amicitiae totum opus adſcripſerint? vel, ſi hoc quoque factum, an Deus ideo ab iis negatus fuerit nec ne? et annon abſtractione ſola, phyſica mundi formatio ſecundum leges motus a conditore materiae ſemel impreſſas iſtis coſmogoniis explicata ſit? Ad haec enim momenta attendendum eo magis eſt, in iudicanda theogoniarum doctrina de Deo, quo magis ex ſingulis diuerſiſſima vnius eiusdemque theſis ſequuntur dogmata. Vt vero iſtis circumſtantiis prolixe theogonias iam adplicemus, inſtituti noſtri ratio non permittit, ſed ad peculiarem atheiſmi hiſtoriam referendum eſt. Vt tamen paucis, quid nobis videatur veriſimillimum, explicemus, et quid ſequendum putemus, modeſte indicemus, ſequentia non abs re erit annotaſſe. I. Adeo Deum materiae ſiue chao non praetuliſſe, et ante illud po-

Explicatio quaeſtionis.

ſuiſſe

fuiſſe theogoniarum auctores, vt plane de eo ſileant, et chaos tanquam aeternam rerum omnium materiam conſiderent. Cuius quidem contrariam opinionem tuentur Iudaeus ἑλληνίζων PHILO [k], et qui eandem tibiam inflat, auctor Clementinorum [l], SIMPLICIVS [m] item, et noſtra aetate PETRVS PETITVS [n], atque illuſtris GVNDLINGIVS [o]; contendentes veteres theologos Deum chao praefeciſſe auctorem atque conditorem, nihil tamen horum perſuadebunt cauto lectori, hypotheſin virorum laudatorum intrudi veterum placitis, et contorta ingenii acie accommodari obſeruanti. Quae enim pro ea ſententia afferunt, ſi admitti debent, emanationem magis vel Stoicam informationem mundi ex Deo et in Deo, quam productionem liberam innuunt, id quod de Heſiodo ipſe conceſſit GVNDLINGIVS. II. Neque tamen in contrarium ruendum atque ſtatuendum eſt, veteres Graeciae theologos et phyſiologos Deum ſummum ex ipſo chao deriuauiſſe. Non negamus, Heſiodum aliosque theogoniarum ſcriptores Deos ex chao formauiſſe, eandemque cum hominibus originem iis adſcripſiſſe, nec pollicem premendum putamus CVDWORTHO [p] qui Iouem apud Heſiodum ex horum numero eximendum putat, eo quod omnium rerum et immortalium dominus vocatur; ſatis enim diſerte innuitur, Rheam compreſſam a Saturno, Iouem Deorum patrem hominumque peperiſſe. Verum ad ſummum iſta Deum referri non debent, nec is Iouis nomine inſignitur, ſed inferiores illi Dii vel partes mundi ſunt diuina anima informatae, et inhabitatae, vel magni viri et heroës quos αὐτοχθόνας crediderunt, et animam diuinam in iis habitaſſe cenſuerunt veteres Achiui: qualem fuiſſe quoque Iouem illum, quem Heſiodus deſcribit, dubium non eſt, magnum ſcilicet lateque dominantem regem, quod quia eleganter demonſtrauit [q] cel. MOSHEMIVS, ad acutiſſimum hunc virum lectorem breuitatis cauſa ablegamus. Ex quibus iudicandum eſt, quid ſubtiliſſimi iudicii viro PETRO BAYLE [r] reſpondendum ſit, theogoniarum ſcriptores exagitanti, quod Diis ortum ex chao et oceano tribuerint, id quod etiam cl. CLERICVM induxit, vt theogoniarum ſcriptores materialiſtis, ſit venia verbo, accenſeat, non procul diſcedente ven. WOLFIO. A cuius tamen ſententia [s] III. diſcedendum quoque eſſe putamus, coniicientis, latere in theogoniis, maxime Orphei et Heſiodi, veſtigia duplicis principii. Ex chao quidem mali originem, bella, lites, morbos, et his ſimilia deriuare Heſiodum, ex adducto theogoniae eius ſpecimine negari nequit: non tamen inde inferri poteſt, independens et abſolutum principium, Deo contra diſtinctum theogonias ponere, materiam enim ex Deo originem accepiſſe, et tamen malo originem dediſſe philoſophis quibusdam non abſurdum viſum fuit: qua in re exemplo eſſe poſſunt Platonici iuniores, qui non obſtante

k) De mundo incorruptibili p. 941.
l) Homil. VI. §. 3. T. I. PP. Apoſt. p. 671.
m) in Phyſic. Ariſt. L. IV.
n) Obſeruat. miſcellan. c. XII. p. 52.
o) Gundlingian. P. XXXII. Obſ. 5. p. 193.
p) ll. cc.
q) Ad CVDWORTHI Syſt. int. c. IV. §. 19. p. 430. n. 19.
r) l. c.
s) De Manichaeiſmo ante Manichaeos §. XXVII. p. 108.

ſtante materiae imperfectione, materialitatem ex Dei gremio deriuauerunt, itemque Cabbaliſtae, quibus mali daemones, ſpiritusque materiales, cortices Dei, ex quo eos effluxiſſe putant, vocantur. IV. Nec eorum quoque ſententiam veriſimilitudinem gignere putamus, qui amorem, quem chaos formaſſe veteres theologi dicunt, Deum ſummum, ſiue mentem diuinam indicare contendunt. Multum ingenii et eruditionis in ornanda hac opinione adhibuit doctiſſimus Cudworthus [t], ita tamen, vt attento lectori eam non facile commendet. Quod ſi enim recordamur, poëtas fuiſſe, qui iſtas theogonias ſcripſerunt, eosque, (quod ſupra iam monuimus) rerum naturalium principia, ex quibus omnia orta ſunt, in Deos transmutaſſe, cadent omnia, quae vir eruditus affert, argumenta, quibus ſapientiam, conſilium, rationem, vim diuinam aliaque diuinitatis attributa amori huic tributa eſſe monens, ex iis euinci poſſe putat, ad mentem diuinam eum eſſe referendum. Accedit, quod vnum ad euertendam hanc opinionem ſufficere putamus, amorem non magis, quam reliqua rerum naturalium principia, Orpheum, vel quisquis eſt theogoniae Orphicae conditor, Heſiodum, Ariſtophanem aliosque theogoniarum auctores, ex chao deriuare, licet generationem horum principiorum alii aliter ordinent. Ex quibus omnibus non inuita veritate neceſſario inferendum eſt, amorem illum inter principia naturalia relatum nihil aliud eſſe, quam motum illum materiae impreſſum, quo partes homogeneae inter ſe iungebantur, expulſis atque ſeparatis iis, quae aliam naturam erant conſecuta, id quod litem quoque atque amicitiam veterum philoſophorum ſignificare, ſuo loco probabimus. Et hunc motum ad generationem rerum ſumme neceſſarium ideo exornabant tantis ſapientiae, conſilii, rationis elogiis, vt cuncta ſua lege atque harmonia in gignendis et formandis rebus conſtitiſſe, indicarent. Pone vero, amorem principium aliquod intelligens ipſis eſſe, et vim iſtam genetricem non ſine ratione fuiſſe, aſſeruiſſe; vnde probabimus, quod per eam vim ſubſtantiam quandam rationalem ſummam et a qua reliqua omnia dependeant, indicauerint? Vnde et hanc opinionem relinquendam eſſe, recte toties nobis laudatus Moshemivs [u] monuit. V. Vbi vero propius de mente theogoniarum circa doctrinam de Deo nobis ſententia noſtra enarranda eſt, id prae reliquis monemus, non eſſe vero multum diſſimile, non omnium eorum, qui theogonias ſcripſerunt, ſententiam fuiſſe eandem, et facile potuiſſe euenire, vt quidam rerum omnium ortum, vi alicui genetrici materiae inhaerenti, et ab ipſa materia eſſentia non diuerſae, ſiue ſpiritui alicui bruto, et chaotico adſcripſerint, nec alium Deum admiſerint. Qualem ſententiam hodienum arridere Iapanenſium philoſophis narrat Engelbertvs Kaempfervs [x]. Neque tamen ad multos, vel potiorem partem eorum, qui coſmogoniam delinearunt, hoc trahendum exiſtimamus, ſediux ta monitum ſupra inculcatum phyſiologia gentium, inter quas theogoniae receptae

t) l. c. p. 281 ſeqq.
u) l. c. p. 283.

x) Hiſt. Iapan. L. III. c. 1. cuius verba excerpſit Moshemivs l. c. p. 116. n. 3.

ptae fuerunt, in confilium vocanda eft, eaque repetenda, quae de Aegyptiorum, Phoenicum et Graecorum quoque fyftemate phyfiologico fupra copiofe difputauimus. Ibi vero, nifi fallimur, luculenter demonftrauimus, fyftema emanatiuum, quod, ex Deo materiam fiue chaos ab aeterno emanaffe, certoque tum tempore a vi illa diuina, Ioueque ipfo, qui in eo fuit, in mundi ornatum formatum fuiffe ftatuit, his gentibus arrififfe. Cum vero ex Aegypto et Phoenicia theogoniae ad Graecos delatae fint, et Orphica theogonia, eundem habitum prae fe ferat, rationem non videmus, cur non reliquis theogoniarum fcriptoribus eadem fententia placuerit? Admiffo vero hoc principio, totum theogoniarum fyftema apte cohaeret, et ratio dari poteft praecipuorum, quae in illis theogoniis latent, dogmatum, ita vt obfcura omnia lucem fortiantur, modo ad eas obferuationes attendamus, quas modo inculcauimus.

Syftema phyfiologicum Theogoniarum.

§. XXVIII. Quod fi itaque, eodem fere modo, quo apud Orpheum, veterum theogoniarum mentem explicamus, I. Chaos ftatuendum eft vel ab aeterno cum Deo et in Deo fuiffe, vel Deo tanquam pars eius, adieciffe, ficque praeter iftud chaos Deo quafi grauidum, fuiffe nihil. II. Antequam vis illa diuina, vel Deus potius ipfe fe expanderet, materiamque ex fe emanantem, fibique proximam nouo motu propelleret, cuncta in eo latuiffe, aeternamque rerum omnium noctem chaos preffiffe. III. Vbi vero noua agitatione chaos a Deo commotum fuit, impreffum fuiffe amorem, fiue motum rerum omnium, et rationum feminalium in chao comprehenfarum, quo res homogeneae inter fe coniunctionem appeterent diffociarent fe, quae hactenus confufae latuerant partes heterogeneae. IV. Hunc motum a Deo materiae ex finu Dei perpetuo prodeunti impreffum ideo neceffario rationalem, atque fapientia et confilio fuiffe plenum. V. Ita agitatis et commotis infiniti chaos particulis leuiores afcendiffe, defediffe in infimum fundum, tartaraque grauiores. VI. Difpulfa ita nocte, quae aeterna caligine chaos prefferat, ex partibus leuioribus emicuiffe aetherem, lucemque, et VII. ex his demum genitum fuiffe coelum: VIII. Ex particulis vero grauioribus mediante motu vique genitrice impreffa prodiiffe tellurem, quique in terra confpiciuntur montes. IX. Terram vero iunctam coelo, genuiffe pelagus, tum exhalationibus furfum elatis et imbribus inde demiffis, tum defluente, quae terram tegebat aqua, quae in cauitates et conuallia montium congregata fuit. Quoniam vero X. hae partes mundi ex Deo effluxerunt, ideo in fe comprehenfam aluerunt vim illam diuinam, quae originis teftis effet atque fpecimen. Hinc XI. enata ex coeli terraeque connubio, et aetheris coeleftis cum terra coniunctione animalia rationalia, hominesque. XII. Horum primos atque maximos ex his coeli terraeque filiis magnam infidentis numinis vim poffediffe, eiusque diuino inftinctu ad magna facinora fe accinxiffe, beneficiis reliquos homines affeciffe plurimis, et fpecimina diuinae originis ediddiffe egregia. XIII. Eos itaque non tantum inter fuos magnum nomen et auctoritatem adeptos regna

diuerſa erexiſſe, ſed tandem quoque depoſitis mortalitatis exuuiis ad ſedes deitatis, vnde effluxerunt, quoad partem iſtam, quae inſedit, diuinam et rationalem, fuiſſe euectos, et immortalitate donatos. XIV. Hosque eſſe Deos illos, quos populus reueretur. XV. Inita ita ſocietate et excitatis imperiis, affectuum ſimul cum hominibus ex terra natis prodeuntium tumultu exortum fuiſſe malum, bella, lites, contentiones, et quaecunque vetuſtiſſima hiſtoria nobis enarrat. Nihil, quantum coniectura nobis aſſequi licet, in hac tota theogoniarum explicatione eſt, quod non admiſſis ſemel principiis, ſi non ſatis apte, (id enim a conditorum theogoniarum ingeniis ruditati nondum penitus ereptis poſtulandum non eſt,) veriſimiliter tamen cohaereat: niſi hoc vnum veteris phyſiologiae non ſatis gnaros offendat, Deos ex terra et aqua, coeli vi foecundante fuiſſe ortos, heroasque ita, vt fungos natos fuiſſe. Abſurditas quidem opinionis negari nequit, ita vero ſtatuiſſe veteres, etiam Graecos, dubio caret. Non enim DIODORVS SICVLVS modo refert [y], ex mente Graecorum, qui id ab Aegyptiis didicerunt, terram calore ſolis ita intumuiſſe, in extremitate, vt foetus conciperet varios, quorum pelliculis diſruptis animantia prodiiſſe: ſed et variarum gentium iactantia *αὐτοχθόνας* ſe et ex ſuae terrae gremio prognatos oſtentans ſatis confirmat, credidiſſe vetuſtiſſimas gentes, homines primum ex terra natos fuiſſe. Vnde et Graecis *γηγενὴς ἄνθρωπος*, et Latinis terrae filius dictus eſt, obſcuro genere natus, quique originem ad natiuitatem e terra referre debet [z]. Gigantes vero ex terra prognatos fabula ſatis indicat. Non vero obſcuri tantum homines terrae filii dicti ſunt, ſed magni quoque viri, ſubito et cum virtute apparentes coeli filii vocati, et e coelo delapſi; eo quod vim diuinam in hos homines ex coelo demiſſam crederent. Et ſic Tagen apud Etruſcos auguriorum conditorem ex terra ſubito prodiiſſe ſupra docuimus [a]. Alia in re nota non cumulamus. Patet itaque ex hactenus dictis ratio, quomodo heroum vetuſtiſſimorum res inter theogonias receptae fuerint, et qua via principia phyſica naſcentis mundi cum religione populari veteres theologi in concordiam redegerint. Quae cum fictionibus ſuis ornarent poëtae, et ſuperſtitio in Deos verteret, quos theologorum, philoſophorum et poëtarum ingenia effinxerant, tota ita theogoniarum ſcena inſtructa eſt, quae niſi toti fallimur, ita, quantum in re obſcuriſſima lucis expectari poteſt, accipit. Caetera quae Heſiodus aliique poëtae habent, veteres hiſtorias ſine dubio attingunt, quae alibi enarrantur. Noſter hac ex parte eſt *πολυμαθέστατος* MOSHEMIVS [b], qui cum ad hunc modum theogoniam Heſiodeam in luce poſuerit, adeundus ab iis eſt, qui magis ſpecialia cupiunt: nobis enim non licet eſſe tam prolixis.

§. XXIX.

y) Lib. I. c. 10. p. 18.

z) Conf. ERASMVS Adag. chil. VIII. p. m. 288. Prou. terrae filius.

a) Germanos quoque ita Deos ſuos id eſt heroas ex terra accerſiuiſſe, ſupra dictum eſt.

b) Ad CVDWORTHI Syſt. intell. p. 281 ſeqq. et alibi paſſim.

§. XXIX. Nondum absoluimus poëtas Graecorum omnes, qui inter theologos et philosophos huius aetatis referri solent, sed dicendum adhuc est de EPIMENIDE atque Homero magna nominis fama inter Graecos celebribus. Is Cretensis fuit genere [c], quamuis promissa coma, vultum a patrio more alienum mutaret; patriam alii Cnossum [d], STRABO [e] Phaestum faciunt. De parente aeque incerta traditio est, aliis patrem Phaestium, aliis Dosiadem, aliis Agesarcum, aliis Bolum, matrem vero Blastam vel Baltam vocantibus [f]. Mira de eius iuuentute referunt veteres [g]. Ouem rure domum afferre iussum, inuestigando defatigatum ex itinere in speluncam quietis causa diuertisse, et obrepente graui somno, LVII. annos, (alii [h] L. vel XL. [i] ponunt) obdormiuisse, quo temporis spatio plerique cognatorum morte decesserint. Dehinc expergefactum ad quaerendam ouem denuo profectum, cum eam non inueniret, reuersum esse in agrum, et mutatam rerum faciem attonitum mirantem in oppidum domum parentis rediisse, ibique vix a fratre natu minore iamque vetulo agnitum fuisse atque admissum. Neque hoc vnum mirabile de eo narratur, sed et alia plurima, tanquam de viro Diis proximo et familiari, et supra conditionem hominum posito [k]: nihil plane comedisse [l], vel, quod alii tradunt, a nymphis cibum accipere solitum intra bouis vngulam conditum seruauisse, paulumque inde sumsisse [m]: exiisse animam e corpore quoties vellet, et rediisse, simulasse ideo eum, quasi saepius reuixerit [n]. Imprimis vero vaticiniis, non de praeteritis tantum, sed et de futuris fuisse clarissimum, veteres narrant, et varia vaticiniorum exempla referunt [o]. Addunt purgasse totas regiones et vrbes, expiatis sceleribus, sicque Athenienses eum magno cum honore Creta aduocantes, peste liberauisse [p], qua occasione aras ignotis Diis positas apud Athenienses originem cepisse, tradit LAERTIVS [q]. Inde vero καθαρτής id est, purgator, dictus est [r]. Ideo magni ei honores ab Atheniensibus delati sunt, variaque dona exhibita, decretum talentum et nauis, qua in patriam reueheretur: ille vero pecuniam non accepit [s], et paulo post reditum e viuis excessit, vitae annis ad CLVII, vel vt alii CL [t], Cretenses vero mendaces si sequamur CCXCIX, productis. Corpus eius Lacedaemone sepultum volunt; Spartanos enim bello contra Cnossios viuum Epimenidem cepisse, et occidisse quoque captum, quod minime laeta

 prae-

c) LAERT. L. I. s. 109. et MENAG. ad h. l. quosque laudat, et veteres fere omnes, interque eos D. PAVLVS ad Tit. I, 12.

d) LAERT. l. c. VAL. MAX. L. VIII. c. 13. SVIDAS in Epimenides T. I. p. 821. PLINIVS L. VII. c. 52. PAVSANIAS in Atticis p. 35.

e) Lib. X. p. 479.

f) Vid. LAERT. l. c. STANLEIVS Hist. phil. pag. 91. Io. MEVRSIVS in Creta c. IX. p. 236 seqq.

g) Citati PLVTARCHVS an seni ger. resp. conf. MENAG. ad l. c. Laërt.

h) VARRO de L. L. L. VI. p. 65. ed. Steph. TERTVLLIANVS de anima c. 44.

i) PAVSANIAS l. c.

k) PLATO de legib. L. II. p. 642. LAERT. l. c. PLVTARCH. in Solone.

l) Ibid.

m) Ibid. PLVT. in Conuiuio sept. Sap. inde et naturam nihil reddidisse LAERTIVS auctor est.

n) SVIDAS l. c. idem de Aristea Proconnesio narratur.

o) LAERTIVS, PLVTARCHVS ll. cc. APVLEIVS florid. L. I.

p) LAERTIVS l. c. s. 110. STRABO L. X. p. 479. PLVTARCH. l. c.

q) Conf. MENAG. ad l. c. Laert.

r) IAMBLICH. vit. Pythag. n. 136. p. 114. PORPHYR. vit. Pyth. n. 29. p. 35.

s) LAERT. l. c. s. 111. PLVT. l. c.

t) Ita varias veterum sententias de annis Epimenidis recenset LAERTIVS l. c.

praediceret, refert PAVSANIAS [w], adiiciuntque alii [x], post mortem pellem literatam, compunctamue literis inuentam esse, ideoque sepositam a Lacedaemoniis, vnde prouerbio locus: *Epimenidea pellis* [y]. Multum in hac Epimenidis historia mendacissimis Cretensibus deberi, forte non pauciora astuto et fraudi aptissimo Epimenidis ingenio, et ipsae circumstantiae loquuntur, et ex veteribus viri critico acumine vsi perspexerunt, quemadmodum totam eius historiam incertam esse, ex dissentientibus veterum testimoniis colligitur. Cretenses enim mendaciorum plaustra credulis ingessisse, et portenta finxisse, in vulgus notum est [z], et veteres fere omnes obiiciunt: vnde quid de eorum fabellis censendum sit, facile iudicari potest. Neque tamen Epimenides ab isto populi sui vitio immunis fuisse recte iudicatur, vitae genere, quod sequebatur, istas imposturas postulante. Fuit enim ex illo hominum numero, qui lustrationibus, incantationibus, carminibus sacris, diuinique cultus peculiari instituto famam atque honores sibi quaerebant [a], quod sine istis artibus, quae vulgo commercium et familiaritatem cum Diis illis intercedere, persuadebant, et maiora hominibus reliquis eos posse indicabant, fieri non potuit. Hinc somnus plane insolitus et supra omnem fidem excogitatus, nec a vero abludit, quod quibusdam iam suboluisse narrat LAERTIVS [b], abscondisse se Epimenidem, et in solitudine vixisse, radicibus vitam sustentantem. Eiusmodi enim imposturas non infrequentes fuisse apud veteres, vt inde sibi auctoritatem conciliarent, Zamolxis exemplum supra indicatum probat, et ex iis patet, quae de Pythagora suo loco narrabuntur. Vixisse Epimenidem maxime sobrie, non ab omni verisimilitudinis specie abludit, solebant enim, qui cum Diis familiaritatem iactabant, ieiuniis se ad speciem pietati conciliandam praeparare; fortasse etiam ad ecstases et enthusiasmum promouendum ieiuniis se praeparauit: vix enim aliud, (nisi fabula sit tota relatio) significat, quod tradunt animam ex eius corpore exiisse; idque non obscure PLVTARCHVS [c] prodit, qui de eo: *ἐδόκει δὲ τις εἶναι θεοφιλὴς καὶ σοφὸς περὶ τὰ θεῖα, καὶ ἐνθυσιαστικὴν καὶ τελεστικὴν σοφίαν*, *Habebatur vir religiosus, ac rerum diuinarum peritus, item scientia fanatica ac mystica;* nec negat CICERO [d] *vaticinatum eum esse per furorem;* vnde, quale illud ieiunium fuerit, facile coniici potest; et probabile est, ad excitandum furorem diuinum fuisse adhibitum: asphodelo vero et malua edulii genus confecisse, et id ori adhibentem totam diem exegisse, idem PLVTARCHVS [e] tradit,

w) In Corinthiacis.

x) Citati. HESYCHIVS MILESIVS, et SVIDAS in Epimenides l. c.

y) Oraculi enim monitu seposita fuit, vnde Epimenidea pellis, de rebus sepositis et latentibus conf. MEVRSIVS in Creta L. III. c. 11. p. 238. ERASMVS Chiliad. IV. Cent. II. p. m. 892.

z) Hinc prouerbium: Cretissa cum Cretensi; vnde PSELLVS de oper. daem. eis τὸ τερατεύεσθαι obiicit. conf. MEVRSIVS l. c. p. 233. notum illud, quod ad Epimenidem quoque refertur: Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται. Tit. I, 12.

a) Conferenda quae supra de Abari diximus, et LAERT. l. c. §. 112.

b) l. c. qui non tot annos, sed tempus aliquod eum absuisse ait. SVIDAS verba Laërtii peruertit.

c) l. c.

d) De diuinat. L. I. Hinc Curetem nouum vocatum fuisse, refert. PLVT. l. c. De Curetibus vero vid. MEVRS. l. c. p. 12. 13.

e) PLVTARCHVS in conuiu. sept. sap. qui monet Solonem obseruasse, didicisse asphodeli et maluae vsum ab HESIODO, vid. Op. v. 40. et PROCLVS ad h. l. apud MEVRS. l. c. p. 238. 239.

dit, quam viuendi rationem in montana folitudine degens didiciſſe videtur. Nec vaticinandi rationem magnopere in eo mirandam fuiſſe, ſi a mentis ſagacitate diſcedas, vidit ARISTOTELES, qui *non futura eum, ſed praeterita tantum, quae obſcura eſſent, pateſeciſſe* affirmat [f]. Purgationes vero Epimenidis inter ſuperſtitiones Graeciae, quibus vulgus decipi ſueuit, referendas eſſe, nemo dubitauerit, qui legerit, procurationibus, expiationibus ac ſignis dedicandis vrbes luſtrare conſueuiſſe vel ouibus candidis et nigris loco fortuito cum irent, quo vellent, mactatis peſtem compeſcuiſſe [g]; quamquam alii [h] Cylonio ſcelere, ſublatis facinoris auctoribus, luſtraſſe Athenas referant. Certe cum Solon, vir prudentiſſimus et acerrimi iudicii, etſi cum Epimenide familiaritatem contraxerit, et ab eo legum condendarum rationem edoctus fuiſſe feratur [i], hanc vrbis luſtrationem reprehendiſſe dicatur [k], iuſtam mouet ſuſpicionem, non feciſſe iſta ſuperſtitione viris prudentibus, nec tam facile decipiendis ſatis. Praeſtigiatoribus itaque adſcribendus magis eſſe videtur Epimenides, quam philoſophis, qui non ratiocinationis virtute, ſed fanatica ingenii aſtutia nomen ſibi maximum comparauit, ita, vt a quibusdam inter ſeptem ſapientes Graeciae referretur [l]: vnde inter prophetas magis, quam philoſophos, praeeunte D. PAVLO [m] numerandus eſt [n]. Scripſit tamen Curetum et Corybantum generationem atque theogoniam [o], vnde colligi poteſt, phyſiologiae veteris, in quo argumento theogonias occupatas fuiſſe, ſupra meminimus, non fuiſſe ignarum. Illud ſane fruſtra ad tuendam philoſophiae Epimenideae famam affertur, fuiſſe Pythagorae vel praeceptorem, vel diſcipulum [p]; neutrum enim, praecipue poſterius temporibus quibus vixit atque floruit Epimenides ſatis congruit [q]. Viri tamen docti perſonam ſuſtinuiſſe, et eam quidem, quae tum a theologis maxime excolebatur, eruditionem tenuiſſe ſcripta eius, quae ei apud veteres tribuuntur, teſtimonium perhibent; carmine epico enim ea conſignauit, et *myſteria* atque *luſtrationes* [r] et alia *aenigmatica*,

 et

f) Rhetor. L. III. c. 17. Nec, quae afferuntur futurorum vaticinia, praeter aliquam coniiciendi ſagacitatem aliquid peculiare habent, et ingeniis hominum in hiſtoria ſequentium temporum complementum quaerentium debentur.

g) LAERT. l. c

h) Ib. conf. ALDOBRANDINVS ad h. l. et quos laudat.

i) PLVTARCHVS in Solone.

k) SVIDAS l. c.

l) Citati. Alios ex recentioribus laudat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 36.

m) Tit. I, 12. conf. GROT. ad h. l. et Interpretes alii, quos fuſe nominat cel. WOLFIVS Cur. exeg. ad h. l. T. III. p. 555.

n) Medicum quidam faciunt, conf. cl. SCHVLZE Hiſt. med. Per. I. ſect. 2. c. 7. §. 17. p. 167. ſed perperam, luſtrationibus enim et incantationibus herbisque ſacris medelam adhibuit, vnde eum ex medicorum albo recte eiicit CLERICVS Hiſt. med. P. I. L. II. c. 4. p. 90. hinc ſcilla Epimenidea, qua vſus in luſtrationibus apud THEOPHRASTVM hiſt. plant. L. VII. c. 11.

o) LAERT. l. c.

p) Prius placuit APVLEIO florid. L. II. p. 358. alterum IAMBLICHO vit. Pyth. l. c. et PORPHYRIO vit. Pythag. n. 29. p. 35.

q) Aetas Epimenidis ex luſtratis Athenis colligi poteſt, quod eueniſſe Olymp. XLIV. SVIDAS XLV. conf. MEVRSIVS in Solone c. 9. EVSEBIVS XLVI. vel XLVII. quidam Laërtii Codices tradunt: Poſtea enim ad ſuos redux non diu ſuperfuit viuus, teſte LAERTIO l. c. ſ. 111. Pythagoram vero ante Olymp. XLIII. vel potius XLVIII. natum non fuiſſe, ſuo loco demonſtrabitur; quo vno argumento Platonicorum iactantia, Pythagorae omnes viros celebres vindicantium, confunditur, vnde mirandum cel. FABRICIVM l. c. eis fidem habuiſſe.

r) Eas in pluribus vrbibus adhibuiſſe teſtis eſt PAVSANIAS in Atticis p. 35. conf. Io. LOMEIERVS de luſtrationibus veterum.

et *theogoniam*, *Argus fabricam* et *Iasonis in Colchos expeditionem* [s], quae argumenta ex arcana veterum Graecorum theologorum disciplina ab eo explicata fuisse, omnino verisimile est. Ait etiam LAERTIVS, scripsisse prosa *de sacrificiis*, *de republica Cretensium*, *et Minoë et Rhadamanto*, vnde coniiciendum est, a ciuili atque legislatoria prudentia non fuisse imparatum. Post mortem diuinis honoribus et sacrificiis a Cretensibus cultus est [t], quod in Cretensibus, superstitione alias gentes superantibus [u] mirandum non est.

Homerus. §. XXX. Tandem et HOMERVS in censum vocandus est, qui licet non inter theologos vel philosophos numerandus sit, sed carmine potius epico immortalem famam acquisiuerit, tanta tamen olim eruditionis gloria enituit, vt omnis sapientiae auctor haberetur, omnesque philosophorum sectae ad eum prouocarent, et in partes eum traherent. Ne itaque tantum, quantum iactabatur olim, sapientiae horreum sicco praeteriisse nos pede insalutatum obiici nobis queat, de philosophia quoque Homeri dispiciendum est. Et vitam quidem poëtae prolixe describere nec instituti nostri est, nec labor adeo facilis. Ipse enim nihil, quod ad se pertineret, carminibus suis intertexuit [v]; nec, quae hodie extant, vitae Homeri descriptiones, quarum vna ad HERODOTVM altera ad PLVTARCHVM, tanquam auctorem, refertur, νοθείας suspicionem effugere potuerunt [w]. Tantum quoque ea, quae de Homero referunt veteres, quaeque post plurimos alios, qui celeberrimi nominis poëtam intactum non praetermiserunt, eleganti doctrina vsi collegere illustris GISBERTVS CVPERVS [x] et diligentissimus LVDOLPHVS KVSTERVS [y], inter se dissentiunt, vt, quid certi de eo statui debeat, vix inueniatur. Temporis enim, quo vixit epocha incerta et vehementer disputata est viris doctis, nec veteres certi quid ea de re afferunt [z]: probabile tamen, annis circiter nongentis ante restitutam per Christum orbis salutem floruisse, certe omnibus, qui hodie extant poëtis antiquiorem esse, in dubium vocari nequit. Eadem incertitudine de patria Homeri inter veteres disputatum est, non enim inter Graecos tantum variae vrbes et regiones Homerum sibi vindicarunt, quas VARRO apud GELLIVM hoc versiculo comprehendit:

Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ius (Chius), Argus, Athenae.

inter quas Chius et Smyrna quam maxime de ea re decertarunt, vnde et poëta Melesigenes dictus est: sed et exteri hanc sibi gloriam vindicarunt, nec,

s) Multa de his Epimenidis scriptis egregia attulit FABRICIVS l. c. qui videndus.

t) LAERT. l. c.

u) Vid. MEVRSIVS in Creta L. IV. c. 2. p. 197.

v) Conf. quae notat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 253 seqq. qui multa ad historiam Homeri literariam pertinentia affert, et eos quoque nominat, qui celebratissimi poëtae vitam descripserunt.

w) Ibid. DIONYSIO HALICARNASSEO alteram vindicat TH. GALEVS praef. opusc. mythol.

x) In eruditissimo comm. quo consecrationem Homeri lapidi insculptam illustrauit Amst. 1683. 8.

y) In Historia critica Homeri Franc. ad Viadr. 1696. 8.

z) Vid. TATIANVS or. ad Graec. §. 49. CLEM. ALEX. Strom. L. I. §. 327. GELLIVS L. III. c. 11. L. XVII. c. 21. SVIDAS voce Homerus T. II. p. 692. aliique laudati KVSTERO et FABRICIO ll. cc. Ex recentioribus prae aliis videndi VOSSIVS de poët. Graec. c. II. p. 8. PETAVIVS Doctr. temp. L. IX. c. 32. MARSHAM. Can. chron. p. 457. DODWELLVS de Cyclis Graec. diss. III.

nec, si verum fatendum, certi quid de patria Homeri statui potest [a]. Parentes incertos esse, vel ipsa poëtae antiquitas, quae subobscuram dubiamque totam eius historiam reddidit, satis innuit [b]: Maeonium senem qui vocant, patrem Maeonem fuisse contendunt [c]. Homeri vero nomen a coecitate datum fuisse, vetus traditio est [d], etsi alii aliam nominis originem quaerant, coecitatemque eius negent [e]. Vitam eius vagam et in decantandis inter Graeciae celebritates et conuiuia carminibus occupatam [f], quam tandem apud Ium morbo finiit, enarrare loci et instituti nostri non est; ea enim ad poëtarum historiam pertinet [ff].

Eius gloria et admiratio.

§. XXXI. Effecit vero ingens, quam per omne fere tempus consecutus est, Homerus, admiratio, vt inuidiae temporum carmina eius eriperentur, et ad nos integra transmitterentur, quod paucis ex Homeri aeuo, et ante eum nulli datum fuit. Leguntur enim hodie eius *batrachomyomachia*, siue pugna ranarum et murium, licet olim iam de auctore lepidissimi carminis dubitatum sit [g]. *Hymni triginta et duo*, in honorem Deorum, *epigrammata et poëmata varia sedecim*, quorum tamen vtraque, an genuina sint, et Homero tribuenda, olim iam in dubium vocatum est [h]: *Ilias* etiam siue poëma celeberrimum de bello Graecorum ad Troiam et rebus gestis heroum Graecorum, Hectoris, Aiacis, Achillis aliorumque, denique *Odyssea*, siue poëma de erroribus et peregrinationibus Vlyssis ex bello Troiano Ithacam repetentis. In his poëmatibus ordinandis, emendandis, distinguendis plurima fuit veterum diligentia, qua de re, cum ab argumento nostro longius abeat, dicere, superuacaneum existimamus, consulenda vero commendamus, quae plenis cyathis attulerunt CVPERVS [i], KVSTERVS [k], FABRICIVS [l], qui historiam scriptorum Homeri literariam eleganter et diligentissime enarrarunt. Vnum notasse non abs re erit: fuisse inter Graecos, qui veterum poëtarum, praecipue vero Homeri, carmina vel in conuiuiis, vel theatris, cantabant, qui quoniam variis modis carmina Homeri consarcinarent, rhapsodi atque Homeristae dicti sunt, virgamque lauream manu tenuerunt [ll]. Hi postea carminibus istis

a) Integro de patria Homeri libro egit LEO ALLATIVS, patriae suae Chio insulae eum vindicaturus: conf. GELLIVS l. c. SENECA ep. 88 KVSTERVS l. c. p. 2. qua ratione numis in Homeri honorem cusis ciuitates certarint, exponit CVPERVS l. c. p. 7.

b) Meles fluuius Smyrnam praeterfluens pater eius dictus, quia natalem locum dedisse putabatur. vid. SVIDAS. l. c. CVPER. l. c. FABRICIVS l. c. p. 258. et quos laudat.

c) SVIDAS l. c.

d) Vid. MEVRSIVS ad Hesych. illustr. p. 178.

e) Negarunt coecitatem Homeri ex veteribus CICERO Tusc. Qq. L. V. et ex recentioribus ANDR. WILCKIVS in curatione coeci Homeri, CVPERVS l. c. p. 129.

f) Vid. Vita Homeri HERODOTO tributa c. 9. 12. DIO CHRYSOST. de Ilio non capto p. 143. et ex eo IO. GEORG. PASCHIVS de var. modis tradendi moralia c. II. §. 9. p. 109. et quos laudat cel. STOLLE Hist. lit. P. I. c. 5. §. 25.

ff) Consulendus LIL. GYRALDVS dial. de poëtis, qui vitam Homeri enarrauerunt GVARINVS, POLITIANVS, CAMERARIVS multique alii.

g) FABRICIVS l. c. p. 263 seq. et quos laudat.

h) Vita Homeri PLVTARCHO tributa conf. IDEM l. c. p. 265.

i) loc. cit.

k) l. c. P. II. sect. I. p. 62 seqq.

l) loc. cit.

ll) Conf. omnino KVSTERVS l. c. sect. 4. p. 86 seq. a virgis, quas manu tenuerunt, sic vocatos ait SVIDAS in Rhapsodus T. III. p. 254. sed a ῥαψῳδίᾳ, et consutis poëmatiis dictos fuisse veteres plerique testantur, et ipsa vocis etymologia innuit.

istis cantatis de praemio certarunt [m], sicque Homeri poëmata vsque ad Indos delata sunt, vbi in lingua vernacula cantata esse refert AELIANVS [n]. Non vero delectationis causa et ob animi tantum iucunditatem tantam celebritatem consecuta sunt, sed et ad formandos mores, et discendam sapientiam publice commendata maximam auctoritatem sunt nacta. Celeberrimi enim legislatores Lycurgus et Solon publicam eorum lectionem commendarunt [o], bibliothecis vero publicis et priuatis scripta et imagines Homeri, pretiosissimo saepe habitu illatae [p], gentibus extra Graeciam barbaris illa facta acceptissima [q], regibus et principibus in deliciis habita [r], iuuentuti scholasticae tanquam fons omnis eruditionis tradita [s], ipse vero Homerus statuis, numis, sacrificiis, et diuino quoque cultu honoratus est [ß], omnibus fere in deferendis poëtae honoribus insanientibus; quae dementia nec nostra quidem aetate tota cessauit, quid enim de Homeri super omnes scriptores praestantia inter Gallos acriter nostris temporibus disputatum sit, neminem latet, qui recentiorem callet historiam literariam [t]. Nos de eruditione [u], elegantiaque carminum Homericorum non disputamus, ea enim alieni fori sunt, nec an praeferendus sit omnibus poëtis, disquirimus [x]; sed qua ratione Homerus omnis philosophiae parens dictus sit, expendemus.

Eius philosophia. §. XXXII. Consentit scilicet totus fere veterum chorus, paucis, qui saniora viderunt, exceptis, Homerum non σοφὸν tantum, sed et ἀρχηγὸν πάσης βαρβάρε σοφίας, *ducem atque principem esse omnis barbarae philosophiae*, fatente, TATIANO [y]; immo omnem, iudice DIONYSIO HALICARNASSENSI [z], eruditionem introductam esse in vitam, καὶ τελευτῶσαν φιλοσοφίαν, *et perfectissimam philosophiam* exhibitam esse ab Homero. Eodem modo PHILOSTRATO [a] *pater et vox sophistarum*; STRABONI [b] eius ποίησις φιλοσόφημα, *scriptum philosophicum*, audit, et MAXIMVS TYRIVS [c] sine haesitatione affirmat, errare eos, qui aut Homerum aut Hesio-

m) Ibid. p. 93.

n) AELIANVS L. XII. c. 48. DIO CHRYSOST. Orat. LIII. KVSTER. l. c. p. 93. CVPER. l. c. p. 135. 199.

o) KVSTER. l. c. sect. II. §. 1. p. 13 seqq.

p) Ibid. §. 5. p. 21. et ex veteribus PLINIVS L. XXXV. c. 2.

q) Vid. laudatos not. (u) et de Romanis KVSTER. l. c. sect. IV. p. 32.

r) Exemplo est Alexander M. qui scripta Homeri sub puluillo semper reposita habebat, et in pretiosissimo scrinio seruabat, vid. STRABO L. XIII. PLINIVS Hist. nat. L. VII. c. 29. de Ptolomaeo Philopatore vid. AELIAN. L. XIII. c. 22. de Augusto SVETONIVS in Aug. c. 84.

s) ISOCRATES in panegyr. PLVTARCH. in Alcibiad. FABRICIVS l. c. p. 277.

ß) Omnino hic consulenda CVPERI et KVSTERI diligentia, et quae nos diximus in Otio Vindel. Mel. III. §. 6. p. 251. ibique laudati.

t) Videndi quos laudauimus in Otio Vindelico Mel. III. p. 244 seqq. et plerique historiae literariae recentiores enarratores.

u) Insana elogia veterum data Homero collegit Io. DVPORTIVS in app. ad gnomologiam Homeri, quocum KVSTERVS l. c. sect. II. III. IV. CVPERVS l. c. p. 1 seqq. BVDDEVS Hist. eccl. V. T. T. II. p. 673. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 347 seqq. et quos laudant, conferendi.

x) Consulendi RAPINVS Comparaison de Virgile et d'Homere PERRAVLT parallele des anciens et des modernes T. III. p. 329. LA MOTHE discours sur Homere, praefixo versioni Iliadis aliique, qui in hac controuersia scripsere.

y) Orat. contra Graec. p. m. 166. vbi eum Mosi quoque iungit.

z) Ep. ad Pom.

a) Vit. Soph L. II. n. 27. § 6. p. 620. Ita vero Maximus Tyrius quoque, Hermogenes et Eustathius, quorum loca vide apud CRESOLLIVM theatr. Rhetor. L. III. c. 2. Sophistas vero non nudos oratores, sed et philosophos hic intelligi recte monuit CVPERVS l. c. p. 119.

b) Geogr. L. I.

c) Dissert. XIX.

Hesiodum minus, quam Aristotelem Stagiritam, vel Cilicem Chrysippum vel Libycum Clitomachum aliosque σοφὸν esse existiment, aut minus in rerum contemplatione excelluisse. Hinc certatim veteres de philosophia Homerica commentati sunt, inter quos Oenomaus Gadarensis, Porphyrius et Phauorinus, Maximus Tyrius, Aristocles Messenius, Cassius Longinus aliique eminuerunt [d]; et ex ea quoque causa THEMISTIO dictus προπάτωρ καὶ ἀρχήγονος τῶ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλες λόγων, *primus parens auctorque sermonum Platonis et Aristotelis*, et MAXIMO TYRIO [e], Plato dictus *alumnus Musae Homericae*, licet hunc praeceptorem recuset. Eadem ratione *Socrates Homeri discipulus, non Archelai*, dicitur DIONI CHRYSOSTOMO [f], vt alia taceamus. Rem omnem in luce ponit SENECA [g], qui, vt erat acuto ingenio, rem ita eleganter expressit: *Vis scire, quam non ad docendam virtutem consederint? adspice quam dissimilia inter se omnium studia sint; atque similitudo esset idem docentium. Nisi forte tibi Homerum philosophum fuisse persuadent, cum his ipsis, quibus colligunt, negent. Nam modo Stoicum eum faciunt, virtutem solam probantem; modo Epicureum, laudantem statum quietae ciuitatis, et inter conuiuia cantusque vitam exigentis: modo Peripateticum, bonorum tria genera inducentem: modo Academicum, incerta omnia dicentem. Apparet nihil horum esse in illo, quia omnia sunt, ista enim inter se dissident. Demus illis, Homerum philosophum fuisse; nempe sapiens factus est, antequam carmina vlla cognosceret, ergo illa discamus, quae Homerum fecere sapientem.* Quae etsi insanos philosophiae Homericae admiratores potuissent ad maturum aliquod iudicium ducere, tantum tamen abest, vt Platonica Alexandrinorum philosophorum schola philosophiam Homericam reliquerit, vt potius ex eadem disciplina MAXIMVS TYRIVS [h] doluerit, *philosophiam olim mysteriis et occultis sacris, fabulis item, musica et diuinatione traditam, amictu magnifico postea spoliatam, et cuiuis tanquam scortum prostitutam fuisse, et solum nomen relictum; eoque deuentum fuisse, vt Homeri Hesiodique carmina, totaque antiqua illa Musa pro fabulis habeatur, quae admiratione in ea digna, negligantur, et Homerus e philosophorum numero eiiciatur ὁ ἡγεμὼν τῶ γένες, philosophorum princeps.* Adderemus hic multa, quae illustris munere et eruditione CVPERVS pro ornanda Homeri philosophia ex veteribus refert [i], fabularem eruditionem peculiarem philosophiae speciem facientibus, nisi ea, quae hoc capite

d) Videndus de iis Io. IONSIVS de Script. Histor. philosoph. L. III. c. 7. p. 244.

e) dissert. XVI.

f) Orat. LV. conf. CVPERVS l. c. p. 121. qui absurditatem sententiae collectis veterum auctoritatibus emollit, eos, qui aliorum ante se mentem egregie percepissent, discipulos et familiares vocantium.

g) Epist. 88. quas vero doctrinas sectae Graecanicae in Homero quaesiuerint, enumerat CVPERVS l. c. p. 126. quem vide.

h) Prooem. Diss. XVI. Ceterum notabilis hic locus vel ideo est, quoniam maxime ea illustrat et confirmat, quae hoc capite de fabulari Graecorum vetustissimorum theologia et philosophia diximus.

i) l. c. p. 123 seqq. quae cum superioribus a nobis dictis contulisse neminem poenitebit.

capite fuse hac de re attulimus, satis lectorem conuincere apta essent, qui tamen doctissimam tractationem lecturus, multa egregia, etsi non satis ad rem facientia, offendet, vnde ad iucundissimum librum merito eum remittimus. Nec hoc sufficiebat Homericae philosophiae patronis, in genere tantum ei philosophiam tribuisse; heros quoque in potioribus philosophiae partibus constituendus erat. Itaque naturae interpres felicissimus et MACROBII voce [k], *solus naturae conscius* vocatus est, licet pulchre viderint, omnia quae de physica Homeri eruditione dicuntur, allegoriarum explicationi, saepe frigidissimae, deberi [l]. Qua arte vsi philosophi, cum Homerum omnis sapientiae auctorem atque conditorem fieri cernerent, allegoriae beneficio doctrinarum suarum praesidia in Homero quaesiuerunt; id quod primum fecisse Metrodorum Lampsacenum, et *in his, quae ad naturalem philosophiam pertinent, poëtae studiosum fuisse*, tradit LAERTIVS [m]. Afferunt hac de re, vt physicae cognitionis specimina edant, varia epitheta, quibus naturam rerum expressisse ipsis visus est; adeo vero infirma et emendicata sunt omnia, vt istis taedium lectori afferre merito nefas ducamus [n]. Scilicet facile fabularum explicatione quiduis ex quouis exsculpi potest, qua in re Eclectica Alexandrinorum philosophorum schola alios anteuertit, et absurditate vicit, vnde quae pro physica et astronomica eius eruditione afferuntur, lubentes praeterimus, alibi legenda [o]. Nec virtutis docendae et morum formandorum praeceptorem fuisse negant, qui Homerum admirantur [p], sed praecepta virtutis tanta felicitate inculcasse volunt [q], vt δαίμονιον καὶ θεῖον τῷ ὄντι κήρυκα τῆς ἀρετῆς *diuinum et a daemone profectum praeconem virtutis* vocare non erubuerint: vnde et non priuatae tantum fortis hominibus Homerus magister morum commendatus est [r], sed et regibus magister datus, vnde PORPHYRIO enata tractatio, *de vtilitate, quam reges ex Homero capere possunt* [s]; inde nullum morum praeceptum, quod non omnium sectarum philosophi in Homero se vidisse putauerint [t]. Et vt nihil ad perfectionem philosophiae Homericae desideretur, theologia eius vehementer laudata est. *Nulla in eius poëmatibus pars*

k) Saturnal. L. I. c. 12.

l) Videndus PLATO de Republ. L. X. quod negare non potuit CVPERVS l. c. p. 87.

m) L. II. f. 11. Ridet hanc insaniam TATIANVS l. c. p. 160. cuius locus dignus est, qui hic legatur. Ita vero: Certe Lampsacenus ille Metrodorus in libro de Homero prorsus stolide disseruit, nihil non ad allegoriam referens. Nam neque Iunonem neque Mineruam, neque Iouem id esse fatetur, quod existimant, qui aedes et lucos illis constituerunt, sed res quasdam in natura et elementorum digestiones.

n) Vt exempla habeas sapientiae physicae in Homero, ecce: columbas vocat timidas, aquilam acerrimam auium, draconem herbas mortiferas edere, cygnos longo collo ornatos, ceruas imbelles, perdicem velocem, mulos fortibus vngulis praeditas, tauros latae frontis, sed piget plura adscribere, adeo puerilia sunt, et indigna viris doctis. Scilicet ex epithetis aptis, quae Homero non deneganda, physicam scientiam colligere insulsum est.

o) CVPERVS l. c. p. 90. qui haec magis pro exonerandis eruditionis et lectionis infinitae thesauris, quam adstruenda rei veritate attulisse videtur.

p) Ita iam Anaxagoras apud LAERT. L. II. f. 11. conf MENAG. ad h. l.

q) DIO CHRYSOSTOM. Orat. II. de regn.

r) CVPERVS l. c. p. 94. 99. conf. SVIDAS in Homerus T. II. p. 683. et quae ibi ex DIOSCORIDE de Homericis legibus affert.

s) SVIDAS in Porphyr. T. III. p. 158.

t) Imprimis id fecere Platonici recentiores, MAXIMVS TYRIVS, THEMISTIVS, PORPHYRIVS, MACROBIVS. Rationem eius rei ex conditione philosophiae eorum suo loco explicabimus.

pars absque Diis, sine praefecto, sine imperio, sed omnia diuinis nominibus, omnia diuinis sermonibus, omnia diuinis abundant artibus, si MAXIMO TYRIO [u] fides est: immo talia Deo Ioui tribuisse visum illustri CVPERO [x], quae a Christiano aliena esse nequeunt: esse potentiorem omnibus aliis, distribuere diuitias pro sua voluntate; dare sceptra et iura, impios punire, et ταρταρῶσαι, frustra esse, sine eo, hominum labores; immo, quod visum quoque IVSTINO MARTYRI [y], multa ex Mose in opera sua transtulisse; expressisse creationem ex nihilo, paradisum [z], turrim Babylonicam [a], deturbatum e coelo diabolum [b]; post inspectos in Aegypto libros sacros vnum solum Deum cecinisse, illumque vocare Θεὸν αὐτόν. Habitum denique a veteribus Homerum fuisse theologum antiquissimum, nemine contradicente, eo quod mythice de diis disseruerit [c]. Tandem ne quid artium et scientiarum, etiam philosophicarum ei desit, Medicum quoque faciunt, naturamque vulnerum, morborum curationes, herbarumque virtutes intellexisse, eiusque vestigia in carminibus suis reliquisse acriter contendunt [d]. Tantam itaque cum in eo sapientiam et philosophiae scientiam non veteres modo sed et recentiores admirati sint, ignoscendum forte IOSVAE BARNESIO Salomonis sapientiam in Homero deprehendisse sibi viso [e]. Alia exorbitantis in hoc argumento ingenii humani specimina, ne nimii simus, tacemus.

§. XXXIII. Quamuis vero maxima fuerit Homeri gloria, tantaque, quantam inter homines pauci sperari queant, inuenti tamen sunt, qui auctoritatis praeiudicio fascinari se non passi, longe aliter de Homero iudicarunt, et eius laudibus valde detraxerunt [f]. Inter hos Zoilus Ephesius [g] primas partes tenet, quem inter Homeromastigas acerrimum fuisse veteres tradunt. Nec hoc rhetores soli fecerunt, sed et philosophi; Xenophanem enim contra Homerum scripsisse narrat LAERTIVS [h], qui et de Heraclito [i] refert, iudicasse dignum, qui ex theatris eiiceretur, et colaphis caederetur. Maxime vero gloriae Homeri obstat, quod PLATO [k] eum cum reliquis poëtis e republica sua eiecerit, fabulasque eorum legi vetuerit. Id quod Platonici sequiores mire, ne Homero noceat, torquent, misere vero et praeter rem; quemadmodum et ea non faciunt satis, quae recentiores in hanc rem frigide afferunt [l]. Respexit enim Plato ad fabulas de Diis, quas tanquam impias reiiciebat, etsi carminis elegantiam et antiquam quoque, ad quam pas- *Reprehensio.*

u) Diss. XVI. x) l. c. p. 106.
y) In cohort. ad Graecos p. 27.
z) Introductis Alcinoi hortis.
a) Per gigantum pugnam.
b) Per deiectionem noxae vel ἄτης.
c) Pertinent huc, qui orthodoxe de Deo locutum fuisse Platonem censent, de quibus postea.
d) Vid. cel. D. CLERICI Hist. Medic. P. I. L. II. c. 4 p. 88. qui recte dubitat: et quos nominat FABRICIVS l. c. p. 349 350.
e) Vid. CLERIC. Bibl. chois. T. XXII. p. 244.
f) De Homeromastigibus consulendus KVSTERVS l. c. sect. 6. p. 45 sqq. et FABRICIVS l. c. p 364 sqq.
g) Alii Amphipoliten Macedonium dicunt. Diligenter de hoc Zoilo, more suo disserit FABRIC. l. c.
h) L. II. s. 18. SEXT. EMPIR. adu. Math. L. I. s. 289.
i) L. IX. s. 1. k) De rep. L. II. p. 378.
l) KVSTERVS l. c. conf. ad DION. CHRYSOSTOMI diss. LIII et MAX. TYRII diss. VIII. CASAVBONVS et HEINSIVS.

ſim reſpexit Homerus theologiam in iſtis fabulis latentem non prorſus reiecerit. Nec hoc ſolius Platonis iudicium fuit, ſed et LONGINVS [m], PHILOSTRATVS [n], et Hieronymus philoſophus apud LAERTIVM [o] aperte indecoram de Diis fictionem, e medio quippe vulgo deſumtam, improbauerunt. De philoſophia vero Homeri recte et acute iudicantem SENECAM [p] ſupra audiuimus, nullam in eo eſſe, vbi omnes ſectae patrocinium partium ſuarum quaerunt. Notumque eſt, non Athenienſes tantum quodam tempore multatum Homerum tanquam inſanientem, quinquaginta drachmis contemſiſſe, referente Heraclide apud LAERTIVM [q], ſed et Adrianum atque Caium Romanorum imperatores contemtim de Homero iudicaſſe et de abolendo eo cogitaſſe [r]. Recentiori vero, et noſtro potiſſimum tempore, quid viri docti C. PERRALTIVS [s] et ante eum IVLIVS CAESAR SCALIGER [t], DAVID et IOANNES CLERICVS [u], CHRISTIANVS THOMASIVS [x] aliique [y] in Homero reprehenderint, hiſtoriae literariae veteris gnaros non latet.

Iudicium de philoſophia ei tributa.

§. XXXIV. In hac veterum et recentiorum diſcordia, vt, quid de eruditione Homeri philoſophica ſtatuendum ſit, quaeque ſententia amplectenda, pateat, ſequentia probe ponderanda et expendenda ſunt, et abiiciendum auctoritatis atque antiquitatis praeiudicium, quod pleroſque, viros eruditos, qui in laudando et inter numina referendo Homero tantopere inſaniuerunt, in tranſuerſum egit.

I. Aetas Homeri probe conſideranda eſt, quae quamuis incerta et dubia ſit, multumque controuerſa inter eruditos, certum tamen eſt, ante Olympiadem vigeſimam tertiam, quo tempore eam ponit cl. DODWELLVS [z], vixiſſe, nec veriſimilitudine ea ſententia deſtituitur, quae Olympia ipſa aetate anteuertiſſe contendit. Eo vero tempore in incunabulis quaſi vagiebant, non eruditio tantum fere omnis, ſed maxime quoque philoſophia artesque mathematicae; quaeque tunc tradebantur, ad coſmogoniam a parentibus et maioribus acceptam, vti hactenus vidimus, et ad theologiam referebantur. Alia itaque et comtior multo philoſophiae facies ſequentibus demum temporibus introducta eſt, artesque et ſcientiae, imprimis philoſophicæ, improbo labore, induſtria, experientia et meditatione plurimorum annorum ad iuuenilem quendam vigorem et maturitatem perductæ ſunt. Quod etſi de diuino Homeri ingenio, quod ei denegandum non eſſe, nec tam contemtim de eo iudicandum, quemadmodum Homeromaſtiges ſolent, exiſtimamus, ſatis teſtatur, qui in rudi illo ſeculo elegantiam ſermonis artisque poëticae, duris licet vitae neceſſitatibus et circumforaneo vitae genere preſſus, in carminibus ſuis luculenter expreſſit; conuincit nos tamen,

m) περὶ ὕψους c. 7.
n) In Heroicis c. II. §. 20.
o) L. VIII. ſ. 21. Plura hac de re doctiſſima tractatione collegit b. OLEARIVS in praef. ad PHILOSTRATI Heroica.
p) ep. 88.
q) L. II. ſ. 43.
r) PLVTARCHVS et XIPHILINVS in Hadr. SVETON. in Caio.
s) loco ſupra laudato. t) Poët. L. V. c. 2.
u) Ille Orat. IV, hic Art. Crit. T. I. p. 100.
x) diſſ. de contentione morum cum iure ſcripto §. 15. y) FONTANELLE dial. des morts dial. V.
z) l. c.

men, praepostere agere, qui earum scientiarum perfectam cognitionem Homero tribuunt, quae tum infantiam vix egressae erant, et per multos demum annos excultae inter Graecos postea enituerunt.

II. Attendendum porro est ad vitae genus, quod Homerus sectatus est. Illud enim vagum fuisse, atque poëtam regiones varias obiisse, et in conuiuiis regum atque opulentiorum, et solennitatibus Graecorum quaestus causa carmina sua decantasse, veteres non negant, qui eius vitam descripserunt. Quis in hoc vitae genere, et musae Homericae scopo quaerat philosophum? quis tantum in eo temporis et otii deprehendat, quantum ad eum scientiae philosophicae gradum acquirendum requiritur, quem Maeonium senem attigisse, Homeri cultores contendunt? Praecipue cum hae scientiae, non natiua tantum elegantissimi ingenii felicitate enascantur, quod arti poëticae accidit, cuius praestantiam ingenio temporique hanc artem diligenter iam propter vsum sacrum excolenti Homerum debuisse fatendum est; sed otium ad meditandum et experientiam quoque consulendam, et multorum annorum studium parentes habeant, quae Homero defuisse, sicque philosophiae discendae occasione fuisse destitutum, quilibet, vel Homero ipso coecior, manibus palpat.

III. Attento quoque oculo ad eos respiciendum est, qui vniuersae eruditionis Graecanicae vestigia in Homero se deprehendisse luculenta sibi visi sunt. Illi enim ad allegoriam confugientes, omnia inuenerunt in Homericis poëmatibus, quaecunque inuenire cupiebant. Prout enim quis hypothesi instructus et ingenio ornatus fuit, ita Homerica quoque carmina arcanum et allegoricum sensum fundere non credidit solum, sed et aliis persuadere conatus fuit. Cuius Ὁμηρομαντείας non luculentius specimen dare possumus, quam diuersissimas celeberrimorum Homeri carminum expositiones. Si enim FRANCISCVM BLANCHINVM virum eruditissimum et ingeniosissimum audimus [a], tota Homeri poësis historicum sensum habet, fictaque fabula, sub Iouis nomine describit regem Aethiopum vel Arabiae, quae tunc Aethiopia orientalis habebatur, atque Aegypti, sub nomine Iunonis regnum Syriae, Neptuni Cariae, Apollinis Assyriae. Qua ratione quoque GERARDVS CROESIVS [b] in *Homeri poësi* sacram oraculorum diuinorum historiam deprehendisse sibi visus est. Alii vero, praecipue philosophi veteres, vt in omnium calculo probato poëta systematum suorum patrocinia inuenirent, opiniones suas in eo deprehendunt, et omnium sectarum parens Homerus, ne per somnium quidem de iis cogitans factus est [c]. Id vero omne non aliis machinis, quam allegoriarum contortis explicationibus factum est; cuius, vt exemplum non desit, seruauit nobis tempus HERACLIDIS PONTICI allegorias in Homericas de Deo sententias [d], quae lu-

a) In historia vniuersali ex antiquis monumentis illustrata, quam Italico sermone edidit, c. 30.

b) In Homero, Hebraeo, siue historia Hebraeorum ab Homero, Dordraci 1704. 8.

c) SENECA l. c. et quae supra monuimus. conf. FABRICIVS l. c. p. 348.

d) Ita quidem inscribitur, sed Heraclidis Pontici Platonici philosophi non esse, et ipsa tractatio a Pla-

luculentum ſpecimen exhibent, qua ratione obtorto collo ad omnia, quaecunque modo placuerunt philoſophis, Homerus raptus fuerit. Illius enim ſcriptoris ſcopus fuit, ea, quae in Homero de Diis improbe conficta videntur, allegoriae excuſatione mitigare. Hoc vt obtineat, v. g. ſolem facit Apollinem, eiusque ſagittas in Graecos emiſſas peſtilentes morbos ex ſole et a ſolis calore ortos putat, et futili diſſertatione, vt aeſtate haec contigiſſe euincat, omnia corradit, tanta cum violentia, vt ad ilium non totum decennium deſediſſe Graecos, contra Homeri narrationem, contendat, et armorum, quem ille tribuit, ſonum, coeleſtem ſtellarum harmoniam, et harmonicos radiorum ſolis ſonos interpretetur. Et hac via in aliis quoque Homeri locis exponendis incedit, et Platoni Homerum ex ciuitate philoſophica vnguentis delibutum dimittenti ſuccenſens alia philoſophumena in Homero acute videt. Quae an non quadrata miſceant rotundis, Homerumque nobis eripiant, dum in philoſophum eum conuertunt, prudentis lectoris iudicium eſto. Et hac quoque ratione inceſſiſſe Metrodorum Lampſacenum ſupra obſeruauimus, notatque EVSTATHIVS [e], fuiſſe, qui non fabuloſa tantum, ſed ea quoque, quae omnium confeſſione hiſtorica ſunt, in allegorias mutarent, quo modo et Platonici recentiores [f], et Io. BAPT. PERSONA [g] deſipuerunt. Certe, ſi vnquam, in his verum eſt, quod dici ſolet, nihil videre, qui nimium videt, vel, quod SENECAM dicentem ſupra audiuimus: nihil horum eſſe in illo, quia omnia ſunt; iſta enim inter ſe diſſident.

IV. His, vt debent praemiſſis, iudicium de eruditione Homeri, praecipue philoſophica, facile fieri poteſt. Nam quia incertum eſt, an hiſtoriam narrauerit Homerus, vel totam fabulam poëtica licentia excogitauerit, qua de re Heſtiaea Alexandrina olim diſputauit [h], et qui cetera magnifice de Homero ſentit, DIO CHRYSOSTOMVS [i] Ilium captum eſſe negauit, et idcirco Homerus haud ſemel mendacii reus actus fuit, quique hiſtoriam ceciniſſe credunt, tempus eius μυθικὸν nominare coguntur, ob fabulas plurimas [k]; ſequitur inde, de toto poëmatum Homericorum ſcopo incertam eſſe ratiocinationem; et aeque dubium eſſe, num allegoriae Metrodori, Procli, Diadochi, Numenii, Heracliti et ſimilium mentem Homeri exprimant, quam, an hiſtoriae veteris parens ſit. Si quoque ipſa totius carminis oeconomia ſpectetur, videtur Homerus potiſſimum argumentum aliquod nobile elegiſſe, in quo virtutem poëticam, ingeniumque demonſtraret, ſicque ſibi victum et applauſum conciliaret, non cogitans, vt vel pietatis, vel philoſophiae

a Platonica philoſophia abludens prodit, et Mſc. probant Heraclito alicui tribuentes, vt monuit, qui eruditum libellum Opuſc. mytholog. inſeruit TH. GALE in praef. conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 143. Facit quoque mentionem auctorum multo, quam Heraclides, iuniorum.

e) In prolegom. in Iliada.

f) Conf. HOLSTENIVS in vita Porphyr p. 44. exemplo ſint eius Qq. Homericae, et liber de antro nympharum.

g) In noctibus ſolitariis, ſ. de iis, quae ſcientifice in Odyſſea ſcripta ſunt Ven. 1613. 4.

h) STRABO L. XIII.

i) Orat. XI. cui Ilium captum oppoſuit G. HENR. VRSINVS.

k) Conf. CVPERVS l. c. p. 167. EVSTATHIVS prooem. FABRICIVS l. c. p. 343.

phiae, vel artium praecepta, nisi id ὡς ἐν παρέδῳ fiat, inspergat. Vnde magnopere a scopo eius abludunt, qui poëtam, longe aliam gloriam quaerentem, et de ea laurea cum Hesiodo certantem, philosophorum principibus anteponunt.

V. Sit itaque poëtarum omnium coryphaeus Homerus, quod tamen emunctae naris viri negant [l], excludendus sane est ex philosophorum grege, eorumque albo eximendus. Quicquid enim pro demonstranda eius philosophica eruditione affertur, pondus plane nullum habet, cum allegoriarum machina illatum potius sit carminibus Homeri, quam innatum. Mirum itaque non est, sectas Graecorum sibi e diametro contrarias in iis patrocinium inuenisse, et non minus Epicureos quam Stoicos, dogmaticosque quam scepticos Homerum sibi vindicasse: vbi enim semel eiusmodi interpretandi ratio admittitur, facile quiduis ex quouis exsculpitur, et Homerus non minori verisimilitudine cum BORRICHIO et TOLLIO [m] in chemicum, quam cum Platonicis in metaphysicum, physicum, ethicum et theologum mutatur. Adeo quoque contorta ea sunt, quae pro incrustando hoc argumento afferri solent, vt apud eos, qui insano antiquitatis et auctoritatis praeiudicio occupati non sunt, eiusmodi difficiles, licet eruditas, nugas recitasse, sit refutasse. Quod ne sine teste atque argumento exemploue dictum sit, speciminis loco vnum alterumue philosophiae Homericae exemplum adducemus, quod vetus auctor vitae Homeri [n], qui ad demonstrandam omniuariam Homeri eruditionem omnes neruos ingenii atque eruditionis adhibuit, attulit, eoque rem egregie demonstrauisse sibi visus est [o]. Is vt probet physicam scientiam exacte tenuisse Homerum, contendit: didicisse non Xenophanem tantum Colophonium, sed Thaletem quoque ab Homero: aquam esse rerum omnium principium, quia cecinit:

Oceanus qui cuncta creat, gignitque creata,

addit tamen, terram et aquam principium ponentem Xenophanem magistrum habuisse Homerum dicentem:

Sed vos in terram lymphamque resoluier omnes.

Quasi vtraque opinio eadem sit, et significet, in genitalia elementa vniuersitatis cuncta resolui. Quatuor vulgaria elementa statuisse Homerum, inde demonstrat, quod in multis vniuscuiusque eorum mentionem faciat: Qua serie elementa constituta sint, sciuisse, quia terram in inferiore, aethera in superiore loco atque Olympum supra ponat. Iunonis cum Ioue consuetudinem indicare coniunctionem humidae substantiae siue aëris, cum ignea siue aethere; diuisione regni inter fratres Neptunum, Iouem, Plutum, aquae, ignis, aëris elementa distributa significare. Terram vero ideo relictam, quamuis quarta pars sit, quod trium elementorum essentia assidue

l) Virgilium Homero anteponendum esse demonstrauit instituta comparatione RAPINVS conf. PERRAVLT parall. T. III. p. 329.

m) In fortuitis.

n) In opusc. mythol. GALEI p. 283 seqq.

o) Alia ex aliis philosophis exempla interpretationum physicarum Homero tributarum legi possunt apud CVPERVM de apotheosi Homeri p. 89 seqq.

due moueatur, terra maneat immobilis: Olympi vero lucidiſſimam partem quintam eſſentiam innuere. Empedoclis amicitiam et diſcordiam iam ſtatuiſſe Homerum, canendo de Iunone:

Vado videre feracis latibula terrae
Oceanumque patrem diuorum Thetidaque ipſam,
Magnas inter eos valeam an componere lites.

Sic et Venerem amicitiam, Martem inimicitiam elementorum naturalium docere; Mundum ſtatuiſſe vnum, quia dixit, fines terrae eſſe; Solis naturam intellexiſſe, quia quaerit; *quis norit aurorae ortum domumque, et radii Hyperionis vnde?* Fuiſſe gnarum ſcientiae aſtrorum, inde probat, quia nominat vergilias, ſuculas, nec non magnūm Oriona, deſcribit vrſam horizontem non attingentem, Bootem tarde occidentem; neque tamen, fatetur, eius inſtitutum fuiſſe exponere ea, quae ad ſiderum contemplationem pertinent [p]. Neptunum porro terrae motorem dicendo, ſciuiſſe cauſas terrae motuum, quae ex mari deriuandae ſint; Ventorum cauſam intellexiſſe vocantem vim humectantem ſpirantium; ſciuiſſe eorum diſpoſitionem, canendo:

Vna eurusque, notusque ruunt, zephyrusque procellas
Excitat, et boreas fluctus ad ſidera tollit.

Et ſic in ceteris quoque inſtituit, et quaecunque Graecorum ſchola dogmata phyſica inuexit, in Homero deprehendit. Quae phyſicae Homericae demonſtratio, an riſu vel miſericordia digna magis ſit, lectori expendendum relinquimus.

VI. Iudicium ex dictis de philoſophia morali, quae ex Homeri poëmatibus exſculpitur, facile fieri poteſt. Inſeruiſſe paſſim Homerum carminibus ſuis ſententias ad formandos mores ſpectantes [q], virtutumque et vitiorum characteres et exempla non inelegantia expreſſiſſe, negari quidem nequit, verum haec philoſophum non faciunt, et aliis quoque ſcriptoribus atque poëtis communia ſunt, ſenſuque honeſtatis naturali enaſcuntur. Nec adeo ſanam eſſe morum doctrinam, quam ſequitur Homerus [r] ex theologia eius Deorumque deſcriptione, bellis, iurgiis, inuidia, aliisque, quae illis more hominum tribuit vitiis, manifeſtum eſt, vnde eum philoſophos ſeuerius philoſophantes e coetu ſuo eieciſſe, ſupra monuimus. Allegoriae vero machinis et contortis verborum captationibus, Ariſtotelicas et Platonicas, de philoſophia morali doctrinas in Homero videre, quod Platonici ſequiores, et laudatus quoque vitae Homericae auctor faciunt, ad eum lapidem impingit, ad quem toties lapſa ſunt magna ceteroquin veterum et recentiorum ingenia.

VII.

p) Magis adhuc ineptit PORPHYRIVS qui de antro Nympharum apud Homerum, duo oſtia ait eſſe tropicum vtrumque aſcenſui et deſcenſui animarum dicatum. Alia huius furfuris vide apud MACROB. L. II. c. 10. et CVPERVM l. c. p. 91.

q) Collegit eas DVPORTVS in Gnomologia Homerica.

r) Conf. cel. STOLLIVS diſſ. an Homerus fuerit philoſophus moralis?

VII. Homeri theologiam valde in ſuſpicionem adductam fuiſſe, et vapulaſſe acute cernentibus philoſophis, quod impie de Diis locutus ſit, ſupra monuimus. In omnia tamen alia abeunt Homeri admiratores, tum veteres et in his memoratus vitae eius auctor, tum recentiores[s], inter quos eruditione alios facile vincit CVDWORTHVS[t], et in id omnes neruos intendunt, vt probent, recte pieque de Deo ſenſiſſe Homerum. Non adducemus contorta veterum et imbecillia argumenta, fortius inſtat Cudworthus, et non tantum teſtimoniis PLVTARCHI[u] et PROCLI[x] ſed exemplis quoque ex ipſo Homero collectis probare conatur, admiſiſſe eum, omnium gubernatorum principem et patrem Deumque hominumque, omnesque ei tribuere notiones demiurgicas: vnde ſequi putat, omnium omnino rerum primum creatorem fuiſſe. Non negabimus viro docto, multa tribuiſſe Homerum Ioui ſuo, quae potentiam, auctoritatem, ſapientiam indicant, praefeciſſe eum reliquorum Deorum agmini, locutum fuiſſe de eo magnifice; vrſerunt haec veteres quoque, qui pro pietate Homeri cauſſam perorarunt: attendendum vero eſſe monemus, ad totam Iouis fabulam, qualem inducit Homerus. Hanc ſi, prout par eſt, ſequimur, Iupiter patre Saturno ex Oceano genitus eſt, connubioque Iunoni iunctus[y]. Quae ſi ad ea exigantur, quae ſupra de theogoniis vetuſtiſſimorum Graecorum diximus, palam eſt, Homerum ſe religioni populari accommodauiſſe, et cum alia omnia, quam Deorum doctrinam, canere inſtituiſſet, ea ex vulgi religione et poëtarum veterum theogoniis in carmina ſua tranſtuliſſe, quae poëmatis rationem poſtulare credebat. Cum vero magnos viros regesque primos Deos fecerit popularis religio, qualem Iouem quoque in Theſſalia monteque Olympo late regnantem fuiſſe veriſimile eſt, et hiſtoria vetus omnem illam Deorum familiam, quam inducit Homerus, genuerit, id quod ſupra euictum eſt, concidit omnis de theologia Homeri diſputatio, nec religio eius ex poëmate illius poteſt erui, cum ſenſus veros de Deo in eo tradere non inſtituerit, ſed ſe populo, cui canebat, et cuius applauſum gratiamque quaerebat, accommodauerit: et quae natura de Deo animo inſeuit, vel apud veteres quoque theologos Graeciae dicta erant, cum populari religione tam foede commiſcuerit, vt ſyſtema doctrinae de Deo cohaerens erui non queat. Quod qui negat, eum talem de Deo cohaerentem doctrinam ex Homero oſtendere debere, recte poſtulat, idque impoſſibile iudicat cel. MOSHEMIVS[z]. Subductis itaque rationibus, quae allatae ſunt, omnibus, non dubitamus Homerum e philoſophorum numero excludere, non obſtante veterum auctoritate et conſtanti traditione, quae luculentum exemplum exhibet, ad quae ſententiarum et opinionum monſtra ſeducat auctoritatis et antiquitatis praeiudicium.

s) Theologiam Homeri ſingulari quoque libello perſecutus eſt PETR. LESCALOPIERIVS ad calcem Comm. in Cic. de N. D. et b. RECHENBERGIVS pec. diſſ. Lipſ. 1679.

t) Syſtem. intell. c. IV. §. 19 p. 428 ſeqq. add. cl. IOH. LAMIVS de S. Trinit. L. I. c. 14. p. 56.

u) Qq. Platon.

x) L. III. in Timaeum Platonis p. 96.

y) Vid. Iliad. ξ. v. 243 ſeqq. Mirum vero non recordari Homeri admiratores interpretationum ſuarum per Iouem aetherem explicantium, qua ratione enim, ſaluis his interpretamentis Homerus orthodoxus eſſe queat, non videmus.

z) Ad l. c. CVDWORTHI p. 430.

CAPVT SECVNDVM.

DE PHILOSOPHIA GRAECORVM POLITICA.

§. I.

Philosophia Graecorum politica.

Quem in modum rudem et inconditi sensus populum Graecorum optimis institutis, et imprimis religione introducta ad rationis vsum, et humanam societatem traduxerint magni viri, quos theologorum nomine honorauit antiquitas, in praecedenti capite ostensum est. Non sufficiebat vero musices et artis poëticae dulcedine populum allicere, sicque feros et ad disciplinam ferendam ineptos animos emollire; nec religionis quoque reconditos sensus omnibus patere consultum videbatur; sicque non satis societati, quam instituebant, ciuili prospectum erat, sed legibus quoque, et prudenter constituta republica salus ciuitatis erat promouenda. Huic rei initio ipsi quoque rituum sacrorum auctores se adplicabant, legesque simul et morum moderationem curabant, vnde eleganter HORATIVS [a] vtrumque iungit:

Syluestres homines sacer interpresque Deorum
Caedibus et victu foedo deterruit Orpheus;
Dictus ob haec lenire tigres rabidosque leones;
Dictus et Amphyon Thebanae conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, et prece blanda
Ducere, quo vellet. Fuit haec sapientia quondam,
Publica priuatis secernere, sacra profanis
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis
Oppida moliri, leges incidere ligno.

Postea constituta melius societate et ordinata republica, sacra a profanis, et mysteria recondita a publicis ciuitatis regulis atque legibus separata sunt, sicque religionis custodia tradita sacerdotibus, quique arcanis ritibus praefecti erant epoptis, atque hierophantis, leges vero ordinatae a viris prudentibus, et publicae salutis intelligentissimis; qui vbi moderandis rerum publicarum gubernaculis manum admouerunt, non saluberrimis tantum constitutionibus felicitatis publicae viam aperuerunt, sed et prudentissimo moderamine, exemplo recto, vitaeque atque morum innocentia, dictis item factisque prudentiam politicam singularem monstrantibus sapientiae laudem ante alios commeriti sunt. Et haec sapientia Graecorum politica est, quam legibus conditis, et politica prudentia exhibuerunt: inter quos cum viri quidam ingenio acutissimo et imprimis practico pollentes essent, illi sapien-

a) In arte poët.

plentum Graecorum nomen κατ' ἐξοχὴν consecuti sunt [b]. De philosophia itaque Graecorum politica dissertaturi, nondum ad philosophiam iusto nomine exornatam et insignitam respicere possumus, sed sapientia Graecorum politica et legislatoria expendenda, et de septem sapientibus Graeciae ea dicenda sunt, quae magnos viros e communi sorte hominum exemerunt, et honorificentissimum nomen acquisiuerunt.

Legislatores.

§. II. Inter legislatores Graeciae, (quae etiam propter colonias Graecas ad Italiae inferiorem partem extendi, eoque magna Graecia vocari solet) quorum haud exiguus est numerus [c], sapientia, auctoritate, legumque austera seueritate ante omnes alios eminuerunt ZALEVCVS et CHARONDAS. Zaleucus Locrenses Epizephyrios primus omnium legibus instituit [d], et seuerissima disciplina rempublicam ordinauit, inter vetustissimos Graeciae legislatores atque sapientes numerandus. Is origine obscura natus, et vitam pastoritiam agens seruus quidem fuit, sed ob ingenii acerrimi praestantiam et insignia merita libertatem consecutus [e], Locrensium rempublicam ita legibus ornauit [f], vt licet tristiori et seueriori habitu essent introductae, respublica tamen Locrensium gloriam εὐνομωτάτης adipisceretur [g]. Hanc legislatoriam prudentiam a Pythagora in his terris scholam aperiente didicisse veterum quidam, imprimis Platonici [h] afferunt, sed contra omnem veri speciem, cum non tantum ab aliis aetas Zaleuci supra Pythagoram longius extollatur [i], sed et ante Pythagoram Locrenses legum gloria celebres fuerint [k]. Fecitque sine dubio fabulae auctoritatem, quod moderatores rerumpublicarum in magna Graecia, qui ex disciplina Pythagorae prodierant, legibus ita constitutis ex Pythagorae fama atque celebritate auctoritatem quaererent, et similitudinem institutorum iactarent, qua ratione etiam Numam Romanorum regem inter Pythagorae discipulos foedo ἀναχρονισμῷ numeratum fuisse, supra dictum est. Non itaque disciplinae Pythagoricae, quam aetate, ipso PORPHYRIO [l] prodente, anteuertit, sed proprii ingenii acumini et industriae suae debuit, quas ex consuetudinibus legibusque non scriptis, Cretensium, Atheniensium et Spartanorum, optimas leges praescripsit, et poenas arbitrio iudicum antea permissas, lege definiuit [m]. Adeo vero seuera disciplina fuit Zaleuci, vt non tantum vinum extra medici praescriptum bibere vetaret [n], sed et adulteros oculorum effossione puniendos

Zaleucus.

 consti-

b) Repetenda hic sunt, quae in prolegomenis de significatione vocis σοφὸς, apud veteres, diximus.

c) Catalogum praecipuorum legislatorum in scriptis veterum memoratorum exhibet diligentissimus FABRICIVS Bibl. Gr. Vol I. p. 528 seqq.

d) CLEM. ALEXANDR. Strom. L. I. p. 309.

e) SVIDAS in Ζάλευκος T. II. p. 1.

f) A Mineruа se per insomnium accepisse more veterum legislatorum iactabat CLEM. ALEXANDRIN. l. c. p. 352. VAL. MAX. L. 2.

g) Vid. laudati FABRICIO l. c. p. 515.

h) DIODOR. L. XII. p. 84. SENECA ep. 90. LAERT. L. VIII. f. 16. PORPHYR. vit. Pythag. n. 21. p. 30. IAMBLICH. vit. Pythag. c. VII. n. 32. pag. 25.

i) DEMOSTHEN. Orat. adu. Timocrat. p. 469. EVSEB. in Chron. qui ad Olymp. XXIX. refert. vid. BENTLEIVS ap. diss. de epist. Phalarid. p. 319 seq.

k) Conf. STRABO L. VI. p. 259.

l) Vid. l. c. n. 56. vbi refert, Locrenses Pythagoram reiecisse, quia nihil haberent in legibus suis quod reprehendi possit. Vnde non demum a Pythagora datas esse constat.

m) STRABO l. c. p. 260.

n) ATHENAEVS L. X. p. 429. AELIANVS L. II. c. 37.

conſtitueret, cui legi cum ipſe filius obnoxius fieret, is ſibi, vt filio aliquo modo ſine legis fraude parceret, oculum vnum, et illi alterum eiui paſſus eſſe dicitur [o]. Tanta quoque ſeueritate auctoritatem legibus ſuis conciliauit, vt ſanciret [p], qui de legis alicuius ſententia differere vellent, hoc facerent in conſeſſu mille virorum, laqueis de collo pendentibus, ſicque laqueo gula frangeretur illi, qui male legem explicaſſe iudicaretur. Ipſum ſe ferro interfeciſſe, cum forte belli tempore armatus in concionem prodiiſſet, quod legibus ipſius capitali ſupplicio interdictum erat, narrat EVSTATHIVS [q], alii tamen Charondae, alii Diocli Syracuſanorum legislatori tribuunt, vixque veri ſpeciem tuetur, videnturque eiusmodi fabellae ad conciliandam tantum legibus auctoritatem apud poſteros excogitatae fuiſſe. Leges eius paſſim allegari videas, quas tamen ſuppoſititias eſſe non ſine acumine contendit RICHARDVS BENTLEIVS [r], vir celeberrimus.

Charondas. CHARONDAS Catanaeus [s], etiam Pythagorae diſcipulus fuiſſe, veteribus traditur [t], etſi aetate ſuperiorem facile alia euincant [u]: isque non ſolum Catanenſibus ſuis, ſed et aliis Italiae ciuitatibus per Italiam atque Siciliam leges ſcripſit, tanto cum applauſu, vt numis honoratam fuiſſe eius effigiem contendat RAPHAEL TRICHETVS DV FRESNE [x], qui diligenter de hoc legislatore egit: contrarium tamen ſentiente et aliam numo Catanenſi interpretationem adplicante illuſtri SPANHEMIO [y]. Inter Athenienſes

Triptolemus. primus legibus ciuitatem inſtituit, poſt leges a Cerere datas vel a conditore ad Cererem potius relatas, TRIPTOLEMVS, quarum tres Eleuſine aſſeruatas easque antiquiſſimas refert PORPHYRIVS [z]; parentes honorandos, Deos fructibus colendos, animalia non laedenda eſſe. Eas poſtea ſeu nimia vetuſtate obſoletas, ſeu reipublicae gubernandae moribusque ciuium

Draco. formandis non ſufficientes DRACO inſtaurauit et auxit circa Olymp. XXXIX. ciuitate iam conſtituta [a], quas tanta aſperitate atque ſeueritate tulit, vt Herodicus apud ARISTOTELEM [b] dixerit, leges eſſe non hominis, ſed draconis, itemque Demas apud PLVTARCHVM [c], quod ſanguine, non atramento leges ſcripſerit. Vnde triſtem poſtea diſciplinam magna

Solon. ex parte abrogauit SOLON et mitiores leges poſuit, Epimenidis, quod ſupra vidimus, conſilio vſus, conſultis quoque Aegyptiorum atque Cretenſium legibus [d], vnde tota Athenienſium Themis a viris doctis paſſim illuſtrata [e] originem cepit, quam auxerunt poſtea Cliſthenes, Demetrius Pha-

o) IDEM L. XIII. c. 24. VALER. MAXIMVS L. VI. c. 5.

p) POLYB. in Eclog. L. XII. p. 920. STOBAEVS Serm. XXXIX.

q) Ad Iliad. ά. p. 62.

r) l. c. p. 343 ſeq. Eius leges Latino ſermone collegit Io. WILH. ENGELBRECHT. Lipſ. 1699. 4.

s) Vid. laudati FABRICIO l. c. p. 519. not.

t) IAMBLICHVS l. c. SENECA l. c. PORPHYR. l. c.

u) Pertinent huc dicta de Zaleuci aetate.

x) In epiſtola de Charondae effigie in numo Catanenſi expreſſa. Pariſ. 1658. 8. et in T. X. theſ. Gronou. p. 574. cuius compendium dedit V. cl. PETR. ZORNIVS Biblioth. antiquar. exeg. T. I. p. 105.

y) De vſu et praeſtant. numiſmat. T. I. diſſ. VII. p. 401. qui imaginem de Sileno explicat.

z) De abſtinentia L. IV. p. 431.

a) ARISTOT. Politic. L. II. c. 10.

b) Rhetor. L. II. c. 23.

c) In Solone.

d) Olymp. XLVI. AELIAN. L. VIII. c. 10. PLVTARCHVS et LAERTIVS in Solone.

e) MEVRSIVS in Themide Attica, recuſa T. V. The-

Phalereus, Hipparchus, Pericles, Pisistratus, Sophocles, Theseus, aliique. Lacedaemonios vero salutaribus legibus instruxit LYCVRGVS, nobilissimum inter nomothetas nomen, atque antiquum, quod circa initium Olympiadum effloruit [f]. Is Thaletem Cretensem [g], celebrem theologum poëtam atque legumlatorem audiuit [h], et Aegyptiorum, atque Cretensium constitutiones imitatus nouis legibus Spartanorum ciuitatem muniuit, et vt auctoritatem iis conciliaret, eas ad Apollinem retulit [i], ita tamen vt nihil vlla lege in alios sanciret, cuius non ipse primus in se documenta daret [k], vnde non tantum Lycurgi nomen in prouerbium abiit pro viro honestatis et virtutis tenacissimo, sed et ipsa Spartanorum disciplina tanquam parens masculae virtutis commendaretur. Negandum tamen non est, varia in Lycurgi legibus reprehendisse viros doctos, in quibus plus fortitudinis quam modestiae et iustitiae tributum fuit [l]. Peculiare est, quod veteres notant, leges suas scripto non edidisse, sed tanquam ῥήτρας Apollinis et sacra oracula Delphis allata memoriae tradendas regumque sub custodia seruandas constituisse [m], id quod non ad augendam tantum opinionem de origine diuina et auctoritatem stabiliendam, sed et ad rationem status reipublicae iuuandam comparatum fuit, vt ita integrum reipublicae moderatoribus esset, addere, quaecunque e re publica esse, cognouissent [n], sicque notabile hoc exemplum est methodi arcanae, etiam circa philosophiam politicam adhibitae. Solebant autem leges illae decantari, modulos musicos iis adaptantibus Thalete Cretensi, Tyrtaeo, Terpandro aliisque [o]. Tandem magna fama celebratae quoque sunt leges Cretensium, quas Solonem et Lycurgum consuluisse diximus. Eas a RHADAMANTO acceperunt, qui a Ioue se tulisse professus est [p], moreque vetustissimorum theologorum deos ita reuerenter haberi, et sacro silentio de iis cogitari iussit, vt lege constituerit, ne in iureiurando Deos nominare fas esset [q]. Hunc inter Cretenses imitatus est MINOS, nomotheta itidem inclytus, qui et ipse legum suarum auctorem Iouem esse dixit: et memorabile, quod antrum Idaeum Ioui sacrum extra vrbem habuit, quod frequentaret; istis enim antris peculiaria numina praeesse, inque iis Deos peculiari reuelatione voluntatem patefacere multis veterum legislatorum et theologorum iactatum

Lycurgus.

Rhadamantus.

Minos.

fuit:

Thesauri Gronouiani, quem tamen fictas Rhetorum leges interdum pro veris accepisse obseruat S. PETITVS Comm. ad leges Atticas. Alios nominat FABRICIVS l. c. p. 527.

f) Conf. IDEM l. c. p. 523. et p. 236 seqq.

g) Distinguendus hic Thales a Milesio de quo suo loco; videndus de eo FABRICIVS l. c.

h) PLVTARCHVS in Lycurgo. STRABO L. X. p. 480.

i) DIOD. SIC. L. I. p. 48. LIBANIVS T. II. p. 497. quem in finem oraculum Delphicum a Lycurgo corruptum fuisse refert POLYAENVS Strateg. L. I. pag. 16. cuius oraculum exhibet THEODORIT. L. X. de cur. Graec. affect. p. 140.

k) IVSTINVS L. III. c. 2.

l) PLATO de legibus L. I. ARISTOT. Polit. L. II. c. 7. PLVTARCH. in Lycurgo, ex recentioribus BAYLE Dict. T. III. art. Lycurgus p. 109 seqq. Hinc effrenis iudicanda licentia ALB. comitis PASSERANI, qui Lycurgum cum Iesu Nazareno comparare non erubuit, quam luculenter detexit, et accurate atque prolixe de Lycurgi legibus disputauit S. Reu. MOSHEM. Theol. mor. P. II. p. 313 seqq.

m) PLVT. l. c. HERODOT. L. VI. c. 57.

n) Conf. ANT. VAN DALE de orig. idololatr. pag. 314.

o) Conf. FABRIC. l. c. p. 524. et quos laudat.

p) STRABO L. X. p. 467.

q) SVIDAS in Λάμπων. T. II.

fuit: quae caussa quoque fuit, cur Pythagoras in eo Minoëm imitaretur. Qui cum ex hoc profecisse IAMBLICHO [r] dicatur, nouum nobis exemplum est, quam impudenter Platonici hi omnes magnos antiquitatis viros ad heroëm suum rapuerint. Fuisse enim Cretensium leges ante Lycurgum Pythagora longe antiquiorem, modo audiuimus.

Septem sapientes Graeciae.

§. III. Post legislatores Graecorum ciuilis sapientiae et moralis quoque eruditionis laudem SEPTEM VIRI graues et magistratus muneribus inclyti retulerunt, qui solenniori et eminentiori quadam significatione SAPIENTES dicti sunt. Eorum historiam ex veteribus multi tradiderunt, quorum narrationes collegit DIOGENES LAERTIVS [s], et commentatores eius, inter quos est MENAGIVS, cui STANLEIVS [t] suo modo adiiciendus est. PLVTARCHVS quoque conuiuium septem sapientum [u] nobis reliquit, in quo tamen fabulas veteres de septem sapientibus Graeciae nouis, vt placerent auxit: sic vt libellus, longe alio scopo scriptus [x], quam vt historiam enarraret, non nisi cautissime sequendus sit. Hos secuti sunt recentiores scriptores plurimi, de quibus quia non sine eleganti eruditione et iudicio exposuit cel. CHRISTOPHORVS AVGVSTVS HEVMANNVS, qui et ipse ἀκριβῶς καὶ πολυμαθεστάτως de his sapientibus egit [y], lectorem breuitatis caussa ad eum remittimus, idque tantum obseruamus, accidisse historiae septem sapientum Graeciae, quod plerisque veterum traditionibus accidere videmus, quae initio simplices atque nudae, vbi ad posteros propagantur, nouis semper circumstantiis ornantur, comuntur, emendanturque, sicque per aliquot secula propagatae mutantur, vt primam et natiuam faciem aegre agnoscas. Ita enim veterum narrationibus assuta sunt plurima, vt difficile sit, id, quod verisimillimum est, ex iis omnibus eruere.

Occasio enati tituli.

Occasionem vero enati sapientum Graeciae tituli, quae Damasia Atheniensium archonte Olymp. XLIX. 3. [z] accidisse dicitur, ita veteres, interprete LAERTIO [a] atque VALERIO MAXIMO [b] plerumque referunt. Ionici adolescentes quidam a piscatoribus Milesiis iactum retis emerunt, reti educto, tripus aureus magni pretii extractus est: orta inde contentione, illis piscium se capturam vendidisse affirmantibus, his, fortunam tractus se emisse, dicentibus, controuersia demum propter nouitatem rei et magnitudinem pecuniae ad vniuersum eius ciuitatis populum delata est atque placuit Apollinem Delphicum consuli, cuinam adiudicari deberet. Deus respondit:

De

r) De vit. Pyth. c. V. n. 27. p. 21. conf. MEVRSIVS in Creta L. II. c. 3. p. 21. L. III. c. 8. p. 161 seqq.

s) Integro L. I.

t) Hist. philos. P. I. qui plerosque veterum locos congessit, vt Laërtium, quem potissimum sequitur, illustraret.

u) T. I. Opp. p. m. 284 seqq.

x) Totum enim conuiuium hoc ad inuentiones Rhetorum pertinere, suo loco probabimus, Symposiorum enim forma sermones morales eleganter tradidisse Graecos, PLATO, ARISTOTELES, EPICVRVS, ATHENAEVS exemplo sunt.

y) Act. Phil. Vol. II. p. 494 seqq.

z) Sub eo enim Thaletem hunc titulum accepisse nomenque sortitum refert LAERT. L. I. s. 22. Is vero Damasias alter fuit, qui eo tempore floruit.

a) Lib. I. s. 27.

b) Lib. VIII. c. 1.

De tripode ex Phoebo quaeris Milesia proles;
Huic tripodem addico, cui sit sapientia prima.

Tum Milesii communi consensu Thaleti tripodem dederunt, ille cessit Bianti, Bias Pittaco, is protinus alii, deincepsque per omnem septem sapientum circulum ad vltimum ad Solonem peruenit. Qui et titulum amplissimae sapientiae et praemium ad ipsum Apollinem transtulit. Sapere narrationem hanc fabulam, ideo excogitatam, vt iucunditate circumstantiarum auribus placeret, quilibet haud obesae naris facile subolfacit. Ita enim rebus vetustissimis saepissime accidit, vt mirabilior atque augustior eis facies affingeretur, quo magis veterum ruditas curiosis oculis probaretur. Mirum itaque non est, in referendis historiae circumstantiis vehementer inter se dissentire veteres. Non enim inter eos certa ratione constat, de qua potissimum re disceptatum fuerit? Aureum tripodem fuisse plerique tradunt, VALERIVS MAXIMVS auream mensam vocat, ideo notatus ab OLEARIO et HEVMANNO[d], qui tamen non vulgarem mensam, sed Delphicam, quae tripus dicta fuit, intellexit. Alii apud LAERTIVM[e] φιάλην vocant, et poculum aureum[f]. Conciliari tamen possunt ita, vt dicatur, tripodem fuisse craterem, siue poculum tribus pedibus instructum, crateres enim eiusmodi tripodas in certaminibus Bacchi praemium plerumque fuisse, refert ATHENAEVS[g] et Hesiodum, in certamine cum Homero eiusmodi tripodem ὠτώεντα auribus vel ansis potius cinctum accepisse, historia certaminis eius narrat. Aureus vero vel aereus fuerit, inter dissentientes veteres[h] definiri non potest: certe, si aereus fuit, auratum fuisse, dubium non est, nisi veterum narrationes plerasque reiicere velimus. Occasio porro traditi sapientissimo praemii longe aliter ab aliis, maiorique cum verisimilitudine narratur. Eudoxus enim Cnidius apud LAERTIVM[i] Euandesque Milesius tradunt, Croesi amicum quendam poculum aureum a rege accepisse, vt illud sapientissimo Graecorum daret, eumque obtulisse Thaleti: alii Anacharsin missum vt cui tradendus sit rogaret; alii a rege ad Pittacum missum tradunt. Sunt, qui dicant, a Periandro ad Thrasibulum Milesiorum tyrannum onustam nauim missam fuisse, eaque cum naufragium fecisset inuentum tripodem a piscatoribus. Alii, vt miscendo humana diuinis augustiorem fabulam redderent, a Vulcano fabrefactum ac pro munere Pelopi datum, cum ille vxorem duceret, demum ad Menelaum peruenisse, raptumque cum Helena ab Alexandro in Coum mare fuisse coniectum, sicque a piscatoribus extractum fabulantur. Inter dissentientes has veteres traditiones ea vero accedit proxime, quam Androni debemus, scriptori graui[k], qui librum de tripode scripsit,

c) Ad STANLEIVM p. 6.
d) l. c. p. 508.
e) f. 28.
f) Ib. f. 29.
g) Lib. II. p. 37 seqq. conf. Hist. crit. de la republ. des lettres T. XII. art. II. p. 273 seqq. HEVMANN. l. c.
h) Conf. MENAGIVS ad Laërt. L. I. f. 82.
i) l. c. f. 28 seq.
k) Videndus de eo IONSIVS de script. hist. philos. L. I. c. 8. p. 40.

fcripfit[l], in quo refert: Argiuos ἀρετῆς, virtutis praemium tripoda conftituiffe fapientiffimo Graecorum, eumque Ariftodemum Spartanum fuiffe iudicatum, qui eum conceffferit Chiloni. Haec enim mori Graecorum de eruditione propofitis praemiis difceptandi funt confentanea, et fimplicem rei hiftoriam, miris poftea fabulis auctam et adulteratam nobis exponunt. Cui vero praemium tantum deftinatum fuit? plerique adfirmant quidem, σοφωτάτῳ deberi, obfcurum tamen eft, quid per fapientem tum temporis intellexerint, qui praemium certantibus propofuerunt? Sapientiae enim nomen non philofophis tantum datum effe, fed et omnem eruditionem indicauiffe, in prolegomenis pluribus demonftrauimus; vnde hic per fapientem intelligi virum fententiis ad mores pertinentibus et vitae innocentia excellentem contendit AVGVSTINVS[m]. Alii vero et in his Dicaearchus[n], neque fapientes, neque philofophos fuiffe contenderunt, fed viros συνετὰς δὲ τινὰς καὶ νομοθετικὲς, *prudentes atque legislatoria eruditione excellentes.* Anaximenes autem poëtica facultate eximios fuiffe putauit[o]. Quod veterum fententiae diuortium fatis prodit, ambiguam effe fapientiae nominis hac in re fignificationem. Vt vero certi quid definiamus in re incerta, illud ex Andronis narratione tenendum eft, ἆθλον ἀρετῆς σοφωτάτῳ deftinatum fuiffe. Ἀρετὴν vero Graeci non virtutem tantum moralem dicunt, fed omnem omnino perfectionem, qua quis excellit[p]. Qualis vero ea virtus fuerit, nemo, nifi fallimur, melius vidit Dicaearcho, qui ad eam eruditionem atque fapientiam, qualis eo tempore apud Graecos fumma in laude pofita erat, et in Ariftocratica reipublicae forma eminebat, retulit, et prudentiam legislatoriam intellexit. Eiusmodi enim viri prudentiffimi, qui cum laude reipublicae praeerant, omnes, praeter vnum Thaletem philofophiae laude inclytum, fuerunt, ne Periandro quidem excepto, etfi Graecis monarchicum imperium vehementer abhorrentibus, valde vapulet et peffime audiat. Qua in re confirmamur PLVTARCHI[q] auctoritate, qui πολιτικὴν ἀρετὴν eis tribuit, quemadmodum et Chilon[r], qui ex numero illorum fuit, hanc viri prudentis et rebus publicis admoti virtutem effe dixit, vt ratiocinatione ea praeuideat et comprehendat, quae futura funt, quae πρόνοια fiue prudentia virtutem politicam conftituit. Neque vero regulae morum excludendae funt, in quibus eos Laconica fapientia excelluiffe, dicta, quae ipfis tribuuntur, et praecepta morum fuadent. Quia vero tripodem certaminis praemium propofitum fuiffe veteres tradunt, ad certaminum gloriam eo tempore quaefitam omnino refpiciendum eft. Ea vero in poëticae facultatis praeftantia pofita fuit, id quod

l) Apud LAERTIVM l. c.
m) De Ciu. Dei L. XVIII. c. 25.
n) LAERT. l. c. f. 40.
o) Ibid.
p) Exemplum fignificationis huius vide apud PLVTARCH. de educ. Lib. c. IV. et Lexicographos paffim.
q) In Solone T. IV. p. m. 147. vbi de iis: Omnino verifimile eft, folam tunc Thaletis philofophiam vltra vfum fe ad contemplandum extuliffe, reliquos fapientis nomen a ciuili virtute inueniffe. conf. CICERO de Orat. L. III. c. 34.
r) LAERT. L. I. f. 68.

quod de certamine Homeri et Hesiodi, Menandris et Euripidis aliorumque poëtarum veteribus memorata testantur[s]. Excelluisse vero viros hos sapientes non politica tantum, sed et poëtica eruditione, carmina eorum, siue ᾀδόμενα, decantari solita, quae eis tribuit LAERTIVS[t], luculenter euincunt, vnde inter poëtas Graecos recte illos retulit VOSSIVS[u]. Nec hoc a more rectorum ciuitatum alienum, quos leges suas carminibus scripsisse et decantando proposuisse, praecedente paragrapho Lycurgi exemplo probauimus. Ex dictis iam, quid de septem sapientibus Graeciae statuendum sit, verisimili inductione facile colligi potest. Nempe, fuisse viros celebres, prudentia ciuili et potissimum legislatoria inter suos nomen atque famam ingentem consecutos, qui vt in omni eruditione ad mores ciuium pertinente excelluerunt, ita arte quoque poëtica inclarescentes, de eruditionis gloria dictis atque praeceptis prudentiam moralem atque ciuilem respicientibus proposito tripodis inaurati praemio carminibus decertarunt. Ita enim non temporis tantum illius consuetudo, sed et veterum diuersae narrationes in concordiam facile atque sine violentia redigi possunt. Imprimis vero et hoc ex illius temporis consuetudine repetendum est, morem Graecorum dictis moralibus atque praeceptis ad vitam potissimum ciuilem spectantibus, breui acumine ingenii aciem demonstrandi, non inter Spartanos tantum[w] sed in omni fere Graecia, maximam admirationem meruisse[x]. Qualia cum ea fuerint, quae viris his apud veteres dicta tribuuntur, patet non errasse PLATONEM[y], qui eam ob caussam sapientum nomine illos dignos habitos fuisse tradit, refertque eos interdum conuenisse, et Apollini praecepta sua dedicauisse, quae postea in templo eius Delphis inscripta fuerint. Quod si verum est, facile, nos conuincit, fieri potuisse, vt tantam sapientiae celebritatem consequerentur, licet ex triuio petita haec sapientia oculatioribus videri queat[z]. Concurrebant enim ad hanc famam sapientiae tuendam, ingenii praestantia, politica prudentia, dicta atque praecepta ciuilia, et Laconica eloquentia, atque poëticae facultatis praestantia: quibus partibus, si vnam theologiam excipias, philosophiam, siue eruditionem potius Graecorum politicam tum temporis constitisse, tanquam verisimillimum nulli dubitamus asserere[a]. Mirum itaque non est, cum hoc viderint, recteque obseruauerint veterum quidam[b], deletos ab iis ex Sapientum albo fuisse hos sapientes

s) Plura hac de re memoratu digna congessit diligentissimus IONSIVS de script. Hist. phil. L. I. c. 16. p. 85. alibique adhuc erit dicendi locus. Conf. GELLIVS L. XVII. c. 4. Obs. Hal. T. III. obs. I. §. 15.

t) l. c. s. 35. 61. 89. conf. ATHENAEVS L. XV. p. 678. et CASAVBONVS ad ll. cc. vtriusque scriptoris. u) De poët. Graec. c. 3.

w) Vid. PLATO de leg. L. I. p. 519. PLVTARCH. in Apophthegm. Lacon. T. I. p. m. 371 seqq. pluresque alii, qui Laconismum sermonis exposuerunt.

x) Conf. NIC. CAVSIN. pal. eloq. Rom. L. II. c. 14. p. 102 seq.

y) In Protagora p. 343. conf. PLVTARCH. in Sol. l. c.

z) Singularibus tamen dissertationibus id quod φιλοσοφικῶς dictum videri potest, explicauit B. BVDDEVS in Sapientia Veterum, s. dictis illustrioribus septem sapientum Graeciae.

a) Aliter visum cel. HEVMANNO l. c. p. 518 seq. cuius rationes cum nostris lector ipse expendat, atque conferat. Cogitanda temporum ruditas, quibus licebat mediocri eruditione excellere.

b) Vid. laudati LAERTIO L. I. s. 40. CICERO de amic. c. 3. PLVTARCH. l. c. et quae supra hac de re dicta sunt.

tes Graeciae, quippe qui philosophari eo modo non instituerunt, quemadmodum Thales inter eos coepit, qui quod practicae scientiae speculatiuam iunxisset, maximus et celeberrimus inter eos a multis habitus est[c]. Septem vero, numero viros hos fuisse, constantissima veterum traditio est, varie tamen nomina istorum virorum afferuntur. Et plerumque quidem enumerantur, Thales, Solon, Chilon, Pittacus, Bias, Cleobulus, Periander, vltimus vero a multis Graecis monarchico, quod affectabat, imperio inuisis hoc numero excluditur, eiusque in locum MYSON Chenaeus, vel Anacharsis quoque Scytha inseritur. De hoc supra iam actum, ille vero non ex vrbe, sed ex vico, eoque obscuro natus[d], aratro potius curando, quam sapientiae tradendae intentus, Timonis et Apemanti mores solitarios imitatus est, et a vanitate Graecorum mentem conseruauit puram, longe alio sensu sapiens vocandus. Vnde a plerisque, quae ei tribuuntur, dicta Pisistrato adscribuntur, primusque forte PLATO est, qui eiecta ex septem sapientum Graeciae numero Periandro substituit Mysonem[e]. Ordine itaque historiam virorum diuerso animi et eruditionis charactere memorabilium expendemus, Thalete ad considerationem sectae Ionicae, cuius auctor et philosophiae Graecae quasi parens fuit, seruato.

Nomina sapientum Graeciae. *Myson.*

§. IV. Primus atque prudentia ciuili clarissimus post Thaletem fuit SOLON[f] Atheniensis, patre Execestide natus, homine tenuis quidem fortunae, nec magnae inter ciues auctoritatis, nobilissimi tamen generis, quippe qui eius origines a Codro ducebat. Salamine, teste LAERTIO natus est, vbi et sepeliri voluit, a parentibus tamen et domicilii loco Atheniensis dictus fuit[g]. Patre, quod PLVTARCHVS refert, nimia liberalitate opibus ita exhausto, vt necessariis etiam destitueretur, mercaturam Solon ad quaerendas vitae necessitates exercuit, ita tamen, vt itineribus negotiorum causa susceptis, ad augendas quoque animi diuitias et experientiam firmandam vteretur. Erat enim in eo insatiabilis discendi et sciendi ardor, sic vt moribundus quoque amicos colloquentes audire et sermones eorum morti proximus intelligere desiderauerit[h]. Neque diuitiarum tanta cura, quam discendi, in qua consenescere se dixit[i]. Prudentiae vero ciuili artique poëticae animum applicuit, versibus condendis adeo iucundus, vt magis, quam philosophum deceat, luxuriatum fuisse obiectum sit[k]; in quo tamen ad vitae institutum, quod Solon sequebatur, non respexerunt, qui Solonem ideo reprehenderunt, qui non scholae, sed vitae philosophatus est, et ad ciuitatis, in qua eminebat, mores, et decori rationem se attemperabat, vnde et vitam profusam et mollem ei obiectam fuisse, mirum non est, etsi hoc cum

Solon.

fa-

c) Inde prouerbium Thalete sapientior, vid. PLAVTVS Bacch. I. 2. 13. Capt. II. 2. 24. ARISTOPH. Nub. act. I. sc. 2. CICERO de leg. L. II.

d) LAERT. L. I. §. 106 seqq. MAX. TYR. diss. XV.

e) In Protagora conf. Excerpt. Peiresc. p. 235.

f) Res Solonis ex veteribus imprimis illustrauerunt PLVTARCHVS in Solone T. IV. p. m. 144 seqq. et LAERT. L. I. §. 45 seqq. quae cum aliis veterum locis contulit STANLEIVS Hist. Phil. P. I. p. 28 seqq. qui consulendus est.

g) Conf. IOH. MEVRSIVS in Solone c. 3. p. 7. qui diligenter res archontis huius collegit.

h) VALERIVS MAXIMVS L. VIII. c. 1.

i) PLVTARCH. l. c.

k) Ibid.

facultatibus, quae ei tribuuntur, modicis vix cohaereat [l]. Hac pangendi carminis felicitate viam sibi ad summam, quam inter Athenienses consecutus est, gloriam muniuit. Cum enim Athenienses, pro recuperanda, quae ad Megarenses defecerat, Salamina complurium annorum bellum molestissimum gessissent, adeo eius postremo pertaesum est, vt legem scripserint, capitis poena, ne quis rogationem ferret ad populum de Salamine recuperanda. Haec quia Solon videbat et patriae ignominiosa, et iuuentuti arma mouere cupienti exitiosa, dementiam simulauit; cuius fama cum per vrbem emanasset, compositos a se, quos edidicerat, elegos in forum se rapiens, pileatus et coronatus in suggestu praeconis recitauit: tanto cum applausu, vt, incitante populum Pisistrato, vt consilium eius de renouando bello sequerentur, lex abrogaretur, bellumque recrudesceret [m], quod ducibus Pisistrato atque Solone non sine strategemate [n] ita confectum fuit, vt Athenienses Megarenses delerent, Salamina recuperarent, iusque eorum a Solone apud reliquas Graeciae ciuitates, praecipue Lacedaemonios euidenter demonstraretur [o]. Hac via ingentem sibi gloriam comparauit, quam insigniter auxit, postquam bellum ab Atheniensibus contra Cirrhaeos Delphici templi religionem profanantes arte et marte feliciter confecisset [p]. Cyloniumque tumultum extirpatis eius sceleris ministris composuisset [q]. Cum vero [r] ciues in veterem quoque de republica constituenda dissensionem relaberentur, quibusdam democratiae fauentibus, aliis paucorum dominatum praeferentibus, quibusdam mixtam reipublicae formam probantibus; et imprimis pauperes a foeneratoribus libertate, facultatibus et liberis quoque exuerentur [s] atque opprimerentur, Solonem rei afflictae medicinam afferre posse rati, eum rogauerunt, vt rempublicam capesseret, et ciuium controuersias componeret: qua in re etsi anceps haerebat Solon, patriae tamen necessitati se non subtraxit, creatusque fuit archon Ol. XLVI.3. Hic magno imprimis negotio se applicans, non concordiam tantum inter opulentiores et pauperes restituit, sed ciuitatem quoque a vetere disciplina totam solutam, Epimenide, qui tum vrbem scelere Cylonio pollutam expiabat [t], instigante et consiliis adiuuante, nouis constitutionibus ordinauit, et vbi res tolerabilis erat, nihil mouit, ne respublica misceretur, viresque amitteret omnes, lege publica contractum aes remisit, sicque corpora seruientium per inopiam redemit [u], populum in classes diui-

 sit,

l) Vid. STANLEIVS l. c. p. 29. versus tamen, quos ex PLVTARCHO l. c. adducit, contemtum magis diuitiarum, quam inopiam innuunt.

m) Narrant historiam DEMOSTHENES de falsa leg. p. 233. PAVSANIAS in Atticis, PLVTARCHVS l. c.

n) Vid. POLYAEN. Stratagem. L. 20. PLVTARCHVS l. c. AELIANVS L. VII. c. 9.

o) LAERTIVS L. I. s. 49.

p) Omnibus tamen Graecorum copiis praefectus Clisthenes, Sicyoniae tyrannus, cui vt consiliis adesset, iunctus est Solon. PAVSANIAS in Phocicis c. 37.

q) PLVTARCH. l. c. r) IDEM l. c.

s) Vel rusticas enim praestabant operas, sextantem fructuum pensitantes, vnde Hectemorii et Thetes appellabantur, vel corporibus oppignoratis duci, vt vellent, a creditoribus poterant.

t) Haec melius cohaerent, quam EVSEBII, qui in Chron. expiationem vrbis Ol. XLVII. 2. et SVIDAE qui XLIV. Ol. accidisse, tradit. Factam esse Olymp. XLVI. refert. LAERT. l. c. De ipsa expiatione vrbis supra in Epimenide dictum.

u) Eius rei memoria peculiari festo celebrata Athenis, quod Σεισαχθεία, id est, oneris excussio

ſit, et iudicia inſtituit [x], et optimis legibus rempublicam firmauit, quarum tanta apud ceteros quoque fama percrebuit, vt Romani, teſte LIVIO [z] mitterent Athenas, qui inclytas Solonis leges deſcriberent. Plurima quoque in iis egregia, laudeque digniſſima, etſi ſunt quoque aliqua, quae viris legislatoriae prudentiae peritis diſplicuerunt [a], inter quae immerito refertur [b], quod de Diis nihil ſanxerit, eorum enim cultui a Triptolemo iam proſpectum fuiſſe ſupra vidimus. Acceſſere et alia inſtituta, ad dandum legibus robur introducta [c], quae omnia non vi et tyrannide, ſed rationibus, obteſtationibus, precibus, blanditiisque populo perſuaſit. Tantumque hac ſapientia ciuili nomen et famam conſecutus eſt, vt ab vltima Scythia Anacharſis atque Toxaris, vt ſuo loco dictum eſt, ad eum accederent, amicitiam iungerent, diſciplinam eius diſcerent. Perlatis legibus cum indies adirent, qui de legum ſenſu et vſu moleſte eum percunctarentur, vt carpendi licentiam et ciuium importunitatem euitaret, impetrata venia, vt abeſſe ſibi decennio liceret, conſcenſa naui primum in Aegyptum delapſus eſt, ibique cum Pſenophe Heliopolita, inter ſacerdotes, literatiſſimo iuncta amicitia Aegyptiacam eruditionem didicit [d], cui Aegyptii Graecam magnopere poſtponebant [e]. Inde in Cyprum nauigauit, regi Philocypro conſiliis vtilis indeque honoratus, Thaletem quoque inuiſit, et reliquos quoque ſapientes Delphis et apud Periandrum conueniſſe dicitur, niſi tota illa Sapientum congregatio fabulis adnumerari mereatur: inter quas et colloquium cum Croeſo referendum eſt [f]. Obiit in inſula Cypro anno aetatis octogeſimo, et, vt iuſſerat, in patria Salamine ſepultus, eiusque memoria tum Salamine tum Athenis ſtatua ei poſita honorata eſt [g]. Inter apophthegmata eius ſunt, quae ingenii acumen atque modeſtam philoſophiam omnino ſapiunt; carminibus enim ſententias inſeruiſſe philoſophicas, et intexuiſſe praecepta ciuilis ſapientiae, non vt eam memoriae traderet, ſed vt rationes actionum ita traderet, PLVTARCHVS refert. Inter iſtas enim ſententias eminent: rationem ducem ſequendam, cum malis non congrediendum, praeclara ſtudioſe meditanda, mendacium fugiendum, amicitiam ſeruandam, et quae alia iuris naturalis praecepta ſunt, quae tamen philoſophum proprie dictum non faciunt. Celeberrimum eius dictum eſt: Reſpice finem.

§. V.

cuſſio vocata, vid. PLVT. l. c. Reuerendiſſimus POTTERVS arch. Graec. L. II. c. 20. p. 399.

x) Citati. POTTER. L. I. c. 4. p. 11. MEVRSIVS in Sol. c. 13. p. 44. STANLEIVS l. c. p. 36.

z) L. III. c. 31.

a) THOMASIVS de Iurispr. iudic. p. 40 ſeq. conf. Scriptores de legibus Solonis laudati FABRICIO Bibl. Graec. Vol. I. p. 544 ſeqq.

b) MAXIMVS TYRIVS diſſ. XXXIX.

c) PLVT. l. c. GELLIVS L. II. c. 12.

d) PLVTARCH. l. c.

e) Notum illud: O Solon Solon, vos Graeci ſemper eſtis pueri, Senex vero Graecorum nullus. l. c. Ibi vero legislatoriam prudentiam ex Moſis lege didiciſſe ſomnium eſt HVETII Dem. Eu. Prop. IV. c. II. §. 6. p. 52 ſeqq. iam enim leges condiderat, cum in Aegyptum proficiſceretur.

f) Nota hiſtoriola, quae Solonem Croeſum diuitiis ſe iactantem felicem reprehendiſſe narrat, monentem: ante mortem neminem beatum dicendum. Quam ſententiam in rogo conſtitutum recordatum exclamauiſſe: o Solon Solon, et ita ignem euaſiſſe. HERODOT. L. I. c. 86. NIC. DAMASCENVS in exc. Peireſc. p. 456. et DIODORVS ib. p. 240. Temporis vero rationes non conſpirare iam notauit PLVT. in Solone. nec IVSTINVS illa refert L. I. c. 7. Chronologiae tamen difficultatibus mederi ſtuduit MARSHAMVS Can. Chron. Sec. XVIII. p. 625.

g) LAERT. L. I. ſ. 62. PAVSANIAS in Att. c. 16. AELIAN. L. XIII. c. 16.

§. V. Post Solonem CHILON Lacedaemonius, filius Damageti, famam inter sapientes Graeciae nactus est [h]. Temporis, quo floruit, ratio incerta quidem est; LII. Olymp. enim senem iam fuisse, ait LAERTIVS, ephorumque fuisse Olymp. LV. Pamphila vero apud eundem, circa sextam, ait, ephorum fuisse, primumque instituisse, vt ephori regibus iungerentur, asserit; quae cum duorum seculorum spatium anteuertant, admodum dubiam faciunt Chilonis aetatem. Quam temporum confusionem vt tollant chronologi, subtilem magis quam verisimilem rationem ineunt [i]. Nos cum negari non queat, Olymp. VI. ephoros primum creatos fuisse sub Theopompo et Polydoro regibus, CXXX. post Lycurgum annis, et certum quoque sit, Eythydemo apud Athenienses archonte, qui hunc magistratum Olymp. LVI. gessit, Chilonem apud Lacedaemones ephorum fuisse [k], maiorem numerum in Pamphilae verbis excidisse suspicamur, et sequentia; καὶ πρῶτον ἔφορον γενέσθαι ἐπὶ Εὐθυδήμου non ad ordinem ephoriae trahenda esse putamus, sed ita vertenda: fuisse vero prius ephorum constitutum sub Eythydemo, primum vero instituisse: vt regibus ephori iungerentur Lycurgum [l]. Duplici vero nomine sapientiae titulum famamque meruit. In magistratu enim eo adeo in omnibus coluit iustitiam, vt cum iam senex esset, dixerit aliquando [m]: sibi esse haud conscium, quod in tota vita praeter rationem fecerit quicquam; praeter vnum, quo amico, quem iuxta legis rigorem condemnauit, auctor fuit, vt a se prouocaret, amicum ita seruaturus. Tolerandis quoque iniuriis animum applicabat patientissimum; vnde fratri, quod ipse ephorus factus haud esset indignanti, respondit: Ego pati iniurias scio, non tu [n]. Alterum, quod nominis gloriam Chiloni comparauit fuit, quod duae praedictiones ab eo euentum, quem praeuiderat, sortitae fuerint. Quarum vna Hippocrati Pisistrati parenti ob portentum, filium si suscepisset, fatalem fore praedixit: altera insulam Cythera Laconiae Graeciae exitialem fore indicauit [o]. Quae tamen non tam fuisse vaticinia, quam acutissimae mentis insolentem εὐστοχίαν, vel inde patet, quod vtrumque ex circumstantiis tam Hippocratis, quam situs insulae colligere potuit [p]. In eo enim vir prudentissimus summam viri sapientis virtutem ponebat, vt futurorum prouidentiam iustis rationibus colligeret [q]. Lacedaemonius [r] vero cum fuerit, dicta eius acumen breue et Laconicum spirare, mirum non est [s]: inter quae maxime nota illa: De mortuis non nisi bene; Comitem

Chilon.

 aeris

h) LAERT. L. I. f. 68 seqq. STANLEIVS l. c. p. 62. BVDDEVS de Ethica Chilonis.

i) Vid. SCALIGER ad EVSEB. p. 67. ALDOBRAND. et MENAGIVS ad l. c. Laërt. MEVRSIVS in Laconicis L. II. c. 4. p. 110.

k) Vid. AVCTOR Olympiad. ad Ol. LVI. 1. Marmor Arundellian. MENAG. ad h. l.

l) Ait scilicet Laertius: fuisse Ephorum Chilonem Olymp. LV. vt recte emendauit IS. CASAVBONVS. Pamphilam vero LVI. nominare. Sosicratem dicere, prius constitutum ephorum, archonte Eythydemo. Primum vero ephoros iunxisse regibus Lycurgum, teste Satyro. Sic omnia plana esse putamus. Cum enim inter sapientes Graeciae Chilo numeratus fuerit, palam est, ad origines ephororum referri non posse. Omnes enim hos sapientes vno tempore vixisse recte monet CICERO de Orat. L. III.

m) LAERT. L. I. f. 71. GELLIVS N. Att. L. I. c. 3.

n) LAERT. l. c.

o) IDEM l. c. HERODOT. L. I. p. 44.

p) Citati.

q) Vid. HERODOT. L. VII. p. 292.

r) LAERT. L. I. f. 68.

s) Ideo vocatus βραχύλογος ib. f. 72. De quo et

aeris alieni miseriam, itemque; Nosce te ipsum; et: Ne quid nimis [t]. Quod vero Chiloni maximam apud rerum intelligentes laudem tribuit, eximium est, quod DIODORVS de eo habet testimonium [u]. Ita enim de eo: *Chilo consentientem cum sermonibus suis vitam agebat; quod raro admodum reperias. Plerosque enim aetatis nostrae philosophos videre est, pulcherrimis quidem vtentes sententiis, moribus vero turpissimis, qui grauitatem ac prudentiam, quam aspectu verbisque promittant, factis suis refutant. At Chilo praeter constantem in omni vita virtutem multa et cogitauit, et dixit praeclare, quae memoria imprimis digna sunt.* Scripsit et ipse ᾄδόμενα more illius temporis, cuius praestantissimum fuisse hoc refert LAERTIVS [x]:

Aurum probare Lydius solet lapis,
Mentis vicissim aurum probat praestantiam.

Mortuus est iuxta Hermippum, Pisae, amplexus filium, qui ludis Olympiacis in caestuum certamine vicerat, senii imbecillitatem immodica laetitia opprimente [y]. Omnes autem, qui ad istam panegyrin confluxerant, viro integerrimo iusta persoluerunt. Epistolam eius, quam habet LAERTIVS [z] suspectam facit sophistarum Graecorum in iis fingendis industria [a], et correpta, quam supponit, Periandri tyrannis, quam iniuste Periandro exprobrari, postea demonstrabimus.

Pittacus. §. VI. Quartum in Sapientum Graeciae numero laudant veteres PITTACVM Mitylenaeum, in metropoli insulae Lesbi natum, patre Cyrrhadio Thrace, matre Lesbia [b]. Natus Olymp. XXXII. [c] virili aetate Olymp. XLII. magno animo patriae amore incitatus et a fratribus poetae Alcaei adiutus, Melanchrum Lesbi et Mitylenes tyrannum interemit; eoque facinore illustrior a Mitylenaeis factus imperator, cum classe aduersus Athenienses missus est [d]. Variam in hoc bello fortunam expertus, Atheniensium ducem Phrynonem, corporis mole roboreque conspicuum ad singulare certamen prouocauit, eique piscatoriis armis instructus occurrit, rete clypeo tegens, quo Phrynonem nihil tale expectantem inuoluit ac tridente hastaque peremit, sicque victoriam reportauit [e]. Ab eo tempore magno in honore fuit Pittacus apud Mitylenaeos, adeo vt tyrannidem ei inter ingentes plausus et laeta populi suffragia deferrent, dona ei offerrent amplissima, tantumque adiicerent agri recuperati, quantum vellet [f]; ille vero tantum accepit, quantum hasta eiecta esset emensa, quod Apollini dicatum

re supra diximus. Conf. ERASMVS Chil. p. 771. RHODIGIN. antiq. lect. L. X. c. 4.

t) Aureis literis Delphis dedicanda haec dicta Graecos sanxisse refert PLINIVS Histor. nat. L. VII. c. 32.

u) In excerptis Peiresc. p. 235.

x) l. c. §. 71. poëticam artem calluisse testis est LAERTIVS l. c. §. 68. qui ait: elegiam scripsisse.

y) IDEM l. c. §. 72. PLINIVS l. c.

z) §. 74.

a) Id in genere de epistolis philosophorum obseruandum est.

b) LAERT. L. I. §. 74. SVIDAS in Pittacus T. III. p. 120.

c) Croesi Lydiae regis temporibus iungit HERODOTVS L. I. c. 3.

d) STRABO L. XIII. p. 599. HERODOT. L. V. p. 204.

e) FESTVS v. retiarius POLYAEN. Stratagem. L. 25. qui obseruant, Romanorum gladiatores, qui retiarii appellabantur, ab hac Pittaci pugna exemplum accepisse. conf. LIPSIVS Saturnal. L. II. c. 8.

f) VALER. MAXIMVS L. VI. c. 5. PLVT. amat. LAERT. L. I. §. 78.

catum Pittacium postea nomen seruauit, partem sibi seruauit, dimidium plus toto esse dicens[g]. Et meruit sane honorem atque famam, et sapientis politici titulum; etsi enim magna tum auctoritate erat instructus, ea tamen tanta animi moderatione vsus est, vt Alcaeum poëtam[h], ipsi vehementer aduersantem et proscindentem, tantummodo, quid in opprimendo posset, admoneret. Legibus quoque rempublicam instruxit saluberrimis, inter quas duplicem potissimum poenam ebrio peccanti constituit, quod hoc vitio maxime Lesbi incolae laborarent[i]. Croesum quoque salutari monito astuque ab expeditione nauali contra insulanos Graecos deterruisse dicitur, corpus vero tritico molendo exercuit, vnde postea cantilena conficta est, ἐπιμύλιον dicta[k]? Decem vero annos principatum tenuit, pace vero parta et republica ordinata reclamantibus ciuibus eum deposuit, decemque annos priuatam vitam egit. Vixit LXX. amplius annis, Olymp. LII. 3. vita functus[l]. Moderationem animi non in recusata tantum Croesi regis pecunia, sed in ferendis quoque vxoris superbae et imperiosae iniuriis[m] et aeque accepta filii morte casu interfecti monstrauit: Vnde facile ei fuit, eleganter de moribus et ciuili virtute disserere, quo sententiae atque apophthegmata referenda sunt, quae passim apud veteres[n] ei tribuuntur, quaeque animum bonum, temperantem, prouidum futuri, proximi amantem, iniurias tolerantem, honestatis studiosum, disciplinae patientem, veritatem, fidem, experientiam, dexteritatem, societatem, diligentiam, oeconomiam, artem, pietatem sectantem commendant. Scripsit more seculi ἀδόμενα et elegiam[o]. Necessitati ne Deos quidem reluctari ex recepta sine dubio tum inter plerasque gentes de fato sententia dixit[p]. Symbolum vero ei tribuitur: Nosce tempus opportunum. Fuit vero et alius Pittacus legislator[q].

§. VII. BIANTEM Prienaeum, quod Ioniae oppidum fuit, Teutami filium[r], non inter septem tantum Graeciae sapientes retulerunt veteres, *Bias.*

g) Deforme nempe iudicans virtutis gloriam magnitudine praedae minuere LAERT. l. c. Hesiodi vero haec sententia est, qui ἔργ. v. 40.

Πλέον ἥμισυ παντός.

Varias vero prouerbii huius significationes enucleare huius loci non est. Conferendi vero ALDOBRANDIN ad. l. c. Laërt. ERASMVS in Adag. Chil. I. c. 9. Acta Philos. Vol. II. p. 535.

h) Vtebatur celebris hic poëta lyricus arte sua ad excitandos exules contra patriam, v. HERODOT. L. V. STRABO L. XIII. VAL. MAXIM. L. IV. c. 1. De odis eius deperditis earumque fragmentis vid. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 541 seqq.

i) LAERT. L. I. f. 76. Vapulat haec lex celeberrimo HEVMANNO Act. Phil. Vol. II. p. 533 seqq. cuius rationes excutere, instituti nostri non est. Hoc vnum monemus, respiciendum esse ad circumstantias Lesbiorum, qui cum vinum generosissimum insula produceret, ebrietati se dedentes malis plurimis rempublicam affecerunt, ebriique discordiarum sparserunt semina. Cuius rei testis est ipse Alcaeus poëta rebellium ciuium princeps, ebrietatis vitio famosus. Quoniam itaque ebrietas reipublicae Lesbiorum exitialis erat, recte fecisse censendus est Pittacus, qui graui poena eam, ne noceret, coërcuit.

k) AELIANVS L. VII. c. 4. PLVT. Sympos. sept. Sapient.

l) VAL. MAX. l. c. LAERT. l. c.

m) PLVTARCH. de animi tranq. LAERT. l. c. f. 81.

n) LAERTIVM L. I. f. 77. PLVTARCHVM in conuiuio VII. Sap. STOBAEVM Serm. III. ed. Grot. XXVIII. p. 86. ed. Wechel. quam in seqq. sequemur. AVSON. Sent. VII. Sap. p. 110.

o) LAERT. L. I. f. 78.

p) Occurrit enim eadem sententia apud EVRIPIDEM in Helena, et PHILEMONEM; immo in theogoniis quoque veterum; et ex earum quoque systemate, quale supra adumbrauimus, necessario fluit.

q) LAERT. L. I. f. 79. Addi is potest legislatoribus veterum a FABRICIO memoratis B. Gr. Vol. I p. 529.

r) LAERT. L. I. f. 82 seqq. STANLEIVS p. 69 seqq.

res[r], eiusque sapientiam extollunt, sed et reliquis sapientibus omnibus praetulit Satyrus[t]. Ipse quoque Bias viaticum ab adolescentia ad senectutem sapientiam comparandam esse suasit, quippe quae sola sit certa veraque possessio. Nomen tamen atque honores sapientis viri non tam eruditionis elegantia, quam animi generositate amoreque ciuium et virtutis praestantia sibi comparauit, si vera sunt, quae veteres, Satyrus, Phanodicus, aliique narrant[u]: Captiuas redemisse puellas Messenias, sibique filiarum loco enutritas tandemque dotatas Messanam parentibus remisisse. Breui post, cum de tradendo sapientissimo inter Graecos viro tripode aureo controuersia esset, vel puellae, quod Satyrus ait, vel, quod alii volunt, illarum pater in concionem venit, et expositis quae sibi fecisset, Biantem sapientem nominauit, sequente concionis consensu, quae tripodem ad eum misit, ipse Deo Apollini, vel Herculi Thebano, vt alii referunt, tradendum iudicauit. Quae Biantis gloria virtutem moralem et ciuilem eius laudat, satisque probat ea, quae de significatione nominis sapientis his viris tributi supra diximus. Fuit vero in Biante non priuata tantum virtus, sed publica quoque in patriam pietas, quam miro et ingenioso stratagemate ab obsidione liberauisse narrat LAERTIVS[x]. Scilicet in id maxime connitebatur vir optimus, vt animi diuitias virtute colligeret, et intemeratas seruaret, quae nec Deorum nec mortalium manibus labefactari queunt. Vnde cum patriam Prienen hostes inuasissent, omnibus pretiosa, quae habebant, corradentibus, vt aufugerent, ipse solus nihil collegit; et rei insolentiam mirantibus reliquis, rogatus caussam respondit: Omnia mea mecum porto[y]. Produnt hanc animi virtutem sapientiae praecepta ab eo prolata, quae nobis seruauere, PLVTARCHVS, LAERTIVS, STOBAEVS, AVSONIVS[z], quae conscientiae bonitatem, et rectitudinem, animum nihil cupientem; auaritiae fugam, pudicitiam, innocentiam, animique moderationem, etiam in legum obseruantia proditam commendant. Non vero animi tantum virtute enituit, sed ingenii quoque praestantia, et ciuili, quae apud viros principes et reipublicae gubernaculis admotos, floruit, eruditione; cuius specimen non solum feliciter solutum regis Amasis aenigma est[a], incertum enim an non totam historiam iucunditatis caussa effingendam sibi statuerint, qui conuiuium septem sapientum nobis narrant[b], sed et illud, quod veteres de eo testantur[c], neminem caussas melius perorasse Biante. Virtute quoque poetica excelluisse ᾀδόμενα testantur, quae nobis seruauit LAERTIVS[d].

Quam

r) VAL. MAX. L. III. c. 3. CICERO de amic. c. 60. AVGVSTIN. de C. D. L. XVIII. c. 25. GELLIVS N. A. L. V. c. 11.

t) Apud LAERT. l. c.

u) l. c. §. 82. Satyri vero, peripatetici philosophi fidem veteres laudarunt, vid. IONSIVS de S. H. P. L. II. c. 11. p. 169 seqq.

x) §. 84.

y) VALER. MAXIM. VII. c. 2.

z) Locis praec. §. not. (n.) nominatis.

a) PLVTARCH. l. c. Postulauerat scilicet rex Aethiopum ab Amasi, Aegypti rege, vt mare ebibat. Is consulto de sensu aenigmatis Biante, responsum tulit: Iubendum Aethiopem fluuios in mare decurrentes detinere, quousque mare ebiberit.

b) Talia enim multa in hoc conuiuio narrasse PLVTARCHVM quilibet palpat. Non abludit tamen historiola a more regum veterum, aenigmatibus inter se certandi.

c) LAERT. L. I. §. 84.

d) §. 86. qui et refert, scripsisse de Ionia ad duo millia versuum.

Quam eruditionis praestantiam cum iungeret cum sapientia, nunquam ad malam caussam ea abusus est, virtutemque sapientiae comitem adsciscens, sapientis nomine dignum se reddidit. Erat enim in ea sententia, quam auream merito dixeris[e]: Qui sapientiae vacant inani, eos noctuae similes oculis esse. Huius enim oculos nocte quidem valere, sole autem splendente coecutire; sic etiam talium quidem mentem acutissimam esse in vanis contemplandis, ad veri autem luminis obiectum motum caligare. Obiit vir optimus admodum senex, cum bonam caussam perorasset et vicisset, reclinato in gremium nepotis capite animam efflans, et ob insignia in patriam merita magnifice sepultus, et sacello, quod Teutamium appellatum est, honoratus[f]. Symbolum fuisse dicitur: Plurimi mali sunt, vnde ita amare iussit, tanquam osurum[ff].

Cleobulus. §. VIII. CLEOBVLVS Lindo ortus, quod oppidum est Rhodi, quanquam alii ex Caria fuisse dicunt[g], Euagorae filius et genere, quod ab Hercule duxit, corporis viribus atque forma, immo et robore omnes sui temporis antecelluit. Sapientiae vero discendae auidissimus in Aegyptum profectus est, vt sacerdotum eruditionem[h] et theologiam disceret. Et ex hac quoque Aegyptiorum disciplina arcessendum est, quod non ἄσματα tantum sed et γρίφυς, id est aenigmata et obscuras quaestiones scripserit[i], quod eruditionis genus in Aegypto, Aethiopia, Arabia, aliisque orientis regionibus obtinuit. Tanta vero in his griphis struendis facilitate vtebatur, vt ad Aegyptum vsque quaestiones nonnullae ab eo et filia propositae dimanarent. Habebat enim filiam, cui nomen Eumetidis erat, quae vero vulgo de patris nomine Cleobulina vocabatur, quae parentis disciplina enutrita, et carmina feliciter canebat, et aenigmata componebat, ob sapientiae acumen celeberrima[k]. Parentem vero atque filiam non eleganti tantum, sed et ciuili eruditione eminuisse, animumque habuisse ciuili prudentia aeque ac humanitate conspicuum[l]: Cleobulum quoque, qui Lindiorum tyrannus fuit, ciuibus humaniter et populariter imperasse, veteres tradunt. Sententiae eius, quas refert Demetrius Phalereus apud STOBAEVM,

eo

e) Apud Demetrium Phalereum de dictis VII. sapientum, quem seruauit nobis STOBAEVS serm. XXVIII. p. 87.

f) LAERT. L. I. f. 88.

ff) Recte ita sententiam explicari secus, quam ARISTOTELES fecit, Rhetor. L. II. c. 13. ratio addita euincit, vnde patet et CICERONEM de amicitia c. 16. male eam interpretari. conf. Act. philos. Vol. II. p. 530.

g) LAERTIVS L. I. f. 89. STANLEIVS P. I. p. 73.

h) Theologiam potissimum et religionem fuisse supra docuimus: vnde mirum non est, templum Mineruae. a Danao olim fundatum eum restaurauisse.

i) LAERT. l. c. sunt autem griphi quaestiones aenigmaticae, quae in conuiuiis proponuntur. vid. ATHENAEVS Deipnos. L. X. ALDOBRANDINVS ad l. c. Laërt.

k) Plura de ea PLVT. in Conuiu. qui tamen, vbi σοφίαν vocat, non ad philosophiam, sed ad eruditionem eius temporis, quae aenigmatibus et poëtica virtute eminebat, respexit, vt sequentia clare docent. Delenda est itaque ex numero mulierum philosophantium, cui eam inseruit MENAGIVS Hist. mul. phil. ad calc. Comm. in Laërt. p. 487. Laudanda vero, quod, etsi magna fama celebraretur, tamen animum non extulerit, cuius specimen est, quod refert CLEM. ALEX. Strom. L. IV. p. 523. eam hospitibus patris pedes lauisse. Exemplum griphi ab ea conditi est, de patre duodecim liberorum, nepotum triginta, quod imagine explicat MEIBOMIVS ad LAERT. p. 56. in quo tamen acumen desideratur.

l) PLVT. l. c.

eo tendunt, vt parentum reuerentiam, animae cum corpore sanitatem, discendi industriam, linguae moderationem, pietatem et iustitiam, amorem etiam erga inimicos, prudentiam in coniugio, moderationem in diuitiis et paupertate commendent, et in malos bonum ciuem sapientiae praeceptis arment[m]. Symbolum vero ei tribuitur: Modus optimus[n]. Obiit senex annorum LXX.

Periander. §. IX. Tandem et PERIANDER nobis dicendus est, cuius historiam tanto odio fabulisque ex inuidia conflatis onerarunt Graeci, vt insaniuisse dicendi essent, qui monstrum hominis et foedissimum tyrannum inter sapientes Graeciae numerauerunt, si ista vera essent[o]. Supra enim obseruauimus, non artis tantum poëticae praestantiam, sed et ἀρετὴν πολιτικὴν sapientis titulum viris his conciliasse. Quae caussa fuit, vt quidam veterum duos Periandros comminiscerentur, vnum Corinthi tyrannum sceleribus et tyrannide abominabilem, alterum Ambraciotem, virum bonum et sapientem, qui inter sapientes Graeciae numeratus sit[p]; cui opinioni veterum relationes et innumerae, quae de Periandri conuiuio septem sapientum narrantur historiolae contradicunt[q]. Non detinebimus lectorem prolixa narratione, qua ratione Periander Cypseli filius illustri stemmate natus ad imperium peruenerit, illudque mille saeuitiarum modis exercuerit. Legenda haec sunt, quia longiora sunt, vt hic locum capiant, apud HERODOTVM[r] LAERTIVM[s], PLVTARCHVM[t], SVIDAM[u] aliosque his similes, qui veterum fabulas haud raro exiguo iudicio fideque consarcinauerunt. Sufficit indicasse, obiici Periandro[x], introduxisse apud Corinthios saeuissimam tyrannidem, consilio Thrasybuli Mileti tyranni, optimates e medio sustulisse, satellitibus stipatum incessisse, vxorem grauidam calce petiisse, vt moreretur, et cum ea defuncta concubuisse, pellices caedis huius auctores viuicomburio deleuisse, et flagitiorum eiusmodi sexcenta alia exercuisse. Admodum vero suspecti Graeci sunt, qui eiusmodi historias nobis narrant, tum quod satis prodant, cur tanta Periandro conflata sit inuidia, tum quod non tam malum fuisse virum circumstantiae luculenter loquantur. Lachrymarum vero et indignationis caussa non alia fuit, quam quod suppressa optimatium potentia monarchicum imperium introduxit. Nihil enim Graecis intolerabile magis fuisse, quam vnius imperium, tot pro libertate gesta cruenta bella, toties effusus contra reges finitimos libertatis Graeciae oppressores sanguis, tot ob Pisistrati aliorumque, qui cetera clementer imperauerunt, potentiam congestae querelae, lachrymaeque ostensae, tot disertissimo-

m) Sui ipsius explorationem quotidianam commendauit LAERT. l. c. et MENAG. ad h. l.

n) Male hoc dictum explicat GRACIANVS vid. Act. phil. Vol. II. p. 528.

o) Ita etiam BAYLE Dict. T. III. art. Periandre p. 662. qui tamen criticum acumen, quo pollebat, non satis adhibuit.

p) LAERT. L. I. §. 98. AELIAN. L. XII. c. 35.

q) Conf. PLATO in Protag. T. I. p. 343. et post eum plures, imprimis PLVT. l. c.

r) Lib. I. p. 3. L. V. p. 202. Qualis vero Herodoti fides sit, qui fabularum parens audit, notum est.

s) l. c. Et hic quoque bona, mala, omnia corradit.

t) l. c. De eo infra dicendum.

u) In Periander.

x) Differit de his BAYLE l. c.

tiſſimorum virorum Inuectiuae, et in his imprimis DEMOSTHENIS [y], manifeſte loquuntur, Graecosque in monarchomachorum albo loco eximio ponunt. Nec potuit abſolutum Periandri imperium gratum eſſe Corinthiis, qui licentiam Graecae nationis ſequentes, ariſtocratiam vehementer deperibant, id quod fabulae de conuiuio ſeptem ſapientum apud Periandrum architecti ipſi produnt, qui tales dictis viris ſermones tribuunt, qui ad exſecrandam monarchiam et commendandam ariſtocratiam vnice collineant [z]. His accedit, Periandrum imperium ciuili potentia muniuiſſe, bella geſſiſſe ſtudioſe, remigiisque et triremibus aedificatis late vtrumque tenuiſſe mare [a], quae non poterant non Graecis otio et pace alte ſopitis accidere moleſtiſſima. Maxime tamen omnium inuidiam ei conflauit ſeueriſſima diſciplina. Ciues enim mancipiis nolebat abundare, nec otio vacare patiebatur, ingenioſus ad ea inuenienda, quibus eos occupatos redderet, negotia. Si in foro deſidens quiſpiam fuiſſet, mulcta ei erat ſubeunda, recte enim et prudenter conſpirationem, rebus ſic ſtantibus, timebat [b]. Admiſit quidem ciuium concilium, ſed poteſtatem ademit. Mulieribus in panegyri mundum detraxit, vt modeſtiam diſcerent. Seruos haberi vetuit, luxuriam ſuſtulit, ebrietati et gulae mulctam dixit, homines nequam et facinoroſorum fecem mari merſit, ſicque luxuriam Graecorum modeſtia, labore, continentia, frugalitate emendare conatus fuit. Haec non poterant non eſſe Corinthiis intolerabilia, qui more Graecorum conuiuiis, commeſſationibus, otio, luxuriae, vitaeque ſolutae et diſciplinae ſeuerioris impatienti adeo litabant, vt pro hac licentia verius, quam libertate, tanquam pro aris et focis pugnarent. Annon haec omnia ſuffecerint, ad ipſam quoque virtutem inuidioſis fabulis traducendam, et tyrannidis ſcelera illi affingenda? Detrahunt his, quae Periandro obiiciuntur, magis adhuc fidem, quae HERACLIDES [c] de eo refert; tributis ciues non oneraſſe, contentumque fuiſſe vectigali mercium et certis prouentibus; vehementer odio habuiſſe malos, dilexiſſe ſudorem atque diligentiam [d]. An hae vero tyranni adeo mali artes ſunt? Quid quod ipſi fabularum Periandrearum architecti ſuas narrationes ſuſpectas reddunt, propria vineta laedentes. Narrant enim, Periandrum, tyrannide tanquam paterno morbo correptum, conatum fuiſſe, eo emergere, quantum potuerit fieri, ſalutaribus vtendo hominum ſapientum colloquiis, eosque ad ſe inuitando [e]. Etſi vero multis argumentis tota de iſto ſeptem ſapientum apud Periandrum conuiuio

 tradi-

y) In Philippicis.

z) Dixiſſe enim fertur Solon: Ita gloriam conſecuturum tyrannum, ſi vnius imperium in popularem reipublicae ſtatum conuertat. PLVT. l. c. p. 293. Paria et ceteri proferunt. Bene vero eſt, quod ipſe PLVTARCHVS ſub Niloxeni perſona fatetur, multa falſo credi, multosque eſſe, qui ſiniſtris rumoribus de ſapientibus viris delectentur, quos vel ipſi ſibi confingunt, vel ab aliis promte accipiunt. Quibus habes clauem totius rei.

a) LAERT. et SVID. ll. cc.

b) NICOL. DAMASCENVS in Excerpt. Peireſc. p. 450. et ex eo SVIDAS l. c. Praedixit haec Pythia, quae de eius natiuitate:

Conceptum pariet ſaxum graue, Labda, monarcha
Qui cadet in ciner, emendabitque Corinthum.

c) De Politiis p. 17.

d) Mitem initio, benignumque fuiſſe fatentur apud LAERT. L. I. ſ. 96. et tamen de crudeliter occupata Corintho queruntur, parenti quoque ſucceſſiſſe tradunt. Ita male omnia cohaerent.

e) Ita PLVT. l. c.

traditio ſuſpecta admodum eſt [f], concedunt tamen Graeci mendaces, ſed mendacii non ſatis memores, amorem ſapientiae pectus Periandri inſediſſe. Nec vbique inter ſe fabularum harum artifices conſentiunt, mendaciumque ſaepe non cohaeret, tamque aperte veriſimilitudinem laedunt; vt inſaniendum ſit, ſi iis fides danda: cuius exemplum lepida de morte Periandri traditio eſſe poteſt, quam ad puerorum magis fabulas, quam virorum hiſtorias relegandam eſſe, quilibet, qui vel mediocri ſenſu veri gaudet, ſentiet [g]. Addimus his merito, non tantum fidem ſubleſtam fabularum Periandrearum narratores prodere, vbi ad incertas traditiones, et vulgi rumores prouocant, ſed et cenotaphium, quod ei Corinthii poſuerunt contrarium euincere, totum in eius laudes excurrens. Ita enim ſe habuit inſcriptio [h]:

Et ſophia et nummis Periandrum terra Corinthus
Clarum littoreo continet alma ſinu.

Quis execrabilem tyrannum poſt mortem, vbi metui deſiit, tantopere laudari crediderit? Longe quoque alia ſunt, quae ſententiae ei a Demetrio tributae poſtulant [i]: Rem omnem conſiderandam; temeritatem periculoſam eſſe, voluptates eſſe mortales, virtutes immortales, in ſecundis moderationem, in aduerſis prudentiam adhibendam. Amicis in ſecundis et aduerſis eundem praebendum; et quae refert LAERTIVS [k]: nihil pecuniarium cauſſa agendum; his qui tuto regnare volunt nitendum, vt beneuolentia non armis ſtipentur, ſecreta non prodenda, promiſſa ſeruanda, et alia, egregiam moralis atque ciuilis ſapientiae eruditionem ſpirantia [l]. Quae cum ita ſint, ex ſapientum Graeciae numero, non excludendus eſt Periander, licet certamini de tripode dando ſapientiſſimo non intereſſe potuerit. Quod ſi vero concedamus, tyrannidem exercuiſſe, certum tamen eſt, politica prudentia et artis poëticae facultate excelluiſſe [m]; quod ſapientis tum titulum

f) Ad euertendam narrationis de iſto conuiuio fidem ſufficeret prudentis lectoris attentio, quae frigida ſaepe acumina, fabellas manibus palpandas, narrationem ἤθος Periandri non ſequentem, et alia eiusmodi facile ſentiet, et coniiciet incertis vulgi rumoribus, et ſtudiis ſophiſtarum in eiusmodi argumentis eloquentiam quaerentium totam fabulam deberi. Quin et ipſa PLVTARCHI praefatio ſatis prodit, quam difficile ſit his narratiunculis fidem dare: ſolebantque ex inſtituto, vti ſupra obſeruauimus, fictis eiusmodi conuiuiis ludere veteres. Sed vt manifeſta fiat fabula, ex rationibus temporum oſtendi meretur, quam male haec cohaereant. Ante miſſum ſcilicet ad Graeciae ſapientes viros tripoda, illud ſeptem ſapientum collegium Graecorum ore non celebratum fuiſſe, nec extitiſſe, in confeſſo eſt. Accidiſſe vero illud certamen Olymp. XLIX. 3. ex LAERT. L. I. ſ. 22. ſupra probauimus. Obiit vero Periander Olymp. XLVIII. 4. et quidem octogenarius, adeoque annos tres prius quam iſta contigerant. Quomodo itaque ſapientes Graeciae conuocare potuit, qui tum nondum celebrarentur, et, qua tales, nondum eſſent. Annon hic mendaces Graecos oportebat eſſe memores. Alia fabulae argumenta tacemus.

g) Narrat LAERT. l. c. ſ. 96. moerore confectum exceſſiſſe e vita, cum autem ſepulchrum ignorari vellet, duos iuuenes iuſſiſſe noctu certa via, primum, qui occurriſſet interficere, ac ſepelire. His alios ita immiſiſſe quatuor, et his ita plures, qui priores occiderent. Primis vero ſe occurriſſe, ſicque interfectum et ſepultum eſſe. Aſt ſi haec vera ſunt, vnde nota? ſi omnes interfecti, quis hiſtoriam rei geſtae enarrauit? Si enarrata fuit, cur non notum ſepulchrum? Verum de fide hiſtorica non cogitabant, qui ingenii cauſſa talia excogitabant, ſophiſtae et eloquentiae magiſtri. Talis etiam Arionis hiſtoria eſt.

h) LAERT. L. I. ſ. 96.

i) Apud STOBAEVM Serm. XXVIII. p. 87. 88.

k) ſ. 97. 98.

l) Conf. AVSON. l. c. p. 100.

m) Scripſit enim duo millia verſuum, admonitiones exhibentium LAERT. L. I. ſ. 97.

lum meruiſſe, ſupra demonſtrauimus. Obiit admodum ſenex aetatis LXXX. anno, Olymp. XLVIII. 4.

§. X. Etſi vero ſeptem hi viri ſingulari prorſus titulo ſapientes dicti fuerint, putandum tamen non eſt, omnibus illius aetatis hominibus inter Graecos naturam nouercam fuiſſe, ingeniumque atque ſapientiam denegaſſe: quoniam vero Thales ſapientiam meditatione et ratiocinatione iuſta tum demum coepit in artis formam redigere, et potiſſima eruditionis laus poëtis et nomothetis, ſiue principibus ciuitatum concedebat, alii, quibus ad hunc honoris gradum pertingere non licebat, ſapientiae famam licet eam meruiſſent, non conſecuti ſunt. Extulit tamen circa haec tempora inter Graecos ingenium ad veritates morales elegantiſſimo habitu tradendas aptiſſimum, AESOPVS *Aeſopus.*

et pueris notus et qui nondum aere lauantur.

Eius enim fabulae et apologi nunquam non non puerorum tantum iucundae oblectationi, ſed et virorum amori et animorum emendationi inſeruiuerunt, vnde indictum eum abire inſtitutum noſtrum, atque capitis huius argumentum non ſinit.

§. XI. Aeſopi vitam ſatis prolixam debemus Maximo Planudi, monacho Conſtantinopolitano, ex cuius ſcriniis circa Sec. XIV. primum prodiit [n]. Tantis vero fabularum non cohaerentium, ſibique contradicentium plauſtris, tot abſurdis hiſtoriolis, tot ἀναχρονισμοῖς et apertis mendaciis illa vita ſcatet, vt mendacem Graecum auctorem facile ſentire liceat [o]; eaque magis ad ſopiendos infantes, et anus occupandas, quam ad iuuandam hiſtoriam veterum literariam conſcripta videatur. Vnde bene de hiſtoria veteri poſt alios meruit GASPAR BACHETVS MEZIRIACVS, quod paulo accuratiorem vitae Aeſopi deſcriptionem ex veteribus collegerit [p]. Immo vbi hos quoque ſequimur, fatendum eſt, tam incertas eſſe atque confuſas de Aeſopo veterum ſcriptorum traditiones, vt, quid certi ſtatuendum ſit, vix liqueat, indeque occaſio viris doctis enata ſit ſtatuendi, Aeſopum non alium fuiſſe, quam Aſſaphum poëtam Iſraëlitam [q], vel plane negandi, quod vnquam Aeſopus in rerum natura extiterit [r]. Primus enim, qui Aeſopi meminit eſt HERODOTVS [s], qui et ſeſquiſeculo iunior eſt Aeſopo, et fidem apud rerum intelligentes tantum non omnem amiſit, qui tamen, cum et ipſe fabulas iam ſuo tempore in hiſtoria Aeſopi detexerit, facile inde colligi poteſt, quam incerto fundamento ea nitatur. *Vita eius.*

n) Vid. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 389. Vol. X. p. 533. De auctore vero CASIM. OVDINVS de S. E. T. III. p. 780 ſeqq.

o) Conf. BAYLE Dict. T. II. art. Eſope. FABRICIVS l. c. et quos laudat. Acta philoſ. Vol. I. p. 569. et qui in compendio eius mendacia exponit FR. VAVASSOR in doctiſſima exerc. de dictione ludicra Opp. p. 4.

p) Prodiit Burgis 1632. 8. quia vero rarius occurrebat, repetita editio in Mem. de literat. Tom. I. p. 90 ſeqq. et in Opuſculis eius Hag. 1716. conf. Acta Erud. 1716. p. 449. Latine verſa praemiſſa eſt Aeſopi fabulis Oxon. 1716. et germanice inſerta Actis phil. Vol. II. p. 253 ſeqq.

q) Vide laudatos Act. phil. Vol. I. p. 948.

r) Ibid. p. 951 ſeqq. qui hanc ſententiam de Aeſopo probabiliſſimam eſſe multa eruditione contendit, dignus qui expendatur.

s) Lib. II. c. 134.

tur. Verum haec plerumque rerum vetustissimarum conditio est, vt tot difficultatibus earum historia prematur, quae prudentioribus pyrrhonismum suadent historicum. Ob magnum tamen veterum consensum, qui de Aesopi existentia nunquam dubitarunt, verisimili ratione credi posse existimamus, fuisse Aesopum, et inter Graecos apologis atque fabulis prolatis nomen esse consecutum, licet non inuiti fateamur, nec scripsisse fabulas Aesopum, nec eas, quae hodie sub eius nomine feruntur, esse genuinos eius foetus. Non vero certiora sunt, quae de rebus atque historia eius passim narrantur. Patriam detegere, impossibile fere est, adeo veteres de ea dissentiunt [t]. Quibusdam enim Lydia eum genuisse, Sardesque metropolis patria fuisse dicitur, alii insulam Samum ponunt [u], Mesembriam Thraciae alii [x]. Plerique tamen Phrygem vocant, Armorii vel Cotyaei oppidi ciuem [y]. Quibus tantisper accedere licebit, donec certiora edoceat alius [z]. Seruum fuisse dubio caret, deformem vero, lingua balbum, gibbosum voracissimumque, qualem depingit PLANVDES, inter fabulas Graeculi numerandum est, recte a viris doctis reiectas [a]; nihil enim tale Aesopo scriptores veteres tribuunt, tradit vero anonymus vetus [b], ingenio fuisse natura eleganti et naturali inclinatione arti musicae adhaesisse. Primam seruitutem, si eidem credendum, Athenis apud Demarchum, cognomine Carasiam, seruiuit, vbi ingenium, quantum seruilis conditio sinebat, excoluisse, probabile est; licet naturali magis ingenii bonitati, quam arti sapientiam moralem debuisse certum sit. Post Atheniensem dominum, Xanthum Samium et post hunc Samium philosophum Idmonem vel Iadmonem nactus est [c], et apud hunc vna cum Rhodope celeberrimi nominis et pulchritudinis scorto seruiuisse dicitur: tantopere illi quoque carus, vt eum deperierit, quod tamen cum aliis, quae in Rhodopes historia occurrunt fabulis, inter Graecorum mendacia referendum est [d]. Quoniam vero ingenii elegantiam, animique probitatem domino haud vno specimine probauerat, liber ab eo dimissus est. Ex Samo in Graeciam postea delatum ingenii acumine et fabularum lepore adeo innotuisse contendunt, vt non solum ad conuiuium septem sapientum a Periandro adhiberetur, missus a Croeso, sed et regi huic esset charissimus, cuius gratiam aucupatum fuisse prudenti sermone, cum Solon eius diuitias et felicitatem contemneret, ferunt, qui Croesum Aesopi rogatu septem sapientes ad se vocauisse cum PLVTARCHO [e] asserunt. Verum in tota hac historia tot temporum rationes sibi inuicem contradicunt, vt quod supra iam euicimus, nouo argumento hinc pateat, Plutarchum posthabita fide historica et verisimilitudinis legibus, ex rumusculis

t) MAXIMVS TYRIVS diss. XX. qui tamen diss. XXXIII. Phrygem vocat.

u) Scholiastes ARISTOPHANIS.

x) Apud SVIDAM in Aesopus T. I. p. 660.

y) AELIANVS L. X. c. 5. PHAEDRVS L. III. prol. v. 52. SVID. l. c.

z) Samum quidem praefert Meziriacus, quia in hac insula seruiuit. Non vero inde sequitur, patriam fuisse, seruiuerat enim antea Athenis: vnde in insulam demum translatum fuisse, sequitur.

a) Vid. laudati FABR. Bibl. Graec. Vol. I. p. 389.

b) Is extat inter APHTHONII opera.

c) SVIDAS l. c.

d) Peculiari articulo: Rhodope, de hoc scorto egit P. BAYLE Dict. T. III.

e) PLVT. in conu. sept. sap. et ex hoc alii.

fculis tantum vulgi et communi traditione, fuoque ingenio conuiuium fuum more veterum confcripfiffe, vt lectorem delectaret[f]. Vnde et omnes eiusmodi de Aefopo fabulae merito reiiciuntur, nec certius eft, quod de Athenienfibus, ab Aefopo, vt Pififtrati dominatum patienter ferant, fabula de ranarum rege edoctis PHAEDRVS[g] tradit, nam et hic tempus repugnat[h]. Inde vero fequitur, nec verum effe, quod refert LAERTIVS[i], refpondiffe Chiloni, quaerenti: quid Iupiter faciat? excelfa humiliat, humilia exaltat[k]. Poft haec in Aegyptum et Babyloniam excurriffe, et mira praeftitiffe nugatur Planudes. Regem enim Babyloniae Lycerum, quem Aefopum conueniffe fingit, ignorant monumenta vetera: Nectanebus vero Ol. CIV. Aegypto imperauit, ducentis poft Aefopum annis[l]. Mortem non magis verifimiliter narrant veteres[m] et in his PLVTARCHVS[n]: Aefopum Delphos adueniffe allato a Croefo auro, vt et magnifico facrificio Apollinem veneraretur, et Delphis viritim quaternas minas diftribueret. Cum vero ei contentio et difcordia quaedam cum Delphicis effet oborta, facris quidem fuiffe operatum, fed pecuniam Sardes remififfe, vt qui homines iftos beneficio indignos iudicaret. Delphos e compofito facrilegii infimulatum[o] eum interfeciffe praecipitatum e faxo. Ex eo Deum iras in eos exercuiffe, et cum folo fterilitatem, tum hominibus omnis generis tetros morbos immififfe, ita vt Delphi fingulis Graecorum conuentibus edixerint, fe paratos effe, fi quis Aefopi gratia poenas ab ipfis exigere vellet. Tertia demum aetate veniffe Iadmonem, prognatum ab eis, qui Aefopum Sami emiffent, huicque pro delicto fatisfeciffe Delphos atque ita malis eos liberatos fuiffe. Mira hic fe iterum exferit contradictio. Miffum enim tradunt ad Periandrum fimul et ad oraculum: id vero qui fieri potuit, Aefopo Ol. LIV. Periandro XLVIII. fatis concedente? Eo quoque tempore, quo Aefopus obiit, Croefus nondum regnauit, qui igitur ad Delphos eum mittere potuit? Incerta itaque non minus Herodoti et Plutarchi fides eft, quam eorum, qui Aefopo librum de iis, quae ipfi Delphis acciderunt, aufi fupponere[p], vel eum reuixiffe mentiti funt, et apud

f) Aefopum a Croefo ad Periandrum Corinthum miffum fuiffe, narrat quidem PLVTARCHVS, Periander autem, quod fupra ex Soficrate apud LAERT. L. I. f. 95. vidimus, octogenarius obiit Olymp. XLVIII. 4. Croefus vero Olymp. LVIII. victus a Cyro, poftquam XIV. annos regnauerat, regnum aufpicatus eft Olymp. LV. 4. qui potuit itaque Aefopus mitti ad Periandrum, diu iam fato functum. Inde vero fequitur quoque Aefopum Croefo prorfus non innotuiffe: obiiffe enim Olymp. LIV. apud Delphos tradunt EVSEBIVS in Chron. et SVIDAS. Tum vero temporis nondum regnabat Croefus. Nec hic Plutarchi fides magnopere, quod vult BAELIVS l. c. iuuat, eum enim ad temporum rationes non attendiffe fupra quoque euictum eft. Tacemus, afferere SVIDAM, vixiffe Aefopum Olymp. XL. Ex qua annotum ferie patet, fabulas effe, quaecunque de Croefo, Periandro, Aefopo aliisque narrantur.

g) L. I. fab. 2.

h) Pififtratus enim Athenis arcem occupauit Olymp. LV. 1. quo tempore iam fatis concefferat Aefopus. Ait quidem PHAEDRVS ftatuam Aefopo ab Athenienfibus pofitam fuiffe, verum ex eo non fequitur, Aefopum fuiffe Athenis. Statuae enim abfentibus quoque ob nominis celebritatem ponebantur, quemadmodum Pythagorae Romae factum eft, qui tamen nunquam Romae fuit.

i) Lib. I. f. 69.

k) Chilonem enim Olymp. LVI. fuiffe, fupra oftendimus, Aefopus Ol. LIV. ad plures abiit.

l) Conf. MEZIRIAC. l. c.

m) HERODOTVS L. II. c. 134. conf. ARIST. Scholiaft. in vefp. p. 534.

n) De fera numinis vindicta.

o) Phialam auream eius fupellectili immifcuerant. HERACLIDES in Polit. quem dolum faepius commififfe Delphos notat AELIANVS L. XI. c. 5.

p) SVIDAS l. c. conf. FABRICIVS l. c. p. 390.

apud Thermopylas pugnauisse contenderunt[q]. Sapientiae hunc Aesopum moralis, quae per apologos traditur, auctorem fuisse atque inuentorem, veteres plerique et recentiorum quoque multi contendunt[r], licet ex Iudicum Israëlitarum historia[s] pateat, longe antiquiorem esse hanc docendi methodum: nec inter poëtas Aesopo vetustiores exempla desint[t]. Facile tamen credi potest, primum fuisse, qui ex instituto, recitatis apologis, ad emendandum populi animum industriam animumque adhibuit; vnde veteres quoque λογοποιὸν dixere, non λογόγραφον, ex quo recte coniicitur, fabulas eum non scripsisse[u], sed diu recitantium ore frequentatas collectas tandem[x], variisque augmentis assutis editas fuisse: certe quas a Planude habemus, tales esse constat. De fabularum vero, siue, quo nomine veteres insigniebant, λόγων Aesopicorum ingenti apud veteres pretio plura in veteri historia extant documenta: quarum venustatem adeo admirabantur, vt a Mercurio votis eas obtinuisse[y] crederetur.

Gnomographi. §. XII. Praeter enumeratos sapientiae moralis doctores non defuere quoque, qui doctrinam moralem ex more seculi carminibus suis interserebant, et non quidem systematico ordine, paraenetico tamen sententias morales edebant. Hucque omnes fere poëtae Graeci et imprimis Tragoediarum scriptores referri possunt, meliori vero iure Gnomographi, quorum *Theognis.* notitiam debemus cel. FABRICIO[z]. Inter hos THEOGNIS Megarensis et PHOCYLIDES Milesius imprimis notari merentur[a]. Ille familia nobili natus[b] ciuium inuidia in exilium actus est, gnomasque siue sententias morales reliquit: quas hodie quidem legimus, ita tamen, vt multa accessisse, multa deprauata et mutilata, atque insignem mutationem passa esse ap- *Phocylides.* pareat[c]. Alteri[d] egregium carmen admonitorium debemus, cuius saepe veteres mentionem faciunt. Quale vero hodie manibus terimus, ea loca non habet, quae veteres laudant: alia vero sunt, quae cum dictis atque sententiis V. et N. Testamenti plane quoad verba quoque conueniunt[e]. Vnde suspicio enata viris doctis, Phocylidis carmen, quale hodie habemus, vel Iudaeum vel Christianum auctorem agnoscere[f]. Certe insignem interpolationem passum fuisse, nemo non videt.

q) SVIDAS l. c. et in ἀναβιῶναι p. 158. Ptolem. Hephaestio apud PHOTIVM p. 452. ed. Hoesch.

r) Vid. PHAEDR. prooem. L. I. et L. III. SVIDAS in λογοποιὸς T. II. aliique.

s) Indic. IX, 7.

t) QVINTILIAN. Instit. Orat. L. V. c. 11. exemplum vide in HESIODI ἔργ. v. 200 seqq.

u) Prolixe id, praecipue ex silentio veterum scriptorum probat cel. HEVMANNVS Act. philos. Vol. I. p. 960. quem vide.

x) Diagoram Melium Ol. XCI. clarum collectionem eiusmodi instituisse coniicit FABRICIVS l. c. p. 303. scripto tamen fabulas consignasse affirmat APHTHONIVS, sed praeter verisimilitudinem. Socratem eas tenuisse ait PLATO in Phoedone.

y) PHILOSTR. vit. Apoll. L. V. c. 5.

z) Bibl. Graec. Vol. I. p. 439 seqq. potiora eclogis suis ethicis inseruit STOBAEVS, alius gnomologiarum Graecorum collect. enarrat FABRIC. l. c.

a) De vtroque IDEM l. c. p. 432.

b) Floruisse Ol. LVIII. EVSEBIVS in chron. SVIDAS in Θεόγνις T. II. p. 172. notant.

c) Quod ex iis patet, quae SVIDAS habet, si cum eis, quae hodie legimus, comparentur.

d) Aequalem Theognidi fuisse veteres omnes docent. vid. SVID. l. c. et in Phocylides.

e) Nec tamen ea loca scriptores Christiani veteres laudant, quod argumento est, illos ea non vidisse.

f) Conf. quos laudat FABRICIVS l. c. p. 430.

LIBER

LIBER SECVNDVS, *DE PHILOSOPHIA GRAECORVM SECTARIA.*

CAPVT PRIMVM. DE SECTA IONICA.

§. I.

Ordo historiae philosophiae Graecae.

Vagientem hactenus in cunis, vel puerascentem etiam Graecorum considerauimus philosophiam, ad illud tandem tempus delapsi, quo ingenium humanum iusto habitu philosophari et meditationibus atque ratiocinationibus de veritate rerum diuinarum et humanarum sollicitum esse coepit; quem honorem Graecorum industriae deberi, in limine historiae nostrae, vbi de originibus philosophiae disquisiuimus, demonstratum est. Duo vero quasi fontes sunt, ex quibus non per Graeciam tantum, verum etiam per alios terrae tractus Graece loquentes philosophia omnis dimanauit, et peculiares philosophandi modi orti sunt, quos, quia methodum vnius philosophi, reiectis aliis sequebantur, sectas dicere solenne est. Vnus Thales, quem inter sapientes Graeciae numeratum esse, supra diximus, qui in Ionia Mileti philosophari coepit, et ex cuius schola non Ionici tantum, sed et Socrates eiusque discipuli prodiere, quibus sectam academicam, Cyrenaicam, Eristicam aliasque minores, Peripateticam, Cynicam et Stoicam debemus. Alter Pythagoras, Samius, qui non scholam tantum Pythagoricam, philosophiae cultura olim celeberrimam in magna Graecia [a] condidit, sed et occasionem dedit condendi reliquas sectas, Eleaticam, Heracliteam, Epicuream, Pyrrhonicam. Sunt quidem inter veteres, qui primarias philosophorum sectas in tres classes diuidunt, Ionicam, Italicam, Eleaticam, nomen iis ex locis, vbi floruerunt, tribuentes [b]; verum id cum praeter morem veterum [c], atque necessitatem factum sit, veterem sectarum diuisionem merito retinemus [d].

§. II.

a) Ea vero pars est Italiae inferior, a coloniis Graecis ita cognominata, quam subcissiuam Graeciam vocat APVLEIVS Apol. I. Inde vero caussa enata quibusdam, et inter hos cel. BVDDEO Histor. philos. c. III. §. 36. p. 90. Italicam philosophiam ad barbaricam referendi.

b) CLEMENS ALEXANDR. Strom. L. I. p. 300. et THEMISTIVS Orat. XV. qui locus tamen in mendo cubat, conf. MENAG. ad Laërt. L. I. f. 13.

c) Vid. LAERT. l. c. AVGVSTIN. de C. D. L. VIII. c. 2.

d) Commode enim Eleatica, etsi philosophando, ab Italica secta recesserit, ab ea deriuari potest. Habuit enim Zeno Eleates praeceptores Italicos.

Primus philosophiae Graecae parens Thales.

§. II. Debetur itaque gloria introductae methodo scientifica et exornatae iusta facie habituque philosophiae inter Graecos Thaleti Milesio, Ionicae sectae conditori, qui laboris et industriae suae cum hanc sibi mercedem poposcerit, vt philosophiae inuentor praedicaretur [e], gloria ista fraudandus non est, quam veteres ei vnanimi fere consensu [f] tribuerunt, vt primus diceretur, qui philosophiam, imprimis de rebus naturalibus tractauerit, et de caussis rerum quaesiuerit. Audiendus itaque non est DIOGENES LAERTIVS [g], qui, vbi duas ponit philosophiae successiones, vnam quidem a Pythagora deriuat, alteram vero ab Anaximandro Thaletis auditore. Nisi hoc ita intellexisse censendus sit, vt Anaximander primus dicatur, qui literis atque scripto philosophatus est, cum Thales nihil de philosophia scripserit [h]. Thaletem enim ante Anaximandrum philosophatum fuisse, non veteres tantum vnanimi ore fatentur, sed et ipse LAERTIVS vltro concedit, qui non tantum Anaximandrum audiuisse Thaletem narrat, huncque inter sapientes Graeciae refert, sed et monet, sectam hanc vocatam fuisse Ionicam, eo quod Thales, qui eam instituit, ex Ionia fuerit. Ea vero ex caussa, quod nihil scripsit, honore hoc conditae philosophandi verae methodi non magis priuandus est, quam Pythagoras, quem nihil scripsisse suo loco probabimus. Forte LAERTIVS Thaletem inter sapientes magis viros, quam philosophiae doctores numerauit, quanquam et hoc inepte satis, cum ipse narret, eum Anaximandrum instituisse [k]: non enim de praeceptoribus siue doctoribus philosophiae quaestio est, sed de successione philosophorum, per quos peculiaris philosophandi ratio manibus quasi tradita et propagata fuit, quod a Thalete initium coepisse, tractatio secutura euincet. Successit vero sectae Ionicae conditori Thaleti Anaximander, et hunc secutus est Anaximenes, Anaximenem Anaxagoras, et post eum Diogenes Apolloniates atque Archelaus. Qui omnes naturalem tantum philosophiam excoluerunt, donec Socrates, Archelai auditor, philosophiam e coelo in terram deduceret, et de moribus philosophando nouam sectam conderet, quae Socratica dicta fuit [l].

Thaletis vita.

§. III. Quamuis vero Thaleti introductae inter Graecos philosophiae atque naturalis imprimis et mathematicarum scientiarum gloria debeatur, parciores tamen in recensendis viri magni circumstantiis fuerunt, quam me-

e) Recens a se inuentum Thales memoratur edocuisse Mandraytum Prienensem, qui noua et inopinata cognitione impendio delectatus, optare iussit, quantam vellet, mercedem sibi pro tanto documento rependi. Satis inquit, mihi fuerit mercedis, Thales sapiens, si id, quod a me didicisti, cum proferri ad quospiam coeperis, tibi non adsciueris, sed eius inuenti me potius repertorem praedicaueris. Ita APVLEIVS Florid. L. IV. p. m. 368. ed. Scriu.

f) APVLEIVS l. c. ORIG. philosophum. c. I. CICERO de N. D. L. I. c. 10. PLVT. de placit. phil. L. I. c. 3. STRABO L. XIV. p. 635. alii nominantur in Act. phil. Vol. III. p. 161 seqq.

g) Lib. I. f. 13.

h) Addendum, quod ex instituto sectatores quaesiuerit, si audiendus SCHEFFERVS de phil. Ital. c. VI. p. 33. quem sequitur ccl. HEVMANNVS l. c. p. 180 seq.

i) Hoc videntur suadere antecedentia, vbi Thales inter sapientes Graeciae refertur.

k) Vnde ratio, quam ex Ep. Thaletis ad Pherecydem apud LAERT. L. I. f. 43. affert SCHEFFERVS l. c. concidit; nam nec epistola id dicit, nec eius tanquam suspectae fides aliqua est.

l) A conditore. Variis enim ex caussis nomina data fuisse sectis monet LAERT. L. I. f. 11. qua de re prolixius diximus in diss. de secta Elpistica, quae inserta est Miscell. Berolinens. T. V. obs. vlt.

meritis eius debebant veteres. Immo tota sectae Ionicae historia obscura est atque manca, nec ea apud veteres deprehendimus, quae nosse tamen intereat. Colligendum itaque, ex veterum scriptis, quantum vel eorum negligentia permittit, vel temporis iniuria nobis reliquit. Thales patre Examio, matre Cleobulina natus est, ex Thelidarum familia, quae inter Phoenices clarissima fuit [m]. Quae maiorum patria seduxit veterum et recentiorum aliquos [n], vt ipsum Thaletem Phoenicem fuisse dicerent: Mileti enim ex familia Phoenicia, quae ius ciuitatis indepta erat, genitum, patriam Ioniam habuisse, indubitatis veterum testimoniis constat, suntque, qui familia quoque indigenam fuisse, id est Graeco sanguine natum afferunt [o]. Ortum primo anno tricesimae quintae Olympiadis tradit Apollodorus in chronicis [p], quod natiuitatis tempus praeter rem viri, quidam docti sollicitarunt [q]. Parentum vero opibus et cura atque ingenii magni et ad optima quaeque nati praestantia ita emicuit, vt reipublicae gubernaculis admoueretur. Et initio quidem priuatam vitam instituisse, et Thrasybuli magni ingenii et consummatae prudentiae viri conuictu vsum fuisse, contendunt [r]. Certe rectius illi sentiunt, qui coelibem egisse vitam tradunt, suumque ex sorore nepotem haeredem scripsisse asserunt [s], quam qui vxorem duxisse, et filium genuisse aiunt [t]. Etsi enim infantium amore vehementer tangebatur, noluit tamen vltro curis, quas liberorum saepe fata concitare solent, vitam obnoxiam reddere, eiusque tranquillitatem turbare [u]; vnde rogatus; cur liberis operam non daret, διὰ φιλοτεκνίαν respondit [x]: eiusque specimen Soloni coelibatum eius miranti mira iucunditate fecit [y]: Alii tamen prima eius studia ad rempublicam gerendam spectauisse, inque magna fuisse auctoritate, contendunt [z]: infensissimum tamen tyrannidi, siue vnius principatui fuisse tradunt [a], cum reliqui e VII. sapientibus Grae-

Mmm 2 clae

m) LAERT. L. I. f. 22. qui ad Herodotum, Thurin et Democritum prouocat, conf. MENAG. ad l. c. Laërt.

n) CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 300. HYGIN. astron. L. II. c. 2. quos sequuntur CUDWORTHUS Syst. int. c. I. §. 22. p. 27. et ven. WOLF. ed philosophum. PSEUDO-ORIG. c. I. p. 21. ita tamen, vt Phoenicem quidem dicant, sed genere non patria, de hac vero quaeritur, non de illo.

o) Hermippus apud LAERT. L. I. f. 38. PLUT. de Herodoti malignitate.

p) LAERT. L. I. f. 37.

q) Annum enim serius natum fuisse Thaletem vult VOSSIUS de scient. meth c. XXXII. §. 6. p. 146. qui etiam, seductus a LAERTIO, dum cum Neleo Miletum peruenisse ait, Thaletem CCCC annis facit maiorem, insigni anachronismo. Olymp. XXXV. 1. quidem ponit SCALIG. ad Euseb. p. 83. MEURS. de archont. L. I. c. 11. PETAV. rat. temp. L. II. c. 12. p. m. 122. sequuntur tamen eos, qui Damasia archonte natum asserunt, quod in Olymp. XXXV. 2. incidit, adeoque eius tempus ad e. t. retrahunt. Perperam vtrumque, Damasiam enim non Olymp. XXXV. 2. tantum sed et XLVIII. 4. archontem fuisse, quo anno sapientis nomen nectus est Thales, supra ex Marm. Arundellianis obseruauimus; Hi enim duo archontes non sunt confundendi. conf. STANLEII Hist. phil. P. I. p. 4.

r) LAERT. L. I. f. 27. confuse publica et priuata Thaletis vita a veteribus refertur, quam tamen hac ratione in ordinem redigi posse putamus.

s) LAERT. L. I. f. 26. SUID. in Θάλης Tom. II. p. 163. PLUT. in Solone.

t) Apud LAERT. L. I. f. 25.

u) STOBAEUS serm. CLXXXV. p. 641.

x) LAERT. l. c. διὰ φιλοτεκνίαν legit CASAUBON. ad h. l. sed vt ex citato Stobaei loco patet, contra mentem Thaletis: qui eam Soloni egregie prodidit.

y) PLUT. in Solone. Subornauit enim nuntium, qui Soloni indicaret, mortuum filium. Solone moerore oppresso et dolente, hanc ipsam rationem, ait, esse, cur liberos non gigneret; scilicet ne cura et dolor propter eos animum frangeret.

z) LAERT. l. c.

a) PLUT. in conu. VII. sap. Repetendum vero quod supra demonstrauimus, totum hoc conuiuium confictum esse: vnde quae Thaleti tribuuntur, fidem exiguam habent.

ciae omnes in ciuitatibus ſuis principatum obtinuerint [b]. In eo vero eius fidem et dexteritatem excelluiſſe, vt optimis conſiliis patriam iuuaret, cuius exemplum vnum atque alterum nobis ſeruauit LAERTIVS et HERODOTVS [c]. Quicquid tamen illud eſt, hoc indubium videtur, mature ſe publicis muneribus ſubtraxiſſe, et eruditionis, imprimis vero philoſophiae naturalis atque ſcientiarum mathematicarum ſtudio ſe totum addixiſſe. Quem ingenii ad magna quaeque tendentis ſcopum vt attingeret, iter literarium ingreſſus eſt, et florentibus annis in Cretam primum abiit [d], religionis atque myſteriorum, quae in iſta inſula tum temporis maxime celebrabantur [e], diſcendorum cupidus, quod mirum videri queat, ingenio Thaletis a ſuperſtitione admodum abhorrente. Verum cum rerum naturalium ſtudio vehementer flagraret, rerumque ortum et coſmogoniam iſtis myſteriis et theogoniis tradi ſciret, ad explorandas veterum de mundi ortu atque natalibus opiniones illud iter ſuſcepiſſe, eſt veriſimillimum. In Aſiam quoque abiiſſe, epiſtola quaedam ei tributa ait, vnde nonnulli putant, familiae origine, et aſtronomiae in hac gente cultae fama permotum ad Phoenices excurriſſe, ibique ſideralem ſcientiam, qua Phoenices excellebant, didiciſſe: vrſae quoque minoris ſidus primum obſeruaſſe [f]. Verum haec incerta ſunt, nec probari teſtimoniis ſatis poſſunt. Certius vero et indubitatum, iam ſenem in Aegyptum profectum fuiſſe, eo animo, vt cum ſacerdotibus aſtronomisque ibi verſari ſibi liceret. Inſtitutum ibi fuiſſe a ſacerdotibus Memphiticis, totamque philoſophiam artesque mathematicas didiciſſe, imprimis geometriam, LAERTIVS, PLVTARCHVS et IAMBLICHVS tradunt [g]: quos tamen praeiudicio de philoſophia Aegyptiaca impeditos plura affinxiſſe illi, quae Aegyptiis debuerit, quam verum eſt, denudata ſuo loco Aegyptiorum eruditio ſatis probat; certumque eſt, plus ingenio vere philoſophico, quam Aegyptiorum inſtitutioni in inueniendis veritatibus naturalibus debuiſſe Thaletem: cuius teſtimonium omni exceptione maius eſt, quod Aegyptios non ſine eorum admiratione docuerat pyramidem metiri [h]. Scipione enim ad vmbrae, quam iaciebat pyramis, finem erecto, ac tactu radiorum ſolis duo triangula conſtituente, demonſtrabat, altitudinem pyramidis ad ſcipionis altitudinem ea eſſe proportione, quam vmbra illius ad huius vmbram haberet [i]. Haec vero cum ignorauerint magni illi Aegypti geometrae, quis in iſtis ſcientiis egregia multa ab iis didiciſſe Thaletem cre-

b) CICERO de Oratore L. III. c. 34.

c) Ille L. I. ſ. 25. hic L. I. p. 43.

d) LAERT. L. I. ſ. 43.

e) De iis videndus MEVRSIVS in Creta L. IV. c. 2. p. 197 ſeqq.

f) Ibid. conf. VOSSIVS l. c. vix vero alio fundamento nititur, quam hoc: Aſtronomiam a Phoenicibus ad Graecos perueniſſe, Thaletemque genere fuiſſe Phoenicium, id quod vehementer impingit in leges conſequentiae Logicae. Thaletem Pythagorae ſuaſiſſe, vt Phoeniciam inuiſeret, ait quidem IAMBLICHVS de vit. Pyth. c. III. n. 14. p. 11. verum is parum fidei meretur, homo in hiſtoria Pythagorae nugiuendulus.

g) LAERT. L. I. ſ. 24. PLVT. de plac. phil. L. I. c. 3. IAMBL. l. c. c. I. n. 2. Quae vero PLVT. in Sympoſio de ſermonibus ad Amaſin regem habitis refert, fabulas Graecorum monarchico regimini inuiſorum ſapiunt.

h) Hieronym. apud LAERT. L. I. ſ. 27. PLIN. L. XXXVIII. c. 17.

i) Ita PLVT. l. c.

crediderit? Ex itineribus redux [k] ob ingenii diuitias et philosophiam, cuius exorientis iubar vehementer omnium oculos, qui hactenus in diluculo tantum quasi viderant, perstringebat, omnium admirationem meritus, eiusque familiaritas a multis praestantissimis viris expetita est, quam tamen otii philosophici, ad fouendas meditationes, amantissimus studiose declinauit [l], et inueniendis veritatibus physicis, geometricis atque astronomicis [m] vitam omnem impendit: quae etsi exigua videri queant, si cum nostrorum temporum eruditione naturali et mathematica comparentur, et incertum sit, an omnia illi debeantur [n], quae solent ei adscribi; cogitandum tamen est, in veritatibus primis inueniendis occupato, mediocria quoque magna et eximia fuisse. Tanto vero animi feruore atque contentione in philosophiae studia incubuit, vt ex sorore nepoti facultatum suarum curam relinqueret [o], totumque se studiis traderet; a qua vehementi animi contentione narratiunculae forte ortae sunt, quae de illo non incerta tantum, sed et explosa fide feruntur, astris contemplandis intentum, cum in foueam decidisset, ab ancilla, quae eum viderat, derisum fuisse, qui coelestibus scrutandis occupatus, ea non vidisset, quae ante pedes essent [p], vel quod Anaximenis epistola apud LAERTIVM [q] narrat, vna cum ancillula sidera inspecturum atrio domus matutinum egressum, immemorem, vt sese situs loci haberet, dum aethera securius exploraret, in praeruptum locum ingressum decidisse, sicque vitae finem fecisse. Palpatur enim fabula manibus, ideo excogitata, vt haberent sophistarum discipuli, quo acumen dictionis venarentur: testaturque PAVSANIAS [r] et LAERTIVS [s] ad summam aetatem (quam nonaginta annorum numerum superasse certum est) cum peruixisset, Olymp. LVIII. 1. [t] dum Olympicos ludos spectaret, aestu, siti, grauisque senectae oppressum onere obiisse. Nec fortasse maiorem fidem meretur, quod veteres referunt [u] praesensisse eum astrologiae beneficio vberrimam fore olearum messem, antequam florere coepissent: datoque adeo pignore cum exiguae essent eius facultates, omnia Mileti et Chii paruo pretio redemisse oliueta, nemine alio licitante. Tempore vero, quo maturescunt, aduentante, cum multi oleas quaererent auide et festinanter, quo vellet pretio diuendisse, et magnam pecuniae vim collegisse, ostendentem, quam opes parare philosophis, si velint, sit facile. Nam non solum

k) CYRILL. contr. Iul. L. I. p. 15.

l) PLVT. l. c.

m) Dicendum de iis in seqq.

n) Quae enim illi tribuuntur, apud alios ex parte adscribuntur aliis.

o) LAERT. L. I. §. 25.

p) PLATO in Theaet. T. I. p. 174.

q) Lib. II. §. 4.

r) In Phocicis c. V. p. 811.

s) LAERT. L. I. §. 38.

t) LAERT. l. c. LXXXVII. ei tantum tribuit annos, quem tamen Olymp. XXXV. 1. natum et Ol. LVIII. 1. denatum dixerat: inde enim XXIII. Olympiadum numerus, quo vixit, exsurgit, qui XCII. annos comprehendit. Quos tamen PETAVIVS ration. temp. L. II. c. 18. p. 122. minus recte XCVI. numerat, non enim Olymp. LVIII. 4. sed primo anno, quo ludi instituebantur obiit. LVCIANVS vero de longaeuis T. II. p. m. 892. dum illum inter eos, centenarii qui obierunt refert, numero rotundo locutus fuisse videtur. Sepultus vero fuit in obscuro Mileti agello, vti praescripserat; honori vero et memoriae eius statua posita LAERT. L. I. §. 34. 39.

u) ARISTOT. Polit. L. I. c. 11. PLIN. L. XVIII. c. 20. LAERT. L. I. §. 25.

tam aperte denudata hodie est astrologicae artis vanitas et incertitudo, vt haec fieri non potuisse, sanus quilibet fateri necesse habeat [x], sed et veteres incerto rumori deberi non negant, aliique longe aliis adscribunt: vnde recte et hanc fabulam ex historia Thaletis viri eruditi proscripserunt [y]. Fuit vero Thales non philosophiae tantum naturalis et artium mathematicarum scientia clarissimus, sed ex consuetudine quoque temporis illius atque seculi cum poëtica facultate, tum dictorum moralium, acumen et sapientiam moralem, atque politicam spirantium, felicitate praestantissimus, qua eruditione sapientis locum titulumque meruisse, supra indicauimus. Incertum tamen est, num apophthegmata, dicta et sententiae, quae ei tribuuntur [z], omnes eum auctorem agnoscant? cum multa viris his sapientibus a sequioris temporis sophistis, eloquentiae et acuminis laudem in eiusmodi fictionibus quaerentibus, sint supposita. Quae ratio quoque prohibet, ea pro Thaletis agnoscere sententiis, quas PLVTARCHVS ei tribuit. Vtrum scripserit aliquid, veteres dissentiunt, et alii quidem, atque inter hos AVGVSTINVS [a], disputationes *de rerum natura* literis mandauisse aiunt, librosque *de astrologia nautica*, et *de punctis tropicis et aequinoctialibus*, itemque metricum opus *de meteoris*, tribuunt: alii vero scripsisse quicquam, praeter ἀδόμενα, negant [b]: a quorum partibus verisimilitudo omnino stat maior. Epistolae enim, quas nobis seruauit LAERTIVS suspectae sunt [c], et scholam rhetoris olent, id quod de plerisque philosophorum veterum epistolis afferere nulli dubitamus [d]. Tandem monemus, Thaletem Milesium cum Cretensi poëta ac legislatore confundendum non esse [e]. Discipulum habuit Anaximandrum [f], incertum vero, an Anaximenem vel Pythagoram [g]?

§. IV.

x) Conf. FRANC. VALLESIVS philos. S. c. XXXI. p. 232. Vnde mirum CAROL. OWENVM in theatro impostur. p. 66. vers. Germ. hanc praedictionem reuelationi diabolicae adscripsisse.

y) Vid. Act. philos. Vol. I. p. 16. Vol. III. p. 174. Videtur tota fabula ad conciliandam nugacissimae arti fidem aliquam excogitata fuisse. Hinc aliis quoque philosophis imprimis Democrito adscribitur apud PLIN. l. c. quod satis prodit, vulgi incertum rumorem fuisse.

z) Vid. Demetr. Phaler apud STOBAEVM Serm. XXVIII. p. 86. AVSON. p. 112. LAERT. L. I. f. 34. STANLEIVS P. I. c. 9. p. 22 seqq. Quae vero PLVTARCHVS in Conuiuio habet, suspecta et tantum non omnia conficta esse, ex supra dictis est manifestum.

a) De C. D. L. VIII. c. II. SIMPLIC. ad Arist. Phys. L. I. p. 6. LAERT. L. I. f. 23. SVIDAS l. c.

b) LAERT. L. I. f. 23. THEMIST. Orat. XXVI. p. 317. conf. FABRICIVS Biblioth. Graec. Vol. I. pag. 238 seq. PLVTARCHVS vero in libro: quare Pythia oracula fundere desierit, iungit eum Orpheo, Hesiodo Parmenidi, qui carminibus philosophiam tradiderunt, quod et SVIDAS innuit. Cum vero nihil scripsisse, et Anaximandrum primum fuisse, qui philosophiam scripto comprehenderit, tradant veteres, fide digni, eos, nimis aetate a Thalete remotos, non sequendos putamus, licet id faciat doctissimus OLEARIVS ad STANLEIVM. p. 26. ἀδόμενα quoque non omnia philosophia metro comprehensa sunt, sed dicta moralia laxiori metro expressa et liberiori carmine.

c) Ita etiam HVET. Dem. Eu. Pr. IV. c. 2. §. 5. p. 52. BENTLEIVS de Phalarid. HEVMANN. Act. phil. Vol. III. p. 173. FABRICIVS Bibl. Graec. l. c. p. 239.

d) Consentiunt magni iudicii viri, IOSEPH. SCALIGER. ep. 306. quosque nominat FABRIC. l. c. p. 406 seqq.

e) Dictum de eo supra: Alios huius nominis enumerat LAERT. f. 38.

f) LAERT. L. II. f. 1. EVSEB. Praep. L. X. c. vlt. SVIDAS in Anaxim.

g) Asserit id STANLEIVS P. I. c. 12. p. 26. vsus auctoritate epistolae Anaximenis ad Pythagoram. Verum neque eius fides magna est, nec ea id dicit, recte monente OLEARIO ad h. l. quod vero IAMBL. in vit. Pyth. c. I. n. 11. p. 7. asserit, ad eius nugas referendum esse, suo loco demonstrabimus.

Philosophia Ionicorum.

§. IV. Philosophicarum vero doctrinarum, a Thalete expositarum systema omnium maxime attentionem meretur, quia primus quasi accuratius philosophantis humani ingenii conatus atque tentamen fuit. Illud vero ita exponere, quemadmodum res poscit, et requiritur, vt solidum atque accuratum iudicium de eo fieri queat, impossibile est, multisque difficultatibus obseptum, quas superare non licet. Cuius caussas sequentes probe ponderandas esse, quilibet, qui praecipianter agere in iudicandis veterum opinionibus non vult, concedet facile.

Eius historia insuperabili difficultate laborans.

I. Non habemus scripta philosophorum Ionicorum, quibus de systemate suo mentem explicuere; sed mature, quicquid ea de re tradiderunt, periit; siue quod paucissimis tantum discipulorum id crederent, rati, indignum esse noua scientia, quae tum singulari habitu iustaque facie, primum quasi apparebat, eam cum vulgo communicare, et quasi prostituere[b]; siue quod speculationes supra Graecorum tum temporis captum surgentes contemnerentur, longe aliter inclinantibus plerorumque ingeniis, quae philosophiam hactenus in poëtarum atque theologorum fabulis latere, nec esse rem cuiuslibet, crediderant; siue quod arcana docendi methodus, quam illi, qui supra vulgus sapere, et de rebus vniuersi aliquid scire se iactabant, seruauerant, viris istis ex Ionica secta persuaserit, sua ad excitandum philosophiae atque conseruandum honorem occultare; siue denique, quod introducta per Socratem philosophia morali, physica Ionicorum doctrina contemta euiluerit, sicque scripta eorum neglecta fuerint, vel omnes quoque hae caussae concurrerint. Deficientibus vero in tam cana antiquitate fontibus primariis, cum ex impuris tantum riuulis hauriendum sit, quis certam iustamque philosophiae Ionicae sibi promittet historiam atque notitiam[i].

II. Deficientibus itaque monumentis Ionicorum, ad eos recurrendum est, qui tempore et aetate illis proximi fuerunt, et de dogmatibus eorum retulerunt aliquid: Verum et hic difficultates haud leues atque impedimenta magna se offerunt, quo minus ad certam aliquam philosophiae Ionicae notitiam peruenire nobis liceat. Ex schola enim Ionicorum vnus, qui philosophiam ad posteros propagauit egressus est Socrates, qui cum exiguum in emendando animo et firmanda hominis felicitate vsum habere speculationes physicorum Ionicorum philosophicas cerneret, non ipse tantum eas missas fecit, sed et discipulos ab iis auocauit: vnde tam pauci sunt ex isto tempore, qui Ionica dogmata nobis tradidere. Vnus Plato inuentus est, qui naturalem philosophiae partem, a Socrate neglectam, morali iungeret, ex cuius postea disciplina exiit Aristoteles, nouamque philosophiam condidit. Vterque de veterum, imprimis Ionicorum doctrinis passim egit,

b) Egregie id animaduersum de Thalete aliisque a THEMISTIO Or. XXVI. p. 317. ait inter alia: Πρὶν (ante Anaximandrum) ἐις ὄνειδος καθεστήκει τὸ λόγους συγγράφειν ἀλλ' οὐκ ἐνομίζετο τοῖς πρόσθεν Ἕλλησι sed totus locus legendus est.

i) Cont. Act. philosoph. Vol. III. p. 165 seqq.

egit[k], et posterior imprimis, qui id sibi constituendum putauit, vt veterum physicorum sententias enarraret et refelleret. Vtrique tamen in hac re fidendum non esse, ex iis, quae suo loco de ambobus philosophis dicentur, erit manifestissimum. Plato enim syncretistica philosophandi ratione abreptus, veterum plerumque sententias ita detorsit, vt in harmoniam abirent doctrinae inter se toto coelo diuersae, sicque veterum placita foede saepe numero inter sese permiscuit[l]. Aristoteles vero fideliter in recensendis veterum systematibus non versatus est, sed doctrinas earum valde corrupit, parte nonnunquam necessaria truncauit, et ita exposuit, vt non possint non a lectoribus suis reiici, suisque postponi: surreptis tamen iis, quae sibi inseruire posse putauerat. Quem in finem etiam breuitatem, quam alias quoque sectabatur, et obscuritatem ita adhibuit, vt laterem lauent, qui notitiam claram atque certam de placitis physicorum veterum ex Aristotele haurire se posse putant. Quam malam Aristotelis fidem et veteres et recentiores philosophi agnouerunt[m], deque ea questi sunt. Post hos Platonici, quos vocant recentiores, de hac historiae philosophicae parte sibi visi sunt meruisse, quibus adiiciendus est PLVTARCHVS. Illi vero quam incerti atque infidi hac in re testes sint, vel solum, quod tam anxie sequebantur studium omnium philosophorum systemata conciliandi, suoque iungendi, in aprico ponit. Accedit, quod imprimis apud Plutarchum notandum est[n], adeo remotos ab Ionicorum temporibus esse hos philosophos, vt sine propiore, quem secuti sunt, teste nominato fides omnino vacillet; quem tamen indicare nobis, plerumque obliti sunt. Id quod magnam incertitudinem gignere, quilibet, qui accuratiora sequi nouit, videt.

III. Non defuerunt quidem inter recentiores, qui vt physicorum, fere omnium, qui ante Aristotelem vixerunt, ita et Ionicorum praecepta de natura rerum explicauerunt, inter quos imprimis nominandi sunt SCIPIO AQVILIANVS[o] et THOMAS BVRNETIVS[p], aliique. Verum non habemus certius atque accuratius aliquid, quod lectori inde promittamus. Cum enim incertis et deficientibus veterum relationibus, imprimis Aristotelis, quem diligenter et cum cura secutus est AQVILIANVS, vti necesse haberent, ad coniecturas confugiendum fuit viris doctissimis, et consequentiarum tantum adminiculo ea eruenda, quae virisimili aliqua ratione aliquod physicae Ionicae systema exhiberent. In quo quidem ingenium, eruditionem et industriam virorum doctissimorum

k) Loca eorum in sequentibus allegabimus. Apud Platonem id interdum non nominatis fit Ionicis.

l) Hoc imprimis factum in mixtis et confusis inter se principiis Heracliti et Ionicorum et Eleaticorum.

m) Videndus ex veteribus PORPHYRIVS de vita Pythag. n. 51. et quae hac de re dicemus suo loco. Ex recentioribus cel. MOSHEMIVS ad CVDWORTH. pag. 111. not. 2.

n) Idem de CICERONE quoque valet, qui passim de doctrinis Ionicorum disseruit: itemque de CLEM. ALEX. aliisque.

o) In libello rarissimo de placitis physicis veterum philosophorum ante Aristotelem Venet. 1604. 4. edito.

p) Archaeol. philos. L. I. c. 10. edd. MORHOF. Polyhist. T. II. L. II. c. 20. BAYLE Dict. v. Thales, Anaxagoras.

rum vehementer laudamus, dolemus vero, certi sitienti lectori ita non fieri satis, et saepe numero ea tribui Ionicis philosophis, de quibus ne per somnium quidem cogitarunt, et interpretum magis ingenio, quam illorum philosophiae debentur. Inde factum quoque est, quod nouam nobis difficultatem parit, vt in diuersas atque oppositas saepe partes discederent Ionicae philosophiae explanatores, sibique contradicerent, et vehementer pugnarent: quod imprimis proditum est, vbi de atheismo sectae Ionicae disputatum, et in diuersas partes itum est, aliis eos accusantibus, aliis caussam eorum agentibus [q], tanta rei incertitudine, vt vicisse, vbi aduersarium aggrediuntur, victi vbi caussam suam defendunt saepe numero videantur.

IV. Non parum vero in eo ab his peccatum esse ἀυτοψία docet, quod maiora, plura et clariora in Ionicae philosophiae systemate quaesiuerint, quam reuera in eo inueniuntur. Versabatur tum in ipsis philosophandi συστηματικῶς initiis humanum ingenium, videratque veritates aliquas, easque ex principiis suis deduxerat, sed nec plene nec accurate satis, vt in initiis scientiarum plerumque fieri solet, quae non nisi multorum seculorum labore et meditatione ad iustam perfectionem perducuntur. Hoc qui non attendunt, eos necesse est, veterum laciniis multa assuere, et de suo complere, de quibus illi nunquam cogitarunt [r]. Haec itaque cum ita se habeant, modestiam in excutienda philosophia Ionica sequendam et aliis commendamus, et nobis legem ponimus, sperantes, lectorem istis, quas adduximus, rationibus adductum iri, vt aeque ferat, si non integra atque plena eorum systemata adducamus [s], coniecturasque nostras vltra verisimilitudinis aliquem gradum non euehamus, vel modestum quoque seruemus silentium.

Thaletis philosophia.

§. V. His praemissis iam philosophiam Thaletis considerabimus. Ea vero potissimum circa rerum naturalium contemplationem versata est, licet de incorporeis quoque rebus et scientiis mathematicis sollicitus fuerit: moralem vero philosophiam non nisi ἐξωτερικῶς attigit, et ex more seculi sui sententiis atque apophthegmatibus illustrauit. Et haec quoque caussa est, cur Ionici vocari soleant physici, eo quod de natura mundi philosophati fuerint, curque Thales dicatur princeps physicorum apud TERTVLLIANVM [t], *primusque* audiat CICERONI [u] *qui de rebus naturalibus quaesiuerit*. Physicarum vero doctrinarum eius summam his potissimum positionibus constitisse veteres tradunt:

De ortu rerum.

I. Aquam primum corporum naturalium principium esse, ex quo existant primo, et in quod postremo resoluantur. Magno hoc principium

q) Dicetur hac de re in sequentibus.

r) Obseruatum hoc docto viro qui Obs. Hal. Germ. P. V. obs. I. ea de re egit. Add. CONRING. de Herm. medic. c. XIV. MORHOF. l. c. Acta phil. Vol. III. p. 166. 167.

s) Conf. cel. MOSHEMIVS ad CVDWORTHVM Syst. intell. c. III. §. 21. n. 8. p. 123. qui et ipse monet in tanta veterum auctorum inconstantia et testimoniorum paucitate nihil certi de placitis Ionicorum dici posse.

t) Apologet. c. 26.

u) De diuinat. L. I. c. 10. quibus addendi LACTANT. de falsa rel. L. I. p. 18. STRABO L. XIV. p. 635. LAERTIVS L. I. s. 24. et MENAG. ad h. l. PLVTARCH. de plac. phil. L. 3.

pium totius naturalis philosophiae Thaletis, consensu veterum Thaleti tribuitur, quemadmodum ex ARISTOTELE[x], LAERTIO[y], PLVTARCHO[z], CICERONE[a] multisque aliis ex veterum numero videre est, nec negatum quoque esse a quopiam meminimus. Vt vero recte intelligatur, monenda quaedam sunt, sine quibus frustra generale hoc principium considerabitur. Scilicet notandum 1. mundi hoc initium posuisse Thaletem, non rerum omnium siue vniuersitatis. Supra enim obseruauimus, veterum theogoniarum conditores ortum vniuersitatis rerum haud raro cum natalibus mundi nostratis commiscuisse, et primo quidem generalia principia posuisse, mox vero ad mundi huius fabricam fuisse delapsos. Haec vt euitaret Thales, meliori ordine philosophaturus, aquam primum principium omnium, quae in mundo sunt, rerum constituit, de reliquis non sollicitus[b]. Qua in re cum Indis sensisse videtur, de quibus Megasthenem, referentem supra[c] audiuimus, statuisse eos: vniuersarum rerum primordia diuersa esse, mundi autem aquam. 2. Aquam vero dum Thales omnium, quae in mundo sunt, rerum principium dixit, non tam caussam effectricem a qua orta sunt omnia, quam materiam potius, ex qua formata sunt, intellexisse, verisimile est. Cum enim vox ἀρχὴ vtrumque notet, et principium a quo, et initium siue materiam ex qua res sunt, dubius ita sensus oritur, num praeter aquam caussam quoque effectricem aliam rerum omnium Thales admiserit, qua de re postea ex instituto tractabimus. In praesentia, hoc monuisse sufficiat, videri Thaletem veterum cosmogoniarum, quas cum ex traditionibus Phoenicum, quibus genus et maiores debebat, tum in insula Creta, et in Aegypto didicerat, auctores in eo secutum fuisse, qui posthabita caussa effectrice prima ad materialem potissimum respexerunt, et de ortu rerum naturalium ex chao philosophati sunt. Certe ARISTOTELEM atque PLVTARCHVM[d] ita Thaletem interpretatos fuisse, aperta vtriusque verba, et quae inde formauere, ratiocinia probant. Prior enim principium hoc, ex quo res fiant, explicat, putatque ideo Thaletem in hunc modum de initiis rerum omnium fuisse philosophatum, quoniam cunctorum semina humidam naturam sortita sint: aqua vero naturae principium humidis sit: alter vero Thaletem reprehendit, quod principium cum elemento confundat, aquam enim esse elementum, esseque materiam aqua et terra priorem, forma carentem, ex qua omnia. Recte itaque et clarius CICERO[e], aquam esse dixit ex mente Thaletis non principium sed initium rerum omnium. 3. Nihil tamen noui videtur Thales hoc principio statuisse, sed explicuisse tantum clariori voce, quid veteres physiologi ante sua tempora per chaos intellexerint[f]. Probauisse enim Tha-

x) Metaphys. L. I. c. 3.
y) L. I. s. 27.
z) loc. cit.
a) De nat. Deor. L. I. c. 10.
b) Ordo hoc totius systematis Thaletis postulat, et imprimis quae ARISTOTELES et PLVTARCHVS l. c. de eo referunt. conf. PSEVDO-ORIGEN. Philosoph. c. II. p. 22.
c) STRABO L. XV. p. 713. conf. BVRNETIVS Archaeolog. philos. L. I. c. 10. p. 417.
d) ll. cc.
e) l. c.
f) Veterum hac de re mentem discere licet ex IVS T.

Thaletem suam de aqua rerum omnium initio opinionem ex Homero IVSTINVS MARTYR [g] atque PLVTARCHVS [h] referunt; et ex iis, quae de theologia et physiologia veterum Graecorum supra dicta sunt, notum est, fuisse inter veteres, qui chaos aquam turbidam atque limosam dixerint. Differt tamen Thaletis dogma a Phoenicio, quod ἀέρα ζοφώδη καὶ πνευματώδη aërem spiritu foetum et tenebricosum requirebat [i]. Videturque Thales, cum clarius de rerum initiis philosophari vellet, incertas vagasque veterum de chao notiones clariori voce exposuisse, et quid intelligi posset, per chaos significasse. 4. Quo vero fundamento, quibusue rationibus Thales permotus aquam inter primordia rerum posuerit, cum ipsius et genuinorum discipulorum scripta nulla extent, definiri non posse putamus. Afferunt quidem diligentes doctrinarum veterum collectores PLVTARCHVS [k] atque STOBAEVS [l] rationes varias, quas Thaleti tribuunt: semen omnium animalium humidum esse, omnes stirpes humido ali, solis stellarumque ignes et totum mundum aquae exhalationibus nutriri, quibus ARISTOTELES [m] adiicit, infimum eum aquae locum assignauisse, et SENECA [n], terram toto subiectam humore portari et innatare. Verum has rationes ab ingenio Thaletis non fuisse profectas, verisimile est, et excogitatae videntur, vt ratio philosophica daretur admissi a Thalete principii. Vnde in iis explicandis vel refutandis tempus consumere nolumus, nec anxie quaeremus, an possibile Thales putauerit, quod ex rarefactione et condensatione exhalantis aquae reliquorum elementorum ortus extiterit, nec ne? Legant, qui in his otium suum consumere cupiunt, quae veteris philosophiae gnarissimus IACOBVS THOMASIVS aliquot de principiis philosophiae Ionicae obseruationibus [o] et PETRVS BAYLE [p] acute disputarunt. Nos enim frustra haec fieri putamus, cum vera, quae impulerit Thaletem, ratio, vt hoc principium admitteret, nobis ignota sit, nec a verisimilitudine abludat, Thaletem ex traditione magis, quam ratiocinationibus ad principium hoc fuisse delapsum.

De Deo eiusque opere, mundo.

II. Mundum esse vnicum, eumque esse opus Dei, atque ideo pulcherrimum esse. Prius Thaleti tribuit PLVTARCHVS [q], posterius LAERTIVS [r]. Valde tamen hic in diuersas easque sibimet contrarias sententias de mente Thaletis circa principia rerum genitarum abeunt viri docti, contendentibus aliis, Thaletem adiunxisse caussae materiali, quam aquam constituisse probauimus, caussam effectricem rationalem, Deum, aliis negantibus,

IVST. LIPSII Physiolog. Stoic. L. II. diss. VIII. p. m. 169 seqq. et STANLEII Hist. philos. P. I. c. 6. s. 1. p. 9. qui tamen non satis accurate in hoc argumento versati sunt.

g) Cohort. ad Graec. p. m. 7. ed. Paris.

h) PLVT. l. c. T. II. p. 4. qui in tr. ignis an aqua vtilior, etiam ad Hesiodum prouocat.

i) Conf. ven. MOSHEMIVS ad CVDW. c. I. §. 22. p. 27. not. 7.

k) loc. cit.

l) Eclog. phys. L. I. c. 13. p. 25. ed. Cant.

m) loc. cit.

n) Natur. Qq. L. VI. c. 6.

o) Obs. Hal. T. II. obs. 18 seqq. p. 417 seqq.

p) Dict. T. IV. art. Thales not. D. add. SCIPIO AQVILIAN. l. c. c. XIX. p. 84 seqq. B. RECHENBERGIVS de eo, an aqua sit omnium corporum materia et principium. Io. HENR. MVLLERVS de aqua principio rerum ex mente Thaletis, Altdorf. 1718. conf. Biblioth. Academ. p. 390 seq.

q) De placit. philosoph. L. II. c. 1.

r) L. I. s. 35.

bus, et Thaletem in eorum album referentibus, qui Deum ex mundo relegarunt, et atheifmum profeffi funt. Prior fententia non adducto tantum LAERTII loco confirmatur, fed iis quoque, quae de Deo alibi [t] dixit; effe antiquiffimum omnium, non habere principium neque finem, nec cogitationes latere [t]: plena effe Deorum omnia [u]. Imprimis vero luculentum eft teftimonium CICERONIS [x] qui diferte: *Thales Milefius, qui primus de talibus rebus quaefiuit, aquam dixit effe initium rerum: Deum autem eam mentem, quae ex aqua cuncta fingeret. Si Dii poffunt effe fine fenfu et mente, cur aquae adiunxit, fi ipfa mens conftare poteft, vacans corpore?* Ex quibus verbis patet, non tantum Deum Thaletem afferuiffe, fed neque otiofum fpectatorem feciffe, fed rebus formandis praepofuiffe [y]. Habet tamen, quod his opponat altera quoque fententia, quae Thaletem vult Deum ex rerum oriundarum profcripfiffe negotio. Ea imprimis vrget, quod veteres vnanimi fere ore fatentur, Anaxagoram primum fuiffe, qui mentem materiae adiunxerit, id eft Deum cauffam fecerit efficientem mundi [z]. Inde enim fequitur, eos, qui ante Anaxagoram fuerunt, aliter fenfiffe, Deique nullam feciffe mentionem inter principia naturalia: id imprimis confirmatur inde quoque, quod Thales aquam non ἀρχὴν tantum, fed μίαν quoque ἀρχὴν vnicum principium faciat [a], nec in toto eius fyftemate phyfiologico vlla Dei mentio, immo nec veftigium cauffae rationalis appareat [b]. Nec ea, quae pro Thaletis pietate afferuntur teftimonia fide digna putant, vtpote quae incerto rumori debeantur, hisque auctoritatem AVGVSTINI [c], cui et CLEMENS ALEXANDRINVS [d] et EVSEBIVS [e] adiici poffunt, opponunt. Ad quae tamen ita refpondent, qui Thaleti bene cupiunt [f]: Thaletem de mundi γενέσει philofophantem non fuftuliffe ex rerum vniuerfitate Deum, fed fuppofuiffe, et abftrahendo a fummo rerum opifice, tanquam cauffa ab omni fere antiquitate conceffa, tantum de principiis materialibus atque phyficis, non metaphyficis, agere inftituiffe: id cum non fatis procedere videret Anaxagoras, mentem eum, quam Thales tacitus quafi fupponebat, adieciffe, et fic φανερῶς, quod diferte ARISTOTELES addit [ff] de cauffa efficiente fuiffe philofophatum, mentemque diuinam ad demonftrandam mundi generationem adhibuiffe. Nec Patrum quoque auctori-

r) IDEM l. c.
t) CLEMENS ALEX. Strom. L. V. p. 594.
u) Qua de re in feqq. dicetur.
x) De nat Deor. L. I. c. 10.
y) Ita Thaletis cauffam agunt CVDWORTH. l. c. p. 27. 122. et MOSHEM. ad h. l. AQVILIANVS l. c. SAM. PARCKER. difp. de Deo et prouid. Diu. difp. I. fect 5. 6. p. 13 feqq. IO CHR. WOLF. de atheifmi falfo fufpectis §. 9. BVDDEVS thef. de atheifmo, c. I. §. 10. aliique laudati REIMMANNO Hift. ath. c. XIX § 2. p. 129. STANLEI Hift Phil. P. I. c. 9. 10. POTTER. ad CLEM. ALEX Protr. p. 56.
z) ARIST. Metaph. L. I. c. 3.
a) Conf OLEAR. ad l. c. STANLEII.
b) Ita IAC. THOMAS. Obf. Hal. Lat. T. II. obf. XXI. et BAYLE Dict. art. Anaxagoras T. I. not. D. art. Thales not. C. Auctor Hift. crit. Phil. T. II. L. III. c. 11. §. 5. 6. p. 11 feqq. qui tamen fatis confufe in hoc argumento verfatur, fibique contradicit.
c) De C. D. L. VIII. c. 2.
d) Strom. L. II. p. 364.
e) Praep. euang. L. I. c. 7. p. 21. 22.
f) PARCKERVS, OLEARIVS, MOSHEMIVS ll. cc.
ff) l. c. T. II. Opp. p. 646. ed. Cafaub. quod totum caput diligenter infpectum, recte haec ita dici, luculenter confirmat. Non enim Thaletem et alios illo antiquiores ait folam cauffam materialem agnouiffe, negaffe efficientem, fed ad hanc non refpexiffe, illa contentos, Anaxagoram vero aperte aduocaffe.

ctoritatem tantam esse putant, vt ideo Thaletis caussa deserenda sit: eos enim ex praeiudicio temporis sui hac de re locutos, quaesiuisse quamcunque occasionem philosophis gentilibus aegre faciendi, iisque impietatem obiiciendi. Nobis, si in re obscura, et difficili aliquid dicendum est, distincte respondendum et de hac quaestione statuendum videtur. Nempe 1. repetenda ea sunt, quae in antecedentibus de incertitudine historiae huius sectae eiusque dogmatibus diximus et ad Thaletem applicanda. Qui cum doctrinarum suarum interpretem ipse non egerit, nobisque deficiant monumenta genuina, vnde de vera eius mente, quam in contrarias partes trahi videmus, iudicari queat, impossibile existimamus, in tanta rei incertitudine, certi quid de atheismo Thaletis dicere, eo quod ad coniecturas omnia redeunt. Quae etsi in vtramque partem controuersiam admittunt, verisimilitudine tamen inter se differunt, et vna altera est potior. Has itaque sequentes 2. monemus, nihil esse in systemate Thaletis, quod necessario impietatem inuoluat. Etsi enim caussae rationalis non meminit, mentemque effectricem non adiecit, non tamen ideo exclusisse eam inde sequitur, sed more veterum, quos secutus est, supposuisse, et in enucleandis principiis physicis et materialibus ad ea tantum respexisse, quae materiae motu semel concepto propria sunt, et generationem rerum φυσικῶς non vero μεταφυσικῶς explicare apta. Admodum enim verisimile est, Thaletem veterem cosmogoniam, quam inter barbaros didicerat, retinuisse [g], et in id tantum incubuisse, vt, quod illi simplici traditione exponebant, de eo ipse, redditis et expositis rerum caussis, quaereret, vt luculenter ait CICERO. Theologos vero siue physiologos veteres in explicanda mundi generatione, Deum quidem non negasse, sed obscurissime supposuisse, principia vero theogonica chaos, noctem, litem et amicitiam, siue amorem pro principiis adhibuisse, sicque rerum γένεσιν explicuisse in superioribus luculenter, nisi fallimur, demonstrauimus. Ex quibus sequitur, nec Thaletem, Deum prorsus proscripsisse e mundo, nec tamen ad describendos mundi natales adhibuisse, sed materiae tantum motum et modificationem explicuisse, vt eorum rationem philosophicam redderet, quae nuda assertione theologi vetustissimi tradebant. 3. Quoniam vero solis coniecturis de systematis Thaletis principiis eorumque constitutione dispiciendum est, non ad vnam tantum alteramue veterum de Thaletis doctrina relationem attendendum est, sed cuncta, quae propiorem fidem merentur, coniungenda sunt, vt inde quantum fieri potest, cohaerens aliquod doctrinae aedificium exstruatur. Hoc etsi ob deficientia genuina Ionicorum monumenta exacta ratione fieri posse sperandum non est, licebit tamen non inconcinnum et improbabilem doctrinae naturalis Thaletis ordinem instituere, et ex eo iudicare, qua ratione de Deo respectu ad mundum habito senserit. Hoc vt pro virium

g) Certe ita visum ARISTOTELI l. c. qui vbi Thaletis principium exposuit addit: εἰσὶ δέ τινες οἱ καὶ τοὺς παμπαλαιοὺς καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας οὕτως οἴονται περὶ τῆς φύσεως διαλαβεῖν. Sunt quidam, qui putant; vetustissimos a praesenti seculo remotos admodum, primosque theologos eundem in modum de natura sensisse.

modulo facere tentemus, supponimus, Thaletem asseruisse, mundi mentem esse Deum. Non hoc nuda coniectura Thaleti affingimus, sed veterum consensu affirmamus. Tribuunt enim id Thaleti ARISTOTELES [h], PLVTARCHVS [i], EVSEBIVS [k], LAERTIVS [l], STOBAEVS [m]. Nec ignorare potest, qui ea legit, quae supra de theologia Aegyptiorum atque theogonia scriptorum Graecorum, fuse diximus, in ea sententia omnes hos fuisse, esse Deum animam mundi, huncque peculiari ratione ex Deo emanasse, sicque ex Deo producta materia illo animante motumque largiente cuncta generata esse. Haec vero apud Aegyptios, Cretenses et in Asia forte didicerat Thales; quis non verisimili ratione concludat, eodem sensu hoc principium eum in systema suum recepisse, vel potius in eo supposuisse? Hoc vnum certe non improbabilem hanc esse opinionem satis commonstrat, simulque eos in excusando Thalete nimios esse ostendit, qui hoc ita explicant, docuisse Thaletem, Deum esse spiritum, qui mundum fecerit [n]. Verum non verisimilis tantum coniectura haec suadet, sed et tota Thaletis de

Thaletis doctrina de Deo.

Deo et diuinis doctrina postulat. Quod vt manifestum faciamus 4. porro obseruamus statuisse Thaletem, omnia, quae cernuntur Deorum esse plena [o]. Quod dogma ex systemate emanatiuo sequi, et Deum esse animam mundi, inferre, veterum consensus, et variarum gentium theologia, in quam receptum fuit, probat: quod quoniam alibi [p] fuse, et nisi fallimur, luculenter demonstrauimus, non hic repetemus, actumque iterum agemus, sed lectoris patientiam exoramus ad expendenda ea, quae ibi dicta sunt. Immo sola, quam supra instituimus tractatio de systemate emanatiuo theogoniarum lucem claram huic rei accendit. Haec cum ita sint, patet 5. cur Thales mundum dixerit ἔμψυχον, siue animatum, quod ait LAERTIVS [q], qui mox adiicit καὶ δαιμόνων πλήρη εἶναι, vt ostenderet, animum istum nihil aliud esse, quam mentem diuinam omnes daemonas in se comprehendentem, qua ratione et Platonici suo modo, propius vero Stoici de Deo disseruerunt. Haec si, vt sua probabilitate nituntur, admittimus, ratio dari potest omnium eorum, quae de Deo et diuinis Thales tradidit atque disputauit. Deum hominem male agentem ne cogitando quidem latere posse, ex hac hypothesi semel admissa necessario sequitur, cum et ipsius animus ex anima hac mundana siue Deo emanauerit, eaque ipsi intime praesens sit. Deum antiquissimum esse recte asseritur, quia fons riuulis, et principium emanationis, emanatiuis prius et antiquius est. Mundus apte dicitur Dei opus, ex cuius sinu effluxit. Immo Ciceronis quoque relatio locum habet, Deum esse mentem, sed inhabitantem, quae ex aqua cuncta fingeret. Porro ex hac hypothesi prono quoque alueo fluit, quod Thales interrogatus, *quid fortissi-*

h) De anima L. I. c. 5.
i) De plac. phil. L. I. c. 7.
k) Praep. euang. L. XIV. c. 6.
l) L. I. f. 27.
m) Eclog. phys. c. I. p. 2.
n) Ita auctor Historiae philos. gentilis T. I. p. 49. conf. BVDDEVS de phil. mor. Thaletis §. 10. H. E. V. T. T. I. p. 691. 692. Quod de spiritu a materia seiuncto intelligi volunt, sed inuito Thalete, vt ex dictis patet.
o) LAERT. l. c. ARIST. l. c. CICERO de leg. L. II. c. 11.
p) In Otio Vindelico Exerc. II. §. 2 p. 129 seqq.
q) loc. cit.

tissimum sit? respondit: *esse necessitatem, siue fatum, omnem enim mundum gubernare. Esse vero necessitatem prouidentiae constans iudicium et immutabilem potestatem*[r]. Haec enim necessaria series rerum ex anima mundi, Deo, emanantium est, quae vti in ipsa DEI natura fundatur, ita immutabilis est, et diuina, resque omnes conseruat, et quia ex suo fonte diuinitatem, quasi communicat, omnia gubernat. Tandem his admissis 6. facile ad obiectiones responderi potest, quae contra Thaletem formantur. Nam quod ab Anaxagora, mentem prius adiiciente materiae, desumitur argumentum, dicta non refellit, longe aliter enim Anaxagoras mentem materiae adiecit, quam Thales, nec ei immersit, sed adiunxit, sicque φανερῶς de Deo, quem Thales abscondebat, philosophatus est. Patet quoque ex dictis vnde aqua vim, motumque ad generationem rerum acceperit, etsi μίαν ἀρχὴν, sed in ordine tantum rerum materialium eam dixerit. Constat vero ex iis quoque 7. quousque ab impietate absoluendus sit Thales, qui in atheorum quidem classem referendus non est, indignam tamen de Deo fouit sententiam[s], cum plerisque barbarorum et Graecorum theologorum, quibus systema emanatiuum placuit, in vnam classem referendus. Non negamus, hanc theologiae Thaletis explicationem omnibus dubiis non carere, quod virum summum I. L. MOSHEMIVM de hac nostra sententia pronunciasse probe meminimus[t]. Sed quis in tam obscuro atque incerto argumento certas omnique dubio carentes demonstrationes vel promittet, vel etiam postulabit? Dabimus itaque, qua decet esse modestia, cuilibet veniam, haec refutanti, modo certiora in argumento incertissimo nos edoceat.

§. VI. Sed pergendum est in explicatione naturalis philosophiae Thaletis, atque ostendendum, qua ratione expositis semel principiis: materialem caussam mundi esse aquam, Deumque esse mundi animum, huncque ideo animatum, rerum naturalium ortum atque generationem deriuauerit. Concludebat vero, quod prona consequentia inde fluit, porro *De generatione rerum naturalium.*

III. Locum continere mundum. Rogatus enim Thales, quid maximum? respondit, locus; reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Ita PLVTARCHVS[u], quem sequitur LAERTIVS[w]. Etsi vero in *conuiuio VII. sapientum* ille hoc Thaletis esse dicit, in quo acumina his viris tributa pleraque figmentum scholae vel traditionem quoque incertam sapere, supra ostendimus, ipsa tamen haec doctrina ex admissis semel principiis Thaletis necessario fluit. Cum enim mundus sit ἔμψυχος, Deusque mundi animus, necessario quoque Deus locus est, qui mundum continet: quem peruadit et vi sua comprehendit. Nec haec sola Thaletis doctrina est, sed veteribus quoque pluribus placuit, immo placere debuit omnibus, qui

r) STOBAEVS Eclog. phys. c. VIII. p. 10. conf. LAERT. L. I. s. 36.

s) Ducit enim ad enthusiasmum et pantheismum, vnde a multis pro specie, quadam atheismi habitum est systema emanatiuum; sed minus accurate.

t) Ad CVDWORTH. c. III. § 21. n. 8. p. 173.

u) In conu. sept. sap. T. I. p. m. 293.

w) L. I. s. 35.

qui Deum ita per omnem mundum diffusum statuerunt [x]. Subtilius tamen hac de re cogitasse Thaletem verisimile non est, tota enim disputatio de loco, spatio atque vacuo tum demum percrebuit, vbi ingenia philosophorum notiones metaphysicas physicis considerationibus immiscuerunt, quod ab antiquissimis physiologis, quos secutus est Thales, factum non est, qui magis simpliciter philosophabantur. Eodem ex fonte sequitur

IV. Non dari vacuum: quod dogma philosophis a Thalete ad Platonem vsque naturam scrutantibus placuisse tradit PLVTARCHVS [y]. Nec aliter patiuntur principia Thaletis semel admissa, mundum loco contineri, Deumque esse mundi animum: quicquid enim in mundo est, ita a diuina ista anima peruaditur, vt vacuum existere nequeat. Sequitur porro ex Thaletis principio:

V. Materiam, quae est primum ortus interitusque subiectum, aliarumque mutationum, mutabilem fluxamque totam suapte natura per vniuersum esse [z]? Cum enim aquam rerum omnium principium esse assereret, et ex ea omnia formari, inque eam resolui putaret, necessario semper fluxam et in motu versantem asserere debuit. Nec hoc nouum dogma fuit, sed theologis ante Thaletem iam probatum et per diuersas postea inter Graecos scholas philosophorum, Ionicorum, Heracliti, Pythagorae, Platonis, Stoicorum aliorumque propagatum est, vt alibi [a] docuimus.

VI. Materiae vero fluxae atque diuisibilis in infinitum non progredi sectionem, sed subsistere in iis quae indiuidua sunt, et atomi dicuntur; non sine ratione quoque systemati Thaletis tribuit PLVTARCHVS [b]. Qui tamen recte dicit, visum hoc fuisse Thaletis atque Pythagorae sectatoribus, non enim curiose de atomis, vel particulis indiuiduis materiae primae disputauit ipse Thales, sed simpliciter aquam materiam rerum statuit: discipuli vero, eius principiis vsi, hanc systemati eius doctrinam adiecerunt. Quod eam non potuit non admittere, alias, si materia in infinitum posset diuidi, Deus nec locus nec anima mundi esse posset.

Doctrinae Thaletis physicae speciales.

§. VII. Constitutis ita principiis doctrinae naturalis generalibus, ad speciales conclusiones ita digressum fuisse, veteres referunt:

VII. Noctem extitisse prius vna die. Accepit hoc dogma Thales sine dubio ex barbarica et Graeca theologia, quae noctem inter principia rerum retulit, et luci antepofuit, vti suo loco exposuimus: vbi etiam obseruauimus, multis inde populis consuetudinem enatam fuisse, per noctes temporum rationes computandi [c], quam etiam apud Athenienses obtinuisse, auctor

x) Videndus, qui erudito in hoc argumento versatus est PAVLVS SLEVOGTIVS dissert. philosoph. p. 386 seqq. Sed in sequenti quoque tractatione passim ad hoc dogma attendetur.

y) l. c. L. I. c. 18. p. 16.

z) l. c. c. 9 p. 14.

a) Amoenit. liter. T. VIII. p. 312 seqq. Hist. de ideis Sect. I. §. 8. p. 128 seqq.

b) l. c. c. 16. p. 16. conf. S. Reu. MOSHEMIVS ad CVDWORTH. syst. intell. c. I. §. 22. p. 28. not. 9. In STANLEII Hist. philos. P. I. c. 6. p. 14. contraria sententia Thaleti tribuitur, inuito Plutarcho.

c) Conf. GROTIVS de V. R. C. L. I. p. 59. WOLF. ad ORIGEN. philosophum. p. 180. Vide de Germanis TACIT. de mor. Germ. c. 11. de Gallis CAES. B. G. L. VIII.

auctor est CENSORINUS[d]. Vnde hanc thesin recte Thaleti tribui, omnino verisimile est.

VIII. Mistionem fieri elementorum compositione.

IX. Terrestris substantiae esse stellas, sed tamen ignitas[e].

X. Lunam terrestris esse naturae[f], et a sole lucem accipere[g]. Ita etiam Orpheus, vt suo loco probauimus, vnde patet, Thaletem non primum hoc dogma inuenisse. Anaximandri opinionem cum Thaletis hic confundit STANLEIVS[h].

XI. Solem deficere, quando luna ad lineam infra eum fertur, quae natura est terrestri. Primum hoc docuisse Thaletem, asserit PLVTARCHVS[i]. Didicit tamen illud in Aegypto, vbi paria statuisse sacerdotes, suo loco docuimus.

XII. Vnicam esse terram, figurae rotundae, quae globi instar se habeat, in medio positam mundi[k]. Cleodemus apud PLVTARCHVM[l] ei tribuit: confusionem id parituram vniuersalem, si terra ex mundo tollatur. Sed id a sectatoribus tantum, vel per consequentiam Thaleti adiectum esse, ipsa ratio suadet, locusque Plutarchi, vbi hoc refert.

XIII. Ventis ethesiis deberi Nili exundationem, qui aduersa fronte irruentes, vt intumescant aquae efficiunt, ita vt mare ventis excitatum ostia fluuii subire necesse habeat, qui ita retrocedere cogatur[ll]. In Aegypto de caussa intumescentis Nili valde, sed inutiliter, et sine veri specie, disputatum fuisse, supra diximus, vnde sine dubio Thaleti occasio enata est, de hoc problemate disquirendi. Quem tamen rem acu non tetigisse, pulchre DIODORVS SICVLVS[m] monet; vera si ea essent, omnes fluuios in mare desinentes ethesiis oppositis ventis simili modo exundare oportere, quod tamen secus habet: vnde ipse Nili exundationem mauult a pluuiis ex Aethiopiae montibus delabentibus arcessere.

§. VIII. Praeter materialem mundum de intelligibili quoque cogitasse Thaletem, quatenus scilicet Deus atque spiritus cum mundo coniuncti sunt, ex eo manifestum est, quod §. V. de theologia Thaletis et asserta DEI existentia atque concursu in formando mundo disseruimus. Ibi enim, vt rei lux necessaria accresceret, potiores Thaletis de Deo sententias attulimus, quas, quia ibi lucis, quantum licebat, attulimus, hic breui tantum explicatione repetemus, vt vno fasce comprehensa appareat Thaletis doctrina de spiritibus. Dixit scilicet *De rebus spiritualibus.*

I. Esse Deum, omnium antiquissimum: illudque quod neque principium

d) de die nat. c. 21.
e) PLVTARCH. l. c. L. II. c. 13. p. 22.
f) ib. c. 24. g) ib. c. 28
h) l. c. p 14. vbi ita Thaletis mentem exprimit, lunam eiusdem cum sole esse naturae, quod tamen non Thaleti sed Anaximandro placuit. PLVT. l. c. p. 25. mirumque non est, hoc in loco Plutarchi et Stobaei allegato non inuenisse doctissimum interpretem. Habuit hanc quoque sententiam Thales sine dubio ex Aegypto
i) ib. c 24.
k) ib. L. III. c. 9.
l) In conuiu. VII. Sap. l. c. rationes vero in eo conuiuio allatas a posteriorum temporum philosophis, illis sapientibus tributas esse ex dictis supra liquet.
ll) LAERT. L. I. §. 37.
m) L. I. p. 35.

pium habet neque finem [n]. Ambiguam hanc definitionem Dei esse nemo non videt, aeque enim aeternae et infinitae materiae, quam Deo conuenit, vnde ex aliis Thaletis dogmatibus, quomodo hoc intellexerit, iudicandum est. Illud vero supra exposuimus. Nempe, Deum dixisse mentem, CICERO [o] diserte testatur, eamque materiae opponit. Etsi vero in referendo hoc Thaletis dogmate verbis variant veteres, eorum tamen de re ipsa testimonium reiici non potest, quod tamen contendit P. BAYLE [p].

II. Deum hunc effari, impossibile esse. Croeso enim sciscitanti, quid de Diis arbitraretur, post aliquot deliberandi commeatus, referente TERTVLLIANO [q], nihil renuntiauit Thales. Paria vel eadem quoque Simonidi tribuunt veteres, quocum facile confundi potuit Thales. Nihil tamen hoc a more theologiae barbaricae alienum, quae de Deo summo sacrum silentium tenuit, eumque ἄῤῥητον esse docuit, sequente hanc silentii rationem Orpheo aliisque theologis Graecis, et ex philosophis quoque PLATONE et Pythagoreis passim, vt suo loco demonstrabitur.

III. Deum latere posse nihil, ne cogitationes quidem. Fundamentum atque sensum huius dogmatis supra quoque explicuimus.

IV. Mundum esse plenum daemonum: vel, quod CICERO ait, *homines existimare oportere, omnia quae cernuntur, Deorum esse plena* [r]. Quam doctrinam ex Aegypto Thales in Graeciam attulit, et animae mundanae iuxta systematis emanatiui tenorem atque sensum inaedificauit, vt supra monuimus.

V. Genios siue daemonas esse substantias anima praeditas, heroas quoque esse animas a corporibus separatas, bonos si bonae, malos si malae. Ita quidem PLVTARCHVS [s]: quod et LAERTIVS [ſſ] confirmat, mundum ex mente Thaletis plenum daemonum, sicque animatum esse, referens. Dubium tamen an Thales, qui de naturalibus tantum et materialibus rebus philosophatus est, istos spirituum ordines ipse agnouerit, et annon sequentium temporum philosophi, cum vidissent, a Pythagoricis et Platonicis affirmari, accepisse suum istud dogma praeceptorem ex Aegypto, inde concluserint, Thaleti quoque Aegyptiacam philosophiam edocto, ibi innotuisse? Etsi enim in Aegypto inter daemonas et animas heroum distinctio facta fuerit, eamque Graeci quoque theologi et imprimis theogoniarum scriptores admiserint, longe alio tamen, quam Thaletis, ea nititur fundamento, quod supra exposuimus. Vnde, an Thales, qui de hominibus inter Deos post fata relatis non cogitauisse videtur, systematis ratione id non poscente, eiusmodi heroas statuerit, incertum admodum est atque dubium.

VI. Animam semper, et per se mouere sese; esse scilicet non tantum

κινη-

n) Vide supra §. V. laudatos.
o) loc. cit. p) l. c. not. A. p. 340.
q) Ad nation. L. II. c. 2.
r) De legib. L. II. c. 11.
s) De plac. phil. L. I. c. 8.
ſſ) l. c. Addendus, ATHENAGORAS qui in leg. pro Christ. p. m. 25. ed. Par. ita: Thales triplici diuisione, Deum, daemonas, et heroës, nuncupat, Deum autem definit mentem mundi, daemonas essentias ψυχικὰς animales, heroës separatas hominum animas: bonos nimirum bonas, malos vero improbas.

κινητικόν τι quod ait ARISTOTELES [t], ſed et ἀεικινητὸν quod tradit PLVTARCHVS [u] et αὐτοκίνητον, quod refert STOBAEVS [w]. Ariſtoteles tamen, motum magis aliquem brutum, quam rationalem, Thaletem animae adſcripſiſſe, innuere videtur; addit enim: dixiſſe Thaletem, lapidem magnetem, habere animam, quia mouet trahitque ferrum. Verum ſolet Ariſtoteles ſtudio veterum dogmata obſcure enarrare. Quod ſi ad ſyſtema Thaletis reſpicitur, iuxta quod anima ex mundi anima emanauit, neceſſario iſtud motus principium, quod omnia emanatiua habent, animae quoque tribuendum eſt. Nec hoc ſolus habuit Thales, ſed et Anaxagoras, Pythagoras, Socrates atque Plato in eadem fuere ſententia, quam poſtea ARISTOTELES [x] conuellere omni ſtudio conatus eſt, vt veteribus contradiceret. Inter motus vero animae genera cogitationes quoque Thales retulit, ſi vera ſunt, quae tradunt PLVTARCHVS et LAERTIVS [y]; interrogatum, quid eſſet velociſſimum? reſpondiſſe, mentem, quia per vniuerſa diſcurrit. Non vero animae tantum facultatem mouendi ſeſe tribuit Thales, ſed et alia, vnde κινητικὸν vocauit ARISTOTELES. Is vero vt et HIPPIAS apud LAERTIVM [z] narrant, putauiſſe Thaletem

VII. Inanimatis quoque animas ineſſe, quod ex magnete atque ſuccino corpora attrahentibus conieciſſe contendunt. Neque id abſurdum eſt, admiſſo ſemel ſyſtemate Thaletis, anima enim mundi in omnibus eius partibus ſe exerit, easque permeat.

VIII. Animum eſſe immortalem, primum dixiſſe Thaletem aſſeruit Choerilus poëta [a]. Nec dubium eſt, Thaletem dogma per omnem antiquitatem celeberrimum et inter Aegyptios ſacrum ex Aegypto retuliſſe, Graeciaeque non tam intuliſſe primum, quam adieciſſe ſyſtemati philoſophico, quod immortalitatem animae poſtulabat. Vnde fruſtra diſceptari putamus, an Thales vel Pherecydes primus fuerit, qui inter Graecos immortalitatem animae docuerit? Ante vtrumque enim inter Graecos dogma hoc a barbaris, Thrace Orpheo, et ex Aegypto allatum viguiſſe, theogoniae fidem faciunt, qui illud inuoluunt. Ab his edoctus philoſophorum vterque nobiliſſimam doctrinam ſeruauerunt, et de ea philoſophati ſunt Pherecydes in Syro inſula, Thales Mileti in Ionia.

IX. Mundum gubernari neceſſitate; eſſe vero eam neceſſitatem prouidentiae conſtans iudicium et immutabilem poteſtatem. Dogma hoc de fato, quod tribuunt Thaleti PLVTARCHVS [b], LAERTIVS [c] et STOBAEVS [d], ex principio: Deum eſſe mentem mundi, neceſſario fluere ſupra monuimus. Nec hoc ab Aegyptiorum et theogoniarum ſententia abludit, vnde Thales in ſua arua deriuauit. Forte et huc referendum, quod

t) De anima L. I. c. 2. T. I. p. 478.
u) l. c. L. IV. c. 2. p. 36.
w) Eclog. phyſic. c. XL. p. 93.
x) l. c. c 3. p. 480. Conf. ven. IOACH. OPORINVS in doctiſſima tractatione de immortalitate mortalium.
y) In conuiu. et L. I. ſ. 35.
z) Lib. I. ſ. 24.
a) LAERT. l. c.
b) De placit. phil. L. I. c. 25.
c) Lib. I. ſ. 36.
d) Eclog. phyſ. c. VIII. p. 10.

STOBAEVS Thaleti tribuit, primum motorem immobilem esse, quod postea Aristoteles asseruit: desideramus tamen propiorem testem [e].

Mathesis Thaletis.

§. IX. Pertinent ad naturalem philosophiam etiam suo modo disciplinae mathematicae, quae inter Graecos Thaletem primum fere parentem agnoscunt. In Aegypto quidem eas didicisse, magno vero ingenio adiutum Aegyptios philosophos mature superasse, supra luculento exemplo demonstrauimus. Nec videtur vero absimile, Thaletem primum fuisse, qui geometriam Graecos docuerit, quod de eo celebrat APVLEIVS [f]: licet alii vel Moeridi vel Pythagorae hanc gloriam vindicent. Vtrumque enim admitti potest, Thalete in Ionia, Pythagora in Italia philosophante. Quanquam, si verum esset, Pythagoram habuisse in iuuentute Thaletem in his disciplinis praeceptorem, non haberent eius asseclae, quo magnopere gloriarentur. Verum hoc incertum esse, supra iam monuimus. Ait vero PROCLVS [g]: *Thaletem in Aegyptum delatum, primum inde hanc scientiam in Graeciam deriuauisse, multa ipsum inuenisse et discipulos docuisse, generalius alia, alia specialius explicantem.* Quod confirmat LAERTIVS [h], qui et hoc refert: *eum maxime promouisse, quae Callimachus in Iambis Euphorbum Phrygem inuenisse ait.* Huius problemata a sequentium temporum mathematicis aucta et collecta tandem EVCLIDES elementis suis inseruit. Sunt vero, prout a PROCLO [i] indicantur, sequentia quae Thaleti debentur:

I. Quemuis diametrum circulum bifariam secare.

II. Triangulorum isoscelium angulos ad basin esse inter se aequales.

III. Si duae rectae mutuo se secent, angulos ad verticem facere inter se aequales.

IV. Primus, teste Pamphila [k] apud LAERTIVM [l] descripsit in dimidio circulo triangulum recto angulo, cuius tamen fidem lacessit STANLEIVS [ll], vel textum potius Laërtii; et Pythagoricum potius trigonum orthogonium respici putat; quae enim hic tribuuntur Thaleti, alii, teste eodem LAERTIO [m] Pythagorae dant, propter inuentionem huius theorematis hecatomben immolasse asserentes.

Sideralis scientia Thaletis.

§. X. Tandem et iustum atque clarum lumen siderali scientiae inter Graecos accendit Thales. Exigua enim fuere, et non vltra ortus et occasus maiorum stellarum procedentia, quae ante Thaletem Graeci obseruauerant, vt ex HESIODI carmine patet, vnde in prouerbium abiisse Hesiodi astronomiam supra iam indicauimus. Nec Orphei inuenta maiora fuisse, et initia scientiae nondum excultae comprehendisse, suo quoque

que

e) Aristoteles enim nihil de eo.

f) Florid. L. IV.

g) In Euclid. L. I. d. 1. p. 19 locum integrum exhibet STANLEIVS Hist. philos. P. I. c. 7. p. 15. conf. VOSSIVS de scientiis mathemat. c. 13. §. 3. 4. p. 49.

h) Lib. I. f. 25.

i) loc. cit.

k) Videndus de erudita hac foemina MENAG. ad l. c. Laërt.

l) Lib. I. f. 24.

ll) l. c. p. 16.

m) Lib. VIII. f. 12.

queloco vidimus [n]. Non deneganda itaque Thaleti gloria introductae inter Graecos astronomiae [o], quam ab Aegyptiis didicerat. Egregiae quoque sunt, si istorum temporum conditionem respexeris, quibus astronomiam auxit, inuentiones: Diuisit [p] enim coelum in circulos siue zonas quinque, arcticum, antarcticum, tropicum aestiuum et brumalem, et aequinoctialem, conuersionesque solis eiusque punctum primus annotauit [q], sicque aequinoctia et tempora diuisit [r]. Primus quoque, vti supra quoque notatum est, vrsae minoris sidus designasse dicitur Callimacho [s]. Primum non eclipses solis tantum obseruasse, veteres testantur [t], sed praedixisse quoque memorabili euentu narrant HERODOTUS [u] atque LAERTIUS [x]. Sed vt vtilem quoque redderet astronomiam, et obseruationes ad emolumentum ciuium referret, anni quoque tempestates emendauit, meliusque diuisit, et Aegyptii anni in CCCLXV. dies diuisionem introduxit inter Graecos [y].

Ethica Thaletis.

§. XI. Sufficit breuis haec naturalis scientiae delineatio, ad conuincendos nos, multum debere physicas atque mathematicas disciplinas Thaleti, qui cum primus de istis quaereret, id est, philosophica methodo exquireret, magnam merito gloriam meruisse censendus est, etsi illa, si cum nostris comparentur, exigua fuerint. Versabatur enim tum naturalis scientia in pueritia, et non nisi multorum seculorum maturitate ad virilem vigorem perducta est. Neque tamen hebes fuit Thaletis in morum quoque disciplina animus, sed moralem quoque sapientiam haud proletarie inspexit, philosophica vero ratione non exposuit, sed ἐξωτερικῶς quasi et ad vulgus, eodem, quo ceteri viri prudentes, modo, qui cum eo septem Graeciae sapientum numerum constituunt. Frustraneus itaque esset labor, si systema aliquod morale corradere ex dictis et sententiis Thaletis institueremus [z]. Sed nec omnia Thaletis esse videntur, quae illi tribuuntur, apophthegmata, cuius caussam supra, vbi de septem sapientum historia tractauimus, luculenter, nisi nos omnia fallunt, exposuimus: vnde PLUTARCHO complura de Thalete referenti fides non semper habenda est. Ex iis, quae Demetrius Phalereus de eo congessit [a], notari potissimum merentur sequentia: Amicorum recordandum etiam absentium; emendandam mentem non faciem; parentibus blandum esse deberi, talia enim a liberis expectanda, qualia in parentes conferuntur. Intemperantiam noxiam esse; imperitiam intolerabilem; meliora docenda et

n) Conf. VOSSIUS de scient. mathem. c. XXXII. §. 7. 8. p. 145.
o) Eudemus apud LAERT. L. I. §. 23.
p) PLUT. de plac. phil. L. II. c. 12. p. m. 22.
q) LAERT. L. I. §. 24.
r) Ibid. §. 23.
s) Ibid.
t) PLIN. L. II. c. 9. PLUT. l. c. L. II. c. 24. 28. conf. VOSSIUS l. c.
u) Lib. I. p. 19.
x) l. c. tempus eius eclipseos, quam praedixit Thales, varie definiunt chronologi. Vid. SCALIG. ad Euseb. p. 89. STANLEI. l. c. p. 19.
y) LAERT. L. I. §. 27. Graeci enim tertio anno mensem intercalabant, Aegyptii singulis annis V. dies adiiciebant. Non tamen apud omnes id Graecos obtinuisse, ex loco aliquo Varronis infra c. VII. vbi de Demetrio Phalereo dicetur, constat.
z) Tentauit aliquem ordinem philosophicum illis tribuere B. BUDDEUS diss. de philosophia morali Thaletis.
a) Apud STOBAEUM loco supra laudato.

discenda; modum adhibendum esse; non omnibus credendum: Pleraque habet quoque LAERTIVS [b], qui addit: interrogatum: quomodo optime atque iustissime vitam acturi simus? respondisse: Si quae in aliis reprehendimus, ipsi non faciamus: itemque, eum felicem praedicauisse, qui corpore sanus, fortuna locuples, animo non ignauus sit. Imprimis vero notabilis est sententia, quae Thaleti tribuitur apud ANTON. et MAXIMVM [c]: difficile esse, sed bonum, sese noscere ipsum, hoc enim esse naturae consentaneam vitam agere. Plura desideranti exhibebunt LAERTIVS atque STOBAEVS [d], quos ex recentioribus secuti sunt celeberrimi viri IO. FR. BVDDEVS [e] et THEOPHILVS STOLLIVS [f].

Anaximander. §. XII. Initia philosophiae naturalis inter Graecos felici auspicio facta continuauit et auxit Anaximander; qui priuatam Thaletis doctrinam disciplina publica exposuit, sicque sectam in cathedra quasi formauit et constituit [g]. Thaletis popularem et sodalem vocat CICERO [h], vnde sequitur Mileti natum fuisse; id quod factum Olymp. XLII. 3. patre Praxiada [i]. Pauca vero de eius historia consignauerunt veteres, nec videtur vltra scholam habendam iuuentutemque erudiendam publice occupatus fuisse. Instituisse vero pueros, non sine ingenio ex eo coniicit cel. HEVMANNVS [k], quod refert LAERTIVS [l]: Anaximandrum canentem a pueris irrisum esse, eoque comperto dixisse, canendum ergo puerorum caussa modulate magis. Cum enim haec de cantu aliquo musico apte vix queant intelligi, recurrendum putat ad morem illius seculi, quo eruditi libros non prosa sed ligata oratione scribebant, eosque adstricto ita versibus numero recitabant, quod Graecis ᾄδειν Latinis canere dicitur, vnde et ᾀδόμενα et ᾄσματα versiculi liberiori numero compositi, qui sapientiam virorum doctorum eius temporis continebant, dicti sunt, quorum supra in historia VII. sapientum Graeciae mentio facta est. Anaximandrum itaque obscurius discipulis librum forte, quem de philosophia naturali scripsisset, explicantem, vel alia recitantem derisum, accuratius iuuenum caussa posthac in eo se versaturum, promisisse vir doctissimus putat. Illud certum est, quod et supra ex THEMISTIO [m] annotauimus, Anaximandrum primum fuisse, qui contra morem seculi philosophiae naturalis, quam tradebat, praecepta scripto consignauit, sicque methodum arcanam, ab omnibus hactenus sapientibus sancte custoditam abiecit. Scripsisse enim *compendiariam expositionem placitorum suorum de rebus naturalibus*, siue, qui idem liber esse videtur, *de natura*; *de stellis fixis*; *de sphaera* et alia, testan-

b) Lib. I. f. 35.
c) Serm. CCIII. p. 346. ed. Wech. Stob.
d) ll. cc.
e) loc. cit.
f) Hist. phil. mor. gentil. §. 30. p. 33.
g) Quae sine dubio caussa est, cur ab Anaximandro Ionicae sectae philosophiam deriuet LAERT. L. II. f. 1.
h) Acad. Qq. L. IV. c. 37. Thaletis consanguineum vocat SVIDAS in Anaximander T. I. p. 173.
i) LAERT. l. c. SIMPLIC. in phys. Arist.
k) Act. philos. Vol. III. p. 183 seqq.
l) l. c. f. 2
m) Orat. XX.

ſtantur veteres [n]. Non vero in matheſi tantum inuentionibus, ſed in naturali quoque ſcientia obſeruationibus excelluiſſe, inde colligi poteſt, quod periculoſum terrae motum Lacedaemoniis praedixit, et vt in agros ſecederent, monuit, eo quoque ſequente, ita vt urbs et pars montis Taygeti corrueret [o]. Tempus mortis ſilent veteres; Olymp. LVIII. 2. vero annum aetatis LXIV. egiſſe, Apollodorus ait [p]. Non confundendus vero eſt cum alio Anaximandro Mileſio, cui *expoſitionem ſymbolorum Pythagoreorum* debemus [q].

Eius inuentiones mathematicae.

§. XIII. Egregie vero de mathematicis diſciplinis meruiſſe Anaximandrum, inuentiones teſtantur, quae a plerisque ei tribuuntur. Nam

I. *Geometriae hypotypoſin* oſtendiſſe, vel expoſuiſſe refert SVIDAS, id quod non de orali aliqua explicatione intelligendum eſt, qualem Thaletem quoque dediſſe, ex antecedentibus eſt manifeſtum, ſed vel totius geometriae cohaerentem delineationem diſcipulis expreſſam indicat, vel ſcriptum de geometria compendium [r].

II. Primum terrae marisque circuitum deſcripſiſſe refert LAERTIVS [s], quod et alii teſtantur [t]. Laërtii verba male intellexit SVIDAS [u], quem ſecutus eſt STANLEIVS [x], dum librum ei tribuit, periodum terrae; non enim libro terrae deſcriptionem geographicam comprehendit, quod Hecataeus, teſte STRABONE primus fecit, ſed tabula geographica terrae marisque circuitum primus delineauit.

III. Primum gnomonem inueniſſe, ipſumque Lacedaemone in ſolariis ſtatuiſſe, tradit LAERTIVS, SVIDAS [z] et EVSEBIVS [a]. Alii tamen aliter. PLINIVS [b] enim Anaximandri ſucceſſori, Anaximeni tribuit, atque HERODOTVS Babyloniis [c]. Recentiores vero quidam [d], et in his SALMASIVS [e] gnomonis in ſolariis vſum longe recentiorem putant, argumentumque inde petunt, quod Anaximandri aeuo diei in horas duodecim diſtributio nondum vſitata fuerit. Vnde veterum relationem tantum de vſu gnomonis in inueniendo meridiano et definiendis ſolſtitiis explicant. Verum probandum prius erat, horarum diſtributionem ante Alexandri M. tempora non in vſu fuiſſe, etiamſi concederetur, vocem hanc ante huius tempora non inueniri; veriſimile enim non eſt, tanta vitae commoditate tamdiu caruiſſe homines, in ſiderum curſu obſeruando et dimetiendo non indiligentes [f]. Horae vero vocem Anacreon iam et Xenophon

n) LAERT. l. c. cuius verba: τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ πεποίηται κεφαλαιώδη τὴν ἔκθεσιν, eiusmodi compendium vel ſummam indicant. De natura rerum ſcripſiſſe teſtatur etiam SVIDAS l. c.

o) PLIN. L. II. c. 79. conf. VOSSIVS de ſcient. mathem. c. XXXIII. §. 1. p. 147. modo hoc non fictum ſit: vix enim infantia naturalis ſcientiae hoc permittit conf. Act. philoſ. Vol. III. p. 190.

p) LAERT. l. c.

q) Fuit is hiſtoricus Ionicus, vid. LAERT. et SVIDAS l. c. VOSSIVS de Hiſt. Graec. L. I. c. 6. p. 25. IONSIVS de Script. hiſt. phil. L. I. c. 7. p. 35.

r) Hoc veriſimile fit ex not. (n).

s) loc. cit.

t) STRABO L. I. AGATHEM. L. I. c. I. PLIN. L. VII. c. 56.

u) loc. cit.

x) Hiſt. Phil. P. I. c. 1. p. 96.

z) ll. cc. et T. II. p. 55.

a) Praep. Euang. L. X. c. vlt.

b) Lib. II. c. 76.

c) Lib. II. c. 32.

d) Nominat eos MENAGIVS ad l. c. Laërt.

e) In exerc. Plin. p. 632.

f) Babyloniis iam in vſu fuiſſe, ex HERODOTO iam notauimus.

phon adhibuit[g]. Recte itaque Salmasii sententiam reiecit PETAVIVS[h].

IV. Aequinoctiorum atque solstitiorum puncta primum definiuisse, iidem referunt: id quod tamen Thaleti tribui supra iam annotauimus: forte hic publicum eorum vsum demonstrauit. Ait etiam PLINIVS[i], obliquitatem zodiaci primum designauisse; id quod tamen eo refutatur, quod Thales solis eclipses praedixerit[k]. Id enim sine zodiaci cognitione fieri non posse, notum est.

V. Tandem et sphaeram construxisse refert LAERTIVS[l], quod tamen Atlanti regi a PLINIO[m] tribui supra indicauimus. Scripsisse *de sphaera* librum, ait SVIDAS, forte tamen quae de sphaerae machina ab Anaximandro confecta refert LAERTIVS, male Suidas intellexit, vnde hoc dubium est. Concedi tamen potest, nec improbabile est, plerarumque inuentionum summam designauisse Anaximandrum scripto: nam in eo diligentem fuisse, ex supra dictis liquet.

Physiologia Anaximandri. §. XIV. Non vero de mathematicis tantum scientiis, sed et de naturali augenda sollicitus fuit Anaximander: de cuius tamen placitis physicis tam obscurae et incertae sunt veterum memoriae, vt, quid senserit, accurate definiri vix queat. Quod vel a monumentorum in historia philosophiae Ionicae defectu, vel a more Anaximandri, breuiter et summatim tantum sua conscribendi placita, vel a studio quaesita obscuritate, philosophis veteribus deamata originem habuit: vnde de sensu dogmatum Anaximandri varia disputatio, eorumque diuersa interpretatio est. Nos quod verisimili ratione assequi nos posse speramus, inquirendo sciscitabimur. Placuit vero in naturali scientia Anaximandro:

Generale eius principium. I. Ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον ἄπειρον. Principium et elementum omnium rerum esse infinitum[n], seu, vt CICERO[o] refert: infinitatem naturae, a qua omnia gignerentur.

II. Infinitum hoc vnum esse, non numero sed magnitudine[p] et partes quidem eius mutari, totum vero immutabile[q] esse, ex eo omnia gigni et in id desinere omnia[r]. Satis luculenter animum expressisset Anaximander, si definiuisset, quid per illud infinitum, siue natura infinitatem intellexerit? verum non indicauit, an vel aërem, vel aquam, vel aliud quidpiam intelligendum sit[s]. Inde vero veteris philosophiae interpretibus occasio enata est, de mente Anaximandri disputandi, et quaerendi, quomodo illud naturae infinitum explicandum sit. Quam cum meris iisque incer-

g) Conf. MENAG. l. c.

h) App. doctrin. temp. conf. LEO ALLATIVS de mensura temp. antiquor. c. IV. p. 31 seqq.

i) Lib. II. c. 8.

k) Alii hanc inuentionem Pythagorae, alii Oenopidae Chio tribuunt. vid. DIOD. L. I. PLVT. de plac. phil. L. II. c. 12. CENSORINVS de die nat. c. 19. conf. VOSSIVS l. c.

l) loc. cit.

m) Lib. II. c. 8. Facit tamen fabulosa Atlantis historia iis fidem, qui inuentionem, certe inter Graecos, Anaximandro tribuunt.

n) LAERT. L. II. s. 1. PLVT. de placit. philos. L. I. c. 3. IVSTIN. MARTYR. cohort. ad Graec. p. m. 4.

o) Academ. Quaest. L. IV. c. 37.

p) SIMPLICIVS in Phys. Arist. L. I. c. 2

q) LAERT. l. c.

r) PLVT. l. c.

s) LAERT. l. c.

incertissimis coniecturis disceptando perquisiuerint viri docti[t], mirum non est, alios mediam naturam inter ignem et aquam, alios atomos cum DICKINSONO[u], alios materiam generatim spectatam, denique alios mentem diuinam in hac infinitate inuenisse sibi visos esse. Nec certiora nos promittere audemus, omnemque de significatione huius principii disputationem incertam et dubiam esse existimamus, cum plane hic mentem suam Anaximander non explicuerit. Illud ex sequentibus patebit, Anaximenem Anaximandri discipulum hoc infinitum aërem dixisse, siue id a praeceptore acceperit, siue vagam et indefinitam vocem certo subiecto accommodauerit. Hoc infinitum primum esse principium dixit, vocemque ἀρχὴν primus in hoc sensu accepisse, vt caussam rerum indicaret, refert PSEVDO-ORIGENES[x]. Elementum tamen ipsum vocauisse dum laudati scriptores referunt, id de confuso elementi conceptu intelligendum est[y], propriam enim τῶν στοιχείων significationem a Platone esse LAERTIVS[z] notat: ille enim, vt et Stoici et Aristotelici ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα inter se distinxerunt[a]. Quia vero Anaximander non explicuit, quid per τὸ ἄπειρον intelligat? an caussam tantum materialem, vel etiam effectricem, et an infinito naturae iunxerit infinitam mentem? nata est inde controuersia, an Anaximander in atheorum classem referendus sit, nec ne? Quorum prius *An atheus?* post eruditum obseruatorem Halensem[b], cui ex veteribus exemplum praeiuit AVGVSTINVS[c], contenderunt IENKINVS, THOMASIVS[d], IO. CLERICVS[e], RADVLPHVS CVDWORTHVS[f], Anglique historiae vniuersalis auctores[g]; posterius asseruerunt eruditissimus SAM. PARCKERVS[h], et venerandi viri IO. FR. BVDDEVS[i] atque IAC. FRID. REIMMANNVS[k]. Qua in re vt appareat, quid affirmandum sit, quid negandum, quid in medio relinquendum, excutiendae sunt rationes, quibus impie sensisse de Deo Anaximandrum viri docti contendunt. Quas ita omnium acutissime ordinauit CVDWORTHVS, vt moneat, finxisse sibi hominem animo materiam, certis formis et qualitatibus praeditam, eamque infinitam, non ignem, non aquam, non aërem, verum ad haec et reliqua aptam, aut ex omnibus temperatam et mixtam, ex eaque nata ac facta dixisse omnia. Nec, quae patroni Anaximandri pro eius caussa ex ARISTOTELE[l] afferunt; vocasse hoc infinitum numen, esse enim immortale, et perire non posse; eum iuuare, haec enim de materia infinita, ab omni mente fingendique

t) Vid. Obs. Hal. T. II. obs. 19. GASSENDVS T. I. Opp. p. 236.
u) Physic. vet. et vera c. IV. §. 10.
x) Philosophum. c. VI. p. 57.
y) Ob quam rem veteres physicos vituperat PLVT. de pl. phil. L. I. c. 2.
z) Lib. III. f. 24.
a) IDEM L. VII. f. 134. PLVT. l. c.
b) Qui IACOBVS THOMASIVS est. Obs. 21. l. c.
c) De C. D. L. VII. c. 2.
d) Hist. atheismi c. IV. §. 3. p. 18.
e) Bibl. choisie T. II. art. 1. p. 50 seqq.
f) Syst. intell. c. III. §. 21. p. 122 seqq.
g) p. 82 seqq.
h) De Deo et prouid. diu. disp. I. f. VI. p. 15.
i) Thes. de atheismo c. I. §. 10. p. 22.
k) Hist. atheismi c. XIX. §. 3. p. 143 seqq add. I. CHR. WOLF de atheismi falso suspectis §. IX. p. 33. IAC. HASAEVS de vet. philosoph. atheismo c. V. §. 1. p. 19.
l) Physic. auscult. L. III. c. 4.

dique facultate relicta intelligenda esse, quod vnicum infinitumque Anaximandri principium atque numen sit: immortale quoque non alio sensu vocauisse, quam quod corruptionis expers sit. Nec moderamen et gubernationem illam aliud significare, quam res omnes ab ea infinita materia proficisci, ex eaque tanquam primo principio pendere. Prouocat vero, vt haec roboret, vir acutissimus porro ad PLVTARCHVM [m], qui Anaximandrum ideo vituperat, quod materiam vnice laudando, caussam effectricem deleat, et illi nihil infinitum sit, nisi materia. Deriuauisse itaque omnes rerum generationes atque mutationes, ex mixtionibus earumque secretionibus, contrarietatum in materia existentium [n], etc. Grauia satis ἐγκλήματα, et acute excogitata, quae caussam Anaximandri satis aggrauant. Expendendum tamen esse putamus: Aristotelem, vti supra de Thalete monuimus, non hoc dicere, de Ionicis, quod omnem plane mentem reiecerint, sed quod de ea non manifeste cogitauerint, rerum naturalium systema explanantes; sicque tandem necessitate coacti fuerint, eam postliminio quasi reuocare, et ad explicandas rerum naturalium rationes adhibere. Notandum porro, quod cel. MOSHEMIVS [o] attulit, dicere TATIANVM [p], Anaximandrum posuisse principium aliquod humido vetustius, nempe aeternam motionem, eaque alia oriri, alia interire: ea enim innuere videntur, motum ab aeterno accessisse materiae ex alia caussa. Nec sine attentione dimittendum, quod laudatissimus vir porro considerare iubet [q], Anaximandrum fuisse Thaletis discipulum, et, quod non sine ratione addimus, principium quidem Thaletis correxisse, non vero sustulisse. Quod vero omnium maxime expendendum esse putamus, illud quidem est, quod omnes hae accusationes ex interpretamentis eorum desumtae sunt, qui, cum deficientibus scriptis Anaximandri, nescirent, quid per infinitum, ex quo omnia sunt, intellexerit, materiam nescio quam omni elemento priorem abstrahendo finxerunt, eamque Anaximandri infinito adaptarunt. Qua ratione quidem scimus, quomodo Eusebius, Plutarchus, Simplicius, Philoponus [r], et his similes Anaximandri principium intellexerint, non vero, qua ratione ipse intelligi voluerit, cum nec monumentis fide dignis ad discendam eius sententiam vsi fuerint, nec tempore eo vixerint, quo puriore aliqua traditione de vero eius systemate aliquid certi inaudire potuerunt. Nec negamus, non videri nobis doctissimos hos veterum dogmatum narratores acu tetigisse mentem Anaximandri; ad abstractionem enim metaphysicam confugiunt, vt, quod non intelligebant, τὸ ἄπειρον Anaximandri explicarent. Eiusmodi vero principia metaphysica non sapiunt indolem veteris scholae physicae, et Aristotelis aetate vel etiam Platonis, non sunt antiquiora. Aristoteles certe hanc rebus physicis confusionem maxime attulit, vt metaphysicas notiones pro physicis principiis, inter quae et materia

m) L. I. c. 3. de plac. phil.
n) ARISTOT. l. c. L. I. c. 5.
o) Ad l. c. CVDWORTHI p. 128. n. 5.
p) In irris. gentil. § 10. p. 221. ed. Worthii.
q) Putat tamen vir celeberrimus, virtutis et vis genitricis aliquid dedisse Anaximandrum infinitae naturae suae.
r) Ad hos enim prouocat CVDWORTHVS.

teria prima est, obtruderet. Quod si cogitamus, Anaximandrum Thaletis fuisse discipulum, eiusque systema non tam mutauisse, quam emendauisse et explicuisse, suppetit alia via, a vero non plane abhorrens, τὸ ἄπειρον Anaximandreum explicandi. Scilicet cum videret Deum aquae mixtum quasi et tanquam animam perfusum, peruadentemque omnia, a praeceptore in systema suum recipi, absurdum credebat, aquam ponere pro rerum omnium principio, quippe quae conditionem illius materiae Deo quasi grauidae, et cui Deus tanquam anima inhabitaret, quam chaos veteres theologi dixere, non exhauriret. Totum itaque illud, ex quo omnia facta sunt, siue materiam humidam, cui anima diuina inhabitat, eamque peruadit, dixit τὸ ἄπειρον esse, siue principium aliquod infinitum, immortale, quod omnibus caussa existentiae, vitae ac generationis sit, quodque omnia gubernet. Vt hanc infiniti Anaximandrei explicationem a vero non abludere demonstremus, plures rationes suppetunt; Et 1. quidem nuspiam Anaximander dicitur, praeceptoris systema reiecisse, aliudque introduxisse, quemadmodum Anaxagoram fecisse, ab omnibus conceditur: formauit enim homines et animantia ex humido; sed tantum dixisse esse principium, quod Thales aquam dixit, infinitatem rerum. Ex quibus, nisi fallimur, sequitur, eum Thaletis principium vnum ex mente diuina et materia constans, siue chaos Deo grauidum non reiecisse, sed populari notione abiecta, magis philosophice explicauisse, et infinitam esse naturam dixisse, quam postea eius discipulus Anaximenes de aëre interpretatus est, id est aethereae naturae esse dixit, Anaxagoras vero, mentem, quam triumuiri hi materiae incluserant, separauit, et formationi materiae adiecit. 2. Nec silentium Anaximandri de mente obiici posse putamus, cum nobis non suppetant eius scripta, et is vestigiis magistri institisse censendus sit, vbi dissensum non aperte fatetur. Quod si vero concedamus, tacuisse eum de mente materiam peruadente et mouente; illud tamen nondum euincit, reiecisse eum mentem et proscripsisse ex sinu materiae; sed tantummodo id innuit, Anaximandrum, caussarum tantum materialium rationem redditurum, naturae φαινόμενα ex materia a mente semel mota primum deriuasse. 3. Magnum huic sententiae robur tribuere videtur Tatianus, aeternum motorem siue caussam motus ante τὸ ὑγρὸν ab Anaximandro constitui asserens [r]. Quemadmodum enim materia motus caussam vel extra vel intra se necessario habuit, sine qua nunquam mota fuisset; extra eam vero nulla caussa fuit, quae eam moueret, quod vltro viris doctis, qui Anaximandrum culpant, largimur; ita intra se habuisse eiusmodi mouentem animam necesse est, quae ex se materiam expelleret, et ab aeterno emanare pateretur; istaque emanatione eiusque perpetua continuatione, qua infinite materiam peruadit, cuncta dirigeret, et formaret, sicque motus caussa esset. Certe si vera sunt, quae Tatianus, diligens veteris philosophiae cultor hoc loco tradit, nihil aliud dixit Anaximander, infinitum esse humido antiquius asserens, quam quod praeceptor eius Thales asseruit:

Ppp 2 Deum

r) Conferenda Pseudo-Origenis philosophum. c. VI. p. 58.

Deum esse omnium rerum antiquissimum. 4. Nihil vero magis hanc infinitatis Anaximandreae explicationem confirmat, quam quod teste ARISTOTELE[t] dixit, περιέχειν ἅπαντα, καὶ πάντα κυβερνᾶν, *omnia continere, et gubernare omnia.* Etsi enim lubenter largimur, de directione libera haec intelligi non debere, cum ipsum illud principium omnia gubernans ita cum materia coniungatur, vt vnum infinitum constituat, plus tamen dicit, quam quod volunt Simplicius et Philoponus Aristotelicis notionibus in peruidenda Anaximandri mente impediti: nec id principium omnia gubernare dici potest, quod tantum ex se materiam rebus et dependentiam largitur. Quod si vero infinitum est vnum illud quod Deum et materiam ex sinu DEI perpetuo emanantem ipsique intime iunctam constituit, recte non omnibus tantum existentiam et dependentiam quasi communicare dicitur, sed perpetuo aeterni emanationis motus legibus conuenienter omnia gubernare: id quod non absimili quoque ratione Pythagoras et Stoici, licet differenti systematis modificatione asseruerunt. 5. Nec haec explicatio partem tantum disciplinae Anaximandri considerat, et totam suisque membris cohaerentem negligit, quod in defensoribus Anaximandri culpat eruditissimus MOSHEMIUS[u], sed omnibus eius φαινομένοις soluendis facit satis: licet ad ea cum hoc principio concilianda non teneremur, quae veteres tradunt, quia verisimile est, non ex Anaximandri ingenio, sed eorum profluxisse, qui systema eius physicum explicare conati sunt. Esto tamen, omnia dicta esse ei conuenienter; cohaerent illa recte cum hac infiniti explicatione. Partes infiniti mutari posse, totum immutabile esse, ait LAERTIUS, recte, quoniam ex emanationis continuatione, et materiae varia modificatione per inhabitantem diuinam animam partes semper mutantur, totum, siue vnum illud infinitum semper idem manet. Infinitos generari mundos qui corrupti in infinitum redeant, dicit PLUTARCHUS et IUSTINUS MARTYR[x]: Non incommode, quia et caussa effectrix et materialis vnum infinitum sunt, et infinitus vtrique modus inest, illi actiuus, huic passiuus. Natiuos esse Deos, longis interuallis orientes occidentesque eosque innumerabiles esse mundos Anaximandro tribuit CICERO[y]. Non sine veri specie; cum enim ex ista anima diuina quaedam partes in materiae illas particulas, ex quibus infiniti mundi conflantur, deriuentur, et emanent, et sic diuina ista mens omnibus istis mundis intime praesens sit, nascuntur certe per emanationem, nascente nouo mundo, Dii illi, eo destructo ad fontem redeunt, quemadmodum ex eodem fundamento et eodem quoque sensu Stoici Deos nasci et mori, id est ex Deo, anima mundi, oriri et in eum reduci asseruerunt, vti suo loco demonstrabimus. Quod si etiam haec ad coelum et stellas referenda esse PLUTARCHO[z] largimur: non tamen hoc contradicit infinito, prout explicuimus. Sunt enim coelum et stellae Dii, non ex parte materiae, cuius respectu calido et frigido mistum

t) loco supra laudato.
u) l. c. x) ll. cc.
y) De nat. Deor. L. I. c. 10.
z) l. c. L. I. c. 7.

ſtum coelum, ſtellasque centones aëris globoſos ignis plenos Anaximander dixit [a], ſed ex parte inhabitantis animae diuinae, cuius pars eas animat, regitque. Poteramus pluribus hanc noſtram infiniti Anaximandri explicationem rationibus fulcire, niſi nos pudor prohiberet patientia lectoris abuti, vel eius quoque iudicio et acumini diffidere; ea enim, quae diximus, ita comparata ſunt, vt auctoritatis vel ſententiae ſemel electae praeiudicio non impeditus facile concedere debeat, a veriſimilitudine non eſſe aliena. Quae tamen licet ita ſe habeant, ſtultum tamen eſſet et inſipidum, pro certo et indubitato aſſerere, hanc fuiſſe Anaximandri, opinionem. Coniecturas afferimus, vero ſectamur ſimilia, habitum et conſtitutionem ſyſtematis expendimus, praeceptorem cum diſcipulo comparamus, effata veterum inter ſe rationali ſenſu iungimus; quae omnia probabilitatis quidem gradum aliquem conſtituunt: alium tamen ſenſum cuncta pati, ire in contraria veteres et recentiores noſtro ingenio multum acutiores, deſiderari ſcripta Anaximandri, fonteſque atque teſtes omni exceptione maiores, ineluctabilem in plerisque obuerſari animo obſcuritatem vltro fatemur, et hinc rationibus ex vtraque parte expenſis hoc vnum de mente et ſenſu, principii Anaximandri dici poſſe certum putamus, incerta, obſcura et dubia pleraque eſſe, illoſque tutiſſima via incedere, qui de atheiſmo Anaximandri rogati ſententiam dicunt: Non liquet.

Specialia eius de rebus naturalibus dogmata.

§. XV. Sed progrediendum eſt in enarratione placitorum phyſicorum Anaximandri, quem de rebus coeleſtibus porro ſtatuiſſe veteres referunt,

III. Coelum de calido et frigido miſtum eſſe [b].

IV. Eſſe infinitos mundos, qui generentur, et corrupti in infinitum redeant [c]. Senſum, quem ex coniectura habere poteſt hoc dogma, in antecedentibus, tetigimus.

V. Stellas centones eſſe aëris globoſos, et flammas, quadam parte exſpirantes, agitari autem eas a circulis et ſphaeris, quibus inhaerent; vt refert STOBAEVS [d], vel quod habet PSEVDO-ORIGENES [e], aſtra eſſe circulum ignis diſcretum ex igne mundi circumdatum ab aëre; quod dogma non nouum fuit, ſed veteribus iam admiſſum, qui ex igne coeleſti ſideralem ignem deriuauerunt.

VI. Stellas eſſe Deos. Quo ſenſu hoc admitti queat, ſupra diximus. Male itaque id acceperunt CICERO [f], AVGVSTINVS aliique, qui indigne tulerunt, aliquid, quod corruptibile et mortale eſt, in Deorum numerum referre, non enim de aeternis Diis ſermo eſt, ſed de ſedibus animae diuinae. Id quod rectius reſponderi poſſe putamus ad Ciceronis obiectiones, quam, nodum ſecando potius quam ſoluendo, cum SAM. PARCKERO [g], Velleium Ciceronis, qui haec obiicit, mendacii arguere.

 VII.

a) STOBAEVS Eclog. phyſ. c. XXV. p. 53. PLVTARCH. l. c.
b) STOBAEVS eclog. phyſ. L. I. c. XXV. p. 53.
c) THEODORET. de cur. Graec. aff. L. I. p. 17.
d) loc. cit.
e) c. VI. p. 59.
f) De nat. deor. L. I. c. 10.
g) De Deo et prou. diſp. I. ſect. 6. p. 15. 16.

VII. Supremo loco situm esse solem, deinde lunam, tum denique fixas et inerrantes stellas [h].

VIII. Circulum solis vicies et octies [i] terra esse maiorem; orbita praeditum, qualis fere sit rota curruum, ignis plena: qui quadam ex parte eius per orificium effulgeat, tanquam per fistulae foramen, eumque ignem esse solem terram mole exaequantem [k].

IX. Lunae circulum esse nouendecuplum proportione terrae, similem rotae currus, quae habeat concauam orbitam igne impletam, perinde ac sol, et obliquam, vna parte ignem, velut per guttur exspirantem [l]. Probat vtraque haec thesis, quam puerascens illo adhuc tempore fuerit scientia naturalis: quamuis incertum sit, an tam crasso conceptu de sole et luna philosophatus fuerit Anaximander, et annon posteriora tempora ei talia affinxerint?

X. Eclipses oriri ex obturationibus orificiorum, ex quibus exhalat ignis solis lunaeque [m].

XI. Lunae lucem vel plenam vel deficientem videri, prout orificium per quod transit, vel obturatur, vel dilatatur [n].

XII. Ventum esse aëris fluxionem, motis in eo aut colliquatis partibus tenuissimis et fluidissimis [o].

XIII. Tonitrua et fulmina gigni a vento in densa comprehenso nube, e qua ob partium tenuitatem et leuitatem erumpat vi maxima [p].

XIV. Durare medio loco terram, centri instar constitutam, globosamque esse et rotundam, eamque a nulla re suffultam pendere, loco subsistentem suo propter aequalem omnium distantiam. Prius Anaximandro tribuit LAERTIVS [q] posterius PSEVDO-ORIGENES [r], PLVTARCHVS [s] vero Thaletis opinioni, terram esse rotundam opponit sententiam Anaximandri, habere terram formam planae columnae lapideae; quo fere collineant, quae EVSEBIVS [t] habet, qui formam cylindri ei placuisse tradit. Addunt *philosophumena* ORIGENI tributa, docuisse: alteram superficiem calcari, alteram oppositam esse; ex quibus verbis suspicatur cel. WOLFIVS [u], antipodas credidisse, licet Platoni nomen hoc debeatur [x]: quod tamen mera, et incerta quidem coniectura nititur. Eadem philosophumena hanc quoque de terra opinionem Anaximandro tribuunt: pendentem manere suo loco subsistentem; *μένουσαν διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀπόστασιν*; aliter tamen LAERTIVS, qui mundum quidem in medio posuisse, ait,

h) STOBAEVS l. c. ORIG. phil. l. c. p. 60.

i) PLVT. L. II. c. 20. THEODORETVS l. c. ponit XXVI. et Philosophum. ORIGENIS l. c. non ad terram, sed ad lunam referunt.

k) LAERT. l. c. male cohaerentia et inepta in his quaedam sunt, ex quibus coniectura nascitur, non semper intellectum fuisse Anaximandrum, vel sententias eius et dogmata indiligenter et negligenter consarcinata.

l) PLVTARCH. L. II. c. 25. STOBAEVS l. c. p. 59.

m) Philosophumena p. 59.

n) Ibid. vocant vero orificium hoc *ἐκπνοήν*, quam recte ita explicari ex PLVT. et STOBAEO patet.

o) PLVT. l. c. L. III. c. 7. Philosophum. p. 60.

p) IIDEM ll. cc. et clarius SENECA Qq. nat. L. II. c. 18.

q) l. c. §. 1.

r) l. c.

s) De plac. phil. L. III. c. 10.

t) De praep. L. I. c. 8.

u) Ad h. l. not. 9.

x) LAERTIVS L. III. §. 24.

ait, sed ita, vt moueri apta; siquidem certa est THEONIS explicatio, terram ex mente Anaximandri in sublimi pendere, et moueri circa mundi medium[y]: quae opinio non illo demum tempore nata est, sed veteribus debetur, vnde Pythagorici etiam acceperunt: nonnulla inde vrgente verisimilitudine, Anaximandrum hoc quoque dogma recepisse, id quod etiam contendit TH. BVRNETIVS[z]. Quia tamen vterque testis nimis a philosophi huius aetate remotus est, contradicente testimoniorum fide certi nihil definiri potest.

Cosmogonia Anaximandri.

XV. Formationem mundi, et partium eius ita delineauisse tradit EVSEBIVS[a]: Ex infinito coelestes orbes et infinitos mundos eductos et secretos esse: corruptionem autem multoque ante generationem ipsam ex eo fieri, quod mundi ipsi omnes ab immenso quodam aeuo perpetua discretione voluerentur; terram vero figuram cylindri imitari, eiusque altitudinis esse, quae, si cum latitudine conferatur, tertiam illius partem constituat. Ceterum foecundas calidi frigidique partes genitales circa mundi huius procreationem ab omni aeternitate sepositas fuisse, ex quibus conflata sphaera quadam ignea circumfusum terrae aërem, veluti cortex arborem, inuolueret, ea disrupta cum esset, ac circulis quibusdam interclusa, solem inde, lucem ac stellas extitisse. Descripsit haec Eusebius ex PLVTARCHI *stromatibus* deperditis, vixque credi potest, ipsum Anaximandrum ita rationes subduxisse, sed videntur sequentium temporum philosophi ita consentanea principiis Anaximandri ex iis elicuisse. Nihil tamen in hac cosmogoniae descriptione est, quod explicationi systematis physiologici Anaximandri, quam supra dedimus, refragetur, sunt, quae eam mirifice confirmant. Ait enim: ex infinito coelos et vniuersos mundos ἀποκεκρίσθαι, eductos et secretos esse, palpabili indicio, emanationem ex infinito, id est materia ex sinu DEI egressa et cum eo arctissime iuncta, caussam esse existentium mundorum: quae emanatio necessario id, quod porro dicit, postulat, eos mundos ex infinito tempore circulo atque periodo, et conuersione volui, ἀνακυκλωμένων πάντων, quae Eusebii verba sunt. Immo γόνιμον θερμοῦ καὶ ψυχροῦ κατὰ τὴν γένεσιν τούτου τοῦ κόσμου ἀποκριθῆναι dicitur, vt non tantum vis genitalis, actiua, penetrans, vna cum calido et frigido, a quo differte distinguitur, in isto infinito fuisse, appareat, sed et educta et secreta, id quod per emanationem talem fit, dicatur. Quae omnia haud leuiter coniecturas nostras de significatione infiniti Anaximandrei confirmant: dolendumque est, haec non ab ipso Anaximandro profecta, sed a viris longo temporis interuallo ab eo remotis, vnde haec quoque in tam incerta re in medio relinquimus. Eductum ex sinu infiniti mundum motus legibus semel a causa actiua ex genitali interna impressis reliquit, hinc de animantium origine porro praecepisse dicitur.

XVI. Animalia prima in humore nata, corticibus spinosis munita fuisse, adultiora vero facta, ad siccitatem magis desciuisse, ruptoque cortice

y) Conf. MENAG. ad l. c. Laërt. z) Archaeol. philos. L. I, c. 10. p. 421. a) l. c.

tice non multum temporis superuixisse[b]. Homines prius in piscium ventribus genitos ibique nutritos fuisse, donec vires acquirerent maiores, idoneique fierent, qui suis prospicere necessitatibus possent, exclusos fuisse atque terra potitos[c]. Quae hominum generatio heterogenea exiguam quidem prodit Anaximandri eruditionem in naturalibus, condonanda tamen illi eo magis est, quoniam plerique gentiles philosophi tam inepte de humani generis ortu philosophati sunt, vt ex iis videre est, quae PLVTARCHVS[d] hac de re collegit. Cum enim semel hypothesin istam; generationem aequiuocorum esse possibilem, admitterent, facile inde erat, humano generi eiusmodi adscribere ortum, cum veram hominis originem, cuius notitia reuelationem supponit[e], ignorauerint. Verum hoc ὡς ἐν παρόδῳ, et de Anaximandro satis.

Anaximenes. §. XVI. Anaximandri auditor[f] et sodalis[g] fuit ANAXIMENES, Euristrati filius, Milesius. Vitae tempus varie definitur, alii enim Olymp. LV. alii LVI iterumque alii LVIII. ponunt[h], et Apollodorus Olymp. LXIII. quod tamen falsum esse inde probari potest, quod Anaximander eius praeceptor, non diu post Ol. LVIII. fatis concesserit, vnde Anaximenes Ol. LXIII. demum natus esse non potuit. Repugnat et ipse Apollodorus, tradens, obiisse eo anno, quo Sardes expugnatae sunt a Cyro. Illud vero Ol. LVIII. si SIGONIVM sequeris[i], sin accuratiores PETAVII[k] calculi probentur Ol. LIX. 1. accidit, sic vt mortuum esse oporteat antequam natus fuerit. Vnde suspicamur, apud Apollodorum numerum corruptum et tempus quoque mortis falsum esse, et Ol. LIII. ponendum[l], pro LXIII. tam turpiter enim sibi contradixisse non verisimile est, neque tamen ita tempus cohaeret, vti infra, vbi de Anaxagora dicendum, demonstrabimus. Volunt aliqui, audiuisse Anaximenem etiam Parmenidem, cui et auctor epistolarum illi tributarum Pythagoram iungit, quem tamen omni fide carere supra in Thalete ostendimus. Docuit vero et ipse naturalem scientiam, et in ea Anaxagoram atque Diogenem Apolloniatem discipulos habuit[m].

Anaximenis. §. XVII. Institit vero vestigiis praeceptoris in scrutanda rerum natura Anaximenes, ita tamen vt eius systema clariore luce perfunderet, in quibusdam vero proprium iudicium sequeretur. Docuisse vero veteres referunt:

I. Prin-

b) PLVTARCH. L. V. c. 19.
c) Symposiac. c. VIII. q. 8. d) l. c.
e) Propius tamen ad rem PLATO, etsi ille quoque errore de praeexistentia et lapsu animarum corruptus. De quo suo loco.
f) LAERT. L. II. f. 3. CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 37. PLIN. hist. nat. L. II. c. 76.
g) SIMPLICIVS ad Physic. L. I. c. 2. quod quidem cum eo non constare putat ALDOBRANDINVS ad l. c. Laërt. quod Anaximandri discipulus dicatur: nihil tamen obstat, quo minus contubernio et consortio familiari iuncti fuerint.
h) Olymp. LV. ponit SVIDAS in Anaxim. T. I. p. 173. LVI. EVSEB. praep. euang. L. X. c. vlt. LVIII. vero PSEVDO-ORIGENES philos. c. VII. p. 66. qui admitti potest, si intelligatur de tempore successionis in cathedra.
i) De temporibus Atheniensium.
k) Doctrin. temp. L. XIII. ration. temp. P. I. L. II. c. 12. p. 124.
l) LV. Emendat S. PETITVS Obs. L. II. c. I.
m) Alios Anaximenes, cum hoc non confundendos recensent LAERT. l. c. MENAG. ad. h. IONSIVS de S. H. P. L. I. c. 10. p. 50. MEVRS.

I. Principium rerum vniuerſarum eſſe aërem, ex quo omnia naſcantur, ſuoque in eum redeant interitu [n].

II. Hoc principium, aërem ſcilicet, id ipſum infinitum eſſe, id eſt immenſum, et ſemper in motu [o]. Duo haec principia ſunt, vel ſi accurate dicendum primum rerum naturalium principium vnum, quod admiſit Anaximenes. Nam quae apud LAERTIVM [p] dicuntur, poſuiſſe ἀρχὴν ἀέρα καὶ τὸ ἄπειρον, non tam, duo principia adhibuiſſe Anaximenem, volunt, quam potius, rerum omnium cauſſam exiſtimaſſe aërem, eumque infinitum. Scilicet ab Anaximandri praeceptoris [q] ſyſtemate non receſſit Anaximenes, ſed, quae ille incerta determinatione obſcurius dixit, hic clarius explicuit. Nihil aliud itaque dicit, niſi infinitum illud, ex quo iuxta Anaximandrum res omnes conditae ſunt, eſſe aërem, adeoque vniuerſum hoc iſto principio contineri: nec multum ponderis habent difficultates, quas hic mouit ISAACVS CASAVBONVS, qui non attendit, recte dixiſſe ARISTOTELIS phyſicarum lectionum interpretes, Anaximenem inter eos eſſe, qui vnicum principium rerum ponunt, ſaluo textu LAERTII, qui idem fere ait, quod SIMPLICIVS: Ille enim ſatis luculenter: *Anaximenes Euryſtrati filius, ſodalis factus Anaximandri, materiam ſiue ſubiectum ait vnum eſſe, ideque infinitum, vt ille etiam, ſed non indefinite ſicut Anaximander, ſed vt definiat eſſe aërem*: quo loco obſcura et dubia Laërtii verba illuſtrantur.

III. Aëra Deum eſſe eumque gigni, eſſeque infinitum, et ſemper in motu, ea vero quae ex eo oriantur definita eſſe: accipiendum vero hoc eſſe de facultatibus, quae corpora ſiue elementa penetrant, tradit STOBAEVS [r]. Huius ſi explicationem ſequimur, aëra Deum dixit, quia virtute diuina animatur, et per omnia funditur: nec videtur haec Stobaei explicatio relinquenda eſſe, ſi ſtatuamus, quod veriſimilitudine non caret, non deſeruiſſe Anaximenem praeceptoris placita, ſed clarius expoſuiſſe et illuſtraſſe, vt ita τὸ ἄπειρον Anaximandri ex eius interpretatione ſit aether ſubtiliſſimus diuina vi foecundus, ſiue a ſpiritu diuino inhabitatus et animatus, cuius agitatione vbique diffunditur, vt omnia ex eo generentur. Sicque intellexiſſe quoque videtur LACTANTIVS [s], qui, vbi dixerat, Cleanthem et Anaximenem aethera dixiſſe ſummum Deum, addit, poëtam aſſentiri, canentem:

Tum pater omnipotens, foecundis imbribus aether
Coniugis in gremium laetae deſcendit, et omnes
Magnus alit magno permiſtus corpore foetus.

Cleanthes vero cum Stoicus philoſophus fuerit, apertum eſt Lactantium Anaxi-

n) PLVTARCH. de plac. L. I. c. 3.

o) CICERO de natura Deor. L. I. c. 10.

p) L. II. ſ. 3. STOBAEVS ecl. phyſ. c. I. ORIGEN. philoſoph. c. VII. p. 61. Scripſiſſe quidem Theophraſtum de decretis Anaximenis librum refert LAERT. L. V. ſ. 42. ſed is periit. E recentioribus videndus SCIPIO AQVILIANVS de placit. philoſ. ante Ariſt. c. XXI. p. 99 ſeqq.

q) CICERO l. c. et Acad. Qq. L. IV. c. 37.

r) Eclog. phyſ. L. I. c. 1. p. 21.

s) Lib. I. c. 5. conf. MINVC. FELIX in Octau. c. 19. p. 61.

Anaximenis opinionem ſenſu accepiſſe Stoico, cui eam iungit, qua in ſchola aether ſiue ignis ſubtiliſſimus, vel Deus potius materiam inhabitat, peruadit, animat. Quod melius quoque mentem Stobaei exprimit, quam quod STANLEIO[t] placuit, aëra diuinum eſſe facultates diuinas elementa penetrantes, adeoque improprie accipi, quod contra mentem Anaximenis dici, recte ad hunc locum notauit G. OLEARIVS[u]. Quod vero omnium maxime hanc principii Anaximenis explicationem firmat, illud eſt, quod aëra Deum quidem eſſe, ſed gigni, teſte CICERONE[x] aſſerit, cum diuina gigni nequeant: vnde ſine ſenſu et abſurde locutus eſſet Anaximenes, ſi aliud nihil, niſi aëra infinitum pro Deo accepiſſet; non incommode vero et inconuenienter ſuo principio et magiſtri menti, ſi aërem, mutabilem et mobilem intellexit, ab inhabitante virtute diuina animaque commotum, cuius motu gignuntur omnia: qua ratione et Diogenem Apolloniatem explicuiſſe hoc principium in ſequentibus docebimus[y]. Ex dictis vero de atheiſmo Anaximenis iudicandum eſt, cuius grauem illi dicam ſcribunt IACOBVS THOMASIVS[z], NICOL. HIERONYMVS GVNDLINGIVS[a], IENKINVS THOMASIVS[b], RAD. CVDWORTHVS[c], PETRVS BAYLE[d], et qui parum cauſſae Anaximenis tribuunt, IO. FR. BVDDEVS[e] et GODOFR. OLEARIVS[f], contrariam partem tuentibus IO. ANDR. SCHMIDIO[g], IAC. FRID. REIMMANNO[h], SAM. PARCKERO[i], qui ab hac infamia Anaximenem liberarunt. Scilicet adeo inter ſe de ſenſu principii Anaximenei diſſentiunt veteres, tamque obſcurae ſunt eorum relationes, vt vtraque pars non contemnenda opinionis ſuae inueniat argumenta, quae prolixe enarrare, non noſtri inſtituti eſt, ſed ad hiſtoriam ſingularem atheiſmi pertinet. Nos computatis vtriusque partis rationibus in ea confirmamur modeſtia, quam apud Anaximandrum commendauimus: in tanto genuinorum teſtimoniorum defectu, et incerta veterum relatione tutiſſimum eſſe, ad pyrrhoniſmum hiſtoricum confugere, et modeſte retinere iudicium. Quod ſi vero coniecturis aliquid dandum eſt, idem putamus de Anaximene dicendum eſſe, quod de Anaximandro, vtriusque enim cauſſam eodem loco ſtare recte iudicauit OLEARIVS[k]: hoc vno diſcrimine, quod infiniti a praeceptore pro principio admiſſi naturam enarrauerit, quam in aethere, diuina anima foecundo, poſuit, ſicque Deum nominauit: tacens tamen more ſcholae ſuae de natura mentis diuinae, cum ad ſolam cauſſam materialem reſpiceret. Feciſſe vero cum Anaximandro in

Atheiſmus Anaximenis.

t) Hiſt. phil. P. II. c. 2. ſ. 1. p. 99.
u) In not. ad h. l.
x) loc. cit.
y) Vtrumque ideo recte iungit MINVC. FELIX l. c.
z) Obſ. Hal. Lat. T. II. obſ. 21. p. 450.
a) In Otiis P. II. c. III. §. 8. p. 108
b) Hiſtor. atheiſmi c. IV. §. 4. p. 29.
c) Syſt. intellect. c. III. §. 20. p. 123.
d) Dict. T. I. art. Diog. Apoll. not. C. p. 296.
e) Theſ. de ath. c. I. §. 10. licet excuſari eum poſſe putet.
f) Ad l. c. Stanleii. Addi his poſſunt hiſtoriae vniuerſalis auctores Angli p. 84.
g) Diſſ. De Anaximenis vita et phyſiologia ſect. II §. 5. p. 24.
h) Hiſt. atheiſmi c. XIX. §. 4. p. 144 ſeqq.
i) De Deo diſp. I. ſect. 6. p. 15 ſeqq.
k) loc. cit.

in doctrina de Deo inde quoque patet, quod dixerit, teste AVGVSTINO [l].

IV. Esse quidem Deos, non tamen ab iis aërem factum, sed ipsos ex aëre ortos esse. Eadem enim praeceptoris quoque doctrina fuit, cui in antecedentibus lucem foenerati sumus, quae et huc afferenda est. Et eodem modo intelligendum est, quod PSEVDO-ORIGENES refert [m]: Deos et diuina existere ex progenie aëris infiniti.

V. Vt vero ex aëre hoc infinito et diuino rerum ortum delinearet, tradidit porro Anaximenes [n]: hanc aëris maxime aequabilis speciem effugere oculorum sensum; manifestari autem frigido et calido, tum humiditate et motu; sed moueri perpetuo, nec enim, quas recipit, admissurum mutationes, nisi moueretur. Densatum namque atque extenuatum aliam atque aliam induere faciem.

VI. Cum dissolutus ad altiorem peruenerit gradum producere ignem, ad mediocrem vero, cum ad aërem densiorem ex aëre effici nubem; cum adhuc magis aquam, aucta vero hac constipatione, terram; et, quam fieri potest densissima compage constituta, lapides: adeo vt primaria generationis instrumenta reperiantur opposita, calidum videlicet et frigidum. Eundum fere in modum mutationem elementorum instituit Heraclitus, cuius ignis ab aëre Anaximenis, parum differt [o].

VII. Exteriorem coeli superficiem esse terrestrem [p].

VIII. Terram esse tabellam planam incumbentem aëri [q].

IX. Ad eandem rationem et solem, et lunam, et reliqua sidera. Haec enim omnia cum sint ignea superfundi aëri per latitudinem [r].

X. Siderum ortum ex terra venisse, ex qua attollitur halitus, quo extenuato, ignis emicet [s].

XI. Porro ex eleuato sursum igne componi stellas, terrestres etiam esse naturas in stellarum sede, quae cum iisdem deferuntur [t]. Istas terrestres naturas non conspici, stellasque velut clauos crystallo inhaerere [u].

XII. Sidera non commoueri subter terram, sed circa terram verti, perinde ac circa caput nostrum vertitur pileus [x].

XIII. Itaque solem etiam non ideo abscondi, quod versetur sub terra [y], sed quod altioribus terrae partibus tegatur, et quod longioribus a nobis interuallis distet.

XIV. Astra moueri et impelli a condensato et renitente aëre.

XV. Laminae instar latum esse solem igneaeque substantiae.

 XVI.

l) De C. D. L. VIII. c. 2.

m) l. c. c. VII. p. 61. Sermo itaque non est de Deo summo, sed de corporibus coelestibus, quibus anima diuina praeest, vel daemon quidam inhabitat. Quapropter censura BAELII l. c. fundamento caret.

n) ORIGEN. l. c.

o) Ex hac physiologia sequitur etiam, animam esse ex aethere, siue aëre illo subtiliore vid. PLVT. de plac. phil. L. I. c. 7.

p) PLVT. l. c. L. II. c. 11.

q) EVSEB. praep. L. I. c. 5. ORIG. l. c. p. 63. PLVT. l. c. L. III. c. 10.

r) ORIGEN. l. c.

s) Ibid. t) Ibid.

u) STOBAEVS eclog. phys. c. XXV. p. 53.

x) ORIG. et STOB. ll. cc. LAERT. L. II. §. 3. PLVT. l. c. L. II. c. 16. qui paulisper variat.

y) ORIGEN. l. c.

XVI. Eclipsin pati solem et lunam obturato foramine per quod ignem spirant.

XVII. Lunam itidem esse igneam [z].

XVIII. De meteoris eundem fere in modum, vt Anaximander, docuit, vt ex iis videre est, quae PLVTARCHVS, PSEVDO-ORIGENES et STOBAEVS [a] hac de re habent; quos, ne nimii simus, a lectore consuli velimus, nihil enim difficultatis habent, quae afferunt, et ex dictis facile intelliguntur.

Philosophia moralis Anaximenis.

§. XVIII. De philosophia morali Anaximenis, non habemus, quod dicamus. Refert quidem de eo STOBAEVS varias sententias et dicta moralia, quae vero paraenetice magis quam philosophice proposita ab eo fuere. Sunt inter ea duo, quae attentionem mereri visa sunt cel. STOLLIO [b]. Vnum monet [c]: Senibus vrbanitate elegantiore ornatis quantum corporeae voluptates marcescunt, tantum rursus eruditionis desiderium augeri, et tanto firmius docere posse alios, quid factu sit vtile, ac ipsi vicissim ab aliis audiri. Siquidem voluptates, quas cibi, potus et venerea pariunt, non tam in praesentia exhilarare, quam postea molestare videri. Voluptatem autem et disciplinam circa literas tum in praesenti tempore oblectare, tum ad reliquam vitam sui studiosos suauiter degendam praeparare. Alterum praecipit [d]: Diuites non similiter misereri solere infelicium vt pauperes, nam suis rebus metuentes interim aliorum calamitatis misereri. Paupertatem namque homines et in artibus praestantiores, et in rebus ad vitam pertinentibus prudentiores reddere, et grauem esse sapientiae magistram. In quibus παροιμίαις Anaximenes, propria experientia duce visus est viro clarissimo scripsisse, atque coniicit, voluptatis caussa ducta vxore, et liberis genitis curarum et paupertatis mare ingressum fuisse, sicque voluptatis stultitia expertum ex disciplinarum studio voluptatem postea in senio atque sustentationem vitae quaesiuisse et inuenisse. Quae, quia circumstantias vitae Anaximenis nobis tacuerunt veteres, in medio relinquimus.

Anaxagoras.

§. XIX. Anaximenis non auditor tantum fuit, sed disciplinam quoque ab eo accepit [e] ANAXAGORAS Clazomenius, ex Ionia, natus Ol. LXX. 1. [f] Parentem nactus genere, opibusque clarum, Hegesibulum siue Eubulum, diuitias ac nobilitatem ab eo quidem accepit, magnis tamen animi opibus, quas insatiabili desiderio augere studebat, multo magis enituit. Agros vero et patrimonium reliquit [g], teste CICERONE [h], *discendi quaerendique diuinae delectationi toto se animo vt dederet:* vel vt narrat VALERIVS MAXI-

z) STOBAEVS l. c. p. 59.

a) ll. cc. et ex primo et tertio STANLEIVS l. c. p. 100. qui vero ORIGENIS philosophumena non consuluit.

b) Hist. phil. mor. gentil. §. 38. p. 40. 41.

c) STOBAEVS Serm. CCLXIX. p. 870.

d) Ibid. Serm. CCXXXVII. p. 778.

e) CICERO de nat. Deor. L. I. c. 11.

f) Apollodor. apud LAERT. Lib. II. §. 7. quibus tamen prematur difficultatibus infra docebitur.

g) PLVT. de vitando aere alieno.

h) Tuscul. Qq. L. V. c. 39. PLATO in Hippia mai. T. III. p. 382 PHILOSTRAT vit. Apollon. L. I. c. 13. p. 15. PLVT. in Pericle, SVIDAS in Anaxagoras T. I. p. 172.

MAXIMVS [i], e diutina peregrinatione patriam repeteris, cum possessiones desertas vidisset, *non essem*, inquit, *ego saluus, nisi istae periissent.* Eodem animo a regendis ciuitatibus, cuius muneris spem opes animi atque facultates et generis nobilitas facere poterant, totum se, quod ait CICERO [k], ad cogitationem rerum transtulit. Quod cum aegre nonnemo ferret, ei, ita compellanti, *nullane tibi patriae cura est?* pulchre respondit: *mihi vero patriae cura, et quidem summa est*, digitum in coelum intendens [l]. Vt itaque insatiabili discendi desiderio faceret satis, vicesimo aetatis anno Athenas concessit [m], vt ibi philosopharetur, id est totum eruditionis, qualis tunc in hoc ingeniorum et Musarum emporio florebat, circulum emetiretur. Eo enim tempore Athenis philosophiam stricto sensu sumtam nondum floruisse, ex dicendis patebit, constabatque tunc temporis Atheniensium eruditio praeter elegantiam et prudentiam ciuilem, in dicendi copia et artis poëticae praestantia [n]. Vnde Anaxagoras non tantum Homerum diligenter legendo excoluit, quem virtutis et iustitiae praeceptorem fuisse putabat [o], sed et suaui ac magnifica oratione vsus est [p]. Non tamen eloquentia verborum et fingendi ars exsatiauit Anaxagorae animum, sed rerum naturalium et coelestium studio occupatus, cum Athenis philosophi non essent, ad Anaximenem concessit, eumque rerum physicarum principia atque caussas enarrantem audiuit [q], tanto quidem feruore et contentione animi, vt inspiciendi coeli, et solis, et lunae caussa se natum fuisse, magno animo diceret. Nec defuit successus diligentiae Anaxagorae, qui in rerum naturalium studio tantum profecit, vt Anaximenes dignum iudicaret, cui cathedram traderet, et disciplinam relinqueret. Non tamen solo Anaximene contentus fuit, sed vt magis in rerum naturalium studio proficeret, ex Hermotimi quoque, ciuis sui, philosophia notitiam naturalem auxit, et ex ea praeceptoris systema emendauit [r]. Quoniam tamen tantam viri acutissimi

i) L. VIII. c. 7. qui tamen a reliquorum scriptorum narratione deseritur. conf. MERIC. CASAVBON. ad l. c. Laërt. Platonem l. c. risisse Anaxagoram ait STANLEIVS Hist. phil. P. I. p. 100. sed is locum Platonis perperam intellexit; non enim ridet Anaxagoram sed sophistas, conf. BAYLE Dict. T. I. art. Anaxagoras not. A. p. 205.

k) De oratore L. III. c. 15.

l) LAERT. L. II. f. 6.

m) Ibid. archonte Calliada: qui erat Olymp. LXXV. 1. si Apollodorum sequimur.

n) Dignus qui hic legatur cel. HEVMANNVS Act. philos. Vol. III. p. 195.

o) LAERT. L. II. f. 11. Inde sine dubio enata suspicio, desumsisse duplex principium Anaxagoram ex fabula Homeri de Prodeo et Eidothea, quod asserit SEXTVS EMPIR. adu. math. L. IX. f. 8. p. 546. quae vero ex h. l. facile refutatur non enim physica sed moralia praecepta in Homero quaesiuit Anaxagoras.

p) LAERT. l. c. f. 6.

q) Fuisse discipulum Anaximenis ex adductis testibus patet; cum vero hoc ante annum 20 fieri non facile potuerit, patet inde dictorum ratio sine qua obscuritatem inextricabilem in historia Anaxagorae non euitabimus. Conf. BAYLE Dict. T. I. art. Archelaus not. A.

r) Prouocat SEXTVS l. c. non ad Hesiodum et Parmenidem tantum, qui ante Anaxagoram mentem siue principium actiuum materiam adiecerint, sed et ad Hermotimum Clazomenium, a quo Anaxagoras acceperit. Et in duobus prioribus quidem eum falli, ex eo patet, quia amor Hesiodi et Parmenidis longe differt a mente Anaxagorae, et certam materiae semel motae affectionem denotat. Verisimilius itaque est, accepisse ab Hermotimo Clazomenio, quem prius mentem caussam dixisse tradit ARISTOT. Metaph. L. I. c. 3. T. II. p. m. 646. id quod etiam affirmant, et Anaxagoram Hermotimum secutum esse tradunt PHILOPON. ad l. c. Arist. et Alex. Aphrodisaeus apud SIMPLIC. in l. VIII. physic. p. 321. de hoc Hermotimo videndi veteres, quos laudat MEVRSIVS ad Apollon. Dyscol. hist. comment. c. 3. animam eius, quoties voluisset,

tiſſimi eruditionem non ſatis capiebat Miletus, rediit Athenas, vt ibi philoſophiam, quae nondum illic docebatur, profiteretur. Certe bis Athenis commoratum primo diſcendi, poſteaque docendi cauſſa, neceſſaria rationum chronologicarum vitae Anaxagorae ſeries euincit, licet et hic difficultates haud leues oriantur, quas ad finem huius paragraphi enarrabimus, quemadmodum tota temporum ratio in Anaxagorae hiſtoria impedita eſt. Ibi magno, etſi tantum priuatim doceret, applauſu auditus, et celebrem famam nactus diſcipulos habuit praeſtantiſſimos, et nominis poſtea nobilitate atque gloria immortales, Periclem iſtius aetatis fere eloquentiſſimum [s], Euripidem tragoedum [t], quibus aliqui iungunt Socratem [u] atque Themiſtoclem [x]. Inuidiam vero gloriae comitem eſſe tandem ſenſit, perſecutione graui virum de Athenienſibus et optimis literis immortaliter meritum premente. In carcerem enim detruſum fuiſſe, ſibique de vita metuiſſe, veteres ſcriptores vnanimi fere conſenſu teſtantur, cauſſam vero et accuſationem varie referunt. Sotion enim apud LAERTIVM [y] a Cleone impietatis accuſatum tradit, quod ſolem candentem dixiſſet laminam, defenſum autem eſſe a Pericle, diſcipulo, et quinque talentis mulctatum exilioque damnatum fuiſſe. Satyrus, a Thucydide in ius vocatum, qui contraria Periclis factioni ſentiebat, neque vt impium modo, verum et vt vrbis apud Perſas proditorem accuſatum abſentemque damnatum, teſtatur. Hermippus carcere incluſum mortique addictum ait, Periclem vero apud iudices comparuiſſe, et teſtatum de vitae eius innocentia, effeciſſe, vt liber dimitteretur, eum tamen dimiſſum iniuriam aegre tuliſſe, et ſponte e vita exceſſiſſe. Hieronymus, macie et aegritudine confectum in iudicium adductum miſericordia magis, quam iuſtitia dimiſſum narrat; nihil tamen horum, quae refert LAERTIVS magna nititur veriſimilitudine, cui magis accedit, quod tradit SVIDAS [z] et IOSEPHVS [a] quoque, in carcerem coniectum, quod nouam de Diis ſententiam inuexiſſet, ſolemque ſenſus et rationis expertem dixiſſet, ideoque ad mortem condemnatum, et tandem exilio mulctatum eſſe, quanquam et hoc negat PLVTARCHVS [b], qui nec accuſatum nec damnatum fuiſſe tradit, ſed a Pericle ex vrbe eductum, quod Diophitae rogationem metueret, vt deferrentur nomina eorum, qui ſermones de rebus coeleſtibus, vel alios pro-

fanos

voluiſſet, agreſſam eſſe, pro fabula habet et ridet LVCIANVS T. I. in muſcae encom. p. m. 829. Clazomenios ei templum excitauiſſe veteres paſſim teſtantur, conf. FABRIC. ad l. c. Sexti. Teſtatur vero Phauorinus apud LAERT. L. IX. ſ. 34. Democritum ab Anaxagora non admiſſum, atque inimicum factum dixiſſe: non illius eſſe, quas ſcriptis mandauerit de ſole ac luna ſententias, verum antiquas, ipſumque eas ſuffuratum eſſe, pariter ac quae de mundi compoſitione et mente dixiſſet.

s) CICERO in Bruto c. 11. de Orat. c. 3. PLVT. in Pericle, BAYLE Dict. T. III. art. Pericles not. A. qui etiam loco ſupra citato inde colligit, Anaxagoram, qui diſcipulum hunc in ciuili prudentia ſummam laudam adeptum, formauit, etiam in ciuili diſciplina eruditum fuiſſe.

t) Conf. IOS. BARNESIVS in vita Euripid. ſect. 13.

u) Qui tamen poſtea ad Archelaum receſſit LAERT. L. II. ſ. 19. qui his addit Democritum, quem tamen is ferre non potuit.

x) PLVT. in Themiſt. T. III. p. m. 104. qui obſeruat contradicere tempora.

y) Lib. II. ſ. 14. et ex eo STANLEIVS l. c. P. II. c. V. p. 107.

z) loc. cit.

a) Contra Apion. L. II. p. 1079.

b) In Pericle.

sanos fererent. Hoc enim omnino credi debet, Anaxagoram in rerum naturalium caussis scrutandis indefessum, contradixisse vulgi et sacerdotum superstitioni, quale exemplum PLVTARCHVS[c] refert: ostendisse aliquando caput arietis, vnico tantum cornu insigne, quod futurorum malorum praesagium vates iactauerint, dissectum nihil habere, quod naturale non esset. Hanc vero philosophiae libertatem aegerrime genus irritabile vatum tulisse, et philosophos ideo impietatis accusauisse, tot exempla, quae historia philosophica suppetit, et in his maxime notabile Socratis, testantur: dubium itaque non est, aegre Anaxagoram vitam atque caput periculo eripuisse. An vero exilio et pecunia mulctatus sit, vel ipse sponte sua Athenas reliquerit, in tanto veterum dissensu et incertitudine definiri nequit. Illud vero non praetermittendum est, adeo non animo excidisse, quod vult Hieronymus apud LAERTIVM[d], vt potius veteres referant[e], cum eodem tempore ipsi renuntiata esset et damnatio sua, et filiorum mors, quos duos habuit solos, de iniuria sibi illata dixisse: *Iampridem aduersus illos atque se ex aequo naturam tulisse sententiam:* de filiorum autem morte placido simul et magno animo[f]: *nihil mihi inexpectatum aut nouum nuncias: ego enim illos ex me natos sciebam mortales*[g]. Abiit itaque Athenis, vbi XXX. annos commoratum fuisse, quidam tradunt. Non tamen patriam Clazomenen petiit, quam nec sepulturae locum voluit[h], sed Lampsacum discessit, illicque, quod vitae supererat, exegit[i], et, quod facile coniici potest[k], discipulis in naturae mysteriis erudiendis vacauit, magnam apud magistratum loci atque ciues auctoritatem nactus. Cum enim diuitiis corradendis, non inhiaret, sed paucis contentus, naturae stupendis operibus contemplandis totus inhaereret, sicque coelestia, vnde se oriundum esse tenebat, adspiraret[l], verum egit philosophum, et tranquillitatem animi etiam in aduersis

c) loc. cit.

d) Lib. II. §. 14.

e) Ibid. CICERO Tusc. Qq. L. III. cap. 24. PLVT. de animi tranq.

f) PLVT. consol. ad Apoll. DIO CHRYSOST. Orat. XXXVII. SIMPLIC. ad Epictet. c. 22. VAL. MAXIMVS L. V. c. 10.

g) Non tacendum tamen: haec quoque aliis tribui, et prius quidem Socrati, posterius Xenophonti, vt auctor est LAERTIVS.

h) Rogatus enim ab amicis, cum Lampsaci moreretur, velletne Clazomenas in patriam, si quid ei humani accidisset, deportari? Nihil necesse est, inquit, vndique enim ad inferos tantundem est viae.

i) XXII. annos computat STANLEIVS l. c. p. 107. quia XX. aetatis anno ibi philosophiam docere coepisse creditur, XXX. ibi vixit, LXXII. anno obiit. Monuimus vero supra, euincere seriem historiae Anaxagorae, quod Athenis in patriam ad Anaximenem reuersus sit, et postea demum Athenas docendi caussa concesserit, vnde tam longam moram Lampsaci trahere non potuit. Nec id conspirat cum relationibus veterum, quorum plerique breui post exilium tempore, obiisse volunt. Refertque PLVT. in Pericle, paulo post discessum aetate decrepitum atque neglectum, seuerrime eam rem ferentem obuoluto capite vitae finem inedia facere voluisse, Periclem vero id audientem aduolasse, eumque impediuisse. Ex quo loco manifestum est, senem iam fuisse Anaxagoram cum Athenis discessisset. Verum eiusmodi nodorum plena est Athenagorae historia, quos negligentiae veterum scriptorum debemus, incertos rumores saepe sequentium.

k) Facit coniecturae fidem, quod antequam moreretur rogatus a senatu vrbis, si quid in sui gratiam fieri cuperet, postulauit, vt ea, qua decessisset die, pueris vacatio scholarum concederetur; quam consuetudinem suo tempore adhuc seruatam esse, testatur LAERT. l. c.

l) Cuius caussa se natum esse dixisse supra notauimus. Quod vehementer vituperauit LACTANTIVS L. III. c. 9. quod creatorem neglexerit: non tamen

ſis conſtantis atque ſereni, et a vana ingeniorum ambitione remoti[m] prodidit, dignus, qui in ſummo honore haberetur. Quem etiam ei contigiſſe veteres ſcriptiores tradunt, poſtquam fatis vel naturae debito, vel quod alii afferunt, fame voluntaria enecatus[n] conceſſerat. Defuncto enim Lampſaceni iuſta perſoluerunt, epitaphio poſito, quod inſignia eius in ſcientiam naturalem merita panderet, hoc verſu[o]:

Hic ſitus ille, cui rerum patuere receſſus,
Atque arcana poli magnus Anaxagoras.

AELIANVS[p] vero duas illi aras poſitas fuiſſe memorat, alteram menti, alteram veritati inſcriptam. Tantam vero rerum naturalium ſcientiam de eo iactant veteres, vt multa eum praedixiſſe contendant: quorum tamen duo tantum exempla ad memoriam noſtram peruenerunt. Vnum PLINIVS commemorat his verbis[q]: Celebrant Graeci Anaxagoram Clazomenium, Olymp. LXXVIII. 2. praedixiſſe coeleſtium literarum ſcientia, quibus diebus ſaxum caſurum eſſet a ſole. Idque factum interdiu in Thraciae parte ad Aegos flumen, qui lapis etiam nunc oſtendatur, magnitudine vehis, colore aduſto, comete quoque illis noctibus flagrante. Eiusdem prodigii meminere etiam EVSEBIVS, qui in Olymp. LXXVIII. 4. quemadmodum marmor Arundellianum Olymp. LXXVII. 4. ponit, et Silenus apud LAERTIVM Olymp. LXXXIV. 1. quae auctorum varietas, ſi cum re ipſa confertur, ſatis prodit, incerto rumori caſuique fortuito adſcribendum fuiſſe, ad Anaxagoram vero relatum ab iis, qui cladem Athenienſium quam a Lyſandro paſſi erant, Olymp. XCIII. 4. iſto portento ſignificari abſurde contendebant. Cum enim Anaxagoras ſtellas lapides candentes dixerit, facile inde colorem rei philoſophicum inducebant[r]; ita vero, quam friuola et inepta tota narratio ſit, luculenter manifeſtatur[s], et ARISTOTELES iam ſubolſecit[ſſ], nec PLVTARCHVS ſatis excuſare potuit. Veriſimilius eſt alterum praedictionis exemplum, qua tempeſtatem praedixit, ad Olympicos ludos accedens ſereno coelo cum pellicea veſte[t]. Pluuia itaque ingruente, Graeci vniuerſi, auctore AELIANO[u], percipiebant, et vnanimi voce celebrabant, diuinam magis eius ſcientiam eſſe,

tamen intellexiſſe Lactantium ſenſum dicti pulchre oſtendit IAC. THOMASIVS Obſ. Hal. Lat. T. II. obſ. XIV. p. 306. conf. quae probe monentur Act. philoſ. Vol. III. p. 206.

m) Ambitiuſius dictum videtur, quod dicenti cuipiam: Athenienſibus priuatus es; reſpondit: non ego illis, ſe illi me, apud LAERT. L. II. ſ. 10. Sed vt hoc animi ad vtrumque parati luculentum teſtimonium eſt, ita videtur reſpexiſſe ad amicitiam Periclis, qui totus ab eius conſiliis pendebat, quemque praeſens ad emulumentum reipublicae formabat, et rationes eius dirigebat. Conf. Act. philoſ. Vol. II. p. 208 ſeq. conf. VAL. MAX. L. VII. c. 2. qui illius egregiam de vita eius in ſeceſſu beatiore quam in fronte ſententiam recitat, et doctrinam non ambitioſam laudat.

n) Vid. not. (h).

o) LAERT. l. c. ARIST. Rhetor. L. II. c. 23. T. II. p. 245.

p) Lib. VII. c. 19. conf. KVHNIVS ad h. l. tacent hos honores alii, qui tamen aliis quoque philoſophis obtigere. Conf. Omnia Vindel. Ex. III. p. 268 ſeqq.

q) Hiſt. nat. L. II. c. 58. Conf. LAERT. L. II. ſ. 11. PHILOSTRAT. in vita Apollon. L. I. c. 2. p. 4. PLVT. in Lyſandro (T. V. p. m. 96. conf. MENAG. ad l. c. Laërt.

r) Probant hoc miſellae ratiunculae a PLVT. l. c. relatae.

s) Conf. BAYLE. Dict. l. c. not. (I.)

ſſ) De meteor. L. I. c. 7.

t) SVIDAS, PHILOSTRATVS, LAERT. ll. cc.

u) De animal. L. VII. c. 8.

esse, quam vt humanae solertiae tribui posset. Non diuinam enim hoc reuelationem requirere, sed mediocrem solertiam hodie nemo non nouit, in tanta vero illorum temporum inscitia circa res naturales facile potuit esse miraculo. Non vero viua tantum voce, sed et scriptis de philosophia meruisse tradunt veteres, contenduntque LAERTIVS[w] atque CLEMENS ALEXANDRINVS[x] eum primum fuisse, qui librum (nempe de philosophia naturali) conscripserit, quod tamen Anaximandro ab aliis tribui supra dictum est[y]. Scripsit vero *de naturali philosophia* librum lectum PLATONI[z] et ARISTOTELI[zz], et *de circuli quadratura*[a]. Obiit aetatis anno LXXII. quem ad Ol. LXXVIII. refert LAERTIVS[aa], apud quem tamen numerum corruptum esse, et Ol. LXXXVIII. poni debere recte commentatores monuerunt. Fuerunt Anaxagorae quoque alii[b], quos cum nostro confundi non patitur, nominis celebritas, quae ei inter praestantissimos Graeciae philosophos locum fecit, quem ei quoque deberi, tota vitae historia loquitur.

Tantae in supputatione temporis, quo floruit Anaxagoras, tenebrae, tam difficiles labyrinthi et insolubiles nodi occurrunt, vt Oedipo opus habeat et Ariadneo filo, qui his difficultatibus, si non totis, quod impossibile putamus, ex parte tamen se expedire voluerit. Quod veterum scriptorum negligentiae et confusioni, quam deperdita eorum scripta pepererunt, adscribendum est. Nam et ipsi, in annotandis temporum rationibus, tam turpiter lapsi interdum sunt, vt miris anachronismis sibi ipsis haud semel contradixerint: Vbi vero ab aliis haud magnae diligentiae hominibus eorum scripta excerpta sunt, multo magis temporum notationes corruptae, numeri mutati, et ad loca inepta relati, sicque nobis tot errores geniti sunt, vt nihil incertius sit in historia philosophica, quam temporum indicia. Cuius rei locuples testis est historia Anaxagorae, in qua, qui plana et luculenta via contradictiones veterum in notandis eius temporibus sustulerit, magnus erit merito omnibus Apollo. Non tangemus in praesentia omnes hos errores et labyrinthos, quos nobis veteres struxerunt, adeant, qui spinosum argumentum non perhorrescunt P. BAYLE[c], qui vt erat in excogitandis difficultatibus summa ingenii vi praeditus, ita mirum temporum chaos et insolubiles chronologiae Anaxagoreae nodos exponit: nobis enim in tam amplissimo, quod emetiendum habemus, campo tam prolixis esse non licet; sed exponemus tantummodo, quae aliqualem chronologiae sectae Ionicae lucem foenerari apta sunt. Et primum quidem non exiguam difficultatem habent anni Anaximenis, quam supra ex parte tetigimus, et huc Chronologia Anaxagorae.

retu-

w) L. II. §. 11.
x) Strom. L. I. p. 308.
y) Ipse LAERTIVS L. VIII. §. 83. Alcmaeoni tribuit.
z) Phaedon. T. I. p. 72. conf. LAERTIVS §. 6.
zz) Physic. L. I. c. 4.
a) PLVTARCH. de exilio conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 772 seq.
aa) L. II. §. 7. conf. PETAV. rat. temp. L. III. c. 8. p. 147.
b) LAERTIVS et FABRICIVS ll. cc.
c) Dict. T. I. art. Archelaus not. A. p. 289.

retulimus, quoniam arcte cum temporibus Anaxagorae cohaerent. Hunc illius non fuisse tantum discipulum, sed et in disciplina tradenda successorem, supra luculentis veterum testimoniis euicimus, nec est forte veterum quispiam qui hoc neget. Anaxagoram vero natum fuisse Olymp. LXX. I. adducto Apollodori testimonio probauimus. Supra vero §. XVI. eundem Apollodorum, annotauimus, vitae finem, quem fecit Anaximenes, ponere Ol LIX. I. fuerit itaque, necesse est, discipulus Anaximenis Anaxagoras antequam natus fuit, XLIV. annis, quod est ridiculum. Hunc nodum vt soluamus, relicto Apollodoro, Anaximenes vitam vltra Olymp. LXXV. produxisse censendus est. Cum enim vita Anaxagorae testetur, eum XX. aetatis anno Athenas concessisse, credibile non est, iuuenem viginti annis minorem, quique multos iuuentutis annos peregrinatione consumsit, aetate ista tantos in scientia naturali fecisse profectus, vt celebri praeceptori in cathedra succederet. Vidit hoc pulchre Baelius, qui ideo verisimile iudicat, Anaximenem post discessum Anaxagorae scholam Ionicam continuasse, id quod tamen incertum esse, facile largientur, qui seriem rerum ab Anaxagora gestarum, prout eam enarrauimus, expendent. Vnde coniiciendum est, Anaximenem circa Olymp. LXXVI I. Anaxagorae disciplina tradita, eadem Olympiade decedentem Anaxagoram successorem nactum esse, cui Athenas Ol. LXXVII. concedenti in Ionia successit Diogenes Appolloniates, ipse quoque discipulus Anaximenis: Sicque Anaximenem Ol. LVI. natum LXXX. annos fere expleuisse. Haec de Anaximenis chronologia. Altera Anaxagorae, adhuc impeditior est, cum incerti haereant scriptores, quem in annum referendum sit exilium Anaxagorae. DIODORVS SICVLVS equidem diserte indicat Olymp. LXXXVII. 2. cum vero XXX. annos, Athenis egerit Anaxagoras, sequeretur inde, Olymp. LXXX. initio demum Athenas venisse. Tradit vero Laërtius veteres secutus: anno aetatis XX. qui erat Ol. LXXV. Athenas delatum esse; quod repugnat tempori a Diodoro indicato. Alias difficultates non minores affert BAYLE[d] quae apud ipsum videndae sunt: nos vno argumento ab eo praetermisso euinci posse putamus, Diodorum erroneos calculos secutum fuisse. Accidit enim exilium Anaxagorae eo tempore, quo Pericles, quam maxime Athenis florebat, et cum Anaxagora conuersabatur; tantum quoque otii nactus, vt qui prius eloquentiam et prudentiam ciuilem hoc magistro didicerat, philosophiam quoque postea naturalem ab eo disceret. Id quod luculenter asserit MARCELLVS[e], addens, *audiuisse in philosophia quidem Anaxagoram, et atheum paulisper haberi coepisse, quod illius philosophiae disciplinam paulo auidius hausisset*: quae confirmat quoque DIODOR. SICVL.[f] Pericles autem Peloponnesiaco bello materiam et occasionem suppeditauit, quod Olymp. LXXXVII. I. incepit, et post biennium et sex menses pestilentia moritur. Impossibile itaque est, Periclem tunc Athenis praesentem Anaxagoram iuuisse,

d) l. c.
e) In vita Thucydidis.
f) L. XII. c. 39. p. 433. conf. BAYLE in Pericles T. III. p. 665. not. C.

uisse, morti eripuisse, et postea Lampsaci, cum inedia vitam finire vellet, inuisisse. Cadentibus itaque rationibus Diodori Siculi, vt tandem aliquando in computandis Anaxagorae annis pedem figamus, supponendum putamus, verum esse, quod tradit Apollodorus, natum Olymp. LXX. I. et denatum annos habentem LXXII. Sic vt vitae eius finis incidat in Olymp. LXXXVIII. I. Cum his terminis vitae Anaxagorae conciliandae sunt reliquae veterum narrationes. Et quidem primum eius aduentum Athenis factum esse tempore expeditionis Xerxis, quo annum XX. agebat Anaxagoras, testatur LAERTIUS [g] archonte Calliada, qui annus fuit Olymp. LXXV. I. sic vt ex hoc calculo appareat, recte natiuitatis annum poni Olymp. LXX. I. Vnde et hunc temporis terminum pro vero admiserunt magni viri IOS. SCALIGER [h], PETAVIUS [i] et VOSSIUS [k]. Ab hoc vero aduentu computant laudati viri triginta annos, quos teste Laertio Athenis exegit, sicque exilium Anaxagorae in Olymp. LXXX. 2. ponunt. Verum si haec admittimus, ratio dari non potest, quando Anaximeni in cathedra successerit? quod ante aetatis annum XX. fieri non potuit. Vt itaque et hunc nodum secet magis quam soluat, et reliquis difficultatibus faciat satis, Baelius duplicem accusationem, et duplex exilium Anaxagorae comminiscitur; qua in re veteres habet contradicentes, parumque pro coniectura sua praesidii et verisimilitudinis. Quare et haec via derelinquenda est, et hoc modo occurrendum difficultatibus, vt statuamus, bis Athenas concessisse Athenagoram, primum anno aetatis XX. ad discendam eruditionis encyclopaediam, quam philosophiae nomine indicatam fuisse in prolegomenis probauimus, tumque eloquentiam et poësin didicisse; mature vero, et post exiguum tempus in Ioniam rediisse, vt praeceptori in cathedra succederet; ibique decedente magistro, rursus Athenas commigrauisse, circa Olymp. LXXVI. finem, ibique philosophiam non tam publica, quam priuata disciplina professum fuisse, circa Olymp. LXXXI. habuisse discipulum Socratem, qui Olymp. LXXXI. 2. ad Archelaum concessit; Olymp. LXXXIII. exeunte vel ineunte sequente proscriptum Lampsacum exulauisse, ibique ad Olymp. LXXXVIII. I. vixisse. Nihil est in his rationibus, quantum nos videmus, et diligenti rationum chronologicarum collatione perspicimus, quod non verisimilitudini et circumstantiarum seriei respondeat. Vnde quae his rationibus temporis contradicunt apud veteres tuto relinquenda esse putamus, si velimus ex hoc labyrintho tandem egredi. Nondum tamen omnes sentes superauimus, sed et alia tollenda difficultas, quam nectit LAERTIUS [l], qui testatur, Archelaum primum fuisse, qui physicam philosophiam ex Ionia Athenas inuexerit. Hoc etiam SVIDAS repetit [m]. Contrarium vero hoc historiae Anaxagorae, quae testibus supra adductis et CLEMENTE quoque ALEXANDRINO [n], Anaxagoram philosophiam Athenis docuisse,

 et

g) L. II. f. 7.
h) Ad EVSEBIVM n. MDLIV. p. 103.
i) Ration. temp. L. III. c. 8. p. m. 147.
k) De Scient. mathem. c. XXXIII. §. 4. p. 148.
l) L. II. f. 16.
m) v. Archelaus T. I. p. 342.
n) Strom. L. I. p. 301.

et Periclem discipulum in ea habuisse testatur. Qua ratione nodum hunc soluant, cum non videant, Is. CASAVBONVS et MENAGIVS [o], secant, et Laërtium vel memoria deceptum, vel locum ex s. 3. in s. 16. et ex margine in textum translatum fuisse praepostere, colligunt. Nec leuiter hanc Laërtii relationem turbat, quod teste CICERONE [p]. Archelaus Anaxagorae discipulus fuerit, quem itaque Athenis audiuisse oportuit: Alias difficultates tacemus. Quod si itaque Laërtius non deferendus videtur, saluari eius narratio potest, si dicamus: Anaxagoram non publicas quidem lectiones philosophicas instituisse, sed priuatis tantum et selectis discipulis, qualis erat Pericles, Socrates, Archelaus philosophiam tradidisse; id quod ex ea quoque ratione redditur verisimile, quia naturalis philosophia Anaxagorae admodum suspecta fuit, et vates atque populus eius discipulos tanquam atheos criminati fuerunt, vti supra vidimus, quae ratio omnino Anaxagoram compulisse videtur, vt publice ea sapientiae naturalis praecepta reticeret, quae Atheniensium ferre non posse superstitionem nouerat. Ita Archelaus vero primus fuit, qui Ionicam philosophiam, aperta publica schola tradidit, quae tamen mature desiit, Socrate moralem philosophiam introducente. Et ita quidem tantisper in obscurissimo argumento palpare nobis liceat, donec certiora et meliora detegant, qui acutioribus, quam nos, utuntur oculis.

Philosophia Anaxagorae.

§. XX. Philosophiae vero naturalis aedificium ita construxit Anaxagoras, si veterum narrata sequimur:

De principiis naturalibus.

I. Ex nihilo nihil fit.

II. Omnia itaque erant initio simul, inter se confusa et sine motu. Primum hoc fundamentum totius systematis, quod omnem antiquorum philosophorum chorum agnouisse, alio loco ostendimus, Anaxagorae recte tribuit ARISTOTELES [q]: alterum ipsa eius verba exhibet, quibus magnificum opus suum de natura, teste LAERTIO [r] exorsus est, quodque ita ad mentem eius referunt ARISTOTELES [s], qui addit, quieuisse ab infinito tempore, omnia, quemadmodum CICERO quoque testatur [t], particulas statuisse initio confusas. Hoc vniuersum, veteres ante Anaxagoram chaos dixere, ὕλην siue materiam Graeci, de cuius natura ita porro philosophatus est:

III Est vero principium materiale omnium rerum vnum et multiplex, nempe ὁμοιομερείαι, partes infinitae, similares, contrariae, tactu continuae se mutuo sustinentes, neque alio contentae. Ita sententiam Anaxagorae ARISTOTELES [u] et PLVTARCHVS [x] delineant, magno aliorum quoque ex veterum cohorte auctorum consensu [y], inter quos eleganter has ὁμοιομερείας, (Latino enim vocabulo difficulter exprimuntur, partes similares

o) Ad l. c. Laërtii.
p) Tusc. Qq. L. V.
q) Metaphys. L. I. c. 4. T. II. p. 645.
r) L. II. s. 6.
s) Physic. L. III. c. 4. et L. IIX. c. 1.
t) Academ. Qq. L. IV. conf. PLVTARCH. plac. phil. L. I. c. 3.
u) ll. cc.
x) l. c.
y) Conf. Comm. ad LAERT. l. c. STANLEI. Hist. Phil. P. I. c. 2. sect. 1. p. 101 seqq.

res tamen dixit CICERO) deſcripſit LVCRETIVS [z]. Vt ad hanc ſyſtematis Ionici modificationem deueniret Anaxagoras, accuratior materiae conſideratio effecit. Scilicet a praeceptoribus didicerat, quod ſupra Ionicae ſcholae placuiſſe probauimus: materiam non eſſe in infinitum diuiduam; ſubſiſtendum itaque erat in particulis indiuiduis et minutiſſimis, quas ab infinito tempore ſemper confuſas et ſine motu iacuiſſe ſupponebat. Obſeruabat [a] vero profundi ingenii philoſophus, ineſſe rebus ipſis ex iſtis particulis compoſitis et formatis formas atque qualitates diuerſiſſimas, atque ſaepe ſibi contrarias, quas cum naturas peculiares et per ſe ſubſiſtentes non eſſe perſpiceret, nec ex nihilo eas oriri poſſe ex admiſſo ſemel principio concluderet, eo tandem deueniebat, vt colligeret, ἐκ προϋπαρχόντων καὶ ἐνυπαρχόντων, ex rebus antea exiſtentibus, et inexiſtentibus produci; atque antea in materia eſſe, quamuis ob exiguitatem ſuam percipi a nobis haud poſſint, resque viſibiles, in quibus quodlibet cuilibet admiſtum eſt, illud tantum nobis videantur eſſe, et ab aliis diſtingui, quod in miſtione infinitorum abundet. Ita totum nec album nec nigrum, nec os nec carnem eſſe, ſed cuius plurimum habet illius quoque naturae eſſe videri. Separabat itaque particulas, ex quibus res mixtae et compoſitae conſiſtunt, et iungebat partes homogeneas ſibique ſimiles, quarum quaelibet peculiarem naturam, alteri cui iungitur ſimilem, haberet. Oſſa igitur ex particulis oſſeis, carnem ex carneis, aurum ex aureis, res calidas ex calidis, frigidas ex frigidis, et ſic porro, nihil autem ex nihilo, ſed omnia ex particulis ſimilaribus iam antea exiſtentibus generari, tuebatur, et ita demonſtrari poſſe putabat, qua ratione rerum eſſentiae et qualitates inter ſe differrent. Vehementer hoc ſyſtema particularum materiae, quod cum atomiſtico confundendum non eſt, veteribus et recentioribus diſplicuit, vt videre eſt ex illis, quae contra illud diſputant ARISTOTELES et LVCRETIVS [b] quorum rationes ex recentioribus illuſtrant SCIPIO AQVILIANVS [c] et PETRVS BAYLE [d]. Nec diffitendum eſt, magnis premi difficultatibus, et ſibi contradicere; cum enim res compoſitas non tantum ſolui et perire cernamus, ſed et illud non amplius eſſe, quod fuerunt, neceſſario ſequitur, etiam particulas illas, ex quibus earum natura componitur, perire, cum eandem naturam referant, et ita auri maſſa ſoluta, perire etiam particulas aureas, oſſe contrito, conteri oſſicula minima ex quibus componitur, et ſic porro, quia

 deſinet

z) L. I. v. 830 ſeqq: his verſibus:
Nunc et Anaxagorae ſcrutemur homoeomeriam:
Quam Graeci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile eſt exponere verbis,
Principium rerum, quam dicit homoeomeriam,
Oſſa videlicet e pauxillis atque minutis
Oſſibu', ſic et de pauxillis atque minutis
Viſceribus viſcus gigni; ſanguenque creari
Sanguinis inter ſe multis coeuntibu' guttis;
Ex aurique putat micis conſiſtere poſſe
Aurum, et de terris terram concreſcere paruis;
Ignibus ex ignem, humorem ex humoribus eſſe;
Cetera conſimili fingit ratione putatque:
Nec tamen eſſe ulla parte idem in rebus inane
Concedit, neque corporibus finem eſſe ſecundis.

a) Legendus ARISTOTELES Phyſ. auſcult. L. I. c. V. et LVCRETIVS l. c. qui porro:
Id quod Anaxagoras ſibi ſumit, vt omnibus omnes
Res putet immiſtas rebus latitare: ſed illud
Apparere unum, cuius ſint plurima miſta
Et magis in promta primaque in fronte locata.

b) Il. cc.

c) De placit. philoſ. ante Ariſt. L. I, c. 3. p. 8 ſeq.

d) Dict. T. I. art. Anaxagoras not. C. p. 208 ſeqq. et not. G. p. 212.

desinet res illud esse, quod sunt particulae, ex quibus constat. Ita vero non illud tantum, quod principii naturam habere debet, eam amittit, et fit corruptibile, sed contradicit quoque principio primo ab Anaxagora admisso, ex nihilo non solum nihil fieri, sed in nihil quoque non resolui. Hoc tamen non obstante ingenii acumen et magna in re naturali eruditio Anaxagorae deneganda non est, quemadmodum facit CVDWORTHVS[e], qui iudicii paupertate seductum putat Anaxagoram, vt systema atomisticum in ὁμοιομερείας mutaret, quia comprehendere nequiuerit, qua ratione ex sola modificatione, magnitudine, situ, et figura particularum rerum diuersarum et contrariarum quoque origo queat explicari. Non enim leges motus adeo ignotas fuisse Anaxagorae verisimile est, qui ob ingenii praestantiam mentisque aciem tantopere laudatur veteribus: sed caussa sine dubio ea fuit, quod in systemate atomistico difficultates haud leues viderat, quae superari vix possunt, quas vt euitaret, ad homoeomeriarum inuentionem confugit. Interim et rationi et experientiae illam contrariam esse, quilibet facile deprehendit, qui mediocri attentione ad rerum omnium naturam attendit.

IV. Quia vero particulae materiae similares sunt sine motu atque vita, ideo necesse est, fuisse ab omni aeternitate principium aliud infinitum, intelligens[f], siue mentem infinitam, corpori non inclusam, adeoque incorpoream, et ab omni compositione separatam[g], quae per se ipsa moueatur[h], motumque particulis illis homogeneis in hyle latentibus et confuse mixtis primum indiderit[i], sicque et infinita materia, quae constaret dissimilibus inter se particulis, rerum omnium genera, homogeneis inter se iunctis, pro modulis et speciebus suis, condiderit[k]. Multa hic cumulantur, quae ne copia diuersarum materiarum obruamur, singulatim expendere necesse est. Et 1. quidem Anaxagoram mentem infinitam motus et vitae auctorem asseruisse, eiusque dispositioni, ordinationi et operationi totius mundi ornatum, rerumque visibilium omnium generationem tribuisse, totus testatur, veterum scriptorum chorus, videndique quos magno numero laudant MENAGIVS[l] et BAYLIVS[m]. Vnum ARISTOTELIS, qui aetate proprior fuit, testimonium sufficiat, qui eum posuisse, tradit[n]: *ἀρχήν γε τὸν νοῦν μάλιστα πάντων, μόνον γοῦν φησιν αὐτὸν τῶν ὄντων ἁπλοῦν εἶναι, καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρόν· ἀποδίδωσι δ' ἄμφω τῇ αὐτῇ ἀρχῇ τό τε γινώσκειν καὶ τὸ κινεῖν, λέγων νοῦν κινῆσαι τὸ πᾶν, mentem principium esse omnium, solam namque rerum omnium ipsam simplicem et non permistam, et puram esse atque sinceram. Atque eidem principio haec vtraque tribuisse, cognitionem*

e) System. intell. c. I. §. 15. p. 21. §. 28. p. 44. conf. MOSHEM. ad h. l.

f) ARISTOT. Metaph. L. I. c. 3.

g) CICERO de nat. Deor. L. I. c. 11. conf. AVGVSTIN. de C. D. L. IIX. c. 2.

h) LACTANTIVS L. I. c. 5.

i) ARISTOTEL. L. IIX. Phys. ausc. c. I. T. I. p. 219.

k) CICERO Acad. Qq. L. II. Anaxagoras materiam infinitam, sed eas particulas similes inter se minutas, eas primas confusas, postea in ordinem adductas mente diuina.

l) Ad l. c. Laërt.

m) l. c. not. D. p. 211. Addi merentur, quae adducit CVDWORTHVS Syst. intell. c. IV. §. 20. p. 459. vbi imprimis luculentius SIMPLICII locus legi meretur in ARIST. Physic. L. I. p. 33.

n) De anima L. I. c. 2. T. I. p. 479.

nem et motum, dicentem, vniuersum mentem mouisse. 2. Hanc mentem ad mundi ortum et rerum generationem necessariam fuisse, inde conclusit Anaxagoras, quod motum proprium inesse particulis materiae negaret, vnde mentem *κινήσεως ἀρχὴν motus principium* dixit, eamque formandae et ornandae materiae praefecit. Qua de re PLVTARCHVS[o], vt qua ratione ab antecessoribus discesserit Anaxagoras, ostenderet, ait: *Reliqui philosophi Ionici ante Anaxagoram fortunam caecamque necessitatem, id est motus materiae vel fortuitos vel necessarios, vnum rerum principium esse professi sunt: primus autem Anaxagoras affirmauit, mentem puram et omnis concretionis nesciam rebus omnibus praesidere.* Ex quibus Plutarchi verbis
3. clarum est, fuisse in Ionica schola Anaxagoram primum, qui aeternae materiae mentem adiungeret. Id quod etiam testantur CICERO, TERTVLLIANVS, THEMISTIVS, et ex PP. numero alii, laudati MENAGIO et BAYLIO[p]. Inter quos primus notabiliter: *Inde Anaxagoras, qui accepit ab Anaximene disciplinam, primus omnium rerum descriptionem et modum mentis infinitae vi ac ratione designari ac confici voluit. In quo non vidit neque motum sensui iunctum et continentem in infinito vllum esse posse, neque sensum omnino, quo non ipsa natura pulsa sentiret. Deinde si mentem istam, quasi animal aliquod esse voluit, erit aliquod interius ex quo illud animal nominetur. Quid autem interius mente? Cingitur itaque corpore externo. Quod quoniam non placet, aperta simplexque mens, nulla re adiuncta quae sentire possit, fugere intelligentiae nostrae vim et notionem videtur.* Mirantur hic cum Baelio alii quoque viri docti, qui haec consentire cum veterum narratis vident, Ciceronem primum Anaxagoram constituere, qui mentem materiae adiecerit, oblitum, quae paulo ante dixerat[q]: *Thales Milesius, qui primus de talibus rebus quaesiuit, aquam dixit esse initium rerum: Deum autem mentem eam, quae ex aqua cuncta fingeret.* Quae adeo sibi contradicere videntur magno et in veterum doctrinis perspiciendis acutissimo viro, vt malit textum esse corruptum, quam Ciceronem aliis scriptoribus, qui diserte omnes fere Anaxagoram primum mentis materiae adiunctae auctorem faciunt praeferre[r]. Cui tamen critici perspicacissimi sententiae merito opponimus, non solum Ciceronem dixisse: Thaletem mentem materiae formandae praefixisse, sed aliorum quoque testimoniis supra a nobis allatis id confirmari[s]. Neque tamen veteres deferendos, neque Ciceronem secum committendum, neque eam, quam hactenus dedimus, systematis Ionici explicationem derelinquendam putamus, cum omnia sibi recte constent, et eleganter cohaereant, modo falsa, quae plerosque

o) PLVTARCHVS in Pericle T. IV. p. m. 278.

p) ll. cc. vid. m. IV.

q) De nat. Deor. L. I. c. 10. tr.

r) Aliam conciliandi haec inter se viam ingressus est LESCALOPERIVS in CICERON. de nat. Deor. p. 40. qui putat Anaxagoram primum fuisse, qui in lectionibus suis non solum haec docuerit, sed scripto quoque publicauerit, cum eius antecessores solis hoc dogma discipulis tradiderint. Sed hoc apertae narrationi veterum contradicit.

s) STOBAEVM non solum, sed et PLVTARCHVM concordare cum CICERONE, initio capitis iam docuimus.

rosque occupauit ſyſtematis Ionici, quale illud Thales, Anaximander, et Anaximenes, docuerunt interpretatio, ex ſola materia ſine omni mentis diuinae concurſu extitiſſe omnia, dimittatur, rationibus a nobis ſupra iam allatis confutata. Hoc vt luculenter 4. demonſtremus, repetendum ex ſuperioribus eſt, ſtatuiſſe triumuiros illos Anaxagorae anteceſſores, materiam vnicum eſſe principium, nec extra eam dari aliud: eſſe vero in materia mentem, eam intime penetrantem et mouentem, et cum ea ita arcte vnitam, vt vnum principium conſtituant: et eſſe vero admodum ſimile, intellexiſſe eos hoc ita, vt materiam ab aeterno ex Deo emanaſſe, et quotidie nouo motu ex ſinu eius intime illi praeſentis moueri et emanare dicerent. Vidit hoc Anaxagoras, et palpauit, in iſto emanatiuo ſyſtemate tum includi infinitum infinito, et mentem infinitam corpori quaſi, certe materiae; tum confundi re ipſa cum materia, cum qua vnum conſtituere dicitur; manifeſta principiorum commixtione et abſurditate non parua: aliter itaque rem inſtituit, et cum materiam infinitam ab omni aeternitate conſtitiſſe [t], cum anteceſſoribus ſtatueret, eam non tantum ab elementorum naturalium ſorte et conditione ſemouit [u], et homoeomerias introducendo, talem ei naturam adſcripſit, qualem ad producendas rerum diuerſiſſimas naturas atque eſſentias ſufficere putabat: ſed et Deum ſiue mentem infinitam, quam anteceſſores ita materiae immerſerunt, vt ex eo atque materia vnum exiſteret principium, quemadmodum fere corpus et anima vnum hominem conſtituunt, a materia ſeparauit, nec ei ineſſe, ſed adſiſtere tantum extra docuit, ſicque primus fuit, qui Deum materiae, tanquam mentem corpori, oppoſitam introduceret, et ab ea diſtingueret. Vnde etiam aliam et diſtinctam prorſus, immo materiae contrariam Deo naturam tribuit; eſſe eum mentem puriſſimam, conſtare intellectu omnia mouente, et dirigente, nihil eſſe in eo mixti, cum e contrario materia, nec ipſa intelligere atque ſe mouere queat, et innumeris ex particulis diuerſiſſimae naturae mixta ſit. Sic itaque primus Anaxagoras fuit, qui duo diſtincta et ſibimet oppoſita principia introduxit, eaque inuicem ſeparauit: primus, qui Dei ideam inter Graecos (nam et theologos Graecorum Ionicis vetuſtiores in eadem fuiſſe ſententia, qua Thales fuit, ſupra demonſtratum eſt,) a materialitate quaſi purificauit; primus, qui motus materiae cauſſam apertam conſtituit, et ad naturae ſyſtema explicandum mentionem mentis puriſſimae et immaterialis neceſſario requiſiuit; cum praeceptores antea motum quidem a Deo materiae interna agitatione dari ſtatuerent, verum quia de externis tantum rerum naturalium cauſis quaeſiuerunt, eum in ſyſtemate ſuo phyſiologico manifeſta concluſionum neceſſitate non ponerent, ſed tacite quaſi praeſupponerent. Nihil, ſperamus, in hac explicatione eſſe, quod non rem clare ſatis explicet, et qua ratione ſyſtemata Ionicorum vel diſcor-

t) Ita enim opus ſuum de natura exorſus eſt Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. Laert. L. II. ſ. 6. conf. Moshem. ad Cudworth. c. IV. § 6. p. 210.

u) Adeoque materiam non aquam dixit, ſicut Thales, neque aërem infinitum vt Anaximenes.

difcordent, vel concordent, demonftret, vnde in fe probabilem effe, et veterum contradictionibus tollendis aptam, nemo pertinaciter negauerit. Vt vero haec non ex coniectura tantum dicta videantur, indubitatis quoque veterum teftimoniis, et ipfa Anaxagorei fyftematis conftitutione et natura probabimus. Adducimus itaque 5. teftem imprimis ARISTOTELEM [x], et eo quidem loco, qui quam maxime Anaxagorae principatum in adducenda ad rerum naturalium fyftema menti tribuere plerisque vifus eft: Ibi Stagirites, poftquam oftenderat, eos, qui principia materialia vel vnum vel plura conftituerunt, tandem neceffitate coactos fuiffe, de cauffa alia, actiua, motus auctore, difquirere, addit: *Quare qui, vt animalibus, ita in natura mentem ineffe cauffam mundi, totiusque ordinis dixerat, quafi fobrius, comparatus ad antiquiores vana dicentes, apparuit. Iftas autem rationes, qui φανερῶς, palam attigit. Anaxagoram fuiffe fcimus.* Ex quo Ariftotelis loco manifeftum eft, fuiffe tum, vbi Graecia accuratius, de Deo et rerum natura, quam theologi et poëtae, philofophari coepit, qui ad affignandam motus cauffam in formando mundo mentem aduocauerint: Anaxagoram vero primum fuiffe, qui PALAM, ex expreffo hoc intellectuali principio, de eo philofophatus fuerit; vnde fequitur, anteceffores eam mentem non clare in fuis φιλοσοφουμένοις expreffiffe [y]. Quid hoc, quaefo, aliud eft, quam quod fupra de difcrimine inter Thaletis et Anaxagorae fyftemata diximus? Alterum teftem itidem talem volumus, qui a contrariis partibus ftare plerisque vifus eft CICERONEM, qui in adducto loco a contradictionis abfurditate liberari non poteft, nifi Thaletis et Anaxagorae principia phyfiologiea eo modo, quo diximus, inter fe difcernantur. Peruidiffe vero id ipfum Ciceronem, nec aliter intelexiffe, ex obiectionibus, quas contra philofophemata Anaxagorae format, eft euidentiffimum. Premit enim Ionicum philofophum iis potiffimum difficultatibus, quae, illius fyftema ad eundem fenfum relabi, euincere videntur, cui tamen illud oppofuit. Nempe monet Romanae eloquentiae parens: fi fenfus ifti menti ex Anaxagorae opinione tribuendus fit, fequi, naturam et mentem vnum conftituere, cum alias fenfus naturae ineffe nequeat: fequi, mentem iftam corpore, id eft materia veftiri et circumdari; nec poffe intelligi, qua ratione ifta mens fenfum habeat, nifi materia tanquam corpori arctiffime et ita iuncta fit, vt vnum animal fentiens conftituat. Hoc vero non placere Anaxagorae, qui hanc Thaletis fententiam reiecit; comprehendi itaque non poffe, qua ratione, fi haec neget, et contraria tueatur, eius fyftema confiftere queat. Luculenter fcilicet Ionicorum primorum fyftema ab Anaxagora reiectum, quod Deum naturae fiue materiae inditum, vt anima in corpore, vnum cum ea conftituere dixit, adhibet Cicero, vt ex eo ab abfurdo argumentum ducendo oftenderet, ex Anaxagorae hypotheli, fenfum et

x) Metaph. L. I. c. 3. p. 644.
y) Conf. MOSHEM. ad CVDWORTH. Syft. int. c. III. § 20. not. 8. p 188.

et motum menti tribuenti idem sequi, quod tamen in antecessoribus reiecerat. Tertium hac in re testem excitamus PLVTARCHVM, qui loco eo, quo maxime Anaxagoram primum fuisse ait, qui mentem materiae praefecit, haud obscure innuit, eum illo sensu atque ratione, prout diximus, id fecisse. Ait enim [z]: *Quem Anaxagoram illius temporis aequales mentem appellauere, vel quod perspicaciam eius singularem in natura perscrutanda, excellentemque admirarentur, vel quod vniuersitati non fortunam neque fatum ordinatae discretionis principium, sed mentem princeps puram ac sinceram praefecerit, cum omnibus confusas aliis secernentem particulas similares.* Quibus verbis primo quidem Thaletis et discipulorum hypothesin tangit, quae necessariis emanationis legibus rerum ortum tribuit, et ita Deum materiae immergit, vel materiam quoque ex Deo educit, vt inde impurus, et materialis quasi videatur, sicque omnis ille materiae motus ex Deo summe necessarius sit; deinde vero Anaxagoram laudat, qui mentem diuinam ab hac materialitatis impuritate quasi liberauit, eamque puram ac sinceram materiae particulis praefecit, sicque et fortunae, id est casui fortuito, et fato, siue necessitati motum caussae rationalis, eiusque consilium opposuit. Sufficere haec testimonia eo magis merito videntur, quo magis caussam perorare plerisque videri debent, quoque magis luculenter inter Thaletis et Anaxagorae systema discrimen explicant, nostramque explicationem tuentur, et contradictiones veterum tollunt. Faciunt vero ad roborandam hanc systematis Anaxagorae explicationem egregie ea quoque, quae de fato dixit: qui illud tanquam inane nomen reiecit, vti infra docebimus. Nam non sensu hoc Epicureo fecit, vt omnem consilii rationem in ordinandis particulis homogeneis reiiceret, cum potius mentem intellectu et consilio praeditam statueret, sed opposuit se necessitati mentis diuinae mundum necessaria naturae suae lege eiusque sequela formantis, et continentis, quam necessitatem a Thalete agnitam ad systema emanatiuum pertinere, supra notauimus. Vt itaque dicta contrahamus, non eo nomine Anaxagoras primus mentem materiae praefecisse dicitur, quasi mentem ex materia prorsus eiecerint antecessores; sed quod reiecto systemate emanatiuo, systema dualisticum receperit, mentemque diuinam non informantem, sed adsistentem mundi caussam (liceat hic barbare loqui) introduxerit, sicque mentem ab omni materiae mistione et impuritate separauerit: quo philosophandi modo Anaxagoram recte meruisse, vt mens diceretur, nemo inficiabitur, licet non exiguis eius quoque systema prematur difficultatibus [a]. 6. Non tacendum tamen est, quod hactenus non sine verisimilitudine dictis potissimum queat obuerti: tradit nempe PLATO [b], Anaxagoram dixisse: *τὴν τῶν ἄλλων ἁπάντων φύσιν νοῦν καὶ ψυχὴν εἶναι τὴν διοικοῦσαν καὶ ἔχουσαν, animam rerum omnium naturam per-*

z) In Pericle l. c.

a) Acute et erudite hac de re, et imprimis de Anaxagorae reliquorumque Ionicorum systematis commodis et incommodis disserit CLAVDIVS BERIGARDVS in Circulis Pisanis P. 1. pag. 10 seqq qui, vbi libri rarissimi copia datur, meretur legi.

b) In Cratylo T. I. p. 53.

peruadere et continere. Hoc enim cum placuiſſe dixerimus, Thaleti, Anaximandro, Anaximeni, non poteſt perſpici, verum eſſe, quod Anaxagoras, idem cum iis ſentiens, dicto tamen modo ſyſtema mutauerit, Deumque animam mundi informantem eſſe negauerit. Recte tamen, niſi fallimur, reſpondit CVDWORTHVS [c]; aſſeruiſſe Anaxagoram pariter et Platonem, Deum *πάντα κοσμεῖν τὰ πράγματα, διὰ πάντων ἰόντα, Deum exornare omnia per omnia peruadentem:* non tamen vt Deum mixtum eſſe naturae cenſeret, ſed vt mundum prorſus a Deo ſecerneret. Qua ſententia proxime ad Chriſtianorum dogma acceſſerit, quo Deum docent per res omnes commeare, vt cum nulla tamen vllo modo permiſceatur [d]: Id quod recte dici ex dictis eſt manifeſtiſſimum; Deum enim rebus omnibus adſiſtentem, praeſentem et operantem adiecit, ſed mixtum materiae negauit, ſecus ac fecerunt Ionicae ſcholae ante eum doctores. 7. Etſi vero haec Anaxagorae gloria tribuitur, quod primus fuerit, qui magis ſobria ratione mentem in naturam introduxerit, fuerunt tamen, qui hanc gloriam ei denegarent. Nam et Hermotimum Clazomenium Anaxagorae de hac re cogitandi dediſſe occaſionem refert ARISTOTELES [e], quod et ſupra monuimus, et accepiſſe haec a Lino contendit LAERTIVS [f]. In quo tamen hic falſus eſſe videtur, cum non ſtatum quidem chaoticum, vbi omnia ſimul, et ipſa quoque mens diuina erat, neſciuerit Linus, mentem tamen a materia non diſcreuerit, quemadmodum veteres Graeci theologi plerique omnes. 8. Concedenda itaque gloria haec Anaxagorae, quam tamen non leuiter maculant ea, quae ex libro Anaxagorae *ὡς νοῦς ἐστιν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος, quomodo mens omnia exornet, eorumque cauſſa ſit,* PLATO [g] obiicit, ponere quidem hominem, mentem omnia exornantem et formantem, poſtea vero cauſſam nullam ad ipſum rerum ornatum referre, ſed aëreas naturas, et aethereas aqueasque et talia multa incredibilia pro rerum cauſſis aſſignare [h]. Qua in re tamen excuſari poteſt Anaxagoras: qui cum Deum ex machina prouocare ad explicanda naturae *φαινόμενα* non vellet, poſita ſemel Dei mouentis et ornantis commotione et actione in materiam, vltra non ad eam prouocauit, ſed ex legibus homoeomerias cuiusque rei eſſentiam ortam eſſe oſtendit. Eandem cantilenam repetiit ARISTOTELES [i], eadem reſponſione dimittendus, conqueſtus, Anaxagoram mentem quidem, tanquam machinam, adhibuiſſe ad mundi generationem, et tum etiam, vbi de alia cauſſa dubitabat. In caeteris vero omnia alia magis, quam mentem cauſſam poſuiſſe. Nec eſſe aliud videntur, *amentes illae reuolutiones, cum mentis ab agendo ceſſatione et amentia,* quas obiicit Anaxagorae CLEMENS ALEXANDRINVS [k], et *in quibus ei dignitatem cauſſae effi-*

 cien-

c) Syſtem. Intellect. c. IV. §. 32. p. 593.

d) Senſum ita expreſſit LACTANTIVS L. VII. c. 3 Non perſpexerunt Stoici, diuinum ſpiritum quidem vbique eſſe diffuſum, eoque omnia contineri, non tamen ita, vt Deus ipſe qui eſt incorruptus grauibus et corruptibilibus elementis permiſceatur. Conf. MOSHEM. ad l. c. Cudworthi.

e) Metaph. L. I. c. 4. dictum hac de re §. praeced.

f) Lib. I. ſ. 4.

g) In Phaedone T. II. p. 97.

h) Conf. CVDWORTH. l. c. c. IV. §. 20. p. 461.

i) l. c. p. 646.

k) Stromat. L. II. p. 364. *δίνας τινὰς ἀνοήτους ἀναζωγραφῶν σὺν τῇ τοῦ νοῦ ἀπραξίᾳ τε καὶ ἀνοίᾳ.*

cientis non ſeruauiſſe videtur, quam motus mechanicus, a cauſſa rationali ſumma et infinita, ſiue mente, particulis homogeneis impreſſus, quo ſemper per omnem rerum generationem iunguntur ſimilibus ſimilia, partesque homogeneae homogeneis. Immo et ſic intelligendum eſſe patet, quod EVSEBIVS obiicit [l]: *οὐκέτι κατὰ νοῦν καὶ λογισμὸν τὴν περὶ τῶν ὄντων ἀποδοῦναι τὴν φυσιολογίαν, eum ex mentis rationisque hypotheſi de rerum natura non diſputauiſſe.* Scilicet, ſemel inducto in materiam a mente motu, ſufficere putauit Anaxagoras, iuxta leges naturae motusque rerum ortum deſcribere: ſecus vero faciebant Pythagorici, ad quos reſpicere videtur Euſebius, qui rebus omnibus certa entia quaſi praefigebant, numeros ſcilicet, ex mente ſiue ratione diuina oriundos, eosque pro cauſſis rerum eſſentialibus venditabant, a quo philoſophandi more omnino abſuit Anaxagoras.

Atheiſmus Anaxagorae. 9. Ex his vero de theologia atque pietate Anaxagorae iudicium fieri debet, quam veteres nonnulli in ſuſpicionem adduxerunt [m], multi vero ex recentioribus viri longe doctiſſimi magnaeque eruditionis laude inclyti vindicarunt, quos nominauit cel. REIMMANNVS [n]. Scilicet diſtinguendum eſt, inter ſyſtema atheum, atque inter tale, quod de Deo quidem luculenter teſtatur, eiusmodi tamen principia admittit, quibus Dei quaſi natura tollitur. Prius quidem Anaxagorae tribui nequit, poſterius tamen, quia aeternam et infinitam materiam menti infinitae adiungit, hancque ab illa quidem ſeparat, ſed nihil tamen ab aeterno in illud operatam fuiſſe ponit. Duo enim ſic manent infinita et aeterna rerum principia, quae ſe neceſſario inuicem tollunt, vnde non poſſunt non aeternae illae materiae particulae in ipſam Dei naturam eſſe iniuriae [o]. Verum ad haec non curioſe attendiſſe videtur Anaxagoras, vt et veteres multi, quibus ſufficiebat, Deum dicere principium rationale, ſe ipſum mouens, motusque auctorem, quique putabant, ſatis proſpectum eſſe diuinae naturae, ſi materiam, etſi infinitam, ratione, motu, vita et conſilio priuarent, ſine quibus Deum eſſe non poſſe crediderunt. Id quod ad ſoluendam quaeſtionem, an Anaxagoras duos Deos ſupremos ſtatuerit, et ob hanc cauſſam inter eos referendus ſit, qui manichaeiſmum ante Manichaeos incruſtauerunt [p], probe obſeruandum eſt.

De ortu et natura rerum naturalium. §. XXI. Expoſitis ita principiis Anaxagorae phyſiologicis, pergendum eſt minus impedito pede in delineanda doctrinae naturalis ſecundum Anaxagoram, hiſtoria. Ita vero porro ratiocinari inſtituit Clazomenius philoſophus:

V. Res omnes a mente ſemel commotas fieri participes motus, et coire ſimilia. Et coeleſtia quidem fuiſſe exornata a circulari motu: ideo medio

l) Praep. euang. L. XIV. c. 14.

m) IRENAEVS adu. haereſ. Lib. II. c. 19. IVSTIN. MARTYR cohort. ad Graec. p. 4. conf. VOSSIVS de orig. idololatr. L. I. c. I. p. 5. et ex recentioribus IACOB. THOMASIVS Obſ. Hal. T. II. obſ. 21.

n) Hiſtor. atheiſmi c. XIX. §. 5. p. 146.

o) Vnde duos Deos vnum boni alterum mali auctorem eum ſtatuiſſe putat PLVT. de Iſid. et Oſir. quem ſequitur CVDWORTH. l. c. c. IV. §. 13. p. 246.

p) Conf. ven. WOLFIVS de Manich. ante Manich. p. 114. qui explicationem noſtram ſyſtematis Anaxagorei paucis verbis, ſed luculentis affirmat.

medio loco, quodcunque craſſum et humidum et obſcurum et frigidum atque omnia grauia conſociata fuiſſe; et ſic grauia locum inferiorem petiiſſe, vt terram, leuia ſuperiorem, vt ignem, quae media ſint, medium quoque obtinuiſſe locum, vt aërem et aquam. Prius Anaxagorae tribuunt philoſophumena PSEVDO-ORIGENIS [q], poſterius LAERTIVS [r]. Mixta tamen haec corpora ſunt ex variis partibus, quae ſuis ſimilaribus particulis conſtant, et denominationem habent a potiori parte, vt ex iis notum eſt, quae in praecedentibus diſputauimus.

VI. Superas mundi partes igne plenas eſſe, et vim quae ibi eſſet, aethera vocari, id eſt, aërem longe puriſſimum, qui celerrime moueatur, et diuinus natura conciplatur [s].

VII. Aetherem circumfuſum igneae eſſe naturae, et circumuolutionis vehementia lapides e terra abripuiſſe, qui ignis eius vehementia candentes in ſtellas conuerſi fuerint: omnesque ab ortu verſus occaſum ferri [t].

VIII. Impelli aſtra aëris, qui ad polos eſt, impulſione ad diuerſam partem, cui aëri ipſe ſol, comprimendo vires addat [u].

IX. Maſſam aut lapidem eſſe ſolem, igni candentem Peloponneſo maiorem [x], cuius conuerſiorium cauſſa ſit polaris aëris impulſus, cui ipſe ſol compreſſione ſua vires addat. Eſſe ſidera corpora terreſtria, ſed candentia dubium non eſt, quin ſtatuerit Anaxagoras, veteribus in eo ſatis concordibus: qua ratione tamen naturam ſolis explicuerit, vt inde meruerit, tanquam atheus proſcribi, varie a veteribus traditur: LAERTIVS ζμύδρον διάπυρον dixiſſe refert, quid vero per μύδρον intelligendum ſit, de eo inter interpretes et commentatores LAERTII non conſtat. AMBROSIO [y] ferrum eſt candens, CASAVBONO [z] globus ignis, neque lapis neque ferrum; Illi omnium proxime mentem Anaxagorae aſſecuti videntur, qui lapideam maſſam igne candentem non modo, ſed ſplendentem quoque intelligunt. Habet enim haec explicatio conſenſum totius fere antiquitatis a ſuis partibus; cuius teſtimonia omni exceptione maiora collegit P. BAYLE [a]. Nos hoc vnum addimus: praedictionem, quae Anaxagorae tribuitur, de caſuro ex ſole lapide, manifeſto argumento euincere, habuiſſe Anaxagoram ſolem inſtar maſſae alicuius lapideae, ex qua pars deciderit.

X. Sideribus inferiorem eſſe ſolem et lunam, duo ſimul circumlabentia oculisque noſtris impenetrabilia corpora. Siderum vero calorem non ſentiri, tum quod illa longinqua ſint, tum propter receſſum (ἀπόστασιν) terrae [b].

 XI.

q) Cap. VIII. p. 68 ſeq.
r) Lib. II. ſ. 8.
s) ARISTOT. Meteor. L. I. c. 3.
t) PSEVDO-ORIG. l. c. PLVT. pl. phil. L. II c. 13. 16. et in Lyſandro.
u) Ibid. c. 23.
x) Ib. c. 20. LAERT. l. c.
y) Lib. II. ſ. 8. et MENAGIVS ad h. l.
z) Ad h. l. Idem placuit BVRNETIO theor. tellur. c. IX. p. 418.
a) loc. cit. not. B. vbi imprimis teſtimonia PLATONIS et XENOPHONTIS expendi merentur.
b) PSEVDO-ORIGENES l. c.

XI. Lunam esse corpus opacum ignitum, a sole illustratum, adeoque terrae simile, habitabile, collibus, vallibus, atque aquis distinctum [c]. Quod si verum est, quod PLATO refert, propter ea Anaxagoras plagii accusatus est, quod iactauerit, se alienam lunae lucem primum detexisse. Tota enim haec thesis antiqua valde est.

XII. Lacteam viam esse reflexum solaris luminis, non intermicantibus astris. Ita LAERTIVS [d], melius ARISTOTELES [e]: esse lumen siderum, quod conspici potest, sole sub terra, sidera quaedam non adspiciente: ita enim PSEVDO-ORIGENES quoque: vnde non audiendus est PLVTARCHVS [f], qui Anaxagoram statuisse ait: esse vmbram terrae in parte coeli, cum sol infra terram delatus totum haut illuminat.

XIII. Cometas esse stellas errantes plures vna apparentes, vel errantium stellarum concursum, flammas ex se emittentium [g].

XIV. Solem, lunam et reliqua sidera non esse mentes diuinas siue Deos, sed terram et lapides adeoque nullam hominum curam habere posse, et hinc neque pro Diis habendos neque colendos esse. Dogma hoc non solum Anaxagorae tribuunt, et, quod tantum non mireris, improbant SOCRATES atque PLATO [h], sed et ex toto systemate physiologico Anaxagorae sequitur. Ille enim proscripserat animam mundi inhabitantem et suam naturam materiae quasi participantem, ex qua stellas Deos esse concluserant Thales et Anaximander; vnamque mentem praesidere materiae, non tamen illi misceri, dixerat. Cum itaque stellas et sidera omnia corpora terrestria esse statueret, nec haberet, quibus eas habitatas non tantum, sed animatas et diuino numine indutas diceret, mentes siue spiritus diuinos, omnino hos Deos esse negare debuit. Et haec illa ἀθεότης est, quae non tantum ei et discipulis odium sacerdotum et infamiam, verum denique exilium, quoque peperit. Vtrum vero alios praeter Deum spiritus admiserit [i], tacentibus veteribus incertum est, et videtur de iis plane non cogitasse, rebus naturalibus intentus.

XV. Niuem esse nigram non albam, sibique, quia sciret, aquam nigram esse, vnde illa concreta esset, albam ipsam esse, ne videri quidem. Paradoxum dogma his verbis Anaxagorae tribuit CICERO [k], LACTANTIVS [l], GALENVS [m], SEXTVS EMPIRICVS [n]: qua ratione vero intellexerit, cum primus eius sensus nimium absurdus videatur, deficientibus Anaxagorae scriptis difficulter intelligi potest [o]. Nec omni probabilitate destituitur sententia illa, quae hoc dogma non tam ipsi Anaxa-

c) Ibid. PLVT. de plac. phil. L. II. c. 25.
d) Lib. II. s. 9.
e) Meteor. L. I. c. 8.
f) l. c. L. III. c. 1.
g) ARIST. l. c. c. 6. LAERT. l. c.
h) Ille in Apolog. hic de legibus L. X. p. 886.
i) Disputat de eo, sed non definit CVDWORTH. l. c. p. 460. conf. MOSHEM. ad h. l.
k) Academ. Qq. Lib. IV. c. 23. 31. Lucul. c. 31.
l) Lib. V. c. 31. L. III. c. 23.
m) De simplic. medicam. L. II. c. 1.
n) Pyrrhon hypotypos. L. I. c. 13. s. 33.
o) Ex instituto de hoc dogmate eiusque variis explicationibus actum Obs. Hal. Lat. T. II. obs. 15. p. 328 seqq.

Anaxagorae tribuit, quam eius potius aduersariis, qui ex homoeomerias hypothesi absurdam hanc doctrinam per conclusiones aliquas deriuauerint, vt ridiculam illam facerent, et sensuum testimonio repugnare ostenderent[p]. Nam si verum est, quod homoeomerias systema postulat et supponit, rerum omnium qualitates in particulis homogeneis latitare, et congregari partes similares, necessario inde sequitur, niuem talem esse, quales sunt particulae homogeneae, ex quibus componitur. Quia vero nix ex aqua concrescit, intulerunt, niuem quoque albam non esse debere, sed aquae instar nigram. Aliam tamen viam ingreditur SEXTVS[q] vt hanc non solum Anaxagorae, sed et totius scholae Ionicae doctrinam fuisse, demonstret. Asserit enim eruditissimus Scepticus: *Physicos, qui a Thalete prodiere, sensuum iudicio reiecto, vt qui in multis non essent fide digni, veritatis in rebus iudicem constituere rationem, ex quo progressi statuerint de principiis et elementis, et aliis. Id in physicis diligentissimum Anaxagoram tenuisse, dicendo: propter sensuum imbecillitatem non posse nos verum iudicare. Eius rei fidem fecisse, ex eo quod paulatim colores mutentur. Nam si duos acceperimus colores, nigrum et album, et deinde ex altero in alterum guttatim effuderimus, non posse visum discernere, quae paulatim fiant mutationes, etiamsi sint re ipsa subiectae. Et ideo Anaxagoram dixisse communiter esse rationem veritatis criterium.* Haec si vera sunt, sequitur Anaxagoram ideo niuem dixisse atram, quia ratiocinando conclusit, ex homoeomerias conditione niuis particulas eiusdem coloris esse debere, quo sunt aquae, ex quibus concrescit, nec infido sensus testimonio credendum esse. Quae ratio ita iam HORNIO[r] placuit, vt Anaxagoram Scepticis annumeraret; nec aliam rationem paradoxae thesis dari posse putauit P. BAYLE[s], quam quod Anaxagoras sensuum testimonium reiecerit. Vt tamen SEXTO plane assentiamur, ipse nobis obstat, tradens[t], *statuisse Anaxagoram, propterea a Democrito laudatum:* τῆς τῶν ἀδήλων καταλήψεως τὰ φαινόμενα εἶναι κριτήριον; *eorum quae non sunt euidentia criterium siue comprehensionem esse, ea quae videntur.* Ex hoc enim manifestum est, Anaxagoram sensuum testimonium non reiecisse, licet forte ad rem ipsam cognoscendam, suisque e fundamentis eruendam, et naturam rerum detegendam ratiocinationem requisiuerit[u]. Nisi itaque totus est deferendus Sextus, et Anaxagorae dogma in tenebris relinquendum, statuendum est, Anaxagoram non de φαινομένῳ, sed de natura niuis locutum esse, quibus potissimum particulis constet. Cum enim aquam et niuem iisdem consistere partibus negare non posset, et eandem vbique esse naturam easdemque qualitates concedere cogeretur, systemate homoeomerias ita postulante; necessario ad ratiocinationem confugere et ex rationis iudicio statuere debuit, niuem, si natura, non vero ea, quae sensibus apparent, consideretur, nigram esse, vt aquam.

p) Ibid.
q) Adu. Mathem. L. VII. §. 89 seqq.
r) Hist. philos. L. III. c. 18. p. 210.
s) loc. cit.
t) Lib. VII. §. 140.
u) Id quod SEXTVS l. c. Democrito tribuit, Anaxagoram in doctrina de criteriis sequenti.

aquam. Siue, quod minus habet absurditatis, etiamsi idem dicat: niuem atque aquam iisdem particulis eisdemque qualitatibus et affectionibus praeditam esse, nec natura differre. Quo sensu tolerabilior quidem ista thesis euadit, simul vero prodit, quam ineptum homoeomerias inuentum sit.

XVI. Terram planam esse, et super eius latitudinem mare subsistere, humoribus a sole rarefactis. Ita quidem LAERTIVS[x]. Cuius tamen verba corrupta esse coniicit THOMAS BVRNETIVS[y], eo quod ad subsidentiam maris latitudo terrae nihil conferat; melius, si profunditas vel cauitas allegetur. Putat itaque loco πλατείας, scribendum esse βαθείας, ita vt sensus eo recidat, quemadmodum discipulus Anaxagorae Archelaus dixit: τὴν τε θάλασσαν ἐν τοῖς κοίλοις διὰ τῆς γῆς ἠθεμένην συνέςαναι. ARISTOTELES[z] enim et SENECA[a] testes sunt, tribuisse Anaxagoram terrae τὰ κοῖλα, cauernas. Nec a scopo et veritate abludere BVRNETIVM ex diserto PSEVDO-ORIGENIS[b] testimonio patet, statuisse Anaxagoram τὴν γὴν εἶναι κοίλην, καὶ ἔχειν ὕδωρ ἐν τοῖς κοιλώμασιν, *terram cauam esse et continere in cauernis aquas.* Neque tamen in Laërtii textu aliquid mutandum est; nam et PSEVDO-ORIGENES hanc Anaxagorae opinionem tribuit: τὴν τε γὴν τῷ σχήματι πλατεῖαν εἶναι καὶ μένειν μετέωρον *terram forma planam esse, et commorari sublimem partim ob molem, partim ob sustinentem aërem.* Vt vero maris originem exponeret, ita, si philosophumenorum relationem sequimur, ratiocinatus est Anaxagoras: *Aquas in mari contentas primordium quidem accepisse e humoribus terrestribus, et cum ex exhalationibus illic se congregantibus, tum ex amnium defluxibus constitisse. Ipsorum amnium scaturiginem vero deberi partim imbribus, partim ipsis comprehensis in terrae gremio, quod cauum sit, et aquas in cauernis contineat.* Facit itaque latitudo terrae, ex mente Anaxagorae illud ad congregationem aquarum, vt stagnantibus super plana terra humoribus ii potuerint exhalationibus in sublime efferri, et imbribus iterum demitti: quod cum non sufficere videret, aquas subterraneas aduocauit. Qua tamen ratione non leues reliquisse difficultates pulchre ostendit BVRNETIVS[c], qui consulendus est.

XVII. Sidera principio quidem ad tholi formam constituto coelo, ferri solita, ita vt in terrae vertice is, qui semper apparet, polus videretur, postea vero inclinationem accepisse[d]. Notabilem doctrinam hanc de mutato sphaerae mundanae situ e recto in obliquum fecit BVRNETIVS, non sine eruditione contendens[e], eiusmodi mutationem diluuii tempore accidisse. Qui et Anaxagoram explicat[f], et alios quoque Graecorum philosophos in partes vocat.

XVIII.

x) Lib. II. s. 8.
y) Archaeol. philos. L. I. c. 10. p. 418.
z) Meteor. L. II. c. 7. T. I. p. 433.
a) Qq. nat. L. VI. c. 9.
b) Philosophum. c. VIII. p. 69.
c) loc. cit.
d) LAERT. L. II. s. 8. quid vero θολοειδὴς sit, explicant CASAVBONVS ad h. l. et BVRNET. l. citando.
e) Theor. tellur. L. II. c. 10. p. 151 seqq.
f) Ibid. p. 161.

XVIII. Non dari vacuum. Tribuit hanc thesin philosophis omnibus naturam scrutantibus a Thalete ad Platonem vsque PLVTARCHVS[ff]. Nec in antecessoribus Anaxagorae id difficultatem habet, quos animam mundanam pro loco materiae habuisse, sicque vacuum proscripsisse supra obseruauimus. Aliter tamen Anaxagoras, qui Deum nullo modo cum materia miscuit, vnde omnia potius particulis infinitis repleri, sicque non dari vacuum statuisse censendus est. Τὰς γὰρ ὑλικὰς ἀρχὰς ἀπείρυς ὑπάρχειν, *principia materialia enim infinita esse*, ei tribuit PSEVDO-ORIGENES[g].

XIX. Animantes primo ex humore et calore terraque manasse, postea ex inuicem natas esse, mares a dextris feminas a sinistris[h]. Scilicet aërem omnium semina in se habere, statuebat Anaxagoras, teste THEOPHRASTO[i], quae cum aqua siue humore et calore delata excludantur, sicque et arbores gigni[k]. Opinionem vero de maribus a dextris, feminis a sinistris conceptis, nec primus, nec solus habuit Anaxagoras, placuit enim Empedocli quoque, atque Parmenidi, nec Hippocrates reiecit[l], et post eum medici alii, recentiores quoque inter quos est CARDANVS.

XX. Mentem esse initium motus, aëreamque esse, et corpus habere aëreae naturae. Prius Anaxagorae tribuit LAERTIVS[ll], vbi tamen dubius textus videtur; loquitur enim de prima generationis origine, quam ex similaribus particulis fuisse docet, motum vero esse ex mente monet: vnde, nisi fallimur, haec non ad animum humanum, prout fecit STANLEIVS[m], sed ad mentem infinitam siue Deum omnia mouentem referenda esse videntur. Probabile tamen est, Anaxagoram mentem humanam ex mente diuina deriuauisse, et ideo quoque motum tribuisse, ab anima vero eam distinxisse, et hanc aëreae naturae fecisse: Quanquam fatetur ARISTOTELES[mm], Anaxagoram non perspicue suam explicuisse sententiam de mentis atque animae discrimine, quibusdam enim in locis mentem et animam idem facere, multis vero aliis dicere, mentem caussam omnis boni rectique. Nam quicquid sit de vocum mentis, et animae vsu, apud Anaxagoram, hoc non negat Aristoteles, dixisse: animam esse, id quod mouet, quemadmodum mens omnia mouit: vnde, quam illi originem menti humanae tribuerit, facile colligi potest. Quia vero Anaxagorei, teste PLVTARCHO[n], animam corpus esse voluerunt, idque aëreae naturae, inferri inde recte potest, animam aëream a mente distinxisse. Et sic intelligi quoque potest, quod alio loco Anaxagorae tribuit PLVTARCHVS[o], omnia animalia habere animam siue mentem agentem, non item patientem, qui est mentis quasi interpres: Aëreae enim naturae cum animam faceret, animalibus eam tribuere

ff) De plac. philos. L. I. c. 18.
g) l. c. p. 68.
h) LAERT. et ORIGEN. ll. cc.
i) Histor. plant. L. III. c. 2.
k) Qua ratione vero alterationem et motum particularum in generatione exposuerit, videsis explicantem SCIP. AQVILIANVM de plac. physicis philos. ante Arist. c. IV. p. 17 seqq.
l) Vid. MENAG. ad l. c. Laërtii.
ll) loc. cit.
m) l. c. p. 104.
mm) l. c.
n) l. c. L. IV. c. 3.
o) l. c. L. V. c. 26.

buere facile potuit, mentem siue rationem negauit, quoniam ex summa mente esse statuebat.

XXI. Somnum accidere functionibus corporis, non enim animae esse affectionem, sed corporis, mortem vero animae quoque diuulsionem esse. Intelligit haec verba PLVTARCHI[p] STANLEIVS[q] ita, vt mortem dixerit separationem corporis ab anima: si vero recte ponderantur verba Plutarchi, solutionem magis animae ex aethereis particulis constantis indicare videntur, quam opponit somno, qui ad corpus tantum pertineat, secus ac fecit Aristoteles.

XXII. Ventos fieri, cum aër a sole tenuatur[r]

XXIII. Terrae motuum caussam esse aërem in terrae cauernis conditum, qui cum difficilem inueniat exitum, agitationem illam causetur[s]. Qua ratione vero spiritum hunc in terrae recessus penetrari statuerit Anaxagoras, explicat SENECA[t], qui videndus.

XXIV. Iridem nasci ex refractione lucis solaris in nube densa, e regione astri speculi ad instar posita[u].

XXV. Lunam intercludente eam terra, nonnunquam et aliis terra inferioribus, idem facientibus, deficere. Hoc quoque per nouilunia, luna obsepiente, contingere soli. Ceterum, quod addit PSEVDO-ORIGENES[x], Anaxagoram ἀφωρίσαθαι πρῶτον τὰ περὶ τὰς ἐκλείψεις καὶ φωτισμὲς, vel falsum est, vel ad accuratas definitiones et temporum determinationes referendum. Primum enim Thaletem praedixisse eclipsin supra obseruauimus[y]. Didicit hanc praedictionis astronomicae artem ab Anaxagora Pericles magno Atheniensium commodo[z].

XXVI. Sole et luna per aërem abactis, prouenire tum solstitia, lunam vero quia nequit superare frigus, frequentius conuertere[a].

XXVII. A calidi in nubes illapsu tonitrua et fulgura oriri; calido scilicet in frigidum cadente et fragorem edente: fulmen esse ab igne spissiore[b].

Diogenes Apolloniates. §. XXII. Anaxagorae successisse in cathedra Ionica, DIOGENEM supra probabilibus rationibus euicimus. Certe fuisse Anaxagorae collegam, tradit SIDONIVS APOLLINARIS[c], et Anaximenis fuisse discipulum, refert LAERTIVS[d], qui quoque Apollothemidis filium, Cretensem, Apolloniae[e] ortum fuisse narrat. Praeceptoris vero vestigiis insistens,

p) Loc. cit. q) l. c. p. 104.
r) LAERT. L. II. §. 9. ORIG. philos. l. c. p. 76.
s) IDEM l. c. ARIST. Met. L. II. c. 7. PLVT. l. c. L. III. c. 15. t) N. Q. L. VI. c. 9.
u) PLVTARCH. l. c. L. III. c. 5. x) l. c.
y) Conf. GASSEND. phil. Epic. T. I. Opp. p. 461 sqq.
z) PLVT. in Pericle VALER. MAX. L. VII. c. 11. QVINTIL. L. I. Inst. Or. c. 10. BAYLE Dict. art. Pericles not. C.
a) ORIGEN. l. c.
b) LAERT. l. c. PLVT. Pl. phil. L. III. c. 2. ORIG. l. c.
c) Carm. XV. v. 89. Iunior huic, (Anaxagorae) iunctus residet collega -- Conf. BAYLE Dict. T. I. art. Archelaus, not. A. p. 289. qui non inepte coniicit, Anaxagorae Athenas concedenti successisse, licet in successione scholae Ionicae hic Diogenes non numeretur, quia Archelai, Anaxagorae discipuli, maior fama esset. Recte vero de Diogene Apolloniate intelligendum esse, non de Archelao, luculenter euicit IVST. LIPSIVS Manud. ad philos. Stoic. L. I. diss. VIII. p. m. 44 seqq. d) L. IX. §. 57.
e) Apolloniatem vocat LAERTIVS, l. c. cum vero XXV. vrbes fuerint, hoc nomine insignitae, incerti essemus, cuias fuisset Diogenes, nisi

STE-

ſtens, rerum naturalium contemplationi ſe dedit, ſed ſeueriori diſciplinae eloquentiae ſtudium iunxit, in quo magnam nominis celebritatem conſecutus eſt [f]. Ex quo coniici poteſt, doctoris munus ipſum non fideliter tantum, verum etiam feliciter expleuiſſe. Rectam enim non meditandi tantum, ſed docendi quoque viam iniiſſe, et philoſophiae leges eloquentiae adaptaſſe, initium operis alicuius, quod nobis ſeruauit LAERTIVS, probat, quod eleganter ita exorſus eſt. *Qui docere aliquid inſtituit, ei, mea quidem ſententia, operae pretium eſt certum et indubitatum praeſtare principium, et oratione vti ſimplici ac graui.* Ex Ionia Athenas delatus gloriam quidem atque famam philoſophiae atque eloquentiae ſtudio conſecutus eſt haud exiguam, inuidiam vero comitem ita ſenſit, vt Athenis, teſte Demetrio Phalereo, prae inuidia de vita fere periclitaretur. Quibus tamen poſtea fatis vſus fuerit, veteres tacent, nec qua ratione, quoue tempore deceſſerit, exponunt.

§. XXIII. Spirat quoque totum, quod de rebus naturalibus conſtruxit Diogenes Apolloniates, aedificium Anaximenis diſciplinam. Nam et ipſe cum praeceptore aërem primum rerum omnium elementum ſiue principium poſuit, ſed virtutem diuinam ad eum requiſiuit, ſine qua nihil ex eo fieri poſſet. Tradunt id CICERO [g], CLEMENS ALEXANDRINVS [h], SIDONIVS APOLLINARIS [i] et AVGVSTINVS [k], qui prae caeteris luculentus. Ait enim: *Diogenes quoque Anaximenis alter auditor, aërem quidem dixit, rerum eſſe materiam, de qua omnia fierent; ſed eum eſſe compotem diuinae rationis, ſine qua nihil ex eo fieri poſſet.* Duplicem vero ſenſum iſta patiuntur, ſiue, vt Diogenes ſtatuiſſe dicatur, praeter aërem, quae cauſſa rerum omnium materialis ſit, requiri cauſſam quoque efficientem rationalem et diuinam, quae materiali intime iuncta ſit: ſiue, vt docuiſſe credatur: aërem non nudam tantum materiam eſſe, ſed habere virtutem et attributum diuinum, rationale, ſeſe mouere aptum: quo ſenſu vnicum tantum principium admiſit Diogenes, verum id diuina virtute, tanquam attributo quodam veſtitum. Ita CICERONEM intellexiſſe ex verbis eius patet, dicentis: *Quid? aër, quo Diogenes Apolloniates vtitur Deo, quem ſenſum habere poteſt aut quam formam Dei?* quem ideo frigidis licet rationibus repre-

Eius philoſophia naturalis.

STEPHANVS nobis narraſſet ex Creta inſula oriundum fuiſſe. Quem tamen inter illuſtres Cretenſes nominare omiſit MEVRSIVS in Cretae deſcriptione. Aliter tamen MENAGIVS ad LAERT. L. IX. ſ. 58. qui iſto loco non modo pro: Diomene Smyrnaeo, Diogenem Smyrnaeum legendum eſſe contendit, nixus auctoritate EVSEBII de praep. L. XIV. c. 17. CLEM. ALEX. Strom. L. I. EPIPH. haereſ. III. ſed hunc quoque Diogenem Smyrnaeum, Anaxarchi praeceptorem, Metrodori Chii diſcipulum, cum Apolloniate eundem cenſet. Verum vt taceamus illum Diogenem ex Eleaticorum ſecta fuiſſe, cui doctrinae Apolloniatis tribui nequeunt: tempora adeo male cohaerent, vt facile intelligere potuiſſet Menagius, differre eos, inter ſe, ſi mediocriter ad temporum rationes attendiſſet. Diogenes enim Smyrnaeus, Metrodori et Protagorae quoque diſcipulus fuit, hisque ſucceſſit; illi Democritum praeceptorem habuerunt: qui Ol. LXXX. natus vix audire potuit Anaxagoram, cuius tam σύγχρονος teſte Laërtio fuit Diogenes Apolloniates. Qui adeo multo antiquior fuit illo Smyrnaeo, cuius diſcipulus Anaxarchus vixit cum Alexandro M. Alias rationes leges apud BAYLE Dict. T. II. art. Diog. Apoll. not. H. p. 295. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 776. Idem notandum apud MEVRSIVM ad Heſych. p. 146. quem ſecutus eſt Menagius.

f) LAERT. l. c.

g) De nat. Deor. L. I. c. 14.

h) In protrept. p. 42.

i) l. c. k) De C. D. L. VIII. c. 2.

reprehendit LESCALOPIERIVS[l]. Et hunc quoque sensum praeferendum esse iudicat P. BAYLE[m], eo quod ARISTOTELES[n] refert: *Diogenem cum aliis Ionicis aërem primum rerum omnium principium posuisse, et subtilissimae substantiae putauisse. Dixisse ideo cognoscere atque mouere animam, hoc quidem cognoscere, quo primum est, et ex hoc ipso caetera constant, hoc autem esse motiuum, quod subtilissimum est.* Putat enim vir acutissimus, ex his Stagiritae verbis sequi: iuxta Diogenem esse aërem non principium tantum rerum materiale, sed cognitionis quoque atque motus, adeoque diuinam istam rationem pro attributo tantum vel modo quodam aëris habendam esse. Et hanc quoque Diogenianae opinionis interpretationem sequuntur, qui Diogenem inter Dei hostes numerant [o]. Priorem vero dogmatis Diogenis explicationem sequitur Augustinus, qui, recte obseruante Baelio, duas statuisse Diogenem dicit, res, materiam, nempe aërem, et virtutem diuinam, quae ex materia cuncta efficeret, illi vero, quemadmodum anima corpori, iuncta sit, et formam eius exhibeat. Nec haec repugnare Ciceronis verbis, idem probe obseruat. Eundem in modum SIDONIVS intellexit, ait enim:

- - - *sed idem*
Materiam cunctis creaturis aëra credens
Iudicat, inde Deum, faceret, quo cuncta, tulisse.

Etsi vero deficiente opere physiologico, quod Diogenes conscripsisse dicitur, certa de eius mente sententia definiri nequit, ad verisimilitudinis tamen gradus attendentibus posteriori praeferenda omnino videtur prior sententia. In antecedentibus enim, luculenter, nisi fallimur, exposuimus: Ionicos priores Thaletem et Anaximandrum, praeter materiam infinitam, mentem quidem admisisse diuinam, eam vero ita materiae immersisse, vt vnum inde principium emergeret, mensque forma atque anima vniuersi esset: Anaximenem nihil in hoc systemate mutauisse, nisi quod aërem distincte materiam constitueret. Quia vero Diogenes Apolloniates vestigiis praeceptoris presse institit [p], omnino verisimilius est, eum clarius loquendo, Ionicorum ita expressisse sententiam, vt aërem infinitum inhabitantis et informantis mentis diuinae virtute animatum et Deum diceret, et ex hoc vno, licet composito principio, aëre diuino cuncta formata esse assereret. Sicque, quam supra dedimus, systematis Ionici explicatio nouo confirmatur argumento. His praesuppositis, si veteres consulimus, ita de natura rerum ratiocinatus est Diogenes:

I. Nihil ex eo, quod non sit, fieri, neque in id, quod non sit, corrumpi [q].

II. Esse itaque elementum aërem, ex quo omnia, eumque virtute mentis diuinae animari, et ab ea cuncta formari.

III.

l) In CICERON. de nat. Deor. Lib. I. pag. 46. cuius rationibus respondit BAYLE loc. cit.

m) l. c. not. B.

n) De anima L. I. c. 2. T. I. p. 479.

o) Conf. Obs. Hal. Lat. T. II. obs. XXI. §. 16. p. 453. BVDDEVS thes. de atheismo c. I. §. 10. REIMMANN. Hist. Atheismi c. XIX. §. 7. p. 148. Hist. universelle p. 86.

p) CLEMENS ALEX. l. c.

q) LAERT. l. c. Id primum physicorum Ionicorum fundamentum fuisse, supra demonstrauimus. Non itaque habuit a Democrito, quod vult MENAGIVS h. l.

III. Esse vero aërem semper in motu et infinitos mundos [r]. Iungit his Laertivs [s], dixisse: dari inane infinitum; verum hoc neque cum systemate Ionico cohaeret [t], et Plvtarchvs de tota secta ionica negat [u].

IV. Densum aërem ac rarescentem, mundos gignere [x]. Id quod Evsebivs [y] ita explicat: Cum vniuersum ita moueretur, vt rarius hic, alibi densius fieret, vbicunque maior densitas contingeret, ibi conuolutionem quandam effecisse, tum similem in modum cetera: quae autem omnium leuissimae partes essent, eas regione superiori occupata solem produxisse.

V. Terram oblonge esse rotundam, atque in medio stabilitam, eamque cepisse consistentiam, secundum illam quae ex calido est, circumferentiam, ex frigido concretionem ac soliditatem accepisse [z].

VI. Praeter ista Diogeni quoque tribuit Plvtarchvs [a]; mundum constitutum, vbi produxerit animalia, quodammodo inclinatum fortuito in austrinas partes: fortassis prouidentia sic satagente, vt mundi partes quaedam habitari, aliae non possent, ratione gelu ardoris, commodae temperiei: quod etiam Anaxagorae placuisse supra diximus.

VII. Pumicum instar esse stellas exspirationes mundi exhalantis: vel lapides quosdam, qui nusquam appareant, et saepe in terram delapsi exstinguantur [b]. Eodem vero modo idem ratiocinatus est Anaxagoras.

VIII. Animam habitare in arteriosa cordis cauea, quae est spiritualis [c]. Cuius fundamentum videtur esse, quod animam cum reliquis Ionicis aëreae naturae esse dixerit, vti supra ex Aristotele obseruatum est.

IX. Auditum esse ab aëre, qui in capite continetur icto et moto a sono [d].

X. Inanimata nasci animalia, sed cum calore: atque insitum calorem simul, atque natum est animal, animam in pulmones attrahere [e].

XI. Bruta animalia rationis et aëris partem percipere, sed vel ob crassitiem, vel ob abundantiam humorum neque intelligere, neque sentire: ac fere affecta esse eo modo, quo sunt insanientes [f].

XII. Si vniuersus sanguis in venas diffusus contentum in eis aërem in pectus subiectumque ei ventrem detrudat, somnum fieri, ac thoracem incalescere; quod si vniuersus aër venas deserat, mortem consequi.

Non dubitamus vero, haec esse Diogenis Apolloniatae dogmata, licet patriam viri non addiderit Plutarchus, et incertos ita nos reliquerit, cui, inter plures Diogenes philosophos, tribuenda sint? Nam et physici argumenti sunt, quod Cynicus non curauit, et a Stoicorum atque Eleaticorum physiologia dissident, ideo nec Smyrnaeo nec Stoico tribuenda: et cum

r) Evsebivs Praep. Eu. L. I. c. 8.
s) loc. cit.
t) In eo enim anima mundi tenet locum vacui, in quo res sunt, vt supra obseruauimus.
u) De placit. phil L. I. c 8. Accipit haec coniectura inde quoque robur, quod aliter nec antecessores Diogenis statuerint, quos tamen presse sequitur.
x) Laert. l. c.
y) l. c.
z) Laert. l. c.
a) De placit. philos. L. II. c. 8.
b) l. c. c. 13.
c) Ibid. L. IV. c. 5.
d) Ibid. c. 16.
e) L. V. c. 15. Dicetur de hac re infra c. IIX. §. 6.
f) Ibid. c. 20.

Ionicis doctrinis, et principiis Apolloniatis egregie concordant. Idem iudicat P. BAYLE [g].

Archelaus.

§. XXIV. Anaxagorae successit Archelaus, Milesius, qui tamen aliis Atheniensis audit [h]. Patrem habuit Apollodorum, quem alii Mydonem vocant. Anaxagorae discipulum fuisse, supra diximus [i]; et ab eo quoque placita physica didicit, qui cum decederet, rerum circumstantiis, quae physicos, Anaxagoram, Diogenem, Periclem graui inuidia presserant, mutatis, tandem Ionicam philosophiam, priuato hactenus habitu Athenis cultam, ex Ionia Athenas inuexit, et publice docuit. Qua ratione conciliari haec possunt, cum iis, qui dicunt, Anaxagorae hanc gloriam deberi; qua neuter ex nostra quidem sententia priuandus est [k]. Inde vero physicus eminenti significatione vocatus est [l]. Etsi vero discipulos acquirebat summa iudicii laude conspicuos, inter quos maximum nomen tulit Socrates [m], cui etiam aliqui [n] Euripidem adiiciunt: desiit tamen schola physica in hoc viro [o], Socrate moralem sapientiam potissimum excolente et in scholis philosophorum introducente, quam tamen neque Archelaus totam neglexit, et de legibus atque aequo et honesto philosophatus est [p]. Scripsisse dicitur physiologiam et alia, quorum tamen obscura est historia [q]. Pauca enim de eo referunt veteres: fueruntque multi Archelai apud veteres celebres [r], qui vbi inter se confunduntur, valde historiam reddunt difficilem et implicitam.

Eius philosophia naturalis.

§. XXV. Anaxagorae vero discipulus cum Archelaus fuerit, mirum non est, principia rerum naturalium eadem fere illi placuisse, quae magistro [s]: licet negari nequeat, veterum narrationes de placitis Archelai incertas esse, et non semper conspirare. Traditur vero de rerum natura ita praecepisse:

I. Prin-

g) Ibid. qui etiam obseruat, physiologiam Diogenis, licet crassiorem aliquando non procul abludere a Cartesiana. Idem obseruarunt anonymi auctores Historiae vniuersalis p. 86. Verum hoc forte de tota schola Ionica dici posset, praecipue Archelao, eiusque praeceptore Anaxagora, qui omnium accuratissime inter mentem et materiam distinxit, prout fecit Cartesius.

h) LAERT. L. II. f. 17. CICERO Tusc. Qq. L. V. c. 4. SVIDAS in Archelaus T. I. p. 342. ORIG. Philosophum. c. IX. p. 78.

i) LAERT. l. c.

k) Dictum hac de re supra in Anaxagoras. Quod si hoc non placet, deferendus est Laërtius; Athenis enim Ionicam philosophiam docuisse Anaxagoram apud omnes constat. Baelii soluendi hunc nodum ratio obtorta est, et caret verisimilitudine.

l) LAERT. l. c.

m) Ibid. CICERO l. c.

n) SVIDAS l. c. id quod melius aetati Euripidis conuenit, quam qui Socratem annis minorem eius praeceptorem faciunt, quod reprehendit post BARNESIVM in vita Eurip. n. 13. BAYLE Dict. T. II. art. Euripide not. D. p. 427. qui tamen hunc locum Suidae praetermisit, nec de Archelao Euripidis praeceptore aliquid notauit. Modo SVIDAS regem Macedoniae Archelaum, qui Euripidem summo loco in aula habuit non confuderit cum Archelao philosopho.

o) Desinere ait quidem LAERT. L. I. f. 14. Ionicum philosophiae genus in Clitomacho, Chrysippo et Theophrasto; verum hoc non de schola Ionica, sed de successione Sectarum ex Ionica prodeuntium intelligendum: illam enim Thaletem, Anaximandrum, Anaximenem, Anaxagoram, Archelaum successores habuisse diserte testatur LAERTIVS l. c. quem recte sequitur STANLEIVS Hist. phil. P. II. c. 5. p. 109. quem ideo praeter rem reprehendit OLEARIVS.

p) LAERT. l. c.

q) SVIDAS l. c. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 774. BAYLE l. c.

r) Enumerant Archelaos MENAG. ad Laërt. l. c. VOSSIVS de H. G. MEVRSIVS in B. G. FABRICIVS l. c. BAYLE Dict. l. c.

s) Ita quidem PSEVDO-ORIG. l. c. et SIMPLICIVS in L. I. Phys. p. 7.

I. Principia rerum gemina esse, aërem, et infinitum. Ita quidem PLVTARCHVS[t], qui aëri, tanquam principio corporeo et dissimilari addidisse raritatem et condensationem tradit. Quid vero per infinitum intellexerit, admodum obscurum est. Si enim SIMPLICIO[u] fides est, eandem cum Anaxagora praeceptore tenuit sententiam, mentemque infinitam intellexit: verum cum et nimis remotus ab his temporibus testis sit, et raro soleant esse fideles in referendis veterum dogmatibus, Platonici recentiores, ex quorum numero fuit, eius testimonio tuto credi non potest[x]. STOBAEVS[y] veterum memoriis vsus: aërem ac mentem posuisse tradit, *ὀ μέν τοι κοσμοποιὸν τὸν νοῦν, sed mentem mundi effectricem non fecit.* Quod si verum est, non dereliquisset tantum praeceptoris systema, sed et ex principiorum rerum naturalium numero mentem exclusisset, solamque posuisset materialem caussam infinitum aërem, eiusque densitatem atque raritatem, siue aquam et ignem, quod alio loco[z] STOBAEVS habet. Auctor vero philosophumenorum ORIGENI tributorum, qui de mixtura materiae Archelaum idem tenuisse, quod Anaxagoras, dixerat, addit[a]: *Οὗτος δὲ τῷ νῷ ἐνυπάρχειν τι εὐθέως μίγμα, inhaerere menti statim aliquam mixturam.* Quod vt manifeste recedit ab Anaxagorae sententia, cui mens ab omni mistione separata visa est; ita propius ad reliquos Ionicos accedit, qui mentem et materiam ita miscuerunt, vt vnum vniuersum idque infinitum constitueretur. Quod non leui argumento probat LAERTIVS[b], referens, placuisse Archelao *τὸ πᾶν ἄπειρον, vniuersum esse infinitum.* Sed in tam obscuris et incertis veterum traditionibus omnium tutissimum putamus *τὸ ἐπέχειν*, et de sententia Archelai plane nihil definire. Illud certum esse ex veterum consensu concludimus, quod in generatione rerum explicanda ad mentis opus non recurrerit, sed legibus tantum mechanicis eam reliquerit. Ita enim de ea statuisse, ait PSEVDO-ORIGENES[c].

II. Esse motus principia, secedere calidum et frigidum ab se inuicem, et calidum quidem moueri, frigidum vero quiescere. Colliquefactam aquam in medium fluere, vbi etiam exustam fieri aquam et terram. Illum sursum attolli, hanc deorsum subsidere: quiescere proinde terram et trahere ex his origenem, et quia nulla pars vniuersi (sine dubio ob paruitatem) censenda sit, proditam ab inflammatione esse sitam in medio.

III. Ex illo primum deusto existere naturam stellarum, quas terreas laminas candentes dixisse STOBAEVS[d] refert.

IV.

t) De plac. Phil. L. I. c. 3.

u) l. c. Dabimus eius verba integra: Ἀρχέλαος ἐν τῇ μὲν γενέσει τοῦ κόσμου καὶ τοῖς ἄλλοις πειρᾶται τι φέρειν ἴδιον, τὰς ἀρχὰς δὲ τὰς αὐτὰς δίδωσιν ὥσπερ Ἀναξαγόρας. οὗτοι μὲν οὖν ἀπείρους τῷ πλήθει καὶ ἀνομοιογενεῖς τὰς ἀρχὰς λέγουσι.

x) Ita etiam Ven. MOSHEMIVS ad CVDW. p. 216.

y) Eclog. Phys. L. I. c. 1. p. 2.

z) l. c. c. 12. p. 26.

a) l. c. p. 79.

b) l. c. l. 17.

c) l. c. p. 80. Conferendi vero PLVTARCHVS, LAERTIVS et STOBAEVS ll. cc. qui tamen paulisper a Pseudo-Origene dissentiunt. Nam Laërtius terram tantum, dixisse refert, ex aqua, vi ignis constipata, constitisse.

d) l. c. c. XXV. p. 53.

IV. Solem vero ſtellarum maximum, proximam magnitudine lunam, minora de ceteris eſſe alia, alia maiora[e].

V. Deſuper incumbere coelum et hac ratione illuminatam a ſole terram, pellucidum quoque aërem factum, et terram aridam euaſiſſe[f].

VI. Terram initio paludem fuiſſe, et in ambitu eleuatam in medio vero concauam[g]. Putat hic cel. WOLFIVS[h], Archelaum ſemper terram pro palude habuiſſe, intellexiſſe vero voce λυμιός, idem, quod alias νῆσος dicitur, eo quod totam terram aqua circumſeptam crederet, tanquam inſulam, ſicque τὸ, πρῶτον apud PSEVDO-ORIGENEM non de tempore ſed de ordine ſententiarum Archelai accipiendum eſſe. Quemadmodum vero λυμνὸν pro νῆσος vſurpari, exemplis roborandum erat, ita geneſis rerum ab Archelao tradita hanc explicationem reſpuit. Secundum eam enim, docente LAERTIO[i] *liquens calore aqua, qua in igneam naturam conſiſtit, terram conſtituit, qua vero circumfluit, aërem gignit.* Immo ipſe Pſeudo-Origenes reclamat, qui paulo ante Archelaum docuiſſe ait, ἀέρα ποιῆσαι διαφανῆ, καὶ τὴν γῆν ξηράν, *aërem euaſiſſe pellucidum et terram aridam*, quod cum palude conſiſtere nequit. Nec aliud dixit, ſi rem ipſam ſpectes, quam quod praeceptor Anaxagoras docuit: terram ita apparuiſſe, vt ſtagnantes initio humores et in concauis terrae congregarentur, et a ſole rarefacti aſcenderent, et per imbres demiſſi mare efficerent[k]. Initio enim chaos produxiſſe terram humidam, et ſtagnantem non Archelai tantum temporibus traditum fuit, ſed antiquiſſimis coſmogoniae auctoribus placuit, et forte ex primaeua traditione aliquid hac de re inter gentes diſſeminatum eſt.

VII. Terram eſſe oui vel pili figura rotundam, non aequalem et planam, quod inde probabat, quia ſol non omnibus oriatur et occidat ſimul[l]. Qua in re contradixit Anaxagorae.

VIII. Gigni animalia ex terrae calore, quae limum lacti ſimillimum velut eſcam eliquauerit: ſic et homines natos. Ita breuiter LAERTIVS[m], quod paulo prolixius exponit PSEVDO-ORIGENES[n]: calefacta primum terra; in particulari ſede, vbi calidum et frigidum commiſcebantur, copioſa inter ſe diſſimilium ſed omnium eodem vtentium victu coenoque nutritorum ſimul apparuiſſe turbam aliorum quoque animalium. Eam breuis temporis fuiſſe turbam: mox ex ſe inuicem ipſis quoque progeniem excitatam eſſe; diſcretos a ceteris homines. Nec vero in hoc quoque dogmate a ſcholae ſuae placitis receſſit Archelaus. Quemadmodum et hoc inde hauſit:

IX. Ingenitam vniuerſis animalibus pari modo mentem, nam vnumquodque etiam ex corporibus eo vti, quod vel tradius vel expeditius vſum rationis

e) citati.
f) ORIG. l. c. LAERT. l. c.
g) Ibid. Et hoc quoque habuit ab anteceſſoribus: vti ſupra dictum.
h) Ad l. c. Orig. i) l. c. ſ. 17.
k) Mare in concauis per humum veluti colatum conſiſtere, tradebat Archelaus, LAERT. l. c. hinc ratio, quomodo ex palude arida facta ſit.
l) PSEVDO-ORIG. l. c.
m) l. c. n) l. c. p. 82.

rationis admittat. Quem fenfum effe verborum PSEVDO-ORIGENIS[o] ab interprete corruptorum, et non intellectorum, vel fola de hac re Diogenis Apolloniatis doctrina probat, cui eadem placuiffe, in antecedentibus ex Ariftotele notauimus; quemadmodum et Anaxagoras idem docuit.

X. Ventos in concaua terrarum deferri; deinde vbi iam omnia fpatia plena funt, aërque, in quantum potuit, denfatus eft, eum, qui fuperuenit, fpiritum priorem premere atque elidere, ac frequentibus plagis primo cogere, deinde perturbare. Tunc illum quaerentem locum omnes anguftias dimouere, et clauftra fua conari effringere. Sic euenire, vt terrae, fpiritu luctante, et fugam quaerente, moueantur[p].

XI. Vocem effe aëris percuffum. Hanc vocis definitionem Archelao tribuit LAERTIVS[q], Anaxagorae PLVTARCHVS[r], forte vtrique communis fuit, vt et alia multa.

XII. Iuftum et turpe non natura, fed lege fieri[s]. Peffime ob hoc dogma audit Archelaus, et impietatis patronum egiffe accufatur. Neque tamen folius Archelai fuit, fed et toti fcepticorum cohorti placuit: cumque fanum quoque fenfum poffit ferre, vt fcilicet id tantum neget, iufti et turpis naturam non in effentiis rerum antecedenter ad legem (quemadmodum hac de re locuti funt fcholaftici doctores) fitam effe, fed recurrendum ad legislatoris voluntatem, qui rebus naturalibus moralitatem addidit; qua ratione recentiffimo tempore PVFENDORFII fequaces hac de re differuerunt; difficile eft, de mente Archelai certum definire, eúmque vel damnare, vel abfoluere[t]. Quantum tamen coniecturis affequi licet, ad Deum boni et honefti auctorem non refpexiffe videtur Archelaus, qui numen vel plane neglexiffe, vel e rerum tamen humanarum fphaera profcripfiffe videtur. Certe legum, artium et ciuitatum inftituta ab hominibus e terra cum reliquis animantibus natis et ab iis poftea difcretis introducta ftatuiffe, diferte ei tribuunt philofophumena[u]. Quod, quantum ad atheifmi impietatem conftituendam vel augendam momentum habeat, et ad affricandam fententiae huius auctoribus et patronis atheifmi maculam fufficiat, huius loci non eft expendere, fed ad fpecialem atheifmi hiftoriam pertinet. Et haec quidem de fchola et philofophia Ionica.

o) Νῦν λέγει πᾶσιν ἐμφύεσθαι ζώοις ὁμοίως. Χρήσασθαι γὰρ ἕκαστον καὶ τῶν σωμάτων, ὅσῳ τὸ μὲν βραδυτέρως, τὸ δὲ ταχυτέρως. Quae ita obfcure reddit interpres: Ingenitam vniuerfis animalibus ftatuit pari modo mentem; nam vnumquodque etiam ex corporibus ea vti prout alterum quidem tardius, alterum vero expeditius. Vult docere Archelaus, cauffam, cur animalia ratione magis minufue vtantur, fitam effe in corporum difpofitione. Doctrinam late vagantem hanc amplexos nominat WOLF. h. l.

p) SENECA Qq. nat. L. VI. c. 12.

q) loc. cit.

r) De placit. philof. L. IV. c. 19.

s) LAERT. l. c.

t) Prius faciunt Obf. Hal. Lat. T. II. Obf. 21. §. 17. p. 453. cel. I. IAC. SYRBIVS diff. de origine atheifmi §. 25. p. 48. pofterius ven. I. C. WOLF. diff. de atheifmi falfo fufpectis S. II. §. 10. p. 36. conf. cel. REIMMANNVS Hift. atheifmi c. XIX. §. 8. p. 149 feq.

u) l. c. p. 83.

CAPVT SECVNDVM.

DE SCHOLA SOCRATICA.

§. I.

Schola Socratica.

Hactenus de natura rerum sollicite quaerentes vidimus philosophos, qui, quod tenui theologorum veterum traditione acceperant, non tantum exquisitis curiose causis rerum expenderunt, sed systema quoque rerum naturalium condentes, iustam philosophiae faciem induxerunt. De morali vero doctrina exigua eis cura fuit; etsi enim virtutem animi vehementer commendabant, laudare tamen, quod omnibus ingenitum putabant, contenti, de tradendis philosophiae moralis praeceptis eum in modum, vt in naturali philosophia inceperant, non cogitarunt, et, ferente tantum occasione, paraenetica methodo dicta moralia atque sententias, more in Graecia tum recepto, pronunciarunt. Vnus Archelaus de moribus in scholis philosophicis praecipere incepit, infeliciter tamen, si veteribus credimus, quod principiis physicis a vero doctrinae moralis fundamento arceretur. Eius cum discipulus esset Socrates, isque, quo erat ingenti animo magnoque iudicii acumine praeditus, videret, de coelestibus curiose quaerere philosophos, iis, quae domi sunt et ante pedes, neglectis, sicque nec voluntatem emendari, nec felicitatem animi inter inutiles speculationes consenescentis promoueri; philosophiam a coelo in terram deduxit, et de rebus ad mentem humanam, societatem ciuilem, moresque hominum pertinentibus, quibus felicitas mortalium reapse promouetur, philosophari coepit. Quod cum insolito iudicio, excelso animo, summa libertate, et quod omnium maxime laude dignum, experientia animi propria faceret, tantam inde laudem meruit, vt non veteribus tantum sapientissimus haberetur, sed et nostro tempore vnus esse iudicaretur, qui ex tota philosophorum Graecorum cohorte veri philosophi nomine dignus haberetur, et exemplum viri vere sapientis commendaretur; facile vitae innocentia, philosophiae laude, et morum integritate omnibus superior, qui idem nomen gestarunt, ita vt confundi eius historia atque misceri cum aliis non facile queat[a]. Operae itaque pretium se facturos non praeter rem ex veteribus crediderunt multi, si historiam vitae et doctrinae tanti viri, cui totus fere orbis assurrexit, describerent, et posteritati maximum philosophi genuini et viri vere sapientis exemplum enarrarent. In qua palaestra ex Socratis discipulis desudarunt XENOPHON atque PLATO: qui cum arcte illi adhaererent, et quotidiana conuersatione eius fruerentur, prae reliquis in historia vitae et phi-

a) Multi apud veteres laudantur Socrates, probe inter se distinguendi; quorum catalogum exhibuit IO. IONSIVS de Script. hist. philos. L. I. c. 2. p. 12. IO. A. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 784. et MENAG. ad LAERT. L. II. f. 47. Inter hos vnum Peripateticum philosophum nominat LAERTIVS l. c. de quo tamen apud veteres alios altum est silentium.

philosophiae Socratis attendendi sunt, tanquam testes αὐτόπτοι. De quorum tamen fide diuerse statuendum est. XENOPHON enim, qui a praeceptore non eruditionem tantum moralem, sed et vitae integritatem nactus erat, cum vni praeceptori adhaereret, non solum res Socratis scire potuit, sed et alienis placitis et fictis rerum circumstantiis historiam Socratis, quam nobis enarrauit [b], non contaminauit. PLATO vero, qui magistrum Socratem toties in dialogis suis loquentem introduxit, et imprimis Socraticam philosophiam integram et incorruptam nobis tradidisse videri voluit, cum variarum doctrinarum syncretismo occupatus esset, captata fingendi licentia, toties Socrati cogitationes tribuit suas, vt hic, cum eius Lysidem audiret recitari, dixerit: proh dii immortales, quam multa de me mentitur adolescens [c]. Cuius rei caussam Xenophontem detexisse narrat GELLIVS [d], qui videndus. Post hos Aristoxenus [e], Demetrius Phalereus [f], Panaetius [g], Callisthenes, Satyrus atque alii, Socratis vitam descripserunt [h], quorum tamen scripta nobis inuidit temporis iniuria: quemadmodum etiam, quae de Socrate scripsit Porphyrius desiderantur; quem tamen non semper veritati litasse, et Socratem multis conuitiis onerasse refert NICEPHORVS [i]: et ex paucis quoque, quae supersunt fragmentis [k] patet. Ex recentioribus Socraticae historiae, qua erat in rebus et historia veterum peritia, IO. IONSIVS, multam lucem accendisset, si, quam promisit [l], historiam Socraticam, edidisset; verum et hoc quoque labore destituimur: sicque accurata Socratis historia adhuc desideratur [m]. Ea enim quae diligenter collegit STANLEIVS [n], syluam potius exhibent, conscribendae Socratis historiae valde inseruientem, quam iusti corporis historiam. Nos instituti memores, ea colligemus, et ad criticae lapidem Lydium exigemus, quae in historia philosophica vniuersali ignorari non debent.

Socratis natales et educatio.

§. II. Fuit vero Socrates Atheniensis patria, pago Alopecensis [o] natus Olymp. LXXVII. 4. Thargelionis mensis die 6. [p] qui Atheniensi-

Vvv 2 bus

b) Habemus enim ab eo: memorabilia Socratis, siue de dictis et factis eius libros quatuor: quibus ὑποσημειωσάμενος τὰ λεγόμενα εἰς ἀνθρώπους, vt ait LAERTIVS L. II. §. 48. quae ex colloquiis Socratis notauerat, congessit. Dicemus vero de Xenophonte infra, vbi de discipulis Socratis agetur. Horum memorabilium elegantem versionem Gallicam debemus FRANC. CARPENTIERIO, quam Germanica veste induit CHR. THOMASIVS Hal. 1693. 8. conf. cel. STOLLE Histor. lit. P. II. c. 1 §. 31. FABRICIVS Biblioth. Graec. Vol. II. p. 74 seq. Vtimur vero editione LEVNCLAVII.

c) LAERT. L. III. §. 35.

d) Noct. att. L. XIV. c. 3.

e) Vid. IONSIVS de S. Hist. philos. Lib. I. c. XIV. pag. 75.

f) Ibid. c. XVIII p. 102.

g) Ibid L. II. c. XIII. p. 179.

h) Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 785.

i) Hist. Eccles. L. X. c. 36.

k) Collegit es L. HOLSTENIVS in vita Porphyrii c. VIII. p. 253 seqq. vnde iniqua eius in Socratem mens satis colligi potest. Aliam enim instituebat philosophiam, quam quae placebat Porphyrio, homini fanatico.

l) l. c. L. I. c. 7. p. 37.

m) Quae enim habent D. HEINSIVS Orat. p. m. 233 seqq. IO. CLERICVS syl. phil. e. 3 S. Reu. BOERNERVS Or. de Socrate c. u perfectissimo boni ethici exemplo. FRID. MENZIVS diss. de Socrate nec officioso marito, nec bono patre familias, aliique historiam Socratis non exhauriunt.

n) Hist. philos. P. III. p. 110 seqq.

o) LAERT. L. II. §. 18. et ALDOBRAND. ad h. l. MEVRSIVS de pagis Atticis, reuerendiss. POTTERVS arch. Gr. L. I. c. 9 p. 44. 45.

p) LAERTIVS l. c. SVIDAS in Socrates. Marmor. Arundellianum apud STANLEI. l. c. qui hoc tempus 30. Maii A. C. N. 467. esse, computat. Conf. PETAV. ration. temp. P. I. L. III. c. 8. p. m. 147.

bus plus vna vice faustus fuit [q]: maxime vero ob Socratis natales celebris [r]: Parentibus ortus est tenuis fortunae, patre Sophronisco Atheniensi lapidario, matre Phaenareta obstetrice [s], quam tamen generosam admodum et acrem nominat PLATO [ß], quod ad imperterritam potius et non hebetis ingenii indolem, quam sanguinis conditionem referendum est. Hunc cum magnis ingenii dotibus a natura instructum videret parens, illum oraculum de eo consuluisse, refert PLVTARCHVS [t], responsumque tulisse: vt fineret eum agere, quicquid in mentem venisset, et neque vim faceret, neque alio abduceret, quam quo ille tenderet, ac pro eo vota faceret Ioui forensi et Musis, neque anxie Socratis curam gereret, qui ducem in se habeat vitae, sexcentis magistris praestantiorem. Quae tamen narratiuncula valde redolet ingenium Graecum, fingendi licentia semper famosum; nam haud obscure prodit, ideo esse excogitatam, vt fides traditioni de genio Socratis haberetur: nec verisimile, Sophroniscum adeo immemorem fuisse diuini moniti, vt contra ingenii sponte in alia se ferentis naturam filium arti statuariae adplicaret, cum non defuerint illi facultates, vt Ioui forensi atque Musis eum dicare potuerit. Quomodocunque vero se ista habeant, illud extra dubitationis aleam ponunt veteres, parentem Socratis eum ad artem suam compulisse; quam, etsi repugnantem et ad maiora tendentem atque in diuersa propensum animum saepius ostenderet, non tamen infeliciter exercuisse, veteres quidam tradunt, et statuarum opus aliquod ab eo effectum passim ostensum est [u]. Parente tamen viuis erepto XXC. minarum haeres relictus, cum cognati cuiusdam fidei commisisset, vt iis foenus faceret, iacturam earum passus est [x], quare necessitate compulsus non Athenis tantum, sed et Duris statuariam exercuit; ita tamen, vt non nisi ad corradendos aliquos nummos, quantum ad victum parandum requirebatur, ea vteretur [y], reliquum vero tempus, quod ab eiusmodi opere vacabat, philosophiae consecraret, ad quam toto animo propendebat; quaque mentem emendare se posse sperabat. Quod cum Critoni obseruatum esset, philosopho opibus affluenti, eum ille ingenii praestantia, et candore eius atque ingenua indole delectatus, ad philosophiam traduxit, in disciplinam [z] tradidit [a], et optimis praeceptoribus instituendum commisit: suppeditatis vitae necessariis, et liberos suos ei instituendos dedit [b]. Quod cum animum Socra-

q) AELIAN. Var. hist. L. II. c. 25.

r) Hunc Socratis natalem, vna cum Platonis, qui dies insequens fuit, conuiuiis a philosophis celebratum refert PLVT. Symposiac. L. VIII. c. 1. qui mos ad Plotinum vsque seruatus fuit, vid. PLOT. vita p. 9. Conf. quis de hoc more erudite commentatur CHR. ESCHENBACH. diss. de Symposiis sapientum diss. acad. V. §. 10. p. 316 seqq.

s) PLATO in Alcib. I. p. 131. et Theaetet. p. 149. LAERT. l. c. VAL. MAX. L. III. c. 4. aliique.

ß) Μάλα γενναίαν καὶ βλοσυρὰν l. c. conf. tamen ATHENAEVS Deipnos. L. V. p. 219.

t) De genio Socratis T. III. p. m. 496.

u) LAERT. L. II. §. 19. PAVSAN. L. I. c. 22. L. IX. c. 35. Scholiastes ARISTOPH. ad nubes p. 170. risit eum ideo Timon LAERT. l. c.

x) LIBANIVS Apol. T. I. p. 640.

y) LAERT. L. II. §. 20. Posita scilicet arcula collegit pecuniam, quae daretur, consumta ea, iterum posuit.

z) LAERT. l. c. τῆς κατὰ ψυχὴν χάριτος ait amauisse. Conf. SVIDAS T. II. v. Crito p. 377.

a) Ita τὸ παιδεῦσαι apud LAERT. l. c. accipiendum est, nihil enim veteres de Critone, quod praeceptor Socratis fuerit, habent. vid. l. c. §. 121. MAX. TYRIVS Diss. XXII.

b) LAERT. L. II. §. 121.

Socratis, fordidis artibus opes acquirere dedignatum, vehementer ad sequendam indolem impelleret, et in emendando animo ftudium omne vt poneret, excitaret [c], effecit, vt voluptates et emolumenta quaeuis negligeret, et paupertatem, cum qua initio conflixerat [d], patienter ferret. Omnium itaque fere artium et fcientiarum magiftros, quos nouerat, optimos, adiit, et imprimis philofophiae difcendae cauffa audiuit Anaxagoram, eoque Athenis excedente, Archelaum, quo tempore annum aetatis agebat feptimum atque decimum [e]; nec potuit non infatiabile Socratis difcendi defiderium Archelao effe acceptiffimum; quare eum in deliciis habuit, et in itinere Samum, Pythonem atque ad Ifthmum comitem [f]. In arte mufica Damonem, eius peritia clarum, praeceptorem nactus eft [g], lyra tamen canere paulo ante obitum demum a Lampone fenex didicit [h], qua ratione veterum hac in re diffenfus, omnium facillime tolli poteft, et dicta conciliari. In eloquentiae vero praeceptis addifcendis Prodici Sophiftae inftitutione vfus eft [i], cuius tum in dicendo praeftantia in admiratione fuit [k]. In arte poëtica Eueni [l] poëtae induftriam expertus eft, in geometria Theodori [m]: Ariftagoram Melium quoque quidam inter Socratis praeceptores numerat [n]; et fatetur ipfe, didiciffe fe a Diotima, fingularis eruditionis femina

 doctri-

c) LIBANIVS l. c.

d) AELIAN. Var. hift. L. II. c. 43. Domum tamen comparaffe, et XXC. minas a Critone foenori datas, ait Demetrius Phalereus.

e) Dictum hac de re fupra. Eleuat huius rei fidem BAYLE Dict. T. I. art. Archelaus not. A. p. 289. verum argumentum hoc a filentio Platonis et Xenophontis, et accufatorum Socratis, parum probare, quilibet videt. Videturque cauffa filentii, quia Socrates exiguo tempore Anaxagoram audiuit, concedens mox ad Archelaum, vt ex rationibus temporum fupra conftitutis videri poteft. Ideo quoque impietatem ab Anaxagora didiciffe, obiici non potuit, praecipue cum non ob fpeculationes phyficas ei atheifmus obiiceretur.

f) LAERT. L. II. f. 22. cuius tamen textus ambiguus eft, et indicare etiam videtur, Samum tantum cum Archelao profectum, alio tempore Pythonem et in Ifthmum iter fufcepiffe. vid. OLEAR. ad l. c. STANLEII p. 113.

g) LAERT. L. II. f. 19. SVIDAS in Socrate T. III. p. 351. faltationem quoque didiciffe ait LVCIANVS de falt. T. IV. p. m. 111.

h) SEXT. EMPIR. L. VI. f. 14. Alii veterum Lamprum dixere, quorum loca indicat FABRIC. ad h. l. Alii Connum in fenectute magiftrum Socratis canendis fidibus fuiffe tradunt, vid. PLATO in Menox. T. III. p. 235. cumque ideo γεροντοδιδάσκαλον vocatum ait CICERO L. IX. ep. fam. 22. conf. ALLATIVS ad Epp. Socraticas p. 186. conf. VAL. MAX. L. VIII. c. 7. AMMIAN. MARC. L. XXVII. c. 4. diftinguendum itaque inter adolefcentiam, qua canendi, et fenectutem qua lyra cantandi peritiam Socrates acquifiuit. Hanc vero in fenectute didiciffe, tradunt LAERT. L. II. f. 31. QVINTIL. Inft. Orat. L. I. c. 17. Sextus quoque κιθαριστὴν vocat. De Damonis vero peritia in mufica vid. PLATO de rep. L. IV. p. 400.

i) PLATO in Menone T. II. p. 90.

k) Prodicus ex infula Ceio, et philofophiae nomine celebris fuit, vid. Scholiaftes ARISTOPH. ad nub. p. 147. et eloquentiae laude tanta, vt primus L. drachmis declamauerit, vid. SVIDAS in Prodicus T. III p. 178. Illud vero fapientiae culmen attigiffe credebatur, vt inde prouerbium enatum fit; Prodico fapientior. In tanta tamen eloquentia grauis fuit auribus et iniucunda pronunciatio. Iuuenum nobiliffimos venatum effe adeo, vt et pararios eius rei aleret, tradit PHILOSTRAT. de vit. Sophift. L. I. c. 12. p. 496. qui addit, tantum eius eruditionis fuiffe nomen, vt Xenophon quoque in Boeotio carcere detentus, differenti aufcultarit corporis vade conftituto. Pecuniis vero obnoxium et voluptati deditum fuiffe IDEM notat. Nota eius orationis Horae titulo argumentum de Herculis optione, quod enarrat XENOPHON Memorab. Socr. L. II. p. 737. σοφίαν καὶ γνώμην huic foli inter meteorofophiftas tribuit acerrimus philofophorum irrifor ARISTOPHANES, in Nub. conf. BAYLE Dict. T. III. art. Prodicus p. 320. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 793.

l) Videndus de hoc poëta Elegiaco VOSSIVS de Poëtis c. VI. p. 39. qui eum in Ol. XCI. ponit, eo quod Philiftus difcipulus eius floruerit Ol. XCIII. id quod cum teftimonio PLATONIS in Menox. T. III. p. 235. ARIST. Nicomach. L. VII. c. 11. MAX. TYRII diff. XVII. qui Socratem Eueni difcipulum fuiffe, perhibent, ftare non poteft. Incidit enim hoc in Ol. LXXXII. conf. SVIDAS in Philift. T. III. p. 604. FABRIC. l. c. p. 422.

m) PLATO in Theaeteto T. I. p. 143.

n) Scholiaftes ARIST. l. c. p. 173.

doctrinam de amore [o]. Quemadmodum et Aspasiam, eruditione illustrem feminam, Mileto oriundam, quae non eloquentiae tantum laude excellebat, sed et discipulos haud paucos eosque clarissimos formauerat, magistram habuit [p]. Sicque domi praeceptores nactus egregios, sapientiam atque eruditionem, quam hactenus Graeci apud barbaros quaesiuerant, didicit, nulla peregrinatione literaria suscepta; sine dubio experientia edoctus, magnos viros, qui ad barbaras gentes sapientiae discendae caussa profecti sunt, plus ingenio et industriae suae, quam Orientalium vel Aegyptiorum sacerdotum institutioni debuisse. Ita vero doctissimus euasit, adeo, vt non tantum XENOPHONTE teste [q], omni genere literarum animum cultum haberet, sed et CICERONE obseruante [r]: *omnium eruditorum testimonio, totiusque iudicio Graeciae eum prudentia et acumine et venustate et subtilitate; tum vero eloquentia, varietate, copia, quam se cunque in partem dedisset, omnium esset facile princeps:* quam laudem ex recentioribus cordatus quilibet ei tribuit. Quare audiendus non est PORPHYRIVS [s], qui eum, affirmauit, nulla re ingenio valuisse, indoctum rerum omnium, qui elementa literarum aegre pingere posset, quod vbi faceret, risu merito spectantibus fuerit: immo vix eum legendo babutientem abcdarium fuisse. Huic enim viro quantum fidei tribuendum sit, iam notauimus.

Militia Socratis.

§. III. Ita artium, et imprimis philosophiae opera formatus, et egregium philosophum, et bonum ciuem se praebuit. Etsi enim multitudinis strepitum fugiebat, sibique et amicis viuere gestiebat, patriae tamen haud vno nomine vtilissimum se praestitit: Militiam enim ex lege patriae secutus, cum bellum inter Athenienses et Lacedaemonios exortum fuisset atrocissimum, tribus in eo bello vicibus militis munia obiuit. Prima vice post annum secundum Olymp. LXXXVI. [ss] in obsidione Potidaeae, vbi Alcibiadem commilitonem habuit: qui de eo testatus est [t], omnes alios laboris patientia superauisse, famem sitimque super omnes tolerasse, et quamuis in conuiuiis esset hilarissimus, nunquam tamen ebrium visum fuisse: gelu pertulisse dirissimum, ita vt nudis etiam pedibus per glaciem incederet. Amicum quoque Alcibiadem inter conferta hostium agmina grauiter vulneratum videns, nunquam deserere voluit, sed praecedens eum, ipsum et arma eius fortiter conseruauit [u]: tanta insuper modestia vsus, vt cum praemia a ducibus illi tribuerentur, qui primas in praelio tulisset, eique iudices addicerent, ille deprecatus, vt Alcibiadi darentur, precibus suis obtineret. Et eodem quoque bello cogitationibus

o) Vid. PLATO in conuiu. T. III. p. 201. MENAGIVS Hist. mul. phil. n. 11. p. 489. Comm. Laërt. Artem amandi ab ea didicisse ait PLATO in Phaedro T. III. p. 201. de qua eleganter dixit HEINSIVS Orat. de Socr. p. m. 243. sed philosophicam hanc doctrinam fuisse, ex iis discere licet, quae in Otio Vindelico Ex. I. p. 42 seqq. diximus.

p) PLATO in Menexeno T. III. p. 235. De Aspasia Periclis magistra, scorto dein, infaustis patriae auibus, vxore, videndi quos laudat MENAG. l. c. § 6. et in his praecipue PLVT. in Pericle.

q) Memorab. Socrat. L. IV. p. 814. conf. PLATO in Apolog. LAERT. L. II. s. 19. 45.

r) De Orat. L. III. c. 16.

s) Apud THEODORET. Therap. L. I. p. 8.

ss) LAERT. L. II. s. 22. THVCYDID. L. I p. 39 seqq.

t) PLATO in conu. p. 220.

u) Citati PLVT. in Alcibiade.

bus demersus in eodem vestigio a matutino tempore immotus constitit, donec altera die sol illucesceret, cuiusmodi raptus ei frequentes fuisse, testatur GELLIVS[x]. Secunda vice fortiter bello rem gessit ad Delium Boeotiae oppidum Olymp. XXCIX. 1[y]. Cum enim in praelio infeliciter rem egissent Athenienses, Socrates Xenophontem in fuga, equo amisso, humi stratum videns, ipse pedibus pugnans, humeris susceptum per aliquot stadia deportauit, eumque defendit, donec insequi hostes desiissent[z]. In ipsa vero fuga non aliter incedens, quam si in vrbe ambularet, animi robur, oculis omnia circumlustrans, prae se tulit, ita vt nemo aggredi auderet. Daemonis quoque voce in biuio constitutos de periculo monuisse, et obsequentes Alcibiadem et Lachetem periculo vitae eripuisse, quod reliqui incurrerunt, narrat PLVTARCHVS[a]. Postremo militiam secutus fuit eodem anno ad Amphibolin[b].

Senatorium munus.

Quamuis vero nullo in republica munere fungi vellet, quam tyrannis et innumera vitia inuaserant; siue quod tyrannidis odio duceretur, siue quod genii monitu a publicis negotiis arceretur, vt ipse est fassus; et sic incolumem atque saluum se praestaret, vt qui consentire in ea, quae contra ius fasque fiebant, non posset, nec se tamen sine maximo periculo opponere valeret: prouecta tamen iam aetate in senatum lectus est, nomine Antiochidis tribus, ad quam Alopece pagus, qui ei natales praebuit, spectabat[c]. In hoc munere tantam animi moderationem et inuictam fortitudinem exhibuit; vt cum decretum contra ius fasque conscribere iuberetur, imperitiam scribendi caussaretur[d]; triginta vero tyrannorum iniurias reprehendere non cessabat, et odio atque indignationi eorum fortem et imperterritum obiiciebat animum, et tanta cum libertate loquebatur, vt nec mortem, nec insidias timeret, qua de re, digna lectu sunt, quae praeter alios XENOPHON[e] commemorauit.

Vitae priuatae ratio.

Nec aliter in vita priuata se gessit, quam tantum sapientiae doctorem decebat. Erat enim teste XENOPHONTE rerum primo venerearum ac gulae supra omnes homines continentissimus: deinde hyemis, aestatis, laborum omnium tolerantissimus: atque etiam sic ad frugalitatem institutus, vt quum valde modicum possideret, facillime contentus iis esset, quae habebat. Id quod alibi latius confirmat Socraticae historiae auctor, memorabili sententia ita locutus[f]: *Mihi quidem, cum talis esset, qualem commemoraui, nimirum adeo religiosus, vt sine Deûm consilio nihil ageret, adeo iustus, vt nemini, ne quidem exigua in re noceret, prodesset autem iis maxime, qui eo vterentur: adeo temperans, vt nunquam id, quod iucundius esset, meliori anteponeret, adeo prudens, vt in melioribus ac peioribus diiudicandis non erraret, neque alterius ad hoc opera egeret,* sed

x) Noct. Att. L. II. c. 1. Similem ecstasin supra in Gymnosophistis notauimus, et hodie quoque dari inter Indos et Sinas monuimus.

y) THVCID. L. IV. p. 316.

z) LAERT. L. II. f. 23. STRABO l. IX. p. 403.

a) De genio Socratis.

b) Hanc quidem Socratis militiam mendacii arguere satagit ATHENAEVS L. V. p. 215. eius vero argutiis allata testimonia recte opponuntur, quibus satisfecit CARPENTARIVS in Gallica vitae Socratis enarratione.

c) PLATO in apologia p. 31. 32.

d) Rem narrat XENOPHON. L. I. Hist. Graec. p. 446. mem. L. I. p. 711. LAERT. L. II. f. 24.

e) Iidem, AELIAN. Var. Hist. L. II. c. 11.

f) Lib. IV. Memor. fin.

sed ipse sibi ad cognitionem horum sufficeret, et oratione proferre atque definire huiusmodi posset, atque etiam alios explorare, delinquentes arguere, ad virtutem et honestatem hortari: eiusmodi vir esse visus est, qualis posset esse optimus et felicissimus. Talis cum fuerit Socrates, patrem familias non malum fuisse, facile colligi potest. Certe, quae de constituenda re oeconomica deque officiis patris et matris familias disseruisse XENOPHON[g] tradit, ita comparata sunt, vt facile in iis quoque summum philosophum deprehendas: Socratem vero, qui dicendo non magis quam agendo philosophatus est, ea expressisse iudices. Dignum huius testimonium exhibent, si vera sunt, quae de Socratis coniugio veteres perhibent. Cum enim occasione pestis, quae ciuitatem tempore Socratis grauiter afflixerat, Athenienses, apud quos antea monogamia obseruabatur, bigamiam permitterent[h], duas quoque vxores duxit Socrates; vnam Myrtum, filiam Aristidis, non Iusti, quod ait LAERTIVS et SVIDAS[i], sed alterius cuiusdam, tertii ab illo[k], quam misericordia ductum sibi connubio iunxisse quod vidua esset, et summa inopia laboraret, tradit PLVTARCHVS[l]. Alteram Xantippen, ciuis Atheniensis filiam, de cuius malis moribus, morositate atque iurgiis, et irarum atque molestiarum muliebrium importunitate pleni sunt veterum scriptorum commentarii, quorum loca diligenter digesserunt post LAERTIVM[m], MENAGIVS[n] et STANLEIVS[o]. Non sine multo tamen ingenio de narratiuncularum harum veritate atque fide dubitauit C. V. CHRIST. AVGVSTVS HEVMANNVS, qui mulieris per tot secula famosae apologiam meditatus est[p]. Is primo quidem loco ad Platonem et Aristotelem prouocat, qui cum Socrati aetate proximi fuerint, et de mulierum virtutibus et vitiis haud vno loco disseruerint, Xantippen tamen tacent; id non facturi, si malos mulieris mores nouissent: Addit, Aristophanem, iuratum Socratis hostem, qui in Nubibus tanta amarulentia Socratem traduxit, Xantippen non obiicere. Tum melioris famae testimonia de Xantippe enarrat, eamque monet, PLATONE[q], LAERTIO[r] et VALERIO MAXIMO[s] testibus pietatem coniugalem et amorem mariti in vltimis eius fatis, plorantem et ad extremum halitum perseuerantem apud eum demonstrauisse; et teste AELIANO[t] de marito optime sensisse: Quae vero refert ANTONINVS[u]: eam vestem sumsisse, cum praecingeretur ille pelli, indicare, Xantippen mariti vestes induisse, cum vnam tantum in paupere domo haberent, et vtrique sexui eadem vestiendi ratio esset; sicque spectaculum aditurae dixisse Socratem, vide, ne non spectandi caussa, sed vt ipsa specteris, abeas, vt refert AELIANVS,

Res domestica eius et coniugium.

g) l. c. L. V. qui Oeconomicus ideo inscribitur.

h) LAERT. L. II. f. 26. GELLIVS L. XV. c. 20. conf. IONS. de script. hist. phil. L. I. c. 14. p. 75. c. 18. p. 202. PRIDEAVX Hist. V. T. T. I. p. 511.

i) ll. cc.

k) ATHENAEVS L. XIII. p. 555.

l) In vita Aristidis, cuius neptem dicit, temporum rationibus ita magis satisfaciens.

m) Lib. II. f. 36 seqq.

n) ad l. c. Laërt.

o) l. c. c. XVI. p. 186.

p) Act. philos. T. I. p. 101 seqq.

q) In Phaedone p. 60.

r) loc. cit.

s) Lib. VII. c. 2.

t) Lib. IX. c. 7.

u) De se ipso L. XI. § 28.

NVS[x], communi igitur ſexus ſequioris vitio φιλοκοσμίαν fouiſſe, quae in tantum eius dedecus verti non queat. Et, ne contraria aſſerentes teſtes obſtent, eorum fidem eleuat, monetque PLVTARCHVM[y] ea, quae de Xantippe menſam Socratis euertente narrat, alio loco[z] Pittaci coniugi tribuiſſe, ſicque traditionis fontem aperuiſſe: impudicam vitam, quam THEODORITVS[a] et ATHENAEVS[b] affirmant, eſſe calumniam a STANLEIO[c] deterſam: nec ſecum AELIANVM[d] concordare, qui prius bene de ea locutus, fabulam de conculcata placenta ab Alcibiade protulerit. GELLIVM[e] moroſitatem et iurgia eius culpantem, SYNESIVMque[f] contemtus mariti inſimulantem incertam famam ipſos prodidiſſe. Nec meliora eſſe quae LAERTIVS narrat, qui ſolitus ſit incertas narratiunculas ſine teſte hiſtoriae ſuae infarcire. Nos haec lectoris iudicio relinquimus, nec vel confirmandis vel refutandis iis inhaeremus, id modo, quod legibus fidei hiſtoricae conuenit, tanquam vero ſimillimum afferentes. In qua XENOPHONTI[g] primum locum deberi, nemo, credo, temere negauerit. Tradit is, *Socrati in conuiuio monenti, vt uxorem quis doceat, quicquid tandem ſit, in quo illam peritam habere cupiat, obieciſſe Antiſthenem: Cur igitur, qui in ea ſis ſententia, non tu quoque* Xantippen *inſtituis; quam vxorem habes omnium, quae ſunt, et fuerunt, vt arbitror et deinceps erunt, acerbiſſimam?* (χαλεπωτάτη) *Ei vero reſpondiſſe Socratem*: *Quod eos quoque video, qui equeſtris rei peritiſſimi fieri volunt, non illos ſibi equos comparare, qui lubentiſſime pareant, ſed valde animoſos, exiſtimant enim ſe, ſi tales cohibere poſſint, facile alios etiam equos tractaturos: Itaque et ipſe, quum vti hominum conſuetudine cuperem, hanc mihi quaeſiui, quod futurum ſcirem, vt ſi eam tolerare poſſem, facile cum vniuerſis hominibus ceteris verſarer.* Ex quo luculento Xenophontis loco patet, difficilimam fuiſſe, et vix tractabilem Xantippen, quaeque moribus intolerabilibus alias anteuerterit: hanc ſibi elegiſſe Socratem, ſpe emendandae vel regendae ſaltem et tolerandae ope philoſophiae. Quousque profecerit tanto magiſtro Xantippe, tacent quidem teſtes Socratis domeſtici; ex fide et amore tamen, quam marito vltima fata ſubeunti praeſtitit, facile coniicias, ſi non moderatum et tranquillum mariti animum didicit, eius tamen bonitatem animi et fidem agnouiſſe. Et videtur GELLIVS, qui eam *moroſam admodum et iurgioſam* dixerat, ad eundem Socratis animum reſpicere; narrat enim[h]: *Alcibiadem demiratum interrogaſſe Socratem, quaenam ratio eſſet, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret? dixiſſe vero illum: Quoniam cum illam domi*

x) Lib. VII. c. 10.
y) De ira cohibenda.
z) De tranquill. animi.
a) Therap. XII. p. 174.
b) Lib. V. p. 219.
c) loc. cit.
d) Lib. XI. c. 12.
e) Lib. I. c. 17.
f) In Dione p. 58.
g) In Sympoſ. p. 876.
h) l. c. Socratem vero a petulantibus quibusque impetitum fuiſſe, narrant LAERT. L. II. ſ. 26. 36. PLVTARCH. de liberor. educatione; SENECA de ira L. III. c. 11. BASILIVS quomodo legendi Graecorum libri p. 94.

domi talem perpetior, insuesco et exerceor, vt caeterorum quoque foris petulantiam et iniuriam facilius feram. Nihil enim hic dicit Gellius, quod non testis oculatus et auritus Xenophon dixerat; vnde eius testimonium reiici, et Xantippe e mulierum moribus intolerabilibus et morosis molestissimarum numero eximi nequit. Verisimile vero est, plerasque historiolas, quae de ea narrantur, otiosa Graecorum ingenia confinxisse, vt de malis mulieribus plerumque centum fabellae solent narrari, quae ad posteros propagatae nouisque plerumque additamentis auctae, traditionis serie fidem tandem emendicarunt. Factum id esse, vel ex eo non obesae naris lector subolere potest, quod apud THEODORITVM[i] narrat Porphyrius: *Xantippes et Myrtus altercationes plerumque desiisse in verbera, quae coniunctis manibus Socrati intulerint, quod ille praesens earum pugnam intueretur, neque ei vnquam intercederet, sed rideret effuse, quod et fecerit, vbi ipsum pugnis impeterent suis.* Quemadmodum enim haec ab indole Socratis scopoque, quem sibi in ducenda coniuge fixerat, sunt alienissima, et calumniam prima fronte produnt: ita alio eoque luculento XENOPHONTIS[k] loco refutari possunt; ex quo, quam molestiam excitauerit Xantippes morositas, luculenter pateat, recteque colligitur, mulierem, etsi intemperantissimae et vehementis linguae, nec animo bono destitutam fuisse, nec verberibus suos petiisse, nec officiis matrisfamilias defuisse[l]: quem, quia praetermisit doctissimus Heumannus, integrum apponemus. Exposuerat scilicet Socrates filio Lamprocli, quem ex Xantippe susceperat, innumera beneficia, quae a parentibus proficiscuntur in liberos, et imprimis graui et diserta oratione, pericula, curam, labores, fidem matris eum gestantis, parientis, nutrientis, educantis enarrauerat, vt, quantum ei amorem deberet, conuinceret. Ad ea subiicit adolescens: *tametsi haec omnia fecerit, aliaque his multo plura, nemo tamen eius asperitatem perferre possit:* et Socrates, *Vtrum existimas,* inquit, *toleratu esse difficilius ferae ne saeuitiam an matris? equidem,* inquit, *matris arbitror, quae sane talis sit. Ergone vnquam vel mordendo, vel calcitrando te laesit? cuiusmodi a belluis multi perpessi sunt. At enim,* inquit, *ea loquitur, quae quis audire vel ob omnem hanc vitam nolit. Tu vero quam multa,* subiecit Socrates, *intoleranda te huic negotia tum facto, tum interdiu, tum noctu a prima vsque aetate molestando putas exhibuisse? quantum doloris attulisse, quoties aegrotares?* Et paulo post: *Tu vero cum plane scias matrem, quae dicit, non modo nihil mali cogitantem dicere, sed etiam optantem tibi tantum boni, quantum alii nulli, nihilominus iniquo*

i) Therapeut. L. XII. p. 174. qui cum id a Porphyrio relatum referat, quo loco tota narratio habenda sit, facile ex supra dictis colligi potest.

k) Memorabil. L. II. p. 741.

l) Pro fabula itaque habendum etiam est, quod SALVIANVS de gub. Dei L. VII. p. 299. ed. Rittersh. tradit: vxores iussisse esse communes, omnibusque viris misceri: nec suffecisse ei docere hoc, nisi ipse fecisset. Vxorem enim altari viro tradidisse. Tacent hoc omnes scriptores vitae Socratis, proditque fabulam Saluianus qui addit: Vicit Socrates, qui de hac re et libros condidit, et memoriae haec pudenda mandauit. Nihil enim tale scripsisse Socratem, in confesso est. Idem vero cum tradat TERTVLLIANVS in Apolog. idem quoque ei dictum esto.

iniquo, in eam es animo? an existimas, male tibi matrem velle? non equidem, inquit, *hoc arbitror*. Et Socrates: *Ergone tu hanc*, ait, *quae tui studiosa est, ac aegrotantis curam gerit, quantum maximam potest, vt valetudinem recuperes, ac re necessaria nulla egeas, praeterque haec multa Diis bona pro te vouet, ac vota reddit, saeuam esse dicis? Equidem ita statuo, si matrem eiusmodi ferre non possis, non posse te, quae bona sunt, ferre.* Quo loco nihil elegantius est, ad faciendam Xantippes apologiam; etsi enim linguae intemperiem illi manifeste tribuat, moresque morosos et acerbos, bonam tamen fuisse matrem, suorum amantissimam, et officii obseruantissimam, ipse testatur Socrates, testis omni exceptione maior, qui satis prodit, quo loco eam habuerit, et quantum in schola sua profecerit. Quod si itaque inter animi et linguae malitiam distinguamus, facile responderi poterit quaerenti: an Xantippe mala fuerit mulier? Praeter hunc Lamprodem vero, quem oppido iuuenem obiisse ex PLVTARCHO [m] colligi potest, alios genuisse liberos Socratem, PLATO [n] innuit, tres commemorans, quorum natu minimum, eo die quo extinctus est Socrates, in sinu gestatum mater in carcerem asportauit. Ex Myrtone, is quoque testatur, filios suscepisse duos, Sophroniscum et Menexenum, quem tamen alii Xantippe prognatum volunt [o].

§. IV. Quemadmodum vero de familia bene mereri cupiebat Socrates, et bonum se praestabat patremfamilias, ita nec sibi soli nec suis tantum natum se existimauit, sed et hominibus aliis et imprimis iuuentuti se vtilissimum praestitit. Eum scilicet sibi philosophandi finem praefixerat, non vt argutis disputationibus, vel curiosa rerum coelestium explicatione eruditionem ostentaret, quorum prius sophistae faciebant, posterius physici [p], sed vt animos ab errore liberaret, veritatem commendaret, virtutis amorem excitaret, sicque corruptas vitiis mentes emendaret, et ad veram, quae hominem satiare apta est, felicitatem viam sterneret. Id quod eleganter multis in locis indicauit XENOPHON [q], dignus, qui totus legatur, cum meliorem semper dimittat lectorem. Huic vero scopo vt faciat satis, non tam scholam aperuit [r], etsi Socratis phrontisterium acerbe traducat ARISTOPHANES [s], quam, totam potius ciuitatem sibi docendi locum esse, constituit. *Erat enim*, teste XENOPHONTE [t] *semper in hominum oculis: nam mane ad loca deambulationibus et exercitiis destinata* (qualia erant Academia, Lyceum, pratum item amoenissimum extra vrbem, in Ilissi fluuii ripa [u]) *pergebat, et cum frequens erat forum, id quod circa meridiem, fiebat,*

Modus docendi philosophiam Socraticus.

m) De genio Socratis. Conf. STANLEI. l. c. p. 187.

n) In apologia p. 34.

o) LAERT. L. II. §. 26.

p) XENOPHON, ἀπομνημον. L. I. p. 710.

q) Vid. imprimis l. c. p. 711.

r) PLVT. vtrum seni gerenda respubl.

s) Act. I. Sc. I. v. 94. qui tamen locus magis inimicum Aristophanis in Socratem animum probat, quo domum eius, ad quam iuuenes et amici interdum conuolabant, vt ex XENOPHONTE colligere est, L. I. p. 719. inuidioso nomine traduxit. Peculiarem enim scholam Socratem aperuisse, nec Plato nec Xenophon tradunt, nec ratio viuendi et conuersandi Socratis patiebatur.

t) l. c. p. 709.

u) Haec loca conuersationi Socratis inseruiuisse ait AVCTOR Epist. Socratis, ep. XXV.

fiebat, conspiciebatur in publico, reliquumque diei degebat istic, vbi versaturus inter plurimos esset. Disserebat autem plerumque sic tamen, vt ipsum audiendi facultas esset iis, qui vellent. Nec, quod porro monet PLVTARCHVS [x], *tum demum docebat, vbi posita subsellia essent, aut cathedra conscensa, aut discipulis deambulationis aut scholae constituta hora: sed cum aliis ludens, cum aliis, vt occasio ferebat, bibens, militans, in foro versans ad extremum etiam in carcere agens et venenum bibens philosophabatur.* Nec magnos tantum viros nobilissimosque iuuenes, qualis Critias et Alcibiades, sectabatur, sed et per officinas [y] sapientiae discipulos quaerebat, cuius exemplum in Simone postea dabimus. Methodo vero vtebatur admirabili, ita vt non solum in dicendo esset acerrimus, sed et summa arte homines caperet et circumueniret. Constitit vero Socratica methodus ironia et inductione, quarum illa, definiente QVINTILIANO [z], *totius voluntatis fictio est apparens magis, quam confessa; vt illinc verba sint verbis diuersa, hic sensus sermonis, et ioci, et tota interim caussae confirmatio, tum etiam vita vniuersa ironiam habere videatur.* Hoc artificio vsus, *de se ipso detrahens in disputatione, plus tribuebat illis, quos nolebat refellere*, vt ait CICERO [a], *donec eos propriis verbis conuicisset.* Inductione vero, eodem CICERONE definiente [b], *rebus non dubiis captabat assensionem eius, quicum disputare instituerat: illisque assensionibus faciebat, vt illi dubia etiam res, propter similitudinem earum rerum, quibus assensit probaretur, sicque nihil ipse afferebat ad persuadendum, sed ex eo, quod sibi ille dederat, quicum disputabat, aliquid conficere malebat, quod ille ex eo, quod iam concessisset, necessario approbare deberet.* Haecque methodo, quemcunque aggressus erat, vndecunque etiam disputationis fecisset initium, postremo sese circumagi sentiebat, semelque adactus non prius dimittebatur, quam omnia essent discussa, sicque coacti propriis argumentis ad se ipsos redire compellerentur. Nec grauem et morosum ea in re se Socrates exhibuit, sed, vt erat omnium iucundissimus, lepore et humanitate omnibus praestitit [c]. Cuius disputandi methodi exempla nobis discipuli ipsius Xenophon atque Plato plurima reliquerunt, tanto artificio contexta [d], vt non defuerint, qui hanc disputandi rationem omnibus aliis praeferrent [e]: id quod tamen in morali potius, quam naturali argumento [f], quemadmodum Socrates instituebat, valet. Sic itaque modestissimus Socrates nullius se magistrum iactabat, nec minerual accipiebat [g], sed matri obstetrici se similem praedicabat, quae pa-

rum

x) loc. cit.
y) LAERT. L. II. s. 21.
z) Institut. Orat. L. IX. c. 2.
a) Academ. Qq. L. IV. c. 5.
b) De Inuent. L. I. c. 31.
c) IDEM de Oratore L. II. c. 67.
d) Conf. CLERICVS ad Aeschin. Dial. II. p. 54. Bibl. Choisie T. XXII. p. 426 seqq.
e) CLERICVS Log. P. IV. c. 9. p. 217 seq. DE CROVSAZ Log. P. IV. ch. 7. p. 1437 seqq. et recentiores Logici alii. Reprehendit tamen eum Cel. ZIMMERMANNVS am. liter. T. XI. p. 111 seqq.
f) Exemplum tamen ex naturali philosophia exhibuit CROVSAZIVS: verum ex quo cognosci queat, non tam perspicuam gignere notitiam, quam in argumento morali, cui soli Socrates adhibuit.
g) Improbasse hunc morem, quem Sophistae sequebantur, refert XENOPHON L. I. p. 712. Schol. ARIST. p. 129.

rum foecunda, ipsa tamen singulari aliis opitulandi dexteritate praedita, earum foetus in lucem educere laboret [h]. Et hac quidem via tum ad formandos et emendandos humanos animos, tum ad confundendam stultitiam impigre grassatus est. Iuuenum enim ita sibi deuinxit artibus istis mentes, vt hunc sibi potissimum sapientiae doctorem non audiendum tantum, sed sequendum etiam proponerent: sophistarum vero inanem loquacitatem et falsas artes, quibus Athenae tum temporis fascinabantur, in ruborem dedit, et denudatas omnium contemtui exposuit. Quae res ei multas calumnias concitauit, vitaeque tandem conflauit periculum. Cum enim loquaces sophistas quam maxime pungeret, et simulatione humanissima circumuentos non dimitteret, donec conuicti in pudorem darentur, adeo crabrones irritauit istos, vt eum tanquam hominem bilinguem, derisorem, mendacem traducerent, vnde occasionem arripuit Timon, acerba satyra [i] illum vocandi *loquacem, imposturae magistrum, derisorem, rhetorem subatticum et simulatorem*: ARISTOPHANES vero hoc eum nomine in theatro publice traduxit [k]. Immo fuit, quod mireris, inter recentiores vir non indoctus [l], sed placitorum suorum nimis amans, qui hanc Socratis ironiam superbiam subtiliorem et elatioris animi laruam affabre effictam continuisse putaret. Qui si miseris ratiunculis, quibus veram animi modestiam, quam humilitatem vocant, exulauisse ex Socratis ironia probare voluit, veram huius methodi naturam opposuisset, et expendisset, Socratem non animi malignitate et ad deridendos alios vera animi sententia simulata, alia prorsus finxisse, sed vt captis et illaqueatis animis eos inuitos ad virtutem adduceret et emendaret, nec hanc fuisse apud Socratem, testibus iis, qui illum audiuerunt, animi stultitiam, vt qui se nescire omnia diceret, omnia se nosse crederet, abstinuisset ab optimi viri vituperatione, verba magis, quam rationum pondus prae se ferente, certe eam humilitatem, quam ex diuinioris spiritus schola profectam Christi discipuli exercent, cum naturali animi sobrii et modesti, et elatos sensus fugientis virtute [m] non confudisset.

§. V. Non vero aliis tantum, sed sibi quoque philosophatus est Socrates, inque id omnibus contendit neruis, vt quod alios doceret, ipse faceret, et, quam apud alios quaerebat animi emendationem, ipse possideret. Quo factum est, vt, cum is egregie practicam philosophandi rationem excoluisset, reliquos non sui tantum, sed omnis fere temporis vetustioris philosophos, sanctiori lumine non collustratos antecelleret. Erant enim in eo et dotes animi praestantissimae, et disciplina philosophiae, quae mores format, exactissima [n], et experientia longo vsu perfectissima, quibus recte meruit

Dotes et virtutes ingenii.

h) PLATO in Theaet. p. 149.
i) In Sillis apud LAERT. L. II. f. 18.
k) In nubibus, ex quibus quaedam affert LAERTIVS l. c.
l) FRANC. BALTVS in Apologia PP. Platonismi accusatorum L. III. c. 14. p. 367.
m) Eam vero Socratem coluisse, ex §. seq erit manifestum. Idem reponendum PERRALTIO Parall' Des anc. et des modernes T. IV. p. 139.
n) Omnium vero disciplinarum callentem fuisse, supra obseruatum est et innuit XENOPHON saepius, vid. L. IV. p. 814.

ruit omnibus anteponi, talisque videri, qui ad virtutem diuino instinctu, vt ait PLVTARCHVS [o], incitaretur. Tanta vtebatur iudicii acie, et quam experientia genuerat, prudentia, vt in melioribus ac peioribus diiudicandis non erraret, neque alterius ad hoc opera indigeret, sed ipse sibi ad cognitionem horum sufficeret, et oratione definire posset atque etiam explorare alios [p]. Ingenium ei erat elegans, et foecunditatis mirae, quod ita callidam eius eloquentiam fecerat, vt quamcunque vellet, quaestionis partem, affirmantem negantemue, posset defendere. Quod etsi in eo carpebant inimici, et imprimis poëtae [q], qui pessime eum traducebant, tanquam bilinguem, nunquam tamen in veritatis et virtutis detrimentum vsus est. Memoria vtebatur fideli, et experientiam habebat multorum annorum, qua, quid honestum, quid turpe, quid laude vel vituperio dignum, certissimis argumentis cognosceret. Mirum itaque non est, omnium fere totius antiquitatis auctorum, qui odio Socratis iniquo ducti non sunt, consensu maximum virum iudicatum esse [r]. Et haec quoque praestantiae sapientiae Socraticae admiratio traditionem peperit, quam veteres vnanimi tantum non ore sequuntur, Apollinem de sapientissimo sui temporis viro interrogatum respondisse:

Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης
Ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Sapit, Sophocles, et magis Euripides
Sapit: sed omnes antecellit Socrates [s].

Quod oraculum tam certum habuere veteres, vt de eo nulli dubitarent, et Christianorum doctores illud daemonis vocem fuisse contenderent [t], deridentes eius imprudentiam, qui sapientissimum diceret eum, qui Deos tolleret, sicque propriae familiae ruinam commendaret. Aliter tamen, nam et hoc negandum non est, Epicurei; qui, vt omnia oracula tanquam hominum fraudes et imposturas ridebant, ita et hanc narrationem *sophisticam, et prae fastu odiosam*, quemadmodum ait Colotes Epicureus [u], iudicauerunt, a qua sententia nec ATHENAEVS quoque discessit, quorum vestigiis institit doctissimus VAN DALEN [x], ita vt veritatem narrationis eo potissimum argumento in dubium vocaret, quod diuerse eam narrent Xenophon et Plutarchus, nec Pythia Iambico carmine, sed hexametro respondere semper solita sit. Quamuis vero haec tanti roboris non sint, vt tantum in hac re veterum consensum euertere posse, videri queant [y], negandum tamen non est, esse in tota narratione iustam fraudis suspicionem: non enim vrgebimus, referre hanc traditionem Socratis amicos, in longo post discessum Socratis tempore conscriptis apologiis, quibus facile erat ad augendam con-

o) Adu. Coloten T. III. p. m. 421.
p) XENOPHON L. I. p. 718.
q) Vid. not. (1) ARISTOPHANES in nub. Act. I. v. 52.
r) Conf. collecta Act. Philos. Vol. I. p. 55. 101. 473 seqq.
s) Ita totum exponit SVIDAS v. σοφὸς T. III.
t) SALVIANVS de gubern. p. 260. TERTVL. in apologet.
u) Apud PLVTARCH. l. c.
x) De oraculis gentil. diss. II. p. m. 194.
y) Conf. Ios. BARNESIVS in vita Euripidis p. 80.

contra persecutores Socratis inuidiam talia comminisci, nec Platonis in praeceptoris historia narranda fidem tantam esse, vt is nihil finxisse, vel fictum admisisse credi queat; nec monebimus prolixe, praetermissum esse hoc de Socrate testimonium a Xenophonte in memorabilibus, quod non facturus fuisset, si iam tum inter homines percrebuisset: illud potissimum, praetermissa iam de fide oraculorum disputatione, qua facile tota historia conuelli potest, notandum, totam narrationem niti Chaerephontis, qui Delphicum oraculum interrogauit, testimonio, ad cuius fratris conscientiam PLATO[z], vbi Socratis personam mentitus haec refert, prouocat. Etsi enim reuera a Chaerephonte eiusmodi traditionem profectam verisimile sit, ita vt non necessarium sit, fidem non solum Platonis, sed et Xenophontis, probatam alias, in dubium vocare; manifestum tamen est, ab vnico homine editam, et tali quidem, quem vehementem fuisse, quamcunque ad rem se conuertisset, ipse PLATO tradit, quique adeo affectu in Socratem nimio occupatus fuit, fidem non mereri. Quam vehementer quoque minuunt, et exempla eiusmodi oraculorum de philosophis edita[a], quae manifestam fraudem sapiunt, et silentium ea de re, quamdiu Socrates vixit: eo demum tempore re prolata, vbi et Socrates et Chaerephon viuere desierunt. Probabile itaque est, amicum Socratis more istis temporibus recepto, cum humana forte maiorem praeceptorem crederet, et imprimis opinione de genio diuino ei praesidente occupatus esset, eiusmodi fabulam confinxisse, quae cum publicam lucem initio subterfugeret, tandem animis Socraticorum discipulorum post grauem magistri persecutionem redeuntibus et crescentibus, cum in misericordiam versa esset populi Atheniensis erga Socratem inuidia, in publicam notitiam ideo traducta est, vt odium in auctores necis Socratis, quam omnes boni indignam credebant, et aegerrime ferebant, augeretur, et fama praeceptoris, quem pro prudentissimo et optimo viro plerique, qui iudicio et virtute eminebant, habuere, diuino quoque testimonio fulciretur. Alia argumenta, quae haec roborant, ne nimii simus, praetermittimus, legenda apud eruditissimum HEVMANNVM[b], qui ingenium et doctrinam in hoc argumento comprobauit. Etiamsi vero hoc oraculi testimonium falsum et mentitum merito iudicatur, recte tamen inde publicum de doctrina et virtute Socratis colligitur testimonium, cum bonus atque prudens quilibet illud, tanquam veritati consentaneum receperit, nec vel veteres, vel recentiores de hac existimatione Socratis, si paucos excipias, in tanta testium nube non audiendos, quicquam detraxerint[c]. Quantacunque tamen doctrina et sapientia atque prudentia Socratis fuerit, maior tamen fuit animi eius modestia, qua nec sibi arrogauit quicquam, nec se aliis praetulit, nec de se ambitiose locutus est,

nec

z) In Apologia p. 21.

a) Varia huius rei exempla suo loco occurrent, de Platone, Apollonio, Plotino.

b) Act. Philos. Vol. I. p. 473.

c) Recentiorum elogia innumera sunt. Ex plurimis vide MVRETVM Orat. p. 381. LIPSIVM Manud. phil. Stoic. diss. XVII. ERASM. in Colloq. p. 651. PARCKER. de Deo disp. IV. §. 25. 26. et passim. CASAVBON. de enthus. c. I. p. 4. c. II. p. 18. et imprimis qui luculenter Socratis virtutes laudat DAN. HEINSIVM l. c.

nec honores publicos ambiit, sed studiose potius euitauit: quam animi moderationem tot exemplis probauit Xenophon, vt plane audiendus non sit BALTVS[d], qui latentem animi superbiam tacito animi iudicio se aliis omnibus prudentia et eruditione anteponentem in eo latuisse, confidentius, et inuitis veterum testimoniis, pronuntiat. Inde notissima Socratis vox: *nihil se scire, nisi hoc, quod nihil sciat,* quam maximam et potissimam Apollini caussam fuisse, cur eum sapientissimum iudicaret, existimauit CICERO[e] duplici vero nomine hoc de se pronunciasse videtur Socrates. Nam poscebat hoc methodus, qua vtebatur, quaeque simulationem ideo commendabat, vt eo certius inanes sophistas scientiae vniuersalis opinione turgentes, nec vlli tamen, quod solidum esset fundamento sua superstruentes, confoderet; qui cum nihil is se scire profiteretur, de caussis et rationibus assertionum suarum interrogatis, cum solidis argumentis destituerentur, facile confusi sunt. Deinde et tanta erat Socratis prudentia, vt non tantum multa esse, sciret, quae humanae scientiae terminos fugerent, et quorum vel tenuis, vel nulla prorsus esset scientia; sed et σοφὸν hoc esse φάρμακον cognosceret, ad eiicienda animi praeiudicia et errores. Ignorantiam itaque hanc doctam et philosophicam merito vocaueris, quae non omnium sibi rerum incertitudinem, finem philosophandi proposuit, sed prudentem et modestam terminorum, quibus circumscriptus est humanus intellectus, agnitionem adhibuit ad inquirendam veritatem, et consequendam scientiam. Quem sibi philosophiae finem proposuisse Socratem, vel ex eo patet, quod sapientiam et scientiam summum bonum dixerit, eamque philosophiae suae finem posuerit, teste LAERTIO[f]. Qui itaque cum HVETIO[g], Socratem inter scepticismi patronos et doctores numerant, ad haec non attendunt, nec sensum scopumque verborum Socratis recte assequuntur.

Virtutes animi, pietas et religio.

§. VI. Qualis vero ingenio fuerat Socrates, talis etiam animo et voluntatis virtutibus fuit. Diuini numinis cultor adeo religiosus fuit, vt sine Deorum consilio nihil ageret[h], eumque impii quicquam aut nefandi nec patrare quisquam viderit, nec dicere audiuerit: potiusque de Diis ita locutus sit, et in eos se gesserit, vt si quis ea tum dicat, tum faciat, sit atque putari debeat religiosissimus[i]. Nec obstat pietati et religioni Socratis, quod impietatis nomine damnatus fuerit: profectam enim fuisse hanc accusationem ex odio et inuidia sophistarum postea dicemus, et demonstrauerunt luculenter, qui magistri apologias scripserunt XENOPHON atque PLATO[k]. Nam quod nubicolam fuisse, obiecere ARISTOPHANES,

d) l. c.

e) Acad. Quaest. L. I. c. 4.

f) L. II. f. 31. conf. ABR. GRAVIVS Specim. philos. veteris c. II. p. 8 seqq.

g) De la foiblesse de l' esprit humain. L. I. ch. 4. p. 105 seq.

h) XENOPHON. L. IV. p. 818.

i) IDEM L. IV. p. 711.

k) Veteres et recentiores, qui Socratem ab atheismi crimine liberarunt, recenset diligentissimus REIMMANNVS, Hist. ath. c. XXI. §. 4. p. 158. quibus adiici potest CVDWORTHVS Syst. intell. c. IV. §. 23. p. 482. et doctissimus Interpres ad h. l. CLERICVS in siluis philolog. ad Aeschin. c. III. quod de Socrate inscripsit, p. 177 seqq.

NES[l] et inimicorum alii, non alio sensu dici potest, quam quia supremum numen, quod templis non continetur, quodque supra nubes omnia dirigere credebat, intensis forte oculis et manibus adorabat, cum eum, qui mundum vniuersum composuit, et continet, quo pulchra et bona omnia comprehenduntur[m]; quique maxima quaeque facere conspicitur, atque haec gubernare; nihilo minus cerni non posse, statueret. Neque tamen Deos inferiores reiiciebat, siue mentes naturasue spirituales humana mente maiores, sed eas a summo omnium rerum conditore et rectore rebus huius mundi praefectas colebat[n], fabulas vero de Diis, quibus tota nitebatur religio Atheniensium, reiiciebat, aliamque prorsus opinionem, quam eam, quae populo tradebatur a sacerdotibus, de Diis tenendam esse, contenderat[o]. Quod cum emolumento eorum, quorum intererat, religionis publicae superstitionem integram seruari et illibatam, quam maxime repugnaret, mirum non est, accusatum fuisse, quod Atheniensium Deos pro talibus non haberet, et peregrina numina introduceret, cum tamen Diis patriis et publicis in solennitatibus et priuato cultu sacrificauerit, et Deos ex cuiusue loci consuetudine colendos esse, docuerit[p]. Quanquam vt hoc dicamus ὡς ἐν παρέδῳ, praeter diuini creatoris et rectoris, et numinum minorum existentiam, parum de spiritualium siue intelligibilium naturarum conditione sollicitum fuisse Socratem, fit verisimillimum, nec id negat XENOPHON[q]. Plato enim, quia cogitationes suas Socrati tribuit, audiendus non est, quippe qui raro, quod genuinum Socraticum spiret dogma, proponit. Vnde et ratio petenda est, cur reiectis licet superstitionis patriae nugis et traditionibus, tamen communi Deorum cultui addictus fuerit: superiora enim nos latere, et qui plurimum de his disserere norint, easdem inter se opiniones fouere, sed furiosorum instar inter se comparatos esse, contendebat, et mirabatur eos non clarissime perspicere, homines haec inuenire non posse[r]. Et ad haec quoque respexisse videtur LACTANTIVS[s], qui ex eo, quod Socrates dixerat, quae supra nos, nihil ad nos, inepte infert: *locutum esse, quod sensit: religioni minime seruiendum: et si publicas religiones voluerit euertere, non se improbare, quin laudare ait, si ipse, quod est melius, inuenit. Verum eundem per canem et anserem deierasse*[t], *adeoque fuisse hominem scurram, ineptum, perditum, desperatum, si cauillari voluerit religionem, dementem, si hoc serio fecerit, vt animal turpissimum* pro

l) Cuius tota inde comoedia: nubes, dicta est, eum vero ab Anyto mercedem ideo conductum fuisse, vt Socrati hac ratione aegre faceret, refert LAERTIVS L. II. s. 38.

m) XENOPHON. L. IV. p. 802.

n) Hoc totam illam cum Euthydemo disputationem apud XENOPHONTEM l. c. p. 800 seq. legenti erit apertissimum, et vel solus eius genius, quem sibi praesidere, et adesse gloriabatur, conuincit. Conf. CLERIC. l. c. CVDWORTHVS l. c. BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 1064 seq.

o) Videndus PLATO in Eutyphrone.

p) Prolixe hoc demonstrauit eruditissimus I. I. ZIMMERMANNVS Amoen. lit. T. XI. p. 123 seqq.

q) Tota eius de Deorum cultu disputatio apud XENOPHON. l. c. eo tendit, vt, quoniam cerni et intelligi nequeunt, inspicienti eorum opera tum venerari tum honore prosequi sufficiat. p. 802.

r) IDEM L. I. p. 710.

s) L. III. c. 20.

t) Conf. Hist. crit. de la republ. des Lettres T. VI. p. 186.

pro Deo haberet. Quare et in sequentibus et falſe eum ridet, quod moribundus, licet ſanus, Aeſculapio gallum, quem vouerat, ſacrandum familiares ſuos rogauerit. Quae ratiocinatio, quam parum ad ſcopum Lactantii collineat, quo atheiſmi et dementiae reum Socratem peragere voluit, quilibet, qui vel mediocriter attendit, perſpicere poteſt. Nam inanes Graecorum non fabulas tantum de Diis reiiciebat, et ideo, delirare eos, qui dicunt, Iouem eſſe, quod falſe ei obiecit ARISTOPHANES [w], dictabat; ſed et vanas eſſe et impias eorum ſententias perhibebat, qui vel neque aram, neque rerum diuinarum quicquam in honore habent, vel lapides et ligna quaelibet et belluas colunt, vel de rerum omnium natura ſollicite inquirunt, cum aliis videatur, vnum quiddam eſſe, quod exiſtat, aliis eſſe infinita ea numero: his omnia moueri ſemper, illis nihil vnquam etc. nec inde tamen vllo modo felicitatem ſuam promouent. Ipſe vero parce et pie de Diis locutus, numinis exiſtentiam et prouidentiam ſuſpiciebat, menteſque diuinas credebat, iiſque, ſpretis et neglectis Graecorum theologorum fabulis mente ſacrificabat. Qua ratione ab omni quidem ſuperſtitione et errore liberari eiusque theologia, tamque recta dici non poteſt, ac quidam contendunt: licet extrema mandata hominem veneni ſumti vehementia ſenſibus vel rationis potius vſu priuatum prodant [x]; atheiſmi vero notam procul ab eo abeſſe iubent: quam recentiores quosdam ei inuſſiſſe, merito mireris [y]. Verum hac ratione in excutienda Socratis religione ſaepius lapſos eſſe viros eruditos conſtat.

Conſtantia animi.

§. VII. Poſt pietatem in Deum conſtantia animi in Socrate potiſſimum admirationem cunctorum meretur. Poſtquam enim ſemel virtuti animum addixerat, et mercedem in eius poſſeſſione quaeſiuerat, ſibi iucundiſſimam; ad omnia alia immotus, ſcopuli inſtar nec coeli fulmina, nec ventorum atque fluctuum inſultus expauit, ſed intrepidum, ac ad vtrumque paratum aequumque obiecit animum. Quam inuicta ſententia fuerit, ex eo maxime conſtat, quod ſolus decem duces abſoluere auſus fuerit, quod triginta tyrannis ſolus ſe oppoſuerit, quod ſententiam mortis ſubridens acceperit, quod ex carcere aufugere recuſauerit, et quae alia ſunt, his ſimilia. Mirum itaque non eſt, eum omni metu ſuperiorem ab omni dolore remotum, vultum in peſſimo, qui tunc erat, reipublicae ſtatu ſemper ſeruauiſſe eundem, et Xantippen, ſiue domo exierit, ſiue redierit, neque aut hilarem magis vidiſſe, aut magis turbatum [z]. Et haec animi conſtantia effecit, vt iniurias non tantum non vlciſceretur, ſed et contemneret, contemtumque ſe ab aliis deſpiceret, ſua ſe virtute inuoluens [a]: quod vt, contra naturalem vindicandi exiſtimationem impetum, obtineret, quoties ſe vehementius commotum aduerſus amicorum aliquem ſentiret, antequam fluctus inſur-

w) Act. I. Sc. 2. μὴ ληρήσεις, οὐκ ἔστ' ζεύς, ne nugeris, non eſt Iupiter.

x) Conf. MOSHEM. ad CVDWORTH. l. c. p. 482.

y) ANT. REISERVS diſſ. de atheiſmo p. 218. Memoires de Trevoux T. VII. p. 99. quas ideo caſtigat cel. LA CROZE Entretiens p. 373.

z) AELIAN. L. IX. c. 7.

a) Varia huius rei exempla vide apud AELIAN. l. c. c. 29. LAERT. L. II. ſ. 26. PLVT. de liberor. educatione, SENEC. de ira L. III. c. 11.

surgerent, maritimum quasi aliquod promontorium subiens, vocem submittere solebat, vultu renidere, et mansuetius obtueri, vergendo in diuersam partem, et contrarios illi affectui motus ciendo inuictum erectumque se seruans [b]. Temperantiam adeo excolebat, vt ad sanitatem, non ad iucunditatem solum respiceret, nec plus ederet vel biberet, quam fames sitisue poscebat [c]. Ad conuiuium inuitatus, facile, ne plus ederet, cauebat, quam conducere nosset sanitati corporis [d], cuius sollicitam curam gerebat, quamque temperantia saluam inter pestilentes morbos conseruabat [e]. Frugalitas ei tanta fuit, vt has sibi diuitias putaret, proximumque se Diis esse crederet, quod paucissimis egeret [f]. Quare, quantulumcunque etiam possideret, contentus tamen vixit semper [g], et ambitiosa Alcibiadis munera, frustra vt acciperet, impellente vxore, renuit [h], et principum fauorem et diuitias generose contempsit [i]. Nec auarus ideo, qui ne pecuniam quidem a discipulis, more sui temporis, accipiebat, et in eis quos docebat, auaritiam vehementer increpabat [k]. Iustitiae et iurisiurandi quam tenax fuerit, supra, vbi de munere eius publico diximus, ostensum est: inque illud connitebatur, vt, quantum posset, benefaceret omnibus [l]. Assentationis inimicus, ne esuriens quidem diuitum mensas quaerebat, venustus tamen erat et facetus inter familiares [ll]. Et pulchram quidem formam vehementer amabat, ita tamen, vt inuictam seruaret continentiam [m]. Sunt quidem inter veteres, qui ei obiecerunt, pulchritudini Alcibiadis inferiorem, et iuuenum corruptorem fuisse [n], qua de caussa Aspasia quoque eum versibus suis traduxit. Sed impudentissimam hanc esse calumniam, non solum tota vitae Socratis ratio loquitur, quem vel pueri norant, rerum venerearum gulaeque esse omnium continentissimum, sed et Aristophanis silentium probat, qui, licet mercede conductus, omne impietatis genus Socrati obiecerat, παιδεραστίας crimen tamen ei non exprobrauit [o]. Occasionem vero atrox ei crimen imputandi obtulit inimicis Socratis, quod non tantum Alcibiades, qui formosissimus eius temporis iuuenis erat, cum eo esset frequentissimus [p], sed et homines corporis pulchritudine notabiles amaret, quod scilicet crederet, formosum domicilium inhabitari a formosa mente; vnde et suis, quos passim docebat, discipulis pulchritudinem commendabat, deque amore multa disserebat, quo non tam corporis, quam animorum coniunctionem extulit [q]: qua de re prolixe dixerunt

Temperantia.

Frugalitas.

Iustitia.

Castitas.

Yyy 2 XENO-

b) PLVT. de cohibenda ira.
c) XENOPH. l. c. L. IV. p. 818.
d) IDEM l. c. p. 723.
e) LAERT. L. II. f. 25.
f) loc. cit.
g) XENOPH. L. I. p. 711.
h) AELIAN. Var. hist. L. IX. c. 29.
i) XENOPH. l. c. p. 712.
k) LAERT. L. II. f. 15. SENEC. de benef. L. V. c. 6. imprimis Archelaus Macedo eum ad se vocabat, qui doctissimos eius aetatis viros accersiuerat ad se. Conf. BAYLE Dict. Tom. I. art. Archelaus roi de Maced.
l) XENOPH. l. c. p. 818.
ll) LAERT. L. II. f. 28.
m) QVINT. L. VIII. c. 4. XENOPH. L. III. p. 783. AELIAN. L. XIII. c. 32.
n) ATHENAEVS L. V. p. 209. et L. XIII. p. 566. conf. MENAG. ad LAERT. L. II. f. 23. CICERO Tusc. L. III. c. 32.
o) Conf. FR. VAVASSOR de ludicra dictione Opp. p. 8 qui quoque de iocandi et ridendi consuetudine Socratis multa docte et eleganter affert.
p) XENOPH. L. I. p. 713.
q) MAX. TYRIVS diss. VII seqq.

XENOPHON atque PLATO in apologiis. Hoc cum viderent inimici, commodam accusandi Socratem occasionem nactos se rati, in hoc quasi consensere opprobrium, tam exigua tamen verisimilitudine, vt non Bion tantum Socratem reprehenderet, et stultum eum diceret, quod Alcibiade abstinuisset, si opus habuisset [r], sed et LVCIANVS [s], philosophorum acer derisor, Socratem animorum amorem sectantem excusaret. Audiendus itaque non est Porphyrius, vel qui iisdem vestigiis insistunt, doctores ecclesiae veteris THEODORITVS [t], CYRILLVS ALEXANDRINVS [u], GREGORIVS NAZIANZENVS aliique, qui veterum calumniam, cui tota obloquitur Socratis historia, refricant [x]. Quam a doctis viris nostro tempore, vbi integerrimi philosophi historia a fabulis toties purgata est, recoctam fuisse [y], miretur quis, qui ignorat, interesse certi hominum generis omnia miscere, vt, quo tendunt, id obtineant. Alia, quae Socrati obiecere LVCIANVS [z] et alii, v. g. saltauisse, totum diem per compita et tabernas obambulauisse, caruisse fortitudine, vix digna sunt, quae refutentur. Hoc vnum notasse sufficiat, non confundendam esse virtutem philosophicam cum christiana, naturalem cum diuina, qua caruit Socrates, et ad quam respiciunt, qui Socratem verae virtutis alumnum fuisse negant [a]: neque tamen in contraria currendum esse, et Socratem iis aequiparandum, si non

Salus eius aeterna.

praeferendum, qui coelesti lumine collustrati Spiritu diuino duce in verae aeternaeque virtutis stadio ad metam impigre cucurrerunt. Eo vsque enim, non inter veteres tantum ecclesiae Doctores quidam progressi sunt, vt Socratem ex cognitione τῦ λόγυ, saluatum fuisse assererent [b], cuius opinionis caussam et sensum, vbi de philosophia primorum Christianorum dicendi campus se aperiet, prolixius exponemus: sed et inter recentiores, constat, placuisse Marsilio Ficino et Symphoriano Champerio, fuisse Socratem typum et praecursorem Christi [c]. Immo, quod tantum non mireris, P. POIRETVS, vir acutus, sed miris hypothesibus rationis et reuelationis vestigia relinquens, daemonium Socratis pro Spiritu S. inhabitante habuit [d]. Imprimis vero Iudaeorum commentum fuit, Socratem ex Hebraeis pro-

An ex Hebraeis profecerit?

r) LAERT. L. IV. f. 49.

s) In vitar. auct. T. III. p. m. 115 seqq. conf. amores T. IV. p. 233 seqq.

t) Therap. L. XII. p. 673.

u) Contra Iulian. L. VI. p. 185.

x) Porphyrium ideo notauit SOCRATES Hist. Eccl. L. III. c. 24. p. 194. qui recte addit, ea obiecisse Socrati, quae nec Melitus vnquam nec Anytus ei exprobrauerint.

y) BALTVS defense de SS. Peres accuser de Platonisme L. III. ch. 2. p. 257.

z) Menipp. et Cerb. T. II. p. 77. vbi fractum in morte animum ei exprobrat. Parasit. T. III. p. 516. vbi fugam in bello ridet: et in vit. auctiore p. 116. vbi communionem vxorum docuisse, nugatur falseque ridet Platonis dogmata, quae Socrati supposuerat. De saltatione p. 111. eum exsibilat, quod saltationem didicerit. Vbique enim irrisorem se praestat, vt solebant Epicurei. Respondet his auctor Hist. cr. phil. T. II. p. 119 seqq.

a) Cel. G. STOLLE Hist. phil. mor. gent. §. 42. p. 47. Hist. lit. P. III. c. 1. §. 26. p. 590. qui etiam in Socrate reprehendit, quod nudis pedibus incesserit. Verum Socratem decori in vestitu non negligentem fuisse, neque vero ostentandi cupidum, siue vestitu siue ἀνυπόδετοι, testatur ipse XENOPHON, ex quo loco patet, subligacula ad superbiam vestitus pertinuisse, quam Socrates vitabat.

b) Loca eorum expressit Is. CASAVBON. Ex. Antibarbaran. I. §. 1. p. 12. Secuti sunt hos PP. Dominicus a Soto, et Huldricus Zwinglius, conf. IAC. CAPELLVS Vind. adu. H. Rosweyd. c. I. p. 22 seqq.

c) Conf. CHR. THOMAS. praef. ad CARPENTARII vitam Socratis.

d) Oecon. diu. L. III. c. 3. p. 750.

profeciſſe, et ſapientiam hanc didiciſſe ab Achitophele et filiis Core: dixiſſe quoque ad ſapientes Iſraelis: ſapientiam veſtram diuinam non reiicio, ſed fateor, me eam neſcire: humanam enim tantum ſapientiam calleo. Quae quoque traditio in cauſſa fuit, vt Socratis apophthegmata et ſententiae morales a R. CHANANIA BEN ISAAC ex Graeco Arabice conuerſae et hinc in Hebraeam linguam translatae ederentur [e]. Id quod ineptientibus Iudaeorum magiſtris, omnem gentilium ſapientiam ex ſcholis ſuis deriuatam eſſe inepte ſomniantibus condonandum forte eſt, ferri autem vix poteſt, SCIPIONEM SGAMBATVM [f] eadem chorda oberrare, ſtatuentem, Socratem inter eos referendum eſſe, qui ex Hebraeis profecerint. Nec meliora ſunt, quae ad extollendam Socratis notitiam ſupernaturalem, vir doctus, ſed praeiudicio, deriuandi ab Hebraeis gentilem philoſophiam tantum non omnem, impeditus THEOPHILVS GALEVS vrget [g]: nouiſſe eum veritates maximas, et momenti ingentis; eſſe Deum vnum, perfectiſſimum, rectorem vniuerſi, eumque ſolum hac gloria coruſcare, hanc veritatem morte ſua obſignauiſſe. Intellexiſſe corruptionem hominum, agnoſcendo κακὸν ἔμφυτον connatum malum. Admiſiſſe neceſſitatem inſpirationis diuinae ad cognoſcendum Deum et facienda ea, quae bona ſunt. Accepiſſe a Iudaeis modum diſputandi, quaerendo et ſubuertendo potius opiniones diſcipulorum, quam proprias explicando, quae tempore verſantis inter Iudaeos Saluatoris vſu adhuc recepta fuerit: neque methodum allegoricam reieciſſe, modo facilis intellectu ſit. Confunduntur enim, quae naturalis luminis ductu et experientia docente cognoſci poſſunt, cum ſupernaturalibus et reuelatis veritatibus; nec, quae de connato malo dixiſſe dicitur, ea ſunt, quae ſacrae paginae docent, ſed quae triſtiſſima ſuggerit omnium mortalium experientia [h]. Quae vero a genio Socratis petuntur, eo magis inepta ſunt ad probanda ea, quae afferuntur, vt potius ea deſtruant: nam nec Socrates genium ad ſcientiam veritatis neceſſarium aduocauit, nec ordinarium hoc cognoſcendi veri medium commendauit, vt taceamus, incertum eſſe, quicquid de eo traditur. Nec oſtendi poteſt, qua ratione Iudaei Socrati innotuerint, cum praeter aliquot intra Graeciam itinera, nunquam peregrinas terras inuiſerit. Quare abiiciendum abſurdum praeiudicium et rationis lumini relinquendus Socrates, qui laudem eo ſolo nomine meruit, quod illo rectius, quam ante et poſt eum fecere plurimi, vſus eſt.

Corporis qualitas facies et ſtatura.

§. VIII. Corpore Socrates vtebatur perpeſſitio, vt vocat, SENECA [i], et moleſtiarum, famis, ſitis, frigoris impetui non facile cedenti [k], quod etiam

e) Conf. S. Reu. WOLFIVS Bibl. Hebr. T. I. p. 929. 930. qui haec ex R. GEDALIAE Schalſchaleth Hakkabbala obſeruat.

f) Archiu V. T. p. 455.

g) Court. of the gentiles L. III. c. 1. p. 216. cuius ſummam exhibet IAC. BASNAGE Hiſt. des Juifs T. III. ch. 20. p. 544 ſeqq.

h) Hinc et ARISTOT. τὸ συγγενὲς τῶ κακῶ agnouit, et multi alii confuſi ſunt. vid. PFANNER. Syſt. theol. gent. pur. c. IX. §. 7. p. 259. HVETIVS Qq. Alnet. L. II. c. 9. p. m.. 131 ſeqq.

i) Epiſt. 104.

k) XENOPHON. l. c. p. 730. vinum etiam, vbi occaſio ferebat largius hauſtum, ſine moleſtia tuliſſe refert PLATO Sympoſ. not. A.

etiam diligenter curabat, et valetudinem conſeruabat [l], quod eam ad bonum animum multa conferre crederet. Temperantia tamen, continentia, frugalitate, etiam in veſtibus [m], illam maxime tuebatur, et Atticam luxuriam atque voluptates, animum pariter atque corpus eneruantes, fugiebat. Formam faciei, paſſim, vt tetricam et deformem, deſcribunt veteres, et ex his STANLEIVS [n] quoque; nec iucundam viſuque gratam delineant vetuſtae, quae paſſim extant, imagines. Narrantque CICERO [o], et ALEXANDER APHRODISAEVS [p] Zopyrum phyſiognomonem, qui ſe profitebatur, hominum mores naturasque ex corpore, oculis, cultu, fronte pernoſcere, ſtupidum eſſe dixiſſe Socratem et bardum, quod iugula concaua non haberet; obſtructas eas partes, et obturatas eſſe, dixiſſe; addidiſſe etiam, mulieroſum; in quo dicatur Alcibiades cachinnum ſuſtuliſſe. Aliter tamen ex veteribus EPICTETVS [q], qui Socrati *σῶμα ἐπιχαρὶ καὶ ἡδὺ, corpus gratia et dulcedine plenum tribuit*, adeo vt eum pulcherrimi et nobiliſſimi quique adamarent, et cum illo potius, quam cum formoſiſſimis cubare vellent. Reiecto autem ARISTOPHANIS vituperio, qui eum *τὸν ὠχριῶντα*, pallentem vocauerat, omnes, ait, qui de Socrate Scripſerunt, contraria omnia aſſeruiſſe, fuiſſe illum non modo auditu iucundum, ſed etiam ſuauem aſpectu. Epicteti veſtigiis inſiſtunt celeberrimi viri I. A. FABRICIVS [r] et C. A. HEVMANNVS [s], qui de forma Socratis non deformi et foeda, quemadmodum vulgo traditur, docte commentatus eſt, putatque ex male intellecto Zopyri, inſulſi hominis et ab Alcibiade deriſi, iudicio, et ex confuſo Cratete, deformi ſpecie noto, cum Socrate, fabulam fuiſſe natam. Nos coniecturis hic non indulgendum eſſe putamus, ſed exquirendos teſtes de Socratis facie, qui hominem viderunt, et alieni ab odio non turpiorem, quam erat, delinearunt. Hos vero PLATONEM et XENOPHONTEM ante omnes eſſe poſſe, nemo negauerit, qui fontes hiſtoriae Socraticae ſupra enarratos nouit: illi itaque audiendi ſunt. Et quod ad PLATONEM quidem attinet, ad quem iam prouocauit STANLEIVS [t], duobus in locis de forma Socratis teſtatur; ſemel in Theaeteto [u], vbi ait; Theaetetum iuuenem Socrati ſimilem eſſe, non pulchrum, ſimo naſo et prominentibus oculis, quamuis minus ille, quam Socrates, in his modum excedat; et deinde, in conuiuio [x], vbi Alcibiades Socratem collaudans, eum, aſſerit, ſimilem eſſe Silenis iſtis, qui ſedentes inter alias imagines a ſculptoribus figurantur, ita vt fiſtulas tibiaſue teneant, qui ſi bifariam diuidantur, reperiantur intus habere imaginem Deorum. Satyro quoque

Marſyae

l) LAERT. L. II. ſ. 32. XENOPH. p. 815.

m) Vnica enim per annum veſte contentus erat XENOPHON. p. 730.

n) Hiſt. philoſ. P. III. c. 13. p. 182. ita et FICIN. in argum. Conuiu. Plat. p. m. 279.

o) De fato c. 5.

p) De fato p. 30. ed. Londin. qui addit: Socratem faſſum, ſe natura talem fuiſſe, ſed philoſophiae ſtudio naturam in melius mutaſſe.

q) Apud ARRIAN. Diſſ. Epict. L. IV. c. 11.

r) Bibl. Graec. Vol. I. p. 785.

s) Act. philoſ. Vol. I. p. 126 ſeqq.

t) l. c. p. 183.

u) T. II. p. 432. conf. Scholiaſt. Ariſtophanis pag. 136.

x) T. III. p. 216.

Marsyae similem se esse, nec ipsum negaturum Socratem. Alter testis XENOPHON[y] est, quem in hoc argumento praetermissum esse a viris doctis merito miramur. Is narrato amicorum Socratis colloquio, in conuiuio habito, Critobulum, refert, cum Socrate in certamen commissum fuisse de pulchritudine, huncque suscepisse probandum, esse se illo pulchriorem: hoc methodo sibi consueta per inductionem ita probasse, vt ostenderet, pulchritudinem in eo consistere, vt partes ad ea, quorum caussa nos eas comparauimus, bene fuerint elaboratae, vel aptae satis a natura illis vsibus, quibus seruiunt; hocque a Critobulo concesso, ita porro fuisse argumentatum: oculos suos pulchriores esse, illius; cuius tantum directe adspiciant, sui etiam transuersim, propterea, quod exterius promineant; pulchriorem nasum suum esse, quam illius, suum enim nasum simum esse, nihilque, quod obsepiat, habere, sed permittere, vt oculi mox, quo velint, videant. Et obiicienti Critobulo, ore illi cedendum esse, quod longe maius acceperit, labra vero crassiora accepisse, respondet iocaturus Socrates: videor, vt tu quidem praedicas, etiam os asinis habere turpius. Sed enim non existimas argumentum illud esse satis magnum, me pulchritudine te superare, quod et Naides, quae diuae sunt, Silenos pariant, mihi quam tibi similiores. Quibus dictis et admota lucerna eiectis calculis iudices omnes pro Critobulo fecisse, addit. Adiici his potest, caluitiem contraxisse Socratem senem. Ex vtraque testium relatione iam facies atque forma Socratis, recte describitur, quod fuerit oculis vehementer prominentibus, naso simo, ore magno, labris crassioribus, Silenosque et Marsyam similitudine expressisse, quam faciem pulchram non esse, et ipse fatetur dicto loco Plato, et affirmabunt cum eo, quicunque ex vero magis, quam ex coniectura de hac re iudicare cupiunt. Silenorum enim faciem, quam et Plato et Xenophon ei tribuunt, parum decori habere et elegantiae nemo facile negauerit. Non tamen reiiciendum putamus totum, quod Epictetus exhibet, testimonium, sed inhabitasse tamen faciem vultumque Socratis gratiam et leporem, quibus iis, qui ei assueuerant, et cum eo conuersabantur, fuit longe iucundissimus, animi hilaritate et tranquillitate vultus quoque gratiam comparante, ex iis coniicimus, quae Xenophon de eo retulit in literas.

§. IX. Non vero naturalibus tantum animi excellentissimi dotibus longoque philosophiae vsu et experientia alios longe superauit Socrates, sed et extraordinario et diuino praesidio munitus, a veri et boni semita a daemone quodam discedere semper prohibitus, et, quid faciendum sit fugiendumue monitus est, si vera sunt quae de eo amici in literas retulerunt, et ex eorum ore omnes fere veteres scriptores acceperunt. Etsi enim, teste PLVTARCHO[a], *cum laruis et fabulis, et superstitiosis daemonio-* *Genius Socratis.*

y) In conuiuio p. 891.

z) Ex hac descriptione diiudicandae imagines Socratis, quae passim occurrunt, apud CHIFLETIVM libello de gemmis Socratem referentibus, ANT. AVGVSTINVM, vnde imaginem LAERTIO inseruit M. MEIBOMIVS, GRONOVIVM T. II Thes. Graec. tab. LXVI. aliosque.

a) De genio Socratis T. III. p. m. 462.

niorum cultibus plenam a Pythagora atque Empedocle (rectius forte a Thalete et sequacibus, aërem plenum daemoniorum statuentibus, nam Pythagorae et Empedoclis philosophiam Socratem didicisse, vt Platonem, non constat) *philosophiam accepisset, eam adeo lymphaticam, ipse, vti ad rerum rectam intelligentiam, ita orationis quoque in veritate proponenda sobrietatem reduxit*: Dicebat tamen, numen sibi omnia significare, et quod refert XENOPHON [b], *multis familiaribus denuntiabat, vt haec facerent, omitterent illa, tanquam numine sibi ea praedicente. Quod si, qui parerent ei, sentiebant id sibi ex vsu esse; alios, qui non paruissent, facti poenitebat.* Addit laudatus scriptor: *Quis vero non fateatur, noluisse Socratem vel stolidum vel arrogantem apud eos videri, qui consuetudine eius vtebantur? vtrumque videbatur certe in eum cadere, si denuntiabat, ea sibi diuinitus indicari, et palam mentiebatur.* Paria tradunt PLATO [c], et post eum alii, quorum narrationes contexuit erudito libello PLVTARCHVS [d], et qui nostra aetate omnium prolixissime et doctissime in hoc argumento versatus est, B. GOTTFRIDVS OLEARIVS [e]: quos adire oportet eum, qui ex instituto de genio Socratis veterum et recentiorum opiniones nosse cupit: nobis enim in immensae fere latitudinis campo angulos hos omnes historiae philosophicae tam curiose exquirere non licet: sed sufficit paucis et veterum et recentiorum opiniones collegisse, et nostram quoque, saluo meliora sentientium iudicio apponere. Eo vero, si in summam colligantur, quae veteres de Socratis genio referunt, redeunt: a pueris illum ei adfuisse, idque praedixisse, oraculum: accidisse ei hanc praerogatiuam θεία μοίρα, vt ait PLATO; exseruisse autem se hoc daemonium in iis tantum rebus, vbi praesagio, non autem, vbi consilio opus erat, *lumenque tantum rebus obscuris, et quae humana prudentia attingi nequeunt, accendisse*, vt ait PLVTARCHVS [f]. Vnde in diuinatione potius futurorum, quam in ratiocinationum determinationibus valuisse, colligendum est. Indicauisse vero daemonium Socratis, non tantum vbi ipsi, sed etiam, vbi amicis aliquid cauendum esset: nam impulisse vnquam Socratem, non legitur. Et haec quidem amici Socratis, et post eum innumera veterum caterua, et imprimis Platonici in hoc argumento admodum ingeniosi. Tanta tamen obscuritate obsepta sunt omnia, vt non vna inde enasceretur eruditis disceptatio, quid per illum Socratis genium intelligendum sit? Non defuere quidem inter Socraticos, qui de ea re certiores fieri cupientes, ipsum magistrum de hoc suo daemonio interrogarent: verum non accepisse ab eo responsum, et incertitudo opinionis eorum, quid per illum genium intelligendum sit, prodit, et aperte testatur Simmias apud PLVTARCHVM, qui addit, nunquam se istam interrogationem repetere ausum. Illud tamen Socraticorum scripta legenti non

b) Lib. I. p. 702.
c) In Euthyphrone T. I. p. 3. et passim.
d) loc. cit.
e) Pec. diss. de genio Socratis, inserta STANLEII Hist. phil. P. III. c. 6. p. 130 seqq.
f) loc. cit.

non erit dubium, habuiſſe eos hunc genium pro media inter deos hominesque natura, ſiue ſpiritu aliquo, qui regendo [g] Socrati praefectus fuerit, et diuinam virtutem diuinationibus oſtenderit, vnde et Socratis Deum nonnunquam vocauerunt [h]. Notum enim eſt, tum ex iis, quae de Graecorum vetuſtiſſimorum placitis ſupra dicta ſunt, tum ex Thaletis et ſequacium doctrina, hanc de ſpiritibus intermediis rebus hominum dirigendis praefectis opinionem ex Aegypto in Graeciam deſcendiſſe, nec improbabile eſſe, Socratem eiusmodi medias naturas ſiue intelligentias ſtatuiſſe. Accedit, in magna Graecia eandem philoſophiam in ſcholis Pythagorae et Empedoclis regnauiſſe, et inde tempore Socratis Graeciae quoque partibus iis, quas Attici incolebant, illatam eſſe. Quam cum ſequerentur plerique Socratis diſcipuli, facile cogitari poteſt, quid de genio Socratis ſtatuerint. De Platone certe in Aegyptiorum, et Italicorum ſcholis hanc philoſophiam edocto ex iis dubitare non licet, ita ſenſiſſe, quae de hoc daemonio magiſtri paſſim ſcriptis ſuis inſeruit. Et hunc quoque praeceptorem ex recentioribus Platonicis tota fere ſequitur philoſophorum caterua, qui cum in deſcribendis variis daemonum generibus et claſſibus multum ſibi ſapere viderentur, vt ex iis videre eſt, quae ingenioſe de iis nugatur IAMBLICHVS [i], in hoc Socratis genio inueniſſe ſe putant, non, quod pueri in faba, vt eſt in prouerbio, ad ſtabiliendam ſententiam ſuam; mediatores eſſe hos ſpiritus inter Deum hominesque, et catenam efficere: quam, mature inter Platonicos poſt C. N. opinionem fuſe expoſuit APVLEIVS [k], et qui huc fere inclinat, PLVTARCHVS [l], licet varias de genio hoc opiniones malit σκεπτικῶς exponere, quam fixam ſententiam ſequi. Inter recentiores vero eadem veſtigia preſſit MARSILIVS FICINVS, diligens Alexandrinorum philoſophorum ſectator, qui copioſe ex huius ſcholae mente de hoc genio diſſeruit [m]. Nec alienus ab ea opinione ANDREAS DACIERIVS [n], qui hoc genii Socratici exemplum veritatis diuinae in ſcripturis ſacris manifeſtatae radium eſſe putat, eamque dogmatis ſacri partem exhibere cenſet, quae, hominibus angelos praeſides et cuſtodes dari, afferit. Non dubitat itaque angelum, eumque bonum fuiſſe, eo quod Socrates in tota vita ſua pietatem, temperantiam atque iuſtitiam fuerit ſectatus, quod meliorem ſemper partem fuerit ſecutus, quod vitiis bellum indixerit, et emendandis hominum animis totam vitam ſuam impenderit. Fuerunt tamen inter veteris eccleſiae doctores nonnulli, qui, cum ipſi quoque angelum fuiſſe, ſpiritumue medium hunc daemonem ſtatuerent, ex malorum claſſe fuiſſe, crede-

g) Spiritus eiusmodi paredros vocat TERTVLLIANVS de anima c. 28. et IVSTINVS MARTYR. Apol. II. p. 65. MINVCIVS FELIX in Octauio. c. XXVI. 8. Socratem ad nutum et arbitrium adſidentis ſibi daemonis vel declinaſſe negotia vel petiiſſe. Poſterius tacent Socratici.

h) Conf. FICINVS ad PLOTIN. Enn. IV. L. II. p. 278. OLEARIVS l. c. p. 132.

i) De myſteriis Aegyptior. L. I.

k) De genio Socratis.

l) loc. cit.

m) Comm. ad PLATONIS Apologiam Socratis p. m. 317.

n) In argumento praefixo verſ. Gall. Apologiae Socratis a PLATONE ſcriptae.

crederent, qui Socrati πάρεδρος fuerit. Ita enim TERTVLLIANVS, *pessimum paedagogum* vocat, et MINVTIVS FELIX[p], *spiritum insincerum, vagum a coelesti vigore, terrenis cupiditatibus degrauatum;* cuius sententiam et verba retinuit CYPRIANVS[q]. Idem placuit LACTANTIO[r] et AVGVSTINO[s]. Id quod tamen improbat vitae Socratis enarrator Gallus CARPENTARIVS, qui in hanc sententiam non facile quempiam peruenire posse putat, si morum probitatem, et diuinam philosophiam, quam Graeciae intulit, considerauerit. Nec hoc admittere potuerunt, ex patrum ecclesiae numero illi, qui Socratem μετὰ λόγȣ vixisse, sicque aeternam perniciem euitauisse statuerunt; vnde a bono angelo eiusmodi doctrinas proficisci debuisse, necessario fluit, quas aeternae rationis per filium DEI patefactae scintillas fuisse illi crediderunt. In alia omnia tamen iuit virorum quorundam maxime recentiorum sententia, qui ipsam animam Socratis eiusque ἡγεμονικὸν siue partem nobiliorem, rationem, maximo virtutis suae gradu excitatam intelligendam esse statuit; quo tendunt VAYERIVS[t], RICH. SIMONIVS[u], SOVERAINIVS[x], CARPENTARIVS[y], PETR. CHAVVINVS[z] aliique[a]. Nec hodie demum enata est haec sententia, sed a PLVTARCHO iam proposita[b], quemadmodum etiam fuerunt, qui mentis diuinae particulam in anima Socratis residentem per istum genium intelligi censuerunt[c]. Neutri sententiae suae rationes desunt, quas tamen enarrare, angustia loci et limitum, quibus circumscribimur, prohibet, eleganter vero eas enarrauit praestantissimus OLEARIVS, qui plura sitienti affatim dabit, quae hauriat. Nos instituti memores, quae omnes has opiniones, premant difficultates, paucis enarrabimus. Et quod ad eam quidem sententiam attinet, quae peculiarem aliquem spiritum mediae inter Deum et homines naturae Socrati adsedisse statuit, obiici illi non sine ratione potest, Socratem, tametsi eiusmodi naturas dari non negauerit, ad eorum tamen operationes non respexisse, sed liberasse potius, prout ex PLVTARCHO supra diximus, philosophiam a superstitione et lymphatis his opinionibus. Cum itaque philosophiam e coelo in terram, vt ait CICERO, deduxisset, id est, missis principiis supernaturalibus, ad humana et animo insita principia cuncta redegisset, credi non potest, virum tantae sapientiae, in actionibus suis aliud principium sibi arrogasse. Accedit, quod illi monent, quibus alia opinio placet, ortam videri totam fabulam ex male intellecto sermone veterum philosophorum, quibus daemon et ratio, in summa ἀκμῇ posita, idem sunt, non negantibus id ipsis Platonicis[d]. Socratem itaque, de vi quadam diuina animi siue rationis metaphorice loquentem, disci-

o) De anima c. I.
p) loc. cit.
q) De idolor. vanit. p. 13 seq. ed. Oxon.
r) Lib. II. c. 15
s) De C. D. L. VIII. c. 14.
t) T. III. Opp.
u) Hist. cr. V. T. L. I. c. 14. p. 85.
x) Platonisme devoile P. II. c. 6. p. 56.
y) In vita Socratis.
z) De religione naturali c. XIV. p. 160 seqq.
a) Reflexions historiques et morales p. 666. Hist. crit. de la philosophie T. II. p. 122 seqq. NAVDAEVS Apolog. mag. accusatorum c. XIII. p. 219.
b) loc. cit.
c) Conf. OLEARIVS p. 157.
d) Vid. FICINVS l. c. conf. NAVDAEVS Apolog. mag. accusat. c. XIII. p. m. 217 seqq.

discipulos Pythagoricis et huius generis aliis opinionibus de spiritibus occupatos, de media quadam natura spirituali intellexisse. Nec tuto satis, quod tamen quam maxime vrget OLEARIVS, ad Socraticorum fidem et relationem recurrendum esse, admodum verisimile est; eorum enim circumstantiae tales fuere, vt nec satis potuerint, nec satis voluerint, veritatem hac in re prodere. De Platone opus non est, vt id probemus, cuius fidem in Socratica historia supra iam haud leuibus rationibus inducti reiecimus; Xenophontem, etsi alias probatae fidei scriptorem, eum reliquis Socraticis discipulis eximere, suo modo non licet. Vnius enim Socratis asserto tota eorum nititur relatio, reliqua quae narrant, effectus potius sunt, quam indicia dirigentis genii, de quorum caussa quaeritur, quique inter argumenta probantia vitioso circulo misceri non debent. Ipsum vero Socratem nunquam explicuisse discipulis, quis ille daemon suus esset, nec ausum quoque quemquam, eum hac de re interrogare, supra ex Plutarcho audiuimus. Qui quaeso potuerunt itaque Socratici de daemone Socratis testimonium rectum et sufficiens dicere, quem ignorauerunt, quis sit, ater, an albus? Suspectos vero esse, quod noluerint etiam, vbi potuissent, rectam ea de re sententiam dicere, inde verisimiliter coniicitur, quod in apologiis maxime, hanc traditionem vrserint, postquam, quod refert PLATO [e], Melitus in accusationis libello hoc daemonium ἐπικωμωδῶν instituisset. Cum enim ex eo Socratis impietas probaretur, quod aliena numina introducere et obtrudere Atheniensibus vellet, incumbebat omnino defensoribus eius, vt probarent, numen illud verum fuisse, et ex eodem genere, ac sunt illi spiritus, quorum auxilio diuinationes fiunt, id quod XENOPHON [f] in limine ὑπομνημονευμάτων vehementer vrget, ostensurus, eadem de Diis praeceptorem docuisse, quae religio publica iniungit. Quibus omnibus addendum est, adeo inter se dissensisse ipsos Socraticos de hoc praeceptoris daemone, quod ex diuersis opinionibus eorum, quas narrat PLVTARCHVS videre est [g], vt palpari inde queat, eos ipsos nesciuisse, quid de isto genio statuendum sit. Cadente ita Socraticorum fide, apud quos admiratio tanti magistri facile rem in se mirabilem, insignem in modum augere, et augustiorem ita facere potuit, id quod in eiusmodi rebus saepissime factum esse, tota loquitur philosophica historia; reliqua quae superstruuntur, testimonia, facile nutant. Quod si vero supponamus, quod Socratici et Platonici contendunt, fuisse mediae naturae spiritum aliquem; difficile et ambiguum prorsus dictu, bonus, an malus fuerit? Quod si enim bonum genium ei adstitisse credamus, non tantum indignum puro et sancto genio videtur, de rebus ludicris, leuibusque etiam amicorum monere; quale fuit illud, quod Theocritus apud PLVTARCHVM [h] se praesente factum esse, dicit, vt Socratem cum comitibus, per alium, quam instituerat, vicum ire iuberet, ne a porcorum grege comma-

e) In apologia.

f) p. 708.

g) Conf. NAVDAEVS in Apolog. magiae accusatorum c. XIII. p. 218.

h) loc. cit.

cularentur, quod negligentibus hoc monitum accidit; sed et concipi non potest, bonum genium tantum virum, cui ad excitandam ex idololatriae et vitiorum somno Graeciam datum esse, eius patroni statuunt, passum fuisse, vt palam sacrificaret, saepe quidem domi suae; saepe communibus in aris totius ciuitatis, vt testatur XENOPHON[i]. Ita enim nefandam superstitionem et idololatriam iuuisset, bonus ille genius. Nec verisimile vllo modo est, angelum tutelarem, siue, vt philosophorum sermone vtamur, daemonem πάρεδρον, qui toties salutem Socratis curasse dicitur, eum in vltimo vitae periculo deseruisse, commissaeque tutelae immemorem, eum de instanti fato ne verbo quidem vel signo monuisse: id quod tamen non factum esse Socratici non negant. Malum vero genium fuisse, quis dixerit, qui nouit non rectam tantum virtutis viam calcasse Socratem, sed et ad emendandos a vitiorum squalore animos cum vehementer incitatum genium confirmasse, et impedimenta remouisse. Ita enim malus ille genius propria vineta caecidisset. Alias rationes, quae hanc opinionem verisimilitudine spoliant, quia prolixis nobis esse non licet, praeterimus. Nec tamen alteram quoque sententiam, quae per genium illum τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς, summumque acumen rationis intelligit, minoribus difficultatibus, quam priorem premi, diffitemur. Ea enim si admittenda est, tota corruit fides vniuersae scholae Socraticae, quae non de rationis vsu excellenti, sed de singulari numine semper intellexit, et eiusmodi historias narrauit, quae cum omni naturalis rationis acumine et ἀγχινοίᾳ, tamen accidisse non potuerunt. Quale illud fuit, cum Socrates in fuga ad biuium venisset, et comites dextrorsum instituerent, ille sinistram viam, monitus a daemone eligeret, sicque hostium manus euaderet, in quas inciderunt, qui eum, moniti ab illo, sequi noluerunt. Alia sunt, quae veteres narrant praesagae virtutis in hoc daemone specimina, quae nulla ratione praedici ex coniectura etiam acutissimi hominis possunt. Ipse quoque Socrates inter ea distinguebat, quae homines ratione et doctrina possent consequi, et ex suo arbitratu eligere, et inter illa, quae euentum respiciunt, quaeque Deos sibi, aiebat, reseruare, quorum nihil non hominibus obscurum sit: id quod XENOPHON[k] luculenter et prolixe prosequitur, tandemque adiicit: *Dixisse Socratem, furere illos, qui per diuinationem explorarent ea, quae hominibus discendo diiudicandi potestas diuinitus esset concessa.* Vnde, si haec vera sunt et ab ipso profecta, vt testatur XENOPHON, grauis scriptor, cogitari non potest, Socratem genii sui diuinationem ad animi iudicium vel naturale aliquod praesagium retulisse: Alia quae contra Carpentarium vrget OLEARIVS, praetermittimus, apud ipsum legenda. In tanta itaque rei obscuritate et difficultatum ex vtraque parte ancipiti et graui numero, certi quid definire tantum non impossibile est: nec ferendum aegre est, si cauti et ad regulas fidei historicae attenti lectores historiae Socraticae, iudicium prorsus suspendant, et hoc vnum pronuntient: non liquere. Certe, si

i) loc. cit.

k) loc. cit. p. 710.

si vlla historiae veteris particula est, quae, quam incerta veterum facta et fata sint, quamque dubiam vetus historia legentibus se offerat, demonstrat, hoc de genio Socratis argumentum est, vnde quam necessarius sit Pyrrhonismus historicus, sobria ratione institutus, quilibet, nemine monente, intelligit. Vnum hoc certum satis putamus esse, Socratem, praeter naturalem mentis perspicacitatem, vsu et experientia multorum annorum auctam, gauisum fuisse facultate aliqua praesentiente et diuinante, quam genium suum vocauit, quamque pro spiritu mediae naturae habuere eius discipuli. Nam licet libenter concedamus, caute audiendos esse, qui de eiusmodi extraordinariis animi facultatibus, sibi concessis multa garriunt, nec facile fidem adhibendam iis, qui peculiares sibi genios adsistere iactarunt, id quod de Cardano suo loco monebimus: obstat tamen Socratis sinceritas et in consuetudine cum amicis obseruata semper simplicitas, quo minus eum τερατολογῆσαι, eaque extraordinaria et supra naturam surgentia sibi arrogasse credamus, quae natura et vsu ipsi contigerunt. Totam vero de hoc Socratis genio narrationem inter figmenta seculi illius referre, ex nostro iudicio nimis temerarium est, omnemque prorsus fidem historiae veteris conuellere aptum. Vnde malumus ἐπέχειν, quam vel ex vna vel altera parte audacius coniiciendo veritatis et verisimilitudinis transmigrare limites: rati et hoc in veteri historia prodesse, vt noscamus, quae sciri nequeant.

§. X. Pergendum vero ad reliqua fata Socratis enarranda, quae violentam tandem ei mortem concitarunt. Cuius rei historia haec est. Erant tum temporis Athenis Sophistae, magistri dicendi, quales Leontinus Gorgias, Thrasymachus, Protagoras Abderites, Prodicus Ceius, Hippias Eleus aliique [l], qui in eo potissimum artem consistere arrogantibus verbis iactabant, quemadmodum caussa inferior, dicendo superior euadere posset; id quod, docente CICERONE [m] sententiarum magis concinnitate argutoque et circumscripto verborum ambitu, quam eorum pondere efficere tentabant. Hinc homines vani, ambitiosi, auari, quique soli sibi sapere videbantur, et omnium disciplinarum cognitionem sibi arrogabant, non tantum hanc in vtramque partem de quauis re proposita inuictis argumentis disputandi artem publice exercebant, sed et magnificis eam promissis nobilem iuuentutem breui tempore se docturos pollicebantur [n]. Quae eo ardentius ad hos nugatores deproperabat, quod ita se vtilissimam rationem discere posse speraret, populum in suas partes trahendi, et ex ciuium, ad quos loquendum erat, iudicio, et calculo summam rerum ad se trahendi, vel etiam in potestate semel acquisita, flexo populi per istam eloquentiam, obsequio se confirmandi. Hinc tantus discipulorum nobilissimorum numerus, quos magno mineruali statuto docebant: Ideo constituta magna salaria

Mors Socratis.

l) Eorum vitas descripsit PHILOSTRATVS de vitis Sophist. L. I. sect. II. p. 492 seqq.

m) De oratore c. 12.

n) Conf. G. NIC. KRIEGK. V. C. luculenta et erudita diss. de eloquentia Sophistarum Ien. 1702.

ria, honorum titulis ornati summis, coronis atque statuis ornati, legationibus et magistratibus adhibiti, victu publico sustentati, et tantum non omne honoris genus in eos collatum [o]. Grauia haec fuisse, vti viris, qui sincerum patriaeque amans pectus seruabant, omnibus, ita imprimis Socrati inanes vocum strepitus et litigiosam eruditionem perhorrescenti, et a solida scientia, veraque salutis patriae ratione sic auocari nobilem iuuentutem, quae valedicendo omni alii commercio, eos solos sequebatur, dolenti [p]; animus magni viri rectus et patriae studiosus innuit, et PLATO atque XENOPHON testatur [q]. Vt igitur magno et pernicioso errore iuuentutem liberaret, quaestionibus eos more suo vexabat, et quam parum solidae eruditionis iis subesset, demonstrabat, vanos esse verborum ostentatores, ignorantes eorum, quae profiterentur, publicis speciminibus comprobabat, sicque, probata eius ab Atheniensibus sententia, iuuentutem a noxio Sophistarum studio ad sobriam eruditionis et sapientiae faciem reuocabat. Quae contentio Atheniensibus saluti cessit, Socrati exitio. Cum enim fama, existimatione et lucro deteriores fierent, magna horum hominum inuidia et odium in Socratem exarsit; quae eo grauius ei cecidere, quo magis vir optimus, iustique ac recti studiosissimus in perditissimo reipublicae statu inimicos nactus erat potentes et summos, quos maximo semper animo contemserat. Inde factum, vt omnes in eius perniciem quasi coniurarent, nec occasionem vllam praetermitterent, qua Socratem vel iniuria afficere, vel in suspicionem facinorum et impietatis adducere possent. Ita flagrantibus odio animis accessit aliud, quod fatum Socratis tandem maturabat. Anytus nempe professione rhetor, sed qui priuatim coriariam mercaturam exercebat, indeque ditescebat, filios duos Socrati in disciplinam tradiderat [r], putans fore, vt diuitias et honores exiguo tempore ex caussis dicendis sibi possent comparare. Quae spes cum eum falleret, offensus pueros a Socrate abductos operae coriariae addixit. Id quod aegre ferens Socrates, salutis iuuenum cupidus, Anytum ideo subinde reprehendebat, quod indignae operae filios adhibuisset, eosque ex coriis sic sibi victum quaerere docuisset, non ex sapientia. Vehementer hac re commotus Anytus, nihil intermittebat, quo illud vlcisceretur opprobrium. Quia vero Athenienses metuebat, apud quos magna tunc erat existimatio atque nomen Socratis, quod Sophistas probe depexos dabat, tentaturus, quo animo accusationem essent laturi, quoque simul contra amicos Socratis eiusque innocentiam et gloriam tutum se et immunem redderet, cum Melito, iuuene rhetore, qui ad quamcunque rem drachma posset impelli, iungebat consilia [s]: Hi Aristophanem poëtam comicum, qui risum apte mouere norat,

o) Legenda quae copiose et doctissime more suo de hac re affert S. Reu. Io. Ge. WALCHIVS, in diatribe, de praemiis veterum sophistarum, rhetorum atque philosophorum, quae extat, secundo loco, differt. siue Parergor. Academ. p. 104 seqq. conf. MENAG. ad LAERT. L. I. f. 12. Otium Vindel. Mel. III. p. 212.

p) CICERO Brut. c. 8. LIBANIVS in Apol. Soc. T. I. p. 642.

q) ll. cc.

r) XENOPHON. Apolog. p. 707. vbi etiam mala Anyti educatio filiorum notatur.

s) Prolixe haec narrat AELIANVS Var. hist. L. II.

rat, excitant, vt in comoedia Socratem iis, quae plerique de eo ficta norant, malis incesseret: esse nugatorem, et dicendo efficere, vt malae causae bonae videantur; introducere nouos et inusitatos daemonas, quum neque nosset interim, neque reuerenter haberet, Deos: atque haec etiam ipsa in eos, qui eius opera vtere ur, transfundere, eosque in falsam opinionem deducere. Aristophanes, arrepto argumento, strenue risum interposuit, et in comoedia, cui: NVBES, titulus, quaeque hodie inter eius dramata legitur, Socratem salse perstrinxit. Quam insolentiam primum Athenienses stupentes, deinde, vt erant ad inuidiam procliues et ad obtrectandum proni, illas nubes libentissime audiuerunt, et actorem, qui Socratis personam gerebat, maximo plausu sunt persecuti. Socrates vero, etsi comicos non magni pendebat, sed contemnebat, tanquam homines mordaces, iniuriosos et sani nihil dicentes (quod ipsos male habuit) et idcirco etiam raro in theatrum veniebat[t], tunc tamen, sciens ipsum derisum iri, in comoediam venerat, sedebatque in opportuno loco theatri: et quoniam tum Bacchanaliorum festum[u] celebrabatur, magna peregrinorum copia spectandi caussa confluxerat. Quum ergo in scena iactaretur Socrates, et crebro nominaretur, peregrini de eo, qui traduceretur, percontantes, susurrum excitarunt. Quod cum animaduertisset Socrates, ad tollendam dubitationem ex animis peregrinorum surrexit, vt stans per totum drama cerneretur. Quam animi constantiam cum nonnemo praesentium obstupesceret, roganti: annon moleste ferret? respondit: nequaquam; nam in hoc theatro velut in conuiuio magno oblectandis pluribus inseruio[u]. Eadem ratione Amipsiam quoque alium comicum, eum traduxisse, LAERTIVS[x] auctor est. Sparsis ita obtrectationum seminibus, clandestinis insidiis Socratem impetebat Anytus, donec postremum opportunitatem nactus, efficeret, vt apud Senatum accusationem institueret, et Socratem deferret Melitus, quod praeter ius et aequum Deos, quos ciuitas esse censuit, ipse non censeret, nouaque Deorum numina introduceret atque iuuentutem corrumperet, morte ita plectendus[y]. Hoc libello, intercedente iureiurando oblato, Critias vas eius sistendi factus est. Anytus vero clanculum ad eum misit, precatus, ne in posterum coriariae abs se exercitae mentionem facere vellet, quo pacto se quoque actioni vicissim renunciaturum. Id quod tamen Socrates renuit, fassus, se veritatem, quoad viueret, non dissimulaturum, nec aliter locuturum, quam officii ratio postulet[z]. Tempus vero omne ab accusatione vsque ad iudicium philosophando consumsit, et de quauis alia re potius, quam de sua disseruit, et mirante id Hermogene, familiari eius, quod defensionem non meditetur? respondit: quod nihil vnquam in vita

L. II. c. 13. quem sequimur. Conferendi vero PLATO in Euyphrone T. I. p. 2. LIBAN. l. c. p. 644. Latius omnia persequitur STANLEIVS l. c. c. 9. p. 166 seqq.

t) Euripidem tamen cum nouis tragicis certantem propter eruditionem et elegantiam semper audiuit AELIAN. l. c.

u) PLVT. de puer. ed. AELIAN. l. c. et L. V. c. 8.

x) Lib. II. f. 28.

y) Hanc libelli summam habes apud LAERT. L. II. f. 40.

z) PLATO in Apologia p. 19. LIBAN. l. c. pag. 644.

vita fecerit iniqui; numen etiam in eo sibi aduersari dixit[a]. Quin nec amicorum, et inter eos Lysiae ora[r]oris disertissimi orationes pro se conscriptas adhibere voluit, fassus, sibi non viriles et fortes, licet disertae sint, videri[b]. Cum iudicii dies adesset, orationes aduersus eum habuerunt Melitus puerilem atque ieiunam, Anytus prolixam et inuidiosam, Lyco arte oratoria comtam: in quibus accusauerunt Socratem, contemsisse suffragia per fabas; esse ex Critiae et Alcibiadis necessariis, quorum ille oligarchiam, hic tyrannidem affectaret; impulisse discipulos, vt parentum detrectarent obsequium; effecisse, vt reliquis cognatis omnibus parum honoris exhiberent: corrupisse poëtarum loca, et quae his erant similia[c]. Ad quae Socrates nihil praemeditatus acerrime et risu subamaro respondit, pietatem erga Deos probauit, daemonium suum nihil impii habere demonstrauit, et neminem a se ex religioso impium, vel ex modesto petulantem, vel ex frugali prodigum, vel ex laborum tolerante mollem vel alias deteriorem factum esse, ad publicum testimonium prouocauit[d]. Quam apologiam tanta iudicum inuidia secuta est, vt non tantum Platonem apologiam pro Socrate exordientem interpellarent, et descendere e suggestu iuberent[e], sed etiam CCXXCI. sententiis damnarent; cumque more Atheniensium poenae aestimatio fieret[f], Socrates vero et amicos quidquam pro se conferre non pateretur, et se potius amplissimis honoribus et praemiis dignum pronunciaret, eo responso ita iudices exarserunt, vt adiectis XXC. suffragiis aliis, capitis eum damnarent[g]. Sententia lata a risu se haud continuit, et quam parum ea re commoueretur, licet iniustissime esset damnatus, nec conuictus eorum, ob quae illi ipsum accusauerant, publice demonstrauit. Tum magno animo et vultu[h] carcerem intrauit et ab XI. viris vinctus, XXX. diebus post latam sententiam ibi fuit, quoniam ridiens nauis prius expectanda erat, quam quotannis Delum cum muneribus mittere solebant Athenienses, ex voto Thesei[i], intra quod tempus neminem publico decreto capite mulctari fas erat. Tempus hoc amici, eum frequentissime conuenientes et cum eo more suo disputantes consumserunt, sollicitantibus nonnullis vt vel elabi conaretur, vel vi abduci se pateretur: quod vtrumque tamen renuit, ridendo interrogans; an locum extra Atticam nossent, quo mors non penetraret[k]? immo aduentum nauis nunciatum cum gaudio excepit, frustra alia suadente Critone[l]: quoniam persuasum

a) XENOPH. Apol. p. 701. Mem. L. IV. p. 816.

b) CICERO de Orat. L. I. c. 54. LAERT. L. I. §. 41.

c) Conf. de obiectis Socrati criminibus NAVDAEVS l. c. CLERICVS Sylu. phil. l. c. MORNAEVS de ver. R. C. c. XXXIII.

d) Exhibet hanc Socratis orationem XENOPHON p. 713. verum eum argumentum tantum, non verba eius retulisse, ex eo patet, quia diu post mortem hanc apologiam edidit. Nec verisimile, Socratem, tantae modestiae virum, tanta iactantia et insolentia animi se extulisse. Alias apologias Socratis ab oratoribus concinnatas enarrat FABRIC. Biblioth. Graec. Vol. II. pag. 7. 8. n. 11.

e) LAERT. L. II. §. 41.

f) CICERO de orat. L. I. c. 54. Illustr. POTTERVS Archaeol. Graec. L. I. c. 21. p. 104.

g) XENOPH. l. c. LAERT. L. II. §. 42.

h) SENECA Consol. ad Helu. c. XIV.

i) De hoc Atheniensium festo Ambarualia singulis annis in Delo insula celebrantium eiusque occasione et modo vid. POTTERVS l. c. L. II. c. 9. p. 284 seqq.

k) PLATO, XENOPHON. ll. cc.

l) PLATO in Critone p. 43.

ſuaſum habebat, Deum hoc modo praeire et iter commonſtrare. Appropinquante itaque fatali luce, et Xantippe cum infante, et amici ei adfuerunt, quos vt non minus quam ſemet, ad inſignem hanc mutationem et quam ſperabat immortalitatem feliciſſimam praepararet, elegantiſſimum cum iis colloquium habuit, cuius ſummam nobis PLATO in *Phaedone* exhibuit, quoque potiſſimum de immortalitate animae et futurae vitae ſpe egregie diſſeruit, vnde magna ſemper eius fuit exiſtimatio [m]: licet negandum non ſit, non tam firmam certamque Socratis ſpem fuiſſe, vt omnem oppoſiti formidinem eiecerit [n]. Tum commendata ſui et virtutis cura, valedicens vxoribus et liberis, exhibitum venenum, Deos precatus, vt iſta transmigratio felix fauſtaque eſſet, pacato animo, nihil tremens, nec vultu nec colore mutato, bibit, et lachrymantes amicos bono animo eſſe iuſſit, et obrigentibus tandem praecordiis magnam animam efflauit, anno aetatis LXX. quem abſoluerat, Ol. XCIV. 1 [o].

Honores extincto Socrati exhibiti.

§. XI. Aegerrime tulerunt hanc magiſtri optimi mortem amici, ita vt iuſta ipſi cum lacrymis perſoluerent, quamuis id ſibi diſplicere fuerit teſtatus. In quo funebri apparatu Iſocrates immodico dolore victus pullatus inceſſit [p]. Defuncti hoc officio cum tyrannorum metuerent ſaeuitiam, clanculum ex vrbe dilapſi in diuerſas partes abierunt, plerique Megaram ad Euclidem diſceſſerunt, a quo benigne ſuſcepti ſunt [q]. Peruulgatam vero de Socratis violenta morte famam per Graeciam, dici vix poteſt, quanta indignatio bonorum omnium ſecuta ſit, deplorantibus cunctis, eum ab Athenienſibus e viuis ſublatum, cuius videndi et audiendi cauſſa ipſi filios ſuos Athenas ablegaſſent [r]. Et Athenienſes quoque ipſos mature grauis actionis praepoſterae poenitentia ſubiit, qui indignationem et pudorem non ferentes, iram in Socratis inimicos conuerterunt, quos tanquam extreme malos ita Athenienſibus in odio fuiſſe, tradit PLVTARCHVS [s], vt neque ignem eis accenderent, neque interrogantibus reſponderent, neque in balneo aqua vterentur eadem, ſed qua illi lauiſſent, eam tanquam pollutam a miniſtris iuberent effundi donec impatientia odii ſuffocarentur. Melitus vero damnatus capitisque affectus ſupplicio fuit, Anytus, lepido Antiſthenis inuento [ſſ] ciuitate eiectus, Heracleam abiit, ibique ſimili ratione expulſus, vel, vt alii volunt, lapidibus necatus eſt [t]. Et vt poenitentiam vberius declararent Athenienſes, amicos Socratis exules in patriam reuocarunt, et con-

m) CICERO de nat. Deor. L. III. c. 33. nunquam ſe ſine lachrymis hunc dialogum legere fatetur, eo vero lecto Cleombrotus de muro ſe praecipitauit, celebrato apud veteres facinore. Cato vero antequam mortem ſibi conſciſceret, lecto noctu prius Phaedone animum communiuit. Vid. FLORVS L. IV. c. 2. et viri docti ad h. l. Qui vero errores in hac animi immortalitate notentur a viris eruditis indicat FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. p. 10. nutaſſe in ſpe immortalitatis, ipſe prodit.

n) Vid. diſſ. noſtram de ſecta Elpiſt. Miſc. Ber. T. V. art. vlt.

o) Roborat hoc tempus contra L. ALLATIVM de Script. Socr. p. 113 ſeq. STANLEIVS c. XI. p. 174. 175.

p) PLVTARCH. vita Iſocratis p. 1033. ed. Wolf.

q) LIBANIVS l. c. p. 686.

r) Ibid. SVIDAS in Socrate l. c.

s) De inuidia et odio.

ſſ) LAERT. L. II. ſ. 43. DIODOR. L. XIV. p. 266.

t) IDEM L. VI. ſ. 10.

conuentus agendi libertatem eis permiserunt, gymnasia et palaestras clauserunt, statuam Socrati ex aere in Pompeo posuerunt[u]: et ne inuidia sequeretur maior, decretum publicarunt, ne quis Socratis publice vel in theatro mentionem faceret, vt ita facti indignissimi obliuio induceretur. Et non pestem tantum, quae paulo post secuta est, omnes poenam esse Socratis iniusta nece sublati fatebantur, sed et res Atheniensium, quod opportune obseruat EVNAPIVS[v], ab eo tempore semper deteriores factae, multis magnisque rempublicam calamitatibus inuoluerunt, vrbis flore indies magis marcescente.

Scripta Socratis an extiterint?

§. XII. Extiteritne vnquam aliquid Socraticorum scriptorum, veteres dissentiunt. Et nihil quidem vnquam literis exarasse, multi veterum testantur, inter quos legi merentur CICERO[w], PLVTARCHVS[x], ARISTIDES, DIO CHRYSOSTOMVS[y], LAERTIVS[z], PSEVDO-ORIGENES[a], AVGVSTINVS[b]: praecipue Plutarchi locus notabilis est, eos enim philosophos enumerat, qui scriptis non inclaruerunt. Ita vero: *neque etiam Pythagoras scripsit quicquam, neque Socrates, neque Arcesilaus, neque Carneades, qui spectatissimi inter philosophos fuerunt.* Alii vero varia ei scripta tribuunt. *Paeanis* enim in *Apollinem* meminit PLATO in *Phaedone* et THEMISTIVS[c] atque SVIDAS[d]; quorum primus eodem loco testatur, Socratem *Aesopi fabulas*, quoque a daemone ad scribendum carmen excitatum *versibus* complexum fuisse, quas memoria repetere potuerit[e]. Sunt et alia, quae passim Socrati tribuuntur, recensita immensae lectionis viro IO. ALB. FABRICIO[f], in quibus tamen nomen corruptum esse facili negotio perspici potest[ff]. Adiiciunt his, qui pro Socratis scriptis pugnant, Aeschinem Socraticum in suspicione fuisse, quod dialogos, qui reuera Socratis essent, a Xantippe acceperit, et pro suis ediderit[g]: quemadmodum et Euripidem in scribendis comoediis a Socrate adiutum iactabant eius temporis Comici[h]. Denique, Platonem scripta sua pro Socraticis venditasse, notius est, quam vt prolixe probari opus habeat. Quibus potissimum argumentis vsus LEO ALLATIVS septem epistolas Socratis, cum XXVIII. Socraticorum, genuinas esse, euincere voluit, cum illas superiori seculo ederet[i]. Quod si vero circumstantias omnes rite ponderamus, suspecta sunt omnia, quae pro Socraticis scriptis afferuntur. Et Paeana quidem in Apollinem olim iam Socrati abiudicasse Dionysodorum, testatur LAERTIVS[k], nec Platonis in historia Socratis fides tanta est, vt ea sola Socrati vindicari queat, qui

u) LAERT. L. II. f. 43. 44. Otium Vindel. Mel. III. p. 260 seqq. vbi etiam de Pompeo.
v) In Aedesio p. 37.
w) De Orat. L. III.
x) De fortuna Alexandri.
y) Diss. LIV.
z) L. I. f. 16.
a) p. 279.
b) De Conf. Euangelist. L. I. c. 7.
c) Or. XIV.
d) In ὕμνον.
e) Conf. LAERT. L. II. f. 42.
f) Bibl. Graec. Vol. I. p. 783.
ff) Encomium Grylli apud LAERT L. II. f. 55. vbi pro, Socrates legendum Naucrates; ἐπιτάφιον apud ARISTOT. Rhet. L. III. c. 14. vbi Isocrates legendum, pro, Socrates.
g) Vid. Comm. ad LAERT. L. II. f. 60. ALLATIVS de scriptis Socratis p. 103. 108.
h) LAERT. L. II. f. 28. 42.
i) Paris. 1637. 4. Gr. Lat. cum notis suis.
k) l. c. f. 42.

qui haec commentus esse videtur, vt impietatis opprobrium magistro obiectum eo melius dilueret; Socratem vero ad poëticen ineptum fere fuisse haud vno loco innuit ipse PLATO. Idem de Aesopiis fabulis iudicium esto. Quamuis concedi facile possit, Socratem tale quippiam tentasse, inuita forte Minerua [l]; nam haec parua auctorem nondum constituunt. Aeschini vero sua relinquenda esse, leue admodum et inane suspicionis fundamentum prodit. Nec quae Euripidi obiecta sunt aliter habenda, quam inuidorum obtrectationes, cum ipse sibi Euripides suffecerit, quem tamen, prout familiari erat consuetudine Socrati iunctus, huius interdum consilio fuisse vsum vero non est prorsus absimile [ll]. Platonis vero dialogos Socratis opus esse, mirum est, placere potuisse ALLATIO viro acuto, nisi eum duo PLATONIS [m] loca seduxissent, quae innuere videntur, dialogos Platonis, non eius esse, sed Socratis. Verum et ista Platonis loca non aliud dicunt, nisi summam et doctrinam dialogorum suorum non suae esse inuentionis, sed Socratis; notumque, Platonem in supponendis magistro scriptis suis fuisse admodum sedulum, et ideo a praeceptore reprehe[illegible]m. Cum etiam Plato doctrinam et tradendi methodum Socrati vsurpatam sequutus fuisse videri voluerit, ratio luculenter patet, cur veteres quidam Platonis dialogos Σωκρατικὸς λόγυς vocitauerint: totque sunt in his dialogis aliena a Socratis mente et sermone vestigia, vt mirum videri queat, ineptam opinionem docto viro arrisisse [n]. Quod vero ad epistolas attinet, earum auctoritas vel ex solo veterum silentio, si vnicum LIBANIVM [o] excipias, conuelli potest: ignorauerunt enim eas et Plato et Xenophon, et Socratici alii, nec Plutarchus, nec Maximus Tyrius, vel alius quispiam earum meminit, qui, occasione incitante, saepius id facere debuissent, si eas vidissent, vel e spuriarum numero non esse iudicassent. Et mediocriter exercitatum in dicendi genere veterum sophistico lectorem requirit, vt ex affectata elegantia et tumore, simplicitati, Socratis in dicendo e diametro contrario earum νοθεία demonstretur, et declamatoria scribendi ratio scholam prodat, ex qua prodierunt. Nec historica epistolarum illarum fides satis tuta est, quam palpabiles anachronismi eleuant [p], et alia, quae historiae Socraticae repugnant [q], euertunt. Ex quibus omnibus, nihil, quod ad Socratem referri queat, hodie superesse, recte et satis certo indicio colligimus.

Philosophia Socratica.

§. XIII. Non potuisse non a tanto philosopho, sapientiam tradi optimam, quilibet fatebitur, qui attento oculo, quam hucusque enarrauimus, Socratis historiam perlustrauerit. Quid vero magno viro in philosophia placuerit, porro iam exponendum est. Quod priusquam fecerimus, pauca

 quae-

l) Conf. STANLEIVS c. XVIII. p. 191.

ll) Conf. BAYLE Dict. T. II. art. Euripides not. D.

m) Epist. II. et VII. ad Dionysium.

n) Ipse Phaedo, qui tamen vltimum, colloquium Socratis exhibet, argumentum quidem et materiam a Socrate accepisse videtur, formam vero et ascititia plurima a Platone. Conf. B. OLEARIVS diss. de Scriptis Socratis, inserta STANLEIO l. c. p. 198. qui rem totam docte confecit.

o) l. c. T. I. p. 682.

p) Conf. Io. PEARSON. Vindic. Ignat. P. II. p. 12. et quos laudat MENAGIVS ad l. c. Laërt. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 425. WOLF. ad philosoph. l. c.

q) OLEARIVS l. c.

quaedam de Socratis philoſophia et philoſophandi ratione praemonenda ſunt, ſine quibus in excutiendis Xenophontis et Platonis forulis, inoffenſo pede progredi non licet. Et

Conſiderata in genere.

Primo quidem cum Socrates ſcripta non reliquerit, ex quibus, tanquam puris fontibus, doctrina Socratica hauriri queat, ad diſcipulos recurrendum eſt, qui nobis ſermones atque monita praeceptoris ſcriptis conſignarunt. Inter hos vtramque fere paginam faciunt PLATO atque XENOPHON. Et Plato quidem, quanquam Socratis mentem non tantum optime aſſecutus, ſed et fideliter in literas retuliſſe videri voluit, ita vt ſermones ſiue dialogos ſuos, vt modo diximus, pro Socraticis venditauerit, ſua tamen non ſolum Socraticis vbique intertexuit, ſed ex ſcholis quoque Pythagoreorum, Eleaticorum et Heracliti, vti ſuo loco demonſtrabimus, tot aliena interſperſit, vt neque Socratica genuina a ſuppoſititiis diſtingui ſatis queant, neque purum fere quicquam et non adulteratum appareat. Vnde incaute egerunt, qui in deſcribenda philoſophia Socratis [r], Platonis auctoritatem ante alios ſecuti ſunt, dogmata ita nobis Socratica conſtruentes, de quibus Socrates nunquam cogitauit. Nos ad Xenophontem potiſſimum recurremus, quem ſinceras nobis ex fontibus Socraticis aquas propinauiſſe, praeter vnum Platonem, inuidia commilitonis ductum, concedunt veteres tantum non omnes [s]: cui ſi concordat Plato, vel recentioris temporis alius, eo certius aliquid Socrati adſcribi poteſt.

II. Supra porro teſtimoniis non reiiciendis probauimus, putidam fuiſſe calumniam Porphyrii, negantis Socratem nulla in re ingenio valuiſſe: quemcunque enim ex eius diſcipulis conſulimus, talem eum nobis omnes depingunt, qui in arithmetica, geometria, aſtrologia, rhetorica, et phyſica quoque ſcientia non leuiter eruditus fuerit. Nam Ionicos philoſophos audiuit praeſtantiſſimos, Anaxagoram et Archelaum, et in reliquis diſciplinis magiſtros habuit optimos, quippe qui ſemper diſceret: et teſte PLATONE [ſſ] in omnes artes atque ſcientias penitus inquiſiuit. Cui cum accederet, iudicii ſummus vigor, et multorum annorum experientia, prae aliis Socrates iis viribus inſtructus fuit, vt de omnium diſciplinarum pretio atque dignitate ex vero iudicare valeret. Animus vero recti atque virtutis amans, et ad veram hominis felicitatem vnice reſpiciens effecit, vt hunc ſibi philoſophiae et eruditionis omnis finem proponeret, qui reuera hominem redderet feliciſſimum, animumque tranquillum pariter atque beatum: non neglecto tamen penitus corpore, cuius curam ad mentis tranquillitatem conſeruandam neceſſariam eſſe pulchre peruidebat, eique certas quoque deſtinabat ſcientias.

III. Cum itaque non ſcholae, ſed vitae philoſophandum eſſe cenſeret, ad eam philoſophiae rationem reſpiciens, quam ante ſe Ionica ſchola, immo totus

r) Hanc viam ſibi elegit STANLEIVS Hiſt. Philoſ. P. III. c. V ſeqq. p. 115. vnde et paſſim Platonica Socraticis immiſcuit. Id quod etiam de diſſertatione notandum, quam de philoſophia morali Socratis, ſyſtematico nexu exhibita edidit GODOFR. WILH. PAVLI Halae 1714. 4.

s) Conf. VOSSIVS de Hiſt. Graec. L. I. c. V. p. 19 ſeqq.

ſſ) In Apolog. p. 21.

totus theologorum Graecorum chorus tenuerat, vehementer improbabat physicorum laborem, qui rerum naturalium contemplationi omne tempus impendentes, exiguam fereque nullam humano generi praestabant vtilitatem. *Primus* itaque, teste CICERONE[t] *a rebus occultis et ab ipsa natura inuolutis, in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerunt, auocauit philosophiam, et ad vitam communem adduxit, vt de virtutibus et vitiis, omninoque de bonis rebus et malis quaereret.* Ex quibus manifestum est, recte eum primum philosophiae moralis auctorem inter Graecos dici: etsi enim ad mores pertinentia philosophi ante eum dixere non pauca; de iis tamen non quaesiuerunt, sed sententias tantum vtiles protulerunt, ex quibus philosophia nondum conficitur: id quod etiam de septem sapientibus Graeciae tenendum esse, suo loco demonstrauimus. Archelaus vero, qui de moribus dicere instituerat, pauca eaque non feliciter, docuisse videtur, certe Socrati deductae a coelo in terram philosophiae gloria ab omnibus tribuitur.

IV. Ex dictis hactenus nullo negotio colligitur, longe alium eruditionis partium circulum Socratem constituisse, et de ipsis quoque, quae inualuerant, scientiis philosophicis aliter instituisse, quam tum inter Graecos erat receptum, multasque subtilitates ingeniorum otiosorum, vanam inde gloriam sine mentis emendatione quaerentium, reiecisse, admissis tantum iis, vnde mores emendari et humani animi felicitas confirmari possent. Hincque iudicanda sunt, quae de pretio scientiis philosophicis, quales Graecia Socratis tempore exhibuit, statuendo magistrum dixisse discipuli referunt, qui vt erant animo et disciplina diuersi, ita variam quoque et dissentientem inter ipsos sententiam praeceptori tribuerunt: qua de re erudite commentatus est SEXTVS EMPIRICVS[u]. Refert is, testimonium perhibentibus Xenophontis et Platonis scriptis, *Socratem, quae in moribus versatur, philosophiae solius curam gessisse; si familiares eius quidam audiendi sint, Xenophontem enim in suis memorabilibus disertis verbis dicere, abnegasse eum τὸ φυσικὸν, naturae contemplationem, vt quae sit supra nos: soli autem vacasse morum inquisitioni, τῷ ἠθικῷ, vt quae ad nos pertineat. Ideo dixisse Timonem: lapicidam legiferum a physicis recessisse: et legiferi nomen imposuisse, quod ad mores pertineret, de legibus differere. At Platonem quidem Socrati tribuisse omnem partem philosophiae:* Logicae *quidem, quoniam ab eo introductus est, quaerens de definitionibus et diuisionibus et etymologia, quae quidem sunt Logica: eius autem partis, quae versatur in moribus, quoniam disceptat de virtute et reipublicae administratione et legibus. Naturae autem contemplationis, quoniam et de mundo, et de ortu animalium et de anima est philosophatus.* In qua controuersia Xenophontis partes superiores esse, veteres iam iudicarunt. Inter quos Timon, vt erat ingenio satyrico, ideo acerbe Platonem reprehendit, quod Socra-

t) Tusc. Qq. L. I. c. 5.

u) Aduersus mathematicos L. VII. f. 8.

tem ita multis ornet disciplinis, et non manere voluerit morum effictorem: addit etiam; finxisse mira plurima v). Idem ATHENAEVS w) Platoni obiicit. Nec id praeter rem. Cum enim Plato nouam philosophiam ex variis sectis conflasset, vti suo loco ex instituto docebimus, eiusque auctoritatem atque sapientiam Socraticorum sermonum titulo commendare voluisset, quicquid ex ingenio ipsi nascebatur, plerumque ad Socratem retulit: id quod Socratem ipsum reprehendisse, et in historia Socratica probe obseruandum esse, supra iam monuimus. Neque tamen id ἁπλῶς et absolute intelligendum est, reiecisse Socratem praeter moralem philosophiam omnem reliquam eruditionem, sed ad illas tantum disciplinarum partes referendum est, quas vsu in humana vita carere, et nec certo fundamento niti, nec ad emendandum animum et felicitatem hominis quicquam conferre iudicabat. Ita, docente XENOPHONTE x), *geometriam eo vsque discendam, aiebat, donec quis posset, si vsus ferret, terram vel recta metiendi ratione accipere, vel tradere, vel distribuere, vel opus designare. Atque hoc tam posse disci facile, vt qui animum ad dimensionem aduertat, is et scire possit, quanta sit ipsa terra, et cognita metiendi ratione discedat. Verum in geometria discenda progressum ad descriptiones vsque intellectu difficiles, improbabat. Nec enim, quid eae res vsus haberent, videre se aiebat, licet illarum minime rudis esset: posse vero, dicebat, eas omnem hominis vitam absumere, ac ab aliis multis vtilibusque disciplinis auocare. Hortabatur etiam, vt in astrorum doctrina se exercerent eo vsque, donec et noctis, et mensis et anni tempora cognoscere possent, tum itineris ac nauigationis caussa, tum excubiarum aliarumque rerum quaecunque vel per noctem, vel in mense, vel in anno geruntur: vt ad ea certis indiciis vti possent, quibus illorum tempora dignoscerent. Atque haec aiebat, facile disci posse ab iis, qui noctu feras venantur, et a nauium gubernatoribus, aliisque multis, quibus est curae, vt haec sciant. At vero in astronomia discenda eo progredi, donec et illa cognoscantur, quae in eodem non sunt ambitu, et errantia vagaque sidera; et eorum a terra interualla, et circuitus, eorumque caussas inquirendo diu se macerare, id vero ne facerent, vehementer dehortabatur. Quippe ne in his quidem vllam se vtilitatem videre dicebat, quamquam eorum rudis non esset: atque etiam addebat, haec quoque absumere posse vitam hominis et a multis et vtilibus eum arcere. Denique in vniuersum dehortabatur, ne quis studium et operam in res coelestes impenderet y), quo scilicet artificio Deus omnia moliatur. Nec enim illa posse ab hominibus inueniri putabat, nec Diis eum rem facere gratam arbitrabatur, qui, quae illa manifesta esse noluissent, inquireret. Hortabatur etiam vt numerorum rationes discerent, et in hac perinde ac in aliis monebat, vt ab inani occupatione sibi cauerent: atque adeo tum ipse hanc eatenus peruestigabat, quatenus esset vtilis, tum vna cum familiaribus perquirebat*

v) LAERT. L. III. s. 25 ὡς ἀνέπλαττε Πλάτων πεπλασμένα θαύματα πολλά, conf. HESYCH.

w) L. XI. p. 505.

x) L. IV. p. 814 seq.

y) Conf. L. I. p. 710 seq.

bat. Vehementer etiam familiares ſuos hortabatur, vt valetudinis curam haberent, ac partim a peritis, quae poſſent, diſcerent, partim ſinguli, per omnem vitam ſe ipſos obſeruarent, quinam cibus, qui potus, qui labor eis conduceret, et quo pacto his vtendo quam optima valetudine frui poſſent. Nam ſi quis ſui rationem ita haberet, difficile, aiebat, eſſe, vt medicum aliquis inueniret, qui ad valetudinem conducentia, facilius ipſo, iudicaret. Si quis maiora, quam pro ſapientia humana, vellet adſequi, ei dabat hoc conſilii, vt diuinationi operam daret. Quem luculentum Xenophontis locum, etſi longiuſculum, ideo adduximus, quod non tantum ea in compendio exhibet, quae paſſim in his memorabilibus de Socratis iudicio de philoſophiae partibus et vſu traduntur, ſed quod etiam manifeſtum facit, quam ſobrie de hoc argumento Socrates philoſophatus fuerit. Et ex his explicanda ſunt, quae tradit GELLIVS[z], vbi de aemulatione Platonis et Xenophontis agit: *Xenophontem in libris, quos dictorum atque factorum Socratis commentarios compoſuit, negare Socratem de coeli atque naturae cauſſis rationibusque vnquam diſputauiſſe, ac ne diſciplinas quidem caeteras, quas μαθήματα Graeci appellant, quae ad bene beateque viuendum non pertinerent, aut attigiſſe, aut comprobaſſe, et eos mentiri, qui diſſertationes eiusmodi Socrati tribuerent.* Ex quibus etiam ſenſus illius dicti manifeſtus eſt: *quae ſupra nos, nihil ad nos*[a], de quo iam diximus. Quaemadmodum itaque Phyſici, rerum ſublimium conſideratione occupati μετεωρολέσχαι cognominati ſunt, quo nomine malitioſe tamen Socratem traduxit Ariſtophanes, ita Socrates vocatus eſt a Timone ἐνιομολέσχης, teſte CLEMENTE ALEXANDRINO[b]. Ex his vero, quid de Logicae pretio ſtatuendo cenſuerit Socrates, facile iudicari poteſt. Sanum enim eius vſum non reieciſſe[c], ipſa quam adhibuit, diſputandi methodus nos conuincit: ſubtilitates vero, quas circa ea tempora Zeno et ſequaces in Eleatica ſchola excolebant, et Euclides poſtea inſanum in modum auxit, reieciſſe, dubitari propter ea, quae dicta ſunt, nequit. Idem de dialectica, quam ei Plato tribuit, iudicium eſto.

V. Repetendum quoque hic, vbi de Socratis philoſophia agimus, quod ſupra §. V. iam expoſuimus: ſcientiae ſibi modum poſuiſſe Socratem, et anguſtorum humani ingenii limitum memorem dixiſſe: *nihil ſe ſcire, niſi hoc, quod nihil ſciat.* Cuius effati ſenſum non ad ſcepticam incertitudinem trahendum eſſe, dicto loco iam probauimus, quemadmodum nec SEXTVS EMPIRICVS[d], eum in diſcipulo Platone totum ſcepticum eſſe affirmare auſus eſt. Vnam nos dictis adiicimus obſeruationem. Veriſimile videri, Socratem iſto potiſſimum effato, ſe phyſicis atque ſophiſtis etiam appoſuiſſe: quorum vtrorumque decreta incertiſſima eſſe nouerat, et ad eos

z) Noct. attic. L. XIV. c. 3.

a) Hinc et illud Homeri ſemper in ore habuit: - - - . *[illegible]*
Aedibus in noſtris, q[illegible] aut recta gerantur.
conf. IAC. DVPORTVS Gnomol. Hom. p. 169. SEXT. EMP. adu. Math L. XI. ſ. 2.

b) Strom. L. II. p. 301. conf. FR. MENZ. de Ariſtippo Socratico p. 91.

c) Ita RAPIN. reflex. ſur la Log. p. 373.

d) Pyrrh. hypotypoſ. L. II. c. XXXII. ſ. 222.

eos confundendos hanc incomprehensibilitatem eis opponebat. Physici enim, praecipue qui veterem scholam sequebantur, statuebant, totam materiam instar fluminis semper moueri, mutarique, nec esse in ea stabile quicquam: Sophistae, de quauis re in vtramque partem disputari posse contendebant, et nihil magis, hoc, quam aliud esse, docebant, vt ex doctrina Protagorae potest disci. Vtrumque dogma cum scepticismo viam sternere videret Socrates, vt homines incertissimis nugis tempus melioribus et vtilioribus disciplinis praeripientes, in ruborem daret, et propriis telis confoderet, arrepto axiomate, quod ad amicos dictabat modestia aduersus inimicos, suggerebat prudentia, hanc ignorantiam, quam propria principia confirmabant, non opposuit, et, adhibita ita feliciter ironia, eos in ruborem dedit. De rebus enim moralibus non dubitasse, nec dubie quoque locutum XENOPHONTIS commentarii docent.

VI. Tandem et hoc praemonendum, Socratem philosophiae moralis systema non condidisse, nec hac de re scripsisse quicquam, sed sermones eius retulisse in commentarios discipulos, ex quorum fide de philosophia Socratis vnice iudicandum est. Detrahunt vero sibi inuicem Plato et Xenophon, sicque incertam nobis faciunt historiam Socratis. Quia vero maiorem fidem mereri posteriorem priori demonstrauimus, reiecto, nisi concordet, Platone, ad hunc potissimum quidem in delineanda philosophia respiciemus, ita tamen, vt memorem velimus esse lectorem, Xenophontis potissimum ea fide narrari[e]. Praemittemus vero, quae de Deo et anima statuit Socrates, et morum tum praecepta, et prudentiae ciuilis et oeconomicae regulas ex mente Socratis delineabimus.

Theologia Socratis.

§. XIV. Theologiae haec dogmata agnouit Socrates:

I. Deus, inspicienti opera eius, licet cerni nequeat, tamen deprehendi potest. Prolixa et elegantissima disputatione cum Eythydemo apud XENOPHONTEM[f] hoc demonstrauit Socrates, et pulcherrima diuinae sapientiae, prouidentiae, et benignitatis vestigia ita eruit, vt conuincat, qua ratione sui notitiam diuinus rerum conditor animis hominum impresserit.

II. Deus mundum vniuersum composuit, et continet, quo bona et pulchra omnia comprehenduntur, quique vtentibus eo semper expertem detrimenti, et morbi et senectutis exhibet, atque etiam cogitatione celerius obsequentem sine vllo errore[ff].

III. Deus vero, non casus, huius mundi caussa est: idque demonstrari potest ex arte, quae in sapientissima partium omnium coniunctione apparet, vtilitati pariter atque tutulae inseruiente, ex omnium item in conseruationem suam et generis propagationem studio. Eleganter haec contra Aristodemum, cognomento, paruum, omnem Dei cultum ridentem, demonstrauit Socrates[g], et prouidentiae diuinae assertionem dedit pulcherrimam: ad quam respexit quoque CICERO[h]. IV.

e) Conf. VOSSIVS de Hist. Graec. L. I. c. 5. p. 22. et quae XENOPHONTI tribuitur epistola ad Aeschinem p. 1000.

f) Memorab. L. IV. p. 800 seqq. ff) ib. p. 802.

g) ib. L. I p. 725 seqq.

h) L. II. de nat. Deor.

IV. Deus hominis imprimis curam gerit, siue corpus spectes, siue animum, siue vtrumque, quod diuinationes et periculorum imminentium praesagia suadent. Immo rerum particularium cura ei est, vt ex cuiusuis generis rerum conseruatione patet[i].

V. Deus temporis momento mentis acie cognoscit omnia, id quod colligitur ex humani oculi celeritate, mentisque ipsius, quae locis maxime dissitis gesta nulla interposita mora considerat[k].

VI. Talis Deus est tantus, vt vno actu omnia videat, audiat omnia, vbique existat, omnia gubernet[l].

VII. Quia leges non scriptae dantur, quae vbiuis locorum eodem modo seruantur, nec eae ab hominibus latae esse dici queunt, quia homines vniuersi conuenire non potuerunt, sequitur, Deum istas leges hominibus tulisse, qui poenas ipsas delinquentium legibus addidit: id quod homo facere non potest[m].

VIII. Praemia manent apud Deum illos, qui placuerunt ipsi, displicentibus poenae decernuntur, idque probat eius faciendi potentia, humanique animi conscientia ei diuinitus indita, quae id facturum esse Deum, persuadet, et quam nulla non aetas, nulla non ciuitas paulo cultior prodit[n].

Theologica Socrati minus recte tributa.

Haec de Deo Socrates; quae si probe considerentur, et cum iis comparentur, quae vetusti Graeci theologi, vel etiam schola Ionica de Deo tradidere, iucundo exemplo ostendunt; quantum magis sapuerit Socrates in doctrina de Deo, quam omnis Graecia ante eum. Plura de Deo tradit PLATO[o], quae, Socratem dixisse, vult, esse Deum *τὸ ὄν, αὐτὸ ἕκαστον, αὐτὸ τὸ καλὸν, αὐτὸ τὸ ζωῆ εἶδος, omnibus creaturis et vt sint, et vt bene sit iis, largitur: illum quis sit, se quidem nescire, hoc tamen, quid non sit, scire.* Sed cur Platoni non fidendum sit, supra iam attigimus, suntque haec manifeste Pythagorica; Socrates enim sermonem istum metaphysicum, quem adhibebat schola Italica respuebat[p]. Itaque Platonis theologia cum Socratis non confundenda est. Audiendus itaque non est PLVTARCHVS[q], qui contendit, Socratem et Platonem idem de vniuerso sensisse, et tria statuisse principia, Deum, materiam, ideam. Mentem esse, quod Deum nominant; materiam primum rebus orientibus et intereuntibus subiectum; ideam naturam corporis expertem, in conceptibus mentis et imaginationibus Dei; Deum autem mentem esse mundi. Nam licet haec Platonica sint, a Socrate tamen eum illa non accepisse inde liquido demonstrari potest, quod non tantum ideae vocem et vsum in rerum naturalium huius vniuersi contemplationem primus Plato introduxit, vt alio loco a nobis demonstratum est[r], sed et totam de istis causis exemplaribus doctrinam a Pytha-

i) ibid.
k) ibid. et L. I. p 711.
l) ib. p. 726.
m) ib. p. 807. 808.
n) ibid. p. 726.
o) In Phaedone p. 76. 78. 106.
p) Hinc ex Socratis iudicio philosophia Pythagorica vocatur τερατώδης in XENOPH. Ep. ad Aeschinem l. c.
q) De placit. philos. L. I. c. 3.
r) Hist. de ideis Sect. I. §. 2. §. 10.

Pythagorae numeris transſumſit, quod quia non contemnendis rationibus alibi [s] euictum dedimus, ſuoque loco prolixius docebitur, hic longius deducendo non corroborabimus. Quod vero porro addit Plutarchus, Socratem docuiſſe: Deum eſſe mentem mundi, hoc ita placuit acutiſſimo CVDWORTHO [t], vt hanc de Deo mundi anima ſententiam ex Socratis ſchola ad Platonem et Ariſtotelem deriuatam fuiſſe contendat. Qui tamen dum Ariſtotelis auctoritate vtitur, mire omnia confundit et miſcet, adeo, vt alienum plane ſenſum Socraticis diſcipulis ipſique Socrati affingat. Recte itaque eruditiſſimus interpres: Socratem quidem in Timaeo eius rationibus de anima mundi applaudere, immo paſſim apud Platonem ita diſſerere, ac ſi hanc ſententiam ſecutus eſſet: notum vero eſſe toto animo ab huiusmodi quaeſtionibus abhorruiſſe Socratem, atque ideo riſiſſe Anaxagoram atque reliquos phyſicos: Platonem vero ſua, quae a Pythagora acceperat, vt auctoritatem conſequerentur, Socrati tribuiſſe. Nec tanti, ad quam tamen non prouocauit Cudworthus, eſt Plutarchi auctoritas in hac re, vt Socrati tuto hoc dogma adſcribi queat, cum ex antecedentibus pateat, eum Platonem cum Socrate confudiſſe. Dixit quidem apud XENOPHONTEM [u] de Deo, quod ſit ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων καὶ συνέχων, qua phraſi Ionicos vſos eſſe ex dictis praecedenti capite conſtat, cum animam diuinam aſſererent. Verum tota ſermonis ſeries ſatis innuit, hoc non ita intelligere Socratem, ac ſi interna forma Deus mundum contineat, ſed quod potentia et ſapientia ſua eum dirigat, et naturam eius conſeruet: id quod ab Anaxagora, a quo prima philoſophiae rudimenta acceperat, didicit, quem paria dixiſſe ſupra notauimus.

Doctrina Socratis de ſpiritibus.

Ceterum praeter vnum illum ſummum Deum, qui res omnes in vniuerſo ordinauit et continet, plures Deos, ſiue ſpiritus inter naturam Dei et hominis medios admiſiſſe, et ſupra iam tetigimus, et attenta eorum locorum conſideratio apud XENOPHONTEM probat, vbi de Diis agit. Ita enim ſatis luculenter [x]: *Verum me dicere, etiam tu intelliges, ſi non expectaueris, donec Deorum formas intuearis, ſed ſuffecerit inſpicienti eorum opera, tum venerari tum honore proſequi Deos. Velim etiam cogites, Deos ipſos ita ſe nobis oſtendere: nam et Dii ceteri, quum bona nobis largiantur, nihil tamen horum largiuntur, vt in apertum prodant: et is qui mundum vniuerſum compoſuit et continet cerni non poteſt.* Quibus verbis manifeſte, Deos reliquos a Deo ſummo mundi auctore et rectore diſtinguit, et quid de his numinibus ſperandum ſit, docet. Hominum enim ſaluti inuigilare, et rerum vniuerſi naturalium directioni praepoſitos eſſe, haud obſcure innuit, quando fulmen, ventoſque et his ſimilia Deorum miniſtros vocat. Et ideo Socrates quoque cuiusuis loci numen venerabatur, quod cuilibet loco eiusmodi nobiliſſimam mentem ſiue ſpiritum a Deo praepoſitum crederet, qui ei regendo deſtinatus eſſet: Ait enim [y]:

s) Diſſ. de conuenientia numerorum Pythagorae cum ideis Platonis, Amoen. lit. T. VII. p. 177 ſeq.

t) Syſtem. intellect. p. 184.

u) l. c. p. 802.

x) l. c.

enim [y]: *Penes Deos nihil minus potestatem rusticis in operibus esse, quam in bellicis etc.* Et ex hac quoque ratione diuinationem commendabat, quod Deos hominibus rerum euentus interdum praedicant [z]. Ita, quae Graecorum theologia miris superstitionibus foedauerat, ad sensum philosophicum reuocauit et emendauit [a]. Ex quibus iam conciliari possunt ea inter se, quae de Socratis religione diuerse disputantur, et intelligi, qua ratione Diis supplicare potuerit Socrates, licet vnum summum numen agnouerit.

§. XV. Ad theologiam Socratis naturalem merito referimus quoque doctrinam de anima: de qua multa quidem pro Socraticis nobis vendidit PLATO [b]: existere ante corpus, aeternarum idearum cognitione imbutam, quam tamen, dum huic coniungitur corpori, stupefacta quasi amittat, donec ex stupore suo excitetur per ratiocinationem, a rebus sensibilibus initium ducentem. Atque adeo, quicquid discit, reminiscentiam tantum esse, atque olim amissae scientiae recuperationem. Animam esse immortalem, quia semper mouetur; animam in aliam vitam commigrare, nulli obnoxiam corruptioni; bonorum post mortem animos beatitudine frui, cum Deo in loco iucundo, et ad quem accessus mortalium nemini pateat, coniunctos, malos in locis conuenientibus poenis promeritis affici. Verum et hic quoque Pythagorica cum Socraticis mire commiscuit, et conturbauit omnia Plato. Nam quae de praeexistentia animarum, ideis, et amissa ante coniunctionem cum corpore scientia in Phaedone disputat, Italicae scholae decreta sunt, non Socraticae, quae in his nugis non consenuit. XENOPHON itaque, Socraticas doctrinas referens audiendus est iterum. Hunc si sequimur, de anima ita statuit Socrates: *De anima.*

IX. Si quid rerum humanarum aliud, animus hominis certe τῦ θείυ μετέχει [c], quod recte LEVNCLAVIVS vertit, quiddam cum natura diuina commune habet: nam non de essentiae naturaeue communione, sed de proprietatum similitudine sermonem esse, addita euincit ratio: eum in nobis imperare, quamquam non cernatur. Ex quibus sequitur, non esse animam Dei particulam, vel quemadmodum Plato Socrati affinxit, esse decerptam ex anima mundi.

X. Deus praestantissimum animum hominis naturae dedit, qui et Deum rerum conditorem agnoscere, et eum colere potest, et malis praecauere, morbis mederi, amplioremque doctrinam comparare intelligit, et in memoria, quae didicit, retinet [d]. Etiam ex hoc asserto intelligere est, animos ideo diuinitatis participes dixisse Socratem, quod excellentissima a Deo dona acceperint: quod in sequentibus luculenter innuit, dicens, homines inter animalia cetera quasi Deos quosdam viuere, longe ab ipsa natura tum corpore tum animo ceteris praestantes. Et ex his explicanda sunt,

y) Ibid. p. 833.
z) Ibid. L. I. p. 710.
a) Conf. cel. MOSHEM. ad Cudw. p. 481.
b) In Phaedone p. 72. 80. 106.
c) Ibid. p. 803.
d) Ibid. p. 727.

ſunt, quae Socrati tribuit CICERO [e]: *animos hominum diuinos eſſe, iisque, cum e corpore exceſſiſſent, reditum in coelum patere, optimoque et iuſtiſſimo cuique expeditiſſimum.*

XI. Sequitur ex his nobile Socraticae ſcholae dogma: animum eſſe immortalem, et habere poſt mortem praemia virtutis: quod morte ſua obſignauit et confirmauit Socrates. Incertum tamen inter fabulas theologorum Graecorum de ſtatu animarum poſt hanc vitam, et praecepta philoſophiae fluctuaſſe, ea, quae Plato in *Phaedone* affert, ſubinnuunt: etſi propenderit in affirmatiuam ſententiam [f]. Quo et argumenta dirigebat, quibus virtutis actionem ſaepiſſime commendabat. Videtur itaque non tam de animorum poſt hanc vitam felicitate dubitaſſe, quam de eius conditione et loco. Quo referenda ſunt, ſi vere ſunt Socratis, quae apud ANTONIVM et MAXIMVM [g] ei tribuuntur: interrogatum, quaenam in altero mundo ſint obuia? reſpondiſſe: ſe neque ipſum ibi vnquam fuiſſe, neque cum vllo eorum, qui inde rediiſſent, colloquutum eſſe.

Philoſophia moralis Socratis.

§. XVI. His diuinae prouidentiae et immortalitatis animorum doctrinis tanquam fundamento inaedificauit prudentiſſimus morum magiſter, totam philoſophiam moralem, eiusque praemia futuram felicitatem, conſtituit: quo nomine non potuit non largiſſima elegantiſſimarum doctrinarum moralium ſeges efflorescere. Quarum potiores iam lectoris ſubiiciemus oculis. Docuit enim:

I. Verum bonum non quaerendum eſſe in vitae huius felicitate bonisque, quae ad eam referuntur caducis, vnde magna ſaepe homini enaſcitur infelicitas.

II. Vnicum bonum ſcientiam, malum contra vnicum inſcitiam eſſe; opes vero ac nobilitatem non ſolum nihil in ſe habere honeſtatis, verum et omne malum ex iis oboriri [h]: Vapulat paſſim [i] propter hoc dogma Socrates, quod in theoretica hominis perfectione felicitatis rationem, quae ad voluntatem pertinet, quaeſiuerit. Verum ex toto philoſophiae Socraticae habitu ſole meridiano clarius eſt, Socratem, neglecta et reiecta inani ſcientia, ſapientiam ex veri cognitione ortam, et ad animi emendationem applicatam, per iſtam ſcientiam intellexiſſe, ſicque virtutem a ſapientia non diſtinxiſſe [k], reſpectu tantum habito ad id, quo virtus niti, atque formari debet, quod ſine practica cognitione fieri non poteſt. Vnde ad logomachiam totum, qui circa hoc dogma obſeruatur, inter philoſophos de bono vnico et ſummo, diſſenſum redire recte notauit cel. HEVMANNVS [l]. Quae ſi recte teneantur, facile PLATO, hic, vt alibi, ſua placita magiſtro ſup-

e) In Laelio c. 4.

f) Conf diſſ de ſecta Elpiſtica, Miſc. Berolinenſ. T. V. art. vlr.

g) Serm. CCLXXI. p. 879. ed. Wechel. Et hinc quoque diiudicanda loca PP. quae affert FR. BALT. iugem. des SS. Peres ſur la morale de la philoſophie payenne L. I. ch. 10. p. 129 ſeqq. et ex quibus euincere cupit, Socratem ignoraſſe immortalitatem animae.

h) LAERT. L. II. ſ. 31.

i) Vid. cel. STOLLE Hiſt. phil. mor. gentil. §. XLII. p. 47.

k) XENOPH. L. III. p. 8'2.

l) Act. phil. Vol. II. p. 148.

ſupponens, cum reliquis Socraticis in doctrina de bono, quam in Philebo [m] proponit, in concordiam redigi poteſt: quamuis tam prolixa diſputatione de ſummo bono diſſerat, ancipitemque ſententiam more ſuo, obſcuret potius, quam explicet, vt non accurate attento facile ſuſpicio oriri poſſit, neſciuiſſe Socratem, cuius nomine iſta proponit, quid ſummum bonum ſit. Id quod AVGVSTINO [n] euenit, qui ideo diſcipulos eum non aſſecutos autumat. *In Socratis*, inquit, *diſputationibus, dum mouet, aſſerit, deſtruit, quoniam non euidenter apparuit, quod cuique placuit, inde ſumſerunt, et vbicunque viſum eſt, conſtituerunt finem boni. Ita vt quidam ex dicipulis dicerent, voluptatem eſſe ſummum bonum, quidam virtutem, ſicut Antiſthenes, alii aliud quodque opinarentur.*

III. Sapientiam et ſanitatem mentis non differre, ſed ſapientis ac ſani eſſe, vti aliquem eis, quae bona honeſtaque eſſe cognoſceret, ac vitare, quae ſciret eſſe turpia: eos vero qui ſcirent, quid agere oporteat, et his contraria facerent, inſipientes ac ſtupidos eſſe [o].

IV. Et iuſtitiam et omnem aliam virtutem eſſe ſapientiam. Nam omnia quae iuſta ſunt, et ex praeſcripto virtutis aguntur, honeſta et bona eſſe; neque eos, qui haec ſciant, aliud quidpiam his praeferre, ſed ſapientes, quae honeſta bonaque ſint, facere; quae quia cum virtute efficiantur, manifeſtum eſſe, omnem virtutem eſſe ſapientiam [p].

V. Ex diſciplina rerum honeſtarum et egregiarum, id eſt, virtutis, maximas non vtilitates tantum, ſed etiam voluptates exiſtere, easque eſſe maxime neceſſarias ac continuas [q]. Non vero hoc intelligendum eſſe, de voluptatibus corporis, quae virtutem potius diſtrahunt, quam ſibi iungunt.

VI. Pertinere vero et hoc ad ſapientiam, vt homo ea, quae neſciat, neque ſcire ſe putet [r].

VII. Eundem eſſe virum iuſtum et beatum [s], eumque execrandum eſſe, qui primus iuſtum ab vtili diuiſit, res ſua natura coniunctiſſimas [t].

VIII. Virtutem vero et ſapientiam eſſe animi pulchritudinem, turpitudinem eius vitium eſſe [u].

IX. Pulchritudinem corporis pulchrae animae eſſe indicium [x]: inque vita, vt in ſimulachro, omnes partes pulchras eſſe oportere [y].

X. Qui ita virtutem ſequuntur, nec vllius criminis ſibi conſcii ſunt, eos tranquille viuere [z]: hincque eſſe ex virtute voluptatem et vtilitatem.

XI. Vt vero haec homo conſequatur, animum exploret, et ſe noſcat, neceſſe

m) Solet Plato metaphyſicos plerumque conceptus ſequi, et anfractuoſa diſputatione eos obſcurare, id quod etiam in hoc dialogo facit, vnde mirum non eſt, dubiam eius videri mentem. Hoc vero a Socratis, methodo alienum, qui metaphyſicas notiones fugerat.

n) De C. D. L. VIII. c. 33.

o) XENOPHON. Mem. L. III. p. 780.

p) Ibid. p. 781.

q) XENOPH. l. c. p. 810.

r) PLATO Apol. init. Prolixe huius rei conuincit Euthydemum apud XENOPHONTEM L. IV. p. 798 ſeq.

s) CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 417.

t) CICERO offic. L. I. c. 3.

u) CLEM. ALEX. l. c. L. V. p. 594.

x) MAX TYRIVS diſſ. XI. p. 142.

y) STOBAEVS Serm. I. p. 4.

z) STOB. Serm. CVI. p. 350.

neceſſe eſſe, quoniam, qui ſe norint, maxima bona conſequantur, qui ſe ignorent, in mala incidant et bonis priuentur [a].

XII. Hanc animi ſui cognitionem facile conuicturum hominem, quod nihil ſciat, vt tandem diſcat ſapientiam.

XIII. Bene vero incipere, paruum non eſſe, ſed paruo proximum [b].

XIV. Vnam tantum eſſe ſapientiam, vnamque virtutem.

XV. Prudentiam eſſe animi concinnitatem; prudentesque qui non facile aberrent [c].

XVI. Deos religioſius et rectius coli non poſſe, quam ea, quae iubent, faciendo [d].

XVII. Precari nos id ſolum oportere, vt bona Dii largiantur: quae enim bona nobis ſint, optime noſſe ipſos Deos [e].

XVIII. Deos colendos eſſe, iuxta ciuitatis, in qua quis degat, inſtituta, ſecus agentes ſuperſtitionis et vanitatis reos eſſe [f].

XIX. Sacrificia facultates noſtras non debere excedere, quandoquidem Dii animi magis integritatem, quam munera, reſpiciant [g].

XX. Res iuſtiſſimas Deos lege mandare, idemque apud eos iuſtum eſſe et legitimum.

XXI. Eſſe leges non ſcriptas, ab hominibus non conditas, quae a Deo latae ſint. Tales eſſe: Deos eſſe colendos, parentes honore proſequendos, parentibus non cum liberis conſueſcendum, de bene facientibus bene merendum.

XXII. Leges has diuinas eſſe, quia ipſas delinquentium poenas contineant, id quod cuiusdam praeſtantioris legislatoris videatur, quam vt in hominem cadat [h].

XXIII. Patri, quamuis aſpero, ſicuti legi duriori, morem tamen eſſe gerendum [i].

XXIV. Maximum eſſe vitium, ingratum ſe beneficiis praebere, beneficiorum maximum a parentibus nos habere. Filio vero immorigero et ingrato, nec Dei bonam voluntatem nec hominum fauorem eſſe expectandum, quibus verendum ſit, ne male gratiam referat, quam non referre ſciat illis, quibus cum maxime debeatur [k].

XXV. Sapientiam eos, qui pecuniam accipiant, eius communicandae cauſſa, proſtituere non minus, quam qui formam proſtituant [l].

XXVI. Neque equo ſine freno, neque diuitiis ſine ratione tuto vti quempiam poſſe [m].

XXVII.

a) XENOPH. l. c. p. 779. 776. ORIG. philoſ. c. XVIII. p. 106.

b) LAERT. L. II. ſ. 32. et ALDOBRAND. et MER. CASAVB. ad h. l. ſenſus eſt: a paruo et leui erroris initio, cum magna pendeant, facile principium ſuſcipiendum, quod leue quidem et paruum re tamen ipſa magnum quid ſit.

c) STOBAEVS Serm. III p. 39.

d) XENOPH. L. IV. p. 803.

e) Ibid. L. I. p. 722.

f) Ibid. p. 803. id ipſum feciſſe Socratem ſupra monuimus.

g) Ibid. p. 722.

h) Ita de lege naturali l. c. p. 808. 809.

i) STOBAEVS Serm. CXCVIII. p. 676.

k) XENOPH. L. II. p. 741.

l) Plagiarios ſuimet dixiſſe, ait XENOPH. L. I. p. 712. Ideo doctrinae mercedem non accepit.

m) STOBAEVS Serm. XXVIII. p. 90.

XXVII. Auarorum diuitias, vt sol, post occasum, neminem mortalium oblectare[n].

XXVIII. Auaros et pecuniae studiosos esse, qui turpia lucra venentur, et necessarios amicos contemnant[o].

XXIX. Prodigorum bona non nisi scortis et adulatoribus prodesse[p].

XXX. Omnium bonorum fertilissimum esse amicum moderatum, et virtutis amantem[q].

XXXI. Improbos amicos esse non posse, siue inuicem sibi, siue bonis[r].

XXXII. Comparandi amicos viam hanc esse, vt primo quis studeat esse bonus in iis, in quibus talis cupiat videri: omnes vero virtutes studio et doctrina incrementa posse capere[s].

XXXIII. Virum bonum et amicum beneuolum iudicandum, non qui genere clarus, sed qui moribus egregiis fuerit[t].

XXXIV. Ignem quidem vento, amorem autem conuersatione accendi[u].

XXXV. Arrogantiae esse, omnia dicere, nihil autem audire velle.

XXXVI. Oportere virum obfirmare se ipsum, ad labores et aerumnas libenter sustinendas, ita vt, quod necessitas imposuerit, non inuito, sed lubenti, euenire videatur[x].

XXXVII. Mortem non esse extimescendam; siue enim profundissimo somno similis sit, vel peregrinationi longinquae, vel extinctioni animi iuxta ac corporis, malam non esse, sed exoptandam[y].

XXXVIII. Melius esse, honeste mori, quam turpiter viuere[z].

XXXIX. Omnem occasionem incontinentiae vitandam esse, eum enim non facile illam tueri posse, qui multum cum formosis conuersaretur[a].

XL. Non consistere in luxu et superbia felicitatem, sed, nulla re indigere, diuinum, quam paucissimis, diuinae naturae proximum esse[b].

XLI. Diligenter tuendam esse corporis sanitatem, ab ea enim animae quoque salutem pendere[c].

XLII. Quietem et otium possessionum omnium pulcherrimam esse[d].

XLIII. Iuuenis virtutem esse: ne quid nimis[e].

XLIV. Continentiam esse: coërcere et vincere corporis voluptates[f].

XLV. Homines viuere, vt edant, bonos edere vt viuant[g].

XLVI. Idem esse in secunda fortuna altum sapere et, in lubrica via cursu contendere[h].

XLVII. Viam ad gloriam meliorem nullam esse, quam vt quis bonus sit, videri nolit[i].

XLVIII.

n) IDEM Serm. CXLVI.
o) ANT. et MAX. Serm. CXI.
p) Ibid.
q) XENOPH. L. II. p. 746.
r) Ib. p. 784.
s) Ibid.
t) STOBAEVS Serm. CCXVIII. p. 728.
u) IDEM Serm. XXXVIII. p. 129.
x) XENOPH. L. II. p. 733.
y) PLVT. Consol. ad Apoll.
z) MAXIM. Serm. CV.
a) XENOPH. L. I. p. 723.
b) Ibid. p. 731. STOBAEVS Serm. XXXVII. p. 114.
c) XENOPH. L. III. p. 786.
d) LAERT. L. II. f. 31.
e) Ibid. f. 32.
f) ANT. et MAX. Serm. LXIV
g) LAERT. l. c.
h) MAXIM. Serm. CXLVII.
i) XENOPH. L. I. p. 732.

XLVIII. Bonos viros iis oportere moribus esse, vt maior sit iis, quam iuriiurando fides[k].

XLIX. Loquacem et calumniatorem non attendendum, eos enim non beneuolentia ductos agere, quod agant; similiterque, quae quis dixerit aliis expositurost[l].

Doctrina Socratis de prudentia domestica.

§. XVII. Quemadmodum vero Socrates ad vitam quoque ciuilem philosophiam retulit, et eo respicere iussit, vt bonos redderet ciues patresque familias: ita et hanc practicae philosophiae partem saluberrimis praeceptis ornauit. Et quod ad oeconomicam quidem pertinet, prolixe illud XENOPHON integro libro prosecutus est, digno, qui totus legatur. Nos instituti memores pauca, speciminis gratia, ex multis deligimus.

I. Est boni administratoris rei domesticae, omnibus rebus et hostibus etiam, vti scire, quo fructum ex iis capiat.

II. Sunt quaedam fraudulentae dominae, quae se pro voluptatibus venditant, et valde rei domesticae nocent, ignauia, mollities animi, et negligentia; aleae lusus, et inutiles hominum inter se conuersationes, quae ab operibus vtilibus auocant: Suntque molesti domini, luxus, libidines, temulentia, stultae et sumtuosae ambitiones, quae adeo grauiter in hos homines, quos occuparunt, imperium exercent, vt quamdiu cernunt, vegetos esse, et quaestum facere posse, quicquid lucri fecerint, ad se deferri cogant, ac suas in cupiditates impendere: vbi vident propter senectutem nihil amplius eos comparare posse, relinquunt eos, misere senium exacturos.

III. Contra hos dominos et tyrannos oportet de libertate dimicare, tanquam aduersus hostes.

IV. Qui occupationes suas agunt temere, suo cum damno faciunt; at qui contento animo curam adhibent, ii tum celerius faciliusque, tum maiori cum lucro sua faciunt.

V. In cura rei domesticae agriculturae magna habenda est ratio.

VI. Administratio domestica nomen est scientiae, qua domos amplificare homines possint, id est facultates augere. Facultates vero sunt, id quod cuique est vtile. Vtilia vero sunt, quibuscunque vti quis scit.

VII. Artes sordidae homini ingenuo improbandae sunt, quia et corpora laedunt, et animos frangunt.

VIII. Vxor docenda est, quae vtrique coniugum sint optima, id vero non nisi sacrificiis et precibus prius peractis.

IX. In coniugio cuncta in medium exhibenda sunt, et in commune deponenda.

X. Frugi viri mulierisque munus est, ita se gerere, vt et facultates, quae adsunt, optimo sint loco, et aliae quam plurimae honestis iustisque rationibus accedant.

XI. Enitendum itaque vt illa quam optime efficiantur, quae a natura dii tribuerunt, et lex comprobat.

XII.

k) ANT. et MAX. Serm. LXXXV. l) IDEM Serm. LIII.

XII. Deus naturam foeminae praeparauit ad curas domus interiores, maris ad exteriores.

XIII. Maiorem ideo erga liberos amorem Deus indidit foeminae, vt ea recens natos liberos educaret.

XIV. Enixe opera danda est, vt vterque coniugum ea, quae sui officii ratio postulat, quam rectissime praestet.

XV. Est foeminae pulchrius, intra aedes se continere, quam foris agere; viro contra turpius intra manere, quam res exteras curare.

XVI. Qui aliud agit, quam ipsius naturae Deus indidit, occultum id Deo esse nequit, ordinem ab ipso perturbari, atque poenas dat.

Ex breui hoc specimine, qua ratione oeconomiae prospici velit Socrates satis intelligitur, quod in elegantissimo, quod Critobulo narrat, colloquio cum Ischomacho prolixius exequitur: in quo tamen multa sunt, quae ad Atheniensium mores, leges, institutaque respiciunt, non vbiuis locorum applicanda. Legisse vero et probe expendisse poenitebit neminem.

Politica doctrina Socratis.

§. XVIII. Sed ne regularum quoque politicarum exemplum desideretur, en Socratem ita praecipientem:

I. Reges et principes non eos esse, qui sceptra teneant, nec illos, qui vel a promiscua multitudine sint delecti, vel sorte, vi, fraudibus, eo peruenerint, sed quotquot imperandi artibus sint instructi [m].

II. Regem esse, qui volentibus imperet; qui inuitis praesit, non ex lege, sed ex arbitrio, tyrannum [n].

III. Boni ciuis officium esse, opulentiorem reddere rempublicam tempore pacis, victricem tempore belli, hostes ei conciliare in legationibus, in seditionibus plebem concionibus coërcere [o].

IV. Legem non fuisse factam propter bonos [p].

V. Munitissimam ciuitatem esse, quae viros bonos habet; rectissime constitutam, in qua magistratus coniunctis sint animis; optimam, in qua plurima virtuti proposita sunt praemia: in ea optimum esse habitare, vbi secundum leges viuatur, et iniusti puniantur [q].

Ceterum Plato quoque politica sua Socrati tribuit, verum ita imaginariis notionibus corrupit, vt difficulter Socratica a Platonicis distinguas.

Discipuli Socratis.

§. XIX. Tantus atque talis cum vir fuerit Socrates, mirum non est, nactum eum fuisse discipulos plurimos, vitae tamen atque doctrinae ratione inter se longe diuersos [r]: vnde multae philosophorum sectae atque familiae ortae sunt, quarum nulla non haberi voluit Socratica. *Cum enim*, egregie monente CICERONE [s], *plures fere essent orti a Socrate, quod ex illius variis et diuersis in omnem partem diffusis disputationibus alius aliud appre-*

m) XENOPH. Mem. L. III. p. 779.
n) IDEM L. IV. p. 813.
o) Ibid.
p) CLEM. ALEX. Strom. L. III. p. 478.
q) STOBAEVS Serm. CXLI.

r) Phaniae de Socraticis liber periit, vid. IONSIVS de Script. hist. phil. L. I. c. 16 p. 84. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 308. nec IONSII de Socraticis liber editus est.
s) De oratore L. III. c. 16.

apprehenderat, proseminatae sunt quasi familiae dissentientes inter se, et multum disiunctae et dispares, cum tamen omnes se philosophos Socraticos et dici vellent, et esse arbitrarentur. In tres vero classes discipuli Socratis dispesci possunt. Quidam nec philosophi fuerunt, nec philosophiae studio se manciparunt, cum Socratis disciplinae se traderent; sed vel emendandi et erudiendi animi, vel formandi ad maiora et excelsa, quae anhelabant, caussa tantum sibi praeceptorem elegerunt. Inter hos illi potissimum numerandi sunt, quos in Socraticis dialogis loquentes introducunt XENOPHON et ex parte quoque PLATO. Habuit enim Crito philosophus filios quatuor [ss] disciplinae Socratis commissos, inter quos Critobuli famosae pulchritudinis opumque amplissimarum hominis colloquium cum Socrate refert XENOPHON [t], et Hermogenis quoque mentionem facit [u], atque Epigenis [x], cui valetudinis curam commendauit Socrates. Ex oratoribus Lysias, ex poëtis Euenus atque Euripides nobilissimi in hac arte viri Socratem magistrum habuerunt, et hunc quidem a Socrate adiutum fuisse, immo in suspicione versatum, quod Socratis vitulo arauerit, supra tetigimus [y]. Quin et illi suo modo huc pertinent, aduersus quos disputauit Socrates, quosque ad meliorem mentem adduxit, quales fuere Diodorus [z], Euthydemus [a], Eutherus [b], Aristarchus [c], aliique. Audiuerunt quoque Socratem eiusque consuetudine vsi sunt Critias et Alcibiades, iuuenes nobilitate et potentia illustres, quorum ille [d] in paucorum dominatu longe omnium auarissimus et violentissimus fuit; hic autem longe omnium in statu populari intemperantissimus, et petulantissimus, et violentia intolerabilis. Quorum cum vterque omnium esset ambitiosissimus, quippe qui vellent omnia per ipsos geri, viderentque validissimum esse in dicendo Socratem, quique, quibuscumque dissereret, in colloquiis eos ita flecteret, prout ipse vellet, existimarunt se, si cum ipso versarentur, futuros et ad dicendum et ad gerendas res promtissimos. Socrates vero, in iis emendandis nihil omisit, et moderationem, modestiamque atque virtutem vehementer eis commendauit [e]: nec illi, quamdiu Socrates vixit, intermiserunt ad Socratis ingenium se simulate componere, vbi vero magna moliri coeperunt, a Socratis moribus et amicitia defecerunt. Altera philosophorum Socraticorum, qui eius discipuli fuerunt, classis eos comprehendit, qui postquam a magistro disciplinam hauserant, post eius ex vita discessum peculiares sectas condiderunt [f]. Qui licet vehementer doctrina a se inuicem abirent, omnes tamen Socratici philosophi dici adamaue-

ss) LAERT. L. II. §. 121.
t) L. V. p. 822.
u) L. II. p. 760.
x) L. IV. p. 786.
y) Conf. BAYLE Dict. Tom. II. art. Euripides.
z) XENOPH. mem. L. II. p. 760.
a) Lib. IV. p. 791.
b) Ibid. p. 757.
c) Lib. II. p. 755.
d) Ita characterem eorum depingit XENOPH. l. c. p. 713.
e) Vid. praeter XENOPHON. ll. cc. AELIANVS L. III. c. 28. L. II. c. 1.
f) Vid. LAERT. L. II. §. 41. Histor. philos. GALENO tributa c. 2. APVLEIVS in flor. circa fin. Hinc et omnes ab illis enatae sectae hanc gloriam iactarunt.

amauerunt. Et hi quidem fuere Aristippus Cyrenaicae, Phaedo Eliacae, Euclides Megaricae, Plato Academicae, Antisthenes Cynicae sectae conditores, quarum historiam in sequentibus enarrabimus. Tertia post hos classis discipulos nobis eos Socratis exhibet, qui in philosophorum quidem albo apparent, sectas tamen non condiderunt, inter quos cum Xenophon, Aeschines, Crito, Simon atque Cebes celebre in historia scholae Socraticae nomen retulerint [g], de iis notitia prius exhibenda est, quam ad sectas a Socraticis discipulis conditas enarrandas pergimus.

§. XX. Socraticorum discipulorum si non optimus inter meliores tamen et maxime genuinos fuit XENOPHON, quippe qui non ad eruditionis ostentationem, sed ad animi emendationem et virtutis culturam Socrate praeceptore vsus est, et, quo encomio recte eum mactauit EVNAPIVS [h], *ex omnibus philosophis solus non doctrina tantum et verbis, sed et factis philosophiam ornauit.* Natum fuisse Olymp. LXXXII. ex vitae, quos exegit, annis, supra nonaginta surgentibus [i], et mortis tempore, quam Olymp. CV. 1. euenisse tradit Stesiclides apud LAERTIVM [k], recte concluditur; sicque rationes temporum [l], quibus inter Socraticos vixit, et post praeceptoris mortem quoque fortissimis facinoribus egregie meruit, concordant. Athenis editus, patre Gryllo, ex pago Erchieo oriundo [m], a natura pulchrum corpus et verecundam faciem apertamque frontem accepit [n]: qui externus vultus ita Socrati placuit, vt erat formosorum adolescentum amator, in quibus venustam quoque habitare mentem coniiciebat, vt eum discipulum sibi conciliaret. Cum enim eum Socrates in angiportu quodam obuium habuisset, porrecto baculo transire prohibuit, eumque interrogauit, vbi vaenirent, quae humanis vsibus sint necessaria: datoque a Xenophonte responso serio, interrogando perrexit: vbinam probi ac boni homines fierent? Quo audito cum haereret Xenophon, dixit Socrates: sequere ergo et disce, ex quo tempore Socratis discipulus factus est [o]. Sub hoc moderatore non in eruditionis tantum et philosophiae, sed virtutis quoque stadio impiger cucurrit, et, eo duce, ad exercenda atque adaptanda vitae praecepta morum, quae a praeceptore fidelissime magna copia hauriebat, diligentiam adhibuit. Illo enim comite in bello Peloponnesiaco [p], cum suo ingenio esset promtus, eius exemplo insuper accensus pro patria fortiter pugnauit, et in Deliaca pugna Atheniensibus inferioribus, in fuga equo amisso, et humi proiectus a Socrate seruatus fuit [q]. A Proxeno vero, vt Cyri partes sequeretur, maiori apud eum, quam in patria, honore futurus, inuitatus, literas eius cum Socrate communicauit, qui anceps consilii, quia

Xenophon.

 Athe-

g) De aliis videndus STANLEIVS Hist. phil. P. III. c. XVII. p. 190.

h) De vitis philosophorum ex Sophist. p. m. 2.

i) LVCIANVS in Macrobiis T. II. p. m. 830.

k) L. II. f. 26.

l) Olymp. XCIV. 4. floruisse ait LAERT. L. II. f. 59. SVIDAS XCIIX. Ol. XXCIIX. alii, qui Socraticae scholae tempora sequuntur.

m) LAERT. L. II. f. 48.

n) Ibid.

o) Ib. Vbi tamen narratio confunditur, et Xenophonti tribuuntur, quae Socrati tribuenda erant, conf. HENR. STEPH. et MENAG. h. l.

p) STRABO L. X. p. 402. LAERT. L. II. f. 23.

q) Dictum hac de re supra.

Athenienses Cyri partibus aduersabantur, auctor ei fuit, vt oraculum consuleret [r]: incertusque obscuri responsi non inuito Socrate nauem conscendit, Sardesque delatus Proxenum iuxta cum Cyro ad expeditionem in Asiam paratos inuenit, et ab illo huic commendatus in voluntariorum censu mansit, nullo suscepto militari magistratu. Cyro postea Ol. XCIV. cum fratre Artaxerxe infestis signis concurrente, et ipse cecidit, et exercitus fugatus est, quamuis Graeci, Tissapherne fuissent superiores. Ad quos cum insequenti die Artaxerxes Phalinum misisset, vt arma redderent, Xenophon id negauit, nec iis artibus, quibus Clearchus aliique duces a Tissapherne capti erant, circumueniri potuit [s]. Immo cum Graeci de deditione cogitarent, memorata ducum, qui arma posuerant, nece, auctor eis fuit, vt virtuti se suae crederent; duxque in locum Proxeni electus, cum Cherisopho primam aciem ducente, reditum tentauit [t], et post mille labores et difficultates non itineris tantum, sed et belli, post exantlata innumera pericula, et complures pugnas, magna prudentia et fortitudine Graecorum copias in patriam reduxit, iter stationum CXXII. parasangarum DCXX. quae stadia XVIIIM. et XX. conficiunt, octo mensium tempore emensus, sic vt totum Graecorum iter, quum ascendendo, tum descendendo castris confectum CCXV. parasangas haberet cIↄcL. stadia XXXIII cIↄ et CCLV. temporisque interuallo constaret mensibus tredecim [y]. Postea ad Agesilaum Lacedaemoniorum regem in Asiam se contulit, Cyrique milites illi, mercede accepta concessit [z], et arctissimam cum eo amicitiam iunxit [a], id quod factum Ol. XCVI. 1. anno altero vero, Agesilaum, cum in patriam contra Thebanos pugnaturus reuocatus esset, secutus in pugna ad Coroneam, vbi vehementer Thebanos afflixit Agesilaus, fortiter pugnauit. Quam rem cum aegre ferrent Athenienses, causati, quod Cyri partes esset secutus, Eubulo auctore, Xenophontem ex decreto exilio multarunt [b], reuera, commoti, quod Agesilaum sequens Laconum partibus studere videretur. Lacedaemonii vero, vt tantum virum ob iniuriam acceptam recrearent, cum ipsorum caussa in patria inuisus esset, et publicis sumtibus eum aluerunt, et ad Scillunta domum agrumque dedere Xenophonti [c]. Eo igitur cum vxore et filiis duobus concedens, cum aurum, quod apud amicum deposuerat, recepisset, agrum redemit, quem Dianae sacrum esse voluit, loco peramoeno, templum etiam cum ara de pecunia sua extruxit [d], ac post id temporis semper consecratis agri fructuum decimis sacra Dianae peregit, et venationes cum finitimis instituit, amicorumque congressibus, et scribendis historiis tempus triuit [e]. Orto paulo post inter Eleos et Lacedaemones bello, Elienses

r) XENOPHON ἀναβ. κύρ. L. III. p. 294 seq. LAERT. L. II. f. 49.

s) IDEM L. II. p. 273.

t) Ibid. L. III. p. 295.

y) Prolixe haec ipse narrat l. c. L. VI. vnde ea in compendium misit STANLEIVS Hist. phil. P. III. p. 212.

z) LAERT. L. II. f. 52.

a) CORN. NEPOS in Agesilao c. I. PLVT. in Agesilao. CICERO de orat. L. III. c. 53. XENOPHON in Agesilao.

b) LAERT. l. c. f. 59.

c) Ibid. f. 52.

d) Ibid. STRABO L. VIII. p. 387.

e) LAERT. l. c.

ses agrum Xenophontis occupauerunt [f], ipse Elida primum, inde Lepreum, quo filii migrauerant, postremo Corinthum se contulit, vbi domum conduxit, et reliquam vitae partem exegit, vita defunctus Olymp. CV. 1. Verecundus erat, barba promissa, et supra modum formosus [g], animo vero praestantissimus ac bonus, qua laude eum mactat LAERTIVS [h], et equorum venationisque, atque instruendi exercitus imprimis studiosus ac peritus: religiosus insuper et sacrificiis intentus, quique hostias probe dignosceret, et Socratem ad vnguem imitatus esset. Addit paulo post: tanta fuisse modestia, vt Thucydidis libros latentes cum subducere posset, ipse primus in eius viri gloriam illos in lucem dederit. Rebus vero non tantum gerendis incomparabilis, sed virtuti quoque docendae aptissimus, quod in historiis suis multis exemplis prodidit. Qui cum Socrati esset acceptissimus, dignum se eius amore fecit pietate, fide, modestia, fortitudine, ceterisque virtutibus: quibus maculam quidem inussit Aristippus, incusans [i] eum παιδεραςίας criminis, sed inuidia, quae passim Socraticos discipulos vrebat, ductum ea obiecisse, dubium non est: improbauit enim Aristippeam voluptatem Xenophon, et singulari dialogo oppugnauit [k]. Nec, quae ei obiicitur [l] ambitio reprehendi potest aliter, quam in omnibus culpari potest, qui diuina virtute animum non emendarunt. Non vero militaribus tantum facinoribus, sed et elegantissimis scriptis immortale sibi nomen peperit, oratione vsus CICERONIS [m] iudicio, leniore et melle dulciore, et a forensi strepitu remotissima, vnde eius ore Musas locutas ferri ait; ipseque Musa Attica dici meruit [n]. Vitam vero philosophicam et Socrate praeceptore dignam laudant veteres ad vnum fere omnes [o], si paucos ex condiscipulis aemulos excipias, inter quos imprimis Platoni cum Xenophonte minus bene conuenit [p]. Vxorem habuit Phitesiam, filios Gryllum et Diodorum, quorum alterum apud Mantineam fortiter pugnantem occidisse cum ipsi coronato inter sacrificia referretur, fortissimo et philosopho digno animo tulisse dicitur [q]. Scripsit libros vt quidam diuidunt, quadraginta [r], quorum editiones nobis integras [s] dedere LEVNCLAVIVS [ss] et EDVARDVS WELLS [t], in quibus historicos hic referre, alibi enarratos, nihil attinet. Philosophici vero argumenti sunt: 1. *Paedia Cyri*, id est, de institutione et disciplina Cyri, vt CICERO vocat [u], *scripta non ad historiae fidem, sed ad effigiem iusti*

 imperii:

f) IDEM s. 53.
g) Ἐυνοήσαντος εἰς ὑπερβολὴν, LAERT. L. II. s. 48.
h) s. 58. i) L. II. s. 57.
k) Ib. s. 65.
l) Conf. STOLLIVS Hist. philos. moral. gentil. §. XLVIII. p. 48.
m) De Orat. c. 19.
n) LAERT. L. II. s. 57.
o) LAERT. L. II. s. 56. EVSEB. Praep. L. XV. c. 61. EVNAPIVS l. c.
p) GELLIVS L. XIV. c. 3. ATHENAEVS L. XI. p. 504. et Epist. ad Aeschinem, qua de re supra dictum.
q) LAERT. l. c. AELIAN. V. H. L. III. c. 7. videntur tamen Anaxagoras et Xenophon confundi.
r) Ib. id vero de singulis libris, quorum aliquot vnus titulus continet, intelligendum est. conf. SVID. l. c. XENOPHON T. II. p. 645. et ex hoc emendandus est MENAGIVS ad l. c. Laërt.
s) Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 72. qui notatu digna complura de iis more suo doctissime enarrat.
ss) Franc. 1594. fol. qua editione nos vtimur. conf. Hist. Biblioth. Fabric. P. III. p. 58 seqq.
t) Oxon. 1703. 8. addita DODWELLI Chronologia Xenophontea.
u) In Bruto c. 29.

imperii: quamuis quidam eam pro vera historia habeant [x], qui tamen veterum narrationibus facile refutantur. 2. *De dictis et factis Socratis memorabilium libri IV.* 3. *Apologia Socratis ad iudices,* quae tamen multis post necem praeceptoris annis conscripta fuit, vti supra memoratum. Eo enim tempore, quo Socrates e viuis sublatus est, extra patriam Xenophon versabatur: scripsitque hanc apologiam, more aliorum Socraticorum, vt iniuriam ingratis ciuibus exprobraret. 4. *Conuiuium philosophicum,* more Graecorum elegantissimis philosophorum sermonibus intertextum [y]. 5. *Liber oeconomicus,* de quo supra in Socrate diximus [z]. 6. *Dialogus de tyrannide.* Nec immerito quis huc retulerit, librum *de republica Atheniensium et Lacedaemoniorum, et Agesilai imaginem atque encomium;* vbique enim ingenium philosophicum prodidit. Ait etiam LAERTIVS [a], primum eum philosophorum historiam scripsisse, vnde SVIDAS primum philosophicae historiae auctorem vocat: cuius auctoritate motus STANLEIVS, ad memorabilia Socratis a Laërtio respici statuit. Quod tamen nec eius verbis satisfacit, nec veritati. Nihil enim aliud vult Laërtius, quam fuisse Xenophontem philosophorum primum, qui historiam scripserit [b]. Extant et epistolae Xenophontis, quid vero de iis statuendum sit, ex iis, quae supra de epistolis philosophorum diximus liquet; nec alio loco habendae, quam quae Socrati tribuuntur [c]. Inter Xenophontes multos hic vita, factis scriptisque fuit celeberrimus, nec facile confundendus [d].

Aeschines. §. XXI. AESCHINES, Charini, fartoris lucanicarum, siue Lysaniae, vt volunt, filius [e], Atheniensis [f], post Xenophontem inter Socraticos discipulos memorari meretur. Is praeter ingenium satis felix et cupiditatem discendi ardentissimam, a pueris insolitam laboris patientiam accepit [g], qua durissimam, qua premebatur, paupertatem aequo tulit animo. Socratis vero praestantia excitatus, cum eum sequi constituisset, videretque, multa multos pro suis quemque facultatibus ei offerre, pauper ille auditor, nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi possim, inuenio, et hoc modo pauperem me esse sentio. Itaque dono tibi, quod vnum habeo: Me ipsum. Hoc munus, rogo, qualecunque est, boni consulas, cogitesque, alios, cum multum tibi darent, plus sibi reliquisse. Cui Socrates: Quidni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, nisi forte paruo te aestimas? habebo itaque curae, vt te tibi melio-

x) Conf. VOSSIVS de Hist. Gr. c. I. p. 23. Io FABRICIVS l. c.

y) Confictio tamen conuiuio, vnde quaedam contra temporum rationes finxisse arguitur. conf. ATHEN. L. V. p 187. CASAVB. ad eum L. V. p. 216.

z) A se iuuene translatum ait CICERO Offic. L. II. c. 24.

a) L. II. f. 48. SVIDAS l. c.

b) Conf. IONSIVS de S. H. P. L. I. c. 7. p. 37.

c) Quaedam earum fragmenta Xenophontis operibus adiecit LEVNCLAVIVS, plures attulit ALLATIVS de Script. Socratis p. 37 seqq. et inde OLEARIVS inseruit STANLEII Hist. phil. p. 221 seqq.

d) Septem nominat LAERTIVS L. II. f. 59. septem alios addit MENAGIVS ad h. l. vnum FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 70.

e) LAERTIVS L. II. f. 60. cuius vitae Aeschinis descriptionem cum notis virorum doctorum praemisit eius dialogis Io. CLERICVS.

f) Spettius ex tribu Acamandite SVID. in Aesch. T. I. p. 601. HESYCHIVS in Aeschines, alii. Acamantis, vna ex decem tribubus Atheniensium, vid. HARPOCRAT. v. Acamantis p. 18. illustrissimus POTTERVS arch. Gr. L. I. c. IX. p. 44.

g) LAERT. L. II. f. 32.

meliorem reddam quam accepi [h]. Assidebat autem Socrati omnium discipulorum diligentissimus, nec vnquam ab eius latere discessit, quo amorem Socratis ita meruit, vt dicere solitus sit: Solus nos colere nouit fartoris filius [i]. Propter hunc vero, quo eum Socrates prosequebatur amorem, inuidia commilitonum premebatur, et imprimis a Platone contemtus dicitur, cum vna essent in Sicilia [k]. Quod, nisi oppido falsum est, ita intelligendum videtur, Platonem regis Dionysii fauore et beneficiis vsum initio quidem parum Aeschinem curasse; postea enim Dionysio Aeschinem tanquam moribus probum, aptumque ad castigandum verbis eos, quibuscum agit, commendasse, refert PLVTARCHVS [l]. Pauperrimus cum esset, suasit Socrates, vt a se ipso vsuras acciperet, sibi subducendo cibaria [m]. Eadem vero inopia virum bonum atque frugi, sed nimis pauperem adegit [n], vt in Siciliam ad Dionysium tyrannum abiret, ad quem, virorum doctorum et imprimis philosophorum consuetudinem ad emolliendam inuidiam magnis praemiis affectantem, alii quoque Socratici concesserant. Et initio quidem cum dialogos Socratico more conscriptos attulisset, sine dubio ob pauperiem contemtus fuit [o]; a Platone denique, vel, quod alii contendunt, Aristippo [p] commendatus, honeste exceptus a Dionysio ac magnifice eius ratio habita est [q]; qui et dialogos quosdam cum eo communicatos liberaliter remuneratus est, Aeschinemque apud se retinuit, donec tyranno depulso succederet Dion. Postea Athenas reuersus, cum publice philosophiam docere non auderet, eo quod magna fama et discipulorum concursu ibi scholam aperuissent Plato et Aristippus, priuatim mercede accepta docuit [r]. Postremo, vt de necessariis sibi certius prospiceret, foro se applicuit, caussisque dicendis vacauit, in quo orationis genere eius summam facultatem fuisse Timon prodidit [s]. Nec aliunde forte deriuanda caussa est, quod Lysias orator male de Aeschine locutus, varia eum peculiari oratione labe asperserit, nempe caussas iniustas defendisse, mutuum, quod acceperat, restituere noluisse, et quae alia sunt, quae narrat ATHENAEVS [t]: quae fidem non mereri, aemulatio et inuidia, quibus ista obiecta sunt, probant. Scripsit [u] praeter orationes et epistolas quoque dialogos Socraticos, septem, in quibus iucunditatem sermonisque nitorem laudauit LVCIANVS [x], quo-

h) Ita quidem narrat SENECA de beneficiis L. I. c. 8. nec res ipsa probabilitate caret, circumstantiis tamen, vt ingenium magis saperet historia, ornasse Senecam, inde conici potest, quod Socrates a nemine, ne ab Alcibiade quidem munera accepit, quod tamen innuit Seneca.

i) l. c.

k) ibid. Aristippum quoque frigidum illi se praebuisse, restituisse tamen amicitiam testatur PLVTARCHVS de cohib. ira.

l) De discrim. adul. et amici.

m) LAERT. l. c. id de dialogis vendendis male accepit STANLEIVS l. c.

n) LAERT. l. c. LVCIANVS in Parasit. T. III. p. m. 507 seq. PHILOSTRATVS in vit. Apoll. L. I. c. 35. p. 43. quem exscripsit SVIDAS l. c.

o) PLVTARCHVS l. c.

p) LAERT. l. c.

q) Assentationem tamen, et seruilem propter pecuniam animum in aula tyranni fouisse obiiciunt PHILOSTRATVS et LVCIANVS ll. cc.

r) LAERTIVS l. c. §. 62. et ex eo HESYCHIVS.

s) ibid. §. 63. imitatus vero est Gorgiam Leontinum. conf. PHOT. Cod. XXXVI. p. 173.

t) L. XIII. p. 611.

u) LAERT. l. c. STANLEIVS l. c. p. 226. f. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 785 conf. SVIDAS in Aesch. T. I. p. 601. et MENAGIVS atque KVSTERVS ad l. c. Laërt. et Suidae.

x) l. c.

quorumque argumento, vt ATHENAEVS[y] auctor est, magnam temperantiae, humanitatis et integritatis laudem est consecutus. Ex his tres tantum supersunt, quos nitide excusos cl. CLERICI curae debemus[z]. Fecit tamen optimi viri paupertas, et aemulorum inuidia, vt ingenium eius contemneretur, nec dialogi isti ab eo profecti crederentur. Menedemus enim eum accusauit, quod multos sibi arrogauerit Socratis dialogos[a], acceptos a Xantippe, id quod ex eo falsum esse conuincitur, quod supra probatum dedimus, nihil scripsisse, Socratem. Alii Antistheni surreptos, alii Pasiphontis, philosophi Eretriaci esse iudicarunt, qui Aeschini eos supposuerit[b]. Nihil tamen horum fidem meretur, satisque prodidit LAERTIVS[c], hanc plagii suspicionem profectam esse ex inuidia Aristippi, a qua argumentum male petitur. Fuerunt et alii Aeschines[d], et inter eos orator Atheniensis celeberrimus, qui cum nostro confundi non debent, vt accidit M. MEIBOMIO[e].

Philosophia moralis Aeschinis.

§. XXII. Philosophiae moralis, quam secutus est Aeschines, faciem ex Socratica facile diiudices: nam quae a praeceptore audiuit, vel eis proxima et similia[f] in dialogis comprehendit; cuius vel ex eo argumentum sumi potest, quod Socrati ipsi aduersarii Aeschinis dialogos tribuerint. Eundemque vultum is quoque seruat in dialogis, quos superstites habemus. In iis enim, Socratis doctrinam tuetur, metiendas esse diuitias non ex rerum pretio, sed ex vsu; sic vt aegrotum omnium rerum abundantia superfluentem diuitiis superet sanus, cui adest; quantum requiritur. Nec esse maiorem thesaurum, sapientia. Virtutem doceri non posse, neque tamen a natura homines habere, sed a Deo donari. Eum esse felicissimum et ditissimum, qui paucissimis eget, et contentus est paruo: diuitiis abundantes plerumque esse infelicissimos, qui pluribus indigeant, quam alii: Non corpus sed animam hominis esse, quae, postquam in hac vita bene vixit, e corpore discedens in ea loca deferatur, vbi a molestia vacua, veritatis plena imbuitur cognitione. Nihil enim horum est, quod non inter Socratica colloquia a discipulis notata inueniatur[g]. Feruntur et alia eius dicta[h], quorum tamen aliqua ad eum non pertinent[i].

Crito.

§. XXIII. CRITONIS in Socratis vita mentio facta est. Is enim cum opibus polleret, hunc ad philosophiam traduxit, tantoque eum affectu prosecutus est, vt nunquam eum necessariis carere pateretur[k]. Eius filios quoque quatuor disciplinae Socratis addictos fuisse, supra narrauimus. Dignum

y) L. XIII. p. 611.
z) Amstelod. 1711. 8.
a) LAERT. L. II. s. 60.
b) Conf. FABRICIVS l. c. Aliter tamen PHOTIVS Cod. CCXLVII. p. 700. ed. Hoesch. qui eum laudat, quod ea tradat, quae a praeceptore audiuerit, secus ac Plato fecit.
c) l. c. s. 62.
d) Vid. LAERT. l. c. s. 64. MENAG. ad h. l. FABRICIVS l. c. p. 872. inter hos est etiam Aeschines philosophus Academicus.
e) Is Laërtio a se edito Oratoris Aeschinis imaginem pro philosophi vultu inseruit, acerbe ideo notatus GRONOVIO T. II. thes. antiq. Gr. ad tab. XCIV.
f) PHOTIVS l. c.
g) Vid. XENOPH. opp. p. 1002.
h) Apud PLVT. de aud. et de Stoicorum repugnantiis.
i) Apud STOBAEVM Serm. XXIIX. CXLV. pertinent enim ad Oratorem Aeschinem.
k) LAERT. L. II. s. 121.

gnum memoria eſt, quod XENOPHON [l] refert: ei cum multum negotii faceſſerent, et multi obruerent, quos minime omnium offendiſſet, eius quippe ingenio ab altercandi ſtudio alieniſſimo abuſi, quod ſequens iure ſuo potius cedebat, quam vt foro illud committeret: a Socrate conſilium accepiſſe, vt ſimilis cum aduerſariis ingenii hominem turbulentum atque irrequietum ſibi adiungeret, cuius ope aliorum iniurias depelleret. Dicto itaque audientem Critonem Archidamum elegiſſe, iuris conſultiſſimum, ſed pauperem, qui donis eius atque liberalitate deuinctus acerrime omnes inſectatus ſit, qui vel ipſi, vel familiaribus ipſius vlla re aegre facerent. Scripſit etiam hic dialogos XVII. more Socratico [m], quos enumerant LAERTIVS [n] et SVIDAS [o], qui tamen temporis iniuria interciderunt. PLATONIS Crito autem, et EVCLIDIS, titulum tantum atque nomen ad eum retulerunt. Fuerunt et alii huius nominis, hiſtoricis monumentis non incelebres [p], a philoſopho Socratico probe diſtinguendi [q].

§. XXIV. SIMON, Athenienſis fuit, coriarius, cuius in officinam cum ſaepius veniret Socrates, et de moribus diſſereret, omnia, quae poterat, notabat, et ita Socraticam diſcebat philoſophiam, quam et poſtea literis iterum exarabat, Socraticosque dialogos concinnabat [r]. Primusque dicitur inter Socraticos fuiſſe, qui ſermones Socratis in dialogis retulit [s]. Edidit vero dialogos triginta tres, de argumentis moralibus, quos tamen omnes tempus nobis inuidit, nec eorum quicquam ſupereſt, quae in literas retulit [t]. Epiſtola enim, ad Ariſtippum quae inter Socraticas ei tribuitur, ſine dubio conficta eſt [u]. Tanti vero dicendi et philoſophandi libertatem fecit, vt cum eum Pericles inuitaſſet, vt ad ſe veniret, omnium rerum copiam pollicitus, ille negaret, faſſus, libertatem ſe in dicendo vendere nolle. Simones plures cum hoc non commiſcendos notauerunt ALLATIVS [x] et FABRICIVS [y]. *Simon.*

§. XXV. Tandem et praeter Glauconem [z] et Simmiam [a] dialogis Socraticis celebres, CEBES memorandus eſt, Thebanus, diligens Socratis diſcipulus [b], qui quaerendo ex tanto magiſtro, moralem doctrinam egregie *Cebes.*

l) Memorab. L. II. p. 759.

m) Patet hoc ex argumento morali, quod erat: non ex diſciplinis conſtare probitatem? quid ſit abundare? quid idoneum? de honeſto; de maleficio; de felicitate; de lege; de diuino; de artibus; de re venerea; de ſapientia; de ciuili re; de literis; de poëtica; de pulchro; de diſciplina; quid ſit ſcire.

n) loc. cit.

o) In Crito T. II. p. 377. qui etiam refert: ſcripſiſſe Apologiam Socratis.

p) Fuit vnus etiam Pythagoricus philoſophus, et medici duo.

q) Vid. SVIDAS l. c. FABRICIVS Biblioth. Graec. Vol. I. p. 791.

r) LAERT. L. II. ſ. 122.

s) Ibid. cuius verba tamen hunc quoque ſenſum patiuntur, fuiſſe primum, qui more Socratis, methodoque eius dialogos conſcripſerit.

t) Ib. Conſ. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 794. §. 42. coriacios a quibusdam vocatos tradit LAERT. l. c.

u) Vid. OLEAR. de Scriptis Socratis. FABRIC. l. c. p. 425. ex hac epiſtola finem repetit. STOBAEVS Serm. XXXIX. p. 136.

x) De Simonibus.

y) Bibl. Gr. Vol. X. p. 298.

z) Is Platonis frater fuit, conſ. LAERT. L. II. ſ. 174. FABRIC. l. c. p. 792.

a) Citati, meminit eius etiam AELIAN. Var. Hiſt. L. I. c. 16.

b) LAERTIVS L. II. ſ. 125. SVIDAS in Cebes T. II. p. 388.

gie didicit [c]: eiusque specimina tribus dialogis tradidit [d]: ex his, deperditis duobus tertius ad nos peruenit, exhibens elegantissimam picturam vitae humanae [e]. Enarrantur enim in hac tabula; ita enim nomen ei Cebes indidit, quae animis contingant, antequam in corpora immittantur, vnde SVIDAE τῶν ἐν ᾅδου διήγησις vocatur; deinde varii hominum in hac vita mores, praeiudicia, studia, et scopus, quique maneat exitus, cum per angustam virtutis semitam penetrantibus, tum in lata voluptatis ac vitiorum via grassantibus. Non vero sui ingenii opus esse Cebes innuit, sed expressam fuisse istam imaginem in tabula quadam, quam Athenis in templo Saturni dedicauerat aliquis Πυθαγόρειόν τινα καὶ Παρμενίδειον ἐζηλωκὼς βίον, *Pythagoreum et Parmenideum vitae genus quoddam imitatus.* Etsi vero dialogum hunc Cebeti Socratico tribuunt veterum plurimi, LAERTIVS [f], LVCIANVS [ff], IVLIVS POLLVX [g], TERTVLLIANVS [h], CHALCIDIVS [i], SVIDAS [k], quorum loca adduxit, cui elegantem tabulae huius editionem debemus, V. C. IACOB. GRONOVIVS: visus tamen fuit HIERONYMO WOLFIO [l] aliisque [m], ad alium potius, et iuniorem quidem, Cebes referendus esse. Cuius suspicionis argumenta potissimum tria afferuntur, 1. quod Plato in hac tabula allegetur, qui iunior sit Cebete; 2. quod inter diuersa falsae eruditionis genera nominentur, poëtae, rhetores, dialectici, musici, arithmetici, geometrae, astrologi, Hedonici, Peripatici, Critici; Dialectici vero Socratis tempore nondum male audierint, Hedonici et Peripatetici nondum fuerint; 3. quod occurrant vestigia Platonismi et Stoicismi. Neque tamen, quae reponant, desunt, viris doctis, inter quos imprimis celeberrimus IAC. GVILIELM. FEVRLINVS elegantissimum dialogum, ex instituto Cebeti Socratico vindicauit [n]. Obseruat is non sine ingenio et doctrina: falso supponi, Platonis dialogos non potuisse videre et ad eos prouocare Cebetem, cum mature is post praeceptoris mortem eos scripserit; potuisse quoque, si non scriptos legere Cebetem, audire tamen ex ore Platonis ea, ad quae respicit, cum mature magna celebritate innotuerit Plato, etsi iunior aliis Socraticis discipulis fuerit. Nec locum illum eripere Cebeti Thebano tabulam: manifestum enim esse ex memorabili CHALCIDII loco (quod et FABRICIVS [o] notauit) aliter eum hunc locum legisse, et mentionem ibi tantum fieri, geometriae, musicae, arithmeticae et astrologiae, vnde recte coniiciatur, locum interpolatum fuisse. Neque argumentum etiam validum ex hoc loco, vbi etiam pro genuino admittatur, necti posse, non referendam esse hanc tabulam ad Socratis discipulum. Etsi enim dialectica in magno habita fuerit

c) PLATO in Phaed. T. I. p. 60 seqq.
d) Citati. FABRIC. l. c. p. 787 seqq.
e) Versiones et editiones enumerat FABR. l. c. inter hos elegantissimae sunt IAC. GRONOVII et HADRIANI RELANDI.
f) loc. cit. ff) De mercede conductis.
g) Lib. III. c. 16.
h) De praescript. c. 29.
i) In fine Comm. in Timaeum.
k) loc. cit.
l) In annot. ad Epict. et Cebet. p. m. 109.
m) BERKELIVS in not. ad Cebet. CLERICVS Sylu. phil. c. VIII. AVG. MASCARDVS diss. mor. in Ceb. P. III. diss. I.
n) Miscell. Lipsiens. T. III, obs. LV. p. 14 seqq.
o) loc. cit.

rit honore a Platone, aliter tamen ſenſiſſe Socratem et diſcipulos, qui omnem dialectices artem, qualem Sophiſtae exercebant [p], reiecerunt, nec aliter admiſerunt, quam equum intra terminos freno coërcendum, qua ratione et Cebes philoſophari inſtituat. Hedonicos non Epicureos, ſed Ariſtippi ſequaces intelligi; ex XENOPHONTE [q] enim conſtare, quam vehementer Socrates Ariſtippum ceu voluptuarium perſtrinxerit. Criticorum nomen occurrere etiam apud AESCHINEM [r], falſumque eſſe, quod non ſit antiquius Ariſtotele [s]. Nec tantopere vrgeri poſſe rationes chronologicas de tempore conditae ſectae Peripateticae, vt Cebeti dialogus abiudicari queat, cum pleraque chronologica in hiſtoria philoſophica ſint incertiſſima, et ſcriptores vera tempora plerumque ignorarint: vel ſi etiam hoc non placeat, illud obſeruandum eſſe, fuiſſe ante Ariſtotelicos, alios philoſophos, quibus Peripateticorum nomen fuerit impoſitum, vel potius, qui Peripatici dicti fuerint, id eſt, doctores in loco publico, id eſt περιπάτῳ docentes [t], ex quibus incuria ſcriptorum exſculpti poſtea ſint Peripatetici. Neque Pythagoreiſmi et Platoniſmi veſtigia certa in hac tabula deprehendi. Auctorem enim tabulae non Pythagoream ſectam ſecutum fuiſſe, ſed ſimile quid inſtituti Pythagorici: nec Socratem omnem Pythagoricam diſciplinam reieciſſe, ſed inutiles ſpeculationes et arcanas doctrinas: earumque ſententiarum, quas Pythagoricas iudicent viri docti, complures inueniri apud Xenophontem, nec Socrati diſplicuiſſe doctrinam de purgandis animis: extare praeterea non obſcura in hac tabula loca Socraticae diſciplinae, quae Platonicis et Stoicis contraria ſunt. Nos haec lectori examinanda relinquimus, fatemur tamen, ea quae de Peripateticis, ſiue Peripaticis dicuntur, nobis non ſatisfacere, et videri obtorto huc collo trahi: nec negari quoque poſſe putamus, veſtigia Pythagoricae diſciplinae, quam ſe ſequi et auctor fatetur in initio, et dogmata diuerſa euincunt: id quod recte iam notauit SVIDAS, memorari ea quae animae ἐν ᾅδῃ contigerint [u], quales diſputationes Socratem tanquam inutiles et in deos iniurias proſcripſiſſe, ſupra ex Xenophonte probauimus. Neque tamen iucundiſſimam et optima doctrina refertam fabulam, Socratica ſchola omnino dignam Cebeti abiudicandam putamus, cum vnanimi fere veterum conſenſu Cebeti πίναξ tribuatur, eundemque dialogum, quem hodie habemus, obſeruante GRONOVIO [x] legerint non Chalcidius tantum, ſed et DIO CHRYSOSTOMVS [y] et ARISTAENETVS [z]; quorum omnium auctoritatem ob aliquas difficultates reiicere temerarium eſt, et omni fidei hiſtoriae veteris euertendae aptum. Nec quae obiiciuntur, tanti eſſe nobis videntur, vt magnum no-

 bis

p) Dictum hac de re ſupra.
q) Memorab. L. II. Init.
r) Dial. III. c. 7. et CLERIC. ad h. l.
s) Ita HORNIVS Hiſt. phil. L. III. c. 19.
t) Vid. IO. FRID. GRONOVIVS de muſeo Alexandrino T. VIII. Antiq. Graec.
u) Id in tabula non inueniri iam notauit WOLF. l. c. et poſt eum P. PETITVS Miſc. L. IV. c. 4. vnde aliam legiſſe tabulam quam nos habemus, coniicit KVSTERVS ad h. l. ſed haec conuenienter inſtituto tabulae dici § ſeq. oſtendemus. Quare nec cum WOLFIO et STANLEIO ll. cc. diuerſus liber inde exſculpi debet.
x) In not. p. 108. 110.
y) Orat. II. de regno.
z) Lib. I. ep. 2.

bis moueant ſcrupulum. Platonem enim allegari, tantopere inter Athenienſes poſt Socratis fata eminentem, quid quaeſo habet abſurdi? praeſertim cum non ſine ratione Cebes ad Platonis conſenſum eo loco prouocet, quia is a Socraticis vituperabatur, quod eas ſcientias in philoſophiae circulum iterum intruſerit, quas eiecit communis praeceptor Socrates: vnde eo rectius ab eo argumentum peti poterat. Hedonicos vero, Criticos et Dialecticos et Peripateticos intruſos fuiſſe in textum Cebetis nulli dubitamus, cum negari nequeat, haec nomina, tanquam ſectarum, ignota fuiſſe tempore Socratis, quaeque in contrarium afferuntur, nimis eſſe longe petita et frigida. Certe Chalcidii lectio ſatis id ſuadet: videturque nobis eiusmodi interpolatio ex margine in textum irrepſiſſe, qua ratione ſcripta veterum innumeris modis corrupta fuiſſe, artis criticae gnaris ignotum eſſe nequit [a]: id quod eo magis veriſimile eſt, quo pauciores tabulae Cebetis codices manuſcripti extant, et ita decerni non queat, qui lectionis codd. mſc. ſit conſenſus vel diſſenſus. Aliter certe legiſſe Chalcidium, negari nequit [b]. Nec veſtigia Pythagoricae diſciplinae quaedam apparere negamus [c], ſed non inde ſequi putamus, ea non eſſe a Cebete Socratico: etſi enim Socrates dogmata Pythagorae τερατώδη reiiciebat, potuerunt tamen ea placuiſſe diſcipulis: quorum plerique magiſtrum deſeruerunt, et ad alia dilapſi ſunt. Plato ſane in multis ſecutus eſt Pythagoram, cur non itaque Cebes, praeſertim in argumento morali, quo non minor videbatur ſchola Italica Socratica? quod ſi etiam concedi nolimus, Cebetem, tanquam γνήσιον Socratis diſcipulum alias opiniones et placita elegiſſe, ſufficere tamen putamus, quod Pythagoricam picturam Socraticis ſententiis illuſtrandam elegerit, quod propoſitum atque ſcopus eum neceſſario coëgit, illud philoſophiae moralis initium eumque finem ponere, quem figere ſibi Pythagoras iuſſit. Quibus omnibus vno faſce comprehenſis nullum ſupereſſe dubium exiſtimamus, quod veriſimili ratione Cebeti πίνακα deneget.

Philoſophia moralis Cebetis. §. XXVI. Etſi vero in omnium manibus verſatur elegantiſſimus dialogus, inſtituti tamen memores, potiora quaedam ex eo deguſtabimus, vt ſpecimen exhibeant philoſophiae Cebetis. Eo vero pictura elegantiſſima tendit:

I. Exiſtere animas antequam in hanc vitam et corpus immittantur, iisque futura fata decerni.

II. Adſiſtere animis vitam hanc ingreſſuris genium, qui iis exponit, quid vitam ingreſſuris faciendum, quaeque via eligenda ſit. Vtraque theſis Pythagoream ſcholam manifeſte ſapit, vt ex iis videre eſt, quae de doctrina Pythagoricorum aliorumque philoſophorum de daemonibus erudite diſſeruit

a) Conf. Io. Cleric. Art. Crit. P. III. ſ. 1. c. 7. p. 79. qui plura exempla affert. Idem placuit Petito et Fabricio ll. cc.

b) Conf. Salmas. ad paraph. arab. tab. Cebet. pag. 79.

c) Quia Cebes Thebanus fuit, haec Thebis geſta fingi putat Wolfius, et per Pythagoricum illum intelligi Lyſidem, Epaminondae praeceptorem: exigua veriſimilitudine.

ruit GODOFR. OLEARIVS [d]. Et haud obſcure tota fabula προΰπαρξιν Pythagoricam ſupponit, fatique de futuris hominum euentibus diſpoſitionem, quam Adraſteae legem Plato vocauit. Hanc inter Socraticos inualuiſſe, Plato luculento exemplo eſt, vnde et Cebeti placere potuit: certe Pythagoricam imaginem explicituro ab hac animarum praeexiſtentia incipiendum erat. Vnde Suidam recte vocaſſe explicationem eorum, quae in loco animarum deſignata quaſi et deſtinata ſunt, ſupra iam innuimus.

III. Animabus vitam ingredientibus impoſturam, errorem et ignorantiam propinare, hacque pota omnes vitam ingredi, ſed aliae plus, aliae minus. Prodit et haec theſis luculenter Pythagoricae ſcholae lapſum animae, ignorantiam et errores antequam in mundum veniunt, quod Plato quoque ex Italia Academiae intulit.

IV. Hinc oriri opiniones, cupiditates et voluptates, quae turbam hominum partim ad ſalutem, partim ad interitum ducunt, licet omnes vitam beatam polliceantur.

V. Inconſideratos inter homines volubilis et incertae fortunae muneribus inhiantes, diuitias, gloriam, nobilitatem, liberos, regna appetere, et miſere decipi.

VI. Fortunae muneribus ornatis inſidiari incontinentiam, luxuriam, auaritiam, aſſentationem, iisque adulari vitamque polliceri beatam et ſine moleſtia.

VII. His qui morem gerit, ei iucundam ad tempus videri vitam; conſumtis vero, quae a fortuna acceperat, iſtis ſeruire cogi et omnia perpeti et perniciosa quaeque admittere fraudes, ſpolia, latrocinia, periuria exſequi.

VIII. Haec ſequi poenam, moeſtitiam, aerumnam, luctum et deſperationem.

IX. Ita infelicitate conſumi malos, niſi poenitentia ſubeat, quae opinionem aliam, et cupiditatem ad veram eruditionem perducturam excitet.

X. Duplicem vero eſſe eruditionem veram et falſam; ad veram pertingentem purgari, et ab omni calamitate immunem ſeruari: ad falſam diuertentem denuo ſeduci.

XI. Diuertere vero plerosque homines primo ad falſam eruditionem, quam exhibent poëtae, oratores, muſici, dialectici, arithmetici, geometrae, aſtrologi.

XII. Nec recedere a falſa eruditione amentiam, opiniones et vitia: donec reiecta falſa eruditione, purgatrice vi (καθαρτικὴ δύναμις, celeberrimum Italicae ſcholae dogma) opiniones, ignorantiam et vitia eiecerint.

XIII. Viam vero ad veram eruditionem et minime tritam et aſperam et praeruptam, ianuamque ad eius domicilium paruam eſſe.

XIV. Ingreſſos hanc viam, continentiam et tolerantiam excitare et hortari homines, ne per ignauiam deſperent.

d) Diſſ. de genio Socratis inſerta STANLEII Hiſt. phil. P. III.

XV. Has virtutes connitentibus in excelsas sedes dare robur et fiduclam, et amoenas sapientiae et eruditionis verae sedes ostendere.

XVI. Huc grassantibus contingere adire domicilium beatorum, ducentibus veritate, suadela, et vera eruditione.

XVII. Accipere eos munera fructumque securum; fiduciam, securitatem, et purgatrice potentia potari.

XVIII. Purgatos ad virtutes adduci, et ad scientiam immitti, et fortitudini, iustitiae, vitae integritati, temperantiae, modestiae, liberalitati, continentiae, clementiae iungi.

XIX. Ita certaminibus maximis defunctos a beatitudine tandem coronari, et sui iuris factos belluis, ignorantiae, errori, cupiditatibus, vitiis imperare: et malorum omnium expertes fieri, spemque felicitatis repositam habere in semet ipsis.

XX. Beatos hos homines tum demum miseriam hominum intueri et recte perspicere, et vbique honeste et tuto et sine molestia viuere, nec vllo malo vexari, sed omnibus dominari.

XXI. Eos vero, qui a tolerantia recesserunt, nullo certo itinere oberrantes tandem in aerumnas, molestias et desperationem incidere, et pristinum luxum et incontinentiam repetere, et pecudum more gulae seruire.

XXII. Fortunae itaque non fidendum, nec firmum putandum, quicquid contulerit.

XXIII. Accipiendas tamen esse a falsa eruditione literas et ceteras disciplinas, ne aliis rebus animi distrahantur: neque tamen eas ad incrementa virtutis quicquam accipere, quippe sine quibus liceat fieri meliorem.

XXIV. Eos, qui putant se scire, quae nesciunt, impediri quo minus meliores fiant, et ad veram eruditionem pertingant.

XXV. Viros bonos non fieri diuitiis, sed eruditione vera, qua diuitiis recte vti discunt.

Timon misanthropus.

§. XXVII. Et haec quidem breuis Socraticae scholae historia est, cui ex adductis veterum memoriis facile plura addere poterit, qui prolixioribus delectatur. Fuerunt quidem circa ista tempora alii quoque inter Graecos philosophi, nulli sectae addicti, sed tam exiguae famae atque nominis, vt eorum memoria tantum non penitus interciderit. Vnus TIMON Echecratidis filius, Atheniensis, ex pago Colytto [e]; qui Socrati aequalis circa belli Peloponnesiaci tempora vixit, non tam philosophica eruditione, quam morum singularitate et solitariae vitae amore nomen obliuioni eripuit, licet philosophum fuisse, veteres testentur [f]. Si tamen SVIDAE [g] fides habenda, ab omni secta abhorruit, quod tamen ad Timonem Phliasium Scepticis adhaerentem pertinere, non sine veri specie coniicit MENAGIVS [h]. Nec de eius placitis quicquam annotarunt veteres, obscurissimae vitae homine

e) LVCIANVS in Timone T. I. p. m. 93.

f) LVC. l. c. SVIDAS in Timon Tom. III. p. 476. LAERT. L. IX. §. 112.

g) loc. cit.

h) Ad l. c. Laërt.

mine in id connitente, ne aliis innotefceret. Vna morum difficultas et morofitas, et, quo erga omnes fere homines ducebatur, odium, famam ei immortalem peperit, quo nomine eum ab Ariftophane et Platone traductum fuiffe refert PLVTARCHVS[i]. Cuius rei exemplum affert[k]: Timonem hunc, cum omnium hominum congreffum vitaret atque afpernaretur, folum Alcibiadem, iuuenem tum ferocientem benigne falutaffe, et Apemanti miranti, cauffamque percontanti, ideo, refpondiffe, eum amore complecti, quod fciret, Athenienfibus multorum malorum cauffam fore. Proditque is alio loco[l], excitatum ad hoc odium, eo quod ab amicis malam gratiam referentibus, iniuriis affectus fuiffet. Vnum vero Apemantem fimilem fui et eiusdem vitae fectatorem aliquando ad fe admifit, et femel cum eo coenauit. Plura huius generis idem PLVTARCHVS memorat, vnde paradoxum et malignum animum difcere licet, et recte eum μισάνθρωπον vocatum effe, perfpicitur. Mortui corpus Halis fepultum eft iuxta mare, fluctibus tamen littus fubfidens inacceffum hominis fepulchrum fecit, vt qui viuus hominum confortium vitauerat, nec mortuus cum iis effet. Plura de eo LVCIANVS[m], quem tamen multa ridendi cauffa finxiffe probauit eruditiffimus STOLLIVS[n], qui recte quoque TANAQVILLVM FABRVM[o] notat, ideo Timonem excufantem, quod non homines ille, fed feras oderit, quibus aetas illa fcatebat. Fuiffe enim non homines tantum, fed viros quoque bonos tum Athenis, fchola Socratica cum magiftro fuo fatis probat. Magis itaque feueritati morum in infaniam quandam toruitatemque naturae duram et inflexilem, humanitatem omnem eiurantem degeneranti cauffa adfcribenda eft[p]: quae ingenii triftitia cum auaritia quoque et mala amicorum fide augeretur, in humani generis odium tranfiit: quod, fi SVIDAE[q] fides eft, ipfi Timoni exitio fuit, de pyraftro enim lapfus claudus redditus, cum medicum non admitteret, putrefcens obiiffe dicitur.

i) In Anton. T. III. p. m. 158. conf. CICER. Tufc. Qq. L. IV. c. 2.

k) In Alcibiade.

l) In Anton. l. c.

m) Refert enim, eum ab initio diuitem fuiffe, fed ob liberalitatem, et quod absque iudicio in quosuis fuiffet benignus, ad paupertatem redactum.

n) Peculiari obferuatione de Timone mifanthropo, Mifcell. Lipf. T. III. obf. LVII. §. 21 feqq. p. 81 feqq.

o) In animaduerf. ad LVCIANVM.

p) Ita recte PLIN. Hift. nat. L. VII. c. 19.

q) loc. cit.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

DE SECTA CYRENAICA, ALIISQVE, QVAE HVIC DEBENT ORIGINEM.

§. I.

Sectae Cyrenaicae origo.

Ex schola Socratis, tanquam ex equo Troiano, magna prodiit philosophorum multitudo, qua Graecia tantum non omnis repleta est. Cum enim multiplices Socratis sermones per omnia fere scientiarum argumenta discurrerent, et discipulos ingenio, moribus et animi affectionibus diuersissimos, de variis rebus docerent, factum inde est, vt diuersae quoque ab iis conderentur sectae, quarum quaelibet Socratem magistrum iactabat [a]: quae cum magna celebritate et ingenti sequacium numero efflorescerent, virosque gignerent, qui praeceptorum philosophia non contenti noua condebant systemata, nouasque sectas, innumera inde philosophorum seges per plurimas sectas enata est, inter quas tamen Cyrenaica, Academica, atque Cynica reliquis praecelluerunt, et Peripateticam atque Stoicam sectam produxerunt. Quae genealogiae, vt ita loqui liceat, ratio in caussa fuit, vt Ionicam, non tam sectam, quam successionem per Socratem ad sequentes sectas deriuatam, in Clitomacho Academico, Chrysippo Stoico, et Theophrasto Peripatetico finiri diceret LAERTIVS [b]. Absoluta itaque Socraticae scholae historia, iam ad eos pergendum est, qui ex illa prodeuntes nouarum sectarum auctores atque conditores facti sunt; inter quos cum Aristippus Cyrenaicam, Euclides Megaricam, Phaedo Eliacam, Plato Academicam, Antisthenes, Cynicam sectam condiderint, prolixius de iis in sequentibus erit tradendum [c].

Auctor sectae Aristippus Cyrenaicus.

§. II. Cyrenaicae sectae non ab auctore sed loco, vt pluribus aliis [d], nomen haesit, ex quo ille oriundus fuit. ARISTIPPVS enim, ad quem eius origines referuntur, Cyrene Africae vrbe erat editus, patre Aritada Cyrenaeo [e]. Cuius viri notitiam memorabilem fecit condiscipulorum inuidia, quibus vehementer vapulauit, eiusque philosophandi ratio in suspicionem voluptatis foedae adducta est. Neque tamen historia eius adeo certa est, vt non magnis passim laboret difficultatibus et incertitudine. Cum enim

a) CICERO de Orat. L. III. c. 16.

b) Lib. I. §. 14. Opponitur itaque Ionica philosophia non Socraticae, Academicae, Cynicae, Stoicae, sed Italicae, ex qua Eleatici, Heraclitici, Epicurei, Sceptici.

c) Non omissis tamen iis, quibus breuissimi temporis aetas concessa fuit, vel quod reliquarum sectarum vi et disputationibus fractae et exstinctae sint, vt putat CICERO de Or. l. c. c. 17. vel quod in obscurioribus orbis partibus plantatae eam aetatem attingere non potuerint, quam illae, quae Athenis radices egerunt, quod non inepte iudicat STANLEIVS Hist. phil. P. III. p. 241.

d) E g. Eliacae, Eleaticae, Eretriacae, Megaricae, Italicae, vid. LAERT. L. I. §. 17. et AMMONIVM, cuius locum affert MENAGIVS l. c. Vide sis diss. nostram de secta Elpistica Misc. Berol. T. V. art. vlt. Aristippicos tamen interdum quoque vocatos esse, innuere videtur auctor Hist. phil. GALENO tributae c. 3. sed id rarissime factum esse oportet, quia inusitatum veteribus hoc nomen est.

e) SVIDAS in Aristippus T. I. p. 324.

enim Ariſtippus nec Socraticam frugalitatem et paupertatem coleret, nec condiſcipulos gloria et fama anteire intermitteret, nec vellicare ſubinde aemulos deſineret, tanta illi conflata eſt inuidia, vt peſſime paſſim et vita eius et philoſophandi inſtitutum deſcriberetur [g]. Deficientibus vero ipſius Ariſtippi ſcriptis, cum ex ſolis iſtis veterum memoriis iudicandum ſit, quas LAERTIVS [h], et ex recentioribus PAVLVS LEOPARDVS [i], atque STANLEIVS [k], ſine magno iudicio collegerunt, omnino critico examine opus eſt, vt quae vero ſint ſimilia, quae confiсta ſint vel ſuſpecta malae fidei, inter ſe diſcernantur. Quam criticam rationem excutiendi Ariſtippi hiſtoriam cum ſecutus ſit vir doctus FRIDERICVS MENZIVS [l], eius hiſtoriam Ariſtippi omnino conſulendam commendamus, ita tamen, vt illae nunquam ex oculis dimittantur regulae, quas ſub initium operis conſtituimus.

§. III. Barbarus vero cum Ariſtippus fuerit, mirum non eſt, de eius educatione nihil nobis apud veteres tradi: cum enim Graeci barbaros, tanquam ineptos rudesque contemnerent, credi omnino poteſt, inuidiam gentis etiam Ariſtippum preſſiſſe, vt eum in iuuentute illiteratum fuiſſe, et eruditionem atque philoſophiam a Graecis tantum accepiſſe putarent, ſicque nihil de eius inſtitutione literis conſignarent. Parentem nec honoribus, nec diuitiis caruiſſe, ex eo coniici poteſt, quod non tantum magno ſatis itinere ad Olympicos ludos filium miſit, iisque ſumtibus inſtruxit, quibus Athenas quoque ad audiendum Socratem concedere poſſet; ſed quod Ariſtippus etiam, canente HORATIO [m], *Educatio, ſtudia, vitaque reliqua Ariſtippi.*

- - - ſeruos proiicere aurum
In media iuſſit Libya: quia tardius irent
Propter onus ſegnes.

Etſi enim hoc ſcomma aemulorum Ariſtippi videri queat [n], ſupponit tamen cenſum parentis, ipſiusque Ariſtippi locupletem: certe a puero elegantiae non morum tantum, ſed et veſtium totiusque habitus ſtuduiſſe, reprehenſiones Socratis, et diſcipulorum [o] produnt. Ingenio fuiſſe non tantum docili, ſed et egregio, ea, quam Socrati probauit, induſtria, magiſtri praecepta, non feliciter tantum, ſed et promte aſſequens, ſatis innuit, et a naturali diſcendae

fg) Cauſſis his inuidiae in Ariſtippum excitatae, de quibus poſtea, addi poſſunt; contemtus barbarorum apud Graecos in gloriam ſuam effuſiſſimos, vti vocat PLINIVS H. N. L. III. c. 5. et inuidia in laudes eruditionis iisdem tributas, vid. IDEM L. XXIX. c. 1. morum diuerſitas; Atheniensium amor erga hominem, omnis generis moribus ſe prudenter attemperantem: quod ipſe Socrates aegre tulit. conf. MENZ. l. citando praef.

h) L. II. ſ. 65 ſeqq. quem lingua Gallica expreſſit T. FABER.

i) In vita Ariſtippi. conf. STOLLIVS Hiſt. lit. P. II. c. 1. §. 41.

k) loc. cit.

l) In vita Ariſtippi Hal. 1719 4. conf. Hiſt. Bibl. Fabr. T. V. p. 472.

m) L. II. Sat. III. v. 99. eadem refert LAERTIVS L. II. ſ. 77. pertinere vero haec ad primum eius iter ex patria, inde coniici poteſt, quod reliquo vitae tempore non tam bonis abundauerit, ſic vt mercedem a diſcipulis exegerit.

n) Abieciſſe enim aurum, quod ſeruo moleſtum eſſet in itinere, quis ab homine, aurum ad vitae ſplendorem adhibente crediderit? Verum in eo diligentes fuere eius aemuli, vt eum luxuriae ſuſpectum redderent, tanquam inſanae voluptatis ſeruum. hinc illae fabellae.

o) Vid. XENOPHON memor. L. II. init. et quae poſtea dicentur.

ſcendae veritatis deſiderio non deſtitutum fuiſſe, et ex paruis veſtigiis maiora colligendi facultate inſtructum [p], teſtis eſt occaſio, qua ad Socratem delatus eſt, quam ita narrat PLVTARCHVS [q]: Inciderat in Iſchomachum Ariſtippus ludis Olympicis, et quaeſiuerat, quibusnam diſputationibus Socrates ita adoleſcentum animos deuinciret? atque cum exigua ſermonum eius ſemina et documenta accepiſſet, ita vehementem ſenſit animi ardorem, vt et corpus marceſceret, et plane pallidus graciliſque fieret, donec ſitibundus flagransque deſiderio Athenas nauigaret, et ex ipſo fonte hauriret, Socratis et facie viſa, et diſputationibus auditis, quae ad conſiderationem maiorum hominis, et liberationem ab iiſdem pertinebant. Vt itaque tanti praeceptoris doctrina et inſtitutione frueretur, pecuniam ei, quam ex itinere ſecum habebat, obtulit [r], reiiciente eam tamen, more ſuo Socrate: cuius in diſciplinam admiſſus tantam diligentiam et acumen ingenii probauit, vt non tantum in philoſophia morali egregie proficeret, ſed et magnis profectibus aemuli condiſcipuli in inuidiam accenderentur. Ita certe in philoſophia morali eminuit, vt inter praecipua Socraticae ſcholae ornamenta, et praeſtantiſſimos tanti praeceptoris diſcipulos numeraretur [s]. Non tamen ita arriſere vel Socrati vel eius familiaribus vita moresque Ariſtippi, vt eum ferre in omnibus poſſent. Cum enim Socrates munditiem Athenienſium ſperneret, et ab omni luxus, qui tum Athenis regnabat, ſpecie eſſet alieniſſimus, vti ſuo loco demonſtrauimus, Ariſtippus contra cultui corporis et elegantiae atque decori quam maxime ſtuderet, ita vt non tantum, vbi res ferebat, elegantiſſimis amiciretur veſtimentis, et ad ſplendidos iret ſplendidus [t], ſed et vili pallio et Mileſia lana tectus, ingenium decoris obſeruantiſſimum oſtenderet [u], vti poſtea probatum dabimus; de voluptate autem, quam praeſentem vbique, etſi philoſophico ſenſu, requirebat, differeret vehementius, quam diſſentiens Socratis ſchola ferre poterat, et in reliqua quoque vita ſuſpicionem voluptatis feciſſet, Socratis et potiſſimum commilitonum reprehenſiones incurrit [x]. Didactro quoque poſtulato philoſophiam docens indignationem eorum commouit [y]. Quam cum negligeret, ſicque

p) Conificit ex his etiam cl. MENZIVS l. c. p. 10. domi iam deguſtaſſe philoſophiam, cum talia, quae narrat PLVTARCHVS in puerum ignarum non cadant in literarum Graecarum inſtitutione non fuiſſe rudem, Cyrenea ſtudia ad Graeciae morem conformata ſuadent.

q) De curioſitate.

r) LAERT. l. c. qui tamen tempora confundit; Ait enim: οὗτος σοφιστεύσας πρῶτος τῶν Σωκρατικῶν μισθοὺς εἰσεπράξατο καὶ ἀπέστελλε χρήματα τῷ διδασκάλῳ. Eo enim tempore, quo ipſe mercede philoſophiam docebat, didactrum praeceptori tanquam diſcipulus mittere non opus erat. Niſi velis τὸ σοφιστεύειν idem eſſe, ac philoſophiae operam dare, vbi tamen, introductae mercedis ratio non tam facile locum inuenit. Recte vero cl. MENZIVS l. c. p. 11. pecuniam hanc Socrati initio oblatam conficit, cum ex auro patrio Ariſtippo ſatis ſupereſſet. Reiecit id Socrates cauſatus, daemonem prohibere, vt acciperet, diſplicuiſſe vero ei et monet LAERTIVS l. c. et ex XENOPHONTE ſupra notauimus.

s) Vid. LAERT. L. II. ſ. 47. MENZ. l. c. not. B. p. 2 ſeqq.

t) Interdum quidem ſe comtius ornabat Socrates, ſed vt a luxu Athenienſium tamen maxime differret, vid. LAERT. L. II. ſ. 28. ornatus eius erat, vt calceos indueret, et lautius incederet: quae an cum moribus Ariſtippi queant comparari, vt facit MENZIVS l. c. p. 69. excuſendo philoſopho, nimis, quam par eſt intentus, vehementer dubitamus.

u) PLVTARCHVS de fortitud. Alexandri.

x) Vid. XENOPHON Mem. L. II. quem tamen ſuſpectum facit LAERT. L. II. ſ. 54. quod aemulatione ductus hoc colloquium Socratis finxerit.

y) Vid. not. (r).

ſicque cum Socratis ſchola ei non bene conueniret, locum, vt inuidiae cederet [z], mutandum ratus, varias peregrinationes ſuſcepit, quarum duae potiſſimum veteribus memorantur. Primam in Aeginam inſulam ſuſcepit, vbi plurimum verſatum fuiſſe Ariſtippum luxu diſſolutum, vt liberiorem, quam antea, vitam agere poſſet, a Socrate vero hortando ad meliorem frugem fruſtra reuocatum tradit ATHENAEVS [a], qui ad XENOPHONTEM [b] prouocat, Socratis cum Ariſtippo de voluptate colloquium deſcribentem. Quamuis vero nec in omnibus Xenophontis fidem laudet ATHENAEVS [c], et infeſto in Ariſtippum animo hunc de voluptate ſermonem Socrati impoſuiſſe fateatur LAERTIVS [d], veri tamen ſimile omnino eſt, Ariſtippum plerumque in Aegina inſula commoratum philoſophiae operam impendiſſe, ſubinde tamen Athenas excurrentem. Certe ibi tum fuiſſe, cum cicutam biberet Socrates, PLATO [e] teſtatur. Male vero de hac eius Aeginae mora loquitur ATHENAEVS, qui narrat, ibi in Laidis, famoſiſſimi ſcorti, apud Corinthios familiaritatem perueniſſe, quae Aeginam quotannis venerit, feſto Neptuni, aſſidentemque tum ſibi diligentiſſime Ariſtippum habuiſſe [f]; addit LAERTIVS [g]: ſugillatum ob Laidis amores dixiſſe: habere ſe Laidem, non haberi; et ATHENAEVS [h]; reprehenſum a ſeruo ob nimiam liberalitatem in eam, quae gratis Diogeni Cynico ſe ſubſterneret, pecuniam, dixiſſe, ei ſe dare, vt ipſe fruatur, non vt alii non fruantur; vt alia huius generis mittamus. Sed caute audiendas eſſe eiusmodi narratiunculas de viro, qui inuidia ſodalium vehementer premebatur, et ob male intellectam de voluptate doctrinam peſſime audiebat, et triſtitiae philoſophorum ſui temporis nuntium mittebat, laetiori vultu et vitae decus ſectans et animi tranquillitatem quaerens, ſupra iam monuimus. Luxu enim diffluiſſe Aeginae, loco et paupere et multarum inopia rerum preſſo [i], qui cultum elegantiorem vix admittebat, cum venerum et gratiarum ſedem, Athenas, ſponte reliquiſſet, non videtur veriſimile, licet decoris et commoditatis rationem Ariſtippum habuiſſe, ſubductum iniuriae commilitonum, negari nequeat. Nec quae de impura cum Laide conuerſatione dicuntur, extra omnem dubitationis aleam poſita ſunt, quemadmodum tota Laidis hiſtoria

 mul-

z) Alias cauſſas ſuſceptae peregrinationis effert doctiſſimus MENZIVS, nempe; noluiſſe, praeſente et docente tanto magiſtro ſcholam aperire Ariſtippum, verecundia praeceptoris: nuſpiam enim legi, Ariſtippum, viuo Socrate docendo vel diſputando nomen indeptum eſſe. Solennem quoque philoſophorum morem, vt peregrinaretur, ſecutum fuiſſe. Neutrum extra dubium poſitum videtur. Nam philoſophiam viuo praeceptore docuiſſe LAERTIVS auctor eſt, nec, id Aeginae factum, vt vult v. c. dicit: ſed improbaſſe praeſentem. Peregrinationes vero philoſophiae cauſſa ſuſceptas reiiciebant cum magiſtro Socratici, nec exemplum Platonis rem iuuat, quem ideo reprehenſionem ſodalium incurriſſe ſupra indicauimus.

a) L. XII. p. 544.

b) Memorab. L. II. p. 733. Eam vero diſputationem Athenis inſtitutam fuiſſe, Xenophon innuit, quod niſi totum fictum eſt, vt vult cl. MENZIVS p. 15. ſupponendum eſt, Ariſtippum ſaepius Athenas remigraſſe.

c) L. V. pag. 216. vbi tamen Xenophontem καλὸν nominat.

d) L. II. ſ. 65.

e) In Phaedone p. 54. quod vero ex Ep. Socr. XVI. affert teſtimonium, fidem ob ſupra dicta non meretur.

f) Quem in rem L. XIII. p. 599. ad Hermeſianactem prouocat, et epigramma in Ariſtippum Laidis voluptatibus ſuccumbentem affert.

g) L. II. ſ. 75.

h) L. XII. p. 544.

i) Conf. STRABO L. VIII. p. 259.

multis obſepta eſt difficultatibus [k], nec cohaerent, quae de ea referuntur, temporum quoque rationes non concordant. Nam ſi Athenaeo credendum eſt, qui pleraſque iſtas narratiunculas congeſſit, cum Cynico Diogene vno eodemque tempore congreſſus eſt cum Laide Ariſtippus: Diogenes vero, vt ſuo loco probabimus, Ol. XCI. demum natus CXIV. denatus eſt, adeoque ante Ol. XCVI. cum Laide conſueſcere, ſi modo verus eſt rumor, vix potuit. Ariſtippus vero ante et circa tempus mortis Socratis Aeginae et Corinthi verſatus eſt, id eſt, ante et circa Ol. XCIV. et poſt praeceptoris mortem in Aſiam et Siciliam abiit. Impoſſibile itaque eſt, Diogenem et Ariſtippum vna cum Laide ſimul fuiſſe conuerſatos; et ſuſpectae ſunt hiſtoriolae, quae de vtroque narrantur. Nec dubium eſt, eas vel ab inuidis Ariſtippi, vel ab irriſoribus philoſophorum excogitatas, et ab eiusdem farinae hominibus, qualis Athenaeus et Lucianus fuere [l], collectas fuiſſe, vt fabellarum iucunditate otioſae Graecorum aures demulcerentur. Nec quae hac de re narrantur ſimul recte conſiſtunt. Aeginae enim Laidi adhaeſiſſe Ariſtippus dicitur; Diogenes Corinthi, quo ſemel tantum ille nauigauit, et tamen fertur Diogenes aemulatione ductus frequentiſſimum cum ſcorto conſortium ei exprobrauiſſe: qui id fieri potuit, cum ſemel tantum in anno Aeginam Lais diuerteret, et mature Aegina diſcederet Ariſtippus? Neque tamen haec omnia ficta putanda ſunt, quae de Ariſtippi cum Laide familiaritate dicuntur; fontem enim calumniae attendentibus aperit LAERTIVS [m], qui in recenſione ſcriptorum Ariſtippi vnius meminit ad Laidem. Scortum vero hoc ex earum meretricularum numero fuiſſe, quae humanioribus diſciplinis et mathematicis ſcientiis operam ſe dediſſe gloriatae ſint, refert ATHENAEVS [n]. Probabiliſſimum itaque eſt, Laidem, quae iſto tempore, quo Aeginae viuebat Ariſtippus, non corporis tantum ſed et ingenii vigore et elegantia valebat [o], Ariſtippum philoſophiae et literarum cauſſa conueniſſe, et, quam gloriam tunc huius generis puellae quaerebant, eruditionem a tam ſtudioſo decori magiſtro et voluptatis doctore, vel didiciſſe, vel ſaltem de eiusmodi rebus ſermones miſcuiſſe, eiusque encomia affectaſſe [p]. Nam niſi haec ſtatuamus, ratio dari nequit, cur librum philoſophicum [q] ad eam ſcripſerit. Nec haec Ariſtippi cum nobili ſcorto conuerſatio fraudi philoſopho eſſe debet, qui a moribus reliquorum philoſophorum, meretrices inter diſcipulos admittentium [r], non diſceſſit, nec fecit aliud, quam

k) Conſulendus omnino P. BAYLE Dict. T. III. art. Lais T. III. not. K.

l) Dignus qui legatur MENZIVS in praef. Ariſtippi.

m) L. II. ſ. 84 85.

n) L. XIII. p. 583. vnde MENAGII quoque hiſtoriae mulierum philoſophantium addi debet.

o) A Nicia enim, Athenienſium imperatore, capta in Sicilia Ol. XCI. 2. annum aetatis agebat ſeptimum, vid. BAYLE Dict. l. c. vnde ſupra decem atque ſeptem vel octo annos aetas eius tum ſurgere non potuit.

p) Auget hancconiecturam, quod et alii virorum doctorum luſus et epigrammata in Laidem ſuperſint, vide, quae affert MENAGIVS ad LAERT. L. II. ſ. 84.

q) Etiam de ſpeculo Laidis ſcripſiſſe, refert LAERT. l. c. ſed et libri ſiue dialogi ad Laidem meminit ab eo diſtincti.

r) Quod ſi admitti tanquam certum deberet Ariſtippum cum Laide congreſſus impuros fouiſſe, excuſarent eum, non quidem totum, ſed tamen ex parte mores Athenienſium et aliorum Graecorum haec inter turpia non referentium, praeſertim cum naturae quaſi exonerandae cauſſa cum ea conſueuiſſe ipſi fateantur accuſatores. Vide, quae affert

quam quod vidit in Socrate Aſpaſiae domum eloquentiae cauſſa frequentante, licet ea ſcortum eſſet peſſimi nominis. Quae vero amicitia cum Laide etſi honeſta, eo magis occaſionem inimicis Ariſtippi exhibuit, eum in ſuſpicionem conſuetudinis deterioris adducendi, quo magis et vita lautior et nitida, et doctrina de voluptate, fine philoſophiae, apud rei imperitos ſpeciem veritatis exhibebat. Quae cum ita ſint, ſi neganda non eſt tota traditio, certe cohibenda ſententia, ne fabulas amplectamur pro vero. Vnde merito miramur, eruditiſſimum MENZIVM [s], qui nihil non, quod Ariſtippo non fauere intelligebat, vel negauit, vel aliter ſe habere oſtendere conatus eſt, maluiſſe haec frigide excuſare, quam, quo ficulneo nitantur fundamento, oſtendere. Aegina Corinthum nauigans naufragium tantum non vehementi tempeſtate paſſus eſt, et obiicientem, quod trepidaſſet, philoſophus qui eſſet, argute repreſſit [t]. In Aſiam porro perrecturus forte ad Rhodum naufragium fecit, et ab Artapherne captus fuit [u], quo in naufragio ad littus eiectus, cum geometrica ſchemata deſcripta offendiſſet, bono animo comites eſſe iuſſiſſe VITRVVIO [x] dicitur, veſtigia enim hominum ſe videre, et profectum Rhodum ad gymnaſium ita de philoſophia diſputauiſſe, vt muneribus ornaretur, quibus et ſibi et comitibus neceſſaria parauerit. Tandem in aulam regis Dionyſii Syracuſas delatus eſt, quae res non exiguas ei criminationes excitauit. Regis enim adulatorem ſe praebuiſſe [y], luxuque atque ſuperbia aulae captum diuitiis et voluptatibus ſe ita immerſiſſe, vt auelli non potuerit [z], vitam quoque Socratico diſcipulo indignam vixiſſe, potando viciſſe [a], purpureaque veſte indutum ſaltauiſſe, et quae alia fuere opprobria, veteres vnanimi fere ore clamitarunt: rei vero circumſtantias ita confuderunt, vt, niſi recte et diligenter attendatur, quid pro vero admittendum ſit, perſpici nequeat. Vocandi vero philoſophos in aulam Dionyſii occaſio nulla alia videtur fuiſſe, quam quod turpiter ſe dederit Tyrannus, Platonem Dionis precibus in Siciliam vocatum, cum iniuria et offenſione dimittens, vt ſuo loco plenius enarrabitur. Inuidiam itaque vt leniret, magna ambitione eruditos, et imprimis philoſophos, in aulam aduocauit, et cum iis de variis argumentis contentioſe diſputauit, vt PLVTARCHVS [b] auctor eſt. Et in horum quoque numero fuiſſe Ariſtippum vel vocatum vel ſponte venientem,

 omnino

fert MENZIVS l. c. p. 64 ſeq. Aliter tamen accipiendum eſſe, ipſe Ariſtippus haud obſcure prodidit, aſſerens, habere ſe Laidem, non haberi, id quod rectum et philoſophicum vſum feminae indicare, CICERO Epiſt. fam. L. IX. ep. 26. innuit, qui ſe eodem modo ac Ariſtippum excuſari ait, quod Cytheris iuxta ſe accubuerit, etſi nihil innocentia ſua et grauitate indignum paſſa fuerit.

s) l. c.

t) LAERT. L. II. ſ. 71. AELIANVS L. IX. c. 20. GELLIVS L. XIX. c. I. varie enim res narratur, vt ſolent incerti rumuſculi, et acute dicta virorum celebrium.

u) LAERTIVS L. II. ſ. 79. Quis ille Artaphernes fuerit, curioſe diſquirit MENZIVS l. c. p. 17. not. P. putatque eum fuiſſe, qui ſub Artaxerxe II. Perſiae rege, ſimul cum Pharnabazo exercitui praefuit, Spartanosque ex Rhodo inſula eiecit, quod teſte DIODORO L. XIV. p. 298. Ol XCVI. 1. factum eſt. Hoc ſi recte ſtatuitur, iter hoc poſt Socratis mortem accidiſſe neceſſe eſt.

x) Archit. L. VI. GALEN. in protrept. c. 5. T. II. opp. p. 5. ed. Charterii.

y) Hinc Diogeni dictus canis regius LAERT. L. II. ſ. 66.

z) PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. I. c. 35. p. 43.

a) SVIDAS in Ariſtippo l. c. LVCIANVS in Paraſito.

b) In Dione.

omnino verisimile est [c]; certe ante tertium Platonis in Siciliam aduentum adfuisse PLVTARCHVS haud obscure innuit. Vtebatur vero Aristippus ingenio, ad vitam aulicam aptissimo; tantaque, quam in eo notat LAERTIVS [d], facilitate, vt se accommodaret et loco et tempori, et personae καὶ πᾶσαν περίστασιν ἁρμονίως ὑποκρίνεσθαι, quae ita expressit HORATIVS [e]:

Omnis Aristippum decuit color, et status, et res.

Addit Laërtius: ideo Dionysio fuisse gratum, quod ea, quae acciderent, probe disponere nouisset, atque diiudicare. Aristippus itaque aulae magis, quam scholae natus, iis se circumstantiis adaptauit, quas e re esse iudicauit, et procul abesse iusso aliorum philosophorum cathedrario fastu et singulari vultu atque vitae modo, et festis diebus purpuram induit atque stolam, et saltauit, fictamque grauitatem Platonis [f] et Diogenis risit, tyrannique impetus vel sustinendo fortiter vel declinando prudenter, eius mores non tantum praeceptis philosophicis leniuit, sed amicis quoque non parum profuit, gratiamque Dionysii sibi et amicis conseruauit, cuius in Aeschine supra exemplum habuimus. Qua in re et prudentiam et ingenium et libertatem quoque haud semel philosophicam probauit. Quae cum indignantes viderent reliqui philosophi, qui ad scholae suae praecepta formare contenderant asperum tyranni animum, scopoque atque fine plerumque exciderant, inuidiam pressere, quem eiicere ex regis animo non potuerunt, et aulicam prudentiam a moribus scholae maximopere abhorrentem exagitantes, istas narratiunculas posteritati tradiderunt, quas lubenter exceperunt ii, quibus nihil dulcius fuit, quam philosophos traducere. Quae si absque partis praeiudicio expendimus, mirari desinemus, tantis opprobriis Aristippum onerari: quid enim non potest inuidia? praecipue vbi se contemtam videt, vel alterius felicitati indolet, vel, quod Aristippus solebat, aculeo sermonis pungitur? Ante Dionysii vero expulsionem cum aliis philosophis Syracusis abiisse non est, quod dubitemus. Aeschines certe, qui vsque ad tyranni exilium in Sicilia manserat, Athenas redux factus, Aristippum in hac Musarum sede docentem inuenit [g]; refertque PLVTARCHVS [h], Aristippi sagacitatem extrema, quae populus tyranno eiusque amicis minabatur, opperiri non voluisse. Quamdiu vero in Graecia manserit, et an vnquam in patriam redierit, ibique philosophiam docuerit, a nemine veterum fide digno traditur, etsi id asserat STANLEIVS [i]. Nec quae ille ex epistola ad Aretem filiam hac de re affert [k], vocatum [l] ab illa in patriam, vt oppressae succurreret, cum itineri se accinxisset, in morbum incidisse in Lipara insula, ibique mortuum esse, fidem merentur; cum supra iam non infici-

c) Res et sua luce radiat, et pluribus a MENZIO l. c. p. 32. not. CC. probatur.

d) L. II. §. 66.

e) L. I. ep. XVII.

f) Ipse Plato laudauit Aristippum, dicens σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν, καὶ ῥάκος, sibi soli datum et chlamydem et pannum ferre. LAERT. L. II. §. 67. conf. CASAVB. et MENAG. ad h. l.

g) LAERT. L. II. §. 62.

h) l. c.

i) Hist. Phil. P. III. p. 243. nam quae ad probandam hanc assertionem affert: Cyrenaicam sectam dictam a loco vbi fundata est; fundamento carent: ita enim secta dicta est, quod auctor sectae erat Cyrenaicus.

k) l. c. c. IX. p. 254.

l) Ep. Socrat. XXVII.

ficiandis argumentis has epiſtolas reiecerimus. Mortis itaque nec genus, nec tempus, nec locus a Graecis notatus eſt, vt fuere in rebus barbarorum negligendis ſatis ſupini. Duorum liberorum pater factus eſt, filii vnius degeneris, quem ideo contemſit et reiecit [m]; et filiae paternae eruditionis haeredis, de qua in ſequentibus dicemus. Satis, niſi fallimur, ex dictis de ingenio moribusque Ariſtippi iudicium fieri poteſt, in quo, ſi non laudanda ſunt omnia, ſi naturali animi ad voluptates procliuis inclinationi aliquid dedit [n], ſi ſeueros Socratis mores non expreſſit [o]; magnas tamen ei dotes fuiſſe, et eruditionem atque prudentiam in ſcholis philoſophorum Graecorum raro occurrentem, ea quae adducta ſunt, ſatis loquuntur. Vehementi enim animi ardore diſcendi vſus ad Socratem delapſus eſt, cui ingenii alacritatem et promtitudinem egregie probauit. Quae etſi aemulos ei concitarent plurimos [p], animum tamen iis exhibuit non ingenuum tantum, ſed et reconciliabilem: duros et cauillatores argutis reſponſionibus [q], qua arte mire pollebat, excepit. Nec pauca praeſentis et ad omnes circumſtantias attenti animi ſpecimina exhibent itinera, quibus et prudentiam, et facilitatem morum omnibus probauit. Etſi vero voluptates corporis non reiiciebat, eas tamen nec anxie quaeſiuit, nec iis vnquam ad foeditatem abuſus fuiſſe legitur [r]. Et ita quoque in veſtitu, reliquoque cultu corporis verſatus eſt, vt ſorditiem vitaret, decoris rationem haberet, et circumſtantiis flagitantibus elegantiam quoque et ſplendorem quaereret; cui rei fortunae ſatis affluentes ſumtus abunde ſuppeditabant [s]. Certe elegantiſſimi inter Graecos philoſophi titulum nomenque meruiſſe, dicta hactenus abunde demonſtrant, et aſſertae virtutis doctrinae probant: philoſophum id eximii habere, vt, ſi omnes leges tollerentur, aequabiliter viuant; philoſophiae hunc fructum eſſe, cum omnibus fidenter conuerſari; differre doctos ab indoctis, vt domiti equi ab indomitis; melius eſſe mendicum euadere, quam indoctum, illic enim pecuniis, hic humanitate indigeri: diuitum fores obſidendas a philoſophis, tanquam aegrotorum a medicis; non qui plurima, ſed qui vtilia legerunt, ſtudioſos habendos eſſe, et eruditos; pecuniam ſe ab amicis accipere, non vt ipſe vteretur, ſed vt ſcirent illi, quas ad res pecuniis vti conueniat; honeſtos pueros ea oportere diſcere, quae viris vſui futura ſint; amicum iratum primum conueniendum et delirandum inimicitia non eſſe. Ex his enim et ſimilibus, quae collegit LAER-

Ingenium et mores.

m) Recte id ex LAERT. L. II. ſ. 81. colligitur.

n) Voluptatibus non miſiſſe nuntium, etſi eas, vbi habere non poſſet, anxie non quaereret, ipſe faſſus eſt, et ſplendidae vitae cura, ſatis loquitur.

o) Erat enim Socrates paucis contentus, et ab omni corporis nitida atque ſollicita cura alienus; luxuique Graecorum infenſiſſimus, quae non aduerſabatur Ariſtippus.

p) Praeter Xenophontem, male ei cupiiſſe Platonem patet ex LAERT. L. II. ſ. 69. et Phaedonem ib. ſ. 76. SENEC. de benef. L. VII. c. 25. Aeſchinem ib. ſ. 82. Diogenem, quem qua ratione repreſſerit eleganter narrat HORATIVS Ep. L. I. ep. XVII. Antiſthenem adiicit Ep. Socrat. IX.

q) Plura eiusmodi narrat LAERTIVS L. II. ſ. 71 ſeqq. et ex eo STANLEIVS c. VI. p. 230 ſeqq.

r) Hoc intelligendum de iis, quae certa vel veriſimilia ſunt: nam criminationes hoſtium attendendae non ſunt; qualis erilla Theodori in libro de ſectis apud LAERT. L. II. ſ. 65. eſt.

s) LAERT. L. II. ſ. 80. ex quo loco patet, eum viuo Socrate iam pecunia abundauiſſe. Cum itaque diues eſſet, mirum non eſt, et in veſtitu et in victu ſplendidum et delicatum fuiſſe, et aurum negligere potuiſſe.

LAERTIVS [t] Socraticae ſcholae alumnus, vt ex vngue leo, cognoſcitur. *Scripta.* Scripſit [u] et hiſtorica quaedam, et dialogos, de quibus tamen incerti ſunt veteres, an ſint genuini: librum item de phyſiologis [x] et alia memorata LAERTIO [y] ex quibus patet, non philoſophiae tantum ſtudiis, ſed et elegantioribus diſciplinis fuiſſe haud leuiter imbutum: Quaedam ei ſuppoſuiſſe audaces manus, vt tanti viri nomine impudentes mores tegerent, liber *de veterum luxu*, illi tributus [z], oſtendit. Fuerunt et alii Ariſtippi [a], cum hoc non confundendi, interque eos memorabilis Ariſtippus hoſtis mathematicae diſciplinae, ARISTOTELI [b] nominatus, et alius Pythagoricus philoſophus [c].

Doctrina Ariſtippi, §. IV. Iam vt in enarranda Ariſtrippi hiſtoria ad doctrinam et philoſophiam eius digrediamur, praemonendum exiſtimamus, non adeo certam eſſe notitiam, quam de eius placitis reliquerunt nobis veteres. *Sectaeque Cyrenaicae, valde eius hiſtoria incerta.* Scripta enim Ariſtippi temporis iniuria nobis erepta eſſe, modo meminimus, et ita ex verbis conditoris ſectae de eius mente certa ratione iudicari non poteſt: Nec coaeuorum hac in re teſtimoniis multum fidendum eſſe, ex iis quae ſupra de inuidia condiſcipulorum diſſeruimus, recte concluditur. Ad ſequacium itaque philoſophemata recurrendum eſt, et quid Cyrenaicae ſcholae placuerit, diſquirendum, vt inde coniecturis aſſequamur, quae Ariſtippo tribuenda ſint, nec ne. Vbi tamen non leuiores occurrunt difficultates: patebit enim ex Cyrenaicae ſectae hiſtoria, ſucceſſores Ariſtippi ita conditoris placitis non inhaeſiſſe, vt non multa mutarent, et eiusmodi doctrinas admitterent, quae vel Ariſtippo plane ſunt contrariae, vel ſaltem fuere ignotae [d]. Cuius rei ratio non ex innouandi tantum, quod pleroſque occupauit ſtudio, et cupiditate peculiares ſectas inſtituendi deriuanda eſt, ſed et ex diuerſis, quos audiuerunt praeceptoribus. Ariſtippi enim philoſophematis non contenti ad alios quoque dilapſi ſunt, ſicque e. g. Theodorus ad Zenonem Cittiaeum et Pyrrhonem, longe alia tradentes diuertit; quo factum eſt, vt diuerſa dogmata ſyſtemati Cyrenaico, quale illud condidit Ariſtippus, adderentur, quae ab illo profecta non ſunt. Contulit quoque multum ad incertitudinem hiſtoriae philoſophiae Cyrenaicae, quod Epicureum ſyſtema cum illa confuſum ſaepiuſcule fuerit; cum vtraque ſchola voluptatem, diuerſa tamen ſignificatione, fine et modo commendauerit [e]. Vt itaque

t) L. II. ſ. 76 ſeq.

u) Soſicrates tamen apud LAERT. L. II. ſ. 84. auctor eſt, Ariſtippum nihil ſcripſiſſe.

x) Allegat LAERTIVS L. IIX. ſ. 21.

y) Lib. II. ſ. 84. Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. pag. 787. LEOPARDVS loc. cit.

z) Paſſim citatur LAERTIO, qui tamen, cum et Xenocratis et Ariſtotelis amores ibi adductos dicat L. IV. ſ. 19. L. V. ſ. 3. fraus facile ſe ipſam prodit, vt ſorex. De epiſtolis Ariſtippo tributis idem iudicium eſto.

a) Quatuor Ariſtippos nominat LAERTIVS L. II. ſ. 83 quibus quinque addit MENAGIVS. Apud PLINIVM tamen L. XXXV. c. 10. pro Ariſtippo HARDVINVS legit Ariſto. Inter hos Ariſtippos vnus etiam Cyrenis oriundus fuit, Lacydae diſcipulus, cum noſtro non miſcendus, apud EVSEB. praep. L. XVI. p. 736.

b) Metaphyſ. L. II. c. 2. T. II. p. m. 658.

c) IAMBLICH. de vit. Pyth. n. 267.

d) Hoc ex dicendis patebit; interim legi poteſt MENZIVS l. c. p. 80. not. TTT.

e) Etſi voluptatem finem philoſophiae conſtituit et Cyrenaica et Epicurea ſecta, diuerſo tamen id factum eſt reſpectu, Ariſtippus enim voluptatem in motu, Epicurus in ſtatu finem philoſophiae moralis poſuit. Vnde et hic aliquot inter ratas ſententias Cyrenaicis oppoſuit, quae ex horum ſchola lucem accipiunt, qua de re prolixius ſuo loco.

itaque leges historiae sequamur, ea primum expendenda sunt, quae Cyrenaicae scholae tanquam κυρίαι δόξαι, et domestica dogmata tribuuntur; et enarranda deinde ea, quae adiecisse sectatores constat.

Partes philosophiae quas coluerit?

§. V. Secutus vero est Aristippus et sequaces Socratis philosophandi rationem, et de morali potissimum philosophia sollicitus fuit, de reliquis, eruditionis tam encyclicae [f], quam philosophicae partibus, idem sensisse videtur, quod Socrates sensit, cuius hac de re mentem supra declarauimus. Quemadmodum enim prudentissimus ille morum magister omnia ad vitam referebat, nec plus in iis admittendum esse suadebat, quam ad felicitatem animi vitamque rectam conferre aliquid posset; ita nec in superfluis animos detineri voluit Aristippus, neque tamen ab iis artibus imparatos philosophiae studiosos esse debere, quae ad feliciter et iucunde viuendum pertinerent, statuit [g]. Vehementer itaque improbabat illos, qui encyclicam quidem eruditionem tenerent, philosophiam vero negligerent, eosque similes esse Penelopes procis, aiebat, qui ancillas domina priores habuerint [h]. Ex quo eius iudicio manifestum est, liberalium artium cultum ita admisisse, vt essent ancillae philosophiae, quemadmodum ipsum Aristippum elegantioribus humanitatis literis non destitutum fuisse, supra innuimus, et a viro in vrbe quidem barbara, sed ad Graecorum elegantiam et instituta composita educato, omnino coniici potest, et ex argumento librorum qui ei tribuuntur, manifeste colligitur, cum in iis non tantum sint philosophici argumenti scripta, sed et alia, quae ad humanitatem pertinent [i]. Et ex his diiudicanda sunt, quae habet ARISTOTELES [k], parum tribuisse disciplinis mathematicis. Cum enim earum non ignarum fuisse, illa persuadeant, quae in naufragio ad littus eiectus de figuris geometricis, quas descri-

f) Ἐγκυκλία παιδεύματα, quid sint, dubius haeret ALDOBRANDINUS ad h. l. inductus loco SENECAE ep. LXXXVIII. vbi praeeunte Posidonio quatuor artium genera statuit: nempe esse vulgares, ludicras, pueriles et liberales, quas Graeci ἐγκυκλίους nominant; solas autem liberales esse, quibus curae animae virtus est. Si enim ipsa philosophia moralis ad liberales artes pertineat, eas non posse philosophiae opponi. Nodum vir doctus quaerit in scirpo; Posidonius enim non de recepta τῶν ἐγκυκλίων significatione loquitur, sed quibus proprie nomen liberalium artium dandum sit, quia liberum hominem faciunt. Encyclicas Graecorum, Latinos liberales vocare non negat, ipse, pueriles nominat. Si itaque ex vsu vocis statuendum est, qui in hoc Laërtii loco ab Aristippo respiciebatur, encyclicae disciplinae siue liberales artes sunt, quas liberum scire aequum est, vt ait TERENT. Eunuch. Act. III. Sc. 2. quaeque προπαιδεύματα sunt et praeparatio ad philosophiam, non quia virtutem dare possint, sed quia animos ad accipiendam eam praeparent, vt ipse ait, SENECA l. c. itaque τὰ ἐγκύκλια μαθήματα συμβάλλεσθαι πρὸς φιλοσοφίαν dixit CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 284. conf. VOSSIUS de Philologia c. I. §. 4. p. 7. qui et libro de philosophia c. I. §. 1. p. 1. loca veterum affert, quibus in his non senescendum esse monent.

g) Ideo rogatus, quid honestos pueros discere oporteat? respondit, quae viris vsui futura sunt, LAERT. L. II. §. 80.

h) Ib. §. 79. Dictum hoc Bioni tribuit PLUT. de educandis liberis. Sententiam tamen nobilissimam plures, si non iisdem verbis, eodem tamen sensu dicere potuerunt estque vere Socratica.

i) Certius de hoc iudicaremus, si Aristippi dialogus de paedia, quem ei tribuit Laërtius, non periisset.

k) Lib. II. Metaph. c. 2. T. II. p. 658. contumelia affecisse mathematicas disciplinas; cuius ratio est; quia coriariam et fabrilem iis praetulit, vbi de meliori vel deteriori agatur, cum e contrario artes mathematicae nullam boni vel mali rationem habeant. Ex quibus sensu Socratico eum has artes popularibus postposuisse, patet, id est, quatenus ad bene viuendum nihil conferunt: namque ita Socratem praecipientem audiuerat.

ſcriptas forte viderat, dixit, nec coniectura cl. MENZII [l] omni veriſimilitudine careat: audiuiſſe in iuuentute Theodorum maxima nominis fama artes mathematicas in Ariſtippi patria tum docentem; intelligenda illa ſunt, quae refert Ariſtoteles in ſenſu Socratico, qui ſubtilitates ad vitae vſum et commoditatem nihil facientes reiiciebat. De naturalis philoſophiae ſtudio idem cum Socrate ſtatuiſſe, eo minus mirandum eſt, quo magis ad hunc finem omnem philoſophiae laborem referebat, vt feliciter homines viuerent [m]. De rationalis vero philoſophiae pretio ab Ariſtippo et ſequacibus ſtatuto veteres diſſentiunt: quidam enim [n] naturalium quidem rerum inquiſitionem Cyrenaicos omiſiſſe, referunt, quod comprehendi non poſſe manifeſte colligerent, logicen vero propter ſummum eius vſum attigiſſe. Meleager vero atque Clitomachus apud LAERTIVM [o], eos et phyſicam et dialecticam aeque aſpernatos fuiſſe tradunt. Quae ita tamen conciliari poſſunt, vt dicatur, Ariſtippum et ſequaces reiecisse dialecticas contentiones, quales et Eleatici et Megarici circa iſta tempora introducebant, non tamen contemſiſſe omnem ratiocinandi artem, ſed eam potiſſimum excoluiſſe partem, quae de ſenſationum natura, animique ex his affectionibus, iudicio, et criterio doloris et voluptatis, bonique et mali diſcrimine agit, quippe quam ſolam ad moralem philoſophiam aliquid conferre iudicabant. Quam rationem poſtea alia et peregrina auxit Theodorus, Ariſtippi iunioris diſcipulus, qui Pyrrhonem audiuit, et ἀκαταληψίας doctrinam ab eo didicit; ex quo tempore dogma illud in Cyrenaicorum ſchola inualuiſſe videtur, μόνα τὰ πάθη καταληπτὰ, ſola ea, quibus afficimur comprehenſibilia eſſe [p]. Quod qua ratione intellexerint, ſi non ipſe Ariſtippus, de cuius hac in re mente non conſtat, certe Cyrenaici Ariſtippi ſequaces, luculenter ediſſerit SEXTVS EMPIRICVS [q], qui ipſe audiendus, et cum aliis veterum conferendus eſt, vt de rationali philoſophia Cyrenaicorum conſtet.

Canones logici Cyrenaicorum.

§. VI. Ita vero Cyrenaicorum canones logicos eruditiſſimus Scepticus enumerat:

I. Criteria ſiue iudices veri falſique eſſe affectiones, ſolasque comprehendi, et non eſſe fallaces: eorum autem, quae mouent et efficiunt affectiones, nihil eſſe, quod poſſit comprehendi, neque quod poſſit non fallere. Eadem tradit CICERO [r]; in tactu doloris aut voluptatis Cyrenaicos ſolo putare veri eſſe iudicium, quia ſentiatur. Idem viſum quoque Epicureis [s], quod itaque Cyrenaici teſte LAERTIO [t], ſuſtulerunt τὰς αἰσθήσεις ὡς ἀκριβοῦσας τὴν ἐπίγνωσιν, *ſenſus, quod certam non inferant cognitionem*, non de ſenſibus ipſis accipiendum eſt, quatenus afficiuntur, ſed de opinione

l) l. c. not. BBBB. p. 90.
m) Scripſiſſe tamen librum περὶ Φυλιολογιῶν refert LAERT.
n) LAERT. L. II. ſ. 92.
o) Ibid.
p) Ariſtocles apud EVSEBIVM L. XIV. c. 7. LAERT. L. II. ſ. 92. PLVT. adu. Colotem SEXT. EMPIR. Pyrrh. hypot. L. I. c. 31. ſ. 55.
q) Aduerſ. mathemat. L. VII. ſ. 191 ſeqq.
r) In Lucullo c. 7. Acad. Qq. L. IV. c. 7.
s) Vid. LVCRET. L. IV. v. 480 ſeqq.
t) L. II. ſ. 95.

ne et iudicio ex eorum perceptione ferendo, quod erroribus obnoxium est [u].

II. Si itaque apparentia dicantur affectiones, fatendum esse omnia, quae apparent, esse vera, et eiusmodi, vt possint comprehendi: sin autem ea, quae caussae sunt commotarum affectionum appellentur, apparentium nomine; omnia apparentia esse fallacia, nec comprehendi posse. Solam enim affectionem esse, quae nobis apparet, non rem, quae eam efficit.

III. Quod est extrinsecus mouetque ac efficit nostram affectionem, fortasse quidem rem esse, nobis autem non apparere.

IV. Ea ratione nos in propriis quidem affectionibus minime errare, illasque posse comprehendi.

V. In subiecto externo autem errare omnes, nec posse comprehendi, cum ad id discernendum anima prorsus sit imbecilla propter loca, propter interualla, propter motus, propter mutationes, propter alias plurimas caussas.

VI. Inde nec criterium dari omnibus hominibus commune, poni autem nomina communia iudiciis: nam affectiones quidem communi nomine vocari, an autem eodem modo proximus afficiatur, neminem posse dicere, vt qui eius affectionem non percipiat.

VII. Cum itaque nulla sit in nobis communis affectio, temerarium esse, dicere, id, quod mihi videtur, videri etiam vicino.

VIII. Quod autem reuera propter diuersas sensuum constitutiones, non eodem modo et similiter afficiamur, et moueamur, perspicuum esse in iis, qui regio morbo vel ophthalmia laborant, et in iis, qui affecti sunt secundum naturam, illis enim lurida et rubra apparere, quae aliis sunt alba.

IX. Affectiones etiam ad fines peruadere [x].

X. Ex affectionibus alias quidem esse iucundas, alias vero molestas, alias vero intermedias.

XI. Molestas esse malas, quarum finis est dolor, iucundas autem bonas, quarum finis, qui falli non potest, est voluptas. Quae autem sunt intermediae, nec bonas esse nec malas, affectione inter dolorem et voluptatem media.

XII. Affectiones ergo esse omnium iudices et fines; has in vita nos sequi, attendentes euidentiam et iucunditatem: euidentiam quidem in aliis affectionibus, iucunditatem autem in voluptate [y].

Patet ex hac logicae Cyrenaicae delineatione, medios eos incessisse inter Scepticos et Academicos primos, et ad sensationes potissimum nostras, et earum afficiendi modum respexisse, qua de re recentiores quoque philo-

 loso-

u) Conf. FABRIC. ad l. c. Sexti p. 409. not. R.

x) Haec ex morali philosophia Cyrenaicorum, de qua in sequentibus, explicanda sunt. Illi enim duas passiones posuerunt, dolorem et voluptatem, ad quas referuntur sensationes omnes, in quibus vel dolor vel voluptas efficit, et de fugiendis atque appetendis monet.

y) LOCKE de l'entendement L. II. ch. 8. §. 12 seqq. p. m. 137 seqq. DE CROVSAZ Logiques P. I. Sect. I, ch. 2. §. 2 seq. p. 15 seqq.

losophiae rationalis doctores praeceperunt, inter quos Cyrenaicam hanc logicam examinauit vir summus CHRISTIANUS THOMASIUS [a].

Philosophia moralis Cyrenaicorum.

§. VII. His naturalis sensationis regulis inaedificauit schola Cyrenaica systema morale, quod voluptatem finem philosophiae constituit, vnde nomen quoque Hedonicorum acceperunt, qui illud secuti sunt. Ceterum et hic praemonendum est, nec omnia imputanda Aristippo, quae sequacibus placuerunt, nec cuncta ad turpes rationes reuocanda esse, sed ad naturam potius voluntatis humanae, animae et corporis felicitatem quaerentis esse examinanda, id quod ipsa Cyrenaicae scholae dogmata euincunt. Pleraque vero, amissis Cyrenaicorum scriptis LAERTIO [a] debemus, quocum conferenda sunt veterum testimonia passim dispersa, ex quibus haec statuisse Cyrenaicos, colligitur.

I. Duas esse perturbationes siue passiones dolorem et voluptatem, voluptatem lenem motum esse, dolorem motum asperum.

II. Nihil differre a voluptate voluptatem, neque aliud alio magis volupe esse, atque illam quidem cuncta animantia appetere, dolorem vero reformidare. Maxime notanda haec propositio est in diiudicando systemate Cyrenaico; patet enim ex ea, de naturali voluntatis humanae ex sensationibus oriundae sensu atque inde percepta voluptate et dolore sermonem esse, qualem sensum etiam reliqua animantia suo modo et gradu possident [b]; et in hac sola significatione vna voluptas ab altera non differt, licet natura modoque, etsi gradu, obiecto, fineque differat.

III. Voluptatem vero hic intelligi non stantem, id est, quae in tranquillitate et indolentia consistit, qualem Epicurei pro fine habent, sed mouentem, quae animum atque corpus leniter et dulci ratione commoueat.

IV. Voluptatem corporis vltimum finem hominis esse. Hoc quidem non LAERTIUS tantum, sed et plerique veterum Cyrenaicis tribuunt, vtrum vero tam crassum et philosopho indignum dogma nude admiserint, recte quis dubitet. Aristippus certe, etsi corporis voluptatibus locum reliquit, ratione tamen eas moderandas esse, nec iis cedendum imperium monuit. Quod cum animae in voluptatem imperium concedat, sequitur inde, potiorem animae, quam corporis, rationem in voluptatibus Aristippum habuisse. Notatque EUSEBIUS [c] Aristippum non dixisse ipsum quidem, voluptatem esse finem, sed ex eo id collegisse sectatores, quod semper de voluptate differuerit.

V. Finem a vita beata differre, finem quippe esse particularem voluptatem, beatam autem vitam ex collectione huiusmodi particularium voluptatum existere, quibus et praeteritae connumerentur et futurae. Particularem quoque voluptatem propter se eligendam, beatitudinem non propter se, sed propter particulares voluptates.

VI.

a) Introd. in phil. ration. c. VI. §. 60 seqq p. 78 seqq

a) Lib. II. §. 92 seqq.

b) Conf. CICERO de fin. L. V. c. 128. L. II. c. 71. et ALDOBRAND. ad l. c. Laërt.

c) De praep. loco supra laudato.

VI. Voluptatem bonam esse, etsi a turpissimis rebus proueniat: licet enim actio in se sit inhonesta, voluptatem tamen in se spectatam et bonam esse et expetendam. Magnam haec thesis Cyrenaicis conflauit inuidiam, quae tamen luculenter explicat, eos non de eo, quod morale, sed quod naturale est in voluptatibus, locutos esse: hinc ex eo quoque voluptatem finem esse probabant, quod natura hanc nobis a pueris fine institutione conciliauerit, et, cum illa fruimur, nihil amplius quaeramus. Naturale verò in homine malum non esse, concludebant.

VII. Indolentiam non esse voluptatem, sed hominis dormientis conditionem, carereque motu, quo tamen voluptas et dolor absoluatur.

VIII. Neque tamen omnes animi voluptates atque dolores ex corporis voluptatibus atque doloribus existere, solam enim patriae et nostrummet ipsorum prosperitatem voluptatem animis nostris posse afferre. Luculenter haec quoque demonstrant, non ad solam corporis voluptatem omnia retulisse Cyrenaicos; licet omnino verisimile sit, nullam eos voluptatem admisisse, quae non in corpore propter arctissimum animae et corporis connubium sentiatur: vnde et ad corporis potissimum sensum in voluptatibus respexisse videntur, quando voluptatem corporis commendarunt. Sed deficientibus sectae monumentis, aegre certi quid definiri potest, et incertum, an non Epicurei plus Cyrenaicis tribuerint, vt illis eo fortius aduersarentur, quam ipsi admiserunt.

IX. Nec tamen ex memoria praeteritorum aut expectatione futurorum bonorum perfectam voluptatem existere posse; motum animi enim solui tempore atque dilabi. Consistere itaque voluptatem tempore praesenti, et esse μονόχρονον, vt est apud ATHENAEVM[d]. Itaque praecipiebant, quod refert AELIANVS[e], sollicitos mortales neque de praesenti neque de futuro esse debere, constantisque et serenae mentis argumentum esse, si quis talibus se minus perturbari patiatur. Praesentia enim tantum nostra esse, non vero praeterita, quae iam elapsa, neque futura, quae incerta sint.

X. Longe praestantiores esse corporis, quam animi voluptates, deterioresque corporis quam animi dolores, quo circa et his peccantes crudelissime exerceantur. Ita quidem, vt et reliqua LAERTIVS[f], qui tamen, nisi totus falsus est, ea, quae de sensu voluptatum dixere, ad ipsam voluptatum naturam traxit. Videntur enim nihil aliud voluisse dicere, quam: exquisitiorem sensum habere corporis voluptates, quam animi, magisque afficere corporis dolores, quam animi, propter naturalem animi propensionem in corpus. Proditque Laërtius, ex malo in Cyrenaicos animo haec profecta esse; addit enim: inde corporis magis quam animae curam habuisse[g], quod Aristippi et sequacium historia multis exemplis refutat.

 XI.

d) Lib. XII. p. 544.
e) V. H. L. XIV. 6.
f) Lib. II. f. 90.
g) Aliter tamen verba Laërtii interpretatur OLEARIVS ad STANLEIVM p. 246. Patiuntur tamen eius verba hunc quoque sensum, maius regimen in gubernandis voluptatibus quam doloribus requisiuisse. Ipsa verba aliquantum obscura sunt.

XI. Dolorem naturae nostrae grauem esse, et abhorrere, cui quam maxime conueniat voluptas.

XII. Quandoque repudiandas res voluptati inseruientes, tanquam quae molestiam afferant, vt res difficillima sit coniunctio voluptatum, qua beata vita absoluatur.

XIII. Sapientem minime semper viuere in voluptate, nec semper dolere insipientem, ita tamen plerumque se rem habere. Satis autem esse, si quis vel per vnicam incidentem voluptatem suauiter afficiatur [h].

XIV. Dolorem summum malum esse, nec omni tamen malo eum excitari, sed insperato nec opinato: maioremque penes hos, quam penes alios dolorem esse [i].

XV. Animam simul cum corpore pati et vna turbari [k].

XVI. Vitam aeque ac mortem eligendam, et vtrumque sapienti indifferens esse [l].

XVII. Natura suaue vel insuaue nihil esse: caeterum propter rerum vel raritatem vel nouitatem, vel satietatem laetari alios, alios angi.

XIIX. Paupertatem vel diuitias nihil ad voluptatis rationem afferre, neque enim exquisitiore voluptate diuites quam pauperes affici. Contradicere sibi hic videtur LAERTIVS, paulo supra Cyrenaicis tribuens: diuitias effectrices tantum esse voluptatum, non propter se expetendas. Sed vt in istis, de ipsa voluptatis ratione vel potius sensu locutus est, ita in his caussam tantum efficientem notat: et vtraque propositione diuitias a formali voluptatum conceptu remouet.

XIX. Omne bonum in voluptate positum esse, virtutemque ob eam rem esse laudandam, quod voluptatem efficiat [m].

XX. Sapientem sui ipsius gratia omnia facturum; alium quippe neminem, aeque ac se, dignum arbitrari: etsi enim magna ab eo videatur consecutus, non tamen sua merita aequare [n].

XXI. Peccata veniam promereri, neque enim peccare sponte quenquam, sed aliqua passione coactum, neque odio peccantem prosequendum, sed emendandum esse.

XXII. Sapientem non adeo in bonorum electione inhaesurum, vt in malorum fuga; finem constituendo, vt neque in molestia neque in dolore viuatur.

XXIII. Prudentiam quidem bonum esse, non autem propter se ipsam appetendam, sed eorum gratia, quae nobis ex ea proueniunt.

XXIV. Virtutes quasdam et imprudentibus communes esse.

XXV.

h) LAERT. L. II. §. 91.

i) CICERO Tusc. Qq. L. II. c. 6. L. III. c. 13. LAERT. §. 93.

k) LAERT. L. II. §. 94. Patet ex his, Cyrenaicos ad animae cum corpore vnionem mutuumque consortium in describenda voluptatis natura respexisse.

l) Ibid. §. 95.

m) CICERO Off. L. III. c. 33.

n) LAERT. L. II. §. 95.

XXV. Sapientem nunquam inuidia laboraturum, neque cupiditati neque superstitioni vnquam cessurum, ista enim ex inani opinione existere. Dolori et metui obnoxium esse, hoc enim naturae legem postulare.

XXVI. Amicum necessitatis caussa amplectendum.

XXVII. Corporis exercitationem virtuti acquirendae conducere [o].

XXVIII. Nihil natura iustum esse, aut honestum ac turpe, sed consuetudine ac lege: virum tamen bonum nihil agere perperam ob imminentia damna, opinionesque sinistras euitandas [p]. Pessime ob hoc dogma plerumque audit [q] secta Cyrenaica, quae crasso isto scepticismo morali ad impietatem viam muniuisse visa est. Nihil tamen hic secure definiendum, cum incertum sit, quam legem intellexerint, an naturae vel hominum? certe a naturae instinctu cuncta ad voluptatem referente eoque rationali sapientis actiones regi statuebant, quae ipsis φυσικῶς γίνεσθαι [r] ex naturae lege fieri credebantur. Praeter πάθη vero et voluptatis atque doloris sensum regulam nullam admisisse ex logicis canonibus supra adductis est manifestum.

§. VIII. Praeter eruditionis vitaeque elegantiam famae quoque celebritatem Aristippo conciliauit ARETE filia, femina eruditissima, et inter mulieres philosophantes [s] notatu digna. Eam enim parentem, philosophiam tradentem audiuisse testis est LAERTIUS [t] atque CLEMENS ALEXANDRINUS [u], qui eam albo celeberrimarum doctrina, imprimis philosophica, feminarum adscripsit. Aristippi quidem sororem fuisse tradit AELIANUS [x], sed vel errore deceptum fuisse, vel locum in mendo cubare, vnanimis veterum consensus euincit, qui omnes filiam Aristippi faciunt. Optime vero a parente institutam fuisse, LAERTIUS [y] refert, testatus, ita ab eo exercitio iugi eruditam fuisse, vt contemneret, quod esset nimium: quae sine dubio respexit auctor epistolae ad Areten [z], quae Aristippo falso adscribitur, vbi rerum superuacanearum contemtus ei vehementer commendatur, et philosophiae seruandae amor accenditur. Quem muliere philosophante dignum vitae cursum recte tenuisse, inde colligi potest, quod filium, aui nomine, Aristippum cognominatum in philosophia ita instituit sola, vt non solum inde μητροδίδακτος [a] vocaretur, maternique amoris ac studii vestigia exprimeret [b], sed et Theodorum, non ignobile, in schola Cyrenaica nomen, discipulum haberet [c]. Praeter filiam Synallum quendam [d] et Antipatrum Cyrenaicum discipulos habuit Aristip-

Arete.

o) Ib. §. 91. 94. vbi haec afferuntur.

p) Ibid. §. 93.

q) Vid. PARCKER. diss. I. de Deo sect. 8. p. 20. BUDDEUS de Scepticismo morali §. 9. Anal. H. P. p. 218. thes. de ath. c. 1. §. 6.

r) LAERT. L. II. §. 91.

s) MENAG. Hist. mul. philos. § 61. qui tamen de ea est parcissimus.

t) Lib. II. §. 86.

u) Lib. IV. p. 523.

x) Hist. anim. L. III. c. 40.

y) Τα' ἄριστα ὑπετίθετο τῇ θυγατρὶ Ἀρήτῃ συνασκῶν οὕτως ὑπεροπτικὴν τοῦ πλείονος εἶναι. ib. §. 72.

z) Epist. Socrat. XXVII.

a) Citati. conf. MENAG. l. c. vbi plures a matre instituti nominantur.

b) THEMISTIUS Orat. XXI.

c) LAERT. L. II. §. 86

d) EUSEB. praep. E. XIV c. 18. Aethiopem ex Ptolomaide discipulum eius nominat LAERT. l. c. Antipatrum caecum fuisse CICERO Tusc. Qq. L. I. innuit.

Ariſtippus: Antipater Epitimidi, Epitimides Paraebatae, Paraebates Hegeſiae et Anniceridi diſciplinam Cyrenaicam tradidit, qui ſectam Hegeſiacam et Anniceriam condiderunt, de quibus iam porro tradendum eſt.

Hegeſias. §. IX. HEGESIAS, quis fuerit, veteres tacent, Paraebatae in Cyrenaica ſecta diſcipulum fuiſſe, tradit LAERTIVS [e]. Is πεισιθάνατος cognominatus eſt, cuius cauſſam nobis ita enarrat CICERO [f]: ſcripſiſſe librum, qui ἀποκαρτερῶν dicebatur, quod in eo a vita quidam per inediam diſcedens, reuocatur ab amicis, quibus reſpondens, vitae humanae enumerat incommoda, docetque multis mortem nos ſubducere malis, non bonis. Refertque non TVLLIVS tantum, ſed et VALERIVS MAXIMVS [g]: tanta eloquentia valuiſſe, et mala vitae repraeſentaſſe, vt eorum miſeranda imagine audientium pectoribus inſerta, multis voluntariae mortis oppetendae cupiditatem ingeneraret: ideoque a rege Ptolomaeo vlterius hac de re diſſerere fuerit prohibitus. Et in hoc quoque vno ab Ariſtippo et aliis Cyrenaicis diſceſſiſſe videtur, quod mortem vitae praeferre docuerit: vnde et maluimus Diogenem Laërtium, quam STANLEIVM [h] ſequi, reliqua dogmata Hegeſiacae ſectae adſcribentem, cum Cyrenaicis communia fuerint. In eo vero alia mens fuit Hegeſiae. Cum enim Ariſtippus voluptatis quam doloris maiorem rationem haberi vellet, et particularem quoque voluptatem ſectandam praeciperet, quia difficillimum eſſet, totam, quae ad vitam beatam pertineret, voluptatum congeriem conſequi [i]: Hegeſias ad dolorem magis remouendum, quam voluptatem conſequendam reſpiciens, mortem vitae praeferre non dubitauit, ſecus ac reliqui Cyrenaici faciebant, qui ſapienti eam indifferentem eſſe [i], aiebant. Cuius rei argumentum ille ex ipſis Ariſtippi rationibus petebat: namque is quoque cum ſequacibus non negabat, eſſe impoſſibile cumulate contingere beatam vitam, corpus quippe multis morbis et paſſionibus affligi, animam ſimul cum corpore pati et turbari: Hegeſias vero inde contrarium illi, quod reliqui concludebant, particularem voluptatem ſectandam eſſe inferebat: cum propter ea vita beata non poſſit obtineri, mortem eſſe eligendam. Mire hic omnia turbata ſunt apud LAERTIVM [k], qui non ſolum Cyrenaicorum omnium placita cum Hegeſiacis miſcuit [l], et vno faſce comprehenſas exhibuit, ſed apud quem quoque textus manifeſte corruptus eſt, τὴν τε ζωὴν τε, καὶ τὸν θάνατον αἱρετὸν, *vitam aeque ac mortem exoptabilem et eligendam eſſe.* Haec enim cum antecedentibus non cohaerent, quibus vitae miſeria deſcribitur et felicitas atque beatitudo obtineri poſſe negatur. Vnde recte et acute MERICVS CASAVBONVS [m] monuit, priora verba την τε ζωὴν, ad ſuperiora pertinere: ὥστε ἀνύπαρκτον εἶναι την εὐδαιμονίαν τὴν δε ζωὴν τὸν δε θάνατον αἱρετὸν. *Cum vitae felicitas nulla reuera ſit, eligendam eſſe mortem, nec indifferenter habendam.* Quae expli-

e) loc. cit.
f) Tuſc. Qq. L. I. c. 34
g) Lib. VIII. c. 9.
h) Hiſt. phil. P. III. p. 256.
i) LAERT. ſ. 95.
k) Segm. 94.
l) Paſſim ideo doctrinae Cyrenaicis adſcriptae ſibi contradicunt.
m) Ad h. l.

explicatio non ingenio soli debetur, sed ipsam Hegesiae doctrinam pro fundamento habet, quem ideo mortem vitae praeferendam efficacissima eloquentia suasisse, modo diximus, quod innumeris miseriis et aerumnis eam vndique obseptam quilibet experiretur. Quare discedendum a viris doctis est [n], qui communem verborum Laërtii interpretationem sequuntur.

Anniceris. §. X. Paraebatae porro discipulus fuit ANNICERIS Cyrenaeus, cuius tamen notitia apud veteres, imprimis LAERTIVM et SVIDAM, non satis diligentes et accuratos scriptores, valde obscurata est. Anniceridem enim Cyrenaicum Platonem Dionysii iussu Aeginae inter mancipia vendi iussum, redemisse et amicis restituisse refert LAERTIVS [o], eumque in regendo curru fuisse exercitatissimum, ideo tamen correptum a Platone tradit AELIANVS [p], quem cum sectatore Paraebatae eundem esse diserte tradit LAERTIVS [q], et hunc exscribens SVIDAS [r]. Temporum vero rationes aperte repugnant. Platoni enim Aristippus coaeuus fuit, adeoque et Anniceridi huic; Aristippum, filia, hanc nepos Aristippus, eumque Antipater, Antipatrum Epitimedes, et hunc Paraebates, Paraebatam demum Anniceris audiuit; ex qua scholae Cyrenaicae successione luce meridiana clarius est, multis annis iuniorem hunc illo esse, recteque duos Anniceridas statui: siue corruptus textus fuerit, et a sciolo ex margine in textum additum illud glossema apud Laërtium et Suidam, vt vult MENAGIVS [s], siue ipsum Laërtium memoria deceperit, id quod saepius ei contigit: quem secutum esse Suidam nemo mirabitur, cui negligentia eius nota est. De hoc iuniore vero Anniceride ita SVIDAS [t]: fuisse Epicureum philosophum, quamuis esset discipulus Paraebatae, qui Aristippum audiuit. Habuisse fratrem Nicotelem philosophum: ipsius vero discipulum fuisse illustrem Posidonium. Ab eo sectam Anniceriam nomen tulisse, et vixisse sub Alexandro. Nec valde dissimilia sunt Epicureis ea, quae sectae Anniceriae tribuit LAERTIVS [u]: amicitiam relinquendam in vita et gratiam, honoremque aduersus parentes, praeclaraque pro patria facinora: Sapientem, quamuis molestias subeat, atque labores, beate victurum nihilo minus, etsi minimum ei fuerit voluptatis: Amici felicitatem non per se expetendam, sed assuefaciendum animum propter congenitam ei prauam dispositionem, vt ne propter emolumenta tantum nostra amicum suscipiamus, iisque deficientibus ab ipso discedamus, sed ex beneuolentia quadam, ob quam labores quoque non vereamur, eius caussa suscipiendos. Quamuis enim vltimus finis in voluptate constituendus sit [x], eaque priuati doleamus, amicorum tamen gratia labores, quibus carere alias possemus, subeundos esse. Ex quibus patet, ad animi potius voluptatem, quam corporis respexisse, et tranquillitatem

n) STANLEI. l. c. STOLL. Hist. phil. mor. gent. §. LIII. p. 64 o) L. III. §. 20.
p) V. H. L. II. c. 27. q) L. II. §. 87.
r) In Aristippus T. I. p. 324. Hos sequitur STANLEIVS P. III. p. 256. 257.
s) Ad l. c. Laërtii, quem sequitur KVSTERVS ad l. c. Suidae.
t) In Anniceris T. I. p. 209.
u) L. II. §. 96.
x) Conf. CICERO de Offic. L. III. c. 31.

tatem eius potius, quam iucundum voluptatis ſenſum, more Epicureo eum reſpexiſſe. Ceterum Suidae ἀνισορησίαν merito mireris; qui ſub Alexandro vixiſſe et tamen Poſidonium habuiſſe diſcipulum, Epicureum quoque fuiſſe Annicerin ait. Nam neque Epicurus ante Alexandri M. mortem ſcholam erexit, et Poſidonius, vltimus ex Stoica ſchola plurimis annis his inferior Ciceronis praeceptor fuit, vti ſuo loco dicetur. Vnde coniiciendum eſt, Suidam indiligentiſſimum ſcriptorem, deceptum ſimilitudine dogmatum Anniceridis et Epicuri et more ſuo de temporum rationibus non cogitantem haec inter ſe confudiſſe [y].

Theodorus atheus.

§. XI. Magnam vero ignominiam ſcholae Cyrenaicae contraxit THEODORVS, dictus ATHEVS, qui peculiarem ſectam condidit, quae Theodoria ab illo appellata eſt [z]. Audiuit is Anniceridem, et Dionyſium dialecticum, Zenonem Cittieum, et Pyrrhonem ephecticum; immo Ariſtippum quoque iuniorem, et Bryſonem inter eius praeceptores refert SVIDAS [a], e quorum tamen numero Socratem, quem alio loco addit [b], eximendum eſſe, temporum rationes euincunt. Calluiſſe itaque philoſophorum doctrinas Theodorum dubium non eſt, qui cum Pyrrhonem quoque magiſtrum adhibuiſſet, de theologia Graecorum et philoſophorum quoque dubitare coepit; librumque ſcripſit, in aliquot volumina diuiſum [c], quibus omnia, quae contra vrgeri ſolent, refutauit. Et haec ei ratio ignominioſum athei nomen peperit, quod poſtea, arguto quodam Stilponis ſophiſmate occaſionem praebente, in Θεὸς mutatum eſt [d]. Peſſimam vero iſta libertate dicendi et philoſophandi ſcenam ſibi inſtruxit. Cyrenaei enim eum relegarunt, quos amare ſiſit, ex Libyae deſertis in Graeciam cultiſſimam expellentem [e]. Inde Athenas delatus Areopagi iudicio obnoxius ad mortem damnatus fuiſſet, niſi Demetrii Phalerei, tum inter Athenienſes potentiſſimi, auxilio euaſiſſet. In le quoque eiectus ad Ptolomaeum Lagi ſe contulit, apud quem moratus, legatiq e munus ad Lyſimachum defunctus eſt, quem oris libertate iratum ſecure et cum riſu contempſit [f]. Tandem lege eum damnatum ob atheiſmum hauſto veneno periiſſe Amphicrates apud LAERTIVM [g] auctor eſt. Fecere haec viri fata, vt recentiori aetate de atheiſmo Theodori diſputaretur. Etſi enim certum eſt, atheiſmi eum non accuſatum tantum, ſed et damnatum eſſe, quod contra Deos diſputauerit, et argumenta pro eorum exiſtentia refutauerit; nondum tamen inde ſequitur, eum reipſa fuiſſe atheum. Socratis enim exemplo conſtat, habitos fuiſſe pro atheis inter Graecos omnes illos, qui a dominante, quod aiunt, religione diſſentirent, et nugiuendulam Graecorum ſacerdotum theologiam improbarent. Et talem quoque Theodorum fuiſſe, viris quibusdam doctiſſimis

y) Quod ſi ſub Alexandro vixit, Ariſtoteli coaenus fuit, quod tamen temporis ſeries et ſucceſſio ſcholae Cyrenaicae vix patitur. Vnde quam exigua fides Suidae ſit, patet.

z) LAERT. L. II. ſ. 98. SVIDAS v. Theodorus T. II. p. 175.

a) loc. cit.

b) In Socrates T. III. p. 353.

c) Librum nominat Laërtius, libros Suidas, qui ita facile conciliari poſſunt.

d) LAERT. L. II. ſ. 100.

e) Ibid. ſ. 101.

f) Ibid. ſ. 102.

g) Ibid. ſ. 101.

mis placuit, qui Deos eum tantum Graecorum oppugnaſſe contendunt [h]; quibus tamen aduerſantur alii, qui Theodorum apertae impietatis reum agere non dubitant [i]. Et difficile quoque eſt in hac quaeſtione ſententiam dicere; cum non tantum humani ingenii inter luxuriantes Graecos proteruia et audacia etiam aduerſus Deos pluribus exemplis conſtet; ſed et zelus ſacerdotum contra philoſophos, ſuperſtitionem et idololatriam abſurdiſſimam publice et incaute reiicientes plurima nobis ſpecimina perſecutionum exhibuerit: ipſa vero Theodori ſcripta hodie non extent; vnde tutiſſimum putamus, in hac quaeſtione vel affirmanda vel neganda cohibere iudicium. Neque tamen tacendum eſt, ſi coniecturis rem agere liceat, militare quaedam pro Theodoro, quae veriſimiliter perſuadent, non tam ipſam numinis exiſtentiam illum negaſſe, quam gentilium Deos riſiſſe atque oppugnaſſe: forte etiam prouidentiam Dei ſuſtuliſſe, eumque ex mundi huius ſphaera quaſi remouiſſe. Cuius coniecturae fundamentum exhibet LAERTIVS [k], qui omnes quidem generis de Diis opiniones reieciſſe fatetur, ait vero, librum eius de Diis offendiſſe non contemnendum, ex quo Epicurus pleraque deſumſerit. Epicurus vero Graecanicam quidem theologiam ſusque deque habuit, et prouidentiam quoque negauit, relegatis quaſi Diis in extramundana ſpatia: Dei tamen exiſtentiam adeo non negauit, vt eam ex anticipata potius omnium hominum notione demonſtraret, longeque feliciſſimam et tranquilliſſimam Deorum vitam eſſe aſſereret, iisque pura mente ſeruiendum eſſe praeciperet. Talia cum ex Theodori libro ſumſerit, atheus is dici non poteſt, qui omnem numinis exiſtentiam negauerit. Frigidumque prorſus eſt, quod excipiunt viri magni ISAACVS CASAVBONVS [l], et IO. FRANCISCVS BVDDEVS [m], Epicureum hominem, qualem Laërtium putant, ex affectu in magiſtrum beneuolo ita iudicaſſe; non contemnendum Theodorum librum de Diis ſcripſiſſe, quoniam ille liber fons fuerit, vnde ſcaturierit, quicquid Epicurus de Diis blaterauit. Non enim hic de Laërtii iudicio agitur [n], ſed, an Theodorus omnem numinis exiſtentiam negauerit, cum tamen theologiae Epicureae fons eius liber fuerit, quod aegre quemquam affirmaturum eſſe putamus, niſi voce atheiſmi ludat. Auget hanc coniecturam et mirifice confirmat non SEXTVS tantum EMPIRICVS [o], qui Theodorum iungit Euemero, aliisque, qui aſſeruerunt, *τοὺς νομιζομένους Θεοὺς δυνατούς τινας γεγονέναι ἀνθρώπους*, *eos, qui pro Diis habeantur, potentes fuiſſe homines*, ex quo loco recte id conficitur, Deos eum inter Graecos receptos, quique pro Diis haberentur, veriſſima ſententia pro magnis et potentiſſimis antiquiſſimi temporis viris habuiſſe, et de Graecorum tantum numinibus diſputauiſſe [p];

h) VOSSIVS de idolol. gent. L. I. c. 1. p. 2. MICH. MOVRGES Plan de Pythagor. T. I. ep 3. p. 96. REIMMANN. Hiſt. Atheiſmi c. XXIV. §. 3. p. 174 ſeq.

i) PARCKER. de Deo diſp. I. ſ. 7. p. 19. GASSENDVS Synt. phil. Epic. P. II. ſ. 1. c. 3. p. 173. BAYLE Dict. T. I. art. Bion. BVDDEVS theſ. de atheiſmo c. I. §. 17. STOLLIVS Hiſt. phil. mor. gent. §. LV. p. 65.

k) L. II. ſ. 97.

l) Ad l. c. Laërt.

m) l. c.

n) Neque certum eſt Laërtium fuiſſe Epicureum, vti ſuo loco demonſtrabitur, neque beneuolo ſatis animo is in Theodorum fuit, vti videre eſt L. IV. ſ. 52.

o) L. IX. adu. mathemat. ſ. 51.

se [p]; sed et CLEMENS ALEXANDRINVS [q], qui *se valde mirari*, ait, *quonam modo Euemerum Agrigentinum et Nicanorem Cyprium et Diagoram, et Hipponem Melium et illum post hos Cyrenaeum, cui nomen erat Theodorus et multos alios, qui moderate ac continenter vixerunt, et reliquis hominibus acrius hunc de Diis istis* (gentilium), *errorem perspexerunt, impios et ἀθέους cognominarint, etiamsi veritatem ipsam non considerauerint, sed errorem tamen certe suspicati fuerint.* Ex vtroque enim loco satis apparet, Theodorum gentili theologiae bellum indixisse, licet, quae de Diis sentienda sint, ipse non definiuerit, id quod et STRABO testatur, *sectam Theodoriam res grauiores tractare, quam vt vellet ipse de Diis vllam in partem pronuntiare* [r]. Quae si rite teneantur, parum ponderis habent, quae pro accusando Theodoro afferuntur EPIPHANII [s], LACTANTII [ss], et MINVCII FELICIS [t], testimonia, quos viros laudatissimos in eiusmodi argumenti genere non semper versatos fuisse accurate, satis notum esse putamus. Quod si haec ad excusandum Theodorum non sufficiunt, quia de genuina eius de Diis sententia non constat, confirmant tamen eam sententiam, quae τὸ ἐπέχειν commendat. Scripsit varia tum de suis dogmatibus, tum de aliis. Theodoros vero alios et in his Cyrenaicum geometram, Platonis praeceptorem, vel Byzantinum, oratorem celebrem, caue, cum nostro confundas [u].

Euemerus. EVEMERVS ille, veteribus passim memoratus patria quis fuerit, incertum, alii enim ex Sicilia Messenium, alii Agrigentinum, alii Tegeaten faciunt. Floruisse temporibus Cassandri F. Macedoniae regis, ex eo patet, quod gratissimus ei fuit, eiusque auspiciis et voluntate itinera longinqua in Oceanum meridianum suscepit, insulam praecipue Panchaiam perlustrauit, ibique Iouis Triphylii columnam vidit, et inscriptas ei res illius DEI gestas legit [x], et quae afferunt VOSSIVS [y], HIER. COLVMNA [z], BENTLEIVS [a], et FABRICIVS [b]. Scripsit is libros ἱερὰς ἀναγραφῆς siue *sacrae historiae*, veteribus, imprimis priscae ecclesiae doctoribus valde memoratos, sed iniuria temporis deperditos, praeter fragmenta quaedam ab Ennio versa, quae collegit illustrissimus COLVMNA [c]. Argumentum libri ita enarrat TVLLIVS [d]: *Quid? qui aut fortes et claros aut potentes viros tradunt post mortem ad Deos peruenisse, eosque esse ipsos, quos nos colere, precari, venerarique soleamus, nonne expertes sunt religionum omnium? quae ratio maxime tractata ab Euemero est, quem noster et interpretatus et secutus est, praeter ceteros, Ennius. Ab Euemero autem et mortes et sepulturae demon-*

p) Diserte id §. 55. ait SEXTVS eum τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι θεολογούμενα ποικίλως ἀνασκευάσαι.
q) Protrept. p. 21.
r) Conf. CASAVBON. l. c.
s) Expos. fid. Op. T. I. p. 1089.
ss) L. I. c. 12.
t) In Octauio c. VIII. addendi CICERO de nat. Deor. L. I. c. 14. PLVTARCH. de plac. philosoph. L. I. c. 7.
u) LAERT. L. II. §. 104. viginti nominat de oratore vid. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 484.
x) Vid. EVSEB. praep. L. II.
y) De Hist. Graec. L. I. c. 11. p. 70.
z) In fragmentis Ennii p. 312 seq.
a) Ad Callimachum p. 340.
b) Ad Sext. Emp. p. 552.
c) loc. cit.
d) De nat. Deor. L. I. c. 42.

monstrantur Deorum. Idem fere repetit PLVTARCHVS [e] *eum illos, qui Dii existimantur uniuersos aequaliter expunxisse, et ad nomina priscorum imperatorum, et regum detorsisse descripta aureis literis in Panchaea.* Offendisse hunc Euemeri librum gentiles, nemo mirabitur, iugulum enim petebat totius theologiae gentilis, quae ita ad abominabilem superstitionem excreuit, vt supra in historia theologiae barbaricae atque Graecae demonstrauimus. Inde variis modis in Euemerum insurrexerunt scriptores veteres. Quidam enim et in his PLVTARCHVS [f] fidem eius in dubium vocant, et Panchaeam insulam non esse contendunt; vel cum CALLIMACHO [ff] negant Iouis sepulchrum, ad quod prouocat, Cretae eum vidisse. Plerique vero omnis religionis et pietatis hostem audacissimum esse, clamitant, et inter atheos primi nominis referunt, qua de re ne longi simus, praeter loca a COLVMNA [g] praefixa, videndi SEXTVS EMPIRICVS et CLEMENS ALEXANDRINVS [h]. Ad quorum tamen argumenta facile responderi potest, si hoc vnum obseruetur, non ideo omnis religionis et pietatis hostem eum dici posse, qui origines idololatriae detegit, praecipue cum historiae veritas Euemeri partes iuuet. Gentiles vero scriptores ita de Euemero iudicasse nec mirum est, et quam misere et sine fundamento id factum, facile intelligi potest [i]. Nos, qui historiam atheismi non scribimus, in adducendis veterum de Euemero testimoniis et excutienda eorum fide non commoramur; illud modo addimus, quod a cl. Zimmermanno praetermissum est, AELIANVM [k]. Euemerum inter eos numerare, qui in dubium vocauerint: sintne dii nec ne? et curentne res humanas, an non? Et confirmare id THEOPHILVM ANTIOCHENVM [l]. *Impurissimum Euemerum cum plurima de Diis ausus fuisset proponere, postremo Deos prorsus e rerum natura sustulisse, et omnia αὐτοματισμῷ per motum sibi insitum administrari.* Haec si vera sint, conclamatum omnino esset, de Euemero ab atheismi crimine purgando. Sed non sine caussa suspecta sunt haec testimonia. Patet enim ex CLEMENTE ALEXANDRINO [ll]. Euemerum inter eos fuisse, qui ob reiectam superstitionem et idololatriam sine ratione inter atheos relati sunt. Quod non scripsisset eruditissimus doctor, si ad tam apertam impietatem Euemerus processisset. Idem de LACTANTIO [m] MINVCIO FELICE [n] aliisque Ecclesiae veteris doctoribus iudicium esto. Vnde non iniusta nascitur suspicio, gentiles sacerdotes, quorum vineta caedebat Euemerus, irritatos, cum religionem publicam ab eo traduci et ad figmenta humani ingenii referri viderent, hoc quasi consequens ex eius libro deriuauisse, et accusauisse eum, quod omnem nu-

 minis

e) De Iside et Osir.
f) loc. cit.
ff) loc. cit.
g) loc. cit.
h) ll. supra citatis.
i) Qua de re consuli velimus, eruditissimi Io. Iac. ZIMMERMANNI amici nostri elegantissimam epistolam ad Nic Nonnium, qua Euemerum Messenium et Diagoram Melium ab atheismo contra Plutarchum aliosque defendit, quae inserta est Museo Hist. Phil. Brem. Vol. I. P. IV. art. 3. p. 71 seqq. quaeque specimen est apologiae virorum doctorum atheismi accusatorum, quam diu iam molitur.
k) V. H. L. II. c. 31.
l) Ad Autolyc. L. III. p. 292 seq. ed. Wolf.
ll) loc. saepius citato.
m) L. I. c. 11. 13.
n) c. XI.

minis exiſtentiam et prouidentiam negauiſſet. Reiectis enim numinibus ſuis reiici religionem ipſam et negari diuinam prouidentiam credebant, et credi ab aliis illorum intererat. In eiusmodi accuſationes incidens Theophilus, vt fuere PP. in examinanda Graecorum fide ſatis negligentes, magnam impietatem detexiſſe ratus, Euemerum inter apertos numinis hoſtes collocare non erubuit. Quod certius liceret definire, ſi vtiliſſimus in philoſophiae hiſtoria liber extaret. Quo dum caremus, coniecturis agendum eſt: quas qui reiicit, hoc ſane concedat, oportet, in decernenda de Euemeri atheiſmo ſententia, iudicium eſſe cohibendum.

Philoſophia Theodori.

§. XII. Philoſophiae moralis, qualem tradidit Theodorus, haec nobis praecepta ſeruauerunt veteres [o]:

I. Finem eſſe gaudium et moerorem, alterum ob prudentiam, alterum vero ob imprudentiam.

II. Bonam eſſe prudentiam atque iuſtitiam, malos vero contrarios habitus, media voluptatem atque dolorem.

III. Amicitiam neque in ſapientes neque in inſipientes cadere; in his enim amicitiam perire, cum ea vti neſciant; illos vero, cum ſibi ipſis ſufficiant, amicitia non indigere.

IV. Rationi conſentaneum eſſe, prudens vir vt ne ſibi mortem pro patria arceſſat; neque enim fas eſſe, perire ſapientiam, vt ſtultis bene ſit.

V. Patriam eſſe mundum.

VI. Nihil natura turpe eſſe, ſi auferatur vulgaris opinio, quae ad continendos ſtultos conflata eſt, hincque furto quoque et adulterio et ſacrilegio, cum tempeſtiuum ſit, daturum operam ſapientem, publice quoque absque vllo pudore ſcortis congreſſurum. Ita quidem LAERTIVS [p], qui etiam addit, abſurdis quibusdam argutiis, in quibus multum valuiſſe dicitur, propudioſam hanc licentiam defendiſſe. Putatque MENAGIVS [q], ipſo facto hanc doctrinam expoſuiſſe Theodorum, cum apud Lyſimachum ab Hipparchia Cratetis vxore ſophiſmate impetitus pallium ei detraheret, vt, qua parte mulier erat, conſpiceretur, vt eſt apud LAERTIVM [r]. Neque tamen haec quoque extra dubitationem ita poſita ſunt, vt non iuſta enaſcatur ſuſpicio, Theodoro atheiſmi impietate infami ex doctrinis moralibus, quas profitebatur, haec quaſi conſectaria affricuiſſe genus irritabile vatum, et vt ſpeciem accuſationi conciliaret, quod inuidiae argumentum erat philoſopho tribuiſſe. Quod ne ſola coniectura ducti dicere videamur, etſi illa cauto cuilibet ex ſolis omnis fere aetatis exemplis in eiusmodi re enaſcitur; cogitari volumus, diuerſiſſima veterum narrata, de mente Theodori circa rerum, quam dicunt moralitatem. SVIDAS [s] enim ei tribuit, indifferenter eum res omnes habuiſſe, LAERTIVS [t] vero ad δόξαν, ſiue opinionem (ens morale, Scholaſticorum more, diceres, τῇ φύσει enim opponitur) cuncta

o) LAERT. L. II. ſ. 98.
p) Ibid. ſ. 99.
q) Ad l. c. Laërt.
r) L. VI. ſ. 97.
s) In Socrat. l. c.
t) loc. cit.

cuncta reduxiſſe, quae opinio ab Archelai et Ariſtippi mente, omnem moralitatem ad legem et inſtituta referente, prope abeſt; nec prudentia atque iuſtitia ſine his conſtare poſſunt, quas tamen ſolas bona eſſe Theodorus aſſirmauit; Phauorinus autem apud STOBAEVM [w] honeſtum habuiſſe, ait, Theodorum, pro ſolo bono, turpe pro ſolo malo, reliqua ſapienti indifferentia eſſe. Ex quibus ſi non certa conſequentia deduci poteſt, rerum moralium honeſtatem atque turpitudinem, quacunque ex norma ea proueniat, Theodorum agnouiſſe, illud tamen non ſine veriſimilitudine infertur, non omne honeſti atque turpis diſcrimen ſuſtuliſſe, et inter criminationes inimicorum referenda eſſe, quae illi tribuuntur, extremae impudentiae dogmata. Nec quae apud Lyſimachum inter Theodorum et Cratetis vxorem facta ſunt, pudoris oblitum impudicumque animum prodidiſſe innuunt. Nihil enim aliud narrat Laërtius, niſi hoc, virilem habitum, quem philoſophorum more geſtabat Hipparchia, ei detraxiſſe, et ad telas eam remiſiſſe, atque oſtendiſſe ita, eſſe mulierem. Nihil hic de nuditate reuelata, quam ſi oſtendiſſet, Theodorus, addidiſſet Laërtius, vt alibi [x] ſolet, ἀνεσυράμενος δ᾽ αὐτῆς θοιμάτιον, ἔδειξεν πότερον γυνή ἐστιν ἢ ἀνήρ. Sed ponamus, ſublato pallio nudam oſtendiſſe mulierem philoſopham, non hoc fecit ad fouendos impudici animi ignes, ſed vt mulierem Cynicam, moribus eius non repugnante ratione contunderet, et in ruborem daret. Pleraeque vero eiuſmodi narratiunculae caute audiendae et legendae ſunt, cum ſolennis olim mos fuerit, philoſophos eiuſmodi fabulis traducendi et vulgus riſui exponendi: cuius rei exempla pluſcula in hiſtoria Cynicorum deprehendemus, et ſpecimina eius rei haud pauca nobis exhibent Athenaeus et Lucianus, acerbi philoſophorum irriſores.

§. XIII. Inter ſectatores Theodori BION, patria BORYSTHENITA *Bion Boryſthenites.* ingenii optimi, religionis atque pietatis peſſimae famam conſecutus eſt [y]. Parentibus ortus ignobilibus, patre liberto, matre ex lupanari, familia ob facinus venundata; ab oratore quodam emtus poſt fata haeres inſtitutus eſt, cuius ille libris crematis atque diſcerptis Athenas conceſſit, ibique ad philoſophiam animum applicuit, quae de ſe ipſo narrat apud LAERTIVM [z]. Cratetem initio audiuit Academicum, hac vero repudiata ſecta, pallium et peram arripuit et Cyniſmo ſe addixit; poſtea, cum Theodorum videret omnis generis eruditionem diſcipulos docentem, eum ſecutus eſt, ſectaeque Theodoriae nomen dedit. Poſtremo Theophraſtum quoque Peripateticum audiuit [a]. Et ex diuerſis his ſectarum ſtudiis variae quoque animae qualitates exortae ſunt. Ingenium enim verſatile, et callidum, quo philoſophiam exagitantibus [b] plurimum adiumenti attuliſſe LAERTIVS ait, Academicis

w) Conf. cel. STOLLIVS Hiſt. phil. mor. §. LV. p. 66.

x) L. II. ſ. 116. qui locus ad Theodorum quoque noſtrum pertinet L. VI. ſ. 46. et MENAGIVS ad haec loca.

y) Vid. LAERT. L. IV. ſ. 46 ſqq. ex recentioribus STANLEIVS Hiſt. phil. P. III. p. 260 ſeqq. BAYLE Dict. T. I. art. Bion p. 566. qui prolixus ſatis eſt.

z) loc. cit.

a) Ibid. ſ. 51.

b) Male apud STANLEIVM l. c. eſt excolentibus, Laertius καθιππάσασθαι τῆς φιλοσοφίας habet.

cis disputationibus acuisse: constantiam vero mentis omnis passionis expertem Cynismo deberi; morum et habitus quoque magnificentiam, quam abiecta Cynicorum sorditie sequebatur, Theodoriis acceptam referendam esse dubium non est. Et ex Academia quoque secta sophisticum disputandi artificium, acuta vero et multo sale satyrico condita dicta [c], ex Cynosarge deducenda sunt. Apud Antigonum Macedoniae regem in gratia fuit, cui genus et patriam, atque parentes magna cum libertate et sine pudore enarrauit: vnde colligitur, circa Olymp. CXX. vixisse. Eleganter non tantum et acute, sed et prudenter multa dixit, vnde de eius philosophia morali iudicium aliquo modo fieri potest. Inter multa enim, quae notauit LAERTIVS [d], haec quoque sunt: pulchritudinem esse alienum bonum; magnum malum esse, ferre non posse malum; animi elationem profectus in virtute esse impedimentum; auarum nummos non habere, sed ab iis haberi; fortitudinem iuuenes, prudentiam senes exercere, tantum vero a ceteris virtutibus prudentiam differre, quantum visum a reliquis sensibus. Impietatem [e] fiduciae esse sociam. Amentiam esse proficiendi impedimentum; seruos bonos liberos esse, at ingenuos, mali qui sint, seruos esse cupiditatum maximos; auaritiam omnis mali esse metropolin: ridiculos esse qui diuitiis studeant, eas enim porrigere fortunam, auaritiam seruare, benignitatem dissipare [f]. Maculam tamen haud leuem adspersit famae, non tantum reprehendendo Socratem, quod Alcibiade abstinuerit, quo opus tamen haberet [g], sed etiam impietate et atheismo praeceptorem Theodorum superando, in quo tamen inconstantiam miram in morbo, quem mors eius Chalcide secuta est, prodidisse dicitur. Cum enim summa inopia eorum, quibus opus esset aegroto, premeretur, donec ex familia sua duos seruulos mitteret Antigonus, ipseque in lectica sequeretur; in anilem superstitionem aiunt delapsum ligaturas sibi passum esse applicari, et impietatis in Deos poenitentiam egisse, quam in rem eleganti epigrammate in eum lusit LAERTIVS [h], quo inter alia ita:

Tellus Scytharum quem dedit Bion Borysthenita
Dixisse fertur quod Dei sint vmbra sintque fumus.

Neque tamen et haec suspicione carent inuidiae, qua Theodoria secta pressa est; non enim ea tantum, quae de virtute praecepit, talia sunt, vt cum laudato puerorum amore non consistant, et fortasse ex Cynismo ei macula illa haesit, quem isto potissimum opprobrio, quod masculam venerem permitteret, exagitatum fuisse, suo loco docebitur: sed et atheismus ille aliis argumentis, quam vulgi rumoribus, quibus tribuit LAERTIVS, probandus est: faci-

c) *Hic delectatur Iambis*
Ille Bioneis sermonibus et sale nigro
HORAT. L. I. ep. II. v. 59.

d) l. c. s. 47 seqq.

e) MENAGIVS ex PLVT. de instit. puer. reponit δυσγένειαν quod placet quoque OLEARIO ad STANLEIVM l. c. p. 261. Lectionem tamen receptam ferri quoque posse, ostendit MER. CASAVBON ad h. l. qui videndus.

f) STOBAEVS Serm. CCXXXIII. p. 769.

g) LAERT. l. c.

h) Ibid.

facileque ex eo, quod coram imperitis de Diis loqui noluit [i], exsculpi potuit, quam ei prudentiam Theodori praeceptoris exemplum commendauit; Vnde et hic quoque de atheismo Bionis malumus ἐπέχειν, quam fidentius pronuntiare, licet exemplis non careat, atheos impudentissimos morti proximos ad similem superstitionem fuisse delapsos [k]. Plures inter veteres memorantur huius nominis [l], inter se non confundendi, inter quos vnus fuit ex Democriti familia, Abderita mathematicis artibus deditus, qui Attica pariter dialecto scripsit et Ionica, primusque dixit esse partes orbis habitabilis, in quibus sex mensibus dies, totidemque nox perpetua obtineat. Sic et Bias cum Bione miscendus non est; illius enim, non huius dilemma istud est, de non ducenda vxore siue pulchra sit, siue deformi, licet Bioni tribuat PLVTARCHVS [m].

§. XIV. Et hi quidem celebriores philosophi sunt, quos schola Cyrenaica ab Aristippo excitata tulit; dubium vero non est, alios quoque ei nomen dedisse, ignobilioris famae, et hinc veteribus praetermissos. Mature tamen Cyrenaica schola desiisse videtur; cuius caussam coniicimus, partim quod extra Graeciam, quae sola Musarum sedes fuit, fuerit condita; partim quod abusu doctrinae de voluptate [n] et atheismi imputatione infamis fieret et periculosa; partim quod Epicurea secta voluptatis doctrinam ad habitum magis philosophicum et honestiorem reuocaret, vnde et Cyrenaicorum post Epicuri tempora mentio non fit. Refert quidem LAERTIVS [o], Dionysium Heracleoten, a mutatione sectae, Metathemenon dictum, a Stoica secta ad Cyrenaicam defecisse, quod ἀπάθειαν Stoicorum falsam esse, excruciatus oculorum doloribus sensisset, ideoque voluptatem pro fine et bono summo habuisse: recte vero ex Luciano monuit MENAGIVS [p], quocum conferendus est IONSIVS [q], potiori iure adscribendum esse Epicureis. *Cyrenaicae scholae exitus.*

i) Interrogatus, Diine essent? respondit:
Tu ne senex turbam a nobis propellere curas.
Id est, coram turba de his quaestionibus agi non posse. LAERT. L. II. f. 117.

k) Conf. BAYLE l. c. not. F. forte et hoc accusationi huic occasionem dedit, quod de imperio Dei in sacrilegos sophismate luderet, vid. quae ex SENECA de benef. affert BAYLE l. c. not. I.

l) LAERT. l. c. MENAG. ad h. l.

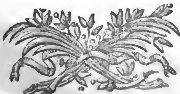
m) Tribuitur etiam Aristippo, et Antistheni conf. BAYLE l. c. not. G.

n) Inde Hedonicorum nomen, quod in falsae eruditionis significationem tractum esse supra ex interpolato Cebetis tabulae loco probauimus. Idem tamen nomen Epicureis quoque datum esse ex SIMPLICII et AMMONII locis a MENAGIO ad Laërt. L. I. f. 17. allatis constat.

o) L. VII. f. 167.

p) Ad l. c. et L. X. f. 25. Laërt.

q) De Scripr. hist. philos. L. I. c. 20. pag. 118. L. III. c. 8. p. 250. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 403.

CAPVT QVARTVM.

DE SECTA MEGARICA, SIVE ERISTICA.

§. I.

Secta Megarica vel Eristica.

Megaricae sectae initium dedit EVCLIDES Megaris, vrbe ad Isthmum posita, oriundus, cuius tamen origines alii ex Gela, vrbe Siciliae, repetunt [a]: inde enim a conditoris patria Megarica appellata est. Eristicae vero nomen a contentiosa disputandi et philosophandi ratione accepit, licet cum hac secta litigiosum hoc altercandi studium non demum ceperit, quod iam antea in secta Eleatica, auctoribus Xenophane, Parmenide et Zenone Eleate viguit, vti suo loco demonstrabimus [b]: quodque intra Graeciam demum, in qua sophistae altercandi artem iam exercebant, peculiarem scholae formam accepit: cum ex dicendis certum sit, ex Eleaticorum palaestra in hanc sectam contentiosam hanc philosophiam fuisse deriuatam [c], id quod ad designandas origines logicae contentiosae omnino notandum est. Dialectica quoque dicta est, non quod dialecticae originem dederit, sed quod interrogando ac respondendo sermones librosque componeret, quam docendi et philosophandi rationem a Socrate quidem didicit, ad contentiones vero et litigia philosophica primum applicuit, inde Dialecticorum nomen; quod primum appellauisse Dionysium Carthaginensem auctor est LAERTIVS [d], quemadmodum Eristici ab Alexino [e] dicti sunt. Et foecunda quoque philosophis haec secta fuit, inter quos post Euclidem, Eubulides, Alexinus, Euphantus, Apollonius Cronus, Diodorus Cronus, Ichthias, Clinomachus atque Stilpo eminuerunt.

Euclides Megarensis.

§. II. EVCLIDES a natura ingenio subtili et acri praeditus mature se ad philosophiam contulit, priusquam enim ad Socratem peruenisset, Parmenideorum librorum studiosissimum fuisse, tradit Alexander apud LAERTIVM [f]: ex cuius quoque scriptis artem contendendi didicisse, veteres volunt [g]. Socratis vero fama ad Megarenses perlata, eius audiendi gratia Athenas non sine periculo commigrauit. Decreto enim, vti narrat GELLIVS [h], paulo post eius aduentum cauerant Athenienses, qui Megaris

a) LAERT. L. II. f. 106.

b) Conferendus interim cel. WALCHIVS Hist. Logic. §. III. Parerg. Acad. p. 498 seqq.

c) Qui cum Zenonis auditor esset, vides, quantum ab eo dissenserit, et quam non multum a Platone Megarici, quorum fuit nobilis disciplina: cuius, vt scriptum video, princeps Xenophanes, quem modo nominaui, deinde eum secuti Parmenides et Zeno, post Euclides, Socratis discipulus, Megareus a quo iidem illi Megarici dicti sunt. Ita CICERO Tusc. Qq. L. II.

d) l. c. De variis vero philosophis, qui Dialectici dicti sunt, consulendus est IONSIVS de Scr. hist. phil. L. II. c. 1. p. 120.

e) IDEM l. c. c. 2. p. 121.

f) l. c. Cuius ratio forte inde deducenda est, quod origines et familiam ad Gelam Siciliae referret; ita enim conciliandi videntur veteres, de Euclidis patria dissentientes. In his vero oris celeberrimum erat Parmenidis nomen et fama, quae tanta fuit, vt Athenas quoque eius libri deferrentur, ibique legerentur, vt ex PLATONIS Parmenide videre est.

g) CICERO l. c. Qq. Acad. L. IV. c. 42.

h) N. A. L. VI. c. 10.

ris ciuis esset, si intulisse Athenas pedem deprehensus esset, vt ea res ei homini capitalis esset; tanto Athenienses Megarensium odio flagrabant [i]. Tum Euclides, qui Megaris erat, quique ante id decretum, et esse Athenis et audire Socratem consueuerat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem cum aduesperasceret, tunica longa muliebri indutus et pallio versicolore amictus et caput rica (velamen id muliebre est) velatus, e domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat, vt vel noctis aliquo tempore sermonum consiliorumque eius fieret particeps. Rursusque sub lucem millia passuum paulo amplius viginti eadem veste illa tectus redibat. Non placebat tam feruido Euclidis ingenio placida quaerendi et philosophandi ratio, quam Socrates sequebatur; sed vt impetum animi Eleaticis contentionibus addictum expleret, forensibus caussis diligenter se applicuit; quod quia inutile ac turpe putabat Socrates, reprehendisse eo nomine Euclidem dicitur: *O Euclide sophistis quidem vti scis, hominibus nescis* [k]. Ingenio itaque suo indulgens in patriam concessit, scholamque instituit [l], in qua variis argumentationum generibus disceptandi artem tradidit, quam tantis bellis atque contentionum vehementia exarsisse veteres testantur, vt Diogenes, non σχολὴν sed χολὴν, *merum fel* esse dicendam, affirmaret [m], et Timon Euclidem λύσσαν ἐρισμοῦ, *contentionis rabiem* Megaras inuexisse diceret [n]; adeo a moribus Socratis discrepabat. Celeberrimum tamen in scholis fuisse PLVTARCHVS [o] ait, neque id mirandum; ex Socratis enim historia notum est, quam immensum pretium disceptandi arti Graeci tum temporis statuerint. Etsi vero acerrime disputabat Euclides, animo tamen placidissimo fuisse, et Socrate praeceptore digno ex eo manifestum est, quod narrat PLVTARCHVS [p]: cum audiuisset sibi excandescentem dicere, *peream, nisi vindictam exposcam*, respondisse: *et ego peream, nisi hanc tibi iram verborum lenitate extorsero, vtque me perinde, ac antea, ames effecero.* Eandem animi beneuolentiam Socraticis quoque discipulis exhibuit. Cum enim mortuo Socrate Plato cum ceteris philosophis se tyrannorum metu Megaram, ad ipsum, contulissent, hospitio eos humanissime excepit, donec secure Athenas redeundi occasio esset [q]. Scripsit tum alia, tum dialogos sex, de quorum tamen fide dubitauit Panaetius [r]. Alius et iunior multo est Euclides, geometrarum facile princeps [s], quem cum nostro

i) Vid. THVCYDID. L. I. p. 92.
k) LAERT. L. II. f. 30.
l) Factum id esse viuo adhuc Socrate inde colligi potest, quod, eo satis concedente, ad eum non tantum Socratici aufugerint, Megaris degentem, sed et Plato viginti octo annos tum natus eum audiuerit LAERT. L. III. f. 6. vnde sequitur, scholam tum temporis aliquandiu iam habuisse. Praeterea rem itaque in eo reprehendit RAPINVM BAYLE Dict. T. II. art. Euclides not. F. p. 416.
m) LAERT. L. VI. f. 24.
n) Ibid. f. 107.
o) De amic. fratr.
p) l. c. apud STOBAEVM Serm. CCIX. p. 654. Socrati tribuitur, errore facillimo, Socratici cognomine in Socratis nomen mutato. vid. STANLEI. p. 264.
q) LAERT. L. II. f. 106.
r) LAERT. L. II. f. 107. SVIDAS in Euclides T. I. p. 893. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 79.
s) Patria celeberrimi geometrae incerta est, plerique Alexandrinum faciunt. Claruit temporibus Ptolomaei Lagi, qui Ol. CXXIII. obiit. Alexandriae mathematicas disciplinas summa cum laude docuit, et eruditissimis scriptis illustrauit, de quibus videsis FABRICIVM Bibl. Gr. Vol. II. p. 369 seqq. [illegible] et benignum erga omnes, prae;

ſtro quidam confuderunt: quemadmodum noſter quoque ab aliis [t] diſtinguendus eſt.

Doctrina Euclidis. §. III. De dogmatibus philoſophicis Euclidis pauca nobis veteres memorant:

I. Diſputationes ex ſimilibus inſtitutas illum penitus ſuſtuliſſe. Eas nempe vel ex ſimilibus ad ſimilia, vel ex diſſimilibus ad diſſimilia procedere: ſi prius fiat, praeſtare, vt res ipſae examinentur, quibus ſimiles quaeruntur; ſi poſterius nullius vſus eſſe comparationem [u].

II. In argumentationibus non aſſumtionibus fuiſſe vſum, ſed concluſionibus. Ita quidem LAERTIVS [x], quae cel. WALCHIVS [y] id ſignificare vult: fuiſſe moris apud Euclidem aliorum concluſiones et ſententias confutare non per contraria principia, ſed per concluſiones, quae continebant varia incommoda. Haec vero nec modum ratiocinandi Euclideum, nec vim verborum Laërtii exhauriunt. Non enim id vult Laërtius, argumentatione ad abſurdum deducta, vt in logicorum ſcholis loqui amant, Euclidem vſum fuiſſe, ſed, praetermiſſis lemmatibus, ſiue propoſitionibus aſſumentibus, ſolis illationibus aduerſariis inſtitiſſe. Nempe, vt GASSENDI verbis [z] vtamur, *quaſi conſecutiones forent ſatis perſpicuae, illationes eum congeſſiſſe, Ergo, Ergo, Ergo; quae arguendi ratio, quaſi reſpirare non ſinens eſt omnium vrgentiſſima; quare cum hoc modo foret inſtans, premens ac vehemens, notatum fuiſſe a Timone, quaſi quandam litigii vel contentionis rabiem Megaricis inſpirauiſſet.*

III. Vnicum eſſe bonum, cuius diuerſa tantum ſint nomina, prudentiae ſcilicet, Dei, mentis et cetera. Nec eſſe aduerſum bono quicquam in rerum natura [a]. Difficilis et obſcura ſententia, quae ipſum acutiſſimum BAELIVM incertum et ſuſpenſum tenuit [b]. Ait quidem CICERO [c]: dixiſſe, *id ſolum bonum eſſe, quod eſſet vnum et ſimile et ſemper, et idem;* ſed obſcurum eſt, qua ratione res omnes, quae bonae dicuntur, hoc nomine, hisque affectionibus gaudeant, ſicque et Deus, et mens et prudentia, et reliqua bonum ſint, et tale quidem, quod malum excludat. Si tamen coniecturis locus eſt, videtur Euclides metaphyſicis notionibus largius indulgens, et Parmenideis doctrinis de vno in vniuerſo imbutus, ad generalem et abſtractam boni notionem reſpexiſſe, et cum vnum tantum reale, et eſſentiale bonum ſtatueret, quod in Deo ſitum eſt, illius participatione omnes res, quae ſunt et exiſtunt, bonas dixiſſe [d]. Hoc poſito, neceſſario ſequitur, ea quae bona non ſunt, quatenus mala ſunt, non eſſe in rerum natura, id eſt phyſicam exiſtentiam non habere, quia ex vno bono non participant, et

praeſertim eos, qui mathematicas diſciplinas augere poſſent, et nullo modo inſenſum, ſed accuratum, non arrogantem fuiſſe ait PAPPVS L. VI. p. 251.

t) Vid. STANLEI. p. 265 FABRIC. l. c. Inter hos et Archon Athenienſis, ex quo natum prouerbium: *ante Euclidem geſtorum meminiſſe*, ob ſancitam ſub eo ἀμνηστίαν.

u) LAERT. l. c.

x) loc. cit.

y) l. c. p. 509.

z) T. I. Opp. p. 40. Eadem monet BAYLE l. c. not. C.

a) LAERT. l. c.

b) l. c. not B.

c) Acad. Qq. L. IV. c. 42.

d) Eo quoque tendunt, quae affert cel. STOLL. Hiſt. phil. mor. §. LVII. p. 70.

et per illud ſunt, ſed quicquid in illis malum eſt, priuationem potius boni eſſe, quicquid exiſtentiae in iis eſt, pertinere ad vnum bonum. Haec Parmenideis doctrinis conformia ex libris eius veriſimile eſt Euclidem hauſiſſe; certe ex Socratis ſchola hauſta non ſunt, quae eiusmodi argutiis et abſtractis notionibus non gaudebat. Quae ſi admittimus, cohaeret totum ſyſtema Megaricum, quod inextricabilis confuſionis et obſcuritatis accuſauit Baelius.

IV. Praeter haec, in ſermonibus ab ANTONIO et MAXIMO congeſtis[e] hoc quoque Euclidi tribuitur: interrogatum a nonnemine, qualesnam ſint Dii, et quibus rebus maxime delectentur? reſpondiſſe: cetera ſe quidem ignorare, illud vero certo ſcire, curioſos illis odio eſſe. Quod ſi recte ei adſcribitur, videtur Euclides a praeceptore Socrate magis ſobrie de Diis ſentire edoctus, eius exemplo cautior redditus eſſe, ne mentem minus prouide explicando ſuperſtitioſorum in odia et perſecutiones incurreret.

§. IV. Succeſſorem Euclides habuit EVBVLIDEM Mileſium, quem inimico aduerſus Ariſtotelem animo fuiſſe eumque data quauis occaſione laceſſiuiſſe perhibent[f]. Huius quidam diſcipulum Demoſthenem faciunt, eumque volunt ab illo literae R pronuntiationem aſſiduo exercitio didiciſſe[g]. Immortale ſibi in litigioſa hac ſchola nomen fecit inuentione diuerſorum ſophiſmatum, apud veteres valde celebrium, quae ita enumerat LAERTIVS *ψευδόμενος* mentiens, *διαλανθάνων* occultus, *ἠλέκτρα* Electra, *ἐγκεκαλυμένος* velatus, *σωρίτης* acerualis, *κερατίνη* cornutus, *φαλακρὸς* caluus. Quae argumentationum captioſarum nomina quia non a forma, ſed a materia nomen acceperunt, obſcura ſunt. Vt itaque miſera Eriſticae philoſophiae facies nugis iſtis difficilibus non immorantis tantum, verum etiam immorientis plenius cognoſcatur, breuiter, qualia fuerint, ad veterum mentem explicabimus, plura quaerentes ad MENAGIVM[h], GASSENDVM[i], WALCHIVM[k] ablegantes. Eſt itaque: *Eubulides.*

I. *Mentiens*, ſophiſma huius argumenti: Si vera dicens, te ais mentiri, mentiris; ſed dicis te mentiri dum vera dicis; ergo vera dicens mentiris[l]. Quicquid ſtatuatur verum eſſe, hoc argumento falſum reperietur.

II. *Occultus*, ſiue fallens; hoc argumento decipit: Noſti patrem tuum? noui: noſti hominem illum, qui latet? non noui; ergo patrem tuum non noſti, nam ille pater tuus latet.

III. *Electra*, nomen habuit a praecipuo exemplo Electrae Oreſtis ſorore, Agamemnonis filia, quae fratrem nouerat et non nouerat; ſcilicet nouerat Oreſtem eſſe fratrem, ſed non nouerat, eſſe fratrem eum, qui cum ea diſſerebat[m].

 IV.

e) Serm. XXXVII.

f) LAERT. L. II. ſ. 108. Inde aetas tempusque Eubulidis cognoſcitur. Ideo calumniator dictus eſſe traditur. vid IONS. Scr. Hiſt. phil. p. 350.

g) ATHENAEVS L. VIII. LAERT. loc. cit. ſ. 109. APVLEI. et CASAVB. ad l. c. Laërt. Incertum tamen eſſe ſatis prodit Laërtius.

h) Ad LAERT. L. II. ſ. 108.

i) In Logic. T. I. Opp. p. 40 ſeq.

k) l. c. p. 510 ſeq.

l) CICERO de diuin. L. II. c. 4. Acad. Qq. L. IV. c. 30.

m) LVCIAN. in vitar. auct.

IV. *Velatus*, itidem a materia nomen accepit, quam ita recitat LVCIANVS [n]: responde mihi, nostine patrem tuum? maxime. Quid igitur, si prope te statuerem velatum quempiam atque interrogarem, nostine hunc? quid diceres? scilicet me non nosse. Atqui hic tuus erat pater, itaque si istum non nosti, palam est, te patrem tuum non nosse.

V. *Sorites*, acerualis CICERONI [o] dictus, inde nomen habet, cum aliquid minutatim et gradatim additur vel demitur, vt aceruus efficitur vno addito grano. Scilicet quaeritur num vnum granum vel duo sint aceruus, si hoc negatur, additur vnum, et sic porro, donec alter concedat esse aceruum, quo infertur: Ergo aceruus efficitur vno grano [p].

VI. *Cornutus*, nomen etiam ab exemplo accepit: habes quod non amisisti; cornua non amisisti, ergo habes. Dicitur etiam cornutum argumentum dilemma ex vtroque latere feriens, quale illud Biantis de vxore non ducenda; quod intellexisse videtur RAPINVS [q], quem ideo praeter rem notat P. BAYLE [r].

VII. *Caluus*: Huius exemplum apud veteres non occurrit, exhibet aliquod MENAGIVS [s] ita: Qui non habet pilos in capite caluus est; Rasus non habet pilos in capite, Ergo, rasus caluus est.

Quam misera haec omnia sint, et sibilo potius atque naso suspenso digna, quam admiratione, quilibet vel mediocriter artis ratiocinandi peritus intelligit. Et tamen sex diuersos libros de vno mentiente conscripsisse Chrysippum, testis est LAERTIVS [t]; ATHENAEVS [u] autem et SVIDAS [x] tradunt, Philetam Coum phthisi periisse, contracta studii excessu, in eo soluendo positi. Eleganter SENECA [y]: *quid me detines in eo, quem tu ipse pseudomenon appellas, de quo tantum librorum compositum est? ecce tota mihi vita mentitur, hanc coargue, hanc ad verum, si acutus es, redige.*

Alexinus. §. V. Post Eubulidem praeter Clinomachum Thurium, Euclidis discipulum, qui primus de axiomatibus et categorematibus et his similibus scripsisse dicitur LAERTIO [z], ALEXINVS, Eliensis, rixarum et litigiorum studiosissimus, innotuit, adeo vt a contradicendi studio elenxinus, contradictorius appellaretur [a], quod non auditores tantum experti sunt, sed et magni eius aetatis viri et celeberrimi philosophi, Zeno Cittieus [b], Aristoteles [c], Menedemus [d], Stilpo et ex historicis, Ephorus [e], aduersus quos litigiosa sapientia bella incruenta gessit. Superbiae animi indicium fecit non postre-

n) loc. cit.
o) De diu. l. c. Acad. Qq. L. VI. c. 6.
p) GELLIVS L. XVI c. 8. SENECA ep. 45.
q) Reflexions sur la philosophie §. 28. p. 358 seq.
r) l. c. not. F. conf. FABRIC. ad Sext. L. II. sect. 241.
s) l. c. GASSENDVS vero et BAYLE l. c. speciem esse putant Soritis, desumtam a quaestione: quot pili detrahendi sint, vt reddatur caluus? vbi vno, duobus, tribus detractis, cum quaeritur, num efficiatur ita caluities, cum tandem certus numerus definitur, concedendum est, vnius pili detractione caluitiem induci, quod prius negabatur.
t) Lib. VII §. 196. u) Lib. IX. n. 403.
x) In Philetas T. III. p. 600.
y) loc. cit.
z) Lib. II. §. 112.
a) Ibid. §. 109. b) Ibidem.
c) ATHENAEVS L. XV. c. 16. conf. IONSIVS de Scr. Hist phil. L. II. c. 2. p. 121.
d) LAERT. L. II. §. 125. 135.
e) IDEM l. c. §. 110.

postremum, quod Olympiam abiit, philosophiam ibi professurus: discipulisque interrogantibus: cur eo degeret loco? sectae se meditari institutionem dixit, eique Olympicae nomen imponere. Verum cum et rerum penuria, et loci insalubris molestia atque aëris intemperie affligerentur, discessere omnes, Alexino solo cum seruo relicto. Postea natans in Alphaeo flumine, arundinis laesus acumine, diem obiit. Scripsit non tantum aduersus Zenonem et Ephorum [f], sed et alios libros, quos periisse nemo magnopere indignabitur: quales enim fuerint, ex auctore fieri potest iudicium.

§. VI. Alexini discipulus, vel Eubulidis potius ex disciplina EVPHANTVS fuit, Olynthius, Antigoni regis praeceptor [g], qui non litigiosae tantum disciplinae curam habuisse videtur, sed et sapientiae, quae ad vitam pertinet [h]: scripsit enim ad Antigonum librum *de regno*, quem laudatissimum vocat LAERTIVS [i]. Grandaeuus is obiit, relictis quoque historia sui temporis [k] et tragoediis, quae in certaminibus tragoedorum plurimum placuerunt. Praeter hunc APOLLONIVS quoque CRONVS ex Eubulidis disciplina prodiit [l], quem Cyrenaeum fuisse STRABO [m] auctor est, qui eum Cronum Apollonium nominat, posteriore nomine ab vrbe Apollonia deriuato: prius a cunctando accepisse, vel a morosis et difficilibus moribus et obscuritate videtur [n]. *Euphantus.* *Apollonius Cronus.*

§. VII. Apollonii discipulus post praeceptorem inclaruit DIODORVS, et ipse CRONVS, appellatus, qui Iaso ortus est, Cariae ciuitate; patre Amenia [o]. Non Eubulidem tantum audiuisse LAERTIVS auctor est, sed et STRABO [p], Apollonium habuisse praeceptorem, et ab eo Croni nomen haereditario quasi titulo accepisse, quod obscuritatis potissimum ratione habita praeceptorem imitaretur [q]. Ad cunctationem tamen isto nomine respexit Ptolomaei Soteris conuicium, quod exitium Diodoro attulit. Cum enim in praesentia regis a Stilpone dialecticis argutiis more scholae tentaretur, et extemplo eas nequiuisset soluere, a rege non aliis tantum obiurgationibus increpatus, sed et Cronus conuicii nomine vocatus est [r]. Quam contumeliam altissima mente reponens, cum a regis conuiuio excederet, librum de isto problemate, quo eum Stilpo vexauerat, composuit, et vitam ex moerore confectam finiit, quem recte ideo asinum appellat LAERTIVS [s]. Quamquam vero *ἀδοξίαν* ei tribuit STRABO, in dialecticis tamen valentissimum fuisse, et CICERO testatur et SEXTVS EMPIRICVS. *Diodorus Cronus.*

f) Male interpres Laërtii expressit ad Zenonem et Ephorum.

g) Ibid. §. 110.

h) Tragici quatuor dramatibus, quae tetralogiae dicebantur, certarunt, quorum certamina plusculа veteres memorant. Hinc tetralogias Platonis nomen habere suo loco docebitur. Conf. IONS. de Scr. Hist. phil. L. I. c. 16. p. 86 seq. Minus itaque recte et ad mentem Laërtii haec de applausu in scena reportato refert STANLEIVS Hist. Phil. P. III. pag. 268.

i) loc. cit.

k) Conf. VOSSIVS de Hist. Gr. L. I. c. 8.

l) LAERT. l. c.

m) Lib. XVII. p. 838.

n) Vid. quae mox §. seq. dicentur.

o) LAERT. L. II. §. 111.

p) loc. cit.

q) Διὰ τὴν ἀδοξίαν κατ' ἀλήθειαν Κρόνον vocat.

r) LAERT. l. c.

s) Vocat enim in adiecto epigrammate Diodorum Κρόνον, abiecto, K, et ρ, id est ὄνον.

cvs [t]. Filias habuit quinque et pudicitiae laude et dialecticae peritia celebres [u], quas dignas censuit Philo dialecticus, Carneadis magister, vt plenissimam de iis scriberet historiam, id quod testatur HIERONYMVS [x]. Diodori vero nomen cum plurimis commune fuerit [y], noster a reliquis caute distinguendus est.

Philosophia Diodori.

§. VIII. Consumsit vero tempus Diodorus, vt reliqui quoque Eristici in dialecticis, in quibus subtilitatem nimiam laudando, nisi fallimur, traduxit Callimachus [z]. Cuius I. specimen nobis seruauit SEXTVS EMPIRICVS [a], qui de Diodori, Philonis et Chrysippi dissensu circa propositiones connexas prolixe differit. Id quod paucis ita comprehendit CICERO [b]: *In hoc ipso, quod in elementis dialectici docent, quomodo iudicare oporteat, verum falsumne sit, si quid ita connexum est, vt hoc: si dies est, lucet, quanta contentio est, aliter Diodoro, aliter Philoni, Chrysippo aliter placet.* Quae vt clarius intelligantur, obseruandum est, Dialecticos in propositionum conditionatarum, quas connexas vocabant, explicatione in eo conuenisse, verum esse consequens, si id vera consequentia deducatur ex antecedente; falsum, si non sequatur; in criterio vero, ex quo diiudicanda est consequentiae veritas, definiendo inter se dissensisse. Et Philo quidem veram esse propositionem connexam putabat, si et antecedens et consequens verum esset, et si antecedens atque consequens falsum esset, et si a falso incipiens in verum desineret, cuius primi exemplum est: Si dies est, lux est, secundi: si terra volat, habet alas, tertii: Si terra volat, est terra; solum vero falsum, quando incipiens a vero desineret in falsum. Diodorus autem hoc falsum interdum esse, quod contingere posset, afferens, omne quod contigit, ex consequentiae complexu remouit, sicque, quod iuxta Philonem verum est, si dies est, ego differo, falsum esse pronunciauit, quoniam contingere possit, vt quis, si dies sit, non differat, sed sileat. Ex qua Dialecticorum disceptatione Sextus infert, incertum esse criterium propositionum hypotheticarum. Ex quibus parca, vt debet, manu prolatis, iudicium fieri potest, quam miseranda facies fuerit dialecticae eristicae, quae ad materiam magis argumentorum, quam ad formam et ad verba magis, quam ideas, quae ratiocinia constituunt respiciens, non potuit non innumeras sine modo et ratione technas et difficultates struere, facile fumi instar dissipandas, si ad ipsam ratiocinandi et ideas inter se conferendi et ex tertia iudicandi formam attendatur. Quod si enim inter veritatem consequentiae et consequentis, (liceat paulisper cum scholasticis barbare loqui) distinxissent, inanis disputatio in puluerem abiisset, et euanuisset; nam de prima Diodorus, de altera Philo, et hic quidem inepte et minus accurate loquebatur. Sed haec ὡς ἐν παρόδῳ. Ceterum II. in sophisma-

t) Contra Gramm. f. 309. Log. L. II. f. 115 seqq.

u) Nominat eas CLEM. ALEX. Strom. L. IV. pag. 522.

x) Contra Iouinian. L. I. conf. MENAG. ad l. c. Laërt. et Hist. phil. mul. §. 60. vbi tamen quatuor nominat, cum quinque fuerint.

y) Catalogum Diodororum satis longum exhibet FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 775.

z) Cuius versus vide apud LAERT. et SEXT. ll. cc.

a) Adu. Logic. l. c.

b) Acad. Qq. L. IV. c. 47.

phismatibus struendis Diodorum excelluisse, non id solum argumentum est, quod is quibusdam auctor argumenti, quod velatum dicitur, fuisse asseratur [c], sed et quod argumentum dominans inuexerit, de quo, ne his nugis lectori molesti simus, Epictetum apud ARRIANUM [d] consuli velimus. Et ad haec quoque Dialecticae peritiae acumina referendum est argumentum, quo nihil moueri probabat. Quod ita SEXTUS enarrat [e]: Si quid mouetur, aut in eo, in quo est, loco mouetur, aut in eo, in quo non est. At neque in quo est mouetur, manet enim in eo, si in eo est; nec vero, in quo non est, mouetur; vbi enim aliquid non est, ibi neque agere quidquam neque pati potest. Non ergo mouetur quicquam. Quo argumento non ideo vsus est Diodorus, quod putat Sextus, vt more Eleaticorum probaret: non dari motum in rerum natura, et nec interire quicquam nec oriri; sed vt subtilitatem ingenii dialecticam ostenderet, verbisque circumueniret. Qua ratione Diodorum mire depexum dedit Herophilus medicus. Cum enim luxato humero ad eum venisset Diodorus, vt ipsum curaret, facete eum irrisit, eodem argumento probando humerum non excidisse: adeo vt precaretur sophista, omissis iis cauillationibus adhiberet ei congruens ex arte medica remedium [f].

Tandem et III. inter atomisticae philosophiae sectatores numerari solet Diodorus, eo quod ἐλάχιστα καὶ ἀμερῆ σώματα minima et indiuisibilia corpora statuerit, numero infinita, magnitudine finita, vt ex veteribus asserunt praeter SEXTUM [g], EUSEBIUS [h], CHALCIDIUS [i], STOBAEUS [k] alii, quibus ex recentioribus concinunt CUDWORTHUS [l] et FABRICIUS [m]. Quia vero veteres non addunt, an indiuisibilia et minima ista corpuscula, omnibus qualitatibus praeter figuram et situm spoliata posuerit, sine formidine oppositi inter systematis atomistici sectatores numerari non potest. Nam alii quoque philosophi eiusmodi insecabilia corpuscula admiserunt, nec tamen atomos Democriticos statuerunt. Id quod acute monuit cel. MOSHEMIUS [n].

§. IX. Praeter hos philosophos inter Dialecticos celebres alii quoque fuerunt, minoris famae et nominis [o], et in his Ichthyas quoque; nemo tamen magis inclaruit quam STILPO Megarensis. Is cum praestantissimos praeceptores ad ingenium natura optimum excolendum adhibuisset, celeberrimus philosophus euasit. Refert enim LAERTIUS [p], audiuisse ipsum scholae auctorem Euclidem, quod tamen temporibus repugnat [q], et ex eius sequa- *Stilpo.*

c) LAERT. L. II. s. 111.
d) Dissert. Epict. L. II. c. 19.
e) Pyrrh hyp. L. II. c. 22. s. 142. et II. cc.
f) Ibid. s. 145.
g) Pyrrh. hyp. L. III. c. 4. s. 32. adu. Phys. L. I.
h) Praep. L. XIV. p. 773.
i) p. 291.
k) Eclog. phys. c. 13. p. 28.
l) System. intell. c. I. p. 22.
m) Ad l. c. Sexti, not. X.
n) Ad l. c. CUDWORTHI.
o) Catalogum eorum nectit FABRICIUS Bibl. Graec. Vol. II. p. 823.
p) l. c. s. 113.
q) Euclides enim circa Socratis mortem et sequentia tempora scholam aperuit, Stilpo circa Ptolomaei Euergetae et Demetrii Antigoni filii tempora floruit, vbi minimum 150. anni intercesserunt.

ſequacibus Thraſymachum Corinthium Ichthyae familiarem; itemque Diogenem Cynicum, Paſiclem Thebanum, cui Dioclem Megarenſem addit SVIDAS [r], niſi ibi pro Diocles, Euclides, legendum eſt. Hac inſtitutione tantos in philoſophia profectus fecit, vt non tantum admirabili eruditione inclareſceret, ſed et vitia mentis naturalia feliciſſime emendarentur, isque et acutus eſſet et probatus illis temporibus homo, quo elogio eum mactat CICERO [s]. Erat enim in iuuentute et vinoſus et mulieroſus, ita vero doctrina et vſu vitioſam naturam edomuerat, vt nemo illum vel violentum vel libidini litantem obſeruauerit [t]. Vnde animi in eo robur, manſuetudinem et continentiam admiratur PLVTARCHVS [u], SENECA [x] vero virum fortem et ſtrenuum ſalutat. Fabulae itaque ſimile eſt, quod Onetor apud LAERTIVM [y] tradit, praeter vxorem, quam duxerat, Nicarete etiam pellice vſum fuiſſe: id quod et vita Stilponis continentia et temperantia laudatiſſima refutat, et ſilentium potiſſimum ATHENAEI [z], philoſophorum vitia non reticentis, reiiciendum monet, qui Nicareten Megarenſem non ignobilem, ait [a], et obſcuram meretricem fuiſſe, ſed et natalium ſplendore, et doctrina perquam amabilem; philoſopho enim Stilponi operam dediſſe; quibus vetitam conſuetudina ſine dubio adieciſſet, ſi vllo modo Stilpo eius fuiſſet ſuſpectus. Nobilia vero ſcorta eruditionis et philoſophiae laudem affectaſſe, ideoque contubernia philoſophorum quaeſiuiſſe, ſupra Ariſtippi et Laidis, immo ipſius Socratis et Aſpaſiae exemplis probauimus. Sed et filiae degeneris exemplum id probat, quae cum inquinatiſſimam vitam duceret, eamque parenti dedecori eſſe nonnemo diceret, Stilpo non eam, reſpondit, maiori ſibi dedecori quam ipſe ſit decori ei, eſſe valere [b]: id quod dicere non potuiſſet, ſi ipſe filiae incontinentiae exemplum exhibuiſſet [c]. Eandem animi quoque continentiam circa opes et diuitias probauit, magnumque et philoſopho dignum oſtendit animum. Cum enim [d] magna apud Ptolomaeum Soterem gratia eſſet, is captis vi Megaris pecuniam ei obtulit, et vt in Aegyptum ſe ſequeretur, inuitauit; Stilpo vero parte tantum aliqua pecuniae accepta, in Aegyptum proficiſci noluit, ſed Aeginam ſe contulit, ibique, donec Ptolomaeus Megaris diſcederet vitam egit. Demetrius quoque Antigoni filius, Megaris expugnatis domui eius parcere iuſſerat, reſtituique ſi quid ei ablatum fuerat [e]. Cum itaque rerum ab eo amiſſarum conſignatio peteretur, nihil, quod ſuum eſſe, perdidiſſe ſe reſpondit, doctrinam enim et eruditionem neminem ei eripuiſſe, eloquentiam quoque ſibi eſſe relictam et diſciplinam; ſimulque tanta vi humanitatem illi ſuaſit, vt aſſidue eum Demetrius audire cuperet. Erat enim ei ingenium ſimplex, neque vlla ſimulatione fucatum [f], eruditio vero longe maxima,

r) In Stilpo T. III. p. 376.
s) De fato c. 5. t) Ibid.
u) Adu. Colot. T. V. p. m. 424.
x) Ep. 9. y) L. II. ſ. 114.
z) Is de temperantia Stilponis teſtatur L. X. p. 422.
a) L. XIII. p. 496. conf. MENAG. hiſt. mul. phil. §. 62. BAYLE dict. T. IV. art. Stilpo not. B. p. 283.
b) LAERT. l. c.
c) Conf. quae hac de re habet PLVT. de tranq. an.
d) LAERT. l. c. ſ. 115.
e) PLVTARCH. in Demetrio, et de tranq. animi. SENECA ep. 9. et de conſtant. c. 5.
f) LAERT. L. II. ſ. 117.

xima, quae ei tantam nominis famam conciliauit, vt cum aliquando Megaris Athenas se contulisset, homines ex officinis ad eum videndum confluerent [g]. Inuentione etiam et eloquentia longissime alios antecessit [h], vt omnem fere Graeciam ad Megaricam scholam adduceret, cuius cum princeps existeret, et, quod testatur PLVTARCHVS [i], in litigioso dicendi genere potentissimus esset, doctrinae et disputationum subtilitate sibi ipsi, patriae et amicis summum decus conciliauit. Et haec quoque causa est, cur multos discipulos nactus sit, quos ab aliis philosophis ad se abstraxit, interque eos Metrodorum theoreticum [k] a Theophrasto, Clitarchum et Simmiam ab Aristotele Cyrenaeo, Paeonium ab Aristide, aliosque. Addit his LAERTIVS [l]: Phrasidemum Peripateticum, cuius in physicis maxima fuerit auctoritas, sibi adiunxisse, Alcimum item, oratorem sui aeui in Graecia maximum, Zenonem porro Phoenicium Epicureum philosophum, Cratetem et reliquos; immo Zenonem quoque Cittieum eius discipulum facit Heraclides [m]. Senem fatis functum hausto prius mero vt citius moreretur Hermippus refert [n]. Viginti dialogos ei tribuit SVIDAS, nouem LAERTIVS [o], neque eos multum adeo gratiae habentes, quod, vbi cum laudatissima Stilponis eloquentia comparatur, suspicionem suggerit, fuisse foetus suppositios. Filium habuit Drysonem, quem Brysonem quoque quidam vocant, parentis vestigia in excolenda philosophia prementem [p], quem inter Pyrrhonis praeceptores enumerat LAERTIVS [q]. Quod si verum est, recte inde conficitur, ambiguum Eristicae sectae disputandi genus, multum ad Pyrrhonis incertitudinem contulisse. Alius tamen Bryso est, cuius Aristoteles meminit [r].

§. X. Etsi vero totus erat in dialecticis Stilpo, et fama quoque propter ingenii artisque subtilitatem super aethera notus inclarescebat, pauca tamen, quod mireris, de doctrina eius restant, eaque obscura et non satis expedita. Illa huc redeunt: *Stilponis philosophemata.*

I. Vniuersalia eum plane sustulisse. Dicebat enim: qui hominem dicat, eum neminem dicere, quod non hunc vel illum ea vox significet, nec huic magis, quam alteri conueniat. Rursus id, quod olus videmus, haut esse, olus enim ante multos annos iam fuisse atque ita hoc olus esse non posse. Ita quidem LAERTIVS [s], quem obscuritatis accusat IS. CASAVBONVS [t], qui tamen satis clarus est, modo obseruemus, esse et hoc vnum ex sophismatibus scholae Eristicae, quibus philosophorum ingenia acuebant et vexabant. Scilicet supponebat Stilpo, non dari hominem in abstracto, adeoque has species et genera rerum non natura existere; cum neque in hoc neque in alio homine ille homo vniuersalis queat ostendi. Inductione itaque fa-

 cta

g) Ibid. f. 119. vbi etiam narratur, qua ratione illudentem represserit, conf. BAYLE l. c. not. A.
h) Ib. f. 113.
i) Adu. Colot.
k) conf. MENAG. ad h. l.
l) loc. cit.
m) Ib. f. 120. conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 821 seq.
n) Ib. f. 120.
o) Il. cc.
p) Ibid.
q) L. IX. f. 69.
r) Conf. FABRIC. ad Sext. Emp. adu. Math. L. VII. f. 13. IONSIVS de Scr. Hist. phil p. 118.
s) LAERT. L. II. f. 119.
t) Ad h. l.

cta cum neque hunc neque illum, neque alium hominem esse colligeret, inferebat nullum esse hominem, sicque ludendo ambigua hominis in genere siue abstracto, vti Logici dicunt, et in indiuiduo siue singulari considerati notione, incautos exagitabat. Altiora tamen hic latere putat P. BAYLE [u], et non in solo verborum lusu et cauillationibus substitisse Stilponem, sed vniuersalia siue praedicabilia, qua voce designantur in Peripatetica logica, negauisse: sicque negatis vniuersalibus etiam rerum discrimina sustulisse, quam viam esse ad Spinozismum magno acumine ipsius Stilponis argutiis non cedente vir subtilissimus demonstrare satagit. Nos hunc labyrinthum, ne ab itinere semel constituto seducamur, non ingredimur, hoc vnum notasse contenti, ex mente PLVTARCHI contra Coloten disputantis, qui ob haec sophismata vehementer in Stilponem insurrexerat, haec fuisse ex sententiolis, quas per lusum et iocos inter Sophistas sparsit Stilpo, scholae Megaricae indole ita requirente. Neque tamen vero prorsus esse dissimile, fuisse Stilponem inter eos, qui vniuersalia praeter nuda nomina nihil esse dicerent, quod et Cynicos fecisse et alios, alibi docuimus [x]: quorum partes postea susceperunt Abaelardi sequaces et tota Nominalium secta suo loco prolixius describenda. Eiusmodi enim cauillationes reliquis sectis opponebantur, quae τὰ εἴδη vel extra res, vel in rebus existere iactabant, quorum prius Platonicis, posterius Peripateticis placuit, quosque ita ludicro sophismate derisisse et vexasse videtur Stilpo, amoenissimi et ad ridendum facti ingenii philosophus. Plura enim et profundiora cogitasse, nulla probabilitate euinci potest. Ex hac vero vniuersalium negatione fluxit aliud dogma Stilponis, acumine Eristicae scholae dignum:

II. Vnum de alio praedicari non posse. Non enim idem esse subiectum cum praedicato, aliamque illius, aliam huius esse definitionem. Ita aliud esse hominem, aliud bonum, nec ea posse de se praedicari, cum et hominis alia essentia sit, et boni. Si enim vnum esset homo et bonum, non dici posse praedicariue, medicinam esse bonam, cibumque esse bonum. Eorum itaque quae sunt in subiecto vel de subiecto nullam dari complexionem, sed ea, nisi idem cum subiecto sint, de eo, etiam per accidens praedicari non posse. Nititur haec sententiola, vt PLVTARCHI [y] voce vtamur, negatione vniuersalium, si enim ea non sint, nihil de altero recte praedicari potest. Vnde, quam misera et cauillatoria tota haec disputatio fuerit, manifestum est. Quia vero Stilponem virum grauem et eruditum fuisse constat, ideo omnino Plutarchi opinionem amplectendam esse putamus, *eum tantummodo vocibus quibusdam offensum modum loquendi impugnasse, non, quod in vsu haberetur abrogatum vel res ipsas sublatas serio voluisse* [z]. Addimus subtilitatibus eiusmodi communem loquendi modum impetentibus iuuentutem ad se traxisse, quae magnam istis cauillationibus se consecutam esse sapientiam credebat: vnde Glycera, nobile scortum, cum in conuiuio a Stilpone reprehenderetur, quod

u) loc. cit.

x) In Historia philos. de ideis Sect. I. §. 8.

y) Adu. Coloten, qui haec quidem proposuerat, non vero dissoluerat.

z) Aliter quidem Baelius, cuius vero suspiciones, antequam probentur, demonstrandae sunt.

quod iuuentutem corrumperet, respondit: eum non minus corruptae iuuentutis accusari, cuius animos inutilibus subtilitatibus et sophisticis cauillationibus repleat. Nihilque referre iis, qui sic in miserias incidunt, atque pereunt, an apud philosophum degant, an apud scortum [a].

III. Praeter haec Stilponem statuisse, refert SENECA [b]: Summum bonum mentem esse nullis passionibus obnoxiam, et ita mentem Stilponis scholaeque Megaricae exponit, vt non tantum voluerint sapientem insuperabilem esse ab omni incommodo, sed ei etiam omnem sensum ademerint. In quo discrimen inter Stoicos et Dialecticos intercedere monet. Verbo: lapidem hi volunt sapientem nullius mali sensu affectum, immobilem Stoici, ratione malum vincentem: illi *rigorem quendam naturae*, vt ait PLINIVS [c], *inuehebant, hi robur inuictum vrgebant.* Plura dabit LIPSIVS [d]: qui recte monet, nullibi alias Stilponi haec tribui, sed Pyrrhoni.

Atheismus Stilponi imputatur.

IV. Restat vna eaque haud leuis momenti quaestio de Stilponis philosophia: quid de Diis statuerit? Impietatis enim aduersus Deos suspectum inter Athenienses fuisse, LAERTIVS [e] refert, narrans: Cum solito sophismate vsus, aliquem de Minerua Phidiae interrogasset: num Minerua, Iouis filia, Deus est? illi annuenti dixisse: At ipsa non Iouis, sed Phidiae est: et hoc illo concedente, intulisse: Non ergo ipsa Deus. Qua de re ad Areopagum tractum nihil inficiatum esse, sed asseruisse: recte se locutum, non enim Deum, sed Deam esse. Areopagiticos vero hoc responso non placatos, eum vrbe excedere iussisse. Crateti quoque interroganti: an dii precationibus et diuinis honoribus gaudeant, respondisse: Noli me, fatue, in via de his rogare, sed solum ac seorsum. Inde MENAGIVS parcum Dei cultorem ac omnino ἄθεον fuisse colligit, et violatae in templo matris Deum religionis, in quo comesto allio obdormiuerat, quod ATHENAEVS [f] narrat, reum agit. Addere potuisset, quod refert PLVTARCHVS [h]: somniauisse Stilponem, videre se Neptunum expostulantem secum, quod non bouem ipsi immolasset, qui mos erat sacerdotum; se vero nihil territum, quid ais, Neptune, dixisse? puerii instar venis conquesturus mecum, quod non sumta in foenus pecunia, vrbe mnidore compleui, sed rem tibi sacram e re mea familiari feci? visumque sibi fuisse, Neptunum dextra porrecta subridentem polliceri, ipsius gratia magnum se aquarum prouentum Megarensibus largiturum. Omnia haec satis quidem euincunt, Stilponem a crassa Atheniensium superstitione, statuam pro Dea colentium, fuisse remotissimum, nec impium ei visum fuisse, de Diis istis cauillari; risisse quoque sacerdotum auaritiam, et sacra fecisse pro facultatum suarum modulo. Quae philosophum omnino arguunt, turpem δεισιδαιμονίαν, Graecorum exagitantem; atheum vero fuisse, quo colore inde exsculpetur? Tam diu itaque ex impiorum catalogo delendus est, donec probetur, ipsam numinis existentiam negauisse.

a) ATHENAEVS loc. supra cit.
b) Ep. IX.
c) L. VII. c. 19.
d) Manud. ad phil. Stoic. L. III. c. 7. p. m. 292.
e) l. c. §. 117.
f) Ad l. c. Laërt. conf. BAYLE l. c. not. D. BVDDEVS thes. de ath. c. I. §. 17. REIMMANN. Hist. ath. c. XXV. p. 179.
g) L. X. p. 422.
h) De prof. virt. sentiendo T. I. p. m. 194.

CAPVT QVINTVM.

DE SCHOLA ELIACA ET ERETRIACA.

§. I.

Eliacae scholae auctor.

Phaedo.

Eliaca schola a Socratis doctrina, quantum quidem de ea constat, non recessit, adeoque pro noua prout reliquae, quae ex Socratis disciplina prodierunt, secta non est habenda. Constituit tamen propriam scholam PHAEDO, Eliensis, a cuius patria nomen accepit. Fuit is nobili familia oriundus, quem vero fatorum series in tristem seruitutem redegerat. Apiratis enim occupata patria, captus et quaestui turpi ac lenocinio certo pretio se addici coactus est, et in fornice prostare [a]. Forte fortuna tamen a Socrate praetereunte conspectus, cum faciem ingenuam, qua plane erat singularis, obseruauisset, Alcibiadi vel Critoni, quod tradit LAERTIVS [b], vel Cebeti, vt vult GELLIVS [c] persuasit, vt eum redimerent [d]. Ab eo tempore magno studio et liberali animo in philosophiam incubuit, et Socrati constanter adhaesit: a quo morum quoque disciplinam ita didicit, vt nouam scholam aperire posset. In qua tamen Socratica vestigia reliquisse non legitur. Scripsisse dialogos aliquot dicitur, quos tamen aliis vindicant veteres: certe perierunt omnes [e]. Phaedoni in schola Eliaca successit Plistanus, de quo praeter nomen LAERTIO [f] memoratum nihil tradunt veteres; et hunc Menedemus secutus est, qui Eliacam scholam in patriam Eretriam transtulit, vnde Eretriaca vocata est. Sunt [g], qui inter Plistanum et Menedemum Stilponem reponant, quem audiuit Menedemus, sed praeter rem: non enim Stilponis sectae adhaesit, sed ab eo ad Eliacos discessit, quorum in schola tertius philosophus numeratur.

Eretriaca schola.

Menedemus.

§. II. Scripsit de MENEDEMO olim Antigonus Carystius [h], quemadmodum et SPHAERVS [i], philosophus Stoicus, librum exarauisse *de Eretriacis philosophis* dicitur, vtriusque vero scripta temporis iniuria nobis eri-

a) LAERTIVS L. II. §. 105. GELLIVS L. II. c. 18. SVIDAS in Phaedn T. III. p. 587. ORIG. contra Cels. L. I. p. 51. L. III. p. 154.

b) l. c. male est apud STANLEIVM p. 273. pro Critoni, Platoni.

c) l. c. itaet MACROBIVS L. I. c. 11. Forte omnes huc sua contulerunt. Crito tamen et Alcibiades facultatibus potentes id facere prae Cebete poterant.

d) Fuit itaque ex numero eorum, qui ex seruis facti sunt philosophi, notante Hieronymo apud LAERT. l. c. quales fuere quoque Diogenes, Epictetus, Ister, de quo vid. SVIDAS v Ister, T. II. p. 155. aliique, quos nominat GELLIVS l. c. Scripsit de seruis eruditione claris HERMIPPVS Peripateticus philosophus, de historia philosophica meritissimus, de cuius scriptis magna nostra iactura deperditis videndus IONSIVS de Scr. Hist. phil. L. II. c. 9. pag. 162. Hunc cum Istro confundit MENAGIVS ad l. c. Laërt.

e) Conf. LAERT. loc. cit. MENAG. ad h. l. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 792.

f) loc. cit.

g) Conf FABRICIVS l. c.

h) Vid. IONSIVS de Script. hist. phil. L. II. c. 4. p. 130.

i) LAERT. L. VII. §. 178. conf. IONSIVS l. c. c. 6. p. 143.

eripuit, solusque fere LAERTIVS [k] memorias veterum de Menedemo nobis conseruauit. Is Eretriensis fuit, filius Clisthenis, nobilis quidem viri ex Theopropidarum prosapia, qui tamen paupertate pressus architectonicam exercuit; alii tabernaculorum sartorem faciunt, et vtrumque didicisse Menedemum volunt, quod ei Alexinus obiecit [l]. Missus autem ab Eretriensibus, vt Megaris in praesidio esset, inde Athenas properauit, vbi tum magno applausu in Academia docebat Plato, vt hunc audiret [m]. Neque tamen eam, quam sperauerat, doctrinam in Platonis, et eius successoris, Xenocratis, schola deprehendens, ad Cyrenaeum Paraebatam discessit, quem et ipsum contemsit. A necessario autem suo, Asclepiade, ad Stilponem traductus est, quem magni fecit. Interrogatus enim, quid de eo sentiret? ἐλευθέριον esse dixit [n]; qua voce liberalis docendi et viuendi ratio, qua Stilpo inter elegantissimos philosophos numerari meruit, sine dubio commendatur. Inde cum Asclepiade Elidem nauigans in Anchipyllum et Moschum incidit, Phaedonicae doctrinae alumnos, a quibus Eliacae scholae additus est. In patriam postea reuersus scholam aperuit, et philosophiam docuit, quae ab vrbe Eretriacae nomen accepit. A Stilpone vero scholastici apparatus nauseam accepisse videtur; in schola eius enim, nullus, vt tum fieri amabat, circa eum ordo, nulla subsellia per gyrum disposita, sed vt singulis aut ambulare aut sedere contingebat, ita illum audiebant [o]. Contemtui vero initio haberi coepit a ciuibus, canisque et insipiens vocari; postea vero in summa admiratione fuit, adeo vt summa reipublicae ei crederetur, ducentorum talentorum in annum stipendio [p], ex qua tamen summa quartam ille partem accipere noluit: quod munus publicum quoque non intensissima tantum cura [q], sed et salutari effectu gessit. Legationes enim pro patria

k) L. II. f. 125 seqq.

l) Alexineum quendam nominat LAERTIVS l. c. quod pro patrio habet cognomine STANLEIVS p. 274. Laërtius vero Alexini sectatorem intellexisse videtur. Non infeliciter vero nobis coniecisse videtur eruditissimus OLEARIVS ad h. l. Stanleii, ipsum Alexinum intelligendum esse. Huius enim argutias dialecticas Menedemum acute retudisse narrat LAERTIVS L. II. f. 137. quam amarus autem Alexinus erga aduersarios fuerit, supra diximus. Ceterum ex obiectione Alexini ὡς ὅτε σκηνὴν ὅτε ψηφίσματα προσήκει τῷ τοῦτο γράφειν, patet, Menedemum tum, cum philosophiae nauaret operam, architectonicae tamen operam dedisse: id quod ei exprobrauit Alexinus, quem quidem acriter obiurgauisse, beneficiis tamen mactasse plurimis narrat LAERT. f. 136.

m) LAERT. L. II. f. 125. qui militiam ideo deseruisse dicit. Platonis quoque discipulum faciunt PLVTARCHVS adu. Colot. et CYRILLVS contra Iul. L. VI. Repugnare tamen hoc ait IONSIVS l. c. p. 351. temporum rationibus; quia Olymp. CXXX. adhuc vixerit et LXXIV. annos tantum exegerit; Plato vero Ol. CVIII. mortuus sit. conf. ib. l. II. c. 11. p. 171. Frustra vero supponit Ionsius Ol. CXXX. adhuc vixisse; qui LAERTIVS L. VII. f. 6. ait Persaeum hoc tempore vixisse: eo enim loco Laërtius non tempus, quo cum Antigono versatus est Persaeus notat, sed illud, quo postea clarus fuit. Patet quoque ex historia mortis Menedemi, factam eam esse statim post deuictos ab Antigono Gallos, adeoque Ol. CXXV. 3. anno ab obitu Platonis LXX. vt ex Decreto eius, in gratiam Antigoni scripto, apud LAERTIVM f. 140. recte collegi. HVMFRED. HODY de LXX. Interpret. dissert. VIII. calculos eius probante MENAGIO ad l. c. Laërt. Legunt etiam Codd. Laërtii non LXXIV. sed LXXXIV. annos natum Menedemum obiisse. Hoc tamen non obstante non LXXXIV. sed XCIV. annos attigisse debuit; quia cum ad Platonem secederet, militiae nomen dederat, et ita XXIV. aetatis annum compleuerat.

n) LAERT. L. II. f. 134.

o) Ibid. f. 130.

p) Ib. f. 40. Ita quidem locum Laërtii vertit OLEARIVS apud STANLEIVM p. 276. non negamus tamen, verba historici nobis visa esse melius expressa ab interprete: quin etiam ad Demetrium legatus, cum illi ciuitas CC. talenta quotannis solueret, vt L. remitterentur effecisse, CC. enim stipendio talenta soluere, inusitatum.

q) Eius curae exemplum vid. ib. f. 131.

patria ad Ptolomaeum, Lysimachum et Demetrium, reges Macedoniae, cum honore suscepit, tributi diminutionem obtinuit, seque principibus viris fecit commendatissimum, patriamque saepe a tyrannis liberauit, qui Demetrio eam subiicere tentabant [r]. Imprimis vero Antigonus Macedoniae rex eius erat studiosus, qui se eius discipulum profiteri non erebuit, quae res ei magnam inuidiam conflauit. Cum enim in suspicionem prodendae Antigono vrbis adduceretur, calumniante Aristodemo, tantis ciuium premebatur odiis, vt clam vrbe discederet et Oropi degeret: ibi cum aurei calices periissent, communi Boeotiorum decreto loco migrare iussus est. Moerens itaque inde egressus, in patriam clam rediit, assumtaque vxore et filiabus se ad Antigonum contulit. Aliter rem narrat Heraclides: cum suspicione proditae patriae premeretur, ad Antigonum se contulisse, et pro restituenda patriae libertate precibus eum assiduis flagitasse; obstitisse vero Persaeum [s], quo minus Eretrienses seruituti eriperentur. Menedemum itaque non tantum inexorabile in Persaeum fouisse odium, sed, et cum precibus nihil ab Antigono impetrare putuisset, septem dies totos a cibo abstinuisse, atque ex animi dolore vitam finiisse: id quod LXXXIV. aetatis anno factum esse Heraclides quidem ait, qui vero numerus corruptus esse videtur, si verum est, quod veteres tradunt, Platonem ipsum Menedemum audiuisse [t]. Ex Antigoni et Persaei Stoici enim temporibus patet, illum Olymp. CXXIV. adhuc vixisse [u]. Dotes animi corporisque a natura acceperat, longe praestantissimas, quae illum vehementer commendabant. Corporis in eo iam sene habitus et status idem perdurabat, quem habuerat iuuenis, athletae instar firmus et validus, atque adusta facie, obesus item et attritus, et mediocris proceritatis; ingenio vtebatur acuto, et in dialecticis quoque argutiis versatissimo, quamuis illas mire contemneret, et risui exponeret: versatile enim cum id esset, et adesset ei orationis vis tanta, vt difficile esset, ipsi occurrere, in omnes partes se versare solebat, et vbique, quod diceret, inueniebat [x]: quare contentiosam fuisse eius eloquentiam dixit Antisthenes in *successionibus*, qui dialecticas quoque eius quaestiunculas refert: quas tamen ad confundendos tantum Eristicos adhibuisse, ex perpetuis, quas cum Alexino fouebat, litibus non inepte colligitur [y]. Vehementem quoque in disputationibus fuisse, veteres notant [a], adeo vt liuida saepe facie discederet. Quae tamen disputationis vehementia ad animi non penetrauit mores, quos placidissimos fuisse, talesque, vt aduersariis, quo posset modo benefaceret, LAERTIVS [b] tradit. Morum vero sanctitate venerabilis erat, adeo vt admodum

r) Prolixius haec omnia narrat LAERT. L. II. f. 140.

s) De hoc Zenonis discipulo vid. LAERT. L. VII. f. 6. et viri docti ad hunc locum.

t) Vid. not. (m).

u) LAERT l. c. f. 132. x) Ib. f. 134.

y) Pertinere huc videtur quod IDEM f. 134. habet, fuisse *δυσκατανόητον* perceptu difficilem, oratione enim copiosissimum fuisse ipse tradit. Intelligit itaque argumentorum subtilitatem, quibus ita aciem instruebat, vt non tantum aduersarii difficulter eam assequerentur, sed et non minus difficulter contra pugnarent, addit, enim, fuisse *τῷ συνθέσθαι δυσανταγώνιστον, καὶ εὑρησιλογῆσαι*, quo ingenium nouis semper argumentis et obiectionibus inueniendis paratum et aptum indicat.

a) l. c. f. 136.

b) Ibid Ideo fastum et cachinnos ei obiecere Crates et Timon. Exempla apophthegmatum habes apud LAERTIVM f. 128 seqq.

modum timeretur; in obiurgando autem summa vtebatur grauitate et auctoritate, adeo, vt vel gestibus et signis vehementer corriperet, et acutis dictis aculeo quasi animos confoderet. Eius vero libertatis vsu, qua et principibus viris veritatem profiteri non extimuit, pene cum amico Asclepiade periisset [c]. Fuit etiam amicis iucundissimus, et liberalitatis atque hospitalitatis amantissimus. Et quia parum salubris erat Eretriae aër, frequentia obibat conuiuia, quorum ordinem modumque descripsit Antigonus Carystius [d], dignus qui legatur. Eximius enim locus est, ex quo ratio conuiuiorum philosophicorum apud Graecos disci potest. Nihil ibi luxui datum, frugalitate temperata omnia: poculum cotula non maius: bellaria fabae ac lupini, interdum de fructibus, quales annus praeberet: dum biberent, variae quaestiones a Menedemo propositae; mensa secunda sermonibus expleta, quibus continentiae et temperantiae argumentum erat: tantaque id hospitum iucunditate, vt, licet ad gallicinium haud raro protraherentur, ingratiis tamen eorum soluerentur. Frugalitatis enim adeo obseruantissimus fuit, vt licet ipsi et Asclepiadi amico, qui vna cum eo viuebat, opes affluerent, amicis quoque largientibus, iis tamen prudenter et sine sumtuum dispendio vteretur [e]. Reprehenditur tamen in eo grauitas in fastum degenerans, quem dura licet paupertate in iuuentute pressus non potuit totum celare [f], vnde et gloriae appetentior, quam philosophum decebat, fuisse dicitur. Aliquanto etiam ad superstitionem procliuiorem prodidit animum, quem tamen postea repressit [g]. Poëtas amabat vehementer, summum vero studium eius ferebatur in Homerum, et post hunc in Sophoclem, quemadmodum elegantioris eruditionis laudem captasse, omnino est verisimile. Adfuisse autem in Aegypto, cum Graeca versio τῶν ό conficeretur [h] ex temporum serie falsum esse demonstratur. Etsi vero inuidia ciuium mortis eius causa extitit, honoratus tamen postea est ab Eretriensibus statuâ [i]. Nihil eum scripsisse ait Antigonus Carystius [k]. Fuit et alius Menedemus, Cynicus philosophus, de quo suo loco; item Medicus. Successorem, quod vult LAERTIUS [l], vel socium potius non vitae tantum et fortunae, sed et philosophici studii habuit ASCLEPIADEM Phliasium, cui tanta amicitiae fide iunctus erat, vt nulla re Pyladis et Orestis amori cederet. Non enim in prima iuuentute tantum vilibus vterque operis victum simul quaerebant, et fabrum in aedificando iuuantes lutum et lapides ferebant [m], sed et philosophiae studiis se mancipantes noctu semper ad pistrinum descendebant, ibique duas drachmas merebant, vt *Asclepiades.*

c) Narrat historiam IDEM f. 129.
d) Apud ATHENAEUM L. X. p. 419. quem exscripsit LAERTIUS f. 139. de hoc conuiuandi modo conf. IONSIUS L. II. c. 2. p. 124. et qui docte cum enarrauit, ESCHENBACH. diss. Acad. V. quae est, de Symposiis Sap. p. 257 seqq.
e) Εὐτελῶς LAERT. f. 138.
f) Exemplum narrat IDEM f. 130.
g) Ex carnibus enim morticinis comestis nauseam et pallorem contrahens, ideo ab Asclepiade correptus est ib. f. 131.
h) Id Aristeas asserit, notatus ab HODY. l. c.
i) LAERT. L. II. f. 138.
k) Ibid. f. 136.
l) Ibid. f. 105.
m) Ibid. f. 130.

vt interdiu philoſophos audire poſſent. Quod cum ignoraretur, ad Areopagi pertracti ſunt iudicium, vt iuxta Solonis legem rationem redderent, qui fiat, vt omne tempus in philoſophorum terentes diſputationibus, neque labore, neque patria haereditate eis, de quo viuerent, ſuppeditante, ſubſiſtere tamen valeant, neque vlla re indigeant? Ex piſtrino praefecto vero re cognita attoniti Areopapitae CC. drachmarum praemium eis ſoluere iuſſerunt [n]: alii quoque patroni liberalitate eos ſubleuarunt [o]. Vxorem quoque vterque duxit filiam Aſclepiades, matrem Menedemus; quam ille defuncta vxore ſecundis ſibi iunxit nuptiis: ita tamen, vt Menedemus, qui in republica honoratiori loco poſitus nobiliorem vxorem duxerat, ei curam rei domeſticae permitteret [p]. Aſclepiades autem aetate prouectior, cum in magnis opibus frugaliter cum Menedemo vixiſſet, eo prior obiit, nec tamen eius memoriam abiecit Menedemus.

Menedemi doctrina.

§. III. Nullum Menedemum doctrinae philoſophicae ſyſtema compoſuiſſe, aſſerit in eius vita Antigonus Caryſtius, vnde et de philoſophia eius diſquiri non poteſt [q]. Refert tamen LAERTIVS [r]:

I. Suſtuliſſe propoſitiones negantes, ſoliſque affirmantibus locum feciſſe: et ex his ſimplices ſolum admiſiſſe, reiectis, quae tales haud eſſent, coniunctis et complexis [s]. Videtur vero id ſophiſtarum cauſa, et imprimis ad vexandos Eriſticos aſſeruiſſe: cum enim eorum ſophiſmata propoſitionibus complexis atque compoſitis conſiſterent, in quibus fallacia dictionis plerumque latebat, negatis iis tanquam ineptis, ad propoſitiones ſimplices reducebat, quo non poterat non mox tota fallacia detegi. Cuius exemplum refert LAERTIVS: ſciſcitanti aliquando Alexino, an patrem caedere deſiiſſet? reſpondiſſe, neque cecidi, neque deſii. Vrgente vero altero, vt ſimpliciter vel affirmando vel negando reſponderet, regeſſiſſe: ridiculum eſt ſuſcipere veſtras leges, cum in ipſo limine queant repelli.

II. Statuiſſe: vnum eſſe bonum, vnam virtutem, grauiterque in eos, qui plura aſſererent, animaduertiſſe [t].

III. Sapienti ducendam eſſe vxorem [u].

IV. Omni die philoſophos audiendos eſſe [x].

V. Maximum bonum enim, ea ſolum, quae deceat, deſiderare [y].

n) ATHENAEVS L. IV. p. 168.
o) LAERT. ſ. 137. 138.
p) Ibid.
q) Id vox ἐπιϐέξῃ hic vult apud LAERT. L. I. ſ. 136. quod STANLEIVS p. 275. minus accurate expreſſit: nihil pro certo definiuiſſe.
r) Lib. II. ſ. 134.
s) Hic iterum ſenſum obſcurauit STANLEIVS: Recte enim pro λέγων, λέγω ſcribendum eſſe monuit CASAVBONVS.
t) Ib. ſ. 129.
u) Ib. ſ. 128.
x) Ib. ſ. 129.
y) Ib. ſ. 136.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

DE SECTA ACADEMICA.

SECT. I.

DE PLATONE EIVSQVE PHILOSOPHIA.

§. I.

Et haec quidem fectae fuere vt minoris famae, ita et breuioris aetatis, quae ex Socratis fchola prodierunt. Multo maiorem celebritatem confecutae funt quae reftant Academica atque Cynica, quarum illa ad Platonem, haec ad Antifthenem origines fuas refert, quippe quae non diutiffime tantum durarunt, fed et nouas fectas genuerunt, fama et auctoritate illis non concedentes Peripateticam et Stoicam. Et Plato quidem Socraticorum difcipulorum minimus [a] omnes, qui ex eadem fchola prodierant, nominis fama et philofophiae laude longiffime antecelluit, et caput tantum non ad aethera extulit. De cuius vita et philofophia eo diligentius difpiciendum eft, quo magis ratio philofophandi Platonica non vetuftis tantum ante C. N. temporibus maxime inclaruit, fed et poft C. N. intercidentibus reliquis fectis Graecanicis fola cum Peripatetica inter philofophantes perftitit, et ad noftra fere tempora fectatores inuenit, vt hiftoriae philofophicae filum pertexturis fuo loco et tempore prolixe demonftrabitur. Quia vero Platonis fequaces mature eius philofophiam mutauerunt, ideo ipfe prius et philofophica eius doctrina accurate confideranda eft. *Secta Academica.*

§. II. Vt vero tanti philofophi hiftoria partium ftudio haud femel vehementer corrupta, quantum poteft, exacta ad fidei hiftoricae leges cognofcatur, cum attentione et prouida mente legendi funt, qui Platonis vitam defcripferunt, quo in ftadio et veterum et recentiorum virorum eruditiffimorum diligentia verfata eft. Et veterum quidem plerosque aetas nobis inuidit, et defiderantur non fine magna hiftoriae philofophicae iactura fcripta Speufippi, Xenocratis, Hermodori, Ariftoxeni, Clearchi, Zofimi Alexandrini, Fauorini, Porphyrii aliorumque, quorum paffim mentio inter veteres hodie fuperftites fit, de quibus, cum ea nobis erepta doleamus, hic agere nihil attinet, confulendi vero funt, qui hiftoriam literariam veterum condiderunt, magni in his literis viri IOANNES IONSIVS et IOANNES ALBERTVS FABRICIVS. Ex paucis, qui commune veterum librorum naufragium euaferunt, nominandus eft, qui hactenus non exiguum nobis vfum praeftitit DIOGENES LAERTIVS. Etfi enim, vt meliori iudicii acumine hanc quoque Platonis hiftoriam confcripfiffet, merito fit optandum; debemus ei tamen tot deperditarum de Platone memoriarum noti- *Scriptores de Platone.*

 tiam,

a) Ita ipfe in Apologia Socratis.

tiam, vt merito de seruata nobis ea gaudeamus. Praeter Laërtium APVLEIVS quoque in libro de Platonis dogmate celeberrimi philosophi res atque fata saepissime tetigit, et quidem toties cum Laërtio concordat, vnusque ita exprimit alterum, vt recte iudicasse censendus sit ISAACVS CASAVBONVS [b], aut illum ab isto pleraque transtulisse, aut vtrumque ex eodem hausisse fonte. Ex Platonis sequacibus OLYMPIODORVS etiam de Platonis vita disseruit, quam *Diogeni Laërtio* a se edito adiecit MERICVS CASAVBONVS, et MARCVS MEIBOMIVS quoque cum annotationibus IACOBI WENDETI post Laërtii librum editioni suae in fine inseruit [c]. THOMAE MAGISTRI vitam Platonis nominat quidem cl. STOLLIVS [d], quam tamen nec vidimus, nec in catalogo scriptorum eius a viris doctis enarrato offendimus [e]. Ex recentioribus imprimis memorandus et MARSILIVS FICINVS de Platone eiusque philosophia meritissimus, qui luculentam vitae philosophi descriptionem *versioni dialogorum Platonis* praemisit. Qui tamen, vt more temporis sui fontes, ex quibus sua hausit, non indicauit, ita vel propterea caute legendus est, quod ipse non neget, amorem in Platonem ingentem et nescientem tenere modum eum raptauisse, ad declamandum pro Platone [f]. Ex Italis GVARINVS quoque philosophi historiam *vitis illustrium Graecorum et Romanorum* inseruit. Inter Gallos vero RENATVS RAPINVS *comparatione Platonis et Aristotelis*, atque ANDREAS DACIERIVS noua *vitae Platonis delineatione* [g] de hac historiae philosophicae parte egregie meriti sunt, ita tamen, vt et hic critico examine opus sit. Ex Anglis potiora ex veteribus collegit more suo THOMAS STANLEIVS [h]. In Germania vero praeter minora aliquot lumina communis temporis sui praeceptor PHILIPPVS MELANCHTHON elegantem *de Platonis vita* orationem [i] conscripsit. Nec errabimus, si diligentissimos Laërtii commentatores ISAACVM et MERICVM CASAVBONOS, THOMAM ALDOBRANDINVM et AEGIDIVM MENAGIVM in hunc censum referamus: licet enim historiam Platonis non condiderint, magna tamen industria ad illustrandum Laërtii textum de Platone ea collegerunt, quae sparsim veteres de magno hoc philosopho dixerunt, quaeque in describendis vita et fatis Platonis omnino consulenda et inter se comparanda sunt.

Platonis origines et natales.

§. III. Plato Atheniensis fuit; qui enim Thebanum faciunt, Cynocephali ortum [k], fundamento destituti fidem non merentur: parentes Collytei pagi fuerunt, ipse vero in Aegina insula natus est, patre eo misso, vt agros sortiretur, quo cum Athenas rediit expulsis Lacedaemoniorum colonis [l]. Pater Aristo, Aristoclis filius ex Codri posteris fuit, qui ad Neptunum genus referebant: mater Perictione, quam alii Potonam vocant, quae a So-

b) Ad Laërt. L. III. f. 1. c) pag. 582.
d) Hist. lit. P. II. c. 1. §. 32.
e) Et IONSIVS de eo silet, et FABRICIVS, qui eius scripta passim diligenter enarrauit.
f) In dedic. ad Laur. Medices.
g) Praemisit eam Versioni Gallicae dial. Platonis.
h) Hist. phil. P. IV. p. 279.
i) Oration. T. II. p. 353 seqq.
k) LAERT. L. III. f. 1. TZETZ. Chil. II. 390.
l) LAERT. l. c. SVIDAS in Plato.

a Solone genus deriuauit, quae praeter Platonem Adiamantum quoque et Glauconem atque filiam Potonam, Speusippi matrem, peperit [m]. His parentibus natus quidem esse dicitur; sunt tamen, qui, vt ait APVLEIVS [n], *augustiore prosatum conceptu*, contendant. Vulgata enim apud Athenienses fama fuit, plurimis veterum memorata [o], fuisse eum Apollinis filium, qui in visione Perictionae, pulcherrimae formae feminae oblatus, ei se miscuerit, quae ex eo concubitu grauida facta sit, Aristone marito interim cum ea congredi diuinitus prohibito, iussoque voce diuina decem mensibus ab vxore abstinere, donec partum edidisset. Volunt alii id a spectro apparente factum, Platonemque ex virgine natum [p]. Quae etsi multorum veterum scriptorum traditionibus nituntur, et publicum vulgi rumorem sapiunt [q], luculenter tamen produnt, aut conciliandae Platoni auctoritatis causa a discipulis conficta esse [r], aut Platoni illegitimo concubitu sato, dedecoris amouendae causa eiusmodi parentem a matre affictum esse: quo stratagemate mulieres impudicas inexpectatos amoris furtiui fructus celasse, et quos magnos futuros sperauerant, maiorem quam humana conditio patitur, ortum tribuisse, tot veterum exempla loquuntur [s]. De anno natiuitatis Platonis variant veterum relationes; plerique Olymp. LXXXIIX. 1. quidam 4. alii Olymp. LXXXVII. 3. vel 2. editum volunt, qua de re viri docti ad LAERTIVM videndi [t]. Fuerunt, qui Ieremiae prophetae temporibus vixisse dicerent, quem in Aegypto Platonem vidisse contendunt. Dudum vero ostendit AVGVSTINVS [u], qui olim non alienus ab hac opinione fuerat, tempora non concordare, cum plus sesquiseculo Plato iunior sit vate Hebraeo, quem ad Olymp. XXXVI. refert EVSEBIVS. Dies natalis philosopho illuxit Thargelionis septima, quam postea sacram atque festam philosophis fuisse [x], supra in Socrate diximus. Parentes aui Aristoclis nomen ei indidisse Alexandro relatum [z]; Platonis vero nomen accepisse a Socrate vult TZETZES [a], alii, ab Aristone Argiuo Palaestrita nactum esse contendunt; causam tamen varie referunt: alii enim ad lati-

 tudi-

m) De genere Platonis et maioribus vid. LAERT. l. c. PROCLVS ad Timaeum Plat. p. 25. quaeque fuse affert STANLEIVS P. IV. p. 279. quocum conferendus IO. MEVRSIVS, qui plura de Melantho et Codro, de regno Atheniens. L. III. c. 10 seq. p. 204 seqq.

n) De dogm. Plat. p. m. 283.

o) Vid. LAERT. l. c. et viri docti ad h. l. PLVT. in Symp. L. VIII. c. 1. OLYMPIOD. p. 582.

p) Vid. HIERONYM. adu. Iouin. L. I. T. IV. p. 186 ed. Par.

q) Hinc et sepulchro eius inscriptos OLYMP. l. c. p. 588. hos versus refert:

Phoebo patre Plato, atque heros Epidaurius orti
Hic nempe vt corpus seruet, et ille animam.

Hos sibi tribuit LAERT. L. III. s. 46.

r) Ita egregie ORIG. adu. Cels. L. I. p. m. 30. Haec merae sunt fabulae fictae in eius viri gratiam, qui multorum existimatione sapientia praecelluit ceteros, eoque a diuiniori quodam semine creditus est traxisse originem, quasi hoc natura humana superiorem deceat.

s) Romuli, Alexandri M. aliorumque historia hoc docet. vid. HVETIVS Dem. Eu. Pr. IX. c. 9. § 4 p. m. 466. conf. STANLEI. praef. act. phil. Vol. III. p. 674.

t) Conf. STANLEIVS l. c. p. 281. PETAVIVS miscell. exerc. c. 7. et ration. temp. I. III. c. 13. p. m. 162. MARQ. GVDIVS apud MENAG. ad Laërt. L. III. s. 3.

u) De Ciu. Dei L. VIII. c. 11.

x) LAERT. L. III. s. 2. PLVT. Sympos. VIII. 1. Hanc cum temporum nostrorum rationibus comparat STANLEIVS l. c. p. 282. De Πλατωνίων festo hoc die a philosophis celebrari solito vid. PORPHYR. in vita Plotini. EVSEB. Praep. X. 3.

z) LAERT. L. III. s. 4.

a) Chil. VI. hist. 51. Ch. XI. hist. 390.

tudinem humerorum vel pectoris quoque, vel frontis respexisse auctorem nominis coniiciunt; alii εὐεξίαν corporis, alii latitudinem sermonis, siue copiosum atque apertum dicendi genus isto nomine expressum esse asserunt [b]. Quorum omnium coniecturas incertissimo niti fundamento, haec sola ratio euincit, quod Platonis nomen non tum demum fictum et formatum est, cum nasceretur philosophus, sed vsu iam receptum fuit inter Athenienses et reliquos Graecos. Vt enim recentiores nostro Platones taceamus, quos enumerat diligentissimus FABRICIUS [c], priscae comoediae poëta ante nostrum Plato quidam inclaruit [d], passimque nomen vsu receptum fuit. Certe Platonis imagines, quae passim occurrunt, nihil habent, quod cum hac delineatione conueniat [e].

Educatio. §. IV. Hunc, quem Apollinis filium esse volebant, infantem adhuc, praesagiis ostensum esse talem, porro iactant Platonis admiratores, qui eruditionis et eloquii suauitate cunctos antecelleret. Narrant enim AELIANUS [f], VALERIUS MAXIMUS [g], PLINIUS [h], CICERO [i] aliique [k], infans cum esset Plato, matris sinu gestatus, patrem eius in Hymetto Atticae monte Musis ibi Nymphisque sacra fecisse, matremque, dum sacris essent intenti, in proximis myrtis opacis filium reposuisse: ei vero dormienti applicuisse sese examen apum, eumque circumuolitantes suauique circumstrepentes susurru mel paruuli labellis inseruisse: id quod futurae eloquentiae, et diuini quasi eloquii suauitatem praesagire, interpretes prodigiorum fuerint fassi. Sed id Academicorum, praeceptorem miris laudibus extollentium, commentum fuisse, desumtum a figurato et emblematico dicendi genere [l], quo laudatissima Platonis eloquentia [m] cum melle comparabatur, non est, quod dubitemus: mire enim in id contenderunt Platonis admiratores, vt essent in eiusmodi nugis excogitandis ingeniosi. A veri tamen specie non abit, quod ex Speusippo *domesticis instructo documentis* refert APULEIUS et *pueri eius acre in percipiendo ingenium, et admirandae verecundiae indolem fuisse, et pubescentis primitias labore atque amore studendi imbutas habuisse.* Refert idem, et LAERTIUS quoque, in prima literatura habuisse doctorem Dionysium, palaestricis exercitatum apud Aristonem Argis oriundum, tantosque progressus exercitationem eam illi contulisse, vt Pythia et Isthmia deluctata certauerit [n]: quae tamen solius rumoris inter vulgus sparsi traditio esse videtur. Picturae quoque studiosus

b) Loca auctorum enarrandi otium nobis fecit FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II p. 2. not. a.

c) l. c. qui ex Gudii et Menagii obseruationibus plerosque collegit.

d) Vid. IDEM Vol. I. p. 745.

e) Apud SPANHEM. in Callimach. p. 7. PATINUM pec. diss. conf. Act. phil. Vol. III. p. 674.

f) V. H. L. X. c. 21. g) Lib. I. c. 6.

h) Hist. nat. L. XI. c. 9. i) De diuinat. L. I.

k) Omittit fabulam LAERTIUS, ad quem L. III. f. 5. id miratur MENAGIUS, sed suspicio est, Laertium fabulam agnouisse.

l) Conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 3. Act. phil. Vol. I. p. 18.

m) PLUT. de plac. phil. L. I. c. 7. aliique laudati MENAG. ad l. c. Laërtii. Sed is ἰσχνόφωνον fuisse, quod vel balbutiem vel vocis gracilitatem innuit, refert. Quod quia cum μεγαλοφωνίᾳ Platoni tributa non consistere potest, euincit, non de oris suauitate, sed elocutionis dulcedine intelligendum esse, vt recte notat OLEAR. ad STANLEI. p. 284.

n) LAERT. OLYMPIODOR. APULEIUS ll. cc. CYRILLUS contra Iul. L. VI.

diosus fuit, et imprimis multam poëticae arti Industriam atque laborem impendit, plurimaque poëmata composuit, dithyrambica primum, post epica, quae tamen postea cremauit, postquam cum Homericis comparata illis multum inferiora esse cerneret; inde, ad tragoedias scribendas se contulit, in quibus tantum se profecisse credebat, vt composita tetralogia, qua tragici Graeci in solennioribus festis certare solebant, eam mimis traderet, de praemio certaturus [o]. Verum die, antequam exhibenda esset in theatro Socratem audiens, eiusque facundia captus, non tantum certamen declinauit, sed et nuntio poësi misso, quaecunque in hoc quoque genere elaborauerat, Vulcano tradidit, et ab isto tempore, XX. vero agebat aetatis annum, philosophiae studio se totum tradidit [p]. Musicen quoque a Dracone Atheniensi et Metello Agrigentino didicisse, testatur PLVTARCHVS [q]. Sunt, qui dicant, paupertate adactum militiam secutum fuisse, in Socratem vero incidentem diuenditis armis se ad philosophiam contulisse: quod tamen omni veterum testimonio repugnat [r]: quemadmodum et illi, qui ter eum pro patria pugnasse contendunt [s], primum ad Tanagram, inde ad Corinthum, postremo ad Delium, ibique primas tulisse, temporum serie facile refutantur. Primum enim praelium Olymp. XXC. 4. secundum Olymp. XXCIY. 1. tertiumque eodem anno contigit, quo quadrimus erat Plato, recteque coniicit STANLEIVS [t] Socratem cum Platone fuisse confusum, qui ter militauerat, et ad Delium primas retulerat, quas tamen Alcibiadi cessisse, suo loco monuimus.

§. V. Philosophiae vero amore captus, cum toto in Socratem ferretur *Disciplina*
animo, illi a patre Aristone commendatus est. Singulare est, quod ea *Socratica.*
de re referunt PAVSANIAS [u], LAERTIVS [x], APVLEIVS [y], OLYMPIODORVS [z]. Socrate in somnio visum esse, cygni pullum ex altari, quod in Academia Cupidini consecratum est, volasse, et in suo gremio resedisse: et postea olorem illum pennis coelum petiisse, canore musico auditus hominum Deorumque mulcentem. Cum haec Socrates in conuentu hominum referret, Aristonem Platonem puerum [a] oblaturum Socrati magistro commodum prosequutum fuisse, quem vbi aspexerit ille, ingeniumque intimum de exteriore conspicatus sit facie, dixisse: hic ille erat cygnus de Academia Cupidinis. Esse vero et hanc ex earum fabularum numero, quae ad augendam praeceptoris famam in vulgus sparsere Platonis discipuli, ipsi qui eam referunt, non obscure produnt; illi enim

o) AELIAN. V.H. L.II. c. 30.
p) LAERT. L. III. f. 6. APVLEIVS l. c. et MENAGIVS ad l.c. STANLEIVS l.c. p. 284. et OLEARIVS ad h. l.
q) De Musica T. V. p. m. 558.
r) Ipse, qui haec referr, in dubium vocat AELIANVS L. III. c. 27.
s) Aristoxenus apud LAERT. L. III. f. 8. AELIANVS L. VII. c. 14.
t) l. c. p. 285.
u) In Atticis.
x) Lib. III. f. 5. et ex eo SVIDAS l. c.
y) l. c. init. z) l. c.
a) Ita quidem APVLEIVS, cuius verba referimus. Erat vero tunc iam XX. annos natus, teste LAERT. l. c. f. 6. et iuuenis, qui luctari posset et in palaestricis se, more Graecorum. exercere. Apuleii itaque verba nimis premenda non sunt, qui fabellam enarraturus, de accurato temporum ordine on cogitaui

enim ad folam vulgus traditionem prouocant, et vel fola vulgaris et inepta opinio, canoras cygnos aues effe, quam inepte adftruit Paufanias, demonftrant, vulgi haec deberi rumoribus. Verifimilius eft; Socratem explorata ex facie atque vultu Platonis indole, iuuenem ingenio altiora petente et exercitationibus literariis iam fubacto praeditum libenter in difciplinam admififfe: ea enim methodo Socratem faepius vfum fuiffe, in eius hiftoria exemplis confirmauimus. Non tamen prorfus a philofophicis ftudiis erat imparatus, cum ad Socratem accederet; fed prius, Heracliti et Parmenidis difciplinis a Cratylo et Hermogene erat imbutus. Cuius quidem contrariam fententiam afferit LAERTIVS [b], contendens, decedente demum Socrate, Heracliteae atque Parmenideae philofophiae adhaefiffe: aliter tamen APVLEIVS [c], qui clare: *Et antea quidem Heracliti fecta fuerat imbutus; verum cum fe Socrati dedisset, non folum ingenio atque doctrina caeteros Socraticos vicit, fed etiam elegantia illuftrauit.* Nec probabile eft, nobilem iuuenem Athenienfem, toto encyclopaedias curfu abfoluto ad vicefimum aetatis annum vsque philofophiam ne a limine quidem falutaffe; Apuleii vero fidem maximopere adftruit ARISTOTELES [d], dignus teftis, qui diferte teftatur, Platonem *ἐκ νέϐ τε συγγενόμενον πρῶτον Κρατύλῳ καὶ ταῖς Ἡρακλειτείοις δόξαις*, *in iuuentute prima adhaefiffe Cratylo et Heracliteis opinionibus.* Et haec caufa quoque eft, cur aliena dogmata fibi fupponi a Platone viuus adhuc Socrates conqueftus fit, cum peregrina philofophia imbutus Plato, vt erat ingenio admodum fyncretiftico, et ad confundenda fyftemata apto, iam tum praeceptoris doctrinam cum ifta commifcuiffet. Quo quoque ftudio componendi peregrina cum Socraticis difcipulis Socratis vehementer difplicuit, vti fupra obferuauimus [e]. Fuit vero in Socratis difciplina octo annos, eoque tempore, ea, quae de magiftro audiuit, in literas retulit, magnamque condifcipulorum inuidiam fibi conflauit [f]. Tanto tamen praeceptoris amore flagrabat, vt cum magno odio premeretur Socrates ipfe, in fenatum iam afcitus, quod Ol. XCV. 1. accidit, eius ille caufam fortiter tueretur, et cum iniquo in praeceptorem animo iudices effe videret, oratoris cathedra confcenfa, eum defendere conaretur, apologiam exorfus, quam tamen mox abrumpere iudicum importunitas coëgit [g]. Socrate damnato Plato pecuniam obtulit, qua libertatem poffet redimere, quam tamen

b) Lib. III. f. 6. et OLYMPIODORVS p. 585.

c) l. c. p. 284.

d) Metaphyf. L. I. c. 6.

e) In vita Socratis. His rationibus expenfis contrariam, quam in Germanico Hift. phil. opere T. I. p. 588. tenuimus, fententiam, deferuimus. Idem de STANLEIO l. c. c. IV. p. 286. notandum.

f) De Xenophonte fupra dictum. Antifthenes vero odio eius ductus librum contra eum exarauit, cui parum honeftum Sathonis titulum fecit LAERTIVS L. III. f. 35.

g) Ibid. f. 42. Magnis hic fe temporum difficultatibus implicant, qui Platonem Ol. LXXXVIII. 1. natum, vigefimo anno ad Socratem perueniffe, et octo annos in eius contubernio fuiffe, XXVIII. vero Megaris conceffiffe eum Hermodoro afferunt. Ante XXX. aetatis annum enim iuxta leges Solonis in fenatum cooptari non poterat. Si itaque Ol. XCV. 1. fenator iam fuit, fequitur, eum Olymp. LXXVII. 3. natum fuiffe, et vel XXII. aetatis anno ad Socratem acceffiffe, vel fi XX. annorum iuuenis ei fe tradidit, decem annos apud eum fuiffe commoratum. Haec M. GVDII coniecturas de anno Platonis natali magnopere confirmant. conf. cel. LAMIVS de SS. Trin. L. II. c. 1. p. 81.

men accipere recuſabat. Traditque ATHENAEVS [k], quod ceteri ſilent, circa id tempus congregatis Socratis amicis, vt mortem eius vna lamentarentur, Platonem eos cohortatum eſſe, animos reſumerent, vel ſe enim regendae ſcholae idoneum eſſe. Id quod inuidiae quidem tantum rumuſculus videri poterat, niſi animus Platonis ſectae condendae ſtudio occupatus, ex dialogis viuo adhuc praeceptore compoſitis eluceret, isque nouam iam tum philoſophandi rationem Socraticae ſupponendam fuiſſet molitus. Vnde mirum non eſt, quod ille addit, Apollodorum, cui his dictis propinauiſſet, dixiſſe, malle ſe cicutam a Socrate propinatam bibere, quam ea conditione propinanti accedere: ex quo, ea quae modo de adulterata, viuo magiſtro, philoſophia Socratica diximus, mire confirmantur. Adfuit autem praeceptoris vltimis fatis, et de animorum quoque immortalitate diſputantem audiuit, eiusque ſermones in Phaedone in literas elegantiſſimo dialogo retulit [i], ita tamen, vt more ſuo, Pythagoricis eos placitis adulteraret. Defuncto praeceptore, cum acerbiſſime eum luxiſſet [k], timens Athenienſium ſaeuitiam, cum reliquis Socraticis Megaras ad Euclidem ſe contulit, a quo, donec ſerenior rerum facies rediret, hoſpitio humaniſſime exceptus fuit. Nec apud eum ignauus reſedit, ſed dialecticam, qua magnopere eminebat Euclides, eo magiſtro didicit [l]. Nec tamen iſtis animi diuitiis contentus, quaeſiuit porro, vnde proficeret; et imprimis ad Pythagorae diſciplinam animum adiecit, in qua *non rationem tantum, diligentem et magnificam, qua inſtructa erat*, vt ait APVLEIVS [m], *ſed et rerum continentiam et caſtitatem admirabatur.* Cumque, magnos ante ſe viros peregrinatione ad barbaros ſuſcepta, philoſophiae myſteriis initiatos eſſe animo recoleret, ad fines quaſi orbis terrarum itinera ſuſcepit. Atque Italiam primo petiit, vbi tum magna admiratione atque laude Pythagorica philoſophandi ratio florebat, vt arcanam illam diſciplinam addiſceret, in quam etiam fuit admiſſus. Et didiciſſe quoque ibi Pythagorea omnia aſſerit CICERO [n], et primum de animarum aeternitate non ſolum ſenſiſſe idem, quod Pythagoras, ſed rationem etiam attuliſſe, ait; alioque loco monet: *adiunxiſſe Socraticis, Pythagoreorum diſciplinam, eaque quae Socrates repudiabat, didiciſſe.* Quam philoſophiae partem theoreticam et phyſicam fuiſſe, aſſerit auctor vitae Pythagorae apud PHOTIVM [o], patebit vero infra, vbi de philoſophia Platonis agetur, eum etiam philoſophiam moralem Socratis Pythagoricis doctrinis adulteraſſe. Et haec quidem a nemine in dubium vocantur; de ordine vero itinerum veteres diſſentiunt. Alii enim ante iter Aegyptia-

Studia philoſophiae poſt Socratis mortem.

Itinera literaria.

h) Lib. XI. p. 507.
i) Conf. CICERO de nat. Deor. L. III. c. 33.
k) PLVT. de virt. morali T. II. p. m. 403.
l) LAERT. L. II. ſ. 6. m) loc. cit.
n) Tuſc. Qq. L. V. c. 29. Alia veterum loca excitauimus diſſ. de conuenientia numerorum Pythagorae cum ideis Platonis §. 1. Amoen. literar. T. VII. p. 188 ſeqq. quibus addi poſſunt QVINTIL. L. I. c. 12. AEN. GAZAEVS de immort. p. 18. et BARTH. ad h. l. LACTANT. L. IV. c. 2. IAMBLICH. de vit. Pyth. n. 167. p. 142. conf. FABRICIO Bibl. Gr. Vol. II. p. 4. not. k laudatos, et biographos Platonis.
o) Cod. CCLIX. p. 712. eum adiecit vitae Pythagorae a Porphyrio ſcriptae L. HOLSTENIVS p. 43. ed. Rom.

Aegyptiacum ad Italicos philosophos accessisse, alii reducem eos inuisisse contendunt: et LAERTIVS [p] quoque antequam Italiam inuiseret, Cyrenas ad Theodorum celeberrimum tum temporis geometram, praeparandi animi causa discessisse, ait, quod post auditos Pythagoreos factum esse innuit APVLEIVS [q]. Qui, nostro quidem iudicio, omnium aptissime itinera Platonis disponit, contendens, *primum se ad Pythagorae disciplinam contulisse; tum ad Theodorum Cyrenas, vt geometriam disceret, esse profectum; deinde astrologiam adusque Aegyptum iuisse petitum, vt inde prophetarum etiam ritus addisceret; et ad Italiam iterum venisse, et Pythagoreos fuisse sectatum:* nam haec et tempori et locorum situi omnium commodissime respondent, et diuersas scriptorum relationes in concordiam redigunt [r]. Cyrenis itaque in geometriae scientia satis eruditus, in Aegyptum soluit, parum Socratis et Socraticorum sententiam curans, quae domi sapientiam quaerebat, et eiusmodi peregrinationes reiiciebat, exempla potius magnorum ante se virorum secutus: Vt vero tutius lateret, olei vendendi praetextu totam eam regionem, quae tum Artaxerxi Memnoni parebat, peragrauit, *et a sacerdotibus eius gentis multiplices geometriae numeros atque coelestium obseruationum percepit*; *quoque tempore a studiosis iuuenibus*, verba damus VALERII MAXIMI [s], *certatim Athenae Platonem doctorem quaerentibus petebantur, ipse Nili fluminis inexplicabiles ripas, vastissimosque campos, effusam barbariem, et flexuosos fossarum ambitus Aegyptiorum senum discipulus lustrauit.* Sunt, qui Euripidem eius itineris comitem fuisse, putant [t], quos tamen tempus obitus satis refellit, quod ante Socratis mortem in Olymp. XCIII. incidit [u]. Eudoxum adiungit ei STRABO [x] et CICERO [y] quod tamen non magis cum rationibus chronologicis concordare pulchre demonstrauit eruditissimus LAMIVS [z]. Tandem in Saitico nomo consedisse, aiunt epistolae Socraticae [a], valde in his etiam suspectae: Heliopoli vero a Sechnuphide Aegyptiacam sapientiam edoctum fuisse affirmat CLEMENS ALEXANDRINVS [b]. Qualis vero illa fuerit, ex iis manifestum est, quae suo loco de philosophia Aegyptiaca prolixe disseruimus [c]; fallunturque oppido atque fallunt, epistolae Socraticae, asserentes, *cupiisse eum a sapientibus Aegypti institui: quid de vniuerso statuant, initiumne habeat an minus? an item de praesenti siue ex toto moueri, siue ex parte rationi consentaneum putent?* Ex iis enim quae de philosophia Aegyptiaca alio loco disputauimus, manifestum est, huiuscemodi quaestiones per Graecos demum philosophos in Aegyptum introductas fuisse. Nec melioris commatis sunt, quae habet PAVSANIAS [d], immortalitatem animorum et transmigrationem ibi didicisse; prius enim dogma

iam

p) Lib. I. c. 6.
q) loc. cit.
r) PLVT. in Solone.
s) L. VIII. c. 7. qui tamen hic oratorem agit: nondum enim Athenis instituerat scholam Plato, vt ad eum conuolare possent iuuenes.
t) LAERT. L. III. c. 6.
u) Conf. LAMIVS l. c. BAYLE. Dict. T. II. art. Euripides.
x) Lib. XVII.
y) Tusc. Qq. L. II.
z) l. c. L. II. c. 2. p. 81 seqq.
a) Epist. 26.
b) Strom. L. I. p. 303.
c) loc. cit.
d) In Messeniac. p. 360.

iam didicerat in Socratis schola, posterius in Pythagorae. Ferri magis posset, quod ait PLINIVS [e], magiae discendae causa Platonem ad Aegyptios accessisse, cum aliunde constet, magiam partem philosophiae Aegyptiacae fuisse; nisi verisimile esset, Platonem ad eiusmodi arcana dogmata inspicienda non fuisse admissum. Quam duros enim se praebuerint aduenis sacerdotes Aegyptii, quamque inexorabiles fuerint, et vix regum mandatis compescendi, eoque adigendi, vt mysteriorum suorum adyta peregrinis recluderent, Pythagorae exemplum testatur. Quare nec audiendum esse putamus IAMBLICHVM [f] iactantem, Platonem philosophiam suam hausisse ex stelis Hermeticis, quod sine examine tanquam verum admisere, STEVCHVS EVGVBINVS [g], P. D. HVETIVS [h] et post hos cel. G. MICH. HANSCHIVS [i]. Verisimile vero est, vaferrimos Aegypti sacerdotes Platonem, nec systaticis commendatum, nec diuitiis arcana recludentem, et peregrino mercatoris habitu Aegyptum obeuntem, praeter dogmata et disciplinas exotericas, miseras et tanto philosopho indignas, vti supra euicimus; nihil arcanarum et Hermeticarum doctrinarum tradidisse. Nec hic morari nos debent Platonicorum iuniorum et quorundam ecclesiae doctorum effata. Illorum enim intererat, quod suo loco probabimus, vt crederetur Plato sua ex Hermeticis accepisse: quia Platonicam philosophandi rationem, qualem degenerans a maiorum instituto Aegyptus tandem genuit, pro genuina Hermetica disciplina haberi cupiebant, et fanaticae philosophiae patrocinium ex antiquitate quaerebant. Hi vero falso et inepto de Aegyptiaca sapientia, Hebraicae filia praeiudicio occupati, et Platonem sua Hebraeis debere contendentes, rationem se commodam inuenisse, rebantur, vt gentilibus ostenderent, sua esse, quae Plato in Aegypto didicerat: qua de re, vbi de PP. ecclesiae philosophia acturi sumus, prolixius disseremus.

§. VI. Hac vero Platonis gloria admiratores eius non contenti maiora quoque de eius in Aegypto profectibus praedicant; et purioribus Hebraeorum doctrinis ibi tinctum haud pauca ex sacris oraculis gentisque illius mysteriis in suam philosophiam transtulisse contendunt, sicque spoliis arcanorum diuinorum superbientem se ad tantam rerum diuinarum notitiam extulisse volunt, ad quam reliqui philosophi adspirare non poterant. Dici non potest, quanta consensione hanc opinionem amplexi fuerint veteris ecclesiae doctores, quorum loca hic adducere et nimis operosum, et a nostro instituto alienum est, legi vero possunt apud eos, qui hanc ipsam sententiam ex recentioribus ornare, et ita dogmatum quorundam Platonicorum cum diuinis consensum extruere, et imprimis doctrinae de SS. Trinitate vestigia in Platone ostendere fategerunt, e quorum magno numero potissimum videri merentur P. DAN. HVETIVS [k], ANDR. DACIERIVS [l], Io.

An Hebraeos doctores Platone habuerit?

LlII 2

e) Lib. XXX. c. 1.

f) De myster. Aegypt. L. I. c. 2. p. 5.

g) De perenni philos. L. I. c. 27. L. V. c. 2.

h) Demonstrat. Eu. Pr. IV. c. 2. §. 15. p. m. 56.

i) De enthus. Plat. sect. III. §. 8. p. 37.

k) loc. cit.

l) Vit. Plat. p. 68.

IO. VAN DER WAYEN [m], REN. MASSVETVS [n], THEOPHILVS GALE [o], FRANCISCVS BALTVS [p], et quem honoris causa nominamus IO. LAMIVS [q] vir celeberrimus, qui omnium eruditissime in hoc afferto coloribus inducendo laborauit, cuius insignis viri, armis domesticis contra IO. CLERICVM pugnantis, modestia imprimis laudanda est, qui totum, quem in hac causa attulit apparatum eruditionis ea tantum fini adhibuit, vt possibilitatem tantum, vt ita loqui liceat, quaestionis demonstraret. Non tamen ita se commendauit decantatissima opinio, vt non viri praeclari, abiecto antiquitatis praeiudicio, perspicerent clarissime, ficulneis prorsus et infirmis eam totam niti argumentis, id quod varia quoque ratione demonstrauerunt, videndique praeter alios, qui docte rem confecerunt, IO. CLERICVS [r], AEG. MENAGIVS [s], IO. FR. BVDDEVS [t], et qui eleganti dissertatione cuncta complexus est mira breuitate et acumine IAC. LENFANTIVS [u]. Nobis in prolixissimo argumento pro dignitate excutiendo versari propter instituti rationem non licet, nec fas est, ad eiusmodi argumenta specialia ex instituto in historia philosophica vniuersali condenda prolixe digredi: quoniam tamen non leue momentum in historia dogmatum sacrorum haec quaestio habet, paucis ea tangemus, quae scire, lectoris interesse non abs re iudicamus. Et nititur quidem contraria et affirmans sententia, quae Platonem in Aegypto ab Hebraeis plusculа didicisse asserit I. Auctoritate Iudaeorum IOSEPHI et Aristobuli et ecclesiae doctorum Iustini Martyris, Clementis Alexandrini, Eusebii, Cyrilli Alexandrini, Theodoreti, Ambrosii et aliorum [x]. II. Opinione, quae statuit extitisse versionem legis diuinae Graecam in Aegypto, confectam ante τῶν ό versionem; quam viderit legeritque Plato: quam Aristobuli auctoritate iam asseruerunt CLEMENS ALEXANDRINVS [y], et EVSEBIVS [z]. III. Praesumtione, Aegyptios de Israëlitarum rebus satis curiosos haut pauca de eorum placitis didicisse, quae postea ab iis acceperit Plato, cuius rei argumentum a secessu Ieremiae et Baruchi reliquorumque Iudaeorum, qui in Aegyptum concesserunt, arcessitur. IV. Conuenientia dogmatum Platonicorum cum Hebraeis. Etsi vero haec omnia non proletaria eruditione ornent causae huius patroni, fatendum tamen est, parum apud aequos et antiquitatis praeiudicio non occupatos lectores eos promouere. Nam quod I. PP. ecclesiae auctoritatem attinet, tanta ea non est, praecipue in historico argumento, vt vel leuiter mouere debeat quemquam. Non enim monumentis vsi sunt fide dignis iisque

m) Diss. de λόγῳ adu. Cleric. p. 65.
n) Diss. I. in Irenaeum.
o) Court of the gentiles.
p) Defense des SS. Peres accuser de Platonisme L. IV. ch. 22. p. 607 seq.
q) De recta Christianorum in eo quod mysterium diuinae Trinitatis attinet sententia Florent. 1733. 4.
r) Epist. crit. VII. p. 177 sqq.
s) Ad LAERT. L. III f. 6.
t) Hist. Vet. Test. T. II. p. 1006 seqq.
u) Bibl. Germ. T. II. art. V. p. 124 seqq. addi possunt IAC. THOMAS. de plagio §. 523. p. 233. ipse, quod mireris HORNIVS Hist. phil. l. c. HEVMANNVS Act. phil. Vol. I. p. 1056. IAC. BASNAGE Hist des Iuifs L. III. ch. 20. p. 550 seqq. L. IV. ch. 4. §. 2. p. 45 seqq. G. G. LEIBNIZIVS praef. ep. ad HANSCH. de enthus. Platonico, GVNDLING. Hist. phil. mor. c. I. §. 1. not. l. m. vt alios minoris nominis et famae taceamus.
x) Loca prolixe affert LAMIVS l. c. in compendio enarrat LENFANTIVS l. c.
y) Strom. L. I. p. 342.
z) Praep. L. IX. c. 6.

lisque teſtibus, qui et ſcire potuerunt, et cauſam cur mentiantur non habuerunt; ſed a Platonis aetate aliquot ſeculis remoti, cum multum intereſſe ſua et religionis Chriſtianae putarent, vt Plato in Chriſtianorum caſtris militare crederetur, pio quidem zelo, ſed praepoſtera ratione Iudaeorum quorundam faſtui aures praebuerunt [a]. Qui cum innata gentis ſuperbia omnem gentilium eruditionem, et imprimis, quae eo tempore plurimi fiebat, philoſophiam Graecanicam a Moſe ad gentiles dilapſam eſſe contenderent, praetextu morae Platonis in Aegypto vſi, leui aliquo conſenſu Platonicorum aliquot dogmatum cum Hebraeis ementito, Platonem Hebraicae ſapientiae alumnum iactauerunt. Quod ambabus, quod aiunt manibus amplexi doctores quidam ex Platonis ſchola ſec. II. ad Chriſtianam fidem accedentes, cum plurimi admiſſam ſemel Platonis diſciplinam facerent, imprimis gentilibus oppoſuerunt, magnoque feruore contenderunt, ea quae Plato ſacris ſimilia dixit, Hebraeis et Chriſtianis ſurrepta deberi; maiori hac in re pietate quam iudicio vſi. Hos qui ſec. III. et IV. ſecuti ſunt, eruditionis Graecanicae laudem affectantes, eique magnum pretium ponentes, auide ea arripuerunt, et magnos hos viros exſcripſerunt: indigni quorum rationibus adiiciamus calculum. Nec meliori ſtant talo quae II. de verſione legis Graeca Alexandri M. aetatem anteuertente dicuntur. Eam enim in Ariſtobuli [b] tantum cerebro extitiſſe, infra, vbi de Iudaeorum philoſophia agetur, ex inſtituto demonſtrabitur, quo lectorem, ne nimii ſimus, remittimus. Nec enim auctor, nec occaſio, nec ratio vlla huius verſionis oſtendi poteſt, ſed ignorata ea fuit omnibus, qui et noſſe eam poterant, et quorum, eam legere, omnino intererat. Tanta quoque obſcuritate ſemota ab aliarum gentium commercio ante Alexandri M. tempora viuebat Iudaeorum natio, tantisque myſteria ſua libroſque ſacros premebat tenebris, et a manibus gentilium remouebat [c], vt ratio nulla pateat, qua eiusmodi Graeca verſio confecta ſit. Vt taceamus Graecam literaturam per Alexandrum M. demum in Aegypto inualuiſſe. III. Aeque vero ficulnea ſunt, quae de Aegyptiorum ipſiusque Platonis cum Iudaeis conuerſatione afferuntur. Confundunt enim viri docti tempora Graecorum, Aegyptum tenentium, cum temporibus antecedentibus, quibus talem Iudaeorum cum Aegyptiis conſuetudinem fuiſſe probari aegre poteſt. Quae enim in contrarium afferuntur, vel mercaturae vel belli rationes tangunt, quibus interdum res erat vni nationi cum altera. In religionis vero negotio maximopere abhorrebant Aegyptii a Iudaeis, vt Iudaei Aegyptiorum idololatriam

 vehe-

a) Nec tamen IOSEPHVS contra Appion. L. II. c. 8. ait, deſumſiſſe Platonem ſua ex Moſe, ſed tantum id vult, imitatum eum fuiſſe Moſen in condenda republica.

b) De ſcriptore hoc videndi celeberrimi viri Io. ALB. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 280. et Io. CHR. WOLF. Bibl. Hebr. T. I. p. 215. ſuſpicatur vero HVMFR. HODY de text. bibl. orig. L. I. c. 9. p. 49. confudiſſe Clementem duos Ariſtobulos, Peripateticum alterum, alterum Iudaeum, et huius ſcripta ſec. II. eſſe ſuppoſita, quod reiiciunt laudati viri, admittit LENFANT. l. c. p. 134. De re ipſa ex inſtituto dicetur infra, in hiſtoria phil. Iud.

c) Faſſus id eſt ipſe IOSEPHVS l. c. L. I. c. 4. conf. LENFANT. l. c. p. 136.

vehementer abominabantur. Nec verisimile vllo modo est, manipulum quasi Iudaeorum, qui cum Ieremia excisis Hierosolymis in Aegyptum descenderunt, tanti fuisse habitum, vt de iis tota Aegyptus esset sollicita, vel eius religionis noscendae causa in res eorum sacras inquisiuerit. Accedit his, Iudaeos adeo non fuisse philosophiae vel eruditionis laude celebres, talesque, quorum conuersationem curiosi Graeci appetiuerint, vt potius superstitionis et credulitatis ridendae plus vice simplici fuerint accusati. Nec quae IV. pro consensu Platonicorum et Mosaicorum dogmatum loca afferuntur, aliquid probant; nam vel ita comparata sunt, vt ex connato rationis lumine potuerint innotescere, qualia multa sunt, quae de Deo Plato praecepit; vel a Pythagoreis transsumta antiquiorem lege Mosaica traditionem per patriarchas ad barbaras gentes disseminatam, mireque corruptam respiciunt [d]; qualia exigua et pauca, et, si res dicenda est, qualis est, fere nulla sunt: vel falsus iactatur consensus, et Platonis dogmata intus et in cute expensa longe alia referunt, quam sacra mysteria volunt, id quod vel solum adorandae Trinitatis mysterium luculenter illustrat, quod tamen de hac quaestione acerbe disputandi occasionem nostra aetate praebuit [e]: illud enim vti postea videbimus, tantopere a trinitate Platonica abhorret, vt merito miremur, viros doctos, et non obesae naris tantum hypothesi semel deamatae dare potuisse, vt intercedere concordiam vllam putauerint. Accedit his, quod a plerisque neglectum et non obseruatum est, tantopere a philosophis Platonicis syncretistis circa nascentis Saluatoris tempora iam corruptam fuisse Platonicam philosophiam, vt faciem eam, quam a parente suo accepit, aegre referret, tuncque in Aegypto, vt aliis totius orbis religionibus, ita etiam Iudaicae et Christianae fuisse attemperatam. Hoc ex fonte ea Platonicorum dogmata emanasse, quae sacris concordare visum fuit, suo loco demonstrabimus, et historia Iudaicae et Christianae circa ea tempora philosophiae luculenter docebit. Haec Platonica dum in Aegypto didicisse Platonem, venerabiles ecclesiae doctores, et horum auctoritate inducti viri docti nostrae aetatis ei tribuunt, mire falluntur, et genuina Platonica a spuriis non distinguunt. Qui si hoc vnum expendissent, Platonem systematis dualistici patronum esse, mature errorem agnouissent, et quam male ex hoc venenato fonte corrupta reliqua omnia cum doctrinis sacris cohaereant, inspexissent [f]. Et his quidem generalioribus obseruationibus probe consideratis facile ad obiectiones eorum responderi potest, qui contraria tuentur, inter quos cum quadrata rotundis miscuerit Baltus, iis pro Mosaicis commendatis, quae in tota systematis Platonici harmonia et connexione considerata toto coelo differunt, exemplum inde capi potest, quam tenuia sint, et leuia, quae pro incrustanda hac sententia solent afferri. Quare iis excutiendis et refutandis non immoramur, cum et ipse historiae philosophicae gnarus lector facile arenam ea sine calce esse deprehendere

d) Dicetur et hac de re in sequentibus.

e) Et hoc vult παλαιὸς λόγος, ad quem prouocat alicubi Plato.

f) Luculenter hoc demonstrauit BASNAGE Hist, des Iuifs L. III, ch. 20. §. 21. p. 551.

hendere queat, et plura afferant viri doctissimi, supra laudati, qui praeiudicium hoc felicissime iugularunt. Vnum hoc obseruatis adiicimus, frustra viros doctissimos de damno religionis sibi metuere, nisi haec afferant. Melioribus enim fundamentis nititur sanctissima fides nostra, quam vt a Platone ei auctoritas vlla vel firmamentum debeat accedere. Et, si verum dicendum est, quaerit haud raro diuinae doctrinae hostis infelici ista comparatione, purissimos latices turbare, cuius exemplis plena est sacra historia.

§. VII. Sed vt post longam satis digressionem iterum in viam redeamus, post moram in Aegypto aliquam rediit in Italiam Plato Tarentum, vt ait CICERO [g], cuius tamen hic notationes temporum subobscurae sunt [h]. Et habuit quidem in animo, ad Indos et magos excurrere, fine dubio Pythagorae fama; quae haec itinera ei tribuebat, excitatus; sed obstitere bella Asiatica [i]. Ὁμακόοις itaque Pythagoreis restitutus Eurytum Tarentinum et Archytam fuit sectatus [k], reliquosque, qui tum supererant Pythagoreos, Echecratem Timaeum, Acrionem Coetumque Locris conuenit [l], et ex horum fluentis arua sua irrigauit. Quod studium ex Pythagoreorum doctrina philosophiam suam augendi nec post haec deposuit. Nam in Siciliam postea, vt in sequentibus dicemus, delatus, Pythagoricorum libros magna pecunia redemit. Etsi enim tenuibus erat facultatibus a Dionysio tamen magno nummorum aceruo donatus, eos magno pretio suos fecit. Variant tamen admodum scriptores, de hac re; sunt enim, qui eos a Dionysii familiaribus Platonem accepisse, minarum quatuor Alexandrinarum pretio, dicant; sunt, qui Dionysium a iuuene quodam, Philolai discipulo, acceptos Platoni donasse, referunt; alii denique ad Dionem eos misisse aiunt, qui Syracusis eos emeret, a quo etiam C. minis, vel, vt GELLIVS [m] ait, mille denariis fuerint comparati. Verisimilius quoque est, Pythagoreos iureiurando, ne quid sectae mysteriorum propalarent, et ἀμυήτοις proderent [n], Platoni vendidisse, quem in sectae consortium admissum supra diximus, quam profanis hominibus, qualis Dionysius et Dio erant, eos tradidisse, quod, ne facerent, religione impediebantur: cuius fuisse tenacissimos, suo loco demonstrabitur. Deinde et in eo differunt scriptores, quales libri fuerint? GELLIVS enim Philolai Pythagorici tres libros redemtos esse, ait: LAERTIVS [o] autem hos libros non Philolai fuisse, sed Philolaum vendidisse refert, additque IAMBLICHVS [p], paupertate adactum Philolaum his thesauris se priuasse. Quibus adiiciendum

Disciplina Platonis Pythagorica.

g) Cat. mai. c. 16.

h) Ait enim factum esse L. Camillo, Appio Claudio Coss. hi vero Coss. in fastis hodie extantibus, eo tempore, quo vixit Plato, non comparent. sed tribuni tum vrbi praefuerunt.

i) APVLEIVS l. c.

k) Ibid. qui tamen sine necessitate duos Archytas effingens, seniorem conuenisse Platonem vult. Qua de re infra in historia scholae Pythagoricae.

l) CICERO de fin. L. V. c. 29.

m) Lib. III, c. 17.

n) Dicetur hac de re in historia philosophiae Italicae Interim conferenda quae diximus in diss. de conuen. numeror. Pyth. cum ideis Platonis, Amoen. lit. T VII. p. 200 seqq.

o) Lib. III. s. 9. L. VIII. s. 85.

p) De vita Pythagorae c. XXXI. n. 199. qui luculenter: ἐπειδὴ αὐτὸς ἐν ἀποσυγγενείαις, τῶν Πυθαγορείων, μετέλαβε τῶν βιβλίων, quod ad Dionem refert Arcerius, ad Philolaum Kusterus, male vterque, de Platone enim sermo est, qui acceperat.

dum quod refert idem LAERTIVS [q], Platonem librum vnum Philolai redemisse a necessariis Philolai XL. minis, exque eo Timaeum suum confecisse. Quod si verum est, neque hunc librum Philolai ipsius opus fuisse oportet, sed Timaei Locri, vt ex Platonis Timaeo patet [r]. Vnde verba Gellii, nisi eum falsum fuisse placeat, non de auctore sed possessore intelligenda esse videntur, qua ratione cum aliis veterum narrationibus concordat, statuendumque, fuisse libros ipsi quidem Pythagorae tributos, vt sua Pythagorici magistro inscribere solebant [s], sed ab eius sequacibus conscriptos, quos possessos a se insigni paupertate pressus Philolaus, salua sectae religione, Platoni, Pythagoricis sacris initiato, vendiderit. Fecit vero haec res, vt Platoni plagium obiiceretur, cuius etiam reum fecere veteres plures, aliis quoque philosophis surreptas esse pennas, quibus superbiuerit Plato, contendentes: quod qua ratione verum sit, syncretisticum Platonis systema, ex aliorum philosophorum meditationibus conflatum, abunde loquitur. Nam et Aristippo, Antistheni et Brysoni Heracleotae plurima eum surripuisse conqueritur THEOPOMPVS CHIVS libro *de institutis et exercitationibus Platonis* [t], et pluscula quoque ex Epicharmi Comici, scriptis decerpsisse prolixe exposuit ALCYMVS *ad Amyntam* [u]; et amare propterea traduxit Platonem Timon [x]. PORPHYRIVS vero [y] immutatae et corruptae Pythagoricae disciplinae, cum eam in suamet arua deriuasset, accusat. Qui et alibi [z] ex Protagorae libro *de ente*, quaedam Platonem suffuratum esse, conqueritur. Vnde a plagii crimine eum totum absoluere, tot testibus accusatum non ausus est IAC. THOMASIVS [a], licet excusandum putet, quia dialogo suo Timaei nomen praefixerit. Ex dictis constare iam arbitramur, ex quibus potissimum fontibus sua hauserit Plato, quosque potissimum auctores philosophiae suae habuerit. Cum enim Euclidem audiuisset, dialecticam ab eo scientiam accepit, indeque sua consarcinauit; Parmenideum vero Hermogenem et Cratylum Heracliteum praeceptores nactus, naturalis inde philosophiae praecepta ex Eleatica schola didicit [b], iisque miro ausu ea iunxit, quae tradidit de rerum naturalium principiis Pythagoras, cuius metaphysicam suam fecit [c]. Moralis vero

Fontes philosophiae Pythagoricae.

et ci-

q) Lib. VIII. §. 85. conf. cel. FR. MENZ. in Aristippo, not. yyy, p. 83. MENAG. ad ll. cc. Laërt.

r) Timaei enim librum ante oculos habuisse, eumque saepius verbotenus expressisse collatio docet: corrupit tamen Timaei quoque doctrinam more suo.

s) IAMBLICH. l. c.

t) ATHENAEVS L. XI. p. 508.

u) Apud LAERTIVM L. III. §. 9. quae repetit STANLEIVS l. c. p. 281.

x) In Sillis apud GELL. l. c.

y) De vita Pyth. n. 59. p. 49. ed. Kust.

z) Apud EVSEB. praep. L. X. c. 3.

a) De plagio §. DXXII. p. 232.

b) PLATO in Cratylo T. I. p. 401. et quae diximus in Hist. de ideis sect. I. §. VIII. p. 121.

c) Id in laude Platonis ponit APVLEIVS l. c. p. 284. quod inuenta Parmenidis et Zenonis studiosius exsecutus ita omnibus, quae admirationi sunt, suos libros expleuerit, vt primus tripartitam philosophiam copularit, sibique inuicem necessarias partes neque pugnare interse tantummodo, sed etiam mutuis adiuuare auxiliis ostenderit. Nam quamuis de diuersis officinis haec ei essent philosophiae membra suscepta; naturalis ab Heracliteis, intellectualis a Pythagoreis, rationalis atque moralis ex ipso Socratis fonte, vnum tamen ex omnibus et quasi proprii partus corpus effecit. Quibus verbis nihil potuit elegantius dici ad turpem Platonis syncretismum demonstrandum, quem laudauit quidem Apuleius, sed ipse eiusdem furfuris et ingenii philosophus. conf. LAERT. L. III. §. 8. 56. AVGVSTIN. de C. D. L. VIII. c. 4.

et ciuilis doctrinae femina a Socrate quidem hausit, cuius tamen simplicitatem speculationibus Pythagoricis corrupit. Sunt quoque [d], qui dicant, formam reipublicae Platonem ex Protagorae *Anthologicis* delineasse; et moralis doctrinae haut exiguam partem ex Sophronis mimographi libris habuisse [e], quos, cum diu neglecti iacuissent, sub eius demortui capite repertos Athenis primum inuexerit. Quae originum Platonicae philosophiae historia quantum in consideranda eius ratione momentum habeat, postea, vbi ordo ad eam nos deuexerit, curatius explicabimus.

Schola a Platone condita, eiusque ratio et constitutio.

§. VIII. Ex peregrinatione redux Plato, vt collectas animi diuitias explicaret, studio condendae scholae a iuuene ardens, ad docendum animum applicuit, et in academia scholam aperuit [f], quod erat gymnasium suburbanum arboribus consitum [g]. Habebat enim ibi exiguum hortum, patrimonii haud ampli partem, in quo consedit. Cum vero eum locum tanquam sanitati corporis noxium, mutare iuberent Platonem medici, et in Lyceum scholam transferre [h], noluit tamen iis morem gerere, ne in Atho quidem (vbi summa aëris salubritas erat, et ob id longaeui homines) [i] summitatem vitae producendae causa se commigraturum afferens. Quae loci quoque insalubritas causa fuisse dicitur, vt febri quartana laborare inciperet, quae octodecim menses perdurauit; tandem tamen animi sobrietate et prudenti sanitatis cura eam ita vicit, vt pristinis viribus recuperatis integra postea valetudine vteretur. Inscripserat vero scholae, quam in academia habebat, limine: *ἐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω, nemini Geometriae ignaro ingredi fas esto* [k], quod a Pythagoreis mutuum transsumsit, multum in eo a Socratis consuetudine recedens, qui geometricis speculationibus vitam moralem et ciuilem, praeter exigua quaedam, opus non habere docebat. Postea si fides est Alexandro, in hortum, qui iuxta Colonum erat, se contulit [l]. Insistebat autem in docendi methodo Socraticis dialogis, quam rationem philosophandi, antea quidem praeter Socratem Zenoni quoque Eleati, Alexemeno Teio aliisque vsurpatam mire perfecit [m], et non infimas inde laudes consecutus est, quamuis non desint, qui passim aliquid in eius dialogis desiderent [n]. Praeter philosophiam autem tripartitam, de qua postea, mathematicas quoque disciplinas, quas inter barbaros didicerat, docuit, et vt erat ingenio methodico et geometrico, non analyticum tantum cogitandi ordinem discipulis exposuit, sed et quaedam pulchre inuenit: hanc vero methodum,

d) Aristoxenes apud LAERT. L. III. f. 37.

e) Ibid. f. 18. De Sophrone Syracusano Comico, vid. VOSSIVS Instit. poër. L. II. p. 161. VALESIVS ad AMMIAN. XXIII. 5. MEVRS. ad HESYCH. illustr. p. 199. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 749.

f) LAERT. L. III. f. 7.

g) Conf. quos laudat MENAG. ad l. c. Laërt.

h) AELIAN. V. H. L. IX. c. 10.

i) LVCIAN in longaeuis. MELA L. II. c. 2. PLINIVS L. VI. c. 2.

k) Tribuunt tamen alii id Pythagorae; forte Plato eum in hac quoque re imitatus est.

l) LAERT. L. III. f. 5.

m) Conf. LAERT. L. III. f. 24. 48. et ATHENAEVS L. XI. c. 15. qui Alexemenum Teium priorem Platone dialogos Socraticos scripsisse ex ARISTOTELE de poëris probat.

n) Veterum de dialogis Platonis iudicia exponit I. GEORG. PASCHIVS de var. modis trad. moralia c. I. §. 9. p. 15 seqq. quem vide.

dum, qui inueniſſe eum volunt [o], non cogitant, audiuiſſe Platonem Theodorum Cyrenaeum, celeberrimum geometram, quem hanc rationem reducendi quaeſtiones ad ſua principia, ignorauiſſe, minime eſt veriſimile: id vero facilius credi poteſt, Platonem ſeueriorem hanc ratiocinandi legem in Graecia, vbi in cunis adhuc vagiebat geometria, nondum cognitam vſuque receptam introduxiſſe, eamque Leodamanti Thaſio primum tradidiſſe, multa quoque eius ope inueniſſe: inter quae duplicatio quoque cubi eſt, cuius hiſtoria, quia ad hunc locum non ſpectat, apud PLVTARCHVM [p] quaerenda eſt. Grammaticae quoque vim primum expendiſſe vult LAERTIVS [q]. Cum vero nouum philoſophiae genus condere, ſectaeque auctor fieri cuperet, non ſolum omnes, qui ante eum fuere, impugnauit, ſed et nouas voces excogitauit, inter quas imprimis, voces idea [r], elementum [s], prouidentia DEI [t], et his ſimiles notandae ſunt. Ceterum inter deambulandum eum ante Ariſtotelem docuiſſe, veteres conſentiunt [u].

Academia. Academiae deſcriptionem ſatis luculentam PAVSANIAE [y] debemus, quem fuſe atque more ſuo docte illuſtrauit Io. MEVRSIVS [z], quibus addi poſſunt, quae praeter alios laudatos FABRICIO [a], Reuerendiſſimus POTTERVS [b], b. Io. ANDR. SCHMIDIVS [c] et illuſtris I. P. DE LVDEWIG [d] dixerunt, vt alios, qui antiquitates Graecas deſcripſerunt, taceamus. Vocatur vero Academia etiam Ceramicus, ideo quod nobilem Ceramici partem conſtituebat. Id vero de Ceramico extra vrbem intelligendum, qui ab illo huius nominis, qui intra moenia erat, diuerſus eſt, LAERTIVS [e] enim, et SVIDAS [f] ſuburbium vocant. Nomen vero ſortita eſt, non a Cadmo, quae falſa eſt ſententia FRANC. IVNII [g], qui putat, ab hoc literarum Graecarum inuentore Cadmiam primum dictam fuiſſe, et poſtea demum Academiam; ſed ab Academo, vel Hecademo, potius, vt monet LAERTIVS [h] vnde loca veterum, qui Academum vocant, corrigenda eſſe monet MENAGIVS [i]. Is Hecademus, de quo PLVTARCHVS [k] videndus, locum hunc priuatis facultatibus partum publico commodo reliquit, vt inde gymnaſium erigeretur. Diſtabat autem locus ab vrbe ſex tantum ſtadiis, ſiue DCCL. paſſibus, et gymnaſio deſtinatus erat. Septum ibi et ſimulacra Dianae, templumque, in quod Bacchi Eleutherenſis imago ſingulis annis deportabatur, porro ſepulchra

o) Phauorinus apud LAERT. L. III. ſ. 24. PROCLVS in Euclidem L. III. p. 58.

p) De Socratis genio. Ex eo tempore multa huius problematis mentio apud geometras.

q) LAERT. L. III. ſ. 25.

r) Ibid. qui tamen miratur, quod Democriti mentionem non fecerit. Hoc impugnandi veteres ſtudium didicit a Platone Ariſtoteles.

s) Vid. Hiſt. phil. de ideis ſect. I. §. 2.

t) LAERT. l. c. ςοιχεῖα dixit, cum antea ambigua voce ἀρχὴ pro principio et elemento philoſophi vterentur.

u) Antea enim fati nomine comprehendebatur.

x) Vid. IONSIVS diſſ. I. de Hiſt. peripat. §. 3. quam ſubiunxit ELSWICH. LAVNOIO de fortuna Ariſtotelis in Academia Pariſienſi p. 419 ſeqq. FR. PATRICIVS. diſcuſſ. Peripat. T. I. L. 10. p. 128.

y) In Atticis.

z) In Ceramico gemino c. XIX. ſeqq. p. 69 ſeqq.

a) Bibliograph. antiq. c. XXI. §. 3. p. 619.

b) Archaeol. Graec. L. 1. c. 8. p. 33.

c) Diſſ. de Gymnaſiis literariis Athenienſium.

d) In prima Academia, villa Platonis, cum noua Halenſium collata, Hal. Sax. 1693. 4.

e) Lib. III. ſ. 7.

f) In Academia T. I. p. 75. corrigendum itaque apud POTTERVM l. c. quod dicitur, Ceramici intra vrbem partem fuiſſe.

g) de Academiis.

h) loc. cit.

i) ad h. l.

k) in Theſeo.

chra heroum Thraſybuli, Periclis, Chabriae et Phormionis, et eorum, qui pro patria ad Marathonem pugnantes occubuerant: in quorum honorem certamen quoque ibi actum inſtituente Polemarcho. Sed et aliorum virorum magnorum de republica et bonis literis meritorum monumenta ibi cernebantur. Sic et ara ibi amoris a Charmo poſita, et Mineruae fanum, araeque Muſarum, Mercurii, Mineruae, Herculis, Iouisque καταιβάτυ. Plato vero Muſis aedem dedicauit, in qua ſigna Gratiarum a Speuſippo dedicata fuiſſe teſtis eſt LAERTIVS [l]. Magnam vero loco iucunditatem faciebant platani excelſae cubitorum triginta ſex, quas laudat PLINIVS [ll]. Locum vero initio paluſtrem et inſalubrem ideoque deſertum fuiſſe, hincque ſanitati Platonis inimicum teſtatur AELIANVS [m] et poſt eum PORPHYRIVS [n], HIERON. [o] BASILIVS [p], AENEAS GAZAEVS [q], aliique, quos plerique recentiorum ſecuti ſunt. Aliter tamen PLVTARCHVS [r], qui de Academia ita: Exornauit vrbem, forum quidem platanis illic plantatis, et Academiam ex ſicca ſquallidaque nemus efficiens, quod interlueretur aquis, ac curricula pura haberet, et vmbroſa vmbracula, vnde Syluae Hecademi laudantur HORATIO [s]:

Atque inter ſyluas Hecademi quaerere verum.

Ex quibus, quid de illa traditione, Platonem febri ex loci inſalubritate correptum fuiſſe, ſtatuendum ſit, liquet. Tanta vero loci reuerentia erat apud Athenienſes, vt non tantum, ſi quis cuiquam inde furto ſuſtuliſſet, dum exercerentur, quod excederet drachmas decem, ex lege Solonis capite lueret, ſed et, referente AELIANO [t], ne liceret quidem in eo ridere, vt ſcilicet locus a ſocordia et iniuria liber ſeruaretur. In hac Academia villulam et hortulum habebat Plato, emtum tribus drachmarum millibus, vt habet PLVTARCHVS [u]. Huius vero reditus initio aureos tantum tres fuiſſe, ait SVIDAS [w], auctos vero temporibus poſterioribus cum homines ἱεροὶ καὶ φιλέλογοι (philoſophos ſine dubio poſteriorum temporum ex ſecta Platonis, reſtituta inter Athenienſes per Neſtorium intelligit) morientes teſtamento relinquerent philoſophiae ſtudioſis facultates ad vitae philoſophicae otium et tranquillitatem. Et in hoc Ceramico licet extra Academiam ſepultum fuiſſe Platonem LAERTIVS teſtatur, cui et ſtatuam in ea dedicauit Mithridates. Peramoenum locum excidit Sylla confectis ex arboribus machinis ad expugnandam vrbem adhibitis. Ex dictis patet, Platonem quidem in loco publico habitaſſe, docuiſſe tamen in villa propria ibi ſita. Ab hoc loco non ſectae tantum Platonicae ante C. N. Academiae primae, ſecundae et tertiae nomen adhaeſit, ſed et Cicero villam ſuam ita vocauit, quod imitata ſocietas platonizantium Florentina, duce Ficino, vt ſuo loco dicetur. Scholas vero publicas diſciplinis grauioribus deſtinatas inde Academiarum nomen accepiſſe,

l) L. IV. ſ. 1.
ll) L. XII. c. 1.
m) l. c.
n) Περὶ ἀποχῆς L. I.
o) Adu. Iouin. L. II. T. II. p. 35.
p) De leg. libris gentil. p. 150.
q) In Theophraſto p. 25.
r) In Cimone.
s) L. II. ep. 2.
t) L. III. c. 38.
u) De exil.
w) In Plato T. III. p. 123.

pisse, et societatibus quoque literariis hanc inde appellationem datam esse, notius est, quam vt moneri opus habeat [x].

Discipuli et sectatores Platonis.

§. IX. Tanta vero nouae scholae mox fuit celebritas, vt multi ad eum discipuli confluerent, Platoque inter summos philosophos haberetur. Cuius caussa varia fuisse videtur. Nam et peregrinatione ad Pythagoreos et Aegyptios, ringentibus ceteris Socraticis, magnam sibi existimationem pepererat, et nemo ex Socratis discipulis erat, qui in ipsa Athenarum vrbe, mox post sedatam, quae in Socratem surrexerat tempestatem, publice docere praeter Aristippum et Platonem [y]; reliqui enim vel extra Athenas scholas erexerant, vel serius accesserant, vel scholas habere plane neglexerant. Aristippus autem soli morali doctrinae intentus reliquas disciplinas non curabat, matureque voluptatis foedae opprobrio euilescebat. Solus itaque Plato supererat, qui multifariae doctrinae ornatu conspicuus, insignem, quem Socrates deferuescente inuidia reliquerat, fauorem haereditate quasi acciperet, et philosophiae studium a Socrate angustis satis cancellis inclusum, amplificaret. Ad eum itaque non iuuenes tantum confluebant vndiquaque, sed et viri erant doctrinae Platonicae summi admiratores. Et de Speusippo quidem Platonis ex sorore nepote, Xenocrate et Aristotele, in sequentibus latissime dicendi dabitur copia: Dionem vero Syracusanum inter eos fuisse, qui summo amore Platonem complecterentur, quem et Plato summo affectu prosecutus est, PLVTARCHVS [z] narrat, et patebit ex iis, quae in sequentibus dicentur. Nec paruam Platoni gloriam conciliat, quod insignes oratores Hyperidem, Lycurgum, Demosthenem et Isocratem [a] discipulos habuerit, magnis non ad loquendum tantum sed ad faciendum quoque animi viribus ex disciplina Platonis instructos [b]. Ex his cum Isocrate vixit coniunctissimus, cuius amicitiae specimen exhibuit olim dialogus in agro Platonis ab iis habitus, cum hospitem apud eum ageret Isocrates [c]. Imprimis vero iuuenes morum et formae elegantia immo et nobilitate illustres plurimi ad eum conuolabant, quorum multos nominat LAERTIVS [d], id quod occasionem exhibuit Platonis castitatem ducendi in suspicionem. Nec ex sequiori quoque sexu defuerunt, quae Platonem auditurae in Academiam secederent; inter quas imprimis notabiles se fecere Lasthenia Mantineae Arcadiae nata, nobile scortum, quae more seculi eruditionis et philosophiae laudem formae elegantiae iungere cupiebat, et Axiothea Phliasia, quae virili veste incedebat [e]. Qui mos postea in hac secta [f] diu obtinuit, vt feminae quoque Academicae philosophiae operam darent. Et ab his Platonis

x) Videndus, qui prolixius de hoc nomine eiusque vsu vario docte disputauit, HERMANNVS CONRINGIVS Antiqq. Academ. p. 197. 222 seqq.

y) Dictum hac de re supra in Aristippo.

z) In Dione

a) LAERT. L. III. §. 8 et Comm. ad h. l.

b) Vid quae de Demosthene habet LVCIANVS in eius elog. circa fin.

c) LAERT. l. c.

d) L. III. §. 37. 46.

e) Illam amabat Speusippus, vid. ATHEN. L. VII. p. 279 L. XI. p. 546. De Axiothea vid. LAERT. L. III. §. 46. L. IV. §. 2. THEMIST. Orat. XXIII. OLYMP. p. 588. MENAGIVS Hist. mul. phil. §. 46.

f) Feminas Platonicas enumerat MENAGIVS l. c. et FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. p. 69.

nis discipulis secta, per varios casus et discrimina multasque vicissitudines ad recentiora vsque tempora durauit, et innumeros fere sectatores nacta est [g]. Tanta cum gloria emineret Plato, mirum non est, aemulationem atque inuidiam, certam semper eius comitem, aduersarios ei multos atque obtrectatores excitauisse. Quam alieno enim ab eo fuerint animo reliqui Socratis discipuli Xenophon, Antisthenes, Aristippus, Aeschines, Phaedo, supra iam ex parte meminimus, tangitque hanc inimicitiam LAERTIVS [h]. Neque tamen par pari referre desistebat Plato, quem non minori aemulatione pressisse Xenophontem, vel ex eo satis manifestum est, quod inter tot collocutores Dialogorum ne semel quidem Xenophontis nomen expresserit, scripseritque sicut Xenophon, symposium, Socratis apologiam et commentarios morales. Quod si ATHENAEO [i] fides habenda esset, malignum prorsus erga Phaedonem probauisset animum; ait enim, coram iudicibus egisse Platonem, vt eum in seruilem conditionem detruderet iterum, ex qua Socratis beneficio liberatus fuerat: fraude tamen patefacta consilium mutauisse. Verum quam suspectus in eiusmodi obtrectationibus philosophorum referendis Athenaeus sit, saepius iam monuimus, nec haec cum laudata aliis probitate Platonis conueniunt. Ex Antisthenis vero discipulis, grauem obtrectatorem nactus est Diogenem Cynicum; qui vt erat oris audacissimi, et allatrandi virtute nemini secundus, Platonem speculatiuis disciplinis operam nauantem acerbe irrisit, et de ideis differenti amare illusit. Mirum itaque non est, graues inde Platoni enatas fuisse calumnias, et imputationes odiosas, de quibus sequenti paragrapho dicemus: nam nec Comici ei parcebant, quorum satyrarum in Platonem specimina conseruauit LAERTIVS [l], vt ab ATHENAEO [m] notata taceamus. Quosdam ex aduersariis Platonis indicauit etiam IONSIVS [n].

Inimici et aemuli.

§. X. Ex dictis sponte patescit, magnam fuisse Platonis gloriam, multamque eum laudem tulisse consecutum, cuius argumentum esse potest, quod SPEVSIPPVS librum scripserit de laudibus Platonis [o]. Et nec instituti nostri limites nec scriptionis modus patiuntur, ea afferre elogia, quae apud veteres et recentiores innumeris in locis ei tribuuntur, et in quibus supra modum eum euexit ad superstitionem vsque excrescens veneratio [p]. Nec negandum, fuisse Platoni cum ingenii tum animi dotes praestantissimas, quas vero tantopere euehi, quantum encomiastae Platonis solent, absurdum est, et veritati contrarium. Et continentiam quidem atque castitatem maximopere laudant, quod coelibatum ad vitae finem sobrie casteque coluerit:

Virtutes et vitia obiecta.

g) Catalogum Platonicorum et Academicorum contexuit FABRICIVS l. c. p. 92. LEON. COZZANDVS de magist. antiq. philos. L. I. c. 9. quibus aliquos addidit cel. HEVMANNVS Act. Phil. Vol. III. p. 903 seqq. ex quorum tamen numero delendus est Euclides geometra, quem Platonicum facit VALERIVS MAXIMVS.

h) L. III. s. 33 seqq.

i) L. XI. p. 507

k) L. VI. s. 53. conf. Hist. de ideis sect. I. §. 9.

l) L. III. s. 26.

m) L. X. XI. XII.

n) Hist. philos. L. I. c. 10. p. 43. 46. c. 13. p. 68.

o) IDEM l. c. p. 48.

p) Vid. quae collegit THOM. POPE-BLOVNT, Cens. celebr. vir. p. 26. TOM. MAGIR. Eponymol. crit. p. 670. Vna FICINI dedicatio operum Platonis ad Laur. Mediceum luculentum exemplum est Platomaniae.

fuerit [q]; cibum, aiunt, in die semel cepisse, et si bis caperet, parcissime id fecisse: dormiuisse solum, plurimumque contrariam isti viuendi rationem improbauisse. Grauitatis adeo sibi semper aequalis fuisse dicitur, vt, narrante SENECA [r], iuuenis ex eius disciplina, vbi patriae redditus parentem concitatiori voce loquentem audiuisset, nunquam se hoc apud Platonem vidisse affirmaret. Iram ita cohibuit, vt cum seruo iratus tunicam ponere et scapulas praebere iussisset, et irasci se sensisset, manum suspensam detinuerit, percussuro similis, vt poenas a se exigeret [s]; qua propter paulo ira commotior, a poena seruis irroganda abstinuit, ne modum excederet [t]. Humanitatis iucundum exemplum narrat AELIANVS [u], in Olympico certamine in ignotos incidentem mira affabilitate eos cepisse, eosque etiam Athenas venientes humanissime excepisse: qui cum ab eo peterent, vt ad Platonem in Academiam ipsos duceret, tantum virum vt cognoscerent, tum demum, se eum esse, affirmauisse, et ita insolitae humanitatis exemplo maximam illis admirationem excitauisse. Sed et alia, quae in laudem cedunt Platonis, veterum nixi testimoniis PLVTARCHVS [x] et LAERTIVS [y] memorat: Monuisse discipulos e schola discedentes, vt otio ad res honestas vterentur, improbauisse ludentes tesseris, ebrios et iracundos et monuisse, ne quis vnquam vsque ad ebrietatem potaret; somnum immodicum ei displicuisse, veritatem iucundiorem omnibus fabulis habuisse, laborem otio praetulisse, philosophiam verum animi firmamentum habuisse, cetera ornatus causa tantum addita; conuiuia instituisse frugalia, et philosophica, et a luxu iuuenum nobiliorum animos reuocauisse. Et vt verbo dicamus, effecisse, vt saniori iudicio praeditis solus omnium instar Atheniensium esset. His animi praestantissimi moribus ingenii diuini et humanam conditionem superantis magnitudinem admiratores Platonis adiiciunt, eumque reliquis omnibus philosophis post se relictis, propius ad diuinitatem cognoscendam euolasse contendunt, quod ei gloriosum nomen peperit, vt diuinus diceretur [z]. Neque defuerunt autem, qui multis quoque nominibus eum reprehenderent. Refert enim SENECA [a]: obiectum Platoni esse, quod aliter loqueretur, aliter viueret; quod licet, per malignissima capita et optimo cuique inimicissima factum esse, dicat, non audet tamen totum negare, sed eo tantum excusat, dixisse, non quemadmodum ipse viueret, sed quemadmodum viuendum esset. Tristitiam vultus et affectatam grauitatem obiecere ei Comici, inter quos Amphis [b]:

Aliud nil potes quam moerere, mi Plato,
Et fronte semper corrugata vt cochlea.

Nec

q) SVIDAS in Plato T. III. p. 124. qui ne semel quidem corporis coniunctionem veneream tentasse scribit. Ceterum quae hic habet STANLEIVS p. 309. nec se inuenire potuisse citatis ab eo locis monet OLEARIVS ex FICINI vita Platonis desumta sunt.

r) De Ira L. II. c. 22.

s) Ibid. L. III. c. 12.

t) Ib. LAERT. L. III. s. 38. 39. VAL. MAXIM. L. IV. c. 1.

u) L. IV. c. 9.

x) De fort. et in Sympos.

y) L. III. s. 38. 39. 40.

z) AVGVSTIN. de Ciu. Dei L. VIII. c. 12.

a) De vita beata c. 18.

b) LAERT. L. III. s. 26.

Nec id negant sectatores, sed in laude ponunt, cum in vita nunquam risisse [c]. Calumniarum et perfidiae eum insimulasse Athenaeum, ex iis quae de Phaedone ex illo retulimus, patet. Iungit is fastum atque superbiam, quam illi quoque exprobrauit Diogenes. Imprimis vero castitas Platonis in suspicionem adducta est. Culpabant enim eum inimici, et obiiciebant, quod amore praepostero Astera, Dionem, Phaedrum Alexidem, Agathonem et Archaeanassam Colophoniam meretricem amplexus fuerit [d]; quae causa quoque fuit, cur Antisthenes, contemtu Platonis irritatus, dialogum in eum componeret, quem turpi Sathonis nomine, allusione ad Platonis nomen facta, insigniuit [e]. Cuius criminationis causa arcessenda est, partim a conuersatione Platonis cum iuuenibus animi elegantia et corporis venustate conspicuis, quam, more Socratico, quaerebat; partim, ab epigrammatis variis, quae ei tribuuntur, et quibus in pueros et puellas parum caste lusisse dicitur, quorum aliqua nobis seruauit LAERTIVS [f]. Quae si genuina sunt [g], id saltem probant, multum a philosophi grauitate recessisse Platonem, cum haec scriberet [h]. Vnde et a Dicaearcho grauiter ideo reprehensus dicitur TVLLIO [i]. Idem conuicium ob Symposium eius, vbi de amore agit, recte in Platonem coniici, vrget PHILO [k], qui totum illud conuiuium impendi monet *amori, non illi, quo viri in mulieres insaniunt, aut hae in viros, sed quo viri in masculos aetate tantum minores.* Addit his: *Si quid ibi de amore venereque coelesti dictum videtur elegantius, pro condimento modo est additum, caeterum maiorem partem vulgaris et promiscuus amor occupat, fortitudinem, virtutem bello paceque vtilissimam tollens e medio, et pro hac morbum muliebrem inducens in animum, et homines reddens androgynos, quos oportebat potius exerceri omni contentione ad confirmandum robur tam corporis quam animi.* Quae postea latissime exequitur, et damna amoris masculi prolixe enarrat. Haec Philo alter Plato habitus, totusque eius in aliis capitibus amore captus. Quod iis Platonicis potest opponi, qui, quaecunque de amore Plato dixit, cum FICINO [l] de amore puro et coelesti explicant [m]. Certe ita haec visa sunt comparata magno VOSSIO [n] in laudes licet Platonis alias satis effuso, vt specimen sint gentilium iusto Dei iudicio caecorum, cupiditatibusque suis relictorum, vt in omne libidinis genus irruerent. Quod itaque pro excusando Platone dici potest, eo redit: epigrammata non fuisse ab eo scripta, sed a petulanti Aristippi, vel quisquis auctor fuit, libelli, *de luxu veterum,* calamo profecta [o]. Accommodasse se more Socratico Platonem indoli Athe-

c) OLYMPIOD. l. c.

d) ATHENAEVS L. XI. p. 507. LAERT. L. III. §. 26. TZEZES Chil. X. hist. 356 seqq.

e) LAERT. L. III. §. 35. ad quem locum videndus MENAGIVS.

f) Lib. III. §. 29.

g) De eo vero non dubitabat APVLEIVS, qui Latina quaedam fecit l. c.

h) Certe hoc inde sequitur, peius scripsisse quam vixisse.

i) Tusc. Qq. L. IV.

k) De vita contemplatiua Opp. p. 898.

l) In argumento Symposii.

m) Ita BESSARIO contra Trapezuntium, calumniatorem Platonis.

n) De idololatria gentili L. I. c. 4. p. 25.

o) Ita quidem FICINVS in vita Platonis, qui Aristippum incusat; sed non posse hunc librum Aristippum auctorem habuisse, supra probauimus,

Dionysii, quibus locum et populum ei obtulerat, vt nouam, quam meditabatur, politiam, instituere posset, ob quam quoque ei causam ambitionis crimen obiecit Athenaevs [l]. Nec id veri specie carere, ea, quae supra de consilio eius in condendis legibus diximus, suadent. Interea vero Dionis aduersarii Philistum exulem, tyrannicis sententiis imbutum reuocare in patriam Dionysio suadebant, vt haberent, quem Platonis philosophiae apud principem opponerent. Delatus in Siciliam Plato magno honore, regioque curru exceptus est, rege ipso sacrificia pro aduentu eius obeunte. Et mutata repente in aula omnia; modestia in conuiuiis regnans; regis benignitas, philosophia ab aulicis coli coepta, magnam emendationis spem promittebant. Philistus vero, et qui ei adhaerebant, ne Platonis nimia apud regem fieret auctoritas, metuentes, ad accusandum Platonem et Dionem conspirauere, et ita in Dionem Dionysii animum accenderunt, vt eum lembo iniectum ad triremem deduci et in Italia exponi iuberet: qua sententia Plato cum reliquis Dionis amicis vehementer perturbatus est, veritus, quod fama quoque ferebat, ne et ipse de capite periclitaretur. Dionysius vero, humanissime eos tractabat, Platonem confirmabat, et, vt apud se maneret, rogabat, amicitiae vero specie in ipso palatio adeo arcte eum custodiebat, vt nemo ad illum, ipso nesciente, accedere posset: multum vero interim sermonibus Platonis capiebatur. Tandem exorto bello Platonem in patriam dimisit, reuocandum, vti promiserat, cum Dione, quam primum pax subsecuta fuisset. Plato interim Dionem Athenis philosophiae praeceptis imbuit, effecitque, vt nihil aduersus Dionysium moliretur. Qui Athenis comparata domo et Platonem diligenter audiebat, et amoeno Speusippi ingenio, quod ei Plato commendauerat, oblectabatur, ludisque publicis suis sumtibus institutis sibi gloriam Platonique fauorem populi parabat. Dionysius vero pulsi Platonis ignominia motus vndiquaque philosophos ad se vocauerat; et cum iis disceptando sapientiam iactauerat; istis vero non exsatiatus subito desiderio correptus est, reddi sibi Platonem, pace interim facta. Tum vero recusare Plato, et senectam excusare, obiicere etiam promissum de Dione restituendo falsum. Archytas vero Tarentinus et Pythagorici alii, instigante tyranno, eo tandem animum compelli passi sunt, vt Platoni scriberent, venire tuto eum posse; seque fidem interponere. Ipse Dionysius scriptis literis eum inuitauit, et triremem vittatam cum Archidemo Platoni amicissimo, qui eum arcesseret, misit: vxore et sorore Dionis idem cum ipso Dione vrgente. Victus itaque tot amicorum precibus, tertia vice Syracusas petiit, quem aduenientem albis quadrigis Dionysius excepit, aurigamque ipse egit [m]. Et laetus quoque Siculis aduentus Platonis fuit, qui Philisti odio Dioni et Platoni magnopere fauebant, magnamque spem conceperant fore, vt de tyranno philosophia Platonis triumpharet. Ipse Dionysius, omne, quod contra quosuis conceperat, odium metumque exuit, Platonique magnam vim auri obtulit, ex quo XXC. talenta accepisse, supra narra-

l) Lib. XI. p. 507.

m) Citati.

narrauimus [n]. Magna ibi in auctoritate vixit Plato, et cum aulae moribus se attemperaret Aristippus, libertatem dicendi sequeretur Diogenes, pecunias appeteret Aeschines, ipse philosophi vultum grauitatemque retinuit, et a moribus aulae abhorruit; quod magnae ei laudi esse iactabant amici et discipuli, Aristippus cathedrarium fastum interpretatus est. Neque tamen a Dionysio Plato, vt vel ciuitatem legibus Platonicis conderet, vel Dionem reuocaret, obtinere potuit, sed diffidere sibi mutuo coepere, clandestinis tamen motibus, omnique ab vtroque prudentia adhibita, ne quid suspicionis alteri cieretur, vnde et honoribus Dionysius Platonem, et fiduciae specie Plato Dionysium decipere conatus est: Aristippo tamen, vt erat ingenio versatili, instantem σύῤῥαξιν praedicente, quae etiam euenit. Cum enim reditus Dionis a Dionysio retinerentur, male id habens Plato, mitti petebat, Dionysio, vt maneret, rogante. Quod cum obtinere ab eo non posset, itineris necessarii apparatum ei promisit, Dioni reditus reddere pollicitus, modo maneret. Vix vero portu egressae naues erant, cum promissorum immemor, Dionis bona venderet, Platoni euadendi occasione subtracta. Mox ob intercessionem pro Heraclide ex familiaribus Platonis, qui seditionis militaris auctor ferebatur [o], et libertatem in reprehendendo adhibitam infensissimus ei factus Dionysius, ab aula eum remouit, et extra arcem versantem militibus ei inimicis exposuit, qui falsis rumoribus in eum accendebantur. Coepit itaque de fuga cogitare Plato, et amicis Pythagoreis periculum, in quo versabatur, indicare: qui legatum Lamiscum cum triremi miserunt, vt Platonem reposceret, quod, Archyta sponsore, Plato ad suscipiendam in Siciliam profectionem inductus esset. Dionysius itaque, vt se ipsum excusaret, conuiuio magnifice Platonem excepit, multisque auctum testimoniis beneuolentiae domum remisit. In Peloponnesum itaque Olympicorum ludorum tempore delatus, totius Graeciae in se oculos conuertit: Athenasque redux Dioni, quae gesta erant, narrauit, et ad Dionysium scripsit rationem omnium luculentam reddens. Dio vero vindictam tot iniuriarum, erepta tandem a tyranno vxore animo concipiens, bello experiri in eum statuit, siue Platonis, quod quidam volunt, instigatione [p], quod tamen alii negant [q], siue Speusippi exhortatione compulsus, quod tyranno tandem exitium peperit. Ex dictis iam liquet, Platonem, etsi virum magnum et eruditissimum, ingenio tempori aulaeque inseruiente et commodas occasiones captante non fuisse vsum, et iuuenibus magis quam viris philosophatum, academiae magis quam Syracusis, scholaeque, quam aulae, seruire potuisse: vnamque, qua pollebat, famam et Dionysii ambitionem, qua philosophiae vindex videri et tyrannidis ignominiam delere cupiebat effecisse, vt tantis honoribus afficeretur.

Obitus. §. XII. Restitutus itaque et patriae et scholae Plato, sibi Musisque vixit, et in erudienda iuuentute ad senectutem vsque occupatus fuit, quae fera

n) Magno aere redemisse tum libros Pythagoricos supra monuimus.

o) PLATO ep. VII. p. 348.

p) AELIANVS L. III. c. 17.

q) PLVT. l. c.

ſera ipſi obtigit. Cum enim temperantiſſime viueret, et natura quoque vires accepiſſet ſatis valentes, facile ſine morbo ad extremam ſenectam peruenit, canosque frugalitatis praemium habuit. Senio enim ſolo extinctum, veteres vnanimi conſenſu teſtantur [r]. Hermippus apud LAERTIVM [s] in nuptiali conuiuio diem obiiſſe refert, ſcribentem mortem oppreſſiſſe vult CICERO [ſ]. Audiendi itaque non ſunt, qui morbo pediculari eum obiiſſe dicunt [t]. Mortuus vero eſt tertio decimo Philippi regis Macedonum anno, Olymp. CVIII. 1. aetatis vt plerique veterum numerant [u] LXXXI. quem tamen numerum illi mutant, qui triennio prius natum Platonem contendunt [w]. Et memorabile etiam eſt, in ipſo natali vitae tempus expleuiſſe, vnde qui LXXXI. annos vixiſſe tradunt, diuini quid in eo quaeſiuerunt, quod anni climacterici magni menſuram exaequaſſet. Narratque SENECA [x]: *Platoni diligentiae ſuae beneficio contigiſſe, quod natali ſuo deceſſerit, et annum vnum atque octogeſimum impleuerit ſine vlla deductione: ideo magos, qui forte Athenis erant, immolauiſſe defuncto, amplioris fuiſſe ſortis, quam humanae, ratos, quia conſummaſſet perfectiſſimum numerum, quem nouem nouies multiplicata componunt* [y]. Coelibatum quia ad vitae finem accurate tenuit, haeredes quoque non reliquit, ſed Adiamantum haeredem teſtamento ſcripſit. Produxit illud LAERTIVS [z]: quod tamen an genuinum ſit, merito dubitauit IS. CASAVBONVS [a]; quam ingenioſa enim fuerit in eiusmodi rebus comminiſcendis veterum rhetorum diligentia, ſatis notum eſſe exiſtimamus. Neque tamen verum videtur, quod APVLEIVS [b] vult: *patrimonium in hortulo, qui Academiae iunctus fuit, et in duobus miniſtris, et in patera, qua diis ſupplicabat, reliquiſſe. Auri tantum, quantum puer nobilitatis inſigne in auricula geſtauit.* Supra enim veterum teſtimonio accepimus XXC. talenta a Dionyſio eum accepiſſe, magnamque auri ſummam in quatuor libros Pythagoricos impendere potuiſſe. Nec probabile eſt, Dionem, qui in exilio apud eum vixerat, et ex reditibus Siciliae magnos in Athenienſes ſumtus fecerat [c], Speuſippumque bonis auxerat, Platonem reliquiſſe vacuum, vel ab eo hunc nihil accepiſſe. Sepultus autem eſt, non procul ab Academia, vt ait PAVSANIAS [d], (vnde LAERTIVS ſenſu latiori totum Ceramicum Academiam dixiſſe cenſendus eſt,

 quan-

r) SENECA ep. 58.
s) Lib. III. ſ. 2.
ſ) CICERO de ſeneCt. c. 5. HIERON. ad Nepot. de vita Cler.
t) Apud LAERT. L. III. ſ. 40. conf. MENAG. h. l.
u) Citati.
w) Dictum hac de re §. II.
x) l. c. Eſſe vero fabulam ex iis conuincitur, quae de incertis rationibus natalis anni Platonis ſupra dicta ſunt; videturque ideo conficta, vt non minus mors, quam natiuitas humanam conditionem ſuperare videretur. Ceterum audiendi non ſunt, qui cum EVSEBIO Ol. CVIII. 4. obiiſſe, vel cum EVTYCHIO ALEX. T. I. ann. p. 288. Alexandro M. ſuperuixiſſe dicunt. Id ipſe EVTYCHIVS p. 267. refutat, vbi eum vixiſſe dicit tempore Philippi Macedonis.
y) Produnt ipſae hae rationes, fabellam excudiſſe Pythagoreos et Platonicos, quorum ſomnia de anno climacterico vid. apud SALMASIVM pec. libro. TENNVL. ad IAMBLICH. in Nicom. p. 129. VOSS. de idolol. gent. L. III. c. 20. p. 816. ex veteribus CENSORIN. de die natali c. XV.
z) Lib. III. ſ. 41.
a) Ad h. l.
b) loc. cit.
c) PLVT. in Dione.
d) In Atticis, conf. MEVRSIVS in Ceramico l. c.

quando tradit: Platonem in Academia ſepultum eſſe, vbi plurimum temporis philoſophando exegerat, videturque hortus ipſe, quem poſſederat in Ceramico ei ſepulchrum praebuiſſe. Quemadmodum vero viuus magnus Plato habitus eſt, ita poſt fata adeo non imminuta eſt eius exiſtimatio, vt potius inſolitis honoribus cumularetur. Statuam ei in Academia poſuit Mithridates Perſa [e], aram Ariſtoteles; dies natalis, quod ſupra tetigimus, a ſectatoribus conuiuio celebrabatur [f]. Effigies impreſſa numis, atque ita immortalitati commendata [ff]. Tanta vero non inter gentes tantum a purioris fidei reuelatione deſtitutis, ſed inter Chriſticolas quoque Platomania fuit, vt non deeſſent, qui locum ei inter beatos aſſignarent, id quod praeter alios NICOLAVM SECVRVM [g] et DOMINICVM A SOTO [h] feciſſe conſtat, vel primum fuiſſe, nugarentur, qui apud inferos Chriſto praedicanti fidem habuerit, atque ab eo ex inferis fuerit liberatus [i]. Cuius generis nugae quoque ſunt Graeca fide omnino dignae, quae audaciſſimi in ſtruendis mendaciis Graeci confinxerunt, repertum tempore Conſtantini M. et Irenes cadauer Platonis cum tabula aurea in pectore, cum inſcriptione: *Chriſtus ex virgine naſcetur, in quem ego credo; at ſol tu me iterum aſpicies ſub Conſtantini imperio et Irenes* [k]. Fuere vero Platones, vti ſupra dictum [l] plures; a quibus tamen noſter nominis et eruditionis celebritate facile diſtinguitur.

Honores poſt fata exhibiti.

Scripta et ſcribendi ratio.

§. XIII. Scripſiſſe in iuuentute Platonem dithyrambica, melica, heroica et tragoedias, et epigrammata quoque nonnulla, ſupra memorauimus, hoc vero loco ideo notandum eſt, quoniam ex eo ratio ſtili Platonis et natura dictionis, quam adhibuit, intelligi poteſt. Eam vbique apud veteres et recentiores laudari videas, et imprimis apud CICERONEM [ll], qui tantopere non eruditionem modo, ſed et orationem eius extollit, vt omnibus anteponendum et non ſatis laudandum contendat. Notumque illud veterum de Platonis dictione iudicium, Iouem, ſi Attice loqui vellet, non alio, niſi Platonis ſermone vſurum [m]. Ideam vero dictionis eius inter proſam et poëticam mediam eſſe, iam Ariſtoteles, accuratus iudex notauit [n]. Etſi enim abeſt a verſu, incitatius tamen fertur, et magnis ſermonis vtitur luminibus, ideo non procul abeſſe a verſus ratione et ſtructura veteribus viſus [o]. Et haec ratio eſt, cur grauitatem Platonis, ad magnificentiam quandam, et plus quam poëtarum progredientem, comite praeterea vbertate et copia, et, qua reliquis omnibus antecellit, ſuauitate atque gratia, maximopere dicendi

e) Phauorinus apud LAERT. l. c. MEVRS. l. c. dedicata autem erat Muſis, vt ſolebant.

f) Auctor vitae Ariſtot. conf. Orium Vindel. Mel. III. §. 8. p. 262.

ff) Talem numum ex vna parte Platonis, altera Auguſti effigie inſignem pec. diſſ. explicuit CAR. PATINVS.

g) Plato beatus, ſiue de ſalute Platonis pia contemplatio, Ven. 1666. 12. conf. Act. philoſoph. Vol. III. p. 245 ſeqq.

h) De iuſtitia et iure Lib. II. q. 3. art. 5.

i) Conf. LEO ALLATIVS de libris eccleſ. Gr. p. 259. 274. BARTHIVS ad AENEAE GAZ. Theophraſt. p. 153.

k) Vid. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. p. 40.

l) §. III.

ll) Paſſim, vid. Orat. c. 3. de officiis L. I. de legibus Lib. II. III.

m) Conf. VALESIVS ad AMMIANVM Lib. XXII. c. vlt.

n) Apud LAERT. Lib. III. ſ. 37.

o) CICERO Orat. c. 20. THEMIST. p. 319. Orat.

cendi artis iudices extollant [p]. Et negari quoque nequit, Platonem, vbi dialogi veſtigiis inſiſtit, plane incomparabilem eſſe, et iucundiſſimum; cuncta ibi ad characteres perſonarum exacta, prooemia apta et iucunda, ſeries et corpus totum diſputationum belle attemperatum, ſuus cuique locus et decor, et mores tributi, deſcriptiones locorum elegantiſſimae, viuiſque quaſi coloribus depictae, quae omnia dialogorum iucunditas, cuncta minutis et elegantibus particulis atque membris, partiens, et interrogationibus atque reſponſionibus efferens, admirabili artificio ornat. Dictio inſuper ſatis clara, quantum argumentum, ſaepe metaphyſicum et mathematicum patitur, et inſtar aquae profluentis pellucens. Flos ideae ſermonis et dicendi generi accommodatus, tempeſtiuusque, et imprimis, vbi violarum in morem humi quaſi repit, et tenue atque ſimplex orationis genus ſectatur, fragrantiſſimus: compoſitio locutionis ſimplex et dulcedo, neque loquacitatem neque pompam redolens. Quam dicendi temperiem et artem partim a Lyſia, partim a Socrate habuiſſe, non inepte critici [q] coniiciunt. Alius tamen Plato a ſemetipſo, ſibique prorſus diſſimilis, vbi ſublime dicendi genus ſectatur, et ornatius atque vberius loqui magno impetu conatur, vbi ingenium poëtica licentia turgidum, dithyrambicum [r] et tragoediam ſpirans adeo redolet, vt hoc ipſi vitium a iuuentutis inſtitutione et ſtudiis adhaeſiſſe manifeſte appareat. Quapropter erudite quidem, aſt acerbe eum notauit nobilis et eruditus veterum criticus DIONYSIUS HALICARNASSEVS [s], et ante eum Demetrius Phalereus, qui ſumtuoſiorem iſtam et inſolentiorem magnificentiam ferre non potuerunt, et in eo reprehenderunt, quod in vertenda et mutanda dictione, quaſi tempeſtate quadam iactetur, in fingendis vocabulis ineptus, durus in translationibus, nec ſatis retinens ſimilitudinis appareat, nec in allegoriis modum ſeruet vel rationem temporis et loci. Addit iudicii laude inſignis rhetor: *nunquam ſibi probatam eſſe eius adiectorum nominum inconcinnitatem, minimeque eum placere, cum ſe politicis rebus interpoſuit, laudationesque et inuectiuas, accuſationes et defenſiones conſcripſit. Tunc enim fieri alium a ſe ipſo, et dedecori eſſe philoſophiae, valereque de his Platonis ſcriptis illud, quod apud Homerum Veneri Iupiter dixit:*

Οὔ τοι, τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.
Non tibi, nata datum tractare negotia belli,
Sed dulces thalami res, et connubia capta.

Haec Dionyſius, qui ea poſtea Phaedri exemplo probat, ibique alia neque accura-

p) Ex multis videndi FR. VAVASSOR in eleganti tract. de dictione ludicra c. III. p. 9. Opp. et NIC. CAVSSINVS de eloq. S. et hum. L. I. c. 69. p. m. 67. qui etiam Platonem cum Cicerone comparat.

q) Citati.

r) Hoc nec ipſe negauit Plato. ſed veniam exorauit, et honeſto nomine praetexuit culpam, cum ſe afflatum diuinitus dithyrambos fundere diceret.

s) In Epiſt. ad Pompeium T. II. Opp. p. 229 ſeq. ed. Wechel.

accurate neque presse et subtiliter dicta, alia puerilia et frigida, alia inania, nulla re subiecta vtili et suaui, alia dithyrambica et audaciora et licentiora dicta esse demonstrat [s]. Quae ideo paulo prolixius adducenda fuerunt, vt de Platonis ingenio, cuius plerumque sermo index est, rectius queant iudicare, qui non ex vnius Ciceronis auctoritate, Platonis amore et admiratione nimis saepe ducti, sed ex ipsa Platonicae dictionis ratione illud nosse cupiunt. Vti enim in sermone se exhibuit, ita quoque in doctrina; multo melior futurus, si cum Socrate intra officinas, et in conuiuiis, et rure de rebus moralibus disseruisset, quam vbi cum Pythagora de rebus naturam et intellectum hominis transcendentibus sublimis fertur, seque ipsum fere amittit. Methodo vero dialogistica scripta sua Plato concepit, quam a Socrate, vel etiam ab Eleaticis, vti supra memoratum est, mutuam accepit. Est vero dialogus, definiente ALBINO in *introductione in dialogos Platonis* [t]: *sermo constans ex quaestione et responsione de rebus ciuilibus vel philosophicis, ita vt mores decentes tribuantur personis assumtis et congruens adhibeatur orationis compositio.* Quemadmodum vero argumenta istorum colloquiorum diuersa sunt, ita variis quoque generibus et characteribus inter se dialogos distinxerunt veteres, et alios physicos, alios logicos, alios ethicos, alios politicos, alios elenchticos, alios pirasticos, alios maeeuticos [u], alios anatrepticos esse notarunt, prout vel naturalem, vel moralem, vel rationalem, vel ciuilem disciplinam tangunt, et vel conuincunt, vel tentant, vel instituunt, vel confutant, qua de re praeter Albinum audiendus est LAERTIVS. Sunt vero Platonis dialogi, qui extant et genuini sunt, (deperditos enim et dubiae fidei, de quibus consulendus est FABRICIVS [w] non moramur,) XXXV. quibus XIII. epistolae Platonis addi solent, quos variis modis disposuerunt veteres. Et Thrasillus quidem apud LAERTIVM [x], Platonem tetralogias dialogorum, vt Tragici dramatum suorum, edidisse auctor est, qui et ipse in IX. Tetralogias scripta Platonis distribuit, ita vt libri de legibus, itemque de republica, singuli vnum dialogum exhibeant. Aristophanes vero Grammaticus ad trialogias reduxit [y]. In his eam Plato methodum adhibuit [z], vt primo declararet, quid sit eorum quiduis, de quo dicitur: deinde cuius rei causa dicatur, an tanquam ad rem primario spectans, an quod simile sit, an ad sententiam defendendam, an aduersam impugnandam? tertio, vt, quod recte dictum sit, demonstraret. Qua in

s) Obseruauit etiam Dicaearchus apud LAERTIVM L. III. f. 38. scribendi characterem in hoc Dialogo nimis esse φορτικὸν, id quod OLYMPIODORVS l. c. eo excusat, quod hunc in iuuentute primum Plato scripserit, vnde character dithyrambicus in eo obseruetur, conf. MENAG. ad l. c. Laërt. FABRICIVS Biblioth. Graec. Vol. II. p. 13.

t) Eam primus edidit FABRICIVS Bibl. Gr. L. III. c. 2. Vol. II. p. 42 seqq. cum Albini definitiona conuenit LAERT. L. III. f. 48.

u) Vox ab obstetricibus et nutricibus desumta, quae infantem curant, partum promouent, editum curant: hinc dialogi maeeutici, quibus ingenia formantur, nutricanturque et fouentur. conf. ALDOB. et MENAG. ad LAERT. L. III. f. 49.

w) l. c. p. 28.

x) Lib. III. f. 56.

y) Conf. STANLEI. P. IV. c. 15. p. 319 f.

z) LAERT. L. III. f. 65.

in methodo tamen magnam attentionem postulat, non tantum ob inductionis, quam plerumque adhibet, difficultatem, sed etiam ob voces atque nomina plurima, quibus longe aliam, quam apud alios scriptores Graecos solet, significationem imposuit, quae qui ignorat, vel negligit, in tenebris magis apud Platonem palpat, quam luce collustratur. Quae caussa fuit, vt ex veteribus Boëthus, Harpocration Argiuus et Timaeus iunior, Platonicus Lexica Platonica conscriberent [a], singulares nominum significationes vel etiam diuersa adhibita nomina ad significandam rem eandem, explicantes. Ceterum et ordinem in legendis his dialogis philosophiae Platonicae studioso obseruandum esse contenderunt huius philosophiae doctores, quem tamen, prout vel ipsi, vel discipuli erant affecti varie disposuerunt [b]: ille vero, quem Thrasyllus secundum tetralogias instituit, ab Eutyphrone orditur. Nec ordinis magnopere Plato videtur fuisse studiosus in iis disponendis, passim enim ita eos effinxit, vt temporum rationem nullam haberet, multosque anachronismos committeret. Ita in *apologia Socratis* mentionem facit murorum a Conone instauratorum, post Socratis mortem [c]. In *Parmenide*, hunc philosophum inducit loquentem cum Socrate, quod temporum rationi aduersari iam notauerunt ATHENAEVS [d] et MACROBIVS [e]. In *conuiuio* quoque anachronismos multos obseruauere ARISTIDES [f] et ATHENAEVS [ff]. *Phaedrus* autem, qui in dialogo huius nominis cum Socrate confabulatur, huius aetate viuus esse non potuit, nedum ab illo amari, vt ATHENAEO [g] quoque notatum est. Idem de *Timaeo* notandum, vt alia taceamus. Quin non solum ad veritatem temporis non attendit Plato, sed nec personarum, quas loquentes inducit; quibus ea affingit, de quibus nunquam cogitarunt. Id de Socrate supra obseruatum est, dixisse illum, cum Lysidem recitari audiisset; *proh Dii immortales, quam multa de me mentitur adolescens* [h]! Idem de Phaedone, Protagora et de Gorgia narrat ATHENAEVS [i], illum dixisse lecto hoc dialogo: *Platonem optime nouisse ἰαμβίζειν, id est, criminari*, hunc, recitato Gorgia *se nihil eiusmodi vel audiuisse a Socrate, vel ad Socratem locutum esse, eumque vocasse νέον ἀρχίλοχον*. Idem de Parmenide statuendum esse, suo loco docebimus. Magnorum enim istorum virorum nominibus suae philosophiae auctoritatem conciliare voluisse, non est, quod dubitemus: certe victos fuisse omnes, et vel erroris conuictos, vel melius instructos a Socrate, id est, Platone Socratico, vbique videri voluit; vnde si non expressis semper nominibus tacite tamen philosophos refutat, id quod Anaxagorae, Gorgiae,

a) Conf. FABRIC. l. c. p. 41. MENAG. ad LAERT. L. III. §. 63.

b) Vid. ALBINVS et LAERTIVS ll. c.

c) Ol. XCVI. 1. Socrates autem obiit Ol. XCV. 1. Conf. IONSIVS de Scr. Hist. phil. L. I. c. 6. p. 36. 37. L. II. c. 13. p. 281.

d) L. XI. p. 505.

e) Saturnal. L. I. c. 1.

f) Orat. Plat. II. T. III. p. 475 seq. conf. MENAG. ad Laërt. L. III. §. 35.

ff) L. V. p. 187. 192. 216.

g) L. XI. p. 505.

h) LAERT. L. III. §. 35.

i) l. c. Inde I. C. SCALIGER poëm. p. 13.
Vix vnum verbum multis e millibus aiunt
Quae posuit, de Socraticis exisse famillis.

giae, Protagorae multisque aliis factum esse, veteres notant, et alios quoque a Platone traductos esse, e. g. Aristophanem in Sympofio, Cimonem, Miltiadem, Themistoclem et Periclem in Gorgia, obseruant: quod occasionem dedit Aristidi rhetori in orationibus Platonicis rhetorices, et quatuor horum virorum apologiam scribendi. De ipsa argumenti vero, quod in quolibet dialogo absoluitur, tractatione prolixe agere, institutum nostrum non patitur, paucis multa complexus est FABRICIUS [k], qui Commentatores quoque nominat, eosque indicat, qui Platoni contradixerunt. Ne tamen prorsus sine symbola abeamus, de *Phaedone*, quem reliquis fere praestantiorem veteres habuerunt, quoque de immortalitate animorum Plato differit, obseruamus, tanti quidem visum fuisse veteribus, vt non tantum Cleombrotus, decantatissimo apud priscos scriptores [l] facinore, de muro se, lecto hoc dialogo, in mare praecipitauerit, sed et Cato Vticensis, antequam mortem sibi consciseeret, ad roborandum animum Platonis prius Phaedonem ad lucernam legerit [u]: si tamen recte examinetur, inter pulchre et recte dicta complura, ea quae potissimum argumenti neruum constituunt, satis infeliciter et improbabiliter disputari. Nam Pythagoricas hypotheses de animarum praeexistentia, migratione, et αὐτοκινησίᾳ supponit, quas qui negat, totam simul disputationem euertit. Vnde nec Aristoteli persuasisse notauit THEODORITUS [m], nec ipse Phaedo eum probauit. Primus vero, qui haec Platonis scripta diuulgauit, fuit Hermodorus, Platonis auditor, qui ea in Siciliam delata vendidit, vnde prouerbium enatum: λόγοισιν Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται [n], ad quod alludit CICERO [o], ex cuius verbis tamen concluditur, vel id non inuito Platone, vel post mortem demum factum esse. Siculi vero isto prouerbio Platonicis ingenii diuitiis, diu apud ipsos iactatis illudebant: vnde coniicimus, Hermodorum, fama et fortuna, quibus Plato apud Dionysium et Dionem vsus fuerat, permotum, eo fine scripta eius in Siciliam attulisse, vt iis numos sibi corraderet, sperantem fore, vt non minoris aestimarentur, quam Pythagorici libri a Platone in Sicilia redemti. Post restitutum vero literis nitorem, Graece Platonis scripta collegit et edidit ALDUS MANUTIUS *Ven. 1513. fol.* obstetricante, prout videtur Marco Musuro [p], qui et in vertendis Platonis dialogis MARSILIO FICINO, Mediceorum hortatu ad hunc laborem excitato [q] iudicium suum interposuit [r]. De cuius versione cum suo loco, ad Platonicos nostri aeui delatis dicendum sit, hic nihil addimus: videndi interim clarissimi viri IO. ALB. FABRICIUS [s] et IO. GEORGIUS SCHELHORNIUS [ss]. Alteram versionem debe-

Exemplum dialogorum Phaedo, et de eo iudicium.

Editiones scriptorum Platonis.

k) l. c. p. 7 seqq.

l) Conf. quos fuse nominat FABRICIUS ad SEXT. EMP. adu. math. L. I. f. 48. et Bibl. Graec. Vol. II. p. 9.

u) FLORUS L. IV. c. 2.

m) Therapeut. L. V.

n) SUIDAS h. v. T. II. p. 458. conf. ERASMUS Adag. Chil. II. 600. p. m. 539.

o) Ad Attic. L. XIII. ep. 21.

p) Is enim elegans carmen in laudem Platonis praemisit, quod ita Leoni X. placuisse dicitur, vt ab eo non aliam ob causam Archiepiscopus Epidaurensis crearetur. vid. VOSSIUS de poetis p. 84.

q) Vid. Dedicatio FICINI ad Laurentium Medices.

r) Primum enim specimen versionis a Ficino sibi exhibitum digitis atramento immersis, vna litura totum deleuit, indicans, alio opus esse, vid. MENAG. Anti-Baill. p. 157.

s) l. c. p. 33.

ss) Amoenit. liter. T. I. p. 95.

debemus IANO CORNARIO, tertiam IOANNI SERRANO, qui Platonis scripta ex H. STEPHANI officina nobis exhibuit *Parisiis 1518. fol.* III. Vol. quartam plerorumque dialogorum Gallicam ANDREAE DACIERIO [t]. Aut multum vero fallimur, aut desideratur adhuc idoneus, tantoque scriptore par interpres. Ficinus enim, qui omnem vitam in Platonica philosophia discenda consumserat, iisque ad hoc opus praesidiis erat instructus, quibus plerique carent, falsis interpretamentis Alexandrinae sectae, quae Platonismum genuinum mentiebatur deceptus, cum a Graecis in Italiam confugientibus non tam Platonicam, quam Plotinianam didicisset philosophiam, et eam quidem Christianae religioni adaptatam non in argumentis tantum dialogorum Platonis mentem deprauauit, sed et in ipsa versione saepiuscule infeliciter expressit [u], et allegoriis recentiorum Platonicorum more, mire omnia detorsit: vnde, qui Ficini versionem meliorem vocant [v], aut falluntur, aut tantum, respectu ad alias minus doctas et fideles habito, intelligendi sunt. Serranus autem, cum Platonem non satis intelligeret, sententiam magis suam, quam Platonis expressit, eiusque verba contemsit, et analysi scholastica peregrinam Platoni faciem induxit [w]. Dacierius autem et ipse falso pro Platonis philosophia praeiudicio occupatus, expressit, non quod apud Platonem vidit, sed videre cupiit. Sed et dialogos Platonis Persice Chosroës Persarum regis iussu [x], et libros de republica Hebraice translatos esse [y] constat. *Versiones.*

§. XIV. Magnum habent enarratae hactenus historiae vitae Platonis circumstantiae influxum in ipsam naturam et constitutionem philosophiae Platonicae, ad quam, quantum instituti ratio permittit, delineandam iam nos ordo deducit. Quod vt accurate fiat, et caussas arcanas atque rationes proprias huius philosophiae cognoscamus, simulque conuincamur, quam difficile sit, veros Platonis sensus assequi, generales quasdam obseruationes, ex praemissa potissimum vitae eius historia fluentes lectori probe perpendendas exhibemus, eumque ad sequentia accurato examine attentum esse iubemus. *Obseruationes generales de philosophia Platonis, et caussis obscuritatis eius.*

I. Fastidiens Plato sobriam philosophandi rationem, quam Socrates introduxerat, sublato magistro ad alios praeceptores diuertit, et imprimis tum naturali ingenii propensione tractus, tum magna scholae Italicae, eiusque conditoris Pythagorae fama excitatus, ad Pythagoreos, nec sic quidem contentus, tandem ad hierophantas Aegyptios accessit, et eorum philosophandi rationem didicit, inque rem suam vertit, et Academiae intulit. Quod, quo potissimum modo alio longe tramite, quam Socrates solebat, incedere coegerit, postea dicemus. Hic id potissimum in limine monemus, Platonem, cum reliquis, quae, nemine veterum contradicente, *I. Arcana methodus admissa.*

 ex

t) De vtraque editione vid. FABRIC. l. c.

u) Vnde lepor ille atque gratia summa, que Graeca nitent, frustra in hac versione quaeruntur.

v) LEO ALLATIVS de script. Socratis p. 119. HVET. de claris interpret. p. 280.

w) CL. FLEVRY diss. de Platon. adiecta libello de studiis instituendis p. 289.

x) AGATHIAS L. II.

y) Conf. cel. WOLF. Bibl. Hebraeae Vol. I. pag. 984.

ex peregrina hac philoſophia in ſuam inuexit [z], arcanam quoque methodum ſtudiumque veram mentis ſententiam occultandi tranſtuliſſe. Hoſpes ſit, in hiſtoria Platonis, neceſſe eſt, qui haec ignorat, vel negat pertinacius: nam eſſe in ſua philoſophia λόγους ἀποῤῥήτους, quo nomine doctrinam de Deo Platonicam PROCLVS nominat, ipſe fatetur. Ait enim in Timaeo [a] *difficile eſſe inuenire conditorem huius vniuerſi, et inuentum euulgare impoſſibile nefasque eſſe.* Clarius in Epiſtolis [b]: *ſtudium in ſuis philoſophematis edendis vtile non eſſe hominibus, niſi paucis admodum, qui videlicet exiguis ante veſtigiis demonſtratis, ad inueniendum ipſi ſagaces ſint.* Nec id ignotum diſcipulis et ſectatoribus, quos ideo mutauiſſe callido conſilio rationem philoſophandi Academicam, et incertitudinem introduxiſſe de omnibus in vtramque partem diſputantem, vt eo magis magiſtri dogmata celarentur, in ſequentibus exponemus. Nec alia mens Platonicis poſt C. N. qui hanc arcanam docendi rationem, vti ſuo loco demonſtrabitur, ſacro ſanctam cuſtodientes, ſe Pythagorae atque Platonis moribus et praeceptis prudenter accommodare credebant: vnde NVMENIO Platonico, librum euulgandi occaſio enata fuit, *de arcanis et non vulgandis Platonis dogmatibus* [c]. Nec obſtant his, quae OLYMPIODORVS monet [d], et, ex parte vera eſſe, negari nequit: *Detrectaſſe Platonem ſolenne Pythagoreorum iusiurandum, et clauſas fores, et: Ipſe dixit, volentem ſe vrbanius erga homines praebere.* Nam haec ad ſtrictam tantum Pythagoreorum regulam et ſacri ſilentii peculiares circumſtantias pertinent, quibus publico quaſi ſigillo arcana ſua muniuit Pythagoras. Ea vero imitari non conſultum erat Platoni, qui ſi abſconditis iſtis myſteriis haec addidiſſet clauſtra, maximam in ſuſpicionem adulteratae religionis publicae apud Athenienſes, ad Socratis praecipue diſcipulosurioſe attentos, veniſſet. Non itaque iuramentum exigebat, non arcebat ab Academia quemquam, non fores claudebat; ſed arcana potius ratione dogmata ſua celabat, et quaecunque docere et plenius tradere volebat, ita manifeſtabat, vt non niſi interiori admiſſione digni habiti poſſent intelligere. Neque difficile eſt, cauſas detegere, quae Platonem ad hanc arcanam philoſophandi rationem impulerint. Non enim noua ea erat, ſed a multis iam ſeculis inter philoſophantes obſeruata, quod prolixe probare eo minus opus habemus, quo magis in iis, quae ſupra de philoſophia et theologia barbararum gentium et Graecorum vetuſtiſſimorum fuſe diſſeruimus, hanc arcanam diſciplinam vbique accurate annotauimus. Immo nec Ionicos, de cauſis et effectibus quaerere incipientes, ab hoc occultandi ſententias ſuas ſtudio plane alienos fuiſſe,

Cauſae eius rei.

z) Vid. PORPHYR. vit. Pythag. n. 59. p. 49. APVLEIVS Florid. c. 15. p. m. 359. CICERO Tuſc. Qq. L. I. de fin. L. V. aliique, quorum teſtimonia adduximus in diſſ. de conuenientia numerorum Pythagorae cum ideis Platonis §. 1. Amoenit. liter. T. VII. p. 181 ſeqq.

a) T. III. p. 28.

b) Ep. VII. T. III. p. 341. conf. Ep. II. ad Dionyſium, vbi iubet epiſtolam comburere, quia quae ſcribuntur, contineri nequeant.

c) Vid. IONSIVS de Script. hiſt. phil. L. III. c. 10. p. 164.

d) In vita Platonis p. 589. vbi tamen ratio addita notanda eſt, qua haud obſcure innuitur, Platonem ſe quodammodo ad mores Athenienſes ſeueram iſtam rationem exoſos compoſuiſſe.

fuiſſe, ſupra demonſtrauimus. Et habuit quoque Socrates, in omnia alia quidem cetera in philoſophando abiens, quo ſua non omnibus propalam enarraret, modum: vtebatur enim ironia [e], vti ſupra diximus, et ad amicos tantum liberius loquebatur: et dialogiſtica vſus methodo diſputabat magis contra falſas aliorum opiniones, quam ſuas confirmabat; nec alio forte fine, ſe quicquam ſcire niſi hoc, quod ſciret nihil, profitebatur, quam vt ſecurius ſua placita laterent. His exemplis vſus Plato, Heraclitique philoſophandi quoque mori innutritus, quo et ipſe adeo cuncta abſcondit, vt inde obſcurus et tenebroſus diceretur, ad Pythagoreos et Aegyptios acceſſit, vbi ſummo in loco arcani diſciplina habebatur. Quos cum admiraretur vehementer Plato, vt ſolent peregrina plerumque videri domeſticis meliora et praeſtantiora, redux domum eandem philoſophandi rationem, ſuis tantum locique et hominum, inter quos vixit, circumſtantiis attemperatam, tenuit. Ad quam non exemplo tantum magnorum virorum excitabatur, ſed et naturali quoque animi propenſione, et imprimis neceſſitate atque vtilitate compellebatur. Triſti enim Anaxagorae, et imprimis cariſſimi praeceptoris, Socratis, exemplo didicerat, quam periculoſum eſſet, arcana dogmata propalari, et quam caro vitae libertatiſque pretio illis conſtiterit, quod in occultandis placitis ſuis non cauti ſatis atque attenti fuerint: cumque nouam de Deo et diuinis philoſophiam ex Italia atque Oriente aduexiſſet, timebat iure meritoque, ne, ſi ea in vulgus propalam emanaret, aeque triſtia experiretur fata. Tandem et ſuo exemplo non Pythagorei tantum, ſed imprimis etiam Aegyptii ſacerdotes Platonem docuerant [f], hac potiſſimum arte, ſua occultandi ad maximam apud non initiatos opinionem eos perueniſſe ſummamque laudem atque exiſtimationem conſecutos eſſe apud vulgum, ea plerumque, quae non intelligit, quaeque latentia magnum quiddam promittunt, humanis maiora putantem. Quibus artibus vt et ipſe ad gloriam, quam vehementer appetebat, graſſaretur, facile iſtis exemplis excitari ſe paſſus eſt. Quae cum ita ſe habeant, mirandum non eſt, ſtudio magno et ſingulari induſtria Platonem ſuam philoſophandi rationem inſtituiſſe, vt verae eius opiniones atque placita non cuiuis paterent, et obſcurus eſſet iis, a quibus intelligi non vellet. Quod cum more Pythagoreo clauſis foribus ſacrique ſilentii ſigillo facere non poſſet, alia et quidem magis philoſophica ratione exſecutus eſt, ad quam ipſae temporum quibus viuebat, hominumque, quibuscum conuerſabatur, circumſtantiae eum inuitabant.

II. Modus occultandi ſuas opiniones.

II. Multum nempe tum temporis philoſophis ex Socratis ſchola negotii cum ſophiſtis fuiſſe, ipſumque hunc praeſtantiſſimum virum inſtitutis collo-

e) Diſſimulandi hanc artem a praeceptore Socrate Platonem accepiſſe, indeque obſcuram et incertam doctrinam ſuam fuiſſe, iam obſeruauit AVGVSTINVS de C. D. L. VIII. c. 4.

f) Methodum arcanam a ſacerdotibus barbararum gentium callidiſſimis conſiliis adhibitam fuiſſe, vt magni apud vulgus fierent, et ſapientiae laudem ſoli tuerentur, Babyloniorum, Perſarum, Aegyptiorumque exemplis ſupra roborauimus, et ad Machiauelliſmum literarium recte retulit cl. MICH. LILIENTHAL, de Mach. liter. §. XVII. p. 102. conf. Otium Vindel. Mel. I. § 9. pag. 101.

Per dialogisticam methodum.

colloquiis eos adortum in ruborem dedisse, in eius historia dictum, hisque in sequentibus additum est, mox post eius mortem scholam dialecticam caput in Graecia extulisse, et magnam sibi famam conciliasse: reliquos etiam Socratis discipulos dialogis philosophiam a praeceptore acceptam proposuisse. Haec cum eo minus deferenda essent Platoni, quo magis iam, viuo Socrate, eiusmodi dialogos conscripserat, quoue gratiora erant apud Athenienses, et philosophis Socraticis summam laudem comparauerant; in rem suam vertens Plato, ita methodum philosophandi dialogis accommodauit, vt egregie omnia laterent, quae in vulgus emanare nolebat. Id quod periculum rei facere cupienti vel vnius dialogi Platonici instituta lectio abunde probabit. Nunquam enim aperte sententiam, quam tenet, declarat, sed in refutandis potius aliis, quam adstruendis propriis versatur, idque non solum in dialogis, qui gymnastici, et agonistici dici solent, sed in theoreticis quoque et practicis [ff]. Committit inuicem colloquentes, nec affirmat quicquam, sed verisimilitudinem mox huic, mox illi parti adiudicat, in inductionibus tantopere euagatur, vt tot colloquentium interpellationibus turbatus lector, ignoret fere, quid inferatur. Definitiones vero ex aduersario magis capit, refutandas, quam proprias adstruit, et diuisionibus saepe minutis oculis quasi se subducit [g]. Subinde Aegyptiacorum dogmatum memor, fabulas condit, et arcanos sensus sub iis occultat [h], idque agit, quod in epistola ad Dionysium profitetur, vt maxima philosophiae suae custodia sit, nihil scribere sed addiscere; id est docendo potius, quam scribendo suis tradere. Quam incertitudinem late in scriptis Platonis regnantem, pulchre obseruauit CICERO [i], qui luculenter: *in Platonis scriptis nihil affirmatur, et in vtramque partem multa disseruntur, de omnibus quaeritur, nihil certi dicitur.* Id quod nemo mirabitur, qui anfractuosas disputationum ambages artificio singulari sibi inuicem implicatas et innexas, in immensum protracta dissertationis serie cogitat, quae ratio fuit, cur in Scepticorum numero Platonem viri docti referrent [k], et non nudius tertius, sed iam olim de quaestione hac disputaretur: an Plato dogmaticus sit nec ne? qua de re magnum dissensum suo iam tempore fuisse, fassus est LAERTIVS [l]. Qui, etsi non inepte monet [ll], tum affirmantem videri Platonem, quando ex his quatuor vnum loquentem inducit, Socratem, Timaeum, hospitem Atheniensem, et peregrinum Eleatem, errorem vero refutantem vti Thrasymacho, Callicle, Polo, Gorgia, Protagora, Hippia, Euthydemo et similibus; manifestum tamen est ex ipsis dialogis Socratis personam mentientibus, studiose sua celare Platonem, nec facile eius sententiam deprehendi posse.

III.

ff) Vid. de hac distinctione LAERT. L. III. §. 49.

g) Potiores Platonis distinctiones enumerat LAERT. L. III. §. 81. et ex eo STANLEIVS P. IV. c. 8. p. 295 seqq.

h) Hinc diiudicanda, quae Platoni obiicit auctor Historiae criticae philosophiae T. II. p. 202. qui ad hos arcanos sensus non attendit.

i) Acad. Qq. L. I. conf. Huetiana p. 218. BASNAGE Hist. des Iuifs, T. IV. p. 54.

k) Ita ex veteribus SEXTVS EMPIR. Pyrrh. hyp. L. I. c. 23. ex recentioribus maxime HVETIVS de la foiblesse de l'esprit humain L. I. c. 14. §. 16. p. 107. conf. ALDOBRAND. ad LAERT. L. III. §. 56.

l) L. III. §. 51. *ll*) Conf. Hist. de ideis Sect. I. p. 30.

III. Dictio poëtica ambigua et aliena.

III. Vt vero eo occultius lateret Plato, cum solis dialogorum latebris non confideret, alias quoque occultandi sese artes adhibuit. Vt enim taceamus dictionem ad poëticam declinantem, audaciorem et sublimiorem, adeoque non tam perspicuam, vt non difficulter mens queat assequi, quid impropria dicendi ratione in argumento saepe subtilissimo et abstractionibus metaphysicis plerumque constante, Plato sibi velit: ambigue quoque, ex industria saepe numero loquitur, et, quod pulchre obseruat LAERTIVS [m]: *nominibus vtitur variis, vt ne illius opera imperitis et rudibus conspicua sint:* et rursus: *diuersis vtitur saepe significationibus, iisdem nominibus: immo contrarias saepe voces adhibet, ad idem significandum.* Id quod in antecedentibus iam tetigimus, et alio loco exemplo memorabili in doctrina de ideis illustrauimus [n].

IV. Mathematica et imprimis geometrica philosophiae adaptata.

IV. Accedit his omnibus geometriae studium, quod, modo a Socratis disciplina plane alieno, Plato in Academiam introduxit. Cum enim apud Pythagoreos discipulos mathematicis disciplinis ad philosophiam praeparari obseruauisset, et ipse quoque non sine molestia et labore Cyrenas abiisset ad Theodorum, vt geometriam addisceret, rediens ad Athenienses non aliam scholae formam esse passus est, quam eam, qualem in Italia, et in Aegypto quoque, vbi simile institutum viguisse, supra libro primo probauimus, viderat. Hinc mathematicas scientias, ad philosophiae studium necessarias dixit, vt in sequentibus probabimus, et eos, qui se disciplinae suae tradiderant, istis praeparari voluit. Quod si intra προπαιδευμάτων terminos reliquisset, egregie forte fecisset, laudem reportaturus. Ast ille vitio Pythagorico infectus res physicas et rationes philosophicas in mathematicas, proportiones et figuras, vt Pythagoras in numeros, resoluit, sicque nimia subtilitate effecit, vt abstractiones quaerendo et altius, quam naturae ferebantur, limites, assurgendo et euolando, conspectui tandem se subduceret, et difficillime intelligeretur: qua de re non iniuste conquestus est BVRNETIVS [o], et exemplum nobis exhibebit naturalis philosophia Platonis infra delineanda, quae tota proportionibus et figuris geometricis absoluitur. Qua ratione non solum mire philosophiam naturalem corrupit, sed nouam obscuritatis caussam philosophiae suae addidit.

V. Subtilitas nimia sibi ipsi obscura et non satis constans.

V. Talis cum fuerit Plato, hancque philosophandi rationem cum sequeretur, mirum non est, eum nimiam subtilitatem sectantem, sibi ipsi tandem obscurum factum esse. Ita enim saepe rationes inducit, vt nimium abstractionibus et notionibus generalissimis insistendo, non intellexisse satis, quid dicere velit, videatur. Cuius rei quidem vitium in legentium iudicium hebes, tantisque acuminibus impar reiicient admiratores Platonis; aliter tamen statuent [p], quicunque origines philosophiae Platonicae inspexerunt,

m) l. 63. 64. SVIDAS in Φαῦλος.
n) Hist. de ideis l. c. p. 27.
o) Archaeolog. philos. L. I. c. 11. p. 429. c. 13. p. 438. Idem ipsi Platoni obiecerat Dionysius: conf. luculentum locum PROCLI ex L. II. ad Euclid. quem alibi praetermissum exhibet FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 385.
p) Ita etiam PERRAVLT paralleles T. III. p. 29. 30. et egregie imprimis BVRNETIVS l. c. p. 439. dignus qui legatur.

xerunt, quae ex Pythagoricis magnam partem hauſtae ſunt. Illa enim vagas ideas, et incertas, et ſubtilitates nullius vel fundamenti vel vſus fouere, ad Pythagoream philoſophiam delati demonſtrabimus, oſtendemusque, Pythagoram naturae modulo non contentum, mera diuina et miraculoſa quaſi ſectatum fuiſſe: quem imitatus Plato, dum ad diuinum intellectum adſcendit, et principia mere diuina ſomniat, eodem morbo correptus, ſibi aliisque ſubtilitate non neceſſaria defuit: dignus qui a XENOPHONTE [q], vel quisquis alius auctor eſt *epiſtolae ad Aeſchinem* culpatus ſit, *quod curioſius, neglecta ſobria Socratis philoſophia, de Diis quaerendo, gloriam de multis intempeſtiuis ac vanis rebus affectauerit, et Aegypti ac Pythagorae τερατολογίαις ac prodigioſae ſapientiae amore captus, ad ridicula ſuperciliosus ſapientiae profeſſor delapſus fuerit.* Quae ei non ex inuidia, ſed ipſa veritate comprobante obiici, totus philoſophiae Platonicae habitus atque conſtitutio euincunt. Tota enim philoſophia Platonis, Pythagoreae in eo ſimilis tandem ad enthuſiaſmum degenerat [r], hominemque ſibi et naturae ſuae ereptum, principiis diuinis nullibi niſi in cerebro moroſi Platonis, ſomnia in Italia concepta philoſophicis fabulis exornantis exſtantibus iungit, et per varia emanatiuorum genera et ordines, fonteſque atque formas ſenſibilium et intellectualium deducit ad ſummum ens, eaque τερετίσματα, qua voce ARISTOTELES [s] eius doctrinam de ideis pungit, pro ſummis ſapientiae principiis venditat, quae nec intelligi ſatis poſſunt, nec ſatis intellexit ipſe. Qualia inania pariter et obſcura ſomnia cur nobis tanta ingenii ſubtilitate propinauerit Plato, eleganter nonnemo enarrauit [ff], monendo: *ideo ſuam ſententiam Platonem miris implicuiſſe ambagibus, quas nec diſcipuli, nec acutiſſimus Ariſtoteles aſſecuti ſint, vt illum propterea miremur, ſuſpiciamusque et reuereamur, tanquam inſigne myſterium, opinemurque, niſi eam perfecte noſcamus, cauſam eſſe, quod non in mentem diuini viri penetremus; nobisque imputemus, quod homunciones cum ſimus, tantum aſſequi heroëm non poſſimus: et cum nobis oculi noctuae, illi aquilae, fuerint, ad illud iubar caligemus, quod ipſe clare perſpexerit.* Quae vt longe ſunt veriſſima, ita ad cognoſcendas inanes obſcuritatis Platonicae cauſas, et exuendum abſurdum auctoritatis praeiudicium omnino expendi merentur.

VI. Incerta ratio aliorum opiniones adducendi, et inuicem conciliandi.

VI. Satis, niſi fallimur, dicta hactenus probant, quam difficilem ſe nobis Plato praebeat, vbi eius philoſophia diſcenda, et ad mentem eius philoſophandum eſt. Addemus his alia, quae ex accidenti obſcuritatem philoſophi inextricabilem auxerunt. Scilicet ſummo ſtudio contradicendi magni ante ſe ingenii philoſophis, paſſim eorum placita affert et enarrat, ita tamen, vt haud raro ea adulteret [t], et ineluctabili dialogi anfractuoſi labyrintho

q) Opp. p. 1001.

r) Conf. CASAVBON. de enthuſ. c. I. p. 6. c. III. p. 38 Act. philoſ. Vol. I. p. 599. cel. HANSCHIVS de enthuſiaſmo Platonico, et quae nos de enthuſiaſmo Platonicae philoſophiae diximus Amoen. liter. T. VII. p. 213.

s) Anal. poſter. L. I. c. 19. Alio loco Met. L. I. c. 7. hoc vitium grauiter ſuggillat in Platone: conf. Hiſt. de ideis ſect. I. §. 8. p. 130.

ff) Apud BVRNETIVM l. c.

t) PORPHYRIVM hac de re in vita Pyth. querentem ſupra iam adduximus.

rintho lectorem ita diducit, vt quid suum, quid aliorum sit, deprehendere vix queat. Id quod summam quidem obscuritatem in se parare aptum satis est, alio tamen, et longe maiori Platonis vitio rem in se malam longe deteriorem reddidit. Erat scilicet Plato magna quidem cupiditate accensus condendi nouam sectam, quae Socraticam gloria si non antecelleret, certe aequaret. Ad magna vero haec molimina et ingens opus iis destituebatur mentis, et imprimis iudicii viribus, sine quibus frustra quis nouum philosophiae systema condet. Cum itaque domi non haberet, vnde nouam disciplinam exsculperet, a praeceptoribus, quos audiuit transsumta, quae sibi videbantur, vt erat ingenio syncretistico, et conflandis in vnum diuersissimis opinionibus apto, adhibuit, nouumque inde coaptauit philosophiae systema; quod a Socrate, Eristicis, Pythagoricis, Heracliticis et Parmenideis mutuasse, supra indubitatis veterum scriptorum testimoniis probauimus. Inde vero non potuit non chaos oriri non minus tenebricosum ac prima rerum omnium confusarum fuit facies. Toto enim coelo inter se differebant istorum philosophorum placita, seque mutuo quasi euertebant, nullaque ratione, sanoque sensu, iungi inter se apte poterant: et tamen, cum ad haec non attenderet Plato, in eius systemate inter lucem et tenebras, concordia non tantum tentata, sed et inita est. Quae res postea effecit, vt non tantum veram philosophorum, quos sequebatur, sententiam corrumperet et adulteraret, sed et male consarcinata, male quoque cohaererent, et quae vno loco tradidit, altero conuellerentur. Id quod plus semel obiecerunt Platoni viri docti [u], inconstantiam magnam apud eum inueniri, et contradictiones eiusmodi, vt quid demum statuendum sit, ignores. Id quod frigide satis excusat AENEAS GAZAEVS [x] quod *Plato non sua tantum Graeciam docere, sed et iunctim omnem Chaldaeorum, Aegyptiorumque sapientiam ei inferre, et reserare atque declarare voluerit, quae Pythagoras, Heraclitus, et Empedocles docenda putauerint: Quo factum sit, vt cum omnium sectis instruere Academicos suos contenderit, contrariantia loqui ineruditis videatur.* Nam haec plane ad rhombum, vt putat vir quidam doctus [y], non sunt. Non enim historiam philosophicam suos docere voluisse et tradere, quid viri magni ante se de natura rerum humanarum et diuinarum dixerint, sed systema suum ex diuersissimis hypothesibus conflauisse, sicque pro noua philosophia vendidisse, ipsa Platonicae philosophiae ratio demonstrat, et principia, quae adhibuit inter se diuersa loquuntur. Quod vt recte intelligatur, et de Platonis philosophia iusta feratur sententia, electo turpi, quod per tot secula animos occupauit, auctoritatis praeiudicio; illud expendi a cauto sobrioque lectore volumus, constare ex supra dictis, philosophiam naturalem et diuinam Platonem consarci-

u) Vid. BAYLE contin. des pensées sur les com. §. 106. p. 508. CLERIC. in not. ad PETAV. dogm. theol. T. I. p. 190. Obs. Hal T. IX p. 195. et imprimis qui ex instituto hoc demonstrare aggressus est IO. BAPT. CRISPVS Gallipolitanus, in rariori libro, de Platone caute legendo.

x) In Theophrasto p. 16.

y) REIMMANN. hist. atheism. c. XXXII. §. 5. p. 165.

Systema Platonis ex variis aliorum systematibus conflatum, saepe contrariis.

farcinasse ex Pythagorae et Heracliti systematibus. Ea vero non tantum diuersa inter se fuisse, sed plane quoque contraria, ex iis patescet, quae in sequentibus de vtroque dicentur. Etsi enim Heraclitus partem physiologiae suae Pythagoreis debuit, vt erant hi homines in rerum naturalium caussis inter se dissentientes, ita tamen Pythagoream philosophandi viam reliquit, vt nouam plane ingrederetur. E. g. Cum Plato Deum quidem ignem esse diceret, sed intellectualem, ex quo principia alia intellectualia et spiritualia orta sunt, quae numeros vocauit, quaeque rebus omnibus immutabilem essentiam largiri, statuit: Heraclitus, Deum quidem ignem esse professus, totus ad materiam declinauit, et hunc ignem ex subtilissimis particulis, quae semper in celerrimo essent motu, constare arbitratus est, cunctaque, ne anima quidem excepta fluxa, mutabilia, aliaque ex aliis esse, nec eandem tenere rationem et essentiam, professus est, sicque ignem suum semper mutabilem, et in fluxu versantem, igni aeterno, immutabili, et numeris Pythagorae per se subsistentibus opposuit. Quid ad ea Plato? Is a Cratylo Heracliteo iuuenis edoctus, materiam semper esse in motu, semper mutari, nec esse idem, sed aliud semper, hanc doctrinam quidem retinuit, sed adiunxit simul numeros Pythagorae, id est, ideas suas, et aeterna illa atque immutabilia principia, sicque quod Heraclito natura sua semper in motu est, fixum et stabile, quodque illi semper est aliud, idem esse ac manere dixit. Hinc de diuiduo et indiuiduo, eodem et diuerso, et natura animae mundanae, quae ex eodem et diuerso conflata est, obscurissima et vere Heraclitea disputatio. Quam nec Platonem ipsum in concinnum ordinem et harmoniam potuisse redigere, ex Timaeo eius, ineptissimo syncretismo consarcinata dogmata exhibente, est in propatulo, nec sectatores eius intelligere et apte inter se conciliare potuisse, inania somnia et emendicatae hypotheses, ad quas confugiunt, demonstrant, et vel sola Plutarchi de *generatione mundi ex mente Timaei* disputatio loquitur. Fassi id sunt inter veteres viri magni, qui Platonis philosophiam ideo inextricabilis obscuritatis accusauerunt; inter quos CICERO [z] rem obscurissimam Platonis numeris comparat, SEXTVS EMPIRICVS autem, luculenter, et prorsus ad rem nostram [a]: *Vbi est ex superciliosis grammaticis, qui Heraclitum possit intelligere, vel Platonem assequi, qui dicit: Ex indiuidua et quae semper, similiter et eodem modo se habet essentia, et ex ea quae est in corporibus diuidua, tertiam ex vtrisque speciem constitui essentiae, nempe et naturae eius, quod est idem, et naturae eius, quod est alterum, et seq. quae quidem omnes Platonis interpretes silentio praeterierunt.* Licet enim in eo nimius sit Sextus, quod putat, neminem interpretum hunc Platonis locum, qui in Timaeo extat, tetigisse [b], patet tamen ex interpretamentis Platonicorum, qualis ipsis in eo crux fixa fuerit, quam felicius refixissent, si Platonem in veram concordiam redigere et ea sano sensu inter se conciliare non tentassent, quae inter se misere cohaerent, et coniuncta in vnum ineluctabiles tenebras pariunt.

VII.

z) Ad Attic. L. VII. ep. 13. a) Adu. Mathem. L. I. c. 13. f. 301. b) Contrarium euicit FABR. ad h. l.

VII. Talis cum fuerit Plato, mirum non est, semper illum obscurum manſiſſe, nec ſectatores eius veram ſemper eius mentem detexiſſe. Cui rei multum addidit virium noua Academiae mutatio, quam ei accidiſſe in ſequentibus huius capitis ſectionibus dicemus. Ita enim, dum noua pleraque in Academiam introducebantur, magis ſemper magisque vera Platonis mens obliterata eſt; factumque inde, vt de vera Platonis ſententia vehementer inter ſe digladiarentur interpretes. Id quod ſcripta eorum, quae ſuperſunt, conſulenti erit manifeſtiſſimum, et conqueſti ſunt ex ipſis Platonicis CHALCIDIVS [c] atque AENEAS GAZAEVS [d], quorum ille, *ſententiis Platonis plene et diligenter elaboratis, iuniores philoſophos, vt non optimos haeredes paternum cenſum in fruſta diſſipantes perfectam atque vberem ſententiam in mutilas opiniunculas inciđiſſe*, dolet: alter in eo poſteros et ſucceſſores Platonis carpit, quod, *cum politiem et varietatem doctrinarum, quibus ad Platonicam doctrinam abſoluendam opus erat, non caperent, eoque laborarent, vt acumine nouarum inuentionum alter alterum antecelleret, mira inter ſe diſſidia machinati ſint, vt iam neque Platoni conſentiant, neque ſuarum ipſi opinionum certi ſint.* Quod poſterius veriſſimum eſt, prius vero nimiam Platonis venerationem in hominibus Platonicam philoſophiam ſectantibus prodit, cum ex dictis manifeſtum ſit, ipſum Platonem huius interpretum diſſenſus cauſam fuiſſe.

VII. Academiae mutatio doctrinae.

VIII. Sufficere haec poterant, ad difficultates philoſophiae Platonicae in immenſum augendas. Verum nondum malorum fatis; et alia ex aliis incommoda. Deteſtanda enim ſyncretiſmi peſtis, quae nunquam non philoſophiam perdidit, grauis imprimis et noxia fuit ſincerae rationi philoſophandi ſecundum Platonem. Non enarrabimus longam mali huius hiſtoriam, quia de philoſophiae fatis in Aegypto ſub Ptolomaeis acturi, latius oſtendemus, qua ratione Platonica philoſophia, quae caput in Aegypto extulit, nefando ſyncretiſmo cum aliis non Aegypti tantum ſed et Orientis, et ipſorum Iudaeorum quoque religionibus et placitis in vnum quaſi corpus confuſa fuerit, et miſere a priſtina facie deformata: nec prolixe diſſeremus, de vehementer corruptis doctrinis Platonicis, ex quo ſecta eclectica hunc ſyncretiſmum ad iuſtum quaſi et virilem habitum atque robur euexit; ſed id hic modo paucis monemus, quod in altera huius hiſtoriae periodo accurate et prolixe ſatis demonſtrabitur, religionem Chriſtianam occaſionem dediſſe, vehementer Platonicam philoſophiam adulterandi. Cum enim diuinae lucis radii longe lateque diſpergerentur, et tenebras gentilium errorum atque ſuperſtitionis diſpellerent, quo non potuit non philoſophorum, imprimis Platonicorum auctoritas minui, qui hactenus diuinam philoſophiam excoluiſſe, et de Deo omnium optime diſſeruiſſe viſi erant; in id coniurauere peſſimi homines, vt quam veritate vincere non poſſent, religionem Chriſtianam, fraude impedirent. Quem finem atque ſcopum vt attin-

VIII. Syncretiſmus phil. Platonicae noxius.

c) p. 340. conf. qui idem conqueritur Numenius apud EVSEBIVM praep. L. XV. c. 5. p. 729. d) loc. cit.

attingerent, multa, quae in fyftemate Platonico placitis Chriftianorum aduerfa erant, et ab edoctis meliora culpabantur, mutauerunt, et Chriftianis dogmatibus attemperantes, idem fe dicere, et in fuis cathedris non minus fancta et egregia perfonare iactauerunt. Quae incautius admittentes ex Chriftianorum coetu viri praeftantes, et doctores eximii, cum nefarium fyncretifmum non obferuarent, in laqueos inciderunt et Platonicas hypothefes pro Chriftianis admiferunt. Qua deteftanda confufione factum eft, vt Platonifmus iunior, qui Alexandriae in Aegypto et natus eft, et adoleuit, et poftea per totam fere Europam et Afiam diffeminatus eft, nec veteri Academiae, nec fibi ipfi, inter tot portenta fententiarum, quibus replebatur ab otiofis et fanaticis hominibus, fimilis effet, nec aliud nifi purioris doctrinae iacturam fanaeque philofophiae perniciem generaret. Quae vt hiftoriae teftimoniis conftare certiffimis fuo tempore demonftrabimus, et luculenter etiam docuit cel. MOSHEMIVS [e] ita malos effe Platonicae difciplinae interpretes hos homines, nos abunde conuincunt. Miramur itaque merito, doctiffimo BASNAGIO [f] aliam hac in re fuiffe fententiam, qui, vt Cudworthum melius refelleret, negauit, Platonicos iuniores mutauiffe doctrinam magiftri, eosque contendit, optimos effe interpretes, illo adeo obfcuro, vt intelligi nequeat, nec obftitiffe Chriftianam religionem, vt fequerentur praeceptorem. Quae non excidiffe viro praeftantiffimo et in hiftoria veteri exercitatiffimo vellemus. Tota enim reclamat facra et philofophica hiftoria, et leuis quoque collatio Platonis fcriptorum cum Platonicis fequioribus euidentiffime loquitur. Et conuincere hac de re potuiffet virum celeberrimum, ea, quam ipfe adftruit conuenientia inter facra dogmata et Platonicos ab his afferta, talia non effe quae hi homines afferuerunt, quae pro genuinis haberi debeant Platonis doctrinis. Meliusque et magis hiftoriae philofophicae confultum eft, Platonem plane non intelligere, vel coniecturis potius ex ipfius fcriptis eius doctrinam colligere, quam hos homines fequi, qui infinitam cladem magiftri fui philofophiae intulere. Taceemus iam Chriftianos, Platonis, amore ineptientes, qui, vt Chriftianae religioni non obftaret, eum totum mutauerunt, et nefcio quam fpuriam Platonis philofophiam nobis exhibuerunt, quales fuere Picus, Ficinus et his fimiles. Eos enim, in Platonis philofophia confulendos non effe, vel mediocri attentione vfus palpabit [ff].

Accuratior philofophiam Platonis confiderandi modus.

§. XV. Ex difputatis hactenus conftare arbitramur, quam difficile fit, veram Platonicae philofophiae effigiem ita delineare, vt omnia recto atque firmo ftent talo, et indubitata nitantur fide: clarumque effe, non exigua attentione et accurata ratiocinatione opus effe, vt probabilibus coniecturis vera Platonis mens detegatur. Id quod, optandum effet, obferuauiffent accuratius, qui differtationes Platonicas nobis dederunt, et huius viri philo-

e) Diff. de turbata per Platonicos recentiores ecclefia, quae et CVDWORTHI Syft. intell. adiecta, et fyllogae differtationum ad H. E. pertinentium inferta eft.

f) Hift. des Iuifs T. IV. ch. 4. p. 54 feqq.

ff) Dicetur de iis quoque ad recentiorum temporum hiftoriam delatis.

philoſophiam enarrarunt; tum enim ſuas coniecturas non pro certis demonſtrationibus nobis obtruſiſſent, vel ſyſtema quoque Platonicorum recentiorum pro veteri Platoniſque genuina doctrina nobis vendidiſſent. Nos dictorum memores, ad ipſum Platonem eiusque dialogos reſpiciemus, et quantum licet, eius verba et ratiocinia ita expendemus [g], vt nexum potiſſimum ſyſtematis ſecundum fidei hiſtoriae et artis rationalis leges eruamus, cogitemus tamen, et hominem fuiſſe Platonem, et in ratiocinando non nimis felicem, adeoque etiam ob cauſas ſupra dictas, praecipue ob conſarcinata diuerſiſſima philoſophumena, interdum eius ſyſtema male cohaerere. Inſtituti tamen memoribus omnia paucis comprehendenda ſunt, nam meretur quidem Platonica philoſophia, per tot ſecula tanti habita peculiarem hiſtoriam criticam, eam vero et limites nobis conſtituti, et ratio operis, quod molimur, non concedit. Reſpiciemus tamen ad eos quoque ex veteribus, qui deteſtabili ſyncretiſmi peſte non tantopere, vt Plotini ſchola, infecti, aliquanto purius Platonis dogmata enarrauiſſe cenſendi ſunt. Inter quos ſine controuerſia CICERONI primus locus debetur, qui in Academicis quaeſtionibus [h] eleganti compendio Platonis decreta, qualia in Academia docebantur, puriſſimo ſermonis genere enarrauit. Huic merito addimus APVLEIVM [i] atque ALCINOVM [k], qui, vt omnium optime ad ordinem nexumque philoſophiae Platonicae attendit, ita dux erit nobis in itinere, quo ipſius Platonis, nullum philoſophiae ſuae ordinem, ſyſtema nullum in ſcriptis ſuis ſequentis, ſed cuncta in dialogis diſperſa ratione enarrantis, doctrinas ex eius colloquiis eruemus. Reliquos commentatores, quorum, ſi Eclecticos in hunc quoque cenſum referas, infinitus eſt numerus [l], iis caute et ſine praeiudicio examinandos relinquimus, qui hiſtoriam criticam philoſophiae Platonicae ſcribere ſuſcipiunt, quali opere, licet ob tot rationes in hiſtoria non tantum philoſophica ſed eccleſiaſtica quoque ſumme notabiles, neceſſario, hactenus caremus [ll]. Qui enim hucusque in hoc ſtadio cucurrerunt, tentaſſe magis aliquid quam perfeciſſe, merito iudicantur. Tripartitam vero eſſe philoſophiam et ipſe Plato haud obſcure prodidit [m], et vnanimi ore interpretes fatentur [n]; prima eius pars verſatur circa ratiocinationem, ſecunda circa theoretica obiecta, tertia circa practica; vel vt Platonico ſermone vtamur, eſt, vel dialectica, vel phyſica, vel ethica. Quas philoſophiae partes vt rite noſcamus, pauca de philoſophia in genere praelibanda ſunt.

g) Sequemur interpretationem FICINI, editionem vero SERRANI.

h) Lib. I. c. 5 ſeqq.

i) Libris tribus, de dogmate Platonis, quorum primis de philoſophia naturali, ſecundus de morali, tertius de rationali agit.

k) In delineatione doctrinae Platonis, quam quoque hiſtoriae philoſophicae ſuae inſeruit STANLEI. P. IV. p. 326.

l) Vetuſtiores Platonis interpretes ante Ammonium Saccam LXV. ſe reperire ait PATRICIVS apud FABRICIVM Bibl. Gr. Vol. II. p. 31. qui pleroſque enarrauit c. III.

ll) Potiores aliquos ex recentioribus enarrauit diligentiſſimus HEVMANNVS in Actis philoſ. Hiſtoriam philoſophiae Platonicae ſpecialem promiſit cel. HANSCHIVS praef. diſſ. de enthuſiaſmo Platonico.

m) In Amatoribus T. I. p. 137 ſeqq.

n) CICERO, APVLEIVS, ALCINOVS ll. cc. PSEVDO-ORIGENES c. XVIII p. 108 c. XIX. p. 135.

Doctrina Platonis de philosophia in genere.

§. XVI. De philosophia itaque in genere considerata ita Plato praecepisse censendus est:

I. Sapientis nomen magnum esse, solique Deo conuenire, philosophi vero, aut similis alicuius cognomen magis aptum commodumque esse [o]. Accepit hoc a Pythagora Plato, quem primum sapientiam a philosophia distinxisse in eius historia pluribus declarabimus [p].

II. Sensu itaque maxime proprio sapientiam esse earum rerum, quae intelligentia comprehenduntur, quaeque vere sunt, scientiam, quae versatur circa Deum et animam a corpore separatam: minus vero proprie, appetitionem, et desiderium diuinae sapientiae. Ita LAERTIUS [q] satis luculenter Platonis mentem, quam in *Theaeteto* et *de republica* prolixius declarat, expressit. Quid vero res illae intelligentiae comprehendendae, et per se vereque existentes sint postea dicemus. Clarius, ad mentem tamen Platonis ALCINOUS [r] philosophiam definiuit: *solutionem animae a corpore et conuersionem quandam ad ea, quae reuera sunt, et intellectu videntur.* Nam ipse Plato hunc in modum passim philosophatus est [s].

III. Esse philosophum, qui ad hunc finem et comparatus est, a natura, et ad eum artes quoque reliquas dirigit, et proprietates habet necessarias. Esse vero illas, praeter naturalem dispositionem, discendae veritatis summum a pueritia studium, et memoriam atque acumen ingenii, et animi temperantiam, et fortitudinem. Prolixe hanc philosophi definitionem prosequitur Plato in libris *de republica* [t], quam tamen totam Pythagorica de numeris, quas ideas dixit, doctrina corruptus, ad hunc potissimum finem aptat, vt aeterna illa atque immutabilia principia, diuinaeque ideae cognoscantur, vel, vt eius verbis vtamur, semper notior fiat illa natura, quae semper est, neque generatione et corruptione mutatur. Et ex his quoque vetus philosophiae definitio intelligi potest, quod sit rerum diuinarum et humanarum cognitio, quae tantopere in Platonica schola celebrata fuit. Res enim diuinae nihil aliud sunt, quam diuinae istae ideae, et substantiae per se existentes, quae in Academia primarium philosophiae obiectum constituunt, qua de re nos alibi [u]; et imprimis IACOBUS THOMASIUS [w], videndus, qui multam huic philosophiae definitioni lucem affudit.

IV. Philosophiam vero versari vel circa res intelligibiles, vel circa actiuas; hincque vel theoreticam esse vel practicam, id est contemplatiuam, et actiuam.

V. Versari porro philosophiam contemplatiuam circa vitam quae in contemplatione consistit, et, ea, quae intelligibilia sunt, intelligit, quae primaria sapientia dici mereatur, esse enim similitudinem aliquam cum ipsa diuinitate, adeoque maxime expetendam esse, vtpote cui nulla obsistant impedi-

o) In Phaedro T. III. p. 278.
p) Conf. Historia de ideis sect. 1. §. 6. p. 91.
q) Lib. III. f. 63. conf. ALDOBRAND. ad h. l.
r) c. l. Alias Platonicorum definitiones laudauimus Hist. de ideis p. 9.
s) Vid. Protagor. T. I. p. 313. Phaedr. T. III. p. 247.
t) Potissimum L. VI. T. II. p. 484. 495.
u) Hist. de ideis l. c. et diss. de numer. Pyth. et idearum Platonis conuenientia Amoen. lit. T. VII.
w) Schediasm. de definitione sapientiae.

pedimenta, quo minus in noſtra poteſtate conſiſtat, et quae finis nobis propoſiti ſit cauſa efficiens.

VI. Quae in contemplatiua vita ad emendandos hominum mores meditari philoſophus ſolet, ea ad actionem, quoties poſtulet neceſſitas, transferre; et nonnunquam ad actiuam vitam ſe dimittere [x].

VII. Inter primarias actiuae vitae functiones eſſe, leges condere, rempublicam ordinare, ſeditiones componere, inſtituendae iuuentutis diſciplinam tradere [y].

VIII. Non vero vitam philoſophi in cognitione tantum eorum, quae ſunt, et in actione virtutum, ſed in conſideratione quoque ſermonis et ratiocinationis verſari [z], vt ſcilicet diſcat ordine certo, circa vnumquodque, quid ipſum ſit, inuenire, id quod dialecticae, munus eſt [a].

IX. Inde ſequi, tripartitam eſſe philoſophiam, dialecticam, theoreticam atque practicam.

X. Dialecticam ſolam ſublatis omnibus ſuppoſitionibus ad ipſum principium, vt compertum habeat, pergere, ac reuera animi oculum coeno barbarico obrutum, paulatim ſurſum trahere ac ducere, vtentem miniſtris ac adiutricibus geometria eiusque comitibus [b]. Probe haec Platonis tenenda ſunt; ex iis enim patet, dialecticam eum non ſolis ſermonis et ratiocinandi limitibus incluſiſſe, ſed cum vniuerſalium ſiue intelligibilium cognitione ſummum philoſophiae apicem abſolui ſtatueret, arte dialectica animum ad iſta vniuerſalia et intelligibilia, quorum vltimum Deus ipſe eſt, comprehendenda duxiſſe, vt ita ratiocinando tandem ad contemplationem entium per ſe ſubſiſtentium perueniat. Et hoc quidem ſenſu dialectica Platonis philoſophiam quoque contemplatiuam comprehendit, quo ſenſu potiſſimum *ſeptimo libro de republica* de ea diſſerit; ſpecialiori vero ſignificatione, contemplatiuae philoſophiae oppoſita, ſermonem ratiocinantem, complectitur.

XI. Dialecticam in diuidendi, definiendi, inducendi ac ratiocinandi modum diuidi [c]; ratiocinationem autem eſſe vel neceſſariam, vnde apodictica, vel probabilem, vnde epichirematica, vel imperfectam enthymemate conſtantem, vnde rhetorica oritur; ſophiſmata vero eſſe ratiocinia falſa.

XII. In philoſophia contemplatiua, partem vnam, ea quae fixa et immobilia ſunt, atque diuina et per ſe exiſtentia, et cauſae ſint primae rerum, inueſtigare [d], quam theologiam vocant; alteram aſtrorum circuitusque coeleſtium ac reuerſiones corporum ad vnum idemque principium, mundique conſtitutionem, excutere, quae naturalem philoſophiam abſoluat; tertiam proprietates eorum conſiderare, eſſe mathematicam. Multis in eo eſt

x) Ita Platonis mentem paucis complectitur ALCINOVS c. II. fuſe vero explicat de Rep. L. VI. T. II. p. 485. vbi philoſophum, futurum reipublicae moderatorem inſtruit.

y) Multa de his in libris de rep. Magna enim cum affectaret Plato, et ſummos viros atque philoſophos, imprimis vero, quem maxime imitabatur, Pythagoram eiusque diſcipulos leges condidiſſe, et reſpublicas ordinaſſe noſſet, ex diſciplina Pythagorica, ad hunc potiſſimum finem philoſophiam actiuam reſpicere iuſſit.

z) In Philebo T. II. p. 57.

a) De republica L. VII. T. II. p. 531.

b) Ibid. p. 533.

c) In Sophiſta T. I. p. 253 ſeq.

d) In Philebo T. II. p. 63.

est Plato [e], vt hanc mathematicarum disciplinarum curam atque studium philosophiae studioso commendet, ratione ista potissimum vsus, quod ex huiusmodi disciplinis instrumentum quoddam existat, quo animi expurgentur, reuiuiscantque, qui ante ex aliis studiis infecti et occaecati fuerant. Id quod in sequentibus latius demonstrat, et imprimis contra obiectiones Socraticorum, a magistro talia non curata esse, clamantium, isto quidem praetextu defendit, nec honorari ea in ciuitate, et, cum difficulter inueniantur, haut ardenter perquiri, etc. Quae an sufficiant, huius loci non est disquirere.

XIII. Philosophiam actiuam versari [f] vel in formatione morum, vel in familiae administratione, vel in reipublicae conseruatione, adeoque esse vel moralem, vel domesticam, vel ciuilem.

Dialectica. §. XVII. Dialectica Platonis, quantum ex eius dialogis colligitur, huc potissimum redit:

I. Iudicium veritatis non esse a sensibus, quanquam oriretur a sensibus, sed mentem esse rerum iudicem.

II. Versari vero intellectum hominis vel circa res, quas per se comprehendat, quaeque simplices sint, et vniusmodi et tales, quales sint; vel circa res, quae sensibus subiectae videantur, quaeue sint aut ita paruae, vt sub sensum cadere non possent, aut ita mobiles et concitatae, vt nihil vnquam vnum sit constans, ne idem quidem, quia continenter laberentur et fluerent omnia. Ex illis scientiam, ex his gigni opinionem. Ita quidem CICERO [f] breuibus, quae latius persequuntur ALCINOVS et APVLEIVS [g] et ipse Plato, maxime in *Theaeteto* [h], vbi sensualis cognitionis rationes late exponit. Repetenda vero hic sunt, quae praecedente paragrapho de conciliatis inter se Heracliti et Pythagorae principiis diximus; haec enim totum concordiae huius fundamentum comprehendunt.

III. Sensum esse affectionem animae per corpus primario facultatis patientis internuntiam [i].

IV. Quando autem animo per instrumenta sensuum rerum forma sentiendo fuerit impressa, et ita quidem, vt temporis non deleatur spatio, sed diuturna conseruetur ac fixa, huius conseruationem memoriam vocari.

V. Memoriae sensusque coniunctionem, esse opinionem; quoties nempe praecedentem memoriam cum recente sensu componamus. Vbi inter se conueniant, veram opinionem esse, falsam, vbi dissonent.

VI. Esse itaque animum humanum, tabulam quasi ceream [k].

VII. Cogitationem esse animae quasi secum agentis colloquium, sermonem autem, quod a cogitatione per os effluat vna cum voce [l].

VIII.

e) De rep. L. VII. T. II. p. 523.

f) Ib. L. VIII. Mirificum vero est, in his actiuis disciplinis illum optimum esse, adeoque e. g. in rep. administranda eum potissimum eligendum esse, qui sine oculorum et aliorum sensuum ministerio ad ipsum quod vere existit potest transcendere. Ita enim enthusiasticis ingeniis cerebrum nugis replentibus et visionibus respublica regitur.

f) Acad. Qq. L. I. c. 5.

g) ll. cc.

h) T. I. p. 185. 201. Phaed. T. I. p. 74. 75.

i) Theaet. p. 186. Phileb. T. II. p. 34.

k) Theaet. T. I. p. 191. conf. quae prolixe satis diximus in hist. de ideis l. c. p. 109.

l) Ibid. p. 202.

VIII. Intellectionem esse operationem intellectus prima intelligibilia contemplantis.

IX. Esse vero intellectionem duplicem, vnam animae, quae priusquam descendat in corpus, sua tum intelligibilia contueatur; alteram eiusdem postquam demersa esset in hoc corpus, quae tum vocetur notitia naturalis [ll].

X. Esse itaque notitiam hanc proprie reminiscentiam eorum, quae ante descensum in corpus nouerat, hancque distinguendam esse a memoria: hanc scilicet versari circa res sensiles, illam circa intelligibilia. Prolixe in his demonstrandis est in *Phaedone* [m], vbi fundamenti loco substernit: necesse esse, nos in superiori quodam tempore ea, quorum nunc reminiscimur, didicisse, id vero fieri non potuisse, nisi prius anima nostra fuisset alicubi quam in hanc humanam speciem deueniret. Esse vero in nobis notiones generales animo impressas, quas habuisse nos necesse sit, antequam aliquid sensu perceperimus, secundum quas iudicamus. Quas cum, ante natiuitatem nos habuisse, inde sequatur, nec tamen eae nobiscum nascantur, fluere inde, quod obliuiscamur earum, et scientia nostra, vbi eas recuperamus, sit reminiscentia. Qua in ratiocinatione Pythagoram, praeexistentiam animarum afferentem secutus est Plato, qua veri specie, huius loci non est dispicere. Praeferendas tamen Platonis notitias innatas, quas reminiscentiae nomine velauit, tabulae rasae Aristotelis et Lockii aliorumque recentiorum iudicat vir summus G. G. LEIBNIZIVS [n], quod, quo fundamento dicat, non ignorant, qui maximi philosophi cogitata tenent.

XI. Intelligibilium quaedam esse prima, vt ideae, quaedam secunda, vt, quae in materia sunt, species, et ab illa separari nequeunt. Quid vero ideae sint, et quomodo tum extra materiam, tum in materia impressae species [o] cognoscantur, in sequentibus dicendi locus erit. Interim videndus noster potissimum in *Parmenide* [p].

XII. Sic in sensibilibus quoque quaedam prima esse, ceu qualitates, vt, albedo, alia secundum accidens, vt album, et concretum, vt paries albus [q].

XIII. Prima intelligibilia iudicare intellectionem non sine ea ratione, quae scientiam gignat, per comprehensionem quandam sine discursu, secunda eandem rationem, non sine intellectione [r].

XIV. Sensibilia autem prima et secunda sensus iudicare, non sine ea ratione tamen, quae cum opinione sit coniuncta: id quod vero concretum sit, rationem eandem, non tamen sine sensu.

XV. In contemplatione quid verum et falsum, et in iis quae ad actionem pertinent, quid proprium, quid alienum rationem considerare.

XVI.

ll) In Timaeo. T. III. p. 30.

m) T. I. p. 75.

n) In epist. ad HANSCHIVM praem. eius diss. de enthusiasmo Platonico. conf. hist. de ideis sect. 3 §. 3. p. 272.

o) Tim. T. III. p. 28. De republ. L. VI. T. II. p. 509. Conf. hist. de ideis Sect. I. §. IV. p. 37.

p) T. III. p. 135. De hac vero doctrina, quatenus Parmenidi tribuit Plato dicetur, in historia scholae Eleaticae.

q) Men. T. II. p. 74 seq.

r) De Rep. L. IX. T. II. p. 586. vbi notabili exemplo illustrat.

XVI. Fieri vero hoc iudicium practicum ex eo, quod insitam pulchri nobis bonique rationem habemus, et ratione vtendo, eamque ad naturales illas notiones, velut ad definitas quasdam normas referendo bona an mala sint singula diiudicemus [s].

XVII. In Dialectica primum essentiam rei cuiusque, deinde, quae accidunt illi, aduerti debere.

XVIII. Prius fieri definiendo, diuidendo, resoluendo, posterius inductione et ratiocinatione [ſ].

XIX. Diuisionem esse distributionem vel generis in species, vel totius in partes, vel accidentium in subiecta, vel subiectorum in accidentia. Prima opus esse, quotiescunque rei alicuius, quae sit essentia, velimus cognoscere [t].

XX. Definitionem ita confici, vt sumatur rei definiendae genus, idque deinceps distribuatur per proximas differentias, vsque ad species descendendo [u].

XXI. Resolutionis tres esse species; vnam qua a sensibilibus ad intelligibilia ascendamus; aliam, qua per demonstrata, et quae medio carent, propositiones ascendamus; postrenam, quae ex suppositione, ad ea, quae sine suppositione sumuntur, pergat principia. Sparsim hanc dialecticae partem tetigit Plato, et praecipue in dialogis suis vbique fere hanc methodum adhibuit, vnde Platonici, vt aliquod Platonicae dialecticae compendium conficerent, plura de propositionibus affirmantibus et negantibus, categoricis et hypotheticis, itemque de syllogismo redarguente et demonstrante collegerunt. Quae quoniam nec nobis licet esse in tam speciali argumento prolixis, nec aliter nisi ex methodo Platoni vsitata cognosci possunt, praetermittimus. Nimis subtilis vero est APVLEIVS [v], qui minutias Aristotelicas et Stoicas inter Platonica philosophumena miscet, quae Platoni non aliter, nisi quatenus exempla in dialogis occurrunt, possunt tribui.

XXII. Eum perfectum oratorem esse, cum quis diligenter facultates animi, variasque hominum differentias, nec non diuersas orationis perspectas habeat formas, obseruaritque, quibus ad persuadendum vti possit rationibus, et occasionem nactus ad vsum accommodet suum. Ex his bene dicendi scientiam constare, prolixe probat in *Phaedro* [w]. Et in *Gorgia* quidem acriter in rhetoricam inuehitur, et sapientiae studiosos ab oratoribus abducere fatagit: ad quod prouocat SEXTVS EMPIRICVS [x], cum negasset, rhetoricam esse artem, causatus, non Critolaum tantum, sed et diu ante eum Platonem, eam vituperasse, vt quae magis artificium esset improbum quam ars. Nec alia ratio persuasit ARISTIDI [y], vt hanc sententiam operose

s) Prolixe de eo disputat in Phaedro T. III. p. 266.

ſ) Theaet. T. I. p. 146. Polit. T. II. p. 262. Phaedr. T. III. p. 266.

t) Theaet. p. 147. 210.

u) Hunc in finem Aristoteles diuisiones ex Platone diligenter collegit, quas fuse enarrat LAERTIVS L. III. f. 80 seqq.

v) De dogm. Plat. L. III. p. 313 seqq.

w) T. I. p. 257 seqq.

x) Adu. Mathem. L. II. f. 12.

y) In orationibus Platonicis.

rose refelleret. Sed obseruauit de istis erudite QVINTILIANVS [z], *Platonem quidem in Gorgia videri in hac esse opinione, vt rhetoricen non artem, sed peritiam quandam gratiae ac voluptatis et quartam partem adulationis existimet, sed esse hunc sermonem ex iis, qui ἐλεγκτικοὶ vocantur, et coarguunt, non ex δογματικοῖς, qui praecipiunt, Platonemque sub Socratis persona, eam quidem, quae tum exercebatur,* (sophistarum intelligit) *rhetoricen talem putasse: ad veram autem requisiuisse, vt et a iusto et bono suscipiatur; in Phaedro autem adhuc manifestius facere, hanc artem consummari citra iustitiae quoque scientiam non posse: ipsumque Platonem defensionem Socratis et laudationem eorum, qui pro patria occubuerant, scripsisse: Inuectum itaque esse in illud hominum genus, quod facultate dicendi male vteretur.* Sed et reliqua legenda sunt, lucem rei allatura.

XXIII. Fallaciarum quoque, et falsorum ratiociniorum verorum specie decipientium rationem habendam esse, non in *Euthydemo* tantum ostendit, sed in *Sophista* [a] etiam sophistarum sui temporis mores, artem, fraudes eleganter delineauit, qui dialogus vel eo nomine lectu dignus est, quoniam Socraticae historiae magnam lucem foeneratur, apertumque facit, qua ratione miseris sophismatibus et nugacissima arte iuuenes deceperint, magnamque sibi auctoritatem et diuitias immensas compararuerint sophistae.

XXIV. Verborum quoque explicationem in dialectica locum habere, id est, qua de causa quaeque essent nominata; quam etymologiam appellant [b]. Et versatur imprimis, ex mente Platonis, dialecticus circa nominum origines, quoniam non linguam tantum et voces, sed et naturam rerum intelligit; et is solus vocibus vti nouit, quae rebus conueniunt [c]. Quae quoque causa fuit, cur in *Cratylo* [d] de recta nominum ratione prolixe more suo disputauerit, et etymologias quaesiuerit. Qua tamen in re eum infeliciter versatum fuisse, et ipsa huius dialogi docet inspectio, et recte notauit acutissimus MENAGIVS [e].

Haec potiora sunt, quae ex Platonis sermonibus colligi possunt, eius de dialectica arte, quatenus theologiae et physicae opponitur, placita. Quae inter se saepius confudit FRANC. PATRICIVS [f], cum dialecticam Platonicam cum Aristotelica compararet.

Contemplatiua philosophia et quidem I. Theologia.

§. XVIII. Contemplatiuae philosophiae tres partes esse cum voluerit Plato, eam, quae circa diuina versatur, et eam, quae naturales res considerat, quibus tertiam mathematicam addidit, singulae partes seorsim excutiendae sunt, et dispiciendum, quid in quauis illarum Platoni placuerit. Illud vero more suo iterum in dialogis mire occultauit philosophus, omni

Qqqq 2 atten-

z) Instit Orat. L. II. c. 15.
a) T. I p. 216 seqq.
b) CICERO Acad. Q q. L. I. c. 8.
c) In Soph l. c. p. 253.
d) T I. p. 383 seqq.
e) Ad LAERT. L. III. §. 23.
f) Discuss. Perip. T. III. L. IV. p. 314 seqq. LVDOVICI MORENVILLERII examen philosophiae Platonicae, Dialecticam Platonicam exhibere refert MORHOFIVS Polyhist. T. II. L. I. c. 7. p. 479. quod non vidimus.

attentione, et, collatis eorum locis, ex latebris extrahendus. Et veteres quidem atque recentiores multum in eo argumento, quod theologiam Platonis pandit, verſati ſunt, veremur tamen, vt multum inde Platonis theologiam ſinceram nullisque additamentis et alienis coloribus corruptam diſcere volentibus, commodi lucisque oriatur. Nam quae Zenodotus, Grammaticus Alexandrinus *de diis contra Platonem*[f] ſcripſit, perierunt; PROCLI vero *theologia Platonis* tantopere a genuina Platonis doctrina diſtat, vt aegre ſuam theologiam, ſi reuiſeret, Plato eſſet agniturus; cuius culpa tum in ipſam eclecticae philoſophiae naturam cuncta miſcendi, et aſſutis peregrinis adulterandi, tum in ſingulare Procli hac in re ſtudium[g] conjicienda eſt. Idem de FICINI *theologia Platonica*, ex Proclo et ſimilibus ſapientibus iudicandum eſſe, ex iis, quae ſupra diximus, conſtat. His ex recentioribus adiici poſſunt alii multi[h], qui tamen vel breuitatis ſtudio, vel cupiditate conciliandi Platonem cum Chriſtiana religione, vel confuſione cum doctrinis Ariſtotelicis peccauerunt. Ad ipſa itaque Platonis principia attendendum, et quae inde deduxerit, diſpiciendum, nec negligendi fontes ſunt, vnde ſua hauſit Plato de diuinis praecipiens, et naturae ſecreta pandens. Quem nos filum ſecuti, quantum in Platonicis tenebris palpare nobis licuit, hunc Platonicae theologiae conſpectum exhibemus:

I. Ex nihilo nihil fit. Vniuerſale hoc axioma haud obſcure in *Timaeo*[i] Plato totius diſſertationis de mundi generatione fundamentum poſuit, quod omnes omnino phyſicae atque theologiae ſcriptores admiſiſſe, diſerte affirmant ARISTOTELES[k] et CICERO[l], et inductione quoque atque exemplis probari poteſt[ll], id non tantum de cauſa efficiente infinita, verum etiam de materiali intellexiſſe, a qua ſententia nec Plato alienus fuit.

An Plato creationem ex nihilo crediderit?

Non negamus quidem, eſſe in Platone loca[m], quae ſuadere videntur, Academicum philoſophum rerum omnium productionem ex nihilo a cauſa infinite bona factam ſtatuiſſe, nec ignoramus eos, qui Platonem coſmogoniam ſuam ex Moſis libris in Aegypto ſurripuiſſe credunt, magnamque inter vtramque concordiam ſomniant, id inter praecipua argumenta, quibus ſuam opinionem confirmant, referre, quod creationem ex nihilo ſtatuerit. Vſusque hoc iam ratiocinio, loco celebri *Timaei* inductus, ante ſcholae eclecticae

cticae

f) SVIDAS in Zenodotus T. II. p. 8.

g) Id de Eclecticae ſectae hiſtoria tradituri demonſtrabimus.

h) Inter hos ſunt ESAIAE PVFENDORFII diſſ. de theologia Platonis, quae inter opuſcula eius extat: PAVLI BENII theologia Platonis et Ariſtotelis, conf. quos nominat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 39. et de Scr. Ver. Rel. Chriſt. c. VIII. p. 304. Addi his poſſunt MICH. MOVRGES plan. theologique de Pythagoriſme, PH. TREVNERI diſſ. de theologia Platonis et Ariſtotelis comparata, et quae fuſe affert FR. PATRICIVS diſcuſſ. Peripat. T. III. L. VI. itemque viri doctiſſimi CVDWORTHVS Syſt. intell. paſſim et BASNAGE Hiſt. des Iuifs T. IV. c. 3. 4. p. 14. Pertinentque huc omnes, qui de trinitate Platonica egerunt, quorum aliquos infra nominabimus. Conf. quos laudat BVDDEVS Introd. in hiſtor. theol. liter. L. I. c. 4. p. 424 ſeqq. Inſtitut. theol. dogm. p. 445. PFAFFIVS Introd. in hiſt. theol. lit. P. I. p. 305 ſeqq.

i) T. III. p. 28.

k) Phyſic. L. I. c. 4. et 8. quod de cauſa materiali intelligendum eſſe ex Metaph. L. I. c. 3. conſtat.

l) De diuinat. L. II.

ll) Conf. quae poſt GATAKERVM ad Anton. L. IV. §. 4. p. m. 130. diximus Amoenit. lit. T. VIII. p. 304 ſeqq.

m) Exhibuit ea CVDWORTHVS Syſt. int. c. V. ſ. 2. §. 14. p. 927 ſeqq.

cticae, quae passim in errorem hunc Christianos doctores induxit, originem CLEMENS ALEXANDRINVS [n]: quem ex recentioribus secuti sunt FICINVS [o], LIVIVS GALANTES [p], PETRVS DANIEL HVETIVS [q], RADVLPHVS CVDWORTHVS [r], ANDREAS DACIERIVS [s]: quorum primus loco ex *Sophista*, alter ex *Philebo* tertius ex *Hierocle*, quartus ex *Timaeo* et *de legibus*, quintus ex conquisitis ratiunculis disputat. Quibus omnibus vel vnus *Timaeus*, in quo tota physiologia Platonis comprehenditur, refutandis sufficit, in quo Deo materia tam manifeste iungitur, vt non inepte quis miretur, qui fieri potuerit, vt viri alias oculati in his videndis tantopere coecutiuerint, nisi praeiudicium, quo seducebantur, satis esset notum, concordare Platonem cum Mose. Certe Platonici ipsi eclecticae scholae priores nunquam aliter magistrum intellexerunt, nec CICERO [ff], APVLEIVS [t], ALCINOVS [u], et ipse quoque, his iunior CHALCIDIVS [w] tradiderunt, quam, admisisse Platonem principia prima duo, Deum et materiam, hanc vero esse, vt APVLEII verbis vtamur, improcreabilem incorruptamque: hisque demum adiici ideam. Nec quae loca a viris doctis afferuntur, id, quod volunt, dicunt; esto enim, parentem vniuersi Deum Plato in *Timaeo*, dixerit, an ergo filium hunc suum ex nihilo produxit, et non ex praeexistente materia? concedamus, in *Sophista* dicere Platonem: a Deo creata animata et inanimata cum prius non fuissent, an hoc ad materiam traxit philosophus? Nec quae Liuius Galantes et post eum alii ex *Philebo* afferunt, Deum τὸ ἄπειρον produxisse, et τὸ πέρας addidisse, id est, vt volunt iuniores Platonici infinitae materiae a se productae formas adiecisse et impressisse, quicquam ad rem adducunt, cum Plato non dicat, Deum ex nihilo produxisse, sed δεῖξαι, visibile fecisse infinitum finito, quasi determinatum et configuratum, de cuius vexatissimi loci sensu in sequentibus, prolixius dicemus. Huetio vero, recentiores Platonicos secuto, qui tamen nec ipsi materiam ex nihilo creatam dicebant, ipse opponendus est, qui alio loco [x] obseruat: *mundi materiam προϋπάρχουσαν et aeternam statuisse Platonem, et ἀγένητον appellare, et οὖσαν πρὶν τὸ πᾶν γενέσθαι, quae fuisset, priusquam omnia fierent, nec audiendos esse iuniores Platonicos, Christianis dogmatis accommodantes materiam, dicentes, itidem, vt ideam, in Dei decreto aeternam spectasse Platonem: eos enim satis et ex theogonia Hesiodi, et ex Pythagoreorum, ex Anaxagorae et Stoicorum, ac deinde Valentinianorum et Marcionistarum consentiente cum Platonicis decretis doctrina refelli.* Quae pleraque vt rectissime dicuntur, ita miramur, illustrissimum Praesulem, hoc tamen non obstante, eodem loco veterem cantilenam de conuenientia Mosis cum Platone potuisse repetere. Dacierii autem ratiunculae nihil probant;

 qui,

n) Strom. L. V.

o) In Argumento in Timaeum c. 12. 13. p. m. 459 seq. vbi quidem dubitanter loquitur. Clarius in indice: v. Deus creauit omnia ex nihilo p. 136. 1. m. qui locus est in Sophista

p) Compar. Theol. Plat. et Christ. L. XI. p. 237.

q) Qq. Alnet. L. II. c. 5.

r) l. c. et p. 485.

s) Vit. Plat. p. 178.

ff) Qq. Academ. L. I. c. 6.

t) De dog. Plat. L. I. p. m. 284.

u) c. 12. STANLEI. p. 338

w) Opp. p. 3. Comm. in Tim. c. 13. §. 305.

x) Demonstrat. Euang. Prop. IV. c. 2. §. XIV. p. m. 55. ed. rec.

qui, si materia aeterna et independens dicatur, vnitatem Dei Platoni tantopere probatam tolli putat [y]. Ostendemus enim in sequentibus, materiae aeternitatem non obstitisse Platoni, vt vnum Deum statueret. Quod vel inde colligi potest, quod tot philosophi duo aeterna principia, Deum et materiam statuerint, qui tamen vnum tantum Deum professi sunt. Nec facit ad rem, quod Plato τῦ μὴ ὄντος saepius mentionem faciat, cum de materia loquitur. Planum enim postea faciemus, quod in praesentia Ciceronis [z] verbis eloquimur; *Nihil Platonem putare esse, quod oriatur et intereat, idque solum esse, quod semper tale sit, qualem ideam appellet ille, nos speciem.* Quam significationem nonentis, auxerunt, et ad materiam quoque formatam traduxerunt recentiores Platonici, vt deinceps dicemus. Quos in hac quaestione ideo non audiendos esse monemus, quoniam mentem conditoris sectae turpissime adulterarunt, et vt Christianis propiores viderentur, et assertae creationi ex nihilo propinquiores, materiam ex sinu Dei emanasse, sicque ab aeterno ex se productam fuisse contenderunt, vt ad horum hominum placita delati latius demonstrabimus. Hac doctrina supposita, a qua in ecclesia praeter haereticos quosdam nec Origenes cum sequacibus alienus fuit, sequebatur, mundum esse aeternum, quem tamen abstractione mentali, et in signo rationis, vt loqui solent, considerauerunt, tamquam a Deo productum ex nullo alio praeexistente subiecto. Quae cum ita se habeant, omnino ex creationis e nihilo assertorum albo delendus est Plato, quemadmodum nullam inter gentiles sectam gentemque eam agnouisse doctissime et luculenter probauit acutissimus Moshemius [a], qui de hac re omnino est consulendus.

II. Sunt itaque duae causae rerum omnium, vna, a qua sunt omnia, altera ex qua sunt omnia. Illa Deus est, haec materia, quae vt sibi opponuntur, ita aeternae sunt, et a se inuicem non dependentes. Primum hoc totius physiologiae Platonicae fundamentum est, quod in *Timaeo* posuit, et cui totam theologicam ac physicam considerationem inaedificauit. Quoniam vero pluscula sunt, quae circa hoc generale Platonicae philosophiae principium obseruari merentur, ordine omnia expendemus. Notamus itaque. I. Platonem Deum et materiam, resque ex illa factas aperte, et sollicite distinguere. Loquitur id totus Timaeus [b], cuius dissertationis mox initia eo tendunt, Deum non ex se, sed ex materia praeexistente et sine ordine iactata et commota omnia fecisse, vnde et materia semper a Platone, tanquam subiectum, ex quo architectus mundi omnia fecit, considerari solet. Id quod a Timaeo Locrensi [c] didicit, cui etiam materia est aeterna, non tamen immobilis; vnde et Plutarchus [d] rectissime ex mente Pla-

y) Addit alia longe infirmiora, animam fuisse ante corpus etc. Aliud enim materia aliud corpus apud Platonem.

z) Tusc. Qq L. I. c. 24

a) In elegantissima diss. de creatione ex nihilo, adiecta Cudworthi syst. intell. p. 957 seqq., qui et de his omnibus §. 15 seqq. p. 973 seqq. latissime et doctissime disputat.

b) T. III. p. 28 seqq.

c) Vid. Opusc. Mythol. Galei.

d) De generatione animae secundum Tim. T. III. p. m. 78 seqq.

Platonis, materiam et ſubſtantiam dixit, *ὐ γενομένην ἀλλ᾽ ὑποκειμένην ἀεὶ τῷ δημιουργῷ ἐς διάθεσιν καὶ τάξιν αὐτῆς παρασχεῖν, non factam vel natam, ſed ſemper ſubiectam opifici et diſponendam praebuiſſe.* Alia non addimus, videndi vero viri veterum doctrinarum peritiſſimi IACOBVS WINDETVS [e], et IOH. CHRIST. WOLFIVS [f]. II. Poſuiſſe Platonem talia duo principia, quae natura ſua a ſe inuicem differant et ſeparata ſint planeque ſint alia [g]. Ita enim de vtroque principio tradidit, vt materiam motui inordinato ſubiectam ſtatueret, et ad eam Deum tum acceſſiſſe diceret, vt eam formaret. Quae ita exponit LAERTIVS [h]: *Duo omnino expoſuit Plato rerum principia, Deum atque materiam, illum mentem et cauſam vocat; eſſe autem materiam informem et infinitam, ex qua concretiones fiant; ea cum aliquando temere et inordinate moueretur, a Deo* ait *in locum vnum coactam, quod ordinem temeritati praeſtare cenſuerit.* Quae iisdem fere verbis ipſe PLATO [i] proponit: *cum vellet Deus bona omnia facere, nihil vero, quoad natura pateretur malum, quicquid erat, quod in cernendi ſenſum cadere poſſet, aſſumſiſſe; non tranquillum et quietum, ſed temere agitatum et fluitans, idque ex inordinata iactatione redegiſſe in ordinem.* III. Non vero diuerſam, ſed contrariam quoque vtrique, quod poſuerat, principio, naturam Platonem adſcripſiſſe, ex iis, quae in ſequentibus dicentur, erit manifeſtiſſimum. Materiam enim non omnis tantum formae expertem, ſed et ſine ordine iactatam, vique aliqua inhabitante bruta, et ordine atque bono omni vacua moueri, Deum vero ſumme perfectum bonumque ad hanc materiam acceſſiſſe, eamque quantum poſſet, in ordinem redegiſſe, materia obſtrepente, et non in omnibus obſequente, ſatis luculenter in *Timaeo* tradidit. IV. Ex quibus iam ſponte fluit, cum vtrumque principium ſit aeternum, nec vnum prius alio et materia Deo coaeua, vt recte PSEVDO-ORIGENES [k], natura vero materiae a Dei natura contraria affectione et qualitate differat, Platonem duo principia coaeterna et tempore coaequalia, licet natura inter ſe diuerſiſſima poſuiſſe: materiamque iuxta eum ab omni aeternitate vna cum Deo extitiſſe [l]. Nihil in eo ſtatuit Plato, quod non toti fere antiquitati placuerit, quae materiam ſemper aeternam Deoque aequaeuam credidit, vti ex hactenus diſputatis eſt manifeſtum. Hoc tantum diſcrimine, vt, cum initimo nexu Aegyptii aliique, quos poëtae Graeci, et Ionici ante Anaxagoram ſchola item Italica ſecuti ſunt, Deum cum materia iunxerint; alii vero aeterna emanatione materiam ex Deo propullulaſſe ſomniarint, vt ſupra in ſyſtemate Zoroaſtreo vidimus, Plato totum Deum a materia ſeparauerit, eumque libere ad eam acceſſiſſe tradiderit, qua fere ratione Ionicam theologiam Anaxagoram emendaſſe,

et in

e) De vita functorum ſtatu ſ. III. p. m. 36.

f) De Manich. ante Manichaeos ſ. II. §. 32. p. 25.

g) Prolixe ex nexu totius theologiae Platonicae id demonſtrauit doctiſſimus ZIMMERMANNVS de Ath. Platonis, Amoen. lit. T. IX. eiusque apologia T. XII. XIII.

h) L. III. ſ. 69.

i) In Timaeo l. c.

k) philoſophum c. XIX. p. 111.

l) Add. PLVTARCHVS de Iſid. et Oſir. vbi ait, neceſſe, in natura boni et mali ortum peculiarem ſuumque principium extitiſſe. Confer. ſi lubet, quae prolixe diſſeruimus in Hiſt. de ideis Sect. I. §. 4. p. 41 ſeqq.

et in Perside quoque emanationis ſyſtema corruptum et dualiſticum introductum fuiſſe ſuis locis demonſtrauimus. Non ignoramus, eſſe viros doctos [m], qui ſuſpicentur, non ab omni prorſus copula cum materia Platonem Deum liberaſſe, nec tantam eam eſſe libertatem, qua ad ornandam materiam acceſſiſſe Deum Plato ſtatuit, quanta creditur; neque diffitemur, totius fere antiquitatis conſenſum, in iungendo aliquo modo Deo cum materia, non obſcure perſuadere, non plane ab hoc vniuerſali dogmate abiiſſe Platonem. Quoniam tamen ſubobſcure de his locutus eſt Plato, ita vt de mente eius diſtincte ſtatuere plane impoſſibile ſit, ſufficere putamus, vt in eo certi ſimus; Platonem nec materiam cum Deo feciſſe vnum; nec ineuitabilis neceſſitatis vinculo cum eo coniunxiſſe; et tantum inter vtrumque principium diſcrimen poſuiſſe, quantum inter rationale et brutum, bonumque atque malum, ordinem item atque inordinatum intercedit. V. Ex his iam conſtare arbitramur, longiſſime receſſiſſe a genuina atque ſincera Platonis mente Platonicos recentiores, ex Aegypto prodeuntes, qui ipſam quoque materiam ex Deo eductam fuiſſe contenderunt, et ita loco ſyſtematis dualiſtici, emanatiuum Platoni tribuerunt, id quod poſt Plotinum totam eius ſcholam feciſſe, infra, vbi de his hominibus erit agendum, demonſtrabimus, et doctiſſime quoque confecit MOSHEMIVS [n]. Magnum tamen ſententiae ſuae praeſidium inueniſſe ſibi viſi ſunt recentiores Platonici, et in his imprimis PROCLVS [o], in loco Platonis in *Philebo*, cuius ſupra mentionem fecimus, quoque haud obſcure innui putant, Deum infinitam quoque materiam ex ſinu quaſi ſuo expuliſſe et formaſſe. Qua de re noſtra aetate, ſatis acriter decertatum fuit, inter viros eruditiſſimos, et veteris philoſophiae apprime gnaros NICOLAVM HIERONYMVM GVNDLINGIVM [p], et IOH. IAC. ZIMMERMANNVM [q], quorum ille Platonicorum Aegyptiacorum explicationem in *Philebo* manifeſte fundari non ſine feruore contendens, Spinoziſmi culpam Platoni imputauit, hic ad ipſum Platonem prouocans, doctrinam eius de Deo, et materia, a Deo diſtincta prorſus et ſeparata illi oppoſuit. Qua in controuerſia ardentius, quam par erat, agitata, arbitri quidem partes nobis non ſumimus, certi tamen ſumus, eos, qui vel ſemel *Timaeum* Platonis attente legerunt, et qua ratione Plato Deum a materia diſtinguat, perſpexerunt, manibus palpaturos, receſſiſſe in hac re a Platone Alexandrinae ſcholae philoſophos. Semper enim materiam Plato tanquam ἀρχὴν συναΐδιον καὶ κεχωρισμένην exponit, nec eas nugas tangit, quas Platonici, vt propius ad Chriſtianos accederent, magiſtrumque ab abſurditate ſyſtematis dualiſtici liberarent [r], commenti ſunt. Nec id vult locus Philebi, quod vel Proclus, vel qui Proclum ſequuntur, Liuius Galantes, Cudworthus et imprimis celeber-

m) cel. MOSHEM. ad Cudw. p. 209. n. 2.

n) Diſſ. de creatione ex nihilo l. c. p. 994.

o) In Timaeum Plat. L. II. p. 17. vbi acriter in eos inſurgit, qui duo rerum principia Platoni tribuunt. Idem facit HIEROCLES de prou. et fato apud PHOTIVM Cod CCLI. p. 794 ſeq. ed. Hoeſch.

p) Gundlingian. P. XLIII. XLIV.

q) Amoenit. liter. T. IX. XII. XIII.

r) Id PROCLVS et HIEROCLES ll. cc. ſatis prodiderunt.

leberrimus Gundlingius velle putant[s]. Quod vt manifestum fiat, ecce ipsa Platonis verba[t], vt lector iudicare ipse valeat. Statuit Plato, siue Socrates, sub dialogi huius initio, Deum in rebus omnibus genitis ἀπειρίαν siue infinitum, et τὸ πέρας terminum, vel finitum, coniunxisse atque inter se sociasse, vbi inter alia Socrates: τὸν Θεὸν ἐλέγομεν πȣ, τὸ μὲν ἄπειρον δεῖξαι τῶν ὄντων καὶ τὸ πέρας; *Deum dicebamus, ex iis, quae sunt, alterum quidem infinitum, alterum vero terminum ostendisse.* Vbi cum obscurior sit, verbi: δεῖξαι significatio, varios in sensus illud tractum est. Liuius enim Galantes, idem dicere vult, ac produxisse[u], illustris Gundlingius effundendi significatum amplectitur, alii alium, manifesto indicio, incertos haesisse viros doctos, quid Plato sibi velit, vel significationem potius Platoni intulisse, quam ex eo eruisse. Imprimis tanta confidentia tum loco hoc tum Alexandrinorum philosophorum, praecipue IAMBLICHI[x] et Procli explicationibus nititur Gundlingius, vt nullus dubitet, Platoni hanc de Deo doctrinam tribuere: esse igneam substantiam, vnum totum complectentem, sese denique euoluentem, fluentemque ac se ipsam diuidentem et gignentem similia, quae in materiam ab vno et toto separatam sese iterum infundat, adeoque res omnes diuinitatis participes reddat, in qua sensibilia subsistant etc. Mutauisse hac ratione Academiam in Stoam virum celeberrimum, lector rei peritus satis sentiet. Aut omnia vero nos fallunt, aut id non dicit Platonis locus, quod viri eruditissimi ex eo exsculpunt. Non mouebimus iis controuersiam, an τὸ ἄπειρον ipsa sit materia, quanquam MOSHEMIVS[y] contendat, ne id quidem concedendum esse, cum sit τὸ ἄπειρον notio abstracta genusque affectionum, rerum, qualitatum, quae in se et abstracte consideratae, certum modum et finem haud habent, sed vel augeri et minui, intendi et remitti possint; verbo, notionem abstractam proprietatum non determinatarum: sed concedamus, quod plerisque Platonis interpretibus[z] placuit, illud infinitum esse materiam, eo quod in infinitum moueri, mutari, et infinitas formas recipere valeat; illud non inuiti concedent, τὸ πέρας siue terminum finitum esse, mensuras, modificationes, relationes, proportiones, quibus determinatur materia, vt finitum quid, id est, mundus aspectabilis, eniteret. His suppositis, luculentus, et systemati Platonico conformis sensus loci huius hic est, Deum in mundi visibilis formatione ostendisse, id est, visibilem fecisse[a], infinitis modificationibus aptam et inuisibilem materiam, dum certas et determinatas proportiones, (secundum quas Plato generationem rerum factam esse putat) ei impressit, vt inde mundus visibilis appareret. Quae si admittantur, vt

s) Accessit etiam TH. GALEVS ad IAMBLICH. de myst. Aegypt. p. 276. etsi ipse obseruet, Platonem in Timaeo materiam Demiurgo opponere, et contradistinguere ab eo.

t) Phileb. T. II. p. 23.

u) conf. MOSHEM. l. c.

x) Vtitur is voce προάγειν.

y) l. c. p. 985.

z) Vid. PROCLVS l. c. qui τὸ ἄπειρον, siue infinitum extremum esse materiam contendit.

a) Ita a solita significatione verbi συνκειμαι non receditur.

vt sunt Platonis sermoni conuenientia, plane docent, Platonem materiam non tanquam opus DEI ex se productum vel effusum, sed tanquam subiectum in quo operaretur respexisse, et ordinationem, formationem, aliaque, quae materia suscipere apta est, ei tribuisse. Sed vt in viam, a qua digressi sumus reuertamur, VI. ex dictis iam de atheismo Platonis quaestionem quoque soluendam esse monemus. Spinozismi eum reum agere GVNDLINGIVM [b] τὸν πάνυ, ex supra dictis, notum est, cui se magno labore opposuit cl. ZIMMERMANNVS, cuius tamen argumenta, ne nimii simus, non adducimus, sed lectorem ad eum remittimus. Id nos potius obseruamus, et eam, quam Platoni ille tribuit mentem, proprie Spinozismum non esse, cum concedat vir celeberrimus, materiam ex Platonis mente se ab isto igne subtilissimo, qui Deus est, separauisse, Deumque nouo actu se in illam infudisse, qua ratione ex vna substantia duae, licet arctissimo inter se vinculo nexae, ortae sint, quod ab vnica Spinozae substantia differt, etsi et hoc satis sit impium: et patere potius ex demonstratis putamus, duas substantias, Deum et materiam Platonem statuisse, sibi inuicem contrarias [c]. Quae sententia, quatenus impietatem [d] complectatur, et ad atheismum referri queat, hic dispicere, ab instituto nostro alienum est. Id vero monere ex re nostra est, Platonem ipsum in *Politico* innuere: non existimandum esse, duos Deos, contraria sentientes coelum vertere. Cuius ratio in natura materiae quaerenda est, de qua in sequenti thesi dispiciemus, quae nihil eorum habet, quae ad Dei naturam requiruntur, sed et ratione, et bonitate, et ordine caret, sine quibus Deus esse iuxta Platonem non potest. Et haec ipsa causa est, cur tot philosophi dualisticum systema admiserint, non putantes iniurium id in summum numen esse, ad cuius naturam non solam existentiam a se ipso, et infinitatem, sed et internam perfectionem, actionem, bonitatem et lucem requirebant. Sed de hac quaestione in speciali atheismi historia dispiciendum est, videndus autem CVDWORTHVS [e], licet is non accurate eo loco contra Plutarchum pugnet.

Atheismus Platonis.

Natura materiae.

§. XIX. Vt vero, quae dictae sunt de primis atque vniuersalibus Platonicae physiologiae et theologiae principiis, clarius intelligantur, explicandum porro est, qualem esse materiae, qualemque Dei naturam Plato statuerit. Et de materia porro quidem ita praecepit:

III. Materia est aeterna atque infinita; id est, explirante CICERONE [f], *subiectum omnibus sine vlla specie, atque carens omni illa qualitate, materia quaedam, ex qua omnia expressa atque effecta sunt: quae tota omnia accipere potest, omnibusque modis mutare, atque ex omni parte, eoque etiam*

b) ll. cc. conf. quos laudat Sum. Reu. REIMMANNVS Histor atheismi cap. XXII. pag. 159 seqq.

c) Nostri sunt celeberrimi viri VOSSIVS de idololatr. gent. L. I. p. 36. Io. CHR. WOLF. de Manichaeismo ante Manich. §. XXXII. p. 124 BVDDEVS thes. de atheismo c. I. §. 13. H. E. V. T. T. II. p. 1076. MOSHEM. ll. cc. et qui inter Britannos historiam vniuersalem condunt p. 125.

d) Conf. quae de impietate huius opinionis in Platone differit BAYLE cont. des pensées sur les com. p. 351. coll Dict. crit v. Zoroastre not. E.

e) l. c. p. 236 seq. et MOSHEM. ad h. l.

f) Acad. Qq. L. I. c. 6.

etiam interire, non in nihilum, sed in suas partes, quae infinite secari ac diuidi possunt, cum sit nihil omnino in rerum natura minimum, quod diuidi nequeat, quae autem mouentur, omnia interuallis mouentur, quae interualla item infinite diuidi possunt. Et cum ita moueatur illa vis, quam qualitatem esse diximus, et cum sic vltro citroque versetur, materia ipsa tota penitus commutatur, et ita efficiuntur, quae qualia appellantur, e quibus in omni natura cohaerente et continuata cum omnibus suis partibus effectus est mundus. Ita eloquentissimus philosophus luculenter materiam Platonicam depingit, quam prolixe in *Timaeo* ipse Plato describit, et imprimis vrget, vt suscipere quidem queat omnia, nec vllam sibi formam contrahat, sed suae natura fictioni subiecta sit; et aliter se habeat ab ingredientibus formis. Hinc vniuersi quod et genitum est, et sensibus omnibus manifestum, matrem ipsam receptaculumque, inuisibilem speciem quandam, et informem sinum omnium capacem nominat, eaque in sequentibus latius deducit, et imprimis id vrget, nullam esse in materia formam eorum, quae ambigua et vix explicabili diuinae et intelligibilis naturae vi immittuntur, posse vero omnes istas formas admittere, et ita iactari atque moueri, vt similia coëant, dissimilia inter se dissipata ad eum locum discedant, quibus similia euadere possint. Qua de re ipse Plato, prolixus in ea, omnino legendus est. Ex his vero diiudicanda est quaestio, num inter atomisticos philosophos ita numerari Plato queat, vt materiam minimis particulis constare censendus sit dixisse? Id materiae quidem definitioni, quam ex illo attulimus contrarium esse, quilibet videt, quae quoque caussa fuit, cur CVDWORTHVS [g], ex omni antiquitate systematis atomistici patronos conquirens, Platonem inter eos referre ausus non sit. Locutus tamen est interdum ita prorsus, vt ex minimis particulis cuncta conflata asseruisse videatur. Ait enim porro in *Timaeo*, πάντα οὖν δεῖ ταῦτα διανοεῖσθαι σμικρὰ οὕτως, ὡς καθ' ἓν ἕκαστον οὐδὲν ὁρώμενον ὑφ' ὑμῶν συναθροισθέντων δὲ πολλῶν τοὺς ὄγκους αὐτῶν ὁρᾶσθαι, *haec omnia ita parua et exilia, cogitandum est, vt si singula duntaxat singulorum generum capiantur, nullum eorum propter exiguitatem cerni a nobis possit, sin multa inter se congregentur, eorum moles multitudinesque cernantur.* Ex quo loco GASSENDVS [h] atque CVDWORTHVS [i], collegerunt, Platonem atomis vsum esse, ad describendam corporearum rerum originem. Et CHALCIDIVS quoque γόμφους Platonis, quibus Dii minores corpora humana conglutinauerint, minutas solidasque particulas siue corpuscula esse, defendit. Quemadmodum vero hi γόμφοι, siue *cuneoli*, vti Cicero vocat, non sunt particulae ex quibus corpora hominum constant, sed commissurae potius siue vincula, quibus illae quasi conglutinantur: Ita in priori loco Plato tantum de particulis loquitur, qualitate iam vestitis, ex quibus elementa corporum conflantur, e. g. particulis pyramidalis formae, ex quibus ignis constat, quae a

Plato an atomos admiserit?

 primis

g) System. intell. c. I. §. 44. p. 63. h) Physic. sect. I. L. III. c. 5. T. I. Opp. p. 257. i) l. c. conf. MOSHEM. l. c.

primis illis materiae particulis, qualitate omni destitutis, et in atomistico systemate receptis longe differunt. Nec Plato tantopere materiae iam formatae dispositionem, quam potius formantis atque formarum impressionem considerauit, relictaque physica parte metaphysicam, vt erat ingenio ad has speculationes natura se ferente, et in scholis Pythagoreis ita instituto, profecutus est, totus scilicet ideis suis atque causis exemplaribus captus, et in iis naturam atque essentiam rerum quaerens, quae a systemate atomistico longissime recedunt.

IV. Materia, quod ex his sequitur, corpus non est, sed corpora ex materia demum formantur. Id quod dicto loco ita expressit CICERO [k]: *Nihil esse, quod non alicubi esse cogatur, sed quod ex vtroque* (causa efficiente et materia) *fiat, id iam corpus et qualitatem nominauisse.* Probe id non in Platonis tantum, sed in omni fere veterum physicorum doctrina naturali tenendum est, materiam ex qua fiunt corpora, ab ipsis corporibus distinguendam esse, nec idem esse τὴν ὕλην et τὸ σῶμα. Id quod ex mente Platonis luculenter STOBAEUS [l] explicuit, monens, *materiam quidem corpoream esse, sed non corpus; negari autem, corpus esse materiam, non tam, quod interuallis corporeis careat,* (id est, longa, lata, profunda sit,) *quam quod aliis quoque multis ad corpus pertinentibus per se destituatur, vt figura, colore, grauitate, leuitate, et omni denique qualitate et quantitate; nam si haec haberet, inter quanta et qualia referretur. Nunc his cum per se careat, vt corpus non est, ita corpoream dici, quod omnibus qualitatibus, tanquam speculum subiiciatur.* Ex his vero sequitur: incorporeum cum immateriali in horum hominum scholis confundendum non esse.

V. Inest vero materiae necessaria et innata cupiditas, siue bruta et coeca vis quaedam, quae inordinate eam mouet, quaeque in causa est, vt nec optimam in omnibus formare Deus potuerit, et mala inde omnia oriantur. *Vnde malum Platoni?* Grauis haec quaestio, et in Platonicorum scholis vehementer ventilata, vnde refractaria illa materiae vis, qua se causae efficienti ita opposuit, vt, cum optimam facere vellet, non in omnibus ea optima fieret. Quam vt distincte consideremus, et in ea soluenda, quantum licet, Platonem, mire in his quoque, vt semper solet, obscurum, assequamur, notamus: 1. Certum esse ex mente Platonis, materiam, natura et conditione sua, ita se habere, vt opifici, semper optima quaeuis volenti, resistat saepius, et ab eo non in omnibus cogi queat, sed semper aliquid in ea illi contrarium sit. Id praeter morem perspicue haud vno loco professus est Plato, imprimis in *Theaeteto* [m] et *Timaeo* [n]. Priori enim loco diserte ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατὸν, ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη, *fieri non potest, vt mala tollantur, contrarium enim bono aliquid semper esse, necesse est.* Qui locus non id tantum indicat, inueniri in rerum natura, aliquid bono contrarium, sed et id necessitate fieri, id est, ex naturali eius conditione oriri.

k) loc. cit. l) Eclog. phys. c. XIV. p. 29. m) T. I. p. 176. n) T. III. p. 30.

ri. Altero vero loco non minus luculenter: *βουληθεὶς ὁ Θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, voluiſſe Deum bona omnia, malum vero nullum, quantum poſſibile*, quam reſtrictionem recte SERRANVS de naturae ſiue materiae conditione explicat; in *eodem* enim *dialogo*, ita in hanc rem: *Quum haec ordine carerent, ſingulis Deus, et ad ſeſe et ad alia inuicem eatenus modum rationemque proportionis indidit, quatenus ſingula ſuſcipere poterant.* Ex quibus locis luculenter apparet, eſſe in materia aliquid quod non tantum eam, quam Deus volebat, perfectionem recipere natura ſua non poterat, ſed quod etiam mala inclinatione motuque contrario ſe optimae cauſae opponat. 2. Quid vero illud ſit, ita obſcure indicauit Plato, vt mirum non ſit, ſequaces de eo vehementer inter ſe diſputauiſſe. Ipſe loco notabili[o] de magnis naturae rerum conuerſionibus, quae ſtatis temporibus euenire ſolent differens, cauſasque malorum naturalium, quae inde oriuntur, explanans, ait: *τὸν δὲ, τὸν κόσμον πάλιν ἀναστρέφων εἱμαρμένη καὶ ξύμφυτος ἐπιθυμία, mundum vero fatum reuoluit, iterum et innata cupiditas;* quae poſtea ita explicat, vt defectuum iſtorum cauſam in naturam corpoream, antiquae naturae fomitem coniiciat; additque: quondam valde inordinatam et deformem naturam fuiſſe, antequam praeſenti ornatu decoraretur, et ab hoc priori habitu incommoda et iniuſta omnia, quae intra coelum naſcuntur, et mundus ipſe ſuſtinet, et animantibus inferit, deriuat. Ex his quidem planum eſſe exiſtimamus, in natura materiae eſſe illam vim, cupiditatemque deformitatis et inordinati motus, vnde mala oriri neceſſe eſt; adeoque Platonem non ad ſolam materiae inertiam reſpexiſſe, ſed ad latens quoque aliquod in materia principium atque vim quandam, quae ordini refragaretur, bonoque eſſet contraria, et omnis illius inordinati et confuſi in materia motus cauſa eſſet, fontem et originem imperfectionum naturae, quae mala phyſica ſolent appellari retuliſſe. 3. Quae vero illa naturalis et neceſſaria vis ſit, (vnde eam fatum vocat, quod ex lege naturae materiae ineuitabilis eſſet) ea de re interpretes non conueniunt. Inter quos maxime notabilis eſt ſententia PLVTARCHI[p], qui collatis inter ſe Platonicorum opinionibus eo tantum deſcendit, eſſe in materia animam quandam brutam, irrationalem, contrariam bono, quae et aeterni illius in materia motus auctor ſit, et cauſa malorum, cum legibus et ordinationi cauſae efficientis refragetur. Quam Plutarchi explicationem, cum ea rem mirifice illuſtret, tanquam Platonis menti omnium maxime conformem admiſerunt IVSTVS LIPSIVS[q], et PETRVS GASSENDVS[r] viri magni, et in iudicandis veterum doctrinis accuratiſſimi, itemque his non inferiores PETRVS BAYLE[s] et IO. LAVR. MOSHEMIVS[t]. Quibus ſuo modo praeiuit CLEMENS ALEXANDRINVS, licet is ex hac

 anim

o) In Philebo.

p) De animae procreatione ex mente Timaei T. II. p. m 155

q) Phyſiol. Stoic. L. I. diſſ. XIV. p. 32.

r) Phyſic. ſ. I. L. I c. V. T. I. opp. p. 156.

s) Dict. T. IV. art. Zoroaſtre not. E.

t) Ad CVDWORTHVM p. 2[illegible]8.

anima mala diabolum ſcripturae memoratum exſculpſerit. Quam tamen ſententiam reiecerunt tanquam alienam a Platonis mente eruditiſſimi viri RAD. CVDWORTHVS [w] et IO. CHRISTOPHORVS WOLFIVS [x], ad cuius rationes reſpondit MOSHEMIVS. Nos vtriusque partis argumenta atque rationes non afferemus, cum id inſtituti ratio non patiatur, facileque legi queant apud viros celeberrimos, qui magna eruditione de hac re egerunt, paucis tamen, quid nobis videatur, ſaluo aliorum iudicio, in quos arbitri partes nobis non ſumimus, exponemus. Et ita quidem obſcurum incertisque et vagis verbis vſum eſſe Platonem, ex allatis ſupra eius locis conſtat, vt ſatis appareat, aut timore quodam nouae religionis et principiorum inter Graecos nondum auditorum noluiſſe ſententiam aperte dicere, aut neſciuiſſe ipſum, quid in ancipiti argumento et difficili quaeſtione potiſſimum ſtatuendum eſſet, et qua ratione, cum Deus cauſam optimam eſſe diceret, et tamen malorum originem demonſtrare auderet, ex natura materiae malum eſſet deriuandum, ideoque, more tot philoſophis recepto, ad ideas obſcuras vagasque et principia non facile intelligenda confugiſſe. Quod ſi tamen, conſulto Platonici ſyſtematis vniuerſali nexu, aliquid pronuntiandum, vel coniiciendum nobis eſt, nondum illa Plutarchi, quod viri laudatiſſimi ſtatuunt, probabiliſſima, mentique Academiae maxime conformis interpretatio nobis videtur. Et in eo quidem conſentientes habemus viros praeſtantiſſimos, quaerendam eſſe hanc vim inſitam mali in materia, ſiue illa in anima quadam ſita ſit, ſiue in diſpoſitione aliqua naturali; cum vtrumque ad ipſam naturam materiae referendum ſit. Nec magnopere repugnabunt viri docti nobis, totum hunc diſputationis diſſenſum ad abſtractas magis aliquas notiones, quam ad rem ipſam redire, in qua inter eos, qui brutam ac malignam aliquam in materia animam ſtatuunt, et inter illos, qui prauam et boni contrariam materiae vim ac diſpoſitionem naturalem aſſerunt, ſatis conuenit, materiam eiusque naturam bono ex parte contrariam et inobſequentem eſſe. Tandem nec hoc quoque Platonis φιλοσοφεμένων gnaros negaturos eſſe confidimus, Platonem ipſum, et a magiſtro edoctos ſequaces affectiones, diſpoſitioneſue naturales, immo dico abſtractionum ex geometricis in philoſophiam traductarum ſtudio tanquam entia peculiaria et ſingulari ratione exiſtentia ſibi ingenio effformaſſe. His ſuppoſitis ſi ad adducta Platonis loca, et ſimul ad ipſam eius phyſiologiam et metaphyſicam reſpicimus, cauſam non videmus, cur, quae ἀταξία καὶ ἐναντιότης τῷ καλῷ materiae tribuitur, daemoni ſiue animae cuidam peculiari in materia reſidenti adſcribenda ſit? Nam concedendum quidem omnino eſt, Platonem praeter naturalem inertiam, quae materiae propria eſt, conatum quoque naturalem operationibus et motui cauſae rationalis atque bonae contrarium, motumque aliquem malum, brutum et inordinatum, ei tribuiſſe, verum eum a materiae natura diſtinxiſſe, nullis verborum Platonis teſtimoniis hactenus euictum deprehendimus: et toti quo-

que

w) l. c.

x) De Manichaeiſmo ante Manich. §. XXXII. p. 184 ſeq.

que systematis Platonici nexui contrarium videtur. Nam si Plutarchi sententiam sequimur, tria omnino principia statuisse oportebat Platonem non duo, Deum et materiam, praeter Deum enim fuisset non materia solum iners sine affectione, qualitate et motu, sed et anima illa bruta, quae materiam confuse agitat atque iactat, et Deus, qui et materiam format, et animam hanc materiae quantumpote emendat [y]. Id quod et Timaeo Platonis, duo tantum, si exemplarem causam, tanquam secundi generis eximas, principia ponenti contrarium est, et toti scholae Academicae. Nec attendisse videtur, qui hanc potissimum Platoni tribuit sententiam, Plutarchus, Platonem ex Heraclitea schola totam de materia tractationem, certe istam doctrinam, materiam semper esse in motu, et naturali necessitatis lege ferri ac iactari, transsumsisse, quod clare testatur ARISTOTELES; apud Heraclitum autem iste materiae motus non ab anima proficiscitur, sed vis ac affectio quaedam materiae est. Et vidit hoc, quod mireris, ipse Plutarchus, qui tamen eius postea oblitus est, monens, id quod Plato aliique necessitatem fati vocarunt (illa vero animae huius necessaria et aeterna commotio est) vocasse Empedoclem amicitiam et litem, Heraclitum versatilem mundi harmoniam, velut contentionem in lyra. Empedoclis vero amor et dissidium pariter non peculiaris anima, sed naturalis materiae est affectio. Nec, quantum nos intelligimus, pro anima saluis hypothesibus suis, Plato hanc ξύμφυτον ἐπιθυμίαν τῆς ὕλης habere potuit. Sunt enim omnes animae mouere aptae apud Platonem αὐτοκίνητοι, adeoque etiam eiusdem per se subsistentis et immutabilis naturae; vnde quod in anima humana mobile et diuersum obseruauit, aliunde, et ex admixtione aliqua materiae deriuauit. Tales autem animae hanc αὐτουσίαν καὶ ταυτότητα (liceat cum philosopho loqui) a prima rerum omnium causa enteque supremo habent. Anima vera illa materiae non potest esse eiusdem naturae, cum alterationi et mutationi, quicquid est in materia, subiectum sit, nec materia iuxta sinceram Platonis doctrinam ex Deo sit, vel in eo subsistat, vt iuniores Platonici finxerunt. Cum itaque vis illa materiae, de qua quaestio est, nihil habeat, quod ad naturam et definitionem animae requiritur, anima quoque ex mente Platonis esse non potest. Vrgent vero laudatissimi viri, et qui imprimis magna eruditione, in hoc argumento versatus est, cel. MOSHEMIVS [z], hanc ipsam animae naturam, quae in eo consistit, vt motus causa sit. Duo enim is affert loca Platonis

y) Obiecit etiam hoc Plutarcho CVDWORTHVS Syst. int. c. IV. §. 13. p. 232. cui respondit acutissimus interpres, non intelligi animam, quae naturae per se subsistentis, aut principii nomen mereatur, sed esse vim quandam motricem, in materia reconditam ac ratione vacuam, quam Deus, mundum condens subigit, emendat, corrigit, et ad suam voluntatem flectit, noua denique parte auget, ne incerto diutius impetu feratur. Rectissime, si ex Platonis mente iudicandum est, quanquam ita illa non nimis firmo talo stant, quae p. 242. disputantur. Sed veremur valde, vt haec mens Plutarchi fuerit, qui ideo animam hanc introducit, quia motum habere, et contrariari bono non putat conuenire materiae, omni qualitate experti. Si enim pro eiusmodi vi habuisset, ita de materia non statuisset. Interim tamen errare putamus Cudworthum, qui Plutarchum duos Deos statuere arguit; nam haec ex mente scholae Platonicae nondum efficere Deum, supra iam monuimus. Deus idem est, materia, et quicquid in materia est, diuersum, adeoque Deus esse non potest: quin nec anima, quae ab eodem participat.

z) l. c. p. 242.

tonis, quibus diserte tradit, omnem motum oriri ab anima; alterum ex libris *de legibus*, vbi PLATO [a] ait, *ψυχὴν ταυτὸν ὂν καὶ τὴν πρῶτον γένεσιν καὶ κίνησιν τῶν τε ὄντων*, *animam idem esse, ac primam generationem, et motum rerum quae sunt.* etc. Alterum ex *Phaedro*, vbi anima, *τοῖς ἄλλοις, ὅσα κινεῖται, πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως*, *omnium, quae mouentur fons et principium motus* dicitur. Quibus concinit CICERO [b], qui *hunc*, ait, *motum Plato in solis animis esse ponit' ab hisque principium motus esse dictum putat.* Et certissima haec quoque sunt, sed ad rem, nostro quidem iudicio, non faciunt. Priori eum in loco loquitur Plato non de confusione et inordinato materiae motu, vel agitatione et iactatione potius (si vox motus Platonica significatione tantum de motu a causa rationali, id est anima proueniente accipi debet) materiae, sed de motu ordinato, quem Deus animae mundanae, et per hanc materiae indidit, quo motu omnia quae generantur, fiunt, et decentissime componuntur. Nam expressis verbis eum vocat motum, quo prima generatio effecta est. Quod si de illo motu intelligendum, quo conditor res omnes apte disposuit, vt generarentur, intelligi non potest motus, qui ante generationem materiae praesens fuit, quique in confusa et incerta fluctuatione magis, quam motu ordinato, consistit, et hoc nomine velut indignus est, vnde et rectissime Plutarchus agitationem fluctibus simillem nominat. Et eodem quoque sensu alter ex Phaedro et Ciceronis quoque locus intelligendus est, qui vterque de motu, qui est causa existentiae rerum loquitur. Potuit itaque Plato materiae agitationem et iactationem tribuere, licet animam ei non tribuat, cum non nisi motus ordinatus, et constans animis conueniat, qui intellectum causam habet et rationem. Talis non est motus ille materiae, ex quo nunquam mundi generatio orta esset, nisi Deus assignauisset inordinatis, vt ait Plutarchus, intellectum, id est, nisi ex confusa iactatione ordinatam conformationem motumque materiae rationalem fecisset. Nec fortassis aliud vult ratio a Plutarcho allata; materiae quia sine qualitate est, non conuenire, vt motus sui auctor sit. Nam haec non rite consequuntur, quia inordinata et confusa iactatio sensu Platonico qualitas non est, quae in materia demum a causa rationali siue intellectu diuino mota et in ordinem redacta inuenitur [c]. Quibus rationibus inducti eatenus deferendam putamus Plutarchi sententiam, quatenus peculiarem quasi naturam ex vi hac materiae insita exsculpit, etsi recte is sentiat, cum, praeter materiae inertiam, Platoni quoque vim naturalem bono, ordini, rationi contrariam materiae adfuisse, hincque malorum origines quaerendas esse disputat. Sed suspicamur nos, Platonem seduxisse Plutarchum, vt quae ille more suo in abstractionis et rationis signo dixerat, hic physice intelligeret, et subscribimus merito sententiae doctissimi MOSHEMII [d]: *Si de rebus ipsis consensio sit, de numeris et rerum distinctionibus cum nemine certandum esse.* Ceterum qua ratio-

a) Lib. X.
b) De nat. Deor. L. II. c. 12.
c) IDEM Qq. Acad. L. I. c. 5.
d) l. c. p. 233.

ratione de origine mali moralis in anima philoſophatus ſit Plato, infra dicemus.

§. XX. Alterum ex mente Platonis principium, materiae oppoſitum Deus eſt, de quo porro Plato ita: *Natura Dei.*

I. Praeter materiam cauſa quoque eſt, quae ex ea effecit omnia [e], quaeque fons eſt omnium rerum per ſe exiſtentium, ſpiritualium, et naturam perfectam habentium, quae quoque cauſa eſt opifex et conditor omnium rerum [f].

II. Opificem vero et patrem inuenire difficile, et cum iam inueneris, eloqui vulgo impoſſibile [g]. Rationes huius aſſerti ſupra, vbi de obſcuritate Platonis diſſeruimus, iam dedimus: illis hanc adiicimus, reſpexiſſe ſimul Platonem ad plerorumque hominum ingenia ad metaphyſicas abſtractiones minus apta, et hinc varios eiusmodi conceptibus errores affingentia, qui in periculum philoſophos plus ſemel induxerunt.

III. Demonſtrari tamen euidenter poteſt, eſſe ſummam cauſam rationalem, ſiue Deum; quod et vniuerſum rerum genus et ordo, ac humana ſpecies probat. Prolixus in vtroque argumento eſt PLATO libro decimo *de legibus* [h], et imprimis, ex elegantiſſimo vniuerſi ordine et progreſſione, quae ſemper eadem eſt, et optima, concludit, neceſſarium eſſe, mundum ab optima potentiſſimaque ratione diſponi; cum vero vnum ſit vniuerſum, conſequens eſſe, vnam quoque tantum eſſe ſummam eiusmodi rationem. Reliqua argumenta veritatis huius primariae apud ipſum Platonem quaerenda ſunt.

IV. Eſt is Deus materiae oppoſitus, incorporalis ratio, ſola mente et intelligentia aſſequenda. Ita quidem multis locis [i] Plato de Deo, qui *intelligibile et incorporeum genus*, vt loquitur CHALCIDIVS [k], *quod ſemper idem eſt, principaliterque ſubſiſtit, ſine ortu, ſine occaſu, minime mutabile, nullam habens cum ſenſibus ſocietatem, pura mente perceptibile, Deum ſcilicet, et cogitationes eius intelligibiles atque incorporeas ſpecies, rebus omnibus corporeis, qualitatem et formam recipientibus, et ex materia conflatis* opponit. Etſi vero ſic ſatis pie atque ſobrie de Deo diſſeruiſſe Plato videtur, fuerunt tamen viri docti, quibus Plato ſuſpectus fuit, quod non omnem plane de Deo extenſionem remouerit, etſi in eum nihil cadere crediderit, quod corporale in eius philoſophia vocatur. Supra enim iam monuimus, cel. GVNDLINGIVM [l] id ſibi demonſtrandum ſumſiſſe, Platonis Deum reapſe materialem eſſe et igneum, etſi a craſſiori materia maxime ſeparatum. Cui tamen prolixe et erudite contradixit cl. ZIMMERMANNVS, fuſe probans [m], Platonem Deum cum materia prorſus non

e) Ibid.
f) Tim. T. III. p. 29. Phaed. T. I. p. 78. et paſſim.
g) Tim. l. c. Ep. VII. T. III. p. 341.
h) T. II. p. 886.
i) Timaeus T. III. p. 30 ſeq. Polit. T. II. p. 174. Tim. Locr. T. III. p. 93. 94.
k) In Timaeum Plat. c. XIII. § 347. p. 404. add, omnino PLVTARCHVS de plac. philoſ. L. I. c. 7.
l) Gundling. P. XLIII.
m) Amoenit. liter. T. XII. p. 417 ſeqq.

non confudiſſe, et maximum inter τὰ νοητὰ eorumque ſummum quaſi apicem, Deum, et τὰ αἰσθητὰ diſcrimen poſuiſſe. Idem laborioſe euincere conatur CVDWORTHVS [n], cuius tamen argumenta id non probare, quod vult, demonſtrat praeſtantiſſimus interpres; qui obſeruat, probari id quidem poſſe, quod Plato DEVM a rebus omnibus ſeparauerit corporeis, et ſpatio quoque rerum corporearum exemerit; quia vero veteres et ipſe Plato, longe aliam, quam nos, incorporei, materiae, ſimplicis, et ſimilium notiones ſibi effinxerint, noſtros conceptus illi non tribui poſſe, et eundem diuinae immaterialitatis conceptum illi adſcribi: certumque quidem eſſe, ſe Platonem ab hac craſſa, et mutabili quibus omnia corpora conſtant, natura Deum ſeparaſſe; aſt tamen ſe vix dubitare, quin eum ſubtiliſſimae, ſimpliciſſimae, ac indiuiduae cuiusdam materiae participem fecerit. Eiusmodi enim materiam diuinam, indiuiduam, immutabilem, veteres poſſibilem ſibi finxiſſe, ex Stoicorum Deo, qui eiusmodi ignis ſit, poſſe diſci, et ex anima ipſius Platonis. Nos hic certa ab incertis ſeparanda eſſe putamus, et inter illa referimus, quod Deum Plato non tantum corporibus, et quicquid corpoream qualitatem habet, et mutationi eſt obnoxium contradiſtinxerit, ſed et ipſi materiae, ex qua omnia fiunt, vt ex Timaeo eſt manifeſtiſſimum; quod porro omnia ei attributa adſcripſerit, quae nos immaterialibus ſubſtantiis, ſenſu hodie recepto, tribuimus, quod nempe et ſimplex ſit, et loco atque ſpatio noſtro non comprehendatur, et omnis motus auctor ſit, et ſumme rationalis, ſapiens atque bonus exiſtat. Haec enim a nemine Platonicae theologiae gnaro negari poſſe, putamus. Vnde conficimus, Deum non tantum ſenſu Platonico immaterialem dicendum eſſe, ſed longe abiiſſe quoque Platonem ab iis, qui eum materialem hodie quoque non ſine impietate faciunt. Incertum vero et obſcurum eſſe fatemur, an ita Dei notionem ab omni materialitatis ſubtiliſſimae et indiuiduae natura ſeparauerit, vt hodie puriorem philoſophiam ſequentes ſolent. Nullibi enim paulo apertius mentem elocutus eſt ſuam Plato, ſed id impoſſibile eſſe, in Timaeo candide profeſſus eſt. Suſpicione vero premitur, non tantum, quod Heracliteam philoſophandi rationem ſecutus eſt, quae Deum ignem eſſe dixit [o], nam hunc in materia tantum conſideranda tenuiſſe videtur, ſed potiſſimum, quod Pythagoream theologiam profeſſus eſt, in qua Deum ab omni materialitate non ſeparatum fuiſſe, etſi hi homines eadem, quae Plato, de Deo, intelligibilibus et incorporeis, garriant, ſuo loco probabimus. Nec recentiores Platonici multum nos iuuant, qui, vt redderent Platonem magis ſanum, et rectiora docentem, magnopere eius decreta mutauerunt. Tutiſſimum itaque hac in re putamus, Platonem intra velum; quo ſe abſcondit, latentem relinquere, quam incerta certis ſubſtituere.

V. Eſt

n) Syſt. intell. c. V. ſ. 3. §. 7. p. 1009 ſeq.

o) IVSTINO MARTYRI cohort. ad Graec. p. 6. docuiſſe dicitur Plato τὸν ἀνωτάτω Θεὸν ἐν τῇ πυρώδει οὐσίᾳ εἶναι, ſupremum Deum in ignea eſſentia eſſe. Quae tamen et hoc ſignificare poſſunt, ſummum Deum habitare in ſede ignea, quam ſine colore, ſine tactu, ſine figura, ſine eſſentia exiſtere in Phaedro ait.

V. Est vero in Deo et liberrima voluntas et prouida rerum omnium cura, et potentia summa, qua in materiam agere eatenus potest, quatenus illius natura patitur [p]. Multus in his Dei attributis describendis passim est Plato, vnde et vnanimi ista ore veteres quoque et in his ALCINOVS, APVLEIVS, LAERTIVS, PSEVDO-ORIGENES, MAXIMVS TYRIVS, et tota Platonicorum recentiorum caterua [q]. Negandum vero non est, etsi splendide de Deo disserat Plato, magnam tamen ex semel admissa de duplici principio hypothesi fecisse diuinae perfectioni iniuriam. Nam supra iam vidimus, non eousque penetrasse diuinam potentiam, vt refractariam naturae vim geniumque quasi rebellem reprimeret totam, sed fecisse κατὰ δύναμιν, quantum viribus suis in materiam liceret. Vnde non iniusta premit Platonem suspicio, talem eius de Dei natura insedisse notionem, quae ab omni erroris labe purgari non queat, cum ea talis iuxta Platonem sit, quae non omnia in materiam potest, vt ex quouis ligno artifici non fit Mercurius [r].

VI. Deus ille bonus erat, bonus autem nulla vnquam aliqua inuidia tangitur. Ergo cum liuor ab eo alienissimus esset, omnia sibi, quantum fieri poterat, simillima fieri voluit, cum itaque vellet bona omnia fore, nihil autem, quoad natura pateretur, malum, quicquid erat, quod in cernendi sensum cadere posset, assumsit, non tranquillum et quietum, sed temere agitatum et fluitans, idque ex inordinata iactatione redegit in ordinem. Hoc enim iudicabat esse praestantius [s].

§. XXI. VII. Vt vero rationali modo pulcherrimum Deus mundum conderet, aeternum exemplar secutus est, quod ratione sola et sapientia sola comprehendi potest, et immutabile permanet. Ita quidem expressis verbis PLATO [t], qui hoc primarium theologiae et physiologiae dogma vbique fere inculcauit: more tamen suo ita obscure de hoc tertio condendi mundi principio disseruit, vt in varias iterum opiniones eius sequaces atque interpretes descenderint. Praecipue vero multum haec Platonis doctrina, de aeterna ratione, qua DEVS mundum condidit alterata est, ex quo iuniores, qui Alexandriae sedem primariam habebant, Platonici multa de mente, altero in diuinis principio, philosophati sunt, et sermonis ac φιλοσοφεμένων rationem ita instituerunt, vt Christianis, de aeterno DEI verbo magnifica multa differentibus essent, vel viderentur propiores. Qui cum nunquam magis, vt ex disputandis apparebit, quam in doctrina de tribus in essentia diuina hypostasibus, a Platone recesserint, in hoc quidem argumento consulendi non sunt, quod cum neglexerint, et aurem iis praebuerint patulam viri doctissimi, CVDWORTHVS [u], BASNAGIVS [x], et innumeri fere alii, mi-

Causa exemplaris.

 rum

p) Polit. T. II. p. 174. de legibus L. X. T. II. p. 899. vbi prouidentiam Dei etiam circa minima asserit, conf. Amoen. liter. T. IX. p. 852 seqq.

q) Conferendus, qui pleraque loca huc pertinentia coaceruauit, eruditissimus ZIMMERMANNVS ll. c.

r) Conf. quae diximus in Otio Vindel. Mel. II. §. 11. p. 171 seqq.

s) Timaeus l. c. p. 29.

t) l. c.

u) System. intell. c. IV. §. 36. p. 638 seqq.

x) Hist. des Iuifs T. IV. c. 4. p. 67 seqq.

rum non est, multum Platonis genuinam hac de re sententiam obscuratam esse. Ne itaque ad hunc lapidem incautius nos quoque offendamus, ad eos plane non attendemus, suo loco audiendos, sed quantum licet, Platonem ipsum et Platonis interpretes ipsi propiores, audiemus. Vt vero accuratius de eius mente statui queat, distincte, quae illi circa hoc rerum omnium principium visa sint, enumerabimus. Et 1. quidem certum est, et vniuersali tum Platonicorum, tum aliorum quoque ex veteribus testimonio constat, ideam, siue λογισμὸν Dei ideas rerumque omnium exemplaria complectentem, inter principia theologiae siue metaphysicae suae, quin et inter causas physiologicas summas retulisse. Et PLATO quidem ipse in Timaeo satis clarus est. PLVTARCHVS [y] autem Platonem τρεῖς ἀρχὰς, τὸν Θεὸν, τὴν ὕλην, τὴν ἰδέαν *tria principia, Deum, materiam et ideam* posuisse, diserte testatur. Idem asserunt IVSTINVS MARTYR [z], PSEVDO-ORIGENES [a], et alii, vt Platonicos ALCINOVM, APVLEIVM et his similes taceamus, laudatos MENAGIO [b]. Quod nonnullis scrupulum mouit, cum a Laërtio aliisque audirent, duo tantum posuisse Platonem principia, vnde diuersa quoque vel emendandi vel conciliandi haec inter se via inita est, de quo cum alio loco, satis quantum est, disseruerimus [c], hic, ne nimii simus, nihil, praeter istud, addimus; duo statuisse principia Platonem respectu ad primam rerum omnium originem habito, vbi non aliud erat praeter Deum et materiam: tria vero asseruisse, vti causam simul exemplarem et instrumentalem considerabat; nam duo illa absoluta sunt, vt vidimus, tertium a causa efficienti dependet. Quo sensu iam SENECA [d] dixit: *exemplar non esse causam, sed instrumentum causae necessarium.* 2. Hanc rationem vel ideam, vtroque enim nomine vocauit, cuius causam postea enarrabimus, ad Deum Plato retulit, et ita ex Deo deriuauit; Vocat [e] enim hunc intellectum diuinum, λογισμὸν τοῦ Θεοῦ ἀεὶ ὄντος, *reuera semper existentem rationem Dei*; et in Epinomide [f], λόγον τῶν πάντων θειότατον, ὃς ἔταξε τὸν κόσμον, *rationem omnium diuinissimam, mundum perficientem.* Hanc rationem recentiores Platonici mentem nominant, quam appellationem tamen eo sensu, quo ipsi adhibent, vt alterum principium in diuinis, quod ex Deo emanauit, describerent, frustra in Platone requiras. Etsi enim testatur LAERTIVS [g]; θεὸν νοῦν προσαγορεύει καὶ αἴτιον, *deum mentem vocat atque causam*, et ipse PLATO in *Philebo* [h] aliquoties mentem diuinam nominet, apparet tamen ex hoc dialogo satis euidenter, illum isto quidem loco non de peculiari principio, sed de ipso Deo sapienter et cum ratione mundum disponente locutum esse. Ait enim: *Est causa minime mala coordinans annos et horas, et menses, sapientia et mens iustissimo nomine appellata*; et paulo post: *Ergo in Iouis ipsius natura regiam animam,*

y) De placit. philos. L. I. c. 10.
z) Cohort. ad Graec. p. 7.
a) Philosophum. c. XIX. p. 108.
b) Ad LAERT. L. III. f. 69.
c) Hist. de ideis Sect. I. §. 5. p. 55 seqq.
d) Ep. 65.
e) In Timaeo l. c.
f) T. II. p. 986.
g) L. III. f. 69.
h) T. II. p. 30 seqq.

animam, regiamque mentem inesse propter vim causae, confiteberis. Hinc 3. non leuis controuersia oritur, an hanc rationem DEI, in qua rerum omnium exemplaria esse Plato statuit, vt habet in *Timaeo*, a Deo ita separauerit, vt peculiare principium, quod propriam ὑπόστασιν habeat, constituat, quemadmodum Deus et materia per se subsistunt: an in signo tantum rationis, et per abstractionem seorsim hunc Dei intellectum atque rationem considerauerit, re ipsa eam in Deo collocans? Prius omnes sequuntur, qui Platonicos recentiores non abiisse a sincera Platonis sententia contendunt. Illi enim *hanc Dei mentem, per se subsistentem, in qua vere sunt, quae sunt, substantiam esse, quae prima pulchra sit et per se pulchra; eamque ante secula ab auctore Deo emicantem, per se genitam et sibi ipsi parentem fuisse, et procedentem ex Deo natam*, asserebant, vt haec docet Porphyrius apud CYRILLVM [i], et PLOTINVS [k], magna subtilitate demonstrare conatus est. Immo et ipse celeberrimus CLERICVS [l], qui Platonicis recentioribus exiguum alias in Platone interpretando pretium statuit, his se partibus, licet aliis rationibus ductus, iungit. Aliter tamen SOVVERAINIVS [m], notissimus famosi libri, qui *Platonismus detectus* inscribitur, architectus, qui trinitatem illam Platonicam in Platone extare negans, quicquid de tribus principiis in natura Dei dicatur, ad sola Dei attributa pertinere, quae in Deo, causa mundi, qui eius filius sit, resideant, sapientiam, potentiam et bonitatem, contendit, quaeque Plato aliter dixisse visus est, ideo ab eo ita pronuntiata existimat, vt noninitiatis πολυθεότητα fouere, et a recepta de diuinis doctrina non abire videretur. Quae quo potissimum fine disputet, satis notum est, nec ad nostrum argumentum pertinet. Alios, qui in signo tantum rationis, hanc rationem a DEO separauisse Platonem contendunt, licet aliis argumentis vsos, hic non citamus [n]. Et difficile quoque est, de veritate inter vtramque partem statuere; etsi facile esse putemus, ad Souueraenii rationes respondere, quae rem non conficiunt. Nam ita obscurus est Plato, et tam ambigue loquitur, vt facile in eam descendamus sententiam, ipsum sibi hic, vt saepius, non constitisse. In *Philebo* enim tam aperte mentem attributum Dei facit, vt laterem lauare videantur, qui τὸν βασιλέα οὐρανοῦ καὶ γῆς, *regem coeli et terrae*, quod ibi dicit, peculiarem personam siue hypostasin induci a Platone contendunt. Aliis vero in locis ita de idea, siue λόγῳ loquitur, vt personam non intellexisse, vix concipi queat. Praeter multa loca ab aliis producta vnum afferimus, satis luculentum, qui circa initia *libri VII. de republica* occurrit. Ibi enim cum elegantissimam similitudinem de specu, vbi vmbratiles ideae videntur, exposuisset, addit: *Arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius ideam supremam existere, vixque videri: si autem visa fuerit, asserendum, eam omnibus omnium rectorum atque bonorum causam esse, cum ipsa in loco visibili lumen creauerit, et luminis auctorem in ipso vero intelligibili regnet ipsa, veritatemque et mentem protulerit.* Vides

i) Contra Iulian. L. I. p. 32.
k) Ennead. V. L. I. c. 6. p. 487.
l) Epist. critic. VII. p. 197 sqq.
m) P. I. c. 7. p. 63.
n) Conf. MOSHEM. ad CVDWORTH. loc. cit.

Vides hic mundum ſenſibilem et intelligibilem ſibi opponi, et vtrumque a ſumma cauſa deriuari, quam omnium bonorum auctorem exiſtimat, quod in mundo viſibili non lumen tantum, ſed et eius auctorem ſolem, condidit, in mundo vero intelligibili non tantum veritatis ex ſe auctor eſt, ſed et cauſam eius mentem, tanquam ſolem intelligibilem protulit. Vbi aperte, ratio ſiue veritas, et mens eius auctor inter ſe diſtinguuntur, et ei, vt ſoli, in mundo ſenſibili peculiaris exiſtentia adſcribitur. Alia loca non minus clara iam praeterimus. Quae ſi accurate perpendantur, prona via in hanc nos deducunt ſententiam, nihil de Platonis hac in re mente dici poſſe, quia vel ipſe ſe non ſatis intellexerit, ſibique conſtiterit, vel intelligi ab aliis noluerit.

4. Vt vero coniecturas quoque noſtras afferamus, quidque nobis veriſimile fiat, modeſte indicemus, non negamus, eam nobis arridere ſententiam, quae ſtatuit, mentem Platonis peculiarem aliquam ſubſtantiam ex eſſentia Dei promanantem et generatam apud eum eſſe. Cuius rei argumenta quibus ad eam amplectendam ducimur, haec potiſſimum ſunt. α) Plato ideam, mentem, rationem inter ſumma principia retulit, et non tantum a materia formaliter diſtinxit, ſed et a cauſa efficiente, ita vt eam peculiariter in exiſtentiam et formam rerum omnium influere credat, etſi exiſtentiam a Deo habeat, in quo eſt. Principiorum vero naturam eſſe, vt non ſint tantum, ſed et per ſe exiſtant, modo licet, naturae ſuae conuenienti, multoties declarauit. β) Ipſa quoque λογισμȣ̃ θειοτάτȣ, quem Plato afferit, natura, id euincere videtur; in ea enim omnes rerum omnium eſſentiae et intelligibiles formae, vti poſtea videbimus, continentur, quae in ipſa hac ratione ſiue idea Dei, eſſentiam propriam et exiſtentiam quoque per ſe habent, et idem ſunt ac immutabiliter permanent, vti poſtea dicemus, oſtenſuri, eas Platonem a ſummo Deo ſeparauiſſe. Harum idearum, quod proprium ipſorum nomen eſt, regionem quaſi conſtituit Plato mentem ſiue rationem Dei, non tantum, quatenus obiectum intellectus diuini ſunt, vt Platonicis recentioribus, Platonem comtius ornantibus, placuit, ſed quatenus per ſe exiſtunt, et exiſtentiae cauſam formamque eſſentiae rebus ſenſibilibus conferunt. Tales cum ſint in iſta idea, qui poteſt ea diuerſae et deterioris naturae eſſe? γ) Attendendum quoque in hac quaeſtione conſideranda putamus ad fontes, vnde Plato phyſiologiam et metaphyſicam ſuam hauſit. Supra enim euicimus, materiam tranſſumſiſſe ab Heraclito, idearum, rerumque omnium diuinarum rationes a Pythagoricis, haſque ita illi oppoſuiſſe, vt cum materiam in perpetuo fluxu eſſe ſtatueret, principium ei praeficeret, non rationale tantum et efficiens, quod inordinate iactatam materiam in ordinem redigeret, ſed et exemplare, quod ex ſua natura immutabili et per ſe exiſtente, rebus fluxis et mutabilibus conſtantem formam, naturam et eſſentiam largiretur, vt in *Timaeo* aperte docuit. Ex quibus naturali nexu ſequitur, ipſum hoc principium exemplare, eſſentiam per ſe ſubſiſtentem et peculiarem, habere debuiſſe. Ita enim Pythagoreos docuiſſe, luculentus teſtis Timaevs Locrvs [o] eſt, qui ſtatuit,

o) Opuſc. Mythol. Galei p. 544.

tuit, *ἰδέαν ἀγένατόν τε καὶ ἀκίνατον, καὶ μένον τε, καὶ ταῖς ταυτῶ φύσιον, νοατόν τε καὶ παράδειγμα τῶν γενομένων, ὁ κόσα ἐν μεταβολᾷ ἐντί, τοιῦτον γάρ τι τὰν ἰδέαν λέγεσθαί τε καὶ νοεῖσθαι*, *esse quiddam ingenitum, et immobile, et manens, et eiusdem naturae, ac intelligibile exemplar, genitorum omnium, quae in mutatione sunt, tale enim quidpiam ideam dici et intellectu concipi* [p]. δ) Nec quae in reliquis tum metaphysicae tum physiologicae capitibus docuit Plato, aliam videntur explicationem pati. Nam non solum Deum ipsum, sibi quasi relictum et in infinito diuinitatis profundo demersum Plato statuit, qui vt materiam ordinaret, ministro et instrumento opus haberet, sed et tertium principium, quod ad rerum generationem requirit, animam mundanam, non in abstractione sola, sed re ipsa exstantem asseruit, vnde nec, alterum principium ab hac *αὐτουσίᾳ καὶ ὑποστάσει*, vt cum sequioribus Platonicis loquamur, excludi posse videtur. Quae quoque in ascensu redituque animae ad ipsam substantialem veritatem initio *libri septimi de rep.* commentatur, eo tendunt omnia, non vt ad ipsum Deitatis fontem, sed vt ad ideam primam, omnes ideas et essentiales formas in se continentem animus assurgat, id quod de re, in sola animi notione exstante intelligi nequit. Neque ε) haec a Platonici systematis natura et indole aliena sunt, quod emanationem rerum siue entium spiritualium ex summo DEO mediante idea siue mente, tanquam canali, asserit, et ideas, Deos, daemonas, quae peculiaria et immutabiliter per se existentia entia Platoni sunt, in hac mente tanquam regione idearum comprehensa affirmat: quae vero emanatio, non nudas notiones et abstractiones, sed entia realiter existentia, siue vt Platonice loquamur, *ὄντως ὄντα* supponit. Nec haec ζ) a Platonis quoque ingenio aliena sunt, quod vt erat enthusiasticum, ita ad largiendam principiis metaphysicis existentiam physicam erat pronissimum, id quod totum eius systema loquitur. Hae rationes, si non sufficiunt ad hanc, quam affirmant, opinionem, firmandam, euincunt tamen, meliora et certiora non habere contra sentientes, nec certi quid de Platonis hac in re mente statui posse.

§. XXII. IIX. Hoc vero exemplar rerum aeternum, haecque ratio et mens diuina, omnia rerum exemplaria in se continet, quae aeterna sunt, et per se, ac vere talia, et naturam in se habent persistentem, quibus rebus fluxis et mutabilibus essentiae imprimuntur. Decantatissima haec Platonis de ideis doctrina est, quae recte, monente Attico apud EVSEBIVM [q] caput et cardinem philosophiae Platonicae constituit: sine quibus non metaphysica tantum et theologia Platonis, sed et naturalis et moralis philosophia consistere non potest. Adeo vero prolixum hoc Platonis dogma est, vt summa tantum philosophiae veteris capita delibantibus totum enarrare sit impossibile. Praestitimus quoque singulari tractatione hanc operam, et *historiam de ideis* [r] prolixe enarrauimus, quam adire oportet eos, qui haec accurate *Natura idearum.*

nosse

p) Conf CLERICVS l. c. qui eodem quoque argumento vtitur.

q) L. XV. c. 13. p. 815.

r) Editam Augustae Vindel. 1723. 8. cuius compendium enarrarunt Act. Erud. Lat. 1723. Sept. p. 392 seqq. Act Erud. Germ. P. XCVI. p. 870 seqq. Bibl. Germanique T. VIII. p. 218 seqq. T. IX. p. 69 sqq. Supplementa vero dedimus T. VIII. Amoen. lit.

nosse cupiunt. Nos instituti memores potiora tantum summatim carpemus, ea adiecturi, quae illo loco nondum dicta sunt.

I. Occasionem vero introducendi ideas Platoni exhibuit Heracliteum de materia dogma, quo iuuenis imbutus erat: teste enim Aristotele [s], *a iuuene cum Cratylo Heraclito conuersatus Plato, et eiusmodi doctrinis innutritus, omnia sensibilia semper fluere, neque dari scientiam de iis, necesse esse concludebat, si scientia alicuius rei sit, vt aliae quoque existerent naturae permanentes, praeter sensibiles; non enim dari fluentium scientiam.* Hinc, vt rerum ipsarum essentias, quas in fluxa et semper mutabili materia, quae quouis momento alteratur, non deprehendi putabat, declararet, ad entia eiusmodi diuina, spiritualia, immutabilia et per se subsistentia, quae sola mente cerni possent, ac intelligibilia sint, delapsus est, easque primus, vt ait Aristoteles [t], ideas vocauit. Neque tamen rem ipsam suo ingenio debuit, vti nomen, sed a Pythagoreis, quorum metaphysicam et theologiam didicerat, accepit, in quorum schola nihil celebrius fuit illis entibus vere et per se talibus. Ea entia numeros vocauisse Pythagoram, suo tempore demonstrabimus [u]: et ab his numeris ideas suas mutuum accepit Plato: id quod recte viri in veterum doctrinis pernoscendis acutissimi monuerunt, et nos alio loco *peculiari dissertatione* demonstratum dedimus [x]. Conferenti enim numeros Pythagoricos cum ideis Platonicis, planum erit, vtrumque dogma inter se amice conspirare. Eodem enim fundamento inaedificatum, nempe emanationi rerum spiritualium ex Deo; eadem numerorum, quae idearum, definitio, numeri distincti et ordines eorum numerati, vt idearum; ideae ex mente diuina deriuatae vt numeri; eadem numeris, quae ideis afferta dignitas, numeris circa animam hominis idem locus, eadem dignitas, idem officium assignatum; obiectum vtrumque philosophiae, et numeri et ideae; finis idem, per numeros, vt per ideas Deo fieri similem, et ad intuitiuam eius cognitionem ascendere. Quae omnia non rationibus tantum ex Pythagorica et Platonica disciplina petitis, sed et luculentis veterum testimoniis confecimus, quae hic, cum prolixiora sint, repetere et exponere non licet. Quae tamen opinio non arrisit acutissimo Moshemio [y] qui modeste, vt solet, sibi videri multum interesse inter rerum notiones seu ideas, et inter numeros professus est, neque enim satis perspicue se intelligere conuenientiam vtrorumque. Id quod nostrae potius obscuritati et tractationi imperfectae, vt in recondito eiusmodi argumento fieri solet, et a nostri ingenii paupertate alienum non est, quam summo, quo is pollet ingenii acumini, vel rei ipsi adscribendum esse putamus. Et fortasse, vt ex alio loco, vbi de numeris Pythagorae doctissime vir

s) Metaphys. L. I. c. 6. L. XIII. c. 4. Hist. de ideis Sect. I. §. 2. p. 15 seqq.

t) l. c. Avgvstin. Oct. tr. Qq. XLVI. T. III. p. 388.

u) Nominauimus ὁμοφύλως l. citando p. 184 sqq. Cudworthum, Morhofium, Wolfium, Claubergium, Burnetium, Calannam.

x) Diss. de conuenientia numerorum Pythagorae cum ideis Platonis Amoen. lit. T. VII. art. 7. p. 175 seqq.

y) Ad Cvdworthvm p. 466. n. 7.

vir incomparabilis disputat, colligere licet, aliud per numeros et ideas intellexit, quam nos intelligimus, et Pythagoram atque Platonem intellexisse credimus. Ideae enim nobis non sunt animi notiones, vel εἴδη, sed aeterna rerum omnium exemplaria, et substantiae per se subsistentes, quae ideae vocantur, non ideo, quod tantum in nostra mente existunt, sed illam potius ob causam, quod sola mente cerni atque intelligi possunt. Quam ideae definitionem ipsum Platonem secutum fuisse, vel solus eius *Parmenides*, vbi prolixe de ideis disputat, demonstrat. Numeros vero Pythagorae non rationes arithmeticas esse, sed aeterna et essentialia rerum omnium principia causasque exemplares, IAMBLICHVS singulari libro [z] probauit: quae cum amice conspirent cum ideis Platonis, causam non videmus, cur Plato, qui metaphysicam Pythagorae suam fecit, hanc doctrinam ex schola Pythagorica accepisse dici nequeat. Nec aliud ARISTOTELES [a] velle videtur, quando Platonem coluisse ait, *φιλοσοφίαν τὰ πολλὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἀκολουθοῦσαν*, *philosophiam in multis Pythagoreos sequentem.* II. Sunt vero ideae iuxta Platonem aeterna rerum sensibilium exemplaria et formae, quae propria substantia gaudent, et ratione atque intelligentia continentur. Ita et PLATO ipse, qui in *Timaeo* [b] aeternas vocat, et *κατὰ ταυτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσας*, *eodem se semper modo et similiter se habentes; speciesque, quae semper eaedem sunt, sine ortu atque interitu, quae nec accipiunt quidpiam aliunde, nec ipsae procedunt ad aliud quidpiam, sensuque corporis nullo percipiuntur, et ad solam intelligentiam pertinent*, et alibi [c], hanc earum definitionem affert: *ἐστὶ γένος τι ἑκάστου, καὶ οὐσία αὐτὴ καθ' αὑτήν*, *est genus rei viniuscuiusque, et essentia ipsa ex se ipsa.* Ciceronis, Alcinoi et Laërtii loca alibi [d] adduximus, quibus ex Platonicis multa addi possunt, vbique enim haec doctrina in eorum scholis personat: quam tamen Alexandrini Platonici, vt alia multa, deprauarunt, vt ex iis videre est, quae de iyngibus, siue ideis in oraculis Zoroastri suppositis dicuntur. III. Hae ideae et exemplaria rerum a Deo ex se producta sunt, cum rationem Deus ex se educeret, inque hac mente sua ideae illae, siue entia intelligibilia existerent. Hic iterum obscurus est Plato, interdum enim ita de ideis locutus est, ac si diuini essent intellectus notiones et conceptus de rerum essentiis, quos Deus respexit, cum mundum condere vellet; plerumque vero eas describit tanquam entia sua quidem peculiari substantia gaudentia, in regione tamen idearum, siue λόγῳ Dei comprehensa. Quam tamen inconstantiam non in hac sola re [e], sed et alibi saepius prodidit. Quod si vero nexus totius systematis metaphysici Platonis et definitiones idearum a Platone allatae considerentur, recte eas a Deo separatas credidisse statuendum est, nec audiendi sunt Platonici iuniores, qui etiam in hoc Platonem emendauerunt, vt ideas a summo Deo, vel mente potius realiter non differre, sed in

z) Introd. in Nicomachi Arithmeticam, quam edidit SAMVEL TENNVLIVS.
a) Metaphys. L. I. c. 6.
b) T. III. p. 28.
c) In Parmenide T. III. p. 135.
d) Histor. de ideis sect. I. §. IV. p. 39.
e) Notauit ideo Platonem CYRILLVS ALEX. contr. Iul. L. II. p. 66. conf. Hist. de id. l. c. p. 32.

in eo non radicaliter tantum (nam hoc neque Plato negauit) sed formaliter quoque comprehendi assererent: id quod postea interpretes Platonis in diuersam sententiam traxit, qua de re cum alio loco [f] prolixe satis egerimus, hic copiosius differere non vacat. . Id nos hoc loco paucis monemus, eos, qui ideas substantia sua ab intellectu diuino separatas constituisse Platonem asserunt, et ARISTOTELEM [ff] testem habere, et eius sequaces plerosque; et definitionem idearum a sua parte. Eas enim Plato non aeterna tantum rerum exempla et notiones in intellectu diuino esse voluit, sed et substantias *ἐσίας ἀυτὰς καθ' ἀυτὰς, ex se et per se ipsas*, quae essentiam rebus fluxis largirentur, postquam semel ab intellectu diuino, in quo radices quasi suas agnoscunt, et fundamentum, ab aeterno emanarunt. Nisi enim hoc statuamus, comprehendi non potest, qui Plato sibi animo conceperit, non imaginem tantum vel notionem vniuersalem equi, sed et essentiam atque formam equi, in Deo esse [g]. Intercedit vero et hic eruditissimus MOSHEMIVS [h], et ingeniose contra hanc sententiam disputat. Contendit is, non auctoritatibus plerumque fallentibus, sed rationibus ex systemate petitis pugnandum et iudicandum esse; non esse sententiam tam absurdam viro a iudicio et ingenio non destituto facile imputandam; non intelligi posse ideam v. g. equi, vniuersalem existentem, notionem vero equi claram esse; nec postulare nexum systematis Platonici eiusmodi ideas a Dei intellectu separatas, in quo ideo tantum ideae intellectus diuini obiectum, vt exemplar fabri, constituantur a Platone, vt eos profligaret, qui aut mundum ipsum Deum esse, aut casu et temere naturam rerum concreuisse doceret, quae vero contrario sensu ab eo dicta videantur, poetico et figurato dicendi generi adscribenda esse. Quae etsi magnam pro se speciem habent, liceat tamen pace Viri summi, cuius ingenio et eruditioni merito assurgimus, paucis ea exponere, quae nos impediunt, quo minus Aristotelicam de ideis Platonicis opinionem deseramus. Dabimus, non tam auctoritatibus hic standum esse, quam rationibus, licet et hoc in obscuro argumento philosophi, qui data opera intelligi noluit, periculosum sit, cum pluribus exemplis constet, ratiocinando in varias interpretationes et significationes tandem totum Platonis systema physiologicum abiisse: Aristoteles vero, qui praeceptorem oppugnandum sumsit, plenius ac nos eius mentem intelligere potuerit. Sed rationibus Platonicis nixi de hac re dispiciemus. Eas vero postulare credimus, vt ab intellectu diuino Plato ideas separaret. Non enim ille solus philosophi scopus fuit, quem affert vir longe praestantissimus; vt impietati eorum se opponeret, qui Deum e mundi fabrica excludebant, sed potissimum, docente ARISTOTELE [i], vt scientiae locum faceret, cum ex schola Heracliti retinuisset, materialia omnia incerta, fluxa et in momenta mutabilia esse. Vt itaque scientiae locus esset, addu-

f) l. c. p. 60 seqq.

ff) Vide loca adducta l. c. p. 66.

g) Accedit quod apposite ad rem monet IAC. THOMAS. Orat. XIII. p. 299. quae est de ideis Platonis, timuisse Platonem in Deo ideas multiformes ponere, quia Deus simplex est, nec multitudo in eo locum habet vel aliquid coagmentatum.

h) l. c. p. 662.

i) Metaphys. L. XIII. c. 4.

adducenda erant subiecta aeterna, immutabilia, vniuersalia, quorum quodlibet sui generis vniuersalem quandam naturam in se contineret, eamque materiae imprimeret, vt ita ex illa fieret, quod demiurgus intenderat. Ponamus iam, per ideas tantum aeterni intellectus diuini notiones intellexisse Platonem, qua ratione constabit physiologiae Platonicae sua veritas, essentiam et formam habere res creatas ab istis ideis? Nam si hoc ita esset, Deus ipse, eiusque essentia esset essentia equi, arboris, hominis, verbo, rerum omnium, a qua impietate tamen Platonem tota systematis eius constitutio liberat, quicquid contra dicant, qui testimoniis fide dignis destituti in Spinozae castris militasse Platonem asserunt. Hoc vt euidens nobis et Platonicae physiologiae consentaneum videtur, ita, non quidem verum, non tamen tam absurdum est, quam eruditissimo viro videtur: quae enim in equo, arbore, homine etc. singularia sunt ex materiae modificatione orta, Plato ideis non adscripsit, sed tantum intelligibile aliquid, existens per se, et quoad nostrum concipiendi modum abstractum a rerum sensibilium circumstantiis per ideas intellexit, quod illi, tanquam τερετίσματα et nugas, cum Aristotele et Diogene riserunt, qui qualitates corporeas vel materiales in abstracto v. g. equeitatem, arboreitatem, eum intellexisse putarunt [k], qua in re Platoni iniuriam fieri nulli dubitamus. Non negamus, esse in hac quoque opinione ἀσύστατον aliquod, sed id tam absurdum et ridiculum esse, vt eius generis philosopho, qualis Plato fuit, imaginationis foecunditate, quam iudicio valentior, tribui nequeat, non videmus. Quod vero obiicitur, ideam animi notionem, non rem per se existentem, significare, id aut scopum plane non ferit, aut falsum est. Supra enim ipsa Platonis verba attulimus, quibus ideam rem per se existentem definiuit, nec confundendae sunt τὰ εἴδη siue notiones animae logicae, cum ideis physicis. Nec negamus, fuisse has ideas obiectum demiurgi, siue rationis diuinae mundum condentis, vti ipse PLATO *libro sexto de republica*, et in *Timaeo* fuse docuit, et exemplum fabri ideam aedificii sibi formantis illustrationis caussa addidit: sed hoc nihil impedit, quo minus ideae possint separata ab intellectu diuino existentia existere. Nam quia dependent, quoad emanationis principium, ab intellectu diuino, ideo tamen cum eo arctissime connectuntur, et vnum cum eo sunt, id quod magna diligentia in *Parmenide* demonstrare philosophus fategit; adeoque etiam eius obiectum esse possunt. Simile vero a fabro desumtum hanc potius opinionem confirmat, quam destruit. Exempla enim et archetypi, quos architecti sibi formant, non in solis animi notionibus et imaginibus subsistunt, sed in charta delineantur, v. g. aedium exemplum, vel aedicula construitur, iuxta quam aedes formentur. Haec si sua constant veritate, reliqua, quae generali tantum argumento disputantur, nostrae opinioni non officiunt. Quam pluribus roborare locus quidem non patitur; addendum tamen vnum est, quod ipsa celeberrimi Cudworthiani interpretis eruditio subministrat. Obseruat is [l] acutissime et elegan-

k) Hist. de ideis l. c. p. 69. 130. LAERT. L. III. f. 53.

l) l. c. p. 671. 672.

eleganter: „Platonem statuere in Timaeo: simulacrum Deorum aeterno-„rum viuere et moueri; hocque simulacrum mundum esse, rectissime con-„tra Chalcidium, animam mundi intelligentem, tuetur. Addit postea con-„tra Cudworthum, per aeternos hos Deos tres in diuinis hypostases indicari „contendentem, aeternos illos Deos nihil aliud esse, quam aeterna rerum „omnium exempla et species, quarum ad normam mundum hunc a supre-„mo numine comparatum esse Plato censuerit. Id ex eo prabat, (liceat „et hoc addere, cum doctrinam de ideis mirifice illustret) quod Plato et „mundum totum, et illustriores eius partes Deos vocauerit, cui mundo „cum mundus intelligibilis respondeat, necesse sit, vt et hic et eius partes „ex quibus constent Dii sint. Fecisse itaque Platonem aeternas nescio quas „species Deorum, ad quorum imaginem mundus conditus sit, et hos esse „aeternos et intelligibiles Deos, in Timaeo et schola Platonicorum celeber-„rimos." Rectissime haec omnia dici et menti Platonis conformiter, nemo negabit, qui Platonem legit. Si vero ideae Dii sunt aeterni, necessario a summo Deo eiusque intellectu differunt, et quod Dii sunt, per se existunt, licet in eo, tanquam in emanationis spiritualis fonte existant. Nec hi Dii alii sunt, quam quibus rerum sensibilium formationem Deum reliquisse Plato statuit, de quo postea dicemus [m]. Ceterum et hoc absurdum satis est, v g. equorum ideam, siue speciem vniuersalem, vel essentiam ex qua omnes equi participant esse Deum quendam, manifesto exemplo, ridiculam aliquam opinionem Platoni placere et tribui quoque posse; quanquam adeo ἀσύςατον, si semel emanationem omnium entium realium et spiritualium ex Deo admittas, non sit, essentiale omnium equorum a substantia spirituali aliqua ortum ac naturam habere. Sed fortasse maiorem obscurissimae et ineptae idearum hypothesi lucem accendimus, quam in ipsa Platonis mente, ad absurda omnia, quae inde emergebant, vti videtur, non attendenti habuit, vnde nihil amplius addimus [n], sed porro notamus: IV. Ideas Platoni constituta esse obiecta scientiae, circa quae versatur, id quod supra iam indicauimus, et ipse multoties in dialogis suis inculcauit. Rationem in antecedentibus iam exposuimus, quia eas solas veram rerum naturam pandere, et genuina veritatis luce collustrare homines putat, id quod elegantissima imagine hominis in specu deuincti, et vmbratiles tantum imagines videntis, soluti vero postea et per varios gradus ad intuendas res ipsas, tandemque ad aspiciendos solaris luminis radios gradientis atque ascendentis illustrat [o], qui locus ab iis maxime legendus est, qui idearum doctrinam in se obscuram et difficilem clarius cognoscere cupiunt. V. Patet vero ex eadem imagine, totam Platonis non physiologiam tantum,

m) Noster hic est BASNAG. Hist. Iud. T. IV. c. 4. §. 7. p. 56.

n) Ait etiam celeberrimus vir l. c. p. 695. Si ex Timaeo pateat, Platonem has aeternas species seu ideas aperte seiunxisse ab opifice mundi, constare tum etiam, opificem hunc non esse totam diuinitatem tribus personis consistentem, quod CVDWORTHVS h. l. asserit. Istud autem tam perspicuum esse ex Timaeo, vt nihil magis. Id quod ex ipso Timaeo, cuius verba CICERO quoque expressit, probat. Nec negat magnam Platonicorum partem ab ea opinione differre, quae nihil separatum hic statuit.

o) Initio L. VII. de repub. T. II. p. 515.

tum, sed et ethicam ad idearum notitiam redire. Comparat enim animum cum homine captiuo, corpus cum carcere, ex quo ille liberandus, et ab imaginibus vmbratilibus gradibus variis ad reminiscentiam eorum, quae ante descensum in corpus nouerat, et intuitionem entium vere talium, perducendus est, quod cum alibi [p] prolixe explicuerimus, sicco iam praeterimus pede, id vnum ex ALCINOO [q] adiicientes, ideam, prout varias relationes habet, variis quoque nominibus apud Platonem insigniri: est enim, quoad Deum νόησις siue intellectio, quoad nos, primum intelligibile, quoad materiam, μέτρον, (formam recte dixeris, siue modum essentialem, quo fluxa materia terminatur, vt certum aliquod subiectum exhibeat) quoad mundum hunc sensibilem, exemplar, quoad se ipsam vero essentia. Quae vbi in Platonis scriptis non diligenter obseruantur, magnam caliginem et errores quoque non paucos in doctrina de ideis pariunt. VI. Ex dictis hactenus sequitur, quicquid ideis opponitur, id est, materiam omnem, quodque ex materia componitur sensile, non stabile, non essentiale, non immutabile esse, sed, cum perpetuo fluxui et mutationi obnoxium sit, scientiae obiectum esse non posse [r], nec mereri nomen entis [s]; id quod ex Pythagoreorum schola accepit, quibus haec ontologia vehementer placuit [t]. Sequitur etiam ex eadem doctrina: quaecunque sunt super terram, veritatem non esse, sed veritatis vmbras et imitationes, et ne haec quidem omnia, sed pauca tantum; caetera plane mendacium et errores, et imaginationis vanas opiniones et velut simulacra quaedam esse; vt recte refert STOBAEUS [u]. Ex qua breui doctrinae Platonicae de ideis delineatione hominis ingenium ad enthusiasmum valde pronum clare patefit, qui eo vsque processit, vt in deligendo magistratu reipublicae eos solos eligendos esse moneret [x], qui ad hanc intuitionis philosophicae, et abstractionis mentalis perfectionem peruenerunt, vnde de republica eius iudicari potest.

Anima mundi.

§. XXIII. IX. Vt vero formandae materiae opus rite procederet, mundusque ex ea formatus fieret optimus, animam quoque Deus ei indidit. Haec vt alibi, ita potissimum in *Timaeo* asserit, animamque hanc mundanam inter principia secundaria mundi geniti refert. Qualis vero anima illa sit, subobscure expressit Plato. Ait enim dicto loco [y]: *Ille tam generatione, quam virtute priorem antiquioremque animam corpore constituit, vtpote quae obedienti corpori esset imperatura, ex his videlicet, atque hoc pacto: Ex ea substantia, quae indiuidua et semper eadem similisque est, et ex ea rursus, quae circa corpora diuidua est, tertiam substantiae speciem commiscuit mediam, quae rursus esset naturae ipsius eiusdem et naturae ipsius alterius*

 particeps,

p) Hist. de ideis sect. I. §. 6. p. 87 seqq.

q) Cap. 9.

r) In Sophist. T. I. p. 250. LAERT. L. III. f. 9. 10. qui luculentus est.

s) In Theaetet. T. I. p. 252 seqq.

t) Conf. Io. SCHEFFER. de natura et constit. phil. Ital. c. VIII. p. 56 seqq.

u) Serm. LIX. p. 232. ex Pseudo Mercurio homine Platonico.

x) Lib. VII. de republica T. II. p. 518.

y) T. III. p. 34.

participes, eamque per haec mediam constituit inter indiuiduam substantiam, et eam quae circa corpus diuiditur. Ea cum tria sumsisset, in vnam speciem omnia temperauit: vbi naturam eius, quod alterum diuersumque vocamus, commixtioni repugnantem, cum eo, quod idem dicitur, vi quadam conciliauit. Ita quidem Plato, qui aperte satis innuit, animam hanc mundi ex natura cum ideae, tum materiae conflatam fuisse. Qua ratione vero id factum sit, longa et obscura inter Academiae discipulos disputatio est, cum more suo Plato mentem hac de re suam clare non explicuerit. Nobis, qui peculiarem Platonicae philosophiae historiam non scribimus, de hisce Platonicorum litigiis multa afferre non licet, sed explicandum nobis potius est, quid Plato ista anima mundi intellexisse videatur. Et I. quidem ex allato loco constare arbitramur, animam hanc mundi non aeternam esse, sed tum demum, a mundi architecto productam, cum mundum formaret. Id quod ARISTOTELES [z] quoque tradidit, Platonem interdum asserere, animam vna cum coelo factam esse. II. Haud obscurum vero est, animam hanc mundanam praestantiore sui parte ex Deo effluxisse: Ait enim Plato, Deum ex substantia indiuidua, quaeque semper eadem est, sumsisse, vt hanc animam, quam mundo inderet, exinde formaret. Illa natura vel substantia eadem vero, mens siue ratio diuina est, et mundus idealis, vti in antecedente paragrapho demonstrauimus, isque ex Deo: vnde iam colligi luculenter potest, qua ratione diuina queat dici haec anima, et ex Deo orta, quoniam emanationis spiritualis operatione ex diuina mente particulam accepit. Etsi itaque tertio gradu a fonte omnium entium spiritualium differt, et dignitate longe minor est, eousque tamen diuina visa fuit Platoni, vt numen, quod tamen *οὐδενὶ μεμιγμένον esse docebat, πάντα κοσμεῖν τὰ πράγματα διὰ πάντων ἰόντα, omnia exornare, omnia peruadens statuerit* [a]. Quo simul intelligimus, abesse haec a sensu Stoico, quando Plato Deum animam mundi permeantem vocat; Stoici enim formalem Dei naturam per vniuersum diffusam statuebant, Plato animam mundi ex mundi intelligibilis et diuini natura decerptam omnia penetrare docebat, hancque demum se in materiae sinum, cum mundus conderetur, infudisse asserebat, eique ex diuiduo siue materia aliquid tribuebat, quo et dignitate, et natura, et ordine reliquis facta est inferior. Hinc vero III. apertissimum est, plurimum peruertisse Platonis doctrinam, Alexandrinos Platonicos ex schola Plotini, qui duplicem animam mundi excogitarunt, vnam ὑπερκόσμιον, alteram ἐγκόσμιον, quarum illa supra mundum posita, tertiam in diuina essentia hypostasin constituat, haec ex illa depromta mundo, vt eum animaret, indita sit. Qua de re multus est PLOTINVS [b], et qui eum sectatores secuti sunt, quorum vestigia premunt, quotquot venerandae Trinitatis dogma in Platone deprehendisse sibi visi sunt [c].

Quam

z) Metaph. L. XIV. c. 6.

a) Cratyl. T. III. p. 53.

b) Ennead. III. L. V. c. 2. p. 293. Quam tamen ψευδερμηνείαν Platonis videtur generasse dogma de mundo aeterno, quod Platoni erat ignotum.

c) Inter hos est CVDWORTHVS Syst. int. c. IV. §. 36. p. 679 seqq.

Quam tamen opinionem recte reiecerunt viri docti [d], non, quid iuniores Platonici magistrum dicere iusserint, sed quid ipse dixerit, expendentes. Nam ea de re Plato in scriptis suis silet, quanquam mira perspicacia aliquid, quod speciem habeat, ex illis exsculpere conetur CVDWORTHVS, cuius ratiunculis satisfecit MOSHEMIVS [e]: sed anima mundi, cuius passim meminit, semper ea est, quae mundo indita est, quaeque et motus in eo causa est ordinati, et acceptam virtutem in gubernatione mundi exercet, hincque in omnibus mundi partibus, praecipue in sole, luna, sideribusque latet. Nec haec potest esse illa supramundana anima, cum non tantum indiuidui et eiusdem, sed et diuidui et diuersi particeps sit, id quod in animam supramundanam Plotini cadere non potest. Nec generauit alia ratio tertium illud diuinum, aeternum, et immutabile principium Alexandrinorum philosophorum, quam studium se assimilandi Christianae religioni, quam pro noua de diuinis philosophia habentes in systema suum syncretisticum ex parte receperant. Cum enim in SS. Trinitate tres hypostases siue personas Christianos memorantes audirent, haec non commodius suae sectae placitis accommodari posse credebant, quam si patrem, vno bono Platonis, filium vero, quem λόγον dici mundique creatorem obseruabant, rationi, quam Plato in Deo, vel ex Deo potius genitam asserebat, assimilarent. Vt vero Spiritui S. suo modo locus esset, ad tertium principium, animam mundi confugerunt; quae sensu Platonico, quatenus mundum formatum inhabitat, eum non posset cum diuino spiritu componi, eo quod diuidui in ea natura, et generatio in tempore facta obstaret, animam mundanam ὑπερκόσμιον excogitarunt, quae in vna diuina essentia, tanquam aeterna ὑπόστασις subsisteret, et ad quam atque ex qua anima mundo immersa esset decerpta. Qua tamen ratione, vt solent systemata male combinata et ex variis dogmatibus consuta, et Christianam doctrinam corruperunt et Platonicam, id non facturi, si Platoni pressius adhaesissent, qui ex eodem et diuerso animam mundi coaluisse statuit. IV. Qua vero ratione Plato animam mundi ex diuina essentia et simul ex materia participare dixerit, id subobscurum est, et vix vera eius mens detegi potest. Quod si PLVTARCHVS [f] audiendus est, hoc ita factum est, vt Deus brutam illam et immorigeram animam inordinatae atque confusae iactationis in materia auctorem, emendauerit, et adiiciendo aliquam de essentia diuina partem, eam in ordinem concinnum redegerit, motusque eius varios per diuinam illam partem ita direxerit, vt, quantum materiae anima pateretur admirabilis rerum ordo et harmonia exoriretur. Hinc nullam animae huius mundanae partem sinceram putat, sed cum ex mala illa anima aliquid trahat, inde omnium malorum causam profluere. Nec aliter CHALCIDIVS, qui, *Deum, ait quae sine ordine et modo erant, ordinasse, et inordinatos animi errores*

d) MOSHEM. ad h. l. CLERICVS Ep. Crit. VII. p. 203. BASNAGE Hist. des Iuifs l. c. §. 19. p. 77. GVNDLING. Ot. Fasc. II. p. 18.

e) loc. cit. p. 681.

f) De ψυχογονίᾳ Timaei, quam sententiam suam quoque fecit cel. MOSHEMIVS ad CVDWORTH. p. 234.

errores et agitationem fluctibus similem compescuisse, intellectu assignato, ex inordinata iactatione ad ordinem redegisse: hincque ortum animae mundi, ex indiuidua vna, quae intellectus sit, et alia, quae per vniuersa corpora diuiditur, et scinditur, prouenire. Indicauimus tamen supra iam, quid nobis obstare videatur, quo minus hanc de peculiari materiae anima, animae mundanae contradistincta nostram faciamus. Nos, si in tam obscuro argumento coniecturis vtendi venia est, hanc, vti supra diximus, animam materiae, in vi rebelli, immorigera, et inordinata iactatione materiae consistere supponentes, ita Platonis idem et diuersum, siue diuiduum et indiuiduum in anima mundana intelligimus: Deus cum inordinate ab omni aeternitate iactatam et fluctuantem materiam in ordinem redigere vellet, non tantum de naturis diuinis et essentiis aeternis, quae menti eius obuersabantur, cogitabat, easque emanatione spirituali ex se producendo, mundum idealem generabat, sed etiam ad materiae ordinationem et emendationem se accingens, tantum ex hoc altero diuinitatis principio materiae indebat, quantum ad formandas res et determinandam materiam, et ordinandos eius motus requirebatur, sicque ex isto mundo ideali tertium principium emanationis lege, nempe animam diuinam produxit, et materiae infudit: quae anima, vi sapientiae ex fonte suae in eam dimanantis, materiam quidem emendauit, in ordinem compescuit, et ad recipiendas formas diuinas dispoſuit, toti tamen illi malignae et refractariae materiae dispositioni impar, omnes eius motus inordinatos et anomalos, et contrariam bono cupiditatem vincere et emendare non potuit; vnde factum est, vt ex natura materiae anima mundi aliquid participaret, multumque illa reliquis principiis diuinis fieret deterior. Acutius qui vident, et in his tenebris clariora dare possunt, iis has nostras coniecturas non obtrudimus, quas, licet pro indubitata Platonis opinione venditare nolumus, nihil tamen, nisi fallimur, habent, quod vel verbis Platonis vel systemati eius physiologico maximopere repugnet, et non aptum sit, vt et mundi ortus, et natura materiae, et origo mali inde Platonicis rationibus queant explicari. V. Ex his vero, quae fuse hactenus, postulante argumenti dignitate, disseruimus, iudicari potest, quid de trinitate Platonica sentiendum sit, quam non iuniores tantum Platonici magnopere iactarunt [g], sed et post eos tot viri docti ex Christianis, a trinitate Christianorum non multum abhorrere contenderunt [h]. Alii vero plane reiecerunt, quicquid in Platone huic dogmati velificare videtur, ad poëticum dicendi genus, notiones animi, vel attributa etiam DEI gentili more in personas mutans, vel personarum habitu potius inducens, retulerunt [i]. Quo in argumento recentiores Platonicos ante

Trinitas Platonica.

g) Quorum tamen hominum, vt in aliis, sic in hoc quoque dogmate sententia variat: e. g. demiurgum siue conditorem mundi alii faciunt primum Deum, Iulianus imperator secundum, Plotinus tertium, et sic in aliis quoque; conf. MOSHEM ad CVDWORTH. p. 686.

h) Eos enumerandi otium nobis fecit diligentia laudatissimorum virorum IO. A. FABRICII Bibl. Graec. Vol. II p. 39 seqq. I. F. BVDDEI Inſtit. theol. dogm. T. I. p. 445. CHR. MATH. PFAFFII Introd. in histor. theol. liter. P. I. p. 305 seqq. qui consulendi.

i) In his SOVVERAINIVM esse, supra diximus.

ante omnia non audiendos esse monemus, quos ex inepto sacra Christianorum dogmata cum nugis suis conciliandi studio Platonis genuinas doctrinas de Deo et principiis diuinis misere corrupisse, plus vna vice ostendimus. Illi enim abstractione mentali vsi, tres eiusmodi ὑποστάσεις, in vna essentia diuina comminiscebantur, easque a mundo hoc visibili separabant. Plato vero, etsi is quoque trium principiorum mentionem faciebat, longe tamen alia ratione ea adhibuit, nec de trinitate in diuina essentia, sed de principiis rerum genitarum sollicitus, rationem Dei et animam mundi, ad hunc ipsum mundum suo modo retulit, et ideas diuinas materiae impressas et animam ei inditam statuit. Num vero attributa tantum Dei intellexerit, nec ne? in tanta obscuritate eius definiri certa ratione non potest, ex iis tamen, quae hactenus de ideis et anima mundi disseruimus, patet, verisimile esse, non nudas haec principia notiones et praeuisiones animi, abstractionibus tantum existentes, esse, sed reuera Platonem sibi concepisse emanationem duorum principiorum, ex infinita DEI natura, realiter a Deo distinctorum, propter originem tamen et fontem, ex quo orta sunt, vnum certo sensu, quae cum eo sint: quae tamen principia et maxime inaequalia esse, et dignitate, immo etiam naturae diuinitate inter se diuersa et inferiora summo DEO, patet, praecipue cum non in se considerari debeant, sed quatenus circa materiam agunt, quo modo anima mundi, ex contagio materiae aliquid trahens, eo nomine vix digna est. Quae si cogitassent, et a Platonicorum Aegyptiacorum falsis et syncretisticis interpretationibus sibi cauissent viri illi eruditi, qui nescio quae adorandi SS. Trinitatis Christianae mysterii vestigia in Platone se obseruauisse, sibi visi sunt; parcius de Platone tantopere laudando cogitassent, nec ad ineptam opinionem delapsi essent, Platonem ex sacris oraculis et consuetudine cum Iudaeis haec mysteria surripuisse. Nihil enim in tota hac trinitate Platonica est, si modo nomen haec tria merentur, quae immenso gradu, natura et dignitate inter se distant, quod non ex admissis semel principiis generalibus de Deo, materia et idea, causis rerum omnium Plato sine vllo reuelationis diuinae adminiculo poterat deducere. VI. Sequitur vero ex hac quoque de anima mundi doctrina, et mundum esse Dei filium, et omnes partes mundi, praecipue illustriores, et in his solem, lunam atque reliqua sidera Deos esse. Recte hoc notandum est, ne confundamus in theologia Platonis, quae inter se distincta sunt. Et mundum quidem simulacrum immortalis diuinitatis ipse Plato nominat [k], et filium Dei TIMAEVS LOCRVS [l], quem imitati sunt alii [m], eo quod per ista principia a Deo esset genitus. Immo ipse PLATO [n] Deum ὄντως existentem de futuro Deo, id est mundo condendo cogitasse asserit. Terram vero, coelum, et sidera Deos dixisse, multis testimoniis constat. Vnde

k) In Timaeo l. c.
l) T. III. p. 95. Opp. Plat.
m) Eorum loca collegit SOVVERAIN Platonisme devoilé P. I. ch. 9. p. 93. qui tamen male haec applicat et confundit.
n) In Timaeo.

Vnde LAERTIVS [o] hoc Platoni tribuit: terram esse antiquissimum omnium, qui in coelo essent, Deorum, et loquuntur id etiam non dialogus tantum, qui *Epinomis* inscribitur, sed et libri *de legibus*, quos tamen maturiore aetate, grauisque annis conscripsisse dicitur, vbi Anaxagorae scita de sideribus reprehendit, et haec serio inculcat Atticae iuuentuti. Quae quidem ad declinandam inuidiam, quam praeceptorem Socratem e viuis sustulisse nouerat, dixisse tantum videri poterat, nisi doctrina de anima mundi, eum serio haec statuisse persuaderet. Non tamen aeterni hi Dii sunt, sed in tempore orti atque conditi, quemadmodum anima mundi, a qua animantur, et propter quam in Deorum numerum referuntur, aeterna non est, vt supra vidimus [p].

Dii et daemones.

§. XXIV. X. Vt vero reliqua, quae ad hanc theologiam siue metaphysicam Platonis pertinent, tandem adiiciamus, monendum est, Deos quoque tum aeternos tum ortos ex his principiis deriuauisse Platonem. Et de Diis quidem aeternis §. antecedente, quantum satis est, ad noscendam Platonis doctrinam diximus, et eos species siue ideas aeternas esse, in mundo intelligibili, vti recentiores Platonis discipuli loquuntur, comprehensas; ortos vero Deos cum anima mundi originem cepisse, ex modo dictis patet. Et de daemonum quidem natura et munere occulte sententiam Plato tegit, fassus [q] ceterorum Deorum, qui cerni non possunt, et daemones vocantur, cognoscere et enuntiare ortum maius esse opus, quam ferre nostrum valeat ingenium, priscisque in hac re credendum esse viris, qui Diis geniti, vt ipsi dicebant, parentes suos optime nouerint. Verum hoc ad declinandam inuidiam dixisse, ne ignota cum Socrate numina introducere videretur, palam est. In sequentibus vero sumta fabulae persona, ita Deum rerum conditorem loquentem ad hos Deos inducit: *esse quidem eos, quoniam generati sint, minime natura sua immortales, et indissolubiles, neque tamen vnquam dissolutum iri, nec mortis fatum subituros, voluntate diuina praestantiore vinculo existente ad vitae custodiam, quam nexum illum, quibus essent tunc, cum gignerentur, colligati.* Posthaec recitat, quae eis munera ab opifice iniuncta essent; *vt* nempe, *quoniam conditorem non deceret reliqua animantia condere, ne et ipsa Dii euaderent, ipsi secundum naturam suam ad animalium generationem se accingerent, vimque Dei in illis condendis imitarentur. Et animalis se quidem, quod immortale et diuinum vocandum sit, et principatum teneat, ipsum se semen et initia tradituram, cetera eos exsecuturos, vt immortali naturae mortalem attexentes, faciant generentque animalia, et subministratis alimentis augeant, et consumta rursus recipiant.* Hactenus Plato, qui in sequentibus animarum in his animalibus ortum describit, de quo postea. Videturque in his partim Aegyptios et Pythagoram, partim Socratem secutus fuisse. Obscurus tamen in his omnibus est, nec satis declarat, quae de daemonibus statuat.

o) L. III. §. 75. Vnde emendandus locus in Timaeo T. III. p. 75.

p) Conf. CVDWORTH. System. intell. c. IV. §. 23. p. 484.

q) In Timaeo T. III. p. 40.

ſtatuat. Quod occaſionem praebuit Platonicis Aegyptiacis infinita de daemonum natura, gradu, officiis, expiatione hisque ſimilibus diſputandi, et maximam ſuae theologiae partem iſtis diſſertationibus replendi: quas tamen, cum pleraeque in eorum demum ingenio enatae ſint, tum demum tangemus, vbi temporum et hiſtoriae ſeries ad ſectam Eclecticam nos deduxerit. Nunc Platonis verbis inſiſtentes, de iis eum loqui diis monemus, qui in anima mundi comprehenſi, cum ea geniti ſunt, quos formationi tum hominis, animae ſuperioris ſiue rationalis parte ſummo rerum conditori relicta, tum reliquorum animantium praefectos fuiſſe ſatis clare innuit. Non tamen ortus tantum animalium curam habere iuſſos eſſe, ſed et incrementorum reditusque in eam materiam, ex qua producta ſunt, monet, vnde recte colligitur, mundi huius ſenſibilis directioni et prouidentiae Platonem daemones praefeciſſe. Id quod TIMAEO LOCRENSI [r] quoque placuit, quem in ineundis mundi huius rationibus phyſicis ſecutum fuiſſe Platonem aliquoties monuimus, qui diſerte: *numinibus humanarum rerum inſpectionem ſummum illum Deum, omnium imperatorem atque praeſidem, attribuiſſe, iisque etiam gubernationem mundi permiſiſſe.* Quem ſecutus eſt Plato, qui de hoc daemonum munere ita [s]: *Tunc ſane totius circuitus princeps curatorque primus Deus extitit, vt nunc per varias mundi plagas ſingulae ipſius partes a principibus diis diſtributae ſunt. Animalium quoque genera gregatim diſtincta, daemones quidam tanquam diuini paſtores ſortiti ſunt, quorum quisque ad munus ſuum obeundum ſufficiens cum eſſet, ſinguli ſingulis, ſic vt ille voluit praeficiebantur, quibus praeerat ipſe.* Ita enim fabulam de regno Saturni primaque naſcentis humani generis aetate rationibus ornat philoſophicis. Non vero regendo tantum mundo huic, ſed et vaticiniis et patefaciendae deorum voluntati, et expiando quoque ſummo numini certos daemones praefecit. Notabili enim loco [ſſ] ait: *Omnis natura daemonum inter mortales deosue eſt media* (cuius ratio petenda eſt ab origine eorum ex anima mundi, quae medium quaſi inter diuina et materialia tenet, ex vtrisque participans) *interpretatur et traiicit humana ad Deos, diuina ad homines: horum quidem preces et ſacrificia, illorum praecepta ſacrasque ſolennes inſtitutiones et ordinem. In vtroque medio conſtituta eorum natura totum complet, vt vniuerſum ſecum ipſo tali vinculo connectatur. Per hanc vaticinium omne procedit, ſacerdotumque diligentia circa ſacrificia expiationesque, et incantationes, et diuinationem omnem atque magicam. Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium commercium omne atque colloquium inter Deos hominesque conficitur, et vigilantibus nobis et dormientibus.* Poſſemus hic innumera fere cumulare, quae Platonici recentiores de catena daemonum, quibus vniuerſum repletur, diſſeruere, verum id iam non agimus, et potiora, quae hunc locum illuſtrare poſſunt alibi [t] diximus. Hic

 vero

r) Opuſc. mythol. GALEI p. 566.
s) In Politica.
ſſ) In conuiuio T. III. p. 201 ſeqq.
t) In Otio Vindelico Mel. I. §. 5. p. 48.

vero id monemus, videri hic Platonem Aegyptiacam potissimum theologiam secutum esse, quam eiusmodi dogmatibus religionem publicam commendasse supra ostendimus. Erat enim Plato, Socratis exemplo cautior factus, in eo diligens, vt philosophiam suam religioni dominanti accommodaret. Et fauebat huic opinioni non doctrina tantum de anima mundi omnia peruadente, ex qua daemonas excerptos esse statuebat, sed recepta quoque suo tempore, etiam inter Graecos, sententia: omnia Deorum esse plena, id est daemonibus cuncta repleri, vnde facile hanc, quam ipsius verbis attulimus, opinionem inire illi licuit. Qua de re, vbi de daemonio Socratis agit, pluribus mentem explicat, quae ipsa videnda sunt, cum instituti nostri causa exscribere loca illa nobis non liceat. Ex his vero sequebatur, cultum publicum non reiiciendum esse, sed prosequendos daemonas orationibus, muneribus, alioque cultu diuino, idque animo puro. In quo tamen daemonum cultu pro diuersis eorum generibus atque classibus, quibus mundo praeesse Plato praecipiebat [u], diuersam quoque rationem adhiberi voluit. Nam alios statuebat coelestes ciuitatique praesidentes daemonas; alios terrestres, post hos illis impares, et tandem heroës, quibus qua ratione cultus exhibendus sit, in *quarto de legibus libro* constituit. Sed et in materiam potestatis aliquid esse daemonibus non negat. Ait enim [v], *homines et animalia cetera, eaque ex quibus ista gignuntur, ignem et aquam et horum germana, DEI esse opera, post haec horum simulacra sequi, daemonum quadam machinatione producta*; quae postea de phantasmatis dormientibus et viuentibus quoque occurrentibus explicat. Quae postea materiam praebuere Aegyptiacis Platonicis miras de daemonum apparitionibus et phantasmatibus opiniones excogitandi, quas suo loco tangemus. Interim de iis consulendus est PSELLVS [w], vt appareat, qua ratione Platonica daemonologia ex his fundamentis ad speciosum quidem, sed paradoxum exsurrexerit aedificium. Reliqua, quae huc referri possunt, in sequentibus exponemus, vbi etiam de animae origine et natura, quae ad metaphysicam Platonis referri potest, differemus.

II. Physica. §. XXV. His, quae explicuimus, fundamentis, vsus est Plato ad explicandam rerum naturalium generationem et ordinem, quam secundum mentem eius porro describemus. Ita vero Plato statuit in physica:

I. Sine causa oriri quicquam impossibile est. Hoc idem principium est, quod supra metaphysicae Platonicae fundamentum posuimus: Ex nihilo nihil fit.

II. Quod fieri debet pulchrum, opus est vt opifex in eius constructione ad id, quod eodem modo se habet, semper aspiciat, et huiusmodi quodam vsus exemplo ideam vimque in opus educat. Ratio huius axiomatis quaerenda est in hypothesi de ideis. Sine mundo ideali enim mundum sensibilem gigni non potuisse, ideo Plato statuebat, quod materiam fluxam, infor-

u) In Apologia Socratis.
v) In Sophista circa fin.
w) De operatione daemonum.

informemque ſine acceſſione entium vere talium ad veram et viſibilem mundi productionem adhiberi non poſſe credebat.

III. Genitus autem mundus ab aliquo principio ſumſit exordium. Hoc ita probat Plato in *Timaeo*, vt dubium non ſit, crediſſe eum, mundum in tempore genitum atque factum eſſe [x]. Ita enim rationes init: Mundus cernitur, tangiturque et corpus habet; omnia vero huiusmodi ſenſus mouent; quae ſenſus mouent, opinione per ſenſum percipiuntur: haec vero talia eſſe conſtat, vt gignantur et genita ſint; quicquid autem gignitur, ab aliqua cauſa gigni neceſſe eſt. Quo ratiocinio Plato manifeſte ad ſenſibilem mundum reſpicit, qui in hanc formam, vt conſpici tangique poſſet, non enituiſſet, niſi informis materia formam et ordinem a conditore accepiſſet. Paria alibi quoque habet, nec dubitabit, qui *Timaeum* legit, mundum non aeternum eſſe, ſed genitum in tempore. Aliter tamen iuniores Platonici, qui contrariam Platoni opinionem tribuunt, et mundum quidem ab aeterno genitum concedunt, ſed in ſigno tantum rationis, quia Deum mundum ex ſinu ſuo expuliſſe credebant, vnde pro mundi aeternitate, tanquam genuino Platonis dogmate ſtrenue pugnabant. Quod vt contra manifeſtam Timaei ſententiam facerent, plures quidem cauſas habuerunt, hic, vbi horum hominum decreta non delineamus, non enarrandas [y], potiſſima vero fuit inſtituta inter Platonem et Ariſtotelem concordia, quam aeternitatem mundi poſtulaſſe, ex placitis Lycei notum eſt: quo tamen ſyncretiſmo, cum ab aeterno mundum ex Deo genitum factumue dicerent, et Platonis et Ariſtotelis doctrinam corruperunt, quorum ille mundum in tempore conditum, hic a nulla cauſa efficiente factum, ſed per ſe aeternum aſſeruit. Horum itaque teſtimonia non moramur. Obſtat vero alius, et quidem ARISTOTELIS [z] locus, quo minus Platonem haec ſerio aſſeruiſſe credi poſſit. Ait enim: *Subſidium, quod quidam eorum, qui dicunt mundum incorruptibilem quidem eſſe, attamen factum eſſe, ſibimet ipſis enituntur ferre, verum non eſſe videtur. Inquiunt enim, et ſe, perinde vt geometrae, qui deſignationes deſcribunt, de generatione mundi dixiſſe, non quaſi aliquando mundus eſſet ortus, ſed inſtitutionis gratia, quia dicentes magis recognoſcunt, ſi vt deſignationem viderint factam.* Quem admodum enim haec in Platonicos dicta eſſe conſtat, ita manifeſte innuunt, ordinis tantum methodique cauſa ita eos cenſuiſſe. Certe dubiam inde reddi veram Platonis ſententiam, nemo facile inficiabitur, cum nemo melius magiſtri mentem inſpicere potuerit, quam Ariſtoteles, multorum annorum diſcipulus. Verum hoc teſtimonio non obſtante, non negamus, non diſcedendum eſſe ab illa opinione, quae Platoni mundum in tempore conditum tribuit. Nam et Ariſtotelem, aeternitatis mundi patronum vt prae-

x) Tria haec aſſerta extant in Timaeo T. III. p. 40. conf. Protagoras T. I. p. 320.

y) Conf. MOSHEMIVS ad CVDWORTHVM p. 268. Platonicorum iuniorum philoſophemata vero cognoſce ex PROCLI Commentario in Platonis Timaeum.

z) De coelo l. I. c. 10. Eadem tradit PSEVDO-ORIGENES philoſophum. c. XIX. p. 112. ad quem locum vid. cel. WOLFIVS.

ceptoris auctoritatem, quae ei obiiciebatur, eluderet, ita ſcripſiſſe veriſimile eſt; et quae Epicurei contra Platonem diſputarunt, certiſſimo teſtimonio ſunt, eum mundum conditum aſſeruiſſe. Ait enim Velleius apud CICERONEM [a]: *ab vtroque ſciſcitor, cur mundi aedificatores tam repente extiterint, innumerabilia ante ſecula dormierint? iſto igitur tam immenſo ſpatio, quaero cur Pronaea veſtra ceſſauerit? Laboremne fugiebat? at iſte nec attigit Deum, nec erat vllus. - - Quid autem erat, quod concupiſceret Deus mundum ſignis et luminibus, tanquam aedilis ornare? Si, vt Deus ipſe melius habitaret, antea videlicet tempore infinito in tenebris tanquam in gurguſtio habitauerat.* Haec enim fruſtra diſputaſſent Epicurei contra Platonicos, ſi his licuiſſet obiicere, ſe methodi et ordinis cauſa ita tantum rationes inire.

IV. Volens Deus, omnium quae intelligi poſſunt, pulcherrimo et vndique abſoluto (mundum idealem intelligit) mundum hunc ſimillimum reddere, animal vnum id effecit, aſpectui ſubiectum, animalia cuncta naturae ſuae conuenientia intra ſuum limitem continens; qui vnus eſt, quia ad vnius ſimilitudinem eſt formatus: quod enim viuentia omnia, quaecunque intelliguntur, continet, ſocium alterum habere non poteſt. Quod aſſertum aliis poſtea Plato ratiociniis munit [b].

V. Quoniam vero corporeus, ſpectabilisque et tractabilis mundus erat futurus, ac ſine igni videri nihil poteſt, ſine ſolido nihil tangi, et ſolidum absque terra nihil, ideo in operis huius exordio Deus ignem primo terramque creauit. Quia vero duo ſola abſque tertio quodam commode cohaerere non poſſunt, mundique corpus non latitudinem tantum, ſed et profunditatem requireret et ſoliditatem, ſolida vero non vno, ſed duobus ſemper mediis copulentur, inter ignem et terram aërem aquamque locauit, eaque inter ſe inuicem, quoad fieri poterat, comparauit, vt quemadmodum ignis ad aërem, ita aër ad aquam; vt aër ad aquam, ſic aqua ad terram congrue conferatur. Qua ex coniunctione ita conſtitutus eſt mundus, vt aſpici tangique poſſit [c].

VI. Mundum ita Deus ex perfectis partibus perfectiſſimum, vnum, quemque morbus et ſenecta non attingeret, fecit, et figuram maxime congruam, et decoram dedit, in qua reliquae figurae omnes continerentur, id eſt, ſphaericam, lenemque hunc globum externe poliuit, et aequalem tornauit [d]. Animam autem in eius medio collocauit, perque totum tetendit, mundumque hunc vnum, et ſolum et circularem, volui in circulum ſtatuit, qui ſe ipſum ſuſtinere poſſet, anima obedienti corpori imperatura.

VII. Corpus quidem mundi ſpectabile factum eſt, anima vero oculorum effugit obtutum, rationis et modulaminis compos.

VIII. Vniuerſum Deus pro virili ſempiternum facere voluit, vt mundi anima ſempiterna eſt; quod quia genito operi congruere non potuit, idcirco

a) De nat. Deor. L. I. c. 9. conf. Hiſtoire univerſelle p. 16. MOSHEM. ad CVDWORTH. p. 569.

b) In Timaeo p. 32.

c) loc. cit.

d) Ibid.

circo imaginem aeui mobilem effingere decreuit, ac dum coelum exornaret, fecit aeternitatis in vnitate manentis aeternam quandam in numero fluentem imaginem, quam nos tempus vocamus: quod aeternae et immutabili fubftantiae tribui non poteft.

IX. Quia corpora profunditatem habent, profunda planis conftant, et rectitudo planae bafis ex triangulis conftituitur, ideo elementa figuras acceperunt geometricas triangulis conftantes. Terra cubicam fpeciem habet, quia maxime folida et omnium elementorum minime mobilis eft: ignis pyramidis fpeciem nactus eft, quia bafes pauciffimas habet, adeoque velociffimum et leuiffimum elementum eft: aër figura octaëdra, aqua icofaëdra conftat.

X. Haec a Deo tanta vbique quoad multitudines, motus atque potentias proportione exacte abfoluta connexaque funt, quantum neceffitatis (materiae) naturae libens et perfuafa capere poterat. Multus in his demonftrandis et ex rationibus geometricis deducendis eft Timaeus Platonis, ad quod geometriae ftudium, et modus philofophandi Pythagoricus Platonem impulerunt, vt perfpicuitatem naturae, eiusmodi fpeculationibus mathematicis, veram rerum naturam non declarantibus corrumperet. Qua de re recte conqueftus eft BVRNETIVS [e].

XI. Mundo ita conftituto motum congruum tribuit, qui ex feptem motibus vnus ad mentem maximam et intelligentiam pertinet. Ideoque cum illum per eadem et in eodem et in fe ipfo circumduxiffet, effecit, vt circulari conuerfione moueretur. Ita philofophus de motu; ex quo patet, mentem vel animam potius ex mente, hac virtute accepta, motus caufam effe; quam poftea affertionem Ariftoteles aliquantum immutauit, motum a prima caufa per intelligentiarum orbes deducens [f]. Nam Platoni quoque motus prima caufa Deus, proxima anima mundi. Qua de re neruofe BOETHIVS [ff]:

Quae quem fecta duos motum glomerauit in orbes,
In femet reditura meat, mentemque profundam
Circuit et fimili conuertit imagine coelum.

Hinc CHALCIDIO *motus rationabilis* dicitur, *cui animarum proprius eft circuitus* [g].

XII. Durat vero aeternum mundus, quia confentaneum eft, Deum fumme bonum, perfectiffima voluiffe facere, vnde et morbi et fenectae expertem eum fecit. Fecit vero certas periodos, intra quas ad priftinum locum totus mundus interno animae motu redeat. Et hic annus ille magnus [h], de cuius tempore et annorum numero valde difcrepant Platonici, quorum fomnia cum eleganter enarrauerit IAC. THOMASIVS [i], plura fcire cupientibus is adeundus eft.

XIII.

e) Archaeol. philof. L. I. c. 13. p. 439.
f) Conf. CVDWORTH. l. c. §. 24. p. 494.
ff) De confol. phil. L. III metr. IX.
g) Ex his fequitur, non dari vacuum. Cuius locum, vt moueri mundus queat, animam mundi occupare, ex adductis locis colligi debet.
h) Conf. FICIN. ad L. X. de Rep. p. m. 446. Ipfe PLATO l. c. T. II. p. 446.
i) De exuft. mundi Stoica diff. V. p. 62. conf. VOSSIVS de idol. gentil. L. II. c. 35. p. 596.

XIII. Deus tempus creare volens, solem et lunam et alias quinque stellas, quae erraticae vocantur, fecit, quo temporis numerus distinguatur, easque septem orbibus qui alterius ipsius diuersaeque naturae voluuntur, adhibuit. Lunam in primo supra terram circuitu posuit; in secundo solem; luciferi deinde globum, et Mercurii sacrum, vt dicitur, orbem circulis affixit, soli velocitate aequalibus, potentia vero illi contrariis, et sic porro; omnes vero hos circulos superna illa vertigo varia circuitione reuoluit, propterea quod isti duobus simul contrariis motibus agitantur [k].

XIV. Terram autem, altricem nostram circa polum per vniuersum extensum alligatam, diei noctisque effectricem et custodem esse voluit, nec non primam antiquissimamque deorum omnium, qui intra coelum geniti sunt.

XV. Animalium vero condendorum curam inferioribus Diis, vti supra dictum, permisit, ita vt vim imitarentur suam, qua in ortu eorum esset vsus, et mortalia corpora formantes faciant animalia.

Haec potiora et primaria physicae Platonicae capita sunt, in Timaeo omnia comprehensa, in quo ad specialia quoque postea descendit, et corporis etiam humani fabricam explicat; quae tamen latius hic exsequi non licet, vnde lectorem ad ipsum Platonem, et qui dignus est, vt cum eo conferatur, ad eius interpretem, CICERONEM, ex cuius versione Timaei fragmenta ampla supersunt, merito remittimus.

Psychologia. §. XXVI. Retulit vero Plato ad philosophiam naturalem doctrinam etiam de anima hominis, de qua, cum in se difficile et obscurum argumentum, quod omni tempore maxima philosophorum ingenia exercuit, tractaret, assumtis semel hypothesibus de entibus spiritualibus ex Deo emanantibus, obscure locutus est. Cum enim haud raro placitis semel cum cura receptis magis insisteret, quam experientiae, ipsiusque animae conscientiae, et quae apud Aegyptios et italicos audiuerat, cum eis iungeret, multoties in incertissimarum opinionum voraginem abreptus est, vbi, cum clara et distincta non haberet, notionibus incertis, vagis et obscuris, de quibus ipsi non satis constabat, hanc philosophiae naturalis partem absoluit: vt euincunt luculenter ea, quae de ortu, natura, lapsuque et statu animi tradidit. Certiora itaque et clariora a nobis non postulanda sunt, in delineatione ψυχολογίας Platonicae, quam ipse auctor prodidit, ita vero philosophari pergebat:

XVI. Cum homines a diis inferioribus condi vellet Deus, illi quod in eo animali immortale diuinumque futurum esset, principatumque teneret, et iustitiam simul ac Deos coleret, semen ille et initia tradidit, et in cratere eodem, in quo mundi totius animam permiscens temperauerat, superirois temperationis reliquias miscendo perfudit, modo quodam eodem, non tam per-

k) Qua ratione vero astris deos praefecerit, totiusque mundi administrationem iis commiserit, supra exposuimus, vbi daemonologiam Platonicam considerauimus. Hinc daemones vel aetherei vel aërii, in Epinom. T. II. p. 985. conf. Hist. crit. Phil. T. II. p. 254 seq.

perfectas similiter, sed et secundo et tertio gradu a primis deficientes [l]. Mire obscurus hic est Plato, tentabimus tamen an ex tenebris protrahere haec aenigmata et clariorem iis lucem accendere queamus. Quem in finem I. obseruamus, haud obscure ex hoc loco patere, Platoni mentem hominis nobiliori sui parte non tantum a Deo ipso conditam, sed ex Deo esse. Diserte enim non initia tantum, sed et semen se traditurum Deus in istis ad Deos minores verbis promittit. Nec aliter quoque Plato statuere vi principiorum semel admissorum poterat. Cum enim animam natura sua immortalem esse, teneret firmissime, et eandem ad aeterni boni communionem et assimilationem philosophiae suae opera adducere vellet, non vero, nisi duo rerum principia, quorum vnum materiale, alterum spirituale esset, agnosceret, necessarium erat, vt materiali parte relecta spiritualem ei naturam adscriberet, quae cum e nullo fonte, nisi ex Deo oriri posset, necessario Deus quoque fons animorum ipsi erat constituendus. Hinc animam non tantum et *γενεσὴν τȣ̃ παντὸς αἰτίȣ* [ll] *λεχθέντες* vocat, sed et *συγγένειαν τινα θέιαν πρὸς τὸ ξύμφυτον τιμᾶν καὶ νομίζειν εἶναι, diuinam quandam cognationem naturae, quae ad insitam diuinam naturam in Diis honorandam et agnoscendam impellit*, ei tribuit [m]. II. Etsi vero hoc negari non possit, et satis clare ex Platone ipso appareat, caue tamen intelligas sensu eo, quo Alexandrini Platonici acceperunt [n]. Hi enim cum hypothesi de tribus hypostasibus in diuina essentia essent occupati, et in eius gratiam animam quandam mundi supramundanam excogitassent, mentis humanae originem ad ipsam diuinam essentiam, mediante ista anima, retulerunt. Aliter vero Plato, qui adducto Timaei loco diserte magnae inter Deum et animam differentiae, et gradus meminit, et ex superiori temperatura animam decerptam statuit. Quod vt intelligatur luculentius, obseruandum est, per craterem illum, cuius nomine Plato, more suo *ἀλληγορικῶς* vsus est, intelligi ipsam animam mundi, in quo et idem et diuersum miscuit [o]. Repete supra de anima mundi dicta, videbisque, quo modo Deus praeter decerptam ex altero principio, ratione, ipsi gradu iam inferiore, diuinam naturam, quam animae mundi indidit, aliquid quoque ex materia non tam ipse admiscuerit, quam potius ab immorigera ex parte materia admisceri passus sit, vnde multis gradibus ei inferiorem esse dicto loco monuimus. Hoc in receptaculo omnium, quae in mundo sunt, rerum spiritualium cum materia connexarum, animas hominibus inserendas decerpsit, et ex eodem, id est substantia simplici, quae in anima mundi erat, hominis generauit animam: quae, licet ita ex diuino emanationis omnis fonte originem cepis-

l) In Timaeo T. III. p. 41.

ll) In Philebo T. II. p. 30.

m) Lib. X. de legibus. T. II. p. 899. conf. Hist. de ideis sect. I. §. VI. p. 95 seq.

n) Ad quod non satis attendit, accuratus alias veteris philosophiae interpres IAC. THOMASIVS diss. XXI. de exust. mundi Stoica p. 250. Supra vero ostendimus, supramundanam hanc animam, ab ea quae mundo indita est, magnopere differre.

o) Consentiunt THOMASIVS l. c. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. I. p. 51.

cepiſſet, non tamen prout reliqua entia emanatiua, ſed ſecundo et tertio loco, vt ipſe loquitur, diuina eſt, quia non immediate ex Deo ſummo, ſed ex anima mundi deſumta eſt, adeoque non tam perfecta, et excellens eſt in natura eiusdem, vt ideae, ſiue Dii, ſed infimum gradum inter entia ſpiritualia, quae ex Deo emanarunt, occupat. Et haec quoque cauſa eſt, cur inſtituta inter corpora et animas comparatione [p], has ex mundi anima decerptas eſſe afferat, quemadmodum corpora, ex mundi vniuerſi corpore deſumta ſunt. Ex quibus diiudicanda ſunt ea, quae PSEVDO-ORIGENES [q] de variis interpretum circa ſententiam Platonis de anima eiusque natura, et origine opinionibus diſſerit. III. Quia vero anima ex mundi anima decerpta eſt, ſequitur eam non minus, quam fons ille, ex quo hauſta eſt habere etiam aliquid ex diuerſo, id eſt, ex materia. Quod qua ratione intelligendum ſit, perſpicue explicuit CHALCIDIVS [r], qui, *Plato*, ait, *animam ex omnibus initiis conflat, vt et ipſorum initiorum, et quae initia ſequuntur, et prorſus omnium rerum exiſtentium ſcia eſſet, ac de omnibus iudicaret.* Idem vrſit SIMPLICIVS [s], hoc imprimis veterum phyſicorum axiomate vſus: ſimilia cognoſci ſimilibus, quam rationem Platoni quoque arriſiſſe, ait, SEXTVS EMPIRICVS [ſ]. Ex quibus perſpicuum eſſe exiſtimamus, Platonem reminiſcentiae opinione occupatum aliter ſtatuere non potuiſſe, cum alias rationem afferre non potuiſſet, vnde animae rerum ſenſibilium cognitio, per ſenſus reparanda innotuiſſet, antequam in corpus immitteretur. IV. Et hinc ſine dubio opinio quoque Platonis de pluribus, vna, animis in homine deriuanda eſt, quam in ſequentibus enarrabimus. Vtrum vero per illud, quod in anima ex diuerſo eſt, ὄχημα illud, ſiue materiale animae vehiculum intelligendum ſit, quod Platoni placuiſſe, et σῶμα αὐγοειδὲς, *corpus ſplendidum* eſſe, quibusdam eius interpretibus viſum eſt [ſſ], dici vix poteſt, cum nullibi mentem hac de re clare expreſſerit. Hoc vero magna doctrina et ingenio demonſtrauit cel. MOSHEMIVS [s] hanc de vehiculo animae opinionem non demum in iuniorum Platonicorum cerebro enatam eſſe, ſed fuiſſe dogma canae antiquitatis, vnde coniici poteſt, nec Platoni ipſi ignotum intactumque manſiſſe, cum non inepte cum reliqua eius pſychologia cohaereat. V. Ex dictis vero origo quoque mali in anima ex Platonis mente deriuari poteſt. Quemadmodum enim in anima mundi accidit, vt ex diuerſo, id eſt, ex materia participans, mali in ſe ſemina habeat, etſi meliore ſui parte diuinae originis, vti ſupra latius dictum eſt; ita etiam cum anima humana comparatum eſt, quae, cum animae mundanae naturam acceperit, propter illud, quod ex materia accepit, mali in ſe gerit initia, antequam in corpus demergitur. Patebitque ex iis, quae de partibus animae dicturi ſumus, reuera inde originem mali deriuauiſſe Platonem, quod

Origo mali moralis.

praeter

p) In Philebo l. c.
q) Philoſophum. c. XIX. p. 119.
r) In Tim. Plat. §. LI. p. 298
s) Vid. MOSHEM. ad CVDW. c. I. §. 24. p. 32.
ſ) Lib. I. adu. Mathem. ſ. 203.
ſſ) Apud PSEVDO-ORIGENEM l. c.
s) Ad CVDWORTH. p. 1031 ſeqq.

praeter rationalem partem, etiam ſenſualem anima acceperit [u]. VI. Tandem ex dictis lucem quodammodo capiunt, quae de animae facultate mouendi Platoni placuerunt. Et Plato quidem animam ſubſtantiam dixit, quae ſe et alia moueat [v]. Qua ratione vero id fiat, corporea an incorporea? diſtincte non expreſſit, forte quod in ancipiti argumento, quod hodie philoſophorum maximorum et iudicandi facultate Platoni longe ſuperiorum acies nondum totum perſpexit, quo modo anima in corpus agat? aqua ipſi haeſerit. Iuniores vero Platonici, quibus ſe iungit CVDWORTHVS [w], modo id tantum incorporeo fieri, id eſt, cogitatione, ratiocinatione, deliberatione contendunt. Verum hoc ex parte tantum verum eſt; quatenus enim anima a materia aliquid participat, motusque etiam ſenſualis auctor eſſe creditur, id quoque corporeo modo, pulſuque materiali fieri neceſſe eſt. Nam et ita de mundi anima ſtatuit, quanquam fatendum ſit, Platonem ſibi hic quoque non vbique conſtare, ſatisque prodere, ſe non ſatis quaeſtionis huius nodo, quem plerique ſecuerunt magis, quam ſoluerunt, fuiſſe parem.

XVII. Cum vniuerſum Deus conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas adhibens, eisque tanquam vehiculo impoſitis monſtrauit vniuerſi naturam, ac leges fatales edixit: oſtendens quidem primam omnibus generationem ordine quodam vnam fore, ne quis ab eo minus ſortiatur. Satis autem et quaſi ſparſis animis per ſingula ſingulis conuenientia temporum inſtrumenta, fore vt animal naſceretur, quod omnium animalium maxime cultui diuino eſſet deditum. Eſſe autem naturam hominis geminam, cuius id genus fore praeſtantius, quod viri nomine ſit appellandum. Cum vero animae corporibus neceſſitate quadam fuerint inſertae, et corporibus earum acceſſerit aliquid viciſſimque abſceſſerit; primum vtique neceſſario ſenſum vnum omnibus intimum et naturae coniunctum illic a violentis paſſionibus excitari, deinde voluptate et dolore mixtum amorem, poſthaec metum et iram, et quaecunque vel haec ipſae ſequuntur, vel ab iſtis vt contraria diſſident. Haec qui ſuperauerint, eos iuſte victuros, iniuſte vero, qui ab his fuerint ſuperati. Atque illum, qui recte curriculum viuendi a natura datum confecerit, ad illud aſtrum, cui accommodatus fuerat, reuerſum beatam vitam acturum; contra vero agentem cogi in ortu ſecundo ſexu mutato fieri mulierem; et qui ne tum quidem finem peccandi faciet, quatenus deprauatur, eatenus in brutorum naturam ſuis moribus ſimilem permutari, nec prius a laboribus mutationibusque ceſſare, quam illam ſibi inſitam eiusdem ipſius ſimilisque naturae conuerſionem ſecurus ipſe, eique ſubiiciens, turbulentos multiplicesque affectus, poſtea ex igni, aqua, aëre et terra contractos, ratione ſedauerit, et ad primum optimumque ſui habitum iam redierit. Quae cum Diis inferio-

u) Eleganter de his commentatur MOSHEM. loc. cit. p. 242. hoc vno a noſtra opinione diuerſus, quod animae meliorem partem ex ipſa Dei conditoris natura immediate natam eſſe putat, quod nos ad animae mundanae fontem retulimus.

v) In Phaedro, L. X. de legibus, et alibi.

w) loc. cit. p. 1015.

ribus ita consignauisset, neque penes se futurae prauitatis causa esset, alios in terram, alios in lunam, alios in alia temporis instrumenta spargens quasi serebat. Post huiusmodi sementem, diis iunioribus, quod reliquum erat agendum mandauit, vt corpora mortalia fingerent, quantumque esset, quod humanae naturae reliquum huic deberet accedere, id omne, et quae consequentia essent, adiungerent, regerentque, et quam optime ac pulcherrime fieri posset, mortalis animalis naturam gubernarent, nisi ipsum sibimet malorum causa esset. Describendus erat totus locus Platonis [x], etsi longiusculus, quia pleraque, quae de animae humanae naturae et fatis tradidit, ex eo cognoscuntur: quamuis et hic obscurus sit Plato, et quae aliis locis tradidit, non queant omnia apte cum his conciliari. Sed nos huic loco, qui in huius argumenti genere primaria sedes est, insistentes, notamus I. Praeexistentiam animarum numero sideribus parium manifeste induci, quae postea recentioribus Platonicis occasionem dedit, multa de statu et conditione animarum, antequam in corpus ingrederentur, comminiscendi. Nec mirum, ad hanc opinionem dilapsum esse Platonem, cum aliam animarum originem detegere non posset. II. Leges naturae vniuersalis tanquam vincula animis fuisse iniunctas, vt scilicet motui a Deo materiae inordinatae impresso, vt ordine ferretur, et formaretur, obtemperarent. Id quod ex superioribus explicandum est, quo malignitati materiae Deus ordinem, sapientiam et bonitatem adiecit, et vt totus ita mundus, animante anima indita, optime ferretur, quantum materia patiebatur, constituit; cui conformiter anima hominis, si felix esse vellet, viuere debebat. III. Esse tamen in anima eiusque coniunctione cum corpore necessariam originem mali et infelicitatis. Et maxime quidem laborat eo loco Plato, vt Deum, quem optimum rerum conditorem parentemque esse nouerat, ab hac infamia liberaret; incidit vero in scyllam, charybdin euasurus, dum talem animae naturam datam esse asserit, quae ob id, quod ex immorigera et maligna materiae vi et nisu innato in se habebat, cupiditatum fluctibus esset obnoxia. Vnde IV. necessario fluit, omnem felicitatem animae in eo consistere, vt pars rationalis irrationali parti, ex elementis, vti supra diximus, et hoc loco perspicue asserit Plato, conflatae imperet, et ita ad principium suum eluctetur. Quod cum V. in plerisque hominibus non fieri obseruaret, excogitauit remedium assumta animarum migratione, quae ex corporibus discedentes, si bene vixerint, ad sidera delatae nouum descensum priori non deteriorem expectarent, si male egissent, in deteriora corpora migrarent, sicque multis istis periodis tamdiu excruciarentur, donec consumta quasi, et subacta materiali animae parte, cui post mortem apud inferos varias purgationes assumtis theologiae vulgaris fabulis assignabat [y], id quod diuinae immutabili et per se existenti substantiae simile est, vicerit, quo demum ad primam beatitatis sedem

x) In Timaeo loc. cit. Vsi quidem sumus vt in reliquis FICINI versione, sed meretur CICERO quoque conferri, qui vt magis Latine vertit, ita, quaedam clarius expressit.
y) De legibus L. X. T. II. p. 886.

ſedem migrat [z], quem locum eſſe ſupra mundum nullis ſenſibus comprehendendum, ſed mente intelligibilem dicebat. Ita Plato, quae in Aegypto et Italia de ſtatu animae poſt funera audiuerat, in rem ſuam vertit, et eadem fere de animarum migratione tradidit; quare, quae ſuo loco hac de re diximus, cum his comparari debent, multam lucem foeneratura. VI. Diſcimus vero ex his quoque, quicquid in homine praeter diuinam partem eſt, ex elementis, vti ſupra iam obſeruatum eſt, Deos minores congeſſiſſe, indeque factum eſſe, vt animae in corpora demerſae non ſuo proprio motu vterentur, ſed ab illis varie iactarentur. Et haec quoque cauſa eſt, cur corporis tam exigua nobilitas ſit, in Platonis philoſophia, quod carceri et ſepulchro pluribus locis aſſimilat, eo quod rationalis animae pars et diuina illo quaſi impeditur, et quae irrationalis eſt, et in corporis membris, ſanguine, ſpiritibus habitat, eam impedit, et vincit, quo minus ad felicitatis ſuae originem aſcendat et emergat [a]. Cui fundamento, vti poſtea dicemus, tota philoſophia moralis Platonis nititur. Reliquas ſubtilitates Timaei vt enarremus, locus et inſtitutum non patitur; ſperamus vero eum, qui ad haec probe attenderit, reliqua ſine interprete eſſe intellecturum.

XVIII. Sunt itaque tres in homine animae partes, quarum diuina, ne vlla mortalium contagione, niſi quantum ſumma neceſſitas cogeret, pollueretur, ſeorſum ab illo in alia corporis ſede mortale poſuerunt genus animae, atque a pectore caput ceruice et collo interiecto ſeparauerunt: in pectore vero et thorace mortale genus animae poſuerunt: partemque animae fortitudinis iracundiaeque participem contentioſamque capiti propinquiorem fecere, inter diaphragma ceruicemque mediam, vt haec obediens rationi vna cum ipſa cupiditatum genus vi illata coërceat, ſi quando rationis in arce capitis habitantis iuſſa cupiditas reſpuat. Poſtremo eam animae partem quae eſculenta et poculenta cupit, et reliqua omnia, quibus corpus indiget, concupiſcit, mediae regioni inter diaphragma et vmbilicum applicauerunt [b]. Multus et ingenioſus quoque eſt Plato, in deſcribenda hac partium animae per membra corporis diſtributione, oſtendendo, quem in finem cuilibet ex tribus his animae partibus illa membra, et imprimis interna viſcera inſeruiant. Quam bene vel male id fecerit, et annon commenta ingenii in naturalibus non ſatis exercitati, quam naturam humani corporis et experientiam conſuluerit, aliis diſpiciendum relinquimus, qui examen philoſophiae Platonicae inſtituent: hoc vero obſeruandum eſſe monemus, ita loqui interdum Platonem de tribus his animae partibus, ac ſi tres tantum eſſent eiusdem animae facultates, interdum ita eas deſcribere, ac ſi tres in vno homine eſſent animae, rationalis, cupiditati, et irae ſubiecta. Id quod Platonis interpretibus occaſionem exhibuit, prolixe de hac

Xxxx 3 re

z) Ita vero praemia et poenas poſt mortem ſibi non ſatis conſtare iam notauit PSEVDO-ORIGEN. c. XIX. p. 121. et prolixe oſtendit IO. BAPT. CRISPVS de Platone caute legendo L. II. c. 3. conf. BALTVS defenſe de SS. Peres accuſer de Platoniſme L. III. c. 5 ſeq. p. 285 ſeqq.

a) In Phaed. T. I. p. 66.

b) In Timaeo T. III. p. 59.

re disceptandi [c]. Nos certa ab incertis distinguenda esse putamus. Qui enim ea, quae de animae origine supra secundum Platonem disseruimus, probe considerat, deprehendet, rationalem ab irrationali parte essentia et natura sua differre, cum illa eiusdem et sibi similis naturae sit, haec a diuerso, diuiduo, et mutabili, adeoque ex materia quadam, etsi subtiliore, et ad similitudinem animae temperata ortum naturamque acceperit: vnde supra suspicati sumus, in hac irrationali anima Platonem id constituisse, quod ὄχημα τῆς ψυχῆς sequioribus discipulis vocatum est. An vero concupiscibilem et irascibilem animam essentiali ratione et differentia inter se separauerit, nec ne? nobis quidem ex Timaeo tam clarum non est, vt tuto et sine oppositi formidine asserere vel negare audeamus [d]. Quicquid vero placuerit Platoni, hoc certum est, ipsas tamen irrationalis animae partes diuersas esse, ab ipso sanguine, neruisque, in quibus habitat et mouet, videturque illud intellexisse, quod post eum celeberrimi multi naturae interpretes spirituum animalium nomine intellexerunt, quamuis hi ad caput etiam pertineant, ad quod sensibili animae aditum ille negauit, arcemque rationalis partis constituit. Verum quis accurate inter se consonantia expectabit a viro, qui in condenda naturali philosophia animi potius abstractas notiones, et ingenii commenta, quam veritatem naturae duces habuit?

XIX. Anima est immortalis et causa motus, quia et se et alia mouet. Nam et vitae causa est, et circa res versatur, quae eadem semper sunt, sibique similes, et immortales; et earum rerum reminiscitur, quae ante ingressum in corpus nouerat. Summa haec est, disputationis elegantis, quam in *Phaedone* [e] Socrati morienti tribuit, cuius dialogi scopus est, animae immortalitatem demonstrare. Ita vero in hac re versatur Plato, vt partim hypothesibus ex Italica schola receptis, et a Socrate non facile admittendis, nitatur, partim inter argumentorum non satis firmorum incertitudinem vehementer fluctuet, et ad probabilitatem tantum ea reducat [f]. Ipsam vero hanc veritatem in Aegyptiorum et Italicorum scholis post Socratem acceptam non potuit non admissis semel principiis de origine animae asserere, vnde etiam discimus, hoc de rationali tantum anima, quae diuinae est originis, valere. Reliquas enim animae partes a diis iunioribus conditas mortales esse, in *Timaeo* luculenter docet.

XX. Subiecit Deus animas necessitatis fatiue legibus, quas antequam eas in corpora demitteret, edixit, vt si iis obtemperarent, felicitatem consequerentur [ff]. Quae alibi [g] ita enarrat: *Quaecunque anima, Dei comes factus, id quod reuera est, perspexerit, ea vsque ad alteram circuitionem a supplicio erit immunis, et si possit perpetuo id facere, perpetuo erit*

c) Prolixe hac de re actum obseru. Hal. Lat. T. IX. p. 180 seqq. conf. MOSHEM. ed CVDW. p. 35. not. 24. p. 242. n. V.

d) Interim tamen anima eatenus vna est, quatenus vna est anima mundi ex eodem et diuerso composita.

e) T. I. p. 69 seqq.

f) Conf. quae diximus in diss. de secta Elpistica quae T. V. Misc. Berolin. locum occupat vltimum.

ff) In Timaeo. conf. L. X. de rep. T. II. p. 617.

g) In Phaedro.

erit illaesa. Id quod concinne CHALCIDIVS [h] exponit: *Legi qui pareat, sequaturque principis Dei veneranda vestigia, beatam semper vitam agit, iuxta legis perpetuae sanctionem, quod est iuxta fatum.* Quid vero fatum sit, ex supra dictis intelligi potest, quibus animae ortum delineauimus. Tum enim fati leges, id est totius naturae ordinem et combinationem motumque optimum a Deo impressum iis edixisse ostendimus. Quare non inepte FICINVS [i] fatum definiuit: *immobilem quandam in anima mundi rerum mobilium dispositionem.* Ita tamen Plato animam subiecit fato, vt eius diuinam proprietatem, libertatem non tolleret. Vnde non omnia fato decreta esse PLVTARCHVS [k] quoque monuit, et CHALCIDIVS; *quaedam fato fieri, alia porro ex hominum arbitrio, et voluntate proficisci.* Id quod inde perspici quoque potest, quod Plato animabus facultatem adscripserit, recedendi a legibus fati, quibus tamen sequelam fati, nempe longiores periodos et labores imminere asserit. Id quod apte iterum CHALCIDIVS: *Quod praecedit, in nobis est, quod sequitur, secundum fatum.* Est itaque fatum nihil aliud, quam aeterna constitutio ordoque diuinae prouidentiae, quem ad pulcherrime et sapienter constituendum mundum Deus animae mundanae, et per eam mundo impressit; qua ratione fatum Platonicum cum Stoico confundi non debet: hoc enim deterioris conditionis est [l]. Accipiendum itaque tantum de rerum naturalium ordine et sequela, quod CICERO [ll] habet: *Prudentiam diuinam in terris necessitatem ab Academicis vocari, quia nihil aliter possit, atque ab ea constitutum sit, inter quasi fatalem et immutabilem continuationem ordinis sempiterni: nonnunquam quidem eandem fortunam, quod efficiat multa improuisa haec, nec opinata nobis propter obscuritatem ignorationemque causarum.*

§. XXVII. Non vero de anima solum verum etiam de corpore hominis noster disseruit philosophus, quae hic expendenda essent, in describenda eius philosophia naturali nisi limites operis, quod molimur, ea excederent. Adeundus itaque eius *Timaeus* est, vbi multa, quae huc pertinent, differuntur, quaeque in historia medicinae melius, quam in hac nostra philosophicae historiae enarratione leguntur. Obscuritatis vero Platonis taedio ab hac lectione absterritos iubemus ea consulere, quae elegantissimae eruditionis medici DANIEL CLERICVS [m] et IO. HENR. SCHVLZIVS [n] hac de re enarrarunt. Sunt in his multa, quae falsa et commentitia esse, nostra aetas detexit, quaeque monstrant, valuisse magis Platonem in metaphysicis, quam physicis. Sunt tamen etiam quaedam, quae contemni non debent, in quibus cum Hippocrate haud raro concordat. Vnde, licet debili fundamento, suspicatur CLERICVS [o]: Platonem, qui iisdem fere *Corpus.*

h) In Tim. Plat. p. 278.
i) Ad L. XII. de leg. p. m. 607.
k) De plac. phil. L. I. c. 27. conf ALCINOVS c. 26.
l) Conf. VOSSIVS de Idol. gent. orig. L. II. c. 45. p. 559 seqq. Otium Vindel. Mel. I. p. 86.
ll) Acad. Qq. L. I. c. 6.
m) Hist. de la medicine P. I. L. IV. c. 3. p. 261 seqq.
n) Hist. medic. Per. I. sect. III. c. 6. §. 26 seqq.
o) l. c. p. 266.

fere temporibus cum Hippocrate vixit, etsi ei paulisper aetate suppar, quique plerumque principia Hippocratica sequitur, multa ex eius scriptis in Timaeum suum transtulisse.

III. Mathematica. §. XXVIII. Tandem et mathematicarum disciplinarum chorum philosophiae theoreticae adiecit Plato, quas ad animi praeparationem, et emendationem intellectus circa ideas versaturi requirebat. Nihil vero de iis, quanquam in illis valebat, ex instituto tradidit, sed earum tantum necessitatem vsumque in philosophica republica [p] commendauit, vt homines abstractis et generalissimis notionibus assueti per disciplinas istas discerent a sensibilibus ad intellectualia se attollere, rerumque essentias ipsas contemplari, in quo summam sapientiam constituit. Laudat itaque arithmeticam, si quis eam cognoscendi, non cauponandi gratia, discat, quod ea animum ad hoc inducat, vt ipsa intelligentia vtatur ad veritatem ipsam percipiendam. Ita et Geometriam, ait, esse cognitionem eius, quod semper est, et attollere animum ad veritatem, atque ita ad philosophandum praeparaturam animum, vt ad supera conuertamus, quae nunc contra, quam decet, ad inferiora deiicimus. Astronomiam, contendit, animos ad superiora dirigere, et coelestium varietate vtendum esse, velut exemplo quodam ad supernarum rerum contemplationem. Idem de musica disputat. Quae omnia ita roborat, vt vehementer in eos insurgat, qui humanae vtilitatis causa has disciplinas tantum excolunt: id quod in Socraticos dictum esse, ita a magistro institutos, ex eorum historia palam est. Et tamen haec differentem introducit Socratem, qui et hic, si audiuisset, recitata dixisset: quam multa de me mentitur adolescens.

Philosophia actiua. §. XXIX. Tandem et philosophiae actiuae rationem habendam esse censuit Plato, cuius duas partes fecit, moralem et ciuilem, vtramque theoreticae philosophiae ita adaptauit, vt doctrina eius de principiis diuinis, de *I. Ethica.* materiae conditione, animaeque natura fundamentum totius ethicae constituerent. Etsi vero genuinus Socraticus Plato videri voluit, nec moralem tamen philosophiae partem, vt Socrates et sinceri eius discipuli, solam tantum excoluit, nec integram, vt nec reliqua, vna tractatione edidit, sed dispersa moralia dogmata passim in dialogis disseminauit: quae in vnum recte ordinem colligere, magnam attentionem ad principia supra explicita, postulant. Non itaque operam perdent, qui vel ALCINOVM [q], vel APVLEIVM [r], quorum vterque post breuem CICERONIS [s] enarrationem moralem philosophiam Platonis exposuerunt, ducem sequentur, ita tamen, vt ipsum Platonem semper respiciant, et ipsum eius systematis nexum ex oculis nunquam dimittant. Quod an semper fecerint, qui ex recentioribus hanc operam praestiterunt [t], valde dubitamus. Sed abiicienda est

p) Lib. VII. T. II. p. 522 seqq.
q) Intr. in Plat. c. 27 seqq.
r) De dogm. Plat. L. II. p. m. 295 seqq.
s) Acad. Qq. L. I. c. 5.
t) Inter hos sunt CHR. IAVELLI Moralis philosophiae Platonicae dispositio Ven. 1536. 8 de qua vid. act. phil. Vol. III. p. 210. MAGNI DAN. OMEISII Ethica Platonica Altdorf. 1698. 8. IOACH. ZENTGRAVII Specimen doctrinae iuris naturalis secundum disciplinam Platonicam, aliique.

eſt nimia Platonis veneratio, qui morali hac philoſophiae ſuae parte, ſi non omnibus, quibus praecipue Io. BAPTIST. CRISPVM [t], eximendum laudamus, plerisque tamen vehementer placuit. Recte enim aeſtimantibus, et ad vera dogmatum principia attendentibus patebit, non mancam tantum ſed et abſurdam eſſe et ineptiis otioſi ingenii magis, quam naturae humani animi, et ſenſus interni atque conſcientiae experientia, vel iuſtis rationis principiis eam niti, et ex abſurdo emanationis principio, quod in ſpiritualibus poſuit, materiaeque falſo et inani conceptu pleraque fluere, quibus effectum eſt, vt tota ethica Platonis ad enthuſiaſmum philoſophicum ducat [u], animumque vera emendatione non purget, quicquid etiam hac de re iactet [v]: ad quod virum hunc metaphyſicis notionibus indulgentem Pythagorica ſchola, quam in plerisque expreſſit, ſeduxiſſe videtur. Cauendum etiam eſt, Platonis ethicam in ipſis eius dialogis ſcrutaturo, ne aliena dogmata, quae plerumque ea fini affert, vt refellat, pro Platonicis habeat, cuius exemplum eſſe poſſunt ea, quae de ſummo bono in Philebo [w] diſſerit. Verum de hac reliquisque cautionibus lectorem ſupra iam monuimus. Iam audiemus ipſum Platonem.

§. XXX. I. Illud quod honore maxime dignum putatur, et ſupremum eſt bonum, nec facile inuenitur, nec poſtquam inueneris, in omnes vulgandum eſt. Paſſim [x] ita Plato loquitur, cuius cauſam partim in praeſentis vitae conditionem et imbecillitatem reiicit, partim in homines vmbras prae ſolis radiis eligentes et ſequentes: qua ratione ad eos alludit, qui ideas, quae in philoſophia quoque morali eius ſummum apicem conſtituunt, riſerunt. Ceterum cum ſummum bonum ipſe Deus ſit, mirum non eſt, eandem aſſertionem etiam ſupra de conditore mundi occurrere. *Specialiter conſideratae.*

II. Noſtrum ſummum bonum conſiſtit in ipſa primi boni ſcientia. Primum vero bonum Deus ſiue mens eſt [y].

III. Omnia, quae ab hominibus bona dicuntur, hactenus dici bona poſſunt, quatenus aliquid ab illo primo et praeſtantiſſimo bono trahunt. Prolixe de vtroque tum in *Philebo* [z], tum de legibus, vbi comparatione cum ſole illuſtrat, ſummumque bonum deſcribit, quod non tantum bonum, iis, quae cognoſcuntur, dat, ſed et eſſe et eſſentiam largitur, cum ipſum eſſentia non ſit, ſed ſupra eſſentiam, dignitate ipſam et potentia exſuperans [a].

IV. Bonum hominis pulchrum, venerandum, diuinum, amandum, apte conſtitutum, ac poſtremo beatitudo noſtra eſt [b].

V. Ex iis quae in nobis ſunt, mens ſola atque ratio ipſius boni quandam conſequitur ſimilitudinem. Cauſa quaerenda eſt in diuina origine animae.

VI.

t) De Platone caute legendo.
u) Conf. cel. HANSCHIVS de enthuſiaſmo Platonico Sect. V. ſeqq. p. 71 ſeqq.
v) Conf. THOMASIVS Hiſt. Iur. nat. c. II. §. 11.
w) T. II. p. 20.
x) In Parmenide T. III. p. 134. De republica L. VI. T. II. p. 505. 506.
y) loc. cit.
z) T. II. p. 20.
a) L. VI. T. II. p. 505.
b) In Euthyd. T. I. p. 279 ſeq.

VI. Eorum, quae vulgo dicuntur bona, cuiusmodi ſanitas eſt, formaque et robur, nec non diuitiae et dignitates, nullum prorſus bonum eſt, niſi cum virtutis vſu fuerit coniunctum. Separata enim ab ipſa virtute materiae tantum inſtar ſunt, atque iis, qui male vtuntur, mala [c].

VII. Philoſophorum animi ingentibus quibusdam bonis referti ſunt, et poſt corporis mortalis interitum, diuinis adhibentur epulis, veritatisque campum vna cum Diis circumluſtrant, ridentque ſtultitiam eorum, qui vmbris terrae exſatiantur. Totus hac in re demonſtranda Plato eſt in *ſexto et ſeptimo libro de republica*, vbi ſummum bonum in intuitione idearum, id eſt, rerum per ſe, et ſemper eodem modo perſiſtentium collocat. Cuius fundamentum in phyſiologia Platonis iam deteximus. Eleganti vero hoc ſimilitudine illuſtrauit [d], quam, quia mirifice argumento difficili et obſcuro lucem accendit, in lectoris gratiam, quantum poteſt, breuiſſimis verbis explicabimus. Iubet in animo repraeſentare ſubterraneum quoddam in antro domicilium, cuius ingreſſus logiſſime pateat in vniuerſum antrum ad ipſam lucem; in eo homines adeſſe a pueritia ita conſtrictos ceruices ac crura, vt ea tantum ſpectare poſſint, quae ſunt ante oculos, capita vero vinculis aſtricta minime circumuertere queant. Sit porro, inquit, a tergo ignis ſplendor ſuperne et eminus emicans, ac inter ignem et vinctos illos homines via ſuperior adſit, et murus ſeorſim conſtructus, vt hominum viſus arceatur. Poſt hunc murum homines iubet fingere, qui non conſpiciantur, varia tamen vaſa, hominumque et animantium ſtatuas et imagines lapideas circumferant, ita vt parieti ſuperemineant, illi vero partim loquantur, partim ſileant. Iam vincti, pergit, illi homines nihil ſui vel aliorum videbunt, praeter vmbras, quae in ſpeluncam ab igne in aduerſam partem cadunt, quia, ita conſtricti ſunt, caput mouere vt non valeant. Par ratio quoque erit eorum, quae circumferuntur. Quod ſi illi inter ſe poſſint colloqui, iisdem nominibus rerum vmbras vocabunt, quibus res ipſas. Et ſi echo ex aduerſa carceris parte reſonaret, quoties praetereuntium aliquis loqueretur, nihil aliud loqui exiſtimabunt, quam ipſam illam tranſeuntium vmbram veritatemque rerum in iſtis vmbris quaerent. Horum aliquis ſi ſolueretur, et cogeretur continuo exurgere, collum circumuerſare et lucem aſpicere, is certe dolebit, et propter ſplendorem res, quarum vmbras viderat, contueri non poterit, et vbi nugas prius vmbrasque vidiſſe, nunc autem rebus ipſis propinquior eſſe moneretur, et quis quilibet praetereuntium ſit, monſtrando reſpondere cogeretur, dubius haerebit, arbitratus, veriora illa eſſe, quae antea cernebat, quam ea, quae tunc ſibi primum oſtenduntur, immo lucis ſplendore vehementer affectus doloreque compulſus, illam fugiet, ad ea ſe conuerſurus, quae poteſt aſpicere. Hinc, infert Plato, conſuetudine opus erit, et primo quidem vmbras facillime conſpiciet, poſtea in aquis hominum animaliumque imagines, tum quae in coelo ſunt, coelumque

c) In Protag. T. I. pag. 351. In Gorg. T. I. pag. 467.

d) T. II. p. 515 ſeqq. conf. ALCINOVS c. VI. Hiſt. de ideis Sect. I. §. 6. p. 116.

que ipſum noctu facilius contemplabitur, aſtrorumque et lunae lucem, quam ſolem eiusque lucem interdiu. Tandem ipſum ſolem aſpiciet, non eius in aqua vel alibi imaginem, ſed ipſum per ſe in ſua propria ſede, ſicuti eſt, intueri poterit: quem deinde auctorem temporum, moderatoremque omnium rerum, quae in mundo fiunt, eſſe, ratiocinando colliget, hisque gradibus illum in modum aſcendet, reliquorum vero in antro relictorum miſeriam ſtatumque deplorabit, et extrema potius patietur, quam vt reuertatur in priorem locum. Illis vero, vbi forte reuerſus fuerit, ſtatum ipſorum deteſtatus, riſum mouebit, corruptorumque oculorum inſimulabitur [e]. Ita mirum in modum eleganter Plato non Idearum tantum doctrinam ſed potiorem quoque totius moralis philoſophiae partem explanauit, vt pleraque, quae momentum trahunt, in ea ſimilitudine comprehendantur. Poteramus haec enarrare luculentius, ſi ſpecum Platonis, in celebre optices artis phaenomenon, quod cameram obſcuram vocant, mutaremus; nam eius imagines ideas vmbratiles et ſenſuales Platonis melius referunt; ſicque totum fere philoſophiae moralis Platonicae ambitum enarrando complecti. Sed limitibus tractationis noſtrae a longiore excurſione arcemur, vnde ad ea lectorem dimittimus, quae alibi a nobis dicta ſunt, ipſumque Platonem legendum commendamus, qui dictione quoque in hac parte ſumme eſt elegans.

VIII. Bonum et pulchrum in cognitione primi boni et pulchri conſiſtit.

IX. Bonorum duo ſunt genera, humanum et diuinum.

X. Si quid ſeparatum primique illius expers ſit eſſentiae, hoc ab incipienti quidem appellatur bonum, malus vero poſſidenti malum eſt [f].

XI. Solum, quod honeſtum eſt, bonum eſt. Scilicet vtilitatem veram in aſcenſu ad ſuperiorem cauſam et aſſimilatione diuinorum quaerebat Plato, quae maxime honeſta putabat. Vnde vtile et honeſtum reuera apud eum iuncta ſunt, vt late diſputat in *Alcibiade* [ff]. Hinc ſequentes aſſertiones fluunt:

XII. Ergo virtus per ſe eligenda eſt, et quia diuina res eſt, doceri non poteſt, ſed a Deo confertur [g].

XIII. Qui hanc ſcientiam conſecutus eſt, feliciſſimus eſt, et nihilominus beatus, licet illi ea, quae vulgo mala putantur, infamiae, exilia, mors, eueniant.

XIV. Contra, homo ſine hac ſcientia, licet cuncta, quae vulgus bona praedicat, poſſideat, diuitias, ſanitatem, honores, beatus non eſt [h].

XV. Scientiae huius finis eſt, Dei ipſius, quoad humanum genus id aſſequi poteſt, ſimilem fieri [i]. Tranſtulit hunc philoſophiae moralis finem Plato ex Italica philoſophia in ſuam ethicam, ſed cum aliqua mutatione. Pythagoras enim hominis animum rite purgatum tandem in Deum ipſum

 redu-

e) Hiſt. de ideis l. c.

f) De rep. L. VI. T. II. p. 491. 505. Euthyd. T. I. p. 281.

ff) T. II. p. 116 ſeq.

g) In Menone T. II. p. 98. 99.

h) In Euth. l. c.

i) Paſſim haec iactat: in Philebo, Theaeteto, Phaedone, de leg. L. IV. T. II. p. 716.

reducebat, Plato vero, animae partem rationalem ex diuina mundi anima, quae a Deo quidem emanauit, eo tamen eſt deterior, deriuauit, vnde vltimum finem non alium potuit ſtatuere, quam illum, quem humani generis conditio et animae natura pateretur [k].

XVI. Conſiſtit vero illa ſimilitudo in prudentia, iuſtitia, ſanctitate, temperantia [l]: quas voces interdum pro ſynonymis accepiſſe videtur. Interdum enim in iuſtitia, alibi in temperantia, etc. hanc ſimilitudinem ponit. Vocat id etiam, Deum ſequi.

XVII. Ad haec conſequenda gradibus opus eſt, vt primo ad boni daemonis habitum emergamus, vnde εὐδαιμονία dicta eſt, tandemque ad ipſam Dei ſimilitudinem accedamus [ll].

XVIII. Cognoſcenda itaque homini miſeria, et agnoſcendum corpus carcer eſſe, ex cuius vinculis mens liberanda et ad cognoſcendam veram et eſſentialem naturam adducenda eſt [m].

XIX. Ad haec conſequenda opus eſt, vt et naturam quis nactus ſit aptam, et mores ac educatio et ſenſus cum lege congruentes accedant, et diſciplina a ſapientibus tradita adhibeatur.

XX. Hac ratione homo ab humanis rebus ſemper magis recedit, verſaturque in contemplatione earum rerum, quae intelliguntur tantum.

XXI. Ad hanc praeparationem, per mathematicas diſciplinas recte initiamur [n].

XXII. Sed et exercendus animus in ſubiugandis prauis cupiditatibus, et aſſuefaciendus ad laborem philoſophicum [o].

XXIII. Virtus animae affectio eſt perfecta, et optima, quae exornat hominem, eundemque firmum ac conſtantem reddit, tum vero conſonum, qua in agendo, qua in dicendo, ſiue ſolus id agat, ſiue cum aliis [p].

XXIV. Ex virtutibus diuerſae, diuerſis animae partibus praeſunt, ac rationalis quidem perfectio, prudentia, iraſcendi potentiae fortitudo, concupiſcendi temperantia eſt [q].

XXV. Prudentia bonorum malorumque, et quae media ſunt, eſt ſcientia; temperantia eſt apta cupiditatum atque appetituum moderatio, vt rationali parti obediat; fortitudo eſt legitima decreti difficilis ac non difficilis obſeruatio.

XXVI. Iuſtitia vero eſt conſenſio quaedam horum inter ſe omnium, facultaſue, quae efficit, vt tres animae partes inter ſe conueniant, vtque ſingulae

k) Conf. Scheffer de Phil. Ital. c. VII. p. 42. Amoen. Lit. T. VII. p. 573. Orig. philoſ. c. XIX.

l) In Theaet. T. I. p. 176.

ll) de leg. L. IV. T. II. conf. Cratyl. T. I. p. 402.

m) In Phaed. T. I. p. 66 ſeqq. de rep. L. VII. T. II. p. 517. Cratyl. l. c. p. 400. conf. Hiſt. de ideis S. I. p. 105 ſeq.

n) Prolixe haec de rep. L. VII. T. II. p. 515 ſeqq. Adeo vero hoc enthuſiaſmo philoſophico ſibi placuit Plato, vt regoi regisque felicitatem in hac animi ad intelligibilia conuerſione verſari putaret. vid. Ep. VII. T. III. p. 341.

o) De legibus L. VII. p. 804. Id, vt reliqua etiam a Pythagoreis deſumtum, conf. Bvddevs Anal. hiſt. phil. p. 409.

p) In Gorgia T. I. p. 506. vbi generali tractatione de virtute diſſerit.

q) In Protagora T. I. p. 329. de rep. L. IV. conf. Obſ. Hal. Lat. T. IX. p. 195 ſeqq.

gulae in eo, quod iis proprium est, cum dignitate versentur, sicque ratio imperet, reliquae obediant.

XXVII. Ita vero inter se cohaerent hae virtutes, vt separari nequeant: vnde, qui peccat, id praeter rationem rectam ab eo fit, atque per imperitiam et imprudentiam; vt nemo possit prudens esse, qui sit aut intemperans, aut timidus [r]. Multa talia et in hunc sensum passim de virtute disputat, ita tamen vt alibi [s] quoque aliorum definitiones virtutis examinet et reiiciat: ad quod probe attendendum est, ne aliena Platoni affingamus. Ipse tamen sibi non semper constat, quia metaphysicae notiones, quas sequebatur, morali parti non vbique possunt apte satis et feliciter applicari. Ludit quoque, more suo, vocibus, et idem interdum virtutis nomen variis significationibus exprimit, vnaque interdum appellatione diuersas virtutes indicat, quod occasionem exhibuit viris quibusdam doctis [ss] de contradictionibus Platonis in doctrina de virtute conquerendi: quae tamen si non omnes, pleraeque tamen tolli possunt, si ad hanc obseruationem, a Laërtio iam adhibitam, et olim lexicis Platonicis confirmatam attendatur. Ita, temperantiae nomine interdum [t] vniuersalem virtutis rationem exprimit, totamque animarum moderationem et imperium eo innuit, sicque iustitiae iungit; interdum parti animae infimae, quae cupiditati obnoxia est, praeficit regendae: quanquam putet, nimis longe, a parte rationali hanc concupiscibilem animam (veniam verbo exoramus) distare, quam vt tota compesci queat.

XXVIII. Virtutes perfectae sunt, nec crescunt, et decrescunt, vt vitia [u].

XXIX. Affectus est ratione carens animae motus, ex bono aliquo excitatus aut malo: Nam a parte rationali non oriuntur, sed ab iis partibus, quae ratione carent: hinc saepe inuitis nobis nascuntur et reluctantibus [v].

XXX. Simplices, praecipuique affectus et quasi reliquorum elementa sunt duo, voluptas et dolor, caeteri ex iis constant et formantur [w].

XXXI. Affectus alii agrestes, alii mansueti sunt: hi natura hominibus insunt, et si modum teneant, necessarii ac proprii sunt hominibus, sin excedant vitiosi sunt, e. c. voluptas, dolor, ira, misericordia. Agrestes sunt, qui praeter naturam sunt, et ex deprauatione aliqua vel praua consuetudine oriuntur, e. g. humani generis odium [x].

XXXII. Voluptas et dolor a natura in nobis concitantur.

XXXIII. Plures voluptatum species sunt, quarum aliae corporis, aliae animae: aliae intemperantes et iniustae, aliae moderatae et cum bono coniunctae [y]. Hic occasio Platoni enata de voluptate intemperanti corporis

r) In Protag. l. c. p. 345. quae tamen limitat de legibus L. IX p. 861.

s) in Men. T. II. p. 70 seqq.

ss) Conf. Obs. Hal. T. IX. obs. VII. p. 252 seqq.

t) In Charmide T. II. p. 161.

u) In Phaed. T. III. p. 102. conf. Pseudo-Orig. l. c. p. 124. hinc disci potest, qua ratione a Platone discedat Aristoteles.

v) In Phaedro T. III. p. 238.

w) In Philebo T. II. p. 47. 48.

x) De rep. L. IV. T. II. p. 431.

y) In Philebo T. II. p. 50 seq.

ris plura conquerendi; quod occasionem viris doctis praebuit statuendi, relegasse omnem corporis voluptatem ex philosophiae moralis cancellis Platonem: cuius tamen contrarium melius placuit aliis [z]. Non enim Plato reiecit motus animae infimae, cuius maxima pars in voluptate corporis consistit, sed ratione regendos esse et a fortitudine cogendos in ordinem praecepit, id vero et rarius et difficulter fieri statuit.

XXXIV. Amicitia proprie dicta non aliter, quam per mutuam fit et reciprocam beneuolentiam, cum vterque non minus de alterius, quam de sua est sollicitus felicitate, quae aequalitas conseruatur per morum similitudinem [a].

XXXV. Amatoria est species amicitiae, et iuxta tres animae partes, tres habet species, turpis enim a sola corporis voluptate abripitur, et est brutalis: honesta animi virtutes respicit; media vtramque et corporis et animae appetit pulchritudinem [b]. Multa de amore hoc garrit Plato, quae ipse non satis intellexisse videtur, plura post eum nugantur, et nescio quae obscura mysteria venantur Platonici recentiores. Platonem vero veterem traditionem de daemone aliquo magno, demisso in naturam humanam non recte cepisse, et amori suo, id quod non intelligebat, applicuisse, alio loco [c] manifestum fecimus.

I. Politica. §. XXXI. Ciuilem philosophiam Plato tum libris de republica, tum de legibus instruxit, prolixeque, qua ratione ciuitatem beatam fieri posse credat, exposuit. Tantumque hac reipublicae idea sibi placuit, vt speraret, posse se talem ciuitatem condere, quae legibus suis pareret, modo locus et auctoritas accederent; quod eum impulit, vt huius demum promissi rationem apud Dionysium haberet, cum Siciliam adiret, vti supra narrauimus. Recte vero viris acutis, et ad societatis humanae naturam attendentibus obseruatum est [d], fictam et in cerebro tantum Platonis enthusiasmo philosophico repleto hanc, quam condidit, rempublicam consistere posse. Nam ad haec omnia tandem collineant, vt ita et ciues et magistratus instituantur, vt ad idearum rerumque per se existentium contemplationem, corporis subiugatione, notionum abstractione, intellectus ad diuina ascensu atque eleuatione perueniant. Qua ratione tota tandem respublica, omnesque quas praescripsit leges, ad fanaticismum quendam hominumque metaphysicis ingenii lusibus et nugis salutem publicam quaerentium imperium relabitur. Nihil itaque de hac politica Platonis philosophia hic afferemus, quod

z) Conf. quae ex vna parte BVDDEVS Anal. Hist. phil. diss. de καθάρσει §. 20. de ἀπαθείᾳ §. 19. ex altera DODWELLVS diss. Cyprian. III. differunt. Conf. MORHOF. Pol. T. II. L. I. c. 7. §. 20. OMEIS. Eth. Plat. p. 137 seqq. EVSEB. Praep. L. XIII. c. 20. aliique. Obs. Hal. T. VI. p. 235.

a) In Lysid. T. II. p. 214.

b) In Conuiuio T. III. p. 201.

c) In Otio Vindel. Mel. I. p. 42. Hinc diiudicanda PICI diss. de amore Platonico, quam STANLEIVS Hist. Phil. p. 357 seqq. inseruit. Nec haec ex Platone sunt, sed ex Platonicis sequioribus, Porphyrio, Proclo et similibus, quorum cogitationes nugas esse, haec ipsa tractatio memorabili exemplo confirmat.

d) MENAG. ad LAERT. L. III. f. 81. IOH. GEORG. PASCH. de fictis rebuspublicis, BOSIVS de compar. phil. ciu §. 14. CONRING. de ciuili prud. c. XIV. p. 349. BOECLERI bibliograph. crit. c. XLIV. p. 643. Neque tamen pulchra quoque multa in his libris occurrere negari potest: sermo vero est de rep. Platonica.

quod ad specialem eius considerationem pertinet, somniis eiusdem tempus atque locum recte inuidentes. Pauca haec, quae summam quasi conficiunt, adiicimus, vt ex vngue cognoscatur leo:

I. Respublica iuxta diuisionem animae in tria membra diuisa est, in custodes, adiutores et artifices: primi consulunt et imperant; secundi armis rempublicam propugnant; postremi artes et ministeria tractant.

II. Ea est felicissima respublica, vbi principes philosophi sunt, et primum contemplantur bonum.

III. Nunquam a malis liberabitur humanum genus, nisi aut philosophi regnent, aut qui regnant, diuina quadam sorte philosophentur [e].

IV. Formae reipublicae quinque dantur; prima aristocratia, cum optimates imperant; secunda, timocratia, cum ambitiosi regunt; tertia, democratia, cum populus; quarta oligarchia, cum pauci; postrema tyrannis, quae omnium est pessima [f].

V. Quaeuis vero respublica, imprimis aegrotans, (id est Platonicae ideae non respondens) emendanda, requirit ex omni aetate electos homines, qui pro diuersitate vel naturae suae vel loci diuersa quoque egent institutione et educatione.

VI. In his imperfectis rebuspublicis communio mulierum locum habere non potest, sed demum in perfecta, vt plena ratio cupiditati imperat [ff]. Turpem Platoni maculam affricuit haec mulierum communio [g], quam tamen alii excusarunt [h]. Obscurum vero cum sit, quam potissimum de ea re opinionem secutus sit Plato, nos sententiam cohibemus.

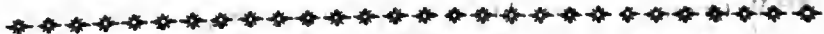
VII. Est itaque politice virtus, quae in actione simul et contemplatione versatur, cui propositum, bonam, beatamque sibique conuenientem efficere ciuitatem [i].

§. XXXII. Ita celebratissimae Platonis historiae potiores partes quanta potuimus diligentia excussimus; supersunt successores in Academia, qui ad initia Romanae monarchiae locum obtinuerunt. Magnam vero semper existimationem haec schola non inter Graecos tantum, verum etiam inter Romanos nacta est, licet a Platone mature deflecteret. Quae variatio Academiae occasionem dedit eam in veterem, mediam et nouam distinguendi. Et vetus quidem Academia ea est, qua genuini Platonis discipuli praeceptoris placitis institerunt, et dogmatica quadam ratione Platonicam philosophiam professi sunt [k]. Qua in Academiae prima periodo, Speusippus, Xenocrates, Polemon, Crates et Crantor in cathedrae successione Platonicam philosophiam nobilitarunt. Aliter, quae hos secuta est, Academia media, quae non relictis quidem, inter mysteria tamen retentis Platonis doctri- *Successores Platonis.*

e) De republ. L. V. p. 471.
f) In Politico T. II. p. 291.
ff) De rep. L. V. T. II. p. 457. 461. in Tim. T. III. p. 18.
g) Vid. I. Barth. Crisbvs l. c.
h) Conf. Ioh. Georg. Paschivs de variis modis trad. moralia c. I. §. 18. p. 562.
i) Alcinovs c. 33.
k) Non negat hoc Hvetivs de la foiblesse de l'esprit humain L. I. c. XIV. §. 16. p. 108. summus Academiae mediae cultor. conf. Sext. Emp. Pyrrh. hyp. L. I. c. 33. p. 122. Avgvstin. de C. D. L. XIX. c. 8.

doctrinis de imbecillitate humani intellectus, et cognitionis incertitudine acriter disputauit, nouamque prorsus faciem Academiae induxit [l], in qua eo tempore Arcesilaus, Lacydes, Euander, et Egesinus docuerunt. Nec hoc satis; sed variauit etiam noua Academia, auctoribus Carneade et Clitomacho; quos qui secuti sunt, non ita presse institere eius vestigiis, vt non quartam et quintam Academiam ideo memorent quidam veterum, docente in illa Philone et Charmide, in hac Antiocho. Horum itaque omnium historia et doctrina eo magis enarranda est, quo magis non exiguam philosophiae Graecanicae partem Academia constituit, et Academica philosophandi ratio sub Romanis summam famam consecuta est, qua de re suo loco ex instituto dicemus.

l) Scripsit olim teste Evsebio de praep. L. XIV. c. 9. Nvmenivs librum, de Platonis et Academicorum discrepantia, multum lucis ad historiam huius sectae afferentem, sed is, magna historiae philosophicae iactura, periit. Conf. Ionsivs de Script. Hist. phil. L. III. c. 10. p. 264.

SECTIO II.

DE ACADEMIA PRIMA, SIVE VETERI.

§. I.

Speusippus post Platonem Academiam regit.

Platonis excussa historia, discipuli restant et sectatores, quorum vita, fata atque placita iam porro enarranda sunt. Quorum primi cum genuinam magistri mentem doctrinis suis expresserint, a reliquis secerni solent, vocarique Academia vetus atque prima, quae ex sincerae philosophiae Platonicae asseclis constitit. Horum primus fuit, cathedramque Platonis post praeceptoris mortem occupauit Speusippus, Atheniensis, pago Myrrhinusius, Potones, Platonis sororis ex Eurymedonte filius [a]: qua sanguinis coniunctione commotus Plato Speusippum in familiam recepit suam, domesticisque instructum documentis, vt ait Apvleivs [b], propriae vitae exemplo reformauit, et ex neptium suarum filiabus vnam ei in matrimonium tradidit, triginta tantum minarum oblata dote, quam tamen Chio talento auxit [c], Speusippus vero accipere diu recusauit, donec tandem humanitate magis viri optime ei cupientis, quam dotis magnitudine, vt acciperet, commoueretur: tantum poterat Platonis auctoritas, vt etiam consanguineis et familiaribus prodesset. Eadem quoque causa Speusippo accidit, vt Dioni post relictas Syracusas Athenis apud Platonem commoranti intima familiaritate iungeretur. Cum enim Dio natura esset seueriori indole, et tum maxime a Dionysio patria pulsus ira et indignatione haud semel excruciaretur, Plato placidis Speusippi atque iucundis moribus eius seueritatem

a) Laert. L. IV. §. 1. Svidas in Speusip. B. III. p. 369.
b) De dogm. Platon. L. I. p. m. 283.
c) Chion Ep. III. ed. Cuiac. conf. Stanlei Histor. phil. P. IV. c. I. p. 581. Plvt. ad adul. et amic.

tem mitigari cupiens, amicitiam inter eos iunxit arctissimam, quod modum eum laetitiae tenere, temporisque atque loci momenta rite nosse intelligebat. Fuerat vero et Platonis in vltimo eius in Siciliam itinere comes [d], familiariusque cum ciuibus Syracusanis, quam Plato, conuersabatur, eorumque sibi apte animos iungebat, adeo, vt fiducia tandem haud exigua concepta, per eum Dionem exorarent, vt omissa parandi exercitus atque classis cura, ad euertendam tyrannidem solus ad ipsos rediret, ipsisque caput ad concutiendum tyranni regnum se iungeret. Speusippus itaque Athenis redditus, multis verbis Dionem ad bellum contra Dionysium suscipiendum excitauit, Siciliaeque auxilia promisit, nec frustra. Ita enim eius exhortationibus commotus est Dion, vt copias sibi clanculum compararet, et expeditionem in Siciliam susciperet, qua de re, qui haec pluribus narrat, audiendus est PLVTARCHVS [e] Dio vero in Siciliam rediens, cum carissimum sibi haberet Speusippum, suburbanum, quod sibi comparauerat, Athenas delatus, ei dono dedit. Post auunculi mortem, quam Olymp. CVIII. 1. accidisse supra diximus, scholae Academicae praeesse coepit, octoque annos praeceptoris philosophiam docuit [f], didactrum vero, secus ac Plato fecerat, a discipulis exegit [g], habuitque inter auditores Lastheniam quoque Mantineam, et Axiotheam Phliasiam [h], quas Platonem quoque audiuisse supra memorauimus. Non tenuisse tamen se intra philosophiae cancellos familiaritatem eius cum his feminis, acriter ei exprobrauit Dionysius [i]. Infirmissima vero valetudine corporis cum esset, vehiculo in Academiam ferebatur [k]; quo modo vectus cum ei Diogenes obuius fieret, isque salutatus respondisset: tu vero minime salue, quem, talis cum sis, viuere haut pudet; respondit, se animo viuere [l]. Paralysi vero solutus tandem ad Xenocratem misit, et vt scholam susciperet, eum exorauit [m]. De morte eius veteres variant. TERTVLLIANVS [n] in adulterio periisse ait, quod tamen fractum atque impotens Speusippi corpus refutat; alii apud LAERTIVM [o] voluntariam sibi mortem moerore consciuisse tradunt; alii pediculari morbo extinctum volunt. Ingenio vtebatur amoeno et ad eruditionem ornandam aptissimo, animo vero et moribus discipulum Platonis non decentibus. Voluptatis enim et auaritiae amorem amaris ei obiecit verbis Dionysius [p]; lucroque adeo intentus fuisse dicitur, vt non tantum mercedem a discipulis volentibus, nolentibus exigeret, sed et poëmata quaedam sua parum probae notae mercede publice caneret [q], nullamque turpis lucri occasionem omitteret,

d) Commendauit eum Dionysio Plato, vid. Ep. I. Opp. T. III. p. 314

e) In Dione T. IV. p. m. 648 seqq.

f) LAERT. L. IV. f. 1. SVIDAS l. c.

g) Ib. f. 2. *h)* Ibid.

i) Ib. f. 3. ATHEN. L. VII. p. 279. L. XII. p. 546.

k) Timotheus apud LAERT. l. c.

l) Ib. f. 1. STOBAEVS Serm. CCLXXIII. p. 583. ita narrat: Diogenem Speusippum cruribus solutum hortatum esse, vt se vita priuaret, cui ille responderit: non cruribus nos viuere, sed animo.

m) LAERT. l. c. f. 3.

n) In Apologetico c. 46. conf. PETAV. rat. temp. L. III. c. 13. p. 162.

o) Ib. f. 3. et viri docti ad h. l.

p) loc. cit.

q) Conf. STANLEI. l. c. p. 382. qui tamen testem non adducit.

teret, modo vera ſint, quae vel Dionyſius, ira in Speuſippum incenſus, ob Dionis amicitiam ei exprobrat, vel ex eo adducit ATHENAEVS, in congerendis ſine magna veritatis cura philoſophorum opprobriis iuſto liberior. Iracundus quoque fuit, adeo, vt catulum prae animi impotentia in puteum abieciſſe dicant, hincque eum αὐςηρὸν τὴν γνώμην καὶ ὀξύθυμον εἰς ἄκρον vocat SVIDAS [r], et HESYCHIVS quoque συβώταν, vocet, quod ſubulcum nominat, agreſtemque hominem [s] prodit. Quod quia cum moribus iucundis et placidis, quos in eo diligebat Plato, et Dioni propterea commendabat, non conuenit, vel ita intelligendum eſt, Speuſippum, etſi placidiſſimi ingenii hominem morumque iucundorum, vbi ira commotus eſſet, omni humanitate excidiſſe, et ad auſteram et vehementiſſimam animi commotionem declinaſſe; vel ad illud vitae eius tempus referendum eſt, quo doloribus et morbis non corpore tantum, ſed et animo fractus et moerore conſumtus, moribus quoque moleſtis et ab humanitate alienis corruptus fuiſſe videtur. Eruditionem vero poſſediſſe haud vulgarem, indices librorum ab eo conſcriptorum, qui apud LAERTIVM [t] aliosque [u] extant, produnt, ex quibus patet, non philoſophiae tantum, ſed hiſtoriae quoque philoſophicae fuiſſe peritum: ad quam opus eius de philoſophis [x] pertinuiſſe videtur: nihil vero eorum hodie ſupereſt, praeter definitiones philoſophicas [y], quae inter Platonis opera extant [z], quanquam eas ipſius Platonis eſſe cenſeat CASAVBONVS [a]. Dignum vero memoratu eſt, quod veteres referunt [b], Ariſtotelem Speuſippi libros magno aere trium talentorum redemiſſe: quod argumento eſt, vel ſingularem eorum eruditionem Ariſtotelem incitaſſe, vt tanto pretio ſuos faceret, vel inuidia fuiſſe ductum, vt abolitis genuinae Platonicae ſapientiae monumentis, ipſius philoſophia caput melius extolleret, quod ab Ariſtotelis moribus non fuiſſe alienum hiſtoria vitae eius ſuo loco abunde docebit. Primus etiam Speuſippus Iſocratis arcana [c] edidit, quae tamen cuius generis fuerint, inter arcana eſt, nec ſciri ſatis poteſt. Suſpicio tamen eſt, eſſe haec ipſa, quae μυροθήκιον CICERONI [d] ſunt appellata, artemque innuere rythmorum ſiue numerorum oratoriorum, quorum cognitionem artis intimae eſſe, ſed diſſimulandae, ait IDEM [e]. Quam artem vel inuenit, vel ad magnam accurationem perduxit Iſocrates, quo neminem in eo genere ſcientius verſatum TVLLIVS aſſerit. Fuit et alius Speuſippus, Medicus ex Herophili ſecta, veteribus paſſim memoratus, et cum philoſopho non confundendus [f].

§. II.

r) loc. cit.
s) Conf. MENAG. ad l. c. LAERT.
t) loc. cit. ſ. 5.
u) MENAG. ad l. c. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 230. MEVRS. Bibl. Att. p. 1610. IONS. de Script. Hiſt. phil. L. I. c. 10. p. 47.
x) Meminit eius LAERT. L. IX. ſ. 23. conf. IONSIVS l. c. quem exſcribit MENAG. l. c.
y) Citati FABRIC. p. 19.
z) T. III. p. 411.
a) Conf. MENAG. l. c.
b) LAERT. l. c. GELLIVS N. A. L. III. ſ. 17.
c) τὰ ἀπόῤῥητα, LAERT. l. c. qualia apud alios quoque oratores memorentur, vid. quae collegit MENAG. ad h. l.
d) Ad Attic. L. II. ep. 1.
e) De oratore conf. M. CASAVB. ad l. c. Laërtii.
f) Conf. MENAG. l. c. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 427.

§. II. Philoſophicorum dogmatum rationem qualem Speuſippus tenuerit, ex praeceptoris philoſophia iudicandum eſt: ab ea enim illum diſceſſiſſe, nuſquam legitur[g]. Quod ſi definitiones, inter Platonis opera extantes ad eum, vt plerique volunt, referendae ſunt, facile inde connexio philoſophematum Speuſippi erui poteſt, ex quibus tamen luculenter patet, deſumtas eſſe ex Platone, ſiue Speuſippum auctorem habeant, ſiue alium, preſſis veſtigiis Platonem ſequentem. Vnum alterumque eſt, quod de eo narrant veteres hic non praetermittendum: *Doctrina Speuſippi.*

I. Primus in diſciplinis, quid eſſet commune inueſtigauit, easque, quantum fieri poterat, inter ſe iunxit atque foederauit. Ita LAERTIVS[h] ex Diodori *commentariis.* Qui cum μαθήματα nominet, vel de diſciplinis in genere, vt recte monuit cl. OLEARIVS[i] intelligi poteſt, vel de iis, quae mathematicae, ſignificatione vocis ſpecialiori, vocantur, quo ſenſu et STANLEIVS accepit, et accipiendum eſſe Is. CASAVBONVS[k] contendit, eo quod APVLEIO[l] teſte, *Plato primus tripartitam philoſophiam copularit, ſibique inuicem neceſſarias partes, neque pugnare inter ſe tantummodo, ſed etiam mutuis adiuuare auxiliis oſtenderit.* Forte Diodorus, cuius verba refert LAERTIVS, de generali encyclopaediae in Platonica ſchola receptae ſyſtemate atque ordine intelligendus eſt, vt ita oſtenderit Speuſippus, qua ratione vna veri et boni ratione omnes omnino diſciplinae ſororio quaſi inter ſe copulentur vinculo.

II. Pythagoreorum veſtigia in philoſophando ſtudioſe preſſit. Nam ad Siculos cum Platone profectus, praeſtantiſſimos Pythagoreorum philoſophos audiendi et conueniendi occaſionem nactus, et quem imitandi hos homines modum in auunculo vidit, ſtudioſe ſecutus eſt. Refertque AVCTOR *theologumenorum arithmeticorum*[m], eum tum ex aliis Pythagoricis meletematis, tum praecipue ex Philolai libris iucundum libellum *de numeris Pythagoricis* conſcripſiſſe; ex quo coniici non ſine veriſimilitudine poteſt, libros Philolai a Platone magni redemtos, ſucceſſionis et haereditatis iure ad Speuſippum perueniſſe. Quod ſi ARISTOTELI[n] fidendum, Speuſippus in hoc a Platone abiit, Pythagorae propior, quod bonum ad vnum, nempe Deum tantum, non ad ideas transtulit, vnde eum θεόλογον vocat EVSTRATHIVS[o]; quanquam in eo quoque a Platone non tantum diſceſſit, quantum vult Ariſtoteles, cum et ipſe Plato bonum ſupremum ad vnum, Deumque, et ipſas quoque ex hac cauſa ideas ad hunc fontem reuocauit. Aliter tamen STOBAEVS[p], qui *ſtatuiſſe* Speuſippum, refert, *mentem neque vni, neque bono ſimilem, ſed naturae ſingularis eſſe;* qua de re, cum Speuſippi libri non extent, iudicari non poteſt. Forte certa tantum ſignificatione, quoad naturae ſcilicet diuinae excellentiam, id intellexit,

g) Manſiſſe in Platonis dogmate diſerte ait LAERT. L. IV. ſ. 1.
h) loc. cit. ſ. 2.
i) Ad STANLEI. l. c. p. 381.
k) Ad l. c. LAERT.
l) loc. ſupra cit.
m) pag. 61.
n) Ad Nicom. Eth. L. I. c. 4. T. II. p. 6.
o) Ad h. l. Ariſtot.
p) Eclog. phyſ. L. I. c. 1. p. 2. τὸν νοῦν οὔτε τῷ ἑνὶ οὔτε τῷ ἀγαθῷ τὸν αὐτόν, ἰδιοφυῆ δὲ εἶναι.

tellexit, ratione caufae vero Deum cum Pythagora et Platone vnum atque bonum dixit.

III. De criterio ita ftatuiffe, refert SEXTVS EMPIRICVS [q]. Quoniam ex rebus aliae funt fenfiles, aliae, quae cadunt fub intelligentiam, earum quidem, quae fub intelligentiam cadunt, effe iudicem rationem, quae eft ex fcientia: fenfilium autem, fenfum, qui eft ex fcientia; quo fcilicet modo tibicinis aut pfaltae digiti artificiofam quidem habent operationem, fed quae non in ipfis primo perficiatur, fed abfoluatur ex exercitatione profecta ex ratiocinatione; fic fenfum, qui eft ex fcientia, effe eum, qui eft particeps veritatis ex ratione.

IV. Ex morali philofophia Speufippi hoc nobis dogma feruauit CLEMENS ALEXANDRINVS [r]: Beatitudinem effe perfectum habitum in iis, quae funt fecundum naturam, aut habitum bonorum, quam conftitutionem omnes quidem homines appetant, coniectent autem boni ἀοχλησίαν, moleftiae et conturbationis vacuitatem, virtutes autem felicitatem effecerint.

V. Ex ciuili doctrina hoc idem CLEMENS ALEXANDRINVS [s] ex Speufippi libro *aduerfus Cleophontem* adducit: Si regnum res bona eft, et fapiens folus eft rex et princeps: lex, cum fit recta ratio, bona fuerit. Patet ex hac doctrinarum philofophicarum ternione, Speufippum non tam re ipfa a Platonis fententia difceffiffe, quam verbis aliter rem expreffiffe: Facile enim ad Platonis φιλοσοφούμενα exigi, iisque aptari cuncta poffunt.

Xenocrates. §. III. Speufippo fucceffit XENOCRATES, quem ille morbo fractus vt Academiae cathedram capefferet, rogauerat, Chalcedonius patre Agathenore [t] natus; qui enim Carthaginenfem faciunt, corrupta fine dubio lectione nituntur [u]. Tempus natiuitatis eius varie veteres definiunt; AVCTOR enim Olympiadum natalem eius refert ad Olymp. XCI. 1. vnde fequitur, eum duos fupra centum annos exegiffe, id quod placuit quoque MEVRSIO [w]. Nam Olymp. CX. 2. Speufippo, vt fupra dictum, fucceffit, fcholam vero XXV. annos continuos rexit, vnde fequitur eum Ol. CXVI. fatis conceffiffe, id quod LAERTIVS [x] quoque confirmat, qui poft bellum Lamiacum quod Olymp. CXIV. 2. finitum eft, adhuc vixiffe afferit [y]. Annos vero aetatis ei affignant pauciores, alii veterum; et LAERTIVS quidem LXXXII. LVCIANVS LXXXIV. quae fi vera funt, ad Olymp. XCV. demum natalis referri poteft, id quod P. BAYLE [z] quoque et Io. IONSIVS [a] receperunt, qui Anonymum Olymp. fcriptorem hic deferendum, et plurium teftimonium vnius afferto praeferendum hic effe recte iudicant: tota enim Xenocratis hiftoria cum his temporum rationibus eleganter cohaeret.

q) Adu. mathem. L. VII. f. 145.
r) Strom. L. II. p. 418.
s) Ibid. p. 367.
t) Agathonem vocat SVIDAS in Xenocr. T. II. p. 644. Agathenorem LAERT. L. IV. f. 6.
u) Legitur enim in quibusdam Laërtii Codd. Καρχηδόνιος, fed corruptum id effe ex χαλκηδόνιος Strabonis, Athenaei, Aeliani, Suidae teftimoniis recte probatur, conf. viri docti ad h. l. IONSIVS de Scr. Hift. phil. L. I. c. 10. p. 50.
w) De archont. Athenienf. L. III. c. 9. p. 113. 114. L. IV. c. 12.
x) Lib. IV. f. 14.
y) Ibid f. 9.
z) Dict. T. IV. art. Xenocrates not. K. p. 514.
a) loc. cit. p. 51.

ret. Initio Aeschini adhaesit, ei vero subtraxit, teste ATHENAEO [b], Plato, qui multam in formando eius ingenio posuit industriam. Erat enim ingenio hebes ac tardus, quae causa fuit, vt eum cum asino, Aristotelem vero, ignei et excitati ingenii adolescentem, cum equo Plato compararet, dicens, alterum freno, alterum egere calcaribus; itemque: quem ego asinum cui equo iungo [c]! Erat praeterea seuera fronte atque subtristi facie, vnde Gratiis litandum illi esse praeceptor dicere solebat [d]; qui cum esset humanissimis moribus, mores hos inurbanos seuerius correxit, vehementer eum increpando. Aequissimo id tulit animo Xenocrates, et hortantibus, vt acrius Platoni responderet, hoc, dixit, conducit mihi magnoque mihi futurum est emolumento [e]. Credibile itaque non est, durius eum de Platone locutum fuisse, quod nonnemo iurisiurandi fide Platoni affirmabat, qui hoc de homine sibi tantopere amato minime persuaderi sibi posse recte dixit [f]. Aliam enim fidem amoremque praeceptoris ipsa vita superiorem in Sicilia, vbi Platonem in aulam Dionysii comitatus erat, prodidit: tyranno enim Platoni grauius succensente, atque mox affuturum dicente, qui caput ei auferret, id fieri non posse, Xenocrates praesens dixit, nisi suum prius auferatur [g]. Animi itaque patientia naturae tarditatem superauit, *nec profugit*, vt ait PLVTARCHVS [h], *a discendo, sed vltro in se ipsum dicteria conιecit, vasis angusti orificii, et aereis tabulis se similem dicens, vt qui aegre doctrinam perciperet, perceptam firmiter constanterque retineret.* Ita vero ex carissimis Platonis discipulis vnus euadens, magistrum viuum semper coluit, mortuum doctrina moribusque secutus est, magnum Academiae veteris ornamentum. A Speusippo morbo, vti supra memorauimus, impedito cathedram Platonis suscepit Olymp. CX. 2. indignante Aristotele, cui cum Xenocrate nunquam bene conuenit [i], et ab hoc tempore per viginti atque quinquaginta annos scholam rexit, Platonicamque philosophiam voce atque scriptis propagauit. Neque vero sapientia tantum, sed virtutum quoque sanctitate clarissimus habitus fuit apud Athenienses, cuius luculentum exemplum narrant veteres [k]; cum testimonium dicere coactus, more ciuitatis, vt iuraret, se vera omnia retulisse, adigeretur, vniuersos iudices consurrexisse, proclamatumque, ne iusiurandum diceret, quodque sibimet ipsis postea dicendae sententiae loco remissuri non fuissent, sinceritati eius concedendum existimauisse. Quam morum atque fidei integritatem cum non vno specimine comprobauerit, mirum

b) Lib. XI. p. 567.

c) LAERT. L. IV. §. 6. Inde asino insidens pingebatur, apud CHIFLETIVM de gemmis Socratis, T. II. thes. Gronou. tab. 41.

d) LAERT. l. c.

e) AELIAN. V. H. L. XIV. c. 9.

f) VAL. MAX. L. IV. c. 1.

g) LAERT. L. IV. §. 11.

h) De auditione T. IV. p. m. 143.

i) Qua ratione Aristotelem, Platonis cathedram hoc adhuc viuo occupantem represserit, narrat AELIAN. L. III. c. 19. quod tamen vero non esse simile infra in Aristotele probabimus, recteque notauit STANLEIVS p. 383. frustra defendente, vt Aristoteli aegre faciat PATRICIO discuss. Perip. T. I. L. I. p. 4. Illud veri specie se magis commendat, quod LAERT. L. IV. §. 3. tradit, Aristotelem ex Asia reducem cum Xenocratem in Academia docentem offendisset, aemulatione doctum in Lyceo scholam aperuisse.

k) VAL. MAX. L. II. c. 10. CICERO ad Attic. II. 16. LAERT. L. IV. §. 7.

mirum non eſt, eum talem apud Athenienſes fuiſſe. Ad Philippum Macedoniae regem vna cum aliis legatus miſſus, nec muneribus ſe corrumpi paſſus eſt, nec in priuatum cum eo, vt ceteri, colloquium venire voluit. Quod cum apud Athenienſes indignationem primo moueret, quod nulla in re ceteris vſui fuiſſet, edoctis ab eo, quod reliqui muneribus a rege corrupti fuerint, tantam admirationem mouit, vt eo maiore ipſe honore afficeretur. Et Philippus quoque dixit poſtea, ex omnibus qui ad ipſum veniſſent, ſolum fuiſſe, qui muneribus corrumpi atque vinci nequiuerit [l]. Ad Antipatrum quoque tempore Lamiaci belli miſſus legatus, vt capti ex Athenienſibus redderentur, ad coenam inuitatus Homericorum verſuum eleganti et accommodata reſponſione petita ſtatim obtinuit [m]. Alia continentiae quoque exempla paſſim narrantur [n]; Alexandrum M. inuidia Ariſtotelis ductum, vt aegre huic faceret, regium Xenocrati munus L. talentorum obtuliſſe, ex qua pecunia XXX. minas Atticas tantum acceperit, reliquam Alexandro remiſerit, quod opus per totam vitam tanta nummorum ſumma non haberet. Hanc cum rationem vitae teneret, mirum non eſt, adeo pauperem fuiſſe, vt peregrinitatis tributum Athenienſibus ſoluere non poſſet; qui ideo tantum virum de ſe tantopere meritum vendiderunt. Eum vero Demetrius Phalereus emit et tributo ita reddito Xenocratem in libertatem aſſeruit [o], tanta erat viri optimi et integerrimae vitae apud eum exiſtimatio. Eam vero apud omnes meruiſſe, plurimarum virtutum exempla demonſtrant. Caſtitatem ſeruauit illibatam et incorruptibilem. Phryne enim [p], nobile Athenis ſcortum (alii Laidem ponunt [q]) iuxta eum in peruigilio accubuit, pignore cum quibusdam iuuenibus poſito, an temperantiam eius corrumpere poſſet; interrogantibus eam et deridentibus proximo mane adoleſcentibus, de homine ſe cum iis, non de ſtatua pignus poſuiſſe, reſpondit. Sunt quoque qui eum continentiae ſtudio ſecare et vrere verenda paſſum, contendant [r], qui tamen continentiae fortitudinem graui iugo venereos ſtimulos ſupprimentem iſtis

forte

l) LAERT. L. IV. ſ. 8.

m) Ibid. ſ. 9. PLVT. in Phoc. T. II. p. m. 579. BAYLE l. c. not. L.

n) CICERO Tuſc. Qq. L. V. c. 22. LAERT. L. V. ſ. 10. PLVT. in Alex. T. V. p. m. 551. SVIDAS l. c. VALER. MAX. L. IV. c. 3. STOBAEVS Serm. XXXVII. p. 123. qui pauliſper a reliquis abit.

o) Quae inquilinorum, ſiue μετοίκων apud Athenienſes ratio fuerit, quae conditio, exponunt, qui antiquitates Graecas enarrant, et inter hos illuſtriſſimus POTTERVS archaeol. Graec. L. I. c. 10. p. 46. Inter onera ab iis ferri ſolita tributum quoque fuit duodecim drachmarum, quod viri ſoluebant, ſex mulierum: qui μετόικοι id tributum non ſoluerant, abducebantur ad τὰς πωλητὰς et conuicti vaenibant. Vid. HARPOCRATION. v. μετόικιον p. 243. et quos ex veteribus laudat MENAG. ad L. IV. Laertii ſ. 14. Aliter PLVTARCH. in Flaminio T. IV. p. m. 680. qui Xenocratem a Lycurgo rhetore, publicanis eum ad carcerem penſionis ducentibus, ereptum eſſe refert, vnde diuerſa facta inde exſculpit BAYLE l. c. not. H. Obtulerat autem Phocion Xenocrati ius ciuitatis, ille vero accipere noluit, vt magis Athenienſibus prodeſſet, vid. PLVT. in Phoc. l. c.

p) LAERT. L. IV. ſ. 7. VALER. MAX. L. IV. c. 3.

q) Conf. quos ex veteribus laudat BAYLE Dict. T. III. art. Lais, not. K. p. 36. Solent eiusmodi hiſtoriolae plerumque variis circumſtantiis ornari et augeri, quo recte quoque refertur, quod VAL. MAX. l. c. ait, vino grauem, cum obdormiuiſſet, ita tentatum eſſe: hoc enim ſobrietati philoſophi dignis fide teſtimoniis probatae aduerſum eſt, et a reliquis aliter narratur, ſcilicet ſcortum ſimulans ac ſi quidam eam inſectaretur, ab eo in aediculam et lectulum admiſſam fruſtra eum tentaſſe.

r) Apud LAERTIVM l. c. qui tamen obſcurus eſt.

forte verbis depictam cum naturali corporis cruciatu confudisse videntur. Eximia etiam vultus animique grauitate tantam venerationem meruit, vt quod semel tantum in anno fiebat [s], ex Academia in vrbem iret, petulantium iuuenum turba eius conspectum fugeret [t], et Polemonem luxuriantem mira orationis efficacia ad frugem reuocaret, quod in sequentibus narrabimus. Sic et gloriae atque fastus contemtor extitit acerrimus, et quae diei quauis agenda erant parte, ita animo singula disposuit, vt longe maiorem tribueret partem meditationi, partem etiam silentio [u]: quod etiam inter maledica aliorum colloquia seruauit, fassus, dixisse se, aliquando poenituisse, tacuisse nunquam [x]. Clementiae et bonitatis animi exemplum AELIANVS [y] affert, ad bruta eam etiam extendisse, et passerem quem accipiter persequebatur, in sinum suum se recipientem magna voluptate occultauisse, praetermisso vero hoste tum demum sinu diducto dimisisse, dicentem, supplicem sese haud prodidisse. Et gulae quoque continentiam seruauit, parceque victu vsus est, adeo, vt si quando vini cadum accepisset, in vappam illud conuerteretur, antequam totum exhauriret: saepe et obsonia iam corrupta altero die proiiceret, id quod in prouerbium abiit [z] vnde quae de praemio, in certamine potatorio a Xenocrate reportato veteribus memorantur, in contrarium adduci eique obiici vix possunt, moribus populi et consuetudine philosophorum Xenocratem excusantibus [a]. Certe integrum vitae scelerisque purum vixisse, et philosophum, non dicto tantum sed et facto expressisse, concors veterum testimonium loquitur, et ipse a philosopho requiri professus est [b]. Scripsit multa, exhortationes et orationes magna copia, quibus et philosophiam naturalem et moralem, et historiam eius illustrauit, et tum encyclopaediam vniuersam tum mathematicas scientias explicuit [c], quae omnia tamen hodie desiderantur [d]. Vixit vsque ad annum Olymp. CXVI. primum, quo anno aetatis

s) In festo Bacchanaliorum, vbi nouas tragoedias spectabat PLVT. de exilio.

t) LAERT. L. IV. §. 6.

u) Ib. §. 11. qui tamen locus subobscurus est; BAYLE l. c. not. G. per silentium, tempus intelligit, quo a publico docendi munere quieuit. Verum ex STOBAEO Serm. CXXVI p. 385. videre est, eum cum singulas horas certis negotiis destinasset, vnam quoque exercendo silentio tribuisse, vnde ad disciplinam magis philosophicam referendum est.

x) VALER MAX. L. VII. c. 2.

y) L b XIII. c. 31.

z) Xenocratis caseus STOB. Serm. XXXIX. p. 137. de rebus diu durantibus.

a) In certamine potatorio in festo Bacchi auream coronam a Dionysio propositam, qui plus bibisset, reportasse, eam vero Mercurio ante fores imposuisse referunt ATHEN. L. X. AELIAN. L. II. c. 41. LAERT. L. IV. §. 8. Id quod haud leuem sobrietati Xenocratis maculam inurere videtur. Verum et ipsa gentis consuetudo, nihil in eo contra bonos mores peccari sibi persuadentis et eiusmodi compotationes instituentis haec mitius explicanda esse monet, conf. Reu. POTTERVS Archaeol. Graec. L. IV. c. 20. p. 770. et exemplum Socratis a compotationibus non plane abhorrentis pro Xenocrate pugnat, et lex bibendi in Academia obseruanda, quae nostro debebatur, confirmat, si etiam concedemus, quod KVHNIVS ad h. l. Laërt. contendit, non Syracusis, sed Athenis id factum esse. Recte vero BAYLE l. c. not. C. obseruat, si id Syracusis factum sit, admodum iuuenem fuisse Xenocratem, nec dicere historicum, quod inebriatus fuerit.

b) PLVT. de virt. mor. T. II. p. m. 399.

c) Catalogum exhibet LAERT. L. IV. §. 11. ad quem quaedam notauit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 68. conf. IONS. l. c. p. 51.

d) Axiochum inter Platonis dialogos occurrentem Xenocratis esse, quem de morte conscripsisse dicitur, FICINO visum est, sed rationibus destituto, conf. MENAG. ad Laërt. l. c. FABRICIVS l. c.

aetatis, vt supra indicauimus LXXXII. vel LXXXIV. [e] cum in peluim forte noctu incidisset, fronte laesa obiit, et Polemonem successorem reliquit. [f] Fuerunt inter veteres et alii Xenocrates, quorum quinque nominat LAERTIVS octo FABRICIVS [f]. Inter hos vnus Chalcedonius quoque fuit, nostro iunior.

Dogmata Xenocratis. §. IV. In philosophiae vero placitis eandem, quam Plato, viam tenuit Xenocrates, nec magnopere ab ea philosophandi ratione, quae in Academia prima obtinebat, recessit, id quod ex reliquiis philosophematum eius, quae passim apud veteres memorantur, patet. Quia vero cum Platone in Italia et Sicilia fuit, et scholas Pythagoreorum frequentauit, mirum non est, eum etiam in eo Platonis vestigia pressisse, vt Pythagoreum philosophandi modum sequeretur, vt ex iis constat, quae illi tribuuntur, quae huc redeunt:

I. Ad philosophiae disciplinam neminem admittendum esse, qui mathematicis disciplinis non praeparatus sit. Hinc ad eum, qui neque musica, neque geometria, neque astronomia instructus ad eius disciplinam admitti cupiebat, abi, inquit, ansis enim, id est, adminiculis philosophiae cares. Alii dixisse ferunt: apud me vellus non mollitur [g], quo sine dubio innuit, primam animi praeparationem et e ruditate emollitionem non in scholis philosophorum quaerendam esse.

II. Rhetoricam esse scientiam, id est, artem bene dicendi. Hoc QVINTILIANVS [h] et SEXTVS EMPIRICVS [i] Xenocrati tribuunt, quorum hic et illud ei adscribit [k], dixisse rhetoricam opificem persuadendi. Idem dixit PLATO, et vterque ad sophistarum sine dubio artem respexit. Eundem in modum Stoici, sed diuerso sensu [l].

III. Philosophiam esse tripartitam, logicam, physicam et ethicam. Eandem diuisionem, etsi eam expressis verbis non tradiderit, secutum fuisse Platonem supra dictum est. Xenocrates vero distincto sermone, vt ait SEXTVS [ll], haec exposuit. Nec inelegans est FABRICII [m] coniectura, egisse de hac philosophiae diuisione Xenocratem in libro *de philosophia*, quem ei tribuit LAERTIVS.

IV. In dialectica tractatione initium faciendum esse a vocis consideratione. Xenocratem hoc nomine reprehensum fuisse narrat PORPHYRIVS [n].

V. Tria esse rerum genera, aliud sensile, aliud, quod cadit sub intelligentiam, aliud vero compositum et opinabile. Et sensile quidem esse, quod sit infra coelum, sub intelligentiam autem eadens eorum, quae vltra coelum sunt, opinabile autem et compositum ipsum coelum: sensui enim esse aspectabilem, sub intelligentiam autem cadere per astrologiam.

VI.

e) Prius LAERT. l. c. posterius LVCIAN. de macrob. T. II. p. m. 889. tradit.
f) ll. cc.
g) LAERT. L. IV. f. 10.
h) Instit. orat. L. II. c. 15.
i) Adu. Math. L. II. f. 6.
k) Ib. f. 61.
l) Vid. SEXTVS l. c.
ll) IDEM L. VII. f. 16.
m) Ad h. l. Sexti.
n) Ad Mus. Ptolom. p. 195.

VI. Cum haec ita se habeant, essentiae quidem, quae est vltra coelum, et quae cadit sub intelligentiam iudicem, siue criterium esse, scientiam; eius autem, quae est infra coelum et sensilis, sensum; mixtae autem opinionem.

VII. Ex his communiter, id quidem, quod iudicat per rationem ex scientia, esse firmum, stabile ac verum, quod autem per sensum, verum quidem, sed non ita vt quod per rationem ex scientia: compositum autem esse commune veri et falsi.

VIII. Ex opinionibus aliam esse veram, aliam falsam, vnde etiam traditas tres esse Parcas, Atropon quidem esse eorum, quae cadunt sub intelligentiam, vt quae non possit transmutari: Clotho autem sensilium, Lachesin autem opinabilium. Nihil est in hac Canonica dialecticae Xenocrateae parte, quam nobis seruauit SEXTUS EMPIRICUS [o], quod non genuinum Platonis discipulum deceat, licet clarius expresserit, quae Plato more suo subobscure et per anfractus quasi tradidit. Vterque enim res in intelligibiles et sensibiles distribuit, et illis notitiam rerum per se existentium et essentias constituentium adscripsit, quae gignunt certam rei scientiam. Deinde nec veritatem quoque omnem rebus sub sensus cadentibus Plato denegauit, sed tantum per participationem rerum coelestium, id est intelligibilium et per se existentium, siue idearum, vnde et rebus mixtis opinionem tribuit. Ipsa Parcarum comparatio cum tribus obiectorum intellectus humani generibus a Platone est. Ei enim, teste CHALCIDIO [p], Clotho planetarum perplexus motus, Atropos sphaera ἀπλανῆς fixarum, Lachesis denique natura, quam res sublunares sortitae sunt, significat.

IX. Monadem ac binarium Deos esse, illam quidem vt marem et patrem, ac coeli dominam, quae etiam Iupiter, impar, et mens appellatur; hunc autem ut feminam et matrem, ac sub coelo imperantem, qui vniuersi anima nuncupatur.

X. Diuinum quoque esse coelum et ignea sidera deos olympios.

XI. Subter lunam daemones esse alios inaspectabiles eosque etiam per elementa materiae penetrare; quorum qui per aërem transit, Iuno, qui per aquam Neptunus, qui per terram Ceres est. Vidit, qui haec refert STOBAEUS [q], non solum Stoicos haec accepisse a Xenocrate, sed ipsum a Platone id transsumsisse; priora enim de monade atque dyade ex Pythagoricis scholis desumta sunt, quae non improbasse, etsi non secundum numerorum doctrinam differuerit, sed ideas eorum loco introduxerit, Platonem ex dictis superiori sectione notum esse putamus. Quae vero de diis partes mundi inhabitantibus dixit, Platonis menti conformia esse, ex anima mundi ab eo introducta, manifestum est, et iam obseruauit PLUTARCHUS [r]. Cum enim dii olympici nihil aliud sint, nisi ideae, ut supra probauimus, et Timaeus loquitur, dii inferiores in anima mundi comprehenduntur et elementis, quae ista

o) SEXT. l. c. §. 147 seq.
p) pag. 237.
q) Eclog. phys. L. I. c. 3. p. 5.
r) De Isid. et Osir. T. II. p. m. 157.

ista anima penetrat, immittuntur. Quod magno consensu postea receperunt Stoici, qui tamen omnia ad primum DEVM referebant, in eo Platonicis, ipsoque Xenocrate deteriores. Sexus vero in diuinis non Xenocratis inuentum est, sed antiquissimis, vti libro primo demonstratum est, populis, et Orpheo quoque inter Graecos placuit, et ab his ad Pythagoreos venit, in quorum scholis id didicit Xenocrates, et quod de eodem et diuerso, in eundem fere sensum Plato disseruit, Pythagoricis formulis expressit. Quid vero illi mares et feminae in diuinis sint, quia alibi [s], et supra quoque diuersis locis [ss], explicuimus, hic explicandum otioseque repetendum non est. Minus accurate itaque retulit sententiam Xenocratis CICERO [t], qui ita eius doctrinam exhibet: *Nec vero eius*, (Aristotelis) *condiscipulus Xenocrates in hoc genere prudentior est, cuius in libris, qui sunt de natura Deorum, nulla species diuina describitur. Deos enim octo esse dicit; quinque eos, qui in stellis vagis nominantur, vnum, qui ex omnibus sideribus, quae infixa coelo sunt, ex dispersis quasi membris simplex sit putandus Deus: septimum solem adiungit, octauumque lunam, qui, quo sensu beati esse possint, intelligi non potest.* Vt enim demus, Xenocratem aeque vt Platonem se religioni κρατούσῃ, et superstitioni populi accommodasse; patet tamen tum ex iis, quae nobis seruauit STOBAEVS [u], tum ex ipsa comparatione physiologiae Platonicae, quam secutus est Xenocrates, eum stellas deos ideo dixisse, non quod ipsa haec corpora coelestia dii sint, sed quod a Diis inhabitentur, et quasi ab anima regantur. Vnde regio quoque suprema Deorum coelestium siue idearum sedes est, qua simul comprehenduntur [v], quod male intellexit Velleius, qui ex dispersis quasi membris vnum simplicem Deum statuisse Xenocrati affingit. Recte itaque cl. REIMMANNVS [w] monuit, tanti non esse Velleii apud Ciceronem testimonium, vt ei sine formidine oppositi fides haberi possit: potuisset fidem eius plane reiicere, et ad rationes a nobis adductas prouocare, quae ab hac impietate Xenocratem liberant. Id quod pulchre vidit CVDWORTHVS [x], qui Stobaeano loco adductus Xenocratem inter numinis assertores ponit, licet putet, eum ita a Platone recessisse, vt non tria principia, Deum, ideam et animam mundi poneret, sed duo, Deum et animam. Id quod aliter nobis videtur: monada enim et dyada nominando, nihil aliud dicere voluit, quam quod Plato dixit animam mundi constare ex diuiduo et indiuiduo, ex eodem et diuerso: et diuersa esse ista emanationis principia [y]. Quicquid vero sit de numero principiorum a Xenocrate in diuinis admissorum, illud in-

s) Amoen. liter. T. VII. p. 232 seqq. T. VIII. pag. 326 seqq.

ss) Omnes fere populi sexum in diuinis in Theologia exoterica agnoscunt: quam absurditatem philosophos rationibus metaphysicis emolliuisse supra dictum est.

t) De natura deor. L. I. c. 13.

u) l. c.

v) Idearum regionem vocari, supra obseruauimus.

w) Histor. Atheismi c. XXII. §. 6. p. 166. Potuisset illis, quae docte dicta sunt, addere, non recessisse a Platonis placitis Speusippum, Xenocratem, Heraclidem Ponticum; vt ex comparatione placitorum patescit.

x) System. intell. c. IV. §. 24. p. 512.

y) Scilicet et monas et dyas ad ordinem rerum spiritualium in schola Pythagorae, vnde sua desumsit Xenocrates, hoc quidem sensu pertinent.

indubitatum eſt, abfuiſſe eum ab illa opinione, quae non alios, niſi ſidera coeleſtia Deos putat, quam ideo fruſtra magno molimine refutat P. BAYLE [z], qui nimis ſecure Velleio Ciceronis fidit: quem ideo tam abſurdam Xenocrati ſententiam tribuiſſe, vt partem, aduerſus quam diſputabat, eo vehementius vrgeret, vero non abſimile eſt. Et facile potuiſſet veram Xenocratis mentem perſpicere Baelius, ſi ad ea attendiſſet, quae poſtea ex PLVTARCHO [a] adducit, tanquam ſyſtemati Xenocratis theologico non ſatis conſonantia. Ait enim PLVTARCHVS: *Platonem, Pythagoram et Xenocratem et Chryſippum priſcorum theologorum imitatione genios hominibus robuſtiores exſtitiſſe, affirmauiſſe, et potentia noſtram naturam longe ſuperare, diuina autem natura non ſincera aut pura praeditos, ſed quae animae natura corporisque ſenſu comprehenſa, voluptatis eſſet dolorisque capax, aliisque id genus obnoxia affectionibus, ac mutationibus, quibus alii magis, alii minus turbentur: nam vt in hominibus ita etiam inter daemones eſſe virtutum et vitiorum diſcrimina.* Ex hoc enim loco non ſolum manifeſtum eſt, Xenocratem in doctrina de daemonibus a Platone non receſſiſſe, ſed et ratio patet, quomodo ex eodem et diuerſo compoſiti ſint, vt ipſa mundi anima, in qua exiſtunt, quidque velit dyas illa, quam Xenocratem ſtatuiſſe Stobaeus dicit. Certe hi daemones a materia, ſiue mundi potius partibus, quas inhabitant, quasque cum illis confudit Velleius, ex Xenocratis mente diſtinguendi ſunt.

XII. Animam eſſe numerum, qui a ſe ipſo moueatur. Definitionem hanc, e Pythagoreorum quoque ſcholis translatam in Academiam multis praeſtantiſſimis viris perſuaſit, teſte PLVTARCHO [b], recte vero monuit P. BAYLE [c], longe aliam, quam nos de numeris habemus, notionem ſibi in hoc aſſerto effinxiſſe, quam nobis eſſe incertiſſimam, cur non fateamur? Receſſiſſe vero paulisper a Platone in eo Xenocratem, idem [d] obſeruat, Plato enim animam non numerum ponit, ſed ordinatam ratione numeri [e].

XIII. Stellas et ſolem ex igne et primo denſo compoſitas eſſe, lunam autem ex ſecundo denſo, et peculiari aëre, terram ex aëre, aqua et tertio denſo, omnino autem neque denſum ipſum per ſe, neque rarum eſſe capax animae. Sequitur in hac quoque parte, vt recte obſeruat PLVTARCHVS [f], Xenocrates Platonem, qui ſtellarum quoque vnamquamlibet ex terra et igni concinnatam pronuntiauit per intermedias naturas proportione datas: nihil enim ſentiri cui nihil terrae et luminis ſit admixtum.

XIV. Quicquid eſt, aut eſſe bonum, aut malum, aut neque bonum neque malum. Affert hoc Xenocratis dogma SEXTVS EMPIRICVS [g], qui et inductionem exponit, qua id demonſtrare aggreſſus eſt. In libris *de felicitate,*

z) l. c. not. I. p. 513.
a) l. c.
b) De animae gener. ex mente Timaei T. III. p.m. 75. Scholia inedita ad Dionyſ. Thracem, apud FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 68.
c) loc. cit. p. 514.
d) loc. cit. p. 95.
e) De Pythagorico hoc dogmate conf. dicta Amoenit. T. VII. p. 244.
f) De facie in orbe lunae T. III. p. 384.
g) Adu. Mathem. L. II. c. 6.

licitate, quos laudat LAERTIVS [h], haec tradidisse verisimile est. Ceterum nec illud ab Academicis dogmatibus alienum est.

XV. Virtutem rebus omnibus esse praeferendam.

XVI. Muniendas pueris aures esse, ne corrumpantur, antequam philosophiae praeceptis animus emendetur [i].

XVII. Ciuilem quoque philosophiae partem Xenocratem attigisse, PLVTARCHVS [k] refert, qui praecepta de regno ab eo petiisse Alexandrum M. ait, et LAERTIVS [l], qui inter libros Xenocratis etiam *elementa de regno* ad Alexandrum memorat. Quae vero principia secutus sit, libro deperdito, ignoratur, suspicarique licet, saniora ad tantum regem retulisse, quam Plato Dionysio suggessit, imaginaria republica sua fascinatus.

Polemo. §. V. Post Xenocratem Academiam rexit POLEMO, Atheniensis patre Philostrato, quem Philocratem nominat SVIDAS [ll], natus, qui, Antigono Carystio apud LAERTIVM [m] teste, ex primariis ciuibus fuit, et equos iugales aluit. Cum is esset adolescens, adeo impudicus et lubricus fuit, vt pecunias passim deponeret, et in viis ac angiportis occultaret, vt vbique praesto esset, quo cupiditatum frena solueret, et voluptates exsequeretur [n]. Qua viuendi licentia et pessimam sibi famam conflauit, et in coniugis offensionem incurrit, quae ei dicam masculae veneris scripsit. Tam corruptis itaque et inquinatissimis moribus cum esset, mira animi mutatione ad frugem per Xenocratem reuocatus est: quam rem a multis veterum memoratam [o], eleganti VALERII MAXIMI [p] narratione hic exhibemus, qui ita rem exponit: „Perditae luxuriae Athenis adolescens Polemo, neque „illecebris tantummodo, sed etiam ipsa infamia gaudens, cum e conuiuio, „non post occasum solis, sed post ortum, surrexisset, domumque repetens, „Xenocratis philosophi patentem ianuam vidisset; vino grauis, vnguentis „dilibutus, sertis capite redimito, pellucida veste amictus, refertam turba „doctorum hominum scholam eius intrauit: nec contentus tam deformi „introitu, consedit etiam, vt clarissimum eloquium et prudentissima prae„cepta temulentiae lasciuiis eluderet. Orta deinde, vt par erat, omnium „indignatione, Xenocrates vultum in eodem habitu continuit, omissisque, „de quibus differebat, de modestia ac temperantia loqui coepit. Cuius gra„uitate sermonis resipiscere coactus Polemo, primo coronam capite detra„ctam proiecit, paulo post brachium intra pallium reduxit, procedente tem„pore, oris conuiualis hilaritatem deposuit, ad vltimum totam luxuriam „exuit, vniusque orationis saluberrima medicina sanatus, ex infami ganeone „maxi-

h) L. IV. f. 12. Qualem vero rerum ad beatitudinem pertinentium ordinem posuerit, ex CLEM. ALEX. Strom. L. II. p. 419. discere licet, vbi ait: Xenocrates definit beatitudinem propriae virtutis possessionem, et eius, quae inseruit facultatis: deinde, vt in quo quidem sit, videtur dicere animam; vt autem a quibus, virtutes: vt ex quibus, tanquam partibus, bonas actiones et honestos habitus, et affectiones et motus et habitudines, vtpote quod non sine his sint ea, quae sint corporis et externa.

i) PLVT. de audit. T. I. p. m. 130. BAYLE l. c. not. M. STOLLE Hist. phil. mor. gent. p. 78.

k) Contra Colot. T. III. p. 634. l) l. c.

ll) T. II. v. Polemo p. 139.

m) L. IV f. 16. n) Ibid.

o) Laudatos habes apud MENAG ad l. c. Laërt. et FABRIC Bibl. Graec. Vol. II. p. 64.

p) L. VI. c. 9. Graece non minus eleganter et copiose rem exposuit LVCIANVS in bis accusato T. II. p. m. 677.

„maximus philosophus euasit. Peregrinatus est huius animus in nequitia, „non habitauit." Hactenus Valerius, quibus addit LAERTIVS [q]: *Ita se ipsum collegisse, vt industria et studio ceteros vinceret, tantamque inter ipsa philosophandi initia oris atque habitus assumsisse constantiam, vt idem semper maneret, neque vocem vnquam mutaret.* Tantopere etiam sobrietati studuit [r], vt a triginta annis ad mortem vsque aquam biberet, animique miram fortitudinem prae se ferret, sic vt canis aliquando rabiosi morsu in sura vulneratus, tumultu hac de re exorto solus praesentium, quasi nihil ad se ea res pertineret, non expalluerit, et aliis quoque occasionibus animo non commoueretur, vnde Melanthius pictor in libris *de pictura*, quandam ei in moribus contumaciam atque duritiem tribuit. Neque tamen austeritatem expressit, sed vrbanitatem ingenio egregie temperatam excoluit, et morum elegantiam cum seueritate atque generositate coniunxit [s]. Adeo quoque immutauit mores, vt qui semper ante sodalitia quaereret, postea solitudine delectaretur, maximamque vitae partem in hortulo transigeret, secundum quem discipuli, casis exstructis, scholae ipsius proximi habitabant [ss]. Cuius seueritatis potissima causa Xenocrates fuit, qui cum semel animum iuuenis deperditi immutauisset, ab eo tempore exemplum animo eius praeerat, quod studiose imitabatur, eiusque innocentiam morumque seueritatem ita exprimebat, vt grauitate eius tanquam Doricis modulis gressuum suorum mensuram attemperaret [t]. Quae res non Xenocratis tantum amorem ei conciliauit, sed et ciuium venerationem meruit, qui ob integritatem eum plurimi faciebant. Dignus itaque habitus est, qui decedente morte Xenocrate Ol. CXVI. 2. Academiae praeficeretur, in qua summa cum laude docuit, et plurimos discipulos habuit, ex quibus Crantor, Crates Stoicus, Zeno et Arcesilaus maxime inclaruere. Obiit senex ex phthisi. Multa scripsisse ait LAERTIVS [u], et, qui hunc sequi solet SVIDAS [v], qui nullum suo iam tempore, eius scriptum extitisse testatur, nec Laërtius vllius titulum affert. Librum eius *de vita secundum naturam* laudat CLEMENS ALEXANDRINVS [w]. Fuere et alii Polemones, quos praetermisere Laërtius et Menagius, in homonymis adducendis alias diligentes, quos in fine paginae adiicimus [x].

§. VI. De placitis Polemonis philosophicis pauca nobis seruauerunt veteres, sine dubio ideo, quod a magistro, et toto disciplinae Platonicae habitu non discedebat, sed Platonis philosophiam sincere exprimebat. Ferunt tamen, statuisse: *Placita philosophica Polemonis.*

 I. In

q) loc. cit.
r) ATHENAEVS L. II. p. 44. LVCIAN. l. c.
s) LAERT. l. c. ss) Ib. §. 18.
t) Ex animi hac temperie quoque deriuandum, quod Sophoclis maxime studiosus esset, eaque elegantissimi tragici loca prae reliquis diligeret, vbi mitis incedit ac placidus.
u) loc. cit. v) loc. cit.
w) Strom. L. VII. p. 717.
x) Polemonem Stoicum, historicum et geographum nominat SVIDAS T. III. p. 139. VOSSIVS de hist. Graec. L. I. c. 18. p. 119. CASAVB. ad Athen. L. IV. IONS. de Scr. hist. phil. L. II. c. 13. p. 178. Polemo item Augusto et Antonio commendatus narratur STRABONI L. XII. et XIV. Polemonem vero Sophistam Laodicenum, eloquentia non minus quam superbia celebratissimum, prolixe describit PHILOSTRATVS vit. Soph. L. I. c. 25. p. 530 seqq. Iunioris, Commodi tempore viuentis, Polemonis meminit SVIDAS l. c. p. 140.

I. In rebus nos exerceri oportere, non in dialecticis speculationibus, ne exiguam quandam artem sorbentes, atque meditantes differendi subtilitate clari, moribus nobis contradicamus [y].

II. Mundum esse Deum [z]. Quo sensu hoc intellexerit Polemo, ex Platonis philosophia disci debet, qui eandem doctrinam a Timaeo Locro accepit. Hinc patet, ab atheismi culpa absoluendum esse Polemonem. Eandem sententiam a magistro acceptam suo systemati, licet mutato sensu inseruit Zeno.

III. Summum bonum esse viuere secundum naturam [a]. Summa haec fuit libri supra de hoc argumento memorati. Notari vero meretur hoc dogma, eo quod a Zenone in nouum, quod condebat, physiologiae et ethicae systema translatum celeberrimum in Stoicorum scholis fuit. Obscurum vero est, quid per naturam Polemo intellexerit? quod vt coniecturis, illustrare tentemus, obseruandum est, Polemonem, Platonis sequacem de officiis animae differentem non aliud fundamentum disciplinae moralis posuisse, quam quod Plato posuerat. Ille vero animam ex anima mundi, vti supra demonstratum est, decerptam statuens, in eo virtutis officia posuit, vt anima et motibus animae mundanae conformem se reddat, et corpore soluta ad diuinitatis hoc principium suum redeat, vnde sequitur, motibus finique animae mundanae conformiter viuere, sicque Deo assimilari, omnium officiorum sapientis argumentum et summam esse. Polemo vero naturam vocabat, istum animae mundanae motum, quo omnia reguntur et animantur, et sic praeceptoris ex mente, animam sapientis isto moralis philosophiae principio ad suam originem reduxit. Id quod Zeno a praeceptore quoque accepit, idemque omnium officiorum fundamentum posuit, vt sapiens secundum naturam, id est, animae mundanae motus et harmoniam viuat, hoc tantum discrimine adhibito, vt animam mundi nec inferiorem Deo, vt Plato, statueret, nec a Deo distingueret, sicque animas ex ipsa Dei essentia immediate deriuaret, et in eam reduceret.

IV. Beatitudinem esse sufficientiam (αὐτάρκειαν) omnium bonorum, vel plurimorum vel maximorum. Sine virtute autem non futuram vllam beatitudinem, absque bonis autem corporis et externis virtutem esse sufficientem ad beatitudinem [b].

V. Esse inutile, quod fit per carnes, nutrimentum, iam confectum assimilatumque animis bestiarum [c].

Crates. §. VII. Polemoni defuncto in schola successit Crates, Atheniensis, patre natus Antigene, auditor Polemonis, in dilectissimis habitus [d]. Quocum tam arcta intercessit ei amicitia, vt non modo viuentes eadem secuti fuerint studia atque exercitationem eandem, verum et vsque ad vltimum vitae halitum eosdem expresserint mores, similesque sibi inuicem esse studuerint,

et mor-

y) Laert. L. IV. f. 18.
z) Stobaeus Eclog. phys. L. I. c. 3. p. 5.
a) Cicero de fin. L. IV. c. 6.
b) Clem. Alexandrin. Strom. L. II. p. 419.
c) Idem L. VII. p. 717 seq.
d) Haec et sequentia debemus Laertio L. IV. f. 21 seqq. quem sequitur Hesychius Milesius.

et mortui quoque eodem conderentur sepulchro. Quae fidei et amicitiae dexteritas Arcesilaum commouit, vt relicto Theophrasto, eorum disciplinam amplecteretur, deos esse, dicens, vel aureae saltem aetatis reliquias. Nam et concordes inter se viuebant, et ingenio vsi vulgarem auram non captante, nihil vulgi laudibus dabant, sed morum integritatem seruabant et philosophiam re ipsa exprimebant. Moriens vero Crates libros a se exaratos complures reliquit, partim philosophici, partim comici argumenti, orationes item populares alias, et alias *de legationibus*. Discipulos formauit celeberrimi postea nominis, Arcesilaum, Bionem Borysthenitam Theodoriis postea adscriptum [e], de quo supra diximus. Ceterum plures Cratetes sunt, inter philosophos celeberrimi, et inter hos Cynicus, Stoicus, et Peripateticus, in sequentibus nominandi, alius quoque Academicus siue Platonicus Tarsensis, qui probe inter se distinguendi sunt [f].

§. VIII. Iuxta Cratetem celebre nomen adeptus est in Academia CRANTOR, Solis ortus, vbi in magna suorum admiratione vixit [ff]: concessit tamen Athenas, Xenocratis fama permotus, eique in disciplinam se tradidit. Ibi Polemonem quoque offendit, strenuum Xenocratis, vti supra dictum est, imitatorem, in cuius admirationem raptus amicitiam cum eo iunxit, multumque eius constantiam animi suspexit. Tanta quoque erga illum veneratione ducebatur, vt, occupante post Xenocratis mortem cathedram Polemone, Crantor eum praeceptorem sibi deligeret. Cum enim in morbum incidisset, in Aesculapianum se contulit [g], ibique deambulauit. Huc cum multi confluxissent discipuli rati, non morbi caussa eum illuc concessisse, sed vt scholam aperiret, et inter hos Arcesilaus quoque adesset, cupiens, vt Polemoni se commendaret, non tantum huic non succensuit, sed ipse quoque famus factus se ad audiendum Polemonem contulit, id quod magnam ei admirationem peperit. Tanta autem ex hac institutione enata ei est eruditio, vt inter Academicos summo loco haberetur; in primis enim in Academia nobilem vocat CICERO [h] et HORATIVS [i]: *Crantor.*

Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid vtile, quid non
Plenius et melius Chrysippo et Crantore dicit.

Ex quo Venusini vatis testimonio patet, eum de morali potissimum doctrina summopere fuisse meritum, magnamque laudem in ea philosophiae parte consecutum. Id quod imprimis ex libello eius *de luctu* colligendum est, quem hodie desideratum multis nominibus laudant, veteres [k], et in his CICERO [l], qui in consolatione filiae se Crantorem secutum esse ingenue fatetur, alioque loco [ll] *non magnum, verum aureolum*, et vt Tuberoni Panaetius

e) Male hic Interpres Laërtii Theodorum quoque Cratetis discipulum facit; non enim id vult Laërtius, sed id dicit, Bionem, Theodorium postea, a secta, nominatum, eum audiuisse.

f) Decem enumerat LAERT. l. c. §. 21.

ff) Ibid. §. 24.

g) Aegrotantes se in Aesculapii templum contulisse, ex ARISTOPHAN. Pluto aliisque notum est.

h) Tusc. Qq. L. III. c. 6.

i) Ep. L. I. ep. 2. v. 3.

k) CICERO Tusc. Qq. L. I. c. 48 PLVT. de consol. T. I. p. m. 222. LAERT. L. IV. §. 27.

l) Conf. PLINIVS in praef. BAYLE Dict. T. I. art. Crantor, not. D. p. 221.

ll) Academ. Qq. L. IV. c. 44.

Panaetius praecipit, *ad verbum ediſcendum libellum* vocat. Non enim Stoica indolentia animo immanitatem, corpori ſtuporem induxit, ſed argumentis et rationibus philoſophiae animi vulnera ſanauit [m]. Primus quoque fuit, qui Platonem, teſte PROCLO [n], commentariis illuſtrauit. Sed et locum inter poëtas ſui temporis obtinuit, poëmata enim conſcripſit, eaque obſignata in patria in templo Mineruae depoſuit: Homerum vero et Euripidem praecipue ob oculos habuit [o], ex quo colligi poteſt, non exigua virtute fuiſſe in arte poëtica; certe a poëtis aliis vehementer laudatus eſt [p]. Aqua intercute cum laboraret, Arceſilaum teſtamento haeredem XII. talentorum ſcripſit, diemque ſuum ante Polemonem et Cratetem obiit [q], quorum ex hac cauſa ſucceſſor fuiſſe non potuit. Soſicrates enim quidam Crateti, et huic Arceſilaus ſucceſſit.

Praecepta moralia Crantoris.

§. IX. Pauciſſima de dogmatibus ethicis, quae Crantori arriſerunt, nobis ſeruauit tempus, quae et ipſa a placitis veteris Academiae non differunt. Exemplum ſunto ſequentia:

I. Vitam noſtram multis modis laborioſam eſſe ac difficilem, quod ſi non ita ſit natura comparatum, certe a nobis ipſis inuectam hanc corruptelam: et incertam iſtam fortunam eminus nos ac iam inde ab initio comitatam nihil ſanum aut ſalutare nobis inferre: ipſa ſemina mortalia cum ſint, partem huius cauſae ſuſtinere, vnde prauitas ingenii, morbi, curae, aliaque fatalia incommoda mortales inſequantur. Haec ex libro eius *de luctu* ſiue ex *conſolatione ad Hippoclem* excerpſit PLVTARCHVS [r], in quibus id imprimis notandum eſt, cauſam malorum phyſicorum Crantorem in ipſa materiae diſpoſitione, et ſeminum natura quaeſiuiſſe, qua in re Platonis mentem accurate ſecutus eſt, idque magnum ſolatium in calamitate eſſe putauit [s], vacare culpa, cauſa ſcilicet ad naturae neceſſitatem redundante.

II. Maxime proprium animae officium eſſe, iudicare ſenſilia et ſub intellectum cadentia, eorumque et inter ſe in ſuo, et inuicem in diuerſo genere diſcrimina atque ſimilitudines [ſſ].

III. Animam vt omnia poſſit cognoſcere, ex omnibus eſſe concretam: eſſe autem haec quatuor: naturam, quae mente duntaxat cernitur, ſemperque eodem habet modo: tum eam, quae corporibus adeſt mutabilem atque perpeſſionibus obnoxiam: ad haec eiusdem et diuerſi, quod etiam iſtarum vtraque particeps eiusdem et diuerſi proprietatem [t]. Et hoc ex φιλοσοφουμένοις Platonis eſſe, illa demonſtrant, quae ſupra de pſychologia Platonica diximus; non enim potuit non Platonica ſchola vi fundamentorum ſemel admiſſorum in anima eiusmodi compoſitionem diuerſarum natura-

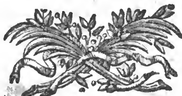
m) PLVTARCH. l. c. CICERO Tuſc. Qq. L. III. c. 6.
n) L. I. in Tim. Plat. conf. MENAG. ad LAERT. L. IV. ſ. 27. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 56.
o) LAERT. l. c.
p) Eorum epigrammata in Crantorem l. c. extant.
q) Perperam id aſſerit FOVCHER diſſ. Acad. L. I. c. 5. p. 28.
r) De conſol. T. I. p. m. 224.
s) Ibid. p. 239.
ſſ) IDEM de gen. animae T. III. p. m. 75.
t) Ibid.

turarum ſtatuere. Licet vero plures facultates vel naturas in animo numeret Crantor, quam Plato, quod etiam PLVTARCHO obſeruatum eſt [w], verbis tamen magis, vel conceptibus metaphyſicis quam re ipſa, ab eo abit. Idem enim a natura intelligibili, diuerſum a materia mutabili re ipſa iuxta Platonem non differt; ſed coniunctum ſuo modo vtrumque in anima mundi, vnde animae hominum decerptae ſunt. Crantor autem ei, quod ex Dei intellectu, ſiue natura intelligibili et ex materia ſiue corporis conditione in animam deriuatur, ab eo quod ex anima mundi participat, diſtinxiſſe videtur, quod ad meram verborum differentiam redit. Pluribus hanc Crantoris de anima opinionem illuſtrat, niſi obſcurare verius dixeris, ex proportionum mathematicarum rationibus PLVTARCHVS [x], qui videndus.

IV. Vnicuique bono ſuum ordinem tribuendum eſſe et dignitatem, et virtuti quidem deberi primas partes, ſanitati ſecundas, tertias voluptati, vltimas diuitiis. Ita SEXTVS EMPIRICVS [y] Crantoris mentem exponit, qui et ipſa eius verba, eleganti ſimili expreſſa affert. Non noua vel inaudita ea in Academia veteri fuiſſe, ex iis, quae hactenus diſſeruimus, conſtat.

V. Indolentiam nec poſſe vllam eſſe, nec debere, nec aegroto etiam, niſi is, qui fuerat ſenſus, abſit, ſiue ſecetur aliquid, ſiue auellatur a corpore. Nam iſtud, nihil dolere, non ſine magna mercede contingere, immanitatis in animo, ſtuporis in corpore [z]. Videtur haec ſenſim enaſcenti ex Cynica philoſophia Stoiciſmo oppoſuiſſe, licet et ad Pyrrhonis placita retundenda dictum eſſe videri queat, quae circa Crantoris tempora floruerunt. Qua vero ratione id Academia media receperit, ſicque inter Pyrrhonis placita et Crantoris concordiam quandam inierit, in ſequenti ſectione dicemus.

w) Ib. p. 76. x) Ib. p. 50.
y) Adu. mathem. L. IX. ſ. 51 ſeqq.
z) PLVT. de conſol. l. c. CICERO Tuſc. Qq. L. III. c. 6. conf. BAYLE l. c. not. D.

SECT. III.

DE ACADEMIA MEDIA.

§. I.

Mutatio Academiae ab Arcesilao facta.

Hactenus, quod vidimus, in Platonis doctrina perstitit Academia; iam noua se facies monstrat, et classis siue tribus quasi noua, quae non plane quidem Platonem deseruit, aliam tamen philosophandi rationem iniit, quae Academia media vocari solet. Cuius auctor fuit Arcesilaus, vel, vt a CICERONE [a] vocatur, Arcesilas nobilissimae famae philosophus. Is Pitanaeus ex Aeolide [b], patrem Scuthum siue Scythum habuit, natus Olymp. CXVI. 1. fratrum quatuor, quorum duos vterinos habebat, minimus. Mature et in adolescentia literis elegantioribus imbutus est. Antequam enim Athenas veniret, Autolycum mathematicum audiuit, cum quo Sardes est profectus; inde Xanthum Atheniensem musicum, et Hipponicum geometram, hominem cum magna scientiae eius peritia summam oscitantiam iungentem [c]. A fratre natu maiore, qui curam eius gerebat, oratoriae arti destinatus, rhetoricam et poësin didicit, et haud vulgariter in hac profecit, quod epigrammata testantur, quae nobis seruauit LAERTIVS, qui et in dicendo grauissimum et in scribendo exercitatissimum fuisse, tradit. Ipse vero animo ad philosophiae studium inclinans totum se ei tradidit, primumque ad Theophrastum discessit, post Aristotelem Peripateticam philosophiam magno applausu in Lyceo docentem. Postea Crantori innotescens, postquam singulari affectu eum esset complexus [d], ab eo, vti supra dictum est, ad Polemonem in Academiam traductus est, inuito et indignante Theophrasto, qui iuuenem egregiae indolis atque alacritatis singularis e schola discedere aegre tulit. Ibi cum Crantore, quocum coniunctissime vixit, Zenonem quoque Stoicorum parentem condiscipulum habuit. Sunt, qui tradunt [e], ad dialecticos quoque diuertisse, et a Diodoro Eretriacam philosophiam didicisse, indeque disputandi aduersus quoscunque artem in Academiam traduxisse. Alii non Pyrrhonis tantum imitatorem, sed et discipulum faciunt [f], quod si verum est, et non de philosophia magis Pyrrhonis, quam de ipso hoc philosopho, eius praeceptore, intelligendum est, in vltimos Pyrrhonis annos cadit, vt ex rationibus temporum, quibus vixit Pyrrho, quasque suo loco explicabimus, patet. Nobis nec Eretriacos, nec Pyrrhonem audiuisse, verisimile videtur. Erat enim maximus Platonis admi-

a) Passim, praesertim in Qq. Academicis.

b) Duae Pitanae apud veteres, vna Aeolidis, altera Laconiae. Ex illa natum Arcesilaum praeter LAERT. L. IV. §. 28. tradunt EVSEB. de praep. L. XIV. POMPON. MELA L. I. c. 18. STRABO L. XIII. p. 422. Non audiendus itaque est SOLINVS, qui Polyhist. c. 7. p. 22. eum Pitanae Laconicae ortum dixit.

c) Inde iocatus Arcesilaus, geometriam ei hianti in os inuolasse LAERT. l. c.

d) Ibid. §. 28.

e) Timonis Sillographi versus adducit hanc in rem LAERT. L. IV. §. 33.

f) NVMENIVS apud EVSEB. praep. L. XIV. c. 9. p. 729.

admirator, cuius et libros ad manum habebat [g], a quo ad sectas obscuras nulliusque tum nominis eum defecisse probabile non est. Solebat etiam suos hortari [h], vt dialecticam fugerent, quia susque deque confundat omnia, similesque sint dialectici ludentibus alea, qui decipiantur quidem, sed non sine delectatione. Nec forte volunt aliud testimonia veterum, quam ex Dialecticorum scholis et Pyrrhonis philosophandi more nouam philosophiae Academicae faciem, in contrariam partem de omnibus decertantem et incertitudinem rerum omnium statuentem desumsisse [i]. Post Cratetis mortem, cum Socicrates quidam in Academica cathedra successisset, ille Arcesilao ingenii et eruditionis laude incluto locum cessit [k], isque docendi munus in Academia suscepit, nouamque philosophandi rationem introduxit, magnumque non iuuentutis tantum, sed et magnorum virorum applausum meruit. Erat enim elegantioribus eruditionis partibus instructissimus, et lectione quoque veterum poëtarum, inter quos Homerum et Pindarum maxime amabat, munitus, quorum versus ex improuiso sermoni miscens, et argumento opportune applicans, admodum gratiosus fuit [l]. Praeterea sermone quoque viuo, et oratione sententiis referta atque succincta vtebatur, qua valde animos commouit [m]. Hinc et maxima eius in persuadendo vis fuit, quibus virtutibus plurimos sibi discipulos conciliauit, quamuis illius in reprehendendo acerbitate haut raro acrius exciperentur, quam iuuenum ferre solent animi [n]. Liberrimus enim in reprehendendo erat, et pungere acriter solebat eos, quos corrigere volebat, cuius aliquot exempla nobis seruauit LAERTIUS [o]. Sic et obiectis acute occurrebat, atque orationem ad id, quod erat propositum, apte flectebat, omni se tempori, personae et loco accommodare peritissimus. Cetera optimus erat, multaque spe auditores suos implebat, quod magnum ei discipulorum numerum conflauit; quem tamen adeo non ambitiose quaesiuit, vt potius haud raro discipulos moneret, vt alios audirent; et cum adolescens quidam Chius ex ludo suo, alium sibi plus placere dixisset, ipse manu apprehensum ad illum [p] duxit, philosophoque commendauit, admonens, vt ordinis et disciplinae seruaret grauitatem. Non vero eruditionis laude tantum insignis erat, sed virtutum quoque, philosopho dignarum encomio commendatissimus. Ingenii enim amoenitatem et formae quoque elegantiam [q] cum iis virtutibus coniunxit, quibus non potuit non omnibus esse acceptissimus. Erat enim in communicandis vitae necessariis liberalissimus, ad exhibenda beneficia promtissimus, quae tamen clanculum, et vt laterent, con-

g) LAERT. §. 32.
h) STOBAEUS Serm. CXII. p. 713.
i) Hinc versus Aristonis de eo apud LAERT. l. c. Ita etiam SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. L. I. §. 33. intelligendus.
k) Ibid. §. 32.
l) Ibid. §. 31 seqq. vbi passim exempla afferuntur, et monetur, aegerrime tulisse, si quis liberales artes in tempore non didicisset.
m) Ibid.
n) Ibid. vbi exempla quoque reprehensionis acerbae offenduntur.
o) Faciebat hoc plerumque accommodatis poëtarum versibus et parodia, de quo more vid. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 354.
p) Erat is autem Hieronymus Peripateticus, grauis Arcesilai obtrectator. LAERT. l. c.
q) Numenius apud EUSEB. l. c.

conferebat, ab hoc iactantiae genere alienissimus, cuius exempla aliquot narrat LAERTIVS [r], summae laudi Arcesilao cedentia. Ad mensas quoque argentariorum saepe accedebat, non differendi tantum causa, vt solebant eo tempore philosophi, sed vt etiam egenos pecunia collatitia iuuaret, sumtusque exhiberet necessarios [s]. Vasaque saepe aurea amicis pauperibus commodauit, nunquam restituenda, vel donanda. Id quod eo facilius fieri ab eo poterat, quod non tantum praedia in Pitane habebat, ex quibus quantum opus habebat, frater ipsi suppeditabat, sed et Eumenes rex amplissimis eundem donis prosequebatur, cui quoque soli regum animum addixit [t]. A fastu quoque alienus extitit, quare nec eruditionem, quam tamen egregiam possidebat, iactauit, et hoc praecipue, in differendo, loquendi genere vsus est: arbitror equidem, et, non assentietur istis ille, cuius nomen appellabat [u]. Audacius, quam par erat, loquentes non ferebat, et benignum ac beneuolum vbique seruabat animum, sic vt virtutis et honestatis, quam noua philosophandi ratione conuellere videbatur, stator atque vindex exemplo suo esset [x]. Quam tamen virtutis laudem voluptatis vitiis contaminauit: victu enim non minus, quam Aristippus, erat magnificus et conuiuiis haud raro indulgebat, Theodoriam vero et Philetam, Elienses meretrices, publice adamabat, quod cum ei obiicerent aduersarii, sententiis se Aristippeis defendebat [y]. Masculo quoque amori deditissimus improbus et nullius pudoris, iuuenumque corruptor audiebat [z]. Vinolentiam quoque ei obiicit ATHENAEVS [a]. Vnde merito mirandum est, in vehementi podagrae ardore indolentiam probauisse [b], a Stoicis eius aduersariis, qui eam crepabant, haud facile expectandam. Maximam vitae partem in Academia vixit a publicis remotus negotiis [c]; ad Hieroclem tamen, qui Munychiam praesidio tenebat, et Piraeeum, quoque familiarissime vtebatur, festis diebus assidue ventitabat, quod vitio ei haut pauci verterunt [d]. Antigoni vero partes sequi, inque illius familiaritatem peruenire pertinaciter recusauit [e]. Mortuus autem est in delirio, postquam largius vino se onerasset [f], anno aetatis LXXV. Olymp. CXXXIV. 4. quo anno ei Lacydes in schola successit [g], testamentoque fratrem Pyladem haeredem scripsit, vxorem enim nunquam duxerat. Aduersarios ex philosophis im-

primis

r) l. c. s. 37. SENECA de benef. L. II. c. 10. PLVT. de disc. ad. et am. BAYLE l. c. not. I.

s) LAERT. l. c. s. 34. conf. OLEAR. ad STANLEIVM p. 346. qui recte in versione obscuri textus Laërtiani SALMASIVM de foenore Trapezit. p. 547. secutus est.

t) LAERT. l. c.

u) Ibid. s. 38.

x) Ita Cleanthes de eo apud LAERT. L. VII. s. 131. BAYLE l. c. not. K. p. 289. qui tamen, dum Pyrrhoniis sibi deamatis apologiam scribit, ratiocinatione decipitur.

y) Ib. s. 40.

z) Id ei obiecere Aristo Chius et Hieronymus Peripateticus ib. Quorum tamen calumnias tantum fuisse vult FOVCHER. diss. Acad. L. I. c. 5. p. 36. inuitis veterum testimoniis.

a) Ex testimonio Phanocriti φιλόβοτρυν vocantis L. VII. p. 276.

b) CICERO de finibus L. V. c. 31.

c) LAERT. L. IV. s. 40.

d) Ibid. s. 39.

e) Ibid.

f) Ibid. s. 45.

g) Lacydes enim XXVI. annis scholae praefuit, et munere se abdicauit Ol. CXLI. 2. vnde sequitur, Arcesilaum obiisse Ol. CXXXIV. 4. inde et annus eius natalis supra positus patet. Ol. CXX. floruisse ait Apollodorus.

primis expertus eſt Zenonem Stoicae familiae parentem, et Hieronymum Peripateticum [h]; quin et Epicurum eius famae inuidiſſe ait PLVTARCHVS [i]. Vtrum ſcripſerit aliquid, in diuerſam veteres abeunt ſententiam, LAERTIVS [k] et PLVTARCHVS [l] negant. Quibus opponit P. BAYLE [m], quod Eumeni regi libros inſcripſiſſe LAERTIO [n] dicatur. Sed decepit virum acutiſſimum interpres Latinus: nihil enim aliud vult Laërtius, quam ex regibus ſoli Eumeni ſe addixiſſe, et cum eo familiarius collocutum fuiſſe, quod Antigono aliisque negabat. Praeter hunc vero philoſophum duo apud veteres memorantur Arceſilai, poëtae, et vnus ſtatuarius [o].

Origo methodi philoſophandi Academiae mediae receptae.

§. II. Huic itaque, cuius vitae hiſtoriam paucis deſcripſimus, philoſopho noua debetur philoſophiae Academicae facies; quam vt rite cognoſcamus, praeter eos, qui ex veteribus et recentioribus hanc potiſſimum philoſophandi viam, eiusque hiſtoriam expoſuerunt, CICERONEM [p], SEXTVM EMPIRICVM [q], FOVCHERIVM [r], HVETIVM [s], BAYLIVM [t] hiſtoria quoque Socraticae et Platonicae ſcholae, quam hucusque excuſſimus, conſulenda eſt, vt verae origines philoſophiae Academicae, quatenus a Platonica abit, cognoſcantur. Nos ex multis pauca ſed potiora, et quae rem conficiunt, ſeligemus, et his potiſſimum obſeruationibus comprehendemus:

I. Ex enarrata hactenus doctrinarum philoſophicarum hiſtoria palam eſt, philoſophos non Graecos tantum, ſed et barbaros rebus in ſenſum cadentibus, et materia conſtantibus certam fixamque cognitionem denegaſſe, materiamque tanquam incertam, fluxam, ſemperque et in momenta mutabilem conſideraſſe. Longum hic adducere liceret agmen eorum, qui in hac haereſi fuerunt philoſophorum antiquorum, ſi hiſtoriam philoſophiae Academicae vel Scepticae peculiarem ſcriberemus: lector tamen attentus et diligens ex iis quae hactenus dicta ſunt, et dicentur [u] in ſequentibus, facili labore huius rei veritatem colliget. Quod non ita quidem intelligendum eſt, ac ſi omnem humano intellectui cognitionem atque certitudinem denegauerint veteres, et ἀκαταληψίας dogma ab incunabulis philoſophiae triumphauerit, quod nullis veteris hiſtoriae documentis ſuffultus aſſerit, longumque huiusmodi philoſophorum indicem nectit, magnus ſcepticiſmi noſtra aetate reuocati patronus, PETRVS DANIEL HVETIVS [v]: eo vero omnino valet, vt inferri inde debeat, modeſtiam in philoſophando, praeiu-

 dicio-

h) LAERT. l. c. ſ. 40.
i) Adu. Coloten.
k) ſ. 29.
l) De fort. Alex.
m) l. c. p. 286.
n) Ib. ſ. 38. conſ. FABR. Bibl. Gr. Vol. II. p. 53.
o) LAERT. ſ. 45.
p) Academ. Qq. L. I.
q) Pyrrhon. hypotyp. L. I. c. 33. et adu. mathem. paſſim.
r) In diſſertationibus de philoſophia Academica Par. 1692. 12.
s) In tr. de imbecillitate intellectus humani, Amſt. 1723 12. Foucherii et Huetii ſcriptorum hiſtoriam ſuo tempore, ad Scepticos noſtri aeui delati, enarrabimus.
t) D ct. T. I. art. Arceſilaus et Carneades. Magnum hunc virum ipſum in plerisque hoc philoſophandi genere vſum fuiſſe ſuo loco exponetur.
u) Pertinere huc etiam Pythagoram, Heraclitum, Xenophanem, totamque Pythagoreorum, Heracliteorum et Eleaticorum ſcholam, ex dicendis conſtabit.
v) l. c. c. 14. p. 98 ſeqq.

diciorum electionem, materiae ex eorum numero, circa quae ſcientia verſatur, excluſionem, et ſobriam ἐποχὴν nunquam non magnis viris et illuſtribus in philoſophiae coelo ſideribus placuiſſe.

II. Conſulentibus porro hiſtoriam philoſophantium id manifeſtiſſimum eſt, habuiſſe barbaros primo, et ab his edoctos Graecos duplicem methodum, vulgarem et arcanam; quarum illa ἐξωτερικῶς certa quidem dogmata, tanquam cortices vulgo exponebat, veram vero haec doctrinam anxie occultabat, et non niſi eſotericis et interioris admiſſionis diſcipulis explicabat. Quam apud omnes fere omnium gentium theologos et philoſophos obtinuiſſe indubitatis hactenus teſtimoniis, niſi nos omnia fallunt, euicimus [w]. Ita vero indignos, quod putabant, ab his ſacris arcebant, et incertos atque hiantes relinquebant, ſibi vero doctrinisque ſuis ſecuritatem atque auctoritatem conciliabant. Quod in rem ſuam vertentes, qui philoſophiae initia inter barbaros didicere, Graeci, eandem occultandi ſua dogmata rationem imitati ſunt, vt luculento Pythagorae atque Platonis exemplo [x] conſtat. Quod vt ſecurius facerent, hocque praeſidio fruerentur felicius, ad exotericos incerta ratione diſputarunt [y], hucque imprimis opera eorum collineauit, ut aliorum philoſophorum placita conuellerent, et refutarent, de ſuis vel plane non, vel obſcure tantum et ad initiatos ſuaeque familiae homines differentes. Quo factum eſt, vt et dogmatibus ſuis opinionem magnam excitarent, vt ſunt humani ingenii mores, ut obſcura atque latentia maiora videantur notis et apertis; et ab aduerſariorum inſultibus ea praeſtarent tutiora. Hoſpes ſit in Platonis, vt Socraticos alios taceamus, dialogis, qui non vbiuis manifeſta eius rei exempla deprehendat [z].

III. His in circumſtantiis verſabatur philoſophia, cum nouum ei ſidus in Socrate oriretur. Is et temporum ſuorum apud Athenienſes conditione, et ingenii atque animi modeſtia multum ad retinendam animi ſententiam in philoſophando contulit. Supra enim, vbi ſatis copioſe eius hiſtoriam enarrauimus, demonſtratum eſt, ſophiſtas inanis eruditionis homines, in vtramque de rebus omnibus diſputantes partem, et iuuenum ita animos corrumpentes, magni huius viri diligentiam et philoſophiam exercuiſſe, quae in eo potiſſimum verſata eſt, vt ironiae beneficio, quo ſe eorum ſimulabat ignorantem, quorum falſitatem erat demonſtraturus, aduerſarium circumueniret, et illaquearet, vt vani homines, ab omni ſolido ſcientiae fundamento vacui propriis reſponſionibus caperentur, et ita neceſſe haberent fateri, neſcire ſe, quae ſe optime ſcire antea iactauerant. Huic ſcenae vt inſeruiret, de ſe modeſtiſſime faſſus eſt, neſcire ſe quicquam, niſi hoc, quod

w) Repetendum hic etiam ex ſupra dictis eſt, pertinere huc omnia myſteria, cultumque arcanum, qui inter barbaros Graecosque obtinuit. Eum enim, cum plerisque veros eius ſenſus pernoſcere datum non fuerit, multum ad incertitudinem et dubitationem contuliſſe, dubitari nequit.

x) Similia etiam in Ionicorum ſchola obſeruauimus, et infra de Eleaticis et Heraclito quoque obſeruabuntur.

y) Luculentum huius rei exemplum ſunt Eleatici, ſenſibus fidem et certitudinem denegantes.

z) Fatetur hoc Cicero Acad. Qq. L. I. c. vlt.

quod nihil fciat. Quod qui fceptico vel Academico quoque fenfu capiunt [a], ac fi rerum prorfus omnium incertitudinem afferuerit, illi falluntur et fallunt, totamque Socratis hiftoriam habent repugnantem, quae de rebus moralibus optima eum praecepiffe et certiffima teftatur. Sed id alio longe fenfu profeffus eft Socrates, et tum ironiae fulciendae caufa adhibuit, et ad modeftiam animi, infinitam rerum humano intellectui ignotarum feriem cogitantis retulit, et in eo ad iftas potiffimum difciplinas refpexit, quae vana magis fpeculatione quam vel fenfuum vel confcientiae et experientiae teftimonio, nituntur: quam in claffem rerum coeleftium atque naturalium confiderationem retuliffe, fuo loco euidentibus argumentis euicimus. Hac in fententia et ipfe ad mortem perftitit, et difcipulos quoque fecundum eam formauit.

IV. Ex Socratis fchola cetera fectarum philofophicarum apud Graecos turba, vti dictum fupra, prodiit, vario ornata habitu. Quarum tamen quidam philofophi ad hanc difputandi in vtramque partem confuetudinem, quam in Sophiftis oppugnabat Socrates, curiofius declinantes, Socratica methodo ad incertiffima litigia abutebantur. Id quod in Dialecticorum, Megaricorum, Eretriacorumque fcholis factum effe, hosque homines omnes iuxta fe philofophos cauillationibus et litibus inanibus vexaffe, fupra quoque luculenter expofuimus. Aliter ex his Plato, et naturae atque ingenii indole atque inftitutione et difciplina ad feueriora inclinans. Is, vt modo monitum, Socratico quidem more difputabat, et philofophorum magis opiniones refutabat, quam fuas explicabat incertiffimo docendi et difputandi genere, et anfractuofis colloquiis incertum de fua mente auditorem lectoremque dimittens: domi tamen, vt erat a Pythagoreis et Aegyptiis innutritus, fodalibus, quos fua amicitia et inftitutione dignabatur, philofophiam fuam expofuit [b]. Eam vero ex Pythagoreo et Heraclitico fyftemate potiffimum conflatam fuiffe, fupra, quantum fatis, demonftratum dedimus, oftendimusque, ex Heraclitea phyfiologia accepiffe materiam femper in motu atque fluxu exiftentem, circa quam fcientia verfari nunquam queat: et ob eam caufam ex Pythagoreo fyftemate numeros transfumfiffe, mutatisque iis in ideas, entia aeterna, per fe fubfiftentia, immutabilia rebus fluxis adieciffe, vt circa aeternas illas et effentiales rerum imagines fcientia omnis verfaretur: quam opinionem tota quoque Academia vetus tenuit. Quae, vt praeclare obferuat CICERO [c] *duo effe rerum genera ftatuebat, quorum fenfibus vnum, alterum intellectu perciperetur. Pofterius genus fcientiam fundare, prius opinionem. Solamque mentem cernere id, quod femper effet fimplex, et vniusmodi, et tale, quale effet, qua ratione ideam definiebant.* Ex his prona confequentia fluebant, quae porro recte illis TVLLIVS tribuit: *Senfus omnes hebetes effe*

a) HVETIVS l. c. §. 15. p. 164.

b) Diligenter hanc quaeftionem excutit, et non femper Scepticum fuiffe Platonem folidis rationibus demonftrat SEXTVS EMPIRICVS Pyrrh. hyp. L. I. c. 33. f. 221 feqq. qui hic legendus eft.

c) Acad. Qq. L. I. c. 8.

esse ac tardos, nec percipere vllo modo res eas, quae subiectae sensibus viderentur, quae essent aut ita paruae, vt sub sensum cadere non possent, aut ita mobiles et concitatae, vt nihil vnquam vnum esset constans, ne idem quidem, quia continenter laberentur et fluerent omnia. Itaque hanc partem rerum opinabilem appellauisse. Neque tamen sensuum ita vel vsum vel cognitionem negabant [d], iisque indignabantur, qui omnes Academiam sensus eripere clamabant, cum certam tantum propriamque veri notitiam eis denegarent. Et haec quidem doctrina fuit Academiae veteris vsque ad Polemonem, quem audiuit Arcesilaus.

V. Non omittendum quoque est, ex philosophiae eius temporis historia, quod occasionem quoque dedisse Arcesilao immutandae philosophiae Academicae veterum testimonia, praecedente paragrapho adducta docent, Pyrrhonem circa ea tempora, quibus floruere Xenocrates, Aristoteles aliique discipuli Platonis, caput extulisse, nouumque philosophandi genus introduxisse, quo afferta rerum omnium incertitudine omnia philosophorum systemata euertebat. Placuisse hanc philosophandi rationem Graecis, et ipsa animi indoles suadet et testimonia veterum loquuntur [e], in Pyrrhonis historia suo loco citanda: quae res effecit, vt ea se magnis ingeniis commendaret.

VI. Praeter Arcesilaum Polemonis institutione vtebatur Zeno Citticus, magni ingenii et seuerae indolis homo, qui Arcesilaum aetate anteibat, et valde subtiliter disserebat. Is cum disciplinam eam, quam Polemo tradebat, corrigere vellet, nouum philosophiae systema condidit, et in multis a Platone abiit, atque tum in morali, tum in naturali parte, multa innouauit. Quod qua ratione instituerit, dicendi nobis locus hic non est, infra enim de huius viri philosophia, quae magnam famam atque celebritatem nacta est, singulari capite differemus. Interim meretur legi, qui summam philosophiae a Zenone introductae more suo eleganter exponit, et in quibus a Platone discesserit, ostendit CICERO [f]. Nam haec ad mutandum Academiae philosophandi morem plurimum contulisse [g], mox dicemus: frustraque intimas Arcesilai rationes in hac re explorabimus, nisi curiosus ad ea simul attendat oculus.

VII. Has philosophiae circa Arcesilai tempora circumstantias omnes ad eam philosophandi immutationem quam ille suscepit, contulisse, aliquid, et ipsa attenta earum inter se collatio suadet, et veteres luculenter testantur. Quod vt manifestum faciamus, obseruamus 1. Arcesilaum nonsolum Polemonem audiuisse, quem a genuino Platonis systemate non recessisse, in antecedentibus ostendimus, sed Platonicae quoque doctrinae adhae-

d) Ibid. L. IV. c. 32.

e) Omnium testimoniorum instar, quam accepta haec philosophandi ratio Graecis fuerit, est applausus, quem Academica secta semper habuit. Ciceronis scripta philosophica qui legit, nihil dubitabit.

f) Acad. Qq. L. I. c. 10.

g) IDEM L. IV. c. 6. Vbi ait: Arcesilaum Zenoni, vt putant, obtrectantem, nihil noui reperienti, sed emendanti superiores immutatione verborum, dum huius definitiones labefactare velit, conatum esse clarissimis rebus tenebras obducere.

adhaesisse, nec tamen ideo a mutanda externa philosophicae doctrinae facie, quam Academia hactenus tenuerat, abstinuisse [h], quia sinceram Platonis philosophiam intimis discipulis seruabat, eamque iis, adhibita arcana methodo, tradebat. Qua in re neque a more veterum, neque ab ipsius Platonis methodo discessit. Causam eiusmodi occultatae philosophiae Platonicae non inepte detexisse videtur AVGVSTINVS [i], qui obseruat, *Arcesilaum, cum Zenonis doctrinam Platonicae oppositam latius spargi sentiret, prudenter Academiae placita dissimulasse, ne Platonis mysteria publicata, et vulgi notitiae prostituta vilescerent. Indeque instituisse dedocere potius male doctos, quam docere quos dociles non arbitraretur.* Ita vero et aliud emolumentum scholae suae quaerebat Arcesilaus, quod recte notat SEXTVS EMPIRICVS [k]. Nam is veterum monumentis, ad quae prouocat, vsus refert: *Arcesilaum prima quidem fronte Pyrrhonium visum, vere autem dogmaticum fuisse, et cum in sibi familiaribus periculum faceret suis dubitationibus, an naturam aptam ad percipienda Platonis dogmata haberent, existimatum fuisse aporeticum, siue dubitatorem; at familiaribus suis, qui acri ingenio praediti essent, Platonis doctrinam tradidisse: atque ideo Aristonem iactasse hoc in ipsum:*

Ante Plato, Pyrrho retro, medius Diodorus,

quod dialectica Diodori vteretur, plane tamen esset Platonicus. 2. Confirmari in hoc instituto poterat eo magis Arcesilaus, quo magis ipsa Platonis physiologia ad hanc viam ineundam inuitabat. Res enim aeternas, per se existentes cognoscere, id est idearum notitia pasci, et ita essentias rerum peruidere, paucissimis vindicabat Plato, reliquos circa sensuum obnoxia imperio fluctari, et varia opinione decipi statuit. Quid quaeso aptius ad hanc Arcesilai rationem philosophandi excogitari potuit? quae mysteria ista, captum plerorumque superantia, et a philosophis derisa, vti supra Diogenis et Aristotelis exemplo probauimus, interioris tantum disciplinae alumnis seruauit, et de rebus sensus ferientibus ita disputauit, vt ea omnia incerta esse, et sine idearum cognitione, quam illi reiiciebant, prorsus nullam dari notitiam contenderet. Ita enim non aduersarii tantum Platonicae disciplinae, et in his Zeno atque Peripatetici retundebantur [l], sed animi quoque discipulorum praeparabantur, vt agnita incertitudine cognitionis, quae est ex sensibus, ideas cardinem atque summam omnis scientiae esse agnoscerent. 3. Multum vero in hoc philosophandi modo atque ordine Arcesilaus adiutus est exemplo Socratis, qui cum ipse obscuritatem et ignorantiam humani intellectus professus esset, et in hac modestia veteres socios habe-

h) Fatetur LAERT. L. IV. f. 28. Arcesilaum Platonis orationis genus mouisse, et reddidisse per quaestiones et interrogationes contentiosius.

i) Contra Acad. L. III. c. 17. T. I. p. 219.

k) Iisdem rationibus aurem praebuit FOVCHER. l. c. L. I. c. 6. p. 32. ALDOBRAND. ad Laërt. L. IV. f. 28. nec BAYLE l. c. not. H. quicquam contra mouet.

l) Ideo Socratico more, non ipsum dixisse, quid sentiret, sed aliorum cogitationes refellere conatum contra eos disputasse passim notat CICERO. Vid. Qq. L. III. c. 18. de finibus L. II. c. I.

haberet, ad confessionem eandem Arcesilaum adducere potuit: *Nihil sciri posse*, vt ait CICERO [m], *angustos sensus*, *imbecillos animos*, *breuia curricula vitae*, *et in profundo veritatem esse demersam*, *opinionibus et institutis omnia teneri*, *nihil veritati relinqui*, *deinceps omnia tenebris circumfusa esse*. 4. Etsi vero non pertinacia, vt addit CICERO, aut studio vincendi solo haec Arcesilaum statuisse facile credi possit, cum animus eius ingenuus et a fastu alienus, sectaeque non valde appetens supra probatus sit: dubitari tamen nequit, cum ipse sibi omne cum Zenone certamen instituerет, quod Tullius non negat, hanc potissimum philosophandi rationem Stoicae philosophiae parenti opposuisse; cum enim is non modo plurima decerneret, sed sensibus quoque eorumque notionibus veritatis regulam assereret, non potuit magis Arcesilaus eius philosophiae obicem ponere, quam ista principia negando, quibus aedificium totum Zeno superstruxerat. Quod priuata aemulatione inter hunc et Arcesilaum oborta factum esse contendit Numenius apud EVSEBIVM [n], CICERO vero negat [o], magisque probabile est, studium defendendi Platonem eiusque scholam in Zenonem nouatorem armasse Arcesilaum. Quicquid vero illud erit, hoc nec ipse Numenius negat, hac ratione Arcesilaum vehementer Stoicos prostrauisse. Dignus locus, qui in fine paginae legatur [p], quoniam vis ingenii et eruditionis Arcesilai ex eo luculenter disci potest. 5. Nec obiici hic potest, Arcesilaum aemulatione magnorum virorum, qui tum nouas sectas condebant, Pyrrhonis, Zenonis, Epicuri innouandi gratia et sectam condendi studio ea tradidisse. Ad haec enim respondet PLVTARCHVS [q]: *Arcesilaum tantum abfuisse ab omni nouandi aut vetera sibi arrogandi studio, vt etiam vitio ei Sophistae eius aetatis dederint*, *quod sententias de cohibenda attentione*, *et comprehensionis negatione Socrati*, *Platoni*, *Parmenidi*, *Heraclito acceptas ferret: nulla quidem necessitate*, *sed tantum eas viris nobilibus inscribendo confirmans ac commendans*. 6. Sed et alia causa fuit, quae si non excitare ad hanc rem, certe in ea confirmare, poterat Arcesilaum. Res enim tum temporis erat omnibus fere philosophis cum Dialecticis, qui cauillationibus et sophismatibus suis eos vehementer vexabant, et imprimis Academiae doctores lacessebant. Hos egregie ista noua methodo, retundere, Arcesilaus poterat, dum enim ipsorum arma adhibebat, et in vtramque contra eos partem disputabat, incerta quoque omnia esse asserebat, cunctas eorum ratiunculas, leuibus nominum vocumque cauillationibus nixas vno halitu difflauit. Id quod dudum vidit Diocles Gnidius, qui

m) Acad. Qq. L. I. c. 12. vbi etiam Democritum, Anaxagoram Empedoclem omnesque pene veteres in hac classe collocat.

n) De praep. L. XIV. c. 6. p. 731.

o) Ac. Qq. L. IV. c. 24. L. I. c. 12.

p) Atqui hoc Stoici cum stupore audiebant. Erat enim adhuc infans eorum Musa, nec illarum facetiarum artifex, quibus Arcesilas Zenonis argumenta partim explodens, partim succidens, partim supplantans, sic eos linguae vi obruebat, vt fidem etiam aliis faceret. Ita cum et ii, quibuscum oratione pugnabat, victi atque prostrati, et ii, quorum in concione dicebat, perculsi attonitique manerent; quasi pro comperto erat eiusdem aetatis hominibus, nec vocem, nec malum, nec opus vllum vel minimum, quicquam esse, nec inane friuolumque contra visum iri quicquam, nisi quod Arcesilae Pitaneo tale videretur.

q) Adu. Coloten.

qui apud Numenium [r] ait: *Arcesilaum Theodoreorum ac imprimis Bionis sophistae metu, qui philosophis infesti nullam non eos coarguendi occasionem acciperent, ita sibi, ne quid ab eis molestiae pateretur, cauisse, vt ne certi quid statueret; nam vt sepias effuso atramento, ita illum sese obiecta hac assensione retenta tegere ac tueri.* Non id credit Numenius; qui vero ea, quae de Dialecticorum strophis in superioribus diximus, expendet, ei a vero non absimile videbitur, praeter alios eosque primarios fines, ad haec quoque in assensione retinenda Arcesilaum respexisse. Ita enim non solum eorum retia euitabat, sed eos quoque fortiter retundebat, acumine in his ingenii et admirabili quodam lepore dicendi, vt ait CICERO [s] vsus.

§. III. His itaque rationibus inductus Arcesilaus, ita philosophatus est: *Ratio philosophiae Academica.*

I. Nihil esse quicquam, quod sciri posset, ne illud quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset, nihil se scire [t].

II. Sic omnia latere in occulto, vt nihil sit, quod cerni aut intelligi possit [u]. Primum hoc totius ἀκαταληψίας fundamentum est, quod Arcesilaus posuit, quod, si verum dicendum est, non tam in ipsarum rerum incertitudine, quam potius in humanae cognitionis impossibilitate collocabat. Qua in re etsi Pyrrhoni ita affinis visus est multis veterum [x] Arcesilaus, vt praeter nomen, nihil Academici habere crederent, magis tamen ad Carneadis, quam Pyrrhonis ea in re accessit sententiam [y]. Ille enim vt verbis magis sobrie philosopharetur, rebus certitudinem non denegauit inesse, ita vero latere censuit, vt nihil de iis intellectus hominis cognoscere posset, quod latius paulo post ad eum delati demonstrabimus. Nec vero hoc negare poterat Arcesilaus, nisi totam Academiae ipsiusque Platonis doctrinam conuellere voluisset, qui in ideis rerum certitudinem latere asserebat. Vt itaque eius rationibus consuleret, et acatalepsian semel receptam tamen tueretur, rerum essentias atque ideas occultas latere, vt cognosci nequeant, statuit: paucis, vti supra diximus, et selectis ingeniis enarraturus, qua ratione communem hominum sortem superare, et occultas rerum ideas ascensione ad mundum idealem, vel rationem potius Dei, perspicere possent, quod omnibus aliis philosophis, contra quos ex ista hypothesi admissa disputabat, denegandum esse statuebat.

III. His de causis nihil oportere neque profiteri neque affirmare quemquam, cohibereque semper et ab omni lapsu continere temeritatem, quae tum esset insignis, cum aut falsa, aut incognita res approbaretur [z].

IV. Neque hoc quicquam esse turpius, quam cognitioni et perceptioni assertionem approbationemque praecurrere [a].

 V. Posse

r) EVSEB. loc. cit.
s) Acad. Qq. L. IV. c. 6.
t) Ibid. L. I. c. 12. u) Ibid.
x) Numenius apud EVSEB. l. c. SEXT. EMPIR. Pyrrh. hyp. L. I. c. 33.
y) Agnoscit hoc etiam BAYLE Dict. T. II. art. Carneades not. B. p. 58. et HVETIVS l. c. p. 135. quorum tamen neuter ad intimas Arcesilai rationes attendit.
z) Ibid. a) Ibid.

V. Poſſe itaque philoſophum contra omnes omnino philoſophos, certas ſententias affirmantes ſe armare, cum in eadem re paria contrariis momenta rationum inueniantur, faciliusque ab vtraque parte aſſertio ſuſtineatur. Id quod ſuo quoque exemplo confirmauit Arceſilaus, qui contra omnium ſui temporis philoſophorum ſententias diſputando totos dies deducebat, et, vt ſcribit LACTANTIVS [b], *reprehenſiones omnium inter ſe colligebat, confeſſionemque ignorantiae clarorum philoſophorum* [c]*; armabatque ſe aduerſus omnes, et ita nouam non philoſophandi philoſophiam conſtituebat.*

VI. Neque ſenſus fidem mereri, neque rationem [d]. Hoc ad ſcientiam tantum referendum eſſe, ex dictis patet, cuius neque in ſenſu, neque in ratione fundamentum agnoſcebat: qua in re vltra progreſſus eſt, ac Plato.

VII. Valere tamen hoc non ad vitam, ſed ad dogmata, ſequendamque in illa ea, quae videntur, atque opinionem. Ita incertitudinis prima ſpecie non abſurdae tantum, ſed et in vita atque ſocietate hominis noxiae inuidiam et Academia et Scepticorum ſchola declinabat. Aiebant, vt hoc ipſorum vocibus declaremus, non deſtitui quidem nos ſigno commonitorio, quod in rebus, quae ſunt ad tempus obſcurae, videtur valde vtile eſſe: ſed indicatorio, quod refertur ad res natura nobis obſcuras [e]. Hinc quam regulam vitae Academia obſeruauerit, liquet, et iudicari poteſt, quam bene vel male agant, qui inter atheiſmi patronos eos referunt [f]: qua ab impietate abſoluit eos AVGVSTINVS, eo quod contra Stoicos tantum hanc ἀκαταληψίαν aſſeruerint. Nec Arceſilaus vitae honeſtatem tollere, ſed philoſophorum tantum aſſertiones conuellere ſtuduit, et optime, vti ſupra vidimus, magnam partem vixit. Qua in re cauſam ipſius egit Cleanthes, etſi Stoicae familiae alumnus; condemnanti enim Arceſilaum, quod omne honeſtatis vitiique diſcrimen tolleret; quieſce, inquit, neque vituperes, ille enim, etſi verbis officium tollit, operibus tamen id ponit. Verum hanc rem ſupra iam tetigimus.

Patet ex hac Arceſilai philoſophandi ratione, quam paucis deſcripſimus, eum longius, quam ante ſe omnes, in extollenda humani intellectus imbecillitate et cognitionis incertitudine progreſſum fuiſſe, recteque ab eo nouam Academicae philoſophiae periodum deriuari. Docebant eadem fere Sceptici, iisdem temporibus caput extollentes, vnde etiam reliqua, quae de hoc philoſophandi modo dici poterant, ad illum ſeruamus locum, qui conſiderationi Pyrrhoniorum debetur: ipſi tamen ab Academicis ſe diſtinguebant, vt ex SEXTO EMPIRICO [g] videre eſt, et ab aliis quoque certis criteriis diſtinguebantur; quae cum ſuo loco enarraturi ſimus, hic in praeſentia nihil dictis addimus.

§. IV.

b) Lib. III. c. 4.
c) Conf. locus PLVTARCH. not. (q) adductus.
d) EVSEBIVS l. c.
e) SEXT. EMPIR. adu. Math. L. VIII. ſ. 156.
f) Conf. BVDDEVS theſ. de ath. c. I. §. 14. REIMMANN. Hiſt. Ath. c. XXXII. p. 168.
g) l. c. ſ. 352 ſeqq.

§. IV. Arcesilao fatis functo successit LACYDES, Cyrenaeus, Alexandri filius, quem paupertas, qua premebatur adolescens, non deterruit, vt non plurimum bonarum artium studiis se dederet [h]. Studiis itaque optimis cum animi iucunditatem atque vrbanitatem iungeret, gratiosus omnibus fuit. Et initio quidem aliam philosophandi viam ingressus est, lepido vero casu commotus ad Academicos transiisse dicitur. Rem ita narrant LAERTIVS [i], atque Numenius apud EVSEBIVM [k]: Rei familiaris curam gessisse tam sollicite, vt si quid ex cella depromendum fuisset, fores obsignaret, sigillum autem per foramen in cellam penuariam proiiciendo absconderet, ne quis ipsi inuito inscioue clam auferret. Seruos vero id obseruantes, protracto et ablato clanculum sigillo, foribusque apertis, quaecunque volebant, abstulisse, sigillum vero pristinum in locum abiecisse, ita vt nunquam ab eo deprehenderentur. Hoc casu permotum incepisse de sensuum fide dubitare, ita argumentando: Quomodo certo sensus quippiam comprehendere posse existimem, qui toties his meis sensibus deceptum me norim? Domo enim si quando egredior, oculis meis videre me puto ea in cella mea relinqui, quorum rediens inuenio nihil, quod fieri haut posset, nisi fallerent sensus, atque incertitudine laborarent. Vetustam satis hanc narratiunculam esse, ex testium aetate colligitur; valde tamen ea suspecta est. Nam et testes, qui eam adducunt, non habent ex aetate propioribus, cuius fidem in ea re laudent; et LAERTIVS [l] haud obscure prodit, inter incertos rumusculos hanc fabulam narratam fuisse: et omni quoque caret probabilitate, virum nec indoctum nec ingenii perspicacia destitutum tam pueriliter lapsum fuisse, vt nec fraudem seruorum intelligeret, vel saltem suspicaretur, et de sensuum testimonio ita dubitare inciperet. Nec recte quoque tota narratio inter se cohaeret, vt non suspicionem vehementer augeat. Mature enim Lacydem ad Academiam peruenisse, inde recte colligitur, quia XXV. annos docendo in ea exegit, iuuenem itaque oportet in disciplinam Arcesilai peruenisse: vnde et hoc sequitur, accidisse ista Lacydi iuueni. Ast pauperi, vt erat iuuenis, vnde penuaria cella, vnde seruulus non vnus, sed plures? Praeterea qui potuit, si vera quoque illa esse ponamus, Lacydes ad Academicam philosophandi rationem ista seruorum fraude deduci, cum Academici non sensuum in externa rerum apparentia, et circumstantiis testimonium reiecerint, sed in rerum definitionibus et assertionibus propositionum, vt ait LAERTIVS [m], nihil valere contenderint? Certe Arcesilaus Lacydem tanquam insanientem reiecisset ex schola, si ita sensuum fidem negasset, vt in vita quoque communi eos prorsus reiiciendos esse assereret. Dicamus paucis quid nobis hac de re videatur, vero non prorsus absimile. Referendam hanc fabellam putamus inter ea scommata, quibus more Graecorum, Stoici Academicis vehementer infensi, et Arcesilaae cla-

Lacydes.

 dis

h) LAERT. L. IV. §. 59. SVIDAS in Lacydes T. II. p. 111.
i) loc. cit.
k) L. XIV. praep. c. 7.
l) l. c. Ferunt lepidissime circa rem oeconomicam se habuisse.
m) L. IV. §. 28.

dis memoria ad vindictam excitati excogitarunt, vt Academicam philosophiam in risum et contemtum deducerent: occasione forte captata ex furto, quod seruulus, surrepto sigillo in domini cella penuaria commisit: cui deinde, cum id Lacydi, ad res oeconomicas (vt solent esse, qui ex paupertate ad facultates aliquas eluctantur) attento graue esset, ad ignominiam philosophiae partibus, quas sequebatur, conflandam, cento ille assutus est. Graeciae enim mendaci non nimis fidendum esse, multis exemplis docemur, et in vulgus notum est. Arcesilai γνώριμον, id est, non discipulum tantum, sed et familiarem fuisse veteres [n] tradunt, quae res effecit, vt illo decedente ipse in Academia ipsi succederet. Ornauitque grauissimum munus non eruditionis tantum laude, etsi dicendi facundia et vi Arcesilao par non esset [o], sed et morum integritate et sanctitate, quod instituti sui haud paucos aemulos ipsi excitauit. Suscepit vero docendi munus [p] Olymp. CXXXIV. 4. docens in Attalicis hortis [q], qui in Academia siti erant, vnde ab eo Lacydei nomen adepti sunt. Atque LAERTIVS [r] nouam Academiam instituisse [s], quod vel falsum prorsus est [t], cum indubium sit, nouae Academiae auctorem fuisse Carneadem, vel ita intelligendum, vt coniicit eruditissimus FOVCHERIVS [u], eum, quia non in Platonis horto atque villa, vnde schola eius Academiae nomine, a loco vocata est, doceret, sed in alio loco, hortis nempe Attali regis docebat, ideo nouae Academiae auctorem habitum fuisse, quo sensu Academiae nomen non sectae, sed loci esset. Ibi XXVI. annos docuit [x], non magno tamen Academiae augmento. Nam et institutum Arcesilai non fortiter satis, et vt ille solebat, defendere potuit [y], et quod viuo iam Arcesilao factum est [z], multi discipulorum ex Academia ad Epicurum transibant, quod gratior erat voluptatis doctrina, quam incertitudo intellectus atque sensuum. Ille tamen studiis, et philosophiae, quam deperibat, inuigilare nec destitit, nec ab ardore discendi remisit, adeo, vt senex geometriam disceret [a], quod ab homine Academico incertitudinem in omnibus sectante factum esse merito mireris. Regem vero Attalum ei fauisse cum ex loco, vbi docebat, colligitur, tum ex eo patet, quod illum ad se accerferet, vbi tamen dixisse fertur: regum imagines procul intuendas esse [b]. Tandem Ol. CXLI. 2. muneri se abdicauit, viuusque discipulis suis Telecli et Euandro, Phocensibus eo cessit. Circa quae tempora a morum seueritate et grauitate remisisse dicitur, et strenue potationibus cum Timone inuigilasse, qua de re parodias aliquas eius memorat ATHENAEVS [c], et AELIANVS [d] quoque potentissimis vtrumque potatoribus adnumerat. Vini vero excessu in paralysin incidit, ex quo

morbo

n) ll. cc.

o) Colligas id ex CICERON. Ac. Qq. L. IV. c. 6.

p) LAERT. l. c. §. 61.

q) De Attali hortis conf. PLVTARCH.

r) In Demetrio.

s) Ibid. §. 59. quem more suo exscripsit SVIDAS loc. cit.

t) Ita BAYLE Dict. T. II. art. Carneade not. A.

u) Diss. de phil. Acad. L. I. c. 7. p. 41.

x) LAERT. l. c. §. 60. male apud FOVCHER. l. c. sunt anni 24.

y) Eo enim solo absolutum fuisse ait CICERO l. c.

z) LAERT. L. IV. §. 43.

a) Ibid. §. 60. b) Ibid.

c) Lib. X. p. 438.

d) Lib. II. c. 41.

morbo deceſſit Olymp. CXLI. 2 [e]. Scripſit libros philoſophicos et de natura, dudum deperditos. Non tacendum quoque de eo, quod narrat PLINIVS [f]: anſerem ita comitem perpetuum adhaeſiſſe Lacydi, vt nuſquam ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digrederetur. In ſchola ſucceſſorem, vti dictum, habuit Euandrum, Euander diſcipulum ſuum Egeſinum Pergamenum, quem Hegeſilaum vocat CLEMENS ALEXANDRINVS [g], Egeſinus Carneadem, qui rationem philoſophandi Academicam ab Arceſilao introductam, leuiter inflexit, nouamque Academiam condidit.

e) LAERT. l. c. apud FABRICIVM Bibl. Graec. Vol. II. p. 62. dicitur obiiſſe Olymp. CXXXIV. 4. quod corrigendum eſt. Eo enim anno ſcholam regere coepit.

f) Hiſt. nat. L. X. c. 22.

g) Strom. L. I. p. 301.

SECTIO IV.

DE ACADEMIA NOVA, SIVE TERTIA, QVARTA ET QVINTA.*

§. I.

Quanta ingenii vi animique alacritate, quantoque eloquentiae acerrimae robore incertitudinem propugnauerit Arceſilaus, quantaque felicitate dogmaticos philoſophos proſtrauerit, et imprimis de dialecticis et Stoicis innumeras reportauerit victorias, praecedente ſectione dictum eſt. Armauiſſe ſe contra communem philoſophiae hoſtem, noua non philoſophandi methodo omnem omnino ſcientiam euertentem, quicquid Athenis viuebat, philoſophorum, et ſponte credi poteſt, et veteres teſtantur. Imprimis obiecta eſt inſaniae ignominia, quaſi omnes ſenſus et vitae in iis ducem, communem omnibus hominibus rationem, eiuraret Academia, et pueriliter in his nugaretur, cuius luculentum exemplum Lacydis hiſtoria nobis exhibuit. Ita vero praeter philoſophicam obtrectationem ciuilis quoque acceſſit inuidia, et in ſuſpicionem adducta Academia, quod omnem honeſtatem, pietatem, cultumque etiam diuinum inſano auſu proſcriberet, nullam omnino certitudinem vel cognitionem admittens, quam non contrariis rationibus euerteret. Quae res effecit, vt cum magno ad Arceſilaum numero iuuentus, confluerct, facundia atque vi dicendi, qua aduerſarios mire proſternebat, commota, poſt eius ex vita diſceſſum Academiam Lacydes vix tueretur. Vt itaque inuidiam principiis Academicis conflatam amoliretur, medicinam non tam re ipſa, quam cautiori loquendi modo afferendam ratus Carneades, Arceſilai doctrinam pauliſper inflexit [a]. Cuius veſtigia *Academiae nouae origo.*

*) Obſeruauit hoc iam AVGVSTINVS l. ſupra ſ. 28. atque BAYLE Dict. T. II. art. Carneade cit. et ex eo ALDOBRAND. ad LAERT. L. IV. not. B. p. 57.

ftigia non reliquit quidem Philo, propius tamen iis infiftendo ad veteris Academiae femitam inceffit, vnde quibusdam occafio enata, quartam Academiam numerandi. Philonis vero difcipulus Antiochus Afcalonita, relicto non praeceptoris tantum, fed et totius Academiae nouae fyftemate, non veteris tantum placita reuocauit, fed et cum Stoicis conciliare, ficque incruenta bella inter Academiam et Stoam gefta tollere, miroque fyncretifmo confundere in vnum doctrinas toto coelo differentes conatus eft, paucis, qui eius veftigia premerent inuentis. Graecorum enim euerfo imperio cum ad Romanos philofophia migraret, non iftius, fed vel veteris vel mediae, fiue nouae potius Academiae placita magno applaufu excepta funt. Quem hiftoriae Academicae confpectum in fequentibus prolixius enarrabimus: Iam Carneadis, viri grauis et eloquentia imprimis Academica magnum nomen confecuti hiftoria et vita explicanda eft.

Carneadis aetas.

§. II. Egefini itaque non difcipulum tantum, fed et in Academiae cathedra fucceflorem fuiffe CARNEADEM, fupra diximus. Is gente Afer, patria Cyrenaeus fuit, parente natus Epicomo, quem et Philocomum nominant [b]. Qui enim Athenienfem vocant, fine dubio ad longam in hac vrbe moram eius refpiciunt [c]. Tempus eius, licet illuftrem fui aeui perfonam egerit, veterum incuria, quae in rationibus chronologicis faepe numero magna fuit, admodum incertum et obfcurum eft, vnde in tres potiffimum partes difcefferunt viri docti. LAERTIVS enim ad Apollodorum in *Chronicis* prouocat, qui eum abiiffe ex hac vita tradit Olymp. CLXII. 4. cum vixiffet annos LXXXV. Quod teftimonium Apollodori eo magis fequendum effe videtur, quod Laërtius, qui in rebus dubiis aliorum quoque difcrepantes fententias aduocare folet, hic folo Apollodori teftimonio contentus fit, ficque eas rationes temporum Carneadis comprobet. Accedit, Anonymum Olympiadographum etiam ad Olymp. CLXII. 4. eius mortem referre, et defectionem lunae in eius mortis tempore notare, quod etiam tradit LAERTIVS [d]: his pofitis natalis eius in Ol. CXLI. 3. incidit. Hanc fententiam fecuti funt magni in arte critica viri IOH. IONSIVS [e], PETRVS BAYLE [f] et IOH. ALBERT. FABRICIVS [g]. Aliter tamen DIONYSIVS PETAVIVS [h], et THOMAS STANLEIVS [i], qui contendunt, ferius vixiffe, inque textu Laërtiano mendum fufpicantur, et Apollodorum non de die emortuali, fed de natali intelligendum effe, ftatuunt. Cuius caufae praefidium praecipue in vno alteroue CICERONIS [k] loco quaerunt, a quo M. Craffus loquens inducitur, *veniffe fe Quaeftorem Athenas florente Academia, vt temporibus illis ferebatur, quod eam Carneades et Clitomachus et Aefchines obtinebant, quibus alios poftea iungit*

b) CICERO Tufc. Qq. L. IV. c. 6. LAERT. L. IV. f. 62. SVIDAS II. v. Καρνεάδ. p. 246.

c) Conf. IONSIVS de Script. Hift. phil. L. II. c. 14. p. 154 FABRICIVS Bibl. Graec. Vol II. p. 55. Effigies eius occurrit in LAERTIO Meibomii et GRONOV. Thef. Gr. ant. T. IV.

d) Ib. f. 65.

e) l. c. c. XIV. p. 187.

f) Dict. T. II. art. Carneada not. N. p. 63.

g) l. c. p. 55.

h) Exerc. mifc. in Opp. Iuliani Apoft. c. 8.

i) Hift. Philof. P. IV. p. 399. 406.

k) De orat. L. I. c. 18.

git philoſophos, Athenis tum docentes; itemque M. Antonius, *qui Proconſul in Ciliciam proficiſcens, Athenasque delatus homines ſe doctiſſimos, interque eos Carneadem quoque ſecum habuiſſe*, ait. Factum id autem anno V. C. DCL. et DCLII. Olymp. CLXII. annus quartus autem annus V. C. eſt DCXXIV. Vt vero Petauius infra Apollodori numeros Carneadis aetatem ponit, ita doctiſſimus Diuionenſium Canonicus FOVCHERIVS, ſupra eos aſſurgit, Epicurique coaetaneum fuiſſe ratus, ad eius tempora Carneadem refert: Qua de re lis ei oborta eſt cum LANTINO curiae in eadem vrbe regiae conſiliario [l], quam, quia longior eſt, enarrare hic non vacat. Vnum hoc afferendum, niti totam Foucherii opinionem vno CICERONIS [m] loco, qui *Carneadem Epicuri perſamiliarem ad Arceſilaum veniſſe*, ait, *cum is arderet podagrae doloribus, et triſtem abiiſſe, reuocatum autem ab Arceſilao pectus oſtendente, et dicente, nihil huc perueniſſe*. Vidit iam hanc difficultatem magnus GASSENDVS [n], qui fieri potuerit, vt Carneades Epicuri perſamiliaris ad Arceſilaum peruenerit, cuius natiuitas Olymp. CXXXVII. non potuerit praecedere, ſicque Epicuri obitum decem Olympiadibus non ſequi, qui et hunc ſcrupulum iam mouerat, quod LAERTIVS dicat, Metrodorum Stratoniceum ab Epicuro defeciſſe et ad Carneadem ſe contuliſſe, ex quo ſequitur, Epicurum et Carneadem vno tempore vixiſſe. Nos profunde in hunc chronologiae labyrinthum lectorem introducere nefas ducimus, noſtraeque ſcriptionis fini aduerſum, ipſosque laudatiſſimos viros conſulere iubemus eum, qui haec curatius noſſe cupit: Sed paucis quid excuſſis trium partium nobiliſſimarum argumentis vero nobis videatur ſimillimum enarrabimus, lectoris diligentiae et acumini iudicium relinquentes. Nempe quod ad Foucherii ſententiam attinet, eam vel vnico argumento totam a Lantino ſolidiſſime difflatam eſſe, omnibus fatendum eſt, qui ſine hypotheſeos praeiudicio de re iudicant. Prouocat is ad legationem Athenienſium, quam cum Critolao et Diogene ad Romanos ſuſcepit Carneades propter mulctam a Sicyoniis Romanorum auctoritate dictam Athenienſibus, quod Oropum vaſtaſſent [o]. Etſi enim non adeo certas fixasque temporum iſtorum rationes, quibus ea ſuſcepta eſt, definiri poſſe, in altera hiſtoriae philoſophicae parte pluribus demonſtraturi ſumus, certum tamen eſt, omnique dubio caret, conſulto PAVSANIA [p], direptionem Oropi factam eſſe poſt illud demum tempus, quo Macedonia in prouinciae formam a Romanis redacta eſt. Perſeus autem vltimus Macedoniorum rex A. V. C. DLXXXV. Romam demum abductus eſt. Quod tempus cum longe ab Epicuri aetate diſtet, funditus euertit Foucherii hypotheſin, qui Carneadem Epicuro coaeuum fuiſſe contendens, iſtam legationem ad A. V. C. DXXXII. refert. Vnde ſequitur, quod

l) Scripta FOVCHERII et LANTINI mutua de hoc argumento extant in Ephem. erud. Pariſ. 1691. p. 509. 1692. p. 197. 704.

m) De finib. L. V. in fin.

n) De vita Epicuri L. IV. c. 8. p. 124 ſeq.

o) Qua de re poſtea.

p) Lib. VII. p. 216.

quod a GASSENDO [q] iam obseruatum est, Carneadem illum, quem suum vocat Arcesilaus, quique Epicuro persamiliaris fuit, non suum dici secta, sed amore, multisque annis a Carneade Cyrenaeo differre [r]. Recteque ille Laërtium de Metrodoro quoque ita interpretatur: neminem ab Epicuro, non ipso viuo, sed in secta tantum viuente, defecisse, praeter istum. Difficiliora vero sunt, fatemur, quae vel Apollodori fidei vel Codicum Laërtii integritati a Petauio et Stanleio obiiciuntur: neque tamen ita comparata esse putamus, vt Apollodorus et lectio Laërtii optimis suffulta codicibus deserenda videatur. Nam non Laërtii tantum textum talem, qualis hodie est, legit et excerpsit SVIDAS [s], sed et Olympiadographus eundem mortis annum refert, et eodem anno et die lunam defecisse ait, quod et Laërtius narrat: quae omnem corrupti textus numerorumque apud LAERTIVM suspicionem nobis quidem eximunt. Deserendum itaque Ciceronem cum viris doctis quos supra nominauimus, putamus, his potissimum rationibus nixi, quod legatio Atheniensis Romam suscepta teste CICERONE P. Scipione et M. Marcello Coss. acciderit, qui Consulatus etsi dubium tempus habeat, ante annum tamen V. C. DCVIII. necessario euenit, id est ante Olymp. CLIX. quo tamen tempore, si Stanleium sequaris, Carneades nondum natus fuit; legationem vero subire potuit, si rationes chronologicae Apollodori admittantur. Quas si sequimur, non omnia tantum cohaerent, sed optime quoque respondent aetati Critolai et Diogenis, quae Foucherii quoque subtilitates explodit. Cicero vero an memoria errauerit, quod vult Baelius, vel corruptus eius textus sit, vt et alibi in Carneadis nomine exprimendo factum esse luculenter Ionsius demonstrauit, definiri accurate nec potest, nec necesse est, cum a vero non abludat, Ciceronem istam dissertationem non re ipsa a viris illis illustribus audiuisse, sed more colloquiorum, non habita aetatis disputantium temporisque ratione eos inter se differentes ita introduxisse, vt nouerat eorum characteri conuenire. Quam colloquiorum rationem neglectam mille tenebras chronologiae veteri obduxisse, plurimis exemplis probari possemus [ss], si id ageremus. Certe haec id euincunt, magis fidem habendam esse Apollodoro, eiusdem cum Carneade aetatis chronologo, cuius fides tantopere veteribus probata fuit, quam CICERONI, qui alio loco [t], haud obscure fatetur, se in historia legationis illius nec certum satis esse, et lucem ab vno Apollodoro se expectare. Alias rationes adductas a laudatis viris, vt breuitati consulamus, praeterimus.

Eius vita. §. III. Sed vt ab incertis ad certiora reuertamur, Athenas delatus Carneades, a Stoico Diogene dialecticam didicit [u]; vnde inter disputandum, teste CICERONE [x], dicebat haud raro: *si recte conclusi, teneo, sin minus,*

q) loc. cit.
r) Conf. BAYLE l. c. fin. et art. Epicure in fine, vbi etiam not. D. de Metrodoro.
s) loc. cit.
ss) PLVT. conuiuium septem sapientum nobile exemplum supra nobis in historia septem sapientum Graeciae exhibuit.
t) Ad Attic. XII. 24.
u) CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 6.
x) ibid. c. 30.

minus, minam Diogenes reddet: haec enim merces erat Dialecticorum. Postea in Academiam delatus Egesinum audiuit, rationemque disputandi aduersus quosuis, quam Arcesilaus introduxerat, didicit, et cum esset laboris patientissimus, magnam sibi studio et exercitatione eruditionem comparauit. Tanto vero applausu ea excepta est, vt dignus haberetur, qui Egesino in cathedra succederet. Quo docendi munere permotus, vt rebus Academiae a dogmaticis philosophis, praecipue Stoicis, multa passis, et detrimentum timentibus subueniret, nouam doctrinae Academicae faciem paulisper a pristina innouatam, quam postea delineabimus, introduxit, eamque summa eloquentiae gloria ita commendauit, vt nouo flore surgeret. Quia vero dicendi vis in eo supra modum vigebat, delectus est ab Atheniensibus, vt legatus Romam mitteretur. Cuius legationis causa fuit [y], quod Athenienses Oropum Boeotiae ciuitatem vastassent; dicta itaque iis a Sicyoniis, auctoritate Romanorum, mulcta D. talentorum, cum grauiorem eam putarent, quam deceret, ad Romanos prouocarunt, legatosque miserunt, vt ex mulcta aliquid remitteretur, quae inauditis dicta fuerat. Electi vero ad legationem hanc suscipiendam philosophi tres summa eloquentiae et eruditionis laude florentes, Diogenes Babylonius Stoicae, Critolaus Phaselites Peripateticae, Carneades Cyrenaeus Academicae sectae antesignani. Romam itaque profecti, cum moram ibi facere cogerentur, quisque seorsim ostentandae eruditionis et eloquentiae gratia per celeberrima vrbis loca, magno hominum confluxu orationes habuerunt, ostenderuntque Romanis auribus, Graecae eloquentiae non assuetis facundiam supra modum admirabilem, et Carneades quidem violentam et rapidam, scitam et teretem Critolaus, modestam et sobriam Diogenes. Omnium tamen maxime Carneades disputandi subtilitate et disserendi copia ac vehementia omnium in se ora conuertit atque oculos. Disputauit [z] enim de iustitia copiose audiente Galba et Catone Censorio, maximis tunc oratoribus. Idem tamen postridie, quae dixerat, contraria ratione subuertit, et iustitiam, quam pridie laudauerat, sustulit, Academiae in eo artem ostendens, vt alios, quidlibet afferentes posset subuertere. Cuius rationes tam validas fuisse prodit alicubi CICERO [a], *propter ruinas, quas in legum et reipublicae illis administrandae argumento edere possunt, vt placari eas cupiat, submouere non audeat.* Opposuit se tamen Graecanicae philosophiae et peregrinae eloquentiae Cato, non Carneadis odio ductus, vt quibusdam tum visum, sed quod iuuentutem relictis armis et patriis institutis ambitiose Graecos philosophos sectantem corrumpi crederet, senatuique persuasit, vt de re, quam petierant, decerneretur, remitterenturque ad suas scholas, et Graecorum filios instituendos; Romana vero iuuentus ad patrias leges et instituta maiorum ob-

 ser-

y) Videndi de historia huius legationis PLVT. in vita Cat. T. I. p. m. 632. MACROB. Saturnal. L. I. c. 5. GELLIVS N. A L. VII. c. 14. AELIAN. Var. hist. L. III. c. 17. conf. BAYLE l. c. not. F.

z) LACTANT. Inst. L. V. c. 14. QVINTIL. Inst. Orat. L. XII. c. 1.

a) De legibus L. I.

seruanda reduceretur. Qua de re, quia philosophiae apud Romanos origines et initia enarraturis adhuc dicendum est, reliqua, quae commode magis ibi exponentur, ad alteram historiae philosophicae partem seruamus. Ex dictis vero constare arbitramur, quantus vir Carneades fuerit. Erat enim in eo et iudicii vis summa, et ingenium supra modum foecundum, atque excogitandis argumentis aptissimum, voxque plane stentoria [b], adeo vt gymnasii princeps ad eum mitteret, moniturus, ne clamaret tantopere. Acris praeterea in reprehensionibus, atque in quaestionibus insuperabilis cum esset [c], mirum non est, omnes eum in hoc philosophandi genere antecelluisse, tantumque, teste LAERTIO [d], in philosophia valuisse, vt oratores quoque scholis dimissis, ad eum audiendum venirent. Iungebat his insolitam φιλοπονίαν, tantamque studii assiduitatem, vt conuiuia non tantum ob eam caussam vitaret [e], sed et, narrante VALERIO MAXIMO [f] ita se mirificum doctrinae operibus addiceret, vt, cum cibi capiendi caussa recubuisset, cogitationibus inhaerens, manum ad mensam porrigere obliuisceretur; et Melissa, quam vxoris loco habebat, temperato inter studia non interpellandi et inediae succurrendi officio, dexteram suam necessariis vsibus adaptaret; ipse vero cogitationibus ad studia raptis ita inhaereret, vt comae vnguiumque cura neglecta, squalorem vtraque parte contraheret [g]. Ceterum infensissimos hostes expertus est Stoicos, contra quos tanta animi vehementia insurgebat, vt contra Chrysippum imprimis, magnum Stoae tunc temporis ornamentum disputaturus, elleboro animum detergeret [h], vt ad inuentionem valeret, neque corrupti stomachi humores animi vim atque constantiam extinguerent. Qua contentione tamen non ita animum aduersario infensum reddidit, vt non magni Chrysippum faceret, fassus: *nisi Chrysippus fuisset, non essem ego;* siue ita eruditionem aduersarii extulerit, ex qua multum profecerit; siue tanto eius subtilitates, quibus mirifice valebat, acumine esse ita indicauerit, vt in excogitandis obiectionibus mire eius ingenium acueretur [i]. Aetate prouectior oculorum suffusione laborauit, exitumque ex hac vita admodum moleste tulisse dicitur, saepeque indignabundus quaesiuisse; an, quae natura composuit, ipsa dissoluet [k]. Tandem naturae debitum soluit annos LXXXV. natus [l] quos CICERO [m] et VALERIVS MAXIMVS [n] ad XC. extendunt, notabilemque fecit mortem eius lunae deliquium, quasi nobilissimum sidus ereptum Academiae lumen compateretur [o], successorem scholae relinquens Clito-

b) LAERT. L. IV. s. 62.
c) Ibid. s. 63.
d) s. 62.
e) Ibid. s. 63.
f) Lib. VIII. c. 7.
g) LAERT. s. 62.
h) VAL. MAX l. c. et post eum alii, HVETIVS et BAYLE ll. cc. alii contra Zenonem disputasse, aiunt, quem Tarsensem, Chrysippi successorem esse putant, vid. IONS. l. c. L. II. c. 1 p. 117. Alii Chrysippo vsum ellebori tribuunt, nominati MENAGIO anti-Baill. T. I. p. 420. cuius tamen lapsum notat BAYLE l. c. not. E. qui de hac re pluribus disserit.
i) Forte ita intelligendi sunt ex recentioribus, qui Carneadem Chrysippi studiosum fuisse asserunt, quos notat BAYLE l. c.
k) LAERT. l. c.
l) Ibid. s. 65. LVCIAN. in Longaeu. T. II. p. m. 829.
m) Acad. Qq. L. IV. c. 6.
n) loc. cit.
o) Citati supra §. 8.

Clitomachum, Mentorem forte constituturus, nisi is pellice eius vsus, eius indignationem ita meruisset, vt eum ex schola abire iuberet, illeque discederet [p]; qua in re ἀκαταληψίαν Carneadem non seruasse, sed oculis fidem habuisse, iocatur Numenius [q]. Nihil scriptum de philosophia reliquit [r], quicquid enim eius nomen prae se tulit, a discipulis, quos varios habebat, conditum fuisse LAERTIVS [s] testatur. Nec liber *de sustinendis assensionibus*, quem ei tribuit STANLEIVS [t], loco CICERONIS [u] male intellecto deceptus, eius est, sed Clitomachi. Neque id mirandum magnopere est: adeo enim sententiam suam celauit, vt neque Clitomachus, qui tamen eo familiarissime vsus est, intelligere vnquam posset, quae ei probarentur [x]. Non confundendus autem est Carneades Academicus cum alio Carneade Anaxagorae discipulo, neque cum Epicuri familiari, vt supra monitum [y]. Alios praeterea Carneades nominat FABRICIVS [z].

Doctrina Carneadis.

§. IV. Philosophandi rationem Academicam, quam tenuit Carneades, eandem fere fuisse, quam secutus est Arcesilaus, assensus introducta suspensione, rerum nixa incertitudine, supra diximus. Eandem enim suspensionem amplexus eadem defendit acrimonia, fundamentis licet mitioribus suffultam [a]. Eam paucis CICERO [b], prolixius SEXTVS EMPIRICVS [c] nobis descriptam reliquerunt, quorum in historia suae sectae testium fidelissimorum fidem recte sequimur. Ita vero Carneades, non solum Stoicis, sed etiam omnibus, qui eum praecesserunt, de veri falsique regula contrariam sententiam oppositurus:

I. Absolute nihil est, a quo iudicetur veritas, non ratio, non sensus, non phantasia, nec vlla res alia quaecunque, haec enim omnia pariter nos fallunt.

II. Etiamsi sit aliquod eiuscemodi criterium, non potest tamen id consistere absque affectione animae, quae nascitur ab obiecti euidentia. (πάθος ἐνεργείας) Quoniam enim vi sentiendi differt animal ab inanimatis, omnino et se et externa per eum apprehendet. Sensus autem, qui manet immobilis et impatibilis, et immutabilis, nec est sensus, nec aliquid apprehendit: mutatus autem et affectus quodammodo ab incursione euidentium, tunc demum res indicat. In affectione ergo animae, quae oritur ex obiecti euidentia, quaerendum est veri criterium.

III. Haec autem affectio debet indicare et se ipsam, et obiectum apparens, quod fecit, vt ipsa animae inesset, quae quidem affectio non est alia, quam phantasia.

 IV.

p) LAERT. l. c. §. 64.
q) Apud EVSEB. L. XIV. c. 7. p. 738.
r) LAERT. l. c. §. 63. PLVT. de fortit. Alex. Tom. II. p. m. 347. conf. BAYLE l. c. not. I. FABRICIVS l. c.
s) loc. cit.
t) loc. cit. p. 407.
u) Acad. Qq. L. IV. c. 31.
x) IDEM l. c. c. 45.
y) IONSIVS, BAYLE, FABRIC. ll. cc. multum turbauit haec homonymorum confusio historiam Carneadis.
z) Ibid. p. 55.
a) CICERO l. c. c. 6. NVMENIVS l. c.
b) Ibid. L. IV. c. 31.
c) Adu. Mathem. L. VII. §. 153.

IV. Quamobrem dicendum eſt, etiam phantaſiam eſſe quandam in animali affectionem, quae et ſe et aliud oſtendat, vt, cum aliquid aſpeximus, viſu quodammodo afficimur; nec eum ſic habemus affectum, vt habebamus, priusquam afficeremur, quae alteratio duo oſtendit, vnum ipſam alterationem, hoc eſt phantaſiam; ſecundum autem, id quod indidit alterationem, nempe aſpectabile.

V. Quoniam vero phantaſia non ita, vt vere eſt, rem ſemper indicat; ſaepe autem fallit, et inſtar infidelium nuntiorum, diſcrepat a rebus, quae eum immiſerunt; neceſſario ſequitur, quod non quaelibet phantaſia poteſt facere, vt admittatur iudicium veritatis, ſed ſola illa, quae vera eſt.

VI. Rurſus, quoniam nulla eſt adeo vera, vt non poſſit eſſe falſa, et cuilibet, quae videtur eſſe vera, inuenitur aliqua falſa ſimilis, itaque criterium erit in phantaſia communi veri et falſi.

VII. Communis autem horum phantaſia non diſtincte comprehendit: ſi autem non diſtincte comprehendit, non erit criterium.

VIII. Si nulla autem phantaſia vim habet iudicandi, nec ratio erit id, quod iudicat, ea enim deducitur a veritate et merito: nam primum quidem ei debet apparere id, quod iudicatur, nihil autem poteſt apparere absque ſenſu experte rationis.

IX. Neque ergo ſenſus expers rationis, neque ratio eſt id, quod iudicat.

X. Quoniam tamen ad vitam traducendam et ad acquirendam beatitudinem criterio aliquo opus eſt, ideo aſſumenda eſt prababilis phantaſia, et illa, quae probabilis ſimul eſt, et dubio nullo diſtrahitur, quaeque euidens eſt, et explicata.

XI. Phantaſia ergo eſt alicuius imaginatio, nempe eius ex quo fit, et eius in quo fit: ex quo, vt externi ſubiecti ſenſilis: in quo, vt hominis.

XII. Duplici vero reſpectu poteſt conſiderari: vno quidem, ad id, quod phantaſia apprehenditur: altero autem, ad eum, qui vtitur phantaſia. Prioris reſpectu eſt vel vera, vel falſa; vera quando conſonat, cum obiecto, falſa quando diſſonat: poſteriori alia eſt, quae apparet eſſe vera, alia, quae non apparet.

XIII. Ex quibus, quae apparet vera eſſe, appellatur emphaſis et probabilitas et probabilis phantaſia: quae autem non apparet eſſe vera, appellatur apemphaſis [d], et improbabilitas et non probabilis phantaſia.

XIV. Quod apparet ex ſe falſum, vel quod eſt quidem verum, non autem apparet, aptum natum eſt, ad nobis perſuadendum.

XV. Phantaſia, quae eſt aperte falſa, et quae non apparet vera eſſe, non poteſt eſſe criterium.

XVI. Eius autem phantaſiae, quae apparet vera eſſe, alia quidem eſt minus euidens, alia vero hoc etiam habet, vt valde euidenter appareat vera.

XVII. Phantaſia, remiſſa minusque euidens, non poteſt eſſe criterium illud, quia non aperte poteſt perſuadere, ſed ea, quae euidenter apparet vera eſſe.

XVIII.

d) Ita et Stoici, quorum praecepta ad Academiam ſuo modo accommodat.

XVIII. Prout vero ſpeciatim alia alii applicatur, probabiliorem etiam vehementiusque mouentem habet phantaſiam.

XIX. Probabile autem eſt, vel id quod verum eſt, et videtur verum, vel quod, falſum cum ſit, verum eſſe videtur, tertio autem verum commune vtriusque.

XX. Vnde criterium erit phantaſia, quae vera eſſe videtur, quaeque probabilis vocatur.

XXI. Fides vero non eſt deneganda ei, quae vt plurimum eſt vera, licet interdum falſa ſit, quia rarius occurrit, et iudicia et actiones diriguntur, ſecundum id, quod plurimum ſit.

XXII. Quoniam autem nunquam ſola vnius generis conſiſtit phantaſia, ſed catenae inſtar altera pendet ex altera, ſecundum accedit criterium, ſi probabilis ſimul ſit phantaſia, et nullo dubio in diuerſa trahatur.

XXIII. Fit itaque iudicium veritatis, ex phantaſiarum ſiue viſorum concurſu, quum per nullam ex concurſu phantaſiarum homo diſtrahitur, vt falſum ſe putet imaginari.

XXIV. Eſt tamen eiusmodi phantaſia non diſtracta in diuerſum, alia magis, alia minus talis: quarum illa magis, fide digna eſt, quae per ſingulas quoque partes eſt examinata.

XXV. Examini vero ſubiiciendum eſt, id quod iudicat, et id, de quo iudicatur, et id, per quod ſit iudicium, diſtantiaque et interuallum, figura, tempus, modus, affectio, operatio; vnumquodque eorum, quale ſit, curioſe diſcernendum eſt.

XXVI. Si haec in vno ſint omnia, criterium habemus phantaſiam probabilem, et probabilem ſimul atque indiſtractam, ac per partes examinatam.

XXVII. In rebus leuibus et non magni momenti ſola probabili phantaſia vtimur ad iudicandum, at in rebus, quae ſunt alicuius momenti, indiſtracta: in iis autem, quae pertinent ad bene beateque viuendum, examinata per partes.

XXVIII. Probabilis phantaſia attendenda eſt in iis, in quibus non dat nobis circumſtantia ſatis temporis ad rem accurate conſiderandam: examinata in iis, in quibus datur tempus attente ſingula perſequendi, ac tractandi res, quae nobis ſe examinandae offerunt.

§. V. Hactenus SEXTVS EMPIRICVS, qui luculenter et docte, vt ſolet, Carneadis ſententiam explicuit: quam ſi cum dictis ſupra de Arceſilai opinione conferimus, et ea quoque conſulimus, quae veterum alii de Carneadis hac in re mente differunt, patebit inde, *Obſeruationes de nouae Academiae philoſophia.*

I. Arceſilaum et Carneadem non reipſa tantopere inter ſe diſſenſiſſe; ſupra enim oſtendimus, Arceſilaum, etſi incertitudinis cauſam in rerum natura latere diceret, eas tamen non in ſe, ſed in relatione ad hominis intellectum intellexiſſe. Carneades autem luculentius Academiae mentem expreſſit, et quae Arceſilaus intimae admiſſionis diſcipulis explicabat,

cabat, apertius prodidit, rerum ipsarum naturam quidem non indifferentem prorsus et incertam esse, sed latere humanum intellectum, nec essentias rerum posse intelligi, vnde sequebatur, nec scientiam dari, sed tantum opinionem. Ita statuisse, testis est Numenius [e], qui, prout in se res existit, et aliqua de ea re affirmantur et negantur, vel verum esse vel falsum quousque ad rem ipsam refertur, asseruisse tradit.

II. Incertitudinem itaque Academia noua in eo quaerebat, quod omnibus veris falsa aliqua adiuncta sint, tanta similitudine, vt in iis nulla insit certa iudicandi et assentiendi nota [f]: vnde et assensum cohibendum esse praecepit. Id quod ad ipsam naturam rerum animo humano obuersantem, quatenus illa ex certis et indubitatis criteriis cognosci potest, pertinere, ex dictis hactenus liquet. Non itaque de probabili ratione statuendi de re aliqua nec de opinione, sed de certo iudicio et affirmatione, qualem imprimis commendabant Stoici, sermo est, vt ex iis, quae de eo tradunt CICERO et SEXTVS [g] videre est.

III. Relinquebat itaque Academica secta sapienti opinionem. Id quidem asserebant de Carneade Philo et Metrodorus, Clitomachus autem magis ab eo disputatum, quam probatum putabat [h]; sed latere in opinionis nomine aequiuocum quid, recte monuit FOVCHERIVS [i]. Opiniones enim, si praeiudicia mentis, persuasionemque de rerum natura cognoscenda inanem, incertamque atque praecipitanter conceptam, significant, verum est, quod in Carneade laudat CICERO, *feram et immanem vt belluam Hercules, sic illum ex animis nostris assensionem et opinationem extraxisse;* id enim Academia quoque vetus, et ipse eius conditor Plato vehementer commendauerunt. Quod si opinari idem est, quam de hoc vel illo facto sententiam sequi, quae non vsquequaque absurda et contradictoria est, recte idem TVLLIVS Carneadi tribuit: *licere percipere nihil, et tamen opinari.* Quamquam AVGVSTINVS [k], malit hoc vocare credere, quam opinari; ait enim: *quod concipimus, rationi debemus, quod credimus, auctoritati, quod opinamur errori.* In verbis vero eiusmodi dissensum ferre, facile; indicare vero, e re nostra et historiae Academicae est.

IV. Ex dictis vero intelligi quoque potest, quo sensu voluerit Carneades intelligi, quando teste GALENO [l] ipsam ratiocinandi formam, regulamque; quae sunt idem vni tertio, sunt idem inter se, argumentationibus oppugnauit, et concedere noluit, magnitudines vnicuipiam aequales, etiam inter se aequales esse. Non enim haec ad ipsam eum ratiocinii formam retulisse, inde colligitur, quod eodem argumentationis genere ipse omnem assensum atque certitudinem oppugnauerit, propria vineta caesurus, si ipsam hanc ratioci-

e) EVSEB. praep. L. XIV. c. 8.
f) CICERO de N. D. L. I. c. 5.
g) ll. cc.
h) CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 24.
i) Hist. Acad. L. I. c. 8. p. 44 seqq.
k) Adu. Acad. L. III.
l) De optimo dicendi genere locum adducit BAYLE l. c. not. C. p. 59.

tiocinii formam euertiffet: fed pertinet hoc ad ipfam eius applicationem ad res cognofcendas, vbi nihil putabat effe, quod ita cognofceretur, vt etfi videatur in tertio vno conuenire, certo tamen inde concludi queat, vel recte conuenire cum eo, vel inter fe; vnde non negauit, quod inde elicit BAYLIVS; quae conueniunt vni tertio, conuenire inter fe, fed quod Galenus ei tribuit: magnitudines vnicuipiam aequales, effe quoque inter fefe aequales, applicatione fcilicet regulae facta ad magnitudines, quas ita certo cognofci non poffe putabat, vt inde ab vna magnitudine ad reliquas concludi poffet. Vnde ab abfurdiffima totamque difputandi rationem Academicam euertente fententia Carneadem abfoluendum putamus.

V. Imprimis vero ex dictis patet, quo potiffimum modo ab Arcefilao difcefferit Carneades, quem re ipfa cum illo confentire rationibus verifimilibus et teftimoniis quoque veterum conuicti fupra tradidimus. Nempe Arcefilaus, non minus atque Carneades contra dogmaticos fectariosque philofophos difputabant, arcanamque Academiae doctrinam paucis et intimae tantum familiaritatis difcipulis feruabant: id quod de Carneade quoque diferte tradit Numenius [m]: *Externe eundem attuliffe, abftuliffe, pugnamque fuam contrariis fententiis et verfutis quibusdam ac fubtilibus argutiis cum multiplici varietate mifcuiffe, affirmando fimul et negando, et oppofitis vtrinque rationibus difputando; et tamen illum ipfum, qui Stoicos vellicandi ftudio cuncta mifcebat, clam fodales inter fuos eadem omnia faffum effe, vereque ac certe pronunciauiffe, quae alius quiuis e populo.* Quamquam enim his potiffimum opponit Baylius, quod fupra iam ex Cicerone attulimus, Clitomachum, ei licet familiarem, faffum, nunquam fe intelligere potuiffe, quae Carneadi probarentur: nihil tamen hoc obftare videtur, cum Clitomachus, non de interiori Academiae difciplina, quam ad Platonem et fequaces Carneades, Arcefilaum fecutus retulit, fed de propriis Carneadis opinionibus loquatur, quas ille fine dubio difcipulis non aperuit, quod nouam fectam condere non vellet. In eo itaque Carneadi cum Arcefilao conueniffe dubium non eft. Aft in eo potiffimum ab illo difceffit, quod mitioribus fundamentis nixam ἐποχὴν Academicam protulerit. Nempe Arcefilaus, omnes omnium fectarum philofophos oppugnaffe et ignorantiae atque incertitudinis conuiciffe contentus, de rebus in vita humana vel fequendis vel fugiendis non difpexit, vita tamen, qua ratione fapiens agere debeat, oftendit, ita vero magnam Stoicorum, quorum phalanges proftrauerat, calumniam concitauit, quafi omne honeftatis vitaeque beatae fundamentum euerteret. Carneades itaque, vt recte monet AVGVSTINVS [n], *primo illam velut calumniandi impudentiam, qua videbat Arcefilaum non mediocriter infamatum, depofuit, ne contra omnia velle dicere, quafi oftentationis caufa, videretur.* Hinc, quod Arcefilaus non explicuerat, difertius tradidit, qua ratio-

m) loc. cit.

n) loc. cit.

ratione visum probabile ad assequendam vitam beatam sapiens quaerere debeat. Arcesilaus enim logica et physica placita philosophorum oppugnabat, de moralibus parum curiosus: Carneades vero ad moralem philosophiam curatius attendens, regulas praescribebat, quibus salua incertitudine et assensu retento, hominum vita moresque queant regi. Quam bene vel male, et annon ita omnem morum regulam genuinam et ad veritatem facientem euerterit, huius loci non est dispicere, sufficit, multa eum probabili actionum humanarum fundamento admisso, ostendisse, non esse humanae societatis hostes Academicos. Quam rationem postea quoque Sceptici secuti sunt, vt suo loco trademus, et imprimis CICERO potissimum philosophiae suae fundamentum esse voluit, in incertis rerum omnium, circa quas intellectus noster versatur circumstantiis probabiles rationes esse sequendas. Distinguendum itaque illud est, quod Academici de rebus vitam humanam respicientibus dixerunt, ab iis, quae contra dogmaticos, et imprimis Stoicos disputauerunt. Id quod ex iis porro patebit, quae Carneadi placuisse veteres narrant.

Theologia Carneadis.

§. VI. VI. Insistens itaque Carneades vestigiis antecessorum, adhibitaque disputandi methodo Academica, Stoicos, vt in aliis, ita in doctrina quoque de Diis vehementer oppugnauit. Prolixe id narrat CICERO [o], cuius locus, quia longior est, quam vt adscribi queat, apud ipsum legendus est, argumentaque enarrat, fortiter satis Stoicam de Diis doctrinam euertentia. Qui tamen addit: *Haec Carneadem egisse, non vt Deos tolleret, sed vt Stoicos, nihil de Diis explicare, conuinceret.* Aitque is alio loco [p]: *Contra eos ita multa disseruisse Carneadem, vt excitaret homines non socordes, ad veri inuestigandi cupiditatem.* Ex quo loco patet, Carneadem nec doctrinae de Deo se opposuisse, nec eo contendisse, vt eorum notitiam cultumque ex animis hominum euelleret, sed Stoicos imprimis aggressum fuisse, et ostendisse, absurdam ex doctrina eorum sequi de Diis sententiam. Id quod luculenter ostendit praeter CICERONEM, SEXTVS EMPIRICVS [q], qui Clitomachi memoriis vsus, exquisitissimas et efficacissimas, vti vocat, argumentationes eius contra theologiam Stoicam recitat. Non negamus, totam theologiam gentilium argumentis Carneadis conuulsam simul labascere; Stoicorum enim diligentia in eo sita erat, vt vulgarem religionem rationibus philosophicis exornarent. Verum eum ex hac causa cum Clitomacho, qui scriptas eius obiectiones reliquit, inter Dei religionisque hostes transscribere [r], sine sufficienti ratione et praecipitanter fieri credimus. Assentimur tamen Balbo apud CICERONEM [s], fatenti: *Malam et impiam consuetudinem esse, contra Deos disputandi, siue animo id fiat, siue simulate.*

VII.

o) De nat. Deor. L. III. c. 18.
p) Lib. I. c. 2.
q) Adu. Math. L. IX. f. 140 seqq.
r) Ita THEOPH. ANT. ad Autolyc. L. III. p. 292. ed. Wolf. REINES. Var. lect. L. III. c. 6. p. 445 BVDDEVS thes. de ath. c. I. §. 14. conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 775.
s) De N. D. L. II. c. vlt.

VII. Eandem disputandi rationem contra Stoicos Carneades tenuit, *De fato.* fatum Stoicum oppugnans: Is enim assumens, aliqua esse in nostra potestate, experientia comprobante, ita conclusit [t]: Si omnia antecedentibus causis fiunt, omnia naturali colligatione conserta contextaque fiunt, quod si ita est, necessitas omnia efficit; id si verum est, nihil est in nostra potestate: est autem aliquid in nostra potestate; at si omnia fato fiunt, omnia causis antecedentibus fiunt; non igitur fato fiunt, quaecunque fiunt. Et hoc argumento quoque ductus, dicebat, ne Apollinem quidem futura posse dicere, nisi ea, quorum causas ita natura contineret, vt ea fieri necesse esset. Cuius totius disputationis fundamentum, teste eodem, qui haec omnia tradit, CICERONE [u], in eo versabatur, quod cum Epicureis negabat, omnia, quae fierent, fieri a causis antecedentibus, voluntatis enim nostrae non esse causas externas et antecedentes. Qua de re, hodie tantopere disputata veteres iam in diuersa abiisse, doctrina de fato per omnes gentes diuersum sentiens, luculenter testatur.

VIII. Sed vt principium quoque aliquod morale Carneadis, in ethicis *De fine morali.* magis, quam physicis eminentis, afferamus, statuit, teste CICERONE [x]: Vltimum finem siue extremum hominis esse frui principiis naturalibus. Obscura cum haec prima facie sint, sensum eorum ita interpretatur FOVCHERIVS [y], exercendam esse tum intellectus tum voluntatis perfectionem, ita vt nullo vel interno animus, vel externo impediatur obstaculo. Quae explicatio tangit quidem aliquid, non vero totum exhaurit. Recte enim CICERO [z] monuit, vt ex iis, quae superiori sectione disseruimus, liquet: honeste viuere fruentem rebus his, quas primas homini natura conciliet, et veterem Academiam censuisse, vt indicant scripta Polemonis, et Aristotelem eiusque amicos nunc maxime probare. Introduxisse vero Carneadem, non vt probaret, sed vt Stoicis opponeret, summum bonum esse frui his rebus, quas primas natura conciliauisset [a]. Quod dogma latius exsequi opus non est, cum supra id factum sit: nec negamus, haec contra Stoicos vrsisse Carneadem, vtrum vero admiserit intra parietes ad γνωρίμυς, vti suadet seruata Academiae arcana methodus, dici non potest. Ciceronis enim testimonium nondum rem conficit, qui coniectura ductus ita ratiocinatus est, ipseque fatetur, non exploratum esse, quae Carneadi probarentur. Vnde satis haec quoque de Carneadis philosophia dicta sunto.

§. VII. Carneadem excepit in Academiae cathedra CLITOMACHVS, *Clitomachus.* Carthaginiensis, patria lingua Asdrubal dictus [b], patre Diogneto, quem Poeni Maharbalem dixere, prognatus. Coepit vero iam domi φιλοσοφεῖν, vt ait LAERTIVS, quod non ita intelligendum est, vt transtulit Latinus inter-

Eee ee 2 pres

t) IDEM de fato c. 14.
u) loc. cit.
x) IDEM de finib. L. II. c. 11.
y) loc. cit. p. 156.
z) Acad. Qq. L. II. c. 42.
a) De fin. l. II. c. 11. L. V. c. 7. conf. BAYLE l. c. not. K. FOVCHER l. c. Elegans vero morum praeceptum a Carneade profectum apud CICER. de fin. L. II. c. 18. conf FOVCHER. l. c. BAYLE l. c.
b) LAERT. L. IV. §. 67. PLVT. de fort. Alex. T. II. p. m 347. MENAG. ad l. c. Laërt. et, qui docte de hoc nomine commentatur SAM. BOCHARTVS Geogr. Sacr. L. II. c. 12. p. m. 824. Asrubaal, dominus ad pugnam cinctus, hinc mutatum nomen in Graecum Clitomachus.

pres, et accepit quoque STANLEIVS [c], quod etiam apud suos in lingua patria philosophiam docuerit; eam enim Athenas delatus demum didicit, sed φιλοσοφῶν apud barbaros omnem literaturam, quibus ad philosophiam praeparabantur animi significauit [d]; licet et hoc potuit dixisse Laërtius, in patria, antequam in Graeciam veniret, philosophiae principiis fuisse imbutum. Certe tum non imparatum plane a literis fuisse, quod STEPHANVS [e] tradit, ratio illorum temporum facile euincit, quibus Graecanica eruditio in Africa passim florebat. Fuit vero, notante CICERONE [f], homo et acutus, vt Poenus et valde studiosus ac diligens, quibus ingenii et industriae opibus diues Athenas se contulit, vt philosophiam disceret. Factum id esse, quum annum aetatis ageret XL. LAERTIVS [g] tradit; EVSTATHIVS [h] vero XXVIII. ponit, quem Laërtio praefert IONSIVS [i], eo potissimum argumento ductus, quod defuncto Olymp. CLXII. 2. Carneadi, apud quem vsque ad senectutem fuisse dicit CICERO [k], successerit, coeperitque eo tempore σχολαρχεῖν, Academiamque per triginta circiter annos tenuerit, eique defuncto circa Olymp. CLXX. Philo successerit, quem Cicero XII. annos post Romae audiuit. Quibus rationibus inductus suspectam Ciceronis in adducto loco fidem putat, quam tamen saluari posse putamus, si verba: *vsque ad senectutem*, non ad Clitomachum, sed ad Carneadem, valde senem defunctum, referantur. Illud certum est, ad Carneadem se, quamprimum Athenas venit, contulisse, et studiose ab eo imbutum fuisse. Neque tamen ceterarum quoque sectarum doctrinam neglexit, sed in Peripateticorum quoque et Stoicorum dogmatibus versatus est [l], ita tamen, vt Academicam sequeretur, quam non tantum ore, summa ingenii, vt Carneades eloquentiae, vi quam in eo laudat CICERO [m], vsus, illustrauit, sed potissimum plurimis scriptis exposuit, quibus praeceptoris, nihil in commentarios referentis, doctrinam maxime exposuit [n]: ad ea saepe numero prouocat Cicero, LAERTIVS vero vltra quadringenta volumina scripsisse, testatur. Interea quatuor de *assensionibus sustinendis* libros laudat CICERO [o], quos male adscribere Carneadi STANLEIVM §. *praecedente* iam notauimus. Librum quoque *de sectis* laudat LAERTIVS. Singulare est, quod STOBAEVS [p] de eius morte refert: morbo correptum cum in veternum incidisset, vbi euigilauit, dixisse: nihil me fallet amor vitae, sicque violentas sibi intulisse manus. Condiscipulum habuit Aeschinem Neapolitanum philosophum Academicum, Melanthii Rhodii quoque discipulum; itemque Charmidem, qui et eius institutione vsus est, de quo in sequentibus dicemus.

Placita Clitomachi.

§. VIII. In philosophiae vero Academicae placitis a magistri ore non recessit, vt ex iis videre est, quae ex libris *de assensu retinendo* nobis seruauit CICERO [q], qui refert, statuisse:

I. Esse

c) Hist. phil. P. IV. p. 407.
d) Dictum hac de re in prolegomenis.
e) v. Καρχηδών.
f) Lib IV. c. 31. Qq. Acad. g) loc. cit.
h) Ad Dionys. περιηγ. v. 196.
i) De Script. Hist. phil. L. II, c. 14.
k) loc. cit. l) LAERT. l. c. m) loc. cit.
n) LAERT. l. c. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 56. IONS. l. c.
o) Ib. L. IV. c. 32. p) Serm. XLVIII. p. 120.
q) CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 32. cf. HVET. de la foiblesse de l'Esprit humain L. I. ch. 14. §. 21. p. 116 sq.

I. Esse rerum eiusmodi dissimilitudines, vt aliae probabiles videantur, aliae contra: id autem non esse satis, cur alia percipi posse dicas, alia non posse: propterea quod multa falsa probabilia sint, nihil autem falsi perceptum et cognitum possit esse.

II. Vehementer errare eos, qui dicant, ab Academia sensus eripi, a quibus nunquam dictum sit, aut colorem, aut saporem, aut sonum nullum esse: illud modo disputari, non inesse in his propriam, quae nusquam alibi esset, veri et certi notam.

III. Dupliciter dici assensum sustinere sapientem: vno modo cum hoc intelligatur, omnino eum rei nulli assentiri: altero, cum se a respondendo, vt aut adprobet aliquid, aut improbet, sustineat, vt neque neget aliquid, neque aiat.

IV. Id cum ita sit, alterum placere, vt nunquam assentiatur, alterum tenere, vt sequens probabilitatem vbicunque haec aut occurrat, aut deficiat, aut etiam aut non respondere possit; nec vt placeat, eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moueri tamen, non agere aliquid, quibus relinquitur, eiusmodi visa adprobari, quibus ad actionem excitemur: item ea, ad quae interrogati in vtramque partem respondere possumus, sequentes tantummodo, quod ita visum sit, tum sine assensu: neque tamen omnia eiusmodi visa approbari, sed ea quae nulla re impedirentur.

V. Sequendam eam probabilitatem, in quam cum vehementi inclinatione ac delectu animus propendet, quaque mouetur ad consensum, vt non tantum non resistat, sed cum vehementi propensione obsequatur [r].

VI. In doctrina de bono voluptatem cum honestate, quod et Calliphо fecit, coniunxisse, testatur CICERO [s].

VII. Ceterum in doctrina de Deo Clitomachum magistri obiectiones contra theologiam Stoicorum studiose collegisse, male propterea notatum, supra in Carneade diximus, monuimusque, perperam ideo inter atheos referri Clitomachum [t].

VIII. Rhetoricae porro infensissimum hostem fuisse, ait SEXTVS EMPIRICVS [u], et ex hominum societate eiiciendam statuisse.

IX. Dialecticam lunae comparabat, quae assidue siue crescat siue decrescat [x]. Qua comparatione fortunam Academiae designare voluisse videtur, quae post maxima incrementa discipulorumque ingentem sub Arcesila numerum, decreuit, a Carneade vero resuscitata noua augmenta cepit. Prout itaque dialectica ingenio et eloquentia ornatur, ita quoque vel incrementa vel decrementa capit.

§. IX. Quartae quam nonnulli ponunt [y], Academiae auctor est PHILO Larissaeus, Clitomachi per complures annos discipulus [z], cui in cathedra Olymp. *Philo quartae Academiae conditor.*

r) SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. L. I. c. 33. f. 230. FABRIC. ad h. l.

s) Tusc. Qq. L. V. c. 30. vbi tamen Codd. quidam Dinomachus legunt.

t) Conf. REIMMANN. Hist. ath. c. XXXIII. §. 5. p. 172.

u) Adu. Rhetor. f. 20.

x) STOBAEVS Serm. CCXII. p. 715.

y) SEXT. EMPIR. Pyrrh. hyp. L. I. c. 33. f. 220. EVSEB. Praep. Eu. L. XIV. c. 9. p. 726.

z) CICERO de Orat. L. III. c. 16. Acad. Qq. L. IV. c. 6. Numenius apud EVSEBIVM l. c.

Olymp. CLXX. successit, si temporum rationes supra in Carneadis vita initas sequamur. A. V. C. DCLXII. iam celebrem fuisse ex CICERONIS *de Oratore* disputatione liquet, et A. V. C. DCLXV. bello Mithridatico profugum Cicero Romae audiuit: quae circumstantiae non parum eam sententiam iuuant, quae A. V. C. DCLIII. Philonem Academiae cathedrae admotum statuit [a]. Is tanta eruditione, eloquentia morumque elegantia fuit, vt eum Romani super omnes Clitomachi discipulos admirarentur [b], quae causa quoque fuit, vt positis doctrinae rudimentis Cicero illum philosophantem audiret [c]. Mirum itaque non est, quod tradit CICERO [d], *viuo eo patrocinium Academiae non defuisse;* nam alio tempore rhetorum praecepta, alio philosophorum tradere illi institutum erat [e]. Etsi vero negauit ipse, duas Academias esse, erroremque eorum, qui ita putarent, coargueret [f]; visus tamen est nonnullis aliter de incertitudine et cohibendo assensu docuisse, quam, qui ante eum scholam in Academia tenebant, et, quod AVGVSTINVS [g], ait, ad primam Academiam propius accessisse. Quod vt curatius cognoscatur, ex SEXTO EMPIRICO [h] tenendum, dixisse Philonem: quantum ad Stoicum criterium, id est, phantasiam comprehensiuam, res esse incomprehensibiles, quantum autem ad naturam rerum, comprehensibiles. Statuebant enim Stoici: criterium, siue, vt Ciceronis ore loquamur, iudicium cogniti et incogniti esse τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν [i], vnde alio loco CICERO [k]; eum ita negasse, quod quicquam comprehendi posset, si illud esset, quod Zeno definiret. Plures vero Philones, philosophi quoque, cum fuerint [l], noster cum aliis, quod viris doctis accidit [m], confundendus non est. Contubernalem habuit CHARMIDAM, quem cum Philone eo tempore exornasse Academiam, veteres tradunt, quemque in vno alteroue Ciceronis loco pro Carneade ponendum esse, acute vidit IONSIVS [n]. Laudatur is, propter memoriae fidelitatem, artificio plurima, quae legerat, comprehendentem [o]. Fuisse vero, Academicos hos diligentes quoque et acutos in philosophia morali, egregius Philonis locus, quem seruauit nobis STOBAEVS [p] suadet, qui cum longior sit, quam vt hic locum capiat, omnino ipse legendus est. Eo vero tendunt omnia: philosophum medico similem esse, vt scilicet primum curationem aegroto persuadeat,

Clarmidas.

a) IONSIVS de Script. hist. philos. Lib. II. c. 14. p. 185 seq.

b) PLVT. in vita Ciceron. T. VI. p. m. 18.

c) PLVT. l. c. CICERO ad famil. L. XIII. ep. I. L. IX. ep. 8. eius itaque a partibus stetit in Quaestionibus Academicis. conf. de N. D. L. I. c. 3.

d) IDEM Qq. Acad. L. IV. c. 6.

e) IDEM Tusc. Qq. L. II. c. 3.

f) IDEM Acad. Qq. L. I. c. 4.

g) Adu. Academ. L. III. c. 18. vbi eum vocat hominem circumspectissimum, qui ad Platonis auctoritatem Academiam, legesque reuocare aduersarios cedentes iam coeperit.

h) loc. cit. f. 235.

i) LAERT. L. VII. f. 54.

k) loc. cit. L. IV. c. 4

l) Catalogum eorum habes apud IONSIVM de Script. philos. L. III. c. 4. p. 221 seq. et FABRICIVM Bibl. Gr. Vol. III. p. 118 seqq

m) Confundit nostrum cum Philone dialectico ALDOBRAND. ad LAERT. L. VII. f. 16. et STANLEIVS quoque Hist. phil. P. IV. p. 409. Quae enim SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. L. II. f. 220. Adu. Math. L. VIII. f. 113. de Philonis opinione circa propositiones complexas f. conditionatas habet, ad hunc Dialecticum Stoicumque, non ad Academicum referenda sunt. Conf. FABRIC. ad h. l.

n) loc. cit. p. 185.

o) Tusc Qq. L. I. collato PLINIO Hist. nat. L. X. c. 16.

p) Serm. CCXII. p. 715. Reuocauit hanc philosophandi methodum nostra aetate VINCENTIVS PLACCIVS, et imprimis Io. FRANC. BVDDEVS.

deat, tum vero adhibeat partim sublatis morborum causis, partim sanitatis efficientibus substitutis: Ita eum hominem ad virtutem incitare, et calumniantes refellere; tum vero falsas opiniones tollere, quibus animae iudicium inficitur, verasque substituere: tertio, vt medicus ad sanitatem, sic omnia referre ad beatitudinem; quarto, vt medicus praecepta tuendae sanitatis tradit, ita philosophum vitae praecepta exponere, quibus opus est ad finem conferuandum; quae vel ad vitam communem vel ad ciuilem referenda sunt.

§. X. Philonis discipulus fuit ANTIOCHVS ASCALONITA, ab Academiae placitis ita recedens, vt quinta inde Academiae facies SEXTO EMPIRICO [q] memoretur. Alia is enim incedendum via ratus, non ad oppugnandas, sed conciliandas inter se et cum Academia sectas reliquas animum applicuit [r], et a Carneadis sententia deficiens vel sensuum euidentia, vel vt visum quibusdam ambitione ductus atque aemulatione Clitomachi et Philonis discipulorum, vel etiam praeceptis magistri Stoici Mnesarchi, quem diligenter audiuit [s], Stoicam sectam in Academiam transtulit; vnde dictum: *ipsum in Academia philosophari Stoico more* [t]; et a CICERONE [u]: *quamuis Academicus appellaretur, tamen, si perpauca mutauisset, germanissimum Stoicum fuisse.* Quod ita intelligendum est: eum, relicta Arcesilai et Carneadis via, ad veterem, quod testatur CICERO [x], Academiam rediisse, et antiquorum sententiam diligentissime prosecutum fuisse [y]: Aristotelem vero et Xenocratem secutum [z], Stoicos cum Peripateticis, hos cum Academia vetere concinere, verbis discrepare [a], qua de re librum eum ad Balbum misisse ait CICERO. Et haec causa quoque fuit, cur praeceptorem Philonem libro refelleret [b]. Etsi vero ab Academicis, quibus fauebat quoque CICERO, doctrinae, quam is inuehebat, nouitas improbaretur, audiuit tamen eum CICERO [c], captus eloquentia eius et linguae volubilitate, et Lucullus quoque secum habuit, cum is in Asia Quaestorem, et post aliquot annos Imperatorem ageret. Fuisse enim acutissimum et politissimum suae memoriae philosophum, CICERO [d] testatur: id quod Atticum quoque ei conciliauit. *Antiochus quintae Academiae conditor.*

§. XI. Est haec series et successio scholae Academicae [e], a Platonis aetate ad Olymp. CLXXV. qua Antiochus Academiae praefuit: tum enim Academiae longo tempore florentis doctores tumultibus belli dissipati et in varias terras disiecti sunt: Academica vero philosophandi ratio, quam Romani Graeciae facti domini ibi didicerunt, Romam potissimum translata est, noua ibi fortuna vsa. Quam quia vna serie in altera historiae philosophicae periodo enarrare historiamque sectae Platonicae, per septem fere secula inter gentiles philosophos caput extollentis, condere ordo tractationis poscit, nihil in praesentia habemus, quod capiti huic addamus [f]. *Academiae finis.*

q) loc. cit. r) PLVT. loc. cit.
s) Numen. apud EVSEB. l. c. conf. AVGVST. l. c.
t) SEXTVS l. c. f. 235. u) Acad. Qq. L. IV. c. 43.
x) Ib. L. IV. c. 22. y) IDEM de fin. L. V. c. 3. 5.
z) ID. Ac. Qq. L. IV. c. 45. a) ID. de N. D. L. I. c. 7.
b) IDEM Ac. Qq. L. IV. c. 4. c) PLVT. l. c.
d) CICERO l. c. L. IV. c. 3.
e) Aliter paulo ordinat successionem Academiae SVIDAS T. III. v. Platon p. 124. qui ita philosophans secutos esse ait: Plato, Speusippus, Xenocrates, Polemo, Crantor, Crates, Arcesilaus, Lacydes, Euander, Hegesinus, Carneades, Harmadas (pro quo legendum Charmides) quae tamen non omnia accurata esse, ex dictis constat.
f) Conferendus interim HVETIVS de la foiblesse de l'Esprit humain L. I. ch. 14 seq.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

DE ARISTOTELE ET SECTA PERIPATETICA.

SECTIO I.

DE ARISTOTELE EIVSQVE PHILOSOPHIA.

§. I.

Ordo tractationis.

Enarrauimus hactenus, quanta potuimus, diligentia historiam sectarum, quae ex Socratis institutione prodierunt; et imprimis Platonis scholam luculenta historiae face illustrauimus: restat, qui ex Academia prodiens considerandus nobis est, vnus Platonis discipulus, et ingenii acumine, et systematis philosophici noua excogitata facie, et famae per omnia fere ad nostra vsque tempora, secula immortalis celebritate reliquis notior, ARISTOTELES. Qui cum nouam sectam condendo, non a praeceptore tantum, sed et ab omnibus, qui ante eum floruerunt philosophis doctrina per totum philosophiae ambitum secessum facere constituisset, faciem quoque dogmatum philosophicorum mire innouauit, et asseclas reliquit atque philosophorum genus, Peripateticos dictos, miris fatis doctrinae successionem ad patrum vsque nostrorum memoriam atque nostram etiam aetatem decurrentem, omniumque scientiarum circulis mire se implicantem. Quo cum factum sit, vt magnum in aliis quoque disciplinis momentum ea haberet, digna est cuius cum auctore historiam attento et praeiudiciis non occupato perlustremus oculo.

Scriptores de Aristotele.

§. II. Tanta vero fuit Aristotelis Stagiritae, inter multos alios, hoc nomine inter veteres non ignobiles passimque nominatos [a], existimatio, vt nulla fere aetate deessent, qui nobilissimi philosophi vitam atque historiam describerent. Ex veteribus quidem complures in hoc stadio cucurrerunt, quorum tamen ex parte scripta deperdita sunt, e. g. Apelliconis Teii, Hermippi etc. [b] quae non moramur. Ex iis, quae ad nostra tempora durarunt, primus locus dandus est DIONYSIO HALICARNASSEO, nobili scriptori, qui in *epistola prima ad Ammaeum* sibi amicissimum, *de aetate scriptorum Demosthenis et Aristotelis* differens, et demonstraturus, Demosthenem artem rhetoricam non didicisse ex Aristotele, neque orationibus suis ad eius praecepta conformatis omnium oratorum praestantissimum euasisse, breue simul vitae Aristotelis compendium exhibuit, quod in Demosthenis

a) Octo Aristoteles nominat LAERTIVS L. V. f. 35. viginti et vnum IONSIVS in diss. de histor. Peripatetica §. 1. p. 402 seqq., quibus vndecim addit de Script. histor. philos, L. I. c. 12. p. 60 seqq. quos repetit MENAGIVS ad loc. cit. Laërt.

b) Prouocat ad eos LAERTIVS l. c. enumerat vero IONSIVS l. c. passim.

mosthenis et Aristotelis operibus hodie legitur [c]. Post Dionysium proximus debetur locus DIOGENI LAERTIO, qui more suo ex plurimis veterum commentariis Aristotelis vitam consarcinauit [d]. Post hunc ex secta eclecticorum aliquis, quem alii AMMONIVM HERMEAE esse volunt, alii IOANNEM PHILOPONVM in *prolegomenis commentarii in categorias* vitam Aristotelis enarrauit [e], quae eius operibus plerumque praefigi solet. Ab hoc pleraque desumsit, suisque auxit ANONYMVS scriptor vitae Aristotelis, quam *Latinae Operum Aristotelis versioni* [f] praefixam iterum edidit, et eruditas notas adiecit PETRVS IOANNES NVNNESIVS, suffixam *Institutionibus philosophiae Peripateticae*, auctamque oratione *de causis obscuritatis Aristotelis eiusque remediis* [g]. Praeter hos ANONYMVS quoque Graecus vitam Aristotelis exposuit, quem diu in bibliothecarum forulis latentem, passimque viris doctis laudatum in lucem protraxit, et *Commentariis in Diogenem Laërtium* inseruit AEGIDIVS MENAGIVS [h]. Tacemus SVIDAM [i] et HESYCHIVM illustrem qui vitam huius philosophi non praetermiserunt; illi enim veteres ante se et Suidas quidem Anonymum Graecum exscripserunt. Ex recentioribus multi enarrandi essent, si id ageremus, qui biographiam celeberrimi viri nobis dederunt, qua in re IO. BAPT. GVARINI Veronensis [k], PETRI ARETINI [l], HIERONYMI GEMVSAEI [m], PHILIPPI MELANCHTHONIS [n], IO. IAC. BEVRERI [o], aliorumque minorum gentium hominum [p] diligentia laudari solet. Memorari tamen prae reliquis merentur ANDREAS SCHOTTVS, ex societatis Iesu theologis vir celeberrimus, et FRANCISCVS PATRICIVS. SCHOTTVS enim *Aristotelis ac Demosthenis vitas comparatas Olympiadibus ac praeturis Atheniensium digestas* [q] diligenter enarrauit, temporisque eiusdem rebus gestis Philippi et Alexandri regum illustrauit, et ad temporum quoque rationes accurate respexit, sicque et Demosthenis et Aristotelis historiae amplissimam lucem accendit, dignus, qui frequentius occurrente editione diligentius legi posset. PATRICIVS vero, dum Platonis caussam contra Aristotelem integro eoque eruditissimo commentario, quem *discussionum Peripateticarum* titulo ornauit, agit, tomo primo prolixe libris

c) Post Graecam H. STEPHANI editionem, Latinam versionem dedit H. WOLFIVS inter Opera Demosthenis repetitam in Opp. Aristotelis cura Is. CASAVBONI in fronte Tomi primi ANDREAE vero SCHOTTI versio, extat in editione operum Dionysii Sylburgiana et Hudsoniana.

d) L. V. praefixit eam Opp. Aristotelis Is. CASAVBONVS, cuius commentatores simul consulendi sunt.

e) Conf. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. IV. p. 163.

f) Venet. 1496. fol. conf. FABRIC. loc. cit. Vol. II. p. 174.

g) Recudi fecit hanc Syllogen L. HOLSTENIVS Lugd. Bat. 1621. quae editio repetita est Helmestadii 1667. 4.

h) p. 201. ed. Wetsten.

i) T. I. Aristotelis p. 327.

k) Vita Aristotelis.

l) Vita Aristotelis.

m) De vita Aristotelis, eiusque operum censura.

n) Orat. de Aristotele T. III. Declam. p. 339 seqq.

o) De vita Aristotelis Bas. 1581. 8.

p) Pertinent huc carmen antiquum et insulsum de vita et morte Aristotelis, quod exhibetur Act. Philos. Vol. III. p. 345 seqq. et MELCH. WEINRICHII Oratio apologetica pro Aristotele, aduersus calumnias et criminationes, Francisci Patricii Lips. 1611. 4. de quo schediasmate curatius diximus in Germanico Hist. Phil. opere T. II. p. 977 seqq. quae, si tanti videbuntur, consulenda sunt.

q) Aug. Vind. 1603. 4. ad insigne pinus, literis Magni Welseri, cui inscriptus est liber.

libris tredecim de Aristotelis vita, moribus, libris, auditoribus, sectatoribus, expositoribus, interpretibus, sectis, philosophandi ratione egit [r], sicque iudice CONRINGIO [s] de historia philosophiae Peripateticae egregie meruit, licet eam, qua posset, ratione proscinderet [t]. Quod si licuisset IOANNI IONSIO diligentissimo in historia literaria veterum scrutanda viro, quam susceperat, *historiae Peripateticae* telam pertexere, dubium non est, quin reliquorum diligentiam superauisset. Eripuerunt vero praematura virum doctissimum fata humanis rebus, cum vnam tantum ex iis, quas meditabatur, dissertationem conscripsisset [u]: Addi ex nostrae aetatis viris celeberrimis iure suo debent RAPINVS [x] et BAYLIVS [y]. Nos horum virorum celeberrimorum industriam non contemnemus, vbique tamen ad veros historiae Peripateticae fontes respiciemus, fidemque testium sine praeiudicio examinabimus.

Aristotelis natiuitas, educatio, studia.

§. III. Natus est Aristoteles Stagirae [z], Thraciae vrbe [a], in litore sinus Strymonici, quod flumen Thraciam et Macedoniam inter se distinguit. A Philippo vero Macedone limitibus patrii regni extensis, Macedoniae adiecta, coloniisque Graecorum occupata [b], Graecam Aristoteli patriam praebuit. Audiendi itaque non sunt, qui Thracem faciunt, cum ante Aristotelis tempora Graecorum vrbibus adnumerata fuerit [c]. Parente genitus est Nicomacho, qui genus a Nicomacho, Machaonis filio, Aesculapii nepote deriuauit [d]: qui cum artem salutarem more Graecorum a maioribus accepisset [e], eam quoque haud infeliciter exercuit, eaque se Philippi patri, Amyntae regi ita commendauit, vt non tantum tuendam sanitatem ei crederet, sed inter familiares quoque numeraret: Quemadmodum et inter medicos scriptis nomen meruisse veteres testantur [f]. Matrem Aristotelis Phaestiada, alii Phaestida appellant, quam et ipsam genus ab Aesculapio duxisse tradit AMMONIVS: DIONYSIVS tamen HALICARNASSENSIS Chalciden-

r) Vtimur editione Basileensi 1571. fol.

s) In epist. ad Rachelium.

t) Nihil itaque a Patricio accipiendum, nisi quod testimonio fide digno munitum sit, secus ac factum in Obs. Hal. T. III. obs. 10. vbi Patricium auctor sine examine sequitur.

u) Eam, cum disparuisset, laudabili consilio iunxit LAVNOIO de varia fortuna Aristotelis in Acad. Paris. B. HERM. AB ELSWICH.

x) Comparaison de Platon et d'Aristote, vnde sua desumsit MORERIVS.

y) Dict. T. I. art. Aristote. Laudantur etiam GROTIO ep. 358. H. CONRINGII Orationes de Aristotele eiusque philosophia, aliaque eiusdem argumenti IOH. BARTH. NIEMEIERI, quas non vidimus. Quae STANLEIVS habet Hist. phil. P. V. p. 410 seqq. pleraque ex SCHOTTO excerpta sunt. Iudaeorum insulsas de Aristotele narrationes lege et explode apud cel. I. C. WOLF. Bibl. Hebr. P. I. p. 217. 385. et BASNAGE Hist. des Iuifs Tom. III. ch. 7. §. 14. et quos infra nominabimus.

z) LAERT. L. V. §. 1.

a) HERODOT. Polymn. p. 265. THVCYD. L. IV. V. PAVSAN. Eliac. p. 452. conf. SCHOTTVS l. c. p. 4. NVNNESIVS l. c. p. 24. SVIDAS l. c.

b) IVSTINVS L. IIX. c. 3.

c) Inclinat hanc in partem STANLEIVS l. c. sed male, vt ex adductis patet rationibus, quas pluribus exponit VOSSIVS de sectis c. XVII. §. 1. p. 81. Colonia enim Graeca fuit.

d) LAERTIVS, AMMONIVS, et ex his recentiores, NVNNESIVS, SCHOTTVS ll. cc.

e) Hinc ἰατρῶν παῖδες, videndus vero de Nicomacho Aristotelis patre, Medico SVIDAS T. II. art. Nicomachus p. 624. aliique veterum laudati SCHOTTO l. c. add. doctissimi historiae medicae scriptores DAN. CLERICVS Hist. Med. P. I. L. IV. c. 3. p. 267. IO. HENR. SCHVLZ. Hist. med. Per. I. Sect. 3. c. 6. §. 19. p. 313.

f) SVIDAS l. c. Distinguit tamen hunc Nicomachum Stagiritem, PAVSANIAE quoque in Messeniacis memoratum, ab Aristotelis patre et filio Nicomachis FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 348. eundem putat SCHOTTVS et qui eum semper fere sequitur STANLEIVS ll. cc.

cidensis feminae filium facit, ex colonia Chalcide Stagiram deducta[g]. Natus vero est Aristoteles iuxta Apollodorum aliosque veteres Ol. XCIX. 1.[h] XLIV. post natum Platonem anno[i], vbi tamen AMMONIVS et SVIDAS XLII. ponunt[k]. Parentibus Nicomacho et Phaestiade vita functis a Proxeno quodam Atarnensi est educatus, et mature liberalibus artibus innutritus[l], qua in re AMMONIVS ad scripta eius, quae ad rem poëticam et poëtas spectant, itemque ad quaestiones Homericas et libros rhetoricos prouocat, quae scripta tamen anno aetatis XIV. confecisse, quod inde elicit SCHOTTVS[m], nec Ammonius dicit[n], nec probabile est, tam maturi iudicii foetus adolescentem Aristotelem produxisse. Grato semper agnouit hanc gratiam a Proxeno exhibitam animo Aristoteles, et memoriam eius postea statuis honorauit, filiumque eius Nicanorem liberalibus artibus instruxit, adoptauit et haeredem scripsit[o]. Qua ratione vero adolescentiae annos ab eo tempore, donec ad Platonem concederet, exegerit, varie tradunt veteres. Refert enim ATHENAEVS[p], ad Epicuri quandam epistolam prouocans, et AELIANVS[q] Aristotelem iuuenem patriis facultatibus, quas largas accepisset, abliguritis, militiam fuisse secutum, eaque parum illi feliciter cedente pharmacopolam egisse; forte fortuna vero in Peripatum venientem auditis docentium sermonibus philosophiae se tradidisse; quod pro certo admittit PATRICIVS[r], vt habeat, quibus Aristoteli obtrectetur. Negant vero id, qui Aristoteli bene cupiunt, auctoritatem Epicuri et Athenaei, philosophorum famae more suo detrahentium eleuantes et ad AMMONIVM prouocant, testantem oraculo Pythico monitum, vt philosophiae se dederet, ad Platonem venisse[s]. Nec hic certi quid definiri potest, rationibus valde ambiguis[t]; neque tamen, si etiam pro verisimili admittatur, Aristoteli obiici magis potest, quam Polemoni, cui summae laudi ducitur, quod ex luxu ad modestiam et philosophiam transiuerit. Illud dubio caret, eum anno aetatis XVII. Olymp. CIII. 1.[u] Athenas venisse, et dedisse se in disciplinam Platoni. Qui enim cum AMMONIO et OLYMPIODORO[x] eum Socratis discipulum vocant[y], huncque tribus annis audiuisse perhibent, magna se ἀνιστορησίαις et soloecismi chronologici labe commaculant; Socratis enim mors, quae Ol. XCV. 1. accidit, quindecim annis anteuertit natalem

g) ll. cc.
h) LAERT. L. V. f. 9. DION. HAL. l. c.
i) ATHENAEVS L. V. p. 217.
k) Causa discriminis in anno natiuitatis Platonis quaerenda. Annos Vrbis captae, quos notat GELLIVS XVII. 24. exigunt ad rationes chron. NVNNES. et SCHOTTVS l. c. p. 28.
l) AMMONIVS l. c.
m) l. c. p. 20. 21.
n) Ammonius enim ideo tantum ad hos libros prouocat, quod in iis exercitatum studiis Aristotelem fuisse demonstrent. Solebant vero disciplinae encyclicae ante philosophiam disci: vnde recte infert Ammonius, quod isto tempore his se dederit artibus.
o) LAERT. L. V. f. 12 seq.
p) L. IIX. p. 354.
q) L. V. c. 9. add. Aristocles apud EVSEB. praep. L. XV.
r) loc. cit. p. 3.
s) SCHOTTVS l. c. p. 25.
t) Epicurum enim Aristotelis aemulum etsi veritatis amantem fidem non plane mereri comparatio temporum, quibus duae hae sectae emersere probat. Tutissimum igitur nihil definire, quod facit etiam BAYLE l. c. not. A.
u) LAERT. Lib. V. f. 6. DION. HAL. l. c. AMM. loc. cit.
x) Prax. XLII. in Gorgiam Platonis.
y) BESSARIO contra calumn. Platonis et recentissima aetate AVCTOR hist. crit. phil. T. I. p. 366.

lem Ariſtotelis [z]. Adeo vero iudicii, quo pollebat acumine, et ingenii elegantia ſe Platoni commendauit, vt chariſſimus ei fieret, multumque ei diligentia et eruditio eius probaretur: eſtque auctor IO. PHILOPONVS [a], Platonem illum vocauiſſe *mentem ſcholae*, ipſoque abeunte clamauiſſe [b]: *intellectus abeſt, ſurdum eſt auditorium:* ingenii etiam eius feruorem atque alacritatem cum equo frenis cohibendo comparauiſſe, ſupra in Xenocrate diximus. His donis naturalibus acceſſit inſatiabilis diſcendi ardor, et vaſtiſſima lectio, qua per omnes veterum libros curioſiſſime pererrabat [c]; vnde domum eius, domum anagnoſtae Plato vocare ſolebat [d]. Tantusque is librorum heluo fuit, vt Speuſippi aliquando libros tribus talentis emeret [e], et ſi STRABONI [f] fides, primus bibliothecam conſtrueret. Lectionis autem pene infinitae exempla plurima in ſcriptis eius exſtant, quibus tot veterum opiniones obliuioni ereptas debemus, ſumma cum breuitate et iudicio, vtinam etiam tanta fide, quanta eruditione, expoſitas. Viginti vero annos, vsque ad mortem Platonis in eius inſtitutione permanſiſſe, ait AMMONIVS et Latinus vitae eius enarrator [g], id eſt, ad annum aetatis XXXVII. tamque ſancte tum quoque eius memoriam coluiſſe, vt amoris et honoris monumentum aram ei erexerit cum iſta inſcriptione:

Gratus Ariſtoteles ſtruit hoc altare Platoni,
Quem turbae iniuſtae vel celebrare nefas [h].

Addunt et alia amoris erga praeceptorem ſigna; conſcriptam in eius laudem orationem [i], atque epigramma, et quae huius generis ſunt alia. Non reticendum tamen eſt, quod in contrarium quidam veteres tradunt [k]: Ortam fuiſſe maximam animorum diſſenſionem inter Platonem et Ariſtotelem, eo quod vitam huius atque corporis habitum et ornatum ille non probaret. Ariſtotelem enim et veſtibus et calceamentis pretioſioribus, et tonſura, quam Plato improbabat, annulisque ſe exornaſſe, vultuque cauillationem et irriſionem prae ſe tuliſſe, intempeſtiua vero loquacitate Platonem offendiſſe. Diſplicuiſſe itaque Platoni hominem, eique praepoſuiſſe Xenocratem, Speuſippum, Amiclam, et alios, quos tum honoribus proſequeretur, tum diſputationum ſuarum participes eſſe pateretur. Quum vero quodam tempore Xenocrates in patriam iter ſuſcepiſſet, Ariſtotelem cum diſcipulorum ſuorum caterua ad Patonem adiiſſe, apud quem Speuſippus morbo laborans non aderat: Platonem LXXX. annum agentem memoriae fere deſtitutum fuiſſe, Ariſtotelem itaque eum ſophiſticis quaeſtionibus

z) Reiecerunt itaque fabulam praeter LEON. ARETINVM, et OCT. FERRARIVM laudatos SCHOTTO l. c. p. 24 NVNNESIVS et VOSSIVS ll. cc. add. BAYLE l. c. not. D. praeter rationem itaque haeret PATRICIVS l. c.

a) Ὁ νοῦς διατριβῆς, PHILOP. de mundi aeternit.

b) Vetus interpres apud NVNNES. l. c. p. 12.

c) LAERT. L. X. ſ. 27.

d) AMMONIVS l. c.

e) GELLIVS N. A. L. III. c. 17.

f) L. XIII. p. 609.

g) Prouocat is ad Ariſtotelis epiſtolam ad Philippum. Conſentiunt DION. HALIC. Apollodorus apud LAERTIVM L. V. ſ. 9.

h) AMMONIVS l. c.

i) OLYMPIODORVS l. c. NVNNESIVS l. c. p. 64.

Ceterum refert ATHENAEVS L. VIII. p. 354. et AELIANVS L. IX. c. 22. eum, donec in conuictu Platonis eſſet, medicinam exercuiſſe, atque in taberna medicamenta vendidiſſe, id vero nec cum contentione ſtudiorum Ariſtotelis conuenit, et reiicit atque refutat Ariſtocles apud EVSEB. praep. L. XV. c. 2.

k) AELIAN. L. III. c. 19.

bus ex insidiis adorientem, magnaque cum ambitione quaestiones nectentem, ingratum se praebuisse. Platonem itaque decessisse ex Peripato, et domi priuatim cum familiaribus discurrisse. Exactis tribus mensibus Xenocratem ex peregrinatione reducem inuenisse Aristotelem in loco Platonis, causamque absentiae rogantem responsum tulisse, Aristotelem eum ex Peripato expulisse. Xenocratem itaque Platonem accedentem eum cum viris summae existimationis differentem inuenisse, et humaniter salutasse, nullum tamen hac de re verbum cum illo collocutum, sed collectis commilitonibus suis vehementer obiurgauisse Speusippum, quod Aristoteli cessisset ex Peripato; maximisque contra Aristotelem viribus pugnauisse, eoque contentionis progressum esse, vt eum eiiceret, et Platonem in consuetum locum restitueret. Adiiciunt alii [l], Platonem, eo quod se superstite scholam ei aduersam in Lyceo erexerit, aegerrime id ferentem dixisse: Aristoteles in nos haut secus, ac in matres equorum pulli, recalcitrauit, eamque ob caussam pullum plerumque Aristotelem appellasse. Multum haec narratio placet PATRICIO [m] aliisque [n], qui eius in premendo dicteriis Aristotele, vestigiis insistunt, si tamen verum fatendum est, sine magna veri specie. Refert enim Aristocles apud EVSEBIVM [o], totius auctorem narrationis fuisse Aristoxenum: de eo vero SVIDAS [p] tradit, eum statim, postquam viuis excessisset Aristoteles, varias ei calumnias aspersisse, vindictae actum studio, quod ei Theophrastum praetulisset Aristoteles, quem scholae praeficeret, quamuis magna iam inter discipulos auctoritate et fama is vti coepisset. Fide itaque testis labante, quid de ista narratione statuendum sit, facile colligi potest. Nec male monet AMMONIVS [q], verisimile haut esse, potuisse Aristotelem magistrum schola eiicere, vel nouam, eo viuo, condere, cum magna ea aetate Chabriae atque Timothei extiterit auctoritas, qui imperatores Atheniensium sanguine Platoni iuncti, tantam iniuriam a viro iuuene non passi fuissent. Adiiciunt his alii [r], non parcere tantum Aristotelem Platonis nomini refutando, sed ter quoque perhonorificam eius facere mentionem. Nec dissensus scholae eius a Platone vrgeri potest. Vt enim taceamus, quod regerit AMMONIVS, Aristotelem pari iure gauisum, potiorem veritatis curam habuisse omni amicitia; demonstrari non potest, Aristotelem viuo praeceptore nouum systema condidisse. Quod si coniecturis locus est, probabile est, aemulationem, quam inter Isocratem vel Xenocratem et Aristotelem intercessisse LAERTIVS [s] et CICERO [t] referunt, occasionem fabulae struendae subministrasse. Quod si concedamus, quod a iuuene feruidi ingenii summaeque alacritatis, freno quasi coërcendae facile expectari potest, licentius interdum contra praeceptorem disputasse, quam Plato, cui Pythagoreorum αὐτὸς ἔφα tantopere placuit, ferre potuit,

 et

l) IDEM L. V. c. 9. LAERT. L. V. f. 2.
m) loc. cit. p. 3.
n) Obseru. Halens. T. VIII. obs. 10. p. 290.
o) Praep. L. XV. c. 2.
p) T. I. v. Aristoxenus p. 327.
q) loc. cit.
r) FORT. LICET. de piet. Arist. cons. SCHOTTVS l. c. p. 74 seq.
s) L. V. f. 3.
t) De Orat. L. III.

et ita indignationem praeceptoris meruisse: nihil tamen hoc lucrabitur fabulae omni verisimilitudine destitutae, vnde recte ea relicitur. Noster est hac in re P. BAYLE [w].

Conuictus Hermiae.

§. IV. Platoni Ol. CVIII. 1. vita functo cum successisset Speusippus, vt supra demonstratum est, grauiter id ferens Aristoteles Athenas relinquendi consilio capto ad Hermiam eunuchum, Atarnensium in Mysia tyrannum, qui eius antea apud Platonem condiscipulus fuit, se contulit [x], quocum amicitiam prius cum Athenis simul essent, inierat. Excepit eum Hermias non sine magna honoris et beneuolentiae testificatione, et hospitium aliaque amicitiae beneficia lubens ei exhibuit; Aristoteles autem, qui magno eum amore erat complexus, triennii spatio quod apud eum exegit, philosophiae praeceptis eum imbuit. Aegerrime itaque ferebat, quod tertio anno ad finem vergente accidisse STRABO [y] auctor est, cum victus a Memnone Rhodio Hermias ad Artaxerxem Persarum regem mitteretur, a quo capitis supplicio affectus est [z]. Nam et hymnum in virtutem scripsit, vt illius amici sui memoriam celebraret, quo integritatem, virtutem, hospitalitatem eius laudibus extollit; eique in Delphico templo statuam posuit [a], et Pythiada, (quam filiam eius fuisse LAERTIVS et post eum ANONYMVS apud MENAGIVM atque SVIDAS [b] aiunt, rectius autem vel adoptiua habetur, vt AVCTOR Etymologici, et alio loco ipse SVIDAS [c] habet, vel ἀδελφιδῆ, siue ex fratre filia intelligitur) commendatissimae virtutis feminam, quam liberis destitutus Hermias haeredem scripserat [d], his illius fatis in summis angustiis constitutam pia amici optimi memoria, vt ipse scribit in *epistola ad Antipatrum* [e], in vxorem duxit, et eam integerrime amauit. Magnum vero hic quoque campum inueniunt [f] Aristotelis obtrectatores, vitam moresque eius accusandi. Amicitiam enim arctissimam inter eum et Hermiam inhonesta causa nixam pudorem violasse contendunt, impietatisque eum coarguunt, quod non paeane tantum, tanquam deum, Hermiam celebrauerit, sed et tam insano in Pythiada amore fuerit, vt eodem ritu, quo Eleusiniae Cereri Athenienses, sacra ei fecerit, quod viua ea fecisse, quidam tradunt, alii, et in his Lyco, primus calumniae auctor, mortuae ei honorem hunc habitum fuisse asserunt. Facile tamen calumniam palpant, qui sine odio et praeiudicio rem examinant. Qui enim castitatem Aristotelis impuro Hermiae amore pollutam criminantur, non cogitant, illum eunuchum fuisse, scelusque hoc fidem in eo aegre inuenire. Nec ex carmine in amici obitum impietatis conuinci potest, non enim paeana fuisse, quales in laudes Deorum tan-

w) l. c. not. E.

x) LAERT. l. c. f. 4.

y) L. XIII. p. 610. Insidiis circumuentum fuisse a Memnone Hermiam, ex inscriptione statuae, quam ei posuit Aristoteles, apud EVSEBIVM Praep. L. XV. c. 2. colligere est.

z) Ibid. male de hoc Hermia loquuntur ea, quae habet LAERTIVS L. V. f. 3.

a) Aristocles apud EVSEBIVM l. c.

b) ll. cc.

c) T. I. v. Hermias p. 859. quam Suidae inconstantiam nemo miretur, solet enim veteres sine iudicio et memoria exscribere.

d) Demetrius Magnes apud LAERT. l. c. Prima opinio eo refutatur, quod eunuchus Hermias fuerit; vnde et illi refutantur, qui pellicem eius fuisse dicunt, conf. SCHOTTVS.

e) l. c. p. 80. apud EVSEBIVM l. c.

f) Citati, vid. LAERT. l. c.

tantummodo canebantur, sed scholion, id est, conuiuale canticum contra Demophili calumnias ipse, qui alias philosophis minime parcit, ATHENAEVS [g] demonstrauit. Nec, quae de culta Pythiade diuinis honoribus dicuntur, fidem merentur: qua ratione enim tam effrenis impietas, qua intolerabiliorem apud Athenienses non fuisse, ratio mysteriorum Cereris tam sancte cultorum testatur, Graecorum oculos et vindictam effugisset, et non Aristoteles tanquam laesae diuinae maiestatis reus fuisset damnatus [h]? Nec improbi erga hanc feminam amoris accusari philosophus potest, qui non pellicem eam habuit, sed vxorem duxit, commiseratione miseriae eius commotus. Quae circumstantiae cum satis innocentiam Aristotelis vindicent, occasionem dedere Apelliconi Teio apologiam eius scribendi [i], ab Aristocle apud EVSEBIVM probatam. Historici itaque fidem violauit PATRICIVS [k], qui has calumnias recoxit, et lectori pro veris obtrusit: Indignum scilicet philosopho causam suam calumniis et obtrectationibus agere, cum nihil ad systematis alicuius veritatem vel falsitatem faciat auctoris vita, bene vel male acta, nisi in scelerum patrocinium rationibus pugnet; improbandusque mos illorum est, qui philosophiam Aristotelis refutari reiicique non posse putant, nisi conuitiorum plaustra in virum de bonis artibus et scientiis egregie meritum coniecerint. Abiiciendae itaque ex Aristotelis historia istae fabulae, a Lycone et Aristippo, Aristotelis aduersariis ortae et excogitatae [l], vt, quem oderant, aegre ei facerent, memoriamque eius commacularent.

§. V. Hermia capto et suspendio necato Mitylenas profugit Aristoteles, quocum Xenocratem quoque quendam confugisse, STRABO [m] auctor est. Factum hoc praetore Eubulo, Olymp. CVIII. 4. [n] Errat itaque STANLEIVS [o], qui hanc fugam omittit, quod facit etiam PATRICIVS, et hoc anno in aulam Macedoniae regis venisse contendit. Hoc enim et testimoniis DIONYSII HALICARNASSEI atque LAERTII [p] contrarium est, et rationibus temporum chronologicis Apollodori, qui praetore Pythodoto Ol. CIX. 2. ad Philippum se contulisse, Alexandro XV. aetatis annum agente, scripsit. Cum enim Philippus filio alta iam tunc spiranti magnumque animum et consilia prodenti de praeceptore dispiceret, qui animum eius regno futuro aptum fingeret, Aristotelem delegit, et humanissima epistola [q] in aulam vocauit, sperans, vti ipse scripsit, ita filium ab eo educatum iri, vt et parente et regno futuro dignus euaderet. Egregie ibi rationibus ad quas vocatus erat, prospexit Aristoteles; cum enim non Platonis more scholae tantum mores suos finxisset, sed vitae quoque et auiae,

Mora in aula Philippi et Alexandri M.

g) L. XV. p. 694.

h) conf. BAYLE l. c.

i) De Aristotelis et Hermiae familiaritate, teste Aristocle apud EVSEBIVM l.c. conf. IONSIVS de Scr. H. P. L. II. c. 15. p. 195.

k) l. c. p. 4. quem ideo amare satis castigat Is. CASAVBONVS ad LAERT. l. c. Non itaque sine examine sequi debuisset Patricium auctor Obs. X. T. III. Obs. Hal p. 230. qui ideo Aristotelem atheismi practici insimulauit.

l) Aristocles l. c.

m) l. c. Xenocratem vero Platonicum fuisse credibile non est, cui cum Aristotele grauis intercessit aemulatio.

n) LAERT. DION. HALIC. ll. cc.

o) l. c. p. 410. qui tamen ad Apollodorum prouocat, quem festinanter forte inspexit.

p) l. c. §. 10. conf SCHOTTVS p. 86.

q) Seruauit eam GELLIVS L. IX. c. 3 conf PLVTARCH. de fort. Alexandri Orat. I. T. II. p. 346 seq.

aulae, ita gratiam et beneuolentiam Philippi, et Olympiae meruit, vt summo apud eos loco esset, multisque atque magnis gratiae speciminibus eum complecterentur. Statuam ipsi poni iusserunt [r], immo ea Philippus in illum erat voluntate, vt non infimam ei partem in administrando consiliis eius regno concederet. Ceditque in laudem Aristotelis, quod vitae eius enarratores [s] adiiciunt, vsum fuisse ea auctoritate Aristotelem tam ad priuatorum, quam ad publica emolumenta, qua in re ad Philippi epistolas prouocat Latinus AMMONII interpres. Affertque exemplum PLVTARCHVS [t]: Philippum precibus Aristotelis inductum Stagiram, patriam eius collapsam restaurasse, id quod alii [u] tamen Alexandro tribuunt, conseruaruntque eius beneficii memoriam Stagiritae festo die in memoriam ciuis tam egregie de patria meriti, quem Aristoteleum dixere [x]. Philippus quoque Stagiritanis scholam et gymnasium Nymphaeum prope Miezam attribuisse [y], et Aristoteli permisisse dicitur, vt ciuibus suis leges poneret [z]. Tantaque non beneuolentia tantum, sed et familiaritas inter Philippum Olympiamque et Aristotelem fuit, vt turpitudinis suspicionem vix effugeret, quo nomine Theodoritum Chium pupugisse Alexandrum refert PLVTARCHVS [a]. Neque defuit officio suo Aristoteles, a quo maiora se beneficia, vel, quod ait PLVTARCHVS [b], maiorem ad rem gerendam commeatum, quam a Philippo patre se consecutum fuisse, fassus est Alexander. Huic enim debebat, quod pulcherrimis instructus rei gerendae consiliis in bellum profectus est, huic philosophiam debebat, qua animum sibi comparabat intrepidum, fortem, magnum, ad res omnes paratum; eumque, si vitam et res gestas magni regis intuearis, ita formauit, vt quod de moribus Aristoteles praecepit, ipse in vita factisque re ipsa maxime probaret, sicque Aristotelicis praeceptis formatus ad vniuersi orbis imperium grassaretur [c]. Quanquam enim nimius in eo sit PLVTARCHVS, qui Alexandro M. Aristotelis opera philosophia imbuto inter philosophos purpuratos locum deberi contendit [d], fatendum tamen est, naturam et ingenium Alexandri, accedente

r) Lat. Interp. AMMONII p. 15.

s) AMMONIVS l. c.

t) loc. cit.

u) PLINIVS L. VII. c. 19. AMMONIVS l. c. AELIAN. V. H. L. III. c. 17.

x) AMMON. loc. cit.

y) PLVT. loc. cit.

z) LAERT. loc. cit.

a) De exil. T. II. p. m. 524. quod ad Hermiae familiaritatem perperam retulit STANLEIVS l. c.

b) De Alex. T. II. p. m. 346. Solebat vero dicere, a patre se habere, vt viueret, ab Aristotele vero, vt bene viueret.

c) Prolixe in hanc virtutis Alexandri M. ab Aristotele formatae indolem inquisiuimus in meditatione philosophica de falsa virtute exemplo Alexandri M. illustrata, Ienae 1719. 4.

d) Vrget imprimis PLVTARCHVS l. c. vt euincat, Alexandro M. philosophi nomen deberi: 1. Habuisse semper secum, et in deliciis Homerum, vt philosophiae sibi auctor esset. 2. Nihil quidem de syllogismis et pronuntiatis scripsisse, neque ambulationem in Lyceo instituisse, sed scribendi munere sophistis relicto iis, quae dixit, quae egit, quae executus est, philosophum ostendisse, feras gentes domuisse, virtutemque, et vt scelera exuerent, docuisse, Asiaticos ad literarum culturam traduxisse. 3. Legibus totam fere Asiam instruxisse, victosque coëgisse feliciter viuere. 4. Zenonis rempublicam maxime laudatam, quam is tanquam somnium vel imaginem sibi formauit, re ipsa expressisse, et quos verbis non poterat, armis ad communitatem adigentem, omnes vndique gentes in vnum corpus conduxisse, patriam mundum fecisse, communibus amicitiae et necessitatis vinculis iunxisse. Addit his alia leuiora apud ipsum legenda: quae omnia ad rhetoricae artis regulas efficta orationem non inelegantem conficiunt, rem non probant, a qua variata philosophi defi-

cedente eius fortuna, ita inter se iunctas fuisse Aristotelicae disciplinae institutione, vt eo peruenerit, quo paucissimis inter reges adspirare licuit: Vtrum autem vero consentaneum sit, quod PLVTARCHVS porro refert, Aristotelem non morum tantum, et reipublicae gerendae praecepta, sed et arcanam et epopticam, siue acroamaticam doctrinam, quam cum vulgo non communicabat, Alexandro tradidisse, dubitare licet, vixque credi potest, Aristotelem in moribus et prudentiae regulis quas aulae conditio praescribit, exercitatissimum, ad subtilitates metaphysicas, quibus arcana ista doctrina constitit, iuuenem ad longe alia et maiora, non scholae sed vitae sceptroque, formandum manu quasi duxisse: nec admittendum quoque aliter est, quod is adiicit, medicam artem eum ab Aristotele fuisse edoctum. Quod si enim concedendum est, non ignarum fuisse Alexandrum earum rerum, quae ad suam amicorumque suorum sanitatem reparandam et tuendam requirebantur, id tamen non ad quandam medicae artis scientiam, sed ad notitiam vulgarem et empiricam referendum, credendumque est, Aristotelem tantum de his rebus Alexandro tradidisse, quantum nosse iuuenis magnas res molientis intererat. Nec alio fine Homeri amorem [e] ei inspirasse probabile est, quam vt magnis exemplis ad paria audenda incitaretur [f]: quo et librum collineasse verisimile est, quem *de regno* ad Alexandrum scripsit Aristoteles [g]. Mortuo Olymp. CXI. 1. Pythodoto archonte, Philippo, filius eius successit Alexander, cuius animus maxima et insolita spirans, cum patrii regni limites tantae ferociae iuuenem non caperent, Asiaticam expeditionem molitus est. Quod consilium etsi non improbabile fit, Aristotelem probauisse, noluit tamen strepitum belli vir philosophicis meditationibus deditus, otiique literarii amans sequi, sed aulam, in qua per octo integros annos [h] versatus erat, reliquit, Athenasque commigrauit, Callisthene Olynthio, agnato suo, apud eum relicto. Quod cum veteres vnanimi ore tradant, audiendus non est Latinus AMMONII interpres [i], qui philosophum in Asiana expeditione cum Alexandro ad Indos profectum, Brachmanas conuenisse contendit. Neque tamen totus ab Alexandro discessit, sed quod ore nequibat, literis instituit, Alexandroque persuasit; vt ad naturam animalium pernoscendam, cui operi se accinxerat Aristoteles, sumtus vere regios faceret, quanquam nimia videantur esse, quae Aristotelicae vitae inter-

definitione multum recessit Plutarchus. Non enim hoc negabit quisquam Alexandri historiae gnarus, magnum non fortuna tantum sed ingenio quoque et prudentia ciuili fuisse hunc regem; sed hoc nondum philosophi ideam atque definitionem absoluit, et innumeros nobis fingeret philosophos. Pone M. Aurelium Antoninum purpuratum philosophum et cum Alexandro M. compara, et videbis, quam dissimilis philosopho hic fuerit.

e) Quanti Homerum fecerit Alexander historici passim narrant, quorum loca dat GISB. CVPERVS de Apotheosi Homeri. Aristotelem exemplar eius a se emendatum tradidisse Alexandro PLVT. l. c. refert.

f) Ait ipse PLVT. l. c. Homerum ab eo vocatum optimum ad virtutem militarem exemplum.

g) LAERT. L. V. f. 22. AMMON. l. c.

h) Quinque tantum ponit IVSTINVS L. XII. c. 16. sed vt ex dictis apertum est perperam, Olymp. CIX. 2. enim a Philippo vocatus est. Olymp. CXI. 2. Athenas commigrat, conf. SCHOTTVS l. c. p. 111.

i) pag. 13.

interpretes tradunt. Qua de re ita PLINIVS[k]: *Alexandro M. rege in flammato, cupidine animalium naturas cognoscendi, delegataque commentatione, Aristoteli summo in omni scientia viro, aliquot millia hominum, in totius Asiae Graeciaeque tractu parere iussa, omnium quos venatus, aucupia, piscatusque alebant, quibusque viuaria, armenta, aluearia, piscinae, auiaria, in cura erant, ne quid vsquam gentium ignoraretur ab eo, quos percontando, quinquaginta ferme voluminibus illa praeclara de animalibus condidit*[l]. Ex quibus manifestum quoque est, frustra eos esse, qui haec vel ad Philippum regem[ll], vel cum SCHOTTO[m] ad initia expeditionis Asiaticae referunt; iam enim plerasque Asiae gentes ab Alexandro subactas oportuit, cum ista praeciperentur. Certum tamen et hoc est, factum id esse, antequam Callisthenis imprudentia offensus Alexander Aristoteli quoque fauere desineret[n]. Durante enim Asiatica expeditione adhuc ei fauisse, beneficia Stagiritis exhibita, commendationes Aristotelis magni factae[o], Eressus Theophrasti patria direptioni et vastationi erepta, quod discipulus is Aristotelis esset, ab eo commendatus, et alia loquuntur. Callisthene vero imprudentius regi obloquente, etsi linguae periculum ei praedixisset Aristoteles[p], et in suspicionem insidiarum contra regis vitam adducto, misereque atque foede diu in ferrea cauea per varias gentes iactato, tandemque enecato[q], gratiam quoque regis decrescentem sensit Aristoteles. Cui vt aegre rex faceret, Xenocrati magnam pecuniae summam obtulit, quam tamen hunc non accepisse supra diximus, aliosque philosophos honorauit, vt eum deprimeret[r]. Quod cum animum philosophi non sauciare non posset, occasionem quibusdam dedit suspicandi, quod Alexandri mortem Aristoteles curauerit[s], qui venenum, (aquam stygiam fuisse veterum quidam tradunt) in asini vngula repositum per Antipatrum Cassandro misisset, quo Alexander extinctus est. Qua traditione valde onerat Aristotelis memoriam PATRICIVS[t], qui haec extra dubitationis aleam posita esse putat. Nobis inmitius, immo contra fidei historicae regulas cum Aristotele hic agi, certum est. Qui enim Aristotelem in partes mortis Alexandri M. trahunt, ex eo potissimum argumentum sumunt, quod male conuenerit Aristoteli cum rege, venenique ratio, talis fuerit, quae a philosopho naturam rerum callente, potuerit excogitari. Ex eo vero, quam inepte concludatur, Aristotelem et mortem regis accelerasse, et veneni genus commendauisse atque misisse,

k) Lib. VIII. c. 16.

l) Octingenta talenta, id est, computante BVDAEO de asse L. II. c. 29. 480000. aureorum impendisse regem veteres tradunt.

ll) AELIANVS var. Hist. L. IV. c. 19.

m) l. c. p. 110. ad Ol. CXI. 2. tum enim nondum tam ampla erat gaza regis, quae in immensum ex praeda Persica creuerat, neque tum Asiaticis quod ait Plinius, hanc rem imperare potuit.

n) Ita concidunt obiectiones, quibus totam narrationem fabulis adscribit cl. SCHVLZ. Hist. medic. l. c. p. 358.

o) LAERT. L. V. §. 4. AMMON. l. c. AELIAN. L. III. c. 17. VAL. MAX. L. V. c. 6. nec a vero abludit et Philippum et Alexandrum Stagiritis propter Aristotelem fauisse.

p) LAERT. L. V. §. 5.

q) CVRTIVS L. VIII. c. 6. et Comment. ad h. l. LAERT. l. c.

r) Ibid.

s) PLVT. l. c.

t) loc. cit. p. 7.

ſe, vident, qui vel per tranſennam ratiocinandi regulas inſpexerunt. Eulctum quoque atque certum ſtatuunt, quod incertiſſimum adhuc eſt, Alexandrum veneno extinctum eſſe, cum alii non minoris fidei teſtes afferant, intemperantia ſibi fata ſua Alexandrum maturaſſe, et inſolitis vini hauſtibus, quibus corporis vires pares haud erant, morbum praeſentiſſimum concitauiſſe. Certe, cum dubia adhuc ſit cauſa praematurae mortis magni regis, veteresque de ea tantopere diſſideant [u], non iniuſtum tantum, ſed et hiſtoriae legibus aduerſum eſt, infamiae culpam in Ariſtotelem deuoluere, et cum Caracalla [x] inſanire.

Vita Athenis acta et ſchola aperta.

§. VI. Ex aula itaque Macedoniae regum Olymp. CXI. 2. vti dictum eſt, Athenas ad docendam philoſophiam conceſſit Ariſtoteles, errantque et pleriſque veterum teſtimoniis refutantur, qui cum Hermippo [y] tradunt, Ariſtoteles cum Athenienſium ad Philippum legatus eſſet, Xenocratem Academiae praefuiſſe; reuerſum vero cum ſcholam ſub alio vidiſſet, elegiſſe in Lyceo deambulationis locum ibique deambulando docuiſſe, et Peripateticum inde dictum eſſe [z]. Ex dictis enim conſtat, poſt mortem Philippi demum Athenas rediiſſe, vbi Olymp. CX. 2. iam a Speuſippo cathedram Xenocrates acceperat. Falſitatis etiam ex eadem temporum ſerie conuincitur, quod AMMONIVS [a] tradit, cum ſupremum diem Speuſippus obiiſſet, Athenienſes miſſis legatis Ariſtotelem ad ſe accerſiuiſſe, atque ita Ariſtotelem et Xenocratem, illum in Lyceo, hunc in Academia Platonis ſucceſſores factos eſſe: nam et ante fata ſua ſcholam Speuſippus Xenocrati ceſſit, et cum mereretur, Ariſtoteles adhuc apud Alexandrum fuit. Athenis itaque ſede doctrinae atque ſcholae ſuae electis, in Lyceo [b] conſedit, cum Academiam iam teneret Xenocrates, isque turpe ſibi putaret inter hos ſilere [c], qui regium iuuenem iam inſtituiſſet. Vt itaque nouam ſectam conderet, et Academicae ſe opponeret, diuerſam a Platone philoſophiam docere inſtituit. Ibi cum deambulando vsque ad horam, qua Graeci inungi ſolebant, quod ordinarie ante coenam fiebat, doceret, et de philoſophicis rebus diſſereret apud omnes, qui ad ipſum accederent, Peripateticus dictus eſt [d], quanquam et Plato iam illam deambulationem inſtituit [e], et Ariſtoteles in frequenti auditorio ſedens quoque docuit [f]. Alii Peripate-

Peripateticus cur dictus.

u) Videndi, qui veterum narrationes de morte Alexandri collegerunt SCHOTTVS l. c. p. 128. et PAVLVS RABE diſſ. de morte regis Alexandri, Regiom. 1692.

x) Eum ideo, quod Ariſtotelem necis huius ſuſpectum credebat, libros eius iuſſiſſe cremari refert XIPHILIN. in Caracalla p. 329 ſeq.

y) Apud LAERT. L. V. ſ. 3.

z) CICERO de orat. L. III. c. 35. et QVINTIL. Inſtit. orat. L. III. c. 1. de Iſocrate tradunt hanc aemulationem Ariſtotelis ortam eſſe.

a) l. c. qui ſibi ipſi contradicit. Ait enim mortuo rege Alexandro ex Perſide Athenas conceſſiſſe, aſt prius dixerat, Speuſippo ſucceſſiſſe: is vero Ol. CX. 2. ſchola decedit, Alexander Ol. CXIV. 1. moritur. conf. PATRICIVS l. c. p. 6.

b) Fuit Lyceum locus in ſuburbio Athenarum, a Pericle conditus, vbi noui milites a Polemarchis bellicis artibus inſtruebantur et exercebantur. Templum ibi erat Apollini Lycio dicatum, vnde nomen locus accepit. Ambulacris, fontibus, arboribusque conſitus iucundam faciem praebuit. Plura dabit SVIDAS Tom. II. v. Lyceum p. 467. Reuerendiſſimus POTTERVS Arch. Graec. L. I. c. 8. p. 33. B. 10. ANDR. SCHMIDIVS diſſ. de Gymnaſiis literar. Athen. p. 36 ſeqq.

c) LAERT. l. c. ſ. 3.

d) LAERT. L. V. ſ. 2.

e) AELIAN. L. I. c. 19. LAERT. L. III. ſ. 11. IONSIVS diſſ. de hiſt. Peripat. p. 419.

f) LAERT. l. c.

ticum dictum ex eo ferunt, quod cum Alexandro ex morbo nuper conualescente ita deambulando de rebus philosophicis differuerit. Alii alias nominis huius rationes afferunt, quas ita conciliare licet, vt sumta prius a deambulando appellationis occasione Peripatetici eius discipuli dicti fuerint, quasi disputantes vel differentes, licet non semper deambulauerint.

Peripateticum nomen.

Hinc, vnde Aristotelis schola Peripateticorum nomen acceperit, magnus inter veteres et recentiores dissensus est. LAERTIVS quae tradit nec clara satis sunt, nec similia vero; plerique Hermippi sententiam sequuntur, tradentis, elegisse Aristotelem in Lyceo deambulationis locum, illicque vsque ad certum temporis spatium deambulando cum discipulis philosophari solitum, atque inde Peripateticum dictum fuisse. Quibus tamen opponunt alii, Platonem quoque deambulando docuisse, qui tamen Peripateticus dictus haut est, quod enim AMMONIVS [g] ait, Academicos quoque Peripateticos dictos fuisse, fundamento caret. Affinis huic est CICERONIS [h] sententia, ideo Peripateticos dictos esse asserentis, quia disputabant inambulantes in Lycio, cui tamen idem mos a sectis aliis obseruatus obstat, qui tamen ideo Peripatetici dicti non sunt. IONSIVS, vt erat in antiquitatis historia versatissimus [i], acute collegit, nomen a loco sectae adhaesisse, nempe a Peripato siue ambulacro in Lyceo, in quo Aristoteles docebat, quemadmodum Academici ab Academia, Stoici a Stoa siue porticu variegata, Cynici a Cynosarge denominati sunt: quam opinionem praeter alios suam fecit MENAGIVS [k]. Etsi vero ingeniosa est, haec nominis illius explicatio, recte tamen opponitur ei, quod vir summus IO. FRID. GRONOVIVS [l] obseruat, *nomen hoc quidem vindicatum et addictum περιπάτῳ siue ambulacro Lycei Gymnasii ab Aristotele Athenis et in Aristoteleorum familia κατ' ἐξοχὴν haesisse, sed tamen multis quoque aliis, et quidem ante hunc Nicomachi filium placuisse hunc morem, non tam discipulos, quam sectatores habendi et inter ambulandum differendi: hincque factum esse, vt vox περίπατος diceretur Graecis pro eo ipso, quod est ἀκρόασις ὁμιλία disputatio, lectio, schola, pro eo quod in περιπάτοις faciebant:* quod exemplis quoque probat, περίπατον idem dicere ac disputationem, vel diatribam, qua voce vtitur GELLIVS [m]. Vnde nomen quoque Peripateticorum in Cebete esse celeberrimo FEVRLINO [n] placuit. Accedit quod non Peripatetici sed Peripatici ita dicendi fuissent. Omnium itaque probabilissima est sententia eruditissimi HEVMANNI [o], qui varias περιπάτου significationes in vno Peripateticorum nomine confluxisse statuit, et testimoniis quoque veterum probat, Peripatum Lycei κατ' ἐξοχὴν ita dictum fuisse, quique ibi docebant, οἱ ἐκ τοῦ περιπάτου, vti pluribus demonstratum IONSIO [p]. Aristotelem vero lectiones suas deambulationes vocauisse, vti supra ex GEL-

g) Comm. in prooem. Porphyrii sub fin.
h) Acad. Quaest. L. I. c. 4.
i) Diss. I. de hist. Peripateticа.
k) Ad LAERT. L. V. f. 2.
l) In exerc. Acad. de museo Alexandrino, T. VIII. Antiqq. Graec. a filio collectarum.
m) Lib. I. c. 26. L. XVII. c. 20.
n) Misc. Lips. T. III. obs. LV. §. 7. p. 39 seq.
o) Act. Phil. Vol. II. p. 876 seqq.
p) loc. cit.

GELLIO demonſtratum, quo ſenſu et Athenodorus teſte LAERTIO [q] libros περιπάτων, id eſt *lectionum philoſophicarum* ſcripſit. Recteque IONSIVS [r] diſcurſuum nomen huc aduocat, vt itaque περιπατεῖν et *philoſophiam docere*, idem ſit. Quo et referendum eſt, diſputaſſe diſcipulos inter ambulandum, Ariſtotele licet ſedente vt ait LAERTIVS [s], quod quia prae reliquis ſectis diligenter faciebant diſcipuli Ariſtotelis, ideo prae aliis ſectis Peripateticorum, id eſt, vt noſtro loquendi more dicamus, diſcurrentium, ſiue differentium nomen iis adhaeſiſſe.

Methodi ratio.

Cum autem ingens diſcipulorum numerus conflueret, methodum veterem, quam Academia quoque receperat, imitandam ratus Ariſtoteles, *commentationum ſuarum duas claſſes conſtituebat; alia enim erat, explicante* GELLIO [t], *quae nominabat* ἐξωτερικὰ, *alia quae appellabat* ἀκροαματικὰ, *illa dicebantur, quae ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, ciuiliumque rerum notitiam conducebant: haec autem vocabantur, in quibus philoſophia remotior, ſubtiliorque agitabatur, quaeque ad naturae contemplationes diſceptationesſue dialecticas pertineret. Huic diſciplinae acroamaticae tempus exercendae dabat in Liceo matutinum. Nec ad eam temere quenquam admittebat, niſi quorum ante ingenium et eruditionis elementa, atque in diſcendo ſtudium laboremque exploraſſet. Illas vero exotericas eodem in loco veſperi faciebat, easque vulgo iuuenibus abſque delectu dabat, atque eam* δειλινὸν περίπατον *appellabat, illam alteram ſupra,* ἑωθινόν. *Vtroque enim tempore ambulans differebat, librosque ſuos earum rerum omnium commentarios ſeorſim diuiſit, vt alii* ἐξωτερικοὶ *dicerentur, partim* ἀκροαματικοί. Hactenus GELLIVS, qui et Alexandri regis epiſtolam narrat, indignantis, quod libros acroamaticos vulgaſſet, et reſponſionem Ariſtotelis ſubiicit, dicentis, ita editos eſſe, vt ab iis ſolis, qui ipſum audiant, cognoſci poſſint. Sed de hac librorum Ariſtotelis conditione infra dicendum eſt pluribus. Multa hac de duplici Ariſtotelis methodo, et diſciplinarum quoque in eam rem diuiſione apud veteres [u] et recentiores [v] dicta ſunt, qui conſulendi ſunt, cum prolixioribus nobis ea de re hoc loco eſſe non liceat. Cum vero non exotericas tantum diſciplinas egregie traderet, ſed et acroamaticas noua arte doceret, magna numero diſcipuli confluebant, quorum multi apud veteres memorantur. Hacque ratione ad decimum tertium annum vsque Athenis docuit, nemine illi obicem ponente, Alexandri potentia, cui erat commendatiſſimus, praeſidium ei praebente.

q) Lib. V. ſ. 36.
r) loc. cit. p. 423.
s) Lib. V. ſ. 2.
t) Lib. XX. c. 4.
u) Vid. CLEM. ALEXANDRIN. Strom. L. V. AMMON. in Categorias. THEMIST. Orat. p. 319. CICERO de fin. L. V. PLVT. l. c. LVCIAN. in vit. Auct. T. III. p. 103.

v) Vid. laudati FABRICIO Bibl. Graec. Vol. II. p. 176. quibus adiici poſſunt MENAG. ad LAERT. L. V. ſ. 27. VOSSIVS de ſectis c. XVII. §. 9. 10. HORNIVS Hiſt. phil. L. VII. c. 9. PICCART. intr. in phil. Ariſt. cap. 10. PASCHIVS de variis modis trad. mor. c. V. 9. 10. p. 498. MORHOF. Pol. Tom. II. Lib. I. cap. 8. et 11.

Secessus Chalcidem.

§. VII. Etsi vero nec odia, nec aemulatio Aristoteli Athenis docenti deerant, cum circa ea tempora maxima ingenia in id conniterentur, vt nouas sectas conderent, et familiam sibi ex discipulis colligerent, quantum possent, maximam, nemo tamen infensum in eum animum dictam ob caussam declarare ausus est. Alexandro autem Olymp. CXIV. 1. extincto, inuidia, quae sub cinere quasi hactenus latuerat, in flammam erupit, grauemque Aristoteli persecutionem excitauit. Varie rem narranr veteres [w]; alii enim percepta contra vitam eius conspiratione Athenis clam discessisse, aiunt; alii ad sycophantas atque delatores causam coniiciunt; fide vero digniores referunt, inimicos in salutem Aristotelis conspirantes eo perduxisse Eurymedonta, Demophilumque, illum, sacrorum antistitem, hunc virum non ignobilem, vt Aristotelem impietatis accusarent, sententias eiusmodi eum inuehere caussantes, Atheniensium sacris aduersas, hymnum item in Hermiam, tanquam Deum, statuamque in templo Delphico cum honorifica inscriptione positam. Qua in re parum verisimilitudinis fuisse, cum supra ostensum sit, verisimile est, quod etiam ORIGENES [x] tradit, paratum ipsi iudicium fuisse, vt impio, propter quaedam dogmata ipsius suspecta impietatis Atheniensibus. Qui licet non addat, quae potissimum dogmata intelligat, alio tamen loco [y] Peripateticis tribuit, *negare eos, quicquam prodesse preces ad Deum fusas et sacrificia.* Nec a vero abludit ita Aristotelem statuisse, qui summum primumque motorem a prouidentia sublunarium remouit, et immutabilem eius motuum ordinem statuit, vt in sequentibus demonstrabitur. Nam quid preces, quid sacrificia valent, si nec ordo et series euentuum a Deo mutari potest, nec hominum curam agit numen? Euersis autem sacrificiis cultuque Deorum, euerti totum sacerdotum munus, res, prouentus, facile intelligebant, quorum intererat, vnde mirum non est, et sacerdotes Aristotelem tanquam virum impium accusauisse, et Areopagi iudices, eum pro noxio habuisse homine, qui vincula pietatis, religionisque, atque ipsius etiam reipublicae doctrina sua solueret, ideoque Socraticum ei vitae finem destinasse. Id quod ipse innuit, quando amicis fugae caussam exquirentibus respondit: *noluisse se committere, vt Athenienses bis peccarent in philosophiam*, quo ad Socratica fata respexisse, recte monet AELIANVS [z]. Fuga itaque sibi consuluit, clamque Chalcidem, oppidum ad Euripum situm, secessit, vt tutius ibi lateret; ex quo patet, falsos esse, qui apologiam pro se ad Areopagitas dixisse tradunt [a]. Caditque haec Aristotelis fuga non in annum tertium Ol. CXIV. vt vult Apollodorus [b], sed in annum secundum, vt notat DIONYSIVS HALICARNASSEVS, alias rationes temporis vitae Aristotelis sibi non constant, eae enim ita se habent:

Aristo-

w) LAERT. L. V. f. 5. ATHEN. L. XV. p. 697 seq.
x) Contra Cels. L. I. p. m. 52.
y) Ibid. L. II. p. m. 68. Conf. BAYLE l. c. not. G. p. 325.

z) AELIAN. L. III. c. 36.
a) Recte id in dubium vocat ATHEN. l. c.
b) Apud LAERT. l. c.

Ariſtoteles naſcitur	*Olymp. XCIX. 1.*	
Platonis in diſciplinam ſe tradit annum agens decimum ſeptimum	*Olymp. CIII. 1.*	
cum exegiſſet annos	- -	16
Plato moritur, ille diſcedit ad Hermiam	*Olymp. CVIII. 1.*	
cum annos apud Platonem triuiſſet	- -	20
manet apud Hermiam ad	*Olymp. CVIII. 4.* annos, ſc.	3
Mitylenen fugit ibique moram nectit ad	*Olymp. CIX. 2.*	2
in aula Philippi et Alexandri moratur ad	*Olymp. CXI. 2.*	8
Athenis annis duodecim exactis	- -	12
decimo tertio Chalcidem aufugit	*Olymp. CXIV. 2.*	
Chalcide ad finem vitae moratur annum fere	*Olymp. CXIV. 3.* - -	2
annos natus obit		63

Qua in ſerie annorum Ariſtotelis ſupponitur, annum XIII. morae apud Athenienſes non totum ibi exegiſſe, ſeſquiannum Chalcide triuiſſe; quod ſi integri tredecim anni computentur, eodem anno, quo ſeceſſit, obiiſſe neceſſe eſt [c]. Vnde nec Eumelus [d] audiendus eſt, qui LXX. annos ei tribuit, nec STANLEIVS [e], qui vt LXIII. annos conficiat, annos natum octodecim, cum XIX. ageret Athenas veniſſe ait, ſeceſſum vero Mityleneum omittit, quod hiſtoriae Ariſtotelis aduerſum eſſe, ex hactenus diſputatis liquet.

Mors Ariſtotelis.

§. VIII. Non diu vero Chalcide ſuperuixit Ariſtoteles, et praeſenſiſſe obitum, teſtamentum eius indicat, ſumma cura ſcriptum [f], et GELLIVS [ff] teſtatur, qui *annos*, ait, *natum iam fere duos et ſexaginta, corpore aegro affectoque ac ſpe vitaque tenui fuiſſe.* Addit is, *omnem eius ſectatorum cohortem ad eum acceſſiſſe, orantes obſecrantesque, vt ipſe deligeret loci ſui et magiſterii ſucceſſorem, quo poſt ſummum eius diem, perinde vt ipſo, vterentur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendaque, quibus ab eo imbuti fuiſſent. Cum vero et Theophraſtus Lesbius, et Menedemus Rhodius reliquis ingenio et doctrina praeſtarent, Ariſtotelem vinum petiiſſe et Rhodium et Lesbium, et vtroque guſtato et laudato, dulcius tamen Lesbium praedicauiſſe, ſicque tacita ratione Theophraſtum Lesbium ſe ſucceſſorem velle, hominem ſuauitate inſigni linguae pariter atque vitae, indicauiſſe.* Quae tamen fabulam ſatis aperte redolent [g]. De morte vero

c) Placuit hoc SCHOTTO l. c.
d) Apud LAERTIVM L. V. §. 5.
e) loc. cit. p. 427.
f) Integrum extat apud LAERT. L. V. §. 11.
ff) Lib. XIII. c. 5.
g) Demonſtrauit id cl. HEVMANN. Act. phil. Vol. II. p. 676.

vero eius veterum narrationes variant. Quod si Antipatri, qui ex discipulis eius fuit, *epistola de morte Aristotelis* superesset, certiora forte dari possent; ea vero hodie desideratur [h]: audiendi itaque alii sunt; inter quos tradunt quidam [i], propositam ei fuisse quaestionem, de mirifica Euripi indole, quam cum soluere non posset, prae pudore et anxietate mortuum esse, vel, vt alii rem enarrant, in litore considentem vbi aliquandiu attente eum considerasset, postremo praecipitem sese dedisse in illum, dicentem, *quoniam Euripum Aristoteles capere non potuit, Aristotelem Euripus iam capiat.* Sed quam parum verisimilitudinis in hac narratione sit, ex prima eius fronte conspicitur, eaque fide dignissimorum abunde refutatur testium, alia de morte eius tradentium [k]. Alii aconitum bibisse, aiunt [l], siue ab Atheniensibus, vt id faceret, perinde ac Socrates, damnatum, siue eorum vt effugeret iudicium; verum et haec sine testibus, et inuita fide historiae dicuntur. Quam sine dubio Apollodorus, Dionysius Halicarnasseus, Censorinus, Laërtius, aliique merentur, qui affirmant [ll], stomachi infirmitate eum periisse, nimiis vigiliis et studiorum contracta excessu. Indefessum enim adeo fuisse LAERTIVS ait, vt, cum ad quiescendum se componeret, aeneam sphaeram teneret in manu, pelui subiecta, eo consilio, vt dilapsa illa e dormientis manu in peluim subiectam sono illius expergisceretur. Clamauisse autem in mortis agone constitutum: *causa causarum miserere mei*, itemque ad discipulos dixisse: *non sine ratione dixisse Homerum, in terram Deos subleuandorum hominum causa descendisse*, et quae alia eiusmodi narrantur, fabulae sunt ineptientis Graeculi Christiani, qui librum *de pomo* consarcinauit [m], indignae, quibus viri docti calculum adiiciant [n]. Magnis vero honoris testimoniis memoriam eius coluerunt Stagiritani, qui corpus eius in patriam traduxere, et delubrum atque aram super eius sepulchrum excitauere, quod Aristoteleum appellauerunt [o]: mensemque, quo id factum ab vrbe nominauerunt, vt documentum esset restitutae per Aristotelem libertatis. Alios honores et laudes posteriorum temporum postea tangemus.

Matrimonium et liberi.

§. IX. Matrimonium duplex Aristoteles iniit, primum cum Pythaide Hermiae sorore, de qua supra egimus: alterum cum Herpylide ciue sua, quacum nouo post Pythaidis mortem, quam acerbe luxerat, foedere iunctus fuisse videtur. Sunt, qui concubinam tantum fuisse asserant [p], quod tamen

h) Vid. IONSIVS de Script. hist. phil. L. I. c. 13. p. 71.

i) IVSTIN. MARTYR cohort. ad Graec. p. 34. GREGOR. NAZIAN. Orat. III. p. 79. aliique.

k) Vid. TANAQ. FABER Ep. Crit. L. I. ep. 14. BAYLE l. c. not. Z. PATRICIVS l. c. p. 11. miramur itaque AVCTOREM obs. X. T. VIII. Obs. Hal. p. 250. eam repetiisse.

l) HESYCHIVS in Aristot. SVIDAS l. c. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 109.

ll) Vid. LAERT. l. c. s. 9. 16. DION. HALIC. CENSORIN. de die nat. c. 14. conf. BAYLE loc. cit. not. E. LILIENTHAL. Sel. lit. obs. 5. pag. 144.

m) Videndus omnino FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 166.

n) Fecerunt id COEL. RHODIGINVS Ant. lect. L. XVIII. c. 31. p. 868 et nuperrime AVCTOR Hist. crit. phil. T. II. p. 270.

o) Indicare hanc appellationem delubrum copiosis exemplis docuit FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 257. conf. Otium Vindelicum Mel. III. p. 270.

p) ATHENAEVS L. XIII. p. 599. PROCLVS ad Hes. op. v. 406. qui haec refutat.

tamen, cum Timaeum, inimicum erga Aristotelem animum gerentem auctorem habeat, suspectum est; certum vero cum ea vsque ad vitae exitum concorditer vixisse [q]. Ex Pythaide filiam suscepit, eiusdem nominis, quae SEXTO EMPIRICO [r] auctore, tertio nuptias iterauit. Primum enim Nicanori, Aristotelis familiari nupsit, Procli deinde, a quo Proclem et Demaratum Theophrasti auditores filios suscepit; postremo Metrodoro [s], Chrysippi Gnidii discipulo, Erasistrati magistro, cui filium peperit, quem parentis nomine Aristotelem insigniuit. Ex Herpylide filium suscepit, cui a patre Nicomachi nomen imposuit [ss]. Est is Nicomachus, a quo magna moralia Aristotelis nomen gerunt; siue quod ad eum scripta sint, quod plerique volunt, siue quod ipsum auctorem habeant, quod post CICERONEM [t] quibusdam visum est. Erat enim Theophrasto carissimus, et sub eius ductu plurimum in philosophia profecerat [u], tribuitque ei SVIDAS [v] octo physicorum libros, et sex libros ethicorum. Vix itaque meretur fidem Aristocles apud EVSEBIVM [w], qui eum, ait a Theophrasto educatum, iuuenem postea bello cecidisse, quod inde refutari potest, quod libros scripserit.

§. X. Haec vita fuit philosophi, ad tantam famam elati, quantam consecutus est fere nemo. Quem si corporis conditione existimes, talem vix credas. Paruis enim erat oculis, voce gracili, cruribus exiguis [x], et iuuenis cum esset, lingua haesitabat [y], nasoque erat elato, qualem marmor VRSINI [z] exhibet. Quod vero natura negabat, arte effecit, ornatum corporis et vestimentorum adhibuit, quod displicuisse Platoni, supra ex Aeliano notauimus. Comam enim totondisse, barbam rasisse, vestem insignem gestauisse, veteres affirmant [a]. Valetudine quoque erat infirma, stomachique laborabat imbecillitate, quam tamen temperantia et animi moderatione, oleoque calente in olla applicato sustentauit [b], sicque ad LXIII. aeta-

Corporis et animi virtutes et vitia.

q) Laudat eius in se amorem in testamento, vnde satis de futuris ei prospexit.

r) Pyrrh. hyp. L. I. c. 12. f. 258.

s) LAERT. L. V. f. 53. Anonym. MENAG. ad LAERT. L. IV. f. 35. et ex eo SVIDAS. Erat is celebris medicus Erasistrati praeceptor. Conf. LE CLERC Hist. de la Medecine P. II. L. I. c. 2. p. 295.

ss) LAERT. L. V. f. 53.

t) De fin. L. V. c. 5.

u) EVSEBIVS praep. L. XV. c. 2.

v) T. II. v. Nicomachus p. 625. conf. VOSSIVS de sectis l. c. PATRICIVS l. c. p. 47. et quae ei regerit SAM. RACHELIVS Intr. in phil. mor. Arist. c. 9.

w) loc. cit.

x) LAERT. L. V. f. I.

y) PLVT. quomodo pueris leg. poëtas T. I. p. m. 37. AMMONIVS eiusque interpres.

z) Inter FVLVII VRSINI imagines ex marmoribus extat etiam Aristotelis effigies ad radices collis Quirinalis Romae effossa, vnde coniicit Vrsinus, esse eam, cuius meminit CICERO ad Attic. L. IV. ep. 9. quod in eius museo fuerit, vnde occasio ei nata, Aristotelis formam in notis describendi, quae repetiit SCHOTTVS l. c. p. 152 seqq. qui eam etiam in fronte libri expressit, id quod in Wetsteniana quoque editione LAERTII factum est. Alias Aristotelis imagines exhibet GRONOV. thes. Antiq. Graec. T. II. tab. XC. LAMBEC. Biblioth. Vind. T. VII. p. 77. alibique vid. PASCH. de var. modis tradendi moralia p. 571. Intr. in rem lit. mor. vet. c. II. quarum tamen paucissimae veram effigiem exhibent. Egregie in eiusmodi imaginem Aristotelis a vero abludentem lusit olim CONRINGIVS, apud MAGIR. Eponymol. crit. p. 75. vbi inter alia apposite de vultu Aristotelis:

Nulla tamen morum asperitas non foeda lucerna
Non caput intonsum aut barba caprina fuit,
Annulus ornauit sapientem, et splendida vestis
Congressusque frequens horriditate procul,
Cecropis arx talem est venerata atque aula Philippi
Palla decens Phoebo et pulcra Minerua nitet.

Alia de imaginibus Aristotelis l. c. vide.

a) LAERT. L. V. f. 16. CENSORIN. l. c.

b) v. supra citati.

aetatis annum tamen vixit. De animi vero virtutibus atque vitiis adeo dissentiunt non recentiores tantum, sed et veteres, vt facilius sit, eorum sententias enumerare, quam certam statuere. Ex vtraque certe parte, tam in laudando, quam culpando eo nimium excessisse et praeiudiciis plus, quam par erat, dedisse scriptores, in confesso est. Et laudata quidem insignis, eius pietas FORTVNIO LICETO singulari libro [c], celebrataque religio et agnitio summi numinis [d]. Imprimis vero Iudaei in asserendo sibi suisque partibus Aristotele insaniuerunt, quorum de Aristotele fabulae, si colorem absurdae sententiae quaeras, Clearchum quendam appellant, quem pro Clearcho Peripatetico habent veteres [e], qui Aristotelem in Iudaei Asiatici notitiam venisse tradidit. Etsi enim haec ex serie historiae Aristotelis falsitatis facile conuincuntur [f], certumque est, nunquam in Asiam venisse Aristotelem, vti supra quoque contra Ammonium demonstrauimus, et hinc sequitur, nihil sapientiae Iudaicae Iudaeum illum Graecum cum Aristotele communicasse; occasionem tamen inde arripuerunt Iudaei, eo potissimum tempore, quo Peripatetica philosophia inter ipsos inualescebat, et insanum in modum extollebatur, tantam philosophiae et sapientiae laudem Graecis inuidentes, mentiendi, Aristotelem fuisse Iudaeum de semine Israelis, Hierosolymitanum de filiis Kolia, de tribu Beniamin, vt habet R. GEDALIAS [ff]. Alii, qui tam impudentem mentiendi licentiam exhorruerunt, finxere, morti proximum ad Iudaeorum sacra, instar proselyti accessisse, et sub vitae finem librum scripsisse, in quo ea, quae antea scripserit, reuocauerit [g], eaque de re ad Alexandrum scripsisse [h]. Fuerunt etiam, qui Aristotelem plagii insimularent, accusarentque, illum cum Alexandro M. Hierosolymam ingressum libros Salomonis euoluisse, et cogitata Salomonis suis immiscuisse [i]. Alia a viris doctissimis BASNAGIO [k], FABRICIO [l], BVDDEO [ll], WOLFIO [m], allata tacemus [n]: quorum hic recte pronuntiat, Iudaeos haec omnia propterea confinxisse, vt Aristoteles ceu gentilis ex proprio ingenio sapere non videretur, ipsi vero excusatius Aristotelicam philosophiam, tanquam ex suis copiis deriuatam, postliminio in suos vsus conuerterent: cuius rei specimina suo loco complura dabit Iudaicae philosophiae historia. Nec melius Graeculi, qui agnita et implorata diuina misericordia, immo praegustu Dei inter homines victuri, exspirasse nugati sunt [o]. Mirandum itaque, cum haec supponantur, non est, de salute Aristotelis aeterna aliquos non desperasse,

c) De pietate Aristotelis erga Deum et homines et de animarum rationalium immortalitate secundum opinionem Aristotelis Patau. 1629. fol. Plures de pietate et religione eius scriptores laudat FABRICIVS l. c. p. 176 seqq.

d) IONS. de Script. hist. phil. L. I. c. 2. p. 7. 8.

e) IOSEPH. contra Apion. L. I. CLEM. ALEX. L. I. EVSEB. praep. L. IX. c. 5.

f) Conf. IONS. l. c. L. I. c. 18. p. 98. BAYLE l. c. not. B.

ff) In Schalscheleth p. 102. ed. Ven.

g) BARTOLOCCIVS Bibl. Rabbin. T. I. p. 476.

h) Exhibet epistolam praeter alios IOH. A LENT in theol. Iudaica hodierna p. b.

i) HACKSPAN. de vsu libr. Rabb. p. 284. ad calc. Nizzachon LIPMANNI, IAC. THOMAS. de plagio §. 364.

k) Hist. des Iuifs T. III. c. 7. §. 14.

l) Bibl. Graec. T. II. p. 162.

ll) Hist. Phil. Ebraeor. §. 32. p. 165.

m) Bibl. Hebr. P. I. p. 217.

n) Add. IOH. FRIDERICVS de religione Aristotelis contra Iudaeos, Regiom. 1705.

o) Dictum hac de re supra.

raſſe, et neſcio quem ei locum inter illos tribuiſſe, qui ad lucem ſupernaturalem viam inter gentes praepararunt [p]. Certe inter Patres eccleſiae veteris non defuerunt, qui aſſererent, multos excellentiſſimos et ſanctitate imprimis conſpicuos viros, maxime ex iis, qui ſcholaſticam eruditionem ſecuti fuiſſent, Ariſtotelicae philoſophiae ſubſidio ad ſublimiſſimarum verae fidei doctrinarum cognitionem penitiorem perueniſſe [q]. Gratitudinem porro praedicant, qua non amicos tantum, ſed et patriam atque praeceptorem Platonem proſecutus eſt; moderatum item animum, modeſte de rebus magnis ſentientem et multum prius conſiderationem et dubitationem commendantem [r]: veritatis ſtudium tale, quod omnem humanam auctoritatem ei poſtponeret, dicente illo: Amicus Plato, amicus Socrates, magis tamen amica veritas: diligentiam vero improbumque laborem, quantum in paucis eius aetatis reperias [s]: immo virtus nulla eſt, qua non Ariſtoteles enituiſſe praedicetur [ſſ]. Ex altera vero parte non defuerunt quoque, qui Ariſtotelem, tanquam peſſimum bipedum omnium deſcriberent, nullumque non vitiorum atque ſcelerum genus ei obiicerent. Quarum calumniarum fontes ab aduerſariis Ariſtotelis profectas fuiſſe, veteres non negant. Nec id Athenis tum florentibus mirandum, vbi cum ſectae magna inuidia inuicem flagrarent, nemo fere philoſophorum alteri parcebat. Accedebat, quod apte monet Ariſtocles apud EVSEBIVM [t] Ariſtotelem magna apud principes gratia florentem, et inſigni diſcipulorum numero auctum, hac imprimis ex cauſa odium et inimicitiam aliorum ex aemulatione profectam meruiſſe. Suntque inter veteres plures Ariſtotelis obtrectatores noti, qui nihil praetermiſerunt, vt memoriam Ariſtotelis obtrectationibus denigrarent. Inter hos agmen fere ducebat Timaeus Tauromenites, grauiter ideo caſtigatus a Polybio [u], qui audacem illum et leuem ac temerarium fuiſſe aſſerit, ac de ciuitate Locrenſium grauiter mentitum, odioſum et fero eruditum ſophiſtam, qui celebrem pharmacopolae officinam paulo ante clauſiſſet, praeterea paraſitum, qui in aulas atque aedes omnium vltro inſilire ſolitus ſit, et helluonem et cupedinarium ac gulae vbique ſeruientem. Eandem

 fere

p) Pertinet huc edita a LAMBERTO DE MONTE Colonienſi 1487. Quaeſtio magiſtralis, oſtendens per auctoritates ſcripturae diuinae, quid iuxta ſaniorum Doctorum ſententiam probabilius dici poſſit de ſaluatione Ariſtotelis Stagiritae, de quo libello vid. BAYLE l. c. not. R. HEVMANN. de anon. p. 103. BVDDEVS Hiſt. Eccl. V. T. T. II. p. 1973.

q) EVSEB. praep. L. XV. c. 8.

r) AMMONIVS, et Latinus eius interpres.

s) Exemplum eius ſupra de aenea ſphaera manu detenta attulimus, niſi hoc confictum forte ſit.

ſſ) Inſana prorſus ſunt elogia, quae recentiores non ſolum, ſed et veteres Ariſtoteli tribuerunt. Omnium inſtar eſſe poteſt inſania Auerrois ex merito caſtigata IVSTO LIPSIO Man. ad philoſ. Stoic. L. I. diſſ. IV. p. m. 17. et MALEBRANCHIO de inquir. ver. L. II. c. 7. p. m. 215. Plura qui cupit, adeat HORNIVM Hiſt. phil. p. 194. TH. POPE-BLOVNT Cenſ. cel. aut. p. 32. TOB. MAGIRVM Eponymolog. crit. p. 82. G. PASCHIVM de inuentis nou-antiquis c. II. §. 17. p. 60. LAVNOIVM de fort. Ariſt. paſſim. TRIBBECHOVIVM de DD. Schol. p. 218. VOSSIVM de ſectis c. XVII. et MELANCHTHONEM in Apol. A. C. pag. 62. vt innumera exempla taceamus, ſuo loco in hiſtoria huius philoſophiae vsque ad noſtra tempora diligenter annotanda.

t) Praep. L. XV. c. 2.

u) In CONSTANTINI PORPHYROGEN. Collectaneis, quas obſtetricante PEIRESCIO. edidit HENR. VALESIVS pag. 46. et ex eo SVIDAS loc. cit.

fere dicam illi scripsisse Epicurum [v], ATHENAEVS testatur [w]. Nec pepercisse ait Aristocles [x] Aristoteli Alexinum et Eubulidem, nescio quam Philippi offensam comminiscentes, Hermiaeque familiaritatem calumniantes; id quod in hominibus Dialecticis, qui omnes sui temporis philosophos persequebantur, mirandum non est. Addit is: Democharem, philosophum malae fidei et proditionis in Athenas et patriam Stagiram, itemque in Olynthios eum accusauisse; et Cephisodorum Isocratis auditorem eum, vt effeminatum et gulosum traduxisse, Lyconem vero, Pythagoream philosophiam professum, impietatem ei, vxore diuinis honoribus culta, et supellectilem cupediis paratam et his similia obiecisse. Quae quidem omnia non valde consideranda esse monet, eo quod Demochares omnium fere calumniator fuerit philosophorum, Cephisidorus praeceptoris contra Aristotelem inuidia fuerit accensus [y], Lyco aperte mentitus sit. Et his tamen auctoribus nixus est PATRICIVS [z] cum imaginem Aristotelis vitiorum maculis contaminatam delinearet [a], qui si eruditioni et infinitae lectioni animum ab offensa et iniuria, odioque in Aristotelem liberum iunxisset, perfectam nobis, quod valebat, dedisset historiam Peripateticam. Tandem, vt malam famam ex scriptis enatam quoque memoremus, non plagii tantum [b], sed et corruptorum scriptorum veterum insimulatur, et atheismi atque impietatis religionem omnem euertentis accusatur [c]. Tacemus, premi Aristotelem suspicione, quod ad tam foeda facinora, quibus memoriam gloriamque suam commaculauit Alexander Macedo, eum principiis praeceptisque instruxerit. Nos, vt decet historicum, et auctoritatis atque venerationis, et inuidiae odiique praeiudicium abiiciendo, nec tantopere laudandum Aristotelem putamus, nec deprimendum, sed distincte versandum, et nec laudibus meritisque eius detrahendum, nec vitia tacenda existimamus. Et quod ad vitae rationes attinet, in plerisque calumniam inuidiae filiam, eum contaminasse, ea, quae attulimus, luculenter loquuntur. Nec enim iuuentutis luxum, nec Hermiae consuetudinem, nec moram in aula Philippi aliis testibus infamari, quam apertis iuratisque Aristotelis hostibus, supra demonstratum est. Illis autem fidem adhibere et veritatis legibus et aequitatis praeceptis aduersum est. Eodem fundamento lubrico niti obiectam erga praeceptorem ingratitudinem, supra demonstratum est, nisi Aristoteli vitio vertatur, quod laudi ducen-

v) Epicurum magnis suae et superioris aetatis viris philosophis male dixisse, LAERTIVS L. X. f. 8. testatur, nec plane negat GASSENDVS de vita et mor. Epicuri c. V. p. m. 144. conf. IONSIVS de Script. Hist. phil. L. I. c. 20. p. 108.

w) L. VIII. p. 354.

x) Apud EVSEB. l. c.

y) Conf. IONSIVS l. c. L. I. c. 13. p. 68. Isocratem vero et Aristotelem aemulos fuisse ex LAERTIO L. V. f. 3. constat.

z) Sentinam vitiorum dixeris, si vera sunt, quae de Aristotele collegit PATRICIVS. Obiicit ei physiognomiam malam, luxuriem, scortorum et puerorum amores, auaritiam, gloriae cupiditatem, loquacitatem, cauilla et ingratitudinem, aemulationem, inuidiam, et huiusmodi alia l. c. p. 11. 12. et passim. Neque tamen alios auctores laudat, quam quos adduximus.

a) PORPHYR. vit. Pythag. n. 59. p. 49. ed Kusteri.

b) Conf. IAC. THOMASIVS de plag. l. c.

c) De atheismo Aristotelis integram LICETI libro opposuit tractationem VALERIANVS MAGNVS; in atheorum quoque classe Aristotelem collocant PARCKER. de Deo disp. I. p. 65. Obs. Hal. T. VIII. obs. 10. p. 229 seqq. THOM. FREIGIVS Orat. p. 489 sq. B. BVDDEVS thes. de atheismo c. I § 15. et de Spinozismo ante Spinozam §. 15. Reu. WOLFIVS de Manich. § XXXV. p. 148. Plures nominant FABRICIVS l. c. p. 177. REIMMAN. Hist. Ath. c. XXVII. p. 182. BAYLE l. c.

ducendum ei esse putamus, quod ausus fuerit, Platonis systema, enthusiasmo magis et fanaticismo quam philosophia prognatum relinquere, et ideas cardinem Platonicae philosophiae ridendo, vno halitu cerebrinam philosophiam difflare. Accuratius enim et philosophice magis Aristotelem ratiocinatum, quam Platonem, nemo, qui vtrumque sine praeiudicio comparat, facile inficias iuerit. Gulae, temulentiae et his similium vitia facile ab Aristotele remouent, tum stomachi imbecillitas, quae in victu moderatissimum esse coëgit, sine qua temperantia ad LXIII. aetatis annum vitam non prorogasset, tum laboris patientia et pertinacia, quam negare non audet PATRICIVS [d], quaque dies noctesque, vti supra obseruauimus, veterum scriptorum volumina versauit. Vitae vero morumque atque vestimentorum elegantiam, supra philosophorum eius aetatis consuetudinem, nemo in Aristotele magnopere mirabitur, qui cogitat, a iuuentute in aula parentisque domo aulicis moribus temperata vixisse, et non scholae tantum, sed et vitae philosophiae studia adaptasse [e]. Alia, quae ei vitio vertuntur, vel solis inimicorum accusationibus constant, fidemque non merentur, vel recte considerata facile ferri et excusari possunt. In his recte, nisi fallimur, numeramus, quod Alexandrum ita formauerit, vt orbis vniuersi imperium animo complexus, mirabili vitiorum virtutumque mixtura finem obtinuerit. Etsi enim nec negandum est, philosophiae moralis Aristotelicae principia multum ad id contulisse, nec laudandum, temperamentum vitiorum pro virtute in ea admitti, adscribendum tamen id est systemati, quod semel constituit Aristoteles, quodque aulae ratio atque mores postulabant, immo, si rem recte aestimes, quod hodienum in plerisque aulis exprimitur, et maximopere laudatur. Religionis vero Aristotelis conditionem non adeo egregiam fuisse, consideratis principiorum, quae admisit, sequelis, facile largimur [f], de atheismo eius postea, ad philosophiam eius deducti, curatius tractaturi. Probabile tamen non est, omnem eum religionem publicam contemsisse atque irrisisse: Socratis enim exemplo monitum et cautiorem redditum publicis persecutionibus se exposuisse, et ad decimum tertium tamen annum illaesum durasse, verisimilitudine caret. Veteres diligenter secutum, et infinitam in iis lectionis copiam prae se ferre nemo negabit, qui semel eius scripta inspexit, quae vel hoc quoque nomine historiae philosophicae studiosis commendanda sunt. Peruertisse tamen haut raro et obscurius quoque exposuisse eorum dogmata, vt facilius ea refutaret, lectoremque ab examine auerteret, negari nequit. Culpandusque in eo praecipue est, quod inique cum veteribus egerit, et nec candide satis eorum scita protulerit, et ea tantum fini tantae lectionis voragini se immerserit, vt omnes

 omnis

d) loc. cit. p. 12.

e) Addi his potest, nec magnopere ei vitio verti potuisse, si verum esset, quod tamen satis probari nequit, pharmacopoleo extructo eum quaestum fecisse. Iis enim artibus, a patre erat institutus. Nec respuit philosophia, seplasiarium, cerdonem, seruum, vt exemplis hactenus allatis constat.

f) Conferenda, quae supra §. 7. de accusato impietatis Aristotele diximus.

omnis aetatis philosophos deprimeret [f], qua de re postea quoque dicemus, et quae eius philosophiae vitia sint, etiam ex temperamento et vitae ratione, quam sequebatur, deducenda exponemus. Vt igitur de magno philosopho sententiam nostram aperiamus, inter maxima eum ingenia numerandum esse, cum viris doctis [g] inter Ἀριστοτελομανοῦντας minime referendis fatemur, et magnis naturae, ingenii, et eruditionis atque diligentiae dotibus instructum fuisse, asserimus; in quo vero ambitio et studium cunctis contradicendi, et aulae mores, atque conditio Graeciae elegantioris multum contulere, vt illas laudes non meruisse censendus sit, quas ei insani eius cultores tribuunt.

Scripta Aristotelis.

§. XI. Extant magni ingenii et incredibilis diligentiae Aristotelis specimina, scripta eius, quae ex multis naufragium passis euaserunt. Non enim infinita fere veterum monumenta tantum legit et excerpsit, sed et magnum librorum numerum ipse confecit, videndum apud LAERTIVM [h], cuius diligentiam auxit PATRICIVS [i], qui librorum titulos in ordinem classesque redegit. Historiam vero eorum literariam multo, quam Patricius, diligentius enarrauit vir in his literis summus, IOANNES ALBERTVS FABRICIVS [k], cuius labori cum non habeamus, quod magnopere addamus, lectorem philosophicae historiae amantem ad librum, quo carere is non potest, merito remittimus. Paucissimos horum librorum viuus exire in vulgus Aristoteles passus est [l], suntque plures, qui interciderunt [m], quam ii, qui ad nos peruenerunt, hisque admixti spurii et falsum Aristotelis nomen mentientes, vnde incertitudo haud leuis criticis non nostrae tantum aetatis, sed et veteribus exorta est, qui pro genuinis Aristotelis foetibus habendi sint? Sunt vero, qui hodie sub Aristotelis nomine manibus teruntur, vel logici argumenti, et in his, categoriae, Pythagoreo cuidam a nonnullis tributae, de interpretatione nominum et verborum, id est, de enuntiationum vi ac significatione, quem librum Grammaticam philosophicam non inepte vocauit RAPINVS [n]; analyticorum priorum libri duo, et analyticorum posteriorum libri totidem, doctrinam de syllogismo et de demonstratione complectentes; topicorum libri octo: locos vnde probabilia desumuntur explicantes; de sophisticis elenchis libri II. falsarum argumentationum genera enarrantes. Iunctim haec scripta logica edi solent sub *organi* titulo, eo quod dialecticam ὄργανον ὀργάνων vocet Aristoteles, cuius optimam editio-

f) Obseruant id docti viri passim, conf. HORNIVS Hist. phil. p. 197. PAGANIN. GAVDENTIVS diss. exoterica de Aristotelis veterum contemtu Pis. 1640. 4. VOSSIVS de sect. l. c. et quos adducit TH. POPE-BLOVNT. cens. cel. auct. p. 38.

g) Ita de Aristotele quoque ipsi eius inimici et in his PATRICIVS statuunt, qui εὑρετικώτατον, inuentionis maximae, atque αἰτιολογικώτατον in reddendis rerum causis maximum vocat l. c. p. 12. 252 Conf. qui eadem fatentur magni viri P. BAYLE l. c. HEVMANNVS act. Philos. Vol. I. p. 496. H. GROTIVS praef. ad I. N. et G. aliique a BLOVNTIO et MAGIRO ll. cc. adducti.

h) L. V. s. 22.

i) l. c. T. I. L. II. p. 13 seq. qui obseruat tres viros celeberrimi nominis Aristotelicos libros in ordinem antiquitus digessisse, Hermippum Callimachium Smyrnaeum, Andronicum Rhodium, et Adrastum Aphrodiseum.

k) Bibl. Graec. Vol. II. p. 109 seqq.

l) Conf. PATRICIVS l. c. p. 71.

m) Enumerat eos FABRICIVS l. c. p. 185 seqq.

n) Reflexions sur la Logique p. 735.

editionem curauit IVLIVS PACIVS ABERICA [o]. Physici argumenti sunt: physicae auscultationis, siue doctrinae naturalis libri VIII. principia et affectiones rerum naturalium explicantes; de coelo libri IV. de generatione et corruptione libri II. de meteoris libri IV. de anima libri III. parua naturalia, siue libellorum physicorum XI. sylloge; historiae de animalibus libri X. de partibus animalium earumque causa ac ratione libri IV. de plantis libri II. de coloribus liber, de audibilibus libellus, et de admirandis narrationibus collectio, aduersus dogmata Xenophanis, Zenonis Eleatae et Gorgiae libelli tres [p] ventorum loca et appellationes; quibus praeter librum de mundo, incertum an ad eum referri debeat [q] adiiciuntur, liber de physiognomia; et problematum sectiones XXVIII. Metaphysici generis sunt, metaphysicorum libri XIV. Mathematici, quaestiones mechanicae, de lineis insecabilibus liber. Ethicam doctrinam exponunt; Ethicorum ad Nicomachum libri X. magnorum moralium libri II. moralium ad Eudemum libri VII. a quibusdam Theophrasto vel Eudemo tributi; de virtutibus et vitiis libellus; de republica libri VIII. de cura rei familiaris liber vnus. Rhetoricam exhibent, artis rhetoricae libri III. rhetoricae ad Alexandrum liber; Poëticam tradit liber de arte poëtica [r]. Quorum scriptorum Aristotelis editionem Graecolatinam post ISAACVM CASAVBONVM [s] curauit GVILIELMVS DVVALLIVS Parisiis MDCXXXIX. IV. Vol. f. Multa de horum librorum, auctore, argumento, editionibus, interpretationibus, νοθείᾳ, et quae his sunt similia, disputantur, quae tamen nec huius loci sunt, et occupata iam a FABRICIO, qui adeundus est. Hoc vnum notari e re nostra est, fecisse mira fata, quae omnia Aristotelis scripta cum tota eius bibliotheca passa sunt, vt non leuis scrupulus viris cautis subnatus sit, vtrum genuini sint, qui ad nos peruenerunt, libri Aristotelis, nec ne? Rem a STRABONE [t], PLVTARCHO [u], ATHENAEO, AMMONIO, et ex his a recentioribus multis [x] passim enarratam paucis sic habe: Cum primus Aristoteles bibliothecam construxisset, eam cum scriptis suis Theophrasto, quem successorem designauerat, tradidit: Theophrastus omnes libros suos Neleo Scepsio testamento legauit; is deportatos Scepsin moriens haeredibus reliquit, viris ἰδιώταις, quique nulla eruditione tincti erant, eosque sine ordine asseruabant. ATHENAEVS [y] vero refert: a Neleo Ptolomaeo Philadelpho venditos Aristotelis libros fuisse, et Alexandrinae bibliothecae illatos, in qua sine dubio in magno illo incen-

o) Francof. apud haeredes Wechel. 1598. 8. quae editio praestat prioribus.

p) Hos libellos solos et mechanica, quod sine dubio Aristotelis sint, controuersia vacare contendit PATRICIVS l. c. p. 26. 34 et tamen merito dubitari ait IONSIVS L. I. c. 11. p. 56. de S. H. P.

q) Vindicat Aristoteli FABRICIVS l. c. p. 127 seq. Adeo vero dogmata aperte Platonem et Zenonem redolentia Aristotelis doctrinae repugnant, vt in eam GASSENDVS ingressus sit sententiam, Aristotelem sub vitae finem animum mutasse: id quod absque teste et verisimilitudine dicitur. Rectius itaque eum, quem nunc habemus, librum abiudicari Aristoteli luculenter, nisi fallimur, demonstrauimus, et rationibus FABRICII satisfecimus in Otio Vindel. Mel. II. pag. 120. 174 seqq.

r) His accedunt philologica quaedam.

s) Vtimur nos editione Lugdunensi 1591. fol. Vol. II.

t) Lib. XIII. p. 609.

u) In Sylla T. V. p. 143.

x) Excitauimus potiores in Otio Vindelico Mel. I. §. 6. p. 80. inter quos maxime videndus est P. BAYLE Dict. T. IV. art. Tyrannio not. D.

y) Lib. I. p. 3.

cendio, a Iulio Caesare excitato, conflagrauerunt; id quod vel de quibusdam tantum Aristotelis scriptis vel de ἀπογράφοις inde desumtis intelligendum esse videtur. Intelligentes vero Nelei haeredes, magna cura colligere Attalicos reges Pergami bibliothecam, quibus tunc parebant Scepsii, thesaurum istum librarium in subterranea specu temere condiderunt, in qua libri vltra CXXX. annos delituerunt, quo tempore quam labem quamque iniuriam ab aëre vermibusque passi sint, facile intelligi potest. Postremo ex Aristotelis et Theophrasti progenie quidam protractos corruptosque vendidere Apelliconi Teio, homini peripateticae philosophiae amatori, qui cum opibus maxime valeret, aliasque bibliothecas coëmisset, hanc quoque Aristotelis magno aere redemit. Et curam quidem librorum, situ et vermium corruptione squalentium habuit Apellico, doctrina tamen ad eos emendandos impar: is itaque libros illos Aristotelis describendos curauit, eorumque qui detrimentum aliquod passi erant, lacunas male sedula diligentia expleuit, vnde non potuere non codices fieri corruptissimi. His cum accederent manus aliorum, doctrina quidem Peripatetica non destitutorum, sed qui ex ingenio locis corruptis medelam afferre tentabant, et vbi codices defecerant, coniectura in innumeris locis vtebantur, Aristotelis scripta alia fere reddidere, quam ex manu auctoris sui prodierant. Auxere hanc incertitudinem Romani: statim enim post Apelliconis mortem Sylla occupatis Olymp. CLXXIII. 4. Athenis, bibliothecam illam inuolauit, Romamque deportari curauit. Ibi nactus veniam vtendi codicibus Aristoteleis a bibliothecariis Tyrannio Grammaticus, Aristotelis studiosissimus, frequentiorem eorum editionem fecit, tum librarii quidam, amanuensibus minus doctis vsi, neque cum exemplari descripta comparantes infinitam corruptarum lectionum farraginem produxerunt. Fecit vero mira haec librorum Aristotelis vicissitudo admodum incertam doctrinam Peripateticam. Antiquiores enim post Theophrastum Peripatetici, genuinis Aristotelis libris destituti, cum non alios, nisi exotericos, eosque paucissimos haberent, nullam partem philosophiae ad mentem Aristotelis accurate poterant explicare: et qui post vulgatas editiones ex Tyrannionis ἀπογράφοις, manus interpretandae Aristotelis philosophiae admouerunt, ascititia a natiuis, aliena et spuria a genuinis discernere non poterant. Ex qua librorum Aristotelicorum historia, quantum innumeris, quos postea passi sunt, interpretum commentariis [z] tribuendum sit, liquet.

Philosophiae Peripateticae consideratio generalis.

§. XII. Comprehenditur his in libris ea Peripateticae philosophiae summa, qualem post restitutam inter Romanos scholae huic faciem natiuam exhibuere Aristotelis interpretes. Qui enim eos antecesserunt Peripateticae sectae doctores, nullam philosophiae partem accurate potuisse explicare, in antecedentibus monuimus. Philosophia itaque Aristotelis, quoad ea

z) Adiiciuntur catalogi interpretum Operibus Aristotelis editionis Casaubonianae et Duuallianae, sed non satis digesti, potiores indicant PATRICIVS et FABRICIVS ll. cc. itemque SCHOTTVS l. c. Add. PHIL. LABBEI breuis conspectus Aristotelis et Platonis Graecorum interpretum typis editorum Paris 1657.

ea in libris eius, hodie ſub eius nomine extantibus, comprehenditur, ſummatim iam exhibenda eſt. Antequam vero ὡς ἐν συνόψει celeberrimi philoſophi ſyſtema lectori exhibemus, praemonenda quaedam ſunt, ſine quibus fruſtraneum prorſus ſuſcipiemus laborem; ad ea itaque attentum eſſe iubemus lectorem intimas rationes ſyſtematis Ariſtotelici noſſe cupientem. Scilicet

I. Tanta eſt obſcuritas ſcriptorum Ariſtotelis quam partim ipſe deſtinato iis induxit conſilio, partim e variis circumſtantiis fatisque, quae acciderunt, renata eſt, vt non diffiteantur, qui intime rimati fuiſſe mentem Ariſtotelis videntur, tantum non impoſſibile eſſe, in veram philoſophi mentem atque ſententiam penetrare, haſque tenebras penitus diſcutere. Magnus hic ſe nobis offerret campus, in conſiderationem ſcriptorum Ariſtotelis, eorumque partium tum externam tum internam exſpatiandi, ſi id noſtrum pateretur inſtitutum, fineſque hiſtoriae philoſophicae vniuerſali poſiti, vel repeti et augeri atque illuſtrari poſſent ea, quae de hoc argumento PATRICIVS et imprimis vir doctiſſimus PETRVS IOANNES NVNNESIVS[a] dixerunt. Sed in compendium breue contrahenda ſunt omnia, eaque dicenda tantum, quae lectorem cautum atque prouidum in examinanda Ariſtotelis philoſophia facere poſſunt. Praemonendum vero eſt, Ariſtotelem non in figuris atque dictione poëtica, neque in dialogorum anfractibus, vt praeceptor eius Plato fecit, latere voluiſſe, nec fabularum integumentis ſe texiſſe, euitauiſſe etiam Pythagoreorum numeros atque ſymbola, et affectatam Heracliti obſcuritatem, ſed dictionem maxime propriam adhibuiſſe, et tamen adeo mentem ſuam atque ſententiam veram abſcondiſſe, vt ipſe ad Alexandrum M. de vulgatis ab eo editisque philoſophiae ſuae myſteriis ſcripſerit[b]: *acroamaticos libros, quos editos quereris, et non perinde, vt arcana abſconditos, neque editos ſcito eſſe, neque non editos; quoniam ſcilicet iis ſolis, qui nos audiunt, cognobiles erunt.* Effecit vero id partim philoſophandi genere, partim ſcribendi modo: cum enim arcanam philoſophorum methodum, ob innumeras, quas philoſophorum ſecuritati et auctoritati praeſtabat, vtilitates ſeruare voluiſſet, neque tamen eadem, vt reliqui, qui ante eum iſta docendi ratione vſi erant, via incedere conſtituiſſet, aliter rem aggreſſus eſt. Scilicet Socraticae apud Platonem methodo diſputandi innutritus ſaepe numero philoſophorum ante ſe opiniones affert, exponit, roborat, examinat, diſcutit, refutat, idque tam ſubtiliter, et nunquam fere addito mutatae orationis feriei indice, vt incertus haereat lector, num de ſua vel de aliorum opinione loquatur, quod multos decepit interpretes, vt Ariſtotelis eſſe putauerint, quae aliorum philoſophorum ſunt, quaeque a domeſticis eius opinionibus, non niſi ſumma adhibita attentione, diſtin-

I. Ineluctabilis obſcuritas ſcriptorum Ariſtotelis.

a) In oratione de cauſis obſcuritatis Ariſtotelis earumque medela Inſtitutionibus Peripateticis adiecta, de qua ſupra. Eam ſeparatam quoque cum BART. IOS. PASCHALII Or. de optimo genere explanandi Ariſtotelem, et IO. BAPT. MONLORII Or. de vtilitate analyſeos Ariſtoteleae recudit WECHELIVS Francof. 1591. 8.

b) GELLIVS L. XX. c. 5.

distingui possunt. Hunc in finem saepe aliorum scripta consulit, quae deuorauisse legendo supra docuimus, exque iis multa in rem praesentem affert, raro tamen eos indicat fontes, vnde sua desumsit, quod non potest non ingentem parere difficultatem. Ipsa vero philosophiae ratio apud Aristotelem has obscuritatis causas magnopere auget. Vtitur enim plerumque notionibus abstractis, vniuersalibus, et nouas ac insolitas ideas rerum excitantibus, et dum metaphysica veste philosophiam naturalem et moralem induit, non deformem tantum, sed et praeter naturalem et alienam reddit eius faciem, quam vix agnoscunt, qui non ipsam quasi cogitandi naturam in eiusmodi terminorum et notionum personas transmutant. Saepe numero quoque ideis notionibusque indeterminatis vagisque adhibitis, cum ipse claram certamque cogitationum ideam non haberet, lectorem mire delusit, coruosque vacuos dimisit hiantes. Accedit his summa, quam affectabat, breuitas; supposita multa tanquam nota, quae lectorem tamen fugiunt, quaesitae enunciationes rotundae, et dictio strictissima; probationes vel plane non, vel alieno loco ob nimiam breuitatem positae; et quae alia sunt, quibus vere illud HORATII euenit:

- - breuis esse laboro,
obscurus fio. - - -

Cumque mathematicarum disciplinarum esset peritissimus, multa ex iis quoque translata in philosophiam, praecipue naturalem, quae non nisi ab illarum peritissimo intelligi possunt, et alienis rebus applicata miram obscuritatem pariunt. Laborat etiam exemplorum, quibus dicta illustrat paucitate, quaeque affert obscuriora sunt, quam res patitur, quam illustrare aggreditur. Sunt quoque in Aristotelis scriptis pluscula sibi contradicentia, quae nullis interpretationis sanae artibus et regulis in concordiam redigi possunt, siue is reuera diuersis temporibus scribens aliter senserit, mentemque mutauerit, siue dormiente attentione negligentior factus ad systematis rationem et nexum non semper respexerit, siue aliter prorsus intelligi voluerit; quaecunque enim eius rei causa est, necessariam ea parit obscuritatem. Vt vero magis lateret, scribendi rationem in subsidium vocauit, multisque nominibus in eadem re vtitur, saepe res diuersas vna eademque voce designat, qua nominum ambiguitate, cum nullibi fere nominum vocumque definitiones addat, totum incertum reddit lectorem, qua potissimum significatione sit intelligendus. Addit his Nunnesius, ipsam sermonis proprietatem, minus vsitatam, quam presse saepius secutus est Aristoteles, obscuritatem gignere, idque vocis ἐντελέχεια exemplo luculenter illustrat. Taceamus particularum singularem in Aristotelis scriptis vsum, abruptumque haud raro sermonem, magnis quasi passibus ad id quod demonstrare instituit, grassantem, qui lectorem respirare, et colligere cogitationes non sinit, vt euanescant, quae antea legentis impressa sunt memoriae. Constructiones rariores et a communi dicendi inter Graecos genere dissonantes, quas argumento philosophico miro artificio, sed non sine obscuritatis effectu,

effectu, applicabat, praetermittimus. His caussis obscuritatis Aristotelis internis accedunt externae plurimae. Quis enim certum ac indubium aliquid speret ex libris situ, squalore vermibusque corruptis, et ab imperitis manibus emendatis? quis non aliena ex coniectura supplentium plurima accessisse coniiciat? et quis genuina ab adulterinis, assuta a natiuis discernat satis, et veram Aristotelis mentem definiat? Dedit vero fatum hoc scriptorum Aristotelis aliam quoque obscuritatis caussam; euersus enim ordo librorum Aristotelis, immo totius systematis, et confusa plurima, ita vt naturalis ratiocinandi via, qua incessit philosophus, non pateat, et per ambages et errores lectores deducantur, incerti, quo tendant, quoue ducantur. Cumque paucissimi inter editos libri sint, de quibus non dubitatum sit, an Aristotelem parentem agnoscant, mirum non est, cautum prouidumque veteris philosophiae interpretem prorsus incertum reddi, quid pro Aristotelico habendum sit, quid reiiciendum pro spurio? Addi his possent plura, et, qua ratione infinita interpretum cohors suas opiniones et cogitationes obscuro Aristotelis textui adplicans, et in diuersissimas explicationes trahens, multum has obscuritatis caussas auxerit, ostendi, quantasque tenebras Aristoteli induxerint Arabum commentarii, in scholas quoque Occidentis introducti, exponi; nisi in secunda historiae huius periodo latius de his differendi occasio se offerret. Cum itaque nec ipse semper Aristoteles clare intellexerit, quid dicat, statuatue, nec alios, nisi quos admisit, intelligere id voluerit, totque modis ea, quae restant, corrupta sint, quis non cum Themistio [c] fateatur, dementiae simile esse, si quis legendis libris illius speret, se sententiam illius consecuturum [d].

II. Ipse praeterea scopus, quem in condendo philosophiae systemate Aristoteles respexit, considerandus est, qui homini supra modum ambitioso et elati animi is potissimum fuit, vt super omnes se philosophos efferret, et nouum ac diuersum ab eorum dogmatibus systema condendo, nouae sectae auctor fieret, quae reliquorum lumina extingueret, et acuminis gloriam ipsi conciliaret. Hospitem plane atque peregrinum esse oportet in scriptis Aristotelis, qui hoc non palpat. *Ille enim*, verbis vtimur acutissimi LVD. VIVIS [e] eleganter hac de re commentantis, *vt indefesso illo suo studio omnes, quotquot ante se quicquam scripserant, euoluerat, legerat, excusserat: ita neminem praeteriuit, quem non carperet, ratus, tantum in se deriuaturum gloriae, quantum aliis omnibus ademisset, tanquam sublimior esset ceteris acutiusque ac longius prospiceret.* Acuteque in hanc rem dixit magnus VERVLAMIVS [f]. *Aristotelem more Ottomanorum, putauisse, regnare se tuto haud posse, nisi fratres suos omnes contrucidasset.* Multum vero labis inde in ipsam philosophiae Aristotelicae constitutionem irrepsit. Cum enim non tam rebus saepe, quam verbis, sententias innouaret, iisque, quae non sine veritate atque experien-

II. Scopus philosophiae Aristotelis.

 tia

c) Apud NVNNES. l. c. p. m. 5.

d) Conf. PATRICIVS l. c. p. 37 Otium Vindel. Mel. I. §. 9. p. 105 seqq. L. VIVES de corrupt. art. lib. I. pag. m. 56. qui dicta mire illustrat.

e) De caus. corrupt. art. L. I. p. m. 26 seqq.

f) De augm. scient. L. III. c. 4. T. I. Opp. p. m. 212 f.

tia dicta sunt a veteribus, nouam tamen opponere philosophiam vellet, necesse fuit, veterum sententias partim corrumpere, partim eas reiiciendo inanes et a vero alienas eligere, partim incertis vagisque vocibus vacuis sensu vero principiis philosophiam replere, partim ad λεπτολογίας confugere, et his omnibus obscuritatis affectatae beneficio inter se connexis gloriam apud rerum imperitos in argumento saepe difficiliori comparare. Quod quam vehementer acumini eius ingenii naturali et veritatis inuentioni, cui aptissimus natura erat, obstiterit, tota eius philosophia et imprimis naturalis probat.

III. Philosophia aulae moribus aptata.

III. Fuit vero alia quoque vitae Aristotelis circumstantia, quae haud exiguum in philosophiam eius influxum habuit. A pueritia enim in aula Amyntae cum parente Nicomacho versatus, vitae aulicae mores et elegantiam assumsit, et in alteram quasi naturam transire passus est. Postquam vero a Philippo rege Alexandri M. praeceptor electus est, occasionem habuit philosophiam regulis aulae, et ambitioni eius, quem educabat, attemperandi. Relicta itaque imaginaria republica Platonis, cum Socratica quoque ethica videretur nimis humi serpere, totam philosophiam moralem ita formauit, vt et Alexander M. et qui eius amici erant, vel sub Aristotele duce ad gloriam et dignitates grassabantur, animum inde ita formare discerent, vt fine optato fruerentur. Diligenti tantum ethicae Aristotelicae inspectione opus est, vt hac de re conuincamur, et vel sola virtutis definitio et connexio satis de isto Aristotelis scopo loquitur. Ex quo patet, quam misere se decipi passus sit orbis philosophicus, qui per tot secula veram felicitatis moralis viam in ethica Aristotelis inueniri posse sibi persuaderi passus est.

IV. Philosophia naturalis incerta et vaga.

IV. Neque circa physica dogmata sine consideratione generali dimittendus est Aristoteles. Diximus scilicet, constituisse philosophum ab omnibus physicis ante se abire, nouumque systema effingere. Satis hoc in libris physicis, praesertim in libro de anima, et quem contra Zenonis Xenophanis et Gorgiae dogmata scripsit, prodidit. Ita vero a clara et naturalem scientiam iuuandi apta methodo, materiam per particulas considerandi minimas discedens, alia principia excogitare coactus est, quae iis opponantur; nam Platonis quoque materiam, semper fluxam et per partes minimas mutabilem respuebat. Cum vero ideas quidem per se existentes τερετίσματα esse atque difficiles nugas intelligeret, naturam tamen rerum in speciebus formisque eiusmodi rerum quaereret, ad principia physica, Platonis non meliora, delapsus totam rerum naturalium scientiam corrupit, et principia nobis obtrusit, isto nomine minime digna, quippe quae nec clara, nec aliter nisi in mentis abstractione extantia, ideisque vagis vocibusque nihili expressa, naturam rerum magis abscondunt, quam exponunt [g].

V. Ne-

g) Elegantem de his naeuis satyram in physica praecepta Aristotelis exhibent Menagiana T. II. p. 9. repetitam, et annotationibus doctissimis illustratam in Actis philos. Vol. III. p. 1 seqq.

V. Mathematica intempestiue immixta.

V. Neque praetermittendum hic eſt, adhibuiſſe Ariſtotelem, exemplo Platonis edoctum, cui in nulla re eruditione et ingenii acumine cedere volebat, ſaepiſſime mathematicarum diſciplinarum ſubſidia, negarique nequit, non vbique male id illi ceſſiſſe. Verum, cum nimiam breuitatem et obſcuritatem ſectatus ſit, et rationibus mathematicis expreſſerit, quod natura ſua ab iis valde abhorret, non difficilis tantum intellectu, ſed et alienus haud raro ab argumenti natiua facie factus eſt. Cui num medelam adhibuerit IOSEPHVS BLANCANVS [b], dicent, qui eius librum viderunt.

VI. Ariſtotelis philoſophiae non omne denegandum pretium.

VI. Etſi vero multa in Ariſtotelis philoſophia, immo plura, quam inſanis eius admiratoribus videtur, deſiderari omnino poſſunt debentque; improbandus tamen eorum mos eſt, qui nihil dignum laude in ea deprehendunt, nec ſe philoſophari recte poſſe credunt, niſi in totum Ariſtotelem et quaecunque eius nomen gerunt, debacchantes, cuncta proculcent, nullaque in re pretium ei ſtatuant, cum tamen nec vbique dormiuerit Ariſtoteles, et haud pauca dixerit tanto ingenio digna, licet fateamur, ipſum ſyſtematis habitum atque naturam, magis naeuis non carere [i], improbemusque morem eorum, qui melioribus et ſanioribus ſpretis, exſangue Ariſtotelicae philoſophiae cadauer coeco ſequuntur applauſu atque obſequio. Imprimis vero laude digna eſt Ariſtotelis in exotericis diſciplinis, poëtica imprimis et rhetorica eruditio, quae magnum ſatis ingenium prodit, à pleriſque tamen neglecta eſt.

Logica Ariſtotelis.

§. XIII. Vt vero ſpeciali magis delineatione Ariſtotelis philoſophiam depingamus, paucis eam, qualem libri, qui ſub eius nomine ambulant, exhibent, conſiderare iuuat, prolixiora vero apud eos quaerere iubemus, qui poſt renatas literas in genuinum librorum Ariſtotelis ſenſum et philoſophiam haud infeliciter inquiſiuerunt. Quos quia ad recentiora tempora, vltimamque hiſtoriae philoſophicae periodum delapſi, ex inſtituto nominabimus, breuitati conſulentes eos hoc in loco praeterimus. Diuiſit vero, exponente LAERTIO [k], Ariſtoteles philoſophiam bifariam, aliam enim in agendo, aliam in contemplando conſiſtere ait, eamque practicam, hanc theoreticam dixit. Huic inſtrumentalem ſubiecit, logicam. Quam philoſophiae diſtinctionem non ab eo excogitatam fuiſſe, ſed ex Platonis philoſophia transſumtam, ex Platonicae philoſophiae delineatione ſupra allata, manifeſtum eſt. Logicae autem hanc potiſſimum rationem habuit:

I Scopus logices duplex eſt, veriſimile ac verum, ſiue veritas probabilis et certa. Ad illam tendit dialectica, quae probabilibus rationibus de veritate diſſerit; ad hanc analytica, quae certis demonſtrationibus nititur [l].

 II. Ve-

b) De locis in Ariſtotele mathematicis Bonon. 1615 4 conf. ERASMVS apud TH. POPE-BLOVNT. Cenſ. cel. aut. p 34.

i) De cenſoribus et reprehenſoribus Ariſtotelis infinita dici poſſent, quae tamen alieni ab hoc loci ſunt. Omnibus fere praeferendus eſt GASSENDVS in Exercitationibus paradoxicis aduerſus Ariſtoteleos. Plura hac de re ad recentiora tempora deducti dicemus.

k) Lib V. ſ. 28.

l) ibid. Dialecticam recte diſſerendi facultatem vertit ALDOBRANDINVS, eo quod tota ad diſſerendum tendit. Hinc CICERO de fato, totam logicam diſſerendi rationem vocat, eo quod huic ſcopo totam logicam ſubordinabat, et ad hanc finem omnia

II. Veritas vero demonstratur, deque ea differitur per syllogismum, vel demonstratiuum et analyticum, vel topicum et dialecticum; syllogismus enunciationibus constat, enunciationes terminis simplicibus.

III. Terminus trifariam distinguitur, in homonymum, synonymum et paronymum. Homonymus est, qui commune nomen de rebus diuersis adhibet; synonymus, vbi nomen et rei definitio conueniunt; paronymus, quo denominata, eadem de re, casu et terminatione differunt [m]. Solent Peripatetici doctores his, quae antepraedicamenta vocant, addere terminum analogum, quo idem nomen vni rei primario, alteri secundario et improprie conuenit, et praemittere doctrinam de praedicabilibus, siue modis praedicandi generalibus, ad quae, quoniam peculiari tractatione de iis nihil dixit Aristoteles, PORPHYRIVS introductionem scripsit; quorum praedicabilium quinque numerant, genus, speciem, differentiam, proprium et accidens, qua de re Peripateticae logicae, quae vbique haec mysteria crepant, consulendae sunt.

IV. Termini vniuoci ad decem classes generales reuocantur, quae categoriae, siue praedicamenta vocantur. Doctrina illa ex Pythagorica schola desumta, quae cum numerum denarium omnium perfectissimum haberet, intra eum omnes praedicamentorum classes conclusit, primusque Archytas Tarentinus fuisse dicitur, qui hanc entium scalam constituerit: a quo cum didicisset hanc sapientiam Plato, cum eo in Italia conuersatus, Aristoteles mysteria praeceptoris vulgando, arcanam doctrinam propalasse fertur. Ita quidem FR. PATRICIVS [n], qui Simplicii et Iamblichi auctoritate vtitur, libellum περὶ τοῦ παντὸς, Archytae tribuentium, vt plagii hac in re Aristotelem insimulet. Et Archytae quidem libellum hodienum superesse, infra, ad Pythagoreos deducti, docebimus, Aristotelem tamen sua huic surripuisse, sine testibus dicitur. Nec alia forte ratio est, quae ante Patricium LVDOVICVM VIVEM [o], et post eum IONSIVM [p] mouit, vt libelli de categoriis, qui Aristotelis nomen gerit, auctorem hominem Pythagoreum vel Platonicum esse suspicarentur; sine causa forte graui, cum veteres, teste AMMONIO [q], librum de categoriis inter genuinos numerare non dubitauerint.

V. Referuntur vero decem istae entium classes vel ad substantiam, quae per se existit, vel ad accidens, quod est in alio, tanquam in subiecto.

VI. Substantia est vel prima, quae maxime proprio sensu ita dicitur, et de

omnia referebat Aristoteles. Id quod probe notandum, quia sine eo intelligi nequit, cur praedicamentorum, et enunciationum doctrinam ad logicam retulerit, et Grammaticam magis philosophicam, quam artem ratiocinandi nobis dederit. Graeci enim ex communi loquacis patriae more pulchre sibi philosophati fuisse visi sunt, si pulchre de rebus disseruissent. Et ex his illustranda ea sunt, quae habet LAERTIVS l. c. qui totam logicam Aristotelis ad differendi artificium transtulit.

m) De categor. c. 1. T. I. opp. p. 8.

n) Discuss. Peripatet. T. II. L. I. p. 182.

o) De caussis corrupt. art. L. III. p. m. 97. qui obseruat quoque, haec ad primam philosophiam, non ad logicam pertinere. Quorum prius verum est, posterius falsum, si Aristotelis scopum consideres, qui genera rerum ad constituendas definitiones ex iis depromsit.

p) De Script. Hist. philos. L. I. c. 2. p. 4.

q) l. c.

de altero neque praedicari poteſt, neque ei inhaerere; vel ſecunda, quae in prima ſubſiſtunt, vt genera et ſpecies.

VII. Accidentis nouem genera atque claſſes ſunt: quantitas, relatio, qualitas, actio, paſſio, quando, vbi, ſitus, habitus [r].

VIII. Quantitas eſt vel continua vel diſcreta; quaeque nec contraria habet, nec admittit magis et minus et denominat res, vt dicantur quantae, aequales vel inaequales.

IX. Relatio eſt, cuius tota natura ad alium refertur: et admittit magis et minus, et natura ſua relata facit ſe conſequentia, et natura coniuncta.

X. Qualitas eſt, a qua res dicuntur quales, habetque quatuor ſpecies: naturalem diſpoſitionem et habitum, naturalem potentiam et impotentiam, paſſionem et paſſibilem qualitatem; formam et figuram. Ea vero et intendi atque remitti poteſt, et admittit contrarietatem; et denominat res, vt dicantur ſimiles et diſſimiles.

XI. Actio et paſſio, illa agentis, haec patientis motum ſignificat, et admittunt contraria poſſuntque intendi et remitti.

XII. Quando tempus, vbi locum, ſitus et habitus externas huius nominis circumſtantias rei ſitae vel habitu veſtitae innuunt.

XIII. Poſt praedicamenta haec conſiderandi ſunt termini, qui ad hoc claſſium rerum ſyſtema reduci nequeunt, ſuntque 1. oppoſita, quae vel relatiue, vel contrarie, vel priuatiue, vel contradictorie ſibi opponuntur, 2. prius, 3. ſimul, 4. motus, 5. habere [s].

XIV. Ex terminis componitur enunciatio vel propoſitio, quae ad doctrinam de interpretatione proprie pertinet [t].

XV. Vox mentis conceptuum ſignum eſt, qui cum vel ſimplici perceptione, quae nec vera nec falſa eſt, vel perceptione, quae ex vero et falſo participat, percipiantur, vocem faciunt vel ſimplicem et incomplexam vel complexam.

XVI. Nomen eſt vox ex inſtitutione ſignificans, ſine connotatione temporis, cuius nulla pars per ſe ſignificat et ſeparatim.

XVII. Verbum eſt vox connotans tempus, cuius nulla pars per ſe aliquid poteſt ſignificare, et eſt ſemper nota eorum, quae de alio dicuntur.

XVIII. Oratio eſt vox ex inſtituto ſignificans, cuius pars ſignificat ſeparatim.

XIX. Inter orationes ea ſola enunciatiua eſt, et ad hermeneuticam ſpectat,

r) Multum vapulat Ariſtoteles recentioribus VIVI, GASSENDO aliisque ob. ea quod rerum omnium claſſes intra decenarium numerum concluſerit, cum plures admittant. Culpa vero non tam in Ariſtotelem, quam Pythagoreos, primos doctrinae huius inuentores, conticienda eſt, qui decenario numero perfectiſſima abſoluebant.

s) ib. c. 10. T. I. p. 17. ſeqq.

t) Ipſe ARISTOTELES librum de interpretatione inſcripſit T. I. p. 21. Tanti hanc doctrinam fecit ISIDORVS Orig. L. II. c. 27. vt non atramento ſed mente calamum tinxiſſe diceret. SANCTIVS vero Minerv. L. I. c. 5. p. m. 37. indignum librum et tractationem Ariſtotelis nomine iudicat: conf. PATRIC. T. I. L. III. p. 21. Medium nos tenendum cenſemus, et cogitandum, Ariſtotelem, vt ipſe c. 6. fatetur, haec ſcripſiſſe περὶ τὰς σοφιστικὰς διαχύσεις, contra ſophiſtarum moleſtias, quo fine ceſſante, pleraque Ariſtotelicae dialecticae, quae ſuo tempore non contemnendum in his vſum praeſtitit, inutiles ſunt et difficiles nugae.

ctat, quae verum vel falsum significat, reliquae ad rhetoricam et poëticam pertinent, constatque ea subiecto et praedicato, et copula.

XX. Propositiones quinquefariam diuiduntur, in simplices et complexas, affirmantes et negantes, vniuersales, particulares, indefinitas et singulares, impuras et modales. Modales sunt vel necessariae vel possibiles, vel contingentes vel impossibiles.

XXI. Propositionibus porro accidunt tria, oppositio, aequipollentia, et conuersio.

XXII. Oppositio vel contradictoria est, vel contraria, vel subcontraria.

XXIII. Aequipollentia est. per quam duae propositiones eandem rem significant, atque vna simul verae esse vel falsae possunt.

XXIV. Conuersio est terminorum transpositio, ita vt affirmatio et negatio cum veritate tamen eadem maneat. Attendit in hac enuntiationum consideratione Aristoteles non ad conceptuum, qui verbis exprimuntur, naturam, sed sermonis proprietatem, vt ita logicam sophistis in verborum cauillationibus artem quaerentibus praesidium opponeret: vnde multa hac in re dicta sunt, quae attentione ad idearum intellectus naturam habita, falsa sunt, vel otiose dicta, in quo demonstrando subtiles fuere *artis cogitandi* auctores Galli [w] et Germanus G. GERHARDVS TITIVS [x], vt alios taceamus.

XXV. Syllogismus est oratio, qua positis quibusdam aliud necessario consequitur [z].

XXVI. Materia syllogismi tres termini sunt; forma est legitima materiae dispositio secundum figuras et modos.

XXVII. Figura est medii termini et extremorum recta ordinatio, vt recte conclusio deducatur. Modus est dispositio propositionum pro quantitatis et qualitatis ratione.

XXVIII. Figurae syllogismorum sunt tres: prima, vbi medius terminus est subiectum maioris propositionis et praedicatum minoris; habetque modos, quibus dextre concluditur, quatuor; secunda figura medium terminum praedicat de duobus extremis; et quatuor modis recte concludit; in tertia figura medium vtrique extremo subiicitur, et sex modos habet legitime concludendi [a].

XXIX. Omnis syllogismus construitur in aliqua ex tribus istis figuris, et perficitur per primam figuram et reducitur ad modum vniuersalem primae figurae.

XXX. Sunt et aliae ratiociniorum formae sex: conuersio terminorum, inductio, exemplum, abductio, instantia, enthymema, quae tamen omnes, cum syllogismi virtute constent, ad eum reduci possunt et debent [b].

XXXI. Ad inueniendos syllogismos opus est 1. vt termini problematis

w) Art de penser L. II. ch. 2 seqq. p. m. 160. seqq.

x) Art. cogit. c. 6. p. 96 seqq.

z) Prolixe doctrinam de syllogismo exponit, analyt. prior. L. I. Tom. I. p. 40 seqq.

a) Quartam addidit Galenus, nullius fere vsus.

b) Anal. prior. L. II. c. 23 seqq. p. 73 seqq.

matis sumantur, et res, de qua agitur, supponatur, nec non definitiones, proprietates, consequentia, antecedentia, repugnantia; 2. Vt essentialia, propria et accidentia, certa et probabilia inter se discernantur; 3. Vt eligantur consequentia vniuersaliter; 4. Vt eligantur antecedentia, quibus res vniuersaliter consequens est; 5. Vt nota vniuersalis iungatur non consequenti, sed antecedenti; 6. Vt consequentia accipiantur proxima, non remota; 7. Itemque antecedentia proxima non remota; 8. Vt eligantur, quae vniuersi rei sunt consequentia, itemque ea, quibus vniuersis res ipsa consequitur [c]. Mire in his dilucidandis et ad singulorum problematum propria applicandis industrius et ad obscuritatem vsque subtilis est Aristoteles, breuior et clarior futurus, si sermonis naturam ab idearum atque notionum proprietate distinxisset, et ad hanc, non ad illam, respexisset.

XXXII. Omnis discursus, scientiam gignens, nititur praeuia aliqua cognitione rerum de quibus discurrendum [d].

XXXIII. Scire est intelligere quod res sit, quod talis eius caussa sit, et quod aliter se habere non possit [e].

XXXIV. Demonstratio est syllogismus scientiam pariens.

XXXV. Deriuatur vero scientia apodictica a caussis veris, primis, immediatis, notioribus, quaeque, vt aliunde demonstrentur, opus non habent.

XXXVI. Scientia demonstratiua non datur nisi rei necessariae, vnde et demonstratio ex necessariis rebus consistit [f]. Verissimum in se axioma, vehementer corrupit Aristotelis schola, praeceptorem, vt videtur, non satis assecuta: ille enim de necessitate id consequentiae potissimum intellexit, vnde et regulas vniuersalis consequentiae hoc loco explicat, illa de subiecti necessitate intelligens, cum entium moralium nullam physicam necessitatem videret, illis certitudinem apodicticam denegauit, physicis asseruit, cum e contrario necessitas consequentiae clarissima sit in rebus moralibus, quarum naturam et definitionem intelligimus, quae in physicis ob ignoratas rerum essentias non datur. Id quod ad illustranda ea tenendum, quae postea dicentur.

XXXVII. Dictum de omni est, quod competit omni et per se, et semper [g].

XXXVIII. Vniuersale primum est, quod in vnaquaque re est per se ipsum, quatenus ea res est.

XXXIX. Demonstratio fit ex conclusionibus aeternae veritatis [h]: ex quo sequitur, rerum fluxarum nec demonstrationem dari, neque scientiam, neque definitiones quoque. Πρῶτον καὶ κύριον δόγμα hoc Platonicae philosophiae fuisse, quo fundamento tanquam lapide angulari, totus cardo doctrinae de ideis vertebatur, suo loco probauimus. Nec recedere ab hac sententia ausus est Aristoteles, etsi pulchre videret, ideas, siue substantias a rebus

c) Ib. L. I. c. 27. p. 65 seqq.
d) Analyt. post. L. I. c. 1. p. 103.
e) ib. c. 2. p. 104.
f) ibid.
g) ib. c. 4. p. 78 seqq.
h) ib. c. 8. p. 109 seqq.

rebus abſtractas inane figmentum cerebri Platonici eſſe: cum vero errorem iſtum, eſſentias rerum in eiusmodi naturis communibus verſari, non dimitteret, ad opinionem, Platonica non meliorem, delapſus, eiusmodi naturas communes, in rebus ſingularibus ſubſiſtentes aſſeruit [i], quas cum ſubiectum demonſtrationis neceſſarium et aeternum eſſe contenderet, de iis demonſtrationem dari poſſe, affirmauit, rebus vero moralibus, ſemper mutationi, vt credebat obnoxiis demonſtrationem denegabat. Quae omnia quam erronea ſint, facile intelligent, qui ad rerum naturam accuratius attendunt. Sed haec ὡς ἐν παρόδῳ monuiſſe ſufficiat, qui hiſtoriam, non examen Peripateticae philoſophiae ſcribimus.

XL. Aliud vero eſt, rem noſſe, quod ſit, et rem noſſe, quare ſit; hinc duplex demonſtrationis genus eſt, vnum τοῦ ὅτι, quod a poſteriori demonſtrat, alterum τοῦ διότι, quod a priori demonſtrat, quodque genuinum maxime eſt et perfectiſſimum [k].

XLI. Scientiae opponitur ignorantia, quae duplex eſt, vel purae negationis, vel prauae diſpoſitionis, haec illa multo deterior eſt, oriturque a falſo ſyllogiſmo, cuius medium falſum eſt, quemadmodum illa a ſenſuum vitio [l].

XLII. Nulla ſcientia a ſenſibus immediate oritur, qui in ſingularibus verſantur, cum ea ſit vniuerſalium, conducunt tamen illi ad eam, quatenus vniuerſale ex ſingularibus ſenſui obuiis intelligitur [m].

XLIII. Inductio itaque ſit, vbi a ſingularibus ſenſu perceptis demonſtratio ad vniuerſalia deducitur.

XLIV. Syllogiſmus dialecticus eſt qui concluſionem ex probabilibus deducit. Probabile autem eſt, quod videtur omnibus, vel pleriſque, vel ſapientibus atque praeſtantiſſimis quibusuis [n].

XLV. Dialectica autem ars eſt coniecturandi, vnde nec finem ſemper aſſequitur.

XLVI. In quauis propoſitione, et problemate quoque declaratur vel genus, et differentia, vel definitio, vel proprium, vel accidens [o].

XLVII. Eſt vero definitio oratio, explicans naturam rei; proprium, non quid res ſit, ſed quid in ea ſit, et cum ea reciprocetur, exponit: genus eſt, quod de pluribus ſpecie differentibus in quid praedicatur: accidens eſt, quod poteſt abeſſe vel adeſſe [p].

XLVIII. Dialectica argumenta nituntur, vel inductione vel ſyllogiſmo: ſuosque vnde deſumuntur, loculos habent [q]: inductio aduerſus indoctos, ſyllogiſmus aduerſus doctiores adhibendus eſt.

XLIX.

i) Plura hac de re diximus in Hiſt phil. de Ideis S. I. § 8 p. 130 ſeqq.

k) ib d. c. 10. p. 110.

l) ib. c. 18. p. 117 ſeqq. Accuratius diſtinxiſſet in ignorantiam, quae etiam verſatur circa res ſenſibus non obiectas, et inter errorem.

m) Habuiſſe Ariſtotelem hanc theſin ex Platonis ſchola, dubium non eſt, vnde totus vniuerſalium amore captus eſt, non ſine diſpendio veritatis: cum et ſingularium certa detur notitia ex euidentia ſenſuum citra ratiocinationem intellectus.

n) Topic. L. I. c. 1. p. 110 ſeqq.

o) ib. c. 3. p. 112.

p) ib. c. 4.

q) ib. c 10. p. 113 ſeqq. locos vero topicos L. II. p. 119. decem ponit, quibus differendi artem inſtruit, et ſui temporis moribus ſatisfacere conatur.

XLIX. Elenchus eſt ſyllogiſmus concluſioni a reſpondente defenſae contradicens: qui ſi falſi ſint, ſophiſtici dicuntur[r].

L. Sunt vero elenchi ſophiſtici vel in dictione, vel extra dictionem.

LI. Sophiſmatum in dictione ſpecies dantur ſex: homonymiae, amphiboliae, compoſitionis, diuiſionis, accentus, figurae dictionis.

LII. Sophiſmatum extra dictionem ſpecies ſunt ſeptem: fallacia accidentis; fallacia a dicto ſecundum quid ad dictum ſimpliciter; fallacia ignorationis elenchi; fallacia conſequentis; fallacia petitionis principii; fallaciae non cauſae, vt cauſae; fallacia plurium interrogationum.

LIII. Decipit autem ſophiſta vel falſitate, vel paradoxo, vel ſoloeciſmo, vel tautologia, quas ſibi metas conſtituit.

§. XIV. Haec in Logica Ariſtoteles conſtituit: tanquam inſtrumento quibus veritates, imprimis theoreticae erui debent[s], vnde ad eas quoque refert LAERTIUS[t]. Sequitur pars theoretica, quae vel phyſicam, vel metaphyſicam, vel mathematicam comprehendit. Etſi vero non plerique tantum libri phyſici, qui ſub Ariſtotelis nomine ambulant, in dubium vocentur a PATRICIO[u] quique eum ſequuntur, LAERTII quoque catalogus librorum Ariſtotelis alium eorum ordinem inſtituat, optime tamen eam ſequemur librorum phyſicorum ſeriem, quam ab eius exegetis accepimus. Ita vero in illis ſtatuitur: *Philoſophia naturalis Ariſtotelis.*

I. Principium rerum naturalium non vnum eſt, vt Eleaticis viſum, nec homoeomeriae, vt Anaxagorae, nec atomi, vt Leucippo et Democrito, nec ſenſibilia elementa, vt Thaleti eiusque ſcholae, et Empedocli, nec numeri, vt Pythagoreis, nec ideae, vt Platoni placuit[x]. Eruditum et diligentem in his rerum naturalium principiis veterum exponendis ſe praeſtitit Ariſtoteles, ſed nimis breuem, et non ſatis candidum. Vnde intelligi ſatis nequit, niſi illorum doctrinae aliunde diſcantur: lucem itaque foenerari Ariſtoteli conatus eſt SCIPIO AQVILIANVS[y], qui cum et ipſe breuis atque obſcurus ſit, et praecipue Ariſtotelem ſequatur, noua illuſtratione opus habet.

II. Contraria ſibi inuicem rerum principia eſſe oportet, atque oppoſita per habitus et priuationes. Prouocat in his Ariſtoteles ad philoſophorum antiquorum conſenſum, qui et ipſi ita rationes phyſicas expediunt, e. g. Parmenides ponendo frigidum et calidum, Democritus atomos et vacuum, et ſic reliqui.

III. Principia vero ſunt, quae neque ex ſe mutuo, neque ex aliis ſunt, ſed ex quibus ſunt omnia. Atque talia ſunt prima contraria, quae cum prima ſint, ex aliis eſſe nequeunt, et contraria cum ſint, non ex ſe inuicem exiſtunt.

 IV.

r) De elench. ſophiſt. T. I. p. 173 ſeqq.

s) Conferenda de hac Ariſtotelis logica quae collegit Ven. WALCHIVS in Hiſtor. Logic. L. II. c. 1. ſ. 1. §. 8. Parerg. Acad. p. 529 ſeqq.

t) L. V. ſ. 23.

u) l. c. T. I. p. 39 ſeqq.

x) Phyſ. L. I. c. 3. 4.

y) De placitis philoſophorum ante Ariſtotelem Mediolani 1615. 4. libellus eſt rariſſimus, cuius nouam editionem additionibus et illuſtrationibus auctam dudum meditamur.

IV. Sunt vero principia illa nec infinita, alias enim ad naturam rerum via nulla pateret, nec tamen duo tantum; ex solis enim contrariis gigni posset nihil, quia se mutuo potius destruerent.

V. Principia itaque rerum naturalium tria sunt: contraria duo; forma et priuatio, et res, quae vtrique pariter subiicitur, materia. Quorum duo illa, forma et materia, rem constituunt; priuatio rerum constitutionem, nisi per accidens, non ingreditur, quatenus nempe materiae competit [z].

VI. Res omnes educuntur ex eo, quod potentia est, nempe materia prima, non vero ex eo, quod est actu, neque ex eo, quod non est, quod purum sit nihilum.

VII. Materia autem [a] neque generatur, neque corrumpitur, sed est prima, et infinitum rerum omnium subiectum, ex quo illae formantur primario non per se, sed per accidens educuntur, et in quod postremo omnia resoluuntur. Probe haec definitio materiae tenenda est, vt, quo sensu Aristoteles contra veteres physicos, nec formam nec materiam in caussis naturalibus negantes disputauerit, intelligatur. Omnes scilicet, qui de rerum naturalium caussis dissferuerunt, philosophi, in eo consenserunt, esse aliquod subiectum, ex quo formata sint omnia, quaecunque in sensus nostros incurrunt, cuique formae rerum imprimantur, id quod materiam plerique vocant. Hanc materiam vt negare non poterant, ita quid esset, et qua ratione formas rerum reciperet, dicere vix poterant, et ad varias hypotheses recurrebant. Plerique in minimas particulas diuisam, aeterno motu ferri, et a caussa rationali coniungi non negabant, quidam casu ita coalescere statuebant; formas tamen rerum non deprehendebant. Hinc materiae particulis inesse eiusmodi qualitates essentiales, et vel prima elementa in iis haerere, variis modis postea modificatas asserebant, vt Empedocles, Thales et qui hos sequebantur, vel vniuersarum rerum naturas, certo particularum generi inesse et similares particulas iungi contendebant, vt Anaxagoras. Quod cum displiceret Platoni, nec is materiae fluxum negare auderet, adeoque formas et essentias rerum aliunde deriuare haberet necesse, ad ideas recurrit, siue essentias ex Deo emanantes et rerum materiae impressas. Facile vidit Aristoteles, homo acutissimus, esse haec somnia ingenii, nec ita rerum naturalium cognitioni consuli. Vt itaque aciem aptius instrueret, materiam quidem accepit, qualitatibus omnibus penitus orbatam, quae nec qualitatem nec quantitatem vllam haberet, adeoque corpus quoque non esset, sed tamen subiectum se aeternum obiecisset, cui vero formae speciesque imprimerentur, et inhaererent, vnde et sequitur materiam in se incorpoream esse, cum corporis natura sit, qualitatibus vestiri. Quod vt ipse ARISTOTELES, eo loco vbi pluribus de hac re agit [b], luculenter innuit, ita peruerterunt Aristotelis sententiam, qui, cum corpus non esse materiam viderent, Deum ipsum esse materiam primam contenderunt, qui solus sine corpore, ab

z) ibid. c. 8.

a) ib. c. 9. p. 261. vbi nouam se hypothesin edere iactat.

b) Metaphys. L. I. c. 6. T. II. p. 450.

ab aeterno, infinitus, etc. sit, qua in haeresi Almaricum fuisse, in historia philosophiae medii aeui dicemus. Aristoteles itaque hac materiae definitione Empedocli aliisque elementa materiae inesse statuentibus, itemque iis, qui qualitates inesse materiae credebant, se opposuit, nouam ita philosophandi de naturalibus hypothesin excogitaturus. Quam tamen ante eum iam tenuerunt Pythagorei, inter quos TIMAEVS LOCRVS [c] materiam definiuit esse ab omni forma et figura per se immunem ac liberam, quaslibet tamen formas recipientem. Quem secutus est PLATO in *Timaeo* [d] paria tradens. Aristoteles vero, qui, vt nouae gloriam inuentionis sibi vindicaret, veterum lumina peruertere solebat, negans [e], quae Plato habet de materia, certi ac definiti quid significare, primum se gloriatus est, qui hanc materiae incorporeae notionem, tanquam verum corporum principium inueniret, et notione abstracta et metaphysica vsus materiam definiuerit [f], quae per se ipsam neque quid, neque quantum, nec aliud quidpiam eorum, quibus ens denominatur, dicatur. Quae si recte obseruassent Aristotelis sectatores, et iactantiam magistri, qua in hac materiae definitione ab omnibus veterum se abire ostentabat, seducere se non passi essent, vt crederent, aliud illum dicere, quam quod Plato, Pythagoras aliique dixerunt, qui materiam omnibus corporis qualitatibus et affectionibus spoliatam dixerunt, non in tot absurdas et contrarias de materia prima Aristotelis sententias fuissent delapsi [ff]. Immo recentiores quoque parcius insaniae accusaturos fuisse hanc doctrinam, si veram veterum et Aristotelis mentem recte perspexissent, egregie monet, qui incomparabili iudicio lucem argumento huic accendit, ven. MOSHEMIVS [g], quem, ne nimii simus, legi consulique velimus. Ceterum notionem materiae abstractam in metaphysica considerandam esse contendit Aristoteles, eo itaque reliqua seruanda sunt, quae de ea dici poterant.

VIII. Eorum quae sunt, quaedam natura sunt, quaedam ob alias causas: illa principium in se vniuersa motus habent, hæc vero minus. Est vero natura principium et causa motus atque quietis in eo, in quo primo per se et non per accidens inest. Inest autem natura substantiis materialibus; proprietates autem naturales conueniunt cum ipsa natura, quae duobus consistit, materia et forma: forma tamen magis natura est, quam materia, quia in actu consistit [h]. Obscurissimus est in definienda naturae notione Aristoteles, vt incertum sit, quid per eam intellexerit? Non enim esse certam substantiam consilio res omnes distribuentem et a rebus materialibus diuersam, in quam sententiam praeter alios discessit RADVLPHVS CVDWORTHVS [i], naturam genitricem cui magnopere fauebat, hoc loco se vidisse somnians, ex eo intelligi potest, quod cum materia haec natura arctissime connexa est, eiusque necessitati alligata [k]. Quaerenda itaque est haec natura in rebus materialibus,

c) De anima mundi, Opusc. Phys. GALEI p. 544.
d) Conf. CICERO Acad. Qq. L. I c. 7.
e) De gener. et corrupt. L. I. c. 2. T. I. p. 385.
f) Metaphys. L. VII. c. 3. T. II p. 708.
ff) Conf. MORHOF. Polyhist. T. II. L. II. P. I. c. 12. p. 226.
g) Ad CVDWORTHI System. intellect. c. V. Sect. II. §. 27. n. 2 p. 944 seqq.
h) Ita Physic. L. II c. 1 p. 262.
i) System. intellect. p. 157.
k) Phys. L. II. c. 11.

libus, in quibus, ait, esse principium et causam vt moveantur, et quiescant, in quibus primo per se et non per accidens subsistunt. Suspicatur hic doctissimus MOSHEMIVS [l], formam illam, quae materiae coniuncta naturam constituit, Aristoteli esse calorem illum animalem, ex sole et astris natum, quem vniuersis rebus inesse, et generationis vniuersae causam esse alibi pronuntiat. Nos omnino in eo pollicem premimus viro acutissimo, Aristotelem ipsum accuratam notionem naturae animo haud informauisse: quisquis enim attente initia libri secundi auscultationum physicarum legerit, palpabit, Aristotelem de principio naturali, quo forma et materia coniunguntur, motuque in actum deducuntur, sollicitum, cum vi hypotheseos semel adamatae Deum, vt Plato, vel substantias diuinas, quales ideae, in partes vocare non posset, et tamen nouum quid dicere vellet, animo sibi notionem vagam concepisse, adhibitoque nomine nihili, se nodum, quem soluere nequibat, dissecuisse: reuera enim nihil dixit, cum non tantum materia, cui tamen secundario ad naturam faciebat accessum, non sit causa efficiens, sed subiectum patiens motus; sed et forma vt materiae iungatur, causa efficiente ad id opus habeat: vnde recte, nisi fallimur, Philoponus, naturam virtutem internam motus effectricem dixit esse [k]. Cum vero Aristoteles claram et distinctam ideam naturae non habuerit, frustra agunt, qui clariora ei affingunt, lucemque obscurissimo principio inferunt. Mirarique desinimus, quoslibet fere interpretes Aristotelis invenisse in natura Aristotelis, cui dicere poterant, tu mihi sola places. Id quod luculento exemplo eorum, quae patrum nostrorum memoria de natura inter viros acutissimos disputata sunt, illustrari posset, nisi breuitati consulendum esset. Quod si coniecturis locus aliquis in re obscurissima est, ab Aristotelis systemate non alienum putamus esse, si per naturam intelligatur influxus necessarius atque naturalis intelligentiae vltimae sphaerae praesidentis, quo formae ita inducuntur in materiam, et motus naturalis in iis ita producitur, vt res omnes inde oriantur. Quem influxum Auerroës et sequaces in intellectum aliquem vniuersalem transformauerunt. Non ignoramus, longe aliam plerisque videri intelligentiae huius operationem; verum qui Aristotelis physicam attentius considerat, facile sentiet, ad eiusmodi quid naturam Aristotelis redire. Verum coniecturae nudae non inhaeremus.

IX. Causarum quatuor genera sunt: materialis ex qua res omnes fiunt; formalis per quam fiunt, quaeque ratio essentiae est in re qualibet; efficiens, a qua fiunt; finalis propter quam fiunt. Causae autem vel proximae sunt, vel remotae, vel principales vel accessoriae, vel actuales vel potentiales, vel particulares vel vniuersales [m].

X. Fortuna et casus variorum effectuum causa sunt. Fortuna est causa accidentalis, quae interuenit rebus consilio et deliberatione susceptis

l) Ad l. c. CVDWORTHI.

k) Conf. CLAVD. BERIGARDVS Circul. Pisan. P. I. p. 37.

m) Phys. L. II. c. 3. p. 165.

ſceptis: caſus latius adhuc patet, eſt enim cauſa accidentalis interueniens rebus ad finem quendam, ſaltem a natura deſtinatis [n]. Mire et hic notionibus vagis, vocibusque nihil certi ſignificantibus philoſophantes deludit Ariſtoteles, quem admiſſa ſemel hypotheſis, de motu rerum omnium ex prima cauſa per intelligentias ſphaeris coeleſtibus praeſidentes, quae rationalis cauſae directionem in ſublunaribus ſuſtulit, ad eiusmodi aſyla ignorantiae confugere coëgit. Caſum enim et fortunam in cauſis ponit efficientibus, et tamen, certam eis, vnde oriantur, cauſam aſſignare nequit [o].

XI. Natura ſemper agit propter finem, non temere atque prout caſus tulerit. Quae enim natura efficiuntur, ſemper vel maximam partem, eodem modo procedunt, ſine tamen quandoque excidit ſuo, vt in monſtris [p].

XII. Neceſſitas duplex eſt, vel abſoluta vel conditionata: illa a materia eſt, haec a forma vel fine [q].

XIII. Motus eſt actus eius, quod eſt potentia, cum actu eſt. Ita ſatis obſcure philoſophus generalem et abſtractam motus ideam ſibi concipiens, definiuit actum, qui conuenit potentiae, vt potentia eſt, ſeu ad quem potentia, vt potentia, proxime inſtituta eſt [r].

XIV. Infinitum eſt, quod habet ſine fine tranſitionem [s]; eiusmodi actus infinitus in natura non datur: dantur tamen entia potentia infinita.

XV. Locus eſt immediata atque immobilis corporis continentis ſuperficies, ſuntque in loco ea, quae ab alio corpore continentur: quae vero aliud ſupra vel extra ſe corpus non habent, in loco non ſunt: quieſcunt vero corpora in loco ſuo naturali, nam eo tendunt, tanquam pars diuulſa a toto [ſſ]. Diſtinguit hunc locum externum ab interno Peripatetica philoſophia, hic enim praedicamentum vbi eſt, inulto forte Ariſtotele, quem ſibi hac in re contradixiſſe, pulchre demonſtrat BERIGARDVS [t], dignus qui hac de re legatur.

XVI. Vacuum locus eſt, corpore deſtitutus, atque tale in natura vacuum non datur: eo enim dato omnis tolleretur motus; quia in vacuo neque eſt ſuperius vel inferius, neque pars vlla, ad quam motus tendat [u].

XVII. Tempus eſt numerus motus ſecundum prius et poſterius, quae temporis partes momento praeſenti coniunguntur, ſicuti puncto lineae partes [v]. Oppoſuit hanc definitionem temporis Ariſtoteles Pythagorae et Platonis ſcholae [w], quorum ille per tempus ſphaeram quam motus mundi deſcribit intelligit, hic motum coeli [x]: Sunt tamen, tradente SEXTO EMPIRICO [y], qui hanc temporis definitionem Platoni adſcribunt. Ariſtotelis tamen

n) ib. c. 4. 5. p. 166 ſeqq.

o) Accidentaliter enim operari ait l. c. & indefinitam atque obſcuram cauſam vocat, ſatis prodens, neſciiſſe ſe meliora, quae veteribus a ſe reprehenſis opponeret.

p) ib. c. 8.

q) ib. c. 9.

r) Phyſ. auſc. L. III. c. 1. p. 272.

s) ibid. c. 4. 5. p. 274.

ſſ) L. IV. c. 3. p. 282.

t) l. c. p. 53.

u) L. IV. c. 6. p. 285 ſeqq.

v) ib. c. 10. 11. p. 287 ſeqq.

w) ib. c. 12. p. 290. neutrum tamen nominat, videndus autem PLVT. de plac. phil. L. I. c. 21. 22. SIMPLIC. ad l. c. Phyſ. p. 165. SEXTVS Pyrrh. hyp. L. III. ſ. 136. aduerſ. Phyſ. L. II. ſ. 176. et FABRIC. ad h. l.

x) ib. ſ. 228. et loc. cit. Pyrrh. hyp.

y) l. c. c. 14. p. 292.

tamen systemati conuenit, in quo motus ab aeterno motore oriundus numerari potest, et relatione ad prius et posterius habita tempus dicitur. Numerus itaque hic non intelligitur mathematicus, sed numerabilitas, hoc est, motus ipse, quatenus potest numerari.

XVIII. Omnis motus et mutatio in tempore fit, est enim in quouis motu celeritas tarditasue, quae tempore definiuntur. Hinc coelum, terra, mare, in tempore sunt, quia moueri possunt.

XIX. Tempus, cum sit numerus numeratus, sine numerante dari non potest; cuius partes anima sustinet[z].

XX. Quies priuatio motus in corpore est, quando, vbi et quatenus motui est aptum[a].

XXI. Neque motus datur, qui fiat in instanti, fit enim in tempore[b].

XXII. Quicquid mouetur in toto aliquo tempore, necessario etiam mouetur in qualibet eius parte.

XXIII. Omnis motus finitus est, fit enim in tempore[c].

XXIV. Quicquid mouetur, id moueri ab alio oportet, siue exterius, siue interius mouetur[d].

XXV. Quia vero in infinitum eiusmodi progressus motus non datur, sequitur inde, necessario deueniendum esse ad primum quendam motorem, qui ab alio moueatur nullo, omnisque motus fons et origo sit[e].

XXVI. Est vero, qui fons motus est, primus ille motor immobilis, alias enim alius esset motor, qui ipsum moueret, quia nihil mouere potest se ipsum: aeternus, quia mouentur omnia ab aeterno; et alias, si motus incepisset, non potuisset primus motor mouere, tempusque aeternum non esset: indiuisibilis et quantitatis expers; infinitus enim motor primus esse debet, quia in tempore infinito mouet, infinita potentia vero, in quantitate finita, qualis corporis est, esse nequit[f]. Mire non sibi tantum placuit hac primi motoris, siue, Dei demonstratione Aristoteles, sed et sectatoribus is visus est, qui doctrinae de Deo puritate omnibus praeferretur[ff]. Quam absurda vero, et nec intelligibilia satis, nec sana et cum vera Dei notione consonantia dixerit Aristoteles, primi motoris non naturam tantum, sed imprimis motum actiuum explicans, postea, vbi systema metaphysicum Aristotelis excutiendum erit, dicemus. Praesenti loco hoc vnum adiicimus, non posse demonstrari secundum Aristotelis ratiocinia primum motorem, nisi supponatur motus aeternus, quod cum ipsis Aristotelis principiis contradicat, fassi sunt Peripateticae scholae inter recentiores celeberrima nomina, FRANCISCVS PICCOLOMINAEVS[g], IACOBVS ZABARELLA[h], et qui Aristotelem cum Ionicis acute commisit CLAVDIVS BERIGARDVS, inanem

z) Phys. L. V. c. 2. p. 295.
a) ib. c. 3. p. 297.
b) ib. c. 6. p. 300.
c) ib. c. 7.
d) ib. c. 6. L. VIII. c. 1 seqq. p. 319 seqq.
e) ibid.
f) ibid. c. 7.
ff) Dicetur hac de re paolo infra, vbi de religione et impietate Aristotelis agendum.
g) De coelorum motoribus.
h) De inuentione aeterni motoris, conf. BAYLE Dict. T. IV. art. Zabarella not. G. H.

anem eſſe totam Ariſtotelis de primo motore demonſtrationem: qua de re ad horum virorum hiſtoriam delatis plura dicenda ſunt.

XXVII. Coelum perfectum eſt, quoniam ex perfectis corporibus componitur, omnemque complectitur perfectionem, ipſumque ab alio comprehenditur nullo [i].

XXVIII. Tot ſunt ſimplicium corporum ſpecies, quot ſunt ſimplicis motus variationes; ſimplex autem motio localis gemina eſt; vel circularis vel rectilinea. Haec vel a centro recedit, vel centrum petit, quorum vtrumque fit vel ſimpliciter, vel ſecundum quid et ſuo modo. Hinc ſequitur, cum quadruplex motus ſimplex rectilineus ſit, quatuor dari elementa, id eſt corpora ſimplicia. Quoniam vero et circularis motus eſt, qui cum eorum eſſentia non conuenit, ſequitur inde dari quintam aliquam eſſentiam, a reliquis elementis diuerſam, diuinae magis et perfectioris naturae; id vero eſt coelum [k]. Nouum hac quoque in parte εὕρημα ſe habere gloriatus eſt Ariſtoteles, quod ſi tamen veteres conſulimus, fatendum eſt, motum illum coeli circularem, et diſtinctam coeli diuinioremque naturam non Platoni tantum, ſed et Pythagoreis quibusdam placuiſſe, quibus more ſuo, eam ſurripuit Ariſtoteles. Prius Xenocratis teſtimonio probat SIMPLICIVS [l], poſterius ex loco OCELLI LVCANI [m] conſtat, qui diſerte coeli naturam diuinam, et ingenitam, a parte mundi genita et mutationi ſemper obnoxia diſtinguit. Ob hanc enim reliquamque de elementorum mutatione doctrinam Peripateticae ſimillimam libellum Ocello cum SAM. PARCKERO [n] abiudicare, temerarium putamus. Eiusmodi enim plagia ſaepe commiſiſſe Ariſtotelem in confeſſo eſt.

XXIX. Coelum eſt neque graue, neque leue, quia neque a centro recedit, neque ad id tendit, vt ſolent leuia et grauia; ſed circulari motu mouetur.

XXX. Et quia coelum contrarium non habet, generationis et corruptionis, accretionis et deminutionis atque alterationis expers eſt [o].

XXXI. Mundus nec ipſe infinitus eſt, neque extra eum datur corpus infinitum; nullum enim corpus infinitum eſſe poteſt [p].

XXXII. Vnicus eſt mundus, ſi enim plures eſſent, motu in alterum delati ex loco proprio eſſent delapſuri [q].

XXXIII. Aeternus quoque mundus eſt, adeoque nec generari, nec corrumpi poteſt [r]. Decantatiſſimum hoc Ariſtotelis dogma eſt, qui et hanc ſibi gloriam vindicat, quod primus mundum aeternum et origine et fine docuerit, omnes enim ante eum γεννᾶν τὸν κόσμον καὶ κοσμοποιεῖν, mundo cer-

i) De Coelo L. I. c. 3. p. 337.
k) ib. c. 2 p. 338.
l) Vid. NVNNESIVS ad Vit. Ariſt. p. 127.
m) De mundo, Op. Phyſ. GALEI p. 527.
n) De Deo diſp. IV, ſ. III. p. 367. conf. BVRNET. Archaeol. philoſ. L. I. c. 11. p. 425. qua de re infra quoque agetur.
o) Cap. 3. p. 339.
p) Cap 7. p. 343. q) Cap. 8. p. 345.
r) Cap. 12. p. 351. quod pluribus locis probat, nec veteres negant. Conf. IAC. THOMAS. de exuſt. mundi Stoica. diſſ. IV. p. 58. BAYLE Dict. T. III. art. Pomponace, Hiſt. vniuerſelle p. 12. CVDWORTH. Syſt. int. c. IV. §. 14. p. 285.

certam generationem et efformationem adſcripſiſſe, aſſerit[r]. PHILONIS[ſ] vero iam tempore fuerunt, qui Ariſtotelem huius dogmatis auctorem negarent, et Pythagoreis quibusdam id tribuerent, quemadmodum CENSORINVS[ſſ] non Pythagoreis tantum omnibus, ſed Platoni quoque illud tribuit, obſeruante GASSENDO[t]. Et de Platonis quidem opinione ſuo loco actum eſt, monitumque, non audiendos eſſe Platonicos recentiores, qui vt Platonem cum Ariſtotele in concordiam redigerent, docuerunt, mundum quidem genitum eſſe, ſed ab aeterno. Quod vero ad Pythagoreos attinet, non Epicharmum tantum, ſed Empedoclem quoque aliosque huc referri videas[u]. Imprimis vero OCELLVS LVCANVS notiſſimo libello, hanc de mundo aeterno ſententiam propugnauit. Fatendum tamen praeter vnum Lucanum, reliquos fere omnes, quibus etiam Eleatici iungi poſſunt, non eandem de aeternitate mundi, quam Ariſtoteles tenebat, ſecutos fuiſſe ſententiam, ſed ab omni aeternitate vel effluxus mundorum ex ſinu DEI, vel ſucceſſiones et mutationes innumerabiles ſomniaſſe. Ocelli tamen ſententiam Ariſtotelis dogmati maxime affinem eſſe, ipſa libelli inſpectio docet; quem ſi excipias, reliquos non plane cum Ariſtotele conſenſiſſe, etſi mundum aeternum dicerent, recte notat MOSHEMIVS[v], Lucani vero foetum Peripatetici hominis eſſe, facilius dicitur, quam probatur; vnde non absque veriſimilitudine coniicimus, Ariſtotelem in exſcribendis veterum ſcriptis exercitatiſſimum et callidiſſimum, Ocelli potiſſimum ſcrinia in phyſiologia ſua condenda expilaſſe. Neque tamen poterat aliter Ariſtoteles, qui mundum neceſſarium primi motoris vel effectum vel ſubiectum ponebat, quae ipſa quoque ratio aeternam ei durationem adſcribere Ariſtotelem coëgit; vt ita fruſtra agant, qui eum finem mundo per diluuionem hiemis et conflagrationem aeſtatis poſuiſſe cum CENSORINO[w] aſſerunt. Etſi enim partibus mundi mutationes et vaſtationes accidere non negabat, ridiculum tamen putabat, ob paruas breuesque mutationes vniuerſum moueri aſſerere[x]. Suſpecta itaque corruptionis loca ſunt veterum, quae aliud dicunt, recte obſeruante IACOBO THOMASIO[y]. Id quod propter eos potiſſimum monendum eſt, qui omnem mouent lapidem, ne Ariſtoteles reuelationis veritati officiat, quique adeo omnem in eo operam collocant, vt euincant, Ariſtotelem non ex ſua ſententia mundum vel a parte ante, vel a parte poſt, vt loqui amant, aeternum decreuiſſe[z]. Contradixiſſe vero Ariſtotelem hoc dogmate ſibi, nec ipſi eius aſſeclae paulo candidiores negant, dum genitum eſſe, et ab aeterno tamen exiſtere, impoſſibile alio loco putat[a]. Verum hominem a veteribus recedere volentem, cum meliora non haberet, ita fuiſſe lapſum, mirandum non eſt.

XXXIV.

r) l. c. c. 10.
ſ) An mundus ſit incorruptibilis p. 940.
ſſ) De die nat. c. 18.
t) Phyſic. ſ. I. L. I. c. 6. p. 162.
u) CVDWORTH. l. c.
v) ad h. l.
w) loc. cit.
x) Meteorolog. L. I. c. 14. T. I. p. 424.
y) l. c. p. 60 ſeqq.
z) Vid. quos nominat BERIGARD. Circ. Piſan. I. III. circ. 2. p. 5 6. THOMAS. l. c.
a) Conf. IDEM l. c.

XXXIV. Natura suo motu coelum fertur circulari, non tamen vnius ille generis est per vniuersum coelum. Sunt enim orbes alii, qui motu incedunt primo mobili aduerso, vt viciſſitudini locus eſſet in rebus ſublunaribus, et generationibus atque corruptionibus [b].

XXXV. Sphaericae porro figurae coelum eſt [c].

XXXVI. Primi mobilis motus aequabilis eſt, et plane vniformis, non enim habet initium, neque medium, neque finem. Sunt enim aeterna, et primum mobile et primus motor, et varietatem nullam admittunt [d].

XXXVII. Stellae eiusdem naturae ſunt cum corpore, quo ſuſtinentur, ſpiſſae tamen magis ſunt, et compactae: illae caloris et lucis in inferioribus cauſa ſunt, dum motu ſuo aërem affricant et accendunt; id quod fit maxime in ſphaera ſolis [e].

XXXVIII. Stellae in coelis defixae non a ſe ipſis, neque proprio ſibi motu, verum ſecundum orbium ſuorum impulſus mouentur.

XXXIX. Primum mobile celerrimo circumfertur motu; ſeptem, qui ei ſubiecti ſunt planetarum orbes, quo propiores ſunt ei, hoc celeriori motu eius agitatione voluuntur: proprio vero motu hoc tardius procedunt, quo propiores ſunt primo mobili [f].

XL. Stellae rotundae ſunt, et luna quoque [ff].

XLI. Coeli centrum terra eſt, rotunda, in medio conſiſtens immota, quae iuxta cum aqua, vnum conficit orbem [g].

XLII. Elementum corpus eſt ſimplex, in quod alia corpora diuiduntur, in quibus illud ſiue actu exiſtit, ſiue potentia [h].

XLIII. Qualitates, quibus elementa mouentur, ſunt grauitas et leuitas; graue eſt, quod deorſum verſus centrum deprimit, leue, quod aſcendit ad coeli extrema [i].

XLIV. Duo ſunt elementa, ſibi inuicem contraria, vnum ſimpliciter graue, terra; alterum ſimpliciter leue, ignis, quae in partes tendunt contrarias. Inter haec media interiacent, et ex vtriusque extremi natura participant, aër et aqua.

XLV. Generationis et corruptionis perpetua eſt ſucceſſio, ſiue ſimplex ea ſit, ſiue accidentalis, cuius cauſa eſt, et primus motor, et materia prima, ex qua res omnes fiunt [k].

XLVI. Aliud eſt alterari, aliud generari; in alteratione ſubiectum manet integrum, affectiones mutantur; in generatione totum mutatur; augmentatio et diminutio vero quantitatis, motus localis ſpatii eſt mutatio [l].

XLVII. Augmentatio nutritionem ſupponit, quae fit, quando alimentum,

b) De coelo L. II. c. 3. p. 355.
c) ib. c. 4. p. 356.
d) ib. c. 6. p. 358.
e) Cap. 7. p. 359.
f) Cap. 8. p. 359.
ff) Cap. 11. p. 361.
g) Cap. 13. 14. Priori loco diligenter veterum de ſyſtemate mundano ſententias exponit, poſteriori rationibus ſatis leuibus meliorem ſententiam deſerit.
h) De coelo L. III. c. 3. p. 372.
i) ib. L. IV. c. 1. p. 378.
k) De gener. et corrupt. L. I. c. 3. p. 386.
l) Cap. 5. p. 390.

tum, vt fubſtantia eſt, tranſit in corporis animati ſubſtantiam; augmentatio vero fit, ſi accedit ad corporis animati quantitatem.

XLVIII. Mutua phyſici contactus actio et paſſio eſt, inter res partim forma diſſimiles, partim materia ſimiles; vtroque nitente, vt ſimile ſibi reddat patiens [l].

XLIX. Principia et differentiae elementorum, ſenſibus et tactui obnoxiorum, tactiles ſunt qualitates, quae diſcrimen inter corpora ſenſibilia conſtituunt: et ſunt paria eorum ſeptem: calidum et frigidum, humidum et ſiccum, graue et leue, durum et molle, viſcoſum et aridum, aſperum et laeue, craſſum et tenue.

L. Primarum vero qualitatum agentes duae ſunt, calor et frigus; paſſiuae duae, humiditas et ſiccitas; calor homogenea congregat, frigus heterogenea diſſipat, humidum aegre continetur, ſiccum facile.

LI. Ex coniunctione caloris et ariditatis naſcitur ignis; ex caloris et humiditatis, aër; ex humiditatis et frigoris aqua; ex frigoris et ſiccitatis terra [m].

LII. Omnia elementa poſſunt inuicem in ſe transmutari, non generatione, ſed alteratione.

LIII. Omnia corpora miſta ex omnibus miſcentur elementis [n].

LIV. Cauſae miſtorum corporum tria ſunt, materia, qua aliquid poteſt eſſe et non eſſe, forma, quae eſt ratio eſſentiae, et cauſa effectrix vniuerſalis, motus coeli ſingularis [o].

LV. Corporum miſtorum alia ſunt imperfecte miſta, alia perfecta; illa ſunt meteora, v. g. cometae, galaxia, pluuia, nix, grando, venti etc. [p]

LVI. Generationi corporum perfecte mixtorum opponitur putrefactio, cui obnoxia ſunt omnia, excepto igne.

LVII. Ex putridis animantia producuntur, calore naturali adiuuante.

Pſychologia Ariſtotelica. §. XV. Prolixiſſimus in his omnibus non enarrandis tantum ſed et rationibus muniendis, et contrariis veterum phyſicorum opinionibus refutandis eſt Ariſtoteles, qui ad ſpecialiora quoque deſcendit, quae tamen in breui hac rudique ſummorum capitum doctrinae naturalis Ariſtotelicae expoſitione enarrari nequeunt, vbique tamen apud viros doctos, qui in genuinam Ariſtotelis mentem inquiſiuerunt, queunt inueniri. Adiicienda tamen doctrinae eius de anima ſumma capita, vt qua ratione nobiliſſimum argumentum excuſſerit Ariſtoteles, pateat. Ita vero de animae origine et natura diſputat, vt obſcuriſſime mentem explicet, vnde non potuit non maximus interpretum eius de mente illius circa doctrinam de anima oriri diſſenſus. Cuius rationem potiſſimum in ipſis philoſophiae Ariſtotelicae circumſtantiis quaerendam putamus. Cum enim ſua φιλοσοφούμενα veterum placitis opponeret Ariſtoteles, et imprimis id ageret, vt a Platone diſcedens,

l) Cap. 6. p. 393.
m) Lib. II. c. 2. 3. p. 400 ſeqq.
n) Cap. 8. p. 406.
o) Cap 9. p. 406.
p) Prolixe horum corporum naturam explicat Meteorologicorum libris tribus prioribus, quarto corporum perfecte miſtorum proprietates conſiderat.

scedens, nouam et oppositam philosophandi rationem introduceret, id agi ab eo oportuit, vt vel re ipsa, vel vbi hoc non posset, nominibus atque vocibus noua afferret. Prius vero cum facere non posset, et cum Platone diuersas animae facultates in homine, diuersamque earum originem assereret, nouis vocibus, nouoque systematis ordine rem mutare, et obscura tradere, cum clara non haberet, coactus est. Quapropter inanis nobis labor videtur, velle Aristotelis ψυχολογίαν ad certas clarasque notiones reducere, nimiique illi recte esse censentur, qui, non, quid de anima statuerit, sed quid constituere debuerit, exponentes, cuncta ad saniores opiniones trahunt. Verum de his in particulari ψυχολογίας historia amplius dicendum est. Nos instituti memores, summam doctrinae eius exponemus, quae haec est:

LVIII. Anima a se ipsa non mouetur, quicquid enim mouetur, mouetur ab alio. Opposuit hoc Platoni, et scholae Pythagoreae, nec aliter patiebatur doctrina de motus origine [q].

LIX. Anima est prima entelechia corporis naturalis organici, vitam potentia habens: est vero entelechia prima operationis principium, secunda ipse actus [r]. Dici non potest, quantum operae consumserint Aristotelis interpretes, vt obscurissimae definitioni lucem accenderent. Quid enim ἐντελέχεια sit, nec ipse clare definiuit, nec, qui eum secuti sunt, concordant, et clare intelligunt. Plerique actum primum definiunt, et Themistius τελείωσιν complementum et perfectionem alterius, qualis est forma rei materiatae: vt ita anima sit actus primus non respectu materiae, sed suarum functionum, quibus natura prior est, quasque in corpore organico exercet. Aliter tamen Auerroës, et qui eum sequuntur, qui formam non operantem per actum primum intelligit; aliter alii. Lepide, sed ex vero Aristaeus, collocutor BERIGARDI [s], viri in doctrinis Aristotelicis earumque imbecillitatibus perspicacissimi: *Difficultas tantum esse potest in voce actus, graece ἐντελέχεια, quam forte dicetis vsurpari tantum ab Aristotele pro forma, quae materiam afficit, eo modo, prout vobis placet:* ita enim res se habet; obscurissimam vocem quilibet interpretum ad id traxit, quod placebat, quodque saluis Aristotelis principiis fieri poterat. Nec nos meliora dare audemus, dicemus tamen, quae nobis ea de re in mentem venerunt. Agnoscebat Aristoteles, obscurissimam esse quaestionem de anima, quam etsi substantiam esse probe videbat, naturam tamen eius non nouerat; hinc ex operationibus eius, quae in sensus incurrunt, eam indagandam esse, recte existimans, obseruabat homines non tantum per eam viuere, et sentire, sed et intelligere, et hoc intellectus ac rationis vsu a reliquis animantibus viuentibus et sentientibus differre, id quod mox in ipso limine tractationis [ſ] demonstrat. Cum vero ideam siue notionem abstractam principii illius, quod ita corpore tanquam instrumento ad viuendum, sentiendum et

q) Operose L. I. de anima T. I. p. 476 seqq. veterum opiniones de anima examinat et refellit, more suo, vt aptius sua instrueret, felicius in refutandis aliorum opinionibus, quam confirmandis suis.

r) Lib. II. c. 1. p. 487.

s) Circul. Pisan. P. IV. circ. 2. p. 11.

ſ) Cap. 2. p. 487 seq.

et intelligendum vtitur, efformare vellet, et facile peruideret, eiusmodi ſubſtantiam eſſe debere, quae tali perfectione gauderet, vt iſtas functiones in corpore organico edere poſſet: neſciret vero, cuiusmodi illa ſubſtantia naturae eſſet, vocem aliquam a confuſa, quam ſibi formabat notione deſumtam in definitione inſtituit [ff], et ἐντελέχειαν dixit, id eſt, ſi dicendum quod res eſt, ſubſtantiam neſcio quam, quae vitam rationalem et ſenſitiuam in corpore organico producere apta eſt [t]. Quae vt attento Ariſtotelis lectori ſua ſponte in mentem veniunt, ita morem Ariſtotelis, vocibus nihili notionibusque vagis et incertis rerum naturalium principia declarandi mire illuſtrant.

LX. Animae tres facultates ſunt, nutriens, ſentiens et rationalis, quarum ſuperior inferiores potentia complectitur.

LXI. Facultas nutriens ea eſt, per quam vita rebus omnibus ineſt; eius operationes ſunt generatio et nutritio [u].

LXII. Facultas ſentiens ea eſt, qua animantia ſentiunt primum: Senſus vero mutatio eſt in organo a re ſenſibus oblata, procurata: Senſus enim ſe ipſum mouere non poteſt [v].

LXIII. Senſus externi ſunt viſus, auditus, olfactus, tactus et guſtus [w].

LXIV. Omnes hi ſenſus ſpecies ſenſibiles a materia abſtractas accipiunt, vt cera figuram annulo inſculptam accipit, non ſimul accepta gemma.

LXV. Omnis ſenſus externus differentiam percipit rei, circa quam verſatur, diuerſarum rerum vero differentias diſcernere nequit: communis itaque aliquis ſenſus datur, qui eas diiudicat: idque vno eodemque actu, dum in eo externi ſenſus coniunguntur omnes, quos diiudicat [x].

LXVI. Senſus ab intellectu differt, illo gaudent omnia animantia, hoc pauciſſima [y].

LXVII. Phantaſia a ſenſu et ab intellectu differt, quamuis ſine praeuia ſenſus perceptione non detur, quemadmodum neque cogitatio absque ea exiſtit.

LXVIII. Eſt vero cogitatio actio intellectus, ſcientiam, opinionem et prudentiam comprehendens.

LXIX. Phantaſia eſt motus animalis, a ſenſu agente deriuatus, quo motu varie animal afficitur, res concipiens modo veras modo falſas.

LXX. A phantaſia deriuatur memoria, quae res praeteritas complectitur, et pertinet per ſe ad phantaſiam, per accidens ad intellectum, et in eadem animae facultate ſedem habet [z].

LXXI. Memoria eſt ex impreſſione imaginis cuiusdam in anima a ſenſu facta, vbi haec imago retineri non poteſt, humiditatis vel ſiccitatis exceſſu, ibi ceſſat memoria: cerebri itaque ad eam temperie opus eſt.

LXXII.

[ff]) Conf. CICERO Tuſc. Qq. L. I. c. 10. et qui potiora de hac voce erudite collegit ven. WALCHIVS Parerg. Acad. p. 300.

[t]) Conf. LEIBNIZ. Theodicée P. I. §. 87. p. m. 130.

[u]) ib. c. 4. p. 489.

[v]) Cap. 5. p. 491.

[w]) Cap. 6. p. 492.

[x]) Lib. III. c. 2. p. 500.

[y]) Cap. 3. p. 501.

[z]) De memor. et reminiſc. L. I. c. 1. p. 523.

LXXII. Reminiſcentia non reſumendo memoriam exercetur, ſed per diſcurſum et perquiſitionem diligentem ſeriei rerum [a].

LXXIII. Somnus oritur ex ſtupore et ligatione quaſi ſenſuum: et occupat imprimis ſenſum communem.

LXXIV. Inſomnium eſt phantaſmatis apparitio per ſomnum oblati, orti ex remanentibus in organis ſenſoriis imaginibus rerum, circa quas ſenſus verſantur [b].

LXXV. Tertia animae facultas intellectus eſt, quae homini propria eſt, eſtque ea animae pars, quae cognoſcit atque intelligit [c].

LXXVI. Intellectus duplex eſt, patiens et agens.

LXXVII. Intellectus patiens eſt, per quem omnium rerum formas intellectus induit; agens, eſt potentia cognoſcens, quae phantaſmata pariter et intellectum patientem illuſtrat [d].

LXXIIX. Intellectus actiuus ſeparari a corpore poteſt, immortalis eſt, et aeternus; et paſſionis eſt expers, nec commiſcetur corpori: intellectus paſſiuus mortalis eſt.

LXXIX. Actio intellectus eſt duplex, vel indiuiſibilium, id eſt, apprehenſionum ſimplicium, in quibus nec veritas, nec falſitas eſt; vel complexorum, ſiue affirmationis et negationis; in hac ſola veritas et falſitas eſt [e].

LXXX. Eſt porro intellectus agens vel theoreticus vel practicus; ille rem intelligibilem in actu conſtituit; hic rem bonam vel malam cognoſcit, diiudicat et voluntatem mouet, ad eam appetendam et fugiendam [f].

LXXXI. Localis motus in animali principia ſunt intellectus practicus et appetitus, ille quid ſectandum, fugiendumue ſit docet, hic appetit, vel auerſatur [ff].

LXXXII. In homine duplex eſt appetitus, voluntas nempe, quae ſequitur iudicium rationis, et appetitus ſenſitiuus, qui vel iraſcibilis vel concupiſcibilis eſt, qui ſenſum ſequitur et phantaſiam.

LXXXIII. Soli homines phantaſia deliberante vtuntur, quae optimum eligit, hicque appetitus rationalis ſenſitiuo, qui brutis communis eſt, imperare debet [g].

LXXXIV. Vita eſt animae cum calore naturali conſtans permanentia [h].

LXXXV. Caloris principium in corde eſt, quod ſi extinguitur, mors ſequitur [i].

§. XVI. Haec eorum, quae de anima diſſeruit Ariſtoteles, ſumma eſt, in qua haud pauca iure deſiderantur. Nihil enim clarum dixit de animae origine, et ex quo fonte in corpus immittatur, licet de eo problemate fuſe diſſerentem

Anima an immortalis Ariſtoteli?

a) ib. c. 2. p. 525.
b) De ſomno et vigil. c. 1. 2. p. 528.
c) De anima L. III. c. 4. p. 502.
d) Cap. 5. 6. p. 504.
e) ibid.
f) ib. c. 7. p. 506.
ff) ib. c. 10. p. 473.
g) ib. c. 11. p. 508.
h) De vita et morte c. 17.
i) ib. c. 18.

rentem audiuerit Platonem: nihil porro de animae immortalitate, quod clarum ſit, protulit. Et intellectum quidem agentem immortalem eſſe ait, paſſiuum cum reliquis animae facultatibus immortalitate priuat, quae tamen omnes, ſi eum audias, vna in anima ſunt. Hinc grauis inter ſectae Peripateticae alumnos, ab ipſa protractorum in lucem librorum Ariſtotelicorum aetate ad recentiora vsque tempora controuerſia fuit, an anima iuxta Ariſtotelem mortalis vel immortalis ſit? Et prius quidem non Chriſtiani tantum doctores Ariſtoteli tribuerunt [k], ſed et Dicaearchus, quo familiariter vſus eſt Ariſtoteles, ſecutus eſt [l], libris vero Ariſtotelis detectis ſchola Peripatetica Alexandro Aphrodiſienſi auctore conſtanter ita praeceptoris mentem explicuit, qua de re in hiſtoria huius ſectae poſt C. N. tempora prolixius dicemus. Eidem parti ſe poſtea iunxit Auerroës, intellectum agentem ab anima hominis longo diſcrimine ſeparans, vt ſuo quoque dicetur loco; Alexandri opinionem poſtea Petrus Pomponatius, eiusque diſcipuli, Caeſar item Cremoninus, Andreas Caeſalpinus, et Ariſtotelicae philoſophiae inter Italos aſſeclae plures receperunt. Aliter tamen, non medio tantum aeuo aliqui [ll], ſed potiſſimum poſt renatas literas illi, qui Ariſtotelem intra ſacra Chriſtianorum adyta receptum impie non philoſophatum fuiſſe contenderunt, qua de re lites inter Pomponatium et Auguſtinum Niphum, recentiorum temporum hiſtoriam philoſophicam enarraturi, plenius exponemus. Et exercuit quoque ſemper doctiſſimorum virorum induſtriam vexatiſſima quaeſtio [m], eo quod ſupra modum ſe occultet, ſententiamque mentis veram premat Ariſtoteles, ſine dubio Socraticam ſcholam, quae pro immortalitate animae pugnabat, immo religionem quoque gentis ſuae publicam reformidans. Vnde nec diligentiſſimus Ariſtotelicae doctrinae, et errorum in ea ſcrutator FRANC. PATRICIVS certi quid hac de re conſtituere auſus eſt [n]. Nos clariora quidem et omnino certa dare non promittimus, ſi tamen criticas leges ſequimur, et Ariſtotelis ſcita attentius rimamur, non deſperandum eſſe putamus, vt veriſimili ratione doceatur, animam hominis ſine apud Ariſtotelem non carere. Scilicet 1. praeſupponendum eſt, quod ſupra ex philoſopho attulimus, certum eſſe, ex mente Ariſtotelis, quod non anima tantum ſenſitiua, ſed et intellectus paſſiuus interitu non careant. De intellectu itaque actiuo tantum, qui iudicat, quique ratiocinatur, ſermonem eſſe neceſſe eſt. 2. Certum vero porro eſt, hunc intellectum actiuum ex Ariſtotelis mente extrinſecus ei aduenire et immitti.

k) Patrum loca, quibus Ariſtoteli hunc errorem obiecerunt, affert FR. BALTVS iugement des SS. Peres ſur la morale de la Phil. pay. ch. 17. p. 124 ſeqq. omnium maxime luculentus eſt EVSEBIVS praep. Eu. L. XV. c. 9. p. 808 ſeq. qui Platonicorum contra eum in hoc argumento agmina producit, quocum conferendus IO. LAVNOIVS de varia fort. Ariſt. c. I. p. 127 ſeqq. et WALCHIVS Parerg. Ac. p. 315.

l) CICERO Tuſc. Qq L. I. c. 31.

ll) In his Anonymus de vita Pythag. apud PHOTIVM Cod. CCLIX.

m) Non audet negare AVGVSTINVS OREGIVS in rariſſimo libro: Ariſtotelis vera de rationalis animae immortalitate ſententia Rom. 1633. conf. BAYLE dict. T. III art. Oregius. Aliorum et inprimis Bernardini Donati loca prolixe affert LAVNOIVS l. c. p. 261 ſeqq.

n) Libro cit. L. XII. p. 152. Rationes vero quae pro Ariſtotele militant affert BENED. PERERIVS de comm. rerum natur. principiis L. VI. c. 19. pag. 388.

immitti [o]. Quem fontem animae rationalis ſtudioſe quidem occultat, prodidit tamen loco quodam non obſcure, quid de eo ſentiat. Ait enim, poſtquam animam vegetatiuam et ſenſitiuam extrinſecus non accedere demonſtrauerat, quia cum actionis corporalis ſint, ſine corpore ineſſe nequeant: *λείπεται δὲ, τον νῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον: Reſtat itaque mentem ſolam foras ingredi, et ſolam diuinam eſſe.* 3. Vnde vero immittatur mens ab anima diſtincta in corpus, id nuſquam diſerte tradidit, etſi eodem loco dicat, in ſemine contineri non ignem vel talem aliquam facultatem, ſed ſpiritum, et naturam, quae in eo ſpiritu eſt proportione reſpondentem elemento ſtellarum. Ex quo loco eruditiſſimus MOSHEMIVS [p] colligit, calorem aliquem naturalem, vt alio loco vocat, ex ſideribus forte ſuccenſum et per vniuerſam rerum naturam fuſum eſſe, huiusque naturae partem ſemen excipere ſicque mentem immitti. Vt enim hoc de mente ſiue intellectu actiuo intelligatur, antecedentia obſtant, vbi diſerte tradit philoſophus: animam vegetatiuam in prima conceptione tantum eſſe, ſenſualem etiam, qua animal eſt procedente tempore recipi, et tum rationalem. Si vero tempore procedente demum foetui iam concepto immittitur mens, vt hic luculenter docet, in ſemine maris immitti ea nequit [q]. Nec dubitamus nos, ipſum Ariſtotelem, hoc in loco vehementer confuſum, neſciuiſſe, quid de animae origine ſtatuendum ſit, et quod ipſe fatetur, dubitatione plenum eſſe, quonam tempore et quomodo et vnde mentem recipiant, qui ea gaudent. Vnde quae poſtea de ſeminis natura et calore, ſiue de ſpiritu vitali tradit, non ad mentis ortum, ſed potius ad id, in quod mens diuinae originis et incorporalis naturae immititur et ſedem ei praebet, referendum eſt [r]. 4. Reliquit itaque coniecturis definiendum [s] Ariſtoteles, quinam ille fons animarum ſit, vel mentium potius, ab omni materiali concretione ſeparatarum, et vtrum illa mens vna tantum eſſet in tota ſpecie humana, an ſua ſingulis tribueretur, an vt actus informans, an vt aſſiſtens. Quod ſi Ariſtotelis totam, quam nobis dedit, phyſiologiam conſideramus, omnino veriſimile putamus, intellexiſſe eum per fontem mentium intelligentiam aeternam, in tota ſpecie humana vnam, quae omnibus hominibus adſit, non vt forma, ſed vt motor ſuo mobili [ſ]. Nec ab hac opinione, quae conſtitutionem totius ſyſtematis phyſici apud Ariſtotelem fundamentum habet, diſſentiunt magnopere Alexander [ſſ], Auerroës et Zabarella, niſi in eo, quod primam intelligentiam eum fontem eſſe putent; cum potius intelligentia vltima intelligenda eſſe videatur, quae intellectum vniuerſalem agen-

o) De gener. animant. L. II. c. 3. p. 819. conf. GREG. NAZIANZ. or. de Sp. S. p. 220. ARISTID. QVINT. de muſic. L. III. p. 134. conf. WALCH. Parerg. Acad. p. 305.

p) Ad CVDWORTHVM p. 67. et p. 1172 ſeqq.

q) De gener. animal. L. III. c. 11. conf. CICERO Tuſc. Qq. L. I. c. 10.

r) Recte id quoque obſeruatum cel. WALCHIO p. 313. et ante eum IAC. THOMASIO l. c. §. 168. ſeqq p 216 ſeqq.

s) Recte id obſeruatum BERIGARDO l. c. p. 126.

ſ) Omnes enim intelligentiae Ariſtotelis aſſiſtentes tantum ſunt ſphaerarum, non informantes.

ſſ) De anima L. II. c. 15. quocum facit etiam CHR. SONERVS Metaph. L. V. c. 6.

agentem omnibus hominibus communem constituit, quae hominum phantasiae coniuncta, plures efficit quodammodo animas rationales [s]. Qua de re, quid contra Auerroistas, Achillinum, Pomponatium, Portium aliosque scriptum, et ab iis responsum est, consuli, vbi occasio se exhibet, velimus. Quam de anima sententiam Aristoteles a Platone mutuo accepit, et more suo obscurauit, cui mens pariter ex anima mundi decerpta est. 5. His suppositis anima hominis, qua talis, mortalis necessario dicenda est. Etsi enim ipsa mens immortalis est, cum vniuersalis illa anima non moriatur, ab homine tamen moriente, cui loco formae impressa et immissa est, separatur, et cum antea phantasiae iuncta animam rationalem constituerit, nunc discedens cui assistentem se praebuerat, animam hominis mortalem deserit: sicque anima hominis, qua eius anima est, mortalis est. Verum in re obscurissima coniecturarum satis est; vnde reliqua, quae dici poterant, non moramur, hoc vnum obseruauisse contenti, non confundendum esse hunc animorum fontem Aristoteleum, non tantum cum vniuersali spiritu siue calore, qui vitae sensitiuae fons est, et vna cum semine immittitur, verum nec cum anima mundi Stoica et Platonica, animarum scaturigine. Stoica enim familia Deum ipsum per omnes mundi partes diffusum, vt informantem eius partem, fontem mentibus praebere statuebat, Plato animam diuidui et indiuidui participem Deoque inferiorem, sed diuinae tamen originis mentibus fontem assignabat; Aristoteles intelligentiam Deo inferiorem, ceu formam assistentem animis originem dare contendebat. Id quod ad distinguenda sectarum placita omnino notandum est [u].

Metaphysica Aristotelis. §. XVII. A rebus naturalibus, et mobilibus, ad considerationem earum rerum, quae naturam rerum visibilem et mobilem transcendunt, et immobiles sunt, adeoque generaliorem cognitionem requirunt [v], transit, quae quoniam priores natura esse debent, quam res mobiles, ideo metaphysicam primamque philosophiam vocauit. Non enim solas mentis notiones et abstractiones vniuersales ista philosophiae parte comprehendit, vt postea fecere, sequius secundum Aristotelem philosophantes Scholastici, sed naturarum spiritualium ipsiusque DEI considerationem ea comprehendit; sicque theologiam quandam naturalem atque philosophicam exhibuit. Nuspiam vero

s) Nisi velis esse intelligentiam ista adhuc inferiorem, vt volunt Arabum quidam, conf. IAC. THOMASIVS de exust. mundi Stoica, diss. XIV. §. 153. p. 213 seqq. et quos laudat SVRBIVS phil. prim. p. 435. qui tamen vix cum Aristotelis systemate conciliari possunt.

u) Conf. THOMAS. l. c. Sunt ex veteribus et in his ATHENAGORAS leg. pro Christ. p. m. 7. ed. Paris. et CLEM. ALEXANDRINVS in Protrept. qui referunt, Aristotelem Deum habuisse pro anima, cuius corpus stellae et siderum fixorum sphaerae sint. Vnde eum inter animae mundi patronos retulit CVDWORTHVS Syst. intell. p. 181. seqq. Eos vero non audiendos esse, nec trahendos in patrocinium animae mundanae, recte monuere IAC. THOMASIVS l. c. p. 212. & cl. MOSHEMIVS ad l. c. Cudw. nam qui mundi animam statuunt, de informante, non assistente anima loquuntur: PP. vero dicti hanc non illam intelligunt, ait enim Athenagoras: animam Deum esse sphaerae stellarum suarum, ratione motionis istius, cum ipsa non moueatur, sed corporis motum efficiat eique praesit. Nec hi accurate Aristotelis mentem exprimunt, non enim omnibus sphaeris, sed supremae tantum Deus praeest, vt ille vult. Etsi vero animam quandam spiritualem vniuerso inesse credidit, nempe θερμότητα ψυχικὴν, quae omnia permeat, illa tamen ad intelligentias non pertinet, sed ad coeli naturam, et elementi quinti est, a Deo diuersi.

v) Metaphys. L. VI. c. 1. T. II. pag. 692. V. 1. pag. 9.

vero obſcurior fere eſt Ariſtoteles, quam in hac doctrinae parte, tum quod veterum doctrinas fuſe refert, argumenta eorum affert et refutat, nec tamen ſatis a ſuis diſtinguit: tum quod notionibus maxime abſtractis immerſus, cum claras et diſtinctas ideas non haberet, incertis vagisque ſaepiuſcule vteretur nominibus: quam difficultatem eius ſenſa genuina eruendi auxerunt, qui in purioris doctrinae partes eum rapere omnibus viribus ſategerunt. Diligenter itaque totus nexus dogmatum tenendus et expendendus eſt, et inde de mente philoſophi iudicandum. Nos ordinem ab eo inſtitutum, quem in metaphyſicorum libris tradidit, iterum ſequemur, vbi hunc in modum ſtatuit:

I. Metaphyſica ens conſiderat, quatenus ens eſt, eiusque principia. Eſt autem terminus entis analogus, atque primo de ſubſtantia dicitur, cuius vna eſt eſſentia, de accidentibus autem non ſimpliciter, ſed quatenus ſubſtantiarum communia ſunt attributa. Hinc primario haec ſcientia agit de ſubſtantia [w].

II. Primum atque vniuerſale principium et axioma hoc eſt: Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe et non eſſe, in eodem nempe ſubiecto, eodem tempore et modo atque reſpectu. Ad hanc vniuerſaliſſimam omnis veritatis regulam omnis demonſtratio redit, ipſa, quia prima veritas, eſt indemonſtrabilis [x].

III. Ens eſt vel per ſe, vel per accidens, vel potentia, vel actu, vel in intentione, vel reapſe [y].

IV. Entis per accidens nulla datur ſcientia, eſt enim ſpecies non entis, neque cauſam per ſe habet.

V. Ens per ſe diſtribuitur, ſecundum decem praedicamenta.

VI. Eſt vero ſubſtantia id ipſum, quod ſubiicitur, in quo conſiderantur, materia, forma atque ratio, et compoſitum, ex his proprio magis ſenſu poſteriora ens dicuntur, quam materia, quae tamen vere quoque ſubſtantia eſt et primum ſubiectum [z].

VII. Materia prima primum eſt ſubiectum, et vltimo ſupereſt ſublatis omnibus corporis affectionibus, hinc neque ſubſtantia completa eſt, neque quantitas, neque in alio praedicamento. Materia vero a forma ſeparari nequit, nec ſingularis eſt aut determinata. Probe haec materiae primae definitio obſeruanda eſt, qua ab omnibus corporis affectionibus abſtractam, quatenus ſolum ſubiectum primum et vniuerſale rerum omnium eſt, ſibi concepit, et quam metaphyſica notione ſibi efformauit, in rerum et principiorum naturalium circulum intruſit. Ex quo inanes Peripateticorum de natura materiae primae diſputationes facili negotio poſſunt dirimi.

VIII. Forma id eſt, quod re ipſa dicitur eſſe, ſiue tota rei natura et eſſentia, quae definitione comprehenditur: habent vero ſubſtantiae ſenſibiles propriam definitionem, ens per accidens non item [a].

w) L. I. c. 1. L. V. c. 1. L. VI. c. 1.
x) L. IV. c. 4. p. 668 ſeq.
y) ib. c. 7. p. 679.
z) L. VI. c. 3. p. 693.
a) L. VI. c. 6. p. 696.

IX. Potentia eſt vel agens vel patiens. Potentia actiua, eſt principium motus aut transmutationis in altero, vel quod inſtar habetur alterius [b].

X. Potentia paſſiua eſt in patiente, nec poteſt motus huius a motu agentis potentiae diuelli, etſi in diuerſis ſubiectis ſint.

XI. Potentiarum aliae ſunt rationales, aliae rationis expertes [c].

XII Potentia manet in rebus, licet actu ſe non exſerat [d].

XIII. Non dantur potentiae, quorum actus ſunt impoſſibiles. Poſſibile enim eſt, quod ex aliqua potentia conſequitur, vel conſecuturum eſt [e].

XIV. Potentiae vel ſunt naturales, vel conſuetudine acquiruntur, vel diſciplina diſcuntur.

XV. Actus eſt, quando aliter res eſt, quam erat in potentia [f].

XVI. Omnis actus prior eſt potentia, omnique eo quod potentia continetur, ratione, eſſentia et tempore [ff].

XVII. Ens intentionale eſt vel verum vel falſum. Vere intellectus affirmat, ſi iudicium rei conforme ſit; falſo, ſi conforme ſit minus.

XVIII. Sunt autem etiam verum et falſum in ſimplici rerum apprehenſione, non tamen per enunciationis modum, verum ſimpliciter et per modum perceptionis.

XIX. In rerum immutabilium ſcientia intellectus decipi non poteſt, ſed in ſolis rebus contingentibus et mutabilibus.

XX. Vnum entis affectio eſt, non ſubſtantia, ſed categorema, et praedicatum cuiusque rei, in quantum ea eſt ens. Vni autem opponuntur multa. Ad vnum refertur idem, aequale, ſimile [g].

XXI. Diuerſa ſiue genere ſiue ſpecie talia ſunt; genere diuerſa ſunt, quae eandem non habent materiam, vel genus; ſpecie diuerſa ſunt, quorum idem eſt genus [h].

XXII. Subſtantiarum tria ſunt genera, duo naturalium ſubſtantiarum, quorum vnum corruptibile, vt animalia, alterum ſempiternum, vt coelum. Tertium genus immobile eſt [i].

XXIII. Dari perpetuam aliquam et immobilem ſubſtantiam, neceſſarium eſt, quia datur motus localis aeternus, circularis coelo proprius, qui initium habere non potuit. Si autem aeternum tempus et motus eſt, neceſſario ſequitur, non tantum eſſe ſubſtantiam, in quo motus ſit, aeternam, ſed ſubſtantiam etiam, quae cum ipſa non moueatur, ſiue immobilis ſit, non potentiam tantum mouendi contineat, ſed et actu ipſa moueat, actu puriſſimo [k].

XXIV. Subſtantias motus aeterni effectrices materia oportet eſſe expertes, mouent enim actu aeterno, omnis expertes potentiae.

XXV.

b) L. IX. c. 1. p. 711.
c) c. 2. p. 712.
d) ib. c. 3. Hoc oppoſitum Megaricis.
e) ib c. 4. p. 713.
f) ib. c. 6 p. 715. Hoc vero non de tempore ſemper intelligendum eſſe, monet, ſed ratione et eſſentia ſemper.
ff) ib. c. 10. p. 717.
g) L. II. c. 4. L. IV. c. 6. p. 678.
h) ib. c. 9. p. 680.
i) L. XI c. 1. p. 738.
k) ib. c 6. p. 740. ſequimur vero verſionem doctiſſimi interpretis STANLEII, reliquis emendatiorem.

XXV. Talis substantia, circulari motu commota, coelum est; generationum vero et corruptionum vices non primo debentur coelo, quod eodem modo semper mouet, verum inferioribus sphaeris maxime solis.

XXVI. In aeternum est igitur primum coelum, aeterno enim agitur motu, praeter quod aliquid esse oportet, quod aeternum mouet, et substantia et actus est, et nunquam mouetur.

XXVII. Primus ille motor mouet appetendo et intelligendo, etsi ipse non moueatur. Motio autem primi mouentis, quatenus est prima causa effectrix, consistit in eius influxu, qua efficienter concurrit cum intelligentiis inferioribus ad mouendas earum sphaeras.

XXVIII. Vis igitur effectrix primi motoris in applicatione consistit virium motorum inferiorum, ad proprium ipsis opus, ad quod cum eis agendo concurrit ita, vt aliunde eius actio non dependeat. Ita intelligentiae coelum mouent, non generationis rerum inferiorum causa, sed propter bonum istud pulcherrimum maximeque expetendum, cui conformari se cupiunt [f]. Difficillima haec pars systematis metaphysici Aristotelis, quae vero totam rationem et fundamentum eius complectitur. Postquam enim per scalas substantiarum ad primam substantiam ascenderat, fontem omnis motus, quem e coeli motu circulari et perfectissimo atque aeterno deriuauerat, detecturus, tandem ad primum motorem peruenit, quia motus in infinito quaerere causam ipse videbat esse absurdum, et tamen motum esse aeternum statuebat; quo iure, quaue iniuria, iam dicendi locus non est; sufficit, Aristotelem ita fuisse ratiocinatum. Hunc motorem itaque immobilem esse et tamen aeternum mouere, ex hac causa erat necessarium; at modum, quo illum motum prima illa causa, et omnis motus principium efficeret, indicare, hic haerebat aqua philosopho. Non enim inesse animam orbibus coelestibus, quae insita vi eos moueret, dicere licebat, licet id contendat CVDWORTHVS [h]; hoc enim toti systemati Aristotelico contrarium est, et primis eius notionibus de materia, motuque locali; assistentes itaque sphaerarum coelestium, vnde reliquarum infra lunam rerum motus penderet, motores excogitabat, et vt his motus causam assignaret, supremae sphaerae primum motorem alligabat. Quem cum omnis quantitatis et materiae adeoque omnis quoque motus vacuum esse, dicere cogeretur, quia pro certo sumebat, quodcunque mouetur, mouetur ab alio, processum vero in infinitum recte repudiabat, tanquam contradictorium, alia mouendi ratio, quam quae in materia esset, excogitanda erat, qua sphaerarum suprema, et simul intelligentiae reliquis sphaeris praesidentes mouerentur. Difficillimae vero quaestioni soluendae impar, cum de substantiae simplicis immaterialis, immobilis natura parum haberet, quod diceret, a mentis humanae similitudine rationem desumsit, ratus, mouendi actum aeternum in primo motore, eodem modo, quo in mente hominis, licet in perfectione metaphysica, fieri.

 Ad

f) ib. c. 7. p. 742.

h) l. c. p. 183. seqq. quam sententiam iam euertit THOMASIVS, et post eum MOSHEMIVS ll. cc.

Ad animum vero humanum attendens, cum videret, ad mentis ideam et voluntatis decretum, ſequi motum non animae tantum, ſed et corporis; localis motus, vti ſupra demonſtrauimus, principia poſuit intellectum practicum et appetitum [m]: vtrumque non tam efficienter quam finaliter operantes, hocque pro primario localis motus principio admiſſo, ſic egregie explicatam putabat quaeſtionem, quae tot magna ingenia, Ariſtotele longe ſuperiora exercuit, qua ratione anima agat in corpus? Haec ad primum motorem applicans, cum aliud non haberet, quod cauſam motus, ita, vt tamen ipſe non moueretur, explicaret, dixit mouere eum ὡς ἐπιθυμητὸν, ὡς τὸ ὀρεκτὸν, ὡς νοητὸν, ὡς τὸ ἐρώμενον, *ſicut appetibile, ſicut deſiderabile, ſicut intelligibile, ſicut amabile*. Fatemur, nihil iam nos clarius ſcire, qua ratione Deus moveat; adeo obſcura ſunt omnia, quae dicit, nec miramur, ex hoc ligno finxiſſe ſibi Mercurium, qualem vellent, interpretes, certiſſimum enim eſt, Ariſtotelem ipſum ea non intellexiſſe, et quae ipſi de mente hominis myſteria erant, cum ad Deum transferret, prorſus incognita et obſcura manſiſſe; ſed haec in homine ita philoſophari per notiones vagas obſcuraſque et ideas nihili ſueto, vt ignorantiam tegeret, eo magis ferenda ſunt, quo magis etiam hodie maximis viris nondum ſatis exploratum eſt, qua ratione ſpiritus puri moueant? motusque in materia cauſa queant eſſe efficiens? Non vero Deum in ſe tantum tanquam primum motorem conſiderabat Ariſtoteles, ſed tanquam eum, a quo reliquae intelligentiae dependerent, et forte etiam (licet mentem hac de re ſuam non expoſuerit) emanauerint. Quae cum aeternum motorem tanquam optimum et perfectiſſimum exemplar intueantur, et deſiderio ferantur, motum primi principii ſui admittendi, ipſi quoque modo intelligibili mouentur [n], ſphaeraſque ſuas mouent, ſicque reliquis motus cauſa ſunt, et aeterni quidem in circulari coeli motu, mutabilis vero in motu rectilineo. Verbo vt, quantum licet, clare mentem Ariſtotelis, prout nobis videtur, explicemus, id fere dixit, quod alii ita efferrent: Deus neceſſario eſſentiae ſuae, potentiae et bonitatis actu et poteſt mouere omnia et vult ea mouere, ideoque reapſe mouentur. Quod num ſoluendo difficillimo problemati aptum ſatis et ſufficiens ſit, noſtrum hoc loco non eſt diſpicere. Certe ſi qua in lucem protrahi poteſt, obſcuriſſimum dogma ita explicandum videtur, et detegenda hoc quoque loco magni viri aſyla ignorantiae. Quae enim interpretes attulerunt, coacta omnia ſunt, quaeque imprimis Platonici recentiores, et in his Simplicius adducunt, aperte ſcopum conciliandi Platonem cum Ariſtotele produnt. Vnde abiicienda quoque ſententia, de Deo, ceu anima mundi, ſphaeras mouente, quae miſero ſyncretiſmo et pudenda confuſione Platonicas hypotheſes miſcet cum Ariſtotelicis, vel potius vtraſque turpiter peruertit.

XXIX. Primus hic motor perfectiſſima fruitur vita et iucundiſſima atque aeterna, quae in eo conſiſtit, vt ſe ipſum intelligat, et cum infinita delectatione contempletur.

XXX.

m) De anima L. III. c. 10.

n) Hinc Alexandro Aphrodiſienſi et poſt eum accuratioribus Peripateticis obſeruatum, Deum mouere, non vt cauſam efficientem, ſed vt cauſam finalem, quod ex allatis lucem capit. Conf. Contingiana p. 125.

XXX. Hic primus motor Deus eſt, aeternum ac viuum ens entium nobiliſſimum, ſubſtantia immobilis, a rebus ſenſibilibus diuerſa, quantitatis corporeae atque partium expers, quaeque diuidi nulla ratione poſſit. Sine his enim aeternus et primus motor eſſe non poſſet[o].

XXXI. Poſt primam illam ſubſtantiam, coeli primi motorem alias eſſe oportet ſubſtantias materiae expertes, aeternasque, inferiorum ſphaerarum motibus praefectas, et iuxta numerum et ſeriem ſphaerarum praeſidentes[p].

XXXII. Deos eſſe primas illas ſubſtantias coelum mouentes, antiqua traditio eſt, atque ea vere diuina doctrina eſt: quod addunt vero, forma hominum eſſe eas, vel aliorum animantium, id ad rudem tantum plebem inſtituendam inuentum eſt, legum et vitae commoditatis cauſa[q]. His daemonologia Ariſtotelica comprehenditur, quae occaſionem eius interpretibus dedit diſquirendi, num daemones crediderit, id quod illi affirmarunt non ſine contentione, quorum intererat Ariſtotelem in ſcholas et cathedras theologicas admiſſum ab omni maleſana doctrina liberari penitus, et chriſtianis dogmatibus conciliari; negarunt viri quidam docti paulo acutiores et praeiudicio iſto non impediti[r]; dubius haeret CVDWORTHVS[s]. Quae vero pro hac re afferuntur loca[ſſ], partim obſcura ſunt, quia incertum, quo ſenſu nomen daemoniorum intellexerit, quamue ei poteſtatem ſubiecerit Ariſtoteles, partim ex aliorum loquuntur opinione. Nobis in hac re allato Metaphyſicorum librorum loco ſtandum eſſe, aequiſſimum videtur, quo aperte dicitur, dari eiusmodi intelligentias, et ſubſtantias ſimplices atque immateriales, easque Deos illos eſſe, quas maiores, et viri priſci in mythologiis expoſuerunt: reliqua fabulis annumeranda eſſe: quibus verbis reliqui daemones plane excluduntur, et ad praeſides ſphaerarum coeleſtium numerus eorum alligatur. Quibus an preces et ſacrificia offerenda ſint, cultusque et veneratio diuina, cautus non explicuit; veriſimile tamen, Ariſtotelem ea inter iſtas fabulas, ad popellum deliniendum et compeſcendam plebeculam, excogitatas, retuliſſe. Cum enim omnia ex naturae neceſſitate motusque aeterni lege agant, iis quae ſub luna ſunt, vel naturae calidiue vniuerſalis motui, vel intellectus vniuerſalis agentis conſilio, vel caſui et fortunae permiſſis, vt ex phyſiologia Ariſtotelis ſequitur, cur quaeſo preces et ſacrificia maximopere commendet, et inanibus cruciet laboribus hominum animos philoſophus? Vtrum vero hae intelligentiae a Deo genitae ſint, de eo Ariſtoteles mentem non explicuit, qui enim a CVDWORTHO[t] affertur locus, huc non pertinet; nec monet inepte doctiſſi-

o) Loca Ariſtotelis congeſſit IONSIVS de Scr. Hiſt. phil. L. I. c. I. p. 9. et ven. WALCH. Parerg. Ac. p. 248.

p) ibid. c 8. p. 743.

q) ibid. p. 744.

r) COQVAEVS ad AVGVSTIN. de C. D. L. II. c. 4. n. O. TOP. MAIOR. diſſ. de nat. et cultu angelor §. 2. MOSHEM. ad l. citandum CVDW. CONRINGIVS Conringian. p. 127. qui eum Met. L. IV. c. 8. vel ex communi opinione loqui, vel quartum illud animalium genus intelligi putat, quod L. III. de gen. an. c. 11. ſub luna habitare putat.

s) Syſt. intellect. c. IV. §. 24. p. 491.

ſſ) l. c. et Rhetor. L. II. c. 33.

t) l. c. c. IV. §. 24. p. 497. Valde occupatus erat animus magni viri, cum praeſtantiſſimum librum ſcriberet, hypotheſibus & rationibus Platonicorum recentiorum, iuxta quorum cogitata ſaepe perperam aliorum philoſophorum placita explicat.

ctiſſimus eius interpres, vix poſſe intelligi, qui potuerint a Deo gigni, qui ab aeterno ſphaeris ſuis alligati ſunt. Nam aeternam rerum omnium, qualis nunc eſt, faciem admittebat Ariſtoteles, nec admittere non poterat, falſa motus idea et definitione deluſus: vnde fruſtra ſunt, qui vel materiam vel mundum Deum ex ſe produxiſſe Ariſtoteli tribuunt [u]; vel plane creationem ex nihilo inſana interpretatione illi affingunt [v]. Vtrum vero non conceperit animo, intelligentias non generationis quidem, neceſſariae tamen emanationis et eſſentialis dependentiae nexu in origine ſua primae intelligentiae iungi, de eo diſputari forte poſſet, firmatque coniecturam, quod Deum finem motus illorum neceſſarii fecerit: qui cum externus eſſe nequeat, quia omnia in hoc ſyſtemate diuino neceſſaria ſunt, internus eſt, et ita ex eſſentia atque natura eius, et intelligentiarum ab eo dependentia oriri debet. Verum in incertiſſima re nihil definimus.

Atheiſmus Ariſtotelis.

§. XVIII. Haec eſt metaphyſicae Ariſtotelicae facies, quae plura quidem, quam quae allata ſunt, comprehendit, his tamen praecipuis fundamentis atque capitibus nititur; quae enarraſſe pro inſtituti noſtri ratione, ſatis erit. Liceret iam nobis ad moralem philoſophiam Ariſtotelis progredi, niſi promiſſi ſupra facti memores occaſio moneret, de religione et pietate Ariſtotelis paucis diſſerere; de qua non niſi expoſita ſyſtematis eius metaphyſici ſiue theologici facie iudicari poſſe, diximus. Vt vero fidem liberemus, et an iure vel iniuria in atheorum claſſem Ariſtoteles referatur, definiamus, prolixe non congeremus ea, quae magnus veterum et recentiorum numerus vel pro Ariſtotele, vel contra eum dixit. Loca vtriusque partis pleraque adduxere viri de ſacris et elegantioribus literis praeclare meriti, IOH. GEORGIVS WALCHIVS [w], IOH. ALBERT. FABRICIVS [x], IACOBVS FRIDERICVS REIMMANNVS [y], quibus facile plures addi poſſunt [z], qui ab iis, qui peculiarem atheiſmi hiſtoriam quaerunt, conſuli debent. Nos inſtituti memores, paucis mentem hac de re noſtram ita explicamus, vt veterum dogmatum ſtudioſo occaſio detur, accuratius et ordine debito in rem ipſam inquirendi. Et primo quidem in ipſa athei definitione et ex eo transſumendo nomine accurate hic verſandum eſſe monemus. Solet enim bifariam vox haec accipi: Vel enim philoſophum indicat, qui directa ſyſtematis ratione Deum ex vniuerſo tollit, et nihil niſi vniuerſum hoc varie modificatum pro numine habet; vel talem innuit, qui Deum quidem aſſerit, talem vero de Deo ſibi effingit ideam, quae veram de Deo notionem euertit, Deumque facit quaſi non Deum. Referuntur etiam a non-

u) Ita Alexandrini Platonici, vt ſuo Platoni reformato Ariſtotelem conciliarent, ſed perperam, vt enim motus, ita tempus quoque illi aeternum eſt. Hoc vero poſito ortus mundi a Deo locum non habet, quia tempus, et mundus, qui in Deo eſt, prius et poſterius in praeſenti iungit.

v) Vide quos nominat MOSHEM. ad Cudw. p. 211. n. 4. et in diſſ. de creat. ex nihilo l. c. §. 21. p. 980 ſeqq. Quorum hominum inſaniam poſt PERERIVM l. c. et PATRICIVM l. c. T. V. L. IV. p. 400. IAC. THOMASIVS l. c. diſſ. IV. p. 58. caſtigauit.

w) In luculenta tractatione de atheiſmo Ariſtotelis Parerg. Acad. p. 298 ſeqq.

x) Del. argum. de V. R. C. c. VIII. §. 3. p. 307.

y) Hiſt. Atheiſmi S. II. c. 27. p. 182 ſeqq.

z) Recentiſſime pulchre de hac re diſſeruit MOSHEM. ad Cudw. p. 500 Integram vero tractationem exſpectamus a cl. ZIMMERMANNO, qui per multos iam annos hiſtoriam atheiſmi molitur.

a nonnullis in hanc claſſem ii, qui dogmata venditant, facilem ad atheiſmum viam ducentia, qualia ſunt, negata DEI prouidentia, ſcepticiſmus moralis, mortalitas animae, et quae his ſunt ſimilia; vt taceamus ea, quae a nonnullis de atheiſmo practico ſolent inculcari, quae cum grano ſalis accipienda ſunt, et huc non aduocanda, niſi turpis vita ex dogmatum natura oriatur. Multum in diſputatione de Ariſtotelis atheiſmo in neglecto hoc vocis diſcrimine peccatum et de verbo litigatum eſſe conſtat. Deinde et ad hoc attendendum eſſe iubemus, vnde et ex quibus locis de celeberrimi philoſophi atheiſmo iudicandum ſit? Solent enim nonnulli ex decerptis alieno loco verbis Stagiritae de eius religione iudicium ferre, multi librum de mundo in ſubſidium vocant; quod tamen vtrumque perperam fieri ex eo facile intelligi poteſt, quod liber de mundo incertae fidei ſit, et ipſa potiſſimum totius ſyſtematis phyſiologici conſtitutio et ſumma ſit conſulenda. Ad quam attentum ſeruantes oculum non negamus, ſi prima, quam poſuimus, ſignificatione de atheiſmo Ariſtotelis quaeratur, eum ab hac macula abſoluendum eſſe. Motorem enim primum non deſcribit tantum, tanquam primam rerum omnium cauſam, ſed eum quoque mundo contradiſtinguit, et a materia totum natura ſeparat, ſubſtantiam ei per ſe, motum, intellectum et appetitionem tribuit, et ſupra omnia ponit, et ab eo totam rerum vniuerſitatem, non vt a cauſa informante, vt loqui ſolent, ſed vt ab aſſiſtente et extra mouente dependentem facit; eumque Deum vocare nullus dubitat, eique ſubordinat intelligentias reliquas. Quodſi vero altera ſignificatione de atheiſmo Ariſtotelis quaeramus, valde timemus, vt quod homini a partium ſtudio alieno faciat ſatis, patroni Ariſtotelis pro eo afferre queant. Eiusmodi enim admiſit placita, quae veram Dei naturam plane euertunt. Deum ille quidem facit motus omnis cauſam, verum non adiungit tantum ei vinculo neceſſario materiam; nec vllam ei in formanda illa poteſtatem tribuit, et formatam iam ad latus ponit, ſed et mundum cum omni ornatu ſuo aeternum; motumque illum non a libera voluntate, ſed a naturae neceſſitate deriuat; impotentiſſimus itaque Deus eſt, qui non poteſt aliter, niſi quatenus vinculum illud, quo neceſſario cum mundo colligatur, permittit. Quemadmodum itaque Deus immutabilis eſt, ita et mundus in ſe ſpectatus, et imprimis pars eius primaria coelum, non deterioris in eo quam Deus, conditionis. Nec poteſt quoque Deus ille aliquid, nec vult, quam quod neceſſario facit, nec id propter alios, ſed propter ſe. Aeternae enim ſui met ipſius contemplationi deditus, nihil in tota vniuerſitate curat, de nulla re proſpicit, immo nec reliquarum intelligentiarum cura tangitur, ſed non aliter, quam primum mobile in machina, neceſſaria naturae ſuae lege mouet, ſicque machinae inſtar motum cum reliquis participat. Quae aeterna motorum cum ſphaeris mundanis combinatio omnem prorſus libertatem DEI eiicit, et Deum ſua perfectione ſpoliat. Nec aeternitas Deo adſcripta multum iuuat, cum motui ab eo producto et aeterno adiungat Ariſtoteles tempus aeternum, quod prius habet et poſterius, quod non poteſt non eſſe in aeter-

aeternitatem Dei iniurium. Nec poteſt Deus Ariſtotelis eſſe immenſus vel omnipraeſens, qui extremae ſphaerae alligatus, a mundi partibus ſemotus agit, otioſus plane ſui contemplator; vnde nec precibus honorari, nec ſacrificiis placari, nec mala punire, nec bonos iuuare vel poteſt vel vult, longe deterior Deo Epicureo, qui praeſtantiae tamen cauſa colendus eſt. Nec intelligentiae ei miniſtrant, quae non aliter niſi partes machinae, ad motum totius neceſſario cooperantur, de rebus ſublunaribus nihil ſollicitae. Quae itaque Dei partes ſunt? qui nec mundum condidit, nec eius curam agit, nec liberior eſt machina quacunque, nec cultu Deo debito poteſt coli, nec a quo beneficia in homines vlla proficiſcuntur? Nec multum valent, quae in contrarium afferuntur; magnificis enim verbis pauca et exilia dicendo vehementer lectores decipit Ariſtoteles. Vocat Deum operationem [a], verum neceſſariam, ſuaeque machinae intentam; ſeſe tantum curantem, ſe contemplantem. Immortalis eſt et vita, ſed talis, quae nulla actione conſtet, niſi mouendi virtute neſcio qua inexplicabili, quae in contemplatione ſui, indeque orto deſiderio et appetitu intelligentiarum conſiſtit. Curam vero aliquam hominum gerere etſi dicere videtur aliquo loco [b] Ariſtoteles, certum tamen eſt, eum ἐξωτερικῶς et ad populum eo in loco philoſophari [c]. Nec pro Ariſtotele militat, quod excipitur, opponere eum neceſſarium in conceptu Dei, non libero, ſed accidenti; non enim locum habere poteſt haec diſtinctio, quia accidentis hic nulla datur conſideratio, ad quod libertas quoque referri debet. Non vrgebimus dogmata, quae atheiſmum quidem directe non inuoluunt, impia tamen ſunt, et ad eum facile ducunt, quale illud eſt, de intellectu agente vno vniuerſali, omnibus hominibus communi, quod Spinoziſmi accuſare in Abaelardo, homine Ariſtotelis ſtudioſiſſimo non dubitauit P. BAYLIVS: mortalitas animae, ſcepticiſmus moralis et his ſimilia. Alia, notata a viris doctis paſſim praeterimus, et in his etiam, quod non facile ſyſtema ſit, quod reuelationi tantopere contra eat, quam Ariſtotelis, cuius ſpecimina egregia paucis dedit magnus CONRINGIVS [d], in philoſophi placitis accurate verſatus. Obiicere praeter haec poteramus Ariſtoteli inconſtantiam in tradenda vera de Deo ſententia graui ἐγκλήματι ei exprobratam a CICERONE [e] et LACTANTIO [f], niſi patientia lectoris non eſſet abutendum. Paucis vt dicta in vnum contrahamus. CLAVDII BERIGARDI [ff] potius verbis, quam noſtris, vtemur, eo quod in eodem cum Ariſtotele luto haeſiſſe viris magnis, praeter rem viſus ſit. Ita vero acutiſſimus philoſophus: *Hoc in Ariſtotele occurrit reprehendendum, quod poſuit mundum, eiusque materiam primam*

a) De coelo L. II. c. 3.

b) Ethic. L. X. c. 7. 9.

c) Hinc dubitanter loquitur, et quidem non de Deo ſummo, ſed de diis. ſiue intelligentiis, quarum vltima hominum res dirigit, dum mentem cum iis communicat. Hoc nihil ad prouidentiam Dei.

d) l. ſupra cit.

e) De nat. Deor. L. I. c. 13.

f) Inſt. diu. L. I. c. 5.

ff) Praef. Circul. Piſan. P. I. Addi his poteſt, quod SEXTVS EMPIRICVS adu. Math. L. X. ſ. 33. Ariſtoteli obiecit, Deum extremo coeli circulo inhabitare, vid. de coelo L. I. c. 3. cum itaque is coelum extremum occupet, quod locum tamen, ſi audias philoſophum, non habet; Deus neceſſario ſpatioſus locus extramundanus eſt. conf. cel. FABR ad l. c. Sexti.

mam aeternam, primum motorem primae duntaxat sphaerae medio circulo insistentem, libertatis expertem, nihil aliud aptum intelligere nisi se ipsum, nec aliud efficere, quam motum aeternum, proinde nec mundum, nec aliud quidquam ex nihilo creare posse, item de reliquis intelligentiis, quarum infimam videtur facere intellectum agentem et animam vnam communem toti speciei humanae, vnde surgit innumerabilium errorum seges.

§. XIX. Alteram philosophiae partem principalem, practicam atque moralem constituit Aristoteles, eamque in ethicam, politicam et oeconomicam distribuit. Primae scientiae praecepta in libris *ad Nicomachum*, et in libris *magnorum moralium* atque libello *de virtutibus*; secundae in *politicorum* libris octo; tertiae in *oeconomicorum* libris duobus tradidit. Etsi vero satis copiosus est in exponendis philosophiae moralis atque ciuilis placitis, exilis tamen et ieiunus ob dictas supra causas plerumque est, neque argumentum exhaurit. Cuius potissimum inde ratio deducenda est, quod vera moralis philosophiae principia et honestatis fontes ignorauit, et absurdis falsisque metaphysicae et physicae notionibus corruptus nec facultatum animi humani indolem intellexit, nec naturam moralitatis perspexit, falsaque insuper persuasione ductus, in morali argumento non dari certum aeternumque demonstrationis subiectum, adeoque nullam quoque dari posse demonstrationem, perniciosum Scepticismum moralem inuexit [g]. Alienum itaque non est, ieiunam videri philosophiam moralem Aristotelis iis, qui eam de naturae moralis principiis naturalibus praecipere debere recte statuunt [h]. Aliter tamen Aristoteles, qui cum physicam magis, quam ethicam, voluntatis humanae notitiam possideret [i], ea quae mores hominum fingunt, ex ciuili potius felicitate, qualem ipse in aula principum sectabatur, deriuauit, quam ex natura hominis morali hausit [k]. Mirum itaque est, potuisse per tot secula ethicae Aristotelicae viros non obesae naris pollicem premere, cum in nulla philosophiae parte magis pauper sit, quam in hac, in qua aulicum quidem hominem, in aula Philippi vel Alexandri ad magnam fortunam adspirantem, non infeliciter finxit, veram vero voluntatis humanae felicitatem non promouit, nec eas homini regulas praescripsit, quae internam actionum humanarum honestatem respiciunt. Id quod nec saluis principiis systematis sui facere poterat, nec magnopere scopus eius postulabat, qui fuit, vt ex opinione hominum, in vita politica felicitatem sectantium,

Philosophia practica Aristotelis.

g) Hinc moral. L. II. c. 3. T. II p. 16. ait: Scientiam parum aut nihil ad virtutem valere, sed exercitationem, vsum et habitum. Quod quale fundamentum habeat, ex iis intelligi potest, quae supra de subiecto demonstrationis ex eius mente diximus. Hinc diiudicandi sunt, qui, vt scepticismum moralem ab Aristotele remouerent, ostendere conati sunt, demonstrationi in moralibus locum eum fecisse, quod ANDR. LVDOVICVS KOENIGMANNVS pec. diss. ad l. c. Kil 1707. et IO BVRC. MAIVS diss. quod Aristoteles demonstrationem doctrinae moralis non incertam statuerit Kil. 1706. egerunt.

h) Conf. cl. STOLLE Hist. phil. moral. gent. §. LXVIII. p. 89 seqq. Obs. Hal. T. II. obs. 2. et recentiores passim.

i) Conicit inde SOREL de perf. hom. p. 329. Ethicam Aristotelis magis esse appendicem physicae, quam nouam philosophiae partem, eo quod magis in affectuum natura et origine, quam obiecto et modo explicando versetur.

k) Monuit hoc iam BOECLERVS Instit. pol. L. I. c. 6. p. 82. et BOSIVS de compar. prud. ciu. §. 15. p. 5. add. BVDDEVS Isag. Hist. theol. L. I. c. 4. §. 31. p. 296.

tium, discipulum instrueret. Et hinc ratio quoque patet, cur pulchritudinem, nobilitatemque inter felicitatis partes numerauerit [l]; affectuumque physicam indolem cum morali natura confuderit, mediocritatem vbique postulans [ll]; cur nec pietatem [m], nec internam honestatem inter virtutis septa receperit: talemque virtutis faciem depinxerit, quae aulicis potissimum hominibus, ad regis exemplum se componentibus, placere poterat [n], neglecta ea, quae virum magis probum, quam splendidum magnumque inter homines facit [o]. Summa vero praeceptorum eius moralium haec est [p]:

I. Felicitas moralis, non consistit in voluptate corporis, nec in diuitiis, neque in gloria ciuili, potentia et nobilitate, neque in contemplatione rerum intelligibilium, siue idearum [q].

II. Sed consistit morale hominis bonum siue beatitudo in functione animi et operatione secundum virtutem; ac, si plures virtutes sint, secundum optimam et perfectissimam [r].

III. Vita haec secundum virtutem perfectam voluptatem habet in se inclusam, et delectationem [s].

IV. Sunt tamen bona externa instrumenta quaedam ad res praeclaras secundum virtutes agendas, v. g. amici, diuitiae, potentia ciuilis, nobilitas generis, pulchritudo.

V. Summum itaque bonum acquiritur actione virtutis [ſ].

VI. Sunt vero virtutes vel theoreticae vel practicae [ſſ].

VII. Virtus moralis consuetudine et vsu acquiritur, et quidem actiua, non contemplatiua [ſt].

IIX. Est vero virtus habitus proaereticus in mediocritate consistens, quatenus ad nos refertur, quaeque ratione est definita, et iudicio prudentum [t].

IX. Mediocritas autem, seu medium est inter duorum vitiorum extrema, quorum vnum in excessu peccat, alterum in defectu.

X. Intelligitur vero eo mediocritas, quae in perturbationibus atque actionibus est [u].

XI.

l) l. c. L. I. c. 9. p. 9. quod in eo carpit I. LIPSIVS manud. ad phil. Stoic. L. II. diss. XXI. p m. 214. ad virtutis Peripateticae scopum non attendens.

ll) Patet hoc ex iis quae L. II c. 5. p. 17 de natura virtutis moralis disputat, quam in mediocritate omnium affectuum ponit, hucque etiam odium, atque iram aduocat.

m) Quae enim de cultu Deorum dixisse refert SENECA nat. Qq. L. VIII. c. 30. ἐξωτερικῶς dicta sunt.

n) Hinc fortitudinem actiuam aliis praeponit L. III. c. 6. passiuam, siue patientiam contemnit L. IV. c. 5.

o) Patet hoc ex descriptione magnitudinis, ambitionis filiae, L. IV. c. 3. 4. conf. SPRIT. fausseté des vert hum. P. II c. 15. p 149. sq. conf. C. THOMAS. Hist. Iur. nat. c. IV. §. 10. p. 46.

p) Elegans philosophiae moralis Peripateticae compendium exhibet. STOBAEVS Eclog. phys. et eth. L. II. p 184 seqq. ed. Canteri; quod Latinum exhibet interpres STANLEII p. 475 seqq. Nos ipsa Aristotelis verba exhibemus, coeptum tramitem percurrentes.

q) Mor L. I. c. 3. 4. 5.

r) ib. c. 6. L. X. c. 6. p. 101.

s) ib c. 9 p. 9.

ſ) ib. c 10.

ſſ) ib. c. 13. p. 13.

ſt) Lib. II. c. 5.

t) ib. c. 6.

u) Cap. 8. 9.

XI. Virtus vero consilio et voluntate fit; vnde spontanea actio est, cuius principium in nobis est [v].

XII. Virtus tribus rebus perficitur, natura, consuetudine ac ratione [w].

XIII. Virtutum primaria est fortitudo, quae est habitus mediocritatis inter formidinem et confidentiam, vel audaciam [x].

XIV. Temperantia est mediocritas inter voluptatum excessum et defectum siue ἀναισθησίαν [y].

XV. Liberalitas versatur circa pecuniam, estque mediocritas inter profusionem et sorditiem [z].

XVI. Magnificentia est mediocritas circa sumtus magnos decorum seruans, et medium inter insolentiam et indecoram parsimoniam seruans [a].

XVII. Magnanimitas est mediocritas in tribuendo et appetendo magno honore et iudicio de suis meritis, medium tenens inter humilem et superbum animum [b].

XVIII. Modestia est mediocritas circa appetendos honores paruos, medium tenens inter honoris contemtum et ambitionem [c].

XIX. Lenitas est mediocritas, versans circa iram, medium obseruans inter iracundiam et lentitudinem siue torporem [d].

XX. Popularitas siue facilitas est mediocritas circa studium placendi in congressu hominum et vitae humanae consuetudine, euitatque morositatem atque abiectum placendi studium [e].

XXI. Integritas siue candor est mediocritas in colenda veritate, media inter arrogantiam et dissimulationem [f].

XXII. Vrbanitas est mediocritas circa ludos et iocos, quae scurrilitatem vitat et agrestes mores [ff].

XXIII. Verecundia perturbationi s. passioni similior est, quam habitui, estque metus quidam infamiae, mediaque est inter impudentiam et nimium pudorem [g].

XXIV. Iustitia est mediocritas circa actiones iustas et iniustas, estque duplex, vel vniuersalis vel particularis [h].

XXV. Iustitia vniuersalis est obseruantia legum ad conseruationem societatis humanae [i].

XXVI. Iustitia particularis est mediocritas inter aequales suum cuique tribuens, estque duplex, distributiua et commutatiua [k].

XXVII. Iustitia distributiua est, quae cuiuis ciuium pro merito praemia et onera distribuit, nititurque progressione geometrica [l].

v) Lib. III. c. 5. Non poterat aliter statuere Aristoteles, qui Deum a rerum humanarum cura excludebat, et cuncta ad casum, fortunam et consilium referebat. Quantum vero hoc principium ethicum in ecclesiam admissum detrimentum attulerit, alio loco dicendum est.

w) STOB. eclog. eth. p. 184.

x) l. c. c. 9.

y) Cap. 13.

a) ib. c. 4.

c) ib. c. 0.

e) ib. c. 12.

ff) ib c 14.

h) Lib. V. c. 2. p. 44.

i) ib. c. 3.

l) ib. c. 8. 9.

z) Lib. IV. c. 1.

b) ibid c. 7.

d) ibid. c. 11.

f) ibid. c. 13.

g) ibid. c. 15.

k) ibid. c. 7.

XXVIII. Iustitia commutatiua est, quae in commutatione rerum cuivis, quod ei debetur, tribuit, seruatque proportionem arithmeticam.

XXIX. A iusto aequum differt, quod est correctio legis, qua aliquid ei deest, propterea quia generaliter loquitur: virque aequus est, qui non est iuris interpres in sua causa durior, vel in deteriorem partem propensus [l].

XXX. Hactenus virtutes, quae eam animae partem, quae ratione caret, concernunt; sequuntur virtutes quae inesse debent ei parti, quae rationi praedita est; id est, intellectui [m].

XXXI. Sunt vero virtutum intellectualium siue theoreticarum species quinque: scientia, ars, prudentia, intelligentia, sapientia [n].

XXXII. In moribus tria fugienda sunt, vitiosa dispositio, incontinentia, feritas; primae virtus, alteri continentia, tertiae virtus heroica opponitur, qua viri diuini efficiuntur [o].

XXXIII. Cum virtute amicitia coniuncta est. Est autem amicitia beneuolentia perfecta inter eos, qui par pari referunt; suscipitur autem vel propter voluptatem, vel propter vtilitatem, vel propter virtutem, haec perfecta, illa imperfecta est [p].

XXXIV. Ea quae amici in amicos conferunt, et quibus amicitia circumscribitur, ex iis, quae sibi quisque exoptat ac tribuit, profluunt [q].

XXXV. Beneuolentia non est proprie amicitia, sed eius initium, concordia eius adiunctum [r].

XXXVI. Scopus vero amicitiae est dulcis vitae societas [s].

XXXVII. Voluptates inter se specie differunt.

XXXVIII. Vt vero inhonestae voluptates hoc nomine indignae sunt, ita honestissima voluptas est, quam vir beatus et perfectus ex actionibus secundum virtutem, atque functionibus, quae eius munus perficiunt, capit [ss].

XXXIX. Beatitudo, quae in actionibus virtuti consentaneis consistit, vel contemplatiua, vel actiua, est [t].

XL. Contemplatiua, quae in contemplatione rerum posita est, praestantior est actiua, quia et mens est pars hominis optima, et res, quas mens contemplatur, optimae sunt; vnde etiam voluptas ex sapientia optima.

XLI. Externa beatitudo externorum bonorum minor est, quam quae est ex actione virtutum; quae tamen illam [u] etiam requirit.

Potiora haec sunt et summa quaedam moralis philosophiae capita, quae in *moralium* libris *ad Nicomachum* scriptis Aristoteles tradidit. Eadem in libris *magnorum moralium* et *eudemiorum* persequitur, vt instituta docebit comparatio, a nobis breuitatis causa praetermittenda [x]. Etsi vero multa

ta

l) ibid. c. 14.
m) Lib. VI. c. 2. p. 55 seqq.
n) Cap. 3. 4. 5. 6. 7. o) Lib. VII. c. 1. p. 63.
p) Lib. VIII. c. 1. 6. p. 75. 78.
q) Lib. IX. c. 4. p. 88.
r) ibid. c. 5. 6.
s) ibid. c. 12.
ss) Lib. X. c. 5. p. 99 seq. LAERT. L. V. s. 30 seqq. ORIG. philos. p. 139 seq.
t) ibid. c. 7.
u) ibid. c. 8.
x) Loca magnorum moralium et eudemiorum parallela ad marginem ethicorum notata exhibet CASAVBONI editio, quae consulenda.

ta in his ſunt, quae ad morum honeſtatem veram et internam nihil afferunt, quaedam quae eam deſtruunt, non priuandus tamen laude ſua eſt Ariſtoteles, qui multa quoque egregia et vitae humanae accommodata in his libris dixit[y], plura huius generis allaturus niſi conſtitutum illi fuiſſet, philoſophorum ante ſe veſtigia vbique relinquere, quod ieiunam de vndecim virtutibus tractationem peperit[z]. Cogitandum etiam, quod in fine ethicorum egregie monet, ea quae dixerat, protheoriam eſſe ad vitam ciuilem in republica et ſocietate humana feliciter et beate tranſigendam; vnde recte ſtatuunt[a], qui hanc de moribus tractationem non pro ethica, ſed politicae parte generali habent; illi enim ſcopum ipſius Ariſtotelis ſequuntur. Patebit hoc clarius illis, qui politicae ſpecialis praecepta ab Ariſtotele tradita euoluent, in quibus non tantum ea, quae ad integrum imperii corpus faciunt, enarrauit, ſed etiam illa docuit, quae ad ſingulas eius partes pertinent. In quibus etſi ſui temporis, hominum magnorum[b] in quorum conſortio viuebat, circumſtantias plerumque reſpexit, fatendum tamen eſt, vidiſſe virum acutum, et inter imperantes et conſiliarios eorum educatum, atque cum iis diu conuerſatum, multa, quae vtiliſſima et egregia ſunt, nec ignorauiſſe imperantium ſophiſmata et arcana, quibus reſpublicas plerumque moderantur[c]. Haec vero porro enarrare, nec inſtitutum noſtrum patitur, ab hac prolixitate alienum; nec libri Ariſtotelis politici minime integri, quos interpretes ſolent ſupplere. Videndi vero, qui introductiones, analyſes et commentarios in libros politicos dederunt[d]. Eadem ratio *Oeconomicorum* Ariſtotelis eſt, qui ad nos mutili peruenerunt, et partem tantum aliquam exhibent. In quibus non contemnenda quidem tradit Ariſtoteles, ſed regionibus, moribus, inſtitutis Graecorum conſonantia, et ad ſuorum temporum rationes exacta: quae cum noſtram aetatem, moresque, ac familiae rationes parum iuuent, merito a nobis praetermittuntur. Addunt in his omnibus Ariſtotelis ſequaces plura, quae tamen magiſtri veſtigia non vbique premunt, quae ex iis diſci debent, quae Ariſtotelici genuini enarratores expoſuerunt, inter quos Alexander Aphrodiſienſis maxime commendari ſolet. Caute vero legendi Eclectici, qui propter ſtudium conciliandi Ariſtotelem cum Platone vtriusque philoſophiae faciem commaculauerunt. De quibus omnibus erudite diſputat FRANCISCVS PATRICIVS[e], et nos neceſſaria trademus ſuo loco.

y) Non negant hoc acres Ariſtotelis cenſores, et in his CHR. THOMASIVS l. c.

z) Erudite hoc demonſtratum Obſ. Hal. T. IX. obſ. 7. p. 200 ſeqq.

a) BOSIVS l. c.

b) Philippi, Alexandri, Antipatris et Antiochi.

c) Expendenda ſunt, quae Polit. L. IV. V. VI. hac de re tradit, conſ. CONRING. ep. praelim. ad MACHIAVELLI principem.

d) Ex his H. CONRINGII introductionem, HEINSII paraphraſin, FELDENI analyſin, PICCARTI Commentarium recte laudat BOSIVS l. c.

e) Libro ſaepius laudato.

SECTIO

* *

SECTIO II.

DE SVCCESSORIBVS ARISTOTELIS.

§. I.

Successores Aristotelis.

Hactenus, quantum limites tractationis permisere, Aristotelis, et philosophiae ab eo traditae historiam accurate sumus persecuti; restant fata scholae eius ad Romanorum vsque imperium paucis enarranda. Supra vero iam innuimus, Aristotelem scholae successionem tradidisse Theophrasto Eresio, homini elegantis ingenii et doctrinae. Eum secutus est Strato Lampsacenus, Stratonem Lyco, hunc Aristo Ceius, Aristonem Critolaus, Critolaum Diodorus. Ita enim Peripateticae scholae integram ad tempora vsque Augusti, successionem enumerant PLVTARCHVS[a] et CLEMENS ALEXANDRINVS[b]. Aliter quidem eorum ordinem instituit pluresque nominat *Anonymus vitae Aristotelis enarrator*[c]; is enim ita eos ordinat, vt Theophrastum, Stratonem, Praxitelem, Lyconem, Aristonem, Lyciscum, Praxiphanem, Hieronymum, Pritanen, Phormionem, Critolaum Lyceum exornasse doctrina sua dicat. Id vero de doctorum in Lycei cathedra successione intelligendum non esse, temporum rationes et ipsa virorum horum historia demonstrant, nihil itaque aliud voluit, quam celebriores post Aristotelem Peripateticos enumerare; inter quos fuere viri multa eruditionis et philosophicae quoque cognitionis laude inclyti, quorum celeberrimos quoque infra indicabimus. Repetendum vero est, quod in praecedenti sectione pluribus demonstrauimus, subductos fuisse Lycei doctoribus post Theophrasti mortem libros Aristotelis acroamaticos et philosophicos plerosque, et ignorauisse eos veram conditoris sectae mentem; mirandum itaque non est, diffidere placita Peripateticorum Graecorum, ante C. N. ab Aristotele, eosque suam philosophiam ex coniectura magis, quam inspectione fontium genuinorum ad Aristotelis mentem conformauisse[d].

Theophrastus.

§. II. Dignum itaque Aristotele successorem schola Peripatetica nacta est THEOPHRASTVM, cuius historia admodum manca est apud veteres, et fabulis insuper passim impedita[e]. Natus est Eressi maritima Lesbi vrbe in colle posita, et frumenti copia celebri[f]: hinc Eresius nuncupatus est. Patrem habuit Melantam[g], SVIDAE[h] Leonem dictum, vitae genere fullonem;

a) De exilio T. II p. m. 527.

b) Strom. L. I. p. 301. qui tamen Aristonem omittit, conf. PATRICIVS Discuss. Perip. T. I. L. X. p. 133. IONSIVS de script. Hist. phil. L. I. c. 2. p. 59.

c) Apud MENAG. Comm. in LAERT. p. 201.

d) Legenda, quae hac de re docte disserit PATRICIVS l. c. p. 157.

e) Potiora de Theophrasto collegit LAERTIVS L. V. f. 36 seqq. et MENAGIVS ad h. l. ex recentioribus post PATRICIVM l. c. p. 132. vitam Theophrasti critica manu exarauit cel. HEVMANNVS Act. philos. Vol. III. p. 661. add. STANLEIVM Hist. phil. P. V. p. 491 seqq.

f) Vid. STRABO L. XIII. p. 618. BAYLE Dict. T. II a. t. Erese. Non confundenda vero est cum Eresso Boeotiae, quod ab ALDOBRANDINO ad l. c. Laërtii factum.

g) Apollodorus apud LAERT. l. c.

h) In Theophrastus T. II. p. 179. Non infrequens vero vnius viri apud veteres duo fuisse nomina.

nem; qui, cum opibus forte non destitueretur, filium Musis dicauit, et Alcippo philosopho, Eressi habitanti [i], erudiendum tradidit, a quo rudimenta philosophiae hausit. Postea valde iuuenis [k] Athenas delatus Platonem audiendi occasionem nactus est, hocque fatis functo Aristoteli in disciplinam se tradidit. Cui tantopere ingenii acumen, quo alios anteibat, placuit, vt, quod de Xenocrate et Aristotele dixerat Plato, ad Theophrastum et Callisthenem hic retulerit. Cum enim ingenio perspicaci, Musaque facili et expedita vteretur Theophrastus, obtusus, tardusque vero ingenio esset Callisthenes, illum freno, hunc calcare opus habere professus est [l]. Formauit itaque ingenium natura excellens et ad optimarum artium studia accensum optimus magister, et eloquentiae atque philosophiae praecepta discipulo tanto praeceptore digno tam feliciter tradidit, vt in vtroque disciplinae genere praeceptori vehementer probaretur. Tradunt veteres [m], Aristotelem, offensum asperitate nominis, quod gerebat prius Tyrtami, primum illud in Euphrasti, postea in Theophrasti nomen mutauisse, vt diuinam, qua pollebat, eloquentiam significaret. Verisimile vero vix est, Aristotelem in magistri disciplina adhuc versantis iuuenis nomen ambitiosa significatione auxisse, qualia cognomina ab eloquentia desumta post fata magnorum virorum iis demum adiecta sunt [n]: videturque admiratio eloquentiae, qua praeter alios excellebat Theophrastus, occasionem primo quidem allusioni postea rumusculo et traditioni [o] praebuisse, vt in aliis quoque philosophorum nominibus euenisse constat [p]. Ad mortem vero Aristotelis vsque cum eo conuersatus est, Chalcidemque eo secedente, et rogantibus Aristotelem discipulis successorem, a praeceptore delectus est, qui Lycei gloriam tueretur, et Peripateticae scholae praeesset [q]. Aristotele itaque defuncto scholae curam suscepit Theophrastus, vitamque in horto egit, Demetrii Phalerei contubernio vsus [r], tantoque applausu Peripateticam philosophiam professus est, vt teste LAERTIO [s], bis mille discipuli ad eum audiendum confluxerint, inter quos praeter Demetrium Phalereum, Nicomachus quoque Aristotelis filius fuit [t], testamento a parente Theophrasti curae commen-

i) LAERT. l. c. apud quem editi Codd. habent Leucippus, msc. vero, teste MENAGIO Alcippus. Is cum Eleatico philosopho, qui Eresius non fuit, confundendus non est.

k) LAERT. L. V. s. 36. Natus enim est Ol. CII. 2. vt ex anno emortuali patet; Plato obiit Ol. CVIII. 1. quo XXIII. aetatis annum Theophrastus vix exegerat.

l) STRABO l. c. LAERT. l. c. s. 39.

m) CICERO Orat. c. 19. 24. PLINIVS praef. L. I. LAERT. L. V. s. 32.

n) E. g. Ioanni et Dioni Chrysostomo.

o) Traditioni incertae recte adscribit QVINTIL. Inst. orat. L. X. c. 1.

p) Addit his cl. HEVMANNVS l. c. p. 671. Theophrasti nomen non significationis actiuae sed passiuae esse.

q) Dictum hac de re sect. praeced. vbi etiam fabella de ea recitata et explosa est. Factum hoc esse Olymp. CXIV. ait LAERT. l. c. Vix vero probabile, Aristotele superstite eum Athenis docuisse, concesserant enim discipuli Aristotelis cum eo Chalcidem.

r) LAERT. L. V. s. 39.

s) ib. s. 37. SVIDAS 4470. habet, numerum vero in mendo cubare, recte monet KVSTERVS ad h. l.

t) Theophrastum eum habuisse in deliciis, scripsit Aristippus, qui tamen eum plerosque philosophos praeter rem accusauerit, fidem non meretur.

mendatus, et Erasistratus medicus [w], ex quorum discipulorum fama de praeceptoris praestantia facile iudicari potest. Commendauit se quoque eruditionis elegantia, morumque suauitate Cassandro et Ptolomaeo regibus, qui eum ad se arcessiuerunt [x]. Adeo autem Atheniensibus acceptus fuisse traditur, vt cum Agnonides impietatis eum accusare ausus esset, parum abesset, quin in ipsum crimen retorqueretur [y]. Etsi vero Athenis quoque cedere cum aliis philosophis cogebatur, Sophocle Amphiclidae filio Olymp. CXVIII. 2. legem ferente, qua omnes philosophos publicas habere scholas vetabat, nisi, si quibus eius rei senatus populusque licentiam dedisset; si quis secus facere deprehensus fuisset, ei mortis poena dicta esset: rediit tamen, sequenti anno, cum Athenienses legis latae puderet, vt eam abrogarent, et Sophocli quinque talentorum mulctam irrogarent [z]; magnamque docendo atque disputando famam Lyceo comparauit. Erat enim teste Pamphila apud LAERTIVM [a], doctrina et eruditione summa, et laboris patientissimus maximeque industrius, summaque cum perspicuitate et eloquentia docebat. Aitque Hermippus apud ATHENAEVM [b], statis cum horis in scholam venisse, veste splendida ornatum (ita enim exemplum Aristotelis sequebatur) ibique considentem ita disseruisse, vt ne gestum quidem praetermiserit vnquam, qui argumento, de quo ageret, non conueniret. Erat enim non philosophus tantum, sed et philologus [c], variaeque eruditionis strenuus cultor, vnde et more Graecorum pecuniam ad philosophorum legauit conuentus, non vt luxuriae, sed temperantiae, et eruditorum colloquiorum occasionem praeberent [d]. Laudatur etiam eius beneficentia, et amor in patriam, quam a tyrannis oppressam bis liberauit [e]. Grandaeuus tandem Olymp. CXXIII. 3. obiit, testamento prius edito [f], annos natus LXXXV. Qui enim plures ei annos tribuunt, codicum veterum vitiis falluntur [g]. Mirum itaque non est, tam decrepitum fuisse, vt lectica circumferretur [h]; id quod aegre tulisse, et morti proximus *accusasse naturam* dicitur CICERONI [i], *quod ceruis et cornicibus vitam diuturnam, quo-*

w) De celeberrimo hoc medico videndus CLERICVS Hist. Med. P. II. L. I. c. 2. p. 293 seqq. aliique, qui veteres artis salutaris doctores enumerant.

x) LAERT. l. c. §. 37.

y) ibid.

z) LAERT. L. V. §. 38. ATHENAEVS L. XIII. p. 610. conf. SAM. PETIT. ad leges Atticas, MEVRSIVS de fortun. Atheniens. c. 3.

a) L. V. §. 36.

b) L. I. p. 21.

c) Philologia quid sit, enarrat VOSSIVS de Philologia c. IV. p. 22.

d) ATHENAEVS L. V. p. 186. De hoc Graecorum more aliquoties iam diximus.

e) PLVTARCHVS adu. Colot.

f) LAERTIVS L. V. §. 57. quod an genuinum sit, haeremus.

g) In praef. Characterum enim legitur, scripsisse se libellum annos natum XCI. et HIERONYMVS Ep. II. ad Nepotian. ait CVII. aetatis anno expleto mortuum: Id quod pro vero admittit et in Laërtio mendum subesse suspicatur FABRICIVS Bibl. Graec., Vol. II. p. 235. qui tamen non cogitabat, ita notationes temporum a Laërtio et PLINIO L. XV. c. 1. allatas non constare, et locum in praef. charact. glossema, quod in textum irrepsit, aperte prodere: vnde male fecit CASAVBONVS, qui in prima editione mendum agnouerat, quod in altera Laërtium corrigendum putaret,] conf. Act. Phil. Vol. III. p. 678. locus Hieronymi parum probat, apud quem vel nominis corruptio est, vel memoriae lapsus. Certe Lucianus Theophrastum tam grandaeuum non omisisset.

h) LAERT. §. 41. qui §. 40. ait: paulum ante mortem a laboribus cessauisse; viribus nempe deficientibus, quod tamen SVIDAS l. c. ita interpretatur, eum nuptiis discipuli praesentem a morte praeuentum, quod merito reiicit HEVMANNVS l. c. p. 678.

i) Tusc. Qq. L. III. c. 28. id vero Aristoteli tribuit SENECA de breu. vit. c. 1. qui eleganter de hoc

quorum id nihil interesset; hominibus quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset: quorum si aetas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur: conquerebatur itaque, se tum, cum illa videre coepisset, extingui. Addit et alia ad discipulos morientis monita LAERTIVS[k], satis in iis exponendis obscurus, quae eo tendunt, „gloriae studio in vita humana„ multa iucunda amitti; nos vero, cum viuere incipimus, mori, adeoque„ gloriam, tanto impendio quaesitam vix attingi, eiusque studium inane esse.„ Esse itaque vanitatem vitae maiorem, eius gloria. Ideo hortabatur disci-„ pulos, vt vel sapientiae studium omitterent, cum grandis labor sit, qui a„ paucis ad gloriam possit exantlari, vel omnes in eam vires intenderent, „ matureque sectarentur, vt magna inde proueniat gloria.„ Inter quae animum reddidisse dicitur, funusque eius tot Athieniensium populus pedibus prosecutus est. Scripsit librorum ingentem numerum, quos cum magna eruditione fuerint referti, omnes enumerauit LAERTIVS[l]. Eos quidem recensuerunt olim et digesserunt Andronicus et Hermippus, quorum tamen diligentia prohibere non potuit, vt potior pars periret. Supersunt *historiae plantarum* libri X. *de causis plantarum* libri VIII. *de lapidibus, de ventis; de signis pluuiarum, ventorum, tempestatis et serenitatis, de igne* libri II. *de odoribus, de sudoribus, de vertigine* fragmenta, *de lassitudinibus, de piscibus in sicco degentibus;* et praeclarus libellus, qui *characteres morum vitiosorum* exhibet[m]: extat etiam fragmentum *metaphysicorum*, et liber *de sensu*, de quorum librorum historia et deperditorum argumento post LAERTIVM et MENAGIVM, PATRICIVM et MEVRSIVM[n] omnium diligentissime disseruit IO. ALBERTVS FABRICIVS[o], qui videndus. Obtrectatores et aduersarios passus est imprimis Epicurum, et celebre scortum Leontium, quae scripto quoque Theophrastum refellere aggressa est[p].

§. III. Etsi vero inter charissimos discipulos primum apud Aristotelem locum Theophrastus obtinuit, dignum tamen philosopho, Aristotele, vt ait CICERO, non deteriore, quemque multi meliorem nominant, fecit, quod seruili studio in verba magistri non iurauit, et non tantum multa praeceptori intacta tractauit, et philosophiae Peripateticae corpori adiecit, sed et in *Dogmata Theophrasti propria.*

hoc effato iudicat. Recte vero ad h. l. monet I. LIPSIVS, alienum hoc esse ab Aristotelis sententia de gen. anim. L. V. c. 10. tradentis, hominem plus temporis viuere, quam quoduis animal, excepto vno elephante.

k) l. c. f. 41. conf. Act. Phil. l. c. p. 667.

l) f. 42 seqq.

m) Collectionem debemus cel. HEINSIO Lugd. Bat. 1613. fol. Characteres libellum non philosophicum sed rhetoricum esse nemo est, qui ignorat. Optimam editionem debemus PETRO NEEDHAM Cantabr. 1712. conf. Act. phil. l. c. 681. FABRIC. Bib. Gr. Vol. II. p. 241. PASCHIVS de variis modis tradendi moralia c. IV. §. 2. p. 361 seqq.

n) In Theophrasto L. B. 1638. 12. edito et T. X. thes. antiq. Graec. p. 640. recuso: itemque in notis ad Apollonium Dyscolum p. 140.

o) l. c.

p) Scito sermone et Attico contra Theophrastum scripsisse ait CICERO L. I. de nat. Deor. parum tamen. PLINIVS vero in praef. ait, natum inde prouerbium, suspendio arborem eligendi. conf. GASSEND. vit. Epic. L. VII. c. 5. p. m. 179. MENAG. Hist. mul. philos. §. 70. BAYLE Dict. T. III. art. Leontium.

in multis ab Aristotele abiit, id quod diligenter notauit PATRICIVS [q]. Quod vt specimine constet, pauca Theophrasti dogmata, quibus proprium iudicium secutus est, subiicimus.

I. Totidem esse motus species, quot sunt praedicamenta. Motus vero et mutatio Theophrasto idem est, alteratio, auctio, generatio et contraria his, teste SIMPLICIO, qui eius rationem addit, quia motus actus eius est in potentia, qua tale.

II. Locum esse immobilem; nec esse substantiam quandam, sed ordine et positione dici secundum naturas et virtutes.

III. Locum esse etiam in animalibus et plantis et generatim ipsis dissimilaribus, siue illa sint animata, siue inanimata, modo habeant naturam formatam: quia horum aliquis ordo et positio partium est ad totam substantiam, vnde quaelibet pars dicitur, habere suum locum.

IV. Inter motus numerandos esse appetitus, cupiditates, iudicia, speculationes animae. In hac assertione quam maxime ab Aristotele recessit Theophrastus; si enim haec ad motum referuntur, primus motor, se contemplans, non est immobilis.

V. Non fieri omnia a contrario, vt vult Stagirites, sed alia a contrario, alia a simili, alia ab eo, quod est actu.

VI. Motum ab actione non separari; id quod prima quoque Aristotelis principia impetit.

VII. Contraria sub eodem genere non contineri: contrariaque contrariorum, secus ac visum Aristoteli, esse principia.

VIII. Salsedinem a subiecta terra oriri, non a solis radiis, vt vult Aristoteles.

IX. Ventos oblique ferri, quia materia, siue exhalatio illa partim terrea et grauis sit, partim leuis, ideoque partim sursum, partim deorsum niti, et ex illo diuerso nisu obliquitatem ventorum oriri, non vero ex circulari coeli motu, vt vult Aristoteles.

X. Vitam regi fortuna, non sapientia.

XI. Mulas in Cappadocia parere.

XII. Non multam pensionem dare corpori animam habitationis in eo, sed totam se ipsam apponere.

XIII. Nullam esse falsam voluptatem, sed omnes esse veras, quod secus visum Aristoteli et Platoni.

XIV. Vnum esse rerum omnium principium diuinum, per quod omnia subsistunt et permanent. Dogma hoc Theophrasti attulit CVDWORTHVS [r], neque tamen, quo sensu illud dixerit, adiecit. Potest enim sensu quoque Aristotelico locum habere, nisi enim primus motor esset, reliqua non mouerentur, atque ita non subsisterent, quod tamen longe alium sen-

q) T. I. L. XII. p. 154 seqq. qui loca quoque SIMPLICII, ALEX. APHRODIS. OLYMPIODORI, CICERONIS, PLINII, vbi illa afferuntur, excitat.

r) System. intell. c. IV. §. 24. p. 502. Neque libellum metaphysicorum fragmentorum ad manus habuit Ven. interpres, vt, quo sensu dixerit, dispicere posset; contentus monuisse, multis vitiis doctissimis libellum non videri esse Theophrasti.

sensum fundit, quam eum, quem Cudworthus exsculpit, cui solenne est, Peripatetica philosophemata in rationes Platonicas commutare. Verum haec ὡς ἐν παρόδῳ.

Poterant his addi ethica nonnulla ex illustrioribus eius dictis, quae LAERTIVS aliique referunt [s], quaeque in characteribus passim occurrunt; sed quia ἐξωτερικὰ sunt, nec ex eius systemate petita, consulto ea praetermittimus.

§. IV. Theophrasto in Lyceo successit STRATO LAMPSACENVS patre genitus Arcesilao, vel Arcesio [t]. Eum inter discipulos Theophrasti omittit quidem LAERTIVS, alii tamen veterum inter eos recte numerant [u], et ipse quoque LAERTIVS [x] tertium post Aristotelem et Theophrastum in Peripateticorum schola doctorem numerat. Maximam vero dignitatem atque famam eloquentiae et eruditionis praestantia consecutus est, ex quo scholae Olymp. CXXXIII. 3. praeesse coepit [y], quam octodecim annos magna diligentia et doctrina ornauit. Tantaque eius fuit existimatio, vt rex Aegypti Ptolomaeus Philadelphus eum sibi praeceptorem deligeret, tantique eius eruditionem et institutionem aestimaret, vt regio munere LXXX. talentorum eum auxisse dicatur [z]: vnde veteribus Peripateticorum optimus, summusque et coryphaeus vocatur [a], et πολλῆς τῆς ἀποδοχῆς ἄξιος, quo singulari elogio eum ornat LAERTIVS [b], qui addit, in omni quidem eruditionis genere fuisse versatissimum, maxime tamen in physicis. Qua in philosophiae parte, quia excellebat, κατ' ἐξοχὴν *physicus* dictus est [c]; moralem enim partem non prorsus quidem neglexit, paucis tamen attigit [d], omnemque fere in explicandis rebus naturalibus industriam posuit. Attigisse tamen partem quoque rationalem ex indice librorum, quem exhibet LAERTIVS [e], quique eruditionis et diligentiae summae haud contemnendum specimen est [f], patet: dolendum vero, nihil eorum aetatem vsque ad nos tulisse. Qui enim *de coloribus* extat liber, cur Stratonis sit, quod contendit PATRICIVS [g], non videmus [h]. Adeo vero tenuis fuit, vt sine sensu moreretur, postquam rerum suarum curam testamento amicis commendaverat. Fuerunt inter veteres Stratones plures [i], quorum sine dubio hic fuit celeberrimus.

Strato Lampsacenus.

§. V. Digna vero, quae expendantur, dogmata sunt Stratonis, eo quod in Lycei doctrina multa innouauit, et ab Aristotele et Platone quoque

Systema physicum Stratonis.

s) Potiora ex LAERT. L. V. §. 37. 40. PLVTARCHO, STOBAEO, ANTONIO et MAXIMO affert STANLEIVS l. c. p. 493. qui consuli debet.

t) CICERO Acad. Qq. L. II. c. 38. LAERT. L. V. §. 58. SVIDAS in Strato T. III. p. 382.

u) CICERO l. c. L. I. c. 9. SVIDAS l. c. SIMPLICIVS in Phys. L. IV. c. 53. L. VI. c. 23. CLEMENS ALEX. L. I. Strom. p. 301. Anonymus MENAGII p. 201.

x) l. c.

y) Apollodorus apud LAERT. l. c.

z) ibid.

a) PLVT. adu. Coloten T. III. p. m. 418. SIMPLIC. l. c.

b) l. c. §. 64.

c) citati.

d) CICERO de finibus L. V. c. 5.

e) §. 58.

f) Inter Aristotelis opera.

g) l. c. p. 44. quocum facit H. CONRING. epist. ad Rachelium.

h) Aeque facile enim Theophrasto adscribi posse, recte monent H. MERCVRIALIS var. lect. L. III. c. 13 et IOH. ALB. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 136.

i) Octo nominat LAERTIVS l. c. §. 61. plures el. FR. PHIL. SCHLOSSER Spicileg. de Stratone Lampsaceno §. I. p. 3 seqq.

nis de Deo, et mundi formatione.

que dissentit; optandum itaque, vt ad manus essent scripta eius, in quibus nouum, quod formauit, philosophiae naturalis systema exposuit. Illis vero deperditis difficile est, de veris eius doctrinis recte statuere; pauca enim sunt, quae de iis tradunt veteres, eaque extra systematis nexum relata, vnde de vero sensu iudicari non potest [k]. Mirandum itaque non est, in tam diuersas de sensu philosophiae Stratonis sententias discessisse magnos inter recentiores viros, quorum prout quilibet eius hypotheses partim inter se coniunxit, partim suppleuit, ita varium quoque de iis formauit iudicium. Diuersum enim eas sensum posse recipere, ex iis patebit, quae mox amplius differemus. Nondum itaque nos poenitet, in definiendis Stratonis doctrinis, olim ad Pyrrhonismi ancoram confugisse, et incertum pronuntiauisse, quae genuina fuerit Stratonis opinio [l]. Id quod tamen ita accipi volumus, vt aliqua tamen verisimilitudine coniici queat, quae forte Stratonis mens fuerit. Afferemus itaque et aliorum virorum, in cognoscendis veterum doctrinis summorum opiniones, et assuemus huic purpurae panniculos nostros, quid nobis de sensu Stratonicae physicae videatur, modeste explicaturi. Ita vero, si pauca, quae veteres, et in his praecipue CICERO et PLVTARCHVS, nobis tradidere, colligamus, statuisse dicitur:

I. Omnem vim diuinam in natura sitam esse, quae causas gignendi, augendi, minuendiue habeat, sed careat omni sensu [m].

II. Non opera Deorum opus ad fabricandum mundum, quaecunque sint, effecta esse omnia natura, nec vt ille, qui asperis et laeuibus et hamatis vncinatisque corporibus, concreta haec esse dicat, interiecto inani; somnia haec esse Democriti non docentis, sed optantis [n].

III. Quicquid fiat, naturalibus fieri aut factum esse ponderibus et motibus [o].

IV. Mundum non esse animal, id vero quod naturale est, sequi illa, quae sunt secundum fortunam, vel fortuita, initium enim indere motum spontaneum; continuare vero postea affectiones naturalium rerum [p].

Atheismus Stratonis.

Tria priora afferta CICERONEM auctorem habent, quartum PLVTARCHVM, quorum ipsa verba retulimus, quae occasionem praebuere viris summis et in veterum dogmatibus diiucandis acutissimis, de religione Stratonis in diuersa abeundi. Plerique enim inter atheos primae classis, Deum ex vniuerso proscribentium, referre Stratonem nulli dubitant. Neque tamen vna eademque de atheismo Stratonis mens viris doctissimis est, sed prout obscuram nimisque breuem veterum narrationem intelligunt, et primum aliquod principium, ex quo assertiones illae fluxisse credunt, ponunt,

k) CICERO l. c. PLVTARCH. l. c.

l) diss. ep. de atheismo Stratonis Amoen. liter. Tom XIII. p. 311.

m) De nat. Deor. L. I. c. 13.

n) Q q. Academ. L. IV. c. 38. quae fere repetit LACTANTIVS de ira Dei c. 10.

o) vbi supra.

p) PLVT. adu. Colot. T. III. p. m. 418. Verba obscurissima Graeca damus ipsa: τὸν κόσμον αὐτὸν, ὁ ζῶον, εἶναί φησι, τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἕπεσθαι τῶν κατὰ τύχην, ἀρχὴν γὰρ ἐνδιδόναι τὸ αὐτόματον, εἶτα οὕτω περαίνεσθαι τῶν φυσικῶν παθῶν ἕκαστον, quae verba quam diuerse verterint eruditi, ex versionibus XYLANDRI, LESCALOPIERII ad CIC. de nat. Deor. p. 58. et CVDWORTHI Syst. intell. c. III. §. 6. p. 102. inter se collatis intelligi potest.

nunt, ita diuersam atheismi Stratonis faciem depingunt. Et illustris quidem LEIBNIZIVS[q] eo potissimum nomine Spinozae et Hobbesio iungit Stratonem, quod necessitati ex eius mente omnia adscribenda sint, quia docuerit, res omnes existere sine intelligentia et eligendi libertate, adeoque sine Deo, quia necessitate rerum ita cogente, omnia ex propria existant natura et essentia, vt necessario duo et tria faciunt quinque. PETRVS BAYLE[r] vero ideo Spinozae praelusisse contendit, quod non alium Deum, quam ipsam naturam, siue hoc vniuersum agnouerit; cui calculum addit I. FR. BVDDEVS[s], ita tamen, vt moneat, in eo Stratonem ab Epicuro dissentire, quod ille materiam in plures particulas discerpat, mundoque det initium ex fortuito et temerario fortunae impetu, cum mundum aeternum statuere necesse sit Spinozae. RADVLPHVS CVDWORTHVS[t] autem hylozoismi conditorem esse contendit, eo quod vitam inesse materiae sine sensu, sine ratione, sublato numine crediderit. Est etiam inter recentiores[u], qui eum inter patronos et defensores animae mundanae refert. Tacemus alios[x], in eo consentientes, referendum iure suo esse Stratonem inter atheos, quocunque demum sensu intelligantur rationes eius physicae. Non tamen ita desperata Stratonis causa visa est, vt non vel mitius censendum, vel nihil certi statuendum esse contenderent alii viri docti, quorum prius FRIDERICO PHILIPPO SCHLOSSERO[y], posterius IAC. FRID. REIMMANNO[z] placuit. Longum vero esset et ab instituto nostro alienum, rationes virorum doctissimorum ex vtraque parte adductas afferre in medium[a], nec arbitri nos in hac re partes, modulo nos nostro metientes, sumimus, sed nostram tantum hac de re sententiam paucis enarramus, et modeste aliis diiudicandam relinquimus. Et 1. quidem, quod iam monuimus, iterum inculcamus, vix posse de vero sensu assertionum Stratonis iudicari, cum ipsius libri nobis desint, vnde de nexu totius systematis iudicium fieri posset; quod facile fieret, si quos *de Diis, de spiritu, de coelo* libros scripsit, nobis suppeterent. Adeo quoque obscura sunt, et inter se non cohaerentia, quae Cicero et Plutarchus tradunt, vt melius sit, fatente MOSHEMIO[b], ignorantiam fateri, quam incertis suspicionibus indulgere, praesertim, cum ea, quae a veteribus allata sunt, varia ratione queant explicari. 2. Quod si tamen coniecturis aliquid indulgendum, et istis veterum locis insistendum est, distinguenda sunt certa ab incertis; et ea, quae veteres Stratoni aperte tribuunt, ab iis, quae tanquam consectaria viri eruditi ex con-

q) Theodicée p. m. 428. ed. rec.

r) Dict. T. IV. art. Spinoza not. A. add. Rep. aux Qq. d'un Prouinc. T. III. p. 1237.; Cont. des pens. sur les cometes T. II. p. 520.

s) De Spinozismo ante Spinozam, Anal. hist. phil. p. 316 seqq. Thes. de ath. c. I. §. 16

t) System. intell. c. III. §. 4. p. 100.

u) Marq. D'ARGENS philosophie du bons sens Refl. III. §. 3. p. 329.

x) IENK. THOMAS. Hist. atheismi c. VI. p. 140. CLERIC. Bibl. chois. T. II. art. I. §. 7. p. 27. PARCKER de Deo disp. VI. §. 11. p. 525. MOSHEM. ad CVDWORTH. l. c. not. 2. Auctores hist. vniuersalis, p. 29.

y) Diss. de hylozoismo Stratonis Lampsaceni Witteb. 1728.

z) Hist. atheismi sect. II. c. 27. §. 3. p. 186.

a) Allatae eae summatim Amoen. lit. l. c.

b) Ad l. c. CVDWORTHI, qui cum prudenter multa de atheismo Stratonis dixerit, nobisque facem praetulerit, cum his conferendus est.

coniectura adiecere, eaque in fubfidium vocanda, quae alibi de eo referuntur. His praemiffis, 3. certum eft, Stratonem a negotio fabricandi mundi Deum prorfus remouiffe, nec locum ei vllum feciffe. Hoc adeo vno veteres teftantur, vt non nifi absque omni pudore negari queat. 4. Certum porro eft, fyftema particularum minimarum, qualitate deftitutarum, et in infinito vacuo fortuito et temerario motu coalefcentium, quod Leucippo et Democrito arrifit, Stratonem explofiffe, adeoque inter atomifticos philofophos, Deum a mundi fabrica excludentes non poffe referri. 5. Quin et hoc Plutarchi teftimonio verum eft, non admififfe eum mundi animam ratione et confilio materiam formantem. 6. Tandem et hoc indubitatum eft, non aliud ad materiae formationem principium requifiuiffe, quam quod naturaliter materiae ineft; quodue naturam obfcuriffimo vocabulo nominauit, eique vim diuinam, quae caufas gignendi, augendi minuendiue habeat, fed careat omni fenfu, adfcripfit. Quae natura 7. non poteft effe vniuerfalis quaedam anima fiue vis materiae formatrix, et per vniuerfam materiam fufa, alias enim mundum tanquam animal concepiffet, quod negat Plutarchus. 8. Etfi vero obfcurus eft locus Plutarchi, euidens tamen eft, pofuiffe eum in formando mundo principia quafi tria, τύχην, φύσιν, αὐτόματον, et ftatuiffe, fortunam, fiue fortuitos motus ciere naturam in materia latentem, eam vero proprio inftinctu et motu certis ponderibus et motibus formationem peragere. 9. Adiicimus his, quod praetermifere viri docti, et nos poftea veterum teftimoniis probabimus, Stratonem reduxiffe effentias rerum ad qualitates, et imprimis ad elementa frigidi et calidi, ideoque ens, fiue fubftantiam definiuiffe, permanentiam entium. Haec veterum dictis confentanea effe, et fi illis ftandum eft, omnino Stratoni tribuenda, negare poterit, qui rem recte confiderat, nemo. 10. Ex his vero coniectura fieri debet, qua forte ratione fyftema phyficum ordinaffe Strato cenfendus fit, quae, fi quid iudicamus, eo redeunt: rerum naturalium principium non effe Deum, ex machina quafi aduocandum, nec latentem in materia peculiarem diuinam animam, quae omnia finxerit nec fortuitum atomorum concurfum ex fola particularum difpofitione qualitates, menfuras et pondera rerum producere nunquam aptum; fed ineffe cuilibet materiae particulae vim fuam propriam quae pro conditione qualitatum, eam propria virtute mouere, formareque, atque moderari, fieque fubftantias producere valeat, certosque producere effectus potens fit. Hanc vero vim non fe excitare ipfam, fed antecedere fortunam, id eft, fortuito cafu accedere aliquid, quod latentem brutamque hanc vim excitet, qua excitata cuncta proprio et interno naturae latentis motu et vi fecundum certas proportiones, qualitatibus rerum proprias, formari et perfici [e]. Ita fi Stratonem explicemus, cuncta non cohaerent tantum, fed et relationibus veterum confonant, et manifeftum eft, qua ratione a Democriti,

e) Eundem fere in modum Stratonis fyftema fe habuiffe coniiciunt viri celeberrimi IOH. ALB. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 311. et IOH. LAVR. MOSHEMIVS ad l. c. CVDWORTHI,

criti, Platonis, Aristotelis aliorumque systematibus recedens Strato, proprium sibi rerum naturalium principium finxerit. II. Ex his vero altera de atheismo Stratonis quaestio excutienda est, ad quam, vt distincte respondeamus, obseruandum esse monemus, nusquam veteres tradere Stratonem Deos plane negasse, et prorsus nihil tale, quod diuinam naturam habet, praeter vim illam latentem in materia agnouisse. Neque enim hoc ex systemate sequitur, quod mundum ex materia iuxta motus principia sine Deo fingit, vt exemplo Aristotelis et Democriti atque Epicuri patet, qui ab omni hoc formandae materiae negotio Deum excluserunt, et tamen, esse illum asseruerunt. Quin si coniecturis locus est, ex verbis CICERONIS Strato negat, opera se Deorum vti ad fabricandum mundum, recte concludi posse videtur, non negasse Stratonem Deos, de quibus etiam librum scripsit, sed tantum improbauisse eorum philosophorum morem, qui ad Deum confugiunt, cum causas rerum naturalium, in ipsa natura latentes explicare debeant: videturque medium voluisse tenere inter Platonem et Aristotelem, quorum ille diuinam animam Deosque ad formandum mundum aduocat, hic plane non formatum, sed ab omni aeternitate fuisse asseruit, quod neutrum philosophice satis fieri putauisse videtur Strato. Eximendus itaque atheorum primae classis numero eatenus esset Strato, quatenus de Diis nec negauit, nec asseruit quicquam, quod ad nos peruenerit, et quatenus incertum est, num praeter vim illam naturae, diuinum aliquid esse concesserit. Quae enim AVGVSTINVS [d] et LACTANTIVS [e] dicunt, fecisse Deum corporeum, sineque mente sibi finxisse, consectaria magis sunt, quae ex assertis Stratonis deriuauere hi ecclesiae doctores, in eiusmodi nectendis consequentiis summe faciles, quam ipsa Stratonis dogmata. Interim nec hoc negandum esse videtur, remouisse eum omnem Dei concursum ad materiam, eamque, cum Deo coaeternam crederet, cum toto Lyceo, naturam istam per se inesse materiae credidisse: quod verisimilius nobis videtur, magisque cohaerere cum placitis Stratonis, quam quod olim st tuimus [f], vim illam a Deo ab aeterno materiae inditam, eamque sibi relictam deinde esse. Videtur enim Strato in eo non recessisse a Lycei doctrina, Deum non esse conditorem mundi, sed tantum nouam rationem formati mundi genesin sine Deo explicandi excogitauisse. Ex quibus omnibus tandem inferimus, etsi inter apertissimos primaeque classis hostes Dei nondum referri queat, proxime tamen ab iis abesse, cui materia aeterna, Deus ab ea exclusus, resque omnes insita vi formatae dicuntur, quae omnia Dei notionem indirecte euertunt. Sicque non militauit quidem in Spinozae castris Strato, qui Deum plane ex materia relegauit, non melius tamen ratiocinatus est, cum modificationibus materiae omnes res secundum eum constent.

§. VI. Reliqua, quae temporis iniuriam euaserunt fragmenta philosophiae Stratonis haec sunt: *Reliqua doctrina Stratonis.*

V. Ens

d) De C. D. L. V. c. 10. e) l. c. f) Amoenit. lit. l. c. p. 319 seqq.

V. Ens esse permanentiam entium. Refert hanc entis, vel substantiae potius definitionem, et reprehendit PROCLVS [g], cui διαμονὴ τῶν ὄντων audit. Etsi vero satis obscura est haec definitio, videtur tamen, si quae supra dicta sunt, conferantur, id potissimum velle, substantias qua tales, ex subsistentia, quae inter se entia variis qualitatibus mixta habet, ortas, sibi inuicem quasi fundamento niti, ita vt vna ex alia oriatur. Quaesiuisse enim non in formis substantialibus, sed in qualitatibus varie inter se mixtis naturam et essentiam rerum, testantur AVCTOR *recognitionum Clementis* [h] et SEXTVS EMPIRICVS [i]. Qualitates vero illas in frigido et calido quaesiuisse ex STOBAEI [k] loco, etsi corrupto, ingeniose coniicit FABRICIVS [l].

VI. Animae sedem esse in superciliorum meditullio [m].

VII. Animam per sensuum instrumenta, tanquam per quaedam foramina prospicere et se exercere, et ita arcte iunctam esse cum sensibus, vt a sensibus ratione operationis differre non videatur. Ita Stratonis et Aenesidemi opinionem exponit SEXTVS EMPIRICVS [n], sicque eum intelligendum esse, vt inter animam et sensus tamen discrimen sit, licet aliud prima verborum facies innuere videatur, ex antecedenti thesi recte concluditur. Opposuitque TERTVLLIANVS [o] Stratonem iis, qui cum Dicaearcho, et medicis Andrea atque Asclepiade, ita abstulerunt principale, dum in animo ipso voluerunt esse sensus [p]. Non itaque animi operationem sustulit Strato, eam vero ita cum corporis sensibus coniunxit, vt sine his illa cognoscere et iudicare non possit.

VIII. Tempus esse mensuram motus et quietis.

IX. Tempora desinere in indiuiduum, corpora autem et loca secari in infinitum, et moueri, quod mouetur, in tempore indiuiduo totum simul et confertum diuiduum spatium, et non prius in priori [q].

X. Omne corpus grauitatem habere et ad medium ferri [r].

XI. Illud, quod extra coelum est, tanti ambitus esse, vt vniuersum capiat; ideo suapte natura vacuum esse, verum semper corporibus impleri, et sola cogitatione considerari, tanquam per se subsistens [s].

XII. Non solum animam irrationalem (appetitum) moueri, sed et rationalem, actiones enim animae motus esse [ſ].

XIII. Primum frigidum aquae adscribendum esse [ſſ].

XIV. Cometas esse lumen sideris nube comprehensum densa, sicut fit in lucernis [t].

XV.

g) In Timaeum L. IV. p. 242. 243.

h) Lib. VIII. c. 15. ibi enim pro Callistratus, Strato legendum esse recte suspicatur FABRICIVS ad SEXTI l. citand.

i) Pyrrh hyp. L. III. c. 4. f. 32. eadem repetit auctor historiae philosophicae GALENO tributae.

k) Eclog. phys. c. 13 p. 27.

l) Ad l. c. Sexti.

m) PLVT. de plac. phil. L. IV. c. 5. TERTVLL. de anima c. 15.

n) Adu. Math. L. VII. f. 350.

o) loc. cit.

p) Librum Stratonis, quo probauit sensum non esse sine intelligentia, memorat PLVT. de solert. animalium.

q) Vtrumque Stratoni tribuit SEXTVS Pyrrh. hyp. L. III. c. 17. f. 137. adu. Mathem. L. X. f. 155. 177. conf. SIMPLIC. phys. L. IV. p. 168. STOBAEVS Eclog. phys. p. 19.

r) In L. I. de coelo c. 86.

s) IDEM L. IV. Phys. c. 53.

ſ) ib. L. VI. c. 23.

ſſ) PLVT. de primo frigido T. II. p. 499.

t) IDEM de plac. phil. L. III. c. 2.

XV. Animi affectus et ſenſus in principe parte eſſe et non in affectis locis. In hac enim parte ſitam tolerantiam, vt in terribilibus et dolorem afferentibus, vtque in fortibus et timidis [u].

XVI. Potentiam ſeminis ſpirituoſam eſſe, adeoque corpus [v].

XVII. Duo tantum eſſe, vocem et rem, et in voce verum et falſum eſſe [w].

§. VII. Stratonem circa finem Olymp. CXXVII. defunctum in cathedra ſecutus eſt LYCON, Troadenſis, Aſtyanactis filius [x], vir eloquens, et in educandis inſtituendisque pueris exercitatiſſimus, qui pudore et laudis ſtimulo, quaſi calcaribus vtebatur, et frenis ad regendos eorum animos; maximeque improbabat, ſi quis animum mature doctrina non imbueret, et ſero ſapiens annos ſibi reddi optaret. Elocutionis vero copia in eo erat vberrima, adeo, vt praepoſita nomini Γ littera, *Glyconem* quidam appellarent, dicendi dulcedinem in eo admirati [y]. Scribendo tamen multum ſibi fuit inferior [z]. Non vero pueris tantum vtiliſſimum ſe praeſtitit, ſed Athenienſes quoque multoties conſilio in rebus dubiis adiuuit [a]. Et hanc quoque prudentiam rerum gerendarum cauſam fuiſſe veriſimile eſt, quod maxima apud Attalum et Eumenem reges gratia floreret, qui regia eum munificentia alebant. Antiochus quoque eius conuictum expetiit, obtinere tamen non potuit [b]. Erat autem, more doctorum in Lyceo, cultu mundiſſimus adeo, vt toga vteretur ad exceſſum delicata et pretioſa [c]; et cum corporis habitu eſſet robuſtior, exercitia corporis omnia ſolertiſſime obibat, athleticis rebus agilitate maxime idoneus [d]. Scholam vero rexit per XLIV. annos [e] integros, denatus anno aetatis LXXIV. podagrae conſumtus doloribus. Vtrum libros ſcripſerit, vel a Stratonis placitis receſſerit, veteres tacent; vnum hoc notat CLEMENS ALEXANDRINVS [f], finem conſtituiſſe veram animi laetitiam: quo referendum etiam videtur, quod PLVTARCHVS [g] ait, Ariſtonem eius diſcipulum, librum ſcripſiſſe, cuius titulus, *Lycon* fuerit, in quo animarum dogmata mixta fabulis, id eſt, mythologico dicendi genere propoſita ſint, apta ex voluptate concitare diuinum furorem. Ex hoc enim loco coniici recte poteſt, Lyconem de animae gaudio philoſophatum fuiſſe, Ariſtonem vero dulci fabularum lepore doctrinam in ſe iucundam temperauiſſe. Sunt et alii huius nominis veteribus memorati, a Peripatetico hoc diſtinguendi, ex quibus vnus huic quoque ſectae, alter Pythagoreae, adhaeſit [h].

Lycon.

Ppp pp 2 §. VIII.

u) ib. L. IV. c. vlt.

v) ib. L. V. c. 4.

w) SEXT. EMPIR. adu. Math. L. VIII. ſ. 13. id Stoicis, reliqua Ariſtoteli oppoſita.

x) LAERT. L. V. ſ. 68. qui Panthoedi dialectici auditorem vocat.

y) PLVT. de exilio.

z) LAERT. ſ. 66. CIC. de fin. L. V. c. 5. cui oratione locuples, rebus ipſis ieiunior, audit.

a) LAERT. ſ. 67.

b) ibid.

c) ib. et ATHEN. L. XII. p. 546. qui plura de eius luxu habet.

d) ib. Ad hunc corporis robuſti habitum alludit HORAT. Epiſt. L. I. ep. 1. v. 30. vt recte obſeruatum HEINSIO ad h. l.

Nec quia deſperes inuicti membra Glyconis
Nodoſa corpus nolis prohibere chiragra.

e) LAERT. l. c. apud STANLEIVM p. 501. male expreſſi ſunt XL. anni.

f) Stromat. L. II. p. 416.

g) Quomodo iuueni audiendi poëtae.

h) LAERT. ſ. 69.

Aristo Ceius.

§. VIII. Lycone decedente cathedram in Lyceo occupauit ARISTO in insula Ceo, Iulide natus, vnde CEIVS et Iulietes dicitur [i], qui praeceptorem in cathedra Peripatetica Olymp. CXXXIIX. secutus est. Critolai γνώριμον, id est, familiarem discipulum vocat SEXTVS EMPIRICVS [k], quod tamen, cum successio scholae Peripateticae supra veterum testimoniis probata non admittat, quae Aristonem Iulietem ante Critolaum ponit, vel falsum plane est, et error veterum, vel de iuniore aliquo Aristone intelligendum est [l]. Bionis vero Borysthenitae aemulum fuisse STRABO testis est [ll]. Scripsit, CICERONE [m] auctore, *multa et polita, sed oratio auctoritatem non habuit; grauitasque in concinno et eleganti viro, quae philosophum decet, desiderata est.* Quo iudicio Cicero ad grauem doctrinam de anima, fabulis ab Aristone, vti supra dictum, inuolutam et temeratam respicere videtur PATRICIO [n], quod tamen vero parum videtur simile, philosophicas enim doctrinas μυθολογικῶς enarrare, praestantissimi philosophi solebant. Propius vero est, Aristonem materiam scribendi elegisse saepius philosopho non dignam, et luxuriatum etiam fuisse in dictione; quam coniecturam liber *amatoriarum similitudinum*, quem teste ATHENAEO [o] scripsit, confirmat. De placitis vero eius et scriptis difficile est statuere, eo quod veteres Aristonem Ceium Peripateticum, et Aristonem Chium frequenter inter se confuderunt, suntque, qui pleraque huic adscripta Peripatetici esse contendunt [p]; alii [q] contrarium tenent. Habuit etiam discipulum cognominem ex Coo insula oriundum, quem testamento haeredem instituit [r], qui a praeceptore distinguendus est. Alium Aristonem seniorem memorat LAERTIVS [s].

Critolaus.

§. IX. CRITOLAVS, qui Aristonem excepit, Phaselide, celeberrima Lydiae vrbe, ortus fuit [ss], Aristonis discipulus, vt supra dictum est. Delegatum fuisse, ob eloquentiam, qua praestabat, ab Atheniensibus, vt cum Carneade et Diogene Romam mitteretur, ibique dicendi facultatem Romanis probauisse, supra in Carneadis vita retulimus, et quae circa eius aetatem atque tempus difficultates moueri soleant, memorauimus. Quamuis autem esset disertissimus, rhetoricam tamen teste SEXTO EMPIRICO [t] et QVINTILIANO [u] damnauit, vt quae artificium potius sit malum, quam ars, qualem esse, pertinaciter negabat. Id quod mirum nemini debet esse, cogitanti, semper, et potissimum circa Critolai tempora, internecinum inter philosophos et oratores fuisse odium, vtraque parte alteri detrahente: cuius exemplum nobis Academia quoque supra exhibuit. Aetatem vltra LXXX. annum

i) LAERT. L. VII. §. 164. STRABO L. X. p. 658.
k) Adu. Rhetor. L. II. §. 61. quod confirmat QVINTILIAN. L. II. c. 15.
l) Praefert hoc iure cel. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 280 294. et ad locum SEXTI.
ll) l. c. ζηλωτὴν vero imitatorem quoque innuit.
m) De finib. L. V. c. 5.
n) l. c. p. 155.
o) Lib. X. p. 419. L. XV. p. 674.
p) LAERTIVS L. VII. §. 163. Panaetii auctoritate visus.
q) Conf. BAYLE Dict. T. I. art. Aristo not. G.
r) STRABO L. XIV. p. 658.
s) Lib. V §. 27.
ss) PLVT. de exil. T. II. p. m. 527. CICERO l. c.
t) Adu. Grammat. L. II. §. 15. 20. et FABRIC. ad h. l.
u) Lib. II. c. 17. Instit. Orat.

annum protraxiſſe volunt [v], licet impeditae ſint temporis eius rationes. Diſtinguendus vero Critolaus Peripateticus ab aliis huius nominis [w]. Inſtitiſſe veſtigiis diſciplinae Peripateticae, pauca, quae de eius placitis veteres conſeruarunt, docent. Inter quae praeter doctrinam de Deo, quem cum Diodoro diſcipulo aetheris puri mentem dixiſſe refert STOBAEVS [x], maxime dogma de mundi aeternitate notandum eſt, de quo memorabilia quaedam refert PHILO [y], habuiſſe eum doctrinam de mundi et humani generis ortu, totamque coſmogoniam pro inuento fabularis theologiae, excogitato ad illiciendos fatuos, et decipiendos credulos, quod naturae operi contraria aſſerat, multisque argumentis in primos homines ex terra natos inſurrexiſſe, et contendiſſe, humanum genus eſſe aeternum, ergo et mundum, qui, cum ſuamet cauſa ſit eſſentiae, vt ceteris rebus omnibus, ſempiternus eſſe debeat, cum nihil praeterea ſit, vnde deſtructionem quoque metuat. Addit plura, apud ipſum legenda, Ariſtotelicum hoc de argumento dogma mire illuſtrantia. Summum porro bonum ſtatuebat [z] eſſe, perfectionem vitae recte fluentis, ſecundum naturam, quae compleatur ex tribus generibus, quo in dogmate ab Ariſtotele parum diſceſſit; quare et προγονικὴν τελειότητα, *perfectionem a maioribus in Lyceo traditam* eum intellexiſſe, recte monuit CLEMENS ALEXANDRINVS. Refert etiam CICERO [a], *animi bona corporisque atque externa, velut in lance eum appendiſſe, tantumque, dixiſſe, propendere iſtam laucem, cui impoſita ſint animi bona, vt terram et maria deprimat.*

§. X. Critolai diſcipulus DIODORVS fuit, quem in ſchola ei ſucceſſiſſe, ex ſupra demonſtratis euincitur. Quis vero fuerit, quem docendi modum tenuerit, quamdiu cathedram occupauerit, quem ſibi ſucceſſorem delegerit, altum apud veteres eſt ſilentium. Vnum hoc notauit CLEMENS ALEXANDRINVS [b], hunc finem hominis ſtatuiſſe, vt ſine omni moleſtia et honeſte viuat. Sunt, qui putant [c], Erymneum, quem Athenionis praeceptorem fuiſſe ATHENAEVS [d] ait, ſucceſſorem eius fuiſſe, nititur vero hoc mera ſuſpicione, definitque in Diodoro Peripatetica ſucceſſio; ab eo enim vsque ad Andronicum Rhodium, qui vndecimus ab Ariſtotele Lycei doctor numeratur, tres deſiderantur, veteribus indicti. Cum Diodoro itaque Peripateticae ſcholae hiſtoria in prima definit periodo: aliquot tamen viri celebres non praetermittendi nobis ſunt, qui ex hac ſecta magnam ſibi famam acquiſiuerunt. *Diodorus.*

§. XI. Non enarrabimus vero ſectatores Ariſtotelis omnes, eiusmodi enim catalogos ſcriptionis noſtrae ſcopus et modus non admittit, ſed aliquos, qui inter Graecos ex Lyceo prodeuntes nomen ſibi parauerunt celebre, *Aſſeclae alii Ariſtotelis.*

v) LVCIAN. in longaeu. T. II. p. m. 829.
w) Vid. VOSSIVS de hiſtor. Graec. L. III. p. 348.
x) Eclog phyſ. L. I c. 1. p. 2.
y) Quod mundus ſit incorruptibilis p. m. 943 ſeqq.
z) CLEM. ALEX. Strom. L. II. p. 416.
a) Tuſc. Qq. L. V. c. 17.
b) Strom. L. I. p. 301. conf. CICERO de finibus L. V c. 5. Ac. Qq. L. IV. c. 42. CLEM. L. II. p. 415.
c) PATRICIVS l. c. p. 114. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 300. OLEARIVS ad STANLEIVM p. 504.
d) Lib. V. p. 211.

lebre, adducere fatis erit; reliquos dabunt, qui Peripateticorum indices confecerunt PATRICIVS [e] atque FABRICIVS [f], vt alios taceamus: Plerique tamen eorum, quos doctiſſimorum virorum collegit induſtria, poſt renouatam Peripateticae ſcholae faciem et productos in lucem Ariſtotelis libros vixerunt, quod argumento eſt, non adeo magnam Lycei fortunam inter Graecos fuiſſe, ex quo cum Theophraſto Peripateticae literae quaſi ſepultae ſunt. Qui enim eum ſequebantur, nomen magis, quam doctrinam Peripateticam tuebantur. Ii itaque maxime notandi ſunt, qui vel Ariſtotelem ipſum audiuerunt, vel ex Theophraſti diſciplina prodierunt, et genuinam Peripateticae philoſophiae faciem pernouerunt. Inter quos Dicaearchus, Eudemus, Heraclides Ponticus, Phanias, Demetrius Phalereus, et Hieronymus Peripateticae philoſophiae gloriam eruditione ſua maxime auxerunt.

Dicaearchus. §. XII. DICAEARCHVS, Phidiae filius Meſſenius fuit ex Sicilia, Ariſtotelis diſcipulus [ff], et nobile Lycei ornamentum, qui et hiſtoricis ſcriptis et philoſophicis diſputationibus celebre nomen conſecutus eſt. CICERONI enim non ἱστορικώτατος tantum audit [g], ſed et Peripateticus magnus et copioſus [h]; qui et alibi [i], quanti hunc virum fecerit, luculenter prodit. Nos nec hiſtoricam nec geographicam eius eruditionem hic conſideramus, de vtraque ad DODWELLI diſſertationem de Dicaearcho [k] lectorem remittentes; ſed, quae philoſophica adamauit placita, a nobis praetermitti non poſſunt. Statuit enim

I. Nihil eſſe omnino animum, et hoc eſſe nomen totum inane, fruſtraque et animalia et animantes appellari, neque in homine ineſſe animum vel animam, nec in beſtia. Vimque omnem eam, qua vel agamus quid, vel ſentiamus, in omnibus corporibus viuis aequaliter eſſe fuſam, nec ſeparabilem a corpore eſſe, quippe quae nulla ſit, nec ſit quicquam niſi corpus vnum et ſimplex, ita figuratum, vt temperatione naturae vigeat atque ſentiat. Ita CICERO [l] deliciarum ſuarum, Dicaearchi, ſententiam exponit, quem acerrime contra immortalitatem animorum diſputaſſe, innuit. Confirmant id alii quoque veterum [ll], patetque ex CICERONIS alio loco [m], eum in Corinthiaco, et in Lesbiacis libris, vehementer in hanc doctrinam in-

e) Diſcuſſ. Perip. T. I. L. X. p. 127 ſeq. vbi de auditoribus, ſectatoribus et expoſitoribus Ariſtotelis agit, eorumque varias philoſophandi rationes L. XII. p. 152 ſeqq. exponit.

f) Bibl. Graec. Vol. II. p. 272. conſuli quoque cum fructu poſſunt IONS. de Scr. Hiſt. phil. paſſim. VOSSIVS de hiſt. Gr. L. I. c. 9. p. 40. Catalogum quoque Peripateticorum, licet negligenter ſatis confectum exhibet LEONARD. COZZANDVS de magiſterio antiq. philoſ. L. II. c. 2. p. 157 ſeqq.

ff) CICERO Tuſc. Qq. L. I. c. 20. 21. SVIDAS T. I. v. Dicaearchus p. 585.

g) Ad Attic. VI. 2.

h) De officiis L. II. c. 5.

i) Ad Attic. II. 12. qui et ep. 2. eum magnum hominem vocat.

k) Eam cum Dicaearchi fragmentis geographicis inſeruit T. II. Geographorum Graecorum Oxon. 1703. 8. editorum Io. HVDSONVS vir clariſſimus. BAYLIVS etiam Dict. T. II. art. Dicearque p. 285. quaedam ad eum pertinentia collegit. add. IONS. de Script. hiſt. phil. L. I. c. 16. p. 85 FABR. Bibl. Gr. Vol. II. p. 295. VOSS. de Hiſt. Graec. L. I. c. 9. p. 46.

l) Tuſc. Qq. II. cc.

ll) PLVT. contra Colot. EVSEB. praep. L. XV. c. 9. p. 810. CIC. ad Attic. L. XIII. ep. 31. SEXT. EMPIR. Pyrrh. hyp. L. II. c. 3. ſ. 31. adu. Mathem. L. VII. ſ. 349.

m) Tuſc. Qq. L. I. c. 31.

inſurrexiſſe, et imprimis, vt notat PLVTARCHVS [n], Platonem oppugnauiſſe. Obſeruauimus vero ſupra quoque, augere ita veriſimilitudinem eius ſententiae, quae animae mortalitatem aſſertam tribuit Ariſtoteli hanc Dicaearchi diſputationem: tota enim ea cum ſyſtemate Ariſtotelis phyſico et pſychologico conuenit. Quid vero veteres [o] et recentiores ea de re contra Dicaearchum et qui eius opinionem ſequuntur diſputauerint [p], huius loci, enarrare non eſt.

II Humanum genus ſemper fuiſſe. Sententiam γνησίως Ariſtotelicam Dicaearcho tribuit CENSORINVS [q], videnturque ad hoc argumentum pertinuiſſe quae CICERO [r] habet: *cum collectis ceteris cauſis eluuionis, peſtilentiae, vaſtitatis, beluarum etiam repentinae multitudinis, quorum impetu quaedam hominum genera ſint conſumta, docuiſſe plures eſſe deletos homines hominum impetu, id eſt beliis et ſeditionibus.* Iſta enim reſponſione obiectionem eludebat, quae impoſſibilitatem aeternitatis mundi ab initiis regnorum et hominum multitudine deriuabat.

III. Diuinationes quoque pleraſque reieciſſe, niſi quae fiunt, cum animus hominis ita ſolutus eſt et vacuus, vt ei plane nihil ſit cum corpore, aſſerit CICERO [s]. Quam tamen doctrinam cum primariae hypotheſi, animam nihil eſſe, niſi vitam vimque corporis, conſiſtere non poſſe, recte monuit P. BAYLE. Quae vero ita explicari poſſunt, vt vis illa, quae ineſt corpori, quamque animam alii philoſophi vocant, vigilanti vel in ſtatu ordinario verſanti homini certis externorum ſenſuum legibus et vinculis conſtricta dicatur, quibus vel ſomno vel furore ſolutis diuino, vis illa libere moueatur, vt alibi ait CICERO, et virtutem in diuinatione naturalem explicet. Non negamus tamen Peripateticum philoſophum ita contradictionem nondum euitare; verum iſta tamen Peripateticis principiis conuenienter dicta ſunt.

IV. Neſcire quae euentura ſunt, melius eſſe, quam ſcire. Magnum Dicaearchi librum fuiſſe, in quo haec defenderat, teſtatur CICERO [ss].

V. In ciuilis quoque philoſophiae cognitione mirabilem fuiſſe, teſtatur quoque CICERO [t], qui libros *de Pellenaeorum, Corinthiorum, et Atheniensium rebuspublicis vehementer commendat.* Refertque SVIDAS [u] librum Dicaearchi de Spartanorum republica, quotannis in ephororum praetorio lectum eſſe, puberibus auſcultantibus, idque lege apud Lacedaemonios ſancitum diuque obſeruatum fuiſſe. Male eum librum tribuit Dicaearcho Lacedaemonio, Grammatico, Ariſtarchi diſcipulo, MEVRSIVS [v].

VI.

n) l. c. inſurrexiſſe quoque contra Platonis Phaedrum ex CIC. ad Attic. XIII. 39. colligitur. conf. FABRIC. l. c. p. 298. ſ. add. CICERO Tuſc. Qq. L. VI. c. 34. LAERT. L. III. ſ. 38. putabat enim, iuueniliter eum ac moleſte de amore praecepiſſe.

o) TERTVLL. de anima c. 15. LACTANT. ep. 10.

p) Conf. BAYLE l. c. not. L. M.

q) De die nat. c. 4.

r) De offic. l. c. conf. FABRIC. l. c. p. 297.

s) De diuinat. L. I. c. 3. L. II. c. 48.

ss) De diuinat. L. II. c. 51.

t) Ad Attic. II. 2.

u) l. c.

v) In Indice Miſc. Laconic. v. Dicaearchus, notatus ideo BAYLE l. c. ſed in ipſo libro L. IV. c. 19. p. 334. nihil de Lacedaemonio habet Meurſius, vnde coniicimus, indicem a Pufendorfio editore vel alio confectum fuiſſe non inſpecto ſatis ipſo libro.

VI. Praetereundum quoque non eſt, diligentem poſuiſſe in eo operam Dicaearchum, vt altitudines montium regum cura et impenſis emetiretur, et rationes inde geographicas deduceret. Scripſiſſe vero *de montium dimenſione in Peloponneſo* obſeruant DODWELLVS et FABRICIVS [w].

Eudemus.

§. XIII. EVDEMVS Rhodum patriam habuit, Ariſtotelem praeceptorem, ad quem is ethica ſcripſit, licet ſint, qui ea ad Eudemum auctorem referant [x]. Scripſiſſe enim ad imitationem magiſtri philoſophica, teſtatur AMMONIVS [y], notatque Boëthius, auxiſſe eum logicam Ariſtotelis ſyllogiſmo hypothetico, et quinque aliis modis primae figurae, et ſeptimo tertiae [z]. Deſideratur etiam non ſine iactura hiſtoriae philoſophicae, eius hiſtoria geometrica et aſtrologica veteribus paſſim memorata. Plura de eo vide apud PATRICIVM, FABRICIVM [a], et MEVRSIVM [b].

Heraclides Ponticus.

§. XIV. HERACLIDIS, Eutyphronis filii, Heracleotis e Ponto vitam ex veteribus enarrauit Timagenes [c], et collegit ex aliorum memoriis LAERTIVS [d]. Is cum diues eſſet, Athenas conceſſit, et Platonem audiuit, Pythagoricam quoque philoſophandi rationem ſectatus, refertque SVIDAS [e], Platonem in Sicilia abiturum, praeſidem ſcholae reliquiſſe Heraclidem. Poſtea Speuſippo in diſciplinam ſe tradidit, nouiſſime vero Ariſtotelem ſecutus. Adeo tumenti fuit corpore, vt illum Athenienſes non Ponticum, ſed pompicum appellarent; moribus vero et inceſſu quoque grauem, humanum et verendum fuiſſe LAERTIVS teſtatur, qui et hoc addit, veſte vſum fuiſſe mollicula, qua in re morem Lycei, praeceptorem ſequentem, imitatum fuiſſe ex exemplis ſupra allatis conſtat. Non vero doctrina tantum philoſophica et mathematica, ſed et dictionis et orationis genere vario et diſtincto, quodque maximam capiendi animos atque oblectandi vim habebat, eminuit, multiſque libris doctiſſimis eruditionem probauit, quorum indicem confecit LAERTIVS [f]. Fabulam vero Graecam ſapiunt, quae de dracunculo ab eo nutrito, et cum moreretur, lecto impoſito, vt ad Deos relatus crederetur, narrant LAERTIVS et SVIDAS, adeo puerilia ſunt, et vero non ſimilia. Plura de eo dabunt VOSSIVS [ff], FABRICIVS [g], et MENAGIVS [h]. Non confundendum vero eſſe cum ſcriptore allegoriarum Homericarum alibi monuimus [i]. Triginta enim ex veteribus Heraclidas diuerſos collegit IONSIVS [k].

Phanias.

§. XV. PHANIAS, ſiue Phaenias Ereſius, Theophraſti ciuis e Lesbo inſula fuit, quem Epheſium fuiſſe perperam quidam SVIDAE codices vocant,

w) ll. cc. PLINIVS L. II. c. 65. GEMINVS Elem. Aſtron c. 14.

x) Vid. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 156.

y) Ad Categorias p. 13.

z) Conf. PATRIC. l. c. p. 49. 75. 153. FABR. l. c. p. 300. IONS. l. c. c. 15. p. 79.

a) ll. cc.

b) In deſcriptione Rhodi L. II. c. 9.

c) Is enim, teſte SVIDA, de claris Heracleenſibus ſcripſerat.

d) Lib. V. ſ. 86 ſeqq.

e) In Ἡρακλείδης T. II. p. 70.

f) l. c. ſ. 87. 88.

ff) De hiſtoricis Graec. L. I. c. 10. p. 45.

g) loc. cit.

h) Ad LAERT. l. c.

i) Supra in Homero.

k) Lib. II. c. 11. conf. L. I. c. 17.

cant [l], qui eum Aristotelem audiuisse tradit. Diligentem non naturae tantum, sed et historiae philosophicae interpretem fuisse, ex libro de *Socraticis* veteribus laudato [ll], aliisque ingenii eius monumentis, quae enarrat VOSSIVS [m], colligitur. Qua in re, dubium non est, Aristotelis historiae philosophicae plurimum tribuentis exemplo fuisse excitatum. Scripsit vero etiam logica, vt ex loco quodam AMMONII [n] colligere est. Alius vero Phanias, Posidonii Stoici discipulus est, quem cum Peripatetico confudit VOSSIVS [o].

§. XVI. Omnes vero, enumeratos hactenus nominis celebritate, vitaeque fatis per prospera et aduersa iactatus facile superat DEMETRIVS PHALEREVS, nobilissimus Peripateticus, dignusque Theophrasto praeceptore discipulus, cuius plurimi veterum meminerunt, ex quibus vitam eius collegit LAERTIVS [p]. Is cum raro, quod notat CICERO [q], exemplo et doctrinae studiis et regenda ciuitate princeps esset, a Cassandro, Macedonum rege, Olymp. CXV. 4. Atheniensibus praefectus est. Quem principatum non tyrannide occupauit, sed prudentia gessit, popularemque statum restaurauit: namque et reditibus et aedificiis ciuitatem auxit, tantamque inde populi gratiam meruit, vt CCCLX. statuis, intra totidem dies confectis [r], honoraretur, quod nulli ante eum contigerat. Decem autem annos cum optime rempublicam administrasset, inuidia ciuium pressus, qui oligarchiam odio habebant, absens capitis damnatus est, id quod Demetrii, Antigoni, filii iussu factum esse tradidit Phauorinus [s]. Tantusque fuit populi furor, vt cum absens damnaretur, eiusque potestas corporis data non esset, in aes debaccharetur, statuasque omnes subuerteret, et turpissime haberet. Ipse vero Antigoni metu ad Ptolemaeum Lagida, cognomento Soterem, confugit, et apud eum in tanto honore fuit, vt, quod AELIANVS [ss] testatur, primas in ferendis rogandisque legibus partes teneret [t]. In hac vero in Aegypto commoratione accidisse tradunt [u], vt Alexandriae oculorum vsum amitteret, a Serapide autem reciperet, quem pro hoc beneficio paeanibus honorauit, apud Athenienses postea decantare solitis. Cum autem regi auctor fuisset, vt liberos, quos ex Eurydice haberet, regni successores designaret, non filium Beronices, postea Philadelphum dictum, rex ei non obtemperauit, sed viuus adhuc Philadelphum in regni societatem asciuit, quae res Demetrio exitio fuit. Alta enim mente iniuriam reponens Philadelphus, parente fatis functo, honoribus eum priuauit,

Demetrius Phalereus.

l) Vid. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 308. in KVSTERI vero editione recte expressum est Eresius, ρ enim pro ε ex mendo irrepsisse, palam est.

ll) Vid. IONS. l. c. p. 84.

m) l. c. p. 49.

n) De Categor. p. 13.

o) loc. cit.

p) Lib. V. §. 70 seqq. conf. MENAG. ad h. l.

q) De legibus L. III.

r) Quot nempe dies annus tum haberet, inde VARRO:

Hic Demetrius aeneas tot aptu'st,
Quot luces annus habet absolutus.

conf. STRABO L. X. PLIN. L. XXXIV. c. 6.

s) LAERT. l. c. §. 77.

ss) Lib. III. c. 17.

t) Dicitur suasisse Ptolemaeo, vt philosophorum de regno et politia libros legeret, quippe in eis reperiri, quae amici reges monere non auderent, quod refert PLVT. in Apophthegm. Fuga vero Demetrii in Aegyptum incidit in Ol. CXVIII. 2.

u) LAERT. §. 76.

uauit, et certae prouinciae exilio destinauit, vbi cum tristissimam vitam paulum exegisset, aspidis morsu interiit: id quod destinato consilio, vt e viuis tolleretur, factum esse CICERO[v] asserit. Et haec quidem certis veterum testimoniis constant. Quod vero post Aristeam Aristobulus, Philo, Iosephus, et plerique veterum ecclesiae doctorum tradiderunt, Demetrio Phalereo museo et bibliothecae regiae, Alexandriae a Ptolomaeo Philadelpho praefecto consilium deberi, curandae versionis Graecae bibliorum Hebraeorum, magnis dubiis expositum est, valdeque in diuersa traxit viros in arte critica summos[w]. Seriem enim rerum et Hermippi apud LAERTIUM[x] testimonium obstare monent, quo minus vera ista sint, cum quam primum regno solus admotus esset Philadelphus, Demetrium rure custodiendum curasset, vbi aspidis morsu interierit. Addunt[y] et Demetrium, et post eum Zenodotum Ephesium isto tempore bibliothecarium Ptolemaei Lagidis, non Philadelphi fuisse. Cui tamen nodo soluendo hanc responsionem adhibent VOSSIUS[z] vterque, pater et filius, versionem sacrorum librorum curante Demetrio Phalereo factam esse illo tempore, quo simul regnarunt Ptolemaeus Lagi et filius eius Philadelphus. Posterius vero telum vt declinet eruditissimus HUMPHREDUS PRIDEAUX[a], statuit, Demetrium supremum bibliothecae praefectum, Zenodotum vero eius custodem, quem subbibliothecarium barbare vocant, fuisse. Nos hic prolixe argumenta vtriusque partis discutiendo moram non nectimus, dicturi ea de re ex instituto in historia philosophiae Iudaicae; sed id vnum monemus, quod totam rem subruit, Aristeae, Aristobuli et Iosephi Iudaeorum testimonia destitui fundamento solido, quod versio illa publica auctoritate regum Aegypti confecta fuerit, et manifestam Iudaeorum arrogantiam prae se ferre, qua Patres veteris ecclesiae seducti traditionem hanc rei sacrae, vt putabant, honorificam, sine vlteriori examine admiserunt; probabilissimumque esse, susceptum fuisse laborem hunc priuato Iudaeorum in Aegypto commorantium studio. Ita nec disertum Hermippi testimonium reiici, nec bibliothecae Alexandrinae conditae epocha mutari, nec Zenodoti bibliothecarii munus leui et non probata exceptione infringi opus est. Sed vt ad Demetrium Phalereum redeamus, Theophrasti auditor in philosophia et eloquentia dignum tanto praeceptore discipulum se praestitit, et, quod testatur LAERTIUS[b], et librorum numero et versuum multitudine omnes sui temporis Peripateticos superauit, doctissimus et peritissimus omnium. Probat etiam librorum eius index, ab eo consignatus, in omni doctrinae genere, partim historico, partim politico, partim poëtico, partim rhetorico, partim philosophico fuisse versatissimum. Quae scripta stilo philoso-

v) Orat. pro Rabirio.

w) Vid. post SCALIG. ad Euseb. aliosque HUMPHR. HODY de LXX. Interp. c. 9. quique historiam huius versionis exposuere.

x) loc. cit.

y) IONS. de Scr. hist. phil. L. I. c. 18 p. 101.

z) G. I. VOSSIUS de Hist. Gr. L. I. c. 12. p. 37. Is. VOSSIUS l. c.

a) Hist. Iud. Vet. Test. P. II. L. I. p. 19.

b) l. 80.

losophico, oratorio tamen robore et virili eloquentia permisto consignavit [c], vt adeo dolendum sit, ea nobis temporis iniuria erepta esse: qui enim ad eum refertur libellus elegans *de interpretatione*, νοθείας suspectus est [d]. Fuisse vero virum non eleganter tantum doctum, sed et probum rectique et honesti amantem, dicta, quae de eo refert LAERTIVS [e] atque sententiae pulcherrimae comprobant. A multis vero Demetriis [f], veteribus memoratis, addito Phalerei nomine facile distinguitur. Est inter eos Alexandrinus quoque philosophus quidam, et ipse Lyceo addictus, cuius meminit ATHENAEVS [ff], cum Phalereo non confundendus.

§. XVII. Tandem et HIERONYMVS RHODIVS non tacendus nobis est, quem cum Arcesilao et Lycone contentiones aluisse, LAERTIVS [g] testatur. Aristotelis itaque discipulum dum vocat ATHENAEVS [h], nihil aliud dicit, quam secutum fuisse disciplinam Aristotelis, vt recte notat IONSIVS [i], qui et VOSSIVM [k] reprehendit, qui Hieronymum ad Ptolemaei Lagi tempora refert. Lycon enim Olymp. CXXVII. scholae praeesse coepit, cuius ille temporibus vixit. Peripateticum imprimis nobilem, suauem item et doctum vocat CICERO [l], et frequenter eius scripta laudant veteres [ll]. Summum bonum dixit, non dolere [m]. *Hieronymus Rhodius.*

c) ib. §. 82. Luculentius CICERO in Orat. sed Phalereus Demetrius meo iudicio praestitit, cuius oratio cum sedate et placide loquitur, tum illustrant eam quasi stellae quaedam tralata verba et immutata. Et paulo post sententias et locos communes sine contentione disputatos ab eo laudat. Et off. L. I. init. eum vocat disputatorem subtilem, oratorem parum vehementem.

d) Vid. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. IV. p. 423. et quos laudat.

e) §. 82.

f) Viginti nominat LAERT. §. 83. quibus plures addit MENAGIVS.

ff) Lib. X. XII.

g) Lib. IV. §. 41. L. V. §. 68.

h) Lib. X.

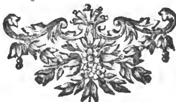
i) De Scr. Hist. phil. L. II. c. 3. p. 129.

k) De Hist. Gr. L. I. c. 9. p. 48.

l) De Orat. c. 56. de fin. L. V.

ll) Vid. MEVRS. in Rhodi descript. L. II. c. 10. p. 99. FABR. Bibl. Gr. Vol. II. p. 303.

m) Adeoque, voluptatem non esse expetendam CICERO de fin. L. II. c. 3. hinc L. V. dubitat, an Peripateticus vocandus sit. Inde conicit, PATRIC. disc. T. I. L. XII. p. 157. hunc primum fuisse, qui Peripateticam doctrinam cum aliis aliarum sectarum doctrinis miscuit. Hic enim Aristotelis libros non vidit.

* *

CAPVT OCTAVVM.

DE SECTA CYNICA.

§. I.

Cynicorum nomen et origo.

Nondum Socraticos discipulos, qui post praeceptoris fata sectam condidere, dimittere historiam philosophiae Graecanicae enarrantibus licet; restat enim Antisthenes, Socratis discipulus, qui Cynicam sectam instituit, ex qua enata est Stoica, quarum historiam iam pandemus. Cum enim reliqui, qui ex disciplina magni viri prodierant, variarum doctrinarum hypothesibus, quarum semina a Socrate se accepisse gloriabantur, inhaererent, Antisthenes e contrario virtutis magis cultum, ad quem pleraque Socrates retulerat, quam subtiles speculationes discipulorum eius imitandum ratus, nouum et insolitum disciplinae genus excogitauit, quod Cynicum dictum est. Cuius appellationis originem varie repetunt veteres atque recentiores. Quidam enim veterum a publico Atheniensium gymnasio Cynosarge dicto, quod elegit Antisthenes, vt in eo doceret, Cynicam sectam dictam putant [a]; quod admittunt etiam recentioris aetatis viri quidam doctissimi [b], qui a loco sectae nomen haesisse, vt Academicae ab Academia, Stoicae a Stoa, contendunt. Multi vero veterum [c], obseruantes, non omnes Cynicos in isto gymnasio docuisse, vt Academici in Academia, sed solum Antisthenem, ad mores potius sectae Cynicae, istam appellationem respicere, tradunt. Cum enim caninos in omnes fere homines dentes haec secta exerceret, et dicacitate insolita omnes, quos ex instituto suo corripere fas erat, allatraret, et, quod plerique veterum afferunt, canino quoque more decori rationem insuper haberet omnem, nec quae naturalia sunt, turpia putaret, licet talia aliis viderentur; canum appellationem sortitam fuisse, nec ipsis Cynicis valde ingratam, afferunt. Nos vtramque sententiam non incommode copulari posse putamus, et vtrumque occasionem nominis dedisse credibile putamus. Docebat enim Antisthenes in Cynosarge, nouamque ibi sectam condendi studio intentus seuerissimam auspicabatur disciplinam: cui cum nomen imponendum esset, repudiato Antistheniorum [d] titulo, a loco nomen haesisse eo magis verisimile est, quo magis eadem appellandi ratio in ceteris, quae ex Socratis schola ortae erant, sectis obtinuerat. Cum vero ipse sectae auctor canino more homines allatrando, totius ciuitatis repre-

a) Horum aliquos nominat LAERT. L. VI. §. 13. HESYCH. ILL. etiam et SVIDAS in Antisthen. T. I. p. 230 id recipiunt.

b) MEVRS ad HESYCH. p. 115 et Athen. Att. L. II. c. 12. FABR. Bibl. Graec. Vol. II. p. 360. IONS. de Scr. hist. phil. L. I. c. 8. p. 29. et dissert. Perip. I. p. 422. VOSSIVS de sectis c. XVII. §. 3. aliique.

c) LAERT. L. III. c. 15. AVGVSTIN. de C. D. L. XIV. c. 20. PLAVTVS in Pers. Act. I. sc. I. v. 43. APVLEIVS florid. XIV. p. m. 355. Consentiunt recentiorum multi, et in his LIPSIVS Manud. ad phil. Stoic. L. I. diss. XIII p. m. 78. cl. STOLLIVS Hist. phil. moral. p. 57. cont. VOSSIVS l. c. MENAG. ad LAERT. L. VI §. 13. et STOLLIVS a se diuersus diss. de Antisthene Cynico §. XI. p. 16.

d) ARISTOT. L. VIII. c. 3. Metaphys.

prehenſorem ageret, appellatio inter Graecos non inuſitata, qua dicaces homines, imprimis philoſophi, canes vocabantur [e], tanquam e re ipſa nata ſectae haeſit, et qui in Cynoſarge docebat, vere canis eſſe dictus eſt, id quod LAERTIVS [f] diſerte teſtatur. Etſi vero ſectae, a magiſtro vel loco, appellationem reiiciebant Cynici [g], qui Herculis imitatores ſe eſſe prae ſe ferebant, cui Cynoſarge dicata erat, quia a cupiditatum noxiarum et vitiorum monſtris Herculis inſtar ciuitatem purgarent [h]; non diſplicuit tamen poſtea nomen philoſophis ex hac ſecta, vt Diogenis exemplo patet, ſcommatis [i] iniuriam in libertatis philoſophicae laudem vertentes, cum non amplius in Cynoſarge docerent, ſed per omnia vrbium compita et imprimis loca ſacra et publica diſcurrerent, reprehenſuri, quoſcunque emendatione opus habere nouerant. Id quod eo facilius euenire potuit, quo magis perditiſſimis tunc moribus tota fere viuebat Graecia.

Fuit autem Cynoſarge ex locis Athenarum publicis, extra vrbis moenia versus meridiem, in editiore paulo loco haud procul a Lyceo ſita, cum luco adiacente. Nomen nacta eſt a cane albo, quaſi ὁ κυνὸς ἀργοῦ ναός, canis albi templum, cuius occaſio, docente SVIDA [k], haec fuit. Ciuis quidam Athenienſis, Didymum, Suidas vocat, rectius Diomum alii, vid. MEVRSIVS [l] et MENAGIVS [ll], ſacra in larario domeſtico fecerat; cui cum canis quidam albus (celerem alii, vocem ἀργὸς interpretantur, vt eſt apud HESYCHIVM [m]) carnem abſtuliſſet, et hunc in locum deportaſſet, vehementer perturbatus Diomus oraculum de ea re interrogauit, quod eum in illo loco, vbi canis carnem depoſuiſſet, fanum Herculi extruere iuſſit. Quod cum feciſſet, non ſolum fanum illud, ſed et locus Cynoſarges dictus eſt. Non vero Herculis tantum delubrum, ſed et Hebes, quae Iouis filia Herculi nupta fuit, Alcmenes etiam ara et Iolai, laborum Herculis ſocii, fuit, teſtante PAVSANIA [n]. Praeter templum gymnaſium quoque ibi excitatum celeberrimum, in quo peregrini nothique exercebantur. Erant vero nothi, qui vel alterutra ex parte ad Athenienſes pertingerent, ſiue qui patre aut matre Athenienſi procreati eſſent. Lege enim cautum erat, vt qui patribus quidem, non vero matribus Athenienſibus nati eſſent, pro nothis haberentur, liberique legitimi non putarentur, certis quoque ſignis et conſuetudinibus diſtinguerentur, quo et illud pertinebat, vt non niſi in Cynoſarges gymnaſio exerceri, ungique liceret. Id quod ad hunc locum ideo potiſſimum relatum eſt, quod ipſe Hercules in hunc cenſum quodammodo referretur, Deorum et mortalium connubio genitus. Eundem in locum etiam liberti remittebantur: erat-

Cynoſarge.

e) Ita Ariſtippum canem vocatum eſſe ſupra diximus, conf. Acta phil. V I, II. p. 902. 918. et quae ibi afferuntur.

f) ἁπλοκύων, LAERT. L. VI. ſ. 13.

g) Oenomaus apud IVLIAN. Imp. Orat. VI. p. 187. ὁ κυνισμὸς οὔτε Ἀντισθένειός ἐστιν οὔτε Διογένειος.

h) Dio L. IV. de regno p. 64. IVLIANVS l. c. Inde Antiſthenes apud EVSEB. praep. L. XV. c. 13. p. 816. Herculeo vir animo AVSON. epigr. 27. 28. LVCIAN. Vitar. auct. T. III. p. m. 107. APVLEI. l. c. add. MENAG. ad LAERT. L. VI. ſ. 2. FABR. Bibl. Gr. Vol. II. p. 361.

i) Ita vocat LAERT. in prooem.

k) T. II. v. κυνόσαργες p. 398.

l) Athen. Attic. L. I. c. 2.

ll) Ad LAERT. L. VI. ſ. 13.

m) p. 572.

n) In Atticis.

eratque ibi curia quaedam, coram qua illi, quos illegitimos esse suspicio erat, examinabantur, quique libertate falso vsi conuincebantur, pro seruis vendebantur. Quam tamen ignominiam loco, teste PLVTARCHO [o], Themistocles sustulit, qui cum vna tantum parte sanguine Atheniensi natus esset, iuuenes quosdam nobili familia ortos induxit, vt eum comitati in Cynosarge cum ipso vngerentur. Conf. illustrissimus POTTERVS [p], et qui loca veterum omnia diligentissime collegit, venerandus nobis socer PHILIPPVS IACOBVS CROPHIVS [q], quem honoris causa nominamus. Cum itaque Themistoclis auctoritate locus etiam ingenuis pateret, philosophi etiam in eo discere coepere, et imprimis Antisthenes, more Platonis, Cynosargen in hunc finem elegit. Licet coniiciendum quoque sit, Antisthenem matre Phrygia natum, nascendi conditione ad eum locum compulsum fuisse.

Antisthenis vita.

§. II. Fuit vero Antisthenes, Antisthenis Atheniensis filius, matre natus vel Thressa, vt vult LAERTIVS [r], vel Phrygia, vt habet PLVTARCHVS [s]. Inde vero constat, ex legitimis Athenarum ciuibus non fuisse, quia non nisi ingenuis ciuibus ex vtraque parte natis ciuitatis ius patebat [ſ]. Id quod tamen exprobrantibus quibusdam miro acumine elusit Antisthenes [ſſ]. In praelio etiam cum admodum iuuenis fortiter rem gessisset, indigenam virtute aequare admiratus et confessus est Socrates [ß]. Gorgiam sophistam is initio audiuit, et oratoriam dicendi vim ab eo edoctus, feliciter expressit [t]. Solidiora vero appetens ad Socratem discessit, atque ita Socratica disciplina et moribus captus est, vt profectus haud contemnendos sub tanto praeceptore faciens, suis apud Gorgiam condiscipulis persuaderet, vt secum Socratem praeceptorem sequerentur. Notumque est ex PLATONE [u], Socratis discipulos, vti sophistarum omnium, ita Gorgiae imprimis odio exarsisse, reductos atque reuocatos ex dialectica palaestra ad morum et philosophiae seueritatem duce Socrate, id quod Antisthenis potissimum cohortationibus factum esse, ex his non sine verisimilitudine colligitur. Tanto vero ardore audiendi Socratis flagrabat, vt in Piraeeo habitans, quotidie XL. stadia emetiretur, vt ad Socratem accederet [v]. Qui cum missis inanibus philosophorum disputationibus virtutis culturam discipulis et voce et exemplo commendaret, et contemto vanitatis gloriaeque seruitio mercedem virtutis in ipsa virtute quaereret, multa quo-

o) In Themistocle.

p) Archaeol. Graec. L. I. c. 9. p. 36. 39.

q) De Gymnasiis Atheniensium literariis p. 25 sqq.

r) Lib. VI. §. 1. SVIDAS in Antisthenes Tom. I.

s) De exiliu T. II p. m. 530.

ſ) PLVT. in Pericle.

ſſ) Respondit enim matrem Deorum quoque fuisse Phrygiam: itemque, Athenienses dominatos cochleis et locustis non esse nobiliores, quae domi quoque nascantur.

ß) LAERT. l. c.

t) ib. §. 2. Inde aetas et tempus Antisthenis colligi potest, Gorgias enim Ol. LXXX. iam inclaruit, et valde senex Ol. C. superuixit. Hunc ante Socratem audiuit Antisthenes. Socrates vero Olymp. XCV. e uiuis sublatus est; oportet itaque eum ante haec tempora audiuisse. Quia ¦ vero ante philosophiae studium militiam secutus est, recte inde coniiciturſ, ante Ol. XC. natum fuisse. conf. IONSIVS de Scr. Hist. phil. L. I. c. 8. p. 40. cl. STOLLE diss. de Antisthene Cynico §. 4. p. 6.

u) In Gorgia, passimque alibi.

v) LAERT. l. c. §. 3.

quoque propter eam fortiter faceret ac patienter ferret, haec potiſſimum Socratica virtutis conſtantia adeo commouit Antiſthenem, vt hoc maxime philoſophiae genus imitari, et facto exprimere conſtitueret. Non itaque ex diuitiis veſtium cultum, non ex laude hominum famam, ſed patientiam potius et ſtudium emendandi corruptos hominum mores, ſequi conſtituens, adhuc in diſciplina verſatus Socratis, viliori amictu, peneque attrito vſus eſt [w]: cuius partem magis attritam cum aliquando in conſpectum daret, Socrates, in pernoſcendis animorum moribus et charactere feliciſſimus, latentem in ea re ambitionem deprehendens, *quin deſinis*, inquit, *apud nos te ipſum oſtentare.* Veneno ſublato Socrate, cum boni omnes tanto facinori indignarentur, lepido commento occaſionem dedit, Melitum morte afficiendi, Anytum in exilium mittendi [x]. Nempe in Ponticos iuuenes, qui Socratis fama illecti Athenas venerant, vt eum audirent, cum incidiſſet, ad Anytum eos adduxit, illum, dicens, ſapientia Socratem multum ſuperare, quae res adeo indigna viſa fuit audientibus, et, quid amiſiſſent in Socrate, cogitantibus, vt ex vrbe Anytum eiiciendi conſilium caperent, idque exſequerentur. Sublato itaque praeceptore, cum diſcipuli Socratis ſcholas aperirent, ipſe quoque Cynoſargen locum elegit, in quo gymnaſio virtutis et tolerantiae vacuique a paſſionibus animi praecepta et voce et exemplo inculcaret. Vt itaque ſe moribus ſeueriſſimae, quam meditabatur, philoſophiae attemperaret, barbam promiſit [y], tunicam abiecit, ſolo pallio vſus, idque praeter conſuetudinem philoſophorum ſordidum et detritum duplicauit [z], peraque atque baculo mendici inſtar inceſſit. Sicque habitum abiicientis omnes vitae commoditates philoſophi aſſumſit. Paupertatem vero libero conſilio ſequens, vt diuitias, gloriam, nobilitatem et quae alia exiſtimationem homini pariunt, ſusque deque habere appareret, ſimplici et parabili victu contentus viuebat [a], et, quod non ſine veriſimilitudine ex vitae genere concluditur, caelebs; Crates enim primus fuit, qui vxorem ad ſequendum Cyniciſmum perduxit, vt infra dicetur. Non vero ſibi tantum, ſed et aliis philoſophandum ratus, eloquentiam, quam poſſidebat, viuam atque efficacem ad emendandos hominum animos, corripiendos malos, exagitanda vitia, et commendandam virtutem adhibuit. Idque fecit miro reprehenſionum dictorumque acumine, quo mordaci quaſi ſtilo pungebat, et calcare animum excitabat, cuius exempla pluſcula ingenio Antiſthenis digna legi poſſunt apud LAERTIVM [b] et STO-

w) AELIAN. Var. Hiſt. L. IX. c. 36.

x) LAERT. L. VI. ſ. 10.

y) Diodorus Aſpendius apud LAERT. L. VI. ſ. 13. SVIDAS in καθεῖναι T. II. p. 221. vnde patet, falſam eſſe imaginem Antiſthenis ex gemmis, quae imberbis occurrit in LAERTIO MEIBOMII.

z) Pallium gerebant philoſophi omnes, Antiſthenes vero, tunicam abiecit, et pallium in ſiniſtro humero duplicatum, dextero ita ſubiecit, vt ipſe humerus nudus et exertus extaret, id quod tamen Diogenem primum feciſſe alii tradunt: cuius imaginem exomide indutam exhibet Fuluius Vrſinus, et ex eo ALBERT. RVBENIVS de re veſtiar. L. I. c. 7. atque FABRIC. ad SEXT. Pyrrh hyp. L. I. c. 14. ſ. 153. conf. SALMAS ad Tert. de pallio p. 215. 372. 395. OCT. FERRARIVS de re veſtiaria Vet. P. II. L. IV. c. 19.

a) Exemplum iucundum habes apud LAERT. L. VI. ſ. 9.

b) Lib. VI. ſ. 3 ſeqq.

STOBAEVM, et ex his apud STANLEIVM [c]. Summa vero in carpendis hominum moribus vtebatur libertate, cuius exemplum dedit in traducto amare Platone, quem peculiari dialogo, cui cynicum Sathonis nomen praefixit, exagitasse supra in Platone narrauimus [d]. Ita vero placuit quidem dicacitas Antisthenis argutis sententiolis, parodiis et huius generis aliis dictis [e], aures demulcens, et liberrime vitia perstringens; magnam vero auctori conciliauit, vt in his fere fieri solet, inuidiam; quae nomen ei simplicis canis contraxit [f], quod omnes sine pudore atque respectu allatraret. Discipulos vero, vt eidem vitae generi adsuefceret, acerbe eos excepit, dureque habuit, medicorum ita se exemplum sequi professus, qui ita aegrotos quoque exciperent [ff]. Didactrum vero non poposcit, quod contemtum ei et neglectum parauisse ipse subinnuit. Pauci enim ex dictis causis discipuli confluebant, cum plerique et vitae asperitatem et decori neglectum, et publicam inuidiam, quae huic disciplinae adhaerebat, subterfugerent; etsi is multos inuitasset; tandem indignatus virtutis contemtum, nemini potestatem audiendi se permisit [g], et Diogenem quoque a sua conuersatione repulit; qui qua ratione tandem eius consilium expugnauerit, postea dicemus. Libris itaque scribendis praecipuum tempus impendisse probabile est; decem enim tomis eius scripta constitisse, testatur LAERTIVS [h], qui titulos quoque eorum enumerat. Quorum multitudinem reprehendens Timon, ingeniosum eum nugatorem vocauit [i]. Nihil tamen eorum ad nos peruenit, praeter duas *μελέτας* siue *declamationes* sub Aiacis et Vlyssis nomine compositas [k]. Temperamento vtebatur cholerico-melancholico, ex quo prima animi dispositio et inclinatio ad Cynismum repetenda est. Fastum enim et ambitionem animi in vita dura et singulari gloriam quaerenti Socrates iam obiecit. Inde voluptatis osor, adeo, vt eam summum malum appellaret; et amicos moneret, ne digitum quidem deliciarum caussa extenderent [l]. Et haec quoque ratio est, cur mulierum sexum odio prosequeretur, et vbi posset, conuiciis proscinderet [ll]; curque insanire se malle diceret, quam voluptate frui [m]. De diis et religione gentis parum decore sensisse, de vno Deo vero praeclare, testatur Velleius apud CICERONEM [n], narrans, *in eo libro, qui physicus inscribatur, populares Deos multos, naturalem vnum esse, dixisse, et hac ratione sustulisse vim ac naturam Deorum:* id quod in Socratico philosopho mirandum non est. Indignius vero est, Herculis imitatore et discipu-

c) Hist. philos. P. VI. p. 508 seqq.

d) Derisisse quoque eius fastum, quem equo superbe ornato comparabat, aliquot exemplis probat LAERT. l. c.

e) Imprimis argute ludebat verborum ἀμφιβολίᾳ, cuius elegans exemplum est apud LAERT. L. V. s. 3.

f) LAERT. L. VI. s. 13.

ff) ib. s. 4.

g) AELIAN. L. X. c. 116.

h) s. 15. Acumen et concinnitatem eius laudasse Theopompum IDEM s. 14. ait, et ad libros hos prouocat.

i) ib. s. 18.

k) Conf. IONS. l. c. c. VIII. p. 39 seq. FABR. Bibl. Gr. Vol. I. p. 786. STOLL. l. c. p. 9 seqq.

l) THEODORET. Serm. XII.

ll) LAERT. s. 3.

m) ib. s. 13. SEXT. EMPIR. Pyrrh. hyp. L. III. c. 23. s. 181. GELLIVS L. IX. c. 5.

n) De nat. Deor. L. I. c. 13.

scipulo, qualis videri voluit Antisthenes, quod narrat LAERTIVS[o]: ad laborantem morbo ingressum Diogenem, quaesiuisse, num amico opus haberet? et cum diceret ille: quis me doloribus absoluet? sicam ostendisse, dicentem; haec absoluet; illum vero respondisse: doloribus non vita se absolui cupere. Mortem enim ita ferre Herculeum plane non est. Sunt etiam plures Antisthenes veteribus memorati[p], qui cum nostro confundendi non sunt: inter quos Peripateticus quidam est, auctor libri *de successionibus philosophorum*, quem cum nostro eundem esse putauit IOANNES MEVRSIVS[q].

Philosophiae Cynicae facies in genere descripta.

§. III. Vt vero faciem quoque philosophandi generis, quod nouum excogitauit Antisthenes, accurate teneamus, ipse scopus, quem secutus est ille et sequaces, expendendus et cum moribus illorum componendus est. Qua ratione Cynicae sectae institutum considerantibus, talia potissimum de ea occurrunt, quae multis veterum narrationibus repugnant. Quam malis enim magnus eorum numerus Cynicorum sectam descripserit coloribus, narratiunculae passim apud Graecos de Cynicis peruulgatae loquuntur, quarum falsitatem in sequentibus detegemus; non itaque in Cynismi ratione exquirenda ad fabellas vulgi dicteriis et increpationibus Cynicorum exacerbati, sed ad eos recurrendum est, qui sine amaritudine de secta et instituto Cynicorum disseruerunt. Id imprimis Oenomaus fecerat, quem *historiam sectae Cynicae* scripsisse veteres[r] testantur. Eam vero deperditam esse in parte secunda huius tractationis pluribus docebimus. Suppetunt tamen IVLIANI Imperatoris *orationes duae de Cynicis* tractantes[s], MAXIMI TYRII peculiaris de iis dissertatio[t], et elegans locus Epicteti apud ARRIANVM[u], quibus LVCIANVM[x] merito adiicimus. Qui viri disertissimi eo magis audiendi sunt, quo magis tres priores doctrinae moralis integritatem quam maxime commendauerunt, quartus philosophos verbo tales, facto vitaque alios, acerbe exagitauit. Quorum obseruationes si cum vita Cynicorum antiquorum (de reliquis enim sub imperatoribus Romanis alio dicemus loco) comparemus, haec potissimum de Cynismo notanda veniunt:

I. Quo sensu dicatur secta? vitae, non scholae destinata.

I. Cynicos auctore Antisthene, externa quidem familiae facie, vitaeque et habitus ratione peculiarem constituisse philosophorum sectam, et habuisse quoque viros philosophos inter se haud postremae notae; fouisse quoque dogmata quaedam moralia, huic sectae propria, et eatenus errare eos, qui sectam eam negarunt, et singulare tantum vitae institutum esse con-

o) ib. §. 18. 19. qui mollius eum perferre morbum prae amore vitae dixit.

p) Vide enumeratos LAERT. l. c. et MENAG. ad h. l. IONS. l. c. STANLEIO l. c. FABR. l. c.

q) In Bibl. Att. conf. FABR. l. c.

r) SVIDAS T. II. v. Oenomaus p. 667. IONS. de Scr. Hist. phil. L. III. c. 7. p. 246. Acta philos. Vol. II. pag. 901.

s) Orat. VI. et VII.

t) Diss. XXI. de vita Cynica.

u) Diss. Epictet. L. III. diss. 22.

x) In vit. auct. et in Cynico, in Demonacte. Alios qui de Cynicis egere enumerant Acta philos. Vol. II. pag. 899.

contenderunt, notatos ideo LAERTIO[y], certum tamen eſſe, ipſos, qui hanc ſectam nobilitarunt, philoſophos, non tam ſyſtematis alicuius theoretici, quam vitae philoſophicae certis regulis, principiisue nixae genus fuiſſe ſequutos, et ita practicam aliquam philoſophiam, luxurianti et voluptatibus plane demerſae Graeciae in medicinam offerre, praeiudicia vulgaria iugulare, affectuum tumultus compeſcere, ambitionis, voluptatis et auaritiae radices animo euellere, ſicque σοφὸν φάρμακον liberrima mente et ore perditiſſimae genti propinare, ſalutisque certam et rationalem oſtendere viam voluiſſe. Ad quod probandum non alia inductione exemplisue opus eſt, quam vitis primorum Cynicorum, virorum vere magnorum, qui, tantum abeſt, vt ſectam inſtituere peculiarem contenderint, vt negauerint potius, notante Oenomao apud IVLIANVM[z], Cynicos vel in Antiſthenis verba, vel in Diogenis iurare, ſed ſapientiſſimos quosque ac fortiſſimos ſibi imitandos proponere, vt recte verba eius explicuit doctiſſimus FABRICIVS[a]. Hinc in verba ſua ire diſcipulos nemo Cynicorum coëgit, ſed vitae inſtitutum et bella atque pugnas contra ſcelerum et paſſionum monſtra commendauit. Quem finem vt conſequerentur, non paupertatis tantum et continentiae atque tolerantiae excoluerunt ſtudium, ſed in id quoque conniſi ſunt quam maxime, vt a paſſionum et cupiditatum tumultu liberi euaderent. Integerrimos itaque mores caſtamque et ab omni ſcelere puram vitam Cyniſmum poſtulauiſſe, ex his palam eſt. Id quod probe proſpexerunt, qui Cynicum vitae genus in ſe ſpectatum tanquam diuinum, ſanctum, venerabile, maximis praedicauerunt laudibus, inter quos imprimis EPICTETI[b] verba adduci merentur, quoniam finis Cyniſmi ex iis luculenter cognoſcitur, licet non negemus, eum ſtudio aſſimilandi gentilium philoſophorum inſtituta, ſanctiſſimae eccleſiae Chriſtianae doctorum vitae, plus dixiſſe et poſtulauiſſe, quam primo Cyniſmi conditori Antiſtheni in mentem venit. Ita vero, poſtquam grauiter monuerat, non in eo Cynicam verſari vitam, vt quis lacernam geſtet, foris cubet, duriterque dormiat, peram adiungat et baculum, et paſſim petere atque obuios conuiciis laceſſere incipiat: *Primum tuis in rebus non amplius te tui ſimilem eſſe oportet, nec quicquam eorum facere, quae nunc facis. Non incuſandus Deus, non homo, appetitus tibi plane auferendus eſt, auerſatio ad ea ſola, quae arbitrii noſtri ſunt, transferenda, non te iracundum eſſe decet, non indignabundum, non inuidum, non miſericordem - - illud tenendum Cynico rerum omnium loco, quibus celant homines ſua, eſſe verecundiam; neque enim debere vitae ſuae quicquam occultare:* Et porro: *Vbi ita ſe parauerit verus Cynicus, his contentum eſſe non poſſe, ſed ſcire debere, ſe a Ioue legatum eſſe, vt hominibus, quae bona, quae mala ſint, nuntiet, vt, quantis in erroribus verſentur, demonſtret, vtque in alio loco bonorum malorumque naturam, quam vbi ſunt, quaerant, vbi vero ſunt non*

y) Lib. VI. §. 103.
z) Orat. VI. p. 187.

a) Bibl. Gr. Vol. II. p. 361.
b) l. c. p. m. 301. edit. Hier. Wolfii.

non cogitent. Haec vera renuntianda esse, nec metu percelli. Sed tota elegantissima dissertatio legenda est, et conferenda cum Iuliano, Luciano et Maximo Tyrio, vnde abundantissima lux dictis affulgebit. Fecit haec morum non simplicitas tantum et integritas, sed austeritas quoque, vt Zeno inde ansam arriperet, pauculis mutatis, et adscitis disciplinis philosophicis, quas Cynici reiiciebant, nouam sectam condendi, quae Stoica dicta est, quae non Cynicos tantum summo loco habuit, sed et ipsa a discipulo Cynosarges orta parum in morali philosophia a Cynica dissentit. Vtrique enim sectae, notante LAERTIO [c], placuit, finem esse, secundum virtutem viuere, Zenoque Cynismum dixit breuem ad virtutem viam, et vtrique sectae quaedam societas est. Inde IVVENALIS [d]:

Et qui nec Cynicos nec Stoica dogmata legit,
A Cynicis tunica distantia.

II. Hanc ἔνστασιν [e], siue vitae rationem secutos fuisse, hancque vitae passionibus et sceleribus intaminatae normam ob oculos habuisse Cynicos veteres, historia Cynismi veteris et primi testis est, breuibusque complexus est omnia LAERTIVS [f], *Cynismum habitum fuisse breuem ad virtutem viam; placere Cynicis simplicem et parabilem victum, quippe qui sobriis cibariis vtantur, et solis palliis: diuitias, gloriam, nobilitatem contemnere; plerosque etiam aqua tantum frigida et herbis vti, operimentisque forte oblatis tegi et doliis habitare.* Ita vixisse Antisthenem, Diogenem, Cratetem, LAERTIVS locuples testis est. Quae doctrinae et vitae Cynicae societas

II. Vitae Cynicae austeritas.

III. Eo potissimo fundamento inaedificata est ab Antisthene, qui a Socrate id acceperat [g]: finem hominis esse, viuere secundum virtutem, virtutem hanc doctrina acquiri posse, non vero amitti; amore dignum sapientem esse, nec peccatis obnoxium, similique amicum esse et fortunae nihil permittere. Quae vero inter virtutem et vitia media sint, indifferentia esse. Quae omnia Stoici quoque in ethicam suam receperunt. Hoc vt re ipsa praestarent, vita dura paupereque, et non tantum commoditatibus, sed et cultu Graeciae vsitato se priuante vsi sunt, barbam promittentes, et mendicorum instar durissimam agentes vitam, vt non tantum ita cupiditatibus frenum iniicerent, sed et aliorum in se conuerterent oculos, et attentionem atque venerationem excitarent, rati, melius ita propiusque ad hominum animos, quos emendare cupiebant, viam apertum iri.

III. Fundamentum Cynismi.

IV. Ita rem suam instituisse Cynicos, quorum vitam enarraturi sumus, ex historia eorum patebit. Illa vero non sine magna verisimilitudine coniiciendi occasionem exhibet, magnos hos viros, et ingenii acie et animi robore insignes, plus instituisse, atque affectasse, quam scopus requirebat,

IV. Cur tanta acerbitas vitae quaesita?

c) Lib. VI. §. 103. conf. LIPS. Manud. Phil. Stoic. L. I. diss. XIII. p. m. 75.
d) Satir. XIII. v. 121.
e) Hac voce vtitur LAERT. l. c.
f) l. c. §. 105. Viderunt hoc recentiorum quidam, magis sobrie de Cynicis primis sentientes, vid. VOSSIVS de sectis c. XVII §. 9. HORN. Hist. philos. p. 209.
g) ibid.

vt plus, quam decebat, postulando, virtutis studiosos ad id praestandum, quod satis esset, allicerent, cum semper aliquid a rigore remittere solere homines in virtutis palaestra, experientia doceat. Non negauit hoc Diogenes, vir vere magnus, testatus, imitari se chori magistros, illos enim tonum excedere, vt reliqui congruum tonum arriperent [h]. Et hanc causam esse patet, cur interdum hi viri, nec iudicii acumine nec bona mente destituti, naturam *non tantum vincere, sed excedere etiam*, quae SENECAE[i] vox est, tentauerint, sicque virtutis tramitem suo modo reliquisse videantur.

V. Ambitio Cynicae virtutis mater.

V. Etsi vero haec omnia, veteri historia testante, negari nequeunt, non magnopere tamen iis refragabimur, qui ambitionem quandam animi elatioris virtutem hanc Cynicorum heroicam peperisse contendunt [k]. Quis enim ab hominibus vera et coelesti ad emendandum animum luce non collustratis alia expectet, quisue vltimam hanc animae tunicam ab iis non exutam valde mirabitur? Vidit hoc probe Socrates, quem Antisthenem ideo acute pupugisse, supra indicauimus. Est tamen, quod monendum in hac re putamus; nempe non solum virtutem naturalem cum Christiana et diuina non confundendam esse, sed adscribendum etiam illum austeriiatis excessum temperamento, quo viri illi gaudebant, ad eiusmodi vitae genus et rationem maxime propenso.

VI. Artes liberales repudiatae.

VI. Vt vero Cynici extraordinarium hunc virtutis cultum eo formosius fingerent, et inani verbosae philosophiae strepitu a tanto virtutis exercitio non auocarentur, artes liberales repudiabant [l], contendentes, illis, qui naturae bonitate moderato essent animo, literas discendas non esse, ne rebus ad se nihil pertinentibus distrahantur. Quare et rationalem et naturalem philosophiae partem reiiciebant, sola morali contenti, disciplinas quoque mathematicas penitus tollebant. Quod etsi vitio iis dari queat, duplici tamen ratione excusari potest. Nam nec ipse Antisthenes hoc ex suo finxit ingenio, sed a Socrate accepit; nec id absolute ad disciplinarum harum contemtum et ignominiam trahendum est, sed respectu potius ad ea, in quibus viuebant, tempora statumque Graeciae intelligendum. Tum vero in encyclicarum scientiarum vanitate et inanibus scientiarum theoreticarum disputationibus insaniuisse Graeciam tantum non omnem, in confesso est: quae cum ab animi emendatione non tantum philosophos auocarent, sed et in luxu voluptateque, quibus se inebriabant Graeci, plerosque confirmarent, mirum non est, homines acres, vehementes, et emendationem morum violentis remediis quaerentes, ita in bonas literas insurrexisse.

VII. Decori ratio mutata.

VII. Tandem et hoc circa constitutionem Cynismi considerandum est, rationem decori, inter Graecos tum obtinentem multum ad mores singulares et communi hominum iudicio aduersos contulisse. Tanta enim vanitate

h) LAERT. L. VI. §. 35.
i) De breuit. vitae c. 14.
k) ESPRIT de la fausseté des V. H. P. II, ch. 21. p. 192 seqq. STOLLE Hist. phil. mor. gentil. §. 83. p. 120.
l) LAERT. L. VI. §. 103 seq.

tate externam actionum elegantiam, et splendorem vitae ciuilis sectabantur Graeci, imprimis Athenienses, vt non tantum ciues plerique voluptatibus ea de causa et superbiae taciti immergerentur, sed et ipsi philosophi immunes se ab hac vanitate praestare non possent, cuius rei exempla in Aristippo. Aristotele, Theophrasto, Arcesilao, Stilpone, Lacyde aliisque iam in praecedenti tractatione obseruauimus. Modeste haec et moderate reprehendebat Socrates, ipse ab externa ista iactantia alienior; Antisthenes vero nec iudicio illo, quo Socrates, nec animi moderatione vsus, in alterum extremum currens, externam decori rationem, tanquam virtuti inimicam neglexit et abiecit, et quaecunque non ex virtutis lege fierent, indifferentia m), adeoque omne decorum externum insuper habendum esse iudicauit. Quod cum magnam sapientiae et fortitudinis se ipsum quasi vincentis, laudem homini temperamento et indole sua tristiori compararet, sectatores ad finem suum melius assequendum itidem adhibuerunt, nihil in eo iudicio reliquorum hominum tribuentes. Et ex hoc fonte singularis et abiecta quoque nec decori satis obseruans vita Cynicorum orta est.

VIII. Odium et inuidia Cynismum secuta.

VIII. Hae ex considerata Cynismi indole sponte se hactenus obtulere obseruationes. Adiiciendum quoque est, quod finis semel electi exsecutio post se trahebat. Cum enim homines emendare vellent, libertatem arripuerunt solito maiorem alios corripiendi et reprehendendi: quod cum facerent non sine ingenio et acumine, et limites quoque initio non transilirent, cetera neque beneuolentiam neque inuidiam magnopere timentes, quippe qui nec amittere quid metuerent, nec acquirere concupiscerent; magnam illis gratiam ac fauorem peperit, et admirationem quoque apud reges et principes conciliauit n). Vbi vero libertas postea in dicacitatem versa est, et scurrae populi fiebant Cynici mordaces, vt canit HORATIVS o), accidit quidem, vt vulgus in eos oculos coniiceret, et fortes eos existimaret; prudentiores autem impudentiam horrerent, sicque odium et indignatio libertatem sequeretur Cynicam, cuius elegans et facundus testis est LVCIANVS p), omnino de ea re legendus.

IX. Cynismus degenerans.

IX. Aliud quoque ex eadem, quae initio ex admiratione Cynismo enata erat, beneuolentia damnum emersit. Cum enim ex virtutis atque fortitudinis opinione magna Cynicorum esset apud omnes existimatio, accessere ad sectam homines ignaui, turpes, caninaque impudentia turgidi, qui Cynismum ex ventris mendicantis expletione, morum impudentia, et externa specie iudicantes pestiferam labem optimo instituto adspergebant, et scurras magis ac gnathones, quam philosophos se praestabant. Id quod magnam Cynicae sectae contraxit infamiam; et valde imperatorum Romanorum aetate obtinuit, sectaeque tandem interitum attulit. Qua de re

m) ibid. f 105.
n) Exemplo esse possunt Diogenes et Crates.
o) Epist. I. 17.
Mordacem Cynicum sic eludebat, vt aiunt,
Scurror ego ipse mihi, populo tu,
Ita Aristippus Diogenem ridebat.
p) In v t. auct. T. III. p. 108 seqq.

re cum suo loco prolixe dicendum sit, hic nonnisi illud addimus, primos Cynicos cum posterioribus non esse confundendos.

X. Fabulae de Cynicis vnde ortae?

X. Facile constare ex his arbitramur, quae fuse hactenus disseruimus, vnde tot fabellae, totque obtrectationes, quibus Cynicorum memoria apud veteres et recentiores polluta est, ortum habuerint? Cum enim viam a trita prorsus discedentem Cynici ingressi essent, decorique rationem exiguam haberent, odium vero et inuidiam oris libertate in se concitarent, multam quoque pseudocynicorum mala vita ipsis ignominiam affricaret, non potuit non institutum totum virtuti dedicatum, tanquam insaniae et malitiae opus, traduci. Accedebat, vt fieri solet, vulgi petulantia Cynicos habitu, forma vultuque totos a reliquis hominibus alienos scommatibus excipientis, barbam vellentis, lapidibus impetentis, quae magna patientia excipiebant, ita vero mille narratiunculis et fabellis occasionem praebebant. Quas auxit postea Sophistarum diligentia, quae fictis orationibus, epistolis, narrationibus, et his similibus, Cynicis, in quorum vita singulari occasionem inueniebant, acumina sua frigida adhibendi, plurima affinxit [q], cuius locuples testis vita Diogenis est. Quibus omnibus rite expensis, neminem fore confidimus, qui studium improbauerit attentum, vera a falsis et verisimilia a dissimilibus distinguendi, et de receptis apud multos veterum narratiunculis dubitandi, vel suspendendi etiam iudicium. Quod si in tota historia philosophica vllo loco necesse est, in Cynicorum historia maxime requiritur.

Philosophia moralis Antisthenis.

§. IV. His praemissis, paucis enarranda sunt placita Antisthenis moralia, quae ipsi tribuit LAERTIUS [r]. Haec vero sunt:

I. Sufficere virtutem ad beatam vitam, nullo indigentem nisi Socratis viribus.

II. Virtutem vero doctrina acquiri posse.

III. Virtutem operum esse, et in actione consistere, nec verborum ambitione, nec disciplinarum apparatu opus habere.

IV. Virtutem totam sapientiam absoluere, omnibus in eam desinentibus.

V. Sapientem sibi contentum esse, ipsius enim esse omnia, quae aliorum sunt.

VI Gloriae damnum bonum esse, praestare enim eundem vsum, quem labor.

VII. Sapientem in republica viuere non secundum leges, sed secundum virtutis praecepta.

VIII. Sapientem pulcherrimis feminis nubere generandae sobolis gratia.

IX. Sapienti nihil peregrinum et insolubilis difficultatis videri.

X. Virum probum amabilem esse.

XI.

q) Luculentum exemplum habes inter QVINTIL. Declamationes CCLXXXIII. p. m. 493 seqq. ed. Obrechti.

r) Lib. VI. f. 11. 12.

XI. Amicos eſſe, inter quos virtus coniungat amorem.

XII. Virtutem arma eſſe, quae auferri nequeant.

XIII. Virtutem eſſe bonum non virorum tantum ſed et feminarum.

XIV. Inimicos obſeruandos eſſe, eis enim primis vitia noſtra innoteſcere.

XV. Bona ſola eſſe, quae honeſta ſunt, mala, quae inhoneſta.

XVI. Mala omnia peregrina exiſtimanda eſſe et ad nos nihil pertinentia.

XVII. Murum tutiſſimum eſſe ſapientiam, eam enim expugnari non poſſe.

Plura paſſim veteres conſeruarunt; haec vero ſufficiunt, vt nos doceant, in tradenda morali ſapientia Antiſthenem neque in verbis methodoque, neque in re ipſa diſceſſiſſe a Socrate. Nihil itaque his addimus.

§. V. Diſcipulum Antiſthenes habuit Diogenem, Sinope, Ponti ciuitate, patre Iceſio, vel Iceta trapezita natum [ε]; qui non tantum eruditionis fama, ſed praecipue Cynicae vitae ſingularitate celeberrimum ſibi nomen peperit. Cleonis nomen initio habuiſſe, ait SVIDAS [ζ], pro quo Cyon legit MENAGIVS [η], exigua veriſimilitudine [θ]. Natum eſſe Olymp. XCI. 3. ex mortis tempore, quod Olymp. CXIV. archonte Hegeſia nonaginta annos nato accidit, recte colligitur [x]. Adoleſcentiam male exegiſſe, veteres non negant, varie tamen rem narrant [y]. Diogenem enim, Eubilides tradit, cum patre adulteratae pecuniae reum aufugiſſe; alii narrant pecuniae publicae a patre acceptae corruptionis reum, et in crimine deprehenſum, ſolum prae metu vertiſſe, patre in vincula coniecto et in iis mortuo, Delphos vero delatum, Apollinem interrogauiſſe, num quod animo propoſuiſſet, vt famam ſibi in poſterum conciliaret, eſſet proſequendum? quod erat παραχαράξαι τὸ νόμισμα, Deum annuiſſe; illum vero ambiguo ſenſu agnito [z], tandem ad mutandum animum, quod iubebat Apollo, ſe conuertiſſe; id quod alii, ante fugam factum eſſe, et male intellectum adulterandae pecuniae occaſionem dediſſe, contendunt. Quae fabulam quidem ſapiunt, eo fine excogitatam, vt tota vita Diogenis mira et extraordinaria videretur, id tamen euincunt, malae notae eius fuiſſe iuuentutem. Fuga tamen, quam arripuit, occaſionem ei dedit Athenas videndi, quo cum ſeruulo Manete, qui ab eo poſtea aufugit [a], delatus eſt. Ibi cum Antiſthenem vidiſſet, vel rerum ſuarum deſperatione, vel ſperanda ex nouo inſtituto, nominis gloria commotus, illi in diſciplinam ſe dare conſtituit. Is, vt ſupra tetigimus [b], eo quod diſcipulos paucos inuenerat, indignatus diſcipulum porro admittere recuſabat; et Diogeni, vt ceſſaret et abi-

Diogenes Sinopenſis.

ε) LAERTIVS L. VI. §. 20.

ζ) T. I. v. Diogenes p. 529.

η) Ad LAERT. l. c. non Clyon, vt ait KVSTERVS ad l. c. SVIDAE.

θ) Canis enim nomen poſt ea demum tempora propter Cynicam vitam accepit.

x) Si nempe mortis tempus in eum diem reiicias, quo mortuus eſt Alexander M. Quibus vero difficultatibus laboret haec ſententia, infra dicemus.

y) LAERT. l. c.

z) Νόμισμα enim morem atque conſuetudinem receptam etiam ſignificat.

a) Noluit enim quaerere, a canibus Delphis poſtea diſceptum LAERT. L. VI. §. 55. et quos ad h. l. laudat MENAG.

b) AELIAN. V. H. L. X. c. 16.

abiret, praecipiebat. Cum vero Diogenes eum frequentare non desineret, minis eum abegit, et his nihil proficiens, postremum baculo caput eius comminuit. Neque tamen ita deterritus Diogenes voluntatem atque consilium eum audiendi mutauit, sed capite ostenso, *caede*, inquit, *difficulter enim baculum inuenies, cui satis ad me abigendum erit duritiei, nisi me tuis prius praeceptis imbueris.* Qua animi constantia commotus Antisthenes eum in disciplinam recepit, et ingenium acerrimum ac sponte currens mox freno repressit, mox ei calcar addidit. Erat enim animo multo magis, quam Antisthenes, feruido, cuius in dicendo remissionem improbabat [c]: qui cum nouae disciplinae magna patientia et fortitudine se accommodaret, eam non tantum egregie effinxit, quam requirebat, personam, sed Cynismum quoque ad perfectionem perduxit. Platonis quoque disputationibus interfuisse, ait AELIANVS [d], illi vero non placuit, qui iuuenem feroci animo se efferentem Herculis furentis nomine notauit: quemadmodum Platonis quoque philosophiam exagitauit Diogenes [e]. Vt itaque duram, quam excogitauerat Antisthenes philosophiam exprimeret, abiecto diuitiarum et honoris, quo antea torquebatur, desiderio, spontaneam paupertatem elegit, tunicam abiecit, pallium duplicauit, in locis publicis, in viis, et apud amicos, vel vbicunque poterat, habitauit, peram et baculum sumsit, et tenuissimo vesci cibo coepit [f]; quam frugalitatem didicisse a mure, cum egestate pressus ob acrimoniam in reprehendendo a nemine hospitio exciperetur, adeo vt summitatibus foliorum vesci cogeretur, narrat ATHENAEVS [g]. Illum enim cum micis panis se saturare videret, laetus ac tranquillus, se Atheniensium lautitiis carere posse, intellexit. Tandem, vt vulgi habet traditio, postquam diu nullum locorum discrimen habuerat, siue coena capienda esset, siue somnus, siue sermones ferendi, sed publica sibi loca ad hos fines extructa esse affirmauerat, cellam iussit amicum sibi parare; quod cum ea, qua vellet, festinatione factum ab illo non fuisset, in dolio habitare coepit, quod in Metroo repositum erat; de qua vulgi narratiuncula [i], nostra aetate inter celeberrimos viros CHRIST. AVGVSTVM HEVMANNVM et IACOBVM HASAEVM multis disputatum est, quae vero historicae fidei leges respicienti se non satis probat.

Dolium Diogenis. Accurate enim multaeque eruditionis praesidio fultus fabulam hanc de dolio Diogenis ex historia philosophica eiecit cl. HEVMANNVS [k], non minori tamen doctrinae et ingenii apparatu eam restituere atque pro vera narratione defendere fategit cel. IACOBVS HASAEVS [l]. Enarrabimus paucis

c) DIO Orat. VII. init.
d) Lib. XIV. c. 33.
e) LAERT. L. VI. §. 40. 53. qui et alia infensi in Platonem animi exempla affert. Omnes enim philosophos allatrabat.
f) ibid. §. 23. g) Lib. XIII. c. 26.
h) LAERT. L. VI. §. 23.
i) Ad epistolam Diogenis prouocat LAERT. l. c. quam exhibet IS. CASAVB. ad h. l. illa vero cautum lectorem facile patitur subolfacere ex quo fonte haec narratio hausta sit, modo officinam cogitet, vbi istae epistolae prodierunt.
k) Act. phil. Vol. II. p 58.
l) Cuius diss. de doliari habitatione Diogenis Cynici HEVMANNVS exhibuit Poecil. T. I. L. IV. n. 6. p. 586.

paucis virorum doctiſſimorum ſententiam et vtriusque partis argumenta, noſtramque modeſte adiiciemus opinionem, lectori iudicium de tota re permittentes. Vrget vero HEVMANNVS 1. antiquiſſimos habitationis Diogenis doliaris teſtes eſſe IVVENALEM [m], qui ita:

Dolia nudi
Non ardent Cynici. Si fregeris altera fiet
Cras domus, aut eadem plumbo commiſſa manebit
Senſit Alexander, teſta cum vidit in illa
Magnum habitatorem.

Poſt hunc LVCIANVM [n], tertium LAERTIVM [o]. Iuuenali vero fidem derogare, quod alii hiſtorici eandem rem narrantes, PLVTARCHVS, ARRIANVS, CICERO, VALERIVS MAXIMVS, quos laudat MENAGIVS [p], nihil plane de dolio Diogenis habeant, ſed apricatum fuiſſe dicant: Lucianum, narrantem: Diogenem, obſidionis, quam metuebant a Philippo Corinthii, tempore otioſum in Craneo voluiſſe dolium narrantem, nec alium habere teſtem; et ſuſpectum eſſe, quod multa philoſophis affinxerit, Laërtium vero, tradentem habitaſſe in dolio Metroi, et fractum a petulante iuuene dolium Diogenis reſtituiſſe Athenienſes, non tantum ſibi ipſi contradicere, qui priori loco publiei alicuius dolii, in poſteriori priuati mentionem faciat, ſed et fidem amittere, prouocando ad epiſtolas Diogenis ſuppoſititias, quas Soſicrates et Satyrus pro talibus, ipſo Laërtio teſte, agnouerunt. 2. Tacere domum Cynici portatilem omnes reliquos ex veteribus, qui Diogenis mentionem fecerint, et quidem iis in locis, vbi neceſſario hanc eius domum memorare debuiſſent. 3. Domum non habuiſſe, affirmare ipſum LAERTIVM [q], recte id notante BAYLIO [r], ſed in publicis aedificiis commoratum, et in ſenectute in domo Xeniadis, quae conuenire cum habitatione doliari nequeant. 4. Non itaque euerſa antiquiorum huius rei teſtium fide prouocari poſſe ad ORIGENEM, SVIDAM, GREGORIVM NAZIANZENVM, AVSONIVM et Anthologum a MENAGIO [s] adductos, qui ex ſuſpectis his fontibus ſua hauſerint. 5. Negari tamen non poſſe, eſſe hanc narratiunculam antiquiorum Iuuenalis tempore, et eſſe ex eo genere, quas *fabuloſas vulgi voces* recte nominat CONRINGIVS. Oppoſuit his doctiſſimus HASAEVS 1. SENECAE teſtimonium, qui ante Iuuenalem dolii Cynici meminit [ſ], et in dolio ſe complicuiſſe ait. 2. A ſilentio veterum non eſſe ducendum argumentum, cum multae queant eſſe cauſae, cur mentionem dolii Diogenis praetermiſerint. 3. Nihil fuiſſe inſolitum, et conſtare loco ARISTOPHANIS [ſſ], pauperculos et nauci homines, qualem affectauit Diogenes, habitare in cellis, doliis et aediculis portatilibus: et fuiſſe dolia tantae capacitatis, vt habitare quis in eo queat. 4. Iuuenalem et Senecam haec non excogitauiſſe, adeoque eorum

m) Sat. XIV. v. 308 ſeqq.
n) Quomodo conſcribenda hiſtoria T. II. p. m. 364.
o) Lib. VI. ſ. 23. 41.
p) Ad Laërt. l. VI. ſ. 32. 38.
q) ſ. 52.
r) l. c. not. B.
s) Ad Laërt. ſ. 23. 78.
ſ) Ep. 90.
ſſ) In equitibus.

rum tempore antiquiores rei teſtes ſuperfuiſſe, nec deeſſe Iuuenali fidem homini docto et probo. 5. Nec Luciani fidem temere reiici vel probari poſſe, mendaciis et fabulis excogitatis philoſophis illuſiſſe: nec habere eius narrationem de homine ſingularia affectante aliquid, quod vero non ſit ſimile. 6. Etſi concedi debeat, epiſtolas philoſophorum a Sophiſtis eſſe confictas, ſupponere tamen eorum fictiones veram aliquam circumſtantiam, vt veriſimilitudinem orationis conſequantur. 7. Non tollere habitationem Diogenis in dolio Metroi, priuatum dolium, quod poſtea elegit, et aedium, in quibus habitaſſe dicitur Laërtio, mentionem innuere idem dolium, quod certum habitationis pauperrimae genus fuerit. 8. Potuiſſe Diogenem, relicta vel Athenis vel Corinthi domo, tandem in domo Xeniadis conſenuiſſe, vel interdum ad priorem habitationem recurriſſe. Veriſimile vero eſſe, fuiſſe dolium non ligneum, ſed teſtaceum, ſiue vas aliquod capax et magnum, quod facile volui potuerit et tamen non frangi, cum viae in vrbibus Graecis lapidibus ſtratae non fuerint. Multa haec et eleganti eruditione illuſtrauit Haſaeus, cuius praematura mors, cum HEVMANNO occaſionem eripuiſſet, ipſi reſpondendi, dedit ad fratrem THEODORVM HASAEVM, virum celeberrimum, reſponſoriam epiſtolam [t]. In qua vrget ſilentium ſcriptorum, qui non noſſe tantum, ſed meminiſſe etiam dolii, ſi fuiſſet, debuerant; monet vero, patere ex loco Senecae, Diogenem interdum in dolio quodam ſe abſcondiſſe, cum fortuita habitatione, vbicunque locorum eſſet, vteretur; hincque fabulam ortam videri; locum Ariſtophanis non de doliis proprie dictis, ſed poeticae dictionis genere de pauperculis manſionibus plebeculae agere: nec eſſe probabile, habitare potuiſſe homines in eiusmodi vaſis. Niti vero totam rem traditione vulgi, nec a poſſibili ad verum poſſe concludi. Diogenem vero vix ſpiritum trahentem tantae capacitatis dolium non potuiſſe voluere. Non ſumimus nobis inter tantos viros arbitri partes, ſed lectoris iudicio totam rem relinquimus, inſtituti tamen noſtri memores rationes adiicimus, cur ex hiſtoria philoſophica eiiciendam fabulam putemus. Nec vrgemus ſilentium veterum, eo in loco eaſque omnino magni ponderis, vbi rei mentionem facere potuerant et debuerant, ſed id expendendum putamus, quod reſpectu habito ad totam vitae conſuetudinem Diogeni obſeruatam, cuilibet veriſimillimum videbitur, Diogenem vitam pauperem, et ab omni commoditate deſtitutam quaerentem praecipue, cum hoſpitiis, vt habet AELIANVS [u], non amplius exciperetur, commoratum non in aedificiis tantum publicis, ſed et in dolio ſiue vaſe, quod in Metroo erat; hanc vero vitae circumſtantiam, cum miram dederit occaſionem, ridiculam faciendi totam eius hiſtoriam, ſicque lectores oblectandi, iſtis narratiunculis exornatam fuiſſe, et ſic ad poſteros traductam, tandem Senecae, Iuuenali reliquiſque materiam ſcribendi praebuiſſe. Hoc qui veriſimile eſſe negat, ille Diogenis hiſtoriam nunquam critico expendit oculo. Nec negamus, ſupereſſe antiquiores teſtes

t) Poecil. l. c. p. 614. u) Lib. III. c. 21.

testes Seneca, Iuuenali et Luciano, qui epistolas philosophorum antiquiores putamus illis scriptoribus: verum ita fontem quoque totius fabulae deteget prudens criticus. Cum enim Sophistae, eloquentiae in acumine dictionis lumen et elegantiam quaerentes laudem venarentur, eiusmodi philosophis dicta, factaque affinxerunt, quae occasionem quidem eleganter dicendi offerrent, misere vero historiarum fidem corrumperent, id quod innumeris exemplis probari posset, si id ageremus, et non passim iam ad haec digitum intendissemus. Habet porro Eubuli vel Eubulidis potius narratio de mora Diogenis in domo Xeniadis fidem reliquis praestantiorem et cohaeret cum tota eius historia, ea vero omnes has fabulas euertit: iuxta eas enim non Corinthi tantum, sed Athenis quoque in dolio vixit; et aetate decrepitus cum Alexandrum M. alloqueretur in Craneo doliarem habitationem habuit: vtrumque vero Eubulidi contradicit. Tacemus, quod in sequentibus probabimus, fabellarum plena esse omnia, quae de Diogenis cum Alexandro M. colloquio traduntur; et fuisse mendaces earum architectos sui non memores, tradentes Athenis in dolio habitasse, et tamen Corinthi ita vixisse, vnde, quod est apud DIONEM [v], confictum est, aestate Corinthi, hieme vero Athenis commoratum esse, quod sine teste dicitur, vt aliqua tantum ratione contradictiones tollerentur. Adiicimus his, EPICTETVM apud ARRIANVM [w] prolixe de Diogene disseruisse, totiusque quasi vitae eius dedisse σύνοψιν, attulisse specimina tolerantiae et fortitudinis, ex eius loco, habitatione, victu, captiuitate et his similibus, nihil tamen de dolio habere, quo tamen mirificum dissertationi suae lumen inferre potuisset, narrare vero talia, quae rationes nostri et vitae seriem, qualem exposuimus, mire probant, fabulasque has euertunt. Ait enim: *Quamuis terram illi fuisse patriam, nulla vero eximia: captum non desiderauisse Athenas, nec illius loci familiares, atque amicos; deinde Corinthi venditum, ita ibi se gessisse, vt Athenis, et libere disseruisse, libertatem sibi non eripiendam asseruisse; regibus non succubuisse, a voluptate, a gloria, a pecuniae cupiditate victum non fuisse, externasque res tanquam alienas contemsisse, etc.* Omisissetne Epictetus dolium, si illud nouisset? Et an non ea, quae de Corinthiaca vita affert, produnt insuperabilem traditionis difficultatem, Athenis et Corinthi dolium voluisse, cum afferat, captum, desiderio videndi Athenas non amplius fuisse detentum? Nulli itaque dubitamus, ab hac quoque fabella historiam liberare philosophicam.

Vt vero tolerantiam, quam prae se ferebat, et duritiem disceret, aestate feruente arena voluere se, niue obtectas statuas amplecti in hieme solitus est; stipe etiam collecta viuere, et mendicantem obambulare primum coepisse, refert LAERTIVS, qui multa, quae hac occasione acute dixit, collegit [x]: qui et addit, non nudis tantum pedibus per niues incedere solitum, sed crudas quoque carnes comedere conatum fuisse, ventriculi tamen imbecil-

v) Orat. VI. p. 86. w) Lib. III, diss. XXIV. x) l. c. Repetiit ea STANLEIVS l. c. p. 513.

becillitate inductum consilium mutauisse. Vt vero finem Cynismi, quem cum praeceptore sibi constituerat, attingeret, moresque perditissimos Graeciae emendaret, magna libertate et acerbitate ciues Athenienses, et quicunque occurrebant, reprehendere coepit, parumque curae habuit siue dignitate et opibus conspicui essent, siue ex infima plebis fece, qui ad eum audiendum confluebant; maximeque in reprehendendis potentioribus acerbissimum se praestitit, cuius plurima exempla atque dicta, acumen quidem ingenii, sed pungens et amarum prodentia veteres, et imprimis DIO CHRYSOSTOMVS [y] collegere; erat enim eloquentissimus, et mirabilis in dicendo, adeo vt oratione facile quemlibet caperet [z]: argutis vero sententiolis ita reprehensiones condiebat, vt, qui valde ab eo istis laederentur, ingenii tamen admirarentur elegantiam. Commendabat enim laboris tolerantiam, temperantiam, frugalitatem, pugnamque contra vitia iniungebat acerrimam; liberrime vero carpebat hominum stuporem, fastum, voluptates, stultitiam et alios ineptientium hominum mores, quos Cynicae vitae habitu se superauisse gloriabatur. Vnde cum in Isthmiis aliquando coronam sibi pineam imposuisset, Corinthii vero, vt eam poneret, qui non vicisset, monerent, maximos, dixit, vicisse se athletas et fortissimos antagonistas, pauperiem atque exilium et ignominiam, iram praeterea, tristitiam, concupiscentiam, metum, omniumque ferocissimam belluam dolosam illam et blandientem voluptatem [a]. His itaque artibus ita seuerissimam disciplinam temperauit, vt, quem omnes reuererentur, plerisque tamen summus videretur, multisque, vt qui omnes sapientia antecelleret, censeretur [b]; aliis furenti similis haberetur ex vulgo vero multis in contemtu esset, vt mendicus et nauci homo, quidam etiam eum lacesserent, ossa, vt cani, obiicientes, manum immittentes pallio, et inuitum etiam detinentes. Quos tamen siue fauores siue odia hominum aequissimo pertulit animo, sibi vbique similis, et regium in mendici habitu animum prae se ferens: id quod viris dignitate conspicuis eum valde commendauit, et auctoritatem conciliauit atque reuerentiam. Vixit itaque non sine existimatione Athenis, nec, vt videtur, deseruisset hanc Musarum sedem literarumque emporium, nisi casu quodam in alias sedes fuisset delatus. Iam senex enim iter suscepit Aeginam, in quo a piratis captus, Scirpalo duce, in Cretam deductus est, vt venderetur [c]. Vbi cum praeco ex eo quaereret, quam sciret artem? hominibus imperare, respondit, et se vendi praecepit ei, qui domino egeat. Tandem Corinthium quendam, nomine Xeniadem, praetereuntem digito monstrans, hunc domino egere, huicque vendi se oportere, monuit. Cui, cum illum emisset, mox praecepit, ut sibi, licet seruo, non aliter, quam soleat medico, pareret.

Is

y) DIO Orat. IX. p. 139.

z) LAERT. L. VI. f. 75.

a) DIO l. c. qui plures in hanc rem affert sententias. Or. VIII. p. 132 seqq.

b) ibid.

c) LAERT. L. VI. f. 29. suspectae autem etiem de hac vitae Diogenis parte narrationes veterum sunt, non puram mansisse historiam, sed ex ingenio sequentium temporum multa efficta Diogeni. Amicis vero eum redimere volentibus non paruisse ait LAERT. f. 75.

Is itaque Corinthum abductum cum ingenii excellentiam animique libertatem demiraretur, manumisit, liberosque ei commisit suos, quibus imperaret, rei quoque familiaris curam ei demandauit, quam ita administrauit, vt, faustis sideribus eum in domum suam ingressum esse, Xeniades diceret. Obseruatu vero dignum est, qua ratione educauerit curae suae traditos iuvenes. Refert enim LAERTIVS[d]: non permisisse, vt in palaestra, athletarum more, a paedotriba exercerentur, sed quantum corporis viribus et sanitati sufficeret: poëtarum, aliorumque scriptorum sententias, inque eis suas etiam, ipsis praebuisse ediscendas: vtque memoria omnis facilius retineretur doctrina, breui conspectu totam eam oculis subiecisse. Docuisse etiam domi ministrare, cibo vti tenui, et aquae potu, vesteque vili, ad cutem vsque tonsos, sine tunica, discalceatos, silentes ac sibi tantum inter ambulandum intentos, ita vt facile Cynici discipuli agnoscerentur, venationibus vero assuefecisse. Quod cum suo emolumento fieri iuuenes intelligerent, magna eum beneuolentia prosecuti sunt, et diligentissime parentibus commendauerunt. Neque vero domini tantum et traditae iuuentutis felicitatem promouere contentus, frequentissimum, cum propter mercaturam, tum propter Isthmiorum solennia emporium eo adhibuit, vt Graeciam quoque emendaret, vnde et ad portum, et in Craneo, quod gymnasium erat, ante vrbem, saepius degens, turbae, quae ibi confluebat, promiscuae virtutis praecepta more methodoque sua explicuit, eorumque insaniam castigare et sanare conatus est[e]. In Isthmiis quoque, vbi maxima confluebat hominum multitudo, hominum affectus, studia, mores obseruabat, et in quibus sibi maxime displicerent, indicabat. Vbi cum propter vitae et oris singularem habitum multi ad eum confluerent, omnibus facilem se praebuit, illisque qui acerbitatem eius non metuebant, saluberrima emendandi animi virtutisque praecepta commendauit, quorum multa congessit DIO[f]. Inter quae tamen multa sunt, quae oratorum magis diligentiae, eloquentiam in acute et sapienter dictis, quae viris magnis tribuebant, affectantium, quam ipsi Diogeni debentur. Et hoc quoque in loco celebre illud cum Alexandro M. colloquium habuisse dicitur, cuius tamen historia tam male cohaeret, vt non dubitemus, eam, tanquam magna ex parte confictam, explodere.

Colloquium cum Alex. M.

Pertinet enim hoc quoque colloquium inter incertos istos rumusculos, qui de Diogene dubia fide traduntur, totque contradictionibus laborant, vt omnem fere fidem amittant. Rem a PLVTARCHO[g] et post hunc ab aliis quoque enarratam paucis sic habe. Graeci in Isthmi conuentu instituto bellum cum Alexandro aduersus Persas gerere decreuerant, eiusque ducem post patris Philippi mortem eum constituerant. Hic cum

 multi

d) §. 30. 74. GELLIVS L. II. c. 19.
e) DIO ll. cc.
f) Potiora ex his reperiit STANLEI. p. 516 seqq.
g) In vita Alexandri T. IV. p. m. 455. et de fortit. Alex. T. II. p. 332 seqq. DIONE Orat. VIII. p. 131. LAERT. L. VI. §. 32. 60. 69. SENECA de benef. L. V. c. 4. ARRIANO exped. Al. L. VII. c. 2. et dissert. Epictet. L. III. c. 22.

multi primarii in ciuitatibus viri multique ad ipsum philosophi gratulandi causa accessissent, sperabat Diogenem quoque Sinopensem idem facturum, qui tum apud Corinthum in Craneo degebat. Sed cum is nihil admodum curans Alexandrum otiosus in Craneo desideret, ipse ad eum profectus est. Iacebat tum Diogenes soli obuersus, et tot hominum aduentu excitatus, paululum leuato corpore aduersus Alexandrum prospexit. Cumque is diceret, *Alexander sum ille Magnus;* respondit: *ego vero Diogenes canis.* Ab eo salutatus, vt aliquid peteret, monitus, hoc se petere dixit, vt a sole recedat, cuius radiis haberet opus. Stupefactus Alexander admiratusque magnitudinem animi, amicis philosophum ridentibus dixit: *vellem Diogenes esse, nisi essem Alexander.* Addunt alia acute ad Alexandrum dicta Diogenis MAXIMVS et ANTONIVS, quae vero falsitatem prima fronte produnt. Nec meliora multo sunt, quae ita narrantur, quaeque eleganti paraphrasi delineauit DAN. HEINSIVS[h], nam plurimae vitae Diogenis circumstantiae repugnant. 1. In Xeniadis domo habitauisse ad mortem vsque Diogenem supra Eubulidis testimonio confirmauimus, haec vero narratio Craneum ei locum assignat. 2. Supponit haec narratio traditionem de Diogene in dolio habitante, id vero non Corinthi, sed Athenis factum esse, in antecedentibus probauimus, quo loco tum non fuit Alexander. 3. Quod si cum DIONE[i] aliisque asseratur, Athenis in hieme, Corinthi in aestate fuisse, licet id testibus idoneis destituatur, nihil tamen rem iuuat. Series enim rerum Macedonicarum euincit, hunc Graeciae conuentum, in quo Alexander dux electus est aduersus Persas, actum esse in hieme, Philippus enim sub auspiciis Ol. CXI. 1. adeoque paulo post huius anni solstitium, quo agebantur ludi Olympici, a Pausania necatus est, Alexandro non praesente. Is accersitus patris interfectores late persecutus est, et correptos tandem e viuis cruce sustulit, tum exercitu collecto in Thessaliam profectus est, et suppressis rebellibus, conuentum demum Graeciae edixit, quae omnia ante hiemis tempora persici non potuere. Tum vero Athenis, non Corinthi fuisse dicitur Diogenes. Inficetum porro est, quod tradit LAERTIVS[k], dixisse regem: *Ego sum Alexander M.* tum enim vix viginti annos emensus erat Alexander, et regium demum axioma acceperat, Magnus post expeditiones Persicam et Indicam demum dictus. Post eas vero non rediit in Graeciam, sed Babylone extinctus est. Et tamen Alexander fortunae magnitudine insolens factus, quod post deuictam Asiam demum accidit, in his narrationibus supponitur. Laborant itaque magnis difficultatibus, quae hac de re traduntur, et si non omnia, pleraque tamen commentitia esse produnt. Difficile quoque est, verisimile a falso discernere. Coniectura tamen non prorsus improbabili ducti credimus, Diogenem, qui antea circa Olympica certamina Isthmum et Corinthum per paucos dies inuisisse, et in Craneo forte diuersatum videtur, senem iam, adeoque circa Olymp. CX. circiter, qua vltra septuaginta vitae annos nume-

h) Orat. XVII. p. m. 284 seqq. i) Orat. VI. p. 86. k) f. 60.

numerabat, captum et Corinthum a Xeniade deductum, ad Alexandrum, Graeciae conuentum habentem, noluisse discedere, cum salutatum: regem vero hominis in Graeciae panegyri ista omnibus Graecis innotescentis et ob vitæ singularitatem famosi videndi desiderio correptum ad eum forte in Craneo obambulantem vel desidentem accessisse, et ab eo Cynico more, id est, sine reuerentia regibus debita fuisse exceptum: haec enim historiae Diogenis satis respondent. Reliqua additamenta sunt, ab iis adiecta, qui Romanensem fabulam ex vita Diogenis exsculpserunt, vnde necessarium non putamus de responsis Diogenis regi datis prolixe iudicare. Fecit id P. BAYLE [l] qui laudat, et STOLLIVS [m] qui culpat. Incertissimum enim est, vtrum Diogenis, an aliorum, debeantur ingenio.

Sunt, qui dicant, mox post Antisthenis mortem, Athenarum pertaesum Corinthum migrauisse, in Craneo habitantem, hiemem vero Athenis transegisse, vbi esset tolerabilior; non cohaerent vero ea cum reliqua vitae eius historia; nec meliori fundamento nituntur, quam magnus lepidarum narratiuncularum numerus, quae Diogeni hac sola ex causa tribuuntur, quod pro publico Graeci populi scurra haberetur, qui festiui ingenii solertia ad acerbos iocos et ludicras reprehensiones abusus fuerit, cuius generis plurima narrat LAERTIVS [n], et ex eo STANLEIVS [o]. Ea enim et scopo philosophiae Diogenis, et auctoritati atque reuerentiae, qua fruebatur, apud prudentes omnes, contraria sunt, neque etiam historiae eius conueniunt apteque respondent, et ex incertis hominum traditionibus orta sunt, qui Cynicae libertatis, quam non sine vehementia et acerbitate adhibebat Diogenes, praetextu vsi, omnis aetatis fabellas, Milesiis non meliores, ei tribuerunt, more nostra etiam aetate recepto, qui multas nobis in historia literaria et ciuili fabulas peperit [p], viris magnis indignas, qualem Diogenem fuisse ea loquuntur, quae hactenus veterum testimoniis nixi attulimus. Erat enim ingenio sublimi, acuto, et veterum quoque lectione subacto, iudicio vero animi adeo subtili, vt hominum inclinationes et studia, quibus sibi maxime placerent, accurate pernosceret. Animum vero alebat excelsum omnique fortunae iniuria superiorem, laboris patientissimum, aërisque et corporis incommoda spernentem [q], et, quae mutare nequibat, fortiter, et sine metu ferentem. Paucissimis contentus [r], mensas diuitum et regias quoque opes contemnebat, diuitiis vsus omnibus thesauris superioribus, serena mente ac in omni vitae casu tranquillo animo. Magna vero animi propensione ferebatur ad corripiendos hominum mores, emendandam Graeciam, redarguenda vitia, et proferendam in apricum

l) l. c. not. D.

m) Hist. phil. mor. §. LXXVII. p. 106.

n) Lib. VI. §. 24 seqq.

o) p. 520 seqq. Qui reliqua passim occurrentia apud Aelianum, Plutarchum, Dionem, Stobaeum, Antonium, et Maximum adiiciet.

p) Collectionem istam dictorum Diogenis non maiore iure dixeris Diogeniana, quam Taubmanniana dicuntur, sales et ioci, illepidi et indigni eruditio viro, qui tribui solent Frid. Taubmanno, vel Frischlino et similibus. Exempla enim huius rei plurima in historia literaria supersunt.

q) Hinc nudipes in niue incessit, cuius rationes affert DIO Orat. VI. p. 80 seq. L. VI. §. 34.

r) ib. d.

cum plerorumque hominum insaniam, id quod magno, et diuinitus quasi instigato regioque animo suscepisse ait EPICTETVS[s], qui et alibi[t] libertatem mentis et linguae neque reges reformidantem magnopere laudat. Nec duro nodo alium, nisi durum cuneum quaerendum esse, facile Diogeni persuadere potuere mores sui temporis perditissimi, quos tot eius aetatis philosophi improbabant, et in his maxime Socrates, nemo vero ista libertate corripuit, qua Diogenes. Qui nec potentibus, nec principibus viris pepercit[u], nec Deorum gentilium praesentiam ridere extimuit[x]: quod cum plurimos valde offenderet, et a mendico philosopho, maiorem reuerentiam spectatissimae dignitatis summique axiomatis viris debente ferendum non esse existimaretur, multorum ei obtrectationes et inuidiam concitauit, quae infamia philosophum cetera magnum contaminauit, multisque praeter rem eum onerauit calumniis. Viuus enim canis dictus[y], offaeque et ossa tanquam cani obiecta sunt, id quod tamen patienter excepit, et ad dicendi et redarguendi licentiam arripuit[z]; quanquam sine dubio fabulae sint, quae de eo cum canibus sepeliri iubente, feruntur. Hinc impudentissimi scurrae vita et dicta illi tributa, moresque adeo canini adscripti sunt, vt omni non decori tantum, sed et honestatis ratione proscripta, turpissimam vitam egisse, publiceque corporis mollitie vsus fuisse, eamque ratiunculis etiam defendisse dicatur[a]. Quo et illud pertinet, quod in Aristippi vita tetigimus, consueuisse eum cum Laide, quae olentem et lacerum Diogenem gratis admiserit[b]. Has enim narratiunculas inter fabulas referendas esse, excogitatas vel ab iis, qui eius reprehensiones oderant, vel ab illis, qui philosophos traducebant, vel ab his, qui popelli aures eiusmodi affaniis demulcere solebant, sola elogia magnorum virorum, quibus virtutis cultu nihil fuit superius demonstrant, qui virum eum diuinum vocare non erubescunt, ideo a Deo missum, vt et verbis et exemplo homines emendaret, et a vitiorum iugo liberaret[c]: id quod in propudiosae libidinis et caninae impudentiae hominem non cadit. Repugnant quoque isti rumusculi partim naturae et indoli Diogenis ab eiusmodi excessu

s) Apud ARRIAN diss. XXI. L. III.

t) ib. c. 26. p. m. 380.

u) LAERT. L. VI. s. 43. qui captum et ad Philippum ductum magno animo eius auiditatem reprehendisse, ex Dionysio Stoico refert. Reprehendit hanc dicendi inuitis et non audituris veritatem licentiam SENECA ep. 29. Recte addit: Diluitur magni viri auctoritas, nec habet apud eos satis ponderis, quos posset minus obsolefacta corrigere. Id enim Diogeni accidit. Pertinet huc, quod accensa in meridie lucerna homines quaesiuerit, quid enim hoc est aliud, nisi omnes promiscue homines praeter se habere pro insanientibus.

x) Exempla affert LAERT. s. 37. 39. qui tamen ideo in atheorum numerum referendus non est, conf. BAYLE Dict. T. II. art. Diogene, not. N. p. 294. qui accusationes diluit. add. REIMMAN. Hist. Ath. c XXVI. §. 2. p. 181. BVDDEVS thes. de Atheismo c. I. §. 18. CVDWORTH. Syst. int. c. IV. §. 22. p 478.

y) LAERT. s. 45. LVCIAN. in vit. auct. T. III. p. 168.

z) Ib. s. 33. 61. 47. 60. 55. modo vera sint haec omnia, et non lusus eorum, qui scurram eum Atticum fuisse credunt.

a) DIO Orat. VI p. 90. LAERT. s. 69. 46. 49. PLVT. de rep. Stoic. T. III. p. m. 23. ATHEN. L. IV. p. 158. et ex PP. multi laudati BAYLIO l. c. not. L.

b) ATHEN. L. XIII. p. 588.

c) Inter haec testimonia EPICTETI l. c. quo grauior vix fuit philosophus, maxime notari merentur. conf. LE VAYER de virt. gentil. T. V. opp. p. 134. Act. phil. Vol. II. p. 151. 152.

fu animi valde abhorrenti, partim etiam feriei historiae, et rationibus temporum, et inanem traditionem femet ipfam euertentem produnt.

Dubitauit iam de harum obtrectationum Cynicis factarum veritate AVGVSTINVS [d], fed ita, vt arbitraretur, Diogenem et illos, qui hoc feciffe referuntur, *potius concumbentium motus dediffe oculis hominum, nescientium, quid fub pallio gereretur, quam humano premente confpectu potuiffe illam peragi voluptatem. Ibi enim philofophos non erubuiffe videri, fe velle concumbere, vbi libido ipfa erubefceret, furgere.* Hoc vero parum habet verifimilitudinis. Maiori veri fpecie his opponimus non temperamentum tantum, fed et totam vitam fectaeque inftitutum Diogenis voluptatibus corporis maxime aduerfum. Non enim philofophiae tantum exercitationem ad id potiffimum, teftante LAERTIO [e], referebat, vt facillime voluptates contemnerentur, fed et vitam agebat voluptatibus plane contrariam, fame, inedia, duritie ita corpus excedentem, vt credibile non fit, fine Baccho et Cerere non friguiffe Diogenis Venerem. Accedit extremum, quo ducebatur erga mulieres odium, quas fufpendio dignas cenfuiffe, cum ab oliuarum arboribus quasdam pendere vidiffet, tradit LAERTIVS [f], quod fequioris fexus odium in tantum fe mutauiffe amorem, vt cum Laide fcorto congrederetur, verifimile non eft. Tota vero de confuetudine cum Laida narratio fabulae fufpecta eft vehementer: nam tempora male cohaerent. Lais enim feptennis in Sicilia a Nicia capta Olymp. XCI. Corinthum abducta eft, eo itaque tempore, quo Diogenes Corinthi vitam degit, quod ab Olymp. CX. fuiffe fupra demonftrauimus, LXXX. aetatis annum fupergreffa eft, Diogenes LXX. quis, quaefo, credat, anum adeo vetulam tunc communibus totius Graeciae amoribus, et elegantis non minus Ariftippi, quam olentis Diogenis amplexibus defideratam fuiffe. Quod fi obiiciatur, non decrepitam Laidem, fed adhuc aetate et forma florentem Diogeni fui copiam feciffe, quando is ad Olympica defcenderet Corinthum, neque hoc conftare poteft, cum teftimoniis veterum certum fit, Laidem adeo fuperbam et quaeftui ex corpore faciendo inhiantem fuiffe, vt non nifi magnis fumtibus amatores admitteret, et inde Axine diceretur, tefte AELIANO [g]. Decrepitam enim pauperibus tantum fui poteftatem feciffe ait ATHENAEVS [h]. Tacemus alias infuperabiles difficultates in Laidis hiftoria occurrentes, quas in Ariftippi vita tetigimus, et pluribus enumerat P. BAYLE [i], qui et recte monet, plerasque has fabellas Athenaeum auctorem habere, qui veterum fcrinia ideo compilauit, vt philofophis aegre faceret. Quae vero de proprii corporis abufu a Diogene adhibito traduntur, componi non poffunt cum vniuerfali, qua vfus eft auctoritate apud Athenienfes, cum ftrenua, quam tantopere exercuit, contra volupta-

Obfcoenitas Cynicorum.

d) De C. D. L. XIV. c. 20.
e) Lib. VI. f. 71.
f) Lib. VI. f. 52.
g) Lib. XIV. c. 35. Conf. GELLIVS L. I. c. 8.
h) Lib. XIII. p. 588.
i) Dict. T. III. art. Lais, not. N.

luptates pugna, cum laudibus viri diuini et legati Dei, quas ei veteres vnanimi ore tribuunt. Et vero videtur admodum simile, excogitatam fuisse istam calumniam ab iis, quos nimia mordacitate et voluptatum reprehensione laeserat et in se armauerat Diogenes. Quod eo facilius fieri potuit, quo magis naturalia, id est, quae ad naturae necessitatem pertinebant, qualia sunt, edere, bibere, somnum capere, ventrem vel vesicam exonerare, non esse turpia, crederet, quia honestatem intrinsecam non haberent, in quibus eum valde indifferentem fuisse, facile Laërtio asserenti largimur. Haec ad imputandas actiones turpes et ab omni honestatis specie remotas adhibentes eius calumniatores, non reueriti sunt dicere, eum αἰσχρουργεῖν in conspectu hominum non erubuisse: quod in tantae integritatis viro, qualis fuit Diogenes, credi minime potest.

Facile itaque a canina impudentia morum absoluimus Diogenem, difficilius tamen a fastu animi elatioris, qui sibi in singulari et duro vitae genere, quod admiratores habebat plurimos, imitatores perpaucos, vehementer placuit, tantumque sapientiae gradum se attigisse sibi persuasit, vt dignus esset, qui toti emendandae Graeciae sufficeret [k]. Quam animi superbiam, dicacitatem et acerbitatem reprehensionum, contemtumque philosophorum sui temporis omnium [l], immo magistratuum [ll] quoque peperisse, est in confesso [m]. Quemadmodum neglecta quoque omnis decori ratio probari non potest, cum sapientia mendici nec peram nec vultum postulet. Scripsisse etiam dicitur dialogos, epistolas et tragoedias, quas tamen multi veterum non Sinopensis Diogenis esse contendunt [n], videturque cum Diogene Oenomao, circa Olymp XCIV. inter Tragicos Atheniensium claro fuisse confusus, vt accidit quoque MENAGIO [o]. Certe epistolas, quae hodie sub eius nomine feruntur, sublestae fidei esse, ex illis recte coniicitur, quae supra de epistolis philosophorum diximus [p]. De mortis tempore et genere valde inter se dissentiunt relationes veterum [q]. Obiisse Corinthi annos natum circiter XC. eodem die, quo ad plures abiit Babylone Alexander Magnus, Demetrius apud LAERTIVM auctor est, eadem tradentibus PLVTARCHO [r] et SVIDA [s]. Fuit vero is, notante AELIANO [t] VI. Thargelionis Olymp CXIV. I. His vero repugnat, quod narrat LAERTIVS [u]. Cratero precante, vt ad se veniret, respondisse, malle se Athenis salem lingere, quam apud Craterum frui mensa magnifice instructa: haec enim innuunt, Diogenem post Alexandri M. mortem viuum superfuisse, cum Craterus

k) AELIAN. L. III. c. 29.

l) Euclidis scholam vocabat χολήν, bilem, Platonis διατριβήν, κατατριβήν, Dionysiaca certamina miracula stultorum, oratores turbae ministros LAERT. L. VI. s. 24. qua ratione Aristippum et Platonem exagitauerit, supra dictum est. vid s. 25.

ll) Videns magistratus, hieromemnonas dictos, furem, qui ex aerario phialam surripuerat, ducere, dixit: magni fures paruum ducunt. ib. s. 45.

m) Exprobrauit hunc fastum ei Plato ib. s. 26. 41. conf. FONTENELLE dial. des morts p. 175. FRID. MENZIVS diss. de fastu philosophorum virtutis colore infucato in imagine Diogenis Cynici Lips. 1712. cl. STOLL. Hist. phil. moral. §. LXXVI. p. 103.

n) LAERT. s. 80.

o) Ad l. c. Laërt. conf. FABR. Bibl. Gr. Vol. I. pag. 418.

p) Conf. MENAG. l. c.

q) Eas collegit LAERT. s. 79. seq.

r) In Sympoliac. L. VIII. 1. T. III. p. m. 272.

s) In Diogene T. I. p. 529.

t) Lib. II. c. 25.

u) s. 57.

terus cum rege vsque ad eius mortem vixerit. Cui tamen difficultati medicina facilis adhiberi potest, hanc quoque traditionem inter eas numerando, quae praeter rem Diogeni tributae sunt, ab aliis forte philosophis profectae, quas sine iudicii discrimine more suo consarcinauit Laertius [x], vnde tempus mortis dictum veritati congruere non dubitamus. Maius vero dissidium est de genere mortis, quod varie referunt veteres. Eubilides [y] apud Xeniadem consenuisse ait, atque functum vita a filiis eius fuisse sepultum, et notabile est, quod Xeniadi roganti, quomodo se mortuum componi vellet? respondisse dicitur, apud LAERTIVM [z]. Alii praecepisse volunt, vt in stercoretum ad fratres canes proiiceretur, quod scomma a calumniatoribus eius sine dubio profectum est. AELIANVS [a] morbo lethali afflictum de ponte se deiecisse ait, qui prope gymnasium erat, custodi vero mandasse, vt vbi exspirasset, in Ilissum eum abiiceret; verum morbo lethali correpto tantum virium fuisse intelligi vix potest. Sunt qui eum, cum bouis crudum pedem comedisset, colica obiisse dicant; illi vero non recordati sunt, Diogenem a carnibus crudis mature abstinuisse, quas stomachi imbecillitas non ferebat [b]. Alii in itinere ad certamen Olympiae febri correptum, accubuisse in crepidine viae, et eliso gutture elusisse febrem perhibent. Familiares autem eius, referente Antisthene apud LAERTIVM [c], eam maxime probabant narrationem, qua animam reprimendo spiritum reddidisse dicitur; in Craneo enim pallio obuolutum inuenientes, deprehendisse mortuum. De sepultura magna inter amicos coorta dissensione, magistratus iussu, iuxta portam, qua in Isthmum itur, sepultus est, tumulo columna imposita ex Pario marmore cum cane. Statuis quoque posthaec aeneis ciues eum honorarunt [d]. Plurimos apud veteres memorari Diogenes supra iam obseruauimus [e], nostrum patria et vitae ac sectae ratio a reliquis facile distinguit.

§. VI. Philosophiae aliquod systema Diogenes non reliquit; sed praeceptoris more magis de virtutis actione quam contemplatione sollicitus fuit. Quas vero ad illam promouendam regulas commendauerit, ex his intelligendum est [f]: *Praecepta moralia Diogenis.*

I. Duplicem esse exercitationem, alteram animi, corporis alteram. Priori genere diligenter defunctis exoriri frequentia phantasmata ad virtutis opera perficienda. Alteram vero sine altera imperfectam esse, cum in corpore pariter atque animo bonus habitus (εὐεξία) et robur virium confirmata requirantur. Exemplo id mechanicarum aliarumque constare artium, athletarum et musicorum.

 II.

x) Plurimos anachronismos et contradictiones historicas in Diogenis historia esse, monuit etiam BAYLE l. c.

y) Eubulum vocat LAERT. §. 30.

z) ib. facie sc. solum premente, fore enim breui, vt inferiora sursum vertantur, quod ad Macedonum regnum trahit LAERTIVS: nos ex Diogeni affictis fuisse suspicamur.

a) Lib. VIII. c. 14.

b) LAERT. §. 76. 77.

c) ibid. HIERON. ad Iouin. L. II. conf. BAYLE qui plura sibi contradicentia notat.

d) ibid. §. 77.

e) In Diogene Apolloniate. Conf. LAERT. §. 81. et MENAG. ad h. l. Alium Diogenem Cynicum Vespasiani nobis aetas suggeret.

f) LAERT. L. VI. §. 71 seq.

II. Facile vero virtutem parari poſſe exercitio.

III. Nihil in vita abſque exercitatione perfici poſſe, eam vero nihil non vincere poſſe. Homines vero, qui labores ſuſcipere debebant naturae conuenientes, et felicitatem promouentes, ſtulta ratione inutilibus vacantes ſua culpa et dementia infelices eſſe.

IV. Ipſum itaque voluptatis contemtum conſuetudine et exercitatione iucundiſſimum fieri.

V. Plus naturae, quam legi tribuendum eſſe.

VI. Omnia ſapientum eſſe, tanquam amicorum Dei, quibus cum diis communia ſunt omnia.

VII. Sine lege ciuitatis conſtitutionem non dari; ſine republica bene conſtituta vero nullum vſum eſſe ciuitatis. Sine lege vero nullum vſum eſſe conſtitutionis reipublicae. Ciuitatem et rempublicam, idem eſſe, adeoque eius conſtitutionem ſine lege non eſſe [g].

VIII. Nobilitatem et gloriam contemnendam eſſe, eſſe enim ornamenta malitiae atque integumenta.

IX. Solam rectam ciuitatem mundi eſſe. Aliter hoc accepit STANLEIVS[h], qui tranſtulit: ſolum popularem ſtatum reipublicae honore dignum eſſe, ſed praeter mentem Diogenis, qui omnem nobilitatis et titulorum praerogatiuam cum malis artibus acquiri cerneret, ſtatum mundi ſiue ſocietatis potius humanae naturalem laudauit, vbi pares omnes ſunt, excellit, qui virtute alios antecellit.

X. Muſicam, aſtronomiam, geometriam nihil ad virtutis vſum valere [i].

XI. Philoſophiae finem eſſe paſſiones animi et cupiditates vincere [k].

XII. Ex philoſophia hoc lucrum oriri, vt ad omnem fortunam parati ſimus [l].

XIII. Stultos eſſe, qui virtutem docerent, et laudarent, eam vero non ſequerentur.

XIV. Mulieres communes eſſe oportere, et nuptiarum vanum nomen eſſe, liberos etiam communes eſſe oportere. Valde ſuſpecta haec ſunt, et tributam ei praeter rem indifferentiam actionum moralium ſupponunt, quam tamen ei non placuiſſe, ſupra oſtendimus.

XV. Non inhoneſtum eſſe, ex templo aliquid ſumere, multo minus impium carnibus humanis vel ferinis veſci. Nempe omnia in omnibus eſſe, ſeque inuicem permeare, e. g. panem eſſe in carne, hanc in aliis, pane et carne per poros tranſpirantibus. Haec ex tragoedia Diogeni adſcripta, dubiae fidei eſſe [m], ipſe monet Laërtius, nosque ſupra diximus, eum a talibus abhorruiſſe [n].

XVI.

g) Verba LAERTII obſcura ſunt, in quibus mendum ſuſpicantur STEPHANVS et OLEAR. ad STANLEIVM p. 520. Nos textum Graecum ſecuti ſumus ita, vt ratiocinium ſenſum clarum funderet. Paulo aliter Stanleius, et obſcurius interpres Laërtii.

h) l. c. p. 520.

i) LAERT. L. VI. ſ. 73.

k) Multa in hanc rem apud DIONEM Orat. VI. VII. VIII.

l) LAERT. l. c.

m) Philiſci potius vel Paſiphontis eſſe monet.

n) Inutiles enim ſtatuebat ſpeculationes phyſicas, vid. LAERT. ſ. 28.

XVI. Animalia irrationalia, rationis et aëris partem percipere, sed vel ob craſſitiem, vel ob abundantiam humorum neque intelligere, neque ſentire, ac fere affecta eſſe eo modo, quo ſunt inſanientes, qui dementis exiuerunt poteſtate. Ita quidem de Diogene PLVTARCHVS [o], quem de Diogene Cynico intelligit IACOBVS RONDELLVS in erudita obſeruatione, quam debemus P. BAYLIO [p]. Is eadem in ſententia haeſiſſe Diogenem Cynicum, qua poſt Antonium Pereiram, medicum Hiſpanum, Renatus Carteſius fuit, bruta eſſe machinas rationis et ſenſus expertes contendens, conuenire haec ſyſtemati Cynico putat, non morali tantum, ſed et naturali. Eſſe enim iuxta hoc ſubſtantias vel completas vel incompletas; illas ex natura ſua, has ex participatione vel imitatione tales. Has duplicis generis eſſe, quarum illud imitetur ſpiritus, mouentes ſe linea circulari, hoc animam, mouentem ſe linea recta; motum vero circularem eſſe corporum coeleſtium, et imprimis circuli lactei, vnde paſſiones oriri veteribus placuerit: motum rectilinearem eſſe verſus terram; hanc cum ſequantur beſtiae, animae paſſiones in iis non eſſe iuxta Diogenem, nec habere vllam diuinorum corporum ſimilitudinem, ſed hebeſcere animae vſum denſitate corporis. In morali vero philoſophia cum animum a perturbatione omni paſſionum vacuum, et ſenſus fere omnis expertem pro fine conſtituerit non philoſophiae tantum, ſed ipſius naturae, veriſimile eſſe, beſtiarum paſſionibus et ſenſu vacuarum exemplum illum ſibi propoſuiſſe. Bene vero nobiſcum egiſſet doctiſſimus Rondellus, in veterum quidem philoſophorum hiſtoria verſatiſſimus, ſed coniecturis audentior, ſi alium nobis explicationis ab ingenio et doctrina non deſtitutae teſtem dediſſet, quam MACROBIVM [q], hominem ſyncretiſmo Platonico Ariſtotelico corruptum, qui explicationem hanc Platonicam de origine animae ſententiam cum Ariſtotelica miſere coniungentem, vel confundentem potius peperit, quaeque adeo nec Platonica, nec Ariſtotelica, multo minus Cynica eſt. Diogeni enim Cynico Platonicam philoſophiam placuiſſe, nec illud, quod adducit Rondellus, Tiberiani probat: *Diogenem haereditatem omnem Platonis inuadentem, nihil ibi plus aurea lingua, inueniſſe*, nec cum Laërtio conſpirat, qui, riſiſſe phyſiologiam Platonis Diogenem, teſtatur. Nec quae veteres vnanimiter referunt, poſthabuiſſe Cynicos ſpeculationes phyſicas, cum his conueniunt, quae miram ſubtilitatem ingenii, tantopere Diogeni inuiſam, redolent. Non itaque de Diogene Cynico, ſed de Apolloniate Plutarchi verba intelligenda eſſe, nemo dubitauerit [r], qui Ionicae ſectae, cui ille adhaeſit, placita de anima ſupra capite primo huius libri enarrata, expenderit. Is enim cum animam, vti omnia alia quae ſunt, ex aëre formatam eſſe ſtatueret, vt Ariſtotelis teſtimonio ſupra probauimus, non aliam rationem differentiae inter animas brutorum irrationales et rationales hominum

o) De placit. philoſ. L. V. c. 20.
p) Dict. T. III. art. Pereira not. C. p. 650 ſeqq.
q) Somn. Scipion. L. I. c. 12.
r) Melius haec quoque reſpondent ordini a Plutarcho obſeruato.

minum afferre potuit, quam, impedire corporis dispositionem et crassitiem atque abundantiam humorum, quo minus aërium principium, quod animam constituit, vsum habere, et exserere se queat. Quae quia principiis Ionicis consentanea sunt, supra [s] ad Diogenem Apolloniatem, physicum retulimus. Differtque haec sententia a Cartesii hypothesi, qui animam sensitiuam inesse brutis negauit, cui tantum operationem denegauit Diogenes. Verum haec alieni loci sunt.

Onesicritus aliique discipuli Diogenis. §. VII. Dura vero licet et aduersa sensui atque opinioni, quae homines plerumque tenere solet, fuerit Diogenis philosophandi ratio, nec is more praeceptoris discipulos requireret, tanta tamen, teste LAERTIO [t], vis ei dicendi et persuadendi fuit, vt, cum ONESICRITVS quidam Aeginensis Athenas alterum ex filiis suis mitteret, Diogenem is audiens, apud eum remaneret: et cum misisset fratrem eius, maiorem natu, Philiscum, et ipse detineretur, tandem vero et pater adueniret, et sermonum Diogenis illecebris captus cum eo philosopharetur [u]. Audiuit eum etiam Phocion, cognomento bonus, et Stilpo Megarensis, et alii viri politici. Et Onesicritum quidem, quem Aeginensem diximus, Demetrius vero Astypalensem facit [x], etiamsi Cynica philosophia, et masculo dicendi genere Diogenis caperetur, nomen tamen sectae Cynicae, quae vitae magis institutum, quam systema aliquod philosophiae, tradebat non dedisse, ex eo patet, quod castra Alexandri secutus, ad Indiam vsque cum eo penetrauerit, nauis regiae gubernator [y]: qualia munera fugiebat vita Cynica. Disputauisse hunc Onesicritum cum Indorum gymnosophistis, et adduxisse Calanum ad Alexandrum Magnum, superiori libro iam tradidimus; nugasque agit LVCIANVS [z], qui cum eo in ignem se coniecisse et viuicomburio vitam finiuisse ait, Peregrino similem. Inter historicos vero Alexandri locum obtinuisse, aliunde notum est [a]. Pressius vero Onesicrito Diogenis institutum Monimus et Crates secuti sunt.

Monimus. §. VIII. MONIMVS Syracusanus fuit, famulus initio Corinthii trapezitae, qui hac occasione Diogenis discipulus factus est. Multoties scilicet ad hunc Monimi dominum veniebat Xeniades, quem Diogenem emisse, manuque missum filiis erudiendis et rei domesticae administrandae praefecisse, supra diximus: qui cum serui ingenium, doctrinam, mores valde commendaret, cupido incessit Monimum, Diogenem audiendi. Cuius eloquentiae vi captus, cum consilium cepisset, se Diogeni in disciplinam tradendi, et seruilis conditio obstaret, furere se simulauit, omnemque de mensa heri pecuniam deturbauit; qua ratione cum manumissionem obtinuisset, ad Diogenem se contulit, eiusque suasu Cratetem quoque audiuit

s) Cap. I. §. 21.

t) Lib. VI. s. 76 seqq.

u) SVIDAS in Philiscus T. III. p. 603. qui vero textum Laërtii corrupit, et quae ad Diogenem referenda erant, ad Philiscum retulit, quod praetermisit KVSTERVS.

x) LAERT. L. VI. s. 84. AELIAN. de animal. L. XVI. 39. PALLADIVS de Brachm. p. 39. PLVT. in Alexandro T. V. p. m. 495.

y) Citati, ARRIANVS de exped. Alex. L. VII. p. 149.

z) In Peregrino T. IV. p. m. 289.

a) Conf. VOSS. de histor. Gr. L. I. c. 10. p. 60. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 223 seqq.

diuit et fectae Cynicae alios, qui domino eius, furere ipfum, nec effe fatis mentis compotem perfuadere non definebant, vt ita liberius philofopharetur. Laudauit eum Menander, tanquam virum fapientem, doctum et difertum, licet contemtiorem atque humilem, qui gloriae ftudium fortiter neglexit, magnoque animo Cynifmi duritiem pertulit, a Cynicis vero moribus diuerfus nec fcurra nec fordidus fuit [b]. Scripfit nonnulla, quae ludicra prima fronte vifa, fenfus continebant reconditos, ex quibus memorantur *de appetitionibus* libri duo et *protrepticus;* quem morem feruaffe Cynicos omnes, auctor libri *de interpretatione* ait, vt ridicula praecepti vicem fubirent, admonitionis et fententiae, quoniam vt ait HORATIVS:

- - - ridiculum acri
Fortius et melius magnas plerumque fecat res.

§. IX. Memorabilis vero fententia eft, quam de Monimo referunt veteres, dixiffe, vt id Menandri verbis exprimamus: *Monimi decretum philofophicum de cognitione intellectus.*

Τὸ ὑποληφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν.

Cuius fententiae meminerunt ANTONINVS [c] atque SEXTVS EMPIRICVS, quorum ille: *Ea quae a Monimo dicta funt docere, in opinione fita effe omnia, horum autem vtilitatem comparere, fi quis, quae feftiue ab illo fcripta funt* (modum fcribendi ludicrum de feriis intelligit) *quatenus veritatem habent patrocinantem admiferit.* Clarius SEXTVS, poftquam Monimum inter eos retuliffet, qui criterium veritatis fuftulerunt, ait [d]: *Anaxarchum ac Monimum, affimilaffe res fcenae imagini, et exiftimaffe, eas effe fimiles iis, quae incurrunt in fomno et furore.* Et paulo infra [e]: *Monimus Cynicus dixit, omnia effe typhum, fiue opinionem inflatam, de iis, quae non funt, ac fi fint.* Qua fententia recte ex veteribus laudati et ex recentioribus GATAKERVS [f], MENAGIVS [g] et FABRICIVS [h] obferuant, praelufiffe Monimum Scepticis, idem tenentibus, et inanem hominum opinionem, vera fe videre credentium, quae talia non fint, caftigauiffe. Cum vero hoc dogma a Diogene didiciffe non legatur, non inepte quaeritur, quomodo ad id delatus fuerit Monimus? Et refert quidem SEXTVS [i]: *dixiffe Xeniadem Corinthium, omnia effe falfa, et omnem phantafiam, et omnem opinionem effe fallacem, et ex non ente fieri, quicquid nafcitur, et quicquid corrumpitur in nonens interire.* Qui Xeniades Corinthius, fi idem qui Diogenis herus, fuiffet, facile inde intelligeretur, ex quo fonte hanc affertionem Monimus haufcrit. Verum Xeniadem hunc a Diogenis hero diuerfum

b) Sequimur emendationem H. GROT. in notis ad Excerpta ex Tragicis p. 727. qui Menandri verfus ita expreffit:

Fuit olim Monimus fane philofophus,
Sed ignobilior. Pera huic vna non erat,
At enim vero tres. Is caninum habitum ferens
Nihil dicebat fimile iftis fententiis,
Puta, te ipfum nofce, quaeque coacta eiusmodi
Sed nec mendicans quicquam, nec forde obfitus
Non conftat, inquit, ea de re, quae fumitur,

c) De fe ipfo L. II. §. 15.
d) Adu. mathem. L. VII. f. 87.
e) L. VIII f. 7.
f) Ad l. c. ANTONINI p. m. 73.
g) Ad LAERT. l. VI. f. 83.
h) Ad SEXTI l. c.
i) l. c. L. VII. f. 53.

uersum eoque multum antiquiorem esse, ex eo recte demonstratur, quod teste SEXTO[k] eius Democritus, meminerit. Cum tamen hoc ἀκαταληψίας dogma Corinthiis iam ante Monimi tempora notum fuerit, a vero non prorsus abludit, Monimum in Xeniadis vel Democriti libros incidisse, cum haec Corinthi audiuisset, et inde in philosophiam suam, cui ad contemnendam et eiiciendam hominum superbiam egregie inseruiebat, transtulisse. Xeniades vero ex Zenonis Eleatae vel Xenophanis philosophia didicisse videtur, nec aliud dicit, quam quod veterum plerique, et inter hos Eleatica imprimis schola asseruerunt, res omnes ex materia constantes fluere, nec materiam semper mutabilem entis nomine dignam esse; non esse enim re ipsa quicquam, sed in momento mutari, et fieri semper aliud ex alio, ex quibus per se sequitur, vanam esse hominum de certis rerum essentiis opinionem: id quod Pythagoram et Platonem abduxit, vt materiae aeterna principia, numeros et ideas adiungerent. Cauendum tamen, ne Eleaticos, Xeniadem, Monimum, ex nonente fieri omnia inter creationis ex nihilo assertores numeremus; nonens enim hic non enti sensu generaliori sumto, sed substantiae per se subsistenti opponitur[l].

Crates.

§. X. Nobilissimus vero post Diogenem Cynicorum fuit CRATES Thebanus[m], Ascondi filius Thebanus, nobili genere ortus, cui parens praeter sanguinis nobilitatem magnas opes reliquerat[n], quos tamen fortunae fauores, qui plerumque seruitutem animis contrahunt, libero reiecit animo, et tranquillae inter paucas et pauperes fortunae circumstantias vitae desiderio captus ad Cynicam sectam se contulit. Occasionem varie narrant veteres[o]. Antisthenes in *successionibus* tradit, cum in quadam tragoedia cerneret Telephum sportulam tenentem reliquoque habitu vilem; ad Cynicam sectam se contulisse, venditoque patrimonio, cum ducenta fere talenta ex eo collegisset, diuisisse ciuibus. Diocle vero auctore, agros suos pecoribus pascendis permisisse, et quicquid pecuniae haberet, in mare proiecisse[p]; quosdam vero ex propinquis ab eo vitae instituto illum reuocantes verberibus abegisse. Aliter Demetrius Magnesius ait; pecuniam cum apud trapezitam deposuisse, ea conditione, vt si quos filios relinqueret, nulla eruditione conspicuos, vulgique vitam agentes, iis pecuniam redderet: sin philosophiam amplecterentur, populo diuideret, philosophos enim pecunia opus non habere. Relicta itaque patria, in qua Brysonem

k) l. c.

l) Haeret de eo GASSENDVS Phys. sect. I. L. III. c. 1. T. I. Opp. p. 232. Recte vero ex numero eorum, qui creationem ex nihilo statuunt, Xeniadem eiiciunt FABR. ad l. c. SEXTI, et MOSHEMIVS diss. de creatione ex nihilo §. XII. inserta CVDW. Systemati intell. p. 970 seqq.

m) Vitam eius, teste LAMPRIA de scriptis patris, PLVT. scripsit, quae tamen hodie desideratur. Quaedam satis confuse collegit LAERTIVS L. VI. §. 85 seqq. SVIDAS in Crates T. II. p. 370.

n) ibid. §. 87. qui CC. talenta narrat. PLVTARCHVS de vit. aer. al. T. II. p. m. 437. octo tantum numerat.

o) LAERT. l. c. APVLEIVS apolog. p. m. 202. florid. p. 355. PLVT. l. c. ORIG. contra Cels. L. II. SIMPLIC. ad Epict. enchir. c. 10.

p) Culpabat ideo Cratetem Apollonius, quod nec hominibus nec pecoribus profuisset. PHILOSTRATVS vit. Apoll. L. I. c. 13. STANLEIVS Hist. phil. P. VI. p. 537. vel interpres potius ad Cratetem retulit, quod de Anaxagora dixit Apollonius.

fonem [q] antea audiuit ad Diogenem fecessit, et constantissime illi adhaesit, magnoque animo Cynicae vitae institutum secutus est. Externo enim vultui natura inuenusto, decori negligens, Cynicae vitae pauperiem et forditiem adiecit. Erat enim facie turpis, auctus gibbere, et senex incuruus incedebat [r], baculum sumebat et peram, tantumque externi ornatus mundique erat incurius, vt idem sibi videretur, siue sindone ornaretur, quo aliquando incedens ab aedilibus Atheniensium reprehensus est [s], siue pellem ouis pallio assutam haberet, siue rideretur [t]. Didicerat enim a Diogene, ad haec omnia aequalem et immotum seruare animum. Tanta vero patientia fuit, vt cum Thebis, alii Corinthi factum esse dicunt, a principe gymnasii flagris caesus esset, pedibusque praeterea traheretur, rideret, et iocaretur: quod et a citharoedo quodam verberibus male habitus fecit [u]. Animo vero non molesto et subtristi, vt solebat Diogenes, sed iucundo semper vsus vitam tanquam festiuitatem quandam, vt ait PLVTARCHVS [x] per risum et iocum, exigebat, qua ratione etiam, licet quoscunque carperet, gratus tamen et acceptus omnibus extitit, vbique locorum libenter et cum gratia admissus: quapropter, cum vbique honorifice exciperetur, *ostiorum apertor* dictus est [y], quod nomen ideo accepisse PLVTARCHVS [z] refert, quod iocose et iucunde et honestis vtendo nominibus reprehenderet. Ex quo tanta ei enata est auctoritas, vt, teste APVLEIO [a], *lar familiaris apud homines aetatis suae Athenis coleretur, nulla domus ei vnquam clausa esset, nec esset patrisfamilias tam absconditum secretum, quin eo tempestiue Crates interueniret, litium omnium et iurgiorum inter propinquos disceptator et arbiter.* Qua ille auctoritate ita vsus est, vt Herculis instar, quem Cynici sequebantur, aduersum iracundiam et inuidiam, auaritiam atque libidinem, caeteraque animi humani monstra et flagitia, pugnaret, eas omnes pestes mentibus exigeret, familias purgaret, malitiam perdomaret, ipse quoque vt Hercules seminudus, et claua insignis et Thebis oriundus [b]. Qua in re ad magistri imitationem maxima libertate vsus est, qua nec Alexandro M. pepercisse dicitur [c]. Feminarum etiam, quae pudicitiam prostituerant, acerbissimus erat insectator [d], quas, vt omnes vitiorum sectatores, acutis dictis, et sententiis argutis reprehendebat; merenturque legi, quae

q) Fuit is Achaeus philosophus, LAERT. et SVID. l. c. quem ideo inter Cynicos retulit FABRICIVS Bibl Graec. Vol II, p. 361. incertum vero, annon Crates eum audiuerit, antequam Cynismo nomen dedisset. conf. IONSIVS L. II. p. 118.

r) LAERT. L. VI. f. 90. 91. 93. APVLEIVS l. c. p. m. 355.

s) IDEM f. 90. videtur vero hoc ioci magis et reprehensionis quam ornatus causa fecisse, vt philosophos, imprimis Peripateticos ambitiose se vestientes pungeret.

t) ibid.

u) LAERT. L. VI. f. 89. alii aliis tribuunt, vid. MENAG. ad h. l. Ita enim accidit Cynicis, vt omnium philosophorum ludicra dicta, ioci atque sales illis, tanquam scurris Graeciae publicis tribuerentur.

x) PLVT. de tranq. animi T. II. p. m. 252.

y) LAERT. L. VI. f. 86. 98.

z) Symposiac. II. T. III. p. m. 150.

a) l. c.

b) ibid.

c) LAERT. L. 6. f. 93. Quod si verum est, Cynicum eius fastum prodit: parum tamen vrbanitati Cratetis laudatae conuenit.

d) ib. f. 90.

quae collegit LAERTIVS [e] eius apophthegmata, quae ingenii amoenitatem et egregiam disciplinam moralem spirant. Vxorem habuit Hipparchiam, de qua in sequentibus dicemus, non vitae tantum, sed et Cynismi sociam, filias vero discipulis locauit. Scripsit *epistolas*, quibus egregiam, teste LAERTIO [f], stilo plane Platonico philosophiam complexus est: quae tamen perierunt [g], Tragoedias quoque grauitate sententiarum commendatissimas elaborasse dicitur LAERTIO, qui fragmenta exhibet, quaedam, licet dubium sit, annon alterius Cratetis tragoedi fuerint [h]. Floruit Olymp. CXIII. et distingui debet ab aliis huius nominis, et Cratete Academico, de quo supra actum.

Hipparchia. §. XI. Vxorem, vti diximus, Crates duxit Hipparchiam, inter mulieres philosophantes celeberrimam, Marona Thraciae vrbe, ortam. Quam qua ratione duxerit, dignum narratu est [i]. Erat illa genere et diuitiis potens, et a multis et magnis procis petebatur: illa vero Cratetis amore ita capiebatur, vt parentibus minaretur, mori se velle, nisi huic in matrimonium tradatur. Cratetem itaque adibant, rogantes, vt ipse ei amorem hunc sui ex animo euelleret. Quod cum is verbis diu frustra tentauisset, paupertate et deformitate sua eam deterreri posse, ratus, interscapulium retexit: quod erat aucto gibbere, peramque cum baculo et pallium humi posuit, eam sibi supellectilem esse puellae professus, eamque formam, quam viderat: proinde sedulo consuleret, ne post querela eam caperet. Enim vero Hipparchia conditionem accepit: et iam dudum sibi prouisum satis, et satis consultum respondit, neque ditiorem maritum, neque formosiorem vspiam gentium posse inuenire. Cynicam itaque vitam elegit, tunicaque abiecta pallium duplicatum sumsit [k], et vitam cum eo in coniugio egit, liberis quoque foecundam, vti in antecedentibus diximus. Addunt, praeter LAERTIVM [l], SEXTVS EMPIRICVS [ll], APVLEIVS [m], et ex Doctoribus ecclesiae THEODORITVS [n], CLEMENS ALEXANDRINVS [o] atque LACTANTIVS [p], quam primum se Crateti dedisset, duxisse eam Cynicum in porticum, ibique in loco celebri coram luce clarissima accubuisse, coramque virginem imminuturum fuisse, paratam pari constantia, ni Zeno procinctu palliastri a circumstantis coronae obtutu magistrum in secreto defendisset. Quae si vera essent, validum iis argumentum exhiberent, qui Cynicos omnem decori honestatisque rationem exuisse clamant. Verum dubi-

e) l. c. et STANLEIVS p. 537 seqq. qui alia quoque collegit.

f) ib. §. 98.

g) Quae enim hodie supersunt, editae cum Heracliti et Diogenis epistolis Basil. 1601. 8. sine dubio suppositiciae sunt, vt reliquae philosophis tributae. Quod quia agnoscit cel. STOLLIVS Hist. liter. P. II. c. 1. §. 41. merito miramur, eum in Hist. phil. moral. gent. §. LXXXI. p. 115. ex istis epistolis syllogen dogmatum Cratetis moralium exhibuisse.

h) vid. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 642. conf. p. 419. MENAG. ad l. c. LAERTII.

i) LAERT. L. VI. §. 96. APVLEIVS l. c.

k) Recte itaque monuit LAVR. CRASSVS Hipparchiam sumta veste virili secutam fuisse Cratetem, quod ei exprobrabat Theodorus Atheus. Quem perperam ideo notat BAYLE Dict. T. II. art. Hipparchie not. F.

l) LAERT. loc. cit.

ll) Pyrrh. hyp. L. I. c. 14. L. III. c. 24.

m) l. c.

n) De cur. Graec. affect. serm. XII.

o) Stromat. L. IV.

p) L. III. c. 15.

dubitari ea de re non tantum poteſt, ſed et debet. Iisdem enim argumentis, quibus fabulas de Diogene ſupra deteximus, ſuſpecta fit narratiuncula. Non teſtes coaeui, ſed longo a Cratetis tempore interuallo remoti; ſilentes propiores, etiam vbi ſingulare et inuſitatum exemplum fas erat adduci; res ipſa tota contraria ſpectatiſſimae tantaque veneratione cultae virtuti Cratetis, quae non omne tantum quod inhoneſtum eſſet, reprehendebat, ſed et libidinem et impuritatem vatiniano proſequebatur odio. Nec perſuaderi poteſt attentis ad Cratetis hiſtoriam lectoribus, virum conſtantiae laude inter diuinos homines relatum, contraria ſuis dogmatibus coniugi ſuaſiſſe; ita vero docebat [q]: ornare mulierem id, quod honeſtiorem eam faciat; talem autem praeſtare non aurum, non ſmaragdum, non coccum, ſed quaecunque grauitatis, moderationis et pudoris eam induant facie. Haec cum feminis commendaret Crates, in quem tanquam virtutis doctorem intuebatur Hipparchia, qui potuit pudorem, quem ſupra omnia mulieres difficillime ponunt [r], ita abiicere omnem, vt publice cum ſponſo congrederetur? Confirmat haec admodum ſilentium Epicteti, Athenaei atque Luciani itemque Stoicorum. Epictetus, qui coelibem vitam Cynico commendauerat, obiectum ſibi Cratetis coniugium repellens, ſingularem quidem eam rem eſſe ait, et ſingularem mulierem, quae alter Crates eſſet; nihil vero de nuptiis his dicit, dicturus, vt incommoda earum oſtenderet, ſi res ita ſe habuiſſet [s], Athenaeus vero et Lucianus, qui tanta diligentia philoſophorum opprobria congeſſerunt, num tacuiſſent infandam proteruiam, ſi id veriſimili argumento obiicere Cynicis fuiſſent auſi? quorum tamen vterque Cratetis ſaepius meminit. Nec ratio dari poteſt, cur Stoici, eorumque conditor, Zeno tanta admiratione proſecuti ſint Cratetem, ſi proſcripto omni pudore ita vixiſſet. Non dubitamus itaque hanc quoque hiſtoriolam inter fabellas referre, quibus vulgus aures ſolent paſci, quaeque ideo excogitatae fuere, vt vel Sophiſtae occaſionem haberent, ſplendide de Cratete fingendi, vel philoſophomaſtiges, mentiendi. Omitti itaque potuiſſent, quae vel PETITVS et BARLAEVS in has nuptias luſere, vel dixit P. BAYLIVS [t]. Etſi vero impudentiae litauiſſe probabile non eſt, veriſimile tamen eſt, contra morem Graecorum Hipparchiam conuiuiis interfuiſſe [u]. Qua occaſione Theodorum Atheum, quocum diſputauerat, eam riſui ceterorum expoſuiſſe, ſupra diximus. Vtrum ſcripſerit aliquid, incertum eſt, licet id tradat SVIDAS, malus veterum, imprimis LAERTII conſarcinator [x].

§. XII. Hipparchiae frater fuit METROCLES, et ipſe diſcipulus Cratetis [y]. Is initio Theophraſtum audiuit, et Xenocratem quoque [z], poſtea *Metrocles.*

VVV VV 2 ad

q) STOBAEVS ſerm CXLIII. p. 662.
r) Notat hoc MENAGIVS Hiſt. philoſ. mul. §. 63. qui vel hoc argumento motus de narrationis veritate dubitare debuiſſet.
s) ARRIAN. diſſ. Epictet. L. III. diſſ. 22.
t) Dict. T. II. art. Hipparchia not. C. D.
u) LAERT. ſ. 79.
x) Conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 363.
y) LAERT. L. VI. ſ. 94.
z) STOBAEVS ſerm. CCXXXVII. p. 778. ex Teletis epitome de comparat. diuit. et paupertatis.

ad Cratetem delatus est. Pusillo vero timidoque fuit animo, adeo, vt in Academia philosophiae operam nauans, timeret, ne fame ipsi sit pereundum, licet affatim ei res familiaris suppeditaret, vnde commode viueret [a]. Fame quoque se enecasset, cum aliquando inter recitandum crepitus ventris eum interpellasset, pudore atque dolore animi suppressus, nisi eum Crates primo verbis, postea verberibus frustra consumtis, exemplo reuocasset [b]. Eius vero institutione ita mutatus est, vt cum antea ne se quidem alere posse confideret, licet necessaria ei suppeterent, alium tamen postea alere auderet, quamuis nihil amplius ei domo suppeditaretur [c]. Vitam vero Cynicam ducens, hieme inter oues, aestate in vestibulis templorum dormiens, prouocauit ad certamen de felicitate Persarum regem Babylone hiemantem, et aestiuo tempore in Media degentem [d]. Libros vero suos ipse combussit, somnia et nugas sua esse existimans, quod et dictatis Theophrasti fecisse dicitur [e]: quod argumento est, parum eum scientiis tribuisse, vitamque magis Cynicam, quam disciplinam philosophicam adamasse. Moderatum tamen sapit animum, quod tradidisse, auctor est LAERTIVS [f]. Res alias pecunia comparari, vt domum; alias tempore et diligentia, vt disciplinas liberales; diuitias vero nocere, nisi quis recte vtatur. Obiit senex, se ipsum suffocando. Discipulos Theombrotum habuit et Cleomenem. Theombroti auditor fuit Demetrius Alexandrinus, Cleomenis Timarchus Alexandrinus et Echecles Ephesius, qui etiam Theombrotum fuit secutus: Echecles discipulum habuit Menedemum.

Menedemus. §. XIII. In MENEDEMO, Coloti Lampsaceni [ff] discipulo, vita Cynica degenerauit in furorem. Is enim, teste Hippoboto [g], eo vsque superstitionis peruenerat, vt sumto habitu furiae, circumcursitaret, dicens, speculatorem se ab inferis aduenisse iis, qui peccant, vt ad inferos redux, ea quae vidisset, inferorum diis renuntiaret. Veste itaque pulla, tunica talari, astricta puniceo balteo, pileo Arcadico capiti imposito, cui intexta erant elementa duodecim: cothurnis tragicis, barba prolixa, virga in manu fraxinea incedebat. Narrat haec quoque SVIDAS [h], et totidem quidem verbis, quibus Laërtius, sed Menippo tribuit, sine dubio vel propria festinatione vel ex scriptorum, quos adhibebat, vt saepius ei accidit, deceptus incuria. Discipulum et familiarem habuit Ctesibium, Chalcidensem, sanguine sibi iunctum; hominem ingenii festiui et ad iocos atque sales argutos nati, qui ea elegantia et iucunditate disserendi liberum sibi ad coenas diuitum aditum para-

a) ibid.
b) LAERT. l. c. quod exemplum est, Cynici qua ratione naturalia non esse turpia putarent. conf. MENAG. ad h. l.
c) STOBAEVS l. c. qui Cratetis de pecuniae vsu apud philosophantem sententiam quoque affert.
d) PLVTARCH. an vitios. ad infelic. sufficiat T. II p. m. 121. Eadem sententia tribuitur Diogeni Athenis hieme, Corinthi aestate degenti, vnde, quam incerti hi rumusculi sint, liquet. Rationem vero viuendi duram, quam secutus est Metrocles, idem Teles prolixe prosequitur, qui locus vitae Cynicae circumstantias valde illustrat.
e) LAERT. §. 95.
f) l. c. qui etiam sequentia habet.
ff) Non confundi debet cum Colote Epicureo.
g) LAERTIVS L. VI. §. 102.
h) In φαιός T. III. p. 589.

parauit: cuius meminit ATHENAEVS [i], ex quo discimus, eum vixisse sub rege Macedoniae Antigono.

§. XIV. MENIPPVS Sinopensis patria, ortu Phoenicius Gadarensis fuit, conditione seruus Batonis, Pontici hominis [k]. Qui cum opibus inhiaret, Thebas se contulit, libertatemque ab ea ciuitate fuit adeptus. Ibi mercatoribus pro foenore pecuniam locauit, pignore quoque accepto. Postremo mercatoria fraude omnibus bonis suis emunctus, laqueo vitam finivit. Libros eius, nisi ab aliis acceperit [l], multo risu refertos fuisse veteres testantur, imitatusque est scribendi genus σπουδογελοῖον satyris suis Varro, quas ideo Menippeas vocauit, teste GELLIO [ll]. Quem morem postea secuti sunt PETRVS CVNAEVS et IVSTVS LIPSIVS [m]. LVCIANVS autem aliquot dialogis [n] ad irridendos philosophos Menippi persona vsus est. Non confundendus vero est cum Menippo Lycio, itidem Cynico, sed Apollonii Tyanensis aetate vigente [o], de quo suo loco dicetur. Alios Menippos enumerant LAERTIVS et MENAGIVS. *Menippus.*

* *

CAPVT NONVM.

DE SECTA STOICA.

SECTIO I.

DE ZENONE EIVSQVE PHILOSOPHIA.

§. I.

Cynicae sectae propago fuit Stoica, cuius conditor Zeno Cratetis disciplina in morali philosophia formatus est. Hinc dicti Stoici tunica tantum a Cynicis distantes, vt supra dictum. Elegantius vero rem ornauit suam Zeno, et non tantum de morali philosophia sollicitus morum praecepta tradidit, sed et vniuersae philosophiae systema ex praeceptorum, quas audiuerat, doctrinis conflatum excogitauit, nouamque ita philosophandi viam aperuit, cuius historiam hoc capite exponemus. Dolemus vero *Scriptores de Stoicis.*

Vvv vv 3

i) L. I. p. 15. L. IV. p. m. 162. Debet is addi catalogo Cynicorum, quem dedit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 360. qui tamen alio loco Ctesibii Cynici meminit p. 592. not. Emendationes quasdam huius catalogi, HOZZANDI indice longe pleniori habes Act. Phil. Vol. II. p. 912 seqq.

k) LAERT. L. VI. §. 99.

l) Quidam enim Zopyri et Dionysii Colophoniorum esse, quos recenset Laërtius libros, contendunt, alii Meleagro Gadarensi, risus Cynici captatori tribuunt, vid. LAERT. L. VI. §. 100. MENAG. ad h. l. IONSIVS L. IV. p. 333. FABRICIVS l. c. p. 364.

ll) L. II. c. 18.

m) In satyris Menippeis.

n) In Icaromenippo T. I. p. m. 674. in Charonte et Menippo T. III. p. 81. in Menippo et Philonida T. III. p. 97. conf. T. IV. p. 140. qui etiam, in Diog. et Polluc. T. I. p. m. 240. prodit, vel in Craneo Corinthi, vel in Lyceo Athenis degisse. Nisi haec ipse Lucianus ei decori, quod postulabat dialogus, causa attemperauerit.

o) Ita quidem Menippum apud EVNAPIVM prooem. eundem cum nostro esse, non cum Lycio, de quo PHILOSTR. vit. Ap. II. L. IV. c. 25. putat FABRICIVS l. c. qui tamen expresse l. c. ad tempora Apollonii referatur ab Eunapio.

vero non extare Apollonii Tyrii *indicem philosophorum Zenoniorum eorundemque librorum*, quem laudat STRABO [a], et saepius citat LAERTIVS [b]; vixit enim is Ptolomaei Auletae temporibus, quibus admodum inclarescebat Stoica familia. Licet vero sibi persuaserit doctissimus IONSIVS [c], extare huius Apollonii Tyrii πίνακα τῶν ἀπὸ Ζηνῶνος φιλοσόφων, in bibliothecis Galliae et Angliae, certum tamen est, longe aliud scriptum esse, fabulamque aliquam eroticam de Apollonio quodam Tyrio rege [d]. Consulenda itaque post LAERTII diligentiam, quam insignem in modum auxit MENAGIVS, et ea, quae post multos veterum CICERO atque SEXTVS EMPIRICVS retulere, ipsa Stoicorum, quae supersunt scripta, et imprimis tria illa porticus ornamenta SENECA, EPICTETVS et ANTONINVS imperator, iungendaque, quae ex recentioribus viri eruditissimi collegerunt de Stoica philosophia. Quorum quia labores recensuit doctissimus HEVMANNVS [e], eo lectorem dimittimus, laudata potissimum IVSTI LIPSII industria, qui in *manuductione ad philosophiam Stoicam* et in *dissertationibus de physiologia Stoica* [f], vtilissimum et eruditum nobis exhibuit philosophiae Stoicae compendium, quod postea GASPAR SCIOPPIVS iterum expressit [g]. Merito his iungimus THOMAE GATAKERI in *Antonini de se ipso libros commentaria*, in quibus multa ex veteribus pleno quasi horreo collegit, quae lucem Stoicae philosophiae accendunt clarissimam. Cogitauit IONSIVS [h] quoque de *Stoicorum historia*, nunquam tamen edita; et laudat etiam MORHOFIVS [i] librum *de philosophia Stoica*, magni viri DANIELIS HEINSII, quod tamen non aliud scriptum videtur esse, quam *oratio eius de philosophia Stoica* [k], in qua breuiter et eleganter manuductionis Lipsianae summam more suo enarrauit. Addi ex recentioribus catalogo Scriptorum de Stoicis eorumque philosophia cl. HEVMANNI possent plures, si nobis constitutum esset, bibliothecam scriptorum historiae philosophicae consarcinare: nos vero ad alia vocamur, ideoque haec lectoris potius diligentiae, passim eiusmodi indices deprehensuri [l] relinquimus, et ipsorum Stoicorum praecipuorum historiam et philosophiam enarramus. Fuit vero successio Stoicae familiae haec: Zeno Citticus, Cleanthes, Chrysippus, Zeno Tarsensis, Diogenes Babylonius, Antipater Panaetius, Posidonius. Praeter eos multi quoque Stoici ante C. N. celebres fuerunt [m], ex quibus quosdam insigniores infra nominabimus [n].

§. II.

a) L. XVI. p. 757.

b) L. VII. qui de Stoicis agit.

c) De Script. hist. philos. L. II. c. 18. p. 208. cuius iudicium secutus est THOMAS BVRNETIVS archaeol. phil. L. I. c. 13. p. 438.

d) Latine edita est a M. WELSERO. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 389. VOSSIVS de histor. Latin. L. III p. 729. quem tamen ipse laudat Ionsius.

e) Act. philos. Vol. I. p. 741 seqq. Vol. II. p. 168 seqq.

f) Vtimur editione Lugduno Batava 1646. 12.

g) In manuduct. ad philos. mor. Stoicorum conf. Acta philos. l. c.

h) l. c.

i) Polyhist. lit. T. II. L. II. P. I. c. 8. p. 191.

k) Orat. XXIV.

l) Videndus MORHOFIVS, STRVVIVS, aliique, SEV. LINTRVPII additiones ab HEVMANNO allatas augebit ALB. THVRAE Idea historiae liter. Danorum.

m) Indicem Stoicorum, post GOZZANDVM de magist. philosoph. L. II. c. 3. p. 298. dedit cl. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II p. 386 seqq.

n) Successionem Stoicam, qualem dedimus, probat LAERTIVS L. VII. conf. IONSIVS L. II. c. 1. p. 115. LIPSIVS Manud. L. I. diss. 2. p. 52.

§. II. Sectam condidit ZENO [o], Cittii, vrbe maritima in insula Cypro [p], natus, vnde, vt ab aliis Zenonibus apud veteres illustribus distinguatur, Cittieus dici solet, qualem se dici ipse viuus voluit [q]. Aedificarunt vero hanc vrbem Phoenicum coloniae [r], quae caussa fuit, ut Zeno quibusdam Phoenicius dictus sit [s] curque exprobratum ipsi, quod aduena esset ignobilis [ff]. Pater enim Mnaseus, quem Demeum alii vocant, mercatorem egit, filium tamen et naturali inclinatione, et oraculi monitu [t], totum literis se dedentem, mature philosophiae assuefecit. Mercaturam enim exercens Athenas saepe inuisebat, compluresque libros imprimis Socraticos, Zenoni iuueni asportabat. Annos natus XXX. vel quod alii volunt, XXXII [u]. Athenas venit, tum mercaturae caussa, vt purpuram ex Phoenicia aduectam venderet, tum philosophiae gratia, vt quos scribentes legerat, differentes audiret, factumque tum est, vt reiecta mercatura totus philosophiae se manciparet studiis. Varie tamen rem narrant veteres. Quidam magnam pecuniae summam [v] secum attulisse dicunt, mercibusque diuenditis philosophiae se totum dedisse, nautis interea locata foenore pecunia, vt patrimonium augeret. Alii nauem ad Piraeum naufragium fecisse asserunt, eum vero nihil ista iactura commotum, fortunae beneficium praedicauisse, quo ad philosophiam compelleretur, et expeditius philosophari posset. Alii nauis iacturam, referunt, passum, Athenas ascendisse, et librario assedisse, atque Xenophontis commentariorum secundum legisse; quo delectatus interrogauerit librarium, vbinam tales morarentur viri? Qui, opportune tum praetereunte Cratete, digito illum monstrauerit, huncque sequi iusserit: hocque fecisse, et sic Cratetis discipulum factum esse [x]. Quarum narrationum posterior verisimilior est prioribus; licet secunda cum tertia facile conciliari queat. Tantam enim pecuniae summam hominem, philosophiae genus pauper et inops sequentem conseruauisse probabile non est. Videturque ipsa Cratetis vita, contemto omni rerum huius vitae vsu, paucissimis contenta, occasionem dedisse Zenoni facultatibus suis spoliato, philosophiam eandem sequendi. Crateti itaque adhaesit eiusque magnum in agendo et dicendo animum vehementer admiratus, cuius tamen decori omnis neglectum et impudentiam deuorare non potuit, licet animo ei hoc praeiudicium euellere, ridiculo facto Crates laborauerit [y].

Phi-

Zeno Cittieus sectae auctor.

o) Vitam scripsit Apollonius Tyrius, de quo supra. Incertum vero, virum peculiare scriptum fuerit, an pars indicis Stoicorum, conf. FABRIC. l. c. p. 389. HEMMINGI vero FORELLI diss. de Zenone non vidimus.

p) Male Macedoniae vrbem facit CVIACIVS Obseru. L. III. c. 38. vt recte obseruatum IONSIO l. c. p. 114. Potiora de hac Cypri vrbe collegit MEVRSIVS in Cypri descript. L. I. c. 10. p. 30.

q) LAERT. L. VII. §. 12. Erat enim clara mercatoribus et viris doctis. vid. MEVRSIVS l. c. L. II. c. 29. p. 161.

r) CIC. de fin. L. IV. LAERT. L. VII. §. 1. conf. BOCHART. Geogr. S. P. II. L. I. c. 3 p. 370.

s) CICERO l. c. LAERT. §. 3. SVIDAS v. Zeno T. II. p. 8.

ff) CICERO Tusc. Qq. L. V. c. 12.

t) Interrogatus Apollo, quo pacto optime vitam duceret. respondit, si mortuis concolor fieret, quod ille ad impetum legendi et studendi laborem retulit.

u) LAERT L. VII. §. 2. 28.

v) Mille talenta habet LAERTIVS §. 13. STANLEIVS P. VII. p. 542. centum ait, forte quod illa summa incredibilis est pro priuato homine.

x) LAERT. §. 2. SENECA de tranq. anim. c. 14. PLVT. de cap. ex host. vtilit. T. II. p. m. 200.

y) Narrat rem LAERTIVS §. 3. quem vide.

Philofophicis vero tum meditationibus fe totum addixiffe, liber, *de republica*, tum ab eo fcriptus, argumento eft, quem fub canis cauda confectum effe, inde quidam liberius iocati funt [z]. Non tamen folis praeceptis morum addifcendis contentum erat igneum Zenonis ingenium; nec probabat ille Cynicos, omnes reliquas difciplinas reiicientes. Ad alios itaque philofophos diuertit, et imprimis Stilponem audiuit decennio perpetuo [a], indignante eumque, licet fruftra, retrahente Cratete [b]. Praeter hunc Xenocratem quoque audiuit, vtriusque vero inftitutione vehementer delectatus eft [c]. Hippoboto porro auctore, inde ad Diodorum Cronum venit, apud quem dialecticae ftudio tanto feruore fe dedit, vt eius argutias magni redimeret [d]. Tandem collectis vndiquaque ingenii diuitiis Polemonem audiendum adhuc effe ratus eft [e]; videturque tum iam fcopus Zenonis fectam ex confufis inter fe et corrafis variorum fyftematibus condendi patuiffe. Ferunt enim Polemonem dixiffe: *Non latet nos, Zeno, te Phoenicio more f per horti ianuas irrepere, atque dogmata furari* [ff]. Nec deceptus eft opinione fua Polemo. Conflato enim nouo ex aliorum doctrina, philofophiae fyftemate, communicandam cum aliis excogitatam fapientiam putans, nouam fectam erexit, et philofophiam fuam docere coepit Cumque publica Athenienfium loca philofophorum cathedrae iam occupaffent, ipfe porticum elegit, a Polygnoti aliorumque figuris *Poecilen* appellatam [g], in qua qui antea ex eruditorum numero conuenerant, Stoici dicebantur [h], ex qua confuetudine tandem Stoicorum nomen Zenonis affeclis adhaefit, cum prius Zenonii dicerentur [i]. Huc maximus difcipulorum factus eft concurfus fama Zenonis illectorum, qui fubtiliffimus erat in difputando, qua arte tunc fumma eruditionis laus quaerebatur; diu enim cum Philone dialectico fe exercuerat, atque vna ftudio vacauerat [k]: cui cum elegantem virtutis in vita expreffae, imaginem adderet, et feueram moralis difciplinae faciem exprimeret, mirum non eft, non tantum difcipulorum amorem et applaufum confecutum fuiffe Zenonem, fed et regum principumque fauorem atque beneuolentiam meruiffe. Imprimis

z) Ibid Dicemus hoc de libro paulo infra.

a) LAERT L. VII. f. 2.

b) Iucunde repraffit Cratetem, pallio eum a Stilpone retrahentem, dicens: Rectius feceris o Crates, fi auribus philofophiae ftudiofus teneas. Suada itaque eos trahe. Si vim feceris vero, corpus habebis quidem, animum Stipo LAERT. f. 24.

c) ibid. f. 2.

d) ibid. f. 25.

e) ib. f. 35. SVIDAS l. c.

f) i. e. fraudulenter.

ff) Inde iudicandum eft, quousque ad Socraticos referri queant Stoici, quod aliqui faciunt, vid. VOSSIVS de fect. c. XIX §. 4. MORHOF. Polyhift. T. II. p. 2. Scilicet hoc intuitu tantum moralis philofophiae velet, reliquas enim partes neglexit Socrates. Oftendemus tamen, Zenonem multa quoque debuiffe Platonicis.

g) Fuit haec porticus, ex multis, quibus Athenae fuperbiebant, celeberrima, dicta etiam Pifianactia, et poftea Poecile, fiue varia, propter ingentem pulcherrimarum tabularum numerum, quas excellentiffimi pictores Polygnotus, Mycon et Pandaemus Phidiae frater pinxerant, vid. PLINIVS H. N. L. XXXV. c. 9. LAERT. L. VII. f. 5. et MENAG. ad h. l. SVIDAS v. Polygnotus T. III. p. 143. T. II. p. 228. Earum picturarum argumentum exponit PAVSANIAS L. I. p. 27. qui et ftatuarum ibi pofitarum meminit p. 13. 78. Suftulere eas poftea Romani, vid. SYNES. ep. 54. p. 135. Haec porticus, quae reliquas antecellebat, fenfu eminenti dicta eft Stoa. Conf. cl. GROPHIVS diff. de gymn. liter. Ath. p. 49 feqq.

h) LAERTIVS L. VII. f. 6. Poëtis, HESYCHIVS Grammaticis locum ibi differendi datum fuiffe, nomenque Stoicorum afferit.

i) LAERT. l. c.

k) ib. f. 15. 16.

nis vero maximi Zenonem fecit Antigonus Gonates Macedoniae rex, qui eum, quoties Athenis commorandum ei erat, audiuit, cumque iteratis, ad se veniret, precibus inuitauit. Affert Antigoni ea de re literas, et Zenonis quoque responsoriam epistolam LAERTIVS [k], quas genuinas esse non dubitant magni viri IVSTVS LIPSIVS [ll], PETRVS GASSENDVS [m], THOMAS STANLEIVS [n], rectius dubitantibus ALDOBRANDINO [o] et FABRICIO [p]. Persaeus enim Zenonis discipulus, quem ad Antigonum misisse suo loco dicit LAERTIVS, LXXII. tantum vitae annos Zenonem attigisse refert, in Zenonis vero ad Antigonum epistola, senectutis veniam sibi dari poscit, esse enim octogenarium. Ipsa quoque dictio, et totus epistolarum harum habitus reliquis, quae ex Sophistarum scholis prodierunt, adeo similis est, vt verisimillimum sit, ex eadem officina illas prodiisse, si etiam, quod nonnulli contendunt, concedamus nonagesimum aetatis annum Zenonem superauisse. Dubitari tamen nequit, non audiuisse tantum Antigonum Zenonem, sed magna etiam veneratione eum suspexisse: narrantque veteres [q], dixisse Antigonum: nunquam se angi et aestuare solitum, quod sciret, nisi quando cum Zenone congrederetur: quod ideo factum fuisse coniicit EPICTETVS, quod vellet ei placere, quod tamen extra illum positum fuerit. Nec aliter Athenienses, apud quos tanta auctoritate Zeno pollebat, vt castellorum apud eum claues deponerent, vt cui soli publica libertas tutissime concederetur, qui et aurea corona et aerea imagine eum honorarunt [r]. Sed et magnus eius honor fuit apud Cypri incolas, tam indigenas, quam ex coloniis ortos, siue Sidonios, vnde ortum ipse trahebat [s]. Erat, teste Apollonio, corpore gracili, statura satis procera, et corneolus, facie graui et seuera, supercilio adducto, valetudine minus firma, quam tamen magna temperantia fulciebat, vnde etiam a conuiuiis abstinuit, ciboque plerumque vsus est ficubus recentibus, pane et melle [ss]. Id quod miro conuicio obiectum illi est a comicis, esurientis philosophiae genus illi exprobrantibus, et in prouerbium abiit, vt Zenone continentiores dicerentur, qui summum in his gradum attigissent [t]. Non obstante autem frontis et oris seueritate, facilem tamen se omnibus praebebat, nec coenam etiam, sed frugalem et parcam, apud amicos recusabat [u], popularemque ostentationem deuitans, extremum, ne cui molestus esset accumbentium, occupabat locum. Neque cum pluribus, quam duobus vel tribus obambulabat, turbamque deuitabat hominum, adeo vt interdum con-

k) l. c. f. 7.

ll) Manud. ad Phil. Stoic. L. I. diff. 10. p. m. 55.

m) Vit. Epic. L. III. c. 1. p. m. 80.

n) l. c. p. 545.

o) Ad LAERT. L. VII. f. 28.

p) Bibl. Graec. Vol. II. p. 414.

q) ARRIAN. diff. Epict. L. III. c. 13. SIMPLIC. ad Enchir. c. 51. p. m 187. AELIAN. L. IX. c. 26.

r) LAERT. f. 6. MENAG. h. l.

s) LAERT. f. 6. qui ita intelligendus est.

ss) ib. f. 1.

t) ib. f. 27. vbi Philemonis versus recitantur.

u) Antigonum saepe apud eum coenasse refert LAERT. l. c. quas regias dapes frugalitate conditas fuisse, Zenonis apparatus prodit, qui fuit,

ὡς ἄρτος, ὄψον ἰσχάς, ἐπιπιεῖν ὕδωρ.

Panis vnus; caricaque et aquam bibere.

CLEM. ALEX. Strom. L. II. p. 413. conf. LAERT. f. 25. qui paulo aliter hos Philemonis versus legit.

confluenti populo numos distribueret, ne sibi molestias crearet. A fastu vero adeo alienus fuisse dicitur, vt nudos quoque surdosque in familia haberet, quod false ei obiecit Timon in sillis. Rem vero familiarem summa frugalitate et exiguis expensis curabat, ita vt peregrinam tenuitatem ea redoleret; seruulo vsus est vnico, vt habet LAERTIUS [v], vt SENECA [w] vero, nullo. Neque id tamen auaritiae vitio, sed naturae paucis contentae feueritate; auarum enim minime fuisse mire probauit, Demochare illum salutante, atque dicente, si quid opus haberet, scripturum se Antigono, praebituro omnia: adeo enim illi indignatus est, vt nunquam postea cum illo congrederetur. Mirabilis quoque erat in redarguendo, Cynicamque argute dicendi et carpendi artem magna iucunditate et suauitate temperabat; circumcise et quasi ex longinquo redarguens, cuius exempla multa nobis seruauit LAERTIUS [x], qui saluberrima quoque monita, quibus virtutis exercitium commendauit, recitat. Sic vestitu quoque Cynicum praeceptorem in eo imitatus est, quod vile et tenue pallium, quod et ipse duplicabat, adhiberet; tunica tamen seruata, quam vestitus rationem Stoici postea constanter tenuerunt, eandemque vultus grauitatem et austeram faciem, quam magister temperamenti et disciplinae, in qua educatus fuerat, ductu expresserat, affectarunt [y]. Etsi vero magnus vbique erat Zeno, obtrectatoribus tamen et inimicis non caruit, fueruntque inter philosophos ei coaeuos, qui, cum magno ingenii acumine, et viuida eloquentia pollerent, non sine vehementia in Zenonem surrexerunt. Inter eos excelluisse, et non sine animi vehementia se nascenti Stoicismo opposuisse Arcesilaum et Carneadem, Academiae mediae et nouae conditores, in antecedentibus dictum est, vbi, etiam pluribus demonstrauimus, qua ratione ἀκαταληψεως dogma Stoicis ὑπολήψεσιν oppofuerint. Iungendus his Epicurus est, circa eadem, quo florebat Zeno tempora, nempe Olymp. CXX. ut SVIDAS [z] ait, vel A. V. C. CDLXX. vt definit GELLIUS [a], nouam sectam condens, licet paulo fuerit iunior, ante Zenonem tamen senem denatus. Is enim cum reliquarum sectarum ducibus, tum praecipue Zenoni, qui magna gloria tum efflorescere coeperat, et vitae, et disciplinae, et doctrinae ratione se opposuit. Zeno enim austerum seruabat vultum, naturaque subtristis et contracta fronte incedens, summam prae se ferebat grauitatem, quam sectatores ad superstitionem vsque imitabantur: hinc sapiens Stoicus magni apud plerosque habitus. Epicurus vero natura humanior, et qui vltra vitae humanae sortem philosophiam non vrgebat, hypocrisin apud plerosque Stoicos, certe inania et naturam humanam excedentia vota, quae nunquam implerentur, ea esse peruidens,

v) f. 14 16. qui haec omnia narrat.

w) Consol. ad Heluiam c. 12.

x) f. 17 seqq.

y) Hinc sola tunica a Cynicis distare dicti sunt IUVENALI Sat. XIII. corpus radebant, et vilissimo victu viuebant. PERSIUS Sat. III. v. 54. seqq.

Quaeque docet sapiens braccatis illita Medis
Porticus, insomnis quibus et detonsa iuuentus
Inuigilat siliquis et grandi pasta polenta.

z) l. c.

a) Lib. XVII. c. 21. Plura de hac aemulatione Zenonem inter et Epicurum dicemus infra c. XIII. vbi de Epicuro et eius philosophia.

videns, quae de ſapiente ſuo magnifice dictabant, philoſophiam non ſolum moralem humano animo magis attemperauit, et quam Zeno in exilium egerat, voluptatem, in hortos ſuos reuocauit; ſed et derelictis phaleris, quibus populo placere ſtudebat Zeno et aſſeclae, vitam egit cum diſcipulis ad animi tranquillitatem valde comparatam. Inde magnae inter Zenonem et Epicurum atque vtriusque ſectatores obtrectationes et calumniae, et oppoſita quoque inter ſe dogmata; vt poſtea quoque dicemus: quod quia latius expoſuit eruditiſſimus GASSENDVS [b], cum adiri a lectore cupimus, breuitati conſulentes. Non vnius vero generis ſunt, quae Zenoni obiecta ſunt. Inter quae primarium eſt, eum inuidia odioque tantum ductum ex aliorum inuentis gloriam ſibi quaeſiuiſſe, et ſurreptis praeceptoribus melioribus non tam nouam philoſophiam, quam noua verba diſcipulis vendidiſſe, et *exiguam*, vt ait CICERO [c], *cauſam habuiſſe, cur a praeceptoribus, praeſertim Platonicis diſcederet.* Supraque iam obſeruatum eſt, Polemonem mature hanc Zenonis fraudem detexiſſe. Nec quae LIPSIVS [d] pro Zenone affert, talia ſunt, vt multum rem eius iuuent; ſi enim Pythagoreorum, Platonicorum, Heraclitique, cuius libros Zeno legerat [e], atque Cynicorum et Dialecticorum philoſophia cum Stoico ſyſtemate comparetur, apparebit luculenter, verum eſſe, quod ait CICERO [f], *Zenonem non tam rerum inuentorem fuiſſe, quam nouorum verborum, et qui decori magis atque verecundiae rationem haberet.* Adiiciunt his, qui Zenonem culpant, non erubuiſſe virum, qui tantam morum ſeueritatem, tamque auſteram virtutem prae ſe ferret, calumniis aduerſariorum doctrinam vitamque commaculare, et imprimis Epicurum, eiusque philoſophiam, tanquam ad morum corruptionem tendentem, apud populum denigrare; qua in re grauiter peccaſſe contra Epicurum, ſuo loco demonſtrabimus [ff]. Sunt et alia, apud LAERTIVM [g] legenda, quae aemuli eius in eius potiſſimum ſcriptis reprehendebant, quae maximam partem ex opere eius *de republica* excerpta ſunt, et paradoxa Stoica ſapiunt, ab aliis non ſatis intellecta, quaedam etiam ad diſciplinam Cynicam referri debent, in qua tum verſabatur, cum celeberrimum librum conſcriberet: qualia ſunt, quod pecuniam, rerum permutationis et commerciorum cauſa tollebat; quod eundem virorum et mulierum veſtitum eſſe iubebat, et his ſimilia [h]. Addi poſſunt his longe grauiora, et imprimis, quod SEXTVS EMPIRICVS [i] ipſis Zenonis verbis profert: non eſſe turpe, naturam matris fricare, vt turpe non ſit, alia corporis parte dolentem fricando iuuare,

 immo

b) In vita Epicuri L. III. c. I. p. 79 ſeqq.

c) De finibus L. IV.

d) Manud. ad phil. Stoic. L. I. diſſ. XV. p. m. 85 ſqq. Is enim eclecticam philoſophandi rationem Zenoni vindicat, quem tamen praeceptorum plagiarium fuiſſe collatio ſyſtematis Stoici cum praeceptorum Zenonis decretis probat.

e) Conf. FABR. Bibl. Gr. Vol. II. p. 413.

f) De finibus L. III. Hinc et Tuſc. Qq. L. V. vocat eum ignobilem verborum opificem. Ideo obiectum Stoicis ſpinoſum de verbis diſſerendi genus, ſalſeque deriſi a comico apud ATHEN. L. XIII.

Audite Porticenſes, mercatores nugarum,
Verborum arbitri et cenſores.

ff) Conf. GASSENDVS l. c.

g) Lib. VII. ſ. 32. MENAG. ad h. l.

h) Hinc ſupra iam ex LAERT. relatum, dixiſſe quosdam, librum ſub cauda canis exaratum fuiſſe.

i) Adu. mathem. L. XI. ſ. 191. conf. Pyrrh. hypotyp. L. III. ſ. 205. 245. CHRYSOST. adu. gentiles T. I. p. 662.

immo et paedicare licere. Vt tamen verum fateamur, impetrare a nobis non possumus, vt credamus, Zenonem a morum et vitae integritate tantam laudem consecutum, vt in prouerbium abiret eius continentia, ita, posthabito omni pudoris, honestatis et verecundiae discrimine, fuisse tam impudenter philosophatum, eumque, quem ob verecundiae et decori meliorem rationem habitam laudat CICERO [k], impudentia Cynicorum sordes adaequasse. Nec hoc a secta Stoica simpliciter dictum fuisse credi potest, quae sanctissima secta habita fuit, et in voluptates vehementer declamauit; ac iurato atque vatiniano odio in voluptatem Epicuri insurrexit, quem paria obiiciendo et retorquendo respondisse, nusquam legitur. Recte itaque ex his concluditur, esse haec ex eorum numero, quibus fama et existimatio Zenonis sectaeque ab eo institutae lacerata est, πρόφασιν vero atque colorem quaesitum esse, vel ex Cynicae sectae opprobriis, a qua parum distare Zeno et sequaces credebantur, vel ex iis Zenonis et Chrysippi scriptorum locis, quibus naturale a morali, indifferens ab honesto, et decorum ab vtroque noua hactenus et inaudita ratione differre praecipiebant. Quibus cum naturalia non habere turpitudinem contenderent, sed id ex virtutis tantum, quae sola honestatem parit, actione oriri disputarent, aduersarii id, quod κατά τι dixerunt, ἁπλῶς sumentes grauemque iis calumniam impingentes, memoriam eorum iniuste denigrarunt. Qui tamen, cum iisdem Epicurum armis essent aggressi, passi sunt et puniti in eo, in quo peccauerunt. Multa scripsit Zeno laudata ex veteribus a LAERTIO [l] et ex recentioribus praeter MENAGIVM [ll], MEVRSIO [m], et FABRICIO [n], inter quae maxime celebratur opus eius *de republica*, in quo eruditionem veteres non negant, culpant vero, quod Platonis rempublicam refutaturus [o] id fecerit iniquius, quaedam etiam parum verecunde in ea dixerit; id quod ex Cynismo habuisse, supra ex Laërtio obseruauimus [p]. Fuit etiam inter ea Zenonis scripta *interpretatio Hesiodi*, ideo notanda, quod teste CICERONE [q], in ea *sustulerit omnino vsitatas praeceptasque cognitiones Deorum, neque enim Iouem, neque Iunonem, neque Vestam, neque quenquam, qui ita appelletur, in Deorum habere numero, sed rebus inanimis atque mutis per quandam significationem haec docere tributa nomina.* Quem morem theogonias veterum ad rationes philosophicas applicandi, et Deos in rerum naturae partibus quaerendi in schola Stoicorum celeberrimum fuisse, priore iam libro monuimus, et ad CORNVTI et SALLVSTII prouocauimus libros [r]. Diu vero vixit Zeno, et quod Apollonius ait LVIII annos scholae praefuit [s], quod tamen falsum esse oportet, si Persaeum, eius γνώριμον sequimur, qui LXXII tantum annos viuendo attigisse ait. XXII. anno enim ad philosophiam animum applicuit, decemque annos in Academiae et

k) loc. cit.
l) Lib. VII. f. 4.
ll) Ad l. c. Laert.
m) In Cypro L. II. p. 168 seqq.
n) Bibl. Gr. Vol. II. p. 414.
o) PLVT. de fort. Alex. Or. I. T. II. p. m. 348.
p) Vid. not. mox praeced. (b)
q) De nat. Deor. L. I.
r) Qui extant in collectione mythologicorum TH. GALLI.
s) LAERT. f. 28.

et Stilponis disciplina haesit, tum Polemonem audiuit, nouamque demum sectam condidit. Vel itaque deferendus est Apollonius, vel Persaeus, et sequendi, qui LAERTIO [r] et LVCIANO [s] referentibus XCVIII annum attigisse afferunt [t]. Exegisse totam vitam sine morbo ait LAERTIVS [u], et qui hunc exscripsit SVIDAS [v]. Quorum tamen ille alio loco [w], Diocle auctore laudato, refert, Zenonem aliquando longum incurrisse morbum: quod confirmant ea, quae habet PLINIVS [x] pro miraculo, referens, haberi et solitarium exemplum reperiri, Xenophilum musicum centum et quinque annos vixisse, sine vllo corporis incommodo. Zenonis enim exemplum, si verum fuisset, Plinium non omissurum fuisse, probabile est. Tandem voluntaria morte ex vita excessit, cuius occasionem hanc fuisse referunt [y]. Cum e schola abiret, lapsus digitum fregit. Manu igitur terram feriens repetiit istud:

En adsum, quid me vrges, precor?

Atque sic domum se conferens, vel, vt alii, eo ipso loco, vitam laqueo finiuit, id quod fame factum esse alii referunt. Consentaneum hoc spontaneae mortis genus eius placitis fuisse, in sequentibus pluribus dicetur. Post mortem rogatu Antigoni, qui magnae fortitudinis et immutabilis virtutis virum amissum acerbe dolebat [z], Athenienses in Ceramico sepulchrum extruxerunt, et statuis atque decreto eum honorarunt; quod si genuinum est, admodum honori cedit Zenoni: laudatur enim [a], quod complures annos in ciuitate velut philosophus versatus sit, atque in reliquis vitae muniis vir bonus esse perstiterit, ac iuuenes, qui disciplinae causa ad illum conuenerint, ad virtutem et frugalitatem exhortando ad ea, quae sunt optima, intenderit, vitam suam verbis ac doctrinae suae consentaneam exemplar omnibus proponens. Valde vero timemus, vt non rhetoris potius alicuius, quam Atheniensium illud decretum opus sit. Illi enim in huiusmodi thematibus se diligenter exercuerunt, quod qui non attendit, facile suppposititia pro genuinis habet, vt ipsi Io. MEVRSIO viro antiquitatum Graecarum peritissimo accidit [b]. Ceterum cum multi ex veteribus Zenones memorentur [c], noster ab iis accurate distinguendus est. Inter hos Zenonem Musaei F. Sidonium nominat eumque ex Stoa philosophum, nostrique praeceptorem vocat SVIDAS [d]. Id quod constare simul nequit, cum auctor Stoicorum sectae fuerit Zeno Cittieus. Vnde non inepte coniecere

r) loc. cit.

s) In longaeuis T. II. p. m. 821.

t) Ponunt vero annum emortualem Zenonis HIERON. et EVSEB. in Chronicis Ol. CXXIX. 1. SVIDAS in Ζήνων T. I. p. 378. nonaginta ei annos tribuit, et ad quosdam prouocat, qui LVIII. tantum annos vixisse ferunt. Verum annos, quibus scholae praefuit, cum annis vitae eum, more suo festinantem confudisse, manifestum est.

u) s. 28.

v) In Zenon. l. c.

w) Lib. VII. s. 162.

x) Lib. VII. c. 40.

y) ib. s. 28. SVIDAS ll. cc.

z) ib. s. 15. conf. Otium Vindel. Mel. III. p. 266.

a) ib. s. 6.

b) In Themide Attica eum saepius rhetorum exercitationes pro legibus veris habuisse obseruat FABR. Bibl. Graec. Vol. I. p. 526.

c) Zenones varios enumerat LAERT. L. VII. s. 14. MENAG. ad h. l. IONS. de Scr. Hist. phil. L. II. c. 1. p. 116 seqq. inter eos Stoici fuere, Sidonius Tarsensis, Zeno Chrysippi discipulus, et Zeno Diphili, conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 415. 416.

d) in Zeno Mus. F. Sidonius T. II. p. 8.

viri acuti [e], esse eum vel Zenonem iuniorem, nostri non praeceptorem, sed discipulum, cuius meminit LAERTIVS [f]: vel, quia Suidas dicit, fuisse eum Diodori Croni discipulum, pro: *Stoicus*, ponendum esse, apud Suidam, *Eristicus*, cui sectae initio addictus erat Zeno Cittieus. Qui enim Zenonem Sidonium Epicureum huc aduocant, propter sectae nomen audiendi non sunt.

Obseruationes generales de philosophia Stoica.

§. III. Nouam vero, quam excogitasse Zeno dicitur philosophiam recte porro intuituri, generalia quaedam prius monenda sunt, ad naturam Stoicae philosophiae pernoscendam, iudiciumque de ea formandum certum et iustum magnopere necessaria, quae ex historia nascentis et adolescentis Stoicismi lucem capiunt, eamque reliquae Stoicae philosophiae foenerantur. Respiciendum vero est ad conditorem sectae, eiusque circumstantiae, fuse hactenus explicatae, eo modo considerandae, quo influxum in systema eius philosophicum habuere. His consultis obseruamus:

I. Multa ex praeceptorum scholis assumsit Zeno.

I. Doctrinam praeceptorum, quam Zeno in schola Academicorum, siue Platonicorum genuinorum, Eretriacorum siue Eristicorum, et Cynicorum, qui Socraticam philosophiam quodammodo conseruauerant, didicerat, plurimum ad nouum systema philosophiae Stoicae contulisse. Tetigimus hoc iam in antecedente §. et quantum opus erat, fontes annotauimus, vnde Zeno sua hauserit, monentes simul, ideo plagii a Polemone aliisque fuisse insimulatum, et accusatum, quod vetera mutatis nominibus retineret, et pro suis venderet. Factum id imprimis circa Pythagorae et Platonis philosophiam, quam duce Xenocrate, et post hunc Polemone per decennium fere didicit. Hanc cum deserere opus haberet, nouam sectam conditurus, aut noua inuenienda erant, aut veteribus noua danda nomina. Prius fieri non tam facile erat, homini intra subsellia discipulorum tot annos latenti, et ad nouum systema suis forte oculis raro respicienti. Noua itaque facies, nouae definitiones, nouumque quasi philosophicarum doctrinarum theatrum aperiendum erat, vt reapse a Platone recessisse videretur. Qua de re supra [g] iam, cum contentionis inter Arcesilaum et Zenonem causa exponenda esset, quaedam monuimus. Conquesti id sunt Academici [h], Zenonem nihil noui reperisse, sed emendasse tantum superiora immutatione verborum: ostendique id latius posset, et ex comparatione philosophiae Platonicae cum Stoica prolixe ostendi, qua ratione nouam dicendi et philosophandi de rebus naturalibus et moralibus viam ingressus fuerit Zeno, nisi nostrae tractationis limites excederet. Quod tamen quia eleganter fecit CICERO [i] qui summam eorum, in quibus ab Academia prima recessisse sibi Zeno visus est, docte et perspicue exposuit, laboris non poenitebit lectorem, accuratas veterum systematum rationes pernoscendi cupidum, si is attente breuem illum doctrinae Stoicae conspectum cum Platonis doctrina contulerit. Apparebit enim ex ista comparatione, quae occasionem dede-

e) IONS. MENAG. FABRIC. ll. cc.
f) l. 16.
g) Cap. VI. sect. II. §. 6.
h) Apud CICER. Acad. Qu. L. IV. c. 6.
i) Lib. I. c. 10.

dederint Zenoni, ex aliorum philosophorum systematibus quaedam quasi infarciendi et cum istis conciliandi, et quousque Stoica cum Platonicis consentiant. Id quod ex eodem fundamento Antiochum Ascalonitam publice professum, sicque odia Academicorum et Stoicorum tollere conatum fuisse, supra memorauimus. Praeter Platonis successores audiuit etiam Zeno Diodorum Cronum Dialecticum per multos annos: cuius studia et artes etsi iustis mensuris comparabat, quae neque triticum neque aliud quidpiam, quod cuiuspiam sit pretii, sed paleas et stercora metiantur [k]; damnabat is tamen non tam dialecticae studium, quam ratiociniorum sterile et ieiunum argumentum, ipsam vero disserendi artem tanti faciebat, vt pro vna dialectici argumenti expositione, cum centum drachmas Diodorus postularet, ducentas ille vltro porrigeret [l]. Factum inde est, vt dialectica horum hominum ad Zenonem, et ab hoc ad totam sectam transiret, vt ex iis patebit, quae postea de logica Stoica dicemus. Nec aliter cum Cynica secta euenit, cui Zeno postremo adhaesit, quam totam fere in Stoam translatam fuisse, in praecedentibus indubitatis veterum testimoniis euicimus. Nec aliunde Stoica virtus hausta, quam ex Cynosarge, inde virtutis color, et praecepta, eo tantum discrimine, vt naturam vincere Stoici, excedere conarentur Cynici, vt recte SENECA [m]: reliqua omnia communia; virtutem sufficere ad beatam vitam, eam in rebus factisque esse, non in verbis; sapientem sibi satis esse, eius enim omnia; nihil ei nouum videri; regem esse, non ad legem, sed virtutem viuere; sola bona pulchra, mala turpia; denique finem hominis, secundum naturam viuere [n]: et quae alia fuerunt praecepta virtutis a Cynicis pariter atque Stoicis adoptata. Recte itaque LAERTIVS [o], communionem et societatem quandam esse, dixit, his duabus sectis, et Cynismum esse breuem ad virtutem viam, ad quam rationem ipse Zeno sapientem conformari voluit. Restat nobilis Stoicae philosophiae pars, eaque a ceteris magis dissentiens physiologia. Neque tamen hanc quoque suis aruis debuit Zeno, sed aliunde et imprimis a Pythagoreis et Heracliteis accepit, ita, vt Pythagoreorum quidam et Platonici hanc admiserant. Platonem enim magnam Pythagorei et Heraclitei systematis partem in suam philosophiam recepisse, supra demonstratum est, et ostensum etiam Pythagorea et Heraclitea eius in Academia successoribus passim arrisisse. Ea audiuerat in hac schola Zeno, indeque, quod supra tetigimus, occasionem nactus esse videtur, ipsa Heracliti scripta consulendi. Cum vero Plato dualistici systematis patronus, materiae tantum fluxum ex Heracliti physiologia in suas partes recepisset, Zeno, qui duorum principiorum nullo nexu sibi necessario iunctorum absurditatem euitare cupiebat, praeeunte Italica schola, vtrumque principium in vnum totum coire coëgit, et vt harmoniam inde vniuersi eliceret, more Pytha-

k) STOBAEVS.

l) LAERT. L. VII. §. 25.

m) De breuit. vitae c. 14.

n) Conf. LIPSIVS Manud. ad philos. Stoic. L. I. diss. XIII. p. m. 77. VOSSIVS de sect. c. XIX. §. 3.

o) Lib. VI. §. 104. conf. ARRIAN. dissert. Epict. L. III, diss. XXII.

Pythagorae et Heracliti ignem, recte monente CICERONE [p], elegit, quem fluxae materiae inderet, sicque Platonis physiologiam cum Pythagorea et Heraclitea commutauit, et ex parte quoque in concordiam ire iussit. Quod etsi pauci viderint [q], qui Stoicam philosophiam descripserunt, facile tamen verum esse deprehendetur ab iis, qui vtriusque philosophi doctrinam de natura rerum conferent. Patebit enim luce meridiana clarius: Heraclito et Zenoni, Deum esse ignem; materiam rerum omnium esse in perpetuo fluxu; orta esse ex illo igne omnia, et in eum reuerti; durare eum sine initio et fine; et necessario naturae suae motu ac aeternis legibus omnia mouere, omnibus prouidere, eumque motum esse fatum, quo omnia conseruentur; esse eum rationalem, fontemque animorum; stellas exhalationibus nutriri; animum hominis ex diuina mente decerptum esse, et quae alia sunt dogmata Pythagorae, Heraclito et Zenoni communia, quae satis probant, hunc illorum vitulo arasse. Ex quibus omnibus, nisi nos omnia fallunt, aperta luce constat, quos fontes deriuauerit in arua sua Zeno Stoicorum auctor.

II. Vitia veterum recepta in systema Zenonis.

II. Ex hac philosophiae Stoicae origine, secutum est incommodum, quod plerumque in eiusmodi syncretismo philosophico accidisse, multis exemplis testatur historia philosophica; vt scilicet vitia illorum systematum, simul in nouam philosophiam transmigrarent. Id quod inductione luculenter potest demonstrari. Nam quod ad partem philosophiae rationalem attinet, notum est, ex historia Dialecticorum supra data, quam exosa ea secta propter cauillationes, ieiunas argumentationes et sophismata fuerit, et quod odium conceperint in eam viri graues, quod omissis magnis in exilibus et inutilibus versaretur. Eandem prorsus faciem et natiuam indolem suscepit dialectica Stoicorum, quorum diligentia in subtilitatibus logicis ad nauseam vsque conquisitis ad insaniam se exercuit. Inde obiectum illis a CICERONE [r] *spinosum disserendi genus, et quod vellant de spinis, atque ossa nudent, quodque pungant, quasi aculeis, interrogatiunculis angustis, quibus etiam, qui assentiuntur, nihil commouentur animo, et iidem abeant, qui venerant.* Id quod non aduersarii criminationem esse, vt frigide respondet LIPSIVS [s], sed re ipsa niti, ea quae apud veteres et imprimis apud SEXTVM EMPIRICVM de logica Stoicorum restant, satis euincunt. Id candide agnouit SENECA [t], qui eleganter: *Scilicet, nisi interrogationes vaferrimas struxero, et conclusione falsa a vero nascens mendacium adstruxero, non potero a fugiendis petenda secernere! Pudet me, in re tam seria senes ludimus, mus syllaba est, mus autem caseum rodit, syllaba ergo caseum rodit. Puta nunc me istud non posse soluere: quod mihi ex ista sententia periculum imminet? quod incommodum? sine dubio verendum est, ne quando in*

p) De nat. Deor. L. III. c. 14.

q) Obseruauit id OLEAR. diss. I. de Heraclito STANLEIO p. 853. inserta, sed demonstrare alibi promisit, id quod morte praeuentus non impleuit.

r) De finibus L. III. IV.

s) l. c. diss. XV. p. 86.

t) Ep. 48.

in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior fuero, caseum liber comedat. O pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus? in hoc barbam demisimus? hoc est, quod tristes docemus et pallidi? Paria et alibi [w] habet apud ipsum legenda. Et haec prima controversiarum inter Zenonem et Epicurum exortarum et incruentorum bellorum acies fuit, Epicuro has inanes et inutiles logicae Stoicae strophas irridente, eique canonicam suam opponente, quae paucis regulis omnem veri cognitionem dirigeret [x]. Neque mirum videri debet lectori attento, philosophos tantam grauitatem morum affectantes, suamque virtutem non regibus tantum aequiparantes, sed et praeponentes, in his quisquiliis et paleis sapientiam quaesiuisse. Magna enim ambitione cum tenerentur, non poterant non hanc dialecticae contentiosae et subtiliter differentis gloriam, quam insano desiderio tum temporis deperibat Graecia, omnibus sectari viribus. Vt itaque inuincibilis artis famam consequerentur, eandem viam, quam Dialectici, Eristici, et huius furfuris alii, ingressi sunt, et de nulla re distincte et praecise cogitantes et definientes, voces adhibuerunt, nihil praecisum, nihil definitum significantes, vaga vocabula, quae cum certi nihil determinent, insolubilem faciunt ratiocinationem [y]. Quo modo cauillationes quidem Stoicorum prudentioribus inuisae fuere admodum [z], ipsi tamen, vt iudicium et sensum veri corruperat Graecia, laudem dialecticorum summorum reportarunt [a], et aeternitati istis nugis sua inscripsere nomina: cuius luculentum nobis in sequentibus exemplum erit Chrysippus, post Zenonem, maximum Stoae ornamentum, ast et maximus nugator. Haec de dialectica Stoicorum. Cum morali philosophiae parte idem euenit, vt iisdem incommodis vitiisque laboraret, qua Cynicorum ethica defecit. Cum enim recte ei obiectum sit, supra naturam se efferre, eamque penitus exuere, et sublimia praeter modum hominis petere, eandem dicam merito Stoicis scripsere veteres. Nam et illi in meteoris orationis magniloquentiam quaerentes ampullatis verbis, et sententiarum pondere naturae mensuram excedentibus sapientiam moralem ostentabant. Vnde Stoicorum arrogantia in contumeliam et conuicium abiit [b], et superbia obiecta in dogmatibus, quae fastum vbique et ventum habeat. Quae ita quidem a deamata sibi secta auertere conatur LIPSIVS [c], vt FABII [d] iudicium probet dicentis: *minus indulsisse eloquentiae Stoicos veteres, sed cum honesta suasisse, tum in colligendo probandoque plurimum valuisse, rebus tamen magis, quam id quod sane non quaesiuerunt, oratione magnificos;* parum tamen Stoicis praesidium affert, quorum non verba tantum

tum

w) Ep. 82. 113. conf. CICERO Tusc. Qq. L. IV.

x) Conf. GASSENDVS vit. Epicuri L. III. c. 4. p. m 90.

y) Conferendus, qui eleganter hac de re differit SAMVEL PARCKERVS disp. VI. de Deo §. 9. p. 519.

z) Conferenda erudita disquisitio B. FABRICII de cauillationibus Stoicorum, eius Syllogae dissertationum inserta.

a) Vid. ven. WOLF. ad ORIG. philosophum. p. 142. et quos porro laudat.

b) Hoc Rubellio Plauto obiectum apud TACITVM Annal. L. XIV.

c) l. c. p. 88.

d) Instit. Orat. L. X.

tum sed et dogmata, ad inanes ventos, et impossibilem naturae humanae perfectionem solis cogitationibus otiosorum ingeniorum redeuntia inter ista meteora numeranda sunt, quae aures capiunt, animumque pungunt, verum non emendant e). Tandem et physiologiae a Pythagora, Platone, et Heraclito mutuum acceptae vitium idem cum suo fonte est, vt ad enthusiasmum ducat. Quod enim de Platonis systemate physiologico et metaphysico dictum est, eo magis in Stoicos quadrat, quo magis animam hominis non ex anima mundi a primo Deo gradu et natura satis diuersa, sed ex ipso DEI gremio vniuersam materiam peruadentis deriuauerunt, et in eum reduxerunt; immo res tandem omnes in Iouem redituras esse, et conflatum iri in vnam massam asseruerunt, quo detestabilior enthusiasmus, quique proxime ab atheismi peste abest, excogitari vix potest f).

III. Innouata praeter rem multa.

III. Non in eo tamen substitit Zenonis industria, vt praeceptorum cogitationes exprimeret, et in vnum quasi corpus redigeret; sed nouam quoque iis dare faciem constituit, multaque mutare aggressus est, vt noua viderentur. Qua in re si rectum semper iudicium consuluisset, et emendatis veterum systematum naeuis meliora substituisset, non haberemus forte, quod magnopere systemati Stoico obiiceremus. Verum aliter incessit Zeno, qui cum innouare saepe sine magna causa multa cuperet, nec tamen domi haberet, vnde meliora surrogaret, contradicendi, vel media potius inter veteres via incedendi studio g) ad deteriora prioribus delapsus est. Cuius memorabile exemplum esse potest physiologia Stoica. Placebat Zenoni anima mundi a Platone admissa; placebat materia fluxa rerum omnium formis et rationibus seminalibus recipiendis apta; displicebat principium duplex ab Academia constitutum; displicebat Deus, qui non posset, quicquid vellet in materiam, quam tamen originem malorum esse, aeque ac Plato credebat. Systema itaque immutaturus, dum duplex principium reiiciebat, vnumque totum, Deo et materia constans ponebat, quorum ille causa efficiens, haec materialis esset, Deum non vt Plato externe materiae praefecit, sed interne immiscuit, et infudit, et ita cum materia copulauit, vt necessario naturae vniuersi vinculo cum ea et in ea ageret, sicque anima mundi non a Deo tantum dependeret, sed ipse Deus esset. Qua ratione difficultates non minuit, sed auxit, impietatem vero longe maiorem expressit, Deum enim, cum Heraclitum sequi constituisset, ignem dicens, omnia mouentem et peruadentem, natura, libertateque sua prorsus priuauit, et mundum cum Deo confudit, vt postea dicemus. Quod non fecisset, si maluisset ipsam DEI naturam considerare, quam Heracliteis principiis, Platonica emendare, id quod secus accidit, valdeque physiologiam Stoicam corrupit.

IV. Di-

e) Conf. SAM. WERENFELS de meteor. Orat. Opp. p. 603.

f) Conf. Otium Vindel. Mel. II §. 4. 5. p. 138.

g) Inde Stoici herciscundi, id est, medium secuti, sunt dicti; vid. SERVIUS ad VIRG. Aen. L. III, v. 68. et STEPH. MORINUS pec. diss. de Stoicis herciscundis.

IV. Dictum porro in antecedentibus est, oppofuiffe philofophiam fuam Zenonem tum Academicis, fenfuum certitudinem et veritatis iudicium atque comprehenfionem negantibus, tum Epicuro, voluptatem in ftatu animi quieto et tranquillo quaerenti et commendanti. Vtrumque in conftituenda philofophia Stoica influxum habuit folito maiorem. Non enim enatae tantum inde doctrinae plurimae, quae Academicis Stoicisque opponebantur, fed et contradictionis ftudio ad extrema itum et afferta multa funt, quae limites egrediuntur, quaeque parce magis et modefte dixiffet Zeno, nifi ea aduerfariis obieciffet. Et hanc veram caufam effe putamus, cur in morali potiffimum philofophiae parte exorbitantia multa et humanae voluntatis naturam excedentia Zeno afferuerit, vt eo fortius Epicuro aduerfaretur. Qui cum voluptatem commendaret, animumque in doloris carentia tranquillum, Zeno fapientem finxit, non ab omni tantum voluptatis fenfu vacuum, fed et omnis affectus atque commotionis animi expertem, et inter equuleos atque tormenta beatum. Qua ratione, quod in Cynicis improbabat, quod naturam excederent, ipfe poftea admifit, et dum torporem et ignauiam moralis difciplinae fugit, ad fpeciofa quidem fed impoffibilia et naturam hominis fuperantia praecepta fe vertit, quae nimiam prae fe ferebant fapientiam, verborum potius iactantia, quam re ipfa praeftandam. Recte vero EVRIPIDES: *IV. Oppofita philofophia Stoica aliis fectis.*

Non vel hoc noxa vacat
Si mens ineft fapientibus fapiens nimis.

V. Sed et temperamentum Zenonis moresque hominis confiderandi funt, quos plerumque ad formandum fyftema conferre aliquid in prolegomenis monuimus, et luculento exemplo probat philofophia Stoica. Fuiffe vero natura acerbum et morofum, et temperamento ad melancholicum inclinaffe, fupra diximus, quamuis et cholerici non exiguam poffediffe partem vel inde elucet, quod a Cynicorum circa decorum ἀδιαφορία valde abhorruerit, nec regibus quoque fubmiffum humilemque teftatus fuerit animum. Hanc naturalem temperamenti, quod et corporis ratio et victus conditio fouebat, conditionem augebat difciplina Cynica, aufteris quidem fed fuperbis etiam praeceptis, ad magna et excelfa, fed triftia et acerba, animum Zenonis formans. Quae cum admirationem ei conciliarent haud exiguam, opinionemque excitarent confummatae virtutis, externo quoque veftitu, victu, oratione efficiam, mirum non eft, Zenonem fapientem fuum talem formaffe, qualem fe ipfum fingebat. Quae cum fupra humani animi naturam moresque effent, ea quae in Zenone propter temperamenti, educationis et confuetudinis vim fuo modo erant naturalia, in difcipulis, praeceptorum magiftri feueritatem eiusque exemplum imitari fatagentibus, virtutem fictam et pictam, quae nulla re ipfa effet, fed in externo habitu, barba, vultu vocibusque magnificis conftaret, genuerunt. Vili enim habitu incedebant, barbam promittebant, ad cutem deradebantur, pallidique et fubtriftes apparebant, virtutis verae plerumque expertes. Factum inde eft, vt et *V. Syftema Zenonis eius circumftantiis conforme.*

ipſi inter Stoicos viri graues [g] mores horum hominum *μέχρι τῦ λέγειν, ἄνευ τῦ πράττειν* philoſophantium [h] improbarent, et Stoica hypocriſis pleriſque veterum eſſet deteſtabilis, qui paſſim acerbe in hos homines, Curios et Catones ſimulantes, et bacchanalia viuentes, inuecti ſunt [i], et Stoicis exprobrarunt, magnifica quidem eos promittere, ſed nihil eorum apud illos reperiri, qui felicitatem in Stoica philoſophia quaerant. Qua de re cum nemo lepide magis dixerit, quam LVCIANVS [k], is inprimis conſulendus eſt, longior enim ſermo eius eſt, quibus viuis coloribus Stoicos depingit, quam vt hic deſcribi poſſit, iucunde vero et clariſſima luce rem hanc illuſtrat. Nec iuuat rem Stoicorum, quod pro cauſa eorum magno conatu affert THOMAS GATAKERVS [l], *in vnaquaque ſecta repertos, citharis, lyris, tubis, lituis compares, quae eorum vtique, quae aliis modulantur, canunt, crepant, perſonant, nihil quicquam audiunt, percipiuntque ipſae; et vbique, etiam inter Chriſtianos eſſe homines ignaua opera et philoſopha ſententia* [m]. Non attendit enim vir diligentiſſimus, ſectae, quam deperibat, amore captus, non eſſe ſermonem de hominibus, ex doctrinae, quam ſequuntur, praeceptis vitam non inſtituentibus, ſed de ipſa philoſophiae, quam ſequebantur, conſtitutione et natura, quae talis fuit, vt neceſſario homines vel miſeros, et felicitatem ex ea conſequi deſperantes, vel hypocritas gigneret, cum impoſſibile ſit, Stoicam felicitatem aſſequi, virtutemque ſapientis Stoici facto exprimere, quod de Chriſtianorum diſciplina dici nequit, quae non virtutis modo perfectam et humano animo conformem depingit faciem, ſed media quoque exhibet, quae ad eam exprimendam ſufficiant, quod praeſtare nequit philoſophia Stoica, quae ſi ſequenda eſt, homines naturam exuere humanam oportet. Nec obiici et pro Stoicae philoſophiae cauſa adduci in exemplum poſſunt viri graues virtutiſque, quantum inter gentiles licebat, perfectae, qui ex Stoica familia profecti ſunt. Nam, licet etiam, de quo tamen dubitari queat, hanc iis inſediſſe virtutis elegantiam concedamus, duo tamen ſunt, quae maximopere obſtant, quo minus inde de Stoicorum philoſophia magnifice ſentiamus. Vnum eſt, quod alia principia habuere viuendi, alia diſſerendi [n], et naturae, educationis, temperamenti et eiusmodi cauſarum moralium beneficio ad eam virtutis praeſtantiam enixi fuerint, quam Stoicae philoſophiae beneficio nunquam fuiſſent aſſecuti. Alterum concedendum quidem eſſe, quod PLVTARCHVS [o] ait: *habere Stoicam doctrinam, ſi in magnam et acrem naturam incidit, aliquid lubricum et anceps, ſin autem cum graui et miti ingenio temperetur, magnos impetus dare ad verum bonum et virtutem*: fluere vero hos impetus ex peſſimis principiis, eſſe animum Dei particulam, vniuerſo, ſiue natu-

g) EPICTETVS paſſim, vid. ARRIAN. diſſ. L. IV. c. 9 L. III c. 23.

h) Idem apud GELLIVM L. VII. c. 19

i) Videndus IVVENALIS Satyr. II. PLVTARCHVS de Stoicorum repugnantiis, HORATIVS Serm. L. II Sat. 2 et RAPPOLDVS Comm. ad L. II. Serm. c. 9. p. 310. vt alios praetereamus.

k) In Hermotim. T. II. p. m. 287 ſeqq. et in Mycillo ib. p. 621 ſeqq. add. quae colleg. GATAKERVS ad Antonin. in praeloquio p. m. 34.

l) l. c.

m) GELLIVS L. XIII. c. 8.

n) Conf. G. I. VOSSIVS de theol. gent. L. II. c. 49. p. m. 580.

o) In Cleomene.

naturae, Deo per omnia fuſo, conuenienter viuendum, et aeternis vniuerſi legibus, neceſſario obtemperandum eſſe, quae impietatem gignunt Spinozae ethica nulla parte meliorem, quae externe quidem ſplendet, interna vero natura ſua omnia ſanae philoſophiae principia miſere corrumpit. Vnde merito miramur, non de grege eruditorum, ſed ex ducibus et primae dignitatis viris, quosdam, et imprimis LIPSIVM et GATAKERVM [p], quos fundamenta morbida et peſtilentia ethicae Stoicae non latebant, tantum Stoicae philoſophiae tribuiſſe, vt cum SENECA [q], ſanctiſſimam et fortiſſimam ſectam nominare, vel illos ſolos philoſophos eſſe, fateri non erubuerint.

VI. Verbis Stoicorum non fidendum.

VI. Poſſunt haec ſufficere, vt attento cautoque hiſtoriae philoſophicae lectori oculi aperiantur, ad dignoſcendam veram et natiuam Stoicae philoſophiae faciem. Quia vero nulla inter Graecos ſecta fuit, quae tantopere conquiſito ſua illeuit fuco, quam Stoica, monendus eſt Stoicae philoſophiae noſcendae cupidus de duobus momentis, quae neglecta magnos viros praecipites egerunt, vt Stoicam philoſophiam ſummopere depraedicarent, eamque ſanae philoſophiae praeceptis, quin ſanctiſſimis Seruatoris regulis et religionis Chriſtianae dogmatibus in plerisque conſonare crederent [r]. Primum id ſpeciatim inculcat, quod generali obſeruatione, in tota hiſtoria philoſophica tenendum eſſe, in limine huius tractationis commendauimus, quodque in Stoicae philoſophiae conſideratione neglectum magnos errores peperit: expendenda eſſe verba et ſententias Stoicorum non extra ſyſtematis nexum, ſed iuncto toto conſequentiarum ſyrmate, quo ex principiis ſemel admiſſis concluſiones deriuantur. Accidit enim viris magnis, vt ſpecioſis Stoicorum dictis de Deo, de animo, de officiis ſeducti, neſcio quos theſauros ſe inueniſſe putauerint, qui intra ſyſtematis nexum et ex vero eius ſenſu conſiderati carbones exhibebant. Longo exemplorum agmine probari hoc poſſet, niſi inſtituti obſtaret ratio, ſed nos alio loco [s] luculenta eius rei ſpecimina copioſe adduximus, quae adeunda ſunt, quibus ea de re ſcrupulus aliquis, poſt illa, quae in ſequentibus dicenda ſunt, remanſerit. Alterum, quod probe attendere lectorem iubemus momentum ad Stoicos quidem poſt Chriſti nati tempora viuentes, ſcriptisque atque diſſertationibus ſuis philoſophiam porticus illuſtrantes pertinet, hoc vero loco ideo tenendum eſt, quod horum tantum ex iſta ſecta hominum nobis ſcripta ſuperſunt, vetuſtiorum Stoicorum, Zenonis, Cleanthis, Chryſippi et reliquorum libris dudum temporum iniuria deperditis. Sedulo vero ad horum, qui Chriſti nati et publice praedicatae euangelii doctrinae tempora ſecuti ſunt, philoſophorum ſcripta et philoſophandi rationes attendentibus manifeſtum fiet, hos homines, qui ſanctiſſimam ſe ſectam eſſe gloria-

 ti

p) ll. cc.

q) ep. 83.

r) Dicetur hac de re in ſequentibus paſſim, et quidem de ecleſiae Doctoribus, Stoiciſmum in eccleſiam introducentibus §. III de variis vero eruditis Stoicam philoſophiam recentiori aetate reſuſcitantibus T. IV. Conſulenda quoque ſunt, quae in Otio Vindelico Mel. I et II. diximus, et exempla attulimus.

s) l. c. p. 98. 135. 146. 164. 166. add. h. BVDDEVS diſſ. de erroribus Stoicorum, IAC. THOMASIVS de exuſtione mundi Stoica, alii.

ti ſunt, cum viderent, religionis Chriſtianae praeſtantiam vbique et per omnes imperii Romani partes recipi, et tanquam ſanctiſſimam diſciplinam coli, inuidia doctrinae Stoica praecepta multis paraſangis ſuperantis, et aemulatione gloriae ductos haud pauca, non verba tantum et ſententias, ſed dogmata quoque concernentia in ſuos vſus vertiſſe, et accommodaſſe Stoico ſyſtemati: vt ita Chriſtiani non haberent, quod magnopere gentilium philoſophis obiicerent; vel etiam gentiles in peregrina religione admirarentur, quod non domi natum inuenire poſſent. Latiſſimus hic campus eſſet, exemplis id luculentis docendi, quae tamen nec locus capit, prolixis diſſertationibus nimis anguſtus, nec inſtitutum poſtulat. Diximus tamen, niſi omnia nos fallunt, copioſe et luculenter ſatis ea de re alio loco [r], quae conſulat, ſi tanti videbuntur, qui ea de re conuinci ſe exemplis deſiderauerit. Nos vnum ex multis eligimus, eo illuſtrius, quo magis multam de ſenſu Stoici ſyſtematis diſputandi occaſionem viris doctis exhibuit, quoque magis in apricum ponit, quam ſubdole rem ſuam egerint Stoici, vt ſaluis parentis ſui placitis ſectaeque decretis, propiores reuelatae veritati viderentur. Doctrinam innuimus, de prouidentia DEI, et fato, in Stoicorum ſcholis celeberrimam. Quam cum ita poſt Zenonem propoſuiſſet Chryſippus, vt fortuito Epicureorum concurſui atomorum potiſſimum eſſet oppoſita, et aeternam atque indeclinabilem feriem rerum et catenam voluentem ſemet ipſam ſeſeque implicantem per aeternos conſequentiae ordines, ex quibus connexa eſt, ſignificaret, cui ordini neceſſario Deus ipſe a Stoicis duris vocibus ſubiiciebatur: impiam et abſurdam doctrinam aggreſſi Chriſtiani doctores facile euerterunt. Quibus vt ſe opponerent Stoici poſt C. N. effloreſcentes parce magis et ſobrie ea de re philoſophandum et Chriſtianis, quod voces magnificas de Deo accedendum rati, fatum in prouidentiam mutarunt, et eleganter de ea commentati ſunt, nihil tamen quoad rem ipſam in Stoico ſyſtemate mutantes, ſed prouidentiae voce, et libertatis aſſertione, eandem, quam Chryſippus neceſſitatem vniuerſi inculcantes. Magna itaque in dignoſcenda doctrina Stoicorum cautio adhibenda eſt, et cuncta ad principia, quae Stoae pater, Zeno, primum admiſit et ſectatores rata habuere examinanda, nec Senecae, Antonini, Epicteti verbis fidendum, ſed larua ſub dolo philoſophorum generi detrahenda eſt. Quod vbi prouida ratione fit, diſparebit, ceu nebula ſolis radiis diſpulſa iactata concordia inter Porticum Zenonis et Salomonis, et quid iudicandum ſit, de genuino Stoicae philoſophiae ſyſtemate, mediocri attentione poterit dignoſci [s].

VII. Stoici diſſentientes. VII. Tandem neque hoc obſeruauiſſe abs re erit, Stoicos praeſtantiores pleroſque non ſemper conſenſiſſe, ſed in diuerſa abeuntes Zenonis ſyſtema ſaepiuſcule reliquiſſe. Id quod non Epictetus tantum, Seneca et his ſimiles

r) In diſſertatione: de Stoicis ſubdolis Chriſtianorum imitatoribus, quae extat Temp. Heluet. T. III. p. 260.

s) Agnouit hoc ipſe tandem LIPSIVS Cent. I. Epiſt. ſelect. ep. 97. conf. BALTVS defenſe des SS. Peres accuſes de Platoniſme. pref. c. 2.

ſimiles fecere, vt ſuo loco demonſtrabitur, ſed a Chryſippo quoque, Diogene, Panaetio, Poſidonio factum eſt. Annotabimus itaque in ſequenti horum virorum hiſtoria diligenter, in quo a communi et recepto porticus ſyſtemate receſſerunt.

§. IV. His, quae neceſſario monenda fuerant, de philoſophia Stoica praeſuppoſitis, facilior iam nobis via patet ad ipſam eius conſiderationem. Quam vt apte et accurate delineare poſſemus, optandum propter rationes ſupra dictas, eſſet, vt Zenonis, Chryſippi et Stoicorum ante Chriſtum natum ſcripta nobis ſuppeterent: quibus quoniam caremus, ad eos confugiendum eſt, qui reliquias ex iis nobis ſeruauerunt, CICERONEM, PLVTARCHVM, LAERTIVM, SEXTVM EMPIRICVM, SIMPLICIVM, STOBAEVM [v], et ex Patribus eccleſiae aliquos, quorum loca pleraque congeſſit diligentia eruditiſſimorum virorum IVSTI LIPSII, THOMAE GATAKERI, THOMAE STANLEII [x]. Cum his vero Stoicorum ſequiorum ſcripta conferenda ſunt, et quae SENECA, ANTONINVS, EPICTETVS, PHVRNVTVS, qui ſoli fere ex innumero Stoicorum grege ad nos ſcriptis peruenerunt, de Stoica philoſophia commentati ſunt, coniungenda: nec negligenda ea, quae extra ſectam conſtituti de ea retulerunt. Immo, Epicurea et Platonica quoque philoſophia, quibus Stoicam in pleriſque vel oppoſitam fuiſſe, vel ex hac deriuatam ſupra demonſtrauimus, non negligenda, ſed diligenter conferenda eſt, vt ita natiuam Stoae mentem dignoſcamus. Priusquam vero ſingularum philoſophiae partium decreta exponimus, paucis enarrandum eſt, quid de philoſophia in genere ſenſerint Stoici. Ita vero:

Decreta Stoicorum de philoſophia in genere.

I. Sapientia eſt rerum humanarum diuinarumque ſcientia; philoſophia, ſiue ſapientiae ſtudium, exercitatio eſt artis ad ſapientiam accommodatae. Definitionem hanc Stoicis tribuit PLVTARCHVS [y], quam ex Platonis vel Pythagorae, vnde Plato eam deſumſit, ſchola accepiſſe Zenonem, ex iis liquet, quae capitis ſexti ſectione prima [z] de definitione philoſophiae Platonica diſſeruimus. Receſſit tamen aliquantum a Platone Zeno, et paulo aliter haec eius definitio intelligenda eſt, quam in Academia veteri intelligebatur. Cum enim Zeno ideas Platonis et numeros Pythagorae miſſos faceret, quibus res diuinae in illorum philoſophia conſtabant, ad alia neceſſario reſpicere debuit. Cum vero mundus non Dei tantum opus, ſed et ipſe Deus ſit, vt poſtea indubitatis Stoicorum teſtimoniis probabimus, facile inde intelligitur, quae res diuinae ſint, circa quas ſapientia et philoſophia verſatur, et qua ratione phyſiologia magna et nobiliſſima pars ſit philoſophiae Stoicae? Diſcrimen vero inter ſapientiam et philoſophiam ponere in Platonica quoque Schola [a] Zeno didicit, qui id a Pythagoreis acceperunt. Quod diſcrimen non ineleganter expoſuit SENECA [b] de philoſophiae

v) Libris ſupra laudatis.

x) Paſſim is egregia Stoicorum ſcriptorum fragmenta exhibet, dignus qui conſulatur.

y) De placit. phil. L. I. c. 1. T. II. p. m. 3. SENECA ep. 89.

z) §. 16.

a) Demonſtratum id quoque ſupra l. c.

b) l. c.

phiae definitione et diuisione docte commentatus, quando ita: *Primum tibi dicam, inter sapientiam et philosophiam quid intersit. Sapientia perfectum bonum est mentis humanae; philosophia sapientiae amor est et affectatio. Haec ostendit, quo illa peruenit.* Et paulo post: *Illud quasi constet, aliquid inter sapientiam et philosophiam interesse, neque enim fieri potest, vt idem sit, quod affectatur, et quod affectat.* Plura dabit LIPSIVS [c]. Adiecere quidam vt est apud SENECAM [d], definitioni: *nosse quoque causas rerum*, id quod tamen Seneca putat superuacuum, quia causae diuinorum humanorumque partes sunt. Alias definitiones exhibent SENECA et LIPSIVS [e], quae tamen pleraeque sunt exotericae, remque non exhauriunt, quas apud eos ipsos beneuolus lector leget. Sapientiam vero duplicem sibi fingebant Stoici, τέλειον siue consummatissimam, et προκόπτοντα siue proficientem; illa perfectissimus virtutis habitus est, quem nulli mortalium attingere licet, ad quem tamen omnes collineant, haec profectus sapientiae, et habitum grassantis ad eam viri denotat. Inde frequens apud SENECAM [f] distinctio inter consummatae sapientiae virum et procedentis: hunc studiosum esse sapientiae, illum adeptum sapientiam ait. Proficientes vero in tres classes diuidi alibi [g] monet. Primi sunt, qui sapientiam nondum habent, sed iam in vicinia eius constiterunt; secundum genus est, qui et maxima animi mala et affectus deposuerunt, sed ita vt possint in ea relabi; tertium illud genus, extra multa et magna vitia est, sed non extra omnia. Ex his primum genus, qui omnes affectus ac vitia posuerunt, quae erant complectenda didicerunt; quibus vero adhuc inexperta fiducia est [h], summus quasi philosophorum gradus est, ad ipsam enim sapientis perfecti naturam accedere, impossibile putabant humanae imbecillitatis memores, et sufficere statuebant, si in vicinia constitisset philosophus. Ea vero de re false Stoicos ridet LVCIANVS [i], qui acute, postquam neminem Stoicorum perfecte felicem et sapientem factum, ex ipsius porticus decretis monuerat, ait: *Non sufficere, si quis saltem felicitati proximus sit, posteaquam nihil inde fructus et vtilitatis capere possit: nihilo secus enim extra viam sub dio diuersari eum, qui iuxta ostium stet exclusus, quam qui eminus adhuc labore itineris conficiatur; nisi quod verisimile sit, illum non mediocri perturbatione discruciari, videntem in propinquo ea, quibus priuatus est.* Sed et reliqua legenda sunt, quibus luculenter Stoicos in ea re nugari docet. Ceterum nec hoc sapientiae discrimen excogitauit Zeno, sed ex Academia prima mutuum accepit [k].

II. Est autem sapientiae accommodata vnica ars ac suprema, virtus. Virtutis vero nomen latissime sumtum, tria eius genera comprehendit, naturalem, moralem et logicam. Naturalis est, qua in mundum et res mundanas

c) Manud. L. II. diss. VII. p. 145.
d) l. c.
e) ll. cc.
f) ep. 72. de constant. c. 18.
g) ep. 75.
h) conf. ep. 71. conf. LIPSIVS l. c. diss. IX. p. 185.
i) loco supra laudato.
k) PLVTARCHVS l. c.

danas inquiritur; moralis quae circa vitam occupatur humanam, logica quae rationem concernit. Probe in hac assertione obseruandum est, sapientiam et virtutem esse Stoicis idem, id quod, sine dubio a Cynicis, hi a Socrate acceperunt, sed alia significatione. Socrates enim praeter moralem philosophiae partem, reliquas non curabat, ad felicitatem animi parum aut nihil tribuentes; nec aliter Cynici, qui morali parte retenta, naturalem et rationalem, vti supra dictum, reiiciebant. Zeno vero, qui infausto sidere ex Cynosarge et Academia nouam porticus philosophiam conflabat, Cynicorum quidem verba retinuit, sed notionibus Academiae adplicuit, quae, cum non naturalem tantum sed et rationalem philosophiam excoleret, Zeno, ne sua Venus minus esset formosior, eodem eam comsit ornatu, et virtutem ita non in sola actione, sed in contemplatione quoque rerum naturalium, et in sermone posuit, vnde triplex ei philosophia enata est, Platonicae in hac quoque parte aemula.

§. III. Virtus itaque cum triplex sit, triplicem etiam philosophiam esse oportet, naturalem, moralem et rationalem [l]. Quarum philosophiae partium vsum distinctum quidem, sed ad commune fiduciae et fortitudinis emolumentum facientem luculenter descripsit ANTONINVS [m], dignus qui ea de re audiatur: *Oportet*, inquit, *vnumquodque ita considerare, et agere, vt et actiua facultas consummetur, et contemplatiua simul perficiatur et fiducia ex certa rei cuiusque scientia orta seruetur, latens quidem, nec abscondita tamen: tunc enim simplicitate, tunc grauitate frueris, tunc rei cuiusque notitia distincta, quid ex natura sua existat, quem locum in mundo habeat, quam diu duratura sit, ex quibus conflata sit, quibus possit obuenire, qui dare eam et auferre possint.* Ceterum nullam partem alteram antecedere, sed mistas esse inuicem omnes, multi contendebant [n], quidam rationalem primum, tum naturalem, tertium moralem partem ponebant, SENECA [o] vero inuertit; Chrysippus de naturali vltimo loco egit [p]. Nos itaque eam, qua ipsi Stoici vsi sunt libertatem secuti, illum potissimum adhibebimus ordinem, quem natura et constitutio philosophiae Stoicae postulat. Supponit nempe, vti modo ex Antonino obseruatum, actiua facultas contemplatiuam, quae naturam rei scrutatur, haec rationalem, vt indicem [q]; Logicam itaque Stoicorum primo quidem considerabimus, Physicam vero et Ethicam ordine subiiciemus.

§. V. Logicam itaque Stoicorum consideraturis [r], haec potiora gentis in his subtilitatibus aeuum plerumque non sine opprobrio suae et aliarum *Logica Stoica.*

l) ibid. SENECA l. c. LAERT. L. VII. §. 40. qui similia, quibus diuisionem hanc illustrarunt Stoici, affert, quocum conferendus SEXTVS adu. Mathemat. L. VII. §. 17.

m) L. X. §. 9.

n) LAERT. l. c. et imprimis SEXTVS l. c. §. 20 seq. et FABRICIVS ad h. l.

o) l. c.

p) PLVT. de Stoic. repugnantiis qui addit, in physicis de Deo postremum Chrysippum egisse.

q) Conf. Hist. philos. GALENO tributa c. 3.

r) Scriptores huc facientes laudant Act. phil. Vol. I p. 746. inter quos eminet ADAMVS BVRSIVS in Dialectica Ciceronis ex Stoicorum maxime sententia, qua vsus est STANLEIVS p. 556. in describenda Dialectica Stoicorum, qui potest sufficere.

rum sectarum virorum, meliora videntium et probantium [s], traducentis asserta occurrunt:

I. Logica duabus partibus absoluitur, rhetorica et dialectica. Rhetorica est ars bene dicendi de iis, quae copiosam orationem requirunt; Dialectica vero est differendi scientia, oratione, quae interrogando et respondendo absoluitur [t]. Hoc inter dialecticam et rhetoricam discrimen indicare solebat Zeno manu adstricta, et expansa. Dialecticam enim esse rotundam et compressam expositionem rei, rhetoricam autem expansionem et dicendi facultatis amplitudinem [u]. Ceterum scientiam differendi quoque dicebant Stoici esse rhetoricam, mutuum accepta definitione a Xenocrate, vt aliis quoque, sed paulum differenti vocis significatione. Xenocrati enim ars et scientia idem, Stoicis vero pro eo, quod est habere firmas ac stabiles comprehensiones [x].

II. Rhetorica tripartita est, deliberatiua, iudicalis, demonstratiua. Partes eius: inuentio, elocutio, dispositio, pronuntiatio. Orationis rhetoricae partes sunt: exordium, narratio, confutatio, epilogus [y]. Opposuisse se in hoc Stoicis Academicos nouos, vt rhetoricam ex philosophiae cancellis eliminarent [z], supra diximus.

III. Dialectica est scientia, id est, certa et stabilis comprehensio aut habitus, in visorum perceptione non deuians: habetque virtutes alias sub se, nempe lapsus siue erroris deuitationem, circumspectionem, ne fallaciis abripiamur, firmitatem contra redarguentes, et grauitatem siue constantiam, visa ad rectam rationem reuocare aptam [a].

IV. Cum Dialectica consideret et voces et res vocibus significatas, primo loco est doctrina de visis et sensu, quae fundamentum sunt eorum, quae ex iis subsistunt, oratione expositorum [b].

V. Sensus iunguntur a quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quae Graecis Φαντασία, Latinis visum, dicitur. Ita CICERO [c], cuius verba mire illustrat locus BOETHII [d] ad finem paginae adducendus. Phantasiam impressionem esse in animo, non inepte dixit LAERTIVS [e], sumta nominis translatione a signis cerae per annulum expressis. Ita enim ab externis obiectis imagines rerum sensibus et hinc phantasiae imprimi statuebant Stoici; recentiores intellectum impurum dixere.

VI.

s) SENECA ep. 48. LVCIAN. in Hermotim. T. II. p. m. 390. 391.

t) LAERT. L. VII. §. 42. SEXT. EMP. adu. Mathem. L. II. §. 6.

u) SEXT. EMP. adu. Math. L. II. §. 7. CIC. de finib. L. II. c. 6. de Orat. c. 32. QVINTIL. L. II. c. 20.

x) SEXT. l. c.

y) LAERT. l. c. SEXT. l. c.

z) Cap. VI. §. 3. Obiectiones ab Academicis hac in parte Stoicis factas enarrat SEXT. l. c. §. 20 seqq.

a) SEXT. l. c. LAERT. L. VI §. 46. SVIDAS in Dialectica T. I. p. 559. et in ὁ. ἐωδὶ. T. I. p. 577.

b) LAERT. ib. §. 45.

c) Acad. Qq. L. I. c. 11.

d) De consol. philos. L. V. metr. 3. p. m. 233.

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes,
Qui sensus et imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,
Vt quondam celeri stilo
Mos est aequore paginae
Quae nullas habeat notas
Pressas figere literas.

Ex quo carmine intelligi potest, quatenus a Platone recesserit Zeno, quem rationibus Platonicis oppugnat Boethius, innatas ideas propugnans.

e) §. 45.

VI. Ad haec quae visa sunt, et quasi accepta sensibus assensio accedit animorum, quae in nobis posita et voluntaria est.

VII. Visum cum ipsum per se cernitur, comprehensibile dicitur, cum acceptum iam et approbatum est, comprehensio, si ita comprehensum, vt conuelli ratione non possit, scientia [f].

VIII. Iudicium est perfectio, qua discernitur res.

IX. Criterium bifariam dicitur; vno modo, id quod attendentes alia quidem facimus, alia neutiquam: altero; id quod vbi attendimus, alia dicimus esse vera, alia falsa. Alter modus criterii, quo iudicamus, quid sit, vel non sit, dicitur tribus modis: sensu communi, proprio, et maxime proprio. Sensu communi dicitur pro quauis comprehensionis mensura etiam naturalis, v. g. visus, gustus; sensu proprio vero pro omni mensura comprehensionis artificialis; vt circinus est criterium artificiale, etc. maxime vero proprio sensu dicitur omnis mensura comprehensionis rei obscurae. Quo sensu, quae ad vitam pertinent, criteria amplius non vocantur, sed sola logica ad veritatem inueniendam a philosophis adhibita.

X. Logicum criterium est vel quod iudicat, id est, homo, vel per quod iudicatur, id est, sensus, vel relatio qua intercedente iudicatur, id est, applicatio phantasiae [g].

XI. Criterium autem est phantasia comprehendens, id est, ea, quae ab illo, quod reuera existit, proficiscitur. Alii Stoicorum aliter, qui tamen tria illa, de quibus criterium dicitur, inter se confundunt. Chrysippo est criterium sensus et anticipata perceptio (πρόληψις), quae est naturalis rerum et propositionum vniuersalium cognitio [h]. Eundem fere in modum Epicurei quoque statuebant.

XII. Sensus est spiritus a parte principali animae, quae dirigit, (τῦ ἡγεμονικῦ) ad organa sensuum pertingens [i].

XIII. Visum est lumen se ipsum, et a quo deriuatur exhibens, vnde a lumine phantasia dicitur [k].

XIV. Est autem visum impressio in animae parte principali, quam cum depressione et eminentia, vt in cera fit, coniunctam putauit Cleanthes, Chrysippus vero alterationem tantum animae esse putauit [l]. Valde subtiles hac in parte sunt Stoici, quorum hac de re philosophemata exponit SEXTUS EMPIRICUS [m]: quae omnia tamen eo redeunt, vt visum dicatur impressio facta in intellectu a sensibus, cum euidentia coniuncta. Quae an in cerebri fiat partibus, an in ipsa iudicandi facultate, quae est in animo, disputabant Cleanthes et Chrysippus, quae tamen pleraque ad vocum et verborum contentiones redeunt.

XV.

f) CIC. l. c. qui omnino legendus.
g) SEXTUS L. VII. adu. Math. §. 29 seqq. diligenter ad hoc attendendum est, sine quo controuersiae Stoicorum cum Academicis intelligi nequeunt.
h) LAERT. l. c. §. 49.
i) ib. §. 52.
k) PLUT. de placit. phil. L. IV. c. 12. SEXT. EMP. L. VII. §. 163.
l) LAERT. §. 50.
m) Lib. VII. §. 228 seqq.

XV. Comprehenſio facta ſenſibus vera eſt et fidelis, normam enim ſcientiae eam dedit natura, nihilque illa perſpicuitate et euidentia clarius [n].

XVI. Quicquid vero apprehenditur, per ſenſus apprehenditur, cum nihil ſit in intellectu, quod non fuerit prius in ſenſu [o]. Id quod Porticus Academiae oppoſuit.

XVII. Viſorum alia ſenſibilia ſunt, alia minus ſenſibilia ſunt, quae per ſenſus, tanquam per inſtrumentum percipiuntur. Non ſenſilia ſunt, quae percipiuntur animo ſolo, vt incorporea omnia. Senſilia formata ex rebus exiſtentibus concedendo et approbando producuntur, ſunt autem viſorum quoque apparentiae quaedam, quae ita exiſtunt, ac ſi ex reuera exiſtentibus formarentur.

XVIII. Viſa alia rationalia ſunt, alia irrationalia, illa hominum ſunt et vocantur, notiones, (ἔννοιαι) ſuntque vel artificialia vel non artificialia.

XIX. Sunt porro alia probabilia, quae tranquillum et aequabilem motum in anima cient, i. e. quibus ſine dubitatione aſſentimur, et acquieſcimus; alia improbabilia, quibus ab aſſenſu reuocamur; quaedam et probabilia et improbabilia ſunt ex diuerſa ad hoc vel illud relatione. Porro alia vera ſunt, quae vere praedicari poſſunt, alia falſa, quae vere praedicari non poſſunt, vera pariter et falſa, quae certa relatione vera, alia falſa ſunt: generalia viſa neque vera neque falſa ſunt, e. g. arbor in genere, homo barbarus in genere.

XX. Verorum viſorum alia ſunt non comprehenſibilia, quae morbo vel mentis perturbatione obueniunt, alia comprehenſibilia, ad quae requiruntur tria: 1. vt exiſtat ab eo, quod eſt, 2. vt conueniat cum eo, quod eſt, 3. vt nihil habeat, quod impediat.

XXI. Phantaſia ſiue viſum diſtinguendum eſt a phantaſmate, et phantaſtico, quod nihil habet, ex quo, tanquam reuera, exiſtat [p].

XXII. Verum eſt id, quod eſt, et quod ex aduerſo alicuius ponitur: ſiue, vt Zeno, quod ita animo eſt impreſſum, ex eo, vnde eſt, vt eſſe non poſſit ex eo, vnde non eſt.

XXIII. Verum et veritas inter ſe differunt: illud eſt, quod verbo profertur, adeoque incorporeum eſt. Veritas corpus eſt, quo proferuntur omnia vera [q].

XXIV. Comprehenſio (κατάληψις) eſt ſcientia firma et vera, vt manu compreſſa aliquid firmiter tenetur [r]. Eſt hoc quam maxime Academiae nouae oppoſitum, quae hanc comprehenſionem negabat, vti ſupra expoſitum.

XXV.

n) CICERO Acad. Qq. L. I. c. 11. L. II. c. 6.

o) ORIG. contra Celſ. L. VII, p. m. 367. edit. Hoeſch.

p) Latiſſime hactenus allata perſequitur SEXT. L. VII. ſ. 242 ſeqq. quocum conferendus PLVT. l. c. et NEMESIVS de natura hominis c. 6.

q) Prolixe id exſequitur SEXTVS Pyrrh. hyp. L. II, ſ. 81 ſeq. adu. Math. L. VII. ſ. 38 ſeqq. ἀξιώματα vero corpus non eſſe dicebant Stoici, vid. SENECA ep. 117. αὐτὰ vero corpus dicebant, vid. LAERT. L. VII. ſ. 54. et MENAG. ad h. l. FABRIC. ad l. c. Sextl.

r) Hinc Zeno digitis extenſis, viſum, paulum conſtrictis, aſſenſum, manu compreſſa et pugno comprehenſionem adumbrabat, vid. CICERO Acad. Qq. L. IV, c. 47.

XXV. Quicquid autem a mente comprehenditur, comprehenditur vel incursione euidentium, et per sensus, vel per transitum et incidentem ratiocinationem (κατ' ἐνάργειαν περιπτωτικῶς) siue per collectionem demonstrationis; idque vel assimilatione, vel compositione, vel analogia et proportione, idque vel augmentatione vel diminutione [r]. Addit his LAERTIVS [s], fieri etiam per transpositionem, contrarietatem, priuationem, transitionem, et naturam.

XXVI. Animo visis, quae a sensibus imprimuntur, commoto, oritur assensio, siue approbatio (συγκατάθεσις) qua visa noscuntur et diiudicantur, estque in hominis potestate, vt visa arbitraria non sunt, sed vi quadam sua sese hominibus ingerunt. Hocque inter insipientem et sapientem interest, vt is visa omnia, qualia animi sui pulsu visa sunt, talia putat et approbat; hic non statim commotus assensum commodat. Id quod exemplo soni alicuius formidabilis luculenter explicat GELLIVS [t].

XXVII. Notiones homo innatas non habet, sed in lucem editus quoad ἡγεμονικὸν, chartae purae similis est, cui inscribendae literae: fit id a sensibus, quorum impressionis memoriam retinemus, quarum notionum complurium vbi facta est collectio, oritur inde experientia. Ita quidem PLVTARCHVS [w], ex quo simul patet notiones, ideasque omnes innatas proscripsisse Stoicos. Aliter tamen LIPSIVS [x], qui anticipatas notiones vult esse ex ratione, id est parte in nobis diuini spiritus mersi; quae si in suo loco et luce luceat, tota pura, sincera, recta, diuina sit; nunc corpore velut carcere clausa coërceatur, et opinionibus agitetur aut abducatur, et tamen retineat originis suae flammulas, quae se in sensibus et iudiciis omnibus, hominibus innatis et insitis exserant, has esse ἐννοίας et προλήψεις. Auctoritate vtitur CICERONIS [y], qui notionem definit *insitam et ante perceptam cuiusque formae cognitionem, enodatione indigentem.* Verum mire peruertit vir praeclarus mentem Stoicorum, eamque in sensus Platonicos transmutat. Si enim, quod supra diximus, nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu, vniuersales quoque istae notiones, quas anticipationes dixere Stoici, necessario per sensus demum τῷ ἡγεμονικῷ id est, rationali et principali animae parti illabuntur. Nec hoc vult Cicero, quod ex eo probat Lipsius, sed id tantummodo innuit, inesse menti naturalem intelligendi, et assentiendi visis facultatem, ei vero inferi per sensus prima vice obiecta offerentes, formarum siue idearum imagines et cognitiones, quibus deinde in mente asseruatis, cum visa alia offeruntur, et ad hanc communem normam applicantur, illa quasi enodantur, et explicantur, applicatione scilicet notionis generalis ad singularem facta. Quae nisi ita explicemus, tota corruit Stoicorum doctrina de visis et notionibus.

Zzz zz 3 XXVIII.

r) Adu. mathem. L. IX. §. 343 seqq.
s) §. 52. 53
t) Lib. XIX. c. 1. et ex eo AVGVSTIN. de C. D. L. IX. c. 4.
w) PLVT. de placit. philos. L. IV. c. 11. conf. Hist. de ideis Sect. I. § 10. p. 154.
x) Manud. ad P. S. L. II. diss. 11. p. 161.
y) In Topic.

XXVIII. Sunt autem notionum aliae naturales, quae fine vlla artis industria gignuntur; aliae industria et doctrina comparantur. Hae proprio notiones vocantur, illae anticipationes [z].

XXIX. Visum, si rationali animo obtingat, conceptio mentis vocatur, (ἐννόημα) [a].

XXX. Notiones communes omnibus hominibus funt, et notioni notio non repugnat. Pugna itaque hominum oritur in accommodatione ad res singulas. Prolixe de hoc axiomate differit EPICTETVS [b], demonstraturus, erudiri nihil aliud esse, quam discere notiones naturales rebus singulis accommodare illis et naturae congruenter, ac postea distinguere, alia esse in nostra potestate, alia non.

XXXI. Si, quod sensu comprehenditur, ita comprehensum est, ut conuelli ratione non possit, scientia nominatur, sin aliter, inscientia: ex qua existit etiam opinio, quae est imbecilla et cum falso incognitoque communis [c].

XXXII. Tria inter se coniugata sunt, id quod significat, quae est vox; id quod significatur, res voce declarata, quae mente apprehenditur, id quod est, res, extra nos subsistens. Multi hic sunt Stoici, in loco, quem vocant, vocis, vbi de eius origine, orationis partibus, soloecorum et barbarorum natura, de amphiboliis, voceque canora et musica agitur [d], quae cum totam fere grammaticam occupent, et ad nostrum institutum proprie non pertineant, apud alios, imprimis apud AVGVSTINVM [e], Stoicorum placitis insistentem, quaeri possunt. Paucis praecipua complexus est STANLEIVS [f].

XXXIII. Definitio est oratio, quae resoluendo respondet ad quaestionem, quid sit res: nihilque debet complecti eorum, quae non insunt definitis, et indicare debet proprium, quod nullam aliam in rem transferri possit [g].

XXXIV. Definitionum autem duo sunt genera prima. Vnum earum rerum, quae sunt, alterum earum quae intelliguntur: illa sunt, quae cerni tangiue possunt; haec sunt, quae animo tantum possunt intelligi, v. g. si ciuitatem, gentem, tutelam definias [h].

XXXV. Definitiones aliae sunt partitionum, cum res ea, quae proponitur, quasi in membra discerpitur; aliae diuisionum, quae formas omnes complectuntur, quae sub eo genere sunt, quod definitur.

XXXVI. Diuisio est generis in species suas proximas sectio.

XXXVII. Genus plurium notionum, quae ad vnum referuntur, est comprehensio: Species est, quod sub genere continetur, summum genus, quod sub alio nullo est, species infima, quae aliam speciem continet nullam [i].

XXXVIII.

z) PLVT. l. c.

a) ibid.

b) Apud. ARRIAN. L. I. diss. 22.

c) CIC. Qq. Acad. L. I. c. 11.

d) SEXT. l. c. LAERT. L. VII. §. 43. hinc Stoici architecti verborum audiunt CIC. de Offic. L. I. c. 7.

e) In Dialectica T. I. Opp. p. 266. ed. Frob. conferenda quoque quae affert SEXT. EMP. adu. Gramm. et FABR. ad eum.

f) p. 566 seqq.

g) LAERT. L. VII. §. 60. SEXT. Pyrrh. hyp. L. II. c. 16. CIC. Topic. c. 6.

h) CICERO l. c. c. 5.

i) LAERT. L. VII. §. 60.

XXXVIII. Ex notionibus et vocibus res cognofcuntur, Stoicis dictae τυγχάνοντα: quae funt res obtingentes, et perceptioni fubiiciuntur, extra nos exiftentes.

XXXIX. Res in quatuor genera fubdiuiduntur: in fubftantias, qualitates, quodammodo fe habentia abfoluta, et quodammodo fe habentia relatiua. Hae ratione Stoici praedicamentorum numerum contrahebant [k].

XL. Ea quae dici poffunt, (λεκτὰ) quaeque ad facultatem animi enunciatiuam pertinent, confiderata quatenus de alio dicuntur, categoremata audiunt, quatenus in voces erumpunt, verba, quando in mente retinentur, dici parata, λεκτά [l].

XLI. Quae dici poffunt, alia funt ex fe perfecta, alia deficientia. Illa funt, quae plenam habent enunciationem, quaeque vel plenum quidem fignificant, fed neque verum, neque falfum, vel affirmant et negant verum aut falfum, quae axiomata vocantur.

XLII. Categorema eft, quod de alio enunciatur, aut res ex aliquo aliquibusue compofita: funtque quatuor eius fpecies, recta, fupina, neutra, actiua et paffiua reciprocae [m].

XLIII. Axioma eft, in fe perfecta res, quae enunciari poffit quantum in fe ipfa [n].

XLIV. Axiomata funt vel fimplicia, quae non conftant ex axiomate vno bis fumto, vel pluribus differentibus; vel non fimplicia, quae quodammodo funt duplicata, et ftant vel propofitione vna in diuerfas partes difcerpta, vel propofitionibus diuerfis: in quibus, quod collocatur poft coniunctionem fi, vel, fiquidem, vocatur antecedens, et primum, vel initium, reliqua finis, vel confequens, vel fecundum. v. g. Lux eft, fi dies eft. Araneae Stoicorum fubtilitates etiam hoc in loco valde confpiciuntur, qui more dialecticis proprio, non ad notionum intellectus naturam, fed verborum latitudinem et fignificationem attendentes, dum ipfam ratiocinandi et concludendi regulam negligebant, multa fine fructu fubtiliter, fed inutiliter difputabant, quas ideo ξυμχτια δύςνια μελετᾶν dixit LVCIANVS [o]. Regulas connexorum, adnexorum, coniunctorum, cafualium, declarantium, oppofitorum, poffibilium, neceffariorum etc. axiomatum exponit LAERTIVS [p], nobilia tricarum Stoicarum fpecimina. Recte SENECA [q]: *o puriles ineptias! in hoc fupercilia fubduximus? in hoc barbam demifimus? hoc eft, quod trifles docemus et pallidi?*

XLV. Axiomatum alia funt probabilia, quae fpeciem ad affentiendum habent, alia rationalia, quae plura veri momenta habent, alia paradoxa, quae fapientibus tantum probantur [r].

XLVI. Argumentatio (λόγος) confiftit ex fumtione (λῆμμα), affumtione,

k) SIMPLICIVS in Categor.
l) LAERT. L. VII. f. 63.
m) ib. f. 64. et MENAG. h. l. SVIDAS in κατηγορ. T. II. p. 278.
n) ib. f. 65. et MENAG. h. l.
o) In Hermot. T. II. p. 290.
p) Lib. VII. f. 71 feqq. conf. SEXT. adu. Mathem. L. VIII. f. 411 feqq.
q) Epift. 48.
r) LAERT. f. 75. CIC. parad. c. 1.

tione, (προσλῆμμα) et illatione (ἐπιφορά). Vtebantur vero Stoici ſyllogiſmis tantum hypotheticis, qui qua ratione a ſyllogiſmo Ariſtotelis differant, exponit ALEXANDER APHRODISAEVS [r].

XLVII. Argumenta ſunt vel concludentia vel minus; illa vel ſyllogiſtice concludunt, vel non [ſ].

XLVIII. Syllogiſmi (hypotheticos intelligi modo monuimus) ſunt vel connexi, vel coniuncti, vel disiuncti.

XLIX. Argumenta concludentia ſyllogiſtica diſponuntur iuxta modos. Modorum autem duo ſunt genera, ſimplicium et compoſitorum [ſſ].

L. Argumenta, quae ſyllogiſtice non concludunt, ſunt illa, quae via ſyllogiſmorum concluſionem non eliciunt, et tamen categorice concludunt [t].

LI. Argumenta non concludentia ſunt, in quibus oppoſitum concluſionis repugnat nexui ſumtionum [u].

LII. Fallaciarum varia ſunt genera [v], argumentum quieſcens ſiue ſorites, mentiens, inexplicabile, ignauum, dominans, velatum, electra, cornutum, crocodilites, reciprocum deficiens, meſſor, caluus, occultus, inficians. Haec ſophiſticorum argumentorum genera, ex dialecticorum ſcholis ad Stoicos tranſierunt, vnde, quae ſuo loco de eorum cauillationibus diximus, hic repetenda ſunt: quae cum mire quoque ad exagitandos aduerſarios adhiberent Stoici, cauillationes inde Stoicae viris grauibus deteſtabiles in vulgus notae factae. Quae quam miſerae fuerint, dignus eſt, qui legatur, SAMVEL PARCKERVS [w].

LIII. Methodus duplex eſt, vel vulgaris et popularis, vel ſubtilis et philoſophica, quae apud Stoicos fuit ſubtilis, ſpinoſa, breuis: quam logicae nomine honorabant.

LIV. Vulgaris diſputandi ratio vel continua oratione abſoluitur, vel interrogando et reſpondendo. Prior analytica dicitur, poſterior rhetorica, topica, dialectica [x].

Phyſiologiae Stoicae ſcriptores.

§. VI. A dialectica ad phyſiologiam Stoicorum progredimur, eo magis attenta conſideratione dignam, quo magis magnificorum atque ſplendidorum verborum ornatu ſummam iactauit ſapientiam, et fundamenta praebuit morali philoſophiae parti, quibus ad nubes vsque ſurgeret. In ea vero recte et intime pernoſcenda omnino illa attentio prae reliquis adhibenda eſt, quam ſupra in tota philoſophia Stoica excutienda commendauimus. Itaque ea ratione ordinanda ſunt phyſica Stoicorum dogmata, vt natura principiorum ſemel admiſſorum, et conſectariorum inde deriuatorum poſtulat, relictis obſcuris et confuſis locis [y], in quae Stoici veteres naturalem

r) In Analyt. prior. apud STANLEI. p 583.

ſ) LAERT. L. VII. ſ. 77. 78. SIMPLIC. ad Epict. c. 58. p. m. 193 ed. Wolf.

ſſ) LAERT. L. VI. ſ. 76.

t) ib. ſ. 68. u) ib. ſ 77.

v) ib ſ. 82. Pleraque deſcribit STANLEIVS p. 588 ſeq.

w) De Deo diſp. VI. ſ. 9. p. 519. 520.

x) CIC de off. L II. c. 10. de fin. L. I. c. 7. L. II. c. 6. L III c. 1. SENECA ep. 14. 90.

y) Diuidebant Stoici naturalem philoſophiam in locum de corporibus, de principiis, de elementis, de Diis, de loco, de vacuo, vel generalius, de mundo, de elementis, de cauſis, LAERT. L. VII. ſ. 123.

lem philosophiam solebant dispescere, et ad naturalem hunc ordinem reuocanda, quae veteres de decretis Stoicorum circa res naturales referunt. Quam viam instituerunt recentiori aetate duumuiri de Stoica philosophia egregie meriti IVSTVS LIPSIVS et IACOB THOMASIVS, ab omnibus legendi, verum etiam inter se conferendi, qui accuratum de physiologia Stoica iudicium cupiunt. LIPSIVS enim, cui *physiologiae Stoicae libros tres* [z] debemus, magna eruditionis et lectionis copia, veterum pleraque de physica Stoicorum narrata, artificiali quidem ordine dispofuit, et elegantissimum philosophiae naturalis Stoicorum compendium nobis reliquit, sed praepostero Stoicae philosophiae amore et praeiudicio ductus, sana pleraque et externis vocibus consona praecipere Stoam, multa sequius, quam decebat, et postulabat Stoici systematis ratio, interpretatus est, et errores maximos vel celauit, vel frigide excusauit. IACOBVS vero THOMASIVS, vt in veterum decretis philosophicis discernendis acutissime videbat, et accurato iudicio in nexum systematum penetrabat, ita non integram quidem Stoicam physiologiam exposuit, potiora tamen eius dogmata in *exercitationibus de exustione mundi Stoica, et dissertationibus XXI. ad historiam philosophiae Stoicae facientibus* [a], tanta collustrauit luce, vt ab eo potissimum tempore mysteria Stoae penitus patuerint. Qui ei labor eo felicius successit, quo magis a praepostero conciliandi Christianam religionem cum gentili philosophia studio animo toto abhorruit, eos detestatus, qui inter tenebras et lucem pacisci pergunt. Cuius obseruationes si prudenter adhibeantur, nec LIPSIVS, nec qui Stoicorum quoque philosophiam moralem excussit THOMAS BVRNETIVS [b], nec, qui Lipsium potiorem partem secutus est STANLEIVS [c] impedient, quo minus natiuam et germanam Stoicismi mentem quis deprehendat, erroresque animaduertat summe detestabiles. Quam viam, luminibus Thomasianis vsus, vir summus IO. FRANC. BVDDEVS [d] feliciter secutus est, quamque et nos alibi [e] ingressos esse, nunquam nos hactenus poenituit, nec poenitebit vnquam.

§. VII. Est vero haec physiologiae Stoicae summa: *Physiologiae Stoicae summa.*

I. Antequam aliquid erat, erat chaos, siue status rerum confusus et tenebricosus. Status ille rerum exhibebat materiam, quae est rerum omnium qualitatibus indutarum, seminaliumque rationum receptaculum, et essentia siue natura [f], suo principio quasi grauida. Status hic chaoticus est, quem Stoicos praesupposuisse, SENECA [ff] luculenter prodit, et status post

z) Vtimur editione Lugd. Bat. 1643. 12.
a) Lips. 1674. 4.
b) Archae l philosoph. L. I. c. 12. p 433 seqq.
c) l. c. p 622 seqq. idem fecit MORHOFIVS Polyhist. lit. T. II. L. II. P. I. c. 8.
d) In dissertationibus de erroribus Stoicorum, quae extant inter Analecta historiae philosophicae.
e) In Otio Vindelico passim, in diss. de fato Stoico Am. liter. T. IIX et in diss. de Stoicis subdolis Christianorum imitatoribus Temp. Helu. T. III. p. 208.
f) LAERT. L. VII. §. 150. STOBAEVS eclog. phys. c. 14.
ff) Consolat. ad Polyb. c. 20.

post conflagrationem mundi delineat, vbi hoc vniuersum, quod omnia diuina humanaque, vt ille ait, complectitur, dissipabitur, et in confusionem veterem tenebrasque demergetur [g]. Qui status chaoticus, vt domi eum iam didicisse Zenonem a Phoenicibus et ex parentum traditione probabile est, ita inter Graecos fuit receptissimus, vt ex hactenus enarratis veterum physiologorum systematibus notum esse existimamus.

II. Chaos illud ordinatum inque aspectabilem formam emergens mundus est, et natura. Communissimae hae vniuersi appellationes sunt, apud Stoicos; exempla apud SENECAM aliosque facile deprehenduntur [h].

III. Est vero natura siue mundus totum illud, ex quo constant, quodque comprehendit omnia [i]. Distinguebant vero Stoici totum ab vniuerso; vniuersum enim esse infinitum, adiuncto inani, totum mundum seorsim ab inani subsistere, auctore PLVTARCHO [k] asserebant. Quod et alii passim obseruarunt.

IV. Totum hoc in quo omnia continentur, et vnum est, et partes sunt omnia illius atque membra [l].

V. Sunt vero in hoc vno et toto principia, quae ab elementis distinguenda sunt [ll], duo efficiens et patiens. Et patiens quidem, vt recte LAERTIVS [m], qualitatis exsors materia, efficiens autem, ratio, quae in ipsa est, siue Deus. Probe ad hoc primum vniuersae physiologiae Stoicae axioma et palmarium fundamentum attendendum est, quod et Stoici vbique asserunt, et alii illis tribuunt [n]. Notum enim ex tota veterum theologia, quam curiosis hactenus et attentis perlustrauimus oculis, est, eundem principiorum duorum, efficientis et subiectae illi materiae numerum, omnes fere philosophos admisisse. Sed diuersa id ratione factum est. Quidam, Persarum imprimis systema secuti, duo sibi aeternum opposita, et essentiali discrimine non tantum adversa, sed nullo quoque essentiali nexu inter se iuncta principia Deum et materiam admisere. Hos secutum esse Anaxagoram, et post eum Platonem, totamque Academiam veterem supra, nisi fallimur, luculenter demonstratum est. Hoc systema, perspicuitatis gratia dualisticum vocamus. Alii res quidem omnes duobus istis principiis constare satis intelligebant, sed cum dualistici systematis se ipsum duorum principiorum absolutorum et ἀντικειμένων absurditate euertentis, difficultate premerentur, vtrumque vni toti inclusere, et necessario atque essentiali inter se nexu copula-

g) Conf. IAC. THOMASIVS de exust. mundi Stoica diss. VIII p. 77 Otium Vindel. diss. II. p. 148.

h) CICERO de nat. Deor. L. II. LACTANT. Instit. diu. L. VII. c. 3. SENECA consolat. ad Helu. c. 8. Otium Vind. p. 146. LIPSIVS L. I. diss. IV. p. 23.

i) SEXT. adu. Math. L. IX. f. 332. SVIDAS in πᾶν T. III. p. 15 CYRILL. contra Iulian. L. II. p. 46. Hist. phil. GALENI c. 38. STOBAEVS eclog. phys. c. 25.

k) De plac. phil. L. II. c. 1. LAERT. L. VII. f. 143.

l) SENECA ep. 97. ANTON. L. IV. §. 40. et quae fuse ad hunc affert GATAKERVS p. m. 164. edit. Lond.

ll) Qua ratione distinguantur principia ab elementis, explicant PLVTARCH. de plac. phil. L. I. c. 2. STOBAEVS eclog. phys. c. 13. LAERT. l. c. Vtitur tamen SENECA ep. 89. elemento pro principio.

m) L. VII. f. 134. 156.

n) SENECA ep. 65. ANTONIN. L. II. §. 2. L. IV. §. 21. CICERO Ac. Qq. L. IV. c. 16. LACTANT. L. VII. c. 3. conf. LIPSIVS l. c. diss. IV. p. 19. GATAKER ad ll. cc. Ant. WOLFIVS de Manichaeismo ante Manich. §. 56. p. 151. BVRNET. Archaeol. p. 436. Otium Vindel. l. c. p. 140. BVDDEVS l. c. aliique passim.

pulauerunt: idque duplici ratione factum esse, tradita hactenus luculenter docent. Quibusdam enim rectum visum est, Deum ita materiae in vno toto, quod chaos dixere, copulari, vt haec perpetua emanatione ex eius sinu progrederetur, et certo tandem tempore ab inhabitante diuina anima formaretur, quod supra systema emanatiuum vocauimus, et non barbaris tantum plerisque, sed et Graecis philosophis, qui po'tica ratione, docebant, quosque theologos Graecorum supra diximus, placuisse, clarissime ostendimus. Quidam φιλοσοφικωτέρως rem explicare satagentes, non emanasse quidem materiam ex Deo, quod absurdum et contradictorium non minus esse videbant, asserere audebant, Deum tamen siue causam efficientem et rationalem ita arcte et intimo naturae vniuersi vinculo cennectebant, vt anima corpori, ouoque vitellus inclusus est, hancque vim esse plasticam et formatricem materiae intrinsecam et necessariam docebant, vt ita necessaria et naturalis pars chaos Deus esset. Quae systematis physiologici facies praeter Ionicos Thaletem et Anaximandrum, Pythagoreis, Eleaticis, et Heraclito, aliisque placuit o. Cum itaque Zenoni ab Academia recedere constitutum esset, isque nec in dualistico, nec in emanatiuo systemate veritatem, manifesta contradictione euersam cerneret, ad tertium dilapsus est, quod, vt a reliquis distinguamus, Stoicum supra aliquoties vocauimus, quanquam longe vetustius sit Zenone. Ita quidem absurda euitabat Zeno duo maxima, vt nec duo principia, quorum quodlibet ab altero nulla ratione dependeret, sed absolutum et infinitum vtrumque esset, admitteret, nec materiam, natura sua e diametro Deo, causae actiuae aduersam ex eius sinu educeret, quorum vtrumque principiorum horum naturam euertit; reuera autem, cum non aliud haberet, vnde vtriusque originem arcesseret, vtrumque inter se confudit, ea ita inter se connectendo, vt vna natura essent. Id quod ex sequentibus erit manifestissimum.

VI. Vtrumque principium corporeae naturae est; quicquid enim facit vel patitur aliquid, corpus est, vnde omnia, quae sunt, corpora sunt p.

VII. Causa efficiens, siue Deus est purissimus ac liquidissimus aether, ignisque artificialis, habitans in coeli extrema circumferentia, in qua diuinum omne fixum locatumque est. Adeoque Deus etiam ad corporalia pertinet. Nihil hic damus, quod non ipsis Stoicorum verbis expressum sit. Ita enim Cleanthes et Chrysippus apud LAERTIVM q et ipse SENECA r. Accepisse hanc Dei definitionem Zenonem a Pythagoreis et Heraclito, §. III. demonstrauimus. Claus vero haec assertio est, totius phy-

o) Videnda, quae de systematibus Graecorum philosophorum physiologicis erudite disputat IACOBVS THOMASIVS l. c. diss. II. p. 29 seqq. vbi discrimen horum systematum adiecto quoque Peripatetico et Democritico figuris satis feliciter expressit.

p) LAERT. L. VII. §. 55. PLVT. de Stoic. repugnantiis, add MENAG. ad l. c. Laërt. LIPS. l. II. diss. IV. p. 144. qui prolixe haec probat. Adeo vero insaniuere hic Stoici, vt etiam affectus in corporum numero posuerint, vid. SENECA ep. 106. et virtutes ib. ep. 113. quae qua ratione satis excuset ignorat LIPSIVS. Ridet haec ipse SENECA ep. 102.

q) L. VII. §. 138.

r) ep. 89. conf. PLVTARCH. de plac. phil. L. I. c. 7. ORIG. philosophum. c. XXI. p. 133. WOLF. ad h. l. LIPSIVS diss. VI. p. 26. GATAKER. ad Anton. L. IV. §. 23. Otium Vind. l. c. p. 138 seqq. et ibi adductos.

physiologiae Stoicae, quae veros eius ſenſus recludit. Complectitur enim hic ignis omnes rationes ſeminales, iuxta quas fato ſingula deinde fiunt, vt ait PLVTARCHVS. Forma itaque rerum omnium in igne hoc diuino conſtat, quae cum extremo coelo reſideat, ſe in omnes materiae partes fundit, vt Heraclito quoque, et Hippaſo, et ex parte quoque Parmenidi placuit: quin et Hippocratis calidum parum ac igne Stoicorum diſtat. Quam indignus itaque Deus Stoicorum diuina natura ſit, quamque craſſos Stoici de diuinis fouerint conceptus, quaeque inde abſurda et impia quoque ſequantur, facile intelligit [s], qui non, prope haec a religione noſtra abeſſe incaute cum LIPSIO [ss] ſtatuit. Et vocat quidem SENECA Deum incorporalem rationem, ſed id corpori tantum craſſiori opponitur, quicquid enim eſt, Stoicis corpus eſt: nihilque incorporale praeter infinitum, quod extra mundum eſt vacuum, animus corporeus, vox corporea [r], et ita Deus quoque.

VIII. Materia principium patiens eſt, natura qualitatibus deſtituta, quae iners iacet, res ad omnia parata, ceſſatura ſi nemo moueat [u]. Diſtinguendum eſſe, ex his patet, materiae notionem, a corporis notione, quae latius patet. Vnde materia corpus eſt craſſius, ineptum ad mouendum aliquid, ſed moueri aptum.

IX. Opponitur itaque materiae natura agens, ignisque ille artificialis, ſumma arte res omnes, iuxta rationes, quas continet, ſeminales producere ex materia aptus; qui cum craſſiori iſto modo corpus non ſit, incorporale quoque et immateriale principium recte dicitur [v].

X. Eiusdem quoque vi oppoſitionis, etſi corpus eſt, eſt tamen ſpiritus. Probe haec notanda ſunt, ne a Stoicis, totam dicendi rationem philoſophis receptam mutantibus, nouasque vocibus ſignificationes inducentibus decipiamur, id quod illis accidit, qui ſpiritus immaterialis appellatione ſeducti, Stoicos Deum rerum corporearum numero exemiſſe cenſuerunt. Quemadmodum enim animus hominis, ex Deo decerptus, Stoicis tum dicitur *σῶμα ἀρχιότερον καὶ λεπτομερέστερον corpus tenuius et ſubtilius*, tum *πνεῦμα ἔνθερμον, ſpiritus calidus*, ſiue *igneus* [w], ita etiam Deus corpus quidem illis eſt, quia vacuo tanquam rei incorporeae opponitur, ſed ſpiritus ex igne ſubtiliſſimo conſtans [x].

XI. Eſt porro rationalis cauſa ſempiterna, incorruptibilis, et ingenita, quae omni ſubſtantiae proprias qualitates formauit. Magnifice de Deo loqui Stoicos omnes fere eorum paginae docent, et allatus LAERTII [y] locus pro-

s) Conf. BVRNETIVS l. c. CVDWORTH. Syſt. Int. c. IV. §. 25. p. 502.

ss) Conſol. ad Helu. c. 8.

r) PLVTARCH. de Stoic. repugn. qui has nugas falſe ridet.

u) SENECA ep. 65. LAERT. L. VII. §. 150. MENAG. ad h. l. STOBAEVS eclog. phyſ. c. 14. PLVTARCH. de plac. philoſ. L. I c. 3.

v) LAERT. L. VII. §. 147. PLVT. l. c. L. I. c. 6. Inde principia *ἀσώματα* dicuntur apud LAERTIVM. §. 134. vt legunt viri docti, licet et communis lectio ex dictis queat ferri. Eſt enim et Deus et materia corpus; incorporea vero, ſi elementis opponantur.

w) PLVTARCH. de repugn Stoic. T. III. p. 3.

x) conf. illuſtr. SPANHEMIVS ad Iuliani Caeſares p. 110. 111.

y) L. VII. §. 140.

probat: caute vero intelligendi sunt, et ad principia sua reuocandi: iuxta quae Deus non magis aeternus est, et ingenitus, quam materia, et ideo tantum opifex et conditor vniuersi, quia ex necessitate naturae suae mundum, mota et qualitatibus ornata materia, produxit. Nihil vero indignam hanc Dei notionem magis probat, quam quod Deus ille finitus est. Sequitur id ex natura corporis, quod infinitum esse nequit, tum ex natura mundi, qui finitus est, et cuius Deus pars est: tum ex figura mundi, quae globosa est, et intra quam Deus, tanquam anima latet [z]. Vnde vnum infinitum Stoicis est, quo mundus circumfunditur, vacuum immensum, et, quod partem vacui constituisse videtur, tempus etiam inter incorporea relatum, cuius praeteritum et futurum infinita sunt, praesens finitum [a]. Quicquid igitur de Deo magnifice blaterant, semper cum hac restrictione intelligendum est, vt mundi ambitu et connexione definiatur atque circumscribatur, qua ratione non potest non vera Dei notio prorsus euerti.

XII. Praeterea causa ista efficiens, bona est, et perfecta, quae omnes in se perfectiones continet [b]. Magnifice, de eo Cleanthes, dignus qui audiatur [c].

Si, quale sit bonum rogas, ita accipe:
Est ordinatum, iustum, et est sanctum, plum,
Sui potens, commodum alits, pulchrum, decors,
Rectum atque constans, semper autem conferens,
Expers metu, dolore, curis omnibus,
Iuuans, benignum, stabile, amicum, amabile,
Honore dignum confitendum.
Et gloriosum, non superbum, quod gerit
Curam omnium, placens et viribus valens,
Aeui vetus, culpae inscium, semper manens.
Ab vilis ille, opinionem qui aspicit
Tanquam duce hac venturus ad veri scopum.

Sublimia et augusta verba nos legere, non negamus LIPSIO, toti fere extra se rapto [d], latere vero anguem in herba doceri pluribus posset, nisi in sequentibus dicenda rem ipsa manifestarent. Vnum hoc monemus, nec Spinozam deterius locutum esse, totique huic diuinorum attributorum descriptioni calculum adiecisse, licet non minus, ac Stoici Dei naturam vnica sua substantia, non plane eundem quidem in modum, ac Stoici, toto suo, sed similem tamen euerterit.

XIII. Est vero causa haec efficiens et rationalis, prouida, curamque gerit totius eiusque partium, vt illud in natura se conseruet sua. Celeber-

Aaa aaa 3

z) ibid.

a) quia modus est et mensura motur mundani, ib. §. 141.

b) Potiora Stoicorum loca, quibus magnifice de Deo loquuntur attulimus in diss. de Stoicis subdolis Christianorum imitatoribus, loco supra laudato.

c) Seruauit hos nobis versus CLEMENS ALEXANDRINVS admonit. ad gent. p. 47. Hymnum etiam Cleanthis non minus magnificum et augustum nobis seruauit STOBAEVS et ex eo HENR. STEPHANVS poës. philos. p. 49. quem expetit CVDWORTHVS Syst. int. c. IV. §. 25. p. 515.

d) l. c. L. I. diss. X. p. 47.

berrimum et κύριον δόγμα scholae Stoicae, quod imprimis impietati Epicureae sectae oppositum est [e], quoque supra illam sapuisse, causamque defendisse meliorem ipsi etiam Epicuri aduocato, PETRO GASSENDO [f], visi sunt. Cum enim Epicurus totus atomistico Leucippi et Democriti systemate occupatus, et, quod putabat, augusta de immortalibus diis opinione omnem negotii curaeque laborem ab iis remouente impeditus, Deum omni mundi vel fabricandi vel gubernandi cura soluisset, Stoici Deum, ex intermundiis Epicuri, quasi ex exilio, ad ipsum mundum gubernandum reuocarunt, mundoque ita immerserunt, vt non tantum ex eius agitatione et formarum communicatione aspectabilis mundus eniteret, sed et totus eius inhabitantis et agitantis virtute et impulsu, quoad minimas eius partes conseruaretur. Hinc afferta prouidentia, etiam in minima, et magnifice de ea passim praeceptum. Quae loca quia post GATAKERVM [g] et LIPSIVM [h], strenuos prouidentiae Stoicae assertores, diligenter et erudite collegit, et instructa aptissime acie quid pro prouidentia Stoicorum dici queat, exposuerit, eruditissimus IOANNES IACOBVS ZIMMERMANNVS [i], quem amicitiae causa nominamus iis citandis supersedemus, ad vnum SENECAE libellum *de prouidentia*, siue, *cur viris boni mala accidant, cum sit prouidentia*, prouocantes. Nec patitur instituti ratio, vt prolixa dissertatione totum de prouidentia Stoica argumentum excutiamus prolixius quam limites nostri patiuntur futurum. Quare exorandus nobis lector est vt viros eruditissimos et magni nominis, VOSSIVM [k], THOMASIVM [l], BVDDEVM [m] adeat, qui, nisi toti fallimur, rem plane confecerunt, demonstraruntque non iniuriam fecisse Stoicis Velleium prouidentiam Stoicorum fatidicae anus nomine exagitantem [n], recteque impietatem in hoc dogmate, Epicuri non meliorem vel leuiorem reprehendisse priscae ecclesiae doctores [o]. Diximus nos quoque, et luculento ex ANTONINI [p] loco, rem in luce meridiana posuimus in epistola ad amicum veteranum, celeberrimum SCHELHORNIVM [q], et alibi [r]; quae si tanti videbuntur, possunt adiri. Breuibus, nos, quantum licet hic, monemus 1. verba Stoicorum, quod negari nequit, splendida et augusta de prouidentia DEI non ex locis exotericis, et vbi ad vulgus disseruerunt, sed ex iis scriptorum suorum testimoniis diiudicanda esse, vbi rem ipsam ex suis principiis deducunt, et in toto consequentium inter se doctrinarum syrmate de prouidentia disputant. 2. Recordandum etiam, quod supra iam monuimus, et recte

e) Stoicos ideo hanc ob causam in Epicurum inuectos, vt impensiua non valerent, ait PLVTARCHVS adu. Stoic. et proh! proh! vah! vah! inclamasse, quod tollens prouidentiam anticipationem de Diis labefactet.

f) De vita Epicuri L. III. c. 4. p. 91.

g) In praeloquio ad Antonin. p. 11.

h) l. c. diss. XI. p. 51 seqq. conf. quae diss. citata diximus.

i) In Museo hist. theol. phil. Brem. Vol. I. P. I. p. 1 seqq.

k) Theol. gentil. L. II. p. m. 158.

l) l. c. p. 166 seqq

m) l. c. Anal. hist. phil. p. 147. et Supplem. Hist. theol. litter. p. 37 seqq.

n) CICER. de N. D. L. I.

o) Loca eorum affert BALTVS Iugement de SS. Peres sur la morale des payens c. 10. p. 71.

p) L. VII. §. 9.

q) Amoenit. liter. T VIII. p. 443.

r) In Otio Vindelico Mel. II. §. 10. p. 165 seqq.

et recte vidit doctissimus ex societate Iesu theologus, FRANCISCVS BALTVS [s], Stoicos post C. N. in doctrina de prouidentia DEI verbis suis se attemperauisse propius disciplinae Christianorum, quae, sine dubio, ratio est, cur elegantissime de prouidentia differat Epictetus [t]. 3. Quin et hoc praesupponendum est, quod in tota Stoica philosophia excutienda supra postulauimus, totius systematis physiologici apud Stoicos connexione in partes vocandam, et secundum principia semel admissa explicandam esse istam prouidentiam. Haec vbi accurate obseruentur, patebit. 4. Stoicos prouidentiam quidem non totius tantum, sed et partium eius, singularum, etiam minimarum, Deo adscripsisse, sed illi, qui ipse necessaria, essentialis et interna pars illius totius sit, quique, cum, tanquam causa efficiens, et principium agens, internam materiam, et quicquid ipse ex materia formauit, viuificet, agitet et peruadat, intrinseca necessitate ei implicitus et connexus, non aliter agat, materiam penetret, formet atque disponat, quam totius natura, et imprimis latentes in ipso causae formales, siue rationes seminales patiantur et requirant. Nec esse hanc Dei voluntatem, quaeque in ea ponitur curam, aliud, quam motum illum actiuum ignis coelestis et artificialis, siue subtilissimi corporis, qui materiae crassioris compagem primum in mundi faciem effinxit, et in eo interne latens eodem modo et ratione sustentat. Ex quo per se sequitur, non esse hanc voluntatem liberam substantiae diuinae et ab omni materiae contagio liberae determinationem bonitate et sapientia nixam, cuncta ad optimos fines liberrime electos dirigendi et gubernandi, quo sensu prouidentiae vocem capiunt, qui porticum Zenonis hac in re cum Salomonis porticu conciliant, sed esse necessariam, et ex interna combinatione nexuque ortam sequelam effectuum et causarum, ex natura animae mundanae, vel totius potius naturae siue mundi ortam, quae certis et ineuitabilibus causarum et euentuum nodis et nexibus ea facit, ordinat, dirigit, quae non possunt non ex natura totius, cuius Deus pars est, euenire. Hanc necessariam causarum et euentuum catenam, qua omnia in vnum quoddam, machinamque mutuis se pulsibus vrgentem combinantur, inesse quidem naturae diuinae, quae sola agens causa sit, nec habere extra se causam aliam, et eatenus etiam liberam esse Dei voluntatem, sed oriri tamen ex intrinseca seminalium rationum et totius natura et necessitate, adeoque Deum ipsum huic aeternae seriei causarum et immuntabili legi subiectum esse, cuius cum animi nostri pars sint, necessario quoque et ineluctabiliter ille voluntati et curae huic diuinae parere ἑκὼν ἄκων cogatur. Hinc quod prouidentia illis dicitur, alio nomine fatum esse, adeo absolutum et ineuitabile, vt nec Deus, nec materia, nec, qui ex vtroque constat, mundus ei subtrahi queat. Quicquid hic carptim et in summa tantum diximus, id luculentissimis Stoicorum effatis comprobari potest, et locis supra adductis probauerunt viri laudati. Quae cum ita se habeant, relinquenda est prouidentia genti subdolae, et ad fucum faciendum

s) L. c. p. 70. t) ARRIAN. L. I. diss. 12.

dum et palliandam impietatem natae, et detergendus pietatis color, quem incautius ex Christianorum sacrariis ei illeuere viri docti, magis pie, quam caute hac in re incedentes. Clarius vero detestabilis prouidentiae facies dispalescet, vbi sequentia quoque considerabuntur dogmata, quidque fatum Stoicum sit, in lucem claram ponetur: illud enim omnes, quae pro Stoicis dicuntur, apologias, vno ictu euertit. Ita enim porro decreuerunt:

XIV. Variis vero ratio ista siue principium efficiens agensque nominibus insignitur. Nam et mundus dicitur, cuius praestantior pars est, et natura, et fatum, et Iupiter, atque Deus. Recte ex mente sectae suae SENECA [w]: *Quid aliud est natura, quam DEVS? et diuina ratio toti mundo et partibus eius inserta? quoties voles, tibi licet, aliter hunc auctorem rerum nostrarum compellare.* Et paulo post: *Quaecunque voles, illi nomina proprie aptabis, vim aliquam effectumque coelestem continentia. Tot appellationes eius possunt esse, quot munera.* Quibus verbis potissimum ad hanc Stoicorum consuetudinem respicit, qua munera, vel operationes potius per omnes mundi partes se diffundentis et eas agitantis animae diuinae, siue rationis, in totidem Deos mutarunt, sicque πολυθεΐτητι et vulgari religioni philosophicam laruam induerunt. Ita enim Iupiter aër, Vulcanus ignis, Vesta terra sunt, id est, partes Dei, vel ipse Deus in his partibus habitans, vt ex iis videre est, quae SALLVSTIVS et PHVRNVTVS de hoc argumento scripsere. Qua de re postea quoque quaedam monebimus, vbi de Diis Stoicorum dicetur. Hoc vnum adiicimus, non distinguendam esse naturam Stoicam ab ipso Deo, vbi enim distinguere videntur [x], nihil aliud intelligunt, quam ordinem et rationalem motum, quo Deus omnia in mundo peruadit. Male itaque naturam genitricem ex ea exsculpit CVDWORTHVS [y].

XV. Quoniam principium hoc agens non est extra mundum, sed in eo comprehenditur, et cum materia vnum totum constituit, ita vt sit totum quod videmus, et totum quod non videmus, ideo necessario inhabitat materiam, quaeque ex ea formata sunt, eaque peruadit, penetrat, et ita agitat, vt totius ratio postulat. Sicque Deus mens est vniuersi. Hoc constanter Stoici [z], nec aliter quoque ex admisso semel principio statui poterat, cum Deus non extrinsecus materiae accedat, sed intrinsecus in materia quasi lateat. Luculenter MANILIVS:

- - viuere mundum
Et rationis agi motu, cum spiritus vnis
Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem,
Omnia peruolitans corpusque animale figuret.

Quae

w) De benefic. L. IV. c. 7. Quaest. nat. L. I. c. 45. LACTANT. L. II. c. 9. conf. LIPSIVS diss. V. p. 82

x) Zeno apud LAERT. L. VII. s. 148.

y) Syst intell. c. III §. XXIIX. p. 132. recte ideo notatus Ven. MOSHEMIO ad h. l.

z) SENECA Qq. nat. praef. PLIN. Hist. nat. L. II. c 6. ORIGEN philosophum. c. 21. p. 143. ANTONIN. IV. 40. V. 14 V. 30. VII. 75. et GATAKER. ad IV 21. 29. LIPS. diss. IIX. p. 56. et plerique, qui Stoicorum philosophiam delinearunt: inter αὐγὰς enim δόξας eorum est.

Quae non poterant dici στοϊκοτέρως; non enim diuinus tantum ſpiritus per omnes materiae partes etiam minimas penetrat, easque peruadit, ſed et vi rationum, et formarum ſiue qualitatum, quas in ſe habet, materiae figuram dat, ſicque mundus corpus animale fit. Vnde κόσμος ὀυσία ἔμψυχος καὶ αἰσθητικὴ, *natura animata et ſentiens*, *ſiue animal*, immo Deus dictus eſt [a]. Non hoc nouum Zenonis ἕυρημα, ſed totius antiquitatis dogma fuit, quae tamen prout ſyſtema, naturae ſibi formauit, ita animam mundi quoque mundo adhibuit. Plato enim et quicunque duplex admiſere principium, animam quidem mundi inditam eſſe diuinam non negabant, verum non ſolum ex Deo eam fingebant, minoris gradus, dignitatis et naturae, vt emanationis leges poſtulant, ſed et libere materiae, ad formandum mundum inditam ſtatuebant, ſic vt materia aliquando ſine illa anima eſſet. Qui vero emanatiuum ſyſtema ſecuti ſunt, Deum quidem tanquam animam materiae aeternum ineſſe contendebant, ſed ita, vt materia eſſet aliquis eius effectus, et productus quaſi foetus, qui ab iſta diuina anima vi emanationis ſuae dependet et viuificatur atque agitatur, non formaliter, ſed emanatiue, ſi paulisper barbare loqui fas eſt. Aliter poſt Pythagoreos Heraclitus, et qui eum ſecutus eſt Zeno, qui cum praeter corpora nihil eſſe, quod reuera exiſteret, cenſerent, materiam in ſubtiliſſimam eius partem, ignem aethereum et craſſiorem diuidentes, cum natura ſua vnum totum, vna natura, vna eſſentia eſſet, agentem quidem partem a patiente diſtinxerunt, ita tamen coniunxerunt vtramque, vt formaliter et informando, pars agens in patiente habitaret, eam penetraret, et formaret. Non itaque anima mundi Stoica habitat in mundo, vt homo in veſte, quam exuere poteſt, nullo naturali et neceſſario vinculo ei iunctus; ſed vt anima in corpore, formam hominis conſtituens, omnesque corporis partes ita penetrans, vt ſine ea homo non ſit. Recte itaque dixit acutiſſimus THOMASIVS [b], animam mundi Stoicam non eſſe formam aſſiſtentem, vt Platoni placuit, ſed informantem: quam diſtinctionem praeter rem reiicit doctiſſimus REIMMANNVS [c], nam, licet ſcholam ſapiat, rem tamen accurate explicat.

XVI. Quia vero omnes mundi partes penetrat diuina haec vniuerſi mens, ideo etiam omnibus eius partibus intime praeſens eſt, omnia nouit, et tanquam cauſa agens in quauis materiae parte, omnia efficit. Valde in his quoque attributis Dei extollendis et depraedicandis magnifici ſunt Stoici [d], hypotheſi vero primoque fundamento ſemel admiſſo, vna manu quod extruxere, altera deiiciunt. Etſi enim Deus hic, quicquid in mundo fit, eius cauſa eſt efficiens, cum materia nihil agere queat, ſed tantum ad omnia recipienda parata et apta eſt: non tamen poteſt agere, vt Deus Platonis vel Anaxagorae libera in materiam voluntate, ſed neceſſitatis vinculo, quo tan-

a) Poſidonius et alii apud LAERT. L. VII. ſ. 139.
b) l. c. diſſ. XIV. p. 177.
c) Hiſtor. atheiſmi c. XXVII. p. 185.
d) ARRIAN. L. I. diſſ. 14. ANTONIN. L. III. §. 16. SENECA ep. 41. conf. GATAKER ad Ant. l. c.

tanquam pars totius materiae colligatur, ea agit, quae natura totius requirit, nec agere aliter poteſt. Neceſſitas itaque, vt ait SENECA ipſe ſua eſt, qua ipſe conſtringitur. Ex quo luculenter patet, quam iniurii in veram omnipotentiae diuinae notionem Stoici fuerint. Nec hoc ſolum; ſed non poteſt omnia in hanc materiam Deus, et quicquid vult efficit, ſed in multis rebus, verbis SENECAE vtimur, illum tractanda deſtituunt. Idem de omniſcientia dixeris, et omnipraeſentia; ea enim ignis ſubtiliſſimi, in ſuprema aetheris parte reſidentis, et per omnes mundi partes ſe diffundentis praeſentia eſt, quae quantum diſtet a diuinae naturae immenſitate et omnipraeſentia, primo intuitu cognoſcitur [e].

XVII. Spiritus porro huius agitatione et operatione cum is in materiam ageret, ita formatus eſt mundus, vt qualitates, quae in ipſo erant, illi imprimeret, ſicque mundum fingeret; hinc conditor parensque rerum omnium eſt; et quoniam eam perpetua agitatione penetrat et peruadit, vt natura conſeruetur, ideo conſeruator quoque et adminiſtrator eius eſt [f].

XVIII. Non tamen libera voluntatis determinatione ad condendum mundum acceſſit Deus, ſed cum pars totius eſſet, natura in ea comprehenſus, tandem diſrupto quaſi materiae cortice, in qua latebat, agitatum a ſe mundum intrinſeca natura produxit; vnde etiam aliter non operatus eſt, quam natura totius, et interna tum agentis, tum patientis partis neceſſitas permiſit.

XIX. Eſt itaque in natura totius aeterna et immutabilis lex atque ordo cauſarum atque effectuum, ita arcte inter ſe implicitarum, tamque neceſſario inter ſe nexu iunctarum, vt in mundo aliter, nihil agi, fieri et euenire queat, quam hic ordo, haecque naturae lex poſtulat. Et hoc quidem fatum eſt.

XX. Fato itaque huic ſubiecta ſunt omnia, et nihil in vniuerſo eſt, cui non imperet. Adeoque ipſe Deus fato regitur, nec poteſt is aliter agere, quam aeternus et ſacer ille atque inexplicabilis nodus et catena rerum omnium permittit. Detrahit haec aſſertionum Stoicarum quaternio laruam toti phyſiologiae Stoicae, et quam inermis eorum Deus ſit, quam impia et in Dei et humani animi libertatem iniuria haec ſecta, manifeſtum facit. Nihil hic hominibus his affingimus, ſed propria eorum decreta damus. Ex quibus Chryſippi imprimis definitio notanda, quam ſeruauit GELLIVS [g]: *Fatum eſt ſempiterna quaedam et indeclinabilis ſeries rerum et catena, voluens ſemet ipſa et implicans, per aeternos conſequentiae ordines, ex quibus apta connexaque eſt.* Nec aliter SENECA [h]: *Fata nos ducunt, et quantum cuique reſtet, prima naſcentium hora diſpoſuit. Cauſa pendet ex cauſa, priuata ac publica longus ordo rerum trahit: non incidunt cuncta, ſed veniunt.* Et ita quoque paſſim Epictetus et ANTONINVS.

e) Conf. Otium Vindel. Mel. II. ſ. 10. p. 165 ſeqq. SENECA praef. Qq. nat. GELLIVS l. VI. c. 11.

f) Conf. LIPSIVS diſſ. XI. p. 51 ſeqq.

g) Lib. VI. c. 2

h) De prouidentia c. 5.

NINVS [i]. Nec regeri poteſt, quod ex SENECA obiecit LIPSIVS [k], in omnes ſe partes vertens, vt impietatem a Stoicis auertat: *Non externa Deos cogere, ſed ſuam illis in legem voluntatem eſſe.* Ludit enim Seneca ambiguitate vocis, Deus, qua non tantum pars agens, ſed et totum hoc, quod ex agente et patiente parte conſtat, intelligitur. Huius vniuerſi voluntas, natura, diſpoſitio, fatum, neceſſitas, cum, non diffitente Seneca, vnum idemque ſint, voluntas Dei hanc neceſſitatem gignere, recte quidem dicitur, aſt non libere ſed neceſſitante natura ſua, id eſt mundi: quod ſi vero Deus pars intelligatur totius, efficiens, et illi ordini et neceſſitati totius non minus, quam materia ſubiicitur, et *eadem neceſſitas*, monente SENECA [l], *et Deos alligat, ac irreuocabilis diuina pariter atque humana curſus vehit. Ille ipſe omnium conditor ac rector ſcripſit quidem fata, ſed ſequitur, ſemper paret, ſemel iuſſit.* Ad quas voces ipſe exhorreſcit LIPSIVS, quas fruſtra mitigare iubet, cum ita ſyſtema naturae ſemel electum poſtulet [m].

XXI. Nihil tamen habet extra ſe cauſa illa rationalis, quo cogatur, cum non ſit aliud praeter totum, niſi vacuum infinitum: vnde nihil aliud ipſam quaſi neceſſitat, niſi ſua natura, quam et ipſa ſequitur, et quaecunque partes eius ſunt, ſequi debent. Hinc libertas Dei et hominis conſtat. Ita quidem Stoici, qui inuenuſtum fati pullum mire ſe comſiſſe et exornaſſe putant, Deumque a fati neceſſitate liberaſſe, ſi neceſſitatis cauſam ad voluntatem et naturam DEI referant, et homini quoque libertatem aſſeruiſſe putant: vtrumque doloſe, et verbotenus tantum; quid enim eſt, quod ait SENECA [n]: *Nec Deus ob hoc minus liber eſt, aut potens: ipſe enim eſt neceſſitas ſua.* Annon voce libertatis, ludit philoſophus, quae ea facit, quae natura ſua ita ferente, non facere non poteſt? Ita et homo liber eſt, cuius libertatem eleganter deſcripſit Cleanthes [o]:

Duc me parens, celſique dominator poli
Quocunque placuit, nulla parendi mora eſt.
Adſum impiger: fac nolle, comitabor gemens;
Ducunt volentem fata, nolentem trahunt,
Malusque patiar, quod pati licuit, bono.

Quod hoc exemplo illuſtraſſe Stoicos refert PSEVDO-ORIGENES [p]: *Alligetur vehiculo canis; ſi quidem voluerit ſequi, tum ſimul et ſequitur et trahitur, per neceſſitatem quaſi fatum exſequens etiam id, quod liberum eſt; ſi vero noluerit, prorſus a neceſſitate cogetur; eadem prorſus hominum conditio; cogentur enim neceſſario vel inuiti in illud deſcendere, quod fatali conſtitutum lege.* Ita ſcilicet miro connubio iungebant

 Stoici

i) Lib. IV. §. 10. 24. 34.
k) Diſſ. XII. p. 57 ſeqq.
l) l. c.
m) Conf. THOMAS. l. c. VOSS. theol. gent. L. II. p. 578. BVDDEVS Anal. p. 417. CVDWORTH. ſyſt. c. 1. §. 3. MOSHEM. ad h. l. Otium Vindel. p. 166.
n) Praef. Q. q. natur.
o) Graecos verſus exhibet EPICT. in Enchirid. c. 52. Latinos SENECA ep. 107.
p) Cap. XXI. p. 144. notandum hoc, ad diiudicandas LIPSII interpretationes, qui frigidam Stoicis ſuffundit.

Stoici libertatem et neceſſitatem, et vocibus ludentes, veram libertatis notionem prorſus euertebant.

XXII. Partes et effluuia ſpiritus huius mundani ſiue vniuerſi, cum per totum vniuerſum diſtribuantur, et quicquid eſt materiae, ſit animatum; oriuntur inde daemones, quorum plena ſunt omnia. Paſſim hac de re Stoici, quorum tamen mentem omnium maxime perſpicue explicuit Varro apud AVGVSTINVM [q]. Multa etiam affert LIPSIVS [r], qui tamen vt Stoicam diſciplinam cum Chriſtianorum placitis in concordiam redigeret. Platonicorum recentiorum, qui Stoica quoque receperunt, ſuisque attemperauerunt, placita cum Stoicis genuinis ſaepiuſcule confundit. Diſtincte hac in re incedendum putamus; et quidem 1. certum eſt, Stoicos non tantum ex Deo ſiue anima mundi omnia Diis repleuiſſe, ſed originem quoque et ortum eorum inde deriuauiſſe, PLVTARCHI [s] teſtimonio conſtat, qui, *Chryſippum*, ſcribit, *et Cleanthem ſuis dictis coelum, terras, aërem, mare Diis repleuiſſe, nullumque horum ab interitu liberum aut ſempiternum ſtatuiſſe, ſolo Ioue excepto, in quem reliquos omnes conſumi putant.* 2. Diſtinguebant tamen Stoici inter Deos hos, et primarios eſſe diuinitatis partes in ſole atque ſideribus reſidentes ſtatuebant, quibus ſcilicet rationem et mentem ineſſe ex conſtanti curſu, cum aliis quoque ſectis concludebant: et in his ſoli principatum aſſignabant. Hinc coeleſtia omnia, quae mouentur, in Deorum numero habenda eſſe cenſebant [ſ]. Non quod ipſa corpora haec Deos eſſe putarent, ſed quod animas diuinas in iis eſſe, ſtatuerent, eſſe enim daemonas οὐσίας ψυχικάς, *ſubſtantias animatas*, docebant [ſſ]. 3 Praeter hos, minores etiam daemonas, ſiue heroas ſtatuiſſe, animas nempe a corpore ſeparatas, bonos ſi bonae, malos ſi malae, idem PLVTARCHVS [t] aſſerit, in quo tamen non conueniſſe inter ſe Stoicos, quae de varia ipſorum, circa animarum poſt mortem ſententia dicentur, docebunt. Illud CICERONIS [u] teſtimonio conſtat, placuiſſe plurimis, *homines illuſtres, quorum animi remanerent, atque aeternitate fruerentur, Deos rite habitos eſſe, quum et optimi eſſent, et aeterni*, modo hoc a Stoicis dictum non ſit, ad conciliandam, quod ſolebant, religionem vulgi cum decretis porticus. 4. Praeter coeleſtes vero iſtos Deos, ineſſe quoque reliquis mundi partibus diuinitatis radios parteſque, et ex ipſa mundi anima ſequitur, et multis Stoicorum effatis conſtat, et peculiari libello expoſuit PHVRNVTVS. Nec haec vero a quopiam negantur; ſed de eo quaeritur, an has diuinitatis partes, quas mundi partibus inſidere credebant Stoici, Deos peculiares fecerint, vel, an poëtarum tantum Deos φυσικῶς explicantes, philoſophicam iis virtutis diuinae in iis latentis ſignificationem dederint, ſubſtantias vero anima conſilii virtutiſque capace conſtantes eſſe negauerint? Ita quidem

q) De C. D. L. VII. c. 6.
r) Lib I. diſſ. XVIII XIX. XX. p. m. 93 ſeqq.
s) De Stoicorum repugnant. T. III. p. m. 29 ſeq. conf. CVDWORTH. c. 4. §. 25. p. 506.
ſ) Prolixe CICERO L. II. de nat. Deor. conf. LACTANT. L. II. c. 5.
ſſ) PLVT. de plac. philoſ. L. I. c. 8. t) l. c.
u) De nat. deor. L. II. c. 24. conf. LAERT. L. VII. ſ. 151.

dem celeberrimus MOSHEMIVS [v], qui praeter naturas in ſtellis latentes et magnorum virorum animos nullis aliis numinibus Stoicorum familiam ſeruiuiſſe putant. Nobis altera ſententia vero videtur ſimilior, et Stoicorum placitis conformior. Non prouocabimus ad SALLVSTIVM, qui praeter ſupermundanos Deos, mundanos, mundum conſtituentes inducit, cum enim Stoica Platonicis adulteraſſe facile largimur, ſed Cleanthem et Chryſippum teſtamur, quos non coelum tantum, ſed et terras, aërem et mare Diis repleuiſſe ex PLVTARCHO [w] monuimus, et SENECAM [x] teſtem laudamus, licet de veritate placitorum ſectae ſuae, vt ſolet, fluctuantem, qui diſerte *maiores*, ait, *Stoicos homines, vnicuique noſtrum, paedagogum dediſſe Deum, non quidem ordinarium, ſed hunc inferioris notae, ex eorum numero, quos Ouidius ait de plebe Deos: Singulis enim et genium et Iunonem dediſſe.* Probabimusque ſequenti theſi hos Deos minores, Stoicos rerum omnium in terra exiſtentium gubernationi praefeciſſe, hisque ſacrificiorum reliquique cultus diuini rationem ſuperſtruxiſſe. Quae, niſi caecutimus, neceſſario euincunt, Stoicos praeter Deos in ſideribus habitantes alios quoque Deos ſiue daemonas in elementis, praeter coelum reliquis, reſidentes ſtatuiſſe, non virtutis tantum per omnia fuſae particulas, ſed ſubſtantias diuinae naturae; ἀνθρώπων συμπάθειαν ἔχοντας, *hominum quae affectibus tangantur*, vt ait LAERTIVS [y], adeoque ſacrificiis placari queant. Nec aliud patitur reſolutio totius mundi, qua omnes Dii in Iouem redibunt et conflabuntur: fit vero illud non quoad coelum tantum, ſed et reliquas partes mundi, quibus ita Deos hos ineſſe oportet, ſi in Iouem reducendi ſint.

XXIII. Datus vero ſingulis non tantum hominibus genius atque Iuno [z], factorumque dictorumque obſeruator et cuſtos, qui praeſidet, dirigit, ſancteque reuerendus eſt: ſed et omnibus mundi partibus daemones gubernatores et praeſides praefecti ſunt [a]. Nec aliud ſunt magna numina, Iupiter, Iuno, Vulcanus, Neptunus, Ceres, quam diuinitatis partes in aëre, aqua, igne, terra etc. reſidentes [b]. Multa hac de re diſſerunt Stoici, et inprimis cuſtodem, geniumque praeſidem, partem DEI, cuilibet datum valde commendant; varie tamen de eo loquuntur, et interdum quidem, vt peculiarem ſubſtantiam intelligentem ab homine diuerſam innuere videantur, ſaepe tamen, vt mentem hominis ipſam, quae et ipſa pars Dei eſt, intellexiſſe videantur. Nec hoc in Stoicis mirum eſt, qui dum cum vulgo interdum loquuntur, ſectae principia tantum non deſerunt. Accedit, quod nec ipſi ſatis nouerint, quid de geniis naturisque Deo cognatis ſtatuendum ſit. Clare hoc confeſſus eſt SENECA [c]: *Multa cognata numini ſummo et vicinam ſortita potentiam, obſcura ſunt. Aut fortaſſe, quod magis mireris, oculos noſtros et implent et effugiunt.* *Siue illis*

 tantae

v) Ad CVDWORTH. ſyſt. Intell. c. IV. §. 25. p. 508.
w) De St icor repugnantiis l. c.
x) Epiſt. 110.
y) §. 151.
z) SENEC. ep. 110. PLIN. L. II. c. 7. ARRIAN. L. I. diſſ. 14.
a) Conf. LIPSIVS l. c. diſſ. XIX. 20.
b) LAERT. L. VII. §. 147. MENAG. h. l. PHVRNVTVS l. c.
c) Q. q. nat. L. VII. c. 31.

tanta subtilitas est, quantum consequi humana acies non possit, siue in sanctiore secessu maiestas tanta delituit, et regnum suum, id est, se, regit, nec vlli aditum dat, nisi animo. Inde modestiam et verecundiam commendat, cum de sideribus, de stellis, de natura deorum disputatur.

XXIV. Quoniam Dii hi ex Dei anima effluxerunt, inque mundi partibus habitant, necessario sequitur, mundo per conflagrationem vniuersalem resoluto, Deos quoque in vnum Iouem confusum, et in antiqua elementa versum iri [d]. Et hoc quoque plerique Stoicorum, Antipatro Tarsensi dissentiente, qui hanc aliis quoque ex Stoicorum grege adscribit, quorum tamen plerique cum Chrysippo, principiis suis conuenienter: excepto igni nullum Deum interitu vacare, sed caeteros omnes aeque natos et obituros dixere. Non tamen ignis diuini partes pereunt, sed tantum Dii ex iis existentes et facti, radiis Iouis in ipsum, tanquam in solem, retractis.

XXV. Etsi vero Deus prouida vniuersi cura tangitur, et pro conditione atque natura totius, tanquam anima eius illud agitat, *non potest tamen, licet bonus sit, et bona velit, quicquid sit in mundo, bonum omne euenire, quia Deum multis in rebus tractanda destituunt; et a magno artifice formantur praua multa, non quia cessat ars, sed quia id, in quo exercetur, materia inobsequens arti est.* Nobilis haec est quaestio, quae toties maxima ingenia in angustias redegit, vnde mala oriantur? Malum vero cum vel naturale vel morale sit, hac quidem thesi SENECA [e], cuius verba dedimus, physici mali causam aperuit. Nec aliter alio loco [f]: *non potest artifex mutare materiam, haec passa est.* Hinc quaecunque mali naturalis veniunt nomine, Stoicis consequentia fati, ita ex materiae conditione disponentis, sunt. Multis tamen magnisque angustiis et difficultatibus hic se implicatos senserunt Stoici, valde ea de caussa pressi a CICERONE et PLVTARCHO [ff]. Ille recte opponit: *dicere ipsos Stoicos, nihil esse, quod Deus efficere non possit, et quidem sine labore vllo; Deorum enim numine moueri omnia posse: materiam vero rerum totam esse flexilem et commutabilem, vt nihil sit, quod non ex ea, quamuis subito fingi conuertique possit. Eius autem vniuersae rectricem et moderatricem esse diuinam prouidentiam, hanc igitur, quocunque se moueat, efficere posse, quicquid velit. Itaque aut nescire, quid possit, aut negligere res humanas, aut quid sit optimum, non posse iudicare.* Hic Stoicos reprehendit, quod mala a Deo necessaria consequentia deriuent: non enim materiam ex se malum subministrare, cum expers sit qualitatum, et quascunque recipiat differentias, eas vero ab illo habeat, qui eam mouet et format. Si vero illam ratio insita format, quae alioquin se nec mouere, nec formare posset, necesse esse, malum, si nullam causam habeat, ex nihilo, si vero a principio mouente

d) PLVT. de rep. Stoic. T. III. p. m. 29. SENECA ep. 9. Conf. ad Marc. c. vlt. add. LIPS. L. II, diff. XXII. p. 155. THOMAS. diff. VII. p. 75.

e) Praef. Qq. natural.

f) De prouidentia c. 5. conf. LIPSIVS L. II, diff. II. p. 133. L. I. diff. XIV. p. 75.

ff) Vtrumque locum docte illustrat cel. WOLF. de Manichaeismo ante Manichaeos §. XXXVII. p. 153 seqq. Plutarchi etiam THOMASIVS diff. XII. p. 162 seqq. conf. CVDWORTHVS c. IV, §. 13. p. 231.

uente exiſtat, a Deo profectum eſſe. Vterque Stoicos abſurdi conuincit; ſequi enim, recte concludunt, aut Deum mali cauſam eſſe, aut eſſe id ex nihilo, quorum vtrumque Stoicis principiis regugnat, cum non negent, materiam obſequentem eſſe et parare promtam. Nec habent Stoici, quo ex hoc labyrintho euadant, niſi vt ad fatum prouocent, et cohaerentias quasdam vniuerſi, in quas nec Deus aliquid poteſt. Ita Chryſippus de cauſis morborum, an ex prouidentia? apud GELLIVM [g] reſpondet: *Non fuiſſe hoc naturae conſilium, nec conueniſſe auctori naturae parentique rerum omnium bonarum. Sed cum multa atque magna gigneret, pareretque aptiſſima et vtiliſſima, alia quoque ſimul agnata eſſe incommoda, iis ipſis, quae faciebat, cohaerentia, non per naturam, ſed per ſequelas quasdam neceſſarias facta.* Ita vero iterum vineta ſua caedunt Stoici. Fati enim illius, quod accuſant, neceſſitas, nonniſi in toto, quod Deo et materia conſtat, quaerenda eſt, adeoque, cum nihil aliud ſit quam neceſſaria conſequentia eorum, quae ex natura vniuerſi eueniunt, vel in Deo, vel in materia, vel in vtroque quaerenda eſt mali naturalis origo. Ex quibus luculenter patet, non potuiſſe non Stoicos mali originem in materia quaerere, licet id, praeter rationem neget P. BAYLE, recte ideo notatus a ven. WOLFIO [h], licet hoc ipſo ſyſtemati ſuo contradixerint. Quod nos minime miramur, memores Zenonem ſyſtema ſuum ex diuerſis aliorum principiis conflaſſe, et Platonica ex Heracliticis emendare voluiſſe, vel potius gryphes iungere equis conatum fuiſſe, qui plerumque contradictionum fons eſſe ſolet. Ceterum quo nomine malum inſigniuerint Stoici, erudite edifferit WOLFIVS [i], qui videndus.

XXVI. Quanquam vero ita ſit, vt ratione quadam principali neceſſario coacta atque connexa fato ſint omnia, ingenia tamen ipſa mentium noſtrarum perinde fato ſunt obnoxia, vt proprietas eorum eſt et qualitas. Nam ſi ſint per naturam primitus ſalubriter vtiliterque facta, omnem illam vim, quae extrinſecus ingruit, inoffenſius tractabiliusque tramittunt. Sin vero ſunt aſpera, et inſcita, et rudia, nullisque artium bonarum adminiculis fulſulta, etamſi paruo, ſiue nullo fatalis incommodi conflictu vrgeantur; ſua tamen ſcaeuitate, et voluntario impetu in aſſidua delicta et errores ruunt. Ita omnium luculentiſſime Chryſippus apud GELLIVM [k] moralis mali cauſam exponit, qui etiam homines illos non audiendos eſſe monet, qui aut ignaui, aut nocentes et audaces, cum in culpa et maleficio reuicti ſunt, ad fati neceſſitatem perfugiunt. Verum recte Chryſippo obiecit PLVTARCHVS [l], nullam eſſe intemperantiam, nullam fraudem, cuius non ſit Iupiter architectus. Cum enim ingenia iſta ſcaeua, naturam ſuam et qualitatem aſperam et inſcitam non a ſe habeant, ſed a cauſa prima et mouente, quae qualitates induxit materiae, impetus quoque ille voluntarius, vt vocat Chryſippus, quem a natura ſua habent, ab ea quoque ortum

g) N. Att. L. VI. c. I. conf. THOMAS. l. c. ſect. XIII. §. 18 ſeqq. p. 170 ſeqq.
h) loc. cit.
i) l. c. § XXXVIII. p. 158 ſeqq.
k) Lib. IV. c. 2.
l) loc. cit.

ortum habere debet. Vidit hoc LIPSIVS [l] per naturam siue Deum, quae prima causa est, homines alios aliter factos, ideoque ad bona aut mala inclinare; putat tamen iuuare distinctionem Chrysippi inter causas perfectas et principales, atque adiuuantes et proximas, quam CICERO [m] affert: scilicet causas illas primas et insitas temperari aut flecti leuiter a voluntate posse, quae inter proximas iuuantesque censeatur. Verum non vidit vir acutissimus, voluntatem quoque nihil habere, quod non a mouente prima causa acceperit, adeoque eius libertatem proprie nullam esse, licet eam magnifice depraedicent Stoici [n]. Etsi enim animus a causa externa, nempe quae extra mundum est, non cogatur, vel impediatur, ipse tamen sibi natura sua, necessitas est, quae cum naturae vniuersae catena indissolubili nexu cohaeret, nec aliter agere potest, quam fatum, legesque vniuersi et complicatus causarum et euentuum nexus et ordo permittunt. Quae omnia, si cum reliquis physiologiae Stoicae assertionibus comparentur, luculenter Stoicos conuincunt, mali eos moralis causam in Deo assertis suis posuisse, licet verbis alia longe docuerint.

Atheismus Stoicorum.

§. VIII. Prima haec et potior physiologiae Stoicae pars est, quae principium potissimum agens et efficiens, siue Deum, rerum omnium auctorem et conditorem nobis exhibuit, quaeque theologia Stoica dici recte potest. Ex dictis iam de atheismo sectae Stoicae iudicari debet, ad quam quaestionem diuersimode responderunt, qui de atheismo veterum philosophorum disputarunt. Magnum eorum numerum, cum qui impietatis eos accusarunt, tum qui pie et sobrie de Deo eos statuisse contenderunt, recitat ven. IAC. FRID. REIMMANNVS [o], quibus, si id ageremus, plures possent sine magno labore adiici. Nec rationes vtriusque partis examinabimus, id quod in peculiari tractatione de atheismo veterum debet fieri; sed id tantum monemus, dari tertiam de atheismo Stoicorum sententiam, quae inter apertos quidem Numinis hostes eos non refert, talia vero eos asseruisse statuit, quae veram Dei notionem euertunt, et facilem ad negandam omnem diuinitatem viam aperiunt. Quam sententiam post CVDWORTHVM [p], secutus est praestantissimus MOSHEMIVS [q]. Nec, ab ea nos alienos non esse diffitemur, rationibus supra de theologia Stoica adductis id euincentibus, statuisse quidem Stoicos, esse Deum, et de eo quoque magnifice passim et elegantissime fuisse locutos; praesertim si extra systematis nexum verba eorum audiantur et intelligantur: ita vero totam de diuinis doctrinam physiologiae suae intertexuisse, vt non peius forte de Deo potuerint disserere. Talis enim Stoicorum Deus est, qui deterior hocque nomine indignior esse nequit. Nam 1. pars mundi est, totumque tanquam pars informans cum materia constituit; 2. materiam aeternam sibi habet essentialiter adiunctam; 3. necessi-

tatis

l) Diss. XIV. p. 71.
m) De fato.
n) Epict. apud ARRIAN. L. I. diss. I. conf. GATAKER. ad Anton. II, 9. HVET. Qq. Alnet. L. II. c. 10.
o) Hist. atheismi c. XXVIII. p. 190 seqq.
p) Syst. intellect. c. 4. §. 25. p. 502 seqq.
q) Ad h. l. p. 507.

tatis fatalis et ineluctabilis ex totius natura oriundae legibus subiectus ita est, vt agere aliter nequeat, quam fata disposuere; 4. naturae est corporeae, ignisque non quidem elementaris, corporeus tamen et aethereus, adeoque 5. spatiosa extensione per totum mundum dispersus est; 6. res omnes necessaria essentiae suae agitatione non mouet tantum et format, sed et ceu forma rerum ita essentiali vinculo illis connexus est, vt separari nunquam ab iis queat. 7. Ante mundi creationem siue productionem, quae per aeternas periodos repetitur, inclusus materiae, tandem interna agitatione materiam tantum necessaria expandit fati lege, eandemque in sinum suum reducit; adeoque 8. non emanatiue tantum, sed et formaliter est τὸ πᾶν, siue rerum vniuersitas, natura, totum, mundus. 9. Formas, qualitates, rationes seminales, et essentias rerum omnes formaliter in se habet, et ita formás et qualitates materiae imprimendo, se ipsum rebus imprimit omnibus. 10. Prouidere mundo non aliter potest, quam aeternae fati leges postulant; 11. nec agere potest, quicquid vult, sed materiae inobsequentis renitentia impeditur. 12. Non daemones tantum omnes, sed animum quoque humanum tanquam partes et membra comprehendit. 13. Malum vel ipse in materiam, agendi vi destitutam induxit, vel certe illud impedire non potuit. 14. Nec alia quoque boni malique praemia et poenas dispertiri potest, quam quae bonum et malum necessaria causarum et euentuum consecutione per se sequuntur. Iudicem iam constituimus lectorem, a partium-studio alienum reique intelligentem, annon, qui Deum talem ponit, eumque vi systematis sui ita eneruat, parum melior iudicandus sit eo, qui aperte Deum negat? et annon Stoici indirecti eius numinis hostes censendi sint, quem tantis laudibus efferunt? etsi apertam impietatem non fuerint professi. Cuncta enim eo redeunt, Deum esse ignem subtilissimum naturae siue mundi, omnia penetrantem et viuificantem, qualis Deus ab orthodoxa notione numinis immensum distat. Aliud tamen persuadere nobis voluit V. cl. IO. CHRISTOPHORVS BVRGMANNVS *), qui id sibi negotii datum esse credidit, vt Stoam a Spinozismo et atheismo exculparet. Rationes quibus se ad iuuandam Stoicorum theologiam accinxit, hae sunt: 1. Constantissime docere Stoicos, esse Deum, et insanos habere eos, qui negare hanc veritatem audeant, maximam quoque partem religionis ponere in cultu Dei. 2. Docere eos, Deum esse aeternam, rationalem a materia mundoque distinctam substantiam, intellectu, prudentia et potentia instructam, qui ignis artificialis dicatur sensu improprio et metaphorico, more Chaldaeorum et Democriti. 3. Opponi Deum natura sua materiae quae sine qualitatibus fuerit, donec Deus eam ornaret. 4. Distingui etiam a mundo, hunc enim perire, Deum esse aeternum. 5. Esse quidem mundi animam, qui ideo Deus sensu dicatur improprio, non tamen vnam cum mundo

*) Differt. de Stoa a Spinozismo et atheismo exculpanda. Mireris b. Speneruw ab eo Spinozismi accusari, qui Stoicos exculpare aggreditur.

do substantiam esse, vt vult Spinoza, sed differre natura sua a materia, quam inhabitat. Poteramus totam hanc disputationem, quam erudite auctor vrget, ita concedere, vt nec athei proprie dicti, nec Spinozae antecessores Stoici dicantur. Interesse enim haud vno nomine discrimen inter Stoicorum et Spinozae systema vtriusque comparatio facile euincit, et Deum sibi formasse Stoicos atque a materia distinxisse, ex supra dictis est manifestum. Quia vero haec non sufficiunt, ad orthodoxiam Stoicorum asserendam, paucis, et quantum institutum nostrum patitur, monemus; non extra systematis connexionem de Deo Stoicorum iudicandum esse, sed totam seriem decretorum Stoicorum esse coniungendam. Quod vbi fit, impossibile putamus. Stoicos hac in parte exculpare. Ea enim, quae supra attulimus, ita comparata sunt, vt naturam DEI prorsus euertant, nec potest is Deus dici, qui ita vniuerso sacro quodam nodo implicatur, vt nihil possit, nisi quod necessitas, eius, cuius pars est, postulat. Non negant, fatemur, Stoici Deum, sed tanquam partem vniuersi formalem et essentialem, vel, quod idem est, mundi animam informantem: nec negat Spinoza Deum, nec attributa eius, sed vnam sibi substantiam, vti Stoici, vnum totum, comminiscitur. Agnoscunt Stoici in Deo rationem aeternam, sed nec liberam, nec intellectualem, verum necessariam sequelam caussarum et effectuum, ignis subtilissimi, ex natura totius oriundam, quae a libera ratione DEI longissime distat, nec melioris commatis est, quam cogitatio, quam Spinoza Deo suo tribuit. Idem de aeternitate iudicium esto, cum nec Spinoza Deum suum aeternum esse neget. Qui et ipse dum oppositas modificationes cogitationem et extensionem in vna substantia ponit, non minus diuersissima coire coëgit, quam Stoici, Deum et materiam coire in vnum totum cogentes. Ignem vero proprie dictum Deum Stoicis visum esse, testimonia veterum supra adducta euincunt. Ex his vero patet, Deum ceu animam mundi, non assistentem, sed informantem mundi causam, et non partem tantum essentiae, sed formam esse, quae sententia ab impietate proxime abest. Nam et SPINOZA [s] dixit: Deum rerum omnium caussam immanentem, vt aiunt, non vero transeuntem esse, et moueri omnia in eo: quae Στωϊκώτατα sunt, sed impia plane. Etsi vero non negamus, Stoicos non vnam quidem substantiam, vt Spinozam constituisse, Deumque et materiam in solis modificationibus posuisse; certum tamen est, exque supra adductis liquidum, totum vnum, naturam vnam, ex causa rationali et agente atque ex patiente compositam Deum et materiam eos fecisse, quae essentialiter inter se iuncta sint, et sine destructione sua separari nequeant. Cuncta enim ex Ioue, in Ioue et ad Iouem esse, ex germano Stoicorum decreto dixit ANTONINVS [ſ].

Materia eiusque affectiones. §. IX. Vt vero porro, quid de altero principio, materia Stoici dixerint, quaque ratione ex ea a causa agente et rationali omnia producta fuisse docuerint, manifestum faciamus, ad physiologiam Stoicam, a qua

s) Epist. 21.

ſ) Lib. IV. §. 23.

a qua paulisper digressi sumus, redeundum est. Ita vero porro decreuerunt:

XXVII. Prima rerum omnium, qualitatibus indutarum essentia siue natura, est materia prima. Est vero materia, ex qua vnumquodque fit, et vocatur essentia atque materia; essentia, quatenus in vniuersis est, et generaliter spectatur; materia, quatenus in singulis considerari potest.

XXVIII. Materia in vniuersum, et generaliter spectata aeterna est tota, ac neque crescit, neque decrescit. Trigam hanc positionum Stoicarum ex Chrysippo affert LAERTIVS [ſſ]: nec aliter rationes inire poterant Stoici, qui cum aliis philosophis sine restrictione fatebantur: ex nihilo nihil fieri, indeque aeternum subiectum, in quod causa efficiens ageret, postulauerunt [t]. Videtur quidem quodam loco dubitare SENECA, an materia aeterna sit, vel Deus ipsam formet: verum non ex sectae suae sententia loquitur, sed quaestiones philosophicas in naturalibus enodandas proponit [u]; inter quas non exigui momenti ea fuit: an Deus materiam ex sinu suo educat, vel an ea tantum data et subiecta vtatur, sicque an formas, quibus materiam ornauit, tantum in adiacens subiectum inducat, vel ex se ipso quasi effundat. Frustra itaque sunt, qui ex hoc Senecae loco constare arbitrantur, creationem ex nihilo, inter problemata Stoicorum a Seneca relatam esse. Certe, quaecunque etiam Senecae mens fuit, de qua docte disputat MOSHEMIVS [v], Stoicorum principia, aeternam Deo adiungentia materiam, et necessarium causae efficienti, subiectum postulantia, creationem ex nihilo reiiciunt.

XXIX. Materia tamen singulorum incrementi et decrementi est capax, neque enim semper manet eadem, verum separatur et miscetur, ita vt partes eius diffluant separatione, mistae vero coniunctione augeantur [w]. Exemplum esse potest conflagratio mundi, vbi quidem singulorum materia conflatur, vniuersalis tamen in Ioue manet eadem.

XXX. Est vero materia non stabilis, sed semper in mutatione versatur: omnia enim rapiuntur, fluminum more, quicquid videmus, currit cum tempore; nihil ex his, quae videmus, manet [x]. Ipsa tamen materiae essentia non mutatur, vel perit, nihilque eorum, quae ab oculis abeunt, et in rerum naturam, ex qua prodierunt, ac mox processura sunt, reconduntur, consumitur: desinunt enim ista non pereunt [y]. Ab Heraclito hanc doctrinam Stoicos accepisse non diffitetur SENECA [z].

XXXI. Materia vero non infinita est, sed finita, mundi enim terminis circumscribitur: patique quoque et cogi potest ad omnia, si enim immutabilis esset, nihil ex ea fieri posset. Hinc diuidi in infinitum posse con-

 sequi-

ſſ) Lib. VII. f. 150.

t) ANTONIN. L. IV. §. 4. SENECA ep. 36. conf. LIPSIVS L. II. diss. II. p. 132 seqq. et quae diximus Amoenit. literar. T. VIII. p. 306.

u) Praef. Qq. nat.

v) Differt. de creatione ex nihilo, inserta CVDWORTHO Syst. intell.

w) LAERT. l. c. STOBAEVS ecl. physic. c. 14.

x) SENECA ep. 58 ANTONIN. L. II. §. 17 L. V. §. 35. conf. GATAKER ad Ant. II. 17. p. m. 76. Hist. de ideis sect. I §. 8 p. 127. Amoen. liter. T. VIII. p. 314

y) SENECA ep. 38.

z) IDEM ep. 58.

fequitur, ipfa tamen, docente Chryfippo, infinita non eft; nihil enim, quod diuifionem admittit, infinitum effe poteft, materia vero continua eft [a]. Oppofitam effe hanc affertionem Epicureis, qui indiuidua corpufcula pofuere, cum Stoicis placeat, nihil in natura rerum minimum effe, quod diuidi non queat, vt ait CICERO [b], ex oppofitione clarum eft.

XXXII. Ex materia, rebusque, quae ex ea fiunt, atque ex ratione mundi, quae tanquam femen, vt vifum Zenoni [c], per eam difcurrit, confiftit mundus. Qua tamen voce, Deus quoque, interdum etiam coelum intelligitur [d].

XXXIII. Difcrimen tamen eft inter vniuerfum et mundum, vniuerfum enim eft infinitum, adiuncto vacuo: totus vero mundus feorfim a vacuo exiftit, et ab eo circumdatur, forma globi, vel turbinis, vel oui, cuius centrum terra eft [e]. Vacuum itaque Stoici admittebant, verum non in mundo, vt diferte PLVTARCHVS, fed extra mundum [f]. Nec locum habere poffe conflagrationem mundi putaret, nifi vacuum iftud infinitum ftatuatur, tunc enim mundus in Iouem contrahitur, et refoluitur, quod fine vacuo fieri nequit [ff]. Hoc vacuo tanquam limitibus cum mundus adeoque Deus etiam definiatur, ratio inde defumenda eft, cur prima principia Deum et materiam fecerint finita.

XXXIV. Mundum vero ex materia ita condidit iuxta Zenonem: Ab initio cum nihil effet, praeter Deum et materiam, Deus omnem effentiam, quae igneae fuit naturae, in aërem primo, inde in aquam conuertit, vtque planta femen continetur, ita Deus, qui mundi ratio eft prolifica, huiusmodi femen in humore depofuit, quod facilem rerum producendarum praeberet materiam. Pars vero eius naturae fubfidens in terram coaluit, pars, aqueam retinuit naturam; pars exhalans in aërem abiit, ex cuius exhalatione ignis emicuit. Ita quatuor elementorum generationem a Zenone explicatam defcribit LAERTIVS [g]. Paulo aliter Cleanthes apud STOBAEVM [h], ita tamen, vt in fundamento cum Zenone conueniat: Ex vno fieri omnia, et redire in vnum, reuolutione aequali et perpetua. Vniuerfa natura igne accenfa, partem eius mediam primum fubfediffe, tum proximas illi partes fenfim fenfimque extinctas fuiffe. Madefacto autem vniuerfo, ignem extremum, renitente medio, rurfum in contraria ferri, et vniuerfi conftitutionem ordiri, atque hunc vniuerfi conftitutionis circulum nunquam definere. Mundi haec eft creatio Stoica, quam fummo Deo tribue-

a) LAERT. L. VII. f. 150. poftulat hoc vacuum mundum determinans, conf. LIPS. p. 137. Ceterum apud LAERT. l. c. materia ατ[illegible] dicitur, quod vel fcriptum perperam, et cum Stephano et Cafaubono mutandum eft in ἀλλοιωτὰ vel [illegible], vel intelligendum tantum de mutatione effentiae, quatenus materia vniuerfaliter confiderata principium eft.

b) Acad. Q. q. L. I. conf. PLVT. de Stoic. repugnantiis.

c) STOBAEVS eclog. phyf. c. 14.

d) LAERT. f. 138 et laudati LIPSIO L. I. diff. V. p. 25. L. II. diff. VI p. 154. Otio Vi del. Mel. II. §. 5. p. 145.

e) PLVT. de plac. L. II. c. 1 2.

f) ib. L. I. c. 18.

ff) Inde Pofidonius apud PLVT. l. c. L. II. c. 9. vacuo non maius fpatium tribuit, quam quod fufficere mundo poffit in illud refoluendo.

g) f. 141 142.

h) l. c. c. 20.

tribuebant, nempe igni artificiali, ita tamen, vt etiam Diis minoribus, qui in Ioue comprehenduntur, et in mundi creatione explicantur, aliquod opus sit. Cum enim ignis ille diuinus non omnia simul fecisset, sed, tradente ex Stoicis LAERTIO [i], in summo loco, quem aethera appellant, constitisset, ibi primum immobilium astrorum orbis natus est, deinde errantium, et post hunc demum aër, aqua, et extremum subsidens terra. Dii itaque in astris residentes, siue ignis diuinus qui in eos defluxit, ad elementorum formationem se accinxerunt tendente igne diuino, cuius partes sunt, ad medium siue centrum vnde eruperat, vt ita per totam materiam se diffundat. Ex his intelligi possunt loca CICERONIS et SENECAE [k], quae Deos in partem conditi mundi vocant, quibus lucem erudite affudit MOSHEMIVS [l].

XXXV. Animal est mundus, sensus, mentis, rationis compos, atque naturam animatam sensu praeditam habet. Vt enim anima nostra inde auulsa in corpore habitat, ita mens et prouidentia per omnes eius partes pertingit, et pars eius princeps aether est, vel coelum, vel, vt Cleanthi visum, sol. In eo enim dissentiebant Stoici, quae illa principalis pars esset, quorum varias ea de re opiniones refert, LAERTIVS [u].

XXXVI. Quatuor sunt elemente praeter materiam qualitate non vestitam, ignis, aqua, aër, terra; ignis calidus est, aqua humida, aër frigidus, terra arida. Quin etiam in aëre eadem pars est: summo in loco ignis existit, qui aether appellatur, in quo generatur prima inerrantium stellarum sphaera. Proximo loco aër est, tum aqua subsistit. Basis omnium terra est, in medio eorum constituta [m].

XXXVII. Elementorum duo sunt leuia, aër et ignis, grauia duo, terra et aqua, quae ad centrum, proprie loquendo tendunt, ipsum tamen centrum, graue haut est [n].

XXXVIII. Omnium elementorum alterni recursus sunt: quicquid alteri perit, in alterum transit, aër in ignem, sed non sine igne est; transit aër in humorem, sed nihilominus non sine humore est: et aëra et aquam facit terra, sed non magis vnquam sine aqua est, quam sine aëre: omnia enim sunt in omnibus. Ita SENECA [o], et qui hanc Stoicorum doctrinam versibus exponunt, OVIDIVS [p] et LVCRETIVS [q]. Est tamen hoc discrimen iuxta Porticum, vt aër et ignis mouendi vim habeant, atque efficiendi, reliquae partes aqua et terra, accipiendi et quasi patiendi [r].

XXXIX. Primum elementum ignis est, qui in coelo siue aethere locum habet. Est vero coelum extrema circumferentia, in quo sedem habet, quicquid est diuinum [s].

 XL.

i) §. 137.

k) CIC. de leg. L. I. c. 8. SENECA de benef. L. VI. c. 23.

l) Ad CVDWORTH Syst. int. c. IV. §. 25 p. 512.

u) §. 142 CIC. de nat. Deor. L. II LIPS. L. II. diss. VIII. p. 164. cum cautione tamen legendus. Habuit hoc quoque Zeno a Platone.

m) ib. §. 136. LIPS. diss. XI. p. 186. BVRNET. Archaeol. phil L. I p. 437 seqq.

n) STOB. ecl. phys. c. 17 p. 32.

o) Nat. Qq. L. III c. 20.

p) Metamorph. L. XV.

q) Lib. I v. 781.

r) CIC. Acad. Qq. L. I.

s) LAERT. L. VII. §. 138.

XL. Sunt autem duae ignis ſpecies; alia inartificialis eſt ignis, vitae vſibus reperti; artificialis alia, res omnes augentis et conſeruantis, qualis in ſtirpibus et animalibus; nempe calor, ſiue ardor quo omnes mundi partes fultae ſuſtinentur [ſ].

XLI. Vltimus ille et altiſſimus, atque vndique circumfuſus et extremus omnia cingens atque complexus ardor, qui aether nominatur, Deus ſummus eſt. Qui in extrema quidem coeli circumferentia habitat, ad medium vero totius fertur, et circa eius ambitum conſiſtit. Probe hoc tenendum eſt, vt de phyſiologia et theologia Stoicorum recte iudicari queat. Nam hinc clariſſime patet, Stoicorum Deum non eſſe alium, quam ignem illum arte et perfectione cuncta perficientem, quae in natura ſunt, ſiue ſubtiliſſimam partem materiae, craſſiori opponendam. Haec quia leuiſſima et agillima totius pars eſt, ſurſum tendit, et ambitum mundi continet, quia vero ad medium mundi, vnde exiit, fertur, cuncta quoque permeare, et cuncta mouere neceſſe eſt. Et haec phyſica ratio eorum eſt, quae ſupra theologice de Deo dicta ſunt. Quae ita explicata, vt par eſt, vtrum tam ſplendida et ſacris Chriſtianorum placitis confinia ſint, ac putant, qui concordiam inter Senecam et Paulum, Zenonem et Petrum meditantur, lector vel mediocriter attentus facillime iudicabit.

XLII. Sol puriſſimus ignis eſt, et maior terra: ſed et orbiculari figura, iuxta cum mundo: Ignis quidem eſt, quoniam omnia, quae ignis praeſtat. Maior vero terra, quia omnem eam illuſtrat, et ipſum etiam coelum [ſſ]. Ignem vero artificialem, id eſt ratione et intellectu praeditum intelligi, ex adducto STOBAEI loco [t] patet, vbi eum ignem, quem τεχνικὸν, Φύσιν καὶ ψυχὴν dixerat, naturam aſtrorum conſtituere docet Zeno.

XLIII. Itaque ſol Deorum merito princeps et dux eſt. Naturali hoc ſequitur conſequentiae neceſſitate ex adductis. Ita tamen, vt fallatur LIPSIVS [u], qui PLINIVM Stoice dixiſſe ait: *Solem eſſe totius animam, ac planius mentem, hunc principale naturae regimen ac numen credere decere:* quamuis non neget quosdam Stoicos ſupremum aetherem: ἡγεμονικόν, ſiue mentem naturae rectorem dixiſſe. Stoici enim germani ſolem non primam omnium rerum cauſam, quae omnia fecit, ſed principem inter Deos factos conſtituebant, adeoque inter opera ſummi Dei reponebant. Teſtamur ANTONINVM [v] et EPICTETVM [w], quorum ille: *Quis ſolem condidit? quis terrae fructus?* hic autem: *Qui ſolem ipſum et fecit et circumagit, paruam ſuorum operum partem, ſi cum vniuerſo conferatur, is vero non poteſt animaduertere omnia.* Rectiſſime, ſi Stoica principia ſequaris. Nam ſupremus DEVS in extremitate mundi coeliue eſt, quem locum ſoli Stoici non aſſignabant.

XLIV.

ſ) STOBAEVS c. 24. p. 57. Qui φύσιν καὶ ψυχὴν dixiſſe ait. Recte itaque ignem naturae rationalem dixeris, quod τεχνικὸν πῦρ Zeno vocauit.

ſſ) LAERT. ſ. 144. LIPS. diſſ. XII. p. 195.

t) vid. not. praeced (ſ)

u) Diſſ. XIII. p. 197. qui Platonica et Stoica miſcet.

v) Lib. III. §. 26.

w) ARRIAN. L. I. c. 14.

XLIV. Nobilissima purissimaque aetheris parte sidera gignuntur, neque vlla praeterea admista sunt natura, totaque sunt calida atque pellucida, vt ea quoque rectissime et animantia esse, et sentire atque intelligere dicantur. Vere et ex mente Stoicorum ita CICERO [x]: nam Posidonius quoque [y] stellas corpora diuina esse ex igne aethereo composita dixit. Ceterum sensum atque intelligentiam astrorum maxime ex ordine eorum demonstrabant, atque constantia; itemque ex motu, prout concludebant, voluntario; qua de re ratiocinia eorum legi possunt apud CICERONEM [z]. Et haec genuina ratio est, cur sidera inter numina retulerint, de qua re conferenda, quae §. VI. diximus.

XLV. Cum nullus non pastu indigeat ignis, stellae quidem terrae, marisque ac fluminum vaporibus pascuntur [a]. Etiam ad hanc positionem Stoicorum attendendum est, non tantum ad detrahendam diis eorum laruam, qui vaporibus terrae marisque nutriri opus habent, sed et ad perspiciendam causam conflagrationis mundi; nam putabant, vbi alimenta haec plane deficere contingeret, ignis violentia totum hoc vniuersum correptum iri. Plura dabit IAC. THOMASIVS [b].

XLVI. Quia sidera partes sunt ignis diuini et naturalis sensuque et intelligentia gaudent, ideo futura quoque portendunt, nec vnius tantum aut alterius rei signa dant, sed saepe totum fatorum sequentium ordinem nuntiant, et quidem decretis euidentibus, longeque clarioribus, quam si scriberentur. Verissime ex mente scholae suae haec tradit SENECA [c], cum enim summi et diuini aetheris nobilissima pars sint sidera, ille vero fati legibus agit, et disponit, magnae quoque hae partes eius iisdem non tantum, quas scripserunt legibus, vt ait Seneca, parent, sed et toti fatorum catenae ita innexa sunt, vt ex maxima causae principalis secundum fati leges agentis parte, decreta haec queant intelligi. Non itaque praeter mentem sectae suae dixit MANILIVS:

- - - conscia fati
Sidera diuersos hominum variantia casus.

perperam castigatus a LIPSIO [d]. Nam dependent fati casus a diuino igne, Deo, cuius nobilissima pars sunt sidera.

XLVII. Proprie sol et luna, stellae (ἀστέρες) dicuntur, ab his autem differunt sidera, (ἄστρα) quod haec etiam stellae vocari possint, illae vero non item sidera [e].

XLVIII. Stellarum inerrantium circuli ita sequuntur: Saturnus, Iupiter, Mars, Mercurius, Venus, Sol, Luna. Inter quinque priores principatum ducit Venus, quia proximus sol ei est [f].

XLIX.

x) Acad. Qq. L. II. c. 15.
y) Apud STOB. l. c. p. 54 seq.
z) De nat. Deor. L. II. c. 15. LIPS. diss. XIV. p. 201.
a) Et sol quidem exhalatione maris, luna fluminum fontiumque, astra, terrae, vid. PORPHYR. de antr. Nymph. p. m. 112. ed. Rom. LAERT. L. VII. s. 145.
b) l. c. diss. VI. p. 73.
c) Qq. nat. L. II. c. 32. conf. ep. 80.
d) Diss. XIV. p. 210.
e) STOB. l. c. p. 53.
f) CIC. N. D. L. II. c. 20.

XLIX. Infimam aetheris partem occupat luna, quae eſt ſtella intelligens, ſapiens, igneae naturae, cui tamen terrena admixta eſt. Poſidonio cum magna Stoicorum parte ex igne et aëre miſta eſt, cui etiam miſtioni maculas lunae in acceptis ferunt. Terra mole ab ea ſuperatur, perinde ac ab ſole, et communem quoque cum eo ſphaericam figuram habet, motuque ſpirali procedit, qui geminus ei eſt, communis cum mundo ab oriente ad occidentem, et contrarius per ſigna zodiaci [ff].

L. Poſt lunam aëris orbis ſequitur, inter mare medius atque coelum, figura rotunda. Haec Iuno eſt.

LI. Aër diuiditur in tres regiones, ſummam, mediam et infimam. Summa pars calidiſſima eſt, et ſicciſſima, et ob hoc etiam tenuiſſima, ob viciniam aeternorum ignium. Pars ima et vicina terris denſa et caliginoſa eſt, quippe quae terrenas exhalationes recipit; media pars temperatior quam vtraque, parte altera, frigidior tamen ſiccitate et humiditate.

LII Ventus aëris eſt fluxio [g].

LIII. Pluuia nubis eſt in aquam conuerſio, vbi ex terra mariue vi ſolis ſurſum elatus humor penitus non potuit diſſipari [h].

LIV. Terra mundi pars denſiſſima et fulcrum, vt oſſa ſunt in animalibus, diffuſam circa ſe ex aequo habet aquam [i]. In medio autem terra conſiſtit, eſtque, vt centri poſtulat natura, et vna et finita, figura rotunda, quam et aqua habet, eiusdem cum terra centri [k].

LV. Occulto itinere mare ſubit terras, et palam venit, ſecreto reuertitur, colaturque in tranſitu mare, quod per multiplices anfractus terrarum verberatum amaritudinem ponit, et in ſinceras aquas exit [l].

LVI. Terra immobilis conſiſtit [ll].

LVII. Vnus mundus eſt; ita Epicureis infinitos mundos ſtatuentibus contradicentes Stoici; hac potiſſimum ratione vſi, quae ex ſemel admiſſis principiis neceſſario ſequebatur: totum corporeum eo abſolui, id eſt, vniuerſam materiam, et quicquid realiter et corporaliter exiſtit, nempe Deum et materiam eo comprehendi [m].

LVIII. Aeternus mundus eſt, ſi pro toto ſumatur, Deum et materiam complectente, qui ab aeterno fuit, aeternumque durabit. Si vero per mundum intelligatur, quod ornatum et conſtitutionem iam talem habet, peribit mundus, vti ortum accepit [n]. Poſteriori ſignificatione LAERTIVS [o] intelligendus eſt, tradens: Stoicis pleriſque placere, corruptibilem mundum eſſe, et eodem modo, quo ſenſibilia omnia, gigni et reſolui. Partes enim cum corrumpi queant, totum quoque corrumpi poſſe. Poſſe quoque in

ff) LAERT. ſ. 145. STOB. p. 59. PLVT. de pl. phil. L. II. c. 25. et de facie in orbe lunae T. III. p. m. 353. conf. BVRNET. l. c.

g) PLVT. de plac. phil. L. III. c. 7.

h) LAERT. L. VII. ſ. 153.

i) STOB. l. c. p. 48

k) LAERT. L. VII. ſ. 155. PLVT. l. c. c. 9. 10. LIPS. diſſ. XVI. p. 219 ſeq.

l) SENECA Qq. natur. L. III. c. 4.

ll) ib. L. VII. c. 2. LIPS. diſſ. XIX. p. 223 ſeqq.

m) LAERT. L. VII. ſ. 140.

n) PHILONIS de mundo incorrupt. p. m. 940. et DIDYMI apud EVSEB. praep. L. IV. p. 816. loca lege apud LIPS. L. II. diſſ. XX. p. 241.

o) Lib. VII. ſ. 141. THOMAS. p. 62.

in deterius mutari mundum, quia ficcitati et inundationi obnoxius eft, ficque tandem deleri. Aliter tamen Boëthus et Pofidonius, quibus et Panaetius adiicitur, et Diogenes Babylonius, qui mundi conflagrationem impugnant, eum aeternum effe defendentes [p].

LIX. Lege vero mundi inundatio et conflagratio non fecus, quam hiems et aeftas, veniet. Illa quicquid habitatur, obducet, necabitque omne animal, orbe fubmerfo. Prolixe de hoc mundi diluuio SENECA [q], qui nouam ex hac inundatione terram, extinctis pariter feris, in quarum homines ingenia tranfierant, promittit, vbi nouus dabitur homo infcius fcelerum et melioribus aufpiciis natus. Qui adeo placet LIPSIO [r], vte facris literis et euentum et caufam haufiffe putet. Nec ab omni verifimilitudine abludit, veterem de diluuio traditionem, quae per omnes fere gentes peruagata eft, et cuius notitiam imprimis Phoenices habuiffe videntur, ad Zenonem ex hac gente oriundum, parentum forte traditione, perueniffe. Caue tamen diluuium Stoicum cum facro confundas. Illud enim neceffaria fati, id eft caufarum et euentuum in mundo lege euenit, adeoque per aeternas periodos repeti debet: vt hiems neceffaria tempeftatis difpofitione quotannis reuertitur, quae a diluuio facris oraculis memorato longiffime diftant.

LX. Altera praeter cataclyfmum iftum mundi deletio fiet ignis combuftione, vbi totus conflagrabit. Accendetur enim mundus potentia illius ignis, qui in omnibus rebus latitat, quae longis temporum interuallis humorem confumens omnem, omnia in fuam naturam conuertet, cuncta conflabuntur in vnum, et in Iouem, vel chaos potius priftinum reducentur. Fiet haec conflagratio certis et mundi fato ac legibus deftinatis periodis annorum. Decantatiffimum hoc de mundi conflagratione Stoicorum dogma eft, cuius forte excogitandi anfam a veteri traditione, quae inter barbaros viguit, igne mundum aliquando deletum iri, accepit Zeno, fed ita fyftemati fuo adaptauit, vt prorfus ab ea diuerfa fit. Quam vt recte intelligamus, 1. obferuandum eft, neceffitatis fiue fati lege hanc conflagrationem ex mente Stoicorum euenire. Cum enim natura totius ita connectatur, et catenae inftar inter fe omnia fequantur, vt a principio ad finem cuncta decurrant, et ab eo in circulo ad initia fua recurrant, atque in orbem vertantur, neceffario eiusmodi mundi finis ftatuendus eft, quo ignis ille artifex mundi, fiue naturalis, qui ex chao quafi erumpens rebus omnibus et formam dedit, et illas permeando et viuificando fuftentauit, confumto tandem nutrimento, ficcitatem inducet et conflagrationem, qua cuncta in vnam conflabuntur maffam, et in priftinum reducentur chaos, ex quo poft aliquam quietem ignis ille diuinus nouum iterum mundum producet, idque aeternis viciffitudinibus repetet. Longum liceret huius dogmatis teftium agmen producere,

p) PHILO de mundo incorr. CICERO de N. D. L. III. c. 46. STOBAEVS Eccl. phyf. c. XXIV. p. 44.
q) Qq. nat. L. III. c. 29.
r) diff. XXI. p. 247.

cere, nisi otium nobis fecisset LIPSIIS [s] et THOMASII [ss] industria. Videri tamen possunt praeter alios ex Stoicorum numero SENECA [t] atque ANTONINVS [u]. Eleganter ex Stoicorum mente OVIDIVS [v]:

Ecce quoque in fatis reminiscitur, affore tempus
Quo mare, quo tellus, correptaque regio coeli
Ardeat, et mundi moles operosa laboret.

Oppositam vero esse hanc fatalem et necessariam mundi destructionem, vt alia quoque physiologiae Stoicae capita Epicureis, non est quod dubitemus. Illis enim non minus, quam Stoicis, placebat, mundos tandem dissolutum iri, vt infra capite XIV. demonstrabimus; id vero nulla fati necessitate, sed atomorum, quae coaluerant temeraria et fortuita resolutione et dissipatione fieri docebant [w]. 2. Quia vero certa periodo haec conflagratio ex fati lege euenire debet, hinc certis tantum temporibus durare mundum, hisque exactis renouari mundi faciem vniuersali conflagratione et restitutione in prima principia statuebant Stoici. Quam fatalem temporis periodum vt designent Stoici, annum magnum varia veterum opinione commendatum et traditum, in partes vocant, et NEMESIO [x] teste, stellas aiunt errantes, cum ad idem et in longitudine et in latitudine signum referantur, in quo initio erant, cum primum mundus est conditus, certo temporum ambitu conflagrationem et interitum rerum efficere, et de integro mundum eodem restitui. Quot vero annis iste magnus annus et fatalis rerum omnium periodus definiatur, de eo inter Stoicos non conuenit, quorum hac de re placita et coniecturas attulit THOMASIVS [y], qui multa eruditione hunc annum magnum illustrauit, ipse pluribus videndus. 3. Causam vero ἐκπυρώσεως illius supra iam attigimus consumtum alimentum, quo ignis per omnia latitans alebatur, vnde siccitas primo, mox conflagratio exoriri debet [z]. 4. Modum vero, quo illa eueniet, eleganter, more suo depinxit SENECA, qui ita ad Marciam [a]: *Cum tempus aduenerit, quo se renouaturus mundus extinguat, viribus ista suis se caedent, et sidera sideribus incurrent, et omni flagrante materia, vno igne, quicquid nunc ex disposito lucet, ardebit.* Id momento futurum alio loco [b] non minus pulchre. 5. Dum vero ita omnia ardent, soluuntur, conflantur, necessario quoque Deos omnes, et in his principes stellas et sidera, occupabit incendium, Diique confundentur in vnum vt ait SENECA [c]. Commode alter, tragoedus [d]:

Coeli regio concidet,
Certos atque obitus trahet
Atque omnes pariter Deos
Perdet mors aliqua et chaos.

Alia

s) Diss. XXII. p. 248 seqq.
ss) Diss. XI. p. 160 seq. add. GATAKER. ad Antonin. V. 21. IAC. WINDETVS de vita functorum statu Sect. III. p. m. 64. alios nominat WOLFIVS ad PSEVDO ORIG. phil. p. 146.
t) Consol. ad Marc. c. vlt. Q. q. nat. L. III. c. 27. ep. 9 et 71.
u) loc. cit.
v) Metamorph. L. I. v. 256.
w) Conf. LACTANTIVS L. VII. c. 1. MINVC. FELIX, in Octauio c. 34. §. 2. p. 127. qui tamen minus accurate Stoicos et Epicureos iungit.
x) De natura hom. c. 38.
y) Diss. V. p. 62 seqq.
z) PHILO de incorrupt. mundi p. m. 940.
a) c. vlt.
b) Q. q. nat. L. III. c. 27.
c) Epist. 9.
d) Herc. Oet. v. 1112.

Alia Stoicorum teſtimonia adducta a LIPSIO [e] et THOMASIO [f] praeterimus; ſatis euidenter enim haec ex toto phyſiologiae Stoicae ſyſtemate fluunt. 6. Vt vero iſta ignis depaſtio omnium quae ſunt, fieri queat, habeatque ignis, vbi ſe extendat, ideo vacuum infinitum a Stoicis aſſertum eſſe, ſupra iam demonſtrauimus. Addimus locum PLVTARCHI [ff], quia luculentus eſt: *Ignem, Stoici aiunt, ſemen eſſe mundi, et poſt exuſtionem mutare mundum e corpore minore, habentem iam tumoris et amplitudinis multum, et vacui regionem immenſam occupantem, quae ipſa immenſa facta ſit illo augmento. Rurſumque, cum gignitur mundus, ſenſim abire et collabi magnitudinem; ſubeunte ſcilicet, cum generatio exiſtit, et contrahente ſe in ſe ipſam materie.* 7. In vnam ita maſſam conflato toto mundo reſtituitur ſtatus chaoticus, quem Iouis nomine ſignificant Stoici, qui *ita pauliſper acquieſcet ſibi, reſoluto mundo*, vt ait SENECA [g], *ſuisque cogitationibus intentus quaſi deliteſcet;* quo 8. nouus iterum, poſcente ita fati ordine et orbe, *orietur mundus, integer, omne animal*, vt habet SENECA [h], *ex integro generabitur, dabiturque terris homo inſcius ſcelerum, et melioribus auſpiciis natus.* Verbo cuncta primaeuam integri mundi naſcentis recuperabunt faciem, *idemque mundi ornatus*, vt ait CICERO [i], *orietur.* 9. Neque tamen diu durabit illa felicitas, ſed quod ex natura materiae, quam totam corrigere Deus, ſiue ille ignis diuinus, non poteſt, neceſſario ſequitur, prior redibit corruptio. *Innocentia*, vt porro SENECA [k], *non diu durabit, niſi dum noui ſunt homines, cito nequitia ſurrepet.* 10. Cum itaque et tum emendatione opus habebit natura degenerans, redibit conflagratio, ſicque aeternis periodorum orbibus orientur et conflagrabunt mundi [l]. 11. Ex qua breui conflagrationis Stoicae hiſtoria clarum eſſe putamus, quantum a Chriſtiana diſtet, cum et fatalis ſit ac neceſſaria, et naturalibus atque mechanicis quibusdam legibus conſtet, et aeternis periodis repetatur, et, quo minus prior corruptio iterum irrepat, impedire nequeat [ll], quae omnia indigna ſunt Deo, qualem, quem hoc in dogmate Stoici fingunt, ridet PHILO [m], talem monens a Stoicis induci Deum, qui ſimilis ſit pueris, qui ſaepe iuxta litora per luſum ex arena tumulos excitant, et poſtea manibus ſuis iterum deſtruunt. Quae ſine dubio mouere Boëthum, Poſidonium, Diogenemque Babylonium et Panaetium, quos ſupra memorauimus, quibus ex Numenio Zenonem Sidonium addit LIPSIVS [n], vt inſulſam doctrinam abiicerent. Craſſum enim dogma eſſe, recte iudicauit BVRNETIVS [o], magnus cetera conflagrationis mundi patronus. Sed meliora non dabant principia ſemel admiſſa, et liquidiorem

 tra-

e) l. c. p. 255.
f) Diſſ. VII. p. 75 ſeqq.
ff) de repugnant. Stoic. T. III. p. m. 462.
g) Epiſt. 9. conf. PLVTARCH. l. c.
h) Qq. nat L. III. c. vlt. PLVT. l. c.
i) De nat. Deor. L. II.
k) l. c.
l) Numen. apud EVSEB. praep. L. XV. p. 820. TATIANVS adu. gentes p. m. 145. ed. Paris.
ll) THOMAS. l. c.
m) l. c.
n) l. c. p. 261. conf. MENAG. ad Laërt. L. VII. ſ. 142.
o) Archaeol. philoſ. L. I. c. 7. p. 374.

traditionem non admittebat Heraclitus, in eodem luto haerens [p], quem secutus est Zeno.

LXI. Rebus omnibus ita post conflagrationem in pristinum statum restitutis, et redeuntibus per orbem, redibunt etiam homines. En resurrectionem Stoicam, de qua eleganter SENECA [q]. *Mors quam pertimescimus ac recusamus, intermittit vitam, non eripit. Veniet iterum, qui nos in lucem reponat dies.* Caue tamen hanc resurrectionem cum Christianorum resurrectione confundas, quod praeter veteres quosdam HVETIO [r], accidit. Illa enim fati lege recurrit, nec homines restituit meliores et feliciores, sed in pristinam miseriam detrudit. Hinc ipse adiicit dictis SENECA: *hanc diem multos recusaturos fuisse, nisi oblitos reduceret.*

LXII. Tempus, inter res incorporeas vltimum locum occupat; de natura eius non prorsus inter se Stoici conueniunt. Zenoni interuallum est motus et mensura celeritatis ac tarditatis, secundum quam fiunt et fiunt omnia. Chrysippo motus interuallum est, mundi motum consequens; Posidonio tempus in genere infinitum est, in parte vero, praeteritum tantum et futurum; praesens enim tanquam punctum quasi, quod sub sensum cadit, considerandum est [s]. Patet ex dictis, Stoicis inter ea, quae realem existentiam habent, tempus non retulisse, quia incorporeum fecerunt, id est, actionis et passionis expers, incorporeum enim est, quod esse potest, sed in corporibus non est [ff], quale est vacuum, quod ideo a loco distinguebant, quod hic queat occupari. Ex his vero recte colligitur, Stoicos ignorasse, quid de his incorporeis statuendum sit, et cum ens physicum de iis negarint, in mentis tantum notione et relatione ea quaesiuisse.

Anthropologia Stoica.

LXIII. Homo mundi imago est, et mundus in ipso. Nam et ille constat corpore et anima, vt totum [t]. Hinc dignitas hominis patet, qui proximus a Diis collocatus est. Egregie ex Stoae decretis MANILIVS [u]:

Quis dubi et post haec hominem coniungere coelo,
Eximiam natura dedit linguamque capaxque
Ingenium, volucremque animum, quem denique in vnum
Descendit Deus atque habitat, ipsumque requirit.

LXIV. Principium humano generi ex nouo mundo constitutum fuit, primique homines ex adminiculo diuini ignis, id est, Dei prouidentia, geniti sunt. Ita Stoicorum de generatione humani generis eiusque ortu sententiam enarrat CENSORINVS [v], quem tamen non aliter intelligendum esse, principia Stoicorum naturalia suadent, quam ignem diuinum rationes

p) Dabimus testimonium LAERTII, remque ipsam c XIII.

q) SENECA ep. 36. Chrysippus apud LACTANT. L. VII. c. 23 ANTONIN. L. V. §. 13. l. X. §. 7. L. XI. §. 1. GATAKER, ad h. l. ORIG. philosophum. p. 147.

r) Qq. Al etan . II. c. 23. conf. BVRNET. theor. tellur. L. IV. c. 5. p. 278 seqq. Otium Vindel. p. 37. Non tamen id omnibus Stoicis placuisse obseruat THOMASIVS l. c. diss. X. p. 156 seqq.

s) STOBAEVS c. 11. p. 20 seq. SEXT. EMPIR. Pyrrh. hyp. L. III. c. 17. §. 136. L. II. adu. Phys. §. 218. LAERT. L. VII. §. 141.

ff) SEXT. EMP. adu. Logic. L. II. §. 263. 400. 407.

t) LIPS. L. III. diss. II. p. 273. qui Stoicis phaleris nimis capitur. u) L. II.

v) CICERO de legib. L. I. SENECA ep. 90. LIPSIVS L. III. diss. III. p. 282 seqq.

nes seminales omnium rerum continentem, eam partem materiae, quae apta erat instituto, humanam mentem imprimendo, qualitate formaque hominis impertiuisse. Ad aeternam enim rationem toti inditam, et vim omnium seminum singula proprie figurantem cunctarum rerum ortum referebant. Nihil hic creationis liberae cogitandum; cuncta necessario, fatique lege euenere; *perpetuis enim cursibus*, interprete CICERONE [w], *et conuersionibus coelestibus credebant extitisse, quandam maturitatem serendi generis humani:* quod sparsum in terras atque satum, diuino auctum sit animorum munere.

LXV. Hominis semen, quod ipse emittit, cum humido miscetur animae partibus, pro ratione comistionis parentum. Est autem id, secundum Chrysippum spiritus, quoad essentiam. A totis corporibus id defluere, Sphaerus dixit, ideoque et omnes corporis partes gignere; mulieris autem semen infoecundum esse, vtpote spiritu non intensum, et modicum item et aquosum [x]. Caue vero, per spiritum hic aliud intelligas, quam materiam subtiliorem, sensu Stoico [y].

LXVI. Semen tamen corpus modo producit non animam, quod futuri hominis rationem omnem comprehendit, et totius corporis, et sequentis aetatis, in paruo occultoque lineamenta sunt [z]: anima vero non in vtero concipitur, nec cum carnis figulatione compingitur atque producitur, sed et effuso iam partu nondum viuo infanti extrinsecus imprimitur [a]. Anima itaque secundum Stoicos non nisi nascenti infanti insinuatur, vt ait LACTANTIVS [b], aëris quippe rigore percusso, vt vim animalem raperet, et vocalem sonum redderet, quod cum Aenesidemo Stoicis tribuit TERTVLLIANVS [c]. Vnde sequitur foetum in vtero non aliter ali ac crescere, nisi vt plantam [d]: immo longius progressi alii ex Stoicis, partem vteri, non animal foetum esse dicebant, decidentem ex vtero, sicut maturi fructus decidunt ex arboribus [e]. Quas absurdas et pueriles nugas vehementer improbant in Stoicis TERTVLLIANVS [f] atque PLVTARCHVS [ff].

LXVII. Animus, si primam eius originem inspexeris, non est ex terreno grauique concretus corpore, sed ex illo coelesti spiritu descendit [g], cuius diuini spiritus pars est ac scintilla, ex igne coelesti ac diuino, qui in aethere coeloque habitat, cuiusque pars in sempiternis illis ignibus habitat, qui sidera et stellae vocantur [h].

 LXVIII.

w) l. c.
x) LAERT. L. VII. f. 158. quique in hanc Stoicorum doctrinam commentatur LIPSIVS l. c. p. 296. conf. SENECA Qq. Nat. L. II. c. 6.
y) conf. LIPS. l. c. diss VII. p. 301 seq.
z) SENECA l. c. L. III. c. 29
a) TERTVLLIANVS de anima c. 25.
b) L. III. c. 10.
c) l. c.
d) PLVTARCH. de repugn. Stoic. T. II. p. m. 31.
e) IDEM de plac. phil. L. V. c. 15.
f) l. c.
ff) De repugn. Stoic. l. c.
g) SENECA ad Heln. c. 6.
h) CICERO in Somn. Scip. PLINIVS L. II. c. 26. Epictetus passim, vid. ARRIAN. L. I. diss XIV. L. III. diss. XXIV. ANTONIN L. IV. §. 4. L. II. §. 4. L. IX. § 8. ex recentioribus LIPSIVS diss. IX. p. 307. GATAKER. ad ll. cc. Antonini et ad L. IV. §. 21. BVDDEVS Anal. hist. phil. p. 90. et qui de fonte animorum plura congessit THOMASIVS l. c. p. 249. quibus, si placet, adde, quae in diss. de Stoicis, subdolis Christianorum hostibus l. c. diximus.

LXVIII. Est itaque animus hominis particula Dei, siue animae mundanae, a Deo quasi auulsa non ab ipso tantum, sed ex ipso facta, et anima mundi fons est animarum.

LXIX. Anima quid sit, difficile quidem expedire est [i], (ita enim Heraclitus quoque, Zenonis dux) quod si tamen animorum fontem consulimus, ignis animus est, siue spiritus igneae naturae [k]. Spiritusue calidus, intelligens, rationalis. Recte hanc assertionum trigam Stoicis tribui, non allata tantum veterum testimonia, et ipsa, quibus vsi sumus, verba Stoicorum probant, sed et ratio systematis physici in Porticu personantis euincit. Cum enim omnia, quae mouendi, regendi, agitandi vim habent, naturam, essentiam fontemque habeant in anima mundi, qui ignis ille artifex et naturalis est, in aethere habitans, et in stellis atque sideribus potissimam portionem residentem constituens, materiam vero omnem penetrans, et agitans, non possunt non animae particulae esse naturae diuinae, et essentia animarum in igne constitui, illarumque etiam ortus ex sideribus detiuari, cum partis ratio totum sequatur. Modificationem tamen aliquam adhibebant Stoici, qui facile videbant, ignis tanti ferendi capacem hominis naturam non esse, inde statuebant, teste PLVTARCHO [l] et PSEVDO-ORIGENE [ll], animam siue ignem istum diuinum, in partu hominis inditum ab aëre refrigerari ac durari, et, mutato spiritu, fieri animal. Hausit hanc doctrinam Zeno partim ab Heraclito, qui animam ex igne illo naturali etiam deriuauit, partim a Platone, qui animam mundi fontem animarum constituit, ita tamen vt originem diuinam referret.

LXX. Animae itaque et mortales et immortales sunt. Dubii et diuersum inter se de duratione animarum sentientes Stoici. Certe indigne tanto philosopho SENECA [m]: *Fortasse, si modo sapientium fama vera est, recipitque nos locus aliquis, quem putamus perisse, praemissus est.* Exagitatos propterea Stoicos fuisse ab Epicureis, quibus tamen aeternitatem et immortalitatem animorum opponebant, alio loco [n] probatum dedimus, et quam incerti hac de re fuerint, variae hac de re Stoicorum opiniones loquuntur. quas diligenter enarrauit MENAGIVS [o]. Cleanthes, omnes animas ad conflagrationem mundi permanere, Chrysippus, solas sapientium existimat, si LAERTIO [p] fides, quod tamen omnibus Stoicis tribuit PLVTARCHVS [q], quocum consentit Numenius apud EVSEBIVM [r]. Nec aliter SENECA [s]. Epictetus vero [ss], et ANTONINVS [t] animas corpore solutas mox in animam mundi confundi, et in aërem

i) Fatetur SENECA N. Q. L. VII. c. 24. et CICERO Tusc. Qq. L. I.

k) Testimonia Stoicorum praeter LIPSIVM diss. IIX. p. 313 seqq. collegit GATAKERVS ad Ant. L. IV. §. 21.

l) l. c.

ll) c. XXI. p. 146.

m) epist. 63.

n) not. (x) citando.

o) Ad LAERT. L. VII. §. 157.

p) l. c.

q) De plac. phil. L. IV. c. 7.

r) L. XV p. 816.

s) Consol. ad Marc. c. vlt. Fluctuasse tamen, ex dictis patet.

ss) ARRIAN. L. III. diss. XIII. conf. LIPS. p. 321.

t) L. IV. §. 13. 21. conf. GATAKER. ad h. l. TZEZES chil. VII. hist. 147.

aërem subuectas succendi, et igni vniuersali inseri asseruerunt. Et huc illi ex Stoicis ponendi, qui animas in vndis extingui posse credebant, quam absurdam sententiam, licet a Stoicis plane remoueat doctissimus THOMASIVS[u], nonnullos tamen insaniuisse non negat, cum hoc ex natura animae corporeae, qui ignis est ab aëre condensatus, adeoque extinctionis capax, sequatur. Absurdiores sunt, ex Stoicis isti, SENECAE[v] memorati, qui existimant animam hominis magno pondere extriti permeare non posse, et statim spargi, quia illi non fuerit liber exitus. Ea enim ne Stoicis quidem principiis consona sunt, cum nec aër, nec flamma, nec animus, eiusdem tenuissimae naturae, Seneca recte monente, scindi vel supprimi queat. Quin et hoc notandum, quod hoc Senecae loco obscurius innuitur, animas, ex multorum Stoicorum mente, non statim, quam ex corpore discesserunt, spargi, sed corpori in sepulchro adesse, donec putrefiat et esse desinat[w]. Ex dictis iam vanitas physiologiae Stoicae clare patet, quae licet animorum immortalitatem non alia ratione asserere potuerit, quam vt redeuntibus per orbem fatalem rebus cunctis, animi quoque pristini redeant, immortalitatem animorum tamen spem magnam dicere Stoicos iussit, qua tota vita humana contineretur. Quam inconstantiam Elpisticorum nomen Stoicis ἀπὸ τῦ σχόμματος dedisse, peculiari dissertatione[x] verisimile fecimus.

LXXI. Redibunt quidem animae in corpora pristina post vniuersalem rerum omnium conflagrationem, suisque inferentur corporibus; ea vero μετενσωμάτωσις non confundenda est cum μετεμψυχώσει Pythagorae et Platonis, quae cum Stoicis assertis stare nequit[y], quamque iis perperam tribuunt LACTANTIVS[z] et DAMASCENVS[a]. Aliis vero ex Stoicis, non easdem sed similes animas in vniuersali reuolutione anni magni corporibus indi placebat[b].

LXXII. Anima corpus est, est enim, et agere potest, sed corpus tenuissimum, quod oculis videri nequit. Id ex adductis clarum est[c].

LXXIII. Octo animae sunt partes, sensus nempe quinque, facultas generandi, facultas loquendi, parsque principalis, (τὸ ἡγεμονικὸν). Est vero pars animae princeps quae visa format, item sensum et appetitum, vocaturque ea ratiocinatio, sedemque in corde habet, vel vt alii malunt, in capite, tanquam in sphaera sua. Ab hac parte reliquae septem nascuntur et diriguntur[d].

LXXIV. Post mortem animae sedes est inter sidera, atque inter Deos, vbi naturae operum contemplatione fruitur, donec in conflagratione in Iouem cum reliquis Diis confundatur. Magnifice passim de hac animarum

u) Diss. de morte in vndis gentilibus inuisa, quae extat Obs. Hal. T. VII. obs. 9 p. 127.

v) Epist. 57

w) SERVIVS ad VIRGIL. Aeneid. III. 64.

x) Diss. de Secta Elpisticorum, quae extat Miscell. Berolin. T. V. art. vlt.

y) Conf. IAC. THOMASIVS l. c. p. 156. Otium Vindel. l. c. p. 26.

z) L. III. c. 18.

a) De haeresi apud LIPSIVM diss. XII. p. 325.

b) Vid. THOMASIVS l. c.

c) LAERT. L. VII. s. 157. PLVTARCH. de plac. philos. L. IV. c 2. 3. LIPSIVS diss XIII. p. 327.

d) LAERT. L. VII. s. 157. PLVTARCH. de placit. L. IV. c. 4.

rum post mortem sede Stoici, imprimis SENECA [e], qui tamen ἐξωτερικῶς magis, quam ex vera animi sententia, philosophatus est. Distincte tamen Stoica de statu animorum post mortem doctrina intelligenda est. Nam hoc 1. ad eos tantum pertinet, qui post mortem animos, dissoluto corpore, non dissolui, et in vniuersam mundi animam non abire, sed existere vsque ad mundi succensionem statuebant. 2. De bonorum hoc tantum animis valet, ignobiliores enim et malae ex Stoicorum sententia cum corpore dissoluuntur. 3. Non tamen ad sidera et stellas aditum iis faciebant, sed, (SENECAE [f] verba damus) *paulum supra nos commorari statuebant, dum expurgant inhaerentia vitia, situmque mortalis aeui excutiunt.* Quod latius explicat PLVTARCHVS [ff], qui *animas istas*, ait, *fati lege vagari ea in regione, quae terram et lunam interiacet, ibi impiorum poenas luere; piorum certum tempus, quantum ad lustrandum et corporis, vtpote malae causae, pollutiones abolendas sufficit, in aëris purissima parte degere, quam prata Ditis appellant, deinde veluti ab exilio in patriam reductas, gaudium degustare, quale maximum percipiunt, qui sacris initiantur, trepidatione ac suaui spe permistum. Multas enim extrudere aestuandoque proiicere, iamiam lunam subire affectantes; nonnullas etiam, quae iam eo peruenerint, subuersas videre, tanquam in profundum deuolui. Quae autem sursum euaserint, ac firmiter sint collocatae, primum coronari pennis constantiae, et vim robur que aethereum accipere, ac fieri stabiles et pellucidas.* Ex quibus manifestum est, duplex animarum purgatorium statuisse Stoicos, vnum, quod infra lunam in aëre esset, alterum, quod in luna eiusque cauernis, et earum maxima, quam penetralia Hecates dici idem PLVTARCHVS ait, existeret. Etsi vero haec ad accommodandos fabulari theologiae sensus physicos pertinere, et Stoicorum ea in re studium singulari exemplo illustrare, negari nequeat, nihil tamen est, quod non Heracliteis de igne mundi rationibus, ex quibus eos hanc quoque de purgatione animarum in orco doctrinam Stoicos recepisse Plutarchus tradit, conueniat. Lunam enim ignem turbidum dixere Stoici, aërem vero obscuriorem adhuc et crassiorem partem, vt supra demonstratum. Anima itaque mala et ignobilis in aërem dissipata, et materiae contagio grauata, aestu aëris vehementissime agitati donec plane dissipetur, rapitur, et hic infernus Stoicorum est: leuiores et parti naturae suae conformiter magis viuentes animae, ignis, id est naturae suae leuitate ad orbitam lunae adscendunt, qui cum ignis turbidus sit, necesse est eos luctari et purgari, donec naturali motus lege, qua ignis sursum tendit eluctentur, et cognatis inserantur sideribus. Qua ratione aliquam praemiorum et poenarum spem relinquebant Stoici [g], physicis licet et mechanicis physiologiae suae principiis addicti. 4. Neque tamen haec omnibus placе-

e) In consolationibus passim.

f) Ad Marciam c. 25.

ff) De facie in orbe lunae T. III. p. m. 283. conf. THOMASIVS de loco animorum post mortem ex Manetis doctrina. in Hist. Sapient. et Stult. T. I. p. 70.

g) LACTANT. L. VII. c. 7.

cebant Stoicis, ridetque has fabulas praeter Epictetum [h], SENECA [i], qui clare: *Illa, quae nobis inferos faciunt terribiles, fabula est. Nullas, scimus, imminere mortuis tenebras, nec carcerem, nec flumina flagrantia igne - - luserunt ista poëtae et vanis nos agitauere terroribus. Mors omnium dolorum solutio et finis est: vltra quam mala nostra non exeunt, quae nos in illam tranquillitatem, in qua antequam nasceremur, iacuimus, reponit.* Ex quo Senecae loco euidens est, eum statum hominis eundem, qui ante nascendi initia habuit, vbi anima in mundi anima, corpus in materia delituit, post fata posuisse.

LXXV. Anima sapiens et philosophia erudita solis et lunae et stellarum cursus discit, eaque videt, quae in terra didicit. Prolixe haec IVLIVS FIRMICVS [k], quem tanquam filium et satellitem Stoicorum laudat LIPSIVS [l], qui tamen ipse videt, Platonica ea magis esse, quam Stoica, vnde non insistit argumento, quod SENECAE intactum. Prouocasset rectius ad Senecam suum, qui loco [m], alibi ipsi LIPSIO adducto, ea de re eleganter, modo ex animi sententia, certe ex Stoicorum mente: *Parens tuus, Marcia, illic nepotem suum, quanquam illic omnibus omne cognatum est, applicat sibi noua luce gaudentem, et vicinorum siderum meatus docet: nec ex coniecturis, sed omnium ex vero peritus in arcana natura libens ducit. Vtque ignotarum vrbium monstrator hospiti gratus est, ita sciscitanti coelestium causas, domesticus interpres, et in profunda terrarum permittere aciem iuuat. Delectat enim ex alto relicta suspicere.*

§. X. Principiis his physiologicis innititur doctrina Stoicorum moralis, quae delineanda nobis iam est. Eam in hos locos Chrysippus et sequaces diuidunt [m]. De appetitu; de bono et malo; de passionibus animi; de virtute; de fine; de prima aestimatione; de actionibus; de officiis; exhortationes et dehortationes. Zeno tamen et Cleanthes, subtilitates has, dialecticis potissimum diuisionibus nixas non curabant; licebit itaque etiam nobis, posthabito Stoicorum ordine dialectico naturalem, quo se dogmata consequuntur, vt in physicis fecimus, sequi, et decreta Stoicorum moralia ex ipsis fundamentis suis deducta enarrare. Ea vero in his potissimum versabantur: *Philosophia moralis Stoicorum.*

I. In vita hominis ante omnia respiciendum ad finem [n]. Est vero finis, cuius causa fiunt omnia, ipso ob quam sit, habente nullam; vel ad quem omnia referuntur in vita, cum ipse ad nihil referatur [o].

II. Finis

h) ARRIAN. L. III. diss. XVI.
i) Ad Marciam. c. 19. conf. ep. 117.
k) Astronom. L. I.
l) diss. XV. p. 336.
m) l. c. c. 25.
m) LAERT. L. VII. f. 84. Recentiores ethicam Stoicorum explanatores enumerant Acta philos. Vol. I. p. 747. Vol. II. p. 163. 445. Quibus merito addenda cel. BVDDEI. Introd. in philosoph. mor. Stoicorum ex mente Antonini praefixa ANTONINO Lipsiae edito.
n) SENECA epist. 95.
o) ib. STOBAEVS Eclog. eth. L. II. c. 3. p. 172. ed. Canteri.

II. Finis trifariam dicitur, primo bonum, quod finis eſt vltimus, ſecundo ſcopus, qui eſt vita ad illum ducens, tertio expetendorum extremum, ad quod reliqua omnia referuntur p).

III. Finis vero hominis eſt naturae conuenienter viuere. Definitionem hanc Zenonis varie auxere ſectatores, quorum explicationes referunt LAERTIVS et STOBAEVS q).

IV. Eſt vero natura nihil aliud, quam lex et ratio totius mundi, et agitantis et viuificantis atque penetrantis omnia diuini ſiue coeleſtis ignis; ſicque naturae conuenienter viuere, naturae communis ductum leges motusque ſequi eſt, ſiue ſe ad totius naturam, tanquam partem, componere r).

V. Cum vero naturae potior pars Deus ſit, cuius agitatione omnis materia mouetur, formatur, diſponitur, Dei vero particula ratio humana, ſiue princeps animae pars ſit, hinc naturam ſequi, Deum ſequi, rationem ſequi communem, vel legem mundi, idem ſignificat. Palmarium hoc totius ethicae Stoicae fundamentum eſt, cui reliqua omnia innituntur, quodque plenis buccis vbique Stoici crepant s), quorum teſtimonia, ne nimii ſimus, collecta habes apud LIPSIVM ſ), STANLEIVM t) et MENAGIVM. Arcte vero ita phyſica et ethica Stoicorum cohaerent. Omnia enim ex vno conſtant toto, cuius partes res omnes ſunt: quod cum fati legibus regatur, homo, qui μικρόκοσμος eſt, et ex vniuerſo decerptus, viuere debet, vt partem totius decet, et diſpoſitioni, ordini, atque naturae eius, quam agitans intra Spiritus coeleſtis vrget, conuenit, vt ita partem totius recte effingat. Huc enim omnia Stoicorum, quaecunque de fine differunt, collineant; nam quod Chryſippo, viuere ſecundum experientiam eorum, quae ſecundum naturam eueniunt; quod Cleanthi, communis naturae ſequela; quod Diogeni Babylonio, rationi vitae obtemperare, in iis eligendis et reſpuendis, quae ſecundum naturam ſunt eligenda vel reſpuenda; quod Panaetio, viuere iuxta appetitiones a natura nobis inditas; quod Poſidonio, viuere contemplando veritatem ac ordinem vniuerſi, illud vniuerſi eſt naturam, motum, leges et rationes ſequi, et contraria reiicere, ſicque rationem toti rerum naturae inditam, Deumque partem eius agentem tanquam partem imitando exprimere. Eundem in modum de fine Stoico diſſerit CICERO u), qui videndus. Idem reſpexere veteres Iureconſulti, ius definientes, quod natura omnia animantia docuit: lex enim naturae omnibus mundi partibus ineſt, qua omnia ex cauſis ſuis originem ſumunt, et ad certos euentus decurrunt x).

VI. Viuere vero ſecundum naturam, idem eſt, ac viuere ſecundum virtutem. Pulchrum enim et bonum atque virtus, et quod participat ex virtu-

p) ib. CIC. de fin. paſſim.
q) LAERT. L. VII. ſ. 86 ſq. STOB. l. c. p. 171. LIPS. Introd. phil. mor. diſſ. XIV p. m. 179. MENAG. ad l. c. Laërt.
r) citati.
s) SENECA ep. 41. ANTONIN. L. VI. ſ. 15.
ſ) l. c.
t) P. VII. Hiſt. philoſ. p. 608. conf. GATAKER. ad ANTON. L. II. §. 11. BVDDEVS Analect. H. P. p. 145 146.
u) De fin. L. II c. 11.
x) Conf. IO SCHILTER. Manud. philoſ. moral. ad Iurispr. c. II. §. 1. p. 38.

virtute, termini ſunt aequipollentes, vnde conſequitur, vt idem ſit beatitudo, quod, viuere ſecundum virtutem [y].

VII. Inſiti vero animo humano ſunt igniculi et ſemina viuendi ſecundum virtutem, quia pars eſt animae mundi ſiue Dei, cuius nutui parendum, et ad cuius leges viuendum eſt. Magna ea de re praecipiunt Stoici [z], quae tamen, caueas, conſentanea putes dictis eccleſiae doctorum [a], qui inſita honeſti praecepta, et ſcintillam rationis praeeuntibus ſacris oraculis aſſerunt. Stoica enim ratio, non communis recti bonique conſcientia, ſed eſſentialis particula rationis vniuerſi, id eſt Dei, cuius diſpoſitioni, ordini legibusue parendum eſt. Hinc a Stoicis tantae animae in virtutis vita vires tributae, quia Dei pars et membrum eſt. Paucis omnia luculenter complectitur PHILO [b]: *Hoc illud eſt apud eos, qui optime philoſophati ſunt, decantatum vltimum, ſiue finis bonorum, conſentienter naturae viuere; quod fit, cum animus ſemitam virtutis ingrediens, per veſtigia ductumque rectae rationis ambulat, id eſt, ſequitur Deum.*

VIII. Cum itaque conuenienter et conformiter fiunt omnia daemoni, qui ſingulis adeſt (id eſt particulae diuinae naturae, quae homini intime praeſens eſt, vt ſupra dictum) atque id ex conſilio et diſpoſitione ſupremae illius cauſae, quae toti praeeſt, idque gubernat, tum eſt haec vita beata ad virtutem [c]. Patet ex his, genium cuilibet praeſentem, non tantum eſſe ipſam eam particulam, DEI, quae τὸ ἡγεμονικὸν animae conſtituit, ſed internam quoque virtutis regulam atque legem et fundamentum felicitatis moralis in eo latere.

IX. Summum vero bonum eſt, viuere cum intelligentia earum rerum, quae natura euenirent, eligente ea, quae eſſent, ſecundum naturam, reiicienteque contraria [d].

X. Cuilibet itaque ſuus Deus et daemon, ſuaque felicitas domi et intra eſt. Prope enim Deus eſt, intus eſt, ſacerque intra hominum ſpiritus ſed et bonorum malorumque omnium obſeruator et cuſtos. Animusque bonus et rectus Deus eſt in humano corpore habitans [e].

XI. Sola igitur virtus ſufficit ad beatitatem, maximumque eius inſtrumentum eſt. Summum quoque bonum non in carne, ſed in animo ponendum eſt [f].

XII. Quo poſito, ſequitur, res, quae extra nos ſunt, nihil facere ad beatitatem bonumque, cum ſola bona ſint, quae honeſta. Multus in his vrgendis praeceptis eſt Epictetus [g], verumque ἀπαθείας apud Stoicos fundamentum eſt [h].

y) STOB. l. c.
z) SENECA ep. 41. ANTON. L. VI. ſ. 15. HORAT. Ep. I. 18.
a) Ita LIPSIVS Manud. diſſ. XVIII. p. 198.
b) De migratione Abrahami.
c) LAERT. l. c.
d) CICERO de fin. L. II. c. 11.
e) SENECA ep. 16. 31. de vita beata c. 15. conf. quae habet LIPSIVS diſſ. XIX. p. 200. GATAKER. ad Antonin. VII. 35. ARRIAN. L. I. diſſ. XX.
f) SENECA ep. 74. 76. EPICT. Enchir. c. 1. 2.
g) ib. et apud ARRIAN. L. I. diſſ. I. L. III. diſſ. XXIV.
h) Conf. HEINSIVS Orat. p. m. 278. PASCHIVS Introd. in phil. mor. veter. c. VI. p. 614.

XIII. Cum itaque solum bonum sit honestum; omnia, quae extra nos sunt, corpus, possessio, gloria, magistratus, eo nomine indigna sunt, suntque imbecilla seruientia, prohibenda [i].

XIV. Summa sapientia est, bonum a malo distinguere [k].

XV. Rerum aliae bonae sunt, aliae malae, demum indifferentes aliae [l].

XVI. Bonum est, quod ita perfectum est, vt ad felicitatem perducat, iuxta naturam creaturae rationalis [m]. Inter varias definitiones Stoicorum haec maxime scopum ferit, licet pleraeque conueniant, vt ex iis videre est, quae affert LAERTIVS [n]. Cum enim natura creaturae rationalis ea sit, vt tanquam pars toto adhaereat, eique apte iungatur, sicque omnia fluant, vt haec vniuersalis totius ratio postulat, facile inde intelligitur, bonum in eius status perfectione ponendum esse. Et huc etiam omnes Stoicorum boni definitiones tendunt, vt homo ita perficiatur, vt illud ei eueniat, quod ad vniuersi naturam conseruandam, et perfectionem eius tuendam pertinet. Hinc luculentur ANTONINVS: *Illud est vnicuique parti bonum* [o] *quod vniuersi fert natura, quodque ad eandem conseruandam ducit.* Quia vero in toto partis vnius vtilitas et conseruatio ex altera et antecedente, necessitatis lege, et implexu connexuque rerum, quae prouidentia, siue naturae fatique ordine dispensantur, fluit, hinc felicitas Stoicis ἔυροια dicta est; quam luculenter Latinis auribus ita explicuit SENECA [p]: *Virtutem nobis ostendit ordo eius et decor, et constantia, et omnium inter se actionum concordia, et magnitudo inter omnes efferens sese. Hinc intellecta est illa beata vita, secundo defluens cursu, arbitrii sui tota.* Et rotunde atque perspicue EPICTETVS [q]: Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὐροήσεις. *Noli postulare, vt quae fiunt, fiant secundum voluntatem tuam; sed ita fieri concupisce, quae fiunt, vt fiunt, et vita tibi felix decurret.* id est, cuncta ex naturae absoluto ordine te tranquillo fient. Commendat hanc ἔυροιαν vehementer ANTONINVS [r], nec possunt aliter Stoici, cum vera felicitas sit, partem eius, quem in tota natura constituimus, et sequelas eius bene effingere. Contraria aestuatio in malis dicta δυσροεῖν, apud Epictetum [s]. Vtitur et ARISTOTELES [t] ἐυροίας voce, verum ea cum Stoica significatione confundenda non est: est enim illi εὐζωΐα καὶ εὐπραξία, in electione mediocritatis libera eiusque executione constans, quae contraria prorsus est τῇ ἐυροίᾳ Stoicae, quae libenter ea facit et perfecte exequitur, quae necessitas totius postulat.

XVII.

i) EPICT. l. c. SENECA ep. 118. 120. ANTONIN. L. II. 9. 1. GATAKER. ad h. l.

k) SENECA ep. 71.

l) LAERT. L. VII. §. 102.

m) Diogenis haec definitio apud LAERT. L. VII. §. 88. conf. CIC. de fin. L. III. c. 10. quam nos recte explicuisse, egregius SENECAE ep. vlt. locus, ostendit.

n) l. c. conf. CICERO de fin. L. III. c. 10. SEN. ep. 118.

o) L. II. §. 3.

p) Epist. 120.

q) Enchir. c. 13.

r) Passim, praesertim L. X. conf SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. L. III. c. 24. §. 172. LAERT. §. 88.

s) MENAG. ad h. l. GATAKER. ad Ant. V. 34. ARRIAN. L. II. diss. XVII.

t) Nicomach. L. I. c. 10.

XVII. Bonum itaque eſt, quicquid vtile et honeſtum eſt, vtrumque enim a bono ſeparari non poteſt; vtilitas eſt, ſe habere ad totum illud, quod eſt principium dirigens. Bonum eſt ipſa virtus, et ad quod motus et natura abſoluta impellit [w].

XVIII. Hoc autem bonum non acceſſione, neque creſcendo, aut cum ceteris comparando, ſed propria vi ſua et ſentimus et appellamus bonum [x].

XIX. Acceſſiones boni ſunt gaudium et laetitia [y].

XX. Malum eſt, quicquid bono opponitur, ſiue imperfectio male ex ratione totius fluens; acceſſiones eius animi aegritudo, afflictio et ſimilia [z].

XXI. Bonorum alia virtutes ſunt, alia acceſſiones, vt gaudium ſpes; rurſus, bonorum alia ſunt praeſentia, alia intermittunt: porro aliud bonum a quo vtilitas peti poteſt, aliud per quod petitur vtilitas; aliud quod vtilitati inſeruire poteſt. Bonorum etiam alia ſunt extra animum, alia in animo; alia efficientia, alia ad finem conducentia; alia propter ſe, alia propter aliud expetenda; alia in motu, alia in affectione conſiſtunt; alia abſoluta, alia relatiua etc. [a] Plura apud Stoicos his ſimilia occurrunt, qui ex legibus Dialecticae mire ſubtiles in diuiſionibus ſe praebebant.

XXII. Perfectum bonum pulchrum vocatur, quoniam omnibus numeris a natura abſolutum eſt, et perfectam habet proportionem [b].

XXIII. Omnia bona aequalia ſunt, et quodcunque bonum eſt, idem etiam appetendum. Bonum quoque neque incrementis, neque decrementis aptum [c]. Diſcedebat hoc dogmate Porticus a Lyceo, Peripatetici enim, vti ſupra dictum, explicante CICERONE [d], omnia bona ad beate viuendum pertinere putant, doloremque in malis ponunt, et tria quoque bonorum genera ſtatuunt, eo beatum magis eum dicentes, quo ſit corporis aut externis bonis plenior. Stoici contra omnia alia afferebant; omne quod bonum aeſtimetur, complecti vitam beatam; dolorem, qui ad animum non pertineat, in malis non eſſe, et ſapientem in tormentis beatum eſſe; naturae bona frequentia beatiorem vitam non efficere, aut magis expetendam. Alia non tangimus apud Tullium videnda. Nominum tamen magis hanc controuerſiam eſſe, quam veram, cenſuit eo iam tempore, vbi illa viguit Carneades, quod licet improbet, et maiorem, quam verborum diſcrepantium, pugnam eſſe indicet CICERO [e], recte tamen rem ponderantibus, ad logomachias referendum eſſe apparebit. Longe aliam enim bonorum definitionem formabant Ariſtotelis ſequaces, quam Zeno. Illi enim cum vitae potiſſimum ciuilis beatitudinem ſtatusque politici felicitatem homini commendarent, ad quam beatitatem conſtituendam multa fortunae quoque ſiue externa bona requiruntur: non potuere non animi qui-

 dem

w) SEXT. EMPIR. l. c. c. 20. LAERT. ſ. 92.
x) CICERO de fin. L. III. c. 10. 34.
y) LAERT. l. c.
z) ib. STOB. Ecl. eth. c. IV p. 166.
a) LAERT. ſ. 95 ſeqq. SEXT. l. c. c. 23. STOB. l. c. LIPS. p. 221.
b) LAERT. ſ. 100.
c) LAERT. L. VII. ſ. 101.
d) De finibus l. III. c. 12.
e) Ethic. Eudem. L. VI. c. 13. Magn. moral. L. I. c. 2. et quae ſupra c. VII. Sect. I. §. 19. ea de re dicta ſunt.

dem bona praestantissima dicere, et per se maxime expetenda, externa tamen bona ad ciuilem istam felicitatem tam necessaria ponere, vt virum licet bonum, illis tamen orbatum, beatorum numero exemerint. Aliter quidem et diuersissime Stoici sentiebant, sed ad statum tantum hominis naturalem, eamque conditionem, quam in mundo, tanquam pars eius, habet, respiciebant. Hinc non negant quidem Stoici, externa bona posse a sapiente ad felicitatem adhiberi, ipsam tamen felicitatis rationem in virtutis, naturae vniuersi et sequelae Dei se accommodantis, possessione requirebant, et nihil inde bonum nisi honestum, sensu licet Stoico, nihil malum, nisi quod impium, inhonestumque esset, licet quis externis corporeisque bonis auctus esset, statuebant; id quod Peripateticis, de statu ciuili differentibus, et externam ciuis felicitatem quaerentibus proprie non contradicebat, qui et ipsi in se virtutis rationem inter summas felicitates ponebant. Recte itaque post Carneadem Antiochus [f], et AVGVSTINVS [g] statuebant: eos vocabulis discrepantes rebus interim conuenisse, licet id improbet GATAKERVS [h], nimia Stoicae ethicae admiratione impeditus, quo minus veros Porticus sensus videret. Qui tamen nec illud CICERONIS improbare potuit: *Honestum saltem inter hos certamen fuisse, cum omnis esset de virtutis dignitate contentio; hoc tantum interesse, quod partes primas alteri, alteri totas integrasque virtuti concederent.* Fortius in hac beatitudinis notione dissidebant Stoici ab Epicuro, qui in voluptate eam, vti infra docebitur, posuit. Et tamen SENECA [i] professus est: *Non esse magnum in quo dissideant, quam enim legem Stoici virtuti dicant, eam illum voluptati dicere:* non male, si modo addidisset, Epicurum in natura hominis morali, bonum ad tranquillitatem animi quaerentis, quaesiuisse, quod in physica humanae naturae connexione cum toto Stoici quaerebant. Mirum itaque non est, *sancta et tristia etiam*, vt fatetur SENECA [k], *Epicurum praecipere*, licet magis ad humani animi naturam, attenderit, quam Stoici, metaphysicis nugis μετεωρίζοντες.

XXIV. Licet vero solum bonum sit, quod honestum, malumque id solum, quod turpe; tum inter haec et illa, quae nihil valeant ad beate misereue viuendum, existant, eaque indifferentia sint, quae nec prosint, nec noceant [l]; possunt tamen ea vel aestimari, vel non aestimari. Subtilissimos hic se ostendunt Stoici, dialecticae suae artificia rebus moralibus, vt cothurnos pusioni adaptantes, εὐρεσιολογίας haud semel ideo a veteribus accusati [m]. Non morabimur istis disputatiunculis, quae otiosa tristissimorum senum ingenia satis produnt, lectorem; leget, si volet, eas vel apud SEXTVM EMPIRICVM [n] vel apud LIPSIVM [o], quorum vterque lucu-

f) Apud CIC. de N. D. L. I.
g) De C. D. L. IX. c. 4.
h) Praeloq. ad ANTONIN. p. 3. vbi de hac pugna erudite disserit, conf. GEORG. PAVLI ROETENBECCII diss. de Stoicorum et Aristotelicorum circa gradum necessitatis bonorum externorum ad summam beatitatem disceptatione.
i) De vita beata c. 13.
k) Epist. 33.
l) CICERO de finib. L. III. c. 15. LAERT. L. VII. s. 102.
m) Ibid. s. 105.
n) Pyrrh. hyp. L. III. c. 22. s. 177. add. CICERO l. c. STOBAEVS ecl. eth. c. IV. p. 174 seq.
o) l. c. diss. XXII. p. 217 seqq.

luculentus et copiosus est. Hoc vnum monere, series tractationis poscit, Stoicos indifferentia tamen aestimauisse, prout vim aut vsum ad eam vitam haberent, quae est secundum naturam, hincque indifferentia distinxisse in προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα, producta siue proposita et reiecta, id est ea quae aestimata aliis vel praeponuntur vel reiiciuntur. Cuius distinctionis quale fundamentum Zeno posuerit, CICERO [p] accurate explicat, qui videndus. Sed et praelatorum vel productorum, et reiectorum varias distinctiones afferunt Stoici, quae de artibus eorum dialecticis, telis aranearum haud dissimilibus, luculenter testantur. Recte quoque obiecit SEXTUS EMPIRICUS [q] vnumquodque indifferentium, pro variis circumstantiis et relationibus, interdum productum videri, interdum reiectum: vt si diuitibus quidem tyrannus insidietur, pauperes autem tranquille degant, nemo non pauper esse malit, quam diues, adeo, vt tum diuitiae censeantur in numero reiectorum, quae alias inter producta numerantur: nihil itaque natura esse indifferens. Cuncta enim ita considerantur, iuxta ipsos Stoicos, vt relationem habeant ad vitam, quae est secundum naturam, quantumque vel incommodum vel commodum afferunt, vnde et commoda τὰ προηγμένα dixit SENECA [r].

XXV. Intelligi inde possunt paradoxa Stoica, siue, inopinata decreta, quae prima significatione peregrina quidem videntur, vera tamen natura sua sunt, qualia multa de sapiente suo praedicauere Stoici. Talia sunt: Sapientem esse seuerum, negotiis abstinere, sanitate mentis non excedere, non dolere, diuinum esse, solum esse sacerdotem, vatem, non opinari, Cynicos imitari; solum esse liberum, regem, gerendo magistratui idoneum; nescire peccare, innocuum esse, non misereri, non esse benignum, in deserto viuere nolle, solum amicum esse, omnia recte facere, ab amoribus alienum non esse, se ipsum e vita, si ita occasio ferat educere; esse magnum, optimum oeconomum, solum esse nobilem et ingenuum, optimum medicum, non mentiri, non fallere neque falli, liberis recte vti, a calumnia immunem esse, solum non esse exulem, rusticum, ingratum, inconstantem &c. Quorum explicationem exhibuere praeter CICERONEM [s], LAERTIVS [t], et imprimis STOBAEVS [u], quos recentiores quidam secuti sunt [x]. Ea enim pleraque in verborum nugas desinunt, aliamque verbis, quam habent, significationem ex systemate morali Stoico desumtam affingunt. Sapientem scilicet dupliciter Stoici considerant, vel consummatae sapientiae, vel procedentis vti supra iam dictum. Ad sapientem perfectissimum paradoxa Stoica pertinent, quem tamen in rerum natura non extare facile Stoici annuebant. Ast qui illa impugnabant, quod saepe factum est; communem verborum significationem vrgebant: quam vbi declinarant Stoici, et verba sua

p) l. c. c. 16. conf. SENECA ep. 74. GELLIVS L. XII c. 5 SVIDAS in ἀδιάφορα T. I. p. 22.

q) l. c. c. 24. f. 192.

r) Epist. 74.

s) In sex paradoxa explicata exhibuit.

t) Lib. VII. f. 117 seqq.

u) l. c. p. 176 seqq.

x) LIPS. diss. III. seq L. III. p. 251 seqq. SCIOPPIVS elem. phil. Stoic. c. 125. STANLEI. p. 612 sqq. conf. PASCHIVS de variis modis tradendi moralia, et introd. in rem lit. veter. p. 615.

ſua explicuerant, ea quae prima ſpecie admirationem mouebant, re explicata, riſum mouere, vt teſtatur CICERO. Candide agnouit id et confeſſus eſt SENECA, qui *magna*, ait, *promittitis, et quae ne optari quidem nedum credi poſſint. Deinde ingentia locuti, cum negaſtis pauperem eſſe ſapientem, non negatis ſolere illi et ſeruum et veſtem et tectum deeſſe: - - Ita ſublato alte ſupercilio, in eadem, quae ceteri deſcenditis, mutatis rerum nominibus.* Quibus quae opponit LIPSIVS adeo frigida ſunt, et principium petunt, vt iis refellendis tempus impendi non debeat. Proditque ſecta in his paradoxis Stoica natiuum familiae ſuae vitium, magnis verbis exigua et parua dicere, et verborum ſuperbia animos capere, frigidumque hanc in rem venari acumen: vnde recte de iis PLVTARCHVS[y], *omnia εἰς τὴν τῶν ἑώλων καὶ ψυχρῶν ἀγορὰν, in euanidorum ac frigidorum claſſem abiicienda eſſe.* Cuncta enim ad logomachias et meteora referebantur, qua de re docte commentantem, vide ſis, WERENFELSIVM[z].

XXVI. Anima ſphaerae inſtar vniformis ſibi natura ſua eſt, cum nec ad exterius quicquam ſe extendit, nec cum eodem vllo intus concurrit, nec conſidit et comprimitur: ſed lumine illo illuſtratur, quo veritatem rerum omnium ceterarum, tum et in ipſa ſitam cernit. Ita de interno animae lumine, ſiue intellectus luce ANTONINVS[a], qui facile intelligi poteſt, ſi recordemur, quod in phyſicis planum fecimus, animum hominis, eſſe diuinae eſſentiae, adeoque ignis illius naturae artificis particulam. Hanc rationem ex vniuerſi anima decerptam, menti ineſſe, Stoici conſtanter aſſerebant, et ab anima ſentiente et bruta diſtinguebant. Inde non in tres tantum partes hominem diuidunt, ex quibus conſtet, corpuſculum, animulam, mentem; et in mentis ſiue rationis, quae tantum propria homini dicitur, cultu, repudiatis iis, quae corpus et animulam reſpiciunt, et arbitrii noſtri non ſunt, maximam partem ponunt: ſed et mentem liberatam tum a corpuſculi et animulae perturbationibus, tum a vertigine rerum externarum, puramque ac liberam ſibi viuentem, deſtinataque volentem, ſphaerae aſſimilant, ſibi tantum viuentem, et tranquille ac genio propitio degentem vitam[b]. Haec Stoicorum inter mentem, animam et corpus diſtinctio[c] probe obſeruanda, non vero cum Paulinis, vt euenit GATAKERO[d], confundenda eſt, quibus πνεῦμα aliud longe eſt, quam Stoicorum νοῦς. Rectius cum intellectu Peripateticorum vniuerſali comparaueris[e], qui νοῦς quoque illis dicitur, quanquam et Plato et ſequaces ita diſtinxerint, vnde ſine dubio ſua Zeno furatus eſt. Luculenter vero diſcrimen ex ſectae ſuae mente exponit ANTONINVS[f], qui expendendus. Scilicet corporis ſenſus ſunt, animae affectus, mentis decreta. Priora et feris communia ſunt.

XXVII.

y) De repugnant. Stoic. T. III. p. m. n.
z) De logomachiis erudit. Opp. p. 461 ſeq.
a) Lib. XI §. 12.
b) IDEM L. XII. §. 3. conf. GATAKER. ad h. l.
c) IDEM L. II. §. 2. L. VI. §. 32.
d) Ad l. c. Anton. [illegible]
e) Conf. BVDDEVS Anal. hiſt. phil. p. 142.
f) L. III. §. 16.

XXVII. Anima libera eſt, vt agere queat, quod vult, neque enim extra quicquam eſt; quod iubere vel cogere queat: et cum Dei pars ſit, viribus quoque propriis gaudet et interna natura ſua ad virtutem parandam [g].

XXVIII. Quod ſi vero animus conſideratur, quatenus neceſſario naturae ſuae vinculo toti cohaeret, et pars eius eſt, fati legibus ſubiectus, agere aliter non poteſt, quam prout nexus atque nodus ille ſacer, qui omnia colligat, poſtulat, et aeterna cauſarum et euentuum fert ſequela. Quia vero et Deus ipſe huic fato ſubiectus eſt, et homo eius pars eſt, liber nihilominus eſt, vt Dei prouidentia libera dicitur, quia natura ſua tantum ita ferente ducitur. Clarius haec illa explicant, quae ſupra ſtrictim ea de re inter phyſica Stoicorum de natura, fato, lege, libertateque totius diximus. Ex iis enim patet, eam non eſſe hominis libertatem, vt ex animi decreto agere queat vel non agere, vel ſequi hoc, illud relinquere; hoc enim illi denegandum eſt, qui catenae fati implicitus, non poteſt aliter, quam vniuerſi ratio, et ſequela poſtulat: ſed libertatem hominis omnem conſiſtere in eo, vt ſponte ſequatur, quo fata eum trahunt, retrahuntque, ſicque ſe illi ordini attemperet, quem niſi ſequatur, coactum ſequi oportet. Qua de re Cleanthis ſupra verſiculos protulimus. Luculenter paſſim ea de re ANTONINVS [h], qui non tanto ſtudio ſe occultat, ac Epictetus et Seneca, libertatis Stoicae magnifici laudatores, qui tamen omne moralitatis fundamentum ita tollunt, dum hoc obſequium commendant. Audiamus SENECAM [i] ipſum: *Contrariis rerum aeternitas conſtat: ad hanc legem animus noſter aptandus eſt; hanc ſequatur, huic pareat, et quaecunque fiunt, debuiſſe fieri putet, ne velit obiurgare naturam. Optimum eſt pati, quod emendari non poſſis, et Deum, quo auctore cuncta proueniunt, ſine murmuratione comitari. Malus miles eſt, qui imperatorem gemens ſequitur; quare impigri et alacres excipiamus imperia, nec deſeramus hunc operis pulcherrimi curſum, cui, quicquid patimur intertextum eſt. Hic eſt magnus animus, qui ſe Deo tradit. &c* En libertatem Stoicam.

XXIX. Simul obiecta ſpecies cuiuſpiam eſt, quod bonum eſſe videtur, ad id adipiſcendum impellit ipſa natura [k].

XXX. Primus animantis appetitus eſt, ſeipſum tuendi et ſeruandi, qui ab initio natura ei conuenit. Vbi vero natura id quod ſuum eſt, quaerens vnice ea inuenit, quae ſuae conueniunt conſtitutioni, voluptate omnia animantia afficiuntur [l]. Ita ſe ab Epicureis diſtinguunt Stoici, appetitionem animantium primam ad voluntatem ferri aſſerentes, timebant enim, ſi natura voluptatem poſuiſſe in iis rebus videretur, quae prima appetuntur, ne

g) Magnifice SENECA ep. 41. conf. ep. 51.

h) Lib. VII. § 31. L. VIII. §. 41. L. X. §. 32. L. IV. §. 32. L. V. §. 3.

i) Ep. 107. Eadem eleganter vt ſolet, tradit Epictetus et in hac libertatem iactat L. III. diſſ. XXVI. p. m. 369. qui cum Senecae verbis conferri meretur. Add. Amoen. lit. T. VIII. p 446 ſeqq.

k) CIC. Tuſc. IV. 6. STOB. l. c. p. 175. vbi etiam Stoica nomina appetitus practici explicantur.

l) LAERT. L. VII. ſ. 85. CICERO de fin. L. IV. c. 5. L. V. c. 9.

ne multa turpia sequantur [m]. In verbis vero potiorem dissensum esse, recte intellectum vtriusque sectae dogma declarat.

XXXI. Hanc appetitionem sequuntur rerum cognitiones (καταλήψεις), et desiderium inde enatum, ea consequendi, quae ad conseruationem naturae suae pertinent [n].

XXXII. Vbi itaque homo intelligit, quid sit, quod verum bonum possit dici, prima ea est conciliatio hominis ad ea, quae sunt secundum naturam. Simul autem cepit intelligentiam vel notionem potius, viditque rerum agendarum ordinem, et concordiam. ea aestimat et ratione colligit, illud esse per se expetendum bonum, quod positum est in eo, quod conuenientia (ὁμολογία) dicitur. Et haec initia sunt officiorum [o].

XXXIII. Quando natura obiecto speciei cuiusdam commota, ad id adipiscendum impellitur ipsa natura, idque constanter prudenterque fit, βούλησις, id est, voluntas appellatur, sin minus, libido: Si cum ratione mouetur animus placideque atque constanter, tum illud gaudium dicitur, cum autem nimis et inaniter animus exultat, laetitia nimia dicitur. Si mala cum ratione declinamus cautio est, quae sine ratione et exanimatione humili, metus. Et hae tres affectuum bonorum mentis species sunt, quae constantiae nomine veniunt. Primarii hi secundarios continent [p].

XXXIV. Ex falsis mentis procedit peruersio, inde autem variae passiones et perturbationum causae oriuntur, quae sunt auersae a recta ratione contra naturam animae commotiones [q], suntque quatuor libido et laetitia, metus et aegritudo: quae cum iudicio fiant et opinione, peculiares habent species earumque definitiones [r].

XXXV. In omnibus istis affectibus regnat opinio; est vero opinio assensus infirmior; hinc perturbationes iudicia sunt, v. g. auaritia de pecunia quod honesta sit &c. Est autem opinio subitaneum quiddam ortum ex motu contrahente elationis mentis irrationalis, et praeternaturalis, quatenus rationi non obsequitur. Sunt enim perturbationes violentae [s].

XXXVI. Omnium perturbationum fons est intemperantia, quae est a tota mente, et a recta ratione, defectio, sic auersa a praescriptione rationis, vt nullo modo appetitiones animi nec regi nec contineri queant [t].

XXXVII. Perturbationibus mens morbum contrahit quasi, qui a parte sibi opposita habet extremum suum. Multi in comparandis animorum perturbationibus cum morbis corporum fuere Stoici, qua in re Chrysippum industriam exercuisse testatur CICERO [u], qui hanc rem pluribus exponit.

XXXVIII. Virtus est conueniens animi per omnem vitam dispositio [x].

XXXIX.

m) LAERT. l. c, CIC. l. L. III. c. 5.
n) ibid.
o) CICERO l. c. c. 6.
p) CICERO T. sc. Qq. L. IV. c. 6. LAERT. L. VII. §. 115.
q) CIC. l. c. LAERT. §. 110.
r) ll. cc. STOBAEVS p. 176. ex his STANLEIVS p. 598 seqq.
s) Cit. ll.
t) CIC. l. c. c. 9. 10. 22. 23 LAERT. §. 115.
u) l. c. conf. LAERT. §. 115. STOBAEVS l. c.
x) LAERT. §. 89. 90.

XXXIX. Virtuti contrarium eſt vitium; conſtatque vel ignorantia rerum earum, quarum cognitio virtutem abſoluit, vel vitiis, quae ignorantiae non ſunt [y].

XL. Virtutum aliae ſunt theoreticae, aliae practicae [z].

XLI. Virtutum aliae primae ſunt, aliae primis ſubordinantur. Primariae quator numerantur prudentia, temperantia, fortitudo iuſtitia. Prudentia verſatur circa officia, temperantia circa appetitus, fortitudo, circa tolerantiam, iuſtitia circa diſtributionem. Quaelibet alias ſibi ſubordinatas comprehendit [a].

XLII. Omnes virtutes, quae ſcientiae ſunt et artes, praecepta habent communia, et finem eundem, quamobrem etiam ſeparari nequeunt, inuicem coniunctae; quique vnam habet omnes poſſidet, qui iuxta vnam viuit, iuxta omnes viuit [b]. Intelligendum hoc de origine, modo, ſcopo et fine virtutis, non de obiecto, cuius ratione virtus multiplex eſt.

XLIII. Virtutem qui habet, non contemplatione tantum, verum actione etiam valet, iisque rebus exercendis, quae officium praeſcribit.

XLIV. Medium inter virtutem et vitium nihil eſt, vt inter baculum rectum et curuum non datur medium [c]. Recte hoc et ex Stoae mente intelligendum eſt. Nam non hoc illis placebat, non eſſe inter virtutem et vitium medium; talia enim indifferentia dari ſupra probauimus; ſed opponebant hoc Peripateticis, qui gradum atque exceſſum vel defectum in virtutibus et vitiis ponebant, contra quos diſputat ex Porticus praeceptis Cicero [d].

XLV. Virtus poteſt doceri, poſſunt enim ex malis boni fieri [e].

XLVI. Virtus ipſa propter ſe ipſam eſt, non ob metum aliquem vel ſpem; in ea enim felicitas ſiue beatitudo conſiſtit, dum efficit, vt naturae conuenienter viuatur. Variaſſe hic Panaetium et Poſidonium, et docuiſſe, non ſufficere virtutem, ſed bona etiam valetudine et affluentia rerum, et robore, et reliquorum neceſſariorum, tradit Laertius [f]. Ita in Peripateticorum caſtra tranſibant.

XLVII. Actionum, quae ab appetitu procedunt, quaedam officia ſunt, quaedam praeter officia, quaedam neutrae. Officium praelatum eſt, cuius vt probabiliter acti ratio reddi poſſit, vt quod vitae ſit conueniens, quaeque actio naturae dictatis eſt conſentanea. Praeter officium eſt actio, quam omittere ratio exigit; neutrae actiones ſunt, quas neque praecipit, neque prohibet ratio [g]. Laudandi in eo magnopere Stoici, quod neglectam hactenus doctrinam de officiis diligenter in ſcholis ſuis tradidere, et iuris naturalis principia atque regulas explicuere, hactenus omiſſas: id quod philoſo-

y) Prioris exemplum eſt iniuſtitia, intemperantia, poſterioris, puſillanimitas ib. ſ. 93.
z) Panaetius ib. ſ. 92.
a) ibid. Stobaevs p. 167.
b) Laert. ſ. 125. Stobaevs l. c. Plvtarch. de Stoic. repugnan. T V. p. 10.
c) Stob. l. c. Laert. ſ. 127.
d) de fin. L. IV. conf. Aldobrand. ad l. c. Laërt.
e) Laert. ſ. 91.
f) ib. ſ. 89. conf. Antonin. L. I. §. 16. Gatak. h. l.
g) ib. ſ. 108 Cic. de fin. L. II. c. 17. de Offic. L. I. c. 3. Stobaevs l. c.

losophiam moralem Stoicorum ICtis Romanis commendauit, vt suo demonstrabitur loco.

XLVIII. Officia duplicis generis sunt, vel κατορθώματα vel καθήκοντα. Illa recte facta appellantur, suntque actiones iuxta virtutem patratae [h], vel, quod ANTONINVS [i] habet, quae a rationis cientur prodeuntque principio, et ad propositum sibi finem recta proficiscuntur, vnde et actiones rectae vocantur. Haec media sunt, vel communia facta, quorum, cur fiant ratio probabilis dari potest: rationes vero illae oriuntur ex discussione dubiorum, quae circa ea existunt, a quibus ad agendum impellimur [k]. Notandum tamen καθήκοντα etiam in genere Stoicis quaelibet officia designare [l]. Recta facta a nemine nisi a sapiente perfecto attingi possunt, media omnium hominum sunt.

XLIX. Etsi vero officia varie dispesci et in classes diuidi possunt, prout varia obiectorum dantur genera [m]; recte tamen et luculenter diuiduntur in officia erga Deum, erga se ipsum, erga proximum [n].

L. Religionis, siue officiorum erga Deum summa est, rectas de eo habere opiniones, et pie eum colere.

LI. Recte vero de Diis opinatur, qui numen credit esse, rerumque humanarum curam gerere, etiam singularum; rebus humanis praesto esse, non ad bona vere sic dicta duntaxat, sed et ad vitae huius commoda et adminicula suppetias ferre [o].

LII. Deus itaque ante omnia colendus, ad omnia inuocandus, per omnia cogitandus, in omnibus agnoscendus, et comprobandus, de omnibus laudandus et celebrandus; huic vni in omni negotio simpliciter obsequendum, ab ipso, quicquid obuenerit, animo promto atque lubenti excipiendum atque amplexandum; nihil melius, nihil conducibilius, nihil tempestiuius existimandum, quam quod ille voluerit; quocunque ducere voluerit, citra tergiuersationem atque murmurationem obsequendum. locum, stationemque quam assignauerit, etiamsi mortem oppetere oporteret, tuendam et tenendam. Splendide de his, quae magna cura collegit GATAKERVS [p], et post eum I. FR BVDDEVS [q], differuere Stoici, ex principiis tamen physiologicis explicandi, quae impios pulcherrimorum verborum sensus produnt [r]. Cogitandum etiam, imitatos Stoicos, quorum in scriptis pleraque haec pietatis praecepta legimus, Christianos ne viderentur hi θεοσεβέστεροι, quod alio loco [s] probauimus, fierique eo magis potuit, quo magis ratio totius systematis Stoici id permittebat, vt ex hactenus allatis est manifestum.

LIII.

h) CICERO l. c.
i) L. V. §. 14.
k) CICERO l. c.
l) Conf. BVDDEVS Introd. in philos. mor. Stoicor. ex mente Antonini sect. VI. §. 1. 2. p. 92 seq.
m) Exempla habes in EPICTETI Enchir. c. 37. ARRIAN. L. II. diss. XIV. L. III. diss. II. SIMPLIC. ad. Enchir. Epicteti.
n) ANTON. L. I. §. 12. L. IIX. §. 27. L. IX. §. 22. conf. DACIER ad h. l.
o) EPICTET. l. c. et ARRIAN. L. I. diss XII. 14. 16. ANTONIN. L. II. §. 11. L. VI. §. 43. SENECA passim.
p) Praeloq ad Antonin. p. m. 11.
q) l. c.
r) IDEM Anal. hist. phil. p. 164 seqq.
s) Diss. de Stoic. subdolis Christ. imitatoribus.

LIII. Eo tendere debet homo, officii erga se memor, vt ab omni affectu liber euadat, fiatque ἀπαθής, quem qui gradum consecutus est, vir sapiens est. Plena huius praecepti sunt Stoicorum scripta [t], qui tamen ita intelligendi sunt, vt primo obseruemus, hanc vacuitatem a perturbationibus et aegrotationibus mentis soli sapienti perfecto obtingere, qualem in rerum natura non inueniri aliquoties monuimus: et ad quem tantum respexere, tanquam ad perfectum exemplum, vnde affectuum aliquem in proficiente sapiente vsum et moderationem esse non negarunt [u]. Deinde et hoc notandum, tria in perturbationibus momenta distinxisse Stoicos, primam animi a visis commotionem, fortuito factam, consensionem voluntatis atque impetum. Primum momentum ad morales affectus non trahebant, monetque clare SENECA [x]: *Nihil ex his, quae animum fortuito impellunt, affectum vocari debere; ista enim pati magis animum, quam facere; sed affectum esse, non ad oblatas rerum species moueri, sed permittere se illis, et hunc fortuitum motum sequi* [y]. Hoc probabant, et inculcabant, impetum, qui sine assensu mentis esse nequit, supprimendum esse. Ex quibus patet, Stoicos ἀπαθείας patronos, ab iis, qui μετριοπάθειαν commendarunt, non valde dissidere, licet Peripateticorum affectus alterius generis sint, quam Stoicorum.

LIV. Iuste et sapienter ac cum ratione sapiens se ex vita educet; nec hoc tantum in necessitate vltima facit, sed cum primum illi coeperit suspecta esse fortuna. Nihil existimat sua referre, faciat finem an accipiat [z]. Caussae assertae αὐτοχειρίας; non tantum, quia vita inter indifferentia est, et ipsa mors, sumi igitur, non sumi potest; sed etiam quod interdum nexus rerum ita postulat, nec sapiens vltra viuere in commodum bonum potest. Quod passim explicat SENECA [a], *si qua dolor impedimento futurus sit ad omne, propter quod viuitur, exeundum e vita esse.* Id quod non ad senectutis tantum incommoda, sed ad res quoque laetas et corpus validum extendebant. Rem ex Stoicorum mente praeclare explicat CICERO [b]: *Cum ab his, quae secundum naturam sunt, omnia proficiscantur officia, non sine causa dici, ad ea referri omnes nostras cogitationes, et in his et excessum e vita et in vita mansionem. In quo enim plura sunt, quae secundum naturam sunt, huius officium esse, in vita manere, in quo autem sunt plura contraria, aut fore videntur, huius officium esse, e vita excedere.* Plura dabunt PLVTARCHVS [c] et STOBAEVS [d], et ex recentioribus LIPSIVS [e]. Hinc exempla virorum magnorum, Stoicis

t) Vid. SENECA ep. 16. 85. CIC. Ac. Qq. L. I.

u) SENECA de ira L. I. c. 8. conf. LIPSIVS Intr. in Phil. Stoic. L. III. diss. VII. p. 281 seqq. ARRIAN. L. III. diss. II.

x) De ira L. II. c. 3.

y) ideo Zeno affectus in rationali parte ponebat, secus ac alii philosophi, conf. LIPS. l. c. p. 284 seq. Hinc, non φαντασίας sed συγκαταθέσεις, id est non visorum incursum, sed approbationem huc reuocat Epictetus apud GELLIVM L. XIX. c. 1.

z) SENECA ep. 80. LAERT. L. VII. §. 130.

a) Epist. 58.

b) De finib. L. III. c. 17. conf. STOBAEVS l. c. ANTONIN. L. III. §. 1. SENECA ep. 17. 58. 70.

c) De repugn. Stoic. l. c.

d) l. c.

e) L. III. diss. XXII. p. 305. GATAKER. ad Antonini l. c. Simile elegans adhibet Epictetus apud ARRIAN. L. I. diss. XXV. quo cum conferendus

cis praeceptis imbutorum vetus narrat hiſtoria, qui vitae finem ſua manu fecerunt, qualis fuit Cato Vticenſis.

LV. Sibi viuere et latere, et ſecurum et ſe contentum eſſe, ſapientis eſt [f].

LVI. Coſummato die, cum ſapiens ad nocturnam quietem ſe recipit, interrogare animum ſuum, totumque diem ſorutari, facta ac dicta remetiri errores agnoſcere et emendare, magna pars officii viri boni eſt. Et Sextium hoc feciſſe et ſeſe, eleganti loco docet SENECA [g], et quae inde commoda ſequantur, enarrat. Tranſumtum hoc eſſe, ex diſciplina Pythagorica, ex iis liquebit, quae capite ſequente de ea dicentur.

LVII. Praecipuum vero et nobiliſſimum ſapientis officium eſt, animum recte cognoſcere, ſibique non ignotum eſſe, eumque ad virtutis exercitium excolere. Inde vero et contemtus ſui et humilitas, et voluptatum fuga ſequitur [h].

LVIII. Ab eo, quod ſapiens officii ſui eſſe nouit, nulla vel vitae nedum alius rei cuiuspiam cupidine abduci, nulla mortis, cruciatusue, nedum damni aut detrimenti formidine abigi ſe permittit [i].

LIX. Summa officiorum erga hominem ſibi congenerem conſtant dilectione omnium [k], etiam inimicorum [l]. Fluit hoc quidem ex aſſertis Stoicis, mundum vnam ciuitatem, vnam patriam, vnam familiam eſſe, cunctos eſſe partes vniuerſi, a quibus nemo ſe ſeparare poſſit, niſi communitate tota excidere velit [m], adeoque, quod externis vocibus ſplendida praecipit, arcano ſenſu impietatem ſatis craſſam tegit: eleganter tamen et pie, ſi externas voces ſequeris, paſſim ea de re Stoici praecipiunt, quos magnificas has voces Chriſtianis quaſi ſurripuiſſe, vero eſt ſimillimum [n].

LX. Boni itaque viri eſt, proximum diligere cordicitus, et curare et ſuſtinere, abſtinere iniuria, eum beneficentia proſequi, nec ſibi ſoli genitum cenſere ſe, aut viuere, ſed in commune bonum, ac beneficum cunctis, pro facultatibus viribusque ſe exhibere; re ipſa, reique bene geſtae conſcientia citra mercedem, teſtemque, commodiue proprii intuitum contentum agere, a beneficio vno praeſtito ad aliud tranſire, nec vnquam benefaciendo defetiſci, nec extra ſe proinde quicquam vel laudis humanae, vel lucelli aut aucupari aut expetere [o].

LXI. Peccata omnia paria ſunt: Eſt et hoc inter paradoxa Stoicorum, quod paſſim inculcant. Rationem explicat LAERTIUS [p], quia verum vero

dus ANTONIN. L. V. §. 31. conf. BVDDEVS Anal. p. 192. Introd. in phil. mor. Stoic. Sect. VI. §. 12. p. 118 ſeqq.

f) SENECA epiſt. 55. 60. 68. 77.

g) De ira L. III. c. 37.

h) Loca Stoicorum attulere GATAKERVS et BVDDEVS, quos conſule. Humilitati et voluptatis fugae vt conſulerent Stoici, humi cubare ſolebant, quod ipſum Antoninum feciſſe ſuo loco enarrabitur, vid. CAPITOLIN. c. II. vit. Ant. et CAVSABON. l. l. qui etiam in Comm. de veterum lectis et ſtragula veſte, hunc morem inde ad Chriſtianos perueniſſe ait. conf. ANTONIN. L. I. §. 16.

i) ANTONIN. L. VII. §. 44.

k) IDEM l. c. §. 12. 29. L. IX §. 28.

l) IDEM L. IV. §. 37. L. VII § 26. L. XI. §. 9. 13.

m) IDEM L. XI. § 8. conf. BVDDEVS analect. p. 201.

n) Plura de eo dicta in diſſ de Stoicis Chriſt. imit.

o) Loca Stoicorum huc pertinentia diligenter collegit GATAKERVS praeloq. ad Ant p. 12. 13. BVDDEVS diſſ praelim. et nos diſſ. citata.

p) CICERO parad. III. LAERT. L. VII. §. 120. qui tamen refert Heraclidem Tarſenſem et Athenodo-

vero magis tale non est, neque falsum falso, ita nec fraus fraude, nec peccatum peccato, nam qui paruum vel magnum delinquit, pariter abest a recto. Paria habet CICERO [q]. Id vero recte intelligendum est; paria enim esse peccata tradebant, si formaliter, vt loqui solemus, considerentur, quatenus nempe a virtutis via recedunt, quae non nisi vna est; non vero si materialiter expendantur. Rem explicat Chrysippus [r], vel quisquis auctor est excerptorum STOBAEI [s]; *Feruntur et manant omnia ab vno malitiae fonte, iudicio in omnibus peccatis eodem, id est prauo; sed per caussam externam, circa quam iudicia perficiuntur, dissimilia redduntur peccata in qualitate.* Pertinere vero et hoc ad λεπτολογίας Stoicas ex dictis patet, et a veteribus passim in Stoicis notatum est [t].

LXII. Sapiens non ignoscit, non miseretur [u]. Eiusdem generis, quo reliqua, paradoxum, alieno verborum sensu decipiens. Ignoscere enim Stoicis hoc loco idem est, ac poenam contra ius fasque, malo homini remittere, qui sciens volensque peccauit; misereri, idem est, ac sensu miseriae ita tangi, vt cum perturbatione animi eum commoueat, et miseriae participem faciat. Vtrumque in sapientem cadere non posse, ex notione sapientis liquet. Non vero prohibebant parcere delinquentibus, imprimis ob causas varias delicti rationes extenuantes, sed id non veniae, sed clementiae opus esse dictabant. Pariter vehementer commendabant, succurrere alienis lachrymis, dare manum naufrago, exsuli hospitium, egenti stipem: sed ista tranquilla mente hilarique vultu, proscripta aegritudine animi ob alienarum miseriarum speciem fieri debere iniungebant [x]. Vt igitur conuitiis eorum, quibus male ideo audiebat secta Stoica, tanquam nimis dura, occurreret, monet SENECA: *Nullam benigniorem lenioremque esse, nullam amentiorem hominum, et communibus bonis attentiorem, vt cui propositum sit, vsui esse et auxilio, nec sibi tantum, sed vniuersis singulisque consulere.*

nodorum imparia peccata fecisse. Conf. Interpp. ad h. l.

q) l. c. et de fin. L. III.

r) Ita suspicatur LIPSIVS diss. XXI. p. 360.

s) Eclog. eth. p. 183. conf. LIPSIVS L. III. diss. XXI. p. 360.

t) Insurgit eleganter in hoc paradoxum Stoicum HORATIVS L. I. Serm. Sat. III. hacque occasione et reliqua ridet, imprimis illud: solum sapientem esse regem:

vellunt tibi barbam
Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coërces,
Vrgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis et latras magnorum maxime regum.

conf. PLVT. de com. not. et de rep. Stoic.

u) SENECA de clem. L. II. c 6. 7.

x) Conf. LIPSIVS diss. XIX. p. 349 seqq.

SECTIO

SECTIO II.
DE DISCIPVLIS ET SVCCESSORIBVS ZENONIS IN SCHOLA STOICA.

§. I.

Successores et discipuli Zenonis.

Detentis diu apud Zenonem tandem ad discipulos et successores progrediendum est, qui vel eo viuo acceptam a praeceptore doctrinam tenuerunt, vel eam propagauerunt, et in Porticu post magistri fata docuerunt publice. Multos vero habuisse Zenonem discipulos testatur LAERTIVS [a], qui aliquos quoque nominat [b]: Philonidem Thebanum, Calippum Corinthium, Posidonium Alexandrinum, Zenonem Sidonium, Cleanthem Assium eius successorem. Addit his Persaeum, Aristonem Chium, Erillum, Dionysium Metathemenum, Sphaerum, Athenodorum Solensem, nobilia inter Stoicos nomina. Illorum ex parte mentio fiet in sequentibus, de his strictim adhuc commentandum.

Persaeus.

§. II. PERSAEVS [c], Demetrii filius Cittieus fuit, quem alii eius familiarem fuisse [d], alii seruorum [e] vnum extitisse, aiunt, qui ab Antigono ad eum describendorum librorum causa fuerant missi. Floruit itaque circa Olymp. CXXX. vt ex aetate Antigoni et Zenonis patet. Quod si epistolae Zenonis fides est, misit eum Zeno, senex iam, ad Antigonum Gonatam [f], vt eum nouae philosophiae praeceptis imbueret: dubiam tamen eius fidem esse, ex ipso Persaeo supra demonstrauimus: Reuersum tamen esse ad Antigonum, et tantum apud eum gratia valuisse, vt Acro-Corintho eum praeficeret, a qua arce non Corinthi tantum, verum etiam totius pendebat Peloponnesi salus, veterum testimoniis constat minime suspectis [g]. Id tamen munus, philosopho minus aptum gerenti teste PAVSANIA fortuna non respondit. Arcem enim dolo Aratus Sicyonius expugnauit, dum Persaeus conuiuio interesset. Is igitur Persaeum arce deiecit, et mortis supplicio affecit [h], quamuis PLVTARCHVS [i] tradat, eum euasisse, et falsitatem Stoici paradoxi: solum sapientem ducem esse, aliter ab Arato edoctum agnouisse [k]. Vatiniano eum odio prosecutum fuisse Menedemum Eretriensem, eo quod Antigono, Eretriensibus in Menedemi gratiam rempublicam restituere promittenti auctor fuerit, ne faceret, supra iam tetigimus [l]. Ferebantur LAERTII [m] tempore scripti ab

a) L. VII. f. 36.
b) f. 38. conf. MENAG. ad h. l.
c) Durothei etiam nomen gessisse ait SVIDAS in Persaeus T. III. p. 100.
d) LAERT. f. 36.
e) ATHEN. L. IV. p. 162. GELLIVS L. II. c. 18. SVIDAS l. c.
f) Dictum hac de re supra Sect. I. §. 2.
g) ATHENAEVS l. c. PAVSANIAS in Corinth. c. 8. p. 130. et Achaic. c. 8. p. 511.
h) PAVSANIAS l. c.
i) In vita Arati T. VI. p. m. 296.
k) Conf. LIPS. Manud. L. I. diss. XII. p. 67 seq.
l) LAERT. L. II. f. 141.
m) L. II. f. 36. MEVRSIVS in Cypro L. II. c. 31. p. 167. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 408.

ab eo libri aliquot, qui vero interciderunt. Ex eorum aliquo decerpsit CICERO [n]: eos habitos esse Deos, a quibus magna vtilitas ad vitae cultum esset inuenta. Discipulum habuit Hermagoram Amphibolitanum, cuius dialogi SVIDAE [o] memorantur.

§. III. ARISTO, Miltiadis filius Chius fuit, Phalantus cognominatus, forte ob caluitiem, et Siren [p], ab eloquentiae, vt coniicimus, dulcedine [q]. Patriae Chii, maris mediterranei insulae inter Samum et Lesbum, confusione cum Cea insula accidit, vt Aristo Ceius, cuius supra inter Peripateticos meminimus, et Aristo Chius mirum in modum miscerentur. Hinc scriptorum confusio tanta, vt Panaetius ex iis, quae narrat LAERTIVS [r], solos epistolarum ad Cleanthem libros ei relinquat reliquos Peripatetico tribuat. In disciplinam a Zenone admissus, propter loquacitatem displicuit [s], cum sermonis breuitatem sectaretur Zeno. Persaeum quoque sectatus est, eiusdem assentator, quod multa is apud Antigonum gratia valeret [t]. Nam voluptati vehementer, imprimis aetate prouectiore, litasse, discipuli Eratosthenes Cyrenaeus, et Apollophanes tradiderunt [u]. Et haec quoque caussa fuisse videtur, cur a Zenone deficiens, cum is longo morbo implicaretur, ad Polemonem discederet, et paulo post propriam in Cynosarge sectam conderet, in qua aliquot etiam discipulos habuit, Aristonios nominatos; quae tamen secta mox euiluit. Arcesilaum acerrime insectatus est, omnemque philosophandi rationem Academicam et Scepticam acerbe oppugnauit [x], quae ratio esse videtur, cur praefractum et ferreum vocauerit CICERO [y], licet hoc etiam ad sectae institutum pertinere queat, quam IDEM [z] difficilem et arduam fuisse testatur. De libris eius videndi LAERTIVS [a] et ex eo FABRICIVS [b]. Momentum vero ideo in Stoicae sectae historia habet, quod multa mutauit in systemate Stoico, propriam sectam meditatus. Statuebat enim:

I. Finem in rebus inter virtutem et vitium mediis consistere, hoc est, indifferentibus, ita vt neutram in partem quis impellatur, neque minimam in iis differentiam admittat. Sapientem enim omnia decore agere [c]. Ita reiiciebat illa media, quae Zeno in adiaphoris constituerat.

II. Physicam pariter et logicam repudiandam esse. Illam enim supra nos esse, hanc nihil ad nos pertinere: solam moralem philosophiam ad nos spectare [d]. Videtur Stoicorum cauillationibus dialecticis fuisse offensus, eos

n) De nat. Deor. L. I. c. 15.
o) T. I. v. Hermagoras p. 857.
p) LAERT. L. VII. §. 160 seq. conf. GODF. BVCHNER. diss. de Aristone Chio, Ien. 1725.
q) Qua ratione Satyrum tibicinem permonerit eloquentiae dulcedine, vt tibia igni destinata philosophiae amore accenderetur, narrat AELIAN. L. III c. 33.
r) l. c. Dictum hac de re supra c. VII. §. 2.
s) LAERT. L. VII. §. 18
t) IDEM §. 162. ATHEN. L. VI. p. 251.
u) IDEM L. VII. p. 281.
x) LAERT. §. 162.
y) ibid.
z) De legib. L. I. c. 13. Tusc. Qq. L. V. c. 30.
a) l. c.
b) Bibl. Gr. Vol. II p. 390.
c) LAERT. §. 160. SVIDAS in voce CLEM. ALEX. Strom. L. II. p. 179. CIC. Acad. Qq. L. IV. cap. 41.
d) LAERT. l. c. SEXT. EMP. adu. Math. L. VII. SENECA ep. 89.

eos enim telis aranearum assimilabat, quae etsi subtilitatis et artis aliquid habere videantur, vtilitatis tamen habeant nihil. Notat et hoc in Aristone SENECA [e], quod singularia officia vel monitiones parum curauerit, generalibus intentus.

III. Virtutes nec esse multas, vt Zeno docebat, nec vnam, quae multis appelletur nominibus, vt Megarici: sed analogiam et relationem eas inter se habere [f].

IV. Sapientem non opinari. In hoc paradoxo asserendo ei obluctatus fuit Persaeus [g].

V. Nihil differre aliud ab alio, nec esse res vllas praeter virtutes et vitia, inter quas quicquam omnino intersit [h]. Pertinere hoc non ad indifferentiam logicam, quo sensu idem dixit Pyrrho, sed ad moralem, ex primo asserto patet.

VI. Homines ideo nasci, vt secundum virtutem viuant [i].

VII. Neque formam Dei posse intelligi, neque in Diis sensum esse, omninoque dubitare se, Deus animans sit, nec ne. Assertionem hanc ex Aristone repetit CICERO [k], et post eum recentiores aliqui, qui ideo Aristonem inter atheos numerarunt [l]. Videturque ideo his viris doctis vetus illud repetiisse, quae supra nos nihil ad nos. Verum accuratius paulo, quam solet, in impingenda hac atheismi macula versandum est. Repetendum scilicet Aristonem in multis a Zenone recessisse, et physicam reiecisse, quia ea, quae ad naturam Dei mundique pertinent, tam ardua illi visa sunt, vt attingere veros sensus non liceret. Hoc vt demonstraret, ad ipsam Zenonis theologiam prouocauit, qua ignem subtilissimum in aethere habitantem et per totum mundum se diffundentem Deum esse asseruerat. Inde conclusit Aristo, si Deus ignis ille artificialis sit, nec Dei formam posse intelligi, et in Diis sensum non esse, et dubitandum esse, an animal sit? cum nihil horum igni, quamuis subtilissimo, conueniat. Non itaque Deum in genere negasse Aristo dicendus est, sed Deum Stoicum, qui contradictoria quasi dogmata contineat. Qua ratione Aristo ex atheorum numero eximendus est. Obiit ex eo quod caput eius caluum solaris aestus afflixisset [m]. Habuit discipulum, Eratosthenem Cyrenaeum, Olymp. CXXVI. 1. natum [n], quem praeter Aristonem Lysanias Grammaticus, et Callimachus vir doctus et in omnibus disciplinis versatus erudiuerunt, quibus ducibus ad optimarum disciplinarum eruditionem magnis passibus grassatus est, et celeberrimum sibi nomen in poëtica et grammatica arte, philosophia, et imprimis in mathematicis disciplinis peperit, sic vt Beta eruditorum dictus sit [o]. Is pri-

e) Ep. 44. illas ad paedagogos remittebat.
f) LAERT. L. VII f. 161. g) LAERT. f. 162.
h) CIC de fin. L. V. c. 25.
i) LACTANT. L. VII. c. 7.
k) CIC. de N. D. L. I. c. 14.
l) LESCALOPIER. ad h. l. p. 60. BAYLE Dict. T. I. art. & iste not. C. T. I. p. 321. REIMMANN. Hist. ath. c. XXVIII §. 4. p. 194.
m) LAERT. f. 164.
n) SVIDAS in Eratosthenes T. I. p. 850. LVCIAN Longaeu. T. II p. 834.
o) Citati PLIN. L. II. c. 108.

primus fuit, cui nomen philologi datum est [p], quia in philologia excellebat. Ob eam eruditionem a Ptolomaeis Philopatore, et Epiphane bibliothecae Alexandrinae praefectus est [q]. Ceterum Aristoni relictae sectae Stoicae comes quasi adiungendus est Dionysius, ideo Matathemenos dictus, Heracleensis, quia dolore, vt supra in Aristippo dictum [r], victus Cyrenaicam, quod quidam contendunt, vel Epicuream potius sectam elegit, finemque voluptatem posuit [s]. Eruditionis variae qua pollebat, testimonia sunt scripta, quae enumerat LAERTIVS [f].

§. IV. ERILLVS, siue Herillus, ita enim Cicero constanter nominat, Cathaginensis fuit, temeratae pudicitiae in iuuentute reus; vt igitur castitatis eius insidiatores abigeret, caput eius radi Zeno curauit [ff]. Discessit et ipse in quibusdam a praeceptore: docuit enim: *Herillus.*

I. Finem scientiam esse; hoc non de nuda cognitione intellexit, vt CICERO passim eius sententiam interpretatur, sed teste LAERTIO et SVIDA ita statuit: semper ita viuendum esse, vt cuncta ad vitam cum scientia referas [u]. Qua ratione non tam speculationum certitudinem, quam normae, ad quam viuere debeas, commendauit. Scientiam autem definiuit esse habitum ex visorum, quae sub rationem cadunt, perceptione.

II. Aliquando tamen nullum esse finem, cum enim a rebus quandoque mutari, vt si idem aes et Alexandri et Socratis fiat statua [v].

III. Differre autem finem et quod fini est subordinatum, alterum enim sapientibus aeque ac stultis, alterum sapientibus solis esse propositum.

IV. Quae inter virtutem sint ac vitium, esse adiaphora [w]. Libros eius breues quidem, verum fucci ac sensus plenos continuisse ea, in quibus a Zenone in diuersa abiit, testatur LAERTIVS [x]: hinc praeter Cleanthem et Chrysippum in eum arma mouisse, probabile est, quem duos libros *de hypothesibus Herili* scripsisse ait LAERTIVS [y]. Discipuli Herillii dicti sunt, quo nomine a CICERONE [z] tanquam peculiaris secta Socratica censentur. Ea vero surgente sole orta, cadente cecidit.

§. V. SPHAERVS Borysthenites siue Bosphoranus fuit, primumque Zenonem, post Cleanthem audiuit [a], cumque in philosophia egregie profecisset, Lacedaemone docuit, et Cleomenem teste PLVTARCHO [b], erudiuit. Postea ad Ptolomaeum Philopatora Alexandriam se contulit [c], ibique Stoicam eruditionem probauit, cum paradoxon Stoicum defenderet: sapientem non opinari, et rex ei auiculas ex cera proposuisset, quibus ille deci- *Sphaerus.*

p) SVETONIVS de clar. grammat. c. 10.

q) Plura de eo in Grammaticorum historia quaerenda sunt. conf. FABR. Bibl. Graec. Vol. II. p. 471. vbi plura de eo et eius catallerismis hodie extantibus.

r) Cap. III. §. vlt.

s) LAERT. §. 166. MENAG. ad h. l. conf. L. V. §. 92. L. VII §. 23 37. IONS. De S. Hist. phil. p. 350. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 403.

f) ibid. §. 166 seq.

ff) LAERT. L. VII. §. 165. 167.

t) Passim l. II. de fin. Tusc. Qq. L. IV. V.

u) LAERT. l. c. SVIDAS in voce T. III. p. 444.

v) LAERT. l. c. w) ibid.

x) ibid. §. 174.

y) §. 194. conf. FABR. l. c. p. 404.

z) De orat. l. III. c. 17.

a) LAERT §. 177.

b) In Cleomene.

c) ATHENAEVS L. VIII. c. 13. p. 354.

deciperetur. Diſtinguebat enim inter phantaſiam comprehenſionis et probabilitatis, et in illa, id eſt, clara perceptione ſapientem non opinari, non in hac, confeſſus eſt, in ea enim falli ipſum poſſe dixit. Quae nobile exemplum logomachiarum Stoicarum exhibent: quale et illud eſt, quod regeſſit obiicienti: Ptolomaeum ab eo pro rege non haberi: οὐκ εἶναι τοιοῦτον δὲ ὄντα τὸν Πτολομαῖον, καὶ βασιλέα εἶναι [d], quorum verborum ſenſum non cepere interpretes LAERTII: Eo is tendit, natura quidem ſua non eſſe Ptolomaeum regem, quoniam vero eas qualitates et affectiones nactus ſit, quae ad regem requiruntur, ideo regem eſſe. Id enim εἶναι et τοιοῦτον εἶναι apud Stoicos ſignificabat. Hominem imprimis bene definientem antiquis Stoicis habitum eſſe, teſtatur CICERO [e]. Libros eius enumerat LAERTIVS [f], inter quos eſt vnus *de Heraclito*, quem primum Zenonianae philoſophiae fontem fuiſſe, ſupra demonſtrauimus. Alios etiam de veteribus philoſophis, v. g. *de Socrate*, *de Eretriacis philoſophis*, *de elementis Empeduclis* exarauit libros. Tandem et ATHENODORVS Solenſis, cum Cordylione Catonis familiari et Tarſenſi, Augusti praeceptore [ff] non confundendus, enarrandus eſt, ideo, quod contra communem Stoicorum doctrinam peccata aequalia eſſe negauit [g].

Athenodorus.

Cleanthes.

§. VI. Zenoni defuncto ſucceſſit in ſchola CLEANTHES, Aſſo Lyciae, non Aeoliae, vt volunt STANLEIVS [h] et FABRICIVS [i], vrbe ortus, Phaniae filius. Is pugil primo fuit, tantae paupertatis, vt drachmas tantum quatuor in bonis haberet, cum ſe ad Cratetem conferret. Ab eo ad Zenonem modeſtius philoſophantem ſe contulit, eique conſtanter adhaeſit, et in eius doctrina perſtitit. Laudem imprimis apud veteres meruit induſtria eius atque laborum tolerantia, adeo vt in prouerbium abiret [k]. Cum enim non haberet, ex quo viueret, paupertate cogente noctu in hortis hauriendae aquae operam locabat, quo poſſet interdiu vacare philoſophiae ſtudiis: vnde etiam Φρεάντλης, *exhauriens puteos* dictus eſt. Quia vero perfecta tamen in tanta vitae inopia fruebatur ſanitate et integro corporis habitu, more Athenienſium in iudicium pertractus eſt, vt rationem ederet, qua vitam ſuſtentaret. Is cum hortulanum teſtem adduxiſſet, cui operam ſuam locare ſolebat, feminam item, cuius pinſebat farinas; adeo iudices Areopagitas admiratione tolerantiae et diligentiae perculit, vt decem illi minas de publico aerario praebendas decernerent, quas tamen accipere vetabat Zeno [l]. Cumque aliquando ad ſpectaculum iuuenes duceret, ventus pallium euoluens, eum ſine tunica eſſe, oſtendit, id quod tantum ei applauſum excitauit, vt publica is veſte donaretur [u]. Aliud diligentiae ſpecimen enarrat

d) LAERT. L. VII. ſ. 177.
e) Tuſc Qq. L. IV f) l. c.
ff) De vtroque P. II. huius Hiſt. dicendi ſe offeret occaſio, conferendus interea LIPS. Manud. L. I. diſſ. XII. p. 70. et FABRIC. l. c. p. 391.
g) LAERT. l. c. ſ. 171.
h) Hiſt. phil. P. VII. p. 643. quem recte correxit b. OLEAR. Lyciae enim vrbem intelligi ex STRABONE lib. XIII. p. 610. patet.
i) Bibl. Graec. Vol. II. p. 394.
k) Narrant rem praeter LAERTIVM L. VII. ſ. 168. SVIDAS in Cleanthes T. II. p. 322 VALER. MAX. L. VII c. 7. SENECA ep. 44.
l) Ie obolos eum afferre iuſſit, quibus tantum corraſit, vt alium nutrire poſſet: LAERT. l. c.
u) LAERT. ſ. 169.

enarrat LAERTIVS [m], cum Zenonis magistri sui dictata testis boumque ossibus excepisse, quod ad chartam emendam pecunia non suppeteret. Etsi vero ingenio erat tardior, et ἀφύσικος, quo nomine mactatur a LAERTIO [n], id est, naturae dotibus destitutus, adeo vt asinum condiscipuli vocitarent [o], pertinacissimo tamen studio ita Zenonis disciplinae adhaesit, vt totam eius philosophiam comprehenderet: id quod eleganter expressit, dicteriis eum incessentibus discipulis respondens: asinum se quidem esse, sed solum ferre Zenonis sarcinam posse. Id quod ipse quoque Zeno testatus est, eum publice laudando [p], et omnium plausum meruit, ita vt Hercules nouus diceretur [q], et Zenoni, quem vndeuiginti annos audiuerat [r], successor in schola destinaretur. Nec aliam viuendi rationem postea instituit, licet ab Antigono aliquando 3000. minis donaretur [s]. Tantaque eius in Porticu fuit existimatio, vt plurimi eius institutione vterentur, vnde Stoicorum parens CICERONI [ſ] dictus est, inter quos Chrysippus quoque fuit, quem perperam eius praeceptorem facit VALERIVS MAXIMVS [ſſ]. Laudatur praeter eruditionem Stoicam, quae tamen teste HIERONYMO [t] more sectae spinosa fuit, propter laboris patientiam, animi paucissimis contenti continentiam, et parsimoniam, tolerantiam item iniuriae, et quae aliae eius virtutes fuere, quae celebre ei nomen pepererunt [u]. Laudabat enim ipse veteres, quod olim in philosophia res maxime curassent, cum hodie verba curentur, indeque caussam deriuabat, cur antiquiore aetate in tanta philosophorum paucitate, plures tamen, quam ea aetate summa virtute enituissent [v]. Obiit inedia, cum LXXX. aetatis annum esset supergressus [w], et abstinentiam a cibo per biduum propter vlcus oris vel linguae ei medici suasissent: melius enim se habens, se dimidium viae iam absoluisse professus est, biduumque adhuc abstinuit, et Stoica principia secutus sic extinctus est [x]. Scripsit multa, quorum catalogum exhibet LAERTIVS [y], quae tamen omnia temporis inuidia nobis eripuit, praeter vnum hymnum, quem supra sectione prima laudauimus [z]. *Archaeologias* scripsisse, testatur LAERTIVS, quas cum traditionibus fabulosis ATHENAEO [a] memoratis idem scriptum esse, acute coniecit MENAGIVS [b]. Solebant enim Stoici vetera μυθολογήμενα, philosophicis exornare rationibus, et ad systemata appli are naturalia [c]. Post mortem a ciuibus, vel Romanis potius senatus magnificentia, serius aliquantum egregia statua ornatus est [d]. Alios duos Cleanthes nominat MENAGIVS [e].

 §. VII.

m) §. 174. n) §. 170. conf. BARTH. ad Claud. p. 101.
o) ib. §. 171.
p) PLVT. de vit. aer. alieno T. II. p. m. 475.
q) LAERT. §. 170. r) ib. §. 174. s) ibid.
ſ) De N. D. L. III. ſſ) l. c.
t) Lib. I. in Rufin.
u) Hic faciunt apophthegmata adducta a LAERT. et STANLEIO, ll. cc.
v) STOBAEVS serm. CCXII, p. 715. ideo quoque laudasse Arcesilaum, quod vita doctrinae incertae non responderet, supra dictum in Arcesilao.
w) LXXX. ponit LAERTIVS, IC. LVCIANVS in Longaevis. x) LAERT. §. 176. y) §. 171. 176.
z) Post Vesinum eum edidit H. STEPHANVS in Poesi philos. p. 49. 124. integrum vero systemati suo intellectuali c. IV. §. 25. p. 515. inseruit RAD. CVDWORTHVS cum metaphrasi Latina IAC. DVPORTI. Totum eum Stoicismo scatere, etsi elegantissime personet, supra ostendimus.
a) Lib. XIII. p. 752. b) Ad l. c. Laert.
c) Cleanthem cum Chrysippo et Zenone facere solitum tradit CIC. de N. D. L. III.
d) SIMPLICIVS ad Epict. p. m. 217. ed. Wolf.
e) Ad LAERT. L. VII. §. 176.

Chrysippus.

§. VII. Nemo tamen post Zenonem sectam Stoicam ornauit magis atque nobilitauit quam CHRYSIPPVS, dignus, de cuius historia accurate dispiciatur [f], cum genium sectae nemo apertius prodiderit. Solis ortus est [ff], vrbe Ciliciae, quae Pompeiopolis postea dicta est. Patrem Tarsensem habuit, Apollonium, vnde vel a parentis origine vel a vicinia Tarsensem quidam [g] faciunt. Patrimonium fisco regio addictum fuisse, tradit LAERTIVS, caussam eius rei tacens [h], foeneratorem vero fuisse, et foenoris foenus accepisse prodit LVCIANVS [i], nisi acerba satyra philosophis scelera obiecisse conficta, hominem ad ridendos philosophos totum compositum dicamus: quod tamen verisimilius est, quam quod alii volunt, eum patrimonium regiis impendisse ministeriis, quod verba LAERTII non exhaurit. Athenas delatus, Zenonem, iuxta nonnullos [k], audiuit, vel potius, vt melioribus auctoribus relatum Cleanthem, a quo tamen, viuo adhuc, dissentit [l]: id quod in Stoicorum schola non adeo infrequens fuisse, exemplis hactenus pluribus constitit. Refert tamen LAERTIVS, quoties aduersus eum disputando processisset, tanta ductum poenitentia fuisse vt crebro diceret:

In ceteris felix satis videor mihi:
Ast cum Cleanthe non succedit res mihi.

Stoicae ita philosophiae addictus reliquos mature superauit, animi dotibus praeclare a natura instructus. Laudant enim veteres in eo subtile ingenii acumen, in ima veritatis penetrans, vnde et versutus et callidus CICERONI [ll] audit. Studium quoque eius et industria tanta fuit, vt quotidie quingentos versus scribere solitus sit [m], cuius testimonium luculentum sunt plurimi ab eo exarati libri. Audax praeterea et promtissimus in disserendo et disputando, qua in re totam fere vitam consumsit. Vitiis vero non minus ingenii insignis vehementer veteribus displicuit, etiam ex ipsa secta Stoica: hinc SENECA [n], *ingenii eius tanquam Graeci acumen nimis tenue, quod in se retunditur, et in se replicatur, quod etiam, cum agere aliquid videtur, pungit, non perforat*, reprehendit. Tanta quoque sui fiducia occupabatur, vt a praeceptore doctrinas tantum sibi exponi postularet, argumentorum inuentionem suae relinquendam posceret industriae [o]. Aliudque affert exemplum animi alta spirantis LAERTIVS [p]; a quodam interrogatum, cui filium commendaret, dixisse, mihi: nam si quempiam me excellere putarem, ipse apud eum philosophiae

f) Pleraque de eo habet LAERTIVS L. VII. §. 179 seqq. reliqua veterum loca diligenter excussit P. BAYLE Dict. T. II. art. Chrysippe p. 166 seqq. add. LIPSIVS Manud. L. I. p. 56.

ff) LAERT. l. c. STRABO L. XII. p. 462. SOLIN. c. 42. ORIG. contra Cels. L. IV. p. m. 202.

g) SVIDAS in Chrysippus T. III. p. 691. conf. FABRIC. bibl. Gr. Vol. III. p. 392.

h) Lancea se exercuisse ait §. 179.

i) In vit. auct. T. III. p. m. 123.

k) Apud LAERT. §. 179.

l) Hinc enatus Antipatro Tarsensi liber de discordia Cleanthis et Chrysippi, cuius meminit PLVT. de repugnant. Stoic. T. III. p. m. 4. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 385.

ll) De Nat. Deor. L. III. c. 10.

m) Id ancilla eius testata est, LAERT. §. 180.

n) De benef. L. I. c. 3.

o) LAERT. §. 179.

p) §. 183.

phiae operam darem. Et huc referendum quoque eſt, quod nulli regi, more temporis ſui, ſcriptum vllum dedicauit, honoresque animi elatione ductus, aſpernatus eſt [q]. Etſi vero ſatis Stoice viuebat, vehementi tamen diſputandi contentione adeo inuiſus aliis factus eſt, vt odia philoſophorum reliquorum, praecipue ex ſecta Academica et Epicurea, in eum quaſi conſpirauerint. Et quamuis mire ad quoduis excogitandum eſſet celer et acutus, et contradicendi ſtudio in omnes verteretur partes, non feliciter tamen ſatis contra aduerſarios rem ſectae ſuae defendiſſe viſus eſt, conqueſtique ſunt Stoici, *dum ſtudioſe omnia conquiſierit, contra ſenſus et perſpicuitatem, ab Academicis diſputata, contraque omnem conſuetudinem contraque rationem, ipſum ſibi reſpondentem inferiorem fuiſſe, itaque armatum ab eo fuiſſe Carneadem.* Quae CICERONIS [r] verba confirmat PLVTARCHVS [s]; illos ipſos, qui vim dicendi in Chryſippo admirati ſunt, adeo frequenter et ſerio aduerſas ſuae ſententiae rationes propoſuiſſe, vt non tantum non cuiusuis eſſet, perſpicere, quid ipſi placuerit; ſed et Carneades argumentis tantum a Chryſippo in vtramque ſententiam prolatis vſus fuerit, ad eum aggrediendum; ideoque iſtos acclamauiſſe ei illud HOMERI:

Infelix tua te vis perdet,

quod magnas contra ſe dicendi anſas praebuerit illis, qui placita ipſius labefactare animum intenderent. Quin et hoc Chryſippo accidit, quod plerumque viris etiam magnis, ſed ſpiritu contradictorio grauidis accidere videmus, vt haut raro contradicendi et diſputandi aeſtu abreptus ſibi contradiceret, cuius exempla pluſcula PLVTARCHVS [ſ], in libello, quem *de Stoicis contradictionibus* reliquit, attulit: vnde non Chryſippea omnia pro genuinis Stoicis habenda ſunt. Ceterum negari non poteſt, eruditionem poſſediſſe maximam, copiamque lectionis abundantiſſimam, qua cum plurimos veterum libros legeret et excerperet, eaque loca ſuis infarciret, vt ampliora eſſent, et nube teſtium vteretur [ſſ], obiectum [t] ei eſt praeter rem [u] plagium. Iſta vero doctrinae magnitudine et ingenii acumine, hoc ſectae ſuae, quin et aliorum meruit iudicium, vt fulcire putaretur porticum Stoicorum [v], et de eo dici ſoleret [w]:

Ni Chryſippus fuiſſet, Porticus non eſſet.

Aliter tamen de eo aduerſarii et imprimis Epicurei, qui non candide ſatis cum magiſtro egiſſe, eumque praeter culpam ſuam denigraſſe, conqueſti ſunt [x]. Etſi vero totam Zenonis philoſophiam illuſtrauit, praecipue tamen

q) Ibid. ſ. 185.
r) Acad. Qq. L. IV. c. 27.
s) De repugnant. Stoic. T. III. p. m. 7 ſeq. conf. BAYLE Dict. l. c. not. F.
ſ) Pleraeque enim repugnantiae ex Chryſippo hauſtae ſunt. conf. SCIOPPIVS Elem. phil. mor. p. 165. cuius verba adducit, BAYLE l. c. not. B.
ſſ) LAERT. L. VII. ſ. 181. 182.
t) ZWINGER. theatr. vit. hum. Vol. XIX. ſ. 3560.
u) Non enim aliorum ſcripta ſua fecit, et pro ſuis venditauit, ſed loca prolixa eorum allegando ſua amplificauit, conf. IAC. THOMASIVS de plagio liter. § CCCLXXXVIII. p. 169 ſeq.
v) CIC. Acad. Qq. L. IV. c. 38. Plura teſtimonia collegit MENAG. ad LAERT. L. VII. ſ. 183.
w) LAERT. l. c.
x) EVSEB. praep. L. VI. c. 6. conf. GASSEND. vit. Epicuri L. III. c. 2. p. m. 86.

men in dialecticis versatus est, cuius argutias reliquis quoque disciplinarum philosophicarum partibus affricuit; tantaque eius fuit, apud deliciarum istarum amotores admiratio, vt falli fuerint, si apud Deos dialecticae vsus esset, non futuram eam aliam, quam Chrysippeam [y]. Non vero dictio tantum eius minus commendabatur, sed et ipsa illa argutandi subtilitas, in scirpo saepe nodum quaerens, vel anilibus etiam argumentis in re maxime seria vtens vehementer viris grauibus ex hac secta displicuit [z], qui virilitatem sectae Stoicae concisis et minutis argutiolis, frigidis etiam ineptisque fabulis eneruasse, questi sunt. Nec docendi tantum et disputandi rationem, verum etiam ipsas, quas proposuit doctrinas carpunt passim veteres, multaque ei in morali praecipue philosophiae parte paradoxa et minus sana tribuunt, imprimis vero sunt, qui seuere ei foedam exprobrent obscenitatem. Aiunt enim turpissime de Iunone et Ioue scripsisse, et talia, quae nemo, qui puritatem oris tueri cupiat, dicere velit. Quod licet eo tenderet, vt Iouis et Iunonis amores naturalibus argumentis explicaret, vt solebant Stoici, dictionem tamen eam fuisse dicebant, quae prostibulis dignior esset, quam Diis [a]. Reprehendunt etiam, quod incestus licitos esse, docuerit, et nuptias cum matre filiaue permiserit: quod mortuorum carnibus vesci praeceperit, et quae alia sunt huius generis memorata a LAERTIO [b]. Quae licet more tantum Stoicorum παραδόξως dixisse, vel vt disputationi portam aperiret, affirmasse, adeoque dialectice magis, quam moraliter de istis argumentis disseruisse, verisimile sit, sapiunt tamen ea ingenii in istis nugis atque tricis gloriolam venantis vanitatem animumque valde profanum. Grauiora sunt, quae ei obiicit perspicacissimus P. BAYLIVS [c], qui inter numinis hostes eum referre non dubitat, loco nixus PLVTARCHI [d], qui refert: *Chrysippum et Cleanthem, cum impleuissent suis dictis, coelum, terras, aerem, mare, diis, nullum horum ab interitu liberum aut sempiternum statuisse: solo Ioue excepto, in quem reliquos omnes consumi putent.* Ex quo dogmate absurda quaedam atque contradictoria Plutarchus, et cum eo Baelius, colligit, qui ita Deum non immutabilem, sed mutabilem, et corruptibilem esse, colligunt [e]. Non attendit vero vir doctissimus, vt saepius solebat, ad totum systema Stoicum, cui receptum erat: ignem diuinum siue Deum per mundum fusum omnes quidem mundi partes animare, verum in conflagratione vniuersi, etiam istis mundi partibus combustis, retra-

y) LAERT. §. 180. Specimen eius mirare in sophismate, Sorites, dicto, vnde finitor acerui dictus est PERSIO Sat. vlt. conf. CASAVB. ad h. l. BAYLE l. c. not O.

z) Vid. SENECA et EPICTETVS ll. cc. CICERO et PLVT. ll. cc. LVCIANVS l. c. qui misere Chrysippum suisseque exagitat. conf. b IO. ANDR. SCHMIDII diss. de Chrysippea brutorum logica, GATAKER. l. c. p. 18 LIPS. Manud. p. 58.

a) LAERT. §. 187. ORIG. L. IV. contra Celsum p. m. 202. qui ait, Chrysippum interpretatum picturam in Samo, vbi Iuno depicta est, morem gerens Iouis non nominandae libidini.

b) §. 187. conf. G. ALB. HAGENDORN. de moralibus Chrysippeis. PASCH. Intr. in rem lit. mor. L. III. §. 4. p. 611.

c) l. c. not. I.

d) De communibus notionibus adu. Stoicos T. III. p. m. 459.

e) Plutarch. vero communibus, id est popularibus notionibus insistit, Baelius philosophicis, ad quod vir acutus et diligentissimus non satis attendit.

retractum iri diuinitatis particulas in iis habitantes in Iouem, id quod supra luculenter, nisi fallimur, confecimus. Ex his vero coniicere potuisset acutissimus criticus, non de summo Deo sermonem esse, sed vel de Diis minoribus. vel de mundi potius partibus ab anima diuina animatis, adeoque frustra vel populariter tantum argumentari Plutarchum, qui impietatem Chrysippo non alio nomine obiicit, quam quod populares Deos interitui obiiceret. Nec illi proprie pereunt, vt vult Baelius, et comburuntur, Ioue in alium locum secedente; quae nunquam Stoici dixere, sed reducuntur in centrum ex quo progressi sunt, retrahitque ignis diuinus suas particulas, donec noua periodo eas emittat rursus, idque aeterna et ineuitabili fati lege, quam Chrysippum omnium fortissime asseruisse, supra adducta eius definitione fati demonstratum dedimus. Nec recessit Chrysippus a scholae suae decretis, sed totam physiologiam suam iisdem, quibus Zeno, fundamentis superstruxit, de qua cum memorabilem locum nobis seruauerit CICERO, eum, etsi longiusculum apponere e re lectoris esse existimamus, vt Chrysippeae physiologiae specimen et supra dictorum exemplum habeat. Ita vero TVLLIVS f): *At Chrysippus, vim diuinam in ratione esse positam, et vniuersae naturae animo atque mente: ipsumque mundum Deum dicit esse, et eius animi fusionem vniuersam: tum eius ipsius principatum, qui in ratione et mente versetur, communemque rerum naturam vniuersa ac omnia continentem, tum fatalem vmbram, et necessitatem rerum futurarum. Ignem praeterea, et eum, quem antea dixi, aethera, tum ea, quae natura fluerent, atque manarent, vt aquam, et terram, et aërem, solem, lunam, sidera, vniuersitatemque rerum, qua omnia continerentur, atque homines etiam eos, qui immortalitatem essent consecuti. Idemque disputat, aethera esse eum, quem homines Iouem appellarent, quique aër per maria manaret, eum esse Neptunum, terram eam, quae Ceres diceretur: similique ratione persequitur vocabula reliquorum Deorum. Idemque etiam legis perpetuae et aeternae vim, quae quasi dux vitae, et magister officiorum sit, Iouem dicit esse, eandemque fatalem necessitatem appellat, sempiternam rerum futurarum veritatem: quorum nihil tale est, vt in eo vis diuina inesse videatur.* Et haec quidem in primo libro, *de natura Deorum. In secundo autem vult Orphei, Musaei, Hesiodi, Homerique fabulas accommodare ad ea, quae ipse primo libro de Diis immortalibus dixerat, vt etiam veterrimi poëtae, qui haec ne suspicati quidem sunt, Stoici fuisse videantur.* Nihil in his omnibus est, quod non exacte et luculenter totius sectae Stoicae theologiam et physiologiam referat, quare iis explicandis, quae supra abunde dicta sunt, supersedemus. Ex his vero consequitur, Chrysippo non aliter impietatis maculam posse inuri, nisi quatenus potissimum Stoae fulcrum, princepsque Stoicorum fuit, et haec secta ab impietate haud procul abfuit, vti supra demonstrauimus. Recte vero vir celeberrimus inde concludit ff), fati necessitati et legi illum tum

f) De nat. Deor. L. I. c. 15. ff) not. H.

tum Deum, tum homines eorumque voluntatem fubiecisse, omniaque catenae euentuum cum caufis connexorum ineuitabili fubiecisse, ficque Deum mali auctorem fecisse, et haec male a Lipsio excufari et pingi. Ita enim fatalis illa necessitas omnino euincit. Sed vt ad Chryfippum redeamus, is potissimum propter ingentem fcriptorum, quae exarauit, numerum, memorandus eft, qui ad DCCV. affurgebat, quorum catalogum, licet forte mancum[g], nobis feruauit LAERTIVS[h], vnde eum fupplere conati funt viri quidam docti[i], qui de iis adeundi funt. Inter hos, libros CCCXI. fuiffe, dialectici argumenti, veteres perhibent, traditque VALERIVS MAXIMVS[k], octogefimo adhuc anno fcriptum logicum exactiffimae fubtilitatis coepiffe confcribere. Nihil vero ex his omnibus exiguo philofophiae malo, fupereft, praeter pauca ἀποσπασμάτια, quae CICERO, PLVTARCHVS, SENECA, GELLIVS, nobis feruauerunt, paffimque laudatur eius liber *de prouidentia*, licet de fato duriffima tradiderit, ex quo colligi poteft, more fectae fuae horrendis decretis pulchriorem eum fucum illeuiffe. Habuere vero eadem Chryfippei libri vitia, quae πολυγράφοις plerumque accidere folent. Supra enim diximus, defideratam fuiffe foliditatem, et refponfiones aduerfariorum obiectionibus largiffime et fortiffime allatis fuiffe inferiores; addimus his, tam multa cum fcriberet, in idem argumentum fcribendi identidem incidiffe, et quicquid in mentem ipfi venerit, literis committentem, faepe in aliis priora emendauiffe, aliorumque teftimoniis declarauiffe: ita vero fcriptorum locis fua referfiffe, vt Apollodorus dixerit: fi quis tolleret de Chryfippi libris, quae aliena funt, vacuam illi chartam iri relictum[l]. Obiit Olymp. CXLIII aetatis anno LXXXIII.[ll] vel, vt alii volunt LXXIII[m]. Ridiculum vero eft, quod de mortis eius caufa quidam narrant: rifu effufum, dum ficus comedere afinum videret, fuaeque, quae ei miniftrabat, aniculae merum ei etiam praebere iuberet, animam efflauiffe[n]. Alii vocatum ad facrificium haufto vino dulci incidiffe in vertiginem atque obiiffe quinto die tradunt. Poft mortem in Ceramico interiori, fiue gymnafio Ptolomaeo[o] ftatua ei pofita eft, quae fedentis forma manumque extendentis eum, tefte CICERONE[p], referebat. Colligit inde LAERTIVS[q], exiguo et tenui fuiffe corpore, quod fere poft equum, proximo pofitum loco delituerit, ideoque Carneadem eum vocauiffe Κρύψιππον, ab equo occultatum. Verum frigide hic coniicere Laërtium facile intelligi poteft, cum fedentis ftatua, etfi iuftae menfurae, poft equum eiusque feſſorem

g) STANLEIVS P. VII. p. 671.

h) f. 189. 202.

i) MEVRSIVS ad Chalc. p. 31. et in Bibl. Gr. IONSIVS S. H. Phil. L. II. c. 8. STANLEI. l. c.

k) L. IIX. c. 10 conf. BAYLE l. c. not. B.

l) LAERT. f. 180. BAYLIVS l. c. not. C. haec conftare non poffe arbitratur, putatque in verbis Laërtii pro ἀναγράψασι ponendum effe ἀδιαγράψασι: dicere enim Laërtium, eum ex feftinatione inemendate et tumultuarie fcripfiffe, alio loco L. X. Sed nihil in Laërtio mutandum eft, fed id vult Laërtius: Chryfippum, cum eadem faepe fcriberet, priora mutaffe, et emendaffe, ficque fibi ipfi contradixiffe, cum nihil diu fatis, quod fcriberet, effet praemeditatus.

ll) LVCIAN. in Macrob. T. II. p. m. 829. VAL. MAX. l. c.

m) LAERT. l. c. f. 184. SVIDAS l. c.

n) LAERT. f. 184.

o) Conf. MEVRS. de Ceramico gem. c. 15. p. 46. ex veteribus PAVSANIAS in Attic. c. 17.

p) L. I. de fin. c. 11.

q) l. c.

rem omnino delitescat. Positaque cum sit statua mortuo, vt solebat Athenis, intelligi non potest, qui Carneades, qui cum viuo controuersias fouit, eum hoc nomine potuerit traducere? Sunt et alii Chrysippi veteribus memorati [r], a quibus nominis celebritate et sectae instituto facile distinguitur. Imagines eius passim hodie occurrunt [s].

§. VIII. Chrysippo in Porticus cathedra successor datus est ZENO, quibusdam Tarsensis, aliis Sidonius [ſſ]. Patrem Dioscoridem Stoicae philosophiae gnarum fuisse, ex eo colligi potest, quod ad eum libros scripserit Chrysippus [t]. Paucorum autorem librorum, sed plurimorum discipulorum magistrum fuisse LAERTIVS [u] tradit. Reliqua ad eum pertinentia fere desiderantur omnia. Non recessisse videtur a Stoicae sectae placitis, nisi quod in illa de conflagratione mundi sententia assensionem retinuisse aiat Numenius apud EVSEBIVM [v]. Sunt, vt iam supra monitum, qui non Chrysippum, sed Zenonem hunc a Carneade sumto prius ad purgandum caput helleboro, oppugnatum dicant [w]. *Zeno Tarsensis.*

§. IX. Post Zenonem in doctorum Stoae publicorum numero apparet DIOGENES Seleucia natus [x], qui tamen frequenter propter viciniam Babylonius audit. Praeceptoribus vsus est Chrysippo et Zenone Tarsensi, a quo, vt philosophiae daret operam, persuasum fuisse, PLVTARCHVS [y] tradit. Tanta vero diligentia Stoicae philosophiae impendit operam, vt magnus et grauis Stoicus dici CICERONI [z] meruerit: quae sine dubio caussa Athenienses permouit, vt eum Carneadi et Critolao legatis Romam mittendis adderent: qua de re in Carneadis vita dictum est. Laudabile in eo est, quod SENECA narrat, ei de ira disserentem adolescentem proteruum conspuisse, hocque illum leniter et sapienter tulisse, non quidem irasci se, dicentem, sed dubitare tamen, an irasci oporteat? Periere libri eius *de diuinatione, et Minerua*, quos memorat CICERO [a] Ad longam is illum vixisse senectutem dicit [b], LVCIANVS [c] LXXXVIII. expleuisse annos tradit. *Diogenes Babylonius.*

§. X. ANTIPATER Tarsensis Diogenis successor fuit et discipulus. Alii Sidonium faciunt, vel Antipatrum potius Tarsensem, et Sidonium eundem fuisse, credunt [d], quos alii [e] inter se melius, nostro iudicio, distinguunt. Homo acutissimus CICERONI [f], inter magnos vero Stoicae sectae aucto- *Antipater Tarsensis.*

r) Videndi de iis IONS. l. c. L. II. c. 8. p. 154. MEVRS. l. c. MENAG. ad LAERT. L. IIX. §. 186.

s) In VALENTIS Cilicia numis illustrata, GRONOVII thes. Antiq. Graec. T. III. lit. S. in Diog. Laërt. WETSTENII.

ſſ) LAERT. L. VII. §. 38. SVIDAS T. II. v. Zenon p. 9.

t) ibid.

u) ib. FABRICIVS l. c. p. 415.

v) De praep. eu. L. XV. c. 18. p. 830.

w) Conf. IONS. de S. H. P. L. II. c. 1. p. 116.

x) LAERT. L. VI. §. 81. LVCIAN. in long. T. II. p. m. 829.

y) De vit. Alexandri T. II. p. 347.

z) Tusc. Qq. L. III. c. 12.

a) De diuin. L. I. c. 3. de N. D. L. I. c. 15.

b) De senectute c. 7.

c) l. c.

d) VOSSIVS de nat. Log. c. IIX. §. 18. de sectis philos. c. XIX. §. 12. STANLEIVS P. VII. p. 655. LIPSIVS Manuduct. L. I. diss. XI. p. 61. IONSIVS L. II. c. 1. p. 114.

e) Ipse VOSSIVS de hist. Graec. L. III. p. 324. IONSIVS L. I. c. 13. p. 71. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 388. De Sidonio vide LAERT. L. VII. §. 29. CIC. de fato c. 3. de Orat. L. III. c. 50. vbi versiculos ex tempore fudisse dicitur.

f) De officiis L. III. c. 12.

res SENECAE[g] audit. Cum Carneade non quidem voce, scriptis tamen, vehementer contendit, vnde καλαμοβόας dictus est[h]. Varia scripsit veteribus memorata, de quibus consulendus IO. ALB FABRICIVS[i]. Non confundi vero debet, vt a STANLEIO[k] factum, cum Antipatro Tyrio[l].

Panaetius. §. XI. PANAETIVS Rhodius, a seniore eiusdem nominis distinguendus[m], hunc in ordine successionis Stoicae excepit. Is maiores bellicis rebus claros habuit[n], ipse vero philosophorum castra secutus est, magnam nactus nominis gloriam[o]; hominem enim ingenuum fuisse et grauem CICERO[p] testatur, quae causa Scipionem et Laelium permouit, vt eum amicitia et familiaritate sua dignarentur. Humane enim magis et naturae animi conuenientius philosophatum fuisse, GELLIVS[q] testatur, qui ἀπάθειαν eum improbasse refert. Sic et alios philosophos Aristotelem, Xenocratem, Theophrastum, Dicaearchum semper in ore habuit[r], Platonisque magnus admirator fuit, quem omnibus locis diuinum, sapientissimum, sanctissimum, Homerumque philosophorum appellabat[s], sententiam tamen eius de immortalitate non probabat. Astrologorum praedictiones contra reliquorum Stoicorum mentem reiecisse CICERO[t] testatur, qui tres eius *de officiis* libros vehementer commendat. Apud Romanos certe, apud quos inter primos philosophiam Romae docuit, vt suo loco tradetur, summa in existimatione fuit, et principibus viris charissimus[u]. Diu vixisse ex CICERONE colligi potest, Athenis vero obiit[v]. Discipulos habuit magnos viros Mnesarchum, Posidonium, Laelium, Scipionem, Fannium, Hecatonem, Apollonium Nyseum, Polybiumque[x]. Non de philosophia tantum, sed et de eius historia meruit, scripto *de sectis* libro, quem laudat LAERTIVS[y], qui tamen cum reliquis periit. Illos, qui conuiuandi cum eo causa conuenere, Panaetiastas vocatos esse, ATHENAEVS tradit[z].

Posidonius. §. XII. Tandem et POSIDONIVS Syrus Apameae natus[a], Rhodique diu diuersatus, vnde Rhodius quoque dicitur, inter Stoicos primi nominis nominandus est. Non magistratum tantum Rhodi gessit, sed etiam Stoicam philosophiam in schola publica docuit , Athenis enim in Porticu doce-

g) Epist. 92. ARRIAN. L. III. di.f. XXI.
h) PLVTARCH. de garrulit. T. II. p. m. 319.
i) l. c. p. 388. k) l. c. p. 655.
l) Meminit eius CICERO de Off. L. II. c. 24. et vixit Carneadis temporibus. Alius esse videtur Antipater Tyrius, Catonis Vticensis familiaris. vid. FABR. l. c. p. 388. quem tamen miscet OLEAR. ad l. c. STANLEII.
m) SVIDAS T. III. v. Panaetius sen. p. 18. FABRIC. l. c. p. 406. MEVRS. Rhod. L. II. c. 10. p. 101.
n) STRABO L. IV. p. 655.
o) Vid. CIC. Ac. Qq. L. IV. c. 33. De fin. L. I. c. 2. de offic. L. II c. 14.
p) L. IV. c. 9.
q) L. XII. c. 5. conf. CIC. de fin. L. IV. c. vlt.
r) CICERO de finib. L. IV. c. vlt.
s) IDEM Tusc. Qq. L. I. c. 32.
t) De diuinat. L. I. c. 3. 7. L. II. c. 42.
u) CICERO de fin. L. IV. c. 9. conf. LIPSIVS l. c. p. 63.
v) SVIDAS l. c. triginta vixisse annis postquam libros de officiis scripserat, refert CICERO de offic. L. III. c. 2. Aut itaque scripsit valde iuuenis, aut obiit senex. Hoc LIPSIO placet l. c. illud IONSIO de Scr. Hist. phil. L. II. c. 13. p. 178. qui natiuitatis annum ponit Ol. CLII. mortis Ol. CLXX. quem videsis.
x) CICERO de d. u. de officiis, in Bruto et alibi passim.
y) L. II. §. 87.
z) L. V. p. 186. vbi etiam Diogenistas, Antipatristas, etc. memorat, qui eiusmodi συνόδους conuiuandi causa habuerunt.
a) STRABO L. VII. p. 316. L. XIV. p. 655.
b) Conf. veterum testimonia apud MEVRS. de Rhodo L. II. c. 5.

docebat Mnesarchus [c]. Tanta vero eius fuit celebritas, vt ad eum audiendum ex Syria decedens Pompeius; cum Rhodi appulisset, et limina eius accessisset, percuti fores a lictore de more vetaret, et fasces submitteret. Cumque audiuisset, grauiter eum esse aegrum, quod vehementer eius artus laborarent, voluit tamen nobilissimum philosophum visere, quem vt vidisset et salutauisset, honorificisque verbis prosecutus esset, molesteque se ferre dixisset, quod eum non posset audire, tum ille: tu vero, inquit, potes: nec committam vt dolor corporis efficiat, vt frustra tantus vir ad me venerit: itaque grauiter et copiose de hoc ipso, nihil esse bonum, nisi quod honestum esset, disputauit, dolore suppresso et neglecto [d]. Eum se ipsum quoque audiuisse ait CICERO [e], Romam vero a M. Marcello A. V. C. DCCII. adductum SVIDAS [f] testatur. Laudatur ob modestiam et veritatis studium [g], librosque erudite scriptos, inter quos cum vnus etiam *de mundo* fuerit [h], inducti sunt quidam, vt libellum de mundo, qui Aristoteli tribui solet, Posidonii foetum esse dicerent [i]. Totus enim libellus iste hypothesibus scatet Stoicis. Sphaeram, teste CICERONE [k] artificiosam construxit, cuius singulae conuersiones efficiebant in sole et in luna et in quinque stellis errantibus, quod efficitur in coelo singulis diebus et noctibus. Memorantur et alii veteribus Posidonii a nostro discernendi [l].

§. XIII. Et hi quidem, celeberrimae inter Graecos sectae Stoicae, potiores fuere doctores magna nominis laude incluti, reliqui, vel minorum gentium fuerunt, aliis memorati [m], vel post C.N. vixerunt in secunda huius historiae parte enarrandi. Nominari tamen debet IASON [n], Posidonii nepos, qui ei in schola apud Rhodenses successit, cuius scripta laudat IONSIVS [o]. Addi possent mulieres Stoicae [p], nisi vitae potius constantia, quam philosophiae laude emicuissent. Et hic quidem Socraticae successionis ramus vltimus est. *Iason.*

c) CICERO Acad. Qq. L. IV. IONSIVS de Scr. Hist. phil. L. II. c. 13. p. 180.

d) Rem narrat CICERO Tusc. Qq. L. II. c. 25. conf. PLIN. L. VI. ep. 30. LIPSIVS manud. L. I. Diss. XI. p. 64. MENAG. ad LAERT. L. VII. §. 39.

e) De N. D. L. I. c. 3. Phaniam quoque discipulum habuit LAERT. L. VII. §. 38.

f) SVIDAS in Posidonius T. III. p. 159.

g) GALENVS apud LIPS. l. c. p. 65.

h) LAERT. L. VII. §. 142.

i) ALDOBRAND. ad LAERT. L. VII. §. 138. 152. Add. GASSENDVS T. I. opp. p. 145.

k) De N. D. L. II. c. 34.

l) Inter hos est Posidonius Alexandrinus, Zenonis Cittiei discipulus, vid. LAERT. L. VII. §. 38. Alios enumerat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 410.

m) Catalogum habes apud FABRIC. l. c.

n) Menecratis Nisaei filius, Posidonii e filia nepos. SVIDAS in Iason T. II. p. 91.

o) L. III. c. 8. p. 218. De S. H. P.

p) MENAG. Hist. mul. philos. p. 74.

* *

CAPVT DECIMVM.

DE SECTA ITALICA, SIVE PYTHAGORICA.

SECTIO I.

DE VITA ET PHILOSOPHIA PYTHAGORAE.

§. I.

Connexio successionis philosophiae Graecanicae.

Maiorem hactenus partem sectarum Graecanicarum perlustrauimus, earumque condidimus historiam, quotquot nempe a Thalete ortae philosophiam inter Graecos propagarunt. Restat alter successionis philosophiae Graecae, quam initio diximus, ramus, sectarumque a Pythagorae ortarum historia, eadem methodo pertractanda. Quemadmodum enim ex Ionica secta tota Socraticorum cohors prodiit, ita ex Italica secta Eleatica, Heraclitea, Epicurea et Pyrrhonia enatae sunt. Et sunt quidem, vt supra capite primo dictum, qui tres sectarum philosophicarum fontes agnoscunt, Eleaticam pro tertia sectarum matre constituentes, verum id sine causa satis graui fieri ibidem demonstrauimus. Sectam itaque Italicam hoc capite perlustrabimus, quae, vt mos erat antiquitus, a loco, vbi condita floruit, parte Italiae inferiore, nomen accepit, serius ab auctore Pythagorica nominata [a]. Quae pars Italiae cum praeter vicinas insulas, Graecis coloniis scateret, Graecia inde magna vocata est, hincque sectae in his oris natae recte Graecis accensentur. Priusquam vero celeberrimi Italicae scholae parentis historiam exponimus. dicendum nobis paucis est, de praeceptore eius Pherecyde, hominum inter Graecos philosophantium fere primo, qui tamen sectam nullam condidit, adeoque ad sectam nullam referri commode potest. Is enim Pythagoram ad philosophiae disciplinam perduxit, dignusque adeo est, qui in vestibulo historiae Pythagoricae paulo attentius consideretur.

Pherecydes praeceptor Pythagorae.

§. II. PHERECYDES, Babys vel Badys filius [b] gente Syrus vel Syrius, non ex Syriae regione, vt, praeter veteres quosdam, visum est GROTIO [c], sed ex Syro insula, quae vna est ex Cycladibus [d], Delo vicina, circa Olymp. XLV [e]. ortus est. Disciplina philosophica vbi efformatus sit,

a) Antiquius nomen sectae Italicae, quam Pythagoreae, vnde frequenter apud veteres occurrit, vid. LAERT. L. I. f. 13 ARISTOT. de coelo c 1. CICERO in Cat. et ex recentioribus Io. SCHEFFER de nat. et constit. philos. Ital. c. 2. p. 10. L. VIVES ad AVG. de C. D. L. IIX. c. 2. BVDDEVS Anal. hist. phil. p. 41. Extat tamen nomen Pythagoreorum iam apud ARISTOTELEM Meteorolog. L. I. Metaph. c. 6.

b) Prius STRABO L. X. habet, et SVIDAS in Pherecyd. T. III. p. 592. posterius LAERTIVS L. I. f. 116. exigua pronunciationis diuersitate.

c) Ad Matth. VII, 6.

d) SVIDAS l. c. hinc CICERO Syrum dicit passim. PLINIVS L. VII. c. 56. Syrium.

e) SVIDAS l. c. conf. DODWELL de aet. Pyth. p. 4 seqq. qui Bentleium ad Olymp. XXXV. Pherecydem referentem notat, quod historicum cum philosopho confuderit.

fit, veteres diffentiunt. LAERTIVS Pittaci difcipulum fuiffe ait [f], exigua verifimilitudine, cum nec ifti viri fapientes praeceptores iuuenum fe praeftiterint, vno Thalete excepto, nec ratio philofophiae Pittaci cum Pherecydis conueniat; ex quo fequitur, fruftra quoque eos [ff] effe, qui Pittacum patre Thrace natum Thracicis inftitutis imbutum fuiffe, nulla prorfus verifimilitudine afferunt [g]. SVIDAS, communi tantum rumore ductus, refert [h], praeceptorem eum non habuiffe, fed propria fe exercuiffe induftria, comparatis fibi arcanis Phoenicum libris. Quae quoque HESYCHIO placuerunt [i], et recentiori aetate viro magno, nuperque ingenti eruditi orbis et elegantiorum literarum iactura denato, nobisque, dum viueret, amiciffimo ISAACO DE BEAVSOBRE [k], qui cum, more fuo, hanc opinionem elegantiffima eruditione ornauerit, omnino audiendus et expendendus eft. Is vero non SVIDAE tantum et EVSEBII [l] auctoritate, a Phoenicibus fua transfumfiffe Pherecydem tuetur [m], fed et probat dogmatum Pherecydis theologicorum confenfu cum Phoenicibus, quae Manichaeis vicina fuiffe putat, ftatuiffeque non tantum principia effe duo, Deum et materiam, fed effe etiam Ophionidem Deum, a Pherecyde introductum, non alium, nifi ferpentem feductorem, indeque eum, FICINO [n] auctore, bellum quoque angelorum rebellium contra Deos didiciffe, quod dogma ad Platonem poftea peruenerit: effe itaque probabile, Pherecydem arcanos Chami libros apud Phoenices fancte cuftoditos nactum, fuam inde theologiam efformauiffe. Licet vero haec magna eruditione ornet vir praeftantiffimus, fatemur tamen, infirmas admodum videri nobis rationes, quas affert. Suidae enim et Eufebii auctoritatem eo minus momentum habere, notum eft, quo magis vterque fine critico examine rapuit et congeffit, quae fcopo fuo inferuire putauit, quaeque theologiae barbaricae, quam femina Chriftianae continuiffe Patres ecclefiae credebant, honorifica effe exiftimauit. Nec confenfus theologiae Phoeniciae cum Pherecydis placidis vrgeri poteft. Patebit enim ex infra dicendis, eadem fere tradidiffe Pherecydem, quae theologi barbari et Graeci vetufti plerique imprimis theogoniarum fcriptores afferuerunt, nec ea effe Phoenicia magis, quam Aegyptiaca, vel Orphica et huiusmodi alia. Quae vero a ferpentum Deo rationes deducuntur, belloque inter Deos afferto, adeo obfcura funt [o], et more Pherecydis ad imitationem veterum theologorum, fymbolice tantum dicta, vt impoffibile fit, certam vel verifimilem tantum eorum dare explicationem, cum fuo loco iam demonftratum fit, veteres theogoniarum fcriptores, quos fecutus eft Pherecydes, partes mundi naturales in Deos conuerfas, hominesque magnos inter

f) l. c.

ff) Hermippus apud IOSEPH. contra Apion. L. I. quem fequitur VOSSIVS de fectis c. VI. §. 2. p. 29.

g) Notauerunt idem SCHEFFERVS l. c. p. 15. et IOH. FR. BVDDEVS de peregr. Pythag. §. VII. Anal. hift. phil p. 9.

h) l. c

i) EVSTATHIO quoque in L. XV. Odyff.

k) Hift. des Manichéens P. II. L. I. ch. 7. §. 4 feqq. p. 325 feqq.

l) Praep. L. I. c 16. p. 41.

m) Apud MAX. TYR. Diff. XIX. p. 711. ed. Heinf. EVSEB. l. c.

n) In argum Apolog. Socrat.

o) Comparat idem Pherecydem CLEMENS ALEXANDR. L. V. p. 571. Heraclito obfcuro dicto.

ter Deos relatos inter se miscuisse, sicque theologiam et philosophiam naturalem, quam ex traditione acceperant, cum historia veteri foede confudisse, et inextricabiles ita nodos in explicandis theogoniis nobis struxisse. Adeo quoque, si de hac re supra suo loco dicta, consulamus, theogonisticum systema [p] a Manichaeo diuersum est, vt probabile non sit, Pherecydem vel theogonistarum alium de lapsu et rebellione daemonum quicquam tenuisse, vel tetigisse. Nec Eusebii vel Fi·ini interpretationes audiendae sunt, quos indignos in hac re iudices esse, syncretisticum eorum studium cuncta veterum cum sacris conciliandi euincit. Nec meliora sunt, quae de Chami libro, ex quo sua accepisse Pherecydes viro doctissimo dicitur, auctore Isidoro, Basilidis filio [q], qui sub Traiano et Hadriano vixit, allata sunt. Hos enim homines haereticos veterum plurimis eiusmodi libros magno suppósuisse numero, PLOTINVS iam conquestus est, et innumerabilis eiusmodi librorum seges, quae primis post natum Seruatorem seculis effloruit, testatum fecit. Alii itaque et suspecti minus testes producendi sunt, si credi debeat, ex Chami libris sua clam hausisse Pherecydem: praesertim cum ea, quae Pherecydi adscribit MAXIMVS TYRIVS [r] nec propria sint Phoenicibus, sed communia omnibus theologis vetustis, materiae a mente commotae accessisse litem et amicitiam; nec accurata satis, cum amor non ad summa principia ex eorum mente pertineat, sed ad secundaria et subordinata. Sed de his in sequentibus plura; haec enim in praesentia sufficiunt, vt ostendant, Suidae et Hesychii hac in re traditionem de surrepta Phoenicibus theologia Pherecydis verisimilitudine carere. Nobis ceteris expensis omnibus probabilitate non destituta videtur IOSEPHI [s] sententia, Pherecydem philosophiam suam in Aegypto didicisse. Hoc non tantum suadet commune omnis fere Europae tum temporis praeiudicium, Aegyptum sedem esse omnis eruditionis, quod plerosque magnos viros coëgit in Aegyptum descendere, et eius regionis theologiam et philosophiam addiscere; sed et ratio docendi symbolica, qua Pherecydes vsus est, cuius exemplum postea adducemus, quae tota Aegyptiaca est. Immo ipsa doctrinae Pherecydeae facies Aegyptiacae haud dissimilis id satis demonstrat, vt ex eius delineatione, si cum Aegyptiacis *libro primo* descriptis conferatur, luculenter patescet: Et vel solum de immortalitate dogma, quod magno veterum consensu Pherecydi tanquam primo inter Graecos assertori adscribitur, Aegyptiacas origines satis prodit. Non audiendus itaque est SVIDAS [ss], sui, vt solet immemor, qui paulo post *ζηλοτυπῆσαι τὴν Θάλητος δόξαν, opinionem Thaletis sectatum fuisse*, ait, qua in coniectura epistola Pherecydis ad Thaletem, quam exhibet LAERTIVS [t], deceptus esse videtur, quam fictam et ὑποβολιμαῖον esse, omnes fere lineae produnt, et acute demonstrauit

p) Consuli hic debent ea, quae de theogonistico systemate supra suo loco dicta sunt. Historiam veterem qui in iis inuenit, facile, quam infirme a V. C. adducta sint, videt.

q) Apud CLEM. ALEX. L. VI. Strom. p. 642.

r) l. c.

s) l. c.

ss) l. c.

t) l. c. s. 122.

uit magnus SALMASIVS [u]. Aliter TZETZES [v], qui Thaletis praeceptorem facit, non feliciori coniectura. Reliquae vitae Pherecydis circumstantiae apud veteres paucae atque mancae sunt; plerique stupenda et praeter naturalia de eo memorant: nauem plenis velis vtentem mergendam, praedixisse, et mox euenisse illo inspectante: hausta ex puteo aqua praedixisse terrae motum post triduum et ita euenisse, Messanam capiendam ab hostibus praedixisse; Ephesiis victoriam morte sua parauisse, quae omnia latius exponit LAERTIVS [w]. Exiguam tamen ea omnia fidem inueniunt, si ea repetantur, quae *libro secundo* de Epimenide, Orpheo, Lino Musaeo, Melampode, Abari, aliisque obseruauimus, fuisse magnis viris inter veteres pleraque ea afficta, vt tradita ab ipsis religionis decreta auctoritatem inde acciperent, occasione a peritia eorum physica desumta. Attendenda quoque est Porphyrii apud EVSEBIVM [x] obseruatio, Theopompum, qui ista narrat, ea suffuratum esse Androni, Pythagorae tribuenti. Quod licet verisimile omnino videatur, prodit tamen, cuncta ad decipiendum popellum excogitata fuisse vt in sequentibus de Pythagora quoque demonstrabimus. Primus de natura rerum inter Graecos scripsisse dicitur LAERTIO [y], quod cum Thaleti ipse LAERTIVS et alii veterum [z] tribuant, multum inde laborem suscipit MENAGIVS [a], vt vtrumque Laërtii locum inter se conciliet. Quae tamen vel cum magno BOCHARTO ita facile conciliantur: Pherecydem primum fuisse, qui de rerum natura aliquid in literas retulerit: Thaletem enim nihil scripto reliquisse supra obseruatum est, vel, quod nobis magis placet, Pherecydem, teste STRABONE [b] et APVLEIO [c] post Cadmum Milesium primum fuisse, qui versuum nexu repudiato, conscribere ausus sit, passis versibus, soluto loquutu, libera oratione fabularem theologiam. Certe librum *de natura et Diis*, quem laudat LAERTIVS ita scriptum fuisse, ex initio libri ab eo adducto patet [d]. Fuisse etiam ab eo in Syro insula heliotropium, siue parapegma, quo solstitia et aequinoctia et siderum orientium et occidentium significationes per aliquot annorum ambitum significabantur, asserit LAERTIVS [e]. Suspicatus tamen est, non sine ingenio eruditissimus BOCHARTVS [f], eius in Syro insula sciatherii haut obscuram mentionem fieri apud HOMERVM [ff], cuius rationes apud ipsum quaerendae sunt, sane sciatheriorum vsum longe antiquiorem Pherecydis aetate esse, ex Hezechiae Iudaeae regis historia notum est. De morte eius

u) Ad SOLIN. p. 842 seqq.

v) Chil. II. hist. 55. apud MENAG. ad LAERT. f. 119. vbi Pherecydes etiam perperam Assyrius dictus vt et apud AVGVSTIN. ad Volusian. ep. 3.

w) l. c. et quos ex veteribus ad h. l. laudat MENAG.

x) De praepar. Eu. L. X. c. 2. p. 464.

y) l. c. conf SCIPIO AQVILIANVS de plac. phil. ante Arist. c. XVIII. p 77. qui tamen valde ieiunus est.

z) LAERT. l. c. LACTANT. L. III. c. 14.

a) Ad LAERT. L. I. f. 116.

b) Lib. I.

c) In floridis conf. PLIN. L. VII. c. 56. SALMAS. Exerc. Plin. p 591.

d) Conf. FABRIC. Bibl. Graec Vol I. p. 779. SVID. Theogoniam s. Theologiam, de generationibus Deorum nominat, ea vero idem de natura rerum opus mythologice conscriptum fuisse videtur.

e) f. 119.

f) Geogr. S. L. I. c. 14. p. m. 445.

ff) Odyss. o. v. 402.

eius variant veteres[g]: Quidam, vt praedixerat, mortuum inuentum, ab Ephesiis in agro Magnesio, post partam victoriam; sepultum aiunt magnifice. Quidam profectum Delphos e monte Corycio se ipsum deiecisse memorant: plerique[h] morbo pediculari consumtum tradunt, quod ideo iusta Deorum indignatione ei euenisse ait AELIANVS[i], quod discipulis iactauerit, se, etiamsi nullam Diis rem sacram faceret, nihil iniucundius vel tristius vitam agere, quam qui hecatombas sacrificarent. Quae ab inuidia sacerdotum, philosophos superstitionis oppugnatores premente excogitata fuisse, nemo temere dubitabit. Pythagoram discipulum hunc praeceptorem suum sepeliuisse ait Aristoxenus, de quo infra[k] pluribus. Aetatem ei LXXXV. annorum quidam tribuunt, Olymp. LIX. floruisse LAERTIVS ait: Fuere alii quoque Pherecydes et imprimis Atheniensis, Genealogus dictus, ob enarratas theogonias, qui confundi cum nostro non debet[l].

Doctrina Pherecydis. §. III. Philosophia, vel theologia potius Pherecydis qualis fuerit, difficile est statuere. Tum quod aenigmatice, vt tum temporis solebant, et sub allegoriarum velo dogmata proposuit, tum quod pleraque interciderunt, et paucissima tantum fragmenta nobis relicta sunt. Nos ea sparsim disiecta colligemus et coniecturis nostris, vbi alia desunt, tantisper illustrabimus, donec alii clariorem lucem afferent. Praesupponimus vero, quod in antecedenti §. iam tetigimus, verisimile esse, Pherecydem eandem theologiam, quam ex Aegypto in Graeciam transtulere theologi antiquissimi, tenuisse, eam vero non versuum quidem nexu et ligata oratione, sed dictionis tamen genere poëtico et mythico expressisse. His suppositis non plane desperandum esse putamus de vero sensu initii libri eius de rerum initio[u]: *Ζεὺς μὲν καὶ χρόνος εἷς ἀεὶ, καὶ χθὼν ἦν. Χθονίῃ δὲ ὄνομα ἐγένετο γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας διδοῖ. Iupiter quidem idem semper ac tempus, et tellus erat. Telluris autem nomen terra fuit, postquam Iupiter ei praemium dedit.* Pro χρόνος apud HERMIAM[m] est Κρόνος, Saturnus, quo modo, etiam apud Laërtium legendum esse coniecit ISAACVS CASAVBONVS[n] ille tamen mox addit: Ζῆνα siue Iouem, esse aetherem; χθονίην terram, χρόνον tempus. Et hoc quidem recte, ita enim theogoniae omnes, quae Ioui et chao tempus adiunxere. Paria fere habet CLEMENS ALEXANDRINVS[o], apud quem Iupiter Ζὰς dicitur. Χθονίην vero terram explicant, non LAERTIVS modo, sed et SEXTVS EMPIRICVS[p], HERMIAS[q], et MAXIMVS TYRIVS[r], aquam vero illum cum Thalete ista voce intellexisse ACHILLES TATIVS[s] vult, reprehensus ideo a IO. ALBERTO FABRICIO[ſ].

Neque

g) Apud LAERT. l. c.
h) Loca eorum adduxit MENAG. ad h. l.
i) Lib. IV. c. 28.
k) Vid. interim quos laudat MENAG. ad LAERT. L. I. §. 118.
l) Vid. SVID. in Pherec. Athen. l. c. VOSSIVS de hist. Graec L. IV. c. 4. MENAG. ad LAERT. L. I. §. 119. SALMAS. Exerc. Plin. p. 599. DODWELL. de aet. Pyth. §. 4. p. 102.
k) LAERT. L. I. §. 119.
m) In irris. gentil. c. 12.
n) l. c.
o) Strom. L. VI.
p) Pyrrh. hyp. L. III. c. 4. §. 30. adu. Math. L. IX. §. 359.
q) loc. cit.
r) Diss. XIX. p. 171.
s) Isagog. in ARAT. c. 3.
ſ) Ad l. c. SEXT. EMP.

Neque tamen vtraque pars aliter intelligi poteſt, quam de ſtatu chaotico, χθὼν enim Pherecydis aliud nihil eſt, quam Mot Phoenicum, vel chaos theologorum, vel aqua etiam Thaletis; terrae enim nomen chaos poſt ſuſceptum mundi ornatum tantum accepit [ſſ]. Scilicet plerique veterum chaos tanquam maſſam turbidam coenoſo limo infectam conſiderabant, quia globi terraquei prima elementa in eo latuiſſe credebant: qua de re ſupra actum. Addit his MAXIMVS TYRIVS [t], adpoſuiſſe Dei et chaus, principiis amorem: quod facile concedi poteſt, non vero intelligi debet, de principio aliquo abſoluto, ſed ſubordinato, nempe motu illo ſemel in tempore impreſſo chao a Ioue, vt homogenea coirent, diſcederent a ſe heterogenea, quae itaque ad materiam ſemel a Deo commotam et quaſi impraegnatam referenda ſunt. Difficilius explicatu eſt, quid χρόνος, vel tempus quae eadem eſſe notauimus ſignificent? Cel. MOSHEMIO [u] videtur Pherecydes ſidera, quorum annuis curſibus conficiuntur et menſurantur ſecula, aeterna feciſſe, et cum terra Deo adiunxiſſe: his vero obſtat, quod chaos formam poſt tempus demum, quod ab aeterno apud Iouem fuit, a Ioue acceperit, ad eam autem ſidera quoque pertineant: monetque ipſe vir magnus, ſtatuiſſe quosdam tempus, antequam tempus illud eſſet, quod mundi conuerſione afficitur. Nobis, ſubobſcuram quidem Pherecydis phyſiologiam fuiſſe, non negatur, ad veterum vero Graecorum theologorum mentem explicandam eam eſſe, non abs re ſtatuitur. Eo enim, vti hiſtoria Pherecydis nititur, ita rem ſatis luculenter id explicat. Nam I. ex dicto Laërtii loco verbisque Pherecydis apertum eſt, Iouem, tempus, et maſſam terraqueam ſiue limoſam, i. e. chaos vnum fuiſſe. Mutat quidem poſt SALMASIVM [v], cel. BEAVSOBRIVS [w] verba Pherecydis ἐς ἀεὶ, in εἰς ἀεὶ, quia priora abſurdum ipſi ſenſum fundere videbantur; ſed praeter rem; nihil enim aliud dixit Pherecydes, quam quod Graecorum theologorum alii quoque profeſſi ſunt: Iouem, tempus et chaos vnum conſtituiſſe [x]. II. Inde vero ſequitur, incluſum Iouem in chao ab immenſo tempore latuiſſe. III. Tempus vero ſemper ſimul adfuiſſe: tempus autem cum absque motu antecedentis et conſequentis concipi nequeat, recte inde concluditur, Pherecydem Deum non otioſum et immobilem, ſed aeterna emanatione materiae et expulſione ex ſinu ſuo actiuum feciſſe. IV. Vbi vero, neſcio an fati neceſſitate vel latentis Dei arbitrio materia formari coepit, impreſſum eſſe amorem et litem, id eſt leges motus mechanicas, quae homogenea componerent, heterogenea ſepararent: Eum porro V. amorem praemium Iouis fuiſſe, id eſt eius tanquam principii actiui beneficio exortum, adeoque non ad primaria vniuerſi principia referendum eſſe. Forte huc quoque pertinent, quae Pherecydi

 tri-

ſſ) LAERT. l. c.
t) l. c.
u) Ad CVDWORTH. p. 447.
v) In Solin. p. 841.
w) l. c. p. 328. not. 3.

x) Repetendum hic ex TATIANO l. c. Iouem ex mente Pherecydis eſſe aetherem ſubtiliſſimum. Ex eo enim ſequitur, Pherecydem chaos Ioue grauidum eundem fere in modum conſtituiſſe, vt Stoici fecere.

tribuit PROCLVS [y]: Iouem in amorem conuerſum eſſe, cum vellet mundum condere, niſi haec Pherecydis potius genealogi fuerint, quod placet cel. MOSHEMIO [z]. VI. Hunc amorem per varias rationum ſeminalium in materia latentium virtutes a Ioue impreſſas varium mundo ornatum et figuram et partes dediſſe, quem mundi ornatum, cum pallio variegato comparauiſſe Pherecydem, tradit CLEMENS ALEXANDRINVS [a]. VII. Ex his varios Deos ortos eſſe, ſiue homines illi terrigenae, vel e coelo delapſi fuerint, ſiue partes mundi; nam deficientibus monumentis Pherecydis nihil de eo ſtatui poteſt: hoc vero ſimillimum vero eſt, et Ogenos CLEMENTI ALEXANDRINO [b] memoratos et Ophionides [c], et bella Deorum [d] in hunc cenſum referri debere, cum tota Deorum natione Pherecydi memorata. VIII. Ex quibus omnibus ſequitur, quod Pherecydi ARISTOTELES [e] tribuere videtur τὸ γεννῆσαν ἄριστον εἶναι, *cauſam eam, quae omnia genuit, optimam eſſe*. IX. Ex his intelligi quoque atque explicari poteſt, obſcurum emblema Pherecydis a CLEMENTE ALEXANDRINO [f] conſeruatum, quo quercum alatam et pallium, quod in ea eſt, variegatum depinxit, licet eiusmodi ſymbola mille interpretationes recipiant, prout quis Pherecydi mentem tribuit, vnde CHR. SANDIVS [ff] animae imaginem, FABRICIVS [g] naturae vniuerſae, BEAVSOBRIVS [h] diuinitatis ſymbolum in hoc Pherecydis aenigmate inueniſſe ſibi viſi ſunt. Nos ſaluo magnorum virorum honore et iudicio neutrum Pherecydis mentem exprimere putamus, ſed ad ipſum, quod explicatum dedimus, Pherecydis ſyſtema reſpiciendum eſſe ſtatuimus, quod eleganti emblemate ita depinxiſſe nobis videtur. Quercus enim, vt omnium arborum duriſſima et aeternitati proxima, ita aeternae materiae, Deo aeterno grauidae, ſiue chaus cum Ioue iuncti imago eſt; cum vero materia aeterna emanatione iactata fuerit, vnde tempus vtrique principio addidit Pherecydes, illa motus in chao viciſſitudo alarum ſymbolo expreſſa eſt. Cum denique chaos in varium et ornatiſſimum mundum formaretur, pallium varium, ſymbolum eleganter ei appictum eſt. Ne vero ſolis coniecturis noſtram firmemus explicationem, notabilem locum CLEMENTIS ALEXANDRINI [i] dictis iungimus, vbi literatiſſimus eccleſiae doctor obſeruat, Pherecydem ea, quae HOMERVS ita dixit:

Tellurem, mareque et coelum fabricatus in illo eſt
Oceani magnam et vim fluminis indidit illi,

ita ſua feciſſe: Ζὰς ποιεῖ φάρος μέγα τε καὶ καλὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν

y) Comm. in Tim. Plat. L. III. p. 156. conf. CVDWORTH. Syſt. int. c. IV. §. 33. p. 615.

z) Ad h. l. conueniunt vero etiam ſyſtemati Syril philoſophi: et vterque in eodem argumento, ſed diuerſa ſcribendi ratione verſatus eſt.

a) Strom. L. V. p. 569.

b) l. c.

c) MAXIM. TYR. l. c. EVSEB. l. c.

d) MAX. TYR. l. c.

e) Metaph. L. XII. c. 4. conf. MOSHEM. ad CVDWORTH. p. 207.

f) Strom. L. VI. p. 642.

ff) De orig. animae p. 90 ſeq.

g) Cod. Pſeudepigr. V. T. T. I. p. 293.

h) Hiſt. Manich. P. II. L. I. c. 7. p. 330 ſeq.

i) Strom. L. VI. p. 621.

γῆν καὶ Ὠγῆνον, καὶ τὰ Ὠγήνȣ δώματα. *Iupiter facit magnum pulcherrimumque pallium, et varie in eo defcribit terram et Ogenum, et domos Ogeni.* Quo teſtimonio luculenter euincitur pallium iſtud varium, globi terraquei et coelorum, a Ioue ex chao formatorum ſyſtema eſſe. Sed coniecturarum ſatis eſt. Alterum, quod magno veterum conſenſu [k] dogma Pherecydi tribuitur, eſt immortalitas animae, quam inter Graecos introduxit. Didiciſſe illud in Aegypto dubium non eſt, qua ratione vero illam immortalitatem aſſeruerit, veteres non explicant. SVIDAS [l] ad popularem tantum rumorem prouocat, primum fuiſſe, qui animarum ex vno corpore in aliud migrationem docuerit. Neque tamen hoc a veroſimili prorſus abludit. Nam ſi vera ſunt, quae AVGVSTINVS [u] tradit, dogmate hoc Pherecydem incitaſſe Pythagoram ad philoſophiae ſtudium amplectendum, probabile eſt, eundem in modum Pherecydem illud amplexum fuiſſe, vt Pythagoram; et, ſi in Aegypto illud didicit, μετεμψύχωσιν ſimul inde attulit. Reliqua de Pherecydis philoſophia omnia intercidere, vel quod ſectam non condidit, quae ipſius placita propagauit; vel quod liber eius adeo obſcurus fuit, vt intelligi non potuerit, indeque neglectus et tandem deperditus eſt, vel quod Pythagoras, vt ſolus ſaperet, eum ſuppreſſit, quod ab eius ingenio alienum credi non debet. Quaecunque vero ex his cauſa fuit, nobis certe nihil amplius ſupereſt, quod de Pherecydea philoſophia adiiciamus.

§. IV. Hic Pherecydes Pythagoram primus, vti fertur, ad philoſophiam adduxit, cuius viri cum ſuper reliquos Graeciae totius philoſophos omnes fama eminuerit, hiſtoria eius curate excutienda atque tradenda eſt. In eo vero non exiguus facilisque labor vertitur, ita enim cum Pythagorae eiusque philoſophiae hiſtoria comparatum eſt, vt nulla hiſtoriae philoſophicae pars ſit, quae pluribus laboret difficultatibus, adeo omnia incertitudine, mendaciis, contradictionibus, fabulisque ſcatent, et teſtimoniis eiusmodi nituntur, quae exiguam merentur fidem et examinata ad lapidem lydium fidei hiſtoricae, fiunt ſuſpectiſſima. Alias difficultatis fere inſuperabilis in Pythagoreae philoſophiae hiſtoria cauſas in ſequentibus delineabimus. Et fuit quidem in eo quam maxime diligens veterum curioſitas, vt venerabilis a multis ſeculis philoſophi vitam resque geſtas colligeret, earumque ex iſtis traderet hiſtoriam. Quos non minori diligentia ſecuti ſunt recentiores multi, qui iis, quas nobis tempus non inuidit, veterum memoriis vſi, Pythagorae hiſtoriam enarrarunt. Et ex veteribus quidem ipſa Theano mulier Pythagorica, de qua in ſequentibus agetur, de Pythagora ſcripſiſſe SVIDAE [m] dicitur. Praecipue vero ad Ariſtoxeni vitam Pythagorae paſſim veteres [n] prouocant, cuius tamen non minus, quam Her- *Scriptores hiſtoriae Pythagoricae.*

k) Vide citatos MENAGIO ad LAERT. L. I. ſ. 117.

l) l. c.

u) Ep. ad Voluſ III. T. II. opp. p. 308. quod tamen, quia a ſolo Auguſtino traditur ſuſpectum eſt MOSHEMIO ad CVDWORTH, p. 27.

m) In Theano T. II. p. 169. conf. IONSIVS de Scr. Hiſt. phil. L. I. c. III. p. 22.

n) Loca ad eum citanit MEVRSIVS, IONSIVS l. c. c. XIV. p. 73. FABR Bibl. Graec Vol. II. p. 257. VOSSIVS de hiſt. Graec. L. I. c. 9. Fuit ea pars libri eiʃ

Hermippi, Lyconis Iasei, Moderati aliorumque a C. RITTERSHVSIO nominatorum enarrationes vitae Pythagorae temporis iniuria perierunt. Ex his veterum commentariis sua consarcinarunt LAERTIVS, PORPHYRIVS et IAMBLICHVS, quorum diligentiae quicquid fere singulare de Pythagora nouimus, acceptum debemus. LAERTIVS scilicet *octauum historiae philosophicae librum* Pythagorica historia impleuit: PORPHYRII vero *vitam Pythagorae* primum CONR. RITTERSHVSIVS [p], deinde LVCAS HOLSTENIVS [q], et post hos hoc seculo LVDOLPHVS KVSTERVS, eruditis illorum suisque annotationibus illustratam [r] edidit. IAMBLICHI *de vita Pythagorae* commentarios, primus vulgauit IOANNES ARCERIVS [s], qui tamen nec codicibus satis castigatis vsus est, nec versionem iustam et apte satis textui Graeco respondentem exhibuit. Meliorem itaque et fideliorem dedit VLRICVS OBRECHTVS V. C. quam cum textu Graeco et annotationibus doctis publici iuris fecit, Porphyrio adiuncto, LVDOLPHVS KVSTERVS [ſ]. Praeter triumuiros hos, de Pythagora scriptores veteres, legitur etiam vita Pythagorae ab ANONYMO conscripta apud PHOTIVM [ſſ], quam biographiis Pythagoricis a se curatis adiecit laudatus KVSTERVS [t]. Afferunt quoque ad eandem rem nonnulla SVIDAS [u], IVSTINVS [v], APVLEIVS [w], PSEVDO-ORIGENES [x] aliique ex veteribus historiae literariae commentatoribus. Alios qui passim quaedam Pythagoram concernentia tetigerunt praeterimus, in ipsa tractatione suis locis nominandos. Recentiorum, in enucleanda Pythagorae historia occupatorum nomina cum pleraque enarrauerit doctissimus HEVMANNVS [y], lectorem breuitati consulturi ad eum ablegamus. Nominandi tamen sunt praeter alios, ANDREAS DACIERIVS, qui vitam Pythagorae ita descripsit, vt merito cautum lectorem, admirationis et antiquitatis praeiudicio non impeditum requirat, si recte et ad veritatis normam illius laboribus vti velit [z]: et vir celeberrimus IO. IAC. LEHMANNVS [a], qui doctissimo commentario, pleraque, quae veteres de Pythagorae historia et philosophia tradiderunt, diligenter congessit. Optandum vero esset, vt vel IOACH. KVHNII liber *de vita et philosophia Pythagorae* [b], vel Io.

περὶ αἰδῶν, quem insigniter laudat PLVT. quod non suauiter viui possit sec. Epicurum.

o) Ad PORPHYR. vit. Pyth. n. 1. p. 5.

p) Aldorf 1610. 8.

q) Rom. 1630. 8 addita vita Porphyrii. Repetita editio Cantabrig. 1655.

r) Amstelod. 1707. 4.

s) Basil. 1598. 4.

ſ) Vna cum Porphyrio.

ſſ) Cod. CCLIX.

t) Exhibet vero ea non vitam, de qua pauca habet, sed doctrinam Pythagorae, quam tamen titulus promittit, vnde coniiciendum est, aliquid deesse.

u) In Pythagoras T. III. p. 231.

v) Lib. XX. c. 4.

w) Florid. L. I. p. m. 256.

x) Philosophum. c. 2.

y) Act. philos. Vol. I. p. 370. Vol. II. p. 487. Inter eos consuli merentur STANLEIVS Hist. philos. P. VIII. p. 658 seqq. BAYLE Dict. T. III. art. Pyth. p. 741. IO SCHEFFER. de nat. et const. phil. Ital. Wit. 1701. 8.

z) Grauem ea de re dicam Dacierio scripsit FRANC. BALTVS Iugem. des SS. Peres, sur la morale des payens L. III. ch. 17. p. 487 seqq. conf. CLERC. Bibl. chois. T. X. p. 182 seqq.

a) In Hist. phil. Pythagoricae, quae prodromum obs. ad Hist. phil. BVDDEI exhibet.

b) Promissus not. ad AELIAN. L. II. c. 36.

Io. Schefferi amplum *de Pythagora eiusque philosophia* opus [c], vel Iacobi Windeti liber *de parallelismo Pythagorae atque Origenis* [d] oculis nostris non fuissent subtracti; cum dubium non sit, quin a viris his doctissimis et in critica veterum historia exercitatissimis lux multa historiae Pythagoricae fuisset accensa. Licet vero ex adductis pateat, non vacuum relictum esse hac in parte philosophicae historiae campum, si tamen fatendum, quod res est, non tantum inde adiuta est, Pythagorae historia, vt non insuperabiles nodi, et ineluctabiles difficultates, quae secari magis quam solui possunt, occurrant plurimae, et historia Pythagorica densissimae similis sit syluae, in qua post caesas arbores plurimas, parum lucis, viae et ordinis restitutum est, adeo omnia, vel pleraque saltem incerta, confusa, suspecta vel aperte falsa et conficta sunt. Cuius rei rationes atque caussas vt exponamus, quae plurimae sunt, imprimis lectorem ad ipsas Pythagoreae historiae circumstantias attendere iubemus, quae non potuere non magnam inducere obscuritatem et incertitudinem. Vt enim ea taceamus, quae commode magis in sequentibus de incertitudine philosophiae Pythagoricae differemus, vel sola Pythagorae et sequacium pertinacia, nihil de rebus suis, quamdiu fere secta ista floruit, vel scripto comprehendentium, vel in vulgus exire patientium, satis nos conuincit, dubias esse narrationes omnes et incertas eorum, quotquot post Pythagoreorum aetatem de iis scripserunt. Nam cum sesqui seculo iuniores sint illis, qui etiam proxime aetate ad eos accedunt, cumque nullis domesticis et genuinis monumentis vel memoriis vti potuerint, sed ex vulgi tantum fama et traditione, quae toties fallax et vaga atque vana est, sua retulerint, iudicari ex his facile potest, quantum illis fidei decedat, ad integram veramque Pythagorae tradendam historiam. Accedit, quod eo iam tempore, vt postea demonstrabimus, historia Pythagorae falsa miraculorum iactatione foede et ipsorum Pythagorae eiusque discipulorum studio [e], et populi superstitione deprauata fuerit, vt adeo non potuerit non iam primis nascentis historiae Pythagoricae temporibus immensa fabularum et mendaciorum seges efflorescere. His accidere alia; confusi Pythagorae inter se plures, adscriptae res mirabiles, de aliis viris antiquis magnis Pythagorae, resque saepe simplices et naturales, vt Θαυματία famam augerent, in miracula mutata, et quae alia sunt, de quibus curatius dicendi se in sequentibus exhibebit occasio. Et tamen propiores hi fontes nobis desunt, et paucae laciniae nobis restant, ab eiusmodi hominibus decerptae, qui suspecta fide ea in re egerunt, Porphyrium et Iamblichum innuimus, parum fidos historiae Pythagoricae enarratores. Qui non tantum multis Pythagora seculis iuniores sunt, et ideo non aliam fidem merentur, quam adducta ab iis patiuntur testimonia;

Difficultates et incertitudo historiae Pythagoricae.

c) Cuius prodromus erat liber supra laudatus.

d) Prouocat ad eum de vita funct. statu sect. V. p. m. 106.

e) Τερατολογίας iam Socratis tempore Pythagoreis obiectas eosque ideo a viris grauibus contemtos fuisse, ex epistola Xenophonti tributa ad Aeschin. p. 1000. palam est. Eandem epistulam exhibet etiam Evsebivs praep. L. XIV. c. 12. p. 745. remque ipsam confirmabit non Pythagorae tantum, sed etiam Empedoclis historia.

nia; ſed in ipſa quoque conſarcinanda Pythagorae hiſtoria, tot fabulas aperte ſe prodentes, tot contradictiones ex corraſis vtcunque veterum narrationibus conflatas exhibent, vt parum illis, ſi accurate verſandum et iudicandum ſit, fidei tribui queat, cum omnia veri et non ſuſpecti teſtis requiſita iis deſint, et aperte pateat, eos nec potuiſſe, nec voluiſſe veritatem in hac hiſtoriae parte ſcribere. Et eruditionem quidem atque inſignem lectionis copiam iis, praecipue Porphyrio, homini ſuae aetatis in hac eruditionis parte facile principi, non deneganus; eam vero non adhibuerunt, vt debebant, ſed incertos paſſim rumuſculos ſecuti, nihil fere, quod ſuſpectum erat, critico examini ſubiicientes, elegerunt, modo id in rem ſuam facere viderent. Mirandum itaque non eſt, quod eorum ἀβλεψίαν et incogitantiam ſatis prodit, plurima eos ad Pythagoram retuliſſe, quae, vel ſolis temporum rationibus ad oculum demonſtrari poſſunt, ad eum referri non poſſe, quod in ſequentibus luculentis exemplis conficiemus. Non itaque examinata ab illis teſtium, quos ſecuti ſunt, fides, multa quoque memoriae praeſidio fretis perperam relata et ſecus, quam debebat, expoſita. Multo vero magis fidem illis omnem eripit peſſima voluntas, veritatem non ſcribendi. Fuere nempe hi homines ex Ammonii Plotinique ſchola, quibus conſtitutum fuit, omnia obtorto rapere collo, fingere et mentiri quiduis, et admiranda quaelibet pro veris aliis commendare et obtrudere, modo ſectae et religioni, quam ſequebantur, faueret. Quod etſi ſuo tempore, vbi peſſimum hominum genus viuis coloribus depingetur, ex inſtituto demonſtrabimus, dabimus tamen in gratiam eorum, qui durius nos cum philoſophis celeberrimi nominis agere putauerint, confitentes reos. Ita enim ipſe IAMBLICHVS f): Καὶ τοῦτό γε πάντες οἱ Πυθαγόρειοι ὁμῶς ἔχουσι πιστευτικῶς, οἷον περὶ Ἀριστέου Προκοννησίου καὶ Ἀβάριδος τοῦ Ὑπερβορέου τὰ μυθολογούμενα, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα λέγεται· πᾶσι γὰρ πιστεύουσι τοῖς τοιούτοις, πολλὰ δὲ καὶ αὐτοὶ πειρῶνται τῶν τοιούτων δὲ τῶν δοκούντων μυθικῶν ἀπομνημονεύουσιν, ὡς οὐδὲν ἀπιστοῦντες ὅ, τι ἂν εἰς τὸ θεῖον ἀνάγηται. *Vnde omnes pariter Pythagorei proni ſunt ad fidem adhibendam talibus, qualia de Ariſtaea Proconeſio et de Abaride Hyperboreo commenta referuntur; et quotquot alia ſunt generis eiusdem. Omnibus enim eiusmodi adhibent aſſenſum, multa quoque et ipſi comminiſcuntur; ſaepeque talium, quae fabuloſa videntur mentionem faciunt: tanquam nihil non credentes quod ad Deum refertur.* Veriſſima deſecta ſua haec profeſſum eſſe Iamblichum, eius ſuo tempore demonſtrabit hiſtoria, fidem vero omnem eos ita decoxiſſe, quilibet vel mediocriter attentus intelligit. Multo vero magis omnem ideo fidem amittunt, quod hoc hominum genus in tota conſtituenda ſecta ſua, et imprimis in confingendis et adulterandis veterum libris eo potiſſimum reſpexit, vt creſcentis indies et foediſſimae ſuperſtitionis tenebras diſpellentis lucis Euangelicae incrementis omnes iſtas artes, mendacia, commenta, dogmata, totam-

f) De Vit. Pyth. n. 159. p. 116.

totamque ſectae ſuae conſtitutionem opponeret, id quod luculentiſſime demonſtrauit ven. MOSHEMIVS [ff] et nos ſuo loco ex inſtituto exponemus, heic loci, id quod ex re noſtra eſt, monuiſſe contenti, has ipſas Porphyrii et Iamblichi vitas Pythagorae, ex veteribus inepto ſtudio et peſſima conſarcinatas fide fuiſſe, vt haberent vaferrimi impoſtores, quod miraculis maximis Seruatoris et diſcipulorum eius opponerent, et Pythagoram non minorem fuiſſe Chriſto Ieſu demonſtrarent. Ita enim euenturum ſperabat infernalis, qui hos homines inſpirabat genius, vt vel miraculis Chriſti Pythagorea, aliaque huius generis, e.g. Apollonii, non minora crederentur, ſicque foediſſimae ſuperſtitioni eadem quæ Chriſtianae religioni, fulcra ſuppeterent; vel ſuſpectis ex mentiendi libidine et audacia miraculis et hiſtoria Pythagorae, ſuſpecta quoque fierent miracula et hiſtoria Chriſti, hæcque cum illa ſimul riderentur, quorum vtrumque factum eſſe, quoad illud Philoſtrati, quoad hoc Luciani exemplum luculenter probat. Vt haec a viris doctiſſimis paſſim [g] obſeruata plene cognoſcat lector, non alio labore opus eſt, quam vt fabulas de Pythagora Romanenſes, quo nomine hanc hiſtoriam omnium optime deſignabimus, cum euangelica hiſtoria conferat, non ſine iucunditate enim deprehendet, Pythagoram, eiusque miracula vel τερατολογίαν potius Porphyrii et Iamblichi de eo, ea potiſſimum fini fuiſſe conſarcinatas, vt Ieſu vero θαυματούργῳ opponerentur. Cur enim Pythagoras Apolline parente natus et humano generi profuturus ab ipſo oraculo declaratus, animaque ex Dei conſortio in eius corpus delapſa dicitur, quam vt conceptioni Saluatoris admirandae videatur aemulus. Cur nautae eum in naui tanquam Deum ſuſpexerunt? niſi quod id Chriſto accidiſſe ſacra teſtetur hiſtoria? Cur inter Deum et homines mediatorem egiſſe iactant, quam quod prima haec eſſet Ieſu Nazareni gloria? Cur non multarum tantum, quae in terra geſtae ſunt rerum, ſed et earum quae in coelo euenerunt notitia Pythagorae tribuitur, quam vt omniſcienti Ieſu non videatur inferior? Cur aliquot locis ſimul viſus fuiſſe fingitur, niſi vt omnipraeſenti Ieſu paria feciſſe credatur. Cur ventis et tempeſtati imperaſſe narratur, niſi quod Ieſum imperium in ventos et maria exercuiſſe legitur? Plura daremus, niſi ex paucis hiſce ſatis impoſtorum horum ſcopus poſſet detegi, reliquaque facile ex ipſa, quam traditurí ſumus, Pythagorae hiſtoria poſſent colligi. Quae omnia cum ita ſe habeant, non intelliget tantum attentus lector, nuſquam criticas, quas in prolegomenis commendauimus, regulas neceſſarias magis eſſe, quam in hiſtoria Pythagorae; ſed ignoſcet quoque nobis, ſi in ſequenti tractatione plura inuenerit, quae, quid falſum, quid ſuſpectum ſit, exponunt, quam, quae, quid ſtatuendum quidue admittendum ſit, ſtatuunt: cuius

ff) De turbata per Platonicos recentiores eccleſia, Syllog. diſſ. ad H. E. pert. p. m. 89 ſeqq.

g) LLOYDIVS et DODWELLVS de aetate Pythag. et qui eos ſecutus eſt CLERICVS Bibl. choiſ. T. X. p. 90. T. XXVII. p. 430 MOSHEM. l. c. BVDDEVS de peregr. Pyth. § 10. Anal. hiſt. phil. HEVMANN. act. Phil. Vol I. p. 14. LVD. KVSTER. ad IAMBLICH. n. 11 p. 7. HVET. Dem. Eu. Prop. IX. c. 147. §. 5. p. 646. VOSSIVS de ſectis p. 19.

ius rei causa tum in ipso Pythagora eiusque discipulis, tum in iis, qui eius historiam in acta retulerunt, vti diximus, quaerenda est.

Pythagorae ortus et natiuitas.

§. V. PYTHAGORAS itaque, cuius historia enarranda est, Samius fuit, si plerorumque fidem sequimur [h]. Sunt tamen, quibus aliter placet. Quidam enim Tyrrhenum dixerunt, ex vna insularum, quas eiectis Tyrrhenis Athenienses possederunt [i]. Alii, teste Lyco apud PORPHYRIVM [k], Phliasium dicunt, nonnulli Metapontinum: alii Syrium, Tyro Phoeniciae vrbe oriundum. Fuit, quoque apud PLVTARCHVM [l], qui Hetruria oriundum diceret, eo argumento vsus, quod in symbolis suis talia expresserit, quae apud Tuscos vsu venerint, quod quam frigidum sit, nemo non videt [ll]. Videtur vero haec de Pythagorae patria incertitudo partim ex diuersis Pythagoris apud veteres celebratis, partim ex incerta parentis patria orta esse, cum generis ortus cum patria confunderetur [m]. Parens enim eius Mnesarchus, aliis Metapontinus, aliis Tyrrhenus, Phliasius aliis, Tyrius item dicitur, alii Samo natum volunt [n]. Quae narrationes veterum diuersae, qua ratione queant in concordiam redigi, curiosum magis, quam vtile putamus, disputare [o]. Id vnum obseruasse non abs re erit, recte ex veterum narrationibus colligi, Mnesarchum Pythagorae parentem, alienigenam, mercaturae causa Samum profectum, ibi ciuitatis iure donatum fuisse, inque hac insula degentem filios, et in his Pythagoram, genuisse. Quae enim IAMBLICHVS, de Mnesarcho ex Ancaei Samii, Ioue parente, geniti familia nato, nugatur, ad τερατολογίας Pythagoricas pertinent, quae Pythagorae diuinum non tantum ortum, sed familiam quoque et originem affinxerunt [p]. Dissentiunt etiam in parentis nomine designando veteres, quibusdam enim Marmacus [q], aliis Demaratus [r] dictus est, plerique Mnesarchum dicunt, quem inter sellularios artifices gemmis faberrime sculpendis laudem magis, quam opem, quaesiisse ait APVLEIVS [s]. PORPHYRIO tamen et IAMBLICHO auctoribus mercaturam frumenti exercebat; forte, quia in illam artem non quaestus, sed laudis causa, incumbebat, vtrumque instituit. Nec certiora vel meliora de natiuitate Pythagorae referri possunt, cum sectae studium, cuncta ad παραδοξολογίαν referentis pleraque adulterauerit, et insignibus auxerit mendaciis, manibus quoque palpandis. Narrant enim [ss]: Mnesarcho Samio ad mercaturam Delphos cum vxore non-

h) Lycus apud PORPHYR. n. 5. p. 8. IOSEPH. L. II. contra Apion. p. 1061.

i) LAERT. L. IIX. f. 1.

k) l. c. conf. CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 300.

l) Qq. conuiu. L. IIX. c. 7. T. III. p. m. 286.

ll) Reprehenditur ibid. p. 288. recteque obseruatur, earum rerum vsum habuisse Pythagoram ex Aegypto. conf. IVST. LIPS. Manud. L. I. diss. VI. p. m. 31.

m) Multis enim hactenus exemplis constitit, tales saepe philosophos dictos esse, ad quos genus referebant e. g. Thales Phoenicius.

n) IAMBLICH. c. 2. n. 5 seqq. PORPHYR. n. 1. seq. SVIDAS l. c. LAERT. l. c. et quae viri docti ad haec loca notarunt, quaeque collegit STANLEIVS P. IIX. p. 658 seqq.

o) Consuli tamen ab his, qui istis delectantur, possunt IOH. SCHILTER. diss. de discipl. Pythagorae, quae adiecta est Manud. phil. ad Iurispr. §. 6. p. 515. et B. BVDDEVS Anal. hist. philos. p. 8.

p) l. c. ignobilem facit LACTANTIVS L. III. c. 18. maiori verisimilitudine, si locus Apuleii iungatur.

q) LAERT. l. c.

r) IVSTIN. L. XX. c. 4. vbi tamen nomen ex Marmaco corruptum putat VOSSIVS ad h. l. p. m. 305.

s) APVLEIVS flor. L. I. p. 357. LAERT. l. c. TZETZ. Chil. I. hist. 369.

ss) IAMBLICH. l. c.

nondum manifeste grauida profecto praedixisse Pythiam, cum responsum de nauigatione in Syriam peteret, hanc quidem ad votum lucrosamque fore, vxorem vero iam praegnantem, filium parituram, qui omnium, quotquot vnquam vixerunt, pulchritudine et sapientia praestantissimus humanoque generi ad omnem vitae rationem quam maxime profuturus esset: hinc Mnesarchum collegisse, dona illi diuina affutura: et vxorem inde mutato Parthenidis nomine Pythaidem, filium vero mox Sidone in Phoenicia natum, Pythagoram vocauisse. Quae Epimenidis, Eudoxi et Xenocratis fabulis [t], tum temporis Apollinem cum Parthenide congressum grauidamque inde per Pythiam pronuntiasse afferendo non audet augere IAMBLICHVS [u], licet animam Pythagorae, perpetim Apollinis asseclam, vel proximiori commercio eidem coniunctam ad homines delapsam esse, indubium putet. Quas hominis nugas ex caussis supra expositis recitasse, est refutasse. Eadem incertitudine et ineluctabili obscuritate laborat tempus natiuitatis Pythagorae. Et eos quidem audiendos non esse, qui Numae Romanorum regi coaeuum eiusque praeceptorem statuunt, supra loco suo luculenter euictum est. Alii ad Olymp. XLIII $\frac{1}{4}$. alii Ol. XLVIII. 3. alii Olymp. LIII. 3. natales eius referunt. Qui dissensus eo magis attentionem meretur, quo magis a vero Pythagorae tempore magna pars historiae eius dependet, et ineluctabiles inde exsurgunt difficultates. Quas vt tolleret triga virorum inter Britannos celeberrimorum, et artis criticae accuratione maximam laudem consecutorum, multam adhibuit eruditionem. Primus enim RICHARDVS BENTLEIVS [v] nuper magna elegantiorum artisque criticae iactura denatus, occasione aetatis Phalaridis de vera aetate et aera Pythagorae curiose dispexit. Ponit is natiuitatis annum Olymp. XLIII 4. eo potissimum argumento ductus, quia Pythagoras, teste Eratosthene, in ephebis cum adhuc esset, in certaminibus Olympicis Ol. XLVIII. victoriam reportauerit. Aliter reuerendissimus GVILIELMVS LLOYDIVS, qui peculiari dissertatione [w] vernacula gentis suae lingua edita de chronologia Pythagorae eruditissime disputauit, et παραλληλισμὸν reliquorum eius aetatis philosophorum curiose annotauit. Is reiecto Pythagora victore in Isthmiis, quem a philosopho discernendum esse monet, mortis tempus, tanquam magis notum ex melioris fidei scriptoribus supponit, et ita natiuitatis annum cum anno tertio Olymp. XLVIII. coincidere statuit. Tertius eruditissimus HENRICVS DODWELLVS, duabus dissertationibus [x] hanc disputationem aggressus copiose de aetate Pythagorae disseruit, et natiuitatis annum Olymp. LII. 4. posuit, Porphyrii potissimum atque Iamblichi fidem secutus. Eius rationibus manusquoque dedit Io. FRANCISCVS BVDDEVS [y], potiora vero doctissimorum horum virorum argumenta adduxit IOANNES CLERICVS [e]. Nec

t) PORPHYR. n. 2. qui Apollonium auctorem laudat. Eiusmodi vero traditiones de viris magnis apud veteres fuere frequentissimae.

u) l. c. n. 7.

v) In diss. de epistolis Phalaridis.

w) De chronolog. Pythag. Lond. 1699. 8.

x) De aetate Phalaridis et Pythagorae Lond. 1704. 8.

y) Praef. ad Analect. Hist. philos. p. 10 seqq.

e) Biblioth. choisie T. X. p. 81 seqq.

multum a Dodwelli rationibus recedit STANLEIVS [a]. Nobis pro instituti ratione argumenta virorum doctissimorum, magna ca da re contentione disputantium enarrare non licet, cum prolixiora sint, quam locus noster capit, facileque summa eius, si libri Anglici rarius apud exteros occurrentes ad manus non sint, apud Clericum legi possit: id vero omnino monendum esse existimamus, incerta esse omnia, quaecunque de aetate Pythagorae disputantur, cum totidem omnes opiniones contra se habeant testes, quot pro iis militant, ita vt desperandum nobis videatur de aetate Pythagorae certi quid statuere. Cuius asserti rationes graues satis deprehendent, qui in historia veteri haud perfunctorie versati sunt. Illos enim latere nequit [b], veteres historicos ad temporum rationes vel plane non, vel negligenter satis attendisse, et παραλληλισμῷ cum celebrioribus epochis, non accurate, sed leuiter tantum instituto, misere rationes temporum corrupisse, id quod historiae quoque Pythagoricae accidit. Incertissimas has notationes temporum cum acciperent a vetustis scriptoribus homines nugiuenduli, quibus in corradenda Pythagorae historia id imprimis propositum erat, vt in fabulam eam commutarent, et Pythagoram heroëm hominibus maiorem, omnibusque celeberrimis philosophis praestantiorem, et ab iis, quos sapientiae principes orbis suspiciebat, eruditum mentirentur, omnia plane confusa sunt, et ex veteribus id modo electum, quod scopo suo inseruiret, addita multa, quae omnibus istis rationibus chronologicis contradicerent. Quae vbi pro veris et indubitatis factis admittuntur, mirum non est, tempora Pythagorae inter se concordare non posse. Etsi vero haec ad Iamblichum, Prophyriumque et huius generis alios proprie pertinent, negari tamen non potest, vetustiores quoque incertissimos in chronologia Pythagorae duces esse. Cum enim, quod supra iam monuimus, res gestae Pythagorae non ab ipso vel discipulis eius mox in acta relatae sint, sed longo post tempore ex fama et rumusculis hominum corrasae, nec coaeui Pythagorae scriptores multa de eo retulerint, Dicaearchus, Aristoxenus, Hermippus et his similes vero incertissimum traditionis fontem, non digna monumenta, quae illis deerant, secuti, inepte magis omnia congesserint, quam digesserint: amor etiam τῶν μυθολογουμένων, ipso monente Thucydide, plurimas iam tum fabulas veris, sine temporum harmonia vel leuiter considerata admiscuerit; intelligi ex his facile potest, sequentium temporum homines, accuratius ad tempora et historiam attendentes in tanta confusione solis coniecturis niti potuisse: quarum fundamenta et causas cum plerumque non enumerauerint, impossibile plane est, hunc labyrinthum sine errore feliciter superare. Exoramus itaque lectoris patientiam, quod candide incertitudinem insuperabilem fateri, quam os illi oblinere, et incerta pro certis vendere malumus. Ne vero, totos nos ad Pyrrhonismum historicum descendisse obiiciatur, fatemur

a) P. IIX. p. 670 seqq.

b) Exemplum supra in aetate Ionicorum desinienda vidimus.

temur Lloydii rationes nobis longe grauiores, et verisimiliores videri Dodwellianis, quas plerique viri docti sequuntur. Illae enim cum veterum historicorum grauissimorum computo conueniunt, quo iter Aegyptiacum Pythagorae in Ol. LIII. 2. vel 3. incidit. Dodwellus vero pro certo supponit, quod Iamblichus tradit, Pythagoram a Cambyse captum Babylonem adductum fuisse, ibique magos conuenisse; quod cum ante Olymp. LXIII. 3. quo anno Cambyses Aegyptum inuasit, fieri non potuerit, XXII. vero annis ibi Pythagoras iam tum commoratus fuisse dicatur; sequitur inde, vel omnes alias rationes temporum, a veteribus allatas, qui iter Aegyptiacum ad Ol. LII. referunt, falsas esse, vel commentitiam esse captiuitatem et iter Babylonicum Pythagorae: id quod nobis vero videtur simillimum, ob rationes postea producendas. Vt vero, quomodo inter se dissentiant Lloydius et Dodwellus, lector, vno intuitu videat, en chronologiae Pythagoreae seriem, qualem vterque instituit.

	Secundum Lloydium,	Dodwellum.
Nascitur Pythagoras ex plerorumque opinione in insula Samo aet. 1.	Olymp. XLVIII. 3. Ante N.C. 586.	LII. 4. LIII. 1. ante N. C. 568.
Proficiscitur ex Samo ad Thaletem et Pherecydem L. aet. 18. qui natus Ol. XLV.	Ol. LIII. 1.	LVI. 3. 4. LVII. 1.
Abit in Aegyptum a Polycrate Sami tyranno commendatus regi Amasi L. aet. 19. D. 22.	Ol. LIII. 2. 567.	LVIII. 1. 2.
Redit Samum D. aet. 56.		LXVI. 3. 4.
Ex Samo in Italiam soluit L. aet. 41. D. 60.	LVIII. 3. 546.	LXVII. 2. 3.
Inclarescit in Italia L. aet. 47.	LX. 1. 540.	
Cyro succedit Cambyses L. aet. P. 58.	LXII. 3. 4. 529.	
Pythagoras Crotona *Metapontum decedit* L. aet. 60.	LXIII. 1. 2. 527.	
Crotonam secedit D. aet. 63.		LXVIII. 1. 2.
Crotona Metapontum D. aet. 79.		LXXII. 2. 3.
Cambyses Aegyptum inuadit,	LXIII. 3. 4. 523.	LXIII. 4.

Pythagoram captiuum abducit		
Pherecydes obit sepultus a Pythagora aet. 72.	Ol. LXVI. 2. 515.	LIX. 1. 2.
Bellum oritur inter Sybaritas et Crotoniatos aet. L. 78. D. 61.	LXVII. 4. 509.	LXVII. 4. LXVIII. 1.
Obit Pythagoras iuxta Eusebium aet. 80.	LXVIII. 3. 506.	
alios aet. 90.	LXX. 4.	
Iamblichum aet. 99.		LXXVII. 1. 2.

Discrimen computi vtriusque et difficultates suo loco non negligemus. Consuli tamen illi quoque possunt, qui passim eas tetigerunt [c]. Illud vnum certum existimamus, Pythagoram ante Olymp. XLIII. 4. et post Olymp. LII. 4. natum non esse, cui tamen spatium cum XXXVI. annorum intercedat, multa inde exsurgit historiae Pythagoreae incertitudo atque obscuritas.

Educatio. §. VI. Eadem incertitudine laborant, quae de institutione et educatione Pythagorae adolescentis narrantur. IAMBLICHVS [d] refert: Mnesarchum, ex Syria reducem Samum, amplissimis auctum opibus, merciumque praestantissimarum copia locupletem templum Apollini Pytheo dedicauisse, suis sumtibus instructum. Filii vero animum praestantissimis artibus vt imbueret, Creophili primum deinde Pherecydis Syri institutioni tradidisse. Aliter LAERTIVS [e], qui parentem eius, tradit, Samo Lesbum commigrasse, filiumque ibi a Zoilo patruo Pherecydi Syro commendatum disciplinae eius commendasse. Alii Pythagoram pugilem [f], audita Pherecydis de immortalitate animorum disputatione, motum doctrinae nouitate, animum ad Philosophiam applicuisse, ferunt [ff], quod parum tamen habet verisimilitudinis, licet a vero non abludat. istud dogma Pythagorae vehementer arrisisse. Videtur enim Pythagoras pugil a Pythagora philosopho omnino distinguendus esse. Quod si coniecturis locus est, series rerum Pythagorae poscere videtur, vt ex Phoenicia redux primum Pherecydi, tumque in patria Samo Hermodamanti, qui Creophilus cognominatus fuit [g], in disciplinam traditus fuisse dicatur. Post mortem parentis, quem

c) SCHEFFER. l. c. p. 170. VOSSIVS de scient. math. p. 149. HORNIVS hist. phil. p. 173 WOLF. ad ORIG. phil. T. p. 25 PETAV. r. t. temp. P. I. p. 135. LIPSIVS Manud. l. c. IONS. de S. H. Phil. L. II c. 3 p. 128. MENAG. ad LAERT. L. IIX. s. 45. FABRIC. B. G. Vol. I, p. 449.

d) c. 2. n. 9.

e) L. IIX. s. 2.

f) Conf. IONS. L. IV. c. vlt. p. 343.

ff) AVGVSTIN. ad Volus. ep. III. T. II. Opp.

g) Hermodamantes, quem APVLEIVS l. c. Leodamantem vocat, Samius fuit, cognomento Creophilus, vid. PORPH. IAMBL. l. c. MENAG. ad LAERT. L. IIX. s. 2. quem vel ex familia, vel nepotem Creophili Homeri hospitis fuisse tradunt, ibid. De quo Creophilo Homeri hospite et praeceptore post STRABONEM L. XIV. et EVSTATH. in Iliad. B p. 250. SEXTVM EMP. adu. Math. L. I. s. 48 videndus est FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 83. APVLEIVS vero l. c. audiendus non est, qui Leodamantem, vel Hermodamantem potius Cre-

quem filium omnibus fere facrorum praefectis commendauiffe IAMBLICHVS[b] ait, dignam tanta expectatione vitam, confummatiffimi philofophi imaginem exprimentem, egiffe, porro nugatores garriunt: fcilicet nihil fibi ad fummam grauitatem et temperantiam feciffe reliquum, ita vt adolefcentem natu grandiores honorifice reuerenterque colerent, vifusque ftatim omnes admiratione impleret, fic vt multi Dei filium effe merito affeuerarent. Ornaffe eum religionem et doctrinam et peculiarem victus rationem, et animi firmitatem, corpusque ad modeftiam compofitum; in dictis factisque comparuiffe internam quietem, et immutabilem tranquillitatem, nulli animi perturbationi et proteruiae indulfiffe, adeoque tanquam bonum quendam daemonem in Samiorum vrbe peregrinatum fuiffe. Quae omnia ideo ab his hominibus conficta fuiffe, vt Pythagoras Chrifto opponeretur, hominibusque perfuaderetur, extitiffe inter gentiles etiam aliquos, qui Chriftum, Dominum noftrum, tam fanctitate doctrinae et vitae, quam miraculis non folum aequaffent, fed etiam vicisfent, recte notauit doctiffimus KVSTERVS[i]. Nec vero videntur fimiliora, quae porro adiicit IAMBLICHVS[k], eius adhuc ephebi infignem celebritatem Miletum ad Thaletem, et Prienen ad Biantem delatam vrbes etiam circumiectas peragraffe, multosque de iuuene prouerbium Samii comati paffim diuulgaffe, eumque fparfis in Deum laudibus Deum feciffe. Etfi enim Samium comatum Pythagoram pugilem dictum fuiffe, facile veterum teftimoniis euinci poteft, fruftra tamen in id conniti videtur cel. BENTLEIVS, vt oftenderet, eum cum noftro eundem fuiffe, cum haud obfcura veterum teftimonia contrarium fuadeant[l]. Poftea duodeuicefimum annum egreffus, cum tyrannidem Polycratis iam tum fubnafcentem praefentiret, noctu clam omnibus eum Hermodamante ad Pherecydem, tum ad Anaximandrum phyficum, et denique Miletum ad Thaletem traieciffe IAMBLICHO[u] dicitur. Quod fi verum eft, rediiffe Pythagoram ex hoc itinere Samum oportet, a rege enim Polycrate in Aegyptum difcedentem commendatum fuiffe Aegypti regi infra dicemus. Mire tamen hic

Creophili illius fenioris difcipulum facit, tempora enim obftant: et fenex debuit effe hic Creophilus iunior, cum Pythagoram inftitueret, fi, quod IAMBLICHVS vult, nepos illius fenioris fuit. Si vero in fenium vergit, probabile non eft, cum Pythagora in Ioniam feceffiffe.

b) n. 6. i) ad h. l. k) ibid.

l) Olymp. XLVIII. Pythagoram quendam iuuenem exercitatum et peritum pugilem in Olympiacis certauiffe, eumque comatum, atque purpuratum eiectum ex puerorum ludo atque irrifum continuo viros petiiffe, atque viciffe, refert Eratofthenes apud LAERTIVM L. IIX. f. 47. Hunc Pythagoram philofophum fuiffe, illi ftatuunt, qui Samii comati prouerbium ad eum referunt, quod IAMBLICHVS et PORPHYRIVS ll. cc. faciunt, male ita rationibus chronologicis confulentes. Huic tamen Eratofthenis loco et teftimonio chronologiam Pythagorae inaedificauit BENTLEIVS p. 52. cuius rationes enarrat CLERICVS Bibl. choif. T. X. p. 87 feq. Rem in medio relinquunt LLOYDIVS, et IONSIVS L. IV. p. 343. quem fequitur MENAGIVS ad l. c. LAERT. DODWELLVS vero, l. c. p. 153. cuius chronologiae Pythagoreae haec quam maxime obftant, iftam opinionem vehementer oppugnat rationibus a CLERICO l. c. p. 139. adductis. Nobis LAERTIVM attente infpicientibus luculenter fatis pugil a philofopho diftingui videtur. Affertur enim epigramma in illum, vbi patre Crateo fatus dicitur. Philofophi vero patris nomen fuit Mnefarchi vel Marmaci, non Cratei, vnde et LAERTIVS quoque eos inter fe diftinguit. Retuliffe vero Iamblichum prouerbium illud ad philofophum, mirum non eft, ita enim omnia corradebat, quae heroi fuo gloriofa effe putabat.

u) c. II. n. 11. p. 8. APVLEIVS l. c. STRABO L. XIV.

hic diſſentiunt alii; LAERTIVS[m] a Pherecyde non diſceſſiſſe, niſi poſt eius obitum, et tum demum Samum redeuntem Hermodamantis ſe diſciplinae commiſiſſe, et poſtea ad barbaros demum profectum eſſe refert, quae elegantius et melius cohaerent, quam narratio Iamblichi, quae ea fini contorta et corraſa videtur, vt nullus vir magnus eſſet, qui Pythagorae praeceptor et admirator non fuerit.[n] Alii apud IAMBLICHVM[o] et PORPHYRIVM[p] afferunt, Pythagoram ex Italia in Delum profectum eſſe ad praeceptorem Pherecydem, vt ei pediculari morbo laboranti opem ferret, inque hac cura ad mortem vsque eius perdurauiſſe, defunctoque doctori ſuo iuſta ſoluiſſe. Dicaearchus autem hoc iter Pythagorae ex Italia plane ignorat, et Pherecydem mortuum eſſe ait, antequam hic Samum reliquerit[p]. Quibus ſi iungimus diuerſas de morte Pherecydis narrationes[q], adeo ſuſpecta fit tota de Pherecyde a Pythagora ſepulto hiſtoria, vt vel tota tanquam conficta abiicienda ſit, vel ſtatuendum, Pythagoram iuuenem apud Pherecydem ad obitum eius manſiſſe, eoque ſepulto demum rediiſſe Samum, et Hermodamantis diſciplinae adhaeſiſſe, inde vero ad barbaros profectum eſſe. Quae ſpeciminis loco eſſe poſſunt, quam mire vitae Pythagoreae enarratores ſibi contradicant. Ex Delo Samum itaque rediiſſe oportet Pythagoram; exinde vero excurriſſe in Ioniam, ſi fides APVLEIO et IAMBLICHO[r] habenda eſſet, vbi, Thaletis familiaritate gauiſum, et penes Anaximandrum Mileſium naturalia commentatum fuiſſe, perhibent. Quia vero philoſophia Ionica adeo diſſimilis eſt Pythagoreae, vt ne veſtigium quidem appareat, eius principia didiciſſe Pythagoram, nec hoc iter cum reliqua Pythagorae hiſtoria coheret, merito illud inter incerta et ſuſpecta relinquimus, nec veriſimile putamus, Thaletem Pythagorae conſualuiſſe, vt in Aegyptum nauigaret, et ſacerdotibus Memphiticis et Dioſpolitanis ſe addiceret. Capite enim primo huius libri demonſtratum dedimus, ieiunam deprehendiſſe Thaletem Aegyptiorum philoſophiam, et meliori atque planiori ordine incepiſſe ipſum philoſophari; ſic vt credi nequeat, eum iuuenem Graecum, optimis naturae dotibus inſtructum ad miſeros hos fontes, cum in Graecia meliora ſuppeterent, ablegaſſe. Probabilius eſt, commune eius temporis praeiudicium, omnem ſapientiam apud barbaros hauriendam eſſe, et imprimis theologiam quam maxime appetebat Pythagoras, a gentibus iſtis ſolis eſſe petendam, Pythagoram inſtigauiſſe, vt in Aegyptum ſolueret. Vt itaque ſapientiae ſtudio ſe dignum praeberet, corpusque etiam ad eius habitum praepararet, vini carnisque vſu omnique ingurgitatione abdicatis, intra tenues facilesque digeſtu cibos ſe continuit, ac hinc ſomni modi-

m) L. IIX. ſ. 2.

n) c. XXX. n. 184. 252.

o) n. 55. Eadem tradit DIODORVS SICVLVS in Excerptis Valeſ. p. 243.

p) Apud PORPHYR. n. 56.

q) Addi poſſet argumentum deſumtum ex epiſtola Pherecydis moribundi ad Thaletem. Thales enim, qui ei ſuperuixiſſe dicitur, Ol. LVIII. 1. obiit, vnde ſequeretur, Ol. LVII. 3. 4. Pherecydem obiiſſe, vid. LAERT. L. I. ſ. 122. Verum hanc epiſtolam ſuſpectam eſſe ſuo loco iam monuimus: nec opus eſt, vt haec inter ſe concilientur, duos comminiſci Pherecydes, quod SALMASIO placuit Exerc. Plin. p. 591.

r) ll. cc. Prior Epimenidem quoque audiuiſſe in hoc itinere refert, id quod in reditu factum eſſe LAERT. L. IIX. ſ. 3. contendit.

modicus, ac excitatior tum animae puritatem, tum corpori exactissimam et indeflexam sanitatem comparauit, vt haec nobis narrat IAMBLICHVS [s]. qui porro addit, prius Phoenices, quibus ex quorundam opinione originem debebat, inuisere constituisse, Miletoque Sidonem soluisse, facile inde in Aegyptum descensurum: ibi versatum cum prophetis, qui Mochi physiologi posteri erant, et cum ceteris Phoeniciae hierophantis, cunctisque initiis Bybli et Tyri, ac iis, quae in multis Syriae partibus singulari modo celebrantur, sacrorum ceremoniis initiatum esse. Quamuis vero haec ita Iamblichus referat, vt vel mediocriter attento appareat, heroëm suum eum ita finxisse, vt sectae suae absolutissimum esset exemplar, cum in his mysteriis illa summam quaesierit sapientiam, non omni tamen caret verisimilitudine, Pythagoram Phoeniciam prius adiisse, cultusque arcani, cui cognoscendo inhiabat, notitiae inuigilasse, cum parentis negotia in his locis olim frequentia facilem ei aditum parare potuerint. Quae vero de Mochi posteris iactantius narrat, somnia hominis, omnem sapientiam Pythagorae suae vindicantis esse, ex iis patet, quae in historia philosophiae Phoenicum de hoc philosopho diximus. Quanquam, si quis cum CLERICO [t] viro acutissimo, totum hoc orientale Pythagorae iter in dubium vocare velit, pertinaciter repugnandum non esse putamus. Illud certe inter mendacia Alexandrinae, vnde profectum est, scholae, referendum est, apud Phoenices arithmeticam suam philosophicam didicisse Pythagoram. Alio enim loco [u] demonstrauimus, Phoenices non aliam nisi vulgarem arithmeticam excoluisse. Nec melioris commatis sunt, quae porro narrat IAMBLICHVS [x]: Pythagoram in templo montis Carmeli saepe solum versantem a nautis Aegyptiis, qui ad littus illud appulerant, lubenter receptum ob formositatem eius lucrum pretiumque ingens, si venundarent, sibi pollicendi occasionem quidem dedisse: animaduersa vero ab illis eius grauitate, cum ex improuiso ipsis ex summo montis vertice alias inaccesso descendens apparuisset, sacroque silentio seruato, in eodem habitu per triduum sine somno, cibo, potuque immotus permansisset, ipsique secundo cursu vterentur, aliam longe iis de se iniecisse opinionem, daemonem vere diuinum in Aegyptum e Syria transire secum; ideoque honestius, quam solebant, iter transigentes, cursu peracto exscendentem alternis exceptum manibus honorifice naui extulisse, et in purissima arena illo collocato aram congessisse, et fructus arboreos, primitiasque mercis, quam vehebant, sacrificasse; illum vero, etsi ieiunio imbecilliorem, vbi discessissent, nihil tamen fructuum sumsisse, sed habitu oris tranquillo ad vicina habitacula peruenisse. Haec enim adeo insigniter impuni-

s) Lib. III. n. 13. 14. Meminisse vero oportet, Platonicos recentiores biographias suas de heroibus sectae suae ita instruxisse, vt virtutum cardinalium exempla ex iis elucerent perfectissima, vt ex EVNAPIO, PORPHYRIO, MARINO videri potest; eadem maxime IAMBLICHI cura fuit, hinc ista omnia allata quae magis enarratoris fabulam, quam historiam veram sapiunt.

t) l. c. p. 98.

u) Amoenit. literar. T. VII. p. 188.

x) ibid. n. 14. PORPHYR. l. c. n. 18.

punitatem mentiendi, et ex hoc philoſopho daemonem quendam confingendi prae ſe ferunt, vt merito iſtis nugis et ineptiis omnem fidem Iamblichus amittat. Nec haec meliori fide digna ſunt, quam quae ab his Alexandrinorum philoſophorum mendaciis excogitatae ſunt gerrae, Pythagoram tum temporis ad Iudaeos excurriſſe, et admiſiſſe ſacrae legis ceremonias [y], vel ſacrae Carmelitanae familiae nomen dediſſe, quae fabula merito omnibus, qui naſum habent, exploſa eſt [z], quemadmodum Hermippum quoque recte notat SCHEFFERVS [a], contendentem a Thraeibus quaedam hac occaſione didiciſſe Pythagoram. Miſſis his ineptiis omnibus, illud ex hiſtoria Pythagorae tanquam certo proximum notamus [b], abiiſſe ex Samo inſula Pythagoram, commendatum Amaſi regi, magno eruditorum, imprimis Graecorum, amico [c], vt faciliorem ad ſacerdotum collegia nanciſceretur aditum. Qui tamen regis auctoritate pertinaciam ſacerdotum vix expugnare potuit, vt ſacris eum ſuis initiarent. Primo enim libro prolixe expoſuimus, quam inexorabiles hi homines in communicandis myſteriis ſuis cum peregrinis fuerint, quamque ſollicite omnia occultauerint, quae ſapientiam aliquam prae ſe ferebant. Refert enim Antiphon [d], Pythagoram, cum ad Amaſim veniſſet, literas ab eo ad ſacerdotes accepiſſe; ab Heliopolitis autem, ad quos primus peruenerat, ad Memphitas, tanquam ſeniores, ablegatum fuiſſe; a Memphitis eodem praetextus genere Thebas fuiſſe miſſum. Thebanos vero metu regis deprecari mandatum non audentes, abſterruiſſe Pythagoram laborum et aerumnarum, quas arcana diſciplina poſtulabat, magnitudine et moleſtia, et ideo dura admodum et a Graecorum religione plane abhorrentia iniunxiſſe, ſperantes fore, vt deſiſteret. Illum vero miranda patientia et promtitudine cuncta executum, eos in ſui ita admirationem rapuiſſe, vt eum arcanae doctrinae participem facerent. Inter has vero arcanae diſciplinae ceremonias circumciſionem quoque fuiſſe, non recepta tantum gentis conſuetudo, ſine qua ad ſacra ſua nemo admittebatur, euincit, ſed et teſtimonio ſuo roborat CLEMENS ALEXANDRINVS [e], qui addit, Pythagoram habuiſſe in Aegypto Sonchidem archiprophetam praeceptorem. Dicitur etiam Diogeni et Antiphonti, triplex literarum genus, epiſtolicum, hieroglyphicum et ſymbolicum didiciſſe, et quoscunque nouerat ſacerdotes ſingularis eruditionis acceſſiſſe,

y) Dicetur hac de re paulo infra conf. HENR. ASCAN. ENGELKEN An Pythagoras proſelitus factus et conſequenter ſaluatus ſit? PFANNER. Syſt. theol. gent. pur. c. I. p. 14. RABENERI Amoen. hiſt. phil. p. 117. Eadem ſententia arriſit SELDENO de I. N. et G. L. I. c. 2. p. 13. SCHEFFERO l. c. p. 14. Plures infra nominabimus, vbi de itinere Babylonico dicendum. GROTIVS Ep. DLII. p. 217. ab Eſſenis ſua mutuatum eſſe, inſigni anachroniſmo ſtatuit. Omnia vero haec ſine teſtis ſufficientis fide et probabilitate dicuntur, vid. cel. LENFANT. Bibl. Germ. T. II. art. 5. p. 185. BVDDEVS H. E. V. T. T. II. p. 1077. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 450. not. qui alios quoque huic opinioni addictos nominat, et refutat. Cuncta enim Hermippi et Porphyrii teſtimoniis nituntur; de quibus quid ſentiendum ſit, poſtea dicemus. Reliqua argumenta longe infirmiora ſunt.

z) Nota ſunt, quae hac de re contra SEB. AS. PAVLO diſputauit DAN. PAPEBROCHIVS vid. Act. er. 1696 p. 502. FAYDIT lettre ſur le monachiſme et Carmeliſme pretendu de Pythagoras Rep. des lettres 1703. p. 472. IO. FRID. MAYER. diſſ. an Pythagoras fuerit Iudaeus vel Carmelita? BASNAG. Hiſt. des Iuifs T. II. p. 592.

a) l. c. p. 15. BVDDEVS Anal. hiſt. phil. p. 10.

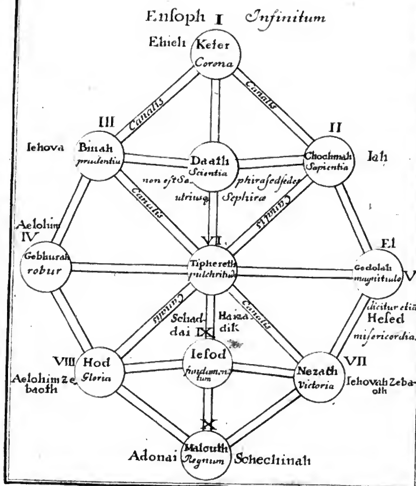
b) LAERT. L. VIII. ſ. 3. PORPHYR. l. c. n. 5.

c) HERODOT. L. II. c. 172. DIODOR. L. I. c. 2.

d) ll. cc.

e) Stromat. L. I. p. 302.

Fig. I. ad pag. 1003.

cessisse, vt ab iis in arcanis disciplinis erudiretur, et ita, quod VALERIVS MAXIMVS [f] addit, gentis eius literis assuefactus et praeteriti aeui sacerdotum commentarios scrutatus innumerabilium seculorum obseruationes cognouisse. Quae omnia, vt circumstantiis philosophiae Aegyptiacae satis respondent, ita verisimilitudine suo modo non carent, nec probabilitatem exuit, quod IAMBLICHVS [g] habet, XXII. annis, quos in Aegypto absumserat, in adytis templorum, astronomiam, geometriam, et omnium Deorum initia didicisse; probe tamen repetendum memoria est, quod de Aegyptiorum philosophia et theologia agentes suo loco demonstrauimus [h], partim anilem et impiam superstitionem totam illam sapientiam fuisse, partim exiguis initiis constitisse, parumque vltra rudimenta nostrae aetatis surrexisse; ex quibus coniectura facilis fieri potest, eam, quam in Aegypto didicit, eruditionem Pythagoras, istas laudes non mereri.

§. VII. Ex Aegypto in orientem peruenisse Pythagoram magosque Babyloniorum adiisse, immo ad Indos vsque penetrasse, et cum Gymnosophistis collocutum fuisse, magno consensu multi veterum, qui post N. C. scripserunt, tam gentiles, quam ecclesiastici scriptores tradunt, quorum narrationes prius exponemus, et deinde accurato expendemus examine. Occasionem, qua Pythagoras ad Babylonios Persasque peruenit, ita narrat IAMBLICHVS [i]: postquam viginti duos annos in Aegypto absumserat, a Cambysis milite, Aegyptum inuadente inter captiuos Babylonem adductum esse, ibique cum Persarum magis lubentibus lubentem ipsum versatum, illorum studia religionemque perfecte imbibisse, et numerorum musicaeque artis et aliarum disciplinarum fastigium assecutum, annos duodecim in his orientis oris commoratum esse, tumque demum Samum rediisse annos iam circiter sexaginta natum. Nec aliter CICERO [k], EVSEBIVS [l], APVLEIVS [m], LACTANTIVS [n], VALERIVS MAXIMVS [o], licet hi captiuitatem non memorent, sed tantum Persarum magos conuenisse dicant. Imprimis inter magos istos, quos tunc frequentasse dicitur, Zabratus quidam nominatur, cuius ope a prioris vitae sordibus expurgatus fuerit, et, quibus rebus homini serio abstinendum, didicerit, tum quem de rerum natura et principiis vniuersi docentem audiuerit [p]. Alexandro de symbolis Pythagoricis apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM [q] Nazaratus, SVIDAE [r] Zares, CYRILLO [s] Zaran, aliis Zaratas dicitur. Quae nominis cum Zoroastre, celeberrimo Persarum mago, affinitas quosdam eo adduxit, vt statuerent, Pythagoram ipsum Zoroastrem audiuisse, quam opinio-

Iter orientale.

f) Lib. VIII. c. 7.
g) Cap. IV. n. 18. quanquam morae tempus recte in dubium vocet BENTLEIVS l. c. p. 69.
h) Repetenda haec eo magis sunt, quo magis inde mora Pythagorae studiumque in Aegypto, eiusque circumstantiae lucem capiunt, ad quae breuitati consulentes lectorem remittimus.
i) Cap. IV. n. 19. p. 15.
k) De fin. L. V. c. 19.
l) Praep. Eu. L. X. c. 4. p. 470.
m) l. c.
n) Lib. IV. c. 2.
o) Lib. VIII. c. 7.
p) Diogenes de incredibil. apud PORPHYR. n. 10. 12.
q) Strom. L. I. p. 304. EVSEB. praep. L. VIII. c. 6.
r) In Pythag. T. III. p. 231.
s) Contra Iulian. L. IV. p. 133.

nionem nostra aetate elegenti eruditione ornauit desideratissimus BEAVSOBRIVS [t]. Alii, quibus Zoroastris aetas supra Pythagorae aetatem ascendisse visa est, non quidem Zoroastrem, aliquem tamen ex Israelitarum prophetis in captiuitate tum Babylone versantibus eum audiuisse, et vel Ezechielem vel Danielem, vel alium quendam ex gente sancta virum isto sub Zaratae nomine intelligendum esse credunt [u]. Certe ingens eruditorum turba [x], post plerosque ecclesiae veteris doctores in eo consentit, Pythagoram in hac Persica atque Babylonica mora multa a Iudaeis ibi degentibus didicisse: quam sententiam, vt roborent, partim ad Hermippi testimonium apud IOSEPHVM [y] et ORIGENEM [z], et Aristobuli apud CLEMENTEM [a] et EVSEBIVM [b] prouocant, partim conuenientiam doctrinarum Pythagoricarum cum Iudaicis testem aduocant, quin et adorandi diuini nominis יהוה mysterium ibi didicisse, et tetracty sua expressisse volunt [c]. Etsi vero haec non coniecturis tantum dicantur ab ingenio se commendantibus, sed magna etiam nube testium confirmentur, quam reiicere, nimis temerarium esse, vir quidam doctus [d], statuit, non negamus tamen, cuncta, quae de hoc orientali itinere referuntur, fidem nobis non facere satis tutam, et pleraque ita se habere, vt non suspecta tantum sint falsitatis, sed et plena contradictionum. Quod vt euidenti demonstratione planum faciamus lectori I. obseruamus, ipsam illam captiuitatem Pythagorae ineluctabili premi difficultate, temporum rationibus obstantibus. Certum enim est, et a chronologis omnibus concessum, Aegyptum Cambysem inuasisse quinto regni sui anno, qui incidit in Olymp. LXIII. 3. et annum Nabonassareum CCXXIII. IAMBLICHVM vero ipsum si sequimur [e], patebit, iter Pythagorae in Italiam ad Olymp. LXII. referendum esse, et tamen is asserit a Cambyse captiuum abductum XII. annos Babylone haesisse, et in patriam reducem propter Sylosontis tyrannidem alias regiones adiisse, tumque demum in Italiam discessisse scholamque erexisse. Vnde rationibus Iamblichianis vt consulatcl. DODWELLVS, aliter rem instituendam ratus, serius natum statuit, et aetatis anno XXII. Olymp. LVIII. 1. demum ad peregrinationes literarias se accinxisse, in Aegypto XXII. annos vixisse, Ol. LXIII. aetatis anno XLIV. Babylonem captiuum abductum, et post trium lustrorum moram aet. LVI. rediisse, tumque insulas finitimas obiisse, reducemque aet. LVIII. Olymp. LXVII. 2. Sami, tandem aet. LX. Ol. LXVIII. 1. in

t) Hist. des Manichéens P. I. L. I. c. 2. §. 2. p. 30. ex veteribus APVLEIVS l. c. conf. SELDEN de Diis Syris Synt. II. c. 1. p. m. 211. I o. HENR. VRSIN. de Zoroastre Ex. I. sect. IV. p. 24.

u) Apud CLEM. ALEX. l. c. et nostra aetate illustris HVETIVS Dem. Euang. Pr. IV. p. 54. 83. 186. 2-4.

x) Quosdam nominat FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. I. p. 450. not. e. quibus addi possunt. IAC. WINDET. de vita funct. statu sect. V. p. m. 83. PFANNER. Syst. theol. gent. c. XXII. §. 27. p. 512. Io. SCHEFFER. de phil. Ital. c. IV. 5. p. 16. CAMP. VITRINGA Obs. SS. L. I. obs. 2. p. 120. 130. VSSER. Annal. p. 151. STANLEIVS P. VIII. p. 666. VOSSIVS de sect. c. VI. §. 5. CVDWORTH. Syst. int. c. IV. §. 20. vt alios obscurioris nominis taceamus.

y) Contra Apion. L. I. p. 1046.

z) Contra Celsum L. I. p. m. 13.

a) Stromat. L. I. p. 342.

b) Praep. Eu. L. IX. c. 6. p. 410.

c) Conf. BASNAGE l. c. T. III. p. 531 seqq.

d) Cl. LEHMANNVS Hist. phil. Pyth. p. 348.

e) Cap. VII. n. 35.

Fig. II. ad pag. 1005.

Schematismus ADAM KADMON, et decem Sephirarum sub imagine principis.

Schönemann sc. Lips.

in Italiam veniſſe, et Crotone rerum ſuarum ſedem fixiſſe. Ita vero, dum Iamblicho ſubuenit vir eruditiſſimus, rationes non tantum chronologicas reliquorum hiſtoricorum, quorum praeſtantior fides quam Iamclichi nugatoris eſt, omnes peſſundat, ſed et ipſi Iamblicho contradicit, qui diſerte tradit, in Italiam veniſſe Olymp. LXII. cum ſtadio viciſſet Eryxidas Chalcidenſis. Easdem fere rationes ſequuntur DIODORVS [f], qui Olymp. LXI. ſub Archonte Thericle, CLEMENS ALEXANDRINVS [ff], qui ſub Polycrate, Olymp. LXII. in Italiam veniſſe teſtantur, vt taceamus quae LIVIVS [g] et CICERO [h] habent, quorum ille aduentum in Italiam, Seruio Tullio regnante, hic ſub regno Tarquinii ſuperbi factum aſſerit, quae omnia propter vnum Iamblichum, ſibi ipſi non conſtantem, vno oris halitu difflare, prorſus ineptum videtur, recte idem monentibus viris magnis BENTLEIO, LLOYDIO [i], CLERICO [k]. Non vrgebimus vitae, mortisque tempus, quod ad centenarium fere numerum hi extendunt, ſecundum alios maturius eueniſſe, cum tota aetas Pythagorae incerta ſit: haec enim ſufficiunt, vt Iamblichi fidem eleuent, qui, mendacia ſua temporum rationibus non impediri, ex ſectae ſuae perſuaſione credidit. II. Nec multum iuuabit hiſtoriam Pythagorae, ſi relicto ſibi Iamblicho, Pythagoram ante Cambyſis inuaſionem in orientem profectum eſſe, ſtatuamus: nam et haec reliquorum hiſtoricorum relationi contradicunt [l], ad quos cum prouocauerit PORPHYRIVS [m], ſatis alias in laudando euehendoque Pythagora profuſus, eo magis ad eorum teſtimonium attendendum eſt. Ille vero et Antiphontis narrationem exponit, qui poſt commorationem Aegypti in Ioniam reuerſum Pythagoram ludum in patria aperuiſſe ſcripſit; et Ariſtoxenis auctoritate ait, eum iam annos natum XL. cum Polycratis tyrannidem vehementiorem cerneret, quam vt ſibi ingenuo homini imperium eius ferre liceret, hac occaſione in Italiam diſceſſiſſe, quod etiam ex aliorum relatione confirmat. Quae vt melius, quam Iamblichiana, cohaerent, et a Laërtio quoque Themiſtio, Suida aliisque narratis magis reſpondent, ita itineris orientalis fidem maximopere eleuant. III. Neque his obſtare arbitramur teſtium nubem, qui, Pythagoram magos adiiſſe, dixerunt. Omnes enim illi non pro multis, ſed tantum pro duobus vel tribus teſtibus reputandi ſunt. Sunt enim vel Pythagorei, quique hos ſecuti ſunt recentiores Platonici, vel doctores eccleſiae. Illorum ſtudium in eo potiſſimum verſatum eſſe, vt Pythagoram, quem primum et praecipuum ſectae ſuae patronum ducemque venerabantur, ſapientiam omnium orbis incolarum pernouiſſe, aliosque ita praecelluiſſe oſtenderent, ſupra iam rationibus non contemnendis euicimus. Hi inani praeiudicio, Pythagorea cum Hebraeis conuenire, ducti, ne ſapientia a Graecis

f) Excerpt. Peireſc. p. 242.

ff) Strom. L. I. p 302. 332. Polycrates enim perfidia Oroetae Olymp. LXIV. 2. periit. Pertinent itaque huc omnes, qui apud PORPHYR. l. c. Pythagoram Polycratis tyrannidem exoſum in Italiam abiiſſe dicunt, vid. LAERT. L. VIII. ſ. 3.

g) Lib. I. c. 18.

h) Tuſc. Qq. L. I. c. 18. GELLIVS L. XVII. c. vlt.

i) ll. cc.

k) l. c. p. 96 ſeq.

l) Antiphon et Ariſtoxenus.

m) n. 8. 9. p. 12. 13.

cis prodiisse videretur, pro barbaricae philosophiae antiquitate et auctoritate pugnis calcibusque pugnauerunt; quam cum Hebraea genuisse ipsis crederetur, facile ab iis admissae fabulae de itinere Babylonico Pythagorae, vt ita a Iudaeis institutus fuisse videretur. Vtrisque igitur cum hoc iter Pythagorae orientale placuerit, vt partibus suis faueret, suspecta eorum fides est. Nec IV. ad quos prouocantes vides, vt commercium cum Iudaeis euincant, Hermippus, et Aristobulus magnum opinioni pondus addunt: huius enim fidem supra iam reiecimus argumentis haud leuibus ducti, et alio quoque loco idem euincemus: illius vero testimonium; non tantum vnicum est, sed ex calamo quoque Iudaei, genti suae innata superbia Graecanicae philosophiae origines vindicantis profectum, forteque ab eo non accurate inspectum, certe Origeni ipsi lectum non est [n]. Diogenis autem verba apud Porphyrium, vt apud CYRILLVM quoque leguntur, κατ' Ἑβραίυς, non habent, et videntur hae voces ex margine in textum Porphyrii serius irrepsisse, et glossema olim fuisse, lectoris in hac opinione versantis [o]. verisimile enim non est, Porphyrium, pluribus testibus, qui haec negant et Pythagoram ex Aegypto domum reuersum affirmant, adductis, Diogenis verba in contrarium assuisse, si ita ipse legisset, vt hodie in Codd. leguntur. Reliqui, qui iter hoc Pythagorae orientale tangunt, famam sequuntur, a Platonicis Alexandrinis sparsam, vt sectae suae caput eo magis extollerent. V. Nec meliori fundamento nituntur, quae de Zabrato vel Nazarato mago Pythagorae praeceptore incerto dubioque rumore veteres referunt. Neque enim quis ille fuerit, neque vbi quaue ratione Pythagoram erudiuerit, constat, et variae de eo sententiae aperte produnt, vulgi tantum rumorem et Pythagoreorum iactantiam hunc Zabratum peperisse: cadente enim totius itineris orientalis fide, et haec quoque euanescunt. Ridendi vero merito sunt, qui nescio quem ex viris sanctis gentis Hebraeae isto nomine indigitari putant: nihil enim, quo ista sententia probetur, afferunt, praeter id, de quo tamen disputatur, commercium intercessisse Pythagorae cum Hebraeis, qui quam contenti inter Babylonios fuerint, praeter paucos quosdam viros, rerum gubernationi admotos, ad quos Pythagorae accessus vix patuisset, constat. Et sic fabula quoque corruit, quam Iudaeorum fastus peperit, Pythagoram proselytum factum esse [p], quam operose refutare opus haut est, cum sola negatione corruat: recteque LACTANTIVS [q] negat, Pythagoram ad Iudaeos accessisse. Nec magna verisimilitudine se probat virorum doctissimorum TH. HYDEI [r], HVMPHR. PRIDEAVX [s] et ISAACI DE BEAVSOBRE [t] sententia, Zabratum hunc esse Zoroastrem; eumque

n) ORIG. enim l. c. ad solum rumorem prouocat: fertur Hermippus etc.

o) Lib. X. contr. Iulian. Quae vero KVSTERVS ad l. c. PORPHYR. p. 14. n. 21. affert, vt confirmet voces has addendas esse, infirma sunt, et a solo PP. testimonio petita.

p) MENASSE BEN ISRAEL de immort. anim. L. IV. c. 21. p. 171. conf. SCIP. SGAMBATVS Archiu. V. T. p. 453. S. R. WOLF. Bibl Hebr. Vol. I. p. 983. ven. HENR. SCHARRAV. Iudaismus detectus p. 108. et quos supra §. VI. not. y laudauimus.

q) Lib. IV. c. 2.

r) De rel. vet. Perf. c. XXIV. p. 309. c. XXXI. pag. 379.

s) Hist. V. T. T. I. p. 278. 289 seqq.

t) l. c.

eumque audiuisse Pythagoram: quam incerta enim omnia ea sint, quae de Zoroastris aetate Arabes, quos laudatissimi viri sequuntur, dicunt, tertio capite libri primi luculenter ostendimus: nec satis quoque tempora concordant: si enim verum est; Pythagoram a Cambyse captum duodecim annos Babylone vixisse, hoc tempus infra Hystaspis Darii patris aetatem est, qua vixisse Zoroaster Arabibus dicitur. Sin prius iter Pythagorae incidisse dicatur; quia Olymp. LXII. iam in Italiam soluit, impossibile fuit, vt audiuerit Zoroastrem, quem circa Olymp. LXV. demum prodiisse, a laudatis viris asseritur. Apparebit etiam ex iis, quae infra de systemate Pythagoreo dicentur, non tam affinia inter se esse Zoroastrea et Pythagorea dogmata, ac putant hi viri docti, id quod ipse Beausobrius vidit, qui Pythagoream de duplici principio sententiam, Magis dualistis potius, quam Zoroastreis affinem esse concedit. Cum itaque ne Iamblichiana quidem chronologia Pythagorae, quae tamen Pythagoram reliquis iuniorem facit, cum Zoroastris temporibus, siue Graecos, siue Arabes sequaris, conueniat, fundamento quoque tota coniectura haec caret, meritoque reiicitur. Ex quibus omnibus, paucis tantum vt institutum nostrum patitur, disputatis, recte, si leges fidei historicae et artis criticae consulantur, colligitur, multo verisimiliorem eorum opinionem esse, qui nunquam peruenisse ad Orientales Pythagoram putant [w], sed ex Aegypto Samum rediisse, et ex Samo in Italiam delatum statuunt, contrariam sententiam pro ostentatione Pythagoreorum, omnium terrarum eruditionem praeceptori vindicantium habentes. Ex his vero facillimo labore intelligi potest, quid de illorum traditione statuendum sit, qui Indos quoque et Gymnosophistas adiisse, et ab iis disciplinam suam accepisse Pythagoram asserunt, quod magno verborum apparatu praeter alios [x] nugatur PHILOSTRATVS [y], cuius friuolae rationes cum ex iis satis queant refutari, quae supra libri primi capite quarto de Brachmanum et Indorum veterum philosophia diximus, lectorem breuitatis causa eo ablegamus [z]. Omnes vero absurditate vincit quorundam opinio, Pythagoram etiam ad Gallorum Druidas peruenisse, quam ex veteribus Alexander Polyhistor [a], ex recentioribus THOM. BVRNETIVS [b] et IACOBVS MARTINIVS [c] VV. CC. receperunt. Apertissime enim inani illo falsoque praeiudicio Pythagoreorum, omnis ista traditio nititur, non fuisse sapientium collegium in vllo orbis angulo, quod non adierit Pythagoras. Quod si recte probari deberet, testimoniis fide dignis euincendum esset, Pythagoram iter ad eos suscepisse, eumque a Druidibus, sua tam sollicite celantibus

w) Ita viri doctissimi LLOYDIVS, BENTLEIVS, CLERICVS ll. cc. FABRICIVS l. c. LENFANTIVS Bibl. Germ. T. II. p. 124. GVNDLINGIVS Hist. phil. mor. c. VII. § 5. not. l. p. 74. BVDDEVS Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1077 et nuperus Historiae criticae philosophiae auctor Gallus T. II. p. 50. qui si pari animo plures fabulas ex Pythagorae historia eiecisset, elegantem de ea nobis tractationem exhibuisset.

x) APVLEIVS l. c. Alex. apud. CLEM. ALEX. l. c. PORPHYR. l. c. conf SCHEFFER. l. c.

y) Vit. Apollonii L. VI. c. 11. p. 245.

z) Dicetur etiam de eo suo loco, vbi de Apollonio.

a) Apud CLEM. ALEX. l. c.

b) Archaeol. philos. p. 311.

c) Religion des Gaulois T. I. p. 184. 185. conf. cl. FRICKIVS de Druid. §. 15. p. 19.

bus fuiſſe admiſſum, vt in Aegypto factum eſſe conſtat: non vero ad vnius alteriusue Graeculi teſtimonium, ex praeiudicio ſectae Pythagoreae enatum prouocandum, vel dogmatum quorundam communium conſenſus vrgendus eſſet: quae omnia plane nihil probant, et contorta inſuper ſunt, nec eam ſententiarum harmoniam exhibent, quam videre ſe viri docti putant[d]. Verum et de hac re ſupra[e], quantum ſatis, dictum et oſtenſum eſt, Druidum ordinem, dogmataque longe vetuſtiora eſſe Pythagora, et metempſychoſin Gallorum differre a Pythagorea. Addimus hoc vnum, teſte DIODORO[f] Gallos tempore demum Alexandri Graecis innotuiſſe, adeoque ignotos et latentes a Pythagora adiri non potuiſſe.

Schola domi erecta.

§. VIII. Ex Babylonia itaque, ſi Iamblicho credimus[g], vel ſi probabiliores rationes ſequimur, ex Aegypto in patriam redux, cum multis annis abſuiſſet, vix a ſenioribus quibusdam agnitus eſt, non minori, quam antea, in admiratione habitus, quod maiora pulchritudinis, ſapientiae et diuinitatis argumenta domum reportaſſe videretur, vt haec nobis narrat IAMBLICHVS[h], qui ita porro tradit: patriam eum inuitaſſe, vt participatione inuentorum ſuorum communi emolumento prodeſſe vellet: Pythagoram non renuiſſe, ſed Aegyptiacam per ſymbola docendi elegiſſe methodum, quam nec ſatis capiebant Samii, nec diligenter in hanc rem incumbebant, ita vt nemo ei adhaereret. Fraude itaque rem aggrediendam ratum, iuuenem quendam pauperem ex palaeſtra domum abductum eo adduxiſſe, vt ſcientiarum a ſe praecepta ſibi tradi pateretur, promiſſa alimonia, ad curam corporis ſufficiente. Ita quidem arithmeticam et geometriam eum docuiſſe, propoſito de ſingulis, quae didiciſſet, theorematibus, praemio: ita vero eius ſtudium adeo accendiſſe, vt, cum praemium ſe poſtea daturum negaret, iuuenis ingenioſe cauſato Pythagorae, ſe victus quaerendi cauſa demonſtrationibus amplius inſudare non poſſe, mercedem et alimenta vltro obtulerit, ſicque ipſe alter quaſi euaſerit Pythagoras, cuius quoque nomen geſſerit.

Itinera in Graecas inſulas.

Quia vero tantam ſapientiam Samus non capiebat, aliter populi animos ſibi deuinciendos et in ſuas partes pertrahendos eſſe ratus, Delum abiit, ibique ſacerdotibus ſe adiunxit, et ad aram incruentam, quae poſt corneum altare fuit, Apollini Genitori precibus ſacrificauit[i]. Delo poſtea diſcedens, ad omnia loca, in quibus oracula eſſent, ſe contulit, ibique teſte Ariſtoxeno complura moralium dogmata, ab Ariſtoclea, vt PORPHYRIVS[k] habet, vel Themiſtoclea, vt LAER-

d) Eam oſtendere ſategit illuſtris SELDENVS in Anal. Anglo-Britan. pag. 881. quae, ne imponant, legenda, quae eleganter hac de re diſſerit. BASNAGE Hiſt. des Iuifs T. III. p. 537 ſeqq

e) Lib. I. c. 8.

f) Lib. VII. conf. SCHEFFER l. c. p. 15. qui ideo pro γαλάτων apud Alexandrum Polyhiſt. Χαλδαίων legi vult: quae tamen emendatio et dubior eſt, et non neceſſaria. Vidimus enim eiusmodi ἀναχρονίας in hiſt. Pyth. eſſe apud veteres frequentiſſimas.

g) Rumorem, quod a Gillo quodam Crotoniatarum principe redemtus fuerit, tanquam minus probabilem reiicit APVLEIVS l. c.

h) Cap. V. n. 20.

i) LAERTIVS Lib. VIII. ſ. 13. incruenta vero ara dicta eſt, quod non victimae, ſed ſolum frumentum, et hordeum, et placentae offerrentur. IAMBLICH. n. 25.

k) n. 41.

LAERTIVS [l], tradit, accepit, quae ſacerdos Apollinis fuit, vt ita ex diuino fonte ſua hauſiſſe videretur. Poſtea Lacedaemonem et in Cretam nauigauit, quae inſula propter Iouis myſteria tum temporis fuit celeberrima, ibique a Corybantibus ſiue Dactylis, Cybeles ſacerdotibus, in ſpecum Idae montis, vbi Iouem ſepultum eſſe ferebatur, adductus eſt, traditque PORPHYRIVS [m], ibi ſe vnius ex Idaeis Dactylis ſacerdotibus, cui Morgo nomen fuit, curae addixiſſe, et ab eo Ceraunio lapide fuiſſe purgatum, noctuque iuxta flumen agni nigri vellere redimitum. Quae vt felicius ſuccederent, Epimenidem porro adiiſſe tradunt, Cretenſem, de quo ſupra prolixe egimus, hominem fanaticum, vel vt APVLEIO [n] vocatur, fatiloquum, cum eo in Idaeum antrum deſcendiſſe, nigra lana amictum, et dies ter nouenos ibi ex lege diſciplinæ ſacrae exegiſſe, Iouique parentauiſſe, eiusque vidiſſe puluinar. Ita celebrioribus Graecorum quoque myſteriis initiatus, ad Olympicum certamen deſcendit [o], ibique in admiratione omnium verſatus, cum de cognomine interrogaretur, non ſe σοφὸν, ſed φιλόσοφον primus dixit [p]. Alii tamen Sicyone id veniſſe, alii Phliunte dicunt, narratque Heraclides apud CICERONEM [q], ibi cum Leonte principe Phliaſiorum docte et copioſe diſſeruiſſe quaedam, cuius ingenium et eloquentiam cum admiratus eſſet Leon, quaeſiuiſſe ex eo, qua maxime arte confideret? at illum reſpondiſſe: artem quidem ſe ſcire nullam, ſed eſſe philoſophum. Admiratum Leontem nouitatem nominis quaeſiuiſſe, quinam eſſent philoſophi, et quid inter eos et reliquos intereſſet? hoc Pythagoram, ſimili deſumto a mercatu in ludis Graecorum celeberrimis haberi ſolito, ita explicuiſſe, vt hos ſe appellare diceret ſapientiae ſtudioſos, qui in hanc vitam ex alia vita et natura profecti gloriae, pecuniae aliarumque rerum ſtudio pro nihilo habito, rerum naturam ſtudioſe intuerentur. Quod vero diſcrimen inter ſapientiam atque ſapientem, et inter philoſophiam et philoſophum poſuerit, infra dicendi erit locus. Ita vero celeberrimo et vbique poſtea recepto nomini originem dedit, cum naturae interpretes antea ſapientes dicerentur [r]. Ita non aucta tantum eruditione, myſteriis celebrioribus, quae didicerat, ſed et auctoritate atque ſapientiae fama in patriam redux, in ipſa vrbe ſcholam exſtruxit, Pythagorae hemicyclium poſtea dictam [s], vbi Samii de republica conſulturi conuenire ſolebant ibique moralis potiſſimum doctrinae praecepta, quae ad reipublicae emolumentum faciebant, tradebat [ſſ]. Extra vrbem vero, magno-

l) LAERT. ſ. 8. vbi ſoror vocatur, ſine dubio ex mendo, ἀδελφῆς pro ἐν Δελφοῖς poſito, vid. CAS. et MENAG. ad h. l. conf. MENAG. Hiſtor. mulier. philoſ. n. 77 p. 499.

m) n. 17. LAERT. ſ. 3. De his Cretenſium myſteriis et ſacerdotibus, Idais etiam et Curetibus dictis, videndus HOLSTENIVS ad PORPHYR. l. c. et MEVRSIVS in Creta c. III. p. 73. c. IV. p. 78. conf. PORPHYR. de antro nymph. p. 120. ed. Rom.

n) l. c. conf PORPH. LAERT. ll. cc. Quidam Epimenidem Pythagorae diſcipulum faciunt, ſed melius ita tempora concordant, conf. LLOYD. l. c. CLERIC. l. c. p. 97.

o) VALER. MAX. L. VIII. c. 7.

p) LAERT. L. I. ſ. 12. VIII. 8. IAMBLICH. c. VIII. n. 44. c. XII. n. 58.

q) Tuſc. Qq. L. V. c. 3.

r) Repetenda, quae in prolegomenis de hac re diximus.

s) IAMBLICH. c. V. n. 26. PORPHYR. n. 9.

ſſ) Arcanas enim diſciplinas tradebat in antro.

gnorum virorum, et imprimis legislatorum veterum exemplo [r], vt venerationem doctrinae suae conciliaret, antrum parabat, studiis eius philosophicis aptatum, in quo partem diei noctisque maximam cum amicis disserendo transigebat, et imprimis in mathematicarum scientiarum cultura, totus cum discipulis haerebat. Atque IAMBLICHVS [s], cum ita ingens philosophiae accessio facta esset, totam Graeciam in eius admirationem consensisse, vt eorum, qui philosophiae operam nauarent, plurimi atque optimi quiuis, ipsius studio Samum se contulerint, ad eius disciplinam admitti desiderantes. Quae an verisimilia sint, et non adiecta a Iamblicho, vt celebritatem Pythagorae eo luculentius confirmaret, ipse cautus lector dispiciet. Et haec quidem vitae Pythagorae enarratores, ad quorum fidem ea omnia redeunt, quae qualis quantaque sit, supra diximus. Quod si eam vero admittimus, vt pleraque verisimilitudine non carent, a fraude et impostura, vt erant seculi illius mores, Pythagoras liberari non potest, qui eas ipsas artes adhibuit, quibus callidissimum hominum genus, sacerdotes, homines decipere, suamque firmare auctoritatem solebant. Factum id esse arcana disciplina, mysteriisque, nescio quam diuinae originis auctoritatem, et sublimiorem sapientiam prae se ferentibus, introductis, sacrisque et molestis ceremoniis adhibitis, plus vna hactenus vice monuimus. Cum itaque eruditionem suam contemni Pythagoras videret, religione et arcanae doctrinae opinione famam et auctoritatem sibi conciliare satagens, his mysteriis initiari, et improbo hominum generi se adscribi voluit, vt, quod philosophia non dabat, religio ipsi acquireret, nomen celeberrimum. Non dubitandum itaque, modo haec omnia vera sint, quae veteres narrant, Pythagoram in eandem furciferorum classem referendum esse, in quam Epimenidem aliosque huius furfuris retulimus, qui fraudibus piis, et religionis ceremoniis speciosae obtentu diuinitatis famam aucupati sunt. Nec aliud loquitur antrum a Pythagora extra Sami vrbem electum, quam videri eum voluisse, arcanos cum numinibus congressus et disciplinae coelestis traditionem habuisse. In eiusmodi enim antris numina inspirasse sibi leges et disciplinam tradidere Numa, Minos, et his similes [v].

Iter et mora in Italia. §. IX. Ex Samo in Italiam profectum esse Pythagoram, omnes vno ore testantur, veteres, qui de rebus eius commentati sunt, certissimum ita vt hoc iter Italicum Pythagorae sit: incertiora vero sunt, quae de causa eius, incertissima, quae de tempore narrantur. IAMBLICHVS [w] enim tradit: ciues Samios Pythagoram ad omnes legationes traxisse, secumque mune-

r) Minois exemplum imitatum fuisse, ipse monet IAMBLICHVS n. 27. Erant autem multa eiusmodi antra numinibus et oraculis celebria, Nymphaeum in Ithaca, Mythrae apud Persas, Bacchi in Naxo, Paridis in Arcadia, imprimis Boeotia eiusmodi antris ferax fuit, et inter ea celeberrimum Trophonium, de quo videndus PAVSANIAS in Boeoticis, in horum similitudinem effcta adyta. conf. PORPHYR. de antro Nymph.

s) l. c. Non vero ita secum consentit Iamblichus, qui socordiam Samiorum aspernatum in Italiam profectum esse ait n. 28.

v) Legenda quae erudite de fraudibus in eiusmodi antris adhiberi solitis adque aucupandam diuinam auctoritatem admissis differit ANT. VAN DALE de oraculis gent. diss. II. p. m. 226 seqq. edit. prior.

w) c. 5. n. 18.

muneribus publicis fungi coëgisse; quod cum consistere cum philosophiae studio non posse vidisset, statuisse declinare administrationes, et exemplum eorum sequi, qui ante ipsum philosophiam excolentes, vitam inter peregrinos exegerint: licet non neget, alios causam huius consilii in socordiam Samiorum in literis referre, quam aspernatus Pythagoras eam sibi patriam esse regionem existimauerit, quae plurium discendi cupidorum ferax esset. Alii Samo relicta in Italiam eum contendisse dicunt, quod ferre Sylosontem non posset, fratrem Polycratis, qui priuatam post fratris fata vitam agens, Dario Hystaspide postea patrocinante, Sami tyrannus est factus [x]. Longe maior vero de tempore, quo Pythagoras in Italiam soluit, dissensus et controuersia est, quam supra iam ὡς ἐν παρόδῳ tetigimus. Et illorum quidem opinionem, qui Numae temporibus Pythagoram in Italiam venisse contenderunt, libro primo [y] iugulauimus. Nec admittenda PLINII [z] lectio, qui Pythagoram Veneris, planetae indolem explorasse ait Olympiade circiter XLII. A. V. C. CXLII. quo Tarquinius Priscus regnauit. Illo enim tempore Pythagoram nondum natum esse constat, cubat vel in mendo locus, vel Plinium memoria decepit. Aliter auctores, quos LAERTIVS [a] secutus est, qui tradunt, Pythagoram offensum tyrannide Polycratis, qua rempublicam occupari videbat, in Italiam soluisse; Polycrates vero Ol. LXIV. 2. periit cruci affixus, quo STRABO [b] quoque respicere videtur, idque Aristoxenus apud PORPHYRIUM [c] confirmat. Hinc Ol. LXI. hoc iter suscepisse Pythagoram DIODORVS [d] ait, Ol. LVIII 2. vero LLOYDIVS computat; cuius rationes si sequimur, iter Delum Phliuntemque in hac ad Italos profectione simul susceptum est [e]. IAMBLICHVS [f] Ol. LXII. 2. in Italiam soluisse auctor est; quae tamen rationes omnes si admittantur, captiuitas Pythagorae iterque Babylonicum, quae ante Ol. LXIII. 3. 4. accidere non potuere, falsa sunt. Vnde, vt his consulerent viri docti, iterque Babylonicum assererent, profectionem Pythagorae Italicam anno demum LX. aetatis eius, Ol. LXVII. 2. 3. susceptam esse contendunt [ff]. Nos, quae nobis vero propius accedere videantur, cum supra exposuerimus, dicta otiose non repetemus, hoc vnum, supra praetermissum, addentes, patere ex APVLEIO [g], suo tempore incertam, et dubio rumore nixam captiuitatem Pythagorae iterque Babylonicum visum esse, quod vbi abiicitur, et Pythagoras circa Ol. LVIII. LIX. vel LX. in Italiam discessisse statuitur, melius omnia cohaerent, et veterum dictis magis consonant: quo fundamento admisso Dodwelliana et Stanleiana chronologia concidit. In Italiam vero delatus, in meridionalibus Italiae partibus, quas Graeci possidebant, a quibus

Mmm mmm 2 diuer-

x) STRABO L. XIV. p. 638. Alii ad ipsam Polycratis tyrannidem referunt apud LAERT. L. IIX. §. 3.

y) c. IIX.

z) Conf. STANLEIVS P. IIX. c. 10 p. 672. Alio loco L. XXXVI. c. 9. rege Semneserteo in Aegyptum eum venisse tradit, quo de loco vid. BAYLE Dict. T. III. art. Pythagoras not. B. p. 742.

a) L. IIX. §. 3.

b) l. c. nisi ad Sylosontem respicere dicas.

c) n. 9.

d) Excerpt. Peiresc. p. 241.

e) Conf. CLERIC. l. c. p. 115.

f) c. VII. n. 35.

ff) DODWELLVS et STANLEIVS ll. cc.

g) l. c.

diuersis temporibus variae in eas coloniae deductae erant [b], consedit. Fuitque Crotona, vrbs in sinu Tarentino sita, prima, in quam delatus est, cuius corruptis valde moribus viuebant incolae et imprimis voluptati litabant. Illuc cum iret, miraculum accidisse narrant, dignum memoratu: incidisse in piscatores, sagenam piscibus onustam in profundo trahentes, illisque definito praedixisse numero, quanta multitudo capta esset: illis igitur pollicentibus, se, quicquid imperaturus esset, facturos, si euentus dictis respondisset, mandasse, vt pisces omnes dinumeratos viuos dimitterent. Fuisseque hoc imprimis admirandum, quod ne vnus quidem piscium, dum extra aquam detinerentur, extinctus sit, ipso dum haec agerentur, praesente et soluto piscatoribus pretio piscium Crotonam contendente. Illos statim, quod acciderat, diuulgasse, et ita omnibus iniiecisse cupidinem tanti videndi hospitis. Ita quidem fabulam narrant PORPHYRIVS [i] atque IAMBLICHVS [k], quorum mentiendi libidinem et causam egregie deprehendimus, si, qui eandem rem narrant, PLVTARCHVM [l], et APVLEIVM [ll] consulamus, aetate superiores, et isto, quo Porphyrius et Iamblichus, animo Pythagorae historiam expendendi non impeditos. Illi enim hoc tantum narrant, Pythagoram emta tota piscium captura, captos dimitti iussisse, vt pro amicis et familiaribus captiuis precium liberationis persolueret; communi enim anima vtentes noluisse interfici, cum iniuria neminem afficiant: ideo et Pythagoreos a piscium esu abstinere. Rem in se nec miram, nec a vero valde abludentem scopo suo, Pythagorae historiam historiae I. C. opponendi aptaturi Porphyrius et Iamblichus, cum legissent, Saluatorem totam aliquando piscium capturam disrupta sagena seruauisse, mire peruerterunt, et piscium praedixisse numerum, nec vnum eorum extingui passum esse Pythagoram, strenue mentiti sunt. Qua ratione etiam alias de Pythagora traditiones (nam et hanc pro solo rumore venditant Plutarchus et Apuleius) in miracula verterunt homines audacissimi. Quamprimum Crotonam aduenit, vt Dicaearcho [m] traditum, quasi aduentante viro, plurimarum regionum peragratione claro, et eximio, atque peculiari naturae beneficio fortunam prosperrimam ducem nacto, (facie enim, statura procera, et moribus gratiam et decorem referebat) ita Crotoniatarum ciuitas affecta fuit, vt postquam seniorum, ex quibus ciuitatis illius magistratus constabat, animos cepisset, habitis apud adolescentulos iuuenes, pueros, et feminas, eius gratia in coetum iussu magistratus coactas, adhortationibus [n], tota fere ciuitas in eius amorem raperetur, multosque is auditores nancisceretur, non viros solum, sed et feminas, etiam ex vicina barbarorum regione, regios quoque principesque viros. Ita emendabat Crotoniatarum mores, et ad frugalitatem

b) Vocata etiam est Graecia subcisiua, et Graecia magna. Nomen hoc a Pythagorae discipulis demum accepisse, nugae sunt IAMBLICHI c. XXIX. n. 166. c. VI. n. 23.

i) n. 25.

k) c. VII. n. 36.

l) Qq. Sympos. L. IIX. q. 8. T. III. p. m. 289.

ll) Apolog. p. m. 209.

m) PORPHYR. l. c.

n) IVSTIN. L. XX. c. 4. Orationes ipsas exhibet IAMBLICHVS c. VIII. n. 37. c. IX n. 45 c. X. n. 51. c. XI. n. 54 seqq. quas tamen eum ex ingenio ita confinxisse dubium non est, vt saepe solent historice.

tem reuocabat, et ad virtutem singulas hominum aetates et sexum mira eloquentiae efficacia excitabat [o]: aitque IAMBLICHVS [p], sexcentos fuisse, quos non tantum ad capessendam philosophiam oratione sua permouerit, sed qui collatis etiam in vnum facultatibus, communem vitam sequerentur, de qua viuendi ratione Pythagorea postea dicemus. PORPHYRIVS [q] vero plusquam duo millia fuisse, auctore Nicomacho tradit. Non vero Crotonae tantum substitit, sed philosophiae quoque praesidio reliquis Italiae et Siciliae vrbibus Graecis subueniendum ratus, quas in seruitutem redactas nouerat, ad libertatem illis animum erexit, et in pristinum statum per suos auditores illarum ciues asseruit, adeoque liberas fecit praeter Crotonem Sybarim Catanem, Rhegium, Himaeram, Agrigentum, Tauromenas, et alias quasdam [r] magna vbique auctoritate vsus, multisque conciliatis discipulis, cum XL. fere annis ibi moram fecisset.

Auctoritas inter Italos.

§. X. Facile ex dictis hactenus colligi potest, Pythagorae non parum honoris et auctoritatis apud Crotoniatas reliquosque illius regionis vrbiumque incolas comparatum fuisse, cuius varia nobis specimina vitae Pythagorae consarcinatores enarrant. Tradit enim PORPHYRIVS [s]: ciuitates in libertatem vindicatas eum salutaribus instruxisse legibus per Charondam Catanaeum et Zaleucum Locrum: deposuisse imperia tyrannos ipso audito; et venisse ad eum Lucanos et Messapios et Picentinos, et Romanos [ss], sustulisseque omnes omnino discordias ab Italiae Siciliaeque ciuitatibus, tam internas quam externas. Tyranni quoque vt eiicerentur, orationibus suis passim effecit, et ita Agrigentum quoque a Phalaridis tyrannide liberasse IAMBLICHO dicitur [t]. Crotoniatae quoque cum Sybaritis eius consilio bello congressi ob interfectos legatos, victoria potiti sunt [u]. Et his alia non minora porro referunt. Sunt tamen in illis quoque haud leues nodi, quos facilius feces, quam soluas. Referuntur enim inter discipulos Pythagorae non a PORPHYRIO tantum et IAMBLICHO, sed aliis [v] quoque Zaleucus et Charondas, eos vero aetate Pythagorae longe superiores fuisse, veterum testimonia euincunt [w], et nobis quoque libri secundi capite secundo obseruatum est, vt ita luculento exemplo pateat, Pythagoreos non attendisse ad rationum chronologicarum seriem et fidem, modo omnes viros antiquitus celebres Pythagorae suo asseruerint, cuius exemplum in Numa quoque vidimus. Similem difficultatem habet Phalaridis eiecti et occisi historia et tempus, multum chronologiam Pythagorae implicitam reddens, qua de re nota sunt, quae inter RICH. BENT-

o) Conf. BAYLE l. c. not. C. p. 742. Respexit huc CLAVDIANVS Conf. Theod. v. 156.
Anne Pythagorae monitus, annique silentes
Famosum Oebalii luxum pressere Tarenti?

p) c. V. n. 29.

q) n. 20. ita etiam ipse IAMBLICHVS c. VI. n. 30.

r) ib. n. 33.

s) n. 20 seqq.

ss) Dignus, qui cum his Porphyrii verbis conferatur, locus est LIVII L. I. c. 18. vt constet, quam parum verisimilitudinis habeat, Romanos ad Pythagoram venisse leges accepturos.

t) c. XXXI. n. 214 seq.

u) Historiam belli narrat DIODOR. L. XII. IAMBLICH. c. XXX. n. 177 seqq.

v) SENECA ep. 90. LAERT. L. VIII. f. 16.

w) DEMOSTHEN. orat. adu. Timocr. p. 469. EVSEB. in Chron. conf. BENTLEIVS apol. de epist. Phal. p. 339. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 516. 519 seq.

BENTLEIVM ad Ol. LVII. 4. referentem, et HENRICVM DODWELLVM Ol. LXIX. 1. euenisse statuentem, aliosque magna animorum contentione disputata sunt [x], quaeque notabili exemplo confirmant, quam parum certi sit in historia et chronologia veteri, quam mentiendi audacia, sectae Pythagoreae, vti supra dictum, familiaris, miris modis corrupit. *Miracula.* Et haec quoque magna ex parte mater fuit miraculorum, quae de Pythagora referuntur. Prouocat enim PORPHYRIVS [y] ad auctores antiquos et praeiudicatae auctoritatis, qui tradiderint, etiam ad bruta animalia vsque praecepta admonitionesque eius sese extendisse. Vrsam Dauniam agros depopulatam comprehensam et diu contrectatam adiurasse, vt dimissa nunquam amplius ex montibus atque syluis redierit: Bouem temere fabas depascentem, in aurem insusurrando a fabis comedendis arcuisse: aquilam ex aëre praeteruolitantem detraxisse, rursumque dimisisse. Caucasum fluuium transeuntem et cum multis amicorum adlocutum esse, et clara eum ac liquida voce cunctis audientibus dixisse [z]: Salue Pythagora. Quin etiam vna eademque die et Metaponti in Italia, et Tauromenii in Sicilia, amicis, quos vtrobique habebat, adfuisse, et in publico coetu allocutum fuisse [a]: Commemoratas esse praedictiones terrae motuum certissimas, ventorum violentorum grandinisque profusissimae compressiones, pestis auerruncationes praesentissimas, tempestatum tam in fluminibus, quam in mari serenationes, quae miracula non ipse tantum perpetrauerit, sed et discipuli Empedocles, Epimenides, Abaris [b] ab eo didicerint. Animi porro corporisque affectus carminibus et incantationibus sedasse, et vniuersi concentum auribus percepisse. His alii [c] alia adiiciunt: multa cum praedixisse, quae postea euenerunt, Sybari serpentem letiferum et hirsutum comprehendisse, rursusque dimisisse, alioque loco serpentem morsu occidisse, et sexcenta huius generis alia, quae indubitata fide et certitudine immota constare, eius admiratores sibi persuadent. Factum inde est, vt inter γόητας siue magos celeberrimos a multis cum veterum [d] tum recentiorum [e] numeraretur, iamque Timon [f] in Stillis diceret, eum a magica ad philosophiam declinasse. Alii meras praestigias et imposturas fuisse dicebant, quam obiurgationem mire confirmat, quod Hermippus [ff] et Scholiastes SOPHOCLIS [g] narrant: in Italiam delatum subterraneam fecisse specum, matrique praecepisse, vt mortuum eum diceret, quae agerentur vero,

x) Libros hac de causa scriptos enumerat FABRICIVS l. c. p. 405. conf. CLERIC. l. c. p. 82. 130 seqq.

y) n. 23 seqq. et hunc secutus IAMBLICHVS c. XXIIX. n. 134.

z) Eadem fere narrant LAERT. L. IIX. s. 11. AELIAN. L. II. c. 17. APOLLON. hist. com. c. 6.

a) Citati PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. IV. c. 10. p. 147.

b) Verum Abarim et Empedoclem non fuisse discipulos Pythagorae, sed ante congressum cum illo istis iam artibus celebres, supra demonstratum est.

c) Anonym. apud PHOTIVM Cod. CCLIX. ad calc. PORPHYR. p. 58. EVSEB. praep. L. X. c. 3.

d) PLVTARCH. in Numa T. I. p. m. 117. CHRYSOSTOM. Homil. II. in Ioan. LVCIAN. in vitar. auct. T. III. p. m. 1025. APVLEIVS apolog. p. m. 209. PLINIVS L. XXIV. c. 17. L. XXX. c. 1.

e) Conf. MENAG. ad LAERT. L. VIII. s. 36. NAVDE apologie des grands hommes accuser de Magie c. X. p. m. 136 seqq. p. 146. et quos h. l. nominat.

f) LAERT. L. VIII. s. 36.

ff) Apud LAERT. L. VIII. s. 41.

g) Ad Electr.

vero, vt tabulis inſcriberet, tempusque adnotaret. Deinde cum deſcendiſſe in ſpecum, matrem vero praecepta eſſe exſecutam, donec ex locis illis ſubterraneis rediret. Aliquo elapſo tempore ex ſpecu adſcendiſſe, ſqualidum ac macie confectum, aduocataque concione dixiſſe, ex inferis ſe aſcendere, atque, vt fidem faceret ſibi, recitaſſe, quicquid interea eueniſſet. Narrauiſſe etiam de rebus apud inferos geſtis mirabilia, et quae de amicis fatis functis viderit, quosque cruciatus conſpexerit. His Crotoniatas affectos in lacrymas et eiulatus prorupiſſe, Pythagoramque diuini quid habere exiſtimantes, vxores ſuas in diſciplinam ei dediſſe, vt eius doctrina inſtituerentur. Adduntque his, quae poſtea quoque tangentur, expoſuiſſe[h], quis ante ingreſſum in hoc corpus fuerit, quodque Aethalides fuerit ante Troianum bellum, Mercurii filius, tum Euphorbus, Hemotimus poſtea, inde Pyrrhus Delius, poſtremo Pythagoras. Quam tranſmigrationis Pythagoreae hiſtoriam falſe ridet, et impoſturam philoſophi ridiculo colloquio detegit LVCIANVS[i]. Quod ſi de ipſa re accuratum iudicium ferendum eſt, diſtinguendi ſunt Pythagoras, Pythagorei, et hiſtoriae Pythagoreae conſarcinatores, qui omnes ad has fabulas ſymbolam contulerunt. Et Pythagoram quidem ipſum impoſtorem fuiſſe, nulli dubitamus aſſerere, fidem faciente tota Pythagorae hiſtoria, quae vitae rationes, itinera, philoſophandi modum, conſortia cum ſacerdotibus, myſteria adhibita et huius generis alia, ea potiſſimum fini enumerat, vt non deteriorem fuiſſe Pythagoram reliquis viris θαυματοῖς, qualis Epimenides et Abaris fuerunt, pateſceret. Cur enim ſacerdotum, qui callidiſſimi impoſtores fuerunt, ſocietatem tam ſtudioſe ſectatus eſt? cur myſteria tantis moleſtiis didicit? cur antrum ſacrum effinxit? cur mendacia de inferis adhibuit? cur animae migrantis in corpora hiſtoriam expoſuit? niſi vt ſuperſtitioſum populum deciperet? Nec id mirabuntur, qui iſtius temporis genium pernouerunt, quibus eiusmodi ſacris fraudibus plena erant omnia, et quibus iſtis praeſtigiis diuini commercii fama et emolumentum inde prouenìens maximum, praecipue a legislatoribus et theologis, non ſine laetiſſimo quaerebatur euentu[k]. Haec cum viderent diſcipuli et ſectatores, auctoritatis praeiudicio ex ipſa diſciplina Pythagorea faſcinati, non tantum in maius elata ad alios propagarunt, ſed infreni mentiendi in ſacris licentia, quam ſupra Iamblichi teſtimonio probauimus, corrupti immenſum in modum auxerunt, et ita circumſtantiarum fictarum ornatu pinxerunt, vt praeceptoris admiratio omnes homines caperet. Quod vt felicius conſequerentur, omnium fere praeſtigiatorum hiſtoriolae ad Pythagoram relatae ſunt: quae cum non accuratis monumentis deſignarentur, ſed orali traditione per vulgus ſpargerentur, aucta, mutata et ornata atque comta ſunt, vt cuiusque inge-

h) LAERT. L. VIII. ſ. 4 ſcholiaſtes APOLLON. L. I. v. 645 PORPHYR. l. c. MENAG. l. c. Laert.

i) In Gallo T. II. p. 613. Non itaque ſolus Hermippus et ſcholiaſtes Sophoclis pro impoſtore habuere Pythagoram, quod contendit tamen ad eum excuſandum cl. LEHMANNVS loc. cit. pag. 359. Tacere vero Porphyrium et Iamblichum mirum non eſt, non enim haec honorifica erant heroi, quem ornabant ac comebant.

k) Hoc expendendum probe circa apologiam NAVDAEI qui l. c. Pythagoram ab omni fraude liberat.

ingenio placuit. His subsidiis potiti Alexandrini Platonici, vt haberent, quod miraculis Christi opponerent, ex rumusculis istis dubia fide et incerta traditione sparsis ingentes historias commenti sunt, quibus vt fidem facerent, ad auctores diu deperditos prouocauerunt; sicque θαυματίων Pythagoreorum historia tandem enata est, quam diuersorum hominum et seculorum collectionem imposturarum esse recte dixeris. Ex quibus etiam patet, non omnia tribuenda esse Pythagorae quae sequentium temporum iactantia ei tribuit[f]. Quae in mentiendo non adeo memor fuit, vt non fraudem et mendacia passim proderet, id quod excussis plerisque, quae de eo referuntur miraculis facile ostendi posset, si id locus pateretur. Quid enim magis ridiculum, quam fluuium Pythagoram salutasse, de quo tamen veteres ita discordant[ff], vt manibus palpari queat, vulgi rumusculis totam narrationem deberi. Quid insulsius, bouem a fabis abstinere monitum, paruisse, cum fabarum interdictus esus nugis Pythagorici ingenii tantum nitatur? Quid ineptius, quam audire musicam coelestem, quae in solo Pythagorae ingenio habitans, cum ipso euanuit? Lustrationum, incantationum, auerruncationum et huius generis aliorum specimina edidisse Pythagoram facile credi potest, eiusmodi enim imposturas tum frequentissimas fuisse, supra de theologis Graecis verba facientes retulimus; meras vero fuisse fraudes tum quoque obseruauimus. Nobis itaque haec Pythagoreorum miraculorum historia meliori fide digna non videtur, historia magi celeberrimi Ioannis Fausti, quam otiosa hominum ingenia, forte et inuidia peperere, educauit credulitas, proscripsit examen prudens et accuratum. Plura non addimus, videnda apud CLERICVM[m], STOLLIVM[n], NAVDAEVM[o], BAYLIVM[p], aliosque[q].

Virtutes et vitia.

§. XI. Animi corporisque dotibus atque virtutibus prorsus super alios, eminuisse Pythagoram, plerisque relatum est, quo βιόγραφοι eius ad extollendam illius conditionem, humana specie, vt contendebant, maiorem astute vsi sunt. Adolescentem iam singulari formae praestantia, facie venerabili, morumque dexteritate tanquam bonum inter homines daemonem Samiis visum esse, IAMBLICHVS[r] refert: ex quo de virili aetate iudicium, si hos homines sequimur, ferendum est. Adeo vero venustae formae fuisse multi veterum tradunt, vt eum Apollinem, qui ex Hyperboreis venisset, discipuli opinarentur[s], additque IAMBLICHVS[ſ], annis LVI expletis, pulchriorem etiam et magis diuinam faciem eius enituisse. Nec id negat Timon[ſſ], acerbus philosophorum reprehensor, sed sermonis leporem et fa-

f) Id hoc sensu concedi potest BVDDEO monenti Obs. Hal. Lat. T. II. obs. X. p. 204 seqq.

ff) Alii enim ex supra citatis hunc, alii alium fluuium nominant, conf. MENAG. ad l. c. LAERT. PERIZON. ad l. c. AELIANI.

m) l. c. p. 90. add. LLOYD. l. c. praef.

n) Hist. phil. mor. gent. §. CXIX. p. 205. qui cuncta neruose comprehendit.

o) l. c.

p) Dict. T. III. art. Pythagore, not. K. p. 745 seqq. vbi etiam de speculo agit, quo Pythagoram in luna alio loco degenti aliquid indicare potuisse mentiti sunt.

q) Conf. SCHILTER. de discipl. Pythag. §. II. p. 522. Manud. phil. mor. et quos copiose laudat.

r) c. II. n. 10. plura supra iam de eius allata adolescentia.

s) ib. c. V. n. 20. LAERT. f. 11. AELIAN. L. II. c. 26. conf. MENAG. ad l. c. Laërt.

ſ) ib. n. 11.

ſſ) LAERT. L. VIII. f. 36.

et faciei venustatem ad venandos homines adhibuisse obiicit. Barbam promisisse, et seculi mores suadent, et MARTIALIS[t] innuit, Pannicum ita ridens:

Democritos, Zenonas, inexplicitosque Platonas
Quicquid et hirsutis squalet imaginibus,
Sic quasi Pythagorae loqueris successor et haeres,
Praependet mento nec tibi barba minor.

Oculos vero et faciem tantam maiestatem insedisse narrant, vt vehementer, qui cum eo essent, illa percellerentur, iuuenisque acriter ab eo reprehensus laqueo statim vitam finiuerit[u]. Vestimentis porro referunt candidis, coronaque aurea vsum esse[v]; vel, quod LAERTIUS[w] habet, stolam illum candidam semper ac mundam, stragulam item candidam e lana adhibuisse. Quae Laërtii narratio occasionem dedit viris doctis[x], eos ex veteribus reprehendendi, qui lineas tantum vestes gestasse Pythagoram, lana, pecori detracta, pro profano vestitu habito, contendunt[y], recteque dixisse LAERTIUM putant, lineorum vsum nec dum ad illa loca penetrauisse. Neque tamen ob vnum Laërtium plura veterum testimonia, quae diserte Pythagoram a lana pecori detracta abstinuisse perhibent, deferenda sunt; deceptum enim illum esse, vel ex eo patet, quod lini vsum tum nondum fuisse dicat, cum tamen THUCYDIDES λινοῦς χιτῶνας antiquissimum vestimenti genus, paulo ante sua tempora dicat in vsu esse desiisse[z]. Conueniens quoque doctrinae Pythagorae erat, a lana abstinere; abhorrebat enim a morticinio, quodque caesis animalibus detractum erat, ob communem eorum cum hominibus naturam: quare et vestitum ex animantibus comparatum impurum habuisse ait Apollonius[a]. In victu parcum, in potu modicum fuisse, atque saepe solo melle ac pane contentum vixisse, vinumque interdiu non gustasse, obsonium illi fuisse vt plurimum cruda vel elixa olera, marinis raro vsum esse, passim narratur[b]. Addit his PORPHYRIUS[c], coenam pane ex milio et pulte et oleribus, rarissime autem carne ex victimis sacrificiorum, neque ea promiscue ex quauis parte constitisse. Deorum penetralia subiturum ibique aliquandiu commoraturum, cibis famem sitimque arcentibus vt plurimum fuisse vsum: et fami quidem arcendae composuisse ex semine papauaris et sesamo, ac cortice scillae probe lotae, donec a succo exteriori repurgaretur, ex floribus asphodelorum, et foliis maluae, ex polenta, hordeo atque cicere: quae omnia aequali pondere minutim concisa Hymettio melle in massam redegerit: contra sitim autem praeparasse ex semine

t) Lib. IX. ep. 47.
u) PLUT. de disc. adul. et amici T. III. p. m. 177.
v) LAERT. §. 19. IAMBLICH. c. XXI. n. 100. AELIAN. L. XII. c. 32. conf. MENAG. ad l. c. Laërt.
w) l. c.
x) Is. CASAUBON. et MENAG. ad l. c. Laërt.
y) IAMBLICH. l. c. APULEIUS in Apolog. PHILOSTRAT. vit. Apoll. L. I. c. 1. L. VIII. c. 7. p. 333.
z) Conf. OLEAR. ad PHIL. vit. Apoll. L. I. c. 1. p. 5.
a) Lib. VIII. c. 7
b) ib. §. 19. IAMBLICH. et PORPHYR. ll. cc.
c) n. 34. conf. SCHRADERUS diss. I. de Pythag. §. 23. p. 41.

ſemine cucumeris, et vua paſſa pinguiori exemtis acinis, et flore coriandri, item ex ſemine maluae ac portulacae, ac caſei ramentis, ex polline farinae et pinguedine lactis; cuncta haec melle inſulano inter ſe commiſcuiſſe. Quo cibo et potu plane ſingulari vſus fuiſſe videtur, vbi diutius ab hominum conſortio ſeparatus viuebat, vt in antris et adytis ſacris ſaepe ab eo factum; non tantum vt ſuſtentandis corporis viribus ſufficeret, ſed vt ſanguinis quoque motus excitaretur concitatior, ſicque quem affectabat, enthuſiaſmus promoueretur. Ita vero corpus quaſi in quodam aequilibrio ſeruabat, vt eodem ſemper habitu ſibi eſſet ſimile. Animi vero, vt porro refert PORPHYRIVS, ſimiles ſemper mores ex vultu relucebant: nec is voluptate largius diffundebatur, nec moerore contrahebatur, neque vnquam gaudio vel dolore occupatus apparebat. At nec ridentem illum vel flentem vnquam quis vidit. Quae omnia an tanta grauitate ſeruauerit Pythagoras, fides penes hos ſcriptores eſto, quanquam veriſimile ſit, Pythagoram, egregium ſimulatorem, iſtam vultus grauitatem, qua potuerit, arte, affectaſſe, vt ſupra communem hominum conditionem eminere crederetur, et diuini quid in eo reſidere videretur. Quod vero Ariſtoteles apud LAERTIVM [d] ait: nunquam deprehenſum fuiſſe ὅτε διαχωρῶντα, neque veneri operam dantem, neque ſe inebriantem, occaſionem dedit ALDOBRANDINO [e], vt haec de peregrinationibus a Pythagora voluptatis cauſa non ſuſceptis frigide et contra veritatem hiſtoriae Pythagorae, quae tot nobis peregrinationes narrat, explicaret. Non enim hoc vult ſcriptor vetus, ſed, tantam Pythagorae verecundiam fuiſſe, praedicat, vt neque exonerandae ventris reddendaeue vrinae cauſa deceſſiſſe e via [f], neque venere coram aliis vſus fuiſſe vnquam viſus ſit. Commendat porro IAMBLICHVS [ff] prudentiam eius oeconomicam, tum potiſſimum demonſtratam, cum Alcaei adiiſſet haereditatem. Exercitationes quoque matutinas domi proprias habebat, animum ſuum ad lyram componens, et veteres quoſdam Thaletis paeanas accinens [g]. Quin et ſaltationes quasdam ſaltitabat, quas agilitatem atque ſanitatem conciliare exiſtimabat. Nec deambulationes promiſcue cum multis conficiebat, ſed vno tantum vel altero comite in templis aut lucis; ſeligens ſibi loca ab omni ſtrepitu remotiſſima et amoeniſſima [h]. Etſi vero haec facile credi queant, nec virtutum naturalium dona Pythagorae deneganda ſint, patet tamen ex tota vitae eius hiſtoria et philoſophandi quoque inſtituto, eo tetendiſſe primarium eius ſcopum, vt more ſeculi [i], quo viuebat, doctrinam non coelitus tantum accepiſſe crederetur, ſed et daemon inter homines verſans haberetur, quem in finem abſur-

diſ-

d) ſ. 19.

e) Ad h. l.

f) Id enim διαχωρεῖν apud Graecos ſignificare, multis veterum locis probari poſſet, ſi id ageretur. Male itaque Interpres Latinus quoque: nunquam viſus eſt ſaturari. Miramur haec Menagium praetermiſiſſe,

ff) Cap. XXX. n. 170.

g) PORPHYR. l. c.

h) ibid.

i) Hunc temporum illorum morem vt exempla plurima ſupra quoque, vbi de theologis Graecis et barbaris dictum, tacta, probant, ita inprimis is hic attendendus eſt, quia magnam facit veriſimilitudinem, Pythagoram ſe ei aſtute attemperauiſſe.

dissimae superstitioni litabat. Cuius rei argumentum, praeter ea, quae in antecedentibus adduximus, imprimis aureum femur est, quod Abaridi inter Olympica certamina ostendisse, vt is crederet, recte se Pythagoram pro Apolline habuisse, tanto consensu veteres tradunt [k], vt vix dubitari queat, rem ita a Pythagora fuisse institutam, licet doctissimus KVHNIVS [l] rem incertam esse putet, propter rationes Abaridis chronologicas, quas cum Pythagoreis non satis conspirare suo loco monuimus; quoniam enim dubia est aetas Scythae, tot veterum testimonia non tam facile conuelli possunt. Quod si verum hoc esse conceditur, videre nemo possit, qua ratione ab insigni impostura Pythagoras liberari queat, cuius eum propter hanc quoque caussam reum ex veteribus egerunt PLVTARCHVS [ll] et LVCIANVS [m], qui falsse eum traducit. Non defuere quidem, qui, vt ab insigni culpa Pythagoram liberarent, alium veterum narrationibus subesse sensum, contenderunt, et suspicati sunt, Pythagoram vel alchemiae mysterium Abaridi tradidisse, vel symbolico dicendi genere diuinam ei originem aperuisse [n], vel pulcherrimum tantum femoris habitum ostendisse, cum aurea dici soleant egregia et pulchra [o], vel ex femore Pythagorae, fricato et accenso igneum halitum auro similem prodiisse [p], vel icteri morbo femur luteum colorem induisse: verum ea omnia contorta esse, et sine vlla verisimilitudine dici, quilibet videt qui diserta veterum loca cum iis contulerit, quae luculenter tradunt, ostenso aureo femore Abaridi Pythagoram de diuinitate sua fidem fecisse [q]. Nec mutandi metalla ars eo quidem tempore cognita fuit, vt supra probatum; ictero vero, vel fricatione colorem aureum induisse nulla vel leui probabilitate dicitur. Nihil itaque aliud inde colligendum, quam pertinere hoc aureum femur ad θαυμάσια Pythagorae, quo veteres omnes retulerunt, esseque illud luculentum imposturae specimen, quo vir vaferrimus hominibus illusit, vt diuiniores sibi origines assereret. *Aureum femur.*

§. XII. Familiam aluit Pythagoras, ducta vxore, genitisque ex ea liberis, vt adeo, quod Aristoteles apud LAERTIVM [r] dicit: οὐδὲ πώποτε ἐγνώσθη οὔτε διαχωρῶν οὔτε ἀφροδισιάζων, non ad abstinentiam a Venere, sed ad verecundiam Pythagorae modestissime ea vtentis referendum sit. Vxorem duxit Theano, quam Crotone ortam dicit SVIDAS [s], et Didymus apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM [ss], Cressam vocat, filiam Pythanactis, PORPHYRIVS [t]. Quae non concorditer tantum cum marito vixit, familiaeque etiam post eius fata praefuit, sed philosophiam quoque con- *Vxor, et familia.*

k) PLVTARCH in Num. T IV. p. m. 116 seq. AELIAN. L. II. c. 26. L. IV. c. 16. LAERT. L. VIII. §. 11. IAMBLICH. c. XIX. n. 92. c. XXVIII. n. 135. 140. PORPHYR. n. 28.

l) Ad l. c. AELIANI.

ll) l. c.

m) In Gallo l. c.

n) THEOD CRVGIRVS progr. de aureo femore Pythagorae ἀποθεώσεως eius signo.

o) SCHRADERVS diss. I de Pyth. p. 36.

p) LICETVS de monstr. L. II. c. 48.

q) Vnus LVCIANI locus omnes has coniecturas euertit.

r) §. 11.

s) In Theano T. II.

ss) Strom. L. I. p. 309.

t) n. 4.

coniugis didicit, et ſcholam poſt eius obitum rexit [u]. Inſano eius amore flagraſſe Pythagoram, poëta vetus apud ATHENAEVM [v] tradit; laudantque veteres non tantum pulchritudinem eius, ſed et caſtitatem et coniugalem fidem [w]. Alii tamen non vxorem, ſed filiam Pythagorae fuiſſe, dicunt, Brontini Crotoniatae vxorem [x], cuius tamen natam quidam dicunt. Libros quoque ei veteres tribuunt, de quibus videndus MENAGIVS [y]. Ex hac vxore duos filios [z] ſuſcepit Pythagoras, Telaugem et Mneſarchum aui nomine inſignitum: alii [a] Duridis Samii auctoritate Arimneſtum addunt, Democriti praeceptorem, vt Telauges Empedoclem inſtituit. Filias quoque aliquot memorant, Saram, Myiam, Arignoten [b]; additur aliis Damo [c], quo tamen nomine quibusdam [d] filius fuiſſe Pythagorae dicitur. Totam hanc familiam parentis philoſophiam edoctam, eruditionem illius temporis praeſtantiſſimam tenuiſſe, et ad poſteros quoque poſt parentis obitum propagaſſe, veteres teſtantur, quorum teſtimonia congeſſit MENAGIVS [e] de his feminis philoſophis pluribus videndus. Incertum tamen eſſe, quod multi veterum perhibent, ſcriptis eas parentis philoſophiam comprehendiſſe [f], ex iis apparebit, quae poſtea de ſcribendi apud Pythagoreos more dicentur. Aluit etiam ſeruos duos veteribus commemoratos, Aſtraeum et Zamolxidem Thracem, quorum vtrumque philoſophiae myſteria docuiſſe traditur. De Aſtraeo a Mneſarcho ſub populo inuento mira et fabulae proxima refert Diogenes *de incredibilibus* [g] *vltra Thulen*, eumque ab Anaximandro Geometriam edoctum, Pythagorae dono datum, et ab eo, exploratis ingenii et corporis circumſtantiis, in diſciplinam et familiaritatem receptum eſſe tradit. Zamolxidis Getarum legislatoris hiſtoriam ſupra inter ſeptentrionis philoſophos tetigimus, quibus hoc loco hoc tantum adiicimus, Graecos quidem magno conſenſu Zamolxidem Thracem Pythagorae diſcipulum et ſeruum facere [h], prouocantque IAMBLICHVS [i] et PORPHYRIVS [k] ad Dionyſiphanem eius auctorem: monuiſſe vero iam HERODOTVM [l], idem ſe quidem a Graecis accepiſſe, exiſtimare ſe vero, Zamolxin multis annis ante Pythagoram vixiſſe. Quae ſententia veriſſima omnino videtur eſſe, cum inter vetuſtiſſimos legislatores Getarum Zamolxis referatur, qui ei di-

uinos

u) THEODORIT. therap. L. II.

v) Lib. XII. conf. MENAG. Hiſt. mul. philoſ. n. 79. p. 500.

w) Patet id ex apophthegmatibus eius apud CLEM. ALEX. Strom. L. IV. p. 522.

x) IAMBLICH. c. XXVII. n. 132.

y) l. c. add. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 512. Matrem et filiam fuiſſe cognominem quibusdam placuit, et ad hanc epiſtolae relatae, quae ſub Theanus nomine circumferuntur, et GALEVS inter ſcripta Pythagorea exhibet Op. Myth. p. 740 ſeq. De quibus tamen epiſtolis quid ſentiendum ſit, aliquoties iam dictum eſt.

z) SVIDAS l. c. PORPHYR. n. 3.

a) PORPHYR. n. 3.

b) IDEM l. c. IAMBLICH. SVIDAS ll. cc. Anonym. PHOTII p. 57. BENTLEI. Apol. ep. Phalar. p. 383. DODWELL. de aetate Pythag. p. 124. MENAG. l. c. FABRIC. l. c. p. 509.

c) LAERT. L. VIII. ſ. 42. IAMBLICH. c. XXVIII. n. 146. MENAG. l. c. n. 90.

d) SVIDAS in Pythag. l. c.

e) l. c.

f) Vid. laudati MENAGIO et FABRICIO ll. cc. PORPHYRIVS l. c. ſcripta haec ſuo adhuc tempore extare dicit.

g) Apud PORPHYR. n. 10 ſeq.

h) LAERT. L. VIII. ſ. 2. quosque ad h. l. in partes vocat MENAGIVS, STRABO L. XVI. p. 762. L. VII. p. 297. ORIG. contra Celſ. L. III. p. 144. CYRILL. contra Iul. L. VI. p. 208.

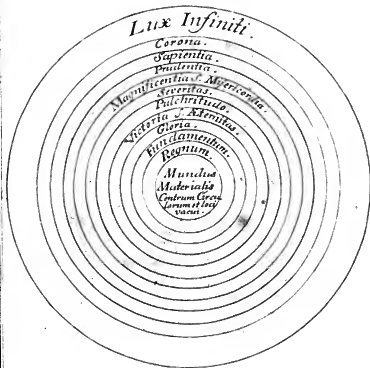
i) n. 104.

k) n. 15.

l) Lib. IV. c. 95. 96. conf. BENTLEI. p. 58. LLOYD. l. c. CLERIC. l. c. p. 90.

Fig. III. ad pag. 1020.

Schema
decem Sephirarum
ex lumine infiniti Scaturientium
earumque ordinis inter se.

uinos honores tribuerunt; vnde longe antiquiorem fuisse necessario sequitur. Videturque vel nominis eiusdem seruum habuisse Pythagoras, confusum postea cum legislatore Getarum, vel affinitas quaedam doctrinae de statu animarum post mortem Graecos induxisse, vt hunc quoque Pythagorae discipulum crederent, licet multo prius hoc dogma habuerint Scythae et Hyperborei; vel absurda Pythagoreorum consuetudo, omnes viros celebres inter barbaros vel magistros vel discipulos Pythagorae constituendi, hunc Zamolxim seruum effinxisse.

§. XIII. Certiora, hactenus traditis, non sunt, quae de morte Pythagorae veteres passim narrant, cuius et tempus et genus varie refertur. *Mors.* Ol. LXVIII. obiisse, duo msc. Codd. Chronici Eusebiani notant, quae recta sunt, si supponatur, natum esse Ol. XLVIII. et LXXX annos expleuisse, quod Heracliti assertum apud LAERTIVM [m]. Alii tamen eiusdem Chronici codices, quos secutus est magnus SCALIGER, O. LXX. 4. ponunt, quod tempus et illis placet, qui XC. annos viuendo attigisse Pythagoram statuunt; quos sequitur etiam LLOYDIVS [n]. Alii, quorum calculos sequitur DODWELLVS, quique centenario proximum obiisse, Hermippo apud LAERTIVM [o] credunt, Olymp. LXXVII½. ponunt. Anonymus vero PHOTII CIV. annos vitae cursu absoluisse dum tradit, ab omnibus, qui ex veteribus de morte Pythagorae retulerunt, deseritur. Nec mirandus hic dissensus est, cum satis negligentes veteres, ad quorum fidem tamen recurrendum est in constituendo die Pythagorae emortuali, in rationibus temporum annotandis fuerint. Nec magis certa sunt, quae de mortis genere et causa passim apud veteres narrantur. Et hoc quidem dubio carere videtur, Pythagoram eiusque discipulos, quibus singularem vitae rationem et consuetudinem valde a reliquorum hominum vita abeuntem praescripsit, et morum singularitate et reiectione eorum, qui explorati non ad societatem eius admittebantur, et legum nouarum publicatione et rerum publicarum, quam moliebantur, emendatione et immutatione, inuidiam iramque incolarum magnae Graeciae, praecipue Crotonae, Metapontique in se concitasse, qua ad opprimendum Pythagoram eiusque discipulos et factionem conspirauerint [p]. Qua vero ratione id euenerit, diuersissime narrant veteres. Heraclides apud LAERTIVM [q], Pythagoram ait, postquam in Delo Pherecydi iusta persoluisset, rediisse in Italiam, et cum in domo Milonis Crotoniatae conuiuii celebritatem offendisset, Metapontum venisse, ibique cum viuere diutius nollet, inedia vitam finiuisse. His vero chronologia Pherecydis obstat, quae manifeste euincit, maturius hoc Pythagorae in Delum iter ab eo susceptum esse, de quo supra cum actum sit, nihil hic repetimus. Aliter Hermippus apud eundem LAERTIVM [r]: bello

 inter

m) Lib. VIII. §. 44. conf. MENAG. ad h. l. LLOYD. l. c. CLERICVS p. 124.

n) l. c. citati.

o) §. 40.

p) Prolixe hoc enarrat Apollonius apud IAMBLICH. c. XXXV. n. 25 seqq.

q) Lib. VIII. §. 40.

r) ibid.

inter Agrigentinos atque Syracusanos exorto, Pythagoram exiisse cum sociis, Agrigentinis opem laturum; his autem in fugam versis, illum in fabarum campum incidisse, quem cum circumire vellet, a Syracusanis fuisse interfectum. Reliquos vero, ad triginta quinque Tarenti fuisse crematos, cum primariis ciuitatis in reipublicae administratione contraire vellent. Quae mire placent DODWELLO [s], cuius chronologicae rationes cum narratione Hermippi reliquis melius concordant. Verum omni prorsus caret verisimilitudine [t] virum nonagenarium, qui per totam vitam non Marti, sed Musis litauerat, relicta schola in bellum profectum praelio interfuisse, et Pythagoream sapit fabulam, maluisse Pythagoram occidi, quam fabas in agro florentes pedibus proculcare. Alii ita rem narrant [u]: consedisse Pythagoram in domo Milonis, cum sociis, eam vero domum quempiam ex his, quos ille admittere noluerat, per inuidiam incendisse, vel, secundum alios, ipsos Crotoniatas tyrannidis suspicione et metu hoc perpetrasse, Pythagoram igitur cum per incendium euasisset, solum relictum esse, et in agrum quendam fabis plenum intrantem ibi constitisse, ac dixisse: Capi praestat, quam has dari pessum, caedique satius est, quam loqui, (vel in moerore potius vagari [x]) atque ita iugulum persecutoribus nudasse, compluresque ex discipulis circiter XL. fuisse interemtos, paucos effugisse, interque hos Archytam Taretinum et Lysidem. Quae ex Aristoxeno atque aliis IAMBLICHVS [y] atque PORPHYRIVS [z] ita prolixius exponunt: Insidias Pythagoreis a longo tempore structas esse: tandem conspirauisse contra eos Crotoniatas. Cylonem enim Crotoniatam, hominum potentem et violentum, sed a Pythagora reiectum, a quo in consortium recipi anxie cupiebat, cum factione sua aduersus Pythagoram eiusque amicos consurrexisse. Pythagoram itaque odio cedentem, Metapontum se contulisse, ibique mortuum esse. Etsi vero aliquandiu Pythagorei se virtute sua sustinerent, tamen Cyloniorum insidiis factum esse, vt domus Milonis in qua Pythagorei de militia deliberaturi consederint, igne subiecto cum ipsis viris combureretur, duobus tantum dilapsis, Archippo [a], qui Tarentum petierit, et Lyside, qui in Graeciam abierit, Thebasque profectus Epaminondam docuerit: reliquos Pythagoreos omnes, Archyta Tarentino excepto, Italia emigrasse, atque Rhegium confluentes, ibi vna vixisse. Dicaearchus vero apud PORPHYRIVM [b], ipsum Pythagoram adfuisse ait, cum illa conspiratio erumperet; et ab amicis comprehensum, primum Caulonium portum, inde Locros petiisse. Reiectum a Locrensibus Tarentum vela fecisse, et eodem ibidem, vt Crotone, modo exceptum Metapontum abiisse, vbique seditionibus in Pythagoreos orientibus. In Metapontina vero factione ipsum periisse Pythago-

s) l. c.

t) Conf. CLERIC l. c. p. 157. conf. MENAG. ad LAERT. L. VII. f. 39. BAYLE l. c. not. P.

u) LAERT. f. 39.

x) Vid. I. CASAVB. ad h. l.

y) Cap XXXV. n. 248 seqq.

z) n 54 seqq.

a) Ita melius legi, quam apud alios Archytam, ex dicendis infra de hoc philosopho patebit.

b) n. 20.

thagoram, cum ad Musarum aedem confugiens necessariis omnibus destitutus in ea permansisset. Sunt et alia, quae diuersimode narrantur, quibus non immoramur, nec enim in tanto veterum dissensu certi quid statui potest, praeter hoc vnum, ipsam Pythagoreae societatis constitutionem delendae sectae occasionem dedisse, et Pythagoram senio grauem oppressisse: in reliquis enim circumstantiis passim ἀσύςατα regnant. Post mortem [c], qui viuus numinis instar cultus erat, non minore superstitione Dei instar honoratus est. Crotoniatae domum eius in aedem Cereris conuerterunt [d]; et per nomen eius iurauere sectatores [e]: statua quoque, Deorum monitu ipsi posita est [f] a Romanis, vt taceamus Carpocratianos eius imaginem Iesu imagini iunxisse [g]. Ceterum, vt hoc quoque addamus, multi fuere Pythagorae [h], quorum vnus et alter philosophi temporibus vixit, quorum cum nostro confusio historiam Pythagoricam mire turbauit, imprimis Pythagoras Lacedaemonius Numae coaeuus et Pythagoras Samius pugil, quorum res nostro passim perperam tribuuntur.

§. XIV. Non minori sententiarum diuortio disputatur, vtrum Pythagoras aliquid scripserit, scriptumue reliquerit? Affirmatiuam tanta fiducia sequitur LAERTIVS [i], vt contrarium sentientes nugari dicat, et ad Heraclitum prouocans tria eum volumina scripsisse ait, *de institutione, de ciuilitate, de natura*, siue *paedeuticum, politicum, physicum*. Fuisse enim ait, ex Heracliti testimonio historiarum prae aliis omnibus peritum, veterumque scripta euoluentem inde suam sapientiam collegisse, polymathiam artesque vafras, (κακοτεχνίην). Heraclides vero Serapionis filius in epitome Sotionis [k] sex eius tractatus commemorat, primum *de vniuerso*, metrice scriptum, secundum, *sermonem sacrum*, tertium *de anima*, quartum *de pietate*, quintum *Helothalem*, quod nomen fuit parentis Epicharmi; sextum *Crotonam* aliosque tractatus duos, vnum *de natura*, alterum *de Diis*, quibus comprehensam doctrinam exiguo tempore Abarim docuerit, memorat IAMBLICHVS [l]: quorum alter *sermonis sacri* titulo insignitus fuisse, et ex arcanis maxime Orphei doctrinis decerptus dicitur, vel ab ipso Pythagora concinnatus, vel ex commentariis Pythagorae, quas Damoni filiae reliquerat, a Telauge conscriptus, de quo supra in historia Or-

Scripta.

c) Epitaphia quaedam exhibet LAERTIVS §. 44 seqq.

d) LAERT. §. 15. IVSTINVS L. XX. c. 4. PORPHYR. n. 4. conf. Otium Vind. Mel. III. §. 8. p. 270.

e) PORPHYR. n. 20. et HOLSTENIVS atque RITTERSHVS. ad h. l. HIEROCLES in aur. carm. p. 225. 230. conf. OMEIS ethic. Pythag. pag. 113. IAMBLICH. n. 88. Otium Vindel. p. 272.

f) PLVT. in Numa T. IV. PLINIVS H. N. L. XXXIV. c. 6. conf. BAYLE l. c. not. A. Quosdam statuam Sami a Polycrate in Iunonis templo erectam Pythagorae fuisse statuentes refutat APVLEIVS in florid. l. c.

g) AVGVSTINVS de haeres. ad Q. V. D. n. 7. T. VI. Opp.

h) LAERT. L. VIII. §. 46. decem enumerat, quibus tres addit STANLEIVS p. 698. conf. MENAG. ad l. c. Laërt. MEVRS. ad Aristoxen. p. 150. viginti nominat, IONS. de Scr. Hist. phil. L. IV. p. 343. viginti nouem. conf. DODWELL. l. c. p. 114. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 451.

i) Lib. VIII. §. 6. conf. CLEM. ALEX. L. I. Strom. p. 352.

k) LAERT. L. VIII. §. 7.

l) Cap XIX. n. 90. Obseruamimus vero Amoen. lit. T. VII. p. 198 seq. locum hunc eum sensum habere posse, docuisse, Pythagoram Abarim ea, quae postea libris istis duobus comprehensa sint,

Orphei mentio facta est [m]. Alia, passim memorata, et in his librum *de virtutibus medicis herbarum*, quem pertinacem famam antiquitatemque Pythagorae tribuere PLINIVS [n] dicit, praeterimus [o]. Quae veterum suffragia recentiores etiam quosdam in partes traxere. Fuerunt tamen inter veteres et numero et auctoritate potiores, qui candide fassi sunt, nullum, quod genuinum esset, Pythagorae scriptum extare, nec scripsisse quicquam Pythagoram, in quorum numero est PLVTARCHVS [p], IOSEPHVS [q], LVCIANVS [r], PORPHYRIVS [s], ARISTIDES [t] hisque tempore posteriores multi, et recentiores quoque plerique, quorum nomina alio loco produximus [u]. Nec dubitamus huic parti probabiliores rationes sequenti accedere, natura potissimum et indole philosophiae Italicae methodique a Pythagorae deamatae adducti. Postea enim indubitatis veterum testimoniis euincemus, Pythagoram sollicite cauisse, ne quid doctrinarum suarum in vulgus emanaret, huncque in finem et τὸ αὐτὸς ἔφα introduxisse, et symbolicam methodum adhibuisse, et iusiurandum interposuisse. Cui curae respondere non potuit studium consignandi doctrinam suam, peculiaribus syngrammatibus. Etsi vero pertinaciter pugnare nolimus, Pythogoram quaedam, quae ad alias rerum suarum rationes pertinebant, scripto forte consignasse, adeo tamen hoc ad doctrinas philosophicas trahi non potest, vt potius ab his argumentum peti queat, Pythagoram nullum librum philosophici argumenti scripsisse. Refert enim IAMBLICHVS [x], quicquid scriptum reliquerit Pythagoras, morientem Damoni filiae commendasse, monitae, vt secretum custodiret, quae parentis quoque iussis mordicus inhaeserit. Quod sua abscondendi studium si in ἐξωτερικοῖς tam diligenter seruauit Pythagoras, quis credat τῶν ἐσωτερικῶν librum eum consignasse? Parum vero nos mouent scripta Pythagorae apud veteres passim tributa. Vt enim taceamus, nomen Pythagorae ὁμώνυμον occasionem quibusdam dedisse, libros Pythagorae Samio supponendi, e. g. Pythagorae medici scripta [y], ipsum Pythagoreorum studium meletemata sua more seculi ad magistrum referendi, hos libros Pythagoricos aperte produxit. Quod ipsius IAMBLICHI [z] testimonio probamus, testantis, discipulos Pythagorae, quae ex ore eius audita exceperunt, et in literas retulerunt, ea ne pro suis quidem venditasse, sed retulisse ad Pythagoram, tanquam quae ipsius essent. Plura, alio loco prolixius exposita [a], hic non cumulamus, sed Dicaearchi aliorumque accuratiorum, vt ipse monet PORPHYRIVS [b], auctorum fidem et relationem sequimur: *Pythagora prae*

m) Conf. MENAG. ad Laërt. L. VIII. s. 7 FABR. Bibl. Gr. Vol. I. p. 119. Cercopi Pythagoreo tribuebat Epigenes, Hipparcho LAERTIVS, Arignotae SVIDAS. Fuit vero duplex, vnus metricus, alter prosaicus dialecto Dorica conscriptus.

n) L. XXIV. c. 17 conf. L. XIX. c. 5.

o) Enumerat omnia scripta Pythagorae tributa FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 453.

p) De fortuna Alexandri T. II. Opp.

q) Contra Apion. T. I. p. 1046.

r) De lapsu in salut. T. III. p. m. 198.

s) l. c. n. 57.

t) Orat. II pro Rhet. T. III. p. 495.

u) l. c. Amoen. lit. conf. FABR. l. c. p. 452.

x) Cap. XXVIII. n. 146.

y) LAERT. L. VIII. s. 47. collato PLINIO L. XIX. c. 5.

z) Cap. XXIX. n. 158.

a) Amoenit. lit. l. c.

b) n. 57.

prae moerore propria manu e viuis sublato, exustisque igne discipulis, vnum alterumue, et in his Lysidem et Archippum euasisse, qui deficientem cum combustis, quam hucusque in pectoribus arcanam reconditamque custodiuerint, praeter quaedam intellectu difficilia, quae exterioris admissionis auditores memoria repetebant, scientiam, exiguos scilicet philosophiae igniculos, obscuros eos admodum et peruestigatu difficiles conseruarint, verentesque, ne philosophiae nomen inter homines interiret penitus, commentaria quaedam summatim composuerint, et antiquorum scriptis et eorum, quorum ipsi meminerant, in vnum redactis. Illud certum est, et a IAMBLICHO[c] quoque concessum: inter tam multa annorum curricula et aetates nihil vnquam Pythagoricorum hypomnematum confectum elaboratumque apparuisse, ante Philolai tempora, qui primus libros Pythagoricos tres Dioni vendidit[d], vt in Platone dictum[e]. Inter scripta vero Pythagoreorum, praeceptori praeter rem tributa nullum est celebrius aureis carminibus, licet ea exotericam magis, quam interiorem, doctrinam contineant, quae docto commentario illustrauit HIEROCLES[f]. Illa enim non Pythagorae, sed Pythagoreis tribuenda esse, veteres, ipsique Platonici non negant[ff], et ex dictis facile colligi potest. Num vero vel Lysidis, vel Philolai, vel Epicharmi, quod STANLEIVS[g] putat, vel Empedoclis, quae FABRICII[h] coniectura verisimilitudine non destituta est, opus sint, in tanta rei incertitudine definiri non posse putamus. Vsus vero est Pythagoras et sequaces plerumque dialecto Dorica[i], cuius tunc vsus frequentior erat in parte Italiae inferiore: idque etiam fragmenta Pythagorica hodienum extantia docent.

§. XV. Hactenus inter densas incertis viis syluas oberrauimus, ipsius Pythagorae historiam vitamque describentes; parumque plani certique vidimus; paulo clarior iam lux affulget et semita expeditior, vbi ratio docendi a Pythagora adhibita explicanda est, in qua delineanda veteres non adeo dissentiunt. Cuncta tamen inter se distinguenda sunt, probeque separatim expendenda, cum confusio et huic parti tenebras induxerit. Pleraque vero, si veteres consulimus, ad haec potissimum momenta redeunt: *Ratio docendi Pythagorea.*

I. Auditorum atque discipulorum accuratum ante omnia discrimen Pythagoras instituit, methodumque duplicem, vulgarem nempe et arcanam, quam *Auditores duplicis generis.*

c) c. XXXI. n. 200.

d) Fuisse eos tres libros supra ex Laërtio adductos verisimillimum est, recteque obseruatum FABRICIO l. c. p. 453.

e) Non obstat hactenus dictis Heracliti testimonium, ad quod prouocat Laërtius, illud enim non dicit, Pythagoram libros ex aliis conscripsisse, sed hausisse eum sapientiam suam ex monumentis inter peregrinandum collectis; frustraque haec trahit Laërtius ad initium libri physici. Tria enim illa syngrammata studiose occultata cum primus publicauerit Philolaus, ea videre Heraclitus non potuit, pulchre hoc ex ipso LAERTIO §. 15. obseruante DODWELLO, de aet. Pythag. p. 119 seq. Nec antea potuit eos inspicere Heraclitus, qui Pythagoreorum sectae addictus haud fuit, sed neminem audiuit. Quae vero pro asserendis Pythagorae scriptis attulit LEO ALLATIVS de script. Socratis erudite repressit B. OLEARIVS pec. diss quae STANLEII hist. phil. P. III. p. 198. inserta est.

f) Dicetur de eo T. II. suo loco.

ff) Vide nominatos FABRICIO l. c. p. 460.

g) Hist. phil. P. VIII. p. 609.

h) l. c. p. 461.

i) IAMBLICH. c. XXXIV. n. 241. qui prolixe de caussa adhibitae dialecti Doricae disserit.

quam in Aegypto non fine magno facerdotum commodo et auctoritatis atque emolumentorum incremento adhiberi didicerat, in vfum quoque traduxit. Adaptaffe enim Pythagoram fcholae fuae faciem, quantum circumftantiae patiebantur, Aegyptiacis fcholis, inftituta comparatione facile euinci poteft. Scilicet non perire paffus eft vir callidiffimus, quae magnis moleftiis, et fumtibus didicerat in Aegypto, quaeque ad extollendam inftituti, quod meditabatur, auctoritatem, nominisque, quam quaerebat, famam ad diuinitatem relatam, augendam facere poffe nouerat. Publica itaque oratione laudabat quotodie virtutem, et vitia luxuriae, cafusque ciuitatum ea pefte perditarum enumerabat; matronarum quoque feparatam a viris doctrinam, et puerorum a parentibus frequenter habebat, docebatque nunc has pudicitiam et obfequium in viros, nunc illos modeftiam, et literarum ftudium, hasque difputationes affidue inftituebat, vt prolixe IAMBLICHVS[k], paucis IVSTINVS[l] tradit. Ita docebat in templis, in gymnafiis, aliisque locis publicis. Hi vero auditores ad fcholam Pythagorae proprie non pertinebant, fed fua confuetudine vitaeque inftituto ac legibus viuebant, et a genuinis Pythagorae difcipulis pro profanis, atque extraneis habebantur[m], fcilicet qui indigni effent, vt intimioris fapientiae fierent participes, cum e contrario intimioris admiffionis difcipuli, amici, focii, familiares vocarentur, nominibus his fpeciali fignificatione ad eos ita applicatis, vt non nifi in intimam difciplinam admiffos fignificarent[n].

Exoterica doctrina.

Efoterici.

II. Praeter hos publicos Pythagorae auditores erant alii quoque, qui difciplinae eius propius fe dederant. Refertque IAMBLICHVS[o], fexcentos fuiffe, quos non tantum ad capeffendam philofophiam oratione fua permouerit, verum etiam dicto fuo audientes habens, bonorum vitaeque communione iunxerit, vnde κοινόβιοι nominati fint, quae vox vna cum fimili inftituto non ad philofophos tantum, fed ad Chriftianos quoque tranfiit[p]. In hanc vero communionem qui volebat recipi, fefeque Pythagorae ad difcendum obtulerat, cum prius ἐφυσιογνωμόνει, qua voce vtitur GELLIVS[q], id eft ex vultu reliquisque habitus externi morumque circumftantiis animi inclinationem atque difpofitionem explorabat, atque diiudicabat. Primo enim, vt luculenter IAMBLICHVS[r] exponit, inquirebat, quo affectu quis parentes aliosque familiares fuiffet profecutus: deinde notabat rifus ipfius intempeftiuos, filentium, fermonisque abufum: tum quo cupiditatibus modo indulgeret, quos haberet fibi familiares, et quo pacto cum iis viueret; denique quibus potiffimum rebus interdiu vacaret, quibus idem gauderet,

Eorum exploratio.

k) c. VIII. feqq.

l) L. XX. c. 4.

m) IAMBLICH. c. XXXII. n. 237.

n) ib. c. XXXV. n. 257. SVIDAS T. I. v. ἑταῖροι p. 876. SCHEFFER. de nat. phil. Ital. c. XI. p. 99 feqq.

o) c. V. n. 29.

p) A Pythagoreis ad Iudaeos in Aegypto tranfiiffe infra T. II. de therapeutis acturi docebimus. Inde ad afcetas, et ab his ad monafteria inftitutum peruenit. Obferuauit id ipfe HOLSTENIVS ad PORPHYR. n. 20. p. 27. qui et fimilia ab aliis philofophis fufcepta effe, erudite docet.

q) N. A. L. I. c. 9. vbi luculenter de difciplina Pythagorica agit, quod Gellii caput docto commentario illuftrat IOH. SCHILTERVS diff. de difcipl. Pyth. §. XIX feqq. fuffixa manud. phil. m r. ad Iurispr. p. 532 feqq. conf. IAMBLICH. c. XVII. n. 71. SCHEFFER l. c. c. XVII. p. 108 feqq.

r) l. c. L. XX. n. 94. PORPHYR. n. 33. SCHILTERVS et SCHEFFERVS ll. cc.

deret, doleretue: inspiciebat et vultum et incessum, et totius corporis motum, atque ex natiuis faciei lineamentis ipsos ita noscitabat, vt manifesta indicia obscuris animorum inclinationibus indagandis adhiberet. Quin et, quod IDEM alio loco [s] addit, ad animi commotiones virtutesque tum intellectus, tum voluntatis attendebat, obseruabatque inter explorandum, an capaces essent, ea silentio custodire, quae didicissent, deinde, an essent modesti, an vehementiori affectui succumberent, an contentiosi, an ambitiosi forent, si instructi a bonis moribus viderentur, tum porro in docilitatem et memoriam inquirebat; initio quidem, an prompte et perspicue assequerentur, quae dicta erant: deinde quo amore, quaue moderatione tradita amplecterentur? et an abesset animi ferocia suae institutioni inimica, placidique et tractabiles sequerentur mores. Atque haec in probatione discipulorum spectabat, hucque ducebat prima eorum exercitamenta: sicque exploratos aptos quos deprehenderat ad societatem admittebat, sin vero ineptum quempiam deprehenderet, eum tanquam alienum (ἀλλόφυλον) et extraneum procul reiiciebat, cuius exemplum supra in Cylone habuimus reiecto, quod toti postea societati interitum attulit.

III. Neque vero ita exploratos initima mox admissione dignabatur, sed purgandis a cupiditatum imperio animis intentus, per varias ἀσκήσεις siue exercitia philosophica probabat, et an superandis cupiditatibus suffecturi essent, tentabat [t]. Id vt efficaci quadam ratione efficiret, primariis animi cupiditatibus, voluptati, superbiae et auaritiae, peculiaria afflictionum et molestiarum genera opponebat, quam tamen initiandi rationem non excogitauit ipse, sed apud Aegyptios, reliquosque, quos adierat, sacerdotes, didicit, apud quos eiusdem fere generis initiationes vsu venisse, aliquot locis supra notauimus. Voluptati vt temperantiam opponeret, tenui eos victu potuque assuefaciebat, qui nec palatum delectaret, nec cupiditates irritaret, vnde et carnium, nisi quae ex sacrificiis essent, vsum prohibuit, qua de re postea, vbi de victus ratione Pythagorea agendum erit, commode magis dicetur [u]. Nec potus alius admissus praeter aquam, nisi vesperi, vbi explorationi adhuc subiectis vini parum permittebat. Imprimis vero abstinentiam ita eos exercere iubebat [x]; apparato omni cupediarum genere, quae in solennioribus conuiuiis apponi solent, cum diutissime oculos suos pauissent, eoque spectaculo cupiditates natura insitas ad esum prouocassent, statim mensam tolli, atque ita impransos abire iubebat [y]. Vestimentis autem vti non aliis patiebatur, quam quae puritatem et humilitatem spirarent. Somni porro tentaturos iubebat esse parcissimos; quaeque alia noscebat ad cupiditates

Exercitationes philosophicae.

Ooo ooo 2 extrin-

s) n. 94.

t) Conferenda erudita B. BVDDEI diss. de ἀσκήσει philosophica Anal. histor. philos. p. 109 seqq. et diligenter excutiendum argumentum, quod propter similitudinem institutorum inter Christianos receptorum multam lucem historiae sacrae foenerabitur. Pythagoreos enim ascetae imitati sunt, vt erudite probauit S. Reu. S. DEYLINGIVS Obs. SS. T. III. p. 443 seqq.

u) Videndi interim IAMBLICHVS c. XXIV. n. 106. PORPHYR. n. 34. LAERT. L. VIII. s. 19. SCHEFFER. l. c. XIV. p. 140 seq.

x) Esotericis vinum plane prohibebat, conf. IAMBLICH. n. 108. SCHEFFER. p. 149. BVDDEVS l. c. p. 419.

y) DIODORVS in Excerpt. Vales. p. 245.

extrinſecus accerſitas, vt voluptates fouerent, extinguendas imperabat, cuius rei rationes philoſophicas eleganter enarrat IAMBLICHVS [z], omnino hac de re ipſe legendus. Quin et innatae omnibus intemperantiae diuerſiſſima experimenta et caſtigationes, ac igne ferroque peragenda ſufflamina, quae homines ignaui ſuſtinere aut pati non poſſent, opponebat, vt ita non voluptates tantum ſupprimeret, ſed et fortitudini animam aſſuefaceret [a]. Quem cruciatibus animum purgandi morem ab Indis didiciſſe SCHEFFERO quidem viſum eſt [b], quos ſimilia inſtituiſſe libro primo docuimus: quia vero incertiſſimum eſt, vtrum Pythagoras vnquam ad Indos penetrauerit, veriſimilius creditur, apud Aegyptios hunc morem vidiſſe, qui apud omnes fere barbaricae philoſophiae et theologiae antiſtites receptus fuit [c]. Superbiae opponebat contemtum. Quem enim externa exploratione praemiſſa ad interius tentamen admiſerat, eum triennio contemtim haberi iubebat: nec tamen intermittebat, eius conſtantiam, verumque diſcendi ſtudium, et an aduerſus gloriam ſatis firmus honorisque contemtor eſſet, obſeruare [d]. Quae etiam ex Aegypto petiiſſe Pythagoram, facile ex PORPHYRIO [e], diſcere potuiſſet SCHEFFERVS [f], fontes, vnde has ἀσκήσεις hauſerit, Pythagoras perquirens, vbi κακοπάθειαν καὶ πράγματα σκληρὰ, *afflictiones et aerumnas duriſſimas* Pythagoram ſuſtinuiſſe, is diſerte teſtatur. Vt ita contemtui animum aſſueſcerent, a condiſcipulis variis interrogationibus, obiectionibus, conclusionibus, fallaciis vexati ſunt, qui mos ad noſtras quoque ſcholas inde deriuatus fuit [g]. Forte ad hanc exercitationem pertinet, quod ATHENAEVS [h] narrat, Pythagoreos ſqualidis vſos eſſe veſtibus: hoc enim ad omnes promiſcue diſcipulos non poſſe referri, inde colligi poteſt, quod veſte pura et candida, vti poſtea dicetur, vſi fuerint: vnde recte conijcitur, tentationi adhuc ſubiectos ita humilitatem didiciſſe: licet et hoc ex Pythagoreorum conſuetudine certum ſit, ſacris operaturos etiam initiandos ſtola alba amictos fuiſſe [i]. Auaritiae oppoſuit Pythagoras ſpontaneam paupertatem; non enim pauciſſimis tantum contentos viuere iubebat, ſed et omni facultatum ſuarum imperio priuabat. Quicquid enim poſſidebant, in commune conferre tenebantur; haec bona diſpenſanda committebantur diſcipulorum iis, qui ei rei deſtinati erant, Politicique et Oeconomici dicebantur, vt qui legibus ferendis familiaeque regendae idonei eſſent [k]. Pertinuit tamen haec bonorum communio non ad ſolos acuſmati-

Bonorum communio.

z) c. XXXI. n. 204 ſeqq.
a) ib. c. XVI. n. 68. c. XXXII. n. 225.
b) l. c. p. 138. cum ſequitur, BVDDEVS l. c. p. 422 ſeqq.
c) Apud eos enim iſtis βασάνοις exercitum Pythagoram fuiſſe teſtatur PORPHYRIVS n. 8.
d) IAMBLICH. c. XVII. n. 72.
e) l. c.
f) l. c. p. 137.
g) Hinc enim origo vexationum Academicarum, quae depoſitiones vocari ſolent, deriuanda, conf. BVDDEVS l. c.
h) L. IV. p. 161.
i) IAMBLICH. c. XXVIII. n. 149. Ita conciliari inter ſe poſſunt veteres, contraria narrantes, conf. SCHEFFER l. c. p. 152. BVDDEVS l. c. p. 429.
k) IAMBLICHVS c. XVII. n. 72. GELLIVS l. c. Dubitat quidem SCHEFFERVS l. c. p. 155. locis quibusdam Iamblichi inductus, putatque acuſmaticos ſua habuiſſe propria, ſed refelli ex eo poteſt, quod, vbi reiecti fuiſſent, ſua receperint, vnde ad aerarium ſocietatis ſua depoſuiſſe certum eſt. Obſignabatur tamen, vt teſtatur PSEVDO-ORIGENES philoſophum. c. II. p. 44. quod depoſuerant, vt recipere poſſent.

ſmaticos et initiandos, ſed omnem ſocietatem Pythagoream obſtrinxit, quippe quae communi conſortio, ſiue coenobio viuebat: amicorum enim omnia communia eſſe debere, et aequalitatem inter eos accuratam obſeruandam, quae nihil ſibi proprium reputaret, identidem diſcipulis iniungebat [l]. Etſi vero haec bonorum ſocietas, quam diu cum Pythagoreis quis viuebat, durabat, vnde inſeparabilem dixit GELLIVS [m], licebat tamen, ſi quem inſtituti poenituiſſet, tum facultates ſuas, quas ad commune contuliſſet, repetere, tum enim etiam cum augmento recipiebat et ſic diſcedebat [n]. Tandem vt haec omnia vno quaſi vinculo exercitia inter ſe colligaret, echemythiam illis, quae vox Pythagoreorum ſolennis fuit, ſiue ſilentium indixit. *Echemythia.* Vbi, non confundendum eſt hoc exotericorum ſilentium, cum ſacro ſilentio, quo omnes Pythagorae diſcipuli iure quoque iurando obſtringebantur, vt nemini, qui extra ſectam eſſet, quicquam doctrinarum Pythagoricarum proderent, id enim ad omnes ſectae huic addictos pertinebat et ſanctiſſime ſeruabatur. Qui vero in diſciplinam eius recipi cupiebant, eis vel quinquennii vel triennii, vel biennii, prout circumſtantias poſtulare credebat, ſilentium imperabat [o]. Quo manu eos ducere voluiſſe contendit IAMBLICHVS [p], ad linguam refrenandam, et intentum atque indefeſſum examen difficiliorum ſpeculationum, earumque ruminationem; alias rationes, a Pythagoreis adductas, cur moleſtiſſimum magiſter ſilentium introduxerit, breuitatis cauſa praeterimus [q]. Nec negari forte prorſus debet, attentionis, imperii in linguam, modeſtiae et tranquilitatis ſtudium ita commendare diſcipulis voluiſſe Pythagoram: valde tamen dubitamus, an hic ſolus hominis callidiſſimi ſcopus fuerit, et annon affectatae auctoritatis cauſa, vtque pro Deo quodam haberetur, mature ſeruo obſequio diſcipulos aſſuefecerit, vt tanquam ex tripode dicta effata ſua reciperent, et pro diuinis ea haberent, quod conſecutum quoque eum eſſe, vt inter ſuos numinis inſtar coleretur, veteres conſtanter tradunt [r]. Non ſolum enim in prolegomenis monuimus, ad eiusmodi philoſophorum circumſtantias attente reſpiciendum eſſe, propter influxum, quem in conſtituendis doctrinis earumque methodo plerumque ſeruauerunt, ſed in plerorumque etiam philoſophorum ſyſtematibus certis rationibus conflatis id vſu veniſſe, hactenus obſeruauimus; adeoque ſcopum quoque hunc Pythagorae tribuere eo minus veremur, quo magis plurima eius rei hactenus accepimus teſtimonia. Certe et ſilentio iſto, et receptione coeca omnium, quae tradebat, dogmatum auctoritatis praeiudicium firmauiſſe, nemo temere negabit, nec male

l) citati, PORPHYR. n. 20. Inde coenobiorum in eccleſia originem repetendam eſſe, recte vidit HOLSTENIVS ad h. l. Plura de hac communione bonorum habet IAMBLICHVS c. V. n. 29. c. VI. n. 30. c. XVIII. n. 81. c. XXX. n. 168.

m) l. c.

n) IAMBLICH. n. 168.

o) IAMBLICH. c. XVI. n. 68. 72. GELLIVS l. c. APVLEIVS l. c. AELIANVS L. IV. c. 6. PSEVDO-ORIG. l. c. LVCIANVS vit. auct. T. III. p. m. 102. LAERT. L. VIII. ſ. 10. aliique multi.

p) l. c.

q) Prolixius eas exponunt RITTERSHVS. ad Malch. n. 19. p. 20. SCHEFFER. c. XII. p. 111. SCHILTER. l. c. p. 545. PASCH. introd. in rem lit. moral. vet. c. IV. § 8 p. 662.

r) IAMBLICH. n. 30. 150. AEL. L. IV. c. 27. PORPHYR. n. 20.

vir quidam doctissimus paedantismi philosophico-didactici ideo Pythagoram accusauit [s]. Non tacebimus tamen duo momenta, quae opposuere viri quidam eruditissimi. Primum SCHEFFERVS [t] monet, visum esse quibusdam hoc silentium tantum ad negatam interrogandi de auditis et recitatis post sindona doctrinis licentiam pertinere; cum iis, teste GELLIO [u] fas neque fuerit percontari, si parum intellexerant, neque commentari, quod audierant, contra morem aliorum philosophorum, inter quos antiquissimum philosophandi genus fuit per quaestiones et responsiones. Recte vero idem quoque monet, aliter de hoc silentio loqui veteres, et ad omnem linguae vsum negatum extendere. APVLEIVS [x] enim silentium hoc vocat vocis exilium, et initiandos hos elingues, quique loquitari dediscant, linguamque omnem coërceant. Nec aliter LVCIANVS et PLVTARCHVS [y], vt alios praetereamus. Etsi vero facile concedi queat, eis extra philosophandi exercitia occupatis pauca quaedam ad esotericos, quae vitae necessitas requirebat, licuisse profari [z], certum tamen est, si veterum testimoniis standum est, ipso philosophandi studio districtos et disciplinae coenobii Pythagorei adstrictos linguam ab omni voce edenda continuisse. Alterum obiicit acutissimus HEVMANNVS [a], non satis euidenter euictam esse huius silentii existentiam, testibus, qui de eo loquuntur, nimis a Pythagorae aetate remotis. Quod licet non inuiti concedamus, et de tota Pythagorea historia supra obseruauerimus, deesse nobis testes omni exceptione maiores et coaetaneos, ob arcanam disciplinam ab his philosophis deamatam, et mature extinctam sectam, tantus tamen inter veteres de hoc silentio consensus est, vt verisimilitudine non careat, praecipue cum rationibus Pythagorae, quas in constituenda hac societate philosophica secutus est, apprime conueniat. Accedit, quod iam innuimus, silentii rationem per se rem Pythagoreis fuisse sanctissimam, eosque de rebus et doctrinis scholae suae, imprimis de iis, quae ad res naturales et diuinas pertinebant [b], tam pertinaciter tacuisse, vt maluerint mortem perferre, quam de iis quaedam propalare in vulgus, iureiurandi interposita et ad haeredes quoque et successores propagata fide [c], id quod ex Aegypto quoque in suam scholam Pythagoras transtulit. Cui silentio sectae, vt disciplina quoque inseruiret, vero valde est simile, mature silentio seruando eum discipulos assuefecisse [d]. Sed nondum durissimae disciplinae satis erat, verum nec videre licuit initiandis Pythagoram, nec audire aliter nisi post velum loquentem [e], nec erudiri contingebat ab ipso, sed tantum ab vno esotericorum, qui praecepta magi-

s) cel. DAV. KOELERVS pec. diss.

t) l. c. p. 117.

u) l. c.

x) l. c.

y) locis supra citatis.

z) Verisimile enim non est, plane nihil, etiam extra disciplinam constitutis loqui licuisse, cum societatis ipsius ratio et necessitas aliud postulauerit.

a) Act. philos. Vol. I. p. 729.

b) Recte hoc notatum IAC. WINDETO de vita funct. statu sect. V. p. 88.

c) IAMBLICH. c. XXXI. n. 188. c. XXXII. n. 226 seqq. PORPHYR. n. 19. RITTERSHVS. ad h. l. Plura veterum testimonia adduximus Amoenit. liter. T. VII. p. 200 seqq.

d) Imitatus quoque est Orpheum, simile institutum ex Aegypto in Graeciam afferentem, conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 18.

e) IAMBLICH. c. XVII. n. 72. conf. SYRBI[illegible] de Pythagora intra sindonem noscendo.

magistri nuda proponebat, rationibus et demonstrationibus omissis [f], quae indigna philosopho methodus satis prodit, quo animo affectus Pythagoras cupiuerit discipulos. Rationum omnium instar erat, quo et ipsis satisfiebat, et ad alios loquentes vtebantur: αὐτὸς ἔφα, Pythagoram ita dixisse [g]: id quod tamen ad solos exotericos pertinuisse, recte monet SCHILTERVS [h]. Hos itaque initiandos nomen manebat exotericorum, et acusmaticorum siue acusticorum [i]; quod extra sindonem constituti, ad ipsum Pythagoram non admittebantur, et solo auditu pascebantur, immo nec ipsum quidem Pythagoram audiebant, sed Hippasum plerumque, vel alium mathematicorum. Quidam illos quoque Pythagoristas, hos Pythagoreos dictos esse, putant [k]. Cuius tamen nominis alii alias significationes quaerunt; et si veteres quidem consulimus, Pythagoristae illi dicti sunt, qui, vt ait Theocriti SCHOLIASTES [l], *non improbabant, sed probabant, et imitabantur Pythagoreos, non tamen in totum erant eius sectae et dogmatis*, sed, vt IAMBLICHVS [m] dixit, ζηλωταὶ γνησίων Πυθαγορείων. Qui enim Pythagoristas dictos putant eos, qui amictu corporis tenui e squalido vsi sunt, cuius explicationis idem scholiastes meminit, tempora confundunt, nec satis attendunt, negligentiam in amictu serius et vix ante Diodorum Aspendium inter Pythagoreos inualuisse [n]. Ceterum quisquis interius admitti cupiebat, eum, si minimum, biennium, plerumque vero triennium vel quinquennium etiam ita explorari tentariue oportebat: cuius disciplinae rigidissimae, si quis impatientior, coenobiticae vitae renunciaret, dimittebatur is quidem, et sua cum augmento vel duplum, recipiebat, simul autem monumentum ei, tanquam mortuo ab homacois, siue sociis illius disciplinae extruebatur, qui si quando illis obuius factus esset, cum eo, tanquam cum aliis quibusdam agebant, ipsum vero dictabant mortuum. Imo adeo seuera fuit Pythagorae disciplina, vt si post peractam explorationem, post quinquennale silentium, post tot disciplinarum orgia et initiationes, post tot animae purgationes, post peragrata tot theoremata, segnior quis atque hebetior reperiretur, tali homini in schola cippus aliquis et monumentum sepulchrale erigeretur, dein auro argentoque onustus auditorio exigeretur, et pro mortuo haberetur [o]. Quem Pythagoreorum morem cum Hipparchus omisisset, grauissime a Lyside reprehensus est, cuius hac de re epistola, modo genuina sit, passim extat [p].

IV. Post quinquennale ita tentamen et silentium, qui Pythagorae probati dignique habebantur, dogmatibus arcanis participandis, interioris admissionis fiebant discipuli, inde ἐσωτερικοὶ dicti, et intra velum audiebant iuxta

Esotericorum conditio et nomina.

f) id. c. XVIII. n. 81.

g) Citati, CICERO de nat. Deor. L. II. VAL. MAX. L. VIII. c. 6. et veteres passim.

h) l. c. p. 551.

i) IAMBLICH. c. XVIII. n. 81. 82. Anonym. PHOTII l. c. PORPHYR. n. 37. RITTERSHVS. ad h. l.

k) SCHEFFERVS l. c. p. 101.

l) Ad Idyll. XIV. f. 102.

m) c. XVIII n. 80. Anonym. PHOTII l. c. SVIDAS in Pyth. T. III. p. 236. conf. MENAG. ad Laërt. L. VIII. f. 38.

n) Conf. SCHILTER. l. c.

o) IAMBLICH. c. XVII. n. 37 seqq.

p) Inter Epp. Philosoph. In GALEI Opp. myth. apud IAMBLICH. l. c. n. 75.

iuxta videbantque praeceptorem, cum antea extra velum, citra eius aspectum nudo auditu morum praecepta non sine molestia percepissent q). Tumque mutata tota philosophandi ratio, nihil sub symbolis praeceptum, quod non luculenter explicaretur, rationes vbique expositae, et imprimis rerum naturalium et diuinarum notitia clare tradita, et tota docendi via illi opposita, quam in erudiendis acusmaticis tenebant familiares Pythagorae, ei muneri praefecti. Et his quidem esotericis nomen datum mathematicorum, quibus, definiente GELLIO r), *potestas erat, verba facere, et quaerere, quaeque audissent, scribere, et quae ipsi opinarentur, exprimere.* Hi γνήσιοι ὁμιλέται, quo nomine eos salutat CLEMENS ALEXANDRINUS s), id est *genuini discipuli*, proprie Pythagorei t) dicti sunt; mathematici vero, vt porro subiicit GELLIUS u), *ab iis artibus, quas iam discere atque meditari inceptauerant*, quoniam geometriam, et gnomonicam, musicam, caeterasque item disciplinas altiores μαθήματα veteres appellabant. Idem confirmat Anonymus PHOTII x). Ex his, qui istis scientiae studiis ornati ad perspicienda mundi opera et principia naturae procedebant, physici nominabantur, et theoretici, licet hoc nomen, ad speculationis naturalis summum caput, Deum et diuina proprie pertinuisse verisimile sit. Non enim de natura tantum, sed de Diis quoque ad intimae admissionis discipulos disseruisse Pythagoram, Abaridis exemplo constat y). Pythagoreorum vero mos fuit, inde ad Platonem et Aristotelem transmissus, mathematicis scientiis tanquam gradibus scalisque vti ad diuiniorem philosophiam z), qui hoc culmen attigerant, τέλειοι θεωρητικοὶ et σεβαστικοὶ dicebantur, id est religiosi, vt recte aptato ad nostri seculi mores nomine vertit HOLSTENIUS a). Immo et viros dictos esse, sensu specialiori ex IAMBLICHO b) colligere licet, quod nomen ex Aegypto c) in Graeciam, forte a Pythagora, translatum, postea ad Cynicos et Stoicos d) delatum est. Et quia inter hos essent, quos vel administrandis societatis facultatibus, rebusque familiae regendis praeficiebat, e) vel ad ferendas leges ad ciuitates mittebat, quidam inde oeconomici, politici et nomothetici dicti sunt e). Quae discipulorum Pythagoricorum genera ad exotericos pertinere putat eruditissimus SCHEFFERUS f), quod circa humana occuparentur, sed egregie fallitur. Ipse enim ad quem prouocat PHOTII g) Anonymus, luculenter non ad Pythagoristas, sed Pythagoreos refert, quos discipulos Pytha-

q) l. c. n. 72.

r) l. c.

s) Stromat. L. V. p. 575.

t) Distinguit tamen Anonymus PHOTII inter Pythagoricos, ipsius Pythagorae familiares, et Pythagoreos, eorum discipulos; verum apud veteres promiscuus vtriusque nominis plerumque vsus est.

u) l. c.

x) p. 56. Porph.

y) IAMBLICH. c. XIX. n. 90.

z) Videndus NICOMACHUS Intr. ad Arithmeticam et IAMBLICHUS Comm. in eandem.

a) Anonymus PHOTII l. c.

b) c. XXXVI. n. 266.

c) Notum illud hierophantae Aegyptii ad Solonem: Vos Graeci semper estis pueri &c. quod supra retulimus.

d) Conf. LIPSIUS Manud. ad phil. Stoic. L. II. diss. I.

e) IAMBLICH. c. XVII. n. 72. vbi expressa voce vocat γνωρίμους, familiares Pythagorae.

f) l. c. p. 106.

g) l. c.

thagoricorum, id est familiarium Pythagorae fuisse dicit et IAMBLICHVS[h] ex politicis legislatores dicit *ἄκρους δικαιοπραγεῖν βουλομένους*, *qui ad summum virtutum ciuilium cultum peruenire contendant*, alioque loco narrat, ex primariis et perfectissimis discipulis quosdam misisse, qui Graecorum vrbes salutaribus legibus instruerent[i], quos et alibi luculenter satis ab acusmaticis distinguit[k], quin ipse locus[l], quo tamen vir doctus nititur, discrimen inter acusmaticos et politicos ponit; quanquam ex hoc loco manifestum quoque est, politicos a theoreticis fuisse munere, studiis et occupatione distinctos: vnde recte infertur, non vni disciplinae generi esotericos vacauisse, sed prout quis scientiam aliquam adamasset, ita a Pythagora fuisse instructum. Ceterum non viri tantum ita philosophabantur, sed et feminis ad haec sacra patebat aditus, vnde feminarum Pythagoricarum indices passim offendas[m]. Illae *μαθήτριαι* dictae, vt viri *μαθηταί*[n]. Quae consuetudo sine dubio ideo a Pythagora obseruata, et ex eius schola in Graecanicas translata est, quod apud barbaros quoque feminas non exclusas fuisse a mysteriis viderat. *Feminae Pythagoricae.*

V. Habitabant hi Pythagorae discipuli in vnum, postquam in vnam familiam societatemue coiuerant, quod ipsis *κοινοβίων* nomen conciliasse, supra docuimus: domus vero ingens, in qua vna cum liberis et coniugibus viuebant, *ὁμακοεῖον*, commune auditorium vocata est[o], vnde discipulis quoque Pythagorae nomen haesit, vt *ὁμάκοοι* dicerentur. Nec arbitrariam illi sequebantur vitam, sed ad regulam totum diem componebant, quos recte nomine, ex ecclesia translato, canonicos vocites. Dignaque est ratio, qua per totum diem viuebant, quae curiosius exploretur. Scilicet nemo e viris Pythagoreis, vt ait IAMBLICHVS[p], id est, ex esotericis e lecto surgebat, quin prius in memoriam sibi reuocaret, atque ita reminiscendo recognosceret, quae pridie acta erant: quae ita in memoriam reuocabat, vt mente recensere niteretur, quid primum dixerit, vel audiuerit, vel domesticis suis e lecto surgens praeceperit, quid secundum, quid tertium; sicque et agendorum habebat rationem, vt omnia memoria repetere allaboraret, eo ordine, quo singula illorum euenerant; sin expergefacto plus otii superesset, tum etiam eorum, quae nudius tertius acta erant, reminiscebatur. Non licebat autem, nisi ante solis ortum surgere, vt scilicet orientem solem adoraturi obseruarent[q]. Vt vero nihil, quod deliberatum non mane esset, suscipiebant, ita vesperi quoque, teste EODEM[r], acta retractabant, eademque opera intellectum simul et memoriam exercebant: notique sunt versi- *Viuendi ratio Pythagorea.*

h) Cap. XXIV. n 108.
i) Cap XXX. n. 172.
k) n. 72.
l) n. 150.
m) Apud IAMBLICH. c. vlt. MENAG. Hist. mul. philos. n 76. p. 499. FABR. Bibl. Graec. Vol. I. p. 508 seqq Sunt tamen inter eas, quae ingenio confictae videntur, vel nomina quarundam confusa.
n) Anonym. PHOTII conf. SCHEFFER. l. c. p. 106.
o) IAMBLICH c. VI. n. 30. PORPHYR. n. 20. CLEM. ALEX. Strom. L. I. et veteres passim.
p) IAMBLICH. c. XXIX. n. 165.
q) ibid. n. 256.
r) ibid. PORPH. n. 40.

verſiculi aurei carminis, quibus illud veſpertinum examen philoſophaturis maxime commendatur [s]: Sed et muſicam mane medicinae inſtar, (κάθαρσιν nominabant [t]) adhibebant, et ſaltationem quoque inſtituebant, pro inſtrumento vero lyra vtebantur, tibias aliquid molle et pompae accommodatum liberisque hominibus indignum reſonare putantes: inque vſu erant illis Homeri et Heſiodi ſelecti verſus, quibus animos cantando emendabant. Sed et alio tempore muſica vtebantur, ad affectus animi corrigendos [u], quam Pythagoram atque Empedoclem mira arte exercuiſſe et affectus vehementiſſimos compeſcuiſſe narrant [x]. Erantque ſcholae Pythagorae certae artis in hunc finem diſpoſitiones, vnde ἐξάρτυσις, ſiue adaptatio; συναρμογή, ſiue concinnitas, et ἐπαφή, ſiue attactus excogitatae, quas idoneis carminibus efficere, animique habitudinem in contrarios affectus vtiliter traducere laborabant. Sed et cubitum ituri per odas quasdam et peculiares cantus mentes repurgabant a diuturnis perturbationibus, et illo, qui adhuc in auribus tinniebat, ſtrepitu, ſicque tranquillam et vel paucis, vel bonis ſomniis comitatam quietem ſibi conciliabant; ſurgentes autem alterius moduli cantibus a lecti torpore ſoporisque grauedine ſeſe liberabant, id quod praeter IAMBLICHVM, veteres paſſim teſtantur [y]. Ita praeparati iuxta praeſcriptum ad ſcientiarum ſtudia ſe applicabant, et matutinas, quidem vt porro IAMBLICHVS [z], deambulationes ſoli in huiusmodi locis ſuſcipiebant, vbi quies et congruum ſilentium, vt templa, luci, et alia, animis remittendis apta erant. Non enim cum quoquam conuerſandum exiſtimabant, antequam ipſi animum ſuum bene conſtitutum recteque compoſitum haberent: eo autem conducere ſolitudinem: nam ſtatim a lecto ſurgentes in turbam prorumpere, turbulentum eſſe cenſebant. A matutina deambulatione congreſſus inter ſe inſtituebant, imprimis in templis, vel ſi id non daretur, in locis ſimilibus: tempus autem iſtud docendo, diſcendo, moribusque excolendis conſumebant. Ab huiusmodi ſcholis deinde ad corpora curanda ſe conuertebant: plerique vnctione et curſu vtebantur, pauciores lucta in hortis et nemoribus, quidam etiam halterum iactu [a] aut ſaltatione cum manuum geſticulatione ſtudioſe eligebant exercitia corporis vires roboratura. In prandio panis erat et mel, vinum vero per diem non guſtabant. A prandio ciuilia tractabant negotia, tam peregrinos, quam hoſpites concernentia. Circa veſperam iterum ibant deambulatum, non tamen ſinguli ſeorſim, ſicuti mane ſolebant, ſed bini terniue,

s) *Nec feſſa in dulcem declines lumina ſomnum,*
Quin ter cuncta prius reputaueris acta diei
Quae praetergreſſus, quid geſſi in tempore? quid non?

Et de matutino tempore:

E ſomno primum euigilans cum ſtrata relinquis,
Diſponas animo luce expedienda futura.

t) Purgationis hoc genus philoſophicae omiſit B. BVDDEVS in diſſ. de καθάρσει Pythagorico-Platonica, quae in Anal. hiſt. philoſ. extat.

u) IAMBLICH. c. XXV. n. 110. vbi certis affectibus certos cantus et modulationis genera oppoſita fuiſſe narrat.

x) ibid. conf. SENECA de ira L. III. c. 9. AELIAN. var. hiſt. L. XIV. c. 23. EVSTATH. ad Hom. Iliad. ι. p. 643. Scholiaſtes Hermogenis, cuius luculentum locum adduxit FABR. ad SEXT. EMP. L. VI. adu. Math. ſ. 7. QVINTIL. Inſtit. orat. L. I. c. 10. L. IX. c. 4. aliique.

y) Vid. quos laudat SCHEFFER. l. c. p. 179.

z) IAMBLICH. c. XXI. n. 96 ſqq.

a) Vid. MERCVRIALIS in gymnaſtic.

niue, in memoriam fibi mutuo reuocantes, quae didicerant, et in praeclaris ftudiis fe exercentes. Ambulatione defuncti ad balnea fe conferebant, lotique inibant conuiuia, quae intra decem conuiuas terminabantur. Hisque congregatis libatio et facrificia fuffimentis et thure celebrabantur; hinc ad coenam ibant, cui ante occafum folis finis imponebatur. Poft coenam iterum fiebat libatio, dein lectio fequebatur. Mos autem erat, vt natu minimus legeret, natu vero maximus praefideret, quidque, aut quomodo legendum effet, praeciperet. Abituris pincerna libamen infundebat, peractaque libatione generalia vitae praecepta fenior iniungebat. Haec Iamblichus, quae omnia erudite illuftrat SCHEFFERVS [b], qui, ne nimii fimus, ipfe videndus.

VI. Non vero totius tantum diei negotia difponebat difcipulis Pythagoras, fed et victus et amictus rationem eam illis praefcribebat, quam et tuendae fanitati prodeffe, et philofophiae fuae praeceptis conuenire iudicabat. *Victus et amictus ratio.* Quod ad victum attinet, ita de iis exponit IAMBLICHVS [c]: *In genere omnes improbaffe cibos, qui flatulenti effent, quique ftomacho tumultum excitare poffent; alios vero his diffimiles commendaffe, qui fcilicet habitum corporis conferuent, adftringantque: vnde et milium nutritioni aptum indicauiffe: omnino autem eos cibos reieciffe, qui Diis ingrati effent, quique nos a Dei familiaritate abducerent. Monuiffe quoque cauere ab iis, qui facultatem diuinandi, puritatem animae, caftitatem, fobrietatem, aut virtutis habitum impedirent: denique refpuiffe omnia fanctitati aduerfa, et tum ceteram animi puritatem, tum oblatas in fomno fpecies obfufcantia. Theoreticorum vero fummis et principibus, qui maxime feuera lege agitaturi effent, omnia fuperflua vetitaque ciborum genera fimul ac femel fubmouiffe: ac ne vnquam vel animata ederent, vel vinum biberent, vel Diis hoftias immolarent, vel vllo denique modo animalia laederent, quin iis potius debita iura ftudiofiffime feruarent, auctorem extitiffe. Idem et legislatoribus iniunctum, vt ab animalibus propter iuftitiam omnibus feruandam abftinerent. Ceteris tamen, qui vitam non adeo ad vnguem expurgatam, facramque et philofophicam agerent, poteftatem dediffe, certa quaedam animalia attingendi, iisque abftinentiam imperauiffe, definito tempore circumfcriptam; his praecepiffe: cor non rodere, cerebrum non comedere, quod in iis fedes ac veluti fcalae quaedam fapiendi viuendique confifterent. Etiam abftinentiam ab aliis propter diuinae rationis naturam iniunxiffe: hincque malua abftineri voluiffe, quoniam fympathiae inter coeleftia et terrena index effet, item a melanuro, quia Diis infernalibus facer effet, item ab erythino; fabarum quoque efum prohibuiffe, propter multas facras naturalesque rationes.* Adducendus erat locus Iamblichi totus etfi longiufculus, quoniam facem praefert, ad iudicandum de iis, quae de legibus Pythagorae cibariis recentiores, veteres fecuti varie difputant [d], quae, ne

b) l. c. p. 160.
c) c. XXIV. n. 106 feqq.
d) Conf. de legibus Pythagorae cibariis praeter SCHILTERVM l. c. p. 536. SCHEFFERVM l. c.

ne nimii simus, summatim tantum enarrabimus. Et primo quidem de abstinentia a carne et piscibus valde dubitatum est, vtrum ea ad omnes discipulos etiam exotericos pertinuerit, an tantum ad esotericos, et ex his perfectiores modo, et sublimiori theoriae gradu constitutos. Prius Anonymus PHOTII [e] asserit, qui omnes Pythagorae discipulos ab animalibus abstinuisse, et ex solis victimis certo tempore gustauisse refert. Idem placuit SENECAE [f], PLVTARCHO [g], CLEMENTI [h], PORPHYRIO [i]: Quos secuti sunt ex recentioribus multi [k]. Nec rationes illis desunt; vrgent enim, Pythagoram discipulos eam ob causam a venatione abstinere iussisse [l], et, quod monet SENECA [m], dixisse, *omnium inter omnia cognationem esse, et aliorum commercium in alias atque alias formas transeuntium: nullam animam interire, nec cessare quidem, nisi tempore exiguo, dum in aliud corpus transfunditur. Interim sceleris hominibus ac parricidii metum fecisse, cum possint in parentis animam inscii incurrere, et ferro morsuue violare, in quo cognatus aliquis spiritus hospitaretur.* Haec Seneca, qui in sequentibus quoque exponit, qua ratione Sotion hanc ei abstinentiam a carnibus persuaserit. Alii vero hanc abstinentiam a carnibus non ad totum Pythagoreorum chorum, sed ad esotericos tantum, neque ad hos omnes, sed tantum ad perfectiores et religiosiores respexisse asserunt, testesque laudant PORPHYRIVM [n] atque IAMBLICHVM [o]. Nos, si hos sequimur, certum putamus, eam non ad omnes pertinuisse, et tantum τοῖς θεωρητικωτάτοις praeceptum fuisse, vt ab omni ἐμψύχων esu abstinerent: fuit tamen quaedam etiam a carnibus abstinentia omnibus Pythagorae discipulis communis, qua non licebat eis comedere carnes, nisi certi generis, imprimis eas, quae ex victimis essent, vt ipse testatur PHOTII anonymus. Nec ratio τῆς μετεμψυχώσεως declinanda est. Statuebat enim, teste IAMBLICHO [p], Pythagoras: *Animam humanam in ea saltem animalia non ingredi, quae mactare fas est: ideoque ex immolabilibus ea sola comedenda, quae pro victimis caedere licet, a caeteris omnibus abstinendum; haecque acusmaticis praecepisse.* Ex quo loco, si Iamblichi auctoritatem sequimur, quam LAERTIVS [q] quoque firmat, sequitur, carnium hoc interdictum ad pollutas carnes, quaeque victimae haud essent, relatum fuisse, et acusmaticos quoque obstrinxisse. Ideo et a morticiniis abstineri iussit, cuius quoque lanam respuisse ad vestem supra obseruatum est. Piscium tamen esu omnibus interdixisse, veteres plerique

l. c. p. 143. BVDDEVM l. c. p. 413. IO. LVDOV. BOVE pec. diss. 10. MICH. WEINREICH. de abstin. carnis Pyth. M sc. Lips. T. IV. obs. 85. p. 65 seqq. ANT. GVNTH. HECHVS pec. diss. DODWELLVS l. c. p. 125 seqq. qui carnis esum introduxisse Pythagoram pugilem, prohibuisse philosophum contendit, conf. CLER. l. c. p. 141.

e) l. c.

f) Epist. 108.

g) De esu carnium T. II. p. m. 371.

h) Paedag. L. II. c. 1.

i) De abst. a carn. L. I. c. 24.

k) Vide nominatos SCHILTERO l. c. p. 556. PHIL. CAROLI Obs. ad Gell. L. IV. c. 11. p. 264. STOLLE Hist. phil. mor. gent. §. 130. p. 216.

l) IAMBLICH. c. XXI. n. 100.

m) l. c.

n) l. c. c. 27. de vit. Pyth. n. 34.

o) l. c. n. 98.

p) n. 85.

q) Lib. VIII. §. 35.

que testantur [r], et IAMBLICHVS etiam raro, monet, vesci solitos opsonio a mari petito [s], quod id genus cibi propter certas caussas vsui illis ad victum non esset. Caussas is non aperit, LAERTIVS [t] vero, pisces sacros ideo non gustandos praecepisse, ait, quod fas non sit, eadem diis et hominibus apponi; EVSTATHIVS [u] autem eam caussam affert, quod ἐχεμυθίας symbolum sint. Fabas edere cur prohibuerit, infra melior dicendi locus erit, vbi de medicina Pythagorea dicendum. Malua cur abstinendum esse voluerit, IAMBLICHVS explicuit [x], qui alio loco lucem obscure dictis foeneratur, obseruans ideo herbam hanc sympathiae inter coelestia et terrena indicem dici, quia soli sese obuertit [y]. Sed et maluae folium esse sanctissimum dixit Pythagoras, teste AELIANO [z], ad cuius locum videnda sunt, quae commentatur IACOBVS PERIZONIVS. Porro et ab ouis abstinuisse vt ab animalibus ouiparis LAERTIVS [a] testatur, quod scilicet nutrire plurimum, et genituram vberem praebere, veneremque concitare obseruetur: quam rationem PHOTII anonymus etiam affert, cur carnibus vesci suos non voluerit. Alia leuiora non attingimus, a SCHEFFERO [b] exposita, qui legendus. Quod ad potum attinet, eadem ratione vt de carnibus disposuit. Contemplatiuis omnis vini vsus interdictus erat, vt diserte testatur IAMBLICHVS [c], eo quod mentis sinceritati et integritati officeret, cui theoretici prae aliis studebant. Reliquis vino vti licebat, sed non interdiu, vti supra ex Iamblicho traditum. Aqua vero pura, et panis mundus vnus in dies duos, vt habet Alexis apud ATHENAEVM [d] et olera et maza, plerasque coenas Pythagoreorum replebant. Veste vsos fuisse Pythagoreos, praeceptorem imitatos, candida et munda, supra iam dictum, vbi etiam an lino tantum vel lana confici iusserint vestimenta pluribus egimus. Imprimis vero in cultu Deorum et sacrificiis peragendis non nisi veste pura et candida, in qua nemo dormiuerit, esse in templum intrandum praecepit, quod mire peruertit ARCERIVS, nigram rufamue vestem a IAMBLICHO [e] innui putans, qui nigrum et fuscum colorem, vt somnum, ignauiae, symbolum esse, ideoque vitatum a Pythagora, dixerat. Ceterum licet coniugibus vti liberosque procreare suis non interdicebat Pythagoras, fortitudinem tamen, et moderationem vehementer iniungebat, ventrique imperari iubebat, et ad generandam sobolem rationes medicas saluberrimas praescribebat, et coniugii fidem quam maxime commendabat [f].

 VII.

r) PLVT. l. c.
s) n. 98. opsonium vero idem hoc loco est, ac cibus.
t) l. 34.
u) Odyss. μ. p. 1720. x) n. 109.
y) In Protrept. Symb XXXVIII.
z) Lib. IV. c. 14. conf. SCHEFFER. l. c. p. 143.
a) l. c.
b) l. c. c. 9. de gallo gallinaceo albo.
c) l. c. Ita et Apollonius Tyaneus, rigidus Pythagoreismi obseruator apud PHILOSTRAT. L. I. c. 15.
d) L. IV. c. 17. locus dignus qui legatur; ita enim:

Οἱ Πυθαγορίζοντες γὰρ ὡς ἀκούομεν
Οὔτ' ὄψον ἐσθίουσιν, οὔτ' ἄλλ' οὐδὲ ἕν,
Ἔμψυχον, οἶνόν τ' οὐχὶ πίνουσι μόνοι
- - τὰ δὲ, καθ' ἡμέραν τάδε
Ἄρτος καθαρὸς εἷς ἑκατέρῳ, ποτήριον
Ὕδατος - - -

e) Cap. XXVIII. n. 153.
f) Cap. XXXI. n. 209 seq.

Methodus duplex.

VII. Ex his facile intelligi poteſt, duplicem adhibuiſſe Pythagoram docendi methodum vulgarem et arcanam. Hoc enim in ſcholis Aegyptiorum Graecorumque theologorum initiatus didicerat, idque ipſius ſcopus, quem in conſtituenda ſocietate philoſophica ſequebatur, poſtulabat. Vulgari vero methodo virtutis praecepta omnibus paraenetica docendi ratione commendabat palam, cuius exempla aliquot orationum cohortantium ad virtutem exponit IAMBLICHVS [g]; altera, quae arcana fuit, Aegyptiacae docendi viae aemula imaginibus ſymboliſque conſtabat, quorum cum poſtea pluribus mentio facienda ſit, nihil de iis hoc loco addimus. His ſymbolis vtebantur Pythagorei, vbi coram ἀλλοφύλοις et extra familiam ſuam conſtitutis de ſapientia et doctrina praeceptoris differendum erat, cum ipſi facile inuicem ſe intelligerent, a nemine vero, qui his ſacris initiatus non erat, intelligi poſſent. Erantque iſta ſymbola, recte monente IAMBLICHO [h], *ſi quis arcanos ſenſus non attigiſſet, ridicula et anilia, nugisque et gerris plena, vbi vero ſignificatio, ſenſusque latens euolutus eſſet, profundam philoſophiam exhibebant.* Tantumque fuit in reticenda et recondenda Pythagorae doctrina diſcipulorum eius ſtudium, vt ne acuſmaticis quidem, ſiue qui initiari cupiebant, et in diſciplinam Pythagorae ſe dederant, omnia eius dogmata proponerentur, ſed, quae res naturales et diuinas exponebant, phyſicis et ſebaſticis, vti ſupra dictum, reſeruarentur, et obſcuriſſime nudarum veritatum moralium aſſertiones illi a quodam intimae admiſſionis diſcipulo acciperent. Tandem, vt accurate cuſtodiretur, et a vulgi auribus ſemoueretur ſapientia Pythagorica, cauebant Pythagorei, ne quid ſcripto emanaret in vulgus: hinc totam Pythagorae doctrinam in pectoribus, vt ait PORPHYRIVS [i], arcanam reconditamque cuſtodiebant, nihilque ſcriptis conſignabant, praeter quaedam intellectu difficilia, quae exterioris admiſſionis diſcipuli memoria repetebant. Cum vero plerique Pythagorei a Cyloniana factione delerentur, Lyſis et Archippus, qui domo tunc aberant, commentaria quaedam, ne tota ſcientia interiret, ſummatim compoſuerunt, et quae alii reliquerant, in vnum corpus redegerunt: praecipientes filiis et filiabus ac vxoribus, ne cuiquam extra familiam eorum copiam facerent, idque continua quadam ſucceſſione priuatim poſteris denuntiantes, permulto tempore obſeruarunt. Platonis tamen tempore, vbi ſecta ad finem vergebat, non tantum Philolaus ſcripta Pythagorica vendidit [k], ſed Archytas quoque Tarentinus [l] commentaria ſua cum Platone communicauit. Fecit vero hoc abſcondendi ſua ſtudium, vt non ſolum quod ſupra expoſuimus, tota Pythagorae hiſtoria fieret obſcuriſſima et incertiſſima, verum etiam ex tot eius diſcipulis pauci nobis innoteſcerent, vt ex eo Pythagorae diſcipulorum catalogo videre eſt, quem contexuit IAMBLICHVS [m], in quo tamen ſunt qui-

g) Cap. XXII. n. 101 ſeqq.

h) n. 103 ſeqq.

i) n. 57. 58. et qui eum exſcribit IAMBLICH. c. XXXV. n. 252. conf. Amoenit. liter. T. VII. p. 200 ſeqq.

k) Probatum id ſupra in Platone.

l) Vid. PLATO epiſt. XII.

m) l. c. c. XXXVI. n. 266. ex quo catalogum Pythagoreorum confecit FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 480.

quidam, qui ad hanc ſectam non pertinent [n]. Eorum, quorum doctrinae ad nos peruenit memoria, in ſequentibus dabimus hiſtoriam.

Obſeruationes criticae generales de philoſophia Pythagorae.

§. XVI. Facilis ex his, quae hucusque de rebus Pythagorae, veterum ſuffulti teſtimoniis, diſſeruimus, coniectura eſt, certiora atque luculentiora de ipſa philoſophia atque doctrina Pythagorica expectari non poſſe, multisque et hanc quoque Pythagoricae hiſtoriae partem tenebris circumſeptam eſſe, et inſuperabilibus premi difficultatibus. Res itaque omnis etiam hic quoque ad coniecturas redit, quarum rationes et fundamenta vt recte conſtituantur, ſequentia praemonenda ſunt, antequam de ipſa Pythagorae philoſophia et doctrinis diſpicimus.

I. Philoſophia Pythagorae incerta.

I. Quam incerti ſint fontes, ex quibus notitia philoſophiae Pythagoricae hauriri poteſt, demonſtrari luculentius nequit, quam ſi ea repetantur, quae de methodo Pythagorae et ſequacium arcana late in ſuperioribus diſputauimus. Ipſe enim, vt probabilior fert ſententia, Pythagoras nihil ſcripſit, certe nihil, quod non manifeſtae fraudis ſuſpectum ſit, ad nos peruenit. Nec diſcipuli quicquam, quod interioris diſciplinae et doctrinae eſſet, in literas retulerunt, ſed obſcura quaedam et ſymbolica in commentarios relata, tanquam aenigmata et gryphos ſuis ita commendauerunt arcane cuſtodienda, vt aureum vellus draconibus traditum, vel Heſperidos poma cuſtodienda commendata eſſe, credas. Lyſis vero et Archippus, arcanam, quam in memoria hactenus ſeruauerant, doctrinam, non clara luce, ſed exiguis, teſte PORPHYRIO [o] igniculis obſcuram admodum et perueſtigatu difficilem conſeruarunt, et collatis obſcuriſſimis antiquorum ſcriptis, methodo Pythagorica, id eſt, tenebris obſepta in literas retulerunt. Neque tamen horum quoque commentaria ſuperſunt, ſed infelix condendi ſtudium ea omnia abſtulit. Pythagorei vero, qui poſt magiſtrum floruere, cum ſua Pythagorae ſuppoſuerint, valde ſuſpecti ſunt, an praeceptoris, quem viuum non audierunt, mentem tam obſcure et per aenigmata traditam recte intellexerint, nec ne? ſymbolicam enim docendi methodum aptam eſſe, vt quicquid otioſis et ingenii foecundioris agitatione commotis hominibus veſani in mentem venit, ei applicari, et ex ea probari queat, ſupra nobili Aegyptiacae philoſophiae exemplo probauimus. Neque in eo plus iuſto ſuſpicaces nos eſſe queratur aliquis: PORPHYRIVM [p] enim teſtem adducimus, candide fatentem, τῷ μὴ ἀντικρὺς Πυθαγορικοὺς εἶναι τοὺς ἐκφέροντας ταῦτα: *quod nec ii, qui in vulgus ea proferebant, veri Pythagorici erant.* Quis itaque in tanta incertitudine certi quid de Pythagoricis doctrinis promittat? quisque genuinos reperiat fontes, vnde liquida hauriri queat earum notitia?

II. Deficientia monumenta pleraque.

II. Quod ſi concedamus, non a vera Pythagorae doctrina abludere ea, quae vltimi ex hac ſecta viri memoriae poſteritatis ſcriptis tradiderunt, parum

n) E. g. Zaleucus, Charondas, Zomolxis pleroſque confictos putat LLOYDIVS l. c. conf. BENTLEI, de epiſt. Phalar. p. 85.

o) l. ſupra citato,

p) n. 53.

rum tamen inde iuuamur, cum pleraque omnia temporum nobis eripuerit iniquitas, quae vero restant, valde suspecta sint, et incerta, num a Pythagoreis profecta sint, et genuinam huius sectae doctrinam sapiant? Nam seruauit quidem nobis aliquot Pythagoreorum fragmenta STOBAEI diligentia, ex cuius florilegio duas collectiones scriptorum Pythagoricorum nobis exhibuere viri docti; vnam moralem, in qua Hippodami, Euryphani, Hipparchi, Archytae, Theagis, Metopi, Cliniae, Critonis, Polique dissertationes morales, licet mutilae, comprehenduntur, iisque Pythagorae, Lysidis, Theanus, Melissae et Myae epistolae adiiciuntur [q], alteram politicam, itidem ex STOBAEO collectam, variorum Pythagoricorum monita, politica sistentem [r]: dudum vero viri haud obesae naris de integritate eorum scriptorum dubitarunt [s], et suspicati sunt, conficta esse ab iis, qui proximis post C. N. temporibus Pythagoream disciplinam restaurare, infelicibus licet auspiciis, aggressi sunt. Quorum argumenta etsi leuia putat optimus FABRICIVS [t], fatebitur tamen, ea sua non carere probabilitate, quisquis accurate expenderit, quam diligenter veri Pythagorei ad id attenderint, ne quid de rebus moralibus aliter, nisi συμβολικῶς et αἰνιγματικῶς proponerent, sicque veros scholae suae sensus studiose occultarent; quamque studiosum in eiusmodi fingendis fuerit atque audax illud hominum genus, quod post Seruatoris inter homines versantis tempora Christianae doctrinae inualescentis et puritate sua magnas victorias reportantis aemulatione accensum, Pythagoricam disciplinam, tanquam sanctissimam, illi opponere tentauit. Certe ea ipsa fraus, quae in suppositis Pythagorae eiusque filiabus epistolis, accuratioribus criticis non ignoratur, iustae facit suspicioni locum, reliqua quoque feliciora nascendi fata non habuisse. Et tamen haec omnia moralem tantum et politicam philosophiae partem concernunt, in qua suae licet methodo vsi etiam ad exotericos Pythagorei differebant. De naturali et theologica parte, nihil nobis, quod verisimiliter Pythagoreis tribui queat, superest; cuius rationem supra ex Iamblicho adduximus, quod haec ad Θεωρητικωτάτους tantum pertinuerint, quibus iureiurando silentium erat imperatum.

III. Diuersi interpretandi modi.

III. Est et aliud, quod valde suspecta facit monumentorum Pythagoricorum fragmenta, quae supersunt, diuersa scilicet interpretandi doctrinas Pythagorae ratio apud eos quoque, qui se interius reuelasse velum et acroamatica dogmata propalasse iactant. Ait enim IAMBLICHVS [u]; diuersos interpretandi modos apud Pythagoreos existere; vnum proprium sectae Pythagoricae nec facile euulgandum; alium vero popularem, et qui tradi omnibus communiter queat, tertium denique medium inter vtrumque,

q) Post HENR. STEPHANVM, qui Diogeni Laërtio ea subiecit, et DAN. HEINSIVM, qui priori suae Maximi Tyrii editioni addidit, Collectioni suae inseruit THOM. GALE Cantabr. 1671. Amst. 1688. 8. quam titulo, Opusculorum mythologicorum, physicorum et ethicorum dedit, pag. 659 seqq.

r) IAC. SPONDANVS Latine vertit, subiuncta sunt ARISTOTELIS Politicis cum comm. PET. VICTORII editis Basileae 1589 fol.

s) HERM. CONRING in propoliticis c. XV. p. 104. IAC. THOMASIVS de virt. cardin. diss. I.

t) Bibl. Gr. L. II. c. 13. Vol. I. p. 513.

u) In protreptico c. 21.

que, non plane popularem, nec palam Pythagoricum, fed nec penitus ab vtroque remotum. Ex quo loco manifeftum effe, alibi monuimus[x], eos, etiam cum arcanorum venditarent explicationem, non intrinfecam iftam, quam vocabant, fapientiam, fed mediam quandam tradidiffe. fatisfacturos fcilicet hominum, imprimis potentium curiofitati, fine religionis violatione, diuerfumque ab efoterico explicandi genere acroamaticum confingentes. Incerti itaque reddimur, annon fumos nobis vendiderint, qui ifta iactarunt.

IV. Auget hanc philofophiae Pythagoricae incertitudinem plagium hominum philofophantium et Pythagoreis fua eripientium, et aliena poftea affingentium; qua de re ita PORPHYRIVS[y]: *Plato, Ariftoteles, et Speufippus, item Arifloxenus et Xenocrates, vt Pythagorei affirmant, vtiliffima quidem pro fuis venditarunt, paucis quibusdam immutatis; vulgaria autem et leuiora, et quaecunque ad fuburtendam atque irridendam Pythagoreorum fcholam ab inuidis et calumniatoribus poftea excogitata fuerunt, coaceruarunt, et vt fectae eius propria reliquerunt.* Quam querimoniam non prorfus temere effe, fidem nobis hactenus fecit Platonis, Ariftotelis, Speufippi et Xenocratis hiftoria. Quod vero magna inuidia preffa fuerit fchola Italica, infelicia eius fata, quae Crotoni, Tarenti et Metaponti paffa eft, fatis loquuntur, et verifimile effe fuadent, multa quoque in deterius a calumniatoribus fuiffe affcta. Quis vero ifta a genuinis difcernet? quis veros characteres, quibus philofophia Pythagorica dignofci queat, hodie enarrabit? *IV. Multa Pythagorae affcta.*

V. Plurimum vero ad incertitudinem hiftoriae philofophiae Pythagoreae attulit Plato, quem ex Pythagorae fluentis arua fua irrigaffe fupra iam probauimus, recteque obferuauit CICERO[z], ideo Tarentum migraffe ad Archytam, et ad reliquos Pythagoreos, Echecratem, Timaeum, Acrionem, Locros, vt, cum Socratem expreffiffet, adiungeret Pythagoreorum difciplinam, eaque, quae Socrates repudiabat, addifceret. Nec id negabit quisquam, qui vtriusque doctrinas inter fe comparauerit. Ita vero palam quoque fit, Platonem, quod et Speufippus et Xenocrates aliique ex Academiae primae doctoribus fecere, accommodata ad fyftema Platonicum philofophia Pythagorae multum eam ad doctrinas fuas inflexiffe, ficque genuinam philofophi Samii mentem corrupiffe. Id quod ferri poffet, fi aliunde vera Pythagorae doctrina poffet hauriri. Verum ereptis nobis paucis iftis fragmentis Pythagoricis fola Platonica fchola reftat, ex cuius fide de doctrina Pythagorae iudicandum eft· ex quo fole meridiano clarius elucet, adulterina pro genuinis, fpuria pro natiuis nobis obtrudi poffe, recteque hanc fufpicionem foueri, illos homines fua pro Pythagoricis nobis venditaffe. Ex hac vero fchola vbi Alexandrini fyncretiftae prodiere, qui quam maxime *V. Plato Pythagoricam philofophiam adulterans.*

x) Amoen. lit. T. VII. p. 208.
y) n. 53.

z) De finibus L. V. plura veterum teftimonia adduximus Amoen. lit. l. c. p. 182 feqq.

maxime de historia et philosophia Pythagorica mereri cupiebant, dici non potest, quantum incertitudo historiae huius philosophiae aucta sit. Hi enim homines insano prorsus studio flagrabant, omnes orbis religiones et doctrinas cum Pythagoricis et Platonicis conciliandi, vnde non potuere non ineptissimos vetustissimis doctrinis sensus affundere, et quod Platonicis factum esse supra demonstrauimus, Pythagoricis quoque inferre detrimentum. Horum vero hominum scripta potiores fontes sunt, ex quibus Pythagorae doctrina hauriri debet. Quis itaque certi et indubitati quid inde se cogniturum sperabit? quis subdolis philosophis fidem adhibebit satis tutam?

VI. Doctrina Pythagorica neglectim relata.

VI. Accedit his omnibus, quod ea, quae commune memoriarum Pythagoricarum naufragium euasere, non tam doctrinas nobis exhibeant, quam historiam sectae, eiusque conditoris, et quae dogmata referunt, tantum ὡς ἐν παρόδῳ nec eo ordine atque modo referunt, vt tuto de systematis nexu iudicari queat; id quod etiam THOMAS BVRNETIVS [a] obseruauit. Caussam eius rei facile intelliget, qui ad ea attendit, quae copiose hactenus disseruimus. Dogmata enim sua summe celabant philosophi Italici, de magistri vita et miraculis multa narrabant, vel etiam mentiebantur, vt auctoritatem sectae conciliarent. Intercidente secta intercidit etiam doctrina, et obscuri quidam remanebant igniculi, lucis extinctae testes tristissimi; hos sufflabant, lucemque nouam inde excitare studebant homines ἀλλόφυλοι et aliis systematibus innutriti, qui doctrinam cohaerentem dare non poterant. Vbi vero secta Pythagorica restitui post C. N. coepit, coniecturis omnia data sunt, et paucis tantum de philosophia actum Pythagorae, eius vero vita culta, aucta, et ad insaniam ornata mendaciis, vt miraculis Christi opponeretur, quod non efficacius fieri posse sperabant, quam si incognitas doctrinas oggererent, quas nec ipsi satis tenebant, nec spes erat, simplici Euangelii candori semel adsuetos pro veritatibus sanctissimis habituros.

VII. Mathematicae disciplinae reliquis intrusae, haeque illarum notionibus obscuratae.

VII. Nondum difficultatum in discenda philosophia Pythagorica satis est, sed et expendendum, quod et veteres tradunt, et totus philosophiae istius habitus aperte prodit, Pythagoram more temporis illius, quo viuebat, et praeceptorum suorum quos in Aegypto habuerat, non tantum disciplinas mathematicas philosophiae, praesertim naturali et diuinae, id quod laudandum erat, praemisisse, sed hanc quoque illis ita attemperasse, vt totam physicam et theologiam suam notionibus mathematicis repleret, quae rem adeo non explicabant, vt potius obscurissimam cognitionem efficerent. Cuius nobile exemplum doctrina de numeris est, quam a Pythagora esse, nemo quidem negauerit, incertum tamen et obscurissimum esse, quae arcana physica et theologica illis indicare voluerit, postea enucleatius trademus [b]. Quod si etiam supponimus, quod probabile esse, deinde ostendemus, ita caussas, formasque rerum spiritualium et naturalium explicare vel obscu-

a) Archaeol. philos. L. I. c. 11. p. 424.

b) Conf. Amoen. lit. l. c.

obſcurare potius et velo ſuo inuoluere voluiſſe Pythagoram, fatendum tamen eſt. quod iam ARISTOTELES [c] obſeruauit, et pulchre oſtendit BVRNETIVS [d], *inepte haec omnia fieri, et ſtulte hos philoſophos, nimia ſubtilitate peccantes, ſtuduiſſe tenuibus aranearum filis diuam naturam tenere, quae non niſi ferreis aut adamantinis catenis ratione rigida fidisque obſeruationibus ſe conſtringi patitur.* Qua ratione vt Plato quoque peccaret, et Ariſtoteles, Pythagorae potiſſimum exemplo ſeductus vterque eſt.

VIII. Quod ſi tamen ea, quae veriſimili aliqua ratione Pythagorae tribui poſſunt, praeſertim quae ſunt φυσιολόγικα καὶ θεολογυμενα, accurate expenduntur, et cum toto docendi et viuendi modo et characteribus Pythagorae comparantur, patet inde luculenter, hominem ingenio magis, quam iudicio valentem ad enthuſiaſmum cum imaginationis fortiori impulſu, tum voluntatis affectatione quam maxime pronum fuiſſe, et, vt ſibi diuinos honores arrogauit, ita hunc ſibi finem philoſophiae conſtituiſſe, vt non morali quadam ſimilitudine, ſed naturae paritate homines in diuinam naturam mutaret, Deosque eos tandem efficeret. Finem aurei carminis eum non legiſſe oportet, qui haec negat, facileque is conuincetur, vbi ad ipſam Pythagorae phyſiologiam et theologiam explicandam accedemus. Hic vero id praemonendum vel ideo fuit, ne ad animi Pythagorici characteres, qui magnum in condendum ſyſtema influxum habere ſolent, minus attendentes, praeiudicio auctoritatis et antiquitatis ſeduci nos patiamur, vt diuina et ſancta putemus ea, quae externa facie quidem nitent, intus vero ſtultiſſimi ſcatent enthuſiaſmi ſcabie.

VIII. Ad enthuſiaſmum redeuntia pleraque.

IX. Ex dictis iam, niſi fallimur, facili labore diſci poteſt, quanta cautione animus praemuniendus ſit, ſi in indagandis Pythagorae dogmatibus offendere nolimus, quantaque attentione et non ſine examine critico legendi ſint, qui de philoſophia Pythagorica ſcripſere. Dolendum vero eſt, nobis nec Ariſtotelis de hoc argumento librum [e], nec Didymi, Philolai, Moderati Gaditani, Androcydis, Diogenis, Antiphanis, Alexidis Tarentini, Ariſtophanis Rhodii, Cronii, Numenii, Thraſylli, Hipparchi, Zenonis et aliorum, ad quos prouocant LAERTIVS, PORPHYRIVS, IAMBLICHVS, STOBAEVS aliique, monumenta [f] ſuppetere; certum enim eſt, multa nos melius luculentiusque ex iis cognituros fuiſſe, quae dicti viri vel feſtinantis calami negligentia, vel partis, cui addicti erant, ſtudio perperam, ſaltem minus accurate retulerunt. Eadem, immo maiore etiam accuratione in legendis et conſulendis iis opus eſt, qui ex recentioribus doctrinam Pythagoricam explicare conniſi ſunt, quos potiores laudat cl. HEVMANNVS [g]. Plerique enim animum ab auctoritatis, antiquitatis, et hypo-

IX. Scriptores de philoſ. Pythag. caute legendi.

c) Metaph. L. XIII. c. 4.

d) l. c. p. 429.

e) Conf. IONSIVS de Scr. Hiſt. phil. L. I. c. 11. pag. 54.

f) Conf. IONSIVS et FABRICIVS ll. cc.

g) Act. philoſ. Vol. I. p. 373. inter hos eminet MIC. MOVRGVES Plan theologique du Pythagoreiſme vid. CLERIC. Bibl. choiſ. T. XXVII. pag. 424 ſeqq. IO. SCAEFFERI vero libri de philoſophia Italica, quorum prodromus eſt tractatio de natura et conſtitutione philoſophiae Italicae, lucem non viderunt.

hypotheseos ſcholaeque praeiudicio immunem ad hoc negotium non attulerunt, quo fieri non potuit, vt non multa ſe videre acute crederent, quae oculatiores et iſtis praeiudiciis non impediti cernere nequeunt.

Doctrina Pythagorae de philoſophia in genere.

§. XVII. Sequendi itaque in delineanda Pythagorae doctrina philoſophica duces ſunt, qui poſſunt inueniri, nec paſſus vllus ſine cauta attentione ſuſcipiendus eſt, cogitandumque, quibus potiſſimum auctoribus aliquid Pythagorae tribuatur, nec fides danda aliter, quam teſtium patitur conditio. Hos ſi ſequimur, ſequentia placuere Pythagorae; et quidem de philoſophia in genere:

I. Philoſophiae ſcopus eſt, inſitam nobis mentem ex impedimentis vinculisque eruere atque vindicare: ſine qua nullus omnino ſanum aliquid verumque, cuiuscunque tandem ſenſus ope atque beneficio, diſcere atque perſpicere poteſt [h]. Huic purgationi inſeruiuiſſe exercitationes atque afflictiones ſupra memoratas totamque diſciplinam Pythagorae, in antecedentibus luculenter oſtendimus, et ſuo quoque loco diximus, qua ratione et occaſione philoſophiae nomen appellationi ſapientiae praetulerit, qua de re in ſequentibus plura tradentur.

II. Perpurgatae menti vtilia quaedam et profutura exhibenda ſunt, quibus ſemet ipſam ſenſim ad rerum aeternarum eiusdemque generis et incorporearum, perpetuo ſecundum idem atque eodem modo ſe habentium contemplationem aſſueſaciens, a minutioribus ordine progrediatur, ne ſubita, atque repentina mutatione auertatur atque renuat, ob tantam tamque diuturnam nutrimenti prauitatem [i].

III. Mathematicis itaque ſcientiis et ſpeculationibus illis, quae inter corpora atque incorporea mediae ſunt, et quaſi in vtrorumque confinio, veluti praeexercitationibus vtendum eſt paulatim, ad contemplationem eorum, quae vere exiſtunt: artificioſa quadam ratione mentis oculos a rebus corporeis nunquam ſecundum idem atque eodem modo in vno eodemque ſtatu vel tantillum permanentibus, ad alimentorum deſiderium abducendo. Haec de diſciplinarum propaedeumaticarum neceſſitate, vſu et ſcopo ex mente Pythagorae PORPHYRIVS, qui totus Platonis ſermone vtitur, qui eundem in modum de ideis loquitur. Quoniam vero Plato, hanc ipſam doctrinam in Italica ſchola hauſit, et ſyſtema ei ſuum potiſſimum inaedificauit, vti ſuo loco dictum; hinc probabile eſt, ipſum Pythagoram ita inſtituiſſe; Mathematicas enim ſcientias inter propaedeumata eum retuliſſe, dubitari nequit: numerorumque doctrinam, ceu ſymbolum intelligibilium principiorum introduxit, et vt his aſſueſcerent diſcipuli, notionibus abſtractis eos vti diſciplinis mathematicis docuit, quod has ſemina latentis in anima ſcientiae continere putaret, μαθημάτων enim nomine ab eo appellatas eſſe PROCLVS [k] monet, ideo quod omnis μάθησις ſiue diſciplina ſit reminiſcentia, quae non extrinſecus animae adueniat, qualis eſt ſenſuum,

h) PORPHYR. n. 46. i) ibid. k) In Euclid. L. I. p. 13.

sensuum, cognitio et opinio; sed ab iis quae nobis apparent, excitetur atque intus perficiatur, a cogitatione in semet ipsam conuersa.

IV. Totus mathematicarum disciplinarum ambitus in quatuor partes diuiditur, quarum duae multitudinem, duae magnitudinem spectant. Multitudo spectatur vel in se, vel in alio; magnitudo vel quiescit vel mouetur. Multitudinem in se considerat arithmetica, in alio musica; magnitudinem quiescentem geometria, mobilem sphaerica contemplatur.

V. Infinitum mens, istas scientias producens a multitudine et magnitudine remouet, et circa solum finitum versatur. Mens enim in se ipsa habet omnia multitudinis et magnitudinis principia, quoniam tota ex aequalibus in se ipsa partibus, vnaquaque et indiuisibilis cum sit et diuisibilis vicissim, mundumque ex ideis producit, essentialis finitatis et infinitatis particeps fit, ex rerum, quas intelligit, contemplatione: intelligit vero ea, ex parte finiti, quod est in eis, non ex parte infinitatis vitae. Ita PROCLVS [l] Pythagoreos ratiocinatos esse tradit, apertum vero est, posterioris temporis homines, principiis Pythagoricis vsos, haec ipsis ratiocinia supposuisse, vt plerumque fieri solet, factumque est in veterum systematibus explanandis saepius: vnde haec non moramur, sed ad ipsas has disciplinas considerandas progredimur.

§. XVIII. Arithmeticam nobilissimam apud Pythagoreos scientiam fuisse, compertum est, testaturque LAERTIVS [m], circa eam potissimum Pythagorae studium versatum fuisse. Cum enim huic potissimum methodo in Aegypto esset innutritus, qua rerum naturalium principia notionibus, figuris et terminis geometricis et arithmeticis, depinguntur, pleraque, quae de rerum naturalium et spiritualium constitutione, natura modoque disputare in animo habebat, eiusmodi symbolis proposuit [n]. Etsi vero hoc indubitatum esse videtur, Pythagoram de spirituali et naturali mundo numerorum symbolis philosophari voluisse, incertum tamen non solum est, sed et plane impossibile, dicere, quid per illos numeros intellexerit, quaue ratione de rebus spiritualibus atque naturalibus ista arithmetica philosophica philosophatus sit. Cuius caussam ii facile perspicient, qui ea, quae de arcana Pythagorae doctrinae methodo supra dicta sunt, memoria repetunt, vel fata quoque philosophiae Pythagoricae, cum ipso ferme magistro extinctae cogitant. Ex dictis enim nullo negotio perspicitur, haec mysteria τοῖς θεωρητικωτάτοις tantum reuelata, ad paucissimos Pythagorae discipulos peruenisse, ab iisque ita studiose fuisse celata, vt impossibile fuerit, ex iis quicquam expiscari eos, qui intra velum admissi non essent: paucas vero scintillas, quae in animis reliquorum seruabantur, fatali incendio, quod non domum tantum, sed et sectam Pythagorae fere totam deleuit, fuisse extinctas [o]. Laterem itaque lauant, qui se haec aenigmata explicare, et his numeris, qui du- *Arithmetica.*

l) l. c.

m) Lib. VIII. f. 12. add. PSEVDO - ORIGENES philosophum c. II. p. 30.

n) Conf. Ed. HERB. DE CHERBVRY de relig. gentil. c. X. p. 89 seq. ed. Amst.

o) Eo etiam tendunt, quae doctissimi viri THOM. BVRNETIVS Archaeol. philos. L. I. c. XI. p. 428. et IO. LAVR. MOSHEM. ad CVDWORTH. c. IV. §. 20. p. 444 seqq. prudentes de hacre monent.

dudum ob obſcuritatem in prouerbium abierunt, accendere lucem laborarunt. Non deſunt quidem ex veteribus et recentioribus, qui arithmeticam hanc philoſophicam, ex mente Pythagorae explicare aggreſſi fuut; id quod ex veteribus ANONYMVS [p], NICOMACHVS GERASENVS [q], et IAMBLICHVS, SEXTVS item EMPIRICVS [s]; ex recentioribus IOACHIMVS CAMERARIVS [ſs], et IO. MEVRSIVS [t] praeſtitere, vt alios taceamus, quorum hac de re cogitationes in compendio exhibuit cl. IO. IAC. LEHMANNVS [u]; verum hi omnes, ſuas nobis potius opiniones, vel etiam arithmetices vulgaris praecepta, quam Pythagorae doctrinas theologicas et phyſicas explicant. Pleraeque enim iſtae explicationes Platonicos ex Ammonii et Plotini ſchola, certe ex Alexandrinis cathedris oriundos auctores habent, quorum hominum infelix ſtudium cuncta veterum dogmata pro lubitu fingendi, miſcendi, conciliandi atque exponendi, toties iam notauimus. Vnum, quod ſpecie aliqua ad conciliandam obſcuriſſimae doctrinae lucem afferri poſſe videtur, non tacebimus. Nempe ſupra demonſtratum eſt, Platonem, cum ſcholas Pythagoreorum inuiſiſſet, inde doctrinam de ideis retuliſſe. Cum itaque dogma de ideis cum doctrina de numeris Pythagorae multis modis conueniat, veriſimile eſt, Pythagoram eodem fere modo numeros intellexiſſe, quo Plato ideas, et innuiſſe, quod acute coniicit BVRNETIVS [x]: *Quemadmodum numeri progrediuntur ab vnitate ſiue monade, omnium ſimpliciſſima radice, in magis magisque compoſitos, nouasque induunt proprietates in illo progreſſu: ita a Deo ſimpliciſſimo recedere gradatim rerum productarum claſſes, retinereque characteres aliquo modo ſuis numeris analogos: ſicque rerum ortum et emanationem a primo ente progreſſumque per varios ordines a ſummis ad ima, ſi non ratione explicuta, ſaltem per ſymbola et ſimilitudines explicuiſſe.* Augebitur haec veriſimilitudo, ſi obſeruetur, Pythagoram eodem fere loco numeros habuiſſe, quo ideas ſuas Plato habuit, et vtrumque inanem, et otioſam doctrinam ad enthuſiaſmum retuliſſe. Diligenter enim vtramque doctrinam comparantibus palam eſt, non eidem tantum fundamento inaedificaſſe Pythagoram numeros et Platonem ideas, nempe emanationi rerum ſiue entium ſpiritualium eorumque variorum ordinum ex ſummo Deo; ſed et eodem modo numeros et ideas definiuiſſe, et diſtinxiſſe, ex eodem etiam fonte, Deo, deriuauiſſe; eandem iis dignitatem adſcripſiſſe, et principia ſenſibilium ex iis feciſſe, ratione quoque mentis humanae, numeros et ideas eodem loco poſuiſſe, eique ad liberandum ex carcere corporis animum et aſcenſum ad Deum numeros pariter, vt ideas obiectum conſtituiſſe, finem quoque numerorum vt idearum, cognitionis poſuiſ-

ſe,

p) In theologumenis arithmeticis Pariſ. 1543. 4. editis.

q) Eius introductionis arithmeticae hodie deperditae ſummam ſeruauit PHOTIVS Cod. CLXXXVII.

r) In Comm. in Nicomachi introductionem arithmeticam, quam cum verſione Latina notisque ſuis edidit SAMVEL TENNVLIVS Arnhemiae 1668. 4.

s) Pyrrhon. hypotyp. L. III. c. 18. adu. Math. L. X. ſ. 248 ſeqq.

ſs) In explicatione in duos libros Nicomachi, quam ſuffixit Iamblicho TENNVLIVS.

t) De denario Pythagorico. OSII, KIRCHERI et PETRI BVNGI nugas ſilentio praeterimus.

u) In hiſt. Pythag. obſeru. illuſtr. p. 393 ſeqq.

x) l. c.

ſe, Deo fieri ſimilem, immo ipſum fieri Deum. Quae omnia allatis veterum teſtimoniis et expoſita vtriusque philoſophi phyſiologia peculiari ſchediaſmate hiſtorico philoſophico [y], quantum licuit, planum fecimus. Nec haec noſtra tantum opinio eſt, ſed dudum viri eruditiſſimi in hac fuere ſententia, ex quibus imprimis RADVLPHVS CVDWORTHVS [z], THOMAS BVRNETIVS [a], IO. CHRISTOPH. WOLFIVS [b], DAN. GEORG. MORHOFIVS [c], IOANNES CLAVBERGIVS [d] et ISAACVS BEAVSOBRIVS [e] videndi ſunt. Nec magnopere huic officere putamus ſententiae, quod doctiſſimus CVDWORTHI interpres [f] vrget, longe aliud eſſe numeros, aliud ideas mentisque notiones; non enim hic de conceptibus mentis, ſed de formis rerum atque exemplaribus, quae intelligibilia ſunt, ſermonem eſſe, totus Platonicae philoſophiae habitus et ſumma oſtendunt. Non reticebimus tamen difficultatem, quae hanc quoque opinionem premit. Scilicet quicquid de numeris Pythagorae ſcimus, illud omne ex Platonicorum ſchola profectum eſt, nec aliunde ſua hauſerunt Plutarchus, Sextus Empiricus, Clemens Alexandrinus, Lactantius, quique veterum alii obſcuriſſimam doctrinam attigerunt. Platonem vero non ipſum tantum doctrinas praeceptorum adulteraſſe, ſupra demonſtratum eſt, ſed eius quoque ſequaces, et imprimis iuniores Platonici cuncta veterum ſyſtemati ſuo ex tot aliorum opinionibus, centonis inſtar, conſuto, adaptarunt: hos vero teſtes, hos auctores, hos interpretes ſequi oportet, niſi in his tenebris coecutire prorſus velimus. Quod ſi itaque expoſitae ſententiae de numeris Pythagorae nobis obiiciat aliquis, in eiusmodi rebus nihil explorati licere decernere [g], nos facile habebit conſentientes, qui id operoſe eodem, quo de his diſſeruimus, loco, confecimus. Sed propius tamen accedamus ad hanc numerorum doctrinam, quam his potiſſimum aſſertis conſtitiſſe veteres tradunt:

I. Studium numerorum omnium nobiliſſimum eſt, quorum ſcientiam exactiſſimam qui poſſidet, is ſummum bonum habet [h]. Probauit hoc ipſe Pythagoras, qui teſte LAERTIO [i] maxime vacauit circa ſpeciem mathematicae, arithmeticam, et, quod AELIANVS [k] habet, eum hominem ſapientiſſimum fuiſſe, dixit, qui numeros inueniſſet, poſt illum, qui rebus nomina impoſuiſſet.

II. Numeri ſunt vel intellectuales vel ſcientifici [l].

III. Numerus intellectualis eſt, quod in diuina mente ante omnia ſubſiſtebat, a quo et ex quo omnia in ordinem ſunt deſcripta, et per ſeriem in-

y) De conuenientia numerorum Pythagorae cum ideis Platonis, Amoenitat. liter. T. VII. pag. 173 ſeqq.

z) Syſt. int. c. IV. §. 21. p. 466.

a) l. c.

b) AD ORIG philoſophum. p. 31.

c) Polyhiſt. liter. T. II. L. I. c. 2. §. 4. p. 15.

d) Peculiari epiſtola inſerta TENNVLII notis in IAMBLICH. p. 177 ſeqq.

e) Hiſt. des Manichéens T. I. P. II. L. I. c. 6. § 6. pag. 313.

f) l. c. not. 7.

g) ibid.

h) THEODORET. Therap. L. XI. p. 152.

i) Lib. VIII. ſ. 8.

k) V. H. L. IV. c. 17. conf. STOBAEVS eclog. phyſic. c. 2.

l) IAMBLICH. ad Nicom. p. 5. TENN. b. l.

indiſſolubilem ſtant diſtincte connumerata. Ita IAMBLICHVS [m], qui et hoc addit: Hippaſi ſectatores, qui acuſmatici dicti ſunt, numerum exemplar primum in creatione mundi, normamque dixiſſe, ſecundum quam creator mundi operandum iudicauit de mundo a ſe creando. Philolaus vero teſte EODEM [n] numerum dixit vinculum potentia ſua ſuſtinens aeternam rerum mundanarum permanſionem, ſibique innatum. Alia apud PORPHYRIVM [o] aliosque in eundem ſenſum tacemus. Ante hos vero omnes ARISTOTELES [p] dixit, τοὺς ἀριθμοὺς αἰτίους εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς οὐσίας. *Numeros cauſas eſſe rebus reliquis eſſentiae*. Quae ſi vera ſunt, idem numerus eſt ac idea, nempe cauſa aeterna et exemplaris eſſentiae rerum ſenſibilium.

IV. Numerus ſcientificus eſt, extenſio et operatio rationum ſeminalium, quae vnitati inſunt, et productio in actum, ſiue progreſſio multitudinis a monade incipiens, et regreſſio in eandem deſinens [q].

V. Diſtinguendum itaque eſt inter μονάδα καὶ ἓν vnitatem et vnum: vnitas in intellectualibus exiſtit, vnum in numeris [r]; vel, vt Moderatus habet, vnitas eſt in numeris, vnum in numerabilibus. Archytam tamen et Philolaum vnitatem et vnum indiſcriminatim appellauiſſe, THEON SMYRNAEVS [s] obſeruat.

VI. Scientificorum numerorum duo genera ſunt, aequalis et inaequalis. Numerus aequalis eſt, qui in maxima et minima pariter diuiſionem admittit, in maxima ratione magnitudinis, in minima ratione multitudinis, iuxta naturalem duorum iſtorum generum oppoſitionem. Inaequalis eſt, qui hoc non admittit, ſed in duas partes inaequales diuiditur [t].

VII. Non vnusquisque numerus infinitus eſt, ſed par tantum ſiue aequalis, eſtque cauſa ſectionis eius, quae in partes aequales in infinitum extrahitur, et propria ſua natura gignit infinitatem in rebus, in quibus exiſtit. Limitatur vero ab inaequali, ſi enim id accedat, impedit eius ſectionem in partes aequales [u].

VIII. Impar numerus maſculae virtutis eſt, Diisque coeleſtibus proprius, aequalis indigens eſt et imperfectus, atque femineus, et inferis proprius [x]. Numerus vero, qui ex potentia et multiplicatione paris et imparis prodit ἀῤῥενοθήλυς, id eſt, hermaphroditus dicitur [y]. Haec ſymbolice dicta eſſe, quilibet videt, qua ratione vero ad numeros intelligibiles applicari queant, difficilior quaeſtio eſt, quae huius loci non eſt. Emanationem vero entium ſpiritualium ex primo ſummoque principio et fonte intelligibilium

m) l. c. p. 11. n) loc. cit. o) n. 48.

p) Metaph. L. I. c. 6. Ita etiam PLVTARCH. de plac phil. L. I c. 3. Hinc intelligere licet, cur Lyſidem numerum dixiſſe Deum afferat ATHENAGORAS Apol. p. 49. et HIEROCLES ad Carm. aur. p. 224. ex ἱερῷ λόγῳ referat, Deum eſſe numerorum numerum. Non enim primus tantum numerus in Deo tanquam cauſa reperitur, ſed et numeri in mente diuina exiſtunt.

q) IAMBLICH. l. c. p. 11. STOBAEVS l. c.

r) Anonymus PHOTII l. c.

s) Mathem. Plat. c. 4.

t) Nicomach. apud PHOT. l. c.

u) THEMIST. in phyſ. L. III. f. 25. p. 67.

x) MACROB. Saturn. L. I. c. 13. Somn. Scip. L. I. c. 6. SERVIVS ad Ecl. Virg. V. v. 65. PLVT. de Iſid. et Oſir.

y) Theolog. arithm. conf. MEVRS. l. c. cc. II.

lium indigitari, alio loco [z] luculentis veterum teſtimoniis demonſtrauimus, ad quem lectorem breuitatis cauſa ablegamus.

IX. Vnitatis et identitatis atque aequalitatis ratio cauſaque amicae conſpirationis atque mutuae affectionis et conſeruationis vniuerſi, ſecundum idem atque eodem modo ſe habentis, monade repraeſentatur: vnum enim illud, quod in particularibus conſpicitur, tale exiſtit, partibus vnitum et conſpirans, ob primae cauſae participationem.

X. Diuerſitatis autem atque inaequalitatis, omnisque diuidui et in continua mutatione verſantis et modo hoc, modo illo modo ſeſe habentis biformem rationem binarius exprimit: nam et binarii in rebus particularibus talis natura eſt.

XI. Idem autem eſt, ſiue biforme, ſiue inaequaliforme, ſiue diuerſimodum dicatur.

XII. Eadem ratio etiam in ceteris numeris obtinet, ſinguli enim certarum quarundam potentiarum locum vicemque ſuſtinent [a].

XIII. Monas ſiue vnitas, eſt quantitas, quae decreſcente multitudine omni numero priuata quietem ac ſtatum accipit [b]; inde et *μονὰς* dicitur *ἀπὸ τȣ̃ μένειν*, quod ſtet, atque in eadem ſemper ratione maneat, vel *ἀπὸ τȣ̃ μεμονȣ̃σθαι*, quod a multitudine ſeparetur [c]. Vocaturque mens, hermaphroditus, Deus, bonum, materia et omnium receptrix, chaos, ratio ſeminalis, ſubſtantia, ſimplex exemplar, forma ac ſpecies, Iupiter, et his ſimilia. Abundant eiusmodi nominibus ſaepe obſcuriſſimis vixque ſanam et claram interpretationem admittentibus *theologumena arithmetica*, ex quibus aliisque ea diligenter collegit MEVRSIVS [d], qui tamen, quid ſignificent, non explicuit. Nec anguſtia loci permitit, vt, quantum rei obſcuritas patitur, ei lucem foeneremur: praecipue cum pleraque ſymbolica ſint, variasque interpretationes recipere apta. Vt tamen ſpecimen arithmeticae philoſophicae habeamus, qua ad reliqua intelligenda, tanquam claui vti nobis liceat, paucis obſeruamus, Pythagoreorum interpretes (ad hos enim totam hanc explicationem referendam eſſe, ſupra monuimus) in explicanda numerorum doctrina I. reſpexiſſe ad notionem numeri generalem et abſtractam, ſiue metaphyſicam [e], eaque ſemel conſtituta; II. ad prima et immutabilia rerum omnium principia, eorumque originem et emanationem eam applicuiſſe [f]; III. hisque poſitis eorum cum rebus ſenſibilibus, ad conferendam iis formam et eſſentiam, coniunctionem reſpexiſſe, ſicque IV. Rerum ſenſibilium eſſentiam et naturam iſtis numeris recludere tentaſſe. Probant hoc numerorum philoſophicorum fundamentum, quaecunque ab his hominibus de iis dicuntur, quae vel plane intelligi nequeunt, vel

z) Amoen. lit. T. VI, p. 233.

a) PORPHYR. l. c. n. 48 ſeq. ex Moderato Gaditano.

b) IDEM apud STOBAEVM ecl. phyſ. c. 2.

c) IAMBLICH. ad Nicom. p. 13. TENNVL. ad h. l.

d) l. c.

e) In ea explicanda imprimis deſudauit Nicomachus.

f) Huc reſpexiſſe videntur theologumena arithmetica.

vel iuxta hunc canonem explicanda sunt. Proditque id luculenter magni inter eos nominis philosophus Moderatus Gaditanus, qui diserte [f]: *Cum primas formas, primaque principia oratione perspicue explicare nequirent, quod et intellectu et prolatu difficillima sint, ad numeros manifestioris doctrinae causa confugere, geometras atque literatores imitati. Vt enim hi literas earumque potestatem tradituri, ad notas illas confugiunt, easque veluti prima docendi elementa esse dicunt: nihilominus postea docent, notas illas non esse elementa, sed illarum opera vera elementa cognosci; et geometrae cum formas incorporeas verbis proponere non valeant, ad figurarum descriptiones confugiunt, dicentes, hoc △ triangulum esse, non quod hoc ipsum, quod sub aspectum cadit, triangulum esse velint, sed istud, quod eiusmodi figuram obtinet, quodque huius ope conceptum atque cognitionem trianguli animo repraesentat: idem ergo et Pythagorei in primis rationibus siue affectionibus formisque fecere, cum enim incorporeas formas ac prima principia verbis tradere non possent, ad demonstrationem per numeros confugerunt.* His suppositis aliqua adductorum nominum ratio dari potest. Mens enim vocatur, quia principia intelligibilia tota mens sunt [g], et prima eorum causa atque fons, qui eminentissimo modo monas dicitur, purissimus spiritus atque mens est. Hermaphroditi nomen habet, quod ex primo fonte non alterum tantum principium, cuius ex sinu reliqua intelligibilia prodierunt, ortum est, sed et ipsum sibi primum illud principium causa et origo sui est. Deum vero ideo monadem nominasse, quod neque principium habeat neque finem, praeter MACROBIVM[h], anonymus PHOTII[i] auctor est: et eadem quoque ratio est, cur bonum appelletur. Materiam vero, chaos, tartarum, stygа, rationem seminalem, et his similia sine dubio ita dixere hi homines, systematis sui principiis innutriti, quod ex Deo non immaterialia tantum omnia, sed et ipsam materiam effluxisse crederent: quod vtrum Pythagoricum sit, nec ne, postea dicemus. Quanquam si eo sensu, quo post barbaros quosdam et theologos Graecos vetustissimos Pythagorae visum esse, postea verisimili ratione demonstrabimus, intelligatur, vt Deus cum materia perpetua agitatione ex eo fluente vno toto coniunctus dicatur, vt Stoici quoque postea statuerunt, haec nomina salua esse possunt. Cupidinem vero et concordiam dixere, quod prima intelligibilium causa ex se non modo omnia producat, sed et inter se iungat et animet. Vestam etiam vocarunt, haud obscuro indicio, in media mundi parte his hominibus visum esse potissimam deitatis partem residere [k]. Reliqua nomina ad metaphysicas vnitatis notiones et abstractos conceptus sine dubio referri debent. Ex his de reliquorum quoque numerorum nominibus, quae explicare institutum nostrum non patitur, iudicari luxque aliqua capi potest. Et ex his quo-

f) Apud PORPHYR. l. c.
g) ALEXAND. APHRODIS. in Metaph. mai. c. 5.
h) Somn. Scip. L. 6.
i) Vit. Pyth.
k) PLVT. in Numa. Solem vero in medio mundi esse, Pythagoricum dogma fuit, infra considerandum.

quoque sententia probabilis ferri potest de quaestione, vtrum per monadem intellexerit Pythagoras Deum, an materiam? Esse enim inter eius sequaces, qui informem materiam, ex qua fiunt omnia, monada dixerint, facile ex NICOMACHI GERASENI definitione demonstrari posse, putant viri eruditi, nam ὕλην *dici monada* ait, *quia res omnes miscet, et deinde omnium receptrix est, chaos, confusio, contemperatio.* Quae imprimis recte, saltem ex Empedoclis mente dici contendit CVDWORTHI interpres praestantissimus [l]. Nos si supra praesupposita adhibemus, Nicomachum praecisione mentis et abstractione monadem definiuisse, non inepte iudicari putamus; numeri enim initium cum sit vnitas, materia siue subiectum est, ex quo reliqui omnes exsurgunt, et in quo omnes latent, non distincta quidem connumeratione, sed chaotica, vel, vt luculentius dicamus, virtuali dispositione. Ex hoc itaque loco ad numerum intellectualem, Deum, non aliter concludi potest, nisi Deum, vniuersitatis in suo sinu comprehendere materiam, rationes seminales, dispositionem, etc. vnde deinde formatus vel Deo informatus mundus tanquam numerus binarius oritur. Quod a philosopho, Alexandrinum systema sequente, dici, non est mirandum. Eadem de loco HERMIAE [m] iudicanda existimamus, cui *monas initium omnium* dicitur, *e cuius figuris et numeris elementa fiunt.* Cunctis enim rebus compositis cum initia adscriberent hi homines ex simplicibus, ea monades dixere, licet ex sensibilium classe essent. Hoc nisi teneamus nunquam ex hoc labyrintho nos extricabimus.

XIV. Dyas, siue numerus binarius, indefinita et indeterminata a monade tanquam materia existit, estque tumoris causa et diuisionis. Eiusdem generis est haec NICOMACHI [n] definitio, vt monadis, quae scilicet dyada in abstracto considerat: hineque pleraque orta sunt nomina, quibus apud eum, et in *theologumenis arithmeticis*, insignitur, quando sinistrum, inaequale, instabile, mobile, contentio, materia, causa dissimilarium, informis, indefinitus, paritatis principium, tolerantia, Isis, discordia etc. vocatur, qualia etiam apud PLVTARCHVM, PORPHYRIVM aliosque occurrunt, diligenter collecta a IO. MEVRSIO [o]. Cuncta enim eo tendunt, binarium numerum, et sibi non constantem, cum reliqui ex eo procedant, et nullam certam formam admittentem, cum additis reliquis numeris variae inde exsurgant formae, passum esse variationis causam, addito numero, sicque matrem vel materiam reliquorum numerorum factum esse. Ita monadem patri, dyadem matri vel vxori comparant. Quam rationem similitudinis Pythagoreos ex signis Zodiaci genus ex maribus et feminis aequaliter mutantibus, desumsisse exigua verisimilitudine coniicit SEXTVS EMPIRICVS [p], recteque obseruat praestantissimus FABRICIVS [q], Pythagoreos hoc

 non

l) MOSHEM. ad CVDWORTH. syst. intell. c. IV. §. 20. p. 446.

m) Irris. philos. gentil. §. 16. ἀρχὰ τῶν πάντων ἁ μονάς, ἐκ δὲ τῶν σχημάτων αὐτᾶς, καὶ ἐκ τῶν ἀριθμῶν, τὰ στοιχεῖα γίνεται.

n) l. c.

o) l. c. p. 26.

p) Adu. mathem. L. V. §. 8.

q) Ad h. l. et ante eum Anonymus vetus ad Ptolomaei Tetrabiblon.

non ab astrologis, sed hos ab illis haec accepisse. Rectius haec inde arcessuntur, vnde Pythagoras symbolicam philosophiam accepit, ab Aegyptiis aliisque barbaris [r], quos sexum in diuinis admisisse primo libro ostendimus [s]; vnde sua quoque, vti supra dictum, Orpheus habuit. Hos praeceptores cum imitata sit Pythagorae schola, mirum non est, in eodem luto eam haesisse [t], et eadem ratione de causis rerum fuisse philosophatam. Vtrum vero dyas materia sit Pythagorae eiusque sequacibus, et an illa independens a monade principium, saltem ei oppositum, designet [u], incerta pugna et euentu disputari, obscuritas rei ipsa satis prodit. Nos, canonis semel positi memores, dissentientes veterum explicationes conciliari posse non desperamus, modo notiones distinguamus. Si enim ex mente Pythagoreorum idea binarii abstracta et metaphysica ad intelligibilia in se considerata applicetur, dyas principium alterum est, ex quo reliqua sunt intelligibilia, quod Plato mentem diuinam mundumque idealem vocauit, tuncque nomina illa binario addita relatiue ad monadem intelligenda sunt. Sin principiis physicis explicandis adhibeantur, dyas quidem non inepte materia dicitur, verum non nude et in se considerata, sed quatenus ex Deo emanans, vel secreta, addita eius vi genitrice, commota est ad productionem rerum omnium [v]. Ita enim obscurissima veterum loca lucem capiunt, quamuis non inuiti fateamur, adeo tenuia sibique contradicentia esse, quae de Pythagorae mente circa materiam veteres referunt, vt certi quid plane definiri nequeat. Certius est, Platonicos recentiores, Pythagorae interpretes ita de numero binario cogitasse. Illis enim solenne fuit, praecisione mentis nescio quas sibi notiones fingere, quae, rebus sensibilibus adplicatae, alium longe sensum induunt, quam ob causam obscurissimi et inanes homines sibi relinquendi sunt. Sed cum infra de theologia Pythagorae acturis pluribus haec tangenda sint, illis in praesentia non immoramur.

XV. Numerus ternarius primus est, qui sunt actu inaequales; primus item perfectus et medius et proportio, quo potentia monadis ad actionem et extensionem deducitur [x]. Ita ternarium numerum, siue τριάδα definiunt *theologumena arithmetica*, quae, vt apertum, abstracte eam considerant. Quid vero Pythagoras ista triade symbolice intellexerit, definiri ob variam eius applicationem et incertitudinem explicationum hominum sequioris aetatis non posse putamus. Nam non tantum ad physicas doctrinas eam retulit Pythagoras et, teste GELLIO [y], eius numeri cubum vim habere lunaris circuli, dixit, sed et musicae et geometriae vniuersae potestatem ab eo numero dependere, quin etiam rerum ad astronomiam coelestiumque naturam

r) Phoeniciis sexum in diuinis placuisse obseruat BOCHARTVS Geogr. S. L. IV. c. 2. p. m. 242.

s) Conf. PLVT. Qq. Sympos. L. VIII. q. 1.

t) ORIG philos. c. II. p. 39. conf. WOLF. ad h. l. et de Manich. ante Manich. §. 29 p. 116.

u) Ita visum PLVTARCHO de plac. philos. L. I. c. 7. qui materiam bruto et malo daemone animatam et informem intelligit.

v) Ex his emendanda, vel explicanda potius, quae in Amoenit. lit. l. c. hoc de argumento diximus, et reperiit cel. BEAVSOBRIVS Hist. Manich. T. II. p. 153.

x) theologum. arith. conf. MEVRS. l. c. c. V. p. 35. IAMBLICH. vit. Pyth. c. XXVIII.

y) L. I. c. 10.

turam ac scientiam pertinentium vim omnem habere, eamque ad substantiae productionem impellere, si NICOMACHO[z] fides est, tradidit. Sunt, quibus SS. Trinitatis mysterium isto numero subobscure innuisse Pythagoras visus est[a], quibus se iungit RAD. CVDWORTHVS[b]; eos vero vel hoc nomine non audiendos esse patet, quod sententiae suae non aliud robur afferant, quam quod aeque incertum immo falsum est, Pythagoram a Iudaeis sanctiores doctrinas didicisse. Nec meliora sunt, quae pro hac opinione asserenda afferuntur: transsumsisse hoc triadis in monade comprehensae mysterium Pythagoram ab Orpheo; nam. nec trinitatem Orphicam tantae vetustatis esse supra euicimus, vt vel ipsi Orpheo, vel Pythagorae placere potuerit, nec Platonicorum effatis tantopere fidendum est, qui cuncta in rem suam vertunt, torquent, rapiunt, suasque nugas veterum praecipuis impudenti plerumque mendacio tribuunt. Obseruatque egregie celeberrimus Cudworthi Interpres[c], ipsam triados Pythagoricae naturam, quae rerum omnium initium, medium et finem comprehendere veteribus dicitur[d], huic asserto repugnare. Igitur etiam hanc trinitatem Pythagoricam post velum relinquimus. Nomina ternionis ex veteribus collecta exhibet MEVRSIVS[e], quae ipsis tenebris obscuriora sunt.

XVI. Tetras siue numerus quaternarius omnium perfectissimus est, primus item ac primigenius et radix omnium[f]. Celeberrima haec Pythagoreorum tetractys est, tantopere horum hominum laudibus celebrata, tamque diuerse explicata a plerisque, vt facilius noctem diei iungas, quam has interpretationes inter se concilies. In numero scientifico cur potissimum locum occupet, eam potissimum rationem affert HIEROCLES[g], quod denarii vis sit quaternarius, cum 1. 2. 3. 4. simul sumta, decem conficiant, quodque sit arithmetica medietas inter vnitatem et numerum septenarium, et prima solida figura in quaternione inueniatur. Vnde audiendus non est celeberrimus olim Ienensium mathematicus ERHARDVS WEIGELIVS[h], qui Pythagoram ad quaternionem tantum computasse putat, eamque numerandi rationem ingeniose explicat: decem enim numerorum finem constituisse Pythagoram, nemo est qui ignorat[i]. Quem vero inter symbolicos numeros locum quaternario tribuerit Pythagoras, et quid in eius theologia, physiologia et ethica significet, tam diuersis agitatum et disputatum est veterum et recentiorum opinionibus, vt post molestissimum earum omnium examen, multo incertior discedas, quid tetractys Pythagorea sibi velit, quam ante id susceptum fueris. Quidam magni nominis viri, qui Pythagoram a Iudaeis purioris doctrinae semina accepisse credunt,

 innu-

z) l. c.

a) HVET. Qq. Alnet. L. III. c. 2. p. m. 93. aliique concordiae rationis et fidei assertores.

b) l. c. p: 446 seqq.

c) Ad h. l p. 30.

d) ARISTOT. de coelo L. I. c. I. T. I. p. 337.

e) l. c. p. 44.

f) IREN. L. I. c. 1. conf. MEVRS. l. c. p. 47. ORIG. philos. p. 33.

g) Ad aur. carm. v. 47. p. 227. eius rationes castigat CVDWORTHVS l. c. p. 449 seq.

h) In tetracty Pythagorica, et Arctologist p 350 seqq. conf. IOH. WALLIS. Opp. T. I. p. 65. & STVRMIVS Mathes. enucl. p. 6.

i) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 458.

innuisse eum putant [k], venerabile nomen tetragrammaton, יהוה, illudque sacrosanctum suis colendum praecepisse contendunt. Aliis, quibus, tanquam fabula, recte reiicitur, Pythagoram aliquid a Iudaeis accepisse, haec sententia exploditur [l], quid vero statuant de ipsa tetracty, incerti haerent. Sunt, iam a PLVTARCHO [m] memorati, qui quatuor animae facultates, ex quibus veluti partibus animam humanam componebant, intelligi volunt, quamquam incerti sint, quas facultates virtutesue animi intelligere debeant. Alij ad animam mundanam [n], alii ad quatuor virtutes cardinales [o] Pythagoreos respexisse autumant. Alii, qui Empedoclem ad hanc tetractyn potissimum respexisse obseruant, quatuor elementa, ex quibus ille animam conflatam fuisse, quaeque aeternae naturae esse statuit, illum intellexisse putant [p]. Alia sententiarum diuortia et diuersissimas opiniones, ne nimii simus, praeterimus. Et hi quidem omnes, etsi tanto opinionum interuallo inter se diuersi, ad notissimos versiculos aurei carminis prouocant,

Οὐ μὰ τὸν ἁμέτερα ψυχᾶ παραδόντα τετρακτὺν
Παγὰν ἀεννάου Φύσεως, ῥίζωμά τ' ἔχουσαν

qua ratione eos legit SEXTVS EMPIRICVS [q] tam diuersa enim duorum horum versuum lectio est, vt diuersae quoque inde exsculptae sint non versiones tantum, sed et explicationes: quas referre, et, quibus singulae premantur, difficultates exponere, nec otii, nec instituti nostri est, pleraque neruose et breuiter complexus est MOSHEMIVS [r]. Ipsa tot sententiarum diuortia satis produnt, obscurissimum aenigma coniecturis incertis non tam solui, quam potius implicatius reddi. Nec, vt verum candide et modeste fateamur, nos meliora habemus, quae lectori propinemus, malumusque nostram fateri ignorantiam, in rebus quas ipse magister nescire alios voluit, quam incertis coniecturis lectori nostras opiniones pro Pythagoreis obtrudere: qua in re magni viri, multaeque in veterum rebus eruditionis, IACOBVS THOMASIVS et IOH. LAVR. MOSHEMIVS nobis exemplum praeiuerunt. Pauca tantum adiicimus, quae verisimilitudinis leges non migrare, supra posita probant. 1. Non esse versiculum hunc ab ipso Pythagora, sed a Pythagoreo quodam: hi vero cum puras non seruauerint doctrinas praeceptoris, sed ex suo ingenio multa vel adiecerint vel mutauerint, cuius exemplum Empedocles esse potest; sequi inde, quod ex hoc ipso versu de tetracty Pythagorae iudicium satis accuratum formari nequeat. 2. Admisso etiam versiculo tanquam

k) HVET. Dem. Eu. Pr. IV. c. II. §. 8. p. m. 53. CVDWORTH. l. c. SELDEN. de Diis Syr. L. II. c. 1. p. 20. IAC. LYDIVS de Iuram. L. III. §. 2. p. 302. conf. quos nominant THOM. BVRNET. Archaeol. philos. L. I. c. 11. p. 428. MOSHEM. ad l. c. Cudworthi.

l) HENR. MORVS defens. Cabb. philos. c. II. p. 125 seq. MOSHEM. l. c. cl. IOH. FR. HOMBERGK de Themide p. 155.

m) De plac. philos. L. I. c. 3. conf. IAC. THOMAS. de exust. mundi Stoica diss. XXI. p. 251.

n) GASSENDVS Phys. S. I. L. I. c. 5. T. I. Opp. p. 157. inclinat huc etiam THOMASIVS l. c.

o) FABRICIVS Proleg. ad MARINI vitam Procli.

p) Coniectura haec est MOSHEMII l. c. p. 452.

q) Adu. Math. L. IV. f. 3. L. I. adu. Log. f. 94. aliter legunt IAMBLICH. de vit. Pyth. c. XXVIII. aliter theolog. arithm. p. 20. aliter MACROBIVS Somn. Scip. L. I. c. 6. alii aliter.

r) l. c. p. 451. n. 37.

s) ll. cc.

quam genuino, incertum eſſe, num iſta tetractyos traditio, et iuramentum per tradentem factum, ad Deum animae iſtud quaternionis principium infundentem, vel ad Pythagoram, eius notitiam diſcipulis facientem referendum ſit; per Pythagoram enim eius aſſeclas iurauiſſe, ſupra iam docuimus [r]. Aeque vero incertum eſſe, num in illis verſiculis, vox ἔχουσαν, ad παγὰν, vel ad τετράκτυν referatur. adeoque tetractys a Deo, fonte aeternae naturae diſtinguenda ſit, nec ne? 3. Probabile porro eſſe, Pythagoram et ſequaces quaternionis ſymbolo non ſolum in deſcribendis Dei tum attributis, tum emanationibus, ſed et in delineandis animi quoque quin et rerum naturalium proprietatibus tanquam numero ſymbolico vſos fuiſſe; nec a ſcopo tantopere aberrare eos putamus, qui inde tot diuerſas de tetracty Pythagorica ſententias ortas eſſe ſtatuerint. 4. Operam itaque atque oleum eos perdere, qui lucem tetracty Pythagoricae affundere, et rem obſcuriſſimam in claritate maiore ponere laborant. Quare et lectorem his non amplius detinemus, monitum, vt imprimis a Platonicis recentioribus ſibi imponi non patiatur, qui omnia alia, quam γνησίως Pythagorica nobis exhibent.

XVII. Pentas numerus primus complexus eſt omnis numeri ſpeciem, parem et imparem, binarium nempe et ternarium [w].

XVIII. Numerus ſenarius perfectus eſt [x]. Creationem mundi innuiſſe vult CLEMENS ALEXANDRINUS [y], qui commune PP. praeiudicium ſequitur, Pythagoram fuiſſe diſcipulum Iudaeorum. Eo vero numero ſanitatem quoque ſignificaſſe, LVCIANVS [z] indigitat, qui triplicis trianguli inter ſe alternatim iuncti figuram ad ſuos in literis praefixiſſe, et ita ſanitatem precatum fuiſſe, ait.

XIX. Septenarius numerus, venerabilis eſt, perfectus, et rebus ſacris quam maxime conuenit [a]. Propter perfectionem ſeptimeſtres quoque partus viuere ſtatuebant, de qua opinione dignus eſt qui legatur LAVR. RAMIREZ DE PRATO [b]. Aliis tamen inter gentiles Aegyptiacam opinionem ſequentibus, ater et infelix viſus eſt, hincque intermiſſi labores: quae ad feram iſtam numeri huius rationem reuocanda non ſunt, vel ſabbathum aliquod inde gentile exſculpendum [c]. Nomina huius numeri poſt Nicomachum vide apud MEVRSIVM [d].

XX. Octonarius primus cubus eſt, et ſolus, in decem, numerus par in pari [e].

XXI.

r) HIEROCLES l. c. IAMBLICH. vit. Pyth. n. 150. 162.

w) Conf. MEVRS. c. V. THEON mathem. Platon. c. 44.

x) IDEM l. c. y) Strom. L. VI. p. 683.

z) De lapſu inter ſalut. T. III. p. m. 198. VOSSIVS de idololatr. L. IX. c. 36.

a) Nicomach. ap. PHOT. l. c. Theolog. arithm. MACROB. L. I. c. 6. MEVRS. l. c.

b) In Pentacontarcho p. 24. ed. Fabric.

c) De ſeptenario numero veterum ſententias X. VARRONIS libro de hebdomadibus exponit GELLIVS L. III. c. 10. ſeptimum numerum ante Pythagoram ſacrum fuiſſe, ex Homero et Heſiodo apud CLEM. ALEX. Strom. L. V. EVSEB. praep. L. III. c. 12. patet. Ab Aegyptiis Planetarum ordinem ſequentibus deriuat VOSSIVS de orig. idol. L. II. c. 34. p. 489. alii ex Sabbatho in paradiſo inſtituto, vid. MORHOF. Polyhiſt. T. I. L. I. c. 12. p. 118. incerto omnes fundamento, conf. I. I. SVRBIVS diſſ. de Sabbatho gentili, MARSHAM. Can. chron. Sec. IX. p. 197.

d) l. c.

e) theol. arithm.

XXI. Enneas eſt primus ab impari quadratus [f].

XXII. Numerus maximus denarius eſt, qui et quaternarius eſt, et rationes tum numerales tum harmonicas omnes continet [g]. Ad decem enim numerantes pedem ad vnitatem referunt [h]. Hinc abacus Pythagoricus.

XXIII. Ex arctiſſima inter Deos et numeros amicitia oritur Arithmomantia, ſiue diuinatio ex numeris, qua Pythagoras vſus eſt, et quam Abarim quoque docuit [i]. Cuius fundamentum in connexione ſubſtantiarum inter ſe omnium intellectualium, ſiue deorum et daemonum conſtitutum explicat fragmentum ἱερῦ λόγυ, quod affert IAMBLICHVS [k]. Pleraque vero vel ad ſuperſtitionem, vel ad fraudes et mendacia pertinuiſſe, dubitari nequit, vnde explodendi ſunt, qui neſcio quae myſteria Pythagorica ex numeris ad diuinandum quoque apta ex recentioribus ſomniant [l].

Muſica. §. XIX. Poſt arithmeticam muſicae potiſſimam rationem habebat Pythagoras in praeexercitationibus philoſophicis, eam enim ad καθάρσεις referebat, quibus animum ſanare et ab affectuum morbis repurgare contendebat, quod qua ratione fecerit, IAMBLICHVS [m] exponit qui videndus. Mane itaque et veſperi diſcipulos ea vti iuſſit, vt ſupra pluribus docuimus. Enatus hinc iis, qui Pythagoream doctrinam explicare conati ſunt, latiſſimus de muſica Pythagoreorum dicendi campus, quae tamen eiusdem ſunt, ac ſuperiora, commatis, et poſteriorum temporum cogitata pro vetuſtiſſimis Pythagoricis nobis vendunt. Summam tamen eorum audire operae pretium eſt, vt de re ipſa conſtet, prolixiora et ſpecialiora in hiſtoria muſices et ſcriptoribus veteribus quaerenda ſunt, qui de muſica ſcripſere [n], quibus noſtri inſtituti huiusque loci non eſt diu immorari. Placuiſſe vero Pythagorae et diſcipulis veteres referunt:

I. Muſica eſt contrariorum apta compoſitio multorumque adunatio et diſſentientium conſenſus [o].

II. Muſica iudicanda eſt non ſolo auditus monito, in ſonituum differentiis percipiendis, ſed proportionibus accommodandus eſt intellectus, quae ſaepe minus ſenſuum perceptioni conueniunt, ſed ratione comprehenduntur [p]. Ita Pythagorica muſicorum familia philoſophica ratione artem perſequens, ab Ariſtoxenia ſe diſtinguebat, quae ſenſu harmoniam diiudicabat, eaque ex cauſa Pythagoreos ridebat, hocque proportionum criterio opprobrium, teſte PTOLOMAEO [q], iis faciebat. Ariſtoxenus vero non Ari-

f) ibid.

g) ATHENAG. leg. pro Chriſt. p. m. 6. ed. Par.

h) PLVT. de plac. phil. L. I. c. 3.

i) IAMBLICHVS c. XXVIII. n. 146.

k) l. c.

l) PETRVS BVNGVS in myſterio numer. conf. IOH. ANDR. SCHMID de geomantia pulueri inſcripta p. 13. CASP. PEVCERVS de variis diuinandi generibus p. m. 179 ſeqq. pertinet huc ſphaera Pythagorica diuinatoria, quam ab APVLEIO, vt fertur, Latine redditam affert CASP. BARTHIVS aduerſ. L. XXX. c. 7.

m) c. XXV. n. 110. conf. BVDDEVS diſſ. de καθάρσει philoſoph. Anal. hiſt. phil. p. 371 ſeqq.

n) Veteres et recentiores de muſica veteri ſcriptores diligenter more ſuo enarrat I. A. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 257 ſeqq. Inter illos eminuere Pythagorei, conf. editores muſicorum veterum MEVRSIVS, WALLISIVS, MEIBOMIVS, et VOSSIVS de ſcient. mathem. c. XXII. §. 4 ſeqq. p. 93 ſeqq.

o) THEON SMYRN. mathem. Plat. c. I. p. 15.

p) PTOLOMAEVS harm. c. 2.

q) l. c.

Aristotelem tantum audiuit, sed etiam Pythagoricis praeceptis imbutus fuit, et de historia quoque Pythagorica egregie meruit, licet ab vtraque, in qua institutus erat, secta discederet [r].

III. Certis itaque et immutabilibus regulis et canonibus inaedificanda musices harmonia est, vnde et canonica dicitur, non ab instrumento, quod canon dicitur, sed a rectitudine, quoniam ratio rectum inuenit harmonicis canonibus siue regulis vsa. Est itaque, si Pythagoricum sermonem respicias, canonicus generatim loquendo harmonicus, qui ratiocinatione occupatur circa id, quod ex harmonia consistit: et vt musicus harmoniae initium a sensu ducit, ita canonicus a regulis et ratiocinatione circa proportiones occupata [s].

IV. Vocis duae species sunt, vna continua altera interuallis procedens. Illa, quae manifestas atque inter se distinctas sonorum tensiones non reddit, vtimur loquentes ac legentes; haec in cantu vsurpatur, et in omni sono sistitur, ac manifestam reddit, quae in omnibus partibus est, mutationem [t].

V. Nomina sonorum ab illis in coelo versantibus septem stellis, terramque circumeuntibus sunt appellata; ex ipso enim circumductu orbium sonus nascitur, ac strepitus; isque est vel magis fluctuans, aut contra magis reluctans, adeoque magnitudine et celeritate vocis et loco inter se diuersus. Sonus vero hic, quia ictum certa numerorum obseruatio moderatur, cunctis diuinis legibus et stata ratione procedentibus, modulamen dulce et musicum efficit [u]. Haec Pythagoram auditu percepisse iactabant vanissimi homines [x], primumque tradidisse. Inde factum, vt consonantiarum soni planetis applicarentur, quae PTOLEMAEVS et NICOMACHVS prolixe explicant, qui videndi.

VI. Arithmeticae harmoniae proportiones sunt diapason, diapente, diatessaron: Quas qua ratione inuenerit Pythagoras, ita narrant veteres [y]: meditabundus aliquando, num auditui aliquod excogitare posset adminiculum firmum ac erroris expers, prope fabri ferrarii officinam obambulans audiuit malleos super incudem ferrum emollientes, sonosque congruos red-

r) Aristoxenus Tarentinus, Spinthari musici filius, patris primum et Lamprii Erythraei discipulus, inde Xenophili Pythagorici et demum Aristotelis, qui cum in successione scholae ei Theophrastum praetulisset, adeo eum offendisse dicitur SVIDAE in Aristox. T. I. vt pessime de eo defuncto dixerit, cuius tamen contrarium testatur Aristocles apud EVSEB. praep. L. XV. c. 2. eius elementa harmonica post MEVRSIVM debemus M. MEIBOMIO inter septem musicos veteres T. I. Amst. 1652. 4. Animam nihil esse nisi harmoniam affirmauit. Scripsit βίους ἀνδρῶν vitas virorum, id est, Pythagoreorum, Pythagorae, Archytae, Hipponis, Xenophili et aliorum, vid. VOSSIVS de hist. Graec. L. I. c. 9. IONSIVS de Script. hist. philos. L. I. c. 14. p. 72. FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 255. qui de scriptis eius deperditis agunt. GELLIO N. A. L. IV. c. 11. audit vir literarum veterum diligentissimus, PLVTARCHVS vero, quod non liceat suauiter viuere sec. Ep. non sine magna voluptate legi posse eius vitas asserit, conf. quos laudat MATTHESONIVS in der Orgelprobe praef. p. 22 seq.

s) PORPHYR. in Harm. Ptolom.

t) NICOMACH. manual. harm. L. I. c. 2. p. 2 seq.

u) ibid. conf. VOSS. de scient. math. c. XX. p. 81.

x) IAMBLICH. vit. Pyth. c. XIV. n. 65. conf. GEBHARDVS de harmonia coelorum Pythagorica.

y) CENSORIN. de die nat. c. 10. BOETH. de music. c. 10. MACROB. in somn. Scip. L. II. c. 6. NICOMACH. l. c. c. 6. n. 10. GAVDENT. isag. harm. p. 13. IAMBLICH. l. c. c. XXVI. n. 115. aliique. Nos Nicomachum et Iamblichum sequimur.

reddentes, vna tantum consonantia excepta: et agnouit in illis concentum diapason, et diapente, et diatessaron, illum vero, qui inter diatessaron et diapente medius est, vidit inter se quidem symphoniae expertem esse, supplere autem, quod in iis exuberat. Ingressus itaque in officinam variis experimentis cognoscit, soni diuersitatem nasci ex malleorum magnitudine, non ex cudentium viribus vel ferri conuersione vel figuris malleorum. Ponderibus itaque malleorum maxime aequalibus accurate exploratis domum rediit, vnicumque paxillum parietibus ab angulo ad angulum infixit, deinde ab hoc paxillo quatuor chordas eiusdem materiae et magnitudinis atque crassitiei et aequaliter contortas ex ordine suspendit, singulisque singula pondera ab infima parte alligauit, cumque ita longitudinem fidium omni modo exaequasset, binas simul chordas alternatim pulsans dictam consonantiam inuenit. Nam illam, quae maximo pondere 12. tendebatur, cum ea, quae minimum pondus 6. habebat, simul pulsam diapason resonare deprehendit. Porro maximam illam, ad minimae proximam 8. pondera habentem, diapente consonare obseruauit; vnde hanc in ratione sesqui altera (*ἐν ἡμιολίῳ*) constituit. Ad eam, quae huic proxima, quoad grauitatem, ista minorem, sed reliquis maiorem, quae nouem pondo esset, ipsam diatessaron efficere, et proportionem habere ad chordam 12. ponderum sesqui tertiam, ad chordam minimam 6. ponderum, sesqui alteram. Quod itaque est inter diapente et diatessaron, hoc est, quo diapente consonantia superat diatessaron, confirmabatur esse in superoctaua ratione, in qua nouem octo, et vtrinque probabatur quod concentus diapason, qui systema dicitur, esset contextus quidam iunctis diapente et diatessaron vt dupla ratio systema est sesqui altera et super tertiae in his numeris 12. 8. 6. aut contra ipsius diatessaron et diapente, vt duplum, super tertii et sesqui alteri, vt puta in tali ordine 12. 9. 6. Hac via proportionum ratione stabilita facili artificio illam communem paxilli, qui duobus parietibus ab angulo ad angulum affixus erat, lineam, ex qua chordae religatae erant, transtulit ad caput instrumenti, quod chordotonon vocabat; chordas vero clauorum superiorum, commensurata ad ponderum proportionem eorundem conuersione, intendebat: hacque norma vsus, ad varia deinceps instrumenta experimentum applicabat, eamque vbiuis proportionum deprehendebat consonantiam. Nominabat autem hypatem sonum numeri senarii participem, meson, octenarii, qui illius existit supertertius; paramesen vero nouenarii quidem participem, tono autem acutiorem, quam est mese, atque illius superoctauam; neten denique de duodenario participantem; cumque compleuisset sonis proportionalibus secundum genus diatonicum interiecta spatia, octo chordarum compaginationem consonis numeris subiecit, duplo, sesqui altero, supertertio, atque horum differentiae superoctauo. Chromaticum vero genus et enharmonicum ex hoc declarauit. Ex his patet:

VII.

Typus Generis Diatonici.
ad Tom. I. p. 1050.
ā Nete hyperboleon.
Tonus
ḡ Paranete hyperboleon.
Tonus
f̄ Trite hyperboleon.
Hemitonium
ē Nete diazeugmenon.
Tonus
d̄ Paranete diazeugmenon.
Tonus
c̄ Trite diazeugmenon.
Hemitonium
h. Paramese.
Diazeugsis.
Tonus
a. Mese.
Tonus
g. Lichanos meson.
Tonus
f. Parhypate meson.
Hemitonium
e. Hypate meson.
Tonus
d. Lychanos hypaton.
Tonus
c. Parhypate hypaton.
Hemitonium
H. Hypate hypaton.
Tonus
A. Proslambanomenos.

VII. Genera tria sunt, diatonicum, chromaticum, enharmonicum, quorum naturam et indolem musici veteres editi a Meibomio prolixe describunt [z]: qui tamen in quibusdam inter se dissentiunt.

VIII. Generis cuiusuis gradus et progressus quidam naturales sunt, et diatonici quidem hi: hemitonium, deinde tonum, atque hoc esse diatessaron systema duorum tonorum, et hemitonii: Deinde adsumto alio tono, hoc est eo, qui est, interpositus, diapente fieri systema, trium tonorum quod sit et hemitonii. Deinde huic hemitonium et tonum, aliud diatessaron hoc est, supertertium. Vt in Pythagorica lyra, quae est octo chordarum, quaeque aut secundum coniunctionem systema quoddam existit tetrachordi, et pentachordi: aut secundum disiunctionem duorum tetrachordorum tono inter se inuicem separatorum, a grauissimo sono progressus fit ille, vt quinti a se soni inuicem omnes diapente consonent, hemitonio pedetentim in quatuor regiones transeunte, in primam nempe, secundam, tertiam, quartam [a].

IX. Musicae sublimitas, vt per numeros magis, quam sensu percipiatur, canon monochordi probe discendus est. Hoc praecepisse suis Pythagoram moribundum refert Aristides [b]; nam illius inuentum fuit; quapropter Arimnestus, Pythagerae filius tabulam aeneam in templo Iunonis dedicauit, cui praeter alias artes canon quoque musicus inscriptus fuit, sublatus postea a Simo musico, qui sibi canonem vindicans, tanquam inuentum suum publicabat [c].

X. Cantibus et rythmis aptaque certorum modorum modulatione mores atque affectus emendantur, animorumque facultatum harmoniae ad ordinem primigenium reuocari possunt, sicque medela corporis et animi morbis afferri. Hoc non tantum docuisse ait Iamblichus [d], Pythagoram discipulos suos, sed iis quoque certos attactus et apparatus musicos (ἐξαρτύσεις καὶ ἐπαφὰς) praescripsisse, ac diuina quadam ratione modulationes quasdam diatonicas, chromaticas et harmonicas ita attemperauisse, vt illis facile in contrariam flecterent partem et circumagerent vehementiores animae affectus, conuenienti modulatione veluti medicamine salubri temperatos. Ex quibus clarum est, non in solis modis eorumque vsu, sed ipsis potius melodiis earumque attemperatione hos effectus musicae posuisse Pythagoram, qui cum hodie ignorentur, frustra disputatur, qua ratione

 effe-

z) Videndus imprimis Aristides de Music. L. I. p. 18 19 cui harmonia appellatur illud genus, quod minimis abundat interuallis, a coagmentando dictum. Diatonum, quod tonis abundat, quandoquidem in ipso vox vehementius distenditur. Chroma, quod per hemitonia contenditur.

a) Nicomach. l. c. p. 14. quae vt intelligantur, veteris musicae notitia requiritur, cui praeter alios a Fabric. Bib. Gr. Vol. II. p. 270 seq. et Mattesonio l. c. allegatos lucem affundunt Mar. Mersenn. in rarissimis Q.q. in Genes. p. 1515 seqq. et in octo harmonicorum libris, quatuorque de instrumentis musicis Paris. 1648. fol. et de harmonia ib. 1644. 4. et Io. Bapt. Doni de praestantia musicae vet. Rom. 1635. 4. et annot. in eom ib. 1640. 4. Io. Fellus de musica antiqua Graeca ad calc. Arati Oxon. 1672. 8. editi.

b) l. c. L. III. p. 116.

c) Porphyr. n. 3. Holsten. ad h. l. Laert. L. VIII. f. 12.

d) c. XXV. n. 65.

effectus tam mirabiles, quales veteres referunt musica vetus sortita sit [e]. Errare vero eos, inde quoque manifestum est, qui diuersorum modorum effectus, quantitatibus graduum localibus tonorum vel hemitoniorum tribuunt, licet multi veterum ita loqui videantur, cum potius ad diuersa genera cantionum, earumque qualitatem moralem referendi sint [f]. Tropi quidem, definiente BOETHIO [g] sunt constitutiones in totis vocum ordinibus vel grauitate vel acumine differentes, quae vero qualitatibus, ordine, mensura et his similibus quam maxime variant. Ceterum, obseruante PORPHYRIO [h] habuit Pythagoras certa carmina peculiaria, quibus corporum morbis medebatur, quae tamen non ad nudos musicae effectus, sed etiam ad ἐπῳδὰς referenda sunt. Incantationibus enim et magicis carminibus vsum esse, ipse tradit hoc loco Porphyrius. Dorium vero modum prae ceteris adhibebant Pythagorei. Ridet hanc medicinam musicam more suo SEXTVS EMPIRICVS [i], in dubium vocat cl. STOLLIVS [k].

XI. Lyra philosophanti vtendum, non tibia, quae aliquid molle et pompae accommodatum liberisque hominibus indignum resonat [l].

XII. Imprimis mane ac vesperi musica animus repurgandus est. Fuisse hanc consuetudinem inter Pythagoreos receptam, supra obseruauimus [m].

Geometria. §. XX. Praeter arithmeticam et musicam magnum quoque pretium geometriae Pythagoras statuit, quam cum didicisset in Aegypto, ipse primus inter Graecos ad quandam perfectionem perduxit. Exilia enim fuisse, praecipue quae theoreticam geometriam concernunt, quae a Moeride reperta tradebant Aegyptii, primo libro luculenter demonstrauimus, et ex inuentis quoque Pythagorae geometricis patet, quae Aegyptios latuisse oportet. IAMBLICHO [n] itaque nescio quae geometrica mysteria quae in Aegypto Pythagoras didicit, crepanti, fides habenda non est. Verisimiliora sunt quae tradit, accepta ab Aegyptiis auxisse, et discipulis tradidisse, quo forte sensu accipiendus est PROCLVS [o], qui affirmat, primum eum geometriam in formam scientiae redegisse, principiis eius inde a primis initiis consideratis. Ante Pythagoram enim praeter Ameristum et Hippiam, Thales in eo studio fuerat versatus, vt huius libri capite primo obseruatum. Quod enim Thales in Ionia fecit, Pythagoram fecisse in magna Graecia omnino probabile est; quanquam, si verum sit, Pythagoram audiuisse Thaletem, ad hunc initia, ad illum perfectior constitutio geometriae theoreticae referri debet [p]. Coniunxit vero Pythagoras numeros cum figuris geometricis, vt

e) Multa hac de re affert MERSENNVS Qq. in Genes. p. 1530 seqq. exempla habes apud SENEC. de ira L. III. c. 9. AELIAN. L. XIV. c. 23. IAMBL. vit. Pyth. n. 112. PORPHYR. n. 30. QVINTIL. L. I. c. 10. L. IX. c. 4. SEXTVM EMP. adu. Math. L. VI. §. 8.

f) Legi merentur, quae erudite hac de re disputat MATTHESONIVS l. c. §. 67 seqq. p. 30 seqq.

g) Lib. IV. c. 14.

h) l. c.

i) l. c. §. 23. effectum tamen negare non audet.

k) Hist. phil. mor. gent. §. CXXIV. p. 215. conf. MERSENNVS l. c. p. 1533.

l) IAMBLICH. l. c. n. 111. SENECA de ira L. III. c. 9.

m) ibid. conf. SCHEFFER. l. c. c. XIV. p. 166.

n) c. XXIX n. 158.

o) In Euclid. L. II. praef. p. 19.

p) Conf. VOSSIVS l. c. c. XIII. p. 49. et addend. p. 433.

vt rerum principia adumbraret, hinc statuit, si fides PROCLO [q], cui pleraque debemus:

I. Punctum proportione vnitati, lineam binario, superficiem ternario, corpus quaternario respondere.

II. Punctum esse vnitatem habentem positionem.

III. Lineam binarium esse, quia secunda sit, atque prima ab indiuisibili motione.

IV. Superficiem ternario similem esse, quoniam omnes figurae superficiei primam triada agnoscant.

V. Circulum, qui rotundarum figurarum princeps est, triadem occulte complecti, centro spatio, et circumferentia [r].

VI. Triangulum manifeste ternario contineri, adeoque simpliciter esse principium generationis et formationis generabilium, et proportiones omnes, naturales aeque ac elementorum constitutionis esse trigonas. Plura addit Proclus, vt rebus naturalibus haec applicet, quae luculenter eius ingenium ad tricas maximopere inclinans, redolent.

VII. Quadratum diuinam praecipue repraesentare essentiam, eo enim maxime purum significari ordinem atque intemeratum. Pertinent huc etiam theoremata a Pythagora, forte a discipulis etiam, inuenta, qualia sunt [s].

VIII. Sola haec tria polygona totum spatium circa aliquod punctum implere triangulum aequilaterum, et quadratum et hexagonum aequilaterum et aequiangulum.

IX. Triangulum quoduis angulos internos aequales habere duobus rectis.

X. In triangulo rectangulo quadratum, quod imponitur lateri angulum rectum subtendenti, aequale esse quadratis, quae imponuntur lateribus angulum rectum continentibus. Hoc theoremate inuento hecatomben Pythagoram sacrificasse Musis, refert Apollodorus [t], PLVTARCHVS [u] bouem, PORPHYRIVS [x] bouem ex farina confectum, quod cruenta sacrificia offerre non soleret. Qua ratione statuam Herculis assecutus sit narrat GELLIVS [y] qui videndus.

§. XXI. In Astronomia haec placuisse, si non ipsi Pythagorae, quod tradunt, certe Pythagoreis, veteres referunt: *Astronomia.*

I. Tria esse, quae coeli nomine dicuntur. Primo quidem ipsam sphaeram inerrabilem siue firmamentum, secundo, distantiam illam, quae est a firmamento vsque ad lunam; tertio vniuersum mundum, coelum scilicet et terram [z].

q) In Euclid. L. III. ex quo potiora refert STANLEIVS Hist. philos. P. VIII. p. 741 seqq.

r) Latentes virtutes geometricas in rebus naturalibus qua ratione expresserint, v. desis PSEVDO-ORIG. philos. c. II. p. 25. quos ideo recte ridet BVRNETIVS Archaeol. phil. L. I. c. 13. p. 425.

s) PROCLVS l. c. p. 81 seqq.

t) LAERT. L. VIII. §. 12. VITRVVIVS Archit. L. IX. c. 1.

u) l. supra cit.

x) n. 36.

y) Lib. I. c. 1.

z) Anonymus PHOTII l. c.

II. Decem esse sphaeras coelestes (duodecim enim, qui narrat, Anonymus PHOTII audiendus non esse videtur) quarum nouem tantum oculis nostris pateant, stellarum nempe fixarum, septem planetarum, et terrae nostrae; decimam ἀντίχϑονα esse, id est oppositam terrae nostrae [a]. Quid vero antichthon Pythagoreorum sit, et an coelum [b], vel luna, quod post veteres quosdam [c] placet BVRNETIO [d] et BVDDEO [e], an aliud, erudite disquirit, veterumque ea de re diuersas exponit opiniones IAC. THOMASIVS [f], qui legendus. Quod si SIMPLICII [ff] hac de re cogitata, quae omnium proxime veritati accedere videntur, sequimur, Pythagorei, cum in coelestibus quoque propter harmoniam mundi vniuersalem numerorum elementa quaererent, et decadem perfectissimam omnium ponerent, nouem, quas videmus sphaeris addidere decimam, antichthona, terrae nostrae oppositam, vt totum aequaliter compactum deprehenderetur [g], licet nec vidissent, nec scirent, qualis ἀντίχϑων illa esset. Eiusmodi enim notiones et ideas nihili saepissime excogitauit arrogans ignorantia et δυλεῖα τῆς ὑποϑέσεως.

III. Medium in mundo locum ignem obtinere, vel, vt STOBAEVS [h] exprimit, in medio quatuor elementorum igneum vnitatis globum esse, circa quem reliquae mundi partes mouentur atque voluuntur.

IV. Terram immotam non esse, neque in medio globi positam, sed suspensam, quippe quae sit ex sideribus circa positum in medio ignem actis, hoc ipso motu diem noctemque efficiens. Nobilis et decantata hypothesis, quam post Nicolaum Copernicum totus fere hodie recepit orbis mathematicus. Eam Philolao quidam tribuunt, sed receptum in schola Pythagorae dogma fuisse, PLVTARCHI [i] et aliorum testimonia euincunt, Philolaus vero primus, vt alia quoque, vulgauit [k], ex quo passim veteribus receptum fuit. Male itaque SIMPLICIVS [l], vt malesano, cui adhaerebat, syncretismo faueret, per istum ignem vim procreantem, nutrientem, excitantem intelligi, quae medio insit terrae contendit. Ille enim ipsius ARISTOTELIS testimonio facile refutatur. Quod si CLEMENTI ALEXANDRINO [ll] fides est, hanc hypothesin in Aegypto didicit Pythagoras, vbi scarabeus globum ex fimo formatum voluens, eam significasse dicitur.

V. Magnum annum Saturni ambitu definiri, qui XXX. annis cursum absoluit, vt Iupiter XX. Mars II. Sol I. parique spatio Mercurius et Venus, Luna menstruo [m]. Sed et methodum planetarum anticipationes et retar-
dationes

a) PLVT. de an. procreat. T. III. p. m. 98 seqq.
b) CLEM ALEX. Strom. L. V. p. 614.
c) SIMPLICIVS ad ARIST. de coelo L. II. c. 13.
d) Archaeol. philos. L. I. c. XI. p. 424.
e) Hist. phil. c. III. §. 41. p. 102. Huic opinioni obstat, quod antichthon nostris oculis non exposita sit sec. Pythagoreos.
f) Obs. Hal. Lat. T. IV. obs. 19. p. 388.
ff) l. c. p. 113.
g) ARISTOT. l. c. T. I. p. 363.
h) Eclog. physic. L. I. c. XXV. p. 7. vbi tamen ignis ille vniuersalis ab igne extremo distinguitur. Quod ex Empedoclis hypothesi de duplici sole lucem capit, de quo infra.
i) In Numa T. I. p. m. 123. Philolao vero adscribit de placit. phil. L. III. c. 13. et LAERT. L. VIII. s. 85.
k) Conf. VOSSIVS de sectis c. VII. §. 41. de scient. math. c. XXXIII. §. 8. ANONYM. Photii l. c.
l) l. c.
ll) Strom. L. V. p. 556.
m) ANONYM. Photii l. c.

dationes atque anomalias per eccentricitates et epicyclos explicandi quidam ad Pythagoram referunt [n], alii Eudoxum inuentorem faciunt.

VI. Planetas motum habere ἔνρυθμον et interualla muficis diaftematis congrua, fonitusque varios reddere, pro fua quemque actitudine, ita concordes, vt dulciffimam quidem melodiam concinant, fed nobis auditu non perceptibilem, propter vocis magnitudinem. Id qua ratione computauerit Pythagorae fchola, apud CENSORINVM [o] legi poteft, qui tamen aliter rem explicat, quam PLINIVS [p].

VII. Venerem et phofphorum et hefperum effe. Eius naturam Pythagoram primum detexiffe ait PLINIVS [q], quo cum confentit LAERTIVS [r]: illum tamen, dum Olymp. XLII. id factum effe contendit, errasfe, ex iis manifeftum eft, quae fupra de Pythagorae aetate difputauimus. Sed et alia inuenta tribuunt Pythagorae veteres. Ita enim primus obliquitatem eclipticae obferuaffe dicitur PLVTARCHO [s], quod alii Anaximandro, alii Oenopidae Chio [ſ] tribuunt, idque forte, fuo de quouis loco, recte.

VIII. Lunam ceterosque globos planetarum habitabiles effe. Inter doctrinas Orphicas hanc quoque fupra retulimus, ex quo forte fonte eam haufit Pythagoras [ſſ].

IX. Effe antipodas, quibus fuperius fit, quod nobis infra [t]. Platonem tamen antipodas primum defignaffe, fupra idem LAERTIVS nos docuit.

§. XXII. Hifce difciplinis propaedeumaticis praeparatos difcipulos ad ipfa philofophiae adyta ducebat, et arcanam fapientiam iis tradebat, de rebus tum diuinis tum naturalibus, tum moralibus et humanis differens [u]. Antequam vero placita, quae Pythagorae in fingulis philofophiae partibus tribuuntur, recenfemus, prius, quid de philofophia eiusque ftudio in genere differuerit, exponendum eft, fine quo reliqua non intelligi poffunt. Dolendum vero, pleraque, quae hic afferri poffunt, Platonicis deberi, quorum fides qua ex caufa hac in re fufpecta fit, in limine huius capitis enarrauimus. Cum tamen certiora nobis non fuppetant, illi audiendi funt. Eo vero potiora redeunt: *Philofophia in genere.*

I. Sapientia et philofophia multum inter fe differunt [v].

II. Sapientia vera eft fcientia quaedam, quae verfatur circa pulchra, eaque prima diuina, et incorruptibilia, quae eodem modo fe femper habent, et ob quorum communionem etiam cetera pulchra quis dixerit. Ita IAMBLICHVS [w], qui breuius alio loco: fapientia eft fcientia veritatis, quae eft in entibus.

III.

n) GEMINVS aftrol. c. I. IAMBLICH. c. VI. n. 31. fecutus.

o) De die natali c. 13.

p) Lib. IX. c. 21. 22.

q) Lib. II. c. 8.

r) Lib. VIII. f. 14

s) De placit. philof. L. II. c. 12.

ſ) CENSORIN. l. c. c. 19.

ſſ) Conf. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 132.

t) LAERT. L. VIII. f. 26.

u) GELLIVS L. I. c. 9.

v) IAMBLICH. vit. Pyth. c. XII. n. 59. c. XXIX. n. 159. Intr. in Nicomach. arithm. p. 5. conf. TENNVL. ad h. l. p. 75. PORPHYR. n. 53.

w) ll. cc.

III. Entia haec sunt, quae sunt expertia materiae, aeterna, et per se efficientia, qualia sunt incorporalia.

IV. Quae per participationem illorum entia vocantur, vt corporea, materialia, generationi et corruptioni obnoxia, illa tantum aequiuoce talia, adeoque vere neutiquam entia sunt. Exponit his IAMBLICHVS[x], cuius verba exhibemus, cardinem et summam totius philosophiae Pythagoreae. Quae cum emanationis lege rerum omnium essentias ex primo et infinito ente, siue Deo, deriuaret, certosque gradus, classesque et ordines rerum omnium, quae ex Deo emanarunt poneret, necessario ad eiusmodi naturas spirituales, simplices, aeternas, et diuinas, id est, ex Deo ortas deuenit, quae rebus fluxis materiaeque in omnes partes mutabili et instabili essentiam, naturamque per communicationem largirentur. Pleni sunt de his principiis rerum, siue entibus vere talibus interpretum philosophiae Pythagoreae libri, cum, si hos audias, Pythagoras, quae numeris suis occultauit, ita intelligi voluerit. Diximus vero supra, Platonem ideas suas inde hausisse, easque idem prorsus esse, quod intelligibilia Pythagoreis tributa. Non itaque prolixa eorum explicatione detinebimus lectorem, sed ad ea remittimus, quae capite sexto de Platonis philosophia latissime disputauimus: cuncta enim conueniunt, cum intelligibilia eundem locum teneant, quem ideae, vt alibi[y] inuictis, nisi toti fallimur, argumentis probauimus. Duo tamen momenta merito dolemus, primo quod ab ipsis Pythagoreis genuinis et veteribus scripta non supersint, ex quibus iudicari queat, an Plato eandem prorsus viam ingressus fuerit, vel aliquo modo a semita Pythagorea recesserit? deinde, quod plerique qui Pythagorica ex Platonicis illustrauerunt, et de intelligibilibus siue de ὄντως ὄντων cognitione multa garrierunt, quales sunt PLOTINVS, PORPHYRIVS, IAMBLICHVS, PROCLVS hisque similes, infausto conciliandi omnes veterum doctrinas cum nugis tricisque suis studio pleraque corruperint, adeo vt plane incertum sit, quantum ipsi scholae Italicae tribui debeat[z]. Sed cum tota historiae Pythagoricae conditio aliam prae se faciem non ferat, nec certiora promittat, his quoque contentos nos esse oportet. Ceterum quae attributa, quasue proprietates entibus vere talibus tribuerit hoc hominum genus, nemo subtilius explicuit, quam PORPHYRIVS[a], qui ab iis, qui hisce delitiis gaudent, ipse adeundus est. Nobis enim per haec dumeta repere, hasque colligere spinas, propter instituti nostri limites non licet.

V. Sapientia versatur circa ea, quae proprie, non vero circa ea, quae aequiuoce sunt entia: quoniam corporalia neque sciri possunt, neque cognitionem firmam admittunt, cum sint infinita, nec scientia se patiantur comprehendi: ita vt respectu vniuersalium se habeant, ac si non essent, nec insuper definitioni includi queant.

VI.

x) l. c. n. 160.

y) Amoen. lit. T. VII. p. 174 seqq.

z) Idem de MICH. MOVRGES plan de Pythagoreisme obseruandum, pleraque enim ex Platonicis diiudicantur.

a) De occasionibus ad intelligib. s. sententiis p.m. 79. 91. ed. Rom. conf. SCHEFFER. l. c. c. VIII. p. 56 seqq. Hist. de ideis sect. I. §. 2. p. 8 seqq.

VI. Entium vero proprie talium, quaeque ſemper circa eadem et eodem modo permanent, atque vere cum nomine ſuo coëxiſtunt, ſcientiam et intellectum ſequi ſolet intellectus entium aequiuoce talium, etiamſi non intendatur eo ſtudium [b].

VII. Hanc ſcientiam qui affectat, et ad eam curam ſuam intendit, philoſophus eſt [c]. Pythagoras qua occaſione quaue ex cauſa nomen hoc loco ſapientiae introduxerit, ſupra expoſuimus. Addimus ibi dictis, nomen ſapientis non philoſophantibus de diuinis et humanis tantum tributum, ſed et eruditis omnibus, immo artificibus quoque, iudice NICOMACHO GERASENO [d], Pythagoram impuliſſe, vt ſapientis nomen repudiaret. Qua de re digna ſunt quae legantur, allata a IO. SCHEFFERO [e].

VIII. Philoſophia itaque occupata eſt, circa omnia genera entium: quorum alia in vniuerſum omnibus accidunt, alia vero eorum pluribus, alia vero ſingulis: prima ſapientia ſiue philoſophia potius prima conſiderat, altera peculiares ſcientiae. Quisquis vero reſoluere potis eſt, omnia entium genera ad vnum idemque principium, iterumque ex eo componere et enumerare, hic ſapientiſſimus eſt, et veriſſimus. Ita luculenter Perictyone Pythagorica apud STOBAEVM [f].

IX. Finis philoſophiae eſt, vt per cognitionem entium vere talium mentes ad intuitiuam tandem promotae cognitionem Deo fiant ſimiles, immo ipſi Dii. Clare hoc aureum carmen in fine:

Sic vbi depoſito conſcendes corpore coelum
Immortalis eris Deus, aeternumque beatus.

Plura dabit SCHEFFERVS [ff] et nos alio loco [g].

X. Ad hunc vltimum finem ducit veritas, ſiue cognitio entium aeternorum, verorum, immutabilium [h].

XI. Vt hunc finem mens conſequatur, omnibus curis id agendum, vt mens expurgetur, meliorque reddatur, atque ſic demum ei vtilia et diuina infundantur, communicenturque, ne vel a corpore recedere timeat, vel ad incorporea accedens, prae ſplendore illorum fulgentiſſimo oculos auertat, aut ad paſſiones, qui animam corpori, veluti quibusdam clauis fibulisque affixam tenent conuertatur, ſed aduerſus omnia, quae generationi ſubſeruiunt, itemque aduerſus affectus, qui nos in terram detrahunt, tota perſiſtat indomita [i].

XII.

b) IAMBLICH. l. c.

c) IDEM Introd. in Nicomach. p. 5.

d) Arithm. L. I.

e) l. c. p. 33 ſeqq. Sapientiam eminentiori ſenſu vindicabat Pythagoras Deo LAERT. l. c. conf. LACTANT. L. III. c. 2.

f) Serm. I. p. 7. Perictyone, quae a matre Platonis diſtinguenda eſt, inter mulieres Pythagoricas numeratur, librique ei de ſapientia et de harmonia feminae tribuuntur, quos tamen ei ſuppoſitos eſſe RICH. BENTLEIVS apol. pro diſſ. de epiſt. Phalaridis p. 381 ſeqq. contendit. Eam perperam in virum mutat SCHEFFER l. c. p. 51.

ff) l. c. c. VI. p. 43.

g) Amoen. lit. l. c. p. 245 ſeqq. Platonem hunc philoſophiae finem paulisper limitaſſe ſupra monuimus.

h) SCHEFFER l. c. c. VIII. p. 58. Hiſt. de ideis l. c.

i) IAMBLICH. c. XXXII. n. 228. PORPHYR. n. 46. RITTERSHVS. ad h. l. SCHEFFER. l. c. pag. 53.

XII. Fieri hoc vero non poteſt, niſi per mortem philoſophicam, id eſt liberationem ab omni corporis commercio; quae vt attingatur, primo quidem neceſſe eſt, noſcere ſemet ipſum, animam eſſe in re aliena, et ſubſtantiae prorſus diuerſae deuinctam; ſecundo colligere ſemet ipſum a corpore et quaſi e diuerſis locis, ita vt omnino liber ſis ab eius affectionibus, et operatione ſenſuum: liberare ſe etiam a doloribus, ira, metu, cupiditate cibi et potus, et rerum venerearum; et ſtudere, vt corporalium affectionum motus, ad irrationale, voluntate nec conſentiente nec aduertente, moueantur, ſic vt omnia in vacuitatem affectuum deſinant. Prodit his PORPHYRIVS[k], quo horum hominum tendat philoſophia, in enthuſiaſmum deſinens[l]. Qualem ipſum Pythagoram affectaſſe, eumque Platonem imitatum fuiſſe, ex dictis conſtat. Imprimis vero mortis huius philoſophicae initia facienda inculcata ſunt a coërcitione ventris, vt ex aurei carminis verſu nono et decimo diſci poteſt pluribusque docent HIEROCLES[ll] et IAMBLICHVS[m]. Quam purgandi rationem Pythagoream tenuiſſe accurate Apollonium Tyaneum, ſuo loco ex PHILOSTRATO[n] docebimus. Cauſam ineptae doctrinae recte tum in emanationis ſyſtema, cuncta ad enthuſiaſmum reuocans, tum in odium materiae, cui cauſa mali adſcripta fuit, reiicias.

XIII. Ita liberatum a corpore in ſe verti oportet, caeteris, quae extra ſunt, obliuioni traditis[o]. Huc illud Pythagorae λάθε βιώσας, *latenter eſſe viuendum*, quod, tanquam Pythagoricum ſtrenue imitati ſunt Apollonius[p] atque Proclus[q].

XIV. Ita recte conſtitutae menti aſcendere ad Deum licet, contemplationique rerum diuinarum et aeternarum ſe totam tradere. Celeberrima haec in Pythagoreo-Platonicorum ſcholis ἄνοδος eſt, qua mens originis ſuae conſcia, ad fontem, vnde emanauit, vt eſt in oraculis, redit, et contemplatione τῶν ὄντως ὄντων intuitiua cum Deo ſe iungit, inque Deum redit[r]. Sunt qui haec a Zoroaſtre didiciſſe Pythagoram volunt[s], quae, quo loco habenda ſint, ex iis, quae de itinere eius orientali, deque fide oraculorum Zoroaſtri tributorum ſuo loco diſputauimus, liquet.

XV. Vt vero haec feliciter procedant, Deus in auxilium vocandus eſt, et daemones boni[f], imprimis vero genius πάρεδρος ſiue tutelaris.

XVI. Tantis opibus ad hunc finem conſequendum acquirendis preces adhibendae ſunt, et inuocatio Deorum.

XVII. Cognitionem entium vere talium qui conſecutus eſt, ſapientiam veram adeptus, nihil miratur, cum rerum omnium formas cauſasque eſſen-

k) Περὶ ἀφορμ. Sent. 34. p. m. 89.

l) Conf. cel. G. MICH. HANSCH. de enthuſiaſmo Plat. ſect. VII. §. 7 p. 92 ſeqq.

ll) Ad h. l.

m) Vit. Pyth. c. XXXI. n. 187.

n) Vit. Apoll. L. I. c. 8. p. 9.

o) Conf. SCHEFFER. l. c. c. IX. p. 76.

p) PHILOSTRAT. L. VIII. c. 8.

q) MARINVS in vita Procli.

r) SCHEFFER. l. c. p. 77. BVDDEVS Anal. hiſt. phil. p. 371. IOH. FRIDEM. SCHNEIDER diſſ. de ἀνόδῳ Pythag.

s) cit.

f) Aur. carm. v. 61. 62. HIEROCLES h. l. IAMBLICH. protrept. c. III. SEXTVS EMPIR. adu. math. L. VI. ſ. 50.

essentiales teneat [ss]. Ita scopum, quem et alii sibi fixere philosophi [t], ad ineptissimam doctrinam commendandam adhibuere philosophiae Pythagoreae interpretes.

XVIII. Philosophia vel circa agenda versatur, vel circa cognitionem, adeoque vel practica vel theoretica est [u].

XIX. Initium vero faciendum est a virtutis praeceptionibus et tum ad veritatem progrediendum, hoc est ab actione ad contemplationem [v]. Hinc commendatio virtutis, quae a veteribus vnanimi fere consensu Pythagorae tribuitur [w].

XX. Contemplatio intelligibilium, siue entium fere talium animi tranquillitatem et libertatem a rebus terrenis eum turbantibus postulat. Hinc otium philosophicum teste IAMBLICHO [x] Pythagoreis tantopere deamatum: quem in finem ipsum Pythagoram negotia discipulorum politicis et oeconomicis commisisse, vt reliqui diuinis meditationibus eo liberius indulgerent, supra docuimus.

XXI. Sequitur inde, ciuilibus negotiis non facile permittere, se philosophum.

XXII. Philosophia ratione auditorum est vel exoterica vel esoterica [y]. Illa nudas veritates sine demonstratione proponit, sub symbolis et similitudinum atque allegoriarum velo; haec veritatis rationes et demonstrationes iis proponit discipulis, qui apte ad id praeparati sunt. Rem ipsam supra iam, de methodo Pythagorae differentes prolixe satis atque clare exposuimus; vnde hoc vnum addimus: ex conditione philosophiae exotericae ad esotericam non concludendum esse; potuit enim, vt recte monet CLERICVS [z], egregia dicere ad vulgus et acusmaticos, impietatis vere mysteria initiatis reseruare.

§. XXIII. Egregia praecepisse Pythagoram circa philosophiam actiuam siue moralem, facile nobis persuadent ea, quae ad exotericos dicta veteribus memorata sunt, et officia diuersae aetatis et conditionis hominum inculcant [a]. Quid interioris admissionis discipulis praeceperit, difficilius dictu est, tum propter methodum symbolicam, qua moralem philosophiam tradidit, quaeque variis interpretationibus subiecta diuersas nobis veterum coniecturas, non diffitente IAMBLICHO [b] pro Pythagoricis doctrinis obtrusit, tum propter demonstrationes initiatis tantum reseruatas, quae nos de genuino sensu scopoque iudicare non sinunt, sic vt scopae tantum dissolutae [c] colligi queant, vel Pythagora iuniorum scriptorum cogitationes et *Philosophia actiua.*

 Φιλο-

ss) PLVTARCH. de auscult. T. IV. p. m. 139.

t) Vid. quos laudat SCHEFFERVS l. c. p. 55.

u) HIEROCLES l. c. p. 2.

v) ib. p. 4.

w) LAERT. L. VIII. f. 32. CLEM. ALEX. Strom. L. II. p. 417. IAMBLICH. protrepr. c. 9. p. 58. STOBAEVS ecl. eth. c. III. p. 164.

x) Protrept. c. 14. conf. SCHEFFER. l. c. p. 64.

y) IAMBLICH. vit. Pyth. c. XXII. p. 101. SCHEFFER. p. 84.

z) Bibliotheque chois. T. X. p. 185.

a) Prolixe ea recitat IAMBLICHVS vit. Pyth. c. VIII seqq.

b) c. XVIII. n. 86 seq.

c) Agnouit hoc quoque IAMBLICHVS c. XXXIV. n. 247. τοσαῦτα αὐτῆς καὶ ἀπὸ τῶν σποράδην λεγομένων τεκμήρια ἐν παραδείγματι περὶ Πυθαγόρου καὶ τῶν Πυθαγορείων; quis tot et tanta e sparsim dictis de Pythagora et Pythagoreis documenta apponere queat?

φιλοσοφέμενα pro Pythagoricis admitti debeant. Etſi enim ſupra iam indicatum eſt, extare hodie fragmenta ſcriptorum moralium et politicorum a Pythagoreis editorum, neminem tamen fugit, quam incertae ea fidei ſint. Verum haec aliter in hac quidem hiſtoriae philoſophicae parte non conſtant. Manet tamen haec Pythagoram gloria, quod primus, teſte ARISTOTELE [d] fuerit, qui moralem philoſophiam excoluit, idque in magna Graecia praeſtitit, quod poſt eius tempora Socrates Athenis. Secta enim Ionica, quae paulo maturius, quam Pythagoras, philoſophari coepit, rerum naturalium indagationi ſoli ſe tradidit, moralem neglexit, vt ſupra capite primo obſeruatum. Potiora vero, quae Pythagoram de actiua philoſophia tradidiſſe veteres referunt [e], haec ſunt:

I. Duo virtutum genera ſunt; priuatae aliae, quae nos ipſos reſpiciunt, et publicae, quae ad alios referuntur.

II. Hinc duae partes moralis philoſophiae ſunt, paedeutica et politica [f].

III. Paedeutica inſtituit hominem ad virtutem; eius ſex capita recenſet IAMBLICHVS [ff]: inſtitutionem, ſilentium, abſtinentiam a carnibus, fortitudinem, temperantiam, ſagacitatem. Et eadem fere methodo commentarium quoque de vita Pythagorae elaborauit, vt oſtenderet, hac potiſſimum via ad ſummam virtutem Pythagoram perueniſſe.

IV. Hominis virtus eſt hominis naturae perfectio.

V. Virtuti haec tria neceſſaria ſunt, ratio, facultas et conſilium. Ratio iudicat et contemplatur, facultas reſiſtit et moderatur, conſilium amat et amplectitur. Primum partis animae rationalis pars eſt, alterum ratione carentis, tertium vtriusque.

VI. Virtutum omnium numerum, nec non virtutis ortum et conſtitutionem ex animae partibus licet cognoſcere; etenim animi partes primae ſunt duae, altera compos rationis, expers altera; illa iudicamus et contemplamur, hac ferimur et appetimus. Hae porro conſentiunt inter ſe vel diſſentiunt, quae quidem pugna ac diſcordia propter nimium vel parum exiſtit.

VII. Cum igitur rationis compos pars moderatur expertem, tolerantia gignitur et continentia; cum altera imperat, paret altera, et inter ſe ambae conſentiunt, virtus naſcitur.

VIII. Species autem virtutis et partes hoc modo ſunt conſiderandae, vt partes animi, quarum altera ratione praedita, carens ratione altera, quae porro vel iracundia, vel cupiditas: quarum illa vlciſcimur et defendimus nos; hac propriam corporis conſtitutionem appetimus et deſideramus. Haec METOPVS Pythagoreus [g], quocum CLINIAS et THEAGES conſentiunt, quorum vltimus hoc porro addit [h]:

IX.

d) L. I. c. 2. Magn. moral.

e) Lecta veterum huc ſpectantia magnam partem collegit MAGNVS DANIEL OMEIS in Ethica Pythagorica Altdorf. 1693. 8 vnde ſua hauſit P. BAYLE Dict. T. III. art. Pythagore.

f) LAERT. L. VIII. ſ. 6. qui libros his titulis Pythagorae tribuit.

ff) Protreptic. c. 6.

g) Opuſc. mythol. TH. GALEI cura edit. p. 684.

h) p. 689.

IX. Ratio cognitioni, ira robori, cupiditas appetitui praeeſt; cum igitur haec tria vna compage in vnum rediguntur, tum virtus et concordia in animo gignitur, ſi diuelluntur, vitium oritur atque diſcordia.

X. Cum ratio partes animi ratione carentes moderatur, tolerantia gignitur, et continentia, dum labores illa, voluptates haec moderatur: cum melior pars imperat et praeeſt, virtus exiſtit, ita, vt cupiditati ratione imperante, fiat temperantia, cum iracundiae, fortitudo, cum partes omnes imperant iuſtitia.

XI. Iuſtitia vitia cuncta, et virtutes animi inter ſe diſcernit, et animi partium compagis quaedam eſt conſtitutio virtusque perfecta et ſuprema. Magno conſenſu hanc virtutum partitionem ſequuntur Platonici recentiores, quorum hac de re cogitationes ad eorum tempora delati deſcribemus [i]: qui hos Pythagoreos ſe ſequi profitentur. Non diffitemur tamen, haec nobis fragmenta ideo νοθείας ſuſpecta eſſe, quod tam pulchre recentiorum Platonicorum philoſophemata iis reſpondent [k], et ratiocinia quoque eandem ſcholam aperte ſapiunt, quae antiquitatis faciem non prae ſe ferunt, eiusmodi acumina ignorantis. Sed de his iudicium eſto penes lectorem.

XII. Vitia verbis celanda non ſunt, ſed reprehenſionibus emendanda ad virtutem [l].

XIII. In vniuerſa hominum vita aetates quaedam inter ſe diſtributae ſunt, quae ἐνδεδασμέναι Pythagoreis dicuntur, neque cuiusuis eſt, illas ſecum inuicem connectere: ſubuertitur enim vna ab altera, niſi quis ab incunabulis id, quod in ſe hominis eſt, bene recteque inſtitutum habet [u].

XIV. Debet itaque cum educatione pueri ita comparatum eſſe, vt ſi ad probitatem, ad ſobrietatem, ad fortitudinem exacta fuerit, potiſſima eius pars in adoleſcentiam, et ex hac in virilem aetatem transferatur: cuius plerumque contrarium fit.

XV. Nunquam itaque homini concedendum, vt, quod lubet, perpetret, ſed ſemper adiungendus, qui praeſit, ita vt quilibet ciuium legitimo decentique imperio pareat.

XVI. Sapiens nihil non eorum expectare debet, quae homini accidere poſſunt, quaeque in eius poteſtate non ſunt, ſed ea fortiter ferre [m].

XVII. Iniuſſu itaque imperatoris, Dei, de praeſidio et ſtatione vitae decedendum non eſt [n]. Ita reiecit Pythagoras αὐτοχειρίαν, praecipue quod fortitudini eſſet contraria.

XVIII. Proſcribenda, a ventre luxuria, a rebus omnibus exceſſus, robur enim animae eſt temperantia, et lumen quatenus paſſionibus ea expers eſt [o].

 XIX.

i) Videndus interim FABRICIVS proleg. ad vitam Procli a MARINO ſcriptam.

k) Quam audaces enim in fingendo et ſupponendo fuerint, aliquoties iam notauimus.

l) STOBAEVS Serm LXVI p. 250.

u) IAMBLICH. vit. Pyth. c. XXXI. n. 201. Qua ratione vero Pythagoras hominis aetates diſtinxerit, explicat LAERTIVS L. VIII. ſ. 10. ad quem viros doctos vide.

m) IAMBLICH. l. c. n. 224.

n) CICERO de Senect. c. 20. conf. OMEIS l. c. p. 30.

o) PORPHYR. vit. Pythag. n. 39. STOBAEVS ſerm. XXXVII. p. 214.

XIX. Continentiam possidere, maximi roboris et diuitiarum instar est [p]. Ea vero non in gula tantum, sed ventre quoque coërcendo, moderandaque venere seruanda est; vanaeque et superfluae cupiditates fugiendae.

XX. Ebrietas itaque pernicies est, omnisque impletio vitanda, nec transgrediendus modus cibi potusque [q].

XXI. Venerea hyeme non aestate facienda, in autumno ac vere facilius quidem feruntur, omni autem tempore grauia sunt, et ad sanitatem minime idonea [r]. Videtur Pythagoras concubitum, tanquam rem philosopho non satis dignam, respexisse; interrogatus enim, quando concumbendum? tunc, inquit, cum te ipso infirmior fieri vis. Neque tamen coniugium totum respuit, sed et ipse coniugatus vixit, et coniugibus officia praeclare praescripsit [s].

XXII. A voluptate cauendum est, tanquam a re summae cautionis indiga, nullo enim nos alio, quam isto affectu magis decipimur, et in peccata praecipites agimur: hinc eo contendendum est, ne vnquam ad voluptatem collineantes, aliquid incipiamus, sed bonum honestumque primo loco spectandum, vtilitas vero commoditasque in secundis collocandae, et haec quidem iudicio non vulgari opus habent [ſſ].

XXIII. A prima statim iuuentute proficientium curae attendendum, vt mature, quae appetenda sunt, appetant, vanasque et superfluas cupiditates fugiant, adeoque ab huiusmodi perturbationibus puri et imperturbati maneant, eosque ipsos contemnant, qui eo, quod cupiditatibus impliciti sunt, dignos se contemtu reddiderunt, quod iis saepe contingit, quibus in eminentiori potestate constitutis cupiditates imperant [t].

XXIV. Duplex tamen voluptatum discrimen est: vna plebeia atque fascinatrix, altera solida, et grauis atque ab omni scelere aliena. Illa ventri et veneris libidinibus, opum profusione, indulget; haec in rebus honestis ac iustis et ad vitam necessariis consistit, haec admittenda, illa vt Sirenum cantus, fugienda [u].

XXV. Maximum homini bonum in sapientia situm est, robur enim, et murum et arma sapienti sapientia praestat [v].

XXVI. Politices capita sunt: communis conuersatio, amicitia, cultus Deorum, pietas in mortuos, et legum latio [w].

XXVII. Est quaedam viuendi cum aliis ratio opportuna, alia importuna; quae inter se differunt diuersitate aetatis, dignitatis, necessitudinis, meritorumque, et si quid aliud discriminis inter homines occurrit.

XXVIII. Iuuenibus erga senes omni irae aut comminationis specie omnique ferocia abstinendum, et tota huiusmodi importunitas deuitanda.

p) ibid. serm. XXXIX p. 136.
q) LAERT. L. VIII. s. 9.
r) ibid.
s) IAMBLICH. c. XXXI. n. 206. Excerpta Peiresc. p. 247.
ſſ) IAMBLICH. n. 204.
t) ibid. n. 206.
u) PORPHYR. vit. Pyth. n. 39.
v) STOBAEVS Serm. XXVIII. p. 77. 82.
w) IAMBLICH. vit. Pyth. c. VI. n. 32.

XXIX. Par dignitatis quoque ratio eſt, nam cum viro, qui ad veram virtutis dignationem peruenit, neque decorum neque tempeſtiuum eſt, familiarius liberiusque agere [x].

XXX. Eſt autem varius quidam et multiformis temporis opportuni vſus, qui in omnibus affectibus, actionibus, diſpoſitionibus, colloquiis et interpellationibus occurrit, qui aliquatenus quidem, non vero vniuerſaliter praeceptis deſcribi poteſt. Ei decorum et concinnitas tanquam pediſſequae adhaerent [y].

XXXI. Amicitia datur omnium erga omnes [z].

XXXII. Certamen et contentionis ſtudium remouendum eſt ab omni in vniuerſum amicitia, ſi fieri poſſit; ſi non, ſaltem ab ea, quae nobis cum parentibus et in genere cum ſenioribus aut cum benefactoribus intercedit, in qua ne minimum quidem cicatricum vel exulcerationum eſſe debet [a].

XXXIII. Hoc fieri poteſt, ſi vterque amicorum inuicem cedere, iramque comprimere ſciuerit, imprimis iunior.

XXXIV. Emendationes et correptiones, (quas παιδαρτάσεις nominabant Pythagorei) multa cum clementia cautioneque a ſenioribus erga iuniores fieri debent, plurimumque ſolicitudinis affectusque ex parte corripientium prominere: ita enim decorae et vtiles fiunt.

XXXV. Nunquam ab amicitia fides neque ſerio, neque per iocum remouenda.

XXXVI. Amicitia non eſt reprobanda propter infortunium, vel aliam quandam infirmitatem, quae rebus humanis interuenit, ſed vnica, probabilis, quae ſit cauſa reiiciendi amici, eſt inemendabilis malitia.

XXXVII. Inimicitia tantum contra plane improbos obſirmato animo gerenda, ſtrenueque decertandum, niſi mores mutauerit aduerſarius et ad bonam mentem redierit: idque non verbis, ſed factis [b].

XXXVIII. Nunquam diſſidio, quantum in nobis eſt, occaſio danda eſt, ſed quam maxime quisque poteſt, rixae huiusmodi principiis obſtandum.

XXXIX. In amicitia, quae vera et ſincera futura eſt, quam plurima debent eſſe definita ac legibus ſuis circumſcripta, et, vt decet diſtincta, ac prouidendum, ne quid temere fiat, nullumque colloquium perfunctorie inſtituatur, ſed cum pudore, cum praeſenti animo, et bono ordine.

XL. Peregrinae amicitiae, quantum licet, declinandae, mutuus amicorum amor ad mortem illibatus ſeruandus. Eminuit in eo Pythagorea fides et amicitia, cuius nobile exemplum de Phinthia et Damone veteres referunt [c]. Alia narrat IAMBLICHVS [d], qui addit [e]: etiam inter ſe ignotis, immo et nunquam viſis amicitiae officia exhibere ſtuduiſſe, dummodo ſigna

x) ibid. c. XXX. n. 180.

y) ibid. n. 182.

z) ib. c. XVI. n. 69. c. XXXIII. n. 229. c. XXX. n. 181.

a) ibid. n. 230.

b) ibid. n. 231. 232.

c) VALER. MAX. L. IV. c. 7. LACTANT. L. V. c. 18. CICERO de Offic. L. III. IAMBLICH. n. 162. ex Aristoxeno.

d) c. XXVII. n. 162.

e) n. 237.

ſigna quaedam communis ſectae agnoſcerent, cuius rei elegans exemplum exponit.

XLI. Omne vero circa amicitias ſtudium, ad diuinarum naturarum commixtionem, ad vnionem cum Deo, ad diuinae mentis animaeque communionem, verbis factisque dirigendum eſt [f].

XLII. Omnia quidem praecepta moralia ad diuinum numen tendunt, eſt vero hoc principium, quo omnis vita ordinatur, vt Deum ſequamur [ff]. Paria ſupra ex Stoicis audiuimus, quos ſimile cum Pythagoreis fundamentum habuiſſe, ex iis patebit, quae in ſequentibus de phyſiologia et theologia Pythagorae dicemus.

XLIII. Cum Deus ſit, et omnibus imperet, in confeſſo eſt, quod bonum a Domino petendum ſit, qui bona tribuit illis, quos amat [g].

XLIV. Hoc de numine concipiendum eſt: quod exiſtat, quodque ita ſe gerat erga humanum genus, vt illud inſpiciat minimeque negligat. Id itaque dignum eſt quod vniuerſis imperet, eiusque eminentia et inſpectione opus habere animal a natura ad proteruiam inclinans, a quo moderatio et ordo proueniret.

XLV. Vnusquisque, naturae ſuae mutabilis conſcius nunquam pietatis cultusque obliuiſci debet, ſed aſſidue menti ſuae proponere numen, tanquam quod hominum actiones obſeruet, iisque indeſinenter inuigilet.

XLVI. Dii colendi ſunt non noſtris figuris alligati, ſed per diuinas imagines, tanquam qui omnia complectuntur, omnibus prouident, et formam habent, tam quoad naturam, quam quoad figuram toti vniuerſo ſimilem [h]. Probe haec theſis notanda eſt, ex qua per velum quaſi Pythagoricae theologiae fundamentum et verum ethicae principium perſpicitur. De quo infra.

XLVII. Colendi vero Dii ſunt luſtrationibus, et initiationibus, et pura veſte ac mente. Hoc qua ratione peregerit Pythagoras, IAMBLICHVS [i] prolixe narrat.

XLVIII. Quotidie hymnis honorandum numen, et obſeruanda omina, et vaticinia, et ſortes omnes fortuito oblatae.

XLIX. Animalia a perfectis [k] non immolanda, ſed thus, milium, placentae, faui et ſuffimenta [l].

L. Pietas et religio verſantur in animis, cum rebus diuinis operam damus [ll].

LI. Dii et heroës non eodem honore habendi; ſed Diis cum laudibus, amictuque candido et caſto corpore honores exhibendi: heroibus poſt meridiem [m].

LII.

f) n. 240
ff) ib. n. 86.
g) ib. c. XXX n. 174. ſ.
h) ib. c. XXVIII. n. 151.
i) ibid.
k) Dictum hac de re ſupra. Acuſmaticis licebat nonniſi raro immolare animalia, gallum gallinaceum, vel agnum, vel alia recens nata, boues vero minime.
l) ibid. n. 149.
ll) CICERO de legib. L. II. c. 11.
m) IAMBLICH. l. c. LAERT. L. VIII. ſ. 35.

LII. Ea puritas expiationibus, lustrationibus atque aspersionibus paratur [n], abstinendo ab iis omnibus, quibus interdicere solent ii, qui mysteriis praesunt.

LIII. Iuramentum iustum est, indeque Iupiter iuratorius; (ὅρκιος dicitur) praestandum vero est tarde, praestitum vero seruandum promtissime [o].

LIV. Corpora defunctorum non sunt igni comburenda [p].

LV. Post Deos et daemonas maximam parentum et legum quisque rationem habere debet, iisque non ficte, sed et ex animo obsequi [q].

LVI. Patriis legibus et consuetudinibus inhaerendum est; nam neque vtilitati, neque saluti publicae consulunt ii, qui legibus, rebusque nouandis student. Magnam ad leges ferendas et respublicas constituendas diligentiam attulisse Pythagoreos, praesertim eos; qui legislatores dicti sunt, et ex optimis atque intimis Pythagorae discipulis erant, supra obseruatum est. Nam, multis ciuitatibus vt leges ferrent, a praeceptore ablegati sunt. Id quod imitatus Pythagoram Plato, et ipse de republica ordinanda cogitauit. Num vero ad similes nugas delapsus sit Pythagoras ac Plato, deficientibus monumentis dici nequit. Et haec quidem de morali siue actiua Pythagorae philosophia.

§. XXIV. Theoretica philosophia apex totius doctrinae Pythagoreae fuit, et arcanorum summa, vnde difficillimus labor [r] est, Pythagoram, quod quidam viri docti connisi sunt, intra sindona noscere. Nos veteres sequemur, contendemusque vt cohaerens aliquod Pythagoricae physiologiae systema ex veterum relationibus et coniecturis verisimilibus assequamur. Quod tamen pro indubitata Pythagorae doctrina vendi non potest, cum rationes supra dictae maxime obstent. Vnde vtendum est eo, quod veteres de illo nobis reliquere. Ita vero docuisse dicitur: *Theoretica.*

I. Philosophiae theoreticae finis est, nihil admirari: nam philosophica ratio admirationem atque stuporem, ab haesitatione atque ignorantia profectum eximit, singularum rerum cognitione atque enarratione per causas suas exhibita [s].

II. Est vero theoretica philosophia duplex; vel enim de iis, quae mente cernuntur, atque de Diis repetitam altius scientiam tradit, vel vniuersam rerum naturalium doctrinam exhibet. Ita IAMBLICHVS [ss], qui alio etiam loco [t], quid Pythagoras in theoreticis scientiis praestiterit, enumerat, nempe cum de diis, de heroibus, de daemonibus, de mundo, de sphaerarum atque astrorum omni-

n) Vid. LOMAIERVS de lustrationibus gentilium.

o) LAERT. L. VIII. f. 32. de iuramento per auctorem tetractyos supra dictum.

p) IAMBLICH. c. XXVIII n. 154. vbi etiam ritus sepeliendi Pythagoricos obseruabis.

q) ib. c. XXX n. 175. PORPHYR. n. 38.

r) Versati sunt in eo praeter MICH. MOVRGVES in delineatione Pythagoreismi, cuius summam exhibet CLERIC. Bibl. chois. T. XXVII. p. 424. SCIPIO AQVILIANVS de placit. phil. ante Arist. physic. L. I. c. 20. p. 86. MORHOF. Polyhist. T. II. L. II. c. 6. I. IAC. SYRBIVS de Pythagora intra sindona noscendo, siue introd. in physicam Pythagorae, alique.

s) PLVT. de audit.

ss) c. XXIX. n. 157. 158.

t) c. VI. n. 31.

omnigeno motu, oppositionibus, eclipsibus, et inaequalitatibus, eccentricitatibus, epicyclis, et de omnibus in vniuerso coelo terraque et intermediis naturis, siue apparentibus, siue occultis, rectam notionem dedisse, perque ipsum disciplinam et theoriam, et scientifica omnia, quae mentis oculos maxime acuunt, et ab aliis studiis profectam coecitatem abstergunt, vt vera totius vniuersi principia et caussas possit perspicere, inter Graecos locum inuenisse. Quae etsi ad suae sectae encyclopaediam, eiusque formam canis Pythagorae temporibus tribuendam Iamblicho dicta omnino videntur, certum tamen est, in theoreticae philosophiae studio primarios Pythagorae discipulos consenuisse, summumque in ea sapientiae apicem quaesiuisse, teste omni exceptione maiore doctrina de numeris, quae symbolica fuit principiorum spiritualium et naturalium [u]. Agendum itaque cum de theologia, tum de physica Pythagorica.

Theologia. III. De Deo naturisque diuinis ad populum loqui difficile et periculo plenum, eo per superstitionem occupato, profanis itaque mysteria verbis narrare nefas [v]. Commune hoc Pythagorae erat cum plerisque philosophis et theologis, praesertim antiquioribus [w], qui doctrinam de Deo, cultui inter populos introducto potissimam partem aduersam, ideo occultauerunt, vt eo tutius laterent, et a sacerdotum, quaestum et auctoritatem in vulgari theologia quaerentium insidiis essent immunes. Certe in Aegypto id didicisse Pythagoram, ex iis, quae libro primo de theologia Aegyptiorum disseruimus, manifestum est. Inde vero, quam incertae de theologia Pythagorae coniecturae sint, liquet. Quid vero veteres ei tribuant, ex sequentibus disci potest.

IV. Deus animus est, qui per vniuersas mundi partes, omnemque naturam commeans atque diffusus ex quo omnia animalia, quae nascuntur, vitam capiunt. Ita Pythagorae definitionem Dei concepit LACTANTIUS [x], CICERONEM [y], vt videtur secutus, qui non minus luculenter: *Pythagoram censuisse, Deum esse animum per naturam rerum omnium intentum et commeantem ex quo animi nostri carperentur.* Quae testimonia etsi aetate satis a Pythagora remota sunt, non sine verisimilitudine tamen hanc ei opinionem tribuunt, cum haec omnium earum gentium, quas inuiserat, et apud quas didicerat theologiam Pythagoras, doctrina fuerit, totaque disciplina Orphica, quam maxime imitatus est, eo fundamento, vt supra demonstratum, nitatur. Egregie hoc confirmant ea, quae eius sectatoribus tribuit CLEMENS ALEXANDRINUS [z]: *Deum esse totum in mundi circulo, speculatorem, vel directorem potius totius generationis, vniuersorum contemperationem, qui semper est, et suas facultates deducit ad opus, omnium operum, in coelo lustratorem, patrem omnium, mentem et animationem*

u) IAMBLICH. protrept. L. I. c. 29. videndus quoque SCHEFFERUS l. c. p. 94.

v) CLEM. ALEX. Strom. L. IV. p. 477. IOSEPH. contra Apion. L. II. p. 1077.

w) Conf. BAYLE l. c. not. O. p. 747. PFANNER. Syst. theol. gent. pur. c. II. §. 11 p. 58

x) Lib. I. c. 5. idem habet MINUCIUS FELIX c. XIX. 7.

y) De nat. Deor. L. I. c. 12. de senect. c. 22.

z) Paraen. ad gent. p. 47.

nem (*ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ*) *vniuerſi circuli rerum, omnium motum.* Quae animam mundi diuinam non poterant deſcribere luculentius. Nũ itaque dubitamus, veriſimili ratione hanc aſſertionem Pythagorae tribuere. Difficilior vero quaeſtio, num Deum tanquam animam aſſiſtentem, vel vt informantem, Pythagoras mundo indiderit, id eſt, num vel liberae voluntatis acceſſione, vel naturae vniuerſi neceſſaria et ineuitabili connexione Deum cum mundo coniunxerit? quae vt rite diſcernamus, ad ſequentia porro attendendum eſt.

V. Deus eſt natura rerum, quae motus propria et intrinſeca cauſa eſt rebus omnibus. Ita verba THEOPHILI ANTIOCHENI [a] intelligimus, aſſerentis, Pythagoram *ὁρίζειν Θεὸν Φύσιν καὶ αὐτοματισμὸν εἶναι τῶν πάντων.* Aliter verti ſolet, et quidem REINESIVS [b], quem ſecutus eſt cel. WOLFIVS: *Pythagoras affirmat, Deum naturam eſſe, et omnia fortuita fieri;* quapropter ille quoque vel ſexcentos eſſe teſtes ſcribit, de Deo longe aliter ſenſiſſe Pythagoram: et recte quidem, ſi hanc verſionem admittas, nunquam enim Pythagorae in mentem venit, omnia fortuito moueri, naturae cuiusdam coeco et temerario impulſu, vt vel ſola Iamblichi et Porphyrii ex veterum ſcriptis excerpta loquuntur. Sed verſionem hanc mentem Pythagorae non aſſequi, ex iis Pythagoreorum verbis manifeſtum eſt, quae modo ex Clemente Alexandrino adduximus, quaeque apud IVSTINVM MARTYREM [c] quoque et CYRILLVM ALEXADRINVM [d] occurrunt. Dabimus Iuſtini Graeca, vt inde accuratum fieri iudicium queat: *εἰ δὲ καὶ σαφεστέραν ἀπόδειξιν περὶ ἑνὸς Θεοῦ τῆς Πυθαγόρου δόξης ποθεῖτε γνῶναι, ἀκούσατε τῆς αὐτοῦ δόξης· οὕτω γὰρ ἔφη, ὁ μὲν Θεὸς εἷς· αὐτὸς δὲ οὐχ ὥς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τᾶς διακοσμήσιος, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ, ἐπισκοπῶν πάσας τὰς γενέσιας ἐστι, κρᾶσις ἐὼν τῶν ὅλων, αἰώνων, καὶ ἐργάτας τῶν αὐτοῦ δυνάμιων καὶ ἔργων. ἀρχὰ πάντων, ἐν, ἐν οὐρανῷ Φωστὴρ, καὶ πάντων πατὴρ, νοῦς καὶ ψύχωσις τῶν ὅλων, κύκλων ἁπάντων κίνησις· οὕτω μὲν οὖν ὁ Πυθαγόρας.* Prodit Dorica dialectus, deſumta eſſe haec verba ab iſtis eccleſiae doctoribus ex ſcripto aliquo vetuſto Pythagoreo, praeceptoris doctrinam de Deo exponente, vnde veriſimilitudine ſua non caret, eum ita de Deo ſtatuiſſe. Hoc fragmento Pythagoreo, admiſſo 1. clarum eſt, cur Deus vocetur Theophilo *φύσις*, natura ſcilicet, quia Deus non extra vniuerſum hoc eſt, ſed in natura rerum eiusque circulo continetur, vt anima tota eſt in toto corpore; 2. patet etiam, cur *αὐτοματισμὸν τῶν πάντων* eum dixerit, eo quod, non tantum rebus omnibus originem, motusque dederit initium, ſed quod ipſe anima et formalis cauſa motus, nempe principium internum et ſpirituale (*ψύχωσιν* apte vocat) mouens mundum eiusque circulos ſit, vnde non animam tantum et motorem mundi, ſed ipſam *κίνησιν καὶ ψύχωσιν* dixit, vt informantem eſſe animam mundi declararet. 3. Sed et hoc ob-

a) Lib. III. ad Autolyc. c. 5. p. 290. ed. Wolf.
b) Var. Lect. L. III. p. 444.
c) Orat. ad gentes p. 18. ed Pariſ.
d) Lib. I. adu. Iulian. p. 30. mire hunc locum peruertit CVDWORTH. Syſt. intell. c. IV. §. 20. p. 446. vt Pythagoram cum Platonicis ſuis conciliaret.

obseruandum est, quod additur, Deum esse Φωσῆρα ἐν οὐρανῷ, illuminans lumen in coelo; ita enim naturam Dei propius explicat, esse nempe hanc animam mundi ignem, siue lucem illam intelligibilem, subtilissimam, actiuam, in circulorum vniuersi extrema parte residentem [e], quae omnia illuminat, omnia producit, et non aeterna tantum siue entia intelligibilia, ex se producit, sed et materiam crassiorem mouet, informat, vegetat, et circuli in se redeuntis forma animat. Quae omnia probe attendenda esse, vt vera Pythagorae de Deo sententia deprehendi queat, ea quae paulo infra differemus, manifeste euincent.

VI. Deus quoad corpus, lumini, quoad animam veritati similis est, didicisse hoc a Magis vult PORPHYRIVS [f]: quod an verum sit, ex iis, quae supra de itineribus et praeceptoribus Pythagorae disseruimus, iudicari potest. Nec soli Magi fuere, qui Oromasden οὐσιῶδες πῦρ, siue *essentialem naturae ignem* dixere [ff], sed plerique etiam barbari, vt primo libro obseruatum: mirum itaque non est, Pythagoram Deum habuisse pro igne [g] mundi maxime simplici, id est subtilissima et simplicissima parte vniuersi, cui tamen mentem, consilium, veritatem aliasque affectiones spirituales tribuit. Hinc porro de Deo docuisse dicitur, quod his addendum:

VII. Esse principium, nulli sensui aut dolori expositum, sed inuisibile, incorruptum, quodque sola mente apprehendi queat; id quod ei tribuit PLVTARCHVS [h]. Etsi enim hoc de principio aliquo mere spirituali intelligi potest, patet tamen ex dictis, opponi id tantum crassiori materiae, inertique moli, actiuo et subtilissimo naturae igne commouendae et formandae: cui omnia illa praedicata conueniunt. Et haec quidem pauca illa monumenta sunt, quae apud veteres de Pythagorae theologia reperiuntur, et ex quibus de eius doctrina de Deo iudicari debet, quaeque tandem, postquam diu satis arcano custodita erant, in vulgus emanarunt. Vt itaque mentem quoque nostram de his Pythagorae dogmatibus paulo explicatius exponamus, I. iterum monemus, haec non pro certa et indubitata eius sententia venditari posse, esseque non tantum incertum, quid philosopho tantopere sua occultanti de Deo vere placuerit, sed et esse inter memorias veterum quasdam, quae his repugnant [i]. Quod eo minus mirandum est, quo magis coniecturis plerique confisi de Pythagorae mente iudicarunt, vt postea quoque obseruabimus. II. Verisimile tamen est, hunc in modum, vt allata veterum loca docent, si non ipsum Pythagoram, certe Pythagoreos, ab eo edoctos, statuisse. Nam ea et Pythagorae ingenio, temperamento, scopo philosophiae, praeceptoribus, aliisque circumstantiis egregie conueniunt, et libri vetustissimi fragmentum, non vni, sed pluribus viris eruditis et in huius sectae historia versatissimis, quales veteres isti doctores fuere, visum et lectum,

e) Ita etiam Alexander apud LAERT. L. VIII. f. 25. Anonymus PHOTII l. c.

f) n. 41.

ff) ORIG. philosophum. c. II. p. 41.

g) Ignem vero hunc et aetherem veteribus vnum esse, aliquoties iam monuimus.

h) In Numa T. IV. p. m. 117.

i) Talia sunt, quae duplex ei principium adscribunt, infra tangenda.

lectum, luculenter innuit, et vnica ratio sic patet, dissentientia veterum testimonia inter se conciliandi. III. His rationibus itaque ductis veritati propius accedere videtur nobis; Pythagorae illud ipsum systema de Deo placuisse, quod Zeno postea, Pythagorica mysteria imprimis a Polemone edoctus, adoptauit nempe, esse Deum animam mundi, partemque vniuersi huius actiuam, ignem nempe non elementarem, sed naturae, siue mundanum, subtilissimamque partem vniuersi, quae ita mundum siue materiam potius animet, informet, et in visibilem aspectum producat, vt simul in eo comprehendatur, vt anima in corpore. Doctrinae ipsius significationem post ea, quae prolixe capite antecedente de theologia Stoica dicta sunt, exponere, non putamus necessarium, explicanda vero haec et probanda ex praemissis et allatis veterum effatis, vt qua ratione de Deo Pythagoras philosophatus sit, luculenter pateat. Supposito nempe isto systemate IV. patet, qualis ille Deus Pythagoricus sit? nempe ignis mundi subtilissimus, actiua mouendi, formandi, fingendi, certisque legibus cuncta disponendi facultate praeditus, qui licet in se subtilissima materia sit, sensu tamen veteribus receptissimo incorporalis est, et crassioris materiae dimensionibus non est subiectus [k]; quique, cum naturali et intrinseca vi polleat, se mouendi, cuncta intimo et essentiali nexu secum iuncta ita mouet, vt tandem formam consequantur visibilem. Nihil enim horum est, quod non in allatis veterum testimoniis satis luculenter ei tribuatur. V. Tota quoque ita physiologia Pythagorae, qualis apud veteres describitur, aptissime cohaeret. Nam ita Deus non mens tantum et anima mundi est, sed et ipsa ψύχωσις siue vita et formalis ratio eius in mundo. Est porro ille Deus materiae crassiori ita oppositus, vt ipse sit principium actiuum, haec passiuum, et ipsi se subiiciendam praebeat et formandam; hucque omnia praedicata Dei quae in schola Pythagorae occurrunt, referenda sunt, quae ei splendida non minus, quam apud Stoicos, attributa tribuunt. Ita vero Deus quoque non extra mundum est [l], vt ex allatis PP. locis patet, sed intra mundi circulum continetur, immo ipse mundus est; falsi enim id sunt eius interpretes [ll]. Porro Deus iste, siue ignis mundanus, quem artificialem dixere Stoici, Pythagorei eodem fere sensu intellectualem, siue intelligibilem fecere, fons est et principium, vnde omnia entia actiua intellectualia, subtilissima, formamque materiae informi conciliantia, emanarunt, hincque ipsa anima nostra pars Dei est, et particula ab eo auulsa. Et hinc quoque lumen capiunt, quae de mundi formatione Pythagorei differuerunt, quibus postea ex hac systematis forma lucem accendemus. VI. Ita vero et

 sym-

k) Probe tenendum, veteres, etsi corpora non esse Deum et animum dicerent, non tamen vtrumque ab omni prorsus materia remouisse, sed ἀσώματον et spirituale dixisse, quod grauiori corporis moli opponitur, vt est ex multorum sententia anima hominis. Inuictis argumentis et luculentis testimoniis id probauit MOSHEM. ad CVDWORTHVM Syst. int. c. I. § 17. p. 36. n. 3. Id quod eo magis monendum est, quoniam plerique a solis vocibus, incorporale, spirituale etc. concludunt eam, quam nos sub istis vocibus comprehendimus immunitatem ab omni prorsus materia intelligi.

l) Extra mundum enim spatium, vel vacuum potius est.

ll) Conf. ANONYM. Photii n. 15. p. 62. ed. Kust.

symbolica principiorum Pythagorae physiologicorum enarratio, quae monadis et dyadis nomine et potestate adumbratur, quaeque tam diuersis veterum interpretationibus vexata est, egregiam lucem foeneratur et omnia apte cohaerent. Nam his, quae hactenus disseruimus, suppositis, ita cuncta ex mente Pythagorae inter se fluunt: 1. ex nihilo nihil fit, 2. omnia itaque constant vno toto, adeoque monas non tantum principium omnium rerum, sed chaos quoque et comprehensio est, etiam rationum seminalium, quam monadi definitionem tribui, supra obseruauimus, sequitur ex his 3. habere vero in se istam vnitatem, quod vnum et totum, Stoici, veteres chaos dixere, non tantum ἀντιμαχητικὸν, id est, actiuum aliquod principium, sed et principium alterationi et mutationi obnoxium, nempe materiam crassiorem, passiuam, mutabilem et alterabilem, sicque 4. dyada gigni quidem a monade, hancque eo sensu esse hermaphroditum, et a potiore parte cognominatum, Deum; sed si id quod actiuum, formatiuum et mouens est, a passiuo, informi et mobili distinguatur; tunc dyadem istam monadi opponi, totamque diuersam esse, sicque monadis notionem ad designandam partem spiritualem, (sensu scilicet Pythagoreo et Stoico) dyadis ad materiam crassiorem delineandam adhibendam esse. 5. Ex animatione et formali agitatione materiae facta a monade siue anima ista mundi, tandem productum mundum formatum, hacque triade perfectissimum vniuersi opus productum esse: in quo cum omnia peculiari principiorum particularium tum intelligibilium, tum materialium coniunctione constent, inde reliquos numeros exortos esse, donec decem circulorum configuratione et constitutione totus mundus absolute perfectus sit m). 6. Monada vero, siue Deum, ignemue illum diuinum, vt materiam informaret et peruaderet, ex se produxisse, et emanationis lege eduxisse alia principia, Deos, daemonas, heroes, animas, vt illa materiam inhabitando, agitando, et formando, essentias formasque rerum ei largirentur: hasque potentias et intelligentias emanatiuas numerorum quoque symbolis adumbrari posse. Ita, nisi toti fallimur, remouetur velum Pythagorae, et per numerorum aenigmata ipsa Pythagorae doctrina perspicitur, tenebraeque obscurissimae doctrinae si non omnes, certe potiores dispelluntur. VII Confirmantur vero dicta non coniecturis et rationibus solum, sed et testimoniis praeter adducta loca, aliis veterum, qui viderunt, Pythagorae Deum ita explicandum esse, vt aethera siue ignem supremum designare dicatur. Ex quibus luculentus imprimis Alexandri in successionibus philosophorum locus est, ex commentariis Pythagoricis haustus n), qui primo quidem numerorum doctrinam ita theologicis et physiologicis principiis Pythagorae applicat, vt dicat: principium omnium esse vnitatem, porro ex vnitate indefinitam dualitatem, veluti materiam auctori vnitati subiecisse, ex monade vero ac indefinita dyade reliquos numeros gigni, ex numeris puncta, ex punctis lineas, ex quibus planae figurae constent, et planis autem solidas figuras, ex iis

m) Conferendus cum his Anonymus PHOTII l. c.

n) Apud LAERT. L. VIII. §. 25 seqq.

lis solida corpora et quatuor elementa, quae per omnia transeant et vertantur, ex quibus fieri mundum animatum, intelligibilem, rotundum &c. Summum aërem semper moueri et esse liquidissimum ac saluberrimum, et quae in eo sunt immortalia ac idcirco diuina, solem et lunam Deos esse, et reliqua sidera, quippe in illis superare calorem, qui sit vitae auctor, hominumque cum Diis cognationem esse, quod et homo caloris particeps sit, inde et Deum nostri curam gerere: fatum quoque esse vniuersorum, et partem eius caussam administrationis. Quae omnia clare satis docent, non tantum numerorum explicationem et adplicationem ad principia physiologica recte a nobis institutam esse, sed esse quoque Deum calorem aetheris summi per vniuersum se diffundentis. Addi potest locus CHALCIDII[o], qui clare indicat, materiam a Deo separatam fuisse et isto modo agitatam, quod vix aliter nisi secundum istam explicationem potest intelligi: id quod etiam de SEXTI EMPIRICI[p] loco non minus luculento est tenendum.

VIII. Magnopere vero confirmant hanc systematis Pythagorei de Deo explicationem ex schola Pythagorica illi, qui abiecta numerorum doctrina atomos receperunt, et intelligibilium proprietates subtilissimis particulis materiae tribuerunt, de quo in sequentibus dicemus. Illis enim atomi nihil aliud sunt, quam particulae aetheris siue ignis diuini, et principia simplicia, actiua, maximeque prima, ex quibus omnia facta sunt. Nec intelligi aliter potest, qui diuersum ex vno et eodem prodierit, quod tamen veteres Pythagorei testantur, quam iunctis ignis mundani, siue aetheris diuini particulis cum materia crassiore, cuncta tandem formata apparuisse. Poteramus dictis plura adiicere, quae nec extra rhombum dicta essent, nec inepta alicui obscurissimae philosophiae accendendae luci, nisi instituti ratio vela tandem contrahere iuberet; vbi tamen IX. duo adhuc monenda adiicimus; nempe nec confundendam esse in physiologia Pythagorica intelligibilium emanationem, seriem et ordinem, cum rebus sensibilibus, nec tamen ab iis plane esse separandam: deinde non audiendos esse Platonicos recentiores, qui duplici ex caussa suspecti et inepti hac in re arbitri sunt. Nam et Platonem venerantur, qui Timaei potius, quam Pythagorae vestigiis insistens systema dualisticum absolutum recepit, Deumque a materia prorsus distinxit, nec nisi animam assistentem ex Deo emanantem mundo iunxit: et hac quoque physiologiae inepta facie confusi totum veterum systema corrumpunt, cumque hi materiam aeterno nexu Deo iungerent, materiam illi ex Dei essentia educunt; et materiam tantum non spiritualem faciunt; quum Pythagoras spiritus omnes etiam Deum reuera materiales fecisset. Vnde quae de intelligibilium natura ab omni prorsus materia remota

o) Comment. in Timaeum c. XIII. § 293. p. 387. qui quidem putat, recessisse Pythagoreos a magistri mente, fallitur vero, vt ex dictis constit. Vel enim locus significat, quod praestantissimus MOSHEMIVS vult diss. de creat. ex nihilo §. XIII. p. 971. Syst. Cudw. materiam ex Deo genitam esse, vel quod nos malumus, et verbis Chalcidii simplicius respondet, cum vnum totum esset, Deum ab eo toto se separando materiam constituisse, sicque duo principia effecta esse.

p) Adu. mathem. L. X. s. 261 seqq.

mota garriunt [q], nostrae explicationi non possunt obiici, cum isti homines arbitrorum partes ex dictis caussis suscipere nequeant. X. Tandem vt et hoc coronidis loco addamus, ex prolixe disputatis duplex controuersia decidi potest, vtrum Pythagoras duplex principium statuerit? et an atheismi suspectus sit? Prius affirmauit PLVTARCHVS [r], et asseruit quoque PSEVDO-ORIGENES [s] trahique huc suo modo possunt omnes ex veteribus, qui dyadem materiam vnitati oppositam esse professi sunt, quorum loca diligenter adduxit cel. WOLFIVS [t]: quanquam hoc nondum sufficit, vt Pythagorae duplicis principii systema tribui queat, sed materiam eum ita definiuisse oportet, vt a monade nullo prorsus modo deriuari queat: qua ratione PLVTARCHVS [u] Pythagorae mentem interpretatus est, qui dyada materiam maligno quodam daemone animatam esse Deoque oppositam statuit. Plerique qui ita rationes ineunt, cum vmbris luctari videntur. Non enim attendunt, materiam quidem omnino, tanquam alterum principium passiuum, iners, quin immo mali quoque fontem et originem dyadis nomine a Pythagora describi, ita vero, vt cum adhuc esset in monade [x], id est, cum vnum totum, materia Deo animata, et quasi praegnans adhuc esset, nec dum ab eo separata recessisset, ad vniuersi naturam pertineret, et sic demum silua, siue materia indeterminata et immensa duitas ab vna singularitate instituta, recedente a natura sua singularitate et in duitatis habitum migrante, exsisteret separata, vt CHALCIDIVS [y] pulchre rem explicat. Ita vero systema dualisticum, duorumue principiorum aliter illi tribui non potest, quam sensu modificato et comparato, vt Stoicis. Aliter Timaeus, quique hunc maxime secutus est Plato, qui duplex independens principium inuicem sibi oppositum eligentes, longe alia ratione de natura disseruerunt, eaque quae comparate dixerat Pythagoras, absolute posuerunt. Interim tamen opposita vnitatis et binarii siue Dei rerum spiritualium fontis, et materiae rerum sensibilium subiecti ratio probe tenenda est: etsi ex vna chaus origine processerint, et, si clare loquendum, a vera materiae notione neutrum liberari queat. Nam ita vnitatem et intelligibilia describebant Pythagorei, vt respectu habito ad fluxam, mutabilem et inertem materiam, stabilem, actiuam et spiritualem eis naturam adscriberent, sicque materiae opponerent, quod et Stoici fecerunt. Sic et de atheismo Pythagorae ex dictis iudicandum est. Cum enim Deum et naturam vnum esse diceret, id est, vt Ciceronis verbis vtamur, animum per naturam rerum omnem intentum et commeantem, qui arctissimo et essentiali vinculo illi iungeretur, visus est post veteres quosdam, imprimis THEOPHILVM ANTIOCHENVM [z], recentioribus quibusdam [a] Spinozismi vel atheismi labem sibi

Pythagoras an duplex principium statuerit?

Pythagoras an atheus?

q) Prolixe de iis PORPHYR. in sententiis ad intellig. ducentibus.

r) De Iside et Osir. de gener. animae ex mente Timaei. s) l. c. p. 39.

t) De Manichaeismo ante Manichaeos §. XXIX. p. 116 seqq.

u) ll. cc. et de plac. philos. L. I. c. 7.

x) Monas hic non Deus a materia secretus, sed cum ea in chao adhuc iunctus est. Vnde licet dyas mali principium sit, non tamen sequitur, illud esse ex monade. y) l. c. z) l. c.

a) BASNAGE Hist. des Iuifs T. III. c. 10. p. 537. IO. HENR. FOPPIVS de Atheismo phil. gent. cel. c. l. c. 9. 10.

ſibi contraxiſſe, a qua tamen macula poſt REINESIVM[b] et CRENIVM[c], BVDDEVM[d] et REIMMANNVM[e] et BEAVSOBRIVM[f], VV.cc. multa eruditione Pythagoram liberare conatus eſt B. IO. IACOBVS SYRBIVS[ff]. Qui licet potiſſimum Platonicos ſequiores Pythagorae interpretes ſequatur, quos iniuſtos et indignos hac in re arbitros eſſe ſupra monuimus, recte tamen obſeruat, omnes eiusmodi locutiones ad Deum αἰσθητὸν pertinere, nempe animam mundi, quae eius partes penetret, et ideo mundus quoque dicatur: nam hoc omnia loca ſupra adducta euincunt, et dogma illud Stoicis quoque receptum euidenter probat: vacuum neceſſarium eſſe, vt coelum ex infinito ſpiritu reſpiret[g], quod latentem in mundo diuinum ignem ſupponit. In eo vero vir doctiſſimus, inque veterum doctrinis pernoſcendis verſatiſſimus, quem in his literis praeceptorem habuiſſe, gaudemus, a Platonicis ſequioribus ſeduci ſe paſſus eſt, vt putaret, hanc mundi animam a mundo intelligibili et multo magis a Deo ſummo diſtinctam eſſe, quae quidem ſententia CVDWORTHO[h] etiam placuit, qui recentiorum Platonicorum trinitatem apud Pythagoram ſe inueniſſe videri voluit, recte ideo a ven. MOSHEMIO[i] notatus: repugnat autem diſertis veterum, quae adduximus, teſtimoniis, et aperte incognitam vetuſtis philoſophis hypotheſin de trinitate aliqua metaphyſica in Deo, ſapit, ideo non admittenda. Deus enim, anima mundi, ignis diuinus, ratio in mundo verſans, et quae alia ſunt huiusmodi nomina, idem ſunt, et vnum Deum indicant. De atheiſmo itaque Pythagorae, ſi vera ſunt, quae ei tribuuntur a veteribus, locis citatis, eodem modo pronuntiandum, vt de Stoicis, quos phyſiologiam ſuam ex Pythagoreis et Heracliteis fontibus hauſiſſe praecedente capite demonſtrauimus. Deum enim adeo non negauit Pythagoras, nec materiam brutam Deum conſtituit, vt potius ſine Deo ſyſtema eius conſiſtere nequeat: ſed dum Deum vni toti quaſi immerſit, et ab eo tandem ſeparatum naturali et eſſentiali vinculo cum materia copulauit, dumque ignem eum naturae, in extremo mundi circulo reſidentem, vt habet PHOTII Anonymus[k], dixit, facile patet, quam prope ab impietate phyſiologia Pythagorae abſit, quamque apta ea ſit vel ad atheiſmum, vel ad enthuſiaſmum ſeducere. Quo vero modo Deum rerum viſibilium conditorem dixerit, ex dictis abunde liquet.

VIII. Poſt ſummum Deum tres dantur intelligibilium ſpecies, Dii, daemones, heroes; qui et naturae atque dignitatis gradu, et cultu iis debito diſtin- *Intelligibilia.*

b) l. c. BAYLE Rep. aux Qq. d'un Provinc. T. II p. 313.

c) Animad. hiſt. et phil. P. XII. p. 183.

d) Theſ. de atheiſmo c. I. §. 19. p. 56. Hiſt. Eccleſ. V. T. T. II. p. 1079.

e) Hiſt. atheiſm. c XXV. p. 152

f) Hiſt Manich. T. II p. 174.

ff) Diſſ. de orig. atheiſmi p. 42. add. HASAEVS diſſ. de philoſ. gent. falſo ſ ſpectis c. 3.

g) ARISTOTEL. phyſ. L. IV. c. 6. hinc intelligitur, vtrum reſpiratio haec propria vel impropria ſit, quod poſterius contendit SYRBIVS.

h) l. c. p. 444 ſeqq.

i) ad h. l.

k) n. 15. l. c. Ex his vero, quae olim de theologia Pythagorae in Otio Vind. Mel. II. §. 14. diximus, emendanda ſunt.

ſtinguuntur. Dii enim ſemideis, in honore praeferendi, hominibus autem heroës [l]. Aliter tamen in carmine aureo [m] ordinantur, vbi heroës daemonibus praeferuntur, qui terreſtres vocantur, vel a manſionis loco, vel a praefectura, quam acceperunt, vel a corporis natura, quo amiciuntur. Dum vero Deos vocat Pythagorae ſchola ſpiritus illos primi ordinis, palam eſt, eos, ex philoſophiae Italicae decreto, ex Deo emanaſſe; vnde tria haec genera, tres emanationum ſpiritualium ex ſummo ignis diuini fonte profluentium ſpecies ſunt, quibus ſi quartam addas, animam humanam, habes totam emanationis diuinae ſcalam. Natura vero et dignitate inter ſe diuerſa eſſe iſta genera, ex eodem principio ſequitur, quo magis enim emanatiuum a fonte ex quo emanauit, diſtat, eo magis puritatem et ſimplicitatem naturae amittit, ſuoque principio eſt inferius. Id quod facilius comprehenditur, ſi recordemur, quod modo demonſtratum dedimus, Deum fontem ignis eſſe longe puriſſimi et ſimpliciſſimi, per omnem materiam, craſſiorem ſcilicet, diffuſum, ex quo cum iſtae intelligentiae ortae ſint, eiusmodi naturarum gradatio neceſſario obtinere debet. Et hinc ratio quoque petenda eſt, cur his daemonibus corpus quoque, licet ſubtiliſſimum adſcripſerint, quod ſcilicet ab inferiori parte traherent. Ita enim HIEROCLES [n] (horum enim hominum auctoritate ſtandum eſt) de illis Ἥρως ψυχὴ λογικὴ μετὰ φωτεινοῦ σώματος, *heros eſt animus rationalis corpori lucido coniunctus.* Multa hac de re dici poſſent lateque diſputari, qua ratione Platonici iuniores contendant, hos inter ſe ſpiritus eorumque corpora diuerſa eſſe, quaque ratione quidam inter eos inſano deſcendendi in corpora grauiora amore teneantur. Verum ea nec huius loci ſunt, cum ad nugas potius Platonicorum Alexandrinae ſcholae debeant referri, et iuſto ſunt prolixiora. Quod vero doctiſſimus CVDWORTHVS [o] affert argumentum, cur rationi conſentanea videatur haec Pythagoreorum diſciplina, praeter ſolum Deum omnes naturas corpore liberas, non aliter perfici et abſolui, quam ſi ad eas, materiae aliqua accedat portio, quam animent, ſcilicet, quod ſenſus omnis ex certa materiae et ſpiritus coniunctione oriatur, et frigidum eſt [p], ipſamque Dei ſubſtantiam incorpoream euertere aptum, et rationibus Pythagoricis aduerſum eſt, quibus iſtud ὄχημα magis propter emanationis naturam, qua ſubtiliſſimi aetheris particulae emanantes, craſſiora indumenta aſſumunt, quo magis a fonte recedunt, aſſertum eſt [q], vt vel ex animae origine et coniunctione cum corpore terreſtri videri poteſt. Ceterum ex eodem emanationis intelligibilium ex ſummo Deo principio, non nomen tantum Deorum, ſed

l) LAERT. L. VIII. ſ. 23.

m) V. 1. ſeq.

Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεοὺς νόμῳ ὡς διάκειται
Τίμα καὶ σέβου ὅρκον· ἔπειθ' ἥρωας ἀγαυοὺς
Τούς τε καταχθονίους σέβε δαίμονας, ἔννομα ῥέζων.
Aeternos venerare Deos, vt lege receptum eſt,
Et iusiurandum ſerua; heroasque ſupernos.
Terreſtresque colens genios fac congrua legi.

conf. GISB. CVPER. obſ. L. III. c. 16. et ex veteribus HIEROCLES ad h. l. eundem ordinem ſeruat IAMBLICH. c. VI. n. 31. HIEROCLES in aur. carm. p. 36. PORPHYR. περὶ ἀποχῆς L. II. §. 38. p. 82.

n) l. c. ſ. 67. p. 218.

o) Syſt. intell. c. V. ſect. III. ſ. 32. p. 1083.

p) Conf. MOSHEM. ad h. l.

q) Lucem his foenerabuntur ea, quae de Zoroaſtris diſciplina L. I. docuimus, et infra Tomo II. de Cabbaliſtico ſyſtemate dicentur.

sed et honor cultusque diuinus, quem iis tribuebant Pythagorici, deriuandus est. Deus enim, egregie obseruante CUDWORTHO [r], non his tantum philosophis, sed plerisque philosophorum familiis substantia est, homine praestantior, ex materia sensus experte haud procreata, tamque alte posita, vt iustis a mortalibus honoribus affici debeat. Et hinc iudicandum est, quatenus polytheismi accusari queant, quod nimia fiducia aliquot locorum male intellectorum facit FRANCISCUS BALTUS [s].

IX. Hae intelligibiles substantiae, anima praeditae sunt, heroës quoque animae sunt a corpore separatae, boni si bonae, mali si malae [t].

X. Substantiarum harum intelligibilium fons Deus est, siue anima mundi, ex qua emanant: vnde cum ab eo non tantum dependeant, sed et in eo sint, Deus substantia eminentiori significatione vocandus est, monasque, quae omnia in se complectitur, radix intelligibilium omnium [u]; acceperunt tamen ab eo propriam substantiam immutabilem, veram, nunquam aliter se habentem, adeoque simplicem. Nihil in his omnibus est, quod non Plato quoque receperit, qui ideas ita descripsit, quasque hos Deos esse capite quinto demonstrauimus: vnde illa hic quoque repetenda sunt. Ita vero intelligi possunt, quae de monade et reliquis numeris ex Deo siue vnitate oriundis garriunt obscurissimi philosophi, quaque ratione multitudinis numeri esse, et tamen simplici natura gaudere queant. Multa hac de re quoque dabunt iuniores Platonici, quorum tamen frigida plerumque acumina pleraque scholae Italicae ignorata fuere.

XI. Totus aër plenus est animarum, quae daemones et heroës existimantur [x], sequitur hoc necessario ex anima mundi vbique diffusa, quae istos in se daemones complectitur. Attulit hoc dogma Pythagoras ex Aegypto, vnde et Thales hausit, a quibus philosophiae Graecae principibus ad alios quoque dimanauit.

XII. Ab his daemonibus, qui in aëre versantur, immittuntur somnia et signa, morbi ac sanitates, neque solum hominibus, verum etiam brutis. Ad hos expiationes et auerrunca pertinent, et diuinationes et cetera id genus [y]. Multa hic dici possent, si quae recentiores Platonici Pythagoreis tribuunt, et ex iis prolixo libro disputauit IAMBLICHUS [z], enarrare vellemus, verum his hominibus suo infra loco depingendis sua relinquenda sunt. Pythagoram tamen eadem opinione fuisse infectum, dubium esse non potest, si vera sunt, quae biographi eius tradunt, incantationibus curasse morbos. Nam ea opinione ipsa Aegyptus occupatus fuit, vbi Pythagoras didicit, morbos, praecipue difficiliores et implicatos a daemonibus immitti, eosque aegrotorum possidere corpora, cuius fundamentum ex ipsa anima mundana deriuandum est, ex quo praefectura daemonum deriuata est.

 Qua

r) l. c. c. IV. §. 14. p. 161.
s) Iugement des SS. Peres sur la morale des payens c. VII. p. 42.
t) PLUT. plac. phil. L. I. c. 8. T. II. p. m. 14.
u) Loca veterum adduximus Tom. VII. Amoen. liter. p. 228 seqq. conf. MOURGUES l. c. diss. II. CLERIC. l. c. p. 446.
x) LAERT. L. VIII. §. 32.
y) ibid.
z) De myster. Aegyptiorum.

Qua de re libro primo actum: pleraque doctissime enodauit MOSHEMIVS[a].

XIII. In duodecim orbium supremo siue firmamento residet prima causa, et quicquid illi vicinum est, id firmiter atque optime compositum est, quae longius absunt, minime firma sunt. Ordo constans seruatur vsque ad lunam; infra eum omnia promiscue feruntur.

XIV. Hinc malum quoque necessario circa terrae regionem existit: quandoquidem ea ad totum mundum fundi instar obtinet, proprium scilicet et commodissimum receptaculum eorum, quae in imo subsidunt. Ita AVCTOR ANONYMVS Photii[b], qui locus plane illustris est, ad probandam eius, quod Pythagoreis tribuimus, systematis veritatem. Apparet enim ex eo, ignem mundanum in extrema coeli parte residere, et purissimas partes emanantes, intelligibilia prope hunc Deum esse; quo longius reliqua discedunt, eo minus firma esse; inesse sideribus diuinitatis partes, siue Deos; in terra, ab hac causae actiuae et perfectissimae emanatione remotissima, stabilitatem intellectualium non inueniri, ob materiae crassitiem; hincque malum esse. Quae omnia sine illo systemate plane consistere nequeunt.

XV. Caeteras quidem partes omnes prouidentia et stabili ordine atque fato, diuinae voluntati obsequente gubernantur; sed quae infra lunam sunt, ea a quatuor causis reguntur, Deo, fato, nostro consilio et fortuna. Ita laudatus pergit ANONYMVS[c], et satis luculenter Pythagoream de fato et prouidentia doctrinam enumerat. Scilicet cum cuncta, quae emanatione producuntur, id est intelligibilia omnia diuina et coelestia, (quae tamen et ipsa reuera materia subtilissima constare supra docuimus) necessaria emanationis siue diuini motus et actionis lege existant, et a summa causa non existentia tantum sed et influxu dependeant, omnino fatum et immutabiles leges sunt, quae cum certo ordine, siueque ex naturae vniuersi conditione scriptae sint, prouidentia dicuntur, eodem fere, quo apud Stoicos, sensu. Infra lunam vero cum hic influxus in partes materiae crassissimas propter earum inertiam non detur, hinc dixere, promiscue physica cuncta ferri; quia tamen anima hominis particula est, a diuino aethere auulsa, hinc necessario asserendum erat, quaedam in potestate et consilio hominis esse, quaedam fortuna regi, quaedam ad hominis scilicet felicitatem pertinentia prouidentia siue fato dirigi. V. g. nauem conscendere vel non, in nostra est potestate; at tempore sereno procellas et tempestatem subito oriri, ex fortuna pendet, nauem submersam praeter spem conseruari, id diuinia fit prouidentia vel fato[d]. Fati autem a fortuna discrimen id esse, dictus auctor statuit: illud seriem, ordinem et sequelam habet, fortuna autem casu temerario contingit. Accepit ex hoc systemate multum Plato, aliquid Aristoteles, aliquid Zeno, qui tamen omnes ad sua placita emendarunt[e]. Ex his

a) l. c. p 884 seqq.
b) l. c. n. 10. p. 60. ed. KVST.
c) l. c. n. 11.
d) ibid.
e) Plura hac de re diximus in Otio Vindel. Mel. I. §. 7. p. 86 seq.

his vero manifestum est, prouidentiam Pythagoricam cum Christiana non confundendam esse, quippe quae physica magis est, quam moralis: licet adhuc melior sit Stoica, dum homini aliquam libertatem relinquit, quam Stoica tollit. Interim tamen has fati leges, hunc naturae ordinem, id est Deum ipsum sequi, summa philosophiae moralis fuit non tantum apud Stoicos, sed et apud Italicos philosophos [f]. Diiudicari hinc et conciliari possunt etiam ii, qui contendunt, Pythagoreos prouidentiam negasse, quod asserit THEOPHILVS ANTIOCHENVS [g], cum iis, qui prouidentia cuncta regi asserunt; illi enim de ordine rerum, quae sub luna sunt, naturali, hi de morali loquuntur [h]. Hinc IAMBLICHVS [i], Pythagoram refert, coram Phalaride demonstrasse, esse vtique diuinam prouidentiam, quae hominum omnem expectationem superet, ex bellis inexpugnabilibus, et morbis incurabilibus, aliisque calamitatibus, quae daemonum quorundam aut Deorum operatione immittuntur. Et vt, qualis illa prouidentia sit, nempe series fati per ordines coelestes pertingens, intelligatur, Abarim docuisse, pergit, quod a coelo in res aëreas et terrestres transitus quidam et descensus fiat, quod omnia coeli ordinem sequantur, quodque animae facultas libera suique iuris sit, quippe quae diuinioris originis est, quam vt inferiores daemones in eam aliquid possint. Et ex his locus LAERTII [k] de prouidentia Pythagorea subobscurus lucem satis claram accipit.

XVI. Homo, mundi compendium est, quia non tantum ex quatuor elementis constat, sed et omnes mundi virtutes continet; habet enim facultatem diuinam, scilicet rationalem; habet naturam elementarem, nimirum vim nutritiuam atque auctricem, suique productricem, at singulis tamen his inferiorem. Ita psychologiam Pythagoreos exorsos esse ANONYMVS Photii [l] porro refert; quae cum dicto quoque systemate rite cohaerent. Pars enim diuina animae ab aethere diuino diuulsa, (quo nomine Pythagoram refutat CICERO [m],) cum particula diuinae, quae mundum penetrat, animae sit, rationalis necessario est, et pars ita ignis mundani siue naturalis: reliquae hominis partes ab elementis participant, de quibus infra dicemus.

XVII. Datur diuinatio, quae est nuncia propitiae Deorum voluntatis, et qui hanc occupationem in pretio habet, is simul videtur existimare, Deos esse, qui vero horum alterutrum stultum censet, ille vtrumque stultitiae damnat [n]. Sequitur hoc ex descripta hactenus diuinae naturae per omnia diffusae operatione nexuque omnium rerum et sequela atque ordine physico, exque animae conditione diuina. Varia vero cum sint diuinationum genera, sola ea, quae per sacrificia fiunt, Pythagoram improbasse refert PLVTARCHVS [o]. Qui rationem tamen non addit, quae vero non

Xxx xxx 3 alia

f) Hinc patet, non satis bene Pythagoreorum in hac doctrina praecepta cohaerere.
g) l. c.
h) IAMBLICH. c. XXVIII. n. 145.
i) ib. c. XXXII. n. 217 seqq.
k) L. VIII. s. 29.
l) l. c.
m) loco supra laudato.
n) IAMBLICH. c. XXVIII. n. 134. qui clariorem his lucem accendit de myster. Aegypt. Sect. III. c. 12. 13 seqq. conf. THOM. GALE ad h. l.
o) De placit. phil. L. V. c. 1. T. II. p. m. 44.

alia fuiſſe videtur, quam quod iſta diuinatio ex inſpectis ſacrificiorum extis fiebat. A ſacrificiis vero cruentis abhorrebat Pythagoras.

XVIII. Quidquid apparet, debet conſtare ex iis, quae non apparent, quod autem ex aliquibus conſtat, non eſt principium, ſed id quod illud ipſum conſtituit.

XIX. Non poſſunt autem eſſe corporea, quia ea, quae intelligentia concipiuntur, de iis debent procedere, alias ipſa eſſent id, quod praecedunt: nec poſſunt corporea eſſe aeterna, vt ſint omnium principia, ex quibus ſequitur atomos non eſſe principia vniuerſalia rerum naturalium. Prolixe Pythagoricas has diſputationes contra atomos enarrat SEXTVS EMPIRICVS [p], ſaltem ad eorum mentem inſtitutas, quae acumine non carent. Neruus totius diſputationis is eſt, cum aeterna debeant eſſe principia, non ſufficere, vt aeterna ponantur, (omnes enim philoſophi aeterna principia ponunt) ſed recurrendum cogitatione ad intimas, quibus ab aeterno talia eſſe potuerint, quibusque conſtent, rationes, neque in corporali textura acquieſcendum, ſed ad intelligibilia et incorporalia aſcendendum eſſe [q]. Hincque concluſiſſe, ait, Pythagoram, cum rerum omnium principia tranſcendat numerus, eum verum eſſe et vniuerſale principium. Patet ex his, Pythagoram non numeri rationem ſcientificam, ſed intelligibilem intellexiſſe, nempe id quod in rebus omnibus omnium primum et incorporale dicitur; vnde et atomos reiecit. Quia vero, vt ſupra demonſtratum eſt, ſchola Italica ad ſubtiliſſimam mundi materiam aetherem, ignemue diuinum reſpexit, eumque rerum omnium fontem principiumque poſuit, ſequitur inde, eius minimas partes non tantum corporeis moleculis, atomisque illum oppoſuiſſe, ſed illis quoque intelligibilem, ſiue ſpiritualem naturam adſcripſiſſe, quae natura, origine et conſtitutione prior ſit omni corporeo, etiam atomo. Et ſic intelligendus nobis videtur obſcurus ARISTOTELIS [r] locus, qui poſtquam eorum enarraſſet opinionem, qui animam ex particulis minimis rotundis compoſitam dicunt, haec adiicit: ἔοικε δὲ καὶ τὸ παρὰ τῶν Πυθαγορείων λεγόμενον τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν· ἔφασαν γάρ τινες αὐτῶν, ψυχὴν εἶναι τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα· οἱ δὲ τὸ ταῦτας κινοῦν, *videtur autem et id, quod a Pythagoreis dicitur, idem ſignificare: dixerunt enim quidam eorum, animam eſſe ramenta illa, quae ſunt in aëre, alii vero id quod hoc mouet.* Vbi fruſtra nobis videtur Ariſtoteles eſſe, quique eius auctoritate vtitur CVDWORTHVS [s], vt inter atomorum patronos ponatur Pythagoras; nam ξύσματα illa, omni corporeo, etſi materialia ipſa ſint, priora poſuere Pythagorici, et radios ſiue effluuia potius aeterni ignis aetheriſue diuini putauerunt, quidam vero ad internam in iis latentem eaque mouentem retulerunt virtutem. Quae poſtea Empedocli, aliisque ſemipythagoreis occaſionem dedere, obſcuros, et reuera nihil ſignificantes numeros

p) Aduerſus mathem. L. X. ſ. 248 ſeqq.
q) conf. FABRICIVS ad h. l.
r) De coelo L. I. c. 2. T. I. p. 478.
s) Syſt. intell. c. III. §. 14. p. 111.

ros in particulas minimas, ab atomis Democriti tamen caute distinguendas transmutandi. Num vero Pythagoras numeros principia posuerit, tantum in genere causarum exemplarium, quod ex recentioribus etiam contendit BVRNETIVS[t], an materialium, intricatior nobis quaestio videtur, in tanta rei obscuritate non satis decidenda. SCIPIO AQVILIANVS[u] inter Pythagoreos distinguit, et Pythagoram atque Alcmaeonem posuisse vt materialia, alios Pythagoricos, vt exemplaria, obidque quodammodo vt formas vel vt fines adhibuisse. Nobis vtrumque certo modo coniungi posse videtur; quatenus enim ex primo intellectualium rerum fonte reliqua omnia, quae stabilia sunt, et reuera entia promanarunt, materialia principia dici possunt; crassiorem vero materiam dum informant, non exemplaria tantum, sed et formae sunt. Sed in re tam obscura, vbi palpare tantum licet, nihil certi definimus.

XX. Est itaque principium rerum vnitas, per cuius participationem res vnaquaeque vna dicitur; sin autem idem sibi alterum adiungatur, efficitur interminatus binarius[x]. Tantum supra de sensu horum principiorum dictum, quantum in re subobscura licebat, et satis esse potest. Inde vero fluere obseruauimus, Pythagoram principia quidem duo, actiuum et passiuum, Deum et materiam posuisse, sed quae ex monade, siue vno toto, quod chaos veteres et Stoici quoque dixere, quasi exorta sunt, vel potius in eo latuerunt. Ex quibus definiri potest, an Magorum veterum, vel Manetis sententiae de duobus principiis Pythagoras accesserit, quod posterius recte affirmat BEAVSOBRIVS[y], cum Manetis doctrina multo accuratius cum Pythagorae monade et dyade conueniat, quam Magorum, quibus ab aeterno materia a Deo separata eique opposita fuit. Tacemus materiam, prout eam considerauit Pythagoras et actiuo principio opposuit, nunquam vel formam vel mouendi vim, vel aliquid actiui habere posse, quod tamen malo apud Magos principio tribuitur.

XXI. Complexus vniuersi mundus dicitur ab ornatu ordineque. Pythagoram huius nominis auctorem esse dicit PLVTARCHVS[z]. Ait tamen ANONYMVS Photii[a], Pythagoram primum omnium coelum appellauisse mundum, quia perfectum est, omnibusque animantium signis et nullo non pulchritudinis genere exornatum.

XXII. Mundus a Deo factus est, sed non tempore, verum cogitatione. Hoc apud STOBAEVM[b] Pythagorae tribuitur, posterius tamen suspectum est, prodiisse ex schola Platonicorum recentiorum, qui vt Platonem cum Aristotele conciliarent, eiusmodi creationem mundi aeternam commenti sunt. Nisi hoc velint Stobaei verba, non certo tempore, sed ab aeterno Deum agitando et separando materiam intrinseca cogitationis suae necessitate mundum produxisse, idque per aeternas recurrere periodos, vt Stoicis quo-

t) Archaeol. philos. L. I. c. 11. p. 429.
u) De placit. philos. ante Arist. L. I. C. XX. p. 88.
x) SEXT. EMPIR. l. c. §. 261.
y) Hist. de Manichéens P. I. L. I. c. 3. p. 31 seqq.
z) De placit. phil. L. II. c. 4. T. II. p. m. 20.
a) n. 14. p. 62.
b) Eclog. phys. L. I. c. 25. p. 48.

quoque placuit. Hoc dubium non eſt, a Platone ea in parte differre ſcholam Italicam.

XXIII. Interire poteſt mundus, quod ad naturam ſuam attinet, quia corporeus, et ideo ſenſibus obnoxius, non autem peribit, prouidentia eum, et Deo continente [c]. Valde timemus, ne Plutarchus vel quisquis libelli de placitis philoſophorum auctor eſt, Platonis dogma cum Pythagorico confuderit. Si enim expoſitam hactenus phyſiologiam Italicam ſupponimus, mundus neceſſario finem habet, cuncta enim in monada, ſtatumque chaoticum redeunt, et ex monade nouus mundus exoritur. Vnde Philolaus duplicem mundi interitum, igne et aqua aſſeruit [d], quae apud barbaros quoque fuere recepta, quos praeceptores habuit Pythagoras.

XXIV. Inchoauit mundus ab igni et quinto elemento. Cum enim ſint quinque formae corporum ſolidorum, quae mathematica vocantur, e cubo orta eſt terra, e pyramide ignis, aër ex octaëdro, ſphaera vniuerſi ex dodecaëdro. Atque in his Pythagoram imitatus eſt Plato [e].

XXV. Mundus animatus eſt, intelligens, ſphaericus, extra eum vero inane eſt, in quod et ex quo mundus reſpirat [f]. Tota theſis a Stoicis quoque recepta eſt, vnde, vt breuitati conſulamus, explicationem lector hauriet.

XXVI. Dextra mundi oriens eſt, vnde motus exiſtit initium, ſiniſtra occidens [g].

XXVII. Ordinis vniuerſi omniumque in eo ſingularium cauſa fatum eſt [h]. Supra ſatis de hoc fato dictum: eſſe phyſicam rerum omnium diſpoſitionem et ordinem neceſſarium, PLVTARCHVS [i], prodit, qui mundo neceſſitatem circumdatam eſſe, inter dogmata Pythagorea ponit.

XXVIII. Mundus harmonia muſica regitur [k]. Explicatum id dedimus ſupra, vbi de muſica Pythagorea dictum eſt.

XXIX. In ſphaera ſuprema reſidet prima cauſa, cui quicquid eſt proximum, id optimum, conſtantique legi coniunctum et ordinatum. Dictum et de hoc dogmate ſupra.

XXX. Aër terrae circumfuſus, immotus ac morbidus eſt, et mortalia omnia, quae eo continentur: qui vero ſupra eum eſt, aër ſemper in motu eſt, purus, ſanusque, et quotquot eo continentur, immortales ſunt, adeoque diuini. Hic liber aether, vt HIEROCLES habet, vocatur, et aether quidem, quippe qui materiae ſit expers, ipſeque corpus exiſtat aeternum, liberum, quia perturbationibus materiae non ſubiicitur. Notablis locus ad intelligendam phyſiologiam Pythagoream, ex quo Dei natura ſupra deſcripta eleganter probatur, et luculenter cognoſcitur, aethera ſupremum, ſiue ignem

c) PLVT. l. c.
d) ib. c. 5.
e) ibid. c. 6.
f) LAERT. L. VIII. ſ. 27. ARIST. de coelo L. II. c. 1.
g) PLVTARCH. l. c. c. 10.
h) LAERT. l. c.
i) PLVTARCH. l. c. L. I. c. 25. Quanquam hic locus proprie ignis diuini omnia neceſſaria naturae ſuae lege agitantis diſpoſitionem innuere videtur. Hoc enim igne ſiue Deo mundus circumdatus eſt ex phyſiologia Pythagorica.
k) SEXT. EMP. L. VII. ſ. 95. conf. quos nominat FABRICIVS ad Pyrrh. hyp. c. XVIII ſ. 57. et adu. Mathemat. L. VI. ſ 30. not. D. p. 362. KEPLERVS de harmonia mundi.

ignem iſtum mundanum immaterialem eſſe, ſtabilem, intellectualem, quod ad intelligendum horum philoſophorum ſermonem omnino notandum.

XXXI. Sol, luna, reliqua ſidera Dii ſunt. Hoc ex antecedenti dogmate ſequitur; magna enim Dei, ignis ſcilicet mundani pars in iis habitat. Ita iterum Stoici quoque, quin plerique inter barbaros, qui Deum mundi animam eſſe cenſuerunt.

XXXII. Quaeuis ſtella eſt mundus in aethere infinito, qui terram, aërem aetheremque continet [l]. Ex Orphicis, vel a barbaris potius haec didiciſſe Pythagoram ſupra iam obſeruauimus.

XXXIII. Sphaerica ſolis eſt figura, cuius defectus luna ſubeunte contingit [m].

XXXIV. Corpus lunae igneae eſt naturae, atque a ſole illuſtratur, eclipſis vero lunae obſtructio eſt et reuerberatio profecta ab antichthone [n].

XXXV. Terreſtris videtur luna et habitari ab animalibus maioribus nobis et pulchrioribus, quinquies decies noſtrorum quantitatem continentibus, neque vllum excrementum deiicientibus [o]. Hos lunae incolas daemones eſſe habitos ex IAMBLICHO [p] colligitur, qui lepidam narrat ſententiam, Italis Pythagoram aduentantem, cum in diſciplinam ſe ei dediſſent, viſum eſſe daemonem ex iis, qui lunam incolunt.

XXXVI. Cometa eſt ſtella, quae non ſemper apparet, ſed ſtato tempore ſua reuolutione exoritur [q]. Mirum in tanta rerum naturalium infantia Pythagoreos de corporibus coeleſtibus tantum ſapuiſſe, recte ideo laudatos BVRNETIO [r].

XXXVII. Iris ſolis eſt reſplendeſcentia [s].

XXXVIII. Poſt ſphaeras coeleſtes infra lunam eſt ſphaera ignis, hinc aëris, deinde aquae, vltimus ſubeſt orbis terrarum [t].

XXXIX. Omnium elementorum corpora rotunda ſunt, igne excepto, qui conicus eſt [u].

XL. Datur generatio et reſolutio ſiue corruptio, res enim alteratione, mutatione et reſolutione elementorum fiunt [x]. Intelligendum hoc eſt, de ſola materia, quae fluxa et mutabilis eſt, et de iis, quae ex elementis componuntur. Formae enim, ſiue entia ſimplicia, intelligibilia, quae naturam rei largiuntur, corrumpi nequeunt, ſed ſemper manent, non voluntate tantum conditoris, ſed natura quoque ſua, quae aeterna, ſtabilis et immutabilis eſt. Nihil itaque eſſentiarum vitarumque perit, ſed aliter tantum corpus,

l) PLVT. l. c. L. II. c. 15.
m) STOB. l. c. p. 55.
n) PLVT. l. c. c. 28.
o) ib. c. 30.
p) c. VI. n. 30.
q) PLVT. l. c. L. III. c. 2.
r) l. c. p. 224.
s) AELIAN. L. IV. c. 27.
t) ANONYM. Phot. p. 60.
u) PLVT. l. c. L. I. c. 14.
x) ib. c. 24.

corpus, quod accipit, componitur et fecernitur [y]. Et hoc genuinum quoque transmigrationis animarum fundamentum eſt.

XLI. Aequis partibus mundo lux ac tenebrae inſunt. calidum item et frigidum, ſiccum ac humidum. Ex iis dum calor exuberat, æſtas, dum frigus, hiems fit: dum aequis vero partibus vigent, optima ſunt anni tempora: quorum id, quod viret, eſt veris grata ſalubrisque temperies, id vero, quod areſcit, autumni eſt inſalubris poteſtas. Immo et in ipſo die viret aurora, veſpera areſcit, atque adeo minus ſalubris eſt [z].

XLII. Penetrat a ſole radius per aethera frigidum atque aridum; hic radius profunda penetrat, adeoque viuificat omnia, in quantum caloris participant, non omnia tamen animam habent. Anima enim auulſio eſt aetheris calidi et frigidi, differtque a vita anima: ipſa eſt immortalis, quoniam immortale eſt, a quo deriuatur [a]. Poſito ſyſtemate ſupra explicato, haec ſua ſponte ſequuntur.

XLIII. Ex terra nulla fieri poteſt generatio, ſed animantia a ſe inuicem mediante ſemine generantur. Proceſſum vero generationis et formationis embryonis videſis apud LAERTIVM [b] ex Alexandro, et CENSORINVM [c], qui rationes harmoniae ad hoc argumentum adplicatas recenſet.

XLIV. Semper humanum genus fuit, nec finem habebit. Hoc Pythagoreis VARRO [d] tribuit, nec male, ſi eo ſenſu ſumatur, quo th. XXII. explicuimus. Animi enim ex aeterna Dei emanatione ſunt; materia aeternis periodis agitata ab anima mundi, ſiue Deo, et producta ita omnia, et inter ea homines quoque. Ita inepto generationis aequiuocae figmento opus non erat Pythagoreis.

XLV. Anima numerus eſt, ſe ipſum mouens [e]. Numerum et intelligibile idem eſſe, ex ſupra dictis notum: animam vero, ex mundi anima ſiue aethere auulſam, eius particulam eſſe, ſupra th. XV. obſeruauimus, quae hic repetenda ſunt.

XLVI. Anima generaliſſima diuiſione in duas partes diuiditur, rationalem et irrationalem. Irrationalis in iraſcibilem et concupiſcibilem. Illa φρήν eſt, haec νῦς et θυμός [f]. Prima anima ex mundi anima eſt, altera et tertia ex elementis.

XLVII. Omnium animantium animae rationales ſunt, eorum etiam, quae bruta vocamus: haec tamen ſecundum rationem non agunt, ob prauam corporis temperiem, et ſermonis defectum [g]. Neceſſario ita ſtatuendum erat, admiſſa ſemel anima mundana. Hinc cognationem inter animalia bruta et homines eſſe Pythagoras aſſerebat, horumque ſtatuebat animas in illorum corpora migrare: ideoque a ſacrificiis cruentis abſtinebat, vt ſupra notatum.

XLIIX.

y) Conf. CVDWORTH. l. c. c. V. ſ. IV. §. 29. p. 1154 ſeq.

z) LAERT. L. VIII. ſ. 26.

a) Alexander in ſucceſſionibus apud LAERT. l. c. ſ. 27.

b) LAERT. L. VIII. ſ. 28.

c) De die natali c. 11.

d) De re ruſtica L. II. c. 1. p. 58. ed. Steph. CENSORIN. l. c. c. 4.

e) PLVT. pl. phil. L. IV. c. 2.

f) ibid. c. 4.

g) ibid. c. 20.

XLIIX. Initium animae eſt a corde ad cerebrum, et in corde quidem θυμὸς, animus ſedet, mens vero φρὴν et animus νοῦς in cerebro ſunt. Ab his ſenſus quaſi ſtillant. Pars vero rationalis immortalis eſt, reliqua mortalia ſunt. Anima ſanguine nutritur, λόγοι vero facultates ue animae ſpiritus (ἄνεμοι) ſunt [h].

XLIX. Anima et facultates eius inuiſibiles ſunt, neque aether enim videri poteſt. Vincula animae venae ſunt, arteriae et nerui: vbi vero inualuerit intra ſe ipſam compoſita vincula eius rationes ſunt et actiones [i].

L. Mens, (φρὴν) extrinſecus animae inſeritur [k], participatione diuina [l], (θείας μοίρας) ex vniuerſa mente diuina ſiue anima mundi decerpta [m]. Hinc immortalis eſt, quoniam immortale eſt id, ex quo deriuatur. Fundamentum dogmatis huius ſupra ſatis illuſtrauimus: hoc vnum adiicimus, dixiſſe, teſte PLVTARCHO [n], animum non eſſe Deum, ſed opificium Dei, quatenus ſcilicet emanatiuum ab emanante, particula a toto differt.

LI. Anima quaternionem in ſe habet [o]. Quid vero illa tetracty in animis intelligatur, adeo variant veteres, vt perſpicuum ſit, eos rem ignoraſſe. Nos, cum certiora non habeamus, ſilere malumus, quam coniecturas noſtras Pythagorae ſupponere. Mentem, opinionem, ſcientiam, ſenſum, explicat PLVTARCVS, quatuor elementa eſſe, viſum MOSHEMIO, quatuor virtutes, FABRICIO, de quibus videnda, quae ſupra in arithmetica Pythagorica diximus.

LII. Animae vincula venae, corpus carcer eſt [p], id qua ratione intelligendum ſit, ea declarant, quae de philoſophia in genere ex mente Pythagorae diſſeruimus.

LIII. Cognitionis octo ſunt organa: ſenſus, imaginatio, ars, opinio, prudentia, ſcientia, ſapientia, mens. Quatuor poſtrema homo communia habet cum Diis, priora duo cum beſtiis, opinio propria ei eſt [q].

LIV. Anima eiecta in terram, vagatur in aëre, corpori ſimilis [r]. Duplici haec ſenſu accipi poſſe, recte monet ALDOBRANDINVS [s], vel de eiectione animae lapſae ex coelo, antequam in corpus demittitur, vel de emigratione ex corpore, homine mortuo. Animas enim lapſas poenas dare meritorum, Pythagorae tribuit HIERONYMVS [t]. Fatendum tamen, incertum hoc plane eſſe, et videri ex Academia Platonis hauſtum, nec accurate etiam dicitur, animas eiici et vagari in aëre, ſed dicendum, animas immitti in corpora. Rectius itaque de emigratione animae ex corpore Laërtii verba intelliguntur: non enim ſtatim nouis corporibus immitti animas Pythagorae placuit, ſed prius reduci vel ad aethereas, ſi bonae fuerint,

h) LAERT. L. VIII. ſ. 30. ἄνεμοι videntur partes ſubtiliſſimae ſanguinis, vel ſuccus nerueus eſſe, quem ſpiritus animales vocant. Sequimur OLEARII verſionem. Interpres enim mire omnia peruertit apud Laërtium.

i) ibid.

k) STOB. eclog. phyſ. p. 93.

l) CLEM. ALEX. Strom. L. V. p. 590.

m) CICERO ll. cc.

n) PLVT. l. c. L. IV c. 7.

o) Auc. carm. PLVT. l. c. L. I. c. 3.

p) LAERT. L. VIII. ſ. 30.

q) ANONYM. Photii n. 17. p. 64.

r) LAERT. L. VIII. ſ. 31.

s) ad h. l.

t) Qq. ad Hebid. 9. 10.

rint, vel ad aëreas et tenebricosas[w] sedes, si malae, indeque circulo necessitatis fatiue poscente, tum demum in noua immitti corpora, vel humana vel bruta, prout dispositio et conditio earum patitur, ipsaeque purgatae magis minusue sunt. Hinc intelligenda, quae sequuntur LAERTII[x] verba: Mercurium animarum quaestorem esse, atque ideo ductorem dici et ianitorem, et terrenum, quod is ex corporibus, et ex terra et e mari animas educat, et puras quidem atque purgatas in excelsum ducere, impuras vero illis ne appropinquare quidem, neque inuicem sibi ipsis, ceterum vinciri a furiis infractis nexibus. Quibus verbis fabularis theologia doctrinae philosophicae accommodatur, et innuitur, certum quendam daemonem esse, huic potissimum negotio praefectum, qui sedem animis designet post fata, purgatasque satis, ad excelsa et coelestia ducat, iungendas sedibus diuinis, impuras in tartaro, id est aëre graui et tenebricoso tamdiu deuinctas detineat, donec corporibus iterum immittantur. Ex quibus patet, doctrinam de ᾅδῃ[y] sedibus, siue loco statuque post mortem posse consistere ex horum hominum sententia cum μετεμψυχώσει, redituque animae in aliud corpus. Ipse certe Pythagoras, qui se memoriam prioris status accepisse a Mercurio iactabat, vidisse se dicebat, quae in tartari sedibus fierent, antequam nouum corpus subiret. Nihil noui vero hac doctrina Pythagoras inuenit, sed ex Aegypto eam attulit, vt ex illis liquet, quae de hac re libro primo disputauimus.

LV. Nulla anima interit, sed post certos fati circulos, definitasque temporum periodos, noua subit corpora, idque, quod fuit olim, fit rursus[z]. Celebratissimum hoc transmigrationis animarum in schola Pythagorica dogma est, quod non arcanum tenebatur, sed in vulgus emanabat, id quod a barbaris, parem sententiam in vulgus spargentibus, accepit, et more suo imitatus est. Nec poterat aliter statuere philosophus, cum animae naturam in numero tanquam particulam diuini aetheris posuisset, et intelligibilem ei conditionem adscripsisset. Assertione enim XL. ostendimus, vi naturae emanationis, nihil quod ad stabilem, simplicem, et aeternam naturam referri potest, interire, nec mutari, sed noua tantum inuolucra quasi, ex materia crassiori, accipere. Quae cum Pythagoram eo perduxissent, vt animas certo numero definitas praeexistere ante corpora statueret, necessario reditus animarum in noua corpora asserendus erat: cumque rerum omnium ex vna anima mundana participantium cognationem assereret, vt diserte tradit PORPHYRIUS[a], non in humana tantum, sed et bruta corpora migrare animas decernendum erat[b]. Egregie hanc Pythagorae doctrinam descripsit OVIDIUS[c], Pythagoram ita sermocinantem inducens:

Morte

w) Hinc terrae motus a manium occursu oriri credebat, si fides AELIANO L. IV. c. 26.

x) l. c.

y) Videndi doctissimi Britanni ROB. PARCKERUS libro raro: de descensu Christi ad inferos, IAC. WINDETUS de vita functorum statu ex Hebraeorum et Graecorum inter se comparatis sententiis.

z) PORPHYR vit. Pyth. n. 19. LAERT. L. VIII. f. 14. conf. viri docti ad haec loca.

a) l. c.

b) Frigidis id rationibus argat PROCLUS in Timaeum L. V. p. 329.

c) Metamorph. L. XV. v. 158 seqq.

Morte carent animae: ſemperque priore relicta
Sede, nouis domibus habitant, viuuntque receptae.
Omnia mutantur; nihil interit, errat et illinc,
Huc venit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
Spiritus, eque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter: nec tempore deperit vllo,
Vtque nouis fragilis ſignatur cera figuris,
Nec manet, vt fuerat, nec formas ſeruat easdem,
Sed tamen ipſa eadem eſt, animam ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.

Quamuis enim Sulmonenſem poëtam his verſibus Stoicam μετενσωμάτωσιν, cum Pythagorica μετεμψυχώσει confundere, allatum exemplum prodat, recte tamen reliqua Pythagorae tribuuntur, fundamentumque verum affertur, nihil, quod verum et ſtabile atque eſſentiale ſit, perire, ſolam materiam ſemper eſſe in mutatione: adeoque eandem tandem redire animam. Ita vero tradidiſſe Pythagoram, adeoque literali ſenſu hanc animarum in alia corpora migrationem accipiendam eſſe, non tantum tota phyſiologiae Pythagoreae conſtitutio probat, quae hanc metempſychoſin poſtulat, sed et doctrina Aegyptiorum, a quibus Pythagoras teſte DIODORO SICVLO [d] et HERODOTO [e] accepit, vt reliqua fere dogmata omnia. Illos vero κατὰ τὸ ῥητὸν animarum migrationem ſtatuiſſe, libro primo demonſtratum eſt. Nec alium ſenſum patiuntur ea, quae Pythagoras iactauit, de ſua migratione, qui, vt ſupra narratum, in quibus antea corporibus fuerit, quo nomine antea gauiſus ſit, expoſuit, et initiatis indicauit, quae antea ipſi quoque corpora ſubiiſſent [f]. Nec dici poſſet Pythagoras auctor fuiſſe metempſychoſeos inter Graecos [g], qui de vera et literali migratione accepere, niſi ipſe ita intellexiſſet. Audiendi itaque non ſunt, qui inſipidi dogmatis abſurditate commoti, Pythagoram non proprie ad literam, ſed allegorice et improprie eam intellexiſſe volunt, et ita varias explicationes comminiſcuntur, contortas admodum et parum veriſimiles. Inter veteres ex ipſa Italica ſchola TIMAEVS LOCRVS [h] animarum migrationem inter falſos ſermones refert, quibus animi, qui veris non ducuntur, coërceri debent: quod tamen mirandum non eſt, ſyſtemate eius phyſiologico, quod a genuino Pythagorico abiit, ita poſtulante. Ex recentioribus multi ſunt, qui pro Pythagora ab hoc abſurdo errore liberando, ſententiam tulerunt. REVCHLINVS [i] enim et DACIERVS [k] ad methodum Pythagorae ſymbolicam confugiunt, et tanquam fabulam a philoſopho ad emendandos vulgi animos propoſitam fuiſſe contendunt, quod diſertis veterum teſtimoniis, quibus tamen ſtandum

 eſt,

d) Apud EVSEB praep. L. X. c. 8.

e) Lib. II. c. 123.

f) IAMBLICH. c. XIV. n. 63.

g) PORPHYR. l. c. LAERT. L. VIII. ſ. 14. qui, vt ex ſequentibus patet, de ſolis Graecis eſt intelligendus, vnde perperam notatur a Cl. HANSCHIO de enthuſ. Plat. ſect. VII. §. 28. p. 129.

h) De anima mundi p. 566. Opuſc. myth. GALEI.

i) De art. Cabb. L. V. conf. PASCHIVS intr. in rem liter. mor. vet. c. IV. §. 10. p. 668.

k) Vit. Pythag. p. 81.

est, aperte contradicit [l]. Alii ad ἐντωμάτωσιν Stoicam reuocant, putantque respexisse Pythagoram vel ad animam vegetatiuam et sensitiuam; quae cum ex elementis composita sit, et in elementa redeat, ex quibus alia corpora, aliaeque animae sensitiuae, etiam animalium, brutorum nascantur, ita redire in vitam dicatur, quo modo AMBROSIVS RHODIVS [m] Pythagoram sensisse tuetur; vel ex anima mundana, in quam animae reducuntur, nouas animas immitti, sicque in alia corpora migrare dici contendunt [n], id quod ad corporum in animam mundanam sideralem ex siderum corporibus oriundam reditum, indeque ortum hominis animalem applicat WHITHELORVS BVLSTRODIVS [o]. Quae quam aliena sint a tota physiologia Pythagorae supra allata, attente consideranti erit manifestissimum, LLOYDII [p], FICINI [q], MORNAEI [r] aliorumque hac de re cogitata breuitati consulentes praetermittimus. Legibus itaque fidei historiae omnium facient optime satis, qui ita Pythagoram tradidisse statuunt: I. animarum ex diuino aethere auulsarum, et ab eo participantium certum esse numerum; II. eas certis temporibus immitti in corpora; III. post solutionem vinculorum corporis in superiores partes euadere, et IV. certo tempore in manium sedibus detineri purgandas, tumque V. a materiae inquinamentis magis liberatas melioribus, deturpatas vero passionibus materiae, deterioribus brutisque corporibus immitti, huncque circulum toties reuocari, donec satis purgatae, semperque meliores et liberiores a contagio materiae et terrestrium affectuum tandem ad principium, ex quo decerptae sunt, primum, aetherem ignemue summum siue Deum reducantur. Ita poenae et praemia post mortem satis amice cum migratione animarum concordant [s], ratioque patet, quomodo animae sapientes dicantur a Pythagora inter Deos recipi [ss], vel, quod PLVTARCHVS [t] Pythagoreis tribuit quomodo animae e corpore egressae in animam vniuersi abeant. Vtrumque enim de animabus tantum purgatis et post iteratas necessitatis periodos tandem liberatis iuxta Pythagorae physiologiam intelligendum est [u].

Medicina. §. XXV. Naturali philosophiae subiicienda est medicina Pythagorica, quam non neglexisse philosophum Samium testantur LAERTIVS [x], AELIANVS [y] et IAMBLICHVS [z], a Chaldaeis eum didicisse vult APVLEIVS,

l) Conf. CLERIC. Bibl. sel. T. X. p. 185.

m) De transmigrat. animarum Pythag. conf. Act. phil. Vol. II. p. 787 seqq. huc quoque tendit explicatio CVRIONIS et SOVVERAINII Plat. de voil. P. I. c. 18. p. 201 seq. putant enim perpetuam materiae mutationem innui.

n) ROB. PARCKER. l. c. L. II. §. 47. p. 76. IAC. WINDET. l. c. sect. III. p. m. 33.

o) Animarum transmigrat. Pythagorica defensa, vid. Act. erud. 1693. p. 569. Obs. Hal. T. II. obs. X. p. 207. quae est B. BVDDEI.

p) l. supra cit.

q) Ad Phaed. Platonis p. m. 382. L. X. de rep. p. m. 445.

r) De V. R. C. c. XV.

s) Negat id BAYLE l. c. not. T. T. III. p. 743.

ss) Vid. Aur. carm. v. vlt.

t) De placit. phil. L. IV. c. 7.

u) Ita conciliari potest CVDWORTH. qui Syst. intell. c. IV. §. 18. p. 367. Pythagoreis tribuit, animas sapientum virorum statim ad coelestes sedes proficisci, et cel. MOSHEM. l. c. qui eas quoque migrare contendit. Illud enim de animabus perfecte purgatis intelligendum esse, finis carminis aurei euidenter probat.

x) Lib. VIII. s. 12.

y) Lib. IX. c. 22.

z) c. XXIX. n. 163. PORPHYR. n. 33. CELSVS praef.

LEIVS[a], quod magis de Aegyptiis verum eſt, inter quorum diſciplinas arcanas medicinam quoque fuiſſe, ex ſupra dictis notum eſt. Duplex vero ea apud Pythagoreos fuit, diaetetica et therapeutica, illa diaetam victusque rationem, laborisque, motus et quietis viciſſitudines moderatur, haec morbis medetur. Et diaeteticis quidem accuratiſſime Pythagoreos operam dediſſe, teſtatur IAMBLICHVS[b], ex quo, qua ratione menſam inſtruxerint, ſupra prolixe enarrauimus, quae heic loci repetenda ſunt. Pleraeque vero regendae diaetae regulae hae fuere:

I. Ad ſanitatem conſeruandam multum intereſt, vt rationes laboris victusque et quietis accurate inter ſe conferantur, cibisque etiam apparandis certus modus praeſcribatur.

II. Omnes cibi, qui flatulenti ſunt, quique tumultum in corpore poſſunt excitare, vitandi ſunt, e contrario eligendi, qui corporis habitum confirmant et adſtringunt.

III. Reiiciendi cibi ſunt, qui Diis ingrati exiſtunt, quia nos a Dei familiaritate abducunt.

IV. Abſtinendum et ab iis cibis eſt, qui ſacri cenſentur, quia reuerentia digni ſunt, neque communi hominum vſui conducunt.

V. Cauendum porro ab iis, qui facultatem diuinandi, puritatem animae, caſtitatem, ſobrietatem, aut virtutis habitum impediunt, quique ſanctitati aduerſi ſunt, et oblatas in ſommo ſpecies obfuſcantes.

VI. Theoreticis ab omni carnis et vini vſu abſtinendum. Leges has cibarias ſupra, quantum ſatis, illuſtrauimus, ad quae recurrendum.

VII. Cor non rodendum, cerebrum non comedendum, a malua, melanuro, erythinoque abſtinendum. Rationes Pythagorae ſupra quoque attulimus, quae partim phyſicae, partim theologicae, partim morales fuere: hinc inter ſymbola quoque recepta.

VIII. A fabis abſtinendum, propter multas ſacras naturalesque rationes. Ita, qui haec omnia tradit IAMBLICHVS[c], qui vero non explicuit, quae iſtae rationes ſint, cur a fabis tantopere Pythagoras abhorruerit, vt maluerit occidi, quam fabas in agro conculcare fugiendo. Hinc multum ingenia eruditorum hoc interdictum exercuit, vt in plerisque ſolet fieri, quae ſola coniectura detegi poſſunt, vt ſunt in Pythagoricae philoſophiae hiſtoria fere omnia. Et Ariſtoxenus quidem, cuius verba ex libro *de Pythagora et eius diſcipulis* nobis ſeruauit A. GELLIVS[d], quique cum Xenophilo Pythagorico aliisque, qui a Pythagorae aetate haud multum aberant, familiariter conuerſatus eſt, ſcriptum reliquit: nullo ſaepius legumento Pythagoram vſum fuiſſe, quam fabis, quoniam is cibus et ſubduceret ſenſim aluum et leuigaret: porculis item minuſculis et haedis tenuioribus victitaſſe. Addit his Gellius; errorem hunc ortum, quia in Empedoclis carminibus, qui diſciplinas Pythagorae ſecutus eſt, hic verſus inueniatur:

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔλεσθαι.

hinc

a) Florid. L. II. c. 15. p. m. 358. b) l. c. c) l. c. conf. n. 106. d) Lib. IV. c. 11.

hinc enim opinatos plerosque, κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrari sint, dixisse, κυάμους hoc loco testiculos significare more Pythagorae symbolice ita appellatos: voluisseque homines a rei venereae proluuio deducere. Vix tamen Aristoxenus fidem meretur, in tanto veterum testimoniorum consensu, quae vnanimi ore, fabis abstinuisse Pythagoram et sequaces referunt. Nec conuenit cum regulis diaeteticis Pythagorae, quae a flatulentis cibis suos arcebant: fabae vero cum inflationem magnam habeant, recte inde CICERO, ipsi Gellio laudatus, infert, ab eis Pythagoram prohibuisse, ne errorem animis perturbationemque afferant. Neque tamen haec sola ratio physica sufficere videtur, cur Pythagoras non esum tantum fabarum suis interdixerit [e], sed et bouem ab eo arcuerit, et ab iis conculcandis abstinuerit, vnde ad rationes physicas et arcanas alii confugerunt. Quidam [f] morali sensu interdictum accipientes, ideo a fabis abhorruisse dixere, quod a suffragiis, quae fabis interdum fiebant, abstinendum putaret. Id vero contrarium est philosophiae Pythagorae, quae rebuspublicis administrandis et legibus ferendis discipulos instruebat, vnde et politici et legislatores dicti sunt [g]. Alii, quorum sententiam fuse narrat PORPHYRIVS [h], ad physicas rationes delapsi inde interdicti fabarum esus rationem aduocarunt, quod ex putredine in primo statu chaotico singula exorta sint, fabae vero et homines ex ea simul effloruerint, inde et dentibus comminutas et feruentibus solis radiis expositas, humani cruoris odorem reddere. Alii [i] naturam vniuersi in iis adumbratam, quaerunt alii portas inferni, quod geniculatae non sint, quam sententiam, qua animarum ingressus et egressus ex ᾅδου indicari, quaque ascensus ad Deum symbolum fecisse Pythagoras dicitur multa eruditione ornauit IACOBVS WINDETVS [k], in quam pedibus quoque iuit BAYLIVS [l]. Vt verum autem fateamur, frustra haec omnia dici, et ab ingenio magis, quam verisimilitudine se commendare nobis videntur: nulla enim alia ratio adduci potest, quam pati hanc explicationem principia Pythagorae philosophica, quod rem nondum conficit. Nobis ab inutili et nil profutura disquisitione eo magis abstinendum esse videtur, quo magis tam arcanam hanc rem habuere Pythagorei [m], vt mortem oppetere, quam mysterium prodere maluerint. Quod quaeso, emolumentum vero, in rem nunquam detegendam operose inquirere [n]?

Cer-

e) IAMBLICH. c. XIII. n. 61.

f) Aristotelea laudatus LAERTIO L. VIII. f. 34. IAMBLICH. c. XXXV. n. 259. PLVT. de educ. puer. T. I. p. m. 17. LVCIAN. in vitar. auct.

g) Conf. cl. STOLLIVS Hist. phil. mor. gentil. §. CXXIX. p. 129.

h) n. 42. 43. ORIG. philosophum. c. II. p. 42. conf. BAYLE l. c. not. I. p. 744. STANLEIVS P. VIII. p. 797.

i) LAERT. l. c. et MERIC. CASAVBON. atque MENAG. h. l.

k) De vita functorum statu f. V. p. 97 seqq.

l) L. c. Parum abit THOM. SPIZELIVS de literat. Sinens. Sect. XIII. p. 285. sed perperam intellecto Laertii loco deceptus, putat, Pythagoram statuisse in fabas quoque migrare animas. τὸ πνευματῶδες enim apud Laertium non spirituales esse vel animatas fabas dicit, sed flatibus generandis aptas, vt recte CICERO de Diuin. L. I. explicuit.

m) Ita et MENAG. ad h. l.

n) Plures de hac re scriptores laudantur Act. philos. Vol. I. p. 230. Vol. II. p. 488. qui videndi.

Certe, si verum est, fabis interdixisse Pythagoram suis, verisimilius ad rationes diaeteticas, quam morales vel physicas refertur [o]. Diligentia vero recondendi hoc quoque mysterium magis instituti et disciplinae iure iurando obfirmatae studio, quam arcanae significationi adscribendum, praesertim cum in Aegypto iam a fabis abstinere didicerit Pythagoras.

IX. A piscibus arcendus Pythagoreus. Rationem eius supra exposuimus.

X. Panis, et mel in prandio adhibenda, ille ex milio; olera item cruda et cocta [p].

XI. Acetum scilliticum magnae virtutis est, ad tuendam praeseruandamque sanitatem. Frequenter adhibuisse hoc medicaminis genus Pythagoreos, veteres passim produnt [q].

In pharmaceutica medicina magica vtramque faciebat paginam. Cataplasmata, notante IAMBLICHO [r], frequentius, quam qui eos antecesserant, adhibebant, sed vnguenta medicata (φαρμακείας) minus probabant: hisque ipsis ad vulnera potissimum sananda vtebantur, incisiones vero et vstiones minime omnium admittebant. Quosdam insuper morbos incantationibus curabant, et musica. Herbasque adhibebant magicas, quas primum in nostro orbe celebrauisse Pythagoram magos consectatum, primumque volumen de earum effectu composuisse, Apollini dicatum PLINIVS [s] scribit. Quae an vera sint, ex iis, quae de scriptis Pythagorae supra disputauimus, diiudicanda sunt. Nec negat Plinius, hoc volumen a quibusdam Cleemporo Medico adscribi, qui eum forte ad Pythagoram, propter receptum ab eo morem herbis magicis vtendi, retulit. Quasdam huius generis herbas exponit idem PLINIVS [s], qui legendus. Multas in hac therapeutica miraculosas curationes a Pythagoreis confictas esse, solitis mendaciis praeceptoris augere famam, nemo sanus dubitet, dolendumque, anilem hanc Pythagoreorum superstitionem ex aruis medicae artis nondum potuisse totam eradicari. Ceterum criticorum quoque dierum [u], anni item climacterici [x] inuentio Pythagorae tribuitur, cuius potissimum fundamentum in absurda hypothesi de numerorum virtute, praesertim cubica, nititur, quod placere potuisse viris doctis et emunctae naris, merito miramur. Rationes eius omnes prolixo commentario exposuit CLAVDIVS SALMASIVS [y], paucis eas complexi sunt SAMVEL TENNVLIVS [z], et GER. IO. VOSSIVS [a].

§. XXVI.

o) IAMBLICH. PORPHYR. ll. cc. LAERT. L. VIII. f. 16

p) AVCTOR libri de medicam. facile parabil. inter GALENI Opera L. III. T. IV. p 463.

q) PLIN. L. XXIII. c. 2. conf. SCHVLZIVS Hist. medic. Per. I. sect. 2. c. 7. p. 179.

r) n. 163. c. XXXIV. n. 244. STANLEIVS vertit, potiones medicatas, melius OBRECHTVS vnguenta, quae ad vulnera adhiberi solent.

s) Lib. XXIV. c. 17. L. XXV. c. 11.

t) l. c. conf. CLERIC. Hist. med. P. I. L. II. c. 4. p. 91. qui hanc therapeuticam recte eo deriuat, quod Pythagoras morbis daemones praeesse statuerit.

u) Conf. CELSVS Med. L. III. c. 4. SCHVLZ. et CLERIC. ll. cc.

x) CENSORIN. de die nat. c. XIV.

y) De anno climacterico.

z) Ad IAMBLICH. intr. in arithm. Nicom. p. 129

a) De theol. gentil. L. III. c. 20. p. 815.

Symbola Pythagorica.

§. XXVI. Confiderata hactenus, quantum inextricabiles difficultates patiebantur, philofophia Pythagorica, coronidis loco, fymbola eius adiicienda funt, de quorum caufis, modo, vfuque fupra pleraque iam enarrauimus. Pauca hic adiicimus, fparfim tantum in antecedentibus obferuata:

I. Nihil in iis noui vel inufitati adhibuiffe Pythagoram, fed receptae inter barbaros, et Graecos quoque theologos methodo arcanae fe attemperauiffe, quo factum, vt inuidiofa in fe difciplina non fufpiceretur tantum, fed et reciperetur tanquam maximus fapientiae his inuolucris latentis thefaurus. Licet, fi verum fatendum, et veritatis atque fapientiae recte ratio habenda, totam difciplinam fuam, falfae fapientiae fufpectam Pythagoras hac arcana methodo reddiderit [b].

II. Confirmamur in eo admodum, vfu fymbolorum a Pythagoreis adhibito in eum finem, vt de rebus et dogmatibus fectae fuae loquentes ab extraneis non intelligerentur [c]. Sapientiae autem fol radios fuos colluftrare neminem dedignatur.

III. Factum inde, vt ab ἀλλοτρίοις, et huius fectae myfteriis non initiatis eiusmodi fymbola male intelligerentur, et, cum magna effet fcholae Italicae exiftimatio, literae illi inhaererent: vnde haud vnum fuperftitionis anilis genus exortum eft, quod vel noftra fecula exuere non potuere. Exemplo fint fymbola fequentia: ne fpeculum ad lucernam intuere; offenfa in veftibulo vetula non egredere; fal apponito; in poculi fundo refiduum non relinquito; furgens e lecto ftragulam complicato; in meridie ne dormito, et his fimilia [d].

IV. Ex his vero, attendentibus clarum effe poteft, impoffibile effe, certas Pythagoricorum fymbolorum explicationes dare, vnde ipfe IAMBLICHVS [e] ea cum oraculis Pythicisque effatis comparat. Non defuere quidem cum inter veteres, tum inter recentiores viri acuti, qui his tenebris lucem accendere conati funt [f]. Verum ipfe, qui ex horum numero eft IAMBLICHVS [g] faffus eft, rationes his fymbolis ob verifimilitudinem additas, non effe Pythagoricas, fed quorundam exteriorum, qui eas comminifcantur, quiue conentur probabilem quandam fpeciem dictis affingere, id quod exemplo quoque diuerfae explicationis probat. Cum itaque interpretes ipfi incerti fint, quid propric fub iftis aenigmatibus fchola occultauerit

b) Conf. prudenter dicta Act. philof. Vol. I. pag. 230.

c) IAMBL. c XXXII n. 227. protrept. c. 31. SCHEFFERVS l. c. p. 90. 91 fed et tefferae inftar fuiffe, qua Pythagorei fe inter fe dignofcerent, ex IAMBL. c. XXXIII n. 237 feqq. patet.

d) Exempla plura attulit MAGN. DAN. OMEIS app. ethicae Pythagoricae n 129 feqq.

e) Paffim, vid. n. 104. 161. 247.

f) Inter veteres fymbola Pythagorica illuftrarunt multi. Et Anaximandri quidem Milefii iunioris, Ariftotelis, Alexandri Polyhiftoris, Androcydis aliorumque ea de re fcripta dudum interciderc. Ex iis, quos hodie legimus, confuli poffunt LAERT. L. VIII. f. 17. feqq. HIEROCLES ad C. A. p. 297. SVIDAS in Pythag. T. III. p 233. PLVT. Sympof. L. VIII. c. 8. HIERON. contra Rufinum T. II p. 166 Opp. IAMBL. vit. Pyth. ll. cc. PORPHYR. n. 42 feqq. et imprimis IAMBLICHVS protrept. c 21 LILIVS GIRALDVS etiam veteris philofophi expofitionem, PLVT. falfo tributam infeuit tractatui de fymbolis Pythagorae. Recentiores enumerant FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 459. et HEVMANNVS Act. phil. Vol I. p. 377 quibus addi poffunt doctiffimi viri STOLLIVS Hift. phil. mor. gent. §. 129 feqq. p. 228 feqq. LEHMANNVS Hift. phil. Pyth. p. 423 feqq.

g) n. 86.

uerit Italica, immo cum suspicari non sine ratione liceat, variis significationibus mox physicis, mox theologicis, mox moralibus adaptata fuisse, laterem lauare nobis videntur, qui in his veterum et recentiorum explicationibus Pythagoreae disciplinae praecepta eaque genuina inuenire se posse sperant. Nuda itaqua haec symbola afferemus, lectoremque ad interpretes remittimus, qui, qua ratione hi intellexerint noscere cupit.

§. XXVII. Ita vero symbola Pythagorae recitat IAMBLICHVS: *Symbolorum summa.*

I. In templo progrediens adoratum, nihil interea, quod ad vitam facit, nec dicito, nec facito.

II. Perfunctorie templum ne ingreditor, neque si ipsissimas fores praetergrediaris.

III. Discalceatus nudisque pedibus sacrificato atque adorato.

IV. Publicas vias declinans per semitas ingreditor.

V. Ab eo, quod nigram caudam habet, abstineto.

VI. Linguam ante omnia contineto, Deos sequens.

VII. Ventorum spirantium sonum adora.

VIII. Ignem gladio ne fodito.

IX. Aciem omnem abs te remoueto et auertito.

X. Cum viro, cui onus impositum est, simul attollito.

XI. Dum calceamenta pedibus subduntur, pedem dextrum ante adferto. In pelluuium autem sinistrum priorem inferto.

XII. De rebus Pythagoricis sine lumine ne loquitor.

XIII. Iugum ne transilito.

XIV. Peregrinationem instituens, domum ne reuertitor, furiae quippe simul comitantur.

XV. Ad solem conuersus ne meito.

XVI. Facula sedem ne extergito.

XVII. Gallum alito quidem, sed non sacrificato, lunae namque et soli sacer est.

XIIX. Choenici ne insideto.

XIX. Nihil eorum, quod curuos vngues habet, alito.

XX. In via ligna ne feces.

XXI. Hirundinem tecto ne accipias.

XXII. Annulum ne gestato.

XXIII. Dei formam et imaginem annulo ne insculpito.

XXIV. Ad lucernam faciem in speculo ne contemplator.

XXV. De Diis et diuinis oraculis, nulli eorum, quae admirabilia fidem derogato.

XXVI. Risu in continenti ne concutitor.

XXVII. Ad sacrificia vngues ne praecidito.

XXIIX. Dexteram ne cuiuis iniicito.

XXIX. E stragulis surgens ea conuoluito et vestigium confundito.

XXX. Cor ne edito.

XXXI. Cerebrum ne comedito.

XXXII. Pilos praescissos et vnguium praesegmina conspuito.

XXXIII. Rubicundum non suscipito.

XXXIV. Ollae vestigium in cinere aboleto,

XXXV. Cum ea, quae aurum habet, non congreditor ad liberos procreandos.

XXXVI. Inprimis honorato figuram et gressum, figuram inquam, et triobolum.

XXXVII. A fabis abstineto.

XXXIIX. Maluam in horto quidem tuo plantato, sed ea ne vescitor.

XXXIX. Ab iis, quibus vita est animalis, abstineto. Hactenus IAMBLICHVS [h], qui explicationem quoque addidit. Adiicienda his alia, ex veteribus a STANLEIO [i] et LEHMANNO [k] collecta, inter quae potiora magisque memorabilia haec sunt:

XL. Quae de mensa ceciderint, non tollenda.

XLI. Panem ne frangito.

XLII. Sal apponito.

XLIII. Cibum in matulam ne iniicito.

XLIV. Meridiano somno ne indulgeto.

XLV. Elixum ne assato.

XLVI. Coelo tonante terram tangito.

XLVII. Ex curru ne comedito.

XLIIX. Mitis stirps non laedenda.

XLIX. Clara voce precandum.

L. Super terram non nauigandum.

LI. Palma non plantanda.

Alia, quae ex PSEVDO-PLVTARCHI libello habuit GYRALDVS tanquam incertae fidei praetermittimus. Quanquam et hoc verisimile est, non esse haec symbola omnia ipsius Pythagorae, sed pleraque forte a discipulis, quaedam etiam ab aliis illos imitantibus excogitata. In his litera Y, humanae vitae symbolum, bicorni ratione latam et angustam vitii et virtutis viam delineans esse videtur, quae inde litera Pythagorica dici solet [l]; inter barbaras enim gentes eius similitudinis vestigia iam apparent [m]. Tandem et hoc non praetereundum, Pythagoram vsum fuisse teste PORPHYRIO [n] et CLEMENTE ALEXANDRINO [o] sermone quoque allegorico et hieroglyphico, cuius illi exempla afferunt.

SECT.

h) Protrept. cap. vlt.

i) l. c. p. 797.

k) l. c. p. 459 seqq. Qui rationes etiam a veteribus et recentioribus allatas diligenter enarrat.

l) LACTANTIVS L. VI. c. 3. PERSIVS Satyr. III. v. 56. AVSON. edyll. XII. et epigramma vetus VIRGILIO tributum.

m) In S. enim literis ipsisque Prouerbiis Pythagora longe antiquioribus eius symboli vestigia iam apparent c. XV. 24. et inter Iudaeos frequens fuisse ex MATTH. VII, 13. patet. Notumque colloquium Herculis Thebani ex fabulari theologia petitum, quod explicat XENOPH. l. mem. L. II. p. 461. et CICERO offic. L. I. c. 32.

n) Vit. Pyth. n. 41.

o) Strom. L. V. p. 571. sed et peculiaribus disciplinae vocabulis vsos fuisse Pythagoreos IAMBLICHVS passim obseruat, nosque supra quaedam tetigimus. Talia sunt ἐχεμυθεῖν, n. 94. κατάρτυσις n. 95. παιδάρτυσις n. 101. κάθαρσις n. 110. ἐξάρτυσις n. 114. συνεχμοχή ib. ἐπαφή ib. ἐπαφὶς ibid. ἐπαφαὶς ἐνδαρμοῖτα n. 201.

* *

SECTIO II.
DE DISCIPVLIS ET SECTATORIBVS PYTHAGORAE.

§. I.

Discipuli Pythagorae.

Multos habuisse discipulos Pythagoram, qui ex tota Italia ad eum confluxerunt, ex antecedentibus constat. Venere enim, si Aristoxeno fides est[a], ad ipsum Lucani, et Messapii, et Picentini et Romani[b], vt singulos, qui eruditionis eius fama moti ad eum accessisse PORPHYRIO[c] et IAMBLICHO dicuntur praetereamus, quorum catalogum satis prolixum exhibet IAMBLICHVS[d]. Exosos vero, et exardente inuidia, viuo adhuc Pythagora, combustos ex parte, multos in exilium actos esse, supra quoque narrauimus. Post mortem eius non vxoris tantum Pythagorae et liberorum curam atque educationem, sed et scholae successionem suscepit ARISTAEVS, filius Demophontis Crotoniata, qui Pythagorae vixit aetate, septem, vt IAMBLICHVS[e] habet, generationibus ante Platonem. Nemo enim erat, qui ex theoreticis doctrinam Pythagorae melius teneret. Imprimis in scientiis mathematicis, quae ansae quasi erant philosophiae Pythagoricae, egregie versatum fuisse, veteres testantur, qui librum eius de locis solidis laudant[f]. Scholam is, quam a Pythagora acceperat[g], tanquam aetate reliquis maior, triginta nouem annis rexisse et centesimum fere aetatis annum attigisse dicitur STANLEIO[h], qui tamen IAMBLICHI verba perperam accepit. Aristaeo successit MNESARCHVS, Pythagorae filius, cum auo eiusdem nominis non confundendus, quem alii Mnemarchum vocant. ANONYMVS[i] tamen Photii hunc iuuenem obiisse, et Telaugem in schola parentis successisse tradit. Post hunc Bulagoras scholae praefuit, cuius aetate Crotona direpta est. Huic successit Tydas, vel quod malunt critici[k], Gartydas vel Gortydas, Crotoniata, a peregrinatione, quam ante bellum et direptionem patriae susceperat, redux, qui tamen propter patriae calamitatem vitae pertaesus, ex moerore ante diem obiit, postque tempus aliquod Aresas Lucanus, a quibusdam hospitibus in vita seruatus scholae regimen suscepit. Ad hunc venit Diodorus Aspendius, qui ob paucitatem Pythagoreorum in collegio[l] isto receptus est. Et meminit quidem Diodori alicuius Aspendii

Aristaeus.

Mnesarchus aliique successores.

Zzz zzz 3 ATHE-

a) Apud PORPHYR. n. 22.

b) Dubium tamen haec faciunt ea, quae libro primo de philosophia Romanorum diximus.

c) l. c.

d) IAMBLICH. c. vlt. n. 265. auxit hanc syllogen diligentia FABRICII Bibl. Graec. Vol. I. p. 486. qui adeundus.

e) l. c.

f) Edidit in eum diuinationes VINCENTIVS VIVIANVS Vid. Act. erud. 1703. p. 487.

g) IAMBLICH. l. c. conf. de eo FABRIC. l. c. VOSSIVS de scient. mathem. c. XIII. §. 5. p. 50.

h) Iamblichus enim de Pythagora ait, eum XXXIX. annis scholam rexisse, et fere centenarium obiisse, vt recte quoque vertit OBRECHTVS.

i) l. c. p. 56.

k) Vid. SCHEFFER l. c. p. 172. BENTLEI de epist. Phalarid. p. 87. KVSTER. ad h. l.

l) Ita σύστημα vertendum esse demonstrauit MENAG. ad LAERT. L. VIII. f. 45. neque Obrechtus neque Stanleius ad hoc attenderunt.

ATHENAEVS [m], qui mutata secta, ad Pythagoreos accessit, quem eundem cum Tydae successore putat SCHEFFERVS [n], nec tempora repugnare contendit; Athenaeo enim memoratum sub Ptolomaeo Lagi vixisse; Tydae vero successorem ex vltimis Pythagoreis fuisse, qui Aristoxeni tempore, teste LAERTIO [o], his Ptolomaei temporibus viuentis, floruerunt. Si tamen Iamblichum sequimur, minus aetas Diodori huius temporibus Ptolomaei respondet. Eo scilicet auctore ab Aresa, quinto Pythagorae successore, receptus est, quod ad tempora Ptolomaei extendi nequit. Teste enim ANONYMO Photii [p] Archytas successione octauus fuit a Pythagora, ante quem Diodorum istum fuisse oportet. Archytam autem Plato audiuit, ante Alexandri M. tempora. Aut itaque duo Diodori Aspendii fuere, aut Iamblichus aetatem eius neglexit, et incommodo loco posuit, id quod saepius ab eo factum est. Sed et in aliis Italiae et Siciliae oris Pythagorei dispersi viuebant, et Heracleae quidem Clinias et Philolaus, Metaponti Theorides et Eurytus, Tarenti Archytas, Locri Timaeus [q]. Nec defuere mulieres, in systemate collegioue Pythagoreo philosophantes, quas post Philochorum Atheniensem [r], deperditum, collegere MENAGIVS [s], et FABRICIVS [t].

Pythagorei alii.

§. II. Memorantur et alii, qui ex hac schola prodiere philosophi, legimusque hodie fragmenta Hippodami, Euriphami, Hipparchi, Theagis, Metopi, Critonis, Diotogenis, Callicratidae et Charondae, quae nobis seruauit STOBAEVS [u]: etsi dubium est, an genuina ea sint, nec ne. Sed et alii ex Pythagoreorum schola prodierunt, qui paulisper a genuina viri philosophia recesserunt, quales praeter Empedoclem, Epicharmum et Ocellum Lucanum, de quibus in sequentibus dicendum, fuere ECPHANTVS Syracusanus, et Hippon Rheginensis. Ecphantus, qui alium habuit Crotoniatam cognominem [x], Empedoclis vel praeceptor fuit, vel discipulus, satis enim doctrina vtriusque naturalis concordat. Eam sic exhibet STOBAEVS [y] et PSEVDO-ORIGENES [z]:

Ecphantus.

I. Non posse fieri, vt veram rerum notitiam adipiscamur. Quae assertio nititur conditione materiae fluxae et semper in motu et mutatione versantis, ex quo manifestum est, vel deseruisse Ecphantum intelligibilia Pythagorae, vel hanc tantum thesin, vt plures ex hac schola, de rebus intelligibilibus accepisse.

II. Prima principia esse indiuidua corpuscula, eorum tres differentias exsiste-

m) Lib. IV. p. 163.
n) l. c. p. 172
o) Lib. VIII. f. 46.
p) l. c. p. 56.
q) IAMBLICH. l. c.
r) Scripsit is collectionem heroidum, siue Pythagorearum feminarum, teste SVIDA T. III. p. 612.
s) Hist. mul. philos. §. 76 seqq. p. 499.
t) Bibl. Graec. Vol. I. p. 508 seqq.
u) Hippodami Serm. CCXLIX. p. 822. Euryphami ib. p. 825. Hipparchi Serm. CCLIV. p. 812 seqq. Theagis Serm. I. p. 9. Metopi, ib. Critonis Serm. XXVIII. p. 81. Diotogenis Serm. CXLI. p. 422. Callicratidae Serm. CLXXXIX. p. 645. Charondae, Serm. CXLV. p 467 editionem GALEI supra memorauimus. Aeschylum forte ob sententias Pythagoreorum exotericas inter eos numerat CICERO Tusc. Qq. L. II.
x) IAMBLICH. c. vlt. n. 267. nostrum in catalogo Pythagoreorum omisit FABRICIVS.
y) Eclog. phys. L. I. c. 25. p. 48. c. 13. p. 27.
z) Philosophum. c. XV. p. 102 seq.

exſiſtere: magnitudinem, formam et potentiam: ex his oriri, quae ſenſibus obuia.

III. Certum et hunc infinitum numerum eorum eſſe.

IV. Praeter iſta corpuſcula eſſe inane. Addit hoc STOBAEVS, qui quoque monet, Ecphantum monadas Pythagorae corporeas dixiſſe: id quod cum diſciplina Empedoclea conuenit.

V. Corpora non grauitate, nec impulſu, ſed diuina mentis vel animae potentia moueri.

VI. Ita non tantum ex atomis conſtitiſſe mundum, ſed et prouidentia regi. Stobaei haec ſunt, quae ex antecedenti theſi ſponte fluunt. Ex his vero diſcrimen inter ſyſtema atomiſticum Semipythagoreorum et Democriticorum atque Epicureorum apertum eſt. Et nudaſſe quidem haec corpuſcula qualitatibus aſſerit THEODORITVS[a], ſi Diaphantus idem eſt, qui Ecphantus, quod placet cel. MOSHEMIO, aliter tamen Pſeudo-Origenes, qui praeter magnitudinem, formam et potentiam iis tribuit.

VII. Hinc fieri, vt mundus norit videre; et propterea quoque vnius ope potentiae ſphaericum factum eſſe. Clarum eſt, in his Ecphantum facere mundum ἔμψυχον: adeoque a ſyſtemate Pythagorico, non nimis receſſiſſe.

VIII. Terram medium mundi moueri circa centrum ſuum orientem verſus.

Alter ex Pythagoreorum cenſu memorandus HIPPON eſt, Rheginus, quem cum Hippone Pythagoreo, CENSORINO[b] laudato, qui aliis Metapontinus dicitur, vt Ariſtoxenus et Iamblichus Samium faciunt, eundem forte eſſe veriſimili ratione coniicit FABRICIVS[c]. Quidam Ionicae ſcholae adſcribunt[d], et Thaletis diſcipulum faciunt, qui ARISTOTELEM[e], ſequi videntur, inter Ionicos eius mentionem facientem. Sed id magis ratione principii phyſici, quod elegit, quam ratione ſectae, quam ſecutus eſt, intelligi debet. Contemtim de eo iudicat ARISTOTELES[f] propter εὐτέλειαν τῆς διανοίας; pleriſque veterum[g], qui eius mentionem faciunt, inter atheos numeratur, vnde et Melius quibusdam[h] dictus eſt, quod idem cum Diagora Melio ſentiret. Difficulter tamen de eius atheiſmo iudicari poteſt, cum opus eius phyſicum, ad quod paſſim reſpiciunt veteres, olim iam interciderit. Quod ſi tamen CLEMENTI ALEXANDRINO[i] fides eſt, non moderate tantum et continenter vixit, ſed et ideo tantum in atheorum numerum relatus eſt, quod reliquis hominibus acrius hunc errorem perſpexit, Deos gentilium fuiſſe homines immortalitate a tempore fabulaque donatos. Vnde et alio loco[k], hunc ſibi verſum monumento inſcribi juſſiſſe refert:

Hippon Rheginus.

Hic

a) De cur. Graec. aff. Serm. IV. T. II. p. 509.
b) c. V.
c) Bibl. Gr. Vol. I. p. 777.
d) CLERIC. Bibl. ſel. T. II. p 50.
e) Metaphyſ. L. I. c. 3. T. II. p. 645.
f) l. c.
g) AELIAN. L. II. c. 31 EVSTATH. ad Hom. Od. γ. p. 135. PLVT. adu. Stoicor. aliique poſtea nominandi. Ex recentioribus CLERIC. l. c. GVNDLING. Gundlingian. P. XXII p. 29 157. CVDWOTH. Syſt. int. c. I. p. 123 BVDDEVS theſ. de atheiſmo c. I. § 20. p. 79
h) ARNOB. L. IV. p. m. 145. CLEM. ALEX. loco citando
i) Adhortat. ad gentes p. 15. ARNOB. l. c.
k) l. c. p. 36.

Hic est Hipponis tumulus, quem lumine cassa
Aeternis fecit Parca parem esse Deis.

Qua in re a Pythagoreae scholae placitis non abiit, quae virorum magnorum sapientia purgatorum nomina Deorum coetui adscribebant. Forte et in eo atheismi suspicionem dedit, quod in physiologia sua ad sola principia materialia, praetermissa causa efficiente rationali respexit, vt eo tempore schola quoque fecit Ionica. Ita vero principia physica ordinasse [l] tradunt veteres:

I. Principia prima esse frigidum, quae est aqua, et calidum, qui est ignis. Magno hoc consensu Hipponi tribuitur, vt videre est ex testimoniis PSEVDO-ORIGENIS [m], SIMPLICII [n], AVCTORIS historiae philosophicae inter GALENI opera, SEXTI EMPIRICI [o] et HERMIAE [p]. Non audiendus est igitur AVCTOR *allegoriarum in Hesiodi theogoniam*, quem recentiores quidam [q] secuti sunt, qui terram *πρεσβυγενέστερον τῶν ἄλλων*, *antiquissimum primumque rerum generatarum*, dixisse, vel generationis potius principium posuisse testatur. Ceterum non negligenda ALEXANDRI APHRODISEI [r] obseruatio: Hipponem posuisse pro principio simpliciter *τὸ ὑγρόν*, humidum, indeterminate, non explicantem, aquane sit, vt Thales, an aër, vt Anaximenes et Diogenes.

II. Procreatum ex aqua ignem, superasse potentiam eius, vnde genitus fuit, et composuisse mundum [s]. Absurda prima fronte hypothesis, vnde eam quoque inter veterum physicorum hypotheses ARISTOTELI non memorari visum est viris doctis, quod ignem et aquam res adeo contrarias inter se iunxerit, recte tamen considerata, Pythagoreum systema clarius modo exprimit, et recte iungi ignem et aquam prodit. Pone enim materiam crassiorem in monade siue statu chaotico contentam, fuisse *τὸ ὑγρόν*, non tam aquam, quam humidum indeterminate, vt plerorumque vetustissimorum theologorum fuit sententia; subtiliorem vero materiam, in eo contentam fuisse ignem, siue Deum, quorum neutrum a Pythagoricis dogmatibus abludit, et habebis veram Hipponis physiologiam. Ea enim, teste PSEVDO-ORIGENE, causam efficientem et formantem mundi igni tribuit, ex aqua vel chao progresso, et humidi naturam vincente.

III. Animam gigni ex humido, semine ex cerebro tanquam aqua vel humido stillante. Hunc sensum habere videntur obscura PSEVDO-ORIGENIS verba [t]: *Τήν τε ψυχὴν ποτὲ μὲν ἐγκέφαλον ἔχειν, ποτὲ δὲ ὕδωρ, καὶ παρὰ τὸ σπέρμα εἶναι τὸ φαινόμενον ἡμῖν ἐξ ὑγροῦ, ἐξ οὗ φησι ψυχὴν γίνεσθαι.* Quod sine sensu ita vertit GRONOVIVS: *Animam habere modo cerebrum, modo aquam. Et adesse semini, id quod nobis apparet, ex humore, vnde ait animam gigni.* Verum autem sensum illum esse, quem expressimus, nemo dubitauerit, qui ad ARISTOTELIS [u] locum

l) Conf. Obs. Hal. Lat. T. II. obs. 19. p. 433.
m) Philos. phum. c. XVI. p. 104.
n) In L. I. physic.
o) Pyrrh. hyp. L. III. c. 4. s. 30. adu. Math. L. IX. s. 361.
p) Irris. phil. gent.
q) Obs. Hal. l. c. et GASSEND. T. I. opp.
r) In L. I. Metaphys. p. 12.
s) ORIG. l. c.
t) l. c.
u) De anima L. I. c. 2. T. I. p. 479.

locum attenderit, dicentis: *Quidam magis etiam importuni, animam aquam esse dixerunt, vt Hippon: qui quidem ad hanc sententiam ratione seminis videtur compulsus, quia omnium semen humidum est, etenim redarguit eos, qui animam sanguinem dicunt, quia semen sanguis non est; hoc autem primam animam esse dicit.* Nec mirum, haec placuisse Hipponi, quia illa in Pythagoreis scholis didicit, teste enim LAERTIO[x] Pythagoreis semen cerebri stilla est, eoque iniecto ex cerebro sanies, humor, sanguisque profluit, e vapore autem anima ac sensus deriuatur.

IV. Nihil esse ab interitu immune. Hoc ex asserto impietatis suspectum factum Hipponem non negat PLVTARCHVS[y], addit tamen, non ausum esse dicere, Deum esse interitui obnoxium; sed talem naturam aliquam esse posse negantem, notitiam de Deo reliquisse in medio.

§. III. Addi posset his Xenophanes, Eleaticae sectae conditor, qui Telaugem, Pythagorae filium praeceptorem habuit[z], verum de eo sequenti capite dicendum est. Forte plures fuere, quorum notitiam nobis eripuit vetustas et inuidia, quae diu superesse hanc sectam prohibuit. Non enim vltra Alexandri M. aetatem durauit Pythagorea secta, tum enim vixere Xenophilus Chalcidiensis, Phanton, Echecrates, Diocles et Polymnestus Phliasii, Philolai et Euryti Tarentini discipuli[a] quos conuenit Plato Tarenti; aitque etiam DIODORVS[b] Cephisodoro Athenis Archonte, Pythagoricorum philosophorum postremos, itemque Anaximenem Platonem et Aristotelem extitisse. Vidit tamen illos Aristoxenus quoque, teste LAERTIO[c], qui Ptolomaei Lagi tempora circa Olymp. CXIII. attigit. Si itaque Olymp. LX. in Italia scholam instituisse Pythagoram, vel ibi floruisse cum LAERTIO[d] ponamus, ducentos durauit annos, si ad Ol. CXIII. computes, quo σύστημα, collegium conuentusque Pythagoreorum, teste eodem, desiit. Aliquos enim Pythagoreos longius vitam produxisse, credibile est. Immo in Aegypto multa tum ex institutis Pythagoricis, tum ex doctrina hausisse, ex quo Alexander M. Graecam philosophiam in illam regionem inuexit, capite vltimo demonstrabimus. Causae vero mature extincti sodalitii Pythagorei fuere plures. Quantam enim inuidiam oris libertate, legum ferendarum cupiditate, emendandorumque hominum studio sibi conflarint, vt igne ferroque et exilio delerentur, supra iam exposuimus. Suspectam quoque et inuisam sectam reddidit arcana disciplina, quae extraneos quam maxime arcebat, eosque pro pollutis mortuisque habebat, qua re plerique deterrebantur, quo minus nomen societati darent, sic vt Diodori Aspendii aetate ad exiguum iam numerum σύστημα ἀνδρῶν, id est, collegium Pythagoreorum

Duratio sectae Pythagoreae.

x) L. VIII. f. 28.
y) Adu. Coloten T. III. p. m. 459.
z) LAERT. L. I. f. 15.
a) LAERT. L. VIII. f. 46.
b) L. XV.
c) l. c.

d) ibid. Apud eum autem, pro ἐννέα καὶ δέκα, legendum ἐννέα ἢ καὶ δέκα, non enim nouendecim, sed nouem vel decem generationibus durauit conf. MENAG. ad h. l. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 501. quod iam vidit LIPSIVS Manud. phil. Stoic. p. 38. conf. SCHEFFER. l. c.

reorum redactum sit. Incidere quoque in ea tempora, maxima dissidia inter vrbes magnae Graeciae, quibus magna earum pars extincta est, Pythagoreis passim dissipatis et in alias terras eiectis [e]. In Graecia quoque ex oriente magno philosophorum numero, qui ex Socratica schola prodiere, euiluit Pythagoricum institutum [f], ab aliquo iam tempore propter τὸ τερατῶδες contemtum [g]. Vnde mirum non est, mature sectam ipsam desiisse, quanquam initio maxima celebritate effloresceret.

Celebriores Pythagorici. §. IV. Absoluta generali Pythagoricae sectae historia, quidam adhuc considerandi veniunt philosophi, qui ex ea quidem prodierunt, in rebus tamen praecipue naturalibus sua quoque placita et propria dogmata aliquantum secuti sunt, magnum inde nomen sibi pepererunt. Inter hos iure eminent Empedocles, Epicharmus, Ocellus Lucanus, Timaeus Locrus, Archytas Tarentinus, Alcmaeon, Hippasus, Philolaus et Eudoxus, celeberrima inter Pythagoreos nomina, de quorum vita et placitis veteribus enarrata porro exponemus.

Empedocles. §. V. EMPEDOCLES, post Pythagoram in hac secta maximi nominis Agrigentum patriam habuit, nobilissimam post Syracusas in Sicilia ciuitatem [h]. Genus nobile habuit, aui vero et parentis nomen apud veteres, quorum relationes exhibet LAERTIVS [i], incertum est, hunc tamen plerique Metonem nominant. Audiuisse ipsum Pythagoram Timaeus [k] auctor est, quem sequuntur PORPHYRIVS [l] et IAMBLICHVS [m], quibus tamen tempora repugnant. Floruit enim, referente LAERTIO [n] circa Olymp. LXXXIV. vnde ante Olymp. LXXXVI. natus esse vix potuit. Quod erudite probans DODWELLVS [o], coniicit, eum alium audiuisse Pythagoram Alipten, familiae conditore iuniorem: id quod tamen sine necessitate statui putamus. nec enim Timaei auctoritas tanta est, vt ea standum sit, cum satis nota sit Pythagoreorum cuncta ad praeceptorem referendi, inuita licet temporum serie, studium; nec Porphyrii et Iamblichi assertis secure fides adhibenda est, quos aliquoties temporum rationes misere confundentes deprehendimus. Probabilius itaque est, eum Pythagoreum quendam audiuisse; huius enim sectae placitis plerumque inhaesisse doctrinae eius summa, quam in sequentibus exhibebimus, probat [p]. Quo vero ex hac secta philosopho praeceptore vsus sit, nec ipse prodidit, nec veteres aliter, nisi ex coniecturis incertissimis, tradunt. LAERTIVS [q] Telaugis epistolam memorat,

e) Secessere etiam in deserta loca, quae viuendi ratio diu durare nequiuit, conf. HIERON. contra Iou. T. II.

f) Conf. SCHEFFER. l. c. qui haec omnia ex veteribus probat.

g) XENOPHON. epist. p. 1000. Opp.

h) Videndus de celeberrima vrbe BAYLE Dict. T. II. art. Agrigentum p. 547. Hominum octingenta millia Empedoclis aeuo continuisse credat, qui volet, nos vel in numeris errorem vel iactantiam subesse putamus, conf. BOCHART. Geogr. S. P. I. L. IV. c. 20. p. m. 286. luxum Agrigentinorum acuto dicto reprehendit Plato apud LAERT. L. VIII. §. 63. AELIAN. L. XII. c. 29.

i) L. VIII. §. 51. Dolemus vehementer, immortalis nominis viri B. I. ALB. FABRICII syntagma de vita, philosophia et Scriptis Empedoclis promissum Bibl. Graec. Vol. I. p. 566. lucem non vidisse: pauca enim tantum collectanea superesse testatur cl. REIMMARVS in vita eius, p. 210. 211.

k) Apud LAERT. L. VIII. §. 54.

l) Vit. Pyth. n. 29.

m) c. XXIII. n. 4.

n) l. c. §. 73.

o) De aetate Pythagorae p. 220.

p) Conf. PHILOSTRAT. Vit. Apol. L. I. c. 1.

q) §. 55.

morat, Brontinum et Hippasum audiuisse testantem, sed fidem eam exiguam mereri recte addit. Quo enim loco hae epistolae habendae sint, satis notum est. Theophrastus Parmenidis aemulum et in poëtica philosophia imitatorem fuisse tradit, quod ad Xenophanem, quocum diu conuersatus sit, Hermippus refert, qui postea demum Pythagoreis congressum esse asserit: aliter Alcidamas, qui post Parmenidem, Pythagoram et Anaxagoram audiuisse ait, ex quibus satis manifestum esse putamus, de praeceptore Empedoclis nihil certi constare, licet dubium non sit, in Italicis scholis institutum, Pythagoreorum dogmata propalasse, quod hos aegerrime tulisse, huncque ideo ex consortio exclusisse quidam veterum scriptorum memoria produnt [r]. Animo itaque ad rempublicam applicato, cum Metone vita functo tyrannis in patria pullulare coepisset, Agrigentinis auctor fuit, vt seditionibus omnibus omissis, aequalitatem ciuilem amplecterentur. Multas itidem ciuium filias, quae sine dote erant, ex relictis sibi opibus donatas viris elocauit [s]. Quae res ei magnam apud ciues venerationem conciliauit, qui regium quasi axioma quoddam ei detulerunt [t]; vnde et purpura vestitus, et strophio aureo caput redimitus, Phaudrino teste, incessit, crepidas item aereas et Delphicam sumsit coronam [u], comam aluit prolixam et seruos habuit pedissequos, ipse vero grauis semper atque eodem semper habitu conspectus fuit. Et tamen, ARISTOTELE [x] teste, vel ideo fide digno, quod nec tempore adeo longe ab Empedoclis aetate absuit, nec adulatione erga philosophos ante se vti solitus est, ab omni imperandi fastu fuit alienissimus; cuius indicium est, quod teste Xantho, regnum cum sibi deferretur, constanter renuit, et frugalitatem regum praetulit diuitiis, et tyrannidem omnem et vim maxime perosus, ad stabiliendam et defendendam ciuium aequalitatem plurimum contulit, cuius rei specimina apud LAERTIVM [y] legi possunt. Non audiendus itaque Timaeus [z] est, qui et contrariam reipublicae sententiam habuisse, ex aliorum suspicione ait, et superbiam ei exprobrat atque iactantiam, quod in carminibus suis hoc versu vsus fuerit:

Χαίρετ', ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, οὐκ ἔτι θνητὸς
πωλεῦμαι.
Saluete, immortalis ego Deus, haud fero mortem [a].

Prius enim allatis refutatur testimoniis, posterius a systematis Pythagorei principiis alienum non est, quod homines purgatos sapientia, post fatales circuitus animarum Deos fieri, siue in animam mundi diuinam reduci iactauit: id quod Pythagoreum esse SEXTVS EMPIRICVS [b] et PHILOSTRATVS [c] iam notarunt. Non vero in republica tantum, sed in schola

 quo-

r) ibid.

s) LAERT. §. 72. 73.

t) ibid. Interpres Latinus sensum Laertii hic corrupit. Ex eius enim verbis apparet, regia haec ornamenta ciui Empedocli tam egregie de se merito honoris causa Agrigentinos tribuisse.

u) Conf. MENAG. ad LAERT. L. VIII. §. 69.

x) Apud LAERT. §. 63.

y) ib. §. 66.

z) ibid.

a) Eandem ob hunc versum dicam Empedocli scribit TERTVLLIANVS de pallio c. 4 et SVIDAS In ἀμύναις T. I. p. 146. HORATIVS in arte.

b) Adu. mathem. L. I. §. 302.

c) Vit. Apollon. L. VII. c. 7. § 6. p. 335. conf. OLEAR. ad h. l. Amoenit. liter. T. VII. p. 247.

quoque admirabilis visus est, propter excellentem naturae cognitionem, quae multum sine dubio attulit, vt stupenda ei a credula superstitione tribuerentur miracula, tantaque eius esset admiratio, vt in eum ad Olympia venientem, omnium oculi conuerterentur, nec quenquam alium, quam Empedoclem in ore haberent [d]. Referunt enim [e], ventos frugibus noxios potuisse arcere indeque ἀλεξάνεμον, ventorum propulsatorem dictum fuisse [f]; musica iuuenem caedem minantem ad sanam mentem reuocasse, et ad suam disciplinam amplectendam adduxisse [g], Pantheam Agrigentinam feminam desperato morbo laborantem sanauisse [h], et imprimis mulierem per XXX dies spiritu destitutam, quam plerique medici pro mortua habuissent, in vitam reuocasse [i]. Dixisse Gorgiam Leontinum, ipsius discipulum, se praesente eum goëticam exercuisse [k], versusque composuisse, seruatos a LAERTIO [l], quibus pharmacis se morbos pellere, ventos compescere, tenebras et tempestates ciere, serenum reducere, homines ex Orco reuocare posse, iactauerit. In qua veterum relatione potissimum ad Pythagoreae scholae morem respiciendum est, de quo supra ex Iamblicho monuimus, solitos fuisse eos, eiusmodi ὀλιγόπιστα καὶ ἄπιστα magna iactantia confingere, vt scholae suae auctoritatem extollerent, adeoque iam Socratis aetate propter istam inanem mirabilium iactantiam viris prudentibus et sobrie philosophantibus fuisse odiosos. Deinde ad morem quoque istius aeui attendendum est, quo viri magni, vt auctoritatem sibi conciliarent inter populum, eiusmodi mirabilia de se ostentarunt, cuius exempla plusculа in Orpheo, Lino, Museo, Melampode, Epimenide aliisque veterum supra libro secundo attulimus. Et hos secutum Empedoclem, praestantiores, quam ars et prudentia dare possunt, effectus iactasse, seruatum a Laërtio carmen manifestum facit. Quam populi quoque de talibus viris expectationem cum praestigiis et artibus callidissimis eluserint viri astutissimi, dubium non est, Empedoclem eodem modo coruos delusisse hiantes. Neque tamen omnia fraudibus et dolis imputanda esse existimamus, sed pleraque rerum naturalium et imprimis medicae artis cognitioni tum temporis rarissimae tribuenda putamus, quibus deinde, ex more τερατολογίας Pythagoreae circumstantiae praeternaturales affictae sunt. Ventos enim noxios eum naturali acumine praeeunte emendasse veteres innuunt [m], qui antra et scissuras montium vnde emanarunt, obstruxisse, Selinunte vero fluuium, foetore suo pestilentiam inuehentem, duos alios amnes suis sumtibus immittendo, integritati restituisse referunt. Musica vero arte affectuum furores non ipse tantum, sed et tota Pythagorae schola compescuit, vt supra obseruatum. Artis vero medicae singulari prorsus peritia excelluisse Empedoclem dubio caret [n], nec prae-

d) LAERT. §. 66.
e) cit. l.
f) IAMBLICH. vit. Pyth. c. XXVIII. n. 143. PORPHYR n. 30. SVIDAS in Emp. T. I. p. 724.
g) IDEM c. XXV. n. 110.
h) LAERT. §. 69.
i) PLINIVS L. VII. c. 52. LAERT. L. VIII. §. 61. et L. I. §. 12. et MENAG. ad h. l. GALEN. de loc. aff. ἀπνοῦς L. VI.
k) LAERT. L. VIII. §. 59.
l) §. 62.
m) PLVTARCH. de curios. T. I. p. m. 237. LAERT. L. VIII. §. 70.
n) Conf. CLERICVS Hist. de la medecine P. I.

praeter naturae vim factum est, vt mulier per plures dies ex suffocatione vteri ἄπνους facta, in vitam reuocaretur, et mirabile exemplum plebs, non inuito Empedocle in miraculum verteret. Quae omnia, cum veterum et recentiorum Platonicorum mendaciis non parum augerentur [o], vt se tantae artis, quam crepabant, successores et possessores esse ostenderent, mirum non est, tanta de Empedocle miracula narrari, quae nemo, cui sanum est synciput admiserit, quaeque infelicissimo ausu a gentilibus miraculis Θεανθρώπου et Apostolorum opposita sunt. Certe physicum, non magum Empedoclem fuisse, veteres [p] probe obseruant, praeter medicae artis peritiam in poëtica quoque excelluisse, fragmenta versuum passim extantia et collecta ex parte ab HENRICO STEPHANO [q], sed diligentiori collectione et illustratione digna [r] testantur. Vnde non caret verisimilitudine, opinio τοῦ πάνυ FABRICII, Auctoris *theologumenon arithmeticorum* testimonio [s] suffulta, quae aureum carmen ad Empedoclem auctorem refert, cui, quae obiecit GOTTFRIDVS OLEARIVS [t], eam non eleuant [u]. Multa etiam scripsit, veteribus laudata, et in his librum *de natura*, versu hexametro, aliumque *de lustrationibus* siue *expurgationibus*, qui hodie desiderantur [x]. Huius enim partem τὰ ἔπη χρύσεα esse, quod FABRICIVS suspicatur, valde incertum est. Tragoediae vero Empedocli apud veteres [y] tributae, non eius sunt, sed iunioris Empedoclis [z], quem eius nepotem, nescio qua fide, facit SVIDAS [a]: quemque dictione admodum turgida vsum fuisse inde constat, quod Diodorus Ephesius tragicum ei typhum obiecit [b]. Certe Empedocles philosophus ab hoc poëta tragico distinguendus est [c]. Dolendum vero, multa ex carminibus suis Vulcano tradidisse Empedoclem [d], quaeque incendium euaserunt, misere a veteribus discerpta fuisse. In dicendi arte summum fuisse, et Satyri testimonio, et discipuli Gorgiae Leontini, oratoris insignis, exemplo constat [e]. De morte eius vehementer inter se veteres discrepant [f]. Miraculosam ex conuiuio Empedoclis euocationem coelesti lumine illucescente narrat Heraclides, cuius traditio tamen aperte sapit τερατολογίαν Pythagoricam, vt eam recitasse sit refutasse, quanquam pluribus veterum, ipsiusque Romuli, exemplis constet, viros magnos vi arteue ex viuis clanculum sublatos ita inter Deos connumeratos fuisse. Alii

 post

L. II. c. 5. p. 93. SCHVLZ, Hist. med. Period. I. sect. II. c. 7 §. 38 p 174. Auris naturam iam cognouisse Empedoclem et structuram anatomicam perspexisse ex PLVT. de plac. phil. L. IV. c. 16. liquet.

o) Eo nomine Timaeus Heraclidem reprehendit apud LAERT. §. 71.

p) PLVTARCH. l. c. passim hoc nomen Empedocli tribuitur.

q) In poësi philosophica 1574. 8. edita.

r) Eam meditatum fuisse FABRICIVM supra diximus.

s) p. 20. conf. Bibl. Graec. Vol. I. p. 466.

t) Ad STANLEIVM p. 817.

u) Obiicit is versus eiusdem sententiae repetitos quae euincant non esse opus vnius sed ἐρανίαν Pythagoricam. Verum vel scribentis incuria, vel describentis negligentia repeti potuerunt.

x) Vid. FABRIC. l. c. qui et sphaeram ei tributam cum vers. et notis Q. S. FL. CHRISTIANI exhibet.

y) LAERT. §. 58.

z) FABRICIVS l. c. p. 646. quem haec omisisse praeter rem notat OLEAR. l. c.

a) l. c.

b) LAERT. §. 70.

c) Id quod tamen praeter rem reprehendit in Morerio P. BAYLE Dict. T. II. art. Empedocles p. 547. Rectius tamen physicus a tragoedo, quam a poëta distinguitur: quia et ille poësin excoluit.

d) LAERT. §. 57.

e) ibid.

f) ibid. §. 67 seq.

post reuocatam feminae suffocationem passae vitam ex conuiuio post sacrificium peracto surrexisse, Aetnamque petiuisse tradunt, quo cum peruenisset, in ignis crateras se iniecisse, ignibus consumtum, vt Deus effectus crederetur, postea, vt res sese haberet, agnitum esse, vna ex illius crepidis aereis vi flammae ad exteriora reiecta. Quam traditionem plures ex veteribus sequi [g] mirum videri queat, cum ad orificium Aetnae igniuomum accedere ob ignis et sulphuris halitum impossibile sit, propiusque eiusmodi montibus accedentes mox suffocari, Plinii senioris exemplo constet. Recte itaque praeter STRABONEM [h] hanc fabulam reiicit Timaeus [i], qui non sine ratione tradit, incertum esse eius obitum, in Peloponnesum enim se recepisse, nunquam omnino rediisse, nec mirum esse, quod eius sepulchrum ignoretur, quod et aliis accidit. Vix itaque Neanthi [k] tribuenda fides, qui, celebritatis causa Messanam curru profectum cecidisse, coxaque fracta ex hoc lapsu obiisse dicit, vel qui eliso gutture vitae finem fecisse, vel in mare prolapsum extinctum esse afferunt [l]. Obiit vero, si Aristotelem sequamur anno LX, si Neanthem, LXXVII aetatis exacto, quidam tamen vltra CIX annos eum vixisse afferunt [m], quos tamen antiquitatis destitui testimonio, inde colligi potest, quod eum inter longaeuos non numeret LVCIANVS, diligens μακροβίων inter veteres enumerator. Statua ei post fata Agrigenti posita est operta [n], quae postea ante Romanorum curiam aperta, constituta fuit, Romanis eam illuc transferentibus. Cum aliis vero huius nominis [o] Empedocles physicus confundendus non est.

Philosophia Empedoclis. §. VI. Philosophiae Empedocleae fragmenta, quae ex carminibus eius passim apud veteres extant, partim rationalem partem concernunt, partim physiologicam, et vel veritatis criterium exponunt, vel principia rerum spiritualium et naturalium. Obscurius tamen suas expressit opiniones Empedocles morem sectae Italicae, et poëseos philosophicae secutus, dignas, quae peculiari tractatione ex instituto a viro quodam veteris philosophiae probe gnaro illustrentur. Nos ad scopum praefixum intuentes potiora luce quadam collustrare tentabimus. Ita vero docuit:

I. Non a sensibus, sed a recta ratione iudicanda veritas. Recta vero ratio partim diuina, partim humana est, ex quibus diuina non potest proferri, humana autem potest.

II. Quoad sensus, non potest veritas comprehendi, nisi iis praesit ratio, quae iudicium hoc exerat. Sensibus enim abstrusa sunt omnia, et, vt habet CICERO, nihil nos sentimus [p], nihil cernimus, nihil omnino quale sit, reperire possumus.

III.

g) ibid. HORAT. in arte LVCIAN ver. hist. L. II. T. II. p. m. 495. Menip. et Aeac. T. IV. p. 43. Peregr. p. 268. fugitiu. p. 311. TERTVLL. de anima c. 31. et PP. apud BALTVM defense de SS. Peres L. I. c. 9. p. 63. 64. OVIDIVS in Ibin.

h) L. VI.

i) LAERT. f. 71.

k) ibid. f. 73.

l) ibid.

m) ibid.

n) ib. f. 71. conf. Otium Vindel. Mel. III. p. 265.

o) Conf. FABRICIVS l. c. MENAG. ad LAERT. L. VIII. f. 69.

p) In Lucullo c. 5. Eleganter CLAVDIANVS de conf. Mallii Theod. v. 71.

Alter in Aetneas casurus sponte fauillas
Dispergit, reuocatque Deum, rursusque receptis
Nectit amicitiis, quicquid discordia soluit
Corporis hic damnat sensus, verumque videri
Pernegat.

III. Licet vero ſenſuum iudicium nullum ſit, eſt tamen rationis, quae iis praeeſt, quippe ea ad illa circumſpicit, quae clara atque euidentia ſunt. Ternione hac aſſertorum canonica conſtat Empedoclea, quorum ſenſum verſus fundunt Empedoclis, a SEXTO EMPIRICO[q] nobis ſeruati, qui tamen non negat, de vera mente Empedoclis veteres in diuerſas opiniones abiiſſe, et eſſe quosdam, qui verſus Empedoclis hos:

Terram terreno, atque vnda conſpiximus vndam.
Aethere diuinum nos aethera: vidimus igne
Claro ignem; lis lite, amor eſt conſpectus amore,

ſex ſenſuum criteria conſtituere, putent. Etſi vero in tanta carminum Empedocleorum obſcuritate difficile admodum eſt, de vera eius mente certi quid ſtatuere, patebit tamen ex phyſiologiae Empedocleae ſyſtemate, quod mox explicabimus, quodque Pythagorea placita ſecutum fuiſſe demonſtrabitur, philoſophum Siculum, partim ad aeterna et immutabilia rerum omnium principia; partim ad materiam fluxam, et ſemper in motu verſantem reſpexiſſe, et ad animae quoque, tum rationalis atque ex diuina mundi anima participantis, tum ſenſitiuae et ex elementis conflatae naturam intuendo, de iudicio mentis ita ſtatuiſſe: 1. Rationem eſſe vel hominis, vel Dei, hanc in anima mundi comprehendi, adeoque eſſe ineffabilem, eaque rerum naturas conſtitui. Illam ex diuina ratione hominibus eſſe inditam. 2. Hanc diuinae rationis particulam, quae in homine eſt, cognoſcere aeterna, immutabilia, clara et diuina principia, quae rerum eſſentias conſtituant, quae τὰ ὄντως ὄντα Italica ſchola vocat. Aſt 3. rerum materialium nullam eſſe cognitionem vel iudicium certum, eo quod ſemper in motu fluxuque verſentur, hincque non dici poſſe, nos ſentire, videre, audire aliquid, cum quod hoc quidem momento exiſtit, in alio mox fugitiuum abeat et euaneſcat. 4. Sentiri tamen et percipi poſſe rerum ſenſibilium motus ab anima ſenſitiua, cum cuiuslibet principii ſiue elementi, ex quo materia conſtat, natura in illa ſit, quae iſtam materialium rerum naturam percipiat[r]. 5. Nihil tamen hoc ad rationem pertinere, ſed eam tum demum ſenſationibus iſtis excitatam ad aeternas naturas, quae rebus naturalibus eſſentiam largiuntur, reſpicere, et ita de rerum ipſarum natura iudicare. 6. Ex quibus ſequitur, rationem non ineſſe ſenſibus, ſed horum perceptione tantum excitari, ad ea cognoſcenda, quae non ex materiae fluxae et in mutatione ſemper verſantis, ſed ex intelligibilium natura cognoſcuntur. Hac ratione logica Empedoclea non inter ſe tantum cohaeret, et apparens tollitur contradictio, ſed principiis quoque phyſiologicis Empedoclis apte reſpondet. Et ex his quoque vetus circa logicam Empedoclis controuerſia dirimi poteſt, quam ARISTOTELES[s] iam tetigit, quamque aliter tollit CVDWORTHVS[t], aliter ven. eius Interpres, an apud

q) Adu. mathem. L. VII. ſ. 120 ſeqq.

r) Satis clare hoc innuit PLVTARCHVS de plac. phil. L. IV. c. 9. Senſum quemlibet pro ratione pororum, atque aditus, quo res admittit affici, vbi nempe recte ſe habeat, quod ſenſui cuiuis conueniens eſt ſenſile.

s) De anima L. III. c. 3.

t) Syſtem. intell. c. I. §. 24. p. 29 ſeqq.

apud Empedoclem idem sit sentire ac cognoscere? Aristotelem hoc illi tribuere, negari nequit, nec accurate is, vt plerumque solet, Empedoclis mentem proposuit, vt haberet, quod in eo carperet: verum tamen est, nec ab anima sensitiua et ex elementis composita sensum eum sustulisse, nec rationi denegasse vim, de aeternis iudicandi, quatenus illa materiae fluxae essentiam largiuntur, adeoque sentire et cognoscere non idem quidem esse, sed in operatione tamen hominis ratiocinantis sensum et rationem intime coniungi. Hanc nisi significationem dogmati huic tribuamus, nullus sanus et cohaerens sensus eius emerget. Et hinc manifestum quoque esse putamus, male inter Scepticos referri Empedoclem, quod tamen nonnullis[w] placuit. Non enim is omnem cognitionis certitudinem negauit, sed criterium a sensibus sustulit, ipsis tamen sensationem, quae cum ratiocinatione confundi non debet, permisit.

Physiologia Empedoclis.

§. VII. Principia physiologica Empedoclis, quae praeter CVDWORTHVM[x], SCIPIO AQVILIANVS[y] docte quidem, sed obscurius, quam par erat, nec satis accurate, explicuit, ex schola, cui adhaesit, Pythagorica explicanda esse nemo temere negauerit, qui ad ea attendet, quae supra de eius philosophandi ratione et disciplinae fonte tetigimus. Id vero probe obseruandum est, Empedoclem rerum spiritualium, aeternarumque et intelligibilium considerationem supposuisse magis, quam instituisse, et in naturali philosophia sua potissimam partem ad explicanda rerum sensibilium φαινόμενα respexisse. Vnde in istis breuior est et obscurior, id quod plures inter veteres et recentiores seduxit, vt praepostere mentem Empedoclis explicarent. In subsidium itaque ea vocanda sunt, quae veteres de vtroque rerum omnium principio eum statuisse, dicunt, vt integrum Empedoclis systema patefiat. Illud vero, re pensitata, his constitisse propositionibus putamus:

I. Duplex rerum omnium principium est, actiuum aliud, aliud passiuum[z], illud monas est, siue Deus, haec materia. Sunt, qui hanc quidem thesin amicitiae et discordiae principiis indicatam ab eo fuisse volunt. Sed hos falli ex sequentibus patebit, vbi demonstrabitur, hanc τῦ παντὸς ἀρχὴν νείκος καὶ φιλίαν, ad materiae semel a principio actiuo commotae principia materialia pertinere. Id quod luculenter satis innuit ARISTOTELES[a], qui τὸ ἓν siue vnitatem ante haec principia posuisse afferit, ex quibus reliqua omnia orta esse versus Empedoclis ab Aristotele laudati dicunt. Quos AVCTOR libri *de mundo*[b] ad ipsum Deum refert, ex quo omnia facta sunt, quem tamen in eo hypothesi suae inseruiuisse, palam est[c]. Materia enim Empedocli ex Deo non est.

II.

w) HVETIVS de la foiblesse de l'esprit humain L. I. ch. 14. §. 4. p. 101. qui SEXTVM suo modo sequitur.

x) In syst. intell. passim; vid. p. 30 seqq. 158. 452. 472. 966.

y) De placitis philos. ante Arist. c. XXII. seqq. p. 102 seqq.

z) SEXTVS EMPIR. adu. Math. L. IX. §. 4.

a) Metaphys. L. II. c. 4. T. II. p. 622.

b) c. 6. T. I. Opp. Arist. p. 475.

c) Obiter inde argumentum quoque sumi potest, libri huius auctorem non esse Aristotelem. Versus enim Empedoclis l. c. Metaphys. is ad rerum materialium principia refert, auctor libri de mundo ad efficiens siue Deum. Vide iam ex parte hanc ψευδεπιγραφίαν CVDWORTHVS, sed frigide excusauit Syst. int. c. IV. §. 21. p. 472 seq.

II. Principium actiuum vnitas, siue monas est [d].

III. Monas illa intellectualis ignis est, atque Deus [e]. Pulchre ita exprimit Pythagoreorum de Deo sententiam Empedocles, qui ita Deum natura sua ignem diuinum, aethereum, subtilissimum esse, ab Italicis philosophis accepit.

IV. Ex hoc igne constant omnia, et in illum omnia resoluentur. Ita principia theologiae et physiologiae Empedocleae exponit PSEVDO-ORIGENES [f], qui ipse notat, Stoicos cum his valde concordare. Nec recessisse in his Empedoclem a Pythagorae placitis, ex iis, quae supra diximus de eius doctrina, est manifestissimum. Inde vero recte quoque infertur, hunc Empedoclis Deum esse animam mundi cuncta peruadentem, cuncta mouentem, formantem et viuificantem, et eodem fere modo, quo apud Stoicos, ex eo et materia, antea in statu chaotico, vnum totum constituentibus, omnia esse orta, inque hoc vnum statum nempe τȣ̃ χάȣς cuncta mediante illo igne intellectuali reditura esse. Nam in his omnibus iisdem duci rationibus Empedoclem oportebat, quibus vsi sunt Pythagorae et Zenonis sectatores: quas, ne prolixi simus, hic ad Empedoclis systema non applicamus. Ex hac mundi anima sequitur daemonologia Empedoclea a Pythagorica non diuersa, quae lucem inde mutuam accipit. Iuxta Empedoclem enim:

V. Daemonum plurimi vagantur (in aëre,) res terrestres administrantes [g]. Hi enim daemones illa intelligibilia, illae naturae clarae, lucentes, reales, καὶ ὄντως ὄντες sunt, quas ex Italicorum placitis accepit Empedocles. Hactenus de actiuo principio Empedocles; ex quibus patet, eum nec Deum sustulisse, nec alium posuisse, quam Pythagoram. Et prius quidem diserte etiam affirmat SEXTVS EMPIRICVS [h], posterius natura animae rationalis, quam ex Deo esse, et ex eo participare, eodem SEXTO [i] notante, dixit, euincit. Et haec quoque DEI pro anima mundana assertio hoc dogma Pythagoricum recipiendi occasionem dedit, quod illi tribuit SEXTVS [k]:

VI. Est non tantum inter nos et Deos aliqua coniunctio, sed etiam inter bruta animantia. Est enim vnus spiritus, qui instar animae totum mundum peruadit, et nos illis vnit. Quamobrem et ea occidentes eorumque carnibus vescentes, iniuriam faciemus, vt qui cognatos interimamus [l]. Necessaria haec consequentia ex semel admissa anima mundi diuina fluunt, quae prolixe, adductis quoque Empedoclis versibus exponit PORPHYRIVS [m], qui videndus. Immo non inde tantum metempsychosis per plan-

d) ORIGEN. philosophum. c. III. p. 49.
e) ibid.
f) Ibid. CLEM. ALEX. Strom. L. V. p. 599.
g) ibid.
h) Adu. mathemat. L. IX. §. 64.
i) Ibid. L. I. §. 303.
k) Ibid. L. IX. §. 302.
l) Alia veterum testimonia idem afferentia laudat FABRICIVS ad l. c. Sexti.
m) De abstin. ab esu carn. L. II. c. 21. 27. versus Empedoclis Latino carmine CHALCIDIVS p. 286. conf. OVIDIVS Metamorph. L. XV. v. 127 seqq.

plantas, lapides, arbores, et similia Empedocli afferta dariuanda eft, fed quod etiam, tefte SEXTO [n], docuit, omnia effe ratione praedita, non folum animantia, fed et plantas: cunctis enim diuinus ille ignis, animusue ineft. Et hinc facile dirimi quaeftio poteft, an Empedocles fuerit atheus, nec ne? ex qua prius contendit THOPHILVS ANTIOCHENVS [o], nec multum refragatur cl. REIMMANNVS [p], ad folam mechanicam philofophiae Empedocleae rationem attendentes. Nam Deum illum admififfe, licet certa ratione corporeum et per omnia diffufum, ex dictis eft manifeftiffimum. Idem itaque de Atheifmo Empedoclis ftatuendum eft, quod de Pythagorae et Stoicorum, quae illis obiicitur, impietate diximus, quorum placitis confentanea eum afferuiffe, inde liquet, quod Deum et materiam aeterno rerum ordine et viciffitudine, tefte LAERTIO [q] et STOBAEO [r] inter fe copulauit; vnde quousque ab atheifmi labe immunis fuerit, nec ne, facile iudicari poteft. Et haec quidem Empedoclea theologia eft, fiue doctrina de principio rerum actiuo, iam de paffiuo, quid illi placuerit, difpiciendum eft.

Empedocles an atheus?

VII. Mundus vnus eft, non tamen vniuerfum abfoluit, fed pars vniuerfi eft exigua, reliquam partem materia abfoluit iners [s].

IIX. Quatuor elementis priora funt exigua quafi fragmenta quaedam et minimae moleculae [t], quae funt elementorum elementa, et figurae rotundae [u]: et hae folae particulae, ex infinita reliqua materia mouentur.

IX. Materiae huic in minimas particulas diuifae qualitates infunt primariae amicitia et difcordia, quarum illa partes homogeneas iungit, haec heterogeneas feparat. Principia haec duo Empedoclem pro fundamento omnis philofophiae naturalis habuiffe, veteres [x] vno ore fatentur, ita tamen, vt de eorum fignificatione et loco, quem in rerum naturalium caufis tuentur, in diuerfa fcriptores abeant. Quidam enim duo abfolute prima principia intelligi, Deum et materiam, fibi inuicem aduerfa contendentes [y] ad ARISTOTELEM [z] prouocant, qui ita Empedoclis mentem edifferit: *Cum contraria bonis ineffe naturae apparerent, nec folum ordo et pulchrum, verum etiam inordinatio (ἀταξία) et turpe et plura mala quam bona, et turpia quam pulchra: ideo alius quidam amicitiam introduxit, et contentionem, vtrumque vtriusque horum caufam.* Iuuat hanc opinionem

n) Adu. Math. L. VIII. f. 287. conf. ARISTOT. de plant. L. I. c. I.

o) Ad Autolyc. L. III. c. 2. p. 272.

p) Hift. atheifmi c. XX. §. 2. p. 152.

q) Lib. VIII. f. 76.

r) Eclog. phyf. c. 13. p. 25.

s) PLVT. de plac. phil. L. I. c. 5. Ex his vero fequitur, non dari vacuum extramundanum, quale tamen admifit fchola Pythagorea.

t) IDEM L. I. c. 13. θραύσματα ἐλάχιστα.

u) STOBAEVS l. c. c. 17. p. 33. PLVT. l. c. L. I. c. 17.

x) Poft ARISTOTELEM l. cc. PLVT. de plac. phil. L. I. c. 3. CLEM. ALEX. admon. ad gent. LAERT. L. VIII. f. 76. SVIDAS in Manes T. II. p. 491. ORIG. philofoph. c. III. p. 49. SEXT. EMP. l. c. Verfus Empedoclis ipfi cum explicatione leguntur apud PLVT. l. c. STOB. l. c. c. 13. p. 25. SEXT. l. c.

y) CLEM. ALEX. l. c. c. 5. ex recentioribus ven. WOLFIVS de Manichaeifmo ante Manichaeos §. 30. p. 121. BAYLE Dict. T. IV. art. Xenophanes not. I. p. 522.

z) Metaph. L. I. c. 4. ibi vero hanc effe Empedoclis fententiam negat, quod recte obferuat MOSHEM. ad CVDWORTH. p. 159.

nionem, quod litem et amicitiam ante elementa in caufarum naturalium ordine Empedocles pofuit, illa vero cum materialem rerum caufam conftituant, concludunt inde, litem et amicitiam ad efficientem caufam pertinere. Rectius tamen alii, haec principia ad folam caufam materialem referunt, cum illis particulas minimas, tanquam partem materiae infinitae praemiferit, Deumque tanquam vnum illud, vnde ifta principiorum diuerfitas exifteret, ordine praetulerit. Non audiendi itaque funt, qui duas inde naturas exfculpunt, qua in opinione iam verfatus eft CLEMENS ALEXANDRINVS [a]. Nihil enim aliud afferuit Empedocles, quam quod vetus theologia barbarorum et Graecorum docuit, in chao confufa iacuiffe rerum omnium femina inter fe diuerfiffima, qualitatibus induta fibimet contrariis, quae cum femel commotae effent, ortam inde pugnam et difcordiam, quae cum diu inter ea obtinuiffet, iunctas tandem particulas homogeneas, et natura fua inter fe concordantes, diffluentibus heterogeneis et ab iis fecedentibus, quae diuerfae naturae effent. Eadem certamina cum materiae fluxus perpetuus fit; aeterno rerum ordine ita fieri, vt inde elementa quatuor conflentur, et igneae, aëreae, aqueae et terreftres particulae, digeftae ex confufa maffa coëant, ficque res omnes ex quatuor iftis elementis generentur. Haec inter fe rerum viciffitudines et pugnas tamdiu, agitante igne diuino, duraturas effe, donec omnia in ignem chaosque priftinum redeant, exque iis noua iterum rerum facies exfurgat, aeterna rerum periodo ita durante. Nihil in his omnibus eft, quod non mythicae Graecorum theologiae iam placuerit, quae eodem, quo Empedocles modo qualitates has in certas naturas poëtico dicendi genere commutauit. Nec aliter intelligi Empedocles, faluo fyftematis totius nexu poteft, qua de re, ne prolixiores fimus, celeberrimum MOSHEMIVM [b] legi velimus, qui Empedoclea haec principia luce clara donauit. Et ex his intelligitur etiam, quam procul abfit Empedoclis amicitia et difcordia a natura genitrice CVDWORTHI [c], licet omnia alia fibi videri contendat vir doctiffimus.

X. Motus hic particularum minimarum, qui iftas qualitates excitat, a monade, mente nempe diuina, igneque intellectuali eft [d]. Cura haec et operatio mentis ineffabilis eft, in mundo confpicua, quam verfus Empedoclis commendant apud AMMONIVM [e]. Recte itaque motus initium a Deo effe, Agrigentino philofopho tribuit CVDWORTHVS [f]. Ita enim fyftematis nexus poftulat, quod omnia ex monade fiue igne intellectuali effe dicit: aft materia iners non ex eo eft, ergo motus eius debuit ex eo procedere.

XI. Fuere vero ifta principia elementorum non fimilaria tantum et rotunda fed aeterna quoque [g]: Adeoque non poteft exiftere aliquid, quod ante

a) l. c. b) l. c. c) ibid.

d) Neceffario hoc ex th. III. et IV. fluit.

e) In Ariftot. de interp. p. 107.

f) c. V. fect. I. §. 48. p. 809. Verfus ipfos Empedoclis ad h. l. affert MOSHEM.

g) PLVT. de plac. phil. L. I. c. 13. 17. STOBAEVS Eclog. phyf. L. I. c. 17. p. 33 feq. Differt itaque fyftema atomifticum Empedoclis a Democritico, quod particulas diffimilares ponit, et Anaxagoran pro-

ante non fuit, nec poteſt perire quicquam [h]. Idem docuiſſe Pythagoram, allatis elegantiſſimis OVIDII verſiculis probauimus. Id vero de ipſa materia, non de eius diſpoſitione, motu et formatione intelligendum eſt. Hanc enim ſolui et per ignem ad ſtatum chaoticum reduci, ex Pſeudo-Origene ſupra obſeruauimus. Fit tamen hoc aeterna lege periodica [i]; vnde in Empedoclis quoque phyſiologia, vt in Pythagorica aeterna ſunt omnia, quae eſſentiam habent, ſequitur inde porro, quod Empedocli tribuitur:

XII. Natura nihil eſt, niſi permixtio et diuulſio elementorum. Solito clariores ſunt verſus Empedoclis [k]:

Iam quod naturam mortales nomine dicunt,
Hoc nihil eſt; neque enim mortem natura vel ortum
Humano praebet generi; nam mixtio tantum
Mixtorumque ſubeſt quaedam ſecretio rebus,
Idque homines vulgo naturam dicere fuerunt.

Ex quibus ſimul patet, generationem proprie dictam et mortem apud Empedoclem non eſſe: cui tamen dogmati altius ſubſtratum fundamentum eſt, nempe eſſentias rerum in intelligibilibus illis naturis, quae ex igne intellectuali emanant, conſiſtere, easque vi originis ſuae eſſe aeternas et immutabiles: quibus cum materia fluxa iungatur, quae ſemper per elementorum mixtionem mutetur, neceſſaria ratione inde ſequitur, non res mutari, oriri et interire, ſed ſolam mixtionem particularum materiae.

XIII. Sunt vero quatuor elementa, ignis, aër, aqua atque terra. Ignis Iupiter eſt, Iuno aër, Pluto terra, Neſtis aqua. LAERTIVS [l] ita verſus Empedoclis exhibet:

Iupiter albus et alma ſoror Iuno, atque potens Dis
Et Neſtis, lacrymis hominum quae lumina complet.

Iſta vero elementa, eodem tradente, aſſidue verſant vices, nec deſinunt vsquam, ſed eſt aeternus eorum ordo, hinc iterum philoſophus [m]:

Nonnunquam connectit amor ſimul omnia, rurſus
Nonnunquam ſeiuncta iubet, contentio ferri.

Coniunctione enim, mixtione et ſeparatione elementorum, rerum compoſitarum ortus et interitus, aeterna viciſſitudinis lege ſecundum Empedoclem conſtant.

XIV. Mundus ſolis circumſcribitur ſphaera, quae limitem eius conſtituit [n].

XV. Mundo exoriente primo ſecretus fuit aether, deinde ignis, poſt terra, qua nimis in arctum coacta ob impetum circumagitationis aqua ebulliit:

propius eſt, licet ὁμοιομερίαν eius longe aliud ſint, quam θρέμματα ἰλάχιστα καὶ στοιχεῖα ὁμοιομερῆ Empedoclis. Ad quod non ſatis attendit CVDW. c. I. ſ. 13. p. 18.

h) Verſus Empedoclis habet PLVT. ad. Coloten.

i) LAERT. L. VIII. ſ. 76.

k) PLVT. plac. phil. L. I. c. 30.

l) l. c. conf. STOBAEVS l. c. p. 25.

m) PLVT. l. c. Quoduis vero in cuiusuis locum ſuccedere L. II. c. 7. Empedocli tribuit.

n) IDEM L. II. c. 1.

sit: ex hac aër exhalauit, ac coelum quidem ex aethere natum, sol ex igne, reliqua circa terram quae sunt, condensata coierunt, ex reliquis [o].

XVI. Aëre solis impetui cedente, septentriones declinarunt, ita vt partes, iis vicinae in sublime attollerentur, deprimerentur austrinae: atque haec inclinatio toti proinde mundo accidit [p].

XVII. Dextra mundi pars est, quae ad tropicum cancri vergit, laeua, quae vergit ad tropicum capricorni [q].

XIIX. Coelum solidum est corpus, ex aëre factum, ignis vi constipato, vt fieri solet crystallum: continet autem in vtroque hemisphaerio igneam aëreamque naturam [r]:

XIX. Sidera igneae sunt naturae, ex eo composita igne, qui aethere comprehensus in prima secretione emicuit [s].

XX. Stellae inerrantes in crystallo coeli defixae sunt: planetae vero liberi vagantur [t].

XXI. Sol ingens est massa ignea, lunam mole superans [u].

XXII. Duo autem sunt soles, quorum vnus primigenius est ignis, in altero mundi hemisphaerio, hemisphaerium suo splendori semper oppositum implens. Sol vero, quem videmus, alterius hemisphaerii lumen est, aëre impleti, calore permisto, quod a terra rotunda facta reflexione radiorum solis prioris in sole crystallinae formae colligitur, atque motum ignei illius solis sequitur. Obscurum est, quid per alterum illum solem, primigenium intellexerit: quantum tamen ex allata PLVTARCHI [x] definitione colligi potest, sol noster est collectio radiorum reflexorum a terra ex luce mundum ambiente et terram irradiante profectorum. Antichthona Pythagoreorum occasionem singulari hypothesi dedisse, suspicatur IACOBVS THOMASIVS [y]. Certe Pythagoricis eam arrisisse, Philolai exemplo constat. Qua vero ratione intelligi queat, eleganti ichnographia [z] delineauit V. cl. GEORGIVS CHRISTOPHORVS EIMMARTVS. CVDWORTHVM [a] vero per solem primigenium, Deum, lucem intellectualem, intelligentem, non audiendum esse, recte notauit cel. MOSHEMIVS [b]. Haec enim lux diuina siue ignis per mundum diffusus est, nec ex elementis compositus, qualis sol ille primigenius.

XXIII. Luna disci formam habet: eaque duplo maiore spatio a sole, quam a terra, distat [c].

XXIV. Duplex homini anima est, vna superior, ex diuina mundi anima exorta, quae poenae caussa corpori immissa, diuinam tenet originem. Altera sensitiua est, ex principiis elementorum mediante amore et conten-

 tione

o) ibid. c. 6.
p) ibid. c. 8.
q) ibid. c. 10.
r) ibid. c. 11.
s) ibid. c. 13.
t) ibid.
u) LAERT. L. VIII. §. 77.
x) l. c. c. 20.
y) De antichthone Pythagor. Obs. Hal. T. IV. obs. 19. §. 25.
z) Norimb. 1701. edita, conf. CHR. THOMASIVS ad l. c. p. 405.
a) c. l. §. 24. p. 34.
b) Ad h. l. Prouocat quidem Cudworthus ad SIMPLICIVM in phys. p. 74. qui Empedoclem, ait duos mundos statuisse, νοητὸν καὶ αἰσθητόν, verum recentiores Platonici suspecti testes sunt.
c) PLVT. L. II. c. 27. 31.

tione conflata. Probe tenenda est haec thesis, sine qua frustra systema Empedoclis physiologicum in concordiam redigitur. Supra enim SEXTI testimonium adduximus, quo constat, Empedoclem asseruisse non hominum tantum, sed etiam brutorum animas ex vniuersi spiritu esse decerptas. Sed et ipsi a nobis Empedoclis versus allati sunt, quibus animam ex elementis componi constat. Quae omnia recte cohaerent, iisque etiam, quae de iudicandi et percipiendi siue sentiendi criterio dixit, quaeque supra explicuimus, apte respondent, si duplex anima statuatur. Nec aliter, qui eosdem magistros consuluit, Plato; etsi id neget CVDWORTHVS [d], quem animam ex eodem et diuerso composuisse supra ostendimus. Lapsum vero animae purgatio eius per migrationem euincit, et satis ea docent, quae ex Iamblicho affert STOBAEVS [e], qui fugam a Deo inter causas inordinatorum motuum numerat. Alia veterum loca [f] praeterimus. Sed et animam istam superiorem daemonem esse lapsum et peccantem, ideoque in corpore vagantem, donec purgata ad Deum redeat, satis luculenter versus Empedoclis innuunt, quos seruauit PLVTARCHVS [g]:

Fata iubent, stant haec decreta antiqua Deorum;
Si quid peccando longaeui daemones errant;
Quisque luit poenas, coeloque extorris ab alto
Triginta horarum per terras millia oberrat,
Sic et ego nunc ipse vagor, diuinitus exul.

Sed et alibi [h] versus alios Empedoclis affert, quibus per elementa praecipites agi et torqueri istos daemonas philosophus ait, donec purgati et suppliciis expiati pristinae naturae locoque suo restituantur. Idem alibi quoque repetit, vagari daemonas deorum ira deturbatos e coelo. Id quod mirabitur nemo, qui cogitat, animam mundi non per animalia tantum etiam bruta, sed per omnes omnino creaturas se diffundere, iisque adesse rationem diuinam, vt supra demonstratum. Lapsus vero, qua ratione queat explicari, vt salua maneat physiologia Empedoclea, difficulter patet, nisi, emanationis natura in subsidium vocata, eas ignis intellectualis partes quae recesserunt a Deo, eiusque natura longius, dicamus eo ipso esse lapsas, dum materiae contagio se inquinauerunt: quod tamen qua ratione peccatum fuerit, non patescit. Vnde suspicamur, Empedoclem aliquid hic tribuisse prosopopoeiae poëticae, et naturam emanationis spiritualis, quam cum reliquis Pythagoreis admittebat, hac imagine poëtica adumbrasse, quae ἀλληγορικῶς dicta cum postea κατὰ τὸ ῥητὸν accepta essent, lapsum animorum introduxere. Etsi et hoc tacendum non est, potuisse antiquissimam inter barbaros traditionem Empedocli ansam praebere, eam cum placitis suis physiologicis ita conciliandi. Anima itaque cum et ipsa ex horum geniorum

d) l. c. p. 32.
e) l. I, Eclog. phys. p. 112.
f) Vid. PLVT. adu. Colot. PLOTIN. Enn. IV. L. VIII. c. 1. p. 468.
g) De exilio. HIEROCLES in aur. carm. p. 186. PETRVS NEEDHAM ad h. l.
h) De vit. aere alieno T. II. p. m. 475. et de Isid. p. 144.

rum numero fit[i], nec mortalis esse potest, nec ex initiis composita: ex quo sequitur, eam, quae ex elementis conflata est, aliam prorsus naturam habere. Et ad hanc animam sensitiuam pertinet, quod Empedocli tribuit PLVTARCHVS[k], eius partem principalem sedem habere in sanguine.

XXV. Anima omnis generis animalium, plantarumque species induit, et tamdiu migrat, donec purgata penitus ad Deum reuertatur, eiusque iuncta sedibus, immo naturae ipsi, Deus fiat. Notissima haec μετεμψύχωσις Empedoclea est, a Pythagorica diuersa in eo, quod non in animata, etiam bruta, sed in inanimata quoque abire animas statuat. Qua de re ipse de se[l]:

Nam memini, fueram quondam puer atque puella,
Plantaque, et ignitus piscis, pernixque volucris.

Fundamentum vero totius dogmatis ex antecedenti thesi clarum est, et ampliori illustratione non eget. Futuram vero felicitatem purgatis promisisse mentibus, CLEMENS ALEXANDRINVS[u] allatis Empedoclis versibus docet.

XXVI. Animalium corpora, fortuito particularum similarium concursu efformata sunt, operam interponente discordia et amicitia, vnde et fortuiti concursus signa et vestigia interdum remanent, et initio animalia duplicis fuere generis. Versus Empedoclis hac de re seruauit AELIANVS[m]:

Multa genus duplex referunt animalia membris
Pectore vel capite aut alio, sic vt videatur,
Ante viri retroque bouis forma aut vice versa,
In pecore humanae quondam vestigia formae.

Idem Empedocli tribuit ARISTOTELES[n] et PLVTARCHVS[o], quem ideo frustraneo conatu purgat CVDWORTHVS[p]. Nec in eo quid est, quod physiologiae Empedocleae repugnet, cum materia semel a natura diuina agitata iuxta motus amicitiae et contentionis moueatur. Inde vero sequitur, prouidentiam Empedocleam, quam alicubi crepat, plane nullam esse: agitat enim mens diuina materiam, mundumque versat, et tamen contrarii hi et monstrosi effectus inde exsurgunt. Ceterum Empedoclem motum coelestium et aliarum rerum naturalium τῷ αὐτομάτῳ permittere, testatur etiam ARISTOTELES[q], ast dum eum tamen Democrito et Leucippo opponit; palam est, non ad casum plane fortuitum, vt his placuit, referenda ea esse, sed ad materiae semel a monade commotae, motus spontaneos, suaeque naturae conformes, id quod etiam theologia Empedoclea supra memorata postulat.

XXVII.

i) PLVT. de exil. T. II. p. m. 531.
k) De plac. L. IV. c. 25.
l) LAERT. L. VIII. §. 77. et quae ex veteribus ad h. l. affert MENAG.
u) Strom. L. V. p. 607.
m) De nat. animal. L. XVI. c. 29.
n) Physic. L. II. c. 4.
o) Adu. Coloten T. III. p. 413.
p) l. c. p. 33. Conf. MOSHEM. ad h. l.
q) l. c.

XXVII. Mare est sudor terrae, adustae a sole, qui nimia eius compressione emittitur [r].

XXVIII. Imago visibilis obiectorum atque radiorum coniunguntur, idque quod inde existit, radii imaginis compositae sunt [s]. Pari fere ratione de speculorum repraesentationibus eum statuisse PLVTARCHVS [t] auctor est. Statuebat enim ex obiectis species emanare, quod et aliis veterum placuit, et ex hypothesi, materiam semper fluere et mutari, facile deduci potuit. Res enim ideo nec mutatae, nec alteratae dici poterant, cum rerum essentiae, et naturae intelligibiles illis iunctae immutabiles et aeternae sint, nec corrumpi queant.

XXIX. Auditus vento interueniente peragitur, auris concauum impellente; quod cochleae instar in gyros contortum atque intra aures studiose elaboratum in ea suspenditur, et tintinnabuli instar feritur [u].

XXX. In semine maris certae corporis partes et membra continentur, aliae vero in semine feminae, hinque appetitus oritur venereus in alterum sexum, partibus istis inter se iungi desiderantibus.

XXXI. Prima foetus respiratio in vtero fit, aëre loco humiditatis sensim diminutae per poros intrante, quem vbi calor naturalis expulit, eo recedente redit aër, sicque fit inspiratio et exspiratio embryonis.

XXXII. Caro ex aequalibus quatuor elementorum partibus constat.

XXXIII. Semina plantarum ouorum instar se habent, quae matura decidunt et excluduntur. Patet ex his speciminibus, Empedoclem pro temporis sui ratione plurimum in physica quoque speciali valuisse, et forte a cognitione anatomica non fuisse destitutum, Modo genuina sint et ab Empedocle profecta, quae ei GALENVS [x] tribuit.

XXXIV. Aeternum esse naturae ius, cui omnibus obtemperandum sit, ex Empedoclis versibus apud ARISTOTELEM [y] colligit CVDWORTHVS [z], quem tamen ea, quae de iure non occidendi animantia dixit Siculus philosophus, de vniuersali iure perperam explicasse ostendit MOSHEMIVS [a]. Recte tamen is contra GASSENDVM [b] tuetur, eiusmodi aeternum ius Empedocli debuisse placere. Qui enim aeternis fati legibus et vicissitudini ex coniunctione Dei et materiae omnia subiecit, illi haec fatorum vel necessitatis aeterna lex est, vt ex Stoico systemate patet. Et hoc τὸ τῶν πάντων νόμιμον, in laudatis eius versibus est, cuius nobilis pars est; omnia animae mundanae per latum aethera, tanquam splendoris ingentis, vel ignis intellectualis extensae coniunctione inter se cognata esse, hineque animantia non esse occidenda. Ita enim verba philosophi se habent:

'Αλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διάτ' εὐρυμέδοντος
'Αιθέρος 'Ηνεκέως τέτατοι, διὰ τ' ἀπλέτου αὐγῆς.

§. VIII.

r) PLVT. plac. L. III c. 16.
s) ib. c. 16.
t) c. 14.
u) Lib. IV. c. 6. conf. SCHVLZ. Hist. medic. Period. I. sect. 2. c. 7. §. 38.
x) De semine L. II. c. 3. et hist. philos. illi tributa.
y) Rhetor. L. I. c. 13.
z) l. c. p. 32.
a) Ad h. l. n. 14.
b) Ad L. X. Laërt. T. V. opp. p. 158.

§. VIII. Praeter Empedoclem celebre quoque inter auditores Pythagorae nomen fuit EPICHARMO Coo, Helothalis filio [c]: quem tamen Megarensem quidam, alii Samium dicunt [d], vt pater aliis Tyrsus, Tityrus et Chimarus appellatur [e]. Trimestris infans Megaras Siciliae delatus est, atque inde Syracusas, vbi philosophiae nomen dedit [f], et Pythagoreos audiuit, licet sint, qui inter extraneos eum discipulos tantum numerent [g]. Cum vero partim Pythagoreorum legibus impeditus philosophiam Pythagoricam propalare non auderet, partim ob Hieronis tyrannidem a publica philosophiae professione abstineret [h], ad antiquam comoediam studium mentemque applicuit [i], et in theatro subinde Pythagorica dogmata versibus comprehensa vulgauit, id quod male Pythagoreos habuit. Valde fuisse versatum in naturali, salutari et morali philosophia scriptis his de argumentis libris, asserit LAERTIVS [k]. Pauca tamen ex iis seruata nobis a veteribus supersunt. Libros enim eius in Vaticana bibliotheca existere, fides erit penes nonneminem [l], qui id asserit. Nonagenarius obiit [m], aliis XCIX annos vixisse traditur, et post mortem statua honoratus est, cuius inscriptionem seruauit LAERTIVS [o]. *Epicharmus.*

§. IX. Inter dicta Epicharmi, veteribus valde laudata et in ore habita [p], sequentia mentem eius de doctrinis quibusdam philosophicis exponunt: *Philosophia Epicharmi.*

I. Fieri nequit, vt a nihilo quid primum proueniat.

II. Nec igitur quicquam primum prouenit, nec quicquam secundum.

III. Dii semper extiterunt, nec defierunt esse vnquam [q]. Deos vero Epicharmi, solem, lunam, stellas, terram, aquam esse Menander docet apud STOBAEVM [r], et ratio systematis Pythagorici postulat.

IV. Chaos vero cum primus Deorum genitus dicatur, mutatio fit in materia.

V. Materia vero perpetua in mutatione consistit, et semper diuersa est a se: nec sumus hodie, qui heri fuimus, vel erimus cras, qui fuimus hodie. Obscuros et confusos de his dogmatibus physicis versus Epicharmi nobis seruauit LAERTIVS, iisque lucem accendere post Scaligerum et Casaubonum, non sine eruditione conatus est Marquardus Gudius [s]. Qui si ita intelli-

c) LAERT. L. VIII. f. 78.

d) SVIDAS in Epicharm. T. II. p. 842.

e) ibid. IAMBLICH. vit. Pyth. c. XXXV. n. 241. qui et filii eius, Metrodori meminit, qui salutari arti nomen dedit, et patris scripta commentariis illustrauit.

f) LAERT. l. c.

g) IAMBLICH. c. XXXVI. n. 266. qui potuit autem doctrinam Pythagoricam propalare, si extraneus auditor veras eius rationes non percepit?

h) ibid. Libere tamen aduersus Hieronem se gessisse testatur PLVT. in apophth. T. III. p. m. 3:6. et de adul. ib. p. 172. vbi leuitatem iocandi in Epicharmo notat.

i) Conf. VOSSIVS de poëtis. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 645. Fragmenta collecta habes in sententiis Comicorum, et H. STEPHANI poesi philos. p. 54.

k) l. c.

l) TIRAQVELLVS de nobilit. c. 31. quem sequitur cl. SCHVLZIVS Hist. med. Per. I. sect. II. c. 7. §. 32. p. 171. qui eum inter medicos quoque veteres refert, ait enim Laërtius, eum ἰατρολογεῖν. Non tamen confundendus est, cum Epicharmo medico, Demolochi Comici Syracusani parente.

m) LAERT. l. c.

n) LVCIAN. in longaev. T. II. p. 835. VOSSIVS l. c. p. 33.

o) l. c.

p) IAMBLICH. n. 166. Platonem Epicharmi vitulo arasse, supra ex LAERT. L. III. f. 16. notauimus.

q) Versus Epicharmi seruauit LAERT. L. II. f. 11.

r) Serm. CCXXVIII. p. 753.

s) Apud MENAG. ad l. c. Laërt.

telligantur, vti expoſuimus, et inter ſe cohaerent, et cum placitis Pythagoricis, quae Epicharmus ſecutus eſt, concordant. Duo enim principia ponebat, Deum et ex eo aeternas naturas, intelligibilia Deosque, ad quos iſtas ſummas mundi partes ſchola Italica retulit: et materiam ſemper fluxam et in momenta mutabilem: illa mutari nequeunt, haec ſemper verſatur in mutatione.

VI. Mors alienum quid eſt, et ad nos non pertinens, adeoque non extimeſcenda. Senſus hic eſt ſententiae Epicharmi apud SEXTVM EMPIRICVM[t]:

Ἀποθανεῖν ἢ τεθνάναι, ὐ μοὶ διαφέρει.

Paulo aliter CICERO[u]: *Emori nolo, ſed me mortuum eſſe nihili aeſtimo.* Duplici vero ſenſu haec accipi poſſe, quilibet videt, vel Epicureo, quo ſignificat, poſt mortem nihil nos eſſe, adeoque nullis nos angi malis, vel Stoico, poſt mortem redire animas in Deum: Priorem ſenſum Epicharmo affingit Sextus, qui Epicurum ſuum hoc dogma Epicharmo ſurripuiſſe tradit: ſed id cum Pythagorico ſyſtemate, quod Siculus poëta ſecutus eſt, non conuenit, et poſterior explicatio melius et aptius cohaeret. Teſte enim PLVTARCHO[x] praeclare Epicharmus docuit: concretum corpus fuiſſe, et diſcretum in mortem; rediiſſe vnde venerat terram deorſum, ſpiritum ſurſum; in his nihil iniquum eſſe. Quae genuina Pythagorica ſunt, et reliquis dogmatibus Epicharmi pollicem premunt.

VII. Ipſum hominis ingenium mosue (τρόπος) vel bonus vel malus daemon eſt[y].

VIII. Quisquis ſuapte natura procliuis ad bona fuerit, nobilis eſt, quamuis matre natus Aethiope[z]. Alia afferunt veteres paſſim, quae collegit diligentiſſimus STOLLIVS[a], ſed ea exoterica ſunt, et ad Philoſophiam Epicharmi proprie non pertinent.

Ocellus Lucanus.

§. X. OCELLVS, Lucanus fuit, Archyta tempore prior, eius enim nepotes ſe conueniſſe, et ab eis Ocelli ſcripta, *de lege, regno, ſanctitate* et *vniuerſi generatione* accepiſſe, is ad Platonem ſcripſit[b], ex quo de eius aetate coniectura fieri poteſt. Fratrem habuit Ocylum, et ipſum quoque Pythagoricae ſectae addictum[c]. Scripſit, vti dictum, *de vniuerſo* librum, qui hodienum extat, poſt CAROLVM EMANVELEM VIZANIVM[d] a THOMA GALEO[e] editum, ex quo librum ARISTOTELIS *de generatione et corruptione* fere transſumtum videri obſeruauit SYRIANVS[f]. Non vero

t) Aduerſ. Mathem. L. I. ſ. 273. qui tamen ſ. 283. non Epicharmo, ſed Sophroni tribuit. Dauiſii emendationem a FABRICIO h. l. allatam reſpuit ſeries verborum Sexti.

u) Tuſc. Qu. L. I. c. 8. vbi Epicharmum acutum, nec inſulſum hominem, vt Siculum, appellat.

x) Conſol. ad Apollon. T. III. p. 233.

y) STOBAEVS Serm. XXXVI. p. 398.

z) ibid Serm. CCXVIII. p. 727.

a) Hiſt. phil. moral. gent. §. CXXXVIII. p. 248 ſeqq. et ante eum CONR. RITTERSHVSIVS ad OPPIANI Halieut. L. I. et ad PORPHYR. n. 29. p. 38 ſeqq. Auctorem fuiſſe introductarum inter Graecos aſpiratarum literarum Θ et X tradit Ariſtoteles apud PLINIVM L. VII. c. 56.

b) Extat epiſtola apud LAERT. L. VIII. ſ. 80.

c) IAMBLICH. de vita Pyth. c vlt. n. 267.

d) Bonon. 1646. 4. Amſt. 1661. 4. de aliis editionibus vid. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 496.

e) Opuſc. Mythol. p. 506 ſeq. ed. Amſtelod.

f) In Metaphyſ. Ariſt. verba edit. Galei praefixit PEARSONIVS.

vero more Pythagorico dialecto Dorica scriptus hodie extat, sed communi, a grammatico sine dubio aliquo ita mutatus, vt facilius intelligeretur, cum Pythagorica scripta ob Doricum loquendi morem obscura fuerint admodum, vt supra dictum est. Dorice enim initio consignatum fuisse, ex fragmentis apud STOBAEVM[g] occurrentibus patet, quae primae dialecti vestigia seruant. Non audiendi itaque sunt, qui vel Ocellum e numero Pythagoreorum eiiciendum, vel ei hunc librum denegandum esse contendunt, quo maxime tendit doctissimorum ex Britanna gente virorum THOMAE BVRNETII[h] et SAMVELIS PARCKERI[i] de huius libri auctore disputatio. Hic enim ex Aristotelis scriptis librum compilatum esse contendit, et politiorem, putat, Atticorum sermonem iuniorem aetatem prodere, qualem longo post tempore consecuti fuerint. Vti, porro monet, physicis quibusdam vocabulis, quorum inuentor atque architectus Aristoteles perhibeatur, totumque argumentum Peripateticum esse, et prorsus Peripatetico more tractari, vt nihil aliud, quam Peripateticae physiologiae epitome videatur. Potissimum cum de elementorum mutatione et qualitatum, tum principum, tum ex iis ortarum varietate ad vsque sexdecim familias tractauerit: qualia primus Aristoteles accurate dixerit. Et sapere hunc auctorem nihil Pythagoreum, cum absque numeris philosophetur, sed redolere Peripaticismum, quem quilibet prima facie agnoscat, cum e contrario nemo e Pythagoreis tantopere a sectae systemate recesserit. Quae etsi erudite disputantur, examen tamen non sustinent. Fatetur enim ipse vir doctissimus, potuisse ex Dorica sicut et multi alii, vt saeculo accommodentur, in Atticorum istam, qua aetas politior vtebatur, postmodum verti: qua via, quasdam verborum significationes nouosque terminos, vt magis liber in se difficilis intelligeretur, simul irrepsisse vero est longe simillimum. Nec tam dissimile est systema Ocelli Pythagoreo, quam visum theologo celeberrimo. Supra enim in physiologiae Pythagoreae delineatione ostendimus, 1. mundum genitum quidem a Deo, non vero in tempore, sed in cogitationibus, adeoque reuera esse aeternum, non quidem ratione principii, sed tamen ratione existentiae, initii et durationis; 2. mundo comprehendi omnia; 3. ex nihilo nihil fieri; 4. mundum caussam rerum omnium esse efficientem, quia Deum comprehendit; 5. res omnes inter se fatali vinculo coniungi, hincque 6. aeternam hanc fati legem esse, vnde aeterna mundi duratio sequitur. Ast haec primaria et fundamentalia Ocelli dogmata sunt, quibus ex schola Pythagorae totum systematis sui aedificium inaedificauit. Nam nihil esse extra Deum et materiam, quibus partibus mundus constat, et vtrumque principium essentiali fati vinculo ita vniri, vt Deus materiam aeternam moueat, Pythagorae et Ocelli κυρίαι δόξαι sunt. Nec, quae subtilius de elementorum mutatione differuntur, indigna sunt schola Italica, cum Empedoclis exemplo constet, posteriores Pythagoricos, relicta obscura

g) Eclog. physic. L. I, c. 24.
h) Archaeolog. philos. L. I. c. 11. p. 425.
i) De Deo disp. IV. sect. 3. p. 367 seq.

ſcura per numeros philoſophandi methodo de rerum naturalium cauſis ἁπλῶς magis et aperte mentem ſuam expoſuiſſe. Cumque Plato ab Archyta librum hunc acceperit, ſatis inde manifeſtum eſt, eum ante Ariſtotelem extitiſſe, et tranſtuliſſe inde more ſuo Stagiritam multa in ſyſtema ſuum, quod tamen longe aliam ſignificationem ſenſumque habet, quam Ocelli. Non eiiciendum itaque nobile antiquitatis philoſophicae monumentum ex Pythagoreorum circulo, ſed ſcholae ſectaeque ſuae relinquendus Ocellus, quem tamen ſubtilius magisque luculenter de rebus phyſicis diſputaſſe, quam veteres primosque Pythagoreos, et propria atque domeſtica habere principia non negamus. Sed vt ipſe Lector iudicare, et cum Pythagoreo ſyſtemate Ocelli φιλοσοφήμενα conferre queat, en breuem eius διατύπωσιν:

Philoſophia Ocelli.

I. Quaedam certis indiciis, natura docente cognoſcuntur, quae ratione probabili et coniectura diſcuntur.

II. Vniuerſum nec interiturum vnquam eſt, nec vllum vnquam habuit ortum, ſed fuit ſemper et futurum eſt. Praecipuum hoc aſſertum eſt, in quo Ocellus abiiſſe a ſchola Italica putatur, ſed perperam. Vniuerſum enim, Deum et materiam comprehendens. Semper extitiſſe Pythagoras, vt ſupra demonſtratum, docuit. Nec aliud hos philoſophos paſſum eſt aſſerere, axioma ſenſu abſoluto admiſſum: ex nihilo nihil fit. Mundus autem et vniuerſum ſenſu Pythagoreo et Stoico idem ſunt. Rationes vero ab Ocello contra generationem vniuerſi allatae etſi Peripateticae videntur Parckero, a Pythagoricis tamen non abludunt: cuncta enim natura generationis et mutationis nituntur. Pone vero horum loco naturam monadis et dyadis, et habebis Ocellum totum Pythagoreum.

III. Vniuerſum totum hoc mundum indicat, qui ideo hoc nomen accepit, quod ex vniuerſitate rerum diſtinctus ornatusque ſit. Probe hoc tenendum eſt, ad intelligendam veram Ocelli doctrinam: is enim ornatum mundi, ab eius natura diſtinguit, et hanc aeternam eſſe aſſerit, quod pauci viderunt, qui Ocelli phyſiologiam culparunt, quod mundum hunc faceret aeternum.

IV. Perfecta et abſoluta quaedam naturarum omnium collectio eſt, extra quam nihil prorſus conſiſtit, ſed in quo vniuerſo vel vt partes, vel vt res aduentitiae et externae (ἐπιγεννήματα) comprehenduntur.

V. Mundus cum nulla alia re, quam cum ſe ipſo connexionem et conſenſum habet: cum vero ſingulae quaeque res ex naturis non in ſe perfectis (αὐτοτελῆ) conſtent, opus habent connexione cum iis, quae extra eas ſunt: e. g. animalia cum aëre, viſus cum lumine, ſtirpes cum terra.

VI. Sunt vero rerum eſſentiae, naturae et principia, quae videri oculis non poſſunt, aliisque rebus cauſae ſunt, cur perfectae ſint, ſua vi perfectae et abſolutae. Satis luculenter Pythagoreas naturas aeternas ſiue intelligibilia reſpicit. Ait enim ea efficere, vt ſua ſponte reliqua ſeruentur ac permaneant, rebusque aliis conuenientiam et concentum praebere: quae cum in

mundo

mundo non comprehendantur tantum, ſed et eum conſtituant, mundum inde concludit, ſempiternum eſſe et durare, et auctorem eſſe, cur aliae res quoque durent et conſiſtant.

VII. Impoſſibile eſt, vt id quod eſt, aut ex nihilo fiat, aut in nihilum abeat. Quae ratio totum hoc ſyſtema fulcit. Iisdem rationibus vſus eſt apud PHILONEM [k], Critolaus Peripateticus, licet Peripateticum ſyſtema ab Ocelli differat.

VIII. Extra vniuerſum nihil eſt, cum omnia cetera in vniuerſo comprehendantur, ac totum, vniuerſumque idem habeatur, ac mundus: adeoque nec cauſa externa mundum poteſt deſtruere.

IX. Partes primae et maxime honorandae vi naturae vniuerſi ſucceſſionis continuationem non habent, ſed mortalia; propriaeque conſtitutionis progreſſionem recipiunt.

X. Quae prima mouentur, eodem modo et ſecundum ea, quae ipſisſima ſibi ſunt per circulum mouentur. Miramur viros acutos, qui Peripateticam hanc diſputationem eſſe contendunt, non vidiſſe Pythagorea πρῶτα, τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, quae cum aeterna ſint et maneant, reliqua circa ea verſantia, mutationem ex alio in aliud patiuntur circulo naturali et fatali.

XI. Ignis enim ſi in vnum cogatur, et denſeſcat, aërem, aër aquam, aqua terram producit: a terra viciſſim idem vsque ad ignem, a quo coeperat mutatio, circuitus peragitur. Homines vero, non ita redeunt, ſed diſſoluuntur. Manet itaque vniuerſum, partes et res aduentitiae intereunt et deſtruuntur.

XII. Figura mundi globoſa eſt, et motionis genus illud habet, quod in orbem fertur, tempus infinitum, in quo verſatur motus, ſubſtantia vniuerſi augeri et mutari in melius et deterius nequit.

XIII. Duae in vniuerſo exiſtunt res, quarum altera generatio, altera generationis habetur cauſa.

XIV. Generatio eſt, in qua res ipſae mutantur, generationis cauſa, vbi ſubiecta res eadem ſeruatur et permanet, haec cauſa efficiens et agens, illa recipiens et patiens eſt.

XV. Fatorum diſpoſitione impatibilis ac immobilis mundi pars diſtinguitur, lunaeque curſu mortale et immortale ita diuidit, vt ſupra eam ſit Deorum genus, infra eam natura contentionis, generationis et interitus.

XVI. In ea mundi parte, qua generatio dominatur, tria occurrunt; corpus contrectabile, quod ſubiectum eſt rerum oriundarum, quod omnia recipit: e. g. aër ex quo ſonitus, tenebrae et lux ex quibus color: ſecundum res contrariae, vt mutationes et alterationes compleantur, tertium ſubſtantiae, quarum illae facultates ſunt, vt ignis et aqua, et aër et terra.

XVII. Harum facultatum quatuor numero ſunt, calor et frigus, vt cauſae efficientes, ſiccitas et humor, vt cauſae patientes; materia autem eſt, quae omnia recipit, commune nempe quiddam, quod rebus omnibus ſubiicitur.

k) De mundo incorruptibili.

 XVIII.

XVIII. Qualitates et differentiae corporum aliae primae sunt, aliae ex primis ortae, suntque numero sexdecim, calor et frigus, humor et siccitas, hae primae; grauitas et leuitas, raritas et densitas, laeuor et asperitas, durities et mollitudo, tenuitas et crassities, acumen et obtusitas, hae ortae, et multiformes.

XIX. Ignis et terra extrema sunt elementa, aqua et aër media.

XX. Ignis calidus et siccus est, aër calidus et humidus, aqua humida et frigida, terra frigida et sicca.

XXI. Mutantur in se mutuo elementa, vnumque ex altero oritur, cum vniuscuiusuis elementi contraria interit facultas, cognata et eiusdem generis seruatur. Ita deleto vno contrariorum pari generatio absoluitur.

XXII. Ex caussis efficientibus id quod in alio generat, est vniuersa mundi pars, quae supra lunam posita est, propius vero sol ipse, qui appulsu suo et abscessu aërem continenter immutat et variat, vnde omnis in terra mutatio. Sed et orbis signifer, qui obliquus est, ad solis motum, et vniuersi ornatum confert, et efficit, vt in eo alia res gignendi, alia patiendi vim habeat.

XXIII. Cum mundi ornatus et dispositio semper existat, etiam quae in eo disposita digestaque sunt, semper existant necesse est. Cum mundo itaque aeterno partes quoque eius aeternae statuendae sunt. Mens Ocelli est, semper vniuersi rationem eandem fuisse, et ab aeterno res immutabiles per se substitisse, generationi obnoxia ab aeterno istam partium mutationem fuisse passa.

XXIV. Cum itaque in vnaquaque mundi parte collocatum sit aliquod eximium animalium genus, in coelo Dii, homines in terra, daemones in aëre (ἐν μεταρσίῳ) necesse est humanum genus esse perpetuum. Daemonas dum auctor in ea regione asserit, quae igni et aëri infra lunam tribuitur, manifeste satis ab Aristotele dissentit, cui nullus daemon est, qui sphaeram non moueat aliquam coelestem.

XXV. Terrae partes vi mutantur et intereunt, ipsa terra nunquam interitura est.

XXVI. Hominis generatio non voluptatis, sed sobolis procreandae caussa suscipienda est.

XXVII. Generationis facultatem infinite continuatam effecit Deus, vt homo diuinitatis fieret particeps.

XXVIII. Homo vniuersi huius, tanquam domus alicuius et ciuitatis, maxima pars est.

XXIX. Mansuetissimum et optimum animalium homo est, vnde et officia eius fluunt. Hactenus Ocelli physiologia, ex qua patet, quid de eius atheismo f) statuendum sit, qui eodem, quo totius Pythagoricae scholae physiologia relabitur. Seruauit vero nobis STOBAEVS fragmentum ex libro Ocelli

f) Conf. REIMMANN. Hist. atheismi c. XX, §. 3. p. 153. Hist. crit. de la philosophie T. II. p. 99. Histoire universelle p. 10.

Ocelli de legibus, ex quo satis luculenter apparet, frustra eos esse, qui Peripatetice magis, quam Pythagorice systema eius explicant. Ait enim

XXX. Corpora vita continet, huius vero causa anima; mundum vero harmonia, huius autem causa, Deus; familias vero et ciuitates, concordia, huius autem causa, lex.

XXXI. Quod semper mouet gubernat, quod semper patitur gubernatur; et illud quidem potestate prius, hoc vero posterius; illud diuinum est rationem habens, et mentis particeps, hoc vero genitum et rationis expers, et mutabile.

§. XI. TIMAEVS Locrensis, Platonis aetate scholam Italicam nobilitauit [ll], quamquam Socratem et Timaeum eodem seculo fuisse negat MACROBIVS [m]. CICERO [n] enim diserte inter ceteros Pythagoreos Timaeum Locrum accessisse, eumque cognouisse, et didicisse Pythagorea, testatur. Idem HIERONYMVS [o] asserit. Certe librum Timaei; *de rerum natura* acquisiuit, indeque Timaeum suum conscripsit. Astronomiae eum peritissimum fuisse, et in scientia naturae vniuersi potissimum operam collocauisse PLATO [p] et CHALCIDIVS [q] asserunt. Libri breuis, sed luculenti *de anima mundi* iacturam praeuertit PROCLVS, qui commentariis suis in PLATONIS Timaeum eum praemisit [r], vnde saepius cum Platonis operibus et separatim editus est, de quibus editionibus consulendus est FABRICIVS [s]. Elegantem debemus GALEO [t], versionem emendatam post alios STANLEIO [u]. Tribuit praeter hunc libellum Timaeo *mathematica* quoque et librum *de vita Pythagorae* SVIDAS [x], de quo tamen merito viri docti [y] ambigunt. Etsi vero in hac de natura vniuersi tractatione Pythagoreorum vestigiis insistit Timaeus, duplici tamen potissimum nomine ab iis recessit. Nam et partem architectonicam physicae doctrinae clarius exposuit et relicta consideratione vniuersi tanquam vnius et totius siue monados, duas primas causas absolutas posuit, Deum siue mentem fontem naturarum intelligibilium, et necessitatem siue materiam, corporum scaturiginem; et ex accessu Dei ad materiam (libero an necessario non definiuit, vt postea Plato, cui prius placuit) eiusque secundum ideam formatione mundi geniti historiam deriuauit. Quam physiologiam cum supra in describenda Platonis naturae contemplatione exposuerimus, repetenda ea hic non sunt. Meretur tamen Timaei libellus cum Platonis Timaeo conferri, vt inde pateat, in quo hic ab illo recesserit. Dudum enim obseruatum est viris doctis [z], Platonem, dum Locro lucem dare constituit, in nonnullis locis simplicem et rectum scriptorem anili superstitione, et commentis quibusdam ex Aegyptiorum scholis corrupisse, et puti-

da

ll) Ocellum Timaei προόδον et praeambulonem vocat PROCLVS L. III. in Tim. Plat.
m) Saturnal. L. I. c. 1.
n) De finib. L. V. Tusc. Qq. L. I.
o) Apolog. contra Rufin. fin.
p) In Timaeo. q) Comm. in Tim. p. 75.
r) Vid. FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. VIII. p. 523.
s) Vol. II. p. 21. et l. c.
t) Opusc. mythol. p. 541 seqq.
u) P. VIII. Hist. phil. p. 802 seqq.
x) T. III. Tim. Locr. p. 472.
y) IONSIVS de Script. hist. phil. L. I. c. 6. p. 32. FABRICIVS l. c.
z) GALEVS praef. ad Timaeum, FABRICIVS l. c.

da quadam diligentia illuc congessisse, quae commodius et modestius notantur a Timaeo, veluti sunt nugae περὶ μεταφύσεως, in quibus nimius est Plato, quas explicat quidem, sed confictas ait Timaeus. Dum etiam dialogistica methodo Timaei physiologiam Plato explicuit, scriptorem satis luculentum, si Doricam dialectum tollas, obscurauit. Ceterum in libera Locrorum ciuitate seniorem fuisse et reipublicae praefuisse Timaeum, asserit SYNESIVS [a]. Fuere et alii Timaei etiam Pythagorici, cum nostro non confundendi [b].

Archytas Tarentinus.

§. XII. Praeter Timaeum ex Pythagoreis Platonis praeceptor inclaruit ARCHYTAS TARENTINVS, octauus, si PHOTII anonymus [c] audiendus est, successor a Pythagora, Platoni coaeuus, qui eum conuenit, et Pythagoream disciplinam ab eo didicit. De *eius Alcmaeonis Timaei et Archyteorum* philosophia librum scripsisse Aristoteles dicitur [d], qui forte pars fuit libri eius etiam deperditi, *de philosophia Pythagoreorum*, quali tractatione Aristoxenus quoque *de Archyta* quaedam tradidisse videtur. Tarentinus fuit Mnesagorae, vel, vt vult Aristoxenus Hestiaei filius [e]. Metaponti philosophiam Pythagoream edoctus [f] celeberrimus in schola Italica euasit philosophus. Ipsum vero Pythagoram audiuisse, quod asserit IAMBLICHVS [g] cum temporum rationibus non cohaeret. Sectae enim huius parens inter Olymp. LX. et LXX. floruit, vt supra demonstratum, Archytas Platonis conuersatione vsus est Olymp. XCVI. vixitque adhuc, eo in Siciliam profecto, vnde profecta aetate esse non potuit, cum primum eum Plato conueniret. Quibus positis recte a Photii anonymo octauus ille a Pythagora successor statuitur, cum seculum integrum inter vtrumque intercedat. Vt vero IAMBLICHI fidem stabiliant, qui contrarium asserit, diuersam viam viri docti iniuerunt. Et B. ANDREAS SCHMIDIVS [h], ideo discipulum Pythagorae dici putat, quod a genuinis eius discipulis eruditus fuerit: id vero verbis Iamblichi repugnat, qui Archytam dicit Pythagorae συγχρονήσαντα. Aliter itaque, cum verba haec euidentia sint, subueniendum ratus FRANCISCVS PATRICIVS [i], duos Archytas comminiscitur, seniorem et iuniorem, quorum ille Pythagoram audiuit, hic Platonis praeceptor fuit. Sed hoc inuitis veterum fit testimoniis, qui duos Archytas, seniorem et iuniorem ignorant. Etsi enim Anonymus Photii et Iamblichus Archytam πρεσβύτερον vocant, non tamen hoc aetatis indicium est, sed dignitatis, quam in republica habuit, quemadmodum et de Timaeo SYNESIVS [k] dixit, ὅτι ἐπολιτάρχησε καὶ ἐπρέσβευε καὶ τἄλλα ἐπολιτεύετο, *quod ciuitati tanquam senior praefuerit, rempublicam moderatus sit.* Maiori verisimilitudine difficultati obuiam iturus doctissimus DODWELLVS

a) De dono astrolabii p. 307.
b) Conf. FABRIC. l. c.
c) n. 1. ad calc. PORPH. vit. Pyth. ed. Kusteri.
d) Conf. IONSIVS de Scr. Hist. phil. L. I. c. 11. p. 54. BVRNET. Archaeol. phil. L. I. c. 11. p. 431.
e) LAERT. L. VIII. §. 79. SVIDAS in Archytas T. I. p. 347.
f) VALER. MAX. L. IV. c. 1. n. 1. STRABO [illegible]I.
g) c. XXIII. n. 103.
h) Elegantem is dedit dissertationem de Archyta Tarentino Ienae 1683.
i) Discuss. Peripat. T. II. L. I. p. 182 seqq.
k) l. c.

EVS [l], non eum Pythagoram putat primum praeceptorem habuiſſe, ſed alium iuniorem Aliptam; nos vero ſupra iam indicauimus, incertiſſima eſſe, quae de hoc Pythagora aſſeruntur, an vnquam inter diſcipulos Pythagorae fuerit. Nec Iamblichus de alio, quam Samio philoſopho, ſectae parente loquitur. Rectius itaque Iamblichum deſeruit, eiusque in annotandis temporum rationibus ἀβλεψίαν reprehendit illuſtris BENTLEIVS [m]. Nouo enim hoc exemplo conſtat, parum certitudinem chronologiae hominem nugiuendulum curauiſſe, modo corraderet, quae Pythagorae famam extollerent. Neque mirum Archytam eum inter coaeuos Pythagorae numeraſſe, qui Leucippum, Alcmaeonem, Hippaſum, Eurytum et Philolaum, omnes illo iuniores Zamolxin, Charondam, Zaleucum ſeniores in hanc claſſem retulit. Tanta vero Archytas floruit eruditionis inter Italicos laude, vt magnos viros, Philolaum, Eudoxum [n] et Platonem [o] diſcipulos haberet. Addit his Empedoclem SVIDAS [p], quem ex recentioribus ſecuti ſunt ERASMVS [q] et SAMVEL TENNVLIVS [r], ſed et hoc, more Suidae, confuſe et contra temporum fidem; Empedocles enim Olymp. LXXXIV floruit, Archytas Olymp. XCVI, adeoque hic illius praeceptor eſſe nequiuit, et veriſimilius diceretur, Archytam ab Empedocle philoſophiae diſciplinam accepiſſe, de quo tamen ſilent veteres. Emicuit vero eius eruditio non in philoſophiae tantum praeceptis, ſed et in mathematica cognitione; quantus enim in geometria fuerit, problematum analyſes LAERTIO [s] et VITRVVIO [t] memoratae teſtantur. Imprimis autem in mechanica immortale nomen ſibi peperit; nam non primus tantum eam artem mechanicis principiis vſus, forma artis concepta tradidit [u], ſed et machinis affabre effictis omnes in ſtuporem coniecit et admirationem. Cochleas enim fecit et trochleas, et imprimis ſimulacrum columbae volans, quod tamen, vbi ſemel quieuiſſet, ſe ipſum rurſus eleuare non poſſet [x]. Crepitaculum quoque ab eo inuentum, ſiue πλαταγὴ, quod in prouerbium abiit, etſi coniecturis magis, quam certa definitione dici queat, qualis illa machina fuerit [y]. Non vero philoſophica tantum eruditione et ſumma mathematicarum ſcientiarum peritia famam ſibi conciliauit, ſed et virtutis ornamentis et ſummis in rempublicam meritis in admiratione apud omnes habitus eſt [z]. Septies ideo reipublicae praefectus eſt, cum ceteri plusquam annum imperare lege prohiberentur. Exercitui quoque praefectus nunquam victus eſt, ſemel inuidiae ceſſurus imperio ſe abdicauit, quo facto ſtatim in hoſtium poteſtatem exercitus venit [a]. Virtutum vero in eo cumu-

l) De aetat. Pythag. loco ſupra cit.

m) De epiſt. Phalaridis p. 87.

n) CICERO de oratore, LAERT. L. VIII. ſ. 86.

o) ib. ſ. 79.

p) l. c.

q) Chiliad p. m. 550.

r) Ad IAMBLICH. Introd. in Nicomach. Geraſ. Arithmet. p. 80.

s) L. VIII. ſ. 83.

t) L. IX. c. 3. conf. VOSSIVS de ſcient. math. c. XLVIII. § 1. p. 286. et imprimis B. SCHMIDIVS l. c. S. III. ſ. 3 ſeqq.

u) LAERT. L. VIII. ſ. 87.

x) GELLIVS L. X. c. 12. quam machinam illuſtrauit SCHMIDIVS l. c.

y) SVIDAS l. c. ERASMVS Chil. p. m. 550. SCHMIDIVS l. c. cl. FR. AD. LAMPE de Cymbalis veterum, c. 9.

z) LAERT. ſ. 79.

a) Ariſtoxenus apud EVNDEM ſ. 87. MENAG. ad h. l. AELIAN. L. VII. c. 14.

cumulum fuiffe, veteres magno confenfu praedicant, laudantque humanitatem, cum pueris feruorum per otium ludere non dedignantis [b], feruisque benigne imperantis [c], eosque fi ira fuiffet commotior, more Pythagoreo [d] non caftigantis; morum modeftiam, omnis foeditatis in fermone abftinentiffimam, adeo, vt fi quae neceffitate coacto obfcoena effent proferenda, muro potius infcriberet, quam ore proferret [e], candorem item pietatem et dexteritatem in adminiftranda republica, de qua virtute egregia nobis dicta eius veteres conferuarunt [f]. Erga peregrinos et hofpites quanta beneuolentia vfus fit, praeftita Platoni hofpitalitatis et amicitiae officia, fuo loco commemorata, loquuntur. Itineribus, bello, et reipublicae adminiftratione magnam licet vitae partem confumferit, non tamen diligentia eius philofophiae ftudiis librisque fcribendis [g] defuit [h]. Ex iis liber metaphyficus *de vniuerfi natura* hodie fupereft [i], in quo decem praedicamenta explicuit, fragmenta vero, non tractationem *de fapientia et de bono viro et beato* ex Stobaeo edidit THOMAS GALEVS [k]. Obitum eius ex naufragio eleganti carmine cecinit HORATIVS [l]. De philofophicis vero eius placitis pleraque tacent veteres, praeter ea, quae de categoriis reftant, vnde fua haufit Ariftoteles, Pythagoreorum compilator ftrenuus. Pauca, quae ex fragmentis apud veteres occurrunt, haec monent:

Philofophia Archytae.

I. Naturam temporis effe numerum quendam, motum, vel etiam fpatium naturae totius vniuerfi [m].

II. In motu naturali quocunque effe aequalem proportionem, et iuxta eum omnia moueri [n].

III. Virum bonum non ftatim beatum effe, beatum vero etiam effe bonum [o].

IV. Deum non tantum fincera et omnis humanae perturbationis experte virtute praeditum effe, verum etiam eius facultatem tranquillam et liberam pro aeternorum factorum maieftate ac magnificentia poffidere: quam homo non poffit affequi.

V. Quaedam bona propter fe expeti, quaedam propter aliud, quaedam propter vtrumque: prima effe beatitudinem, fecunda bonorum efficientia, tertia virtutes, et quicquid cum iis coniunctum eft. Haec vel ad animum, vel ad corpus, vel ad externa referri.

VI. Virtutem propter fe effe expetendam.

VII. Virum bonum effe, qui virtute vtitur in felicitate, in infelicitate, et in medio.

VIII.

b) AELIAN. L. XIII. c. 15.

c) ib. L. XII. c. 19.

d) IAMBLICH. c. XXXI. n. 197. PLVT. de inftit. puer. T. I. p. m. 14.

e) AELIAN. L. XIV. c. 19. ideo affectatae virtutis eum redarguit STOLLIVS Hift. phil. mor. gent. §. CXXXVI. p. 244. nobis in viro fpectatiffimae virtutis et dignitatis mirandum non videtur, fed ex decori Pythagorici ratione profluxiffe, v. th. VI.

f) Collecta exhibet SCHMIDIVS l. c. Sect. I. §. 9.

g) Numerorum fymbolis doctrinam propofuiffe ait IAMBL. c. XXII. n. 104.

h) Enumerant eius fcripta FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 482 feq. STANLEIVS Hift. phil. P. VIII. p. 822. SCHMIDIVS l. c.

i) Venet. 1571. 4.

k) Opufc. myth. I. p. 673. ex STOBAEI Serm. I. p. 732. ex IAMBL. protrept. L. III.

l) L. I. Od. 28.

m) SIMPLIC. in L. IV. phyf. Arift.

n) ARIST. problem. X. XVI. 10.

o) Summa haec eft fragmenti de viro bono et beato.

VIII. Nihil aliud esse beatitudinem, quam virtutis in felicitate vsum.

IX. Bona hominis non esse tantum totius, sed et partium, adeoque etiam corporis: Externa adnasci homini, et bona stipare, e. g. amicitiam, gloriam, diuitias.

X. Deum praestantissimum ac principem esse, cui mens adhaereat, cuiusque causa reliqua praesto sunt bona.

XI. Hominis beatitatem e scientia, virtute ac tertia felicitate componi.

XII. Scientiam esse deorum ac daemonum sapientiam, tum hominum ac rerum ad vitam pertinentium prudentiam.

XIII. Virtutem vero moratum et optimum animi partis ratione carentis habitum.

XIV. Beatitudinem esse in virtute ad felicitatem adhibita.

XV. Nullam virtutem esse nimiam, decorum enim pro norma habere in rebus agendis: nimium vitia gignere, et virtuti reluctari saepius.

XVI. Multa esse, quae faciem virtutis peruertant, consuetudinem, perturbationes, aetatem, alia.

XVII. Animum et felicitatem et infelicitatem nimiam laedere, magis tamen priorem.

XVIII. Quicunque resoluere possit omnia genera, quae sub vno eodemque principio conduntur, et deinde rursus componere ac numero compingere, eum esse sapientissimum et veracissimum, et ex hac specula posse Deum contemplari, atque omnia in rerum serie atque ordine ab illo separata [p].

XIX. Deum esse principium, medium et finem rerum omnium, quae secundum iustitiam et rectam rationem perficiuntur [q].

XX. Nullam capitaliorem esse pestem hominis, quam voluptatem [r].

Pauca haec, erepta temporis iniuriae, quam subtiliter et accurate philosophatus sit Archytas Tarentinus probant. Sunt in his nonnulla, quae cum Aristotelis moralibus concordare, recte obseruauit IVSTVS LIPSIVS [s], quae iterum argumento sunt, Aristotelem, quod ei PORPHYRIVS [t] obiecit, Pythagorea plurima in rem suam vertentem illorum arasse vitulo. Fuere Archytae quoque alii [u] sed obscurae famae, nec facile cum Tarentino confundendi.

§. XIII. Timaeo et Archyta aetate prior, fama tamen inferior fuit ALCMAEON Crotoniates, Perithi filius [x]. Pythagoram audiuisse ipsum testatur ARISTOTELES [y] et post hunc LAERTIVS [z] et IAMBLICHVS [a], quod vero in vltimos vitae annos Pythagorae incidit. Nomen vero in schola Italica sibi comparauit, et naturae cognitione, et artis salutaris, in *Alcmaeon.*

p) Fragm. de Sap. l. c. p. 732.
q) ibid.
r) Sermonem eius refert CICER. de senect. c. 12.
s) Manud. ad phil. Stoic. L. III. diss. VII. p. m. 278. Ex libro eius quoque de oppositis Aristotelem sua de hoc argumento accepisse obseruat SIMPLICIVS Com. Cat. Arist. p. 97. 103.
t) Vit. Pythag. n. 53.
u) SCHMID. STANLEIVS, FABRIC. ll. cc.
x) LAERT. L. VIII. §. 83. CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 305.
y) Metaph. L. I. c. 5.
z) l. c.
a) De vit. Pyth. c. XXIII. n. 104. Hinc ad Olymp. LXV. refert eum GIACCONIVS loc. citando.

qua excellebat, peritia [b]. Primus enim fuisse dicitur CHALCIDIO [c], qui exsectionem aggredi ausus est. Id quod de brutorum quidem sectione tantum intelligendum esse, viri quidam docti [d] statuunt, Chalcidii tamen verba nihil determinant, nec eius diligentiam ab humano corpore remouent sectionibus cognoscendam. Primus quoque dicitur [e], qui librum de natura scripsit; id quod tamen inter Graeciae tantum magnae philosophos intelligendum est, in Ionia enim ante Alcmaeonem tale quid suscepit Anaximenes, vt supra dictum, patetque ex initio eius, valde modestum fuisse Alcmaeonis de rebus physicis iudicium. Quod si ALPHONSO CIACCONIO [f] fidendum, libri quoque *de inuisibilibus et de Diis* auctor Alcmaeon est; verum is sine dubio male verba Laërtii accepit, qui libellum Alcmaeonis *de natura* hoc habuisse initium dixit: *De inuisibilibus et de mortalium* (malim, immortalium sc. Deorum, verba enim non sine mendo esse, recte vidit MERICVS CASAVBONVS [g],) *rebus certam quidem scientiam Dii habent, hominibus autem coniiciendum est.* Fabularum quoque inuentorem, ait ISIDORVS [h], fuisse, quod tamen aut plane falsum est, historia eruditionis barbaricae et Graecae aliud testante, aut ad certam tantum symbolicae methodi inter Pythagoreos introductam rationem referri debet. De placitis eius philosophicis pauca restant apud veteres, ARISTOTELIS libro *contra Alcmaeonem* deperdito, quorum summa haec est:

Placita Alcmaeonis. I. Ea, quae inter homines multa sunt, esse duo. Ita obscurissimum Alcmaeonis dogma non LAERTIVS [i] tantum retulit, sed etiam, qui diligenter Pythagoreorum dogmata rimatus est ARISTOTELES [k]. Hinc vario modo lucem ei attulerunt interpretes. Aristoteles τὰς ἐναντιότητας τὰς τυχούσας, *contraria, quae forte fortuna eueniant*, intellexisse tradit: qualia sint, album, nigrum, dulce, amarum, bonum, malum, paruum, magnum et his similia. Quae frigida tamen videntur MERICO CASAVBONO [l], qui ad rationes numerorum Pythagoricas confugit vbi monas Deus, dyas materia est, ille boni haec mali fons et origo: vt ita dicat Alcmaeon, in vita humana vincere et praeponderare malum, prae bono. Valde tamen timemus, ne haec coacta et a ratione Pythagoricae philosophiae aliena sint, cui non τὰ πολλὰ, sed ἡ δυὰς huc referantur, neque haec pro sola et simplici materia. Nec videtur deserendus esse Aristoteles, qui Pythagoreos libros ipse legit; esse in humana vita duorum extremorum vicissitudinem et contrarietatem, et alternas e. g. laboris et quietis, sanitatis et mortis, felicitatis et infelicitatis vices. Ratio in ipsa voce, τὰ πολλὰ, quaerenda est, quae materiam in infinitas partes, diuisibilem et mutabilem indicat. Vt enim

b) Conf. LE CLERC Hist. de la Medecine L. II. c. 5. pag. 94. SCHVLZ. Hist. med. Per. I. s. II. c. 7. §. 33. p. 173 s.

c) p. 368 ed. Fabric. de oculi constructione quoque differuisse, ex hoc loco patet conf. SCHVLZ. Spec. I. Hist. anatom. §. 32.

d) CLERIC. l. c. 10. CONR. BARCHVSEN. Hist. med. p. 127.

e) Phauorinus apud LAERT. L. VIII. s. 84.

f) In Biblioth. cuius verba affert FABRIC. Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 48. s.

g) Ad h. l.

h) Orig. L. I. c. 39. conf. FABRIC. l. c.

i) loc. cit.

k) Metaphys. L. V. c. 1.

l) Ad l. c. Laërt.

enim ſubſtantiae ſimplices, intelligibiles, aeternae, monades ſunt, adeoque vnum, et idem, et immutabiles nullique alterationi obnoxiae; ita materia multa eſt, nec propria eſſentia ſtabili et αὐτασίᾳ gaudet, ſed ſemper in momenta mutatur, vt ex TIMAEI libro *de mundo* patet. In hac materiae conditione, viciſſitudinem contrariorum obtinere, ex mente Alcmaeonis recte dixit Ariſtoteles: ex contrariis enim materiae mutationem et motus exiſtere, pleriſque Pythagoreorum placuit, qui, vno pro fonte identitatis, multo pro ſcaturigine contrarietatis admiſſo, ſtatuebant teſte IAMBLICHO [m], *nihil eſſe in natura rerum, quod non habet contrarium.* Id decem claſſibus comprehendiſſe Pythagoreos, erudite, licet obſcurius, quam par erat, expoſuit SCIPIO AQVILIANVS [n].

II. Soli, lunae, et reliquis ſideribus ab aeterno ineſſe diuinitatem. Valde culpat hanc aſſertionem CICERO [o], quod mortalibus rebus immortalitatem Alcmaeon tribuerit. Nec exiguam latere in ea abſurditatem contendit P. BAYLE [p]; rebus enim naturalibus et inanimatis, vt ſol ſint et reliqua ſidera, dum conſtituantur dii, maiorem tribui cognitionem, quam homini, eo quod diis certam adeſſe rerum omnium cognitionem Alcmaeon in libro *de natura* dixerit. Falluntur vero viri magni, qui non ſatis ad ſyſtema Pythagoricum, quod Alcmaeon ſecutus eſt attenderunt. Illud enim ſequentes ſidera inter Deos referebant, non ex ſua natura, ſed propter inhabitantem mundi animam, diuinique ignis praeſtantiſſimam partem, cui cum cognitionem, immortalitatem, aeternitatem tribuerint, mirum non eſt, paria attributa in ſideribus quoque eos collocaſſe. Nec habet hac in re Alcmaeon quicquam a ſchola Italica alienum, quae quo ſimpliciora corpora ſunt, eo praeſtantiorem et diuiniorem aetheris ignisue mundani partem in eis reſidere ſtatuit.

III. Animam immortalem eſſe; eſſe enim naturam per ſe mobilem (αὐτοκίνητον) et aeternam motionem, adeoque Diis proximam eſſe. Ita STOBAEVS [q], cui ſuccinit LAERTIVS [r], qui addit: animam perpetuo moueri inſtar ſolis. Quem vero ſolem intellexerit, non addit, videturque Alcmaeon reſpexiſſe ad ſolem illum Empedocleum, primum et ex ignis coeleſtis radiis collectum: Qui cum aeternis fati, id eſt, neceſſitatis in mundi ſyſtemate legibus moueatur, animam eiusdem generis motum ciere ex ſe, cum diuini aetheris ignisue particula ſit, ſtatuere ex phyſiologiae praeceptis ſemel admiſſis debuit.

IV. Lunam ſempiternam habere naturam [ſ], eiusque defectum oriri a ſcaphae conuerſione. Prius ex afferto ſecundo fluit, poſterius Heraclito quoque placuit, teſte STOBAEO [t] et PLVTARCHO [u]. Luna vtrique ſcaphae inſtar viſa eſt, qua ratione vero ducti ſunt, dici vix poteſt.

Ddd ddd d 3 Recte

m) Introd. in arithmet. Nicomachi p. 103 ſeqq. qui multus eſt in eo demonſtrando.
n) De placitis phyſ. philoſ. ante Ariſtot. c. XX. p. 92.
o) De nat. Deor. L. I. c. 11.
p) Dict. T. I. art. Alcmaeon. p. 149.
q) Eclog. phyſ. p. 93.
r) l. c. ſ) ibid. t) l. c. p. 60.
u) De plac. phil. L. II. c. 27.

Recte itaque eius inquisitionem praetermisit IACOBVS THOMASIVS [x].

V. Planetas fixis ex aduerso, hoc est, ab occasu ad ortum moueri [y].

VI. Audire nos inani, quod intra aurem est, id enim personare, appellente aëre; omnia enim sonare vacua [z]. Pertinet huc quoque, quod ARISTOTELES [a] in Alcmaeone reprehendit, capras per aures respirare. Quod tamen non aliud innuere, quam meatum illum, anatomicis recentioribus tubam Eustachianam vocatum, cuius inuentione gloriatus est Aristoteles, cum Alcmaeoni debeatur, demonstrare conatus est cl. SCHVLZIVS [b]: Nec hoc a moribus Aristotelis abhorret, qui Pythagoreos expilauit et tamen reprehendit, vt furta non sentirentur. Contra Alcmaeonis dicta enim eum scripsisse testatur LAERTIVS [c].

VII. Humiditate et tepore, qui in lingua est, discerni sapores [d].

VIII. In cerebro esse partem animae principem, ea sentiri odores spirando ab ea attractos [e].

IX. Primum in vtero caput formari, partem scilicet principem [f].

X. Foetum in vtero ali per totum corpus, quod spongiae in modum recipiat, quae alendo sunt idonea [g].

XI. Somnum existere sanguinis in concursum venarum receptu: eiusdem autem diffusione nos euigilare, plenum autem abscessum mortis esse causam [h].

XII. Continentem sanitatis causam esse aequalitatem (ἰσονομίαν) facultatum, nempe humidi, sicci, calidi, amari, dulcis, et reliquarum: vna autem praepollente, morbum fieri [i]. Supponit hoc thesin primam omnia humana ex contrariis consistere: quae ne homini noceant, aequilibrium eorum requirebat [k]. Hinc de morbis:

XIII. Accidere morbos variis ex causis; alios ob efficientem, propter excessum caloris vel siccitatis alios materialem ob causam, abundante aut deficiente alimento: alios veluti in aliquibus vasis, vt in sanguine, medulla, aut cerebro. Aliquando autem ab externis causis eos nasci, propter aliquas aquas, regionem, labores, necessitates, et his similia [l].

Patet ex his philosophiae naturalis Alcmaeonis reliquiis, inter praestantissimos veteris orbis medicos artem salutarem rationali modo excolentes referendum eum esse. Ceterum nec cum aliis Alcmaeonibus [m], nec cum Alcmane poëta noster confundendus est [n].

§. XIV.

x) De loco animae et scapha lunae c. 5. §. 11. in Hist. Sapient. et stultitiae a CHR. THOMASIO edita T. I. p. 72 seqq.

y) PLVT. l. c. L. II. c. 16. STOB. l. c. p. 54.

z) PLVT. L. IV. c. 16.

a) Hist. animal. L. I. c. 11. THEOPHRAST. de sensu p. 24.

b) ll. cc. c) L. V. §. 25.

d) PLVT. L. IV. c. 18.

e) ibid. c. 17. f) ibid.

g) IDEM L. V. c. 16. h) ib. L. V. c. 24.

i) ib. L. V. c. 30. STOB. serm. CCXLIII. p. 794.

k) Hinc, vt est apud PLVT. l. c. sanitas est concinna qualitatum temperies, certa sibi proportione respondentium.

l) ib. STOB. Serm. CXLII. p. 794.

m) Enumerat eos FABRIC. l. c.

n) Ita ANT. CARISTIVS Hist. mirab. c. 95. qui Alcmaeonem morbo pediculari obiisse tradit, quod ad poëtam referendum esse ex ARIST. Hist. anim. L. V. c. 31 patet, conf. MEVRS. ad h. l. Eandem confusionem admisit Carolus STEPHANVS, conf. LESCALOPIER. ad Cic. de N. D. p. 41. BAYLE l. c. not. A. causa erroris orta inde, quod nomen Alcmaeo-

§. XIV. Inter physicos sectae Italicae nomen quoque sibi comparauit HIPPASVS, quem Crotoniatam alii faciunt, alii Metapontinum[o], alii Sybaritam. Illum enim peculiarem scholam collegisse, haud obscure IAMBLICHVS[p] innuit, qui Hippasi auditores acusmaticos aliis ex Pythagorae secta opponit, colligitque non inepte ex hac introductione Iamblichi SAM. TENNVLIVS[q], plurimum scholam Hippasi valuisse in arithmeticae philosophicae rationibus, quia saepissime in hoc opere allegatur: mutauisse etiam quaedam in rationibus demonstrandi, ex eo liquet, quod THEON SMYRNAEVS[r] refert: inuenisse eum cum Laso Hermionensi motus celeritate et tarditate consonantiarum rationes, cum alii ex hac secta magistrum secuti, eas in ponderibus et longitudinibus quaesiuerint. Quod satis manifeste prodit, non in nudis propositionibus haesisse Hippasi scholam, sed ad rationes quoque reddendas se applicuisse. Id quod confirmant ea, quae de morte eius IAMBLICHVS[s] refert, cum vulgasset, descripsissetque sphaeram duodecies pentagonon, eum in mari, vt impium, periisse, sed inuentionis nihilominus gloriam ipsi mansisse. Haec enim non ad nudam figuram referenda esse, sed ad rationem proportionis, ex poena patet, quam non dogmata sola, etiam exterioris admissionis discipulis exposita, sed aetiologias profanis pandentibus immitti a diis Pythagorei statuebant. Falsum itaque esse oportet, quod alio loco IDEM[t] tradit, Hippasi auditores ideo acusmaticos dictos esse, quod eorum philosophia circa auditionem, demonstratione aut ratione destitutam versaretur. Nam in eo nihil a reliquis τοῖς ἔξω discipulis Pythagorae habuere diuersum, aliterque docuisse Hippasum ex adductis constat. Nihil scripsisse ait Demetrius apud LAERTIVM[u], qui tamen alio loco[x] *mysticum sermonem*[y] ab Hippaso conscriptum fuisse, refert, vt Pythagoram calumniaretur: ex quo loco quoque colligitur, male eum in Pythagorae scholam fuisse affectum. De dogmatibus eius pauca nobis innotuere, quae his constant: *Hippasus.*

I. Principium rerum omnium esse ignem, eumque esse Deum. Constanti traditione hoc dogma Hippaso veteres tribuunt[z], monentque, vt infra demonstrabitur[a], Heraclitum idem ab Hippaso accepisse. Nihil vero *Dogmata Hippasi.*

Alcmaeonis et Alcmanis vnum sit, vt ex THEODORITO serm. I. patet.

o) Primum auctorem habet IAMBLICHVS, qui vit. Pyth. c. XVIII. n. 81. ait, quosdam Crotoniatam dicere, alios Metapontinum. Hoc LAERT. quoque tradit L. VIII. f. 84. Syberitam dici tradit STANLEIVS P. VIII. p. 824. in quo testimonium veterum desiderat OLEARIVS ad h. l. respexit vero sine dubio eques Anglus ad IAMBLICHVM de vit. Pyth. c. vlt. n. 267. qui Sybaritam Hippasum nominat. Et hunc Sybaritam quidem a Metapontino distinguit b. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. p. 492. sed ex nostra coniectura perperam. Eundem enim intellexisse Iamblichum, quem n. 81. Metapontinum dixerat, ex eo constat, quod in illo Pythagoreorum catalogo non alium Hippasum, quam Sybaritam nominet, alias Metapontinum etiam adducturus, si alium intellexisset. Nec haec ἀβλεψία in Iamblicho miranda est, saepe etiam a loco commorationis patria Pythagoreorum definita est, quae incerta in Hippaso fuit.

p) Introd. in Nicomach. arithm. p. 11.

q) Ad h. l.

r) De music. c. 12.

s) De vit. Pyth. c. XVIII. n. 88.

t) ibid. n. 81.

u) Lib. VIII. f. 84.

x) f. 7.

y) Forte ἱερὸν λόγον, conf. FABRIC. l. c.

z) LAERT. f. 84. CLEM. ALEX. protrept. EVSEB. praep. l. XIV. c. 14. SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. L. III. c. 4. f. 30. adu. Math. L. IX. f. 361. STOB. Eclog. phys. c. 13. TERTVLL. de anima c. 4. vbi tamen Hippasus pro Hipparchus legendum.

a) CLEM. l. c.

vero noui in eo statuit Hippasus, sed communem scholae Pythagoricae doctrinam secutus est, vt ex disputatis hoc capite certissimum esse putamus. Videtur tamen Heraclitus, vt noui systematis rationem iniret, a praeceptore Hippaso abiisse, dum hic, more sectae suae, igni diuino materiam crassiorem adiunxit, ille materiam in ignem illum quasi resoluit, vt postea dicemus. Stoici vero, cum eodem, quo Hippasus modo docuerint, manifestum est, recte nos supra Pythagoream philosophiam inter fontes Stoicae doctrinae retulisse.

II. Ex igne omnia orta esse, et in ignem omnia iri resolutum [b].

III. Eius ignis natura constare etiam animam [c].

IV. Ignis huius extinctione gigni res omnes, eiusque partes crassiores condensatione in terram coalescere, quae igni vicissim solutae, in aquam abeant, hanc exhalantem in aëra verti [d]. Patet ex hoc asserto, arctissime materiam crassiorem Pythagorae cum subtilissima, siue igne diuino Hippasum coniunxisse, vnde facile fuit Heraclito ex vnius ignis illius modificatione et mutatione totam rerum naturalium scenam instruere.

V. Mundum et omnia corpora conflagratione soluenda esse [e].

VI. Huic mutationi certum tempus, siue periodos, definitum esse [f]. Nihil in his omnibus est, quod non ex systemate Pythagoreo et Stoico queat intelligi, vnde lux decretis Hippasi physicis acquiri potest.

VII. Vniuersum finitum esse, et semper in motu constitutum [g]. Etiam hoc Pythagoreum est: vnde sequitur, in mundo non dari vacuum, sed extra mundum siue vniuersum, in quod mundus respiret, et moueatur. Hactenus Hippasus, in eo solo a Pythagora diuersus, quod apertius de rerum natura philosophatus est. Fuere et alii Hippasi [h], sed minoris nominis atque famae.

Philolaus.

§. XV. Euulgatae philosophiae Pythagoricae auctor fuit PHILOLAVS Crotoniata, qui vero Heracleae vixit [i], Archytae discipulus, qui Platonis tempore vixit [k]. Supra enim GELLII [l] aliorumque auctoritate probauimus, Platonem libros Pythagoricos vel ipsum emisse, vel a vidua et liberis Philolai Dioni venditos ab eo accepisse: quae hic repetere otiose supersedemus. Patet vero ex IAMBLICHO, paupertatem adegisse vel ipsum Philolaum, quod is vult [m], vel eius viduam, quod TZETZES [n] contendit, vt contra iusiurandum quo obstringebantur, ἀλλοφύλῳ libros Pythagoricos venderent: licet ex Iamblichi loco recte colligi queat, Dionem vel Platonem, eos libros ideo obtinuisse, quod et ipse Plato ad familiam Pythagoreorum (ἀποσυγγενείας) pertineret. Disputant etiam viri docti an ipsius Philolai, vel aliorum Pythagoreorum libri fuerint? Quod si verum est, Timaei librum inter eos fuisse, et ex illo suum Timaeum Platonem consarcinasse,

b) LAERT. l. c.
c) THEODOR. L. V. Therap. STOB. apud MENAG. ad Laërt. l. c.
d) PLVT plac. phil. L I c. 3.
e) LAERT. l. c. f) ibid. g) ibid.
h) MENAG. et FABRIC. ll. cc.
i) IAMBLICH. c. XXXVI. n. 266.
k) CICERO de oratore L. III.
l) LAERT. L. VIII. f. 15. GELL. L. III. c. 17. et viri docti ad h. ll.
m) c. XXXI. n. 199.
n) Chil. X. Hist. CCCLV.

naſſe, poſterius magis probabile eſt. Ex his vero conſtat, IAMBLICHVM[o] non audiendum eſſe, qui ſui immemor Philolaum inter eos retulit, qui ipſum Pythagoram audiuerunt. Eundem ad lapidem impingit PLVTARCHO[p] memorata traditio, poſtquam Pythagoreorum ſodalitia per ſeditiones ex vrbibus eiecta fuerint, ſuperſtitibus Metaponti in domo quadam conſidentibus Cylonios ignem ſuppoſuiſſe, ita vt omnes perirent, Philolao excepto et Lyſide, qui iuuenes robore et agilitate freti flammas euaſerint, Philolaum quidem in Lucanos aufugiſſe, eoque incolumem delatum aliis ſeſe amicis iunxiſſe, qui iam rurſus coiuerint, Cyloniis ſuperiores viribus. Supra enim ſectione antecedente probauimus, id accidiſſe viuo adhuc Pythagora. Philolaus vero Platonis tempore vixit, et Archytae diſcipulus fuit, adeoque nonus a Pythagora, aetate ei multo inferior. Aut itaque tota fabula reſpuenda, aut PORPHYRIVS[q] ſequendus, qui pro Philolao Archippum, veteres ſecutus, ponit. Aliter quoque LAERTIVS[r], qui Crotonae in patria ob tyrannidis metum e viuis ſublatum eſſe tradit: qua ſuſpicione Pythagorei plerique, legislatoria auctoritate ſe rebus publicis immiſcentes, grauati ſectae exitium attulerunt. Poſt mortem eius canentis vocem ex ſepulchro auditam eſſe, Diis concinentem nugatur IAMBLICHVS[s].

§. XVI. *Multis voluminibus de intelligendis rebus et quid quaeque ſignificet, obſcure diſſertaſſe Philolaum, et priusquam de ſubſtantia animae decernat, de menſuris, ponderibus et numeris iuxta geometricam, muſicam atque arithmeticam mirifice diſputare, per haec omnia vniuerſum extitiſſe confirmantem,* ſcribit CLAVDIANVS MAMERTVS[t], nihil vero ex his voluminibus, licet forte ex parte ad Platonem, Speuſippumque peruenerint, ſupereſt[u], adeoque de eius placitis philoſophicis ex paucis fragmentis apud veteres paſſim occurrentibus iudicandum eſt, quae veſtigia ſatis produnt, vera eſſe, quae Mamertus dixit, ſubtiliter quidem, ſed obſcure de rebus naturalibus ſecundum principia mathematica diſſeruiſſe. Ita enim docuiſſe dicitur: *Doctrina Philolai.*

I. Rationem quidem de rebus iudicare poſſe, ſed non communem, ſed diſciplinis mathematicis excultam, cum enim ſit vniuerſalium naturae contemplatrix, habere quandam cum ea cognationem, cum ſit natura comparatum, vt ſimile comprehendatur ſimili. Dogma pure Pythagoricum, quod SEXTVS EMPIRICVS[x] Philolao tribuit, potiſſimum ad rationem

o) c. XXIII. n. 104. quem inconſultius ſequitur TENNVLLIVS ad Introd. in arith. Nicomachi p. 83.

p) De genio Socratis T. III. p. m. 486.

q) vit. Pyth. n. 57. r) l. c.

s) n. 139. 148. Qui Eurytum diſcipulum haec ita fuiſſe interpretatum ait. Eius Euryti, cum ſeniori Metapontino, Pythagorae diſcipulo non confundendi diſcipuli, qui et ipſum Philolaum audiuerunt, fuere teſte LAERT. L. VIII. ſ. 56. Xenophilus Chalcidenſis, Phanto Phliaſius, Echecrates, Diocles, et Polymneſtus Phliaſii, Pythagoreorum poſtremi, quos vidit Ariſtoxenus. Ex quibus iterum conſtitui Philolai tempus poteſt. Illi enim Ariſtoteli fuere coaeui, Philolaus itaque Platoni, qui et ipſe Eurytum audiuit. Conf. BENTLEY de epiſt. Phalar. p. 87.

t) Lib. II. de ſtatu animae c. 2.

u) Initia libri de natura rerum ex Demetrio in homonymia affert LAERT. L. VIII. ſ. 85.

x) Adu. mathem. L. VII. ſ. 92.

tionem animae, quatenus ei inest numerus et harmonia vniuersi respicit, vnde et, pars quae totius est, harmoniam siue concentum vniuersi, et imprimis vniuersalium siue intelligibilium percipit.

II. In mundo naturam apte coagmentatam esse ex infinitis et finitis, mundumque totum, et quae sunt in eo omnia. Ita librum *de natura rerum* exorsus est Philolaus [y], qui respexisse videtur, ad materiae partes infinitas, per formationis modificationem ad finitum quid determinatas, vt cognosci queant [z]. Hinc sequitur, quod porro IAMBLICHVS [a] ei tribuit:

III. Nihil, quod cognosci debet, posse esse principium, quousque indeterminata et infinita sunt omnia. Cum vero necesse sit, esse naturam scientiae, vt contempletur entia, a diuina prouidentia tanta accuratione constituta; separare et determinare inuicem scientias debere, quod ab ipsis comprehenditur, cum πόσον, quotum, tum πηλίκον siue quantum, et illud quidem obiectum esse arithmeticae, hoc geometricae, et in alias quoque species subdistingui, vnde totus mathematicarum scientiarum circulus exoriatur. Prolixius haec explicans Iamblichus ipse videndus est: non tamen videtur in eo Philolaus a communi disciplinae Pythagoricae τρόπῳ multum recessisse.

IV. Numerum esse vinculum potentia sua sustinens aeternam rerum mundanarum permansionem, sibique innatum. Ita TENNVLIVS obscure satis vertit verba IAMBLICHI [b], quae Graeca damus: Φιλόλαός φησι ἀριθμὸν εἶναι τῆς τῶν κοσμικῶν αἰωνίας διαμονῆς τὴν κρατιστεύουσαν καὶ αὐτογενῆ συνοχήν. Quae definitio numeri ex intimis Pythagoreae philosophiae visceribus petita eleganter docet, numeros nihil aliud esse, quam aeterna illa et immutabilia principia, quae cum per se consistant, sintque αὐτὰ καὶ αὐτουσίᾳ praedita, a Iamblicho αὐτογενῆ vocantur. Illis vero aeternis naturis connectitur, et in vnum quasi systema coniungitur rerum omnium natura, quae cum ex parte materiae fluxa sit, semperque mutabilis διαμονὴν αἰώνιον accepit. id est, per illa spiritualia et intelligibilia principia aeternum durat, cum ea immutabilia sint et immortalia.

V. Vnitatem non esse (solitarium) rerum omnium principium, et similiter altera parte longioribus se ipsam praebere, tanquam carcerem ad generationem, neque esse metam secundum reflexionem recursus et reditus; sed hoc loco vnitatis facere binarium. Obscurissima verba [c], vt sunt Pythagorea omnia, haec volunt, vnitatem non esse caussam simul efficientem et materialem, siue subiectum generationis, vt ex se exeant et ad se redeant in generatione omnia; sed requiri eius loco binarium; in quem vnitas se conuertat, quique habeat rationem materiae. Clarius hoc explicat Iamblichus paulo infra hunc in modum: *Constat igitur, omnia, quae sunt*

y) LAERT. L. VIII. f. 85.
z) Ita et PLATO in Philebo, ostendisse Deum τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πέρας, de quo supra dictum. Hibuisse hoc a Philolao, allatum testimonium docet.
a) Introd. in Nicom. arithm. p. 7.
b) l. c. p. 11.
c) Ibid. p. 109.

ſunt in mundo, eſſe ex forma et materia compoſita, et fieri, quemadmodum ex vnitate et binario omnia numeri accidentia. Et paulo poſt: *Quoniam non erat ab initio, neque hodie erit principium, ſed inuenimus Deum rerum opificem etiam in principiis mundanis non habuiſſe vim genarandi materiam, verum illam, cum aeterna eſſet, aſſumſiſſe, et ex illa ſecundum formas et rationes numericas formaſſe et condidiſſe mundum,* etc. Ex his manifeſtum eſt, Philolaum Timaeum, cuius librum *de mundo* habuerat, ſecutum pauliſper a Pythagoreo ſyſtemate receſſiſſe, et non ex monade dyadem, ſiue ex vno toto, Deum et materiam more Stoico deriuauiſſe, ſed duo independentia, et nullo modo connexa principia poſuiſſe, id quod Pythagoram non πρώτως ſed δευτέρως feciſſe ex ſupra dictis conſtat. Philolaum vero et Timaeum cum auctores phyſiologiae ſuae Plato habuerit, ratio inde arceſſenda eſt, cur ſyſtema dualiſticum parum, vt ita dicam, ei placuerit. Quodſi itaque verum eſt, quod CLAVDIANVS MAMERTVS [d] Philolaum ſcripſiſſe ait: *Deum, qui ex nihilo fecit omnia, materiam incorporaſſe rebus omnibus*, per τὸ nihil, non ſenſu Chriſtiano, quod plane et priuatiue nihil eſt, ſed ſenſu Platonico τὸ μὴ ὂν, nihilum Pythagoreorum et Platonicorum intelligendum eſt, vt docte obſeruauit MOSHEMIVS [e].

VI. Mundum vnum eſſe, eum autem vsque ad medium coepiſſe exiſtere, et a medio ſurſum, quemadmodum deorſum quaeque ſupra medium ſunt, infra medium ſitis eſſe oppoſita; nam inferiora eſſe infimis media vt ſuperiora ſupremis, ac reliqua ſimiliter; eodem ſe ad medium habere vtraque [f]. Lucem obſcurae theſi accendent ſequentia, de rerum ortu ex medio centro vniuerſi.

VII. Ignem in medio ad centrum eſſe, tanquam vniuerſi larem, Iouisque domicilium ac Deorum matrem, aramque et menſuram naturae. Alium deinde ſupremum ignem eſſe; at natura primum eſſe medium, circa quod decem coeleſtia verſentur corpora, coelum, planetae, ſol et luna. Sub hac eſſe terram, ſub eaque antichthona, poſtque haec omnia ignem Veſtae rationem ad centrum habentem. Ac ſupremam quidem ambientis partem Olympum eſſe, ſub Olympo autem loca, quae planetae quinque cum ſole occupent, mundum: ſub his autem loca ſublunaria ac terrena, in quibus mutabilis rerum ortus regnet, coelum. Poſtremo in ſtatis quidem coeleſtibus verſari ſapientiam; verum in ordine carentibus virtutem, vt illam perfectam, ita hanc imperfectam. Elegantem hanc non Philolai tantum, ſed totius ſcholae Italicae deſcriptionem ſyſtematis mundani ex mente Pythagorae ſeruauit nobis STOBAEVS [g], quam praetermiſiſſe THOMAM BVRNETIVM [h], cum de mente ſcholae huius circa rerum naturam ageret, merito miramur. Lucem vero accipit ex iis, quae ſectione prima de hac re diſſeruimus.

 VIII.

d) De ſtatu animae L. II. c. 3. p. 106.

e) Diſſ. de creatione ex nihilo §. XIV. In CVDWORTHI Syſtem. int. p. 972.

f) STOBAEVS Eclog. phyſ. c. 18. p. 34.

g) l. c. c. 25. p. 51.

h) Archaeol. phil. L. I. c. 15. p. 431. qui ſolito brevior eſt in explicanda phyſiologia Pythagorea.

VIII. Omnia necessitate ac harmonia fieri. Philolao recte tribuit LAERTIVS [i], fatum enim hoc Pythagoreum est, rationes mundi harmonicas interna necessitate constituens. Musicas proportiones huic harmoniae explicandae adaptasse, more Pythagorae Philolaum IAMBLICHVS [k] testatur.

IX. Duplicem esse interitum mundi, vnum igne coelitus defluente, alterum lunari aqua per reuolutionem aëris effusa, atque horum exhalationes esse alimentum mundi [l]. Haec περιοδικῶς fieri [ll] non Philolao tantum, sed et reliquis ex hac schola placebat, vnde aeternitati mundi non obstant. Accepere et hoc ab iis Stoici.

X. Terram in orbem circumferri circum ignem, obliquo circulo in morem solis et lunae [m]. Philolaum primum celeberrimi dogmatis auctorem alii faciunt, alii Hicetam Syracusanum [n]. Ante vtrumque vero in schola Pythagorae obtinuit, forte ex Aegypto allatum; Philolaus primus sine dubio vulgauit [o].

XI. Solem discum vitreum esse, qui reuerberantem ignis mundani omnis splendorem accipiat, lumenque ad nos, quasi per infundibulum transmittat; vt sol videatur ignis in coelo, id vero, quod ab eo procedit, speculi instar se habeat; tertio vero splendor existat, qui a speculo isto quasi reflexus nobis dispergitur atque hoc esse, quod solem vocamus, quasi id dicas imaginis imaginem. Affine Empedoclis de sole opinioni dogma Philolao tribuit PLVTARCHVS [p]: quod tamen improbat IAC. THOMASIVS [q], qui Philolaum, putat, solem cum aliis suae sectae in centro mundi posuisse, et non duos soles, sed duas tantum terras statuisse. De quo in tanta Pythagoricorum scriptorum iactura statui certi quid non potest.

Eudoxus. §. XVII. Tandem inter celebriores Pythagoreos EVDOXVS Cnidius quoque numerandus est, Aeschinis filius, astronomus, geometra, medicus, legislator [r]. De eo librum scripsit Phanocritus [s], qui vero intercidit. Is tanta in cognoscendis rebus naturalibus et coelestibus ardore flagrauit, vt optaret, Phaëtontis instar a sole comburi, modo eius naturam propius considerare sibi daretur [t]: hinc et magna eius in rerum coelestium scientiis peritia veteribus [u] valde laudatur, et inter praestantissimos siderum scrutatores numeratur [x]. Geometriam ab Archyta didicit, artem salutarem a Philistione Locro [y]. Platonis quoque auditorem fuisse tradit Sotion, qui narrat:

i) l. c. k) l. c. p. 146.
l) PLVTARCH. de plac. phil. L. II. c. 1.
ll) Conf. SCALIGER. de emend. temp. L. II. p. 109.
m) PLVT. l. c. L. III. c. 13.
n) LAERT. l. c.
o) Conf. IAC. THOMAS. Obs. Hal. T. IV. obs. 19. §. 18 seqq. p. 382 seqq.
p) l. c. L. II. c. 20.
q) Ibid. §. 23. p. 385 seqq.
r) LAERT. L. VIII. §. 86. SVIDAS in Eudoxus T. I. p. 886. s) ATHENAEVS L. VII. p. 276.
t) PLVTARCH. non suau. viui posse sec. Epicurum T. II. p. m 95. quod ideo dixisse Eudoxum, quod rederet, magnam diuinitatis partem in sole residere, eumque esse locum beatitatis non absque verisimilitudine coniicit IAC. THOMAS. Obs. Hal. T. IV. obs. 19. § 27. p. 388
u) Cic. de diuin. L. II. c. 42. GELLIVS L. XVII. c. 21.
x) Conf. viri docti ad LAERT. l. c.
y) ibid. vbi Siculus vocatur. Passim medicum hunc memorant veteres, laudati MENAGIO ad h. l. FABRICIO Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 366. et historiae medicae scriptoribus CLERICO Hist. med. P. I. L. III. c. 43. p. 253. SCHVLZIO Hist. med. P. I. S. III. c. 6. §. 3. p. 310 seqq. qui etiam de Eudoxi meritis in artem salutarem videndi sunt. Notandum vero imprimis hoc est, ab Eudoxo ad Chrysippum, ab hoc ad Erasistratum, et ab eo ad multos medicos Pythagoreas hypotheses peruenisse, quarum vestigia passim apparent.

rat [z]: cum annum aetatis XXIII ageret, summoque inter paupertatis angustias discendi studio flagraret, Socraticorum gloria excitatum Athenas contendisse, cum Theomedonte medico, a quo et altus fuerit, cuique in deliciis fuisse, quibusdam dictum sit. In Piraceum autem delatum Athenas quoque ascendisse quotidie, ibique auditis sophistis ad portum esse regressum: duosque ibi menses moratum domum rediisse. Inde rursus amicorum liberalitate adiutum in Aegyptum cum Chrysippo medico esse profectum, commendatitias ab Agesilao literas ad Nectanebin regem ferentem, a quo et sacerdotibus sit commendatus. Ibi moratum annum vnum et menses quatuor mento attonso atque supercilio, octo annorum cyclum [a] iuxta quosdam descripsisse. Inde Cyzicum atque in Propontidem venisse, philosophiam professum: Mausolum item Cariae regulum videre voluisse, indeque Athenas reuersum habentem secum discipulos plurimos, Platoni, iuxta nonnullos aegre vt faceret, qui eum admittere olim recusauerat. Hactenus Sotion, cuius tamen narrationi intercedit STRABO [b], qui Eudoxum cum Platone in Aegypto venisse, seque museum vtriusque ibi vidisse sibi ostensum ait. Cui velificatur EVSEBIVS [c], Eudoxum Olymp. XCVII floruisse asserens. Prius et CICERO [d] asserit. Cuius tamen opinionis fundamentum ex eo recte refellitur, quod Eudoxus Platonem Athenas docentem audiuit, id quod post iter Aegyptiacum euenisse, supra ex ipsa Platonis vitae serie ostendimus, quod Olymp. XCVIII circiter contigit, annum aetatis agente Platone XL. Eudoxus autem Nectanebi II. ab Agesilao, qui foedus cum eo inierat, commendatus est, qui ab Olymp. CIV. 2. ad Olymp. CVII. 2. regnauit. Quod si Nectanebin etiam I. ponas, id ante Olymp. CI. 2. quo is imperare coepit [e], fieri non potuit, quae clare euincunt, Platonis in itinere socium non fuisse. Ad Dionysium quoque iuniorem Syracusanorum tyrannum, si fides AELIANO [f], diuertit, cum is Platonem apud se haberet, id quod nonnisi post Olymp. CIII. 1. fieri potuit, quo Dionysius senior obiit. Ex quibus rationibus erudite demonstrat cel. IO. LAMIVS [g], Strabonem in eo falsum fuisse, nec tempora inter se concordare. Patet vero ex dictis quoque non circa Ol. XCVII, sed CIII floruisse. Magno vero honore non in patria tantum exceptus est, sed in Graecia quoque, vbi ciuitatibus quibusdam [h], more Pythagoreo leges condidit, easdem item, iuxta Hermippum, in astrologia, geometria, aliisque praeclarissimis scientiis instituit. Non minus vero Aristagora filio doctissimo inclaruit, qui a parente eruditionem astronomicam et geometricam haereditate quasi accepit.

 Im-

z) LAERT. l. c.

a) Male in octo annorum historiam mutat STANLEIVS P. VIII p. 825. Interpretem Laërtii secutus. Quod ex MENAGIO ad h. l. discere potuisset, qui Laërtii interpretes ideo notauit, quod opus mathematicum in historicum mutauerint. Mirum itaque, eruditissimum OLEARIVM in haec non animaduertisse.

b) L. XVII.

c) In chronicis, qui bis de eo loquitur, priori loco Ol. LXXXIX. 3. posteriori Ol. XCVI. 1. ponit. Vtrumque perperam. d) De diuinat.

e) Rationibus haec constant chronologicis ab VSSERIO firmatis. VOSSIVS de scient. math. c. XXXIII. 6. 13. ad Ol. XCVIII. 2. refert.

f) L. VII. c. 17.

g) In erudito de SS. Trinitatis doctrina opere L. II. c. 2. p. 82 seqq.

h) Cnidiis LAERT. l. c. Milesiis THEODOR. Therapeut. L. IX.

Imprimis inter sideralis scientiae cultores emicuit emendatione octaëteridis Harpalicae [i], quam conferendo eclipsium interualla, quae ab Aegyptiis acceperat, in errore versari obseruauerat; qua tamen non ita verum solis lunaeque cursum conciliauit, vt non Metonis enneadecaëtris praeualeret, qua de re in historia artis chronologicae pluribus dicendum est [k]. Narrat vero SIMPLICIVS [l] inuentis hypothesibus circulorum reuoluentium, Calippum Cyzicenum, et Polemarchum Eudoxi familiares Athenas esse profectos, cumque Aristotele contulisse super Eudoxi inuento, et alia quidem correxisse, alia vero suppleuisse: ac Aristoteli quidem placuisse hypotheses homocentrorum, quia doctrinae eius conuenirent, omnia moueri circa medium vniuersi, displicuisse autem hypotheses eccentricorum. Multa scripsit ad scientias mathematicas pertinentia [m], sed difficilia intellectu, vt notat SEXTVS EMPIRICVS [n], laudata vero veteribus ob summam in his scientiis eruditionem. Nihil tamen ad nos peruenit, ARATVS vero, qui phaenomena scripsit versibus, Eudoxum potissimum secutus est [o], iussus ab Antigono rege Ἐύδοξον ἐνδοξότερον [p] facere. Sed et historiam scripsisse ex ATHENAEO [q] colligitur, quam terrae descriptionem vocauisse, ex STRABONE [r] aliisque notum est. Voluptatem summum bonum dixisse ait Nicomachus apud LAERTIVM [s], ille tamen addit [t], tam incorruptis sanctisque moribus vixisse Eudoxum, vt nemo doctrinam a Pythagoreorum seuerioribus in ea re placitis recedentem in malam partem verterit. Obiit LAERTIO teste aetatis anno LIII, vt ei praedictum fuisse fertur a sacerdotibus Aegyptiorum. Audiendus itaque non est SCALIGER, qui nullo veterum teste laudato CIII annos ei tribuit [u].

* *

CAPVT VNDECIMVM.
DE SECTA ELEATICA.

§. I.

Origo sectae Eleaticae.

Originem sectae Eleaticae Italia quoque dedit, exorta enim Eleae, siue Veliae, magnae Graeciae vrbe est; quam Phocaeenses Cyri temporibus condiderunt, cum iis ab Harpago obsessis, pars noctu aufugisset, quae ad istas Italiae oras delata vrbem excitauit. Laudatque STRABO [a] Pytha-

i) De Harpali Octaëteride vid. SCALIGER. de emend. temp. L. II. p. 66. PETAV. doctr. temp. L. II. c. 4. DODWELL. de cyclis diss. III. §. 30.

k) Vid. ex vet. CENSORIN de die nat. c. XVIII. ex recentioribus SCALIGER. l. c. p. 67. PETAV. l. c. c. 6. VOSSIVS l. c. SCAL. ad Manil. L. I. v. 69.

l) Comm. in L. II. de coelo.

m) Vid. quae ex veteribus notauit FABRICIVS Bibl. Graec. Vol. II. p. 85 seq.

n) Adu. mathem. L. I. §. 301.

o) Haec inter se confundens SVIDAS male l. c. Eudoxum poëtam facit, scripsit enim prosa, vt ex iis videre est, quae ex illo allegat Hipparchus.

p) Ἔνδοξον ob nominis claritatem vocatum tradit LAERTIVS l. c.

q) L. VI. p. 288. 395.

r) L. II. p. 100. patet ex his locis, fuisse opus geographico - historicum: conf. MEVRS. ad Apoll. Dysc. c. 24. VOSSIVS de hist. Graec. L. I. c. 6.

s) l. c.

t) Nicom. L. X. c. 2.

u) Conf. VOSSIVS l. c.

a) L. VI. p. 252. conf. MENAG. ad LAERT. L. IX. §. 28.

thagoreorum, inter quos Parmenidem et Zenonem quoque numerat, diligentiam, quibus acceptum ex parte referendum sit, quod ciuitas illa bonis legibus effloruerit. Hac vrbe, cum tres sectae huius, cuius historia enarranda est, doctores celeberrimi, Parmenides, Zeno et Leucippus orti essent, nomen inde ea Eleaticae accepit, quanquam auctor eius Xenophanes Colophonius fuit. Qui cum in Italia Telaugae, Pythagorae filio in docenda philosophia successisset [b], inde Eleatica secta ex Pythagorica prognata veteribus dicta est, eiusque sectatores passim [c] Pythagorei dicti, quod tamen minus accurate fieri, ex eorum historia et doctrinae, quod exhibebimus, compendio patescet. Sed et ipsa Eleatica secta inter se distinguenda est, inque duas classes separanda, quarum illa metaphysice magis, haec physice de rerum natura disseruit, vtraque sibi in multis e diametro aduersa [d]. Priorem classem Xenophanes, Parmenides, Melissus et Zeno Eleates constituunt, posteriorem Leucippus, Democritus, Protagoras, Diagoras, Anaxarchus; de quibus singulis iam porro dicenda eorumque vitae et doctrinae historia enarranda est.

§. II. Eleaticam sectam condidit XENOPHANES [e], patria Colophonius, patre Dexio, quem Orthomenem alii vocant, prognatus [f]. Tempus natiuitatis incertum est, variantibus de aetate Xenophanis veterum testimoniis, vt fuere tum temporis scriptores in designandis veris temporum rationibus valde incurii, quod occasionem postea dedit iis, qui illorum memoriis vsi sunt, in diuersas admodum abeundi partes. Cum etiam per integrum seculum vixerit Xenophanes, fieri eo magis potuit, vt ad diuersos annos ille referretur. Hinc ad Olymp. XL eum refert Apollodorus apud CLEMENTEM ALEXANDRINUM [g], EVSEBIVS [h] ad Olymp. LVI. LAERTIVS [i] Olymp. LX inclaruisse dicit. Etsi vero viginti Oympiadum inter extremos hos temporum limites differentia est, possunt tamen rationes Xenophaneae aetatis chronologicae pleraeque in concordiam redigi, si ad vitae diuturnae moram et circumstantias eius attendatur, et certa vel verisimilia ab incertis distinguantur. Inter prioris generis circumstantias primo omnium referri merentur versus Xenophanis ab ATHENAEO [k] seruati, in quibus fugam Persarum in Graecia memorat. Licet vero incertum sit, an ii ad praelium apud Marathonam, vel apud Plataeeam commissum referendi sint, in quo vtroque Persae a Graecis in fugam acti sunt, certum tamen est, nisi versus Xenophanis in suspicionem suppositionis temere adducantur, si non Olymp. LXXV, quo tempore apud Plataeeam Persae inferiores discesserunt, Olymp. LXXII tamen, qua pugna ad Marathonam commissa est, adhuc vixisse Xenophanem, et post illud tempus eius illum meminisse. Refert porro Timaeus apud CLEMENTEM ALEXANDRI-

Xenophanes sectae conditor.

Aetas eius.

b) LAERT. L. I. f. 16. sed id non de scholae successione, sed de ordine in philosophando intelligendum est.
c) STRABO l. c.
d) Conf. BVDDEVS Anal. hist. phil. p. 321.
e) CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 301. LAERT. L. I. f. 16.
f) LAERT. L. VIII. f. 18.
g) l. c. conf. BAYLE Dict. T. IV art Xenophonnes not. A p. 515. qui conferendus de hoc Clementis loco.
h) In Chron. conf. SCALIGER in Animadu. ad h. l.
i) l. c. f. 20.
k) L. I. p. 54.

DRINVM [l] et PLVTARCHVS [m], vixiſſe Xenophanem circa tempora Hieronis, Siculorum tyranni; LAERTIVS [n] vero, Empedocli, et Sotion [o], Anaximandro fuiſſe coaeuum. Hiero vero tyrannidem ſuſcepit Olymp. LXXVI, cuius anno 4. natus eſt Empedocles, Anaximander vero Olymp. LVIII floruit. Addendum his, quod PSEVDO-ORIGENES [p] habet, vixiſſe eum, vsque ad tempora Cyri, et quod LAERTIVS [q] tradit, ſucceſſiſſe in tradenda philoſophia inter Graecos Italiam inhabitantes Telaugae Pythagorae filio. Etſi vero ſupra oſtendimus, incertam eſſe mortis Pythagorae epocham, certum tamen eſt, quamcunque etiam temporum eius ſeriem ſequamur, ante Olymp. LXVIII, quo obiiſſe Euſebius dicit, Telaugem parenti ſuccedere non potuiſſe, et cum hunc demum ſecutus ſit Xenophanes, eum ſerius adhuc vixiſſe. Quibus omnibus accurata ſupputatione conſideratis deſerenda omnino eſt Apollodori temporis Xenophanis deſignatio, ſi enim Ol. XL eum natum ſtatuamus, vltra CXXX annos vixiſſe eum oportet, quod ſine vllo teſte dicitur. Quod ſi EVSEBIVM ſecuti Olymp. LVI Xenophanem in lucem editum admittamus, reliqua omnia inter ſe in concordiam poſſunt redigi. Hoc enim tempore natus, puer fere literarum elementa hauſit, cum Anaximandri nomen inclareſceret; Anno aetatis vigeſimo quinto, vt ipſe tradit apud LAERTIVM [r], id eſt Olymp. LXII in magna Graecia tunc temporis Pythagorae diſciplinae ſe fere totum tradente innoteſcere coepit, et per LXVII annos hanc nominis celebritatem tuitus eſt et auxit, quod tempus in Olymp. LXXVIII incidit, quo XCII annum agebat Xenophanes. Ex quibus ſimul patet, vtramque, quam a Graecis paſſi erant Perſae cladem viuum eum attigiſſe, et verſibus ſuis memorare potuiſſe; circa ea quoque tempora, nempe Ol. LXXVII, in Siciliam, Hierone regnante, peruenire potuit, vbi cum ad C. aetatis annum, id eſt, vsque ad Olymp. LXXXI initia vixerit, teſte CENSORINO [s], omnino Empedocles quoque eum audire potuit. Ita veriſimili ſerie rationes temporum vitae Xenophanis ordinantur, vno Apollodoro deſerto [t], in cuius vetuſtis Codd. quibus Clemens et Sextus vſi ſunt, numerum corruptum fuiſſe, ſuſpicio eſt. Ait enim, vixiſſe vsque ad tempora Darii et Cyri [u]. Si enim primum etiam annum imperii Darii, qui Olymp. LXV. eſt, admittamus, et τὸ ἐγένετο, quo Apollodorus vſus eſt, ſenſu contextui valde repugnante ſumamus pro natiuitate, vix tamen aetas Xenophanis hunc terminum attingit; vnde neglecto vel in mendo cubare paſſo Apollodoro, reliqua ſatis recto ſtant talo.

§. III.

l) l. c.

m) In apophthegm. T. I. p. 327.

n) ſ. 19. ex cuius tamen relatione coniici poteſt, Empedoclem adoleſcentem, de magiſtro ſollicitum Xenophanem ſenem adiiſſe.

o) Ibid.

p) philoſoph. c. XIV. p. 94. et ipſe Apollodorus apud CLEM. ALEX. l. c.

q) L. I. ſ. 16.

r) L. IX. ſ. 19. vbi hi verſus eius adducuntur:

Luſtra decem atque tria haec et binos deſuper annos
Applauſis dictis Graecia tota meis.
Natus eram tunc ipſe annos quinque atque viginti,
Si poſſim de iſtis prodere vera modo.

s) De die natali c. 15.

t) Quem tamen admitti poſſe putat FABRICIVS ad SEXT. adu. math. L. I. ſ. 257. ſi XL. Ol. natiuitatem ponas. Verum ita Hieronis tempora non attigiſſet. Apud STANLEIVM P. X. p. 872. omiſſus eſt numerus XL.

u) Poſterius Pſeudo-Origenem quoque dicere iam notauimus.

§. III. Sunt, qui neminem audiuisse dicant, et αὐτοδίδακτον faciant [v]; alii Botonem Atheniensem quendam eius praeceptorem faciunt, alii, teste LAERTIO [w] Archelaum Ionicum eum erudiuisse, tradunt, quos non audiendos esse, tempus Xenophanis, quod modo posuimus, refragatur. Archelaus enim circa Olymp. XC demum docuit, et Socratem instituit, quod tempus viuendo non attigit Xenophanes [x]. Pulsum patria Zanclae et Catanae Siciliae oppidis degisse, LAERTIVS auctor est, patetque ex loco Hieronis, pauperiem eius, de qua conquerebatur, quod ne duos quidem alere seruulos posset, fugillanti, in aula Hieronis vitae sustentandae remedium quaesiuisse, et cantatis publice carminibus suis, vt mos erat illorum temporum philosophum non indecens, de victu sibi prospexisse [y]. Ex quibus coniicimus, in persecutionibus contra Pythagoreos in Italia excitatis, Xenophanem quoque, etsi illorum partibus non addictum, solum vertere, et relinquere facultates suas fuisse coactum. Certe paupertas tanta fuit, vt filios propriis manibus sepelire cogeretur [z]. Homero et Hesiodo infensum fuisse, Timonis sillographi testimonio [a] patet, qui vocat *Educatio et vita.*

Ξεινόφανην ὑπάτυφον, Ὁμηροπάτην, ἐπικόπτην,

Xenophanem, non totum sine typho, et fraudis risorem Homeri.

Rationem eius versus sequentes addunt.

- - *Numen simile vndique atque haud homini, atque*
Constans vsque sibi docuit, totumque animum esse.

Scilicet cum fabulae Homeri et Hesiodi Deorum fraudes, bella et seditiones memorent, quae notioni Xenophanis de Diis e diametro repugnabant, eas, vt et alii philosophi fecerunt, improbauit, et, quod ait LAERTIVS, carmina contra eos scripsit, eaque, quae de Diis tradidere, exagitauit. Sed et Pythagorae et Thaletis dogmatibus se opposuisse, et contraria docuisse, Epimenidem quoque fugillasse IDEM [b] narrat. Quod occasionem videtur dedisse Timoni, acerbissimo philosophorum irrisori, in *sillorum libro secundo et tertio* dialogi more inducendi Xenophanem, ipsi percontanti respondentem [c]. Eruditionem excoluit, sui temporis moribus conuenientem et praeter philosophiam carminibus quoque inclaruit [d]: patriae quoque historiam condidit [e]. Maxime vero doctrinam physicam nouam prorsus et in magna Graecia inauditam libro *de natura* [f], complexus est. Vixisse satis modeste, vt decet philosophum [ff], videtur. Annis decrepitus, quos ad

v) Forte haec ipse Xenophanes iactauit, ad nouum systema respiciens, vt alii quoque philosophi fecere. Conf. quae de simili causa dixit BAYLE Dict. T. III, art. Leucippe not. C. p. 100.

w) l. c. x) PLVT. l. c. y) LAERT. l. c.

z) Nisi generositatis philosophicae hoc argumentum fuerit, quod etiam fecisse Pythagoream et Pythagoricus Parmeniscum et Orestadem tradit LAERT. l. c. §. 20.

a) ibid. §. 18. SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. L. I. c. 33. §. 224. conf. MENAG. ad l. c. Laërt. et FABRIC. ad l. c. Sexti.

b) loc. cit.

c) Conf FABRIC. l. c. et ex veteribus LAERT. L. IX. §. 111.

d) Erudite de carminibus et scriptis Xenophanis disseruit FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 557.

e) De Colophonis aedificatione et de Italica in Eleam colonia LAERT. §. 20. conf. IONSIVS de Script. hist. phil. L. I. c. 12. p. 67.

f) FABRIC l. c.

ff) Exemplum vide apud PLVT. de vitioso pud. T. II. p. 271.

ad C. vsque extendiſſe ſupra monuimus, tandem obiit. Sane LVCIANVS[g] audiendus non eſt, qui XCI annos ei tantum tribuit. Fuit et alius Xenophanes poëta Lesbius, a noſtro diſtinguendus[h].

Obſeruationes generales de ſectae Eleaticae philoſophia.

§. IV. Philoſophiam Eleaticae ſectae expoſituris ad generales prius obſeruationes quaſdam attendendum eſt, vt, qua ratione hac in via incedendum ſit, quidque tribui recte his philoſophis queat, quoue certitudinis gradu adſcribi debeat, accurate teneatur. Scilicet

I. Dolendum quam maxime ſcripta Eleaticorum dudum periiſſe, nec extare, niſi exigua fragmenta a veteribus paſſim, tanquam tabulas ex naufragio, ſeruata, quae collegit HENRICVS STEPHANVS[i]. Cum enim haec pauciſſima ſint, et lacerae tantum particulae quaedam, ex quibus de toto philoſophiae Eleaticae habitu iudicari non poteſt, cuncta ad aliorum fidem redeunt, nosque certo et indubitato cognoſcendi Eleaticam philoſophiam fonte viuimus priuati[k].

II. Nec eorum, qui Eleaticorum ſcripta legerunt, eorumque doctrinas explicarunt, tuta ſatis fides eſt. Aut enim in ſuas eos partes pertrahere conati ſunt, quod non potuit non falſas ei ſubinde opiniones affingere; vel eos refutare ſunt aggreſſi, huncque in finem mentem eius, vt facilius refellerent, peruerterunt. Prioris exemplum PLATO eſt, qui in *Parmenide* Eleaticam philoſophiam exponere ſe mentitus, mentem Parmenidis, veteribus non negantibus[l], adulterauit. Poſterius ab ARISTOTELE factum eſſe, qui *de Xenophane, Zenone et Gorgia* peculiari tractatione egit, ex iis notum eſt, quae de ſubleſta Stagiritae in exponendis philoſophorum ante ſe doctrinis fide adduximus. Ex quibus incertitudo huius quoque hiſtoriae veteris philoſophiae partis, cognoſcitur, et neceſſitas apparet, caute verſandi in tribuendis illis eiusmodi opinionibus, quae non ſine nominis inuidia et famae detrimento afferuntur.

III. Quod ſi eas, quas temporis nobis reliquit iniuria, veterum de Eleaticorum philoſophia et philoſophandi ratione memorias intuemur, patet, duplicem illam methodum, qua iſtis, quibus hi philoſophi viuebant, temporibus omnem fere philoſophorum mundum vſum fuiſſe, ex enarrata hactenus hiſtoria conſtat, quaeque aliam in vulgus doctrinam exire paſſa eſt, aliam arcanae diſciplinae alumnis tradidit, etiam Eleaticis placuiſſe; cuius imprimis de Parmenide mentionem facit LAERTIVS[m], et de reliquis quoque ex modo docendi poëtico coniici poteſt. Non vero communem tum Aegypti et Italiae philoſophantis viam ſecuti ſunt, ſed et domeſticam rationem habuerunt. Cum enim materiae fluxae, et ſemper in motu verſanti ſenſuum fidem denegarent, adeoque rerum naturam non ex ſenſus et experientiae teſtimonio excuterent, ſed ex certo quodam ſyſtemate metaphyſico explicarent,

g) In macrob. T. II. p. 828. h) LAERT. l. c.

i) In poeſi philoſoph. p. 35 ſeqq. Pluſcula tamen apud veteres occurrunt.

k) Conf. BAYLE Dict. T. IV. art. Xenophanes not. 8. p. 515. REIMMANN. hiſt. ath. c. XX. p. 204. Cauſae non ſine veriſimilitudine, in ſtudium reliquarum ſectarum hanc opprimendi, in adhibitam methodum poëticam et neglectum philoſophandi genus Eleaticum referuntur.

l) LAERT. L. III. ſ. 53. m) Lib. IX. ſ. 22.

carent, fieri aliter non potuit, quin alia ratione secundum sensus et opinionem ad populum, aliter secundum rationem et intellectus iudicium ad discipulos philosopharentur. Cumque ad eiusmodi potissimum principia metaphysica essent delapsi, quae omnem rerum naturalium constitutionem euerterent [m], sequebatur inde, differre inter se maxime doctrinam Eleaticorum exotericam et esotericam, aliudque eos velle, cum ad populum loquuntur, aliud cum initiatis mysteria pandunt. Id quod non potest non magnam eorum philosophiae obscuritatem conciliare, et magnis eius historiam cumulare difficultatibus.

IV. Obseruandum et hoc est, quod de Xenophane supra LAERTII fide retulimus: opposuisse eum philosophiae suae systema Epimenidi, Pythagorae et Thaleti; quod, sublatis auctorum nominibus, clarius diceretur, abiisse Xenophanem a systemate dualistico, id est duorum principiorum coaeuorum, quod multis veterum, imprimis ex theologis, placuit: a systemate monadistico, quatenus illud ex anima mundi et materia vnum totum constituit; et a systemate Ionico veteri, quod neglecta causa efficiente et rationali ad solam materiam respiciebat. Difficultates insuperabiles horum systematum, solo illo principio: ex nihilo nihil fit, male intellecto, nixorum, et absurditates manifestas vidisse Xenophanem, hominem acuti ingenii, dubitari vix potest. Cum vero nec is a naturali isto axiomate recedere auderet, nec ad veram eius significationem satis attenderet, vt superaret difficultates, quas reliquos philosophos non potuisse tollere, obseruabat, omnem proprie rerum generationem et mutationem, qua aliquid fit, tollebat, vnumque totum, sine motu, mutatione, ortu et interitu afferebat, hoc Deum, mundum, omnia, esse censebat. Ita quidem obiectionibus quibus dicta systemata premebantur, quaeque absurditatem duorum principiorum independentium, animae mundi informantis, motusque aeterni sine motore patefaciebant, euitabat, omnes vero simul notiones naturales euertebat, totamque naturalem philosophiam pessundabat. Quod, vt non plane sine sale et philosophico acumine factum esse videri posset, materiae fluxus et mutabilitas praetextum commodare coacta est, quae certam rerum essentiam non admittens, ad sensuum tantum apparentias et incertam atque obscuram fidem cuncta reuocaret. Vt vero a reliquis sectis non superarentur in rerum naturalium, cui philosophiam suam Eleatici addixerant, cognitione, secundum sensuum apparentiam de rebus physicis tractationem instituebant, satis habentes, si rationem aliquam non plane absurdam afferre possent, cur sensibus phaenomena natura talia, qualia videntur, apparerent [n]. Quod vt vna manu destruebat, quod altera excitabatur, ita Leucippo occasionem dedit Eleaticum systema in contrarias flectendi partes, vt postea dicemus.

m) Obiecit hoc eis ARISTOT. Phys. acroas. L. I. c. 2. prolixi que exponit BVRNET. Archaeol. phil. L. I. c. 12. p. 433.

n) Conf. IO. GOTTFR. WALTHERI sepulchra Eleatica reserata vernaculo sermone edita c. III. §. 5. p. 16.

Xenophanis philosophia.

§. V. His praemissis ad Xenophanis placita physica progredientes, Aristotelem quidem ducem sequimur, ita tamen, vt non tantum ad aliorum quoque ex veteribus testimonia respiciamus, sed totam quoque systematis huius connexionem intueamur, et, qua ratione propositiones naturali inter se ordine sequantur, attendamus, quae vna nobis ratio esse videtur, in tam incerta via, quam Eleaticae philosophiae historia nobis offert, verisimili quadam ratione veros eius sensus inuestigandi: quam inierunt quoque ante nos viri doctissimi P. BAYLE [o], GOTTFRIED OLEARIVS [p], IO. GOTTFR. WALTHERVS [q]. Ita vero Xenophanes statuisse dicitur:

Metaphysica s. theologia.

I. Fieri non potest, quidpiam vt ex nihilo existat.

II. Aeternum itaque est, et semper fuit, quicquid est; siue enim facta sint omnia, siue non omnia, hoc absurdum sequeretur, ex nihilo aliquid posse existere.

III. Quod aeternum est, est infinitum, neque enim principium habet, vnde extiterit, neque finem.

IV. Quod infinitum est, vnum est; si enim plura essent, vnum finiret alterum.

V. Quod vnum est, omni ex parte sibi est simile, si enim dissimile aliqua parte esset, non vnum foret, sed entia plura.

VI. Vnum quod infinitum est, et aeternum, sibique simile, id immobile et immutabile quoque sit oportet, si locum enim mutare posset, non esset infinitum, sed aliud esset vltra illud. Si vero sine loci mutatione alteraretur, aliquid in eo existere inciperet, quod prius non extitit, et quod exstitit, esse desineret; quod esset, ex nihilo fieri aliquid.

VII. Est itaque vnum tantum, aeternum, infinitum, immutabile, quo constant omnia [r].

VIII. Deus est hoc vnum, incorporeum, aeternum, cuius substantia globosa est; nihil illud cum hominibus commune habet, totum cernit, totum audit, non tamen respirat. Simulque est omnia, mens, prudentia, aeternitas [s].

IX. Nec corpore nec animo hominibus Deus comparandus est, qui nec formam et faciem habet hominis, nec affectibus humanis obnoxius est.

X. Deus hic est omnia [ſ], nam omnia in se comprehendit. Hactenus Xenophanes ex ARISTOTELIS, CLEMENTIS ALEXANDRINI [ß] LAERTII testimoniis de vniuerso. Ex quibus patet, obscuram et difficillimam esse Xenophaneae metaphysicae hanc partem. Cum enim omnia ad id redeant, quid per vnum, ens, aeternum, infinitum, Deum, mentem, intelligatur, eius autem significatio varia esse queat, factum inde est, vt viri docti in diuersas de hac Eleaticae metaphysicae parte sententias discederent. Et

o) Dict. T. IV. art Xenophanes not. B. p. 515.

p) Ad STANLEI. Hist. phil. P. X. p. 874.

q) l. c. c. III. § 4. p. 15.

r) Conferri cum ARISTOTELE l. c. debent CICERO Acad Qq. L. IV c. 37. ipse ARIST. Metaph. L. I. c. 5. PSEVDO - ORIG. philosoph. c. XI. p. 95.

s) LAERT. L. IX. S. 19. SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. L. I. c. 33. CICERO in Lucullo, EVSEB. praep. L. I. c. 8. L. XIV. c. 14.

ſ) CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 37.

ß) Stromat. L. V. p. 601. L. VII. p. 721.

Et P. BAYLE quidem, vt erat in veterum assertis, in systematis formam redigendis, supra modum acutus et ingeniosus, Xenophanis placita adductis veterum testimoniis suffultus, ita ordinauit et explicuit, vt Spinozae impietati praelusisse videri posset, asserendam esse vnicam substantiam totius vniuersi, inque ea omnia tanquam modificationes contineri. Quam explicationem post eum secuti sunt magni in his literis viri, Io. FR. BVDDEVS [r], GOTTFR. OLEARIVS [s], IO. CHRIST. WOLFIVS [v], V. E. LOESCHERVS [w], IO. GOTTFR. WALTHERVS [x]. Quia vero vnum sensu Pythagoreo dici potest vniuersum, eo quod Deum et materiam non initio tantum chaos continuerit, sed et hanc ille necessario et formali atque essentiali vinculo, tanquam anima penetret et permeet, qua ratione et Stoici Deum, mundum, vniuersum, vnum dixere; hinc Xenophanes Spinozae praeceptis aliis viris eruditis non tam affinis videtur, quod non vniuersi materiam vnum esse diceret, sed vniuersitatem quidem vnam esse, Deum autem rebus inesse omnibus (συμφυῆ τοῖς πᾶσι vt habet SEXTVS EMPIRICVS [y]) assereret, quam ei mentem tribuit magnaque eruditione hanc Xenophaneae metaphysicae explicationem ornat cel. MOSHEMIVS [z]. Tandem et sensu Platonico vnum sumi cum queat, quo vnum dicuntur omnia, quatenus ab vno aeterno et infinito principio promanant, et ex eo proficiscuntur, inque eo tanquam in radice fonteque suo extant, hoc sensu pie magis Xenophanes praecepisse dicitur SIMPLICIO [a], qui, laudato Theophrasto auctore, ait Xenophanem haec non vt physicum scripsisse, sed tantum vt metaphysicum et theologum, et de ordine causarum disseruisse. Quem eius locum integrum adducit, eiusque partes sequitur RAD. CVDWORTHVS [b], a cuius cogitatis non longe abit cl. REIMMANNVS [c] et IO. ALB. FABRICIVS [d]. Et sane difficile admodum ob dictas supra causas de vera Xenophanis mente statuere, cum non neutra tantum pars suis destituatur rationibus, sed et veterum testimonia inter se discrepare videantur, et Aristoteles deprauatae, quod imprimis ei obiicit CVDWORTHVS, doctrinae Xenophaneae accusetur. Monet quoque apte cl. MOSHEMIVS [e] non magnopere de eius scitis dimicandum esse; cum ipse nihil certi decreuerit, sed cuncta opinione constare dixerit, quae fallere possit, neque idcirco pro veris haberi voluerit, quae dissferebat. Ita enim, qui sentiant, opiniones mutare crebro, nullos dubitare, et nunc hoc, nunc aliud probare, vt vel animo affecti sint, vel sensuum commotionibus incitentur. Non expectanda itaque certa et definita Xenophaneae theologiae explicatio, sed relinquenda omnia, ipso Xenophane non inuito, et ad hunc fontem nos ablegante, opinioni. Dicamus tamen eadem modestia, qua viros laudatissimos de hac re disseruisse videmus, quid nobis de ea videatur, et quid in his explicationibus, supposita testimonio-

Fff fff f 3 rum

r) De Spinozismo ante Spinozam, Anal. Hist. philos. p. 320.
s) l. c.
v) Ad l. c. philos. Orig.
w) Deism. fanat. §. 2.
x) l. c. Addi his potest ALDOBRANDIN. ad Laert. l. c. Auctores Britanni histor. vniuersalis. p. 25.
y) l. c.
z) Ad CVDWORTH. Syst. int. c. IV. §. 20. p. 456.
a) In ARISTOT. Pysic. f. 5. 6.
b) loc. cit.
c) Hist. atheismi L. I. c. 30. §. 2. p. 103.
d) Ad l. c. SEXTI p. 59.
e) l. c.

rum allatorum fide, probabiliter Xenophani tribuendum esse, sit verisimile. Et I. quidem Cudworthiana vnius Xenophanei interpretatio omnium minime admittenda esse videtur: illi enim pleraque attributa vni a Xenophane tributa, et in his illud maxime, refragantur, quod Deum σφαιροειδῆ dixit: etsi enim Simplicio pollicem premit vir doctus, qui ideo sphaerae formam Deo tribui putat, vt ab omni eum parte similem et vniformem esse πανταχῆ ὅμοιον, declararet, aperte tamen hoc prodit syncretisticam Simplicii veteres interpretandi rationem, qua more scholae eclecticae veteres ita loqui coegit, vt cum Platone consentirent. Apertum vero est, ideo Deo hanc formam tribuisse Xenophanem, quod is vniuerso concludatur, id quod globi figuram habere cum multis veterum credidit. II. Altera vnius Xenophanei explicatio, quae secundum Pythagoreos et Stoicos sensus eam interpretatur, non sine verisimilitudine affertur, et ita vnum hoc Xenophaneum illustrat, vt aeternam rerum naturam ponat, adiuncta itidem mente aeterna, at cum materia coniuncta, et per totam hanc molem fusa. Prouocat ingeniosus eius auctor ad SEXTVM EMPIRICVM f), qui tradit, vnum esse omnia, καὶ τὸν Θεὸν συμφυῆ τοῖς πᾶσι, *Deum rebus inesse omnibus:* itemque ad CLEMENTEM ALEXANDRINVM ff), versus Xenophanis afferentem, quibus Deum nec corpore, nec animo hominibus similem esse asserit; ad Timonis etiam versus g), qui Xenophanem dixisse tradunt, Deum totum esse animum. Nec tamen desunt, quae quis huic quoque explicationi obiiciat. Nempe hanc hypothesin verum Pythagoreorum systema theologicum exhibere, supra inuictis, nisi fallimur, argumentis demonstrauimus; ast opposuit Xenophanes suum philosophiae aedificium Pythagoreo non minus, quam Ionico Thaletis: vtrumque vero cum animam diuinam arctissime cum materia cohaerentem statueret, aliter necessario Xenophanes statuisse, nec in eadem sententia fuisse, dicendus est. Neque, quae afferuntur testimonia rem, si quid videmus, conficiunt. Sextus enim non Deum inesse materiae, vt animam tradit, sed συμφυῆ εἶναι τοῖς πᾶσι, eadem natura siue substantia inesse vniuerso, eique ita connatum, vt eandem naturam referat, quemadmodum varii habitus, qualitates, mores, affectiones, vna cum anima nostra nascuntur, eique naturaliter concretae inhaerent: quae non de diuina aliqua substantia cum materia coniuncta, sed de affectione quadam intelligi possunt: id quod etiam Aristotelis locus postulat, qui diserte vniuerso aeternitatem, infinitatem, immobilitatem, rationem, aliaque attributa diuina tribuit. Versus vero Xenophanis, qui aduocantur, quique hoc volunt:

Maximus in genere est Diuum atque hominum Deus vnus
Qui nec corpore nec mente est mortalibus vllis
Assimilis,

hanc explicationem magis destruunt, quam astruunt. Si enim Deus hominis menti corpus inhabitanti et informanti, quod Pythagoreis et Stoicis placuit,

f) l. c. ff) l. c. g) Apud SEXTVM l. c.

placuit, non eſt ſimilis, qui potuit aſſerere, Deum in materia tanquam mentem eam informantem habitare? Nec Timonis verſus, quibus Deum *νοερώτὸν καὶ νόημα* eſſe dixit, aliter intelligi debere videntur, quam Deum ſolo intellectu concipiendum, nec materiae extenſionem in eo quaerendam, id quod lubentes largimur, ipſam materiam vniuerſi Xenophani non viſam Deum eſſe. Hinc III. nec in Baelii, Buddei, Wolfii aliorumque ſententiam totam deſcendere nos poſſe, ſaluis veterum effatis, putamus, qui vnam tantum ſubſtantiam, ſuis affectionibus Deum totam repraeſentantem intellexiſſe eamque ipſam ſubſtantiam vniformem ſibi Deum eſſe, dixiſſe et Xenophanem ſtatuunt. Adducta enim teſtimonia cum his non concordant, nec Spinoziſtica ſubſtantia in Xenophaneam praeter verba, quadrat. Vt itaque IV. noſtram quoque modeſte opinionem, vt decet, in ſchola Eleatica exponamus, ex hac et priori interpretatione, quartam conflandam quaſi eſſe putamus: qua Xenophanes 1. vniuerſum quidem natura et ſubſtantia prorſus vnum ſtatuit, id quod nemo temere negauerit, qui non manifeſtis veterum verbis vim inferre audeat. 2. Peculiariter tamen et materiam ex qua conſtant omnia conſiderauit, et vim in ea latentem diuinam, quam non quidem ſubſtantiam eſſe putauit, ſed affectionem, talis tamen náturae, quae neceſſario ad materiae naturam accedere debeat, eique naturaliter coaleſcere, vt vniuerſum ſuis rationibus perfectum et abſolutum exiſtat. Separauit itaque praeciſione mentis, ſi haec admittas, diuinam iſtam vim Xenophanes a materia, aſt ei naturaliter, tanquam vni ſubſtantiae, ineſſe dixit, ſicque vniuerſum illud totum, aeternum, infinitum, immutabile conſtituere aſſeruit. V. Haec ſi admittantur, veterum de Xenophanis mente teſtimonia concordant omnia. Deus enim non ſolum vniuerſum eſt, cum vis illa non niſi in eo lateat, ſed comprehenditur etiam in vniuerſo ita, vt eius figura globoſa circumſcribatur, et is in omnibus eius partibus ſenſibus percipiatur. Ita enim de Xenophane luculenter PSEVDO-ORIGENES: *Φησὶ δὲ καὶ τὸν Θεὸν εἶναι ἀΐδιον, καὶ ἕνα καὶ ὅμοιον πάντη, καὶ πεπερασμένον, καὶ σφαιροειδῆ, καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις αἰσθητικόν*, *Deum eſſe aeternum, et vnum, et ſimilem vndique et finitum* (non potentia, ſed extenſione, fine et termino) *et rotundae figurae, et omnibus partibus ſenſui manifeſtum* [b]. Quae ſatis clara ſunt omnia, ſi adductam explicationem admittamus, contorta, ſi vel ad animam mundi informantem, vel ad emanationem entium ex Deo illa trahamus. Patet vero hac quoque ratione, cur Deus totus animus ſit, quia vis illa diuina latens ſentiri quidem in partibus mundi, intelligi vero non niſi ratione et intellectu, poteſt, ſicque Deus homini ſimilis non eſt, in quo mens non vim aliquam rationalem, ſed naturam ſiue ſubſtantiam conſtituit. Ita vero et phyſiologia Xenophanis cum eius metaphyſica cohaeret, ex hac enim in materia habitante vi diuina, innumerabiles mundi, et elementorum viciſſitudines efficiuntur, et materia fluxa, et in momenta mutabilis innumeris mutationibus, forma-

tioni-

b) loc. cit.

tionibus et impreſſionibus ſe conſpiciendam praebet, ſicque totum hoc cernit, totum audit, ratio, conſilium, prudentia toti ineſt, vt Xenophanem ſtatuiſſe tradit LAERTIVS [i]. Caue enim hac ratione, conſilio et prudentia, actionem aliquam liberam naturae ſiue ſubſtantiae ex rationibus praeuiſis fines et effectus conſtituentis intelligas. Nihil enim aliud eſt, quam vis diuinae illius motus ſibi et vniuerſi diſpoſitioni reſpondens, quo omnes res conſtituuntur. Et ita quidem ſubductis rationibus de metaphyſica Xenophanis ſtatuendum nobis, ſi veriſimilitudinis leges ſequamur, videtur, coniecturam tamen attulimus, cui clariorem et meliorem a doctioribus et in his tenebris acutius cernentibus lucem accendi, aequiſſime patimur.

Phyſica. §. VI. Metaphyſicam hanc phyſiologiae Xenophaneae partem ſequitur phyſica, quae haec continet dogmata:

XI. Mundi infiniti ſunt, iique immutabiles [k]. Aliud tamen vniuerſum eſt, ex his mundis conſtans, aliud mundi illi, quae inter ſe confundenda non ſunt.

XII. Quia verus motus non datur, ſequitur, nec dari veram generationem, nec interitum, vel alterationem veram et realem [l]. Immo nec initium nec finis vllus rerum datur. Non Xenophanis tantum hoc decretum eſt, ſed ſucceſſorum quoque in Eleatica ſchola, Parmenidis, Meliſſi, Zenonis, vt poſtea dicetur: quemadmodum etiam Diodorum Cronum contra veram motus exiſtentiam armis dialecticis pugnaſſe, ſupra narrauimus, et Pyrrhonis ſequaces eandem viam ingreſſi ſunt. Sed hi propter rerum omnium incertitudinem, Diodorus propter argumentorum vim in vtramque partem ancipitem, Eleatici vero ab his diuerſi propter rationes metaphyſicas in hanc abſurdam ſententiam deſcenderunt. Ex allatis enim hactenus liquet, eos idea infinitatis, vniuerſi ſpecie, deluſos, illi omnem mutationem denegaſſe: cumque motus neceſſario alterationem inferat et mutationem, illud vniuerſum quoque immobile dixiſſe. Inde vero ſequitur porro, hanc immobilitatem, et, quae inde deducitur, generationis et interitus ſiue reſolutionis negationem pertinere ad vniuerſum, non vero ad partes eius, et non phyſice, ſed metaphyſice conſiderandam eſſe. In vniuerſi enim partibus dari initia et fines rerum, modificationes et alterationes, adeo non negauit Xenophanes, vt non tantum res viſibiles, e. g. ſolem fieri et ex igniculis coaleſcere, et iterum extingui diceret, ſed et teſte, poſt LAERTIVM [m], HESYCHIO ILLVSTRI [n], aſſereret primus, ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον φθαρτὸν ἐστι, *quod quicquid ortum habet, etiam interitum admittat et corruptibile ſit.* Sed hoc verum motum non conſtituere, ſenſu abſtracto et metaphyſico, viſum fuiſſe Xenophani, merito credimus. Ex iis enim, quae apud Ariſtotelem ex eius mente contra motum diſputantur, patet, eum motus notionem aliam, quam quae in phyſicis obtinet,

i) l. c.

k) LAERT. l. c. immutabilitatem vero non ad materiam ex qua componuntur, ſed ad ſubſtantiam, quam conſtituunt in vniuerſo referendam eſſe, ex theſi vltima conſtabit. conf. STOBAEVS eclog. phyſ. p. 52.

l) ARISTOT. l. c. ORIG. philoſophum. l. c.

m) l. c.

n) p. 52.

tinet, ſibi concepiſſe, et ad verum motum progreſſum a nonente ad ens eiusque exiſtentiam requiſiuiſſe. Quo ſenſu notionis huius ſemel admiſſo, ſequebatur, cum illud impoſſibile ſit, vt ex nihilo fi t aliquid, vniuerſum eſſe immobile, adeoque et partes eius non ita moueri, vt ex ſtatu nihili procederent ad ſtatum exiſtentiae. Quibus admiſſis de rerum tamen mutationibus diſſerere poterat [o], quas non alterationes, generationes et exſtinctiones rerum naturalium, ſed modificationes, eſſe putabat, hoc nomine indignas, eo quod rerum vniuerſi natura ſemper maneret immutabilis, ſoliusque materiae aeternum fluentis particulae varie inter ſe modificarentur. Hac ratione ſi Eleaticos priores explicemus, de motu diſſerentes, rationem facile dabimus, qui de rebus phyſicis diſſerere, et phaenomena naturalia explicare, ſalua iſta hypotheſi potuerint [p], quod tamen de iis negat ARISTOTELES [q], conceptum motus metaphyſicum ad phyſicum transferens, vt, more ſuo, Eleatico ſyſtemate corrupto, eo vehementius illud premeret. Non negamus doctiſſimo BVRNETIO, quacunque etiam ratione ſententia paradoxa explicetur, ἀσύστατον latere; et lubenter largimur, quod toties in theatro philoſophico fieri hiſtoria nos docet philoſophica, hypotheſin ſemel delectam et pro Iunone habitam ſeduxiſſe viros alias non ineptos ad has nugas abſurdas admittendas; certi tamen ex dictis ſumus, pleroſque, qui de Eleaticorum phyſica diſſeruerunt, eos non recte intellexiſſe, et aliam, quam illi, motus ſignificationem ſibi concepiſſe. Vidit hoc, quo animi eſt acumine cl. MOSHEMIVS [r], qui eleganter monet: certum ſe eſſe ex aſſidua et attenta veterum lectione, pleraſque antiquorum de motu diſputationes et pugnas Andabatarum fuiſſe certamina, ex eo potiſſimum nata, quod non eandem omnes motus notionem et deſcriptionem in animo haberent. Qui motum enim ſuſtuliſſe Ariſtoteli, Sexto, Senecae et aliis dicuntur, talia tamen ſuis ſimul tradidiſſe praecepta, quae nemo tradere poſſit, niſi homo, qui moueri multa fatetur. Ex quo conſtare arbitrandum, eos vocabulo motus ſingularem et ab vſu conſueto abeuntem poteſtatem ſubieciſſe. Licet vero Eleaticam hac de re doctrinam inter ea referat vir praeſtantiſſimus, quae intelligi ſatis nequeunt, et incertiſſima ſunt, dicta tamen ſatis, niſi fallimur, euincunt, non ſine veriſimilitudine ea quae explicuimus Eleaticis tribui. Nam quod de Xenophane hac in re dictum eſt, etiam ad reliquos eius ſectatores trahendum eſt.

XIII. Hanc naturae vniuerſi rationem et legem cum ſenſus non aſſequantur, ſed contrarium teſtari videantur, ſequitur, ſenſus eſſe fallaces, nec ſecundum eam rationem certe ac ſine offendiculo ratiocinari poſſe.

XIV. Nihil itaque certum ac indubitatum cognoſci poteſt, nec datur eiusmodi veritatis criterium, quo ſcientia conſtet, ſed cuncta reguntur opinione.

o) Hinc aeterna mundorum exorientium et intereuntium viciſſitudo aſſerta, vniuerſo interim immobili et immutabili manente.

p) Id quod ad dubitationes Baelii et Wolfii VV. CC. notandum eſt.

q) Phyſic. acroaſ. l. I. c. 2.

r) Archaeol. philoſ. l. I. c. 12 p. 433.

s) Ad CVDWORTH. p. 471. n. 13.

nione. Magnum, et si verum fatendum sit, vnicum Eleatici systematis fundamentum et praesidium theses hae continent, quas clare innuit Xenophanes versibus apud SEXTVM EMPIRICVM [s], PLVTARCHVM [ss], et PSEVDO-ORIGENEM [t] occurrentibus, in quibus diserte:

> Ει γὰρ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν
> Αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται
> *Licet maxime quid definitum dixerit aliquis,*
> *Non tamen habet certam scientiam, sed in omnibus adest tantum opinio.*

Apertum ex his est, Xenophanem inter Acatalepticos quidem referri non posse, qui negabant, comprehendi aliquid posse, scientificam tamen certamque homini denegasse scientiam, et imprimis sensuum testimonium ad opinionis tantum reuocasse fidem, vt systemati metaphysico non tam aperte obstaret. Equidem Aristocles apud EVSEBIVM [u], solos eum sensus accusasse ait, eumque inter eos numerandum putat, qui sensus, visaque omnia funditus repudianda, rationi vni fidem habendam opinantur. Verum hoc aut prorsus falsum, et a mente Xenophanis alienum est, aut ita tantum intelligendum, vt systematis Eleatici constitutio postulat; sensibus et rationis argumentis inter se dissidentibus, hisque illis contradicentibus, non ad sensuum testimonium, sed ad rationis illationem attendendum, et huic prae illis fidem habendam esse. Hoc enim systema Xenophanis postulabat, quod ex ratiociniis quibusdam totum ita exstructum est, vt sensuum fidem refelleret. Ex his iudicanda sunt, quae de hoc argumento differit P. BAYLE [v]. Et hinc sequitur, secundum opinionem et verisimilitudinem de rebus disserendum esse naturalibus.

XV. Quatuor dantur elementa [w].

XVI. Vniuersarum rerum initia sunt ex terra; PSEVDO-ORIGENES [x] ita effert: τὰ δὲ πάντα εἶναι ἐκ γῆς, *omnia esse ex terra;* sed hoc ita intelligendum est, vt mediantibus elementis cuncta ex terra formata dicantur. Male vero atomos hic somniat DICKINSONVS [y], cum systema Eleaticum vetus atomisticum vix admittat.

XVII. Stellae ex nubibus incensis ortae sunt, interdiu autem extinguuntur, noctuque velut ardentes carbones iterum accenduntur. Dioscuri autem nubeculae sunt, ex motu quodam interfulgentes [z].

XVIII. Sol ex igniculis consistit collectis ex humida exhalatione, siue nubes est ignita, eaque singulis creatur diebus. Ex his PLVTARCHI [a], STOBAEI [b] et PSEVDO-ORIGENIS [c] testimonio assertis patet, Xenophanem solem non pro certa quadam ac coelesti substantia siue natura, sed pro certo μετεώρῳ vel naturae φαινομένῳ habuisse, quod singulis diebus ex humidorum vaporum ex terra, vnde omnia originem trahunt, exhalatione col-

s) Adu. mathem. L. VII. f. 49.
ss) De audiendis poet. T. II. p. m. 24.
t) l. c. p. 94.
u) Praep. L. I. c. 8. L. XIV. c. 17.
v) l. c. not. B. p. 516. not. L. p. 523.
w) LAERT. l. c.
x) l. c. EVSEB. l. c.
y) Phys. vet. et ver. c. XVIII. p. 253.
z) PLVT. de plac. phil. L. II. c. 20.
a) l. c.
b) Eclog. physic. L. I. p. 55.
c) l. c.

collectum, et eleuatione tandem subtilissimum redditum, originem trahit, et ita in ignis naturam, mutata elementorum in se inuicem ratione, transit. Ex his sequitur, soluta ista igniculorum collectione, solem extingui, quod non tantum noctu fieri, sed et in solis defectione, Xenophanes apud PLVTARCHVM [d], statuit, qui narrasse eum refert, vt fidem absurdae doctrinae faceret, fuisse aliquando, vt sol totum mensem deficeret. Ex his alia sequuntur, quae Xenophani tribuuntur, quaeque ita statuisse dicitur:

XIX. Cum sol nonnunquam in quandam terrae partem, nobis incognitam incidit, tum quasi laborans defectum patitur [e].

XX. Sol recto quidem cursu in infinitum procedit, verum in orbem moueri videtur, ob interualli magnitudinem.

XXI. Multi soles sunt, secundum terrae diuersa climata, segmenta et zonas. Ex his assertionibus manifestum est. Xenophanem ex eo, quod semel de origine et natura solis dixerat; oriri solem ex terrae exhalationibus, putauisse, in quibuscunque terrae partibus proprios ita existere soles, vaporesque illos coaceruatos, cuilibet regioni propria dare coelestia lumina; licet vnus ignis sit, ex omnibus illis regionum cunctarum exhalationibus per totum coelum dispersus et diffusus, qui speciem solis cuilibet terrae conciliet, currentis per climatis tractum, licet videatur in circulum moueri [f]. Potuit tamen ex eo quoque multos soles afferere Xenophanes, quod multos dari mundos putaret, sed iis ratio a Plutarcho allata applicari nequit.

XXII. Luna nubes est constipata [g], eamque vt auctor est CICERO [h], Xenophanes dixit habitari, et esse terram multarum vrbium et regionum. Posterius a Pythagoreis transsumsisse videtur Xenophanes, prius primis rerum naturalium generationibus, quales sibi concipiebat, conuenienter dictum est. Ex terra enim cum nonsolum sol collectis exhalationibus exsistat, sed et nubes, eas compactiores in terrae formam coalescere, splendorem ex vaporibus tenuioribus oriri eamque circumdare, hincque lunam esse credidit. Quod si verum est, lunam habitari, diuersam rationem necesse est, statuisse lunae ac solis, quia illa ita quotidie extingui, vt sol, et singulis noctibus noua luna oriri nequiret, licet hoc de eius splendore dici posset. Hinc, si admittendum est, quod PLVTARCHVS [i] ait, non soles tantum multos, sed et lunas pro climatum et regionum diuersitate Xenophanem asseruisse, intelligendum est de vaporibus istam lunae terram splendoris causa circumiacentibus, qui ex variis regionibus hausti, variam ei lucem conciliant. Ceterum vt absurda satis et ad populum tantum directa haec de rebus naturalibus differendi ratio est, ita impedita et intellectu difficilis sententia, cum ipsa Xenophanis eo de argumento carmina nobis desint.

XXIII. Nubes exsistunt, cum a sole vapores sursum feruntur, et in aërem coguntur [k].

d) l. c. c. 24.
e) ib. STOBAEVS l. c. p. 56.
f) Conf. MOSHEM. l. c. p. 454.
g) PLVT l. c. c. 25.
h) Acad. Qq. L. IV. c. 37.
i) l. c.
k) LAERT. L. IX. §. 19.

XXIV. Anima spiritus est; quid vero per spiritum intellexerit LAERTIVS [l], qui haec refert, non tradit. Videtur vero eodem vocem hanc intellexisse sensu, quo Deum siue vniuersum mentem dixit, et per spiritum rem siue vim potius sensibus non subiectam indicasse.

XXV. Multa minora esse mente. Τὰ πολλὰ ἥττω νοῦ εἶναι, dixit LAERTIVS [m]. Obscurum verborum sensum ea illustrant, quae supra de simili Alcmaeonis sententia dicta sunt, vbi demonstrauimus, multa res sensiles indicare: id enim Eleaticum systema postulat, quod τὸ ἕν, vnum, quod vniuersum est, immutabile, aeternum, semper idem, animo quoque et ratione siue vi diuina praeditum rebus multis, in sensus incurrentibus, semper variabilibus et mutabilibus opponit. Vniuersi itaque rationem respiciendam, eiusque vim rationalem et diuinam sequendam, rerum sensibilium fraudes et fallacias, quibus meris lusibus homini imponatur, et vnde rerum omnium mala et incommoditates oriantur, deferendas esse. Ita Xenophanis mentem explicari debere, ipsa vnius et multi notio, quae in Eleatica schola obtinuit, et vocis ἥττων significatio postulat. Conferendus cum his est post MERICVM CASAVBONVM [n], PETRVS BAYLE [o].

XXVI. Licet Deus sit, diuinatio tamen nulla est. Recte hoc sequitur ex notione de Deo Xenophanea; illa enim vis diuina vniuerso tantum inest, nec ad partes eius referri potest. *Vnum* vero *ex philosophis fuisse Xenophanem, qui Deos esse diceret, diuinationem tamen funditus tolleret*, perperam ait CICERO [p], Epicurum enim paria asseruisse, recte obseruat PLVTARCHVS [q].

XXVII. Mare ideo salsum est, quod magna mixtorum in eo confluit copia [r].

XXVIII. Terram tempore ab humido dissolui, probant conchae in media terra repertae, etiam in montibus, et Syracusis in lapidicinis inuentus piscis et phocarum typus, in Paro autem in profunditate rupis forma apuae, etiam cuiuslibet marini generis crustae in Melito. Quae ab eo superfuere tempore, quo omnia mari fuere obsessa; in limo enim exaruit typus [s]. Notabilis locus recentiorum industriae, qui de eiusmodi diluuii speciminibus egregia multa dixere, adiiciendus, ex eo enim nec veteribus [t] haec ignorata esse liquet.

XXIX. Omnes tollentur homines, cum delata in mare terra conuertitur in limum, postea renascentur in integrum, et hoc omnibus dat mundis fundamentum nascendi [u]. Periodicus hic mundorum ortus et interitus valde probat explicationem motus et generationis a Xenophane negatae supra datam. Non enim, nihil rerum sensibilium mutari dixit, cum semper fluxa sit rerum materia, vnde necessitas harum mundi periodorum sequitur, sed immutabile et immobile aeternum illud, vniuersum, siue vnicam substantiam esse. Ex quibus simul recte infertur, vnicam substantiam Xenophanis a Spinozistica longe distare.

l) Ibid. m) ibid. r) ORIG. l. c. s) Ibid.
n) Ad l. c. Laërt. o) l. c. not. D. p. 517. t) Conf. PLIN. L. II. c. 103. SENEC. Qq. nat. L. III. c. 20.
p) De diuin. L. I. c. 3. q) l. c. L. V. c. 1. u) ORIGEN. l. c.

Parmenides.

§. VII. Xenophanis discipulus [x] eruditionis laude praeceptore non inferior fuit PARMENIDES Eleates, Pyretis filius. Tempus eius in Olymp. LXIX incidere, recte viri docti [y] ad LAERTII [z] locum, ex quo quidam Olymp. XXIX, alii Olymp. LXXIX exsculpsere [a], annotauerunt. Qui enim vel hoc, vel illud admittunt, tempora Xenophanis, quem audiuisse dicitur, non cogitant, quae neutri notationi annorum conueniunt. Nec obstat, PLATONEM [b] inducere Parmenidem cum Socrate colloquentem, hoc enim inuitis rationibus chronologicis fieri, supra iam ex ATHENAEO [c] annotauimus. Praeter Xenophanem Anaximandrum quoque praeceptorem habuisse tradidit Theophrastus [d], quod si verum est, mature Parmenidem philosophiae studio se tradidisse oportet, et ante Xenophanem Anaximandrum audiuisse. Testis quoque est Sotion [e], cum Ameinia et Diocheta Pythagoreis conuersatum fuisse, paupere illo quidem, sed honesto viro ac bono, eum quoque imprimis secutum esse, et vita functo sacellum, tanquam heroi, dicauisse. Et haec quoque causa est, cur inter Pythagoreos, vel Semi Pythagoreos potius numeretur Parmenides, vt ex PORPHYRIO [f] et IAMBLICHO [g] disci potest. Cum opibus prius abundaret, vitamque ageret ex generis nobilitate splendidam, tantaeque esset auctoritatis inter ciues, vt legibus patriam iuuaret [h], quouis anno iureiurando firmandis [i], ab Ameinia ex strepitu ciuili ad otium et silentium philosophicum traductus est [k], ita vt philosophiae totum se daret, in qua Zenonem, et, vt supra quoque innuimus, secundum quosdam Empedoclem discipulos habuit. Forte et Hermogenes, a quo Parmenideam philosophiam Plato didicit [l], inter eius discipulos referendus est. Sunt, qui amore eum minus casto illum prosecutum esse affirmant [m], quod tamen rectius negant alii [n]: vitam enim Parmenideam pro optima et virtutis plena prouerbii instar dixit CEBES [o]. Philosophatus est more seculi sui carmine, Xenophanem et Pythagoreos quosdam imitatus, quod ad arcanam referendum esse docendi methodum alibi diximus. Ex his versibus passim fragmenta occurrunt apud veteres, quae ex parte collegit H. STEPHANVS, incertum tamen est, vtrum omnia illa ad eum sint referenda. Parmenides orator, qui artem oratoriam scripsit, cum philosopho confundendus non est.

Philosophia Parmenidis.

§. VIII. De Parmenidis philosophia anceps et incerta disputatio est, vt sunt Eleatica fere omnia: nam nec ipsa Parmenidis carmina supersunt, et

 quae

x) LAERT. L. IX. f. 21. SVIDAS in Parmen. T. III p. 53.

y) Palmerius et Menagius.

z) f. 23.

a) Prius Stephanus habet, posterius Scaliger.

b) In Parmenide.

c) L. XI. p. 505.

d) LAERT. l. c. peruersus est locus Laërtii apud STANLEIVM P. X. p. 876. qui Theophrastum in epitome Anaximandri citat. Hoc enim non vult Laërtius, sed testari in epitome Theophrastum, Parmenidem Anaximandri fuisse discipulum.

e) LAERT. l. c. Addi haec possunt catalogo Pythagoreorum apud FABR. Bibl. Gr. Vol. I. p. 487. 489.

f) De antro nymphar. p. m. 1123. ed. Rom.

g) Vit. Pythag. c. XXIX. n. 166.

h) LAERT. L. IX. f. 23.

i) PLVTARCH. adu. Colot. T. III. p. 434.

k) Ita LAERT. l. c. qui hoc ab Ameinia non a Xenophane factum esse monet. Inde coniicimus, eum Pythagoreos audiuisse ante Xenophanem.

l) LAERT. L. III. f. 6.

m) Vid. PLATO in Parmenide.

n) ATHENAEVS L. XI. p. 505. o) In tabula.

quae hodie ex iis leguntur fragmenta, passim obuia, exiguae laciniae sunt ex integro Parmenidei systematis habitu decerptae, de quarum connexione et sensu ex tota orationis serie iudicari non potest [p]. Platonem vero, qui Parmenideam philosophiam exposuisse videri voluit, suspectum esse, plus vna vice monuimus [q]. Sed et reliquae obscuritatis causae, supra de Eleaticis obseruatae ad Parmenidem pertinent, inter quas duplex philosophandi ratio, vna ex veritate, altera ex opinione, Parmenidi quoque admissa, vehementer eius sententiam obscurauit, Platonicorum vero consilium, Parmenidem in suas partes pertrahendi, eius philosophiam misere corrupit. Reiecto itaque Platone, quem postea solum audiemus, de Parmenide differentem, nec admissis Platonicis recentioribus, insanis veteris philosophiae corruptoribus, relationes scriptorum veterum inter se comparandae, et qua ratione cogitata Parmenidis inter se cohaerere potuerint, dispiciendum est, vt aliqua verisimilitudine de eius placitis metaphysicis et physicis constet. Ea vero huc redeunt.

Philosophia duplex est, vel secundum opinionem et sensum, vel secundum veritatem. Illa propter materiae fluxum incerta et propter sensuum imbecillitatem lubrica et fallax est, haec propter rationem, certa et immoto fundamento constans. Distinctionem in Parmenidis schola celebrem, sed a veteribus, et ab ipso forte Xenophane, acceptam afferunt PLVTARCHVS, Aristocles apud EVSEBIVM et LAERTIVS [r]. Priorem philosophiae Parmenideae partem physicam recte appelles, posteriorem metaphysicam. In illa enim de rerum sub sensum cadentium origine, natura, alteratione, interitu et aliis eiusmodi phaenomenis philosophabatur; et rerum sensibus subiectarum, quaeue audiri, videri, tangique possunt, vicissitudines et mutationes exponebat. Haec cum materiae semper fluxae et in momenta mutabilis modificationibus et mutationibus constare censeret, et ex schola Pythagoreorum teneret, ita ex fluxis et mutationibus obnoxiis scientiam certam non dari, opinionem huic philosophiae parti tribuit, sensibus fallacibus hanc incertitudinem augentibus. Cum vero partim ex Pythagoreorum, quos adamabat, schola, partim, ex Xenophanis quoque doctrina admitteret, aliud esse debere ens certum, vnum, immobile, quod vere substantiam efficiat, et sola ratione cognoscatur, quoque res omnes constent, metaphysicam quoque partem constituit, quae pro obiecto non ea, quae sensibus exposita sunt, sed quae ratione sola et abstractione mentali cognoscuntur, habet [s]. Qualis vero illa metaphysica fuerit, etsi, deficientibus monumentis Parmenideis vix dici certa ratione potest, non audiendi tamen sunt recentiores Platonici, et in his praecipue SIM-

p) Satis etiam sua more veterum recondebat dictionis figuris, SIMPLIC. in Phys. Arist. apud LESCALOPIER. in CIC. de N. D. p. 45. Probat id exordium libri eius de natura apud SEXT. l. citando.

q) Multo magis id de Platonicis recentioribus tenendum.

r) LAERT. L. IX. §. 22. EVSEB. praep. L. I. c. 8. p. 23. PLVTARCH. adu. Coloten T. III. p. m. 416.

s) Non PLVTARCHVS tantum loco adducendo id testatur, sed ipsum PARMENIDIS libri de natura exordium satis amplum, quod seruauit SEXTVS EMPIRICVS adu. Mathem. L. VII. §. III seq. dignum quod cum his dictis conferatur.

SIMPLICIVS[t], quem ſtudioſe ſequitur CVDWORTHVS[u], qui per metaphyſicam partem, ſecundum veritatem philoſophantem ſenſu Platonico rerum diuinarum et ſupra naturam poſitarum, id eſt, ab omni rerum materialium natura abſtractarum contemplationem intelligunt, per partem phyſicam ſecundum opinionem philoſophantem, rerum corporearum conſiderationem innui putant. Patebit enim ex dicendis, in metaphyſica parte Parmenidem non ad ſpirituales naturas, ſed ad ipſam rerum omnium naturam in abſtracto conſideratam, ſiue ad vniuerſi conſtitutionem metaphyſicam reſpexiſſe. Quod licet aliter videatur CVDWORTHO, qui ad ARISTOTELEM[x] prouocat, Parmenidem phyſicis opponentem, nihil tamen Stagiritae auctoritate infringitur, apud quem phyſici illi ſunt, qui ad ſolas rerum mutationes ſenſibus ſubiectas attendebant, quibus opponebat eos, qui generalia rerum principia et abſtractas notiones conſiderabant, quales erant Pythagorei; ipſe quoque Ariſtoteles docendi modum ita inſtituit, et de rebus ſenſibus obiectis earumque mutationibus in phyſicis, de principiis rerum generalioribus et mentis abſtractione conſiderandis in metaphyſicis egit. Id quod adductis eius locis contra Cudworthum docte tuitus eſt eruditiſſimus interpres[y]. Quando vero phyſicae parti ad ſenſuum apparentiam philoſophanti opinionem tantum tribuit, veritatem vero denegat, non hoc ſenſu Sceptico, ſed Eleatico vel Pythagorico etiam intelligendum eſt. Non enim tam ſtupidus et cum ratione inſaniens Parmenides fuiſſe videtur, vt quae phyſica ſenſibus fieri videmus, mera ſomnia et impoſturas eſſe, nihilque prorſus habere ex vero contenderet, licet hanc ei dicam dudum ſcripſerint veterum multi[z], et ex recentioribus non ſine ingenio et acumine PETRVS BAYLE[a]; ita enim homo phyſiologus totam rerum naturam ſuſtuliſſet; aſt de rebus ille naturalibus et in ſenſus cadentibus principia haud obſcura expoſuit, et de cauſis rerum naturalium ſecundum ſenſus diſſeruit. Sed referendum hoc more Pythagoreo, quem vehementer adamabat, ad materiae conditionem, quae cum fluxa, mutabilis et inſtabilis ſit, certam et ſtabilem rem ſola ratione comprehendi poſſe ſtatuit. Dudum ita pro Parmenide verba fecit, contra Colotis calumnias diſputans, PLVTARCHVS[b]; qui *poſtquam, multa*, oſtendiſſet, *Parmenidem dicere de terra, coelo, luna, ac hominum procreatione*, addit[c]: *Quoniam autem omnibus aliis, ipſo etiam Socrate prior (non tamen Pythagora) ſenſit naturam habere opinione aliquid, aliquid mente comprehendendum; opinabile autem iſtud eſt inconſtans, et variis motionibus ac mutationibus obnoxium, et quod ob incrementa et decrementa alium ad alia reſpectum habens non ſemper eodem modo ſenſum afficiat: intelligibile vero alia ſpecies, quod eſt, vt ipſe cecinit:*

Aeter-

t) l. c. f. 7. 17. 31.
u) Syſt intellect. c. IV. §. 21. p. 466 ſeqq.
x) Phyſ L. I. c. 2. T. I. p. 253.
y) Ad h. l. p 461 not. 3.
z) ARISTOTELES, SEXTVS, Colotes apud PLVTARCHVM ll. cc. Ariſtocles apud EVSEBIVM praep. L. XIV. c. 17. p. 756.
a) Dict v Xenophanes T. IV. p. 515.
b) l. c.
c) Conferendum dictum libri eius de natura exordium in fine.

Aeternum, integrum semper, semperque quiescens,

suique simile, et constanter suam naturam conseruans; heic vocabulis calumniam struens Colotes, ac de rebus ad verba trahens disputationem, simpliciter ait Parmenidem, quia vnum ens ponat, omnes res abolere. Reliqua, ne nimis prolixi simus, licet rem valde illustrent, omittimus; haec enim, quo sensu physicam a metaphysica sua distinxerit, satis declarant.

Metaphysica Parmenidis. §. IX. Metaphysicam philosophiae partem eodem fere modo, quo Xenophanes, instituit Parmenides, quaedam tamen ex Pythagoreorum accepta scholis sibi seruauit soli. Ita vero ratiocinatus fuisse dicitur:

I. Ex nihilo nihil fit.

II. Omne rerum principium vnum, immobile, et immutabile est.

III. Vnum itaque vniuersum est.

IV. Vnum illud aeternum est, et originis expers, ac sphaerica indutum forma.

V. Solum hoc vnum ens vere est, reliqua omnia nonentia sunt, adeoque nihil.

VI. Nulla itaque res generatur, vel corrumpitur, sed species tantum eius rei nobis imponit.

Ita Parmenideam metaphysicam nobis exhibent ARISTOTELES [d], PSEVDO-ORIGENES [e], PLVTARCHVS [f], et Aristocles apud EVSEBIVM [g]. Quae Xenophaneae metaphysicae valde affinia esse, et laudati auctores monuere, et ipsa docet inspectio. Valde tamen de sensu eorum in diuersa abierunt non veteres tantum, sed etiam recentiores, praesertim illi, qui de Parmenidea theologia solliciti atheismi culpam ei vel imputarunt, vel ab ea illum liberarunt. Prius fecere triumuiri in veterum dogmatibus iudicandis acerrimi ingenii PETRVS BAYLE [h], IOH. FRANC. BVDDEVS [i], et NICOL. HIERONYMVS GVNDLINGIVS [k], quibus accessit Ven. WOLFIVS [l]. Hi Spinozae eum impietati praelusisse putant, cum Xenophane vna omnium rerum substantiam statuisse contendentes. Intercedit vero hic pro Parmenide altera pars, quae rectius sensisse illum disputat, et Pythagorea secutum Parmenidem monens, vnum illud sensu metaphysico et theologico de vno rerum omnium fonte, causaque suprema, ex qua omnia essentiam ortumque acceperint, a qua dependeant et per quam veram essentiam habeant, cum reliqua nonentia, id est, res semper mutabiles et alterationi atque mutationi in momenta subiectae sint, intelligenda esse asserit, quam Parmenidei systematis explicationem primus PLATO in *Parmenide* dedit, secuti vero eum sunt magno consensu Platonici Alexandrini, et ex his PLOTINVS [m], PROCLVS [n], SIMPLICIVS [o], recen-

d) Physic. L. I. c. 2. 3. T. I. p. 253 seqq.
e) l. c. c. XI. p. 86.
f) De plac. philos. L. I. c. 24 et adu. Coloten, l. c.
g) l. c. h) l. c.
i) Anal. hist. phil. p. 323. thes. de atheismo c. I. §. 19. p. 60.
k) Gundlingian. P. XV. diss. I. p. 372 seq.
l) Ad l. c. phil. f. phum.
m) Enn. V. L. I. c. 8. p. 490.
n) Introd. in theol. Platon. L. I. c. 7. p. 15 seqq.
o) l. supra cit. Addi potest SYRIANVS Comm. in Phys. Arist. fol. 31.

recentiori vero aetate post IVSTVM LIPSIVM [p], et PETRVM GASSENDVM [q], AVCTOR *artis cogitandi* [r], IO. REN. VALLINVS [s], MICH. MOVRGVES [t], et imprimis, qui multus est eruditeque in Parmenide purgando versatur, RAD. CVDWORTHVS [u]. Non negamus, ancipitem esse controuersiam, cum non vtramque tantum explicationem metaphysica Parmenidis admittat, sed praeceptores quoque, quos audiuit, vtramque suadeant, et Pythagorei posteriorem, Xenophanes priorem interpretationem exhibeant. Quae ratio permouit doctissimum IAC. FRIDER. REIMMANNVM [x], vt maluerit ἐπέχειν, quam vel pro excusando vel contra accusandum Parmenidem aliquid dicere. Eandem nos quoque olim viam cautius ingressuri elegimus [y]. Eruditissimus vero MOSHEMIVS [z], verisimili ratione de Parmenidis mente statui posse ratus, hanc ei sententiam tribuit, per vnum illud intelligendum esse, totam rerum, quas videmus, molem seu vniuersitatem rerum naturaeue, sed a formis omnibus et qualitatibus ratione et cogitatione abstractam. Huic quae adscribantur attributa a Parmenide, ea non omnia cadere in Deum, Deum enim, teste CICERONE [a], vocare, *Stephanen, id est coronam, continentem ardore lucis orbem, qui cingit coelum.* Hunc ignem esse, quem non rerum tantum esse principium, sed et demiurgum LAERTIVS [b] Parmenidi tribuit. Haec cum de Deo in physica statuerit, in metaphysica haec non potuisse ad vniuersum transferre, cum Deus eius in extremo mundi orbe sit, in quo ignis ille mundanus resideat, isque πεπεραςμένος dici nequeat. Vnum igitur et omne Parmenidis totam rerum naturam esse, at in se, nec oculis, sed ratione ac ingenio spectatam. Mentem itaque philosophi hanc esse: Tametsi variae contingerent rerum mutationes, conuersiones, generationes et corruptiones, philosophi tamen esse, altius spectare, atque ipsam rerum naturam, a tot eius formis modisque meditando secernere. Id si fiat, apertum fore, omnem vniuersitatem esse vnam, id est, continua serie inter se connexam et aptam, quamuis multae res viderentur separatim et per se consistere; eandem esse aeternam nec a quoquam genitam: praeterea immutabilem, id est, nullam eius partem naturam suam amittere posse, licet omnes varie transferantur, et modo hanc, modo aliam ingrediantur naturam, denique immobilem, id est, omnes, qui contingant in rerum natura, motus haud impedire, quo minus ipsa tamen moles in vniuersum considerata stabilis et inconcussa maneat. Non sine magna verisimilitudinis specie haec dici, et propius reliquis Parmenidei vnius et vniuersi explicationibus ad scopum collineare, fatebitur quilibet, qui hypotheseos prae-

p) Manud. ad philos. Stoic. L. II diss. IV. p. 134.
q) Opp. T. I. p. 138.
r) P. III. c. 19. p. 246.
s) Ad Boëth. de consol. philos. p. 72.
t) Plan theol. du Pythagoreisme p. 16.
u) Syst. int. c. IV. §. 21. p. 452 seqq.
x) Hist. atheismi Sect. I. c. XXX §. 3. p. 205. 206.
y) Ita enim intelligenda sunt, quae pec. epistola de atheismo Parmenidis disseruimus, inserta Bibl. Germanique T. XXII. p. 90 seq. vbi non, absoluendum esse Parmenidem, sed retinendum assensum, cum et tolerabiliorem explicationem admittat, probare contendimus. Quod non satis expressit doctissimus interpres Gallus, reliqua eleganter et perspicue enarrans.
z) Ad l. c. CVDWORTHI p. 468.
a) De nat. Deor. L. I. c. 11.
b) Lib. IX. §. 22.

praeiudicio impeditus haud est. Pythagoreum enim et Platonicum sensum minori ei probabilitate tribui, vel inde constat, quod vnum vniuersum hoc non finitum tantum, sed et σφαιροειδῆ dixit, quod, ita explicare, vt Deus dicatur πέρας καὶ μέτρον τῶν πάντων, quod vult CVDWORTHVS, quodque absolutae perfectionis sit, frigidum prorsus esse et a Parmenidis mente alienum, recte monuit Ven. WOLFIVS [c]. Cumque Parmenides, vt supra obseruatum, prius Pythagoreos audiuerit, et post eos demum Xenophanem, probabilius est, posterioris mentem expressisse, vel cum illorum systemate copulauisse et in concordiam redegisse. Certe Platonem adulterasse Parmenidis doctrinam, veteres, vti supra dictum, dudum obseruarunt. In eo tamen, pace viri summi, ab hac eius doctrinae Parmenideae explicatione recedendum esse putamus, quod Deum ab hac vnius et vniuersi notione remouendum esse putat. Obstare his videtur, non τοῦ παντὸς tantum notio, quae Deum quoque complectitur, in vniuerso comprehensum, licet ille pars tantum eius sit: sed et affectiones vni vniuerso tributae, quae locum sine Deo habere nequeunt. Nec obstat, vniuersum dixisse finitum, id enim ratione tantum termini, non vero virtutis intelligendum esse, ex conceptu Dei Parmenideo intelligitur, nec aliter Xenophanes quoque statuit, quem tamen in vniuerso Deum comprehendisse, ipse vir doctissimus statuit. Nobis itaque admissa egregia obseruatione, Parmenides metaphysicam et abstractam vniuersi ideam sibi finxisse, illique attributa ista tribuisse; eodem fere modo, quo Xenophanis vnum explicuimus, intelligendus esse videtur, hoc tamen discrimine, vt, cum Xenophanes vnum vniuersum vi tantum quadam diuina animatum admiserit, Parmenides Pythagoreis sententiis innutritus Deum tanquam formam informantem, ignem nempe mundanum per vniuersum diffusum, ast in extremo vniuersi orbe speciali ratione residentem, indeque per omnia permeantem statuerit: qua ratione Deus quidem corona est, metaphorico dicendi genere, vt solent poëtae, adumbratus, ardore lucis orbem continens, principium tamen vniuersi demiurgicum constituit; abstractione vero mentali considerato vniuerso, vnum idemque cum eo est, iisdemque attributis gaudet; quae a Pythagoreo systemate non nisi in eo abludunt, quod hoc monadem tantum causaliter et efficienter, Parmenides vero subiectiue et inhaesiue (liceat paulisper perspicuitatis causa βαρβαρίζειν) explicet.

Physica Parmenidis. §. X. Hactenus metaphysice et in rationis tantum praecisione vniuersi naturam considerauerat Parmenides, haecque certissimis rationibus constare existimabat: vt vero earum quoque, quae sensibus exponuntur, rerum naturalium, earumque mutationum causam probabilem redderet, physicam quoque partem rationibus instruxit. Quam licet ob materiae perpetuum, quem a veteribus assertum ipse quoque admiserat, fluxum et mutabilitatem eadem, qua metaphysica, certitudine non niti crederet, principiis tamen partim Ionicis, partim Pythagoreis vsus, ita de rerum naturalium principiis, gene-

c) Ad l. c. Orig.

generatione et alteratione differuit, vt non ineptum nobis fyftema efformaret, quod recentiori aetate Bernardinum Telefium recoxiffe, ad haec tempora delati fuo loco prolixius exponemus. Ita vero ratiocinatus eft, fi veteres audias, Parmenides:

VII. Elementa fiue principia rerum calidum funt et frigidum: et haec ignis atque terra funt, quorum ille caufa efficiens eft, haec materialis. Ita docuiffe Parmenidem, vt rerum fenfibus patentium caufas exponeret, LAERTIVS [d], PSEVDO - ORIGENES [e], PLVTARCHVS [f] aliique veterum teftantur, idque qua ratione intelligendum fit, ex adductis in antecedentibus facile cognofci poteft. Tantumque haec elementa ineffe omnibus dixit, vt in fole quoque calidum et frigidum reperiri affereret [g]. Haec vero ad principia phyfica, non ad metaphyfica referenda effe, ex fupra dictis probe obferuandum eft, videturque Parmenides Pythagoreos quidem effe fecutus, pofthabito tamen difcrimine inter ignem naturae et elementarem. Illum vero vniuerfi orbem cingere, ex adducto Ciceronis loco eum ftatuiffe conftat, id quod ab antiquiffimis philofophis, vt alia quoque, accepit. Ceterum praeter ignem et terram, quae principiorum inftar pofuit Parmenides, amorem quoque et litem fi non inter principia, inter affectiones tamen eorum retuliffe, verfus eius ab ARISTOTELE [h], SEXTO EMPIRICO [i] et STOBAEO [k] feruatus innuit, quo in dogmate neceffitatem, id eft, intrinfecam τῦ χάυς difpofitionem praefuppofuiffe cum Hefiodo Parmenidem, PLATO [l] affirmat. Ex quibus conftat, Parmenidem in explicanda rerum naturalium γενέσει theologorum Graecorum fyftema valde fecutum fuiffe, et in eo mixturam particularum ita pofuiffe, vt igne intus latente limum illum humidum, quem terram dixit, commouente, calidoque innato partes humidas fermento quafi inficiente, partes heterogeneae fepararentur, coirent homogeneae, et iftius neceffitatis commotione et formatione elementa, exque horum inter fe coniunctione et mixtura res omnes orirentur. Ex his vero fequitur, quod initio monuimus, vniuerfi conftitutionem a materialium rerum conformatione effe diftinguendam.

VIII. Luna eiusdem cum fole fplendoris eft, ab hoc tamen mutuam lucem accipit [m].

IX. Terra rotunda eft, et in medio pofita. Primum hoc afferuiffe Parmenidem, LAERTIVS [n] auctor eft.

X. Terra vndique aequaliter diftat, aequilibrioque fufpenfa, vt caufam non habeat, cur huc potius, quam illuc vergat: et licet concutiatur, loco tamen commoueri non poteft [o].

XI. Homines primi ex limo geniti funt, mediante calido et frigido,

Hhh hhh h 2 quo

d) Lib. IX. f. 22.
e) l. c.
f) l. c. adu. Colot.
g) LAERTIVS l. c.
h) Metaphyf. L. I. c. 4.
i) Adu. mathemat. L. IX. f. 9.
k) Eclog. phyfic. c. 12.
l) In conuiuio.
m) STOBAEVS l. c. c. 24.
n) LAERT. L. IX. f. 23.
o) PLVT. de plac. phil. L. III. c. 15. qui primum terrae loca habitata difcreuiffe duabus fub circulis folftitialibus iacentibus zonis ait.

quo constant, vt omnia. Apud LAERTIVM[p] est ἡλίου ex sole, quod commodum sensum non patitur, nisi dicas, ignem illum solis caussam fuisse et effectricem et materialem hominis anima praediti, cum sol quoque calido et frigido constet, quod tamen nostro iudicio verbis Laërtii non facit satis. Recte itaque ALDOBRANDINVS et MENAGIVS praeferunt lectionem Cod. Basileensis, qui ἐξ ἰλύος habet, quod etiam cum systemate Parmenidis physico concordat, quod ex chao, siue limo igne agitato omnia prodiisse statuit.

XII. Mundus olim interiturus est. Modum non addit, qui haec refert PSEVDO-ORIGENES[q], coniiciendum tamen, Parmenidem nec a Pythagorae, nec a Xenophanis systemate abiisse, et ignis conflagratione periodica innumeras mundorum vicissitudines asseruisse. Vniuersum enim non corrumpi, ex supra dictis notum est.

XIII. Pars animi principalis in pectore residet[r].

Dialectica Parmenidis. Pauca haec sunt, quae ex physicis Parmenidis placitis nobis seruauit antiquitas. Dialecticae non ignarum fuisse, ex eo probare contendit SEXTVS EMPIRICVS[s], quod Aristoteles eius discipulum Zenonem, eius artis auctorem faciat, quod tamen misere concluditur. Nec ex Platonis Parmenide, quod vult FABRICIVS[t], argumentum sumi potest, cum ille dialogismus nunquam inter Parmenidem et Socratem habitus, sed a Platone confictus sit. Quod vero SARISBERIENSIS[u] habet: *Parmenidem Aegyptium in rupe vitam egisse, vt rationes logicas inueniret*, sine teste fide digno dicitur. Probabilius diceretur, artis dialecticae mysteria Parmenidi non ignota fuisse, si verum esset, quod Phauorinus ait apud LAERTIVM[x], argumento eum vsum, quod Achillem vocat, Zenoni ab aliis adscriptum: verum in hoc quoque certius argumentum desideramus, nec videtur Parmenides vltra naturales ratiocinandi regulas vel mathematicos canones de dialecticis fuisse curiosus.

Platonis doctrina Parmenidea. §. XI. Conscripsit, quod iam innuimus, PLATO dialogum metaphysicum, quem a collocutore praecipuo *Parmenidem* inscripsit: inque eo veram Parmenideae hypotheseos de vno summo et vnitatibus in eo sitis atque fundatis se explicuisse videri voluit. Nihil vero agit aliud, quam vt, eleganter summam complectente FICINO[y], doceat, *quemadmodum ipsum vnum rerum omnium principium sit, super omnia, omniaque ex illo, per illud, atque ad illud, quoque pacto id ipsum extra omnia sit, et in omnibus.* Ad cuius cognitionem metaphysicam vt gradatim ascendat, a sensibilibus ad intelligibilia, siue vnitates et ab his ad summam monada, in qua, tanquam radice, reliquae omnes haerent, ascendit. Prolixe itaque de ideis hic disputat, et, quae a Pythagoreis de numeris acceperat, iis aptat. Ex quibus, si cum istis conferantur, quae in antecedentibus diximus, patet, multum abesse hanc Platonis doctrinam a genuino systemate Pythagoreo. Cum itaque

p) f. 22. q) l. c.
r) PLVT. l. c. L. IV. c. 5.
s) Adu. mathem. L. VII. f. 6.
t) Ad l. c. SEXTI.

u) Metalog. L. II. c. 2. x) f. 23.
y) In argum. ad hunc dialogum p. m. 42. summam quoque dedit STANLEIVS P. X. p. 877. quem perspicuitatis caussa sequimur.

que ſupra de Platonis hac de re mente ſatis actum ſit, aliud non afferimus, niſi quod ſpuriam hanc Parmenideam philoſophiam paucis adumbramus, licet totus dialogus, anfractuoſa diſputatione obſcurus, legendus ei ſit, qui nugas Platonicas accurate intelligere cupit. Potiora haec ſunt.

I. Omnia vnum ſunt et multa; vnum eſt idea originalis, multa vero ſingularia.

II. Dantur ideae, hoc eſt, certae quaedam communes naturae, quae includunt ſingularia, et eorum cauſae ſunt, a quibus naturam et nomen ſortiuntur. Multa vero exiſtentiam habent, prout ex vno participiauerint in ſpeciebus iſtis.

III. Singularia neque ſubſiſtere, neque intelligi poſſunt, niſi in iſta ſpecierum communitate. Vnum itaque ſpecies eſt, aliud indiuidua in vno comprehenſa.

IV. Ideae iſtae gemina ratione ſubſiſtunt in mente noſtra vt notiones, et in rerum natura vt cauſae.

V. In rerum natura ideae exiſtentes virtutem habent, tam exiſtentiam, quam nomen largiendi.

VI. Omnia entia ad hanc ideae vnitatem reducuntur, ſuntque adeo res inuiſibiles.

VII. Idea duplex eſt, ἀυτὸ τὸ καλὸν ὅ ἐςι καὶ τὸ ἀγαθὸν, pulchrum quod idem eſt ac bonum, et omnes res quas concipimus, tanquam ideas. Prius Deus eſt, alterum ſunt ſpecies rerum in ordine naturae.

VIII. In ideis illis ſecundis vnum eſt aliquod, quod eſt fundamentum omnium ſingularium et indiuiduorum.

IX. Vna eademque ſpecies in pluribus indiuiduis diuiſim exſiſtentibus, penitus eſt, neque a ſe ipſa diſtincta, ſed in ſe ipſa tota vna.

X. Multa, id eſt, ſingularia, ita ex ideis ſuis participant, vt indiuiſibiles maneant ideae, et eſſentiam in ſe ipſis habeant, nec merae relationes ſint.

XI. Etſi notiones mentis noſtrae ideas rerum referunt, et aeternas naturae formas exprimunt, non tamen ſunt entia realia, ſed tantum ſimilitudines et imagines entium; communicatio tamen ab ideis cum notionibus mentis deriuatur.

XII. Primariae ideae archetypae proprietates ſunt, vt non ſit multiplex, neque partibus et figura veſtita, ſed infinita; vt motu deſtituatur omni; vt ſit aeterna; vt potentiam et facultatem exſiſtendi omnibus conferat, ipſa vero omnem excellat eſſentiam, vt per omnes res diffundatur, et multiplicitatem vnitatis limitibus circumſcribat.

XIII. Idearum ſecundariarum proprietates ſunt, vt ſint vnum, ſed finitum; vt in mente quidem diuina exiſtant, in ſingularibus tamen conſpiciantur, e. g. humanitas in homine, vt ſint eaedem et diuerſae, eaedem in ſe ipſis, diuerſae in ſingularibus, ideoque quieſcant et moueantur; vt principiis contrariis agant, ita tamen vt contraria haec vno ſimilitudinis vinculo

coniungantur, vnde tertium quoddam exsistat: vt in tempore agant, quicquid agant, semper tamen permaneant.

Ex quibus parca manu, ne taedium difficilibus nugis lectori creemus, datis patet, Platonem metaphysicam Parmenideam valde corrupisse, quaeque is de vna rerum omnium natura dixit, ad ideas suas formasque rerum, et causas retulisse, indeque seriem entium per se talium ex prima monade, Deo, deriuasse. Disputatum est nostra aetate, cum monadum doctrina a magno LEIBNITIO reuocaretur, num Parmenideam ea philosophiam exhibeat, quod GODOFR. WALTHERVS [z] erudito commentario demonstrare aggressus est. Etsi vero id non inuito philosopho hoc summo fieri, ipsa eius confessio [a] probat, rectius tamen ab eiusmodi comparationibus abstinendum esse putamus, quae plerumque systemata magis adulterant, quam illustrant.

Melissus. §. XII. Parmenideam doctrinam secutus est MELISSVS Samius Ithaginis filius [b], Parmenidis discipulus, qui vero, teste LAERTIO [c], cum Heraclito quoque eo tempore versatus est, quo Ephesii de eo ab illo commendato nihil inaudiuerant. Ex quibus circa Olymp. LXXXIV, vt habet Apollodorus quoque, floruisse colligitur. Fuit in republica quoque administranda magni nominis, tantaeque inter ciues auctoritatis, vt classi praeficeretur, qua, referente PLVTARCHO [d], Athenienses nauali pugna vicit. Scripsisse librum *de ente et natura* auctor est Alexander Aphrodisiensis apud BESSARIONEM [e], qui vero intercidit. Doctrinam prorsus secutus est Eleaticam, testibus enim veteribus statuit:

I. Principium rerum omnium vnum esse, et immobile [f].

II. Vnum hoc omnia esse.

III. Vnum hoc ens esse infinitum, factum enim non esse, adeoque principium et finem non habere, non dari vero infinita plura, quam vnum [g].

IV. Infinitum hoc ens vniuersum esse, et immutabile, atque immobile, et vnum, sibi ipsi simile et plenum. Vacuum enim non dari, adeoque neque motum in vniuerso, sed tantum videri esse [h].

V. Res non generari atque corrumpi, verum ita tantum nobis videri [i].

VI.

z) In sepulchris Eleaticis reseratis c. III. §. 6. p. 17 seqq. qui ita Parmenideam doctrinam ordinat: I. Existentia differt ab essentia rerum. II. Essentia rerum existentium extra illas est. III. Sunt quaedam res similes, quaedam dissimiles. IV. Quae similes sunt, eodem essentiae conceptu comprehenduntur. V. Omnes res referuntur ad certas classes et ideas. VI. Omnes ideae in vno existunt, in Deo, hinc omnia vnum sunt. VII. Scientia non est notitia singularium sed specierum. VIII. Differt illa a rebus existentibus. IX. Cum hae ideae in Deo sint, ideo latent hominem. X. Hinc homini incomprehensibilia sunt omnia. XI. Notiones mentis idearum vmbrae sunt et imagines. Valde tamen timemus, vt haec omnia Platonis mentem exprimant, multo minus Parmenidis. Verum in tam obscuro argumento et tractatione facile licet diffidere.

a) Suas enim monadas esse τὰ ὄντως ὄντα, substantias simplices, Deum, animas et mentes simulacra vniuersitatis ait in ep. ad HANSCHII tr. de enthus. Platonico.

b) LAERT. L. IX. f. 24. conf. MENAG. ad h. l.

c) ibid.

d) Aduersus Coloten T. III. p. 434.

e) Contra calumniat. Platon. L. II. c. II. conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 778.

f) ARISTOT. physic. L. I. c. I.

g) ibid. LAERT. L. IX. f. 24. et MENAG. ad h. l. qui plura veterum loca laudat.

h) ARISTOT. physic. L. IV. c. 8.

i) PLATO in Theaet. SEXT. EMPIR. Pyrrhon. hyp.

VI. De Diis nihil definiendum esse, neque enim illorum certam dari cognitionem [k].

Nihil in his est, quod non Parmenideam metaphysicam sapiat, et ibi explicatum sit. Ex quo sequitur, haec non ad physicam philosophiae Eleaticae partem referenda esse, in qua sine dubio Parmenidem quoque secutus est. Nec obstant, quae Melisso tribuunt PALAEPHATUS [l] atque SUIDAS [m], dixisse: ea, quae nata non sunt, originem non habere [n]: Aperte enim haec distinguunt inter vniuersi rationem aeternam, et ea, quae nascuntur atque intereunt, quorum illud ad metaphysicam, hoc ad physicam Eleaticam pertinet. Ex his vero de atheismo Melisso imputato iudicandum est, qui cum Parmenide eadem causa statque caditque. Prius BUDDEUS [o], posterius AUCTOR *artis cogitandi* [p] et REIMMANNUS [q] tuentur. Quae enim de Diis dixit, esse incertum, an sint? id ad physicam partem pertinet, in qua cum omnia igne et terra constare dixerit, necessario Deos gentilium subuertit. Vniuerso autem Deum formaliter inesse, metaphysica Eleatica asserebat: quod an atheismum inuoluat, nec ne, facile iudicari potest [r].

§. XIII. ZENO, a patria Eleates dictus, quo cognomine ab aliis Zenonibus, philosophiae studio claris, de quibus hactenus dictum est, praecipue a Cittieo, Stoicae familiae parente, distinguitur, patrem naturalem habuit Teleutagoram, Parmenides vero, quem audiuit, eum tantopere dilexit, vt filium adoptaret [s], quo nomine tamen male apud quosdam audiit, quod incesto amore ab eo diligeretur. PLATO [t] procerae staturae fuisse, et elegantis ait. Non vero philosophia tantum, sed etiam republica gerenda valde inclaruit, scriptisque eruditissimis magnam sibi famam peperit. Nulla vero re magis nominis celebritatem sibi conciliauit, quam magno et imperterrito, quem inter supremos cruciatus, ostendit animo. Rem varie narrant veteres: VALERIUS MAXIMUS [u], *patriam*, ait, *egressum, Agrigentum, miserabili seruitute obrutum petiisse, tanta fiducia ingenii ac morum suorum fretum, vt sperauerit, et tyranno et Phalaridi vesanae mentis feritatem a se eripi posse. Postquam deinde apud illum plus consuetudinem dominationis, quam consilii salubritatem valere animaduertisset, nobilissimos eius ciuitatis adolescentes inflammauisse cupiditate liberandae patriae. Cuius rei indicium cum ad tyrannum manasset, conuocato in forum*

Zeno Eleates.

hyp. L. III. c. 7. f. 65. SIMPLIC. ad ARISTOT. phys. L. I. c. 3. LAERT. l. c. et MENAG. ad h. l. ARIST. de coelo L. III. c. 1.

k) LAERT. l. c.

l) De incredib. p. 8. ed. GALEI.

m) In γεννητικὰ T. I. p. 473.

n) Apud Palaephatum est: ἐν ἀρχῇ ἐστιν, ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔστι, quae rectum sensum non fundere, vidit VOSSIUS ad h. l. sed perperam emendauit. Voculam enim, ἃ ante ἐγένετο deesse ex Suida patet, qui ita exprimit: τὸ μὴ γενόμενον οὐκ ἔχει ἀρχήν. Ita enim cum Eleaticis Peripatetici quoque statuerunt, mundum nunquam natum, sed aeternum fuisse, licet diuerso sensu. Ex horum vero familia Palaephatum fuisse THEON et TZETZES afferunt.

o) Thes. de atheismo c. I. §. 19. p. 61.

p) P. III. c. 19 p. m. 362.

q) Histor. atheismi l. c. p. 207.

r) Conf MOSHEM. ad CUDWORTH. p. 472.

s) LAERT. L. IX. f. 25. SUID. in Zeno T. II. p. 8.

t) In Parmenide, Eleaticum Palamedem vocat.

u) Lib. III. c. 3.

forum populo, torquere eum vario cruciatus genere coepiſſe, ſubinde quaerentem, quosnam conſilii participes haberet: at illum eorum neminem nominauiſſe, ſed proximum quemque ac fidiſſimum tyranno indicauiſſe, et ſuſpectum reddidiſſe, increpitantemque Agrigentinis ignauiam et timiditatem effeciſſe, vt ſubito mentis impulſu concitati Phalarim lapidibus proſternerent. Alii [x] aliter rem referunt, Satyrus enim contra Nearchum, vel vt alii volunt, Diomedontem tyrannum conſpirauiſſe, tyrannique aurem mordicus tenendo non dimiſiſſe, cum ei quaedam manifeſtare ſe velle ſimulaſſet, donec vulneribus confectus concideret, ait. Id quod de naſo morſu ablato refert Demetrius; Antiſthenes nominato tyranno, poſt omnes eius amicos, ciuitatis peſte, linguam morſu abſciſſam in os eius exſpuiſſe, ſicque ad opprimendum lapidibus tyrannum ciues excitauiſſe; Hermippus vero in mortario contuſum fuiſſe tradit. Ex quibus liquet, valde incertas eſſe totius hiſtoriae circumſtantias, vt in eiusmodi narrationibus ſolet, valde variantes. Et Valerium quidem Maximum et TERTVLLIANVM [y] audiendos non eſſe, quorum ille Phalarim, hic Dionyſium tyrannum nominat, aetas vtriusque euincit. Etſi enim incerta Phalaridis aetas eſt, certum tamen mortem eius ante Olymp. LVII, vt vult BENTLEIVS, et poſt Olymp. LXIX. 1. quod contendit DODWELLVS, non accidiſſe: Zeno autem teſte LAERTIO [z] circa Olymp LXXIX floruit. Dionyſius vero neuter tam mature regnauit, cum vtrumque viuum attigerit Plato. Hermippus vero et AMMIANVS MARCELLINVS [a] Zenonem Stoicum et Anaxarchum cum Eleate confundunt. Valerius ſine ratione duos Zenones Eleates comminiſcitur, quorum vnus a Phalaride Agrigenti, alter Eleae a Nearcho equuleo ſubiectus ſit. De ipſa tamen rei veritate, cum conſentiant veteres, dubitandum haud eſt, circumſtantias coniecturis veras aſſequi impoſſibile. Generoſum vero contemptum eorum fouit, qui opibus et dignitate eminerent, quae cauſa fuit, cur paruam Eleam faſtui et ſplendori Athenarum praeferret, quas vt peteret, nunquam adduci potuit, ſed plerumque in patria vixit [b]. Refert etiam LAERTIVS [c] conuiciis impetitum vehementius excanduiſſe; cumque cauſam interrogaretur, reſpondiſſe: *Si maledicta aequo animo admittam, neque laudatus gaudio perfundar.* Ex ſcriptis, quae adducit SVIDAS [d], nihil ad nos peruenit: de Empedoclis vero dogmatibus et rebus, quod ille tradit, ſcripſiſſe, falſum eſſe, ex temporum rationibus euincitur.

Philoſophia Zenonis Eleatae.

§. XIV. Philoſophiam parte rationali, id eſt, dialectica auxiſſe Zenonem Eleatem, poſt ARISTOTELEM [e], DIOGENES LAERTIVS [f], SEXTVS EMPIRICVS [g] et SVIDAS [h] teſtantur, quos recentiores plerique [i] ſequuntur. Obſer-

x) LAERT. L. IX. ſ. 26. Alios nominant MENAG ad h. l. et P. BAYLE Dict. T. IV. art. Zeno T. IV. p. 536. not. C.
y) In apologet. circa fin.
z) l. c.
a) Lib. XIV. c. 9
b) LAERT. L. IX. ſ. 28
c) ſ. 29.
d) l. c.
e) Apud LAERT. L. IX. ſ. 27.
f) L. I. ſ. 18. L. VIII ſ. 57.
g) Adu. math. L. VII. ſ. 7.
h) l. c.
i) PETR. RAMVS ſchol. dial. L. I. c. 3. G. I. VOSSIVS de nat. et conſt. log. c. VIII. ſ. 2 P. GASSEND. de orig. et var. logic. c. 2. WALCHIVS hiſt. log. L. I. c. 2. ſ. 4. p. 499 ſeqq. reliquique fere hiſtoriae logicae auctores.

Obseruatque GASSENDVS [k], tres partes logicae Zenonianae fuisse, consequentionum, dialogorum, et contentionum, priorem recte ratiocinandi regulas, quas PROCLVS enumerat, exhibuisse, alteram colloquiorum apte instituendorum artem tradidisse, dialogos enim primum scripsisse Zenonem ex vulgi rumore refert LAERTIVS [l], tertiam eristicam fuisse, cuius tamen auctorem constituit LAERTIVS Protagoram. Duae tamen hic occurrunt difficultates, remouendae. Vna circa vocem, dialectica et eristica versatur, quae eo, quo hic sumitur, sensu de Euclide demum et Megaricis reliquis adhibita est, vt supra ex LAERTIO [ll] obseruatum: altera ea est, quod non tantum ex opinione disputasse Parmenides, sed inuentor quoque argumenti Achillei fuisse dicatur, vt in antecedentibus monuimus. Tolli tamen vtraque potest, si teneamus, vocem quidem dialectices iuniorem fuisse Zenone, rem vero, eo viuente in lucem quasi prodiisse. Euclidem enim Eleaticis scriptis insudasse suo loco demonstrauimus [m]. Parmenidem vero de logica arte curiosum fuisse, veteres tacent, artis tamen ratiocinandi praecepta calluisse naturalia et mathematica in praecedentibus diximus. Imprimis vero Eleaticorum duplicem, quem asserebant iudicandi modum ex ratione et opinione occasionem dedisse, verisimile est ad contentiosam disputandi rationem descendendi. Cum enim metaphysica Eleatica sensibus tantopere aduersaretur, non potuit non ea magnis argumentorum phalangibus oppugnari, quae vt eluderent, cum absurdam hypothesin veris non possent, falsis ratiociniis tuiti sunt, vnde oblata Zenoni ansa de regulis circa hanc rem cogitandi. Certe Eleaticas doctrinas hoc argumentorum genere eum defendisse veteres non negant [n]. *An auctor dialecticae?*

§. XV. Metaphysica et physica dogmata, si principia spectes et fundamenta, eodem, quo antecessores in Eleatica schola, modo instruxit, in quibusdam, vt solet, mutauit. Doctrinam vero eius metaphysicam ita exponit ARISTOTELES [o]: *Metaphysica Zenonis.*

I. Impossibile est, vt, si aliquid sit, id genitum sit, vel fiat; cum enim, quicquid gignitur, vel ex similibus, vel ex dissimilibus gignatur, neutrum fieri potest; in illis enim, omnia eundem ad se inuicem respectum habent; in his nihil ex non ente, vel minore vel deteriore, ens, maius vel melius oriri potest.

II. Ergo vnum tantum ens est, et hoc Deus est.

III. Ens hoc excellentissimum est, adeoque aeternum, et vnum tantum.

IV. Vnus itaque Deus est, isque gubernat omnia, gubernari enim haut potest, quia esset alio inferior, nec posset facere, quae vellet.

V. Cum vnus sit, omni quoque parte similis sibi est, videndo pariter et audiendo, et reliquorum sensuum quouis. VI.

k) l. c. c. 2. l) L. III. s. 47. ll) L. IX. s. 22.

m) Vidit hoc CICERO A ad. Qq. L. IV. c. 42. Euclidem et Megaricos ex Eleaticis multum profecisse.

n) PLVTARCH. In Pericle T. III. p. m. 278. PLATO in Phaedro, Timon apud LAERTIVM L. IX. s. 25. conf. BAYLE l. c. not. A. PARCKER de Deo disp. VI. sect. 2. p. 492. GASSENDVS de Logica c. 2.

o) De Xenophane, Zenone, Gorgia, c. 3. T. I. p. 942.

VI. Cum omni parte similis sit, rotundum esse oportet, neque enim parte vna hanc, aliam parte altera figuram prae se ferre potest.

VII. Quia aeternus est, et vnus, et rotundus, neque finitus est, neque infinitus. Vnum enim neque enti, neque non-enti simile est.

VIII. Cum tale vnum sit Deus, neque moueri potest, neque immobilis est, illud enim rebus multis conuenit, hoc non-enti.

IX. Neque locus est, neque motus [p].

Series haec est ratiociniorum Zenonis, si Aristotelem, et vulgarem libri eius inscriptionem [q] sequamur, cuius quoque fide, non satis hac in re firma standum est. Neque tamen ea quoque difficultate carent. Primum enim nodos hic nectit SENECA [r], qui *Zenonem* ait, „*nimia subtilitate omnia negotia de negotio deiicientem dicere, nihil esse. Huic igitur si credendum, ne vnum quidem esse. Quid ergo*, ita infert, *nos sumus? quid ista, quae nos circumstant, alunt, sustinent? tota rerum natura vmbra est, aut inanis, aut fallax.* Summum hunc scepticismi gradum esse, nemo non videt, sed haec vni quoque metaphysico, quod adstruxit Zeno, refragari, apertum est, vnde Zenoni tribuere vix audent IVSTVS LIPSIVS [s] et P. BAYLE [t]: qui tamen adducto ARISTOTELIS loco a FONSECA luculenter explicato non sine verisimilitudine putat, Zenonem ista assertione tantum in disputationibus dialecticis vsum fuisse, et ita, argumento ad hominem illato, ad absurdum eos deducere voluisse, qui cum Platone vnitatem abstractam, vel punctum, ens esse dicerent. Alterum, quod obscurissimam reddit Zenonis metaphysicam, est, quod incertum sit, quo sensu vnum acceperit Zeno, vtrum metaphysico, vel logico, vel physico? Baelius enim, quique eius partes sequuntur [u], vnam substantiam Spinosisticam ab eo tradi, clarissimum esse pronuntiant, et in eodem cum Xenophane et Parmenide luto haesisse putant. CVDWORTHVS [x] vero, vnum Xenophanis, Parmenidis et Melissi, cum vno Zenonis conuenire, mundumque non esse corporeum, sed diuinum statuit, cuius partes sequitur cl. REIMMANNVS [y]. Et sane, si dicendum, quod res sit, impossibile fere de vera Zenonis mente statuere: qui Deum quidem asseruit, qualem vero ei vim vocabulo subiecerit, nusquam explicuit, adeoque, et Spinozistico et orthodoxo sensu explicari potest. Recte itaque non minus quam modeste fecisse nobis censetur ven. MOSHEMIVS [z], qui de eius disciplina pronuntiandum esse illud TERENTII monet:

Incerta

p) Conf. IDEM. Phys. L. VI. c. 9.

q) Dubiam eam fecit ἀκριβέστατος FABRICIVS ad SEXT. EMPIR. Pyrrhon. hypotyp. L. I. f. 225. not. M. vsus tum auctoritate Codicis Lipsiensis, tum ratiociniis, vt euinceret c. I. non de Xenophane, sed de Zenone c. 3. non de Zenone, sed de Xenophane agere. Nondum tamen deserenda nobis communis lectio videtur. Vni enim Codici Lipsiensi omnes alii recte opponuntur. Nec quae Sextus affert Xenophanis dogmata, tam affinia sunt iis, quae c. 3. afferuntur, vt non potius iis, quae c. 1. differuntur conueniant. c. 2. etiam diserte Zeno Xenophani, de quo disputatur, opponitur. Nec Xenophanes dixit, Deum esse nec ens, nec non-ens, sed ens vnum, quod c. 1. traditur. Alia mittimus.

r) Epist. 58.

s) Manud. ad phil. Stoic. L. II. diss. 4. p. 136.

t) l. c. not. R.

u) BVDDEVS thes. de atheismo c. I §. 19. p. 62.

x) Syst. intell. c IV. §. 21. p. 473.

y) Hist. atheism. c XXX. §. 5. p. 208.

z) Ad l. c. CVDWORTH.

Incerta haec, ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, vt cum ratione inſanias.

Ita enim recte rationes iudicandi de ſyſtemate Zenoniano iniri, patet vel ex eo, quod a communibus reliquorum philoſophorum notionibus diſceſſit, nimiaque abſtractionum metaphyſicarum ſubtilitate, vni ſuo omnes entis et non-entis affectiones et praedicata denegauit, adeoque neque mobile, neque immobile, neque finitum, neque infinitum eſſe dixit, id eſt, ex entium vel non-entium claſſe non eſſe affirmauit, ſed metaphyſicum quid ſibi concepit; cum nihil ens eſſe diceret, quod non aliquam haberet magnitudinem. Hunc metaphyſicum conceptum cum non explicuerit, quis, quaeſo, has diſpellet tenebras? Quia tamen operoſis contra motum pugnauit argumentis, quae copioſe explicuit BAYLE [a], ſuſpicio non iniuſta eſt, a metaphyſica Eleatica eum non receſſiſſe, nugis tamen et tricis dialecticis rem in ſe obſcuram magis obſcuraſſe et reddidiſſe implicitam. Talia enim ratiocinia ſunt, quibus motum impugnauit [b].

X. Plures mundi ſunt [c]. Eleaticum hoc eſt, ab anteceſſoribus relictum Zenoni.

XI. Vacuum datur nullum [d]. Neceſſario κύριον δόγμα phyſicorum ante Ariſtotelem, Zenoni quoque placuit, qui motum locumque negauit, et ad vtramque extenſionem requiſiuit. Hinc enim innumeras oriri difficultates ea ſatis probant, quae noſtra aetate inter Carteſianos et Gaſſendi ſequaces, itemque inter illos et Neutoni atque huius et Leibnizii aſſeclas de hac re diſputata ſunt [e].

XII. Natura omnis conſiſtit in calido et humido, ex frigido et arido, quae inter ſe commutantur.

XIII. Homo ex terra factus eſt, animaque eius ex quatuor iſtorum temperamento extitit, nullo eorum praedominante [f].

§. XVI. Hactenus metaphyſica quadam ratione de vniuerſo diſputauit Eleatica ſecta; phyſica ſecundum opinionem expoſuit, et a ſectis arbitrariis illuſtrauit principiis. Aliter vero rem inſtituit LEVCIPPVS, quem Eleatem quidam faciunt, Abderitanum alii; ſunt etiam, qui Melium dicant [g]. Is vero, etſi Zenonis erat diſcipulus, et Meliſſi forte quoque [h], eandem tamen, quam praeceptor tenuit, de rebus naturalibus diſſerendi viam non tenuit, nouumque in hac ſecta excogitauit ſyſtema phyſicum [i]. Scripſit *opus phyſicum*, hodie deperditum, vnde, quae de eo referunt, hauſere ſcriptores veteres. Liber etiam *de mente* ei tribuitur et ſcripta alia [k], quae plerique diſcipulo eius Democrito, qui Leucippeam phyſicam perfecit et abſoluit, adſcribunt.

Leucippus Eleaticam philoſophiam immutat.

Iii iii i 2 §. XVII.

a) l. c. not. E.
b) ARISTOT. Phyſ. L. VI. c. 9.
c) LAERT. L. IX. ſ. 29. d) ibid.
e) Inde enata occaſio, quod Leibnizius nihil noui oriri, vel interire pror*s*us quicquam diceret, Leibniziana cum Eleaticis comparandi cl. DES MAIZEAVX Ep. ad Conteum T. II. recueil de prec. ecr. p. 372. f) LAERT. l. c.
g) LAERT. L. IX. ſ. 30.
h) TZETZ. Chil. v. 980.
i) PSEVDO-ORIGENES philoſophum. c. XII. p. 88. k) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. V. I. p. 778.

Rationes derelictae metaphysicae Eleaticae.

§. XVII. Rationes vero cur, et quomodo Eleaticam metaphysicam dereliquerit Leucippus, nouumque systema secutus sit, quod naturali magis modo, quique sensibus etiam satisfaceret, instrueretur, comparatis scholae Eleaticae circumstantiis facile detegi possunt. I. Scilicet ex antecedentibus repetendum est, metaphysicis argumentis atque abstractionibus maxime sensus offendisse Eleaticos priores, et de vniuerso ita statuisse, vt non possent non sensuum labefactari testimonia, nutareque, quae ad explicanda rerum sensibilium φαινόμενα afferebant, principia. Quibus medicina adhibita, quae saluti esse debebat, fuit exitio. Sensuum enim cum fidem accusarent, et a veritatis certae cognitione remouerent, sola opinione illis relicta, actum erat, si verum fatendum, de tota physica, quae nullius naturalis effectus caussam et rationem afferre poterat, quae non contraria ratione conuelleretur, vel metaphysico etiam argumento aliquo euerteretur. Id quod viris, serio et secundum naturam philosophari cupientibus necessario displicuit.

II. Fuisse inter hos Leucippum et Democritum, iudicii, quo pollebant, acies facile suadet. Qui cum solida magis desiderarent, et obiectionibus physicorum premi systema Eleaticum cernerent, frustra ad praeceptorum industriam confugiebant. Nihil enim illi reponebant, nisi inanes strophas et subtilitates dialecticas, quibus irretitur quidem, non vero eruditur, animus: id quod imprimis Zenonem, Leucippi praeceptorem fecisse, in antecedentibus probauimus. Eae vero homines hos, naturae arcanorum noscendorum auidissimos, non satiabant, vnde ansa enata est de mutando agitandi systemate Eleatico, vt magis naturae et sensibus responderet.

III. Neque tamen, cum Eleatica displicerent, ad alias sectas recurrere licebat, aliudque naturae systema sequi. Ionici enim in illis terrarum partibus minus innotuerant, et ipsa quoque eorum physiologia nimis sapiebat metaphysicam [l], Pythagorei vero, qui magna sui fiducia de rebus naturalibus differebant, eodem fere, quo Eleatici, haerebant luto, et mysteria naturae non retegebant, sed nouis abscondebant, et, quod recte in iis culpat non nemo [m], ad rationes etiam abstractas et immutabiles, veluti numeros et proportiones confugiebant, quibus natura rerum non recluditur. Propius itaque ad veneranda naturae limina accedere ausi, relictis numeris, proportionibus, harmoniis, ideis, qualitatibus et formis elementaribus, quaeque alia fuere asyla ignorantiae, ad quae physici hactenus confugerant, ipsa adiere corpora, eorumque conditiones et naturam physicam et mechanicam examinantes, motum, figuram, partium situm, tenuitatem et similia: ex his cuiusque virtutes aestimarunt, actiones definierunt, effecta explicarunt, sicque inter rationem et sensus, eiectam hactenus per Eleaticos, reuocarunt concordiam.

IV. Huic, quem sibi fixerant, fini obtinendo nihil magis fauere videbatur, quam philosophandi methodus per atomos, id est, per particulas materiae

l) Certe ita illud adplicuerat, qui Ionica didicerat, Parmenides.

m) BVRNET. archaeol. philos. L. I. c. XII. p. 433.

teriae minimas et indiuisibiles. Quam a Phoenicibus eorumque philosopho Mocho, vel Moscho a Posidonio deriuari falso et sine probabili ratione, contra CVDWORTHVM [n] *libro primo* demonstrauimus. Notum tamen ex hactenus fuse allatis, fuisse ante Leucippum et Democritum philosophos complures, qui in particulas minimas materiam diuiderent. Ea enim ratione non Anaxagoras tantum particulas similares introduxit, sed Empedocles quoque, Ecphantus, Hippo, Heraclitus, aliique minima tanquam πρώτως ὄντα in materia considerarunt. Nec a verisimilitudine abludit, Leucippum virum acrem occasionem inde arripuisse, de systemate atomistico cogitandi. Facile tamen, vt peracuto vtebatur iudicio, difficultates perui-debat, quibus premebantur, qui eiusmodi particulas minimas in materia ponebant, quas ex ARISTOTELE [o] passim discimus. Cum enim particulas istas qualitatibus induissent omnes, motum vero et coniunctionem a principio externo deriuassent, sua istis affectionibus, quibus particulas vestiebant, vineta caedere, et systemata propria euertere videbantur, adeoque totam per particulas philosophandi methodum immutantes ἁπλῶς magis et naturae conuenienter de iis philosophari coepere. Quae si recte teneantur, facile dissensus veterum et recentiorum tolli poterit, vtrum systema atomisticum Leucippi inuentum fuerit, nec ne? Ante eum enim in particulas diuisisse physicos materiam, negari nequit, systema vero atomisticum, quod particulas omnibus qualitatibus, praeter figuram et motum, priuat, frustra ante Leucippum quaeras [p].

V. Ea vero ipsa ratio, quae ab Eleatico systemate Leucippum et Democritum alienabat, deserere quoque eos coëgit veteres, particularum qualitatibus instructarum architectos. Hae enim formae et qualitates non nisi mentis praecisione et abstractione cognosci poterant, et si hos audias, in solo etiam philosophorum ingenio extabant: ipsis vero constitutum erat, nihil admittere, quod non ipsam rerum naturam, sensusque testes haberet. Cum vero imprimis obseruassent, nugatos fuisse Eleaticos de causa motus vniuersi differentes, alios vero philosophos Eleaticis non meliores, caussam aliquam vel externam, vel internam metaphysicam motus auctorem posuisse, quam tamen nec sensibus assequi posse, nec ad naturam rerum explicandam necessario requiri existimabant, omne illud metaphysicorum principiorum genus reiecerunt, et secundum sensus et mechanicas corporum dispositiones ratiocinari instituentes, particulis indiuisibilibus motus principium internum tribuerunt, cuius ope et particularum situ, figura et varia combinatione rerum omnium generationes demonstrarent. Ex quibus luculenter, nisi prorsus coecutimus, constare putamus, cur Leucippus et Democritus, quique horum vestigiis institit Epicurus, in rerum naturalium peruestigatione Deum omiserint. Eos enim ideo potissimum et directo scopo id fecisse, vt Deum e rerum natura tollerent, aperti eius ho-

n) System. intell. c. I. §. 6 seq. p. 9 seqq. ad quem vero doctissimi Interpretis animaduersiones obseruandae.

o) Vid. libri physici et metaphysici de generatione etc.

p) Conf. MOSHEM. l. c. p. 23. not. t.

stes et mechanismi atheistici patroni, CVDWORTHO afferenti [q] vix fidem habeas. Verisimilius est, habuisse eos Deum pro causa metaphysica, quam in physicis considerandam non esse credebant, siue, plane ens rationis Deum esse crediderint, siue eum tantum ex physica in metaphysicam quasi relegauerint, de quo, cum scripta ipsorum non extent, frustra disputari credimus, ideoque etiam de atheismo Leucippi et Democreti nihil certi et solidi dici posse existimamus.

VI. Licet vero a Xenophanis, Parmenidis, Melissi et Zenonis systemate valde discedebant Leucippus et Democritus, callide tamen ita argumentorum suorum aciem instruebant, vt ab Eleatico systemate non nimis recessisse viderentur. Vnum enim et ipsi ens ponebant, nempe atomos, vacuo, quod Eleatici priores abiecerant, inter non-entia numerato. Hos atomos figura, situ, ordine differre statuebant, sed esse tamen has solas modificationes materiae afferebant. Cumque ex innumera figurae, loci, situs, et coniunctionis variatione rerum omnium faciem deriuarent, facile iis erat, Eleaticorum de sensuum opinione et incertitudine sententiam nouis roborare ratiociniis, id quod magna ostentatione fecisse Democritum, postea ostendemus.

Discrimen inter systema atomisticum Leucippi et Epicuri.

VII. Vt vero nihil semel incipitur et perficitur, ita atomisticum quoque systema non simul et semel in iustum habitum formamque effictum est, sed Leucippus initia formauit, Democritus auxit: qui cum difficultates omnes non sustulisset, immutauit id aliquantum Epicurus, et concinniorem naturae dispositionem iuxta atomisticam doctrinam excogitauit. Cauendum itaque est, quod multis accidit, ne Democriti et Epicuri philosophiam naturalem inter se confundamus, ex hac illam illustrare aggressi. Differre enim inter se vtramque, collatis φιλοσοφουμένοις vtriusque, luculenter dispalescit. Leucippus enim et Democritus 1. ex atomorum inter se omnium concursu omnia oriri posse credebant; Epicurus quasdam atomos ita ab aliis diuersas esse existimabat, vt nunquam concursu iungi possent. 2. Illi atomis motum directe tribuerunt descendentem, Epicurus leuiter quoque declinantem. 3. Illi grauitatem inter se differentem atomis abiudicabant, his tribuebat. Immo Leucippus quoque et Democritus vitam quandam inesse particulis indiuiduis, si veteres quosdam audias, concedebant, quam praeter innatum mouendi conatum omnem iis denegabat Epicurus [r]. Quod discrimen sine dubio causa fuit, cur non tantum Leucippi nunquam mentionem fecerit in scriptis suis Epicurus [s], sed cur etiam systema suum atomisticum ipsum inuenisse, videri voluerit, quia scilicet putabat, sua a Democriteis valde differre.

VIII. Non omittendum vero et hoc est, in consideratione huius physiologiae generali, incertitudinem per omnem veteris philosophiae historiam

q) l. c. r) Conf. SCIPIO AQVILIAN. de plac. physic. ante Aristot. c. XIV. p. 61.
s) Ita intelligenda sunt verba LAERTII L. X. s. 13. οὐδὲ Λεύκιππόν τινα γεγενῆσθαι φιλόσοφον, non vero, quod GASSENDVS vit. Epic. c. I. p. m. 131. et BAYLE Dict. T. III. art. Leucippe p. 99. putant, negasse Epicurum, quod Leucippus philosophus vnquam extiterit. De praeceptoribus enim Epicuri loquitur Laërtius. conf. FABRIC. l. c.

ſtoriam late regnantem in hac quoque parte deprehendi. Dudum enim periere ſcripta non Leucippi tantum, ſed Democriti quoque, polygraphi, adeoque ex certis et indubitatis fontibus de eorum decretis naturalibus iudicari non poteſt. Ex aliarum itaque ſectarum aſſeclis percipienda ſunt de eorum opinionibus teſtimonia. Verum et horum pars maior intercidit, nec quae Theophraſtus, Callimachus et Thraſyllus ſcripſere, ad horum virorum hiſtoriam pertinentia ſuperſunt [t]: quique ad nos peruenere, ſuſpecti ſunt, vel fidei malae vel negligentiae. Prius enim de Ariſtotele, Leucippi et Democriti placita paſſim enarrante, obſeruandum eſſe, ſupra iam in eius vita dictum eſt, poſterius Laertio obiicit BVRNETIVS [u], qui ab *eo parum philoſopho quaedam perturbate recenſeri, et ita enarrari* queritur, *vt neque conſiſtere, neque cohaerere videantur, niſi laxe admodum ſingula exponamus.* Ex recentioribus, praeter PETRVM BORELLVM, cuius libri, quantum ſcimus, *de vita et philoſophia* Democriti promiſſi, lucem non viderunt, IOH. CHRYSOSTOMVS MAGNENVS, in *Democrito reuiuiſcente*, ſiue commentario *de vita et philoſophia Democriti* [x], eius pricipiis nouum ſyſtema phyſicum inaedificauit, multa vero ex ſuo, quaedam etiam ex Peripatetica ſchola adiecit. Laudant etiam NICOLAI HILLII *philoſophiam* Epicuri, *cum Democritea et Theophraſtea collatam* MORHOFIVS [y] et FABRICIVS [z], quam non vidimus. SCIPIO AQVILIANVS [a] quoque prolixe Leucippi et Democriti placita expoſuit, non vero obſcure tantum et ſatis confuſe, vt ſolet, ſed et ſolis Ariſtotelis teſtimoniis nixus: vnde ſolus ſequendus non eſt. Nec Epicurea quoque phyſiologia, eiusque interpres egregius PETRVS GASSENDVS aliter, quam diligenter obſeruato diſcrimine Leucippei et Epicurei ſyſtematis, in partes vocandus eſt.

§. XVIII. Phyſicam ſuam, quomodo ratiociniis inſtruxerit Leucippus, ex Democriti omnium optime philoſophia videri poteſt, qui eam illuſtrauit et perfecit. Dabimus tamen doctrinae eius ſummam, qualem nobis exhibuit LAERTIVS [b], vt incunabula philoſophiae atomiſticae pernoſcamus. Ita vero Leucippus tradidit: *Phyſica Leucippea.*

I. Vniuerſum eſſe infinitum [c].

II. Huius partem plenam eſſe, partem inanem.

III. Partem plenam eſſe infinitis corpuſculis ſiue atomis, quae infinita praeſtent rerum principia et elementa in vacuo infinito.

IV. Ex his corpuſculis in hoc inane incidentibus et ſibi inuicem implicatis naſci omnia.

V. Sic autem fieri mundos infinitos [d], ex his elementis oriundos et in ea reſoluendos: ex infinito per abſciſſionem multa corpora, omnigenae figurae

t) Vid. IONSIVS de Scr. Hiſt. phil. L. I. c. 14. p. 73 u) l. c. p. 434.

x) Hag. Com. 1658. 12.

y) Polyhiſt. T. II. p. 133. z) l. c. p. 763.

a) l. c. c. VIII. ad XVII. p. 31 ſeqq.

b) L. IX. ſ. 30 ſeqq. quem ſecutus eſt PSEVDO-ORIGENES philoſophum. c. XII p. 88 ſeqq.

c) Exorſus eſt Leucippus phyſiologiam ſuam principio in Eleatica ſchola hactenus recepto, ſed diuerſiſſimo ſenſu.

d) THEODORIT. therapeut. Serm. IV. MENAG. ad LAERT. L. IX. ſ. 31.

figurae in magnum vacuum ferri, eaque in vnum coacta, vorticem aliquem efficere [e].

VI. Istis vertiginibus corpuscula haec offendere se inuicem, ac circumuolui modis omnibus, atque ita discerni, vt seorsim similia, quae sunt sui similia, petant.

VII. Cum vero pondere sint aequalia, neque ob multitudinem circulari motu ferri possint, exilia quidem ad exterius vacuum contendere, velut dissultantia, cetera consistere, et innexa atque in se implicata inuicem concurrere, atque primam concretionem quandam efficere rotundam [f].

IIX. Hanc autem velut membranam existere, continentem in se omnigena corpora, quae dum secundum medii reluctationem circumuoluuntur, tenuem per gyrum membranulam fieri [g], iuxta vorticis tractum, contiguis corporibus semper confluentibus, atque ita fieri terram, dum iuncta manent, quae ad medium ferebantur.

IX. Ipsum rursus exteriorem ambitum membranae instar augeri, iuxta externorum influentiam corporum, et, cum vertigine fertur, quaecumque attigerit, ea retinere.

X. Ex his quaedam complicata concretionem facere, primo quidem humidam et luteam, exsiccata vero motu suo, quo cum toto circumaguntur, deinde accensa et ignita, siderum efficere naturam.

XI. Esse solis circulum extimum, lunae terrae proximum, ceteris in medio horum positis.

XII. Sidera omnia ob celeritatem motus ignescere, solem vero inflammari a sideribus, lunam paululum ex sole ignis sibi vsurpare.

XIII. Solem et lunam deficere, quod terra ad meridiem vergat, quae vero ad septentrionem sunt, niuibus conspergantur, pruinis algeant, in glaciemque concrescant [h]. Solem quidem raro deficere, lunam vero saepe, quod sint impares eorum circuli.

XIV. Vt generationem, ita et incrementa mundi et diminutiones, et corruptiones ex quadam necessitate procedere. Qualis vero necessitas ea sit, Leucippus quidem non explicuit [i]. Ita pro vno metaphysico infinita elementa physica, sed qualitatibus nudata posuit, vacuumque hactenus in scholis physicorum a Thaletis aetate non admissum, ex exilio quasi reuocauit. Qua in re vtrum naturae conuenienter egerit, nec ne, neque veteres, neque recentiores inter se concordarunt. Inter illos enim plerique, etiam post Democritum vacuum, vel proscripserunt, vel extra mundum ablegarunt [k]: inter hos vero, reducto, quod extorre veluti delituerat, vacuo, a Galilaeo, Toricellio, Gassendo, Newtono, magna ea de re Cartesii et Leibnizii

e) Praelusit itaque Leucippus Cartesio, vt recte notatum HVETIO Cens. philos. Cartes. c. VIII, et P. BAYLE Dict. T. III. art. Leucippe p. 99.

f) Lucem dat CICERO de N. D. L. I. qui alia leuia, alia aspera, rotunda alia, partim angulata, curuata quaedam et quasi adunca posuisse Leucippum ait.

g) PLVT. de plac. philos. L. II. c. 7.

h) ibid. L. III. c. 12.

i) LAERT. et PSEVDO-ORIGENES ll. cc.

k) Ita Pythagorei et Stoici, secundum quos mundus in vacuo infinito extramundano respirat. Vacuum vero ii admittere non potuerunt, qui animam mundi asseruerunt.

nizii sectatoribus mota illis est controuersia, de qua ad nostra tempora delati pluribus disseremus.

§. XIX. Sequacem Leucippus habuit Democritum, inter maxima antiquitatis ingenia numerandum, de cuius vita et philosophia scriptores in praecedentibus nominauimus [l]. Patriam non habuit Miletum, vt quidam voluerunt [ll], sed Abderam, Thraciae oppidum [m], non fama minus Democriti, quam simplicitate ciuium celebre, quae in prouerbium abiit [n]. Patrem alii Hegesistratum vocant, alii Athenocritum, quidam Damasippum [o], trium filiorum parentem, inter quos Democritus natu fuit minimus [p]. Genus ei fuit nobilissimum, et illustribus maioribus satum. Tempus natiuitatis varie definiunt scriptores veteres. Thrasyllus enim Olymp. LXXVII. 3. anno vno Socrate maiorem natum esse dicit [q], Apollodorus autem in chronicis Olymp. LXXX. 1. ponit [r], quocum conueniunt, quae ipse Democritus alicubi tradidit, XL annis Anaxagora se esse iuniorem, si illum natum esse Olymp. LXX. 1. ponamus. AELIANVS [s] vero aperte fallit atque fallitur, qui Alexandri M. aetate vixisse, et conquestoris huius de vno mundo subigendo inquietudinem risisse narrat, cum tamen infiniti mundi sint. Recte enim notatum GELLIO [t], Socratem Democrito et Hippocrate natu posteriorem fuisse, sed temporibus quibusdam iisdem vixisse. Sic enim, si Alexandrum attigisset Democritus, post Socratem vixisset Olymp. XCVI. interemtum. Cumque per integrum fere seculum Democritus vitam duxerit, mirandum non est, ad varia eum tempora referri [u]. Hoc vero certum ex dictis est, vixisse eum cum Anaxagora et Archelao, et Socratem quoque viuendo attigisse [x]: quo tempore etiam Parmenides et Zeno atque Protagoras vixerunt. Belli enim Peloponnesiaci tempore maxime eum floruisse, CCC post vrbem conditam annis, ait PLINIVS [y], CCCXXIII, GELLIVS [z], EVSEBIVS [a] Olymp. LXX. Diuitiis censeri potuisse Democritum, VALERIVS MAXIMVS [b] testatur, quae tantae fuerint, vt pater eius Xerxis exercitui epulum dare ex facili potuerit: quod referentis fidei relinquendum est. Nam Abderitas Xerxem in Asiam redeuntem conuiuio excepisse HERODOTVS [c] scribit, quae forte occasionem dedere, incredibile illud, si numerum militum in Xerxis exercitu cogitamus, epulum comminiscendi, quod maiori verisimilitudine fugiente, quam aduentante, Xerxe institutum fuisse credi potest [d]. Reli-

quisse

Democritus.

l) Addi possunt PAGAN. GAVDENTIVS, qui librum suum de doctrina Democriti laudat de philos. Rom. c. 29. IO. BAPT CAPPONI paradoxon philos. Democrit eae, vt peculiares quasdam dissertationes aliis narratas taceamus. Add. BAYLE Dict. T. II p. 269 seqq.

ll) LAERT. L. IX l. 34.

m) ib. POMP. MELA. L. II. c. 2. SOLIN. c. 10.

n) CICERO ad Attic. L. IV ep. 16. IVVEN. Sat. IX v. 49. MARTIAL L. IX ep. 25. Conf. BAYLE Dict. T. I. art. Abdere, p. 13. qui multa docte cumulat.

o) LAERT. l. c. SVIDAS in Democr. T. I. p. 542.

p) ibid. AELIAN. L. IV. c. 20.

q) LAERT. l. c. r) ib. §. 41.

s) l. c. t) Lib. XVII c. 21.

u) Conf. BAYLE l. c. not D.

x) LAERT. l. c. y) Lib. XXX. c 1. z) l. c.

a) In chronicis. DIOD. SICVLVS Ol. XCIV. 1. aetatis anno XC. expirasse scribit Bibl. L. XIV. c 11. quibus incidit annus natiuitatis in Olymp. LXXI. 2.

b) Lib. VIII c. 7. c) Lib. VIII.

d) Ideo hanc quoque fabulam reiicit BAYLE l. c. not A. p. 269.

quisse vero Democriti parenti Xerxem apud eum hospitantem Magos quosdam et Chaldaeos, gratitudinis studio, auctore Herodoto refert LAERTIVS [e], qui addit, puerum adhuc astronomiae et theologiae mysteriis ab iis fuisse imbutum. Post parentis obitum, destinatum itineris ad barbaros consilium executurus, hereditatis portionem eam, quae parata pecunia constaret, elegit, fundis villisque fratribus relictis [f]. Testaturque Demetrius centum talenta ipsius partem excessisse. Non audiendus itaque est VALERIVS MAXIMVS [g], qui patrimonium, parua summa retenta, patriae donasse scribit, nec HORATIVS [h] et CICERO [i] aliique [k] admittendi, qui patrimonium neglexisse, agrosque deseruisse incultos tradunt. Aliud enim diuturnum et longinquum iter, non sine magnis sumtibus suscipiendum postulat, facileque euincitur, ex vna Anaxagorae historia, duas eiusdem commatis esse confictas. Isto itaque instructus argento, more seculi sui, quod sapientiam a barbaris petendam esse sibi persuaserat, et philosophorum sine dubio Persarum instigatione incitatus, ad barbaros iter instituit, et quod, Demetrio et Antisthene auctoribus laudatis, LAERTIVS [l] narrat, in Aegyptum ad sacerdotes profectus est, geometriae discendae causa. Ab his ad Aethiopum Gymnosophistas diuertit, et ex Africa in Asiam soluens, in Persiam ad Magos abiit, suntque, qui in India quoque cum Gymnosophistis fuisse conuersatum asserunt [m]. De quo itinere ita eum loquentem allegat CLEMENS ALEXANDRINVS [n]: *Inter omnes meae aetatis homines plurimas peragraui terras, maximeque remota inuestigaui, plurimasque siue aëris, siue terrae obseruaui varietates, doctissimos vero homines audiui, neque in componendis ad demonstrandum lineis quisquam adhuc me superauit, ne inter ipsos quidem Aegyptios illi, qui Arpedonaptae audiunt.* Adiicit his STANLEIVS [o]: cum Aegyptiis, vt ipse affirmat, annos vixisse LXXX, id quod omnem superat verisimilitudinem, etiamsi centenario maiorem ponamus obiisse Democritum. Valde vero detorsit Stanleius Clementis verba, quae aliud non volunt, quam cum omnibus istis populis ad octogesimum vsque annum peregrinando fuisse conuersatum [p]. In Aegypto enim quinque tantum annos commoratum fuisse, veterum alii tradunt [q]. Vehementer vero veremur, ne mendum apud Clementem, quem excerpsit EVSEBIVS [r], in numero sit: cum enim post parentis demum obitum peregrinatus sit, ad vitae vsque finem in itineribus haesisset, si iste numerus verus esset. Vnde suspicio nobis enata est, vel numerum corruptum, vel locum ex supposititio aliquo Democriti libro, quales multi circumferebantur, haustum esse. Leucippum illum hac temporis mora quoque audiuisse, dubio

e) Lib. IX. f. 34.
f) ib. § 35 36.
g) l. c. AELIAN. l. c.
h) Ep. L. I. epist. 12. v. 12.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos, Cultaque, dum peregre est, animus sine corpore velox.
i) De finib L. V. c. 29.
k) PHILO de vita theor. p. 891; ORIG. contra Cels. L. II. p. m. 86.
l) l. c.
m) Citati. AELIAN. SVIDAS ll. cc.
n) Stromat L. I. p 304.
o) P. X. p. 887.
p) Σὺν τοῖς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτη ὀγδοήκοντα ἐπὶ ξείνης ἐγενήθην.
q) LAERT. AELIAN. SVIDAS ll. cc. DIOD. L. I.
r) Praep. L. X. c. 2.

bio caret, addunt alii Anaxagoram, quos tamen errare, et Democritum infenſum fuiſſe Anaxagorae, ait Phauorinus: alioque teſtatur loco LAERTIVS [s], Anaxagoram quoque erga Democritum infeſto fuiſſe animo, eo quod ad colloquium eum non admiſiſſet. Eadem incertitudine laborat, num in Graeciam venerit, et Athenis, ignotus Socrati, eum nouerit, nec ne, quod affirmant praeter VALERIVM MAXIMVM [t], Thraſyllus apud LAERTIVM [u], negat Demetrius Phalereus [x]. Certius eſt, Pythagoreorum aliquem eum audiuiſſe [y]. Hos enim philoſophos illum eſſe imitatum, Thraſyllus affirmat, et ipſius Pyhagorae laudando meminiſſe ait; illud et Glaucus Rheginenſis, iſtorum temporum ſcriptor aſſerit: quis vero eius praeceptor inter Italicos fuerit, incertum eſt. Duris enim Arimneſtum, Pythagorae filium eum audiuiſſe dicit [z], Apollodorus Philolao coaeuum facit, quod poſterius temporum rationibus aptius reſpondet. Arimneſti enim tempora in adoleſcentiam Democriti incidunt, qua nondum ad has terras appuliſſe videtur. Ita vero diuturnis et longinquis itineribus effectum eſt, vt ingenii theſauris onuſtus, pecunia vacuus domum rediret, poſtquam eo, quem ſupra tetigimus modo, omnia explorando, doctiſſimosque homines audiendo nulli nec labori, nec ſumtibus peperciſſet. Mirum itaque non eſt, reuerſum in patriam humili ſatis et abiecta ratione vitam egiſſe, cum facultates omnes peregrinando conſumſiſſet [a]. Damaſis [b] itaque frater neceſſariis laborantem humaniter ſuſcepit atque aluit. Refert hac occaſione LAERTIVS [c]: cum lex eſſet, vt ſepultura in patria negaretur ei, qui ſua omnia conſumſiſſet, Democritum quidem, id intelligentem, vt ne inuidorum quorundam et ſycophantarum pateret calumniis, Antiſthene teſte, *diacoſmum* ſuum *magnum* populo praelegiſſe, (quod ſcriptorum eius erat optimum,) ea re quingentorum talentorum munus promeruiſſe, ſtatuamque praeterea ex aere. Id difficulter credi poteſt, cum tanti aeris ſumma, iſtis potiſſimum temporibus, regios theſauros exhauſiſſet, in exiguo oppido non quaerenda. Vnde vel tota narratio fabulis adnumeranda [d], vel aliquod tantum munus innocentiae et diligentiae teſtimonium accepiſſe, ſtatuendum eſt, quod et ATHENAEVS [e], et vetus HORATII interpres [f] aſſerunt, nulla pecuniae ſumma indicata. Dubitatione tamen caret, eruditione ſua, praecipue rerum naturalium cognitione, apud Abderitas, craſſo licet ſub aëre natos, magnam admirationem famamque fuiſſe conſecutum. Factum id imprimis eſſe, vbi futura quaedam praedixerat. ſequensque rerum euentus fidem fecerat, ait LAERTIVS [g]. Harum praedicationum duo exempla ſuppeditat PLINIVS [h].

s) Lib. II. ſ. 14. L. IX. ſ. 34.
t) Lib. VIII. c. 7. u) ſ. 36.
x) ib. Hinc diiudicanda ſunt, quae CHR. MAGNEN. in Democrito reuiu. p. 28. hac de re habet.
y) LAERT. L IX. ſ. 38.
z) PORPHYR. vit Pythag. n 3.
a) LAERT. ſ 39.
b) Damaſis LAERTIO l. c. dicitur, Damaſtes SVIDAE l. c. Damaſus PLINIO H. N. L. XVIII. c. 35. primum recte legi putat MENAG. ad l. c. Laërt.
c) ſ. 39. qui tamen variare ſcriptores in hac narratione pr dit.
d) Placet hoc cl. i. HENR. SCHVLZIO hiſtor. medic. Per. I. Sect II. c. 7. §. 50. p. 179.
e) Lib. IV. p. 168.
f) Apud MENAG. ad l. c. Laërt.
g) l. c. h) Lib. XVIII. c. 28. 35.

Narrat enim, *Democritum praeuisa olei caritate ex futuro vergeliarum ortu, magna vilitate propter spem oliuae coëmisse in toto tractu omne oleum, mirantibus, qui paupertatem et quietem doctrinarum sciebant ei imprimis cordi esse. Atqui vt apparuerit causa et ingens diuitiarum cursus, restituisse mercedem anxiae et auidae dominorum potentiae, contentum ita probasse, opes sibi in facili, cum vellet, fore. Fratre quoque Damaso metente ardentissimo aestu, orauisse eum, vt reliquae segeti parceret, raperetque de secta sub tectum, paucis post horis saeuo imbre vaticinatione approbata.* Idêm affirmat etiam CLEMENS ALEXANDRINVS [i]. Prior tamen historia de Thalete quoque narrata capite huius libri primo a nobis excussa fidem non merere deprehensa est, sine dubio ad comparandam astrologiae auctoritatem atque famam excogitata: posterior infra eruditionem tanti naturae interpretis est, cum ruricolarum mediocri pateat experientiae. Alias rerum naturalium praedictiones narrat SVIDAS [k], qui videndus. Ita vero non pro diuino tantum haberi dignus iudicatus est, vocatusque ipsa sapientia, vel quod AELIANVS [l] habet, philosophia, sed et summa rerum apud Abderitas ei commissa est, in quo tamen munere, magnis in rempublicam meritis enituisse, quod iactat MAGNENVS [m], apud veteres non legitur. Vitae tamen solitariae et theoreticae, quam practicae amantior, mature negotiis se subtraxit, et in solitudines secessit, sepulchris etiam se abdidit, ibique, teste LVCIANO [n], seclusus dies noctesque scriptioni vacauit: adolescentibus vero nonnullis ei illudentibus, et, vt illum terrerent, lemures simulantibus, nihil ea re motum, ne respexisse quidem, sed continuata scriptione, *desinite tandem ineptire*, dixisse: adeo illi persuasum fuisse, addit Lucianus, nihil animas esse, postquam ex istis corporibus discessissent. Adiiciunt his multi veterum [o], Democritum, obscuritate locorum ad contemplationem naturae necessaria delectatum, luminibus oculorum speculo encaustico sua sponte se priuasse, vt animi cogitationes vegetiores et exactiores essent. Alii alias rationes, vt in eiusmodi historiis fieri solet, afferunt, ita vero rei incertitudinem cautis aperte satis produnt, qua moti multi viri docti inter fabulas Milesias hanc quoque narrationem retulerunt [p]. Nam qui rerum naturalium meditationi promouendae hanc coecitatem tribuunt, non cogitant, quod veteres vnanimi ore Democrito adscribunt, cum plurimos scripsisse libros, tum in dissecandis animalium cadaueribus summam posuisse industriam, quorum vtrumque sine oculorum acie fieri non potest. Qui vero cum TERTVLLIANO [q] hanc priuati oculorum luminis causam allegant, quod mulieres sine concupiscentia adspicere non posset, non

i) Stromat. L. VI. p. 631.

k) l. c. p. 54: conf. Act. philos. Vol. II. p. 174. BAYLE l. c. not. K p. 273.

l) LAERT. AELIAN. CLEM. ALEXANDRINVS ll. cc.

m) l. c. p. 5. SVIDAS l. c.

n) Philopseud. T. III. p. m. 595. LAERT. L. IX. §. 38.

o) GELLIVS L. X. c. 17. CICERO Tuscul. L. V. c. 39. PLVT. de polypragm. TERTVLL. apolog. c. 46.

p) Ex veteribus id iam fecit PLVT. l. c. T. II. p. m. 246. ex recentioribus BAYLE Dict. l. c. not. L. p. 273 nouu. de la rep. des lettres 1686. Ianu. p. 155. STOLLIVS Hist. philos. mor. gent. § 10. p. 157. HEVMANN act. philos. Vol. I. p. 671. GVNDLING. Ot. P. III. c. 1. p. 51 seqq. Obs. Hal. T. II. obs. 15. p. 329. NAVDE apolog. c. 12. p. 192.

q) l. c.

non recordantur solitariam eius vitam, ab omni hominum consortio remotam. Quod vero Laberius ait [r]:

Ita radiis solis aciem effodit luminis
Malis bene esse ne videret ciuibus,

et frigidum est, et a tantae virtutis philosopho non credendum; et non oculorum tantum, sed et aurium priuationem, postulasset. Recte itaque dubitans alio loco [s] de hac re loquitur CICERO, videturque cl. HEUMANNO [t] fabula inde enata fuisse, quod grandaeuus Democritus coecutierit. Nobis obscurorum locorum, quem is affectabat amor occasionem Graecis de Abderitis, in prouerbium passim traductis, splendide mentiendi, haecque excogitandi exhibuisse, verisimile est. Democriti enim historiam hancque ipsam coecitatem in comoedia Laberium adulterasse innuit A GELLIUS [u], nec a vero abludit, illam locorum obscurissimorum affectationem comico cuidam ansam praebuisse istam coecitatem fingendi, vt scenae elegantius inseruiret. Quaecunque autem fabulae origo est, certe illa cum rerum naturalium, moralium, mathematicarum, anatomicarum studio [x], in quod tanta diligentia incubuit Democritus, constare nequit. Nec melioris commatis est, quod a multis veterum de Democrito narratur, quacunque occasione in risum effusum fuisse, vel quod SENECA [y] tradit, nunquam sine risu in publico fuisse. Quam male enim hoc cum secessu, vitaque solitaria Democriti, itemque cum acerrima cui dies noctesque, solus fere, et ab hominum consortio separatus, inhaesit, rerum naturalium indagatione cohaereant, quilibet, antiquitatis praeiudicio non impeditus intelligit. Facile tamen damus AELIANO [z] et LUCIANO [a] virum acutissimum, et inter stupidi et stolidi ingenii homines viuentem eos insanire dixisse, et amarius forte ac ridendo illis illusisse, vnde eum γελασῖνον, *irrisor*em ciues dixisse ille notat. Inter fabulas porro de Democrito hoc quoque numerare non dubitamus, quod cum BORRICHIO [b] patroni artis chemicae somniant, Democritum solitudinis otia ad metalla mutanda, et parandum lapidem philosophicum adhibuisse. Ficulnea enim sunt, quibus hoc probari intendunt, argumenta. Scripsisse *de lapide* librum, obiicitur; sed is non de lapide philosophorum disseruit, sed *de lapidum virtute* [c]. PETRONIO enim monente: *omnium herbarum succos Democritus expressit, et ne lapidum virgultorumque vis lateret, aetatem inter experimenta consumsit.* Quae vero de eius liquore, auri potabilis architecto scripta quaedam chemica tradunt, Democriti nomine superbientia [d], ex libris magno viro ab audaci manu suppositis sunt,

 quae

r) GELLIUS l. c. s) De finib. L. V. c. 29.
t) l. c. u) l. c.
x) LAERT. L. IX. § 37. SENECA ep. 90.
y) De ira L. II. c. 10. de tranquill. c. 15.
z) V. H. L. IV. c. 20.
a) Vit. auct. T. III. p. 112 seq. qui festiue hanc fabulam, more suo, exagitat. Eandem reiiciunt MAGNENUS l. c. p. 11. GUNDLING. l. c. STOLLIUS l. c. p. 156. Act. phil. l. c. NAUDEUS apol. mag. acc. p. m. 188.
b) De arte Chem. p. 69.
c) Conf. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. I. p. 766.
d) Edita sunt Latino sermone Patau. 1572. et suppositit ios esse foetus recte iudicauere CONRING de Hermet. medic. L. I. p. m. 29. FABRICIUS, l. c. p. 769. SCHULZ. Hist. medic. Per. I sect. II. c. 7. §. 53 seq. p. 180 seqq. NAUDE apologie des grands hommes accuser de magie ch. XII. p. m. 190 seqq.

quae omnem fidem amittunt. Nulla vero applausum magis meruit fabula, quam quae de Democriti cum Hippocrate conuersatione ab epistolarum magnis his duumuiris tributarum conditore excogitata recentiores plerosque decepit. Rem ita habe: Cum rerum omnium negligentissimus esset Democritus, et in sepulchris ac speluncis solitariam vitam duceret, perpetuoque risu solueretur, Abderitae eum melancholico furore exagitari existimantes, ex principibus ciuitatis suae Amelesagoram miserunt ad Hippocratem, medicorum eius aetatis principem, apud Coos degentem, cui literas tradidere eius argumenti: Democritum mente motum insanire, vigilantem noctu et interdiu omnia ridere, et vitam nihil esse putando, transigere: volucrum cantus explorare, de inferis et daemonibus scribere, insanaque multa tradere: cum itaque non charissimi tantum et celeberrimi ciuis, sed in eo quoque salus publica periclitetur, rogare eos, vt ad ipsos veniat, malo medicinam allaturus. Ad has respondit Hippocrates ambitioso exordio vsus et magnifico artis salutaris encomio praemisso, tandem venturum se promisit. Itineri itaque se parans ad amicum Dionysium scripsit, vt ei rei familiaris curam traderet; ad alium, vt nauem et medicamenta compararet. Somnio quoque nocte ante profectionem veritatem sibi vidit ab Aesculapio oblatam, cuius erat pedissequa opinio, quam apud Abderitas sedem fixisse Deus monuerat, illamque non hanc sequendam Hippocrati suaserat. Insequenti die Abderae appellens, omnes in portu congregatos inuenit incolas tristes et desperantes; qui cum animos paulisper resumsissent, Hippocratem magnis acclamationibus per forum ad philosophi domum deduxerunt. Ibi in colle alto longis ac densis populis nigris vmbroso sub ampla ac humillima platano sedentem inuenit Democritum, in veste crassa, citra humeros desinente, solum, discalceatum, super lapidea sede, valde pallidum ac macilentum, promissa barba. Iuxta ipsum vero a dextra tenuis aqua decurrebat. Ipse cum multo ornatu super genibus librum habebat: sed et alii quidem ex vtraque parte adiacebant, accumulata etiam erant animalia multa, per totum resecta. Et ipse aliquando concitate incumbens scribebat, aliquando quiescebat, secum meditans, deinde exsurgens deambulabat, et viscera animalium inspiciebat, moxque rursus desidebat. Haec Hippocrati non sine planctu ostendentes Abderitae, Democriti insaniam deplorabant; verum Democritus cum id audisset, magnis cachinnis ridebat et explodebat, caputque frequenter concutiebat. Accessit Hippocrates virum propius et salutauit, Democritus, audito Hippocratis nomine, eum assidere iussit, causamque aduentus interrogauit, qua leuius exposita in prolixum cum eo colloquium descendit, in quo de risus eius ac studiorum ratione et causa philosophatus est, seque hominem ridere, dementia quidem plenum, rectis autem actionibus vacuum, in omnibus consiliis pueriliter ac stulte se gerentem, et nullius vtilitatis gratia labores nunquam absoluendos tolerantem, dixit, idque prolixa oratione exemplis vitae humanae plurimis illustrauit, obiectiones Hippocratis repressit, seque recte insa-

Insaniam hominum sanos se somniantium ridere probauit. Quae ita mirifice ceperunt Hippocratem, vt non tantum sapientiorem se reddidisse Democritum fateretur, sed et Abderitis virum esse illum sapientissimum, qui solus potentissimus sit, homines prudentes facere, profiteretur, et insanos ac desipientes Abderitas esse iudicaret: amicitiam quoque cum Democrito initam literarum continuaret commercio. Et ex hac conuersatione factum esse, quidam volunt, vt Hippocrates inter Democriti discipulos referretur. Haec summa et argumentum epistolarum illarum est, inter Hippocratis opera[e] extantium, quas non tantum repetunt THOM. STANLEIVS[f], CHRISTIANVS THOMASIVS[g] et CHRYSOST. MAGNENVS[h], sed et pro genuinis habent, totique narrationi fidem adiiciunt. Ad quam tamen euertendam non alio argumento opus est, quam vt cautus, et historiae rhetorices veteris non ignarus lector ipsas epistolas attente legat, certi enim sumus, vix vna perlecta manibus palpaturum, confictas eas esse a sophistis, eorumque artes vbique detegi. Quis enim ipsis Abderitis simplicior credat, tanta arte locorum descriptiones, circumstantiarum ad rem minime facientium enarrationes, affectatosque eloquentiae flores adhibuisse Hippocratem, et oratoris hoc veteris opus esse, quaesita artis elegantia et imprimis acutorum dictorum et sententiarum philosophicarum cumulis lectoris aures demulcere, illique placere conantis, non luculentissime deprehendat? Illos enim eiusmodi fabulas ingenii artisque causa excogitasse, magnisque viris affinxisse, supra exemplis et QVINTILIANI auctoritate demonstrauimus. Nec meliores sunt reliquae fabulae circumstantiae. Nemo enim veterum, de tanto viro toties mentionem facientium, hoc Democriti cum Hippocrate narrat colloquium, quod minime factum esset, si vel vmbram veritatis in his omnibus vidissent, vel eo, quo fingitur, tempore, epistolae fuissent scriptae. Adeo quoque male pleraque cohaerent, fucoque etiam et specie veritatis immo verisimilitudinis quoque carent, vt manibus fabula palpari queat. Incautus quoque epistolarum architectus adeo personarum characterem, quem effingere voluit, oblitus est, vt eandem et rerum et verborum imaginem in Democriti et Hippocratis epistolis referat, eamque talem effingat, qualis Sec. II. vel III. post C. N. in rhetorum scholis solebat depingi. Tacemus, Hippocratem eo tempore nondum ea fuisse celebritate, vt medicorum princeps haberetur. Quibus rationibus facile addi possent plures a magnis et exacti iudicii viris SCALIGERO[i], MENAGIO[k], BAYLIO[l], CLERICO[m], HEVMANNO[n] allatae, nisi hae ad eiiciendam ex Democriti historia fabulam sufficerent. Neque tamen occasionem captasse epistolarum architectum ex Democriti historia negamus. Non enim caret similitudine veri, Democritum ciuium suorum stultitiam exagitantem, et vanitatem Graeciae delirantis ridentem, solitudinem

e) T. II. p. 901 seq. ed. Lind.
f) P. X. p. 889 seqq.
g) Hist. sapient. et stult. T. II. p. 8 seqq.
h) l. c. p. 24.
i) Epist. CCCVI.
k) Ad l. c. LAERT.
l) l. c.
m) Hist. medic. P. I. L. III. c. 31. p. 458.
n) Act. erudit. 1713. p. 458. Act. philos. l. c.

dinem etiam quaerentem, et in iis artibus ac disciplinis senescentem, quas non capiebant Abderitae, crassis his ingeniis ex arte nimia insanire visum esse. Cumque Hippocrates Democritum conueniendi occasionem habuisse, eiusque de naturali scientia merita cognouisse, sicque Abderitarum de eo iudicium improbauisse, ex LAERTII [o] atque AELIANI [p] testimoniis constet, probabile est, inde primum fabellam ad exagitandam Abderitarum simplicitatem excogitatam, sicque traditione auctam comtiusque ornatam tandem ab oratore aliquo hoc vestitu in scenam fuisse productam, rumusculo vetusto in artificiosam historiam commutato. Id enim in veterum philosophorum historia saepius euenisse pluribus hactenus exemplis probauimus: et ipsa Democriti vita testis est, huiusmodi fabularum plena. Inter quas merito numeramus etiam magiae, quod obiectum ei est crimen, quod libros aliquos magicos, apud veteres ei suppositos [q] peperit, qui PLINIVM [r] seduxere, vt inter auctores magicos eum referret, grauiter ideo reprehensum a GELLIO [s], *quod multa vana atque intoleranda auribus quasi a Democrito scripta tradiderit.* Orta vero sine dubio criminis huius suspicio partim ex Abderitarum simplicitate, rerum naturalium cognitionem pro magica eruditione habentium, partim ex disciplina, qua institutus est in iuuentute, Magorum. Quae enim ex VITRVVIO [ſ] afferuntur, „Democritum in commentario, quod inscribitur χειροκμήτων [ß] visum fuisse annulo signantem cera molli, quae esset expertus, ad magiae portenta pertinuisse PLINIO [t] nimis in his credulo assentiri poterit nemo, qui rem recte examinat, et physiologiam Democriti considerat, magiae prorsus aduersam [u]. Vnde merito miramur, acutissimo Baelio aquam in absoluendo a magiae obiectione Democrito haesisse. Vnanimi vero ore veteres ingenii excelsi et ad magna quaeuis nati elegantiam, iudicii vim acutissimam, eloquentiam acrem et viuam, scientiarum etiam haut vulgarium eruditionem vere summam, laudem etiam vitae philosopho dignae et a virtute non diuiantis ei tribuunt, quorum testimonia collegit MAGNENVS [v]. Castitatis vero testimonium illud allegant, quod a feminarum consortio et connubio abstinuerit. Venerem enim damnasse, vt in qua homo alius resiliret ex homine, PLINIVS [w] et TERTVLLIANVS [x] testantur: ex quibus recte colligitur, coelibem eum vitam transegisse, quam itineribus potiorem partem traducendo, matrimonio impedire non potuit. Protagoram quidem a quibusdam eius filium dici ait MAGNENVS [y], verum hoc falsum esse, in sequentibus

o) l. c. ſ. 42.
p) Lib. IV. c. 20.
q) LAERT. l. c. GELLIVS L. X. c. 12.
r) Lib. XXIV. c. 17. L. XXX. c. 1.
s) l. c.
ſ) Lib IX c. 3.
ß) Incerta lectio vid. OLEAR. ad STANLEIVM p. 901. FABRIC l. c. p 769.
t) L. XXIV. c. 17 Recte opponitur Plinio SOLINVS polyhist. c. 3. qui de lapide catochite ita: Accipimus Democritum Abderitem ostentatione scrupuli huius frequenter vsum ad probandam occultam naturae potentiam in certaminibus, quae contra Magos habuit. Ex quo loco constat, cum Magis eum certauisse, iisque non magica, quod vult Baelius, sed physica opposuisse
u) Plura dabit NAVDEVS l. c. p. m. 199 seqq.
v) p 24 seqq.
w) L. XXVIII. 6.
x) De anima c. 27. CLEM. ALEX paedag. L. II. p. 193. GALEN. in VI, Epidem. comm. 3. p. 478. quem adducit BAYLE l. c. p. 271. not. H.
y) l. c.

tibus dicemus. Non tacendum tamen eſt, narrare veteres quaedam de Democrito, quae vel ſuperſtitione corruptum, vel fraudis machiauelliſticae et ad decipiendum popellum excogitatae reum produnt: quale eſt, quod tradit PLINIVS [z], docuiſſe eum, ſi quis extrahat ranae viuenti linguam nulla alia parte corporis adhaerente, ipſaque dimiſſa in aquam imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quaecunque interrogauerit, vera reſponſurum; qualia plura in libro περὶ ἀντιπαθῶν poſuiſſe dicitur [a]. Adeo tamen haec phyſiologiae Democriteae repugnant, vt non dubitemus in hac quoque parte Democritum abſoluere [b], opprobrium hoc eiusdem cum magiae accuſatione generis eſſe putantes. Scripſit Ionica dialecto [c] plurima, quae in tetralogias diuiſit Thraſyllus [d], perinde, vt Platonica, Callimachus autem vocum ſingularium explicatione illuſtrauit [e]. Illa partim naturalem et moralem philoſophiam tradidere, partim humanitatis diſciplinas explicuere et hiſtoriam. Multa quoque ei ſuppoſita ſunt. Quorum omnium indicem poſt LAERTIVM, MAGNENVM [f], et STANLEIVM [ff] omnium diligentiſſime exhibuit FABRICIVS [g]. Inter ea ſine dubio excelluit, magnum digeſtum de vniuerſo. Dolemus vero vehementer a tanto viro ne vnum quidem librum ſupereſſe νοθείας non ſuſpectum vel conuictum. Ad extremam ſenectam perueniſſe [h], inter veteres conſtat, de annorum vero numero diſſentiunt. Centum annos ſuperaſſe dicit LAERTIVS [i], quod et hiſtoria vitae eius veriſimile facit, vnde audiendus non eſt DIODORVS SICVLVS [k], XC annos ei tribuens. CIV annum ei attigiſſe Phlegon dicit et LVCIANVS [l], CENSORINVS [ll], ad CVIII, Hipparchus [m] ad CIX perueniſſe perhibent. De mortis vero genere non minor apud veteres diſcordia. Rem ita exponit Hermippus [n]: cum ſenio iam deficeret, et fini vitae iam appropinquare videretur, ſollicitam maxime id ſororem eius habuiſſe, ne Cerealia ſacra mors eius interpellaret, metuentem. At eam bono eſſe animo iuſſiſſe Democritum, panes modo calidos quotidie ſibi afferret, praecipientem, hos vero naribus admouendo ita vitam prolongaſſe, donec feſti dies tres praeteriiſſent: quo facto ſine dolore animam exhalauiſſe, publicis ſumtibus elatum. Alii mellis odore vitam per Theſmophoriorum [o] feſtos dies ſuſtentaſſe, tuncque voluntariam mortem inedia

z) L. XXXII. c. 5.

a) COLVMELLA de re ruſt. L. XI. c. 3. p. m. 618. vbi remedium eius antipatheticum contra erucas enumeratur.

b) Veriſimile tamen eſt, et iſtorum quo viuebat Democritus temporum genio conueniens, philoſophum arcana naturae multa, quae detexit, non cuiuis aperuiſſe, vt maiorem homine eruditionem prae ſe ferret, vt Empedocles, Epimenides aliique ex veteribus fecere.

c) Praeter rem tamen inde colligit CLERICVS Hiſt. medic. P. II. L. 2. c. 6. p. 98 Mileti fuiſſe oriundum.

d) LAERT. L. IX. ſ. 38

e) SVIDAS l. c. IONSIVS de Scr. hiſtor. philoſ. L. II. c. 5. p. 141.

f) l. c. p. 13 ſeqq.

ff) l. c. p. 901 ſeq.

g) l. c. p. 763. Platonem Democriti libros comburere voluiſſe, ſam e inuidia ductum, ſed impeditum fuiſſe ab amicis refert LAERTIVS L. IX. ſ. 40. Idem exſecutum fuiſſe Ariſtotelem, MAGNENVS l. c. p. 23. ait, ſed ſine teſte, recte ideo notatus BAYLIO l. c. not. Q.

h) CICERO de ſeneɛt. c. 7.

i) ſ. 39.

k) Biblioth. L. XIV.

l) De longaeu. T. II. p. 829.

ll) De die nat.

m) LAERT. L. IX. ſ. 43.

n) ibid. ATHENAEVS L. II. p. 46. SVIDAS l. c. BAYLE l. c. not. E.

o) De hoc feſto vid. MEVRSIVS in Graec. feriata. POTTER. Archaeol. graec. L. II. c. 20. p. 378.

edia acceleraffe fibi volunt. ANTONINVS [p] vero, qui pediculari morbo eum obiiffe ait, Pherecydem cum Democrito confudiffe videtur. Fuere Democriti inter veteres noti complures [q], inter quos Abderita omnium celeberrimus eft, a CELSO [r], vir iure magni nominis, recte appellatus, qui veritatis et fcientiae rationem reliquis omnibus praetulit: vel eo nomine laudandus, quod fcripta fenex recognofcere, et emendare, quam veritati obeffe maluerit: ex quo liber eius, κρατυντήρια dictus, enatus eft [s].

Logica Democriti. §. XX. Philofophiam maxime excoluit Democritus naturalem et moralem, rationalem ex inftituto non attigit; quaedam tamen docuit, quae cum Pyrrhoniis valde grata fuerint, paucis enarranda funt. Ea nobis feruauit SEXTVS EMPIRICVS [tt], funtque fequentia:

I. Nihil in iis, quae funt, verum eft, praeter atomos et inane: quae itaque effe exiftimantur, et reputantur fenfilia, nihil funt reuera, fed atomi foli et inane.

II. Nos autem, re ipfa quidem nihil veri intelligimus, fed quod nobis fe obiicit, ex affectione corporis, et eorum, quae ingrediuntur, et ex aduerfo obfiftunt.

III. Ex hac regula conftat, hominem longe a vero abeffe.

IV. Nihil quidem vere fcimus, fed eft fingulis opinio, prout res quemque affecerit.

V. Cognitionis duae funt fpecies, altera genuina, altera tenebricofa: et tenebricofae quidem funt haec omnia, vifus, auditus, olfactus, guftus, tactus. Genuina autem, quae eft fecreta.

VI. Quando tenebricofa non poteft amplius nec minimum videre, nec audire, nec odorari, nec guftare, nec tactu fentire, ad fubtilius (nempe rationem) confugiendum eft.

VII. Verum itaque quaerendum eft, in motu cogitationis.

VIII. Demonftrationis tamen difficilis et obfcurus labor eft.

Fundamentum Logicae huius Democriteae ex eius phyfiologia patebit, qua res omnes ex atomis conftant, reliqua omnia, eorumque formae ex eorum difpofitione, ordine, et conftitutione particularum indiuifibilium oriuntur, quae fenfu quidem percipi, non vero rationibus ita, vt fenfus cognofcit, demonftrari poffunt, fed meditatione elicienda funt. Perceptio enim ifta cum in folis fenfibus fit, adeoque in ipfo obiecto non exiftat, ratio de ea dari non poteft, iuxta Democritum alia, quam hypothefi de atomis et inani, id quod in fequentibus amplius explicabimus. Hinc ratio deducenda eft, cur veritatem profundo demerfam puteo dixerit. Conclufiffe vero has iudicandi leges certis canonibus, (qua in re imitatus eum eft Epicurus) coniici poteft ex allegationibus veterum, qui paffim canones Democriti logicos [t] laudant. Nec obftat, quod obiicit cel. FABRICIVS [u], memorari

p) De fe ipfo L. III. §. 3.
q) Vid. IONSIVS de fcript. hift. phil. L. I. p. 25. MENAG ad LAERT. l.c.
r) L. II. c. 6.
s) LAERT. L. IX. f. 47. SVIDAS hac voce. SEXT. EMPIR adu. mathem. L VII. f. 136.
tt) Adu. Math. L. VII. f. 135. L. VIII. f. 139. 327. LAERT. L. IX. f. 44.
t) SEXTVS ll. cc.
u) Ad l. c. f. 138.

rari inter titulos physici argumenti a LAERTIO [v] canones περὶ λογικῶν, nam ad physicam quoque eos partem retulisse Democritum, Epicuri exemplo disci potest, qui canonicam appendicem physicae esse voluit.

§. XXI. Pysiologiam a Leucippo acceptam sic consummauit Democritus. *Physiologia Democriti.*

I. Nihil ex eo, quod non est, fit, neque in id, quod haudquaquam est, corrumpitur [w].

II. Quicquid igitur est, ex principiis per se subsistentibus oriatur, necesse est.

III. Omnium itaque rerum principium sunt, atomi, et inane [x]. Corpora enim vel ex atomis consistere oportet, vel ex nihilo, quia ad nihilum diuidi possent, id vero impossibile [y].

IV. Neutrum horum principiorum ex altero fit, sed ipsum commune corpus est principium omnium, magnitudine solum partium differens, atque figura [z].

V. Atomi plenum constituunt, quod solum ens est, et solidum, nonens inane et rarum [a]. Non enim ens magis est, quam non-ens, nec corpus magis quam non-corpus. Ita quidem Eleaticis antiquioribus se attemperasse posteriores huius scholae doctores, supra iam monuimus, etsi reuera infinita rerum principia ponerent. Probe vero intelligendum est, quo sensu vacuum non-ens dixerit Democritus. Non enim non ens aequipollet nihilo, hoc enim sensu non potuisset admittere vacuum, quod ex nihilo nihil fieri existimabat, illud vero reuera existere asserebat, licet diuersae prorsus naturae ab atomis. Non-ens itaque corpori oppositum est, indiuisibili, et vacuo locoque interno carenti: nec putabat aliter constare posse motum atomorum, nisi admitteretur vacuum, hactenus a physicis ex naturae finibus exterminatum, de quibus vacui a Democrito reducti causis pluribus videndus est SCIPIO AQVILIANVS [b]. Neque vero principium proprie est vacuum, sed tantum ad principium, quod atomi constituunt, requiritur. Caue vero vacuum cum aëre cum MAGNENO [c] confundas, et inter vacuum et inane ita distinguas, vt illud sit imaginarium spatium, hoc inane, siue aër, vbi tanquam in medio indifferenti omnes qualitates se manifestarent. Iuxta Democritum enim et Epicurum vacuum et inane idem sunt, et corporibus opponuntur, quae in vacuo mouentur, aër vero ex atomis, teste LAERTIO [d] gignitur, licet concretio sit, ex qua tanquam ma-

LIl IIII 2 teria,

v) l. c. §. 46.

w) LAERT. §. 44. ARISTOT. physic. L. I. c. 4. PLVTARCH. adu. Coloten. T. III. p. m. 412. conf. GASSENDVS philosoph. Epicuri Sect. II. c. 5. p. m. 248.

x) ARISTOT. phys. L. I. c. 6. CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 37. veterumque plurimis, quos ex parte laud. et CVDWORTHVS Syst. int. c I. §. 6. p. 9. et MOSHEMIVS ad h. l. ORIG. philos. c. XIII. p. 91. et WOLFIVS ad h. l.

y) Prolixius id demonstrant MAGNENVS l. c. p. 176. et AQVILIANVS c. X. p. 42. sed scholastice et obscurius; eleganter et perspicue GASSENDVS l. c. Sect. II. c. 5. p. 238 seqq.

z) ARISTOT. physic. L. III. c. 4. ratio est natura oppositorum. Neque tamen ita principium aliquod compositum constituunt, quia vacuum nonens est, quod naturam principii ingredi nequit, licet ad constituendas atomos inter principia rerum necessario requiratur.

a) ARISTOT. metaphys. L. I. c. 4.

b) l. c. c VIII. p. 32 seq.

c) l. c. p. 37. 42. et imprimis disp. II. c. 6. pr. 2. p. 370.

d) L. IX. §. 44.

terla, alia generentur. Loca vero a MAGNENO[e] adducta contrarium probare, quilibet videt, et recte notauit OLEARIVS[f].

VI. Infinita vero sunt ambo, numero atomi, vacuum magnitudine. Ita Democritum statuisse, ARISTOTELES[ff], LAERTIVS[g], PSEVDO-ORIGENES[h] aliique ex veteribus testantur. Quae licet satis clare innuant, ad solam causam materialem respexisse Democritum, causis efficiente et finali praetermissa[i], non alienum tamen a mente Democriti visum fuit IO. FRANC. GRANDIS[k] per infinitum inane Deum intelligi, in quo omnia moueantur: id quod a constitutione physiologiae Democriteae tantopere abit, vt eam plane euertat. Nullo enim modo vacui infiniti notio Democritea Deo adplicari potest, nisi ipsa principii huius subuertatur natura et ratio. Mouet tamen hic quaestionem AQVILIANVS[l] satis spinosam et difficilem, vtrum in via methodoque Democriti sit principium in genere causae efficientis, et si est, quodnam sit? Quae vero ex studiose collectis obscuris vagisque veterum narrationibus tandem elicit, huc redeunt, coelestia casu, caetera vero natura euenire, naturam vero, quam LAERTIVS[ll] vocauit, Democritum nominare necessitatem; casu autem euenire, adeoque carere efficienti causa atomorum concursum, nec esse principium tertium efficiens re distinctum a duobus illis materialibus, sed haec ipsa materialia alia atque alia ratione sumta, et materiale esse et efficiens principium rerum: quam vero necessitatem dixerit, non explicuisse[m]. Recte haec dici, non ipsa tantum systematis Democritei natura et constitutio probat, quae animae mundanae Pythagorae, Platonis, aliorumque vacuum infinitum inane opponebat, de alia causa non sollicita; sed et ARISTOTELES[n] diserte testatur, qui, postquam indignum philosopho dixerat, nullam rationem causarum naturalium afferre, nisi hanc, hoc semper ita fuisse, et fieri, ad hoc, addit, principium Democritus refert naturae causas, sic et antea factum esse: aeternitatis autem non putat rationem habendam principii. Ex his enim sole meridiano clarius est, Democritum de causa efficiente, quae atomos in infinito inani moueret, non fuisse sollicitum[o].

VII. Atomorum proprietates duae sunt, figura et magnitudo. Figura quidem infinitae sunt, angulares, non angulares, rectae, rotundae, quaedam laeues sunt, asperae aliae, quaedam hamulatae, aliae curuatae et quasi aduncae[p]. Quantum ad magnitudinem, adeo exiguae sunt, vt oculis haut pateant, soliditas ea est, vt indiuidua sint, neque pati aut alterari queant[q]. Et in hoc quo-

e) II. ec.

f) Ad STANLEIVM p. 904.

ff) De gener. L. I. c. I. L. V. c. 8. Phys. L. I. c. 6. de coelo L. III. c. 4.

g) L. IX. §. 44.

h) c. XII p. 91.

i) Conf. GASSEND. philos. Epic. Sect. II. c. 3. p. 137.

k) Differt. phil. et crit. I. conf. MORHOF. Polyhist. T. II. L. II. P. I. c. 7. §. 8 p. 185.

l) l. c. e. IX. p. 35.

ll) De rer. nat. L. II.

m) Conf. tamen p. 77. vbi ex LAERTIO L. IX. §. 45 notat, vertiginem atomorum esse istam necessitatem.

n) Physic. L. VIII. c. I.

o) Intrinsecam rationem pete ex thesi XV.

p) CICERO de nat. Deor. L. I. c. 24. ARIST. L. I. c. 6. conf. AQVILIAN. l. c. p. 44. MAGNENVS disp. II. c. 3. pr. 26. p. 215. GASSENDVS phil. Epic. Sect. II. c. 7 p. 257.

q) CICERO de fin. L. I. c. 6. PLVTARCH. de plac. phil. L. I. c. 16. LAERT. L. IX. §. 44.

quoque Democriti mentem peruertit MAGNENUS [r], qui atomos eius cum elementis Empedoclis turpiter confundit, qui tamen particulas minimas ante elementa ponebat, differentes vero ab atomis Democriti, vt alibi dictum. Elementi itaque vox hic aliud nihil significare poteſt, quam primum, ex quo res fiunt, principium.

VIII. Atomus atomo grauior eſt, pro mole, qua ſe inuicem ſuperant [s]. Pondus quidem habere atomos, Epicurum demum, PLUTARCHUS [ß] ait, dixiſſe, ſed Ariſtotelis contrarium aſſerentis teſtimonium deſerendum non eſſe, natura ſyſtematis Democritei ſuadet.

IX. Omnibus vero aliis qualitatibus atomi deſtiuuntur, neque albae ſunt, neque nigrae, neque calidae, neque frigidae, neque dulces, neque amarae. Hac aſſertione ſyſtema Democriti et Epicuri atomiſticum ab omnibus aliorum philoſophorum ante eos ſyſtematibus, in quae particulae minimae receptae fuere, ſed qualitatibus indutae, diſtinguitur. Qualitates enim omnes ex diuerſa earum inter ſe coniunctione, ordine, ſitu et diſpoſitione deriuabat, vt poſtea dicemus. Aliter quidem AQVILIANUS [t], qui locis quibusdam ARISTOTELIS [u] inductus, Democritum non omnibus qualitatibus atomos priuaſſe contendit, ſed id ab Epicuro demum factum eſſe, LUCRETIO [v] auctore ſtatuit. Verum fallitur vir doctus, qui in explicandis veterum phyſicorum ſyſtematibus ſolum fere Ariſtotelem ducem elegit, neque eius tamen ſemper recte aſſecutus eſt ſententiam. Ariſtoteles enim iſtis locis more ſuo contra Democritum diſputat, et ex conceſſis contraria eius principiis ſequi, adeoque ea conſtare non poſſe oſtendere vult [w]: quae ratio definiendi de mente philoſophorum per conſequentiam prorſus peruerſa et reiicienda eſt. Maiori forte veriſimilitudine dici poſſet, Democritum atomis vitam tribuiſſe, quam iis abſtulit Epicurus, certe non incommode, ita Democritum praecepiſſe, videri putat P. BAYLE [x], ſic enim multis occurriſſe difficultatibus, quibus ſyſtema premitur atomiſticum. Quam ſententiam praeter AVGUSTINI [y] locum PLUTARCHUS [z] confirmare videtur, qui Democritum dixiſſe, refert, omnia quandam habere animam, etiam cadauera, quod haec ſemper perſpicue aliquid obtineant caloris et ſenſus maiori parte exſpirata. Propius vero ſyſtema Democriti intuentibus pateſcet, vim illam vitalem et ſpiritalem ab ipſo atomorum rotundarum, ſubtiliſſimarum et minimarum motu, qui ignem conſtituit, reliquisque atomis mouendi principium exſiſtit, non differre: nec aliud vult Plutarchi locus, quam iſtud caloris principium omnibus ineſſe, qua ratione et Hippocratem et Heraclitum quoque docuiſſe, ſuo loco audiemus.

Lll lll l 3 X.

r) l. c. p. 43.
s) ARISTOT. de generat. L. I. c. 8.
ß) l. c.
t) l. c. p. 50.
u) De gener. et corrupt. L. I. c. 8. T. I. p. 395.
v) l. c.
w) Scilicet diſputat contra Democritum a calidarum particularum diſpoſitione calorem deriuantem, et inde concludit, aliis quoque qualitates adeſſe atomis debere, more vero ſuo Democriti ſententiam peruertit, qui non figurae rotundae, ſed eius motui calorem tribuit.
x) Dict. T. III. art. Leucippe, not. E. p. 100.
y) Ep. 58. vel 118. c. 28. ed. Bened. quod placuit quoque FABRICIO ad SEXT. L. IX. ſ. 113. not. E.
z) De plac. philoſ. L. IV. c. 4.

X. Atomi illae, siue prima corpora assidue in infinito inani mouentur, in quo nihil summum, nec infimum, nec medium, nec vltimum, nec extremum [a].

XI. Motus ille initium non habet, sed ab omni fuit aeternitate. Tacite hac thesi ab isto motu causam efficientem remouisse Democritum supra ex Aristotele probauimus, et Epicuri systema confirmat. Cum enim in vniuerso causae rationem nihil habeat, praeter atomos et inane, causa, quoque efficiens nulla esse potest.

XII. Motus ille vnius tantum est generis, nempe obliquus [b], cum enim grauitatem atomis tribueret Democritus, naturalis illis motus, quo recta linea descendunt grauia, tribuendus erat. Vidit difficultatem hac in parte systematis tomistici latentem Epicurus, scilicet ita nunquam fore, vt atomi se attingerent, hinc duplicem excogitauit motum, directum, et declinationis, quo ita alliduntur inuicem, vt sibi implicatae tandem haereant. Ad haec vero non attendit Democritus, quae causa videtur fuisse, cur Epicurus nugarum censorem Democritum appellauerit, cum tamen totum fere systema physicum ei acceptum referre debeat [c]. Caue tamen cum motu circulari motum atomorum directum confundas: ille enim tum demum oritur, vbi vortice suo agitatae atomi a centro refugiunt.

XIII. Corpuscula in hac regione vel spatio agitata concrescunt, vel in se mutuo impingunt, vel resiliunt et separantur, quo genere collisionum et agitationum res omnes formantur: atque ita, quicquid aut est, aut fit, naturalibus fit aut factum est ponderibus et mensuris [d].

XIV. Rapidissimo isto et naturali atomorum motu qui necessaria ratione illis inest, omnia creantur et fiunt [e].

XV. Haec necessitas fatum est, et iustitia et prouidentia, quae mundum condidit, quae nihil aliud est, quam resistentia, latio et percussio materiae [f]. Probe haec assertionum dyas tenenda est, quibus tota fere in Democriti schola atomorum hypothesis inaedificata est. Hoc enim rapidissimo motu omnium phaenomenorum rationem pandebat. Necessitatem vero dum vocat, apertum est, intrinseca atomis eam natura et virtute inesse ab aeterno, statuisse: id quod confirmat, quod paulo supra diximus, Democritum de causa efficienti motus non fuisse sollicitum. Cum enim atomos aeternas statueret, iisque intrinseca naturae necessitate motum inesse diceret, causa efficiens alia ad hanc hypothesin non requirebatur. Caute itaque audiendus est Democritus, de iustitia, prouidentia, creatore mundi differens. Nihil enim horum ad Deum, sed ad materiae tantum particulas motas referendum esse, ex dictis est manifestissimum. Motus vero ille, non directus tantum est, sed praecipue circularis, siue vertigo atomorum, a centro suo resilientium, sicque inuicem haerentium, quam necessitatem vocasse, refert LAERTIVS [ff]. XVI.

a) ARISTOT. de coelo L. III. c. 4. CIC. de fin. L. I. c. 6

b) STOBAEVS eclog. phys. L. I. c. 23. p. 40.

c) Conf. BAYLE l. c. not. O. p. 272.

d) CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 38 LAERT. l. c

e) LAERT. l. c.

f) STOBAEVS l. c. c. 8. p. 10.

ff) §. 45. SEXT. EMPIR. adu. mathem. L. IX. §. 113.

XVI. Res itaque omnes ens vnum sunt, solis enim atomorum differentiis inter se discernuntur.

XVII. Differentiae hae tres sunt: figura, ordo, situs atomorum, quibus res omnes constant [g]: Accommodasse se Democritum Eleaticae philosophandi viae, supra monuimus, cum vero innumera rerum visibilium esset varietas, cuius causa explicanda erat, ad variam corpusculorum indiuiduorum dispositionem, qua inter se coniunguntur, confugit, et atomos tantum rerum substantiam exhibere, reliqua solo ordine, figura, et combinatione atomorum differre, adeoque realem essentiam non habere statuit. Quae mens est decreti Democritei a LAERTIO [h] memorati, ποιητὰ νόμιμα εἶναι, φύσει δὲ ἄτομα καὶ κενόν: cuius sensum non vidit interpres, alio enim loco LAERTIVS [i], clare indicat, quae ista ποιητὰ sint, qualitates nempe rerum, quas inesse putabant particulis minimis physici ante Democritum, ille negabat rebus inesse, sed sola dispositione ac ordine atomorum dicebat oriri. Ita enim: Δημόκριτος τὰς ποιότητας ἐκβαλών· ἵνα φησὶ νόμῳ ψυχρὸν, νόμῳ θερμὸν, αἰτίῃ δὲ ἄτομα καὶ κενόν. *Democritus qualitates eiecit, dicit enim: dispositione calidum et frigidum, vere et realiter vero atomi et vacuum,* vbi pro αἰτίῃ ἐτεῇ, id est realiter vereque, legendum esse, ex SEXTO EMPIRICO [k] patet, vbi ita Democriti decretum adducitur, νόμῳ, *opinione ex atomorum dispositione orta, dulce est, et amarum, opinione frigidum et calidum, opinione calor,* ἐτεῇ *vere autem atoma et inane. Quae autem existimantur,* (νομίζεται) *et reputantur sensilia. ea non sunt reuera* καθ' ἀλήθειαν [l], *sola autem sunt atoma et inane.* Quae ex iis, quae de qualitatum origine mox dicentur, ampliorem lucem capient. Νόμον autem eleganter dixit, non tantum, quod reales esse qualitates plerique putent, et opinione sibi entia vera fingant, sed quod atomi quoque ita disponantur, (νέμεσθαι) vt inde eiusmodi opinio exsurgat. Ita vero Democritus antecessorum quidem adoptabat placita, qui opinione, sed mere imaginaria, res sensibiles constare docebant, sensuum fidem vehementer offendentes: quia vero sensibus perceptionem istius νόμου et dispositionis atomorum variae concedebat, tam insulse, ac Xenophanes et Melissus, vel Zeno, philosophari non videbatur. Ex his vero iudicari possunt, quae de hoc asserto dixere MAGNENVS [m] et GASSENDVS [n].

XVIII. Generatio itaque oritur, si illae congregantur atomi, quae ad rem constituendam dispositionem habent debitam; quarum si situs et ortus variantur, fit alteratio, atomis vero separatis inuicem et solutis fit corruptio

g) ARISTOT. metaphys. L. I. c. 4.

h) L. IX. s. 45. i) s. 72.

k) Pyrrhon. hypotyp. L. I. c. 30. s. 214. conf. FABRIC. ad h. l. et quos ex veteribus laudat, conf. adu. logic. L. I. s. 135. 368. L. II. s. 6. 184. adu. Music. s. 53.

l) Ita etiam HESYCHIVS. ἐτεῇ ἀληθῶς, ἀληθῆ.

m) Peripatetica cum Democriteis confundit MAGNENVS, qui certae naturae leges et proportiones inter agens et patiens νόμῳ intelligi putat l. c. disp. III. c. 3. p. 436. Democritus enim agens et patiens idem esse statuebat.

n) Animad. par p. 251. qui putat, per metaphoram a legibus humanis dici, legeque quasi censeri omnia. Simpliciter ad virtutem vocis, νέμειν, attendendum est, quod certa dispositione et ordini aliquid tribuere notat. Hinc νόμος postea recte opinio dicitur, quatenus ἐπινοεῖται opinantur, conf. MENAG. ad l. c. Laërt. et STANLEIVS p. 906. quibus praeiuit GALENVS elem. L. I. c. 2.

ruptio [n]. Ex quibus ſequitur: idem et ſimile eſſe, agens et patiens [o], nempe atomos, in quo a reliquis philoſophis diſſentit Democritus.

XIX. Atomis pluribus rei vni accedentibus, fit augmentatio, decedentibus, fit diminutio [p].

XX. Infinitae ſunt atomi, numero et figura, vnde tot rerum naturalium ex iis compoſitarum infinitisque inter ſe modis iunctarum oriuntur diſcrimina [q].

XXI. Verum id omne eſt, quod ſenſibus apparet, res vero ſenſibus apparentes ſibi aduerſae inuicem ſunt, et numero infinitae [r]. Ita obiectiones, quibus Eleaticos premebant aduerſarii, eludebat Democritus, ſenſibus veritatem et fidem tribuendo. Dicis tamen gratia hoc aſſeruiſſe, ex iis, quae §. antecedente de canonica eius diximus, clarum eſt. Scilicet ſenſationes veras eſſe, non negabat Democritus, ſed non habere obiectum reale, ſed in ſolo ſenſu animique opinione haerere putabat, ſicque opiniones et aſſerta inter ſe diuerſiſſima coniungebat, ſenſibus veritatem tribuendo, licet aſſereret, veritatem in puteo demerſam latere, vt ait CICERO [s].

XXII. Cum praeter atomos et inane nihil reale verumque ſit, ſed cuncta figura, ſitu, ordine et diſpoſitione corpuſculorum conſtent, et pro eius variatione quoque varient, inde ſequitur, qualitates non ineſſe atomis, ſed in earum varia, quam patiuntur, diſpoſitione [ſſ].

XXIII. Hinc ratio quoque petenda eſt, cur varie ſenſus afficiantur, ita vt dulce videatur, quod amarum eſt alii etc. ſenſationes enim iſtae non rebus ipſis inſunt, ſed ex varia atomorum diſpoſitione et ordinatione oriuntur, quae aliter hos afficit, aliter illos [t]. Conferenda haec ſunt cum Cyrenaicis, ſimiliter, ſed alia hypotheſi nixis, de ſenſationibus philoſophantibus. Carteſium vero et ſequaces hanc Democriti viam ingreſſos eſſe, nemo neſcit, recteque notauit P. BAYLE [u].

XXIV. Mundi in infinito dantur infiniti, ſecundum omnes circumſtantias [v]. Notiſſimum in phyſicorum veterum, imprimis Ionicorum ſcholis dogma, quos veteribus illud ſuffuratos eſſe clamabat Democritus [w]: qui tamen ipſe ſecundum hypotheſin ſemel electam aliter ſtatuere non poterat.

XXV. Horum mundorum nonnulli inter ſe non ſolum ſunt ſimiles, ſed vndique perfecti et pares, vt inter eos ne minimum quidem interſit [x]. Nonnulli vero inaequales ſunt, ſole lunaque deſtituti: in quibusdam vtrumque lumen maius noſtris et in aliis plura. Inaequalia inter ſe mundorum ſunt interualla, et plures alicubi, alibi pauciores.

XXVI.

n) ARISTOT. de gener. et corrupt. L. I. c. 2. conf. AQVIL. l. c. p. 59-77.
o) ARIST. l. c. c. 7.
p) l. c. c. 2. 3.
q) ib. c. 1 de coelo L. III. c. 4.
r) ibid. PLVTARCH. ad Col. T. II. p. m. 411.
s) Acad. Qq. L. I. c. 12. L. IV. c. 10.
ſſ) LAERT. ſ. 72. ARIST. de gener. L. I. c. 8.
t) PLVTARCH. l. c. p. 412.
u) l. c. p. 274.
v) LAERT. L. IX ſ. 44. PLVTARCH. de placit phil. L. II. c. 1. ORIGEN. philoſ. c. XIII. p. 91 ſeqq.
w) LAERT. ſ. 34.
x) CICERO Acad. Qq. L. IV. c. 17.

XXVI. Hi augefcunt, illi in vigore funt, vergunt quidam ad interitum, et hic quidem nafcuntur, illic deficiunt. Interitus vero alteri ab altero affertur impingendo. Suntque inter ceteros, qui carent animantibus et plantis et omni humore. Ita theoriam mundi Democriteam enarrat PSEVDO-ORIGENES[y], quae etiam ex fortuito atomorum concurfu neceffario fequitur, vbi quot dantur particularum vertigines et complicatae inde maffae, tot fiunt mundi, quos pro atomorum inter fe complicitarum conditione, fitu, figura, diuerfiffimos nafci neceffe eft.

XXVII. Mundus animae expers eft[z], fed rapidiffimo atomorum motu per vniuerfum agitatarum, tanquam igne omnia penetrante mouentur omnia[a]. Tribuit hanc affertionem Democrito PLVTARCHVS[b], et quidem fecundum fyftema atomifticum rectiffime: cum enim nihil in vniuerfo fit, nifi atomi et inane, anima mundi locum habere non poteft. Nec obftare his, quae praeter Auguftinum Plutarchus alibi Democrito tribuit, omnia habere animam fupra thefi IX demonftrauimus, oftendendo vim illam animalem et fpiritualem, quae mundo ineft, non effe aliam, quam concitatiffimam et rapidiffimam atomorum fubtiliffimarum rotundarumque agitationem et commotionem, qua omnia viuificantur. Nodum tamen hic nectit CYRILLVS[c], qui Democritum docuiffe, ait, Deum in igne globofo mundi animam effe, quod PLVTARCHVS[d] quoque confirmat. Quem ne negando, et reiiciendo vtriusque teftimonium tanquam fyftemati Democriteo aduerfum, fecemus, ita foluimus, non effe hanc animam mundi diuerfae naturae ab anima hominis, fed hanc ex ea quafi decerptam effe. Hanc vero ex atomis fubtiliffimis rotundisque, adeoque ex igne conftare, infra dicemus. Anima itaque mundi, id eft, vis illa, qua tanquam numine omnia nafcuntur, mouentur, et viuificantur, eadem vis et commotio atomorum rapidiffima et concitatiffima eft, inter quas cum rotundae facillime omniumque vehementiffime et celerrime moueantur, ignem illae conftituunt: qui ignis omnia mouet, nutrit, agitat, adeoque naturae quafi Deus eft. Ex quibus patet, hanc mundi animam ab atomis ipfis natura fua non differre, nec confundendam cum anima mundi Pythagorica, Platonica et Stoica.

XXVIII. Ignis conftat atomis rotundis, aër vero, aqua et reliqua fola magnitudine et paruitate diftinguuntur[e].

XXIX. Sol et luna ex laeuibus componuntur corpufculis, vertigine circumactis. Ita LAERTIVS[f], conuenienter fyftemati Democritico, quod recepit quoque Cartefius, cuius vortices ex hac fchola defumti funt. Aliter quidem PLVTARCHVS[ff], qui Democritum cum Anaxagora dixiffe tradit, folem lapidem effe planum, igni candentem, quod, fi modo recte Demo-

y) Philofophum. l. c.
z) PLVT. de plac. phil. L. II. c. 3.
a) LAERT. l. c. b) l. c.
c) Contra Iulian. L. I. conf. BAYLE l. c. not. P.
d) l. c. L. IV. c. 4.
e) ARIST. de coelo L. III. c. 4. MAGNEN l. c. difp. III. c. 4. prop. 24. p. 206. qui vero ignem cum inani confundit, et tamen ex atomis conftare dicit.
f) Lib. IX f. 44.
ff) l. c. L. II. c. 20.

mocrito tribuitur, ita intelligendum eſt, corpuſcula laeuia illa in gyrum rotata ita cohaeſiſſe, vt inde maſſa dura et ignita enata fuerit.

XXX. Luna igneum eſt firmamentum, planities continens monteſque et valles [g]. Sol magnus eſt [h].

XXXI. Siderum ordo hic eſt, primo fixae ſtellae, tum planetae, poſt ſol, lucifer deinde, et luna [i].

XXXII. Omnes ſtellae ab oriente verſus occidentem mouentur, et quanto quaeque magis ſunt terram ſidera propter, tanto minus poſſunt cum coeli turbine ferri [k].

XXXIII. Cometae plures planetae ſunt, vna apparentes, qui propius ad ſe accedentes, vnum corpus conſtituere videntur [l].

XXXIV. Cum in anguſto inani multa ſunt corpuſcula, ſequitur ventus, at contra quietus et placidus aëris ſtatus eſt, cum in multo inani pauca ſunt corpuſcula. Rationem a motu et colliſione particularum indiuiduarum deſumtam prolixe explicat SENECA [m], qui videndus.

XXXV. Terra quidem initio ſurſum deorſum ferebatur ob paruitatem et leuitatem; ſucceſſu autem temporis denſata atque degrauata ſubſedit [n].

XXXVI. Firmitatis terrae cauſa eſt latitudo ipſius, diſci enim inſtar ſe habet, in media caua, neque diuidit, ſed operit aërem infimum, qui infra ſubſidet, cum locum, quo cedat, non inueniat [o].

XXXVII. Quoniam vero aër iſte verſus auſtrum eſt imbecillior, inde euenit, quod terra mole aucta eo declinet; partes enim ſeptentrionales minus temperatae ſunt, auſtrales temperatae magis [p].

XXXVIII. Terra aqua plena eſt: quae cum et pluuias aquas recipit, maiori copia profuſas, cauernaeque aquis affluentibus nimis premantur, motus inde terrae exiſtit [q].

XXXIX. Mare decreſcit ſemper, tandemque deficiet [r].

XL. Homines ex aqua et limo ſunt geniti [s]. Abſurdam ſententiam non excogitauit Democritus, ſed inter barbaros didicit, quibus traditionis forte vetuſtiſſimae reliquiae, de homine ex terra formato anſam dedere ita ſtatuendi. Nec aliter poſtulabat mundi ortus ſecundum ſyſtema atomiſticum delineatus, qualem PLVTARCHVS [t] exhibet: ex corpuſculis enim elementa, ex elementis reliqua corpora enata ſunt.

XLI. Infans in vtero ore nutrimenta accipit, quae cauſa eſt, quod ſtatim, vbi in lucem editus fuerit, mammam arripiat. PLVTARCHI [u] auctoritate hoc Democrito tribuitur, quod tamen vel falſum eſt, vel ſectionibus ſuis parum profecit in natura corporis humana cognoſcenda, ſi enim vel ſemel embryonem matre exſectum accurate conſideraſſet, aliud ſtatuiſſet.

XLII.

g) PLVT. l. c. c. 25.
h) CIC. de finib. L. I. c. 6. vbi Democritum hominem magnum et in geometria perfectum vocat.
i) PLVT. l. c. L. II. c. 15. PSEVDO ORIG. l. c. p. 92.
k) PLVT. l. c.
l) ARIST. de meteor. L. I. c. 6.
m) Qq. natur. L. V. c. 2.
n) PLVT. l. c. L. III. c. 13.
o) ARISTOT. de coelo L. II. c. 13.
p) PLVT. L. III. c. 12.
q) ibid.
r) ARISTOT. meteor. L. II. c. 3.
s) CENSORIN. de die nat. c. 4.
t) Lib. I. c. 4. u) Lib. V. c. 16.

XLII. Homo est, quod omnes scimus. Definitionem hanc hominis, tanquam vagam et principium petentem exagitat SEXTVS EMPIRICVS[x], sed vel non intellexit, vel non intelligere voluit. Non enim hoc vult Democritus, id quod nouimus, quodcunque demum id sit, esse hominem; sed, hoc hominem esse, de quo intima conscientia conuicti sumus. Aliter enim collectionem atomorum eam, ex qua homo constat, designare non poterat, quippe quam sensibus magis percipiendam, quam definitione describendam statuebat. Male itaque hoc dogma Democriti sugillat Sextus.

XLIII. Anima ignis quidam et calor est[y]. Cum enim infinitae sint atomorum figurae, rotundae ignem absoluunt, atque animam. Ea enim figura ad permeandum vniuersum et mouenda alia maxime composita est.

XLIV. Ex hac animae natura sequitur, et vitam et motum ab ea dependere.

XLV. Mortalis vero est anima et cum corpore perit[z]. Ratio psychologiae huius Democriteae ex systemate atomistico naturali ordine sequitur. Nihil enim est praeter atomos, vnde et animam ex iis componi necesse est, quod vero ex atomis componitur, potest resolui. Motum vero ab igne, ignem a rotundis et rapidissime concitatis corpusculis oriri, supra ostendimus.

XLVI. Duae animae partes sunt, altera in pectore posita, quae rationalis est, altera per totum corpus diffusa, quae irrationalis est[a]; vnum vero cum anima mens est, idemque[b]. Opponit haec Democritus plerisque sui temporis philosophis, diuersas in vno homine animas statuentibus; cum enim ex atomorum rotundarum compage anima, siue calor iste internus constet, vna necessaria anima est, ita tamen operatione inter se diuersa, vt quae celerius et subtilius atomos mouendi spatium locumque nacta sit, ratione vti queat, qua priuatur, quae diffusione per totum corpus in rapidissimo isto motu sufflaminatur.

XLVII. Corpora, quae perierunt, reuiuiscent. Exagitat hoc Democriti dogma PLINIVS[c]: *Puerilium*, inquit, *ista deliramentorum, auidaque nunquam desinere mortalitatis commenta sunt. Similis et de asseruandis corporibus hominum, ac reuiuiscendis promissa a Democrito vanitas, qui non reuixit ipse.* Sed non cogitauit Plinius, nihil aliud dicere Democritum, quam easdem atomos, quibus anima constabat resoluta, in inane infinitum delatas iterum cohaesuras, sicque vitam priorem recuperaturum esse hominem; reliqua enim, quae hominem ab aliis distinguunt, cum situm corpusculorum tantum concernant, tanquam minime realia et vera non considerabat.

XLVIII. Plures sunt sensus, brutorum animantium, deorum, hominum rationalium[d].

x) Pyrrhon. hypotyp. L. II. c. 5. s. 23. adu. mathemat. L. VII. s. 265
y) ARISTOT. de anima L. I. c. 2.
z) PLVT. L. IV. c. 7.
a) ib. c. 4.
b) LAERT. L. IX. s. 44.
c) H n nat. L. VII. c. 55.
d) PLVT. L. I. c. 10.

XLIX. Senſus et intellectus ſunt ab imaginibus oblatis, quae a ſolidis corporibus certisque figuris dimanant, qua ratione et in ſpeculo imago formatur [e]. Vocabat has imagines εἴδωλα [f], eaque in hominis incidere ſenſus dicebat. Accurate vero hic obſeruandum eſt duo eſſe idolorum in Democritea philoſophia genera; primum imagines ex obiectis ſenſuum effluentes animisque illabentes complectitur, mentisque notiones ſiue ideas conſtituit, quae ex perpetuo atomorum motu, et ſupremarum ac in ſuperficie haerentium deceſſu deriuandae ſunt, ex quo ſcilicet Democrito eiusmodi εἴδωλα fluere videbantur, alterum imagines diuinae ſunt in aëre exiſtentes, humana forma maiores, quas Deos vocauit, hominibusque apparere dixit, de quibus paulo poſt trademus. Valde inter ſe duo haec idolorum Democriteorum genera confudere viri magni et eruditi inter veteres et recentiores [g], quorum hac in re lapſus docte et luculenter demonſtrauit MOSHEMIVS [h], qui impedito et obſcuro dogmati multam lucem attulit.

L. Omnes ſenſus tangibiles ſunt, omnisque ſenſatio contactu vel impulſu organi peragitur [i].

LI. Ita albedo laeuitas eſt, luce a ſuperficie laeuiore verſus oculum reflexa, albumque colorem exhibente. Nigredo aſperitas eſt, eadem luce, a ſuperficie aſpera reflexa, nigredinem repraeſentans Sapor dulcis ab atomis rotundis minoris molis, acidus a maioribus, acerbus a multangulis, acris a conicis, acutis, incuruis, ſalſus ab angulofis, diſtortis, aequilateribus, amarus a rotundis, laeuibus, diſtortis nec latis, pinguis a tenuibus, rotundis nec latis oritur [k].

LII Tempus imago eſt diei et noctis.

Theologia Democriti. §. XXII. Hactenus de rebus naturalibus ingenioſe ſatis, ſi iſtius, quo viuebat, temporis circumſtantiae conſiderentur, diſſeruit Democritus: reſtabat doctrina de Deo, diuinisque naturis, de vaticinationibus, et apparitionibus Deorum. Etſi vero ex tota Democritei ſyſtematis conſtitutione clariſſime patet, philoſophum vel Deos plane negaſſe, vel in vniuerſo eis locum certum non dediſſe, ſed ex mundis relegaſſe, nec eorum rationem vllam in hac rerum omnium compage habuiſſe, vbi praeter atomos, inane, et inhaerentem iis neceſſitatem plane nihil, quod ſubſtantiam per ſe ſubſiſtentem innuebat, admiſit; vnde non dubitamus eorum accedere partibus, qui Democritum inter impietatis fautores referunt [l]: non tamen ad obliniendum os populo doctrina haec ex phyſiologia prorſus omittenda erat, ſed dicendum aliquid, quod ſpeciem haberet. Scilicet euitanda erat inuidia impietatis, et ratio euentuum danda, quos magna fide et applauſu populus recipiebat, oracula confirmabant, exempla inter barbaros toties recitari audita ſuadebant. Admiſit itaque Democritus eam, quam a Magis dice-

e) ibid. c. 8.

f) LAERT. L. IX. ſ. 44. CICERO ad Attic. L. II. ep. 4. famil. L. XV. ep. 16. Exuuias has corporum recepit etiam Epicurus. vid. LVCRETIVS L. IV. v. 238 ſeqq

g) CICERO de N. D. L. I. c. 12. AVGVSTINVS ep. 118. T. II. Opp. p. 257. IRENAEVS adu. haereſ. L. II. c. 14. ex recentioribus FABRIC. ad SEXT. p. 553. BAYLE l. c. not. P.

h) Ad CVDWORTH. p. 849 ſeq.

i) De ſenſ. et ſenſit. c. 4

k) THEOPHR. de odoribus apud STANLEI. p 909.

l) Nominauit eos ven. REIMMANNVS Hiſt. Ath. c. XXX. §. 7. p. 210 ſeqq.

dicerat sententiam quam LAERTIVS [m] ita refert: *Diuinationem et praedictionem exercere Magos, sibi Deos apparere dicentes: sed et plenum esse aërem simulacrorum, quae cum e corporibus effluant, cum vaporum eleuatione oculis acute cernentium inferantur.* Comtius aliquantum ornauit doctrinam hanc Democritus, licet CICERO [n] dicat, nutare eum in natura Deorum; patet enim ex SEXTO EMPIRICO [o], Ciceronem Democriti mentem peruertisse, et quae vni Deorum generi hic adscripsit, ex iis aliquot diuinarum naturarum species excogitasse, vel errore inductum, vel studio fallentem, vt fortius eum refelleret. Luculentius magisque ex mente Democriti SEXTVS [p], qui, postquam monuerat, non alium praeter idola, ei esse Deum, qui habeat naturam, in quam non cadat interitus, ita de Diis praecepisse statuit:

I. Esse naturas quasdam, ex tenuissimis subtilissimisque atomis conflatas, quae certo tantum tempore hominibus, praecipue in tenebris, appareant.

II. Esse has naturas magnas, et humanam staturam multum superantes, simulacra nempe ingentia.

III. Difficulter quidem, et multo minus, quam corpora humana dissolui, tamen interitui esse obnoxia.

IV. Eas certas voces ac sonos edere, qui ab hominibus intelligi queant.

V. Ratione haec spectra et simulacra vti, et hominibus futura significare.

VI. Duplicis esse generis, alia enim prodesse, alia nocere.

VII. Versari ea in aëre, qui nos ambit [q].

VIII. Esse ea humana forma praedita. His adiicit CICERO:

IX. Tanta quasdam magnitudine videri, vt vniuersum mundum complectantur extrinsecus [r].

Valde absona visa est haec theologia Democriti CICERONI [s], qui patria Democriti, quam Democrito digniorem recte censet, licet aliud videatur P. BAYLIO [t], et vltima assertio vix tribui illi posse censenda sit: Ostendit tamen, quo est ingenio et in veterum doctrina perspicacia eruditissimus MOSHEMIVS [u], non prorsus abhorrere hanc theologiam a physiologia Democritea. Ei enim exacte respondere, monet, dari concretiones atomorum longe subtiliores corporibus humanis; habereque eas posse linguae et oris facultatem, cum homines ex atomis compositi et crassiores eam habeant: immo eadem ex causa rationem quoque multo magis iis tribui posse Quae si concedantur, sequi, cum subtilioris multo sint concretionis, rationis, et sensus, quam homines, qui ex atomis quoque constant, posse eas meatus corporis, sensuumque penetrare, atque interiores sanguinis ac spirituum animalium motus perspicere. Cum itaque cogitationes nostrae secundum Democritum nihil aliud sint, quam varii atomorum in nobis motus, mirum haud esse, has naturas praedicere posse, quae ex ista atomorum siue cogitationum dispositione secutura atque euentura sint. Quo sub-

m) Lib. I. c. 7.
n) De N. D. L. I. c. 43.
o) Lib. IX. adu. math. c. 42.
p) Lib. IX. c. 19.
q) ib. c. 42. r) CICERO l. c. s) ib. t) l. c.
u) Ad CVDWORTHI syst. int. p. 548 seqq.

subtilioribus quoque constent atomis, eo firmius haerere, eo minus dissolui et interire. Bonas esse alias, alias malas ex eadem atomorum dispositione deriuandum esse, quae homines beneficos facit et maleficos. Aërem ipsorum naturam sedem postulare. Proceram vero staturam eis ex accidenti euenire posse, licet ratio dari nequeat, cur non etiam exili forma quaedam sint? Quam ex eo deduci posse putamus, quod, quo subtiliores atomi sunt, eo minus resiliunt, sed cohaerent arctius, pluresque sibi iunguntur, quod magna et ingentia corpora gignere ex mente Democriti aptum est. Dici haec omnia erudite et magno cum ingenio non negamus, vix tamen nobis persuademus, Democritum adeo desipuisse, vt miserabilem hanc philosophiam serio adoptaret: maiori enim ingenio praeditum fuisse, veteres vnanimi ore testantur. Nec videmus, qua ratione futurorum euentus, qui non ab humanis cogitationibus et consiliis, sed a fortuito atomorum motu, casuque et motione corpusculorum in mundo, quae necessitatis nomine apud Democritum veniunt, oriuntur, ab his idolis queant intelligi et praeuideri atque praenuntiari. Etsi vero rectissime monet vir plane egregius, difficile esse de Democriti hac in re mente certi quid statuere, cum scripta eius nobis desint, non is negat tamen, popularem sententiam illum secutum fuisse, id quod satis manifestum esse putamus. Vnde verisimillimum nobis videtur, Democritum negasse quidem omnia eiusmodi idola, Deos, formasque diuinas, quas systema eius non admittebat, vt tamen inuidiae cederet, et os oblineret incauto, sed ad eum tamen attento, vatum gregi, ineptam Magorum hypothesin dicis gratia adhibuisse. Frustraneum itaque est, de mente eius de his spectris philosophi dispicere, et rationes ex eius systemate petere, quem spectra risisse, cum lemures petulantes iuuenes simularent, supra edocti sumus [x].

Philosophia Democriti.

§. XXIII. Philosophiam moralem diligenter quidem exposuit Democritus, nihil tamen quod eius doctrinam systematico ordine exhibeat, nobis seruauerunt veteres, qui sententias tantum morales annotauerunt, quas hic referre nec loci, nec instituti ratio patitur. Ea igitur paucis delibabimus, quae ex systemate physiologico, et primis moralis doctrinae Democriticae principiis sequuntur, reliqua alibi [y] quaerenda sunt. Sunt vero ista:

I. Finem vel bonum vltimum esse εὐθυμίαν. Est vero εὐθυμία, non voluptas quaedam et delectatio, quod nonnullis visum, sed securus, tradente LAERTIO [z], et quietus animi status, quo magna tranquillitate et constantia beatus est, nulloque metu, vel superstitione aut alio quocunque affectu perturbatur et distrahitur. Eadem fere tradidisse Epicurum, indolentiam, voluptatis speciem, commendantem pro fine, infra dicemus. Singularibus libris hanc εὐθυμίαν εὐεστώ, quibus vocibus vsus est, explicuit [a].

II.

x) Serio quidem talia putasse Democritum, nimis audax et temerarium censentem reiicere ea, quae de spectris vniuersalis consensio veteres tradidere, conicit MOSHEMIVS. Valde tamen timemus, ne vniuersalem istam traditionem tanquam vniuersalem errorem damnauerit. Spectris enim illusisse, notauimus.

y) Apud STOBAEVM passim, ex eo apud STOLLIVM hist. phil. mor. §. CIII. p. 160 seqq. STANLEIVM l. c. p. 96.

z) Lib IX §. 45.

a) IONSIVS p. 141. FABRICIVS l. c. Bibl. Gr.

II. Optimum itaque homini, vitam agere animo, vt plurimum laeto, rariſſime triſtato, quod fieri poterit, ſi voluptates non in perituris rebus locentur [b].

III. Eſſe vero homini conueniens, animae, quam corporis potiorem rationem habere; animam enim, ſi ſit perfectiſſima, corporis malignitatem emendare: corporis autem robur, absque rationis vſu animam nihilo meliorem efficere [c].

IV. Hominibus vero εὐθυμίαν oriri, ex mediocritate iucundi, et vitae concinna circa actiones proportione. Quod enim vel defectu vel exceſſu peccat, magnas commotiones et perturbationes concitare in animo. Qui vero homines magnis quaſi ſaltibus et interuallis in affectibus commouentur, eos ad ſtatum animi tranquillum et beatum peruenire nequire. Ad poſſibilia itaque animum intendendum, et praeſentibus contentum eſſe debere: cogitationibus vero et deſideriis iis non inhaerere, quorum felicitas admirationi aliis eſt, et inuidiae. Qui vero miſeriores nobis ſunt, eorum vitam contemplandam eſſe, vt quae nobis praeſentia ſunt, magna et aemulatione digna videantur, neque animus excrutietur cupiditate maiora et praeſtantiora habendi. Hanc ſententiam complexum, vitam magna tranquillitate et animi laetitia tranſigi, et inuidiam, aemulationem, odia, peſtes et noxas vitae propulſari poſſe. Graeca STOBAEI [d] ipſa conſulenda ſunt, quae non omnia recte videre interpretes [e]; ita vero explicata egregie eam moralis doctrinae Democriteae partem illuſtrant, quae de fine agit.

V. Sapientiam nihil admiratam, nihil non mereri, ſumma laude dignam [f]. Pertinet hoc ad fructum phyſiologiae, ſuperſtitioni et admirationi oppoſitae.

VI. Turpitudinem et honeſtatem actionum non iis ineſſe natura, ſed lege et inſtitutione. Neceſſario hoc ex principiis Democriti phyſicis ſequitur, quibus ἐτεῇ praeter atomos, et inane nihil eſſe, νόμῳ conſtare omnia reliqua dixit. Recte itaque iis, qui aeternam honeſtatis notionem reiecere, Democritum accenſuit CVDWORTHVS [g].

VII. Bene compoſito et tranquillo eſſe animo, qui de rebus abſentibus non contriſtetur, laetetur autem praeſentibus [h].

VIII. Si quis modum exceſſerit, ei iucunda maxime moleſta euadere [i].

IX. Plures exercitatione, quam natura, bonos euadere [k].

X. Tranquillus qui eſſe cupiat, eum multa vel priuatim vel publice agere non oportere, quae vires ſuperent: ita vero ſui gerere curam, vt omnem, qui ſeſe obtulerit, fortunae exceſſum declinet, neque plura admittat, quam quibus ferendis par eſſe valeat. Praeſtare enim, vt nobis conueniant ea, quibus fruimur, quam abundantiam [l].

XI.

b) Serm. XXXVII. p. 113.
c) Serm. I. p. 4. d) ib.
e) Vid. quae monuimus Miſcell. Crit. ad Hiſt. linguae German. pertin. T. V.
f) Serm. XXVIII. p. 79.
g) De aeternis honeſti notionibus, ad calc. ſyſt. intellect. p. 2.
h) Serm. XXXIX. p. 137.
i) ib. p. 139. k) Serm. CXVII. p. 365.
l) Serm. CCXLIX. p. 822.

XI. Iustitiae laudem, et gloriam mentis fiduciam esse, et animi boni statum, iniustitiae autem fugam calamitatis esse terminum [m].

XII. Quibus bene compositi sint mores, illis totam etiam vitam bene constitutam esse [n].

XIII. Leges non prohibituras fuisse, quemlibet suo arbitrio viuere, nisi vnus ad iniuriam inferendum alteri esset procliuis. Praelusisse hoc axiomate Democritum Hobbesio, adeoque animum infestum belloque alteri inferendo aptum et procliuem, pro legis causa supposuisse, comparatio vtriusque doctrinae docet [o].

XIV. Homines quosdam naturae mortalis ignorantes dissolutionem, sibi vero vitae infeliciter actae conscios, omne quod viuunt tempus, misere turbari, et metuere, multa sibi falso post mortem euentura fingentes [p]. Egregium physiologiae Democriteae consectarium.

XV. Sanitatem penes hominem esse, eam vero libidine amitti.

XVI. Qui ventris voluptates sequantur, breue delectationis tempus habere, multas vero curas consequi, voluptate confestim transeunte [q].

XVII. Actionis imaginem esse sermonem [r].

Protagoras. §. XXIV. Discipulos Democritus multos habuit ante reliquos vero inclaruit PROTAGORAS Abderites, quem tamen Teium fuisse Eupolis memoriae prodidit [s]. Patrem Maeandrium habuit, vel, vt Apollodorus et Dinon aiunt, Artemonem [t], Democriti enim filium qui dicit MAGNENVS [u], ab AELIANI [x] interprete deceptus est [y]. Democritus enim coelebs vixit, nec eius filius, sed discipulus fuit. Eum baiulum fuisse aliquando, Epicurus tradidit, atque ea occasione Democriti fauorem meruisse, quam ita narrat GELLIVS [z]: „Adolescens victus quaerendi gratia in mercedem missus, vectura onerum corpore suo factitauit. De proximo itaque rure in Abderam oppidum caudices ligni plurimos, funiculo breui circumdatos portabat. Tum forte Democritus, ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios virtutis et philosophiae gratia venerandus, cum egrederetur extra vrbem, videt illum cum eo genere oneris tam impedito, ac tam incohibili, facile atque expedite incedentem, et prope accedit, et vincturam, posituramque ligni scite periteque factam, considerat, petitque, vt paulum acquiescat. „Quod vbi Protagoras, vti erat petitum, fecit, atque ibidem Democritus „aceruum illum, et quasi orbem caudicum, breui vinculo comprehensum, „ratione quadam quasi geometrica librari continerique animaduertit, in„terrogauit, quis id lignum ita composuisset? et quum ille a se compositum dixis-

m) Serm. XLVIII p. 168.
n) Serm. CXXXVI. p. 398.
o) Serm. CXXXIX. p. 406.
p) Serm. CXLVII. p. 813. PLVT. de inst. lib. T. I. p. m. 12.
q) Serm. XLIV. p. 155.
r) LAERT. L. IX. §. 27. PLVT. l. c.
s) CIC. de N. D. L. I. QVINTIL. Inst. Orat. L. III. c. I. GELLIVS N. Att. L. V. c. 3. LAERT. L. IX. §. 50. et quos ad h. l. adducit MENAG. SVIDAS in Protag. T. III. p. 217.
t) LAERT. SVIDAS ll. cc.
u) In Democrit. p. 8.
x) Lib. I. c. 23.
y) Ostendit id MENAG. l. c.
z) l. c. pueris post Democriti disciplinam instituendis, deinde eloquentiae operam dedisse tradit ATHENAEVS L. VIII. p. 354.

dixisset, desiderauit, vti solueret ac denuo in modum eum collocaret." Ac postquam ille soluit, ac similiter composuit: tum Democritus animi" aciem, solertiamque hominis non docti demiratus, mi adolescens, in-" quit, cum ingenium bene faciendi habeas, sunt maiora melioraque, quae" mecum facere possis: abduxitque eum statim secumque habuit, et sumtum" ministrauit, et philosophiam docuit, et esse eum fecit, quantus postea fuit." Ex quibus palam est, Protagoram non eloquentiae tantum studio, quo inter veteres sophistas magnum sibi nomen peperit [a], sed philosophiae quoque peritia summam laudem fuisse consecutum. Illius testimonia eloquentissimi discipuli, et in his Prodicus Ceus sunt [b], huius, leges Thuriis ab eo latae [c]. Tantaque eius fuit existimatio, vt, cum primus inter Graecos mercede docendi auctor esset, centum minis [d], vel quod QVINTILIANVS [e] habet, decem denariorum millibus lectiones eius discipuli remunerarentur. Aitque PLATO [f], hac ratione maximopere opibus fuisse auctum Protagoram. Praelegit etiam auditoribus eloquentiae suae opara satis caro pretio. Famam tamen nominis impietatis suspicione commaculauit. Cum enim librum *de Diis* ita exorsus esset: *De Diis quidem statuere nequeo, an sint, nec ne. Sunt enim plurima, quae id scire prohibeant, summa rerum incertitudo, et vitae humanae breuitas.* Ob atheismi culpam, siue dicta, quod volunt quidam, causa condemnatus, siue causa, quod alii scribunt, non audita collatis sententiis exilio mulctatus totaque Attica eiectus est, librique illius in foro cremati sunt, sub voce praeconis, a singulis, qui illos habebant, inuestigati [g]. Ortam fuisse hanc impietatis maculam ex disciplina

a) Hoc contendit, et philosophiae famam Protagorae denegat CVDWORTHVS Syst. intell. c. I. §. 8. p. 13. recte ideo notatus doctissimo interpreti ad h. l.

b) Vita celeberrimi sophistae ad historiam rhetoricae proprie pertinet. Fuisse tamen philosophum quoque et physicum SVIDAS T. III. p. 178. refert. Seruatumque pauca eius placita philosophica veteres. In his est, quod docuerit, solem, et lunam, et fluuios, et fontes, et in summa quaecunque prosint vitae nostrae, antiquos Deos existimasse, propter vtilitatem, quae ex iis accipitur. CICERO de N. D. L. I. c. 42. MINVC. FELIX in Octau. c. 21. SEXT. EMPIR. adu. math. L. IX. §. 18. ex quibus falso infert EPIPHANIVS T. I. Opp. p. 1088. solem, lunam et elementa pro Diis habuisse. Si enim Sexto fides habenda, hoc argumento ita vsus fuit Prodicus, vt anticipatam, quam philosophi vrgebant, notionem Dei tolleret. Idem scilicet dixit, quod Euemerus, de quo supra, conf. SEXT. l. c. §. 51. 52. Vitam vero Prodici post PHILOSTRATVM Vit. Sophist. L. I. p. 496. enarrauit P. BAYLE Dict. T. III. p. 820. qui videndus, de atheismo eius autem consulendos REIMMANNVS Hist. ath. c. XVII. §. 5. p. 132. Discipulos habuit celeberrimi nominis, Socratem, Theramenem, Euripidem, Isocratem, Xenophontem, Gorgiam: inter quos vltimus eloquentiae laude mire excelluit: hic tamen a nobis praetereundus haud est, quod librum scripsit, de eo, quod non est, siue de natura, ex quo eius dogmata ARISTOTELES in tr. de Zenonis, Xenophanis et Gorgiae sententiis excerpsit, conf. SEXT. EMP. adu. math. L. VII. §. 65. Negauit et ipse cum Protagora, esse aliquid, quod indicat, sed alia ratione. Tria enim in eo libro constituit capita: 1. nihil esse, 2. etsi sit, ab homine non posse comprehendi, 3. etsi possit comprehendi, enuntiari tamen et explicari non posse: quorum capitum rationes fuse enumerat SEXTVS, §. 66-86. videntur tamen et Protagoras et Gorgias disputandi magis causa, talia asseruisse, Zenoniana methodo inductos.

c) LAERT. l. c. Vocatum fuisse λόγον ex AELIANO V. H. L. IV. c. 20. vel λόγον ἔμμισθον, quod mercede eloquentiam traderet ex SVIDA l. c. discimus, vnde apud LAERT. §. 50. glossema esse recte dicitur MENAGIO, quando refertur, vocatum fuisse σοφίαν, id enim ad Democritum pertinet.

d) LAERT. §. 72. SVIDAS l. c. GELLIVS l. c. conf. quos laudat MENAG ad h. l. et OLEARIVS ad l. c. PHILOSTRATI.

e) L. III c. 1. insincerum ideo philosophum vocat GELLIVS l. c.

f) In Theaeteto, conf. EIVSD. Protagoras.

g) CICERO de nat. Deor. L. I. SEXTVS l. c. SVIDAS l. c. PHILOSTRAT. l. c. LACTANT. L. X. MINVCIVS FELIX. Oct. c. 8. conf. MENAG. ad l. c. Laërt.

ſciplina Magorum putat PHILOSTRATVS[h], a quibus in pueritia enutritus didicerit, doctrinam de Diis arcanam cuſtodire: quae cauſa fuit, cur ex atheorum albo eum deleri cupiant viri quidam docti, a cl. REIMMANNO nominati[i]. Verum ex ipſo Philoſtrati textu clarum eſt, eum non tantum non intellexiſſe veram Magorum opinionem et diſciplinam, ſed Democritum quoque cum Pythagora confudiſſe, quaeque de illo narrantur, huic tribuiſſe[k]. Scripſit plurima a cel. FABRICIO[l] memorata, ad logicam, metaphyſicam, ethicam et politicam illuſtrandam, quae tamen intercidere omnia. Aetas eius ex Democriti aetate colligi poteſt[m]. Finem vitae ita narrat PHILOSTRATVS[n]: *Ex Epiro in inſulas transmiſſurum, et Athenienſium triremes, toto mari diſperſas metuentem ſubmerſum eſſe parua nauigantem cymba.* Ex multis huius nominis[o] Abderita reliquos nominis vicit celebritate.

Placita Protagorae.

§. XXV. Philoſophiae Democriticae decreta ad contentionis argumentum adhibuit Protagoras, vt ex paucis reliquiis placitorum eius, quae ſeruauere nobis veteres, conſtat. Ita enim ſtatuit:

I. Duas eſſe omnium rerum rationes inuicem contrarias. Ad diſputandi potiſſimum et diſſerendi inuentionem dogma Pythagoreis, et imprimis Alcmaeoni non ignotum retuliſſe, primumque ita in vtramque partem diſſerere coepiſſe monet LAERTIVS[p].

II. Materiam ſemper in fluxu eſſe, ipſa autem aſſidue fluente, pro ablationibus adiunctiones fieri, et ſenſus transmutari ac variari, et pro aetatibus et pro aliis ſenſuum conſtitutionibus.

III. Rationes omnium ſenſibus apparentium ſubiectas eſſe in materia, adeo vt materia, quantum in ſe ipſa, omnia eſſe poſſit, quae quibuscunque apparent

IV Homines autem alio tempore alia percipere, prout diuerſe ſe habent, ſiue ſecundum naturam ſe habeant, ſiue contra naturam, ſicque etiam in aetatibus, in ſomno, in vigilia et quibuslibet habitibus.

V. Eſſe ergo hominem criterium rerum, quae ſunt, omnia enim, quae apparent hominibus, etiam eſſe, quae autem nulli hominum apparent, ne eſſe quidem. Ita quidem Protagoream logicam exponit SEXTVS EMPIRICVS[q], nixam phyſiologia Democritica, vt ex collatione facili negotio poteſt diſci. Cum enim vetus dogma in Eleatica imprimis ſchola receptum, omnia fluere, admiſiſſet Democritus, atomosque ſemper moueri diceret,

h) l. c. *i*) Hiſt. atheiſmi L. I. c. XVII. §. 4. p. 131.

k) Democritus enim, non vero Protagoras a Magis eruditus dicitur, a Xerxe relictis. Magi vero non tollebant doctrinam de Deo, ſed abſcondebant, difficile vero, amiſſo libro Protagorae, de eius atheiſmo ſtatuere, quem affirmant praeter Baelium BVDDEVS theſ. de atheiſmo c. I. p. 74. et SAM. PARCKERVS de Deo diſp. I. ſ. 11. p. 27. Quanquam, ſi ex diſcipulo praeceptor iudicandus eſt, parum de hoc dogmate aſſerendo curioſus fuiſſe videtur.

l) Bibl. Graec. Vol. I. p. 780 ſeqq.

m) Olymp. LXXXIV (non LXXVI, vt habet interpres) inclaruiſſe, et XL. annos in philoſophia verſatum ait LAERT. ſ. 56.

n) l. c. Idem LAERTIVS ſ. 55. refert, narrans, voluiſſe nauigare in Siciliam. Quidam tamen dixere, defeciſſe eum in via, cum XC annum ageret, ſiue LXX, vt alii.

o) Nominat eos MENAG. ad LAERT. L. IX. ſ. 56. et FABRIC. Bibl. Graec. l. c.

p) LAERT. ſ. 51. qui etiam de eius contendendi ſtudio Timonis Sillographi verſus adducit.

q) Pyrrhon. hypotyp. L. I. c. 32. ſ. 216.

ceret, res omnes ſenſuum tantum perceptionibus conſtare, quatenus ex varia corpuſculorum diſpoſitione oriantur, tradidit. Ita vero Protagoras quoque, qui recepta atomorum diſpoſitionis in momenta mutabilitate, cum auferri alias, alias ſuccedere et addi ſemper, ſicque rem mutari continuo videret, inde concludebat, in ſola ſenſatione eſſe illud, quod videmus, audimus, tangimus, adeoque normam de quacunque re iudicandi eſſe hominem eiusque in ſenſu perceptionem: cum vero ſenſationes hominis mire pro temporis, ſubiecti et circumſtantiarum ratione differant, ſequi inde, mox hoc, mox illud rem eſſe, cum varie homo afficiatur, adeoque in contrariam de rebus omnibus partem eodem veritatis fundamento poſſe diſputari. Eſſe hanc mentem Protagorae, praeter Sexti locum admodum luculentum, PLATO [r], ARISTOTELES [s], CICERO [t], Ariſtocles apud EVSEBIVM [u] et HERMIAS [x] teſtantur, apertumque faciunt, Democriticam phyſiologiam a Protagora adhibitam fuiſſe, vt fundamentum exhiberet logicae eriſticae, cuius praecipuus ſtator fuit Protagoras. Sequebatur enim ex his, in omnibus rebus contrarias rationes inueniri, quia res ipſae in ſola relatione ad cognitionem vel ſenſationem potius hominis conſiderantur, quae innumeris circa vnum idemque ſubiectum variationibus modificantur. Et hic ſenſus eſt axiomatis Protagorei: πάντων χρημάτων εἶναι μέτρον τὸν ἄνθρωπον, μέτρον enim criterium eſt, vnde eius ſenſum ita explicat Sextus: *Rerum omnium criterium, ſiue veri falſique regulam eſſe hominem, entium quidem, vt ſunt, non-entium autem, vt non ſunt. Ideoque ponit ola illa, quae cuiusque ſenſibus apparent, et ita inducit relationem ad aliquid.* Quod licet a CVDWORTHO [y] dubie Protagorae tribui, nec id ex Platone euinci poſſe contendat praeſtantiſſimus interpres [z], adducta tamen veterum teſtimonia luculenta, Cudworthum recte ſcripſiſſe, clare euincunt, quicquid ſit de obſcura Platonis diſputatione.

VI. Animam ipſiſſimos ſenſus eſſe, omniaque eſſe vera [a]. Nititur hoc fundamentis, iis, quae explicuimus. Cum enim nihil vere atque realiter ſit, ob fluxum atomorum praeter ſenſationes, omnes eas veras eſſe oportet, id eſt, tales, quales ſenſus percipiunt, cum anima a ſenſibus non differat. Ceterum Diogenem, vel vt LAERTIVS [b] vocat, Diomenem Smyrnaeum, Neſſi Chii diſcipulum, illius, qui Democritum audiuit, eadem cum Protagora ſenſiſſe, EPIPHANIVS [c] tradit: quem tamen cum Diogene Apolloniate ſine magna verſimilitudine eundem putant MEVRSIVS [d] et MENAGIVS.

§. XXVI. Praeter Neſſum Chium [e] et Nauſiphanem ex diſciplina Democriti emerſit DIAGORAS, ex Melo inſula, Cycladum vna oriundus, *Diagoras Melius.*

Nnn nnn n 2 homo

r) In Theaeteto, conf. Cratylus.
s) Metaph. L. III. c. 5. L. X. c. 6.
t) Academ. Qq. L. IV. c. 42.
u) Praepar. L. XIV. c. 20.
x) Irriſ. gentil. §. 9.
y) Syſtem. intell. c. I. §. 7. p. 11.
z) Ad h. l.

a) LAERT. l. c. conf. CICERO l. c. ARISTOT. metaphyſ. L. III. c. 5.
b) ſ. 58. conf. FABRIC. l. c. p. 776.
c) T. I. Opp. p. 1088.
d) Ad Heſychium p. 146. MENAG. ad Laërt. l. c.
e) Meminit eius LAERT. L. IX. ſ. 58. EVSEBIVS in Chron. qui Neſſam vocat.

homo impietatis macula inter veteres famosus. Sunt, qui Milesium putant, sed hi, recte iudicante CLERICO [f], Melium pro Milesio per literarum compendium dictum esse, frustra contendunt. Parentem habuit Teleclidem [g]. Is in expugnatione insulae captus, a Democrito vero, egregiam ingenii alacritatem et indolem, qua pollebat, perspicienti, decem drachmarum millibus redemtus et disciplina sua imbutus dicitur. Elegantioribus vero simul literis nauauit operam, et in lyrica poësi non vltimum obtinuit nomen, quae tum temporis in Pindaro, Bacchylide aliisque florebat. Cum enim Ol. LXXVIII vixerit [h], Pindaro adhuc coaeuus fuit [i]. Fuisse vero dithyrambicum initio, et si quis alius, superstitiosum, SEXTUS EMPIRICUS [k] testatur, ~~poesin etiam~~ suam inchoasse hoc modo: *A daemone et fortuna fiunt omnia*; iniuria autem affectum ab aliquo, qui peierauerat, et propterea nihil mali passus fuerat, eo deductum esse, vt negaret, esse Deum. Iniuria vero qualis ea fuerit, HESYCHIUS et SUIDAS [l] ita narrant: quod paeanem quis ipsi surripuisset, iuratusque negasset, se hoc fecisse, et tamen postea publice illum pro suo protulisset, Diagoram irarum plenum exspectauisse, vt periurus iste statim manifesta poena a Deo et grauissima afficeretur, quod cum non fieri, sed periurum plagiarium laudibus etiam affici et praemiis videret, satis absurde hinc conclusisse, non esse Deum, impietatemque hanc scriptis etiam publicis fuisse professum, quibus TATIANUS [m] titulum ait impositum, *τὰς Φρυγίας λόγους*, Hesychius et Suidas, *τὰς ἀποπυργίζοντας*, id est, *destructores*, vel *de turri deturbantes et deiicientes*. Alii aliter referunt, in eo tamen veteres fere omnes, adducti diligenter a P. BAYLE [n] et I. F. REIMMANNO [o], consentiunt, ista vindictae diuinae mora inductum Diagoram, Deos negasse, et ob eam causam Atheniensium inter quos habitabat diuinum cultum sacraque traduxisse, mysteria quoque omnibus enuntiasse, eaque despexisse, illos etiam, qui sacris initiari volebant, dehortatum fuisse [p]. Tanta inde non ignominia tantum ei contracta est, vt atheus cognominaretur, et in prouerbium hominis nequam et inter bipedes deterrimi abiret [q], sed Athenienses quoque eo proscripto, cum Olymp. XCI, ad causam dicendam vocatus non comparuisset, non solum voce praeconis pronuntiari, sed et aereae columnae inscribi iuberent, eum, qui Diagoram occidisset, talentum, qui vero viuum adduxisset, duo talenta accepturum esse [r]. Etsi vero valde infamis apud veteres eius memoria est, visum tamen fuit CLEMENTI ALEXANDRINO [s], eum inter eos referre,

Eius atheismus.

f) Art. crit. P. III. c. 11. §. 5. p. 209. BAYLE Dict. T. I. art. Diagoras not. A. p. 282.
g) SUIDAS in Diagoras T. I. p. 551.
h) SUIDAS l. c. KUSTER. ad h. l.
i) Pindarus enim teste SUIDA Olymp. LXV. natus ad Ol. LXXXVIII visit. Inserendus vero est Diagoras lyricis veteribus apud FABRICIUM Bibl. Graec. Vol. I. p. 554. vid. IPSE ad SEXT. l. citand.
k) Aduers. mathemat. L. IX. §. 53.
l) ll. cc.
m) Contra Graec. p. m. 164. ed. Paris.
n) l. c. not. D. E. F.
o) Hist. ath. c. XXXI. §. 8. p. 212. Ex his CICERO de N. D. L. I. c. I. VALER. MAX. L. I. c. I. SEXTUS l. c. praecipue notandi.
p) SUIDAS l. c. TATIANUS l. c. ATHENAG. legat. pro Christianis p. m. 5. ed. Paris.
q) Socratem ab Aristophane ideo Melium in nubibus dictum esse, supra obseruatum. conf. ERASM. Chil. p. m. 722.
r) SUIDAS l. c.
s) Admonit. ad gentes p. 13.

referre, qui, cum gentilem ſuperſtitionem contemſerint, eiusque detexerint fraudes, athei habiti ſint. Quam Clementis opinionem ſuam fecere viri quidam docti ex recentioribus, quos allegandi otium nobis fecit ven. REIMMANNVS [t], qui eos quoque nominat, qui in hoc impietatis luto haeſiſſe Diagoram tuentur, quibus addi poteſt RAD. CVDWORTHVS [u]. Nemo tamen maiori eruditione et ingenio cauſam Diagorae egit cl. ZIMMERMANNO [x] noſtro: qui rationes pro eius atheiſmo adductas accurate examinauit. Cuncta, quae prolixe aſſert, eo tendunt, accuſationes aduerſariorum Diagorae, ſcriptis eius amplius non extantibus, eſſe ſuſpectas nec validas ſatis ad inurendam ei atheiſmi maculam. Inuidia enim deriſorum gentilium ſacrorum excitatos, inter apertos numinis hoſtes eum retuliſſe, cum tamen omnia, quibus ille premitur, vel ad exagitata Athenienſium ſacra, vel ad negatam DEI prouidentiam ſpecialem pertineant. Imprimis vero contra fortiſſimum FABRICII [y] argumentum, eam fuiſſe Diagorae ratiocinationem, vt non in gentilium tantum Deos, ſed et vniuerſe in Deum valeat, ita excipit, vt non tantum reiecta Suidae et Heſychii tanquam teſtium nimis a Diagorae têmporibus remotorum fide, de ipſa narratione dubitet; ſed ea quoque ſuppoſita, oſtendere cupiat, poſſe hoc de diis quoque inferioribus dici, nec demonſtrari poſſe, quod ſummum quoque numen negauerit, libris itaque eius non extantibus ſaltem ad ἐποχὴν confugiendum eſſe, nec rationes Baelii, Fabricii, Buddei clare atheiſmum eius demonſtrare. Noſtrum vero nec inſtitutum nec locus patitur, ea, quae vir doctiſſimus attulit omnia, prolixe excutere, quae ſcilicet ad ſpecialem atheiſmi hiſtoriam pertinent. Monenda tamen pauca ſunt, quae rem in lucem protrahere apta putamus. Nempe 1. non negamus, certiſſima ratione de atheiſmo Diagorae non poſſe definiri quicquam, cum et libri eius perierint, et, qui impietatem eius deſcribunt, teſtes ſint, non omni exceptione maiores, et ab eius aetate nimis remoti [z]: exempla etiam complura extent, viros cordatos, ſuperſtitionis vulgaris contemtores negati Dei accuſatos fuiſſe. Si itaque his ſtandum eſt, facile, fatemur, negabitur Diagorae atheiſmus, ita vero eodem labore, tota atheiſmi hiſtoria vno ictu abſolui et euerti quoque poteſt, cum monumenta coaeua et ipſa philoſophorum ſcripta pleraque interciderint. 2. Quia vero hoc nimis laxum ſcepticiſmo hiſtorico campum aperit, contentos nos eſſe debere monemus iſtis veterum narrationibus, quae nobis ſuppetunt, memores, eos vetuſtiora, nobisque non viſa conſuluiſſe, adeoque non eos quidem in totum reiiciendos eſſe, fidem vero non abſolute, ſed tantum probabili ratione dandam eſſe. His, vt debent, ſuppoſitis, 3. ſi veterum de Diagora effata aliquem locum habent, dubitari non poſſe putamus, Diagoram non tantum gentilium ſuperſtitiones, vel prouidentiam negaſſe, ſed ipſum etiam quod mundum regit, numen ſuſtuliſſe; id enim teſtimonia allata omnia clamant, licet, vt fieri in his ſolet, circumſtantias va-

 rie

t) l. c.

u) Syſt. intell. p. 9.

x) Ep. de atheiſmo Euemeri et Diagorae, quae extat Muſ. Brem. Vol. 1. P. IV. art. 3. p. 714 ſeqq.

y) Ad l. c. Sexti.

z) Hoc nimirum hiſtoriae philoſophicae fatum eſſe, toties exemplis euicimus, et doluimus.

rie enarrent. Nec sola Suidae et Hesychii auctoritas in partes venit, sed desumsere illi sua ex ARISTOPHANIS scholiaste [a], patetque ex Sexto etiam, eius iam tempore peruulgatam fuisse famam, iniuriae non vltae memoria et dolore, ad negandum Deum fuisse digressum Diagoram. Nec videmus, qui ratio a Fabricio allata queat euerti, nullum fuisse argumentum Diagorae contra gentiles Deos, nisi in ipsum numen vniuerse valeat. 4. Imprimis vero Clementi opponimus ATHENAGORAM [b], eo magis in partes aduocandum, quo magis PP. gentilis superstitionis derisoribus fauere, eosque in suas partes trahere rectissime monuit B. BVDDEVS [c]. Is vero luculenter: *Diagorae sacrilegam impietatem iure damnabant Athenienses, qui cum arcanos Orphei sermones vulgo exponebat, tum Eleusinia et Cabirorum sacra publicabat, et Herculis statuam ne ligna rapis coquendis deessent, dissecabat*, ἄντικρυς δὲ ἀποφαινόμενος μηδὲ ὅλως εἶναι Θεὸν, *denique palam et diserte Deum esse negabat.* Clarissime enim et distincte tribuitur Diagorae, non tantum Atheniensium superstitionem risisse, sed et ipsum Deum negasse: quo nomine Christianis, illud facientibus, hoc vero minime, Diagoram opponit Athenagoras. 5. Sed et ad disciplinam, ad quam nemo hactenus attendit, respiciendum esse, qua Diagoras educatus fuit in philosophia, ipsa aequitas postulat. Fuisse vero Democriti discipulum, cui et libertatem et philosophiam debebat, monet Suidas. A vero itaque alienum non esse videtur. Democriteis de Deo sententiis imbutum fuisse Diagoram. Quod si supponimus, qui mirandum esse existimabimus, Deum negasse hominem, qui in mundo praeter atomos et inane nihil esse verum et reale a praeceptore didicerat? Nec obiici his potest illud Sexti, initio eum daemonem et fortunam inesse rebus cunctis dixisse. Vt enim concedamus, vera referre Sextum, quod facile negari posset, daemones tamen illi quales sint in schola Democriti, ex εἰδώλοις ab eo assertis et supra expositis satis constat. Quos cum dicis tantum causa Democritum a Magis transsumsisse facile perspiciatur, nullo negotio fieri potuit, vt thesin exotericam tanquam ridiculam, casu isto excitatus Diagoras exploserit, sicque tandem genuinam Democriti doctrinam professus fuerit, non esse Deos. Quibus rationibus subductis et inter se comparatis maiori verisimilitudine Diagoram accusari impietatis, quam absolui putamus. Sed vt ad historiam eius, vnde diuertit oratio, reuertamur, Diagoras Attica terra exul et profugus, nauem, si fides CICERONI [d] habenda, conscendit, cumque tempestate aduersa premerentur omnes, et vectores timidi et perterriti ei dicerent, non iniuria sibi ea accidere, qui illum in eandem nauem recepissent, ostendit eis in eodem cursu multas laborantes alias, quaesiuitque, num etiam in iis nauibus Diagoram vehi crederent. Cum vero Samothraciam venisset, atque ei quidam amicus, tu qui Deos putas humana negligere, nonne animaduertis ex his tabellis

a) Ad nubes p. 410.

b) l. c.

c) thes. de atheismo c. I. p. 73. quae sugillat REIMMANNVS p. 215. Exemplis hoc facile posset demonstrari: in ratiociniis enim PP. non adeo accuratos fuisse, satis notum est.

d) De N. D. L. III, c. 37.

bellis pictis quam multi votis vim tempestatis effugerint, in portumque salui peruenerint? Ita fit, inquit, illi enim nusquam picti sunt, qui naufragium fecerunt, in marique perierunt. Suspicamur tamen Graeca haec fide niti, ideo excogitata, vt iucundius maiorique acumine narraretur Diagorae historia. Esse enim ex iis rumusculis, qui incerta fide aliis quoque tribuuntur, ex LAERTIO [e] liquet, Diogeni Cynico ea adscribente. Tandem Corinthum delatus, ibi teste SVIDA [f] vitam finiit. Legibus Mantineam parario Nicodoro, ordinasse, narrat [g] AELIANVS.

§. XXVII. Ex disciplina Democriti quoque exiit ANAXARCHVS Abderita [h], Diomenis Smyrnaei auditor [i], vel, vt alii perhibent, Metrodori Chii, qui ne hoc quidem se scire dixit, quod nihil sciat [k]. Metrodorus vero Nessum, vel quod aliis placet, ipsum Democritum audiuit. Anaxarchus vero non tam doctrina, quam vita notabilis extitit. Vixit enim cum Alexandro M. vnde Olymp. CX floruisse LAERTIVS [l] colligit, tantaque eius vsus est gratia [m], vt regem eo quoque tempore, quo adulationibus totus corruptus Alexander, aegerrime amicorum monita audiebat, libere corripere auderet [n], isque potissimum philosophiae rationibus munitus regi, Babylona appropinquanti suaderet, contemneret Magorum praedictiones, fatale id ipsi fore asserentes tanquam falsas et incertas. Abusum tamen fuisse philosophia ad adulationem, ex solatio colligi potest, quod Alexandro ob Cliti caedem animo anxio exhibuit [o]. An ignoras, aiebat, ius et fas Ioui assidere, vt quicquid rex agat, id fas iustumque putetur. Quam turpem adulationem in philosopho recte exagitarunt, et parasiti mores in Anaxarcho damnarunt veteres [p]. Qui ei frequenter etiam exprobrant, voluptatibus deditum non sine philosophiae opprobrio vixisse, et mensae regum seruientem, vitae commoditates quaesiuisse, cuius notabile exemplum ATHENAEVS adduxit, et Timonis versus testes sunt, qui vitam voluptatibus deditam, et ad vitia regressam ei exprobrant [q]. Nec dubium est, hanc vitae commoditatem et voluptatem ipsi cognomen εὐδαιμονικȣ̃ conciliasse, quod apud veteres ei plerumque tribuitur, quodque διὰ τὴν ἀπάθειαν καὶ εὐκολίαν τȣ̃ βίȣ gessisse LAERTIVS [r] ait, quibus, mores aulicae se vitae attemperantes et parasiticos notari, non vero, vt volunt interpretes, constantiam et tranquillitatem animi vita Anaxarchi luculenter loquitur. Recenset quidem LAERTIVS [s] philosophos, a philosophiae fine, quem in feli-

Anaxarchus.

e) LAERT. L. VI. f. 59.

f) l. c.

g) L. II. c. 23. Nodos in scirpo quaerit hic BAYLE l. c. not. H. potuisse atheum tam egregias leges condere. Si enim supponamus, quod verisimillimum, atheum proscriptum non consultum fuisse, sed id ante eius manifestatam impietatem esse factum, cuncta concidunt, quibus hypothesibus suis illa seruit.

h) LAERT. L. IX. f. 58. PLVTARCH. Symp. L. VII. c. 5.

i) ibid. EVSEB. praep. L. XIV. c. 17.

k) SVID. in Democrit. T. I. p. 542.

l) l. c.

m) AELIAN. L. IX. c. 30. centum ei donasse talenta Alexandrum PLVT. in Apophth. T. I. p. 332. refert.

n) AELIAN. L. IX. c. 3. LAERT. L. IX. f. 60.

o) ARRIAN. exp. Alex. L. IV. p. 84. PLVT. ad princ. indoct. conf. MENAG. ad l. c. Laërt. STOLLIVS hist. phil. moral. gentil. §. 106. p. 174.

p) LVCIAN. Parasit. T. III. p. 250. ATHEN. L. VI. p. 250.

q) Apud PLVT. de virt. mor.

r) LAERT. l. c. ATHENAEVS l. c. et L. XII. p. 548. et ex hoc EVSTATH. ad Il. X. p. 1273. AELIAN. l. c.

s) L. I. f. 17.

felicitate ponebant vitae, eudaemonicos dictos; hosque Anaxarchum sectae suae conditorem habuisse, tradit *historiae philosophicae* GALENO tributae auctor [t], idque admittit FABRICIUS [u]. Obstant tamen huic asserto momenta duo. Nam non Anaxarchus tantum, de cuius placitis philosophicis altum apud veteres est silentium, sed et Cyrenaici, atque Epicurei, ad hanc mentis felicitatem doctrinam moralem retulerunt, non vero Eudaemonici sed Hedonici vocati sunt. Deinde, monente ipso FABRICIO, vix quisquam in veterum scriptis εὐδαιμονικῷ nomine laudatus occurrit, praeter vnum Anaxarchum; quae satis verisimiliter persuadent nobis, felicitatis potius aulicae, quam philosophicae causa, hoc nomen, inter σκέμματα philosophorum referendum Anaxarchum accepisse. Talem vero vitam cum affectarit Anaxarchus, difficile credi potest, quod de eo, magno licet consensu, tradunt veteres, Nicocreontis, regis Cypri, hostis cum esset, eius interitum apud Alexandrum M. quaesiuisse. Rege vero mortuo, Nicocreontem, Anaxarchum, quem tempestas inuitum in Cypri litora eiecerat, cepisse, et in mortarium coniectum, ferreis pistillis tundi curauisse: eo interea, dolore contempto, identidem celebre dictum illud ingeminante: tunde Anaxarchi culeum, nam Anaxarchum non tundis. Linguam igitur eius praescindi iubente tyranno morsu eam ipsum praescidisse, et in eius faciem conspuisse. Etsi enim facile largimur, Nicocreontem, par pari relaturum Anaxarcho interitum eius crudeliter accelerasse, valde tamen de circumstantiarum veritate dubitamus, cum nec antiquior testis sit CICERONE [x], et eadem res Zenoni Eleati quoque a veteribus tributa satis incertum vulgi rumorem prodat, neque verisimile sit, hominem, aulicae felicitatis voluptatem affectantem, tantam constantiam in morte ostendisse [y]. Quam audax enim in eiusmodi fabellis pingendis et fingendis Graecia fuerit, notum est omnibus, qui vetera curiose sunt rimati.

* *

CAPVT DVODECIMVM.
DE SECTA HERACLITEA.

§. I.

Heracliti vita.

Sectam Heracliteam condidit HERACLITUS Ephesius, patre Blysone, quem Bausonem, Blosonem, vel Beutonem alii vocant, vel quod alii volunt, Heracione vel Horacino natus [a]. Qui licet obscuram instituerit sectam, tantum tamen nomen consecutus est, vt dignus visus sit, de quo singulari

t) c. 3.

u) Ad SEXT. EMP. adu. mathem. L. VII. §. 48. Eandem de rebus humanis scenae instar se habentibus et decipientibus sententiam cum Monimo professum esse, IDEM ait §. 88.

x) Tusc. Qq. L. II, c. 22. de nat. Deor. L. III. c. 33. LAERT. l. c. OVIDIUS in Ibin, aliique laudati MENAGIO ad l. c. Laërt.

y) Addi his potest, mortis genus tale fingi, quod eiusmodi sermones fere non permittit.

a) LAERT. L. IX. §. 1. CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 302. SVID. in Heraclit. T. II. p. 72.

gularibus libris commentati fuerint, veteres [b], quem vero pene totum neglexere recentiores [c]. In adolescentia iam egregia perspicacissimi ingenii virtute eminuisse, tradit Aristonymus [d], cuius exemplum afferunt PLVTARCHVS [e] et LAERTIVS [f]. in id magno studio incubuisse, vt se ipsum examinaret atque excuteret, huncque habuisse laboris fructum, vt se nihil scire intelligeret. Vnde verba eius apud LAERTIVM ἀυτὸν ἔφη διζήσασθαι, καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτῶ, quae ita interpres vertit, *se semet inuestigandae veritati dedisse, omniaque ex semet ipso didicisse*, longe aliud velle, recte notauit ISAAC. CASAVBONVS [g], idque indicare, *se ipsum explorando a se ipso discendi fecisse initium.* Nam habuisse praeceptores, ipse refert Laërtius. Nec dubium est, hanc ignorantiae suae notitiam impulisse Heraclitum, vt ad philosophiam animum adiiceret. Xenophanem itaque audiuit [h] et Hippasum [i], Pythagorae tum mysteria, clarius, quam isti viri solebant, explanantem; vnde prima quoque istius philosophi principia in suum systema retulit, vt ex collatione patet. Ait quoque PROCLVS [k], per plurimas terras inaccessas in montem Atlanticum iter eum suscepisse, cuius tamen itineris vetustiorem testem merito desideramus. Post reditum in patriam, regnum [l] ei, id est, summi magistratus auctoritas delata est, quam tamen repudiauit, fratrique concessit, quod pessima consuetudine ciuitas iam esset imbuta [m]. Quamobrem ad fanum Dianae secedens, astragalis ibi lusit cum pueris, ad Ephesios qui forte aderant, dicens; quid miramini o perditi ciues? nonne istud facere praestat, quam vobiscum rempublicam administrare. Valde autem offenderant Heraclitum Ephesii, quod familiarem eius Hermodorum, virum ciuilis philosophiae legumque ferendarum peritissimum [n], exilio multassent, nec ferre potuerint excellentia inter eos merita, quae caussa quoque fuit, cur acerbe in eos inuectus sit. Ad philosophiae itaque studia reuersus, cum vitam amaret solitariam, quam melancholici quoque temperamenti inclinatio ei vehementer commen-

b) Aristonis Chii liber de Heraclito veteribus saepe laudatur. Idem argumentum excusserunt Cleanthes et Sphaerus. Stoici enim hanc philosophiam magni faciebant. Addi his potest Antisthenes, Heracliti sectator, Heraclides Ponticus, Pausanias, Heraclitistes vocatus, Diodotus Grammaticus. conf. LAERT. l. c. IONS. de Script. Hist. phil. L. II. c. 3. p. 128. FABRIC Bibl. Gr. Vol. I. p. 760.

c) Plerique historiae philosophicae scriptores ne STANLEIO quidem excepto, per transennam tantum hanc historiae philosophicae partem considerarunt. B. GOTTFR OLEARII liber vero de Heraclito lucem non vidit, praeter duas diss. de principiis et γενέσει rerum ex mente Heracliti STANL. P. IX. p. 839 sqq. 855 sqq. insertas conf. FABR. l. c. p. 762.

d) STOBAEVS Serm. CII. p. 334. SVIDAS l. c.

e) Adu. Colot. T. III. p. m. 423.

f) l. c. g) Ad h. l.

h) LAERT. l. c.

i) SVIDAS l. c.

k) Ad Timaeum p. 56.

l) LAERT. L. IX. s. 6. βασιλεῖς vero vel βασιλίδαι vocabantur Ephesii, iudices summam reipublicae administrantes, quos Pausanias Ephesius sustulit, tyrannide introducta, vid. SVIDAS in Pythag. Ephes. T. III. HESYCHIVS in βασιλεῖς.

m) LAERT. L. IX. s. 2.

n) Pertinet Hermodorus inter ICtos veteres, legum enim duodecim tabularum si non primus auctor, quod vult Pomponius L. 2. D. de Orig. Iur. certe magna pars fuit, vid. STRABO Lib. XIII. p. 642. CICERO Tusc. Qq. L. V. c. 36. hinc [illegible]NIO L. XXXIV. c. 5. interpres legum, quas duumuiri scribebant, audit, cui propterea statua in Comitio posita. Nondum tamen ex familiaritate Hermodorum inter et Heraclitum, illum huius asseclam in philosophia fuisse, concludi potest, licet id asserat PAGAN. GAVDENT. de philos. Rom. c. IV. p. 105. Distinguendus vero est ab Hermodoro Platonico, de quo supra in Platone.

mendabat[o], conuersationem hominum fugiebat, adeo vt Darii quoque, ad se vt veniret, inuitantis, beneuolentiam contemneret[p]. His accessit ingenium alta spirans aliosque magna inuidia contemnens, cuius specimen allegant veteres, quod se omnia iam scire professus, reliquos omnes in ignorantia versari dixerit[q]. Ex vrbe igitur tandem odio hominum si non omnium, certe ciuium suorum decessit, vitamque in montibus egit, olera ac herbas comedens. Ita enim perosus ciues, ob eamque caussam ab illis quoque contemtus et neglectus, priuata vita nihil esse praestantius reputabat, ideoque etiam Athenienses, apud quos tamen magna fruebatur existimatione, aspernabatur[r]. Quod si epistolis, quae sub eius nomine feruntur[s], fides esset, impietatis sacrilegae accusatus Ephesum reliquisset; sed quo loco illae habendae sint, saepissime inculcauimus, adeoque illas praeterimus. Cum vero nullo alio cibo in montibus, nisi herbis et oleribus, vteretur, aquae intercutis morbo laborare coepit, quo ipso in vrbem reuerti coactus est[t]. Suntque inter epistolas philosophorum duae[u] ad Amphidamantum, quibus prolixe de morbi sui natura et euentu philosophatur: illae vero, vt reliquae, adeo aperte sophistarum scholas redolent, vt ad eas prouocare erubescamus. Vrbi itaque redditus obscurus philosophus, medicosque ita per aenigma sciscitatus, an possent ex imbre siccitatem facere? illis non intelligentibus, se ipsum boum stabulo includens, et fimo bubulo obruens, eo vapore credebat abundantem noxiumque humorem exhauriri posse; vel, quod Hermippus ait, boum fimo a seruis oblitus solis radiis se obiecit, nihilque ea re proficiens, sequenti die obiit aetatis LX anno, in foro sepultus: alii a canibus laceratum esse dixere[x]: Aristo autem et Hippobotus ab eo morbo liberatum, postea alio morbo interiisse, scriptum reliquerunt[y]. Celebris vero non philosophici tantum systematis fama, quod assectas reperit, sed et perpetuis lacrymis fuit, quas assidue improbam hominum, praecipue ciuium, vitam deplorando, fudisse veteribus passim traditur[z]. Sed traditionem, licet satis veterem, eiusdem commatis esse, quo risus Democriti, facile intelligi potest, et coniici, temperamentum moresque hominis tristes et acerbos, et de ciuium ingrato in se et malo animo semper quiritantes occasionem oratoribus dedisse, perpetuas fingendi in Heraclito lachrymas. Inter Graecas itaque fabulas merito numeranda vtraque narratio,

quod de sapientibus alter
Ridebat quoties a limine mouerat vnum

Pro-

o) LAERT. L. IX. s. 6. Hinc inter apathes et humani generis osores eum refert PLIN. L. VII. c. 19.

p) ibid. s. 12. 13. vbi vtriusque affertur epistola: quae tamen suspectae sunt ex rationibus saepius dictis. Rem ipsam tradit quoque CLEM. ALEX. Strom. L. I.

q) LAERT. CLEM. ALEX. ll. cc. LVCIAN. vit. auct. T. III. p. 123.

r) LAERT. L. IX. s. 13. 15. Fallitur sine dubio ATHENAGORAS, qui leg. pro Christ. p. m. 35. ait, Heraclitum et Democritum patria pulsum esse, illum Epheso, hunc Abdera: absurdius vtriusque patriam confundit interpres C. GESNERVS.

s) Epist. philos. p. 50. 57. 63. ed. LVBINI.

t) LAERT. l. c. s. 4.

u) l. c. p. 53 55.

x) LAERT. l. c. s. 3. 4.

y) ibid. s. 5.

z) AELIAN. L. VIII. c. 13. LVCIAN. l. c. SENECA de tranquill. c. 4. de ira L. II. c. 10. et post hos plures.

Protuleratque pedem: flebat contrarius alter,
Mirandum est, vnde ille oculis suffecerit humor [a]?

Quod si LVCIANVM consulimus, facile ex eius risu colligi potest, cum inter fabulas totam rem retulisse, qui causam ridendam et absurdam potius, quam deflendam allegat, proditque ad deridendos philosophos vtramque excogitatam fuisse narratiunculam. Scripsit librum *de natura*, tribus partibus constantem, quarum prima *de vniuerso*, altera *de republica*, tertia *de theologia* egit [b], qui tamen temporis iniuria, praeter exigua fragmenta [c] quaedam, periit. Adeo vero et temperamenti vitio et affectatae scribendi rationis studio obscurus in eo factus est, vt σκοτεινῶ nomen a veteribus vnanimi ei consensu tribueretur [d]. Cuius obscuritatis causam subinnuit LAERTIVS, monens, eum, librum suum in templo Dianae, more veteribus recepto, deposuisse, de industria obscurius scriptum, vt soli eruditi eum legerent, ne sia vulgo passim legeretur, contemtui esset [e]. Scilicet ad arcanam disciplinam Heraclitum respexisse, illius temporis mores dubitare non sinunt. Cum enim tales in physiologia sua rationes sequeretur, quae communes populi de Diis notiones subuerterent, consultum ei visum fuit, inter homines superstitioni auitae ad insaniam deditos veros philosophiae suae sensus, partim nouis vocabulis, partim figurata dictione et constructione impedita occultare et tegere. Communem enim ciuium superstitionem risisse, testis est CLEMENS ALEXANDRINVS [f]. Mirandum itaque non est, nec grammaticos nec philosophos obscuri hominis scripta satis intellexisse [g], et latuisse ea in adytis templi, donec a Cratete quodam Graecis vulgarentur [h], vel, vt tradit TATIANVS [i], Euripides poëta tragicus, Dianae templum frequentans, traditis obscuris Heracliti praeceptis memoriae, ea diligenter enarraret. Prosaico vero sermone scriptum fuisse eius librum, fragmenta testantur, vnde qui carmen eum vocant [k], generaliori sensu vocem pro quauis scriptione accepisse censendi sunt. Tempus eius ex praeceptoribus et coaeuis colligi potest; Floruisse circa Olymp. LXIX. ait LAERTIVS [l]. Fuere et alii Heracliti, et inter hos Peripateticus philosophus, cum Ephesio non confundendi [m].

§. II. Philosophiae decreta qualia constituerit Heraclitus explicatu valde est difficile; cum enim affectatam obscuritatem ideo diligeret, ne intelligi ab omnibus posset, nodos inextricabiles, quibus placitorum suorum enarrationem irretiuit, struxit, et constructionis ambiguae, locutionum figuratarum, vocumque vel nouarum, vel insitata significatione adhibitarum laqueis ita impediuit, vt ex tenebris extrahi vix queant [n]. Mirum itaque *Philosophia Heracliti.*

Ooo ooo o 2 que

a) IVVENAL. Sat. X. v. 34.
b) LAERT. L. IX. §. 5. FABRIC. l. c. p. 760 sq.
c) Collegit ea HENR. STEPHANVS Poës. phil. p. 129 seqq.
d) Loca veterum collecta exhibet MENAG. ad LAERT. L. IX. §. 6
e) l. c. f) In protreptico p. 33.
g) Conf. ARISTOT. Rhet. L. III. c. 5.
h) LAERT. l. c. §. 12. i) Adu. Graec. p. m. 143.
k) TATIANVS l. c. conf. FABRIC. l. c. p. 2. 761.
l) l. c.
m) Enumerant eos LAERT. l. c. §. 17. MENAG. ad h. l. FABRIC. l. c. Peripateticum cum nostro confundit Menagius.
n) Imitatus in his oracula, vid. IAMBLICH. de myster. L. I. c. 15. p. 79.

que non eſt, neque grammaticos veteres neque philoſophos ſemper eum recte intellexiſſe: qui ob hanc cauſam non niſi ſumma cautione conſuli poſſunt. Nec ſcripta Heracliti integra ſuperſunt, vt ex tota doctrinarum συναφείᾳ de iis iudicium queat inſtitui. Cuncta itaque ad coniecturas redeunt, quas tamen conſultis reliquiis Heracliteis ita eleganter docteque inſtruxit ὁ πάνυ GOTTFR. OLEARIVS [o], vt veriſimilitudine eius explicatio ſe commendet, qui ideo cum iis, quae ſtricte dicturi ſumus, conſulendus eſt. De rationali vero, naturali et morali philoſophiae parte Heraclitum fuiſſe ſollicitum, veteres produnt, ea tamen, quae nobis temporis reliquit iniuria, pleraque ad phyſicam pertinent, de ſententiis eius moralibus pauca ſuperſunt: rationalem philoſophiam phyſicae ſuperſtruxit, ex qua pauca nobis fragmenta ſeruauit SEXTVS EMPIRICVS [p], quae hoc innuunt:

Logica Heracliti.

I. Senſum non eſſe fide dignum veritatis iudicem, ſed rationem.

II. Rationem vero intelligi non quamcunque, ſed diuinam et communem.

III. Id quod nos ambit, eſſe et rationis particeps, et prudentia praeditum.

IV. Hanc diuinam rationem cum attraxerimus per inſpirationem, effici nos intelligentes: et in ſomnis quidem obliuioſos, in vigilando autem rurſus prudentia praeditos. In ſomnis enim obſtructos eſſe ſenſuum meatus, ſepararique mentem, quae eſt in nobis, a coniunctione, quae illi intercedit, cum eo quod ambit, ſola ſeruata, quae adhaereſcit, reſpiratione, veluti quadam radice, et ſeparatam amittere, quam prius habebat, vim recordandi. In vigilando vero rurſus per ſenſuum meatus, cum eo, quod ſe ambit, coniungere, ac vim rationis induere.

V. Hanc autem communem rationem et diuinam, et cuius participatione efficimur logicae participes, eſſe criterium.

VI. Fieri inde, vt, quod omnibus placet, ſit fide dignum, comprehendi enim communi et diuina ratione, quod autem vni ſoli occurrit, minime fide dignum eſſe, propter cauſam contrariam.

Haec Sextus, qui ipſa quoque Heracliti verba attulit, haec aſſerta continentia. Cuncta vero nituntur deſcriptione animae mundi, cuius anima humana pars eſt, Heraclitea, quam in ſequentibus explicabimus: hic id modo monentes, cauendum eſſe, ne per hanc diuinam rationem, quae hominem ſubit extrinſecus illapſa, principium aliquod mere ſpirituale intelligamus; contrarium enim vel ex eo patet, quod per meatus ſenſuum hominem ſubeat; eſtque nihil aliud, niſi calidum illud ſiue ignis, aetherue, τὸ λεπτότατον καὶ τάχιστον διὰ παντὸς διεξὸν, δι' οὗ πάντα τὰ γινόμενα γίγνεται, de quo in ſequentibus dicemus. Singulare vero hoc eſt, quod Heraclito, alta ſpiranti, plebemque ſuperciliosa ambitione ſpernenti placuiſſe PROCLVS [q] ait:

o) l. c.

p) Adu. mathemat. L. VII. ſ. 126. quocum conferri poſſunt TERTVLLIANVS de anima c. 15. PHILOSTRAT. Opp. p. 391. Apoll. ep. 18. CLEM. ALEX. Strom. L. V. p. 602.

q) Comm. mſc. in Alcibiadem Platonis apud FABRICIVM ad l. c. Sexti. Mirum et contradictorium eſſe, ex theſi VI. manifeſtum eſt.

ait: Vulgus esse sine mente et ratione; vnde et ὀχλολοίδορον eum vocauit Timon. Cur enim vulgaria ingenia, quae eundem aetherem hauriunt, non queant esse rationalia? Sed iudicabat Heraclitus ab effectu, et odio ciuium suorum ductus, quos desipere ad vnum omnes credebat.

§. III. Physicorum dogmatum, ab Heraclito assertorum haec summa est: *Physica Heraclitea.*
I. Ex nihilo nihil fit.

II. Id quod primum in rebus naturalibus est, a quo reliqua sunt omnia et fiunt, ignis est. Magno consensu primum hoc Heracliti principium veteres Heraclito tribuunt, ex quibus imprimis videndi ARISTOTELES [r], CICERO [s], PLVTARCHVS [t], LAERTIVS [u], et qui ipsa Heracliti verba affert, CLEMENS ALEXANDRINVS [x], vt alios ex PP. praetereamus. Facit huius principii auctorem primum Heraclitum LVCRETIVS [y]:

> *Quapropter, qui materiam rerum esse putarunt*
> *Ignem, atque ex igni summam consistere, solo,*
> *Magnopere a vero lapsi ratione videntur:*
> *Heraclitus init quorum dux praelia primus.*

Verum aut falli eum, aut primum ducem tantum pro primario dicere, ex iis, quae *capite decimo* de mente sectae Italicae siue Pythagoreae diximus, apertum est. Nec aliunde sua hausit Heraclitus, qui licet huius se principii inuentorem, vt erat maximus ostentator, iactaret, et αὐτοδίδακτον [z] venditaret, ab Hippaso tamen illud accepit, vt ex dictis loco citato, si cum Heracliteis conferantur, erit manifestum. Recte itaque Hippasum et Heraclitum iungunt PLVTARCHVS [a] et SEXTVS EMPIRICVS [b].

III. Ignem vero hunc aërem quoque recte vocaueris, et exhalationem, siue ἀναθυμίασιν. Nouatorem verborum fuisse Heraclitum, in antecedentibus obseruauimus; vt igitur, quae ab alio accepit, tanquam noua, venderet, alienis vocabulis vsus est. Esse vero aërem illum siue ἀναθυμίασιν nihil aliud, quam exhalationem ignis, siue aetherem igneum, celerrime motum, ex PLVTARCHO [c], discimus, qui τὸ πῦρ ἀναθυμιώμενον ἀέρα γενέσθαι, ex Heracliti mente dixit. Idemque vult ARISTOTELES [d], quando Heraclitum, scribit, dicere, τὴν ἀρχὴν εἶναι τὴν ψυχὴν εἴπερ τὴν ἀναθυμίασιν, ἐξ ἧς τἆλλα συνίστησι, καὶ γὰρ ἀσωματώτατον δὴ καὶ ῥέον ἀεί, *principium esse animam, siue aërem, ex quo reliqua omnia constant, esse enim maxime incorporeum et semper in fluxu.* Anima vero eiusdem ignis Heraclito particula est. Facile itaque in concordiam redigi possunt, qui apud SEXTVM [e] ignem Heracliti principium esse dicunt, quique aëra indicant; modo ignis illius rationem recte consideremus.

 IV.

r) Metaph. L. I. c. 3.
s) Acad. Qq. L. IV. c. 37. de N. D. L. III. c. 14.
t) De plac philos. L. I. c. 3.
u) Lib. IX. §. 7. STOBAEVS eclog. phys. L. I. c. 27.
x) Strom. L. V. p. 599. ὁ κόσμος ἦν καὶ ἔσται πῦρ ἀείζωον ἁπτόμενον μέτρῳ καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρῳ. Ita ipse Heraclitus.
y) Lib. I. v. 636.
z) LAERT. L. IX. §. 5. TATIAN. p. 143. OLYMPIOD. in Phaed. apud FABRIC. Bibl. Gr. Vol. I. pag. 760.
a) l. c.
b) Adu. Mathem. L. X. §. 313.
c) l. c.
d) De anima L. I. c. 2.
e) l. c. L. IX. §. 361. FABRIC. ad h. l.

IV. Conſtat vero ignis ille, ſiue aër, ramentis minutiſſimis et indiuiſibilibus. Ψηγμάτια vocat PLVTARCHVS [f], quam vocem de atomis, id eſt elementis indiuiſibilibus et minutiſſimis PHILO [g] adhibuit. Idem etiam STOBAEVS [h] Heraclito tribuit. Nec differre ignem illum, qui rerum omnium principium conſtituit, ab iſtis particulis et ramentis minimis, Plutarchi loca a nobis adducta, ſi conferantur inter ſe, euincunt. Quae quoque cauſa fuit viris eruditiſſimis, et omnem veterum doctrinam animo complectentibus RAD. CVDWORTHO [i], GOTTFRID. OLEARIO [k] et IO. ALB. FABRICIO [l], vt Heraclitum inter ſyſtematis atomiſtici patronos numerarent: nec nobis aliter viſum fuit [m]. Accurate tamen rem expendentibus, nihil hic definiendum videtur: etſi enim dubium vix eſſe queat, eiusmodi particulas minimas Heraclitum ſtatuiſſe, nondum tamen id ſyſtematis atomiſtici patronum efficit, ſed requiritur, vt omnibus quoque qualitatibus praeter figuram et motum nudauerit; quod ex Heracliti ſyſtemate vix probari, ſane nihil certi hic definiri poteſt [n].

V. Sunt vero particulae ſiue ramenta illa minima non ſimplicia tantum et ex nullis aliis compoſita, ſed et aeterna, et ignis ille aeternus et periodicus [o].

VI. Otium vero et quies in vniuerſo non eſt, illa enim iis competunt, quorum nulla eſt vita, ſed motus, et quidem aeternis aeternus, mortalibus vero finitus. Patet ex his PLVTARCHI [p] et STOBAEI [q] verbis, particulas illas, ignem aëremue conſtituentes motum in ſe habuiſſe aeternum. Idem ARISTOTELES [r] quoque aſſerit, qui de principio materiali Heracliti verba faciens, parum illud, ait, corporeae ſubſtantiae habere, id eſt, eſſe ſubtiliſſimi corporis, et in perpetuo motu verſari. Vnde vero ille motus ſit, originemque ſuam habeat, prolixe quaerendum non eſſe putamus, cum aeternitas motus iſtis particulis ignique tributa ſatis prodat, ab intrinſeca earum natura eum profiſciſci. In alia quidem omnia abit praeſtantiſſimus OLEARIVS [s], vt demonſtret, motum hunc eſſe a Deo, quem λόγον καὶ εἱμαρμένην dixit Heraclitus: dabimus etiam, non inepte iſta dici: hoc vero notandum eſſe, ex dicendis patebit, Deum hunc ſubſtantia et natura ſua a particulis iſtis ſiue igne diſtinctum non eſſe, ſed eſſe illam ipſam naturam, vimque neceſſariam, vnde omnia, modificato iſta neceſſitate et intrinſeca ratione igne formantur. Ideo enim dicitur λόγος δημιουργὸς καὶ Θεὸς apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM [t].

VII. Cum minimae ſint iſtae ignis particulae, celerrimoque agitentur motu, ſenſibus expoſitae non ſunt, nec videri, tangiue poſſunt, adeoque incorporales dici poſſunt, ac ignis aërisue appellationem omnium optime tuentur.

VIII.

f) Lib. I. c. 13. de plac. phil.
g) De opificio mundi p. 8.
h) Eclog. phyſ. c. XVII. p. 32.
i) Syſtem. intell. c. I. §. 16. p. 22.
k) l. c. p. 845 ſeqq. qui multus eſt in hac ornanda opinione.
l) Ad SEXT. EMPIR. p. 136.
m) In Germanico Hiſt. phil. opere T. II. p. 427.
n) Ita etiam cl. MOSHEM. ad l. c. CVDWORTHI.
o) STOBAEVS l. c.
p) l. c. L. I. c. 23.
q) l. c. c. XXII p. 40.
r) De anima L. I c. 2.
s) l. c.
t) Strom. L. V. p. 599.

VIII. Particulis his coëuntibus ignis enafcitur, fed elementaris. Ita, diftinctione ex Stoica, quae Heraclitum fecuta eft, fchola adhibita conciliari poffunt cum dictis illi, qui elementum ignis ab Heraclito pro rerum omnium principio admiffum effe dicunt [w]. Alius enim ignis eft artificialis et rerum omnium creator, alius elementaris ab eo productus.

IX. Omnia itaque ex igne nafcuntur, et in ignem refoluuntur, ignisque principium eft, ex quo exiftunt omnia, et finis, in quem poft certas periodos omnia recident [x].

X. Mundus vero duplex eft: vnus aeternus, quem neque Deorum vllus fecit, nec hominum: fed fuit, femper eft et erit ignis femper viuens, menfura accendens, et extinguens: alter vero, qui confiftit per variam et multiplicem exornationem, qui et ortus et eft, et in quem cadet interitus. Verba haec ipfa funt Heracliti feruata a CLEMENTE ALEXANDRINO [y], ex quibus apparet, ignem fiue materiam, ex qua funt omnia, illi fuiffe aeternam, nec vnquam genitam, ex ea vero mundi huius afpectabilis formam fuiffe compofitam. Multum hunc locum torquet CVDWORTHVS [z], vt genitum a Deo effe mundum Heraclitus negaffe non videatur: fed contra aperta philofophi verba, mundi fiue materiae aeternam exiftentiam afferentia, vt recte obferuauit cel. Interpres [a].

XI. Ignis hic Deus eft. Ita recte CLEMENS ALEXANDRINVS [b], vt ex fequentibus conftabit.

XII. Eft vero in aeterno illo igne aeternus ac neceffarius motus, vi cuius agitatus ignis mundum produxit [c].

XIII. Hic aeternus et ex intrinfeca particularum iftarum natura exoriens motus fatum eft, fecundum quod omnia fiunt, conferuantur, refoluuntur, et reuoluuntur. Hocque fatum neceffitas eft, aliter enim fe habere natura ignis non patitur [d].

XIV. Eft vero fatum, fubftantia, mente praedita, fubftantiam vniuerfi permeans, et de motibus contrariis rem efficiens. Ita PLVTARCHVS [e] et STOBAEVS [f], qui ideo fatum, λόγον, vocant, certis enim ac rationalibus motus legibus agit, vnde rationem ei Heraclitus tribuit.

XV. Eft itaque ratio in fato, quae cum totum mundum permeet, mundi anima eft [g].

XVI. Mundi haec anima, motu fuo aeterno et neceffario, fiue rationali opifex (δημιουργὸς) eft rerum omnium. Fundamenta haec funt metaphyfica totius phyfiologiae Heraclitea, ex quibus de theologia eius iudicandum eft. Quam cum, quibus poterat, eruditionis elegantiffimae viribus purgare, et ab impietate procul effe demonftrare conifus fit OLEARIVS [h]; merito *Theologia Heracliti.*

w) PLVT. l. c. L. I. c. 2.
x) ibid. STOB. eclog. phyf. c. I. p. 2.
y) Stromat. L. V. p. 599.
z) l. c. p. 160.
a) Ad h. l. not. 5.
b) In protrept. p. 42. TERTVLL. contra Marcion. L. I. c. 12. STOB. l. c.
c) ARIST. de anima L. I. c. 2. PLVT. l. c. c. 23. STOBAEVS l. c. c. 22.
d) HERMIAS irrif. phil. gentil. p. 178. LAERT. L. IX f. 7. 8. PLVT. l. c. L. I. c. 27. THEODORIT. Therapeut. L. VI.
e) ibid. c. 28.
f) l. c.
g) ll. cc.
h) l. c.

merito is paucis audiendus est. Putat vero Heraclitum, licet materiam, siue principia illa minutissima aeterna faciat, iis tamen adiunxisse Deum, siue principium aliquod rationale, quod illis motum dederit, et fatum, necessitas, demiurgus, anima mundi, versatilis mundi harmonia etc. vocetur. Quod vt contra adducta hactenus, quae contrarium suadere videntur, veterum testimonia euincat, obseruat, 1. Heraclitum quidem ignem, siue materiam dixisse Deum, sed ideo tantum, quod is principium sit, adeoque diuinum aliquod, more apud veteres philosophos recepto, qui prima elementa, siue principia atque ὕλην, ex qua omnia fieri statuebant, θεὸς appellarunt. 2. Nec aeternum obstare motum, quo minus ille particulis ab infinito rerum auctore ab aeterno imprimi potuerit. 3. Maxime vero attendendum esse, ad fati descriptionem, quod Heraclitus non animam tantum dixerit mundi omnia peruadentem, agitantem et formantem, sed et substantiam ratione praeditam, et λόγῳ mundum formantem et perficientem, eamque diserte Deum esse dixerit. Haec prolixe et erudite discutit et contra obiectiones quasdam tuetur vir veterum doctrinarum peritissimus. Etsi vero non adeo proficere hac in quaestione enodanda nos posse inde iudicari potest, quod non tantum ineluctabili obscuritate laboret philosophus, sed et sibi contradicere interdum, iam olim obseruauerit PLATO [i], si tamen ea, quae supra, ipsis veterum verbis adduximus, consulamus, et accuratum systematis huius nexum intueamur, fatendum nobis est, doctius, quam felicius, maiorique eruditione quam veritate, Heracliti causam egisse virum longe praestantissimum, et post cineres quoque praematuros venerandum. Nam I. id non apertum modo est ex tota assertionum supra adductarum connexione, sed ab ipso quoque doctissimo viro obseruatum, Heraclitum et Stoicos eadem fere dicere, cum hi illum praeceptorem, vel ducem potius, habuerint. Quae itaque ad illustrandum hoc argumentum de Stoicis *capite nono* dicta sunt, ea accurate illud noscere cupienti relegenda esse monemus, sperantes fore, vt desinat magnifice de Heracliti theologia sentire. II. Non hoc tantum disceptatur, vtrum Heraclitus Deum admiserit, nec nec? vtrum rebus omnibus inesse rationem, animamque omnia λόγῳ formantem et conseruantem statuerit? sed id potissimum in censum venit, num hic Deus ab igne illo, ex quo omnia sunt, tanquam substantia aliqua natura et essentia tota diuersa, differat, numque ita libero ad materiam rerum ornandam accesserit actu, vt nulla intrinseca necessitate sui vel materiae cogente, rerum omnium factus sit opifex: vel an Deus ille et materia siue ignis, quoad substantiam vnum tantum sint et constituant principium? III. His praemissis satis euidens esse putamus, si allata hactenus veterum testimonia consulimus, non prius, sed posterius placuisse Heraclito. Quod ne multis, quae afferri possent, argumentis, conficiamus, impedit quidem scriptionis terminus, pauca tamen rem, quantum philosophia supra modum obscura patitur, in luce ponunt. Scilicet ARISTOTELIS [k] aucto-

i) In conuiuio.

k) Lib. I. c. 3.

auctoritate conſtat, Heraclitum inter eos philoſophos fuiſſe, qui vnum tantum principium conſtituere, nempe materiale, quocirca eum reprehendit, quod cauſam motus omiſerit, id eſt cauſam efficientem. Num ideo tempore, quo Heraclitei adhuc viuebant, ſcribere poterat Ariſtoteles, ſi duas cauſas ignem, et Deum illum mouentem, aſſeruiſſet. Nec hic ad malam Ariſtotelis fidem prouocari poteſt, cum, quaecunque ab aliis quoque veterum afferuntur, cum eo conſentiant. Nec obiici poteſt, Heraclitum de cauſis tantum naturalibus, non ſupernaturalibus loqui voluiſſe. Nam qui pro Heracliti orthodoxia pugnant, contendunt, inter cauſas naturales, ab eo allatas efficientem etiam, Deum, connumerari. IV. Apertum vero eſt, ex ſupra dictis, ignem illum a Deo peculiari οὐσίᾳ non diſcrepare, ſed Deum eſſe vim illam, in igne latentem, ſiue intrinſecam eius naturam occupantem, qua, ψήγματα illa vehementiſſime commota, et aeternum agitata, tandem in ornatum mundi coaluerunt. Nihil enim, quicquid de Deo dixit, plus euincit, quam hoc ſolum, ineſſe igni illi iſtam rationalem et animalem vim, qua ex igne omnia mouentur. V. Ex his vero prona conſequentia fluit, Deum ab ipſo igne illo non eſſe diuerſum, licet is materiae craſſiori, quae ex illo enata eſt, opponatur. Cum enim igni huic vis iſta diuina et rationalis inſit, alio auctore, motum producente opus non erat, ſtultumque eſſet, de externo motus principio, vt Democritus quoque ſentiebat, quaerere. VI. Satis vero ex his manifeſtum eſt, cur fatum ſiue neceſſitatem, et rationem ignem vocauerit? Cum enim intrinſeca natura e illius neceſſitate ignis moueatur, et agat, nec aliter etiam agere queat, quam vis illa poſtulat, neceſſaria aeternarum conſecutionum lege ſequuntur et conſtant inter ſe omnia, nec aliud λόγος ille eſt (modo ita locutus ſit Heraclitus,) quam aeterna ſeries cauſarum et euentuum apte inter ſe cohærens, ex natura ignis eiusque aeterni motus orta [l]. Addimus his VII, adeo neceſſarium putauiſſe, fato, neceſſitati, igni, Deo, motum Heraclitum, vt nec animum humanum, qui tamen ex Deo diſcerptus eiusque pars ab eo auulſa et in eum reditura, eſt, nec quicquam aliud ſine motu eſſe, ſed omnia aeternum moueri ſtatuerit, quod vnanimis veterum conſenſus ei tribuit [m]. Egregie verò inde argumentatus CICERO [n]: *Cumque idem omnino, quia nihil ſemper ſuo ſtatu maneat, neget, eſſe quicquam ſempiternum, nonne Deum ita tollit omnino, vt nullam omnino eius opinionem reliquam faciat.* Nec iuuat virum optimum quod affert [o], hoc de materia tantum intelligendum eſſe, eam enim, πᾶν dici, Proclum aſſerere. Hos homines enim corrupiſſe veterum philoſophiam, Platonicas ei ſignificationes introducentes, multoties inculcauimus. Falliturque vir eruditiſſimus, qui theſin hanc ad mundum genitum pertinere putat. Contrarium enim Clementis locus ab ipſo adductus

l) Ita etiam CICERO Acad. Qq. L. I. c. 7.

m) Hinc ἀΐδιον περιοδικὸν πῦρ STOBAEO l. c. et κίνησις ἀΐδιος τοῖς ἀϊδίοις PLVTARCH. de plac. L. I. c. 23. quae etiam aeternis motum ineſſe docent.

n) De N. D. L. I.

o) l. c. p. 861.

ductus quem supra citauimus, probat, vbi diserte de mundo aeterno dicitur: esse *πῦρ ἀείζωον ἁπτόμενον μέτρῳ καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρῳ, esse ignem semper viuentem, id est intrinseca natura sua se mouentem, accendentem et extinguentem certa mensura*, nempe fati siue necessitatis ordine *mundum*, quod sine motu fieri nequit. Poteramus addere, quod PLATO [p] hanc thesin absolute acceperit, alias ideas siue res per se subsistentes et immateriales non addidisset; sed satis hac de re dictum est. Concedamus itaque Heraclitum verbotenus inter professores Dei esse referendum, reapse tamen eum ex mundo sustulisse, talem illum fingendo, qualis Deus nullus esse potest, ex dictis probabile esse putamus. Quod si tamen sanum magis sensum Heracliti dictis conciliari posse contendatur, id saltem largientur nobis aequi lectores, nihil in his definiendum esse, pro certo [q], licet suspicione valde prematur Heraclitus [r]. Ex dictis vero intelligi quoque potest, cur Heraclitus dicatur PLVTARCHO [s] asseruisse fluere omnia, bellumque esse patrem ac dominum omnium. Cum enim aeternus ille ignis motus, in *παλιντρόπῳ ἁρμονίᾳ κόσμου, in versatili harmonia mundi* versetur, ita vt aggregando et separando operetur, sicque omnia oriantur ex ista, quam ita describit, anima mundi, facile inde colligi potest differentem illum particularum motum, et discordiam ab eo innui: vnde perperam PLVTARCHVM intellexit CVDWORTHVS [t], qui animam quandam malam ei tribui, putat, vel Deum malignum.

XVII. Cuncta itaque fluunt, et perpetuo in motu sunt, aeterna in aeterno, corruptibilia vero in perituris [u]. Vetustissimum hoc dogma fuisse, aliquoties ostendimus; nec aliter Heraclitus, hoc tamen discrimine a Pythagoreis diuersus, quod nullas alias stabiles naturas siue *οὐσίας* statueret, sed animam ipsam *κίνησιν* esse, perpetuoque in fluxu versari diceret [x]. Ex his sequitur, quietem nullam esse in mundo, eam enim esse mortuorum aiebat.

XVIII. Duplex vero particularum minimarum, quae ignem constituunt, motus est, ad efformandam rerum genitarum faciem; primus est *τῆς ἐναντιοτροπῆς* vel *ἐναντιότητος* [y], quo *τμήματα* illa, particulaeue minimae inter se mutuo arietantes, aduersisque motibus sese impellentes varie agitantur. Dubia et obscura vocum harum ab Heraclito adhibitarum interpretatio est, quam tamen hoc sensu si admittamus, recte systema Heracliti cohaeret [z].

XIX. Hinc sequitur, quod supra iam tactum, bellum, siue contrarietatem, rerum omnium parentem esse, vt ait PROCLVS, vel, vt habet LAER-

p) In Cratylo. T. I. p. 400.

q) Huc inclinat BVDDEVS thes. de atheismo c. I. §. 20.

r) Idem monet Ven. MOSHEMIVS ad CVDWORTH. p. 136. n. 5.

s) De ψυχογον. T. III.

t) l. c. c. IV. §. 13. p. 245.

u) PLVT. l. c. c. 23. STOBAEVS l. c. c. 23. LAERT. L. IX. §. 8. PLATO passim, praesertim in Cratylo T. I. p. 400. conf. OLEAR. p. 861. Historia de ideis l. c. p. 124. Amoenit. liter. T. VIII. p. 312.

x) TATIAN. l. c. p. 174. ARIST. de anima L. I. c. 2.

y) LAERT. L. IX. §. 7. 8.

z) OLEAR. l. c. p. 862.

a) Ad Timaeum Plat. L. I. p. 24.

LAERTIVS [b], rerum genesin, quod ex contrariis efficit, vocari bellum et litem, et quod ARISTOTELES [c] addit: ex iis optimam tandem harmoniam exsurgere, quae aduersis motibus agitantur.

XX. Dum isto motu agitata in se mutuo irruebant rerum principia, diuersimode sibi non innecti non potuere, vt adeo in ingentem denique eamque crassam et confusam molem coaluerint.

XXI. Constipatus itaque in crassam molem est ignis ille naturalis, quae cum iterum digereretur, rerum omnium generatio absoluta est. Prius *πύκνωσιν*, posterius *μάνωσιν* vel *ἀραίωσιν* vocabat [d].

XXII. Ignis constipatus primus quasi liquescit, et consistens in aquam degenerat, aqua magis constipata in terram vertitur [e]; vel, vt alii [f] rem exprimunt, ignis extinctus gignit aërem, aër aquam, quo magis enim particulae igneae, mutuis concursibus inter se cohaerentes concrescunt, eo magis constipantur, sicque rerum elementa inter se mutuo mutantur. Expressit hoc Heraclitus more suo allegorica significatione ita: *animabus*, id est, igneae illi naturae, quam *ψυχὴν* vocasse supra monuimus, et ARISTOTELES [g] quoque testatur, *mortem esse aquam*, *aquae autem terram.* Quae accepisse ab Orpheo, CLEMENS ALEXANDRINVS [h] tradit, addens haec ipsius verba: *Animabus* (id est igni) *mors est*, *aquam fieri*, *aquae autem mors est*, *fieri terram*, *ex terra autem fit aqua*, *ex aqua anima.*

XXIII. Procedentia itaque rerum principia antea seiuncta, hunc in modum in vnam massam coaluerunt, et vnum constituerunt. Hincque vnum illud ortum est, ex quo omnia reliqua postea sunt genita; quo vno tamen priora esse secundum Heraclitum *ψήγματα* illa, diserte tradit STOBAEVS [i].

XXIV. Haec vero via infra ducens est, si Heracliti sermone vtamur, *ὁδὸς κάτω*, qua deorsum subsidere particulae, quam secuta est via sursum ducens *ὁδὸς ἄνω*, vbi ex hac indigesta mole elementa, resolutis et mutatis inter se particulis, orta sunt. Hinc intelligendum obscurum decretum Heracliti: *τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω εἶναι*, apud LAERTIVM [k]. Rerum enim mutatio siue generatio duplici ista via peragitur.

XXV. Massa illa indigesta et in vnum coalita, terra est; ignis enim constipatus in aquam, aqua in terram abit. Non vero haec quae in via *κάτω* sunt, confundi debent, cum elementis aquae terraeque, via *ἄνω* productis, sed generaliori tantum significatione accepta, ex tenuissimis particulis crassiores sensim massas exortas esse indicant [l].

XXVI. Terra itaque haec porro, vt rerum *γένεσις* exoriatur, funditur, (*χεῖται*) [m] quae fusio altera motus species est, ad digerenda illa perti-

b) l. c.
c) Ad Nicomach. L. VIII. c. 2. Ita vero Pythagoreorum sequebatur placita.
d) LAERT. l. c. §. 8 9. STOBAEVS eclog. phys. L. I. p. 27.
e) PLVTARCH. de plac. L. I. c. 3.
f) Conf. notata MOSHEMIO ad CVDWORTH. p. 125. n. 2.
g) De anima L. I. c. 2.
h) Strom. L. VI. p. 624.
i) Eclog phys. c. XVII. p. 33.
k) LAERT. l. c. §. 8.
l) Vid. OLEAR. l. c.
m) LAERT. L. IX. §. 9.

nens, quae particularum contraria agitatione confuſe congeſta fuere. PLVTARCHVS [n] paulo luculentius ἀναχαλᾶσθαι dixit, id eſt, ſolutis iſtius compagis vinculis diffluxiſſe, variaque ita mundi corpora exhibita fuiſſe.

XXVII. Chaos ſcilicet iſtud, et indigeſta moles virtute ignis in ea praeualentis, atque agilitate ſua reliquas etiam partes impellentis atque vinculis ſuis exſoluentis, commotum et ſolutum eſt, ſicque partis agentis locum in rerum generatione occupauit [o].

XXVIII. Ab hoc igne aqua primo excoquitur, aqua vero in vapores reſoluitur, et hinc deinde reliqua naſcuntur. Variant quidem in eo veteres, num ex aqua terram, vel ex terra aquam oriri dixerit, ſed diſſenſum in verbis eſſe generaliori ſenſu accipiendis rectiſſime monuit OLEARIVS [p].

XXIX. Vaporum autem duae ſpecies ſunt, altera puriorum et lucidorum, altera craſſiorum et tenebricoſorum, quorum iſti ex aqua, hi ex terra euehuntur: ab iſtis lucidorum ab his humidorum corporum origo eſt [q].

XXX. Omnis igitur coeleſtium corporum chorus cum Phoebo natales, ſaltem ſpendorem, maris, id eſt χάρις ἀναθυμιάσεσιν debet [r].

XXXI. Mundi anima etiam ex humida euaporatione eſt, a qua cum arcte dependeant animalium animae, eanden illae ſortiuntur originem humido interno ad idem cooperante, cum ſit eiusdem generis [s].

XXXII. Quin nec animorum humanorum alia ratio eſt, quae ambiente hominem mundana iſta anima per meatus ſenſuum in eum tranſit. Clarum hoc eſt ex loco SEXTI EMPIRICI §. antecedente adducto, vnde merito miramur, τὸν πάνυ OLEARIVM putaſſe, Heraclitum iſta ad animum humanum non extendiſſe, eo quod eius naturam ſibi ignotam eſſe, non diſſimulauerit.

XXXIII. Sunt in hoc mundo ſcaphae, parte concaua ad nos conuerſae, in quibus congregatae liquidae euaporationes reddunt flammas, hae ſidera conſtituunt, quae nutriuntur exhalationibus a terra ſubmiſſis [u].

XXXIV. Flamma ſolis lucidiſſima calidiſſimaque eſt, namque aſtra reliqua remotiora ſunt a terra atque adeo minus lucent, minusque calefaciunt.

XXXV. Sol maior non eſt, quam oculis apparet [x], figura eius ſcapham refert, cuius concaua pars nobis obuerſa eſt. In aëre vero eſt puriore et interuallo a nobis diſtat decente proportione: eclipſin patitur ex eo, quod figura eius ſcapham referat, cuius parte concaua ſurſum verſa, nobis vero obuerſa parte conuexa. Lunae ſimilis ratio eſt [y]. Quae vero iſtarum ſcapharum natura ſit, veteres non deſcribunt [z]. XXXVI.

n) de plac. L. I. c. 3.
o) PLVT. STOBAEVS ll. cc.
p) l. c. p. 867. 868.
q) LAERT. l. c.
r) PLVTARCH. l. c. L. II. c. 22. STOB. p. 55. 60. qui, Hecataeum idem dixiſſe, addit.
s) PLVTARCH. l. c. L. IV. c. 3.
t) l. c. p. 868.
u) LAERT. L. IX. ſ. 9. STOB. l. c. p. 53.
x) LAERT. ſ. 10.
y) PLVT. l. c. L. II. c. 25.
z) IAC. THOMAS. in diſſ. de loco animae poſt mortem et ſcaphae lunae c. V. § 10. T. I. Hiſt. ſap. et ſtult. p. 73. putat, allegorice hoc Heraclitum dixiſſe; quod tamen vix videtur veriſimile.

XXXVI. Omnes ſtellae ex terrena exhalatione nutrimentum capiunt [a].

XXXVII. Dies et nox, menſesque et annus, annique ſtata tempora, pluuiae et venti, et his ſimilia, pro exhalationum ratione fiunt [b].

XXXVIII. De animae natura certum quid definire impoſſibile [c].

XXXIX. Ex ante dictis tamen neceſſarium eſt, eſſe eam, vt alia omnia, ex exhalatione, ex qua anima mundi conſtat, omnibus animabus eiusdem naturae participantibus [d]: vnde ſequitur eam in perpetuo fluxu verſari atque motu [e].

XL. Animarum vero et daemonum plena ſunt omnia [f]. Neceſſarium hoc confectarium eſſe animae mundanae, aliquoties in aliis quoque philoſophis obſeruauimus.

XLI. Anima ſicca eſt optima [g].

XLII. Animarum intelligentium mors ex humidis iis obtingit.

XLIII. Animae ex hac vita diſcedentes, in animam vniuerſi abeunt, quippe quae cognata eſt iis, et eiusdem naturae. Fluit haec aſſertionum ternio, ex ſemel admiſſa natura et γενέσει vniuerſi, per ἀναθυμιάσεων formati; cum enim anima mundi, iſtarum euaporationum plena ſit, id eſt, particulis igneis minimam mutationem paſſis turgeat vel conſtet, animae vero ex ea ſint decerptae, ſequitur inde, eas animas, quae in craſſiorem et magis humidam compagem coactae non ſunt, adeoque ſiccae magis et igne plenae ſunt, optimas eſſe, actionibus nempe rationalibus maxime aptas. Vbi vero ignis ille calorue animae humidis vaporibus coſtipatur magis, attenuantur etiam animae, et in aqueam tandem maſſam transgreſſae moriuntur. Accepiſſe ex Stoicis quosdam inſulſam hanc pſychologiam ab Heraclito, *capite nono* monuimus.

XLIV. Temporis corporea eſt natura [h]. Sequitur id ex natura et origine ſiderum tempus dimetientium.

§. IV. Phyſicorum haec dogmatum praecipuorum ſecundum Heraclitum, ſumma eſt, quaedam enim minutiora breuitatis cauſa omiſimus, alibi quaerenda [i]. Reſtat philoſophia moralis, quam an vnquam ex inſtituto et ſyſtematica tractatione expoſuerit, olim iam diſputatum eſſe, SEXTVS EMPIRICVS [k] prodidit. Pauca, quae reſtant, haec ſunt, ſcopae tantum diſſolutae:

Philoſophia moralis Heracliti.

I. Finem hominis beneplacitum eſſe, et ſi illud obtinetur, inde eſſe ſummum bonum. Refert hoc THEODORITVS [l], obſeruans, reipſa cum Epicuro voluptatem pro ſummo bono habuiſſe, fatetur tamen, non explicaſſe, quid illud beneplacitum ſit: quare et nos nihil definimus.

a) PLVT. l. c. L. II c. 17.
b) LAERT. L. IX. ſ. 11.
c) ib. ſ. 7. verba Laërtii in mendo cubare videntur conf MENAG. h. l. LIPS. Phyſ. Stoic. L. III. diſſ. 9.
d) PLVT. l. c. L. IV. c. 3.
e) Vid. allata Amoen. lit. T. VIII. p. 312.
f) LAERT ſ. 12.
g) STOBAEVS Serm. 17. phyſice, non moraliter hoc intelligendum eſt.
h) SEXT. adu. math. L. X. ſ. 216. res nempe in tempore et tempus idem eſſe putabat.
i) Apud STANLEIVM P. IX. p. 870.
k) Adu. math. L. VII. ſ. 7. Scripſit tamen etiam de republica, vt ſupra dictum; immo librum de natura, potiſſimum moralem fuiſſe Diodotus ait apud LAERT. ſ. 15.
l) Therapeut. L. XI. p. 152.

II. Corpus contemnendum quidem et ſtercore vilius iudicandum, facillima itaque ratione naturae deſideriis fieri ſatis debere, quam diu Deus corpore, vt inſtrumento, vti iubet [m].

III. Variam eruditionem mentem non inſtruere. Culpat hoc LAERTIVS [n], tanquam ſpecimen animi alios contemnentis: aliter tamen et ſano ſenſu Heraclitum intellexiſſe, ex ſtudio ſe ipſum cognoſcendi indeque philoſophiam auſpicandi recte concluditur.

IV. Quorumuis hominum refert, noſſe ſe ipſos, et ſibi moderari prudenter [o].

V. Viuere et mori perinde eſſe, vigilare idem et dormire, iuuenem eſſe et ſenem, horum enim quoduis per vices mutari in ſuum contrarium. Nititur hoc dogma, cui conſolationem ad Apollonium ſuperſtruxit PLVTARCHVS [p], principiis iſtis phyſicis, quae §. antecedente explicuimus, quibus contrariorum ratio, quae initio obtinet, per totam rerum γένεσιν ita continuatur, vt ex vno alterum, contraria ex contrariis, amara ex dulcibus, calida ex frigidis etc. oriantur: ex quibus ſequitur, quod SEXTVS [q] Heraclito tribuit: contraria circa idem apparere.

VI. Et vitam et mortem eſſe, cum viuimus et morimur, nam cum viuimus, mortuas eſſe noſtras animas, et in nobis ſepultas, cum autem morimur, reuiuiſcere et viuere. Et hanc ſententiam Heraclito tribuit SEXTVS [r], quae ex phyſiologia eius lucem capit. Anima enim corpus ſubiens dum arctatur et comprimitur, multum ex ignea natura ſua ob conſtipationem particularum amittit, id vero mori eſt: liberata vero corpore, et animae mundi iterum iuncta agilitatem, igneumque motum recipit et reuiuiſcit. Nec aliud vult obſcura ſententia Heracliti, HERACLITO [s] iuniori memorata: Θεοὶ ἄνθρωποι ἀθάνατοι, ἄνθρωποι θεοὶ θνητοί, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, θνήσκοντες τὴν ἐκείνων ζωήν. Dii enim in anima mundi comprehenſi daemonesque, quorum mundus plenus eſt, in eo tantum ab hominis anima diſtant, quod haec corpus ſubit, ſicque ignea et diuina vi ſua quaſi priuatur et moritur, atque ex Deo homo fit, vbi vero homo moritur, ad Deos iterum et diuinam naturam redit.

VII. Manere homines mortuos ea, quae neque ſperent, neque expectent [t]. Exiguam ſpem futurae poſt mortem felicitatis reliquiſſe Heraclitum, et dogma hoc, et ratio phyſica modo data euincunt.

VIII. Morbum ſanitatem excipere, iucundam rem et bonam, famem ſatietatem, laborem quietem [u].

IX. Oportere multarum rerum eſſe gnaros philoſophos [x].

X. Maximam virtutem eſſe, ſibi ipſi temperare; maximam ſapientiam, veritatem et dictis et factis referre, ipſas rerum naturas aſſecutum [y].

XI.

m) SVIDAS in Heracl. T. II. p. 72.
n) L. IX. ſ. 1. MENAG. ad h. l.
o) STOB. ſerm. IV. p) T. II. p. m 106.
q) Pyrrh. hyp. L. I. c. 30. ſ. 210. L. II. c. 6. ſ. 63.
r) ib. L. III. c. 24. ſ. 230.
s) In Allegor. Homer. p. 443. ed. Gal.
t) CLEM. ALEX. Strom. L. IV. p. 532.
u) STOBAEVS Serm. XXVIII. p. 89.
x) CLEM. ALEX. l. c. L. V. p. 615.
y) STOB. l. c.

XI. Ingenium homini daemonem esse [z]. Receperunt hoc quoque ab Heraclito Stoici.

XII. Sapere vt possint, omnibus ad manum esse [a].

XIII. Foueri omnes humanas leges ab vna diuina, quae quidem tantum potest, quantum libet, et sufficit omnibus, atque etiam superat [b]. Lex diuina qualis sit, ex physiologia Heraclitea disci debet, nempe necessitas, fatum, ratio, ordo, qui omnibus rebus inest, quo omnia, tanquam ab anima, diriguntur. Et hoc cum aliis Heracliteis dogmatibus Stoicos recepisse, ex eorum philosophia morali patet, nam naturam sequi, idem dicit. Hinc κατὰ φύσιν ποιεῖν, secundum naturam agere [c] Heraclitus commendabat.

§. V. Sectatores habuisse Heraclitum, licet philosophiam suam ipse condiderit, veteres diserte testantur [d]. Factum tamen id demum esse, ex quo eius scripta in Dianae adytis reposita inspexere Graeci, ex supra adductis liquet. Didicitque ipse Plato valde iuuenis Heracliteam philosophiam a Cratylo [e], vt suo loco probauimus [f], partemque eam, quae de materiae natura et motu agit, in systema suum recepit, et physiologiam Heracliteam ad Pythagoreae formam vel emendauit, vel quod verius dicas, corrupit. Mature tamen hanc sectam intercidisse necesse est, cum eius vestigia post Socratis obitum fere nulla deprehendantur, quod et obscuritati scriptorum Heracliteorum insuperabili, et Platonicae potissimum sectae, Heraclitea comtius ornanti adscribendum esse videtur. Magna tamen semper in existimatione fuisse inter Graecos etiam Athenis Heraclitum, ex Zenonis studio tot Heracliteae philosophiae capita in rem suam transferendi, suoque infarciendi systemati, recte colligitur. Ceterum inter Heracliti admiratores fuisse, qui non totum quidem eius systema approbauerint, illud tamen fuerint imitati, Heraclitistarum nomen, apud veteres occurrens [g], suadet. Talis forte fuit HIPPOCRATES, medicorum parens, quem Heracliteum principium admisisse, ex scriptis eius interpretes colligunt. Etsi vero, qui vel semel Hippocratis scripta inspexit, facile concedet, quod GALENVS [h] tuetur, non infimum inter philosophos locum deberi Hippocrati, recte tamen ille ad medicorum historiam remittitur, in qua de vita et placitis eius disserendi amplissimum campum habent, qui artis salutaris fata enarrant [i], nondum ita emensum, vt non noua tractatione lux amplissima queat historiae inde medicae accendi. Hoc

Sectatores Heracliti.

Hippocrates.

z) IDEM Serm. CCL.
a) IDEM l. c. p. 28.
b) ibid.
c) l. c.
d) Plato apud EVSEB. praep. eu. L. XV. c. 1. ARISTOT. Metaphys. L. XIII. c. 4. LAERT. L. IX. f. 6. 15. SEXT EMP. Pyrrh. hyp. L. I. c 29.
e) ARISTOT. Metaphys. L. I. c. 6. LAERT. l. c. conf. MENAG. h. l.
f) Hist. de ideis sect. I. §. 2. p. 17.
g) LAERT. l c.
h) De natur. facultat. L. I. II. de Decret. Hipp. et Plat. L. V. Conf. LE CLERC Hist. de la medecine P. I. L. III. c. 2. p. 115.
i) Vitam eius, enarrauit SORANVS Medicus Ephesius, illius operibus praemitti solitam, et denuo exhibitam a FABRICIO Bibl. Graec. Vol. XII. p. 675. qui et TZETZAE Carmen eadem comprehendens ibi recudi fecit. conf. SVIDAS v. Hippocr. T. II. p. 144 seqq. Ex recentioribus historiae medicae scriptores, imprimis CLERICVS l. c. L III. p. 112 seqq. et SCHVLZIVS Hist. med Per. I. sect. III. c. 1 p. 206 seqq. Adiri quoque possunt, si tanti videbuntur, quae in compendio de eius vita scripsimus in Germanico Hist. philos. Opere T. I. p. 439 seqq.

Hoc vero, quia limites excedit inſtituti noſtri, neque vitam neque doctrinam eius, quam ipſe, condita medicinae rationalis ſiue dogmaticae ſecta, a philoſophiae cancellis ſeparauit, enarrabimus, ſed pauca tantum, quae ad illuſtrandam Heracliteae philoſophiae hiſtoriam facere poſſunt, eius philoſophiam naturalem concernentia, quae doctos viros in diuerſas abire ſententias coëgerunt, adiiciemus.

Hippocratis phyſiologia incerta et obſcura.

§. VI. Eadem vero, quae in aliis philoſophiae veteris partibus verſatur incertitudo, in hac quoque eius parte deprehenditur. Nam non ſolum obſcuris valde notionibus in principiis, quae ſecutus eſt, vſus eſt Hippocrates, ſed ſcripta quoque, quae ſuperſunt, pleraque eius opus non ſunt, ſed ex ſchedis eius primisque tentaminibus a filiis et diſcipulis in formam hanc redacta et ſub eius nomine edita, multa quoque ei ſuppoſita ſunt, quae a genuinis diſcerni vix poſſunt, id quod iam SORANVS[k], vitae eius enarrator, vidit monuitque. Recteque et opportune monet cl. CLERICVS[l], ea inter Hippocratis ſcripta maxime ſuſpecta eſſe, quae philoſophum magis ratiociniis et hypotheſibus vtentem, quam medicum experientiam ſequentem produnt. Ipſe enim licet rationem et experientiam accurate iunxerit, ſicque ab Empiricis ſe diſtinxerit, magis tamen ad humani corporis naturam experimentis comprobatam, quam ad ſyſtemata philoſophorum reſpiciendum eſſe praecepit, adeoque medicinam a philoſophis auocandam medicisque ſolam relinquendam eſſe tradidit, ſicque, quod CELSVS[m] monet, *cum eſſet, vt quidam crediderunt, Democriti diſcipulus, primus ex omnibus memoria dignis ab ſtudio ſapientiae diſciplinam hanc ſeparauit, vir et arte et facundia inſignis.* Errant itaque iniuriamque faciunt Coo ſeni, qui inter Graecanicae philoſophiae ſectatores eum numerant, vel Democritum vel Heraclitum ſecutum fuiſſe contendentes: nec audiendus GALENVS[n], qui veteri traditione Platonem ex Hippocratis fonte arua ſua in Timaeo irrigaſſe ſeductus, contendit, Ariſtotelis philoſophiam eſſe tantum interpretationem Hippocratis et Platonis, illumque qualitates primas, calidum, frigidum, ſiccum et humidum, ab iis accepiſſe. Huic enim refragatur ipſe HIPPOCRATES[o], qui notabili ſententia: *qui de medicina dicere aut ſcribere conantur, et ſuae quaeſtionis genus, calidum aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, aut aliud quiduis propoſuerunt, ii, dum rem breui contrahunt, et idem morborum et mortis in vniuerſum cauſae principium vnum vel duo conſtituunt, in multis quidem, quae dicunt, erraſſe arguuntur.* Quibus verbis omnis philoſophiae hypotheticae vſus in medicina aperte reiicitur, et imprimis, illud quatuor primariarum qualitatum ſyſtema rationibus non contemnendis euertitur. Nec alia fuit philoſophia Hippocratis naturalis, quam collectio obſeruationum, experientia duce factarum, ex quibus ratione duce de cauſis morborum, eorumque remediis iudicabat medicus acutiſſimus. Licet enim

k) §. 4. edit. Fabric.
l) l. c.
m) praefat.
n) l. c. conf. CLERICVS l. c. c. 2. p. 115.
o) De priſca medicina p. 8. ed. Foëſii, quam optimam ex reliquis eſſe iudicat THOM. BARTHOLINVS de libris legendis diſſ. IV. p. 118.

enim eos reiiceret, qui sola experientia nixi, de nullis artis regulis essent solliciti, adeoque ipse certas rationes atque regulas medendi constitueret; illas tamen non ex philosophico aliquo systemate vel hypothesi desumsit, sed naturam potius corporis humani morborumque, experientia magistra, consuluit [p]. Perperam itaque agunt, qui ex Hippocrate ideo philosophum exsculpunt, quod princeps fuit medicorum rationalium. Neque tamen ideo negamus, philosophiae sacris initiatum fuisse Hippocratem, quamuis incertissimum sit, vtrum vnquam Democriteae vel Heracliteae philosophiae nomen dederit, vel, quod satis dubitantes referunt CELSVS et SORANVS [q], illum vel Gorgiam audiuerit. Sunt tamen, qui Heracliti principia adoptasse, ex libro *de principiis siue carnibus* demonstrare satagunt. Quibus hoc vnum opponi sufficeret, esse hunc libellum ex iis, quos ab ipso Hippocrate non scriptos, sed a filiis et discipulis ex schedis eius collectos et elaboratos esse MERCVRIALIS [r] acute coniicit: nec sufficere, vt, vnus alterque ex reliquis eius scriptis locus, auulsus quasi propria sede et distortus, ad delineandum philosophiae eius systema adhibeatur. Vt vero, quae in eo libro [s] dicuntur, cum Heracliteis conferri queant, paucas eius assertiones, alibi quoque in eius scriptis occurrentes adiicimus. Sunt vero istae:

I. De coelestibus rebus et in sublime positis, nihil attinet dicere, nisi quantum conferunt ad demonstrandum de homine et de reliquis animantibus quod ex his constant, et procreata sunt, quodque animo sunt praedita, et quod sanitas et morbus, quodque in homine inest boni vel mali et mors ipsa inde proficiscitur [t].

II. Quod calidum vocamus, id immortale esse videtur, cunctaque intelligere, videre et audire, sentireque omnia tum praesentia, tum futura.

III. Huius pars maxima, cum omnia perturbata essent, et commota in supremum ambitum secessit, quod veteres videntur aethera appellasse.

IV. Altera pars locum infimum sortita, terra quidem appellatur, frigida et sicca, multasque motiones habens, et in qua multum sane calidi inest.

V. Tertia vero pars medium aëris locum nacta est, calidum quid existens.

VI. Quanta pars terrae proximum locum obtinens humidissima et crassissima est.

VII. His igitur in orbem agitatis, cum commota et turbata essent, multum calidi in terra relictum est, alibi multum, alibi exiguum, sed in multas partes diuisum. Et temporis successu a calido resiccata terra, ista in ea, tanquam in membranis contenta circa se putredines excitant.

Hactenus Hippocrates, vel quisquis ex eius schedis eius de rerum ortu sententiam explicuit, quam eo postea applicat, vt ossium, neruorum, car-

p) Conf. CLERICVS p. 114. et SCHVLZ. p. 219 seq. Recte itaque dicas Hippocratem medicum philosophantem, vel melius ratiocinantem, quam philosophum.

q) ll. cc.

r) HIER. MERCVRIALIS cura post Galenum et Erotianum in eo fuit, vt genuinos ab adscititiis discerneret, in editione Opp. eius Ven. 1588. fol. curata.

s) T. I. Opp. Sect. III tr. 4. p. 248 seqq.

t) Probe ad hoc attendendum est, inde enim liquet, contra senis Coi mentem agere, qui ex eius scriptis integrum physiologiae Hippocrateae systema erigere satagunt.

carnium reliquarumque humani corporis partium originem et ſtructuram oſtendat. His addenda, quae alibi habet:

VIII. Lex omnia ſibi ſubiicit inque iis dominatur *).

IX. Nihil omnino perit, neque oritur, quod prius non erat, verum inuicem commixta et diſcreta alterantur *).

X. Non itaque animal interire poteſt, neque quod non eſt, generari, cum non ſit, vnde generetur.

XI. Verum augentur omnia, et imminuuntur, generari idem eſt ac commiſceri, interire, imminui idem, quod diſcerni.

XII. Vnumquodque ad omnia, et omnia ad vnumquodque idem ſunt.

XIII. Lex enim naturae in his aduerſatur, ſeorſim vero omnia, et diuina et humana ſurſum et deorſum viciſſim rependens. Interpres ſenſum dogmatis huius non ſatis aſſecutus eſt, quod Graece ita ſonat: *ὁ νόμος τῇ φύσει περὶ τούτων ἐναντίος, χωρὶς δὲ πάντα καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ἄνω καὶ κάτω ἀμειβόμενος.* Vult ſcilicet Hippocrates oſtendere, ex vna maſſa fieri omnia, nec pati legem ſiue neceſſitatem, quae vniuerſo ſiue naturae ineſt, vt aliquid oriatur, quod nihil fuerit, vel intereat, quod exſtiterit: cum diuina, ſiue quae in coelis ſunt, et humana, ſiue quae in terris, tum in condenſatione deſcenſuque particularum ex quibus conſtant, tum in expanſione aſcenſu et rarefactione, id eſt, vt Heracliteas voces cum Hippocrate admittamus, *ἄνω καὶ κάτω* mutuam hanc inter ſe relationem et mutationem habeant. Hinc ad principia duo, quae rebus vniuerſis inſunt, actiuum, ignem, et paſſiuum, aquam haec applicans, igni, ait, ſuus eſt impetus, et aquae item ſuus; lux Ioui, id eſt cœlo, tenebræ orco, lux orco, tenebræ Ioui; commeant et transmouentur illahuc, et hæc illuc. Quæ ſatis luculenter mutationem elementorum ex vna maſſa, eorumque reſolutionem reciprocam explicant.

XIV. Haec omnia vero fiunt diuina neceſſitate, tum quae volunt, tum quae nolunt.

XV. Illis vero huc, his illuc commeantibus et inuicem commixtis fatalem ſuam ſortem quodque complet, interitus autem omnibus eſt mutuus.

XVI. Quin etiam maius a minore augetur, tum reliqua omnia, tum hominis animus, tum corpus, quod, velut animus quoque certo ordine deſcribitur (*διακοσμέεται*). Irrepunt autem in hominem partes partium, tota totorum, habentque aquae et ignis commixtionem.

XVII. Irrepit autem in hominem animus, ignis et aquae temperationem ſortitus, corporis humani portionem.

XVIII. Triplices in homine ignis circuitus facit, in ſe inuicem intro ac foras tendentes, alios quidem ad humorum cauitates, lunae facultate, alios vero ad exteriorem ſuperficiem, ad ambientem conſiſtentiam, ſiderum facultate; medios autem infra et foras tendentes validiſſimum et calidiſſimum ignem, continentes, qui cunctis dominatur, omniaque ſecundum naturam operatur, ſine ſtrepitu tum viſu, tum tactu. In quo animus, mens,

*) De genitura T. I. Sect. III. p. 231.

*) Haec et quae poſtea ſequuntur, fuſe enarrat in libro de diaeta T. I. Sect. III. p. 342 ſeqq. quocum liber de principiis conferri poteſt.

mens, prudentia, incrementum, motus, imminutio, permutatio, somnus, vigilia. Hic omnia in totum gubernat, et haec et illa, et nunquam quiescit.

XIX. Naturam Dii omnem certo ordine constituerunt, et semper recte se habent.

Describenda haec ipsis Hippocratis verbis fuerunt, vt a mala ista, virorum etiam saepe doctorum consuetudine, veterum opiniones ex certa, quam sibi prius formarunt, hypothesi explicandi immunem lectorem sistamus. Quae si recte intueamur, attentis obscurum esse nequit, I. Hippocratem in physiologia sua eodem fere, quo Heraclitus more obscuritatem affectasse, et principiis quibusdam sine definitione positis, e. g. natura, lege diuina, ordine etc. vehementer incertum reddidisse, qua ratione intelligendus sit. Prout enim his vocibus subiiciuntur notiones, ita de toto quoque Hippocratis systemate iudicari potest. Nec alia ratio est, cur viri doctissimi et in lectione scriptorum celeberrimi medici versatissimi tantopere de mente eius dissentiant, vt, qui post Io. STEPHANVM [y], Venetum medicum, B. Io. ANDR. SCHMIDIO [z], RAD. CVDWORTHO [a], Io. ALB. FABRICIO [b], Io. FR. BVDDEO [c], ANDR. OTTOM. GOELICKE [d] et potissimum literatissimo nostrae aetatis medico DAN. WILH. TRILLERO [e] de Deo, et eius in rerum γενέσει partibus, satis orthodoxus videtur, aliis et imprimis magno veterum doctrinarum iudici NIC. HIERONYMO GVNDLINGIO [f] atheus videatur. Quare qui de mente et religione Hippocratis definiunt, illi nimis confidenter et praecipitanter iudicant, laudandaque cautissima cel. MOSHEMII [g] modestia, qui, in neutram partem definire, optime et prudentissime agi putat. II. Quod si allata Hippocratis dogmata cum Heracliteis conferantur, et sine praeiudicio comparentur, ad oculum, nisi plane coecutimus, patebit, multa inter se conuenire aptissime. Vtrique enim ignis primum mouens, aqua patiens, lex vna, necessaria in mundo, omnia gubernans, intelligens, animus humanus, eius particula, in hominis meatus irrepens, isque ignis etiam omnia mouens, ast qui alterari, id est extingui, potest. Via quoque in rerum γενέσει duplex κάτω καὶ ἄνω, et per eam ex omnibus omnia, etiam contraria. Quis non Heraclitea hic agnoscet, libereque fatebitur? Quia vero alium quoque sensum haec recipiunt, nec demonstrari potest, Heraclito praeceptore vsum esse Hippocratem, quaedam etiam Democritum magis, quam Heraclitum sapiunt, apertumque est, Hippocratem non integrum physiologiae systema, sed tantum anthropologiam quandam dare constituisse, ideo et hic malumus ἐπέχειν, quam incertas lectori coniecturas nostras pro certis narrationibus obtrudere.

y) Dedit is: Hippocratis Coi theologism, in qua Platonis, Aristotelis et Galeni placita Christianae religioni consentanea exponuntur. Ven. 1635. 4. quam suis annotationibus auctam inseruit Bibl. Graec. Vol. XIII. p. 192. B. FABRICIVS.

z) Diss. de theologia Hippocratis.

a) Syst. intell. c. III §. 8 p. 104. cui calculum adiicit CLERIC. Bibl. anc. et moderne T. XV. 428 seq. hi vero eum Deum statuisse corporeum putant.

b) l. c.

c) Thes. de ath. c. I. §. 20. p. 83.

d) Pec. orat. Duisb 1713. edita, et Hist. Med P. V.

e) In Hippocr. falso atheismi accusato Rud. 1719 8.

f) Otior. P. II. c. 2. p 73-140. qui etiam cum dictis viris contentionis serram reciprocauit, et in noua Bibl. P. XXIX. p. 802. Goelickio, Gundlingianorum P. XXII XXIII Trillero respondit, conf. CLERIC. l. c. et Noua liter. Lips. 1721. p. 150.

g) Ad l. c. CVDWORTHI.

* *

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

DE SECTA EPICVREA.

§. I.

Fontes historiae sectae Epicureae.

Eleaticae sectae propago Epicurea fuit, variis in philosophiae theatro satis cum prosperis, tum aduersis nobilis, et optima pariter atque pessima fama, diuersissimo effectu, gauisa. Cuius historia cum memorabilem Graecanicae philosophiae actorum partem contineat, diligenter nobis enarranda est, in qua inter veteres et recentiores doctos viros duces habemus eruditissimos. Inter illos nemo magis de Epicuri historia meruit, quam Apollodorus, in Epicuri horto doctor non incelebris, qui librum *de Epicuri vita* conscripsit, ad quem saepius prouocat DIOGENES LAERTIVS[a]. Neoclem quoque, Epicuri fratrem, librum *de secta sua* scripsisse, SVIDAS[b] auctor est: vtriusque tamen labore magna historiae philosophicae iactura caremus. Ex iis, qui supersunt, nemo de Epicuri historia praeclare magis meruit, quam, qui toties nobis dux fuit, LAERTIVS: qui cum bene esset, erga magnum philosophum affectus, studiose, quae in veterum memoriis repererat collegit, *libroque decimo annalium philosophicorum*, exhibuit. Sunt et quaedam apud SVIDAM[c] et PSEVDO-ORIGENEM[d] aliosque ex veteribus dispersa, quae ex eorum monumentis colligenda sunt, sed accuratum et a partium studio alienum lectorem postulant, qui vera a falsis in tanto partium studio, quo Epicureae philosophiae historia iactata est, rite discernat. Praestantissimum Epicureae philosophiae monumentum TITI LVCRETII CARI *carmen* est, quo placita Epicuri eleganti puraque et inaffectata scribendi ratione exposuit, nec forte plures memoria celebriores sunt inter veteres, qui bene de hac philosophiae parte mereri concupiuere: nam quae CICERO, PLVTARCHVS hisque similes, et ex Patrum ecclesiae quoque numero multi de Epicurea philosophia retulerunt, tam aperte partium produnt studium, vt parum eorum fide nitendum esse, cauto lectori prima mox fronte patescat. Videturque non sine verisimilitudine haec memoriarum de hac secta, penuria ex odio, quo non Stoici tantum, sed et reliquae fere sectae, imprimis doctores ecclesiae eam pressere, fuisse profecta: indignus enim habebatur, impudentissimus atheus et voluptatis patronus, totusque eius grex, qui horum hominum occuparet industriam. Aliter tamen post restitutas literas euenisse, historiae literariae acta docent, quae non exiguum scriptorum catalogum enumerant, qui de Epicuri philosophia egregie meriti sunt, quos tamen enarrandi otium nobis fecit cel.

CHR.

a) Non is confundendus est, cum Apollodoro, Atheniensi grammatico, qui librum de sectis philosophorum scripsit, vid. IONS. de Script. hist. phil. L. II, c. 13. p. 183.

b) In Neocles T. II. p. 608.

c) T. I. v. Epicurus p. 812, excerpta haec sunt ex deperdito AELIAN. libro de prouidentia.

d) Philosophum. c. XXII. p. 150 seqq.

Chr. Avg. Hevmanni [e] et Gvilielmi Henrici Beckheri [f] industria, qui indices scriptorum de Epicuro eiusque secta nobis exhibuerunt studiose confectos. Non tacendi tamen sunt ex Gallorum gente viri duo de Epicuri historia praeter omnes insigniter meriti, et in hac philosophicae historiae parte omnino consulendi, Petrvs Gassendvs, et Iac. Rondellvs. Et prior quidem in egregiis *de vita, et moribus Epicuri libris octo*, aliquoties recusis [g], vt erat lectionis copia et iudicii acrimonia incomparabilis, et tam literariae historiae, quam philosophiae praesidiis munitus, quicquid fere apud veteres de Epicuri vita dictum est, studiose collegit, digessit, et perspicuo ac elegantissimo sermone ita enarrauit, vt ad id potissimum attenderet, vt tot veterum et recentiorum criminationes contra Epicurum euerteret. Eandem Epicuri philosophiae praestitit operam, tantoque eruditionis apparatu *ad librum decimum* Laertii, quo Epicuri res recensentur, commentarium [h] edidit, vt eorum quoque, quibus malam defendisse et ornasse causam visus est, de eo non sine laude dicerent, *neminem aut acrius aut quidem felicius Epicuri apologiam confecisse, quam Petrum Gassendum, virum quidem magnum, omnique, si quem alium, doctrina eruditum, nec tamen eruditione, quam aut iudicio aut candore nobiliorem: tantoque ingenii acumine, tantaque rationis verisimilitudine illius causam tueri visum esse, vt in Epicuri seriam defensionem, et non, vt prae se fert, exercitationis causa scripsisse quis sibi persuadeat*, qua ratione de eo pronuntiauit magnum olim Oxoniensis academiae decus Sam. Parckervs [i], quibus alios [k] addere facile esset, si id ageremus. Nec obstare his laudibus Merici Casauboni iudicium [l], Gassendum corruptorum in Epicuri gratiam veterum locorum accusantis, ex dicendis luculenter constabit. Recte itaque viam instituit Thomas Stanleivs, qui Gassendianis luminibus in enarranda Epicuri historia vsus est. Alter post Gassendum, Epicuri enarrator Iac. Rondellvs est, cui *vitam Epicuri* Gallica primum lingua editam [m], postea vero Latino sermone expressam [n] debemus: qui cum in iis quoque partibus pro Epicuri parte et innocentia steterit, quibus eum recte meritoque deseruit Gassendus, multis vehementer displicuit, licet eleganti doctrina esset ornatus. Nos sine vllo partis studio vel affectu Epicuri vitae et doctrinae historiam quantum licet, neruosa breuique enarratione prosequemur, vbique ad eas regulas criticas attenti, quas nobis faces praefiximus in emetiendo historiae philosophicae campo.

 §. II.

e) Act. philos. Vol. II. p. 637 seqq.

f) In sched. de praeiudiciis, quae Epicurum foedae voluptatis reum incustarunt.

g) Prima editio splendido charactere prodiit Lugd. 1647. 4. qua vtimur, recusa Hagae Com. 1656. 4. et T. V. Opp. Gassendi.

h) Ex eo Syntagma Eius philosophiae Epicureae confectum.

i) De Deo disp. I. f. XII. p. 20.

k) Ex multis videri merentur P. Bayle Dict. T. II. art. Epicure. not. M. p. 370 Hevmann. Act. philos. Vol. II. p. 325 Menag. ad Laert. L. X. f. 1.

l) Vid. Almeloven. in vita Casaub.

m) Paris. 1679. 12. Hagae Com. 1686. 12.

n) Auctius 1693. 12. Amstelod. Conf. Bayle l. c. not. L. p. 369. Act. erud. 1694. p. 171.

Epicuri natiuitas et educatio.

§. II. Epicurus patria Atheniensis fuit, in oppido, cui Gargetti nomen fuit, ex tribu Aegeide natus [o]. Qui vero Samium vel Lampsacenum dicunt [p], locum educationis et morae vitae, cum patria confundunt [q]. Patre genitus est Neocle, matre Chaerestrata, nobili quidem genere ortis [r], qui tamen paupertate pressi ad vilem conditionem detrusi inter κληρέχας ab Atheniensibus in Samum missi sunt [s]. Tantaque pater eius fuit paupertate, vt cum agellus, quem forte acceperat, eum non satis aleret, ludi magistrum ageret [t], mater vero ad conquirendos numulos cum filio domus obiret, lustrans eas et vel spectra abigens, vel affectus moderans, vel alia anilis superstitionis molimina suscipiens, quo in negotio subeundo Epicurum matri carmina lustralia praelegisse, acerbe illi, omnes eiusmodi superstitiones damnanti et ridenti Stoici, praeter rem, obiecerunt [u]. Natus autem est Epicurus Ol. CIX. 3. septima die Gamelionis [x], nec quae apud EVSEBIVM [y] dicuntur, floruisse Epicurum Olymp. CXII, his obstant. Licet enim tum vix pueritiam exegerit Epicurus, latius tamen locutus fuisse videtur Eusebius, idque tempus indicasse, quo sensim inter adolescentes studiis se mancipantes coepit emergere. Fratres habuit tres Neoclem, Chaeredemum et Aristobulum, quorum in Epicurum, huius in illos pietatem, amorem, concordiam non sine admiratione narrat PLVTARCHVS [z]. Colonia ab Atheniensibus in Samum deducta Epicurus cum parentibus eo translatus [a], et, quod STRABO [b] tradit, partim Sami, partim Tei educatus, et ad decimum octauum aetatis annum ibi commoratus est. Eo vero anno Athenas venit, literis, tamen a patre, pueris instituendis occupato, aliquantisper innutri-

o) LAERT. L. X. f. 1. LVCRET. L. VI. v. 1. SVIDAS l. c. de Gargetto, vid. MEVRS de pagis Atheniens. POTTERVS Archaeol. Graec. L. I. c. 9. p. 42. BAYLE l. c. not. A. p. 368.

p) Apud LAERT. l. c.

q) Conf. GASSEND. L. I. c. 1. p. 9. Timon tamen apud LAERT. L. X. f. 3. dum vltimum dicit Physicorum, qui ex Samo prodierunt, non ad habitationem in Samo, sed ad successionem scholae a Pythagora Samio respicere videtur.

r) Metrodorus apud LAERTIVM l. c. tradit, fuisse Epicurum ex genere Philaidarum; illud autem a Philaeo secundo Aiacis filio originem accepit, conf. GASSEND. l. c. Pertinuisse tamen hoc magis ad patrem, quam matrem videtur, licet, matrem etiam non obscura familia natam Neoclem sibi coniugem elegisse, coniici possit; id quod tamen pro certo dici nequit, vnde teste MORERIVM hoc nomine culpat BAYLE l. c. not. C.

s) STRABO L. XIV. p. 589.

t) Ita CICERO sugillando de N. D. L. I. c. 26.

u) Lib. X. f. 4. Opprobrium hoc Stoicorum fuisse, ad ridendum Epicurum illi obiectum, non est, quod dubitemus, conf. GASSEND. l. c. c. 5. p. 20. quale et illud fuit, quod PLVTARCHVS habet, quod non suau. liceat viu. sec. Epic. dixisse eum, matrem suam, in se tot tantasque babuisse atomos, quarum congressu sapiens ederetur. Neque tamen prius omni caret verisimilitudine. Fuisse enim inter Graecos incantationum, lustrationum, et similium opera (καθαρμὸς) solennia, ex Epimenidis, Abaridis, et Pythagoreorum historia constat, et credibile omnino est, Chaerestratam, vt panem corraderet, eiusmodi nugis sim, lex vulgus decepisse. Omni vero caret verisimilitudine, quod RONDELLVS l. c. p. 3. contendit, in laudem hoc Epicuri dictum esse, vt eum atheum et Deorum contemtorem non fuisse pateret; contumeliosum enim id habitum fuisse eo tempore, quo Epicurus viuebat, philosophiae opera magis iam a superstitione purgato ex DEMOSTHENIS obiectione simili Aeschini facta, Orat. de coron. eleganter probauit KVHNIVS ad l. c. LAERT. Obiici tamen hoc Epicuro non potuit, qui vel matris iussibus, etsi superstitionem intelligebat, obedire debuit, vel a matre ita imbutus fuit, nugas istas vero tum demum abiecit, vbi meliora ex Democriteo systemate erat edoctus.

x) Apollodorus in chronicis apud LAERT. L. X. f. 14. quod tempus incidit ante C. N. CCCXLI. M. Febr. Fuit hic annus VII a morte Platonis, et XVI Alexandri Macedonis. conf. GASSEND. l. c. c. 2. p. 12.

y) In chronic. In SVIDAE editionibus KVSTERIANA prioribus mendum esse, vbi natus dicitur Epicurus Ol. LXXIX. vidit GASSENDVS, emendauit ex Cod. msc. Paris. KVSTERVS.

z) De amore fraterno T. II p. m. 494.

a) LAERT. L. X. f. 1. MENAG. ad h. l.

b) Lib. XIV. p. 638.

nutritus[c], publicumque bonarum artium emporium, in quo Xenocrates in Academia, Theophrastus in Lyceo docebant, frequentauit, nec dubium est, egregiam hanc Musis litandi occasionem Epicurum iuuenem non praetermisisse[d]. Mortuo vero Alexandro M. Macedone et afflictis sub Perdicca Atheniensium rebus, Colophonem ad patrem transiit, et aliquandiu ibi commoratus Mytilenem abiit, ibique anno exacto, Lampsacum profectus est, quatuorque ibi annos ad XXXVII aetatis commoratus est[e]. Non tamen otiose consumsisse tempus Epicurum, et ingenii excelsi et ad studia nati indoles, et diligentia eius tot probata speciminibus, comprobat, suntque, qui duodecimo aetatis anno philosophiae primam cœpisse dare operam, tradant[f], ipsemet Epicurus apud LAERTIVM[g] testis est, non attigisse se philosophiam nisi anno XIV: iucundumque est, quod SEXTVS EMPIRICVS[h] narrat, quam occasionem ad philosophiam animum adiiciendi puer sagacissimae indolis habuerit. Quibus vero praeceptoribus vsus fuerit, anceps disceptatio est, quam varie dirimunt veteres. Apud LAERTIVM[i] enim tradunt quidam, Epicurum auditorem fuisse Pamphili Platonici, et si CICERONI[k] fides est, ipse Epicurus retulit, illum a se Sami auditum, quamuis doctrinam eius mirifice contemneret. Tradunt hi etiam, et CLEMENS ALEXANDRINVS[l], audiuisse Epicurum Nausiphanem Pythagoreum et Pyrrhonis auditorem. Hinc cum Sami iam philosophiae praeceptis imbui coepisset, credi non potest, eum Athenas delatum, vbi in Academia et Lyceo Platonis et Aristotelis philosophia personabat, nec Xenocratem nec Theophrastum audiuisse, monetque CICERO[m], esse, qui putent, inter illius auditores fuisse, quod ab adolescente magno feruore philosophiae mysteria appetente et Platonicis doctrinis iam aliquantisper imbuto omnino praesumendum est. Addunt alios alii[n], qui tamen ex dogmatum magis conuenientia, quam viuorum praeceptorum disciplina talia colligunt, adeoque audiendi non sunt. His tamen obstat, quod CICERO, PLVTARCHVS, SEXTVS[o] aliique veterum scribunt, solitum de se gloriari Epicurum, quod magistrum habuerit nullum, sed αὐτοδίδακτος fuerit, suometque ingenio et industria philosophus euaserit: quam ostentationem illi non sine aculeo exprobrant laudati scriptores: vnde multus in eo est eruditissimus GASSENDVS[p], vt ab hac ingrati et ostentantis animi macula Epicurum

c) Cum patre enim literas docuisse mercedis exiguae stipe ei obiecere Stoici apud LAERT. L. X. s. 4. id vero a parente prius literas doctum esse supponit, diceturque paulo post, Sami iam philosophiae operam posuisse.

d) Probabitur hoc in sequentibus.

e) SVIDAS l. c. LAERT. L. X. s. 14.

f) SVIDAS l. c. LAERT. l. c.

g) l. c. s. 2. conf. GASSEND. l. c. c. 5. p. 19.

h) Adu. phys. L. II. s. 18. 19. Rem quoque confirmat Apollodorus Epic. apud LAERTIVM: non potuisse grammaticos ipsi interpretari, quid sit Chaos apud Hesiodum, sed ad philosophos reiecisse, sicque illum philosophos quaesiuisse.

i) Lib. X. s. 13.

k) De N. D. L. I. c. 26.

l) Stromat. L. I. p. 302.

m) l. c.

n) Democratem quendam nominat PLVT. non posse suau. viui sec. Ep. sed Democritum legendum esse acute GASSENDVS l. c. p. 17. coniicit. Huius enim discipulum facit, etiam LVCIANVS vt Aristippi quoque, hoc vero non de philosophis his ipsis, sed de eorum doctrina intelligendum esse, rationes temporum satis euincunt. Idem de Metrodoro Chio Democriti discipulo dicendum, quem Epicuri καθηγητὴν vocat STOBAEVS ecl. phys. c. I.

o) ll. cc.

p) Toto libro quinto l. c. qui est de obiecta Epicuri malignitate.

rum liberet. Nos et veterum relationes, et Epicuri confeſſionem conſiſtere ſimul poſſe putamus, modo is recte intelligatur, et ad proprium, quod formauit ſibi, philoſophiae ſyſtema reſpiciatur, de quo ſolo intelligendum eſſe, quando ſe αὐτοδίδακτον dixit, nulli dubitamus, et veriſimile credimus, haec κατά τι ab Epicuro dicta ἁπλῶς accepiſſe, et in probrum ei vertiſſe obtrectatores. Quod enim Cicero refert, Epicurum mirifice contemſiſſe Pamphilum Platonicum, mirum illi non videbitur, qui cogitauerit, hominem certis principiis, claris notionibus, natura hominis et experientia nixum, hisque fundamentis ſyſtema ſuum inaedificantem, non potuiſſe non rationes philoſophandi Platonicas Epicureis e diametro obſtantes contemnere, et vaga illa et incerta principia, quales ideae ſunt, ridere, hoc enim Ariſtotelem et Diogenem quoque feciſſe ſupra memorauimus. Et Nauſiphanem quoque contemſiſſe, mireque exagitaſſe ex Epicuri epiſtolis SEXTVS EMPIRICVS [q] atque LAERTIVS [r] notarunt, ſed id factum eſſe propter iactationem ſophiſticam, qua Scepticorum alumnus ſe efferebat, non vero, quod plane nihil ab eo didiciſſet, ex eius verbis apertum eſt. Democriteum ſe diu faſſum eſſe Epicurum, PLVTARCHVS [s] teſtatur. Aduerſariorum itaque confeſſione euincitur, non ita ſe ſui doctorem dixiſſe Epicurum, ac ſi nullos plane magiſtros habuerit. Opponitur itaque Epicurus αὐτοδίδακτος philoſopho ſectario, idque voluit Gargettius philoſophus, nullae ſectae ſe philoſophiam ſuam debere, ſed ſuommet ingenio et meditatione collectas ingenii opes in proprium doctrinae ſuae aedificium contuliſſe. Nec alia quoque cauſa videtur fuiſſe, cur Nauſiphani, Democrateam philoſophiam Pyrrhonicis nugis corrumpenti aduerſatus ſit, quam quod ille eam philoſophiam, quam Epicurus adamabat, alieno fuco adulterauerit, quo nomine nihil ab eo ſe profeciſſe Epicurus contendebat. Imprimis veriſimile eſt, totum opprobrium ad lites Epicuri cum Zenone et eius ſchola pertinuiſſe. Cum enim Stoica philoſophia tanquam cento quidam ex diuerſis ſyſtematibus eſſet conſuta, vt ſupra vidimus, Epicurus, vt aegre aduerſariis faceret, ſe ſuamque philoſophiam ſuperciliosæ ſectæ oppoſuit oſtenſurus, non alienis ſe pennis ſuperbire, et peregrinos theſauros corradere, nec habere in nouo ſyſtemate, quod non meditatione et lectione propria eſſet aſſecutus. Eadem enim de cauſa Epicurei magiſtrum Chryſippo πολυγράφῳ oppoſuerunt, quod hic ex veteribus omnia exſcriberet, Epicurus ſua exponeret. Cumque negaret is, Democrito ſe ſua debere vel Metrodoro, de viuis praeceptoribus locutus eſſe videtur, quod deinde vniuerſali ſignificatione acceptum Stoicis occaſionem dedit Epicurum traducendi [t]. Deſeruit itaque viuos praeceptores Epicurus omnes, et ad mortuorum libros delatus, Ionicorum ſcrinia excuſſit, magnique fecit, teſte LAERTIO [u] Anaxa-

q) Adu. mathem. L. I. ſ. 2. 4. conf. FABRIC. ad h. l.

r) l. c. ſ. 14.

s) Adu. Colot. T. III. p. m. 406.

t) Negauit itaque Epicurus, ſe eorum, quos audiuerat eſſe γνώριμον ἑταῖρον, ſectatorem, quod ei Stoici obiiciebant; ſuo enim ingenio Democriteis meditationibus adiuto ſuam philoſophiam debebat. Eſt itaque αὐτοδίδακτος h. l. conditor noui ſyſtematis.

u) LAERT. L. IX. ſ. 12.

Anaxagoram atque Archelaum, tum in Democriti potissimum et Metrodori Chii forte scripta, referente Hermippo [y], incidens, ad eorum potissimum philosophiam delatus est, quam innouando, augendo, mutandoque nouam constituit, sicque Epicuream philosophiam condidit.

§. III. Ita nouo doctrinae aedificio constructo, non sibi soli sapere cupiebat Epicurus, sed et aliis illud quoque pandere satagebat. Commouisse Epicurum miserabilem philosophiae inter Graecos personantis faciem, cum plus disputando, verbisque innouando, quam animum ad veram felicitatem adducendo insudarent Academici, Peripatetici, Stoici, Pyrrhonii, Cynici naturam hominis exuere iuberent, vt alia et humano animo conuenientiori ratione philosophari inciperet, postea pluribus monebimus. Scholam itaque instituit annos natus XXXII, vt LAERTIVS [z] memorat, idque Mitylenae, ac deinde Lampsaci, qui et hoc addit: ex Colophone vsque discipulos eum coëgisse. Loci tamen vel obscuritate, vel discipulorum inopia, vel maioris gloriae aucupandae studio XXXVI aetatis anno, (quidam XXXVII ponunt) Athenas reuersus, primum quidem ad aliquod tempus, teste LAERTIO [a], in congressu cum caeteris philosophabatur, et Demoteum se primum professus est, vt habet PLVTARCHVS [b]: tandem occasionem captans nouam scholam aperuit, sectamque propriam condidit. Quoniam vero, publica vrbis loca, philosophorum dissertationibus patentia iam occupassent reliquae sectae, Platonici Academiam, Peripatetici Lyceum, Cynici Cynosargen, Stoici Porticum, coëmit ipse hortum peramoenum, LXXX minarum pretio, ibique cum suis discipulis non versatus tantum est, sed et vixit [c]. Aitque PLINIVS [d]: *Epicurum hoc primum instituisse Athenis, agrorum villarumque delicias, nomine hortorum in ipsa vrbe possidere, cum vsque ad eum mos non fuisset, in oppidis habitari rura.* Id quod tamen de locis tantum intra moenia sitis capiendum est, in suburbiis enim villas domusque et hortos habuisse Graecos, et philosophos quoque, Platonis in Ceramico habitantis exemplum comprobat. Factumque ab hoc docendi loco, vt Epicuri sequaces ex horto philosophi postea dicerentur [e], vbi etiam in horto amplius non habitarent. Praeter hunc vero hortum fuit Epicuro domus, sita in Melite, Cecropiae tribus oppido; in hanc Epicurus interdum cum familiaribus secessit, quam et postea testamento sectatoribus reliquit [f]. Nec ad alia loca vnquam secessit, sed, licet difficillima tunc essent tempora, Athenas nunquam deseruit, solum bis aut ter in Ioniam ad inuisendos amicos excurrit. Acciditque viuente Athenis Epicuro, circa eius XLIV annum, vt Demetrio vrbem obsidente, graui fame ciuitas premeretur: quo tempore, ferunt, Epicurum familiares suos sustentasse, partitum cum ipsis ad numerum fabas [g].

His

Schola ab Epicuro condita.

y) Ibid. f. 8

z) f. 15.

a) f. 2.

b) Adu. Colot. l. c.

c) LAERT. L. X. f. 10.

d) L. XIX. c. 4.

e) CICERO ad Attic. L. II. ep. 24. IVVEN. Sat. XIV. Conf. GASSENDVS l. c. c 6. p 22., cl. CROPHIVS de gymnas. literar. Athen. p. 55 seqq.

f) LAERT. f. 17. plura dabit GASS. l. c. p. 23.

g) PLVTARCH. in Demetr. T. III. p. m. 96. LAERT. L. X. f 10.

His in locis vbi ſcholam Epicurus conſtituiſſet, magna diſcipulorum, teſte Apollodoro, copia non ex Graecia tantum, ſed vndique ad illum confluebat, cum eo in horto philoſophiae operam datura[h], praeſertim ex Aſia, ac nominatim Lampſaco, atque etiam ex Aegypto; inuitata non ſolum fama eruditionis Epicuri, ſed et humanitate eius, et beneuolentia, qua eos ſtudioſe conquirebat. Narrat enim PLVTARCHVS[i], *eum ad amicos in Aſia ſcripſiſſe, ex Aegypto hoſpitibus ſe praebuiſſe, ſtipatorem fuiſſe Lampſacenis ephebis, libroſque ad omnes vtriusque ſexus homines dimiſiſſe, ſapientiam oſtentantem, ſicque neque ipſum latenter, quod tamen praecipiebat, viuere voluiſſe.* Ex quo facili coniectura aſſequimur, initio Epicurum laboraſſe inopia auditorum, cum cathedras et animos iuuenum ante eum magni nominis philoſophi iam occupaſſent, ideoque captaſſe adoleſcentum peregrinorum amorem, et ex terris aliis ſibi auditores ſtudioſe conquiſiuiſſe, poſtea vero cognita eius philoſophandi ratione magnos diſcipulorum aceruos ad illum decurriſſe. Ita vero conciliari poſſunt Cicero, Plutarchus, Laërtius, ad quos GASSENDVS[k] prouocat, qui ingentem auditorum numerum Epicuro vindicant, cum SENECA[l], qui tradit, ignotum ipſum Athenis fuiſſe, circa quas delituerat, prouocatque ad Epicuri et Metrodori familiares epiſtolas, quibus innuunt, ipſis non nocuiſſe, quod eos illa nobilis Graecia non ignotos ſolum habuiſſet, ſed paene inauditos: ipſosque ſatis emicuiſſe. Id enim non de tota Epicuri vita, ſed de initiis ſcholae intelligendum eſſe, eius hiſtoria euincit. Scilicet cum tanta eſſet Platonis, Ariſtotelis, Antiſthenis, quorum diſcipuli ſectas eo tempore propagabant, exiſtimatio, credi facile poteſt, Epicurum a pueritia ex patria abſentem adeoque ignotum, parum auditum fuiſſe, et contemtum: Vt itaque diſcipulos atque famam ſibi conciliaret, ita philoſophandi rationes iniit, vt ingenio et propenſioni Graeciae incolarum placeret. Cum enim voluptatibus tota fere tunc temporis immerſa eſſet Graecia, dictique, qui ex Socratis ſchola prodiere, philoſophi in eo quaſi conſpirarent, damnandam et eiiciendam eſſe voluptatem, Ariſtippus alieno loco doceret, et voluptatis male intellectae commendatione infamaretur, imprimis vero et Cynici hominem exuere, et Zeno nouae tunc ſectae conditor frigidam illis ſuffundere, et triſtem profiteri philoſophiam viderentur: aliter curſum inſtituens Epicurus, totam philoſophiam ad honeſtiorem voluptatis rationem ac animi potiſſimum tranquillitatem reuocans, ſpecioſo nomine et titulo a ſeueris et rugoſis reliquorum philoſophorum frontibus ad hortos ſuos, voluptatem et iucunditatem ſpondentes adoleſcentes ad ſe prouocauit, et talem philoſophiam promittens, quae naturae, inclinationique humanae voluntatis eſſet conueniens, iuuenum animos, triſtitiam reliquorum philoſophorum nauſeantes mire prouocauit: humanitate vero, iucunditate et facillimis moribus ad ſe venientes excepit, ſicque dulci quaſi laqueo captos voluptatis titulo ad modeſtiam,

h) Ibid. c. 9.
i) De occulte viu. T. II p. m. 1127.
k) l. c. c. III. p. 25.
l) Epiſt. 79.

ftiam, moderationem, continentiam aliasque virtutes inopinantes adduxit. Qua de re infra adfcribemus elegantem SENECAE [m] locum, qui honeftam ita voluptatem Epicurum promififfe, et exhibuiffe, euincit. Confluentes vero ad fe difcipulos non in difciplinam tantum, fed in conuictum quoque Epicurus recepit, non tamen omnia in commune conferri bona voluit, quippe id effe diffidentium, adque idcirco non amicorum, fed ab vnoquoque, fi quid opus foret, hilariter fuppeditari [n]: id quod facili obtinebat negotio, cum non frugalis tantum et vere philofophica viuendi ratio exiguos poftularet fumtus, fed et tantum effet inter conuictores eius amicitiae vinculum, vt hanc eorum amicitiam toti antiquitati opponat CICERO [o]: narraueritque VALERIVS MAXIMVS [p] memorabile amicitiae ad cineres vsque durantis fpecimen philofophorum ex hortis duorum Polycratis et Hippoclidis, aequali fortunae pariter atque amicitiae forte a natiuitatis die ad mortem inter fe coniunctorum. Vixit etiam Epicurus coelebs, vnde de neceffariis familiae profpiciendi cura folutus philofophiae totus inuigilare potuit: quod et ftudio indolentiae, quam fummam voluptatem effe cenfebat, quamque mire in coniugio curis et tumultu turbari credebat, et temperamento Epicuri ab amore feminarum natura abhorrenti [q] adfcribendum eft. Id quod inter fententias horti poftea receperunt difcipuli [r], qui magiftro duce, philofophiae operam daturo coniugium diffuadebant, nifi vxorem duceret, tantis prudentiae et reliquis animi dotibus ornatam, iisque etiam fortunae praefidiis inftructam, vt impedimenta, otio philofophico ex matrimonio enafcentia facili vincere labore poffet. Id quod a Democrito accepiffe Epicurum et fequaces veteris ecclefiae doctores [s] fufpicantur. Tanta vero induftria et labore in philofophiam incubuit Epicurus, vt fingularis diligentiae exemplum merito conftituatur. Non enim difcipulos tantum docuit affidue, fed et plurima fcripfit, fic vt poft Chryfippum inter primos Graeciae πολυγράφους mereatur referri [t]. Immo Chryfippum ab Epicuro vinci, fi quis vellet oftendere ea, quae effent ab Epicuro proprio Marte fcripta, neque aliunde appofita, et tollere ex Chryfippi libris, quae aliena attexta funt, ad Apollodorum prouocans tuetur LAERTIVS [u]. Qui addit: *Scripta.*

 eius

m) Epift. 21. Eo lubentius Epicuri egregia dicta commemoro, vt iftis, qui ad illa confugient, fpe mala inducti, qui velamentum fe ipfos fuorum vitiorum habituros exiftimant, probem, quocunque ierint, honefte effe viuendum. Cum adierunt hoc hortulos et audierint infcriptum his hortulis: Hofpes hic bene manebis, hic fummum bonum voluptas eft, paratus erit iftius domicilii cuftos, hofpitalis, humanus, et te polenta excipiet, et aquam quoque large adminiftrabit, et dicet: ecquid bene exceptus es? non irritant inquam hi hortuli famem, fed extinguunt: nec maiorem ipfis potionibus fitim faciunt, fed naturali et gratuito remedio fedant. Haec ex Stoica familia philofophus.

n) LAERT. L. X. f. 11.

o) De fin. l. I. c. 20. Epicurus vna in domo, et ea quidem angufta, quam magnos, quantaque amoris confpiratione confentientes tenuit amicorum greges? quod fit etiamnum ab Epicureis.

p) L. I. c. 8. Modo fatis firma fit fides Valerii, nullo alio tefte fulfulta, quam haut raro vacillare attenti facile deprehendent.

q) Chryfippus apud STOBAEVM ferm. CXVII. p. 634. qui Epicurum [illegible] ideo vocat, nec ab eo exemplum capi vult, fapientem amorem mulierum non curare.

r) LAERT. L. X. f. 119. et CASAVB. ad h. l. Obiicit hoc Epicuro Epictetus apud ARRIAN. L. I. c. 23. L. III. c. 7. fed inutili argumento, conf. STOLL. Hift. phil. mor. gentil. §. CXI. p. 188.

s) THEODORIT. ferm. XIV. CLEM. ALEX. Strom. L. II. apud MENAG. ad l. c. Laërt.

t) LAERT. L. I. f. 16.

u) L. VII. f. 182. L. X. f. 26. dictum hac de re fupra in Stoicorum hiftoria.

eius cylindros, id est, volumina, ad trecentos extitisse, in quibus nullum alienum testimonium exscriptum extet, sed ipsaemet voces Epicuri sint. Dolendum vero, ex tot tanti viri scriptis omnia fere temporum iniuria sic intercidisse, vt praeter paucula compendia, quae seruata LAERTII [x] industriae debemus, et fragmenta quaedam apud veteres scriptores hic, illic dispersa, nihil ex ipsis superstes sit, quod hucusque etiam diligentissimis Epicureae historiae exploratoribus innotuerit, quin immo ne tituli quidem omnium apud auctores supersint. Non inuidit tamen inter tabulas ex hoc scriptorum Epicuri naufragio, residuas nobis aetas eius κυρίας δόξας [y], siue, vt CICERONIS [z] voce vtamur, *maxime ratas sententias*, nobile Epicureae philosophiae monumentum, quod magni fecere veteres, contemnit praeter rem SVIDAS [a]. Reliqua, praeter epistolas ex innumeris, quatuor, desiderantur, de quibus videndi GASSENDVS [b] et FABRICIVS [c]. In his epistolis pro χαίρειν, quod Cleon, tribunus Atheniensis, introduxit [d], salutatoriam interdum vocem, εὐπράττειν καὶ σπουδαίως ζῆν, adhibuisse LAERTIVS [e] tradit. In his scriptis eam quidem elegantiam scriptionis non adhibuit, neque istis luminibus orationem intertexuit, quibus eloquentiae et eruditionis laudem tunc temporis supra modum affectabat Graecia, sed communi maximeque proprio dicendi et scribendi genere vsus, quod λέξιν κυρίαν vocat LAERTIVS [f], meruit a veteribus, praecipue Aristophane grammatico reprehendi, ὅτι ἰδιωτάτη ἐστὶν, quod *natiuam dicendi imaginem*, vel quod malumus, *minus eruditum stili characterem* expresserit [g], mirandum tamen in Epicuro non est, qui istas eruditionis partes, quibus grammatica et rhetorica continetur, parum curauit, et perspicuitatis magis, quam elegantiae rationem a philosopho habendam, maximeque proprio dicendi genere vtendum esse, praecepit, vt ex eius canonica patescet. Etsi vero moderate viuebat Epicurus, nimia tamen studiorum contentione effecit, vt esset constitutionis parum firmae, id quod etiam titulus libri a Metrodoro scripti [h], περὶ τῆς Ἐπικούρου ἀῤῥωστίας, *de infirmitate Epicuri* innuit. Additque SVIDAS [i], licet inuidiosa forte exaggeratione, quod neque iniectionem vestium ferre, neque facile e lecto descendere, et neque solem neque ignem contueri potuerit, sanguinem minxerit etc. quod eo minus mirandum est, quo magis constat, affectu eum, eruditis familiari, calculi laborasse, qui cum ad extremum vrinam cohibuisset, fata eius maturauit doloresque concitauit maximos [k]. Vitae itaque finem ex his facile colligens te-

Vita priuata.

stamen-

x) L. X. §. 22. 84. 122. 139. pleraque GIFANIVS Laërtio a se edito subiunxit.

y) Extant apud LAERT. L. X. §. 139 seqq.

z) De finibus L. II. c. 7.

a) l. c. c. X. p. 35.

b) l. c.

c) Bibl. Graec. Vol. II. p. 505.

d) Vetustissimis temporibus Graeci sine salutationis titulo scribebant, Cleon vero χαίρειν primus praemisit, cuius loco Plato εὐπράττειν, Pythagoras ὑγιαίνειν vel Pentalpha praemisit, Epicurus dictas voces interdum constituit. Conf. LVCIAN. de lapsu inter salut. T. III. p. m. 195. GASSENDVS l. c. MENAG. ad LAERT. L. III. §. 61. L. X. §. 14. quo loco pro σπουδαίως ζῆν ἄριστα, quod, quia commodum sensum non fundit, varie emendauit GASSENDVS, legendum esse coniicimus ἐπ. ζ. α. ἄριστα id est, scribere solitus fuisse, ἄριστα ζῆν, bene valere.

e) l. c.

f) §. 13.

g) Conf. GASSEND. l. c. L. VIII. c. 9. p. 213. ἰδιώτας autem erudito, et elegantioribus literis culto opponi, notum est.

h) LAERT. L. X. §. 24.

i) l. c.

k) ibid.

ſtamentum ſcripſit, et de haeredum inſtitutione, ſcholae hortique pro ſectae ſuae alumnis conſeruatione, pupillorum ab amicis relictorum prouidentia, celebritatum in ſui ſuorumque memoriam inſtitutione, ſeruorum manumiſſione, et generali ſcholae cura diſpoſuit, quod nobis ſeruauit LAERTIVS [l], quod cum Epicuri doctrina et ſcriptis non ſatis conſpirare, ſuſpicacius, quam par erat, contendit CICERO [m]. Tanti autem, vt ipſe vltimo die ad Hermachum ſcripſit [n], per quatuordecim dies, aderant veſicae et viſcerum morbi, vt nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere. Addit tamen: *Compenſabatur cum his omnibus animi laetitia, quam capiebam memoria rationum inuentorumque noſtrorum.* Quae ANTONINVS [o] Imperator confirmat, innuens, *eum medicis ita ſe non praebuiſſe, vt efferrent ſeſe, quaſi aliquid magni agerent, ſed vitam egiſſe optimam, et de rebus naturae, quae prius meditatus fuerat, amicis diſſeruiſſe.* Tandem, teſte LAERTIO ex Hermippo, ſeſe in balneum, aqua calida plenum demiſit, cumque popoſciſſet merum, id hauſiſſe, et dum commendaret amicis, vt dogmatum ſuorum forent memores, haec inter verba defeciſſe, poſtquam LXXI annos completos vixiſſet, LXXII iniiſſet, vnde CICERONI [p] ſeptuaginta duos exegiſſe dicitur. Acciditque mors eius Olymp. CXXVII. 2. archonte Pytharato, vt habet Apollodorus: vnde mendum apud LAERTIVM [q] omiſſa voce εἰκοστῆς, acute emendauit CASAVBONVS, male vero ſecutus eſt VOSSIVS [r]. Tantum vero fuit poſt fata quoque eius deſiderium, vt non tantum diſcipulis in maximo eſſet honore, vt poſtea dicemus, ſed et ſtatuis aliisque honoris monumentis eius coleretur memoria. Memorantur veteribus Epicuri ſex [s], a quibus Gargettius nominis fama et celebritate facile poteſt diſtingui. **Mors.**

§. IV. Etſi vero non magna tantum de praeceptore ſuo ſentiebant et iactabant Epicurei, ſed et viri ſummi philoſophum valde extollebant, quin inter eos quoque, qui philoſophiam eius reiiciebant, erant, qui de eo tanquam viro bono pronuntiantes vitam eius vehementer laudabant, negari tamen nequit, ab ipſis Epicuri temporibus ad reſtitutarum ſcientiarum aetatem, qua inceperunt viri quidam docti contra communem tot ſeculorum calumniam Epicurum defendere [t], tantam fuiſſe philoſophi infamiam, **Obiecta Epicuro vitia.**

l) ſ. 16 ſeqq. GASSEND. L. II. c. 1. p. 47.

m) De finib. L. II. c. 30. male ex hoc loco coniecit IONSIVS de Script. Hiſt. phil. L. I. c. 20. p. 107. Ciceronem hoc teſtamentum νοθείας ſuſpectum habuiſſe.

n) CICERO l. c. LAERT. l. c.

o) De ſe ipſo L. IX § 42 conf. SENECA ep. 92. 66. quae Stoicorum teſtimonia probe notanda ſunt, tanquam minime ſuſpecta.

p) De fato c. 9.

q) L. X. ſ. 15.

r) De hiſt. Graec. L. I. c. 21 p. 137. notatus BAYL. l. c. not. B. p. 364.

s) MENAGIVS ad Laërt. ſ. 26.

t) Mature poſt reſtitutum literis nitorem coepere viri docti communi de Epicuri impietate et mala vita ſeculi ſuffragio contradicere. Id quod imprimis a BAPTISTA GVARINO factum eſſe, eumque pro Epicuro in libro de eius ſecta verba feciſſe ait GASSENDVS l. c. L. VII. c. 7. p. 192. qui tamen fatetur, nec ſe librum vidiſſe, nec Naudaeum in Italia potuiſſe comparare, ſed ad TRITHEMIVM de Script. Eccl. prouocat, qui tamen c. DCCCVII. p. 188. ed. Fabr. nihil de eiusmodi Guarini libro habet. Prouocat etiam ad eum MORHOF. Polyhiſt. T. II. L. II. P. I. c. 7. §. 5. p. 183. ſed ſolius GADDII auctoritate, ſibi enim viſum non eſſe, fatetur. Ex quo vel plane non extare libellum, vel albis coruis rariorem eſſe concludimus. Poſt hunc M. ANTONIVS BONCIARIVS, Peruſinus (non vero Pariſienſis, vt habet GASSENDVS l. c.) in dialogo de antiqua philoſophia, ANDREAS item ARNALDVS aliique diligentiſſimo HEVMANNO act. philoſ. Vol. II. p. 369 ſeqq. enu-

vt bipedum nequissimus, et scelerum tantum non omnium sentina merito dicendus sit, si vera sint, quae ei obiiciuntur. Quae adeo fama percrebuit, vt apud homines illiteratos etiam, quique vix nomen Epicuri fando perceperunt, sceleſtiſſimus quisque et humani atque diuini iuris, omnisque honeſtatis et religionis contemtor atque atheus prouerbiali locutione Epicureus audiat. Varia vero accusationum sunt capita, quae in tanti viri historia praetermitti sine examine non possunt. Grauissimum vero quod Gargettio seni obiicitur scelus, impietas est, idque vel propter doctrinam vel propter vitam. Quibusdam enim nullum plane numen credidisse visus est, precationes vero et adorationes, quod ei exprobrat PLVTARCHVS[u], non vt quidpiam his indigens, sed prae multitudinis metu simulasse, vocesque contrarias iis, quas inter philosophandum ederet, pronuntiasse, cum reuera praeter atomos siue indiuidua corpuscula nihil, quod reuera existat, esse crederet. Alii Deos quidem serio statuisse concedunt, ob negatam tamen iis prouidentiam, et relegatos eos in extramundana spatia, sublatamque ita et spem et metum futuri vel praemii, vel poenae Deos ita infirmasse, et a mundi vel formandi vel regendi negotio ita remouisse, conqueruntur, vt non queat non inter numinis hostes referri. Quod eleganter SENECA[x], licet alibi fateatur, sancta eum praecipere et tristia, ei obiecit: *Tu Epicure, Deum inermem facis, omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam, et ne cuiquam timendus esset, proiecisti illum extra metum: . hunc igitur septum ingenti quodam et inexplicabili muro, disiunctumque a conspectu mortalium, non habes, quare verearis. Nulla illi nec tribuendi, nec nocendi materia est.* Alii doctrinam eius moralem culpant, et ob voluptatis patrocinium inter atheismi practici patronos numerant, vitam doctrinae conformem impie egisse clamitantes. Quorum ex veteribus loca adduxere GASSENDVS[y] et REIMMANNVS[z], recentiorum vero nomina indicavit HEVMANNVS[a]. Additur his, tantam fuisse sectae Epicureae impudentiam, vt non erubuerit, magistrum ob conditum systema impium et sublatum omnem religionis metum et reuerentiam Deum dicere[b], et LVCRETIVS[c] ausus fuerit scribere:

Nam si, vt ipsa petit maiestas cognita rerum
Dicendum est, Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitae rationem inuenit eam, quae
Nunc appellatur sapientia, quique per artem
In tam tranquillo, et tam clara luce locauit.

Quinimmo, ipsius proprium fuerit, vt sese Deorum aequalem iactaret[d]. Impietati adiungunt Epicuri obtrectatores malignitatem, duobus potissimium

enumerati, Epicuri causam egerunt, quos tamen omnes superauit GASSENDVS, iudice BAYLIO l. c. not. M. p. 372. qui alios quoque superioris seculi viros doctos laudat, qui pari labore apologiam Epicuri susceperunt, qui videndus.

u) Adu. Coloten l. c.

x) De benefic. L. IV. c. 19.

y) L. IV. c. 1. p. 107 seqq.

z) Hist. ath. c. XXIX. p. 195.

a) Vol. II. Act. phil. p. 650. Inter hos qui omnium vehementissime Epicurum premit, est SAM. PARCKERVS de Deo Disp. I. sect. XII seqq. p. 30 seqq. conf. REIMM. l. c.

b) PLVTARCH. l. c.

c) de rer. natura L. V. init.

d) PLVTARCH. l. c.

mum capitibus comprehenſam, ingratitudine erga praeceptores, vana ingenii oſtentatione et intolerabili animi ſuperbia nixa, et maledicentia erga omnes philoſophos; quibus omnibus ſe praeferri, turpiſſima ambitione anhelauerit. De priori §. antecedente dictis nihil adiicimus; Poſterioris culpae reum praeter PLVTARCHVM eum agit CICERO [e], quod aduerſus Pythagoram et Empedoclem dixerit, cum et contumelioſiſſime Ariſtotelem vexarit, Phaedoni Socratico turpiſſime maledixerit, Metrodori ſodalis ſui fratrem Timocratem, quia neſcio quid in philoſophia diſſentiret, totis voluminibus conciderit. Quibus detorta in contumeliam philoſophorum nomina, et appellationes odioſae adiiciuntur, et tamen eos nefando plagio expilaſſe inſimulatur, malo, quod ſequerentur ſectatores et diſcipuli, exemplo, qualem Coloten fuiſſe PLVTARCHVS [f] operoſe demonſtrat, CICERO [g] alios quoque eo nomine accuſat. Imprimis autem turpiſſimae voluptatis reus cum cohorte diſcipulorum a veteribus peragitur, quorum criminationes ATHENAEVS [h] et imprimis SVIDAS [i] diligenter collegerunt, quos ſecuti recentiores plerique vitam ei foediſſimam, Bacchanalia, Lupercaliaque viuentem, et Heliogabali, Sardanapali, ac turpiſſimorum quorumcunque vita deteſtabiliorem exprobrant, et Epicuri hortum quaſi lupanar infame fuiſſe crepitant, enumerantes, meretrices Epicureas Leontium, Themiſtam, Philaenida, Nicedium, Erotium, Hediam, Marmarium, Bodium, Phaedrium, philoſophiae praetextu tantam contubernio Epicureo infamiam conciliantes, vt hortus Epicuri ſimilis diceretur Circes Augiaeque ſtabulis, et communi prouerbio Epicuri de grege porci nominentur. Cui opprobrio vt color inducatur, Leontium, aiunt, Epicurum ad extremam vſque ſenectutem deperiiſſe [k], et exhauſtis infami voluptatis commercio viribus morbum acerbiſſimum ſibi acceleraſſe, adeoque ex choro philoſophorum eiiciendum eſſe. Quin et hoc nomine amare traducitur Epicurus, quod diſciplinas vniuerſe oderit, et quod CICERO [l] ait, *propterea nihil oleret ex Academia, nihil ex Lyceo, nihil e puerilibus quidem diſciplinis, alios quoque ab iis deterruerit, grammaticam, poëticam, rhetoricam, dialecticam, arteſque mathematicas contempſerit*, quod liberalium diſciplinarum odium graui oratione paſſim perſequitur CICERO [m]. Et hae quidem non vulgi tantum voces, ſed virorum virtute et ſapientia praeſtantiſſimorum, et maxima nominis celebritate inclytorum ἐγκλήματα ſunt, haec Zeno et ſancta eius ſecta, haec Cicero, Plutarchus, Galenus, haec eccleſiae chriſtianae antiſtites pietate venerandi Lactantius, Clemens Alexandrinus, Ambroſius [n], haec octodecim vno quaſi ore ſecula ad repurgatas vſque literas clamant et obiiciunt. Quae ſi accuſatorum numero defi-

e) De N. D. L. I. conf. GASSENDVS L. V. c. 3. p. 135. f) l. c. g) l. c.
h) L. III. p. 101 ſeqq. L. VII. p. 278 ſeq. L. X. p. 546. conf. quos alios longo agmine adducit GASSENDVS L. VI. c. 1 ſeqq. p. 148 ſeqq. i) l. c.
k) LAERT. L. X. ſ. 8 ſeqq. GASSENDVS L. VII. c. 1. 2. p. 167 ſeqq.
l) l. c.
m) De N. D. L. I. de fin. L. I. II. Tuſc. L. II. Ac. Qq. L. IV.
n) Loca eorum affert GASSENDVS L. III. c. 6. p. 96. Clementis plura adduximus in Germanico Hiſt. philoſ. opere P. IV. p. 1094. dicemusque de hoc argumento P. III.

Examinantur. definienda sunt, caussa cadat Epicurus oportet. Nihil tamen hic auctoritatis praeiudicio dandum est, sed examinanda accusatio, excutienda testium fides, audiendi viri a partium studio alieni, inquirendum in caussas inuectiuarum in Epicurum, et tum demum distincte de singulis obiectorum criminum capitibus sententia dicenda est, qua via incedentes, honestiore fama dignum et meliori affectum animo Epicurum deprehendemus. Et quod primo quidem ad religionem Epicuri attinet, negari nequit, eum non solum publicum Atheniensium cultum animo contemnere debuisse secundum principia semel electa, sed Deum etiam a mundi huius fabrica vel constituenda vel conseruanda remouisse, cunctaque atomorum motui permisisse[o]: qua ratione eum docuisse, infra, vbi de theologia eius disseremus, luculenter probabimus. Nec negamus, grauiter ita impegisse Epicurum in doctrinam de Deo, eumque falso beatitatis diuinae et motus mechanici conceptu deceptum reddidisse, inermem et attributis primariis destitutum, nondum tamen inde sequi, quod aduersarii eius vrgent sustulisse eum numen ex rerum natura, quilibet videt, qui distincta atheismi notione vtitur. De religione vero eius et opinione de Diis iudicaturum eius de hoc argumento doctrinam nosse oportet: quam cum infra, de philosophia Epicurea dicturi, explanaturi simus, hic quidem praeterimus, pauca tamen monenda sunt, quae rem luce perfundunt, et quid de religione Epicuri statuendum sit, clare, nisi fallimur, produnt. Scilicet ad inimicos Epicuri prouocamus, testes exceptione omni maiores. Inter hos CICERO[p] est, nullo, vbi potest loco, Epicuro parcens, qui tamen refert, *scripsisse eum libros de sanctitate, itemque de pietate aduersus Deos, ita editos, quasi sacerdos scripsisset.* Qui porro, dum absurditatis conuincere Epicurum satagit[q], quod *Deos ab hominibus colendos dicat, cum Dii non modo homines non colant, sed omnino nihil curent*, hoc ipso inter DEI cultores Epicurum fuisse concedit, sed tales, qui, vt SENECA[r] eloquentem inducit, *Deum colunt nulla spe, nullo pretio inducti, sed propter maiestatem eximiam, supremamque naturam.* Hoc in atheum cadere non posse, nemo non videt. Contemsisse vero Epicurum superstitiosos ritus, et tamen simulate egisse, vt eos admisisse videretur, venia dignum esse putamus. Vt enim ineptam Graeciae de Diis sententiam impossibile erat non rideri a philosopho, ad mechanicas vniuersi leges solum attento, et animam mundi non cerebrinam tantum, sed et iniuriam in Deum, qua reliqui philosophi idolatriam cum suis systematibus conciliabant, reiicienti; ita tam irreconciliabile erat vatum in philosophos odium, tamque inexorabilis, quae sacra publica tuebatur, lex, vt non nisi mortis periculo liceret publicam religionem contemnere. Idem itaque fecit, quod alii quoque inter Graecos

o) Esse viros doctos, qui contrarium sentientes hac quoque in parte Epicuri apologiam suscepere, infra dicemus, et argumenta eorum excutiemus, nos haec concedimus, conuicti, ita Epicurum statuisse. Non enim institutum nostrum poscit, philosophos purgare omnes, sed nudam veritatem historiae abiecto omni partium studio exponere.

p) De nat. Deor, L. I. c. 41.

q) ib. c. 8.

r) De benefic, L. IV. c. 19.

cos fecere philoſophi, qui ſacris quidem intererant ciuitatis, in auditoriis vero fraudes ſacerdotum, et ſtultitiam religionis vulgi diſcipulis exponebant. Hoc et Epicurus fecit, metumque et ſuperſtitionem animis eiiciendo, puriore reuerentia Deos colere diſcipulos docebat. Nec alia mens verborum LVCRETII[s]:

Quare relligio pedibus ſubiecta viciſſim
Obteritur, nos exaequat victoria coelo.

Loquitur enim de religione, quam ſceleroſa et impia facta ſaepe peperiſſe, exemplis comprobat. Ita quidem Epicurus non religionem omnem extorrem eſſe iuſſit, ſed eam admiſit, quam eius ſyſtema, Deos ſumma maieſtate ſine cura, ſine labore conſtituens, requirebat: quam ea pietatis parte, quae ob poenas tantum et praemia Deum colit, eſſe praeſtantiorem, tot amoris puri apologetae, tuiti ſunt. Cogitandum etiam Epicurum non cum Chriſtiano doctore, ſublimioribus luminibus inſtructo, ſed cum reliquis philoſophis comparandum eſſe, et meliorem fuiſſe hac in parte Ariſtotele, qui Deum ſuum primum motorem a mundi fabrica et prouidentia non minus remouit, ſpeique et metui diuinorum nullum locum reliquit, nec vllam reuerentiam vel pietatem ei debitam praeſcripſit, et tamen per tot ſecula ſine inuidia toleratus eſt. Multum vero pro Epicuri cauſa facit, quod a nemine ob doctrinarum impietatem vsquam Athenis inter tot accuſationes aduerſariorum in iudicium vocatus legatur, quod tamen Anaxagorae, Socrati, Ariſtoteli, Theodoro, Diagorae accidiſſe legimus. Nam quaecunque etiam inter ſyſtema eius et religionis publicae placita fuerit diſcordia, ſequitur tamen inde, non docuiſſe tantum, ſed vixiſſe quoque cum diſcipulis ita, vt impietatis ſuſpicionem nemini excitarent: quod facile fieri potuit, ſi Deum propter maieſtatem et excellentiam coluerunt. Expendi vero et hoc volumus, Epicurum ita de Diis ſtatuendo cum phyſiologiam ſuam Stoicae opponeret, tolerabilius de Deo erraſſe, quam Stoicos, pantheiſmum plane impium introducentes, et tamen pro ſancta ſecta habitos, licet fateamur, capitali errore vtrumque peccaſſe, Zenonem et Epicurum. Neque nos valde mouent, quae PARCKERVS[t], inuidioſa conſequentia contra Epicurum vrget, infra expendenda: valde enim, certi ſumus, corrumpi hiſtoriam philoſophicam, ſi ex concluſionibus per conſequentias quaſdam ex philoſophorum decretis elicitis de eorum opinionibus iudicamus. Quod vero Dei inſtar coluerint Epicurum aſſeclae, ex adductis locis probari non poteſt, quae aliud euincunt nihil, quam homines hos, de ſumma in perſpicienda rerum natura ſapientia magiſtri perſuaſos, eum ſupra humani ingenii conditionem extuliſſe, et ſimilitudinem diuinitatis, ſenſu Epicureo[u], in eo quaeſiuiſſe: certe, quicquid in eo peccatum eſt, non Epicuro, ſed ipſis auctoribus tribuendum eſt. Quae de eius ambitione et contemtu ac ingratitudine erga philoſophos, imprimis

s) Lib. VI. v. 80 ſeqq.

t) l. c. p. 30 ſeqq.

u) Deos enim ſuo modo hominibus ſimiles putabant, alia huc pertinentia affert GASSEND. L. IV. c. 6. p. 121 ſeqq.

primis praeceptores, dicuntur, et maledicentiam arguunt, ea vna voce, postquam ista retulerat LAERTIVS[x], refutat: μεμήνασι δὲ οὗτοι, *insaniunt hi homines*, statimque ad humanitatem, pietatem, mansuetudinem viri optimi[y] prouocat, vt demonstret, fuisse has calumnias Timocratis et Stoicorum. Quod vero systematis gloriam sibi vindicauit soli, in eo non magis peccauit quam Zeno, qui suffurando reliquis doctrinas miserumque centonem consuendo, alienis superbiuit plumis, nec ingratus magis est quam Plato et Aristoteles, qui cum a praeceptoribus multa accepissent, sibi systematis, adeoque totius aedificii rite exornati gloriam asserebant. Alia non vrgemus copiose et erudite allata a GASSENDO[z], hoc vnum adiicientes, patere ex LVCRETIO[a], Democriti, a quo multa accepit philosophia Epicurea, venerabilem inter eos fuisse memoriam, qui Epicurum sequebantur. Ex quibus patet, discipulos quoque non minus, quam magistrum, iniuste criminatos fuisse obtrectatores. Nulla vero in re magis calumnia frontem prodidit impudentissimam, quam in obiecta Epicuro gula et impura Venere. Aliud enim non Diocles tantum testatur, Epicuri epistolae loquuntur, Athenaei epigramma innuit, quos testes producit vitae maxima sobrietate et continentia actae LAERTIVS[b], sed et ipsae obtrectatorum confessiones euincunt, quas apud CICERONEM[c], PLVTARCHVM[d], SENECAM[e] legent, qui vno Senecae loco supra adducto contenti non sunt. Incontinentiae vero et amoribus, quibus criminibus insimulatur Epicurus, vt taceamus corpus calculi doloribus impeditum, vnum ex Stoicorum censu Chrysippum opponimus, testem inter acerrimos Epicuri hostes maximum, quem, Epicurum erga mulieres ἀναισθητὸν dixisse, supra ex Stobaeo obseruauimus. Et quae quaeso potuit regnare luxuria, qui irritari Veneris cupiditas, vbi prandium ne asse quidem constat, quod de Epicuro testatur SENECA[f], gloriante, *non toto asse se pasci, Metrodorum, qui nondum tantum profecerit, toto; et vbi summa voluptas est aqua et polenta aut frustum hordeacei panis?* Quibus et aliis de Epicuri frugalitate et sobrietate a se prolatis testimoniis opponit TH. GATAKERVS[g], Timocharis, vel Timocratis potius, narrationem, minam integram in victum diurnum quotidie impendere solitum, idque, putat ipsum alibi de se esse professum, *certos vero*, quod SENECA[h] monet, *habuisse dies, quibus maligne famem extingueret, visurus an aliquid deesset, ex plena vel consummata voluptate, vel quantum deesset, et an dignum, quod quis magno labore pensaret.* Verum si non bonam fidem, certe attentionem desideramus in viro alias optimo et in veterum lectione exercitatissimo, qui vero nimio erga Stoicos affectu in transuersum agi se passus est. Si enim totum, ad quem prouocat, locum LAERTII[i] vel legisset, vel adduxisset

x) Lib. X. f. 9.
y) Confirmat haec CICERO de fin. L. II. c. 25. 31. Tusc. Qu. L. II. c. 19.
z) Lib. V. c. 6. 7. p. 141 seqq.
a) Lib. III. v. 372. L. V. v. 621.
b) ibid. f. 11.
c) Qu. Tusc. L. V.
d) Adu. Colot. l. c.
e) Ep. 21. alia veterum loca collegit GASSENDVS L. VI. c. 3 p. 153.
f) Epist. 18.
g) In praeloq. ad ANTONIN. de se ipso p. m. 7. ed. Lond.
h) l. c.
i) Lib. X. f. 7. vbi tamen Timocratis mentio non fit, res vero ipsa tangitur.

xiffet etiam, patuiffet ipfi et lectori, defumta haec effe ex epiftolis Epicuri ad Leontium, a Stoicis mala fide illi fuppofitis, et palpaffet contradictionem, additur enim corpore adeo miferabiliter affectum fuiffe, vt multis annis e fella furgere non potuerit, et hic tamen ftrenue Baccho Venerique litaffe dicitur Stoicis, qui non recordabantur, cum haec ei affingerent, mendaces oportere effe memores. Certe Timocrates transfuga fufpectae fidei teftis eft, nec vero diffimile, hominem apoftatam a conuiuiis folennioribus, quae more omnium fere philofophorum inter Athenienfes Epicurus interdum inftituit, et celebrari etiam poft mortem iuffit, occafionem calumniae arripuiffe. Nec a fcortorum, quae, hortos Epicuri frequentaffe, negari non poteft, conuerfatione Epicurus incontinentiae accufari poteft; vt enim fupra docuimus, et animi inclinatione abhorruiffe illum ab ifto feminarum commercio, et corporis infirmitate fuiffe inhabilem, ita recordari lectorem volumus, quod aliquoties monuimus, fcorta Graeciae nobiliora elegantiorum literarum et philofophiae eruditionem admodum affectaffe, et ideo celeberrimorum philofophorum frequentaffe fcholas [k], quorum tamen ideo caftitas non nifi ab iniquiffimis obtrectatoribus in fufpicionem adducta eft, vt Socratis, Platonisque, virorum morum fanctitate venerabilium exemplo conftat. Id cum Epicuro quoque factum fit, non magis illum fufpectum reddit, quam ex philofophorum choro quemuis alium. Nec infamiae fidem facit Leontium, Metrodori concubina, hoc enim moribus Graeciae non erat contrarium vel inhoneftum [l], fed ad contubernium Epicureum non pertinebat, in quo philofophiam tantum eo fucceffu didicit, vt Theophrafto bellum indicere auderet, vt fuo loco dictum. Nihil vero magis Epicuri in hac parte innocentiam probat, quam telum, quod in eum torfere aduerfarii fortiffimum, foediffimae illae epiftolae, ex qua fentina tota calumniarum in Epicurum profluxit colluuies. Obferuat enim LAERTIVS [m], Diotimum, (Theotimum vocat ATHENAEVS,) Stoicum infefto erga Epicurum animo quinquaginta lafciuas circumtuliffe epiftolas, veluti ab Epicuro fcriptas, easque, quae Chryfippi ferebantur, veluti fub Epicuri nomine, in volumen congeffiffe: refertque ATHENAEVS [n], ex Demetrio Magnete, Zenonem Sidonium detecta fraude, Theotimum in iudicium vocaffe, eumque calumniae conuictum capitis poenas luiffe. His itaque ex fontibus fi accufationes aduerfarii Epicuri hauferunt, quis vel mediocri attentione praeditus fidem illis dabit? et annon innocentiae et fanctitatis teftimonium eft, obtrectatores ad iftas fraudes confugiffe, id non facturos, fi vera ei obiicienda inueniffent. Reieciffe Epicurum non omnes difciplinas, fed inutiles fui temporis nugas, in quibus Graecia fenefcebat, infra magis commode docebimus: hic vnius CICERONIS [o] teftimonio contenti erimus, quod rem

 pror-

k) Ad faciendam fidem legenda MENAGII hiftoria mulierum philofophantium. Nos plerasque haftenus fuis locis inferuimus.

l) Secundum Graeciae vero mores iudicandum hic eft, ad quod non attenderunt, qui cum Chriftiano philofopho Epicurum comparantes, ἀνάξιαν in eo tantum deprehenderunt: fecundum hanc enim regulam ne Socrates quidem vitio caret.

m) Lib. X. f. 3.

n) Lib. XIII. p. 611.

o) De fin. L. I.

prorsus conficit. Ita vero eloquentissimus Tullius, satis alias in Epicurum acerbus: *Quod Epicurus parum tibi videtur eruditus, ea causa est, quod nullam eruditionem esse duxit, nisi quae beatae vitae disciplinam iuuaret*: et paucis interpositis: *Non ergo Epicurus ineruditus, sed ii indocti, qui quae pueros didicisse turpe est, ea putent ad senectutem esse discenda.* In quibus Socratis potius discipulum, quam bonarum artium osorem agnoscas.

Caussae odii et calumniarum in Epicurum. §. V. Mirari posset quispiam, qui factum sit, vt vir innocentis vitae scelerisque purus tantis criminationibus diffamatus sit, nisi temporis, quo viuebat, circumstantiae caussas nobis expromerent apertissimas p). Inter eas primo merito loco ponimus nascentis vno tempore sectae Stoicae et Epicureae aemulationem. Viuebant enim caputque extollebant eodem tempore Zeno, Stoicae, et Epicurus, Epicureae sectae conditores, nempe circa Olymp. CXX, quamuis hic illo fuerit iunior, ast qui ante eum tamen fato functus est. Zenonis vero animi character, ingenii et temperamenti natura et inclinatio moresque in Cynica schola formati, quales fuerint, supra, *capite nono*, copiose enarrauimus, ostendimusque non natura tantum animo fuisse subtristi, melancholico et difficili, sed et Antisthenis educatione ad id philosophiae genus adductum, quod naturam hominis non vincere tantum, sed excedere quoque, et rigidissima virtute humanitatem exuere tentabat. Quam disciplinam quamuis reliquisset, placebat ei tamen virtus Cynica, ad quam philosophiam, quam condebat, moralem viam quandam breuem esse cupiebat. Hinc consideratae in abstracto virtus et sapientia, et nescio quae consummata sapientis idea animo efficta, quam nec moralis hominis natura effingere, nec vero effectu tueri quisquam poterat. Cumque pleraque aliis philosophis suffurando subtraxisset, vt noua viderentur, terminos immutauit loquendi, aliasque vocum et locutionum significationes et definitiones induxit, quae licet parum noui exhiberent, paradoxam tamen, et inusitatam pollicebantur sapientiam. Ita vero Zeno ambitioni natura sua litans, et nomen et famam atque opinionem viri sancti et sapientis obtinebat, summoque in loco erat apud Athenienses. Quos vt philosophiae μετεωρίζοντι eo melius assuesceret, rigidam virtutis ideam vita quoque et vestitu effingebat, sermonemque, vestitum, conuersationem, paraenéses ita attemperabat scopo, quem sibi fixerat, suo, vt et ipse, et qui eius exemplum sequebantur, Stoici inter sancta ingenia, quae sola philosophorum nomine digna essent, connumerarentur. Quae omnia cum supra luculentis veterum testimoniis probata dederimus, in praesentia pluribus non moramur. In omnia alia et contraria prorsus concedebat Epicurus. Is natura propius sanguineo accedens temperamento, cum educatione per varia hominum genera, quibuscum conuersandum ei fuerat, esset iactatus, humanis erat et societati maxime conuenientibus moribus, iucundus, facilis, et attrahendis animis valde idoneus.

p) Elegantissimam eruditionem in his fuse explicandis adhibuit GASSENDVS L. III. c. 1 seqq. p. 79 seqq. conf. BAYLE Dict. l. c. not. N. p. 370 seqq.

neus [q]. Non latebat hominem fatis acute videntem meteorologia Stoica, quae plus pofcebat ab homine, quam vel natura promittebat, vel permittebant vires, et plus verbis iactabat, et fimulatione effingebat, quam praeftabat re ipfa, et virtus haud fictae imagini refpondebat. Nec fallebant hominem ad antagoniftarum vitam moresque valde attentum Stoici, paffim hypocrifi affectata vehementer famam proftituentes, atque exiftimationem. Ad quem lapidem, ne et ipfe impingeret, eui tandum, quod in aliis carpebat, ratus, et non admirationem magis, quam imitationem philofophia fua efficere tentans, ad temporum fuorum genium humanique animi, naturalem, quam vbique in votis habent mortales, inclinationem, refpexit, et philofophiam fuam ei attemperauit. Cumque voluptatibus totam veluti immerfam videret Graeciam, et, philofophorum inanibus, quibus otiofa ingenia detinebant, difputationibus eam emendari minime, obferuaret, naturalem voluptatis rationem, humanis quafi impreffam defideriis finem totius, quam meditabatur, philofophiae effe iuffit, qua et anima et corpus eo ftatu viget, quo dolore, aegritudine, et moerore vacuus homo, fibimet fufficiens contentus laetusque viuit, eamque vitae beatitatem confequitur, qua tranquillo animi reliquarumque partium, quibus conftat, ftatu fruitur: ad quam εὐθυμίαν voluptatemque animi ftantem, vt dicere folebat, Democritum quoque hominis reduxiffe felicitatem *capite vndecimo* demonftrauimus. Hunc Epicuri finem fuiffe in fequentibus pluribus demonftrabimus, et ipfe *epiftola ad Menoeceum* luculenter expreffit [r]. Ita vero fperabat fore, vt cum foedis corporis voluptatibus nihil ad beate vivendum fe proficere, nec expleri defideria fua cernerent [s], virtutem, qua ifta εὐθυμία paratur, fublata illa horrida et fqualente, qua eum deformauerant Stoici, facie, amplecterentur, eam ipfam, quam tam anxie quaerit humanus animus, felicitatem, laetamque ac beatam in ea vitam inuenientes. Huic philofophiae nihil tricarum prodeffe videbat Epicurus, quibus tanquam fpinis pungebant, non fatiabant Stoici, et ad hunc finem totam philofophiam reuocabat, reducta, quae in obliuionem venerat, magni Socratis regula, cuncta in difciplinis ad mentis emendationem et felicitatem effe reuocanda. Vt vero, quam in his nugis ceperat Graecia, iucunditatem euerteret, perfpicuitatem verborum adhibuit, eaque fini certa defcripfit axiomata, quibus et veritatem facile quis poffet affequi, et contentiofas philofophorum ftrophas auertere. Magno hoc factum effe ftudii philofophici emolumento, cogitari facile poteft. Nam ita inanes voces et fine mente foni, principia precario adfumta, vel vaga et incerta, et fpinofa atque difficilis fubtilitas, Academicorum, Dialecticorum, Stoicorum, quae verum philofophiae vfum in vanam loquacitatem et difputationem altercationes fine fine reciprocatas mutauerat, ficque difficillimum fecerat philofophiae laborem, eiiciebantur, et iuuenes docebantur ipfa natura et experientia duce

 phi-

q) Τὴν φιλανθρωπίαν πρὸς πάντας in eo vehementer laudat LAERT. L. X. f. 10. Ciceronis teftimonium fupra adduximus.

r) LAERT. L. X. f. 122 feqq.

s) Ideo reprehendebat Cyrenaicos, vt ex rata fententia decima apud LAERT. L. X. f. 142. patet.

philosophari, et fieri hoc quidem sensu, quo Heraclitus professus est, αὐτοδίδακτοι. Cumque proprie non minus, quam perspicue, omissa eloquentiae turgidae et alta petentis affectatione doceret, sicque facile intelligeretur, non potuit non philosophia eius magno applausu recipi, factumque inde est, vt ex aliis sectis multi ad eum, missis prioribus magistris, accederent, nemo, qui nomen ei dedisset, praeter vnum Timocratem, fratris Metrodori reprehensionibus exacerbatum, ab eo discederet vnquam, id quod pessime habuit reliquos philosophos, amare ideo Epicurum sugillantes [r]. Neque tamen his contentus Epicurus, cum acriter contra eum Stoici insurgerent, magno animo illis restitit, insultus repressit, hypocrisis laruam detraxit, inanem et magna promittentem, nihil eorum vero praestantem philosophiam denudauit. Quis non, sine enarratore, ex his coniiciet, Stoicos, superbum hominum genus, quod sibi soli placebat, seque omnibus praeferebat aliis, in furias actos et rabiem? quis miretur, homines, hos vindictae studio accensos omnia ausos esse, quaecunque ad detrahendam hosti tam formidabili famam et diminuendam fidem facere, dedecusque atque infamiam ei conciliare apta essent? Et haec primaria causa est, quae tot calumnias Epicuro peperit. Aliam obtulit ipsa Epicureae philosophiae natura et constitutio. Voluptate tanquam fine vltimo condidisse quasi acerbam sapientiae medicinam Epicurum, modo diximus. Hinc illae lachrymae, hinc illi clamores Stoicorum, quibus ad rauim vsque Epicurum infamabant. Cum enim propudiosae, quae Graeciam omnem, et praecipue Athenas, occupauerat, voluptati, Cynicis praeceptis excitati et armati, bellum indixissent, ipsaque voluptatis doctrina Cyrenaicae sectae dogmatibus et indigna philosophorum multorum vita, vehementer iam esset suspecta, exoptatissima haec occasio fuit, inuidiam Epicuro conflandi, eumque pro illius voluptatis magistro publice declarandi, quam bonus quisque, paululum e coeno vulgi emergens, si non facto et vita, verbis tamen execrabatur et oderat. Quod vt eo facilius crederetur, nec mendaciis parcebant, nec suspicionibus, et non vulgi tantum rumusculos captabant, sed et narratiunculas excogitabant, vt iucundas et curiosas Athenensium aures demulcentes, ita Epicurum in foedae voluptatis suspicionem quam maxime adducentes. Id quod eo minore labore potuit fieri, cum Epicurus et vitam ageret in hortis tranquillam et a turba remotam, hominibusque paucis innotesceret, et voluptates corporis, quatenus ad mentis tranquillitatem pertinent, et virtute parantur, non reiiceret: certe tam verisimile id fecere Stoici, vt apologiam pro se suaque philosophia facere Epicurus aliquoties opus haberet. Cumque his omnibus accederet longe alius, quam publica ciuitatis religio poscebat, de Diis conceptus, et doceret Epicurus vulgi de Deo opiniones esse falsas [s], tolleretque is omnem numinis circa res hominum curam, quam ad alterum extremum decur-

r) Percunctanti ex Arcesilao, cur ex disciplinis aliis plerique ad sectam Epicuream transirent, ex Epicureis vero nullus ad aliam se sectam conferret, respondit Arcesilaus: quia ex viris quidem galli fiunt, ex gallis vero viri nunquam LAERT. L. IV. f. 43. alludens ad Gallos sacerdotes Cybeles exsectos et effeminatos.

s) IDEM L. X. f. 123.

decurrentes Stoici ad fatalem vsque necessitatem extendebant, pietas ita quoque Epicuri a Stoicis culpata totam voluptatis doctrinam mirum in modum fecit suspectam et exosam. His artibus vsa superstitio et fraus, quem rationibus philosophicis non poterat, calumniis aggrediebatur, et fictis etiam ac propudiosis audacium ingeniorum fabulis opprimere tentabat, qua ratione Diotimum epistolas spurcissimas suppofuisse Epicuro supra notauimus, et Cleanthem, Chrysippum, Timonem, huiusque generis alios fecisse vetus tradit historia [x]. Negari tamen nequit, abusum doctrinae moralis Epicureae, qua homines fœdæ voluptati litantes patrocinium licentiae quæsiuere, contulisse multum, vt infamia illa in ipsam deuolueretur Epicuri philosophiam, quales Alcaeum et Philiscum, Epicureos fuisse, a Romanis vrbe eiectos, eo quod multarum flagitiosarumque libidinum auctores essent adolescentibus, AELIANVS [y] narrat. In his culpa quidem Epicurum non premebat, qui sancta praecipiebat; hi enim, recte monente SENECA [z], *non ab Epicuro impulsi luxuriabantur, sed vitiis dediti luxuriam suam in philosophiae sinu abscondebant, et eo concurrebant, vbi audiebant, laudari voluptatem; nec aestimabant illam voluptatem Epicuri, quae sobria et sicca esset, sed ad nomen ipsum aduolabant, quaerentes libidinibus suis patrocinium aliquod ac velamentum:* sed hoc aduersarii, et vulgus rerum non satis intelligens ipsi postea Epicuri philosophiae, tanquam turpissimae voluptatis magistrae, adscripsit. Haec circa ipsam Epicuri aetatem enata, cum indies Stoicorum numerus et auctoritas apud plebem cresceret, non potuere non successu temporis, fabulis et narratiunculis et vulgi et Stoicorum, vbique Epicureos vellicantium incrementa capere, et in publicam tandem degenerare traditionem: qua tanquam torrente abrepti viri quidam graues, sed ab Epicurea philosophia alieniores, Cicero, Plutarchus, Galenus [a], et ex Patribus ecclesiae haud pauci, male de Epicuro sentire coeperunt, licet tanta fuerit apud eos interdum veritatis vis, vt contraria de eo testari non omitterent, et quae contra eum dixere, ex communi magis hominum opinione et rumore vulgi, quam ex rei veritate dicta esse proderent, certe sibi haud semel contradicerent, sicque saepius fidem su m euerterent. Addi hic merito debet poetarum et comicorum licentia, quibus solenne fuit mordaci stilo philosophorum famam confodere, quique aegre ferebant, artes suas tanquam inanes in Epicuri hortis traduci. Cum itaque impune in theatro mentiendi et calumniandi licentia gauderent, Epicurum, vulgi et Stoicorum

x) Cleanthem Epicuri voluptatem virtuti imperantem ita imagine depicta traduxisse refert CICERO de fin. L. II. Chrysippum similia in Epicurum ausum Oenomaus tradit apud EVSEB. praep. L. VI. c. 6. Timonis Sillographi satyrae in Epicurum fragmentum exhibet ATHENAEVS L. VII. p. 279. Nec Epictetum ab hoc sectae suae affectu liberum fuisse ex LAERTIO L. X. et ARRIANO L. II. c. 20. palam est. Ita Philaenidi quoque feminae Epicureae caste et sancte viuenti foedum carmen suppofuit Polycrates sophista, eique adscripsit Chrysippus, vt diffamaret disciplinam Epicuream, vid. ATHEN. L. VIII. p. 335. ita etiam cum Archestrati gastronomia Epicureis tributa euenisse idem prodit L. III. p. 101. Perperam itaque neget PARCKERVS de Deo Disp. I sect. 14. p. 34. esse aliud exemplum librorum Epicuro suppositorum, praeter Diotimi epistolas.

y) Lib. IX. c. 12. conf. CICERO orat. in Pison.

z) De vita beata c. 12.

a) Loca eorum habet apud GASSENDVM c. VI. p. 96 seqq quibus ex dictis causis parum lucratur PARCKERVS l. c. p. 36 seqq.

rum dicteriis satis iam per Graecum et Romanum orbem diffamatum conuitiis et dicteriis lacessere, et de eo tanquam nequissimo hominum turpia quaeuis comminisci non erubuerunt [b]: quibus sophistae et rhetores, qui inimicum habebant Epicurum, inanem loquacitatem exsibilantem, auxilia ferebant, et eloquentiam in Epicuro traducendo exercebant. Mirum itaque videri debet nemini, Epicurum, quem dignam philosopho vitam duxisse supra euicimus, tantam per tot secula infamiam meruisse, et innocentiam calumniae ad tempus succubuisse. Viderunt tamen hoc viri perspicaces et magni quoque, qui alia longe in Epicuri philosophia deprehendentes, dignitati, ingenio, et auctoritati suae, quae longe maxima fuit, non indecorum existimauerunt, ei nomen dare, dabimusque in sequenti huius historiae parte numerum virorum summorum apud Romanos, quibus Epicurea philosophia prae aliis sectis placuit, licet apud popellum infamis esset, et tanquam scelerum sentina traduceretur.

Amici et sectatores.

§. VI. Minime tamen impediuit tanta, qua Epicurum persequebatur secta Stoica, inuidia, quo minus non amicis tantum gauderet plurimis, sed et discipulos et sectatores nancisceretur plures, quam odium Stoicorum ferre poterat. Philosophabantur autem cum eo tres fratres, Neocles, Chaeredemus et Aristobulus [c], otio philosophico in horto fratris toti dediti [d], eiusque beneficentia sustentati [e]. Ex familiaribus imprimis Metrodorus

Metrodorus.

Polyaenus et Hermachus, Mus etiam, seruus eius, eminuerunt. Et METRODORVS quidem, si plerosque audias, Lampsacenus [f], secundum aliquos [g] Atheniensis fuit, qui sine dubio in eius notitiam venit, cum Lampsaci moram Epicurus ageret. Leontium concubinam aluisse supra monuimus, certe liberos suscepit, quorum curam Idomeneo moribundus commendauit Epicurus, cum is ante hunc fatis concessisset, LIII annos natus [h]. Nunquam vero, ex quo in Epicuri venerat notitiam, ab eo discessit, nisi sex menses, quibus cum domi absuisset, ad Epicurum reuersus est [i]. Tantaque felicitate Epicuri philosophiam assecutus est, vt non tantum alter paene Epicurus Ciceroni audiat, sed LAERTIVS [k] quoque testetur, morum placidissimorum bonitate et intrepido contra molestias mortemque ipsam fuisse animo, qui libros quoque enumerat, quibus aduersus sophistas, dialecticos, et Democritum etiam insurrexit [l]. Valde in eum linguae calamique frena laxarunt, qui Epicuri scholam criminati sunt, ex quibus CICERO [m] hunc Epicuri collegam sapientiae multa impudentiora recitasse, ait, accusare enim fratrem

b) Exempla eius sunt apud ATHENAEVM L. III. p. 103. L. VII. p. 173.

c) LAERT. L. X. §. 10.

d) Hinc illud Neoclis παῖδες βιώσας teste SVIDA in Neocle T. II. p. 608. quod singulari dissertatione impugnauit PLVT.

e) LAERT. l. c.

f) STRABO L. XIII. Alius est ab illo Anaxagorae familiari, cuius meminit LAERT. L. II. §. 11.

g) IONSIVS Hist. phil. L. I. c. 20. p. 109. qui Lampsacenum dici a mora putat. Res ad locum LAERTII L. X. §. 22. redit, vbi post Metrodorum, Stephani editio legit Ἀθηναῖον, Meibomiana τὸν Ἀθηναῖον, quod peculiare Athenaei nomen notat, et alium a Metrodoro distinctum indicat, conf. MENAG. MEIBOM. ad h. l. GASSENDVS l. c.

h) LAERT. §. 19. 23. Idomeneus vero sororem Metrodori Batidem in coniugio habuerat.

i) ibid. §. 22.

k) §. 19.

l) Conf. GASSEND. l. c. IONS. l. c. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 812.

m) Tusc. Qq. L. III.

fratrem suum Timocratem Metrodorum, quod dubitet omnia, quae ad beatam vitam pertineant, ventre metiri; et PLVTARCHVS[n] obiicit, scripsisse ad Timocratem: *nihil attinet, o Timocrates, Graecos seruare, et sapientiae ergo coronas ab iis reportare, sed comedere ac potare vinum, quantum et non noceat, et gratum sit ventri.* Quae tanta videntur Oxoniensi episcopo[o], valde in Epicurum odio accenso, vt qui talia scribere non erubescant, non opus habere dicat, vt iis commentis et fabulis infamia creetur, cum ad libros prouocent Cicero et Plutarchus, probarique nequeat, ficta ea monumenta fuisse, quibus nituntur. Quae etsi magno ardore prosequitur eloquentissimus praesul, facile tamen ex iis possunt retundi, quae supra de similibus, quae in Epicurum dictae sunt, criminationibus monuimus. Vnum hoc totum argumentum vi sua spoliat, cuncta redire ad Timocratem, Metrodori fratrem, offensa eius permotum, vt sectam relinqueret, qui in libro *de laetitia* mysticam illam synagogam, siue arcana conuenticula nocturnasque illas philosophandi consuetudines perferre se non potuisse, taliaque potissimum de fratre et praeceptore scripserat[p]. Ast quis apostatae, quis inimici fide stabit? quis fratrem criminantem aequus audiet? quem innocentissima quaeque in fratris odium vertisse facile probari potest[q]. Ceterum cum aliis Metrodoris, praesertim Stratonicensi, qui ex Epicuri secta ad Carneadem, humanitate et beneuolentia eius inuitatus defecit, confundendus non est, quem Epicuro fecisse coaeuum, indeque Carneadem quoque Epicuri tempore viuentem asseruisse FOVCHERIVM, fundamento et veritate destitutum, supra *capitis sexti sectione tertia* monuimus[r]. Alter Polyaenus Athenodori filius, ipse quoque Lampsacenus, a Philodemo apud LAERTIVM[s] laudatur tanquam modestus et amabilis, quibus potissimum moribus Epicurei se commendabant, magnum vero mathematicum fuisse, CICERO[t] testatur. Hermachus Agemarchi filius, Mytilenaeus fuit, paupere patre natus, sed quem ex rhetorum scholis abductum tanta felicitate praeceptis philosophiae suae imbuit Epicurus, vt ipsum moriens scholae suae praefecerit[u]: qui quam carum eum habuerit, in testamento prodidit. Scripsit is *aduersus Platonem*, itemque *aduersus Aristotelem*, et *epistolica XXII. de Empedocle*[x], aitque LAERTIVS[y], libros eius fuisse pulcherrimos. Mus seruus fuit Epicuri, testamento tamen eius libertate dona-

Polyaenus.

Hermachus.

Mus.

n) Adu. Colot. l. c.

o) l. c. sect. XIV. p. 37.

p) LAERT. §. 6.

q) Criminatur Timocrates contubernium Epicureum, bis in die ibi nimiis delitiis solutos vomere solitos fuisse, apud LAERT. l. c. sed maledicentiam hominis, ansam ex alia longa occasione calumniaa quaerentis, prodit CELSVS de re med. L. III. c. 21. qui refert, Metrodorum, aquae intercutis morbo tentatum, cum sitim necessariam aequo animo non ferret, vbi diu abstinuisset, bibere solitum, ac deinde vomere. Hac via aliae quoque calumniae contra Epicureos enatae sunt.

r) Locus LAERTII L. X. §. 9. ab interprete male intellectus, seduxit viros doctos, vt contra temporum rationes Metrodorum hunc Epicuro coaeuum facerent, nec satis his difficultatibus se expediuit GASSENDVS L. IV. c. 8 p. 127. MENAG. ad l. c. Laërt, IONS. de Script. hist. phil. L. IV. p. 350. Recte vero vidit P. BAYLE Dict. l. c. not. D. p. 365. verba Laërtii non ad Epicurum, sed ad Carneadem referenda esse, quem humanitate omnibus praestitisse l. c. docuimus.

s) LAERT. §. 24.

t) Acad. Qq. L. 4. c. 33.

u) LAERT. §. 25.

x) ibid. IONS. L. II. c. 1. p. 189.

y) l. c.

donatus, quem inter illos, qui cum Epicuro philosophati sunt, celeberrimum fuisse LAERTIVS[z] docet. Recte itaque inter seruos refertur, qui philosophi euasere, a GELLIO[a] et MACROBIO[b]. Praeter hos magna familiaritate Epicuro iuncti erant Leonteus Lampsacenus, quem vnum ex summis Epicuri discipulis PLVTARCHVS[c] appellat; Colotes item PLVTARCHI potissimum libris impugnatus, qui tamen diuersus videtur a Colote Lampsaceno, quem Menedemum Cynicum praeceptorem habuisse refert LAERTIVS[d]: tum Idomeneus, *a vita speciosa*, vt scribit SENECA[e], *ab Epicuro ad fidelem stabilemque gloriam reuocatus, rigidae tunc potentiae minister et magna tractans;* ad quem scriptas literas exhibet LAERTIVS[f].

Timocrates. Alios in testamento Epicuri nominatos silentio praeterimus. Timocratem vero Metrodori fratrem scholam reliquisse et infamasse, iam diximus, tantaque fuit inter vtrumque fratrem discordia, vt et scriptis inter se certasse veteres tradant[g]. Pollicem itaque premere non possumus, viris doctissimis et in historia veterum literaria exercitatissimis, IO. IONSIO et IO. ALB. FABRICIO[i], qui Timocratem, Demetrii filium, Potamonium, quem in testamento haeredem scripsit Epicurus[k], eundem putant, cum Timocrate Metrodori fratre. Vt enim LAERTII testimonio constat, viuo adhuc Epicuro a schola defecisse hunc Timocratem[l], et adducti testes referant, ipsum fratrem contra eum scripsisse, quod etiam ex loco Ciceronis supra laudato manifestum est, recte inde infertur, alium esse Timocratem, quem praecipuum scholae conseruatorem cum Hermacho et Amynomacho constituit Epicurus. Quae licet viderit Ionsius, omnia tamen subuertit, et contra diserta, quae ipse laudauerat, veterum testimonia, Timocratem non fuisse μεταθέμενον, contendit, vt euincere queat, Metrodorum fuisse Atheniensem, quia hic Timocrates Atheniensis fuit. Quod argumentum merito inuertimus, indeque, quod diuersi hi duo Timocrates fuerint, recte dici Metrodorum a Cicerone et Strabone Lampsacenum, concludimus[m].

Feminae Epicureae. Ex feminis, quae more Graeciae hanc sectam secutae sunt, Leontium nobis enarranda est Metrodori concubina[n], Themista item Leontei coniux et Philaenis mulier commendatissimorum morum.

Cultus Epicurus post mortem. Non vero viuus tantum discipulis carissimus Epicurus fuit, cuius conuictu, contubernio, institutione, singularique cura, ita gauisi sunt, vt moriens quoque testamento caueret, vt quotquot secum in philosophiae studium incubuerint, atque res suas

z) §. 10.
a) l. c. c. 26.
b) Saturnal. L. I. c. 12.
c) l. c.
d) Lib. VI. §. 102.
e) Epist. 21.
f) Lib. X. §. 22.
g) CICERO L. I. de N. D. LAERT. L. X. §. 25. PLVT. quod non possit suau. viui sec. Epic. PROCLVS in Hesiod. conf. IONS. de S. H. philos. L. I. c. 20. p. 109.
h) l. c. i) l. c. k) LAERT. §. 16.
l) Cum enim Metrodorus contra fratrem scripserit, ille vero ante Epicurum fatis functus sit, oportet eum ab Epicuro adhuc viuo defecisse.
m) Distinguendus itaque Timocrates Lampsacenus a Timocrate Atheniensi, et patria et sectae constantia. Quod ni fiat, multa obscura erunt et turbata in Laertii historia. Id quod praetermisisse Gassendum miramur.
n) Dabunt, quae ad huius meretricis historiam pertinent BAYLE Dict. T. III. art. Leontium p. 93. MENAG. Hist. mul. philos. §. 70. et ad LAERT. L. X. §. 4. GASSEND. l. c. L. VII. c. 2. p. 169 seq. c. 5. p. 178. seq. c. 6. p. 182. et T. VI. Opp. p. 128. FABRIC. l. c. p. 817. Habuit filiam Danaën matris vestigia strenue prementem, de qua videndus ATHENAEVS L. XIII. p. 593. scripsisse contra Theophrastum, suo loco indicauimus.

suas in communem vsum contulerint, omnemque alacritatem ostendentes secum in philosophiae studiis consenuerint, nulla re, quae ad vitam necessaria est, egeant [o]: sed et viuis erepti sanctissimam atque carissimam habuere memoriam. Quam vt decenti ratione colerent, statos dies ac ceremonias testamento ab ipso Epicuro cautas studiosissime obseruarunt, et quod PLINIVS [p] testatur, natali eius vigesima luna sacrificarunt, feriasque omni mense custodierunt, quas Icadas vocarunt. Quas tanquam luxu celebratas et voluptatibus, criminatur, vt solet, ATHENAEVS [q], non magis tamen fidem meritus, quam vbi Platonica conuiuia traducit. Inde apud Graecos nomen εἰκαδιςῶν Epicureis tributum, quod ἀπὸ τῆς εἰκάδος, siue imagine Epicuri conseruata inter eos minus verisimiliter alii deriuant [r]. Habuisse vero Epicuri imaginem in poculis et annulis, inque tabulis, et per cubicula gestasse, ac circumtulisse secum Epicureos, CICERO [s] atque PLINIVS [t] testes sunt. Adeo etiam magistri inhaesere auctoritati, vt, cum moriens suos monuisset, essent placitorum suorum memores, CICERONE [u] auctore, omnes ad verbum ediscerent ratas sententias, essent etiam [x], qui dogmata omnia memoria tenerent. Arbitrabantur enim, vt ait Torquatus [y], *eum vnum vidisse verum, maximisque erroribus hominum animos liberauisse, et omnia tradidisse, quae pertinerent ad bene beateque viuendum,* quale de Epicuri meritis iudicium passim magnificis verbis exprimit LVCRETIVS [z]. Admiratione quoque dignum est, successores et asseclas Epicuri tanta amoris et concordiae conspiratione consensisse, vt nec vlla inter eos per multa, quibus schola durauit, secula dissensio obseruaretur, et monente SENECA [a] *apud eos, quicquid diceret Hermachus, quicquid Metrodorus, ad vnum referretur; omnia quae quisquam in illo contubernio locutus esset, vnius ductu et auspiciis dicta viderentur,* vel quod THEMISTIVS [b] testatur, ea, *quae Epicuro placuerunt, vt quaedam Solonis vel Lycurgi leges, ab omnibus Epicureis seruarentur.* Proditque Numenius apud EVSEBIVM [c], *adeo nulla in re eos ab Epicuro dissensisse, quae digna quidem sit memoratu, vt delictum potius apud eos fuerit, et impietas ac damnandum piaculum, si quippiam fuerit innouatum, sic vt Epicuri institutum reipublicae cuipiam verae germanaeque similis sit, vbi seditione omni remota, vna mens communis, vna moderatur sententia.* Nec male in hanc doctrinae morumque concordiam Numenius causam coniicit conseruatae ad sua vsque tempora sectae Epicureae, quam ad illam vsque durasse aetatem, qua gentilis philosophia, suppressa a Platonis et Aristotelis disciplina inter Christianos regnante; tota tandem sub Imperatoribus Christianis periit [d], infra dicemus.

o) LAERT. L. X. f. 21.
p) Lib. XXXV. c. 2. q) Lib. IV. p. 182.
r) Apud STANLEIVM P. XII. p. 944.
s) De finib. L. V. c. 1.
t) l. c. conf. Otium Vindel. Mel. III. §. 8. p. 273 seqq. u) De finib. L. II. c. 7.
x) Q. q. Acad. L. IV. c. 33. Id imprimis Scyroni adscribitur, qui et Siron vocatur. vid. SERV. ad Eclog. IV. VIRGILII.
y) Apud CICER. de fin. L. I. c. 8.
z) Initio libri III. et VI.
a) Epist. 33. b) Orat. IV.
c) Praep. eu. L. XIV. c. 5. p. 727.
d) Dicetur hac de re infra.

Obſeruationes generales de philoſophia Epicuri.

§. VII. Hactenus vitae Epicuri condidimus hiſtoriam, ſequitur conſideratio philoſophiae eius, quam vtinam totam ex Epicuri libris liceret addiſcere, quos deperditos eſſe fere omnes, ſupra doluimus. Gratias tamen debemus LAERTIO, qui tres nobis eius epiſtolas, Epicureae philoſophiae ſummam comprehendentes, ſeruauit et ratas eius adiecit ſententias; in quas ſcriptorum Epicureorum reliquias nemo luculentius ſcripſit ex veteribus LVCRETIO, de quo tamen ad Romanorum philoſophiam delatis erit agendum. Ex recentioribus, quorum nobis catalogum dedit diligentiſſimus HEVMANNVS [e], *omnes praeſtrinxit ſtellas exortus vti aethereus ſol*, quod de Epicuro canit LVCRETIVS, doctiſſimus GASSENDVS, qui in *Commentario in librum decimum Laërtii*, et quod iis obſeruationibus innititur, *ſyntagmate philoſophiae Epicureae* [f], vniuerſam hanc philoſophandi rationem explicuit, illuſtrauit, defendit, ſuppleuit, et vbi opus erat, emendauit. Quem licet transuerſo ob hoc oculo intueantur IAC. THOMASIVS [g], HERMANNVS CONRINGIVS [h] et IO. IONSIVS [i], manebit tamen incomparabilem virum gloria, quod omnium optime maximoque ingenio et eruditione in hac palaeſtra verſatus ſit. Nos eius veſtigiis, conſultis tamen, more hactenus obſeruato, fontibus, qui haberi poſſunt, ipſis inſiſtemus, praemiſſis obſeruationibus quibusdam generalibus, vt de indole, occaſione cauſisque philoſophiae Epicureae eo melius ac certius lector iudicare queat. Et quidem

I. Recordandum, quod in antecedentibus iam monuimus, iis potiſſimum vixiſſe Epicurum temporibus, quibus circa elegantiores diſciplinas, imprimis grammaticam, poëticam, rhetoricam, maxime vero circa dialecticam inſano ſtudio occupata fuit Graecia, totumque in iis tempus ita conſumſit, vt parum vel nihil ad parandam et tuendam felicitatem eſſet reliquum. Quam in his elementis conſeneſcendi inſaniam caſtigare poſt praeceptorem coeperat ſchola Socratica, ſed fruſtraneo conatu, relabentibus ad priſtinas nugas potioribus eius diſcipulis. Plerique etiam, qui circa encyclicas verſabantur diſciplinas, ingenia iſtis non praeparabant, ſed detinebant, et, quod eleganter SENECA [k] monet, iſta liberalium artium confectatio moleſtos, verboſos, intempeſtiuos, ſibi placentes faciebat, et ideo non diſcentes neceſſaria, quia ſuperuacanea didicerant: quo non poterat non vera felicitas impediri et philoſophiae ſtudium ſufflaminari, quo minus ad efficiendam veram mentis tranquillitatem eſſet idonea. Hos ſcopulos euitandos ſibi obſeruabat Epicurus, adeoque non ad illas amandabat diſcipulos, ſed recta via ad philoſophiae adyta ducebat, quod non exiguam ei pepererit, vti dictum, calumniam [l]. Quoniam tamen probe nouerat vim ſeculi ſui, torrentis inſtar iuuenum animos abripientis, ne hi, qui encyclicis literis toti detinebantur,

e) Act. philoſ. Vol. II. p. 643.

f) Vtimur nos editione Amſtel 1684. 4.

g) De exuſt. mundi Stoica § 6 p. 6.

h) Conringiana p 65.

i) De Script. hiſt. phil. L. IV. p. 513. qui vero prodit, cur tantopere diſpliceat Gaſſendus, nempe ob grauiter caſtigatum Ariſtotelem in exercitationibus paradoxicis.

k) Epiſt. 88.

l) Conſulendus pluribus de his GASSENDVS de vit. Epic. L. VIII. toto.

bantur, philoſophiae praeceptis carerent, ſcripſit epitomas in gratiam eorum, qui encyclicarum literarum ſtudiis profundius eſſent immerſi: vt ſcilicet aliqua tamen meliorum tingerentur notitia [m].

II. Non obliuiſcendum etiam, quod ex tota, quam hactenus explanauimus, Graecanicae philoſophiae hiſtoria ſatis notum eſſe putamus, vehementer inter ſe tum temporis digladiatas fuiſſe ſectas, eas imprimis, quae ex Socratis ſchola progreſſae maximam apud alios famam erant conſecutae. Quae cum hypotheſibus, plerumque precariis, et male conſarcinatis veterum doctrinis aſſumtis contra oppugnantium inſultus, Dialecticorum praecipue et Academicorum tueri ſe non poſſent, occaſionem quidem dedere Pyrrhoni, magnam illam nihil credendi ſtatuendique artem introducendi, Academicorum telis ſatis defenſam: quam vero viam quia ad reſtituendam animi tranquillitatem inutilem videbat Epicurus, aliam ingreſſus eſt, et naturam hominis atque principia ſenſibus et rationi magis patentia ſequendo, nouum ſyſtema condidit.

III. Nulla vero hiſtoriae Epicuri circumſtantia maiorem in eius ſyſtema influxum praeſtitit, quam probata in antecedentibus aemulatio inter Epicurum et Zenonem, id quod vtriusque philoſophi ſyſtema comparando fit manifeſtiſſimum. Stoici philoſophiae ambitum valde extendebant, et quod ſuo loco vidimus, grammaticam et rhetoricam partem eſſe philoſophiae iubebant, hisque tricis vitam conſumentes, grauiora ſaepe negligebant: Epicurus e contrario nihil ex iſtis diſciplinis admittebat, niſi quod beatae vitae diſciplinam iuuaret, reliquorum ſtudiorum nullum in bonis numerabat, quod ad aes exibat [n]. Stoici adeo dialecticis tricis detinebantur, vt cauillationes eorum in prouerbium abirent: Epicurus iis canonicam ſuam oppoſuit, paucaque illa, quae ad perſpicuitatem cum ſermonis, tum ratiocinationis requirebantur, ad breues regulas reuocando, inani Stoicorum loquacitati efficax parauit antidotum. Stoici Deum admittebant, animam mundi, eum vero per vniuerſam naturam diffuſum diſcerpebant, et in partes ire cogebant: Epicurus in phyſiologia omiſſis principiis ſpiritualibus omnia ad atomos et inane reuocabat. Illi neceſſarium inter cauſam agentem et patientem vinculum comminiſcebantur, quo aliud euenire non poterat; hic fortuito atomorum motui et concurſui omnia tribuebat. Cumque Stoici iſta neceſſitate phyſica et Deum et homines libertate priuarent, et prouidentiam, quam crepabant, corrumperent miſere; Epicurus abſurdam doctrinam euitaturus, adeo neceſſitatem iſtam refugiebat, vt non tantum omnem e ſyſtemate ſuo prouidentiam eiiceret, ſed et neceſſariam iſtam atomorum commotionem, quam Democritus ſtatuerat, procul eſſe iuberet. Stoici virtutis perfectionem in ſimilitudine animi cum Vniuerſo, et ἀπαθείᾳ, motus omnes voluntatis ſupprimente, quaerebant; Epicurus haec inania et inſana

 eſſe

m) Ita ad Pythoclem apud LAERT. L. X. ſ. 85. ſcripſiſſe ſe eum tractatum emolumento futurum iis, τοῖς μήπω φυσιολογίας γνησίως γεγευμένοις, καὶ τοῖς εἰς ἀσχολίας βαθυτέρας τῶν ἐγκυκλίων τινὸς ἐμπεπλεγμένοις.

n) SENECA ep. 21.

esse videns, primarium voluntatis motum ad tranquillitatem et laetitiam tendentem ad virtutem et beatam vitam maxime ducem eligebat. Alia breuitatis causa tacemus, cum haec satis euidenter probent, in primariis philosophiae capitibus oppositum inter se fuisse Epicureae et Stoicae sectae systema: quorum hoc meteoris magnis et inanibus impossibilia promittebat, illud humanis votis viribusque non maiora exhibebat, et felicitatem mentis praestabat magis, quam spondebat.

IV. Ex dictis quoque clarum est, Epicurum, voluptatem finem constituentem philosophiae, dum se Graeciae tum viuentis moribus attemperabat, inueterato malo medicinam quaesiuisse, non amarore execrabilem, sed iucundam aspectu et auro quasi obductam, vt admissa semel praecepta sapientiae, dum voluptates promittunt, spe mala inductis, qui velamentum se ipsos suorum vitiorum habituros existimabant, probarent, quocunque ierint, honeste esse viuendum, quod SENECAM [o] monuisse, in praecedentibus diximus. Intelligendus ita Epicurus aliter haud est, quam scopus eius constitutusque philosophiae finis poscit.

V. Porro et hoc obseruandum, abhorruisse Epicurum a principiis et dogmatibus vel precario assumtis, vel obscuris, incertis, vagisque, qualia pleraeque tunc sectae adhibebant; ducemque naturam et experientiam elegisse, sensuum iudicio admisso.

VI. Sed et cautos nos esse debere in perquirenda Epicuri doctrina, fata et controuersiae, quibus pressa fuit schola Epicurea, scripta ei falso tributa, consequentiae odii et inuidiae causa ex eius decretis elicitae, peruersa eius sententia a malis quibusdam discipulis, non satis admonent; ad quae si recte attendissent, qui toties in Epicurum declamauerunt, parcius tantas criminationes in eum coniecissent.

VII. Valde itaque prius examinandum est, quid Epicurus scripserit, vnde desumta sint testimonia quibusue auctoribus edita, cogitandumque, multa, amissis scriptis, fragmenta esse, Epicuri dogmata referentia, de quorum connexione veroque sensu, iam iudicare non licet. Quae cum plerumque aduersarii Epicuri in scriptis suis attulerint, facile inde iudicari potest, ex illis de Epicuri mente sententiam aliter ferri non posse, quam totius systematis postulat connexio et habitus. Quae si recte obseruentur, multa tolerabiliori prodibunt in Epicuri philosophia habitu, quae execrata est per multa secula tota philosophantium natio.

Epicuri doctrina de

§. VIII. His praemissis, iam, quid tam de philosophia in genere, quam de rationali, naturali et morali eius parte visum sit Epicuro, dispiciendum est. Vbi vero duo praemonenda sunt, recte a GASSENDO [p] iam monita; nempe, et seriem eam quidem exhibendam esse, quae non aliena sit ab Epicuri methodo, neque tamen habeatur illi adeo scrupulose illigata, vt non, sicut ipse Epicurus ordinem eundem in eadem re pertractanda non tenuit, et Lucretius quoque non illum absque immutatione seruauit, eadem libertate,

o) loc. cit.

p) Praef. ad syntagma philos. Epic.

tate, diſponantur pleraque, ut magis videbitur eſſe commodum. Deinde, ipſi Epicuro attribuendum eſſe, ſi quid dictum a Metrodoro, Hermacho, Colote, alioue quopiam ex illius ſectatoribus, cum ſupra obſeruatum ſit, omnia, quae quisquam in illo contubernio locutus eſt, vnius auſpiciis dicta eſſe. Addimus his, nec Ciceronis, Plutarchi, Senecae, Sexti Empirici aliorumque teſtimonia negligenda eſſe, vti cum ſyſtemate Epicuri concordant, et detorta non eſſe, apparet. Ita vero de philoſophia in genere praecepit:

Philoſophia in genere.

I. Philoſophia eſt rationis exercitatio (ἐνέργεια), quae ratiocinando et diſputando vitam beatam parat, eaque fruitur [q]. Ex quibus ſequitur, diſciplinas illas relinquendas eſſe otioſis hominibus, quae nihil ad beatam vitam vel parandam vel fruendam faciunt.

II. Facit autem philoſophiae certa et ſine errore ſpeculatio, vt nouerimus, quid eligendum, quid fugiendum ſit ad corporis ſanitatem et animi tranquillitatem. Huius enim gratia omnia agimus, vt neque doleamus, neque perturbemur, quod vbi conſecuti ſumus, ſoluitur omnis tempeſtas animi [r].

III. Tanti vero cum hominis interſit philoſophari, neque debet iuuenis philoſophandi trahere moram, neque ſenex philoſophando defatigari [s]. Philoſophia enim ſola eſt, quae et iuuenes et ſenes vano timore facit liberos [t].

IV. Triplicis vero notae ſunt, qui animum huc applicant. Sunt enim quidam, qui ad veritatem ſine vllius adiutorio exeunt; hi maxime laudandi, quibus ex ſe impetus fuit, qui ſe ipſos protulerunt. Sunt qui opera aliena indigeant, non ituri, ſi nemo praeceſſerit; egregium hoc quoque, ſed ſecundae ſortis ingenium, multum enim eſt, velle ſeruari. Praeter haec aliud inuenitur genus hominum, ne ipſum quidem faſtidiendum, eorum, qui cogi ad rectum, compellique poſſunt, quibus non duce tantum opus ſit, ſed adiutore, et vt ita dicam, coactore. Exemplum primae ſortis eſt ipſe Epicurus, ſecundae Metrodorus, tertiae Hermachus, huiusque laudem dixiſſe, ait SENECA [u], Epicurum, eſſe maiorem, quia in difficiliori materia, dum quis malignitatem naturae ſuae vincit, et ad ſapientiam ſe non perduxit, ſed extraxit.

V. Cum nihil debeat eſſe philoſopho ipſa veritate antiquius, ideo is ad ipſam recta via tendet, et nihil neque finget, neque ab aliis fictum admittet, quoniam nullum figmenti genus veri profeſſoribus conuenit, ac ne probanda quidem videtur Socratis ironia [x]. Valde ex hoc fundamento inſurrexit Epicurus in poëtarum fabulas [y], et oratorum technas, nec ex grammatica aliud, quam orationem congruam, ex rhetorica nihil aliud, quam perſpicuam diſcendam eſſe praecepit, et in ſcribendo et docendo panegyricam orationem vitandam eſſe monuit. Hinc illud Epicuri apud LAERTIVM [z]: *ſolum ſapientem de muſica et poëtica recte verba facturum.*

VI.

q) SEXT. EMP. adu. mathem. L. XI. ſ. 169.
r) Epicurus ad Menoec. apud LAERT. L. X. ſ. 128.
s) ib. ſ. 122.
t) ib. SENECA ep. 8.
u) Epiſt. 52.
x) CICERO in Bruto c. 83.
y) PLVT. de aud. poët. T. I. p. m. 20. Alia veterum teſtimonia vid. apud GASSEND. de vita Epic. L. VIII. c. 8. p. 218.
z) ſ. 121.

VI. Sapiens, qui germane philosophari instituit, sic se habebit, vt non afferat quidem omnia, sed quaepiam tamen placita rata, et de quibus non sit haerendum, defendat [a]. Ita Epicurus reiectis Academicis et Pyrrhoniis se dogmaticis aggregabat. Respexit vero priori thesis membro ad problemata, posteriori ad principia ratasque sententias, et axiomata.

VII. Duae partes philosophiae sunt, vna physica, quae in naturae contemplatione sita est, altera ethica, quae in dirigendis animi ad beatam vitam moribus versatur. Ex his ethica praestantissima pars est, et vniuersa velut philosophia, physica vero in partes venit, verum quatenus ipsa quoque ad beatam vitam conducit [b]. Opposuit hoc Epicurus Pythagoreae, Platonicae et Peripateticae scholae, theoreticam felicitatem practicae praeponentibus.

VIII. Si nihil quidem nos turbarent, quae suspicamur, veremurque a rebus illis sublimibus, ac etiam morte, quasi aliquid pertineat ad nos, si item intelligeremus, qui sint cupiditatum et dolorum fines, physiologia opus non esset: verum quia fieri non potest, vt tantum bonum, nisi perspecta rerum natura assequamur, sed ea timeamus, quae fabulosa et metuenda non sunt, ideo physiologia opus est, vt has animi tenebras discutiat [c]. Ita scilicet visum Epicuro, non posse viuere tranquillum et sine mentis dolore hominem, nisi eiecto omni superum metu, poenarum vel praemiorum expectatione, quam systema eius physicum reiiciebat, liber et sine futuri anxietate omni perturbatione euadat vacuus. Quae quo tetenderit philosophia Epicuri satis produnt.

IX. Quam vero reliqui philosophi addunt tertiam partem, dialecticam, ea repudianda est [d], eo quod spinas tantum vellat, inanis loquacitas sit, et cauillorum officina [e]: sufficit enim, physicos vti scire perspicuis et consuetis vocibus [f]. Hoc Stoicis et Academicis oppositum esse, ex supra dictis manifestum est.

X. Certa tamen collectione regularum quarundam paucarum siue canonum opus est, tradentium, quid de vocabulis iudicandique regula statuendum sit, quae veluti quaedam accessio est ad partem naturalem, sed minus praecipua, siue introductio haberi queat [g]. Simile quid iam Democrito in mentem venisse, *capite vndecimo* monuimus.

Canonica Epicuri.

§. IX. Dialecticam itaque philosophiae partem, philosophorum cauillationibus valde deturpatam ad veri notiones et regulas reuocauit Epicurus, sicque canonica sua meliorem rationalis philosophiae partem expressit, nugas resecuit [h]. Vt vero, quo fundamento nitatur canonica Epicurea, recte intelligatur, praenotandum, Epicurum veritatem duplici facie considerasse, vel vt re ipsa est, vel vt notiones et cogitationes animi cum rerum natura

a) ibid.
b) SENECA ep. 89. LAERT. L. X. f. 30.
c) LVCRET. L. I. v. 63 seqq. LAERT. L. X. f. 124 seqq.
d) ib. f. 31. SEXT. EMP. adu. math. L. VII. f. 14.
e) Conf. quae ex veteribus testimonia collegit GASSEND. vit. Epic. L. VIII. c. 10. p. 231.
f) LAERT. l. c.
g) ibid. f. 30. 31.
h) Explicuit hanc Epicureae philosophiae partem post GASSENDVM l. c. et ad LAERT. L. X. p. 121. atque in origin. logic. c. 7. THOMASIVS Introd. in philos. aulic. c. V. §. 18 seqq. I. I. SYRBIVS Hist. log. Instit. philos. rat. praemissa p. 17.

natura conueniunt. Priorem veritatem exiſtentiae, poſteriorem iudicii recte dicas. Verſantur autem res omnes vel circa mores, vel circa naturam rerum, quo et ſuo modo pertinent voces. Quarum veritas vt rite diiudicari queat, criterio, ſiue iudicandi inſtrumento opus eſt, quo expendi queat [i]. Deſumendum autem iſtud criterium ex percipiendi modo, quo animus, circa eas verſans, vtitur. In percipiendis rebus naturalibus, quae extra hominem ſunt, duabus partibus opus eſt, ſenſu, qui rem ſiue obiectum animo offert, et ſenſione, quae iſtud percipit, vtrumque ſenſus nomine appellaſſe Epicurum PLVTARCHVS [k] auctor eſt. Praeter hanc vero functionem mentis, quam habet, dum rem praeſentem vel apparentem, ſenſus inſtar contuetur, vnde et phantaſia appellatur, mentis quoque proprium eſt, vt de eo, quod percepit, ratiocinetur, et ad communem quandam exigat regulam, ideo anticipata requiritur notio [l], quae idea ſiue notio quaedam vniuerſalis eſt eius rei, quam ſaepius vidimus, vel percepimus, et ad quam viſa et ſenſibus percepta examinamus. Ex parte vero affectus, qui circa mores verſatur, ſiue appetitus, cuius proprium eſt proſequi aut refugere aliquid, aliud accipi, quam ipſa affectio, aut paſſio non poteſt, eaque aut alliciens, vt puta voluptas, aut auertens, vt moleſtia ſeu dolor. Ex quibus ſequitur, tria eſſe iudicandi criteria, ſenſum, ſiue ſenſionem, praenotionem, ſiue anticipationem, (πρόληψιν) et affectionem ſeu paſſionem [m]: de ſingulis ſequentes praeſcripſit canones, paucis de vocum recto vſu adiunctis.

I. Senſus nunquam fallitur, ac proinde eſt omnis ſenſio, omniſque phantaſiae, ſeu apparentiae perceptio vera. Rationes aſſerti complures afferunt LVCRETIVS [n] et SEXTVS EMPIRICVS [o], et ex his GASSENDVS [p]. Potiſſima eo redit: ſenſus non iudicare, vel inter ſe rerum ideas notionesue conferre, ſed ſolum id, quod praeſens eſt, apprehendere, adeoque nec falſitatem nec veritatem in iis eſſe: nec poſſe ad aliud criterium, ſi hoc falſum ſit, prouocari, ideo homini datum, vt vitam beate degere queat. Quam doctrinam recentiores quoque admiſere logici [q].

II. Opinio ſiue iudicium (δόξα) conſequens ſenſum ſenſionique ſuperadiectum eſt, in quod cadit veritas vel falſitas. Animi enim eſt iudicare, id eſt ideas inter ſe conferre, et ad certam examinare regulam; vbi itaque error eſt, ibi ad hanc animi opinionem iudiciumque eſt referendus. Rem ex veteribus explicat EMPIRICVS [r], ex recentioribus praeter alios acutiſſimus CROVSAZIVS [s].

III. Opinio illa vera eſt, cui vel ſuffragatur, vel non refragatur, ſenſus euidentia [t]: ea vero intelligitur ſenſionis vel phantaſiae ſpecies, cui remotis omnibus ad iudicandum obſtaculis, v. g. diſtantia, motu, medio affecto,

i) Conf. SEXT. EMPIR. adu. math. L. VII. ſ. 203 ſeqq. et GASSEND. l. c.

k) De plac. philoſ. L. IV. c. 8.

l) LAERT. L. X. ſ. 33.

m) LAERT. L. X. ſ. 31.

n) Ibid. ſ. 32.

o) Aduerſ. mathemat. L. VII. ſ. 203 ſeqq.

p) Ad LAERT. l. X. p. 126. Syntagm. p. 9.

q) Conf. MALEBRANCHE recherche de la verité P. I. L. I. c. 5. §. 2. p. m. 5.

r) l. c. ſ. 211.

s) Logique T. I. P. I. ſect. I. c. 4. p. 57 ſeqq.

t) Citati.

cto, dispositione organorum sensoriorum, contradici non potest. Hinc, teste LAERTIO [w], iubebat Epicurus προσμένειν, id est, expectare, in iudicando, quousque omnibus ad veram sensationem iudiciumque ex ea ferendum requisitis exploratis, circumstantiae omnes praesto sint.

IV. Opinio illa falsa est, cui vel refragatur, vel non suffragatur sensus euidentia. Prosequitur etiam hoc SEXTVS [x], quod ex ante dictis intelligi potest: alias duo contradictoria simul stare possent, vt latius ille demonstrat. Notandum hic est, coniunxisse Epicurum, teste SEXTO [y], notiones atque sensiones animi cum vocibus, quibus illae exprimuntur: id quod Stoicis opposuit, qui obiectum externum, vocem, quae profertur, et significationem vocis, quam recentiores logici ideam appellant, inter se distinguebant, remque et vocem corporea vocabant, τὸ λεκτὸν vero, incorporeum, vt supra *capite nono* diximus.

V. Omnis, quae in mente est, anticipatio, seu praenotio, dependet a sensibus, idque vel incursione sui, vel proportione, vel similitudine, vel compositione [z].

VI. Anticipatio est ipsa rei notio, et quasi definitio sine qua quidquam quaerere, dubitare, opinari, immo et nominare non licet. Diximus iam hac de re initio huius §. et quid πρόληψις sit, explicuimus. Exemplis illustrant SEXTVS [a] et LAERTIVS [b] qui καθολικὴν νόησιν ἐναποκειμένην, eleganter vocat. His praenotionibus vniuersalibus ex rerum saepius visarum ideis collectis originem per sensus dicto modo dabat, in eo a Stoicis non longe diuersus, longius a Platone, cui ideae innatae placebant.

VII. Est anticipatio in omni ratiocinatione principium, quasi nempe id, ad quod attendentes inferimus vnum esse idem, aut diuersum, coniunctum aut diuersum ab alio [c].

VIII. Quod ineuidens est, ex rei euidentis anticipatione demonstrandum est. Principium hoc demonstrationis est, qua ex vniuersali et euidenti principio obscurarum inter se idearum relatio ostenditur, quod miseris ratiunculis euertere conatur SEXTVS [d], quas quomodo euerterint Epicurei, ipse exponit.

IX. Ea voluptas, quae nullam habet annexam molestiam, amplectenda est [e].

X. Ea molestia, quae nullam habet voluptatem annexam, fugienda est.

XI. Ea voluptas, quae aut maiorem voluptatem impedit, aut grauiorem molestiam parit, est fugienda.

XII. Ea molestia, quae aut maiorem auertit molestiam, aut vberiorem voluptatem creat, est amplectenda [f]. Accedet his canonibus lux ex ethica Epicuri. Hic id praenotandum, considerasse Epicurum voluptatem ipsam per se, quia voluptas est, non consideratis circumstantiis causarum et effectuum,

w) f. 34. conf. CROVSAZ. l. c. p. 69. x) l. c. y) Pyrrhon. hypotyp. L. II. c. 11 f. 107. et FABRIC. ad h. l. z) LAERT. L. X. f. 32. a) l. c.
b) f. 33. c) SEXT. EMPIR. l. c. L. VIII. f. 316 seqq. d) l. c f. 337 seqq. e) LAERT. f. 118. f) Ibid. f. 129.

ctuum, et ſic etiam de moleſtia ſiue dolore praecepiſſe, quem quia ſemper fugit voluntas, vt illam appetit, ideo in his criterium affectionum ſiue paſſionum conſtituit. Mentem itaque Epicuri peruertunt, qui voluptatem, in concreto, quod aiunt, hic intelligunt, cuius notionem abſtractam reſpexit Epicurus. Circa voces pauca monuit, nempe:

XIII. Dum loqueris, delige voces communes, et perſpicuas, ne vel ignoretur, quod velis, vel interpretando tempus fruſtra teras [f].

XIV. Dum audis, id enitere, vt vim ſubiectam vocibus teneas, ne te vel prae obſcuritate lateant, vel prae ambiguitate deludant [g]. Reieciſſe ideo rhetorum et poëtarum ſtudia Epicurum, in praecedentibus diximus: ipſe adeo omnem ſcribendi rationem impropriam deteſtabatur, vt eius ſtilus videretur ἰδιωτικώτερος, et a vulgari dicendi norma parum diſtans. Imprimis autem κενὰς φθόγγους raucosque ſine mente ſonos, et vt ipſe connectebat, ideas nihili, vel vagas et nihil certi definientes reieciſſe LAERTIVS [h] auctor eſt. Ita vero non tantum arma diſcipulis contra formidabiles philoſophorum hoſtes, dialecticos, ſubminiſtrabat, quia euerſis vocibus nihili, euertebatur omnis illorum ſubtilitas; ſed et Platonicorum, Peripateticorum et Stoicorum principia, ex eiusmodi vocibus conſtantia euertendi, vtiliſſimum inſtrumentum exhibuit.

§. X. His veritatis inquirendae regulis inſtructum ad naturae arcana rimanda [i] dimittebat Epicurus diſcipulum, ſuisque eum ita praeceptis inſtruebat, vt abiecto omni rerum coeleſtium metu cauſas earum introſpicere, ſicque vitam, quod putabat, agere tranquillam poſſet. Ita vero auditorum animos praeparabat, vt, quod eleganti diſſertatione ad Herodotum a LAERTIO [k] nobis ſeruata ſtrictim expoſuit, de recto ſcopo atque modo ſtudii rerum naturalium eum edoceret. Nempe monebat: "phyſicam, „quam et phyſiologiam dicebat, de rerum natura eſſe ſermonem, et in ea „contemplanda totam verſari. Neque tamen hunc eius ſolum finem eſſe, „ſed et id conſtitutum habere, vt ex perſpectis rerum naturis nihil in no„bis perturbationis ſeu a rebus ſublimibus, ſeu a morte, ſeu ab ignoratis „cupiditatum finibus, ſeu vndelibet ſuboriri poſſit. Eſſe etiam valde pro„ficuum, breue aliquod habere rerum naturalium compendium, vt vel aliis „impliciti ſtudiis apparatum habeant ad rerum naturam cognoſcendam, vel „prouectiores etiam compendioſa quadam totius tractationis idea memo„riam tueantur. Hanc vero viam adhibendam eſſe in excolenda memo„ria, vt et ipſa ad res attentio conſtans, facilisque euadat, et ex rerum for-

Phyſiologia in genere.

 „mis

f) Ibid. ſ. 13.

g) Ibid. ſ. 37.

h) l. c. Quid vero voces inanes et nihili ſint docebunt IOH. CLERICVS Art. crit. P. II. ſect. I. c. 9 p. 225. MALEBRANCHE recherche T. II. L. VI. c. 2. p. m. 170. S. WERENFELS de logomach. erud. c. 6 Opp. p. 518

i) Eos, qui placita Epicuri phyſica expoſuerunt et illuſtrarunt, enumerant Acta philoſ. Vol. II. p. 648. inter quos chorum iterum ducit GASSENDVS, quique eius veſtigiis inſtitit GVALTERVS CHARLETONVS, in phyſiologia Epicuro Gaſſendo-Charletoniana, ſiue fabrica ſcientiae naturalis, ex hypotheſi atomorum, fundata per Epicurum, reparata per Gaſſendum, aucta per G. Charl. Lond. 1654. f. Eandem viam ingreſſus eſt GVIL. LAMY libro tertio de principiis rerum Pariſ. 1680. 12. quin et omnes Gaſſendi ſectatores, et inter eos BERNIERIVS huc pertinent.

k) L. X. ſ. 35. 36.

„mis ſeu notionibus generaliter comprehenſis animoque defixis ac aliunde „iuxta prima principia, voceſque, quibus explicantur expenſis, ſi quid fuerit „ſpecialiter inquirendum, inueniri poſſit etc.„

Phyſica in ſpecie.

§. XI. Ecce vero ipſa de rebus naturalibus decreta Epicuri, qualia imprimis nobis LVCRETIVS pandit, quocum praeter κυρίας δόξας et epiſtolas Epicuri veteres quoque Cicero, Plutarchus, Sextus Empiricus, adhibita, quam ſupra indicauimus, cautione conferendi ſunt.

I. Ex nihilo nihil fit, nec in nihilum quicquam redigitur [l]. Canonem ab vniuerſo gentilium philoſophorum ſenſu abſoluto receptum eo magis admittere cogebatur Epicurus, quo magis non principia tantum actiua a paſſiuis diuerſa, more Democriteo, negabat omnia, nec alias ſubſtantias nouerat, quam quae eſſent corporeae [k], ſed ad cauſam etiam materialem omnia reuocabat, eiecta doctrina de Deo, rerum conditore [m], quod diſerte teſtatur EVSEBIVS [n]. Veriſſimum vero axioma eſt, nulla praeexiſtente cauſa efficiente infinita et aeterna, id eſt ſenſu prorſus abſoluto ex nihilo fieri nihil. Et hic ſenſus quoque rationis ab Epicuro additae: ſi enim ex nihilo fieret aliquid, ex omnibus factum iri omnia, ſeminibus nihil indigentia. Non enim aliam agnoſcebat cauſam, quam materialem.

II. Vniuerſum itaque huiusmodi ſemper fuit, quale nunc eſt, ſemperque tale erit, nihilque eſt, in quod mutari poſſit: nam praeter ipſum vniuerſum nihil eſt, in quod ingredi et mutationem facere poſſit [o].

III. Vniuerſum ex corpore et inani conſtat, neque enim tertia natura concipi mente praeterea poteſt [p].

IV. Intelligitur autem corpus ex congerie veluti quadam magnitudinis, ſiue molis, itemque figurae, reſiſtentiae, ſeu ſoliditatis et impenetrabilitatis, et grauitatis, tale praeterea, vt ipſum ſolum tangere poſſit tangique [q].

V. Inane ſeu vacuum eſt, quod opponitur corpori, ac ſolum, ſeu proprie et per ſe incorporeum eſt, naturae intactilis, experſque omnis ſoliditatis, quod nihil agere vel pati poteſt, ſed motum duntaxat quam liberrimum tranſeuntibus per ſe corporibus praebere [r].

VI. Haec natura deſtituta corpore appellatur inane; occupata a corpore, locus, traiecta a corpore, regio, ſpectata vt diffuſa, ſpatium. Ita quidem Epicurus, teſte PLVTARCHO [s], nullibi tamen definitur, an ſubſtantia ſit, vel accidens illud vacuum? GASSENDVS [ſſ] cum ſe premi hac quaeſtione videret, nec ſubſtantiam dicere vellet, nec affectionem ſolam corporis, ſpatium medium quid inter ſubſtantiam et accidens eſſe aſſeruit, quam ob rem grauem ei dicam ſcripſit CVDWORTHVS [t], quod amicis ſuis, Democriti et Epicuri ſectatoribus, praeſidium aliquod comparare voluerit:

l) Ep. ad Herodot. apud LAERT. L. X. ſ. 38.
k) Vniuerſum enim corpus, ibid.
m) Deum enim incorporeum Platonem ſtatuere abſurdum eſſe putabat, teſte CICERONE de N. D. L. I. c. 12. n) Praep. ev. L. I. c. 8. p. 24.
o) LAERT. l. c.
p) Ibid. ſ. 39 40. LVCRET. L. I. v. 420.
q) LVCRET. l. c. SEXT. EMP. adu. mathem. L. IX. ſ. 333.
r) LAERT. L. X. ſ. 40. LVCRET. L. I. v. 335. 435. 455. s) De placit. philoſ. L. I. c. 20.
ſſ) Phyſ. ſect. II. L. II. c. 2. Opp. T. I. p. 182.
t) Syſt. intell. vniuerſi c. V ſ. 3. p. 1007. qua tota ſectione contra ſpatium incorporeum pugnat.

fuerit: quod minus benigne dictum esse, recte monet cel. MOSHEMIVS [u]. Nos, quae spatii vel vacui natura sit, hic disputare nec volumus, nec possumus, certique sumus, maxima nostrae aetatis ingenia controuersiae ita definiendae, vt scrupulus superfit nullus, nondum suffecisse: frustra tamen haec quaeri, et Epicurum ad nostrorum temporum philosophiam, accuratius res determinantem exigi putamus. Is enim de hac quidem re non sollicitus fuit, sed cum Deum siue animam mundi esse spatium locumque rerum, quod plerique ante Democritum philosophi admiserant, ideo negaret, quod incorporales substantias contradictionem implicare crederet, Stoicae animae mundi, inane opposuit, quale extra mundum nec ipsi negabant Stoici [v], et vt eius naturam describeret, satis habuit, vt ex corporis negatione eam definiret. Frustra itaque sunt, qui incorporei voce decepti substantiam aliquam spiritualem ab Epicuro statui somniant.

VII. Quod sint in vniuerso corpora, attestatur sensus; quae enim adspectamus, quae tangimus, quae versamus, quae ipsi sumus, nihil aliud sunt, quam corpora [w].

VIII. Esse vero etiam inane, ex eo manifestum fit, quod nisi illud esset rerum natura, non haberent corpora, neque vbi essent, neque qua motus suos obirent, cum moueri quidem ea res, euidens sit [x]. Prolixe circa haec argutatur LVCRETIVS [y], iisdem iam argumentis vsus, quibus meliori ordine nostra aetate de hac re inter Cartesii, Gassendi, Leibnizii, Newtoni asseclas disputatum est, quorum summam more suo exponit P. BAYLE [z].

IX. Cum vero inane corporeum sit, ita penetratur a corporibus siue inexistentibus, siue praeteruadentibus, vt inuariatum maneat, dimensionesque, quibus ipsis coaequetur, easdem tueatur. Ideo et soli inani competit vt locus sit, siue loci naturam habeat [a].

X. Tertia praeter hanc, natura concipi non potest, aut enim molem, soliditatemque habet, aut ea caret, illud corpus, hoc inane est. Id vero intelligendum, si vt res quaedam per se subsistens intelligatur, non vero quasi quoddam eius coniunctum, id est affectio seu accidens. Ita LVCRETIVS [b]. Epicurus vtrum tertiam naturam admittere potuerit, nec ne? infra commodior dicendi locus erit.

XI. Vniuersum ex inani et corpore constans infinitum est, non enim habet extremum [c]. Rationem asserti pluribus exponit post ipsum Epicurum LVCRETIVS [d]. Et hoc oppositum Stoicis, qui vniuersum siue mundum ab infinito inani, quod extra eum est, finiri et determinari dixere.

 XII.

u) Ad h. l. not. r.
v) SEXT. EMPIR. adu. mathem. L. IX. §. 2. 3. qui discrimen inter vacuum Epicureum et Stoicum esse dit.
w) LAERT. §. 39. LVCRET. L. I. v. 423.
x) Ibid. §. 40.
y) L. I v. 336. 427 seqq.
z) Dict. T. III. art. Leucippe not. G. p. 102.
a) LVCRET. L. I v. 490 seq.
b) v. 431 seqq.
c) LAERT. L. X. §. 41. SEXTVS L. IX. §. 333.
d) L. I. v. 967 seqq.

XII. Isthaec infinitudo vniuerso competit, et multitudine corporum et magnitudine inanis, idque infinitatibus alternis et mutuis. Si enim inane quidem esset infinitum et corpora finita, tum corpora, quae in perpetuo motu sunt, nusquam consisterent, nec possent repercussionibus sisti. Sin vero inane finitum, corpora infinita forent, tum non pateret locus, in quo corpora infinita existere possent [e].

XIII. Non attribuendum itaque est vniuerso infinitoque spatio supra aut infra, vt si quippiam esset supremum vel infimum. Latius id persequitur Epicurus ad Herodotum [f], qui videndus.

XIV. Iure igitur habetur vniuersum, vt immobile, prout extra illud nullus locus est, in quem emoueatur, sic et immutabile, quatenus neque decrementum, neque incrementum accipit, et ortu interituque caret, ac proinde aeternum est. Contradicit his quoque Epicurus Stoicis, qui vacuum extramundanum admittebant, vt in illud respirare incendique flammis et restitui possit vniuersum. Quanquam lis in verbis reuera fuit. Stoici enim vniuersum mundi circuitu definiebant; Epicurus praeter innumerabiles mundos spatium extramundanum ad vniuersum requirebat. Vtrique sectae hoc sensu vniuersum immutabile et aeternum.

XV. Etsi vero vniuersum est immobile, mouentur tamen, mutanturque in eo multa, quae tamen, si ad vniuersi immensitatem referantur, nullius momenti sunt.

XVI. Quia sensu manifestum est, in rerum natura multa fieri, et multa quoque interire, ideo mente tenendum est, opus ad hoc esse materia, ex qua res gignantur, in quam resoluantur [g].

XVII. Quia vero res compositae partes habent, ex quibus coaluere, et in quas iterum resolui possunt, quaeque et priores proinde simplicioresque sunt, et si ipsae adhuc compositae fuerint, constare censentur, ex iis, quae sunt demum primae, simplicissimaeque, hinc ea principia sunt, siue elementa, ex quibus fiunt concretiones [h].

XVIII. Huiusmodi principia, seu omnium prima, simplicissima et incomposita corpuscula, esse debent et insectilia, nullaue vi resolubilia: et hac ratione immutabilia, siue in se ipsis mutationis omnis expertia. In nihilum enim abire potest nihil [i].

XIX. Principia itaque compositorum corporum, vt naturae sunt plenae, solidae, immutabilis, ita omnino insectilis, vnde et atomos dicere solemus.

XX. Atomos vero dari, primum, quod posuimus, euincit principium: ex nihilo nihil fieri, nec in nihil redigi: ita enim oportet quidpiam superesse in concretionum dissolutione, quod inexsolubile sit [k].

XXI. Sed in corpore quoque finito non possunt partes infinitae, neque magnitudinis, neque multitudinis accipi, indeque diuisio in infinitum diuisionis

e) Laert. §. 42.
f) Ibid. §. 60. Gassend. ad Laert. L. X. p. 213.
g) Laert. L. X. §. 38.
h) Ibid. §. 40.
i) Ibid.
k) Ibid. §. 38.

ſionis et progreſſionis proportione ſemper ſeruata concipi non poteſt [l].
Alias rationes quibus diuiſionem in infinitum oppugnat, affert LVCRETIVS [k].

XXII. Omnes quidem atomi ob expoſitam ſoliditatem, vniusmodi naturae ſunt; habent tamen quaedam coniuncta ſiue proprietates, et quaſi qualitates quaſdam, quibus differre inter ſe poſſunt. Huiusmodi autem ſolummodo ſunt, magnitudo, figura et pondus, quaeque cum figura cognationem habent neceſſariam, vti aſperitas et laeuitas. Reliquae enim qualitates, v. g. calor, frigus, et ſimiles, non aeternis congeneae ſunt, ſed concretorum propriae, ortaeque ex ipſis atomorum partibus coniunctis, partim euentis [m]. Accepit et hoc a Democrito Epicurus, ſicque atomiſticum ſyſtema, a reliquis philoſophorum decretis, quae, qualitates ineſſe particulis, ſtatuebant, diſtinxit. Relinquenda tamen erant magnitudo, figura et pondus, ſine quibus rerum varietas deduci non poteſt: hae vero proprietates qualitatum, a philoſophis ita dictarum [n], naturam non ingrediuntur. Ad quod non attendunt, qui atomiſticum ſyſtema inter omnes fere phyſicos veteres inueniunt.

XXIII. Magnitudo quando atomis tribuitur, non intelligitur ea quaelibet et quantalibet, neque enim atomus vel maxima tanta eſt, vt in viſum cadere queat [o]; ſed illa tantum magnitudo innuitur, quae, licet ſit infra ſenſum, aliquantula tamen ſit et puncto maior.

XXIV. Non tamen atomi omnes eiusdem ſunt magnitudinis, ſed alias maiores, alias minores eſſe, rationi magis conſonum eſt, eoque admiſſo plurium, quae contingunt circa paſſiones animi, circaque ipſos ſenſus, reddi cauſa poteſt [p].

XXV. Figuram in atomis eſſe multiplicem neceſſe eſt, quia ea magnitudinis terminus eſt. Cum enim ex iis contexta ſint omnia, eaque diuerſiſſime figurentur, ita nullum ſit, quod adeo ſit ſimile alii, vt non diſcrimina aliqua ſentiantur, diuerſiſſimae inde figurae atomorum ſequuntur, ſine quibus iſtae concretiones non differrent [q].

XXVI. Cum ſint figurarum in atomis ſpecies numero incomprehenſibiles, rotundae, ouatae, lenticulares, planae, gibbae, oblongae, turbinatae, hamatae, laeues, aſperae, hiſpidae, multangulares, regulares et irregulares, abſque vlla determinatione intellectus poſſibili, non ſunt tamen numero ſimpliciter infinitae habendae, quia hoc infinitam inuolueret atomorum magnitudinem. Sunt tamen in vnaquaque figuratione figuraeue ſpecie atomi numero infinitae ſimpliciter [r].

XXVII. Quanquam in atomo partes dicimus, non id tamen ita intelligendum eſt, quaſi illae ſeiunctae aliquando fuerint, et in vnionem coierint:

l) Ibid. ſ. 56.

k) L. I. v. 548 ſeqq.

m) PLVTARCH. de placit. phil. L. I. c. 4. LAERT. L. X. ſ. 44. 54. LVCRET. L. II. v. 729 ſeqq. conf. praeter GASSENDVM, SCIPIO AQVILIAN. de plac. phil. ante Ariſt. c. XI. p. 52 ſeqq.

n) E. g. dulcedo, amaror, calor, frigus, quae certis particulis ineſſe phyſici putabant, vt ex hactenus narratis notum.

o) LVCRET. L. I. v. 268 ſeqq.

p) LAERT. L. X. ſ. 55.

q) LVCRET. L. II. v. 333 ſeqq.

r) LAERT. L. X. ſ. 42. LACTANT. L. III. c. 17. CICERO de N. D. L. I. c. 24.

rint: ſed declaratur ita tantummodo magnitudo vera, cum partes earum ſeparatione non queant diſtingui. Ex quibus patet, indiuiſibilitatem atomorum non in eo ſecundum Epicurum verſari, quod partes concipi non poſſint; hoc enim ſi eſſet, non eſſent corpora. Sed quod in partes diuidi, ſepararique nequeant ob ſoliditatem. Et hinc intelligenda, quae ſcripſit in *epiſtola ad Herodotum* [r] de hoc argumento.

XXVIII. Si et, licet angulosae, hamataeque atomi ſint, non poſſunt tamen deteri vel frangi, propter ſoliditatem et neceſſitatem, qua tenentur [s].

XXIX. Denique et atomis grauitas tribuitur pondusque, quod, cum in motu connisuque ad mouendum perpetuo ſint, neceſſe ſit ipſas moueri interno illo impetu, qui grauitas pondusue dici mereatur [t].

XXX. Motus vero in atomis duplex occurrit, vnus ipſiusmet grauitatis, ſiue ponderis, quo atomus nempe ſuopte nutu fertur, alius ex ictu ſeu reflexione, quo ſcilicet atomus vna in aliam impacta repercutitur. Et prior quidem motus, qui grauitatis eſt, ad lineam vel perpendiculum fertur, quo mouentur omnia grauia. Verum quia, ſi omnes atomi ad lineam, deorſumue ferrentur, fieret, vt nunquam altera alteram poſſet attingere, ea de cauſa neceſſe eſt, declinare atomos per paulum et quo nihil poſſit fieri minus, ita enim effici potuere complexiones et cohaeſiones atomorum, et ipſe mundus, quaeque in eo ſunt [u]. Primarium hoc dogma eſt, quo Epicurus ſyſtema ſuum atomiſticum a Democritico ſeparauit. Is enim, vno admiſſo atomorum motu, qui perpendiculatim deſcendit, non habebat, vnde dicere poſſet, qua ratione atomorum vna in aliam impacta haereret, ſine quo tamen nihil poteſt ex atomis oriri: hinc ad neceſſitatem quandam internam confugiebat; quae cum φθόγγος κενὸς eſſet, tantopere Epicuro inriſus, et quidem rectiſſime, et omnia quoque neceſſario copularet, quod toti Epicuri ſyſtemati erat aduerſum: nollet is tamen principium aliquod externum et ſpirituale admittere, ex cuius impulſu et directione atomi iungerentur, quod praeter corpus et inane nihil eſſe in rebus naturalibus putaret: hoc clinamen principiorum, qua voce LVCRETIVS [v] exprimit, introduxit, quo fieret, vt tandem atomi ſibi inuicem deſcendendo occurrentes impingerent, haererentque vel reſilirent. Verum vnde haec atomis declinatio? Cauſam neque in iis, quae habemus, Epicurus enarrauit, neque etiam Gaſſendus. Recte vero et acute coniicit eruditiſſimus MOSHEMIVS [w], a magnitudine atomorum ſiue pondere diuerſo eam deriuauiſſe Epicurum. Cum enim praeter figuram et pondus nihil habeant atomi, illarum vero non figurae tantum, ſed ponderis vel magnitudinis quoque diuerſa eſſet ratio, neceſſarium erat, vt cum omnis natura motus, qui grauidis ineſt, recta linea deſcenderet, leuiores grauiorum ictu

r) LAERT. ſ. 58. 59.

s) LVCRET L. I. v. 486 ſeqq. PLVT. plac. phil. l. I. . . 3.

t) LVCRET. L. I. v. 82. ſeqq. CIC. de fato c. 20.

u) CICERO de fato c. 10. de fin. L. I. c. 6. LVCRET. L. II. v. 217. ex recentioribus BAYLE l. c. not. V. p. 375. SCIPIO AQVILIANVS de plac. phil. ante Ariſt. c. XII. p. 54.

v) l. c. v. 291.

w) Ad CVDWORTH. p. 940. not. 1.

ictu pressae declinarent, vnde nulla est CICERONIS[x] obiectio contendentis: *Si omnes atomi declinauerint, nullas vnquam cohaesuras, siue aliae declinauerint, aliae suo nutu recte fuerint latae, ex atomorum turbulenta concursione hunc mundi ornatum tamen efficere non potuisse.* Posterius enim ad rationes Epicuri physiologicas non attendit, quibus causa semel data impulsus atomorum, causa quoque cohaesionis datur; prius menti eius aduersum est. Quin si omnes quoque atomos declinare largiamur, (nihil enim definiunt Epicurei) necessarium tamen est, grauiores alia quam leuiores, linea obliqua ferri, hasque tardius quam illas, licet id neget Epicurus, ad has difficultates non attendens, vt dicetur th. XXXV. XXXVI, vnde tamen aliquando sibi inuicem occurrent et impingent. Etsi vero rationes Ciceronis infirmae sunt, non negamus tamen, nuspiam Epicurum iudicii defectum magis prodidisse, quam in hoc afferto, quod tamen totius quasi systematis vinculum est, adeo illud legibus motus mechanicis aduersum est. Quin si rem recte aestimes, incidit in laqueos Epicurus, quos euitare conabatur. Cum enim a necessitate Democriti abhorreret[y], fortuitam quidem istam declinationem asseruit, non vero cogitauit, intrinseca atomorum necessitate ponderisque lege fieri ita debere, vt declinent. Si enim necessario non declinent, fieri potuisset, vt in isto fortuito motu nunquam sibi inuicem illiderentur, sicque nihil oriretur, sin declinent necessario, habet id, quod tantopere systemati suo esse aduersum, recte sentiebat. Sed haec ὡς ἐν παρόδῳ, non enim examen philosophiae Epicureae scribimus, sed historiam. Illud vnum addimus, inter veteres iam fuisse, qui hunc nodum Epicuro soluendum obiecere, vt ex PLVTARCHO[z] colligi potest. Similem declinationem in homine etiam statuit, vt libertatis rationem cum systemate atomistico stare posse doceret, de quo postea: quod vero luculenter adhuc magis hominis, systematis amore abrepti, insaniam prodit[a].

XXXI. Alter motus ex reflexione fit, cum atomus vel magnis interuallis resultat, vel spatiis breuibus pulsa, repulsaue quasi concutitur, palpitatue. Ex quo etiam fit, vt, dum contingit atomos incurrere in complexionem plurium sibi mutuo obstantium, seseque mutuo irretientium, tunc tamen adhuc sint irrequietae, et quantum possunt, speciem agitationis vel palpitationis obtineant, deflexae nimirum vel repressae a ceteris, qua talem complexum constituunt[b].

XXXII. Causa huius et longioris resultantiae, et pressioris agitationis vel palpitationis intestinae, ex qua continua concretio oritur, est partim natura inanis, quod etiam intra corpora compactissima interceptum atomos vel ex toto, vel ex parte dirimere tentat, partim soliditas atomorum[c].

XXXIII. Quia pondus seu grauitas atomis tanquam ἐνέργεια, internusque

x) De finib. L. I. c. 6. y) LAERT. L. X. f. 134.
z) de procr. animae sec. Tim. T. III. p. m. 79. conf. Hist. crit. de la philosophie T. II. c. 25. §. 7. p. 355 seq. vbi tamen clinamen in vniuerso et in homine inter se confunduntur.

a) Conf. MOSHEM. l. c.

b) LAERT. L. X. f. 43. PLVT. de facie in orbe lunae.

c) LAERT. f. 44.

nusque vigor ineſt, quo ad motum feruntur, ideo aſſumendum eſt, moueri atomos vtroque et ponderis et reflexionis motu aeternum ac continenter: principium enim, ex quo coeperint, nullum eſt [d].

XXXIV. Sunt etiam iſtae atomi tam celerrimi motus, ſi nihil occurrit, quod ipſum retundendo deflectat, vt quodlibet cogitabile ſpatium conficiant momento, retruſio vero frequens aliquam infert tarditatis ſpeciem [e].

XXXV. Aſſumendum poſtremo et hoc eſt, atomos eſſe aequiueloces, quamdiu per inane feruntur, neque quicquam eſt, quod eorum impetum retundat: quia nempe nihil illis, quod obſtet, occurrat [f].

XXXVI. Quin etiam, quod ad concretiones, compoſitaue corpora ſpectat, cum ſint atomi aequiueloces, non idcirco vna dicetur velocior altera, ſed agitantur, quomodocunque ferantur cum iſtis concretionibus modo ſenſibili, interim inteſtinis creberrimis, ſiue potius innumeris ſenſumque adeo fugientibus repercuſſionibus, donec ipſa motus corporis totius, in quo ſunt, continuitas, ſucceſſioue talis euadat, vt in ſenſum cadat [g].

XXXVII. Atomi ſola et vnica principia ſunt, primaue rerum materies, ſiue illud primum, ſimpliciſſimumque, ex quo contexuntur, quae oriuntur omnia, illud vltimum ac ſimpliciſſimum, in quod, quae intereunt, omnia reſoluuntur. Sunt itaque priora vulgaribus quatuor elementis, quae principia quidem ſunt, non tamen prima [g].

XXXVIII. Sunt vero eorum quae fiunt, atomi non cauſa tantum, ex qua fiunt, ſed etiam cauſa a qua fiunt, quatenus nempe eo praeditae ſunt vigore, et ἐνέργεια, ob quam mouentur, aut in conniſu ad mouendum continuo ſunt. Materiam enim actuoſam eſſe oportet, cum vim ſuam efficiendi aliunde, quam ex ſe, habere non poſſit [h]. Primum hoc et palmarium principium eſt, quo non tantum nihil praeter corpus ſiue rerum materiam et inane, quod ſolum incorporale eſt, eſſe ſtatuit, ſed et Deum ipſum ex mundi fabrica prorſus excluſit, eiusque aſſertam in mundo operationem inter fabulas retulit. Sed et πρῶτον ψεῦδος idem eſt, tanti philoſophi acumine prorſus indignum, qui cauſam efficientem cum materiali confuderat, et, quod acute monet CVDWORTHVS [i], dum grauitatem cauſam motus in infinito inani deſcendentis poſuit, reuera nullam cauſam motus indicauit, ſed id tantum, ſi rem accuratius intuearis, docuit, corpuſcula propterea deſcendere, quia deſcendunt. Qualitas enim grauitatis nihil eſt, quam niſus deſcendendi, vnde autem aut quomodo hic niſus oriatur, nullius patet ingenio. Etſi itaque Democrito prudentior cauſas deſignare voluit, qui, vt ſuo loco monitum, de motus cauſa quaeri non debere putauit, reipſa tamen ad eundem impegit lapidem. Quin ſi verum eſt, quod contra PLVTARCHVM [k], P. BAYLE [l] diſputat, Democritum animam tribuiſſe atomis, deterius Epicuri ſyſtema Democriteo

d) ib. LVCRET. L. II. v. 94.
e) ib. ſ. 46.
f) LAERT. L. X. ſ. 43 61.
f) ib. ſ. 62.
g) PLVT. plac. phil. L. I. c. 3.
h) CICERO de N. D. L. I. c. 20. LVCRET. L. I. v. 1020 ſeqq.
i) Syſt. intell. c. V. ſect. I. §. 48. p. 808.
k) Adu. Colot.
l) Dict. T. III. art. Leucippe not. E. p. 100.

criteo est, sane, quaecunque fuerit fati huius significatio, certum est, omne illud Epicurum fabularum instar reiecisse, et Deorum mythologias recipere maluisse, quam seruire isti fato [l] siue animae interne latenti vimque suam in motu atomorum exserenti. Intercedit his quidem, celebris ex Cartesii schola philosophus IO. FRANC. GRANDIS [m], qui, si non ipsum Epicurum, certe LVCRETIVM, physiologiae eius interpretem, praeter atomos et inane non tertiam tantum quandam naturam, sed et quartam, nominis expertem concessisse contendit, a qua omnis motus causa deriuanda sit. Ita vero poëta philosophus:

Quarta quoque his igitur quaedam natura necesse est
Attribuatur. ea est omnino nominis expers,
Qua neque nobilius quicquam, nec tenuius extat.
Inde calor, motus, et venti caeca potestas
Accipit inde aër, inde omnia mobilitantur.

Haec animam spiritualem, motus causam, innuere putat, et Gassendum notat, qui hanc quartam Lucretii naturam omiserit. Verum nec Gassendum nec Lucretium recte inspexit celebris philosophus. Illi enim quarta haec Lucretii natura indicta non mansit [n], sed eius necessitatem ex principiis Epicureis luculenter demonstrauit: Lucretius vero non de principiis vniuersi, sed de partibus ex quibus anima componitur, disserit, quas cum atomis constare igneis, aëreis, et flatuosis dixisset, addit, requiri quartam quoque naturam quandam, motuum sensiferorum auctorem, quae nomen sortita non sit. Non est itaque quarta illa natura ab atomis diuersa, sed ex iis, vt tota anima constat, verum corpusculis longe subtilioribus, mobilioribus et rotundioribus, quibus omne quod spirituale esse aliis dicitur, in Epicuri physiologia absoluitur, motus illos sensuum operatur. Aliter vir praestantissimus IO. CONR. SCHWARZIVS [o], qui vt Epicurum ab atheismi macula liberaret, non sine eruditione paradoxum hoc defendit, atomos eam indicare naturam, quae particulas materiae coëgit et inter se copulauit, atque perpetuo continet; quae cum attributum Dei innuat, vt infinitum Epicuri, putat, esse ipsam, in qua omnia sunt, diuinam naturam, facile inde colligitur, a principio eiusmodi spirituali motus causam in corporibus deriuandam esse. Verum, vt ipse doctissimus auctor fatetur, verbis Epicuri inusitatas et a recepta significatione prorsus abeuntes significationes subiiciendas esse, et esse hanc theologiam Epicuri prorsus reconditam; ita totam illam disputationem, quam alibi tetigimus [p], praetermittimus, nec cum vmbris et laruis, talibusque quae nostro ingenio mutatis verbis et significationibus vocum videntur, pugnare contendimus, ex tota physiologia Epicuri et claris eius verbis certissimi, non aliam agnouisse illum naturam in vniuerso praeter corpus et inane; et,

l) LAERT. L. X. f. 134.

m) Differt. crit. et philos. I. quem sequitur MORHOF. Polyhist. liter. T. II. L. II. P. I. c. 7. §. 9. 10 p. 186 sq.

n) In Syntagm. philos. Epic. P. II. sect. II. c. 9. p. m. 355.

o) In diss. cui titulus: iudicium de recondita theologia Epicuri, Coburgi edita.

p) In supplementis ad Germanicum Hist. philos. opus p. 247 seqq.

ex atomis corpora non tantum constare, sed et ipsa corpora tenuissima esse, asseruisse; si enim illam viam eligimus, qua ita clarissima veterum testimoniorum lumina exstinguuntur, periculum est fore, vt totam tandem amittamus historiam philosophicam. Sed haec obiter. Eos vero, qui prouidentiam in motu atomorum proditam Epicuro vindicant, infra, vbi de theologia Epicuri dicendum erit, audiemus.

XXXIX. Etsi vero atomi omnes aeque velociter moueantur, intra ipsas tamen concretiones, eae quae angulosiores hamatioresque sunt intricari ac praepediri, sicque veluti inertiores, segnioresque fieri possunt, quam laeuigatiores atque rotundiores, vnde ex his praecipua energia siue agendi vis in corporibus est. Ex his vero quia ignis, anima et generalius loquendo, spiritus constant, ideo ista in corporibus ἐνέργεια spiritibus adscribitur q).

XL. Vt primae moleculae ex atomis coalitae vi ista intrinseca, sese mouendi gaudent, quia ex singularum atomorum vigoribus constant, sed varie modificatis, prout atomorum sese irretientium aliae huc, aliae illuc feruntur; ita grandiores etiam moles contextae ex minoribus habent aliquam eamque pro illarum varietate modificatam vim sese mouendi, sicque porro omnia corpora naturalia suis molibus constantia. Actio enim a principio ascendit et progreditur ab atomis ad corpora r).

XLI. Causae actio siue effectio et motus idem sunt, ea enim tantum additur connotatio, quod rem siue actam siue effectam terminetur s).

XLII. Est vero non aliud motus, quam migratio de loco in locum.

XLIII. Eundem vero in censum pertinet etiam mutatio vel alteratio, qua res aliqua immutata manens, secundum internam naturam mutari aut altera fieri creditur, ob alicuius qualitatis acquisitionem vel amissionem. Est enim ea motus species, qua mobilia interuallis feruntur, partim brevissimis, partim inconspicuis. Moleculae enim, quae corpus constituunt, transponuntur, et alium pro alio ordinem suscipiunt, sicque per transitum mouentur ʃ).

XLIV. Quodcunque igitur corpus concretum secundum qualitatem mutatur, omnino mutatur locali et transitiuo motu atomorum; e.g. Si ex dulci fit amarum, ex molli durum, moleculas moueri situ et dispositione, locoue necesse est.

XLV. Ipsum itaque fatum nihil aliud est, quam mouentes et agitantes per se causae, quatenus nexae inter se sunt, et posteriores a prioribus pendent; quamquam haec connexio atque dependentia necessitatis eius haud est, quam physici quidam inducere solent, qualis in natura non est. Manifestum est, opponi hoc fato physicorum, etiam Democriteo, et imprimis Stoico, qui praeter occasionem et ordinem causarum, latentem et separatam

q) Fuisse hanc quoque mentem Heracliti, igni ex subtilissimis particulis constanti omnia ista tribuentis, ex capite antecedente manifestum est. Mirandum itaque LVCRETIVM tantopere in eo perspiciendo coecutiisse, vt L. I. v. 635 seqq. Heracliti hypothesin non sine contemtu refutaret, non cogitans, reapse sui ita magistri vineta caedi.

r) LVCRET. L. I. v. 1020, CICERO de N. D. L. I. c. 20.

s) SEXT. EMP. adu. math. L. X. f. 42 51.

ʃ) ib. GASSEND. phil. Epic. c. XI. p. 265 seqq.

tam quandam neceſſitatem internam fingebant. Fatum enim nihil aliud eſt Epicuro, quam motus particularum varie diſpoſitarum ex declinatione moleculárum ortus. Iſte tamen motus cum ex materiae natura oriatur, eique neceſſario inhaereat, palam eſt, Epicurum, qui dicis tantum cauſa fati nomen adhibebat, hac ratione neceſſitatem quandam materiae ſtatuiſſe. Contingentia enim in iſto fortuito atomorum concurſu externa tantum eſt, et noſtri tantum reſpectu dicitur; atomi tamen interna naturae ſuae neceſſitate, pondere nempe vel grauitate, non mouentur tantum, ſed declinant quoque; hoc tantum diſcrimine, vt neceſſitas Stoica rationem, etſi ineuitabilem ſupponat, Epicurea motum brutum. Acute id vidit IACOBVS THOMASIVS [ſſ].

XLVI. Quin etiam finis dicitur cauſa, ſed videlicet, quia efficit quidpiam, et non efficit, niſi quia mouet. Mouet enim miſſa in animam ſpecie, quae trahat alliciatque inuiſibilibus quidem, ſed phyſicis tamen quibusdam quaſi hamulis et catenulis, quibus plerumque cum animo pellicitur et ipſum corpus. Fit itaque eiusmodi attractio, per quasdam reſilitiones implexionesque atomorum, hincque ratio patet ſympathiae et antipathiae. Haec ad cauſas morales et finales dum applicat ex Epicuri mente LVCRETIVS [t], nuſpiam infirmitatem magis prodit. Cuncta enim ad effluuia ſiue corpuſcula iſta, quae perpetuo propter motum atomorum ex corporibus progrediuntur, aliisque corporibus ſe inſinuant, redeunt, quibus vel iucunditatem vel dolorem, ſicque inclinationem vel auerſionem moueri credebant homines ſatis pingui Minerua philoſophantes.

XLVII. Qualitates, quae in concretis exiſtunt, vt non ſunt in atomis praeter magnitudinem, figuram et pondus, quae non magis, quam ipſa atomorum ſubſtantia poſſunt mutari [u]: ita creantur tum per factam tranſpoſitionem atomorum, nunc pauciorum, nunc plurium, quae in vno ſitu vnam, in alio aliam exhibeant, tum ob factam de nouo aliquarum diſceſſionem, ex quo iterum qualitates varientur, ſeu aliae, quam prius, appareant [v]. Rem exemplo literarum innumeras voces conſtituentium pro variatione ſitus veteres illuſtrant [w]. Imprimis ſubtilis hic eſt LVCRETIVS [x].

XLVIII. Vbi atomi partesue, ex quibus res contextae, ita a ſe inuicem diſtrahuntur, vt in vaſtiorem locum diffuſae, plura amplioraque in re iſta inania ſpatiola intercipiant, ex denſo tum fit rarum; et vice verſa, coarctatis atomis, et contractis ſpatiolis pauciora vt ſint, fit denſum [y].

XLIX. Quanto res eſt rarior, tanto magis eſt, ceteris paribus, conſpicua; tanto vero opacior, quanto denſior. Rem tamen, pro meatulorum conditione limitat LVCRETIVS [z]

L. Ex eodem fonte oriuntur fluiditas liquiditasue et firmitas, ſi

Xxx xxx x 3 nempe

ſſ) De exuſt. mundi Stoica diſſ. II. §. 26 ſeqq. p. 34 ſeqq

t) Lib. IV v. 714.

u) LAERT L. X. ſ. 54.

v) SEXT. EMP. adu. math. L. X. ſ. 75. conf. FABRIC. ad h. l.

w) ARIST. Phyſ. L. I. c. 4 LACTANT. L. III. c. 17. conf. GASSEND. ad Laërt. p. 226.

x) Lib. II. v. 759.

y) IDEM L. I. v. 575. L. II. v. 96.

z) Lib. IV. v. 605.

nempe particulae ex quibus conſtant, et ſpatiola intercepta habent, et diſſociatae mutuo ſunt, vt ſint emobiles inter ſe, ob ſpatiolorum non reſiſtentiam, et vice verſa [a]. Humor etiam fluoris ſpecies eſt, ita vt partes adhaereſcere queant alteri corpori. Mollitiei et duritiei, cum raritate et denſitate par fere ratio eſt [b].

LI. Magnitudo, augmentatio, imminutio, ex accedentium vel decedentium atomorum multitudine oritur: vel ab atomorum quoque diuerſa magnitudine, vnde hebetudo et ſubtilitas naſcuntur [c].

LII. Figura corporis a figura atomorum pendet, et vnumquodque corpus ideo figuratur, quia conſtat ex partibus figuratis determinatisque.

LIII. Pondus ſeu motrix facultas, quae vnicuique rei ineſt, non poteſt aliunde oriri, quam a pondere ſeu mobilitate atomorum [d].

LIV. Sequitur hinc corpus omne concretum eſſe graue, et deorſum tendere.

LV. Quae itaque levia dicimus, et ſurſum contendunt, non id ſponte et ſua natura faciunt, et abſolute talia ſunt; ſed compelluntur tantum ab alio grauiore, vt ſurſum emergant [e].

LVI. Proprietatibus atomorum inter ſe coniunctis, et commiſtis ac variatis, oriuntur rerum facultates, quae motiuae cum ſint, id a mobilitate atomorum habent, variam vero operationem et effectum, a ſpeciali atomorum magnitudine, figura, ordine et poſitu, laxitate, compreſſione, etc. [f].

LVII. Sunt in rerum ſuperficiebus diſpoſitiones extremarum particularum variae, ob quas lux affuſa ita varie modificatur, vt cum hac reflexa modificatione in oculum, varios in illis colores exhibeat. Lux vero cum nihil aliud ſit, quam ſubſtantialis quaedam effluxio a lucido corpore, viſibilis per ſe non eſt, ſed in ipſo ſolum colore, quatenus illius pars eſt [ff].

LVIII. Sonus eſt effluxio tenuiſſimorum corpuſculorum, ab vsque loquente reſonante vel ſtrepitum edente, emiſſa, ac idonea, quae in aurem ſubiens auditum afficiat [g]. Par ratio quoque reliquorum eſt ſenſuum.

LIX. Caloris et frigoris ſenſus ad tactum pertinet, calor effluxio eſt corpuſculorum ſeu atomorum exilium, rotundarum, celerum, vnde poros ſubire rapideque impingi, totumque penetrare, et ſi pergent aliis ſuccedentibus, vrgere, corpora tandem ſecernere, ac diſſoluere poſſunt, vt patet ex effectu ignis. Frigus e contrario effluxione atomorum mole grandiorum, figura anguloſiorum, motu ſegniorum conſtat, et effectus calori contrarios habet, nempe caloris corpuſcula reprimendi, et angulis vellicandi, qua praeteruadit [h].

LX. Tempus a quo res omnes determinantur, et denominantur vel praeſentes, vel praeteritae, vel futurae, eſt euentum euentorum, ſiue acci-

a) IDEM. L. IV. v. 444. b) ib. v. 266.
c) IDEM L. II. v. 381 ſeqq.
d) ibid. L. I. v. 360 ſeqq.
e) ibid. L. I. v. 187 ſeqq.
f) Prolixe id proſequitur LVCRETIVS L. II. toto.
ff) PLVT. adu. Colot. T. III. p. 414. rem columbarum et pauonum colore vario illuſtrat LVCRET. L. II. v. 800.
g) PLVT. de plac. L. IV. c. 19. Et hoc a Democrito accepit Epicurus vid. LAERT. L. X. ſ. 52. LVCRET. L. IV. v. 527 ſeqq.
h) IDEM L. VI. v. 225 ſeqq. LAERT. L. X. ſ. 109.

cidens accidentium: consequitur enim omnia euenta siue accidentia ipsisque mente interueniente superuenit, superacciditque [i].

LXI. Pari ratione et voluptates et dolores nobis contingunt, adeoque non substantiae quaedam sunt, sed eorum, qui iis cum dolore vel delectatione afficiuntur accidentia [k].

LXII. Sic et motus et quies accidentia sunt corporum, neque illa sine tempore, quo ea metimur.

LXIII. In generatione non noua producitur substantia, quae in atomis antea iam extitit, sed fit ea tantum principiorum concretione et secretione, non vero transmutatione, quae ob soliditatem atomorum impossibilis est [l].

LXIV. Ita vero in inani infinito fit generatio, vt atomi a se inuicem seiunctae, et figura, magnitudine situque ac ordine inter se differentes, per inane ferantur, ac vbi concurrunt mutuo, comprehendantur, addensentur, et conditionem rei variam, iuxta proportionem, magnitudinem, figuram, positionem, ordinem suscipiant [ll].

LXV. Vbi vero generatio vnius ex corruptione alterius fit, contingit id, vel sola atomorum transpositione, aut accedentium additione, aut abiectione praeexistentium.

LXVI. Nihil vero, quod ortum est, aeternum est, ob intestinam motionem indomitumque in omnibus corporibus atomorum connisum [m]. Idem hic tuetur et suo systemati applicat Epicurus, quod tot ante eum philosophi de fluxu materiae perpetuo dixere.

LXVII. Quicquid igitur concretum est, nihil est aliud quam ipsamet principia, quatenus certa eorum dispositione coalita sunt, et certa hac forma exhibentur.

LXVIII. Denominatio vero ex qua res inter se discernuntur, tum locum demum habet, quando accidentia illa simul coniuncta sunt, quae vnum quid et tale corpus constituunt, quod incerto rerum genere habetur.

LXIX. Fieri potest, vt facta per mortem nostri resolutione, casu quodam ipso temporis progressu eadem omnia, ex quibus constamus principia, iterato ac eodem modo, quo iam sunt, coadunentur, sicque nos, iidem, qui nunc denominari possemus. Quod tamen nihil ad nos faceret, cum in exsolutione periisset omnis habitus et memoria eorum, qui fuissemus [n]. Ita resurrectionem quoque quandam admittit Epicurea philosophia, sed miseram, et, si dicendum quod res est, in tam fortuito atomorum concursu non plane quidem impossibilem, sed tamen non expectandam. Paralogismum Lucretii detexit hoc in argumento P. BAYLE [o].

LXX.

i) LAERT. l. c. §. 71. 72. SEXT EMP. Pyrrh. hyp. L. III. c. 17. §. 137 adu. math. L. X §. 183. §. 227. STOB. eclog. phys. p. 19. Stoicis [illegible] dicitur, vid. LVCIAN. vit. auctor. T. III. p. 119. 120.

k) Conf. GASSEND. Synt. phil. Epic. P. II. §. 1. c. 16. p. 277.

l) LAERT. L. X. §. 54. conf. GASSEND. ad LAERT. L. X. p. 322. qui veterum testimoniis haec roborat.

ll) PLVT. l. c. LVCRET. L. I. v. 1020.

m) ibid. L. II. v. 638 seqq.

n) LVCRET. L. III. v. 860 seqq.

o) Dict. T. III. art. Lucrece not. Q. p. 216.

LXX. Mundus eſt vniuerſi, ſeu infinitatis rerum quaedam portio, ſiue complexio coeli, ſidera terramque resque omnes conſpicuas continens [p].

LXXI. Mundus vnus eſt, ſed tantum propter combinationem partium earumque relationem inter ſe.

LXXII. Mundus interna ſua forma conſtitutioneue animatus non eſt, ac multo minus Deus. Ita Velleius apud CICERONEM [q], qui Stoicos aliosque Deum mundi animam eſſe cenſentes, refutat. Ratio ex primis Epicuri principiis manifeſta eſt.

LXXIII. Certum quidem eſt, eſſe quoddam mundi extremum, quoniam mundus eſt aliquod quaſi reſegmentum vniuerſi infiniti; at vero, quale illud ſit, et quali forma, dicere nemo poteſt, niſi illinc aduenerit [r].

LXXIV. Non eſt aeternus mundus, ſed eſſe aliquando coepit. Probat id LVCRETIVS [s], ex partibus mundi, quae coepere, ex hiſtoriarum nouitate, artibus adinuentis; aliisque rationibus, quibus cauſam maxime Peripateticam vehementer premit.

LXXV. Ad exſtruendum mundum opus non fuit intercedente numine. Neque enim eſſe poteſt a cauſa beata ſimul ac immortali, quae ipſum fabricauerit. Rationem hanc affert Epicurus apud LAERTIVM [ſ], a numinis beata vita petitam, quam tamen dicis tantum cauſa aſſumtam dicent, quibus Epicurus inter numinis hoſtes refertur. Illud certum eſt, longe aliam Epicuro fuiſſe aſſerti huius cauſam, nempe quod atomis nihil putabat, tanquam cauſam efficientem, prius, adeoque prima omnium rerum principia atomos conſtituebat; quas cum motu et legibus mechanicis coire poſſe crederet, quid numinis alicuius concurſu opus eſt? Alias rationes, quibus Platonem maxime impugnauit Epicurus, affert CICERO [ſſ], et poſt hunc LACTANTIVS [t], quibus iungendus LVCRETIVS [u]. Pulchre in enarranda huius dogmatis hiſtoria et aſſerenda contra Epicurum veritate verſatus eſt GASSENDVS [v].

LXXVI. Mundus itaque effectus magis eſt natura vel fortuna. Fortuna vero non conſilium eſt aliquod, et cauſa per ſe, quae atomos temperat, ſed ipſe fortuitus atomorum concurſus.

LXXVII. Natura nempe atomorum in infinitate vniuerſi diſcurrentium intelligitur, qua magna ſibi copia occurrentes, apprehendere ſe, irretireque et implectere mutuo, ac ſeſe varie commiſcentes chaos quoddam in vorticis modum glomerari, ac poſt multas conuolutiones et euolutiones, et tentamina in eam mundi formam coire coepere [w].

LXXVIII. Ita ſcilicet mundi ortus concipiendus eſt: Cum atomi motu incon-

p) LAERT. L. X. ſ. 88

q) De N. D. L. I. c. 8. L. II. c. 17. portenta et miracula non ſane differentium ſed ſomniantium philoſophorum Stoicum dogma vocatur L. I. c. 10.

r) LAERT. l. c.

s) Lib. V. v. 319 ſeqq.

ſ) Lib. X. ſ. 76.

ſſ) l. c. L. I. c. 9.

t) Lib. VII. c. 5.

u) Lib. V. v. 166 ſeqq.

v) Philoſ. Epic. P. II. ſect. I. c. 2. p. 107. Conf. IO. BAPT. DV HAMEL conſenſ. vet. et nouae phil. c. IV. §. 6 ſeqq.

w) LVCRET. L. I. v. 1020. PLVT. de plac. phil. L. I. c. 4. acriter contra hunc mundi ortum pugnat BAYLE D. C. T. III. art. Ouide not. G. p. 556. vbi Lamio quoque reſpondet.

inconſulto ac fortuito eſſent, et continuo ſimul celerrimeque mouerentur, vbi in hunc immenſitatis locum, in quo iam eſt mundus, coeperunt occurrere, ſeſeque apprehendere, coaceruatae ſimul in vnam rudem indigeſtamque molem fuere, in qua magnae paruis, rotundae anguloſis, aliis aliae commiſtae fuerunt [x].

LXXIX. Deinde in confuſo hoc coetu, grauiſſimae coepere ſubſidere, et rotundae, exiles, paruae, lubricae, earum concurſu exprimi et in ſublime ferri [y].

LXXX. Poſtquam impellens elidensque vis, quae ſurſum agebat, elanguit, ipſae interim atomi eliſae regredi deorſum prohibitae ab aliis ſunt, tum ad oras vſque extremas agiliores auolarunt, tum aliae et ab ipſis reflexae, et ab aliis pone inſtantibus repreſſae ſunt, facta eſt mutua quaedam implexio, quae coelum generauit.

LXXXI. Quae atomi autem et eiusdem naturae fuerunt, et aceruatim dum in ſublime compellerentur, circumuolutae, eae perfecerunt, ſolis ac lunae ac aſtrorum aliorum naturam [z].

LXXXII Quae vero non tam alte emergere potuere, et ab ignificis relictae ſunt, illae aëris naturam conſtituerunt.

LXXXIII. Tandem ex iis, quae ſubſederunt, terra genita eſt, et cum multa adhuc eſſet in terra materiae, eaque verberibus ventorum aurisque ex aſtris ſpirantibus condenſaretur, humida inde natura genita eſt. Quae cum eſſet fluida, in caua et ad recipiendum idonea loca confluxit, vel excauauit [a].

LXXXIV. Porro in iſta commiſtione effecta ſunt generabilium corruptibiliumque rerum varia ſemina, ex quibus res variae et conformatae tum fuerunt, et deinceps propagari potuerunt.

LXXXV. Quod ad ipſa animalia attinet, probabile eſt, ipſam terram nouum genitale ſemen retinentem, quosdam ex ſe folliculos, in vterorum ſimilitudinem protuliſſe, eosque, cum maturuiſſent, natura cogente ruptos animalia tenera profudiſſe, deinde terram ipſam humore quodam, qui eſſet lacti ſimilis, exuberaſſe, eoque alimento animantia eſſe nutrita [b].

LXXXVI. Idem de homine quoque intelligendum eſt; ſeminibus vero exhauſtis terra parere deſtitit, ſicque propagatione animali tantum oriuntur [c].

LXXXVII. Non fit motus mundi et conuerſio ſiderum, et quae alia in eo accidunt, quaſi ſit praefectus aliquis, qui ſic diſponat, diſpoſueritue ac ſimul beatitudinem immortalitatemque poſſideat. Non enim cum felicitate congruunt negotia, ſollicitudines, irae, gratiae, ſed haec prae imbecillitate, metu, opisque externae indigentia contingunt. Palmaria haec ratio eſt, cur Epicurus, Stoicis ſe oppoſiturus, dum in contraria ruebat, omnem e mundo

x) PLVT. l. c. LVCRET. L. IV. v. 420 ſeqq.
y) ib. v. 450.
z) ibid. v. 454.
a) ib. v. 474 ſeqq.
b) ibid. L. V. v. 799 ſeqq.
c) ibid. v. 304 ſeqq.

mundo prouidentiam exulare iusserit, quod crassius eum quam tantum philosophum decebat, philosophatum fuisse euincit. Quibus tamen alia adiunxere Epicurei, certe parum firmiora, quae praeter LVCRETIVM, CICERO, LAERTIVS et LVCIANVS [d] memorant. Nec poterat aliter statuere Epicurus, qui totus materialibus principiis addictus, ea cum efficientibus turpiter confundebat. Iisdem argumentis specialem quoque circa homines Dei prouidentiam oppugnabat.

LXXXVIII. Quia vero Deus res mundi nec regit, nec curat, statuendum porro est, non esse administros, quos genios vel daemonas appellant, qui si essent, res non contingerent, ac si nulli supponerentur, nec possent esse, quales finguntur, humana videlicet forma et voce, quae ad nos pertingat [e].

LXXXIX. Quia vero Dii vel daemones illi rerum in mundo curam non agunt, sequitur etiam, non tantum mentiri vel fingere, qui genios sibi apparere dicunt, imaginationis vanitate deceptos; sed et ex somniis diuinationem, et oracula atque vaticinia alia meras esse imposturas [f]. Multum in hoc argumento laudis quaesiuit Epicurea secta, quae tanta fiducia his magistri placitis adhaesit, vt non dubitarent profani homines Celsus [ff] atque LVCIANVS [g] Saluatoris miracula ad similes reuocare imposturas. Censuram ideo Epicurus meritus est GASSENDI [h].

XC. Mundum interiturum, finemque habiturum ex eo dependet, quod genitus sit ortumque habuerit [i].

XCI. Argumentum eius est, quod ex atomis constat, motu intestino indesinenter exsolutionem poscentibus; quod res omnes vna via natas denasci posse compluribus experientia probat: tum vero, quod videmus mundi partes sensim deteri ac diminui. Nihil enim solidum est, et indissolubile, praeter atomum [k].

XCII. Verisimile quoque est, non posse tantum mundum omnimode exsolui, sed fore quoque, vt puncto temporis nihil reliquiarum extet, praeter atomos et spatium desertum [l].

XCIII. Dantur mundi numero infiniti: atomi enim infinitae per infinitatem spatiorum quae feruntur, cum alibi aliae procul a se inuicem concurrant, coalescere in fabrefactionem mundorum infinitorum possunt.

XCIV. Nihil vero repugnat, mundos alios partim similes, partim dissimiles isti nostro esse: nam et possunt esse maiores, et minores, et aequales, et easdem vel alio ordine sitas habere partes, aliaue praediti esse figura [m].

XCV.

d) CICERO de N. D. L. I. c. 8. LVCRET. L. II. v. 1092. LAERT. L. X. §. 77. LVCIAN. Iove Tragoed. T. III. p. 411 sqq qui salse prouidentiam ridet.

e) PLVT. in Bruto T. V. p. m 711.

f) CICERO de diuin. L. II. c. 63. conf. GASSEND. phil. Epic. P. II. f. II. c. 6. p. 260.

ff) ORIG. contra Cels. L. I. et IV.

g) In Alexandro, alibique.

h) l. c.

i) CICERO l. c. L. I. c. 8.

k) PLVTARCH. plac. phil. L. II. c. 4. LVCRET. L. II. v. 1104 seqq. L. V. v. 251. 381.

l) IDEM L. II. v. 1144. L. I. v. 1102.

m) LAERT. L. X. §. 45. PLVT. plac. phil. L. I. c. 5. vbi Metrodori simile expositum, conf. LVCRET. L. II. v. 1021. et qui historiam dogmatis erudite enarrat GASSENDVS philos. Epic. P. II. f. I. c. 2. p. 93 seqq.

XCV. Videtur autem quilibet illorum mundorum, vt omnis concretio, quae in inani immenso fit, per proprios quosdam atomorum vortices vel conuolutiones seorsim procreari, atque id quidem siue in intermundio locoue inter duos mundos non multum dissitos, siue in loco multiuacuo, siue denique in magno immistoque et puro inani.

XCVI. Terra quidem, vt supra dictum, cum coelum aliaque sublimia sursum veluti auolarent, subsidit in mundi medium, ac ibi vt in imo loco remansit. Verum non, quemadmodum ipsa media est mundi pars, in quam omnia pondera cadunt, ita datur in ipsa medium, seu centrum, versum quod omnia pondera dirigantur. Ea enim parallelis motibus cadunt, non vero in angulum conniuntur [n].

XCVII Errant itaque, qui dari antipodas statuunt [o].

XCVIII. Terra itaque in orbem quidem circulumque conformata est, sed tamen quasi discus aut tympanum non vero vt globus vel sphaera: non cadit vero, quia insidet aëri, tanquam ipsi congenea [p].

XCIX. Neque terra animata est, ac multo minus Dea reputanda, sed animata ideo parturit, quod varias atomos continet, variaue semina rerum, vnde animata formentur [q]. Oppositum hoc quoque Stoicis esse, terram ab anima mundi ita animatam, vt Dea sit, afferentibus, facile ex dictis *capite nono* intelligitur.

C. Terrae motus variis ex causis possunt contingere: vel a ventis aquisque in speluncis, vel a partibus quibusdam subito percussis, vel a spiritu per cauernosas terrae cauitates disperso, vel in ignem verso, et fulminis instar acto, et sic porro. Et ab hoc postremo eructationes quoque ignium sunt [r].

CI. Mare ex tot fluminum ingressu non augescit, quia ad tantam molem comparata vix guttae instar sunt, et sol multum ex eo humoris detrahit; primaria vero causa est, quod cum ipsa terra sit raro permeabilique corpore, et mari vndique alluatur, debeant aquae vt in mare ex terra peruolui, ita ex mari in terram subtermanare, vt iterum emergant, ac fluant [s].

CII. Aqua ex mari terram peruadens sic percolatur, vt corpuscula salis exuat, illisque deinceps denudatis redeat, illa enim hamatiora sunt, haec laeuiora, sicque ista facile possunt irretiri et relinqui [t].

CIII. Inundationis Nili causae sunt vel reflantes per id tempus etesiae, quae mare attollunt ad Nili ostia, et arenas quoque ad illa prouoluunt, vel excitatae ab aquilone nubes, contrusae et pluuiam exprimentes [u]. Patet ex allatis, varias phaenomenorum naturalium causas Epicurum allegare solitum, plerasque exigua verisimilitudine, quod a viro, rerum naturalium contemplationi toto dedito, non expectandum esse videtur. Quod licet magnope-

n) LVCRETIVS L. I. v. 1051 seqq. patet ex hac thesi Epicureos a vera mechanicarum legum notitia parum fuisse instructos, id quod totum etiam systema et primarium eius vinculum probat.

o) ib.

p) IDEM L. V. v. 538 seqq.

q) ibid. L. II. v. 652 seqq.

r) ibid. L. VI. v. 535. SENECA Qq. nat. L. VI. c. 20. LAERT. L. X. f. 105.

s) LVCRET. L. VI. v. 613 seqq.

t) ibid. v. 635.

u) ib. v. 714.

gnopere negandum non ſit, facileque concedendum BVRNETIO [x]: *philoſophari eum laxe, et per rationes fluctuantes, quae non conſtringant animum, neque ad aſſenſum impellant, niſi ſua ſponte in partes indolemque Epicuri propendeat:* excuſationem tamen meretur Epicurus ob ſcopum, quem is ſibi propoſuerat. Qui cum is ſolus eſſet, vt ſuperſtitio a terrore et formidine ſublimium orta, cognitis rerum cauſis deſinat tranquillitatem mentis turbare, et ab omni diuinae vis illapſu et directione eum praeſtare immunem, ſatis ei fuit, cauſam qualemcunque afferre, quae licet veriſimilitudine exigua gaudeat, ſufficiat tamen, modo rationem adducat probabilem, et ſenſibus facientem ſatis [y]. Quam Epicuri hac in re mentem fuiſſe ipſe in *epiſtola ad Pithoclem* prodit, vbi monet, *nihil impedire eorum, quae in coeleſtibus videntur, ſi quis multiplicis modi memoriam habeat, et conſequentes inde hypotheſes et cauſas ſimul intueatur, neque reſpiciat ad ea, quae minus apte ſequuntur, et aliter atque aliter ad eundem modum deflectunt.* Id quod ſemel de ſequentibus quoque monuiſſe ſufficiat.

CIV. Rupium ſaxorumque moles praecipua ab initio fuit conformata [z].

CV. Plantae hoc cum animalibus commune habent, quod nutriantur, accreſcant, generentur; verum iſta ſponte naturae, id eſt particularum interna translocatione, accretione et transpoſitione, non ductu animae alicuius peragunt, ac proinde imitatione tantum quadam viuere et mori, vt animalia, dicuntur [a].

CVI. Semel conſtituta ex atomorum congruarum coniunctione animalium natura, in ortu mundi, cum ex atomorum motione ac euolutione inteſtina aliquae ſemper ſedibus ſuis emotae atque excurrentes in partes genitales vndequaque confluerent, factaque ſexuum diſtinctione poſt appetitionem mutuam, complexumque initum, in vtero reciperentur: tum atomi aut ex ipſis moleculae ſemineae, quae ex ſingulis defluxere partibus, motione perſeuerante, ad ſimiles confluxere, v. g. quae ex capite, ad caput, ſicque animalculum tandem formatum illi ſimile, ex quo ſemina decidere [b].

CVII. Ex hoc vero ſequitur, vt partes animalium non fuerint ab vsque initio eo, quo ſunt modo, propter fines vſusue illos co formatae, quos habere deprehenduntur; verum quia contigit partes eo, quo ſunt, modo, fieri, aut exiſtere, ideo hoſce vſus potius, quam alios obtinuerunt, dederuntque illius notitiam [c]. Elegantiſſimum ſapientiae diuinae in mundi formatione demonſtratae argumentum ita ſubuertiſſe Epicurum, negari nequit; non vero id poterat aliter, ex quo inſulſum ei dogma placuerat, nullam fuiſſe cauſam, quae haec proſpiceret, quaeque talia dirigeret. Quam hominis inſaniam poſt GALENVM [d] merito caſtigauit, hiſtoriamque dogmatis docte enarrauit GASSENDVS [e].

CVIII.

x) Archaeolog. philoſ. L. I. c. 13. p. 443 ſeq.
y) LAERT. L. X. ſ. 95. 96. z) LVCRET. L. VI. v. 538.
a) PLVT. de plac. phil. L. V. c. 25.
b) Conf. GASSEND. ad LAERT. L. X p. 679. Synt. phil. Epic. p. 350.
c) LVCRET. L. IV. v. 816. LACTANT. L. III. c. 17. de opific. c. 7.
d) De vſu partium L. I. c. 21.
e) l. c. P. II. ſ. I. c. 3. p. 184 ſeqq.

CVIII. Anima corporea eſt, tenuiſſimum nempe aliquod, vt puta, ex tenuiſſimis particulis contextum corpus. Qui enim incorpoream dicunt, ineptiunt; ſi enim huiusmodi foret, neque agere neque pati poſſet, ſed eſſet merum inane, quod motum tantum liberrimum corporibus tranſeuntibus permittere poſſet [f].

CIX. Confundendum tamen hoc corpus tenuiſſimum cum corpore craſſo non eſt, cum quo anima conſenſione motionum conſpirat.

CX. Eſt vero contextum hoc corpus tenuiſſimum, ex ſubtiliſſimis corpuſculis, quae aliunde ſunt, vt maximam partem laeuigatiſſima, ita et rotundiſſima, quippe alia ratione permeare non poſſet cohaerereque intus cum corpore toto eiusque partibus. Hinc nec ponderis aliquid corpori decedit, decedente anima ex corpore [g].

CXI. Etſi vero anima texturae eſt ſubtiliſſimae, conſtat tamen ex quatuor quibusdam commiſta naturis. Nempe coaluit temperataque eſt ex quodam igneo, ex quodam aëreo, ex quodam flatuoſo, et ex quarto innominato, vnde ſentiendi vis illi inſit [h]. Vim hanc ſenſiferam reuera corpoream eſſe, licet reliquis naturis ſubtiliorem, ſupra, contra ea, quae Grandis in contrarium adduxit, monuimus.

CXII. Quatuor illa, in quibus quartum innominatum ſeu ſentiendi vis principatum inter partes tenet, adeo perfecte temperantur, vt inde vna quaedam eaque tenuiſſima cohaereat ſubſtantia, quae cum in corpore contineatur, cauſa eſt illi omnium facultatum, paſſionum ac motuum, et viciſſim illud continet atque regit, et ſalutis cauſa eſt: nec ſecerni a corpore ſine illius diſſolutione poteſt [i].

CXIII. Senſum anima ita obtinet, vt tam ad habendum, quam ad vtendum, corpore indigeat, quippe a quo interim contineatur, et quocum operari valeat [k].

CXIV. Diſcedente itaque anima, corpus expers ſenſus manet, quem per ſe non habebat, ſed ab anima tantum accipiebat per cohaeſionem mutuam atque conſenſionem [l].

CXV. Hinc intelligitur, non animam ſolam, aut corpus ſolum per ſe ſentire, ſed vtrumque potius coniunctim: quod vero res ſenſus capax ſit, quae ex principiis tamen inſenſilibus genita eſt, oritur ex ſpeciali magnitudine, figura, ſitu, ordine principiorum, vnde qualitas ſenſus originem capit [m].

CXVI. Quia diuerſa ſenſoria ſunt quinque, quibus anima res ſibi obiectas percipit ac ſentit, ideo quinque ſenſus ſunt, viſus, auditus, olfactus, guſtatus, et tactus [n].

CXVII. Diuerſitas ſenſuum ex eo oritur, quod partim colorum, viſibili-

Yyy yyy y 3

f) LAERT. L. X. ſ. 63. LVCRET. L. II. v. 129. 162 ſeqq

g) Citati.

h) LVCRET L. III. v. 233. PLVT. de plac. phil. L. IV. 3. et adu. Coloten.

i) LVCRET. L. III. v. 290. 324.

k) LAERT. L. X. ſ. 64.

l) ibid. ſ. 65.

m) LVCRET. L. II. v. 285 ſeq.

n) ibid. v. 972 ſeqq.

biliumque rerum species, itemque soni, odores, sapores et qualitates reliquae texantur ex corpusculis, quae magnitudine, situ, figura, ordine, motione differunt; partim ipsa sensoria visus et aliorum sensuum contexturae sint intercipientes ea spatiola, seu eos porulos meatulosque, qui cum et ipsi varie differant, et variis corpusculorum qualitatibus commensurentur, diuersitas illa inde oritur, nec potest videri, quod audiri potest, etc. [o]

CXVIII. Inde etiam fit, vt non animalia tantum, sed homines etiam non iisdem sensibilibus rebus afficiantur, quia diuersae in eis contexturae sunt, quibus diuersae corpusculorum qualitatum impressiones respondent [p].

CXIX. Visus ratio in eo sita est, quod aliquid extrinsecus ex obiectis ad nos seu in oculum allabatur. Fiunt enim ex corporibus extinis effluxiones quaedam auolantium continenter atomorum, in quibus idem ordo, qui in solidis, seruatur, quae imagines rerum superant tenuitate, quicquid est rerum conspicabilium. Haec idola vel simulacra et effigies sunt, quas videmus, ac ex atomorum natura, subtilitate, celeritate intelligi facile possunt. Haec simulacra nobis seruata congrua magnitudine intercedente aëre imprimuntur [q].

CXX. Par ratio auditus est, cuius organum auris est, in qua auditio peragitur affluxu translato ex eo vsque quod loquitur, aut resonat, aut strepitum edit, aut quomodocunque ad sensum auditus excitandum est comparatum. Hic sensus appellatur sonus. Effluxus enim ille in frustula innumera similis figurae imminuitur, guttularum instar, quae mutua cohaerentia seruata cum auri illabuntur, talem sensionem edunt, qualis ab eo, qui sonum emisit, apparata est [r].

CXXI. Pariter in odore, a re odora vsque deferuntur moleculae, seu corpuscula ea ratione commensurata ipsi olfactus sensorio, siue naribus, vt moueant et afficiant ipsum [s].

CXXII. De gustatu idem dicendum; quo pro varia corpusculorum dispositione palati poros subeunte, seu plexa foramina linguae penetrante varius sapor existit, dulcis ex leniter se accommodantibus et rotundis; acerbus ex magna figura; asper ex multangulis minimeque orbicularibus; amarus acutis, conicis, incuruis, et sic porro. Quin etiam internae illae texturae in hominibus differunt, ideo quoque sapores hominibus saepe diuersi sunt [t].

CXXIII. In tactu res sentitur, cum applicatur exterius seseque insinuat: vel cum res, quae interius est, egeritur foras, ac fit interdum cum voluptate, interdum cum molestia: vel cum alio modo res intra ipsum corpus eos motus subit [u]. Non abire recentiores naturae interpretes ab hac sensationum γενέσει quoad fundamenta rei, notum est, licet modum rectius

o) LVCRET. L. II. v. 422 seqq. PLVT. adu. Colot. T. III. p. m. 410.

p) PLVT. l. c. SEXT. EMP. Pyrrh. hypotyp. L. I. c. 14. §. 94.

q) LAERT. L. X. §. 49. LVCRET. L. IV. v. 245.

r) LAERT. L. X. §. 52. GASSEND. ad h. l. PLVT. de plac. phil. L. IV. c. 19.

s) IDEM §. 53. LVCRET. L. IV. v. 677 seqq.

t) IDEM L. IV. v. 645.

u) ibid. L. II. v. 434.

rectius et enucleatius tradant [x]: vnde cum Epicuro et Laërtio merentur conferri.

CXXIV. Rationis siue cogitationis proprium est, feriante etiam sensu cogitare, quidpiamue apprehendere, intelligere, versare, meditari, discurrere, deliberare [y].

CXXV. Constat vero eius partis textura ex corpusculis omnium subtilissimis, laeuigatissimis, rotundissimisque, quibus nihil potest esse tenuius mobiliusque, vnde momento quoque cogitationes perficit mens: quae innominata pars est animae [z].

CXXVI. Distingui itaque potest inter animam et animum siue mentem, subtilissimam eius partem; ita tamen, in qua corporis parte haeret animus, cohaeret animae, eiusque portioni eadem in parte coëxistenti, vt coniunctus ei indiuidue sit, vnamque naturam cum ea conficiat: suam tamen naturam semper tuetur ac retinet, vt eius proprium sit cogitare, animi vero affectus subire, vtcunque propter cohaesionem anima cogitare, et affici animus videatur. Ita emendabat Epicurus, quae post Pythagoram, Platonem, aliosque qui ex anima mundi mentem hominis decerptam putabant, Stoici de discrimine inter mentem et animam dixere. Derisa enim et reiecta mundi anima, cum principium mere spirituale admitteret nullum, et tamen inter sensum et rationem esset discrimen, in particularum tenuitate et mobilitate totum illud, quod differrent, ponebat, id quod prolixe exsequitur LVCRETIVS [a].

CXXVII. Animi rationalisue partis sedes assignari alia non potest, quam media regio pectoris. Id enim produnt quos in pectore persentiscimus, metus laetitiaeque affectus, et quoscunque alios pendere a cogitante animo experimur [b].

CXXVIII. Animus non alia ratione cogitat, quam oculi vident, nempe per simulacra. Praeter ea enim quae incurrentia in oculum ipsum ad visionem mouent, vagari oportet per aërem innumera alia longe tenuiora, eaque seu derepta e corporibus, seu in ipso aëre formata, quae per ipsum corpus penetrantia, et accommodata animi texturae, vbi ad illum pertigerint, ipsum ad cogitandum moueant [c]. Mirabilem hanc de natura idearum hypothesin variis solutionibus problematum, quae circa eam moueri poterant, ornat LVCRETIVS [d]. Esse vero eam a Democrito, ex supra dictis notum est.

CXXIX. Duo affectus praecipui sunt, voluptas, familiaris et accommodata animo, et dolor siue molestia, aliena hominis animo et incommoda; par est vtrumque excitari non modo in ipso pectore, sed in partibus etiam

x) Conf. WILLISIVS de anima brutorum, in compendio, I. IAC. SCHEVCHZERVS Phys. P. I. c. II. p. 80 seqq.

y) LVCRET. L. III. v. 94. 104.

z) ibid. v. 180. 187.

a) Lib III. v. 422 seqq.

b) ib. v. 400.

c) PLVT. de placit. L. IV. c. 8. CICERO de fin. L. I c. 6.

d) Lib IV. v. 728. Democriteum hoc esse, ex supra dictis liquet.

etiam aliis, in quibus dum a ſtatu naturali dimouentur, excitatur dolor, cum in eundem ſtatum reſtituuntur, voluptas [e].

CXXX. Si poſſent quidem partes omnes in naturali ſtatu manere, tunc aut nullus eſſet affectus, aut ſi eſſet aliquis, is dicendus eſſet voluptas, propter placidum et tranquillum ſtatum: at quia vel propter continuam principiorum motionem in animalis corpore, vel propter motionem, quae eſt in rebus circumſtantibus, quaedam admouentur, quae immutent, ſubuertant, ſecernant, efficitur dolor, ac ſimul, quod alienus ſit, auerſatio ſeu fuga, quae mali nomine venit. Subinde autem inſequitur cupiditas exemtionis a dolore, atque adeo rei, a qua abigatur, quaeque idcirco boni nomen obtineat, ac tum, cum dolor eximitur, et ſit in naturalem ſtatum reductio, ipſa excitatur concomitaturque voluptas, quae non eſſet futura, niſi ſpecies quaedam doloris antecederet [f].

CXXXI. Sunt ergo quatuor generales animi affectus, dolor et voluptas, vt extremi, fuga et cupiditas, vt interiecti. Ceteri iſtorum ſunt ſpecies, ac opinione intercedente fiunt [g], et poſſunt potiſſimum ad cupiditatem fugamque referri. Fundamenta haec aſſertionum ternio offert totius philoſophiae moralis Epicuri, ad hanc enim mentis voluptatem et indolentiam cuncta reduxit.

CXXXII. Quia voluptas in boni fruitione eſt, dolor in perpeſſione mali, ideo illa quidem cum quadam animi effuſione ac relaxatione fit, iſte non ſine contractione demiſſioneque illius, ideoque anima ſeſe dilatat, vt bonum admittat in ſe, comprimit, ne admittat malum [h].

CXXXIII. Variant vero in animalibus, etiam in hominibus affectus, et ad eos procliuitas, prout vel ex igneo, vel ex flatuoſo, vel ex aëreo principio participantiorem habent animam [i].

CXXXIV. Facultas loco motiua exiſtit ex eo, quod ſimulacra animum percellunt et mouent, animi imaginatio voluntatem excitat feritque ea parte, qua ipſi iunctus eſt: iſta vero pars totam pulſat animam toto corpore diſſitam, ſicque tota hominis moles ſenſim protruditur ac mouetur [k].

CXXXV. Creatur ſomnus, cum animae partes per totam corporis concretionem diffuſae aut cohibentur, aut diſtrahuntur, aut nonnulla etiam corpora, ſiue ab aëre, ſiue a cibo in diſperſas incidunt, quae partim ipſas a corpore abigunt, partim intro contrudunt [l]; quo corpus fulcro ſuo deſtitutum langueſcit, et non amplius eſt ſenſus, quia anima intus eſt oppreſſa, et quaſi ſepulta [m].

CXXXVI. Inſomnia ideo contingunt, quia vagantur vbique continuo innumerabilium rerum ſimulacra, quae in corpus penetrare, animumque ad cogitandum res, quorum ſunt ſimulacra, excitare queunt. Id vero cum

e) LAERT. L. X. ſ. 34. 139.
f) ib. GASSEND. ad h. l. p. 138. LVCRET. L. IV. v. 856 ſeqq.
g) Hinc affectus vel naturales vel opinione orti; illi neceſſarii, hi minime, LAERT. L. X. ſ. 127.
h) Conf. GASSEND. l. c. p. 530.
i) LVCRET. L. III. v. 289 ſeqq. pathologiam hanc Epicuream neruoſe repetiit CHRIST. THOMASIVS in praxi ethicea c. II. §. 21. p. 51 ſeqq. ed. Germ.
k) LVCRET. L. IV. v. 879 ſeqq.
l) ibid. v. 914.
m) ibid. v. 758 ſeqq. 959 ſeqq.

cum etiam per somnum fiat, inde dormiendo non minus, quam vigilando, videre ea putamus: et quia eorum, quae interdiu cogitamus, ob factam recens impressionem in animo patentes viae relictae sunt, eaque ipsa simulacra in somno quoque animum subeunt, ideo somniamus maxime, quorum usu et studio interdiu maxime detinemur.

CXXXVII. Mors nihil est aliud, quam priuatio sensus propter excessum animae [n].

CXXXVIII. Corpore exsoluto anima ipsa dissipatur, neque habet amplius easdem facultates, neque mouetur amplius, neque obtinet adeo sensum; quia iisdem motibus amplius non vtitur, nec amplius eodem in composito inest. Fit vero ista dissipatio non in nihilum, sed in principia corpusculaue, ex quibus eius textura est [o].

CXXXIX. Itaque sicut anima ante generationem non fuit, ita neque post mortem erit, nec mali quid vel aegri sentiet, cum non amplius erit sensus [p].

CXL. Fit ex eo, vt reputare liceat, vanos esse inferorum metus, quaeque de inferis traduntur, fabulae sunt, et si vsquam sunt, in vita hac sunt propter hominum deprauatos mores [q].

CXLI. Sublimium res ideo cognoscendae sunt, vt status mentis imperturbatus ac persuasio non vacillans seruetur; adeoque cogitandum, pluribus modis id fieri, quod in rebus istis esse dicitur, nec vno modo se habere necessario [r]. *Asylum hoc* non ignorantiae tantum, sed et impietatis esse, quod supra iam tetigimus, recte dixeris. Non enim veras tantum rerum causas inquirendi studio priuat sed et omnem numinis metum tollit.

CXLII. Sidera substantiae videntur esse igneae ac prae ceteris ipse sol, cuius calor sensu clare probatur. Rationes modosque explicandi varios adhibet, vt v. g. sint disci vitrei, qui lucida corpuscula reflectunt, vel vt sint nubes illustratae, vel quaedam scaphidia parte sui caua continentia ignem, laternae instar metallique igniti: vel vt candentes laminae et quasi lapides [s].

CXLIII. Fieri potest, vt sol nihil aliud sit, quam glebulentum quoddam spissamentum, quod pumicis spongiaeque instar, creberrimis poris meatibusque peruium splendorem per ipsos, ex igne intus contento, eiaculetur [t].

CXLIV. Sidera vero nec animata sunt, nec Dii [u]. In Stoicos hoc dictum.

CXLV. Sidera vel inerrantia sunt, quae et situm et viam eandem ab ortu in occasum tenent, vel errantia, vnde planetae dicuntur, quae neque inter se neque cum aliis eundem situm seruant, et suos circuitus nunc magis ad boream, nunc magis ad austrum perficiunt, id quod factum necessitate ab initio astra in orbem mouente [x].

CXLVI.

n) LAERT. L. X. §. 65.

o) ibid ORIG. philosophum, c. XXII. p. 153. LVCRET. L. III. v. 507. Oppugnauit hoc dogma GASSEND. Phil. Epic. P. II. p. 29. conf. BVDDEVS thes. de atheismo p. 558 seqq.

p) LVCRET. L. III. v. 844.

q) ibid. v. 991 seqq.

r) LAERT. L. X. §. 85.

s) PLVT. plac. phil. L. II. c. 13. 20. STOBAEVS eclog. phys. p. 53 55.

t) PLVT. l. c. STOB. l. c. p. 56.

u) LVCRET. v. 146. PLVT. adu. Colot. CIC. de N. D. L. I. c. 10. L. II. c. 17.

x) LAERT. L. X. §. 113.

CXLVI. Magnitudo ſiderum conſiderari poteſt, vel ſecundum nos, vel ſecundum ſe. Et ſecundum nos (optice dicimus) ea tanta eſt, quanta apparet, ſenſus enim non fallitur; ſpectata vero ſecundum ſe (phyſice) poteſt ea eſſe aut paulo maior, aut paulo minor, aut praeciſe quanta videtur [y].

CXLVII. Figura ſiderum nobis quidem orbicularis apparet, poteſt tamen eſſe globoſa, et laminae inſtar plana, atque adeo ſidera poſſunt eſſe vel diſci, vel cylindri, vel quaſi coni, vel turbines, vel quaſi claui quidam infixi: haec enim omnia quandam habent cum rebus apparentibus conſonantiam [z].

CXLVIII. Siderum motus poteſt fieri, aut toto coelo, cui vel vnum, vel plura inſint, circumducto, vt clauorum coelo infixorum; aut coelo tanquam vel fluido vel peruio meatibus ſtante, iis vero intra ipſum per ſe circumductis. Valde in rationibus huius argumenti exponendis fluctuat Epicurus, et eo non multum certior LVCRETIVS [a], ſatis prodentes ab experientia legumque naturalium notitia fuiſſe ſe imparatiſſimos. Fatentur enim [b], pronuntiare velle ſimpliciter in his rebus aliquid, eos decere, qui magnificum et portentoſum aliquid coram multitudine oſtentare affectant.

CXLIX. Ortus et occaſus ſolis, lunae et reliquorum ſiderum contingere poſſunt, vel per apparitionem ſupra, et occultationem infra; aut per accenſionem in regione orientis et extinctionem factam in regione occidentis; aut per renouatam quotidie productionem, certis ignibus confluentibus. Nihil enim eſt, ex rebus apparentibus, quod his repugnet [c].

CL. Sol quaſi fons eſt in quem confluunt vndique ſemina caloris, vt ſubinde ex ipſo, quaſi ex vno capite et calor et lux quoquouerſum redundet. Sed et aër a ſole diffuſa luce poteſt accendi, vt ex vna ſcintilla ſegetis incendium [d].

CLI. Ad cetera aſtra quod ſpectat, et lunam ipſam maxime, poteſt fieri, vt, quam praeferunt lucem, a ſe ipſis habeant, fieri etiam poteſt, vt a ſole mutuentur: nihil enim apparentium vtriuis obſtat opinioni [e].

CLII. Siderum eclipſes pluribus modis poſſunt contingere: Vel quod corpus aliquod opacum ſe illis obiiciat, ac eorum lumine terram ſecludat; vel quod per loca igni infeſta tranſeant, extinctionemque lucis patiantur, quousque, vbi illa praeterierint, ipſam recreent, recuperentque [f].

CLIII. Poſſunt quidem ſidera tempeſtates praeſignificare, ſed non, tanquam cauſae, eas efficere, vt hirundines ver non faciunt, ſed indicant [g].

CLIV. Cometae gigni poſſunt, vel quod certis temporibus ignis in ſublimibus locis ſuccendatur, et ad tempus aliquod nutriatur, vel quod per varias vices coelum motionem quandam propriam, qua parte nobis imminet, ſubeat, adeo vt aſtra huiusmodi manifeſtari compellantur [h].

CLV.

y) ib. ſ. 91. GASSEND. ad h. l. p. 726.
z) PLVT. l. c. L. II. c. 22.
a) Lib V. v. 510 ſeqq.
b) LAERT. L. X. ſ. 114.
c) ib. ſ. 92. LVCRET. L. V. v. 659. ſeduxit ad inania haec ſomnia Epicurum ſigura terrae, quam in diſci formam planam putauit.
d) LVCRET. L. V. v. 592 ſeqq.
e) LAERT. ſ. 94.
f) ib. ſ. 96. LVCRET. L. V. v. 750.
g) LAERT. ſ. 98.
h) ibid. ſ. 112.

CLV. Nubes generari possunt quapiam quasi cumulatione aëris compellentibus ipsum ventis, adeo, vt nubes nihil sit, nisi aëris incrassamentum. Deinde atomorum inuicem cohaerentium implexione, quae in paruas primum nubium moleculas, mox in maiores et tum in maximas moles congregantur. Possunt tamen nubes etiam gigni collectione effluxionum, exhalationumue e terra et aqua eductarum sursumque euectarum: immo multis etiam aliis modis [i].

CLVI. Ventus potest gigni dum vel atomi idoneis locis prosiliunt ac vehementiore effusione per aërem transuolant, vel aër aut halitus e terra, et aquis exspiratis aut sole superne incumbente impellitur et agitatur [k].

CLVII. Fulmina videntur fieri ex multiplici flatuum, corpusculis igneis turgentium intra nubium moles conglomeratione, et euolutione accensioneque valida et effractione nubis ab igne in verticem acto et in loca inferiora valide exploso [l].

CLVIII. Pluuia potest ex nubibus fieri, aut dum rariores existentes vrgente seu vento seu incubitu proprio comprimuntur, et in guttas coalescunt, aut dum existentes densiores vi caloris aut venti rarescunt, ac liquefactae decidunt stillatim: siquidem semina aquae continentur in nubibus [m].

CLIX. Grando generatur, aut cum validior est congelatio prae constitutione venti frigidi, quae vrgeat nubium stillicidia: aut cum gelata moles in partes dehiscit, et moderata liquefactione stillae aquosae rimis insinuatae tum molis interruptionem, tum compressionem partium, et totius compaginis diffractionem ad hoc efficiunt, vt partes per se singulae compactae subsistant, fragminumque aceruum constituant, rotunditatem vero ex rescissis vndique angulis prae casus prolixitate nanciscantur [n].

CLX. Creatur iris aut quod aër humescens aduerso solis splendore refulgeat, aut quod ea sit specialis natura tum lucis, tum aëris, vt huiusmodi colorum species exprimat, siue omnes, siue vnicam, a qua deinceps resplendescente partes confines aëris talem colorationem subeant [o].

CLXI. Pestilentia tum praesertim creatur, cum terra intempestiuis pluuiis ardoribusque putrorem est nacta, isque halitus ex ea consurgit, qui inficit aërem et in homines et animalia grassatur [p].

§. XII. Referebant eo, quo viuebat Epicurus, tempore plerique philosophi ad physiologiam doctrinam de Deo, quem inter causas recte numerabant, et de eo, prout systemata sua patiebantur, magis vel minus recte differebant. Aliter Epicurus, in hoc quoque palmario philosophiae argumento a reliquis diuortium facturus. Is cum semel constituisset, praeter corpora et inane esse nihil [q], de Deo aliam non sibi fingere notionem poterat, *Theologia Epicuri.*

 rat,

i) ibid. §. 99. LVCRET. L. VI. v. 450 seqq.
k) LAERT. L. X. §. 100. et hoc a Democrito acceptum Epicuro, v d. SENECA Qq. nat. L. V. c. 2.
l) LAERT. §. 100. LVCRET. L VI v. 218.
m) LAERT. §. 99. LVCRET. l. c. v. 498.
n) ib. §. 106. PLVT. l. c. L. II. c. 4.
o) Ibid. §. 109.
p) LVCRET. L. VI. v. 1091.
q) Caussam cur Deum, praeter materiam, esse negauerit Epicurus, hariolari hanc licet: Reiiciebat is principia inuisibilia, quorum nobis fidem sensus non faciunt, eaque pro nugis venditabat, vt ex episto-

rat, quam quae corpoream quandam etsi ipsa quarta illa animae natura longe superiorem et subtiliorem conditionem inuolueret. Quam naturam diuinam etsi cogitare et velle posse asserendum erat, cum id faceret animus, non tamen id sine cura et labore fieri a natura corporea par erat. Ast conditionem eam demum vere beatam reputabat, quae omni cura et labore vacua, in summa indolentia et tranquillitate viueret, hincque concludebat, duplici principio, physico nempe et morali, nixus, numen a rerum natura vel ordinanda et ornanda, vel conseruanda gubernandaque prorsus eximendum esse. Ita vero et ab omni metu superorum, quo animi beatitatem et quietem turbari putabat, homines liberari posse credebat, id quod in antecedentibus iam tetigimus. Eiecta itaque theologia ex physiologiae suae systemate, causam materialem et efficientem vna sede collocabat, nempe in atomis. Ne vero de Diis siluisse plane videretur, quod et anticipata, quam hominibus inesse negare nequibat, notio videbatur interdicere, et religionis ratio habenda poscebat, mentem suam de Diis ita explicuit, vt haud paucis dicis tantum gratia eam prodidisse, interque Numinis hostes numerandus videretur [r], aliis mitius de eo sentientibus [s]. Nos ipsum de hoc argumento differentem audiemus:

I. Non videtur in controuersiam vertendum, esse in vniuerso naturam diuinam, quod Deorum notionem in animis impresserit ipsa natura.

II. Quae est enim omnino gens, aut quodnam genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem aliquam Deorum? Quamobrem cum non instituto aliquo, aut more, aut lege sit opinio constituta, maneatque ad vnum omnium firma consensio, intelligi necesse est, esse Deos; quoniam insitas eorum, vel potius, innatas cognitiones habemus: de quo autem omnium natura consentit, id verum esse, necesse est. Esse itaque Deos confitendum est. Descripsimus palmarium Epicuri pro diuinae naturae existentia argumentum luculentis CICERONIS [t] verbis, vt inde vis eius intelligi queat. Nostris enim temporibus de eius auctoritate valde disputatum est, magnis viris [u] illud duplici ex ratione reiicientibus, nempe quod nec

epistola ad Pythoclem et ratia sententiia patet, imprimis vero ita Stoicos confodiebat. Cum itaque sensus iudicea constituisset, cuncta ad naturas corporeas reduci necessarium erat. Huic quidem opponebat incorporeum, sed quod nihil substantiae esset, sed inane. Ex quibus sequebatur, Deum inter causas rerum naturalium efficientes numerandum non esse: immo et inde diis natura corporea adscribenda, sed talis, quae iis competeret, de qua in sequentibus.

r) Adeo peruulgatum hoc est, vt Epicureus et atheus eodem infamiae sensu dicantur vid. LVCIAN. in Pseudomant. T. I. p. m. 561. 569. conf. CICERO de N. D. L. I. c. 30. aliique nominati a GASSENDO de vita Epic L. IV c. 1. p. m. 107. Patres imprimis ecclesiae vehementer eo nomine illum culparunt, quorum loca vid. apud BALTVM iugement des SS. Peres sur la morale des payens c. 6. p. 38 seqq. et REIMMANNVM Hist. atheismi c. XXIX. §. 2. p. 196. Hos secuti recentiores plurimi, interque eos maxime SAMVEL PARCKERVS de Deo disp. I. f. 16. p. 40. disp. III. f. 3. p. 226. BVDDEVS thes. de ath. c. I. §. 19. p. 66. Hist. Eccl. V. T. T. II. p. 1081. CLERIC. Hist. eccl. N. T. Prol. sect. II. c. 5. MOSHEM. ad CVDWORTH. Syst. int. c. II. §. 7. p. 71. aliique nominati HEVMANNO act. philos. Vol. II p. 650. et REIMMANNO l. c.

s) Ita praecipue GASSENDVS l. c. L. IV. c. 1 seqq. IAC. RONDELLVS in vita Epic. cel. STOLLIVS diss. an Epic. prouidentiam Dei negauerit. IO. CONR. SCHWARZ. iudic. de recondita Epicuri theologia conf. REIMMANN. l. c.

t) De N. D. L. I. c. 17.

u) LOCK. de intellectu human. L. I. c. 3. BAYLE contin. des pensées sur les Com. c. 113. T. IV. Rep. c. 11. 12. Dict. T. III. art. Lery not. H. p. 94.

nec ſequi putant, omnes homines credunt DEVM, ergo Deus eſt; et certum eſſe contendunt, eſſe nationes plane atheas. Quam quidem controverſiam a noſtro ſcopo alienam hic non tangimus, monemus tamen, Epicurum vtrique difficultati ſatis occurriſſe; nam conſenſum hunc humani generis ex anticipata notione, id eſt, ea idea de Deo, quam omnes homines antecedenter ad inſtitutum, mores, legem, religionisque praecepta habent, deriuauit, cumque naturali inclinatione tot a ſe modis alias diſſentientes homines in hac notione conſentiant, inde concluſit, innatam cognitionem hanc eſſe, non quidem actu, naturali tamen propenſione mentibus impreſſa, qua ratione argumentum ſatis firmum eſſe, nemo negauerit, praeiudicio non imbutus [w]. Deinde recte ad experientiam prouocat, teſtantem non eſſe gentem, quae non habeat ſine doctrina aliquam anticipationem de Deo. Hoc enim praecipue conſiderandum eſſe in hac controuerſia, non ſatis attenderunt viri doctiſſimi, qui totas gentes atheas dari, veterum et recentiorum etiam teſtimoniis euincere conati ſunt. Vt enim de ſubleſta plerorumque, qui adducuntur, teſtium, qui vel non potuere, vel noluerunt veritatem dicere, et leui brachio in examinandis totarum gentium religionibus verſati ſunt, fide ſileamus, hoc imprimis argumentum euertit, non eſſe quaeſtionem vel de vita ab omni cultu Deorum aliena, quo ſenſu plerique veterum, in teſtimonium adducti gentes etiam immeritas, atheas dixere, vel de doctrina et religione Dei cultum profitente, vtrumque enim largiri hactenus poſſumus, ſed, quod recte Cicero habet, de anticipata ante doctrinam omnem notione Dei, quae mentibus impreſſa eſt, quam plane iis gentibus non ineſſe, nemo hactenus dedit probatum [x].

III. Videri quidem poſſunt homines, cum coeli rationes et varia annorum tempora verti redireque certo ordine cernerent, neque id poſſent, quibus id cauſis efficeretur, cognoſcere, id ſibi perfugium habuiſſe, vt Diis omnia tribuerent, facerentque eorum nutu omnia flecti, ac ſimul in coelo ipſos collocarent, quod reuolui in coelo ſolem, lunam, ac ſtellas conſpicerent: at quomodo iſta Diis attribuiſſent, niſi prius, eſſe Deos, cognouiſſent. Ita anticipatam Dei notionem ex Epicuri mente demonſtrat LVCRETIVS [y], qui vero recte intelligendus eſt. Non enim ita concludit poeta: quia homines ex ordine motuque coeli atque ſiderum concluſerunt, eſſe Deos, ideo notio eius vera eſt: hoc enim idem eſſet, ac dicere, eſſe praeiudicium id hominum, quos hunc in modum falſo de ſublimibus rebus fortuito atomorum motu et natura ita congeſtis motisque credere, ipſe ſtatuebat. Sed ſupponit Lucretius veriſſimum Epicuri canonem, de nulla re cogitari, vel eam affirmari negarique poſſe, ſine anticipata aliqua notio-

w) Videndi quos laudat FABRIC. Syll. ſcript. de V. R. C c. VIII. p. 310. add. BVDDEVS theol. mor. P. I. c. 2. §. 5. et celeberrimi FEVRLINI luculenta diſſ. de modo probandi Deum ex conſenſu gentium.

x) Conf. CICERO Tuſc. Qq. L. I. c. 13. de legib. L. I. c. 8.

y) Lib. V. v. 1181. SEXT. EMPIR. adu. mathem. L. IX. ſ. 26.

notione. Cum vero homines motui siderum ordinato Deos praefecerint, necesse esse, ait, vt habuerint prius, quam ita rationes subducerent, talem de Diis anticipatam notionem, eaque idea ipsis fuerit connata. Idem de omni apud gentes omnes cultu diuino valet, ad quem non fuissent delati, nisi prius naturali dispositione et inclinatione permoti credidissent, esse diuinam in vniuerso naturam. Quod an satis recte concludat [z], alibi disceptandum est.

IV. Forsan habuere hanc homines notitiam ex somniorum visis. Potuere certe, magnis quibusdam et humana forma incurrentibus per somnium imaginibus, existimare, esse reuera aliquos huiusmodi humana forma Deos; et cum vigilando meminissent, eas sibi apparuisse, cogitare, oportere extare alicubi eiusmodi naturas, quae et sensus capaces essent, quod membra mouere, vocesque emittere cernebant; et immortales essent, propter magnitudinem, et constantiam earum imaginum; et beatae forent, quod neque mortem timerent, neque vllum ex iis, quae efficerent, caperent laborem. Ita Epicuri de istius innatae Deorum notitiae origine mentem explicant LVCRETIVS [a] et SEXTVS EMPIRICVS [b], satis miserabili ratiocinio vtentis, sed ad quod philosophiae ipsius principia eum deducebant. Cum enim non alium notionum in anima extantium modum agnosceret, quam qui fit imprimendo simulacra ex rebus effluentia, vel in aëre vagantia, necessario ad has ineptias ei deueniendum erat, quae tam misere cohaerent. Non enim cogitauit, effluere simulacra a Diis non posse, cum non sint ex atomis compositi, nec moleculis istis atomorum constent: nec recordatus est, quod alibi monuit [c], vulgus decipi in opinione de Diis: ita enim et in insomniis homines decipi posse sequitur. Grauem hanc ob rem dicam Epicuro scripsit SAM. PARCKERVS [d]. Ceterum et hoc argumentum Epicuro CICERO [e] tribuit, potuisse homines ratiocinando illa ἰσονομία vel aequabili tributione vti, qua efficitur, si mortalium tanta multitudo sit, esse immortalium non minorem; et si quae interimant, innumerabilia sint, etiam ea, quae conseruent, infinita esse debere.

V. Communem hanc notitiam consulentes intelligimus, esse Deos substantias aeternas et beatas, nec sine immortalitate et beatitate Dii concipi possunt.

VI. Quod vero aeternum beatumque est, id nec habet negotii quicquam, nec exhibet alteri [f].

Prouidentia diuina an Epicuro negata?

VII. Hoc admisso sequitur, nec mundi condendi nec regendi cura tangi Deos posse, nec esse vllum eorum laborem circa hunc mundum; hoc enim summae qua fruuntur, beatitudini prorsus repugnat. Sequi hanc negatae diuinae prouidentiae assertionem, ex conceptu de Deo Epicureo, et tota ratione systematis physiologici Epicurei manifestum est: in eo enim Deos

z) Conf. laudati FABRIC. l. c. c. VII. p. 287 seqq.
a) ib. v. 1168 seqq.
b) l. c. f. 25. conf. GASSENDVS ad LAERT. L. X. p. 42.
c) Apud LAERT. L. X. f. 123.
d) l. c. p. 41.
e) l. c. c. 19.
f) ibid.

Deos prorſus exulare, cunctaque ad atomorum motum et declinationem redire, manifeſtum ſupra fecimus. Vnde vehementer veteribus et recentioribus vapulat Epicurus, quod hoc hominibus eripuerit ſolatium, curare Deum res humanas [g]. Intercesſere tamen pro Epicuro viri duo doctiſſimi et veteris doctrinae apprime gnari, IACOBVS RONDELLVS [h] et GOTTL. STOLLIVS [i], quorum vterque, diuerſis licet argumentis vſus contendit, non negatam fuiſſe ab Epicuro diuinam prouidentiam omnem. Et eruditus quidem vitae Epicuricae auctor, ita pro Epicuro dicit, vt contendat, remouiſſe quidem Gargettium ſenem a mundi ornatu, motu ſiderum, tempeſtatum vicibus, reliquisque rebus ſublimibus concurſum diuinae prouidentiae, cum tantas acceperint vires, vt conſtare ſua virtute queant: non vero ſuſtuliſſe diuinae pronoeae influxum in res hominum, LVCRETIO [k] enim teſte, ſtatuiſſe, vim quandam abditam naturae, qua caſus etiam maximi regantur. Recte his opponitur, non certum tantum eſſe, in meteoris motum, et conuerſionem, et defectum, ortumque et occaſum, et his ſimilia nullo miniſterio fieri, neque vllius ordinatione, et imperio, qui omnem ſimul beatitudinem et immortalitatem habeat, Epicurum ſtatuiſſe, cuius haec ipſius verba ſunt [l]; ſed et ex illo, quod mox addit: *beatitati non conuenire negotia, et curas, et iras, et gratias, ſed ob infirmitatem, ac timorem et indigentiam proximorum iſta fieri*, ſequi, repugnare diuinae naturae, vt curam hominum ſuſpiciat, vel gratiae poenaeue vllum reſpectum foueat, id quod omnem neceſſario prouidentiam tollit. Hoc nec ipſe negauit Epicurus, nec veteres vnanimi aliter teſtantur ore, pulchreque vidit Epicuri patronus GASSENDVS [m], qui impietatem hominis profligauit. Nec vis abdita Lucretii diuina prouidentia eſt, ſed opinio vulgi ab eo exponitur, quod, cum illuſtres ruinas et mirabiles in mundo caſus et mutationes videt, nec in eorum cauſas penetrat, vim eiusmodi abditam arguit. Hanc vero vim abditam reuera in ſchola Epicuri nihil aliud eſſe, quam perpetuum acceſſum, et deceſſum atomorum, mutationemque et alterationem molecularum ex iis compoſitarum, quibus res conſtant, alibi ſatis luculenter is prodidit, et ſupra quoque a nobis demonſtratum eſt. Aliter, et ſubtilius rationes inſtruit cl. STOLLIVS: Is non monet modo, quod de Ionicis Parckerus contendit, non negaſſe Epicurum cauſam efficientem, ſed ſuppoſuiſſe, et de cauſa tantum materiali, vt decet phyſicum, diſſeruiſſe, ſed ad STOBAEVM [n] quoque prouocat, hanc Epicuro ſententiam tribuentem: *Gratias agere concedit naturae beatae, quod neceſſaria inuentu facilia effecerit, inuentu vero difficilia non neceſſaria.* Beatam vero naturam Epicuro Deum eſſe. Diſputare quoque Philumenarim, apud AMBROSIVM [o], qui ex ſectatoribus eius fuit, voluptatem in homine Deo auctore

g) Conf. FABRIC. l. c. c. IV. p. 366. BAYLE l. c. n. t. G. p. 377.

h) loco ſupra laudato.

i) Diſſ. ſupra citata, et Hiſtor. phil. mor. gentil. ſ. III. p. 195.

k) Lib. V. v. 1232.

l) Apud LAERT. L. X. ſ. 76.

m) Syntagm phil. Epic. p. 130 ſeqq.

n) Serm. XXXIX. p. 137.

o) Epiſt. 82. T. III. opp. p. 240. edit. Froben.

auctore creatam esse; id vero sine consilio ordinato et statuto fieri non potuisse. Idem euincere contendit vir doctus, loco Epicuri apud LAERTIVM [p], qui, (licet corruptus sit [q],) innuit, poenas malos sequi, praemia a Deo bonos: in eadem porro illum epistola Deum fortunae opponere; Auctorem porro *historiae philosophiae* GALENO tributae, asserere, conuenire in eo Epicuro cum Stoicis, quod molestiam nullam nec sentiat diuina natura nec creet, sed bona quaelibet communicet. Putat itaque eruditus Epicuri hyperaspistes, concessisse philosophum prouidentiam generalem, eam tamen in producenda tantum anima bruta, mundi rectrice manifestatam ponendo, sic animae mundi, quam Stoici asserebant rationali opposuisse, inde vero Stoicos occasionem sumsisse Epicurum negatae omnis prouidentiae diuinae accusandi. Nos haec non sine eruditione et veritatis colore dicta esse concedimus, cum veritate vero concordare valde dubitamus. Nam Stobaei testimonium et incertum est, vtrum Epicuro recte tribuatur nec ne, ipso viro docto dubitante [r]: et non liquet ex obscuro loco, quid in eo beata natura significet; et annon coeca illa et fortuita, quae omnia finxit, dispositio atomorum intelligatur: certe an ab Epicuro dictum hoc sit, vel ab alio, nondum definitum est. Ionicorum vero exemplum ad Epicuri defensionem non quadrat; licet enim systemati Ionico, vt fecit, Anaxagoras, causam efficientem supremam præfigere, Epicureo non licet, in quo efficiens et materialis causa coincidunt [s], quodque a naturae beatae conditione mundi productionem et conseruationem remouet, vt ex *prima ratarum* Epicuri *sententiarum* est manifestissimum. Patet etiam ex *epistola* eius *ad Herodotum*, omnem omnino prouidentiam rerum in mundo gestarum, beatis Deorum naturis eum denegare, non vero tantum particularem. Philumenaris vero, qui Philomarus quoque in quibusdam codicibus dicitur, testimonium eo minus ponderis habet, quo magis nec ipsa eius verba supersunt, nec satis constat, vtrum vel Ambrosius recte eius sententiam ceperit, vel Philumenaris magistri mentem assecutus fuerit, quam contrariam prorsus esse, vel ex eo constat, quod ipso Epicuro teste [t] *non fatum vel prouidentia domina est omnium, sed quaedam nos a fortuna habemus, quaedam a nobis, ea autem Dominatu carent.* Id quod etiam manifestum facit, ea, quae de poenis ac praemiis dicuntur apud Laërtium καθ' ἄνθρωπον et ex mente vulgi disputari, ostendique, tolerabiliores esse has fabulas, quae speciem excusationis tamen obtendant in honorem Deorum, quam necessitatem physicorum. Nec ad testimonium auctoris *historiae philosophicae* magnopere attendendum est quod contrarium esse systemati Epicureo quilibet videt. Suspicamurque, et Philumenarim illum, et auctorem *historiae philosophicae* ex eo genere fuisse, qui, vt omnes inter se sectas conciliarent, quadrata miscere rotundis non erubuerunt, et systema Epicuri fortuitum vno ire iugo cum Stoica mundi anima coëgerunt. Nec enim animam mundi, nec

p) Lib. X. f. 134.

q) Vid. viri docti ad h. l.

r) Hist. phil. mor. gent. §. III. p. 198.

s) Et quidem necessario, quia atomis causa actiue inest, eaque cum passiua vna sede moratur, vti supra demonstratum.

t) LAERT. L. X. f. 133.

nec brutam aliquam quae naturae insit, animam Epicurus agnouit, sed atomis et inani, siue fortuito corpusculorum in infinito vacuo motu omnia comprehendit, quae in mundo geruntur, quod satis prodit, istos Pseudo-Epicureos, modo genuina eorum est sententia, Epicuri doctrinam adulterasse, quae ratio veterum systemata corripiendi eo tempore, quo ista historia philosophica scripta est, valde inualuit.

VIII. Quod si nulla rerum huius mundi cura Dii tanguntur; intelligitur inde etiam, a beata immortalique natura et iram et gratiam segregari, quibus remotis nullus a superis impendit metus [w].

IX. Sed et hoc inde sequitur, vaticinia et diuinationes nullas esse, sed vel imaginationis fallacia vel hominum edi fraude [x].

X. Etsi vero influxum in res naturales habere Deos credi non potest, et ita a superstitione homines liberandi sunt: praestans tamen Deorum natura pietate coli debet, cum et aeterna sit, et beatissima Habet enim venerationem iustam quicquid excellit, licet metus omnis ab ira atque vi Deorum pulsus sit [y].

XI. De forma Deorum partim natura nos admonet, partim ratio docet. Nam a natura habemus omnes omnium gentium speciem nullam aliam, nisi humanam Deorum: et hoc ipsa ratio confirmat et declarat. Nam cum praestantissimam naturam, vel quia beata est, vel quia sempiterna conuenire videatur, eandem esse pulcherrimam; quae compositio membrorum, quae conformatio lineamentorum, quae figura, quae species humana potest esse pulchrior?

XII. Quod si omnium animantium formam vincit hominum figura, Deus autem animans est; ea figura profecto est, quae pulcherrima sit omnium. Quoniamque Deos beatissimos esse constat, beatus autem esse sine virtute nemo potest, nec virtus sine ratione constare, nec ratio vsquam inesse, nisi in hominis figura, hominis esse specie Deos confitendum est.

XIII. Cum vero Deos esse hominis animantisque specie dicimus, tale ipsis propterea, quale vulgo est hominum animantiumque, corpus non tribuitur. Non enim est quidem Deus res plane incorporea, careat enim sensu necesse est, careat prudentia, careat voluptate, quae omnia vna cum Deorum notione comprehendimus: at non ideo tamen crassum corpus est, immo neque etiam quam potest subtilissimum ex atomis coagmentari: sed omnino est corpus sui generis, quod sane non sensu, sed mente cernatur, nec soliditate quadam, nec ad numerum, sed imaginibus, similitudine et transitione perceptis, quodque comparatum ad ea, quae vulgo occurrunt, appellanturque corpora, dici possit, esse non corpus, sed quasi corpus, non sanguinem, sed quasi sanguinem habere.

XIV.

w) CICERO l. c. c. 17.
x) Dictum hac de re §. praecedente.
y) CICERO l. c. GASSEND. vit. Epic. L. IV. c. 3. p. 112 seq. c. 4. p. 120. BAYLE l. c. not. G.

XIV. Neque eſt hoc qualecunque corpus coagmentatum ex atomis, quoniam ſempiternum alioquin non foret, et ex ipſo ortu conſequeretur interitus, ex concretione diſſipatio, ſicque non eſſet ſempiternum. Adeoque peculiaris natura eſt, quae et inconcreta eſt, et ob tenuitatem attingi plagamque accipere non poteſt. Deſcribenda erat tota Epicureae theologiae ſumma, diſertiſſimi TVLLII[z] verbis, vt de mente Epicuri accuratius conſtaret. Patet vero ex his, quibus Lucretii philoſophia concinit, ad hominis quidem formam ſpeciemque Deos reuocaſſe Epicurum, ſed longe praeſtantiore figura et natura. Scilicet occupabat philoſophum, cuncta ſenſuum regula metientem, notio animalis rationalis, qualis homo eſt: putabatque non cogitare naturam aliquam poſſe, niſi homini ſimilis ſit. Cum vero videret, beatam et immortalem Deorum naturam homini et originem ortumque, et finem atque interitum habenti non conuenire, id quod rationale in homine eſt, abſtrahendo, et ad maximam ſubtilitatem tenuitatemue extendendo, Diis adſcripſit, ſicque perfectionem hominis figuramque rationi conuenientem, ſed Deorum immortali natura dignam commentus eſt. Quod annon contradictionem inuoluat latentem, hic non diſpicimus; cum nobis ſufficiat, Epicurum, ſemel occupatum praeiudicio non dari res prorſus immateriales, ita rationes iniiſſe vt oſtenderet, quo modo diuina natura cum ſuo ſyſtemate conſtare poſſet. Cum itaque corpus eſſe Deos negaret, quale homines habent, et tamen praeter corpus et inane nihil eſſe ſtatueret, ad hanc notionem abſtractam confugere habebat neceſſe, vt Deos ſine compoſitione, ſed ſolida natura cumque ratione et ſenſu atque voluptate viuere, et peculiarem quandam naturam corporis conſtituere aſſereret. Quod, ad abſurdas voces et ideas nihili philoſophum ſyſtematis ἀσυςάτε confuſione admittendas fuiſſe coactum, ſatis euidenter euincit. Quia vero in vniuerſo omnia ex atomis et inani conſtare aſſeruit, merito hic quaeritur, vtrum Epicurus Deos ex atomis conſtare dixerit nec ne? Non audiendos quidem eſſe TERTVLLIANVM[a] et AVGVSTINVM[b], Diis Epicuri ex eius mente ortum ex fortuito atomorum concurſu adſcribentes, ex adductis veterum teſtimoniis et definitione Deorum Epicurea, quam attulimus, conſtat. Recte enim LACTANTIVS[c] vrget, *ſempiternam Deorum naturam non fore, ſi ex atomis compoſita eſſet, ex ipſo enim ortu conſecuturum fuiſſe interitum, ex concretione diſſipationem.* Verum difficilius eſt ſtatuere, vtrum non ſpeciem quandam atomorum, id eſt corpuſculorum longe tenuiſſimorum, ſenſu et ratione praeditorum, adeoque indiſſolubilium et hinc immortalitatis et beatitatis capacium eos eſſe putauerit? Licet enim ab omni veri ſpecie aliena ſit cl. IO. CONR. SCHWARZII[d] ſententia, atomos omnes, ex quibus conſtant omnia, ad diuinam naturam pertinere, quae ſcilicet totum ſyſtema Epicuri phyſiologicum euertit: videri tamen is poſſet, inter peculiaria atomorum genera, quae infinita eſſe

z) l. c. c. 18. conf. LACT. de ira Dei c. 10.
a) Adu. gent. c. 47.
b) Epiſt. 56.
c) l. c.
d) Diſſ. ſupra laudata.

esse dicebat, hanc quoque diuinam naturam retulisse, eo quod praeter atomos et inane nihil esse putaret. Obstat tamen his, non tantum, quod ista distinctio ad res tantum naturales, non diuinas, pertineat, sed imprimis quod atomi omni rationis et sensus qualitate in se priuatae Epicuro dicantur; qua tamen Dii eius gaudent; nec liberi ii essent, etsi in intermundiis constituti a conuolutione et implicatione atomorum aliarum, qua ad constituendum mundum aliquem raperentur, si essent atomi. Accedit testimonium PLVTARCHI [e], ex Epicuri mente referentis, *quatuor quaedam habenda aeterna, incorruptaque; nempe vniuersum, cui nullus locus, in quem dilabi valeat, subsit; inane, quod nec tangi valeat, nec plagam vllam accipiat; materiem rerum* (siue atomos), *quae nisi immutata subsisteret, ea, quae dissoluuntur, in nihilum abirent; ac tandem naturam diuinam, quae et inconcreta sit, et ob tenuitatem attingi plagamque accipere non queat.* His enim verbis natura diuina atomis diserte opponitur. Quod si vero instes, quaerasque, quid tandem est diuina natura ex mente Epicuri? Facile quidem respondebimus, esse quasi corpus, cum alias non esset sensus et voluptatis capax: si vero vltra quaeras, quid istud quasi corpus sit, fatemur, non nobis tantum haerere aquam, sed credere quoque nos, ipsum Epicurum systematis absurditate et contradictoria ratione in angustias redactum, cum Deorum notionem plane euertere et negare vel non posset, vel non auderet, ad eiusmodi voces nihili tanquam ad ignorantiae asylum confugisse [f]. Id quod maximis saepe accidisse ingeniis tot exemplis docet historia philosophica.

XV. Designare quidem non licet, quibus in locis Dii degant, cum ne noster quidem hic mundus digna eorum sedes sit: sed dicere tamen vniuerse licet, qualem poëtae Olympum describunt, tales esse, vbicunque sint, beatas Deorum sedes purissimas et tranquillissimas [g]. Scilicet in intermundiis Deos habitare necesse est, siue interuallis inter mundos [h]. Luculenta hoc imagine expressit IAC. THOMASIVS [i].

XVI. Vita Deorum talis est, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius excogitari possit. Nihil enim agit Deus, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua sapientia et virtute gaudet; habet exploratum, fore se semper cum in maximis tum in aeternis voluptatibus. Hunc Deum rite beatum dixerimus, qui beatam vitam in animi securitate et in omni vacatione munerum ponimus [k].

§. XIII. Breuis hic est theologiae Epicureae conspectus, quem ipsis vel Epicuri vel aliorum ex veteribus testimoniis verbisque delineauimus. Ex eo vero de atheismo Epicuri quaestio decidenda est, et diiudicanda tota eius religio. De qua vt sepositis variis virorum, qui in hac arena desudarunt, eruditorum argumentis, de quibus in speciali atheismi historia dispiciendum *Atheismus Epicuri.*

Aaa aaa aa 2 est,

e) De placit. phil. L. I. c. 6.

f) Eleganter hoc CICERO l. c. vocat per dumeta correpere.

g) CICERO l. c.

h) SENECA de benefic. L. IV. c. 19.

i) De exust. mundi Stoica diss. II. §. 24. p. 34.

k) CICERO l. c. c. 19.

est, mentem aperiamus nostram. I. Certum ex adductis est, Epicurum non tantum Deos statuisse, sed et argumenta adduxisse, quibus hanc veritatem euinceret, sicque ex numero apertorum Numinis hostium eximendum esse, cum Deos a mundo distinxerit, immortalem iis, beatamque et rationalem vitam tribuerit, et pietate ac veneratione eos colendos esse statuerit, quae non possunt in apertum cadere atheum. Quod vero asseruit [l], Deos non esse tales, cuiusmodi eos vulgus arbitratur, eumque non esse impium putauit qui multitudines Deos tollit, sed qui Diis opiniones multitudinis applicat, id laudandum magis quam vituperandum est, certe cum praestantissimis philosophis, solis forte Stoicis, quos his verbis pungit, exceptis, habet commune. His se quidem magnis nisibus opponit SAMVEL PARCKERVS [m], quo nemo vel doctius vel eloquentius in Epicurum, impietatem eius accusando insurrexit, et contrarium probare contendit tum ex rationibus quibus eorum existentiam probauit, tum ex descriptionibus quibus eorum naturam delineauit. Vrget enim, nihil magis habuisse cordi, quam vt solidiora quaeque sapientum ratiocinia funditus euerteret, nullaque argumenta nisi a populi praeiudiciis desumta, quae ipse cum primis contemsit, afferret. Verum parcius haec Epicuro obiicienda erant. Etsi enim negari nequit, male egisse philosophum, quod a mundi condendi fabrica, et gubernandi prouidentia plane remouerit Deum, et tum caussis finibusque rerum, tum rebus ipsis mundanis Deum praeesse negauerit, id quod nemo sanus probauerit, ipseque recte castigauit doctissimus GASSENDVS [n]: probe tamen considerandum est, non hoc ideo fecisse Epicurum, quod Deos negare vellet, sed quod eorum opera ad mundi systema vel efformandum vel conseruandum opus se non habere crederet, sicque homines a metu et superstitione liberare se posse praesumeret. Id quod atheum directum nondum probat, licet virum grauiter in Dei notionem veram impingentem prodat. Deinde et hoc expendendum, conceptum de diuina natura, quem sibi formauit, Epicurum seduxisse, vt Deos rebus humanis vel mundo etiam huic operam interponere suam posse negaret; quod euincit quidem, errasse eum in natura diuina describenda, non vero in existentia Dei determinanda. Nam non hoc quaeritur, an theologia Epicuri periculosa sit, et ad impietatem portam aperiat, quod suo modo concedi omnino debet, sed an haec asserta ideo professus fuerit, vt Deos tolleret? id quod probari nunquam potest. Nec argumentum ab anticipata Dei notione desumtum vulgi praeiudicium esse, licet id ineptis hypothesibus physicis deformauerit Epicurus, ex iis, quae in antecedente § hac de re diximus, liquet; multo magis, suppositis semel principiis physicis Epicuri, satis roboris habet. Si enim semel Epicuro hostis numinis concesserit, corporeas res omnes ex tactu, impulsuque in mente cognosci, nosque de iis certos esse, concedat etiam Deos necesse est, quia certam et anticipatam eius notionem habent homines, omni praeiudicio priorem, quae non aliam potest habere originem, quam

l) LAERT. L. X. f. 124. m) l. c. sect. 16. p. 41. n) ll. cc.

quam quod eorum impressio naturalis in hominis animo facta sit, quae eorum existentiam secundum physiologiam Epicuri supponit. Quam notionem etsi non accurate satis cum physiologia Epicuri cohaerere vltro doctissimo praesuli largimur, nec, eum huius anticipationis originem recte descripsisse, asserimus, quaestio tamen non de modo demonstrandi Deum est, sed in eo versatur, an Dei existentiam Epicurus negauerit nec ne? id quod ex argumento non satis valido adhibito nondum concludi potest; quae concludendi ratio saepius occasionem dedit viros non malos sed non satis in hoc argumento acutos inter Numinis hostes praeter rem numerandi. Idem de altero eximii viri argumento, quod ab inepta diuinae naturae descriptione desumit, et non sine verborum phaleris prosequitur, dicendum est. Non enim opus esse iudicamus, ab absurditatibus, quas in ea inuenit praestantissimus vir, liberare Epicurum, licet idem ei reponi queat, quod eius cum ista scriberet, collegae, doctissimo CVDWORTHO [o], eandem cantilenam repetenti regessit cel. MOSHEMIVS [p], Epicurum non ita concludere, nihil est praeter corpus et inane, ergo non est Deus, sed hoc tantum praeceptum ad naturae rationes explicandas adhibuisse, et videri non sine ratione Epicurum Deos mediam inter corpus et spatium naturam constituisse. Concedamus potius, absurde et indigne philosopho de Diis sensisse et docuisse. Num vero inde sequitur, eum vel Deos negasse, vel cum mundo confudisse? vel cultum tam perfectae naturae debitum negauisse? quod suspicacius quam par erat, inde concludit Praesul eruditissimus? Qua ratione si atheismus euincendus sit, timendum est, ne viri etiam boni sed iudicii interdum obtusioris causa cadant, et nefando stigmate notentur. Aliter incedunt cautiusque duumuiri de orbe literato immortaliter meriti IO. FR. BVDDEVS et IO. LAVR. MOSHEMIVS [q], qui totam hanc de Diis doctrinam dicis tantum gratia, et vt os incautis oblineret, assumtam fuisse dicunt, et venerationem Deorum ab Epicuro assertam ob maiestatem et perfectionem, cum Cicerone inter absurda connumerant, quae hypocrisin magis tegant, quam pietatem prodant; cum nihil sibi in hoc mundo negotii cum Diis esse Epicurus voluerit [r]. De qua suspicione, quid dicamus, non habemus, nisi, nec sufficere solam suspicionem ad atheismi maculam inurendam rationibus in contrarium praesentibus, nec videri laudatam Epicuri integritatem tam impudentem hypocrisin admittere, non tamen impossibilem eam esse, cum tota philosophia Epicuri Deum nullum requirat. Abstinemus itaque ab hoc argumento, et Epicuri theologiam tantum iudicamus talem, qualem nobis eam exposuit, secundum quam non videmus, qua ratione inter atheos apertos et directos queat reponi. II. Non diffitemur tamen tot erroribus de diuina natura scatere systema Epicuri et theologicum et physiologicum, vt non tantum satis impium in Deum sit, sed et periculosissimam ad atheismum viam pandat. Nam vt multa breuitatis causa, paucis com-

 ple-

o) Syst. intell. c. II. §. 7. p. 77.
p) Ad h. l. n. 5.
q) Locis supra cit.
r) Conf. SENECA Benef. L. IV. c. 19.

plectamur, 1. non videtur de vno supremo numine cogitasse, sed innumeras diuinas substantias simplicissimis et incompositis naturis corporis constantes et in intermundiis tanquam culices ludentes asseruisse: quod licet ad populi tantum captum dictum esse putet cl. SCHWARZIVS [s], ipsa tamen Deorum et sedes et natura, multitudinem Deorum re ipsa Epicuro placuisse, euincit. Ita vero qui tot diuinas naturas asserit, summam sane negat et euertit. 2. Attributis quoque fere omnibus priuauit Deos Epicurus; etsi enim immortalitatem eis tribuebat, rationem et voluptatem, primum tamen attributum eneruatur naturae quasi corporeae assertione, quae, qualiscunque demum sit, certe omnem spiritualitatem reiicit; secundum nullum vsum habet, cum nec agant quicquam Dii, nec ratione ad mundum vel fabricandum vel gubernandum vti queant; tertium inane otium est, et magnam inuoluit Deorum imperfectionem, quos labore curisque defatigari putabat, si mundi curam voluptati siue beatitati suae iungerent. Tacemus alias notiones Deo prorsus indignas. 3. Ipsum vero physiologiae Epicureae systema vt absurdum satis est, sine supposita Dei mouentis existentia ita nihil magis impietati fauet. Quis enim vel Deum curabit, a quo nec conditus est, nec gratiam vllam vel poenam expectat? vel eiusmodi maiestatem venerabitur, cuius nullibi in hoc vniuerso vestigia deprehendit, et non magis omnem de Deo sensum tandem eiurabit? Alia ipsi Gassendo docte reprehensa, et imprimis negatos rerum fines tacemus. Plura non addimus, cum ipse Epicurus parce de Deo differuerit, et pleraque inimicorum eius testimoniis vel coniecturis eruditorum nitantur, quas incertas esse nemo non videt.

Philosophiae moralis Epicuri scriptores.

§. XIV. Praestantissimam et nobilissimam philosophiae partem constituit Epicurus moralem, quae scilicet ad vitae finem proxime facit; vnde et physicam ei ita subiecit, vt quam in illa constituit, hominis voluptatem et tranquillitatem promoueret, de quo digna sunt, quae legantur, verba eius in *epistola ad Menoeceum* [f]. Dolemus vero praeter epistolas Epicuri a LAERTIO seruatas, et sententias eius ratas, quae partem philosophiae moralis Epicureae comprehendunt, reliqua, quae huc faciunt scripta, intercidisse. Scripserat etiam ex veteribus Diogenes Tarsensis *epitomen dogmatum moralium*, ad quam prouocat LAERTIVS [ff], verum hanc quoque nobis temporis inuidit iniuria. Quae vero ex veterum supersunt memoriis, pauca sunt, et cauta attentione, nec sine examine legenda, cum pleraque ab inimicis Epicuri sint profecta, qui vt faciem philosophiae moralis Epicureae turpem exhiberent, inuidioso consequentiarum argumento doctrinas eius morales corruperunt. Id quod et in Cicerone et in Plutarcho, aliquot scriptis in ethicam Epicuri insurgente [t] potest deprehendi [u]. Mirandum itaque

s) l. c.

f) LAERT. L. X. f. 132. conf. GASSEND. ad h. l. p. 1182. Synt. philos. Epic. P. III. p 415 seqq.

ff) Lib. X. f. 118 qui etiam electas eius scholas aliquoties citat conf. IONS. de Script. hist. phil. L. IV. p. 333. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p 820.

t) Libris duobus aduersus Coloten Epicureum, quod non suauiter liceat viuere secundum Epicurum, et, contra illud Epicuri: latenter esse viuendum.

u) Conf. GASSEND. vit. Epicuri L. III. c. 6. 7. p. 96 seqq.

itaque non est, diuersissima quoque esse recentiorum de Epicuri philosophia morali iudicia. Quidam enim aduersariorum Epicuri testimoniis fidem incautius tribuentes, de Epicuro tanquam foedae voluptatis magistro iudicantes, eius ethicam inter impietatis seminaria retulerunt; quo in stadio nemo magis impigre cucurrit, maiorique vel ardore vel eloquentia moralem Epicuri philosophiam reprehendit, quam SAMVEL PARCKERVS [x], quem in eo fuisse nimium candidus lector ex dicendis facili labore intelliget. Alii vero, cum innocentiora viderent Epicuri dogmata, eorum caussam tueri non erubuerunt, quorum nomina post P. BAYLIVM [y] exhibet cel. HEVMANNVS [z]. Inter hos princeps iterum locus debetur PETRO GASSENDO, qui non veterum tantum loca fere omnia, quae huc pertinent, diligenter congessit, sed et ordini systematico restituit, natiuamque ethicae Epicureae faciem detexit. Hunc secutus est auctor *philosophiae moralis Epicuri*, quam cum annexis animaduersionibus suis iterata vice edidit IACOBVS RONDELLVS, quemque L. B. DES COVTVRES fuisse constat [a]. In hoc enim libro ea potissimum, quae Diogenes Laërtius de hac philosophiae Epicureae parte nobis conseruauit, commoda paraphrasi illustrantur, considerationes et exempla subiiciuntur, rationes saepe meliores adiiciuntur. Nos coeptum decursuri stadium eodem, quo ingressi sumus, tramite pergemus, et Gassendum quidem optimum et accuratum sequimur ducem, sine partis tamen studio ad ipsa veterum testimonia et nexum systematis, quod Epicuro placuit, attendentes.

§. XV. Summa vero praeceptorum ad mores pertinentium in hortis Epicuri haec est: *Placita Epicuri ethica.*

I. Finis vitae, tacito omnium consensu, felicitas est, aberrant vero plurimi, vel veram felicitatem sibi non praestituentes, vel mediis, quibus oportet, non vsi.

II. Philosophandum vero est de felicitate quamprimum, neque in crastinum differendum, quoniam hodie quoque beate viuere interest, et hoc mali habet stultitia, quod semper viuere incipit, destinatue incipere, et nunquam tamen interim viuit [b].

III. Felicitas finis hominis est, siue extremum, ac summum bonorum, quod ipsa felicitas tale bonum sit, ad quod referre omnia oporteat, ipsum autem nusquam [c].

IV. Felicitas bifariam diuiditur: Vna suprema est, quae in Deo est, intensionis et remissionis incapax; altera subalterna et humana, in quam cadere adiectio et detractio voluptatum potest [d].

V.

x) l. c. p. 41 seqq.

y) l. c. not. M. p. 120.

z) Act. philos. Vol. II. p. 645 seqq.

a) Morale d'Epicure auec des reflexions Paris 1685. la Haye 1686. 12 conf. Acta erud. 1686 p. 483. seqq.

b) LAERT. L. X. §. 122. STOB. Serm. LXXVIII. p. 281. qui PLVTARCHVM quod non suau. viu. sec. Epic. excerpsit. Similia monuere Stoici, quorum effata vide apud ANTONIN. L. II. c. 3. 4. SENEC. ep. 19. 68. 76. de vitae breu. c. 9. EPICT. enchir. c. 29. Aliorum philosophorum loca affert GATAKERVS ad l. c. Antonini.

c) CICERO de fin. L. I. c. 10. vbi Epicuream doctrinam exponit, ad quem ob eam caussam saepius recurremus.

d) LAERT. L. X. §. 121.

V. Prior concipitur, quasi quidam status, quo nullus possit melior, suauior, desideratior excogitari, in quo nihil sit mali quod timeas, nihil boni quod non habeas; nihil, quod agere libeat, et non liceat, qui denique constantior sit, quam amitti vnquam possit. Hunc statum solis Diis competere, indoles et natura eorum euincit. Opposuit hoc sine dubio Epicurus Stoicis, qui eiusmodi felicitatem sapienti suo perfecto tribuebant, licet non negarent, non posse hominem ad eam adspirare. Quam metereologiam relinquens Epicurus, Deo tribuit, quae ei conueniunt, homini, quae ab homine attingi possunt.

VI. Posterior felicitas est status ille, in quo, quantum licet, quam optime est, seu in quo bonorum necessariorum quamplurimum, malorum quam minimum adsit, atque adeo in quo traducere vitam suauiter, tranquille, permanenter detur.

VII. Potest itaque sapiens beatae vitae particeps esse, tametsi vnius alteriusue boni vsu sensuque e. g. oculorum, aurium &c. careat [e]; quoniam et adhuc perseuerabit in quam multis, licebit, bonis, et iis malis priuabitur, si non corporis, saltem animi, quibus alioquin posset priuari. Ratio haec est, cur Epicurus sapientem, tametsi dire torquebitur, tamen felicem esse posse dixerit [f], id quod Stoici quoque asserebant, sed alio longe sensu et felicitatis notione. Hi enim eo indolentiae sapientem peruenire debere contendebant, vt nec sentiat dolorem, nec in felicitate eum ponere desinat, quod quam absurdum sit, quilibet etiam non monitus intelligit. Aliter Epicurus, qui dolorem, qualis reuera est, agnoscens, nec lachrymas nec questus sapientis dolentis improbauit, ad maiorem tamen bonorum plurium et praestantiorum possessionem respiciens, tranquillitatem mentis ac indolentiam istis restitui et confirmari posse putauit [g]. Cauillatio itaque CICERONIS [h] est, sensum verborum Epicuri, vt solet, peruertentis: *Phalaridis taurum et rosas pro eodem habere Epicurum, et sapientem proinde dum in illo tauro peruretur exclamaturum, quam suaue est! quam hoc non curo! quam pro nihilo habeo!* Haec enim Stoica sunt, SENECAE [i] quoque ideo vsurpata, non Epicurea.

VIII. Sine dolore viuere, cum suaue seu volupe sit, et suaue quoque seu volupe, bonis frui, ipsisque recreari, constat inde, felicitatem non posse sine vtraque hac, aut altera saltem suauitate voluptateque intelligi. Probe hoc obseruandum est, ob magnum notionis voluptatis abusum, quem Cyrenaicorum doctrina et luxuria Graecorum inuexerant; quo factum vt turpitudinis significationem vox innocentissima connotaret. Epicurus itaque ad natiuum eius sensum respiciens, id quod hominem reuera felicem facit malisque carentem bonisque affluentem, ad hanc voluptatem requirebat.

IX. Voluptas ex natura sua quid bonum, vti dolor oppositus quodpiam est natura sua malum. X.

e) ibid. §. 118. 119. f) ibid. §. 118. STOLLE Hist. phil. mor. gent. §. CXI. p. 187.
g) Conf. DES COUTURES l. c. p. 21 seqq. h) Tusc. Qq. L. II. c. 7. i) Ep. 66.

X. Sane vero, cum illud ſit bonum, quod iuuat, quod placet, quodque adeo amabile eſt, et appetitum allicit; malum illud quod nocet, quod eſt ingratum, quodque idcirca ſui odium et auerſationem excitat; nihil eſt quod magis, quam dolor incommodet, diſpliceat, abhorreatur, refugiatur; vt contra nihil eſt, quod magis, quam voluptas demulceat, magis delectet, magis diligatur expectaturue magis. Adeo proinde, vt voluptas non modo eſſe videatur bonum, ſed ipſa quoque boni ratio, quatenus eſt id, cuius cauſa res aliqua bona eſt, ſeu expetitur; vti et dolor non modo malum, ſed ipſa etiam mali ratio, quatenus eſt id, cuius cauſa res aliqua eſt mala, ſeu refugitur. Ita formalem voluptatis rationem conſideraſſe Epicurum praeter LAERTIVM[k] ipſe CICERO[l] teſtis eſt; nec in eo peccaſſe, intelliget, qui ad naturam hominis moralem attendit, quae nihil diligit appetitue, quod non ſtatum animi quietum et tranquillum promouet, nihil auerſatur et refugit, niſi quod tranquillitatem illam et voluptatem turbat, ex quo ſequitur, voluptatem et dolorem extremum eſſe, quod hominis voluntas reſpicit.

XI. Tametſi interdum voluptatem refugiamus, non ipſa tamen eſt voluptas quam refugimus, ſed quem forte habet adnexum dolorem: vti et, ſi dolorem aliquando proſequamur, non ipſe eſt dolor, quem proſequimur, ſed quam voluptatem forte habet adiunctam. Scilicet voluptatem interdum aſpernamur, quia conſequuntur magni dolores eos, qui ratione voluptate frui neſciunt. Fundamentum haec aſſertio eſt criterii moralis ab Epicuro in canonica ſua, in ſenſu voluptatis et doloris poſiti. Multis haec illuſtrat CICERO[m].

XII. Tametſi vero, omnem voluptatem eſſe quid boni exiſtimandum eſt, et omnem dolorem quid malum; non aſſerendum tamen eſt, oportere nos ſemper aut proſequi illam, aut fugere hunc; ſed eſſe in illis, dicendum eſt, ſicut qualitatis, ita quantitatis habendam rationem. Nempe praeſtare, vt dolores ſuſtineamus aliquos, quo voluptatibus potiamur vberioribus; ac expedire, vt abſtineamus ab aliquibus voluptatibus, ne ſubinde dolores difficiliores perferamus[n].

XIII. Vniuerſe videtur voluptas eſſe, vt principium ita finis beatae vitae, quandoque eam eſſe bonum primum et noſtrae omniſque animalis naturae congenitum deprehendimus, ipſaque eſt, a qua electionem fugamque omnem auſpicamur, in quam tandem deſinimus[o].

XIV. Quod vero voluptas ſit primum congenitumque bonum, ex eo demonſtratur, quod omne animal ſimul ac natum ſit voluptatem appetat eaque gaudeat, vt ſummo bono, dolorem aſpernetur vt ſummum malum, eumque a ſe repellat[p].

XV. Nulla itaque ratione opus eſt, vel diſputatione, quamobrem voluptas

k) l. c. ſ. 129. 130.
l) Tuſc. Qq. L. III. c. 17. L. V. c. 33.
m) De fin. L. I. c. 10.
n) ibid. LAERT. L. X. ſ. 137.
o) IDEM ſ. 128. 129.
p) ibid. ſ. 137 CIC. l. c. c. 9.

luptas expetenda, fugiendusue sit dolor, constat scilicet hoc sentiri. Voluptas enim sola expetendorum extremum, siue bonorum finis est, ob quam cetera sic expetimus, vt ipsa non ob aliud, sed suimet causa solum expetatur. Prolixe in hac Epicuri doctrina exponenda et roboranda versatur CICERO, *primo*, quem *de finibus bonorum et malorum* conscripsit *libro*, quibus vtrum in sequentibus libris meliora vel valida satis ex Stoicorum et Scepticorum pharetris tela opposuerit, lectori attente Ciceronem expendenti iudicandum relinquimus. Nos hic quidem loci, vbi ex instituto de hominis felicitate non philosophamur, quam conueniens sit Epicureum dogma naturae humanae, in bono acquisito et possesso tranquillitatem mentis atque voluptatem quaerenti, prolixe non differemus, adiiciendum tamen hoc est, plerosque philosophos in alia omnia de finibus bonorum et malorum abeuntes non tam re ipsa, quam verbis ab Epicuro dissensisse. Plerique enim philosophi, de summa hominis felicitate disputantes, de causa tranquillitatis voluptatisue animi humani solliciti, quo potissimum obiecto, quoue parario illa queat acquiri, disseruerunt: Aliter Epicurus, qui cum felicitatem ipsam finem philosophiae sibi constituisset, ad formalem rationem eius, quatenus in animo hominis est, respexit, illis vero bonis, quae alii commendabant, consequi illam felicitatem hominem posse minime negauit. E. g. cum Stoici dicerent, virtutem per se facere beatam vitam, adeo id non negabat Epicurus, vt potius sine virtute voluptatem acquiri non posse statueret [q]: sed ad rationem respiciebat, qua mouetur animus, vt virtuti studeat, quam voluptatem siue tranquillitatem animi ex virtutis possessione ortam esse, recte et naturae humanae voluntatis conuenienter dixit, exemploque medicinae illustrauit, quae non alio fine appetitur, quam propter sanitatem. Id quod nec ipse PARCKERVS [r], tantopere non Epicuro tantum, sed ipsi quoque Gassendo indignatus, negare potuit, semper voluntatem hominis in appetendo bono, quatenus ad se suamque vtilitatem et voluptatem respicit, ita versari, omnesque philosophorum sectas in eo consentire; quibus frigide opponit Epicurum voluptatem in solo corpore quaesiuisse, quod quam falsum sit, et a vera Epicuri doctrina alienum, infra patebit, vbi ad rationes Parckeri respondendi dabitur occasio [s]. Ex quibus merito concludimus, totam philosophorum Graecorum de finibus bonorum et malorum disputationem ad logomachiam esse referendam. Noster hic est acutissimus WERENFELSIVS [t].

XVI. Duo quaedam sunt voluptatum genera; nam alia spectari potest, tanquam in statu, seu quiete, adeo, vt nihil aliud sit, quam placabilitas, sedatio et vacuitas, immunitasue a perturbatione, ac dolore: alia vero tanquam in motu, adeo vt consistat in suaui motione, veluti laetitia, hilaritate et quacunque sensus iucunde et quadam quasi cum dulcedine et titillatione mouetur [u].

XVII.

q) LAERT. L. X. s. 132. r) l. c. sect. XXII. p. 57. t) De logomach. erud. c. 4. opp. p. 504.
s) Conf. BAYLE Dict. l. c. not. H. p. 368. u) LAERT. L. X. s. 136.

XVII. Voluptas igitur, in qua conſiſtit felicitas, ſiue finis beatae vitae, eſt voluptas prior, hoc eſt ſtans, adeoque non alia, quam indolentia corporis et tranquillitas mentis [x]. Accurate ad hanc voluptatis diſtinctionem, τὴν κατὰ κίνησιν καὶ καταστηματικὴν attendendum eſt, ſine qua nec mens Epicuri ſatis poteſt intelligi, nec diſtingui a ſecta Cyrenaicorum, quam et ipſam voluptatem finem conſtituiſſe ſupra oſtendimus. Aſt hi mouentem intelligebant, Epicurus ſtantem, id eſt titillationem illi ſenſuum animique motum iucundum quaerebant, hic indolentiam corporis et quietum animi ſtatum praefigebat. Non reiecit quidem Epicurus voluptatem mouentem, ſed inter cauſas efficientes ſtantis numerauit, nec aliter recepit, niſi quatenus et indolentiam corporis et mentis promoueret tranquillitatem: quod longe aliter recepere Cyrenaici Potiorem etiam tranquillitatis animi, quam corporis indolentiae rationem habendam eſſe Epicurus praecepit; contrarium aſſeruerunt Cyrenaici [y]. Ex quibus patet, magnam a veteribus et recentioribus paſſam eſſe Epicurum iniuriam, cum Cyrenaica ei doctrina non ſine contumelia affricaretur [z].

XVIII. Quocirca et cum vniuerſe voluptas finis vitae beatae dicatur, non intelliguntur eae voluptates, quae ſunt virorum luxu diffluentium, aut aliorum etiam, quatenus ſpectantur in ipſa motione, actioneque fruendi, qua nimirum ſenſus iucunde afficiuntur; ſed illud duntaxat, non dolere corpore, et animo non perturbari. Magna hoc conſtantia de ſe praedicauit Epicurus [a], indignatus iis, qui aut veram ipſius opinionem ignorantes, aut ab ipſo diſſentientes, aut alioquin aduerſus illum male affecti, aliter interpretabantur. Fuere vero horum plurimi, et inter veteres imprimis Cicero et Plutarchus, inter recentiores Gatakerus et Parckerus [b], qui non ſine magno feruore contendunt, corporis voluptatem afficientem et mouentem, quidquid ipſe in contrarium dicat, primario Epicurum reſpexiſſe. Audiendus vero eſt doctrina illuſtris Epicuri aduerſarius PARCKERVS, vt de ipſa Epicuri ſententia eo ſecurius ſtatui queat. Tribus ille potiſſimum rationibus vtitur ſpecioſis quidem, aſt parum firmis. Scilicet non aliam, quam corporis voluptatis rationem potuiſſe habere Epicurum, cum alia neque ſit, neque eſſe poſſit, quippe nihil aliud, ex eius mente, ſit hominis natura, praeterquam corpus. Quod argumentum, etſi merum paralogiſmum foueat, primo etiam intuitu ei tam perſpicuum videtur, vt acerbe in Gaſſendum, pro ethica Epicuri dicentem, inuehatur. Alterum ex ratis Epicuri ſententiis deſumtum eſt, cuius ſententiae ſenſum ita Latino ore expreſſit CICERO [c]: *Si ea, quae ſunt luxurioſis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum et mortis metu, docerentque qui eſſent fines cupiditatum, nihil haberem, quod reprehenderem, cum vndique complerentur voluptatibus, nec haberent vlla ex parte aliquid aut dolens, aut aegrum, id eſt, aut malum.*

x) ibid.
y) Pluribus hoc docet LAERT. l. c.
z) Conf. GASSENDVS et MENAG. ad l. c. Laërt. PASCH. introd. in rem liter. mor. veter. c. 7. p. 693.

a) LAERT. l. X. ſ. 131.
b) Loca eorum ſupra indicauimus.
c) l. c.

malum. Tertium Torquati loco apud CICERONEM [d] nititur, fatentis: *quamquam et laetitiam nobis voluptas animi et molestiam dolor afferat, eorum tamen vtrumque et ortum esse e corpore, et ad corpus referri.* Quae ita quoque ad reiiciendam distinctionem inter voluptatem motus et stabilitatis adplicat, vt contendat, omnem illam felicitatem in corpus refundi. Quae licet diserto scripserit calamo vir eruditissimus, nec sine specie veri, recte tamen considerata parum causae Epicuri nocent, nec candorem Gassendi, quod ille cupit, suspectum faciunt. Scilicet vir acutus, sed iusto iniquior in Epicurum, et praeiudicio occupatus, non tam ipsum Epicuri systema, quam aduersarios eius, Ciceronem et Plutarchum consuluit, et ab iis, vt erant in torquenda Epicuri doctrina et opinione versipelles, falli se passus est. Quod vt luculenter demonstremus, obseruari I. velimus, abuti corporis notione Parckerum, vt euincat, corporeas voluptates sibi Epicurum praefixisse. Nam tametsi negari nequit, animam ratione substantiae et texturae Epicuro esse corpoream, tribuit tamen ei facultates, qualitatesque eas, quas spirituales alii philosophi vocant, easque actiones animae vindicat, quas animae tanquam spiritui reliqui afferunt. Idquod vero ad saluandam Epicuri causam sufficit: in hac enim controuersia, vtrum corporis an animi voluptates Epicurus respexerit, corporis vox non eo sensu sumitur, quo is animum resque omnes dixit corporeas, sed eo, quo crassiorem atomorum compagem, animo nostro iunctam corpus vocamus, haeque voluptates corporis sunt, quae sensibus percipiuntur. Nec hic de animae natura in ethica disseruit Epicurus, sed psychologiae suae naturae humanae proprietates vindicando, ita de iis disputauit, vt inter tranquillitatem animi et indolentiam corporis maximum interesse discrimen appareat. Frustra itaque, quae corpori crassiori adscribenda sunt, ad corpus istud animae subtilissimum, quod amare, concupiscere, acquiescere, tranquillum esse potest, adplicantur, sicque turpi paralogismo subiectum quaestionis confunditur. II. Id quoque quam maxime notandum commendamus, habere Epicurum experientiam animique conscientiam testem, tantum nempe esse tamque arctum inter animam et corpus vinculum, vt sensus grati et ingrati in corpore, necessario quoque animam afficiat, ideamque grati vel ingrati adeoque vel tranquillitatem et iucunditatem vel dolorem et molestiam creet, id quod nostra aetate magnus seculi nostri philosophus IOANNES LOCKIUS [e] luculenter demonstrauit. Hoc cum ita se habere nemo neget, quid quaeso peccauit contra veritatem rei et naturam animi, quod voluptatem et dolorem sensumue grati et ingrati, ortum esse e corpore, et ad corpus tendere asseruerit? Necessarium enim hoc est, ad conseruationem systematis, quo homo ex animo et corpore compositus constat: nec aliter potest agere anima, quam vt ea quoque in corpore sibi grata sint, quae tranquillitatem suam ac internam, quam quaerit, εὐθυμίαν promouent. Nihil in hoc peccat anima, nec quaerit illa voluptatem corporis propter corpus, sed propter se suamque

d) Tusc. Qq. L. III.

e) De intell. hum. L. II. c. 7. p. m. 126.

que tranquillitatem. Quod vt exemplo illustremus, non errat anima, si ex eo, quod edendo, bibendo, dormiendo, naturalis famis, sitis, lassitudinis dolor pellitur, voluptatem capiat, et ex indolentia corporis tranquillitatem suscipiat, cum animae propter arctissimum inter se et corpus vinculum, ratio postulet, vt corpus quoque in sua perfectione seruetur, dolorque omnis absit. Vitium vero, quod tantopere abhorrent Epicuri obtrectatores, haeret in ἀταξίᾳ neglectoque ordine; si nempe vel anima ad corporis mouentem, non ad suam stabilem, voluptatem, tanquam vltimum finem, respiciat, vel eas corporis voluptates anhelet et desideret, quae veram mentis tranquillitatem turbant. Hanc vero ἀταξίαν reiecisse Epicurum, ex eo manifestum est, quod voluptatem sine virtute et honestate acquiri non posse docuit, quo omnibus foedis voluptatibus obuiam iuit. His ex natura foederis inter animum et corpus disputatis clarum est, qua ratione, quae de corporis voluptatibus dixit Epicurus, criminatores, praeeunte Timocrate apostata, euerterint, et opinionem Epicuri adulterauerint. III. Verum quidem est, nullam voluptatem esse in animo, quae non fuerit in corpore, cum iuxta Epicurum motus omnis animae a sensibus capiat originem: ita autem corpus non est subiectum proprium sensationum, sed tantum instrumentum, ipse vero grati ingratiue, siue voluptatis et molestiae sensus in animo est. Quare contra Parckerum inuertendum pro Epicuro argumentum est, et concludendum, omnem proprie voluptatem, quae sentitur, vel percipitur potius, ad animum proprie pertinere, non ad corpus. Ex quibus omnibus iam luce meridiana clarius patere existimamus, Epicurum belluinis voluptatibus frigidam non suffudisse. Nec his ex intimis ethicae Epicureae penetralibus disputatis obstare possunt loca Ciceronis vel Plutarchi, qui nec totam verborum, quae truncata exhibent, seriem ostendunt, vt iudicari queat, qua ratione voluptates ibi Epicurus considerauerit, nec ad ipsum Epicurum, nisi suspecta prorsus et fallaci ratione prouocare audent. Ratam vero sententiam, subobscuram et intellectu difficilem se non satis intellexisse, ipse prodit Cicero, praefatus ad Torquatum: *animaduerte igitur, rectene hanc sententiam interpret.* Sinistre vero interpretatum fuisse, vel malo, vt Epicurum confoderet animo, vel non satis attentum Ciceronem, eleganter vidit et demonstrauit MARCVS MEIBOMIVS f), qui rectissime obseruat, oppositam esse hanc sententiam Cyrenaicis, in voluptate corporis finem ponentibus summumque bonum, adeoque hypotheticam esse, et falsitatem hypotheseos Aristippi ostendere. Hic enim eius sensus verus est: *si, quae luxuriosis efficiunt voluptates, eorum animos liberarent metu ex coelestibus, ex morte et dolore oriundo, tum quoque docerent cupiditatum terminos, nec reprehensionem nostram incurrerent: tantum abest, vt luxuriosorum vita reprehendi mereretur, vt quae doceret, quomodo ad tranquillam vitam perueniendum sit, vacuam metu supremorum ac mortis ac dolorum, videlicet cupiditates suas, cumulatissime explendo.* Ex his enim

f) Ad l. c. Laërt.

perſpicuum eſt, Epicurum contrariam eius, quam Cicero ei tribuit, opinionis ſententiam defendere, et in Cyrenaicis hoc potiſſimum reprehendere, quod ad tranquillitatem mentis, verosque fines cupiditatum voluptatibus iſtis peruenire nequeant, cum illae vel Deorum metu, vel mortis priuatione, vel dolore illas cupiditates ſequente miſere turbentur; quae tum demum poſſent admitti pro fine, ſi vel animi finem aſſequi, vel metu ex ſublimibus, morte et dolore oriundo, turbari non poſſent. Haec cum non ſint, ideo voluptates corporis foedas finem non eſſe poſſe, contra Cyrenaicam hypotheſin recte euincebat, cum e contrario ei cupiditatibus naturalibus, v. g. fame, ſiti, et his ſimilibus, vbi naturali modo explentur, animus tranquillus reddatur; ex quo neceſſario ſequitur, temperantiam, ſobrietatem, caſtitatem reliquasque virtutes, naturalibus corporis et honeſtis cupiditatibus conuenientes eſſe ſectandas. Quae cum lucem apertiſſimam verae Epicuri de voluptate corporis doctrinae concilient, argumentum ſimul ſunt, quam peruerſa ratione verbis philoſophi vim intulerint Epicuri aduerſarii, et quam iniquum ſit, in hac re ad Metrodori fragmenta, a fratre inimico edita, prouocare, quae genuinam horti ſententiam non explicant.

XIX. Vt noſcatur vero quamobrem haec voluptas ſola ſit finis, obſeruari debet, naturam ad voluptatem aliam primario, et tanquam ad finem non tendere, quam ad ſtabilem, quae ex amotione doloris moleſtiaeque oritur: nam mobilem quidem non habet vt finem, ſed apparet ſolum tanquam medium ad ſtabilem [ff].

XX. Praepoſtere itaque atque inconſiderate agunt homines intemperanter abrepti, qui voluptatem, quae eſt in motu, tanquam finem ſibi praeſtituunt [g].

XXI Sapientia vero voluptates in ordinem et concinnitatem redigit, docetque non aliam pro beatae vitae fine conſtituendam, quam quae finis ſit ſecundum naturam; duce enim natura, quicquid agimus eo ſpectat, vt neque corpore doleamus, neque animo perturbemur, ac vbi id ſemel aſſecuti ſumus, omnis animi procella ſedetur, ac nihil maius eſt, ad quod reſpectemus.

XXII. Magnitudinis itaque voluptatum terminus, ſeu voluptas ſumma, ipſa eſt doloris amotio, ſeu qui amotionem conſequitur ſtatus. Nam vbicunque voluptas adeſt, quamdiu quidem adeſt, ibi nihil eſt dolens, aut aegrum aut vtrumque ſimul [h].

XXIII. Fit etiam proinde, vt priuatione doloris terminata voluptas ſumma, variari quidem diſtinguique poſſit, augeri autem amplificarique non poſſit: natura enim quousque omnem prorſus dolorem exemerit, voluptatem auget, at ſublato omni dolore non patitur ipſam ſecundum magnitudinem prouehi, ſed admittit ſolum varietates quasdam minime neceſſarias [i].

XXIV. Non eſt itaque inter dolorem et voluptatem medium, doloris enim omnis priuatio voluptas eſt [k].

XXV.

ff) Cicero l. c. c. 9. Laert. ſ. 137.
g) Cicero l. c. c. 11.
h) Laert. l. c. ſ. 139.
i) ib.
k) Cicero l. c. c. 11. 17.

XXV. Conſtitutio vero haec indolentiae et tranquillitatis non eſt merus torpor, ſed potius eiusmodi ſtatus, in quo omnes vitae actiones placide ſimul atque iucunde peraguntur. Voluptas enim ſapientis non iners eſt, ſed ea, quam efficit ratio firmam ſibi. Feciſſe hanc Epicuro obiectionem Cyrenaicos, LAËRTIVS[t] et CLEMENS ALEXANDRINVS[u] teſtantur, eſſe eam voluptatem ſtatum dormientis, id quod minus recte Epicuro obiectum eſt. Dormientis enim non eſt ſenſus et acquieſcentia ex indolentia et tranquillitate, ſed vigilantis.

XXVI. Quia vero haec voluptas dolorisque amotio non corporis tantum ſed et animi pax, et bonum eſt, in eo cura noſtra verſari debet, vt vtraque pars, quo completa ſit hominis felicitas, iſta indolentia et tranquillitate fruatur. Non ſecus itaque de felicitate, quam de ſanitate philoſophandum eſt, vt totius hominis ſequatur felicitas: illud ethica praeſtat, hoc medica ars.

XXVII. Huic arti ſalutari corporis indolentia relinquenda eſt, monendum tamen, ad auertendos aut leuiores efficiendos morbos, et plerumque curandos colendam eſſe temperantiam vitamque ſobriam[m].

XXIIX. Quod ſi eos patiendi incubuerit neceſſitas, fortitudo occurrat, tumque perferantur animo conſtanti, tum prae impatientia non exaſperentur, ac vel illud ſolatio ſit, quod futuri ſint, aut magni breues, aut diuturni leues[n].

XXIX. Aduerſus animi morbos medicinam parat philoſophia[o].

XXX. Media vero, quibus vtitur philoſophia, ſunt virtutes, ex quibus prudentia antecellit, ex qua reliquae omnes tamquam ex radice progerminant[p]. Oppoſitum hoc Stoicis eſt, qui virtutem per ſe appetendam eſſe, et felicitatem praeſtare aſſerebant. Hinc in hac parte eis *pugnam eſſe cum Epicureorum delicata et vmbratica turba in conuiuio ſuo philoſophantium*, ait SENECA[q], *apud quos virtus voluptatum miniſtra eſt.* Quod ſi tamen rationes eius examinentur, patebit, vel in meram verborum pugnam totam controuerſiam abire, vel non intellexiſſe Senecam Epicurum: non enim hic de voluptate virtutis contemtrice locutus eſt, quod vult Stoicus, ſed de virtutis filia; et in tota iſta quaeſtione, vtrum virtus ſummi boni cauſa ſit, an ipſa ſummum bonum, Epicurus formalem boni rationem, Seneca obiectiuam, et efficientem quoque intelligit, quod ille adeo non negauit, vt voluptatem ſine virtute non eſſe contenderet.

XXXI. Intelligitur vero hoc loco prudentia non ſenſu ſtricto, quae eſt viuendi ars prouida, ſed ratio iſta, qua et prudenter, et iuſte, et honeſte viuimus[r]. Prudentia itaque hic cum ſapientia ſignificatione et poteſtate coincidit.

XXXII.

t) Lib II. ſ. 89. MENAG. ad h. l.
u) Strom. L. II.
m) LAERT L. X. ſ. 132. CICERO l. c. c. 14.
n) LAERT. ſ. 140. CIC. l. c. c. 15. Plures veterum qui hoc κύριον δόγμα Epicuri repetunt, nominat MENAG. ad h. l. GATAKER, ad Antonin. L. VII ſ. 33. STOLLIVS Hiſt. phil. mor. gent. §. CX. p. 186.
o) Eleganter hac de re diſſerentem videſis CICERONEM Tuſc. Qq. L. III. c. 3.
p) LAERT. ſ. 132.
q) De benef. L. IV. c. 2.
r) LAERT. l. c.

XXXII. Habet nempe homo facultatem ratiocinandi, seu iudicandi, ac vnam rem inferendi ex alia, speciatim autem eam, quae in rebus agendis, seu in electionem fugamque cadentibus, iudicat ac ratiocinatur; et praeiudicia pellit, ostenditque, qua ratione honeste, ac iuste, ac iucunde viuatur [s]. Respicit vero hac thesi Epicurus potissimum ad philosophiam, qua metus omnis sublimium, et prouidentia superorum, fatumque, et quae alia mentis tranquillitati obstare putabat, e mente, tanquam praeiudicia, eiiciuntur. [t]

XXXIII. Virtutes vero, quae ratione duce coli debent, vel nos respiciunt vel alios.

XXXIV. Quae nos respiciunt, duae sunt, temperantia et fortitudo.

XXXV. Virtus ad alios respiciens homines, est iustitia.

XXXVI. Istis virtutibus quasi cardinalibus, prudentia, temperantia, fortitudine et iustitia, homo vitam nanciscitur beatam et tranquillam.

XXXVII. Sequitur ex his, virtutes beatae vitae esse congenitas, ac fieri non posse, vt ab iis vita iucunda separetur [t].

XXXIIX. Et cetera quidem omnia, vt caduca et mortalia sunt a germana constantique virtute separabilia, sola autem virtus, vt bonum perpetuum, atque immortale inseparabilis ab ea est [u].

XXXIX. Simul ex his intelligitur, esse omnes virtutes inter se connexas, cum quia cum ipsa principe prudentia ceterae coniunctae sunt, tum quia omnes cum iucunda vita cohaerent, nec haec sine illis est, et vice versa [x].

XL. Non itaque sermonem esse manifestum est de voluptate obscoena infamique, sed de ea, quam virtute obtinemus: quae bonum est ipsa virtute superius, cum sit finis, cui obtinendo ipsa virtus inseruit [y].

XLI. Prudentia duplex est, vniuersalis et priuata [z].

XLII. Prudentia vniuersalis est, cuius munus est vitam regere, et quicquid in vita beata obtingere potest, sic prospicere, vt ad beatam vitam illud dirigat. Haec non tantum praecauet, ne quid incidat, vnde corpus doleat, sed potissimum etiam moestitiam pellit ex animis, nec exhorrescere metu sinit, eaque rectrice in tranquillitate viui potest, omnium cupiditatum ardore restincto. Reuocare huc philosophiae munus Epicurum ex *epistola ad Menoeceum* [a] clarum est.

XLIII. Prudentia itaque et sapientia idem sunt, nam vtraque cupiditates inanes rescindit, ad necessaria se contrahit, modumque finibus naturae conuenienter et beate viuendi praescribit [b].

XLIV. Prudentiae priuatae munus est, vt quisque genium suum norit, et nihil natura repugnante adorsus mature prouideat de statu cui vitae actiones omnes ita accommodet, vt quam fieri potest, indolentissime et tranquillissime viuat.

XLV. Genium vero suum quisque prius noscat, seseque consulat ipsum, necesse

s) ibid. §. 130. 140. Conf. GASSEND. ad Laërt. l. c. p. 1593. vbi etiam de libero arbitrio, ex mente Epicuri agit.

t) Citati.

u) ib. §. 138. CIC. l. c. c. 15.

x) ib. §. 132. GASSEND. ad Laërt. p. 1433.

y) ib. §. 131.

z) CIC. de fin. L. I. c. 12 sqq.

a) LAERT. §. 133.

b) CIC. l. c.

necesse est, vt sui destinationem ad certum vitae genus, quatenus ad id se idoneum comperrerit, faciat, in quo, quantum licet, sine dolore et tranquille viuere liceat. Vt vero is status, qui deligitur, securior sit et tranquillior, eligendus mediocris est, qui neque valde emineat, neque valde abiectus sit [c].

XLVI. Si ita quis se comparatum nouerit, vt viuere coelebs sine angore non queat, possitque non valde angi et turbari inter sollicitudines et molestias coniugii, eo casu ducere vxorem et suscipere liberos, quibus paterna consulatur prudentia, licet. At nisi talem quis se nouerit, abstineat necesse est a coniugio, quod tanto ipsi erit ad beatam vitam et tranquillitatem impedimento [d].

XLVII. Quia vero hoc tantum praesumendum est, fore in matrimonio curas non magnas, ideo praeceps est aleam ancipitem vltro subire, nisi necessitas et vitae circumstantiae aliud exigant: tum vero et vxor, et liberi ita curandi, vt partim natura praescribit, nostrorum amorem curamque instillans, partim ipsa sapientia monet, nempe ita instituendi, vt et ipsi sapientia felices, id est dolore vacui et tranquillo animo euadant. Eadem cura familiae impendenda est [e].

XLVIII. Si qui sint natura ambitiosi, appetentesque gloriae, actuosi aliunde, et publicis rebus gerendis idonei, ac insuper ii, quibus aut nascendi conditio, aut sors, aut occasio ianuam facilem ad publicae rei administrationem aperiat, possunt ii non quietem sectari, sed publicae rei gerendae se accommodare, suaeque naturae obsequi: scilicet cum sint ita comparati, vt ex vita otiosa perturbationem et molestiam, dum, quod concupiscunt, non assequuntur, trahant.

XLIX. Qui vero natura otium amant, et ambitionem represserunt, aut, quid sit rei, experti ex procellis et tempestatibus emerserunt, aut aliorum exemplis cauti facti sunt; illi otium sibi reputabunt longe praestabilius, neque esse congruum, vt illud cum vita actuosa commutent: nisi quod forte interueniat ex parte reipublicae, quod eorum industriam deposcat: vnde concludendum est, sapientem non esse ad rempublicam, nisi quid interuenerit, accessurum. Recte ita sensum verborum Epicuri apud LAERTIVM [f], τὸν σοφὸν οὐδὲ πολιτεύεσθαι οὐδὲ τυραννεύσειν, GASSENDVM [g] descripsisse facile intelliget, qui vel scopum expendet Epicuri, cuncta ad tranquillam vitam referentis, vel naturam rerumpublicarum, praecipue Graecarum, considerabit, memor tamen, plerosque viros summos, praecipue inter Romanos, qui rempublicam administrarunt, maximaque gloria effulserunt, sectae fuisse addictos Epicureae. Scilicet opponebat hoc, vt multa alia, Epicurus Stoicis, qui hunc viri sapientis animum, hoc officium esse contendebant, vt rempublicam capesseret, nisi quid intercesserit, vt SENECA [h] docet. Nempe illis

c) Conf. GASSEND. ad LAERT. L. X. p. 1446.
d) LAERT. L. X f. 119. conf. STOLLIVS Hist. philos. mor. gentil. §. III. p. 188. et quos laudat.
e) ib.
f) f. 119.
g) l. c. p. 1463.
h) De vit. beata c. 30.

illis eum instructum mediis credebant, quibus solus rempublicam iuuare aptus sit: hinc otium tum demum sapienti sectandum esse censebant, vbi frustra sapientiae adhibentur auxilia, tantaque est reipublicae corruptio, vt sapientiae medicinam non admittat. Contrarium suadebat Epicurus, non tam ad publica emolumenta, quam propriam tranquillitatem, qua omnia metiebatur, intentus. Hic suadebat otium, vbi naturalis illa animi quies et securitas minus turbatur; eos vero qui naturali ambitionis impetu sine publicis muneribus quieti esse ac tranquilli non possunt, rempublicam capessere, vel si ita eius sint circumstantiae, vt tranquillitati publicae intersit, patriae adesse, illi subuenire iubebat, cum priuata animi pax sine publica constare vix queat. In reliquis circumstantiis inculcabat illud λάθε βιώσας, quod frater eius Neocles, cui haec sententia tribuitur, ab Epicuro didicit. Strenue contra hoc axioma philosophiae moralis Epicuri pugnat PLUTARCHUS[i], philosophum proprio exemplo iugulaturus, qui tot artes, tot labores impenderit, ne lateret, sed gloria inter reliquos philosophos emineret, iisque antecelleret. Quibus liceret quidem opponere SENECAM[k], *Epicurum latenter vixisse* testantem, *nec gloriam appetiisse, sed tamen sponte postea emicuisse* asserentem; sed concedamus tamen, quod praefracte negandum non esse putamus, non vacuum fuisse Epicurum ab inclarescendi desiderio, nihil tamen inde lucratur Plutarchus, more suo Epicuri verba inuidiae conflandae causa torquens. Non enim hoc voluit Epicurus, vt otiosus et ignauus delitescat vir sapiens, sed τὸ τυγχανεύειν, id est dominatus appetitionem reiecit, et vitatis titulis et honoribus intra literarii et philosophici otium tranquillitatem sectari, simul autem amicis se iucundum, vtilemque praestare eum iubebat[l], qua ratione doctrina et eruditione potuit excellere Epicurus, qui tamen in hortis delituit suis, nec procerum subsellia concupiuit. Ex quibus patet, non absolute, sed ad certam sententiam restricto haec dixisse sensu, otiumque imprimis commendasse philosophicum: in quo id paucis dixit, quod multis commendauit SENECA[m] Stoicus.

L. Temperantiae munus est, animum cupientem reprimere, eumque ita regere, vt sequatur rationem in appetendis vel fugiendis rebus iis, quibus tranquillitas paratur et indolentia[n].

LI. Temperantia itaque non expetitur ipsa propter se, sed quia voluptatem parit, hoc est, animis pacem affert, et eos quasi concordia quadam placat et lenit[o].

LII. Plerique autem, debilitate obiecta voluptatis specie tradunt se libidinibus constringendos, nec quid prouenturum sit prouident, ob eamque causam propter voluptatem et paruam et non necessariam, et quae vel aliter pararetur, et qua etiam carere possemus sine dolore, tum in morbos graues, tum

i) Plut. differt. T. II. p. 115 seqq.
k) Epist. 79.
l) LAERT. l. 118.
m) De vita beata passim. Hinc diiudicanda quae habet cl. STOLLIUS Hist. phil. mor. gent. §. CXI. pag. 190.
n) CICERO de fin. L. I. c. 19.
o) ibid.

tum in damna, tum in dedecus incurrunt, saepe etiam legum iudiciorumque poenis obligantur.

LIII. Qui autem ita frui volunt voluptatibus, vt nulli propterea dolores consequantur, et qui suum iudicium retinent, ne voluptate victi faciant id, quod sentiunt, non esse faciendum, hi voluptatem maximam adipiscuntur praetermittenda voluptate. Iidem etiam dolorem saepe perpetiuntur; ne si id non faciant, incidant in maiorem p).

LIV. Porro quia cupiditatum, circa quas versatur temperantia, aliae naturales, aliae inanes sunt, et ex naturalibus aliae necessariae, aliae non necessariae, ex his vero aliae pertinent ad vitam simpliciter, quale est cibi potusque, aliae ad ipsam felicitatem, qualis indolentiae, et tranquillitatis: sequitur inde tria esse genera cupiditatum: alias nempe esse naturales et necessarias, alias naturales, sed non necessarias, alias neque naturales neque necessarias, sed inanes, et ex opinione varia prognatas: temperantiae itaque munus est prospicere, ne necessariae sint cum studio vehementi, quod ex opinione est, adeoque fiant inanes, damnumque inferant, nec amplius eas admittere et explere, quam quousque, nisi expleantur, dolorem in corpore creant, noxamque deducunt, id quod paucis fieri potest q). Respiciunt haec potissimum cupiditates naturales, e. g. famem, sitimque, dolore, quem corpori creant, hominem impellentes, vt illis faciat satis. Has naturales quidem cupiditates explendas esse Epicurus praecepit, sed eo vsque tantum, quoad naturalis ille sedatus dolor fuerit, hunc temperantiam terminum iis ponere. Reliqua quae modum, et mensuram explendi cupiditates respiciunt, ex non necessariis esse censet, cum ad istam indolentiam non magis, quam illac, conferant, e. g. fames non magis lautis cibis pellatur, quam duro pane: Quae autem nec necessariae sint, nec naturales, eas esse eiiciendas, statuit, quia istis naturalibus cupiditatibus ex rationis praescripto satisfacere nequeant, sed dolorem potius corporis animique turbas excitent, quales sunt incontinentia, temulentia et his similia. Temperantia itaque primum cupiditatum genus ex rationis praescripto regit, alteri modum ponit, tertium euitat. Ita quidem ratae sententiae Epicuri, quae a CICERONE r) aliis quoque exemplis illustrantur. His si metimur Epicurum, aequo inde iudici manifestum est, falsas esse, quae Epicuro, tanquam corporis voluptatum patrono, obiiciuntur accusationes.

LV. Temperantia, gulae opposita, sobrietas est, libidini continentia, irae cupiditatiue vindictae lenitas, ambitioni modestia, auaritiae moderatio; sed et ipsa mediocritas inter spem desperationemque futuri huc pertinet.

LVI. Dici non potest, quantum bonum sit sobrietas, quae nos ad victum tenuem et simplicem, parcumque reducit, docens nos, quam id sit exiguum, quod natura desiderat, quamque possit rebus parabilibus et tenuibus necessitas, qua illa laborat, sanari. Non quod semper vtendum sit exiguis, verum, vt, cum multa non habemus, paucis vtamur, credentes il-

p) ib. q) CICERO l. c. c. 13. Tusc. Q. 9. L. V. c. 33. LAERT. f. 149. r) l. c. conf. STOLL. l. c. p. 182.

los magnificentissime viuere atque dulcissime, qui illis minime indigent, intelligentes, id quod naturale est, esse parabile, quod vero inane et opinione constat, id difficulter parari posse [s]. Ipsum in hortis suis ita vixisse, vt epula quidem modestiora non reiiceret, paucis tamen et parabilibus facile cibis frueretur et contentus viueret, ex vitae eius historia, et ipsis Ciceronis et Senecae testimoniis supra adductis notum est.

LVII. Panis ergo cibarius et aqua summam voluptatem afferunt, cum egens quis illa in cibum sumit [t].

LVIII. Itaque simplicibus et non magnifice paratis cibis assuescere, et salubritatem efficit, et hominem ad necessaria vitae ministeria impigrum reddit, et sumtuosas etiam ad epulas per interualla accedentes meliores nos facit, atque aduersus fortunam parat interritos [u]. Caue tamen haec ita intellexisse putes Epicurum, vt voluptatem a voluptate non differre crederet, quod Cyrenaicis quidem placuit, totum vero reiectum ab Epicuro, et de quantitate in voluptate contrarium assertum est: id quod ex nona *ratarum sententiarum*, quae admodum obscura est, erudite demonstrauit Marcus Meibomius [x].

LIX. Virtus deinde eximia est continentia, siue abstinentia a venereis, quippe quorum vsus nunquam profit, et praeclare agatur, nisi etiam noceat. Dictum hoc de argumento supra [y].

LX. Sapiens itaque amaturus non est [z]. Quem vero amorem philosophus intelligat, ex dictis intelligi potest.

LXI. Mulieri quoque non congressurus est sapiens, quam leges attingere vetant [a]. Cum enim poena legibus sancita sequatur minori ista voluptate maius damnum dolorque arcessitur, et tranquillitas animi ac indolentia corporis turbantur.

LXII. Aberit etiam a sapiente, vt Cynicorum ritu viuat, eaque sit inuerecundia quam isti in propatulo ostentant [b]: viuit enim in societate, non in agris ferorum ritu, adeoque contemtum, conuicia, famaeque et existimationis damna magna tranquillitatis iactura sentiet [c].

LXIII. Abstinebit etiam sapiens musica et poetica, quatenus incentiua sunt libidinis. Parum duabus hisce disciplinis tribuisse Epicurum, supra iam in eius vita docuimus, multisque demonstrauit Gassendus [d], a quo adducta si respiciantur veterum ea de re testimonia, ad oculum patebit, hoc tantum sensu, non vero absolute Epicurum eas reiecisse. Musicam enim non ἁπλῶς improbasse, ex eo colligi potest, quia librum *de musica* scripsit, ex quo tela sua desumsisse Sextum Empiricum [e], contra hanc artem ex Epicureorum mente disputantem, probabile est: quae satis euidenter produnt, de abusu artis Epicurum disseruisse: recte enim his de scientiis solum sapientem praecipere posse Laertius [f] testatur, non vero, illum plane

eas

s) Laert. §. 130. 131. conf. Seneca ep. 4. t) ib. u) ibid. x) Ad Laert. L. X. §. 147. y) ibid. §. 132 z) ib. §. 118. a) ib. Oppositum hoc est Cynicis.

b) ibid. §. 119. c) ib §. 121. d) De vita Epic. L. VIII. c. 2. p. 200. e) Adu. mathem. L. VI. §. 19. conf. Gassendus l. c. p. 235. f) l. c.

eas reiicere: id quod praeter veritatem ei tribuunt veterum plurimi praeter Gassendum MENAGIO laudati.

LXIV. Lenitas siue mansuetudo, clementiam quoque et misericordiam comprehendit.

LXV. Non irascitur sapiens; rationis enim praesidio fretus, acceptam iniuriam habet in rebus fortuitis, matureque agnoscit, non esse in sua situm facultate, vt hominum ceteri sint iusti et passionibus non abripiantur, vt non sunt in eius facultate reliqua incommoda, et damna fortuita.

LXVI. In ius quoque vocatus apparebit, sed non irascetur iudici, accusatori, testibus, sed bona fretus conscientia, nihil de sua tranquillitate remittet, et intrepide in iudicio versabitur [g].

LXVII. Etsi castigatio seruorum immorigerorum necessaria est, debet tamen illa animaduersio fieri sine ira, vt in ciuitate sine ira scelesti puniuntur [h].

LXVIII. Modestiae magnum praesidium est, occulte, id est, priuatum viuere; bene enim qui latuit, bene vixit [i].

LXIX. Non ambit itaque vir sapiens honores ciuiles, sed modeste se continet, nec palatiorum ambitiosam quaerit superbiam, sed sibi viuens ruris amoenitates et simplicitatem amat, vt tranquillitati consulat suae [k].

LXX. Statuas tamen vel maiorum, vel suis partas meritis non reiiciet, et in porticibus collocabit: minime tamen quaeret ad ambiendam gloriam, vel eas ostentabit, sed tranquillum seruabit animum, etiamsi non habuerit [l].

LXXI. Sic vero nec de sepultura magnopere sollicitus futurus est sapiens, ratus, quod ad se corpusue mortuum attinet, interfore parum, quo se modo habeat [m].

LXXII. Moderatio illa animi dispositio est, qua quis paruo contentus est, quaque nullum maius adesse homini bonum potest [n]

LXXIII. Nititur ea diuitiis naturae, quae nec nimis multae sunt, nec difficulter parari possunt, et animum haud facile turbant, cum inanis et misera diuitiarum cupiditas satiari, eaque mentis tranquillitas effici nequeat [o].

LXXIV. Qui vitae terminos nouit, non ignorat, quam sit facile parabile id, quod indigentiae dolorem tollat, omnemque vitam perfectam constituat. Itaque nihil negotiis opus est, quae certamina habent.

LXXV. Subsistentem vero finem versare animo oportet, omnemque euidentiam, ad quam ea, quae opinamur, referimus: alioquin omnia rationem iudicii desiderabunt, tumultuque plena erunt [p]. Vtraque ex ratis sententiis Epicuri, quibus innuit, si tum ad ea respiciatur, quae natura, tanquam fini praesenti necessaria constituit, tum ea quae opinione tantum constant, e. g. in potu ciboque affluentia et deliciae, euidentia recta cognoscantur,

g) l. c. Ita enim obscura Epicuri verba intelligenda esse ratio systematis ethici poscit.
h) §. 113. conf. SENECA ep. 47.
i) Vide dicta n. XLIX.
k) l. c.
l) ib. §. 120. 121.
m) ib. §. 118.
n) §. 130.
o) §. 144.
p) ib. §. 146. LVCRET. L. V. v. 1428 seqq.

tur, facile naturam parabilibus fore contentam; hoc si omittatur, falsoque decipiamur praeiudicio, quae nostra tantum opinione necessaria sunt, re ipsa talia esse, nunquam pacem et tranquillitatem fore in animo.

LXXVI. Quod futurum est, neque nostrum est, neque omnino non nostrum, id quod ideo tenendum memoria, ut ne tanquam certo futurum haud dubie speremus, neque item prorsus, tanquam minime euenturum desperemus: vtrumque enim tranquillitate priuat [q].

LXXVII. Sapiens itaque, ne non viuat, metuit, nec enim illi viuendi potestas iuncta est; neque opinatur, mali aliquid esse, non viuere: neque vitae tempus cupit longissimum, sed suauissimum [r].

LXXVIII. Consuescendum autem arbitrari nihil ad nos pertinere mortem [s]; ita enim ne tum quidem voluptate priuamur, quippe prout optimae vitae perfectum adeoque delectabilem nanciscemur finem, discedentes tanquam conuiuae vitae pleni et debito perfuncti eo munere, quo perfuncturi accepimus vitam [t], nec de futuro anxii, quod nihil ad nos, quia nulli amplius sumus [u].

LXXIX. Fortitudo, aduersus metum, et quicquid eum incutit, comparata est, et aduersa non timet, dolorem patienter fert, laboremque et molestiam non expauescit, vt ad veram animi pacem perueniatur.

LXXX. Est vero et haec virtus comparata ad voluptatem, quippe nec laborum perfunctio, nec patientia, nec assiduitas, nec vigiliae, nec ea ipsa, quae laudatur industria, ne fortitudo quidem per se ipsa allicit, sed ista sequimur, vt sine cura metuque viuamus, animumque et corpus, quantum efficere possumus, molestia liberemus [x].

LXXXI. Quibus rebus intelligitur, nec timiditatem ignauiamque vituperari. nec fortitudinem patientiamque laudari suo nomine, sed illas reiici, quia dolorem pariant, has optari, quia voluptatem concilian [y]. Oppositum hoc Stoicis est, in ipsa virtute sine respectu ad animum, felicitatem ponentibus.

LXXXII. Grauissimum vero et maximum metum incutere, et perturbationem hominum mentibus solet, quod existimantes esse quasdam beatas atque immortales naturas, censent tamen inesse iis contrarias hisce attributis voluntates, actiones, passiones, vid. sollicitudines, negotia, irae, gratiae, ex quibus, et malis detrimenta maxima, et bonis praesidia ab ipsis Diis adueniant [z].

LXXXIII. Nititur hic metus inani praeiudicio, Deos humanis affectibus similes fouere perturbationes, vnde miris modis se miserum reddit et infelix humanum genus, praesertim vbi iras Diis acerbas adiungit, poenasque putat exigi [a].

LXXXIV. Vano vero timore infelices se reddere homines, ratio docet,

q) §. 127. r) §. 126. s) §. 125.
t) CICERO de fin. L. I. c. 21.
u) LAERT. l. c. Epicurum vero tali animo mortem adiisse, supra diximus, licet de eo dubitet PLVT. quod non liceat suau. viui sec. Epic. T. II. p. 191.
x) CICERO l. c. c. 14. 20.
y) ibid.
z) LAERT. §. 81. LVCRETIVS L. I. v. 62. quibus respondet PLVT. l. c. p. 106.
a) ib. LVCRET. L. V. v. 1193.

cet, qua difcimus, Deos fecurum aeuum agere, naturamque eorum effe a rebus noftris longius remotam feiunctamque, quam vt erga nos aut gratia aut ira tangantur. Cauendum itaque, ne Deum reputantes effe immortale beatumque animal, vt communis notio de Deo fuggerit, quicquam ei tribuamus, quod aut ab immortalitate alienum fit, aut a beatitudine abhorrens [b].

LXXXV. Errant itaque homines, qui cum Deos immortales ac beatos dicunt, non tales deinde tuentur, fed aliis adiunctis contradicentibus eosdem negant, vt dum illos dicunt negotium habere, ira vel gratia teneri, quae prae imbecillitate, metu opisque externae indigentia contingunt [c].

LXXXVI. Neque vero ita erit, cur quis reputetur impius, quoniam impius reuera eft, non is, qui vulgares multitudines Deos tollit, fed is, qui multitudinis opiniones Diis adhibet; non enim germanae praenotiones funt, fed falfa praeiudicia [d].

LXXXVII. Qua ratione quoque non is pius eft, qui prae Deorum metu ad nullum non lapidem, nullam non aram vertitur, fed is qui pacata mente omnia contuens, de Diis vera fentit, ac illos animo, non fpe quidem pretioue inductus, fed ob maieftatem eximiam fupremamque naturam colens, tuetur refpectu eorum venerationem omnimodam, eoque orationis genere vtitur, quo tales fuggeruntur de iis cogitationes, quibus nullae venerationi contrariae opiniones nafcuntur [e].

LXXXVIII. Alterum, quod hominum mentes teterrimo metu percellit, mors eft, contra quem fortitudo animi tranquillitatem tuetur [f].

LXXXIX. Vt igitur hifce nos eximere poffimus terroribus, reputandum eft, nihil ad nos pertinere mortem. Quicquid enim eft fiue boni, fiue mali, cum fenfu eft, diffolutio autem eft mors, et fine fenfu manet, dolor fruftra minatur, vbi patiens eft e medio fublatum [g].

XC. Neque itaque terrere fapientem poteft priuatio et ceffatio eorum, quibus viui fruimur, neque ea, quae poft mortem fiunt; illorum enim non eft tum quidem defiderium, neque horum fenfus vel dolor. Non deploranda itaque, quae relinquimus, nec timenda, quae metu vano futurorum nos terrent [h].

XCI. Igitur, quae omnium malorum maxime horrendum exiftimatur mors, nihil ad nos attinet, quia dum nos fumus, mors non adeft, et dum mors adeft, nos non fumus: vt adeo neque ad viuos neque ad mortuos pertineat [i].

XCII. Aequum igitur eft, vt hac vita mortali fruamur, non quidpiam incerti temporis adiicientes, fed cupiditatem immortalitatis abiicientes; vitaeque tempus non quod longiffimum, fed quod iucundiffimum fructuofe captandum [k].

XCIII.

b) LAERT. f. 123. c) f. 77. d) ib. e) ib. LVCRET. L. V. v. 1197 fqq. Merito vero Epicuro, voluptatem finem ftatuenti obiicitur, quae voluptas, quaeve pax animae, ex eiusmodi veneratione fequatur, cum nihil inueniat animus in Diis, quod ad fe referat, cui tranquillitatem ferat acceptam. Amor enim myfticorum puriffimus commentum eft in fchola Epicuri. Ita fcilicet prodit Epicurus, quam male fyftema fuum hac in parte cohaereat. f) LAERT. f. 87. g) ibid. f. 124. h) f. 125. i) SEXT. EMP. Pyrrh hyp. L. [illegible] f. 229. k) LAERT. f. 126. SEXT. l. c. CIC. [illegible] Qq. L. V. c. 30.

XCIII. Quod porro homini aegritudinem creare poteſt, eſt dolor corporis, animique cura, angorque.

XCIV. Cauendum eſt, ne ſapiens quempiam dolorem in corpus acceſſat, niſi aut declinandi grauioris doloris, aut comparandae vberioris voluptatis gratia id fiat [l].

XCV. Porro autem, ſi neceſſitas quaedam aut naturalis conſtitutionis aut factae externae violentiæ dolorem quispiam ſentiat, tunc ſapientis eſt, dolorem aequo ferre fortique animo, ac patienter aut ſolutionem aut relaxationem eius expectare. Nam non moratur perpetuo in carne quod dolet; ſed ſummus valdeque intenſus dolor breui deſinit. Aut enim ſoluitur, ſuccedentemque habet, niſi omnimodam indolentiam, ſaltem mitigationem magnam; aut ſoluit, ſicque finitur morte, cum, quod ab eo doleat, nihil ſit. Qui dolor vero moram trahit, diuque in corpore perdurat, is ſane et remiſſior eſt, et non multum eſt tempus absque aliqua in corpore voluptate [k].

XCVI. Hinc intelligi poteſt, cur dictum ſit, ſapientem, tametſi torqueatur, poſſe nihilominus eſſe beatum: quoniam et quam neceſſitatem frangere non poteſt, patientia emollit, et quantum poteſt, animum ſuum a dolente corpore abducit cumque ipſo amplius, quam cum fragili querulaque parte verſatur, et praeterita fortiter facta cogitat, recreatque ſe in bonis praeteritis [m].

XCVII. Aegritudo, quae animo concipitur, oritur ob ea quae reputantur mala externa, quibusque oppoſita bona maxime concupiſcimus.

XCVIII. Aegritudo non eſt ex natura, ſed opinione mali, quia credimus, nos eſſe in malis, ſiue illa prouiſa et expectata ſint, ſiue interuenerint [n].

XCIX. Exinde hoc conſtat, iſta quae nos angunt, non eſſe nobis re ipſa mala, quia extra nos ſunt, neque per ſe ipſa attingunt, ſed opinione tantum noſtra in nobis mala fiunt, nempe ſi animi ab iis patiamur tranquillitatem perturbari [o].

C. Comparat igitur ſe ſapiens aduerſus fortunam, ſiue externa, quae opinamur, bona, quorum iactura animo aegritudinem parit, iſta non magis ſua, quam aliena habendo, et ita ſibi prouidet, vt, ſi contingat, eorum iacturam facere, mœrore ſe non conficiat, ſed aequo animo ferat, id a fortuna repeti quod erat commodatum [p].

CI. Iuſtitia homini in ſocietate degenti conuenit, et communis, quo conſtat, ſocietatis nexus eſt.

CII. Neque haec vero virtus, vt reliquæ, a voluptate diuelli poteſt, nam non modo nunquam nocet cuipiam, ſed contra ſemper alit aliquid, tum vi ſua atque natura, quod tranquillet animos, tum ſpe, nihil earum rerum defuturum, quas natura non deprauata deſideret, animus vero iniuſtitia turbulentus non fiat [q].

CIII.

l) LAERT. §. 129. k) ib. §. 140. m) ib. §. 118.

n) CICERO Tuſc. Qq. L. III. vbi prolixe de hac aegritudine animi diſſerit.

o) Malum enim nihil eſt in ethica Epicuri niſi quod tranquillitatem pacemque hominis turbat, bonum quod confert.

p) LAERT. §. 120.

q) CICERO de fin. L. I.

CIII. Et quia ex improbis factis ad minuendas vitae molestias accessio fere nulla fieri potest, cum ingens fiat ad augendas ex conscientia factorum, tum poena legum, odioque ciuium; itaque inuitat ratio vera bene sanos ad iustitiam, aequitatem, fidem, quibus animi promouetur tranquillitas [r].

CIV. Ius, siue iustum naturale nihil aliud est, quam tessera (σύμβολον) vtilitatis, vt homines ad inuicem, neque laedant, neque laedantur, atque adeo natura duce secure degant, quod natura appetit [s].

CV. Vt vero iustum quidpiam sit, seu iure seruetur, duo exiguntur: vnum, vt vtile sit, seu ad communem vtilitatem, hoc est, securitatem spectet; alterum, vt sit ex communis societatis consensu praescriptum. Neque enim quidquam iustum per se esset, nisi societas communi consensu pactoue inito, consuesceret seruandum [t].

CVI. Quae animantes foedere iungi non poterant, vt neque laedant inuicem, neque laedantur, erga eas nec ius vllum, nec iniuria est. Eadem est in gentibus ratio, quae aut nequeunt, aut nolunt ita foederari, vt neque laedant inuicem, neque laedantur [u].

CVII. Ad hanc ineundam consensionem atque foedus mutuum compulit homines necessitas, et rixae atque oppressiones imbecillium a potentioribus factae, quibus homines edocti sunt, se non posse tuto commodeque degere, nisi pacta inirent, de non laedendo inuicem [x].

CVIII. Iniuria per se malum non est, verum ob suspicionis metum, quod latere nequeat eos, qui huiusmodi sunt iustitiae constituti vindices, quam tranquillitate priuat [y].

CIX. Non credat is, qui clam aliquid facit, contra id, quod inter se constituerunt homines, ne laedant inuicem, nec laedantur, latere posse, etsi millies praesenti tempore lateat, ad finem vitae tamen incertum est, an latere possit [z].

CX. Communiter quidem omnibus ius vnum est, (vtilitatis enim quid confert in mutua societate) priuatim tamen ob regionis genium, aliasque ob causas non omnibus idem consequitur ius esse [a].

CXI. Quod testimonio firmatur, vt quod expediat in vsibus mutuae societatis, ex iis quae iusta existimata sunt, illud iusti locum obtinet, siue idem fiat omnibus, siue non fiat [b].

CXII. Si quid lege sanciatur, nec eueniat, vt mutuae communioni vtilitatem afferat, non amplius iusti naturam illud habet [c].

CXIII. Quod si aliter eueniat, quod e iusto vtilitatem promittebat, sed per aliquod tempus anticipatae notioni responderat; nihilominus eo tempore, quando vtilitatem ferebat, iustum id erat [d].

CXIV.

r) ib. s) Laert. f. 150. t) ibid.
u) ib. x) Lucret. l. c.
y) Laert. f. 151.
z) ib. Quid si vero tanto somno oppressa sit conscientia, vt morsum non sentiat, metumque, iri in iustitiam proditum? tum enim manet tranquillitas, cum prouidentia non detur. Ex quibus manifestum est, non cohaerere ethicam Epicuri tanto fulcro priuatam.
a) ib. b) ib. f. 152. c) ib. d) ib.

CXIV. Vbi nulla circumſtantiarum nouitate incidente ea, quae iuſta putantur in ipſis operibus, non concordant cum anticipata notione, non ſunt iuſta; vbi vero rerum nouitate incidente non amplius ſunt vtilia poſita iura, non erunt quoque amplius iuſta [e]. Summa haec eſt iuris naturalis, qualem ipſe Epicurus in ratis delineauit ſententiis, quas ipſius verbis expoſuimus, paraphraſin elegantem et illuſtrationem quoque deſiderantem lectorem ad GASSENDVM [f] ablegantes. Ex ea vero manifeſtum eſt, ius omne Epicurum ex ſola hominum vtilitate pacto firmata deriuaſſe, id quod vera iuris naturalis principia conuellere, in confeſſo eſt. Nec pro excuſando Epicuro valent, quae GASSENDVS [g] et poſt eum RAPPOLDVS [h] monent, vtilitatem in natura eum fundaſſe; id enim contra principia Epicuri eſt, quae omne neceſſarium, eſſentiamque omnem et phyſicam et moralem in naturae neceſſitate ſitam, praeter atomos reiiciebant, et fortuito atomorum concurſui omnia tribuendo, fines quoque in vniuerſo intentos reſpuebant. Ita vero nec hominum animi ad certos fines nati, nec eorum actionibus certae leges a natura datae inſitaeque animo, normaque praeſcripta eſt; ſed cum homines, non negante LVCRETIO [i] ferarum ritu vagarentur, viderentque commodis et ſecuritati ſuae ſine legibus caueri non poſſe, in communem iuris ſummam, ex publica vtilitate dimetiendam conſenſere,

Atque ipſa vtilitas iuſti prope mater et aequi eſt [k].

Recte itaque Epicurum inter moralitatis extrinſecae patronos retulerunt et notarunt RAD. CVDWORTHVS [l] et IO. FR. BVDDEVS [m].

CXV. Affines iuſtitiae ſunt virtutes, beneficentiae, miſericordiae, grati animi, pietatis et obſeruantiae.

CXVI. Quemadmodum qui opibus valent, tenentur alios adiutare, vt et ſibi inde voluptatem pariant, et comes, benigni, liberales, munifici audiant; quo vtilitas promouetur, ita gratus animus neceſſarius eſt ad tranquillitatem, niſi velit quis odio probroque eſſe maximo [n].

CXVII. Ex iis, quae ad totius vitae beatitudinem ſapientia comparat, longe maxima eſt amicitiae poſſeſſio [o].

CXVIII. Qui ex rebus, quae extra ipſum ſunt, fiduciam ſibi parare atque conſtituere cupit, is quae fieri poſſunt, amica ſibi efficit: quae vero aliena et inimica ſunt, illis ſe non immiſcet, et exterminat omnia, quae facere non conducit [p].

CXIX. Nouimus certe eueniſſe, vt quibuscunque plenam fiduciam ſecuritatemque parare fas fuit ex ſocietate hominum, pari ſententia affectuque viuentium, ii ſuauiſſimo freti pignore, quam ſuauiſſime inter ſe vixerint, ac pleniſſima inter ſe neceſſitudine iuncti praeoptarint, ſine lamentis, pro illo, qui foret ad mortem deſtinatus, mortem ſubire [q].

CXX.

e) ib.

f) Ad LAERT. L. X. p. 1519 ſeqq. Synt. phil. Epic. P. III. c. 24. p. 475 ſeqq.

g) l. c. p. 1526.

h) Ad HORAT. Serm. L. I. ſat. 3. v. 96.

i) Lib. V. v. 1135.

k) HORAT. l. c.

l) Diſſ. de aeternis iuſti notion. ad calc. Syſt. int. pag. 23.

m) De Scept. mor. §. 10. 11. Annal. hiſt. phil. p. 219. 242.

n) Conf. GASSEND. l. c. p. 1586.

o) LAERT. ſ. 148. CIC. de fin. L. I. c. 20.

p) ib. ſ. 154.

q) ib. Ita ſenſum obſcurae ſententiae luculenter expreſſit GASSEND. l. c.

CXX. Comparantur itaque amicitiae ob vsus, vtilitatemque; ita tamen, vt progrediente ea, familiaritateque efflorescente, amor fit etiam, etiamsi ex amicitia nulla sit vtilitas: tum enim ex ipso amore capitur voluptas [r]. Oppugnasse hoc Stoicos, ex SENECA [s] notum, qui tamen cum Epicuro verbis magis quam re ipsa pugnabant, vt supra ostensum. Voluptatis enim ex fide et amore oriundae rationem habebat Epicurus, Stoici fidei et amoris ipsius.

CXXI. Quaerere vero amicitiam, eiusque initium facere, sapientem decet [t].

CXXII. Sapiens etiam, vbi opus erit, mortem pro amico oppetet.

CXXIII. Non tamen comparaturus est sapiens amicum, nisi cuius ad finem sibi praestitutum, tranquillitatem nempe et securitatem, conferre quid posse amicitiam nouerit [u].

§. XVI. Decedenti ex viuis Epicuro, quem vesicae doloribus consumtum CXXVII Olymp. annus secundus, Archonte Pytharato abstulit, succeslit Hermachus, in vltima voluntate hortis ab ipso Epicuro doctor datus. Hermachus successorem habuit Polystratum, de cuius mirabili cum Hippoclide amicitia satisque ex Valerio Maximo quaedam supra diximus. Polystratum excepit [x] Dionysius, is qui a sectae mutatione metathemenos dictus est, vt viri docti suspicantur [y]: hunc excepit Basilides quidam [z]. Fuisse vero ab Epicuro vsque ad Augusti tempora decem doctores horto Epicuri praefectos SVIDAS [a] tradit: qui vero reliqui ex his decem fuerint, definiri, silentibus veteribus, non potest. Quam enim scholae Epicureae successionem enumerat IONSIVS [b], quia Epicurus, Hermachus, Polystratus, Dionysius, Basilides, Apollodorus, Zeno Sidonius, Phaedrus, Patron se excepisse inuicem dicuntur, ea veterum testimoniis nondum satis euicta est, licet negandum non sit, celeberrima haec fuisse in hortis Epicuri nomina. Quod si coniecturis aliquid dandum est, verisimile est, Basilidi successisse Protarchum Bargylaiten [c], qui Demetrium Laconem, non ignobilis inter Epicureos famae virum [d], discipulum habuit. Hunc excepisse ignoti nominis aliquos non est, quod dubitemus. Diogenes tamen Tarsensis nominandus est, quem Demetrii discipulum fuisse GASSENDVS [e] coniicit, quemque *epitomen dogmatum moralium Epicuri* scripsisse, antecedente §. monuimus. Circa quae tempora secta haec valde floruit, integra-

Successio scholae Epicureae.

Diogenes Tarsensis.

r) ibid.

s) Ep. 9. LIPS. ad h. l. et Manud. ad phil. Stoic. L. III. diss. 16. STOLLIVS l. c. p. 189.

t) ibid.

u) LAERTII verba, vel Epicuri potius L. X. §. 120. obscura sunt, εἶναι τὰ ἴδια κτᾶσθαι σοφόν, nam contrarium de amicitia comparanda suasisse Epicurum, ex dictis notum est. Excidisse vocem aliquam suspicantur MENAGIVS et MEIBOMIVS, qui posterior coniicit, maleuoli fortasse librarii culpa, vt et bona huius placita traduceret. Cur vero non et alibi id factum esset, et hoc tantum loco? Nos molestam et sine delectu factam amici comparationem voce κτᾶσθαι indicari putamus, quae tranquillitatem turbat, quo et Gassendi paraphrasis in textu allata collineat.

x) LAERT. L. X. §. 25.

y) IONSIVS Hist. phil. L. I. c. 20. p. 112. FABRIC. ad Sext. Empir. p. 161.

z) LAERT. l. c.

a) T. I v. Epicurus p. 814. conf. GASSEND. vit. Epicuri L. II. c. 6. p. 63.

b) l. c. p. 114.

c) STRABO L. XIV. p. 658.

d) LAERT. L. X. §. 26. SEXT. EMPIR. Pyrrh. hyp. L. III. c. 17. §. 137. adu. math. L. VIII. §. 348 seqq. L. X. §. 219. FABRICIVS ad l. c.

e) l. c.

que fucceffione vsque ad Caefarum imperium vfa per CCXXVII annos [f] magnos viros numerauit, praecipue, vbi Romanorum proceribus haec philofophandi via placuit: de quo fequenti periodo plura fuo loco dicemus. Fuere tamen circa haec tempora inter Epicureos, qui famam praeceptoris, eius praeceptis de voluptate abufi, contaminarunt: inter quos imprimis

Seleucienfis. Diogenes Seleucia oriundus referendus eft, vir difertus et eruditus, fed maledicus, quique nemini bono parcebat, et ne principes quidem viros laceffere erubefcebat. Is gratiofus cum effet apud Alexandrum Syriae regem, Antiochi Epiphanis filium, a rege impetrauit, narrante ATHENAEO [g], vt liceret fibi geftare tunicam purpuream, coronamque auream virtutis effigie infignem. Quam veftem cum a rege dono accepiffet, Lyfiodo meretrici donauit, quam deperibat. Rege vero hac re offenfo, vt turpiter fe daret, ab eo ad conuiuium arceffitus eft, ad quod rex philofophos complures inuitauerat, ita tamen, vt in accepta vefte appareret. Quod cum non faceret, rex mulierculam hifce infignibus exornatam apparere iuffit, quae cum acceffiffet, in celebri et frequenti conuiuio rifus ingens fuit excitatus. Quod tamen Diogenem adeo non repreffit, vt potius infamis fcorti laudandi vix faceret finem [h]. Talia a Pfeudo-Epicureis cum committerentur, mirum non eft, veteres calumnias tantam inueniffe fidem, vt Epicurei a Romanis publico fenatus decreto expellerentur [i], itemque a Meffeniis ante folis occafum excedere vrbe iuberentur, quod adolefcentum corruptores effent, ac propter mollitiem et impietatem commacularent philofophiam, vrbs etiam luftraretur, vt refert AELIANVS [k], prius tamen ad duos tantum Epicureos, Alcaeum et Philifcum pertinuiffe, ATHENAEVS [l] auctor eft. Eandem fortunam Epicurei Lycti, quod Cretae infulae oppidum fuit, paffi funt [m].

Apollodorus. §. XVII. Praeter hos, quos memorauimus, alii quoque inter Epicureos fuere philofophiae laude inclyti. Ex quibus imprimis Apollodorus notari meretur, vitae Epicuri fcriptor, cognomento κηποτύραννος, a principatu, quem eruditione et auctoritate in hortis Epicuri obtinuerat [n]. Refert enim LAERTIVS [o], qui illuftrem vocat, fupra quadringentos fcripfiffe libros. Aetatem vero, quam incertam effe vidit GASSENDVS, ex Zenonis Sidonii, difcipuli eius tempore omnium optime definiemus. Fuiffe hunc fententia et elocutione clarum, LAERTIVS [q] teftatur, qui multa quoque cum fcripfiffe monet [r]. Quod vero Zeno quoque Sidonius quidam Ciceronis et Attici tempore inter Epicureos inclaruerit, ipfe TVLLIVS [s] teftis eft, qui fcripfiffe eum, ait, diftincte, grauiter et ornate, alioque eum loco Coryphaeum et principem eruditorum vocat, fibi-

f) SVID l. c. g) Lib. V. p. 211.

h) Oris maledicentia Demetrii iram, et mortem tandem fibi conciliauit.

i) Forte id factum, cum omnes philofophi C. Fannio Strabone M. Valerio Meffala Coff., vrbe eiicerentur, vid. GELLIVS L. XV. c. 11.

k) Lib. IX. c. 12.

l) Lib. XII p. 547.

m) SVIDAS, l. c. MEVRSIVS in defcriptione Cretae L. I. c. 12. p. 44. GASS. l. c. L. VII. c. 3. p. 172.

n) LAERT. L. X. l. 25. MENAG. ad h. l. ita Demofthenes in iudiciis regnaffe dictus eft.

o) ibid. apud STANLEIVM p. 947. male dicitur trecentos libros exaraffe.

p) l. c. q) Lib. VII. f. 35. 38.

r) Lib. X. f. 25.

s) De nat. Deor. L. I. c. 21. ad Attic. L. V. ep. 11. Tufc. Qu. L. III. et paffim.

ſibique non minus, quam Attico dilectum eſſe fatetur. Qui Zeno, ſi idem eſt cum Apollodori diſcipulo, facile inde aetas eius definiri poteſt, quam quoque partem elegere IONSIVS [t] et MENAGIVS [u], habetque ea multum inde veriſimilitudinis, quod non nomen tantum, patria et ſecta, ſed et eruditio talis ſit, qualis a Laërtio deſcribitur. Aliter tamen viſum cel. FABRICIO [x], qui duos Zenones Sidonios diſtinguit, eo quod Laërtius Apollodorum inter Epicuri diſcipulos refert [y]: quod tamen de ſectatore quoque, ſenſu paulisper latiore, poteſt intelligi [z]. Praeter hos memorantur etiam Alexandrini duo, Ptolomaeorum nomine noti LAERTIO [a], quorum vnus Leucus alter Melas dictus eſt. Alios minoris famae et exiſtimationis ab aliis recenſitos [b] breuitatis cauſa praeterimus [c]. Imprimis autem ſub Romanorum imperio magnopere efflorefcere coepit philoſophia et ſecta Epicurea, Imperatorum quoque ſalariis nutrita, de quo cum ex inſtituto tomo huius operis ſequenti dicendum ſit, nihil hic amplius hiſtoriae ſectae Epicureae adiicimus, ad vltimam ſectam, Pyrrhoniam, properantes.

* *

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

DE SECTA PYRRHONIA SIVE SCEPTICA.

§. I.

Enarrauimus hactenus totius fere Graecanicae philoſophiae, quatenus ſectaria fuit, hiſtoriam, nec, ſi ſenſu ſtricto vox ſumatur, ſecta alia ſupereſt. Quod ſi vero ſenſu paulisper laxiori tale intelligamus philoſophorum genus, quod in nullius quidem verba iurauit, nec aliquod dogmaticae philoſophiae aedificium exſtruxit, certae tamen philoſophandi et de veritate diſſerendi viae inhaeſit, recte dicitur ſectam adhuc inter Graecos ſupereſſe reliquis celebritate atque fama nihil concedentem, quae omnibus ſe ſectis, quae dogmaticae dici ſolent, certumque placitorum ſyſtema ponunt, oppoſuit, eisque veritatem denegare, et placita earum tanquam vel falſa, vel incerta et dubia conuellere auſa fuit. Ad quam metam aſſequendam in hoc vno proram puppimque totius philoſophiae, quam ſequebatur, ſuae poſuit: *Secta Sceptica.*

t) l. c. L. II. c. 1. p. 117.

u) Ad LAERT. L. VII. ſ. 35.

x) Bibl. Gr. Vol. II. p. 816. GASSEND. l. c. p. 65. fluctuat.

y) Ita etiam VOSSIVS de hiſtor. Graec. L. IV. c. 10. p. 466 ſeqq. notatus propterea IONSIO l. c. L. II. c. 13. p. 188.

z) Confundere Zenones Suidam ſupra c. IX. dictum eſt, addique poteſt VOSSIVS l. c. L. I. c. 16. p. 104. Apollodorum hunc ſeruum Epicuri decem minis emiſſe ait ὁ πάνυ FABRICIVS l. c. p. 808. ad LAERTIVM L. X. ſ. 10. prouocans, quod ſi recte ſe haberet, omnino fuiſſet ex Epicuri diſcipulis, qui ipſum audiuerunt, hincque duo eſſent diſtinguendi Zenones Sidonii. Verum nihil tale habet LAERTIVS, ſed id tantum teſte Apollodoro aduocato refert LXXX minis Epicurum hortum, in quo docuit, comparauiſſe. Seruos vero in teſtamento in libertatem aſſeruit.

a) Lib. X. ſ. 25.

b) Catalogum Epicureorum, quorum nomina apud veteres occurrunt, exhibent GASSEND. l. c. L. I. c. 8. L. II. c. 6. LEON. COZZANDVS de magiſt. antiq. philoſ. L. VI. p. 401 ſeqq. omnium vero diligentiſſime FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 808 ſeqq.

c) Supra monuimus SVIDAM in Anniceris T. I. p. 209. Epicureum facere Annicerin Cyrenaicae diſciplinae doctorem. Quod non ita intelligendum eſt, quod ſectam mutauerit, ſed quod in doctrina de voluptate magis ad Epicuri hypotheſin acceſſit, quam ad Ariſtippi.

fuit: omnia ita aeternis incertitudinis et ignorantiae tenebris demersa iacere, totque falsis omnia iactari opinionibus, tot repleri contradictionibus, quae a dogmaticis asseruntur, vt impossibile sit, ad quandam peruenire veri scientiam, et imbecillitas intellectus vbique manifeste se prodat. Necessarium itaque esse, nihil definire, de omnibus dubitare, assensum vbique retinere, in vita vero opinionem sequi. Quam philosophandi viam quia non ingressus quidem primus est Pyrrho, Anaxarchi Eleaticae sectae philosophi discipulus, primus tamen sectam ex ea formauit, Pyrrhonia inde, a philosophandi vero modo, Sceptica dicitur. Posterior tamen appellatio frequentior est, quae a differendi modo et ratione desumta est, quam prior, quae a sectae conditore originem cepit. Id quod mirum videri queat, cum contrario prorsus modo sectarum nomina, quae a philosophandi instituto acceperunt, e. g. Hedonicorum, Eristicorum, Elpisticorum, Eudaemonicorum, Philaletharum, Analogeticorum [a], adeo interciderint, vt vix coniectura liceat assequi, quos indicent philosophos; quae vero ab auctoribus locoque indita sunt, aetatem tulerint. Cuius causam verisimili ratione inde deriuandam putamus, quod Sceptici sectae nomen, sensu proprio sumtum, declinauerint, nec ii voluerunt videri, qui vllius hominis starent placitis, id quod dudum LAERTIO [b] notatum fuit. Ipsam vero de omnibus dubitandi methodum fortissimam et nobilissimam, reputantes [c], et arrogantiae dogmaticorum tanquam sobriam magis et prudentiorem opponentes, dubitantium, siue Scepticorum nomen vehementer amplexi sunt, vt ex LAERTIO [d] et SEXTO EMPIRICO [e] discimus. Eodem sensu dicti quoque sunt Ephectici, a retinendo assensu, Zetetici, a perpetuis disputationibus, et quaestionibus, Aporetici a dubitatione vbique admissa [f]. Cumque Academici, quam Platonicae scholae propaginem fuisse suo loco docuimus, quique a conditoris nomine magnam gloriam consecuti erant et existimationem, parum ab ea philosophandi via, quam Pyrrho ingressus est, decederent, vt ex iis, quae differemus, apparebit, collatis cum historia philosophiae Academicae supra enarrata, factum inde etiam est, vt sub isto nomine laterent, et quae sub Pyrrhonis nomine breui tempore, CICERONE [ff] teste abiiciebatur, sub Academicorum nomen multos sectatores inueniret ratio philosophandi sceptica, id quod recte CICERONI [g] fuit notatum. Cuius causas has doctissimus Scepticorum nostra aetate aduocatus PETRVS DANIEL HVETIVS [h] putat, partim quod praeter Pyrrhonem, vix ex eius secta quisquam enituerit, qui famae celebritatem consecutus est, cum contra Academici maximi nominis doctores habuerint plurimos, ex quorum fulgore lumen capiebant Sceptici: partim quia Pyrrhonii pro insanientibus et vitae humanae prorsus ineptis habiti sunt, quod opprobrium

vt

a) LAERT. L. I, §. 17. MENAG. ad h. l.
b) ib. §. 20.
c) IDEM L. IX. §. 61. d) ll. cc.
e) Pyrrhon. hypotyp. L. I. c. 3. p. 2.
f) LAERT. L. IX. §. 69. GELLIVS L. XI. c. 5. SVIDAS in Pyrrhonii T. III. p. 246. SEXT. l. c. L. I. c. 19.
ff) De finib. L. II.
g) Q. q. Acad. passim.
h) De imbecillitate intellectus humani L. I. c. I. §. 39. p. 150.

vt euitarent, qui hac ratione philoſophabantur, honeſtiſſimo Academicorum nomine, licet in quibusdam, vt poſtea dicemus, ab iis diſſentirent, latere maluerunt. Accuratiores tamen ex hoc hominum genere, qui hoc ſectae nomen inſtituto non conuenire videbant, maluerunt Pyrrhonis nomen, vnde SEXTVS EMPIRICVS, nobilis inter eos ſcriptor, hypotypoſes non Academicas ſed Pyrrhonias ſcripſit.

§. II. Ex his vero colligi recte poteſt, hiſtoriam ſectae Pyrrhoniae ex Academicae ſectae ſatis multam capere lucem poſſe: quam cum hoc capite iungendam, eosque conſulendos ſuademus, quos ibi laudauimus. Ad Scepticae vero ſectae hiſtoriam illuſtrandam ex veteribus pertinebant vitae Pyrrhonis ſcriptores Antigonus Caryſtius[i], ei fere coaeuus, et Diocles Magnes, ad quos plus ſemel prouocat LAERTIVS. Philoſophiam vero ſcepticam ex ipſa ſecta non ignobilis ſcriptor, AENESIDEMVS octo libris *de Pyrrhoniis*[k] luce perfudit, quos tamen praeter epitomen a PHOTIO[l] exhibitam non ſupereſſe merito dolemus: quemadmodum Theodoſii quoque *capitula Sceptica*, et Fauorini *tropi Pyrrhonii* deſiderantur[k]. Seruauit tamen nobis fortuna incomparabiles SEXTI EMPIRICI hominis Sceptici, de quo in ſecundo huius operis tomo diſſeremus, commentarios de hac philoſophia, magna eruditione et notitia omnis veteris philoſophiae refertos: quibus iungenda, quae LAERTIVS[m] more ſuo congeſſit, et pauca quae corraſit SVIDAS[n]. Etſi vero omnem philoſophandi rationem haec ſecta euertere merito viſa fuit, non defuere tamen, qui recentiori aetate pollicem ei premerent, quos tamen enarrabimus eo loco, vbi noſtri temporis philoſophiae condemus hiſtoriam. Hic vero FOVCHERII[o] tantum et HVETII[p] labores nominamus, quibus hiſtoria Scepticiſmi veteris iuuari valde poteſt. Sed et ii non negligendi ſunt, qui ſe Scepticiſmo oppoſuerunt, vel Academicos quoque refutandos ſibi ſumſerunt, quorum ſcripta paſſim lucem ſectae hiſtoriae et placitis foenerantur. Fragmenta eiusmodi aliquot ſeruauit EVSEBIVS[q], quibus AVGVSTINI *Quaeſtiones Academicae*, et CLAVDII PTOLOMAEI liber *de iudicandi facultate verique et falſi regulae*[r], GALENVS item *de optima diſciplina*[s] et SEXTI alterius *diſputationes anti-ſcepticae*[ſ] aliique MORHOFIO[ß] et FABRICIO[t] memorati adiungi poſſunt; quemadmodum laudatiſſimus quoque FABRICIVS[u] Syllabum nobis eorum exhibuit, qui recentiori aetate venas inci-

Scriptores ad eius hiſtoriam facientes.

i) Vid. Ariſtocles apud EVSEB. de praep. eu. L. XIV. c. 18. LAERT. L. IX. ſ. 62. conſ. IONS. de Script. hiſt. phil. L. II. c. 4. p. 131 ſeq. FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 674.

k) Vid. MENAG. ad l. c. Laërt. FABRIC. l. c. pag. 818.

l) Cod. CCXII. p. 279. ſeqq. ed. Hoeſch.

k) MENAG. et FABRIC. ll. cc.

m) Lib. IX. ſ. 61 ſeqq.

n) In Pyrrhone, et εἰδεῖν μᾶλλον.

o) Hiſtoire des Academiciens, quaeque pro defendenda ſceptica philoſophia ſcripſit ſupra enarrata.

p) De la foibleſſe de l'eſprit humain, ſed et BAYLE art. Pyrrhon. et diſſ. ſur le Pyrrhoniſme conſulendus et diiudicandus eſt.

q) l. c.

r) Editus ab ISM. BVLIALDO Gr. et Lat. Paris 1663. 4.

s) Adiectus etiam editioni SEXTI EMP. Geneuenſi

ſ) Edidit poſt STEPHANVM FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. XII. p. 617 ſeq. Graec. et Lat.

ß) Polyhiſt. T. II. L. I. c. 6. p. 30.

t) Syllab. Script. de V. R. C. c. XXIII. §. 4. p. 455.

u) l. c.

incidere Scepticismo eiusque robur eneruare satagerunt. Sunt et alia passim obuia, quae historiam sectae Scepticae et Scepticismi illustrant, sed minoris momenti [v]. FABRICIVS autem, qui elegantissimam Sexti Empirici editionem annotationibus doctissimis auctam nobis dedit, cum in iis, tum in immortali *Bibliothecae Graecae* opere tantum ad historiam huius sectae et philosophiae attulit, quantum ante eum pauci, diligenter cum ipso Sexti textu ab iis consulendus, qui accuratius de hoc philosophiae genere erudiri cupiunt.

Conditor sectae Pyrrho.

§. III. Pyrrhoni, sectae Scepticorum parenti, Elea dedit originem [w], Plistarcho parente nato [x], obscurae sortis homine [y], qua parentis conditione ipse quoque Pyrrho initio, Antigono teste, pressus fuit: soror etiam Philista obstetricem egit. Ipse adolescentiae annos arti pictoriae dicauit, licet non optimum pictorem fuisse, Aristocles asserat [z]. Antigono tamen referente [a] in Eliensi gymnasio pictura eius seruos exhibens, lampadas tenentes, asseruata fuit, non male ab eo elaborata. Artis itaque vel fastidio, vel ardore animi maiora et meliora quaerentis, a pictoria ad philosophiam, transfuga quasi, vt ridet LVCIANVS [b], factus, in Democriti primum scripta incidit [c]. Alii primum Pyrrhonis praeceptorem Drysonem, vel Brysonem vocant [d], Stilponis filium, Clinomachi discipulum, cuius supra mentio facta est [e]. Qui cum parentis arte excelleret, dubium non est, Pyrrhonem dialecticis armis instructum egregias illas pugnas, quibus omnes adoriebantur philosophos Eristici, et de omnibus in vtramque partem disputabant, ab eo didicisse. Tum ad Anaxarchum, Metrodori Chii discipulum, delatus est, cui quoque constanter adhaesit, et cum eo, Alexandrum M. sequente, ad Indos profectus est, cum Brachmanibus et Gymnosophistis illius regionis congressus [f]. Hos vero praeceptores ita audiuit, vt ex illorum doctrina in sua arua deriuaret, quaecunque animum ad incertitudinem valde inclinantem confirmare apta essent. Quod imprimis de Metrodoro tenendum est, quem ad Scepticismum fuisse pronissimum [ff], negata omni scientia, *capite vndecimo* narrauimus. His itaque praesidiis munitus, cum dogmaticorum

v) DAN. HARTNACCII Historia breuiuscula Scepticismi addita SANCHEZII libro de scientia, quod nihil scitur: tractatio sine succo et neruo: IO. FRID. HEVNISCH. diss. de philosophis Scepticis; GABR. WEDDERKOP. diss. de Scepticismo; IAC. ARNHEM. diss. de secta Pyrrhonia.

w) LAERT. L. IX. s. 61. SVIDAS in Pyrrhon. T. III. p. 245. BAYLE Dict. T. III. art. Pyrrhon. p. 731. Nos quoque peculiari obseruatione de Pyrrhonis vita disseruimus Miscell. Lips. Tom. V. Obs. CXI. p. 240 seq.

x) ib. s. 62.

y) PAVSANIAE Eliac. L. II. Pistocrates audit.

z) Apud EVSEB. praep. L. XIV. c. 18.

a) LAERT. l. c.

b) Bis accusat. T. II. p. 673. 688.

c) Aristocles apud EVSEB. l. c.

d) Alex. apud LAERT. l. c.

e) c. IV. huius libri.

f) LAERT. l. c. Apud SVIDAM l. c. dicitur Pyrrho post Brysonem audiuisse Alexandrum, Metrodori Chii discipulum, cuius praeceptor fuerit Metrodorus Abderita. Sed duplici errore peccauit festinans vel Suidae vel exscriptorum eius calamus. Nam nec Alexander vllus inter Eleaticos vel Democriticos comparet, qui Pyrrhonis praeceptor fuit, sed Alexander, qui in successionibus Pyrrhonis praeceptores narrat, cum Anaxarcho confusus, eum apud Suidam peperit: Deinde non fuere duo Metrodori Chius et Abderita inter Eleaticos, vnde MENAGIVS ad LAERT. L. IX. s. 58. 61. et KVSTERVS ad l. c. SVIDAE corruptionem textus recte notarunt. Mirandum itaque, nec STANLEIVM Hist. phil. P. XI. p. 919. errorem vidisse, nec doctissimum interpretem Latinum in eum animaduertisse.

ff) LAERT. l. c. s. 58.

ticorum subsellia vbique occupata vidisset, nouam tum quidem temporis (Academia enim media nondum ea aetate florebat,) philosophiam excogitauit, et nihil quicquam comprehendi posse dixit, neque omnino quicquam dogmaticorum decernendum esse statuit. Traduntque, qui vitae eius et placitorum historiam ex veteribus exposuerunt, nihil vel honestum esse dixisse, vel inhonestum, iustum vel iniustum, et sic in reliquis: nempe nihil horum reapse tale esse, legem vero et consuetudinem sequentes omnia ista homines facere, nec in quapiam re hoc magis esse, quam illud[g]. Id quo sensu et fundamento Pyrrho dixerit, in sequentibus enucleatius trademus. Addunt vero[h]: consentaneum illi opinioni vitae genus duxisse, nihil declinasse, nihil deuitasse, omnibus rebus recta occurrisse, curribus, si oblati essent, praecipitiis, canibus et similibus nunquam via decedentem, neque sensibus obsequentem, amicis interea, qui eum sequebantur saluti eius prospicientibus. Quae si doctrinae in se paradoxae, omnique non veritati tantum, sed et honestati euertendae aptae iungantur, non sine causa in eam suspicionem adducunt Pyrrhonem, fuisse hominem mentis emotae et nimia arte atque scientia insanientis. Mitius tamen de eo sentiemus, et ab eiusmodi insania virum merito liberabimus, veteribus tantum non omnibus ob egregiam eruditionem, et, quod multis visum fuit, nobilissimam philosophiae excolendae viam initam, vt scribit LAERTIVS[i], laudatum, palpabimusque manibus, dogmaticorum inuidiae et calumniis eiusmodi fabulis philosophiae genus sibi infestum cachinnis idiotarum propinantium, has nugas deberi[k], si vitae eius laudabiliter peractae seriem et facta perpendimus. Testantur enim scriptores animum eius a superbia et fastu prorsus alienum, sororis Philistae amicissimum, et nec vilia ministeria repugnantem[l]: vitam porro egisse solitariam, qua rarius vel ipsis domesticis videbatur[ll]: id quod ideo fecisse, refert LAERTIVS[m], quod Indum audiuisset Anaxarcho exprobrantem, neminem, nisi se ipsum, bonum esse quod diceret, principum vero interea aulas frequentaret[n]. Idem porro narrat, itinera eum varia suscepisse, nunquam, quo pergeret cuipiam indicantem, sibique eos, cum quibus versaretur, ipsum delegisse. Semper porro eodem vultu et habitu perseuerauisse[o], etiam inter terrores et dolores: vlceri etiam cuidam suo medicamenta corrodentia, et sectiones, et vstiones adhibuisse, magnumque in his omnibus animi robur et constantiam exhibuisse[p]: in magna quoque tempestate cum naufragii periculum omnes in stuporem et pauorem coniecisset, ipsum porcellum in naui secure com-

g) ib. §. 61.
h) ib. §. 62. qui ad Antigonum Carystium, testem Pyrrhoni coaeuum, prouocat.
i) §. 61.
k) Idem recte coniecit P. D. HVETIVS de la foiblesse de l'esprit humain. l. c. p. 127.
l) LAERT. l. c. §. 66. conf. Aristocles l. c. BAYLE l. c. not. G. p. 735.
ll) ib. §. 65.
m) ibid.
n) Addit, cum secum loqui, vt solent solitarie viuentes et ambulantes, deprehenderetur, rogatum, quid ageret: meditari se respondisse, vti bonus (χρηστός) euaderet.
o) §. 65.
p) §. 67. vbi Laërtius ad Timonis testimonium prouocat.

comedentem offendiſſe, eandem animi ἀταραξίαν commendantem [q]. Quin et ea, in quibus reprehenſus dicitur, quod non ſemper vita doctrinae conſentanea eſſet, huc referri debent: nempe, indignatum amico qui res ad ſacrificium neceſſarias ſe emturum promiſerat, nec promiſſis ſteterat, et ideo reprehenſum, quod animo commoueretur, neque id cum indolentia, quam profiteretur, conueniret, negauiſſe, eius rei ſpecimen aduerſus mulierem edendum eſſe [r]: a cane territus cum poſt arborem receſſiſſet, a praeſentibus deriſum difficile, dixiſſe, hominem penitus exuere. Contendendum tamen eſſe, primum quidem agendo, quantum fieri poteſt aduerſum res, poſtea ratiocinando [s]. Additur his, in quaeſtionibus a nemine fuiſſe contemtum, quod ſingulari perſpicuitate in iis explicandis vteretur [ſ], eaque re cepiſſe Nauſiphanem iuuenem. Quis haec conuenire credat viro omnem ſenſuum vſum ad inſaniam vsque neganti? quis non mendacium palpet, tradens amicos comites eum omnia negligentem periculis eripuiſſe, cum ſolitariam valde vitam [ſſ] amauerit, et itinera quoque varia ſolus confecerit, in quibus nemo eum canibus, praecipitiis, curribus eripuit? cui non manifeſtum ex his eſt, Pyrrhonis animum ad indifferentiam τῶν παθῶν mentemque ex vtraque parte immotam et imperterritam iſtis Scepticiſmi ratiociniis, vt poſtea dicemus, tendentem, occaſionem cudendae fabulae dediſſe? Addimus his alia, quae tantis deliriis non agitatum fuiſſe Pyrrhonem euincunt. Inter quae imprimis ad Epicurum reſpiciendum eſt, ab iſta indifferentiae intellectus et incertitudinis vniuerſalis rabie tantopere alienum, qui tamen, teſte LAERTIO [t], vehementer Pyrrhonem admiratus eſt, nempe, quod ἀταραξίᾳ iſta animi tranquillitatem fuiſſet conſecutus, et egregie de ea re differeret: quod Epicurus nunquam feciſſet, ſi ad hanc inſaniam fuiſſet dilapſus. Sed et tanta Pyrrhonis exiſtimatio fuit in patria, vt pontifex crearetur, dareturque hoc eius honori, vt decretum fieret, quo omnibus philoſophis vacatio a muneribus publicis permitteretur [u]. Qualis quaeſo vero pontifex, qui ita inſanit, vt quid faciat, delirans ignoret? Alias rationes, quibus ab hac labe purgari poteſt Pyrrho, praeterimus, hoc vnum adiicientes, ipſam Scepticorum doctrinam, quae in vita agenda ſenſuum vſum non reiicit, ſatis euidenter refutare fabulam a viris doctis dudum reiectam, et inter veteres quoque iam Aeneſidemo [v] improbatam. Scilicet ἀκαταληψία Pyrrhonis non externam ſenſuum apparentiam reiecit, quam vitae regulam non improbabant Sceptici, ſed dogmaticorum definitiones rerum, et ſcientiae arrogantiam, cui euertendae fundamenta rerum patere negabat; ex eo vero animum contra perturbationes imperterritum ſeruare contendebat. Hunc ſcopum cum philoſophiae aſſigna-

q) ib.
r) Ariſtocles apud EVSEB. l. c. LAERT. ſ. 66.
s) IIDEM ll. cc.
ſ) ſ. 64.
ſſ) Hinc conuiuia quoque ſplendida vitabat, frugalia non recuſabat, qua de re egregium exemplum ATHENAEVS affert L. X. p. 419. quod eiuſmodi inſanienti indifferentiae prorſus repugnat.
t) ſ. 64.
u) ib. LE VAYER Op. T. V. p. 213. MENAG. ad Laert. L. IX. ſ. 63. HVET. l. c. p. 127 BAYLE l. c. p. 734. BIERLING. de Pyrrhoniſmo hiſt. c. I. ſ. 3. p. 734 FABRIC. Bibl. Graec. Vol. II. p. 818. STOLLIVS Hiſt. phil. mor. gentil. p. 198. conf. Miſc. Lipſ. l. c. p. 241.
v) Apud LAERT. l. c. ſ. 62.

ſignaret, et ad hanc vnam metam impigre curreret, mirum non eſt, eum nec reliquis artibus et diſciplinis magnum ſtatuiſſe pretium, quae Epicuro cauſa fuit, vt eum indoctum, et male eruditum vocaret [w], nec ſcripſiſſe aliquid [x], praeter poëma aliquod, ad Alexandrum M. quod regia munificentia is remuneratus eſt [y]. Ex hac vero vitae eius circumſtantia confirmatur quoque quod ex LAERTIO [z] colligitur: floruiſſe eum circa Ol. CX. Vnde vel errat, vel de natiuitatis anno intelligendus eſt SVIDAS [a], qui ad Olymp. CI. refert. Obiit fere nonagenarius [b], quo tamen anno vita exceſſerit, veteres non definiunt. Quod ſi Olymp. CI. 1. natum dicamus, Olymp. CXXIII. 2. 3. deceſſiſſe neceſſe eſt: quod ex eo quoque fit veriſimile, quod Ariſtocle teſte [c] Antigonus Caryſtius ei coaeuus fuit, quem circa vltimos Ptolomaei Philadelphi annos adhuc vixiſſe, recte IONSIVS [d] ſtatuit. Ptolomaeus autem Olymp. CXXIV parenti, Ptolomaeo Lagidi ſucceſſit. Poſt mortem ſtatuam ei poſuere Attici prope porticum; monumentum quoque in patria erectum eſt [e]. Pyrrhones duos alios veteres notat MENAGIVS [f], cui addi poteſt tertius Metapontinus, ex diſcipulis Pythagorae [ff].

§. IV. Ex hac vitae Pyrrhonis hiſtoria ratio iam facili negotio dari poteſt, quo modo ad Scepticiſmum is dilapſus ſit. Nempe *Origines Scepticiſmi Pyrrhonis.*

I. Democriti admirationi et philoſophiae eius ſtudio, quo rudimenta quaſi poſuit Pyrrho, plurimum adſcribendum eſt. *Capite* enim *vndecimo*, vbi prolixe Democriteam philoſophiam proſecuti ſumus, pluribus demonſtrauimus, negaſſe Abderitam omnes, quae rebus ipſis ineſſe dicuntur, qualitates reales, adeoque omnes etiam, quae in rebus ipſis laterent, differentias, et ad modificationes et ſenſationes animae ex obiectis externis oriundas eas reuocaſſe; inde vero hoc deduxiſſe axioma, nihil re vera eſſe, praeter atomos, reliqua conſtare opinione, diſpoſitione, ordine, ſenſuumque perceptione. Haec cum didiciſſet Pyrrho, tantaque Democriteam ſapientiam proſequeretur admiratione, vt ſemper eius cum magna honoris praefatione meminiſſet [g], mirum non eſt, fundamentum hoc elegiſſe, cui totam philoſophiam ſuam ſuperſtrueret. Hoc enim ſemel admiſſo, negari Pyrrhoni non poteſt, nihil eſſe re ipſa certi, nec hoc magis vel illud re ipſa eſſe, ſed opinione, praeiudiciis, ſenſuumque fallacia turbari omnia, quibus armis Pyrrhoniſmus facilem reportat victoriam.

w) LAERT. L. X. ſ. 8. Cum vero ipſe Epicurus encyclicas Graecorum literas exagitaret, et parciſſimum earum vſum admitteret, coniectura inde enaſcitur, longius proceſſiſſe Pyrrhonem, et de iis plane non fuiſſe ſollicitum, conf. GASSENDVS de vit. Epic. L. V c. 3. p. 136 HVET. l. c. p. 28. Grammaticam contemſiſſe SEXTVS. EMP. teſtatur, adu. Gramm. L. I. c. 13. ſ. 232. Homerum tamen, quem Pyrrhonis tempora pro fonte omnia ſapientiae habebant, diligenter legit, et in partes ſuas vocauit, cuius rei exempla affert LAERT. ſ. 67. quod negat quidem SEXTVS l. c. ſ. 281. ſed veritate et αὐτοψίᾳ reclamante.

x) LAERT. ſ. 102. et L. I. ſ. 16. EVSEB. l. c. FABRIC. l. c. p. 818.

y) Decies mille aureorum, accepiſſe ait SEXTVS l. c. id eſt 25000. Thaleros, vid. FABRIC. ad l. c. Sexti.

z) Is L. IX. ſ. 58. Olymp. CX. Anaxarchum apud Alex. M. floruiſſe ait: cum eo vero fuit Pyrrho.

a) l. c. b) LAERT. ſ. 61. c) EVSEB. l. c.

d) de Script. hiſt. phil. L. II. c. 4. p. 130.

e) PAVSAN. l. c. MENAG. ad Laërt. L. IX. ſ. 61.

f) l. c. ſ. 107.

ff) IAMBLICH. de vit. Pyth. c. XXXVI. n. 272.

g) LAERT. ſ. 67.

II. Non vero sola Democriti philosophia Pyrrhoni ad Scepticismum delabendi occasionem praebuisse videtur, sed totius Eleaticae scholae etiam antiquioris philosophandi ratio. Quae cum sensibus fidem denegaret, et eousque procederet, vt hominum puerilem superbiam, scientiam sibi arrogantium exagitaret, veritatemque in profundo demersam latere censeret, inque eo veterum philosophorum ipsiusque Homeri exemplo vteretur, non potuit non Pyrrhonis animus in Eleaticorum schola educatus et formatus maximopere in fouenda incertitudine confirmari. Eiusmodi enim veterum dictis, quae inania hominum studia et pueriles nugas exagitant, valde eum deperiisse Philo Atheniensis eius necessarius testatur apud LAERTIVM [h].

III. Accessit his disciplina dialecticorum, quam a Stilponis didicisse filio diximus. Cum enim in horum hominum schola, more illius vehementer sophismatibus et cauillationibus vrgeretur, non melius ei opponere poterat φάρμακον, quam hanc rerum omnium incertitudinem et ἀδιαφορίαν, quibus omnes vna strophas sophistarum et dialecticorum prosternebat, victoriasque reportabat facillimas. Impense ea de re Pyrrhoni gratulatus est Timon Sillographus his versibus [i]:

Miror, qui tandem potuisti euadere Pyrrho,
Turgentes frustra, stupidos vanosque sophistas,
Atque imposturae fallacis soluere vincla.

IV. Maxime vero ad ea vitae ab omni perturbatione vacuae exempla attendendum est, quae de Pyrrhone retulimus, quamque vitae tranquillitatem et imperturbatum statum totius Scepticismi finem a Pyrrhoniis poni in sequentibus dicemus. Ex his enim speciminibus manifestum est, Pyrrhonem ad hanc mentis ἀταραξίαν et inuictum robur, quam maxime respexisse, vtque hanc obtineret animi constantiam, omnem de rebus ipsis, quatenus ad animum referuntur nostrum, opinionem eiiciendam esse, statuisse. Hoc cum nullius praestare obseruaret sectae philosophiam, quae asserendis dogmatibus mentem turbabant magis, quam immotam reddebant, non potuit non scepticismum pro nobiliori philosophiae genere habere, eique totum se addicere.

V. Huic vero cum accederent infinitae sectarum tum ex Socratis schola prodeuntium dissidia et controuersiae, quibus tanquam insulsum, falsumque et ineptum reiiciebat vna, quod altera pro ipso sapientiae fonte venditabat; cumque ita nuditatem suam mutuis inter se certaminibus detegerent philosophi dogmatici, non poterat non animus eius tranquillitatis studiosus vehementer ab omni philosophia dogmatica abhorrere, et desperare de inuenienda apud eam pace animi. Acciditque Pyrrhoni, quod omni fere tempore euenit, vt infinitae de doctrinis vel incertis vel in dubium vocatis controuersiae tandem Scepticismum parturiant.

VI. Non errabimus etiam, si exempla magnorum virorum, toties imbecil-

h) ib. i) §. 65.

becillitatem humani intellectus, difficultates in inquirenda veritate occurrentes, latentes rerum essentias, et innumeram opinionum seriem fatentium et deplorantium, Pyrrhonem in electa semel dubitandi de omnibus arte confirmasse credamus. Vti enim exemplorum huiusmodi a magnis viris profectorum maxima vis est, ita facile fuit, hominem principiis quibusdam physicis ad incertitudinem manu ducentibus imbutum iis non corroborari tantum in adamata hypothesi, sed et eo perduci, vt limites a veteribus, quorum exempla intuebatur, sapienter positos migraret, et in extremum curreret. Alia non addimus, facile ex iis repetenda, quae supra de caussis enatae philosophiae Academicae, quae eodem fere in luto cum Pyrrhonia haesit, differuimus.

§. V. Discipulos habuit Pyrrho nonnullos, quorum illustrissima fama fuit. Inter eos memorantur Eurylochus, de quo narrat LAERTIVS [k], ita furore aliquando exarsisse, vt sumto veru cum carnibus, coquum in forum vsque persequeretur, quod spectaculum homini sceptico, tantopere mentis imperturbatum statum et ἀδιαφορίαν quaerenti, indignum dubium non est, dogmaticos acerbe risisse. A praeceptore etiam hoc didicit, vt magnus sophistarum inimicus esset, quos debellandi arma ipsi scepticismus subministrauit egregia. Tantopere tamen aliquando Elide eruditorum quaestionibus fatigatus est, vt abiecto pallio Alpheum fluuium tranando eorum persecutionibus se subduceret. Alius Pyrrhonis discipulus fuit Pyrrho Atheniensis [l], homo praeceptori in eo similis, quod meditando solitudinem quaereret, turbam et strepitum fugiens, nec multum vanis litibus et disputationibus tribueret. Vnde non probamus vel IONSII [ll] opinionem, qui Philonem Dialecticum, Diodori Croni discipulum, innui putat, vel interpretis LAERTII versionem, qui, frequentiorem in disputationibus, eum fuisse, vertit verba Graeca: τὰ πλεῖστα διελέγετο [m]: nam vtrumque cum Timonis verbis non conspirat, qui eum vocat *Sectatores Pyrrhonis.*

Οὐκ ἐμπαζόμενον δόξης ἐρίδων τε, Φίλωνα.

Nausiphanem etiam Teium, supra memorauimus, Pyrrhonis in differendo dexteritate et arte captum, in eius disciplinam transiisse. Hunc Nausiphanem audiuisse, secundum quosdam, Epicurum, ab eo vero tanquam plumbeum et indoctum, iactantiam sophisticam prae se ferentem, vt mancipiorum aliquod, traductum fuisse, capite quoque praecedente narrauimus [n]. Sed et Hecataeus Abderita [o] et Numenius, cum Apameensi non confundendus [p], huc pertinent.

§. VI. Celeberrimus vero inter Pyrrhonis discipulos fuit Timon Phliasius [q], *Timon Phliasius.*

patre

k) Lib. IX. f. 68.

l) ib. f. 67. 69.

ll) De Script. hist. phil. L. II. c. 1. p. 119.

m) Saepe secum ipse colloquebatur, vertit STANLEIVS p. 921. quod ad marginem ita emendat OLEARIVS: multum disputabat.

n) LAERT. L. X. f. 7. 8.

o) IDEM L. IX. f. 68.

p) ib. f. 114. conf. IONS. l. c. L. III. c. 10. p. 265.

q) Pleraque de Timone debemus LAERT. L. IX. f. 109. seqq. ex APOLLONIDIS NICAEI commentario in Sillos Timonis haurienti. conf. SVIDAS in Timon. T. III p. 476. Fecit et nobis Io. FRID. LANGHEINRICH duas nobis dissertationes dedit de Timonis vita, doctrina, scriptis. conf. STOLL. hist. litter. T. III. p. 763 seqq.

patre Timarcho genitus. Iuuenis saltationi operam dedit [r]; postea vero animo mutatus Megaram se contulit, conueniendi Stilponis gratia, sine dubio vt dialecticam ab eo disceret, qua excellebat Stilpo, quaeque quaestuosa tum inter Graecos disciplina extabat. Cum eo aliquandiu versatus in patriam rediit, vxoremque duxit. Post haec Elidem profectus est, vt Pyrrhonem audiret, cumque vxorem haberet comitem, in illa apud Scepticum mora filios genuit: quorum maiorem natu, Xanthum vocatum, in medicis [s], vt erant Sceptici artis salutaris amantes [ſ], instituit, et instituti, vitaeue generis successorem reliquit, quod vtrum ad scepticam philosophandi, vel medicam viam pertineat, vel bonorum etiam successorem indicet, ex incerta Apollonidis Nicaei apud LAERTIVM [ſſ], quem sequimur, phrasi accurate definiri non potest. Licet vix credi possit, Timonem vel de discipulis vel de successore valde fuisse sollicitum, cum Hieronymus de eo scripserit [t]: *sicut apud Scythas, et qui fugiunt, et qui persequuntur, sagittas mittant, ita et apud philosophos, alios persequendo discipulos capere, alios fugiendo, vt Timonem.* Causa eius rei in vitae commoditatibus studiose a Timone quaesitis latere videtur. Nam non solum multum sibi vacationis a studiis philosophicis, teste Antigono Carystio [u], permittebat, hortorum studiosus ac solitudinis, sed et compotationum erat amator [x], tantaeque in arte bibendi fortitudinis, vt celeberrimum potatorem Lacydem, Cyrenaeum, cuius supra mentio facta est, potando vicerit [y]. Hoc vitae genere facultatibus consumtis, cum necessariis destitueretur, Hellespontum petiit, et Propontidem, philosophiamque professus, non in magno tantum honore fuit [z], sed et facultatibus auctus est. Inde Athenas se contulit, ibique ad obitum vsque perseuerauit, nisi quod exigui temporis iter Thebas aliquando susceperit [a]. Ceterum vt commode vixit, et neque prandii neque coenae tempus obseruauit, ita in ea animi corporisque εὐεξίᾳ [b], qua commoda vtriusque dispositione vtebatur, eam ἀδιαφορίαν consecutus est, quam Sceptica philosophandi ratio sibi praefigebat scopum. Iudicio vsus est acri et in nexum veritatis adeo penetrante, vt, non imbecillitatem tantum et defectus ratiociniorum male concludentium perspiceret facillime, sed et quo loco systemata essent infirmissima, accurate peruideret; qua ingenii acerrimi perspicacia armatus omnes incessit philosophos multoque eos sale satyrico perfricuit, non iudicando tantum, sed et deridendo aliis superior. Idque non ore tantum, sed et calamo perfecit, quem non atramento tantum tinxit, sed calumniis quoque in optimos quosque veteris

ris

r) ibid. Aristocles apud EVSEB. praep. L. XIV. c. 18. theatro itaque operam suam locauit.

s) FABRIC. Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 438.

ſ) Caussas huius rei exponit SEXTVS EMPIR. Pyrrh. hyp. L. I. c. 34. p. 63. conf. FABRIC. ad h. l.

ſſ) Conf. MENAG. ad h. l.

t) ib. ſ. 112. u) ib. ſ. 110. x) ib.

y) ATHENAEVS L. X. p. 438. Tetigimus rem supra in historia Cyrenaicorum.

z) ib. Innotuit etiam Antigono et Ptolomaeo Philadelpho regibus.

a) ibid.

b) Vsos fuisse hac voce Stoicos hoc sensu supra c. IX. ostendimus, indeque coniicimus, sensum hunc esse obscuri et sine dubio corrupti loci LAERTII ſ. 114. τοσοῦτον ἦν ἀδιάφορος, ἀλλὰ καὶ ἱλαρός, ὡς μηδὲ ἀρεταῖς συγχωρεῖν, MER. CASAVBONI explicatio enim textui non quadrat.

ris philosophiae doctores effusis. Inde *Sillorum* poëma[c], veteribus toties citatum ad quod nos quoque aliquoties prouocauimus, siue satyra mordacissima, multoque felle repleta, qua nemini bono pepercit, vt ex fragmentis patet, quae passim reperiuntur apud veteres, et collecta sunt ab HENRICO STEPHANO[d]. Scribendi vero fuit cupidissimus, in poëticis fabulis et dramatibus componendis exercitatissimus[e], qua nempe occasione iuxta morem Graeciae, licebat viros optime meritos populi libidini deridendos propinare. Ex quibus omnibus, quo animi charactere et temperamenti dispositione fuerit, iudicari potest facillime, et intelligi, qua ratione moribus et animi inclinatione a Pyrrhone totus diuersus[f], eandem tamen philosophandi viam secutus sit, vt ex iis videre est, quae Aristocles[g] de eo retulit. Parum tamen, vt ἀδιαφορίαν ad negligentiam vsque excolebat, scriptorum suorum curiosus erat custos, sic vt neglecta apud eum iacerent, et perturbata, nonnunquam etiam corrosa, vt opus haberet, ea quae deerant, si recitarentur, ex memoria supplere[h]. Mortuus est, cum annos fere XC attigisset[i], nomenque inter suos illustre, vt habet Sotion[k], fuisset consecutus. A Timone misanthropo, cognomento eo facile distinguitur, adiecto interdum Sillographi nomine.

§. VII. Mature Pyrrhonia secta post Timonem desiit, adeo vt suo tempore dudum iam extinctam vocet CICERO[l], isque Academicis magis quam Scepticis armis dogmaticos disputando aggrediatur. Cuius caussa non alia esse videtur, quam odium, quod Pyrrhonia secta meruit. Cum enim sectas dogmaticorum philosophorum omnes aggrederetur, ne iis quidem exceptis, quae celeberrimum sibi nomen et applausum pepererant, Timon etiam mordacitate et calumniis in omnes philosophos grassans magnam sectae inuidiam conflasset, ipse vero sectae conditor Pyrrho, tanquam amens, omnemque societatis humanae rationem perdens traduceretur, fieri aliter non potuit, quin ipsa sceptica philosophandi via, quae totum scientiarum circulum euertere videbatur, tandem odio cunctis esset, et vehementer contemneretur. Etsi vero animis acutum cernentibus non poterat displicere ea philosophiae methodus, quae dogmaticorum fastum et inanem superbiam euertebat, et quam parum solidi Graecanicae philosophiae sectariae inesset, pulchre demonstrabat: securius tamen illi sub Academicorum, ex Platonis fama auctoritatem consecutorum, nomine latebant, et eadem contra dogmaticos tela eiaculabantur. Defecit itaque teste Menodoto[m], post Timonem sectae scepticae successio publica. Nec obstat, quod Menodoti auctoritati opponit HVETIVS[n], Hippoboti et Sotionis testimoniis

Duratio sectae exigua.

c) Dispositionem famosi operis exponit LAERTIVS §. 111. conf. EVSEB. l. c. FABRIC. Bibl. Gr. Vol. II. p. 820.

d) In poësi philosoph. de Apollonidis Nicaei commentario vid. IONSIVS de S. H. P. L. II c. 3. p. 129.

e) LAERT. §. 113.

f) Illum enim sanguineo, hunc melancholico temperamento fuisse vsum vtriusque vitae historia loquitur.

g) Apud EVSEBIVM l. c.

h) LAERT. §. 113.

i) Ib. §. 112.

k) Ib. §. 110. Alios Timones nominat cl. STOLLIVS Misc. Lips. T. III. obs. LVII. p. 70.

l) De finib. L. II.

m) LAERT. §. 115.

n) l. c. c. 14. §. 40. p. 151.

niis apud LAERTIVM vſus[o], fuiſſe Timonis diſcipulos, Dioſcoridem Cyprium, Nicolochum Rhodium, Euphranorem Seleucium, et Praylum Troadenſem; Euphranoris Eubulum Alexandrinum, Eubuli Ptolomaeum, ſicque integram Scepticorum ſucceſſionem, vſque ad Sextum Empiricum et Saturninum poſſe dari. Non enim hoc contradicit Menodoti relationi, qui non de priuatis ſcepticiſmi profeſſoribus, ſed de publica ſucceſſione loquitur, teſtesque habet, non Ciceronem tantum, ad quem ſupra prouocauimus, ſua iam aetate extinctam dudum Pyrrhonis ſectam profitentem, ſed et Ariſtoclem[p], qui, Timoni diſcipulos publicos et ſectatores defuiſſe, innuit, donec paulo ante eius aetatem Aeneſidemus Alexandriae eam ſectam reuocauerit in lucem. Certe SENECAE[q] aetate publice docentes defuiſſe ſectae huic ipſe docet, nec negat HVETIVS[r].

Reuocata ab Aeneſidemo. §. VIII. Actum itaque fuiſſet de ſecta Pyrrhonia, niſi Ptolomaeus quidam Cyrenaeus eam reuocaſſet in lucem. Hunc Sarpedon et Heraclides audiuerunt, Heraclidis diſcipulus Aeneſidemus Gnoſſius ex Creta inſula fuit[s]: quia vero, teſte Ariſtocle[t], Alexandriae docuit, a quibusdam Alexandrinus dictus eſt. Vixit is eodem, quo Antiochus Academicus, tempore, Ciceroni coaeuus, librumque ſuum Lucio Tuberoni, quem alii Neronem vocant, ex proceribus Romanorum nobiliſſimo viro dicauit[u]. Is noua quadam luce ſcepticam philoſophiam perfudit, cum Academica philoſophandi ratio a genuina Arceſilai et Carneadis via ad Stoica placita, Antiocho auctore deſciſceret. Scripſit itaque ad conſeruandum nobiliſſimae philoſophiae, quod putabat, generis honorem *libros Pyrrhonios*, quorum ſummam nobis conſeruauit PHOTIVS[x], paſſimque ad eos prouocat SEXTVS EMPIRICVS. Quo labore ſcepticam illum philoſophiam, tantum non obliuioni traditam reſuſcitaſſe, Ariſtocles[y] auctor eſt. Ceterum et hoc de eo notandum eſt, adamaſſe eum Heracliteam philoſophiam, ad quam ſcepticam viam eſſe non inepte profeſſus eſt[z]. Aeneſidemum audiuit Zeuxippus Polites, hunc Zeuxis, cognomine γωνιόπους, hunc Antiochus Laodicenus; illum Menodotus medicinae empiricae ſectator, et Theodas Laodicenus. Menodoti diſcipulus Herodotus Tarſenſis fuit, Ariei diſcipulus; eum Sextus Empiricus ſecutus eſt, Sextum Saturninus[a]. De quibus omnibus tamen, ſi Sextum Empiricum excipias, exigua et fama et notitia ad nos peruenit, quaeque nota ſunt, ad alteram hiſtoriae philoſophicae periodum pertinent, vbi hanc ſcepticae philoſophiae ſucceſſionem pluribus illuſtrabimus.

§. IX.

o) l. c. ſ. 116.
p) l. c.
q) Qq. nat. L. VII. c. 32.
r) l. c. p. 152. Scepticos veteres et nouos diſtinguit SEXTVS Pyrrh. hyp. L. I. c. 13. ad quem locum vid. FABRICIVS.
s) LAERT. ſ. 116.
t) EVSEB. praep. ev. L. XIV. c. 7.
u) PHOTIVS Cod. CCXII. p. 280.
x) l. c.
y) l. c.
z) SEXT. EMP. Pyrrhon. hyp. L. I. c. 29. ſ 349. adu. phyſ. L. I. ſ. 357. L. II. ſ. 216. Conf. de eo FABRICIVS Bibl. Gr. Vol. II. p. 818. 819. Vol. X. p. 449. et ad ll. cc. SEXTI.
a) LAERT. L. IX. ſ. 116.

Scepticum systema an detur?

§. IX. Ordo iam poscit, vt systematis quoque sceptici lectori exhibeamus imaginem. Verum nec sectam proprie Scepticos habuisse, nec systema, ex iis sine labore colligi potest, quae initio huius capitis disseruimus. Tota enim eorum philosophia, cum Dogmaticis esset opposita, non potuit non vniuersali bello omnia prorsus systemata aggredi. Notante enim LAERTIO [b] *sectarum omnium dogmata euertere contendebant Pyrrhonii, nihil ipsi dogmatis asserentes, atque ceterorum tantum enuntianda dogmata atque enarranda proponentes, nihil definiendo, neque hoc ipsum quidem, nihil definio. Ex eo vero: nihil definimus, animi affectio indicabatur, quae* ἀῤῥεψία *dicitur, quod neutram in partem sententiam propensius inclinet. Idem volebant, dicentes: non hoc magis; quod non positiue sed negatiue proferebant &c.* Ex his enim et similibus, fuse a LAERTIO definitis, colligi facili negotio potest, in certum placitorum systema philosophiam scepticam coalescere non potuisse. Non enim definita rerum cognitione ad imperturbatum animi statum peruenire se posse sperabant, sed potius illa ἀδιαφορία ex rerum incertitudine oriunda; ad quam obtinendam systemate opus non erat, sed oppugnandae tantum Dogmaticorum opiniones, et inter se conferendae, obiectiones formandae, ostendenda incertitudo, vt inde colligi posset: non esse hoc magis vel illud. Hincque intelligitur definitio Scepticismi ab Aenesidemo data [c], quod sit *memoria earum rerum, quae videntur, siue quomodolibet intelliguntur, secundum quam omnia omnibus conferuntur, eaque comparata inutilissima et perturbationis plena esse cernuntur.* Ita vero non scientiam constitui, sed euerti necesse est. Eleganter SENECA [d] de hoc hominum genere: *Illi* (Megarici) *mihi non profuturam scientiam tradunt, hi* (Sceptici) *spem omnis scientiae eripiunt. Satius est superuacua scire, quam nihil: illi non praeferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum, hi oculos mihi effodiunt. Non facile dixerim, vtrum magis irascar illis, qui nos nihil scire voluerunt: an illis, qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, nihil scire.* Non tamen hoc ita intelligendum est, ac si omnem prorsus humani intellectus vsum euertere voluerint, quod a Dogmaticis ipsis obiectum occasionem illis de peruerse explicata opinione sua conquerendi dedit: sed supposito sensuum et affectionum animae vsu, Dogmaticorum explicationes et definitiones oppugnabant, nihil eorum, quae illi afferebant sciri posse afferentes. Hinc apud LAERTIVM [e], de affectionibus et passionibus animae se decernere, aiunt, et scire se v. g. quod dies sit, quod viuant &c. Dogmaticis vero in iis non se consentire, quae se scire profiteantur, sicque, se nescire, quo pacto videant, viuantque. Id quod vel ideo notandum est, ne omnes prorsus sensus et rationem eos eiurasse putemus [f].

§. X.

b) §. 74. c) l. c. §. 78. d) Ep. 88. f) Conf. SEXT. EMP. Pyrrh. hypotyp. L. I. c. 10.
e) §. 103. §. 19. 21. HVET. l. c. p. 141.

Causae Scepticismi.

§. X. In caussas enati Pyrrhonismi inquirentibus si ipsi Sceptici audiendi sunt, tota fere antiquitas hac via incessit, exemploque eos excitauit suo. Aiunt enim apud LAERTIVM[g]: principem in ea calcanda fuisse Homerum, postea septem quoque sapientes in ea fuisse versatos, Archilochum item et Euripidem id genus philosophiae exercuisse; Xenophanem etiam, et Zenonem Eleatem, ac Democritum Scepticos fuisse, itemque Platonem, et Empedoclem, Heraclitum itidem et Hippocratem. Eadem fere iactat SEXTVS EMPIRICVS, et prolixe prosequitur PETRVS DANIEL HVETIVS[h], qui omnes fere veteris orbis viros magnos et philosophos in partes vocat. Quod si Sceptico sensu intelligatur, plane falsum esse, ex historia, quam hactenus prosecuti fuimus, philosophica est manifestissimum, certo vero et restricto sensu admitti potest, sed Scepticos parum iuuat. Cum ἐποχῇ enim locutos fuisse, non Socratem tantum, quique ex eius schola ex parte prodierunt, sed et quos inter dogmaticos retulimus suo iure, Pythagoram, Aristotelem, et hos multo vetustiores philosophos multos barbaricos, negari nec potest, nec debet; verum praeter modestiam magnorum virorum, non omnem sibi sapientiam vindicantium, sed limites humani intellectus modeste agnoscentium, ad arcani potissimum disciplinam pertinet, qua seruata arcana sibi et discipulis intimioribus doctrina, ad vulgus et exotericos vel probabiliter, vel dubie et obscure locuti sunt, fidem potius postulantes, quam rationis assensum extorquentes. Negari tamen nec hoc potest, fuisse dogmata apud veteres philosophos quaedam, quae Scepticismo portam aperuerunt patentissimam. Inter quae famosissimum dogma merito numerandum est, cuncta fluere, nec vno quidem momento idem esse, quod prius fuit. Ex hac enim doctrina incertitudinem humanae cognitionis sequi, ipsi Pyrrhonii viderunt, Scepticismum viam ad hanc Heracliti opinionem esse fatentes[i], ipsique, qui inter dogmaticos eminuerunt, Pythagoras, Plato, Democritus et Epicurus intellexerunt, qui cum materiae fluxum negare non auderent, illi vt scientiae obiectum stabile exhiberent, numeros et ideas, siue intelligibilia commenti sunt, hi atomos immutabiles introduxerunt, ast dum hypotheses magis, quam euidentes veritates supponebant, hoc ipso Scepticorum opinionem magis firmarunt, quam destruxerunt, fluxa, inque momenta mutabilia esse omnia, nec sufficere istas hypotheses, vt certam nobis firment scientiam. Verum et absurda Megaricorum, siue Dialecticorum, circa Pyrrhonis aetatem caput extollentium secta, cui praelusere Eleatici, meris cauillationibus de rebus omnibus disputans, et turgida ac superba Sophistarum gens, in vtramque de argumento quouis partem disserens, inter occasiones nascentis Pyrrhonismi merito referenda est[k]. Ea enim cum exemplum praeiuit, friuolis ratiunculis etiam certissimas rationes vocandi in dubium, tum miseris cauillationibus Pyrrhonem et sequaces induxit, vt omnem prorsus dogmaticorum philosophiam eodem niti talo crederent.

g) l. 71.
h) l. c. L. I. c. 4. p. 95.
i) Vid. not. (z) Hinc inter fundamenta Pyrrhonismi hanc thesin refert PSEVDO-ORIG. philosophum. c. XXV. p. 155. conf. SEXT. l. c. L. I. c. 32. l. 56.
k) Conf. HVET. l. c. p. 107.

derent. Qua in opinione non poterant non confirmari, cum sectarum conditores reliquorum philosophorum systemata tanquam falsa, inania, puerilia, et vero inimica traducerent, sicque se inuicem euerterent, cuius rei et Aristoteles, et Zeno, et Epicurus luculentum specimen sunt. Ita enim de omni philosophia dogmatica tanquam arenae sine calce inaedificata et cohaerente dubitandi iustissima ipsis data caussa fuit. His cum accederet et intellectus et voluntatis praua, et a sua perfectione desciscens dispositio, quae vera Scepticismi omnis origo est, mirum non est, Pyrrhonismum tandem eiusmodi vniuersalem triumphasse. Etsi enim eruditione haud vulgari [l] ex Scepticorum secta eminuerunt viri quidam magnae famae, certum tamen est, iudicii defectum haud exiguum eos prodidisse, qui Scepticismo nomen dedere. Eruditos enim SEXTI commentarios in quos congestum est, quasi in pharetram, quicquid telorum contra Dogmaticos torserunt Sceptici, considerantibus, tot inania se offerunt sophismata, tot pueriles nugae, tot obiectiones, nulla verisimilitudinis lege graduque expensae, vt quam imbecille sit ratiocinandi apud Scepticos artificium, pueris quoque prima artis rationalis praecepta tenentibus fiat manifestissimum. Nec alias Scepticismi in se character est, quicquid contra disputet, magnus Scepticismi nostro tempore patronus P. BAYLE [m], quam infirmitas quaedam intellectus, in veros rerum nexus et fundamenta non satis penetrantis, et verum a falso, verisimile a minus verisimili discernere non satis apti. Huic tamen accessit magna vel ignauia, vt in Timone vidimus, vel superbia, quam vbique Sceptici produnt, alto supercilio contemnentes, quicquid alii proferunt, seque plus sapere, fortiusque pedibus praeiudicia proculcare, quam alii somniantes, magnaque contradicendi audacia et libidine ducti, quae totam denique sectam odio et inuidia obruit. Alia supra, cum de philosophia Academica ageremus, ex parte iam tacta, hic non cumulamus, sed philosophis expendenda relinquimus.

Discrimen inter sectam Pyrrhoniam et Academicam.

§. XI. Fuisse magnam inter sectam Pyrrhoniam et Academiam mediam cognationem, et Sceptici non negant, et ex eius historia a nobis descripta liquet. Disputarunt tamen iam veteres olim, an Pyrrhonii a Scepticis differant [n], de quo argumento Plutarchus libellum conscripsit, quem hodie desideramus. Imprimis SEXTUS [o] in ostendendo inter Pyrrhonios et Academicos discrimine doctum et industrium se praebuit, cuius argumentum docte illustrauit eruditissimus HVETIVS [p]. Rem paucis sic habe: I. Academici id, tanquam axioma, decernebant, statuendo: nihil posse certo comprehendi; Pyrrhonii ne hoc quidem relinquebant, nihil posse nos scire, sed et de eo dubie et cum incertitudine disputandum esse, contendebant. II. Admittebant quidem cum Academicis Sceptici: dari

 bonum

l) Imprimis notitia doctrinarum omnium sectarum et scientiarum requirebatur, vt possent oppugnari. Hinc tot egregiae in Sexto Empirico de veteribus disciplinis et placitis memoriae.

m) Dict. T. III. art. Pyrrho not. C. p. 732.

n) SVIDAS l. c. GELLIVS L. XI. c. 5.

o) Pyrrh. hyp. L. I. c. 33. Aenesidemus apud PHOT. Cod. CCXIII.

p) p. 139. conf. VOSSIVS de sectis p. 110. IONS. de Scr. Hist. Phil. L. III. c. 6. p. 235. L. III. c. 15. p. 289. PASCH. Introd. in rem lit. mor. vet. p. 717.

bonum et malum, illi vero dari in eo probabilitatis gradus, viderique aliquid magis minusue bonum vel malum censebant: hi ideo bonum aliquid dicebant, quia ita fert hominum opinio, vnde ad rem ipsam examinandam non attendentes, iudicium suspendebant. III Academici, praesertim Carneadis sequaces aliquam verisimilitudinem inesse rebus non negabant, gradusque quosdam concedebant: Sceptici non item, sed omnes omnino res se perinde habere defendebant, iudicium respuentes omne atque a sensibus pariter ac ratione veritatem non posse apprehendi, contendentes, vt fides proinde nunquam sit habenda, sed firmos atque immotos sine opinione persistere nos oporteat, de nulla re affirmantes, quod magis sit, quam quod non sit. IV. Sed et hoc Carneades concedebat, affici nos ab obiectis trahique vel magis vel minus, vt propendeamus in hanc magis, quam illam, sententiam: Sceptici τὸ πάθος quidem, quo homines reguntur, non reiiciebant, propensionem tamen vel determinationem tollebant. V. Tandem in vitae vsu probabilitatem sequebantur Academici; legem, consuetudinem, motumque naturalem Sceptici. Alia minutiora et subtiliora praetermittimus, apud Sextum et Huetium legenda. Etsi vero intercessisse aliquod inter Academiam praesertim nouam et Pyrrhonis scholam discrimen facile concedi potest, id tamen exiguum admodum est, et verbis magis, quam re ipsa vtraque secta dissonat; Academicis ad modestiae speciem magis compositis, ne omnem sensum et rationem eiurasse viderentur, vt supra pluribus expositum est, et veteres [q] atque recentiores [r] agnouerunt.

Scepticae philosophiae compendium.

§. XII. Verum vt scepticam philosophandi viam recte cognoscamus, dabimus breue *hypotyposeων Pyrrhoniarum*, quas SEXTO EMPIRICO debemus, compendium, potiora incertitudinis et indifferentiae philosophicae placita enarraturi. Ea vero huc redeunt:

I. Sceptica est facultas, quae sensibus apparentia et ea, quae mente et intellectu percipiuntur, confert inter se atque opponit quolibet modo [s]. Probe in hac definitione attendendum est, ad distinctionem inter ea, quae sensibus apparent, et ea, quae mente et intellectu percipiuntur. Etsi enim φαινόμενα φαινομένοις quoque opponebant Sceptici, incertitudinem tamen τῶν φαινομένων in eo potissimum quaerebant, quod τὰ νοούμενα, siue ea, quae mente percipiuntur, et ratiocinatione ex apparentibus concluduntur, illis contraria sint, adeoque sensuum imagines cum notionibus intellectus non conueniant, sed aliae videantur. Quod in Eleaticorum schola iam obtinuisse, *capite huius libri vndecimo* enarrauimus.

II. Possunt vero apparentia apparentibus, quaeque mente concipiuntur, his similibus, vel haec illis quolibet modo opponi [t].

III. Finis Scepticae est, imperturbatus mentis status (ἀταραξία) circa ea, quae ad opinationem spectant, et in coactis, id est iis, quae euitari nequeunt, adfectuum moderatio (μετριοπάθεια) [u]. Expressisse vita hunc fluctuan-

q) Orig. philosophum. p. 4. 154. ideo Pyrrhonem Academicis aggregat.
r) Hvet. l. c. Bayle l. c. not. A.
s) Lib. I. c. 4. §. 8.
t) §. 9.
u) c. 5. §. 12. c. 12. §. 25. §. 202. 238. L. III. §. 235. adu. Eth. §. 112.

ctuantis philoſophiae finem Pyrrhonem, ſupra diximus, et veteres apud LAERTIVM [x] teſtantur. Tanta vero fiducia hunc ſe finem conſequi poſſe ſperabant, vt non ἀφασίαν tantum, ἀταραξίαν atque ἡσυχίαν ſe obtinuiſſe iactarent, ſed Aeneſidemus quoque ſe ἡδονὴν plane percepiſſe, mentisque voluptatem maximam, teſte ARISTOCLE [y] aſſereret. Id quod non alio ſenſu admitti poteſt, niſi quod ſceptico fortius ſe, et maiori acumine ratiocinari, quam alios homines, ſomnianti ex oppugnatis et euerſis, quod credit, omnium hominum opinionibus et ratiociniis magnum oritur gaudium de tanta intellectus ſui eminentia. Haec vero voluptas ex Scepticorum mente illi tranquillitati et quieto animi ſtatui opponenda non eſt, ſed coniungenda; idem enim vult, quod alio loco SEXTVS dicit, viuere ζῆσαι μεθ' ὑγείης, καὶ ἀφροντίστως καὶ ἀκινήτως, cui ἀνάγκην τῶν παθῶν adiiciebant, quod ea ſe coactos pati dicerent. Vnde ἀπάθεια apud LAERTIVM [z], a Scepticis quibusdam pro fine habita, ſenſu nimis preſſo et ſpeciali ſumenda non eſt, ſed ex his explicanda [a].

IV. Principium Scepticae, quo nititur, eſt praecipue hoc: Omni rationi rationem aequalis ponderis et momenti opponi [b]. Protagoram primum fuiſſe, qui hoc dubitandi de omnibus principium in philoſophiam introduxerit, ſupra multis enarrauimus [c], a quo ad Pyrrhonem delatum, vaniſſimae arti fundamentum exhibuit miſerrimum: quo ante Protagoram Zeno quoque Eleates, et poſt eum, qui magnis clamoribus Graeciam repleRunt Sophiſtae et Dialectici vſi ſunt.

V. Scepticus decreta nulla ſtatuit, non, quod iis, quibus per phantaſiam cogitur, non afficiatur, iisque aſſentiatur, ſed quod aſſenſum denegat iis, quae dubia et incerta ſunt earum rerum, de quibus in ſcientiis quaeritur et ambigitur [d].

VI. Propria ita ſignificatione ſectam Scepticus non habet, id eſt, inclinationem ad dogmata multa, quae conuenientiam inter ſe et cum iis, quae ſenſibus apparent, habeant, et velit, dogma eſſe ad rem aliquam incertam aſſenſum.

VII. Sin quis dicat ſectam eſſe inſtitutum, quod ſecundum, quod ſenſibus apparet, rationi alicui adhaereat, illa ratione monſtrante, quomodo recte viuere videri poſſimus, et ad aſſenſus retentionem tendente, tum ſectam habere dici poteſt [e]. Ita quidem obiectiones dogmaticorum, quibus inſanire Scepticos dicebant, euitabant: qui, cum opponerent, [illegible] eos nec videre, nec audire, nec ſentire, hoc Sceptici quidem, a ſe aſſeri negabant, ſed rationem eius rei, quae ſenſibus obiicitur, quamque afferebant Dogmatici, contrariis rationibus euertebant, ſibique eam non conſtare dicebant: qua de re videſis, quae monet LAERTIVS [f]. Hinc porro ſequitur:

VIII. Non euertit itaque Scepticus, quae per phantaſiam patientem

 inui-

x) Lib. IX. ſ. 68.
y) Apud EVSEB. praep. L. XIV. c. 18.
z) Lib. IX. ſ. 108.
a) Nempe cuncta abſoluit ὁ ψερέτης.
b) c. 6. ſ. 12.
c) LAERT. L. IX. ſ. 68. MENAG. ad h. l.
d) c. 7. ſ. 13.
e) c. 8. ſ. 16. 17.
f) Lib. IX. ſ. 105.

inuitos nos ad aſſenſionem adducunt, nempe apparentia; ſed id, quod dicitur de re apparente [g].

IX. Criterium Scepticae inſtitutionis eſt id quod ſenſibus apparet, quatenus enim id in perſuaſione et haud voluntaria affectione poſitum eſt, ambigi de eo non poteſt [h]. Loquitur Sextus de criterio practico, non de theoretico, quod negabant Sceptici.

X. Apparentibus igitur acquieſcendo, ea quae ad vitam communem pertinent, obſeruantes viuimus. Quadruplex vero horum obſeruatio eſt, partim enim in naturali inſtructione verſatur, partim in impulſu et coactu paſſionum, partim in conſtitutione legum et conſuetudinum, partim in traditione artium [i].

XI. Qui opinatur, ſtatuitque, aliquid natura bonum vel malum eſſe, turbatur ſemper; quamdiu enim non adſunt ea, quae bona eſſe videntur, et ab iis quae natura mala ſunt, putat ſe torqueri, et perſequitur bona, vt ea quidem iudicat. Iam vero vbi ea acquiſiuit, in plures perturbationes incidit, tum quod praeter rationem agit, et immodice ſe effert, et quoniam mutationem timet, totus in hoc eſt, ne amittat ea, quae videntur ipſi bona [k].

XII. Sperare itaque poteſt Scepticus, ſe imperturbatum mentis ſtatum adepturum, diſparitatem eorum, quae ſenſu percipiuntur, et eorum, quae intellectu, diiudicando, cumque id non efficere poteſt, aſſenſum retinendo. Ad hanc vero retentionem peruenit per mutuam rerum inter ſe oppoſitionem [l].

XIII. Sunt vero, iuxta Scepticos, modi numero decem, ſiue loci communes, quibus aſſenſio retinenda colligi videtur [m].

XIV. Primus modus eſt, ſecundum quem pro differentia animalium, non eaedem ab iisdem obiiciuntur imagines ſiue phantaſiae. Hoc autem colligitur, et ex diuerſis generationibus, et ex differentia, quae eſt in corporum conſtitutionibus [n].

XV. Secundus modus eſt, qui eſt ab hominum diuerſitate; qui et animo et corpore differunt, et corpore quidem forma et temperaturis propriis; animo variis opinionibus [o].

XVI. Tertius modus eſt a ſenſuum diuerſitate: differre enim ſenſus manifeſtum eſt, ſuaue v. g. naribus eſt balſamum, linguae graue [p].

XVII. Quartus modus a circumſtantiis ducitur, quo nomine intelliguntur habitus ſiue diſpoſitiones ac conditiones diuerſae: quae animaduertuntur, prout ſecundum naturam quis aut praeter naturam, in vigilia aut ſomno, in aetate diuerſa conſtitutus etc. aliquid ſentit, in motu aut quiete,

g) SEXT. l. c. ſ. 17. h) c. 11. ſ. 22.
i) ſ. 23. 24. k) c. 12. ſ. 26. 27.
l) c. 13. ſ. 31.
m) Doctrina de decem tropis locisque retinendi aſſenſus, in Scepticorum libris vtramque fere fecit paginam, vnde Pyrrhonis tropos vocat PLVTARCHVS peculiari libello, apud LAMPRIAM. Eos habes etiam apud LAERT. L. IX. ſ. 79 ſeqq. quos praeter Plutarchum Aeneſidemus et Fauorinus ſcriptis illuſtrarunt. vid. LAERT. L. IX. ſ. 106. MENAG. ad ſ. 79. GELLIVS L. XI. c. 5. ex recentioribus illuſtrant LE VAYER et HVETIVS ll. cc.
n) ib. ſ. 40. LAERT. l. c. ſ. 79. vtitur hic imprimis exemplis generationis aequiuocae, quam tanquam certam ſupponit.
o) ibid. ſ. 79. p) ſ. 92 ſeqq.

quiete, in odio aut amore, in inedia aut saturitate, in eo si ebrii simus aut poti: item in praedispositionibus, in confidentia aut metu, in moerore aut gaudio [q].

XVIII. Quintus modus est, ex positionibus et interuallis et locis: nam ex vnoquoque horum eaedem res diuersae apparent [r].

XIX. Sextus modus est ex admistionibus, ex quo inferimus, quum nullum subiectum sub sensus nostros ipsum per se cadat, sed cum aliquo; qualis quidem sit permistio et ex externo, et ex eo, quocum cernitur, posse nos fortasse dicere: quale autem sit externum subiectum pure et sincere, nequaquam dicere posse [s].

XX. Septimus modus est ex quantitatibus et constitutionibus subiectorum, quo nomine omnes compositiones veniunt, quae ita differunt et variantur, vt manifestum sit, cogi nos ad retinendum de natura rerum assensum [t].

XXI. Octauus modus est, ex relatione ad aliquid, secundum quem colligimus, nos, cum omnia sint ad aliquid, de hoc, quaenam sint per se et secundum naturam suam, retenturos assensum [u].

XXII. Nonus modus est ex crebro aut raro contingentibus, dum ita res variare videntur, prout crebro aut raro videntur et obseruantur [x].

XXIII. Decimus modus est moralium, oriturque ex institutis et consuetudinibus, ac legibus, fabulosisque persuasionibus et dogmaticis opinionibus, quae omnia sibi inuicem opponi indeque causae assensus retinendi colligi possunt [y].

XXIV. Modis his Sceptici aetate posteriores [z] addidere quinque alios assensionis retinendae locos: 1. A diffidentia, qua comperimus de re proposita discrepantiam indiiudicatam et in vita et apud philosophos fuisse. 2. Qui in infinitum delabitur, semper nouam in infinitum rationis allatae confirmationem postulans. 3. A relatione ad aliquid, vbi quoad ipsum quidem diiudicans, atque ad ea, quae simul in contemplationem veniunt, tale aut tale apparet subiectum, quale autem sit natura, de eo assensum retinemus. 4. Ex suppositione aliqua, siue hypotheticum, quum dogmatici videntes se in infinitum reiici, principii loco ponunt aliquid, quod non adstruunt, sed nude et sine demonstratione, per concessionem sibi sumere volunt. 5. Dialelum, siue alternatorium modum, cum id, quo rem, de qua quaeritur, confirmare debemus, ipsum ab ea, vt mutuo confirmetur, indiget; et tum quod neutrum ad alterum adstruendum possimus accipere, de vtroque assensum retinemus.

XXV.

q) §. 100 seqq. r) §. 118 seqq.

s) §. 124 seqq. Exemplo esse possunt ictero laborantes.

t) §. 129 seqq. Medicaminum compositionibus hanc viam Sceptici illustrant.

u) §. 135 seqq. Solidiori tractatione quam Sextus habet, hanc rerum relationem et exorta inde animi iudicia explicat LOCKIVS de intell. hum L. II. c. 25. §. 7. p. m. 387 seqq.

x) §. 141. Exemplo esse potest cometa; terribilis, quia raro videtur.

y) §. 145.

z) Discipulos Aenesidemi intelligit, vid. c. 15. §. 164 seqq.

XXV. Dogmaticorum aetiologiae octo refelli possunt modis[a]: 1. Quando causae assignatae genus in rebus non euidentibus versatur, nec habet confessam ex euidentibus approbationem. 2. Quo saepe fit, vt quum magna sit in varias partes inclinandi occasio, adeo vt multis modis possit ratio rei, de qua quaeritur, afferri, vno tantum modo nonnulli rationem afferunt Dogmatici. 3. Quum eorum, quae ordinate fiunt, rationes reddunt, quae nullum ordinem ostendunt. 4. Quando accipiunt apparentia, vt fiunt, putantque, se etiam non apparentia, qua ratione fiant, comprehendisse: quum ea, quae non apparent, eodem fortasse modo efficiantur, quo apparentia, fortasse vero non eodem, sed peculiari quodam modo. 5. Quatenus vniuersi propemodum, prout ipsi elementa supponunt, non autem secundum communes et confessas rationes, causam reddunt. 6. Quatenus saepenumero quae suis suppositionibus expediri possunt, arripiunt, at quae illis repugnant, quamuis aeque sint probabilia, praetermittunt. 7. Quum saepe reddunt rationes, quae non modo rebus apparentibus, sed etiam propriis ipsorum suppositionibus repugnant. 8. Quando saepe contingit, vt quum aeque dubia sint, quae apparere videntur, atque ea, de quibus quaestio est, sententiam suam de dubiis ex aeque dubiis adstruunt. Ita Aenesidemus, qui licet more Scepticorum in eo peccet, quod omnes omnium philosophorum rationes ad eiusmodi paralogismos reuocari posse statuit, pulchre tamen, quam misera ars ratiocinandi inter Graecanicos philosophos fuerit, ostendit. Exemplis octo hos modos illustrat FABRICIUS[b].

XXVI. Rationem afferre, quae consentiat cum omnibus philosophiae sectis et cum consideratione rei atque sensui apparentibus forte impossibile, nam et sensui apparentia et obscura omnia controuersa[c]. Valde vel fallitur vel fallit Sextus hac assertione. Si enim Dogmaticos intelligit omnes, certum est, dari communia quaedam axiomata ab omnibus, qui affirmant aliquid, philosophis admissa et in se clarissima, nec inter eos vnquam controuersa, e. g. Impossibile, esse aliquid simul et non esse; ex nihilo nihil fieri, hisque similia. Quod si Scepticos, vti videtur, intelligit, communibus etiam notionibus bellum indicentes, a sua parte dum auctoritatem petit, vitiosum committit circulum. Qua tamen ratione Sceptici plerumque rationes solebant subducere.

XXVII. Sequitur ex his, non abstinere tantum Scepticum ab omni assensu definiendo, sed etiam a vocibus phrasibusque, quae eiusmodi assensum, vel positiuam quandam sententiam innuunt. Hinc voces eius sunt: nihil definiendum; nihilo magis hoc vel illud, fortasse et non fortasse, licet et non licet, fieri potest et non fieri potest, assensum cohibeo; omnia sunt incomprehensibilia, non concipio, non comprehendo, &c. Immo, esse, idem est, ac videri[d].

XXVIII.

a) c. 17. s. 180 seqq. Saepissime ita in ratiocinandi artem impegisse dogmaticos veteres, historia testatur.

b) Ad h. l.

c) s. 185.

d) c. 19. 20. 21. 22.

XXVIII. Ita vero Scepticus nihil definit, vt asserat, quaecunque examinauerit ex illis, quae dogmaticorum quaestionibus agitantur, talia sibi esse videri, vt nihil eorum magis aut minus fide dignum existimet, quam contrarium [e].

XXIX. Eandem rationem sequitur, cum dicit, omnia esse incomprehensibilia; adeo vt hoc idem valeat, ac si ita loqueretur: omnia, quaecunque percurri ex iis incertis, quae dogmaticorum quaestionibus agitantur, mihi videntur incomprehensibilia [f]. Ita a rebus ipsis ad ratiocinandi modum a Dogmaticis adhibitum Sceptici incertitudinem transferebant, inuidiam dogmatis ab Arcesilao defensi, res omnes in se esse incomprehensibiles, declinantes, telumque euitantes, quod in Arcesilaum, teste CICERONE [g], torquebant Dogmatici: A phantasia itaque res, quales illi offeruntur, comprehendi non negabant, sed assentiri se iis non posse, quae a comprehensiua phantasia offeruntur, contendebant.

XXX. Differt itaque Sceptica disciplina ab omnibus aliis, quae cognationem cum ea habere videntur, e. g. ab Heracliti, Democriti, Cyrenaica, Protagorae et Academica philosophia, itemque a secta medicorum Empirica. Prolixe et non sine multa veteris philosophiae eruditione in hoc argumento demonstrando versatur SEXTVS [h], dignus, qui ab historiae philosophicae accurate gnaro ipse legatur. Nam in his omnibus erat aliquid affine Scepticis, sed qui tamen ab illis varie dissidebant. Heraclitus enim, dum contraria circa idem esse pronuntiabat, frigidam suffundebat Scepticis, quos viam Heraclito parare, Aenesidemus dixit: in eo tamen ab illo diuersi, quod ne hoc quidem dogmatice asserebant, sed videri sibi, forteque sic esse pronuntiabant. Democriti qualitates ex atomorum situ et modificatione non in obiectis sed sensibus existentes huc quoque viam struere, ex supra dictis notum; ille tamen atomos et vacuum dogmatice ponebat. Cyrenaicos criterium in sensu et passione sola posuisse, cetera comprehendi non posse asseruisse, suo loco docuimus; sed hi quoque et modo et fine a Scepticis differebant. Nec certiora Protagoras dedit, cui omnium rerum mensura siue criterium homo est, vt capite vndecimo dictum; dogmatico tamen principio nixus, omnia fluere, nec aliter existere, quam vt sunt entia hominis animum afficientia, quae in momenta mutantur: quo ipse a Pyrrhoniis discedit. Methodicam vero medicorum sectam propinquiorem Scepticae esse Empirica, ipse, qui huic adhaesit, SEXTVS demonstrat.

XXXI. Non datur criterium veri aut falsi theoreticum, licet Scepticus admittat practicum: alio enim iterum opus habet criterio, vnde eius veritas diiudicetur, et sic in infinitum, quod absurdum est, et vitiose concludit [i].

XXXII.

e) ib. f) c. 25.
g) In Lucullo c. 6. 18. conferenda quae c. VI. Sect. II. de Academicis diximus.
h) c. 29 seqq.
i) Lib. II. c. 4. s. 18 seqq.

XXXII. Non poteſt intelligi comprehendiue criterium a quo, ſiue homo, qui iudicat. Rationem SEXTVS[k] affert, quod diſſentiant Dogmatici, quid homo ſit. Socrates enim apud PLATONEM[l] faſſus eſt, neſcire ſe, vtrum ſit homo an aliud quidpiam? Democritus dixit, hominem eſſe, quod omnes ſcimus: Epicurus hominem eſſe aſſerüit tali forma praeditum atque animatum, qualem videndo anticipatione nouimus, vt habet LAERTIVS[u]. Stoici cum Peripateticis hominem dixere animal rationale. Plurima habet, quae his definitionibus opponat Sextus, ſed more diſputandi ſophiſtico vſus; peruertit enim mentem philoſophorum, e. g. Democriti, qui non quamuis ideam rei alicuius hominem eſſe dixit, ſed hominis notionem ex intima conſcientia notam eſſe aſſeruit.

XXXIII. Nec intelligi poteſt, ſecundum cuius hominis ſententiam pronuntiandum ſit. Cum enim magna hominum ſit diuerſitas, non poſſunt inter ſe conſentire Dogmatici, cuius hominis ſententia ſequenda ſit: e. g. Epicurei, an Cyrenaici, an Stoici? &c.[m].

XXXIV. Nec aliter circa criterium per quod videtur, ſiue ſenſum et intellectum; homo vero nec per ſolum ſenſum iudicare poteſt, nec per ſolum intellectum, nec per vtrumque ſimul, ad quorum vnum omnes Dogmaticorum opiniones de criterio per quod redeunt[n].

XXXV. Par quoque ratio eſt criterii ſecundum quod, quod ſtricto ſenſu criterium dicitur; phantaſia enim intelligi non poteſt, quam quidem Stoici dicunt, eſſe impreſſionem in principatu mentis (ἡγεμονικῷ). Impreſſio vero eiusmodi in mente, ceu ſigilli fieri non poteſt, cum priores impreſſiones poſterioribus delerentur. Quin etiam ſi poſſet intelligi phantaſia, nihilominus incomprehenſibilis eſſet, cum ſit paſſio principatus mentis, quae comprehendi non poteſt, vti nec ipſa mens. Nec per ſe ipſam applicat ſe ad externa, et imagines concipit, vt aiunt, ſed per ſenſus: at vero ſenſus externa quidem ſubiecta non comprehendunt, ſed ſolas forte paſſiones ſuas[o].

XXXVI. Quod ſi etiam concedamus per ſuppoſitionem, aliquod eſſe veritatis criterium, inutile tamen et vanum comperitur eſſe, cum ex iis, quae Dogmatici dicunt, doceri queat, non exiſtere veritatem, nec poſſe ſubſiſtere verum, quod a veritate ſubſtantia, conſtitutione, potentia differt. Verum enim incorporeum eſt, veritas corpus[p]. Pungi hoc argumento Stoicos, ex horum logica apertum eſt, quos verum ex vero per circulum probare Sceptici contendebant.

XXXVII. Non habet res obſcura ſignum, ex quo demonſtrari poteſt, rem obſcuram hoc magis eſſe quam illud[q]. Etiam hoc Stoicis oppoſitum eſt, qui ſignum in commonefactorium et indicatorium diſtinguebant. Com-

k) c. V. ſ. 72.
l) In Theaet. T. II. p. 127.
u) Lib. X. ſ. 33.
m) ſ. 37.
n) c. 6. ſ. 48 ſeqq.
o) c. 7. ſ. 70. ſeqq.
p) c. 8. 9. ſ. 80 ſeqq.
q) c. 10. ſ. 97.

Commonefactorium, quod et sensibile vocabant, vt habet LAERTIVS [r], est, quod vna cum re signata oblatum evidenter obseruatumque, simul atque sub sensus nostros ceciderit, illa interim obscura existente, ducit nos ad recordationem eius, quod vna cum eo obseruatum fuit, et nunc euidenter sub sensus non cadit, vt videre est in fumo et igne. Indicatorium autem signum est, quod non obseruatum vna cum signo euidenter, sed ex propria natura et constitutione significat id, cuius est signum, quemadmodum corporis motus sunt signa animae [s]. Priori Pyrrhonii non contradicebant, sed posteriori, nempe demonstratiuo, cum admonitorium ex eorum hypothesi fidem in vita communi obtineat: illud vero a dogmaticis confictum iis videatur.

XXXVIII. Sed nec connexi ratio atque veritas comprehendi potest, cum consequentia consequentis ad antecedens vitioso mutuo probandi vnum per alterum modo nitatur. Nam vt diiudicatio connexi demonstretur, conclusio sumtiones demonstrationis sequitur; vt vicissim hoc credatur, oportet connexum et consequentiam demonstratam esse [t]. Vrget hoc Sextus aduersus logicam Stoicorum hypotheticis potissimum ratiociniis vtentium, et quidem iisdem prorsus armis, cum signum indicatorium, quod supra negauerat, forma ratiocinii hypothetici sit, vnde in ipsam ratiocinationis formam insurgit, adeo vt et neget comprehendi posse, quid antecedens sit, quid consequens in enuntiatione.

XXXIX. Manifestum ex his est, ne demonstrationem quidem rem esse de qua constet. Nam nec partes ratiocinii simul coëxistunt, et ita nec ipsa demonstratio ex istis composita; nec argumentum colligendi vim habens, quale sit, comprehendi potest, cum consequentia connexi quid sit, controuersum sit. Sed et argumentationes indemonstrabiles ad colligendum ineptae sunt, inest enim iis superfluitas, cum in iis nimia sit et superflua propositionum vna [u]. Etiam hoc Stoicorum dialecticae oppositum est, qui plura argumentorum ἀναποδείκτων genera constituere, quae ad quinque Chrysippus reduxit. Ea ἀσύνακτα esse, nec cogere ad colligendum, Sextus operose contendit, obiecto τῆς παρολκῆς vitio [x].

XL. Eadem, vt ex allatis constat, syllogismorum simplicium ratio est, quia propositiones vniuersales ex singularibus per inductionem confirmantur, particularium veritas ex vniuersalibus vitioso probandi genere per circulum demonstratur [y]. Satis in his produnt Sceptici, nec sibi nec quos aggrediuntur, Stoicis veram ratiociniorum intellectus humani naturum fuisse notam, quam hae obiectiones non tangunt. Ipsa enim ratiocinationis forma non inductione, siue propositionis vniuersalis veritate nititur, sed relatione idearum obscurarum in quaestione ratiocinio demonstranda occurrentium, ad ideam tertiam siue mediam, quae inductione colligitur.

r) LAERT. L. IX. §. 91.
s) Plura de hac logicae Stoicae parte ipse SEXTVS c. 11. §. 104 seqq.
t) §. 113 seqq.
u) c. 12. §. 134. c. 13. §. 140 seqq.
x) Conf. FABRIC. ad h. l.
y) c. 14. §. 193.

ligitur. Verum hoc omnis dialecticae Graecanicae vitium fuit, vt ratiocinia ex sermonis magis, quo proferuntur ordine, quam intellectus ratiocinantis operatione diiudicarent, quod non potuit non tam insulsas parere obiectiones.

XLI. Imo nec inductio possibilis est, quod ad eam requiritur, vt omnia singularia percurrantur, nullo prorsus praetermisso, id quod impossibile est, cum infinita sint singularia nullisque circumscripta terminis [z]. In plerisque hoc inductionibus accidere, vt vltra probabilitatem non valeant, recentiores logici non negant [a]. Sunt tamen singularia quaedam numero pauca, quae facile percurri possunt. Quin et inductio certa fit, quae a priori ex natura rei eius necessitatem demonstrat, licet a posteriori impossibile sit, omnia percurrere singularia. E. g. Homines ratione gaudere, ex eorum natura manifestum est, licet omnes omnino homines, sigillatim percurrere sit impossibile. Verum talia non curant Sceptici, contenti, attulisse se obiectionem quandam, qua ostendi queat, etiam apertissimas veritates dubiis esse subiectas. Recte itaque Scepticam Graecorum rationis humanae hostem dixeris.

XLII. Porro nec definitiones vsum habent: qui enim definit, non comprehendit ex definitione, id quod definitur, sed rei iam comprehensae apposuit definitionem; et si omnia definire velimus, omnino nihil definiemus, eo quod in infinitum prolabemur: sin dicamus, aliqua etiam sine definitione comprehendi posse, concedimus definitiones non esse necessarias [b]. Iucundo et ridiculo exemplo hoc illustrat SEXTVS [c], quod ineptis etiam quibusdam recentiorum temporum hominibus debebat opponi.

XLIII. Immo hoc quoque nomine definitiones inutiles sunt, cum definitionum prius veritas probanda sit, quod infinitas gignit controuersias [d].

XLIV. Genus et species aut notionibus mentis accensentur, aut propriam subsistentiam habent. Si prius est, eadem incertitudine laborant, qua mens et phantasia; sin hoc, non possunt species generibus comprehendi, quia propriam ita subsistentiam non haberent; si vero non comprehenduntur, desunt esse genera et species. Prius Stoicis, posterius Platonicis oppositum est, quos fuse hoc loco SEXTVS [e] oppugnat, iisque ἀνεπικρίτυς διαφωνίας, *controuersias nunquam diiudicatas* obiicit: quis enim huic Platonicae Veneris pullo se non opposuit Graecus philosophus?

XLV. Quotquot quidem sophismata proprie a dialectica posse videntur refelli, horum solutio inutilis est; quorum autem solutio est vtilis, haec nequaquam dialecticus soluere potest, sed ii, qui in vnaquaque arte rerum cognitionem, versando in iis, adepti sunt: multa quoque nugae sunt, quibus alioquin satis sit, euidentiam rei opponere, non minorem, quam eorum demonstrationes, vim habentem [f].

XLVI.

z) c. 14. s. 204.
a) CROVSAZ Log. P. III. c. 9. §. 12. p. 1184.
b) c. 16 s. 205.
c) s. 211.
d) s. 212.
e) c. 20. s. 219 seqq.
f) c. 22. s. 236 seqq. Exemplum Herophili Diodorum Cronum sophismate motum negantem venantis hic affert Sextus.

XLVI. Par ratio eſt amphiboliarum; eas enim, quas diſtinguere operae pretium eſt, diſtinguent, qui in vnaquaque arte exercitati ſunt; at Dialecticus minime, cuius diſtinctiones in vita inutiles ſunt [g].

XLVII. Cum in rationali philoſophia nihil certi inueniat Scepticus, multo magis naturalis et moralis ei philoſophiae pars ſuſpecta eſt.

XLVIII. Sceptici vitam communem ſequentes dicunt, Deos eſſe, eosque colunt, et prouidentiam iis tribuunt; ſed aduerſus Dogmaticorum temeritatem etiam hac in re diſputant [h].

XLIX. Quum ex Dogmaticis alii dicant Deum eſſe corpus, alii incorporeum; et alii quidem humana forma praeditum, alii minime, et alii in loco eſſe, alii non eſſe, et illorum alii intra mundum alii extra mundum collocent, quomodo poterimus Deum intellectu percipere, ſi neque ſubſtantiam eius habeamus, de qua conſtet, neque formam, neque locum in quo ſit [i]? Prolixe haec alibi quoque vrget SEXTVS [k], et ex diſſidiis theologiae Graecanicae incertitudinem notitiae Dei ſatis infelici colligit ſophiſmate, quo a diuerſis de Dei natura opinionibus philoſophorum ad incertitudinem exiſtentiae eius miſere, vt ſolent Sceptici, ratiocinationem transfert.

L. Nec probant recte Dogmatici Deum: aut enim hoc fit per manifeſtum, aut per obſcurum; prius abſurdum eſt, nam cum eo quod demonſtrat, ſimul iam comprehenditur, nec demonſtrari demum debet; poſterius impoſſibile, quia in infinitum ſemper relabetur demonſtratio obſcuri [l]. Miſere iterum ſophiſmate inepto ludere Scepticos, ex eo manifeſtum eſt, quod non omnia, quae virtualiter in propoſitione vera latent, demonſtratione opus habeant, vel non demonſtratione formali queant illuſtrari, quod fundamentum omnis notitiae eſt, omniſque demonſtrationis.

LI. Nec Deus ex prouidentia poteſt cognoſci vel demonſtrari, ſi enim omnibus prouideret Deus, non eſſet vitioſitas malumue vllum in mundo [m]. Prius (κακία) malum morale, poſterius (κακὸν) malum phyſicum innuere videtur ſecundum Sextum. Vtrumque prouidentiae diuinae fruſtra obiicitur, κακία enim a Deo non eſt, ſed ab homine libertatis abuſu contrahitur; κακον tale non eſt, ſed in relatione ad vniuerſi harmoniam ſuum recte locum tuetur, et ad ſalutem et pulchritudinem facit vniuerſi. Sed haec huius loci non ſunt, alibi prolixius quaerenda [n].

LII. Quod ſi nulli prouidet Deus, neque extat vllum eius opus, neque vllus effectus, non poteſt quiſquam dicere, vnde comprehendat, Deum eſſe, quum nec ex ſe ipſo appareat, nec per vllos effectus comprehendatur; et illi, qui eum prouidere omnibus dicunt, malorum Deum auctorem faciant, qui quibusdam tantum prouidere aſſerunt, vel inuidum Deum ſtatuunt, vel imbecilles ei vires eſſe dicunt [o]. Ex his theſibus, quas fuſe,

 nec

g) c. 23. ſ. 256 ſeqq.
h) Lib. III. c. 1. ſ. 2 ſeqq.
i) ſ. 3.
k) Adu. Phyſ. L. I.
l) Lib. III. c. 1. ſ. 7.
m) ſ. 9.
n) Conf. quos nominat FABRICIVS Syllab. Scripr. de V. R. O. c. XV. p. 378 ſeqq.
o) ſ. 11.

nec ſine magna veteris philoſophiae peritia, exponit tueturque SEXTVS *aduerſus phyſicos libro primo*, decidenda quaeſtio, de atheiſmo Scepticis imputando. Diſſentire enim ſcriptores, et vel abſoluere hos homines vel accuſare deteſtandae impietatis, ex eorum colligi poteſt catalogo, quos nominat doctiſſimus REIMMANNVS [p]. Qua de re, vt accurate Lector iudicet, ſequentia potiſſimum probe tenenda et expendenda ſunt. Et I. quidem Scepticos in communi vita non Deos tantum fateri, ſed et colere et prouidentiam aſſerere, diſertis Sexti verbis docuimus. Qui alibi [q] tanta fiducia his innititur, vt contendat: ſtabiliorem ac conſtantiorem inueniri Scepticum, quam eos, qui aliter philoſophantur; ſiquidem profiteatur Deos congruenter patriis moribus et legibus, et faciat quicquid pertinet ad eos pie colendos; quod autem ad philoſophicam pertinet quaeſtionem, nihil agat temere ac praecipitanter. II. Sed et hoc mordicitus tenent Sceptici, ſtulte obiici, legiſlatores et duces communem de Diis notionem confinxiſſe, aſſeruntque pro indubitato, omnes homines communem et anticipatam de Deo notionem habere, ſecundum quam eſt quoddam beatum animal, et ab interitu alienum et in felicitate perfectum, et in quod nullum cadere poteſt malum, eſſeque a ratione alienum, omnes forte fortuna in easdem incidere Dei proprietates, non autem ad hoc moueri naturaliter etc. de quibus omnibus late et erudite quidem diſſerit SEXTVS [r], dignus omnino, qui de grauiſſimo argumento totus legatur. Sic et III. ex iis quae porro Scepticus hic adiicit manifeſtiſſimum eſt, fortiſſime oppugnare Pyrrhonios argumenta, et eludere tela, quae aduerſus Numinis exiſtentiam hoſtes eiaculantur. Verum IV. et hoc ex diſſertationibus Sexti phyſicis clariſſimum eſt, referre Scepticos quaeſtionem, an Deus ſit, et quid ſit? inter eas, de quibus certi ſtatui queat nihil, poſſintque in contrarias partes argumenta proferri atque diſceptari. Quem in finem V. eadem induſtria rationes, quae pro aſſerenda DEI exiſtentia afferri ſolent, conuellere fatagunt, et VI. a diſſenſu Dogmaticorum circa definitionem DEI ad ſuſpendendum circa eius exiſtentiam aſſenſum more ſuo interdum non ſine ſale argumentantur, et, vt VII. ſuam, ſi modo vlla apud Pyrrhonios datur, ſententiam de Deo explicent, doctrinam de Deo inter ea referunt, quae eſſe forte poſſunt, de quibus tamen non Dogmatici tantum nihil, quo niti animus queat, ſtatuunt, ſed et Scepticus non habet, quod pro parte affirmante ſtatuat, definiatue, vt ex iis luculenter pateſcit, quae fuſe docteque de hoc argumento SEXTVS diſſerit. Quae ſi iuſto inter ſe comparentur calculo, eam tandem non ineptis rationibus roborant ſententiam, non eſſe quidem Scepticos atheos formaliter, quod aiunt, tales, qui nec hoc quidem definiunt: non eſſe Deos; nec eſſe eos atheos practicos, qui ex naturali inſtinctu et regionis religione Deos colunt: ſed nec valde pios eſſe Pyrrhonios, et admodum iniquos in diuinum Numen, qui non tantum ineptis

Sceptici an athei?

p) Hiſt. ath. c. XXXI. §. 1. 2. pag. 287 ſeqq.

q) Adu. phyſ. L. I. ſ. 49. Pyrrh. hyp. L. II. ſ. 13.

r) Adu. phyſ. l. c. ſ. 33.

eptis maleque ponderatis ratiunculis dum se audaciae et temeritati Dogmaticorum, insulse passim de Deo praecipientium, opponunt, tantae veritatis fundamenta labefactare audent, sed et frigidam atheis suffundunt, viamque sternunt ad atheismum, valde facilem et apertam. Nec pro Scepticismo in doctrina de Deo causam agit, quod nonnulli regerunt, tendere philosophicam dubitationem de Deo, ad certiorem quandam eius cognitionem, reiectis et exutis praeiudiciis. Nam vt taceamus tantae esse euidentiae naturalis Dei existentiam, profundissime humano animo impressam, vt aegre euelli queat, et dubitationem admittat [s]; hancque, si qua commendanda sit, non ad ipsam DEI existentiam eiusque veritatem, sed ad argumenta, quibus ea contra hostes euincitur, pertinere, quorum nihil ad Scepticum referri potest: ipse dubitationis scopus, qui, si quis mediocriter sapit, ad confirmandum, non turbandum circa hanc eximiam veritatem, animum comparatus est [t], a σκέψει totam eam luculentissime distinguit, quae ideo dubitat, vt incerta haereat, nihilque definiat, quod turpem satis impietatem prodit, ab atheismo non nimis remotam. Cumque friuolis argutiunculis Sceptici hac in causa vtantur, roborat id quidem dogma nobilissimum, inque ruborem hostes eius merito dat, quam misere desipiant, qui naturalia lumina extinguunt, luculenter prodens; simul autem, quam imbecilles in ratiocinandi arte Scepticismo vires sint, exponit, et quam ridiculum sit, ficulneas ratiunculas sine robore atque neruo vbique emendicatas eodem veritatis gradu et genere fortissimae argumentorum aciei ab ipsis Pyrrhoniis instructae opponere, cauto lectori manifestat, nobili exemplo, vel ignauiam, accurati examinis impatientem, vel stolidum contradicendi studium, vel rationis paupertatem et defectum Pyrrhonismum genuisse [u]. Alia huc pertinentia dabunt, qui causam DEI contra Scepticos perorarunt, ex parte laudati IO. ALB. FABRICIO [x],

LIII. Verisimile est, esse causam: quomodo enim incrementum esset, et decrementum, generatio vel corruptio, et generaliter motus et effectus naturales, si non esset causa? &c. eadem tamen verisimilitudine, causam esse, negari potest: causa enim cognoscitur effectu, effectus autem comprehendi non potest, nisi ex causa, sicque mutuus dubitationis modus ostendit, ambo esse huiusmodi, quae imaginari nullo modo possimus [y].

LIV. Praeterea, quoniam de existentia causae quaestio agitatur, etiam causam illius causae, quam attulerit ad probandum, causam esse, necesse habet proferre, et illius rursus aliam, et ita vsque in infinitum. Atqui impossibile est infinitas causas ostendere. Male hoc ratiocinio concludit SEXTUS [z], impossibile esse, asseueranter pronuntiare, aliquid esse alicuius rei causam: inuertendum enim argumentum erat, et ex serie causarum contingentium tandem causae alicuius primo-primae et necessariae veritas

s) Conf. REIMMANN. l. c. p. 217. MORHOF. Polyhist. T. II. L. II. c. 9. p. 207.

t) Conf. THOMAS. prax. log. c. 1. §. 28. seqq.

u) Conf. BVDDEVS de Scepticismo morali §. 2. Anal. hist. phil. p. 210.

x) l. c. c. XXXIII. p. 486 seqq.

y) c. 3. §. 17.

z) §. 24 seqq.

ritas colligenda, ficque rationum fufficientium, quae caufae locum obtinent, fundamentum maxime certum verumque demonftrandum: qua de re lectu digna funt, quae magni noftrae aetatis philofophi [a] paffim commentantur; prolixius hic, vbi alia agimus, non excutienda.

LV. Principia materialia pariter incomprehenfibilia effe, dicendum eft. Quum enim de iis infinita fit inter Dogmaticos controuerfia, fignumque non fit, ex quo iudicari queat, quaenam reliquis praeferenda fit opinio, quum demonftratio femper egeat criterio demonftrato, criterium autem demonftratione iudicata; fequitur inde, comprehendi ea non poffe. Eleganti hic compendio SEXTVS [b] praecipuorum philofophorum de principio rerum materiali fententias enumerat, et qua ratione inter fe diffentiant, docte exponit, dignus propterea, qui ipfe infpiciatur. Caue tamen putes, omnes has opiniones reapfe inter fe fuiffe diuerfas, cum ex tota, quam hactenus enucleauimus Graecanicae philofophiae hiftoria notum fit, multas inter fe non diffenfiffe. E. g. Anaximandri infinitum et Anaximenis aërem, Pythagorae, Empedoclis, Hippafi, Heracliti particulas igneas eodem ex fonte manare, Democritum, et Epicurum idem fyftema atomifticum fuiffe amplexos, &c.

LVI. Corporis notio incomprehenfibilis eft. Eius enim partes, ex quibus conftare dicitur, longitudo, latitudo, profunditas, et refiftendi vis inexiftentia funt per fe, nec fine corpore poffunt oftendi; tota autem fublatis omnibus fuis partibus, tolluntur [c].

LVII. Compofita ex elementis primis per crafin, id eft temperationem fieri, non poffunt, quia nec contactio exiftit, nec temperatio et commiftio vllo modo. De ea enim cum fint immenfae inter dogmaticos controuerfiae, quae fe inuicem refellunt, indiiudicabiles hae lites euincunt quaeftionem incomprehenfibilem effe. Nec poteft mixtio fieri fubftantiarum, aut qualitatum, aut vtrarumque, cum nec fubftantiae nec qualitates per fenfum in mixtis percipiantur &c. [d]

LVIII. Qui dicunt, motum effe, euidentia nituntur, qui eum negant, rationibus, quales fuere Eleatici. Sceptici, quantum ad apparentia quidem, motum effe exiftimant, fed quatenus quis philofophicam rationem fequatur, non effe. Ideo nihil pronuntiant, fed expenfis vtriusque partis altercationibus ipfas difcrepantiae caufas paris momenti vtrinque effe comperientes non magis effe motum, quam non effe, dicere coguntur, quantum quidem attinet ad ea, quae a Dogmaticis afferuntur [e].

LIX. Motui hoc potiffimum obftat argumentum: Si quid mouetur, aut ab ipfo mouetur, aut ab alio; fed fi quidem ab alio, id quod dicitur ab altero moueri, aut per nullam caufam mouebitur, aut per aliquam. At fine caufa quidem nihil dicunt fieri: fin igitur per aliquam caufam mouetur,

a) Omnium inftar fit magnus LEIBNIZIVS princ. phil §. 32 feqq. conf. cl. HANSCHIVS ad h. l. theor. XLVIII. p. 101.

b) c. 4. f. 30. feqq.

c) c. 5. f. 38 feqq.

d) c. 6. f. 56 feqq.

e) c. 8. f. 64. feqq.

vetur, cauſa per quam mouetur, motiua eius erit: vnde in infinitum delabitur quaeſtio, cum mouens ſemper egeat mouente alio, adeo vt principii expers reddatur motus, quod abſurdum eſt [f].

LX. Eadem prorſus ratio eſt augmenti, ablationis, diminutionis, translationisque, quae iisdem dubiis premuntur [g].

LXI. Sed nec totum comprehendi poteſt, quod ex additione partium fit. Nihil enim eſſe videtur totum aliud, quam ipſae partes eius, quibus ſublatis totum non remanet, adeoque inanis tantum vox eſt et appellatio ſubſiſtentiam propriam non habens [h].

LXII. Sed ne partes quidem quicquam erunt: ſi enim ſunt partes, aut ipſae ſunt totius partes, aut aliae aliarum partes, aut vnaquaeque ſui ipſius pars. At neque totius, quia nihil eſt aliud praeter partes, et alioqui partes hoc modo eſſent ſui ipſarum partes, quoniam vnaquaeque pars completiua dicitur totius: nec aliae aliarum; quia pars contineri videtur in illo cuius eſt pars, quod eſt abſurdum [i].

LXIII. Quod ſi nec totum datur nec partes, neque additio, neque ablatio, euertitur etiam ſimul generatio et corruptio, quae ſine eiusmodi naturali mutatione fieri non poteſt [k].

LXIV. Quia ſecundum opinionem Dogmaticorum fluida ſemper eſt ſubſtantia, et ſemper ab ea exſpiratur, aliaque viciſſim additur, ſequitur inde, nullum corpus quieſcere, ſiue conſtanti ſtatu manere [l]. Pungit hac obiectione Sextus Heraclitum, Platonem, Stoicos, quibus materiam ſemper fluere et in mutatione verſari dictum, vt ſuo loco monuimus. Adiecit tamen Plato ideas immutabiles, vt ſubiectum haberet certum, cui cetera inhaererent, quod reticuit Sextus.

LXV. Cum locum dicant eſſe interuallum, quod a corpore occupatur, neceſſe eſt, vel dimenſionum vna ſit, vel omnes tres; ſi prius dicant, non aequatur locus illi, cui eſt locus; ſin omnes tres eſſe dicantur, ipſum corpus erit ſui ipſius locus, idemque quod continet et continetur, quod abſurdum eſt, cuius cum euidentia contrarium ſuadeat, aequum eſt, vt aſſenſum retineamus [m].

LXVI. Nec dicere poſſunt Dogmatici, quid ſit vacuum, locus ſpatium; praeſertim ſi locus et vacuum diſtinguantur. Quia enim dimenſiones habeat ſpatium neceſſe eſt, ſequeretur corpus eſſe ſui ipſius ſpatium. Multa hic vrget Sextus, vt Dogmaticos confundat, argumenti genere difficillimo vſus, quod circa naturam loci, vacui, ſpatiique verſatur, quod innumeris difficultatibus premi, omnis aetatis et generis philoſophorum ea de re controuerſiae teſtantur. notaque ſunt, nec hic memoranda, quae recentiori aetate magna ſubtilitate diſputarunt Gaſſendi, Carteſii, Newtoni, Leibnizii aſſeclae, quaeque ad Scepticiſmi fundamenta roboranda ex hac ipſa re

f) ibid. g) c. 9. 10. ſ. 82 ſeqq. h) c. 12. ſ. 98 ſeqq. i) ibid. k) c. 14. ſ. 109. l) c. 15. ſ. 115 ſeqq. m) c. 16. ſ. 125 ſeqq.

re copiose attulit P. BAYLE[n]. Id quod mirandum non est, cogitantibus angustiam humani intellectus in regionibus metaphysicis. Eleganter, et sobrie magis, quam Sextus, vel Baelius, circa hanc rem philosophatur Io. LOCKIVS[o].

LXVII. Quantum ad ea, quae apparent, videtur aliquid esse tempus, quantum vero ad ea, quae de ipso dicuntur, subsistentiam habere non videtur, cum de eo Dogmatici discrepent, et tam incerti sint, vt opiniones suas mutuo euertant, nec comprehendi queat, quae sint opiniones verae, quae falsae[p].

LXVIII. Quia non sine motu aut etiam quiete tempus subsistere dicitur, euerso motu pariter ac quiete sublata tollitur et tempus[q].

LXIX. Praeterea tempus non potest esse tripartitum. et aliud esse praeteritum, aliud praesens, aliud futurum. Praeteritum enim et futurum non sunt, immo ne praesens quidem, quoniam propter velocem fluxum eorum, quae sunt in mundo, praesens in praeteritum ita mutari dicitur, vt intellectu percipi non possit[r].

LXX. Consuetudinem quidem sequentes Sceptici, et citra vllum dogma numerare se dicunt, et numerum aliquid esse, audiunt, sed quid numerus sit, se comprehendere negant, quod ipsi quoque Dogmatici ignorant. Pythagoreos hoc capite praecipue SEXTVS[s] petit, quos ex idea numeri abstracta et metaphysica absurdi conuincere contendit, sophismate, more suo, vsus. Illi enim numerum physicum intelligebant, et principia rerum immutabilia.

LXXI. Dogmaticorum de bono doctrina, ad moralem philosophiae partem transgressos docet, non quid bonum sit in se, sed, bonum statuendo, siue quod per se appetendum est, siue quod vtilitatem praebet, siue quod felicitatem adiuuat, ea tantum enarrat, quae bono accidunt, quae si communia sunt, non accurate designant bonum, sin soli bono accidunt, non possumus ex his notionem boni assequi. Id quod ipsi Dogmatici produnt, qui felicitatis effectiuum omnes quidem fortasse concedunt, de eo vero, cui haec accidunt, pertinaciter inter se digladiantur[t].

LXXII. Nullum eorum, quae bona dicuntur, omnes mouere eodem modo, vel ex ipsa Dogmaticorum doctrina manifestum est, qui varias bonorum classes recensent[u]. Quod vero non omnes pariter mouet, tanquam bonum, illud vere bonum natura sua non est, quae est, mouere ad appetendum, vt ignis natura est calefacere, niuis frigefacere, &c[x].

LXXIII. Quia neque expetitio illius, quod bonum est, per se bona est, alioquin non studeremus assequi illud, quod appetimus; neque id quidem, quod expetitur, est ipsum bonum, ideo bonum prorsus non est. Nam aut extra

n) Dict. T. IV. art. Zenon. not. I. p. 544 seqq.
o) De intell. hum. L. II. c. 13. p. m. 179 seqq. §. 17. p. 189.
p) c. 17. s. 136 seqq.
q) s. 140.
r) s. 144.
s) c. 18 s. 153 seqq.
t) c. 18. s. 153 seqq.
u) c. 21. s. 172.
x) c. 23. s. 179.

extra nos est, aut in nobis; sed si quidem extra nos, aut efficit in nobis iucundum quendam motum, et ἀγαπητὸν πάθος aut nullo modo nos afficit. Quod si nobis non est delectabile, ne bonum quidem erit, quoniam nos non incitat ad appetendum. Quod si ingeneratur in nobis ab extraneo suauis constitutio, et passio quaedam huiusmodi, quam libenter amplexemur, non propter se appetendum erit, quod extraneum est, sed propter affectionem, quae ob ipsum in nobis sit. Quod igitur expetendum est, non potest extraneum esse. Sed neque in nobis; aut enim in corpore solum, aut in animo solum, aut in vtroque esse dicitur. Verum si quidem in corpore solum, ad cognitionem nostram non perueniet, quae animi est. Quod si etiam vsque ad animum pertingere dicatur, animi perceptioni videbitur appetendum esse, quae ipsa grata sit. Superest ergo vt dicamus, bonum esse circa animum solum. Sed hoc quoque, secundum ea, quae Dogmatici dicunt, impossibile est. Nam fortasse ne existit quidem animus; quod si etiam existit, quantum quidem ad ea, quae dicunt, non comprehenditur, et, si hoc silentio praetereamus, ea, quae de animo dicunt, non patiuntur inesse bonum. Nam qua ratione, si ex atomorum aceruo consistit animus, et voluptas, et assensus aut vis iudicandi hoc esse appetendum esse possit [y]? Epicurum his peti, ex obiectione patet vltima, quam GALENVS [z] quoque Gargettio seni opposuit, quem tamen non omnia feriunt, quae Sextus regerit, contentus aliquid, qualecunque demum illud sit, reposuisse. Sequenti capite Stoicos vrget, nec artem esse circa vitam, contra eos, bona animi esse artes quasdam, nempe virtutes statuentes disputat.

LXXIV. Iam vero ne indifferens quidem natura est quicquam, propter eam, quae de differentibus est controuersiam, Stoicis et Epicureis inuicem contrariis [a].

LXXV. Sed nec bonum quicquam vel malum natura sua esse potest, cum Dogmatici in contrariis prorsus, boni malique rationem quaerant, et turpe malumque sit his, quod illis pulchrum bonumque est [b]. Prolixe his inhaeret Sextus [c], inductione probaturus, turpissima quoque flagitia apud certas nationes non esse turpia.

LXXVI. Scepticus ergo cernens tantam rerum discrepantiam, de hoc quidem, quid natura bonum, quid malum, et quid faciendum, quid non, retinet assensum, hac etiam parte a Dogmaticorum temeritate discedens; sequitur vero citra vllum dogma obseruationem vitae communis [d].

LXXVII. Et propterea in iis quidem, quae opinabilia sunt, passionis expers manet; at in iis, quae coacta sunt, moderate passionibus vtitur. Nam patitur quidem, quatenus est homo, sentiendi facultate praeditus, sed non assumens illam praeterea opinionem, nimirum id quod patitur, natura

 malum

y) c. 23. f. 179 seqq.
z) De const. art. med. T. I. p. 37. de elem. L. I. p. 49.
a) c. 24. f. 191.
b) f. 195.
c) f. 206 seqq.
d) f. 235. conf. LAERT. L. IX. f. 61. 108.

malum esse, moderationem in iis, quae patitur, seruat. Nam addere sibi talem aliquam opinionem, peius est, quam ipsum pati [e].

LXXVIII. Nam ille quidem certe, qui sibi aliquid natura bonum aut malum, vel prorsus faciendum aut non faciendum esse statuit, varie turbatur, quod euitat Scepticus [f]. Summa haec est totius philosophiae moralis Pyrrhoniae, quatenus de bono maloue eiusque affectione in animo differit, quae omnia ad ἀταραξίαν et ἀπάθειαν, et in iis, quae pati cogimur, ad μετριοπάθειαν tandem relabuntur. Quae an animi necessaria naturae inclinatione circa bonum versantis constitutioni et felicitati acquirendae conueniant, nec ne, alibi disputatur [g].

LXXIX. Quod si natura bonum malumue est nihil, sequitur etiam non dari artem circa vitam moresque versantem. Id quod ipsis Stoicorum principiis efficitur, quibus virtutem solus habet sapiens, qualis inter homines non est [h].

LXXX. Probatur id porro, quia ipse prudens animi habitus incomprehensibilis est, cum neque ex se ipso simpliciter et per se, neque ex suis operibus appareat. Nam haec illi cum imperito vulgo sunt communia: quae vero porro dicunt Dogmatici, praecipue Stoici, hominum sunt vltra humanam naturam loquentium, et potius optantium, quam vera loquentium [i].

LXXXI. Sed nec natura hominibus ars, quae est circa vitam, inditur, alias omnibus hominibus inesset prudentia et virtus [k]

LXXXII. Iam vero ne doctrina quidem et disciplina percipitur [l]. Nam 1. nec res quae docetur in confesso est, quippe falsum doceri non potest, verum autem non existere supra ostensum, ea quoque quae euidentia sunt, doceri opus non habent, quae obscura, ob indiiudicabilem controuersiam incomprehensibilia sunt. 2. Sed nec doctor esse potest, qui non fuerit discipulus, qui doctorem habuerit, necesse est, quod infinita serie ad absurdum ducit. 3. Nec discendi modus est, qui vel euidentia vel oratione fit, quod vtrumque fieri non potest. Per euidentiam enim non fit doctrina, quia euidentia est eorum, quae ostenduntur et manifesta sunt, adeoque omnibus comprehensibilia sunt, et in doctrinam non cadunt. Neque per orationem, quia ea, quae impositione significant, necesse est intelligere illos, qui docentur, qui ideo doceri non possunt, cum iam intellexerint; qui vero discere ea necesse habent, quae ignorant, nec ea norunt, quibus impositae sunt appellationes, nihil percipient.

LXXXIII. Iam si ex abundanti quis concesserit, inde alicui eam artem, quae circa vitam versatur, damnosa et perturbationis causa habentibus ipsam potius quam vtilis esse comperietur. Nam semper bonum appetendum, malum fugiendum et auersandum offert, quod sine perturbatione

e) §. 236.
f) ibid.
g) Conf. BVDDEVS de Scept. mor. §. 23. Anal. hist. phil. p. 238.
h) c. 25. §. 239.
i) §. 244.
k) c. 26. §. 250.
l) c. 28. 29. §. 259. 266.

ne fieri non poteſt, adeoque prudens hoc ipſo ſit infeliciſſimus [m]. Iugulaturus hic Sextus moralem philoſophorum Dogmaticorum doctrinam, non cogitat, ne Scepticen quidem a perturbatione vacuam eſſe et μετριοπαθεῖν, quod in antecedentibus ipſe ſtatuerat. Licet enim hoc a vita et natura ſit, nihil tamen in hanc paſſionem poteſt Sceptica, ſed ipſa quoque infelicem reddit animum. Similia fere in plerisque aſſertionibus oggeri Scepticis poſſent, ſi locus hic eſſet.

LXXXIV. Scepticus eo quod ſit humanus, Dogmaticorum arrogantiam ratione ſanare intendit, adeoque fortioribus argumentis erga temerariae inſolentiae morbo laborantes, leuioribus erga eos, qui in ſuperficie aegrotant, vtitur, modo finem conſequatur [n].

m) c. 31. ſ. 273. ſ. 277. n) c. vlt.

* *

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

DE FATIS PHILOSOPHIAE GRAECAE EXTRA GRAECIAM.

§. I.

Philoſophia Graeca extra Graeciam.

Abſoluimus tandem aliquando, quam nobis deſcripſimus, periodum hiſtoriae philoſophicae primam omnem, et non barbaricae tantum philoſophiae, ſed et Graecae incunabula, adoleſcentiam et virilem quaſi aetatem, eiusque fata ad naſcentis vsque Romanae monarchiae initia excuſſimus, ac ſyſtemata philoſophorum deſcripſimus, quantum ineuitabilis ſaepe permiſit obſcuritas et incertitudo maxima. Claudere iam liceret riuos, primaeque huius tractationis parti finem imponere, niſi, quod promiſimus, paucis adhuc appendicis loco enarranda fata eſſent, quibus Graecanica philoſophia alibi locorum, extra Graeciam, quo diuertit et innotuit, gauiſa eſt. Quod licet pro inſtituti ratione paucis licet attingere, fundamentum tamen eius rei dicendum eſt, quae in ſecunda parte operis ampliorem tractationem requiret.

Alexander M. cum armis victricibus philoſophiam Graecam ad alias gentes transfert.

§. II. Arctis ſatis initio Graeciae et adiacentium regionum limitibus philoſophiam Graecam incluſam fuiſſe, niſi quod in Graecia magna Pythagorica ſchola eius diſciplinam excoluit, ex hactenus narratis manifeſtum eſt. Etſi enim in Aegypto peregrinabantur magni nominis philoſophi [a], ibique ingenii diuitias data aliquando occaſione exponebant [b], vix tamen ea, quae ibi acta ſunt, hoc nomine digna ſunt, et accepiſſe magis, quam traduxiſſe illuc hos theſauros, Aegyptii gloriabantur; Graeci quoque cum domi

a) Exemplum nobis hactenus dedere Pythagoras, Thales, Democritus, Plato, Eudoxus, alii.

b) Factum hoc e. g. a Thalete eſſe, c. I. huius libri oſtendimus.

domi haberent, quo melius animum pascerent, mature Aegyptum philosophiae causa adire desiuere. Postquam autem summa rerum per omnem fere Asiam et Aegyptum bellis ad Alexandrum M. rediit, isque expeditione in Persas et Indos, insiniti fere tractus homines Graeco iugo subiecit, Graecanica quoque philosophia, vt solet, a victoribus ad victos transiit. Cum enim Alexander M. ipse diligenter philosophiae studiis esset innutritus, et magno imprimis amore ab Aristotele accenso, quicquid erat philosophorum complecteretur [c], non potuit non limitibus philosophiae magna inde fieri accessio, praesertim cum non tantum rex eruditissimus ipse philosophiae studium suo modo amplecteretur [d], sed et philosophos secum haberet acutos [e], quos magna familiaritate dignabatur: alios magnis vereque regiis augeret muneribus [f]. Horum consiliis fuisse vsum historia eius testatur, quae hoc quoque narrat, misisse regem philosophos Graecos, vt cum Asiaticorum populorum sapientibus colloquerentur, iisque mediantibus, animos quoque victorum regi conciliarent; cuius memorabile exemplum de Brachmanibus in Indorum philosophia suo loco [g] attulimus. Etsi vero, vt erant Orientales philosophi traditionis patriae tenacissimi, magnaeque de ea opinionis praeiudicio occupati, Graecanica eis philosophia valde sordescebat, vt vel ex iis patet, quae cum Alexandri legatis Gymnosophistae habuere, colloquiis, fecit tamen victoris fortuna, vt, quod animo respuebant, externo tamen subinde habitu fingerent, et ad Graecos se attemperare mores inciperent. Cuius eo maior illis impendebat necessitas, cum Asiae philosophi, praesertim Magi, tanquam inanis artis iactatores in contemtum apud regem a Graecis philosophis, ipsisque qui his fauebant, regis amicis adducerentur [h]. Idem accidisse, post fata regis, cum amici eius regnum inter se diuisissent, historia loquitur.

Influxus fortunae Alex. M. in philosophiam apud Asiae gentes.

§. III. Magnum hanc mutationem habuisse influxum in ipsam philosophiam, non est, quod dubitemus. Cum enim in eo potissimum curam suam Alexander poneret, vt Graeco iugo voluntaria colla Persae Indique subiicerent, quique in longissimis terrarum tractibus exercitibus contineri in officio vix poterant, obsequio lubenter praestito vincirentur, id potissimum elegit medium, vt victi populi fere omnes in vnum corpus coirent. Hinc, eleganter obseruante PLVTARCHO [i], *quos verbis non poterat, armis*

c) Multus in hic Alexandri virtutibus laudandis est PLVTARCHVS de fort. Alexandri T. II. p. m. 346 seqq.

d) Vid. AMMONIVS in vita Aristotelis Epistola Alexandri ad Arist. quaeque hac de re in vita huius allata sunt. ad. PLVTARCH. in Alex. T. V. p. m. 450. qui luculenter de studiis Alexandri philosophicis agit.

e) Inter hos fuisse Callisthenem, Onesicritum et Anaxarchum supra memorauimus conf. CVRTIVS L. VIII. c. 5. PLVT. l. c. p. 486.

f) Ita Aristotelem non modo, sed et Xenocratem, itemque Theophrastum regia munificentia auxisse, in horum quoque philosophorum vita dictum est, conf. PLVTARCH. l. c. p. 451.

g) Lib. I. c. III. vbi etiam Calanum gymnosophistam Alexandri M. castra secutum fuisse notauimus. conf. PLVT. l. c. p. 444 seqq. In Aegypto vero Psammonem philosophum regem audiuisse, et cum eo fuisse philosophatum, refert PLVTARCH. l. c. p. 467.

h) Factum id imprimis esse, cum reuerso Babylonem regi Magi suaderent, vrbem ne intraret, vitae eius scriptores passim tradunt.

i) De fort. Alex. Orat. I. T. II. p. m. 348.

armis ad communitatem adigens, omnes vndique gentes in vnum corpus conduxit, tanquam in amicitiae cratera commiſcens, vitas, mores, nuptias, victus rationes, mandauitque vt vniuerſi mundum pro patria agnoſcerent, caſtra pro arce et praeſidio, bonos pro cognatis, malos pro peregrinis, inter Graecum et barbaricum non chlamyde, pelta, acinace, candya diſtinguerent, ſed Graecum virtute, barbaricum vitioſitate aeſtimarent, communes autem ducerent veſtes, menſes, coniugia, victus rationes, cum haec omnia ſanguine et prole inuicem eſſent contemperata. Non veſtitu tantum, coniugio, et menſa Perſarum inter Graecos inductis, ſed Graecorum quoque ſacris ad Perſarum ſuo modo accommodatis hoc regem inſtituiſſe, hiſtoriae eius ſcriptores prolixe referunt [k]. Secuta eſt philoſophia, quae cum inter Graecos tum magni eſſet nominis, barbarica eruditione valde contemta, neceſſitas vrſit Magos ceterosque orientis ſapientes ad voluntatem moresque Graeci victoris ſe attemperare. Cumque Perſarum imprimis philoſophia Zoroaſtreo ſyſtemate comprehenderetur, dubium non eſt, theologiam Magorum externo tum Graecae habitu fuiſſe veſtitam. Cumque illa in deſcribendis emanationibus ex ſummo Deo, Mithraue, per duos quaſi fontes, Oromazden et Arithmanium occuparetur, idque potiſſimum ageret, vt qua ratione malum ortum eſſet, detegeret, vt haec omnia *libri primi capite tertio* fuſe enarrauimus; occaſio inde enata eſt theologiam Perſarum reliquorumque, qui his adhaerebant, Orientalium cum Graecis opinionibus comparandi. Inter quas cum potiſſimum theologia mythologica, quaeque in ea continebantur, theogoniae externo habitu Zoroaſtreis conſonarent, ortum inde philoſophiae genus illud eſt, quod antiquum et Zoroaſtreum ſe nuncupabat, et in his diuinarum emanationum genealogiis explanandis potiſſimam collocabat operam. Cuius rationes et placita cum ex veterum Sec. I. et II. haereticorum ſomniis potiſſimum haurienda ſint, fundamentumque Alexandrinae quoque Platonicorum recentiorum philoſophiae poſuerint, commodius ea, quantum quidem ad noſtrum inſtitutum pertinet, ad philoſophiam ſub Imperatoribus Romanis inter gentiles et Chriſtianos efflorefcentem delati exponemus. Hoc tamen notaſſe e re noſtra eſt, genealogiae huius diuinae ſcriptores poſtea ſub Alexandri M. ſucceſſoribus laxius ſtatuendi campum nactos [l], magis et liberius ſe Zoroaſtreis orientalis philoſophiae placitis, quam Graecanicae theologiae accommodaſſe, ita tamen, vt veteris ſyncretiſmi veſtigia haud obſcura remanerent. Falli enim eos, qui plane nihil a Grae-

k) Videndus imprimis PLVTARCHVS ll. cc.

l) Factum hoc eſſe, cum bellis inter ſe vehementer digladiarentur in Aſia Alexandri M. ſucceſſores, et regis cationibus non inſiſterent, dubium non eſt. Adeo vero extinxere haec bella literas et philoſophiam in Aſia, vt paucae eius eſſent reliquiae, donec Ptolemaei Phyſconis tyrannis, qua imprimis Alexandrinos miſere vexauit, Alexandriae incolas in diuerſa labi, patriamque metu mortis exules relinquere cogeret, vid. IVSTINVS L. XXXVIII. c. 9. ATHENAEVS L. IV. p. 184. tum enim artium fere omnium, et imprimis philoſophiae profeſſores et magiſtri in Aſiam minorem et vicinas inſulas diſpergebantur, qui humaniter excepti, cum exiguo ſtipendio docerent, breui totam Aſiam Graeca literatura repleuerunt, vbique ſcholas erigentes et docentes, vid. ATHENAEVS loc. cit.

Graecis habuisse, hanc orientalem philosophiam putant, licet Platonicam philosophiam contemserit [m], ex comparatione vtriusque suo loco danda luculentius patebit. Quas orientalis philosophiae, Graecanicae attemperatae, origines annotasse multam tum Christianorum haereticorum, tum Alexandrinorum philosophorum doctrinae accendet lucem.

Fortuna philosophiae Graecae in Aegypto.

§. IV. Paria fere fata habuit philosophia Graeca in Aegypto, sed augusta magis atque læta, ipsa philosophia Aegyptiaca fauente. Quae cum haud semel irruptionibus peregrinorum populorum mutationem esset passa, eamque facile quoque ob allegoriae methodum admitteret, quo nempe artificio peregrina dogmata patriis immixta sunt, et haec saepius immutata, vt supra *libri primi capite sexto* demonstratum est, quaque ratione imprimis veterem Persarum religionem a Magis cultam per irruptionem Persarum in Aegyptum sub Cambyse huic regioni fuisse illatam dubium non est, nobisque supra iam obseruatum: sub Graecorum imperio tota ad victorum et imperantium rationes fuit composita, sacerdotibus id agentibus, vt patriam religionem et doctrinam Graecae, quae tantopere efferebatur, philosophiae attemperarent. Qua de re, cum satis quantum est, supra diximus, lectorem ea ex isto quidem loco repetat, rogamus, nobis enim iam de Graecae philosophiæ, non Aegyptiacæ, satis in Aegypto sermo est. Fundamentum vero eximiorum quae consecuta est, incrementorum, ipse quoque Alexander M. posuit. Is enim cum nouam regni sedem Alexandriam, loci opportunitate illectus, condidisset, vrbemque nouam incolis replere studeret, colonias ex finitimis vrbibus Alexandriam commigrare iussit, magnaque multitudine vrbem impleuit [n]: quos inter homines multos quoque Iudaeos fuisse IOSEPHVS [o] testatur. His omnibus, vt in noua sede libenter habitarent, praeter reliqua quibus augebantur priuilegia permissum, vt suae quisque religioni, suaeque gentis placitis a nemine impeditus adhaereret, quo factum est, vt omnis generis religionibus et dogmatibus Aegyptus repleretur, Graecorumque theologiae, quam illi Alexandriae quoque fixerant, admisceretur. Id quod eo magis locum obtinuit, qua magis Aegyptii et in his Alexandrini non tantum sacris quibusque recipiendis fuere fauentissimi, et hinc religionis cultu inclyti [p], sed et scientiis dediti, et Graecorum in iis laudibus aemuli [q]. Multum vero has circumstantias auxit Ptolemaeorum familia, Aegypti imperium post Alexandri M. fata nacta. Ptolemaei enim Lagidis, qui Aegypti sceptrum sublato rege inuasit, eo potissimum tetendere consilia, vt Graecorum maxime fidem sibi deuinciret, quos regni quasi custodes esse probe videbat [r]. Hinc vt gentem literatissimam sibi conciliaret tota fere Graecia

m) PORPHYR. vit. Plot. c. 16. p. 119. ed. Fabr.

n) Vid. Alexandri M. historiae scriptores PLVT. l. c. ARRIANVS L. III. CVRTIVS L. IV. c. 8. aliique et Geographi veteres STRABO L. XVII. p. 590. Geographus vetus a IAC. GOTHOFRIDO editus p. 17. AMMIAN. MARCELLIN. L. XXII. c. 6. alii.

o) Contra Apion. L. II. de B. I. L. II. c. 36.

p) Geographus GOTHOFREDI l. c. p. 17.

q) ibid.

r) DIOD. SIC. L. XVIII. PAVSAN. in Attic. ARRIANVS et ex eo PHOTIVS Cod. XCII. p. 126. Vrgebant Ptolomaeum infesta Perdiccae consilia et arma,

cia in Aegyptum translata et Athenae in Alexandriam quasi delatae sunt [r]. Vt enim et iudiciorum formam, et rei militaris neruum, et mercaturae frequentiam Graecis artibus formatas et Alexandriae stabilitas taceamus [s], literarum honos, et inter eas ipsum quoque philosophiae studium tantopere a rege euectum est, vt merito Graecia hanc Aegypto gloriam inuideret. Nullis enim sumtibus parcens rex prudentissimus doctissimos inter Graecos viros Alexandriam vocauit, et domi inuidia pressos non sine multis gratiae testimoniis recepit, et vt Graecam eruditionem atque philosophiam in hac regni sui sede plantaret, bibliothecae post eius fata splendidissimae fundamenta iecit [u], philosophos immunitate donauit, regiaque munificentia Graecam literaturam adiuuit. Qua in re cum Demetrii Phalerei consiliis potissimum vteretur [x], viri vt in omni eruditionis genere ita in philosophia praecipue excellentissimi, dici non potest, quantum philosophiae Graecanicae [y] incrementa sub hoc rege Alexandriae aucta sint. Idem institutum non secutus tantum est, sed maiori quoque studio et feruore persecutus est Ptolemaeus Philadelphus rex literatissimus, cui Graecae eruditionis, praecipue philosophicae magna, quae Alexandriae habuit, incrementa potissimum adscribenda sunt. Illius enim studio et immensis sumtibus bibliotheca Ptolemaei Lagidis cura coepta, incredibili librorum multitudine aucta est, qua de re, ne iusto prolixiores simus, lectorem ad eos remittimus, qui celebratissimae bibliothecae historiam condiderunt [z]; hoc vnum adiicientes, non in eo tantum regis curam fuisse, vt grammaticos, poëtas, aliosque ad encyclicas Graecorum disciplinas pertinentes auctores magno aere redimeret [a], sed vt philosophorum quoque Graecorum opera huic animarum ἰατρεῖῳ inferret. Aristotelis enim libros eum redemisse, suo iam loco ex ATHENAEO [b] notauimus [c]. Nec his contentus, vt patriam eruditionem Alexandriae collocaret firmissimam, in ipsa regia Museum erexit, siue collegium doctorum virorum, quos publico sumtu aluit, vt literis vacarent. Celebrata passim huius musei fama est, ad Caesarum vsque aetatem durantis, cuius historiam cum ex veterum narrationibus [d] diligenter collegerint recentiori aetate viri quidam eruditi [e], lectorem ad eos

arma, cuius exercitum sibi istis artibus Ptolemaeus magnopere concilieuit.

r) Vid. cit. not. (n) exque iis praecipue STRABO, Geographus vetus, AMMIANVS ll. cc.

s) Statum Aegypti hoc tempore plane immutatum esse, recte viris doctissimis SAM. BOCHARTO Hierozoic. P. I. L. II. c. 9. et CAMP. VITRINGAE ad Isaiae c. II. p. m. 618. obseruatum.

u) Conf. I. LIPSIVS de Biblioth. c. 2. HERM. CONRING. Antiqq. Acad. diss. I. p. 11. et Supplem. IX. p. 223 seqq.

x) Dictum de eo in huius philosophi vita.

y) AELIAN. L. III. c. 17. CLEM. ALEX. Strom. L. I. p. 341.

z) Citati ANT. VAN DALE diss. super Aristee de LXX. interpret. MONTFAVCON. Palaeogr. Graec. p. 16. REIMMANN. Idea antiq. lit. Aegypt. p. 280 seqq.

a) GALEN. Epidem. L. III. conf. MELCHIOR GVILANDINVS de papyro vet. p. 195.

b) Lib. I. p. 2.

c) Bibliothecarios huius bibliothecae ex SVIDA maxime notat IONSIVS de S. H. P. p. 103. et I. F. GRONOVIVS diss. de museo Alexandrino.

d) Andronici, Callimachi et Alcidamantis de museo scripta periere. Ex hodie extantibus illud descripsit STRABO libro vltimo. PHILOSTR. vit. Soph. Lib. I. c. 22. p. 524.

e) GRONOVII et LVD. NEOCORI dissertationes de eo extant T. VIII. Antiq. Graec. peculieres

eos ablegamus. Mirum itaque videri debet nemini, Aegyptum quasi immutatam fuisse in Graeciam, et Graecanica non tantum studia Alexandriae inualuisse, sed praeter grammatices, rhetorices et matheseos disciplinam philosophiam quoque Graecam ibi fuisse traditam [f], cunctaque hac in re Athenis reddita fuisse quam simillima [g]. Et sub his regibus factum inde est, vt Graeci philosophi cuiuscunque sectae Alexandriam traiicerent, regum Ptolemaeorum benignitate et fauore gauisuri, qua de re in Graecorum philosophorum, quam fuse hactenus enarrauimus historia, complura exempla attulimus, et praeter Demetrium Phalereum, Theophrastum atque Stratonem Peripateticos, Diodorum Cronum Megaricum, Diodorum item Aspendium Pythagoreum et Timonem Scepticum apud hos reges gratiosos fuisse notauimus. Addi his possent alii, et imprimis bibliothecae regiae praefecti, viri non in philologia tantum, sed etiam in philosophia celebres [h], si Alexandrinae eruditionis historiam scriberemus. Multa enim ex eo tempore Graecorum Alexandriae degentium fama in literis fuit [i], nec secta inter Graecos vlla fuit, quae non magni nominis viros Alexandriae aleret [k]. Tam securus quoque philosophis nidus Aegyptus visus est, vt Pythagorei vbique persecutione pressi, cum non haberent, quo tuto confugerent, huc conuolarent, vbi vltimos ex hac secta, quam Aegypto primus notam fecit Eudoxus ab Agesilao Nectanebi commendatus, et prophetarum disciplinae traditus [l], vidisse Aristoxenum suo quoque loco [m] monuimus. Tanta vero Graecorum in artium et philosophiae studiis industria enituit, vt coloniae Graecae longo doctrinae interuallo, verae originis Aegyptios superarent [n]; recteque fabulam esse, magnus CONRINGIVS [o] monet, quod AMMIANVS MARCELLINVS [p] Alexandrinae philosophiae, qualis extremis Ptolemaeorum temporibus caput erigere coepit, assecla tradit, *non praestantissimam tantum fuisse atque certissimam philosophiam Aegyptiacam, sed certasse quoque de praecedentia Aegyptios et Graecos philosophos illosque vicisse.* Recte enim obseruat vir eruditissimus nullibi legi, apud Aegypti reges philosophos Aegyptiacos in pretio fuisse, immo eos ita corruere passos fuisse hanc disciplinam, vt imperante Augusto tota fere desierint Heliopolitana musea et studia, id ex oculorum fide testante STRABONE [q]. E contrario vero sub Caesaribus Alexandrinam eruditionem et philosophiam magnopere effloruisse, ipsis Imperatoribus salaria professoribus constituentibus, eamque huius literarum aeque ac mercaturae emporii cele-

etiam de eo dedere dissertationes b. AD. RECHENBERGIVS et TH. CRVGERVS add. IONS. l. c. p. 218 TILLEMONT. Hist. imp. T. II. p. 431. CAVE H. L. Scr. Eccl P. II. p. m. 20. ESCHENBACH. diss. Acad. p. 305 seqq.

f) Fuisse in museo philosophos quoque sustentatos ex Timonis satyra apud ATHENAEVM L. I. patet, qui philosophos tanquam in cauea ali dicebat.

g) CONRING. l. c. p. 11.

h) Vid. SVIDAS in Zenodot. T. II. p. 8 in Apollon. T. I. p. 283. in Aristonym. T. I. p. 329. in Dionys. Alex. T. I. p. 598.

i) AMMIAN. MARCELL. l. c. Geographus GOTHOFREDI l. c.

k) IDEM p. 19.

l) Vid. quae dicta sunt in Eudoxo, c. X. huius libri.

m) Conf. SCHEFFER. de philos. Ital. c. XV. pag. 172.

n) Conf. CONRING. l. c. p. 236.

o) loc. cit. p) l. c. q) l. vlt.

celebritatem vſque ad captam a Saracenis Alexandriam durauiſſe, indeque omnes ſectas philoſophorum per omnes prouincias digreſſas fuiſſe [r]. In ſequenti hiſtoriae huius periodo luculentis conficiemus teſtimoniis [s]. Certe tam domeſtica viſa eruditio et philoſophia Alexandriae, vt Alexandrini dicerentur viri, alibi locorum nati, et in hac tantum muſarum ſede docentes [t].

Syncretiſmus philoſophiae Graeco-Aegyptiacae.

§. V. Licet vero Graecam philoſophiam Aegyptiacae praeualuiſſe, et ſolam fere Ptolemaeorum, et poſt hos, Imperatorum Romanorum aetate viguiſſe, ex dictis ſit manifeſtiſſimum, non tamen credendum eſt, nihil illam ab hac mutationis fuiſſe paſſam, quemadmodum Aegyptiacam a Graeca adulteratam fuiſſe, *libri primi capite ſexto* docuimus. Aliud enim ratio philoſophiae Graecae in Aegypto nobis ſuadet, cuius certum genus longe aliam a natiuo colorem accepit faciem. Etſi enim nec Peripateticam, nec Stoicam philoſophiam [u] multam mutationem initio paſſam eſſe legimus, immo Alexandriae Sceptica philoſophia ab Aeneſidemo priſtinum nitorem accepit [x], aliter tamen accidit philoſophiae Pythagoricae et Platonicae, in cuius cauſas paulo curatius inquirere, remque ab ouo, quod aiunt ordiri, propter Alexandrinae philoſophiae hiſtoriam, quam ſequenti tomo condiemus, e re noſtra eſt. Scilicet Pythagoricae philoſophiae primam Aegyptiis notitiam ab Eudoxo factam capite decimo huius libri probauimus, ex STRABONE [y] notantes, quam beneuolo applauſu Eudoxus atque Plato in Aegypto fuerint recepti. Cui fauori cum accederet Ptolemaeorum in philoſophos, praeſertim exules, gratia, ſub Lagidis potiſſimum imperio in Aegyptum ſe recepere, teſte LAERTIO [z] Xenophilus Chalcidenſis ex Thracia, et Phanto Phliaſius, et Echecrates et Diocles, et Polymnaſtus Phliaſii et ipſi. Aequalis his fuit Diodorus Aſpendius hoc tempore in Aegypto verſatus [a]. Quorum philoſophia cum moribus et inclinationi Aegyptiorum admodum conueniret, magno applauſu excepta eſt. Erant enim Aegyptii temperamento melancholico, ſubtriſti, et ſolitudinis ad ſtudia colenda amanti [b]; praeterea omnis fere terrae circa numinum cultum, teſtibus multis veterum [c], religioſiſſimi, ſacrificiisque maxime intenti, et de Diis valde ſolliciti. Arcanam vero et allegoricam docendi methodum ſtudioſe ſeruaſſe ſupra luculenter euicimus. Quae omnia cum in philoſophia Pythagorica, quae natales ſuos in Aegypto hauſiſſe gloriabatur, Aegyptii philoſophi inuenirent, mirum non eſt, hoc ſectae genus Aegyptiis fuiſſe

 com-

r) Geographus vetus p. 19.

s) Conf. CONRING. l. c. et de Hermet. Aegypt. med. c. IX. p. 83.

t) Recte hoc obſeruatum IONSIO l. c. p. 15. Ita Ariſtarchus Samothrax natione, et Dionyſius Thrax Alexandrini dicti ſunt, vid. SVID. in Dion. T. I. p. 598

u) Conflata tamen vtriusque ſectae philoſophia in ſyſtema eclecticum, a Potamone et Ammonio Sec. II. exeunte conditum.

x) Dictum hac de re c. XIV.

y) Lib. XVII.

z) Lib. VIII. c. 46. Xenophilum hunc praeceptorem habuit Ariſtoxenus, SVIDAS in Ariſt. GELLIVS L. IV. c. 2.

a) IAMBLICH. vit. Pythag. c. vlt.

b) Geographi citati.

c) AMMIANVS l. c. LVCIAN. de Dea Syra Geogr. GOTHOFREDI p. 21. conf. Io. BRAVN, de Delta Aegypt. Sel. S. p. 726.

commendatiſſimum. Nam et illi ſolitudinem amabant, et tam ſecuritatis quam philoſophiae cauſa in rus et deſerta loca recedebant [d], triſtemque et ſeueram promittebant philoſophiam, quae circa Deorum notitiam cultumque et ſacrificia omnium maxime verſaretur, et accuratius ſacram doctrinam enarraret. Arcanam quoque docendi methodum eandem, quam ſectae auctor in Aegypto acceperat ſeruabant. Quae ſimilitudo effecit, vt qui ex Aegyptiis magis patrio mori congruenter philoſophari cuperent, et tamen Graecae philoſophiae ſe attemperare ex regionis more et imperantium voluntate [e] neceſſe haberent, Pythagoricam diſciplinam ſequerentur; cuius tantus inter Aegyptios incolas amor fuit, vt eos in deſerta ſequerentur, et philoſophica ibi in morem Pythagorae collegia inſtituerent, id quod imprimis a Iudaeis in Aegypto commorantibus factum eſſe, Therapeutarum exemplo in ſequenti huius tractationis tomo luculenter roborabimus. Acceſſit poſtea Platonis philoſophia cum Pythagorica, vt ipſe inſtituerat copulata, quae magis Graeco more de Diis philoſophari videbatur. Vt vero placita toto fere coelo inter ſe diſtantia, et auita Aegyptiorum religio cum Graecanica theologia iungerentur, in ſubſidium vocatus ſyncretiſmus philoſophicus, huic ſectae vehementer adamatus [f], et allegoriarum ſubſidio miſta quadrata rotundis et in vnum fere ſyſtema fuſum, quicquid religionum diuerſiſſimarum fuerat in Aegypto. Adeo, vt nec Iudaeis media defuiſſe, quibus Pythagoram et Platonem cum Moſe in concordiam redigerent, Philonis exemplum teſtetur luculentiſſime. Ita vero nec vetus Aegyptiaca theologia pura manſit, nec Pythagorica, nec Platonica, ſed prout quis ingenio valuit, ita patria, quae inter Aegypti incolas varia fuit [g], religio, allegoriae ope placitis Graecorum attemperata, haecque illi accommodata fuit. His acceſſit etiam alia immutandae philoſophiae Alexandrinae Pythagorico-Platonicae occaſio. Cum enim Alexandriam totius fere orbis commerciis frequentiſſimam commearet omne hominum genus, et celebratiſſimae eruditionis alendae cauſa multi quoque docti homines conuolarent, accidit circa poſteriora Ptolemaeorum tempora, vt iſtud philoſophorum Orientalium genus, quod ex Zoroaſtriana et Graeca theologia nouum quoddam de Diis eorumque emanationibus claſſibus et operationibus ſyſtema comminiſcebatur, quodque circa haec tempora caput extuliſſe initio huius capitis diximus, huc quoque commigraret. Quod cum auide ab Aegyptiis circa Deorum genealogias, ritus, ſacrificia curioſiſſimis reciperetur, a philoſophiae Pythagorico-Platonicae cultoribus, qui omnes omnino religiones et ſyſtemata nefando

d) HIERONYM. contra Iou. L. II. IAMBLICH. l. c. conf. SCHEFFER. l. c. p. 178.

e) Quin etiam propter originem, quam habuere Graecam, Graecaeque affinem. Omnis enim generis et loci homines iterum in Aegyptum Alexandriam inuitauerat Ptolemaeus Phyſcon, exhauſta tyrannide ciuibus vrbe.

f) Recepiſſe ex omnium regionum et nationum theologiis Pythagoreos, quaecunque de Diis narrabantur, fatetur IAMBLICH. vit. Pyth. n. 138. A Diodori vero Aſpendii circa extrema Ptolemaei Lagidis tempora viuentis aetate mixtam aliquam inter Pythagoreos Aegypti incolas viguiſſe philoſophiam recte obſeruat SCHEFFER. l. c. p. 179. conf. ATHEN. L. IV. c. 17.

g) Conf. STRABO l. c.

nefando ſyncretiſmo confundere inſtituerant, etiam admiſſum, ſicque ex Aegyptiaca veteri, Orientali, et Pythagorico-Platonica philoſophia nouum philoſophiae chaos conflatum eſt, non Zoroaſtri tantum ſed etiam Hermeti [h], immo ſanctis quoque gentis Hebraeae patriarchis adſcriptum, quod ſub Aegyptiacae veteris titulo prolixe nobis expoſuit IAMBLICHVS [i]. Quae Pſeudo-philoſophia tantas in Aegypto, maxime Alexandriae radices egit, tantoque excepta applauſu fuit, vt non tantum ab eo fere tempore, quo monarchia Aegyptiorum collabi coepit, caput efferret [k], tandemque poſt Seruatoris nati tempora ad iuſtum ſectae habitum conformata, et in plenum ſyncretiſmum religionum et ſectarum degenerans vnice imperium in ſcholis philoſophorum Alexandrinorum obtineret, vt in ſequenti huius hiſtoriae parte prolixe trademus, ſed et ad Iudaeos et Chriſtianos tranſiret. Et inter Iudaeos quidem ſpurium illud philoſophiae genus peperit, quod Cabbalam vocauere, traditionem patrum illud eſſe mentientes, cuius hiſtoriam ſequenti tomo integram concinnabimus; inter Chriſtianos autem primum ab haereticis ex Aegypti ſcholis egreſſis, qualis Valentinus fuit, adoptata, hincque fidei Chriſtianae, ſincera ſimplicitas temerata, mox infelici ſidere a purioris eccleſiae doctoribus adamata et cum ſacris doctrinis nefando conſilio coniuncta eſt. Qua de re, cum in ſequentibus ex inſtituto differendum nobis ſit, originibus his Alexandrinae philoſophiae paucis expoſitis nihil addimus [l] amplius, ſed prolixae primae hiſtoriae philoſophicae periodi tractationi imponimus.

F I N E M.

h) Conf. PORPHYR. vit. Plot. l. c.

i) De myſter. Aegyptior. praeſertim ſect. VIII.

k) Potamonis ſyncretiſmum philoſophicum conditamque ſectam eclecticam huc referunt qui Suidae codicibus fidem habent, circa Augusti tempora eum vixiſſe. Nos, cur ſerius eius tempora ponamus, ad hiſtoriam huius ſectae digreſſi exponemus.

l) Quibus fatis apud Romanos vſa ſit philoſophia Graeca, ſequenti tomo, vbi tota Romanorum philoſophia exponenda, enarrabimus.

I. INDEX
PERSONARVM ET NOMINVM.

Demo

Hege-

Praylus

II. INDEX
RERVM ET MATERIARVM.

Ænigma-

Kkk kkk kk 3 tuit

Bonum

C.

quot

D.

Dida-

E.

 fcripto-

Exti-

I.

 stre

Iſiaca

M.

Q.

R.

Vita.

W.

X.

Y.

Z.

Finis Tomi Primi.

